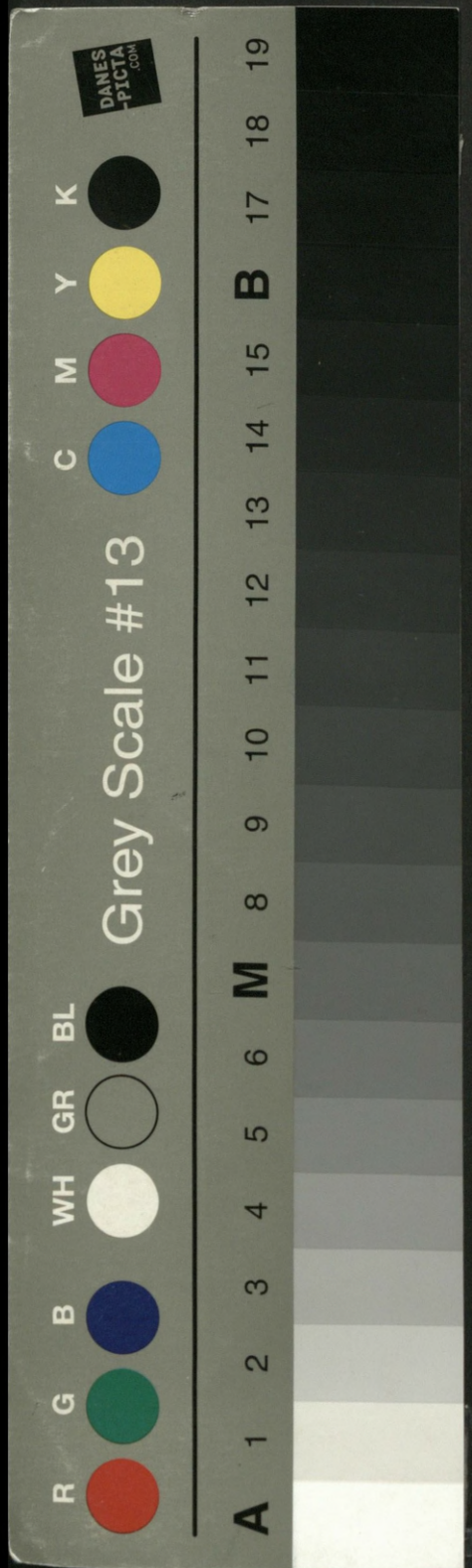
R G B WH GR BL
Grey Scale #13
C M Y K
A 1 2 3 4 5 6 M 8 9 10 11 12 13 14 15 B 17 18 19
DANES PICTA .COM

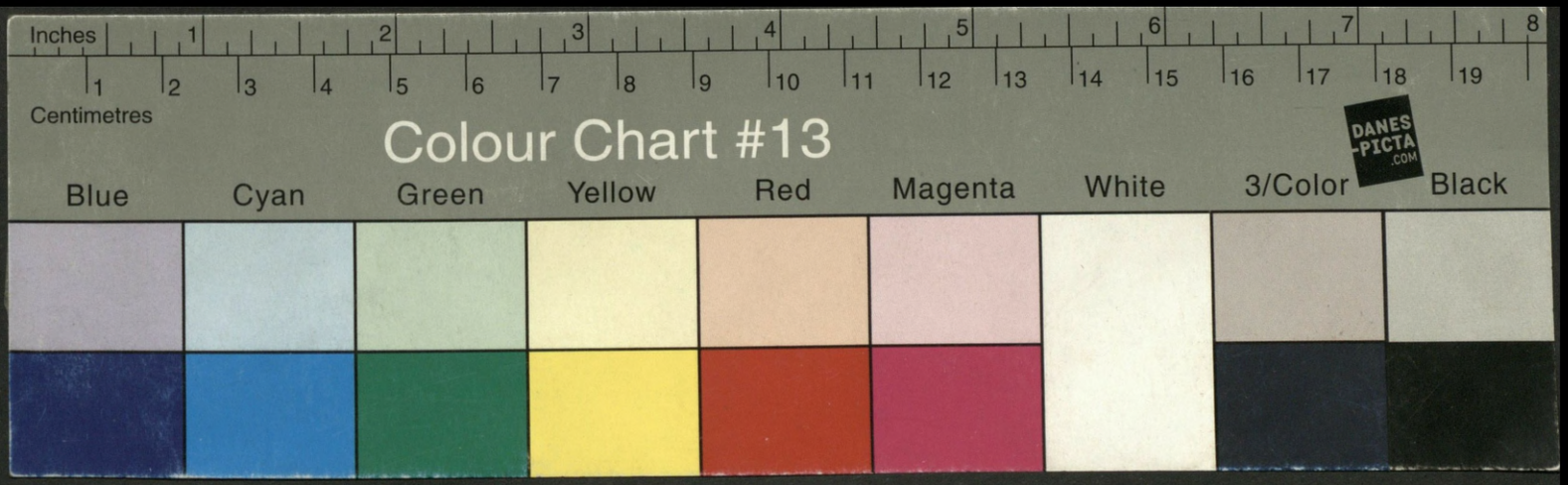
Inches 1 2 3 4 5 6 7 8
Centimetres 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19
Colour Chart #13
DANES PICTA .COM
Blue Cyan Green Yellow Red Magenta White 3/Color Black

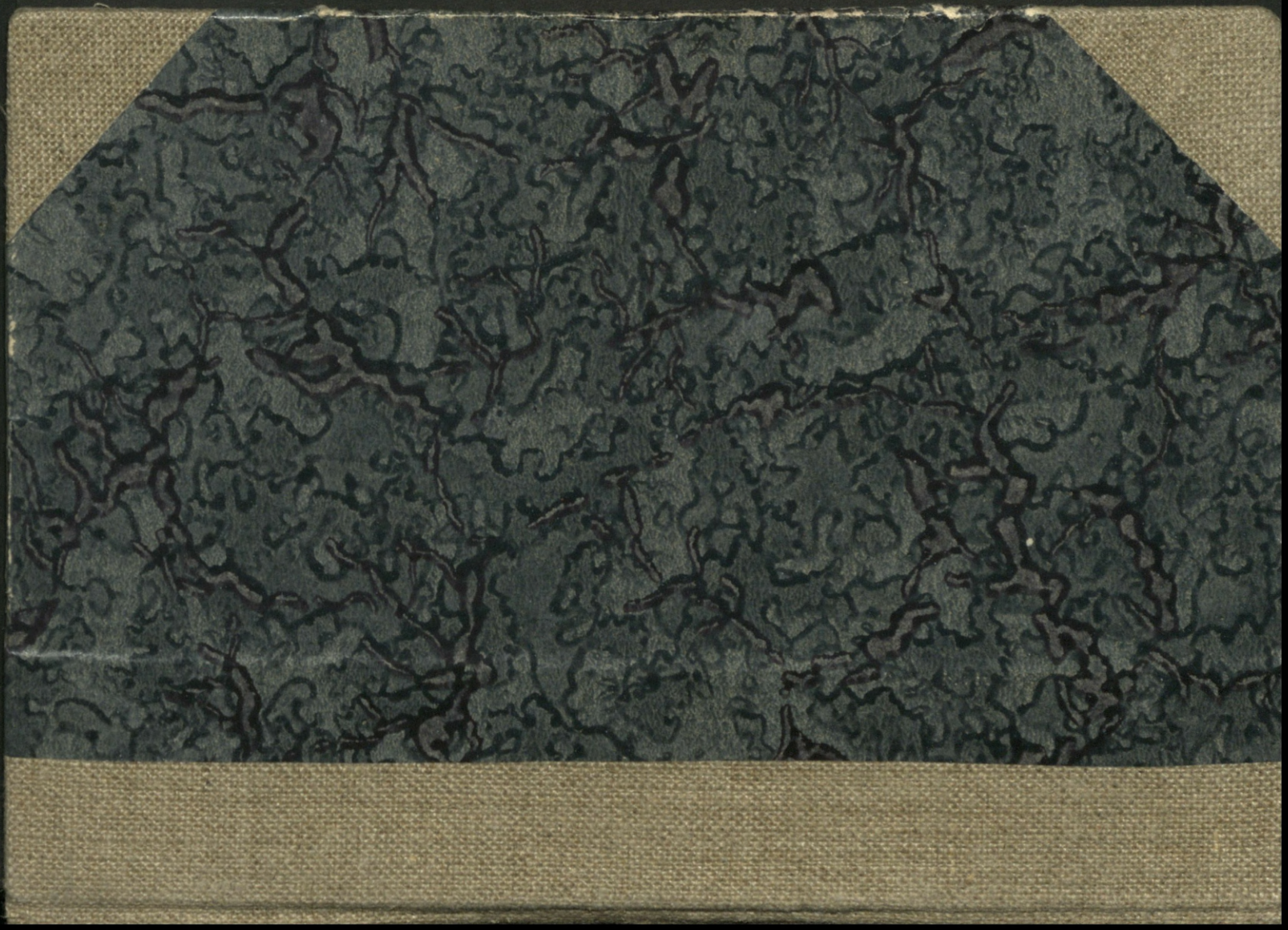

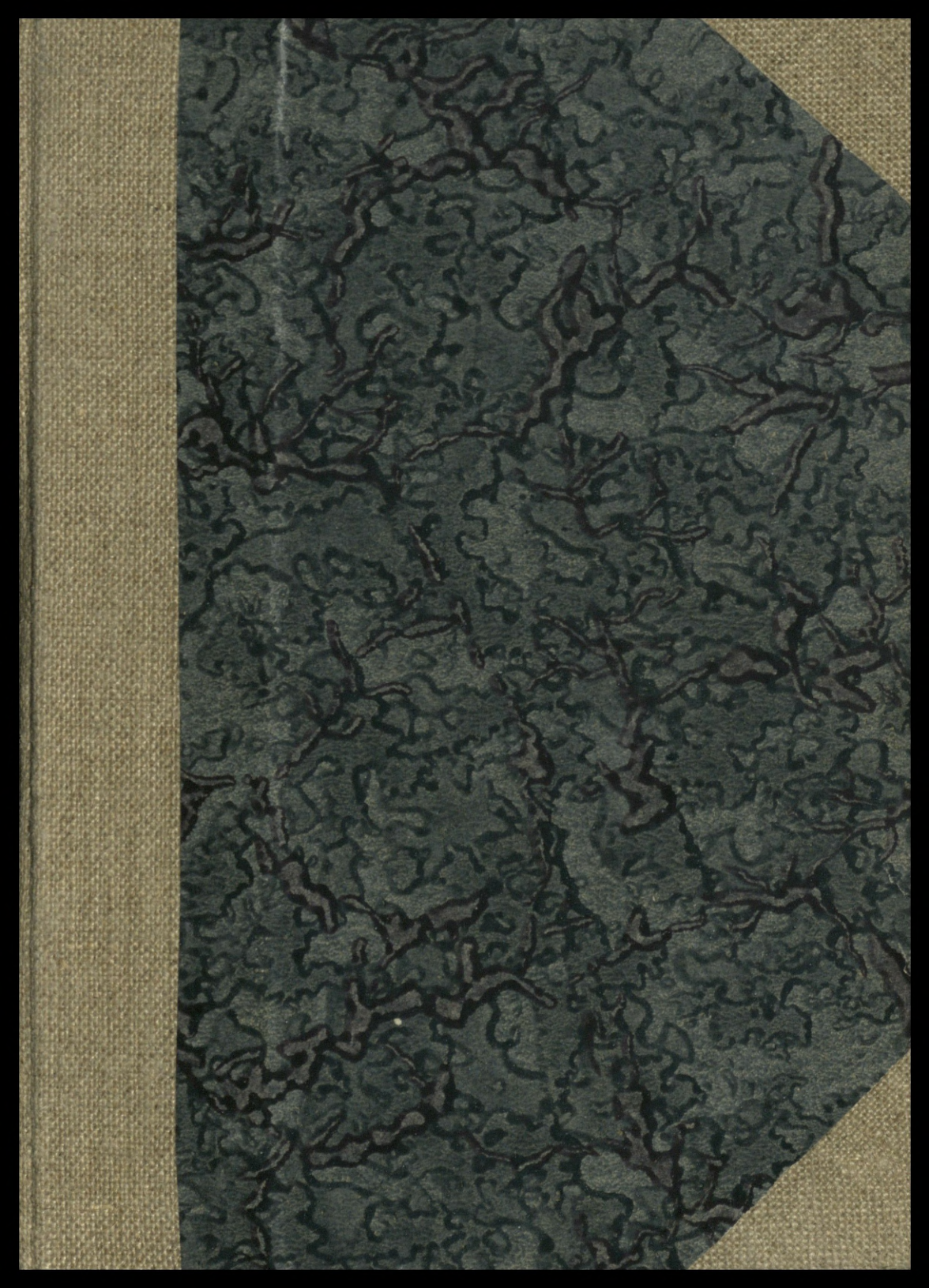

ROCZNIK POLITYCZNY I GOSPODARCZY

1936

GŁÓWNY ZARZĄD POLITYCZNY
WOJSKA POLSKIEGO
Zarząd II
Nr inw. 749.

POLSKA AGENCJA TELEGRAFICZNA
P. A. T.
WARSZAWA

05; 323/432

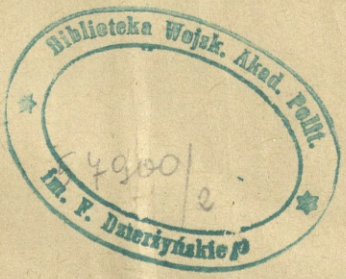

H.306.

ZAKŁADY GRAFICZNE
"POLSKA ZJEDNOCZONA"
Spółka z o. o.
WARSZAWA, NOWOLIPIE Nr. 2
Telefon 11-40-45

OD WYDAWNICTWA.

Wzrastające zainteresowanie Rocznikiem Politycznym i Gospodarczym — o czem świadczy chociażby wydanie drugiego nakładu w roku ubiegłym — potwierdza nasze przekonanie o celowości i pożyteczności tego wydawnictwa. W dążeniu do usunięcia braków i niedociągnięć, jakie w wydawnictwie jedynem tego rodzaju w Polsce — zachodzić mogą — rozszerzyliśmy znacznie niektóre działy a w szczególności Działy: Życie Oświatowe i Kulturalne i Życie Gospodarcze, których opracowania podjęli się wybitni fachowcy w tych dziedzinach.

Równocześnie zmuszeni jesteśmy usprawiedliwić opóźnienie w tym roku wydania Rocznika spowodowane wieloma zmianami, dokonanemi w życiu politycznem i gospodarczem Państwa w końcu ubiegłego i na początku bieżącego roku, oraz kilkutygodniowym strajkiem w przemyśle drukarskim.

Lwów. 749.

SPIS RZECZY.

Rzeczpospolita Polska. 7

Ustawa Konstytucyjna z 23.IV.1935 r. Ordynacja wyborcza do Sejmu. Ordynacja wyborcza do Senatu. Ustawa o wyborze Prezydenta Rzeczypospolitej. Ordery i odznaczenia. Najważniejsze daty historyczne. Rząd. Gabinety poprzednie. Sejm i Senat. Siły Zbrojne Rzeczypospolitej Polskiej. Wymiar Sprawiedliwości. Kontrola Państwowa. Administracja Rządowa: Ministerstwa, Urzędy i Instytucje państw. Samorząd terytorjalny: Ustrój samorządu terytorjalnego, Podstawy gospodarki finansowej, Kredyt i oddłużenie. Miasta w Polsce. Wolne Miasto Gdańsk.

Życie Oświatowe i Kulturalne.

Szkolnictwo ogólnokształcące i zawodowe. Budownictwo 375

Szkolne. Szkoły Wyższe. Oświata pozaszkolna ogólnokształcąca i zawodowa. Turystyka. Stowarzyszenia. Zagranica o Polsce. Naukowe i oświatowe zjazdy. Nagrody naukowe, artystyczne, literackie. Nauka. Ochrona przyrody. Archiwa. Muzea. Bibljoteki. Literatura. Teatr i Kino. Sztuka. Muzyka.

Wyznania. 573

Życie Społeczne. 609

Rynek pracy i walka z bezrobociem. Związki zawodowe. Ochrona pracy. Ubezpieczenia społeczne. Służba zdrowia. Opieka Społeczna. Budownictwo mieszkaniowe.

Życie Gospodarcze.

Wytwórczość. 691

Rolnictwo. Oddłużenie rolnictwa. Reforma rolna. Organizacje rolnicze. Hodowla. Leśnictwo. Przemysł. Ogólna sytuacja w przemyśle. Prawo przemysłowe. Prawo o spółkach akcyjnych. Organizacja przemysłowa. Kartele. Przed-

57900/2

siębiorstwa państwowe i półpaństwowe. Rzemiosło. Organizacja rzemieślnicza.

Wymiana. 787

Handel wewnętrzny. Organizacje handlowe i fabryczne. Handel zagraniczny. Organizacja handlu zagranicznego. Transport i Komunikacja. Koleje żelazne. Drogi Kołowe. Żegluga śródlądowa. Porty polskie. Flota handlowa. Lotnictwo cywilne. Poczta. Telegraf. Telefon. Organizacje przewozowe.

Spółdzielczość. 859

Finanse. 875

Budżet państwa. Pieniądz i Kredyt. Waluta. Banki. Kredyt długoterminowy ziemski i miejski. Ubezpieczenie. Podatki.

Prasa. 947

Ustawodawstwo prasowe. Organizacje prasowe. Prasa zagraniczna.

Sport. 1007

Państwa 1099

Liga Narodów. Państwa. Mniejszości polskie i Wychodźtwo. Korpus dyplomatyczny obcy w Polsce.

Wiadomości Ogólne. 1173

Skorowidz

Spis ogłoszeń.

WAŻNIEJSZE ZMIANY DOKONANE W CZASIE DRUKU WYDAWNICTWA.

Ministerstwo Spraw Wewnętrznych.

Mianowani zostali: Wojewodą Stanisławowskim — Mieczysław Starzyński. Wicewojewodą Kieleckim — Stefan Bieniewski. Wicewojewodą Poleskim — Jan Radwański.

Ministerstwo Skarbu.

Podsekretarz stanu Adam Koc, mianowany został Prezesem Banku Polskiego, Podsekretarz stanu Wacław Staniszewski mianowany został Dyrektorem Naczelnym Państwowego Banku Rolnego. Podsekretarzem stanu mianowany został Ferdynand Świtalski Dyrektor Izby Skarbowej w Poznaniu.

Ministerstwo Przemysłu i Handlu.

Podsekretarzem stanu mianowany został Mieczysław Sokołowski Dyrektor Departamentu Handlowego.

Ministerstwo Poczt i Telegrafów.

Podsekretarzem stanu w miejsce inż. Franciszka Drzewieckiego mianowany został Tadeusz Argasiński.

RZECZPOSPOLITA POLSKA

GODŁO I BARWY PAŃSTWOWE.

Godło państwowe ustala rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 15 grudnia 1927 roku (Dz. U. R. P. Nr. 115/27 poz. 980). Godłem Państwa jest wizerunek orła białego z głową zwróconą w prawo, dla patrzącego — w lewo, ze skrzydłami rozwiniętemi, z koroną i dziobem oraz szponami złotemi, na prostokątnej tarczy w polu czerwonem. Barwa czerwona tarczy odpowiada barwie cynobru.

Barwami państwowemi są kolory biały i czerwony w dwóch poziomych równoległych pasach o równej szerokości i długości, z których górny jest biały, dolny zaś czerwony. Kolor czerwony odpowiada barwie cynobru.

PREZYDENT
RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ
IGNACY MOŚCICKI

Ignacy Mościcki urodził się dn. 1 grudnia 1867 w Mierzanowie, ziemi płockiej. Szkoły średnie kończył w Warszawie, politechnikę zaś (wydział chemiczny) w Rydze, poczem powrócił do Warszawy, biorąc wybitny udział w ruchu socj.-niepodległościowym, W r. 1892 zmuszony do opuszczenia kraju, udał się najpierw do Londynu, gdzie przebył lat pięć, odgrywając nader wybitną rolę w ruchu politycznym. Z Londynu jesienią 1897 r. udał się do Fryburga w Szwajcarji, gdzie zajął stanowisko asystenta przy katedrze fizyki na tamtejszym uniwersytecie. Jesienią 1901 r. obejmuje kierownictwo prac wynalazczych w specjalnie na ten cel wyznaczonych laboratorjach tegoż uniwersytetu. Prace te dotyczyły przemysłu elektrotechnicznego i elektrochemicznego i trwały do r. 1912. W końcu 1912 r. powołany na katedrę elektrochemji we Lwowie, przenosi się z początkiem r. 1913 na stałe do Lwowa, gdzie m. in. powołał do życia Chemiczny Instytut Badawczy. Od chwili objęcia przez Państwo „Państwowej Fabryki Związków Azotowych" w Chorzowie był jej naczelnym kierownikiem.

Dnia 1 czerwca 1926 r., po rezygnacji Prezydenta Stanisława Wojciechowskiego i nieprzyjęciu wyboru na Prezydenta R. P. przez Marszałka Piłsudskiego, został wybrany W dniu 8 maja 1933 r. Zgromadzenie Narodowe wybrało prof. dr. Ignacego Mościckiego ponownie Prezydentem Rzeczypospolitej Polskiej.

W dniu 7 grudnia 1934 roku Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej Ignacy Mościcki obchodził 30-lecie swojej pracy naukowej.

Głównemi dziedzinami zainteresowań i twórczej pracy Pana Prezydenta są tematy wchodzące w zakres chemji nieorganicznej, elektrochemji, elektrotechniki i elektrofizyki, oraz związane z przeróbką ropy naftowej i gazów ziemnych. Z prac naukowych w tym zakresie wysuwa się na pierwszy plan opracowanie metody i aparatury dla produkcji kwasu azotowego z powietrza.

W łączności z zagadnieniami omówionemi opracował Pan Prezydent metodę produkcji cjanowodoru z azotu i węglowodorów w piecu o wirującym płomieniu elektrycznym.

Z innych zagadnień podejmowanych przez Pana Prezydenta należy wymienić: otrzymywanie kwasu siarkowego z kwaśnego siarczanu sodowego, stężanie rozcieńczonego kwasu azotowego, otrzymywanie tlenku glinowego z glin krajowych, elektroliza soli kuchennej, otrzymywanie siarczanu amonowego, względnie siarki lub kwasu siarkowego z gipsu i t. d.

Jedną z najchlubniejszych kart w życiu profesora dr. Ignacego Mościckiego stanowi uruchomienie fabryki związków azotowych w Chorzowie. Nietylko bowiem dokonał uruchomienia tego kolosa przemysłowego, ale wprowadził tam szereg ulepszeń i przedsiębiorstwo deficytowe za administracji niemieckiej przekształcił w rentujące się.

Po objęciu steru nawy Państwa interesuje się Pan Prezydent nadal problemami naukowo-technicznemi. Należy tu wymienić budowę fabryki związków azotowych w Mościcach, opartej na najnowszych metodach, stosowanych w przemyśle, oraz zagadnienia opracowywane w Chemicznym Instytucie Badawczym i t. d.

Wreszcie jedną z ostatnich prac stanowi metoda i aparatura, pozwalająca na stworzenie w lokalach zamkniętych warunków zbliżonych do tych, jakie spotykamy w górach.

Pełne uznanie działalności naukowo-technologicznej Pana Prezydenta znalazło wyraz w mianowaniu Go doktorem honoris causa Wydziału Mechanicznego Politechniki Lwowskiej, Wydziałów Chemicznego i Elektrotechnicznego Politechniki Warszawskiej, Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie, Paryskiej Sorbony, Wydziału Prawniczego Uniwersytetu Estońskiego w Tartu (Dorpacie) i najstarszego uniwersytetu szwajcarskiego we Fryburgu, oraz profesorem honorowym Politechnik: Lwowskiej i Warszawskiej i członkiem honorowym Akademji Nauk Technicznych w Warszawie.

Ponadto Pan Prezydent jest członkiem czynnym Polskiej Akademji Umiejętności w Krakowie, członkiem założycielem Akademji Nauk Technicznych w Warszawie oraz członkiem zwyczajnym Warszawskiego Towarzystwa Naukowego.

NACZELNIK PAŃSTWA I PREZYDENCI RZECZYPOSPOLITEJ

Naczelnik Państwa

Józef Piłsudski,

Pierwszy Marszałek Polski (14.XI.1918 — 9.XII.1922).
Prezydenci Rzeczypospolitej:

Gabrjel Narutowicz,

wybrany przez Zgromadzenie Narodowe 9.XII. 1922 — † 16.XII. 1922.

Stanisław Wojciechowski,

wybrany przez Zgromadzenie Narodowe 20.XII.22 zrezygnował 14.V.26.

PREZYDENT RZECZYPOSPOLITEJ

Ignacy Mościcki

wybrany przez Zgromadzenie Narodowe 1.VI. 1926; wybrany powtórnie 8.V. 1933.

Kancelarja Cywilna Prezydenta Rzeczypospolitej

Warszawa, Zamek Kr

Szef: — Dr. Stanisław Świeżawski.
Zastępca Szefa: Dr. Zygmunt Skowroński.

Oddział Gospodarczy	— Kierownik Dr. Alfons Knc
Referat Ogólny	— Kierownik Henryk Zaniewski
Referat Społeczno-Prasowy	— Kierownik Dr. Alfred Wielopolski
Referat Ekonomiczny	— Kierownik Dr. Zbigniew Laskownicki
Referat Osobowy	— Kierownik Jan Sampolski
Referat Inwentarzowy	— p. o. Kierownika Dr. Wład. Szymański
Rachuba	— Kierownik Stanisław Rządzki
Biuro Kanc. Cyw.	— Kierownik Stefan Głuchowski
Zarządy:	
Zarząd Zamku Król. w Warszawie	— Zarządca Bronisław Kupść
Zarząd Łazienek Król. w Warszawie	— Zarządca Henryk Fedorowicz
Zarząd Rezyd. Prez. R. P. w Spale	— Zarządca vacat.
Zarząd Zamku Król. na Wawelu i Zameczku w Wiśle	— Zarządca Stanisław Taszakowski
Zarząd Zamku w Poznaniu	— Zarządca Jan Polek

Gabinet Wojskowy Prezydenta Rzeczypospolitej

Warszawa, Zamek

Szef: Schally Kazimierz, gen. bryg.
Zastępca Szefa: Krawczyk Władysław, mjr.

I-szy Referent Gab. Wojsk.	— Caspaeri-Chraszczewski Tadeusz, mjr.
Adjutantura przyboczna:	— Gużewski Zygmunt, mjr.
	— Hartman J., kpt.
Kapelan	— Ks. Humpola Jan, dziekan
D-ca Oddziału Zamkowego	— Gębalski Wiktor, mjr.

USTAWA KONSTYTUCYJNA

Dz. U. R. P. Nr. 30/35, poz. 227.

I. Rzeczpospolita Polska.

Art. 1.

(1) Państwo Polskie jest wspólnem dobrem wszystkich obywateli.

(2) Wskrzeszone walką i ofiarą najlepszych swoich synów ma być przekazywane w spadku dziejowym z pokolenia w pokolenie.

(3) Każde pokolenie obowiązane jest wysiłkiem własnym wzmóc siłę i powagę Państwa.

(4) Za spełnienie tego obowiązku odpowiada przed potomnością swoim honorem i swojem imieniem.

Art. 2.

(1) Na czele Państwa stoi Prezydent Rzeczypospolitej.

(2) Na Nim spoczywa odpowiedzialność wobec Boga i historji

(3) Jego obowiązkiem naczelnym jest troska o dobro Państwa, gotowość obronną i stanowisko wśród narodów świata.

(4) W Jego osobie skupia się jednolita i niepodzielna władza państwowa.

Art. 3.

(1) Organami Państwa, pozostającemi pod zwierzchnictwem Prezydenta Rzeczypospolitej, są:
Rząd, Sejm, Senat, Siły Zbrojne, Sądy, Kontrola Państwowa.

(2) Ich zadaniem jest służenie Rzeczypospolitej.

Art. 4.

(1) W ramach Państwa i w oparciu o nie kształtuje się życie społeczeństwa.

(2) Państwo zapewnia mu swobodny rozwój, a gdy tego dobro powszechne wymaga, nadaje mu kierunek lub normuje jego warunki.

(3) Państwo powoła samorząd terytorjalny i gospodarczy do udziału w wykonaniu zadań życia zbiorowego.

Art. 5.

(1) Twórczość jednostki jest dźwignią życia zbiorowego.

(2) Państwo zapewnia obywatelom możność rozwoju ich wartości osobistych oraz wolność sumienia, słowa i zrzeszeń.

(3) Granicą tych wolności jest dobro powszechne.

Art. 6.

Obywatele winni są Państwu wierność oraz rzetelne spełnianie nakładanych przez nie obowiązków.

Art. 7.

(1) Wartością wysiłku i zasług obywatela na rzecz dobra powszechnego mierzone będą jego uprawnienia do wpływania na sprawy publiczne.

(2) Ani pochodzenie, ani wyznanie, ani płeć, ani narodowość nie mogą być powodem ograniczenia tych uprawnień.

Art. 8.

(1) Praca jest podstawą rozwoju i potęgi Rzeczypospolitej.

(2) Państwo roztacza opiekę nad pracą i sprawuje nadzór nad jej warunkami.

Art. 9.

Państwo dąży do zespolenia wszystkich obywateli w harmonijnem współdziałaniu na rzecz dobra powszechnego.

Art 10.

(1) Żadne działanie nie może stanąć w sprzeczności z celami Państwa, wyrażonemi w jego prawach.

(2) W razie oporu Państwo stosuje środki przymusu.

II. Prezydent Rzeczypospolitej.

Art. 11.

Prezydent Rzeczypospolitej, jako czynnik nadrzędny w Państwie, harmonizuje działania naczelnych organów państwowych.

Art. 12.

Prezydent Rzeczypospolitej:

a) mianuje według swego uznania Prezesa Rady Ministrów, a na jego wniosek mianuje Ministrów;
b) zwołuje i rozwiązuje Sejm i Senat;
c) zarządza otwarcie, odroczenie i zamknięcie sesji Sejmu i Senatu;
d) jest Zwierzchnikiem Sił Zbrojnych;
e) reprezentuje Państwo nazewnątrz, przyjmuje przedstawicieli państw obcych i wysyła przedstawicieli Państwa Polskiego;
f) stanowi o wojnie i pokoju;
g) zawiera i ratyfikuje umowy z innemi państwami;
h) obsadza urzędy państwowe, Jemu zastrzeżone.

Art. 13.

(1) Prezydent Rzeczypospolitej korzysta z uprawnień osobistych, stanowiących Jego prerogatywy.

(2) Do prerogatyw tych należy:

a) wskazywanie jednego z kandydatów na Prezydenta Rzeczypospolitej i zarządzanie głosowania powszechnego;
b) wyznaczanie na czas wojny następcy Prezydenta Rzeczypospolitej;

Biblioteka Wojsk. Akad. Pol.

c) mianowanie i odwoływanie Prezesa Rady Ministrów, Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego i Prezesa Najwyższej Izby Kontroli;
d) mianowanie i zwalnianie Naczelnego Wodza i Generalnego Inspektora Sił Zbrojnych;
e) powoływanie sędziów Trybunału Stanu;
f) powoływanie senatorów, piastujących mandat z wyboru Prezydenta Rzeczypospolitej;
g) mianowanie i zwalnianie Szefa i urzędników Kancelarji Cywilnej;
h) rozwiązywanie Sejmu i Senatu przed upływem kadencji;
i) oddawanie członków Rządu pod sąd Trybunału Stanu;
j) stosowanie prawa łaski.

Art. 14.

(1) Akty urzędowe Prezydenta Rzeczypospolitej wymagają do swej ważności podpisu Prezesa Rady Ministrów i właściwego Ministra.
(2) Akty urzędowe, wypływające z prerogatyw Prezydenta Rzeczypospolitej, nie wymagają kontrasygnaty.
(3) Rząd składa się z Prezesa Rady Ministrów i Ministrów.

Art. 15.

(1) Prezydent Rzeczypospolitej za swe akty urzędowe nie jest odpowiedzialny.
(2) Za czyny, niezwiązane ze sprawowaniem urzędu, Prezydent Rzeczypospolitej nie może być pociągnięty do odpowiedzialności w okresie urzędowania.

Art. 16.

(1) Wybór Prezydenta Rzeczypospolitej odbywa się w sposób następujący:
(2) Kandydata na Prezydenta Rzeczypospolitej wybiera Zgromadzenie Elektorów.
(3) Ustępującemu Prezydentowi Rzeczypospolitej służy prawo wskazania innego kandydata.
(4) Jeżeli ustępujący Prezydent Rzeczypospolitej z tego uprawnienia skorzysta, wyboru Prezydenta Rzeczypospolitej dokonają obywatele w głosowaniu powszechnem z pomiędzy dwóch kandydatów: Zgromadzenia Elektorów i ustępującego Prezydenta Rezczypospolitej.
(5) Jeżeli ustępujący Prezydent Rzeczypospolitej oświadczy, że nie zamierza skorzystać z prawa wskazania kandydata albo w ciągu siedmiu dni od dokonanego przez Zgromadzenie Elektorów wyboru nie wskaże innego kandydata i nie zarządzi głosowania powszechnego — kandydat Zgromadzenia Elektorów uznany będzie za obranego na Prezydenta Rzeczypospolitej.

Art. 17.

(1) Zgromadzenie Elektorów składa się z Marszałka Senatu, jako przewodniczącego, Marszałka Sejmu, jako jego zastępcy, z Prezesa Rady Ministrów, Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego, Generalnego

Inspektora Sił Zbrojnych oraz z 75 elektorów, wybranych z pośród obywateli najgodniejszych w 2/3 przez Sejm i w 1/3 przez Senat.

(2) Mandaty elektorów wygasają z mocy samego prawa w dniu objęcia urzędu przez nowoobranego Prezydenta Rzeczypospolitej.

Art. 18.

(1) Zgromadzenie Elektorów zwołuje Prezydent Rzeczypospolitej najpóźniej na piętnasty dzień przed upływem swego urzędowania.

(2) Na trzy dni przed terminem Zgromadzenia, Sejm i Senat zbiorą się każdy zosobna, na zaproszenie swych Marszałków, celem dokonania wyboru elektorów.

(3) Jeżeli Sejm i Senat są rozwiązane, a wynik wyborów do Izb Ustawodawczych w nowym składzie nie jest jeszcze ogłoszony — wyboru elektorów dokonają posłowie i senatorowie, wchodzący w skład poprzedniego Sejmu i Senatu.

Art. 19.

(1) Prezydent Rzeczypospolitej składa przed objęciem urzędu przysięgę treści następującej:

Świadom odpowiedzialności wobec Boga i historji za losy Państwa, przysięgam Panu Bogu Wszechmogącemu, w Trójcy Świętej Jedynemu, na urzędzie Prezydenta Rzeczypospolitej: praw zwierzchniczych Państwa bronić, jego godności strzec, ustawę konstytucyjną stosować, względem wszystkich obywateli równą kierować się sprawiedliwością, zło i niebezpieczeństwo od Państwa odwracać, a troskę o jego dobro za naczelny poczytywać sobie obowiązek. Tak mi dopomóż Bóg i Święta Syna Jego Męka. Amen.

(2) Akt złożenia przysięgi stwierdzają podpisem: nowoobrany Prezydent Rzeczypospolitej oraz osoby urzędowe, obecne przy zaprzysiężeniu.

Art. 20.

(1) Okres urzędowania Prezydenta Rzeczypospolitej trwa lat siedem, licząc od dnia objęcia urzędu.

(2) Okres ten przedłuża się o czas niezbędny do ukończenia postępowania wyborczego w przypadku, gdy dla dokonania wyboru nowego Prezydenta Rzeczypospolitej będzie zarządzone głosowanie powszechne.

Art. 21.

Jeżeli przed upływem siedmioletniego okresu urzędowania nastąpi zgon Prezydenta Rzeczypospolitej albo Prezydent zrzeknie się urzędu — Marszałek Senatu zwoła niezwłocznie Zgromadzenie Elektorów celem wskazania przez nie kandydata na Prezydenta Rzeczypospolitej, a w razie wskazania ze swej strony innego kandydata zarządzi głosowanie powszechne.

Art. 22.

(1) Jeżeli Prezydent Rzeczypospolitej nie może trwale sprawować urzędu, Marszałek Senatu zwoła połączone Izby Ustawodawcze celem rozstrzygnięcia, czy urząd Prezydenta należy uznać za opróżniony.

(2) Uchwała, uznająca urząd za opróżniony, zapada większością 3/5 ustawowej liczby członków Izb Połączonych.

(3) W przypadku powzięcia powyższej uchwały, Marszałek Senatu zwoła niezwłocznie Zgromadzenie Elektorów.

Art. 23.

W czasie, gdy urząd Prezydenta Rzeczypospolitej jest opróżniony, funkcje Prezydenta sprawuje zastępczo Marszałek Senatu, a gdyby Senat był rozwiązany — Marszałek rozwiązanego Senatu; korzysta on wówczas ze wszystkich uprawnień z urzędem Prezydenta Rzeczypospolitej związanych.

Art. 24.

(1) W razie wojny okres urzędowania Prezydenta Rzeczypospolitej przedłuża się do upływu trzech miesięcy od zawarcia pokoju; Prezydent Rzeczypospolitej osobnym aktem, ogłoszonym w gazecie rządowej, wyznaczy wówczas swego następcę na wypadek opróżnienia się urzędu przed zawarciem pokoju.

(2) W razie objęcia przez następcę urzędu Prezydenta Rzeczypospolitej, okres jego urzędowania trwa do upływu trzech miesięcy od zawarcia pokoju.

III. Rząd.

Art. 25.

(1) Rząd kieruje sprawami Państwa, niezastrzeżonemi innym organom władzy.

(2) Rząd składa się z Prezesa Rady Ministrów i Ministrów.

(3) Prezes Rady Ministrów reprezentuje Rząd, kieruje jego pracami oraz ustala ogólne zasady polityki państwowej.

(4) Ministrowie kierują poszczególnemi działami administracji państwowej albo spełniają poruczone im zadania szczególne.

(5) Organizację Rządu, a w szczególności zakres działania Prezesa Rady Ministrów, Rady Ministrów i Ministrów — określi dekret Prezydenta Rzeczypospolitej.

Art. 26.

Ministrowie dla rozstrzygania spraw, wymagających uchwały wszystkich członków Rządu, tworzą Radę Ministrów pod przewodnictwem Prezesa Rady Ministrów.

Art. 27.

(1) Prezes Rady Ministrów, Rada Ministrów i Ministrowie mają prawo wydawać rozporządzenia celem wykonania aktów ustawodawczych i z powołaniem się na nie.

(2) Rozporządzenia te nie mogą stać w sprzeczności z aktami ustawodawczemi i będą ogłaszane w Dzienniku Ustaw.

Art. 28.

Prezes Rady Ministrów i Ministrowie są odpowiedzialni politycznie przed Prezydentem Rzeczypospolitej i mogą być przez Niego w każdym czasie odwołani.

Art. 29.

(1) Sejm, w wykonaniu prawa kontroli parlamentarnej nad działalnością Rządu, może zażądać ustąpienia Rządu lub Ministra.

(2) Wniosek taki może być zgłoszony tylko podczas sesji zwyczajnej, a głosowanie nad nim nie może się odbyć na posiedzeniu, podczas którego został zgłoszony.

(3) Jeżeli za wnioskiem wypowie się Sejm zwykłą większością głosów, a Prezydent Rzeczypospolitej w ciągu trzech dni nie odwoła Rządu lub Ministra, ani też Izb Ustawodawczych nie rozwiąże — wniosek będzie rozpatrzony przez Senat na najbliższem posiedzeniu.

(4) Jeżeli Senat wypowie się za wnioskiem uchwalonym przez Sejm, Prezydent Rzeczypospolitej odwoła Rząd lub Ministra, chyba że rozwiąże Sejm i Senat.

Art. 30.

(1) Niezależnie od odpowiedzialności politycznej przed Prezydentem Rzeczypospolitej i parlamentarnej przed Sejmem, Prezes Rady Ministrów i Ministrowie ponoszą odpowiedzialność konstytucyjną przed Trybunałem Stanu za umyślne naruszenie Konstytucji lub innego aktu ustawodawczego, dokonane w związku z urzędowaniem.

(2) Prawo pociągania Prezesa Rady Ministrów lub Ministra do odpowiedzialności konstytucyjnej służy Prezydentowi Rzeczypospolitej, a także Sejmowi i Senatowi w Izbach Połączonych.

(3) Uchwała Izb Połączonych, oddająca Prezesa Rady Ministrów lub Ministra pod sąd Trybunału Stanu, zapada większością 3/5 głosów przy obecności co najmniej połowy ustawowej liczby członków Izb Połączonych.

IV. Sejm.

Art. 31.

(1) Sejm sprawuje funkcje ustawodawcze i kontrolę nad działalnością Rządu; nadto do Sejmu należy ustalanie budżetu i nakładanie ciężarów na obywateli.

(2) Kontrola nad działalnością Rządu wyraża się w prawie Sejmu:

a) żądania ustąpienia Rządu lub Ministra;
b) pociągania wespół z Senatem Prezesa Rady Ministrów lub Ministra do odpowiedzialności konstytucyjnej;
c) interpelowania Rządu;
d) zatwierzdzania corocznie zamknięć rachunkowych państwowych i udzielania Rządowi absolutorjum:
e) udziału w wykonywaniu kontroli nad długami Państwa.

(3) Funkcje rządzenia Państwem nie należą do Sejmu.

Art. 32.

(1) Sejm składa się z posłów, wybranych w głosowaniu powszechnem, tajnem, równem i bezpośredniem.

(2) Kadencja Sejmu trwa lat pięć, licząc od dnia zwołania.

(3) Rozwiązanie Sejmu przed upływem kadencji wymaga wskazania powodu.

(4) Nowe wybory zarządza Prezydent Rzeczypospolitej w ciągu trzydziestu dni od rozwiązania Sejmu.

(5) Głosowanie odbędzie się nie później, niż sześćdziesiątego dnia po zarządzeniu wyborów.

(6) W głosowaniu nie biorą udziału wojskowi, należący do zmobilizowanej części wojska lub marynarki wojennej.

Art. 33.

(1) Prawo wybierania ma każdy obywatel bez różnicy płci, który przed dniem zarządzenia wyborów ukończył lat 24 oraz korzysta w pełni z praw cywilnych i obywatelskich.

(2) Prawo wybieralności ma każdy obywatel, mający prawo wybierania, jeżeli ukończył lat 30.

(3) Ordynacja wyborcza do Sejmu ustali podział Państwa na okręgi wyborcze, określi liczbę posłów, unormuje postępowanie wyborcze tudzież oznaczy kategorje osób, pozbawionych prawa wybierania i wybieralności z braku dostatecznych przymiotów moralnych lub umysłowych.

Art. 34.

(1) Sejm wybiera ze swego grona Marszałka na okres kadencji.

(2) Do czasu ukonstytuowania się następnego Sejmu, Marszałek zachowuje uprawnienia, służące mu przy wyborze Prezydenta Rzeczypospolitej.

Art. 35.

(1) Sejm będzie zwołany na pierwsze posiedzenie w nowej kadencji nie później niż trzydziestego dnia po ogłoszeniu wyniku wyborów do Izb Ustawodawczych.

(2) Sesja zwyczajna Sejmu będzie otwarta corocznie najpóźniej w listopadzie i nie może być zamknięta przed upływem czterech miesięcy, chyba, że budżet będzie uchwalony w terminie wcześniejszym.

(3) Sesja zwyczajna może być odroczona na dni trzydzieści.

(4) Odroczenie na okres dłuższy lub ponowienie odroczenia wymaga zgody Sejmu.

(5) Okresu przerwy, spowodowanej odroczeniem sesji, nie wlicza się do biegu terminów, przepisanych Konstytucją dla czynności Sejmu.

Art. 36.

(1) Prezydent Rzeczypospolitej według swego uznania może w każdym czasie zarządzić otwarcie sesji nadzwyczajnej Sejmu, a uczyni to w ciągu dni trzydziestu na wniosek co najmniej połowy ustawowej liczby posłów.

(2) Podczas sesji nadzwyczajnej przedmiotem obrad Sejmu mogą być wyłącznie sprawy, wymienione w zarządzeniu Prezydenta Rzeczypospolitej albo we wniosku o otwarcie takiej sesji, zgłoszonym przez posłów, oraz sprawy, których załatwienia na najbliższej sesji wymagają ustawy lub regulamin, albo które Prezydent Rzeczypospolitej na wniosek Prezesa Rady Ministrów lub Marszałka Sejmu uzna za nagłe.

Art. 37.

Uchwały Sejmu zapadają zwykłą większością głosów przy obecności co najmniej 1/3 ustawowej liczby posłów, jeżeli Konstytucja inaczej nie stanowi.

Art. 38.

(1) Posiedzenia Sejmu są jawne.

(2) Sejm może uchwalić tajność obrad.

(3) Protokół i stenogram, wydawany z polecenia Marszałka, są wyłącznem stwierdzeniem przebiegu obrad Sejmu.

(4) Nikogo nie można pociągać do odpowiedzialności za ogłaszanie i rozpowszechnianie sprawozdań z jawnych obrad Sejmu, jeżeli odtwarzają one w pełni i ściśle przebieg tych obrad.

Art. 39.

(1) Posłowie składają przed objęciem mandatu ślubowanie treści następującej:

Świadom obowiązku wierności wobec Państwa Polskiego, ślubuję uroczyście i zaręczam honorem, jako poseł na Sejm Rzeczypospolitej, w pracy na rzecz dobra Państwa nie ustawać, a troskę o jego godność, zwartość i moc za pierwsze mieć sobie przykazanie.

(2) Odmowa ślubowania lub ślubowanie z zastrzeżeniem równoznaczne jest z nieprzyjęciem mandatu.

TABELKA

Art. 40.

Posłowie otrzymują diety i mają prawo do bezpłatnego korzystania z państwowych środków komunikacji w granicach Państwa.

Art. 41.

(1) Posłowie korzystają tylko z takich rękojmi nietykalności, jakich wymaga ich uczestnictwo w pracach Sejmu.

(2) Za treść wygłoszonych w Sejmie przemówień lub zgłoszonych wniosków i interpelacyj oraz za niewłaściwe zachowanie się podczas obrad — posłowie odpowiadają tylko przed Sejmem.

(3) Jednakże za wystąpienia sprzeczne z obowiązkiem wierności wobec Państwa Polskiego albo zawierające znamiona przestępstwa, ściganego z urzędu, — poseł może być uchwałą Sejmu albo na żądanie Marszałka Sejmu lub Ministra Sprawiedliwości oddany pod sąd Trybunału Stanu i orzeczeniem tego Trybunału pozbawiony mandatu poselskiego.

(4) Za naruszenie praw osoby trzeciej podczas obrad Sejmu poseł może być pociągnięty do odpowiedzialności sądowej tylko za zezwoleniem Sejmu.

Art. 42.

(1) Posłowie odpowiadają za działalność, nie związaną z uczestnictwem w pracach Sejmu, narówni z innymi obywatelami.

(2) Jednakże karne postępowanie sądowe lub administracyjne a także postępowanie dyscyplinarne, wszczęte przeciw posłowi przed lub po uzyskaniu mandatu, należy na żądanie Sejmu zawiesić do wygaśnięcia mandatu.

(3) Przedawnienie nie biegnie w czasie zawieszenia postępowania karnego lub dyscyplinarnego.

(4) Poseł, zatrzymany w czasie trwania sesji nie z nakazu sądu, — będzie na żądanie Marszałka Sejmu niezwłocznie wypuszczony na wolność.

Art. 43.

(1) Poseł nie może sprawować mandatu senatorskiego.

(2) Ustawa oznaczy urzędy i stanowiska, których przyjęcie pociąga za sobą utratę mandatu poselskiego.

(3) Posłowi nie wolno wykonywać czynności, nie dających się pogodzić ze sprawowaniem mandatu, pod skutkami określonemi w ustawie.

Art. 44.

(1) Posłowi nie wolno na swoje, ani na obce imię, ani też w imieniu przedsiębiorstw, spółek lub towarzystw na zysk obliczonych, nabywać dóbr państwowych ani uzyskiwać ich dzierżaw, podejmować się dostaw i robót rządowych, ani otrzymywać od Rządu koncesyj lub innych korzyści osobistych.

(2) Za naruszenie powyższych zakazów poseł będzie na żądanie Marszałka Sejmu lub Prezesa Najwyższej Izby Kontroli oddany pod sąd Trybunału Stanu i orzeczeniem tego Trybunału pozbawiony mandatu poselskiego i korzyści osobistych, od Rządu otrzymanych.

(3) Marszałek Sejmu może na podstawie uchwały Komisji Regulaminowej, powziętej większością 3/5 głosów, udzielić posłowi w poszczególnym przypadku zezwolenia na wejście z Rządem w stosunek prawny, jeżeli stosunek ten nie jest sprzeczny z dobremi obyczajami.

Art. 45.

(1) Prezes Rady Ministrów, Ministrowie i delegowani przez nich urzędnicy mają prawo brać udział w posiedzeniach Sejmu oraz przemawiać poza koleją mówców.

(2) Posłowie mogą zwracać się do Prezesa Rady Ministrów i Ministrów z interpelacjami w sprawach, dotyczących ich zakresu działania w sposób określony regulaminem.

(3) Prezes Rady Ministrów lub interpelowany Minister obowiązany jest udzielić odpowiedzi w ciągu czterdziestu pięciu dni albo podać powody uzasadniające odmowę udzielenia wyjaśnień.

V. Senat.

Art. 46.

(1) Senat, jako druga Izba Ustawodawcza, rozpatruje budżet i projekty ustaw, uchwalone przez Sejm, oraz uczestniczy w wykonywaniu kontroli nad długami Państwa.

(2) Nadto Senat narówni z Sejmem, choć bez prawa początkowania, bierze udział w rozstrzyganiu następujących spraw:

a) o wniosku, żądającym ustąpienia Rządu lub Ministra;
b) o ustawach, zwróconych Izbom Ustawodawczym przez Prezydenta Rzeczypospolitej do ponownego rozpatrzenia;
c) o zmianie Konstytucji;
d) o uchyleniu zarządzeń, wprowadzających stan wyjątkowy.

Art. 47.

(1) Senat składa się z senatorów, powołanych w $^1/_3$ przez Prezydenta Rzeczypospolitej, a w $^2/_3$ w drodze wyborów.

(2) Kadencja Senatu rozpoczyna się i kończy jednocześnie z kadencją Sejmu.

(3) Ordynacja wyborcza do Senatu określi liczbę senatorów oraz sposób ich powoływania tudzież oznaczy kategorje osób, którym służyć będzie prawo wybierania i wybieralności.

Art. 48.

Art. 34 — 45, dotyczące Sejmu, stosuje się odpowiednio do Senatu.

VI. Ustawodawstwo.

Art. 49.

(1) Aktami ustawodawczemi są:

a) ustawy,

b) dekrety Prezydenta Rzeczypospolitej.

(2) Żaden akt ustawodawczy nie może stać w sprzeczności z Konstytucją.

Art. 50.

(1) Prawo inicjatywy ustawodawczej służy Rządowi i Sejmowi.

(2) Inicjatywa ustawodawcza w sprawach budżetu, kontyngentu rekruta i ratyfikacji umów międzynarodowych należy wyłącznie do Rządzy.

(3) Sejm nie może bez zgody Rządu uchwalić ustawy, pociągającej za sobą wydatki ze Skarbu Państwa, dla których niema pokrycia w budżecie.

Art. 51.

Zaciągnięcie pożyczki państwowej, zbycie lub obciążenie nieruchomego majątku państwowego, oszacowanego na kwotę ponad 100.000 złotych, nałożenie podatków lub opłat publicznych, ustanowienie ceł lub monopoli, ustalenie systemu monetarnego, jak również przyjęcie gwarancji finansowej przez Skarb Państwa — może nastąpić tylko na mocy aktu ustawodawczego.

Art. 52.

(1) Umowy z innemi państwami: handlowe, celne, obciążające stale Skarb Państwa, zawierające zobowiązanie nałożenia nowych ciężarów na obywateli albo powodujące zmianę granic Państwa — wymagają przed ratyfikacją zgody Izb Ustawodawczych, wyrażonej w ustawie.

(2) Prezydent Rzeczypospolitej w przypadkach niecierpiących zwłoki może przed ratyfikacją, na wniosek Rady Ministrów, wprowadzić tymczasowo w życie wszystkie lub niektóre postanowienia, zawarte w umowach handlowych lub celnych.

Art. 53.

(1) Każdy projekt ustawy, przez Sejm uchwalony, będzie przekazany Senatowi do rozpatrzenia.

(2) Uchwałę Senatu, odrzucającą projekt lub wprowadzającą w nim zmiany, uważa się za przyjętą, jeżeli Sejm nie odrzuci jej większością $^3/_5$ głosów.

Art. 54.

(1) Prezydent Rzeczypospolitej stwierdzi podpisem moc ustawy konstytucyjnie uchwalonej oraz zarządzi jej ogłoszenie w Dzienniku Ustaw.

(2) Prezydent Rzeczypospolitej może w ciągu trzydziestu dni od otrzymania projektu ustawy zwrócić go Sejmowi z żądaniem ponownego rozpatrzenia, które może nastąpić nie wcześniej niż na najbliższej sesji zwyczajnej.

(3) Jeżeli Izby Ustawodawcze większością ustawowej liczby posłów i senatorów uchwalą ponownie projekt bez zmian, Prezydent Rzeczypospolitej, stwierdziwszy podpisem moc ustawy, zarządzi jej ogłoszenie.

Art. 55.

(1) Ustawa może upoważnić Prezydenta Rzeczypospolitej do wydawania dekretów w czasie i zakresie, przez nią oznaczonym; upoważnieniem tem nie może być objęta zmiana Konstytucji.

(2) Prezydent Rzeczypospolitej ma prawo w czasie, gdy Sejm jest rozwiązany, wydawać w razie konieczności państwowej dekrety w zakresie ustawodawstwa państwowego z wyjątkiem:

a) zmiany Konstytucji,
b) ordynacji wyborczej do Sejmu i Senatu,
c) budżetu,
d) nakładania podatków i ustawianawiania monopoli,
e) systemu monetarnego,
f) zaciągania pożyczek państwowych,
g) zbywania i obciążania nieruchomego majątku państwowego, oszacowanego na kwotę ponad 100.000 złotych.

(3) Dekrety, oparte na przepisach artykułu niniejszego, będą wydawane na wniosek Rady Ministrów i mogą być zmieniane lub uchylane tylko aktem ustawodawczym.

Art. 56.

Dekrety, dotyczące organizacji Rządu, zwierzchnictwa Sił Zbrojnych oraz organizacji administracji rządowej, mogą być wydawane w każdym czasie, a zmieniane lub uchylane tylko przez takież dekrety Prezydenta Rzeczypospolitej.

Art. 57.

(1) Dekrety Prezydenta Rzeczypospolitej mają moc ustawy i będą z powoływaniem się na podstawę konstytucyjną ogłaszane w Dzienniku Ustaw.

(2) Ilekroć Konstytucja lub ustawy dla unormowania poszczególnej dziedziny z zakresu ustawodawstwa wymagają ustawy, dziedzina ta może być unormowana również dekretem Prezydenta Rzeczypospolitej, wydanym w warunkach, Konstytucją oznaczonych.

VII. Budżet.

Art. 58.

(1) Ustawa ustala corocznie budżet Państwa.

(2) Rząd składa Sejmowi na sesji projekt budżetu nie później niż na cztery miesiące przed rozpoczęciem roku budżetowego.

(3) Na rozpatrzenie budżetu pozostawia się Sejmowi dziewięćdziesiąt dni od złożenia projektu przez Rząd, Senatowi — dwadzieścia dni od upływu terminu przepisanego dla Sejmu.

(4) Na rozpatrzenie zmian, zaproponowanych przez Senat, pozostawia się Sejmowi dziesięć dni od upływu terminu, przepisanego dla Senatu.

(5) Prezydent Rzeczypospolitej zarządzi ogłoszenie budżetu:

a) w brzmieniu, nadanem mu przez Izby Ustawodawcze, jeżeli Sejm i Senat w przepisanych terminach budżet rozpatrzyły,

b) w brzmieniu, nadanem mu przez Sejm, jeżeli Senat w przepisanym terminie budżetu nie rozpatrzył,

c) w brzmieniu, nadanem mu przez Senat, jeżeli Sejm w przepisanym terminie budżetu lub zmian Senatu nie rozpatrzył,

d) w brzmieniu projektu rządowego, jeżeli ani Sejm ani Senat w przepisanych terminach budżetu nie rozpatrzyły.

Art. 59.

(1) Wydatki, niezaprojektowane w budżecie, nie mogą być uchwalone, a zaprojektowane nie mogą być podwyższone bez zgody Rządu.

(2) Rząd nie może czynić wydatków bez upoważnienia ustawowego, chyba że zachodzi konieczność państwowa; w tym przypadku Rząd, na podstawie uchwały Rady Ministrów, dokona niezbędnego wydatku, przesyłając do Sejmu w terminie siedmiodniowym od powzięcia uchwały projekt ustawy o przyznaniu kredytów dodatkowych. Uchwała Rady Ministrów będzie jednocześnie ogłoszona w gazecie rządowej i podana do wiadomości Najwyższej Izby Kontroli.

Art. 60.

(1) Państwo nie może pozostawać bez budżetu.

(2) Jeżeli z powodu rozwiązania Izb Ustawodawczych budżet lub przynajmniej prowizorjum budżetowe do dnia, w którym rozpoczyna się nowy okres budżetowy, nie jest uchwalony, — Rząd ma prawo pobierać dochody i czynić wydatki w granicach zeszłorocznego budżetu aż do czasu uchwalenia prowizorjum budżetowego lub budżetu, który Rząd złoży nowoobranemu Sejmowi na pierwszem posiedzeniu.

(3) Zasadę powyższą stosuje się odpowiednio w przypadku, gdy Sejm złożony mu projekt budżetu w całości odrzuci, z tem, że Rząd w ciągu dni siedmiu od odrzucenia prześle do Sejmu nowy projekt budżetu lub prowizorjum budżetowego i że wydatki, czynione przez Rząd według zeszłorocznego budżetu, nie mogą być wyższe w poszczególnych pozycjach od zaprojektowanych w budżecie odrzuconym.

VIII. Siły Zbrojne.

Art. 61.

(1) Siły Zbrojne stoją na straży bezpieczeństwa i praw zwierzchniczych Rzeczypospolitej.

(2) Wszyscy obywatele są obowiązani do służby wojskowej i świadczeń na rzecz obrony Państwa.

Art. 62.

(1) Prezydent Rzeczypospolitej zarządza corocznie pobór rekruta w granicach ustalonego kontyngentu.

(2) Zmiana kontyngentu wymaga aktu ustawodawczego.

Art. 63.

(1) Prezydent Rzeczypospolitej wydaje dekrety w zakresie zwierzchnictwa Sił Zbrojnych, a w szczególności określi dekretem organizację naczelnych władz wojskowych, oznaczając w nim sposób kontrasygnowania aktów, wydawanych przez siebie. jako Zwierzchnika Sił Zbrojnych.

(2) Prezydent Rzeczypospolitej postanawia o użyciu sił zbrojnych do obrony Państwa.

(3) W razie mianowania Naczelnego Wodza prawo dysponowania siłami zbrojnemi przechodzi na niego.

(4) Za akty, związane z dowództwem, Naczelny Wódz odpowiada przed Prezydentem Rzeczypospolitej, jako Zwierzchnikiem Sił Zbrojnych.

IX. Wymiar sprawiedliwości.

Art. 64.

(1) Sądy wymierzają sprawiedliwość w imieniu Rzeczypospolitej Polskiej.

(2) Przez wymiar sprawiedliwości sądy strzegą ładu prawnego w Państwie i kształtują poczucie prawne społeczeństwa.

(3) Sędziowie są w sprawowaniu swego urzędu sędziowskiego niezawiśli.

(4) Orzeczenia sądowe nie mogą być zmieniane ani uchylane przez inne organa władzy.

(5) Sądy nie mają prawa badać ważności aktów ustawodawczych, należycie ogłoszonych.

Art. 65.

(1) Sędziów mianuje Prezydent Rzeczypospolitej, jeżeli ustawy inaczej nie stanowią.

(2) Organizację sądów tudzież odrębne stanowisko sędziów, ich prawa i obowiązki oraz uposażenie — określą ustawy.

Art. 66.

(1) Sędzia może być złożony z urzędu, zawieszony w urzędowaniu, przeniesiony na inne miejsce lub w stan spoczynku wbrew swojej woli jedynie mocą orzeczenia sądowego i tylko w przypadkach, ustawą przewidzianych.

(2) Zasada ta nie dotyczy przypadku, gdy przeniesienie sędziego na inne miejsce urzędowania lub w stan spoczynku jest wywołane zmianą w organizacji sądów, postanowioną przez akt ustawodawczy.

Art. 67.

Sędzia nie może być pociągnięty od odpowiedzialności karnej bez zezwolenia właściwego sądu dyscyplinarnego ani zatrzymany bez nakazu sądu, chyba że został schwytany na gorącym uczynku.

Art. 68.

(1) Żadna ustawa nie może zamykać obywatelowi drogi sądowej dla dochodzenia krzywdy lub szkody.

(2) Poręcza się wolność osobistą, nietykalność mieszkania i tajemnicę korespondencji.

(3) Ustawy określą warunki, w jakich może być dokonana rewizja osobista lub domowa albo naruszona tajemnica korespondencji.

(4) Nikt nie może być pozbawiony sądu, któremu z prawa podlega, ani karany za czyn, niezabroniony przez prawo przed jego popełnieniem, ani też zatrzymanym bez nakazu sądu dłużej niż czterdzieści osiem godzin.

(5) Sądy wyjątkowe są dopuszczalne tylko w przypadkach, przewidzianych w ustawie.

(6) Ustawy przeprowadzą zasadę, że sprawy, w których karę orzekła władza administracyjna, będą na żądanie strony przekazane na drogę postępowania sądowego.

Art. 69.

(1) Prezydent Rzeczypospolitej władny jest aktem łaski darować lub złagodzić skazanemu karę, wymierzoną orzeczeniem prawomocnem, tudzież uchylić skutki skazania.

(2) Amnestja wymaga aktu ustawodawczego.

Art. 70.

(1) Powołuje się:

a) Sąd Najwyższy do spraw sądowych cywilnych i karnych,

b) Najwyższy Trybunał Administracyjny do orzekania o legalności aktów administracyjnych, oraz

c) Trybunał Kompetencyjny do rozstrzygania sporów o właściwość między sądami a innemi organami władzy.

(2) Odrębna organizacja sądów wojskowych, ich właściwość, tok postępowania oraz prawa i obowiązki członków tych sądów określą ustawy.

Art. 71.

(1) Do orzekania w sprawach ministrów, senatorów i posłów, pociągniętych do odpowiedzialności konstytucyjnej, powołuje się Trybunał Stanu, złożony z Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego, jako przewodniczącego, oraz sześciu sędziów.

(2) Sędziów Trybunału Stanu i ich zastępców powołuje na okres trzyletni Prezydent Rzeczypospolitej z pośród sędziów sądów powszechnych, przedstawionych w liczbie podwójnej w połowie przez Sejm, a w połowie przez Senat, z równomiernem uwzględnieniem kandydatów każdej z Izb Ustawodawczych.

X. Administracja państwowa.

Art. 72.

(1) Administracja Państwowa jest służbą publiczną.
(2) Administrację państwową sprawuje:
a) administracja rządowa,
b) samorząd terytorjalny,
c) samorząd gospodarczy.

Art. 73.

(1) Dla celów administracji ogólnej Państwo będzie podzielone pod względem terytorjalnym na obszary administracyjne, a mianowicie województwa, powiaty oraz gminy miejskie i wiejskie.
(2) Podział na województwa wymaga aktu ustawodawczego.
(3) Gminy miejskie mogą w warunkach, oznaczonych ustawą, tworzyć powiat lub województwo grodzkie.

Art. 74.

Organizację administracji rządowej, a w szczególności zakres działania jej organów — określi dekret Prezydenta Rzeczypospolitej.

Art. 75.

(1) Stosownie do podziału Państwa na obszary administracyjne powołuje się do urzeczywistnienia zadań administracji państwowej w zakresie potrzeb miejscowych samorząd wojewódzki, powiatowy i gminny.
(2) Samorządy mają prawo w zakresie, ustawą oznaczonym, wydawać dla swego obszaru normy obowiązujące pod warunkiem zatwierdzenia tych norm przez powołaną do tego władzę nadzorczą.
(3) Samorządy mogą być łączone w związki dla wykonywania zadań szczególnych.
(4) Ustawa może nadać związkom osobowość publiczno-prawną.
(5) Nadzór nad działalnością samorządu sprawuje Rząd przez swoje organa lub przez organa samorządu wyższego stopnia.

Art. 76.

(1) Dla poszczególnych dziedzin życia gospodarczego powołuje się samorząd gospodarczy, obejmujący izby rolnicze, przemysłowo-handlowe, rzemieślnicze, pracy, wolnych zawodów oraz inne zrzeszenia publiczno-prawne.
(2) Ustawy mogą łączyć izby w związki i nadawać im osobowość publiczno-prawną.
(3) Do rozważania zagadnień, dotyczących całokształtu życia gospodarczego, opinjowania o projektach ustaw gospodarczych, tu-

dzież harmonizowania poczynań w poszczególnych gałęziach gospodarstwa narodowego — może być ustawą powołana Naczelna Izba Gospodarcza.

(4) Nadzór nad działalnością samorządu gospodarczego sprawuje Rząd przez powołane do tego organa.

XI. Kontrola państwowa.

Art. 77.

(1) Do kontroli pod względem finansowym gospodarki Państwa oraz związków publiczno-prawnych, badania zamknięć rachunków Państwa, przedstawiania Sejmowi corocznie wniosków o absolutorjum dla Rządu — powołuje się Najwyższą Izbę Kontroli, opartą na zasadzie kolegjalności i niezawisłości członków jej kolegjum.

(2) Najwyższa Izba Kontroli jest niezależna od Rządu.

(3) Prezydent Rzeczypospolitej mianuje i odwołuje Prezesa Najwyższej Izby Kontroli, a na jego wniosek i z jego kontrasygnatą mianuje i odwołuje członków kolegjum.

(4) Prezes Najwyższej Izby Kontroli jest za sprawowanie swego urzędu odpowiedzialny według zasad, ustalonych dla odpowiedzialności ministrów.

XII. Stan zagrożenia Państwa.

Art. 78.

(1) W razie zagrożenia Państwa z zewnątrz, jak również w razie rozruchów wewnętrznych lub rozległych knowań o charakterze zdrady stanu, zagrażających ustrojowi lub bezpieczeństwu Państwa albo bezpieczeństwu obywateli — Rada Ministrów za zewoleniem Prezydenta Rzeczypospolitej zarządzi stan wyjątkowy na obszarze całego Państwa lub części zagrożonej.

(2) Zarządzenie takie będzie przesłane do Sejmu w ciągu siedmiu dni od ogłoszenia.

(3) Jeżeli Sejm jest rozwiązany zarządzenie o ogłoszeniu stanu wyjątkowego będzie złożone nowoobranemu Sejmowi na pierwszem posiedzeniu.

(4) Sejm może zażądać uchylenia zarządzenia.

(5) Wniosek taki nie może być głosowany na posiedzeniu, podczas którego został zgłoszony.

(6) Jeżeli Senat wypowie się za uchwałą Sejmu, Rząd niezwłocznie uchyli zarządzenie.

(7) Ogłoszenie stanu wyjątkowego daje Rządowi prawo zawieszania na czas trwania tego stanu swobód obywatelskich oraz możność korzystania z uprawnień szczególnych, przewidzianych ustawą o stanie wyjątkowym.

Art. 79.

(1) W razie konieczności użycia sił zbrojnych do obrony Państwa Prezydent Rzeczypospolitej zarządzi stan wojenny na obszarze całego Państwa lub jego części.

(2) Podczas trwania stanu wojennego Prezydent Rzeczypospolitej ma prawo bez upoważnienia Izb Ustawodawczych wydawać dekrety w zakresie ustawodawstwa państwowego z wyjątkiem zmiany

Konstytucji, przedłużyć kadencję Izb Ustawodawczych do czasu zawarcia pokoju oraz otwierać, odraczać i zamykać sesje Sejmu i Senatu w terminach, dostosowanych do potrzeb obrony Państwa, jak również powoływać do rozstrzygania spraw, wchodzących w zakres działania Izb Ustawodawczych, Sejm i Senat w zmniejszonym składzie, wyłonionym przez te Izby.

(3) W czasie trwania stanu wojennego Rząd korzysta z uprawnień, przewidzianych ustawą o stanie wyjątkowym, a nadto z uprawnień szczególnych, określonych ustawą o stanie wojennym.

XIII. Zmiana Konstytucji.

Art. 80.

(1) Zmiana Konstytucji może być dokonana z inicjatywy Prezydenta Rzeczypospolitej, Rządu lub 1/4 ustawowej liczby posłów.

(2) Wniosek, postawiony przez Prezydenta Rzeczypospolitej, może być głosowany tylko w całości i bez zmian lub ze zmianami, na które Rząd imieniem Prezydenta Rzeczypospolitej wyrazi zgodę.

(3) Ustawa, zmieniająca Konstytucję z inicjatywy Prezydenta Rzeczypospolitej, wymaga zgodnych uchwał Sejmu i Senatu, powziętych zwykłą większością głosów; z inicjatywy zaś Rządu lub Sejmu — zgodnych uchwał, powziętych większościa ustawowej liczby posłów i senatorów.

(4) Prezydent Rzeczypospolitej może w ciągu trzydziestu dni od otrzymania projektu ustawy, zmieniającego Konstytucję, zwrócić go Sejmowi z żądaniem ponownego rozpatrzenia, które może nastąpić nie wcześniej niż na następnej kadencji.

(5) Jeżeli Izby Ustawodawcze uchwalą ponownie projekt bez zmian, Prezydent Rzeczypospolitej, stwierdziwszy podpisem moc ustawy, zarządzi jej ogłoszenie, chyba że rozwiąże Sejm i Senat.

XIV. Przepisy końcowe.

Art. 81.

(1) Niniejsza ustawa konstytucyjna wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

(2) Jednocześnie uchyla się ustawę z dnia 17 marca 1921 r. (Dz. U. R. P. Nr. 44, poz. 267) wraz ze zmianami, wprowadzonemi ustawą z dnia 2 sierpnia 1926 r. (Dz. U. R. P. Nr. 78, poz. 442) z wyjątkiem art. 99, 109—118 oraz 120.

(3) Ustawa konstytucyjna z dnia 15 lipca 1920 r., zawierająca statut organiczny Województwa Śląskiego (Dz. U. R. P. Nr. 73, poz. 497) wraz ze zmianami, wprowadzonemi ustawami z dnia 8 marca 1921 r. (Dz. U. R. P. Nr. 26, poz. 146), z dnia 30 lipca 1921 r. (Dz. U. R. P. Nr. 69, poz. 449), z dnia 18 października 1921 r. (Dz. U. R. P. Nr. 85, poz. 608) oraz z dnia 18 marca 1925 r. (Dz. U. R. P. Nr. 36, poz. 240) zachowuje swą moc z tem, że art. 44 ustawy z dnia 15 lipca 1920 r. (Dz. U. R. P. Nr. 73, poz. 497) nadaje się brzmienie:

„Zmiana niniejszej ustawy konstytucyjnej wymaga ustawy państwowej".

i że uchyla się art. 2 ustawy z dnia 8 marca 1921 r. (Dz. U. R. P. Nr. 26, poz. 146).

ORDYNACJA WYBORCZA DO SEJMU

Dz. U. R. P. Nr. 47/35, poz. 319.

Sejm składa się z 208 posłów.

Prawo wybierania do Sejmu ma każdy obywatel bez różnicy płci, który przed dniem zarządzenia wyborów ukończył lat 24.

Nie ma prawa wybierania:

a) pozbawiony lub ograniczony w zdolności do działań prawnych;

b) pozbawiony praw rodzicielskich lub opiekuńczych;

c) wydalony na mocy wyroku sądu dyscyplinarnego ze służby państwowej lub samorządowej albo pozbawiony wyrokiem takiego sądu stanowiska publicznego lub prawa wykonywania zawodu, a to w ciągu lat pięciu od uprawomocnienia się wyroku;

d) wykluczony od pełnienia czynnej służby wojskowej, służby w rezerwie lub w pospolitem ruszeniu;

e) pozbawiony orzeczeniem Trybunału Stanu mandatu poselskiego lub senatorskiego albo urzędu ministra, a to w ciągu lat dziesięciu od orzeczenia Trybunału;

f) skazany wyrokiem sądowym, choćby nieprawomocnym, na utratę praw publicznych bądź na karę wydalenia z wojska lub z marynarki wojennej albo z korpusu oficerskiego;

g) skazany wyrokiem sądowym na karę zasadniczą pozbawienia wolności za przestępstwo, popełnione z chęci zysku lub innych niskich pobudek, a to w ciągu lat pięciu od uprawomocnienia się wyroku;

h) utrzymujący się z nierządu;

i) umieszczony przez sąd: w zakładzie leczniczym, w domu pracy przymusowej lub w zakładzie dla niepoprawnych;

j) umieszczony w zamkniętym zakładzie dla psychicznie chorych.

Utrata prawa wybierania, nieorzeczona wyrokiem sądowym, trwa aż do ustania przyczyny, która ją spowodowała.

Prawo wybieralności na całym obszarze Państwa ma każdy obywatel, mający prawo wybierania, który przed dniem zarządzenia wyborów ukończył lat 30.

Nie mają prawa wybieralności w okręgach wyborczych, na obszarze których pełnią służbę:

a) wojewodowie (Komisarz Rządu m. st. Warszawy) oraz podlegli im urzędnicy;

b) prokuratorzy sądów powszechnych z wyjątkiem prokuratorów Sądu Najwyższego;

c) kuratorzy okręgów szkolnych oraz podlegli im naczelnicy wydziałów, wizytatorzy i inspektorzy szkolni;

d) dyrektorzy izb skarbowych oraz podlegli im urzędnicy;

e) oficerowie i szeregowi Policji Państwowej z wyjątkiem pełniących służbę we władzach centralnych.

Obszar Państwa dzieli się na 104 okręgi wyborcze.

Na każdy okrąg wyborczy przypadają dwa mandaty poselskie.

Każdy powiat, wchodzący w skład okręgu wyborczego, dzieli się na obwody głosowania, liczące najwyżej 3.000 mieszkańców.

Wybory do Sejmu zarządza Prezydent Rzeczypospolitej, wyznaczając jednocześnie dzień głosowania.

Głosowanie musi się odbyć w niedzielę, nie wcześniej niż 54 i nie później niż 60 dnia po zarządzeniu wyborów.

Do przeprowadzenia wyborów powołuje się:

a) Generalnego Komisarza Wyborczego;

b) okręgowe komisje wyborcze;

c) obwodowe komisje wyborcze.

W każdym okręgu wyborczym ustanawiany jest **komisarz wyborczy**, powołany przez Ministra Spraw Wewnętrznych nie później niż 10 dnia po zarządzeniu wyborów do Sejmu.

Spisy wyborców winny być wyłożone w biurze obwodowej komisji wyborczej codziennie przez pięć godzin, począwszy od dnia 23 do dnia 30 po zarządzeniu wyborów do Sejmu.

Podczas wyłożenia spisów każdy obywatel, mający prawo wybierania do Sejmu, może je przeglądać, robić z nich wyciągi oraz wnosić reklamacje.

Reklamacje mogą być wnoszone na piśmie lub ustnie do protokółu ze wskazaniem dowodów:

a) z powodu pominięcia w spisie uprawnionego do głosowania;

b) z powodu wciągnięcia do spisu osoby, nieuprawnionej do głosowania.

Od uchwały komisji obwodowej, nieuwzględniającej reklamacji, służy osobie pominiętej w spisie lub skreślonej ze spisu wyborców, w ciągu dwóch dni od doręczenia zawiadomienia, zażalenie do przewodniczącego okręgowej komisji wyborczej.

Ostatecznie ustalony spis wyborców winien być w przededniu głosowania wyłożony do publicznego przeglądu przez pięć godzin w biurze obwodowej komisji wyborczej.

Listę kandydatów na posłów ustala w każdym okręgu wyborczym zgromadzenie okręgowe. które składa się:

a) z okręgowego komisarza wyborczego, jako przewodniczącego;

b) z delegatów samorządu terytorjalnego, wybranych:

przez rady powiatowe — po jednym delegacie na 20.0000 mieszkańców danego powiatu;

przez rady gminne — po dwóch delegatów na gminę, liczącą powyżej 6.000 mieszkańców, a po jednym delegacie w pozostałych gminach;

przez rady miejskie — po jednym delegacie na 4.000 mieszkańców miasta, wydzielonego z powiatowego związku samorządowego, a na 6.000 mieszkańców w pozostałych miastach;

c) z delegatów samorządu gospodarczego i organizacyj zawodowych, wybranych:

przez Izbę Rolniczą — po jednym delegacie na dwóch delegatów rad powiatowych, wchodzących w skład danego zgromadzenia okręgowego;

przez Izbę Przemysłowo-Handlową — po jednym delegacie na 500 wyborców do Izby, zamieszkałych na obszarze okręgu;

przez Izbę Rzemieślniczą — po jednym delegacie na 300 wyborców do Izby, zamieszkałych na obszarze okręgu;

przez organizacje zawodowe pracowników fizycznych — po jednym delegacie na dwóch delegatów rad miejskich oraz rad gminnych w gminach, utworzonych z osad przemysłowych;

przez organizacje zawodowe pracowników umysłowych — po jednym delegacie na dwóch delegatów pracowników fizycznych.

W okręgach wyborczych, liczących ponad 75.000 ludności miejskiej, w skład zgromadzenia okręgowego wchodzą nadto:

a) delegaci samorządu zawodowego, wybrani: przez Izbę Lekarską — po trzech na okrąg, przez Izbę Adwokacką — po dwóch na okrąg, przez Izbę Notarjalną — po jednym na okrąg;

b) delegaci zrzeszeń technicznych — po trzech na okrąg,

c) delegatki organizacyj kobiecych — po pięć na okrąg;

w okręgach zaś, na których obszarze znajduje się szkoła akademicka,

d) delegaci szkół akademickich — po trzech delegatów na szkołę wielowydziałową i po jednym delegacie na szkołę jednowydziałową.

W skład zgromadzenia okręgowego wchodzą pozatem **delegaci, zgłoszeni po jednym przez co najmniej 500 wyborców**, zamieszkałych w okręgu wyborczym.

Zgłoszenie składa się na piśmie na ręce przewodniczącego zgromadzenia okręgowego nie później niż 20 dnia po zarządzeniu wyborów.

Podpisujący zgłoszenie podają obok imienia i nazwiska swój wiek, zawód i adres.

Podpisy na zgłoszeniu mają być poświadczone przez notarjusza.

Wyborca może podpisać tylko jedno zgłoszenie pod rygorem nieważności podpisanych przezeń zgłoszeń.

Delegatem do zgromadzenia okręgowego może być tylko wyborca do Sejmu, zamieszkały w okręgu wyborczym co najmniej rok przed zarządzeniem wyborów do Sejmu.

Wybory do zgromadzenia okręgowego zarządza wojewoda.

Zgromadzenie okręgowe zbiera się w 30 dniu po zarządzeniu wyborów do Sejmu celem ustalenia listy kandydatów na posłów.

Lista ma zawierać co najmniej czterech kandydatów.

Uchwały zgromadzenia okręgowego są ważne bez względu na ilość obecnych delegatów.

Wszelkie obrady są niedopuszczalne, a uchwały nieprzewidziane ordynacją wyborczą — z mocy samego prawa nieważne.

Prawo zgłaszania kandydatów na posłów służy każdemu uczestnikowi zgromadzenia okręgowego, nie wyłączając przewodniczącego.

O kolejności umieszczenia kandydatów na liście rozstrzyga przewaga głosów, a w razie równości głosów — los, wyciągnięty przez przewodniczącego zgromadzenia. To samo stosuje się i do listy zastępców kandydatów na posłów.

Z przebiegu zgromadzenia okręgowego sporządza się protokół. Protokół zatwierdza zgromadzenie okręgowe zwykłą większością głosów. Każdy delegat może zgłosić sprostowanie do protokółu; nad zgłoszonemi sprostowaniami zgromadzenie głosuje bez dyskusji.

Kandydować można tylko w jednym okręgu wyborczym.

Kandydat na posła obowiązany jest, pod rygorem skreślenia go z listy, przesłać do właściwej komisji okręgowej nie później niż 35 dnia po zarządzeniu wyborów do Sejmu oświadczenie, przez siebie podpisane, że zgadza się na kandydowanie w danym okręgu wyborczym.

Głosowanie odbywa się jednego dnia w całem Państwie.

Akt głosowania przeprowadza obwodowa komisja wyborcza. Głosowanie trwa od godziny 9 do 21 bez przerwy, może być jednak zamknięte wcześniej, jeżeli wszyscy wyborcy danego obwodu oddali swe głosy.

Każdy wyborca głosuje osobiście i może oddać głos tylko w jednym obwodzie.

Wyborcy ułomni mogą posługiwać się przy głosowaniu pomocą osoby zaufanej.

Wojskowi, należący do zmobilizowanej części wojska lub marynarki wojennej, w głosowaniu udziału nie biorą.

Przewodniczący oraz członkowie obwodowej komisji wyborczej mogą przed oddaniem przez wyborcę głosu, zażądać ustalenia jego tożsamości.

Wyborca, nieposiadający dokumentów, uznanych przez komisję za wystarczające, może się powołać na świadectwo dwóch wiarogodnych osób, znanych komisji.

Uchwała komisji w sprawie tożsamości osoby jest ostateczna.

Oddanie głosu odbywa się w następujący sposób: wyborca wymienia wobec komisji obwodowej swe imię, nazwisko i adres; gdy zostanie sprawdzone, że jest wciągnięty do spisu, wyborca otrzymuje kopertę urzędową i kartę do głosowania; wyborca oznacza następnie kreskami na karcie nazwiska dwóch kandydatów, na których pragnie oddać głos poczem po włożeniu karty do koperty wręcza kopertę przewodniczącemu komisji obwodowej, który w jego obecności wrzuca ją do urny.

W lokalu wyborczym winny być urządzone osłony, zabezpieczające tajność głosowania.

O godzinie 21 przewodniczący zarządza zamknięcie lokalu wyborczego. Odtąd głosować mogą ci tylko wyborcy, którzy przybyli do lokalu przed godziną 21.

Obwodowa komisja wyborcza niezwłocznie po zamknięciu głosowania przystępuje do ustalenia jego wyniku.

Za nieważne uważane są:

a) karty do głosowania, wrzucone do urny bez kopert lub w kopertach nieurzędowych;

b) karty, nieopatrzone pieczęcią okręgowej komisji wyborczej;

c) karty, wypełnione niezgodnie z podanemi wyżej przepisami.

Karty do głosowania, niewypełnione przez wyborcę, są ważne, przyczem uważa się, że wyborca oddał głos na kandydatów, umieszczonych na liście na pierwszem i drugiem miejscu.

Jeżeli na karcie oznaczone jest nazwisko jednego kandydata, karta jest ważna, przyczem uważa się, że wyborca oddał głos na tego tylko kandydata.

Z kilku kart znalezionych w kopercie, jednakowo wypełnionych, będzie uznana za ważną jedna tylko karta; jeżeli zaś w kopercie znaleziono karty różnie wypełnione, wszystkie uznane będą za nieważne.

Okręgowa komisja wyborcza w trzecim dniu po głosowaniu przystępuje do ustalenia wyniku głosowania w okręgu i przyznania mandatów kandydatom na posłów.

Po ustaleniu wyniku głosowania Okręgowa komisja wyborcza przyznaje mandaty dwom kandydatom na posłów, którzy otrzymali największe ilości głosów nie mniej jednak niż po 10.000.

Jeżeli żaden z kandydatów na posłów nie otrzymał co najmniej 10.000 głosów, Minister Spraw Wewnętrznych zarządza ponowne wybory w okręgu w ciągu trzech miesięcy od ogłoszenia wyniku wyborów do Izb Ustawodawczych, ogłaszając jednocześnie w Dzienniku Ustaw o dniu głosowania.

Generalny Komisarz Wyborczy w dwunastym dniu po głosowaniu ogłasza w gazecie rządowej wynik wyborów do Sejmu.

Ogłoszenie to ma zawierać imiona, nazwiska, wiek, zawód i miejsce zamieszkania wybranych posłów ze wskazaniem numeru i nazwy okręgu wyborczego, w którym przyznano im mandat.

Każdy obywatel, mający prawo wybierania do Sejmu, może w ciągu dni siedmiu od ogłoszenia wyniku wyborów wnieść do Sądu Najwyższego protest przeciwko wyborom w okręgu, do którego należy.

Protest ma być wniesiony na piśmie lub ustnie do protokółu na ręce przewodniczącego okręgowej komisji wyborczej.

Wniesienie protestu nie pozbawia posła, zaopatrzonego w list wierzytelny, prawa wykonywania mandatu.

O wpłynięciu protestu przewodniczący właściwej komisji okręgowej ogłasza w wojewódzkim dzienniku urzędowym, wyznaczając siedmiodniowy termin do wnoszenia sprzeciwów.

Przed upływem tego terminu wolno każdemu obywatelowi, uprawnionemu do wybierania, przeglądać protesty w lokalu komisji, czynić z nich odpisy i wnosić sprzeciwy.

Funkcjonarjusze państwowi, sędziowie i prokuratorzy oraz pracownicy samorządowi, wybrani na posłów, otrzymują z mocy samego prawa urlop bezpłatny na czas piastowania mandatu poselskiego; w razie zaś piastowania mandatu w ciągu conajmniej dziesięciu lat w następujących po sobie kadencjach Izb Ustawodawczych, będą przeniesieni w stan spoczynku, jeżeli przyjmą mandat do nowoobranego Sejmu.

Przepisy te nie dotyczą ministrów, podsekretarzy stanu i profesorów szkół akademickich.

Żołnierze, pełniący czynną służbę wojskową, nie mogą być powoływani do komisyj wyborczych w żadnych charakterze.

Żołnierze zawodowi, wybrani na posłów, będą przeniesieni w stan nieczynny na czas piastowania mandatu poselskiego; w razie zaś piastowania mandatu w ciągu co najmniej dziesięciu lat w następujących po sobie kadencjach Izb Ustawodawczych będą przeniesieni w stan spoczynku, jeżeli przyjmą mandat nowowybranego Sejmu.

Wygaśnięcie mandatu następuje w razie śmierci posła lub zrzeczenia się mandatu.

Utrata mandatu następuje z mocy samego prawa w przypadkach:

a) kandydowania na posła więcej niż w jednym okręgu wyborczym;

b) nieuczestniczenia posła w 15 z kolei posiedzeniach Sejmu bez usprawiedliwionego powodu;

c) odmówienia złożenia ślubowania lub złożenia go z zastrzeżeniem;

d) przyjęcie mandatu senatorskiego;

e) objęcia płatnej służby państwowej z wyjątkiem stanowiska ministra, podsekretarza stanu lub profesora szkoły akademickiej;

f) objęcia stanowiska funkcjonarjusza publicznego, jeżeli powołanie na to stanowisko nastąpiło nie na podstawie wyboru albo wniosku organów samorządu terytorjalnego lub gospodarczego;

g) uptraty prawa wybieralności.

Poseł, skazany nieprawomocnym wyrokiem sądowym na utratę praw publicznym bądź na karę wydalenia z wojska lub marynarki wojennej albo z korpusu oficerskiego, nie może wykonywać mandatu aż do prawomocnego rozstrzygnięcia sprawy.

Wobec osób, które bez dostatecznego usprawiedliwienia uchylają się od obywatelskiego obowiązku uczestniczenia w pracach komisji wyborczej, stosowana będzie, jako środek przymusowy, kara pieniężna porządkowa do 50 złotych.

Do czasu powołania w m. st. Warszawy Rady Miejskiej z wyboru, delegatów samorządu terytorjalnego do zgromadzeń okręgowych w m. st. Warszawie wybiera Tymczasowa Rada Miejska po jednym delegacie na 8.000 mieszkańców danego okręgu wyborczego.

Do czasu wprowadzenia na obszarze województwa śląskiego jednolitego ustroju samorządu gmin wiejskich, miast i powiatów, prawo wyboru delegatów samorządu terytorjalnego do zgromadzenia okręgowego służyć będzie w tem województwie:

a) tymczasowym organom stanowiącym powiatowych związków samorządowych, w powiatach zaś bielskim i cieszyńskim powiatowym zgromadzeniom przełożonych gmin - po jednym delegacie na 20.000 mieszkańców danego powiatu;

b) radom miejskim (radom gminnym i wydziałom gminnym w miastach) — po jednym delegacie na 4.000 mieszkańców miasta, wydzielonego z powiatowego związku samorządowego, a na 6.000 mieszkańców w pozostałych miastach;

c) radom gminnym (wydziałom gminnym) w gminach wiejskich — po jednym delegacie na 6.000 mieszkańców danej gminy, przyczem rady gminne (wydziały gminne) gmin wiejskich, liczących poniżej 30.000 mieszkańców, będą wybierać delegatów na wspólnem posiedzeniu; w tym celu należy łączyć rady (wydziały) gminne tylko tylu gmin, aby ich przedstawicielstwom umożliwić wybór nie więcej niż dwóch delegatów.

Przepisy niniejszej ordynacji wyborczej stosuje się odpowiednio do Sejmu Śląskiego z następującemi zmianami:

1. Sejm Śląski składa się z 24 posłów, wybranych w 12 dwumandatowych okręgach wyborczych.

2. Wybory do Sejmu Śląskiego zarządza Prezydent Rzeczypospolitej w ciągu trzydziestu dni od rozwiązania Sejmu Śląskiego; akt ten ogłaszany będzie w Dzienniku Ustaw Śląskich.

3. Prawo wybierania i wybieralności do Sejmu Śląskiego służy tylko obywatelom, zamieszkałym na obszarze województwa śląskiego w przededniu zarządzenia wyborów.

4. Przewodniczących okręgowych komisyj wyborczych powołuje Generalny Komisarz Wyborczy z pośród sędziów, sprawujących urząd na obszarze województwa śląskiego; okręgowych komisarzy wyborczych powołuje Wojewoda Śląski.

5. W skład zgromadzeń okręgowych, jako delegaci samorządu terytorjalnego, wchodzą delegaci, wybrani:

a) przez tymczasowe organa stanowiące powiatowych związków samorządowych, a w powiatach bielskim i cieszyńskim — przez powiatowe zgromadzenia przełożonych gmin — po jednym delegacie na 8.000 mieszkańców danego powiatu lub jego części, która należy do danego okręgu wyborczego;

b) przez rady miejskie (rady gminne i wydziały gminne w miastach) po jednym delegacie na 3.000 mieszkańców danego miasta;

c) przez rady gminne (wydziały gminne) po jednym delegacie na 3.000 mieszkańców danej gminy.

6. Izba Przemysłowo-Handlowa i Izba Rzemieślnicza wybierają delegatów do zgromadzeń okręgowych po jednym delegacie na 250 wyborców do Izby.

7. Mandaty do Sejmu Śląskiego są przyznawane w każdym okręgu dwom kandydatom na posłów, którzy otrzymali największe ilości głosów, niemniej jednak niż po 5.000 głosów.

8. Sądem właściwym do rozstrzygania protestów przeciwko wyborom do Sejmu Śląskiego jest Sąd Apelacyjny w Katowicach.

ORDYNACJA WYBORCZA DO SENATU

(Dz. U. R. P. Nr. 47/35, poz. 320).

Senat składa się z 96 senatorów.

Prezydent Rzeczypospolitej powołuje 32 senatorów.

Obywatele, mający z tytułu zasługi, wykształcenia lub zaufania prawo wybierania do Senatu, powołują przez swych delegatów w wojewódzkich kolegjach wyborczych 64 senatorów.

Z liczby senatorów, powoływanych w wojewódzkich kolegjach wyborczych, przypada: na m. st. Warszawę oraz woj. kieleckie i lwowskie po 6 senatorów; na woj. warszawskie i łódzkie po 5 senatorów; na

woj. lubelskie, wołyńskie, krakowskie i poznańskie po 4 senatorów; na woj. wileńskie, białostockie, tarnopolskie i śląskie po 3 senatorów; na woj. nowogródzkie, poleskie, stanisławowskie i pomorskie po 2 senatorów.

Prawo wybierania do Senatu mają:

1) z tytułu zasługi osobistej; obywatele, odznaczeni orderem Orła Białego, orderem Virtuti Militari, Krzyżem lub Medalem Niepodległości, Krzyżem Walecznych, orderem Odrodzenia Polski lub Krzyżem Zasługi;

2) z tytułu wykształcenia:

a) obywatele, którzy ukończyli szkołę wyższą lub zawodową stopnia licealnego, liceum pedagogiczne albo szkołę podchorążych,

b) obywatele, którzy ukończyli jedną ze szkół równorzędnych z określonemi w ustępie poprzedzającym albo posiadają stopień oficerski;

c) nauczyciele, którzy uzyskali dyplomy (świadectwa), uprawniające do nauczania w publicznych szkołach powszechnych, szkołach średnich ogólnokształcących lub zakładach kształcenia nauczycieli, choćby nie odpowiadali warunkom, określonym wyżej.

3) z tytułu zaufania obywateli:

a) obywatele, piastujący stanowiska z wyboru w samorządzie terytorjalnym, a mianowicie: członkowie rad (sejmików) wojewódzkich, powiatowych, gminnych i miejskich, tudzież członkowie zarządów miejskich,

b) obywatele, piastujący stanowiska we władzach samorządu gospodarczego oraz w zarządach organizacyj gospodarczych i zawodowych, a mianowicie:

radcowie izb rolniczych, przemysłowo-handlowych i rzemieślniczych,

przewodniczący zarządów cechów oraz oddziałów tych zrzeszeń przemysłowych i rzemieślniczych związków gospodarczych, które objęte są prawem przemysłowem,

przewodniczący zarządów kółek rolniczych, zrzeszonych w Związku Izb i Organizacyj Rolniczych, wreszcie

przewodniczący zarządów oddziałów (kół) tych pracowniczych organizacyj zawodowych, które liczą co najmniej 1.000 członków, płacących składki,

c) przewodniczący zarządów kół miejscowych (oddziałów, organizacyj miejscowych) stowarzyszeń wyższej użyteczności,

d) członkowie zarządów wyższych szczebli organizacyjnych tych zrzeszeń, które określone są w lit. b) i c).

Prawo wybierania do Senatu z tytułu przewodnictwa lub uczestnictwa w zarządzie zrzeszenia, określonego w ustępie poprzedzającym, służy tylko wówczas, gdy zrzeszenie to bądź odpowiednia jego jednostka organizacyjna działała co najmniej trzy lata przed zarządzeniem wyborów do Senatu.

Prawo wybierania do Senatu nie służy obywatelom, którzy przed dniem zarządzenia wyborów do Izb Ustaowodawczych nie ukończyli lat 30, a także obywatelom, niemającym prawa wybierania do Sejmu.

Prawo wybieralności do Senatu służy każdemu obywatelowi, mającemu prawo wybierania do Sejmu, który przed dniem zarządzenia wyborów do Izb Ustawodawczych ukończył lat 40.

Kandydować można tylko w jednem wojewódzkiem kolegjum wyborczem.

Wybory do Senatu zarządza Prezydent Rzeczypospolitej jednocześnie z zarządzeniem wyborów do Sejmu.

Wybór delegatów do wojewódzkich kolegjów wyborczych odbywa się w niedzielę na dwa tygodnie przed dniem głosowania do Sejmu; powołanie senatorów w wojewódzkich kolegjach wyborczych — w następną niedzielę po dniu głosowania do Sejmu; powołanie zaś senatorów przez Prezydenta Rzeczypospolitej — w ciągu dni siedmiu od ogłoszenia wyniku wyborów do Senatu.

W każdem województwie i w m. st. Warszawie powstaje jedno wojewódzkie kolegjum wyborcze.

Wojewódzkie kolegja wyborcze składają się z delegatów, wybranych na zebraniach obwodowych.

Przewodniczących wojewódzkich kolegjów wyborczych i ich zastępców powołuje Generalny Komisarz Wyborczy, przewodniczących zaś zebrań obwodowych i ich zastępców powołuje przewodniczący okręgowej komisji wyborczej do Sejmu, na której obszarze odbędą się te zebrania.

Przewodniczącymi i ich zastępcami mogą być osoby, mające prawo wybierania do Senatu.

Każdy powiat dzieli się na obwody wyborcze, liczące 90—120 wyborców do Senatu.

Na każdy obwód przypada jeden delegat do wojewódzkiego kolegjum wyborczego.

Władze administracji ogólnej prowadzą spisy wyborców do Senatu oddzielnie dla każdego obwodu wyborczego.

Każdy obywatel, mający prawo wybierania do Senatu, jest wciągany do spisu w obwodzie, w którym zamieszkuje.

Obywatele polscy, zamieszkali na obszarze Wolnego Miasta Gdańska, są wciągani do spisu w obwodach, utworzonych na obszarze m. Gdyni.

Spisy wyborców do Senatu winny być co najmniej raz na rok poddawane rewizji.

Jednocześnie ze spisami wyborców poddawany będzie rewizji podział powiatu na obwody wyborcze.

Spisy wyborców do Senatu winny być wyłożone jednocześnie ze spisami wyborców do Sejmu w lokalu, przeznaczonym na zebranie obwodowe.

Podczas wyłożenia spisów każdy obywatel, mający prawo wybierania do Senatu, może je przeglądać, robić z nich wyciągi oraz wnosić reklamacje na ręce przewodniczącego zebrania obwodowego, **który je niezwłocznie załatwi.**

Od decyzji przewodniczącego zebrania obwodowego służy odwołanie do przewodniczącego właściwej okręgowej komisji wyborczej do Sejmu.

Wybór delegatów do wojewódzkich kolegjów wyborczych odbywa się jednego dnia w całem Państwie.

W zebraniach obwodowych biorą udział obywatele, mający prawo wybierania do Senatu, wpisani do spisu wyborców danych obwodów.

Uchwały zebrania obwodowego, przewidziane ordynacją, są ważne bez względu na ilość obecnych wyborców.

Wszelkie obrady są niedopuszczalne, a uchwały, nieprzewidziane ordynacją — z mocy samego prawa nieważne.

Każdy wyborca ma prawo zgłosić jednego kandydata z pośród uprawnionych do udziału w zebraniu.

Przewodniczący podaje do wiadomości zebrania nazwiska zgłoszonych kandydatów, poczem zarządza głosowanie.

Po zarządzeniu głosowania jeden z sekretarzy odczytuje spis wyborców do Senatu, którzy, podchodząc do prezydjum, składają głosy.

Karty do głosowania zawierać mają imię i nazwisko jednego ze zgłoszonych kandydatów na delegata.

Karty wypełnione niezgodnie z tym przepisem są nieważne.

Wynik głosowania przewodniczący podaje zebraniu do wiadomości.

Za wybranego na delegata uważa się kandydata, który uzyskał bezwzględną większość ważnie oddanych głosów.

Z przebiegu zebrania obwodowego sporządza się protokół, który zatwierdza zebranie zwykłą większością głosów.

Każdy uczestnik zebrania może zgłosić sprostowanie do protokółu; nad zgłoszonemi sprostowaniami zebranie głosuje bez dyskusji.

Zebrania wojewódzkich kolegjów wyborczych odbywają się jednego dnia w całem Państwie w miastach wojewódzkich.

Uchwały wojewódzkich kolegjów wyborczych, przewidziane ordynacją, są ważne bez względu na ilość obecnych delegatów.

Wszelkie obrady są niedopuszczalne, a uchwały, nieprzewidziane ordynacją — z mocy samego prawa nieważne.

Celem umożliwienia wszystkim delegatom wzięcia udziału w wojewódzkiem kolegjum wyborczem służy im prawo bezpłatnego przejazdu państwowemi środkami komunikacji z miejsca pobytu do miasta wojewódzkiego i zpowrotem do miejsca zamieszkania.

Po otwarciu zebrania wojewódzkiego kolegjum wyborczego, przewodniczący kolegjum powołuje z pośród obecnych delegatów trzech sekretarzy, poczem kolegjum na wniosek przewodniczącego wybiera komisję główną celem ułożenia przez nią listy kandydatów na senatorów.

Na listę może być wpisany tylko kandydat, który wyraził zgodę na kandydowanie, choćby telegraficznie.

Liczba kandydatów na liście, ułożonej przez komisję główną, nie może przewyższać podwójnej ilości mandatów senatorskich, przypadających na dane województwo.

O kolejności umieszczenia kandydatów na liście rozstrzyga przewaga głosów, a w razie równości głosów — los, wyciągnięty przez przewodniczącego.

Po ogłoszeniu listy kandydatów na senatorów, ułożonej przez komisję główną, grupa delegatów, złożona co najmniej z dwudziestu, ma prawo zażądać wpisania na listę również i jej kandydata

Wniosek o uzupełnienie listy kandydatów ma być zgłoszony na piśmie na ręce przewodniczącego kolegjum i wskazywać wyłącznie jednego kandydata na senatora; każdy delegat może podpisać jeden tylko wniosek; do wniosku musi być dołączona zgoda kandydata na kandydowanie.

Jeżeli liczba kandydatów na liście nie będzie wyższa od ilości mandatów, przypadających na dane województwo, głosowanie nie odbywa się, a za wybranych uważa się wszystkich zgłoszonych kandydatów na senatorów.

Po zarządzeniu głosowania jeden z sekretarzy odczytuje spis delegatów do wojewódzkiego kolegjum wyborczego, którzy, podchodząc do prezydjum, składają głosy.

Karty do głosowania zawierać mogą imiona i nazwiska tylu najwyżej z pośród zgłosoznych kandydatów, ile mandatów senatorskich przypada na dane województwo.

Karty wypełnione niezgodnie z tym przepisem są nieważne.

Po zamknięciu głosowania sekretarze obliczą głosy.

Wynik głosowania przewodniczący podaje kolegjum do wiadomości.

Za wybranych na senatorów uważa się kandydatów, którzy otrzymali w pierwszem głosowaniu głosy większości głosujących; przy ustalaniu liczby głosujących za podstawę bierze się tylko karty ważne.

Jeżeli pierwsze głosowanie nie da wyniku albo da wynik tylko częściowy, następuje głosowanie ściślejsze, przyczem skreśla się z listy kandydatów osoby, które w pierwszem głosowaniu otrzymały najmniejsze ilości głosów, w ten sposób, żeby liczba pozostałych kandydatów nie była większa od podwójnej ilości mandatów, pozostałych do obsadzenia; w głosowaniu ściślejszem każdy delegat ma prawo oddać głos na tylu najwyżej kandydatów, ile mandatów pozostało do obsadzenia.

Głosowanie ściślejsze jest ostateczne; za wybranych w głosowaniu ściślejszem uważa się kandydatów, którzy otrzymali w tem głosowaniu największe ilości ważnie oddanych głosów; w razie równości głosów rozstrzyga los, wyciągnięty przez prezwodniczącego.

Po wyborze senatorów kolegjum przystępuje do powołania zastępców senatorów w trybie, określonym dla wyboru senatorów.

Z przebiegu zebrania wojewódzkiego kolegjum wyborczego sporządza się protokół.

Protokół zatwierdza kolegjum zwykłą większością głosów.

Każdy uczestnik zebrania może zgłosić sprostowanie do protokółu; nad zgłoszonemi sprostowaniami kolegjum głosuje bez dyskusji.

Protokół podpisują przewodniczący i sekretarze.

Każdy delegat do wojewódzkiego kolegjum wyborczego może w ciągu siedmiu dni od ogłoszenia wyniku wyborów wnieść do Sądu Najwyższego protest przeciwko wyborom w danem województwie; inne osoby mogą wnieść protest tylko na tej podstawie, że zaskarżona czynność pozbawiła je prawa udziału w postępowaniu wyborczem.

Protest ma być wniesiony na piśmie lub ustnie do protokółu na ręce przewodniczącego wojewódzkiego kolegjum wyborczego.

Wniesienie protestu nie pozbawia senatora, zaopatrzonego w list wierzytelny, prawa wykonywania mandatu.

Prezydent Rzeczypospolitej powołuje senatorów z pośród obywateli, mających prawo wybieralności do Senatu.

Funkcjonarjusze państwowi, sędziowie i prokuratorzy oraz pracownicy samorządowi, powołani na senatorów, otrzymują z mocy samego prawa urlop bezpłatny na czas piastowania mandatu senatorskiego; w razie zaś piastowania mandatu w ciągu dziesięciu co najmniej lat w następujących po sobie kadencjach Izb Ustawodawczych będą przeniesieni w stan spoczynku, jeżeli przyjmą mandat do nowowybranego Senatu.

Przepisy te nie dotyczą ministrów, podsekretarzy stanu, przedstawicieli dyplomatycznych i profesorów szkół akaremickich.

Żołnierze, pełniący czynną służbę wojskową, nie mogą być powoływani na przewodniczących zebrań obwodowych ani na ich zastępców.

Żołnierze zawodowi, powołani na senatorów, będą przeniesieni w stan nieczynny na czas piastowania mandatu senatorskiego; w razie zaś piastowania mandatu w ciągu co najmniej dziesięciu lat w następujących po sobie kadencjach Izb Ustawodawczych, będą przeniesieni w stan spoczynku, jeżeli przyjmą mandat do nowo wybranego Senatu.

Poseł na Sejm, powołany na senatora, traci mandat poselski, chyba że w ciągu siedmiu dni od otrzymania listu wierzytelnego złoży mandat senatorski.

Wygaśnięcie mandatu następuje w razie śmierci senatora lub zrzeczenia się mandatu.

Utrata mandatu następuje z mocy samego prawa w przypadkach:

a) kandydowania na senatora więcej niż w jednem wojewódzkiem kolegjum wyborczem;

b) nieuczestniczenia senatora w 15 zkolei posiedzeniach Senatu bez usprawiedliwionego powodu;

c) odmówienia złożenia ślubowania lub złożenia go z zastrzeżeniem;

d) przyjęcia mandatu poselskiego:

e) objęcia płatnej służby państwowej z wyjątkiem stanowiska ministra, podsekretarza stanu, przedstawiciela dyplomatycznego lub profesora szkoły akademickiej;

f) objęcia stanowiska funkcjonarjusza publicznego, jeżeli powołanie na to stanowisko nastąpiło nie na podstawie wyboru albo wniosku organów samorządu terytorjalnego lub gospodarczego;

g) utraty prawa wybierania do Sejmu.

Senator, skazany nieprawomocnym wyrokiem sądowym na utratę praw publicznych bądź na karę wydalenia z wojska lub marynarki wojennej albo z korpusu oficerskiego, nie może wykonywać mandatu aż do prawomocnego rozstrzygnięcia sprawy.

USTAWA
O WYBORZE PREZYDENTA RZECZYPOSPOLITEJ

Dz. U. R. P. Nr. 47/35, poz. 321.

Prezydent Rzeczypospolitej jest wybierany przez Zgromadzenie Elektorów albo przez głosowanie powszechne. Ostatnie odbywa się przypadku, gdy ustępujący Prezydent wskaże na swoje miejsce kandydata innego niż obrany przez Zgromadzenie Elektorów.

Zgromadzenie Elektorów zwołuje Prezydent Rzeczypospolitej przez ogłoszenie w Dzienniku Ustaw zarządzenia z podaniem miejsca i terminu Zgromadzenia.

W myśl § 17 nowej Konstytucji Zgromadzenie Elektorów składa się: z Marszałka Senatu, jako przewodniczącego, Marszałka Sejmu, jako zastępcy przewodniczącego, Prezesa Rady Ministrów, Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego, Generalnego Inspektora Sił Zbrojnych i 75 Elektorów, wybranych: w liczbie 50 przez Sejm i w liczbie 25 — przez Senat.

Termin Zgromadzenia przypada nie wcześniej jak na 7 dzień po ogłoszeniu zarządzenia i nie później jak na 15 dni przed upływem okresu urzędowania Prezydenta.

Na trzy dni przed terminem Zgromadzenia Sejm i Senat — każdy zosobna — dokonywują wyboru elektorów, przez głosowanie na listy zgłaszane na piśmie na ręce swego Marszałka. Lista musi być podpisana przez 8 conajmniej posłów bądź senatorów i może obejmować liczbę kandydatów nie wyższą od ilości mandatów elektorskich, przypadającej na daną Izbę. Każdy poseł lub senator może podpisać tylko jedną listę.

Głosowanie imienne na listy odbywa się w wypadku, gdy zostały zgłoszone więcej jak jedna lista i gdy sumaryczna ilość kadydatów ze wszystkich zgłoszonych list przekracza liczbę: dla Sejmu — 50 dla Senatu — 25. Głos można oddać tylko na jedną listę.

Po dokonaniu głosowania podział mandatów prowadzi się w ten sposób, że liczbę głosów ważnych, oddanych na poszczególną listę, dzieli się na 4, przyczem iloraz bez ułamku jest wskaźnikiem liczby mandatów, przypadającej na daną listę. Powstałe z odrzucanych ułamków mandaty otrzymuje lista, która uzyskała bezwzględną większość głosów a w braku takiej większości otrzymują po jednym mandacie listy, na które oddano największą ilość głosów. Gdyby w wyniku podziału łączna ilość mandatów, przypadających poszczególnym listom w Sej-

mie, przekraczała 50 wówczas losowanie rozstrzyga, którym listom będą odjęte nadliczbowe mandaty. Przypadające na każdą listę mandaty otrzymują kandydaci według kolejności, w jakiej są umieszczeni na liście.

Elektora nie można pozbawić wolności w okresie czasu od wyboru do wygaśnięcia mandatu. Elektorom służy prawo bezpłatnego przejazdu państwowemi środkami komunikacji od miejsca pobytu do miejsca siedziby Zgromadzenia Elektorów i z powrotem — do miejsca zamieszkania.

Zgromadzeniu Elektorów przewodniczy Marszałek Senatu; uchwały Zgromadzenia są prawomocne przy obecności przewodniczącego i conajmniej połowy ustawowej liczby elektorów. Posiedzenie Zgromadzenia Elektorów rozpoczyna się od złożenia ślubowania, poczem następuje zgłaszanie na piśmie kandydatów na Prezydenta Rzeczypospolitej. Zgłoszenie musi być podpisane przez 8 conajmniej elektorów i każdy elektor może podpisać tylko jedno zgłoszenie .

Po ustaleniu kandydatów, następuje imienne głosowanie elektorów, przez składanie kartek z imieniem i nazwiskiem jednego ze zgłoszonych kandydatów. Za wybranego uważa się kandydata, który uzyskał bezwzględną większość głosów. W braku takiej większości następuje powtórne i dalsze głosowanie, przyczem kandydat, który otrzymał najmniejszą liczbę głosów, przy następnym głosowaniu jest wyłączany z grona kandydatów.

Imię i nazwisko wybranego kandydata na Prezydenta Rzeczypospolitej Przewodniczący podaje Zgromadzeniu do wiadomości.

Jeżeli wybrany kandydat w ciągu trzech dni nie przyjmie wyboru, Przewodniczący Zgromadzenia wyznacza posiedzenie w celu wyboru innego kandydata.

Jeżeli ustępujący Prezydent Rzeczypospolitej nie wskaże w ciągu siedmiu dni innego kandydata, Prezes Rady Ministrów ogłasza o tem w Dzienniku Ustaw, stwierdzając, że kandydat Zgromadzenia Elektorów został obrany na Prezydenta Rzeczypospolitej.

Głosowanie powszechne.

Korzystając z prawa wskazania przez siebie kandydata, ustępujący Prezydent Rzeczypospolitej zarządza powszecne głosowanie w ciągu siedmiu dni od wyboru kandydata przez Zgromadzenie Elektorów, Akt zarządzenia ogłasza się w Dzienniku Ustaw i zawiera: a) oznaczenie dnia głosowania i b) imiona i nazwiska kandydatów, wskazanych przez ustępującego Prezydenta Rzeczypospolitej i przez Zgromadzenie Elektorów.

Głosowanie powszechne przeprowadzają: a) Generalny Komisarz Wyborczy, b) Państwowa Komisja Wyborcza, c) Wojewódzkie Komisje Wyborcze.

Państwowa Komisja Wyborcza składa się z Generalnego Komisarza Wyborczego, jako przewodniczącego, oraz z sześciu członków

i tyluż zastępców, powołanych w połowie przez ustępującego Prezydenta Rzeczypospolitej w połowie — przez Przewodniczącego Zgromadzenia Elektorów.

Wojewódzkie i obwodowe komisje wyborcze powoływane są według przepisów ordynacji wyborczej do Sejmu, odpowiednio, dla komisji okręgowych i obwodowych. Przy każdej wojewódzkiej komisji wyborczej ustanawiani są dwaj komisarze wyborczy, jeden z powołania ustępującego Prezydenta Rzeczypospolitej, drugi z powołania Przewodniczącego Zgromadzenia Elektorów; komisarzom przysługuje prawo obecności na posiedzeniach komisyj wyborczych i żądania odpisów protokułów tych komisyj.

W głosowaniu, które się odbywa w niedzielę, nie później niż trzydziestego dnia po zarządzeniu głosowania powszechnego, biorą udział obywatele bez różnicy płci, którzy przed tym dniem ukończyli la 24 i nie są pozbawieni prawa wybierania do Sejmu. Każdy wyborca najpóźniej na 9 dni przed głosowaniem otrzymuje z gminy, w której zamieszkiwał w przededniu zarządzenia głosowania powszechnego, legitymację wyborczą. Obywatelom polskim, zamieszkałym w oznaczonym czasie na obszarze Gdańska, legitymacje wyborcze wystawia komisarz Rządu w Gdyni. Reklamacje na piśmie lub ustne do protokółu z powodu niedoręczenia legitymacji wyborczej uprawionemu do głosowania są składane w gminie, najpóźniej na 6 dni przed głosowaniem i w razie nieuwzględnienia reklamacyj przez gminę do czwartego dnia przed dniem głosowania, służy zażalenie do władzy, sprawującej bezpośredni nadzór nad czynnościami przełożonego gminy z zakresu administracji rządowej.

Głosowanie odbywa się jednego dnia w całem Państwie w obwodowych komisjach wyborczych, z zastosowaniem przepisów ordynacji wyborczej do Sejmu. Podczas aktu głosowania i ustalania jego wyniku mogą być obecni mężowie zaufania, zgłoszeni po jednym na obwód przez każdego z komisarzy wyborczych.

Oddanie głosu odbywa się w następujący sposób: wyborca wręcza przewodniczącemu legitymację wyborczą; po oderwaniu odcinka kontrolnego przewodniczący zwraca wyborcy legitymację i daje mu kopertę urzędową oraz kartę do głosowania; wyborca oznacza kreską na karcie nazwisko kandydata, na którego pragnie oddać głos, poczem po włożeniu karty do koperty wręcza kopertę przewodniczącemu, który w obecności wyborcy wrzuca ją do urny.

Wynik głosowania ustala się w sposób przewidziany w ordynacji wyborczej do Sejmu: dla obwodów — przez obwodowe komisje wyborcze i dla województw — przez wojewódzkie komisje wyborcze.

Ostateczny wynik głosowania powszechnego ustala Państwowa Komisja Wyborcza przez zbadanie protokółów wojewódzkich komisyj i sporządzenie dla całego Państwa zestawienia: a) liczby głosujących, b) głosów ważnych, oddanych na każdego z kandydatów na Prezydenta Rzeczypospolitej, i na podstawie tego stwerdza wybór Prezydenta Rzeczypospolitej.

Za obranego uznaje się kandydat, który otrzymał większość głosów ważnych, oddanych w całem Państwie. Gdy by głosy podzieliły się równo, o wyborze rozstrzyga los, wyciągnięty przez Przewodniczącego Państwowej Komisji Wyborczej.

Członkowie Państwowej Komisji Wyborczej mogą zgłaszać do protokółu protesty przeciwko wyborom Prezydenta Rzeczypospolitej.

Zgłoszone protesty rozpoznaje Sąd Najwyższy i wrazie stwierdzenia, że dopuszczono się przestępstw przeciwko głosowaniu w sprawach publicznych lub uchybień przeciwko przepisom ustawy, mogących wpłynąć na wynik głosowania powszechnego w całem Państwie, może nastąpić unieważnienie wyboru Prezydenta Rzeczypospolitej. W takim przypadku odbywa się ponowne głosowanie powszechne na podstawie tych samych legitymacyj wyborczych.

O wyborze Prezydenta Rzeczypospolitej Generalny Komisarz Wyborczy ogłasza w Dzienniku Ustaw. Od tej chwili aż do czasu objęcia urzędu nowoobrany Prezydent pozostaje pod ochroną prawa, służącego Prezydentowi Rzeczypospotilej.

ORDERY I ODZNACZENIA

ORDER ORŁA BIAŁEGO. (Dz. U. R. P. Nr. 33/32 poz. 346).
Ustanowiony przez króla Augusta II w dniu 1 września 1705 roku, a przywrócony w dniu 4 lutego 1921 roku, Order Orła Białego ma na celu nagradzanie znamienitych zasług cywilnych lub wojskowych podczas pokoju lub wojny dla chwały i pożytku Rzeczypospolitej.
Order Orła Białego jako najwyższa odznaka honorowa zostaje nadany osobom, które istotnie i wybitnie przyczyniły się do odzyskania lub utrwalenia niepodległości i zjednoczenia lub rozkwitu Polski.
Odznakami Orderu są:
a) krzyż orderowy,
b) gwiazda orderowa, noszona na lewej piersi,
c) wstęga orderowa z błękitnej mory jedwabnej, przewieszona przez lewe ramię do prawego boku,
d) łańcuch orderowy, złożony z połączonych naprzemian orłów, medaljonów z wizerunkiem Matki Boskiej z Dzieciątkiem Jezus na ręku i medaljonów z monogramem „Marja".
Order Orła Białego nadaje Prezydent Rzeczypospolitej na wniosek Rady Ministrów.
Kawalerowie Orderu Orła Białego tworzą Zgromadzenie Kawalerów z Wielkim Mistrzem Orderu i Kapitułą Orderu na czele.
Wielkim Mistrzem Orderu jest z urzędu Prezydent Rzeczypospolitej, którego uroczystą odznaką jest łańcuch orderowy.
Kapituła składa się z 3 członków i 1 zastępcy, wyznaczanych co 3 lata przez Prezydenta Rzeczypospolitej.
Organizację i czynności Zgromadzenia Kawalerów i Kapituły Orderu ustala dekr. Nacz. Państwa (M. P. Nr. 64/22, poz. 31).
Statut Orderu Orła Białego ogłoszony w M. P. Nr. 245/24, poz. 775.
Dniem święta Orderu jest dzień 3 maja.

ORDER VIRTUTI MILITARI. (Dz. U. R. P. Nr. 33/33 poz. 285).
Ustanowiony przez króla Stanisława Augusta w 1792 roku i potwierdzony przez Konstytucję Sejmu Rzeczypospolitej w dniu 23 listopada 1793

roku, a przywrócony w dniu 1 sierpnia 1919 roku, Order Virtuti Militari ma na celu nagradzanie wybitnych czynów wojennych, połączonych z całkowitą ofiarnością w myśl hasła „Honor i Ojczyzna".

Odznakami orderu są:

a) krzyż orderowy,

b) gwiazda orderowa,

c) wstęga orderowa z niebieskiej mory jedwabnej z czarnemi pasami wzdłuż brzegów.

Order Virtuti Militari posiada 5 klas, z których:

Kl. I. Krzyż Wielki, zawieszony na wstędze orderowej, przepasanej przez prawe ramię do lewego boku, z gwiazdą orderową, noszoną na lewej piersi, może być nadany naczelnemu wodzowi za zwycięską wojnę, wyjątkowo zaś dowódcy armji lub wyższemu dowódcy, po zakończonej zwycięsko wojnie, za całokształt pracy wojennej, przy wykazaniu wybitnych rezultatów poszczególnych kampanij.

Kl. II. Krzyż Komandorski, noszony na wstędze na szyi, może być nadany dowódcy armji lub wyższemu dowódcy, wyjątkowo zaś dowódcy grupy i dywizji (równorzędnemu) za śmiałe i pełne inicjatywy prowadzenie operacji wojennej o dużem znaczeniu dla przebiegu wojny, wyjątkowo zaś oficerowi, który się przyczynił wybitnie i stanowczo do rozstrzygającego zwycięstwa.

Kl. III. Krzyż Kawalerski może być nadany dowódcy oddziału do armji włącznie za nadzwyczajne czyny bojowe lub wybitną inicjatywę połączoną z umiejętnem i skutecznem dowodzeniem, wyjątkowo zaś oficerowi sztabu za współpracę z dowódcą, jeżeli współpraca przyczyniła się w sposób wybitny do rozstrzygającego zwycięstwa w bitwie.

Kl. IV. Krzyż Złoty może być nadany żołnierzowi, posiadającemu już Krzyż Srebrny, za umiejętne i skuteczne dowodzenie oddziałem do dywizji włącznie lub za czyn wybitnej inicjatywy zapewniającej duży sukces bojowy, wyjątkowo zaś żołnierzowi nieposiadającemu Krzyża Srebrnego.

Kl. V. Krzyż Srebrny może być nadany dowódcy za śmiały i pełen inicjatywy czyn bojowy i osobistego męstwa, połączony z umiejętnem i skutecznem dowodzeniem, lub żołnierzowi, który przykładem wpłynął na towarzyszy, doprowadzając ich do wybitnego czynu bojowego, względnie był przykładem niezwykłego męstwa osobistego.

Ponadto Krzyżem Srebrnym mogą być odznaczone osoby cywilne oraz jednostki zbiorowe (oddziały, miasta, korporacje i t. d.) za okazanie niezwykłego męstwa.

Nadanie Orderu Virtuti Militari stwarza dla odznaczonych prawo do tytułu kawalera Orderu Virtuti Militari.

Kawalerowie Orderu Virtuti Militari nabywają:

a) prawo pierwszeństwa do honorów ze strony osób wojskowych równych stopni nieposiadających orderu, oraz do oficerskich honorów wojskowych przy pogrzebie,

b) prawo do otrzymania od Państwa pracy, zapewniającej im utrzymanie,

c) prawo do zaopatrzenia przez Państwo w przypadku niezdolności do pracy.

Ponadto kawalerom Orderu Virtuti Militari przysługuje:

a) prawo do dożywotnej pensji orderowej w wysokości 300 zł. rocznie, wolnej od wszelkich podatków i zajęć sądowych,

b) prawo pierwszeństwa przy obsadzaniu urzędów państwowych i samorządowych,

c) prawo pierwszeństwa przy nadawaniu ziemi,
d) prawo pierwszeństwa przy przyjmowaniu do zakładów inwalidów,
e) prawo do leczenia na koszt Skarbu Państwa,
f) prawo do 80-procentowej zniżki kolejowej.

Szeregowiec odznaczony Krzyżem Złotym może być mianowany sierżantem, podoficer podporucznikiem.

Dzieciom ślubnym, uprawnionym i przysposobionym kawalerów Orderu Virtuti Militari przysługuje prawo pierwszeństwa przy przyjmowaniu do państwowych i samorządowych zakładów naukowych oraz, w wypadku niezamożności, zwolnienie od wszelkich opłat administracyjnych.

Order Virtuti Militari nadaje naczelny wódz, w czasie zaś pokoju były naczelny wódz względnie jeden z najwyższych dowódców wojennych, kawalerów Orderu, wybranych przez Kapitułę Orderu.

Nadawanie Orderu I, II i III klasy następuje na wniosek Kapituły Orderu, Orderu IV i V klasy na wniosek dowódcy oddziału.

Naczelnemu wodzowi i byłemu naczelnemu wodzowi nadaje Order Virtuti Militari Prezydent Rzeczypospolitej.

Kawalerowie Orderu Virtuti Militari, obywatele polscy, tworzą Zgromadzenie Kawalerów Orderu Wojennego Virtuti Militari z Kanclerzem Orderu i Kapitułą Orderu na czele.

Kanclerzem Orderu jest jeden z kawalerów Orderu I i II klasy, mianowany co 2 lata przez naczelnego wodza względnie generalnego inspektora sił zbrojnych.

Kapituła Orderu składa się z kawalerów Orderu I klasy oraz z 12 kawalerów Orderu II, III, IV i V klasy, po 3 z każdej klasy, powołanych przez naczelnego wodza względnie generalnego inspektora sił zbrojnych.

Statut Orderu Virtuti Militari nie został jeszcze ogłoszony.

Dniem święta Orderu jest dzień 11 listopada.

KRZYŻ I MEDAL NIEPODLEGŁOŚCI. (Dz. U. R. P. Nr. 94/32, poz. 820).

Krzyż i Medal Niepodległości mają na celu nagradzanie osób, które zasłużyły się czynnie dla niepodległości Ojczyzny przed wojną światową lub podczas wojny światowej i w okresie orężnych walk polskich w latach 1918 — 1921 z wyjątkiem wojny polsko-rosyjskiej na obszarze Polski, przyczem osobom, które walczyły z bronią w ręku o niepodległość przed wojną światową lub poza szeregami armji albo walką kierowały, może być nadany Krzyż Niepodległości z Mieczami.

Krzyż i Medal Niepodległości jest noszony na wstędze czarnej z czerwonemi wzdłuż brzegów prążkami na lewej piersi.

Odznaczonym Krzyżem Niepodległości z Mieczami przysługuje prawo do 80 procentowej zniżki kolejowej, odznaczonym Krzyżem Niepodległości i Medalem Niepodległości przysługuje prawo do 50 procentowej zniżki kolejowej.

Krzyż i Medal Niepodległości nadaje Prezydent Rzeczypospolitej na przedstawienie Prezesa Rady Ministrów na podstawie wniosków Komitetu Krzyża i Medalu Niepodległości.

Komitet Krzyża i Medalu Niepodległości składa się z 10 najstarszych kolejnością odznaczonych.

W skład Komitetu Krzyża i Medalu Niepodległości wchodzą:

ORDER ODRODZENIA POLSKI. (Dz. U. R. P. Nr 109/32 poz. 899).

Order Odrodzenia Polski ma na celu nagradzanie zasług położonych w służbie dla Państwa i społeczeństwa, w szczególności czynów wybitnych w zakresie twórczości na polu nauki, literatury i sztuki, służby

publicznej, rządowej i samorządowej, oraz działalności społecznej i gospodarczej.
Odznakami Orderu są:
a) krzyż orderowy,
b) gwiazda orderowa,
c) wstęga orderowa z ponsowej mory jedwabnej z białemi wzdłuż brzegów prążkami.
Order Odrodzenia Polski posiada 5 klas, mianowicie:
Kl. I. Krzyż Wielki, noszony na wstędze orderowej, przepasanej przez prawe ramię do lewego boku, z gwiazdą orderową na lewej piersi.
Kl. II. Krzyż Komandorski z gwiazdą, noszony na wstędze na szyi, z gwiazdą orderową na prawej piersi.
Kl. III. Krzyż Komandorski, noszony na wstędze na szyi.
Kl. IV. Krzyż Oficerski, noszony na lewej piersi, z rozetką na wstędze.
Kl. V. Krzyż Kawalerski, noszony na lewej piersi.
Order Odrodzenia Polski nadaje Prezydent Rzeczypospolitej na wniosek Ministrów, w porozumieniu z Prezesem Rady Ministrów.
Wielkim Mistrzem Orderu jest z urzędu Prezydent Rzeczypospolitej.
Kapituła Orderu składa się z 8 członków i 4 zastępców, powoływanych co 3 lata przez Wielkiego Mistrza Orderu.
Statut Orderu Odrodzenia Polski ogłoszony w M. P. Nr. 100/23, poz. 110.

KRZYŻ WALECZNYCH. (Dz. U. R. P. Nr. 119/20 poz. 790).
Krzyż Walecznych ma na celu nagradzanie czynów męstwa i odwagi, wykazanych w boju.
Krzyż Walecznych jest noszony na wstędze amarantowej z białemi wzdłuż brzegów prążkami na lewej piersi.
Krzyż Walecznych może być nadany czterokrotnie oficerom i szeregowym bez względu na odstęp czasu, wyjątkowo również osobom cywilnym, współdziałającym z armją czynną.
Dwu- trzy- lub czterokrotne nadanie oznacza się nałożeniem jednego, dwu lub trzech okuć bronzowych z wytłoczonemi na nich splotami liści dębowych na wstążkę posiadanego już Krzyża.
Odznaczonym Krzyżem Walecznych przysługuje:
a) prawo pierwszeństwa do honorów ze strony osób wojskowych równych stopni, nieposiadających odznaczenia,
b) prawo niezwłocznego awansu o jeden stopień w miarę kwalifikacyj i w granicach etatów,
c) prawo pierwszeństwa przy obsadzaniu urzędów państwowych i samorządowych w miarę kwalifikacyj, przy nadawaniu ziemi, przy przyjmowaniu do zakładów inwalidów i przy uzyskiwaniu stypendjów w państwowych zakładach wychowawczych.
Krzyż Walecznych nadaje naczelny wódz względnie upoważnione przez niego władze na wniosek bezpośrednich przełożonych.

KRZYŻ ZASŁUGI. (Dz. U. R. P. Nr. 62/23, poz. 458).
Krzyż Zasługi ma na celu nagradzanie osób, które od chwili wskrzeszenia Państwa Polskiego położyły względem niego lub jego obywateli zasługi, spełniając czyny, nie leżące w zakresie ich zwyczajnych obowiązków, a przynoszące znaczną korzyść Państwu lub obywatelom.
Krzyż Zasługi posiada 3 stopnie, mianowicie:
Krzyż Złoty,
Krzyż Srebrny,
Krzyż Bronzowy.
Krzyż Zasługi jest noszony na wstędze amarantowej z niebieskiemi

wzdłuż brzegów prążkami na lewej piersi.
Krzyż Zasługi może być nadany czterokrotnie w każdym stopniu w rocznych conajmniej odstępach.
Dwu- trzy- lub czterokrotne nadanie oznacza się nałożeniem jednego, dwu lub trzech gładkich okuć metalowych (złotych, srebrnych lub bronzowych), na wstążkę posiadanego już Krzyża.
Złoty Krzyż Zasługi nadaje Prezydent Rzeczypospolitej na przedstawienie Prezesa Rady Ministrów na podstawie wniosków właściwych Ministrów, Srebrny i Bronzowy Krzyż Zasługi nadaje Prezes Rady Ministrów na wniosek właściwych Ministrów.

KRZYŻ ZASŁUGI ZA DZIELNOŚĆ. (Dz. U. R. P. Nr. 84/33, poz. 631).
Krzyż Zasługi za Dzielność ma na celu szczególne wyróżnienie oficerów i szeregowych policji państwowej (wraz z policją województwa śląskiego), straży granicznej i korpusu ochrony pogranicza za czyny spełnione w specjalnie ciężkich warunkach z wykazaniem wyjątkowej odwagi, z narażeniem życia lub zdrowia, w obronie prawa, nietykalności granic oraz życia i mienia obywateli.

Krzyż Zasługi za Dzielność jest noszony na wstędze Krzyża Zasługi (patrz wyżej) z niebiesko-zielonym paskiem biegnącym ukośnie od prawego górnego do lewego dolnego rogu na lewej piersi.
Krzyż Zasługi za Dzielność może być nadany trzykrotnie.
Dwu- lub trzykrotne nadanie oznacza się nałożeniem gładkich jednego lub dwu okuć srebrnych z polerowanemi krawędziami, na wstążkę posiadanego już Krzyża.

Odznaczonym Krzyżem Zasługi za Dzielność przysługuje prawo do dożywotniej pensji w wysokości 200 zł. rocznie (przy pierwszem i drugiem nadaniu).
Krzyż Zasługi za Dzielność nadaje Prezes Rady Ministrów na wniosek właściwych Ministrów.

MEDAL ZA RATOWANIE GINĄCYCH. (Dz. U. R. P. Nr. 37/28, poz. 351).
Medal za Ratowanie Ginących ma na celu nagradzanie zasług przy ratowaniu tonących oraz ofiar katastrof żywiołowych.

Medal może być nadany obywatelom Rzeczypospolitej oraz cudzoziemcom, którzy bądź na obszarze Rzeczypospolitej, bądź przy ratowaniu obywateli polskich zagranicą, nieśli ratunek z narażeniem życia własnego.
Medal jest noszony na wstędze białej z brzegami czerwonemi i prążkiem czerwonym przez środek na lewej piersi.
Medal może być nadany wielokrotnie.
Każde nadanie następne oznacza się nałożeniem pięcioramiennej gwiazdki bronzowej na wstążkę posiadanego już Medalu.
Medal za Ratowanie Ginących nadaje Minister Spraw Wewnętrznych, względnie upoważnieni przez niego wojewodowie.

MEDAL PAMIĄTKOWY ZA WOJNĘ 1918 — 1921. (Mon. Pol. Nr. 233/28, poz. 533, Nr. 253/28, poz. 600, Nr. 240/29, poz. 549 i Nr. 255/29, poz. 597).
Medal Pamiątkowy za Wojnę 1918 — 1921 ma na celu przekazanie potomnym wysiłku Narodu o utrwalenie niepodległości i zabezpieczenie granic w wojnie 1918 — 1921.
Prawo do Medalu mają osoby, które w okresie od 1 listopada 1918 do 18 marca 1921:
a) jako żołnierze:

1. poległy, były ranne, zmarły skutkiem choroby nabytej w polu lub z powodu niesienia rannym i chorym żołnierzom pomocy sanitarnej, bez względu na czas trwania ich służby;
2. pełniły służbę w formacjach linjowych w polu co najmniej przez trzy miesiące względnie jako ochotnicy po wezwaniu Rady Obrony Państwa z dnia 3 lipca 1920, co najmniej przez dwa miesiące lub też wogóle pełniły służbę czynną co najmniej przez pięć miesięcy;
b) jako osoby cywilne:

1. poległy, były ranne, współdziałając z wojskiem w polu lub przez niesienie żołnierzom pomocy sanitarnej, bez względu na czas trwania ich służby;

2. co najmniej przez pięć miesięcy współdziałały z wojskiem w polu wzgl. niosły żołnierzom pomoc sanitarną lub duchową w polu, lub też co najmniej przez dziewięc miesięcy niosły pomoc sanitarną żołnierzom w kraju, albo współdziałały z wojskiem w kraju w zabiezpieczeniu mienia wojskowego;

c) jako cudzoziemcy współdziałały z wojskiem polskiem w polu;
d) jako żołnierze lub osoby cywilne:

1. poległy, były ranne w oddziałach powstańczych lub przy współdziałaniu z temi oddziałami zmarły wskutek choroby, powstałej w związku z pełnieniem służby w oddziałach powstańczych lub wskutek choroby, nabytej przy współdziałaniu z oddziałami powstańczemi wzgl. przy niesieniu im pomocy sanitarnej bez względu na czas trwania ich służby.
2. pełniły służbę w oddziałach powstańczych co najmniej przez dwa miesiące lub współdziałały z oddziałami powstańczemi wzgl. niosły im pomoc sanitarną co najmniej przez trzy miesiące.
Medal jest noszony na wstędze, której środek stanowią barwy Orderu Virtuti Militari, brzegi stanowią barwy Krzyża Walecznych, na lewej piersi.

Medal Pamiątkowy za Wojnę 1918 — 1921 nadaje Minister Spraw Wojskowych wzgl. uprawnione przez niego władze.

MEDAL DZIESIĘCIOLECIA ODZYSKANEJ NIEPODLEGŁOŚCI. (Mon. Pol. Nr. 237/28, poz. 543 i Nr. 250/28, poz. 593).
Medal Dziesięciolecia Odzyskanej Niepodległości ma na celu upamiętnienie dziesięciolecia odrodzenia Państwa Polskiego.
Prawo do medalu mają osoby, które, pełniąc nienagannie służbę państwową, wojskową lub cywilną, służbę samorządową albo służbę w innych instytucjach publiczno - prawnych w czasie od 11 listopada 1918 do dnia 11 listopada 1928:
a) odbyły czynną służbę wojskową w charakterze wojskowych zawodowych lub niezawodowych albo
b) pełniły faktyczną służbę w urzędach (instytucjach) państwowych, samorządowych lub w innych instytucjach publiczno - prawnych, a to przez okres co najmniej pięciu lat, licząc służbę określoną w punktach a) i b) łącznie.

Medalu nie mogą otrzymać osoby, które w wyżej wymienionym okresie popełniły przestępstwa, ograniczające je w używaniu praw obywatelskich lub też zostały ukarane sądownie za dezercję.
Medal jest noszony na wstędze chabrowej na lewej piersi.
Medal Dziesięciolecia Odzyskania Niepodległości nadaje Prezes Rady Ministrów i właściwi Ministrowie, którzy to prawo mogą przelewać na podległe im władze.

TWÓRCA NOWEJ POLSKI

TWÓRCA NOWEJ POLSKI.

Rok 1935 okrył całą Polskę żałobą. W dniu 12 maja ub. r. zamknął na wieki swe mądre, dobre, dalekowidzące oczy Józef Piłsudski. Zgon Jego jest więcej niźli bolesną a olbrzymią stratą dla Narodu, którego był duchowym Wodzem i politycznym Wskrzesicielem. Zgon Jego to niesłychanie ciężka próba moralna, jaką osierocone społeczeństwo przetrwać musi w największem wytężeniu wszystkich sił swoich i wierności dla wskazań, pozostawionych mu przez Wielkiego Marszałka. Od kultu dla nich zależy przyszłość nasza. Cały żywot i wszystkie czyny Józefa Piłsudskiego są nietylko wspaniałemi kartami dziejów Polski, są także niepisanym, ale jakże wymownym, Jego nieśmiertelnym testamentem. Takie dziedzictwo zdumiewających osiągnięć i jednocześnie wiecznie świeżych, nie mogących w ciągu wieków nic stracić ze swej treści, pouczeń — pozostawiają narodom, nad któremi królowali mocą potęgi swego ducha, nieliczni tylko, więksi od wszystkich innych, władcy.

Takim faktycznym Władcą, Wodzem i Twórcą Nowej Polski był, jak to każdy wie, Józef Piłsudski. Im dłużej wmyślać się, im głębiej i uważniej wpatrywać w postać Jego, ponad poziom powszechny wysoko wyrosłą, tem większe ogarnia nas zdumienie wobec ogromu wewnętrznego tej Indywidualności, której sądzono było odegrać tak ważną, tak niezastąpioną, tak nieskończenie trudną rolę w toku naszego zbiorowego życia. Zdawało się, iż pokolenia poprzednie, jeśli idzie o świadomą dążność polityczną, zostawiły nam tylko popioły. Aliści przyszedł On i popioły te mocarną wolą swą i zdumiewającem wprost przewidywaniem Jutra — rozdmuchał znów w święte ognisko. Rozgorzała nasza wiara w moc własną myśli i serca, rozpaliło się płomieniem czystym pragnienie nasze odzyskania wolności. Owo pragnienie, ów pożar najszlachetniejszych serc polskich, zrazu nielicznych, potem rosnących w krocie — przetworzył w Czyn, zawsze głoszący dogmat Niepodległości, dający mu świadectwo na polach bitew, z polskim orężem w ręku Człowiek w swem poczynaniu niezłomny — Komendant Legjonów.

Jego to szabla, nie żadne pióra dyplomatów, wpisały imię Polski znów do rzędu państw Europy. Ta sama szabla zakreśliła nowe granice Rzeczypospolitej, odparłszy od nich wroga, i narzuciła je, nieufnemu i niechętnemu nam naogół, światu. I tak stanęły zręby powstałego z gruzów Mocarstwa, mającego odzyskać swoje poczesne miejsce pośród ludów. Droga do tego wiodła jednak nietylko przez zwycięstwa wojsk naszych,

idących po bohatersku w bój pod wodzą opromienionego sławą rycerską Marszałka. By zająć i utrzymać poważne stanowisko państwowe, by ugruntować wszechstronnie swą niezależność absolutną — naród polski stać się musiał społeczeństwem nawskroś nowoczesnem, składającem się z zastępów świadomych obowiązków swych — obywateli. Trzeba było wytępić więc w narodzie tym wszelkie przeżytki rozbiorowej przeszłości, co czaiły się jeszcze gdzieniegdzie. I tego dzieła dokonał Józef Piłsudski z całą świadomością odpowiedzialności za dalsze losy odrodzonej przez siebie Polski Niepodległej.

Twórca siły zbrojnej, obrońca granic, staje się więc równolegle z konieczności niestrudzonym Wychowawcą i Konstruktorem, poświęcającym myśl całą spoistości i mocy ludzkiego materjału, z jakiego wyrosnąć miało i jakim trwać mogło jedynie odbudowane Państwo. Ma ono groźnych sąsiadów — organizacja jego musi być tedy wyjątkowo sprawna i odporna, by nie uległa ciśnieniu zzewnątrz i wewnętrznemu nierządowi. W tym celu anachroniczne pojęcie „wolności" poddane być winno niezbędnej rewizji w pojęciach całego społeczeństwa i pogodzone z wymogami warunków i konieczności politycznych. Zrodzić się musi typ nowego Polaka, umiejącego nietylko ginąć ale i żyć dla dobra Ojczyzny. Należy go nauczyć zgody i solidarności w wysiłku, poświęcania aspiracyj cząstkowych dla interesów ogólnych, na pierwszem stawianych zawsze miejscu. Należy mu wpoić pietyzm dla Państwa i zdolność do ofiary ze swych osobistych roszczeń, ilekroć to będzie dla rozwoju i wzmocnienia całości niezbędne.

To zadanie wypełnia wszystkie lata niespożytych zabiegów Józefa Piłsudskiego jako Naczelnika Państwa a potem po roku 1926 jako faktycznego inspiratora tak licznych przeobrażeń, mających zawsze jeden cel: uzdrowienie z ducha i z pojęć społeczeństwa, w którem nurtuje w początku zbyt wiele jeszcze niestety odśrodkowych pożądań i grzechów przeszłości. Poczyna się nieustępliwa walka ze wszystkiem, co Polskę osłabia i rozstraja, walka z egoizmem jednostek, partyj z sejmowładztwem. Porządkuje ją więc Jego ręka ojcowska od środka i przez to samo, jak również przez postawę zawsze pełną godności, podnosi walor jej na rynku międzynarodowym.

Lat dziewięć trwają w ostatniej swojej fazie te rządy Marszałka, bezcenne dla odrodzonego Narodu, który odnaleźć musiał swoje własne oblicze i własne normy bytowania, wolne od złej tradycji i zbędnego zapożyczania się u obcych. Poczyna się więc przemiana ustrojowa i po wielu targaniach streszcza się w nowej Konstytucji, wykluczającej z biegu spraw publicznych, chwiejność, prywatę i dowolność. Organizacja Państwa otrzymuje oś stałą pod postacią nadrzędnej Władzy Prezydenta i wzmocnienia prerogatyw Rządu. Przedstawiciele społeczeństwa pozostają oczywiście prawodawcami, Józef Piłsudski nie chce bowiem, by naród polski stał się bierny, bezwolny, chce go uchronić tylko od wichrzeń, bezładu i partyjnych przetargów. Dzień 23 kwietnia 1935 r. jest punktem zwrotnym w tym względzie. Wielki Człowiek wykończył swoje Dzieło. Ale wraz z tem kończą się Jego własne siły. Urywa się wątek szlachetnego żywota. Rozlega się płacz po całej ziemi naszej. Dzwony głoszą wieść straszliwą. Zawiesza ona wszelkie antagonizmy. Dociera też do wszystkich państw i ludów. Z zewsząd spieszą przedstawiciele królów i rządów by oddać hołd, należny Temu, który Naród swój nietylko wyprowadził z niewoli, ale nauczył żyć w wolności rozumnie i uczciwie. I zato naród ów pogrzebał ciało Jego śród władców swoich, a na Sowińcu sypie mu Kopiec Bohatera.

NAJWAŻNIEJSZE DATY HISTORYCZNE.

X w. Chrzest Mieszka 966. Pierwsze biskupstwo Polskie w Poznaniu 968. Męczeństwo św. Wojciecha 997. Zajęcie Chrobacji z Krakowem, Moraw i Słowaczyzny 999. Pielgrzymka Ottona do Gniezna. Założenie arcybiskupstwa w Gnieźnie 1000.

XI. Bolesław Chrobry jest panem Czech 1003 — 4. Odebranie Czech. Łużyce zostają przy Polsce 1004 — 18. Pokój w Budziszynie. Zajęcie Kijowa. Odebranie grodów czerwieńskich przez Bolesława Chrobrego 1018. Koronacja Bolesława 1025. Brzetysław odbiera Morawy Polsce 1029. Odebranie Łużyc i zhołdowanie Mieczysława II 1032. Odzyskanie Śląska 1054. Wojny czeskie i węgierskie, odzyskanie połudn. Słowaczyzny 1061 — 3. Zajęcie Kijowa i grodów czerwieńskich 1069. Koronacja Bolesława 1076. Zabójstwo św. Stanisława 1079. Oderwanie się Rusi Czerwonej od Polski. Ruryk Rościsławowicz 1087. Pojednanie się Zbigniewa z Władysławem. Wygnanie Sieciecha 1097.

XII. Zwycięstwo pod Nakłem. Podbicie Pomorza. „Psie Pole" 1109. Podbicie Pomorza Zachod. i ziem zaodrzańskich 1121. Biskupstwo w Wolinie, św. Otto z Bambergu 1130. Zgoda w Merseburgu z Lotarem II 1135. Statut Bolesława 1138. Wyprawa Fryderyka do Polski 1157. Oddanie Śląska Bolesławowi Wysokiemu i Mieszkowi 1163. Zjazd w Łęczycy 1180. Ks. Bogusław II szczeciński księciem rzeszy niemieckiej 1181. † Leszek Mazowiecki 1186. Kazimierz Sprawiedliwy przywraca tron Włodzimierzowi 1189. Leszek Biały i Mieczysław Stary 1194.

XIII. Mieczysław III. Założenie Zakonu kawalerów mieczowych w Inflantach 1204. Nadanie ziemi chełmińskiej i Nieszawy Zakonowi niemieckiemu 1226. Walki o tron krakowski 1227 — 1234. Połączenie Zakonu kawalerów mieczowych z Zakonem niemieckim 1237. Początek najazdów Batuchana na Ruś halicką 1238. Mendog, książę litewski 1240—63. Bitwa pod Lignicą 1241. Chrzest Mendoga i koronacja jego na króla 1252. Powtórny najazd Tatarów 1259. Henryk Probus 1289—90. Wacław I czeski księciem krakowskim 1291. Przemysław posiada Pomorze i koronuje się królem polskim 1295. † Przemysław 1296. Wacław II, królem. Prusy zniemczone 1300.

XIV. Wacław III królem 1305. † Wacław III. Wygaśnięcie Przemyślidów 1306. Utrata Pomorza na rzecz Krzyżaków. Malborg stolicą 1309. Koronacja Łokietka 1320. Pierwsza wojna z Krzyżakami 1326—33. Traktat wyszehradzki. Zrzeczenie się Śląska 1335. Zajęcie ziemi halickiej 1340. † Giedymin. Walki Olgierda z Kiejstutem 1341. Traktat kaliski z Krzyżakami 1343. Olgierd wstępuje na tron 1345. Statut wiślicki 1347. Traktat w Budzie co do następstwa Ludwika 1355. Założenie akademji w Krakowie 1364. Ruś pod Władysławem Opolczykiem 1372 — 97. Pakta Koszyckie 1374. † Olgierd. Jagiełło 1377. Bezkróiewie 1382 — 1384. Ślub Jadwigi z Jagiełłą 1386. Chrzest Litwy. Odzyskanie Rusi

Czerwonej 1387. Witold wielkim księciem litewskim 1392. † Jadwiga. Klęska Witolda nad Worskłą 1399. Wznowienie Akademji Krakowskiej 1400.

XV. Bitwa pod Grunwaldem 1410. Pokój w Toruniu 1411. Zygmunt zastawia 13 miast spiskich u Jagiełły 1412. Unja horodelska 1424. † Witold 1430. Klęska Świdrygiełły i Zakonu pod Wilkomierzem 1435. Wieczysty pokój z Zakonem w Brześciu 1436. Unja florencka 1439. Śmierć Warneńczyka w bitwie pod Warną 1444. Bezkrólewie 1444 — 47. Statuta nieszawskie. Początek 13-letniej wojny z Krzyżakami 1454. Zdobycie Malborga 1457. Pokój toruński z Krzyżakami 1466. Statuta Piotrkowskie 1496. Wyprawa wołoska 1497. Klęska Konstantego Ostrogskiego nad Wiedroszą 1499.

XVI. Sejm w Piotrkowie. Odnowienie Unji z Litwą 1501. „Nihil novi" na sejmie radomskim 1505. Rokosz Glińskiego 1508. Zwycięstwo pod Orszą. Utrata Smoleńska 1514. Zjazd wiedeński. Układ między Jagiellonami a Maksymiljanem I 1515. Berecci Bartłomiej buduje kaplicę Zygmuntowską 1518—30. Hołd Albrechta pruskiego 1525. Przyłączenie Mazowsza 1529. Wojna kokosza 1537. Domaganie się szlachty zboru narodowego, liturgji w języku ojczystym i zniesienia celibatu 1556. Poddanie się Inflant. Gothard Kettler świeckim księciem Kurlandji 1561. Sejm w Piotrkowie (egzekucja dóbr) 1562. Utrata Połocka na rzecz Moskwy 1563. Sprowadzenie jezuitów (Hozjusz) 1565. Unja lubelska 1569. Zgoda sandomierska „Polskie wyznanie" 1570. Wygaśnięcie Jagiellonów 1572. Sejm konwokacyjny. Elekcja pod Warszawą. „Artykuły Henrykowe" 1573. Obwołanie królem Maksymiljana przez prymasa 1575. Zjazd w Jędrzejowie 1576. Trybunał dla Małopolski i Wielkopolski. Organizacja kozaków, „Rejestrowi" 1578—79. Zdobycie Połocka 1579. Zdobycie Wielkich Łuk 1580. Rozejm z Moskwą w Jamie Zapalskim 1582. Bitwa pod Byczyną 1588. Unja Brzeska 1596.

XVII. Początek 60-letniej wojny szwedzkiej 1601. Złożenie Zygmunta z tronu szwedzkiego 1604. Bitwa pod Kircholmem 1605. Wyprawa Dymitra Samozwańca do Rosji 1605. † Zamoyski 1606. Rokosz Zebrzydowskiego 1606 — 9. Zwycięstwo pod Kłuszynem. Żółkiewski w Moskwie 1610. Zdobycie Smoleńska 1611. Traktat buszyński w Jarudze z Turcją 1617. Rozejm w Dywilinie. Prusy dostają się Brandenburgji jako lenno polskie 1618. Klęska pod Cecorą. † Żółkiewski 1620. Zwycięstwo pod Chocimem. † Chodkiewicz 1621. Bitwa pod Trzcianą. Rozejm w Almarku 1629. Sześcioletni rozejm w Sztumie 1630. Pokój w Polanowie. Szczyt powodzenia Polski w wojnach z Moskwą 1634. Dwudziestoletni rozejm w Sztumdorfie 1635. Układy z Wenecją co do rozpoczęcia wojny z Turcją 1645. Bunt Chmielnickiego 1648. Bitwa pod Beresteczkiem 1651. Pierwsze „Liberum veto" 1652. Chmielnicki poddaje się carowi 1654. Kapitulacja szlachty wielkopolskiej pod Ujściem. Szwedzi zajmują Warszawę. Konfederacja tyszowiecka 1655. Bitwa pod Warszawą 1656. Traktat welawsko-bydgoski 1657. Ugoda w Hadziaczu 1658. Pokój w Oliwie 1660. Rokosz Lubomirskiego 1665 — 6. Pokój w Andruszowie 1667. Abdykacja Jana Kazimierza 1668. Umowa buczacka 1672. Zwycięstwo Sobieskiego pod Chocimem 1673. Traktat żurawiński 1676. Sobieski pod Wiedniem 1683. Pakta grzymałtowskie.

Zrzeczenie się Kijowa, Smoleńska, Czernichowa, Drohobuża 1686. Pokój karłowicki. Odzyskanie Podola z Kamieńcem 1699.

XVIII. Wojna północna. Bitwa pod Narwą 1700—21. Bitwy pod Rygą i Kliszowem 1701. Detronizacja Augusta. Obwołanie Leszczyńskiego królem 1704. Pokój w Altransztadzie 1706. Bitwa pod Połtawą 1709. August wraca do Polski 1709. Konfederacja w Tarnogrodzie 1715. Sejm niemy 1717. Polska wojna sukcesyjna 1733 — 35. Pokój wiedeński 1738. Leszczyński otrzymuje Lotaryngję i Bar w dożywocie 1738. Reformy Czartoryskich 1764. Założenie korpusu kadetów 1765. Konfederacja radomska 1767. Konfederacja barska 1768 — 72. Rzeź humańska 1768. Zajęcie Spiżu przez Węgrów 1770. Pierwszy podział Polski 1772. Komisja Edukacyjna 1773—94. Sejm czteroletni 1788 — 91. Konstytucja 3-go maja 1791. Konfederacja w Targowicy 1792. Drugi podział Polski 1793. Powstanie Kościuszki. Racławice. Maciejowice. Rzeź Pragi 1794. Trzeci podział Polski 1795.

XIX. Statut organizacyjny Aleksandra I 1803. Utworzenie Ks. Warszawskiego 1807. Powiększenie Ks. Warszawskiego (pokojem wiedeńskim) 1809. Kongres wiedeński 1814 — 15. Kraków Rzeczpospolitą 1830 — 46. Powstanie listopadowe 1830 — 31. Bitwy pod Grochowem i Ostrołęką. Zdobycie Warszawy. Utrata Konstytucji 1831. Powstanie styczniowe 1863 — 4.

XX. Wojna rosyjsko - japońska (1904 — 105 r.). Manifestacje niepodległościowe w Królestwie Polskiem i akcja rewolucyjna przeciwko caratowi. Zamach na generał-gubernatora warszawskiego Skałłona (1904 — 1905 r.). Organizacja tajnych związków przysposobienia wojskowego w Galicji przez Józefa Piłsudskiego (1908 — 1914 r.).

Wojna światowa 1914 — 1918 r. W. Ks. Rosyjski Mikołaj Mikołajewicz wydaje do Polaków odezwę, zapowiadającą zjednoczenie wszystkich ziem polskich pod berłem cesarza Rosji (sierpień 1914). Józef Piłsudski tworzy Legjony Polskie w Krakowie (sierpień 1914). Niemcy zajmują Polskę po Bzurę i Nidę 1914. Rosjanie zajmują Galicję Wschodnią (1914). Niemcy i Austrja okupują cały zabór rosyjski (1915). Zwycięskie walki Legjonów 1914 — 1916. Proklamacja niepodległości Polski przez państwa centralne, 5 listopada 1916 r. Utworzenie Tymczasowej Rady Stanu w Warszawie (styczeń 1917 r.). Wywiezienie Józefa Piłsudskiego przez Niemców do twierdzy w Magdeburgu (lipiec 1917). Prześladowanie ruchu niepodległościowego przez okupantów. Tworzenie ochotniczych wojsk polskich na obczyźnie: w Rosji (Dowbór-Muśnicki) i we Francji (Haller). Utworzenie Rady Regencyjnej w Warszawie. Proklamowanie Polski Niepodległej przez Radę Regencyjną (8 października 1918 r.). Powrót Józefa Piłsudskiego z Magdeburga, 10 listopada 1918 r. Usuwanie okupantów (listopad — grudzień 1918). Walki polsko-ukraińskie o Lwów (1918 — 1919). Powstanie w Wielkopolsce (1918—1919). Powstanie śląskie 1919 (drugie i trzecie powstanie w r. 1920, 1921). Zwołanie pierwszego w Polsce Niepodległej Sejmu Ustawodawczego, 9 lutego 1919 r. Józef Piłsudski wybrany Naczelnikiem Państwa 20 lutego 1919. Wojna z bolszewikami, 1920. Wielkie zwycięstwo pod Warszawą, 14 sierpnia 1920. Zawieszenie broni pomiędzy Polską a Z. S. S. R., dn. 18 października 1920. Uchwalenie Konstytucji Rzeczy-

pospolitej Polskiej, 17 marca 1921. Pokój w Rydze, 1921. Odzyskanie części Górnego Śląska, 1921. Wcielenie ziemi wileńskiej, 1922. Wybory do Sejmu i do pierwszego Senatu, listopad 1922. Wybór Pierwszego Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej w grudniu 1922, zabójstwo Prez. Narutowicza, 16 grudnia 1922. Wybór Stanisława Wojciechowskiego Prezydentem Rzeczypospolitej Polskiej, w grudniu 1922. Uznanie wschodnich granic Polski przez mocarstwa, 16 marca 1923. Uchwalenie budowy portu w Gdyni, 11 marca 1924, Wprowadzenie złotego polskiego, 28 kwietnia 1924. — Protokół z Czechosłowacją w sprawie Jaworzyny, 6 maja 1924. Obalenie Rządu Witosa przez Marszałka Piłsudskiego, 12—14 maj 1926 r. Wybór prof. Ignacego Mościckiego Prezydentem Rzeczypospolitej, 1 czerwca 1926. Wybór Polski do Rady Ligi Narodów, dn. 16 września 1926 r. Wybory do Sejmu i Senatu, luty — marzec 1928 — Powszechna Wystawa Krajowa w Poznaniu, 1929. Reelekcja Polski do Rady Ligi Narodów, 1929. Wybory do Sejmu i Senatu, 1931. Wybór Polski po raz trzeci do Rady Ligi Narodów, 1932. — Traktat o nieagresji z Z. S. S. R. 1932.

Angielska Izba Gmin przeciwko rewizji traktatów pokojowych i zmianie granic szczególnie Rzeczypospolitej Polskiej (kwiecień 1933). Prof. Ignacy Mościcki wybrany powtórnie Prezydentem Rzeczypospolitej Polskiej (8 maja 1933). Deklaracja kanclerza Hitlera i Ministra Spraw Zagranicznych Becka o ścisłem przestrzeganiu obowiązujących traktatów pokojowych (maj 1933). Pakt Ośmiu w Londynie, podpisany przez Polskę, Rumunję, Łotwę, Estonję, Turcję, Persję i Afganistan oraz Z. S. S. R. — określenie napastnika (lipiec 1933). Podpisanie w Berlinie polsko-niemieckiego układu o nieagresji na przeciąg 10 lat (styczeń 1934). Przedłużenie polsko-sowieckiego paktu o nieagresji o dziesięć lat, t. j. do 31 grudnia 1945 r. (maj 1934). — Podpisanie w Berlinie polsko-niemieckiego układu o nieagresji na przeciąg 10 lat (styczeń 1934). — Zamordowanie w Warszawie ministra spraw wewnętrznych ś. p. Bronisława Pierackiego, (czerwiec 1934). — Wymiana w Warszawie dokumentów ratyfikacyjnych protokułu polsko - sowieckiego o przedłużenie paktu nieagresji, (czerwiec 1934). — Podpisanie w Rzymie polsko-włoskiej umowy handlowej. (lipiec 1934). — Zgon znakomitej uczonej polskiej Marji Skłodowskiej - Curie. (lipiec 1934). — Skutkiem długotrwałych gwałtownych deszczów, wylewają wszystkie rzeki w Małopolsce Zachodniej, Wschodniej i na Podkarpaciu, zalewając wsie i miasta, topiąc ludzi i dobytek i wyrządzając olbrzymie szkody. (lipiec 1934). — Na sesji Ligi Narodów w Genewie min. Beck w imieniu rządu polskiego wypowiada dalsze wykonywanie przez Polskę traktatu o mniejszościach. (wrzesień 1934). — Układ finansowy polsko - niemiecki (listopad 1934). Spuszczenie na wodę wielkiego polskiego statku transatlantyckiego „Piłsudski". (grudzień 1934).

NAJWAŻNIEJSZE WYDARZENIA W POLITYCE WEWNĘTRZNEJ I ZEWNĘTRZNEJ POLSKI W 1935 R.

Wizyta ministra J. Becka w Dancji i Szwecji (23 — 31 grudnia 34 r.). Przybycie Prezesa Senatu Gdańskiego Greisera do Warszawy i przyjęcie go przez Prezydenta R. P. i Marszałka Piłsudskiego (7 stycznia 35 r.). Konferencja w Genewie ministra J. Becka z ministrem Lavalem, na temat stosunków polsko francuskich (16 stycznia).

Rewizyta Szefa Sztabu Głównego gen. Gąsiorowskiego w Rydze u armji łotewskiej (26 i 27 stycznia).
Wizyta niemieckiego premjera Goeringa w Warszawie i przyjęcie go przez Marszałka Piłsudskiego (27 stycznia).
Śmierć senatora Limanowskiego, wybitnego przedstawiciela ruchu wolnościowego (1 lutego).
Wizyta Ministra Przemysłu i Handlu Floyar - Rajchmana i wiceministra Koca w Londynie, celem parafowania nowego polsko - brytyjskiego układu gospodarczego (17 lutego).

Rozporządzenie Rządu francuskiego pozbawiające robotników polskich pracy i w związku z tem masowe ich wydalanie (22 lutego).
Rewizyta Szefa Sztabu Głównego gen. Gąsiorowskiego u armji estońskiej w Tallinie i fińskiej w Helsingforsie (1 — 5 marca).
Uchwalenie nowej Konstytucji (23 marca).
Uroczystości polsko - węgierskie w Budapeszcie z okazji odsłonięcia pomnika legjonistów polskich (24 marca).
Ustąpienie gabinetu prof. L. Kozłowskiego i mianowanie gabinetu W. Sławka (29 marca).

Ogłoszenie rozporządzenia o pożyczce inwestycyjnej (31 marca).
Wizyta angielskiego ministra Edena w Warszawie i przyjęcie go przez Prezydenta R. P. i Marszałka Piłsudskiego (1 kwiecień).
Wizyta bułgarskiego ministra oświaty gen. Radewa (6 kwietnia).
Spotkanie ministra J. Becka z posłem litewskim Klimasem w Paryżu (18 kwietnia).

Pobyt Prezydenta Estonji Paetsa w Polsce (7 maja — 4 czerwca).
Wizyta francuskiego ministra Lavala w Warszawie (10 maja).
Śmierć Marszałka Józefa Piłsudskiego (12 maja godz. 20 m. 40). Trumna ze zwłokami Marszałka spoczęła w Krypcie św. Leonarda na Wawelu. Naród sypie Kopiec na Sowińcu pod Krakowem.
Utworzenie Naczelnego Komitetu Uczczenia pamięci Marszałka J. Piłsudskiego z Prezydentem R. P. na czele. (maj).

Przyjazd fińskiego ministra Hackzella do Warszawy (15 maja).
Uchwalenie nowej ordynacji wyborczej (czerwiec — lipiec).
Przyjęcie w Gdyni Prezydenta Greisera przez ministra J. Becka i parafowanie polsko - gdańskiego protokułu, wg którego Senat Gdański wycofał zarządzenie o wolnocłowym imporcie i zgodził się na pobieranie ceł w złotych (czerwiec).

Wizyta szwedzkiego ministra oświaty Engberga i wiceministra Kniesa, którzy podpisali polsko - szwedzką deklarację kulturalną (7 czerwca).
Wymiana wizyt pomiędzy flotą polską i niemiecką (26 czerwca — 25 sierpnia).

Napięcie w stosunkach polsko - czeskich, spowodowane nieustającemi represjami i szykanami władz czeskich wobec ludności polskiej na Śląsku za Olzą, wzmogło się szczególnie w drugiem półroczu.
Wizyta ministra J. Becka w Berlinie (3—4 lipca).
Wizyta eskadry polskiej w Helsingforsie oraz polskich łodzi podwodnych w Tallinie (7—17 lipca).

Rozwiązanie sejmu i senatu (10 lipca).
Rozwiązanie sejmu śląskiego (13 lipca).
Rozpisanie wyborów do sejmu i senatu (15 lipca).
Rewizyta ministra W. Jędrzejewicza u bułgarskiego ministra oświaty Radewa (28 lipca — 10 sierpnia).
Udział ministra W. Jędrzejewicza i generała Orlicz - Dreszera w uroczy-

stościach w Warnie na cześć Władysława III, w których uczestniczył król bułgarski Borys (5 sierpnia).
Podróż ministra J. Becka do Helsingforsu (10—12 sierpnia).
Uroczystość polsko - rumuńska w Konstancy — symbolicznego połączenia Bałtyku z Morzem Czarnem (16 sierpnia).
Wizyta duńskich okrętów wojennych w Gdyni (27 sierpnia).
Rewizyta generała Fabrycego u szefa armji szwedzkiej, który był w Polsce 1934 r. (26 i 28 sierpień).
Podpisanie polsko - niemieckiej umowy handlowej (4 września).
Przyznanie Polsce prawa reelekcji do Rady Ligi Narodów 45 głosami na 52 głosujących (16 września).
Konferencja w Genewie ministra J. Becka z litewskim ministrem Lozerajtisem (21 września).
Zwołanie pierwszej sesji nowych ciał ustawodawczych (30 września).
Podpisanie umowy pomiędzy Polską a Gdańskiem o korzystaniu Polski z portu Gdańskiego (10 października).
Ustąpienie gabinetu W. Sławka i utworzenie gabinetu M. Zyndram-Kościałkowskiego (13 października).
Wizyta węgierskiego ministra oświaty Homana w Polsce (listopad).
Podpisanie polsko - niemieckiej umowy handlowej (4 listopada).
Zgłoszenie projektu ustawy przedstawicieli mniejszości narodowej w Czechosłowacji przeciw przymusowemu wynaradawianiu (3 grudnia).
Pobyt w Warszawie Wysokiego Komisarza Ligi Narodów w Gdańsku p. Lestera (5 grudnia).
Podpisanie układu pomiędzy Polską a Gdańskiem o zastosowaniu do W. M. Gdańska polsko - niemieckiego traktatu handlowego (6 grudnia).
Uchwalenie przez ciała ustawodawcze ustawy amnestyjnej (grudzień).

POLSKIE UMOWY DWUSTRONNE I WIELOSTRONNE.

(podpisane i ogłoszone w czasie od 1.XI.1934 do 1.XI.1935 r.) *).

I. Umowy dwustronne.

Konwencja handlowa między Polską a Austrją, Wiedeń 11.X. 1933 r. (Dz. U. R. P. Nr. 2/35, poz. 11).
Układ między Polską a Wielką Brytanją, dotyczący traktowania komiwojażerów i ich próbek. Warszawa, 26.X. 1933 r. (Dz. U. R. P. Nr. 11/35, poz. 56).
Konwencja między Polską a Argentyną, dotycząca odszkodowań za wypadki przy pracy. Buenos-Aires, 17.III.1932 r. (Dz. U. R. P. Nr. 14/35, poz. 77).
Konwencja między Polską a Wielką Brytanją o wzajemnem uznawaniu świadectw rejestracyjnych i innych krajowych dokumentów dotyczących pomiaru tonnażu statków handlowych. Warszawa, 16.IV.1934 r. (Dz. U. R. P. Nr. 28/35, poz. 217).
Układ między Polską a Irlandją, dotyczący pomiaru tonnażu statków handlowych. Dublin, 19.X.1934 r. (Dz. U. R. P. Nr. 39/35, poz. 270).
Konwencja konsularna między Polską a Bułgarją. Sofja, 22.XII. 1934 r. (Dz. U. R. P. Nr. 40/35, poz. 275).

*) Spis wszystkich konwencyj zawartych przez Rzeczpospolitą Polską zawiera dzieło prof. dr. J. Makowskiego: „Umowy Międzynarodowe Polski 1919 — 1934".

Protokół między Polską a Persją z dn. 14.IV.1928 r. o zastąpieniu przez nowy tekst dawnego tekstu art. VI Umowy Handlowej między Polską a Persją z dn. 19.III.1927 r. Teheran, 22.V.1934 r. (Dz. U. R. P. Nr. 45/35, poz. 303).

Układ dodatkowy do konwencji handlowej między Polską a Szwajcarją z dn. 26.VI.1922 r. podpisany wraz z listami A i B i protokółem końcowym w Bernie dn. 3.II.1934 r. i porozumienie w formie not, w sprawie clenia tłoków do silników spalinowych, Warszawa, 30.III i 20.IV. 1934 r. (Dz. U. R. P. Nr. 46/35, poz. 312).

Porozumienie między Polską a Republiką Łotewską, dotyczące ubezpieczeń społecznych. Ryga, 20.XII.1934 r. (Dz. U. R. P. Nr. 47/45, poz. 322).

Porozumienie między Polską a Rzeszą Niemiecką, dotyczące przedłużenia porozumienia celnego z dn. 14.X.1933 r. Warszawa, 10.V.1935 r. (Dz. U. R. P. Nr. 53/35, poz. 342).

Porozumienie między Polską a Danją, dotyczące protokółu taryfowego z dn. 10.I.1934 r. Warszawa, 1.V.1935 r. (Dz. U. R. P. Nr. 53/35, poz. 344).

Porozumienie celne między Polską a Związkiem Socj. Republ. Rad. Warszawa, 1.XII.1934 r. (Dz. U. R. P. Nr. 53/35, poz. 346).

Prowizoryczne porozumienie handlowe między Polską a Hiszpanją. Madryt, 2.XI.1934 r. (Dz. U. R. P. Nr. 53/35, poz. 347).

Protokół między Polską a Związkiem Socj. Republ. Rad. zmieniający niektóre postanowienia konwencji o bezpośredniej towarowej i osobowej komunikacji kolejowej z dn. 24.IV.1924 r. Moskwa, 26.VII. 1934 r. (Dz. U. R. P. Nr. 56/35, poz. 358).

Umowa handlowa między Polską a Wielką Brytanją i Północną Irlandją. Londyn, 27.II.1935 r. (Dz. U. R. P. Nr. 59/35, poz. 380).

Konwencja między Polską a Bułgarją, dotycząca współpracy intelektualnej. Warszawa, 8.IV.1935 r. (Dz. U. R. P. Nr. 67/35, poz. 417).

Porozumienie o uzupełnieniu i zmianie umowy polsko-niemieckiej o ubezpieczeniu społecznem. Berlin, 26.V.1935 r. (Dz. U. R. P. Nr. 68/35, poz. 426).

Konwencja między Polską a Bułgarją, dotycząca współpracy intelektualnej. Warszawa, 21.X.1934 r. (Dz. U. R. P. Nr. 71/35, poz. 450).

Protokół dodatkowy do konwencji handlowej i nawigacyjnej między Polską a Czechosłowacją. Warszawa, 5.IX.1935 r. (Dz. U. R. P. Nr. 73/35, poz. 457).

Protokół taryfowy między Polską a Norwegją. Warszawa, 8.I.1935 r. (Dz. U. R. P. Nr. 74/35, poz. 463).

Układ taryfowy między Polską a Holandją (Dz. U. R. P. Nr. 79/35 poz. 489). Haga, 11.XII.1933 r.

Tymczasowy protokół dodatkowy do układu dodatkowego do konwencji handlowej polsko-szwajcarskiej z dn. 26.VI.1922 r. Warszawa dn. 20.IX.1935 r. (Dz. U. R. P. Nr. 80/35 poz. 493).

Umowa gospodarcza między Polską a Rzeszą Niemiecką. Warszawa 4.XI.1935 r. (Dz. U. R. P. Nr. 83/35 poz. 512).

II. Umowy wielostronne.

Konwencja o sposobie opodatkowania obcokrajowych pojazdów mechanicznych. Genewa, 30.III.1931 r. (Dz. U. R. P. Nr. 98/34, poz. 900).

Konwencja międzynarodowa o zwalczaniu fałszowania pieniędzy. Genewa, 20.IV.1929 r. (Dz. U. R. P. Nr. 102/34, poz. 919).
Międzynarodowa konwencja telekomunikacyjna. Madryt, 9—10.XII. 1932 r. (Dz. U. R. P. Nr. 6/35, poz. 33).
Konwencja o uregulowaniu połowu wielorybów. Genewa, 24.IX.1931 r. (Dz. U. R. P. Nr. 14/35, poz. 75).
Konwencja międzynarodowa o ochronie kabli podmorskich. Paryż, 14.III.1884 r. (Dz. U. R. P. Nr. 17/35, poz. 97).
Konwencja międzynarodowa o przewozie towarów kolejami żelaznemi (nowy tekst załącznika I). Bern, 23.X.1924 r. (Dz. U. R. P. Nr. 35/35, poz. 251).
Porozumienie o statystyce przyczyn zgonów. Londyn, 19.VI.1934 r. (Dz. U. R. P. Nr. 57/35, poz. 367).

Umowy polsko-gdańskie

(podpisane i ratyfikowane w 1935 r. do 15.XI).

Umowa zawarta między Rzecząpospolitą Polską a Wolnem Miastem Gdańskiem w przedmiocie ochrony i pomocy prawnej w dziedzinie podatków. Gdańsk, 17.III.1924 r. (Dz. U. R. P. Nr. 4/35, poz. 30).

Obwieszczenia o sprostowaniu błędów i zmianach w Umowach Międzynarodowych.
Umowach Międzynarodowym.

(Ogłoszone w 1935 r. do 15.XI.1935 r.).

Konwencja handlowa i nawigacyjna między Polską a Turcją. Ankara, 29.VIII.1931 r. (Dz. U. R. P. Nr. 12/35, poz. 68).
Konwencja handlowa między Polską a Austrją. Wiedeń, 11.X.1935 r. (Dz. U. R. P. Nr. 27/35, poz. 208).
Konwencja międzynarodowa o bezpieczeństwie życia na morzu. Londyn, 31.V.1929 r. (Dz. U. R. P. Nr. 73/35, poz. 462).

RZĄD

PREZES RADY MINISTRÓW

Marjan Zyndram Kościałkowski

MINISTER SPRAW WEWNĘTRZNYCH
Władysław Raczkiewicz

MINISTER SPRAW ZAGRANICZNYCH
Józef Beck

MINISTER SPRAW WOJSKOWYCH
Gen. dyw. Tadeusz Kasprzycki

MINISTER SKARBU
Inż. Eugenjusz Kwiatkowski

MINISTER SPRAWIEDLIWOŚCI
Czesław Michałowski

MINISTER WYZN. REL. I OŚW. PUBL.
Dr. Wojciech Świętosławski

MINISTER ROLNICTWA I REFORM ROLNYCH
Juljusz Poniatowski

MINISTER PRZEMYSŁU I HANDLU
Dr. Roman Górecki

MINISTER KOMUNIKACJI
Pułk. dypl. Juljusz Ulrych

MINISTER OPIEKI SPOŁECZNEJ
Władysław Jaszczołt

MINISTER POCZT I TELEGRAFÓW
Inż. Emil Kaliński

GABINETY POPRZEDNIE.

Jan Kucharzewski — Prezydent Ministrów
od 7. XII. 1917 do 27. II. 1918 r.

Minister Spraw Wewnętrznych	— Jan Stecki
Minister Skarbu	— Jan Kanty Steczkowski
Minister Sprawiedliwości	— Stanisław Bukowiecki
Minister Wyzn. Rel. i Ośw. Publ.	— Antoni Ponikowski
Minister Roln. i Dóbr Koron.	— Józef Mikułowski-Pomorski
Minister Przemysłu i Handlu	— Jan Zagleniczny
Minister Opieki Społ. i Ochr. Pracy	— Stanisław Staniszewski
Minister Aprowizacji	— Stefan Przanowski
Dyrektor Komisji Wojskowej	— Ludwik Górski
Dyrektor Departamentu Stanu	— Wojciech hr. Rostworowski

Antoni Ponikowski — Przewodniczący Rady Kier. Min.
od 27. II. 1918 do 4. IV. 1918 r.

Kierownik Min. Spraw Wewn.	— Stefan Dziewulski
Kierownik Min. Skarbu	— Antoni Wieniawski
Kierownik Min. Sprawiedliwości	— Wacław Makowski
Kierownik Min. Wyz. Rel. i Ośw. Publ.	— Antoni Ponikowski
Kierownik Min. Roln. i Dóbr Koron.	— Stanisław Janicki
Kierownik Min. Przem. i H. oraz Min. Pracy	— Antoni Kaczorowski
Kierownik Departamentu Spraw Polit.	— Władysław Wróblewski

Jan Kanty Steczkowski — Prezydent Ministrów
od 4. IV. 1918 do 5. IX. 1918 r.

Minister Spraw Wewnętrznych	— Jan Stecki
Minister Skarbu	— Jan Kanty Steczkowski
Minister Sprawiedliwości	— Józef Higersberger
Minister Wyzn. Rel. i Ośw. Publ.	— Antoni Ponikowski
Minister Przemysłu i Handlu	— Stanisław Dzierzbicki
	— Bohdan Broniewski
Minister Zdrowia Publ., Op. Społ. i Ochr. Pr	— Witold Chodźko
Dyrektor Depart. Spraw Polit.	— Janusz ks. Radziwiłł
Dyrektor Komisji Wojsk.	— Franciszek Radziwiłł

UWAGA: Po dymisji Jana Kantego Steczkowskiego w dniu 5.IX.1918 r. Rada Regencyjna poleciła dotychczasowym ministrom dalsze sprawowanie urzędów. Prowizoryczne przewodnictwo w Radzie Ministrów objął minister Rolnictwa i Dóbr Koronnych — Stanisław Dzierzbicki, a od 30.IX.1918 r. minister Przemysłu i Handlu—Bohdan Broniewski.

Od 2.X.1918 r. do 9.X.1918 r. Prezydentem Ministrów był Jan Kucharzewski przy dotychczasowym składzie gabinetu. Następnie zastępował premjera aż do ustąpienia gabinetu w dniu 23.X.1918 r. w dalszym ciągu minister Broniewski.

Józef Świeżyński — Prezydent Ministrów
od 26. X. 1918 do 4. XI. 1918 r.

Minister Spraw Wewnętrznych	— Zygmunt Chrzanowski
Minister Spraw Zewnętrznych	— Stanisław Głąbiński
Minister Skarbu	— Józef Englich
Minister Sprawiedliwości	— Józef Higersberger
Minister Wyznań Rel. i Ośw. Publ.	— Antoni Ponikowski
Minister Roln. i Dóbr Koron.	— Władysław Grabski
Minister Przemysłu i Handlu	— Andrzej Wierzbicki
Minister Komunikacji	— Wacław Paszkowski
Minister Zdr. Publ., Op. Społ. i Ochr. Pracy	— Józef Wolczyński
Minister Aprowizacji	— Antoni Minkiewicz

Dr. Władysław Wróblewski — Tymczasowy Kier. Rządu
od 4. XI. 1918 do 14. XI. 1918 r.

Kierownik Min. Spraw Wewn.	— Dr. Stanisław Ustyanowski
Kierownik Min. Spraw Zewn.	— Dr. Władysław Wróblewski
Kierownik Min. Wojsk.	— Pułk. Jan Wroczyński
Kierownik Min. Skarbu	— Franciszek Jossé
Kierownik Min. Sprawiedl.	— Józef Światopełk-Zawadzki
Kierownik Min. Wyzn. Rel. i Ośw. Publ.	— Dr. Bronisław Dembiński
Kierownik Min. Roln. i Dóbr Koron.	— Stanisław Janicki.
Kierownik Min. Przemysłu i Handlu	— Dr. Henryk Strasburger
Kierownik Min. Komunikacji	— Juljan Eberhardt

Kierownik Min. Zdrowia Publ. i Op. Społ. — Dr. Władysław Szenajch
Kierownik Min. Ochrony Pracy — Franciszek Sokal
Kierownik Min. Aprowizacji — Janusz Machnicki

Dnia 14 listopada 1918 r. Naczelnik Państwa mianował Prezydentem Ministrów Ignacego Daszyńskiego, któremu powierzył utworzenie gabinetu. Ignacy Daszyński zaproponował utworzenie gabinetu z Jędrzejem Moraczewskim na czele, sam zaś dnia 17 listopada 1918 r. podał się do dymisji.

Jędrzej Moraczewski — Prezydent Ministrów.

od 17. XI. 1918 do 16. I. 1919 r.

Minister — Tomasz Nocznicki
Minister — Wincenty Witos (8.XI.—29.XII. 1918 r.).
Minister — Franciszek Wójcik (29.XII.18—16.I.19).
Minister — Marjan Malinowski
Minister Spraw Wewnętrznych — Stanisław Thugutt
Minister Spraw Zewnętrznych — Leon Wasilewski
Kierownik Min. Skarbu — Dr. Władysław Byrka
Minister Sprawiedliwości — Leon Supiński
Minister Wyzn. Rel. i Ośw. Publ. — Ksawery Prauss
Minister Ochr. Kultury i Sztuk Piękn. — Medard Downarowicz
Minister Roln. i Dóbr. Koron. — Franciszek Woyda (18.XI—29.XII.18 r.)
— Błażej Stolarski
Minister Przemysłu i Handlu — Jerzy Iwanowski
Minister Komunikacji — Jędrzej Moraczewski (18.XI.—29.XII.18 r.).
— Stanisław Stączek
Minister Robót Publicznych — Józef Pruchnik
Minister Pracy i Op. Społ. — Bronisław Ziemięcki
Kierownik Min. Zdrowia Publ. — Dr. Witold Chodźko
Minister Poczt i Telegrafów — Tomasz Arciszewski
Minister Aprowizacji — Antoni Minkiewicz

Ignacy Jan Paderewski — Prezydent Ministrów

od 16. I. 1919 do 9. XII. 1919 r.

Minister Spraw Wewnętrznych — Stanisław Wojciechowski
Kierownik Min. Spraw Zewn. — Ignacy Jan Paderewski
Kierownik Min. Spraw Wojsk. — Pułk. Jan Wroczyński (16.I.19—27.II.19).
Minister Spraw Wojskowych — Gen. por. Józef Leśniewski
Minister Skarbu — Józef Englich (16.I.19—4.IV.19).
— Stanisław Karpiński (4.IV.19—31.VII.19).
— Dr. Leon Biliński
Minister Sprawiedliwości — Leon Supiński (16.I.19—2.IX.1919).
— Bronisław Sobolewski
Minister Wyzn. Rel. i Ośw. Publ. — Dr. Jan Łukasiewicz
Minister Kultury i Sztuki — Zenon Przesmycki
Minister Roln. i Dóbr Państw. — Stanisław Janicki (16.I.19—30.IX.19).
Kierownik Min. Roln. i Dóbr Państw. — Zygmunt Chmielewski
Minister Przemysłu i Handlu — Kazimierz Hącia (16.I.19—12.VIII.19).
— Inż. Ignacy Szczeniowski
Kierownik Min. Komunikacji — Juljan Eberhardt
Minister Robót Publicznych — Józef Pruchnik (16.I.19—31.VII.1919).
— Inż. Tadeusz Jasionowski
Minister Pracy i Op. Społ. — Jerzy Iwanowski
Minister Zdrowia Publ. — Tomasz Janiszewski
Minister Poczt i Telegr. — Hubert Linde
Minister Aprowizacji — Antoni Minkiewicz (16.I.19—30.IX.19).
Kierownik Min. Aprowizacji — Oskar Sobański (30.IX.19—5.XI.19).
Kierownik Min. Aprowizacji — Stanisław Śliwiński
Kierownik Min. b. dzieln. pruskiej — Dr. Władysław Seyda

Leopold Skulski — Prezydent Ministrów

od 13. XII. 1919 do 9. VI 1920 r.

Minister Spraw Wewnętrznych — Stanisław Wojciechowski
Kierownik Min. Zagr. — Dr. Wład. Wróbdewski (13.XII.—16.XII.19).
Minister Spraw Zagranicznych — Stanisław Patek
Minister Spraw Wojskowych — Gen. por. Józef Leśniewski
Minister Skarbu — Władysław Grabski
Minister Sprawiedliwości — Jan Hebdzyński
Minister Wyzn. Rel. i Ośw. Publ. — Tadeusz Łopuszański
Minister Roln. i Dóbr Państw. — Dr. Franciszek Bardel
Minister Przemysłu i Handlu — Antoni Olszewski
Minister Kolei Żelaznych — Dr. Kazimierz Bartel

Minister Robót Publicznych	— Andrzej Kędzior
Minister Pracy i Opieki Społ.	— Edward Pepłowski
Kierownik Min. Zdrowia Publ.	— Dr. Witold Chodźko
Minister Poczt i Telegr.	— Ludwik Tołłoczko
Minister Aprowizacji	— Stanisław Śliwiński
Minister b. dzielnicy pruskiej	— Dr. Władysław Seyda.

Władysław Grabski — Prezydent Ministrów

od 23. VI. 1920 do 24. VII. 1920 r.

Kierownik Min. Spraw Wewn.	— Józef Kuczyński
Minister Spraw Zagranicznych	— Eustachy ks. Sapieha
Minister Spraw Wojskowych	— Gen. por. Józef Leśniewski
Kierownik Min. Skarbu	— Władysław Grabski
Kierownik Min. Sprawiedl.	— Dr. Jan Morawski
Minister Wyzn. Rel. i Ośw. Publ.	— Tadeusz Łopuszański
Minister Roln. i Dóbr Państw.	— Dr. Franciszek Bujak
Kierownik Min. Przem. i Handlu	— Antoni Olszewski (23.VI.20—26.VI.20).
Minister Przemysłu i Handlu	— Dr. inż. Wiesław Chrzanowski
Minister Kolei Żelaznych	— Dr. Kazimierz Bartel
Minister Robót Publicznych	— Gabryel Narutowicz
Minister Poczt i Telegrafów	— Ludwik Tołłoczko
Kierownik Min. Zdrowia Publicznego	— Dr. Witold Chodźko
Minister Aprowizacji	— Stanisław Śliwiński
Kierownik Min. b. dzielnicy pruskiej	— Inż. Władysław Kucharski

Wincenty Witos — Prezydent Ministrów

od 24. VII. 1920 do 13. IX. 1921 r.

Wiceprezydent Ministrów	— Ignacy Daszyński (24.VII.20—4.I.21).
Minister Spraw Wewnętrznych	— Leopold Skulski (24.VII.20—28.VI.21).
Minister Spraw Wewnętrznych	— Władysław Raczkiewicz
Minister Spraw Zagranicznych	— Eustachy ks. Sapieha (24.VII.20—24.V.21).
Kierownik Min. Spraw Zagranicznych	— Jan Dąbski (24.V.21—11.VI.21).
Minister Spraw Zagranicznych	— Konstanty Skirmunt
Minister Spraw Wojskowych	— Gen. por. J. Leśniewski (24.VII.20-9.VIII.21).
Minister Spraw Wojskowych	— Gen. por. Kazimierz Sosnkowski
Minister Skarbu	— Władysław Grabski (24.VII.20.—25.XI.20).
Kierownik Min. Skarbu	— Ignacy Weinfeld (25.XI.20—26.XI.20).
Minister Skarbu	— Dr. Jan Kanty Steczkowski
Minister Sprawiedliwości	— S. Nowodworski (24.VII.20—19.VI.21).
Minister Sprawiedliwości	— Bronisław Sobolewski
Minister Wyzn. Rel. i Ośw. Publ.	— Maciej Rataj
Kierownik Min. Kultury i Sztuki	— Jan Heurich (24.VII.20—11.VII.21)
Kierownik Min. Kultury i Sztuki	— Maciej Rataj
Minister Roln. i Dóbr Państw.	— Juliusz Poniatowski (24.VII.20—17.II.21).
Minister Roln. i Dóbr Państw.	— Dr. Józef Raczyński
Minister Przemysłu i Handlu	— Dr. inż. W. Chrzanowski (24.VII.-26.XI.20).
Minister Przemysłu i Handlu	— Inż. Stefan Przanowski
Minister Kolei Żelaznych	— Dr. Kazimierz Bartel (24.VII.20—13.XII.20).
Minister Kolei Żelaznych	— Inż. Zygmunt Jasiński
Minister Robót Publicznych	— Gabryel Narutowicz
Minister Pracy i Op. Społ.	— Edmund Pepłowski (24.VII.20—5.III.21).
Minister Pracy i Op. Społ.	— Jan Jankowski (10.III.21—11.V.1921).
Minister Pracy i Op. Społ.	— Ludwik Darowski
Kierownik Min. Zdrowia Publ.	— Dr. Witold Chodźko
Minister Poczt i Telegr.	— Dr. Władysław Stesłowicz
Minister Aprowizacji	— Stanisław Śliwiński (24.VII.20—12.I.21).
Minister Aprowizacji	— Bolesław Grodziecki (12.I.21—7.V.21).
Minister Aprowizacji	— Jan Michalski (2.VI.21—21.VI.1921).
Kierownik Min. Aprowizacji	— Stefan Stoiński (21.VI.21—11.VII.21)
Minister Aprowizacji	— Władysław Leon Grzędzielski
Minister b. dzielnicy pruskiej	— Wł. Kucharski (24.VII.20—17.VII.21).
Minister b. dzielnicy pruskiej	— Dr. Juljusz Trzciński

Antoni Ponikowski — Prezydent Ministrów

od 19. IX. 1921 do 5. III. 1922 r.

Minister Spraw Wewnętrznych	— Stanisław Downarowicz
Minister Spraw Zagranicznych	— Konstanty Skirmunt
Minister Spraw Wojskowych	— Gen. por. Kazimierz Sosnkowski
Kierownik Min. Skarbu	— Bolesław Markowski (19.IX.21—26.IX.21).
Minister Skarbu	— Dr. Jerzy Michalski

Minister Sprawiedliwości	— Bronisław Sobolewski
Minister Wyzn. Rel. i Ośw. Publ.	— Antoni Ponikowski
Minister Roln. i Dóbr Państw.	— Józef Raczyński
Kierownik Min. Przem. i Handlu	— Henryk Strasburger
Minister Kolei Żelaznych	— Dr. Bolesław Sikorski (19.IX.21—24.IX.21).
Kierownik Min. Kolei Żelaznych	— Inż. Juljan Eberhadt
Minister Robót Publicznych	— Gabryel Narutowicz
Minister Pracy i Opieki Społecznej	— Ludwik Darowski
Kierownik Min. Zdrowia Publ.	— Dr. Witold Chodźko
Minister Poczt i Telegrafów	— Dr. Władysław Stesłowicz
Minister Aprowizacji	— H. Wyczółkowski (19.IX.21—24.IX.22).
Kierownik Min. Aprowizacji	— Jan Stefan Stoiński (24.IX.21—5.III.22).
Minister b. dzielnicy pruskiej	— Dr. Juljusz Trzciński (19.IX.21—22.X.21).
Minister b. dzielnicy pruskiej	— Dr. Józef Wybicki (22.X.21—5.III.22).

Antoni Ponikowski — Prezydent Ministrów

od 10. III. 1922 do 6. VI. 1922 r.

Minister Spraw Wewnętrznych	— Inż. Antoni Kamieński
Minister Spraw Zagranicznych	— Konstanty Skirmunt
Kierownik Min. Spraw Wojsk.	— Gen. por. K. Sosnkowski (od 13.V. 22 Min.)
Minister Skarbu	— Dr. Jerzy Michalski
Minister Sprawiedliwości	— Bronisław Sobolewski
Minister Wyzn. Rel. i Ośw. Publ.	— Antoni Ponikowski
Minister Rolnictwa i Dóbr Państw.	— Dr. Józef Raczyński
Minister Przemysłu i Handlu	— Dr. Stefan Ossowski
Minister Kolei Żelaznych	— Inż. Ludwik Zagórny-Marynowski
Minister Robót Publicznych	— Inż. Gabryel Narutowicz
Minister Pracy i Opieki Społecznej	— Ludwik Darowski
Minister Zdrowia Publicznego	— Dr. Witold Chodźko
Minister Poczt i Telegrafów	— Dr. Władysław Stesłowicz
Minister b. dzielnicy pruskiej	— Dr. Józef Wybicki (10.III.22—29.IV.22).

Artur Śliwiński — Prezydent Ministrów

od 28. VI. 1922 do 7. VII. 1922 r.

Minister Spraw Wewnętrznych	— Inż. Antoni Kamieński
Minister Spraw Zagranicznych	— Inż. Gabryel Narutowicz
Minister Spraw Wojskowych	— Gen. por. Kazimierz Sosnkowski
Kierownik Min. Skarbu	— Dr. Kazimierz Zaczek (28.VI.22—3.VII.22).
Minister Skarbu	— Zygmunt Jastrzębski (3.VII.22—7.VII.22).
Minister Sprawiedliwości	— Prof. Wacław Makowski
Minister Rolnictwa i Dóbr Państw.	— Dr. Józef Raczyński
Minister Przemysłu i Handlu	— Dr. Stefan Ossowski
Minister Kolei Żelaznych	— Inż. Ludwik Zagórny-Marynowski
Minister Robót Publicznych	— Inż. Władysław Ziemiński
Minister Pracy i Opieki Społecznej	— Luwik Darowski
Minister Zdrowia Publicznego	— Dr. Witold Chodźko

Prof. Juljan Ignacy Nowak — Prezydent Ministrów

od 31. VII. 1922 do 14. XII. 1922 r.

Minister Spraw Wewnętrznych	— Inż. Antoni Kamieński
Minister Spraw Zagranicznych	— Inż. Gabryel Narutowicz
Minister Spraw Wojskowych	— Gen. dyw. Kaz. Sosnkowski
Minister Skarbu	— Zygmunt Jastrzębski
Minister Sprawiedliwości	— Prof. Wacław Makowski
Kierownik Min. Roln. i Dóbr Państw.	— Dr. Józef Raczyński (31.VII.22—21.VIII.22).
Minister Roln. i Dóbr Państw.	— Dr. Józef Raczyński (21.VIII.22—14.XII.22).
Kierownik Min. Przemysłu i Handlu	— Henryk Strasburger
Minister Kolei Żelaznych	— Inż. Ludw. Zagórny-Marynowski
Kierownik Min. Robót Publicznych	— M. Sz. Rybczyński (31.VII.—30.IX.22)
Minister Robót Publicznych	— Prof. dr. inż. Jan Łopuszański
Minister Pracy i Opieki Społ.	— Ludwik Darowski
Minister Zdrowia Publicznego	— Dr. Witold Chodźko
Kierownik Min. Poczt i Telegrafów	— Jan Moszczyński
Minister Wyznań Rel. i Ośw. Publ.	— Prof. J. I. Nowak (31.VII.22—21.VIII.22).
Minister Wyznań Rel. i Ośw. Publ.	— Prof. dr. K. W. Kumaniecki (21.VIII.22).

Gen. dyw. Władysław Sikorski — Prezydent Ministrów

od 16. XII. 1922 do 26 V. 1923 r.

Minister Spraw Wewnętrznych	— Gen. dyw. Wład. Sikorski
Minister Spraw Zagranicznych	— Aleksander Skrzyński

Minister Spraw Wojskowych	— Gen. dyw. Kaz. Sosnkowski
Minister Skarbu	— Zygmunt Jastrzębski (16.XII.22—2.I.23)
Kierownik Min. Skarbu	— Bolesław Markowski (2.I.23—13.I.23)
Minister Skarbu	— Władysław Grabski (13.I.23)
Minister Sprawiedliwości	— Prof. Wacław Makowski
Kierownik Min. W. R. i O. Publ.	— Prof. Józef Mikułowski-Pomorski
Kierownik Min. Rolnictwa i Dóbr Państw.	— Dr. Józef Raczyński
Kierownik Min. Przemysłu i Handlu	— Henryk Strasburger (6.XII.22—13.I.23)
Minister Przemysłu i Handlu	— Dr. Stefan Ossowski (13.I.23)
Kierownik Min. Kolei Żelaznych	— Inż. Ludw. Zagórny-Marynowski
Minister Robót Publicznych	— Prof. Jan Łopuszański
Minister Pracy i Opieki Społecznej	— Ludwik Darowski
Minister Zdrowia Publicznego	— Dr. Ludwik Chodźko
Kierownik Min. Poczt i Telegrafów	— Jan Moszczyński

Wincenty Witos — Prezes Rady Ministrów

od 28.V.1923 do 14.XII.1923 r.

Minister	— Wojciech Korfanty (27.X.23)
Minister Spraw Wewnętrznych	— Dr. Władysław Kiernik
Minister Spraw Zagranicznych	— Dr. Marjan Seyda (28.V.23—27.X.23)
Minister Spraw Zagranicznych	— Roman Dmowski (27.X.23)
Kierownik Min. Spraw Wojskowych	— Gen. dyw. A. Osiński (28.V,23—13.VI.23)
Minister Spraw Wojskowych	— Gen. broni Stanisław Szeptycki (13.VI.23)
Minister Skarbu	— Władysław Grabski (28.V.23—1.VII.23)
Minister Skarbu	— Hubert Ignacy Linde (1.VII.23—1.IX.23)
Minister Skarbu	— Inż. Władysław Kucharski (1.IX.23)
Minister Sprawiedliwości	— Stanisław Nowodworski
Minister Wyzn. Rel. i Ośw. Publ.	— Dr. Stanisław Głąbiński (28.V.23—27.X.23)
Minister Wyzn. Rel. i Ośw. Publ.	— Dr. Stanisław Grabski (27.X.23)
Minister Rolnictwa i Dóbr Państw.	— Jerzy Gościcki (28.V.23—27.X.23)
Minister Rolnictwa i Dóbr Państw.	— Dr. Alfred Chłapowski (27.X.23)
Minister Przemysłu i Handlu	— Inż. W. Kucharski (28.V.23—1.IX.23)
Minister Przemysłu i Handlu	— Inż. Marjan Szydłowski (1.IX.23)
Minister Kolei Żelaznych	— Leon Karliński (28.V.23—14.IX.23)
Minister Kolei Żelaznych	— Inż. Andrzej Nosowicz (14.IX.23)
Minister Robót Publicznych	— Prof. dr. Jan Łopuszański
Kierownik Min. Pracy i Op. Społ.	— Ludwik Darowski (28.V.23—1.IX.23)
Minister Pracy i Op. Społ.	— Stefan Smólski (1.IX.23)
Kierownik Min. Zdrowia Publicznego	— Dr. Jerzy Bujalski
Minister Reform Rolnych	— Stanisław Osiecki (24.VII.23)
Minister Poczt i Telegrafów	— Jan Moszczyński

Władysław Grabski — Prezes Rady Ministrów

od 19.XII.1923 do 14.XI.1925 r.

Minister	— Stanisław Thugutt (17.XI.24—29.V.25)
Minister Spraw Wewnętrznych	— Władysław Sołtan (19.XII.23—21.III.24)
Minister Spraw Wewnętrznych	— Zygmunt Hübner (21.III.24—17.XI.24)
Minister Spraw Wewnętrznych	— Cyryl Ratajski (17.XI.24—14.VI.25)
Minister Spraw Wewnętrznych	— Władysław Raczkiewicz (14.VI.25)
Kierownik Min. Spraw Zagranicznych	— Dr. Karol Bertoni (19.XII.23—19.I.24)
Minister Spraw Zagranicznych	— Maurycy Zamoyski (19.I.24—27.VII.24)
Minister Spraw Zagranicznych	— Dr. Aleksander Skrzyński (27.VII.24)
Minister Spraw Wojskowych	— Gen. dyw. K. Sosnkowski (19.XII.23-17.II.24)
Minister Spraw Wojskowych	— Gen. dyw. Władysław Sikorski (17.II.24)
Minister Skarbu	— Władysław Grabski (19.XII.23—13.XI.25)
Kierownik Min. Skarbu	— Inż. Czesław Klarner (13.XI.25)
Minister Sprawiedliwości	— Wład. Wyganowski (19.XII.23 — 17.XI.24)
Minister Sprawiedliwości	— Antoni Żyliński (17.XI.24)
Minister Wyzn. Rel. i Ośw. Publ.	— Dr. B. Miklaszewski (19.XII.23—11.XII.24)
Kierownik Min. Wyzn. Rel. i Ośw. Publ.	— Prof. dr. J. Zawidzki (11.XII.24—25.III.25)
Minister Wyzn. Rel. i Ośw. Publ.	— Prof. dr. Stanisław Grabski (25.III.25)
Kierownik Min. Roln. i Dóbr Państw.	— Dr. Józef Raczyński (19.XII.23—7.I.24)
Minister Roln. i Dóbr Państw.	— Stanisław Janicki (7.I.24)
Minister Reform Rolnych	— Zdzisław Ludkiewicz (19.XII.23—3.VII.24)
Kierownik Min. Reform Rolnych	— Stanisław Janicki (3.VII.24—22.VII.24)
Minister Reform Rolnych	— Wiesław Konczyński (22.VII.24—25.IV.25)
Kierownik Min. Reform Rolnych	— Józef Radwan (25.IV.25)
Minister Przemysłu i Handlu	— Inż. Józef Kiedroń (19.XII.23—16.V.25)
Minister Przemysłu i Handlu	— Inż. Czesław Klarner (16.V.25)
Minister Kolei Żelaznych	— Inż. Kazimierz Tyszka
Kierownik Min. Robót Publicznych	— Inż. Mieczysław Rybczyński

Minister Pracy i Opieki Społecznej	— Ludwik Darowski (19.XII.23—19.I.24)
Kierownik Min. Pracy i Opieki Społecznej	— Gustaw Simon (19.I.24—18.VI.24)
Minister Pracy i Opieki Społecznej	— Ludwik Darowski (18.VI.24—17.XI.24)
Minister Pracy i Opieki Społecznej	— Franciszek Sokal (17.XI.24)

Aleksander Skrzyński — Prezes Rady Ministrów

od 20. XI. 1925 do 5. V. 1926 r.

Minister Spraw Wewnętrznych	— Wł. Raczkiewicz
Minister Spraw Zagranicznych	— Aleksander Skrzyński
Kierownik Min. Spraw Wojskowych	— Gen. dyw. S. Majewski (20.XI.25—27.XI.25)
Minister Spraw Wojskowych	— Gen. broni Lucjan Żeligowski (27.XI.25)
Minister Skarbu	— Jerzy Zdziechowski
Minister Sprawiedliwości	— Dr. Stefan Piechocki
Minister Wyzn. Rel. i Ośw. Publ.	— Prof. dr. Stanisław Grabski
Minister Rolnictwa i Dóbr Państw.	— Dr. Władysław Kiernik
Minister Przemysłu i Handlu	— Stanisław Osiecki
Minister Kolei	— Inż. Adam Chądzyński
Minister Robót Publicznych	— Inż. J. Moraczewski (20.XI.25—7.II.26)
Kierownik Min. Robót Publicznych	— Inż. M. Rybczyński (7.II.26—13.II.26)
Minister Robót Publicznych	— Norbert Barlicki (13.II.26—20.IV.26)
Kierownik Min. Robót Publicznych	— Inż. Mieczysław Rybczyński (20.IV.26)
Minister Pracy i Op. Społ.	— Bronisław Ziemięcki (20.XI.25—20.IV.26)
Kierownik Min. Pracy i Op. Społ.	— Inż. Jan Jankowski (20.XI.26)
Kierownik Min. Reform Rolnych	— Józef Radwan

Wincenty Witos — Prezes Rady Ministrów

od 10. V. 1926 do 15. V. 1926 r.

Minister Spraw Wewnętrznych	— Stefan Smólski
Kierownik Min. Spraw Zagranicznych	— Kajetan Dzierżykraj Morawski
Minister Spraw Wojskowych	— Gen. dyw. Juljusz Malczewski
Minister Skarbu	— Jerzy Zdziechowski
Minister Sprawiedliwości	— Dr. Stefan Piechocki
Minister Wyzn. Rel. i Ośw. Publ.	— Prof. dr. Stanisław Grabski
Minister Rolnictwa i Dóbr Państw.	— Dr. Władysław Kiernik
Minister Przemysłu i Handlu	— Stanisław Osiecki
Minister Kolei	— Inż. Adam Chądzyński
Kierownik Min. Robót Publ.	— Inż. Mieczysław Rybczyński
Kierownik Min. Pracy i Op. Społ.	— Inż. Jan Jankowski
Minister Reform Rolnych	— Józef Radwan

Prof. Dr. Kazimierz Bartel — Prezes Rady Ministrów

od 15. V. 1926 do 4. VI. 1926 r.

Minister Spraw Wewnętrznych	— Kazimierz Młodzianowski
Kierownik Min. Spraw Zagranicznych	— August Zaleski
Minister Spraw Wojskowych	— Józef Piłsudski
Minister Skarbu	— Gabrjel Czechowicz
Minister Sprawiedliwości	— Prof. Wacław Makowski
Kierownik Min. W. R. i O. P.	— Prof. Józef Mikułowski-Pomorski
Kierownik Min. Rol. i Dóbr Państw.	— Dr. Józef Raczyński
Minister Przemysłu i Handlu	— Inż. Hipolit Gliwic
Minister Kolei	— Prof. dr. Kazimierz Bartel
Minister Robót Publicznych	— Dr. Witold Broniewski
Minister Pracy i Opieki Społecznej	— Dr. Stanisław Jurkiewicz

Prof. Dr. Kazimierz Bartel — Prezes Rady Ministrów

od 8. VI. 1926 do 24. IX. 1926 r.

Minister Spraw Wewnętrznych	— Kazimierz Młodzianowski
Kierownik Min. Spraw Zagranicznych	— August Zaleski (od 25.VI.26 r. Minister)
Minister Spraw Wojskowych	— Józef Piłsudski
Minister Skarbu	— Inż. Czesław Klarner
Minister Sprawiedliwości	— Prof. Wacław Makowski
Kierownik Min. W. R. i O. P.	— Pr. J. Mikułowski-Pomorski (8.VI-7.VII.26)
Minister W. R. i O. P.	— Antoni Sujkowski (7.VII.26)
Kierownik Min. Roln. i Dóbr Państw.	— Dr. Józef Raczyński (8.VI.26—21.VI.26)
Minister Roln. i Dóbr Państw.	— Dr. Aleksander Raczyński (21.VI.26)
Minister Przemysłu i Handlu	— Inż. Eugenjusz Kwiatkowski
Minister Kolei	— Prof. dr. K. Bartel (8.VI.26—14.VI.26)
Minister Kolei	— Inż. Kazimierz Romocki (14.VI.26)
Minister Robót Publicznych	— Prof. dr. Witold Broniewski

Minister Pracy i Opieki Społecznej	— Dr. Stanisław Jurkiewicz
Kierownik Min. Reform Rolnych	— Dr. Józef Raczyński (8.VI.26 — 20.VI.26)
Minister Reform Rolnych	— Dr. Witold Staniewicz (20.VI.26)

Prof. Dr. Kazimierz Bartel — Prezes Rady Ministrów

od 27. IX. 1926 do 30. IX. 1926 r.

Minister Spraw Wewnętrznych	— Kazimierz Młodzianowski
Minister Spraw Zagranicznych	— August Zaleski
Minister Spraw Wojskowych	— Józef Piłsudski
Minister Skarbu	— Inż. Czesław Klarner
Minister Sprawiedliwości	— Prof. Wacław Makowski
Minister W. R. i O. P.	— Antoni Sujkowski
Minister Roln. i Dóbr Państw.	— Dr. Aleksander Raczyński
Minister Przemysłu i Handlu	— Inż. Eugenjusz Kwiatkowski
Minister Komunikacji	— Inż. Paweł Romocki
Minister Robót Publicznych	— Prof. dr. Witold Broniewski
Minister Pracy i Opieki Społecznej	— Dr. Stanisław Jurkiewicz
Minister Reform Rolnych	— Dr. Witold Staniewicz

Józef Piłsudski — Prezes Rady Ministrów

od 2. X. 1926 do 27. VI. 1928 r.

Minister	— Prof. dr. Kazimierz Bartel
Minister Spraw Wewnętrznych	— Sławoj Felicjan Składkowski
Minister Spraw Zagranicznych	— August Zaleski
Minister Spraw Wojskowych	— Józef Piłsudski
Minister Skarbu	— Gabrjel Czechowicz
Minister Sprawiedliwości	— Aleksander Meysztowicz
Kierownik Min. W. R. i O. P.	— Prof. dr. Kazimierz Bartel (2.X.26—9.I.27)
Minister W. R. i O. P.	— Dr. Gustaw Dobrucki (9.I.27)
Minister Roln. i Dóbr Państw.	— Karol Niezabytowski
Minister Przemysłu i Handlu	— Inż. Eugenjusz Kwiatkowski
Minister Komunikacji	— Inż. Paweł Romocki
Minister Robót Publicznych	— Inż. Jędrzej Moraczewski
Minister Pracy i Opieki Społecznej	— Dr. Stanisław Jurkiewicz
Minister Reform Rolnych	— Dr. Witold Staniewicz
Minister Poczt i Telegrafów	— Bogusław Miedziński

Prof. Dr. Kazimierz Bartel — Prezes Rady Ministrów

od 27. VI. 1928 do 13. IV. 1929 r.

Minister Spraw Wewnętrznych	— Sławoj Felicjan Składkowski
Minister Spraw Zagranicznych	— August Zaleski
Minister Spraw Wojskowych	— Józef Piłsudski
Minister Skarbu	— Gabrjel Czechowicz (27.VI.28—8.III.29)
Kierownik Min. Skarbu	— Dr. Tadeusz Grodyński (8.III.29)
Minister Sprawiedliwości	— Al. Meysztowicz (27.VI.28—22.XII.28)
Minister Sprawiedliwości	— Stanisław Car (2.XII.28)
Minister W. R. i O. P.	— Dr. Kazimierz Świtalski
Minister Rolnictwa	— Karol Niezabytowski
Minister Przemysłu i Handlu	— Inż. Eugenjusz Kwiatkowski
Minister Komunikacji	— Inż. Alfons Kühn
Minister Robót Publicznych	— Inż. Jędrzej Moraczewski
Minister Pracy i Opieki Społecznej	— Dr. Stanisław Jurkiewicz
Minister Reform Rolnych	— Dr. Witold Staniewicz
Minister Poczt i Telegrafów	— Bogusław Miedziński

Dr. Kazimierz Świtalski — Prezes Rady Ministrów

od 14. IV. 1929 do 7. XII. 1929 r.

Minister Spraw Wewnętrznych	— Sławoj Felicjan Składkowski
Minister Spraw Zagranicznych	— August Zaleski
Minister Spraw Wojskowych	— Józef Piłsudski
Kierownik Min. Skarbu	— Ignacy Matuszewski
Minister Sprawiedliwości	— Stanisław Car
Minister W. R. i O. P.	—Sławomir Czerwiński
Minister Rolnictwa	— Karol Niezabytowski
Minister Przemysłu i Handlu	— Inż. Eugenjusz Kwiatkowski
Minister Komunikacji	— Inż. Alfons Kühn
Minister Robót Publicznych	— Inż. Jędrzej Moraczewski
Minister Pracy i Opieki Społecznej	— Aleksander Prystor
Minister Reform Rolnych	— Dr. Witold Staniewicz
Minister Poczt i Telegrafów	— Inż. Ignacy Boerner

Prof. Dr. Kazimierz Bartel — Prezes Rady Ministrów

od 29. XII. 1929 do 17. III. 1930 r.

Minister Spraw Wewnętrznych	— Henryk Józewski
Minister Spraw Zagranicznych	— August Zaleski
Minister Spraw Wojskowych	— Józef Piłsudski
Kierownik Min. Skarbu	— Ignacy Matuszewski
Kierownik Min. Sprawiedliwości	— Feliks Dutkiewicz
Minister W. R. i O. P.	— Sławomir Czerwiński
Kierownik Min. Rolnictwa	— Wiktor Leśniewski (29.XII.29—16.I.30)
Minister Rolnictwa	— Dr. Leon Janta Połczyński (16.I.30)
Minister Przemysłu i Handlu	— Inż. Eugenjusz Kwiatkowski
Minister Komunikacji	— Inż. Alfons Kühn
Minister Robót Publicznych	— Prof. dr. Maksymiljan Matakiewicz
Minister Pracy i Opieki Społecznej	— Aleksander Prystor
Minister Reform Rolnych	— Dr. Witold Staniewicz
Minister Poczt i Telegrafów	— Inż. Ignacy Boerner

Walery Sławek — Prezes Rady Ministrów

od 29. III. 1930 do 23. VIII. 1930 r.

Minister Spraw Wewnętrznych	— Henryk Józewski (29.III.30—3.VI.30)
	— Sławoj Felicjan Składkowski
Minister Spraw Zagranicznych	— August Zaleski (3.VI.30)
Minister Spraw Wojskowych	— Józef Piłsudski
Kierownik Min. Skarbu	— Ignacy Matuszewski
Minister Sprawiedliwości	— Stanisław Car
Minister W. R. i O. P.	— Sławomir Czerwiński
Minister Rolnictwa	— Dr. Leon Janta Połczyński
Kierownik Min. Przemysłu i Handlu	— Inż. E. Kwiatkowski (od 9.V.30 Minister)
Minister Komunikacji	— Inż. Alfons Kühn
Minister Robót Publicznych	— Prof. dr. Maksymiljan Matakiewicz
Minister Pracy i Opieki Społecznej	— Aleksander Prystor
Minister Reform Rolnych	— Dr. Witold Staniewicz
Minister Poczt i Telegrafów	— Inż. Ignacy Boerner

Józef Piłsudski — Prezes Rady Ministrów

od 25. VIII. 1930 do 4. XII. 1930 r.

Minister	— Józef Beck
Minister Spraw Wewnętrznych	— Sławoj Felicjan Składkowski
Minister Spraw Zagranicznych	— August Zaleski
Minister Spraw Wojskowych	— Józef Piłsudski
Kierownik Min. Skarbu	— Ignacy Matuszewski
Minister Sprawiedliwości	— Stanisław Car
Minister Wyzn. Rel. i Ośw. Publ.	— Sławomir Czerwiński
Minister Rolnictwa	— Dr. Leon Janta Połczyński
Minister Przemysłu i Handlu	— Inż. Eugenjusz Kwiatkowski
Minister Komunikacji	— Inż. Alfons Kühn (28.VIII.30)
Minister Robót Publicznych	— Prof. dr. Maksymiljan Matakiewicz
Minister Pracy i Opieki Społecznej	— Aleksander Prystor
Minister Reform Rolnych	— Dr. Witold Staniewicz
Minister Poczt i Telegrafów	— Inż. Ignacy Boerner

Walery Sławek — Prezes Rady Ministrów

od 4. XII. 1930 do 26. V. 1931 r.

Minister	— Bronisław Pieracki
Minister Spraw Wewnętrznych	— Sławoj Felicjan Składkowski
Minister Spraw Zagranicznych	— August Zaleski
Minister Spraw Wojskowych	— Józef Piłsudski
Kierownik Min. Skarbu	— Ignacy Matuszewski
Minister Sprawiedliwości	— Czesław Michałowski
Minister W. R. i O. P.	— Dr. Sławomir Czerwiński
Minister Rolnictwa	— Dr. Leon Janta Połczyński
Minister Przemysłu i Handlu	— Aleksander Prystor
Minister Komunikacji	— Inż. Alfons Kühn
Minister Robót Publicznych	— Mieczysław Norwid Neugebauer
Minister Pracy i Opieki Społecznej	— Dr. Stefan Hubicki
Minister Reform Rolnych	— Dr. Leon Kozłowski
Minister Poczt i Telegrafów	— Inż. Ignacy Boerner

Aleksander Prystor — Prezes Rady Ministrów

od 27. V. 1931 do 9. V. 1933 r.

Minister	— Bronisław Pieracki (27.V.31—22.VI.31)
Minister	— Prof. Wł. Marjan Zawadzki (20.III—5.IX.32)

Minister Spraw Wewnętrznych	— Sławoj Felicjan Składkowski (27.V—22.VI.31)
Minister Spraw Wewnętrznych	— Bronisław Pieracki (22.VI.31)
Minister Spraw Zagranicznych	— August Zaleski (27.V.31 — 2.XI.1932 r.)
Minister Spraw Zagranicznych	— Józef Beck (2.XI.32)
Minister Spraw Wojskowych	— Józef Piłsudski
Minister Skarbu	— Jan Piłsudski (27.V.31 — 5.IX.1932 r.)
Minister Skarbu	— Prof. Władysław Marjan Zawadzki (5.IX.32)
Minister Sprawiedliwości	— Czesław Michałowski
Minister W. R. i O. P.	— Dr. Sławomir Czerwiński (zmarł 4.VIII.31)
Minister W. R. i O. P.	— Janusz Jędrzejewicz (12.VIII.31)
Minister Rolnictwa	— Dr. L. Janta Połczyński (27.V.31—20.III.32)
Minister Rolnictwa i Reform Roln.	— Seweryn Ludkiewicz (20.III.32)
Minister Przemysłu i Handlu	— Dr. Ferdynand Zarzycki
Minister Komunikacji	— Inż. Alfons Kühn (27.V.31—5.IX.32)
Kierownik Min. Komunikacji	— Inż. Michał Butkiewicz (5.IX.32)
Minister Robót Publicznych	— M. Norwid Neugebauer (27.V.31—20.III.32)
Kierownik Min. Robót Publicznych	— Inż. Alfons Kühn (20.III.32 — 1.VII.32)
Minister Opieki Społecznej	— Dr. Stefan Hubicki
Minister Reform Rolnych	— Dr. Leon Kozłowski (27.V.31 — 20.III.32)
Minister Poczt i Telegrafów	— Inż. Ignacy Boerner (zmarł 13.IV.33)
Minister Poczt i Telegrafów	— Inż. Emil Kaliński (15.IV.33).

Janusz Jędrzejewicz — Prezes Rady Ministrów

od 10. V. 1933 do 13. V. 1934 r.

Minister Spraw Wewnętrznych	— Bronisław Pieracki
Minister Spraw Zagranicznych	— Józef Beck
Minister Spraw Wojskowych	— Józef Piłsudski
Minister Skarbu	— Prof. Władysław Marjan Zawadzki
Minister Sprawiedliwości	— Czesław Michałowski
Minister W. R. i O. P.	— Janusz Jędrzejewicz (10.V.33—22.II.34)
Minister W. R. i O. P.	— Wacław Jędrzejewicz (22.II.34)
Minister Rolnictwa i Reform Rolnych	— Bronisław Nakoniecznikow-Klukowski
Minister Przemysłu i Handlu	— Dr. Ferdynand Zarzycki
Minister Komunikacji	— Inż. Michał Butkiewicz
Minister Opieki Społecznej	— Dr. Stefan Hubicki
Minister Poczt i Telegrafów	— Inż. Emil Kaliński

Prof. Dr. Leon Kozłowski — Prezes Rady Ministrów

od 15. V. 1934 do 28. III. 1935 r.

Minister Spraw Wewnętrznych	— Bronisław Pieracki (15.V.34 — † 14.VI.34)
Minister Spraw Wewnętrznych	— Prof. dr. L. Kozłowski (16.VI. — 28.VI.34)
Minister Spraw Wewnętrznych	— M. Zyndram-Kościałkowski (28.VI.34 — 28.III.35)
Minister Spraw Zagranicznych	— Józef Beck
Minister Spraw Wojskowych	— Józef Piłsudski
Minister Skarbu	— Prof. Władysław Marjan Zawadzki
Minister Sprawiedliwości	— Czesław Michałowski
Minister Wyzn. Rel. i Ośw. Publ.	— Wacław Jędrzejewicz
Minister Rolnictwa i Reform Rolnych	— Dr. Br. Nakoniecznikow-Klukowski (15.V—28.VI.34)
Minister Rolnictwa i Reform Rolnych	— Juljusz Poniatowski (28.VI.34 — 28.III.35)
Minister Przemysłu i Handlu	— Henryk Floyar - Rajchman
Minister Komunikacji	— Inż. Michał Butkiewicz
Minister Opieki Społecznej	— Jerzy Paciorkowski
Minister Poczt i Telegrafów	— Inż. Emil Kaliński

Walery Sławek — Prezes Rady Ministrów

od 28.III.1935 do 12.X.1935 r.

Minister Spraw Wewnętrznych	— Marjan Zyndram - Kościałkowski
Minister Spraw Zagranicznych	— Józef Beck
Minister Spraw Wojskowych.	— Józef Piłsudski († 12.V.1935)
Kierownik Min. Spraw Wojskowych	— Gen. bryg. Tadeusz Kasprzycki (12.V.35)
Minister Skarbu	— Prof. Władysław Marjan Zawadzki
Minister Sprawiedliwości	— Czesław Michałowski
Minister Wyzn. Rel. i Ośw. Publ.	— Wacław Jędrzejewicz
Minister Rolnictwa i Reform Rolnych	— Juljusz Poniatowski
Minister Przemysłu i Handlu	— Henryk Floyar-Rajchman
Minister Komunikacji	— Inż. Michał Butkiewicz
Minister Opieki Społecznej	— Jerzy Paciorkowski
Minister Poczt i Telegrafów	— Inż. Emil Kaliński

SEJM I SENAT

SEJM RZECZYPOSPOLITEJ.

(ul. Wiejska Nr. 4, 6, 8).

Prezydjum.

MARSZAŁEK: Car Stanisław.

WICEMARSZAŁKOWIE: Byrka Władysław, Miedziński Bogusław, Mudry Wasyl, Podoski Bohdan, Schaetzel Tadeusz.

SEKRETARZE: Długosz Wacław, Dudziński Juljusz, Hoppe Jan, Kopeć Tadeusz, Tarnowski Artur, Skrypnyk Stefan, Sosiński Wojciech, Wadowski Marjan.

Posłowie.

Augustyniak Mieczysław (Pol.)

Bakon Józef (Lub.)
Baran Stefan (Trp.)
Bartczak Franciszek (Łd.)
Bilak Stefan (Trp.)
Bodziony Jakób (Kr.)
Bogusz Edward (Kr.)
Boluch Wasyl (Trp.)
Bołądź Jerzy (Bł.)
Brzęk-Osiński Michał Tadeusz (Kl.)
Budzyński Wacław (Łd.)
Bura Nikita (Woł.)
Byczyński Stefan (Kl.)
Byrka Władysław (Lw.)

Car Stanisław (Kl.)
Celewicz Włodzimierz (Lw.)
Chełmicki Bogdan (Wr.)
Chojnacki Bronisław (Wr.)
Chyb Henryk (Kl.)
Choiński-Dzieduszycki Jan (Trp.)

Danowski Paweł (Bł.)
Dąbrowski Stefan (Wr.)
Dehnel Marjan (Lub.)
Dębicki Czesław (Now.)
Długosz Wacław (Kl.)
Donimirski Jerzy (Pz.)
Dostych Jan (Lw.)
ks. Downar Stefan (Łd.)
Dratwa Dominik (Łd.)
Dublasiewicz Kazimierz (Wr.)
Duch Kazimierz (Kr.)
Dudziński Juljusz (Pz.)
Drozd-Gierymski Jan (Łd.)

Ekert Edward (Lw.)

Formela Bolesław (Pm.)
Freyman Jan (Pol.)

Gardecki Zygmunt (m. st. W-wa)
Gaùza Czesław (Pm.)
Gdula Tadeusz (Kr.)
Gładysz Marjan (Pz.)
Głowacki Józef (Pz.)
Gorczyca Wojciech (Kl.)
Gortat Wincenty (Łd.)
Götz-Okocimski Antoni (Kr.)
Grętkiewicz Wincenty (Łd.)

Gromada Józef (Bł.)
Haczyński Wacław (Lub.)
Hanebach Antoni (Wr.)
Hermanowicz Stanisław (Wil.)
Hoffman Jakób (Woł.)
Hołyński Walerjan Jan (Pol.)
Hoppe Jan (m. st. W-wa)
Hutten-Czapski Emeryk (Now.)
Hyla Wincenty (Kr.)

Inglot Wincenty (Lw.)

Jabłoński Jerzy (Bł.)
Jasiński Aleksander (Kr.)
Jedynak Jan Henryk (Kr.)
Jozanis Alfons (Wil.)
Jurkowski Eugenjusz (m. st. W-wa)

Kaczkowski Józef (Kl.)
Kaczorowski Klemens (Wr.)
Kamiński Józef (Pm.)
Kamiński Władysław (Wil.)
Karśnicki Feliks (Łd.)
Kasprzykowski Edward (Kl.)
Kielak Stanisław (Wr.)
Kobyłecki Wacław (Kl.)
Koc Adam (Bł.)
Kociuba Wincenty (Lub.)
Koj Jan (Śl.)
Kolbusz Franciszek (Pol.)
Kondysar Ferdynand (Lub.)
Kopeć Tadeusz (Śl.)
Kościałkowski Z. M. (m. W-wa).
Kozicki Jerzy (Lw.)
Kozłowski Tomasz (Kl.)
Kozubski Teodor (Pz.)
Krawczyński Stanisław (Kl.)
Kroebl Adam (Lub.)
Krukowski Roman (m. st. W-wa)
Krupa Władysław (Kr.)
Krzeczunowicz Kornel (St.)
Krzywoszyński Włodzimierz (Pz.)
Kukliński Adam (Bł.)
Kuczyński Kazimierz (Kr.)
Kuźmowycz Włodz. Emiljan (Trp.)

Lenkiewicz-Ipohorski Jan (Wr.)
Libiszowski Stefan (Kl.)
Ligoń Stanisław (Śl.)
ks. Lubelski Józef (Kr.)

Łazarski Michał (Bł.)
Łobodziński Jan (Kr.)
Łubieński Bogusław (Pz.)

Madejski Zbigniew (Kl.)
Maleszewski Wiktor (Wil.)
Marchlewski Tadeusz (Pm.)
Martynowski Wiktor (Bł.)
Matusiak Stefan (Pm.)
Messing Henryk (Bł.)
Michalski Antoni (Pz.)
Michałowski Stanisław (Pm.)
Miedziński Bogusław (Lub.)
Mincberg Lajb (Łd.)
Mirski-Świątopełk Kazimierz (Lub.)
Morawski Józef (Lw.)
Mostowski Jan (Lub.)
Mróz Stanisław (Pz.)
Mudryj Wasyl (Lw.)
Myśliński Jan (Wil.)

Nowak Ignacy (Śl.)
Nowicki Witold (Łd.)

Olewiński Stanisław (Pol.)
Olszewski Stefan (Wr.)
Ostafin Józef (Lw.)
Ostrowski Stanisław (Lw.)

Pacholczyk Antoni (Wr.)
Pełczyńska Wanda (Wil.)
Pełeński Zenobjusz (Trp.)
Perfecki Roman (Lw.)
Pewny Piotr (Woł.)
Piechoczek Ludwik (Śl.)
Pietrzak Jan (Śl.)
Pimonow Borys (Wil.)
Płonka Józef (Śl.)
Pochmarski Bolesław (Kr.)
Podoski Bohdan (Pol.)
Pomianowski Stanisław (Łd.)
Prystorowa Janina (Wil.)
Przykling Jan (Śl.)
Puławski Ignacy (Woł.)
Pyz Juljan (Lub.)

Rajchman-Floyar Henryk (Bł.)
Ropelewski Tadeusz (Wr.)
Rubinsztejn Izaak (Wil.)

Sapieha Leon (Lw.)
Sarnecki Adolf (Now.)
Schaetzel Tadeusz (Trp.)
Sikorski Brunon (Pz.)
Sioda Zygmunt (Pz.)
Skrypnyk Stefan (Woł.)
Składkowski Sławoj Felicjan (Łd.)
Sławek Walery (m. st. W-wa)
Smoczkiewicz Dezydery (Woł.)
Snopczyński Antoni (m. st. W-wa)
Sobczyk Piotr (Kl.)
Sommerstein Emil (Lw.)
Sosiński Wojciech (m. st. W-wa)
Sowiński Zygmunt (Kl.)
Stamm Roman (Pm.)
Starzak Władysław (Kr.)
Stroński Zdzisław (St.)
Stpiczyński Wojciech (m. st. W-wa)
Suchorzewski Leon (Woł.)
Suszyński Leon (Pz.)
Szalewicz Tomasz (Now.)
Szczepański Włodz. (m. st. W-wa)
Szczypa Władysław (Lub.)
Szetela Tadeusz (Lw.)
Szulczewski Michał (Pz.)
Szumowski Piotr (Lub.)
Szymański Franciszek (Pz.)
Szymański Wacław (Wr.)
Szymanowski Genadjusz (Now.)

Ślaski Jan (Pm.)
Świdziński Jerzy Bolesław (Lub.)

Tarnowski Artur (Lw.)
Tatarczak Stefan (Lub.)
Terszakowec Hrynko (Lw.)
Thun Tadeusz (Wr.)
Tomaszkiewicz Leopold (Wr.)
Traczewski Stefan (Trp.)
Trojan Kornel (St.)
Tymoszenko Sergjusz (Woł.)

Urbański Franciszek (m. st. W-wa)

Wadowski Marjan (Łd.)
Wagner Edwin (Lw.)
Walewski Jan (Kr.)
Wanke Bruno (m. st. W-wa)
Wasilewski Aleksander (St.)
Waszkiewicz Ludwik (Łd.)
Wąsik Edmund (Śl.)
Wełykanowicz Dymitr (St.)
Widacki Stanisław (Trp.)
Wielhorski Władysław (Woł.)
Wierzbicki Andrzej (m. st. W-wa)
Witwicki Stefan (Lw.)
Wojciechowski Bronisław (St.)
Wojtowicz Władysław (Lw.)
Wolański Iwan (St.)
ks. Wołkow Marcin (Woł.)
Wójcik Jan (Kl.)
Wróblewski Czesław (Pz.)
Wyganowski Stefan (Łd.)
Wymysłowski Michał (Łd.)

Zadurski Józef (Now.)
Zaklika Walerjan (Lw.)
Zakrocki Ludwik (Śl.)
Zawałykut Iwan (St.)
Zubrzycki Andrzej (Kl.)

Żeligowski Lucjan (Wil.)
Żyborski Witold (Trp.)
Żółtowski Jahoda Robert (Kr.)

Komisje Sejmu na okres sesji zwyczajnej 1935/36.

Komisja Budżetowa (30 członków). Przewodniczący: Byrka W. Zast. Przew.: Kamiński W. Sekretarz: Świdziński B.
Komisja Oświatowa (25 członków). Przewodniczący: Pochmarski B. Zast. Przew.: Drozd - Gierymski J. Sekretarz: Hoffman J.
Komisja Prawnicza (25 członków). Przewodniczący: Podoski B. Zast. Przew.

Kroebl A. Sekretarz: Hoppe J.
Komisja Spraw Zagranicznych (21 członków). Przewodniczący: Schaetzel T. Zast. Przew.: Tomaszkiewicz L. Sekretarz: Götz - Okosimski A.
Inne Komisje nieukonstytuowane.

Biuro Sejmu.

Dyrektor: Rutkowski Alcksander.
Zastępca Dyr.: Mieroszewicz Edmund.
Wydział Prac Parlamentarnych — Nacz. Majkowski Antoni.
Wydział Administracyjny — Nacz. Mieroszewicz Edmund.
Bibljoteka i Archiwum Sejmu i Senatu — Dyr. dr. Kołodziejski H.
Sekretarjat Marszałka Sejmu — Szef Zagórowski Wacław.
Naczelny Redaktor Spraw. Parl. — Czosnowski Stanisław.

SKŁAD SEJMU WEDŁUG ZAWODÓW.

I			II	III					
Rolnicy			Przemysłowcy, kupcy, rzemieślnicy i spółdzielcy.	Wolne zawody i pokrewne					
1	2	3		1	2	3	4	5	6
Ziemianie	Średnia i mała własność, dzierżawcy i osadnicy	Rolnicy z wykształcenia		Adwokaci	Notarjusze	Lekarze	Aptekarze	Inżynierowie	Publicyści
31	39	6	20	11	3	8	1	2	9

IV	V							VI
	Funkcjonarjusze publiczni							Inni
	1	2	3	4	5	6	7	
Robotnicy i działacze robotniczy	Członkowie Rządu i podsekretarze stanu, obecni i byli	Wojskowi	Sędziowie	Urzędnicy państwowi	Nauczycielstwo i duchowieństwo	Prezydenci miast i burmistrze	Pracownicy samorządowi	
12	8	6	1	5	17	13	10	2

SENAT RZECZYPOSPOLITEJ.

(ul. Wiejska Nr. 4, 6, 8).

Prezydjum.

MARSZAŁEK: Prystor Aleksander.

WICEMARSZAŁKOWIE: Kwaśniewski Mikołaj, prof. Makowski Wacław, Barański Jerzy.

SEKRETARZE: Dąbkowski Stefan, Jaroszewicz Halina, Masłow Mikołaj, Olewiński Piotr, Plocek Franciszek, Terlikowski Konstanty.

Senatorowie.

* Algajer Karol (Łd.) [1]

Barański Jerzy (Kl.)
Beck Józef (m. st. W-wa)
* Beczkowicz Zygmunt (m. st. W-wa)
Bisping Kazimierz (Bł.)
* Bniński Adolf (Pz.)
* Bobrowski Emil (Kr.)

Chrzanowski Bernard (Pz.)

Dąbkowski Stefan (m. st. W-wa)
Decykiewicz Włodzimierz (Lw.)
Dobaczewski Eugenjusz (Wil.)
Domaszewicz Aleksander (Lw.)
Dworakowski Tadeusz (Woł.)

Ehrenkreutz Stefan (Lub.)
* Evert Ludwik Józef (m. st. W-wa)

* Fleszarowa Regina (m. st. W-wa)
* Fudakowski Kazimierz (m. st. W-wa)

Galica Andrzej (Łd.)
Głowacki Zygmunt (Pz.)
Gołuchowski Wojciech (Lw.)
Gosiewski Wiktor (Kl.)
Grajek Michał (Śl.)
Gwiżdż Feliks (Kr.)

* Hasbach Erwin (Pm.)
Heiman-Jarecki Aleksander (Łd.)
* Horbaczewski Antoni (Trp.)

Jaroszewiczowa Halina (Lub.)
* Jastrzębowski Wojciech (m. st. W-wa)
Jeszke Witold (Pz.)
Jędrzejewicz Janusz (Woł.)

* Karszo-Siedlewski T. (m. st. W-wa)
* Kawecki Henryk (m. st. W-wa)
Kleszczyński Edward (Kr.)
Kornke Rudolf (Śl.)
Kozłowski Leon (Lw.)
* Kratowska Julja (W.)
* Kudelska Stefanja (m. st. W-wa)
Kwaśniewski Mikołaj (Kr.)

Lechnicki Felicjan (Lub.)
Leszczyński Zygmunt (Kl.)

Lewandowski Jan (m. st. W-wa)
Lipiński Franciszek (Kr.)
* Lubomirski Zdzisław (m. st. W-wa)

Łakiński Tadeusz (Pz.)
ks. Łobodycz Roman (St.)
Łucki Stanisław (Trp.)

* Maciejewski Ludwik (Śl.)
Macieszyna Władysław (W.)
Makowski Wacław (m. st. W-wa)
Maleszewski Janusz (Kl.)
* Malinowski Maks. (m. st. W-wa)
Malinowski Marjan (Łd.)
Malski Władysław (Now.)
Mańkowski Stanisław (Łd.)
Masłow Mikołaj (Woł.)
Michałowicz M. (m. st. W-wa).
Michałowski Czesław Paweł (W.)
* Miklaszewski Bolesław (m. st. W-wa)
Młodkowski Tadeusz (Wil.)
Modrzewski Jan (Lub.)

Olewiński Piotr (Pol.)
Osiński Aleksander (m. st. W-wa)

Pawelec Alojzy (Śl.)
* Pawlikowski Juljan (Lw.)
* Petrażycki Tadeusz (W.)
Plocek Franciszek (Łd.)
Popowicz Bolesław (Lw.)
Prystor Aleksander (Wil.)
ks. Puchala Walenty (Trp.)
Pulnarowicz Władysław (Lw.)

Radziwiłł Janusz (W.)
Rdułtowski Konstanty (Now.)
* Rostworowski Wojciech (m. st. W-wa)
Róg Michał (W.)
* Rudowski Jan (W.)
Rydel Stefan (Kl.)
Ryszka Józef (Bł.)

* Schorr Mojżesz (m. st. W-wa)
Seib Tadeusz (Pm.)
* Serożyński Augustyn (Pm.)
Siedlecki Stanisław (Trp.)
Siemiątkowski Jerzy (W.)
* Sieroszewski Wacław (m. st. W-wa)
Siudowski Konrad (Pm.)

---

* oznaczają senatorów powołanych przez Prezydenta Rzeczypospolitej.

[1]) Litery w nawiasach — oznaczają województwo, z okręgu którego senator został wybrany.

Staniewicz Antoni (Woł.)

* Śliwiński Artur (m. st. W-wa)
* Świętosławski W. (m. st. W-wa)

Taube Józef (Pol.)
Terlikowski Konstanty (Bł.)

* Trockenheim Jankiel (m. st. W-wa)

* Wiesner Rudolf (Śl.)
* Wołoszynowski Joachim (Woł.)
* Wróblewski Stanisław (Kr.)

Zarzycki Ferdynand (St.)
Zbierski Dominik (Kl.)

Komisje Senatu na okres sesji zwyczajnej 1935/36.

Komisja Budżetowa. (25 członków). Przewodniczący: Evert L. Zast. Przew.: Rostworowski W. Sekretarz: Łucki St.

Komisja Administracyjna. (20 członków). Przewodniczący: Gołuchowski W. Zast. Przew. Malinowski M. Sekretarz: Siudowski K.

Komisja Spraw Zagranicznych. (15 członków). Przewodniczący: Rostworowski W. Zast. Przew.: Osiński A. Sekretarz: Jaroszewiczowa H.

Komisja Wojskowa. (10 członków). Przewodniczący: Osiński A. Zast. Przew.: Galica A. Sekretarz: Taube J.

Komisja Prawnicza (20 członków). Przewodniczący: Wróblewski St. Zast. Przew.: Hołbaczewski A. Sekretarz: Staniewicz A.

Komisja Skarbowa (20 członków). Przewodniczący: Zarzycki F. Zast. Przew.: Pawlikowski J. Sekretarz: Lewandowski J.

Komisja Oświatowa (20 członków). Przewodniczący: Jędrzejewicz J. Zast. Przew.: Chrzanowski B. Sekretarz: Zbierski D.

Komisja Komunikacyjna (10 członków). Przewodniczący: Kozłowski L. Zast. Przew.: Lechnicki F. Sekretarz: Siedlecki St.

Komisja Opieki Społecznej (10 członków). Przewodniczący: Bobrowski E. Zast. Przew.: Jeszke W. Sekretarz: Pulnarowicz W.

Komisja Regulaminowa (10 członków). Przewodniczący: Makowski W. Zast. Przew.: Barański J. Sekretarz: Gwiżdż F.

Biuro Senatu.

Dyrektor: Piasecki Adam.

Wydział Prac Parlamentarnych:

Referat Prawny	— Kier. dr. Brzeziński Wacław
Referat Prezydjalny	— Jankowski Paweł
Kancelarja	— Nacz. Wizgier Wacław
Wydział Administr.-Gospod.	— Nacz. Strumiłło Eugenjusz

SKŁAD SENATU WEDŁUG ZAWODÓW.

I			II	III				
Rolnicy			Przemysłowcy, kupcy, rzemieślnicy, i spółdzielcy	Wolne zawody i pokrewne				
1	2	3		1	2	3	4	5
Ziemianie	Średnia i mała własność, dzierżawcy i osadnicy	Rolnicy z wykształceniem		Adwokac	Notarjusze	Lekarze	Inżynierowie	Publicyści
12	10	1	7	3	1	5	2	9

IV	V						VI
Robotnicy i działacze robotniczy	Funkcjonarjusze publiczni						Inni
	1	2	3	4	5	6	
	Członkowie Rządu i podsekretarze stanu, obecni i byli	Wojskowi	Urzędnicy państwowi	Profesorowie, nauczycielstwo i duchowni	Prezydenci miast i burmistrze	Pracownicy samorządowi	
1	8	9	8	14	1	1	4

SIŁY ZBROJNE RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

SIŁY ZBROJNE RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ.

Władzą zwierzchnią Sił Zbrojnych jest Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej, który sprawuje ją w czasie pokoju przez:
A) Generalnego Inspektora Sił Zbrojnych, posiadającego jako swoje bezpośrednie organy pracy: Generalny Inspektorat Sił Zbrojnych i Sztab Główny.
B) Ministra Spraw Wojskowych, kierującego całokształtem administracji wojskowej przez bezpośredni swój organ pracy — Ministerstwo Spraw Wojskowych.
Minister Spraw Wojskowych posiada do pomocy:
I Wiceministra Spraw Wojskowych
który zastępuje Ministra w dowodzeniu siłami zbrojnemi.
W szczególności należą do niego sprawy organizacji, wyszkolenia, bezpieczeństwa i dyscypliny wojska.
II Wiceministra Spraw Wojskowych
który zastępuje Ministra w kierowaniu wszystkiemi działami administracji i odpowiada za całokształt gospodarki pieniężnej.
Naczelnego Prokuratora Wojskowego
który wykonywuje z ramienia Ministra akty władzy z dziedziny wymiaru sprawiedliwości oraz kierownictwo i nadzór fachowy nad Prokuraturą i więziennictwem wojskowem.
W czasie wojny dowództwo nad Siłami Zbrojnemi sprawuje Naczelny Wódz, mianowany przez Prezydenta Rzeczypospolitej.

GENERALNY INSPEKTOR SIŁ ZBROJNYCH

Gen. dyw. Edward Śmigły-Rydz

GENERALNY INSPEKTORAT SIŁ ZBROJNYCH

Warszawa, Al. Ujazdowskie 1-3-5.

ma za zadanie przygotowanie sił zbrojnych do zadań obrony Państwa. Generalnym Inspektorem w czasie pokoju jest generał, przewidziany na Naczelnego Wodza w czasie wojny.

ORGANY PRACY GENERALNEGO INSPEKTORA SIŁ ZBROJNYCH.

Gabinet Generalnego Inspektora Sił Zbrojnych.
Biuro Inspekcji G. I. S. Z.
Sztab Główny. Warszawa, pl. Józefa Piłsudskiego 3-5.
Szef sztabu: gen. bryg. Stachiewicz Wacław.
Inspektorowie Armji.
Generałowie do prac przy G. I. S. Z.
Kapituła Orderu Virtuti Militari.

SIŁY ZBROJNE LĄDOWE.

Piechota — 90 pułków piechoty, 3 baony strzelców.
Kawalerja — 40 pułków kawalerji.
Artylerja — 31 pułków artylerji lekkiej, 10 pułków artylerji ciężkiej, 13 dyonów artylerji konnej, 1 pułk artylerji motorowej, 1 pułk arty-

lerji najcięższej, 1 pułk artylerji przeciwlotniczej, 7 dyonów artylerji przeciwlotniczej, 2 dyony artylerji lekkiej, 1 dyon pomiarów artyleryjskich i 1 baterja pomiarów artyleryjskich.
Lotnictwo — 6 pułków lotniczych, 2 bataljony balonowe.
Broń pancerna — 6 bataljonów czołgów i samochodów pancernych, 2 dywizjony pociągów pancernych.
Saperzy — 8 bataljonów saperów, 3 bataljony mostowe, 1 bataljon silnikowy, 1 bataljon elektrotechniczny.
Łączność — 4 bataljony telegraficzne, 1 pułk radjotelegraficzny.
Tabory — 2 dywizjony taborowe.
Żandarmerja — 10 dywizjonów żandarmerji.

MARYNARKA WOJENNA.

Na czele marynarki wojennej stoi Szef Kierownictwa Marynarki Wojennej, podporządkowany bezpośrednio Ministrowi Spraw Wojskowych. Z ramienia Ministra Spraw Wojskowych sprawuje on dowództwo nad siłami zbrojnemi morskiemi i rzecznemi oraz kieruje ich zaopatrzeniem.
S i ł y Z b r o j n e M o r s k i e.
Kontrtorpedowce: „Burza“ i „Wicher“ po 1550 ton wyporności i 34 węzły szybkości.
Łodzie podwodne: „Wilk“, „Ryś“ i „Żbik“ po 980 ton wyporności nadwodnej i 1280 ton podwodnej.
Torpedowce: „Kujawiak“, „Mazur“ i „Ślązak“ po 375 ton wyporności i 28 węzłów szybkości.
Okręt hydrograficzny: „Mewa“, transportowiec „Wilja“, żaglowiec szkolny „Iskra“.
Morski dywizjon lotniczy w Pucku.
F l o t y l l a R z e c z n a.
Dowództwo flotylli, port wojenny i baza w Pińsku.
3 dywizjony bojowe statków rzecznych.

WYMIAR SPRAWIEDLIWOŚCI

SĄDOWNICTWO

Sąd Najwyższy — rozpoznaje środki odwoławcze od orzeczeń Sądów Apelacyjnych, o ile ustawy inaczej nie stanowią, oraz w wypadkach wskazanych w ustawach, — środki odwoławcze od orzeczeń Sądów Okręgowych i Sądów Przysięgłych, nadto orzeka w innych sprawach, przekazanych mu przez ustawy.
Sąd Apelacyjny — rozpoznaje środki odwoławcze od orzeczeń Sądów Okręgowych, o ile ustawy inaczej nie stanowią, oraz orzeka w sprawach, przekazanych mu przez ustawy.
Sąd Okręgowy — rozpoznaje: sprawy, powierzone przez ustawy postępowania sądowego, o ile ustawy inaczej nie stanowią — środki odwoławcze od orzeczeń Sądów Grodzkich, wydanych w pierwszej instancji i od postanowień sędziów śledczych.
Sąd Grodzki — rozpoznaje sprawy: powierzone przez ustawy postępowania sądowego i ustawy szczególne, oraz, o ile ustawy inaczej nie stanowią: — środki odwoławcze od orzeczeń sędziów pokoju.
(Dz. U. R. P. Nr. 102/32, poz. 863 i Nr. 110/32, poz. 908).

SĄD NAJWYŻSZY.

Warszawa, Pl. Krasińskich Nr. 5.

Pierwszy Prezes: Supiński Leon.

Izba Cywilna — Prezes dr. Sieradzki Artur Stanisław
Izba Karna — Prezes Rzymowski Jan Grzegorz
Biuro Orzecznictwa — Kier. Plinkiewicz Jan, Sędzia Okr.

Komisja Dyscyplinarna dla urzędników i niższych funkcjonarjuszów Sądu Najwyższego.
Przewodniczący: Stefko Mieczysław, Sędzia S. N.

Najwyższy Sąd Dyscyplinarny. (Dz. U. R. P. Nr. 102/32, poz. 863).
Przewodniczący: Rzymowski Jan, Prezes Izby Karnej.

Najwyższy Sąd Dyscyplinarny. (Dz. U. R. P. Nr. 102/32, poz. 863).
Przewodniczący: Supiński Leon, Pierwszy Prezes S. N.

Senat Dyscyplinarny.

SĄD APELACYJNY W KATOWICACH

Plac Wolności Nr. 10.

dla woj. śląskiego.
Prezes: Dr. Frendl Agenor.

Wydz. Cywilny — Przew. Handzel Jan, Wiceprezes S. Ap.
Wydz. Karny — Przew. Brzostyński Adam, Wicepr. S. Ap.
Sąd Dyscypl. dla Sędziów i Prokuratorów — Przew. dr. Frendl Agenor, Prezes S. Ap.
Komisja Dyscypl. dla urzędników, niższych funkcj. i komorników — Przew. dr. Frendl Agenor, Prezes S. Ap.
Sąd Dyscypl. dla niższych funkc. Str. W. — Przew. Piechowicz W., Wiceprok. S. Ap.

Sąd Okręgowy w Cieszynie, dla pow.: Cieszyn, Bielsko Śl., m. Bielsko Śl.
Prezes: Karpiniec Rudolf.

Wydz. Cywilny — Przew. dr. Bukowski Erwin, Wicepr. S. O.
Wydz. Karny — Przew. dr. Garbusiński Jan, Sędzia Okr.
Wydz. Handlowy — Przew. dr. Goldberger Oskar, Sędzia Okr.
Wydz. Karno-Skarbowy — Przew. dr. Garbusiński Jan, Sędzia Okr.

Sądy Grodzkie: Bielsko — Cieszyn — Skoczów — Strumień.

Sąd Okręgowy w Katowicach, dla pow.: Pszczyna, Rybnik, m. Katowice, m. Chorzów, Świętochłowice, Tarnowskie Góry, Lubliniec, Katowice.
Prezes: Wierzchowski Kazimierz.

Wydz. Cywilny	— Przew. Trznadel Wład., Wiceprezes S. O.
Wydz. Cywilny	— Przew. dr. Gregorczyk W., Wicepr. S. O.
Wydz. Karny	— Przew. Arzt Zdzisław, Wiceprezes S. O.
Wydz. Handlowy	— Przew. Gawłowski Rudolf, Sędzia Okr.
Wydz. Karno-Skarbowy	— Przew. Borodzic Edmund, Sędzia Okr.
Wydz. Zamiejscowy Chorzów	— Przew. Kleski Artur, Wiceprez. S. O.
Wydz. Zamiejscowy Rybnik	— Przew. Stodolak Eugenjusz, Sędzia Okr.
Wydz. Zamiejscowy Tarnowskie Góry	— Przew. Kociołek Franciszek, Sędzia Okr.

Sądy Grodzkie: Chorzów — Katowice — Lubliniec — Mikołów — Mysłowice — Ruda — Rybnik — Pszczyna — Tarnowskie Góry — Wodzisław — Żory.

SĄD APELACYJNY W KRAKOWIE.

ul. Grodzka Nr. 32.

dla woj. krakowskiego i pow.: Jędrzejów, Kielce, Miechów, Pińczów, Stopnica, Włoszczowa z woj. kieleckiego oraz pow.: Tarnobrzeg, Nisko, Kolbuszowa, Łańcut, Rzeszów, Przeworsk, Brzozów, Krosno, Sanok, Leszno z woj. lwowskiego.

Prezes: Dr. Parylewicz Franciszek.

Wydz. Karny	— Przew. Potępa Juljan, Wiceprezes S. Ap.
Wydz. Cywilny	— Przew. Vacat
Sąd Dyscypl. dla Sędziów i Prokuratorów	— Przew. Prezes S. Ap.
Kom. Dyscypl. dla urzędników, niższych funkcj. i komorników	— Przew. dr. Parylewicz F., Prezes S. Ap.
Kom. Dyscypl. dla niższych funkcj. Str. W.	— Przew. Wysocki Franc., Wiceprok. S. Ap.
Sędzia apelacyjny śledczy	— Dr. Szromba Marjan

Sąd Okręgowy w Jaśle, dla pow.: Gorlice, Jasło, Krosno, Lesko, Sanok.

Prezes: Dr. Frambach Fryderyk.

Wydz. Cywilny	— Przew. Frambach Fryderyk, Prezes S. O.
Wydz. Handlowy	— Przew. Feill Antoni, Sędzia Okr.
Wydz. Karny	— Przew. Górski Tadeusz, Wiceprezes S. O.
Wydz. Karno-Skarbowy	— Przew. Górski Tadeusz, Wiceprezes S. O.
Wydz. Zamiejscowy w Sanoku	— Przew. Fried Stanisław, Wiceprezes S. O.

Sądy Grodzkie: Baligród — Biecz — Brzostek — Bukowsko — Dukla — Frysztak — Gorlice — Jasło — Krosno — Lesko — Lutowiska — Rymanów — Sanok — Ustrzyki Dolne — Żmigród.

Sąd Okręgowy w Kielcach, dla pow.: Jędrzejów, Kielce, Miechów, Pińczów, Stopnica, Włoszczowa.

Prezes: Lachowicki-Czechowicz Adolf.

Wydz. Cywilny	— Przew. Brzozowski Stan., Wiceprezes S. O.
Wydz. Karny	— Przew. Nawrocki Józef, Wiceprezes S. O.
Wydz. Karno-Skarbowy	— Przew. Nawrocki Józef, Wiceprezes S. O.
Wydz. Hipoteczny	— Pisarz Biłowicki Bronisław
	— Pisarz Olszewski Kazimierz.

Sądy Grodzkie: Bodzentyn — Busko — Chęciny — Chmielnik (w. hip.) — Daleszyce — Jędrzejów (w. hip.) — Kazimierza Wielka — Kielce (w. hip.) — Miechów (w. hip.) — Niewachlów — Pińczów (w. hip.) — Proszowice — Słomniki — Stopnica — Szczekociny — Szydłów — Włoszczowa.

Sąd Okręgowy w Krakowie, dla pow.: Bochnia, Chrzanów, Kraków, m. Kraków, Myślenice.

Prezes: Scheuring Stanisław.

Wydz. Cywilny	— Przew. dr. Świder Eugen., Wiceprezes S.O.
Wydz. Handlowy	— Przew. Danikiewicz Franciszek, Wic. S. O.
Wydz. Karny	— Przew. dr. Krupiński Leonard, Wic. S. O.
Wydz. Karno-Skarbowy	— Przew. dr. Krupiński Leonard, Wic. S. O.

Sądy Grodzkie: Bochnia — Chrzanów — Dobczyce — Jaworzno — Jordanów — Kraków — Krzeszowice — Liszki — Myślenice — Niepołomice — Skawina — Wieliczka — Wiśnicz.

Sąd Okręgowy w Nowym Sączu, dla pow.: Limanowa, Nowy-Sącz, Nowy-Targ i część pow. Tarnów.

Prezes: Dr. Garbusiński Zdzisław.

Wydz. Cywilny — Przew. dr. Garbusiński Zdz., Prezes S. O.
Wydz. Karny — Przew. dr. Döllinger Kaz., Wicepr. S. O.
Wydz. Karno-Skarbowy — Przew. Prus-Niewiadomski Leszek, S. S. O.

Sądy Grodzkie: Czarny Dunajec — Grybów — Krościenko n/D. — Limanowa — Mszana Dolna — Muszyna — Nowy Sącz — Nowy Targ — Stary Sącz — Zakopane.

Sąd Okręgowy w Rzeszowie, dla pow.: Brzozów, Łańcut, Kolbuszowa, Nisko, Przeworsk, Rzeszów. Tarnobrzeg.

Prezes: Dr. Stawowski Eugenjusz.

Wydz. Cywilny — Przew. Eustachiewicz Br., Wicepr. S. O.
Wydz. Karny — Przew. dr. Byszewski Ign., Wicepr. S. O.
Wydz. Karno-Skarbowy — Przew. Konopka Leon, Sędzia S. O.

Sądy Grodzkie: Brzozów — Dynów — Głogów — Kolbuszowa — Leżajsk — Łańcut — Nisko — Rozwadów — Rzeszów — Przeworsk — Sokołów — Strzyżów — Tarnobrzeg — Tyczyn — Ulanów.

Sąd Okręgowy w Tarnowie, dla pow.: Brzesko, Dąbrowa, Mielec, Ropczyce i część pow. Tarnów.

Prezes: Syrowy Stanisław.

Wydz. Cywilny — Przew. Syrowy Stanisław, Prezes S. O.
Wydz. Karny — Przew. Jurasz Wojciech, Wiceprezes S. O.
Wydz. Handlowy — Przew. Kukulak Jan, Wiceprezes S. O.
Wydz. Karno-Skarbowy — Przew. Ciastoń Stefan, Sędzia Okr.

Sądy Grodzkie: Brzesko — Ciężkowice — Dąbrowa — Dębica — Mielec — Pilzno — Radłów — Radomyśl Wielki — Ropczyce — Tarnów — Tuchów — Wojnicz — Zakliczyn — Żabno.

Sąd Okręgowy w Wadowicach, dla pow.: Biała Małop., Wadowice, Żywiec.

Prezes: Pluciński Mieczysław.

Wydz. Cywilny — Przew. Vacat
Wydz. Karny — Przew. Łodziński Zdzisław, Wicepr. S. O.
Wydz. Karno-Skarbowy — Przew. Łodziński Zdzisław, Wicepr. S. O.

Sądy Grodzkie: Andrychów — Biała — Kalwarja — Kęty — Maków Podhalański — Milówka — Oświęcim — Sucha — Wadowice — Zator — Żywiec.

SĄD APELACYJNY W LUBLINIE

ul. Narutowicza Nr. 12.

dla woj.: wołyńskiego, lubelskiego (oprócz pow.: Biała Podl., Garwolin, Łuków, Radzyń, Siedlce, Sokołów, Węgrów), oraz kieleckiego (oprócz pow.: Jędrzejów, Kielce, Miechów, Pińczów, Stopnica, Włoszczowa).

Prezes: Sekutowicz Bolesław.

Wydz. Cywilny — Przew. Prokopowicz Jan, Wicepr. S. Ap.
Wydz. Karny — Przew. Hubl Adolf, Wiceprezes S. Ap.
Sąd Dyscypl. dla Sędziów i Prokuratorów — Przew. Prezes S. Ap.
Kom. Dyscypl. dla urzędników, niższych funkcjonarjuszy i komorników — Przew. Szałkowicz Eugenjusz, S. Ap.
Kom. Dyscypl. dla niż. funkcj. Straży W. — Przew. Balcerzyk Antoni, Wiceprok. S. Ap.
Sędzia śledczy do spraw wyjątk. znaczenia — Bury Kazimierz

Sąd Okręgowy w Lublinie, dla pow.: Chełm, Janów Lub., Krasnystaw, Lubartów, Lublin, m. Lublin, Puławy, Włodawa.

Prezes: Skotnicki Kazimierz.

Wydz. Cywilny — Przew. Ingersleben Józef, Wicepr. S. O.
Wydz. Cywilny Odwoławczy — Przew. Dobek Zdzisław Sędzia Okr.
Wydz. Karny — Przew. Góra Edward, Wiceprezes S. O.
Wydz. Karny Odwoławczy — Przew. Leszczyński Kazimierz, Sędzia
Wydz. Karno-Skarbowy — Przew. Czerniak Józef, Sędzia S. O.
Wydz. Hipoteczny — Pisarz Ziemski Sobiesław

Sądy Grodzkie: Chełm (w. hip.) — Janów (w. hip.) — Krasnystaw (w. hip.) — Kraśnik — Lubartów (w. hip.) — Lublin (w. hip.) — Opole — Parczew — Puławy (w. hip.) — Turobin — Włodawa (w. hip.).

Sąd Okręgowy w Łucku, dla pow.: Horochów, Kowel, Luboml, Łuck, Włodzimierz.

Prezes: Włodek Bogumił.

Wydz. Cywilny — Przew. Jasiukowicz Wład., Wicepr. S. O.
Wydz. Cywilny Odwoławczy — Przew. Vacat
Wydz. Karny — Przew. Vacat
Wydz. Karno-Skarbowy — Przew. Vacat
Wydz. Hipoteczny — Pisarz Kamiński Józef.

Sądy Grodzkie: Horochów — Kołki — Kowel — Luboml — Łuck — Łokacze — Ołyka — Ratno — Rożyszcze — Włodzimierz.

Sąd Okręgowy w Równem, dla pow.: Dubno, Kostopol, Krzemieniec, Równe, Sarny, Zdołbunów.

Prezes: Jaxa-Tyr Chryzolog.

Wydz. Cywilny — Przew. Szawłowski Wincen., Wicepr. S. O.
Wydz. Cywilny — Przew. Lutkiewicz Jan, Sędzia S. O.
Wydz. Karny — Przew. Gajewski Jan, Wiceprezes S. O.
Wydz. Karno-Skarbowy — Przew. Dunin-Sulgustowski Oskar, S. O.
Wydz. Hipoteczny — Pisarz Klinger Ludwik
— Pisarz Vacat.

Sądy Grodzkie: Berezno — Dąbrowica — Dubno — Korzec — Kostopol — Krzemieniec — Łanowce — Mizocz — Młynów — Ostróg — Radziwiłłów — Równe — Sarny — Stepań — Wiśniowiec — Włodzimierzec — Zdołbunów.

Sąd Okręgowy w Radomiu, dla pow.: Iłża, Końskie, Kozienice, Opatów, Opoczno, Radom, m. Radom, Sandomierz.

Prezes: Bobkowski Adam.

Wydz. Cywilny — Przew. Bryła Stanisław, Wiceprezes S. O.
Wydz. Cywilny Odwoławczy — Przew. Kowalski Bronisław, Sędzia Okr.
Wydz. Karny — Przew. Warzycki Tadeusz, Wicepr. S. O.
Wydz. Karno-Skarbowy — Przew. Vacat
Wydz. Hipoteczny — Pisarz Jackowski Rudolf
— Pisarz Kijewski Aleksander

Sądy Grodzkie: Białobrzegi — Iłża (w. hip.) — Kozienice (w. hip.) — Końskie (w. hip.) — Lipsko — Magnuszew — Opatów (w. hip.) — Opoczno (w. hip.) — Ostrowiec — Przedbórz — Radom (w. hip.) — Sandomierz (w. hip.) — Skarżysko-Kamienna — Staszów — Wierzbnik — Zwoleń.

Sąd Okręgowy w Zamościu, dla pow.: Biłgoraj, Hrubieszów, Tomaszów, Zamość.

Prezes: Giedroyć Tadeusz.

Wydz. Cywilny — Przew. Kozłowski Wład., Wicepr. S. O.
Wydz. Karny — Przew. Kozłowski Wład., Wicepr. S. O.
Wydz. Karno-Skarbowy — Przew. Vacat.
Wydz. Hipoteczny — Pisarz Naumowicz Antoni

Sądy Grodzkie: Biłgoraj (w. hip.) — Hrubieszów (w. hip.) — Szczebrzeszyn — Tarnogród — Tomaszów (w. hip.) — Tyszowce — Zamość (w. hip.).

SĄD APELACYJNY WE LWOWIE

ul. Batorego Nr. 1.

dla woj.: tarnopolskiego, stanisławowskiego oraz lwowskiego(oprócz pow.: Brzozów, Kolbuszowa, Krosno, Lesko, Łańcut, Nisko, Przeworsk, Rzeszów, Sanok, Tarnobrzeg).

Prezes: Zbrowski Marjan.

Wydz. Cywilny — Przew. Munk Tadeusz, Sędzia Ap.
Wydz. Cywilny — Przew. Gerstman Antoni, Wicepr. S. Ap.
Wydz. Karny — Przew. Zubrzycki Stanisław, Wicepr. S. A.
Sąd Dyscypl. dla Sędziów i Prokuratorów — Przew. Prezes S. Ap.
Kom. Dyscypl. dla urzędników, niższych funkcjonarjuszy i komorników — Przew. Prezes S. Ap.
Kom. Dyscypl. dla niż. funkcj. Str. Więz. — Przew. Czownicki Wojc., Wiceprok. S. A.
Sędzia Śledczy do spraw wyjątk. znaczenia — Waligórski Kazimierz

Sąd Okręgowy w Brzeżanach, dla pow.: Brzeżany, Podhajce, Rohatyn i część pow.: Bóbrka i Przemyślany.

Prezes: Polakiewicz Bronisław.

Wydz. Cywilny — Przew. Polakiewicz Bronisław, Prezes S.O.
Wydz. Karny — Przew. Uranowicz Edmund, Wicepr. S. O.
Wydz. Karno-Skarbowy — Przew. Uranowicz Edmund, Wicepr. S. O.

Sądy Grodzkie: Bołszowce — Brzeżany — Bursztyn — Chodorów — Kozowa — Podhajce — Przemyślany — Rohatyn.

Sąd Okręgowy w Czortkowie, dla pow.: Borszczów, Buczacz, Czortków, Kopyczyńce, Zaleszczyki.

Prezes: Błażyński Witold.

Wydz. Cywilny — Przew. Kuczkiewicz St., Wiceprezes S. O.
Wydz. Karny — Przew. Błażyński Witold, Prezes S. O.
Wydz. Karno-Skarbowy — Przew. Tertil Robert, Wiceprezes S. O.

Sądy Grodzkie: Borszczów — Buczacz — Budzanów — Czortków — Husiatyn — Kopyczyńce — Mielnica — Monasterzyska — Potok Złoty — Tłuste — Zaleszczyki.

Sąd Okręgowy w Kołomyi, dla pow.: Horodenka, Kołomyja, Kosów Pok., Śniatyń.

Prezes: Cysarz Edward.

Wydz. Cywilny — Przew. Vacat
Wydz. Karny — Przew. Cysarz Edward, Prezes S. O.
Wydz. Karno-Skarbowy — Przew. Sobota Karol, Wicepr. S. O.

Sądy Grodzkie: Gwoździec — Horodenka — Jabłonów — Kołomyja — Kosów — Kuty — Obertyn — Śniatyń — Zabłotów — Żabie.

Sąd Okręgowy we Lwowie, dla pow.: Sokal, Rawa Rus., Żółkiew, Lubaczów, Gródek Jagiel., Lwów, m. Lwów i część pow. Bóbrka.

Prezes: Haninczak Włodzimierz Fryderyk Karol.

Wydz. Cywilny — Przew. Madeyski Witold, Wiceprez. S. O.
Wydz. Cywilny Niesporn. — Przew. Haninczak Włodz., Prezes S. O.
Wydz. Cywilny Odwoławczy — Przew. Kuziński Władysław, Wicepr. S.O.
Wydz. Cywilny Odwoławczy — Przew. Klisz Mikołaj, Wiceprezes S. O.
Wydz. Karny — Przew. Malicki Lucjan
Wydz. Karny — Przew. Będaszewski Tadeusz, Sędzia Okr.
Wydz. Karno-Skarbowy i Karno-Admin. — Przew. Rapacki Wawrzyniec, Sędzia Okr.
Wydz. Handlowy — Przew. Vacat

Sądy Grodzkie: Bełz — Bóbrka — Cieszanów — Gródek Jagiel. — Janów — Kulików — Lubaczów — Lwów Miejski — Lwów Zamiejski — Mosty Wielkie — Niemirów — Rawa Ruska — Sokal — Szczerzec — Uhnów — Winniki — Żółkiew.

Sąd Okręgowy w Przemyślu, dla pow.: Przemyśl, Dobromil, Mościska, Jarosław, Jaworów.

Prezes: Dr. Prochazka Jan Marjan.

Wydz. Cywilny — Przew. Podłuski Włodzimierz, Sędzia Okr.
Wydz. Cywilny Odwoławczy — Przew. Groniewski Stan., Wicepr. S.O.
Wydz. Karny — Przew. dr. Prochazka Jan, Prezes S. O.
Wydz. Karno-Skarbowy — Przew. Eisner Eljasz, Sędzia Okr.

Sądy Grodzkie: Bircza — Dobromil — Dubiecko — Jarosław — Jaworów — Krakowiec — Mościska — Niżankowice — Pruchnik — Przemyśl — Radymno — Sądowa Wisznia — Sieniawa.

Sąd Okręgowy w Samborze dla pow.: Rudki, Sambor, Turka i część pow. Drohobycz.

Prezes: Koch Jan.

Wydz. Cywilny — Przew. dr. Opolski Jan, Wiceprezes S. O.
Wydz. Karny — Przew. Wondrausch St., Wiceprezes S. O.
Wydz. Karno-Skarbowy — Przew. Chrząszczewski Wł., Sędzia Okr.
Wydz. Handlowy — Przew. Stafiński Wincenty, Sędzia Okr.

Sądy Grodzkie: Borynia — Drohobycz — Komarno — Podbuż — Rudki — Sambor — Stary Sambor — Turka.

Sąd Okręgowy w Stanisławowie, dla pow.: Kałusz, Nadwórna, Stanisławów, Tłumacz.

Prezes: Zieliński Karol.

Wydz. Cywilny — Przew. Weiss de Weisenfeld M., Sędzia O.
Wydz. Handlowy — Przew. dr. Monciebowicz Bohdan, S. O.
Wydz. Karny — Przew. Vacat
Wydz. Karno-Skarbowy — Przew. Vacat

Sądy Grodzkie: Bohorodczany — Delatyn — Halicz — Kałusz — Nadwórna — Ottynja — Sołotwina — Stanisławów — Tłumacz — Tyśmienica.

Sąd Okręgowy w Stryju, dla pow.: Dolina, Żydaczów, Stryj i część pow. Drohobycz.

Prezes: Wikiera Eugenjusz.

Wydz. Cywilny	— Przew. Sielski Eugenjusz, Wicepr. S. O.
Wydz. Karny	— Przew. Wikiera Eugenjusz, Prezes S. O.
Wydz. Karno-Skarbowy	— Przew. Tchórznicki Stefan, Wicepr. S. O.

Sądy Grodzkie: Bolechów — Dolina — Medenice — Mikołajów — Rożniatów — Skole — Stryj — Żurawno — Żydaczów.

Sąd Okręgowy w Tarnopolu, dla pow.: Tarnopol, Trembowla, Skałat, Zbaraż.

Prezes: Ceglecki Kazimierz.

Wydz. Cywilny	— Przew. Ceglecki Kazimierz, Prezes S. O.
Wydz. Karny	— Przew. dr. Wędrychowski L., Wicepr. S.O.
Wydz. Karno-Skarbowy	— Przew. Gostkowski Z., Wiceprezes S. O.

Sądy Grodzkie: Grzymałów — Mikulińce — Nowe Sioło — Podwołoczyska — Skałat — Tarnopol — Trembowla — Zbaraż.

Sąd Okręgowy w Złoczowie, dla pow.: Brody, Kamionka Str., Radziechów, Złoczów, Zborów i część pow. Przemyślany.

Prezes: Zborowski Wiktor.

Wydz. Cywilny	— Przew. dr. Osuchowski Z., Wicepr. S. O.
Wydz. Karny	— Przew. Młynarski Modest, Wicepr. S. O.
Wydz. Karno-Skarbowy	— Przew. Zborowski Wiktor, Prezes S. Okr.

Sądy Grodzkie: Brody — Busk — Gliniany — Kamionka Strumiłowa — Łopatyn — Olesko — Podkamień — Radziechów — Zborów — Załoźce — Złoczów.

SĄD APELACYJNY W POZNANIU

ul. Pocztowa Nr. 32

dla woj.: poznańskiego, pomorskiego; pow. Lipno, Nieszawa, Włocławek z woj. warszawskiego, oraz pow.: Kalisz, Koło, Konin, Sieradz, Turek. Wieluń z woj. łódzkiego.

Prezes: Szyszko Cezary.

Wydz. Cywilny	— Przew. Kutzner Witold, Wiceprezes S. O.
Wydz. Cywilny	— Przew. Norski Wiktor, Wiceprezes S. O.
Wydz. Cywilny	— Przew. dr. Wiszniewski J., Wicepr. S. O.
Wydz. Karny	— Przew. Sawicki Bronisław, Wicepr. S. O.
Sąd Dyscypl. dla Sędziów i Prokuratorów	— Przew. Prezes S. Ap.
Kom. Dyscypl. dla urzędników, niższych funkcjonarjuszów i komorników	— Przew. Prezes S. Ap.
Kom. Dyscypl. dla niż. funkcj. Str. Więz.	— Przew. Jaszczewski Raj., Wiceprok. S. Ap.
Sędziów śledcz. do spraw wyjątk. znacz. 2	— vacat, vacat
Sędzia apelacyjny śledczy	— Wolski Zygmunt

Sąd Okręgowy w Bydgoszczy, dla pow.: Bydgoszcz, m. Bydgoszcz, Inowrocław, m. Inowrocław, Szubin, Wyrzysk, Żnin i część pow. Chodzież i Mogilno.

Prezes: Plejewski Leon.

Wydz. Cywilny	— Przew. Wielicki Stefan, Wiceprezes S. O.
Wydz. Cywilny	— Przew. Janowski Alfred, Sędzia S. Okr.
Wydz. Karny i Karno-Skarbowy	— Przew. Wojtynowski St., Wicepr. S. O.
Wydz. Handlowy	— Przew. Zieliński Bronisław, Sędzia Okr.

Sądy Grodzkie: Bydgoszcz — Inowrocław — Kcynia — Koronowo — Łabiszyn — Łobżenica — Margolin — Nakło — Strzelno — Szubin — Wyrzysk — Żnin.

Sąd Okręgowy w Chojnicach, dla pow.: Chojnice, Kościerzyna, Sępolno, Starogard, Tuchola i część pow. Tczew.

Prezes: Halski Eugenjusz.

Wydz. Cywilny — Przew. Szaliński Zyg., Wiceprezes S. O.
Wydz. Karny — Przew. Halski Eugenjusz, Prezes S. O.
Wydz. Karno-Skarbowy — Przew. Vacat
Wydz. Zamiejscowy Starogard — Przew. dr. Pobłocki Juljusz, Wicepr. S. O.
Wydz. Cywilny w Wydz. Zamiejsc. — Przew. dr. Małysa Stanisław, Sędzia S. O.
Wydz. Karny i Karno-Skarb. w Wydz. Zam. — Przew. dr. Pobłocki Juljusz, Wicepr. S. O.
Sądy Grodzkie: Chojnice — Czersk — Kościerzyna — Sępolno— Skaryszew — Starogard — Tczew -- Tuchola — Więcbork.

Sąd Okręgowy w Gdyni, dla pow.: Kartuzy, Morski, m. Gdynia.
Prezes: Parczewski Józef.
Wydz. Cywilny — Przew. Karczewski Antoni, Wicepr. S. O.
Wydz. Karny i Karno-Skarbowy — Przew. Mirza-Kryczyński L., Wicepr. S.O.
Wydz. Handlowy — Przew. Kiedrowski Wł., Sędzia S. Okr.
Sądy Grodzkie: Gdynia — Kartuzy — Puck — Wejherowo.
Sąd Okręgowy w Gnieźnie, dla pow.: Gniezno, m. Gniezno, Wągrowiec, Września i część pow. Mogilno.
Prezes: Rekłajtys Franciszek.
Wydz. Cywilny — Przew. Gumiński M., Wiceprezes S. Okr.
Wydz. Karny — Przew. Rekłajtys Franciszek, Prezes S. O.
Wydz. Karno-Skarbowy — Przew. Kosiński Teodor, Sędzia Okr.
Sądy Grodzkie: Gniezno — Mogilno — Trzemeszno — Wągrowiec — Witkowo — Września.

Sąd Okręgowy w Grudziądzu, dla pow.: Brodnica, Działdowo, Grudziądz, m. Grudziądz, Lubawa, Świecie i część pow. Tczew.
Prezes: Dr. Jarecki Kazimierz.
Wydz. Cywilny — Przew. Kiczun Eljasz, Sędzia S. O.
Wydz. Karny i Karno-Skarbowy — Przew. Jodłowski Wincenty, Wicepr. S. O.
Sądy Grodzkie: Brodnica — Działdowo — Gniew — Grudziądz — Lidzbark — Lubawa — Nowe — Nowe Miasto — Świecie.

Sąd Okręgowy w Kaliszu, dla pow.: Kalisz, Konin, Koło, Sieradz, Turek, Wieluń.
Prezes: Komar Wojciech.
Wydz. Cywilny — Przew. Vacat
Wydz. Karny — Przew. Matusewicz Adolf, Wiceprez. S. O.
Wydz. Karno-Skarbowy — Przew. Matusewicz Adolf, Wiceprez. S. O.
Wydz. Hipoteczny — Pisarz Kulikowski Wiktor
Sądy Grodzkie: Kalisz (w. hip.) — Kleczew — Koło (w. hip.). — Konin (w. hip.) — Sieradz (w. hip.) — Słupca (w. hip.) — Turek (w. hip.) — Wieluń (w. hip.) — Wieruszów — Zduńska Wola (w. hip.).
Sąd Okręgowy w Ostrowiu Wlkp., dla pow.: Gostyń, Jarocin, Kępno, Krotoszyn, Ostrów Wielk., Rawicz.
Prezes: Czarliński Jarosław.
Wydz. Cywilny — Przew. Chmielewski Józef, Wiceprezes
Wydz. Karny — Przew. Jastrzębski Leonard, Wicepr. S. O.
Wydz. Karno-Skarbowy — Czarliński Jarosław, Prezes S. Okr.
Sądy Grodzkie: Bojanowo — Gostyń — Jarocin — Jutrosin — Kępno — Koźmin — Krotoszyn — Odolanów — Ostrów Wielkop. — Ostrzeszów — Pleszew — Rawicz.

Sąd Okręgowy w Poznaniu, dla pow.: Czarnków, Leszno, Środa, Śrem, Kościan, Wolsztyn, Nowy Tomyśl, Poznań, m. Poznań, Szamotuły, Oborniki, Międzychód i część pow. Chodzież.
Prezes: Kornicki Marjan.
Wydz. Cywilny — Przew. Kruszyński Karol, Wicepr. S. O.
Wydz. Cywilny — Przew. Bohosiewicz Adolf, Wicepr. S. O.
Wydz. Handlowy — Przew. Adamski Piotr, S. O.
Wydz. Karny — Przew. Sosiński Alfred, Wiceprezes S. O.
Wydz. Karny — Przew. Bieniecki Witold, Wiceprez. S. O.
Wydz. Karno-Skarbowy — Przew. Bieniecki Witold, Wiceprez. S. O.
Wydz. Zamiejscowy Leszno — Przew. Kamieński Oskar, Sędzia Okr.

Sądy Grodzkie: Chodzież — Czarnków — Grodzisk Wlkp, — Kościan — Leszno — Międzychód — Nowy Tomyśl — Oborniki — Pniewy — Pobiedziska — Poznań — Rogoźno — Śmigiel — Śrem — Środa — Szamotuły — Wieleń n/Notecią — Wolsztyn — Wronki — Zbąszyń.

Sąd Okręgowy w Toruniu, dla pow.: Chełmno, Lipno, Nieszawa, Toruń, m. Toruń, Wąbrzeźno, Włocławek.

Prezes: Radłowski Rudolf.

Wydz. Cywilny	— Przew. Szurlewicz Tadeusz, Wicepr. S. O.
Wydz. Karny	— Przew. Krupka Wł., Wiceprezes S. O.
Wydz. Karno-Skarbowy	— Przew. Krupka Wł., Wiceprezes S. O.
Wydz. Handlowy	— Przew. Sala Jakób, Sędzia Okr.
Wydz. Zamiejscowy Włocławek	— Przew. Paczowski Juljan, Wicepr. S. O.
Wydz. Hipoteczny	— Pisarz Tuz Wacław

Sądy Grodzkie: Aleksandrów (w. hip.) — Brześć Kujawski — Chełmno — Chełmża — Chodecz — Golub — Kowalewo — Lipno (w. hip.) — Radziejów — Toruń — Wąbrzeźno — Włocławek (w. hip.).

SĄD APELACYJNY W WARSZAWIE

pl. Krasińskich Nr. 3.

dla m. st. Warszawy oraz woj. warszawskiego (oprócz pow.: Lipno, Nieszawa, Włocławek); łódzkiego (oprócz pow.: Kalisz, Koło, Konin, Sieradz, Turek, Wieluń); białostockiego (oprócz pow.: Augustów, Grodno, Suwałki, Wołkowysk); pow.: Będzin, Częstochowa, m. Częstochowa, Olkusz, Sosnowiec, Zawiercie z woj. kieleckiego; pow.: Biała Podlaska, Garwolin, Łuków, Radzyń, Siedlce, Sokołów, Węgrów z woj. lubelskiego.

Prezes: Orłowski Piotr.

Wydz. Cywilny	— Przew. Śliwiński Antoni, Wicepr. S. Ap.
Wydz. Cywilny	— Przew. Mrozowski Stefan, Wicepr. S. Ap.
Wydz. Karny	— Przew. Zaborowski Stefan, Wicepr. S. Ap.
Wydz. Karny	— Przew. Gacek Bronisław, Wicepr. S. Ap.
Sędziów śledczych do spraw wyjąt. znacz. 3	— Demant Jan, Skórzyński Józ., Wituński T.
Sąd Dyscypl. dla Sędziów i Prokuratorów	— Przew. Prezes S. Ap.
Kom. Dyscypl. dla urzędników, niższych funkcjonarjuszów i komorników	— Przew. Śliwiński Antoni, Wicepr. S. Ap.
Kom. Dyscypl. dla niż. funkcj. Str. Więz.	— Przew. Rudnicki Kazimierz, Prok. S. Ap.

Sąd Okręgowy w Białymstoku, dla pow.: Białystok, m. Białystok, Bielsk Podl., Sokółka.

Prezes: Ostruszko Józef.

Wydz. Cywilny	— Przew. Wolisch Karol, Wiceprezes S. O.
Wydz. Karny	— Przew. Kieszczyński Kazim., Wic. S. Ap
Wydz. Karno-Skarbowy	— Przew. Kieszczyński Kazim., Wic. S. Ap.
Wydz. Hipoteczny	— Pisarz Hudec Stefan

Sądy Grodzkie: Białowieża — Białystok — Bielsk Podlaski (w. hip.) — Ciechanowiec — Knyszyn — Siemiatycze — Sokółka.

Sąd Okręgowy w Łomży, dla pow.: Łomża, Maków Maz., Ostrołęka, Ostrów Maz., Szczuczyn, Wysokie Maz.

Prezes: Lewandowski Jan.

Wydz. Cywilny	— Przew. Zajkowski Wacław, Wicepr. S. O.
Wydz. Karny	— Przew. Sadkowski Stefan, Wicepr. S. O.
Wydz. Karno-Skarbowy	— Przew. Wiszniewski Eugenjusz, Sędzia O.
Wydz. Hipoteczny	— Pisarz Pryziński Jan

Sądy Grodzkie: Czyżew — Grajewo — Kolno (w. hip.) — Łomża (w. hip.) — Maków Mazow. (w. hip.) — Myszyniec — Ostrołęka (w. hip.) — Ostrów Mazow. (w. hip.) — Rożan — Sokoły — Stawiska — Szczuczyn (w. hip.) — Wysokie Mazow. (w. hip.) — Zambrów.

Sąd Okręgowy w Łodzi, dla pow.: Łask, Łęczyca, Kutno, Łódź, m. Łódź, i część pow. Brzeziny.

Prezes: Maciejewski Jan.

Wydz. Cywilny	— Przew. Świderski Stefan, Wiceprezes S. O.
Wydz. Cywilny	— Przew. Moskwa Jan, Wiceprezes S. O.
Wydz. Handlowy	— Przew. Maciejewski Jan, Prezes S. O.
Wydz. Karny	— Przew. Illinicz Antoni, Wiceprezes S. O.
Wydz. Karny	— Przew. Żabiński Ludwik, Sędzia Okr.
Wydz. Karno-Skarbowy	— Przew. Jasionowski Edward, Sędzia Okr.
Wydz. Hipoteczny	— Pisarz Konarzewski Henryk
	Pisarz Vacat

Sądy Grodzkie: Brzeziny (w. hip.) — Kutno (w. hip.) — Łask (w. hip.) — Łęczyca (w. hip.) — Łódź (w. hip.) — Ozorków — Pabjanice — Tuszyn — Widawa — Zgierz.

Sąd Okręgowy w Piotrkowie, dla pow.: Częstochowa, m. Częstochowa, Piotrków, Radomsko, Rawa Maz. i część pow. Brzeziny.

Prezes: Angiewicz Henryk.

Wydz. Cywilny	— Przew. Piliczewski St., Wiceprezes S. O.
Wydz. Karny	— Przew. Michalewski Miecz., Wicepr. S. O.
Wydz. Karno-Skarbowy	— Przew. Michalewski Miecz., Wicepr. S. O.
Wydz. Hipoteczny	— Pisarz Chróścicki Aleksander
Wydz. Zamiejscowy Częstochowa	— Przew. Keller Antoni, Wiceprezes S. O.

Sądy Grodzkie: Bełchatów — Brzeźnica — Częstochowa (w. hip.) Kłobucko — Krzepice — Nowe Miasto n/Pilicą — Piotrków (w. hip.) — Pławno — Radomsko (w. hip.) — Rawa Mazowiecka (w. hip.) — Tomaszów Mazow. (w. hip.).

Sąd Okręgowy w Płocku, dla pow.: Ciechanów, Przasnysz, Mława, Sierpc, Płońsk, Rypin, Płock, Gostynin.

Prezes: Krzętowski Witold.

Wydz. Cywilny	— Przew. Żychliński Lucjan, Wicepr. S. O.
Wydz. Karny	— Przew. Rogowski Stanisław, Sędzia Okr.
Wydz. Karno-Skarbowy	— Przew. Jarmołowicz Walerjan, Sędzia O.
Wydz. Hipoteczny	— Pisarz Luxemburg Jerzy
Wydz. Zamiejsc. Cyw. Mława	— Przew. Sakowicz Roman, Wicepr. S. O.

Sądy Grodzkie: Ciechanów (w. hip.) — Chorzele — Gąbin — Gostynin (w. hip.) — Kuczbork — Mława (w. hip.) — Płock (w. hip.)— Płońsk (w. hip.) — Przasnysz (w. hip.) — Rypin (w. hip.) — Sierpc (w. hip.) — Wyszogród.

Sąd Okręgowy w Siedlcach, dla pow.: Biała Podl., Garwolin, Łuków, Radzyń, Siedlce, Sokołów, Węgrów.

Prezes: Zbroziński Władysław.

Wydz. Cywilny	— Przew. Noiszewski Antoni, Sędzia S. O.
Wydz. Karny	— Przew. Olszewski Wład., Wiceprezes S. O.
Wydz. Karno-Skarbowy	— Przew. Olszewski Wład., Wiceprezes S. O.
Wydz. Hipoteczny	— Pisarze Czarnocki F. i Smoleński Józef
Wydz. Zamiejscowy Biała Podlaska	— Przew. Walewski Maksym,. Wicepr. S. O.
Wydz. Hip. Zam. Biała Podlaska	— Pisarz Zaleski Władysław

Sądy Grodzkie: Adamów — Biała Podl. (w. hip) — Garwolin (w. hip.) — Janów Podlaski — Łosice — Łuków (w. hip.) — Międzyrzec k/Łukowa (w. hip.) — Piszczac — Radzyń (w. hip.) — Siedlce (w. hip.) — Sobolew — Sokołów (w. hip.) — Stoczek Łukowski — Stoczek Węgrowski — Węgrów (w. hip.).

Sąd Okręgowy w Sosnowcu, dla pow.: Będzin, Olkusz, Zawiercie, m. Sosnowiec.

Prezes: Kordowski Antoni.

Wydz. Cywilny	— Przew. Kucharski Karol, Wiceprezes S. O.
Wydz. Karny	— Przew. Sarjusz-Wolski J., Wicepr. S. O.
Wydz. Karno-Skarbowy	— Przew. Malinowski Maksymiljan, S. O.
Wydz. Handlowy	— Przew. Tuora Jan, Sędzia Okr.
Wydz. Hipoteczny	— Pisarze Zubelewicz Leon, Szreniawski Witold, Ptasiński Karol

Sądy Grodzkie: Będzin (w. hip.) — Czeladź — Dąbrowa Górn. — Koziegłowy — Olkusz (w. hip.) — Pilica — Skała — Sosnowiec — Wolbrom — Zawiercie — Żarki.

Sąd Okręgowy w Warszawie, dla pow.: m. st. Warszawy i pow.: Warszawa, Mińsk Maz., Radzymin, Pułtusk, Grójec, Błonie, Sochaczew, Łowicz, Skierniewice.

Prezes: Kamieński Tadeusz.

Wydz. Cywilny	— Przew. Szczepański Tadeusz, Wicepr. S. O.
Wydz. Handlowy	— Przew. Lauter Gustaw, Wiceprezes S. O.
Wydz. Karny	— Przew. Duda Jan, Wiceprezes S. O.
Wydz. Karno-Skarbowy	— Przew. Dąbrowo Józef, Wiceprezes S. O.
Wydz. Cywilny	— Przew. Rokitnicki Józef, Wiceprezes S. O.
Wydz. Cywilny Odwoławczy	— Przew. Jurkowski Stefan, Wicepr. S. O.
Wydz. Cywilny Odwoławczy	— Przew. Tabęcki Fran., Wiceprezes S. O.
Wydz. Karny	— Przew. Posemkiewicz Wład., Wic. S. O.
Wydz. Karno-Odwoławczy	— Przew. Martysz Mikołaj, Wiceprezes S. O.
Wydz. Cywilny	— Przew. Skoryna Stefan, Wiceprezes S. O.
Wydz. Cywilny	— Przew. Żołątkowski Józef, Wicepr. S. O.
Wydz. Hipoteczny	— Pisarze Pilecki Jerzy (miejski), Świątkowski Mieczysław (ziemski), Gałęziewicz Józef (powiatowy).

Sądy Grodzkie: Góra Kalwarja — Grodzisk Maz. (w. hip.) — Grójec (w. hip.) — Jabłonna — Jadów — Łowicz (w. hip.) — Mińsk Maz. (w. hip.) — Mogielnica — Nasielsk — Nowy Dwór — Otwock (w. hip.) — Piaseczno — Pułtusk (w. hip.) — Radzymin (w. hip.) — Skierniewice (w. hip.) — Sochaczew (w. hip.) — Warszawa (w. hip.) — Wołomin — Wyszków — Żyrardów.

SĄD APELACYJNY W WILNIE

ul. Mickiewicza Nr. 36.

dla woj.: wileńskiego, nowogródzkiego, poleskiego, oraz pow.: Augustów, Grodno, Suwałki, Wołkowysk z woj. białostockiego.

Prezes: Wyszyński Wacław.

Wydz. Cywilny	— Przew. Parfjanowicz M., Wicepr. S. Ap.
Wydz. Karny	— Przew. Parfjanowicz M., Wicepr. S. Ap.
Sąd Dyscyplin. dla Sędziów i Prokuratorów	— Przew. Dmochowski Wł., Wicepr. S. Ap.
Kom. Dyscypl. dla urzędników, niższych funkcjonarjuszów i komorników	— Prezes S. Ap.
Kom. Dyscypl. dla niż. funkcj. Str. Więz.	— Hózman-Sulkiewicz K., Wiceprok. S. Ap.

Sąd Okręgowy w Grodnie, dla pow.: Augustów, Grodno, Suwałki, Wołkowysk z woj. białostockiego, pow. Słonim z woj. nowogródzkiego.

Prezes: Giedroyć Kazimierz.

Wydz. Cywilny	— Przew. Burakiewicz Feliks, Wicepr. S. O.
Wydz. Karny i Karno-Skarbowy	— Przew. Hryniewicz Mar., Wicepr. S. O.
Wydz. Hipoteczny	— Pisarz Zienkiewicz Wiktor
Wydz. Zamiejscowy Suwałki	— Przew. Żene Edwin S. O.
Wydz. Hipoteczny Zamiejscowy Suwałki	— Pisarz Karczewski Stanisław

Sądy Grodzkie: Augustów (w. hip.) — Dereczyn — Druskienniki — Grodno — Indura — Krynki — Porozowo — Sejny — Skidal — Słonim (w. hip.) — Sopoćkinie — Suwałki (w. hip.) — Świsłocz — Wołkowysk — Zelwa.

Sąd Okręgowy w Nowogródku, dla pow.: Baranowicze, Nieśwież, Nowogródek, Stołpce.

Prezes: Muraszko Henryk.

Wydz. Cywilny	— Przew. Narkiewicz-Jodko H., Wicepr. S.O.
Wydz. Karny	— Przew. Murza-Murzic St., Wicepr. S. O.
Wydz. Karno-Skarbowy	— Przew. Vacat
Wydz. Hipoteczny	— Pisarz Ciechanowiecki Platon Włodzimierz

Sądy Grodzkie: Baranowicze (w. hip.) — Horodyszcze — Kleck — Lechowicze — Mir — Nieśwież — Nowogródek — Stołpce — Zdzięcioł.

Sąd Okręgowy w Pińsku dla pow. poleskiego.

Prezes: Falkowski Stanisław.

Wydz. Cywilny	— Przew. Januszkowski Wit., Wicepr. S. O.
Wydz. Karny	— Przew. Czujkiewicz Jerzy, Wicepr. S. O.
Wydz. Karno-Skarbowy	— Przew. Vacat
Wydz. Hipoteczny	— Pisarz Bukowski Ludwik
Wydz. Zamiejscowy Brześć n/B.	— Przew. Lewicki Walerjan Wicepr. S. O.
Wydz. Hipoteczny Zam. S. O. Brześć n/B.	— Pisarz Dmowski Leopold

Sądy Grodzkie: Bereza Kartuska — Brześć n/Bugiem — Dawidgródek — Domaczewo — Drohiczyn — Hancewicze — Janów — Kamieniec Lit. — Kamień Koszyrski — Kobryń — Kosów n/Pol. — Łohiszyn — Łuniniec — Małoryta — Moroczno — Pińsk — Prużana — Stolin — Telechany — Wysokie Litewskie.

Sąd Okręgowy w Wilnie, dla woj. wileńskiego i pow.: Lida, Szczuczyn i Wołożyn z woj. nowogródzkiego.

Prezes: Kaduszkiewicz Michał

Wydz. Cywilny	— Przew. Janicki Juljusz, Wiceprezes S. O.
Wydz. Cywilny Odwoławczy	— Przew. Mianowski Stanisław, Sędzia Okr.
Wydz. Karny	— Przew. Brzozowski Wacław, Wicepr. S. O.
Wydz. Karny Odw. i Karno-Adm.	— Przew. Borejko Antoni, Wiceprezes S. O.
Wydz. Karno-Skarbowy	— Przew. Bukowski Jan Jerzy, Wic. S. O.
Wydz. Hipoteczny	— Pisarze: Piotrowski Hieronim i Sumorok Leon
Wydz. Zamiejscowy Lida	— Przew. Selens Stan., Wiceprezes S. O.
Wydz. Hipoteczny Zam. Lida	— Pisarz Kantowtt Kazimierz

Sądy Grodzkie: Brasław — Dokszyce — Druja — Duniłowicze — Dzisna — Ejszyszki — Głębokie — Holszany — Ilja — Iwje — Iwieniec — Jaszuny — Krasne n/Uszą — Krzywicze — Landwarów — Lida — Łużki — Łyntupy — Miadzioł — Mołodeczno — Opsa — Orany — Oszmiana — Postawy — Raków — Smorgonie — Święciany — Szczuczyn — Turmont — Wasiliszki — Wilejka — Wilno — Wołożyn — Worniany.

SĄDY SPECJALNE.

Sądy Pracy są powołane do rozstrzygania spraw spornych cywilnych, wynikających ze stosunku pracy i nauki zawodowej pomiędzy pracodawcami a pracownikami lub uczniami oraz pomiędzy pracownikami tego samego przedsiębiorstwa, tudzież do rozpoznawania spraw karnych o przekroczeniach przepisów prawnych o ochronie pracy najemnej. (Dz. U. R. P. Nr. 37/28, poz. 350).

Apelacja Katowicka.

Bielsk (Sąd Okręg. — Cieszyn), (Dz. U. R. P. 98/28, poz. 870) — Przew. Dr. Adamczyk S.

Apelacja Krakowska.

Biała (Sąd Okręg. — Wadowice), (Dz. U. R. P. 98/28, poz. 872) — Przew. Sikora Józef.
Chrzanów (Sąd Okręg. — Kraków), (Dz. U. R. P. 23/29, poz. 240) — Przew. Waserberg W.
Kraków (Sąd Okręg. — Kraków), (Dz. U. R. P. 98/28, poz. 870) — Przew. Szancer Ed.
Tarnów (Sąd Okręg. — Tarnów), (Dz. U. R. P. 106/32, poz. 881) — Przew. Kleczkowski M.

Apelacja Lubelska.

Lublin (Sąd Okręg. — Lublin), (Dz. U. R. P. 23/29, poz. 241) — Przew. Michniewski Wł.
Radom (Sąd Okręg. — Radom), (Dz. U. R. P. 23/29, poz. 242) — Przew. Listkiewicz L.

Apelacja Lwowska.

Drohobycz (Sąd Okręg. — Sambor), (Dz. U. R. P. 98/28, poz. 872) — Przew. Wrzask Emil, Walacha Antoni (zastępca).
Lwów (Sąd Okręg. — Lwów), (Dz. U. R. P. 98/28, poz. 870) — Przew. Dr. Michułka Andrzej, Dubiński Władysław (zastępca).

Apelacja Warszawska.
Białystok (Sąd Okręg. — Białystok), (Dz. U. R. P. 98/28, poz. 873) — Przew. Brosz St.
Częstochowa (Sąd Okręg. — Piotrków), (Dz. U. R. P. 23/29, poz. 239) — Przew. Chawłowski Leon, Trzciński Zygmunt (zastępca).
Łódź (Sąd Okręg. — Łódź), (Dz. U. R. P. 98/28, poz. 875) — Przew. Kaśniski Zygmunt.
Sosnowiec (Sąd Okręg. — Sosnowiec), (Dz. U. R. P. 98/28, poz. 876 i 106/32, poz. 880) — Przew. Walewski Tadeusz.
Warszawa (Sąd Okręg. — Warszawa), (Dz. U. R. P. 101/33, poz. 774) — Przew. Kamieński Stefan.
Zawiercie (Sąd Okręg. — Sosnowiec), (Dz. U. R. P. 106/32, poz. 882) — Przewodn. vacat.

Apelacja Wileńska.
Wilno (Sąd Okręg. — Wilno), (Dz. U. R. P. 98/28, poz. 877) — Przew. Szumski-Szauman Witold.

Sądy dla nieletnich. Rozpoznają wszelkie sprawy karne, należące do właściwości Sądów Grodzkich, o ile oskarżeni lub poszkodowani w tych sprawach są nieletni w wieku do lat 17 włącznie. (Dz. U. R. P. Nr. 40/27, poz. 365).
Warszawa — Sędzia Kamińska Wanda.
Łódź — Sędzia Dokowska Aniela.

Sąd kartelowy. Regulowanie sporów, wynikających z ustawy o kartelach (Dz. U. R. P. Nr. 31/33 poz. 270). (Min. Sprawiedl. mianował pierwszy komplet w 1933 r. na lat 3). Przepisom niniejszej ustawy podlegają umowy, uchwały i postanowienia, mające na celu drogę wzajemnych zobowiązań, kontrolę lub regulowanie produkcji, zbytu, cen i warunków wymiany dóbr w dziedzinie górnictwa, przemysłu i handlu (Dz. U. R. P. Nr. 31/33, poz. 270 i Nr. 48/33, poz. 381).

Inwalidzki Sąd Administracyjny — patrz Najw. Trybunał Administr.

Izby Morskie. Przeprowadzanie dochodzeń i wydawanie orzeczeń w sprawach wypadków morskich, którym ulegają statki handlowe. (Dz. U. R. P. Nr. 36/25, poz. 243; Nr. 17/30, poz. 126; Nr. 76/30, poz. 600; Nr. 18/33, poz. 117).

Odwoławcza Izba Morska.
Gdynia (przy S. Okr.) — Przewodn. Karczewski Antoni, Wiceprezes S. O. w Gdyni.

Izba Morska.
Gdynia — Przewodniczący Speichert Wiesław.

Sądy Rozjemcze dla Zakładów Ubezpieczeń od Wypadków. Orzekanie o roszczeniach do wynagrodzenia szkód, podniesionych przeciw Zakładowi Ubezpieczeń, a przez Zakład nieuznanych. (Austr. Dz. U. 1/1888, par. 38; Dz. U. R. P. Nr. 65/21, poz. 413, art. 22 i Nr. 16/24, poz. 148).
Kraków — Przewodniczący vacat.
Lwów — Przewodniczący vacat.
Łódź — Przewodniczący Illinicz Antoni.
Warszawa — Przewodniczący Leszczyński Czesław.

NAJWYŻSZY TRYBUNAŁ ADMINISTRACYJNY

ul. Miodowa 24

jest władzą sądową, powołaną do orzekania o legalności ostatecznych zarządzeń i orzeczeń, wydanych w toku postępowania administracyjnego przez władze administracji rządowej i samorządowej. (Dz. U. R. P. Nr. 94/32 poz. 806).
Pierwszy Prezes — Dr. Bronisław Hełczyński.

Izba I rozpatruje sprawy służbowe, uposażeniowe i emerytalne funkcjonarjuszów państwowych i sprawy samorządowe.
Przewodniczący — Prezes Jan Kopczyński.

Izba II rozpatruje sprawy: sanitarne, budowlane, kościelne, wyznaniowe, przemysłowe, koncesyj szynkarskich, świadczeń i powinności wojskowych, wywłaszczeń na cele użyteczności publicznej, rolne, lasowe i kultury rolnej, likwidacyjne, przewłaszczeń nieruchomości fabrycznych i gruntów w b. dzielnicy pruskiej, odbudowy kraju, b. dzielnicy pruskiej, sporno - administracyjne, obywatelstwa, przynależności, zawodów wolnych, górnicze i naftowe, wodne, ubezpieczeń społecznych i nieobjęte szczegółowym podziałem.

Przewodniczący — Prezes Dr. Roman Moraczewski.

Izba III rozpatruje sprawy: podatków, akcyz, cła, monopolów, należności (opłat), nadzoru nad bankami i związkami gospodarczemi i danin lasowych.

Przewodniczący — Prezes Dr. Karol Birgfellner.

Sekretarjat Prawniczy — Naczelnik Dr. Wojciech Chuchla
Kancelarja Sądowa — Kierownik Gustaw Domiczek

INWALIDZKI SĄD ADMINISTRACYJNY PRZY N. T. A.

Warszawa, ul. Miodowa 24

orzeka o legalności orzeczeń w sprawach zaopatrzeń inwalidów wojennych i wojskowych oraz osób pozostałych po tych inwalidach, po poległych, zaginionych i zmarłych w związku ze służbą wojskową. (Dz. U. R. P. Nr. 26/35 poz. 177).

Przewodniczący: — Dr. Karol Bernaczek, sędzia N. T. A.
Sekretarz: — Mgr. Tadeusz Urban, ref. Sekr. Prawn. N. T. A.

TRYBUNAŁ KOMPETENCYJNY

Warszawa, Miodowa 24

rozstrzyga spory o właściwość między władzami administracyjnemi (państwowemi i samorządowemi) oraz sądami administracyjnemi z jednej, a innemi sądami z drugiej strony — na wniosek władzy administracyjnej, gdy tak władza administracyjna bądź sąd administracyjny, jak i inny sąd uznają się za właściwe do orzekania w sprawie, a na wniosek osoby interesowanej, gdy tak władza administracyjna bądź sąd administracyjny, jak i inny sąd prawomocnie uznały się za niewłaściwe do orzekania w sprawie. (Dz. U. R. P. Nr. 126/25 poz. 897).

Prezes — Jan Kopczyński, prezes Najwyższego Tryb. Adm.
Prezes — Bolesław Pohorecki, prezes Sądu Najwyższego.
Sekretarz — Dr. Stefan Łuszczkiewicz, radca Sekr. Prawn. N. T. A.

TRYBUNAŁ STANU.

Rozpoznawanie spraw i wyrokowanie w zakresie konstytucyjnej odpowiedzialności Ministrów, Senatorów i Posłów. (art. 71 Ustawy Konstytucyjnej[1]).

---

[1]) (Dz. U. R. P. Nr. 30/35 poz. 227).
Przewodniczący: — Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego — Supiński Leon.
Sędziowie: 6 sędziów powołanych przez Prezydenta Rzeczypospolitej z pośród sędziów sądów powszechnych, przedstawionych w połowie przez Sejm i w połowie przez Senat.

KONTROLA PAŃSTWOWA

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI

al. Szucha 23.

Kontrola Państwowa jest władzą, powołaną do rewizji dochodów i wydatk. Państwa oraz jego stanu majątkowego. (Dz.U.R.P.Nr.51/21 poz. 514).

Prezes: — Dr. Jakób Krzemieński.
Wiceprezes: — Zenobjusz Rugiewicz.
Wiceprezes: — Stanisław Okoniewski.

Departament I.

Dyrektor Departamentu — Inż. Mieczysław Dębski.

Wydział I — kontroluje Ministerstwo Skarbu.
Naczelnik Wydziału: — Czesław Orkowski.

Wydział II — kontroluje Ministerstwo Poczt i Telegrafów, przedsiębiorstwa: „Poczta Polska, Telegraf i Telefon", Państwowe Zakłady Tele i Radjotechniczne" oraz częściowo Ministerstwo Skarbu, a mianowicie: Emerytury i Zaopatrzenia, Renty Inwalidzkie i Pensje, Długi Państwowe.
Naczelnik Wydziału — Inż. Jerzy Zbiegniewski.

Wydział III — kontroluje: Ministerstwo Rolnictwa i Reform Rolnych.
Naczelnik Wydziału — Bronisław Knoll.

Wydział IV — kontroluje: Monopole Państwowe, Fundusze i Mennicę Państwową.
Naczelnik Wydziału — Inż. Stanisław Mantel.

Departament II.

Dyrektor Departamentu — Inż. Józef Rogoziński.

Wydział I — kontroluje: Przedsiębiorstwo „Polskie Koleje Państwowe" (oprócz wydatków inwestycyjnych).
Naczelnik Wydziału — Inż. Marjan Gołębiowski.

Wydział II — kontroluje: Ministerstwo Komunikacji oraz wydatki inwestycyjne przedsiębiorstwa „Polskie Koleje Państwowe".
Naczelnik Wydziału — Inż. Ernest Boheim.

Wydział III — kontroluje: Ministerstwo Przemysłu i Handlu.
Naczelnik Wydziału i z-ca Dyr. Dep. — Emil Kobecki.

Departament III.

Dyrektor Departamentu — Dr. Tadeusz Prokopowicz.

Wydział I — kontroluje: Ministerstwo Spraw Wojskowych (uzbrojenie, lotnictwo, sanitarjat, remont koni, marynarka wojenna).
Naczelnik Wydziału — Bohdan Strovnowski.

Wydział II — kotroluje: Ministerstwo Spraw Wojskowych (intendentura, budownictwo wojskowe, fundusz kwaterunku wojskowego) oraz Ministerstwo Spraw Wewnętrznych (budownictwo).
Naczelnik Wydziału — Inż. Kazimierz Brudzewski.

Wydział III — kontroluje: Ministerstwo Spraw Wojskowych (dział techniczny, instytuty badań, zakłady przetwarzające, przedsiębiorstwa skomercjalizowane).
Naczelnik Wydziału — Inż. Bohdan Beuth.

Wydział IV — kontroluje: Ministerstwo Spraw Wewnętrznych (oprócz budownictwa) oraz przedsiębiorstwa, podległe temu Ministerstwu.
Naczelnik Wydziału — Aleksander Taube.

Departament IV.

Dyrektor Departamentu — Tadeusz Piecewicz.

Wydział I — kontroluje: Kancelarję Cywilną i Gabinet Wojskowy Prezydenta Rzeczypospolitej, Sejm i Senat, Prezydjum Rady Ministrów, Min. Spraw Zagranicznych oraz Min. Opieki Społecznej (przedsiębiorstwa: „Zdrojowiska Państwowe" i „Szpitale Państwowe").
Naczelnik Wydziału i z-ca Dyr. Dep. — Wacław Ryfiński.

Wydział II — kontroluje: Ministerstwo Sprawiedliwości i Ministerstwo Opieki Społecznej (z wyjątkiem przedsiębiorstw).
Naczelnik Wydziału — Tadeusz Leśkiewicz.

Wydział III — kontroluje: Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego.
Naczelnik Wydziału — Dr. Zdzisław Gąsiorowski.
Wydział IV — kontroluje: Przedsiębiorstwo „Lasy Państwowe".
Naczelnik Wydziału — Antoni Czajkowski.
Wydział Personalny —załatwia sprawy osobowe funkcjonarjuszów oraz sprawy budżetowe i organizacyjne N.I.K.
Naczelnik Wydziału — vacat.
Wydział Centralnej Rachuby — kontroluje: sumy obrotowe Ministerstwa Skarbu, sprawozdania Centralnej Księgowości Ministerstwa Skarbu, sprawozdania władz pod względem kasowym, ogólne zamknięcia rachunków Państwa pod względem cyfrowym, opracowuje uwagi ogólne o tych zamknięciach; wydatki i przychody Kontroli Państwa, uzgadnia przepisy rachunkowo- kasowe.
Naczelnik Wydziału — Jan Bald.

OKRĘGOWE IZBY KONTROLI.

Brześć n/Bugiem dla woj.: poleskiego i wołyńskiego.
Prezes: — Józef Mińkowski.
Wydział I — Naczelnik — Stefan Dembiński
Wydział II — Kierownik — Mgr. Wandalin Wacławiak
Wydział III — Naczelnik — Czesław Ścibor-Charzyński

Kielce dla woj.: lubelskiego i kieleckiego.
Prezes: — Lubosław Tomassi.
Wydział I — Naczelnik — Mgr. Emil Bałuciński
Wydział II — Naczelnik — Bazyli Daciuk
Wydział III — Wiceprezes — Ludwik Makarewicz
Wydział IV — Naczelnik — Marjan Kubski

Kraków dla woj.: krakowskiego.
Prezes: — Dr. Włodzimierz Kraus.
Wydział I — Kierownik — Dr. Mieczysław Gręplowski
Wydział II — Naczelnik — Bronisław Słowik
Wydział III — Naczelnik — Mgr. Mieczysław Klug

Lwów dla woj.: lwowskiego, stanisławowskiego i tarnopolskiego.
Prezes: — Gustaw Wex-Manasterski.
Wydział I — Naczelnik — Leonard Cyganik
Wydział II — Naczelnik — Inż. Adam Młodnicki
Wydział III — Naczelnik — Inż. Marjan Przetocki
Wydział IV — Naczelnik — Eugenjusz Herman
Wydział V — Naczelnik — Dr. Filip Czekowski

Poznań dla woj.: pomorskiego i poznańskiego.
Prezes: — Mikołaj Zawadzki.
Wydział I — Wiceprezes — Władysław Bobrowski-Korolko
Wydział II — Naczelnik — Inż. Adam Dziemieszkiewicz
Wydział III — Naczelnik — Dr. Adam Metzger
Wydział IV — Naczelnik — Mikołaj Dziublicki

Wilno dla woj.: nowogródzkiego i wileńskiego.
Prezes: — Zenon Mikulski.
Wydział I — Naczelnik — Wojciech Alexandrowicz
Wydział II — Naczelnik — Mgr. Wiesław Cywiński
Wydział III — Naczelnik — Mgr. Witold Rusiecki
Wydział IV — Kierownik — Inż. Witold Kownacki

Warszawa dla woj.: białostockiego, łódzkiego, warszawskiego oraz m. st. Warszawy.
Prezes: — Jan Pietraszewski.
Wydział I — Kierownik — Aleksander Żejc
Wydział II — Naczelnik — Inż. Emil Landsberg
Wydział III — Naczelnik — Inż. Kajetan Przemyski
Wydział IV — Naczelnik — Marjan Adamowicz

Urząd Kontroli Państwowej w Katowicach dla woj. śląskiego.
Prezes: — Andrzej Bajda.
Wydział I — Naczelnik — Dr. Stanisław Katyński
Wydział II — Naczelnik — Inż. Roman Cielenkiewicz
Wydział III — Wiceprezes — Dr. Marjan Cyrus-Sobolewski

ADMINISTRACJA RZĄDOWA

PREZES RADY MINISTRÓW

Marjan Zyndram Kościałkowski

PODSEKRETARZ STANU

Dr. Wacław Grzybowski

PREZYDJUM RADY MINISTRÓW

ul. Krakowskie Przedmieście 46/48.

Biuro Prezydjalne: Załatwia sprawy: posiedzeń Rady Ministrów, etykiety, interpelacyj, rezolucyj oraz uchwał sejmowych i senackich. Sprawy: personalne, budżetowe, rachunkowo - kasowe, gospodarcze i sprawy nieprzekazane innym komórkom Prez. Rady Ministrów. Nadzór nad sekretarjatem Prezesa Rady Ministrów, Kancelarją i Bibljoteką.

p. o. Dyrektora: Lepecki Mieczysław Bohdan.
Urzędnicy do zleceń Prezesa Rady Min. — Krzymowski Jerzy
— Paprocki Stanisław Józef
Sekretarjat Prezesa Rady Ministrów — Kierownik Szczeniowski Karol
Naczelnik Wydz. Budż.-Rach. — Raczko Bolesław
Kierownik Intendentury — Fijałkowski Antoni
Kierownik Kancelarji — Śliwiński Władysław

Biuro Prawne: Opinjuje pod względem prawnym projekty ustaw i rozporządzeń wpływających do decyzji Rady Ministrów oraz sprawy zlecone przez Prezesa Rady Ministrów; opracowuje i uzgadnia projekty ustaw i rozporządzeń według zleceń Rady Ministrów oraz Prezesa Rady Ministrów; ustala redakcję zmian uchwalonych przez Radę Ministrów w złożonych jej projektach ustaw i rozporządzeń; spełnia czynności poprzedzające zarządzenie ogłoszenia w Dzienniku Ustaw R. P. ustaw, rozporządzeń i zarządzeń Prezydenta Rzeczypospolitej, Rady Ministrów i Prezesa Rady Ministrów; załatwia sprawy ogłaszania rozporządzeń, zarządzeń i obwieszczeń władz naczelnych w „Monitorze Polskim".

Dyrektor: Paczoski Władysław
Kierownik Referatu — Dr. Berezowski Cezary
Kierownik Referatu — Mgr. Kaczmarkiewicz Ludomir
Kierownik Referatu — Mgr. Zieliński Zbigniew

Biuro Ekonomiczne: Uzgadnia z ogólnemi zasadami polityki gospodarczej Rządu sprawy o charakterze ekonomicznym, wpływające z Ministerstw do decyzji Rady Ministrów, Komitetu Ekonomicznego Ministrów oraz Prezesa Rady Ministrów; opracowuje na zlecenie Prezesa Rady Ministrów wnioski na Radę Ministrów i Komitet Ekonomiczny Ministrów w sprawach o charakterze ekonomicznym; sporządza dla Prezesa Rady Ministrów sprawozdania o potrzebach życia gospodarczego, wykonywaniu powziętych uchwał w sprawach gospodarczych i o skutkach tych uchwał dla życia gospodarczego.

Dyrektor: Dr. Nowak Jerzy
p. o. Kierownika Referatu: — Kaczorowski Michał

Biuro Usprawnienia Administracji: Załatwia sprawy, dotyczące usprawnienia administracji publicznej, organizacji i zakresu działania władz i urzędów oraz metod pracy w urzędach; opinjuje w tym zakresie projekty ustaw i rozporządzeń, wpływające z Ministerstw do decyzji Rady Ministrów lub sprawy zlecone przez Prezesa Rady Min.; opracowuje i uzgadnia w swym zakresie działania projekty ustaw i rozporządzeń według zleceń Rady Ministrów lub Prezesa Rady Ministrów.

Dyrektor: Hübner Włodzimierz
Kierownik Referatu: — Dr. Budziak Tomasz

Biuro Personalne: Załatwia sprawy personalne całej admininistracji państwowej poruczone w myśl obowiązujących przepisów Radzie Mini-

strów lub Prezesowi Rady Ministrów; opinjuje w swym zakresie działania ustawy i rozporządzenia wpływające z Ministerstw do decyzji Rady Ministrów lub Prezesa Rady Ministrów; ustala jednolitą wykładnię przepisów w sprawach personalnych i opracowuje w tej dziedzinie projekty norm obowiązujących.

p. o. Dyrektora: — Naczelnik Wydz. Jagiełło Jerzy.
Kierownik Referatu — Dr. Nitribitt Aleksander
Kierownik Referatu — Antoniewska-Raczyńska L.
Wydział Prasowy — Nacz. Wydz. Zadora-Łączkowski Bohdan

URZĘDY I INSTYTUCJE PODLEGŁE PREZESOWI RADY MINISTRÓW

Centralna Komisja Oszczędn.-Oddłuż. dla Samorządu (Dz. U. R. P. Nr. 94/34, poz. 846).

Przewodniczący: — Matuszewski Ignacy
Zastępca Przewodniczącego — dr. Jaroszyński Maurycy Zdzisław
Sekretarz Komisji — Kaczorowski Michał

Zarząd Funduszu Kultury Narodowej powołany uchwałą Rady Ministrów z dnia 2 kwietnia 1928 r. do popierania polskiej twórczości naukowej i artystycznej (Mon. Pol. 124/28, poz. 208).

Dyrektor: — Michalski Stanisław

Komisja Normalizacji Druków i Wydawnictw Państwowych powołana uchwałą Rady Ministrów z dnia 15 października 1931 r.

Przewodniczący: — Płk. Gluth-Nowowiejski Alojzy, zastępca przewodniczącego: Czerniawski Emil Jerzy.

Generalny Komisarz Wyborczy (Dz. U. R. P. Nr. 47/35 poz. 319) — Giżycki Stanisław.

Przedsiębiorstwo państwowe Polska Agencja Telegraficzna — patrz Dział: Prasa.

MINISTER SPRAW WEWNĘTRZNYCH

Władysław Raczkiewicz

PODSEKRETARZE STANU

Władysław Korsak

Henryk Kawecki

CIAŁA KOLEGJALNE.

Państwowa Rada Samorządowa. Opinjowanie w sprawach dotyczących samorządu terytorjalnego. (M. P. Nr. 66/27 poz. 149).

Przewodniczący: Minister.

Rada Spożywców. Opinjowanie w sprawach zaopatrzenia ludności w artykuły żywnościowe i inne przedmioty powszechnego użytku. (M. P. Nr. 76/32 poz. 107).

Przewodniczący: Minister.

Stała Komisja Doradcza do Spraw Ochrony przed Pożarami i innemi klęskami.*) Opinjowanie w sprawach pożarnictwa i szkolenia straży ogniowej. (Dz. U. R. P. Nr. 37/35 poz. 262).

Przewodniczący: Minister.

Główna Komisja do Badania Mąki i Pieczywa. Opinjowanie w sprawach dotyczących regulowania przemiału zbóż chlebowych i wypieku. (M. P. Nr. 126/29 poz. 313).

Przewodniczący: Urzędnik wyznaczony przez Ministra.

Wyższa Komisja Filmowa. Badanie filmów i środków reklamy. (Dz. U. R. P. Nr. 68/35 poz. 427).

Przewodniczący: Dyr. dep. Michałowski Stanisław.

Komisja Filmowa. Badanie filmów i środków reklamy przedstawionych przez Min. Spr. Wewn. (Dz. U. R. P. Nr. 68/38 poz. 427).

Przewodniczący: Jeden z członków.

Komisja do ustalenia urzędowej nomenklatury miejscowości. Organ opinjodawczy w sprawach nazw miejscowości. (Dz. U. R. P. Nr. 94/34 poz. 850).

Przewodniczący: Dyr. Gł. Urz. Stat. Szturm de Sztrem Edward.

Międzyministerjalna Komisja do Spraw Ochrony Rzek przed zanieczyszczeniem. (Dz. U. Min. Spr. Wewn. Nr. 14/35 poz. 75).

Przewodniczący: Dyr. dep. inż. Stawiski Bronisław.

Komisje Egzaminacyjne dla kandydatów na stanowiska administracyjne I kategorji.

Przewodniczący: Hausner Roman, Dyr. Gab. Min., Żbikowski Witold, Dyr. Dep., Michałowski Stanisław, Dyr. Dep.

Komisja Egzaminacyjna dla kandydatów na stanowiska I kategorji w Państwowej Służbie Technicznej w dziale Min. Spr. Wewn.

Przewodniczący: Inż. Stawiski Bronisław, Dyr. Dep., inż. Szanier Tadeusz, Nacz. Wydz.

Komisje Egzaminacyjne dla kandydatów na stanowiska administracyjne II kategorji.

Przewodniczący: Czapiński Władysław, Nacz. Wydz., dr. Drążek-Drawicz Józef, Nacz. Wydz. dr. Żymirski Juljusz, Nacz. Wydz., dr. Kałuski Winc. Insp.

Komisje Egzaminacyjne dla kandydatów na stanowiska administracyjne III kategorji.

Przewodniczący: Dr. Drążek-Drawicz Józef, Nacz. Wydz., Podwiński Stanisław, Nacz. Wydz., dr. Kałuski Wincenty, Insp., Kowalczewski Jerzy, Radca.

Odwoławcza Komisja Dyscyplinarna:

Przewodniczący:

Komisja Dyscyplinarna:

Przewodniczący: Hausner Roman, dyr. gab. min.

---

*) Sekretarjat Komisji — przy Ministerstwie Spraw Wewn.

MINISTERSTWO SPRAW WEWNĘTRZNYCH

Warszawa, ul. Nowy Świat 69.

Gabinet Ministra — Organizacja i nadzór nad trybem urzędowania Ministerstwa oraz urzędów wojewódzkich i starostw; nadzór nad pracami ustawodawczemi w Ministerstwie; redakcja Dziennika Urzędowego; bibljoteka, budżet, sprawy gospodarcze, kancelarja.

Dyrektor: Hausner Roman.

Wydział Organizacyjno-Prawny	— Nacz. Dr. Drążek-Drawicz J.
Wydział Ogólny	— Nacz. Robaczewski Antoni
Sekretarjat Ministra	— Nacz. Brzozowski Alojzy J.

Departament Polityczny — Sprawy: ogólno-polityczne, bezpieczeństwa i narodowościowe.

Dyrektor: Paciorkowski Jerzy.

Wydział Społeczno-Polityczny	— Nacz. Myśliński Mieczysław
Wydział Narodowościowy	— Nacz. Suchenek-Suchecki H.
Wydział Bezpieczeństwa	— Nacz. Żyborski Wacław

Departament Administracyjny — Orzecznictwo w I i II instancji w sprawach, nie przekazanych innym departamentom i biurom.

Dyrektor: Michałowski Stanisław:

Wydział Praw. Stanu Cywil i Ruchu lud.	— Nacz. Dr. Żymirski Juljusz
Wydział Porządku Publicznego	— Nacz. Adelstein Jerzy
Wydział Administracyjny	— Nacz. Czapiński Władysław
Centralne Biuro Filmowe	— Nacz. Relidzyński Józef

Departament Samorządu — Organizacja samorządu terytorjalnego, sprawy: finansów komunalnych i administracyjno-budowlane.

Dyrektor: Żbikowski Witold.

Wydział Administracji Samorządu	— Nacz. Podwiński Stanisław.
Wydział Finansów komunalnych	— Nacz. Kuncewicz Adam.
Wydział Komun. Polityki Gospodarczej	— Nacz. Hebrowski Antoni, radca.
Wydział Administracyjno - Budowlany	— Nacz. Szymkiewicz Gustaw.

Departament Techniczno-Budowlany — Sprawy: nadzoru budowlanego i zabudowania osiedli, osiedleńczo-mieszkaniowe, techniki budowlanej i sanitarnej, zarządu gmachów i placów państwowych.

Dyrektor: Inż. Stawiski Bronisław.

Wydział Zabudowania Osiedli	— p. o. Nacz. Inż. Kuncewicz Adam, radca
Wydział Techniki Budowlanej	— Nacz. Inż. Szanior Tadeusz
Wydział Zarządu Gmachów i Placów Państw.	— Nacz. Inż. Sunderland Rud.
Referat Techniki Sanitarnej	— p. o. Kier. Inż. Rudolf Zygmunt

Biuro Personalne. Sprawy: osobowe funkcjonarjuszów Ministerstwa oraz władz i urzędów podległych z wyjątkiem Policji Państwowej.

Dyrektor: inż. Kucharski Stanisław.

Referat Obowiązków i Praw	— Kier. ref. Jacuk Stefan
Referat Zmian Personalnych	— Kier. ref. Bernatowicz Zygmunt

Biuro Wojskowe. Sprawy: poborowe, mobilizacji i świadczeń wojennych, zasiłków wojskowych, związane z przysposobieniem wojskowem.

P. o. Dyrektora: Wyszyński Antoni.

Referat Ogólno-Wojskowy	— Kier. ref. Libkind-Lubodziecki Jerzy
Referat Mobiliz. i C. P. L. G. B.	— Kier. ref. Feist Włodzimierz
Referat Insp. - Org., Kontr. i Wyszkol. oraz W. F. i P. W.	— p. o. Kier. ref. Miński Józef.

Biuro Aprowizacyjne. Sprawy zaopatrzenia ludności w żywność i inne artykuły powszechnego użytku, mobilizacji gospodarczej.

Dyrektor: Dr. Igielski Piotr.

Referat Mobilizacji Żywności — p. o. Kier. ref. Śliwa Stanisław
Referat Produktów pochodzenia roślinnego — Kier. ref. Hubrich Karol
Referat Produktów pochodzenia zwierzęcego — Kier. ref. Vacat

Biuro Inspekcji. — Czuwanie zapomocą stałej i bezpośredniej kontroli objazdowej nad sprawnością organizacyjną oraz należytą działalnością podległych Ministerstwu Spraw Wewnętrznych władz i urzędów administracji ogólnej oraz samorządu terytorjalnego — pod kątem widzenia prawidłowości, celowości i oszczędności, jakoteż współdziałanie z Departamentami i Biurami przy wydawaniu odpowiednich zarządzeń.
Dyrektor: Jarecki Stanisław.

WŁADZE, URZĘDY I INSTYTUCJE SPECJALNE.

Policja Państwowa. (Dz. U. R. P. Nr. 110/34 poz. 976) jest jednolitym korpusem, zorganizowanym na wzór wojskowy. W zakresie:
bezpieczeństwa, spokoju i porządku publicznego — podlega rządowym władzom administracji ogólnej (Wojewodom, Kom. Rządu m. st. Warszawy, starostom powiatowym i grodzkim);
dochodzenia i ścigania przestępstw — jest organem wykonawczym władz sądowych i prokuratorskich;
organizacji i administracji wewnętrznej — podlega swoim policyjnym przełożonym.
Terytorjalna organizacja P. P. przystosowana jest do administracyjnego podziału Państwa na województwa i powiaty. Każde województwo tworzy Okrąg Wojewódzki (**Wojewódzka Komenda P. P.**) *) a każdy powiat — Obwód powiatowy (**Powiatowe Komendy P. P.**). W skład Obwodów pow. wchodzą **posterunki P. P.**, obejmujące jedną lub kilka gmin lub ich części oraz **Komisarjaty P. P.**, obejmujące większe miasta lub ich dzielnice.

Komenda Główna. Warszawa, ul. Nowy Świat Nr. 67. Organ pracy Komendanta Głównego w zakresie: organizacji i administracji wewnętrznej P. P., a w szczególności uzupełnienia, wyszkolenia, zaopatrzenia, dyscypliny, kontroli służbowej oraz przygotowania P. P. do jej zadań.

Komendant Główny: Gen. bryg. Zamorski Kordjan.
Zastępca Komend. Główn.: Geib Juljusz, nadinspektor.

Wydział I Organiz.-Administr.	— p. o. Stadler Karol, nadkomisarz
Wydział II Budżet.-Gospodarczy	— p. o. Kaufman Franciszek
Wydział III Personalny	— Wojtowicz Włodzimierz, inspektor
Wydział IV Centrala służby śledczej	— Sitkowski Antoni, inspektor
Wydział V Wyszkolenia	— p. o. Piątkiewicz Józef, inspektor.
Oficerowie Inspekcyjni	— Płotnicki J., insp.; Zieliński E., podinsp.

SZKOŁY.

Szkoła dla Oficerów Warszawa, ul. Krochmalna 56. Kształcenie ogólne fachowo-policyjne oficerów P. P. (Dz. U. M. S. Wewn. Nr. 14/35, poz. 71).

Normalna Szkoła Fachowa dla Szeregowych, Mosty Wielkie. Kształcenie ogólne fachowo-policyjne szeregowych P. P. (Dz. U. M. S. Wewn. 14/35 poz. 71).

Normalna Szkoła Fachowa dla Szeregowych, Sosnowiec, Kształcenie ogólne fachowo-policyjne szeregowych P. P. (Dz. U. M. S. Wewn. Nr. 14/35, poz. 71).

Rezerwa Szeregowych przy Komendzie Głównej, Żyrardów, ma na celu specjalne zadania służby bezpieczeństwa, a w szczególności czasowe wzmacnianie stanu liczebnego P. P. w poszczególnych województwach. (Dz. U. M. S. Wewn. Nr. 15/32, poz. 176).

*) Przy Wojewódzkich Komendach i Komendzie P. P. m. st. Warszawy funkcjonują urzędy śledcze; przy niektórych Powiatowych Komendach P. P. — wydziały śledcze.

Korpus Ochrony Pogranicza, ul. Chałubińskiego 3-b. Powołany do ochrony północno-wschodnich granic i pogranicza Rzeczypospolitej Polskiej pod względem skarbowym, politycznym, bezpieczeństwa publicznego.

Dowódca: gen. bryg. Kruszewski Jan.
Zastępca d-y: płk. dypl. Szyszko-Bohusz Zygmunt.

Szef Sztabu	— ppłk. dypl. Puszczyński Tadeusz
Zastępca Szefa Sztabu	— mjr. dypl. Gedroyć Olgierd

Główny Urząd Statystyczny, ul. Aleje Jerozolimskie 32. Zbiera, opracowuje i ogłasza wiadomości statystyczne o Polsce w celu: a) dostarczenia władzom publicznym danych niezbędnych w ich działalności; b) umożliwienia naukowego badania stosunków gospodarczych, społecznych i kulturalnych w Polsce. (Dz. U. R. P. Nr. 97/31 poz. 741 i M. P. Nr. 272/29 poz. 627).

Dyrektor: Szturm de Sztrem Edward
Wicedyrektor: Strzelecki Jan.

Rada Statystyczna	— Przew. Dyrektor G. U. S.
Komisja Dyscyplinarna	— Przew. Dr. Buławski Rajmund
Wydział Ogólny	— Kier. Kochański Kazimierz
Wydział Statystyki Ludności	— Nacz. Doc. Szulc Stefan
Wydział Statystyki Rolniczej	— Nacz. Brzeziński Stefan
Wydział Statystyki Przemysłowej	— Nacz. Kräutler Ignacy
Wydział Statyst. Handlu, Kred. i Komunik.	— Nacz. Przypkowski Mieczysław
Wydział Statystyki Społecznej	— Nacz. Szturm de Sztrem Tadeusz
Wydział Statyst. Adm. Publiczn. i Fin. Publ.	— Kier. Czernicki Karol
Biuro Powszechnych Spisów	— Kier. Heinrich Jerzy.

WŁADZE, URZĘDY I INSTYTUCJE LOKALNE.

Wojewódzkie i powiatowe władze administracji ogólnej (Dz. U. R. P. Nr. 110/34 poz. 976).

Wojewódzką władzą administracji ogólnej jest Wojewoda, a na obszarze m. st. Warszawy — Komisarz Rządu na m. st. Warszawę. Wojewoda stoi na czele województwa i podlega pod względem osobowym Ministrowi Spraw Wewnętrznych, a pod względem służbowym poszczególnym Ministrom, zależnie od rodzaju spraw, wchodzących w zakres jego działania. Wojewoda jest na obszarze województwa przedstawicielem Rządu i szefem administracji ogólnej, t. j. administracji spraw wewnętrznych, przemysłu i handlu z wyjątkiem administracji górniczej, probierczej, miar i morskiej, administracji rolnictwa i reform rolnych z wyjątkiem lasów państwowych, państwowych zakładów chowu koni i instytutów badawczo - naukowych, administracji opieki społecznej i pośrednictwa pracy, administracji dróg lądowych i wodnych oraz administracji spraw wyznaniowych, sztuki i kultury.

Szerszy zakres działania posiada Wojewoda śląski, który jest naczelnym organem administracji województwa śląskiego i któremu w tym zakresie podlega również administracja skarbowa i szkolna. (Dz. U. R. P. Nr. 73/20, poz. 497).

Wojewoda spełnia swe zadania przy pomocy urzędu wojewódzkiego oraz innych podległych mu na obszarze województwa władz, urzędów i organów.

Niektóre sprawy załatwiane są kolegjalnie przy udziale wojewódzkich ciał kolegjalnych.

Powiatową władzą administracji ogólnej jest starosta powiatowy, w miastach wymienionych w Dz. U. R. P. Nr. 41/32, poz. 408 — starosta grodzki i prezydent, w m. Gdyni — Komisarz Rządu (Dz. U. R. P. Nr. 95/32, poz. 823) a w m. Wejherowie starosta morski. W Katowicach, Chorzowie i Bielsku w woj. śląskiem: dyrektor policji (Dz. U. Śl. Nr. 15/23 poz. 97) i prezydent.

Starosta stoi na czele powiatu i podlega Wojewodzie. Starosta jest na obszarze powiatu przedstawicielem Rządu i szefem administracji ogólnej, t. j. działów administracji zespolonych w wojewódzkich władzach administracji ogólnej z wyjątkiem spraw, dla których istnieją na obszarze powiatu osobne władze i urzędy państwowe bezpośrednio podległe Wojewodzie.

Organem starosty jest starostwo, przy pomocy którego załatwia on sprawy, związane ze stanowiskiem starosty, jako reprezentanta Rządu, wynikające z funcji starosty, jako szefa administracji ogólnej w szczególności sprawy kierownictwa i nadzoru podległych władz, urzędów, instytucyj i organów oraz z zakresu administracji państwowej sprawy, które w myśl obowiązujących przepisów należą do zakresu działania starosty. Starostwo jako takie nie występuje na zewnątrz — tylko w imieniu starosty. Stałego zastępcę starosty wyznacza Wojewoda z pośród urzędników starostwa.

Podstawą organizacji pracy starostwa jest szczegółowy podział czynności na referaty, na czele których stoją referenci.

Referaty: Ogólny obejmuje sprawy wynikłe ze stanowiska starosty, jako reprezentanta Rządu; Organizacjny — sprawy ogólnego kierownictwa starostwa oraz władz, urzędów, instytucyj i organów podległych staroście oraz sprawy osobowe i wyszkolenia; Bezpieczeństwa — sprawy bezpieczeństwa, porządku publicznego i polityczne; Administracyjno-Prawny — sprawy ściśle administracyjne wymagające z reguły przygotowania prawniczego (np. wodne, przemysłowe, obywatelstwa, odbudowy i t. p.); Wojskowy — sprawy wojskowe, mobilizacyjne oraz wychowania fizycznego i przysposobienia wojskowego; Karno-Administracyjny — orzecznictwo i politykę karno - administracyjną; Opieki społecznej, Inwalidów Wojennych, oraz inne referaty fachowe.

Ekspozytura starostwa jest organem starosty, za pośrednictwem którego starosta załatwia pewne sprawy na oznaczonym obszarze powiatu. Na czele ekspozytury stoi kierownik ekspozytury.

Niektóre sprawy załatwiane są kolegjalnie przy udziale powiatowych ciał kolegjalnych.

WOJEWÓDZKIE CIAŁA KOLEGJALNE.

Rada Wojewódzka i Wydział Wojewódzki (Dz. U. R. P. Nr. 11/28 poz. 86 i Nr. 46/28 poz. 453).
Przewodniczący: Wojewoda.

Komisja Oszczędnościowo - Oddłużeniowa dla Samorządu (Dz. U. R. P. Nr. 72/35 poz. 456).
Przewodniczący: Wojewoda.

Wojewódzka Komisja Opieki Społecznej. (Dz. U. R. P. Nr. 29/28 poz. 267).
Przewodniczący: Wojewoda.

Wojewódzka Rada Funduszu Pracy (Dz. U. R. P. Nr. 94/34 poz. 849; M. P. Nr. 76/35 poz. 109).
Przewodniczący: Wojewoda.

Wojewódzka Komisja do Spraw Kolonij Letnich. (M. P. Nr. 178/30 poz. 272).
Przewodniczący: Wojewoda.

Wojewódzki Komitet Wychowania Fizycznego i Przysposobienia Wojskowego (M. P. Nr. 26/27 poz. 59).
Przewodniczący: Wojewoda.

Wojewódzka Komisja Pożyczkowa Odbudowy. (Dz. U. R. P. Nr. 9/24 poz. 131).
Przewodniczący: Wojewoda.

Wojewódzki Komitet do Spraw Młodzieży Wiejskiej. (Pismo Min. R. i R. R. z dn. 2/IV 34 r. Nr. O. R. II—2).
Przewodniczący: Urzędnik wyznaczony przez Wojewodę.

Wojewódzka Komisja do badania mąki i pieczywa (M. P. Nr. 126/29 poz. 313).
Przewodniczący: Wojewoda.

Wojewódzka Komisja dla ustalenia cen drzewa w związku z daniną lasową (Dz. U. R. P. Nr. 10/22 poz. 83).
Przewodniczący: Wojewoda.

Wojewódzka Komisja Oświaty Pozaszkolnej. (Dz. U. R. P. Nr. 11/28 poz. 86).
Przewodniczący: Wojewoda.

Komisja Specjalna do Rozstrzygania Skarg na Nakazy Inspektorów Pracy (Dz. U. R. P. Nr. 52/28 poz. 497).
Przewodniczący: Wojewoda.

Komisja Klasyfikacyjno - Szacunkowa dla opinjowania wykupywanych gruntów w związku z wykonaniem reformy rolnej. (Dz. U. R. P. Nr. 78/35 poz. 488 i Dz. U. M. R. i R. R. Nr. 10/35).
Przewodniczący: Wojewoda.

Wojewódzka Komisja Ziemska (Dz. U. R. P. Nr. 85/33 poz. 635 i Nr. 110/34 poz. 976).
Przewodniczący: Wojewoda.

Wojewódzki Komitet do Spraw Finansowo - Rolnych. (Dz. U. R. P. Nr. 50/32 poz. 472).
Przewodniczący: Wojewoda.

Wojewódzki Urząd Rozjemczy do spraw majątkowych posiadaczy gospodarstw wiejskich (Dz. U. R. P. Nr. 109/34 poz. 974 i Nr. 71/35 poz. 449).
Przewodniczący: Urzędnik mianowany przez Min. Sprawiedliwości.

Wojewódzka Rada Naprawy Ustroju Rolnego (Dz. U. R. Nr. 3/27 poz. 14).
Przewodniczący: Wojewoda.

Komisja Opinjodawcza dla spraw wyłaczeń gruntów przy wykonywaniu reformy rolnej (Dz. U. R. P. Nr. 38/27 poz. 340).
Przewodniczący: Urzędnik mianowany przez Min. R. i R. R.

Wojewódzka Komisja Turystyczna. (Reskr. Min. Rob. Publ. z dn. 5.VI.25 r. Nr. XI — 1614).
Przewodniczący: Wojewoda.

Wojewódzka Rada Wodna (Dz. U. R. P. Nr. 75/29 poz. 567).
Przewodniczący: Wojewoda.

Międzywojewódzki Komitet Ochrony Rzek przed zanieczyszczeniem.[1]). (Dz. U. Min. Spr. Wewn. Nr. 14/35 poz. 75).
Przewodniczący: Wojewoda.

Komisja Techniczna Rady Wojewódzkiej (Dz. U. R. P. Nr. 11/28 poz. 86).
Przewodniczący: Wojewoda.

Okręgowa Komisja Konserwatorska[2]) (Dz. U. R. P. Nr. 16/31, poz. 84).
Przewodniczący: Komisarz Rz. m. st. Warszawy.

Inwalidzka Komisja Odwoławcza (Dz. U. R. P. Nr. 5/33 poz. 31 i 32).
Przewodniczący: Wojewoda.

Sanitarna Komisja Rady Wojewódzkiej (Dz. U. R. P. Nr. 11/28 poz. 86).
Przewodniczący: Wojewoda.

Komisja Lekarska dla funkcjonarjuszów państwowych I inst. (Dz. U. R. P. Nr. 38/31 poz. 302).
Przewodniczący: Mianuje Min. Op. Społ.

Komisja Lekarska dla funkcjonarjuszów państwowych II inst. (Dz. U. R. P. Nr. 38/31 poz. 302).
Przewodniczący: Nacz. Wydz. Pracy, Op. Społ. i Zdrowia

---

1) Tylko w Krakowie, Poznaniu i Warszawie.
2) Na m. st. Warszawę i woj. łódzkie.

Komisja Lekarska Emerytalna I inst. (Dz. U. R. P. Nr. 38/31 poz. 302).
Przewodniczący: Urzędnik wyznaczony przez Wojewodę.

Komisja Lekarska Emerytalna II inst. (Dz. U. R. P. Nr. 38/31 poz. 302).
Przewodniczący: Nacz. Wydz. Pracy, Op. Społ. i Zdrowia

Komisja Rozpoznawcza przy Urzędzie Wojewódzkim dla spraw powszechnego obowiązku wojskowego (Dz. U. R. P. Nr. 83/34 poz. 757).
Przewodniczący: Urzędnik wyznaczony przez Wojewodę.

Komisja Szacunkowa w sprawach przejmowania na własność Państwa gruntów za niektóre należności pieniężne (Dz. U. R. P. Nr. 5/34 poz. 36).
Przewodniczący: Urzędnik wyznaczony przez Wojewodę.

Komisja Egzaminacyjna dla kandydatów na podkuwaczy. (Dz. U. R. P. Nr. 92/28 poz. 807).
Przewodniczący: Wojewódzki Inspektor Weterynaryjny.

Komisja Egzaminacyjna dla kandydatńw na kierowników pojazdów mechanicznych. (Dz. U. R. P. Nr. 41/28 poz. 396).
Przewodniczący: Urzędnik wyznaczony przez Wojewodę.

Komisja Egzaminacyjna dla mechaników kinematograficznych (Dz. U. R. P. Nr. 110/34 poz. 981).
Przewodniczący: Urzędnik wyznaczony przez Wojewodę.

Komisja Egzaminacyjna z języka polskiego dla kandydatów na rabinów i podrabinów. (Dz. U. R. P. Nr. 75/30 poz. 593).
Przewodniczący: Urzędnik wyznaczony przez Wojewodę.

Komisja Egzaminacyjna dla urzędników I, II i III kategorji (Dz. U. R. P. Nr. 6 poz. 48 i 49; 16/25 poz. 103; 60/25 poz. 424; 11/31 poz. 80).
Przewodniczący: Urzędnik wyznaczony przez Ministra Spr. Wewnętrznych.

Komisja Egzaminacyjna dla pielęgniarzy przy Urzędzie Wojewódzkim (Dz. U. R. P. Nr. 27/35 poz. 199).
Przewodniczący: Urzędnik wyznaczony przez Ministra Op. Społ.

Komisja Dyscyplinarna (Dz. U. R. P. Nr. 87/32 poz. 738 i 92/32 poz. 790).
Przewodniczący: Urzędnik wyznaczony przez Wojewodę.

POWIATOWE CIAŁA KOLEGJALNE.

Rada Powiatowa. (Dz. U. R. P. Nr. 35/33, poz. 294).
Przewodniczący: Starosta.

Wydział Powiatowy (Dz. U. R. P. Nr. 35/33, poz. 294)[1]).
Przewodniczący: Starosta (lub delegat Samorządu pow.).

Powiatowa Komisja Rolna. (Dz. Pr. P. P. Nr. 13/19 poz. 141).
Przewodniczący: Starosta.

Powiatowy Komitet Funduszu Pracy[2]) (Dz. U. R. P. Nr. 22/33 poz. 163 i M. P. Nr. 75/33 poz. 97).
Przewodniczący: Starosta.

Powiatowa Komisja Drogowa (Dz. Pr. P. P. Nr. 13/19 poz. 141 i Dz. U. R. P. Nr. 35/33 poz. 294).
Przewodniczący: Starosta.

Powiatowy Komitet Wychowania Fizycznego i Przysposobienia Wojskowego[3]) (M. P. Nr. 26/27, poz. 59).
Przewodniczący: Starosta.

Powiatowa Komisja Rewizyjna Wodna (Dz. U. R. P. Nr. 62/28 poz. 574).
Przewodniczący: Starosta.

---

[1]) W części górnośląskiej województwa śląskiego działalność Wydziału Powiatowego reguluje ustawa o ogólnej administracji kraju z dnia 30 lipca 1883 r. (Zb. U. Pr. str. 195).

[2]) W likwidacji.

[3]) W miastach wydzielonych — Miejski Kom. W. F. i P. W., któremu przewodniczy Prezydent Zarządu Miejskiego.

Powiatowa Komisja Oszczędnościowa (Dz. U. R. P. Nr. 91/32 poz. 777).
Przewodniczący: Wyznacza Wojewoda.

Powiatowy Komitet Pomocy Ofiarom Powodzi (Zarz. Min. Spr. Wewn. z dn. 19.VII. 34 r.).
Przewodniczący: Starosta.

Powiatowa Komisja Kulturalno-Oświatowa (Oświaty pozaszkolnej).
Przewodniczący: Starosta.

Powiatowa Komisja Poborowa*) (Dz. U. R. P. Nr. 83/34 poz. 757).
Przewodniczący: Starosta.

Inwalidzka Komisja Rewizyjno-Lekarska (Dz. U. R. P. Nr. 5/35 poz. 31).
Przewodniczący: Starosta.

Powiatowa Komisja Sanitarno-Obyczajowa (Dz. U.R.P. Nr. 78/22 poz. 715)
Przewodniczący: Starosta.

Powiatowa Komisja dla Walki z Alkoholizmem (Dz. U. R. P. Nr. 82/22 poz. 728; 73/31 poz. 595).
Przewodniczący: Starosta.

Powiatowa Komisja Szkolna (Szkół rolniczych).
Przewodniczący: Starosta.

Komisja Statystyki Rolnej.
Przewodniczący: Starosta.

Powiatowa Komisja Opieki Społecznej (Dz. U. R. P. Nr. 29/28 poz. 267).
Przewodniczący: Starosta.

Powiatowy Urząd Rozjemczy do spraw majątkowych posiadaczy gospodarstw miejskich (Dz. U. R. P. Nr. 3/35 poz. 21 i 22 i Nr. 71/35 poz. 449).
Przewodniczący: Mianuje Prezes Sądu Okr.

Powiatowa Komisja Przysposobienia Rolniczego)** (Dz. Pr. P. P. Nr. 13/19 poz. 141).
Przewodniczący: Wyznaczony przez Min. R. i R. R.

Komisja do badania cen przedmiotów powszechnego użytku (Dz. U. R. P. Nr. 82/32 poz. 722).
Przewodniczący: Starosta.

MIASTO STOŁECZNE WARSZAWA

stanowi odrębny okrąg administracyjny wojewódzki (Dz. Pr. P. P. Nr. 65/19 poz. 395 i Dz. U. R. P. Nr. 11/28 poz. 86).
Powierzchnia 12 468 ha, zaludnienie — 1,200.000, powiaty rządowe — 4.
Komisarjat Rządu na m. st. Warszawę.

Komisarz Rządu: Jaroszewicz Władysław.
Wicekomisarz Rządu: Jurgielewicz Kazimierz.

Wydział Ogólny	— Nacz. Radoliński Stefan
Oddział Budżetowo-Gospodarczy	— p. o. Kier. Chyliński Antoni
Wydział Społeczno-Polityczny	— Nacz. Lepkowski Jan
Oddział Społeczno-Polityczny	— p. o. Kier. Runge Tadeusz
Oddział Bezpieczeństwa Ogólnego	— p. o. Kier. Gajewski Jan
Oddział Prasowo-Widowiskowy	— p. o. Kier. Wysokiński Adam
Wydział Administracyjny	— Nacz. Tarnowski Tadeusz
Oddział Praw. Stanu Cywil. i Ruchu Lud.	— p. o. Kier. Skrzyński Jerzy
Oddział Aprowizacyjny	— p. o. Kier. Rysiakiewicz Tadeusz
Oddział Przemysłowy	— Kier. inż. Groberski Feliks
Wydział Wojskowy	— Nacz. Szczepanowski Józef
Oddział Poborowy	— p. o. Kier. Dalewski Jan
Oddział Mobilizacyjny	— p. o. Kier. Łojewski Stanisław
Wydział Opieki Społecznej	— Nacz. Wilczyński Stefan
Wydział Komunikac.-Budowl.	— Nacz. inż. Chovnowski Jan
Oddział Ruchu Drogowego	— Kier. Bukowski Henryk
Oddział Zarząd Gmachów i Plac. Państw.	— p. o. Kier. Tomczyk Emiljan
Konserwator Zabytków	— Inż. arch. Sawicki Tymoteusz
Wydział Zdrowia Publicznego	— Nacz. dr. Eberhardt Maksymiljan

*) W miastach wydzielonych Prezydent Zarządu Miejskiego.
**) Woj. łódzkie i nowogródzkie.

Inspektor Farmaceutyczny	— Nartowski Jan
Inspektor Weterynaryjny	— p. o. Lipkowski Jerzy
Biuro Funduszu Pracy	— Dyr. Grunwald Tadeusz

Starostwa Grodzkie:

Północno-Warszawskie, ul. Długa 31 — Starosta Wasylkiewicz Jan.
Śródmiejsko-Warszawskie, ul. Wiejska 16 — Starosta Miklaszewski Tadeusz.
Południowo-Warszawskie, ul. 6 Sierpnia 43 — Starosta Bartoszewicz Józef.
Prasko-Warszawskie, ul. Targowa 15 — Starosta Iszora Wacław.

Komenda P. P. m. st. Warszawy, ul. Senatorska 12.

Komendant: podinsp. Kozielowski Marjan Stefan.

Komisarjaty P. P. Starostwa Grodzkiego Warszawa - Północ: II — ul. Kapucyńska 19; III — ul. Nowolipki 53; IV — ul. Niska 10; V — ul. Lubeckiego 4; VII — ul. Krochmalna 56; XIX i XXII — ul. Wolska 147; XXVI — ul. Bytomska 4.
Komisarjaty P. P. Starostwa Grodzkiego Warszawa - Południe: VI — ul. Miedziana 5; VIII — ul. Śliska 52; XI — ul. Poznańska 13; XVI — ul. Puławska 53; XX — ul. Czerniakowska 88; XXIII — ul. Grójecka 26; Kolejowy I — Dworzec Główny.
Komisarjaty P. P. Starostwa Grodzkiego Warszawa - Śródmieście: — I — ul. Bednarska 7, IX — ul. Fabryczna 28; X — ul. Szpitalna 7; XIII — ul. Hoża 30.
Komisarjaty P. P. Starostwa Grodzkiego Warszawa - Praga: XIV — ul. Wileńska 11; XV — ul. Jagiellońska 9; XVII — ul. Grochowska 139; XVIII — ul. Toruńska 48; XXIV — ul. św. Wincentego 47, XXV — ul. Nadwiślańska 15; Kolejowy III — Dworzec Wileński; Rzeczny — Wybrzeże Helskie 64.

WOJEWÓDZTWO BIAŁOSTOCKIE.

Powierzchnia 32.134 km². Zaludnienie 1.643.485.
Podział dla celów administracji rządowej: powiatów grodzkich 1, powiatów 12.
Podział dla celów administracji samorządowej: powiatów 12, miast wydzielonych 4, miast niewydzielonych 40, gmin wiejskich 173.

Wojewoda — Pasławski Stefan.
Wicewojewoda — Zgrzebniok Alfons.

Urząd Wojewódzki w Białymstoku.

Wydział Ogólny:	— Nacz. Dr. Mellin Ignacy
Oddział Organizacyjny	— Kier.
Oddział Budżetowo-Gospodarczy	— Kier. Topolewski Aleksander
Oddział Administracyjno-Prawny	— Kier. Stoszko Mieczysław
Inspektor Starostw	— Twerdochlib Meliton
Wydział Społeczno-Polityczny	— Nacz. Bay Lubomir Józef
Odział Polityczno-Narodowościowy	— Kier. Krakowian Edmund
Oddział Bezp. i Porządku Publicznego	— Kier. Leńczewski Kazimierz
Wydział Samorządu	— Nacz. Kaczyński Stanisław
Wydział Wojskowy	— Nacz. Andrzeykowicz Witold
Wydział Roln. i Ref. Rolnych	— Nacz. Łączyński Stanisław
Oddział Rolnictwa	— Kier. Ciemnołoński Józef
Oddział Urządzeń Rolnych	— Kier. Krzyżanowski Wiktor
Oddział Finansowy	— Kier. Szmurło Michał
Oddział Pomiarów Rolnych	— Kier. Smólski Stefan
Oddział Wodno-Meljoracyjny	— Kier. inż. Modrzejewski Roman
Wojewódzki Insp. Ochr. Lasów	— Laskowski Zdzisław
Wojewódzki Inspektor Weterynar.	— Dr. Semschek Franciszek
Wydział Przemysłowy	— Nacz. inż. Malinowski Mieczysław
Wydział Pr., Opieki Społ. i Zdr.	— Nacz. Dr. Brodowicz Zygmunt
Oddział Pracy i Opieki Społecznej	— Kier. Komiński Mieczysław
Oddział Zdrowia	— Kier. Dr. Brodowicz Zygmunt
Wydział Komunikacyjno-Bud.	— Nacz. inż. Stankiewicz Mieczysław

Oddział Drogowy	— Kier. inż. Artychowski Mieczysław
Oddział Budowlany	— Kier. inż. Seredyński Józef
Konserwator Zabytków	— Dr. Kluss Józef

Władze, Urzędy i Instytucje specjalne.

Wojewódzkie Biuro Funduszu Pracy. Ekspozytura Biura F. P.— Grodno.
Dyrektor: Bac Stanisław.

Biuro do spraw finans.-roln.
Kierownik: Glinka Jan.

Weterynaryjna pracownia rozpoznawcza — patrz. Woj. Wileńskie.

Starostwa powiatowe i grodzkie:

	gmin wiejskich	gmin miejskich	Starosta:
Augustowskie	12	1	Ejchler Stefan
Białostockie	15	8	Szagon Karol
Białostockie grodzkie	—	1	Dr Świątkiewicz Józef
Bielskie-Bielsk Podlaski	16	6	Januszkiewicz Zdzisław
Grodzieńskie	21	5	Drożański Józef
Łomżyńskie	19	6	Syska Mieczysław
Ostrołęckie	14	1	Kulikowski Franciszek
Ostrowskie-Ostrów Maz.	11	2	Mikrowicz Franciszek
Sokólskie	12	3	Dr. Żak Józef
Suwalskie	17	2	Wojciechowski Antoni
Szczuczyńskie-Grajewo	10	3	Świechowski Stefan
Wołkowyskie	16	2	Malinowski Olgierd
Wysoko-Mazowieckie	10	4	Dr. Raczyński Tadeusz

Komenda Wojewódzka P. P. — Białystok.
Komendant: Inspektor Czyniowski Edmund Andrzej.

Komendy powiatowe: m. Białystok, Augustów, Białystok, Bielsk, Grajewo, Grodno, Łomża, Ostrów Maz., Ostrołęka, Sokółka, Suwałki, Wysokie Maz., Wołkowysk.

WOJEWÓDZTWO KIELECKIE.

Powierzchnia: 25.741 km². Zaludnienie 2.936.976.
Podział dla celów administracji rządowej: powiatów grodzkich 3, powiatów 17.
Podział dla celów administracji samorządowej: powiatów 17, miast wydzielonych 8, miast niewydzielonych 32, gmin wiejskich 313.
Wojewoda: dr. Dziadosz Władysław.
Wicewojewoda: Witkowski Lucjan.

Urząd Wojewódzki w Kielcach.

Wydział Ogólny	— Nacz. Dr. Winiarz Karol
Oddział Organizacyjny	— Kier.
Oddział Budżetowo - Gospodarczy	— Kier. Borowiecki Juljan
Oddział Administracyjno-Prawny	— Kierownik dr. Jaskólski Marjan
Inspektor Starostw	— Dr. Müller Roman
Wydział Społeczno - Polit.	— Nacz. Lutomski Wacław.
Oddział Polityczno-narodowościowy	— Kier. Kamiński Marjan
Oddział Bezp. i Porządku Publicznego	— Kier. dr. Dorosz Jan
Wydział Samorządu	— Nacz.
Oddział Administracji Samorządu	— Kier. Mandzij Michał
Oddział Finansów i Gospod. Komunalnej	— Kier. Motal Karol .
Inspektor Samorządu	— Buszek Stefan.
Oddział Aprowizacyjny	— p. o. Kier. Marcinkowski Stanisław.
Wydział Wojskowy	— Nacz. Jaśkiewicz Stefan.
Wydz. Roln. i Ref. Rolnych	— Nacz. inż. Sosnowski Bolesław.
Oddział Rolnictwa	— Kier. Nowolecki Władysław.
Oddział Urządzeń Rolnych	— Kier .Włoczewski Władysław
Oddział Finansowy	— Kier. Szafnicki Henryk.
Oddział Pomiarów Rolnych	— Kier. inż. Szczęsnowicz Stanisław.
Oddział Wodno-Meljoracyjny	— Kier. inż. Krajewski Stefan.
Inspektor Ochrony Lasów	— Fijałkiewicz Juljan.
Inspektor Weterynarji	— Płachecki Stefan.

Wydział Przemysłowy	— Nacz. Zagrodzki Eugenjusz.
Wydział Zdrowia	— Nacz. dr. Dziewulski Franciszek.
Wydział Pracy i Opieki Społ.	— Nacz. Zwoliński Franciszek.
Wydział Komun. - Budowl.	— Nacz. inż. Kług Kazimierz.
Oddział Drogowy	— Kier. inż. Pacławski Jan.
Oddział Budowlany	— Kier. inż. Blok - Kolanowski St.
Konserwator Zabytków	— Dr. Oleś Andrzej.

Władze, Urzędy i Instytucje specjalne.

Wojewódzkie Biuro Funduszu Pracy. Ekspozytury — Częstochowa, Zawiercie, Sosnowiec, Radom.

Dyrektor: Piwowoński Tadeusz.

Biuro do spraw finans.-roln.

Kierownik: Inż. Ślaski Ludwik.

Weteryn. pracownia rozpozn. — patrz Woj. Krakowskie.

Państw. Wytw. Mat. Drogow. Kamieniołomy - Zagnańsk.

Starostwa powiatowe i grodzkie:

	gmin wiejskich	gmin miejskich	Starosta
Będzińskie	9	3	Boxa Józef
Częstochowskie	21	2	Rogowski Bazyli
Częstochowskie grodzkie	—	1	p. o. Starosta powiatowy
Iłżeckie-Wierzbnik	21	2	Weiss Seweryn
Jędrzejowskie	15	1	Korniak Mateusz
Kieleckie	19	2	Porembalski Stanisław
Koneckie-Końskie	18	4	Mydlarz Stefan
Kozienickie	19	2	Kowalski Czesław
Miechowskie	24	3	Zaufall Jan
Olkuskie	14	2	Gliszczyński Stanisław
Opatowskie	25	2	Bołdok Wacław
Opoczyńskie	22	1	Brzostyński Czesław
Pińczowskie	20	3	Kulwieć Antoni
Radomskie	22	2	de Framecourt Jerzy
Radomskie grodzkie	—	1	p o. Starosta powiatowy
Sandomierskie	14	3	dr. Polanowski Leon
Sosnowieckie grodzkie	—	1	p. o. Boxa Józef
Stopnickie-Busko	25	2	Tarnogórski Feliks
Włoszczowskie	14	2	Wyszkowski Włodzim.
Zawierciańskie	15	1	Wardejn-Zagórski Tadeusz.

Komenda Wojewódzka P. P., Kielce.

Komendant: Inspektor Grabowski Czesław Paulin.

Komendy powiatowe: Będzin, Busk, Częstochowa, Jędrzejów, Kielce, Końskie, Kozienice, Miechów, Olkusz, Opatów, Opoczno, Pińczów, Radom, Sandomierz, Wierzbnik, Włoszczowa, Zawiercie.

WOJEWÓDZTWO KRAKOWSKIE.

Powierzchnia 17.448 km². Zaludnienie 2.296.842.

Podział dla celów administracji rządowej: powiatów grodzkich 1, powiatów 17.

Podział dla celów administracji samorządowej: powiatów 17, miast wydzielonych 3, miast niewydzielonych 44, gmin wiejskich 195.

Wojewoda: dr. Świtalski Kazimierz.
Wicewojewoda: dr. Małaszyński Piotr.

Urząd Wojewódzki w Krakowie.

Wydział Ogólny	— Naczelnik mgr. Żułkiewicz Cz.
Oddział Organizacyjny	— p. o. Kier.
Oddział Budżetowo - Gospodarczy	— Kier. Pokorny Bernard
Oddział Administracyjno-Prawny	— Kier. Nowicki Kazimierz
Inspektor Starostw	— Wittek Karol.
Wydział Społeczno - Polit.	— Nacz. p. o. Wolaniecki Andrzej.

Oddział Polityczno-narodowościowy	— Kier. Wolaniecki Andrzej.
Oddział Bezp. i Porządku Publicznego	— Kier. Sokołowski Józef.
Wydział Samorządu	— Nacz. Osiecki Ludwik.
Oddział Organizacji Samorządu	— Kier. Milanowicz Jan.
Oddział Finansów i Gospod. Komunalnej	— Kier. Nacz. Wydz. Sam.
Oddział Aprowizacyjny	— Kier.
Inspektor Samorządu	— Andruszkiewicz Ryszard.
Wydział Wojskowy	— Nacz. Siewiński Józef.
Wydz. Roln. i Ref. Rolnych	— Nacz. Eustachiewicz Kazimierz.
Oddział Rolnictwa	— Kier. Cygański Ignacy.
Oddział Urządzeń Rolnych	— Kier. dr. Curyło Jan.
Oddział Pomiarów Rolnych	— Kier. Gawlikowski Mieczysław.
Oddział Wodno-Meljoracyjny	— Kier. inż. Przybylski Stanisław.
Inspektor Ochrony Lasów	— Kopeć Stanisław.
Inspektor Weterynarji	— dr. Smoliński Stanisław.
Wydział Przem. i Handlu	— Nacz. inż. Hampel Jan.
Wydział Pracy i Opieki Sp.	— Kier. dr. Salak Bolesław.
Wydział Zdrowia	— Nacz. dr. Salak Bolesław.
Wydział Komun. - Budowlany	— Nacz. inż. Wąsowski Juljan.
Oddział Drogowy	— Kier. Praczyński Aleksander.
Oddział Budowlany	— Kier. inż. Mach Józef.
Konserwator Zabytków	— Inż. arch. Treter Bogdan.
Wydział Dróg Wodnych	— Nacz. inż. Bielawski Adam.
Oddział Ogólny	— Kier. vacat.
Oddział Regulacji Rzek	— Kier. inż. Pirgo Wiktor.
Oddz Nurtowo-Mech. i Bud. Sztucz. Dróg W.	— Kier. inż. Kritzler Henryk.

Komisja Egzaminacyjna dla oglądaczy mięsa pod względem włośni. (Dz. U. R. P. Nr. 62/28 poz. 575).

Przewodniczący: Wojewódzki Inspektor Weterynaryjny.

Komisja Egzaminacyjna dla techników dentystycznych (Dz. U. R. P. Nr 103/34 poz. 922).

Przewodniczący: Delegat Min. Op. Społ.

Władze, Urzędy i Instytucje specjalne.

Wojewódzkie Biuro Funduszu Pracy. Ekspozytury — Biała, Chrzanów, Nowy Sącz.

Dyrektor: Czarniecki Franciszek.

Biuro do spraw finansowo-rolnych.

Kierownik: Mikosz Jan.

Weterynaryjna pracownia rozpoznawcza obsługuje wojew.: krakowskie, kieleckie, śląskie i część lubelskiego (8 powiatów).

Kierownik: Guzek Władysław.

Państwowe Wytwórnie materjałów drogowych. Kamieniołomy: Inwałda, Kozy.

Państwowe zarządy wodne: w Żywcu: dla Soły z dopływami, dla Skawy z dopływami i dla budowy zakładu wodnego na Sole w Porąbce; w Krakowie: dla Wisły od ujścia Przemszy do ujścia Dunajca, dla Przemszy z dopływami, dla Małej Wisły z dopływami i dla kanału żeglugi na odcinku od Zagłębia Węglowego do Krakowa; w Tarnowie: dla Wisły od ujścia Dunajca do ujścia Brnia wraz z Dunajcem poniżej ujścia Łososiny i Nidą od Wiślicy w dół do ujścia jej do Wisły oraz dla Raby poniżej Myślenic z dopływami; w Nowym Sączu: dla Dunajca od ujścia Łososiny w górę z dopływami i dla Raby od Myślenic w górę z dopływami; w Sandomierzu: dla Wisły od ujścia Brnia do ujścia Kamiennej, dla Sanu poniżej ujścia Bukowej i Wisłoki poniżej Jasła.

Kierownictwo Budowy Zbiornika w Rożnowie — Kierownik inż. Śliwiński Ziemowit

Starostwa powiatowe i grodzkie:

	gmin wiejskich	gmin miejskich	Starosta
Białostockie-Biała Małop.	8	4	Dr. Alberti Stanisław
Bocheńskie	11	2	Strusiński Jan
Brzeskie-Brzesko	11	1	Baranowski Włodzimierz

	gmin wiejskich	gmin miejskich	Starosta
Chrzanowskie	10	3	Dr. Łęcki Mieczysław
Dąbrowskie	8	2	Sowiński Henryk
Gorlickie	11	2	dr. Klimow Romuald
Jasielskie	12	1	Marossanyi Juljusz
Krakowskie	19	2	Dr. Wnęk Władysław
Krakowskie grodzkie	—	1	Pałosz Władysław
Limanowskie	11	1	Malkowski Ludwik
Mieleckie	9	2	Szlichting Zygfryd
Myślenickie	10	3	Bassara Antoni
Nowosądeckie-Nowy Sącz	15	6	Dr. Łach Maciej
Nowotarskie-Nowy Targ	18	2	Głut Marjan
Ropczyckie	10	4	Siła-Nowicki Roman
Tarnowskie	10	2	Lissowski Mieczysław
Wadowickie	12	3	dr. Grzesik Franciszek
Żywieckie	10	2	Dr. Döllinger Zygmunt

Komenda Wojewódzka P. P., Kraków.
Komendant: Inspektor Walczak Henryk Michał.

Komendy powiatowe: m. Kraków, Biała, Bochnia, Brzesko, Chrzanów, Dąbrowa, Gorlice, Jasło, Kraków, Limanowa, Mielec, Myślenice, Nowy - Sącz, Nowy - Targ, Ropczyce, Tarnów, Wadowice, Żywiec.

WOJEWÓDZTWO LUBELSKIE.

Powierzchnia 31.123 km². Zaludnienie 2.467.266.
Podział dla celów administracji rządowej: powiatów grodzkich 1, powiatów 18.
Podział dla celów administracji samorządowej: powiatów 18, miast wydzielonych 4, miast niewydzielonych 29, gmin wiejskich 277.
Wojewoda — dr. Rożniecki Józef.
Wicewojewoda — Długocki Władysław.

Urząd Wojewódzki w Lublinie.

Wydział Ogólny	— Nacz. Dr. Grużewski Bolesław.
Oddział Organizacyjny	— Kier. Twardosz Andrzej.
Oddział Administracyjno-Prawny	— Kier. Nacz. Wydz. Ogólnego.
Oddział Budżetowo - Gospodarczy	— Kier. Frańczak Feliks.
Inspektor Starostw	— Woroszyński Roman.
Wydział Społeczno - Polit.	— Nacz. Dworak Andrzej.
Oddział Polityczno-narodowościowy	— Kier.
Oddział Bezp. i Porządku Publicznego	— Kier. Krüger Zygmunt.
Wydział Samorządu	— Nacz. Szaynowski Marjan.
Oddział Administracji Samorządu	— Kier. Filipowski Adam.
Oddział Finansów i Gospod. Komunalnej	— Kier. Nacz. Wydz. Samorządowego.
Oddział Aprowizacyjny	— Kier. Filipiński Józef.
Oddział Inspekcyjny	— Kier. Hacewicz Marjan.
Wydział Wojskowy	— Nacz. Dr. Chmielnikowski T.
Wydział Komunik. - Budowl.	— Nacz. inż. Jankowski K.
Oddział Drogowy	— Kier. inż. Skopiński Ludwik.
Oddział Budowlany	— Kier. inż. Piotrowski Stanisław.
Konserwator Zabytków	— Dr. Dutkiewicz Józef.
Zarząd Klinkierni Państwowej	— Kier. inż. Marynowski Jerzy.
Wydz. Roln. i Ref. Rolnych	— Nacz. Janiszewski Henryk.
Oddział Rolnictwa	— Kier. inż. Stachowicz Stanisław.
Oddział Urządzeń Rolnych	— Kier. Gunderman Rudolf.
Oddział Finansowy	— Kier. Gołowski Włodzimierz.
Oddział Pomiarów Rolnych	— Kier. inż. Guwarecki Feliks.
Oddział Wodno-Meljoracyjny	— Kier. inż. Szramowicz Stanisław.
Wojewódzki Inspektor Ochrony Lasów	— Szyszkowski Zygmunt.
Wojewódzki Inspektor Weterynarji	— Chybowski Wacław.
Wydział Pracy, Opieki i Zdr.	— Nacz. Dr. Danielski Jan.
Oddział Pracy i Opieki	— Kier. Korczyński Stanisław.
Oddział Zdrowia	— Kier. Dr. Danielski Jan.
Wydział Przemysłowy	— Nacz. Bolcewicz Jan.

Władze, Urzędy i Instytucje specjalne.

Wojewódzkie Biuro Funduszu Pracy. Ekspozytura — Siedlce.
Dyrektor: Stalewski Kazimierz.

Biuro do spraw finansowo-rolnych.
Kierownik: Inż. Śliwiński Zygmunt.

Weterynaryjna pracownia rozpoznawcza — patrz Woj. Krakowskie i Warszawskie.

Państwowe Wytwórnie materjałów drogowych. Klinkiernie: Białopole, Budy, Izbica (zarząd w Izbicy).

Starostwa powiatowe i grodzkie:

	gmin wiejskich	gmin miejskich	Starosta
Bialskie-Biała Podlaska	21	3	Modliński Stefan
Biłgorajskie	15	1	Szałowski Tadeusz
Chełmskie-Chełm Lubelski	13	1	Woronowicz Edward
Garwolińskie	19	2	Kałuba Włodzimierz
Hrubieszowskie	14	2	Marek Stanisław
Janowskie-Janów Lubelski	15	2	Weber Włodzimierz
Krasnostawskie	14	1	Kocuper Eugenjusz
Lubartowskie	14	2	Wąs Piotr
Lubelskie	16	—	Dr. Dańkowski Józef
Lubelskie grodzkie	—	1	Olearczyk Franciszek.
Łukowskie	17	3	Orłowski Gustaw
Puławskie	17	2	Dr. Lutman Mieczysław.
Radzyńskie	14	2	Banaszkiewicz Henryk
Siedleckie	22	3	Guliński Stanisław
Sokołowskie	12	1	Skalecki Stanisław.
Tomaszowskie	13	1	Dr. Wielanowski Kazimierz.
Węgrowskie	14	1	Wiszniewski Aleksander
Włodawskie	14	3	Suchecki Andrzej
Zamojskie	13	2	Zamecznik Leon

Komenda Wojewódzka P. P., Lublin.
Komendant: Podinspektor Izydorczyk Leon.

Komendy powiatowe: m. Lublin, Biała Podl., Biłgoraj, Chełm, Garwolin, Hrubieszów, Janów Lub., Krasnystaw, Lubartów, Lublin, Łuków, Puławy, Radzyń, Siedlce, Sokołów Podl., Tomaszów Lub., Węgrów, Włodawa, Zamość.

WOJEWÓDZTWO LWOWSKIE.

Powierzchnia 28.391 km². Zaludnienie 3.127.811.
Podział dla celów administracji rządowej: powiatów grodzkich 1, powiatów 26.
Podział dla celów administracji samorządowej: powiatów 26, miast wydzielonych 5, miast niewydzielonych 53, gmin wiejskich 252.
Wojewoda: Belina-Prażmowski Władysław.
Wicewojewoda — Sochański Marjan.

Urząd Wojewódzki we Lwowie.

Wydział Ogólny	— Nacz. Kwaśniewski Mikołaj
Oddział Organizacyjny	— Kier. Kuliczkowski Seweryn
Oddział Budżetowo - Gospodarczy	— Kier. dr. Bańkowski Jan
Oddział Administracyjno-Prawny	— Kier. Nacz. Wydz. Ogólnego
Inspektor Starostw	— Neuman Alfred
Wydział Społeczno - Polit.	— Nacz. Sambor Kazimierz
Oddział Polityczno-narodowościowy	— p. o. Kier. Kiljan Alfred
Oddział Bezp. i Porządku Publicznego	— p. o. Kier. Wehrstein Emil
Wydział Samorządu	— Nacz. Tejszerski Romuald
Oddział Administracji Samorządu	— Kier. dr. Gross Filip
Oddział Finansów i Gospod. Komunalnej	— Kier. Frankowski Roman
Oddział Aprowizacyjny	— Kier.
Inspektor Samorządu	— Aulich Artur

Wydział Wojskowy	— Nacz. Krzywoszyński J.
Wydz. Roln. i Ref. Rolnych	— Nacz. Gnatkowski Stefan
Oddział Rolnictwa	— Kier. inż. Nowicki Stanisław
Oddział Urządzeń Rolnych	— Kier. Majewski Artur
Oddział Pomiarów Rolnych	— Kier. Mikulski Michał
Oddział Wodno-Meljoracyjny	— Kier. inż. Barwiński Jan
Inspektor Ochrony Lasów	— Inż. Borek Józef
Inspektor Weterynarji	— Januszkowski Apolinary
Wydział Przemysłowy	— Nacz. Kasztelewicz Józef
Wydział Zdrowia	— Nacz. dr. Majewski Wacław
Wydz. Pracy, Op. Społ. i Zdrowia	— p. o. Nacz. dr. Szkodziński Fr.
Wydział Komun. - Budowl.	— Nacz. inż. Maliszewski Stan.
Oddział Wodny	— Kier. inż. Krasucki Loberat
Oddział Drogowy	— Kier. inż. Tołłoczko Wiktor
Oddział Budowlany	— Kier. inż. Welczer Bronisław
Konserwator Zabytków	— Dr. Hornung Zbigniew

Komisja Egzaminacyjna dla Inżynierów Cywilnych (Dz. U. Austr. Nr. 127 z 1914 r.).

Przewodniczący: Urzędnik wyznaczony przez Wojewodę.

Komisja Egzaminacyjna dla Kierowników Robotami Budowlanemi (Dz. U. R. P. Nr. 53/30 poz. 452).

Przewodniczący: Urzędnik wyznaczony przez Wojewodę.

Władze, Urzędy i Instytucje specjalne.

Wojewódzkie Biuro Funduszu Pracy. Ekspozytury: — Drohobycz, Przemyśl.

Dyrektor: Gajewski Stanisław.

Biuro do spraw finansowo - rolnych.

Kierownik: Siedlecki Stanisław.

Weterynaryjna Pracownia Rozpoznawcza obsługuje województwa: lwowskie, wołyńskie, tarnopolskie i stanisławowskie.

Kierownik — Grycz Edward.

Państwowe Zarządy Wodne: w Przemyślu: dla Sanu powyżej ujścia Wisłoki z dopływami; w Rzeszowie: dla Wisłoki poniżej ujścia Pielnicy, dla Wisłoki od Jasła z dopływami i Sanu od ujścia Wisłoki do ujścia Bukowej.

Starostwa powiatowe i grodzkie:

	gmin wiejskich	gmin miejskich	Starosta
Bobreckie-Bóbrka	10	2	Bernatowicz Stefan
Brzozowskie	7	1	Borysławski Leopold
Dobromilskie	11	2	Libucha Józef
Drohobyckie	12	2	Chmielewski Tadeusz
Gródeckie Jag.	8	2	Kassala Henryk
Jarosławskie	11	2	Frączkowski Franc.
Jaworowskie	8	2	Dr. Łoś Jerzy
Kolbuszowskie	7	2	Sienkiewicz Michał
Krośnieńskie	11	2	Stępień Kazimierz
Leskie	16	2	Dr. Gąsiorowski Roman
Lubaczowskie	9	2	Frankiewicz Roman
Lwowskie	14	3	Eckhardt Czesław
Lwowskie grodzkie	—	1	Protassewicz Kazim.
Łańcuckie	8	2	Bogusławski St. Robert
Mościskie	7	2	Dr. Pomiankowski Jan
Niżańskie-Nisko	8	2	Kisielewski Henryk
Przemyskie	13	1	Remiszewski Adam
Przeworskie	5	2	Petzelt Władysław
Rawskie Rus.	11	3	Hawrot Stanisław
Rudeckie	6	2	Sarnecki Jerzy
Rzeszowskie	11	5	Panglisz Mieczysław
Samborskie	13	2	Dr. Kaszubski Stanisław
Sanockie	8	2	Wagner Izydor
Sokalskie	8	2	Kostołowski Wojciech
Tarnobrzeskie	8	3	Len Tadeusz
Turczańskie	13	1	Dr. Doboszyński Eugenj.
Żółkiewskie	9	3	Emeryk Jan

Komenda Wojewódzka P. P., Lwów.
Komendant: Inspektor Goździewski Władysław.

Komendy powiatowe: m. Lwów, Bóbrka, Brzozów, Dobromil, Drohobycz, Gródek Jagielloński, Jarosław, Jaworów, Kolbuszowa, Krosno, Lesko, Lwów, Lubaczów, Łańcut, Mościska, Nisko, Przemyśl, Przeworsk, Rawa Ruska, Rudki, Rzeszów, Sambor, Sanok, Sokal, Tarnobrzeg, Turka, Żółkiew.

WOJEWÓDZTWO ŁÓDZKIE.

Powierzchnia 19.034 km². Zaludnienie 2.633.030.
Podział dla celów administracji rządowej: powiatów grodzkich 1, powiatów 12.
Podział dla celów administracji samorządowej: powiatów 12, miast wydzielonych 6, miast niewydzielonych 40, gmin wiejskich 232.
Wojewoda — Hauke-Nowak Aleksander.
Wicewojewoda — Potocki Antoni.

Urząd Wojewódzki w Łodzi.

Wydział Ogólny	— Nacz. Tymieniecki Aleks.
Oddział Organizacyjny	— Kier. Podobiński Kazimierz
Oddział Budżetowo - Gospodarczy	— Kier. Knapski Bolesław
Oddział Administracyjno-Prawny	— Kier.
Inspektor Starostw	— Bużański Mikołaj
Wydział Społeczno - Polit.	— Nacz. Kędzierski Roman
Oddział Polityczno-narodowościowy	— Kier. Berkowicz Leon
Oddział Bezp. i Porządku Publicznego	— Kier. Gidyński Marjan
Wydział Samorządu	— Nacz. Jellinek Józef
Oddział Administracji Samorządu	— Kier. dr. Petrus Franciszek
Oddział Finansów i Gospod. Komunalnej	
Oddział Aprowizacyjny	
Inspektor Związków Komunalnych	— Kozłowski Kazimierz
Wydział Wojskowy	— Nacz. Hawel Wiktor
Wydz. Roln. i Ref. Rolnych	— Nacz. Orłowski Ludwik J.
Oddział Rolnictwa	— Kier. Keller Ludwik
Oddział Urządzeń Rolnych	— Kier. Grąbczewski Mirosław
Oddział Finansowy	— Kier. Gajos Kazimierz
Oddział Pomiarów Rolnych	— Kier. Grabowski Wiktor
Oddział Wodno-Meljoracyjny	— Kier. inż. Kluźniak Kazimierz
Inspektor Ochrony Lasów	— Jasiński Władysław
Inspektor Weterynarji	— Bobiński Wacław
Wydział Przemysłowy	— Nacz inż. Piaskowski Józef
Wydział Zdrowia	— Nacz. dr. Skalski Stan.
Wydział Pracy i Op. Społ.	— p. o. Nacz. Janiszewski
Wydział Komun. - Budowl.	— Nacz. inż. Szczygieł Franc.
Oddział Drogowy	— Kier. inż. Kowalewski Jakób
Oddział Budowlany	— Kier. Porczyński Stanisław
Konserwator Zabytków	— Inż. arch. Sawicki Tymoteusz

Władze, Urzędy i Instytucje specjalne.

Wojewódzkie Biuro Funduszu Pracy. Ekspozytury: Kalisz, Pabjanice, Piotrków, Radomsko, Tomaszów Maz.
Dyrektor: Jagiełło Kazimierz.
Biuro do spraw finansowo - rolnych.
Kierownik: Inż. Keller Ludwik.
Weterynaryjna pracownia rozpoznawcza — patrz Woj. Poznańskie.

Starostwa powiatowe i grodzkie:

	gmin wiejskich	gmin miejskich	Starosta
Brzezińskie	15	4	Reindl Tadeusz
Kaliskie	20	3	Ostaszewski Henryk
Kolskie	13	3	Wilczyński Edward
Konińskie	26	8	Koczorowski Marjan St.
Łaskie	18	2	Rosicki Jerzy

	gmin wiejskich	gmin miejskich	Starosta
Łęczyckie	15	3	Dr. Pajdak Zygmunt
Łódzkie	16	5	Makowski Wincenty
Łódzkie grodzkie	—	1	Dr. Wrona Stanisław
Piotrkowskie	21	3	Strzemiński Ignacy
Radomszczańskie	25	2	Łabudzki Jan
Sieradzkie	19	5	Łazarski Kazimierz
Tureckie	19	3	Nożyński Stanisław
Wieluńskie	25	3	Niżankowski Tadeusz

Komenda Wojewódzka P. P., Łódź.

Komendant: Inspektor Dr. Torwiński Józef.

Komendy powiatowe: m. Łódź, Brzeziny, Kalisz, Koło, Konin, Łask, Łęczyca, Łódź, Piotrków, Radomsko, Sieradz, Turek, Wieluń.

WOJEWÓDZTWO NOWOGRÓDZKIE.

Powierzchnia 23.169 km². Zaludnienie 1.056. 780.
Podział dla celów administracji rządowej: powiatów 8.
Podział dla celów admnistracji samorządowej: powiatów 8, miast niewydzielonych 10, gmin wiejskich 87.

Wojewoda — Sokołowski Adam Ludwik, pułk. dypl.
Wicewojewoda — Mioduszewski Franciszek.

Urząd Wojewódzki w Nowogródku.

Wydział Ogólny	— Nacz. Strzyżowski Eug.
Oddział Organizacyjny	— Kier. Fiszbach Adolf
Oddział Budzetowo - Gospodarczy	— Kier. Czachowski Bronisław
Oddział Administracyjno-Prawny	— Kier. Nacz. Wydz. Ogólnego
Inspektor Starostw	— Milewicz Kazimierz
Wydział Społeczno - Polit.	— Nacz. Gajl-Kot Antoni
Oddział Polityczno-narodowościowy	— Kier. Borwicz Kazimierz
Oddział Bezp. i Porządku Publicznego	— Kier. Engman Grzegorz
Wydział Samorządu	— Nacz. Gaiasiewicz Celestyn
Oddział Administracji Samorządu	— Kier. Wierniewicz Wacław
Oddział Finansów i Gospod. Komunalnej	— Kier.
Oddział Aprowizacyjny	— Kier.
Inspektor Zw. Komun. i Kas Komun.	— Kaczyński Henryk
Wydział Wojskowy	— p. o. Nacz. Kaftański Henryk
Wydz. Roln. i Ref. Rolnych	— Nacz. Bokun Edward
Oddział Rolnictwa	— Kier. Krepski Juljan
Oddział Urządzeń Rolnych	— Kier. Krajewski Henryk
Oddział Finansowy	— Kier. Rymaszewski Hipolit
Oddział Pomiarów Rolnych	— Kier. inż. Zengbusz Józef
Oddział Wodno-Meljoracyjny	— Kier. Romański Józef
Inspektor Ochrony Lasów	— Kier. inż. Niedenthal Marjan
Inspektor Weterynarji	— Dr. Mockus Zygmunt
Wydz. Pracy, Op. Społ. i Zdrowia	— Nacz. dr. Błahuszewski L.
Oddział Pracy i Opieki Społecznej	— Kier. Osiński Saturnin
Oddział Zdrowia	— Kier. dr. Błahuszewski Ludwik
Wydział Komun. - Budowl.	— Nacz. inż. Bajkiewicz Jerzy
Oddział Drogowy	— Kier. inż. Staniewicz Jan
Oddział Budowlany	— Kier. inż. Tymiński Kazimierz
Konserwator Zabytków	— Dr. Piwocki Ksawery Franc.

Władze, Urzędy i Instytucje specjalne.

Wojewódzkie Biuro Funduszu Pracy.
Dyrektor: Dobrowolski Jan.

Biuro do spraw finansowo - rolnych.
Kierownik: Inż. Majewski Jan.

Weterynaryjna pracownia rozpoznawcza — patrz Woj. Wileńskie.

Starostwa powiatowe i grodzkie:

	gmin wiejskich	gmin miejskich	Starosta
Baranowickie	12	2	Wańkowicz Karol
Lidzkie	14	1	Dr. Czuszkiewicz Józef
Nieświeskie	8	2	Winczewski Antoni
Nowogródzkie	12	2	Siellawo Józef
Słonimskie	13	1	Kosłacz Edmund
Stołpeckie	8	1	Wierzbicki Włodzimierz
Szczuczyńskie	10	—	Kowalski Wacław
Wołożyńskie	10	—	Wiesiołowski Bronisław

Komenda Wojewódzka P. P., Nowogródek.
Komendant: Podinspektor Abczyński Ludwik.

Komendy powiatowe: Baranowicze, Lida, Nieśwież, Nowogródek, Słonim, Stołpce, Szczuczyn, Wołożyn.

WOJEWÓDZTWO POLESKIE.

Powierzchnia 36.825 km². Zaludnienie 1.131.359.
Podział dla celów administracji rządowej: powiatów 9.
Podział dla celów administracji samorządowej: powiatów 9, miast wydzielonych 2, miast niewydzielonych 10, gmin wiejskich 79.
Wojewoda — Kostek-Biernacki Wacław.
Wicewojewoda —

Urząd Wojewódzki w Brześciu n/B.

Wydział Ogólny	— Nacz. Dutkiewicz Franc.
Oddział Organizacyjny	— Kier. Oczkowski Mieczysław
Oddział Administracyjno-Prawny	— Kier. Nacz. Wydz. Ogólnego
Oddział Budżetowo - Gospodarczy	— Kier. Wysłouch Bolesław.
Inspektor Starostw	— Czernik Franciszek
Wydział Społeczno - Polit.	— Nacz Rolewicz Kazimierz
Oddział Polityczno-narodowościowy	— Kier. Małaczyński Mieczysław
Oddział Bezp. i Porządku Publicznego	— Kier. Tyczyński Adam
Oddział Wyznaniowy	— Kier. Kamienobrodzki Tadeusz
Wydział Samorządu	— Nacz. Sochacki Włodzimierz
Oddział Administracji Samorządu	— Kier. Michałowski Tadeusz
Oddział Finansów i Gospod. Komunalnej	— Kier. Sobótka Kazimierz
Inspektor Samorządu	
Oddział Aprowizacyjny	— Kier. Lechociński Stanisław
Wydział Wojskowy	— Nacz. Mancewicz Stanisław
Wydz. Roln. i Ref. Rolnych	— Nacz. Uszacki Mikołaj
Oddział Rolnictwa	— Kier. inż. Müller-Moliński Wacł.
Oddział Urządzeń Rolnych	— Kier. inż. Januszkiewicz Jan
Oddział Finansowy	— Kier. Mizerski Stanisław
Oddział Pomiarów Rolnych	— Kier. inż. Syrewicz Kazimierz
Oddział Wodno-Meljoracyjny	— Kier. Rembowski Jerzy
Inspektor Ochrony Lasów	— Inż. Jakóbowski Kazimierz
Inspektor Weterynarji	— Trojan Stanisław
Wydz. Pracy, Op. Społ. i Zdrowia	— Nacz. dr. Maciulewicz Edm.
Oddział Pracy i Opieki Społecznej	— Kier. Wochanka Bronisław
Oddział Zdrowia	— Kier. dr. Maciulewicz Edmund
Wydział Komun. - Budowl.	— Nacz. inż. Muszyński Jan
Oddział Drogowy	— Kier. inż. Walentowski Mikołaj
Oddział Budowlany	— Kier. inż. Sokołowski Kazimierz
Konserwator Zabytków	— Dr. Dutkiewicz Józef
Wydział Dróg Wodnych	— p. o. Nacz. inż. Ćmikiewicz Jan
Oddział Ogólny	— Kier. vacat
Oddział Regulacji Rzek	— p. o. Kier. Ihnatowicz Stefan
Oddział Nurtowo-Mechaniczny	— Kier. inż. Downarowicz Adam

Władze, Urzędy i Instytucje specjalne.

Wojewódzkie Biuro Funduszu Pracy.
Dyrektor: Wochanka Bronisław.

Biuro do spraw finansowo - rolnych.
Kierownik: Inż. Stankiewicz Tadeusz.

Weterynaryjna pracownia rozpozn. — patrz. Woj. Warszawskie.

Państwowe zarządy wodne: w Augustowie: dla Niemna od ujścia Szczary w dół do granicy Państwa, Czarnej Hańczy, tudzież kanału Augustowskiego i Biebrzy od miejscowości Ponarlice do ujścia do Narwi; w Słonimie: dla Niemna od miejscowości Stołpce do ujścia Szczary i dla Szczary ze spławnemi dopływami; w Pińsku: dla Prypeci i jej żeglowych i spławnych dopływów w granicach województwa poleskiego i dla kanału Ogińskiego; w Łucku: dla żeglowych i spławnych dopływów Prypeci w granicach województwa wołyńskiego; w Brześciu n/B.; dla skanalizowanego Muchawca, dla kanału Królewskiego z kanałami: Białozierskim, Orzechowskim i Turskim, dla Bugu od ujścia Warężanki do granicy województw poleskiego i białostockiego, tudzież dla Leśnej od rzeki Leśnej Lewej,dla Leśnej Lewej od miejscowości Wola.

Starostwa powiatowe i grodzkie:

	gmin wiejskich	gmin miejskich	Starosta
Brzeskie	15	3	Strowski Jerzy
Drohickie	9	—	Chitry Adam
Kobryńskie	11	1	Stefanus Erazm
Kosowskie	6	2	Kuroczycki Henryk
Koszyrskie	7	—	Łyszczkowski Kazimierz
Łunińieckie	6	1	Zbierański Czesław
Pińskie	12	1	Robakiewicz Zygmunt
Prużańskie	8	2	Chmielowski Stanisław
Stolińskie	5	2	Kintopf Henryk

Komenda Wojewódzka P. P. Brześć n/B.
Komendant: Podinspektor Małysa Władysław.

Komendy powiatowe: Brześć n/B., Drohiczyn, Kamień Koszyrski, Kobryń, Kosów, Łuniniec, Pińsk, Prużana, Stolin.

WOJEWÓDZTWO POMORSKIE.

Powierzchnia 16.386 km². Zaludnienie 1.086.259.
Podział dla celów administracji rządowej: powiatów grodzkich 3, powiatów 16.
Podział dla celów administracji samorządowej: powiatów 16, miast wydzielonych 3, miast niewydzielonych 32, gmin wiejskich 155.
Wojewoda — Kirtiklis Stefan.
Wicewojewoda — Starzyński Mieczysław.

Urząd Wojewódzki w Toruniu.

Wydział Ogólny	— Nacz. dr. Bogocz Dominik
Oddział Organizacyjny	— Kier. Wiśniewski Wład.
Oddział Budżetowo - Gospodarczy	— Kier. Drumsta Edward
Oddział Administracyjno-Prawny	— Kier Nacz. Wydz. Ogólnego
Inspektor Starostw	— Galotzy Zdzisław
Wydział Społeczno - Polit.	— Nacz. Szczepański Zygmunt
Oddział Polityczno-narodowościowy	— Kier. Walewski Roman
Oddział Bezp. i Porządku Publicznego	— Dziewulski Wład.
Wydział Samorządu	— Nacz. Zakrzewski Mikołaj
Oddział Administracji Samorządu	— Kier. Wysogląd Marjan
Oddział Finansów i Gospod. Komunalnej	— Kier. Nacz. Wydz.
Oddział Aprowizacyjny	— Kier
Inspektor Samorządu	— Dr. Banaś Aleksander
Wydział Wojskowy	— Nacz. Grzanka Wiktor
Wydz. Roln. i Ref. Rolnych	— Nacz. Ceceniowski Konst.
Oddział Rolnictwa	— Kier. Tollik Czesław
Oddział Urządzeń Rolnych	— Kier. inż. Wiśniewski Paweł
Oddział Finansowy	— Kier. Karcz Włodzimierz
Oddział Pomiarów Rolnych	— Kier. inż. Wiński Karol
Oddział Wodno-Meljoracyjny	— Kier. inż. Tyszka Zygmunt

Inspektor Ochrony Lasów	— Laudowicz Marjan
Inspektor Weterynarji	— Dr. Jakubowski Stefan
Wydział Przemysłowy	— Nacz. inż. Celichowski Stan.
Wydz. Pracy, Op. Społ. i Zdrowia	— Nacz. dr. Pietraszewski Stan
Oddział Pracy i Opieki Społecznej	— Kier. vacat.
Oddział Zdrowia	— Kier. dr. Pietraszewski Stanisław
Wydział Komun. - Budowl.	— Nacz. inż. Maćkowski Kaz.
Oddział Drogowy	— Kier. inż. Lewandowski Kaz.
Oddział Budowlany	— Kier. inż. Niekrasz Feliks
Konserwator Zabytków	— Dr. Dalbor Witold
Wydział Dróg Wodnych	— Nacz. inż. Born Artur
Oddział Ogólny	— Kier. inż. Kęcki Władysław
Oddział Regulacji Rzek	— Kier. vacat.
Oddział Nurtowo-Mechaniczny	— Kier. inż. Krigier Stefan

Władze, Urzędy i Instytucje specjalne.

Sąd Administracyjny.
Prezes: Słonowski Jan.

Wyższy Urząd Ubezpieczeń w Toruniu. Rozstrzyganie w charakterze pierwszej instancji odwołań w sprawach ubezpieczenia emerytalnego robotników, ubezpieczenia od wypadków, ubezpieczenia pracowników umysłowych oraz ostateczne rozstrzyganie w sprawach dotyczących obowiązku ubezpieczenia i wymiaru składek w ubezpieczeniu chorobowem na obszarze województwa (Dz. U. R. P. Nr. 106/27, poz. 911, Nr. 51/33, poz. 396, Nr. 95/34, poz. 855).
Przewodniczący: Dąbrowski Maksymiljan.

Wojewódzkie Biuro Funduszu Pracy. Ekspozytury: Gdynia, Gdynia — dla robotników portowych, Grudziądz, Tczew.
Dyrektor: Madeyski Marjan.

Biuro do spraw finansowo-rolnych.
Kierownik: Zieliński Jerzy.

Weterynaryjna pracownia rozpoznawcza — patrz Woj. Poznańskie.

Państwowe Zarządy Wodne: w Toruniu: dla Wisły od km. 684 do km 787 wraz z Drwęcą poniżej mostu kolejowego na linji Iłowo — Działdowo; w Chełmnie: dla Wisły od km. 787 do km. 849; w Tczewie: dla Wisły od km. 849 do km. 914 i do sprawowania opieki nad wałami w nizinie Kwidzyńskiej.

Komisja Rozdzielcza do obrotu produktami spożywczemi z W. M. Gdańskiem (M. P. Nr. 19/35 poz. 28).
Przewodniczący: vacat.

Starostwa powiatowe i grodzkie:

	gmin wiejskich	gmin miejskich	Starosta
Brodnickie	12	1	Galusiński Mieczysław
Chełmińskie - Chełmno	11	1	Biały Bronisław
Chojnickie	9	2	Lipski Tadeusz
Działdowskie	8	2	Horwath Wład.
Kom. Rządu w Gdyni	—	1	Komisarz — Sokół Franc.
Grudziądzkie	7	2	vacat
Grudziądzkie grodzkie	—	1	vacat
Kartuskie	12	1	Czarnocki Jerzy
Kościerskie	8	2	Turowski Marjan Adam
Lubawskie - Nowe Miasto	11	2	Dr. Tomczyński Wojciech
Morskie - Wejherowo	13	2	Wendorff Stefan
Sempoleńskie	6	3	Ornass Jan
Starogardzkie	9	2	Dr. Cichowski Andrzej
Świeckie	14	3	Krawczyk Stan.
Tczewskie	9	2	Muchniewski Zygmunt
Toruńskie	10	2	Skórewicz Ludomir
Toruńskie grodzkie	—	1	p. o. Starosta powiatowy
Tucholskie	8	1	Hryniewski Jerzy
Wąbrzeskie	9	3	Kalkstein Zygmunt

Komenda Wojewódzka P. P., Toruń.
Komendant: Inspektor mgr. Nowodworski Adam Wiktor.

Komendy powiatowe: m. Toruń, m. Grudziądz, m. Gdynia, Brodnica, Chełmno, Chojnice, Działdowo, Grudziądz, Kartuzy, Kościerzyna, Nowe Miasto, Sępolno, Starogard, Świecie, Tczew, Toruń, Tuchola, Wąbrzeźno, Wejherowo.

WOJEWÓDZTWO POZNAŃSKIE.

Powierzchnia 26.528 km². Zaludnienie 2.113.783.
Podział dla celów administracji rządowej: powiatów grodzkich 4; powiatów 27.
Podział dla celów administracji samorządowej: powiatów 27, miast wydzielonych 4; miast niewydzielonych 93; gmin wiejskich 205.
Wojewoda — Maruszewski Artur.
Wicewojewoda — Walicki Tadeusz.

Urząd Wojewódzki w Poznaniu.

Wydział Ogólny	— Nacz. dr. Zieliński Stan.
Oddział Organizacyjny	— Kier. Ciemniewski Tadeusz
Oddział Budżetowo - Gospodarczy	— Kier. Kiełczewski Wacław
Oddział Administracyjno-Prawny	— Kier. Chmielowski Kazimierz
Inspektor Starostw	— Put Stanisław
Wydział Społeczno - Polit.	— Kier. Żwirski Wacław
Oddział Polityczno-narodowościowy	— Kier. Woźniak Tadeusz
Oddział Bezp. i Porządku Publicznego	— Kier. Kaysiewicz Henryk
Wydział Samorządu	— Nacz. Trzciński Aleksander
Oddział Administracji Samorządu	— Kier. Skalski Józef
Oddział Finansów i Gospod. Komunalnej	— Kier. Nikodemski Jan
Inspektor Samorządu	— Nacz. Wydz.
Wydział Wojskowy	— Nacz. Błażewicz Wład.
Wydz. Roln. i Ref. Rolnych	— Nacz. inż. Strzeszewski Adam
Oddział Rolnictwa	— Kier. Łoskowski Władysław
Oddział Urządzeń Rolnych	— Kier. Kęszycki Janusz
Oddział Finansowy	— Kier. dr. Jaśkiewicz Tadeusz
Oddział Pomiarów Rolnych	— Kier. inż. Szuszkiewicz Karol
Oddział Wodno-Meljoracyjny	— Kier. inż. Jankowski Władysław
Inspektor Ochrony Lasów	— Bartz Edward
Inspektor Weterynarji	— Dr. Krygier Maksymiljan
Wydział Przemysłowy	— Nacz. dr. Hempowicz Fr.
Wydział Zdrowia	— Nacz. dr. Zaroski Józef
Wydział Pracy, Op. Społ.	— Nacz. mgr. pr. Rakowski Miecz.
Wydział Komun. - Budowl.	— Nacz. inz. Zakrzewski Bern.
Oddział Wodny	— Kier. inż. Ulkowski Mieczysław
Oddział Drogowy	— Kier. inż. Trampler Józef
Oddział Budowlany	— Kier. Chmielewski Eustachy
Konserwator Zabytków	— Dr. Dalbor Witold

Władze, Urzędy i Instytucje specjalne.

Sąd Administracyjny.
Prezes: Dr. Mrawinczyc Saturnin Witold.

Wyższy Urząd Ubezpieczeń w Poznaniu — patrz Woj. Pomorskie.
Przewodniczący: dr. Janiszewski Kazimierz.

Wojewódzkie Biuro Funduszu Pracy — Ekspozytury: Bydgoszcz, Gniezno, Ostrów Wlkp.
Dyrektor: Konieczny Wacław.

Biuro do spraw finansowo-rolnych.
Kierownik: inż. Okoniewski W.

Weterynaryjna pracownia rozpoznawcza w Bydgoszczy obsługuje województwa: poznańskie, pomorskie, łódzkie i część warszawskiego (7 powiatów).
Kierownik: Gołaszewski Henryk.

Państwowe Zarządy Wodne: w Koninie: dla Warty od Działoszyna do ujścia Prosny; w Poznaniu: dla Warty od ujścia Prosny do granic Państwa i dla Prosny od Kalisza w dół rzeki; — w Czarnkowie: dla Noteci od granicy Państwa do ujścia Głdy i dla granicznego odcinka Głdy; w Bydgoszczy: dla Noteci powyżej ujścia Głdy i dla kanału Bydgoskiego, skanalizowanej Brdy, kanału Górno-Noteckiego z jeziorami i odnogami, stanowiącemi drogi wodne górno-noteckie.

Starostwa powiatowe i grodzkie:

	gmin wiejskich	gmin miejskich	Starosta
Bydgoskie	10	3	Stefanicki Michał
Bydgoskie grodzkie	—	1	p. o. Starosta powiatowy
Chodzieskie	6	4	Siekierzyński Kazimierz
Czarnkowskie	5	2	Stępiński Wacław
Gnieźnieńskie	9	3	Suski Juljan
Gnieźnieńskie grodzkie	—	1	p. o. Starosta powiatowy
Gostyńskie	6	3	Wolfarth Juljusz
Inowrocławskie	6	1	Wilczek Romuald
Inowrocławskie grodzkie	—	1	p. o. Starosta powiatowy
Jarocińskie	8	3	Rożankowski Jan
Kępińskie	12	4	Dąbrowiecki Nicefor
Kościańskie	10	5	Karpiński Tadeusz
Krotoszyńskie	8	6	Wilimowski Tadeusz
Leszneńskie	7	3	Świątkowski Rudolf
Międzychodzkie	5	2	Zenkteler Stanisław
Mogileńskie	9	5	Boguszewski Stefan
Nowotomyskie	9	6	Skoczeń Ignacy
Obornickie	5	3	Kozłowski Jan
Ostrowskie - Ostrów Wlkp.	12	4	Dr. Ekkert Józef
Poznańskie	11	3	Dr. Jerzykowski Zbigniew
Poznańskie grodzkie	—	1	Bożydar-Podhorodeński M.
Rawickie	5	5	Dr. Łoboś Stanisław
Szamotulskie	10	4	Narajewski Adam
Szubińskie	7	4	Dąbrowski Józef
Średzkie	7	2	Niedziałkowski Jerzy
Śremskie	6	5	Kryzkiewicz Jan
Węgrowieckie	7	3	Zenkteler Edm.
Wolsztyńskie	6	2	Kaczorowski Józef
Wrzesińskie	5	2	Kowalewski Zygmunt
Wyrzyskie	7	6	Muzyczka Ludwik
Żnińskie	7	2	Wujek Ignacy

Komenda Wojewódzka P. P., Poznań.
Komendant: Podinspektor Sawicki Jan Stanisław.

Komendy powiatowe: m. Poznań, m. Bydgoszcz, Bydgoszcz, Chodzież, Czarnków, Gniezno, Gostyń, Inowrocław, Jarocin, Krotoszyn, Kępno, Kościana, Leszno, Międzychów, Mogilno, Nowy Tomyśl, Ostrów, Wlkp., Oborniki, Poznań, Rawicz, Środa, Szamotuły, Śrem, Szubin, Wągrowiec, Wyrzysk, Wolsztyn, Września, Żnin.

WOJEWÓDZTWO STANISŁAWOWSKIE.

Powierzchnia 16.909 klm². Zaludnienie 1.476.538.
Podział dla celów administracji rządowej: powiatów 12.
Podział dla celów administracji samorządowej: powiatów 12, miast wydzielonych 3, niewydzielonych 25, gmin wiejskich 119.

Wojewoda — Jagodziński Zygmunt.
Wicewojewoda — Kaczmarczyk Alojzy.

Urząd Wojewódzki w Stanisławowie.

Wydział Ogólny	— Nacz.
Oddział Organizacyjny	— Kier. Rappé Mieczysław
Oddział Budżetowo - Gospodarczy	— Kier. Faust Faustyn
Oddział Administracyjno-Prawny	— Kier. Kochański Leon
Inspektor Starostw	— Dr. Unger Ludwik
Wydział Społeczno - Polit.	— Nacz. Bruniewski Tad.
Oddział Polityczno-narodowościowy	— Kier. Kułakowski Franc.
Oddział Bezp. i Porządku Publicznego	— Kier. Piątek Franciszek
Wydział Samorządu	— Nacz. Kühn Kazimierz
Oddział Administracji Samorządu	— Kier.
Oddział Finansów i Gospod. Komunalnej	— Kier. Duszniak Stanisław
Oddział Aprowizacyjny	
Inspektor Związków Komunalnych	— Typiak Piotr
Wydział Wojskowy	— Nacz. Dyńko Tadeusz
Wydz. Roln. i Ref. Rolnych	— Nacz. Bulanda Józef
Oddział Rolnictwa	— Kier. inż. Januszewicz Witold
Oddział Urządzeń Rolnych	— Kier. Kasztelewicz Tadeusz
Oddział Pomiarów Rolnych	— Kier. Rożałowski Ludwik
Samodzielny Referat Wodno-Melj.	— Kier. inż. Matras Wiktor
Inspektor Ochrony Lasów	— Inż. Dedeszko-Wierciński Wacł.
Inspektor Weterynarji	— Nowak Jan
Wydz. Pracy, Op. Społ. i Zdrowia	— Nacz. dr. Krysiński Andrzej
Oddział Pracy i Opieki Społecznej	— Kier. Kostecki Feliks
Oddział Zdrowia	— Kier. dr. Krysiński Andrzej
Wydział Komun. - Budowl.	— Nacz. inż. Tyrała Jan
Oddział Wodny	— Kier. inż. Kuźmin Józef
Oddział Drogowy	— Kier. inż. Swoboda Jan
Oddział Budowlany	— Kier.
Konserwator Zabytków	— Dr. Hornung Zbigniew

Władze, Urzędy i Instytucje specjalne.

Wojewódzkie Biuro Funduszu Pracy.

Dyrektor: Inż. Gruca Ignacy.

Biuro do spraw finansowo - rolnych.

Kierownik: inż. Burzyński Stanisław.

Weterynaryjna pracownia rozpoznawcza — patrz. Woj. Lwowskie.

Państwowe Zarządy Wodne: w Kołomyi: dla Prutu i Czeremoszu z dopływami: w Stanisławowie: dla Dniestru od ujścia Świcy do granicy Państwa z Łomnicą i jej dopływami, obiema Bystrzycami i ich dopływami; w Stryju: dla Stryja i Świcy z dopływami oraz dla Dniestru od ujścia Świcy w górę wraz z dopływami.

Starostwa powiatowe i grodzkie:

	gmin wiejskich	gmin miejskich	Starosta
Dolińskie	11	3	Szacherski Zygmunt
Horodeńskie	7	1	Skrzyński Edward
Kałuskie	8	1	Grodyński Stanisław
Kołomyjskie	14	2	Wimmer Józef
Kossowskie	8	2	Staniewicz Stan.
Nadwórniańskie	14	2	Wolski Stefan
Rohatyńskie	11	3	Dr. Janecki Gustaw
Stanisławowskie	11	3	Pajączkowski Antoni
Stryjskie	13	2	Harmata Stanisław
Śniatyńskie	7	3	Wieser Jan
Tłumackie	9	2	Skłodowski Wład.
Żydaczowskie	6	4	Gallas Leon

Komenda Wojewódzka P. P., Stanisławów.

Komendant: Podinspektor Konopka Eugeniusz Roman.

Komendy powiatowe: Dolina, Horodenka, Kałusz, Kołomyja, Kosów, Nadwórna, Rohatyn, Śniatyń, Stanisławów, Stryj, Tłumacz, Żydaczów.

WOJEWÓDZTWO TARNOPOLSKIE.

Powierzchnia 16.332 km². Zaludnienie 1.603.313.
Podział dla celów administracji rządowej: powiatów 17.
Podział dla celów administracji samorządowej: powiatów 17, miast wydzielonych 1, miast niewydzielonych 35, gmin wiejskich 168.

p. o. Wojewody — Gintowt-Dziewałtowski Kazimierz.
Wicewojewoda — Niepokoyczycki Hipolit.

Urząd Wojewódzki w Tarnopolu.

Wydział Ogólny	— Nacz. dr. Laniewski Ludwik
Oddział Organizacyjny	— Kier.
Oddział Budżetowo - Gospodarczy	— Kier. Brzozowski Franciszek
Oddział Administracyjno-Prawny	— Kier. Skałkowski Aleksander
Inspektor Starostw	— Sardecki Władysław Norbert
Wydział Społeczno - Polit.	— Nacz. p. o. Klimczak Wład.
Oddział Polityczno-narodowościowy	— Kier. Klimczak Władysław
Oddział Bezp. i Porządku Publicznego	— Kier. Koszykowski Piotr
Wydział Samorządu	— Nacz. dr. Serafin Marcin
Oddział Administracji Samorządu	— Kier. dr. Reaubourg Henryk
Oddział Finansów i Gospod. Komunalnej	— Kier.
Inspektor Samorządu	— Chmarzyński Witold
Wydział Wojskowy	— Nacz. Kopeć Eugenjusz
Wydz. Roln. i Ref. Rolnych	— Nacz. inż. Juszczyk Józef
Oddział Rolnictwa	— p. o. Kier. inż. de Nisau Tadeusz
Oddział Urządzeń Rolnych	— Kier. inż. Żmigrodzki Kazimierz
Oddział Pomiarów Rolnych	— Kier. inż. Chmielecki Jan
Samodzielny Referat Wodno-Melj.	— Kier. inż. Paar Kornel
Inspektor Ochrony Lasów	— Inż. Adamowicz Stanisław
Inspektor Weterynarji	— Kraus Stanisław
Wydz. Pracy, Op. Społ. i Zdrowia	— Nacz. dr. Kujawski Cz.
Oddział Pracy i Opieki Społecznej	— Kier. Strusiński Juljusz
Oddział Zdrowia	— Kier. dr. Kujawski Czesław
Wydział Komun. - Budowl.	— Nacz. inż. Burgielski Władysław
Oddział Drogowy	— Kier. inż. Przeworski Franciszek
Oddział Budowlany	— Kier. inż. Smoluchowski Agenor
Konserwator Zabytków	— Dr. Hornung Zbigniew

Władze, Urzędy i Instytucje specjalne.

Wojewódzkie Biuro Funduszu Pracy.

Dyrektor: Inż. Krzyżak Kazimierz.

Biuro do spraw finansowo-rolnych.

p. o. Kierownika: Gołębiowski Władysław.

Weterynaryjna pracownia rozpoznawcza — patrz Woj. Lwowskie.

Starostwa powiatowe i grodzkie:

	gmin wiejskich	gmin miejskich	Starosta
Borszczowskie	14	3	Wasiewicz Jan
Brodzkie	8	1	Dr. Kaczkowski Jan
Brzeżańskie	9	2	Wovciechowski Karol
Buczackie	11	3	Fedorowicz-Jackowski A.
Czortkowskie	10	1	Muszyński Jerzy
Kamioneckie-Kamionka Str.	8	2	Kulpiński Robert
Konvczynieckie	9	2	Grodecki Piotr
Podhajeckie	12	1	
Przemyślańskie	9	2	Grodowski Mieczysław
Radziechowskie	9	2	Michalski Bronisław
Skałackie	10	3	Suchorski Jerzy
Tarnopolskie	15	2	Malicki Tomasz
Trembowelskie	8	2	Schreiber Ludwik
Zaleszczyckie	8	2	Krzyżanowski Józef
Zbaraskie	9	1	Ring Kazimierz
Zborowskie	7	3	Kocół Alfred
Złoczowskie	12	3	Płachta Jan

Komenda Wojewódzka P. P., Tarnopol.

Komendant: Podinspektor Misiewicz Jan.

Komendy powiatowe: Borszczów, Brody, Brzeżany, Buczacz, Czortków, Kamionka Strumiłowa, Kopyczyńce, Podhajce, Przemyślany, Radziechów, Skałat, Tarnopol, Trembowla, Zaleszczyki, Zbaraż, Zborów, Złoczów.

WOJEWÓDZTWO WARSZAWSKIE.

Powierzchnia 29.338 km². Zaludnienie 2.530.673.
Podział dla celów administracji rządowej: powiatów 23.
Podział dla celów administracji samorządowej: powiatów 23, miast wydzielonych 4, miast niewydzielonych 36, gmin wiejskich 303.

Wojewoda — dr. Nakoniecznikow-Klukowski Bronisław.
Wicewojewoda — Godlewski Franciszek.

Urząd Wojewódzki w Warszawie.

Wydział Ogólny	— Nacz. Marczewski Antoni
Oddział Organizacyjny	— Kier. Więckowski Kazimierz
Oddział Administracyjno-Prawny	— Kier. vacat
Oddział Budżetowo - Gospodarczy	— Kier. Berkan Bolesław
Inspektor Starostw	— Tomaszewicz Stanisław
Wydział Społeczno - Polit.	— Nacz. p. o. Czekalski Piotr
Oddział Polityczno-narodowościowy	— Kier. Czekalski Piotr
Oddział Bezp. i Porządku Publicznego	— Kier. Jeziorański Stanisław
Wydział Samorządu	— Nacz. Przybyszewski Józef
Oddział Administracji Komunalnej	— Kier. Przybyszewski Józef
Oddział Finansów i Gospod. Komunalnej	— Kier. Gierlicki Ludwik
Oddział Aprowizacyjny	— Zaczyński Zdzisław
Inspektor Samorządu	— Eytner Tadeusz
Wydział Wojskowy	— Nacz. Terlecki Michał
Wydz. Roln. i Ref. Rolnych	— Nacz. inż. Kiedrzyński M.
Oddział Rolnictwa	— Kier. inż. Pasella Zygmunt
Oddział Urządzeń Rolnych	— Kier. Maciszewski Wacław
Oddział Finansowy	— Kier. Przybyszewski Bogumił
Oddział Pomiarów Rolnych	— Kier. inż. Sienkiewicz Józef
Oddział Wodno-Melioracyjny	— Kier. inż. Sikorski Ludomir
Inspektor Ochrony Lasów	— Bieńkowski Leonard
Inspektor Weterynarji	— Peski Marek
Wydział Przemysłowy	— Kier. Rudniewski W., radca
Wydział Zdrowia	— Nacz. dr. Żmigród Bol.
Wydział Pracy i Op. Społ.	— Nacz. Mitarnowski Franc.
Wydział Komun. - Budowl.	— Nacz. inż. Trybiński Wład.
Oddział Drogowy	— Kier. inż. Borowski Leon
Oddział Budowlany	— Kier. Surwille Mieczysław
Konserwator Zabytków	— Dr. Kluss Józef
Wydział Dróg Wodnych	— Nacz. inż. Rodowicz Kaz.
Oddział Ogólny	— Kier. vacat
Oddział Regulacji Rzek	— Kier. inż. Langer Mieczysław
Oddział Nurtowo-Mechaniczny	— p. o. Kier. inż. Sokołowski Stan.

Władze, Urzędy i Instytucje specjalne.

Wojewódzkie Biuro Funduszu Pracy. Ekspozytury: Płock, Włocławek, Żyrardów.

Dyrektor: Janik Jan.

Biuro do spraw finansowo - rolnych.

Kierownik: Inż. Zoll Fryderyk.

Weterynaryjna pracownia rozpoznawcza w Warszawie obsługuje województwa: poleskie, część warszawskiego, (16 powiatów) i część lubelskiego (10 powiatów).

Kierownik: Szymanowski Zygmunt.

Państwowe Zarządy Wodne: w Puławach: dla Wisły od ujścia Kamiennej do ujścia Radomki i dla Wieprza od miejscowości Krasnystaw: w Warszawie: dla Wisły poniżej miejscowości Koniecpola; w Wyszkowie: dla Bugu od granicy województw białostoc-

kiego i poleskiego, dla Narwi od ujścia Narewki, dla Narewki od miejscowości Białowieża i dla Pisy; w Płocku: dla Wisły od ujścia Bugu do km. 684.

Starostwa powiatowe i grodzkie:

	gmin wiejskich	gmin miejskich	Starosta
Błońskie - Grodzisk Maz.	14	4	Gajzler Czesław
Ciechanowskie	10	1	Dr. Oborski Tadeusz
Gostynińskie	11	2	Kossobudzki Konstanty
Grójeckie	18	4	Pawłowski Felicjan
Kutnowskie	12	3	Pelczyński Witold
Lipnowskie	17	2	Muszyński Juljan
Łowickie	11	1	Siwik Kazimierz
Makowskie	8	2	Farenholc Edmund
Mińskie Maz.	17	2	Gadomski Jan
Mławskie	14	1	Dr. Rybicki Stefan
Nieszawskie	13	4	Piątkowski Leopold
Płockie	15	2	Rozmarynowski Wład.
Płońskie	12	1	Bederski Adam
Przasnyskie	10	2	Przepałkowski Zygm.
Pułtuskie	11	4	Kaczorowski Bohdan
Radzymińskie	12	2	Morawski Stefan
Rawskie Maz.	14	3	Dr. Rogawski Eugenjusz
Rypińskie	14	2	Staszewski Władysław
Sierpeckie	13	3	Rożałowski Leon
Skierniewickie	8	1	Dr. Łazarz Jan
Sochaczewskie	10	1	Neugebauer Jerzy
Warszawskie	26	5	Mieszkowski Jan
Włocławskie	13	7	Murmyłło Michał

Komenda Wojewódzka P. P. Warszawa, Al. Jerozolimska 12.
Komendant: Inspektor Łoziński Władysław.

Komendy powiatowe: Aleksandrów Kuj., Ciechanów, Grodzisk Maz., Gostynin, Grójec, Kutno, Lipno, Łowicz, Maków, Mława, Mińsk Maz., Płock, Płońsk, Przasznysz, Pułtusk, Radzymin, Rawa Maz., Rypin, Sierpc, Skierniewice, Sochaczew, Warszawa, Włocławek.

WOJEWÓDZTWO WILEŃSKIE.

Powierzchnia 28.948 klm². Zaludnienie 1.275.269.
Podział dla celów administracji rządowej: powiatów grodzkich 1, powiatów 8.
Podział dla celów administracji samorządowej: powiatów 8, miast niewydzielonych 15, gmin wiejskich 96.

Wojewoda — Pułk. dypl. Bociański Ludwik.
Wicewojewoda — Jankowski Marjan.

Urząd Wojewódzki w Wilnie.

Wydział Ogólny	— Nacz. Pawlikowski Michał
Oddział Organizacyjny	— Kier.
Oddział Budżetowo - Gospodarczy	— Kier. Hryhorowicz Włodzimierz.
Oddział Administracyjno-Prawny	— Kier. Dworzęcki-Bohdanowicz Antoni
Inspektor Starostw	— Lemiszewski Wacław
Wydział Społeczno - Polit.	— Birkenmayer Alfred
Oddział Polityczno-narodowościowy	— Kier. Alexandrowicz Bohdan
Oddział Bezp. i Porządku Publicznego	— Kier. Iwanicki Czesław
Oddział wyznaniowy	— Kier. Piotrowicz Wiktor
Wydział Samorządu	— Nacz. Rakowski Józef
Oddział Administracji Samorządu	— Kier. Kozak Szymon
Oddział Finansów i Gospod. Komunalnej	— Kier. Dzenajewicz Benedykt
Oddział Aprowizacyjny	— Kier. Nacz. Wydz. Sam.
Inspektor Związków Komunalnych	— Żyłko Aleksander
Wydział Wojskowy	— Nacz. Wiśniewski Stefan
Wydz. Roln. i Ref. Rolnych	— Nacz. Żemoytel Tadeusz

Oddział Rolnictwa	— Kier. inż. Tendziagolski Józef
Oddział Urządzeń Rolnych	— Kier. dr. Farbotko Józef
Oddział Finansowy	— Kier. Cięzielski Józef
Oddział Pomiarów Rolnych	— Kier. inż. Juszczacki Aleksander
Oddział Wodno-Meljoracyjny	— Kier. inż. Kropiwnicki August
Inspektor Ochrony Lasów	— Inż. Pietrzykowski Stefan
Inspektor Weterynarji	— Rymkiewicz Mieczysław
Wydział Przemysłowy	— Nacz. inż. Hajdukiewicz Wł.
Wydz. Pracy, Op. Społ. i Zdrowia	— Nacz. dr. Rudziński Henryk
Oddział Pracy i Opieki Społecznej	— Kier. Trocki Aleksander
Oddział Zdrowia	— Kier. dr. Rudziński Henryk
Wydział Komun. - Budowl.	— Nacz. inż. Zubelewicz Aleks.
Oddział Wodny	— Kier. inż. Rutkowski Witold
Oddział Drogowy	— Kier. inż. Sokołowski Tadeusz
Oddział Budowlany	— Kier. inż. Markiewicz Wilhelm
Konserwator Zabytków	— Dr. Piwocki Ksawery Franc.

Władze, Urzędy i Instytucje specjalne.

Wojewódzkie Biuro Funduszu Pracy.
Dyrektor: Dr. Paczyński Stanisław.

Biuro do spraw finansowo-rolnych.
Kierownik: Trzeciak Józef.

Weterynaryjna pracownia rozpoznawcza obsługuje województwa: wileńskie, nowogródzkie, białostockie.
Kierownik: Nowicki Antoni.

Państwowe Zarządy Wodne: w Wilnie: dla Dźwiny i Wilji z ich spławnemi dopływami oraz dla Mereczanki.

Starostwa powiatowe i grodzkie:

	gmin wiejskich	gmin miejskich	Starosta
Brasławskie	15	—	Trytek Stanisław
Dziśnieńskie - Głębokie	13	3	Suszyński Wiktor
Mołodeckie	8	3	Olszewski Mirosław
Oszmiańskie	8	2	Konarzewski Ryszard
Postawskie	11	—	Korbusz Bronisław
Święciańskie	14	3	Dworak Stanisław
Wilejskie	12	1	Henszel Władysław
Wileńsko-Trockie — Wilno	13	2	Niedźwiedzki Wiktor
Wileńskie grodzkie	—	1	Wielowieyski Tadeusz

Komenda Wojewódzka P. P., Wilno.
Komendant: Podinspektor Jacyna Henryk.

Komendy powiatowe: m. Wilno, Brasław, Dzisna, Mołodeczno, Oszmiana, Postawy, Święciany, Wilno-Troki, Wilejka.

WOJEWÓDZTWO WOŁYŃSKIE.

Powierzchnia 35.729 km². Zaludnienie 2.084.791.
Podział dla celów administracji rządowej: powiatów 11.
Podział dla celów administracji samorządowej: powiatów 11, miast wydzielonych 3, miast niewydzielonych 19, gmin wiejskich 103.

Wojewoda — Józewski Henryk.
Wicewojewoda — Konopacki Stanisław.

Urząd Wojewódzki w Łucku.

Wydział Ogólny	— Nacz. Gołębiowski Marjan
Oddział Organizacyjny	— Kier. Kałkowski Ludwik
Oddział Budżetowo - Gospodarczy	— Kier. Nider Jan
Oddział Administracyjno-Prawny	— Kier. dr. Kud Stanisław
Inspektor Starostw	— Kościołek Jan
Wydział Społeczno - Polit.	— Nacz. Jasiński Marjan
Oddział Polityczno-narodowościowy	— Kier. Chmielowski Zygmunt
Oddział Bezp. i Porządku Publicznego	— Kier. Zajączkowski Kazimierz

Wydział Samorządu	— Nacz. Grochowski Roman
Oddział Administracji Samorządu	— Kier.
Oddział Finansów i Gospod. Komunalnej	— Kier. Chanenko Michał
Inspektor Związków Komunalnych	— Sokołowski Antoni
Wydział Wojskowy	— Nacz. Krasiński Henryk
Wydz. Roln. i Ref. Rolnych	— Nacz. Czarnocki Bohdan
Oddział Rolnictwa	— Kier. inż. Okolski Jerzy
Oddział Urządzeń Rolnych	— Kier. Świetliński Tadeusz
Oddział Finansowy	— Kier. Borzukowski Aleksander
Oddział Pomiarów Rolnych	— Kier. Malanowski Jan
Oddział Wodno-Melioracyjny	— Kier. inż. Jaczynowski Stanisław
Inspektor Ochrony Lasów	— Swoboda Alfred
Inspektor Weterynarji	— Porębowicz Józef
Wydział Pracy, Op. Społ. i Zdr.	— Nacz. Titow Konstanty
Oddział Pracy i Opieki Społecznej	— Kier. Titow Konstanty
Oddział Zdrowia	— Kier. dr. Habich Witold
Wydział Komunikacyjno-Bud.	— Nacz. inż. Gordzikowski Wacław
Oddział Drogowy	— Kier. vacat
Oddział Budowlany	— Kier. inż. Siemiątkowski Jan
Konserwator Zabytków	— Vacat.

Władze, Urzędy i Instytucje specjalne.

Komisja Sadowo - Lekarska dla badania pozbawionych rozumu i głuchoniemych (art. 368 T. X. 26. Pr. Ces. Ros.).
Przewodniczący: Wojewoda.

Wojewódzkie Biuro Funduszu Pracy. Ekspozytura — Równe.
Dyrektor: Inż. Boryssowicz Stanisław.

Biuro do spraw finansowo-rolnych.
Kierownik: Krzyżanowski Tadeusz.

Weterynaryjna pracownia rozpoznawcza — patrz Woj. Lwowskie.

Państwowa Wytwórnia materjałów drogowych: Kamieniołomy w Janowej Dolinie.

Starostwa powiatowe i grodzkie:

	gmin wiejskich	gmin miejskich	Starosta
Dubieńskie	12	2	Bonkowicz-Sittauer Jerzy
Horochowskie	7	2	Buyko Tadeusz
Kostopolskie	6	2	Czechowski Konstanty
Kowelskie	15	2	Kubicki Zygmunt
Krzemienieckie	12	1	Czarnocki Stefan
Lubomelskie	7	1	Sierakowski Kazimierz
Łuckie	13	3	vacat
Równieńskie	9	2	Kański Adam
Sarneńskie	9	3	Kowalewski Stanisław
Włodzimierskie	7	2	Stempowski Hubert
Zdołbunowskie	6	2	Wodnicki Józef

Komenda Wojewódzka P. P., Łuck.
Komendant: Podinspektor Ziołowski Kazimierz Prosper.

Komendy powiatowe: Dubno, Horochów, Kostopol, Kowel, Krzemieniec, Luboml, Łuck, Równe, Sarny, Włodzimierz Wołyński, Zdołbunów.

WOJEWÓDZTWO ŚLĄSKIE.

Statut Organizacyjny Województwa Śląskiego — Dz. U. R. P. Nr. 73/20 poz. 497.

Powierzchnia: 4.216.02 km². Zaludnienie: 1.336.103 osób.
Podział dla celów administracji rządowej: powiatów — 8, powiatów grodzkich — 3.

Podział dla celów administracji samorządowej: powiatów — 8, miast wydzielonych — 3, miast niewydzielonych — 15, gmin wiejskich — 386.

Wojewoda: Dr. Grażyński Michał.
Wicewojewoda: Dr. Saloni Tadeusz.

Wojewódzkie Ciała Kolegjalne.

Śląska Rada Wojewódzka (Dz. U. R. P. Nr. 73/20 poz. 497).
Przewodniczący: Wojewoda.

Wojewódzki Komitet Wychowania Fizycznego i Przysposobienia Wojskowego (M. P. Nr. 26/27 poz. 59).
Przewodniczący: Wojewoda.

Wojewódzka Komisja Turystyczna
Przewodniczący: Dr. Robel Zygmunt, Nacz. Wydz.

Komisja Planu Regjonalnego Zagłębia Górniczo-Hutniczego dla przeprowadzenia planów osiedli*) (Zarz. M. Spr. Wewn. z 15/V.35 Nr. B. O.
Przewodniczący: Dr. Saloni Tadeusz, Wicewojewoda.

Komisja Odwoławcza przy Wydz. Skarb. Urz. Woj. (Dz. U. R. P. Nr. 39/34 poz. 346).
Przewodniczący: Dziubiński Antoni, em. Nacz. Wydz.

Wojewódzka Komisja Klasyfikacyjna przy Wydz. Skarb. Urz. Woj. (Dz. U. R. P. Nr. 27/35 poz. 203).
Przewodniczący: Karkofer Antoni, Nacz. Wydz.

Komitet Pożyczkowy Inwalidzkiego Kredytowego Funduszu Gospodarczego (Pismo Min. Skarb. z 10/V. 35 r. Nr. D. J. 25708/Em/35).
Przewodniczący: Gańczarczyk Franciszek, Kier.

Komisja dla Orzekania w sprawach o umieszczenie w Domu Pracy Przymusowej (Dz. U. P. austr. Nr. 90 i 106 z 1885 r.)

Komisja Parytetyczna dla ustalenia kosztów utrzymania i wskaźnika drożyźnianego w górnośląskiej części woj. śl. (Rozp. z dn. 25/IX.1915 r. R. G. Bl. Nr. 130).

Komisja Egzaminacyjna przy Urzędzie Woj. Śląskim dla kandydatów na stanowiska administracyjne I kategorji (Dz. U. R. P. Nr. 6/25 poz. 48).

Komisja Egzaminacyjna przy Urzędzie Woj. Śląskim dla kandydatów na stanowiska administracyjne II kategorji (Dz. U. R. P. Nr. 16/25 poz. 103).

Komisja Egzaminacyjna przy Urzędzie Woj. Śląskim dla kandydatów na stanowiska administracyjne III kategorji (Dz. U. R. P. Nr. 60/25 poz. 424).

Komisja Egzaminacyjna przy Urzędzie Woj. Śląskim na stanowiska administracyjne i techniczne I kategorji w państwowej służbie skarbowej. (Dz. U. R. P. Nr. 11/25 poz. 78).

Komisja Egzaminacyjna przy Urzędzie Woj. Śląskim dla kandydatów na stanowiska II kategorji w państwowej służbie skarbowej (Dz. U. R. P. Nr. 6/25 poz. 49).

Komisja Egzaminacyjna przy Urzędzie Woj. Śląskim dla kandydatów na stanowiska urzędników III kategorji w państwowej służbie skarbowej.

Komisja Egzaminacyjna przy Urzędzie Woj. Śląskim dla kandydatów na stanowiska urzędników rachunkowych i kasowych II kategorji w służbie państwowej (Dz. U. R. P. Nr. 11/25 poz. 79).

---

*) Organem Komisji jest Biuro Planu Regjon. Zagłęb. Górn.-Hutn. w Katowicach przy Urzędzie Woj. Śl.

Komisja Dyscyplinarna dla śląskich funkcjonarjuszów woj. I inst. (Dz. U. Śl. Nr. 18/34 poz. 37).
Przewodniczący: Kawa Józef, Insp.

Komisja Dyscyplinarna dla śląskich funkcjonarjuszów woj. II inst. (Dz. U. Śl. Nr. 18/34 poz. 37).
Przewodniczący: Dr. Dworzański Marjan, Nacz. Wydz.

Okręgowa Komisja Dyscyplinarna dla nauczycieli (Dz. U. R. P. Nr. 26/33 poz. 217).
Przewodniczący: Mangold Jan, Radca p. o. Wizyt. Szk.

POWIATOWE CIAŁA KOLEGJALNE.

Powiatowy Komitet Wychowania Fizycznego i Przysposobienia Wojskowego*) (M. P. 26/27, poz. 59).
Przewodniczący: Starosta.

Komisja dla badania przydatności parcel oraz budynków dla celów szkolnych (Gaz. Urz. Woj. Śl. Nr. 11/31 poz. 26).
Przewodniczący: Inspektor szkolny.

Powiatowa Komisja Klasyfikacyjna (Dz. U. R. P. Nr. 27/35 poz. 203).
Przewodniczący: Naczelnik Urz. Skarb.

URZĄD WOJEWÓDZKI ŚLĄSKI.
Katowice.

Wydział Prezydjalny	— Nacz. Dr. Kostka Edward
Inspektorat Starostw i Zw. Komun.	— Insp. Dr. Schnitzel Aleksander
Redakcja Dz. U. Śl. i Gaz. Urz. Woj. Śl.	— Red. Dr. Bałowski Piotr
Wydział Budżetowo-Gospodarczy	— Nacz. Piechaczek Karol
Oddział Budżet., kontroli i likwidowania należn. admin.-rzeczowych oraz specjal.	— Kier. Kocych Karol
Oddział Kontroli i likwidowania należności admin.-osobowych i kosztów podróży	— Kier. Gajdzica Franciszek
Oddział rachunkowy	— Kier. Śliwka F.
Oddział gospodarczy	— Kier. Reichenbach Alojzy

W skład Oddziału budżetowego wchodzi administracja domów skarbowych, do której należy administrowanie wszystkiemi budynkami na terenie województwa, będącemi własnością Skarbu Śląskiego i Skarbu Państwa.

Wydział Bezpieczeństwa	— Nacz. Ryczkowski Stanisław
Oddział Spraw Polit. i Bezpieczeń.	— Kier. Ryczkowski St.
Oddział Spraw Porządku Publiczn.	— Kier. Cwojdziński Stefan
Wydział Samorządowy	— Nacz. Dr. Dworzański Marjan
Oddział Administr. Samorządowej	— Kier. Dr. Karczmarski Adam
Oddział Finansów Komunalnych	— Kier. Dr. Schoenowitz Marjan
Wydział Administracyjny	— Nacz. Bartl Józef Władysław
Oddział Ogólno Administracyjny	— Kier. Kutzner Władysław
Oddział Sztuki	— Kier. Dr. Dobrowolski Tad., konserw.
Wydział Rolnictwa i Ref. Rol.	— Nacz.
Oddział Urządzeń Rol.	— Kier. Hołowiecki Jakób
Oddział Finansowy	— Kier. Dr. Bieniasz Marjan
Oddział Pomiarów Rol.	— Kier. Inż. Flacht Jan
Wojewódzki Inspektor Rolnictwa	— vacat
Wojewódzki Inspektor Ochr. Lasów	— Kier. Galus Karol
Wojewódzki Inspektor Weterynarji	— Kier. Wójcicki Bronisław
Wydział Wojskowy	— Nacz. Dr. Robel Zygmunt
Wydział Przemysłu i Handlu	— Nacz. Inż. Rudowski Szymon
Wydział Zdrowia Publicznego	— Nacz. Dr. Sęczyk Karol
Wydział Pracy i Opieki	— Nacz. Dr. Helmski Ludwik
Wydział Komunikac.-Budowl.	— Nacz. Dr. Inż. Kaufman Stefan
Oddział Budowlany	— Kier. Inż. Kłębkowski Witold

*) W większych miastach — Miejskie Kom. W. F. i P. W., którym przewodniczy Burmistrz.

Oddział Wodny	— Kier. Inż. Maryniarczyk Roman
Oddział Drogowy	— Kier. Inż. Łazoryk Emil.
Oddział Budowy Kolei Kraj.	— Kier. Inż. Popper Alfred
Oddział Prawny	— Kier. Schrom Brunon
Wydział Oświecenia Publicznego	— Nacz. Dr. Kupczyński Tadeusz
Oddział Ogólny	— Kier. Mgr. Gajer Mieczysław
Oddział Osobowy	— Kier. Mgr. Wojnarski Franc.
Oddział Szkoln. Ogólno-Kształc.	— Kier. Sołtys Miłosz
Oddział Szkolnictwa Zawodowego	— Kier. Inż. Wieluński Szczepan
Oddział Oświaty Pozaszkolnej	— Kier. Dr. Hasiński Maksymil.
Wydział Skarbowy	— Nacz. Kankofer Antoni
Oddział Ogólny	— Kier. Gacka Paweł
Oddział Podatków Bezpośrednich	— p. o. Kier. Galster Romuald
Oddział Rachunkowo Kasowy	— Kier. Badoń Jan
Oddział Akcyz i Monop. Państw.	— Kier. Persowski Stanisław
Oddział Opłat Skarbowych	— Kier. Barusiewicz Teofil
Oddział Emerytur i Rent	— Kier. Dr. Gańczarczyk Franc.

W Wydziałach Skarbowym i Oświecenia Publicznego — Oddziały odpowiadają Wydziałom, a Referaty Oddziałom w Izbach Skarbowych i Kuratorjum Okręgów Szkolnych.

Biuro Personalne	— Szef Dr. Wierzbiański Stanisław
Biuro Śląskiej Rady Wojewódzkiej	— Kier. Dr. Dworzański Marjan
Biuro Statystyczne	— Szef Dr. Wierzbiański Stanisław

Władze, Urzędy i Instytucje specjalne.

Polski Komisarz dla Spraw Pracy na Górnym Śląsku. Katowice, ul. Kilińskiego 9. Ułatwia wykonanie przepisów dotyczących spraw socjalnych na terenie Górnego Śląska w myśl Konwencji Genewskiej.

Komisarz: Dr. Mroczkowski Stanisław, Inspektor Pracy X Okr.

Górnośląska Komisja Mieszana Polsko-Niemiecka: Katowice, ul. Marszałka Piłsudskiego Nr. 7. Orzekanie w kwestjach traktowania mniejszości na terenie plebiscytowym. (Konwencja Genewska art. 562*).

Prezydent: Calonder Feliks.
Członkowie polscy: Steblowski Adam, radca Chmielewski Miecz.
Członkowie niemieccy: hr. Matouschka Hans, hr. Praschma.

Trybunał Rozjemczy Polsko-Niemiecki: Bytom, ul. Gartenstrasse 20. Rozstrzyganie na terenie plebiscytowym sporów co do ochrony praw majątkowych, oraz w charakterze interwencji odwoławczej co do określenia obywatelstwa państwowego i prawa zachowania zamieszkania i kart cyrkulacyjnych (Konwencja Genewska art. 563*).

Przedstawiciel Polski do Górn. Kom. Miesz. i Tryb. Rozjemcz. — prof. dr. Babiński Leon.
Przedstawiciel Niemiec do Górn. Kom. Miesz. i Tryb. Rozjemcz — dr. Nöldeke, Kons. Gen.
Prezydent: — Kaeckenbeeck George.

Sędzia polski	— Prof. Stelmachowski Bronisław
Sędzia niemiecki	— Dr. Herwegen

Komisja Polubowna dla Spraw Obywatelstwa: Katowice, ul. Marszałka Piłsudskiego Nr. 42. Określenie obywatelstwa państwowego w związku z interpretacją lub wykonywanie postanowień, zawartych w części II Konwencji Genewskiej (art. 55).

Delegat polski	— Szenic Stanisław
Delegat niemiecki	— Dr. Vassel — Berlin Auswärtiges Amt.

Urząd Rozjemczy dla kart cyrkulacyjnych: Katowice, gmach Województwa. Rozstrzyganie sporów, dotyczących kart cyrkulacyjnych. (Konwencja Genewska art. 294*).

Delegat polski	— Dr. Korowicz Marek
Delegat niemiecki	— Rühl Siegfried przewodniczą naprzemian

*) Konwencja Genewska — Dz. U. R. P. Nr. 44/22, poz. 371.

Urząd dla Spraw Mniejszościowych: Katowice, gmach Województwa (Konwencja Genewska art. 148*).
Naczelnik: — Dr. Korowicz Marek.

Komitet Opinjodawczy Pracy w Bytomiu nieukonstytuowany. (Konwencja Genewska art. 586*).

Sąd Administracyjny.
Prezes: Szatko Jan.

Komitet Naczelny Kolei Górnośląskich: Bytom, Gartenstrasse 20. Rozstrzyganie zasadniczych spraw pomiędzy dyrekcjami kolei, leżącemi na obszarze plebiscytowym. (Konwencja Genewska art. 396 i 400*).
Delegat polski — Miller Wiktor
Delegat niemiecki — Kinderman Karol—przewodn. naprzemian.

Policja Województwa Śląskiego jest organizacją służby bezpieczeństwa i ma za zadanie utrzymanie bezpieczeństwa, spokoju i porządku publicznego i w tym zakresie jest organem wykonawczym władz wojewódzkich. Policja woj. jest zorganizowana i wyszkolona na wzór wojskowy i podlega Wojewodzie Śląskiemu. Koszta utrzymania Policji Wojewódzkiej ponosi Skarb Śląski. (Dz. U. Śl. Nr. 1/22 poz. 4; 13/23 poz. 87).
Na czele Policji Woj. Śl. stoi Główny Komendant Policji Woj. Śl., podległy Wojewodzie Śląskiemu.
Główny Komendant: Inspektor Józef Żółtaszek.
Zastępca Gł. Komen.: Podinspektor Józef Jeziorski.
Organizacyjnie Policja Woj. Śl. dzieli się na:
Główną Komendę Policji Woj. Śl. w Katowicach (gmach Urzędu Woj. Śl.), w skład której wchodzą: wydział administracyjny, wydział wojskowy, urząd śledczy.
9 Komend Powiatowych — w siedzibach starostw i Komenda na miasto Chorzów.
2 Wydziały Śledcze w Katowicach i Chorzowie.
25 Komisarjatów w większych miastach i gminach wiejskich.
124 Posterunki stałe w gminach wiejskich i małych miastach.
2 Posterunki Pogotowia Policji w Chorzowie i Rybniku.
Komenda Rezerwy Policji i Oddział Konny w Katowicach.

Biuro do Spraw Finansowo-Rolnych:
Kierownik: Dr. Kohutek Ludwik.

Wojewódzkie Biuro Rolne jest instytucją wojewódzką, utrzymywaną ze Skarbu Śląskiego, i podlega bezpośrednio Wojewodzie Śląskiemu. (Dz. U. Śl. Nr. 13/34, poz. 25 i Gaz. Urz. Woj. Śl. Nr. 27/35, poz. 1).
Dyrektor: Dr. Patryn Alfred.
Zadaniem Woj. Biura Rolnego jest:
a) opracowywanie projektów technicznych, mających na celu podniesienie produkcji rolnej i ogrodniczej, oraz organizacja zbytu produktów rolnych,
b) nadzorowanie wykonania i utrzymania urządzeń rolnych(meljoracyjnych), wykonanych zapomocą Śl. Funduszu Rolnego, a to pod względem finansowym i technicznym,
c) załatwianie spraw poruczonych uchwałami Śl. Rady Wojewódzkiej.

Biuro Planu Regjonalnego Zagłębia Górniczo-Hutniczego w Katowicach)** — opracowanie planu regjonalnego całego Zagłębia Węglowego. (Zarz. Min. Spr. Wewn. z dn. 15/V. 35 r. Nr. B. O. 31—5—23).
Dyrektor: — Dr. Dobrowolski Tadeusz.

Śląski Zakład Higjeny (Dz. U. Śl. Nr. 14/34 poz. 27).
Dyrektor: Dr. doc. Adamski Jan.

---

*) Konwencja Genewska — Dz. U. R. P. Nr. 44/22 poz. 371
**) jest organem Komisji Planu Regjon.Zagł. Górn.-Hutn.

Śląska Stacja Ochrony Roślin w Cieszynie.

Śląskie Zakłady Humanitarne:

Śląski Zakład Psychjatryczny w Lublińcu,
Śląski Zakład Psychjatryczny w Rybniku,
Śląski Zakład dla Głuchoniemych w Lublińcu,
Śląski Szpital w Cieszynie,
Śląski Zakład Wychowawczy w Cieszynie.

Dom Zdrojowy „Cieszynianka" w Zakopanem.

Zakład dla umysłowo upośledzonych w Rybniku.

Komisarz Demobilizacyjny na Górnym Śląsku. Katowice, ul. Kilińskiego 9. Zgłasza sprzeciwy przeciwko zamykaniu lub zwijaniu zakładów przemysłowych oraz redukowaniu pracowników, sprawuje nadzór nad działalnością komisyj pojednawczo - rozjemczych; orzeka w sprawach wynikłych na tle redukcji pracowników. (Dz. U. Rz. Niem. str. 1292 z 1919 r.; Dz. U. R. P. Nr. 58/24 poz. 587; 65/24 poz. 645; 93/24 poz. 866; 53/26 poz. 312; 65/24 poz. 642).

Komisarz: Inż. Maske Artur, Okr. Insp. Pracy IX Okr.

Wojewódzki Urząd Ubezpieczeń w Katowicach dla górnośląskiej części województwa śląskiego. — Rozstrzyganie w II i ostatniej instancji odwołań i załatwianie rewizyj, dotyczących wyroków i uchwał Wyższego Urzędu Ubezpieczeń w Katowicach w sprawach ubezpieczenia emerytalnego robotników, ubezpieczenia od wypadków, ubezpieczenia emerytalnego pracowników umysłowych oraz ubezpieczenia na wypadek choroby i macierzyństwa. Pozatem spełnia nadzór nad ubezpieczeniem emerytalnem robotników. (Dz. Ust. Rzeszy Niemieckiej str. 509; Dz. U. Śl. 22/23, poz. 134).

Prezes: Dr. Patryn Ludwik.

Wyższy Urząd Ubezpieczeń w Katowicach. — Rozstrzyganie w I-ej instancji odwołań w sprawach ubezpieczenia emerytalnego robotników, ubezpieczenia od wypadków, ubezpieczenia pracowników umysłowych oraz ostateczne rozstrzyganie w sprawach, dotyczących obowiązku ubezpieczenia i wymiaru składek w ubezpieczeniu chorobowem. Pozatem spełnia nadzór nad ubezpieczeniem emerytalnem robotników i ubezpieczeniem chorobowem. (Dz. U. Śl. 2/23, poz. 17).

Dyrektor: Olearczyk Walenty.

Wyższy Sąd Rozjemczy dla Górnośląskich Bractw Górniczych w Warszawie, ul. Długa 38/40. — Rozstrzyganie w II instancji spraw świadczeń Bractw Górniczych (Dz. U. R. P. Nr. 33/34, poz. 300).

Przewodniczący: Paprocki Władysław.

Bracki Sąd Rozjemczy w Katowicach. — Rozstrzyganie w I-ej instancji spraw świadczeń Bractw Górniczych. (Zbiór Ust. Pr. z 1912 r. str. 137; Dz. U. R. P. 33/34, poz. 300).

Przewodniczący: Benisz Adam, dr.

Urzędy Ubezpieczeń przy Starostwach w części górnośląskiej woj. śląskiego, oraz przy Magistratach miast Katowice i Chorzów.

Przewodniczącymi Urzędów Ubezpieczeń są starostowie, a w Katowicach i Chorzowie — burmistrzowie tych miast.

Weterynaryjna pracownia rozpoznawcza — patrz Woj. Krakowskie.

Śląskie Konserwatorjum Muzyczne. (Dz. U. Śl. Nr. 2/33 poz. 4).

Śląski Fundusz Gospodarczy.

Wojewódzki Fundusz Drogowy. (Dz. U. Śl. Nr. 16/33 poz. 36).

Urzędy I instancji.

Starostwa powiatowe:

	gmin wiejskich	gmin miejskich	Starosta
Bielskie - Bielsko	35	1	Palla-Bocheński Wład.
Cieszyńskie	51	2	Plackowski Jan
Katowickie	19	2	dr. Seidler Wilhelm
Lublinieckie	41	2	vacat.
Pszczyńskie	93	3	dr. Jarosz Tadeusz
Rybnickie	112	3	Wyglenda Jan
Świętochłowickie	13	—	Szaliński Tadeusz
Tarnogórskie - Tarn. Góry	22	2	Mierzwa Paweł

Starostwa grodzkie:

Bielsk-miasto — Dyr. policji Bocheński Wład.
Chorzów — Dyr. policji Szaliński Tadeusz
Katowice-miasto — Dyr. policji Dr. Seidler Wil.

Zakład Ubezpieczenia na Wypadek Inwalidztwa w Chorzowie. — Do zakresu działania tego Zakładu należy ubezpieczenie na wypadek inwalidztwa, starości i śmierci robotników na terenie górnośląskiej części województwa śląskiego. (Ordynacja Ubezpieczeniowa Rzeszy Niemieckiej z 19. VII. 1911 r.).

Kasy Chorych. — Instytucje wykonywujące ubezpieczenie na wypadek choroby w górnośląskiej części województwa śląskiego. (Ordynacja Ubezpieczeniowa Rzeszy Niemieckiej z 19. VII. 1911 r.).
Ogólno - Miejscowe Kasy Chorych: Hajduki Wielkie, Katowice (2), Królewska Huta, Lubliniec, Mikołów, Mysłowice, Pszczyna, Rybnik, Tarnowskie Góry, Żory.
Wiejskie Kasy Chorych: Lubliniec, Rybnik.
Przemysłowe Kasy Chorych: Chorzów, Czułów, Hajduki Wielkie, Katowice 7, Krywałd, Lipiny, Mikołów, Nowy Bytom, Orzegów, Paruszowiec, Roździeń, Siemianowice 3, Świętochłowice, Tarnowskie Góry, Wełnowiec, Zgoda.

Spółka Bracka w Tarnowskich Górach. — Do zakresu działania Spółki Brackiej należy ubezpieczenie na wypadek choroby górników i dodatkowe ubezpieczenie na wypadek inwalidztwa, starości górników w górnośląskiej części woj. śląskiego z wyjątkiem pow. pszczyńskiego. (Zbiór Ustaw Rzeszy Niemieckiej z 1912 r., str. 137: Dz. U. R. P. Nr. 33/34, poz. 300).
Dyrektor: Potyka Józef, dr.

Pszczyńskie Bractwo Górnicze w Katowicach, Piłsudskiego 19. — Do zakresu działania Pszczyńskiego Bractwa Górniczego należy ubezpieczenie na wypadek choroby górników i dodatkowe ubezpieczenie na wypadek inwalidztwa, starości górników na terenie powiatu pszczyńskiego. (Zbiór Ustaw Rzeszy Niemieckiej z 1912 r., str. 137 i Dz. U. R. P. Nr. 33/34, poz. 300).
Kierownik Administracyjny: Nassius Mieczysław.

Obwody szkolne.

Bielski — p. o. Insp. Szk. Dr. Schmidt Oskar
Chorzowski — Insp. Szk. Mittek Franciszek
Cieszyński — p. o. Insp. Szk. Jamroszek Alojzy
Katowicki — Insp. Szk. Kłupa Mieczysław
Lubliniecki — Insp. Szk. Hollek Ryszard
Pszczyński — p. o. Insp. Szk. Linca Władysław
Rybnicki — Insp. Szk. Szafran Józef
Tarnowsko-Górski — Insp. Szk. Skrzypek Teofil

Urzędy Skarbowe: m. Bielsko, pow. Bielsko, Cieszyn, Chorzów 1, Chorzów 2, Katowice 1, Katowice 2, Katowice 3, Lubliniec, Mysłowice, Pszczyna, Rybnik, Siemianowice, Świętochłowice (siedziba urzędu w Wielkich Hajdukach), Tarnowskie Góry, Wodzisław.

Urzędy Skarbowe Akcyz i Monopolów Państw.: Cieszyn, Katowice, Rybnik.

Urząd Opłat Stemplowych w Katowicach.

Urzędy Katastralne: Bielsko, Cieszyn, Chorzów, Katowice, Lubliniec, Mikołów, Pszczyna, Rybnik, Tarnowskie Góry, Wodzisław.

Powiatowy Urząd Ziemski w Katowicach.

Wojewódzkie Urzędy Budownictwa: w Katowicach, Rybniku, Tarn. Górach i Cieszynie.

Kierownictwa Regulacji Rzek: w Katowicach, Pszczynie i Cieszynie.

Urzędy Stanu Cywilnego w części górnośląskiej woj. śl. (197 w tem 16 miejskich) podlegają bezpośrednio Wojewodzie Śląskiemu.

SEJM ŚLĄSKI.

Katowice, ul. Juljusza Ligonia

Ordynacja Wyborcza Sejmu Śląskiego — Dz. U. R. P. Nr. 47/35 poz. 319.

Prezydjum:

Marszałek: Grzesik Karol.
Wicemarszałkowie: Dr. Dąbrowski Włodzimierz, Kot Alojzy.
Sekretarze: Dziuba Jan, Fesser Franciszek, Gajdzik Karol, Kubik Paweł.

Posłowie:

Dr. Dąbrowski Włodzimierz
Dziuba Jan
Fesser Franciszek
Gajdas Emil
Gajdzik Karol
Golaś Paweł
Grajcarek Adolf
Grzesik Karol
Kapusciński Stefan
Dr. Karczewski Tadeusz
Dr. Kocur Adam
Kolonko Piotr
Koj Jan
Kot Alojzy
Dr. Kotas Jan
Kubik Paweł
Michalski Józef
Olszowski Antoni
Palarczyk Karol
Płonka Bartłomiej
Płonka Józef
Trojok Józef
Urbańczyk Franciszek
Zając Juljusz

Komisje sejmowe.

Komisja Budżetowo-Skarbowa: dr. Dąbrowski Włodzimierz, Gajdas Emil, Kapuściński Stefan, dr. Karczewski Tadeusz, dr. Kocur Adam, Michalski Józef, Olszowski Antoni, Palarczyk Karol, Urbańczyk Franciszek.

Komisja Administracyjno-Samorządowa: Fesser Franciszek, Gajdzik Karol, dr. Kocur Adam, Koj Jan, Kolonko Piotr, Olszowski Antoni, Płonka Józef.

Komisja Pracy i Opieki Społecznej: Fesser Franciszek, Kapuściński Stefan, Kot Alojzy, Kubik Paweł, Michalski Józef, Płonka Bartłomiej, Trojok Józef.

Komisja Prawnicza: dr. Dąbrowski Włodzimierz, Golaś Paweł, Kapuściński Stefan, dr. Karczewski Tadeusz, dr. Kocur Adam, dr. Kotas Jan, Kubik Paweł.

Komisja Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego: dr. Dąbrowski Włodzimierz, Gajdas Emil, Grajcarek Adolf, Kubik Paweł, Olszowski Antoni, Płonka Bartłomiej, Płonka Józef.

Komisja Rolna: Gajdzik Karol, Golaś Paweł, Grajcarek Adolf, dr. Kotas Jan, Palarczyk Karol, Płonka Józef, Zając Juljusz.

Komisja Budowlano-Mieszkaniowa: Dziuba Jan. Kolonko Piotr, dr. Kotas Jan, Kapuściński Stefan, Płonka Bartłomiej, Trojok Józef, Zając Juljusz.

Komisja Regulaminowa: dr. Dąbrowski Włodzimierz, Dziuba Jan, Fesser Franciszek, Koj Jan, Kapuściński Stefan, Kot Alojzy, Michalski Józef.

Komisja Petycyjna: Gajdas Emil, Grajcarek Adolf, Kolonko Piotr, Urbańczyk Franciszek, Zając Juljusz.

Biuro Sejmowe

Dyrektor: mgr. Glensk Teodor.

Wydział Prac Sejmowych	— dr. Cieszewski Marjan
Wydział Administracyjno-Gospodarczy	— mgr. Robinson Aleksander
Wydział Bibljoteczno-Archiwalny	— dr. Rybicki Paweł
Kierownik Działu Naukowego	— mgr. Koraszewski Jacek, bibljotekarz
Kierownik Działu Prawniczego	— mgr. Prus Franciszek
Komitet Redakcyjny Bibljografji Śląskiej *)	— red. Koraszewski Jacek
Kier. Kanc. Sejmu Śl. i Kom. Straży Marsz.	— Ziętak Aleksander

Sejmy śląskie.

1-szy Sejm Śląski 10.X.1922 — 12.II 1929.
2-gi Sejm Śląski 27.V.1930 — 26.IX.1930.
3-ci Sejm Śląski 9.XII.1930 — 14.VII.1935.
4-ty Sejm Śląski 24.IX.1935

*) Przy Bibljotece Sejmu Śląskiego.

MINISTER SPRAW ZAGRANICZNYCH

Józef Beck

PODSEKRETARZ STANU

Jan Szembek

CIAŁA KOLEGJALNE.

Komisja Dyscyplinarna:
Przewodniczący: Gorzechowski Józef.

Odwoławcza Komisja Dyscyplinarna:
Przewodniczący: Prof. dr. Makowski Julian.

MINISTERSTWO SPRAW ZAGRANICZNYCH

Warszawa, ul. Wierzbowa Nr. 1.

Gabinet Ministra. Sprawy: polityki zagranicznej i koordynacji prac departamentów w tym zakresie, sprawy zlecone przez Ministra, audiencjonalne, ogólne, wynikające ze stosunku Ministra do Prezydenta Rzeczypospolitej, ciał ustawodawczych i Rządu, dotyczące korespondencji szyfrowej, archiwum M. S. Z., dysponowania i administracji funduszem specjalnym, sprawy wydawania opinji w kwestjach prawnych, wchodzących w zakres Ministerstwa.

Dyrektor — Łubieński Michał.
Wicedyrektor — Sokołowski Seweryn.

Referat Polityczny	— Kier. vacat.
Referat Szyfrów	— Kier. Gorzechowski Józef
Referat Archiwalny	— Kier. Malinowski Władysław
Referat Funduszu Specjalnego	— Kier. Katerla Kazimierz
Referat Prawny	— Kier. Babiński Leon

Protokół Dyplomatyczny. Sprawy: ceremonjału przy osobie Prezydenta Rzeczypospolitej i Ministra Spraw Zagranicznych, ceremonjału urzędowego i korpusu dyplomatycznego, pism notyfikacyjnych, uwierzytelniających i odwołujących, odznaczeń i orderów.

Dyrektor — Romer Karol.

Referat Ogólny	— Kier. i zast. Dyr. prof. Łubieński Al.
Referat Orderowy	— Kier. Morstin Paweł

Departament Polityczno-Ekonomiczny. Sprawy: organizacyj międzynarodowych (Liga Narodów), mniejszości i wyznań w Polsce w zakresie polityki zagranicznej, polityczno-gospodarcze w stosunku do Gdańska: polityki zagranicznej, polityczno-gospodarcze i stosunków dyplomatycznych między Polską i poszczególnemi państwami, zawierania traktatów i umów międzynarodowych oraz ratyfikacji tych umów; informacyjno-prasowe w zakresie kompetencji M. S. Z., propagandy gospodarczej i kulturalnej w stosunkach z zagranicą; wydawania opinji w kwestjach ekonomicznych, odnośnie zagranicy, wielostronne porozumienia gospodarcze.

Dyrektor — vacat.

Wydział Ustrojów Międzynar.	— Wicedyr. Gwiazdowski Tadeusz
Wydział Zachodni	— Wicedyr. Potocki Józef
Wydział Wschodni	— Wicedyr. Kobylański Tadeusz
Wydział Traktatowy	— Nacz. prof. dr. Makowski Juljan
Wydział Prasowy	— Nacz. Skiwski Wiktor
Radca Ekonomiczny	— Radca Wszelaki Jan

Departament Konsularny. Sprawy: ogólnej polityki emigracyjnej Państwa, penetracji emigracyjnej i osadniczej zagranicą, realizacji tych problemów, koordynacji działalności krajowych instytucyj społecznych, mających za zadanie pracę wśród wychodźtwa; organizacyjne, kulturalno - oświatowe, wychowania fizycznego, opieki duszpasterskiej Polaków zagranicą; opieki prawnej nad obywatelami polskimi zagranicą, konwencyi i umów konsularnych: instrukcje dotyczące służby konsularnej, dokumentów paszportowych, wizowe, wojskowe, repatrjacyjne i t. p., międzynarodowej wymiany akt, rekwizycyj sądowych, legalizacyj etc.

Dyrektor — Drymmer Wiktor Tomir.

Wydział Polityki Emigracyjnej	— Nacz. dr. Zarychta Apolonjusz
Wydział Polaków Zagranicą	— Nacz. dr. Zaleski Władysław Józef
Wydział Opieki Prawnej	— Nacz. dr. Adamkiewicz Włodzimierz

Departament Administracyjny. Sprawy: budżetowe Ministerstwa i urzędów podległych, kodyfikacji przepisów rachunkowych dla urzędników zagranicznych, kontroli rachunkowej urzędów zagranicznych, administracji gmachu Ministerstwa, ekonomat, nabywanie inwentarza i materjałów dla Centrali i urzędów podległych, służba kurjerska.

Dyrektor — Schimitzek Stanisław.

Wydział Budżetowy	— Nacz. Szepietowski Leonard
Wydział Gospodarczy	— Nacz. Błaszkiewicz Tadeusz

Biuro Personalne. Sprawy: etatowych i kontraktowych urzędników oraz funkcjonarjuszów Ministerstwa i urzędów podległych; wyszkolenia personelu; organizacyjne, dotyczące Centrali i urzędów podległych Ministerstwu.

p. o. Dyrektora — Drymmer Wiktor Tomir.

Referat Organizacyjny	— Kier. Chiczewski Feliks
Referat Wyszk. i Regul. oraz pers. kontrakt.	— Kier. Kulisiewicz Edward
Referat Personelu Etatowego	— Kier. Jabłońska Janina

URZĘDY I INSTYTUCJE SPECJALNE.

Komisja Pojednawcza Polsko-Niemiecka dla spraw obywatelstwa: Warszawa—Berlin. Polubowne załatwianie sporów w zakresie ustalenia obywatelstwa państwowego poszczególnych osób w związku z traktatami polsko-niemieckiemi.

Del. Polski	— Bratkowski Stanisław
Del. Niemiecki	— dr. Vassel

Delegat Rządu do ukończenia delimitacji granicy rumuńsko-polskiej: Warszawa — Bukareszt. Finalizacja spraw delimitacyjnych na granicy polsko-rumuńskiej.

Del. Rządu R. P. do spraw technicz.	— inż. Medyński Jan
Del. Rządu Rumuńskiego	— min. Jakovaki
Del. Rządu Rum. do spraw technicz.	— płk. Dragonescu

Mieszana Polsko-Łotewska Komisja Graniczna: Warszawa, ul. Bielańska Nr. 9. Prowadzenie prac pomiarowych, wytyczenie granicy polsko-łotewskiej, prace kartograficzne.

Przewod. Del. Polski	— inż. Medyński Jan
Przewod. Del. Łotewski	— płk. Bolstens

Generalny Komisarjat Rzeczypospolitej w Gdańsku, Neugarten Nr. 27. Przedstawicielstwo Rządu Polskiego; pośrednictwo między Rządem Polskim a Senatem Wolnego Miasta Gdańska; zwierzchnictwo wszystkich urzędów polskich znajdujących się na terenie Wolnego Miasta Gdańska (Dz. U. R. P. Nr. 51/31, poz. 432).

Komisarz Generalny R. P. — dr. Papée Kazimierz.
Z-ca Kom. Gen. R. P. — Zientkiewicz Ignacy.

Wydział Wojskowy	— Szef ppłk. dypl. Rosner Antoni
Pełnomocnik Handlowy Kom. Gener.	— Nacz. Siebeneichen Alfred
Urząd Marynarki Handlowej	— Nacz. Kom. Poznański Józef
Delegat Prokuratorji Generalnej R. P.	— Moderow Włodzimierz
Naczelny Inspektor Ceł	— Maksymowicz Stanisław
Dyrekcja Poczt i Telegrafów	— Dyrektor Budzyński Eryk
Biuro Gdańskie P. K. P.	— Kierownik Schiller
Polska Kasa Rządowa	— Dyrektor dr. Ramułt Tadeusz
P. A. T.	— Redaktor Sonnenburg Henryk

SŁUŻBA DYPLOMATYCZNA I KONSULARNA.

LIGA NARODÓW. Delegacja Rzplitej Polskiej. Genewa (Génève, Suisse) rue Munier Romilly. Delegat Rzplitej Polskiej: Tytus Komarnicki.

Ambasady.

FRANCJA. (Paryż, VII 57 rue Saint Dominique). Ambasador: Chłapowski Alfred.

NIEMCY. (Berlin, Kurfürstenstrasse 136). Ambasador: Lipski Józef.

STANY ZJEDNOCZONE AMERYKI PÓŁNOCNEJ. (Washington, D.-C. 2640, 16 - th Street N. W.). Ambasador: Patek Stanisław.

STOLICA APOSTOLSKA. (Roma, Piazza Pilotta 3). Ambasador: Skrzyński Władysław.

TURCJA. (Ankara, Kavakli Dere). Ambasador: Potocki Jerzy.

WIELKA BRYTANJA. (London 47, Portland Place W. 1). Ambasador. Raczyński Edward.

WŁOCHY. (przy Kwirynale, Roma, 18 via delle Bodteghe Oscure 32, Palacco Caetani). Ambasador: Wysocki Alferd.

ZWIĄZEK SOCJALISTYCZNYCH REPUBLIK RAD. (Moskwa, Spiridonowska 30). Ambasador: Łukasiewicz Juljan.

Poselstwa.

ARGENTYNA. (Buenos-Aires, Calle Rodriguez Pena 2012). Poseł: Mazurkiewicz Władysław.

AUSTRJA. (Wiedeń, IV Argentinierstrasse 25/27). Poseł: Gawroński Jan.

BELGJA. (Bruksela, 29 Avenue des Gaulois). Poseł Jackowski Tadeusz.

BRAZYLJA. (Rio De Janeiro, Praia de Botofogo 246). Poseł: Grabowski Tadeusz.

BUŁGARJA. (Sofja, IV. 6 Rue San Stefano). Poseł: Tarnowski Adam.

CHINY. (Szanghaj, 83, Route Pichon). Poseł: Barthel de Weydenthal Jerzy.

CZECHOSŁOWACJA. (Praga III, Valdstyńska 10). Poseł: vacat, Radca Poselstwa: Chodacki Marjan.

DANJA. (Kopenhaga, Frederiksgade 17). Poseł: Sokolnicki Michał.

EGIPT. (Kair 3 rue Amir Toussoun (Zamalek). Poseł: vacat, Attaché Poselstwa: Kula Alfons.

ESTONJA. (Tallinn, Kohtu 10; Kancelarja: Kentmanni 20). Poseł: Przesmycki Wacław.

FINLANDJA. (Helsingfors, Satamakatu 5). Poseł: Sokolnicki Henryk.

GRECJA. (Ateny, 3 Place Mavrocordato). Poseł: vacat. Sekretarz Poselstwa: Wierski Zygmunt.

HISZPANJA. (Madryt, Calle Lista 16). Poseł: Szumlakowski Marjan.

HOLANDJA. (Haga, 25 Alexanderstraat). Poseł: Babiński Wacław.

JAPONJA. (Tokio, 3 Hiroocho Asabuku). Poseł: Mościcki Michał.

JUGOSŁAWJA. (Belgrad, Milosa Velikog 4). Poseł: Dębicki Roman.

ŁOTWA. (Ryga, Medniekuiela 6-b). Poseł: Charwat Franciszek.

MEKSYK: (D. F. Calle de Londres). Poseł: vacat.

NORWEGJA. (Oslo, Kristinelundvei 22). Poseł: Neuman Władysław.

PERSJA. (Iran). (Teheran, Parc Amin ed Dowleh Darrase Chimram). Poseł: Hempel Stanisław.

PORTUGALJA. (Lizbona, Alto Santa Catarina 1). Poseł: Romer Tadeusz.

RUMUNJA. (Bukareszt, Alea Alexandru 23 — parc Filipesco). Poseł: Arciszewski Mirosław.

SZWAJCARJA. (Bern, Elfenstrasse 20). Poseł: Modzelewski Jan.

SZWECJA. (Sztokholm, Karlavägen 35). Poseł: Roman Antoni.

WĘGRY. (Budapeszt, Orszaghazutca 13). Poseł: Łepkowski Stanisław.

Konsulaty.

W stolicach państw, w których brak jest Konsulatów, funkcje ich pełnią Wydziały Kons. przy Poselstwach.

ARGENTYNA. Agencja kons. Santa Fé, a. c. Ferrocarril de Santa Fè.
Agencja kons. Posadas, c. Tucuman 272.

AUSTRJA. Konsulat. (Wiedeń, III. Rennweg 1). Konsul gen. Grabiński Mieczysław.

BELGJA. Konsulat. (Antwerpja, 27, Avenue de Belgique). Konsul Gajdziński Maksymiljan.
Kons. Honor. (Bruksela, 13 rue de Florence). Konsul gen. hon. Vaxelaire Georges. Konsul Nagórny Tadeusz.

BRAZYLJA. Kons. Gener. (Kurytyba, Rua Andre de Barros 528). Konsul gen. Gieburowski Józef.

BUŁGARJA. Kons. Honor. (Warna, Plevańska 11). Konsul hon. Franghia Antoni.

CHILI. Kons. Honor. (Santiago, calle Augustinas 1111). Konsul hon. Domeyko Ignacy.

CHINY. Konsulat. (Charbin, Gloukhaia 24). Konsul Kwiatkowski Aleksander.

CZECHOSŁOWACJA. Konsulat. (Praga, II Jugmannova 7/II p.). Konsul Byszewski Jan Lech.
Konsulat. (Bratislava, Palisady 27). Konsul Łaciński Wacław.
Konsulat. (Mor. Ostrawa, Johannyhotrida 11). Konsul Hładki Zygmunt.
Konsulat (Uzhorod. Lva Tolsteho c. 13). Konsul Chałupczyński Mieczysław.

DANJA. Kons. Honor. (Aalborg, Jomfru Annagade 16). Konsul hon. Kragelund Kaj.
Kons. Honor. (Aarhus, Hafniahus). Konsul hon. Schmidt Jan Piotr.
Kons. Honor. (Haderslev, Norregade 30). Konsul hon. Andersen Jan.
Kons. Honor. (Odense, Ostre Stationsvej 44). Konsul hon. Andersen Lauritz.
Kons. Honor. Islandja (Reykjavik). Konsul hon. Jonsson Hjalti.

W.-kons. Honor. (Hasle, a/Bornholm villa „Lysvang"). Wicekonsul hon. Plesner Max.

W.-kons. Honor. (Nakskov), Wicekonsul hon. Wingaard Georg.

DOMINIKA. Kons. Honor. (San Domingo, Calle Salomé Urena 5). Konsul honor. Marion - Landais Jean Gilbert.

EGIPT. Kons. Honor. (Alexandrja, B. P. 390, 14rue Nabi Daniel). Konsul hon. Constantinidis Antoine G.

ESTONJA. Kons. Honor. (Narwa). Konsul hon. Tuisk Oskar.

Kons. Honor. (Tartu, Pick 58), Konsul hon. Sepp Johan.

Kons. Honor. (Kuressaare). Konsul hon. Warest Peeter.

FINLANDJA. Kons. Honor. (Tampere, O. Y. Lokomo. A. B.) Konsul hon. Nikander Armas.

Kons. Honor. (Viipuri Kannaksenkatu 1). Konsul hon. Edgren Robert.

FRANCJA Kons. Generalny. (Paryż, XVII, 19, rue Alphonse de Neuville). Konsul gen. Kara Stanisław.

Kons. Honor. (Havre, 19, Boulevard Foch). Konsul hon. Arnaudtizon Ludovic.

Konsulat Generalny. (Lille 45, Boulevard Carnot). Konsul gen. Matusiński Jerzy.

Konsulat. (Lyon, 2 rue Jacques de Boissieu). Konsul Czosnowski Wacław.

Konsulat. (Marsylja, 2 Place Saint Ferréol). Konsul Obrębski Witold.

Kons. Honor. (Nicea, 6 rue du Congrès). Konsul hon. Dumarquez Louis.

Konsulat. (Strasburg, 10 rue du Général de Castelnau). Konsul Lechowski Jerzy.

Konsulat. (Tuluza, 18 rue des Pyrénées). Konsul Chamiec Antoni.

Kons. Honor. (Bordeaux, 27, cours Xavier Arnozan). Konsul hon. Delor Jean René Marie.

Algierja. Kons. Honor. (Algier, 24 Boulevard Carnot). Konsul hon. Rigollet Leon.

Madagaskar. Kons. Honor. (Tananarive, rue de Liège). Konsul hon. Ducrocq Robert.

Marokko. Kons. Honor. (Casablanca 3 Bld. Moulay Joussef). Wicekonsul hon. Radziwanowski Władysław.

Oranja. Kons. Honor. (Oran, 22, Av. Loubet). Konsul hon. Lasry Józef.

Syrja. Agencja Kons. (Beyrut). Wicekonsul Groer Witold.

Tunizja. Kons. Honor. (Tunis 11 rue de Bretagne). Kosul hon. Orliac Jean.

GRECJA. Kons. Honor. (Saloniki, 6 rue Hermon). Konsul honor. Nehama Albert.

GUATEMALA. Kons. Honor. (Guatemala 6-a avenida Norte 3). Konsul hon. Seidner Paul Adolphe.

HAITI. Kons. Honor. (Port au Prince). Konsul hon. de Lespinasse Georges.

HISZPANJA. Kons. Honor. (Barcelona, Fontanella 10). Konsul hon. Rodon'y Blasa Edward.

Kons. Honor. (Bilbao, Alameda Mazzaredo 17/19). Konsul hon. de Zavala Casto.

Kons. Honor. (Vigo, Avenida de la Libertad 3). Konsul hon. Roura Iglesias Isaac.

Kons. Honor. (Valencia, Plaza Ausias March 8). Konsul hon. Nogne-ra Bonora Vicente.

HOLANDJA. Konsulat. (Amsterdam, Vosiusstraat 54/55). Konsul gen. Skowroński Tadeusz.

Kons. Honor. (Rotterdam, Maaskade 124). Konsul hon. Hoogeweegen Hendrikus Johannes Adrianus.

Kons. Honor. (Dordrecht, Singel 287). Konsul hon. van Es Gips Gerhardt.

Kons. Honor. (Haarlem, Nobelstraat 29). Konsul hon. van der Kroon Franciszek Gerard.

Kons. Honor. (Arnhem, Velp. G. Avelinghstraat 1). Konsul hon. Bernsen Theodorus Hendricus.

Holenderskie Pos. w Azji. Kons. Honor. (Batavia, Indes Neerlandai-ses, Oranje boulevard 3). Konsul hon. Aronstein Frederic Carel. Wice-konsul hon. Przybyłkiewicz Zygmunt.

Indje Holenderskie Zachodnie. Kons. Honor. (Willemstad. Cura-çao). Konsul hon. Mensing Frederigo G.

JAPONJA. Kons. Honor. (Osaka, Daido Bldg. Tosabori 1 chome Nishi-ku). Konsul hon. Junkichi Matsuoka.

Kons. Honor. (Yokohama, 5-chome Onoe-cho). Konsul hon. Wa-tanabe Toshijiro.

JUGOSŁAWJA. Kons. Gener. (Zagrzeb, Haalikowa 6 II). Konsul gen. Fiedler-Alberti Stefan.

Kons. Honor. (Lublana, Narodni Muzej Bleiweissowa cesta). Kon-sul hon. dr. Stele Franciszek.

Kons. Honor. (Banja Luka, Kralja Alfonsa 18 A II sprat). Konsul hon. Burda Artur.

Kons. Honor. (Split, Vrazova 8). Konsul hon. Smodlaka Hranko.

KOLUMBJA. Kons. Honor. (Cali, Edificio Relator Calle 12). Konsul hon. Zawadzki Ernest.

LIBERJA. Kons. Honor. (Monrovia). Konsul hon. Rathaus Rudolf.

LUKSEMBURG. Kons. Honor. (Luksemburg). Konsul hon. Loesch Ferdynand.

ŁOTWA. Konsulat. (Ryga, Mednieku-iela 6-b). Konsul Ryniewicz Stefan.

Konsulat. (Dyneburg, Brieza-iela 10). Konsul Babiński Mieczysław.

MEKSYK. Kons. Honor. (Meksyk, Calle Ramon Guzman 86). Konsul hon. Pinson Georges.

Kons. Honor. (Vera Cruz, Gran Hotel Diligencias Esquina Indepen-dencia y Miguel Lerdo). Konsul hon. Barraquet Jean.

MONACO. Kons. Honor. (Montecarlo 22 — rue de Millo). Konsul hon. Oxner Mieczysław.

NIEMCY. Kons. Gener. (Berlin, Kurfürstenstrasse 137). Konsul gen. vacat.

Konsulat. (Essen, Alfredstrasse 85). Konsul Korsak Witold.

Kons. Gener. (Frankfurt a/M. Schaumainkai 43). Konsul Korzeniowski Stanisław.

Konsulat. (Hamburg, Johnsallee 13). Konsul dr. Kipa Emil.

Kons. Gener. (Królewiec (Königsberg) Mittel-Tragheim 24). Konsul gen. dr. Marchlewski Mieczysław.

Konsulat. (Kwidzyń (Marienwerder) Marienburgerstrasse 26). Konsul Czyżewski Edward.

Konsulat. (Lipsk (Leipzig), Helfferichstrasse 11). Konsul Czudowski Michał.

Kons. Gener. (Monachjum (München), Pienzenauerstrasse 15). Konsul gen. dr. Lisiewicz Adam.

Konsulat. (Olsztyn (Allenstein), Friedrich Wilhelmplatz 5). Konsul Zalewski Antoni.

Kons. Gener. (Opole (Oppeln), Eichstrasse 1). Konsul gen. Samborski Bohdan.

Konsulat. (Piła (Schneidemühl) Brauerstrasse 7). Konsul dr. Drobniak Tadeusz.

Konsulat. (Szczecin, (Stettin) Arndtstrasse 30). Konsul Sztark Heljodor.

Konsulat. (Wrocław, (Breslau) Freiburgerstrasse 29). Konsul vacat.

Wicekonsulat. Ełk. (Lyck, Luisenplatz 2). Konsul Rogalski Mieczysław.

NORWEGJA. Kons. Honor. (Oslo). Konsul hon. Strand Christian.

Kons. Honor. (Bergen Nygoten 1). Konsul hon. Figenschou Aage.

Kons. Honor. (Stawanger, Knut Holmsvei 14). Konsul hon. Torgrimsen K. M.

Kons. Honor. (Tonsberg). Konsul hon. Chistensen Finn.

PARAGWAJ. Kons. Honor. (Asuncion, calle Ipane 471 (dla koresp.) Casida Correo 591). Konsul honor. vacat.

PERU. Kons. Honor. (Lima, 128, Jesus Marie). Konsul honor. Tarnawiecki Karol Marjan.

PORTUGALJA. Kons. Honor. (Lisbonne, rua dos Luziadas 15). Konsul hon. Touzet René.

Kons. Honor. (Porto, 10, Lavadores - Vila Nova de Gaya). Konsul hon. De Lima Fereira Francisco José.

Kons. Honor. (Funchal, Madeira). Konsul hon. Vieira de Castro Louiz.

Angola. Kons. Honor. (Benguela rua Silva Porto). Konsul hon. Mendes de Barroso Manuel.

RUMUNJA. Konsulat. (Bucuresti, Strada Polona 27). Konsul Mikucki Adam.

Konsulat. (Cernauti, Str. Archimandrit Eusebie Popovici 18-a). Konsul Uzdowski Marjan.

Konsulat. (Kiszyniów. (Chisinau) Str. Viitor 77). Konsul Poncet de Sandon Aleksander.

Agencja Kons. (Konstanca (Constanta) str. Laszar Catargin 18). Agent Kons. Kliszczyński Mieczysław.

Kons. Honor. (Galac (Galati) Mihai Bravul 21). Konsul hon. Popa Apostol P.

SALVADOR. Kons. Honor. (San Salvador, Avenida Espana Ed. Sol. Ap. de Correo 47). Konsul hon. Pincherli M.

ST. ZJ. AMERYKI PŁN. Kons. Gener. (Chicago, 1444 Lake Shore Drive). Konsul gen. dr. Gawroński Wacław.

Kons. Gener. (New York, N. Y. 149-151 East 67-th street). Konsul gen. dr. Gruszka Sylwester.

Konsulat. (Pittsburg, Pa. 249. N. Craig street). Konsul gen. Dr. Ripa Karol.

SZWAJCARJA. Kons. Honor. (Zürich, Talacker 35). Konsul hon. d'Orelli Edward.

Kons. Honor. Bazylea (Basel). Konsul hon. Petersen - Dietsche Ferdynand.

SZWECJA. Kons. Honor. (Stockholm). Konsul hon. vacat.

Kons. Honor. (Göteborg, O. Hamngatan 19.IV). Konsul hon. Nilsson Hjalmar.

Kons. Honor. (Malmö, Tegelgardsgatan 1). Konsul hon. Holm Carl Gunnar.

Kons. Honor. (Norrköping, Sandgatan 12). Konsul hon. Hellmann Carl Fr.

TURCJA. Kons. Gener. (Stambuł, (Istanbul) Taxim Ay Yildiz Palais). Konsul gen. Wegnerowicz Roman.

URUGWAJ. Kons. Honor. (Montevideo, calle 25 de Mayo 244). Konsul honor. Makowski Józef.

WĘGRY. Konsulat. (Budapest, VII. Arena ust. 86/B). Konsul Chełmicki Zdzisław.

WIELKA BRYTANJA. Kons. Gener. (London, 2 Tharnhaugh street Russel Square W. C. 1). Konsul gen. dr. Poznański Karol.

Kons. Honor. (Cardiff, Lion Chambers 77, Saint Mary street Cardiff). Konsul hon. Bowden Gordon Grantley.

Kons. Honor. (Glasgow, Souths Wales 99, Glassford Street Glasgow, C. 1). Konsul hon. Whitelav Robert Mac Gregor.

Kons. Honor. (Hull, Commercial Road Hull), Konsul hon. Peter Henry Hoblyn.

Kons. Honor. (Manchester). Konsul hon. vacat.

Kons. Honor. (Southampton, Atlantic House, Canute Road). Konsul hon. Komierowski Kazimierz.

Afryka Południowa. Kons. Honor. (Capetown, 409 Commercial Union Buildings St. George's Street). Wicekonsul hon. Majewski Jan.

Australja. Kons. Honor. (Melbourne, State of. Victoria: Burke House 340, Collins Street). Konsul hon. Burke T. M.

Kons. Honor. (Sydney. Beresford Chambers 76 — 78 Pitt Street dla koresp. Box 2911 NN.). Konsul hon. Noskowski Władysław.

Indje. Konsulat. (Bombaj, Whiteaway Bldg Hornby Road Fort Bombay 1). Konsul Banasiński Eugenjusz.

Wkons. Honor. (Colombo, Cejlon, 41 Victoria Bldg Norris Rd.) Wicekonsul hon. van Sanden Józef Christofor James.

Irlandja. Kons. Honor. (Dublin, Ireland 14. St. Kevin's Park). Konsul gen. hon. Dobrzyński Wacław T.

Kanada. Kons. Gener. (Ottawa, Ontario Canada Ottawa 232 Metcalf street). Konsul gen. vacat.

Konsulat. (Montreal 14, Stanley Street room 918 Canada). Konsul hon. Rainville J. Hormisdas. Konsul Kicki Władysław.

Konsulat. (Winnipeg, 139, Rostyn Road). Konsul Pawlica Jan.

Malta. Kons. Honor. (La Vallette, 60 Sda, Messodi, Valletta). Konsul hon. England Harold Parnis.

Palestyna. Kons. Gener. (Jerusalem, Musrara Quarter). Konsul gen. Kurnikowski Kazimierz Zdzisław.

Konsulat. (Tel-Aviv, Montefiore, str. 53 P. O. B. 225). Konsul Łukaszewicz Stanisław.

WŁOCHY. Kons. Gener. (Roma, via Gerolamo Fracastoro 2). Konsul gen. Mazurkiewicz Roman.

Kons. Gener. (Milano, Via San Paulo 18). Konsul gen. Kolankowski Witold.

Konsulat. (Trieste, Via Luigi Cadorna 3). Konsul Dygat Stanisław.

Kons. Honor. (Bologna, Via Saragozza 210 bis). Wicekonsul hon. Pompei Tommaso.

Kons. Honor. (Firenze, via Guerrazzi 21). Konsul hon. Paszkowski Karol.

Kons. Honor. (Napoli via del Museo 90). Konsul hon. Borselli Augusto.

Z. S. R. R. Wydział konsul. (Moskwa, 3 Mieszczanskaja 32/34). Radca Ambasady Eska Stanisław.

Kons. Gener. (Kijów, Liebknechta 1). Radca Ambasady Siedlewski Karszo Jan.

Kons. Gener. (Mińsk, Sowietskaja 84). Sekretarz Ambasady Okoński Witold.

Kons. Gener. (Tyflis, Korganowska 24). Konsul Kłopotowski Jerzy.

Konsulat. (Charków, Olmiński 15). Konsul Sośnicki Stanisław.

Konsulat. (Leningrad, Nabierežnaja Krasnowo-Flota 14). Konsul Weese Eugenjusz.

MINISTER SPRAW WOJSKOWYCH
Gen. dyw. Tadeusz Zbigniew Kasprzycki

I WICEMINISTER SPRAW WOJSKOWYCH
Gen. bryg. Janusz Głuchowski

II WICEMINISTER SPRAW WOJSKOWYCH
Gen. dyw. dr. Felicjan Sławoj-Składkowski

MINISTERSTWO SPRAW WOJSKOWYCH.

Warszawa, ul. 6 Sierpnia 1-3-5.

Ministrowi podlegają bezpośrednio:

Gabinet Ministra: Załatwia sprawy związane z reprezentacją Ministra nazewnątrz Ministerstwa, sprawy odznaczeń, oraz redagowanie Dziennika Rozkazów i Rozkazu Dziennego M. S. Wojsk.

Szef: płk. dypl. Kiliński Władysław.

Biuro Personalne. Szef Biura jest bezpośrednim pomocnikiem Ministra Spraw Wojskowych w sprawach personalnych oficerów, podoficerów zawodowych i funkcjonarjuszów państwowych wojska.

Do obowiązków Szefa Biura Personalnego należy administrowanie korpusem oficerskim, podoficerskim i funkcjonarjuszami państwowymi wojska, oraz redagowanie Dziennika Personalnego i Rocznika Oficerskiego.

Korpus Kontrolerów: Przeprowadza kontrolę całokształtu administracji wojskowej z ramienia Ministra.

Polowa Kurja Biskupia: Ma za zadanie kierownictwo służbą duszpasterską i administrowanie świątyniami i cmentarzami wojskowemi wyznań katolickich.

Biskup polowy W. P.: gen. bryg. ks. dr. Gawlina Józef.

Biuro Wyznań Niekatolickich: Ma za zadanie kierownictwo służbą duszpasterską i administrowanie świątyniami i cmentarzami wojskowemi wyznań niekatolickich za pośrednictwem szefów poszczególnych wyznań.

Szef: ppłk. dr. Krawczyk Stanisław.

Państwowy Urząd Wychowania Fizycznego i Przysposobienia Wojskowego. Warszawa, ul. Myśliwiecka 3-5. Patrz wychowanie fizyczne i przysposobienie wojskowe.

Kierownictwo Marynarki Wojennej, Warszawa, ul. Chałubińskiego 3.

I Wiceministrowi podlegają:

Departament Dowodzenia Ogólnego, który obejmuje sprawy organizacji i wyszkolenia jednostek broni połączonych i administrowanie stanami sił zbrojnych w ramach budżetu.

Departamenty: Piechoty, Kawalerji, Artylerji, Aeronautyki załatwiają sprawy organizacji, wyszkolenia i prac nad regulaminami swojej broni.

Dowództwa: Broni Pancernych, Saperów, Łączności i Żandarmerji mają za zadanie dowodzenie jednostkami swojej broni i kierowanie ich służbami.

Dowództwo Taborów i Szefostwo Remontu.

Departament Uzupełnień ma za zadanie uzupełnianie ludźmi sił zbrojnych.

II Wiceministrowi podlegają:

Biuro Ogólno - Administracyjne, do którego należą sprawy administracji rzeczowej sił zbrojnych i przemysłu wojennego.

Biuro Budżetowe załatwia sprawy budżetu wojskowego i sprawozdawczości pieniężnej.

Departament Sprawiedliwości.

Departament Intendentury kieruje służbą intendentury.

Departament Uzbrojenia kieruje służbą uzbrojenia w działach broni, amunicji i sprzętu.

Departament Budownictwa prowadzi sprawy budownictwa wojskowego i administruje nieruchomościami wojskowemi.
Departament Zdrowia kieruje służbą zdrowia i weterynarji w wojsku.

WOJSKOWE WŁADZE OKRĘGOWE, POWIATOWE I GARNIZONOWE.

Dowództwa Okręgów Korpusów: Nr. I Warszawa, Nr. II Lublin, Nr. III Grodno, Nr. IV Łódź, Nr. V Kraków, Nr. VI Lwów, Nr. VII Poznań, Nr. VIII Toruń, Nr. IX Brześć n/B., Nr. X Przemyśl.
Dowództwo Obszaru Warownego Wilno.
Sprawy poborowe załatwiają:
Powiatowe Komendy Uzupełnień. D.O.K. I. — **Ciechanów** — pow. ciechanowski, mławski, działdowski, przasnyski. **Grodzisk Mazowiecki** — pow. sochaczewski, błoński. **Łomża** — pow. łomżyński, ostrołęcki. **Małkinia** — pow. ostrowski, węgrowski, sokołowski. **Mińsk Mazowiecki** — pow. miński, radzymiński. **Płock** — pow. płocki, gostyniński. **Płońsk** — pow. płoński, sierpecki. **Puławy** — pow. puławski, garwoliński. **Pułtusk** — pow. pułtuski, makowski, (siedziba Maków Mazowiecki). **Radom** — miasto Radom, powiaty: radomski, kozienicki. **Warszawa - Miasto Nr. I** — komisarjaty polic. państw. Nr. I, II, III, IV, V, XII i XXVI. **Warszawa - Miasto Nr. II** — komisar. polic. państw. Nr. IX, XI, XIII, XVI, XX, XXI i XXIII. **Warszawa - Miasto Nr. III** — komisar. polic. państw. Nr. XIV, XV, XVII, XVIII, XXIV i XXV. **Warszawa - Miasto Nr. IV** — komisar. polic. państw. Nr. VI, VII, VIII, X, XIX i XXII. **Warszawa - Powiat** — pow.: warszawski, grójecki.
D.O.K. II. — **Chełm** — pow.: chełmski, krasnostawski. **Dubno** — pow. dubieński. **Hrubieszów** — pow.: hrubieszowski, tomaszowski. **Kowel** — pow.: kowelski, lubomelski, koszyrski (siedziba Kamień Koszyrski). **Kraśnik** — pow. janowski (siedziba Janów Lubelski). **Krzemieniec** — pow. krzemieniecki. **Lublin - Miasto** — m. Lublin. **Lublin - Powiat** — pow.: lubelski, lubartowski. **Łuck** — pow. łucki. **Równe** — pow.: równieński, zdołbunowski. **Sarny** — pow.: sarneński, kostopolski. **Włodzimierz** — pow.: włodzimierski, horochowski. **Zamość** — pow.: zamojski, biłgorajski.
D.O.K. III. — Białystok — m. Białystok, pow.: białostocki, wysoko-mazowiecki (siedziba Wysokie - Mazowieckie), szczuczyński w Grajewie. **Grodno** — pow.: grodzieński, sokólski. **Lida** — pow.: lidzki, wołożyński, szczuczyński. **Postawy** — pow.: postawski, dziśnieński (siedziba Głębokie). **Suwałki** — pow.: suwalski, augustowski. **Święciany** — pow.: święciański, brasławski. **Wilno-Miasto** — m. Wilno. **Wilno-Powiat** — pow.: wileńsko-trocki, oszmiański. **Wilejka** — pow.: wilejski, mołodecki. **Wołkowysk** — pow. wołkowyski.
D.O.K. IV. — **Częstochowa** — m. Częstochowa, pow.: częstochowski, włoszczowski. **Końskie** — pow.: opoczyński, konecki. **Kutno** — pow.: kutnowski, łęczycki. **Łódź-Miasto Nr. I** — komisar. polic. państw. Nr. II, III, V, VIII, IX i XI. **Łódź-Miasto Nr. II** — komisar. polic. państw. Nr. I, IV, VI, VII, X, XII, XIII i XIV. **Łódź-Powiat** — pow.: łódzki, brzeziński. **Łask** — pow. łaski. **Piotrków** — pow. piotrkowski. **Radomsko** — pow. radomszczański. **Sieradz** — pow. sieradzki. **Skierniewice** — pow.: skierniewicki, łowicki, rawski (siedziba Rawa Mazowiecka). **Wieluń** — pow. wieluński.
D.O.K. V. — **Będzin** — pow. będziński. **Bielsko** — m. Bielsko i pow. bielski, cieszyński. **Bochnia** — pow.: bocheński, brzeski (siedziba Brzesko). **Chorzów** — m. Chorzów, pow. świętochłowicki. **Dębica** — pow.: ropczycki, mielecki. **Jasło** — pow.: jasielski, gorlicki. **Katowice** — m. Katowice i pow. katowicki. **Kraków-Miasto** — m. Kraków. **Kraków-Powiat** — pow.: krakowski, myślenicki. **Miechów** — pow.: miechowski, olkuski.

Nowy Sącz — pow. nowosądecki. **Nowy Targ** — pow.: nowotarski, limanowski. **Pszczyna** — pow.: pszczyński, rybnicki. **Sosnowiec** — m. Sosnowiec. **Tarnów** — pow.: tarnowski, dąbrowski. **Tarnowskie Góry** — pow.: tarnogórski, lublinieckі. **Wadowice** — pow.: wadowicki, chrzanowski. **Zawiercie** — pow.: zawierciański. **Żywiec** — pow.: żywiecki, bialski (siedziba Biała Małopolska).

D.O.K. VI. — **Brzeżany** — pow.: brzeżański, rohatyński, podhajecki. **Buczacz** — pow.: buczacki, tłumacki. **Czortków** — pow.: czortkowski, borszczowski, zaleszczycki, kopyczyniecki. **Gródek Jagielloński** — pow.: gródecki, rudecki, jaworowski. **Kałusz** — pow.: kałuski, doliński. **Kamionka Strumiłowa** — pow.: kamionecki, radziechowski, sokalski. **Kołomyja I** — pow.: kołomyjski, horodeński. **Kołomyja II** — pow.: kosowski (siedziba Kosów Pokucki), śniatyński. **Lwów-Miasto—m.** Lwów. **Lwów-Powiat** — pow.: lwowski, bobrecki, przemyślański. **Rawa Ruska** — pow.: rawski, żółkiewski. **Stanisławów** — pow.: stanisławowski, nadwórniański. **Stryj** — pow.: stryjski, żydaczowski. **Tarnopol** — pow.: tarnopolski, trembowelski, skałacki, zbaraski. **Złoczów** — pow.: złoczowski, zborowski, brodzki.

D.O.K. VII. — **Gniezno** — m. Gniezno, pow.: gnieźnieński, wrzesiński, średzki. **Jarocin** — pow.: jarociński, gostyński, krotoszyński, rawicki. **Kalisz** — pow.: kaliski, turecki. **Konin** — pow.: koniński, kolski. **Kościan** — pow.: kościański, leszczyński, śremski. **Ostrów Wielkopolski** — pow.: ostrowski, kępiński. **Poznań-Miasto** — m. Poznań. **Poznań-Powiat** — pow.: poznański, nowotomyski, wolsztyński. **Szamotuły** — pow.: szamotulski, międzychodzki, obornicki, czarnkowski.

D.O.K. VIII. — **Bydgoszcz-Miasto** — m. Bydgoszcz. **Bydgoszcz-Powiat** — pow.: bydgoski, wyrzyski, szubiński, chodzieski, sępoleński. **Gdynia** — m. Gdynia, pow. morski (siedziba w Wejherowie). **Grudziądz** — m. Grudziądz, pow.: grudziądzki, świecki, tucholski, brodnicki, lubawski (siedziba Nowe Miasto). **Inowrocław** — m. Inowrocław, pow.: inowrocławski, mogileński, żniński, wągrowiecki. **Kościerzyna** — pow.: kościerski, kartuski. **Starogard** — pow.: starogardzki, chojnicki, tczewski. **Włocławek** — pow.: włocławski, lipnowski, nieszawski (siedziba Aleksandrów Kujawski). **Toruń** — m. Toruń, pow.: toruński, wąbrzeski, chełmiński, rypiński.

D.O.K. IX. — **Baranowicze** — pow.: baranowicki, nieświeski, stołpecki. **Biała Podlaska** — pow.: bialski, włodawski. **Bielsk** — pow. bielski. **Brześć n/Bugiem** — pow.: brzeski, kobryński. **Łuków** — pow.: łukowski, radzyński. **Łuniniec** — pow.: łuniniecki, stoliński. **Nowogródek** — pow. nowogródzki. **Pińsk** — pow.: piński, drohicki. **Prużana:** — pow.: prużański, kosowski (siedziba Kosów Poleski). **Siedlce** — pow.: siedlecki. **Słonim** — pow. słonimski.

D.O.K. X. — **Drohobycz** — pow. drohobycki. **Jarosław** — pow.: jarosławski, lubaczowski. **Kielce** — pow. kielecki. **Łańcut** — pow.: łańcucki, przeworski. **Nisko** — pow.: tarnobrzeski, niżański. **Ostrowiec** — pow.: opatowski, sandomierski. **Pińczów** — pow.: stopnicki, (siedziba Busko), pińczowski, jędrzejowski. **Przemyśl** — pow.: przemyski, dobromilski, mościski. **Rzeszów** — pow.: rzeszowski, kolbuszowski. **Sambor** — pow.: samborski, turczański. **Sanok** — pow.: sanocki, krośnieński, liski, brzozowski. **Wierzbnik** — pow. iłżecki.

Sprawy poborowe koni załatwiają:

Rejonowi Inspektorowie Koni D.O.K. I — Ciechanów, Dęblin, Mińsk Mazowiecki, Ostrołęka, Płock, Warszawa.

D.O.K. II — Chełm, Kowel, Krzemieniec, Lublin, Łuck, Równe, Włodzimierz, Zamość.

D.O.K. III — Białystok, Grodno, Mołodeczno, Postawy, Wilno, Wołkowysk.

D.O.K. IV — Częstochowa, Łódź, Piotrków, Skierniewice.
D.O.K. V — Bielsko na Śląsku, Katowice, Kraków, Tarnów.
D.O.K. VI — Czortków, Lwów, Stanisławów, Stryj, Tarnopol, Złoczów.
D.O.K. VII — Gniezno, Jarocin, Kalisz, Poznań.
D.O.K. VIII — Bydgoszcz, Grudziądz, Inowrocław, Starogard, Toruń.
D.O.K. IX — Baranowicze, Biała Podlaska, Brześć n/B., Pińsk, Prużana, Siedlce.
D.O.K. X — Gródek Jagielloński, Jarosław, Kielce, Przemyśl, Sandomierz.
Komendy Miast, Komendy Placu i Oficerowie Placu — załatwiają sprawy kwaterunkowe.
Komendy miast: Warszawa, (Plac Józefa Piłsudskiego 5), Wilno, Lublin, Grodno, Łódź, Kraków, Lwów, Poznań, Toruń, Brześć n/B., Przemyśl.
Komendy placów: Dęblin, Modlin, Białystok, Osowiec, Suwałki, Częstochowa, Katowice, Stanisławów, Bydgoszcz, Grudziądz, Baranowicze, Jarosław, Gdynia i Równe.
Oficerowie placu: Jabłonna - Legjonowo, Płock, Łomża, Ostrołęka, Chełm, Łuck, Włodzimierz, Zamość, Dubno, Lida, Nowowilejka, Mołodeczno, Skierniewice, Bielsk Śląski, Tarnowskie Góry, Tarnów, Zakopane, Stryj, Tarnopol, Złoczów, Gniezno, Kalisz, Leszno, Chełmno, Inowrocław, Biała Podlaska, Prużana, Siedlce, Słonim, Pińsk, Kielce i Rzeszów.

SZKOLNICTWO WOJSKOWE.

Wyższa Szkoła Wojenna z Kursem Intendentów. Warszawa, ul. Koszykowa 79.
Szkoła Topografów przy Wojskowym Instytucie Geograficznym. Warszawa, ul. Wilcza 64.
Szkoła Podchorążych Inżynierji. Warszawa, ul. 6 Sierpnia 54. Zadaniem Szkoły jest przygotowanie podporuczników wojsk łączności i saperów. Do szkoły mogą być przyjęci absolwenci: Korpusów Kadetów, Kursu Unitarnego i Szkół Podchorążych Rezerwy.
Centrum Wyszkolenia Piechoty w Rembertowie.
Szkoła Podchorążych Piechoty w Ostrowi Mazowieckiej. Zadaniem szkoły jest przygotowanie podporuczników piechoty. Do szkoły mogą być przyjęci absolwenci: Korpusów Kadetów, Kursu Unitarnego i Szkół Podchorążych Rezerwy.
Komendantowi szkoły podporządkowany jest Kurs Unitarny w Różanie, który daje wymagane przy wstąpieniu do szkół podchorążych wstępne wyszkolenie wojskowe.
O przyjęcie na kurs mogą się ubiegać osoby mające conajmniej wykształcenie średnie z maturą.
Szkoła Podchorążych dla Podoficerów w Bydgoszczy.
Szkoła Podchorążych Rezerwy Piechoty w Zambrowie.
Szkoła Podoficerów Piechoty dla małoletnich Nr. 1 w Koninie.
Szkoła Podoficerów Piechoty dla małoletnich Nr. 2 w Śremie.
Szkoła Podoficerów Piechoty dla małoletnich Nr. 3 w Nisku.
Korpus Kadetów Nr. 1 we Lwowie.
Korpus Kadetów Nr. 2 w Chełmnie.
Korpus Kadetów Nr. 3 w Rawiczu.
Centrum Wyszkolenia Kawalerji w Grudziądzu. Przy Centrum znajduje się Szkoła Podchorążych Kawalerji, zadaniem której jest przygotować podporuczników kawalerji. Do szkoły mogą być przyjęci absolwenci: Korpusów Kadetów, Kursu Unitarnego i Szkoły Podchorążych Rezerwy.
Centrum Wyszkolenia Artylerji w Toruniu. Przy Centrum znajduje się Szkoła Podchorążych Artylerji, zadaniem której jest przygotować podporuczników artylerji. Do Szkoły mogą być przyjęci absolwenci:

Korpusów Kadetów, Kursu Unitarnego i Szkoły Podchorążych Rezerwy.
Centrum Wyszkolenia Artylerji Przeciwlotniczej. Warszawa, ul. Puławska 4.
Szkoła Podchorążych Rezerwy Artylerji we Włodzimierzu.
Centrum Wyszkolenia Oficerów Lotnictwa w Dęblinie.
Centrum Wyszkolenia Podoficerów Lotnictwa w Bydgoszczy.
Lotnicza Szkoła Strzelania i Bombardowania w Grudziądzu.
Centrum Wyszkolenia Czołgów i Samochodów Pancernych w Modlinie.
Centrum Wyszkolenia Saperów w Modlinie.
Centrum Wyszkolenia Łączności w Zegrzu.
Centrum Wyszkolenia Żandarmerji w Grudziądzu.
Szkoła Gazowa. Warszawa, ul. Marji Kazimiery.
Szkoła Zbrojmistrzów. Warszawa — Cytadela.
Centrum Wyszkolenia Sanitarnego. Warszawa, ul. Górnośląska 45. Przy Centrum znajduje się Szkoła Podchorążych Sanitarnych, która łączy studja medyczne na Uniwersytecie Warszawskim z wyszkoleniem wojskowem, wymaganem od oficerów zawodowych w służbie zdrowia. Studja w Szkole Podchorążych sanitarnych trwają 6 lat. O przyjęcie do szkoły mogą się ubiegać osoby posiadające średnie wykształcenie z maturą typu klasycznego (z łaciną).
Szkoła Podoficerów Zawodowych Służby Weterynaryjnej. Warszawa, ul. 11 Listopada 13-a.
Szkoła Podchorążych Marynarki Wojennej w Toruniu. Zadaniem Szkoły jest przygotowanie podporuczników marynarki wojennej. O przyjęcie mogą się ubiegać osoby posiadające conajmniej średnie wykształcenie z maturą.

WOJSKOWE INSTYTUCJE NAUKOWE.

Wojskowy Instytut Naukowo - Oświatowy. Warszawa, ul. Zielna 17 i Al. Szucha 14. Kierownictwo akcją propagandową, naukowo-wydawniczą, kulturalno-oświatową, prasową i publicystyczną w wojsku.
Instytut Badań Technicznych Lotnictwa. Warszawa, ul. Puławska 4-6-8. Prace badawcze, doświadczalne i wynalazcze nad sprzętem lotniczym.
Centrum Badań Lotniczo-Lekarskich. Warszawa, ul. Puławska 4-6. Badania naukowo-lekarskie nad personelem latającym.
Biuro Badań Technicznych Broni Pancernych. Warszawa, 6 Sierpnia 54.
Biuro Badań Technicznych Saperów. Warszawa, ul. 6 sierpnia 54.
Biuro Badań Technicznych Wojsk Łączności. Warszawa, 6 Sierpnia 54.
Instytut Badań Technicznych Intendentury. Warszawa, ul. Mianowskiego 15. Prace badawcze, doświadczalne i wynalazcze nad materjałem intendenckim.
Instytut Badań Materjałów Uzbrojenia. Warszawa, ul. Ludna 13/15. Prace badawcze, doświadczalne i wynalazcze nad materjałem uzbrojenia.
Wojskowy Instytut Przeciwgazowy. Warszawa, ul. Ludna 13/15. Badania doświadczalne nad sprzętem obrony przeciwgazowej.
Wojskowa Pracownia Weterynaryjna.
Wojskowy Instytut Geograficzny. Warszawa, ul. Wilcza 64. Przygotowanie map taktycznych i operacyjnych dla wojska. Współpraca z władzami cywilnemi nad pomiarami triangulacyjnemi kraju.
Wojskowe Biuro Historyczne. Warszawa, Al. Ujazdowska 1-3-5. Naukowe opracowywanie materjałów do historji wojennej Polski z lat dawnych i czasów ostatnich.
Centralne Archiwum Wojskowe. Warszawa, ul. Zakroczymska, fort Legjonów. Gromadzenie, opracowywanie i przechowywanie akt.
Centralna Bibljoteka Wojskowa. Warszawa, Al. Ujazdowska 1. Czytelnia i wypożyczalnia, czynne od godz. 8 do 20. W niedzielę i święta od

godz. 10 do 13. Bibljoteka i czytelnia są dostępne dla osób cywilnych pracujących naukowo.
Muzeum Wojska, Warszawa, Al. 3 Maja 13. Muzeum jest otwarte codziennie od 8 do 15, za wyjątkiem niedziel i świąt.
Główna Księgarnia Wojskowa. Warszawa, ul. Nowy Świat 69.
Główna Drukarnia Wojskowa. Warszawa, ul. Przejazd 10.
Towarzystwo Wiedzy Wojskowej — Zarząd Główny. Warszawa, ul. 6 sierpnia 1-3-5.

ZAKŁADY ZAOPATRZENIA.

Kierownictwo Zaopatrzenia Lotnictwa. Warszawa, lotnisko — Mokotów.
Kierownictwo Zaopatrzenia Technicznego. Warszawa-Praga, Stalowa 62.
Kierownictwo Zaopatrzenia Wojsk Łączności. Warszawa, ul Stalowa 62.
Kierownictwo Zaopatrzenia Broni Pancernych. Warszawa, Stalowa 62.
Kierownictwo Zaopatrzenia Saperów. Warszawa, ul. Stalowa 62.
Kierownictwo Zaopatrzenia Taborów. Warszawa, ul. Solec 63-a.
Kierownictwo Remontu. Warszawa, ul. 6 sierpnia 5.
Kierownictwo Centralnego Zaopatrzenia Intendenckiego. Warszawa, ul. Smocza 35.
Kierownictwo Zaopatrzenia Uzbrojenia. Warszawa, ul. Marjańska 7.
Kierownictwo Zaopatrzenia Sanitarnego. Warszawa — Powązki ul Elblaska.
Państwowe Zakłady Umundurowania. Warszawa, ul. Smocza 35.

SĄDOWNICTWO WOJSKOWE.

Najwyższy Sąd Wojskowy i Prokuratura. Warszawa, pl. Józefa Piłsudskiego 5.
Sądy Okręgowe z Prokuratura. Nr. I Warszawa, Nr. II Lublin, Nr. III Wilno, Nr. IV Łódź, Nr. V Kraków, Nr. VI Lwów, Nr. VII Poznań, Nr. VIII Grudziądz, Nr. IX Brześć n/B., Nr. X Przemyśl.
Wojskowe Sądy Rejonowe. Warszawa, Modlin, Łomża, Lublin, Zamość, Kowel, Równe, Wilno, Grodno, Lida, Łódź, Częstochowa, Skierniewice, Kraków, Bielsko na Śląsku, Katowice, Lwów, Stanisławów, Tarnopol, Poznań, Gniezno, Kalisz, Toruń, Grudziądz, Bydgoszcz, Brześć n/B., Baranowicze, Siedlce, Przemyśl, Kielce i Jarosław.
Więzienia Wojskowe Śledcze: Warszawa, Lublin, Wilno, Łódź, Kraków, Lwów, Poznań, Grudziądz, Brześć n/B., Przemyśl i Wojskowy Zakład dla odbywania kary twierdzy w Toruniu.

SZPITALE WOJSKOWE.

Szpital Szkolny przy Centrum Wyszkolenia Sanitarnego w Warszawie.
Szpitale Okręgowe: Warszawa, Chełmno, Grodno, Łódź, Kraków, Lwów, Poznań, Toruń, Brześć n/B., Przemyśl.
Szpitale garnizonowe: Równe i Wilno.
Sanatorjum Wojskowe — Zakopane.
Sanatorjum Wojskowe — Otwock.

PARAFJE WOJSKOWE.

Rzymsko-katolickie: Warszawa posiada 4 parafje: Kościół garnizonowy na Długiej, Łazienki, Cytadela i Praga.
Pozatem parafje posiadają miasta: Modlin, Dęblin, Zegrze, Radom, Ostrów Mazowiecki, Łomża, Płock, Mińsk Mazowiecki, Ostrołęka, Lublin, Chełm, Zamość, Kowel, Równe, Łuck, Dubno, Włodzimierz Wołyński, Krzemieniec, Grodno, Wilno, Nowowilejka, Lida, Mołodeczno, Wołkowysk, Białystok, Suwałki, Osowiec, Łódź, Częstochowa, Łowicz, Skierniewice, Kraków, Tarnów, Nowy Sącz, Bielsko na Śląsku, Katowice, Cieszyn, Lubliniec, Lwów, Stanisławów, Tarnopol, Złoczów, Stryj.

Poznań, Gniezno, Kalisz, Leszno, Ostrów Wielkopolski, Toruń, Bydgoszcz, Włocławek, Inowrocław, Chełmno, Grudziądz, Starogard, Brześć n/B., Siedlce, Biała Podlaska, Baranowicze, Słonim, Prużana, Kobryń, Pińsk, Przemyśl, Jarosław, Kielce, Rzeszów i Sanok.
Grecko-katolickie: Warszawa, Łódź, Kraków, Lwów, Stanisławów, Poznań, Przemyśl i Jarosław.
Prawosławne: Warszawa, Wilno, Katowice, Poznań, Toruń i Brześć n/B.
Ewangelicko-augsburskie: Grodno, Kraków, Lwów, Poznań, Brześć n/B.
Ewangelicko-reformowane: Toruń.
Rabinaty wyznania mojżeszowego: Warszawa, Grodno, Kraków, Lubliniec i Brześć n/B.

BIURA WOJSKOWE PRZY INNYCH MINISTERSTWACH. Min. Komunikacji. Min. Poczt i Telegrafów. Min. Rolnictwa i Reform Rolnych. Min. Spraw. Wewnętrznych. Min. Przemysłu i Handlu.

ATTACHÈS WOJSKOWI PRZY PRZEDSTAWICIELSTWACH RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ ZAGRANICĄ.

Belgrad	— mjr. dypl. Grudzień Jan
Berlin	— ppłk. dypl. Szymański Antoni
Helsingfors	— ppłk. dypl. Łoś Władysław
Bukareszt	— ppłk. dypl. Kowalewski Jan
Paryż	
Praga	— ppłk. dypl. Kwieciński Bogdan
Ryga	— ppłk. dypl. Liebich Andrzej
Tokio	— mjr. dypl. Przybylski Adam
Moskwa	— mjr. dypl. Harland Władysław
Rzym	— mjr. dypl. Niewęgłowski Adam

WYCHOWANIE FIZYCZNE I PRZYSPOSOBIENIE WOJSKOWE*).

Centralny Instytut Wychowania Fizycznego. Warszawa — Bielany.
Okręgowe Urzędy Wychowania Fizycznego i Przysposob. Wojskowego. Na szczeblu Okręgów Korpusów kierownictwo sprawami wychowania fizycznego i przysposobienia wojskowego ześrodkowuje się w Okręgowych Urzędach Wychowania Fizycznego i Przysposobienia Wojskowego, które mieszczą się w siedzibach D.O.K.: Warszawie, Lublinie, Grodnie, Łodzi, Krakowie, Lwowie, Poznaniu, Toruniu, Brześciu n/B. i Przemyślu.
Okręgowe Ośrodki Wychowania Fizycznego: Białystok, Brześć n/B., Grodno, Katowice, Kraków, Lublin, Lwów, Łuck, Poznań, Przemyśl, Toruń, Warszawa, Wilno.
Obwodowe Komendy Przysposobienia Wojskowego: Baranowicze, Biała Podlaska, Białystok, Bielsk Podlaski, Bielsko na Śląsku, Brodnica, Brzeżany, Brześć n/B., Bydgoszcz, Chełm, Chełmno, Chorzów, Chojnice, Cieszyn, Częstochowa, Dąblin, Dubno, Gdynia, Gniezno, Grodno, Grudziądz, Inowrocław, Jarosław, Kalisz, Kielce, Katowice, Kobryń, Kołomyja, Kowel, Kraków, Krotoszyn, Kutno, Leszno, Lublin, Lubliniec, Lwów, Łomża, Łowicz, Łódź, Łuck, Modlin, Mołodeczno, Nisko, Nowowilejka, Nowy Sącz, Ostrów Wielkopolski, Pińsk, Piotrków, Pleszew, Płock, Poznań, Przemyśl, Pułtusk, Radom, Rembertów, Równe, Rzeszów, Sandomierz, Sambor, Sanok, Siedlce, Skierniewice, Słonim, Stanisławów, Stryj, Suwałki, Tarnowskie Góry, Tarnopol, Tarnów, Tczew, Wadowice, Warszawa, Wilno, Włodzimierz, Włocławek, Września, Zambrów, Zamość, Złoczów.

*) Patrz dział sportowy.

MINISTER SKARBU

Inż. Eugenjusz Kwiatkowski

PODSEKRETARZE STANU

Adam Koc

Tadeusz Lechnicki

Prof. Dr. Tadeusz Grodyński

Wacław Staniszewski

CIAŁA KOLEGJALNE.

Rada Finansowa. Opinjowanie w ważniejszych kwestjach finansowych oraz w sprawach ustawodawstwa skarbowego (Dz. U. R. P. Nr. 121/26, poz. 695).

Przewodniczący — Minister.

Państwowa Rada Rozbudowy Miast. Organ doradczy Ministra Skarbu w sprawowaniu przez niego zarządu Państwowym Funduszem Budowlanym i Państwowym Funduszem Rozbudowy Miast (Dz. U. R. P. Nr. 42/27, poz. 372).

Przewodniczący — Minister.

Rada Spółdzielcza: współdziałanie z Rządem w zakresie spraw spółdzielczych (Dz. U. R. P. Nr. 89/34 poz. 817).

Przewodniczący — Pomijalski Ksawery.

Komisja Stałych Rady Spółdzielczej (Dz. Urz. Min. Skar. Nr. 20/35, poz. 465).

Przewodniczący — Pomijalski Ksawery.

Komisja Ekonomiczna Rady Spółdzielczej (Dz. Urz. Min. Skar. Nr. 26/35, poz. 579.

Przewodniczący — Pomijalski Ksawery.

Rada Towaroznawcza jest organem doradczym w sprawach stosowania taryfy celnej (Dz. U. R. P. Nr. 84/33, poz. 610).

Przewodniczący — Królikow Stefan, dyr. dep.

Państwowa Rada Ubezpieczeń (przy Państw. Urz. Kontr. Ubezp.) Opinjowanie projektów rozporządzeń, dotyczących spraw ubezpieczeniowych (Dz. U. R. P. Nr. 9/28, poz. 64).

Przewodniczący — Korwin-Piotrowski Stanisław, dyr.

Główna Komisja Klasyfikacyjna. Przeprowadzenie klasyfikacji gruntów na całym obszarze Państwa dla celów skarbowych (Dz. U. R. P. Nr. 67/35 poz. 422).

Przewodniczący — Koszko Wacław, dyr. dep.

Komisja Rewizyjna Monopolów.

Przewodniczący — inż. Kruszewski Stanisław.

Odwoławcza Komisja Dyscyplinarna.

Przewodniczący — Fabry Władysław.

Komisja Dyscyplinarna dla urzędników i niższych funkcj. minister.

Przewodniczący — Węgrzynowski Marjan, dyr. dep.

Wyższa Komisja Dyscypl. dla pracowników monopolów państwowych.

Przewodniczący — Fabry Władysław.

MINISTERSTWO SKARBU

Warszawa, ul. Rymarska 3/5.

Gabinet Ministra: sprawy, związane z pracami Izb Ustawodawczych i Komitetu Ekonomicznego Ministrów; sprawy, wymagające uchwał Rady Ministrów; statystyki finansowej i ekonomicznej; informacyjno-prasowe i propagandy gospodarczej; dotyczące przedsiębiorstw mieszanych i państwowych; oraz zlecone przez Ministra Skarbu.

Dyrektor: Martin Wiktor.

Naczelnik Wydziału: Rokoński Janusz.

Departament Ogólny. Sprawy: wynikające ze stosunku Ministra do innych władz państwowych; reprezentacyjne; gospodarcze Ministerstwa oraz podległych mu władz i urzędów; ogólnej statystyki finansowej; emerytur, rent i zaopatrzeń; likwidacji pretensyj pozostałych po b. państwach zaborczych, rozrachowania z niemi z tytułu zaboru, okupacji i wojny.

Dyrektor — Węgrzynowski Marjan.

Wydział Prezydjalny	— Nacz. Dr. Marynowski W.
Wydział Gospodarczy	— Nacz. Kucza Józef
Wydział Emerytur i Rent	— Nacz. Lincker Adam
Wydział Karny	— Nacz. Poths Kazimierz
Wydział Likwidacyjny	— Nacz. Dr. Turteltaub W.

W skład Wydziału Prezydjalnego wchodzi: Redakcja Dziennika Urzędowego Ministerstwa Skarbu, Rachuba, Bibljoteka, Biuro Tłumaczeń i Kancelarja Główna. W skład Wydziału Gospodarczego wchodzi: Intendentura, Biuro Znaków Wartościowych i Administracja Dziennika Urzędowego Ministerstwa.

Departament Obrotu Pieniężnego. Sprawy: kredytu wewnętrznego; waloryzacji, spółek akcyjnych; nabywania nieruchomości przez cudzoziemców; ustroju pieniężnego, kredytu zagranicznego; gwarancji Skarbu Państwa, organizacji, działalności i koncesji banków prywatnych i instytucyj kredytu długoterminowego; polityki kredytowej i funduszów państwowych; nadzoru nad organizacją i polityką kredytową, emisyjną i lokacyjną banków państwowych, komunalnych i spółdzielni kredytowych.

p. o. Dyrektora — Baczyński Włodzimierz.

Wydział Kredytu Wewnętrznego	— Nacz. Lewicki Jan
Wydział Kredytu Zagranicznego	— Nacz. Domaniewski W.
Wydział Bankowy	— p. o. Nacz. Komarnicki Jan
Wydział Polityki Kredytowej	— Nacz. Rybałtowski Stefan
W skład Wydz. Bank. wchodzi Kom. Bank.	— Kierownik Balcerzak Władysław

Departament Budżetowy. Sprawy: polityki budżetowej i ustawodawstwa budżetowego, budżetu władz naczelnych i ministerstw oraz sprawy finansowe samorządu terytorjalnego i innych związków publicznoprawnych; nadzoru nad rachunkowością władz, urzędów i instytucyj rządowych, podległych Ministrowi Skarbu: centralnej księgowości państwowej.

Dyrektor — Nowak Stanisław.

Wydział Polityki Budżetowej	— Nacz. Ivanka Aleks.
Wydział Budżetów	— Nacz. Zakrzewski M.
Wydział Administracji Kasowej	— Nacz. Dr. Bielak M.
Wydział Centralnej Księgowości	— p. o. Nacz. Makarewicz Jan

Departament Ceł. Sprawy: ustawodawstwa i orzecznictwa w sprawach postępowania celnego; kredytowania ceł; taryfy celnej; przygotowywania międzynarodowych umów i konwencyj celnych; celnictwa na obszarze W. M. Gdańska; kontroli rachunkowej administracji celnej; inspekcji podległych władz i urzędów oraz statystyki.

Dyrektor — Królikowski Stefan.

Wydział Administracji i Post. Celn.	— Nacz. Kurnatowski Rafał
Wydział Taryfowy	— Nacz. Danielewicz W.
Wydział Prawodawstwa Celnego	— zacat

Departament Podatków i Opłat. Sprawy: ustawodawstwa, orzecznictwa i nadzoru w zakresie podatków bezpośrednich i opłat; egzekucji; inspekcji władz i urzędów celnych oraz statystyki celnej.

Dyrektor — Koszko Wacław.

Wydział Administracyjny	— Nacz. Guzikowski Adam.
Wydział Podatku Dochodowego	— Nacz. Bowbelski Adam
Wydział Podat. Realnych i Danin Komunal.	— Nacz. Rejs Jan
Wydział Podatku Przemysłowego	— Nacz. Sieradzki Stefan
Wydział Opłat Stempl., Pod. Spadk. i od Dar.	— Nacz. Dr. Rosenkrantz A.

Departament Akcyz i Monopolów. Sprawy: ustawodawstwa, orzecznictwa i nadzoru w zakresie podatków pośrednich, obrotu z W. M. Gdańskiem: koncesyj; inspekcji władz i urzędów skarbowych w zakresie podatków pośrednich i monopolów oraz statystyki.

Dyrektor — Zaremba Ernest.

Wydział Admin. Monopolów	— Nacz. Gawiński Stanisław
Wydział Gospodarki Spirytusowej	— p. o. Nacz. Kunderewicz Jerzy
Wydział Podatków Pośrednich	— Nacz. Zubrzycki Kornel
Wydział Służby Akcyzowej	p. o. Nacz. dr. Kasprzycki M.

Biuro Personalne. Sprawy: osobowe i organizacyjne Ministerstwa oraz podległych władz, urzędów, monopolów i instytucyj; etatów; doboru i szkolenia personelu oraz inspekcja podległych władz, urzędów i instytucyj.

Kierownik — Marynowski Wiktor, dr.

Biuro Inspekcji. Sprawy: ewidencji przedsiębiorstw państwowych i mieszanych oraz tych przedsiębiorstw prywatnych, w których Skarb Państwa został zaangażowany finansowo. Nadzór nad temi przedsiębiorstwami przez Delegatów względnie Komisarzy Ministra Skarbu.

Kierownik — inż. Komarnicki Jan.

URZĘDY I INSTYTUCJE SPECJALNE.

Prokuratorja Generalna: Warszawa, ul. Kopernika 36/40: jest powołana do wykonywania obrony prawnej i zastępstwa prawnego prawno-prywatnych i publicznych interesów Państwa (Dz. U. R. P. Nr. 107/24, poz. 967).

Prezes — Bukowiecki Stanisław

Wydział Wojskowy	— Kier. dr. Marynowski Tom.
Wydział Skarbowy	— Kier. Bendetson Witold
Wydz. Nier. ziem. pań. i spraw ustr. rol.	— Kier. dr. Wierzbowski Stefan
Wydział Kolejowy i Poczty	— Kier dr. Tomaszewski Adam
Wydział Przem., Handlu i Lasów	— Kier. dr. Dziurzyński Eug.
Wydział Spraw szkolnych, wyznaniowych międzynar. i nieruchom. miejskich państw.	— Kier. dr. Hillbricht Stanisław

Państwowy Urząd Kontroli Ubezpieczeń: Warszawa, ul. Kopernika Nr. 36/40. Sprawy: ustawodawstwa, orzecznictwa i podstaw finansowych: zatwierdzania planów działalności zakładów ubezpieczeń; likwidacji ubezpieczeń przedwojennych oraz statystyki (Dz. U. R. P. Nr. 85/33, poz. 648).

Dyrektor — Korwin-Piotrowski Stanisław.

Wydział Matematyczno-Statystyczny	— Nacz. Dr. Weryha Aleks.
Wydział Prawno-Administracyjny	— Nacz. Dr. Szymański Zdz.
Wydział Finansowy	— Nacz. Polniak Stanisław

Wyższa Komisja Dyscyplinarna dla pośredników ubezpieczeniowych (Dz. U. R. P. Nr. 12/35 poz. 67).

Przewodniczący — vacat

Komisja Dyscyplinarna dla pośredników ubezpieczeniowych (Dz. U. R. P. Nr. 12/35, poz. 67).

Przewodniczący — Dr. Ulankiewicz Władysław.

Urząd Długów Państwa sprawuje zarząd długami państwowemi, przekazany przez Ministra Skarbu oraz prowadzi księgi długów Państwa i gwarancyj udzielonych przez Państwo (M. P. Nr. 17/35 poz. 24). Dzieli się na referaty: ogólny, obligacyjny, operacyjny i rachunkowy.

Dyrektor — Dr. Jakubowski Tadeusz.

Komisarz Generalny Pożyczki Narodowej (Dz. U. R. P. Nr. 67/34, poz. 507).

Komisarz — Minkowski Anatol.

Komenda Straży Granicznej, Warszawa, ul. Leszno 5: kierowanie, zarządzanie i nadzór nad wszystkiemi sprawami związanemi z ochroną granicy (Dz. U. R. P. Nr. 37/28, poz. 349).

Komendant	— płk. Jur-Gorzechowski Jan
Zastępca komendanta	— ppłk. Głogowski Piotr
Szef Sztabu	— mjr. Zych Ludwik

URZĘDY LOKALNE

Izby Skarbowe*).

Nadzór nad czynnościami urzędów skarbowych (urzędów skarbowych, akcyz i monopolów państwowych oraz urzędów opłat stemplowych); czynności połączone z wykonaniem budżetu państwowego; orzecznictwo w sprawach podatkowych, należących do zakresu działania podległych urzędów (Dz. U. R. P. Nr. 77/31, poz. 613).

Komisja Odwoławcza dla spraw podatkowych: rozstrzyganie odwołań od wymiaru podatku od placów budowlanych, przemysłowego, od obrotu i dochodowego (Dz. U. R. P. Nr. 39/34, poz. 346).

Wojewódzkie Komisje Klasyfikacyjne — Nadzorowanie Powiatowych komisyj klasyfikacyjnych oraz rozstrzyganie odwołań (Dz. U. R. P. Nr. 67/35 poz. 422)**)

Przewodniczący — Dyrektor Izby Skarbowej.

Powiatowe Komisje Klasyfikacyjne. Klasyfikacja gruntów w swoich okręgach dla celów skarbowych (Dz. U. R. P. Nr. 67/35 poz. 422).***)

Przewodniczący — Naczelnik Urzędu Skarbowego.

Izba Skarbowa, Białystok, dla woj. białostockiego.

Dyrektor — dr. Piasecki Adam.

Wydział Ogólny	— vacat
Wydział Podatków Bezpośrednich	— Nacz. Majkowski Mikołaj
Wydział Rachunkowo-Kasowy	— Nacz. Dębowski Franciszek
Wydział Akcyz i Monop. Państw.	— Nacz. Jarosz Teofil
Wydział Opłat Skarbowych	— Nacz. Kolendo Józef
Komisja Dyscyplinarna	— Przew. Majkowski Mikołaj
Kom. Odw. dla spraw podatkowych	— Przew. Tworzydło Józef

Urzędy Skarbowe: Augustów, Białystok 1, Białystok 2, Białystok 3, Bielsk Podlaski, Grajewo, Grodno 1, Grodno 2, Łomża, Ostrołę-

*) Wydział Skarbowy Urzędu Woj. Śląskiego — patrz Woj. Śląskie.
**) Istnieją w siedzibach Izb Skarbowych.
***) Istnieją w siedzibach niektórych Urzędów Skarbowych.

ka, Ostrów Mazowiecka, Siemiatycze, Sokółka, Suwałki, Wysokie Mazowieckie, Wołkowysk.

Urzędy Skarbowe Akcyz i Monopolów Państw.: Białystok — pow.: Bielsk Podlaski, Białystok, m. Białystok, Sokółka, Wysokie Mazowieckie.

Grodno — pow.: Augustów, Grodno, Suwałki, Wołkowysk.
Łomża — pow.: Łomża, Ostrołęka, Ostrów Mazowiecka, Szczuczyn.

Izba Skarbowa, Brześć n/Bugiem, dla woj. poleskiego.

Dyrektor — Denisewicz Wacław.

Wydział Ogólny	— Nacz. Klausal Alfred
Wydział Podatków Bezpośrednich	— Kier. Laszecki Tadeusz
Wydział Rachunkowo-Kasowy	— Nacz. Wiktorowski Bolesław
Wydział Akcyz i Monop. Państw.	— vacat
Wydział Opłat Skarbowych	— Nacz. Znamierowski Michał
Komisja Dyscyplinarna	— Przew. Zemla Eugenjusz
Komisja Odw. dla spraw podatkowych	— Przew. Tworzydło Józef

Urzędy Skarbowe: Brześć n/Bugiem 1, Brześć n/Bugiem 2, Drohiczyn Poleski, Kamień Koszyrski, Kobryń, Kosów Poleski, Łuniniec, Pińsk, Prużana, Stolin.

Urzędy Skarbowe Akcyz i Monopolów Państw.: Brześć n/B — pow.: Brześć n/B., Kobryń, Kosów Poleski, Prużana. Pińsk — pow.: Drohiczyn, Kamień Koszyrski, Łuniniec, Pińsk, Stolin.

Izba Skarbowa, Grudziądz, dla woj. pomorskiego.

Dyrektor — Kossjor Stefan.

Wydział Ogólny	— Nacz. Jarzyński Marjan
Wydział Podatków Bezpośrednich	— Nacz. Broniatowski Ludwik
Wydział Rachunkowo-Kasowy	— Nacz. Wojciechowski Karol
Wydział Akcyz i Monop. Państw.	— Nacz. Piltz Leon
Wydział Opłat Skarbowych	— Nacz. Rozborski Henryk
Komisja Dyscyplinarna	— Przew. Rozborski Henryk
Komisja Odw. dla spraw podatkowych	— Przew. Zambrzycki Czesław

Urzędy Skarbowe: Brodnica, Chełmno, Chełmża, Chojnice, Działdowo, Gdynia, Grudziądz 1, Grudziądz 2, Kartuzy, Kościerzyna, Nowe Miasto, Sępolno, Starogard, Świecie, Tczew, Toruń, Tuchola, Wąbrzeźno, Wejherowo.

Urzędy Skarbowe Akcyz i Monopolów Państw.:
Chojnice — pow.: Chojnice, Sępolno, Tuchola.
Gdynia — pow.: m. Gdynia, Morski, Kartuzy.
Grudziądz — pow.: Brodnica, Działdowo, Grudziądz, m. Grudziądz, Lubawa.
Starogard — pow.: Kościerzyna, Starogard, Tczew.
Toruń — pow.: Chełmno, Świecie, Toruń, m. Toruń, Wąbrzeźno.

Izba Skarbowa, Kielce, dla woj. kieleckiego.

p. o. Dyrektora — Wojdat Tadeusz.

Wydział Ogólny	— Nacz. Lemański Jan
Wydział Podatków Bezpośrednich	— Nacz. Krzesiński Władysław
Wydział Rachunkowo-Kasowy	— Nacz. Matrybiński Mieczysław
Wydział Akcyz i Monop. Państw.	— p. o. Nacz. Beliczyński Leon
Wydział Opłat Skarbowych	— Nacz. Zbraniborski Stanisław
Komisja Dyscyplinarna	— Przew. vacat
Komisja Odw. dla spraw podatkowych	— Przew. Kitnowski Aleksander

Urzędy Skarbowe: Będzin, Busk, Częstochowa 1, Częstochowa 2, Częstochowa 3, Dąbrowa Górnicza, Jędrzejów, Kielce, Końskie, Kozienice, Miechów, Olkusz, Opatów, Opoczno, Pińczów, Radom 1, Radom 2, Sandomierz, Sosnowiec, Wierzbnik, Włoszczowa, Zawiercie.

Urzędy Skarbowe Akcyz i Monopolów Państw.: Częstochowa — pow.: Częstochowa, m. Częstochowa, Będzin, m. Sosnowiec, Włoszczowa, Zawiercie.

Kielce — pow.: Kielce, Końskie, Opoczno.
Miechów — pow.: Jędrzejów, Miechów, Olkusz, Pińczów.
Opatów — pow.: Opatów, Sandomierz, Stopnica.
Radom — pow.: Iłża, Kozienice, Radom, m. Radom.

Izba Skarbowa, Kraków, dla woj. krakowskiego.

Dyrektor — Dr. Rzadkiewicz Michał.

Wydział Ogólny	— Nacz. Dul Stefan
Wydział Podatków Bezpośrednich	— Nacz. Skrzypek Antoni
Wydział Rachunkowo-Kasowy	— Nacz. Józefczyk Józef
Wydział Akcyz i Monop. Państw.	— Nacz. Pykosz Władysław
Wydział Opłat Skarbowych	— Nacz. Golonka Karol
Wydział Emerytur i Rent	— Nacz. Arzt Władysław
Komisja Dyscyplinarna	— Przew. Arzt Władysław
Komisja Odw. dla spraw podatkowych	— Przew. Fijaś Stanisław

Urzędy Skarbowe: Biała — ekspozytura Oświęcim, Bochnia — ekspozytura Wiśnicz, Brzesko — ekspozytura Radłów i Wojnicz, Chrzanów — ekspozytura Krzeszowice i Liszki, Dąbrowa — Gorlice — ekspozytura Biecz, Jasło — ekspozytura Żmigród, Kraków 1 — Kraków 2 — Kraków 3 — Kraków 4 — ekspozytura Wieliczka, Limanowa — ekspozytura Mszana Dolna, Mielec — Myślenice — ekspozytura Jordanów, Nowy Sącz — ekspozytura Grybów i Stary Sącz, Nowy Targ — ekspozytura Nowy Dunajec, Ropczyce — ekspozytura Dębica i Pilzno, Tarnów — ekspozytura Tuchów, Wadowice — ekspozytura Kalwarja i Maków, Żywiec.

Urzędy Skarbowe Akcyz i Monopolów Państw.: Kraków — pow.: Bochnia, Chrzanów, Kraków, m. Kraków.

Nowy Sącz — pow.: Gorlice, Jasło, Limanowa, Nowy Sącz, N. Targ.
Tarnów — pow.: Brzesko, Dąbrowa, Mielec, Ropczyce, Tarnów.
Wadowice — pow.: Biała Małop., Myślenice, Wadowice, Żywiec.
Urząd Opłat Stemplowych, Kraków.

Izba Skarbowa, Lublin, dla woj. lubelskiego.

Dyrektor — dr. Kwasik Tomasz.

Wydział Ogólny	— Nacz. vacat
Wydział Podatków Bezpośrednich	— Nacz. Jasienicki Aleksander
Wydział Rachunkowo-Kasowy	— Nacz. Sa'in Władysław
Wydział Akcyz i Monop. Państw.	— Nacz. Madej Jan
Wydział Opłat Skarbowych	— Nacz. Świeszewski Stefan
Komisja Dyscyplinarna	— Przew. Madej Jan
Komisja Odw. dla spraw podatkowych	— Przew. Rusin Eugenjusz

Urzędy Skarbowe: Biała Podlaska, Biłgoraj, Chełm, Garwolin, Hrubieszów, Janów Lubelski, Krasnystaw, Lubartów, Lublin 1, Lublin 2, Lublin 3, Łuków, Puławy, Radzyń, Siedlce, Sokołów Podlaski, Tomaszów, Węgrów, Włodawa, Zamość.

Urzędy Skarbowe Akcyz i Monopolów Państw.: Lublin — pow.: Garwolin, Janów Lub., Lubartów, Lublin, m. Lublin, Puławy, Włodawa.

Siedlce — pow.: Biała Podl., Łuków, Radzyń, Siedlce, Sokołów, Węgrów.
Zamość — pow.: Biłgoraj, Chełm, Hrubieszów, Krasnystaw, Tomaszów, Zamość.
Urząd Opłat Stemplowych, Lublin.

Izba Skarbowa, Lwów, dla woj. lwowskiego i tarnopolskiego.

Dyrektor — Greger Józef.

Wydział Ogólny	— Nacz. Rowicki Bolesław
Wydział Podatków Bezpośrednich	— Nacz. Weinert Henryk
Wydział Rachunkowo-Kasowy	— Nacz. Snarski Bronisław
Wydział Akcyz i Monop. Państw.	— p. o. Nacz. Sibera Tomasz
Wydział Opłat Skarbowych	— Nacz. Najder Stanisław
Wydział Emerytur i Rent	— Nacz. Batycki Stanisław
Komisja Dyscyplinarna	— Przew. Weinert Henryk
Komisja Odw. dla spraw podatkowych	— Przew. Runcewicz Władysław

Urzędy Skarbowe: Bóbrka, Borszczów, Borysław, Brody, Brzeżany, Brzozów — ekspozytura Dynów, Buczacz, Czortków, Dobromil, Drohobycz, Gródek - Jagiellonski, Jarosław — ekspozytura Sieniawa, Jaworów — ekspozytura Krakowiec, Kamionka Strumiłowa, Kolbuszowa, Kopyczyńce, Krosno — ekspozytura Dukla, Lesko, Lubaczów — ekspozytura Cieszanów, Lwów 1, Lwów 2, Lwów 3, Lwów 4, Lwów 5, Lwów 6, Lwów 7, Lwów 8, Lwów 9 — ekspozytura Szczerzce, Łańcut, Mościska — ekspozytura Sądowa Wisznia, Nisko, Podhajce, Przemyśl 1, Przemyśl 2, Przemyślany, Przeworsk, Radziechów, Rawa-Ruska, Rudki, Rzeszów — ekspozytura Strzyżów, Sambor — ekspozytura Stary Sambor, Sanok — ekspozytura Rymanów, Skałat, Sokal — ekspozytura Bełz, Tarnobrzeg, Tarnopol, Trembowla, Turka, Zaleszczyki, Zbaraż, Złoczów, Żółkiew.

Urzędy Skarbowe Akcyz i Monopolów Państw.:
Brody — pow.: Brody, Kamionka Strumiłowa, Przemyślany, Radziechów, Złoczów, Żółkiew.
Czortkow — pow.: Borszczów, Buczacz, Czortków, Kopyczyńce, Zaleszczyki.
Lwow — pow.: Bóbrka, Gródek Jagiel., Lwów, m. Lwów.
Przemyśl — pow.: Dobromil, Jarosław, Jaworów, Mościska, Przemyśl.
Rzeszow — pow.: Kolbuszowa, Łańcut, Nisko, Przeworsk, Rzeszów, Tarnobrzeg.
Sambor — pow.: Drohobycz, Rudki, Sambor, Turka.
Sanok — pow.: Brzozów, Krosno, Lesko, Sanok.
Tarnopol — pow.: Brzeżany, Podhajce, Skałat, Tarnopol, Trembowla, Zbaraż.
Żółkiew — pow.: Lubaczów, Rawa Ruska, Sokal, Żółkiew.
Urząd Opłat Stemplowych, Lwów.

Izba Skarbowa, Łódź, dla woj. łódzkiego.

Dyrektor — Kucharski Zygmunt.

Wydział Ogólny	— Nacz. Kłobukowski Włodzimierz
Wydział Podatków Bezpośrednich	— p. o. Nacz. Lewandowski Miron
Wydział Rachunkowo-Kasowy	— Nacz. Koniar Henryk
Wydział Akcyz i Monop. Państw.	— Nacz. Kasprzycki Franciszek
Wydział Opłat Skarbowych	— Nacz. vacat
Komisja Dyscyplinarna	— Przew. vacat
Komisja Odw. dla spraw podatkowych	— Przew. Bogdaszewski Alfred

Urzędy Skarbowe: Brzeziny, Kalisz 1, Kalisz 2, Koło, Konin — ekspozytura Słupca, Łask, Łęczyca, Łódź 1, Łódź 2, Łódź 3, Łódź 4, Łódź 5, Łódź 6, Łódź 7, Łódź 8, Łódź 9, Łódź 10, Łódź 11, Łódź 12, Łódź 13, Pabjanice, Piotrków 1, Piotrków 2, Radomsk, Sieradz, Tomaszów Mazowiecki, Turek, Wieluń, Zduńska Wola.

Urzędy Skarbowe Akcyz i Monopolów Państw.:
Kalisz — pow.: Kalisz, Turek.
Konin — pow.: Koło, Konin.
Łódź — pow.: Brzeziny, Łęczyca, Łódź, m. Łódź.

Piotrków — pow.: Piotrków, Radomsk.
Sieradz — pow.: Łask, Sieradz, Wieluń.
Urząd Opłat Stemplowych, Łódź.

Izba Skarbowa, Łuck, dla woj. wołyńskiego.

p. o. Dyrektora — Alland Artur.

Wydział Ogólny	— Nacz. Żuchowicz Józef
Wydział Podatków Bezpośrednich	— p. o. Nacz. Bachman Henryk
Wydział Rachunkowo-Kasowy	— Nacz. Fok Stefan
Wydział Akcyz i Monop. Państw.	— Nacz. Mally Józef
Wydział Opłat Skarbowych	— Nacz. Zacharewicz Władysław
Komisja Dyscyplinarna	— Przew. Sirko Eugenjusz
Komisja Odw. dla spraw podatkowych	— Przew. Rusin Eugenjusz

Urzędy Skarbowe: Dubno, Horochów, Kostopol, Kowel, Krzemieniec, Luboml, Łuck 1, Łuck 2, Równe 1, Równe 2, Równe 3, Sarny, Włodzimierz, Zdołbunów.
Urzędy Skarbowe Akcyz i Monopolów Państw.: Kowel — pow.: Horochów, Kowel, Luboml, Łuck, Sarny, Włodzimierz.
Równe — pow.: Dubno, Kostopol, Krzemieniec, Równe, Zdołbunów.

Izba Skarbowa, Nowogródek, dla woj. nowogródzkiego.

p. o. Dyrektora — Mężyński Zygmunt.

Wydział Ogólny	— Nacz. vacat
Wydział Podatków Bezpośrednich	— p. o. Nacz. Modzelewski Czesław
Wydział Rachunkowo-Kasowy	— Nacz. Nowak Tadeusz
Wydział Akcyz i Monop. Państw.	— p. o. Nacz. Galiński Bolesław
Wydział Opłat Skarbowych	— Nacz. vacat
Komisja Dyscyplinarna	— Przew. Wcisło Tadeusz
Komisja Odw. dla spraw podatkowych	— Przew. Malinowski Władysław

Urzędy Skarbowe: Baranowicze, Lida, Nieśwież, Nowogródek, Słonim, Stołpce, Szczuczyn, Wołożyn.
Urzędy Skarbowe Akcyz i Monopolów Państw.: Lida — pow.: Lida, Nowogródek, Szczuczyn, Wołożyn.
Słonim — pow.: Baranowicze, Nieśwież, Słonim, Stołpce.

Izba Skarbowa, Poznań, dla woj. poznańskiego.

Dyrektor — Świtalski Ferdynand.

Wydział Ogólny	— Nacz. vacat
Wydział Podatków Bezpośrednich	— Nacz. vacat
Wydział Rachunkowo-Kasowy	— Nacz. Iwanicki Stanisław
Wydział Akcyz i Monop. Państw.	— Nacz. Ostrowski Władysław
Wydział Opłat Skarbowych	— Nacz. Kotowicz Michał
Wydział Emerytur i Rent	— Nacz. dr. Szwedzicki Władysław
Komisja Dyscyplinarna	— Przew. dr. Szwedzicki Władysław
Komisja Odw. dla spraw podatkowych	— Przew. Tustanowski Stanisław

Urzędy Skarbowe: Bydgoszcz 1, Bydgoszcz 2, Bydgoszcz 3, Bydgoszcz 4, Chodzież, Czarnków, Gniezno, Gostyń, Inowrocław, Jarocin, Kępno, Kościan, Krotoszyn, Leszno, Międzychód. Mogilno, Nowy Tomyśl, Oborniki, Ostrów Poznański, Poznań 1, Poznań 2, Poznań 3, Poznań 4, Poznań 5, Poznań 6, Poznań 7, Rawicz, Srem, Środa, Szamotuły, Szubin, Wągrowiec, Wolsztyn, Września, Wyrzysk — ekspozytura Nakło, Żnin.

Urzędy Skarbowe Akcyz i Monopolów Państw.: Bydgoszcz — pow.: Bydgoszcz, m. Bydgoszcz, Szubin, Wyrzysk.

Gniezno — pow.: Gniezno, m. Gniezno, Inowrocław, m. Inowrocław, Mogilno, Września, Żnin.

Leszno — pow.: Gostyń, Kościan, Leszno, Rawicz, Wolsztyn.
Międzychód — pow.: Międzychód, Nowy Tomyśl, Szamotuły.
Ostrów Poznański — pow.: Jarocin, Kępno, Krotoszyn, Ostrów Poznański.
Poznań — pow.: Poznań, m. Poznań, Śrem, Środa.
Wągrowiec — pow.: Chodzież, Czarnków, Oborniki, Wągrowiec.
Urzędy Opłat Stemplowych, Bydgoszcz — Poznań.

Izba Skarbowa, Stanisławów, dla woj. stanisławowskiego.

Dyrektor — Brzecki Michał.

Wydział Ogólny	— Nacz. Bałaban Euzebjusz
Wydział Podatków Bezpośrednich	— p. o. Nacz. Kaszewski Franciszek
Wydział Rachunkowo-Kasowy	— p. o. Nacz. Ekert Piotr
Wydział Akcyz i Monop. Państw.	— Nacz. vacat
Wydział Opłat Skarbowych	— Nacz. Radziwinowicz Albin
Komisja Dyscyplinarna	— Przew. Syrek Franciszek
Komisja Odw. dla spraw podatkowych	— Przew. Runcewicz Władysław

Urzędy Skarbowe: Dolina, Horodenka, Kałusz, Kołomyja, Kosów, Nadwórna — ekspozytura Delatyn, Rohatyn — ekspozytura Bursztyn, Śniatyń, Stanisławów 1, Stanisławów 2 — ekspozytura Bohorodczany, Stryj — ekspozytura Skole, Tłumacz — ekspozytura Tyśmienica, Żydaczów.
Urzędy Skarbowe Akcyz i Monopolów Państw.: Kołomyja — pow.: Horodenka, Kołomyja, Kosów Pok., Śniatyń.
Stanisławów — pow.: Kałusz, Nadwórna, Rohatyn, Stanisławów, Tłumacz.
Stryj — pow.: Dolina, Stryj, Żydaczów.

Izba Skarbowa Grodzka, Warszawa, dla m. st. Warszawy.

Dyrektor — Ratyński Edward.

Wydział Ogólny	— Nacz. Namysłowski Stanisław
Wydział Podatków Bezpośrednich	— Nacz. vacat
Wydział Rachunkowo-Kasowy	— Nacz. Hermanowski Jan
Wydział Akcyz i Monop. Państw.	— Nacz. Krupa Juljan
Wydział Opłat Skarbowych	— Nacz. Potkański Antoni
Wydział Emerytur i Rent	— Nacz. Łoś Władysław
Komisja Dyscyplinarna	— Przew Łoś Władysław
Komisja Odw. dla spraw podatkowych	— Przew. Bromberger Władysław

Urzędy Skarbowe: na terenie m. Warszawy funkcjonują 33 urzędy.

Urząd Skarbowy Akcyz i Monopolów Państw.: Grodzki Warszawa — obejmuje obszar m. st. Warszawy.
Urząd Opłat Stemplowych, Warszawa.

Izba Skarbowa Okręgowa, Warszawa, dla woj. warszawskiego.

Dyrektor — dr. Tomkiewicz Edward.

Wydział Ogólny	— Nacz. vacat
Wydział Podatków Bezpośrednich	— Nacz. Sanocki Jerzy
Wydział Rachunkowo-Kasowy	— Nacz. Szczerski Stanisław
Wydział Akcyz i Monop. Państw.	— Nacz. Witwicki Jan
Wydział Opłat Skarbowych	— Nacz. Kaczyński Zygmunt
Komisja Dyscyplinarna	— Przew. Sanocki Jerzy
Komisja Odw. dla spraw podatkowych	— Przew. Grabski Jan

Urzędy Skarbowe: Aleksandrów, Ciechanów, Gostynin, Grodzisk, Grójec, Kutno, Lipno, Łowicz, Maków, Mińsk Mazowiecki, Mła-

wa, Otwock, Płock, Płońsk, Przasnysz, Pułtusk, Radzymin, Rawa Mazowiecka, Rypin, Skierniewice, Sierpc, Sochaczew, Warszawa pow. 1, Warszawa pow. 2, Warszawa pow. 3, Włocławek 1, Włocławek 2, Żyrardów.

Urzędy Skarbowe Akcyz i Monopolów Państw.: Płock — pow.: Gostynin, Mława, Płock, Płońsk, Rypin, Sierpc. Skierniewice — pow.: Błonie, Łowicz, Rawa, Sochaczew, Skierniewice. Okręgowy Warszawa — pow.: Ciechanów, Grójec, Maków Mazow. Mińsk Mazow., Przasnysz, Pułtusk, Radzymin, Warszawa. Włocławek — powiaty: Kutno, Lipno, Nieszawa, Włocławek.

Izba Skarbowa, Wilno, dla woj. wileńskiego.

Dyrektor — Wojna Leopold.

Wydział Ogólny	— Nacz. Szczęsny Roman
Wydział Podatków Bezpośrednich	— Nacz. Mathiasz Adam
Wydział Rachunkowo-Kasowy	— Nacz. Starczewski Jerzy
Wydział Akcyz i Monop. Państw.	— Nacz. Solecki Stanisław
Wydział Opłat Skarbowych	— Nacz. Kucharski Olgierd
Komisja Dyscyplinarna	— Przew. vacat
Komisja Odw. dla spraw podatkowych	— Przew. Malinowski Władysław

Urzędy Skarbowe: Brasław, Głębokie, Mołodeczno, Oszmiana, Postawy, Święciany, Wilejka, Wilno 1, Wilno 2, Wilno 3, Wilno 4, Wilno 5.

Urzędy Skarbowe Akcyz i Monopolów Państw.: Wilejka — pow.: Brasław, Dzisna, Mołodeczno, Postawy, Wilejka. Wilno — pow.: Oszmiana, Święciany, Wilno - Troki, m. Wilno.

Urząd Opłat Stemplowych, Wilno.

Śląski Urząd Wojewódzki (Wydział Skarbowy) Katowice — patrz Min. Spraw Wewn., Woj. Śląskie.

Dyrekcje ceł.

Nadzór nad czynnościami podległych urzędów celnych w zakresie wymiaru i poboru należności celnych i innych; czynności połączone z wykonywaniem budżetu państwowego; orzecznictwo w sprawach celnych (z wyjątkiem taryfowych) (Dz. U. R. P. Nr. 110/34 poz. 926).

Urzędy Celne:

Wymiar i pobór należności celnych oraz wykonywanie wszelkich czynności przy odprawie celnej; wykrywanie przestępstw celnych i prowadzenie dochodów; orzecznictwo w sprawach karnych skarbowych (Dz. U. R. P. Nr. 84/33, poz. 610).

Dyrekcja Ceł, Lwów, dla woj. lwowskiego, stanisławowskiego, tarnopolskiego, wołyńskiego i krakowskiego oprócz powiatów: Biała Małopolska, Chrzanów, Żywiec.

Dyrektor Ceł — Fuksiewicz Michał.

Wydział Ogólny	— Nacz. Cibor Michał
Wydział Celny	— Nacz. Antonowicz Kazimierz
Wydział Rachunkowo-Kasowy	— Nacz. Miszewski Henryk

Urzędy Celne: Barwinek, Chyżne, Chochołów, Czarny Dunajec, Jasienów Polny,Kraków — Oddział Kraków poczta, — Oddział Kraków Lotnisko, Kałuszyn, Kułaczyn, Kuty, Lwów, — Oddział Lwów poczta I Oddział Lwów poczta II — Oddział Lwów Lotnisko, Ławoczne, Łupków, Łysa Polana, Muszyna, Niedzica, Okopy św. Trójcy, Podwołoczyska,

Przemyśl, Sianki, Śniatyń Załucze, Woronienka, Zaleszczyki, Zdołbunów. Podurzędy Celne: Mościce, Stanisławów.

Posterunków Celnych 17.

Dyrekcja Ceł, Mysłowice, dla woj. śląskiego i powiatów: Będzin, Częstochowa, Zawiercie z woj. kieleckiego; Biała, Chrzanów, Żywiec — z woj. krakowskiego.

Dyrektor Ceł — Jodko-Narkiewicz Witold.

Wydział Ogólny	— Nacz. Szonert Włodzimierz
Wydział Celny	— Nacz. Dr. Engel Zdzisław
Wydział Rachunkowo-Kasowy	— Nacz. Barnert Franciszek

Urzędy Celne: Bielsko — Oddział Bielsko poczta — Bobrek — Boruszowice — Brynek — Brzeziny Śl. — Buków — Bytom Dworzec Główny — Bytom — Dąbrowa (Stadtwald) — Chałupki (Annaberg) — Chebzie — Chorzów — Chwałęcie — Cieszyn — Oddział Cieszyn poczta — Cieszyn Most Gł. — Cieszyn Most Jubileuszowy — Cieszyn Dworzec — Dębicz — Glinica — Godula — Gołkowice — Istebna — Kaczyce Górne — Kaczyce Dolne — Karf (Karb) — Katowice — Oddział Katowice poczta — Katowice Lotnisko — Knurów — Kończyce — Korbielów — Krywałd — Lubliniec— Łagiewniki Wschód — Łagiewniki Zachód — Mokoszowy — Marklowice — Pawłów — Pawonków drogowy I. — Pawonków kolejowy — Pawonków drogowy II. — Przyszowice — Pusta Kuźnica — Radzionków Wiktor — Raszczyce — Repty Nowe Rozbark — Ruda Południe — Ruda Wschód — Ruda Zachód — Rybna — Sosnowiec — Sośnica — Sumina — Szarlej Wschód — Szarlej Zachód — Tarnowice Stare — Wilcza Dolna — Wolfgang — Zabrze (Hindenburg) — Zebrzydowice — Zwardoń.
Podurzędy celne: Chebzie (Lipiny) — Górek Sumina — Hajduki — Katowice Bogucice (Ferrum) — Katowice Baildon — Królewska Huta — Nowy Bytom — Siemianowice.
Posterunków Celnych 30.

Dyrekcja Ceł, Poznań, dla woj. pomorskiego, poznańskiego i pow. Wieluń z woj. Łódzkiego.

Dyrektor Ceł — Unolt Konrad.

Wydział Ogólny	— p. o. Nacz. Kurnatowski Feliks.
Wydział Celny	— Nacz. Przybora Henryk
Wydział Rachunkowo-Kasowy	— Nacz. Kozłowski Władysław

Urzędy Celne: Bądecz — Bonów — Brzeźno — Bydgoszcz — Oddział Bydgoszcz poczta — Chełst — Chojnice — Oddział Chojnice poczta — Czarnków — Dębno Polskie — Długie Nowe — Dobrzec — Dorotowo — Drawski Młyn — Drawsk — Fitów — Gardeja — Gdynia — Gdynia Lotnisko — Gola — Gołaszyn — Gorzyck — Gowidlino — Grudziądz — Henryków — Jamielnik — Jamno — Janów — Jeziorki — Kaszczor — Konarzyny — Kopanica — Korzeniów (Ładownia) — Krasnołęka — Księży Las — Leszno — Oddział Leszno poczta — Łęka— Łobżonka — Masłów — Miasteczko — Międzychód, wraz z posterunkiem w Muchocinku i oddziałem nad Wartą — Nowe n/Wisłą — Obra — Pawłów — Poznań — Oddział Poznań poczta — Oddział Poznań Ławica lotnisko — Praszka — Rakowice — Rawicz — Rodzone — Siemianowice — Silno — Skoroszów — Słupia — Sośnie — Strzebielin — Strzebielin Rogatka — Tczew — Oddział Tczew poczta — Ujście — Wądzyń — Wieleń — Władysławek — Wojsko — Wygoda — Zamarte — Zamostne — Zawdza — Zbarzewo — Zbąszyn — Zduny — Zduny (Rogatka) — Żarnowiec.

Podurzędy Celne: Czymanowo — Glisno — Kaczory.
Posterunków Celnych 22.

Dyrekcja Ceł, Warszawa, Inflancka 6, dla m. st. Warszawy i woj.: białostockiego, lubelskiego, nowogródzkiego, poleskiego, warszawskiego, wileńskiego, łódzkiego oprócz pow. Wieluń, kieleckiego oprócz pow.: Będzin, Częstochowa, Zawiercie.

Dyrektor Ceł — Siewierski Mikołaj.

Wydział Ogólny	— Nacz. Czaplicki Zdzisław
Wydział Celny	— Nacz. Sokołowski Tadeusz
Wydział Rachunkowo-Kasowy	— Nacz. Wilczyński Józef

Urzędy Celne: Bakałarzewo — Bogusze — Chorzele — Czarnówek — Dąbrowy — Druja — Filipów — Grajewo — Oddział Grajewo poczta — Janowo k/Chorzel — Lipówka — Łódź — Oddział Łódź poczta— Mikaszewicze — Pepłówek — Raczki — Stołpce — Oddział Stołpce poczta — Turmont — Warszawa — Oddział Warszawa — Oddział Warszawa poczta główna — Oddział Warszawa Dworzec Główny — Oddział Warszawa Lotnisko — Wilno — Oddział Wilno poczta — Oddział Wilno Lotnisko — Wincenty k/Kolna — Zahacie.
Posterunków Celnych 3.

Inspektorat Ceł Gdańsk, dla obszaru w/m. Gdańska.
Naczelny Inspektor: — Maksymowicz Stanisław.

Urząd Wojewódzki Śląski (Wydział Skarbowy), Katowice — patrz Min. Spraw Wewn., Woj. Śląskie.

Oddziały Prokuratorji Generalnej.

Oddział Prokuratorji Generalnej, Katowice, ul. Kilińskiego 9.
Prezes: dr. Sahanek Witold.

Oddział Prokuratorji Generalnej, Kraków, Rynek 35.
Prezes: dr. Windakiewicz Józef.

Wydział I.	— Kier. Kraus Alfred
Wydział II.	— „ Sołtysik Tomasz
Wydział III.	— „ dr. Płażek Feliks

Oddział Prokuratorji Generalnej, Lwów, ul. Romanowicza Nr. 11.
Prezes: dr. Hamerski Wiktor.

Wydział I.	— Kier. dr. Skracha Stanisław
Wydział II.	— „ dr. Skrowaczewski Karol
Wydział III.	— „ dr. Bartel Eugenjusz
Wydział IV.	— „ dr. Szydłowski Władysław
Wydział V.	— „ dr. Brzeski Józef

Oddział Prokuratorji Generalnej, Poznań, ul. Skarbowa Nr. 10.
Prezes: Duralski Franciszek.

Wydział I.	— Kier. Chmara Stefan
Wydział II.	— „ Zalewski Stanisław
Wydział III.	— „ Leitgeber Leon
Wydział IV.	— „ dr. Paruszewski Jan

Oddział Prokuratorji Generalnej, Wilno, Plac Napoleona.
Prezes: Illasiewicz Jan.
Delegat Prokuratorji Generalnej w Gdańsku, Gdańsk, Neugarten 27.
I. Delegat: Moderow Włodzimierz.

MINISTER SPRAWIEDLIWOŚCI

Czesław Michałowski

PODSEKRETARZ STANU

Stefan Sieczkowski

CIAŁA KOLEGJALNE.

Komisja Kodyfikacyjna: opracowanie projektów jednolitego ustawodawstwa dla wszystkich ziem w skład Państwa wchodzących z dziedziny prawa cywilnego i karnego, oraz innych projektów ustawodawczych, nad któremi komisja pracuje na skutek uchwały Sejmu lub w porozumieniu z Ministerstwem Sprawiedliwości. (Dz. Pr. P. P. Nr. 44/19 poz. 315).

Prezydent: Pohorecki Bolesław.

Komisja Dyscyplinarna.

Przewodniczący: Dlouhy Wacław, Prok. S. N.

Odwoławcza Komisja Dyscyplinarna.

Przewodniczący: Kwiatkowski Adam, Wiceprezes S. Ap.

MINISTERSTWO SPRAWIEDLIWOŚCI

Warszawa, ul. Długa 7.

Departament Ustawodawczy. Sprawy: projektów ustaw i rozporządzeń, wchodzących w zakres prawa sądowego, współdziałania w opracowaniu projektów i rozporządzeń Rady Ministrów, opinji prawnej rozporządzeń innych ministrów, tudzież opinji prawnej na żądanie departamentów oraz urzędów centralnych z zakresu prawa sądowego oraz w kwestjach prawnych, mających znaczenie dla M. Sprawiedl. lub dla całokształtu ustawodawstwa.

Dyrektor: Lutostański Karol.

Wydz. Prawa Cywilnego	— p. o. Nacz. dr. Jaszczurowski K., Pr. S. N.
Wydz. Prawa Państw. i Administracyjnego	— p. o. Nacz. Gumiński Jan, Prok. Sądu N.
Wydz. Prawa Międzynarodowego	— p. o. Nacz. Bekerman Lucjan, Prok. S. N.
Wydz. Prawa Karnego	— p. o. Nacz. Miller Artur, Prok. Sądu N.
Redakcja Dziennika Ustaw	— Redaktor Krajewski Ludwik
Bibljoteka	— Kier. Handelsmanówna Helena

Departament Administracyjny. Sprawy: organizacyjne centralnego zarządu Ministerstwa i urzędów podległych, kontroli nad działalnością finansową, gospodarczą i budżetową Ministerstwa i urzędów podległych, ewidencji skazanych, statystyki przestępczości, statystyki procesowej

p. o. Dyrektora: Kwiatkowski Adam, Wiceprezes S. Ap.

Wydz. Administracyjny	— Nacz. dr. Batycki Stanisław
Wydz. Gospodarczo-Skarbowy	— Nacz. Stypiński Stefan
Wydz. Statystyczny	— Nacz. dr. Winsch Edward
Kancelarja Główna	— Nacz. Nowakowska Janina

Departament Karny. Sprawy: organizacji i administracji więzień i zakładów penitencjarnych, nadzoru, gospodarcze, organizacji i kontroli pracy więźniów, oraz osobowe funkcjonarjuszów Straży Więziennej.

Dyrektor: Krychowski Tadeusz.

Wydz. Administracji Więzień	— p. o. Nacz. Gantner Władysław
Wydz. Pracy Więźniów	— Nacz. Mauersberger Kazimierz

Nadzór Prokuratorski. Sprawy: kierownictwa i nadzoru nad działalnością prokuratur oraz sprawy wniosków o wydanie członków Sejmu i Senatu.

Szef: Siewierski Mieczysław, Wiceprok. S. A.

Referat Ułaskawień. Sprawy: ułaskawienia, przedterminowego zwolnienia, przerwy i odroczenia wykonania kary.

Kierownik: Cybulski Tadeusz, Wiceprok. S. A.

Biuro Personalne. Sprawy: osobowe urzędników i funkcjonarjuszów Ministerstwa, Sądu Najwyższego, oraz sądów i urzędów wymiaru sprawiedliwości, sędziów, prokuratorów, notarjuszów, adwokatów i obrońców.

Dyrektor: Dlouhy Wacław, Prok. S. N.

Ref. spr. pers. sędziów i prokurat. apel. warsz. i Sądu Najw. oraz spr. odznaczeń	— Kier. Babiński Włodzimierz, S. Ap.
Ref. spr. pers. sędziów i prokurat. apel. wil.	— Kier. Grzebalski Stefan, Wiceprok. S. Ap.
Ref. spr. pers. sędziów i prokurat. apel. poznańskiej i katowickiej	— Kier. Dziembowski Seweryn, Sędzia Ap.
Ref. spr. pers. sędziów i prokurat. apel. lwowskiej i krakowskiej	— Kier. Chechliński Adam, S. Ap.
Ref. spr. uposażeń urzędn. i niższych funkcjonar. central. zarządu i sądownictwa	— Kier. Klimek Ignacy, Wiceprok. S. Ap.
Ref. spr. pers. aplikantów i asesorów sądowych wszystkich apelacyj	— Kier. Żenczykowski Tadeusz, Pprok. S. O.
Ref. spr. osob. urzędn. i funkcjon. Ministerstwa, Sądu Najw., sądów i urzędów wymiaru sprawiedliwości	— Kier. Węglewska Marja, Radca

Instytucje specjalne.

Instytut Ekspertyz Sądowych. Wydawanie w postępowaniu karnem i cywilnem opinji w zakresie skomplikowanych badań: mikrofotograficznych, fotograficznych, spektrograficznych i toksykologicznych (Dz. U. M. Sprawiedl. 23/29, poz. 19).

Kierownik: Skórzyński Józef, Sędzia apelac. śledczy.
Dział Toksykologiczny — Kier. Raciński Bogumił
Dział Fizyko-chemiczny — Kier. Vacat

Rada Szkolna. Opinjowanie w zakresie pedagogicznym szkolenia funkcjonarjuszów Straży Więziennej (Dz. U. R. P. Nr. 59/35 poz. 384).

Przewodniczący: Główny Inspektor Straży Więziennej.

Szkoła Straży Więziennej (przy Ministerstwie). Teoretyczne i praktyczne wykształcenie funkcjonarjuszów (Dz. U. R. P. Nr. 59/35 poz. 384).

Komendant Szkoły:
Kurs straży bezpieczeństwa
Kurs wychowawczo-penitencjarny
Kurs wyższy

Kursy Przygotowawcze (przy więzieniach). Szkolenie funkcjonarjuszów Straży Więziennej do samodzielnego wykonywania czynności w zakresie porządku, dyscypliny i bezpieczeństwa w więzieniach. (Dz. U. R. P. Nr. 59/35 poz. 384).

Kierownik: Naczelnik więzienia.

PROKURATURA.

(Dz. U. R. P. Nr. 102/28, poz. 863).

Naczelny Prokurator

Michałowski Czesław, Minister Sprawiedliwości.

Pierwszy Prokurator Sądu Najwyższego

de Michelis Witold.

Prokurator Sądu Apelacyjnego w Katowicach: Tokarski Marjan.
Prokuratorzy Sądów Okręgowych:
w Cieszynie: Poeche Izydor — w Katowicach: Początek Tadeusz

Prokurator Sądu Apelacyjnego w Krakowie: Szydłowski Stefan.
Prokuratorzy Sądów Okręgowych:
w Jaśle: Janiszowski Czesław — w Rzeszowie: Dobrzyński Jan
w Kielcach: Wallisch Henryk — w Tarnowie: dr. Lewicki Feliks
w Krakowie: dr. Spólnik Marjan — w Wadowicach: Maciołowski Bronisław
w Nowym Sączu: dr. Grotowski Jerzy

Prokurator Sądu Apelacyjnego w Lublinie: Markowski Jan.
Prokuratorzy Sądów Okręgowych:
w Lublinie: Skolimowski Józef — w Równem: Strumieński Wilhelm
w Łucku: Stachurski Stanisław — w Zamościu: Korolko Tadeusz
w Radomiu: Kruszewski Juljusz

Prokurator Sądu Apelacyjnego we Lwowie: Dębicki Stanisław.
Prokuratorzy Sądów Okręgowych:
w Brzeżanach: Szafran Stanisław — w Samborze: Tymiński Józef
w Czortkowie: Nuckowski Ignacy — w Stanisławowie: Goertz Jan
w Kołomyi: Golczewski Juljusz — w Stryju: Mück Ferdynand
we Lwowie: Chirowski Józef — w Tarnopolu: Muzyka Bronisław
w Przemyślu: Ansion Kazimierz — w Złoczowie: Heibert Tadeusz

Prokurator Sądu Apelacyjnego w Poznaniu: Steinman Bronisław.
Prokuratorzy Sądów Okręgowych:
w Bydgoszczy: Łukawski Bronisław — w Kaliszu: Doktorowicz-Hrebnicki Konstanty.
w Chojnicach: Tournelle Henryk — w Ostrowie Wlkp.: dr. Mottl Franciszek
w Gdyni: Kozłowski Adam — w Poznaniu: dr. Lipsz Gustaw
w Gnieźnie: Dąbrowski Arkadjusz — w Toruniu: Przybylski Edward
w Grudziądzu: Sochaczewski Mieczysław

Prokurator Sądu Apelacyjnego w Warszawie: Rudnicki Kazimierz.
Prokuratorzy Sądów Okręgowych:
w Białymstoku: Stetkiewicz Olgierd — w Płocku: Szczyciński Władysław
w Łodzi: Kałapski Zygmunt — w Siedlcach: Rauze Robert
w Łomży: Jursz Władysław — w Sosnowcu: Suski Kazimierz
w Piotrkowie: Płowecki Henryk — w Warszawie: Kurkowski Józef

Prokurator Sądu Apelacyjnego w Wilnie: Przyłuski Józef.
Prokuratorzy Sądów Okręgowych:
w Grodnie: Zdanowicz Aleksander — w Pińsku: Michałowski Wacław
w Nowogródku: Giedroyć Wincenty — w Wilnie: Szaniawski Stanisław Wiktor

MINISTER WYZNAŃ RELIGIJNYCH I OŚWIECENIA PUBLICZNEGO

Prof. Dr. Wojciech Świętosławski

PODSEKRETARZE STANU

Ks. Dr. Bronisław Żongołłowicz

Płk. dypl. Jerzy Błeszyński

CIAŁA KOLEGJALNE.

Państwowa Rada Oświecenia Publicznego. Opinjowanie zagadnień i projektów dotyczących organizacji oświaty i wychowania publicznego. (Dz. Urz. M. W. R. i O. P. 6/32 poz. 73).
Przewodniczący: Minister.

Państwowa Komisja Oświaty Zawodowej. Opinjowanie zagadnień projektów dotyczących kształcenia i wychowania zawodowego. (Dz. Urz. M. W. R. i O. P. 6/32 poz. 72 i 74).
Przewodniczący: Minister.

Państwowa Rada Muzealna. Opinjowanie i badanie potrzeb muzealnictwa w Polsce. (Dz. Urz. M. W. R. i O. P. 2/35 poz. 11).
Przewodniczący: Minister.

Rada Archiwalna. Opinjowanie zagadnień dotyczących spraw archiwów państwowych i niepaństwowych (Dz. Pr. P. P. 14/19 poz. 182).
Przewodniczący: Minister.

Państwowa Rada Ochrony Przyrody. Opinjowanie spraw i projektów dotyczących ochrony przyrody (Dz. U. R. P. 31/34 poz. 274).
Przewodniczący: — prof. Dr. Szafer Władysław.

Komisja Oceny Filmów. Ocena filmów dozwolonych do wyświetlania publicznego pod względem wartości artystycznej i kształcącej. (M. P. 95/35 poz. 128).
Przewodniczący: dr. Mirski Józef.

Odwoławcza Komisja Dyscyplinarna dla urzędników i funkcjonarjuszy niższych.
Przewodniczący: — Dubiel Kazimierz, naczelnik wydziału.

Komisja Dyscyplinarna dla urzędników i funkcjonarjuszy niższych.
Przewodniczący: vacat.

Odwoławcza Komisja Dyscyplinarna dla nauczycieli.
Przewodniczący: — Braun Euzebjusz, kierownik referatu.

Przy każdem Kuratorjum okręgu szkolnego funkcjonują osobne komisje dyscyplinarne dla nauczycieli i osobne dla urzędników i funkcjonarjuszy niższych.

MINISTERSTWO WYZNAŃ RELIGIJNYCH I OŚWIECENIA PUBLICZNEGO

Warszawa, al. Szucha 25.

Biuro Personalne: Całość spraw kompetencyj personalnych Ministerstwa, władz i urzędów podległych oraz sprawy organizacyjne.

p. o. Dyrektora: — Kwiatkowski Stanisław.

Referat ruchu służb. i emeryt.	— Kier. Żabicki Zygmunt
Referat uposażeniowy	— p. o. Kierownik Rychlewicz Władysław
Referat dyscyplinarny	— Kierownik Marszałek Stan.
Referat kwalifikacyjny i ewidenc.	— Kierownik Zakrzewski Stan.
Referat ogólny i organizacyjny	— Kierownik Braun Euzebjusz
Sekretarjat Ministra	— Kierownik Serafin Tomasz

Departament I Ogólny. Sprawy: nadzoru nad pracami ustawodawczemi w Ministerstwie, fundacyj i zapisów, polityki oświatowej, oświaty pozaszkolnej, szkolnictwa mniejszościowego, informacyjno-propagandowe, Polaków zagranicą, budownictwa szkolnego, wychowania fizycznego, higjeny szkolnej, zagadnień o charakterze międzynarodowym, budżetowe, bibljoteki, Muzeum Oświaty i Wychowania.

Dyrektor: — vacat.

Wydział Prawny	— Naczelnik Dubiel Kazimierz
Wydział Budżetowo-Rachunkowy	— Naczelnik Nowak Andrzej
Wydział Polityki Oświatowej	— p. o. Nacz. Maciszewski Seweryn
Wydział Wychow. fiz. i higj. szkoln.	— Naczelnik Błoński Józef
Wydział Oświaty Pozaszkolnej	— Nacz. Podwysocki Stanisław
Referat Budown. szkolnego	— Kierownik inż. Mączeński Zdz.
Muzeum Oświaty i Wychowania	— Kierownik Jakiel Albin

Departament II Szkolnictwa Ogólnokształcącego. Sprawy: ogólno-organizacyjne w zakresie szkolnictwa ogólno-kształcącego, organizacji pracy szkolnej w szkołach powszechnych, średnich i nadzoru szkolnego, specjalnych; kształcenia i dokształcania nauczycieli, sprawy uczniowskie, programy i metody pracy oświatowej pozaszkolnej, opracowywania programów nauki dla szkół i kursów ogólno-kształcących, oceny podręczników i książek do czytania dla młodzieży szkolnej.

Dyrektor: Dr. Mendys Michał.

Wydział Szkoln. Powszechnego	— Nacz. Bugajski Stanisław
Wydział Szkoln. Średniego	— p. o. Nacz. dr. Koczwara Marjan
Wydział Programowy	— Nacz. dr. Balicki Juljusz

Departament III Szkolnictwa Zawodowego. Sprawy: ogólno-organizacyjne w zakresie szkolnictwa zawodowego, organizacji pracy szkolnej, dokształcania nauczycieli, nadzoru; sprawy uczniów w zakresie szkół i kursów technicznych i techniczno-przemysłowych, handlowych i gospodarczych; opracowywanie programów nauki dla szkół i kursów zawodowych.

Dyrektor: Firewicz Jan.

Wydział Szkół Techn.-Przemysł.	— p. o. Nacz. inż. Piotrowski Zygm.
Wydział Szkół Handl. i Gospod.	— p. o. Nacz. Chodorowski Jan
Wydział Szkół Rolniczych	— Naczelnik Wiśniewski Stanisław
Referat Spraw Ustr. Progr. Szk. Zaw.	— p. o. Kierownik Bedyński Adam

Departament IV Nauki i Sztuki. Sprawy: związane z organizacją nauki i popieraniem twórczości naukowej w kraju i zagranicą; bibljotek naukowych i uniwersyteckich; stosunków naukowych polskich z zagranicą; wydawnictw naukowych; przygotowywania pracowników naukowych; ochrony przyrody i opieki nad zabytkami przedhistorycznemi; ustawodawstwa, organizacji oraz nadzoru nad szkołami akademickiemi i wyższemi; opieki nad młodzieżą akademicką; opieki nad twórczością w zakresie sztuk plastycznych, literatury, muzyki i teatrów oraz sprawy udostępnienia społeczeństwu dorobku wymienionej twórczości; sprawy ustawodawstwa, organizacji, programów i nadzoru nad nauczaniem i wychowaniem w szkołach artystyczno-plastycznych, przemysłu artystycznego, szkół i kursów dramatycznych, muzycznych, filmowych i rytmiczno-plastycznych, oraz sprawy opieki nad zabytkami.

Dyrektor: — vacat.

Wydział Nauki i Szkół Wyższych	— Naczelnik Stypiński Józef
Wydział Sztuki	— Naczelnik dr. Zawistowski Wład.

Departament V Wyznań Religijnych. Sprawy: wynikające ze stosunku Państwa do wyznania katolickiego, innych wyznań chrześcijańskich i wyznań niechrześcijańskich.

Dyrektor: Potocki Franciszek.

Referat Spraw Katolickich	— Kierownik Mgr. Orsini-Rosenberg Tadeusz
Referat Spraw Prawosławnych	— Kierownik Dr. Woliński Janusz
Referat Spraw Wyznań Ewangelickich, Sekt i Wyznań Niechrześcijańskich	— Kierownik Chrząstowski Zygmunt

Wydział Archiwów Państwowych. Sprawy: zarządu archiwów państwowych i ich kompletowania, rewindykacji państwowych zbiorów archiwalnych w kraju i z zagranicy, ochrony zabytków archiwalnych, opieki naukowej i technicznej nad archiwum i zbiorami archiwalnemi niepaństwowemi.

Dyrektor Archiwów: — Suchodolski Witold.

WŁADZE, URZĘDY I INSTYTUCJE LOKALNE.

Okręgi szkolne.

Okrąg Szkolny Brzeski (Kuratorjum O. S. Brześć n/B., ul. Unji Lubelskiej 84) obejmuje woj. białostockie, oprócz pow.: Augustów, Grodno, Suwałki, Wołkowysk i woj. poleskie.

Kurator: Petrykowski Romuald.

Wydział Personalny	— Naczelnik Cichowicz Cezary
Wydział Ogólny	— Naczelnik Wilk Jan
Wydział Szkolnictwa Powsz.	— Nacz. Winiarski Miecz.
Wydział Szkolnictwa Średn.	— p. o. Nacz. Tatomir Adam
Wydział Szkolnictwa Zawodowego	— p. o. Nacz. inż. Knichowiecki Czesław
Oddziały Oświaty Pozaszkolnej	— Kier. Masojada Edmund

Obwody Szkolne i Inspektorzy Szkolni.*)

Białystok: dla m. i pow. Białystok, pow. wysoko-mazow. —
Inspektor szkolny: vacat.

Bielsk: dla pow. bielskiego —
Inspektor szkolny: P. o. Radwański J.

*) Nazwa Obwodu Szkolnego odpowiada siedzibie Inspektora Szkolnego.

Brześć n/B.: dla pow. brzeskiego —
Inspektor szkolny: P. o. Łastawiecki W.

Drohiczyn: dla pow. drohickiego —
Inspektor szkolny: Bens E.

Kobryń: dla pow. kobryńskiego —
Inspektor szkolny: P. o. Bem L.

Kosów Poleski: dla pow. kosowskiego —
Inspektor szkolny: P. o. Kamiński W.

Kamień Koszyrski: dla pow. koszyrskiego —
Inspektor szkolny: Makarewicz J.

Łomża: dla pow. łomżyńskiego i szczuczyńskiego —
Inspektor szkolny: P. o. Budranowski I.

Łuniniec: dla pow. łunińieckiego —
Inspektor szkolny: Bandurski C.

Ostrołęka: dla pow. ostrołęckiego i ostrowskiego —
Inspektor szkolny: Wawszczak S.

Pińsk: dla pow. pińskiego —
Inspektor szkolny: Bartnicki B.

Prużana: dla pow. prużańskiego —
Inspektor szkolny: Kapałczyński W.

Sokółka: dla pow. sokólskiego —
Inspektor szkolny: Wycke Z.

Stolin: dla pow. stolińskiego —
Inspektor szkolny: Ciesielski M.

Okrąg Szkolny Krakowski (Kuratorjum O. S. Kraków, ul. Wielopole 19) obejmuje woj.: krakowskie, kieleckie.

Kurator: Godecki Marjan Bronisław.

Wydział Personalny	— Nacz. Dr. Korczyński Stan.
Wydział Ogólny	— Naczelnik Dr. Podkówka Emil
Wydział Szkoln. Powsz.	— p. o. Nacz. Kabaciński Wład.
Wydział Szkolnictwa Średniego	— Nacz. Gałecki Włodzimierz
Wydział Szkoln. Zawodowego	— Nacz. Misky Ludwik
Oddział Oświaty Pozaszkolnej	— p. o. Kierownik Kołakowski Tadeusz.

Obwody Szkolne i Inspektorzy Szkolni *)

Biała Małopolska: dla pow. bialskiego i żywieckiego —
Inspektor szkolny: Opielowski S.

Busk: dla pow. stopnickiego i pińczowskiego —
Inspektor szkolny: Wojciechowski S.

Częstochowa: dla m. i pow. Częstochowa —
Inspektor szkolny: Ormanczyk P.

Gorlice: dla pow. gorlickiego i jasielskiego —
Inspektor szkolny: P. o. Gunia F.

Kraków miasto: dla m. Krakowa —
Inspektor szkolny: Dr. Cichocki M.

Kraków: dla pow. bocheńskiego, chrzanowskiego i krakowskiego —
Inspektor szkolny: Dr. Górny A.

Kielce: dla pow. kieleckiego, jędrzejowskiego i włoszczowskiego —
Inspektor szkolny: Rychter S.

Końskie: dla pow. koneckiego i opoczyńskiego —
Inspektor szkolny: P. o. Figel J.

Miechów: dla pow. miechowskiego i olkuskiego —
Inspektor szkolny: Chlewski T

*) Nazwa Obwodu szkolnego odpowiada siedzibie inspektora Szkolnego.

Mielec: dla pow. mieleckiego i ropczyckiego —
Inspektor szkolny: P. o. Adamski P.

Nowy Sącz: dla pow. nowosądeckiego i limanowskiego —
Inspektor szkolny: Stefaniak A.

Nowy Targ: dla pow. powotarskiego —
Inspektor szkolny: Koszyk W.

Ostrowiec: dla pow. iłżeckiego, opatowskiego i sandomierskiego —
Inspektor szkolny: Ligas Z.

Radom: dla m. i pow. Radom i pow. kozienickiego —
Inspektor szkolny: Gawski W.

Sosnowiec: dla m. Sosnowiec i pow. będzińskiego i zawierciańskiego—
Inspektor szkolny: Luchowiec S.

Tarnów: dla pow. brzeskiego, dąbrowskiego i tarnowskiego —
Inspektor szkolny: Tomaszkiewicz F.

Wadowice: dla pow. myślenickiego i wadowickiego —
Inspektor szkolny: P. o. Frysztak W.

Okręg Szkolny Lubelski (Kuratorjum O. S. Lublin, ul. 3 Maja Nr. 6) obejmuje woj. lubelskie.

Kurator: Lewicki Stanisław.

Wydział Personalny	— Naczelnik Dr. Barchan Jan
Wydział Ogólny	— p. o. Nacz. Śliwiński Ferdynand
Wydział Szkoln. Powsz.	— p. o. Nacz. Komornicka Janina
Wydział Szkoln. Średn.	— p. o. Nacz. Odroń Jan
Wydział Szkoln. Zawod.	— p. o. Nacz. inż. Szrot Edward
Oddział Oświaty Pozaszkolnej	— p. o. Kierownika Steliga Józef

Obwody Szkolne i Inspektorzy Szkolni *)

Biała Podlaska: dla pow. bialskiego i radzyńskiego —
Inspektor szkolny: Donten B.

Chełm: dla pow. chełmskiego i włodawskiego —
Inspektor szkolny: P. o. Lachcik J.

Lublin miasto: dla m. Lublina —
Inspektor szkolny: Krzepczak L.

Lublin: dla pow. lubelskiego, lubartowskiego i janowskiego —
Inspektor szkolny: Kaczorowski B.

Puławy: dla pow. garwolińskiego i puławskiego —
Inspektor szkolny: P. o. Świgost F.

Siedlce: dla pow. łukowskiego i siedleckiego -
Inspektor szkolny: Górski C.

Sokołów: dla pow. sokołowskiego i węgrowskiego —
Inspektor szkolny: Wejnert W.

Tomaszów: dla pow. hrubieszowskiego i tomaszowskiego —
Inspektor szkolny: Wierzbiński S.

Zamość: dla pow. biłgorajskiego i krasnostawskiego —
Inspektor szkolny: Szczepaniec J.

Okręg Szkolny Lwowski (Kuratorjum O. S. Lwów, ul. Karmelicka 4) obejmuje woj.: lwowskie, stanisławowskie, tarnopolskie.

Kurator: Gadomski Jerzy.

Wydział Personalny	— Naczelnik Zajdler Władysław
Wydział Ogólny	— Naczelnik Szulc Gustaw
Wydział Szkoln. Powsz.	— p. o. Nacz. Koestlich Roman
Wydział Szkoln. Średniego	— p. o. Nacz. Jus Ludwik
Wydział Szkoln. Zawodowego	— p. o. Nacz. dr. Zagajewski K.
Oddział Oświaty Pozaszkolnej	— p. o. Kier. Błażewski Henryk

*) Nazwa Obwodu Szkolnego odpowiada siedzibie Inspektora Szkolnego.

Obwody Szkolne i Inspektorzy Szkolni *)

Brzeżany: dla pow. brzeżańskiego, podhajeckiego i przemyślańskiego—
Inspektor szkolny: Beck J.

Czortków: dla pow. buczackiego, borszczowskiego, czortkowskiego i zaleszczyckiego —
Inspektor szkolny: Inglot J.

Dolina: dla pow. dolińskiego i kałuskiego —
Inspektor szkolny: Rygiel J.

Gródek Jagielloński: dla pow. gródeckiego, janowskiego i mościckiego —
Inspektor szkolny: P. o. Rudnicki S.

Jarosław: dla pow. jarosławskiego, łańcuckiego i przeworskiego —
Inspektor szkolny: P. o. Kowaliszyn E.

Kamionka Strumiłowa: dla pow. kamioneckiego i radzichowskiego —
Inspektor szkolny: P. o. Szeweryk F.

Kołomyja: dla pow. horodeńskiego, kołomyjskiego, kosowskiego i śniatyńskiego —
Inspektor szkolny: P. o. Mayer A.

Krosno: dla pow. brzozowskiego i krośnieńskiego —
Inspektor szkolny: Wiśniak J.

Lwów miasto: dla m. Lwowa
Inspektor szkolny: P. o. Gerlach J.

Lwów: dla pow. bobreckiego, lwowskiego i żółkiewskiego —
Inspektor szkolny: Furmankiewicz W.

Nadwórna: dla pow. nadwórniańskiego —
Inspektor szkolny: Pikulski A.

Nisko: dla pow. niżańskiego i tarnobrzeskiego —
Inspektor szkolny: Michalik K.

Przemyśl: dla pow. dobromilskiego i przemyskiego —
Inspektor szkolny: Bem M.

Rawa Ruska: dla pow. lubaczowskiego, rawskiego i sokalskiego —
Inspektor szkolny: Janiszewski R.

Rzeszów: dla pow. kolbuszowskiego i rzeszowskiego —
Inspektor szkolny: P. o. Tomaszek S.

Sambor: dla pow. drohobyckiego, rudeckiego i samborskiego —
Inspektor szkolny: Melnarowicz M.

Sanok: dla pow. leskiego i sanockiego —
Inspektor szkolny: Szemelowski A.

Stanisławów: dla pow. rohatyńskiego, stanisławowskiego i tłumackiego —
Inspektor szkolny: Mołczanowski K.

Stryj: dla pow. stryjskiego i żydaczowskiego —
Inspektor szkolny: Pachorek T.

Tarnopol: dla pow. skałackiego, tarnopolskiego i zbaraskiego —
Inspektor szkolny: Błoński S.

Trembowla: dla pow. kopyczyńskiego i trembowelskiego —
Inspektor szkolny: P. o. Dzieduszko K.

Turka: dla pow. turczańskiego —
Inspektor szkolny: Kwiatkowski J.

Złoczów: dla pow. brodzkiego, zborowskiego i złoczowskiego —
Inspektor szkolny: Żychiewicz M.

Okrąg Szkolny Poznański (Kuratorjum O. S. Poznań, ul. Towarowa 23) obejmuje woj.: poznańskie i pomorskie.

Kurator: Dr. Pollak Michał.
Wydział Personalny — Naczelnik Bednarek Jan
Wydział Ogólny — Naczelnik Dr. Durek Stan.
Wydział Szkoln. Powsz. — p. o. Nacz. Glinicki Stefan

*) Nazwa Obwodu Szkolnego odpowiada siedzibie Inspektora Szkolnego.

Wydział Szkoln. Średniego	— p. o. Nacz. Izdebski Stanisław
Wydział Szkoln. Zawodowego	— Nacz. Dybczyński Sylwester
Oddział Oświaty Pozaszkolnej	— p. o. Kier. Popławski Feliks

Obwody Szkolne i Inspektorzy Szkolni *)

Bydgoszcz: dla m. i pow. Bydgoszcz i pow. szubińskiego i wyrzyskiego —
Inspektor szkolny: Tarnowicz S.

Chojnice: dla pow. chojnickiego, sępolińskiego i tucholskiego —
Inspektor szkolny: Sowiński J.

Chodzież: dla pow. chodzieskiego i wągrowieckiego —
Inspektor szkolny: Krzanowski S.

Grudziądz: dla m. i pow. Grudziądz i pow. świeckiego —
Inspektor szkolny: P. o. Leja J.

Inowrocław: dla m. i pow. Inowrocław i pow. mogileńskiego i żnińskiego —
Inspektor szkolny: Janowski K.

Kościerzyna: dla pow. kartuskiego i kościerskiego —
Inspektor szkolny: P. o. Żytko S.

Leszno: dla pow. gostyńskiego, kościańskiego, leszczyńskiego i rawickiego —
Inspektor szkolny: Iwanowski M.

Nowe Miasto: dla pow. brodnickiego, działdowskiego i lubańskiego —
Inspektor szkolny: Kempf R.

Nowy Tomyśl: dla pow. międzychodzkiego, nowotomyskiego i wolsztyńskiego —
Inspektor szkolny: P. o. Lubiński A.

Oborniki: dla pow. czarnkowskiego, obornickiego i szamotulskiego —
Inspektor szkolny: Halardziński S.

Ostrzeszów: dla pow. kępińskiego, krotoszyńskiego i ostrówskiego —
Inspektor szkolny: Kocot J.

Poznań miasto: dla m. Poznania —
Inspektor szkolny: Dr. Sperczyński W.

Poznań: dla pow. poznańskiego, średzkiego i śremskiego —
Inspektor szkolny: P. o. Grode E.

Tczew: dla pow. starogardzkiego i tczewskiego —
Inspektor szkolny: Mucha J.

Toruń: dla m. i pow. Toruń i pow. chełmińskiego i wąbrzeskiego —
Inspektor szkolny: Seyb T.

Wejherowo: dla m. Gdynia i pow. morskiego —
Inspektor szkolny: P. o. Kopeć K.

Września: dla m. i pow. Gniezno i pow. jarocińskiego i wrzesińskiego —
Inspektor szkolny: Stein F.

Okrąg Szkolny Warszawski (Kuratorjum O. S. ul. Bagatela 12) obejmuje woj.: łódzkie, warszawskie.

Kurator: Pytlakowski Ignacy.

Wydział Personalny	— Nacz. Sobotta Władysław
Wydział Ogólny	— Nacz. Górecki Ignacy
Wydział Szkoln. Powsz.	— Nacz. Statkiewicz Czesław
Wydział Szkoln. Średniego	— Nacz. Dubaj Władysław
Wydział Szkoln. Zawodowego	— Nacz. Krzywoblocki Bolesław
Oddział Oświaty Pozaszkolnej	— Kier. Majewski Djonizy

Obwody Szkolne i Inspektorzy Szkolni *)

Ciechanów: dla pow. ciechanowskiego, mławskiego i przasnyskiego —
Inspektor szkolny: Zgrzebnicki W.

Łowicz: dla pow. kutnowskiego, łowickiego i sochaczewskiego —
Inspektor szkolny: Szymański W.

*) Nazwa Obwodu Szkolnego odpowiada siedzibie Inspektora Szkolnego.

Kalisz: dla pow. kaliskiego i tureckiego —
Inspektor szkolny: Borzęcki J.
Konin: dla pow. kolskiego i konińskiego —
Inspektor szkolny: Mijas S.
Łódź miasto: dla m. Łodzi —
Inspektor szkolny: Dobrowolski S.
Łódź: dla pow. brzezińskiego, łęczyckiego i łódzkiego —
Inspektor szkolny: Ochędalski H.
Płock: dla pow. gostynińskiego i płockiego —
Inspektor szkolny: Pruszyński J.
Pułtusk: dla pow. makowskiego i pułtuskiego —
Inspektor szkolny: Duszczyk A.
Piotrków: dla pow. piotrkowskiego i radomszczańskiego —
Inspektor szkolny: Mucha S.
Skierniewice: dla pow. skierniewickiego i rawskiego —
Inspektor szkolny: Skupiński Z.
Sierpc: dla pow. płońskiego, rypińskiego i sierpeckiego —
Inspektor szkolny: P. o. Gondzik J.
Warszawa miasto: dla m. Warszawy —
Inspektor szkolny: p. o. Wiatr W.
Warszawa: dla pow. błońskiego, grójeckiego, mińskiego, radzymińskiego i warszawskiego —
Inspektor szkolny: Radwański J.
Wieluń: dla pow. wieluńskiego —
Inspektor szkolny: P. o. Niżyński F.
Włocławek: dla pow. lipnowskiego, nieszawskiego i włocławskiego —
Inspektor szkolny: Komander A.
Zduńska Wola: dla pow. łaskiego i sieradzkiego —
Inspektor szkolny: Bandus A.

Okrąg Szkolny Wileński (Kuratorjum O. S. Wilno, ul. Wolana 10) obejmuje woj.: nowogródzkie, wileńskie i pow.: Augustów, Grodno, Suwałki, Wołkowysk — z woj. białostockiego.

Kurator: Szelągowski Kazimierz.

Wydział Personalny	— Naczelnik Fela Józef
Wydział Ogólny	— p. o. Nacz. Wroński Stan.
Wydział Szkoln. Powsz.	— Nacz. Babiński Stefan
Wydział Szkoln. Średniego	— Nacz. Lubojacki Józef
Wydział Szkoln. Zawodowego	— p. o. Nacz. Gordziałkowski Włodzimierz
Oddział Oświaty Pozaszkolnej	— p. o. Kierownika Dracz Jan

Obwody Szkolne i Inspektorzy Szkolni *)

Baranowicze: dla pow. baranowickiego —
Inspektor szkolny: Stanowy B.
Brasław: dla pow. brasławskiego —
Inspektor szkolny: P. o. Piałucha P.
Głębokie: dla pow. dziśnieńskiego —
Inspektor szkolny: Chruściel S.
Grodno: dla pow. grodzieńskiego —
Inspektor szkolny: Mroczkowski J.
Lida: dla pow. lidzkiego —
Inspektor szkolny: P. o. Kozłowski A.
Nieśwież: dla pow. nieświeskiego i stołpeckiego —
Inspektor szkolny: Szczerbicki E.
Nowogródek: dla pow. nowogródzkiego —
Inspektor szkolny: P. o. Niessner H.
Oszmiana: dla pow. oszmiańskiego —
Inspektor szkolny: Krajewski L.

*) Nazwa Obwodu Szkolnego odpowiada siedzibie Inspektora Szkolnego.

Postawy: dla pow. postawskiego —
Inspektor szkolny: Radyski W.
Słonim: dla pow. słonimskiego —
Inspektor szkolny: — Vacat.
Suwałki: dla pow. augustowskiego i suwalskiego —
Inspektor szkolny: Przyrowski F.
Święciany: dla pow. święciańskiego —
Inspektor szkolny: P. o. Żyżniewski R.
Szczuczyn: dla pow. szczuczyńskiego —
Inspektor szkolny: Lisowski F.
Wilejka: dla pow. mołodeckiego i wilejskiego —
Inspektor szkolny: Zdralewicz J.
Wilno miasto: dla m. Wilna —
Inspektor szkolny: Starościak S.
Wilno: dla pow. wileńsko - trockiego —
Inspektor szkolny: Ziemnacki W.
Wołkowysk: dla pow. wołkowyskiego —
Inspektor szkolny: Rogański L.
Wołożyn: dla pow. wołożyńskiego —
Inspektor szkolny: Łapiński K.

Okrąg Szkolny Łucki (Kuratorjum O. S. Równe - Wołyńskie, ul. Gimnazjalna 3) obejmuje woj. wołyńskie.

Kurator: Dr. Nowicki Eustachy.

Wydział Personalny	— p. o. Nacz. Lubaszka Stanisław
Wydział Ogólny	— p. o. Nacz. Eymontt Cezary W.
Wydział Szkoln. Powsz.	— Nacz. Czystowski Jan
Wydział Szkoln. Średniego	— Nacz. Tokarski Stanisław
Wydział Szkoln. Zawodowego	— p. o. Nacz. Szychowski Kazim
Oddział Oświaty Pozaszkolnej	— p. o. Kierownika Kochańczyk Jan

Obwody Szkolne i Inspektorzy Szkolni *)

Dubno: dla pow. dubieńskiego —
Inspektor szkolny: Knopp M.
Horochów: dla pow. horochowskiego —
Inspektor szkolny: Korzeniowski P.
Kostopol: dla pow. kostopolskiego —
Inspektor szkolny: P. o. Chmielowiec W.
Kowel: dla pow. kowelskiego —
Inspektor szkolny: Panek S.
Krzemieniec: dla pow. krzemienieckiego —
Inspektor szkolny: Robak B.
Luboml: dla pow. lubomelskiego —
Inspektor szkolny: Zdzieborski A.
Łuck: dla pow. łuckiego —
Inspektor szkolny: Starzyk J.
Równe: dla pow. równieńskiego i zdołbunowskiego —
Inspektor szkolny: P. o. Grela J.
Sarny: dla pow. sarneńskiego —
Inspektor szkolny: P. o. Gąska P.
Włodzimierz: dla pow. włodzimierskiego —
Inspektor szkolny: P. o. Jabłoński W.

Wydział Oświecenia Publicznego Urzędu Wojewódzkiego Śląskiego — patrz Województwo Śląskie.

Liceum Krzemienieckie.
Kurator: P. o. Kochler Karol.

Szkoły akademickie, szkoły państwowe, muzea, archiwa, bibljoteki — patrz dział: Oświata i Kultura.

*) Nazwa Obwodu Szkolnego odpowiada siedzibie Inspektora Szkolnego.

MNISTER ROLNICTWA I REFORM ROLNYCH

Juljusz Poniatowski

PODSEKRETARZ STANU

Roger Raczyński

CIAŁA KOLEGJALNE.

Państwowa Rada Rolnicza. — Opinjowanie we wszystkich sprawach, należących do zakresu działania Ministra Rolnictwa i Reform Rolnych. (Dz. U. R. P. Nr. 41/25, poz. 278).

Przewodniczący: Minister.

Główna Komisja Ziemska. — Rozpoznawanie odwołań, wniesionych od orzeczeń wojewódzkich komisyj ziemskich. (Dz. U. R. P. Nr. 85/33, poz. 635 art. 3).

Przewodniczący: Minister.

Komitet Organizacji Drobnych Gospodarstw Wiejskich. — Opracowywanie zasad i metod, prowadzenie badań oraz opinjowanie akcji organizacji przodowniczych gospodarstw mniejszych (M. P. Nr. 264/34 poz. 358).

Prezes: Dr. Romanowski Henryk.

Odwoławcza Komisja Dyscyplinarna.

Przewodniczący — Bańkowski Hieronim.

Komisja Dyscyplinarna.

Przewodniczący — Marczewski Marcin.

MINISTERSTWO ROLNICTWA I REFORM ROLNYCH

Warszawa, ul. Senatorska 15.

Gabinet Ministra. Sprawy: nadzoru nad pracami ustawodawczemi Ministerstwa, Sekretarjatu Osobistego Ministra, budżetowo-gospodarcze, związane z obsługą Ministerstwa i urzędów podległych, prasowe, bibljoteki, wydawnictw, składnicy akt, Kancelarji Głównej Ministerstwa.

Dyrektor — Bielecki Eugenjusz.

Wydział Ogólny	— p. o. Nacz. Józefkowicz Marjan
Wydział Budżetowo-Rachunkowy	— Nacz. Herdin Stefan
Radca Prawny	— Nacz. Dratwa Stefan
Główny Inspektor Weterynarji	— Marczewski Marcin

Departament Ekonomiczny. — Sprawy: potrzeb rolnictwa w zakresie obrotu, zbytu i przerobu produktów rolnych, ceł, taryf, podatków, kredytów, ubezpieczeń, zagadnień socjalnych oraz potrzeb rolnictwa w zakresie gospodarczych umów międzynarodowych.

Dyrektor — dr. Rose Adam.

Wydział Zbytu Produktów Rolnych	— Nacz. Jabłonowski Antoni
Wydział Polityki Gospodarczej	— Nacz. dr. Pilch Tadeusz

Departament Produkcji Rolnej i Weterynarji. — Sprawy: podniesienia kultury rolniczej wsi i racjonalizacji wytwórczości rolnej, stosunku Ministerstwa do zrzeszeń rolników, weterynaryjne, leśnictwa, państwowych zakładów chowu koni.

Dyrektor — inż. Rudnicki Janusz.

Wydział Organizacji Rolnictwa	— Nacz. inż. Szostak Zygmunt
Wydział Wytwórczości Roślinnej	— Nacz. inż. Woino Kazimierz
Wydział Leśnictwa	— Nacz. dr. Świnarski Teodor
Wydział Wytwórczości Zwierzęcej	— Nacz. inż. Baird Edward
Wydział Chowu Koni	— p. o. Nacz. Pruski Witold
Wydział Weterynarji	— Nacz. Walter Leon

Departament Urządzeń Rolnych. — Sprawy: przebudowy ustroju rolnego i finansowania tej przebudowy, regulowania stosunków wodnych dla potrzeb rolnictwa, scalania, znoszenia służebności, drobnych regulacji rolnych, parcelacji, obrotu ziemią, meljoracji, budownictwa, wodne pomiarowe.

Dyrektor — Krawulski Leonard.

Wydział Scalenia i Regulacji Roln.	— Nacz. inż. Radwan Jerzy
Wydział Agrarny	— Nacz. inż. Woliński Feliks
Wydział Parcelacji	— Nacz. Smoleński Karol
Wydział Meljoracji i Budownictwa	— p. o. Nacz. inż. Misiaczek Juljusz
Wydział Finansowy	— Nacz. Michalski Włodzimierz
Biuro Głównej Komisji Ziemskiej	— Kier. Bańkowski Hieronim, wicepr. G.K.Z.

Biuro Personalne. — Sprawy: osobowe funkcjonarjuszów Ministerstwa i wszystkich podległych władz, urzędów i instytucyj oraz sprawy organizacyjne.

Dyrektor — Szymański Stanisław.

Biuro Wojskowe. — Sprawy: przygotowania rolnictwa, leśnictwa i weterynarji do potrzeb obrony Państwa.

Dyrektor — ppłk. dypl. Długay Janusz.

Centralne Biuro do Spraw Finansowo-Rolnych, Warszawa ul. Senatorska 15. Ogólne kierownictwo i nadzór nad wykonywaniem akcji oddłużeniowej w rolnictwie na obszarze całej Rzeczypospolitej. (Dz. U. R. P. Nr. 94/34 poz. 841 i Nr. 22/35 poz. 133) *)

Dyrektor — Rudziński Marjan.
Stały Zastępca Dyr. — Lipski Stanisław.

Państwowy Instytut Naukowy Gospodarstwa Wiejskiego w Puławach. Badania naukowe rozwoju gospodarstwa wiejskiego i gałęzi produkcji z niem związanych oraz rybactwa, prace nad przystosowaniem zdobyczy naukowych do warunków przyrodzonych i ekonomicznych R. P. ze szczególnem uwzględnieniem aktualnych potrzeb rolnictwa (Dz. U. R. P. Nr. 66/27, poz. 586 i Dz. Urz. M. R. i R. R. Nr. 8/35 poz. 79).
Kuratorjum Instytutu. Inicjatywa w podejmowaniu prac. opinjowanie: programu prac, rocznych sprawozdań z prac Instytutu, projektu budżetu i planu gospodarczo-finansowego Instytutu.
Rada Naukowa. Czuwanie nad rozwojem i ciągłością pracy naukowej Instytutu i nad utrzymaniem tej pracy na właściwym poziomie.

Dyrektor — dr. Malarski Henryk.

Wydział Gleboznawczy w Puławach	— Kier. dr. Mieczyński Tadeusz
Wydział Rolniczy w Puławach	— Kier. vacat
Wydział Hodowli Roślin w Puławach	— p. o. Kier. Czarnocka Janina
Dział Hodowli i Genetyki Zbóż w Puławach	— Kier. doc. dr. Lewicki Stefan
Dział Roślin Pastewnych w Puławach	— Kier. doc. dr. Kaznowski Lucjan
Wydział Ochrony Roślin w Puławach	— Kier. dr. Minkiewicz Stanisław
Dział Morfologji Doświadczalnej w Puławach	— p. o. Kier. doc. dr. Kaufman Laura
Wydział Ogrodniczy w Puławach	— p. o. Kier. Falkowski Ludwik
Wydział Chemji Rolniczej w Bydgoszczy	— p. o. Kier. Hołyński Stanisław
Wydział Chorób Roślin w Bydgoszczy	— Kier. prof. dr. Garbowski Ludwik
Wydział Ekonomiki Drob. Gosp. W. w W-wie	— Kier. prof. dr. Staniewicz Witold
Stacja Botaniczno-Rolnicza we Lwowie	— Kier. doc. inż. Swederski Walery
Wydział Weterynaryjny w Puławach	— Kier. dr. Zagrodzki Kazimierz
Dział Mikrobiologiczny w Puławach	— Kier. vacat
Dział Epizootiologiczny w Puławach	— Kier. vacat
Dział Roznoznawczy w Puławach	— Kier. Grycz Edward
Dział Prod. Surowic i Szczep. w Puławach	— Kier. vacat
Dział Pasożytniczy	— Kier. dr. Obitz Kurt
Dział Parazytologiczny w Puławach	— Kier. vacat
Wydział Produkcji Zwierzęcej w Puławach	— Kier. vacat
Dział Biologji Hodowlanej w Puławach	— Kier. vacat
Dział Żywienia Zwierząt w Puławach	— Kier. vacat
Dział Zootechniczny w Puławach	— Kier. vacat
Dział Rybacki w Puławach	— Kier. vacat

URZĘDY, WŁADZE I INSTYTUCJE LOKALNE.

Związek dla dostarczania ziemi, Katowice. Dostarczanie na żądanie ogólne użytecznego przedsiębiorstwa osadniczego odpowiednich dla celów osadnictwa gruntów ze stanu posiadania wielkich majątków. (Dz. U. R. P. Nr. 112/25, poz. 796).

Przedsiębiorstwa Osadnicze: „Ślązak" i starostwa górnośląskiej części woj. śląskiego. Tworzenie nowych osad i doprowadzanie do stanu samowystarczalności istniejących drobnych gospodarstw. (Dz. U. R. P. Nr. 112/25, poz. 796).

Państwowe Zakłady Chowu Koni. Utrzymywanie ogierów w stadach dla potrzeb hodowli prywatnej i prowadzenie hodowli państwowej w stadninach koni. (Dz. U. R. P. Nr. 48/27, poz. 435).

Państwowe Stada Ogierów:

*) Patrz Woj. Biura do Spraw Finansowo-Rolnych w dziale Min. Spraw Wewn.

Berdówka, woj. nowogródzkie	— Kier. vacat
Białka, woj. lubelskie	— Kier. Sosnowski Kalikst
Bogusławice, woj. łódzkie	— Kier. Nosarzewski Tadeusz
Drogomyśl, woj. krakowskie	— Kier. Kajetanowicz Kajetan
Gniezno, woj. poznańskie	— Kier. Korbel Tadeusz
Janów Podl., woj. lubelskie	— Kier. Poklewski-Koziełł Zdzisław
Łąck, woj. warszawskie	— Kier. Łaszkiewicz Włodzimierz
Sądowa Wisznia, woj. lwowskie	— Kier. inż. Kazimierz Kułakowski
Sieraków, woj. poznańskie	— Kier. Hay Stanisław
Starogard, woj. pomorskie	— Kier. inż. Sigmund Stanisław

Państwowe Stadniny Koni:

Janów Podl., woj. lubelskie	— Kier. Pohoski Stanisław
Kozienice, woj. kieleckie	— Kier. Zoppi Ryszard
Racot, woj. poznańskie	— Kier. Siemieński Władysław

ADMINISTRACJA LASÓW PAŃSTWOWYCH

DYREKCJA NACZELNA.

Warszawa, ul. Wawelska 54.

Kierownictwo i administracja lasów państwowych będących pod zarządem Ministra Rolnictwa i Reform Rolnych (Dz. U. R. P. Nr. 119/24 poz. 1079; 38/28 poz. 373; 86/30 poz. 661 i M. P. Nr. 24/34 poz. 36 i 99/34 poz. 142).

Dyrektor Naczelny: Loret Adam.

Dział Organizacji i Inspekcji	— Szef Ludwikiewicz Aleksander
Biuro Organizacyjne	— Kier. Kafliński Izydor
Biuro Głównej Inspekcji Lasów Państw.	— Kier. Rosiński Józef, Gł. Insp.
Komisja Normalizacji	— Przew. Czarnecki Ewaryst, insp.
Dział Produkcji Drzewa	— Szef Miłobędzki Józef
Biuro Urządzenia Gospodarstwa Leśnego	— Kier. Głowacki Gabryel
Biuro Hodowli i Ochrony Lasów	— Kier. Maciejowski Kazimierz
Dział Użytkowania i Zbytu Drewna	— Szef Panek Aleksander
Biuro Ekonomiczne	— Kier. Klimkiewicz Aleksander
Biuro Eksploatacyjno-Handlowe	— Kier. Zadurowicz Zenon
Biuro Przemysłowo-Handlowe	— Kier. Kozerski Stanisław
Dział Użytków Ubocznych i Gosp. Nieleśn.	— Szef Piątkowski Adam
Biuro Użytków Ubocznych i Łowiectwa	— Kier. Grzegorzewski Władysław
Biuro Gospodarstw Rolnych i Rybnych	— Kier. Kruszewski Franciszek
Instytut Badawczy Lasów Państwowych	— Dyr. Hausbrandt Jan
Biuro Prawne	— Radca Prawny Daszkiewicz-Czajkowski M.
Biuro Finansowe	— Kier. Szkiłądź Franciszek
Biuro Techniczne	— Kier. Manasterski Stefan
Biuro Osobowe	— Kier. Mierzejewski Tadeusz
Sekretarjat Dyrekcji Naczelnej	— Kier. Ludwikiewiczówna Wacława

Dyrekcja Lasów Państwowych Białowieża, obejmuje: woj. poleskie, oprócz pow. koszyrskiego; pow. wołkowyski i części pow. bielskiego z woj. białostockiego; pow. baranowicki, nieświeski, nowogródzki, słonimski z woj. nowogródzkiego.

Dyrektor: Nejman Karol.

Biuro Organizacji i Inspekcji	— Kier. Ejchler Remigjusz
„ Produkcji Drzewa	— p. o. Kier. Zieleziński Przemysław
„ Użytkowania i Zbytu Drewna	— Kier. Grychowski Franciszek
„ Użytków Ubocznych i Gosp. Nieleś.	— Kier. Faszowicz Stanisław
„ Prawne	— Kier. Wypustek Stefan
„ Finansowe	— Kier. Korybut Daszkiewicz Jan
„ Techniczne	— p. o. Kier. Zych Stanisław
Oddział Osobowy	— p. o. Kier. Czerniecki Tadeusz
Sekretarjat	— Kier. Leszczyński Stanisław
Komisja Dyscyplinarna	— Przew. Wypustek Stefan

Nadleśnictwa: Berehy — Bolechów — Bukowina — Cerkowna — Brześć — Czerniany — Czoło — Dereczyn — Dobry Bór — Drohiczyn — Gródek — Hajnówka — Hancewicze — Iwacewicze — Jałówka — Ja-

sień — Jaźwiny — Kobryń — Kolpienica — Kosów Poleski — Królewski Most — Leśna — Lubieszów — Łuniniec — Małoryta — Miedna — Moroczno — Narewka — Nikor — Nowogródek — Oszczep — Pińsk — Porzeżyn — Słonim — Starzyna — Stwiga — Szereszów — Świteź — Wiadło — Wołkowysk — Zadworze — Zdzięcioł — Zwierzyniec.
Park Narodowy — Białowieża.
Zarząd Zakładów Drzewnych Lasów Państwowych w Hajnówce.
Zarządy Tartaków Państwowych: Gródki i Iwacewicze.
Zarząd Kolei Leśnych w Puszczy Białowieskiej — Hajnówka.
Szkoła dla leśniczych w Białowieży.

Dyrekcja Lasów Państwowych Lwów, ul. Chorążczyzny 17; obejmuje woj. krakowskie, lwowskie, stanisławowskie i tarnopolskie.

Dyrektor: Szubert Konrad.

Biuro Organizacji i Inspekcji	— Kier. Paszyński Bronisław
„ Produkcji Drzewa	— „ Staszkiewicz Stanisław
„ Użytkowania i Zbytu Drewna	— „ Baran Kazimierz
„ Użytków Ubocznych i Gosp. Nieleś.	— „ Buchta Ferdynand
„ Prawne	— „ Hordyński Mieczysław
„ Finansowe	— „ Karwacki Stanisław
„ Techniczne	— „ Stepan Kazimierz
Oddział Osobowy	— p. o. Kier. Wiśniowski Stanisław
Sekretarjat	— p. o. Kier. Gurska Bolesława
Komisja Dyscyplinarna	— Przew. Hordyński Mieczysław

Nadleśnictwa: Biała — Białowieża — Bronna Góra — Browsk — Dawienice — Delatyn — Dobrohostów — Dobromil — Drohobycz — Grobla — Hryniawa — Iłemnia — Jaremcze — Jasień — Jabłonica — Jabłonów — Jawornik — Kałusz — Kosów — Kruhelnica — Kuty — Lisowice — Michowa — Mikuliczyn — Mizuń — Młodiatyn — Muszyna — Nadwórna — Niebyłów — Niepołomice — Obliski — Orawa — Osławy — Peczeniżyn — Petranka — Polanica — Rachiń — Rafajłowa — Stary Sącz — Sołotwina Miżuńska — Starzawa — Suchodół — Szeparowce — Szeszory — Śnietnica — Tatarów — Turza Wielka — Tustanowice — Wistowa — Worochta — Zakopane — Zielona.
Park Narodowy w Pieninach. — Krościenko n/D.
Zarząd Państwowych Lasów Podhalańskich. — Zakopane.
Zarządy Tartaków Państwowych: Bolechów — Broszniów — Delatyn — Worochta — Wygoda — Żawój — Klaj i Zwierzyniec.
Zarząd Kolejek Leśnych. — Dolina.
Szkoła dla leśniczych w Bolechowie.

Dyrekcja Lasów Państwowych Łuck, ul. Poniatowskiego 3, obejmuje: woj. wołyńskie oraz pow. koszyrski i sarneński z woj. poleskiego.

Dyrektor: Modzelewski Stefan.

Biuro Organizacji i Inspekcji	— Kier. Adamski Zygmunt
„ Produkcji Drzewa	— p. o. Kier. Pióro Józef
„ Użytkowania i Zbytu Drewna	— Kier. Skrzypek Władysław
„ Użytków Ubocznych i Gosp. Nieleś.	— Kier. vacat
„ Prawne	— Kier. Mańkowski Kwiryn
„ Finansowe	— p. o. Kier. Świć Stanisław
„ Techniczne	— p. o. Kier. Nowicki Tadeusz
Oddział Osobowy	— Kier. Korczak-Próchnicki Tadeusz
Sekretarjat	— Kier. Adamowicz Józef
Komisja Dyscyplinarna	— Przew. Mgr. Mańkowski Kwiryn

Nadleśnictwa: Białejezioro — Czartorysk — Hubin — Karpiłówka — Kiwerce — Klewań — Korytnica — Kostopol — Kowel — Krymno — Luboml — Łuck — Maszcza — Mokwin-Opalin — Orżew — Ostróg — Podłużne — Prypeć — Rafałówka — Ratno — Równe —

Sarny — Snowidowicze — Strzelsk — Styr — Susk — Szack — Smidyń-Wyżwa — Trojanówka — Trościaniec — Uściług — Zabłocie — Zamszany.

Zarządy Tartaków Państwowych: Dorohusk — Hały — Klewań — Kiwerce — Kostopol — Zabłocie.

Dyrekcja Lasów Państwowych Poznań, ul. Stolarska. Obejmuje woj.: poznańskie i część powiatu sępoleńskiego z woj. pomorskiego.

Dyrektor: Lorkiewicz Teofil.

Biuro Organizacji i Inspekcji	— Kier. Seegin Gustaw
„ Produkcji Drzewa	— Kier. Jakutowicz Witold
„ Użytkowania i Zbytu Drewna	— Kier. Orlikowski Bolesław
„ Użytków Ubocznych i Gosp. Nieleś.	— Kier. Dziewolski Jan
„ Prawne	— Kier. Słabicki Franciszek
„ Finansowe	— p. o. Kier. Loh Wojciech
„ Techniczne	— Kier. Eysymontt Witold
Oddział Osobowy	— Kier. Iwicki Anastazy
Sekretarjat	— Kier. Jankowski Władysław
Komisja Dyscyplinarna	— Przew. Słabicki Franciszek

Nadleśnictwa: Bartodzieje — Bolewice — Boruszynek — Bucharzewo — Bydgoszcz — Bralin — Cierpiszewo — Czeszewo — Drawsko — Durowo — Gliśnica — Gniewkowo — Gołąbki — Grabowno — Jachcice — Jasnopole — Kąty — Leszno — Leszyce — Lutówko — Margonin Wieś — Międzychód — Miradz — Mochy — Mosina — Nakło, — Oborniki — Osiek — Podanin — Potrzebowice — Promno — Różanna — Runowo — Rychtal — Sieraków — Skorzęcin — Solec — Stronno — Szczepanowo — Świeca — Świekatówko — Świt — Wanda — Wielowieś — Wierzchlas — Włoszakowice — Wronki — Zamrzenica — Zielonka — Żołędowo.

Zarząd Tartaku Państwowego: Bydgoszcz.
Zarząd Państwowego Gospodarstwa Rybnego — na Jeziorze Gople — Kruszwica.
Szkoła dla leśniczych — Margonin.

Dyrekcja Lasów Państwowych Radom, ul. Żeromskiego 53, obejmuje woj. kieleckie, oprócz pow.: będzińskiego, częstochowskiego, zawierciańskiego; woj. lubelskie, oprócz pow.: bialskiego, garwolińskiego, łukowskiego, radzyńskiego, siedleckiego, sokołowskiego, węgrowskiego, włodawskiego.

Dyrektor: Dunin-Markiewicz Jan.

Biuro Organizacji i Inspekcji	— Kier. Lachmajer Zygmunt
„ Produkcji Drzewa	— „ Zieliński Teodor
„ Użytkowania i Zbytu Drewna	— „ Nadolski Jan
„ Użytków Ubocznych i Gosp. Nieleś.	— „ Olszyński Jerzy
„ Prawne	— „ Chrzanowski Stanisław
„ Finansowe	— „ Mrozowski Karol
„ Techniczne	— p. o. Kier. Kotowicz Witold
Oddział Osobowy	— Kier. Jerzykiewicz Wacław
Sekretarjat	— „ Ujjasz Jan
Komisja Dyscyplinarna	— Przew. Chrzanowski Stanisław

Nadleśnictwa: Biłgoraj — Bliżyn — Błogie — Brudzewice — Busko — Chełm — Daleszyce — Dyminy — Dzierzkowice — Garbatka — Hrubieszów — Jedlnia — Jędrzejów — S-ta Katarzyna — Kielce — Kozienice — Krasnystaw — Lublin — Łagów — Małomierzyce — Miechów — Olkusz — Pobołowice — Przedbórz — Puławy — Radoszyce — Samsonów — Sandomierz — Siekierno — Skarżysko — Smardzewice — Snochowice — Stachów — Suchedniów — Szydłowiec — Wierzbnik — Włoszczowa — Zagnańsk — Zagożdżon.

Zarządy Tartaków Państwowych: Garbatka — Kielce — Zagnańsk — Zawadówka — Zagożdżon.
Zarząd Państwowego Gospodarstwa Rybnego — Dzierzkowice.
Zarząd Kolejek Leśnych — Zagnańsk.

Dyrekcja Lasów Państwowych Siedlce, ul. Ks. Józefa Poniatowskiego 2. Obejmuje woj. białostockie, oprócz pow.: grodzieńskiego, wołkowyskiego i części pow. bielskiego oraz pow.: bialski, łukowski, radzyński, siedlecki, sokołowski, węgrowski, włodawski z woj. lubelskiego.

Dyrektor: — Biluchowski Wacław.

Biuro Organizacji i Inspekcji	— Kier. Karpiński Józef
„ Produkcji Drzewa	— „ Rybak Stanisław
„ Użytkowania i Zbytu Drewna	— „ Harmata Wojciech
„ Użytków Ubocznych i Gosp. Nieleś.	— „ Golczewski Stanisław
„ Prawne	— p. o. Kier. Kuszniruk Kornel
„ Finansowe	— Kier. Wiszniowski Oktawjan
„ Techniczne	— „ Rosenbusch Emiljan
Oddział Osobowy	— „ Arcichowski Bronisław
Sekretarjat	— p. o. Kier. Komorowski Wacław
Komisja Dyscyplinarna	— Przew. Kuszniruk Kornel

Nadleśnictwa: Agustów — Białobrzegi — Białystok — Bielsk — Brok — Chotyłów — Czarna Wieś — Grabownica — Grajewo — Hańcza — Jegiel — Kijowiec — Knyszyn — Kolno — Krasne — Krasnopol — Krynki — Kumiałka — Lipniki — Łomża — Łuków — Mielnik — Myszyniec — Nowogród — Nurzec — Ostrołęka — Ostrów — Parczew — Podgórze — Pińsk — Rajgród — Rozpuda — Rudawka — Sejny — Serwy — Serafin — Sobibór — Sokółka — Supraśl — Suwałki — Szczebra — Waliły — Wigry — Wiśniewo — Złota Wieś.
Zarządy Tartaków Państwowych: Augustów — Czarna Wieś — Łyse — Nurzec — Płociczno — Smolarz — Waliły.
Zarząd Fabryki Dykt — Białystok.

Dyrekcja Lasów Państwowych Toruń, ul. Mickiewicza 9; obejmuje woj.: pomorskie, oprócz części pow. sępoleńskiego.

Dyrektor: — Chwalibogowski Władysław.

Biuro Organizacji i Inspekcji	— Kier. Dakowski Walerjan
„ Produkcji Drzewa	— „ Sosnowski Franciszek
„ Użytkowania i Zbytu Drewna	— „ Brablec Antoni
Biuro Użytków Ubocznych i Gosp. Nieleś.	— „ Zdrójkowski Michał
„ Prawne	— „ Demkow Mikołaj
„ Finansowe	— p. o. Kier. Żygenda Albin
„ Techniczne	— Kier. Sylwestrowicz Kazimierz
Oddział Osobowy	— „ Wajda Tadeusz
Sekretarjat	— p. o. Kier. Pędziwiatr Marcin
Komisja Dyscyplinarna	— Przew. Demkow Mikołaj

Nadleśnictwa: Bartel Wielki — Błędno — Chociński Młyn — Chylonja — Czersk — Darzlubie — Dąbrowa — Dębowo — Drewniaczki — Dwukoły — Giełdoń — Gniewowo — Gołąbek — Góra — Hel — Jamy — Kartuzy — Klosnowo — Konstancjewo — Kościerzyna — Kostkowo — Laska — Leśna Huta — Leśno — Lidzbark — Lipowa — Lipusz — Lubichowo — Łakorz — Mestwinowo — Mirachowo — Mścin — Mszano — Osie — Osieczna — Osusznica — Pelplin — Popioły — Przewodnik — Przymuszewo — Ruda — Rytel — Sarnia Góra — Suleczyno — Szarłata — Trzebciny — Twarożnica — Warlubie — Wawrzynowo — Wejherowo — Wirty — Woziwoda — Wysoka — Zbiczno.
Zarząd Tartaku Państwowego. Kaliska.
Zarząd Łąk Państwowych. Czersk.

Dyrekcja Lasów Państwowych Warszawa, ul. Wawelska 54; obejmuje woj. łódzkie, śląskie, warszawskie; pow. garwoliński z woj. lubelskiego i pow.: będziński, częstochowski, zawierciański z woj. kieleckiego.

Dyrektor: Mickiewicz Edmund.

Biuro Organizacji i Inspekcji	— Kier. vacat.
„ Produkcji Drzewa	— „ Makarewicz Leon
„ Użytkowania i Zbytu Drewna	— „ Jackowski Marjan
„ Użytków Ubocznych i Gosp. Nieleś.	— „ Nagabczyński Marjan
Biuro Prawne	— „ Pieńkowski Jan
„ Finansowe	— „ Czarnecki Antoni
„ Techniczne	— „ Lenczowski Jerzy
Oddział Osobowy	— p. o. Kier. Trybulska Stefanja
Sekretarjat	— Kier. Skórzewska Marja
Komisja Dyscyplinarna	— Przew. Pieńkowski Jan

Nadleśnictwa: Brąszewice — Brenna — Brzeziny — Chrośno — Chybie — Czarnylas — Dąbrowa — Drewnica — Garwolin — Gidle — Glinna — Góry — Grodzisko — Haźlach — Herby — Istebna — Janowo — Kampinos — Koło — Kowal — Kromnów — Lemany — Leszczydół — Lipno — Lubień — Lubochnia — Łąck — Łęczno — Łobodno— Łysa Góra — Maków — Nagórzyce — Olsztyn — Pajęczno — Panki — Parciaki — Paruszowice — Pawlikowice — Piotrków — Pomiechówek — Pruskołęka — Przejmy — Pułtusk — Regny — Rudniki — Rybnik — Rzeniszów — Seborki — Sędziejowice — Skierniewice — Skuły — Sokolniki — Szadek — Uniejów — Ustroń — Węglewice — Wisła — Włocławek — Zrębice.

Zarządy Tartaków Państwowych. Dalekie — Konewka — Parciaki — Ustroń — Wyszków — Zagórze — Zamczysko.
Zarządy Państwowych Gospodarstw Rybnych: — Dębowiec — Łyszkowice.

Zarząd Państwowego Gospodarstwa Łąkowego: — Rząśnik.
Zarząd Państwowej Destylarni Żywicy: — Zagórze.
Inspekcja Państwowych Lasów Śląskich — Cieszyn.
Szkoły dla leśniczych — Cieszyn i Zagórze.

Dyrekcja Lasów Państwowych Wilno, ul. Wielka 66; obejmuje woj. wileńskie; pow. lidzki, stołpecki, szczuczyński, wołożyński z woj. nowogródzkiego oraz pow. grodzieński z woj. białostockiego.

Dyrektor: Szemioth Edward.

Biuro Organizacji i Inspekcji	— Kier. Hoppen Marjan
„ Produkcji Drzewa	— „ Tomaka Jan
„ Użytkowania i Zbytu Drewna	— „ Pliss Borys
„ Użytków Ubocznych i Gosp. Nieleś.	— „ Huszcza Leon
„ Prawne	— „ Bielic Jerzy
„ Finansowe	— p. o. Kier. Polankiewicz Stanisław
„ Techniczne	— Kier. Łukaszewicz Jan
Oddział Osobowy	— p. o. zast. Kier. Szumski Leon
Sekretarjat	— p. o. Kier. Arciszewski Ireneusz
Komisja Dyscyplinarna	— Przew. Bielic Jerzy

Nadleśnictwa: Bakszty — Berszty — Biały Brzeg — Brasław — Druskieniki — Duniłowice — Dzisna — Dubry — Głuszniewo — Grodno — Ignalino — Hoża — Inklaryszki — Jeziory — Kiena — Koniawa — Kotra — Lida — Nowa Wilejka — Narocz — Międzyrzece — Miory — Mosty — Mustejki — Naliboki — Niemenczyn — Olkieniki — Orany — Oszmiana — Podbrodzie — Porzecze — Szczuczyn — Rudniki — Smorgonie — Stołpce — Święciany — Traby — Troki — Usza — Wilejka — Wilno — Wiszniewo.
Zarząd Tartaku Państwowego: — Jeziory.

MINISTER PRZEMYSŁU I HANDLU

Dr. Roman Górecki

PODSEKRETARZ STANU

Dr. Franciszek Doleżal

CIAŁA KOLEGJALNE.

Kolegjum Górnicze, Warszawa, Elektoralna Nr. 2. Rozstrzyganie odwołań od orzeczeń, wydanych w pierwszej instancji przez Okr. Urz. Górn., lub Wyższy Urząd Górniczy w wypadkach wskazanych w prawie górniczem. (Dz. U. R. P. Nr. 85/30, poz. 654).

p. o. Prezesa: dr. Ottman Stanisław

Odwoławcza Komisja Dyscyplinarna.

Przewodniczący: Czaykowski Stefan.

Komisja Dyscyplinarna.

p. o. Przewodniczącego: Paprocki Władysław.

Komitet Chłodnictwa, Warszawa, Elektoralna Nr. 2. Popieranie rozwoju przemysłu sztucznego ochładzania i stosowania sztucznego zimna w gospodarstwie domowem, rolnictwie, handlu, kolejach żelaznych i t. p.

Prezes: inż. Rodowicz Stanisław.

Polski Komitet Normalizacyjny, Warszawa, Elektoralna Nr. 2. Normalizacja wytworów przemysłowych oraz ich dostawy. (M. P. Nr. 40/26 poz. 109).

Przewodniczący: inż. Drzewiecki Piotr.

Polski Komitet Energetyczny, Warszawa, Elektoralna Nr. 2. Badanie zasobów energetycznych kraju i praca nad udoskonaleniem ich wyzyskania (M. P. Nr. 131/26, poz. 378).

Przewodniczący: inż. Tołłoczko Ludwik.

MINISTERSTWO PRZEMYSŁU I HANDLU

Elektoralna Nr. 2.

Gabinet Ministra. Sprawy: związane z kierownictwem Ministerstwa, władz i urzędów podległych, nadzoru nad pracami ustawodawczemi w Ministerstwie, reprezentacyjne, budżetowe i gospodarcze Ministerstwa i urzędów podległych, kartelowe, prasowe, wydawnicze, oraz sprawy nieobjęte zakresem działania innych jednostek organizacyjnych Ministerstwa.

Dyrektor: dr. Czernichowski Franciszek.

Wydział Administracyjno-Prawny	— Nacz. mg. pr. Froelich Stanisław
Wydział Budżetowo-Rachunkowy	— „ Zaleski Jerzy
Wydział Prezydjalny	— „ Chrzanowski Józef
Referat Kartelowy	— Kier. dr. Piotrowski Roman

Departament Górniczo-Hutniczy. Sprawy: górnictwa i hutnictwa, oraz rafineryjne przemysłu naftowego.

Dyrektor: mg. pr. Peche Czesław.

Wydział Administracji Górniczej	— Nacz. dr. Womela Leopold
Wydział Górnictwa Węglowego	— „ inż. Korsak Zygmunt
Wydział Hutnictwa Rud i Stali	— „ inż. Lewandowski Adam
Wydział Nafty	— „ inż. Salomon de Friedberg Henryk

Departament Przemysłowy. Sprawy: przemysłu przetwórczego, rzemiosł oraz cła i probiernictwa.

Dyrektor: Kandel Marjan.

Wydział Administracji Przemysł. i Rzem.	— Nacz. mg. pr. Sokołowski Kazimierz
Wydział Polityki Przemysłowej	— p. o. Nacz. Konopski Stefan
Wydział Przemysłu	— Nacz. inż. Dembowski Marjan

Departament Handlowy. Polityka handlowa wewnętrzna, zewnętrzna i stosunki gospodarcze z poszczególnemi krajami.

Dyrektor: Sokołowski Mieczysław.

Wydział Handlu Wewnętrznego	— Nacz. Sągajłło Tadeusz
Wydział Handlu Zagranicznego	— p. o. Nacz. Burzyński Stanisław, radca
Wydział Polityki Handlowej i Traktatów	— Nacz. Wańkowicz Witold

Departament Morski. Całokształt spraw morskich, w szczególności sprawy: handlowej żeglugi morskiej, organizacji i eksploatacji portów, rybołówstwa morskiego, oraz ochrony wybrzeża.

Dyrektor: Możdżeński Leonard.

Wydział Portowy	— p. o. Nacz. inż. Bomas Piotr
Wydział Rybacki	— Nacz. dr. Lubecki Franciszek
Wydział Żeglugowy	— p. o. Nacz. mg. Ocioszyński T.

Biuro Personalne. Sprawy: organizacyjne, osobowe funkcjonarjuszów Ministerstwa i wszystkich podległych władz, urzędów i instytucyj.

Dyrektor — Bystrowski Władysław.

Referat Organizacyjny	— Kier. Jelicz Mieczysław
Referat Ruchu Osobowego	— „ mg. pr. Sawicki Juljan
Referat Uposażen.-Emerytalny	— „ mg. pr. Molenda Stanisław

Biuro wojskowe. Przygotowanie przemysłu, handlu i górnictwa do potrzeb obrony Państwa.

Dyrektor: mjr. Zyms Ryszard.

Biuro Elektryfikacji. Całokształt spraw elektryfikacji Państwa.

p. o. Dyrektora: inż. Nowicki Leon.

Referat Nadzorczy	— Kier. inż. Zieliński Edward
Referat Techniczny	— „ Rosental Witold
Referat Uprawnień Elektrycznych	— „ inż. Nowicki Leon

Biuro Inspekcji Finansowej Przemysłu i Handlu. Nadzór nad przedsiębiorstwami, w których posiada udział Skarb Państwa i przedsiębiorstwami państwowemi, podległemi Ministerstwu Przemysłu i Handlu.

Dyrektor: Zadrowski Lucjan.

Referat Finansowo-Prawny	— Kier. dr. Smolka Adam
Ref. Insp. Przeds. Państw. Miesz. i Spr. Ogól.	— „ Tomorowicz Jerzy
Referat Nadzorczo-Kredytowy	— „ dr. Sokołowski Roman

WŁADZE, URZĘDY I INSTYTUCJE SPECJALNE.

Główny Urząd Miar. Warszawa, ul. Elektoralna 2. Przechowywanie wzorców państwowych, przygotowywanie wzorców dla okr. urz. miar, legalizowanie narzędzi mierniczych, wykonywanie badań, dotyczących warunków dopuszczalności nowych narzędzi mierniczych do obrotu, podlegającego legalizacji, sprawdzanie i uwierzytelnianie wszelkich narzędzi mierniczych. (Dz. U. R. P. Nr. 72/28, poz. 661).

Dyrektor: inż. Rauszer Zdzisław.

Wydział Naukowo-Metrologiczny	— Nacz. inż. Smoleński Tadeusz
Wydział Ogólno-Administracyjny	— „ Muszkat Stanisław
Wydział Wykonawczo-Prawny	— „ Piekarski Józef

Urząd Patentowy Rzeczypospolitej Polskiej. Warszawa, ul. Elektoralna Nr. 2. Ochrona wynalazków, wzorów użytkowych i zdobniczych oraz znaków towarowych. (Dz. U. R. P. Nr. 23/28, poz. 384).

Prezes: Czaykowski Stefan.

Wydział Kontroli wykonania wynalazków	— Nacz. inż. Gawron Stanisław
Wydział Odwoławczy	— „ kieruje Prezes
Wydział Prezydjalny	— „ kieruje Prezes
Wydział Spraw Spornych	— „ kieruje Prezes
Wydział Zgłoszeń Wzorów	— „ inż. Gawron Stanisław
Wydział Zgłoszeń Wynalazków	— „ inż. Chojnowski Włodzimierz
Wydział Zgłoszeń Wynalazków	— „ inż. Makowski Konstanty
Wydział Zgłoszeń Znaków Towarów	— „ mg. pr. Żywicki Aleks.

Instytut Badania Konjunktur Gospodarczych i Cen. Warszawa, Elektoralna Nr. 2. Badanie życia gospodarczego ze stanowiska rozwoju konjunkturalnego oraz badanie cen i kosztów własnych w przemyśle i handlu, a także kosztów usług gospodarczych. (Dz. U. R. P. Nr. 17/28, poz. 144-, i M. P. Nr. 162/28, poz. 310).

Dyrektor: prof. Lipiński Edward.

Sekcja Badania Cen	— Kier. Pomorski Juljusz
Sekcja Badania Konjunktur Gospodarczych	— „ mg. pr. Landau Ludwik

Państwowy Instytut Eksportowy, Warszawa, ul. Elektoralna Nr. 2. Badanie możliwości i warunków eksportu produktów polskich i udzielanie odnośnych informacyj sferom zainteresowanym. (Dz. U. R. P. Nr. 85/30, poz. 654).

Dyrektor: Turski Marjan.

Wydział Ekonomiczny	— Kier. Jastrzębowski Wacław
Wydział Przemysłowy	— „ Wolski Włodzimierz
Wydział Rolny	— „ vacat.

Państwowy Instytut Geologiczny, Warszawa, ul. Rakowiecka Nr. 4. Badania geologiczne na terenie Rzeczypospolitej ze szczególnem uwzględnieniem potrzeb gospodarczych Państwa. (Dz. U. R. P. Nr. 65/27, poz. 574, i M. P. 184/27, poz. 466).

Dyrektor: prof. dr. Morozewicz Józef.

Wydział Kruszcowo-Solny	— Nacz. dr. Kuźniar Czesław
Wydział Węglowo-Naftowy	— „ inż. Czarnocki Stefan
Wydział Wydawniczo-Kartograficzny	— „ vacat.

WŁADZE, URZĘDY I INSTYTUCJE LOKALNE.

Wojewódzka i powiatowa administracja przemysłowa (zespolona) — patrz Władze Administracji Ogólnej w Dziale Min. Spraw Wewn.

Urzędy Górnicze*).

Stosowanie ustaw górniczych i czuwanie nad wykonaniem ich postanowień oraz gospodarcza piecza nad górnictwem (Dz. U. R. P. Nr. 85/30, poz. 654).

Wyższy Urząd Górniczy, Katowice, Mickiewicza Nr. 3, (Dz. U. R. P. Nr. 50/22, poz. 444, i M. P. 68/34, poz. 104), dla woj. śląskiego.

Prezes: inż. Malawski Zygmunt.

Wydział Minerałów Podleg. Prawu Górn.	— Nacz. inż. Majewski Stanisław
Biuro Mobilizacji Przem. Wojen.	— „ Kuczyński Antoni
Wydział Ogólny	— „ Kuczyński Antoni
Komisja Dyscyplinarna	— Przew. inż. Malawski Zygmunt

Okręgowe Urzędy Górnicze: Chorzów dla pow. bielskiego, cieszyńskiego i pszczyńskiego;
Katowice dla m. i pow. Katowice;
Rybnik dla pow. rybnickiego;
Tarnowskie Góry dla pow. lublinieckiego, świętochłowickiego i tarnowsko-górskiego.

Wyższy Urząd Górniczy, Kraków, ul. Karmelicka Nr. 38, (Austr. D. Pr. 174/1895): dla woj. krakowskiego, lwowskiego, stanisławowskiego i tarnopolskiego.

Prezes: inż. Mokry Juljusz.

Wydział Minerałów Żywicznych	— p. o. Kier. inż. Rybenbauer Cz.
Biuro Mobilizacji Przem. Wojen.	— p. o. Kier. inż. Gajewski Marjan
Wydział Ogólny	— Nacz. inż. Mokry Juljusz
Komisja Dyscyplinarna	— Przew. inż. Mokry Juljusz

Okręgowe Urzędy Górnicze: Drohobycz dla pow.: dobromilskiego, dolińskiego, drohobyckiego, jaworowskiego, jarosławskiego, leskiego, lubaczowskiego, mościckiego, przemyskiego, rudeckiego, stryjskiego, samborskiego i turczańskiego;
Jasło dla pow. brzozowskiego, dąbrowskiego, gorlickiego, jasielskiego, kolbuszowskiego, krośnieńskiego, łańcuckiego, mieleckiego, nižańskiego, nowosądeckiego, przeworskiego, ropczyckiego, rzeszowskiego, sanockiego, tarnobrzeskiego i tarnowskiego;
Kraków dla pow. bialskiego, bocheńskiego, brzeskiego, chrzanowskiego, krakowskiego, limanowskiego, myślenickiego, nowotarskiego, wadowickiego i żywieckiego;
Stanisławów dla pow. borszczowskiego, bóbreckiego, brodzkiego, brzeżańskiego, buczackiego, czortkowskiego, gródeckiego (Jagiell.), horodeńskiego, kamioneckiego (Strumiłł.), kałuskiego, kołomyjskiego, kopyczynieckiego, kosowskiego, lwowskiego, nadwórniańskiego, przemyślańskiego, podhajeckiego, rawskiego (R. Ruska), rohatyńskiego, skałackiego, sokalskiego, stanisławowskiego, śniatyńskiego, tarnopolskiego, tłumackiego, trembowelskiego, zaleszczyckiego, zbaraskiego, zborowskiego, złoczowskiego, żółkiewskiego i żydaczowskiego.

*) Rozp. Rady Min. z dn. 28 września 1935 r. (Dz. U. R. P. Nr. 73/35 poz. 459) ustala nowy obszar działania Wyż. Urz. Górniczych, ilość i ich siedziby — reorganizacja ma być dokonana w 1936 r.

Wyższy Urząd Górniczy, Warszawa, ul. Elektoralna Nr. 2, (Dz. U. R. P. Nr. 12/32, poz. 73), dla woj.: białostockiego, kieleckiego, lubelskiego, łódzkiego, nowogródzkiego, poleskiego, pomorskiego, poznańskiego, warszawskiego, wileńskiego, wołyńskiego.

Prezes: inż. Dąbkowicz Antoni.
Wydział Minerałów Podleg. Prawu Górn. — Kier. inż. Niemczynowicz Teodor
Biuro Mobilizacji Przemysłu Wojen. — Kier. inż. Niemczynowicz Teodor
Wydział Ogólny — Nacz. inż. Dąbkowicz Antoni

Okręgowe Urzędy Górnicze: Dąbrowa Górnicza dla części pow. będzińskiego, oraz miechowskiego i olkuskiego;
Radom dla woj. białostockiego, lubelskiego, łódzkiego, nowogródzkiego, poleskiego, pomorskiego, poznańskiego, warszawskiego, wileńskiego, wołyńskiego i kieleckiego oprócz pow. będzińskiego, miechowskiego, olkuskiego i zawierciańskiego;
Sosnowiec dla części pow. będzińskiego oraz zawierciańskiego.

Urzędy Probiercze.

Nadzór nad przemysłem złotniczym i handlem wyrobami złotniczemi. (Dz. U. R. P. Nr. 70/20, poz. 470).
Kraków, ul. Kanoniczna 17, dla woj. krakowskiego oraz m. i pow. Bielsko i pow. cieszyńskiego z woj. śląskiego.
Naczelnik: dr. Maślankiewicz Kazimierz.

Lwów, ul. Grottgera Nr. 4, dla woj. śląskiego, stanisławowskiego i tarnopolskiego.
Naczelnik: inż. Krajewski Aleksander.

Warszawa, ul. Złota Nr. 22, dla woj.: białostockiego, kieleckiego, lubelskiego, łódzkiego, poleskiego, wołyńskiego, warszawskiego i m. st. Warszawy.
Naczelnik: inż. Arczyński Stanisław.

Wilno ul. Trocka Nr. 10, dla woj.: nowogródzkiego i wileńskiego.
Naczelnik: Prokopowicz Józef.

Urzędy i instytucje morskie.

Urząd Morski; Gdynia, ul. Portowa. Sprawy: policji portowej i żeglugowej, pilotażu, budowy oraz zarządu latarniami morskiemi, pławami i innemi znakami nawigacyjnemi, inspekcji technicznej statków morskich handlowych pod względem zdatności do żeglugi morskiej, budowy oraz utrzymania państwowych portów morskich, urządzeń portowych, będących własnością komunalną lub prywatną, budowy i utrzymania wydm nadbrzeżnych, pogłębiania i utrzymania morskich dróg wodnych, dozoru nad kotłami parowemi morskich statków handlowych, pomiarów statków morskich, służby żeglarskiej, ratownictwa, oraz sprawy zbierania materjałów, dotyczących ruchu portowego. (Dz. U. R. P. Nr. 38/28, poz. 366 i M. P. Nr. 70/34, poz. 107).

Dyrektor: inż. Łęgowski Stanisław.
Wydział Administracji Morskiej — Nacz. inż. Garnuszewski Antoni
Wydział Handlowy — „ Borkowski Stefan
Wydział Ogólny — „ mgr. pr. Walewski Stanisław
Wydział Techniczno-Budowlany — „ inż. Wenda Tadeusz
Komisja Dyscyplinarna — Przew. Walewski Stanisław

Kapitanaty portu: Gdynia, Hel.
Tymczasowa Rada Portowa; Gdynia, ul. Portowa. Opinjowanie spraw dotyczących portu w Gdyni. (Dz. U. R. P. Nr. 52/29, poz. 101).
Przewodniczący: inż. Łęgowski Stanisław.

Polski Urząd Marynarki Handlowej w W. M. Gdańsku: Gdańsk, Neugarten Nr. 27. Wykonanie praw Państwa Polskiego w stosunku do rejestracji statków, noszących banderę gdańską, tudzież rejestracja i nadzór nad sprawnością morską polskich statków handlowych, oraz najem załóg. (Dz. U. R. P. Nr. 32/22, poz. 258).

Naczelnik: Poznański Józef.

Morski Urząd Rybacki; Gdynia, ul. Washingtona. Nadzór nad rybołówstwem na wodach przybrzeżnych, badanie stanu morskiego rybołówstwa i przemysłu rybackiego, rejestracja rybaków oraz zaopatrywanie ich w artykuły zawodowe. (Dz. U. R. P. Nr. 21/28, poz. 184).

Naczelnik: Hryniewiecki Antoni.

Komisja kwalifikacyjna dla robotników portowych (Dz. U. R. P. Nr. 43/35 poz. 287).

Urzędy Miar.

Okręgowy Urząd Miar: Katowice, ul. Rynek Nr. 9, dla woj. śląskiego oraz pow. będzińskiego, m. i pow. Częstochowa i m. Sosnowiec z woj. kieleckiego.

Naczelnik: inż. Markiewicz Stanisław.

Miejscowe Urzędy Miar: Bielsko dla m. i pow. Bielsko;
Cieszyn dla pow. cieszyńskiego;
Częstochowa dla m. i pow. Częstochowa;
Katowice dla m. Chorzów, m. i pow. Katowice, oraz pow. lublinieckiego, pszczyńskiego, świętochłowickiego, tarnowsko-górskiego;
Rybnik dla pow. rybnickiego;
Sosnowiec dla m. Sosnowiec i pow. będzińskiego i zawierciańskiego.

Okręgowy Urząd Miar: Lublin, ul. Szopena 22/24, dla woj.: kieleckiego, oprócz pow. będzińskiego, częstochowskiego, m. Częstochowa, m. Sosnowiec, pow. zawierciańskiego; woj. lubelskie, oprócz, pow.: garwolińskiego, łukowskiego, siedleckiego, sokołowskiego, węgrowskiego; woj. poleskiego i woj. wołyńskiego.

Naczelnik: inż. Krzywicki Stanisław.

Miejscowe Urzędy Miar: Brześć n/B. dla pow. bialskiego (—Podl.), brzeskiego, kobryńskiego i prużańskiego;
Kielce dla pow. jędrzejowskiego, miechowskiego, olkuskiego, pińczowskiego, stopnickiego i włoszczowskiego;
Końskie dla pow. koneckiego i opoczyńskiego;
Kowel dla pow.: horochowskiego, koszyrskiego, kowelskiego, lubomelskiego, łuckiego, sarneckiego i włodzimierskiego;
Lublin dla pow.: chełmskiego, janowskiego (—Lub.), krasnostawskiego, lubartowskiego, pow. i m. Lublin, puławskiego, radzyńskiego i włodawskiego;
Radom — dla pow. kozienickiego, m. i pow. Radom;
Równe dla pow.: dubieńskiego, kostopolskiego, krzemienieckiego, równieńskiego i zdołbunowskiego;
Ostrowiec dla pow. iłżeckiego, opatowskiego i sandomierskiego;
Pińsk dla pow. drohiczyńskiego, kosowskiego, łuninieckiego, pińskiego i stolińskiego;
Zamość dla pow. biłgorajskiego, hrubieszowskiego, tomaszowskiego i zamojskiego.

Okręgowy Urząd Miar: Lwów, ul. Strzała Nr. 12, dla woj.: krakowskiego, lwowskiego, stanisławowskiego, tarnopolskiego.

Naczelnik: mgr. pr. Tenczyński Stanisław.

Miejscowe Urzędy Miar: Drohobycz dla pow. drohobyckiego, samborskiego, stryjskiego, turczańskiego i żydaczowskiego;
Kraków dla pow. bocheńskiego, chrzanowskiego, m. i pow. Krakowa, myślenickiego i wadowickiego;
Kołomyja dla pow. horodeńskiego, kołomyjskiego, kosowskiego i śniatyńskiego;
Lwów dla pow. bobreckiego, brodzkiego, gródeckiego (—Jagiell.), jaworowskiego, kamioneckiego (—Strumiłł), m. i pow. Lwów, mościckiego, przemyślańskiego, radziechowskiego, rawskiego (—Ruska), rudeckiego, sokalskiego, złoczowskiego i żółkiewskiego;
Nowy Sącz dla pow. gorlickiego, jasielskiego, limanowskiego, nowosądeckiego i nowotarskiego;
Rzeszów dla pow. brzozowskiego, kolbuszowskiego, krośnieńskiego, łańcuckiego, niżańskiego, przeworskiego, rzeszowskiego i sanockiego;
Przemyśl dla pow. dobromilskiego, jarosławskiego, leskiego, lubaczowskiego i przemyskiego;
Stanisławów dla pow. borszczowskiego, buczackiego, czortkowskiego, dolińskiego, kałuskiego, nadwórniańskiego, rohatyńskiego, stanisławowskiego, tłumackiego i zaleszczyckiego;
Tarnopol dla pow. brzeżańskiego, kopyczynieckiego, podhajeckiego, skałackiego, tarnopolskiego, trembowelskiego, zbaraskiego, zborowskiego;
Tarnów dla pow. brzeskiego, dąbrowskiego, mieleckiego, ropczyckiego, tarnowskiego i tarnobrzeskiego;
Żywiec dla pow. bialskiego i żywieckiego.

Okręgowy Urząd Miar: Poznań, ul. Wały Jagiełły 2-b, dla woj.: pomorskiego i poznańskiego.
Naczelnik: inż. Werner Jan.
Miejscowe Urzędy Miar: Bydgoszcz dla m. i pow. Bydgoszcz, pow. szubińskiego i wyrzyskiego;
Chojnice dla pow. chojnickiego, sępoleńskiego, starogardzkiego i tucholskiego;
Gniezno dla m. i pow. Gniezno, wągrowieckiego, wrzesińskiego i żnińskiego;
Grudziądz dla m. i pow. Grudziądz, chełmińskiego i świeckiego;
Inowrocław dla m. i pow. Inowrocław i mogileńskiego;
Kartuzy dla m. Gdyni i pow. kartuskiego, kościerskiego, morskiego i tczewskiego;
Leszno dla pow. gostyńskiego, kościańskiego, leszczyńskiego, rawickiego i wolsztyńskiego;
Poznań dla pow. chodzieskiego, czarnkowskiego, międzychodzkiego, nowotomyskiego, m. i pow. Poznań, szamotulskiego, śremskiego i średzkiego;
Ostrow Pozn. dla pow. jarocińskiego, kępińskiego, krotoszyńskiego i ostrowskiego (—Pozn.);
Toruń dla pow. brodnickiego, działdowskiego, lubawskiego, m. i pow. Toruń, wąbrzeskiego.

Okręgowy Urząd Miar: Warszawa, ul. Długa Nr. 31, dla woj. łódzkiego, warszawskiego, m. st. Warszawy; pow. garwolińskiego, łukowskiego, siedleckiego, sokołowskiego i węgrowskiego z woj. lubelskiego oraz pow. bialskiego, m. i pow. Białystok, pow. łomżyńskiego, ostrowskiego, ostrołęckiego, szczuczyńskiego i wysoko-mazowieckiego z woj. białostockiego.
Naczelnik: inż. Bancer Antoni.

Miejscowe Urzędy Miar: Białystok dla pow. bialskiego (—Podl.), m. i pow. Białystok, łomżyńskiego, ostrowskiego (—Maz.), ostrołęckiego i wysoko-mazow.;
Kalisz dla pow. kaliskiego, koneckiego, sieradzkiego, tureckiego i wieluńskiego;
Łódź dla pow. kolskiego, kutnowskiego, łaskiego, łęczyckiego, m. i pow. Łódź;
Piotrków dla pow. brzezińskiego, łowickiego, piotrkowskiego, radomszczańskiego, rawskiego i skierniewickiego;
Siedlce dla pow. garwolińskiego, łukowskiego, mińsko-mazow., siedleckiego, sokołowskiego i węgrowskiego;
Warszawa dla pow. błońskiego, ciechanowskiego, grójeckiego, makowskiego, mławskiego, przasnyskiego, płońskiego, pułtuskiego, radzymińskiego, sochaczewskiego i m. i pow. Warszawa;
Włocławek dla pow. gostyńskiego, lipnowskiego, nieszawskiego, płockiego, rypińskiego, sierpeckiego i włocławskiego.

Okręgowy Urząd Miar: Wilno, ul. Trocka 10, dla woj.: nowogródzkiego, wileńskiego i pow.: augustowskiego, grodzieńskiego, sokólskiego, suwalskiego i wołkowyskiego z woj. białostockiego.

Naczelnik: Sasinowicz Józef.

Miejscowe Urzędy Miar: Baranowicze dla pow. baranowickiego, nowogródzkiego, nieświeskiego, słonimskiego i stołpeckiego;
Głębokie dla pow.: brasławskiego, dziśnieńskiego i postawskiego;
Grodno dla pow. augustowskiego, grodzieńskiego, sokalskiego, suwalskiego, szczuczyńskiego i wołkowyskiego;
Wilno dla pow.: lidzkiego, mołodeczańskiego, oszmiańskiego, święciańskiego, wilejskiego, wileńsko-trockiego, m. Wilna i wołożyńskiego.

Pełnomocnik Handlowy Kom. Gener. w W. M. Gdańsku:
Siebeneichen Alfred, Nacz.

SZKOŁY.

Państwowa Szkoła Górnicza. Katowice, ul. Krasińskiego Nr. 3. Szkoła o typie średnim, zawodowa, dająca wykształcenie fachowe sztygara. Kurs czteroletni.

Dyrektor: inż. Niewiadomski Stanisław.

Państwowa Szkoła Morska, Gdynia, ul. Szosa Gdańska. Zakład naukowy o typie zawodowym, dający wykształcenie fachowe dla oficerów nawigacyjnych i mechaników. Kurs trzyletni.

Dyrektor: Mohuczy Adam.

MINISTER KOMUNIKACJI

Płk. dypl. Juljusz Ulrych.

PODSEKRETARZE STANU

Inż. Juljan Piasecki

Inż. Aleksander Bobkowski

Państwowa Rada Komunikacyjna. Rozważanie i opinjowanie zagadnień z dziedziny komunikacji kolejowej, kołowej, wodnej i lotniczej (Dz. U. R. P. Nr. 46/32, poz. 443 i Nr. 85/33 poz. 637).

Przewodniczący: — Minister.

Komitet Lotnictwa Cywilnego. Rozważanie i opinjowanie zagadnień komunikacji lotniczej, szkolenie cywilnego personelu lotniczego, lotnictwa handlowego, prywatnego i sportowego oraz budowy lotnisk i portów lotniczych. (M. P. Nr. 248/22 p. 169).

Przewodniczący: — Minister.

Rada Techniczna. Rozpatrywanie i opinjowanie zasadniczych przepisów i warunków technicznych oraz ważniejszych projektów i zagadnień technicznych z zakresu działania Ministerstwa Komunikacji (M. P. Nr. 14/25 poz. 63, Dz. M. K. Nr. 36/35 poz. 188).

Przewodniczący: — inż. Eberhardt Juljan.

Komisja Usprawnienia Kolejnictwa. Usprawnianie gospodarki kolejowej pod względem administracyjnym i technicznym. (Zarz. M. K. Nr. P. 5 — 102/9/34).

Przewodniczący: — inż. Tarwid Stanisław.

Komisja Przewozów Samochodowych. Opinjowanie spraw zarobkowego przewozu pojazdami mechanicznemi, spraw koncesji z prawem wyłączności. (Dz. U. R. P. Nr. 95/32, poz. 821).

Przewodniczący: — inż. Siła-Nowicki Stefan dyr. dep.

Komisja Językowa. Czuwanie nad czystością języka polskiego w wydawnictwach urzędowych i ujednostajnianie terminologji w zakresie kolejnictwa. (Dz. U. M. K. Nr. 1/31 poz. 1 i Nr. 23/32 poz. 161).

Przewodniczący: — Prof. inż. dr. Wasiutyński Aleksander.

Komitet do Spraw Przebudowy i Elektryfikacji Węzła Kolejowego Warszawskiego. Rozpatrywanie i opinjowanie zasadniczych przepisów i warunków technicznych oraz ważniejszych projektów i zagadnień technicznych z zakresu przebudowy i elektryfikacji warszawskiego węzła kolejowego oraz wykonywania ogólnego nadzoru nad postępem przebudowy i elektryfikacji. (Dz. U. M. K. Nr. 19/33 poz. 145).

Przewodniczący: — Podsekretarz Stanu.

Międzyministerjalna Komisja dla Spraw Motoryzacji Kraju. Badanie całokształtu zagadnień motoryzacji, przygotowanie wniosków i projektów rozporządzeń i przedkładanie ich resortowym Ministrom oraz opinjowanie spraw, związanych z motoryzacją (M. P. Nr. 254/35).

Przewodniczący: — Wiceminister inż. Piasecki Juljan, Podsekretarz Stanu.

Komisja Likwidacyjna Mienia Kasy Oszczędnościowo - Zapomogowej Pracowników T-wa Drogi Żelaznej Fabryczno - Łódzkiej. (Dz. U. R. P. Nr. 41/35 poz. 279).

Przewodniczący: — dr. Lewicki Wacław.

Komisja Dyscyplinarna

Przewodniczący: — Podworski Stefan.

Odwoławcza Komisja Dyscyplinarna

Przewodniczący: — Mgr. Zajas Jan.

Wyższa Komisja Dyscyplinarna [1])

Przewodniczący: — Podworski Stefan.

Wyższa Komisja Dyscyplinarna do spraw pracowników objętych polsko - gdańską umową z dn. 22.X.1921 r. (Dz. U. M. K. Nr. 27/35 poz. 142 i 143).

Przewodniczący: — Vacat.

[1]) Dla pracowników Polskich Kolei Państwowych.

MINISTERSTWO KOMUNIKACJI.

Warszawa, Chałubińskiego 4[1]) i Nowy Świat 14[2]).

Gabinet Ministra. Sprawy: reprezentacji, rejestracji posiedzeń Sejmu i Senatu oraz Rady Ministrów, interpelacyj poselskich i senatorskich, prasy, pozataryfowych ulg przejazdowych i przewozowych, zarząd gmachów, zaopatrzenie biur, sprawy środków lokomocji, humanitarne i kulturalne, kancelarja, archiwum i bibljoteka.

Dyrektor — Rożałowski Gustaw.

Departament Ogólny. Ogólna polityka komunikacyjna; sprawy nowych koncesyj, nadzór ogólny nad kolejami prywatnemi, opracowywanie i uzgadnianie projektów ustaw i rozporządzeń oraz innych przepisów normatywnych, opinjowanie umów i innych aktów prawnych, orzecznictwo w zakresie prawa kolejowego, drogowego i wodnego, sprawy wywłaszczania, nabywania i zbywania gruntów, sprawy traktatowe i umów międzynarodowych, popieranie i propaganda turystyki, koordynowanie działalności władz państwowych i samorządowych oraz instytucyj społecznych i prywatnych w dziedzinie turystyki.

Dyrektor: — mgr Zajas Jan.

Wydział Prawny	— Nacz. mgr. Głowacki Jan
Wydział Traktatowy	— Nacz. dr. Klechniowski Zygmunt
Wydział Polit. Komunik. i Konces.	— Nacz. mgr. Malski Kazimierz
Wydział Turystyki Ogólnej[3])	— p. o. Nacz. dr. Szatkowski Henryk

Departament Finansowy. Sprawy budżetu i rachunkowości administracji (dróg kołowych i wodnych, pomiarów, meteorologji i hydrografji) oraz zarząd finansowy Państwowego Funduszu Drogowego, sprawy budżetu, rachunkowości i kasowości Polskich Kolei Państwowych, opracowywanie przepisów rachunkowych i kasowych, kontrola dochodów, załatwianie reklamacyj z tytułu przewoźnego, ewidencja zasobu materjałów, nadzór finansowy nad kolejami prywatnemi.

Dyrektor: — mgr. Uhniat Franciszek.

Oddział Rachunk. (Wydz. Budżetowo-Rach.)	— Kier Dekański Tadeusz, nacz. wydz.
Wydział Budżetowy (Budżetu Kolejowego)	— Nacz. dr. Pilecki Janusz
Wydział Dochodów Kolejowych	— Nacz. Wójcik Bronisław
Wydział Rozchodów Kolejowych	— Nacz. mgr. Kałuski Józef
Wydział Księgowości Kolejowej	— Nacz. Dekański Tadeusz
Kasa Główna P. K. P.	— Kier. Lech Władysław.

Departamentowi Finansowemu podlega: Centralne Biuro Rozrachunków Polskich Kolei Państwowych.

Departament Handlowo - Taryfowy. Sprawy: służby handlowo - taryfowej, taryf osobowych i bagażowych oraz taryf towarowych wewnętrznych i zagranicznych, taryf autobusowych, opracowywanie zasadniczych przepisów o ulgach pozataryfowych oraz o przewozie osób, bagażów i towaru; załatwianie reklamacyj o zaginięciu, uszkodzeniu

[1]) Minister, Gabinet Ministra, Biuro Personalne, Departamenty: Ogólny, Finansowy, Handlowo-Taryfowy, Mechaniczny i Zasobów, Dróg Kołowych oraz Lotnictwa Cywilnego, Biura Pomiarowe i Sanitarno-Kolejowe.

[2]) Biuro Wojskowe, Departamenty Ruchu Kolejowego oraz Budowy i Utrzymania, Biuro Dróg Wodnych.

[3]) Podlega bezpośrednio Ministrowi Kom.

i przekroczeniu terminu dostawy; wydawanie i nabywanie map komunikacyjnych; administracja Dziennika Taryf i Zarządzeń Kolejowych.

Dyrektor: — Ceceniowski Robert.

Wydział Ogólny i Taryf Osobow.	— Nacz. Rogalski Stanisław
Wydział Taryf Towar. Wewnętrz.	— Nacz. mgr. Kaczmarkiewicz Bolesław
Wydział Taryf Towar. Zagr.	— Nacz. mgr. Matoga Witold
Wydział Przewozowy	— Nacz. dr. Zawojski Rajmund

Departamentowi Handlowo - Taryfowemu podlega Centralne Biuro Statystyki Przewozów Polskich Kolei Państwowych.

Departament Ruchu Kolejowego. Sprawy: służby ruchu; ruchu pasażerskiego i towarowego w komunikacji wewnętrznej i zagranicznej, opracowywanie przepisów ruchowych, rozkładów jazdy, gospodarka parowozami i wagonami, kontrola i statystyka ruchu, wypadków i zażaleń, nadzór eksploatacyjny nad kolejami prywatnemi i tramwajami, sprawy kolei wąskotorowych.

Dyrektor: — Inż. Gronowski Mieczysław.

Wydział Ogólno-Ruchowy	— Nacz. Inż. Dowsin Leon
Wydział Pasażerski	— Nacz. Inż. Tuz Adam
Wydział Towarowy	— Nacz. Inż. Ejsmont Gustaw
Wydział Kolei Wąskotorowych i Tramwajów	— Nacz. Inż. Doktorowicz-Hrebnicki Zygm.

Departamentowi Ruchu Kolejowego podlega Centralne Biuro Obrachunków Wagonowych. Dyrektor Departamentu sprawuje z ramienia Ministra ogólny nadzór nad komunikacją samochodową PKP.

Departament Utrzymania i Budowy Kolei. Sprawy służby utrzymania, sprawy nawierzchni, mostów, sygnalizacji i budynków, opracowywanie przepisów o utrzymaniu i budowie, sprawy ogólnego programu inwestycyj kolejowych.

Dyrektor: — Inż. Andrzejewski Seweryn

Wydział Nawierzchni	— Nacz. Inż. Hummel Bogumił
Wydział Budynków	— p. o. Nacz. Inż. Wolak M.
Wydział Mostów	— p. o. Nacz. inż. Wiśniewski Emil
Wydział Zabezp. Ruchu Pociągów	— Nacz. Inż. Barysz Edward
Wydział Inwestycyjny	— Nacz. Inż. Sawicki Stanisław

Departamentowi Utrzymania i Budowy Kolei podlega Biuro Projektów i Studjów P. K. P.

Departament Mechaniczny i Zasobów Kolejowych. Sprawy służby mechaniczno - trakcyjnej i warsztatowej, utrzymanie taboru oraz urządzeń mechanicznych i trakcyjnych, naprawa, budowa i zakup taboru, gospodarka materjałami, zakupy kolejowe.

Dyrektor: — Inż. Stodolski Mieczysław

Wydział Mechaniczno-Trakcyjny	— Nacz. Inż. Wasilewski Stanisław
Wydział Warsztatowy	— Nacz. Inż. Wagner Józef
Wydział Budowy i Zakupu Taboru	— p. o. Nacz. inż. Zakrzewski Jan
Wydział Zasobów i Zakupów	— Nacz. Inż. Michalski Wiktor

Departament Dróg Kołowych. Sprawy: służby drogowej, utrzymania i budowy dróg i mostów państwowych i samorządowych, motoryzacji kraju, ruchu na drogach, samochodowych przedsiębiorstw przewozowych, zarząd samochodami państwowemi, zarząd techniczny Państwowym Funduszem Drogowym i Drogowym Funduszem Pożyczkowym.

Dyrektor: — Inż. Siła-Nowicki Stefan.

Wydział Ruchu Drogowego	—Nacz. Inż. Łaguna Antoni
Wydz. Budowy i Utrzymania Dróg Kołowych	— Nacz. Inż. Nowakiewicz Edmund.

Departament Lotnictwa Cywilnego. Sprawy ustawodawstwa lotniczego, związków lotniczych krajowych i międzynarodowych, organizacji i eksploatacji komunikacji lotniczej przez przedsiębiorstwa krajowe

i zagraniczne, lotnictwa sanitarnego, sportowego i szybowcowego, sprawy personelu lotniczego, przemysłu lotniczego, nadzoru technicznego nad sprzętem lotniczym, rejestru państwowego statków powietrznych, utrzymanie i budowa lotnisk, portów i dróg lotniczych, służby meteorologicznej w lotnictwie i służby łączności.

Kierownik: — Inż. Turbiak Tomasz, Ppłk. Pil. i Obs.
Zastępca Kierownika: — Domes Augustyn, Ppłk. Pil.

Biuro Personalne. Organizacja Ministerstwa Komunikacji i urzędów jemu podległych oraz Polskich Kolei Państwowych, normowanie etatów i systematyzacja stanowisk, ustalanie zasad szkolenia personelu, sprawy osobowe funkcjonarjuszów Ministerstwa Komunikacji i urzędów jemu podległych oraz funkcjonarjuszów Polskich Kolei Państwowych, sprawy kolejowych związków zawodowych.

Kierownik: — vacat.

Referat Organizacyjny	— Kier. mgr. Białowąs Kazimierz
Wydział Osobowy	— Nacz. Parella Władysław
Wydział Uposażeń	— Nacz. mgr. Henisz Emil
Wydział Zaopatrzeń	— p. o. Nacz. Sadkowski Henryk.

Biuro Dróg Wodnych. Sprawy służby wodnej, sprawy regulacji rzek i potoków, sprawy utrzymania i budowy naturalnych i sztucznych dróg i zbiorników wodnych, sprawy żeglugi i spławu na śródlądowych drogach wodnych, sprawy taboru rzecznego.

p. o. Naczelnik: — Inż. Romański Edward.

Biuro Pomiarowe. Pomiary kraju, triangulacja i niwelacja podstawowa, pomiary szczegółowe, pomiary granic państwa, nadzór nad pomiarami dokonywanemi przez dyrekcje okręgowe kolei państwowych.

Kierownik: — Inż. Plesner Wiktor, Ppłk.

Biuro Sanitarno - Kolejowe. Badanie warunków pracy na Polskich Kolejach Państwowych z punktu widzenia higjeny i bezpieczeństwa oraz nadzór nad wykonywaniem przepisów i zarządzeń w tych sprawach.

Naczelnik: — dr. Borzęcki Tadeusz.

Biuro Wojskowe. Sprawy przygotowania kolejnictwa oraz dróg kołowych i wodnych do potrzeb obrony państwa.

Dyrektor: — Zborzil Józef, Płk. dypl.
Zastępca Dyrektora: — Kończyc Józef, Płk. dypl.

Wydział Organizacyjny	— Nacz. Mjr. dypl. Chmura Wł.
Wydział Transportowy	— Nacz. Mjr. Ojrzanowski P.
Samodzielny Referat Wyszk.	— Nacz. Mjr. Ehrlich January.

Biuro Elektryfikacji Węzła Kolejowego Warszawskiego, Warszawa, ul. Bielańska 9.

Kierownictwo elektryfikacją węzła kolejowego warszawskiego i odcinków przyległych linij. (Dz. U. M. K. Nr. 30/35 poz. 158 i 159).

Naczelnik: — p. o. inż. Karlsbad Alfred.

WŁADZE, URZĘDY I INSTYTUCJE SPECJALNE.

Główna Inspekcja Komunikacji.

Warszawa, Nowy Świat 14.

Kontrola całokształtu gospodarki urzędów i przedsiębiorstw państwowych, podległych Ministrowi Komunikacji oraz kontrola związków samorządowych w zakresie gospodarki drogowej. (Dz. U. R. P. Nr. 97/26 poz. 569).

Główny Inspektor Komunikacji — Inż. Bączalski Wiesław.
Zast. Gł. Insp. Kom. — Wierzbicki Stanisław, Nacz. Wydz.

Państwowy Instytut Meteorologiczny.
Warszawa, Nowy Świat 72.

Organizowanie, prowadzenie i popieranie badań i prac meteorologicznych dla potrzeb administracji państwowej, nadzór nad stacjami i zakładami meteorologicznemi, udział w międzynarodowych pracach meteorologicznych. (D. U. R. P. Nr. 44/22 poz. 373).

Dyrektor: — dr. Inż. Lugeon Jan.

Oddział Ogólny	— pod kierownictwem Dyrektora
Oddział Stacyj Meteorologicznych	— Kier. dr. Gumiński Romuald
Oddział Sprawdzań Przyrządów	— vacat
Oddział Synoptyczny	— Kier. dr. Bartnicki Leonard
Oddział Aerologiczno-Wojsk. w Jabłonnie	— Kier. dr. Lisowski Konstanty
Oddział Morski w Gdyni	— Kier. Dłuski Stanisław.

Rada Państwowego Instytutu Meteorologicznego.

Rozpatrywanie i opinjowanie zagadnień z zakresu działania Państwowego Instytutu Meteorologicznego.

Przewodniczący: — Dyrektor Państwowego Instytutu Meteorologicznego.

Instytut Hydrograficzny.
Warszawa, Nowy Świat 14.

Prowadzenie studjów hydrologicznych, rejestracja sił wodnych, opinjowanie projektów wodnych pod względem hydrologicznym, sprawy hydrografji statycznej, zakładanie stacyj hydrograficznych, sygnalizacja i prognoza stanów wody. (M. P. Nr. 106/28, poz. 165).

Kierownik: — Inż. Zubrzycki Tadeusz.

Rządowy Komisarz nadzorczy przy Międz. T-wie Budowy okrętów i maszyn w Gdańsku.
Inż. Nagel Roman.

Komitet Naczelny Kolei Górnośląskich — patrz Województwo Śląskie.

WŁADZE, URZĘDY I INSTYTUCJE LOKALNE.

Wojewódzka i powiatowa administracja drogowa i wodna (zespolona) — patrz Władze Administracji Ogólnej M. S. Wewn.[1]).

PRZEDSIĘBIORSTWO „POLSKIE KOLEJE PAŃSTWOWE".

sprawuje zarząd kolei państwowych i prywatnych, będących w zarządzie państwowym oraz zarząd majątku Skarbu Państwa, przeznaczonego do użytku kolei państwowych. (Dz. U. R. P. Nr. 89/30, poz. 705) [2]).

Centralne Biuro Statystyki Przewozów Polskich Kolei Państwowych.
Warszawa, Bielańska 9.

Rejestracja i statystyka przewozów Polskich Kolei Państwowych, wydawanie Rocznika Statystycznego oraz kontrola nadanych i przybyłych przesyłek towarowych w komunikacji miejscowej. (Dz. U. M. K. Nr. 8/30 poz. 61 i Nr. 19/31 poz. 140).

Naczelnik: — mgr. Bogdanowicz Piotr.

---

[1]) Powiatowa administracja wodna nie jest częścią składową administracji ogólnej (państwowe zarządy wodne nie są zależne od starostów).

[2]) Czynności Dyrekcji Generalnej Kolei Państwowych sprawuje Ministerstwo Komunikacji.

Biuro P. K. P. podległe bezpośrednio Ministerstwu Komunikacji, — patrz wyżej „Ministerstwo Komunikacji".

Centralne Biuro Rozrachunków Polskich Kolei Państwowych.
Bydgoszcz.

Rozrachunek z państwami obcemi z tytułu przewozów międzynarodowych. (Dz. U. M. K. Nr. 10/29 poz. 116 i Nr. 10/30 poz. 77).
Naczelnik: — vacat.

Centralne Biuro Obrachunków Wagonowych.
Warszawa, Chmielna 71-b.

Rozrachunek z tytułu wzajemnego używania wagonów osobowych i towarowych w komunikacji międzypaństwowej oraz używania wagonów towarzystw wynajmu wagonów. (Dz. U. M. K. Nr. 5/31 poz.
Kierownik: — vacat.
Naczelnik: — Inż. Tymowski Tadeusz.

Biuro Projektów i Studjów Polskich Kolei Państwowych
Warszawa, Nowy Świat 14.

Przeprowadzanie studjów oraz opracowywanie projektów w zakresie udoskonalania i rozwoju budowli i urządzeń Polskich Kolei Państwowych. (Dz. U. M. K. Nr. 27/30 poz. 210).
Naczelnik: — Inż. Miszke Aleksander

Biuro Komunikacji Samochodowej Polskich Kolei Państwowych.
Warszawa, Nowy Świat 14.

Uruchamianie linji samochodowych P. K. P., zgodnie z warunkami dokumentu koncesyjnego; nadzór i kierownictwo służby samochodowej, załatwianie spraw, z wyjątkiem zastrzeżonych kompetencji Dyrektora Okr. K. P. (Dz. U. M. K. Nr. 1/35 poz. 2).
Naczelnik: — Brodzisz Marjan.

Biuro podlega bezpośrednio Ministrowi Komunikacji. Jednostkami podległemi Biuru Kom. Sam. P. K. P. są Oddziały Komunikacji Samochodowej P. K. P. w Białymstoku, Kołomyi, Krakowie i Warszawie.

DYREKCJE OKRĘGOWE KOLEI PAŃSTWOWYCH.

Zarząd kolei państwowych i prywatnych, eksploatowanych przez Polskie Koleje Państwowe, oraz nadzór nad kolejami prywatnemi, nieeksploatowanemi przez Polskie Koleje Państwowe, w podległych okręgach kolejowych. (Dz. U. M. K. Nr. 9/34 poz. 54).
Dyrekcjom Okręgowym Kolei Państwowych podlegają: **Oddziały Ruchowo - Handlowe, Oddziały Mechaniczne i Oddziały Drogowe.**

Dyrekcja Okręgowa Kolei Państwowych w Katowicach.

Dyrektor: — Grosser Otton.
Wicedyrektor — inż. Wyleżyński Adam.

Wydział Ruchu	— Nacz. służby Fojcik Wilhelm
Wydział Mechaniczny	— Nacz. służby inż. Kulicki Józef
Wydział Drogowy	— Nacz. służby inż. Iżycki-Herman Aleks
Wydział Handlowo-Turystowy	— Nacz. służby dr. Lelito Jan
Wydział Zasobów	— Nacz. służby inż. Paczkowski S.
Wydział Sanitarny	— Nacz. służby dr. Cienciała E.
Biuro Personalne	— Nacz. Ziemba Juljusz
Biuro Wojskowe	— Nacz. inż. Grabowiecki Roman
Biuro Finansowe	— Nacz. dr. Żabiński Bolesław
Biuro Kontroli Dochodów	— Nacz. Linowski Stanisław
Biuro Prawne	— Nacz. mgr. Fuchs Stanisław.

Dyrekcja Okręgowa Kolei Państwowych w Krakowie.

Dyrektor: — inż. Wołkanowski Józef.
Wicedyrektor: — dr. Chan August.

Wydział Ruchu	— Nacz. służby inż. Walicki Stefan
Wydział Mechaniczny	— Nacz. służby inż. Bedło-Zwoliński Piotr
Wydział Drogowy	— Nacz. służby inż. Klocek Eugenjusz
Wydział Handlowo-Taryfowy	— Nacz. służby mgr. Jaglarz Kazimierz
Wydział Zasobów	— Nacz. służby inż. Zawojski W.
Wydział Sanitarny	— Nacz. służby dr. Wachter Stefan
Biuro Personalne	— Nacz. Garbacki Bolesław
Biuro Wojskowe	— Nacz. Drcziński Karol
Biuro Finansowe	— Nacz. mgr. Gorzecki Włodzimierz
Biuro Kontroli Dochodów	— Nacz. mgr. Sroka Franciszek
Biuro Prawne	— Nacz. mgr. Wittek Witold.

Dyrekcja Okręgowa Kolei Państwowych we Lwowie.

Dyrektor: — inż. Łaguna Stanisław.
Wicedyrektorzy: — inż. Misiewicz Jan, mgr. Kałuski Stanisław.

Wydział Ruchu	— Nacz. służby inż. Ulatowski Władysław
Wydział Mechaniczny	— Nacz. służby inż. Palimączyński J.
Wydział Drogowy	— Nacz. służby inż. Bojarski Stan.
Wydział Handlowo-Taryfowy	— Nacz. służby mgr. Pisarski Alfred
Wydział Zasobów	— Nacz. służby inż. Szulc de Szulcer Antoni
Wydział Sanitarny	— Nacz. służby dr. Opolski Jan
Biuro Personalne	— Nacz. Mączka Andrzej
Biuro Wojskowe	— Nacz. Sheybal Tadeusz
Biuro Finansowe	— Nacz. Kryszczukajtis Stanisław
Biuro Kontroli Dochodów [1]	— Nacz. mgr. Kohlhepp Albin
Biuro Prawne	— Nacz. mgr. Górski Józef
Biuro Małopolsk. Kolei Lokalnych [2]	— Nacz. mgr. Planeta Jan.

Dyrekcja Okręgowa Kolei Państwowych w Poznaniu.

p. o. Dyrektora: — inż. Krzyżanowski Władzimierz.
Wicedyrektor — mgr. Pospischil Józef.

Wydział Ruchu	— Nacz. służby inż. Kmita Adam
Wydział Mechaniczny	— Nacz. służby inż. Jędrzejak J.
Wydział Drogowy	— Nacz. służby inż. Dębski Józef
Wydział Handlowo-Taryfowy	— Nacz. służby mgr. Kuc Michał
Wydział Zasobów	— Nacz. służby inż. Wejchert Józef
Wydział Sanitarny	— Nacz. służby dr. Kolszewski A.
Biuro Personalne	— Nacz. Boryczko Stefan
Biuro Wojskowe	— p. o. Nacz. Nedbal Tytus
Biuro Finansowe	— Naczelnik dr. Sokołowski Tadeusz
Biuro Kontroli Dochodów	— Nacz. Varhély Włodzimierz
Biuro Prawne	— Nacz. mgr. Dankiewicz Stefan.

Dyrekcja Okręgowa Kolei Państwowych w Radomiu.

Dyrektor: — inż. Rogiński Władysław.
Wicedyrektor: — inż. Czerniewski Ignacy.

Wydział Ruchu	— Nacz. służby Chodkiewicz Bronisław
Wydział Mechaniczny	— Nacz. służby inż. Burczyński E.
Wydział Drogowy	— Nacz służby inż. Pogorzelski St.
Wydział Handlowo-Taryfowy	— Nacz. służby Szmidt Józef
Wydział Zasobów	— Nacz. służby inż. Kern Jerzy
Wydział Sanitarny	— Nacz. służby dr. Kiersnowski S.
Wydział Kolei Wąskotorowych	— Nacz. służby inż. Stencel Jan
Biuro Personalne	— Nacz. Kurcz Antoni
Biuro Wojskowe	— Nacz. Bondarczuk-Galiński T.
Biuro Finansowe	— p. o. Nacz. Borkowski Jan
Biuro Kontroli Dochodów w Chełmie	— p. o. Nacz. Dziedzicki Bron.
Biuro Prawne	— Nacz. dr. Chojnacki Józef

---

[1] Siedziba w Stanisławowie.
[2] Lwów, Jagiellońska, podległe służbowo bezpośrednio M. K.

Dyrekcja Okręgowa Kolei Państwowych w Toruniu.

Dyrektor: — inż. Dobrzycki Bogusław.
Wicedyrektorzy: — mgr. Batycki Władysław, z czasową siedzibą w Bydgoszczy: inż. Getler-Girtler Jan.

Wydział Ruchu	— Nacz. służby Glass Antoni
Wydział Mechaniczny	— Nacz. służby inż. Juszczacki S.
Wydział Drogowy	— Nacz. służby inż. Smoliński A.
Wydz. Handl.-Tar. z czas. siedz. w Bydg.	— Nacz. służby mgr. Świderski M.
Wydział Zasobów	— Nacz. służby inż. Krajewski Michał
Wydział Sanitarny	— Nacz. służby dr. Bermański Jan
Biuro Personalne	— Nacz. Kłossowski Jerzy
Biuro Wojsk. z czas. siedz. w Bydgoszczy	— Nacz. Szczepański Fr.
Biuro Finansowe	— Nacz. Żmurko Stanisław
Biuro Kontr. Doch. z czas. siedz. w Bydg.	— Nacz. — vacat
Biuro Prawne	— Nacz. dr. Haraschin J.
Biuro Portowe P. K. P. w Gdyni	— Nacz. Rośla Włodzimierz
Biuro Gdańskie P. K. P. w Gdańsku	— Nacz. dr. Schiller Aleksander

Kierownictwo Eksploatacyjno-Techniczne Kolei Herby Nowe — Gdynia — vacat.

Komisja Dyscyplinarna do spraw pracowników objętych polsko-gdańską umową z dn. 22.X.1921 r.

Przewodniczący: — vacat.

Dyrekcja Okręgowa Kolei Państwowych w Warszawie. ul. Targowa 74.

Dyrektor: — inż. Zienkiewicz Edward.
Wicedyrektorzy: mgr. Siekierski Józef, inż. Widawski Marjan, inż. Czerkowski Marcin.

Wydział Ruchu	— Nacz. służby inż. Szlachtowski A.
Wydział Mechaniczny	— Nacz. służby inż. Gieleżyński Czesław
Wydział Drogowy	— Nacz. służby inż. Gołębiowski J.
Wydział Handlowo-Taryfowy	— Nacz. służby Iwanowski Roman
Wydział Zasobów	— Nacz. służby inż. Chojecki Piotr
Wydział Sanitarny	— Nacz. służby dr. Surawski Jan
Wydział Elektrotechniczny[1])	— Nacz. służby inż. Żerański Wł.
Wydział Kolei Wąskotorowych	— Nacz. służby inż. Kaliński J.
Biuro Personalne	— Nacz. Cichalewski Seweryn
Biuro Wojskowe	— Nacz. Patoczka Jarosław
Biuro Finansowe	— Nacz. Wizental Józef
Biuro Kontroli Dochodów	— Nacz. Keck Ludwik
Biuro Prawne	— Nacz. mgr. Marciszewski Teofil
Biuro Wyrównawcze P. K. P. (dla obsługi wszystkich okr. dyr.).	— Kier. — vacat.

Centralne Laboratorjum Badawcze P. K. P.[2]) (Dz. U. M. K. Nr. 34/34 poz. 216) — dla obsługi wszystkich Okręgowych Dyrekcji.

Naczelnik: Hebdzyński Lucjan.

Dyrekcja Okręgowa Kolei Państwowych w Wilnie.

Dyrektor: — inż. Falkowski Kazimierz.
Wicedyrektor: — inż. Mazurowski Stefan.

Wydział Ruchu	— Nacz. służby inż. Kaczmarski
Wydział Mechaniczny	— Nacz. służby inż. Peczke Edw.
Wydział Drogowy	— Nacz. służby inż. Bogdański Cz.
Wydział Handlowo-Taryfowy	— Nacz. służby dr. Pierzchała Bronisław
Wydział Zasobów	— Nacz. służby inż. Buchaczkowski Zygmunt
Wydział Sanitarny	— Nacz. służby dr. Królewski W.
Wydział Kolei Wąskotorowych	— Nacz inż. Żaboklicki Ludwik
Biuro Personalne	— Naczelnik Cygański Stefan
Biuro Wojskowe	— Nacz. Szpaczyński Stefan
Biuro Finansowe	— Nacz. Łopiński Zygmunt
Biuro Kontroli Dochodów	— Nacz. Narkowicz Juljusz
Biuro Prawne	— Nacz. Dąbrowski Roman.

[1]) Nie obejmuje spraw elektryfikacji węzła warszawskiego.
[2]) Podlega służbowo bezpośrednio Ministrowi Komunikacji.

MINISTER OPIEKI SPOŁECZNEJ

Władysław Jaszczołt

PODSEKRETARZE STANU

Wincenty Jastrzębski

Dr. Eugenjusz Piestrzyński

CIAŁA KOLEGJALNE.

Rada Ochrony Pracy. (Dz. U. R. P. Nr. 83/27 poz. 740).
Przewodniczący: Minister.
Rada Funduszu Pracy. (Dz. U. R. P. Nr. 94/34 poz. 849 i M. P. Nr. 76/35 poz. 109).
Przewodniczący: Minister.
Rada Ubezpieczeń Społecznych. (Dz. U. R. P. Nr. 109/31 poz. 851).
Przewodniczący: Minister.
Rada Opieki Społecznej. (Dz. U. R. P. Nr. 26/25 poz. 171 i Nr. 30/32 poz. 298).
Przewodniczący: Minister.
Państwowa Naczelna Rada Zdrowia. (M. P. Nr. 18/26, poz. 52).
Przewodniczący: Minister.
Państwowa Rada do Spraw Uzdrowisk. (Dz. U. R. P. Nr. 33/34, poz. 304)
Przewodniczący: Minister.
Rada do spraw dozoru nad artykułami żywności i przedmiotami użytku (Dz. U. R. P. Nr. 36/28, poz. 343 i 66/28, poz. 613).
Przewodniczący: Minister.
Komisja Dyscyplinarna.
Przewodniczący: Prökl Kazimierz, Radca.
Odwoławcza Komisja Dyscyplinarna.
Przewodniczący: Nakoniecznikoff Bolesław, Dyr. Dep.

MINISTERSTWO OPIEKI SPOŁECZNEJ.

Warszawa, ul. Długa 38/40.

Gabinet Ministra. Sprawy związane z kierownictwem Ministerstwa, władz i urzędów podległych; sprawy nadzoru nad pracami ustawodawczemi w Ministerstwie; sprawy nieobjęte zakresem działania innych komórek organizacyjnych; sprawy związane z budżetowo - gospodarczą obsługą Ministerstwa i urzędów podległych; sprawy czasopism, bibljoteki, wydawnictw, składnicy akt i kancelarji Ministerstwa.

Dyrektor: Dworzańczyk Zygmunt.

Radca Prawny	— Jankowski Stefan, adw
Ref. Prezydjalny	— Kier. Siłkowski Marjan,
Ref. Legislacyjny	— Kier. Lawendel Tadeusz,
Ref. Społ.-Ekonom.	— Kier. Bornstein-Łychowska Melanja, dr.
Ref. Wojskowy	— Kier. Pilarski Piotr,
Wydział Budżetowo-Gospodarczy	— Nacz. Kokoszkiewicz Mieczysław,
Wydział Statyst.-Sprawozdawczy	— Nacz. Kacprzak Marcin, dr.

Biuro Personalne. Sprawy osobowe funkcjonarjuszów Ministerstwa i podległych mu władz, urzędów i instytucyj; sprawy organizacyjne Ministerstwa, podległych mu władz, urzędów i instytucyj.

Dyrektor: Trella Stanisław.

Referat pracowników służby państwowej	— Kier. Szajewski Stefan,
Referat pracowników instytucyj nadzor.	— Kier. Wicherski Tadeusz,
Referat organizacyjny	— Kier. Dąbrowski Janusz.

Departament Pracy*). Sprawy związane z zagadnieniami polityki i ochrony pracy najemnej we wszystkich jej dziedzinach; sprawy inspekcji pracy i rozjemstwa; sprawy pośrednictwa pracy, bezrobocia, migracji wewnętrznej, emigracyjne w kraju i transportu migrantów.

Dyrektor i Główny Inspektor Pracy: Marjan Klott de Heidenfeldt.

Wydział Ochrony Pracy	— Nacz. Zagrodzki Józef,
Wydział Rozjemstwa i Polityki Pracy	— Nacz. Prenier Wacław,
Wydział Inspekcji Pracy	— Nacz. Zagrodzki Henryk, inż.,
Wydział Zatrudnienia i Migracji **)	— Nacz. Biesiekierski Mieczysław.

Departament Ubezpieczeń Społecznych. Sprawy ubezpieczeń społecznych: na wypadek choroby, inwalidztwa, starości, śmierci, od wypadków przy pracy oraz na wypadek braku pracy pracowników umysłowych.

Dyrektor: Dyboski Tadeusz Ignacy, dr.

Wydział Normatywny	— Nacz. Bruner Wacław
Wydział Kontroli i Nadzoru	— Nacz. Dagnan Kazimierz
Wydział Orzecznictwa	— Nacz. Wysłouch Izydor
Inspekcja Ubezp. Społecznych	— Insp. Skokowski Zbigniew.

Departament Opieki Społecznej. Sprawy opieki społecznej nad dorosłymi, dziećmi i młodzieżą; sprawy opieki nad osobami, względem których Państwo ma specjalne obowiązki z tytułu publicznego, zwłaszcza nad inwalidami wojennymi; sprawy profilaktyki w zakresie opieki społecznej oraz sprawy samopomocy społecznej.

Dyrektor: Nakoniecznikoff Bolesław.

Wydz. Normatywny	— Nacz. Krakowski Bronisław,
Wydz. Nadzoru i Polit. Opiekuńczej	— Nacz. Zieliński Gustaw,
Wydz. Spraw Inwalidów	— Nacz. Rudowski Henryk,
Samodzielny Referat Fundacyj	— Kier. Jasiński Stefan,
Inspekcja Opieki Społecznej	— Insp. Mancewicz Eugenjusz,
	— Insp. Łopatto Stefan.

*) Główny Inspektorat Pracy wchodzi organizacyjnie jako Wydział Inspekcji Pracy do Departamentu Pracy. Dyrektor Departamentu Pracy jest z urzędu równocześnie Głównym Inspektorem Pracy.

**) Wydział Zatrudnienia i Migracji podlega bezpośrednio Ministrowi Opieki Społecznej.

Departament Służby Zdrowia. Sprawy z zakresu administracji zdrowia publicznego, lecznictwa, profilaktyki i higjeny; sprawy zarządu państwowych zakładów, uzdrowisk i instytucyj działających w tym zakresie oraz sprawy pomocy lekarskiej dla pracowników państwowych.

Dyrektor: Adamski Jan, dr.

Wydz. Normatywny	— Nacz. Kowalczewski Józef, dr.,
Wydz. Nadzoru nad Akcją Zapob.	— Nacz. Palester Henryk, dr.,
Wydz. Nadz. nad Lecznictwem	— Nacz. Przywieczerski Witold, dr.,
Wydz. Nadzoru nad Farmacją	— Nacz. Sokolewicz Wacław,
Wydz. Orzecznictwa	— Nacz. Ostromęcki Bohdan, dr.,
Inspekcja Służby Zdrowia	— Insp. Kowarski Leonard, dr.

URZĘDY LOKALNE.

Wydziały Pracy, Opieki i Zdrowia (17) — patrz Urzędy Wojewódzkie.
Referaty Spraw Inwalidzkich przy starostwach (37): Będzin, Białystok, Bielsko, Brześć n/B, Bydgoszcz, Gdynia, Grudziądz, Kalisz, Katowice, Kielce, Kraków, Lublin, Łódź, Łuck, Lwów, Nowogródek, Nowy Sącz, Ostrów Wlkp., Pińsk, Płock, Poznań, Przemyśl, Równe, Rzeszów, Siedlce, Stanisławów, Starogard, Stryj, Świętochłowice, Tarnopol, Tarnów, Toruń, Wadowice, Warszawa (2), Wilno, Złoczów.
Lekarzy powiatowych 252 — przy starostwach.
Inspektor do spraw emigracyjnych przy Komisarjacie Rządu w Warszawie, z zakresem działania: 1) w sprawach emigracji pozaeuropejskiej — na całym obszarze Polski; 2) w sprawach emigracji europejskiej na województwa: białostockie, kieleckie, lubelskie, łódzkie, nowogródzkie, poleskie, poznańskie, warszawskie, wileńskie, wołyńskie i m. st. Warszawę.
Urzędnicy do spraw emigracji europejskiej — przy następujących urzędach wojewódzkich:
1. Lwów, na wojew.: lwowskie, tarnopolskie, stanisławowskie;
2. Katowice (z siedzibą w Mysłowicach) na woj. śląskie i krak.;
3. Gdynia, na woj. pomorskie.

Inspekcja Pracy.

Nadzór nad przestrzeganiem i wykonywaniem przepisów prawa o ochronie pracy (Dz. U. R. P. Nr. 67/27, poz. 519).

I. Okręgowy Inspektorat Pracy—m. st. Warszawa (Marszałkowska 84)*).
Inspektor Okręgowy: Gregołajtys Romuald.
Obwód 1, Warszawa. Komisarjaty P. P.: VI, VIII, XI, XVI, XXIII.
Inspektor: Kwapiński Stefan.
Obwód 2, Warszawa. Komisarjaty P. P.: I, IX, X, XIII, XX, XXI.
Inspektor: Fedorowicz Aleksander, inż.
Obwód 3, Warszawa. Komisarjaty P. P.: VII, XII, XIX, XXII.
Inspektor: Grabowski Stefan.
Obwód 4, Warszawa. Komisarjaty P. P.: II, III, IV V, XXVI.
p. o. Inspektora: Frelkowa Emilja.
Obwód 5, Warszawa. Komisarjaty P. P.: XIV, XV, XVII, XVIII, XXIV, XXV.
Inspektor: Szumski Zygmunt, inż.

II. Okręgowy Inspektorat Pracy — Warszawa. (Al. Jerozolimskie 6) dla województwa warszawskiego.
Inspektor Okręgowy: Kowalik Jan.
Obwód 6. Warszawa. (Al. Jerozolimskie 6), pow.: Ciechanów, Maków, Mława, Przasnysz i Pułtusk.
p. o. Inspektora: Bieńkowski Piotr.
Obwód 7, Warszawa. (Al. Jerozolimskie 6), pow.: Mińsk-Maz., Radzymin, Warszawa.
Inspektor: Dubowik Władysław, inż.

*) **Okręgowy Inspektor Pracy i inspektorzy obwodowi mieszczą się przy ul. Marszałkowskiej 84.**

Obwód 8, Warszawa. (Al. Jerozolimskie 6), pow.: Błonie, Grójec, Rawa Maz.
Inspektor: Wasilewski Witold, inż.
Obwód 9, Łowicz, pow.: Kutno, Łowicz, Skierniewice i Sochaczew.
Inspektor: Tomczyk Władysław,
Obwód 10, Włocławek, pow.: Lipno, Nieszawa i Włocławek.
Inspektor: Ossowski Kazimierz, inż.
Obwód 11, Płock, pow.: Płock, Płońsk, Rypin, Sierpc i Gostynin.
p. o. Inspektora: Rybicki Feliks.

III. Okręgowy Inspektorat Pracy — Łódź (ul. Zawadzka 1). Województwo łódzkie.
Inspektor Okręgowy: Wyrzykowski Wacław, inż.
Obwód 12, Łódź, Komisarjaty P. P.: I, II, III, V, XIII, XIV.
Inspektor: Kakowski Tadeusz, inż.
Obwód 13, Łódź, Komisarjaty P. P.: VIII, IX, X, XI.
p. o. Inspektora: Feferman Izaak, inż.
Obwód 14, Łódź, Komisarjaty P. P.: IV, VI, VII, XII.
Inspektor: Vacat.
Obwód 15, Łódź, pow.: Łask, Łęczyca, Łódź, Sieradz.
Inspektor: Pawłowski Antoni, inż.
Obwód 16, Piotrków, pow.: Brzeziny, Piotrków, Radomsko.
Inspektor: Wróblewski Lucjan.
Obwód 17, Kalisz, pow.: Kalisz, Koło, Konin, Turek i Wieluń.
p. o. Inspektora: Drecki Bronisław.

IV. Okręgowy Inspektorat Pracy — Kielce. Województwo kieleckie.
Inspektor Okręgowy: Kowalik Juljan.
Obwód 18, Kielce, pow.: Jędrzejów, Kielce, Miechów, Pińczów, Stopnica.
Inspektor: — vacat.
Obwód 19, Radom, pow. Końskie, Kozienice, Opoczno i Radom.
Inspektor: Maciejewski Jan, inż.
Obwód 20, Radom, pow.: Iłża, Opatów, Sandomierz.
p. o. Inspektora: Rosen Henryk, inż.
Obwód 22, Częstochowa, pow.: Częstochowa, Włoszczowa.
Inspektor: Kuliczkowski Wiesław.
Obwód 23, Sosnowiec, pow.: m. Dąbrowa Górnicza, gminy: Bobrowniki, Grodziec (z wyjątkiem kop. „Jowisz"), Łagisza, Łosień, Wojkowice Kościelne, Strzemieszyce i Zagórze z pow. Będzin.
Inspektor: Wesołowski Józef, inż.
Obwód 24, Zawiercie, pow. Zawiercie.
p o Inspektora: Opolski Stanisław. d
Obwód 25, Sosnowiec, m. Sosnowiec i gminy: Będzin, Czeladź, Konstantynów, Milowice, Modrzejów, Niwka, Pogoń, Kopalnia „Jowisz" (z pow. Będzin) i pow. Olkusz.
Inspektor: Vacat.

V. Okręgowy Inspektorat Pracy — Lublin (ul. Al. Racławickie 6). Województwo lubelskie i wołyńskie.
Inspektor Okręgowy: Rutkiewicz Juljan, inż.
Obwód 26, Lublin, m. Lublin i pow.: Garwolin, Lubartów, Lublin, Puławy, Radzyń.
Inspektor: Rejcher Stanisław, dr.
Obwód 27, Zamość, pow.: Biłgoraj, Hrubieszów, Tomaszów i Zamość.
p. o. Inspektora: Budzyński Stefan.
Obwód 28, Chełm, pow.: Chełm, Janów, Krasnystaw, Włodawa.
p. o. Inspektora: Kalicki Józef.
Obwód 29, Siedlce, pow.: Biała, Łuków, Siedlce, Sokołów i Węgrów.
p. o. Inspektora: Henryk Jan, inż.
Obwód 30, Kowel, pow.: Horochów, Kowel, Luboml, Sarny, Włodzimierz Woł.
p. o. Inspektora: Komarnicki Jarosław.

Obwód 31, Łuck, pow.: Dubno, Kostopol, Krzemieniec, Łuck, Równe i Zdołbunów.
Inspektor: Zakrzewski Czesław.
VI. Okręgowy Inspektorat Pracy — Białystok (ul. Orzeszkowej 5). Województwo białostockie i poleskie.
Inspektor Okręgowy: Świeżawski Bogusław, inż.
Obwód 32, Białystok, pow.: Białystok, Bielsk, Wysokie Mazowieckie.
Inspektor: Kimmel Aleksander, inż.
Obwód 33, Grodno, pow.: Grodno, Sokółka, Wołkowysk.
Inspektor: Janowicz Michał.
Obwód 34, Białystok, pow.: Łomża, Ostrołęka, Ostrów.
Inspektor: Kimmel Aleksander, inż.
Obwód 35, Grodno, pow.: Augustów, Suwałki, Szczuczyn.
Inspektor: Janowicz Michał.
Obwód 36, Brześć n/B., pow.: Brześć n/B., Kamień Koszyrski, Kobryń, Kossów, Prużana.
Inspektor: Nawracki Walerjan.
Obwód 37, Pińsk, pow.: Drohiczyn, Łuniniec, Pińsk, Stolin.
Inspektor: Jakóbkiewicz Mirosław.
VII. Okręgowy Inspektorat Pracy — Kraków, (ul. Lubelska 27). Województwo krakowskie.
Inspektor Okręgowy: Czarnecki Franciszek.
Obwód 38, Kraków, m. Kraków i pow.: Bochnia, Chrzanów i Kraków.
p. o. Inspektora: Kononczyński Adam.
Obwód 39, Biała, pow.: Biała, Myślenice, Wadowice, Żywiec.
Inspektor: Bortkiewicz Stanisław, inż.
Obwód 40, Tarnów, pow.: Brzesko, Dąbrowa, Mielec, Ropczyce, Tarnów.
p. o. Inspektora: Korkiewicz Kazimierz.
Obwód 41, Nowy Sącz, pow.: Gorlice, Jasło, Limanowa, Nowy Sącz, Nowy Targ.
p. o. Inspektora: Szałagan Jan.
VIII. Okręgowy Inspektorat Pracy — Lwów, (Plac Smolki 3). Województwo lwowskie, stanisławowskie i tarnopolskie.
Inspektor Okręgowy: Zwoliński Stanisław, inż.
Obwód 42, Lwów, m. Lwów i pow.: Bóbrka, Gródek Jagielloński, Jaworów, Lwów, Mościska, Rawa Ruska, Sokal i Żółkiew.
Inspektor: Pławski Stanisław, inż.
Obwód 43, Drohobycz, pow.: Drohobycz, Lisko, Rudki, Sambor, Sanok i Turka.
Inspektor: Wasyłyszyn Grzegorz, inż.
Obwód 44, Przemyśl, pow.: Brzozów, Dobromil, Jarosław, Kolbuszowa, Krosno, Lubaczów, Łańcut, Nisko, Przemyśl, Przeworsk, Rzeszów, Tarnobrzeg.
Inspektor: Mianowski Adam, inż.
Obwód 45, Stanisławów, pow.: Horodenka, Kołomyja, Kosów, Nadwórna, Stanisławów, Śniatyń, Tłumacz.
Inspektor: Witoszyński Emiljan, inż.
Obwód 46, Stryj, pow.: Dolina, Kałusz, Rohatyn, Stryj, Żydaczów.
Inspektor: Jabłoński Michał.
Obwód 47, Tarnopol, wojew. tarnopolskie.
Inspektor: Tutakiewicz Karol, inż.
IX. Okręgowy Inspektorat Pracy — Katowice, (Gmach Województwa). Województwo śląskie.
p. o. Inspektora Okręgowego: Maske Artur, inż.
Obwód 48, Katowice, m. Katowice, pow. Katowice.
Inspektor: Seroka Władysław, inż.
Obwód 49, Chorzów, pow.: Chorzów, Świętochłowice.
Inspektor: Franke Maksymiljan, inż.
Obwód 50, Chorzów, pow.: Lubliniec, Tarnowskie Góry.
Inspektor: Franke Maksymiljan, inż.

Obwód 51, Rybnik, pow.: Pszczyna, Rybnik.
Inspektor: Oszczakiewicz Henryk, inż.
Obwód 52, Bielsko, m. Bielsko, pow. Bielsko, m. Cieszyn, pow. Cieszyn.
Inspektor: Bartonec Hugo, dr.
X. Okręgowy Inspektorat Pracy — Poznań, (Dąbrowskiego 35/37). Województwo poznańskie.
Inspektor Okręgowy: Mroczkowski Stanisław, dr.
Obwód 53, Poznań, m. Poznań, pow.: Czarnków, Międzychód, Nowotomyśl, Oborniki, Poznań, Szamotuły, Śrem, Środa, Września.
Inspektor: Sułkowski Stanisław, inż.
Obwód 54, Bydgoszcz, m. Bydgoszcz, pow.: Bydgoszcz, Chodzież, Szubin, Wągrowiec, Wyrzysk.
Inspektor: Napierkowski Stanisław, inż.
Obwód 55, Inowrocław, pow.: Gniezno, Inowrocław, Mogilno, Żnin.
p. o. Inspektora: Repetowski Adam.
Obwód 56, Leszno, pow.: Gostyń, Kościan, Leszno, Rawicz, Wolsztyn.
p. o. Inspektora: Burasiewicz Antoni.
Obwód 57, Ostrów, pow.: Jarocin, Kępno, Krotoszyn, Ostrów.
Inspektor: Sukiennicki Antoni.
XI. Okręgowy Inspektorat Pracy — Toruń, (ul. Kochanowskiego 1) Województwo pomorskie.
Inspektor Okręgowy: Butwiłowicz Ludomir, inż.
Obwód 58, Toruń, m. Toruń, pow.: Brodnica, Działdowo, Toruń, Wąbrzeźno.
Inspektor: Humięcki Zygmunt.
Obwód 59, Grudziądz, m. Grudziądz, pow.: Chełmno, Grudziądz, Lubawa, Świecie, Tuchola.
p. o. Inspektora: Dąbrowski Władysław.
Obwód 60, Gdynia, m. Gdynia i pow.: morski, Kartuzy.
Inspektor: Helbrecht Józef, inż.
Obwód 61, Tczew, pow.: Chojnice, Kościerzyna, Sępolno, Starogard i Tczew.
Inspektor: Szulz Franciszek.
XII. Okręgowy Inspektorat Pracy — Wilno, (ul. Ostrobramska 19). Województwo wileńskie i nowogrodzkie.
Inspektor Okręgowy: Leszczyński Bolesław, inż.
Obwód 62, Wilno, m. Wilno.
Inspektor: Fedecki Stanisław.
Obwód 63, Wilno, pow.: Mołodeczno, Oszmiana, Wilno-Troki, Wołożyn.
Inspektor: Rusiecki Kazimierz.
Obwód 64, Wilno, pow.: Brasław, Dzisna, Postawy, Święciany, Wilejka.
Inspektor: Umiastowski Franciszek.
Obwód 65, Lida, pow.: Baranowicze, Lida, Nieśwież, Nowogródek, Słonim, Stołpce, Szczuczyn.
Inspektor: Lewicki Aleksander, inż.

URZĘDY I INSTYTUCJE SPECJALNE.

Delegat Rządu do Rady Administracyjnej Międzynarodowego Biura Pracy; Warszawa, Ministerstwo Opieki Społecznej — dr. St. Jurkiewicz.
Komisarz Demobilizacyjny (Warszawa, Ministerstwo Opieki Społecznej) nadaje moc obowiązującą orzeczeniom komisyj pojednawczo-rozjemczych w wypadkach zatargów zbiorowych na obszarze b. dzielnicy pruskiej, położonym poza b. linją demarkacyjną, który z dn. 10.I.1920 r. wszedł w skład Rzeczypospolitej Polskiej. (Dz. U. Rzeszy Niemieckiej 1918 r., str. 1292, Dz. U. R. P., Nr. 64/19, poz. 385, Nr. 21/22, poz. 168, Nr. 30/2, poz. 247, Nr. 96/22, poz. 884, Dz. U. Rzeszy Niemieckiej z 1919 r. str. 1500).
Komisarz: Zagrodzki Henryk, inż.
Komisarz Demobilizacyjny na Górnym Śląsku, Katowice, — patrz Woj. Śląskie.

Polski Komisarz dla Spraw Pracy na Górnym Śląsku, Katowice — patrz Woj. Śląskie.

Komisje Arbitrażowo - Pojednawcze w Katowicach, Chorzowie i Rybniku orzekają w sprawach zatargów zbiorowych pomiędzy pracodawcami a pracownikami, ponadto rozpatrują sprawy zwalniania pracowników. (Dz. U. Rzeszy Niem. z 1918 r. str. 456. oraz z 1920 r. str. 147).

Katowice, Urząd Wojewódzki — Przew. Kossuth Stanisław, inż.
Chorzów, ul. Wolność 32 — Przew. Franke Maksymiljan, inż.
Rybnik, pl. Zamkowy 3 — Przew. Stodolak Eugenjusz, sędzia.

Komisje Pojednawczo - Rozjemcze w Poznaniu, Bydgoszczy, Toruniu i Gdyni orzekają w sprawach zatargów zbiorowych pomiędzy pracodawcami a pracownikami. (Dz. U. Rzeszy Niem. z 1918 r., str. 456, Dz U. R. P. Nr. 96/22, poz. 884 i 50/35, poz. 331).

Trybunał dla Spraw Ubezpieczeń Społecznych w Poznaniu, ul. Marcinkowskiego 22. — Rozstrzyganie w II i ostatniej instancji odwołań i załatwianie rewizyj, dotyczących wyroków i uchwał Wyższych Urzędów Ubezpieczeń w Poznaniu i Toruniu, w sprawach ubezpieczenia emerytalnego robotników, ubezpieczenia od wypadków, ubezpieczenia emerytalnego pracowników umysłowych oraz ubezpieczenia na wypadek choroby i macierzyństwa w województwach poznańskiem i pomorskiem. (Dz. U. Rz. Niem. str. 309 i Dz. Urz. Min. b. dz. Pr. Nr. 5/21, poz. 24; Dz. U. R. P. Nr. 12/22, poz. 110; 106/27, poz. 911; 51/33, poz. 396; 95/34, poz. 855.

Prezes: Adamczak Wojciech, dr.

Wojewódzki Urząd Ubezpieczeń w Katowicach dla górnośląskiej części województwa śląskiego — patrz Województwo Śląskie.

Wyższe Urzędy Ubezpieczeń w Poznaniu i Toruniu — patrz Wojew. Pomorskie i Poznańskie.

Wyższy Sąd Rozjemczy dla Spraw Górnośląskich Bractw Górniczych — patrz Województwo Śląskie.

Bracki Sąd Rozjemczy w Katowicach — patrz Wojew. Śląskie.

Państwowe Szkoły Położnych. Kraków, Lwów, Wilno.

Państwowy Zakład Higjeny. Warszawa, Chocimska 24 — Badanie naukowe w zakresie higjeny publicznej, badanie bakterjologiczno-serologiczne, chemiczne, farmakognostyczne i t. p.; badanie techniczne artykułów żywności i przedmiotów użytku; wyrób surowic, szczepionek i produktów biologicznych; wykonywanie czynności zleconych oraz kształcenie personelu fachowego (Dz. U. R. P. Nr. 84/27, poz. 477 i 110/34, poz. 977).

Dyrektor: Szulc Gustaw, doc. dr.

Oddział Ogólny (podległy bezpośrednio dyr.) — Kier. Czaraszkiewicz Stefan
Dział Bakterjologji i Medycyny Doświadcz. — Kier. Hirszfeld Ludwik, prof. dr.
Dział Chemji — Kier. Dominikiewicz Mieczysław, dr.
Dział Nauczania p. n. „Państw. Szk. Higjeny" — Kier. Chodźko Witold, dr.
Dział Surowic i Szczepionek — Kier. Celarek Józef, dr.
Dział Badania Żywności i Przedm. Użytku — Kier. Krauze Stanisław, dr.

Filje: Gdynia, Kraków, Lublin, Lwów, Łódź (oddział badania żywności i przedm. użytku i oddział bakterjologiczny 1), Poznań, Toruń, Wilno.

Państwowe Zakłady Zdrojowe*): Busko, Ciechocinek, Druskieniki, Krynica, Szkło.

Szpitale Państwowe*): Tworki, Wilno, Świack, Gościejewo, Lwów, Kraków, Kulparków, Kobierzyn, Święciany, Głębokie, Wilejka, Nowe-Troki, Mołodeczno, Oszmiana, Lida, Sobotniki, Słonim, Łuniniec, Iwieniec.

*) Patrz: „Życie Społ.".

MINISTER POCZT I TELEGRAFÓW

Inż. Emil Kaliński

PODSEKRETARZ STANU

Inż. Franciszek Drzewiecki

CIAŁA KOLEGJALNE.

Rada Muzealna jest organem doradczym i opinjodawczym w sprawach dotyczących Muzeum.

Przewodniczący: Inż. Drzewiecki Franciszek, Pods. Stanu.

Rada Teletechniczna—Opinjowanie zamierzeń Ministerstwa Poczt i Telegrafów, Ministerstwa Spraw Wojskowych, Ministerstwa Komunikacji i Ministerstwa Przemysłu i Handlu w dziedzinie urządzeń teletechnicznych. (M. P. Nr. 259/23, poz. 623).

Przewodniczący: Argasiński Tadeusz.

Komisja Dyscyplinarna.

Przewodniczący: Dr. Roman Jakób.

Odwoławcza Komisja Dyscyplinarna.

Przewodniczący: Wasiewicz Antoni.

MINISTERSTWO POCZT I TELEGRAFÓW

Warszawa, Pl. Napoleona Nr. 8.

Gabinet Ministra. Sprawy: ogólne związane z kierownictwem Ministerstwa i państwowego przedsiębiorstwa „Polska Poczta, Telegraf i Telefon", organizacyjne, inspekcji, polityki taryfowej, nadzoru nad przedsiębiorstwami zależnemi od Ministra P. i T. lub przezeń koncesjonowanemi, związków zawodowych pracowników P. T., prasowe i wydawnictw.

p. o. Dyrektora: Dr. Skwarczyński Mieczysław.

Wydz. Ogólny — Nacz. Dr. Roman Jakób
Wydz. Organizacyjny — Nacz. Dr. Godula Wiktor
Wydz. Inspekcji — p. o. Główn. Insp. Poznański Józef

Departament Administracyjny. Sprawy: prawne, budowlane, budżetowo - finansowe, oraz gospodarcze.

Dyrektor: Inż. Drzewiecki Franciszek, Pods. Stanu.

Wydz. Prawny — Nacz. Sukiennicki Jan
Wydz. Budowlany — Nacz. Inż. Szpaczyński Stanisław
Wydz. Budżetowo-Kasowy — Nacz. Kohlmünzer Zygmunt
Wydz. Gospodarczy — Nacz. Leligdowicz Leon

Departament Pocztowy. Sprawy: eksploatacji poczty i komunikacji pocztowej.

Dyrektor: Dr. Owsianka Antoni.

Wydz. Pocztowy Krajowy — Nacz. Foryś Walenty
Wydz. Pocztowy Zagraniczny — Nacz. Machalski René
Wydz. Komunikacyjny — Nacz. Romer Maciej
Refer. Ruchów Pieniężnych — Kier. Schneider Michał

Departament Techniczny. Sprawy: budowy, konserwacji i eksploatacji urządzeń telekomunikacyjnych.

Dyrektor: Inż. Krzyczkowski Antoni.

Wydz. Eksploat. Telegr. i Telef. — Nacz. Inż. Dębicki Stanisław
Wydz. Teletechniczny — Nacz. Inż. Jakubowski Bolesław
Wydz. a) Biuro Kablowe — Kier. Inż. Pomirski Henryk
Wydz. b) Biuro Bud. Sieci Autom. — Kier. Bagiński Kazimierz
Wydz. Radjokomunikacyjny — Nacz. Inż. Stalinger Eugenjusz

Biuro Personalne. Sprawy: personalne pracowników Ministerstwa i państwowego przeds. „Polska Poczta, Telegraf i Telefon".

Dyrektor: Młynarski Ludwik.

Refer. Prawno-Organizacyjny — Kier. Dr. Guzowski Jan
Refer. Personalny — Kier. vacat
Refer. Kwalifikacyjno-Ewidencyjny — Kier. Podolec Piotr

Biuro Wojskowe. Sprawy: przygotowanie poczty, telefonu, telegrafu i radjotelegrafu do potrzeb obrony Państwa.

Dyrektor: Mjr. Paciorek Adam.

PRZEDSIĘBIORSTWO „POLSKA POCZTA, TELEGRAF I TELEFON".

Wykonywanie zastrzeżonego ustawą Państwu wyłącznego prawa — w dziale pocztowym — zakładania, utrzymywania i eksploatowania urządzeń pocztowych, — w dziale telekomunikacyjnym — budowania, konserwowania i eksploatowania urządzeń telefonicznych, telegraficznych i radjotelegraficznych (Dz. U. M. P. i T. Nr. 20/35, poz. 55).

Dla celów administracji poczt.-telekom. terytorjum Rzeczypospolitej jest podzielone na okręgi poczt i telegrafów, te zaś na obwody pocztowo - telekomunikacyjne, których ilość na terenie okręgu odpowiada ilości powiatów na tymże terenie. W siedzibie niektórych obwodów istnieją dla potrzeb służby telekomunikacyjnej urzędy telefoniczno-telegraficzne, jako kierownictwa rejonów. Zasięg działania rejonu telefoniczno - telegraficznego (telekomunikacyjnego) obejmuje z reguły kilka obwodów.

DYREKCJE OKRĘGÓW POCZT I TELEGRAFÓW.

Dyrekcja Okręgu Poczt i Telegrafów w Bydgoszczy, obejmuje woj. pomorskie oraz powiaty bydgoski i wyrzyski woj. poznańskiego.

Dyrektor: Inż. Kozubek Włodzimierz.
Wicedyrektor: vacat.

Wydz. Ogólny	— p. o. Nacz. W. Wojciechowski
Wydz. Administracyjny	— Nacz. Czachowicz Jan
Wydz. Pocztowy	— Nacz. Baczyński Dyonizy
Wydz. Techniczny	— Nacz. Ertel Zygmunt
Samodzielny Oddział osobowy	— Kier. Boryczko Leon
Samodzielny Oddział wojskowy	— p. o. Kier. Sokołowski
Komisja Dyscyplinarna	— Nacz. Baczyński Dyonizy

zakres działania	Urzędy według klas					Razem	Agencje w/g stop.			Razem	pośrednictwa		Inne jednostki eksploat.	Ilość
	I	II	III	IV	V		1	2	3		zw.	roz.		
poczt.	3	1	—	—	—	4	—	—	—	—	—	—	radjotel.	1
poczt.-tel.	—	3	15	27	37	82	50	102	142	294	121	—	okr. skład	
telef.-telegr.	4	—	—	—	—	4	—	—	—	—	154	—	mat. poczt.	1
razem	7	4	15	27	37	90	50	102	142	294	275	—		2

Dyrekcja Okręgu Poczt i Telegrafów Rzeczypospolitej Polskiej w Gdańsku, obejmuje W. M. Gdańsk, ul. Heveliusplatz 1 — 2.

Dyrektor: Budzyński Eryk.

Referat Ogólny	— p. o. podref. Sikorski Augustyn
Referat Administracyjny	— p. o. radca Dr. Michoń Jan
Referat Pocztowy	— p. o. sekr. Bieliński Józef
Referat Techniczny	— czasowo p. o. Dr. Michoń Jan

Kom. Dysc. (Patrz Dyr. O. P. i T. Bydgoszcz)

zakres działania	Urzędy według klas					Razem	Agencje w/g stop.			Razem	pośrednictwa		Inne jednostki eksploat.	Ilość
	I	II	III	IV	V		1	2	3		zw.	roz.		
poczt.	—	—	—	1	1	2	—	—	—	—	—	—		—
poczt.-tel.	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—		—
telef.-telegr.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		—
razem	—	1	—	1	1	3	—	—	—	—	—	—		

Dyrekcja Okręgu Poczt i Telegrafów w Katowicach, obejmuje woj. śląskie.

Dyrektor: Popiel Stefan.
Wicedyrektor: Barteczko Ryszard

Wydz. Ogólny	— Nacz. Warchałowski Aleksander
Wydz. Administracyjny	— Nacz. Czternastek Stanisław
Wydz. Pocztowy	— Nacz. Szopa Roman
Wydz. Techniczny	— Nacz. Inż. Możejko Józef
Samodzielny Oddział osobowy	— p. o. Kier. Brożek Tadeusz
Samodzielny Oddział wojskowy	— p. o. Kier. Węgrzyn Stanisław
Komisja Dyscyplinarna	— Kier. Zieliński Tadeusz

zakres działania	Urzędy według klas					Razem	Agencje w/g stop.			Razem	pośrednictwa		Inne jednostki eksploat.	Ilość
	I	II	III	IV	V		1	2	3		zw.	roz.		
poczt.	3	—	—	—	—	3	—	—	3	3	10	3		—
poczt.-tel.	—	2	19	15	39	75	31	13	21	65	—	1		—
telef.-telegr.	3	—	—	—	—	3	—	—	—	—	76	—		—
razem	6	2	19	15	39	81	31	13	24	68	86	4		

Dyrekcja Okręgu Poczt i Telegrafów w Krakowie, obejmuje woj. krakowskie i powiaty: będziński, częstochowski, jędrzejowski, kielecki, miechowski, olkuski, pińczowski, stopnicki, włoszczowski i zawierciański z woj. kieleckiego, oraz powiat radomszczański z woj. łódzkiego.

Dyrektor: Spett Alfred.
Wicedyrektor: Chendyński Zdzisław

Wydz. Ogólny	— Nacz. Borowiec Mieczysław
Wydz. Administracyjny	— p. o. Nacz. Diduch Kazimierz
Wydz. Pocztowy	— Wicedyr. Chendyński Zdzisław
Wydz. Techniczny	— Nacz. Podolecki Aleksander
Samodzielny Oddział osobowy	— p. o. Kier. Pacuła Stanisław
Samodzielny Oddział wojskowy	— Kier. Dr. Ładak Jan
Komisja Dyscyplinarna	— Kier. Kolinek Stanisław

zakres działania	Urzędy według klas					Razem	Agencje w/g stop.			Razem	pośrednictwa		Inne jednostki eksploat.	Ilość
	I	II	III	IV	V		1	2	3		zw.	roz.		
poczt.	4	1	—	—	—	5	10	23	100	133	41	57	radjotel.	1
													okr. skład	
poczt.-tel.	1	4	30	39	67	141	58	68	43	169	—	2	mat. poczt.	1
													mat. tel.	1
telef.-telegr.	3	2	—	—	—	5	-	—	—	—	—	—	P. U. P.	1
razem	8	7	30	39	67	151	68	91	143	302	41	59		4

Dyrekcja Okręgu Poczt i Telegrafów w Lublinie, obejmuje woj. wołyńskie i powiaty: biłgorajski, chełmski, hrubieszowski, janowski, krasnystawski, lubartowski, lubelski, puławski, tomaszowski, włodawski, zamojski z woj. lubelskiego; powiaty: iłżański, konecki, kozienicki, opatowski, opoczyński, radomski, sandomierski z woj. kieleckiego oraz powiat koszyrski z woj. poleskiego.

Dyrektor: Inż. Żuchowicz Karol
Wicedyrektor: Świętochowski Wacław

Wydz. Ogólny — Nacz. Turczyński Mieczysław
Wydz. Administracyjny — Nacz. Teodorowicz Nestor
Wydz. Pocztowy — Nacz. Babicki Feliks
Wydz. Techniczny — Wicedyr. Świętochowski Wacław
Samodzielny Oddział osobowy — Kier. Sukiert Stanisław
Samodzielny Oddział wojskowy — p. o. Kier. Szulc Antoni
Komisja Dyscyplinarna — Nacz. Turczyński Mieczysław

zakres działania	Urzędy według klas					Razem	Agencje w/g stop.			Razem	pośrednictwa		Inne jednostki eksploat.	Ilość
	I	II	III	IV	V		1	2	3		zw.	roz.		
poczt.	1	2	1	—	—	4	—	—	5	5	—	4	radjotel.	1
poczt.-tel.	—	3	18	35	52	108	91	78	209	378	—	9	okr. skład mat. poczt.	1
telef.-telegr.	4	1	—	—	—	5	—	—	—	—	—	—	mat. tel.	1
razem	5	6	19	35	52	117	91	78	214	383	—	13		3

Dyrekcja Okręgu Poczt i Telegrafów we Lwowie, obejmuje woj. lwowskie, stanisławowskie i tarnopolskie.

Dyrektor: Moszoro Dominik.
Wicedyrektor: vacat

Wydz. Ogólny — Nacz. Stembalski Piotr
Wydz. Administracyjny — Nacz. Jonak Sebastjan
Wydz. Pocztowy — Nacz. Bartyzel Jan
Wydz. Techniczny — Nacz. Inż. Kowalenko Ambroży
Samodzielny Oddział osobowy — p. o. Kier. Antoszewicz Jerzy
Samodzielny Oddział wojskowy — p. o. Kier. Kosydarski Franciszek
Komisja Dyscyplinarna — Nacz. Jonak Sebastjan

zakres działania	Urzędy według klas					Razem	Agencje w/g stop			Razem	pośrednictwa		Inne jednostki eksploat.	Ilość
	I	II	III	IV	V		1	2	3		zw.	roz.		
poczt.	4	1	—	—	—	5	2	6	41	49	16	33	okr. skład	
poczt.-tel.	1	9	43	66	76	195	79	143	148	370	—	3	mat. poczt.	1
telef.-telegr.	3	2	—	—	—	5	—	—	—	—	1	—	mat. tel.	1
razem	8	12	43	66	76	205	81	149	189	419	17	36		2

Dyrekcja Okręgu Poczt i Telegrafów w Poznaniu, obejmuje woj. poznańskie oprócz powiatów: bydgoskiego i wyrzyskiego.

Dyrektor: Wallner Alfred.
Wicedyrektor: vacat

Wydz. Ogólny — p. o. Mgr. Arvay Marjan Adam
Wydz. Administracyjny — p. o. Mgr. Wierzbiński Wojciech
Wydz. Pocztowy — Nacz. Kurowski Ryszard
Wydz. Techniczny — Nacz. Inż. Kolankowski Witold
Samodzielny Oddział osobowy — Kier. Bardzicki Stanisław
Samodzielny Oddział wojskowy — Kier. Kalinowski Antoni
Komisja Dyscyplinarna — Nacz. Kurowski Ryszard

zakres działania	Urzędy według klas					Razem	Agencje w/g stop.			Razem	pośrednictwa		Inne jednostki eksploat.	Ilość
	I	II	III	IV	V		1	2	3		zw.	roz.		
poczt.	1	3	—	—	—	4	—	—	—	—	—	—	okr. skład mat. poczt.	1
poczt.-tel.	1	3	32	47	36	119	62	145	104	311	10	—	mat. tel.	1
telef.-telegr.	2	2	—	—	—	4	—	—	—	—	94	—	P. U. P.	1
razem	4	8	32	47	36	127	62	145	104	311	104	—		3

Dyrekcja Okręgu Poczt i Telegrafów w Warszawie, obejmuje woj. warszawskie; woj. białostockie oprócz powiatów: grodzieńskiego i wołkowyskiego; woj. łódzkie oprócz powiatu radomszczańskiego; oraz powiaty: bialski, garwoliński, łukowski, radzyński, siedlecki, sokołowski, węgrowski z woj. lubelskiego.

Dyrektor: Argasiński Tadeusz.
Wicedyrektor: p. o. Mgr. Gołębiowski Leon

Wydz. Ogólny	— vacat
Wydz. Administracyjny	— vacat
Wydz. Pocztowy	— p. o. Nacz. Szczurek Paweł
Wydz. Techniczny	— p. o. Nacz. Klys Kazimierz
Wydz. Budżetowo-Kasowy	— Nacz. Wdowiak Michał Dr.
Samodzielny Oddział osobowy	— p. o. Kier. Kłopotowski Stanisław
Samodzielny Oddział wojskowy	— p. o. Kier. Wysocki Leon
Komisja Dyscyplinarna	— Nacz. Dr. Wdowiak Michał

zakres działania	Urzędy według klas					Razem	Agencje w/g stop.			Razem	pośrednictwa		Inne jednostki eksploat.	Ilość
	I	II	III	IV	V		1	2	3		zw.	roz.		
poczt.	5	4	—	—	—	9	—	—	8	8	2	19	radjotel.	2
poczt.-tel.	1	8	72	83	102	266	84	168	173	425	—	6	okr.skł. m.p.	1
telekom	1	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	P. U. P.	1
telef.-telegr.	3	4	—	—	—	7	—	—	—	—	—	—		
razem	10	16	72	83	102	283	84	168	181	433	2	25		4

Dyrekcja Okręgu Poczt i Telegrafów w Wilnie, obejmuje woj. wileńskie; woj. nowogródzkie; woj. poleskie oprócz powiatu koszyrskiego, oraz powiaty grodzieński i wołkowyski z woj. białostockiego.

Dyrektor: Inż. Nowicki Mieczysław.
Wicedyrektor: Inż. Goebel Kazimierz

Wydz. Ogólny	— Nacz. Müller Edward
Wydz. Administracyjny	— p. o. Nacz. Kozłowski Eugenjusz
Wydz. Pocztowy	— Nacz. Czaykowski Aleksander
Wydz. Techniczny	— Wicedyr. Inż. Kazimierz Goebel
Samodzielny Oddział osobowy	— p. o. Kier. Narkiewicz Stefan
Samodzielny Oddział wojskowy	— Kier. Labuko Włodzimierz
Komisja Dyscyplinarna	— vacat

zakres działania	Urzędy według klas					Razem	Agencje w/g stop.			Razem	pośrednictwa		Inne jednostki eksploat.	Ilość
	I	II	III	IV	V		1	2	3		zw.	roz		
poczt.	1	4	1	—	—	6	—	—	1	1	1	2	okr. skład	
poczt.-tel.	—	1	14	27	72	114	65	69	173	307	—	22	mat. poczt.	1
telef.-telegr.	3	3	—	—	—	6	—	—	—	—	—	—	mat. tel.	1
razem	4	8	15	27	72	126	65	69	174	308	1	24		2

WŁADZE, URZĘDY I INSTYTUCJE CENTRALNE.

Państwowy Instytut Telekomunikacyjny: naukowe badania i opinjowanie zagadnień z dziedziny teletechniki, radjotechniki oraz innych systemów i sposobów łączności, jak również zagadnień z dziedziny techniki pocztowej. (M. P. Nr. 67/34 poz. 103. Dz. Urz. M. P. i T. Nr. 20/35 poz. 55).

Dyrektor: Prof. Dr. Inż. Groszkowski Janusz.

Wydz. Teletechniki — Nacz. Inż. Dobrski Konstanty
Wydz. Radjotechniki — Dyr. Prof. Dr. Inż. Groszkowski Janusz
Wydz. Techniki Pocztowej — vacat
Wydz. Wojskowy — Mjr. Inż. Królisz Kazimierz
Referat Kablowy — vacat

Izba Kontroli Rachunkowej Poczty i Telekomunikacji (Bydgoszcz, ul. Jagiellońska).
Centralne wykonywanie kontroli dokumentów pocztowego ruchu pieniężnego oraz prowadzenie i uzgadnianie rozrachunków, wynikających z międzynarodowej wymiany pocztowej, telefonicznej, telegraficznej i radjotelegraficznej. (Dz. Urz. Min. P. i T. Nr. 20/35 poz. 55).

Dyrektor: Lesiecki Włodzimierz.

Oddział rejestracyjno-reklamacyjny — p. o. Kier. Lipiński Juljan
Oddział kontroli wpłat i wypł. przek. kraj. — Kier. Szczeklik Karol
Oddział bilansowy — Kier. Łoboda Czesław
Oddział kontroli przekazów zagranicznych — p. o. Kier. Wacławik Teodor
Oddział kontroli opłat oraz rozrach. zagr. — p. o. Kier. Wielosik Józef
Sekretarjat — Michał Gardziel

Muzeum Poczty i Telekomunikacji. Rozpowszechnianie wiedzy w zakresie poczty i telekomunikacji przez systematyczne i naukowe gromadzenie i przechowywanie przedmiotów, odnoszących się do poczty i telekomunikacji (Dz. Urz. Min. P. i T. Nr. 20/35, poz. 55).

Kustosz: Polański Włodzimierz.

Główna Składnica Materjałów Pocztowych.

Naczelnik: Wyderka Władysław.

Główna Składnica Materjałów Teletechnicznych.

Naczelnik: Strzelecki Stefan

SAMORZĄD TERYTORJALNY

SAMORZĄD TERYTORJALNY W ŚWIETLE KONSTYTUCJI.

Ustawa Konstytucyjna z dnia 23 kwietnia 1935 r. stosunkowo niewiele miejsca poświęca samorządowi terytorjalnemu, szkicując jedynie ogólnie jego charakter i zasady organizacji.

Według ustępu 3 artykułu 4 „Państwo powoła samorząd terytorjalny i gospodarczy do udziału w wykonywaniu zadań życia zbiorowego". Art. 72 postanawia, że „administrację państwową sprawuje: a) administracja rządowa, b) samorząd terytorjalny, c) samorząd gospodarczy".

Art. 73 — dla celów administracji ogólnej — dzieli Państwo pod względem terytorjalnym na obszary administracyjne, a mianowicie województwa, powiaty oraz gminy miejskie i wiejskie. Do tego podziału nawiązuje art. 75, którego brzmienie jest następujące: „(1) Stosownie do podziału Państwa na obszary administracyjne powołuje się do urzeczywistnienia zadań administracji państwowej w zakresie potrzeb miejscowych samorząd wojewódzki, powiatowy i gminny. (2) Samorządy mają prawo w zakresie, ustawą oznaczonym, wydawać dla swego obszaru normy obowiązujące pod warunkiem zatwierdzenia tych norm przez powołaną do tego władzę nadzorczą. (3) Samorządy mogą być łączone w związki dla wykonywania zadań szczególnych. (4) Ustawa może nadać związkom osobowość publiczno - prawną. (5) Nadzór nad działalnością samorządu sprawuje Rząd przez swoje organa lub przez organa samorządu wyższego stopnia".

Jak z powyższego zestawienia przepisów widać, nowa Ustawa Konstytucyjna zupełnie wyraźnie (wyraźniej, niż to czyniła poprzednia Konstytucja) określa samorząd terytorjalny jako jeden z organów administracji państwowej, powołany do urzeczywistnienia zadań tej administracji w zakresie potrzeb miejscowych.

Konsekwencją powyższej definicji samorządu jest uzależnienie mocy obowiązującej norm, wydawanych przez samorządy dla ich obszaru, od zatwierdzenia tych norm przez władzę nadzorczą, którą ześrodkowuje w swych rękach Rząd. Wyrazem tendencji, niwelującej odrębność samorządu terytorjalnego w stosunku do administracji państwowej, jest również zupełne pominięcie przepisu art. 69 poprzedniej Konstytucji, według którego źródła dochodowe Państwa i samorządu miały być ściśle rozgraniczone; o finansowych podstawach bytu samorządu terytorjalnego nowa Konstytucja wogóle nie wspomina.

Zmianę w stosunku do stanu dotychczasowego wprowadza nowa Konstytucja także w zakresie tworzenia związków międzykomunalnych. Dotychczas w związki takie mogły się samorządy łączyć tylko dobrowolnie, obecnie — dla wykonywania zadań szczególnych — mogą one „być łączone" w związki, a więc niewątpliwie może tu być stosowany przymus ze strony władzy nadzorczej.

USTRÓJ SAMORZĄDU TERYTORJALNEGO.

Różnice strukturalne w organizacji związków samorządowych na poszczególnych terenach Państwa do roku 1933 były znaczne. Dość wspomnieć o tak zasadniczych różnicach, jak:
a) istnienie 2-ch typów gminy wiejskiej — jednowioskowej i zbiorowej,
b) odmiennej organizacji samorządu powiatowego, zwłaszcza na terenie województw południowych,
c) różnice w organizacji nadzoru i t. p.
Unifikacji ustawodawstwa samorządowego i ustalenia jednego typu samorządu dla całego obszaru Państwa dokonała ustawa z dnia 23.III.1933 r. o częściowej zmianie ustroju samorządu terytorjalnego (Dz. U. R. P. Nr. 35, poz. 294), która łączy w jedną strukturalną całość wszystkie dotychczasowe samorządowe ustawy ustrojowe, niwelując jednocześnie dotychczasowe różnice w organizacji samorządu na poszczególnych terenach. (Ustawa ta obowiązuje na całym obszarze Państwa z wyjątkiem autonomicznego województwa śląskiego).

USTRÓJ GMINY WIEJSKIEJ. Jeśli chodzi o gminę wiejską, to ustawa z dnia 23.III.1933 r. (zwana w dalszym ciągu „ustawą samorządową") wprowadza na całym obszarze Państwa jednolity typ gminy wiejskiej, a mianowicie **typ gminy zbiorowej**, w skład której wchodzi jedna lub więcej miejscowości (osad, miasteczek, wsi, siół, osiedli, przysiółków, kolonij, zaścianków, folwarków i t. p.).

Organem zarządzającym i wykonawczym w gminach wiejskich jest **zarząd gminny**, na czele którego stoi **wójt**. Zastępcą wójta jest **podwójci.** Członkowie zarządu gminnego (oprócz wójta i podwójciego) noszą nazwę **ławników.**
Organem stanowiącym i kontrolującym w gminach wiejskich jest — według tej ustawy — **rada gminna**, w skład której wchodzą: wójt jako przewodniczący, podwójci, ławnicy oraz radni. Liczba radnych wynosi od 12 do 20 i zależna jest od ilości mieszkańców.
Kadencja rady gminnej i zarządu gminnego trwa lat pięć. Ustawa przewiduje nadto możność powołania **wójta zawodowego na lat dziesięć.**
Wójta, podwójciego i ławników wybierają radni gromadzcy w głosowaniu tajnem. Sposób wyboru radnych gminnych, wójta, podwójciego i ławników określają regulaminy wyborcze, ogłoszone rozporządzeniami Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia: 17.XI.1933 r. (Dz. U. Nr. 92, poz. 711), 6.XII.1933 r. (Dz. U. Nr. 97, poz. 752), 1.I.1934 r. (Dz. U. Nr. 2, poz. 6) i 6.XII.1934 r. (Dz. U. Nr. 108, poz. 959 i 960).

W gminach uzdrowiskowych o charakterze użyteczności publicznej na czele zarządu gminnego stać może tylko zawodowy przełożony gminy.
Władzą nadzorczą I instancji nad gminą wiejską jest **Wydział Powiatowy**, a nadzór nad czynnościami wójta z zakresu administracji rządowej sprawuje **starosta powiatowy.**
Omawiana ustawa zniosła istniejące jeszcze na terenie województw pomorskiego i poznańskiego obszary dworskie i włączyła je do gmin zbiorowych.
Ponadto ustawa samorządowa tworzy na całym terenie Państwa gro-

mady wiejskie, istniejące dotychczas tylko na terenie b. zaboru rosyjskiego. Gromady wiejskie nie są formalnie jednostkami samorządu terytorjalnego, a są tylko podmiotem praw majątkowych. Niemniej jednak gromada współdziała z gminą wiejską w wykonywaniu jej zadań oraz zarządza sprawami o znaczeniu lokalnem, wykonywuje więc faktycznie czynności wchodzące w zakres działania samorządu terytorjalnego. Organem uchwalającym w gromadach jest **rada gromadzka** (od 12 do 30 radnych) albo zebranie gromadzkie (o ile gromada liczy mniej niż 200 mieszkańców). Organem wykonawczym gromady jest **sołtys**, bądź jego zastępca (podsołtys).

Kadencja rady gromadzkiej trwa 5 lat. Sołtysa i podsołtysa wybierają radni gromadzcy na 3 lata — wybór ten podlega zatwierdzeniu starosty powiatowego. Sposób wyboru radnych gromadzkich oraz sołtysa i podsołtysa określają regulaminy wyborcze, ogłoszone rozporządzeniami Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 17.X.1933 r. (Dz. U. Nr. 83, poz. 606), 23.X.1933 r. (Dz. U. Nr. 83, poz. 608), 18.IX.1934 r. (Dz. U. Nr. 84, poz. 760) i z dn. 3.XI.1934 r. (Dz. U. Nr. 101, poz. 916).

USTRÓJ MIAST został jednolicie uregulowany. Ustawa samorządowa ustala w zasadzie jako minimum ludności dla miasta — 3.000 mieszkańców, bowiem upoważnia Radę Ministrów do znoszenia w drodze rozporządzeń miast, liczących poniżej 3.000 mieszkańców, podczas gdy zniesienie miasta, liczącego conajmniej 3.000 mieszkańców, może nastąpić tylko w drodze ustawodawczej. Organem zarządzającym i wykonawczym w gminach miejskich jest **zarząd miejski** (dotychczas magistrat), na czele którego stoi **burmistrz**, a w miastach wydzielonych z powiatowych związków samorządowych — **prezydent miasta**. W skład zarządu miejskiego, oprócz burmistrza wzgl. prezydenta miasta, wchodzi **wiceburmistrz** wzgl. **wiceprezydent(ci)** oraz **ławnicy**. Liczba ławników stanowi 10% ustawowej liczby radnych miejskich, nie mniej jednak niż 3.

Organem uchwalającym gminy miejskiej jest **rada miejska**. W skład rady miejskiej wchodzi zarząd miejski oraz radni. Liczba radnych wynosi od szesnastu do siedemdziesięciu dwuch, a w m. st. Warszawie — stu radnych. Członków zarządu miejskiego wybierają radni w głosowaniu tajnem. Sposób wyboru radnych miejskich oraz członków zarządu miejskiego określają regulaminy wyborcze, ogłoszone rozporządzeniami Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 30.III.1934 r. (Dz. U. Nr. 29, poz. 259) i z dn. 13.VI.1934 r. (Dz. U. R. P. Nr. 52, poz. 485). **Kadencja rady miejskiej i zarządu miejskiego trwa lat pięć.**

Zawodowy przełożony gminy lub jego zastępca wybierany jest na dziesięć lat. W miastach wydzielonych z powiatowych związków samorządowych na urząd przełożonych gminy oraz ich zastępców mogą być powoływani tylko zawodowi prezydenci miast i zawodowi wiceprezydenci.

W razie rozwiązania organu stanowiącego gminy miejskiej nowe wybory winny być zarządzone w ciągu sześciu miesięcy od daty rozwiązania. Termin ten może być przedłużony o dalsze sześć miesięcy.

Ustawa określa wyraźnie zakres działania organów ustrojowych w miastach i gminach miejskich. Zarząd gminy działa kolegjalnie lub jednoosobowo. **Kolegjum zarządu miejskiego nosi nazwę magistratu.** Wszelkie czynności organów ustrojowych gminy, działających jako organy wykonawcze władz rządowych, bądź jako organy administracji ogólnej, załatwiają jednoosobowo przełożeni gminy i pod osobistą odpo-

wiedzialnością. W razie rozwiązania zarządu miejskiego i niemożności dokonania wyboru nowego zarządu, władza nadzorcza uprawniona jest do powołania tymczasowego zarządu miejskiego. Tymczasowy zarząd łączy z pewnemi ograniczeniami zakres działania organu stanowiącego i zarządzającego.

USTRÓJ M. GDYNI. Ustawa samorządowa utrzymała w mocy rozporządzenie Prezydenta Rzplitej z d. 24.XI.1930 r. (Dz. U. R. P. Nr. 80, poz. 630,) regulujące na okres 5 lat organizację władz miejskich na terenie m. Gdyni. Na czele zarządu miejskiego w Gdyni stoi **Komisarz Rządu,** który jest jednocześnie przełożonym gminy i urzędnikiem państwowym. Zachodzi więc w danym wypadku zespolenie administracji rządowej z administracją samorządową. **Rada miejska** składa się z 20 radnych, w połowie wybieranych, w połowie mianowanych. Moc obowiązująca rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 24.XI.1930 r. została przedłużona na dalsze trzy lata rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 9.XI.1935 r. (Dz. U. R. P. Nr. 83, poz. 513).

USTRÓJ M. ST. WARSZAWY na mocy rozporządzenia Prezydenta Rzplitej z dnia 24.IX.1934 r. o tymczasowych organach ustrojowych gminy m. st. Warszawy (Dz. U. R. P. Nr. 86, poz. 778) również w odrębny sposób został zorganizowany na okres $1^1/_2$ roku.

SAMORZĄD POWIATOWY. Ustawa samorządowa określa powiatowe związki samorządu terytorjalnego jako powiatowe związki samorządowe. Organem stanowiącym i kontrolującym w powiatowych związkach samorządowych jest **rada powiatowa,** a organem zarządzającym i wykonawczym **wydział powiatowy,** którego przewodniczącym jest **starosta powiatowy.** Zachowana więc została zasada zespolenia administracji rządowej z administracją samorządową.

Członków wydziału powiatowego w liczbie sześciu wybiera rada powiatowa. Do rady powiatowej wybierają radnych kolegja wyborcze, złożone z radnych i członków zarządów gmin wiejskich i miast, niewydzielonych z powiatowych związków samorządowych, z tem, iż gminy wiejskie i miasta liczące do 10.000 mieszkańców wybierają do rady powiatowej po dwóch radnych, a miasta liczące od 10.000 do 25.000 mieszkańców trzech, czterech, względnie pięciu radnych. Wybory do rad powiatowych są w zasadzie jawne. **Kadencja rady powiatowej i wydziału powiatowego trwa lat pięć.** Sposób wyboru radnych do rad powiatowych oraz wyboru członków wydziału powiatowego określają regulaminy wyborcze ogłoszone rozporządzeniami Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 8.VIII.1934 r. (Dz. U. R. P. Nr. 74, poz. 703) i z dn. 3.XI.1934 r. (Dz. U. R. P. Nr. 101, poz. 918).

Ponadto ustawa samorządowa rozciągnęła na obszar województwa poznańskiego ordynację powiatową z dnia 13.XII.1872 r. znosząc tem samem ustawę pruską z dn. 20.XII.1828 r.

SAMORZĄD KRAJOWY — t. zw. wojewódzkie związki komunalne, został zachowany na terenie b. zaboru pruskiego. Samorząd ten jest dalszym ciągiem dawnego samorządu prowincjonalnego, który był uregulowany na terenie województwa pomorskiego ustawą z dnia 29.VI.1875 r. (Zb. Ust. pr. str. 176) w brzmieniu ustawy z dn. 28.III.1881 r. (Zb. Ust. pr. str. 335), a na obszarze woj. poznańskiego — ustawą z dn. 27.III.1824 r. (Zb. ust. pr. str. 141) wraz z późniejszemi zmianami oraz rozp. Ministra b. dzielnicy pruskiej z dn. 12.VIII.1921 r. (Dz. U. R. P. Nr. 71, poz. 491)

Organami wojewódzkich związków komunalnych są: **sejmik wojewódzki i wydział sejmiku wojewódzkiego.** Na czele wojewódzkiego

związku komunalnego stoi starosta krajowy. Sejmik wojewódzki w woj. poznańskiem liczy 85 członków, a w pomorskiem — 55 członków. Wydział sejmiku wojewódzkiego składa się w woj. poznańskiem z 12 członków, w pomorskiem — z 8 członków.

Wprowadzenie w życie ustawy z dnia 23.III.1933 r. o częściowej zmianie ustroju samorządu terytorjalnego trwało prawie dwa lata. W okresie tym w wykonaniu ustawy samorządowej wydano:

3 rozporządzenia wykonawcze Ministra Spraw Wewnętrznych, a mianowicie:

1) rozporządzenie I Ministra Spraw Wewnętrznych z 9.X.1933 r. w sprawie wykonania ustawy o częściowej zmianie ustroju samorządu terytorjalnego (Dz. U. R. P. Nr. 80, poz. 577),

2) rozporządzenie II Ministra Spraw Wewnętrznych z 15.XII.1933 r. w sprawie wykonania ustawy o częściowej zmianie ustroju samorządu terytorjalnego (Dz. U. R. P. Nr. 100, poz. 769),

3) rozporządzenie III Ministra Spraw Wewnętrznych z 2.VIII.1934 r. w sprawie wykonania ustawy o częściowej zmianie ustroju samorządu terytorjalnego (Przepisy dotyczące gmin wiejskich) (Dz. U. R. P. Nr. 71, poz. 688) oraz

13 rozporządzeń w sprawie regulaminów wyborczych do organów uchwalających i wykonawczych związków samorządowych, oraz kilka rozporządzeń specjalnych, dotyczących stosowania niektórych przepisów ustawy samorządowej.

Ponadto wydano 115 rozporządzeń o podziale na gminy zbiorowe powiatów w województwach południowych i zachodnich. Na podstawie tych rozporządzeń utworzono 1.092 gmin zbiorowych, a mianowicie:

W województwie krakowskiem (powiatami)

bialski — 8 gmin (Biała, Bestwina, Brzeszcze, Bystra—Wilkowice, Kęty, Osiek, Oświęcim, Porąbka),

bocheński — 11 gmin (Bochnia, Bogucice, Lipnica, Łapanów, Niegowić, Rzezawa, Targowisko, Trzciana, Uście Solne, Wiśnicz Nowy, Zabierzów Bocheński),

brzeski — 11 gmin (Borzęcin, Czchów, Dębno, Iwkowa, Okocim, Szczepanów, Szczurowa, Radłów, Uszew, Wojnicz, Zakliczyn),

chrzanowski — 10 gmin (Alwernia, Babice, Chełmek, Jaworzno, Krzeszowice, Libiąż Mały, Nowa Góra, Szczakowa, Tenczynek, Trzebinia),

dąbrowski — 8 gmin (Bolesław, Dąbrowa, Gręboszów, Mędrzechów, Otfinów, Radgoszcz, Szczucin, Wietrzychowice),

gorlicki — 11 gmin (Biecz, Bobowa, Glinik Marjampolski, Gładyszów, Lipinki, Łużna, Ropa, Rzepiennik Strzyżewski, Sękowa, Śnietnica, Uście Ruskie),

jasielski — 12 gmin (Brzostek I, Brzostek II, Dębowiec, Jasło, Jodłowa, Kołaczyce, Krępna, Osiek Jasielski, Skołyszyn, Szerzyny, Tarnowiec, Żmigród Nowy),

krakowski — 19 gmin (Bieżanów, Borek Fałęcki, Bronowice Małe, Czernichów, Koźmice Wielkie, Liszki, Mogiła, Piaski Wielkie, Prądnik Czerwony, Prokocim, Radziszów, Ruszcza, Świątniki Górne, Trąki, Tyniec, Węgrzce Wielkie, Wola Duchacka, Zabierzów, Zielonki),

limanowski — 11 gmin (Dobra, Jodłownik, Kamienica, Limanowa, Łukowica, Mszana Dolna I, Mszana Dolna II, Niedźwiedź, Skrzydlna, Tymbark, Ujanowice),

mielecki — 9 gmin (Borowa, Czermin, Gawłuszowice, Mielec, Padew Narodowa, Przecław, Radomyśl Wielki, Tuszów Narodowy, Wadowice Górne),

myślenicki — 10 gmin (Bystra, Gdów, Łętownia, Myślenica, Pcim, Raciechowice, Siepraw, Skawa, Sułkowice, Wiśniowa),
nowosądecki — 15 gmin (Chełmiec polski, Grybów, Kobyle-Gródek, Korzenna, Krynica — Wieś, Łabowa, Łącko, Łososina Dolna, Muszyna, Nawojowa, Nowy Sącz, Piwniczna, Podegrodzie, Stary Sącz, Tylicz),
nowotarski — 18 gmin (Bukowina, Ciche, Chochołów, Czarny Dunajec, Czorsztyn, Jabłonka, Kościelisko, Krościenko, Ludźmierz, Łapsze Niżne, Łopuszna, Ochotnica, Odrowąż, Poronin, Raba Wyżna, Rabka, Szaflary, Szczawnica Wyżna),
ropczycki — 10 gmin (Borek Wielki, Czarna ad Tarnów, Debica, Olchowa, Paszczyna, Pilzno, Ropczyce, Sędziszów, Straszęcin, Wielopole Skrzyńskie),
tarnowski — 10 gmin (Ciężkowice, Gromnik, Gumniska, Klikowa, Lisia Góra, Mościce, Pleśna, Ryglice, Tuchów, Wierzchosławice),
wadowicki — 12 gmin (Andrychów, Brzeźnica, Kalwarja, Maków, Mucharz, Spytkowice, Stryszów, Wadowice, Wieprz, Zator, Zawoja, Zembrzyce),
żywiecki — 10 gmin (Cięcina, Gilowice, Jeleśnia, Łodygowice, Milówka, Rajcza, Ślemień, Sporysz, Stryszawa, Zabłocie).

W województwie lwowskiem (powiatami)

bóbrecki — 10 gmin (Bortniki, Bóbrka, Brzozdowce, Chlebowice Wielkie, Chodorów, Ostrów, Podhoryszcze, Sokołówka, Stare Sioło, Strzeliska Nowe),
brzozowski — 7 gmin (Domaradz, Dydnia, Dynów, Grabownica Starzeńska, Haczów, Nozdrzec, Przysietnica),
dobromilski — 11 gmin (Bakowice, Bircza, Dobromil, Krościenko, Kuźmina, Nowe Miasto, Nowosiółki Dydyńskie, Rybotycze, Starzawa, Wojtkowa, Zohatyn),
drohobycki — 12 gmin (Dereżyce, Dobrowlany, Horucko, Kropiwnik Nowy, Lisznia, Medenice, Neudorf, Podbuż, Rychcice, Schodnica, Stebnik, Truskawiec),
gródecki — 8 gmin (Białogóra, Domażyr, Lubień Wielki, Łozin, Mszana, Rodatycze, Stawczany, Wiszenka),
jarosławski — 11 gmin (Adamówka, Chłopice, Jarosław, Laszki, Munina, Pruchnik Miasto, Radawa, Radymno, Roźwienica, Sieniawa, Wiązownica),
jaworowski — 8 gmin (Bruchnal, Gnojnice, Nahaczów, Ożomla Mała, Szkło, Wielkie Oczy, Wierzbiany, Szutowa),
kolbuszowski — 7 gmin (Cmolas, Dzikowiec, Kolbuszowa Dolna, Kolbuszowa Górna, Majdan, Raniżów, Sokołów),
krośnieński — 11 gmin (Chorkówka, Frysztak, Iwonicz, Jedlicze, Korczyna, Miejsce Piastowe, Nadole, Odrzykoń, Polany, Tylawa, Wiśniowa),
leski — 16 gmin (Baligród, Cisna, Czarna, Hoczew, Lesko, Lutowiska, Łobozew, Łukowe, Olszanica, Polana, Ropienka, Stuposiany, Ustrzyki Dolne, Wola Michowa, Wołkowyja, Zatwarnica),
lubaczowski — 9 gmin (Cieszanów, Dzików Stary, Horyniec, Lipsko, Lisie Jamy, Lubaczów, Narol miasto, Oleszyce, Płazów),
lwowski — 14 gmin (Biłka Szlachecka, Brzuchowice, Czerkasy, Czyszki, Dawidów, Jaryczów Stary, Krasów, Krzywczyce, Malechów, Nawarja, Ostrów, Prusy, Sokolniki, Zimna Woda),

łańcucki — 8 gmin (Czarna, Giedlarowa, Grodzisko Dolne, Jelna, Kosina, Kuryłówka, Łańcut, Zołynia),
mościski — 7 gmin (Dytiatycze, Hussaków, Małnów, Mościska, Pnikut, Sądowa Wisznia, Twierdza),
niżański — 8 gmin (Jarocin, Jeżowe, Kamień, Nisko, Rudnik, Stany, Ulanów I, Ulanów II),
przemyski — 13 gmin (Dubiecko, Hermanowice, Krzywcza, Kuńkowce, Medyka, Miżyniec, Niżankowice, Olszany, Orzechowce, Popowice, Prałkowce, Stubno, Zurawica),
przeworski — 5 gmin (Kańczuga, Manasterz, Markowa, Przeworsk, Tryńcza),
rawski — 11 gmin (Bełżec, Bruckenthal, Huicze, Kamionka Wołoska, Lubycza Królewska, Magierów, Potylicz, Siedliska, Tarnoszyn, Wierzbica, Wróblaczyn),
rudecki — 6 gmin (Hoszany, Komarno, Koniuszki Siemianowskie, Kupnowice Nowe, Podzwierzyniec, Pohorce),
rzeszowski — 11 gmin (Błażowa, Czudec, Głogów, Hyżne, Niebylec, Racławówka, Słocina, Strzyżów, Świlcza, Trzebownisko, Tyczyn),
samborski — 13 gmin (Barańczyce, Biskowice, Błażów, Bylice, Dorożów, Dublany, Felsztyn, Horodyszcze, Kalinów, Sambor, Sąsiadowice, Stara Sól, Stary Sambor),
sanocki — 8 gmin (Bukowsko, Jaśliska, Komańcza, Mrzygłów, Rymanów, Sanok, Szczawne, Zarszyn),
sokalski — 8 gmin (Bełz, Chorobrów, Krystynopol, Korczyn, Parchacz, Skomorochy, Tartaków Miasto, Waręż Miasto),
tarnobrzeski — 8 gmin (Antoniów, Baranów, Charzewice, Chmielów, Grębów, Tarnobrzeg, Trześń, Zbydniów),
turczański — 13 gmin (Borynia, Jasionka Masiowa, Komarniki, Ławrów, Łomna, Matków, Rozłucz, Sianki, Strzyłki, Tarnawa Niżna, Turka, Wysocko Wyżne, Zawadka),
żółkiewski — 9 gmin (Butyny, Dzibułki, Kłodno Wielkie, Krechów, Mokrotyn, Mosty Wielkie, Nadycze, Turynka, Wola Wysocka).

W województwie pomorskiem (powiatami)

brodnicki — 12 gmin (Bobrowo, Brodnica, Brzozie, Grążawy, Jabłonowo I, Jabłonowo II, Jastrzębie, Nieżywięć, Pokrzydowo, Ruda, Wrocki, Zbiczno),
chełmiński — 11 gmin (Błędowo, Chełmno, Dąbrowa Chełmińska, Kijewo Królewskie, Lisewo, Papowo Biskupie, Podwiesk, Robakowo, Starogród, Unisław),
chojnicki — 9 gmin (Brusy, Brzeźno Szlacheckie, Chojnice, Czersk, Karsin, Konarzyny, Leśno, Lipnice, Rytel),
działdowski — 8 gmin (Działdowo, Filice, Iłowo, Kiełpiny, Lidzbark, Płośnica, Rybno, Żabiny),
grudziądzki — 7 gmin (Grudziądz, Gruta, Łasin, Mokre, Radzyń, Rogoźno, Świecie),
kartuski — 12 gmin (Babino, Chmielno, Goręczyno, Kamienica Szlachecka, Kartuzy, Parchowo, Przodkowo, Sianowo, Sierakowice, Stężyca, Suleczyno, Żukowo),
kościerski — 8 gmin (Dziemiany, Kościerzyna, Liniewo, Lipusz, Nowa Karczma, Pogódki, Skarszewy, Stara Kiszewa),
lubawski — 11 gmin (Grodziczno, Gryźliny, Krotoszyny, Kurzętnik,

Lubawa, Łąkorz, Marzecice, Mroczno, Nowomiasto, Pratnica, Rożental),
morskim — 11 gmin (Chwaszczyno, Hel, Kosakowo, Krokowa, Luzino, Puck, Rumja, Strzelno, Strzepcz, Wejherowo, Wielki Dominierz).
sępoleński — 6 gmin (Kamień, Sępolno, Sypniewo, Wałdowo, Wielowicz, Więcbork),
starogardzki — 9 gmin (Bobowo, Leśna Jania, Lubichowo, Osieczna, Osiek, Piece, Skórcz, Starogard, Zblewo),
świecki — 14 gmin (Bukowiec, Drzycim, Gruczno, Grupa, Jeżewo, Lipinki, Lniano, Nowe, Osie, Pruszcz, Serock, Świecie, Świekatowo, Warlubie),
tczewski — 9 gmin (Gniew, Godziszewo, Janowo, Małe Walichnowy, Morzeszczyn, Opalenie, Pelplin, Subkowy, Tczew),
toruński — 10 gmin (Bielawy, Chełmża, Lulkowo, Łubianka, Podgórz, Popioły, Rzęczkowo, Smolno, Turzno, Zelgno),
tucholski — 8 gmin (Bysław, Cekcyn, Gostycyn, Kęsowo, Legbąd, Raciąż, Śliwice, Tuchola),
wąbrzeski — 9 gmin (Dębowa Łąka, Kowalewo, Książki, Płużnica, Podzamek Golubski, Ryńsk, Wąbrzeźno, Wielkie Radowiska, Wielkie Rychnowo),

W województwie poznańskiem (powiatami)

bydgoski — 10 gmin (Bydgoszcz, Dąbrówka Nowa, Dobrcz, Koronowo, Mąkowarsko, Osielsko, Solec Kujawski, Slesin, Wierzchucin Królewski, Wtelno),
chodzieski — 6 gmin (Budzyń, Chodzież, Kaczory, Margonin - Wieś, Szamocin, Ujście),
czarnkowski — 5 gmin (Czarnków, Drawsko, Lubasz, Połajewo, Rosko),
gnieźnieński — 9 gmin (Czerniejewo, Gniezno, Kiszkowo, Kłecko, Łubowo, Mieleszyn, Niechanowo, Powidz, Witkowo),
gostyński — 6 gmin (Borek, Gostyń, Wrobia, Pępowo, Piaski, Poniec),
inowrocławski — 6 gmin (Dąbrowa Biskupia, Gniewkowo, Inowrocław-Wschód, Inowrocław-Zachód, Rojewo, Złotniki Kujawskie),
jarociński — 8 gmin (Czermin, Gołuchów, Jaraczew, Jarocin, Kotlin, Nowe Miasto nad Wartą, Pleszew, Żerków),
kępiński — 12 gmin (Bralin, Doruchów, Grabów, Kępno Południe, Kępno Północ, Kobylagóra, Laski, Opatów, Ostrzeszów, Perzów, Podzamcze, Rychtal),
kościański — 10 gmin (Boianowo Stare, Bucz, Czempiń, Kamieniec, Kościana, Krzywiń, Lubiń, Racot, Śmigiel, Wielichowo),
krotoszyński — 8 gmin (Dobrzyca, Kobylin, Koźmin, Krotoszyn, Ligita, Pogorzela, Rozdrażew, Zduny),
leszczyński — 7 gmin (Brenno, Krzemieniewo, Lipno, Osieczna, Rydzyna, Święciechowa, Włoszakowice),
międzychodzki — 5 gmin (Chrzypsko Wielkie, Kwilcz, Łowyń, Międzychód, Sieraków),
mogileński — 9 gmin (Chełmce, Gębice, Kruszwica, Mogilno Wschód, Mogilno - Zachód, Pakość, Strzelno - Południe, Strzelno - Północ, Trzemeszno),
nowotomyski — 9 gmin (Buk, Granowo, Grodzisk, Kuślin, Lwówek, Miedzichowo, Nowy Tomyśl, Opalenica, Zbąszyń),
obornicki — 5 gmin (Murowana Goślina, Oborniki Południe, Oborniki Północ, Rogoźno, Ryczywół),
ostrowski — 12 gmin (Biniew, Czarnylas, Czekanów, Daniszyn, Grano-

wiec, Mikstat, Odolanów, Przygodzice, Raszków, Sieroszewice Nowe, Skalmierzyce Nowe, Wysocko-Wielkie),

poznański — 11 gmin (Czerwonak, Dopiewo, Krzesiny, Piątkowo, Polskawieś, Puszczykowo, Rokietnica, Stęszew, Swarzędz, Tarnowo Podgórne, Żabikowo),

rawicki—5 gmin (Bojanowo, Chojno, Jutrosin, Miejska Górka, Rawicz),

szamotulski — 10 gmin (Duszniki, Grzebienisko, Kaźmierz, Obrzycko, Ostroróg, Otorowo, Pniewa, Szamotuły, Wronki, Wróblewo),

szubiński — 7 gmin (Barcin, Chomętowo, Królikowo, Łabiszyn, Łankowice, Samoklęski Małe, Sipiory),

średzki — 7 gmin (Dominowo, Kleszczewo, Kostrzyn, Krzykosy, Nekla Środa, Zaniemyśl),

śremski — 6 gmin (Bnin, Jaskółki, Kórnik, Książ, Mosina, Śrem),

wągrowiecki — 7 gmin (Czeszewo, Damasławek, Gołańcz, Mieścisko, Skoki, Wągrowiec Południe, Wągrowiec Północ),

wolsztyński — 6 gmin (Jabłonna, Kopanica, Przemęt, Rakoniewice, Siedlec, Wolsztyn),

wrzesiński — 5 gmin (Borzykowo, Miłosław, Strzałkowo, Września Południe, Września Północ),

wyrzyski — 7 gmin (Białośliwie, Łobżenica, Mrocza, Nakło, Sadki, Wysoka, Wyrzysk),

żniński — 7 gmin (Gąsawa, Gościeszyn, Janowiec, Rogowo, Zarczyn, Żnin - Wschód, Żnin - Zachód)

W województwie stanisławowskiem (powiatami)

doliński — 11 gmin (Bolechów, Proszniów, Ludwikówka, Perehińsko, Polanica, Rachiń, Rypne, Spas, Weldzirz, Witwica, Wygoda),

horodeński — 7 gmin (Czernelica, Czerniatyn, Horodenka, Niezwiska, Obertyn, Siemakowce, Tyszkowce),

kałuski — 8 gmin (Hołyń, Jasień, Łdziany, Nowica, Podmichale, Tomaszowce, Wierzchnia, Wojniłów),

kołomyjski — 14 gmin (Berezów Średni, Gwoździec Miasto, Jabłonów, Kamionki Wielkie, Kołomyja, Korszów, Kosmacz, Kułaczkowce, Matyjowce, Peczeniżyn, Św. Stanisław, Tłumaczyk, Werbiąż Wyżny, Winograd),

kosowski — 8 gmin (Hryniawa, Jasienów Górny, Kosów Stary, Kuty Stare, Pistyń, Rożnów, Sokołówka, Żabie),

nadwórniański — 14 gmin (Jabłonica, Jaremcze, Łanczyn, Majdan Średni, Mikuliczyn, Osławy Białe, Pniów, Porohy, Przerośl, Rosulna, Sołotwina, Starunia, Worochta, Zielona),

rohatyński — 11 gmin (Bołszowce, Bukaczowce, Bursztyn, Knihynicze, Konkolniki, Koniuszki, Lipica Dolna, Podkamień, Puków, Rohatyn, Żurów),

stanisławowski — 11 gmin (Bednarów, Błudniki, Bohorodczany, Czerniejów, Delejów, Jezupol, Lachowce, Łysiec, Marjampol—Miasto, Psieczna, Uhorniki),

stryjski — 13 gmin (Bratkowce, Daszawa, Grabowiec Stryjski, Koziowa, Lubieńce, Ławoczne, Morszyn, Podhorodce, Sławsko, Sokołów, Synowództwo, Tucholka, Uhersko),

śniatyński — 7 gmin (Dżurów, Mikulińce, Stecowa, Włoczkowce, Zabłotów, Zadubrowce, Załucze),

tłumacki — 9 gmin (Chocimierz, Markowce, Niżniów, Oleszów, Olesza, Otynja, Roszniów, Tarnowica Polna, Tłumacz),
żydaczowski — 6 gmin (Mikołajów n/Dn., Młyniska, Rozdół, Ruda, Żórawno, Żydaczów).

W województwie tarnopolskiem (powiatami)

borszczowski — 14 gmin (Bilcze Złote, Dźwiniaczki, Germakówka, Głęboczek, Gusztyn, Jezierzany, Korolówka, Krzywcze Górne, Kudryńce, Okopy św. Trójcy, Szuparka, Turylcze, Uście Biskupie, Wołkowce),
brodzki — 8 gmin (Jasionów, Koniuszków, Leszniów, Pieniaki, Podkamień, Ponikowica, Stanisławczyk, Suchowola),
brzeżański — 9 gmin (Brzeżany, Budyłów, Buszcze, Koniuchy, Kozowa, Kurzany, Narajów Miasto, Płaucza Mała, Potutory),
buczacki — 11 gmin (Jazłowiec, Jezierzany, Koropiec, Monasterzyska, Petlikowce Stare, Podzameczek, Potok Złoty I, Potok Złoty II, Trybuchowce, Uście Zielone, Zubrzec),
czortkowski — 10 gmin (Biała, Białobożnica, Dżuryn, Jagielnica I, Jagielnica II, Kolędziany, Kosów, Pauszówka, Swidowa, Ułaszkowce),
kamionecki — 8 gmin (Busk, Dobrotwór, Dzidziłów, Grabowa, Kamionka, Milatyn Nowy, Nieznanów, Żelechów Wielki),
kopyczyniecki — 9 gmin (Chorostków, Czarnokońce, Horodnica, Husiatyn, Kopyczyńce, Probużna, Sidorów, Suchostaw, Wasylkowce),
podhajecki — 12 gmin (Białokrynica, Hołhocze, Horożanka, Litwinów, Nowosiółka, Siemikowce, Siółko, Staremiasto, Toustobaby, Wiśniowczyk, Zawałów, Złotniki),
przemyślański — 9 gmin (Dobrzanica, Dunajów, Gliniany, Janczyn, Kurowice, Pohorylce, Przemyślany, Swirz, Zadwórze),
radziechowski — 9 gmin (Chołojów, Laszków, Ohladów, Radziechów, Sieńków, Stojanów, Szczurowice, Toporów, Witków Nowy),
skałacki — 10 gmin (Bogdanówka, Grzymałów, Kaczanówka, Kołodziejówka, Krasne, Ostapie, Podwołoczyska, Skałat Stary, Touste, Turówka),
tarnopolski — 15 gmin (Baworów, Berezowica Wielka, Borki Wielkie, Cebrów, Chodaczków Wielki, Hłuboczek Wielki, Ihrowica, Jankowce, Janówka, Jastrzębowo, Kozłów I, Kozłów II, Łozowa, Mikulińce, Nastasów),
trembowelski — 8 gmin (Darachów, Iławcze, Janów, Łoszniów, Mogielnica, Mszaniec, Strusów, Trembowla),
zaleszczycki — 8 gmin (Drohiczówka, Kasperowce, Koszyłowce, Sińków, Tłuste Wieś, Uhryńkowce, Uścieczko, Zaleszczyki),
zbaraski — 9 gmin (Czernichowce, Dobrowody, Kapuścińce, Koszlaki, Łubianki Wyższe, Maksymówka, Nowe Sioło, Skoryki, Załuże),
zborowski — 7 gmin (Bogdanówka, Hukałowce, Jezierna, Olejów, Pomorzany, Załoźce, Zborów),
złoczowski — 12 gmin (Białykamień, Folwarki, Gołogóry, Kołtów, Krasne, Ożydów, Płuhów, Podhorce, Skwarzawa, Remizowce, Sokołówka, Złoczów).

Końcowym etapem wprowadzenia w życie reformy ustroju samorządu terytorjalnego było uruchomienie gmin zbiorowych na obszarze województw południowych i zachodnich. Gminy te zaczęły funkcjonować w dniu 1.IV.1935 r. i równocześnie przestały faktycznie istnieć na terenie województw zachodnich obszary dworskie.

Co się tyczy ogólnej oceny ustawy samorządowej, zwłaszcza jeśli chodzi o kwestję, który z istniejących na ziemiach polskich typów samorządu terytorjalnego został przez tę ustawę przyjęty, to należy przyjść do wniosku, że ustawa samorządowa nie uznała za dobry ani dawnego typu pruskiego ani austrjackiego (o rosyjskim typie samorządu terytorjalnego nie można mówić, gdyż na terenie b. zaboru rosyjskiego samorząd właściwie nie istniał). Najbardziej odpowiednim okazał się system samorządu terytorjalnego, stworzony już po odzyskaniu niepodległości dla województw wschodnich i częściowo centralnych. System ten nie był jak system pruski narzędziem administracji państwowej zaborców, ani też nie powstał w ten sposób, jak samorząd b. Galicji, t. j. na tle walki ludności o autonomję.
Stworzony przez ustawę samorządową typ samorządu terytorjalnego oparty jest na przeświadczeniu o konieczności ściślejszego związania obywatela ze sprawami publicznemi w drodze przekazania ludności załatwiania za pośrednictwem swoich przedstawicieli szeregu spraw o znaczeniu lokalnem. W ten sposób zorganizowany samorząd nie jest pojęciem przeciwstawnem pojęciu Państwa, ani też nie jest państwem w państwie. Jest to tylko inny sposób wykonywania administracji państwowej.
Wypada również podkreślić, że ustawa samorządowa, aczkolwiek wydana o dwa lata wcześniej od Ustawy Konstytucyjnej z dnia 23 kwietnia 1935 r. jest zgodna z duchem nowej Konstytucji, a w szczególności z jej art. 72, który głosi, że administrację państwową sprawuje administracja rządowa i samorząd terytorjalny.

ZWIĄZEK REWIZYJNY SAMORZĄDU TERYTORJALNEGO.

Związek powstał na podstawie rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 24.X.1934 r. (Dz. U. R. P. Nr. 94, poz. 847) a statut Związku został nadany rozporządzeniem Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 24.IV.1935 r. (Dz. U. R. P. Nr. 34, poz. 844).
Związek jest osobą prawa publicznego i został zwolniony od wszelkich podatków bezpośrednich i opłat stemplowych w takim zakresie, w jakim od opłat tych wolne są związki samorządowe.
Zadaniem Związku jest wykonywanie kontroli nad finansową i gospodarczą działalnością związków samorządowych i międzykomunalnych oraz zakładów i przedsiębiorstw, nie wyłączając tej działalności w zakresie spraw administracji rządowej.
Minister Spraw Wewnętrznych może w porozumieniu z zainteresowanym Ministrem wyłączyć niektóre dziedziny administracji rządowej, sprawowanej przez związki samorządowe, z pod działania Związku.
Związek może zorganizować stałą poradnię dla udzielania porad techniczno-fachowych, dotyczących urządzeń, zakładów i przedsiębiorstw związków samorządowych oraz podejmowanych prac inwestycyjnych.
Związek może również prowadzić w powyższych dziedzinach akcję, zmierzającą do podniesienia wiedzy fachowej, w szczególności organizować kursy i podejmować akcję fachowo-wydawniczą.
Członkami Związku są z mocy prawa:
a) wojewódzkie związki samorządowe na obszarze województwa pomorskiego i poznańskiego,
b) powiatowe związki samorządowe,
c) miasta wydzielone z powiatowych związków samorządowych, z wyjątkiem m. st. Warszawy,
d) bank Gospodarstwa Krajowego.

Związek może przyjmować w poczet swych członków na podstawie zgłoszenia przystąpienia: a) związki samorządowe, które nie są członkami Związku z mocy prawa, nie wyłączając miasta stoł. Warszawy, b) związki międzykomunalne, c) zakłady i przedsiębiorstwa związków samorządowych, posiadające odrębną osobowość prawną, jak również instytucje, posiadające osobowość prawa publicznego, jeżeli opierają swe źródła finansowe conajmniej w 50% na środkach finansowych związków samorządowych albo korzystają w tej wysokości z ich poręki finansowej, spółki o kapitale zakładowym, na który składają się w przeważającej mierze fundusze związków samorządowych, albo których akcje są w większości w posiadaniu tych związków, d) banki komunalne, e) związek Powiatów Rzeczypospolitej Polskiej, f) Związek Miast Polskich.

Organami Związku są: rada, zarząd, prezes Związku, komisja rewizyjna. Do rady Związku wchodzą prócz członków zarządu z wyboru (i ew. kooptacji) również z głosem stanowczym osoby, powołane w liczbie najwyżej 5-ciu przez Ministra Spraw Wewnętrznych, 1 osoba przez Ministra Skarbu i 1 przez Bank Gospodarstwa Krajowego. Ministrowie: Komunikacji, Opieki Społecznej, Rolnictwa i Reform Rolnych, Przemysłu i Handlu oraz Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego mogą w miarę uznania powołać do rady Związku po 1 członku z głosem stanowczym.

Do rady Związku wchodzą również z głosem stanowczym 4 członkowie, wyznaczeni przez Związek Miast Polskich i 2 członkowie, wyznaczeni przez Związek Powiatów Rzeczypospolitej Polskiej, jeżeli dany Związek jest członkiem Związku Rewizyjnego.

W razie przystąpienia do Związku gminy m. st. Warszawy, do rady Związku wchodzi z głosem stanowczym członek, powołany przez radę miejską, a do czasu jej powołania — przez kolegjum tymczasowego zarządu miejskiego.

Prezesa Związku powołuje i odwołuje Prezes Rady Ministrów na wniosek Ministra Spraw Wewnętrznych.

Nadzór nad działalnością Związku Rewizyjnego sprawuje Minister Spraw Wewnętrznych, przyczem obsadzenie stanowisk kierowniczych i inspekcyjnych Związku wymaga w każdym poszczególnym wypadku zgody władzy nadzorczej.

Związek Rewizyjny rozpoczął swą działalność w połowie 1935 r. W roku 1935 członkami Związku byli tylko członkowie z mocy prawa, natomiast Związek nie posiada dotychczas członków, którzyby przystąpili do Związku na podstawie dobrowolnego zgłoszenia.

Siedzibą Związku Rewizyjnego jest m. st. Warszawa. Związek Rewizyjny mieści się przy ul. Moniuszki 1a.

ZWIĄZKI MIĘDZYKOMUNALNE.

Na podstawie rozporządzenia Prezydenta R. P. z dnia 22 marca 1928 r. o związkach międzykomunalnych (Dz. U. R. P. Nr. 39, poz. 386) związki samorządu terytorjalnego mogą się łączyć dla przeprowadzenia poszczególnych zadań wchodzących w zakres działania samorządu. Związki takie uzyskują samoistną osobowość prawną (art. 1), przyczem jeżeli zadania związku międzykomunalnego wchodzą w zakres administracji publicznej, może taki związek uzyskać charakter osoby prawa publicznego (art. 11). Osobowość prawno-publiczną nadaje związkom

międzykomunalnym Minister Spraw Wewnętrznych (zgodnie z art. 20 rozporządzenia Prezydenta R. P. z dnia 28 grudnia 1934 r. o unormowaniu właściwości władz i trybu postępowania w niektórych działach administracji państwowej (Dz. U. R. P. Nr. 110, poz. 976). Związek międzykomunalny rządzi się statutem, którego wzór został ogłoszony w rozporządzeniu Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 22 lipca 1924 r., (Dz. U. R. P. Nr. 60, poz. 469).

Projekt statutu związku międzykomunalnego oraz zmiany w statucie podlegają zatwierdzeniu władzy nadzorczej, która może odmówić zatwierdzenia. Statut związku międzykomunalnego winien być ogłoszony w Dzienniku Urzędowym danego województwa. W razie zaś gdyby związek obejmował terytorjum kilku województw lub też gdyby do związku wchodziła gmina m. st. Warszawy, to statut winien być ogłoszony w Monitorze Polskim. W Monitorze Polskim również winien być ogłoszony statut związku międzykomunalnego, posiadającego osobowość prawno-publiczną (art. 10).

Każdy związek międzykomunalny winien mieć conajmniej dwa organy ustrojowe:
a) radę związku, która jest organem stanowiącym i kontrolującym,
b) zarząd związku, który jest organem administracyjnym i wykonawczym.

Władzą nadzorczą w stosunku do związków międzykomunalnych jest władza, powołana do zatwierdzenia budżetów związków samorządowych, wchodzących w skład związku.
Dotychczas powstało na terenie Polski 21 związków międzykomunalnych, a mianowicie:

W o j. b i a ł o s t o c k i e m:

1. **Białostocki Związek Międzykomunalny dla założenia i utrzymania Wojewódzkiego Zakładu Psychjatrycznego.** Związek powstał w 1929 r. Do Związku wchodzą wszystkie powiatowe związki samorządowe na terenie województwa oraz gminy miejskie: Białystok, Grodno, Łomża i Suwałki.

W o j. k i e l e c k i e m:

2. **Związek Międzykomunalny dla założenia i prowadzenia Komunalnej Kasy Oszczędnościowej w Olkuszu.** Związek powstał w r. 1929. Do Związku wchodzą: powiatowy związek samorządowy w Olkuszu oraz gmina m. Olkusza.

W o j. k r a k o w s k i e m:

3. **Wojewódzki Związek Międzykomunalny Opieki Społecznej w Krakowie.** Związek powstał w r. 1929. Do Związku wchodzą wszystkie powiatowe związki samorządowe na terenie województwa oraz wszystkie gminy miejskie łącznie z Krakowem.

W o j. l u b e l s k i e m.

4. **Związek Międzykomunalny dla prowadzenia Komunalnej Kasy Oszczędności w Siedlcach.** Związek powstał w r. 1929. Do Związku wchodzą: powiatowy związek samorządowy w Siedlcach oraz gmina m. Siedlce.

5. **Związek Międzykomunalny dla budowy i utrzymania szpitala psychjatrycznego w Chełmie.** Związek powstał w r. 1929. Do Związku wchodzą niemal wszystkie powiatowe związki samorządowe na terenie województwa oraz gminy miejskie: Chełm, Lublin i Siedlce.

6. **Związek Specjalny terytorjalnych związków samorządowych powiatowych oraz miast wydzielonych dla utrzymania szpitala św. Jó-**

zeła w Lublinie (dla chorób skórnych i wenerycznych). Związek powstał w r. 1925. Do Związku wchodzą wszystkie powiatowe związki samorządowe na terenie województwa oraz miasta Lublin i Siedlce.

7. **Lubelski Wojewódzki Związek Międzykomunalny Opieki Społecznej.** Związek powstał w r. 1931. Do Związku wchodzą wszystkie powiatowe związki samorządowe oraz gminy miast wydzielonych.

W woj. łódzkiem:

8. **Międzykomunalny Związek Szpitalny w Kaliszu** — ma na celu rozbudowę i utrzymanie szpitali publicznych i zakładów leczniczych. Związek powstał w r. 1930. Do Związku wchodzą: powiatowy związek samorządowy w Kaliszu oraz gmina m. Kalisza.

W woj. nowogródzkiem:

9. **Międzykomunalny Związek Opiekuńczy województwa nowogródzkiego w Nowogródku** — ma na celu organizowanie i utrzymanie zakładów opiekuńczych. Związek powstał w r. 1930, w roku 1931 zaś uzyskał charakter korporacji prawa publicznego. Do Związku wchodzą wszystkie powiatowe związki samorządowe na terenie województwa.

10. **Międzykomunalny Związek dla prowadzenia szpitala w Baranowiczach.** Związek powstał w r. 1935. Do Związku wchodzą: powiatowy związek samorządowy w Baranowiczach oraz gm. m. Baranowicz.

W woj. poleskiem:

11. **Związek Meljoracyjny Powiatowych Związków Komunalnych Województwa Poleskiego w Brześciu n/B.** — ma na celu przeprowadzenie zadań, związanych z meljoracją szczegółową oraz regulacją rzek niezastrzeżonych do uregulowania przez Państwo. Związek powstał w r. 1929. Do Związku wchodzą powiatowe związki samorządowe: drohiczyński, koszyrski, kobryński, kosowski, łuniniecki, piński.

W woj. pomorskiem:

12. **Związek Elektryfikacyjny Chełmno — Świecie — Toruń w Chełmnie** ma na celu przetwarzanie, przesyłanie i rozdzielanie energji elektrycznej w powiatach należących do Związku. Związek powstał w r. 1919. Do Związku wchodzą: powiatowe związki samorządowe w Chełmnie, Świeciu i Toruniu.

13. **Związek Drogowy Nizin Nieszawskich** ma na celu utrzymanie dróg na terenie gmin wchodzących do Związku. Związek powstał w r. 1896. Do Związku wchodzą gminy Wielka Nieszawka, Nieszawa, Kozłów, Mała Nieszawka.

14. **Związek Współcelowy Podgórz — Piaski w Podgórzu** ma na celu utrzymanie szkół, opieki nad ubogimi oraz utrzymanie straży pożarnej. Związek powstał w 1902 r. Do Związku wchodzą: gmina wiejska Podgórz oraz gmina wiejska Piaski.

15. **Związek drogowy Grobie — Pieczenie.** Związek powstał w roku 1925. Do Związku wchodzą gminy: Grobie, Bruczka, Popioły, Pieczenie.

W woj. poznańskiem:

16. **Poznański Związek Elektryfikacyjny w Poznaniu** ma na celu zakup, przetworzenie i rozdzielanie energji elektrycznej. Związek powstał w r. 1929. Do Związku wchodzą powiatowe związki samorządowe: czarnkowski, poznański, szamotulski, grodziski, śmigielski, obornicki, kościański, śremski wągrowiecki, międzychodzki, środzki i wrzesiński.

W woj. tarnopolskiem:

17. **Wojewódzki Związek Międzykomunalny Opieki Społecznej w Tarnopolu.** Związek powstał w r. 1931. Do Związku wchodzą wszystkie powiatowe związki samorządowe na terenie województwa oraz gmina m. Tarnopola.

W woj. warszawskiem:

18. **Związek Szpitalny we Włocławku.** Związek powstał w r. 1922. Do Związku wchodzą: powiatowy związek samorządowy włocławski oraz gmina m. Włocławka.

19. **Związek Międzykomunalny budowy i utrzymania wojewódzkich zakładów psychjatrycznych** w województwie warszawskiem z siedzibą w Warszawie. Związek powstał w r. 1929. Do Związku wchodzą wszystkie powiatowe związki samorządowe na terenie województwa oraz gminy miejskie: Płock, Włocławek i Żyrardów.

20. **Warszawski Wojewódzki Związek Międzykomunalny Opieki Społecznej** z siedzibą w Warszawie. Związek powstał w r. 1930. Do Związku wchodzą wszystkie powiatowe związki samorządowe na terenie województwa.

W woj. wileńskiem:

21. **Związek Międzykomunalny dla budowy i prowadzenia wojewódzkich zakładów opieki społecznej** z siedzibą w Wilnie. Związek powstał w 1930 r. Do Związku wchodzą wszystkie powiatowe związki samorządowe na terenie województwa oraz gmina m. Wilna.

DOBROWOLNE ZRZESZENIA SAMORZĄDOWE.

A. Ogólne instytucje samorządowe

Związek Powiatów Rzeczypospolitej Polskiej, Warszawa, Marszałkowska 81a. Zadaniem Związku jest: zabiegać o zapewnienie powiatowemu samorządowi terytorjalnemu najodpowiedniejszych prawnych i faktycznych warunków istnienia i rozwoju; ustalać opinję samorządu powiatowego, zrzeszonego w Związku, w sprawach, które go dotyczą, i reprezentować tę opinję na zewnątrz; stwarzać pomoc wzajemną związków powiatowych w spełnianiu ich zadań.

Członkiem Związku może być każdy powiatowy związek samorządowy w Rzeczypospolitej Polskiej, który nadeśle w tej sprawie uchwałę rady powiatowej oraz opłaci składkę w wysokości, ustalanej corocznie przez zjazd główny.

Organami Związku są: zjazd główny, rada, zarząd, prezes Związku, zjazdy wojewódzkie.

Związek jest udziałowcem „Samorządowego Instytutu Wydawniczego" oraz członkiem spółdzielni „Zrzeszenie Spółdzielcze Gospodarczo - Inwestycyjne Samorządów Powiatowych".

Naczelnym organem prasowym Związku Powiatów jest tygodnik „Samorząd". Prócz niego wydaje kwartalnik „Samorząd Terytorjalny", poświęcony naukowemu omawianiu zagadnień samorządowych, teoretycznych i praktycznych.

Związek Miast Polskich, Warszawa, Al. Ujazdowskie 47, jest organizacją, reprezentującą ogół miast polskich.

Zadaniem Związku jest dążenie do gospodarczego i kulturalnego rozwoju samorządu miejskiego w Polsce. W wykonaniu tego zadania Związek zajmuje stanowisko we wszystkich sprawach, które dotyczą ustroju i gospodarki miast, stara się oddziaływać na bieg ustawodawstwa i wydawanie decyzyj, deleguje swych przedstawicieli do państwowych ciał opinjodawczych, organizuje konferencje. Pozatem Związek Miast kładzie nacisk na działalność instrukcyjną i w tym celu organizuje zjazdy

regjonalne, przeprowadza lustracje gospodarki miejskiej, organizuje komisje, udziela porad w najszerszym zakresie, przez utrzymywanie stosunków z zagranicą umożliwia miastom korzystanie z obcego doświadczenia, bierze udział w pracy nad kształceniem pracowników miejskich, opracowuje i wydaje podręczniki.

Członkiem Związku może zostać każde miasto w Polsce, które przedstawi uchwałę o przystąpieniu, powziętą przez organ uchwalający miasta i opłaci składkę. Wysokość tej składki zależna jest od liczby mieszkańców i wynosi 2 do 5 i pół gr. od mieszkańca.

Organami Związku są: ogólne zebranie (zjazd miast), rada naczelna, zarząd, prezes Związku i komisja rewizyjna.

Organem prasowym Związku jest dwutygodnik „Samorząd Miejski". Pozatem Związek Miast łącznie ze Związkiem Powiatów wydaje kwartalnik „Samorząd Terytorjalny".

Do Związku w dniu 20.XI.1935 r. należało na ogólną liczbę 603 miast w Polsce — 484. Miasta związkowe liczą zgórą 8.000.000 mieszkańców, a zatem ponad 90% ludności miejskiej w Polsce.

Związek Gmin Wiejskich Rzeczypospolitej Polskiej, Warszawa, ul. Żórawia 47. Zadaniem Związku jest dążenie do rozwoju gospodarczego i kulturalnego samorządu gmin wiejskich, tudzież udzielanie organom samorządu gmin wiejskich pomocy prawnej i fachowej w zakresie ich działalności.

Związek wydaje własny organ „Głos Gminy Wiejskiej".
W skład Związku wchodzą narazie gminy b. zaboru rosyjskiego.
Organami Związku są: wojewódzkie zjazdy delegatów rad gminnych, należących do Związku, rada naczelna Związku, składająca się po 1 — 2 członków z każdego województwa, zarząd Związku w składzie 7 osób i komisja rewizyjna w składzie 3 osób.

Zjednoczone Związki Powiatów Wojew. Poznańskiego i Pomorskiego (Bydgoszcz, Jagiellońska 10). Związek Powiatów Wojew. Poznańskiego połączył się z dniem 1.V.1932 r. ze Związkiem Powiatów Wojew. Pomorskiego pod nazwą Zjednoczone Związki Powiatów Województwa Poznańskiego i Pomorskiego.

Zadaniem Związku jest popieranie interesów powiatowych związków komunalnych, w szczególności omawianie na wspólnych zebraniach spraw, dotyczących samorządu ziemskiego, i przedkładanie właściwym władzom projektów ustaw z dziedziny administracji i ustawodawstwa komunalnego.

Organami związków są: rada, w skład której wchodzą wszyscy członkowie zarządów obydwóch Związków, i prezydjum, składające się z prezesów i wiceprezesów, oraz po jednym członku zarządu obydwóch Związków.

Przewodnictwo sprawuje kolejno jeden z prezesów Związku poznańskiego i pomorskiego przez okres jednego roku (budżetowego).

Związek Gmin Woj. Śląskiego (Katowice, Pocztowa 7.II). Związek ma za zadanie: pielęgnowanie dobrobytu swoich członków; podtrzymywanie i zastępowanie wspólnych interesów gmin i ich mieszkańców, w szczególności zapewnienie gminom woj. śląskiego należnego wpływu i stosownego uznania w dziedzinie ustawodawstwa i administracji Państwa i woj. śląskiego; udzielanie rad i popieranie gmin w sprawach

im wspólnych, w szczególności pośredniczenie pomiędzy członkami w znajomości komunalnych urządzeń administracyjnych.
Związek wydaje czasopismo p. n. „Orędownik Samorządu".
Organami Związku są: walne zebranie, zarząd, koła powiatowe, wydziały i stałe miejsca porady.

Koło Miast Wielkopolski (Bydgoszcz - Ratusz). Celem Koła jest strzeżenie i popieranie interesów miast, należących do Koła, przez regularne zwoływanie zebrań, zajmowanie stanowiska co do projektów wzgl. ustaw, które dotyczą interesów miejskich, roztoczenie troski o należyty rozwój samorządu miejskiego, dobrobyt miast i ich mieszkańców oraz prawidłowe sprawowanie samorządu gminnego.
Do Koła należy 80 miast na ogólną liczbę 99 miast woj. poznańskiego.
Koło Miast Pomorskich (Grudziądz - Magistrat). Celem Koła jest uzgadnianie stanowiska miast pomorskich co do projektów ustaw, udzielanie wytycznych dla działalności przedstawicieli miast pomorskich na terenie Związku Miast Polskich, omawianie terytorjalnych spraw, tyczących się miast.
Do Koła należą wszystkie miasta pomorskie w liczbie 33.
Koło Miast Województwa Białostockiego (Białystok, ul. Warszawska 21). Celem Koła jest wypełnianie odnośnie do miast woj. białostockiego zadań, określonych w statucie Związku Miast Polskich, w szczególności strzeżenie praw i interesów tychże miast, staranie się o należyty rozwój samorządu miejskiego, dobrobyt miast i ich mieszkańców, prawidłowe sprawowanie zarządu gminnego oraz koordynacja prac i zamierzeń, przekraczających siły poszczególnych miast.
Koło Miast obejmuje 45 miast woj. białostockiego.

B. Samorządowe instytucje gospodarcze.

Samorządowy Instytut Wydawniczy sp. z o. o. w Warszawie z kapitałem zakładowym 137.500 zł. Udziałowcami spółki są: Związek Powiatów Rzplitej, Zrzeszenie Gospodarcze Samorządów Terytorjalnych, Związek Miejskich i Powiatowych Kas Oszczędności w Warszawie i Polski Bank Komunalny Sp. Akc.

Zadaniem spółki jest podejmowanie wydawnictw książkowych, czasopism, roczników, kalendarzy, kalendarzyków i t. p., wykonywanie wszelkich druków i ksiąg oraz pomocy biurowych.
S. I. W. zaopatruje we wszystkie wydawnictwa oraz druki, księgi i pomoce biurowe starostwa, wydziały powiatowe, zarządy miejskie i zarządy gminne oraz wszystkie instytucje samorządowe. S. I. W. organizuje w porozumieniu ze Zw. K. K. O. wszechstronną propagandę oszczędnościową.
Jako przedsięwzięcie bardzo poważne dla życia i rozwoju gromady należy zanotować, że S. I. W. podjął stałe wydawnictwo „Przewodnik Gromadzki i Kalendarz Sołtysa" pod naczelną redakcją Dr. Maurycego Zdzisława Jaroszyńskiego.

Gospodarcze Zrzeszenie Samorządów Terytorjalnych z ogr. odpow. (Warszawa, ul. Dobra Nr. 28) ma za zadanie zaspakajanie potrzeb gospodarczych samorządów powiatowych.
W roku 1934 Zrzeszenie liczyło 102 członków, w czem 95 powiatów, Związek Powiatów R. P., Związek Międzykomunalny dla budowy i utrzymania szpitala psychjatrycznego w Chełmie Lub., 2 miasta: Gdynia i Siedlce, banki: Bank Gospodarstwa Krajowego, Polski Bank

Komunalny w Warszawie i Komunalny Bank Kredytowy w Poznaniu. Udział członkowski wynosił zł. 2.000 oraz 5-krotną odpowiedzialność.
Obecnie „Zrzeszenie" prowadzi:
Składnicę Sanitarną, zaopatrującą szpitale komunalne we wszelkie urządzenia, leki i środki opatrunkowe.
Fabrykę Waty Opatrunkowej „Valetudo" w Zapolu p/Grodziskiem Mazowieckim, gdzie po raz pierwszy w Polsce i Europie wyprodukowano watę hygroskopijną ze lnu (pakuł lnianych) zakupywanego bezpośrednio od producentów na terenie wileńszczyzny i nowogródczyzny. Wata lniana jest już dostarczana dla potrzeb wojska i szpitali, oraz weszła na rynek prywatny na początku roku 1933.
Kamieniołomy granitowe w Klesowie na Wołyniu dostarczają samorządom powiatowym i miejskim wszystkie materjały brukarskie do budowy dróg.
Dział Gospodarczy dostarcza maszyny do budowy dróg, środki lokomocji, materjały budowlane, węgiel i t. p.
Władze Zrzeszenia stanowią rada nadzorcza i zarząd.
C. **Związki Pracowników Samorządowych** — patrz Dział Społeczny.

PODSTAWY GOSPODARKI FINANSOWEJ.

Daniny Komunalne: Podatki samorządowe dzielą się na trzy grupy: 1) samoistne podatki samorządowe, które wymierzają i pobierają związki samorządowe we własnym zakresie, 2) udział w podatkach państwowych, 3) dodatki samorządowe do podatków państwowych.
Pod pojęcie danin samorządowych — poza podatkami — podpadają opłaty i dopłaty samorządowe. Opłaty pobierają związki samorządowe od poszczególnych swoich członków za świadczenia na ich rzecz, dopłaty mają charakter udziału zainteresowanych członków związku samorządowego w kosztach budowy i utrzymania zakładów i urządzeń samorządowych.

Najważniejsze pod względem wydajności daniny komunalne.

Gminy wiejskie. Podstawowem źródłem dochodowem dla tych gmin jest samoistny podatek wyrównawczy, unormowany ustawą z dnia 20.III.-1931 r. Wpływy z tego podatku stanowią od 40 do 50% wpływów podatkowych gmin wiejskich. Podatek ten jest pobierany na pokrycie deficytu gmin wiejskich, jaki powstanie po wyczerpaniu wszystkich innych źródeł dochodowych. Podatek ten opłacają płatnicy podatków bezpośrednich, t. j. gruntowego, przemysłowego i od nieruchomości.
Technika wymiaru tego podatku jest następująca: po ustaleniu ogólnej sumy deficytu ustala się globalną sumę podatku wyrównawczego, która nie może być większa od ilości hektarów gruntów, opodatkowanych w danej gminie, pomnożonej: w województwach centralnych — przez dwa złote, w województwach wschodnich — przez 1 zł. 50 gr. i w województwach zachodnich przez 25 gr. Określoną w ten sposób ogólną sumę podatku wyrównawczego rozkłada się pomiędzy płatników wymienionych podatków bezpośrednich w stosunku do kwot uiszczanych na poczet tych podatków.
Drugiem skolei pod względem wydajności źródłem dochodowem gmin wiejskich jest dodatek do państwowego podatku gruntowego. Podatek ten może być pobierany na terenie gmin wiejskich w wysokości 100%

podatku państwowego (bez 100-procentowej podwyżki z r. 1924), z czego gminy wiejskie pobierają 40%, z pozostałych 60% — powiatowe związki samorządu pobierają 50% w imieniu własnem, a 5% jako udział samorządu wojewódzkiego. Drugie 5% z udziału samorządu wojewódzkiego przypada Izbom Rolniczym (p. 28 art. 1, rozporządzenia Prezydenta Rzplitej z dnia 21.X.1932 r. (Dz. U. R. P. Nr. 94, poz. 817). Ponadto na podstawie art. 14 ustawy z dnia 15.VI.-1923 r. (Dz. U. R. P. Nr. 65, poz. 505), może być stosowana 50%-owa podwyżka tego dodatku tak, iż gminy wiejskie mogą łącznie pobierać 60%-owy dodatek do państwowego podatku gruntowego.

Powiatowy związek samorządowy może ponadto zrzec się przypadającej nań części z tytułu 50%-owej podwyżki tak, iż maksymalne obciążenie na rzecz gminy może wynosić 85%. Dodatek ten jest pobierany łącznie na rzecz powiatowego związku samorządowego i gminy wiejskiej. W powiatowych związkach samorządowych najważniejszem źródłem dochodowem są opłaty drogowe. Wpływy z tych opłat wynoszą około 40% ogólnej sumy dochodów podatkowych. Opłaty te obciążają właścicieli gruntów, budynków i przedsiębiorstw przemysłowych. Opłaty te, jako podatek celowy, nie mogą być większe niż ogólna suma wydatków drogowych. Ustawa drogowa z r. 1920 nie określa maksymalnych norm opłat drogowych. Normy te zostały ustalone w okólnikach Ministra Spraw Wewnętrznych i nie mogą one przekraczać:

100% zasadniczego podatku gruntowego,

15% ceny świadectw przemysłowych i kart rejestracyjnych,

50% państwowego podatku od nieruchomości wzgl. idealnego podatku od nieruchomości nowowybudowanych, które na podstawie ustawy z 1933 r. są zwolnione od podatku państwowego, nie są jednak zwolnione od opłat drogowych (art. 1).

Drugiem pod względem wydajności źródłem dochodowem powiatowych związków samorządwoych jest dodatek do podatku gruntowego (zasady wymiaru tego podatku omówiono przy gminach wiejskich). Wpływy z tego źródła wynoszą około 25% ogólnej sumy wpływów podatkowych. W miastach najbardziej wydajnem źródłem dochodowem jest dodatek do państwowego podatku przemysłowego. Dodatek ten wynosi 25% podatku od obrotu*) oraz 30% ceny świadectw przemysłowych i kart rejestracyjnych. Najważniejszemi skolei daninami dla miast są: udział w państwowym podatku dochodowym i dodatek do państwowego podatku od nieruchomości. Udział w państwowym podatku dochodowym wynosi 20% dla m. st. Warszawy, a 15% dla wszystkich innych miast. Dochody z tego tytułu wynoszą od 13 do 18% ogólnej sumy dochodów podatkowych. Dodatek do podatku od nieruchomości pobierają gminy miejskie na podstawie art. 6 ustawy o tymczasowem uregulowaniu finansów komunalnych. Wysokość tego dodatku nie została ustawowo ograniczona i stawka tego dodatku określana jest okólnikami przez Ministra Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z Ministrem Skarbu. Stawka ta wynosi obecnie 30% w miastach niewydzielonych z powiatowych związków samorządowych i 32,5% — w miastach wydzielonych. Miasta, które budują wodociągi i kanalizacje oraz miasta, które podejmuja inwestycje dla zatrudnienia bezrobotnych, mogą podwyższyć te stawki o dalsze 25%. Na przekroczenie tych stawek ponad 55% wzgl. 57,5% może zezwolić Minister Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z Ministrem Skarbu.

*) Dekretem Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 14.I.1931 r. (Dz. U. R. P. Nr. 3, poz. 15) 25-procentowy dodatek do podatku od obrotu został zastąpiony przez 17-procentowy udział w państwowym podatku od obrotu.

RODZAJE I WYDAJNOŚĆ DANIN SAMORZĄDOWYCH.
Gminy wiejskie.

Rodzaj daniny	Nazwa i stawka daniny, obowiązującej w województwach: środkowych | wschodnich | zachodnich | południow.	Podstawa prawna	Wydajność roczna w tys. zł.[1])
Podatki samoistne	Samoistny podatek kom. od gruntów państwowych.	ustęp 2 art. 2 ustawy o fin. kom. (Dz. Ust. Nr. 106/32 poz. 884)	516
	Podatek od kopalń	art. 5 ust. o fin. kom.	1.425
	Podatek od zbytku mieszkaniowego	ust. 4a art. 7 ust. o fin. kom.	40
	Podatek hotelowy	ustępy 4b i 5 art. 7 ust. o fin. kom.	76
	Podatek wyrównawczy	ust. z 20.III.31 r. (Dz. U. Nr. 27, poz. 172)	40.161
	Podatek od plakatów, szyldów i anonsów	art. 17 ust. o fin. kom.	330
	Podatek od publicznych zabaw, rozrywek i widowisk	art. 18 ust. o fin. kom.	184
	Podatek od wykonywania prawa polowania	art. 19 ust. o fin. kom.	brak danych
	Zasadniczy podatek wojskowy	rozp. R.M. z 24.VIII.1931 Dz. U. Nr. 89, poz. 697	1.159
Dodatki komunalne do podatków państwow.	40%-owy dodatek do państw. pod. gruntowego (bez podwyżki z r. 1924) nadto — za zezwoleniem wydz. pow. — 50%-owa podwyżka tego dod. — bez progresji.	art. art. 2 i 3 ust. o fin. kom. i art. 14 ustawy z 15.VI.23 r. (Dz. U. Nr. 65, poz. 505)	17.002

[1]) W/g preliminarzy budżetowych na r. 1934/35, sumy wpływów podatkowych podano łącznie z woj. śląskiem.

Rodzaj daniny	Nazwa i stawka daniny, obowiązującej w województwach (środkowych | wschodnich | zachodnich | południow.)	Podstawa prawna	Wydajność roczna w tys. zł.
Dodatki komunalne do podatków państwow.	40%-owy dodatek do państw. pod. od budynków do-dochodowych i zarobkowych.	art. art. 2 i 3 ust. o fin. kom. i rozp. Prez. R. P. z dn. 17.VI.24 r. (Dz. U. z r. 1934 Nr. 76, poz. 717)	366
	połowa sumy, przypadającej pow. zw. sam. na obszarze danej gminy tyt. dod. do państw. pod. przemysł.	znowel. art. 8 ust. o fin. kom.	4.483
	1/3 część sumy otrzymywanej przez pow. zw. sam. z dodatków do państwowych pod. od spożycia, zużycia względnie produkcji	znowel. art. 10 ust. o fin. kom.	2.348
	1/2 wpływów, otrzymywanych z dotyczących gmin przez pow. zw. sam. z tytułu dodatków do opłat od patentów na wyrób i sprzedaż trunków, napojów wódczanych i spirytusowych	ustęp 4 art. 11 ust. o fin. kom.	430
	1/2 wpływów, otrzymywanych z dotyczących gmin przez pow. zw. sam. z tytułu dodatków do opłat stemplowych od pism, stwierdzających przeniesienie własności rzeczy nieruchomych	znowel. art. 13 ust. o fin. kom.	1.658
Inne podatki	Podatek od zaprotestowanych weksli	art. 14 ust. o fin. kom.	60

Rodzaj daniny	Nazwa i stawka daniny, obowiązującej w województwach				Podstawa prawna	Wydajność roczna w tys. zł.
	środkowych	wschodnich	zachodnich	południow.		
Opłaty i dopłaty	Opłaty za korzystanie z gminnych zakładów i urządzeń				art. 27 ust. o fin. kom.	niewiadoma[1])
	Opłaty administracyjne				j. w.	3.732
	M y t a				art. 24 ust. drog. (Dz. Ust. Nr. 6/21 poz. 32)	niewiadoma[2])
	Specjalne opłaty za szczególne korzyści z dróg i nadmierne ich zużycie				art. 23 ust. drog.	j. w.
	Specjalne dopłaty na pokrycie kosztów założenia i utrzymania gminnych urządzeń i zakładów dobra publicznego.				art. 31 ust. o fin. kom.	538
	Opłaty, jako ekwiwalent świadczeń w naturze, specjalnie zaś świadczeń drogowych				art. 31 ust. drog.	niewiadoma
	Opłaty za badanie zwierząt rzeźnych i mięsa.				art. 19 rozp. Prez. R. P. o badaniu zwierz. i mięsa	j. w.[3])

[1]) W r. 1933/34 opłaty te preliminowane były w sumie 3.568.700 zł.
[2]) Uchylone dekretem z 3.XII.1935 (Dz. U. R. P. Nr. 88, poz. 544).
[3]) Suma tych opłat mieści się zapewne w opłatach administracyjnych.

Gminy miejskie.

Rodzaj daniny	Nazwa i stawka daniny, obowiązującej w miastach. niewydzielonych z pow. zw. samorz.	wydzielonych z pow. zw. samorz.	Podstawa prawna	Wydajność roczna w tys. zł.
Podatki samoistne	Samoistny pod. od gruntów, wolnych od pod. państw.		ust. 2 art. 4 ust. o fin. kom.	23[1])
	Samoistny podatek od budynków		ust. 4 art. 6 ust. o fin. kom.	niewiadoma[2])
	Podatek od kopalń		art. 5 ust. o fin. kom.	801[3])
	Podatek od zbytku mieszkaniowego		ust. 4a art. 7 ust. o fin. kom.	594
	Podatek hotelowy		ust. 4b i 5 art. 7 ust. o fin. kom.	733
	Podatek od plakatów, szyldów i anonsów		art. 17 ust. o fin. kom.	1.698
	Podatek od publicznych zabaw, rozrywek i widowisk		art. 18 ust. o fin. kom.	6.326
	Podatek od wykonywania prawa polowania		art. 19 ust. o fin. kom.	brak danych
	Podatek od psów		art. 20 ust. o fin. kom.	992
	Podatek inwestycyjny		art. 21 ust. o fin. kom.	736
	Ew. inne samoistne podatki nieokreślone wyraźnie w ust. o fin. kom.		art. 20 ust. o fin. kom.	3.372
	Zasadniczy podatek wojskowy		rozp. R. M. z dn. 24.VIII. 31. (Dz.U. Nr. 89, p. 697)	1.118
Udział w pod. państw.	Udział w państwowym podatku dochodowym		znowelizowany art. 9 ust. 1 fin. kom.	25.017
	Udział w podatku od lokali		ust. z 2.VIII.1926 r. (Dz U. z r. 1934 Nr. 76, poz. 718).	17.989[4])

[1]) Aktualny tylko w wojew. środk. i wschodnich.
[2]) Pod. od budynków może być pobierany także jako dod. do pod. od nieruchomości i naogół w tej tylko formie jest pobierany.
[3]) Wespół z pow. zw. kom. w miastach niewydzielonych.
[4]) Wymiar i pobór tego podatku przyjęły władze skarbowe na podstawie ust. z 18.III.33 r. (Dz. U. Nr. 22, poz. 168).

Rodzaj daniny	Nazwa i stawka daniny, obowiązującej w miastach.		Podstawa prawna	Wydajność roczna w tys. zł.
	niewydzielonych z pow. zw. samorz.	wydzielonych z pow. zw. samorz.		
Dodatki komunalne do podatków państwowych	Na przekroczenie tych stawek może zezwolić Min. Spr. Wewn. w poroz. z Min. Skarbu.	Na przekroczenie tych stawek może zezwolić Min. Spr. Wewn. w poroz. z Min. Skarbu.		
	25%-owy dodatek do państw. podatku od obrotu i 30%-owy dodatek do cen świadectw przemysł. i kart rejestracyjnych.		art. 8 i art. 22 — 24 ust. o fin. kom.	36.350
	Miasta niewydzielone w woj. zachodnich zabierają te dodatki w całości dla siebie, w innych województwach 10% tych dodatków, należnych samorządowi wojew., zabierają pow. zw. kom. (wzgl. w woj. połudn. T. W. S. w likwidacji).	Poza województwami południowemi, gdzie T. W. S. w likwid. zabiera 10% tych dodatków, miasta wydzielone w innych woj. pobierają te dodatki w całości dla siebie.		
	Dodatek do państwowego podatku od placów niezabudowanych		znowel. ust. 5 art. 6 ust. o fin. kom.	1.029
	Dodatek do państwowego podatku dochodowego w województwach zachodnich		art. 9 ust. o fin. kom. i art. 24 ust. o pod. dochod.	12.097

Rodzaj daniny	Nazwa i stawka daniny. obowiązującej w miastach.		Podstawa prawna	Wydajność roczna w tys. zł.
	niewydzielonych z pow. zw. samorz.	wydzielonych z pow. zw. samorz.		
Dodatki komunalne do podatków państwowych.	a) w wojew. środkow., wschodnich i południow. 70%-owy dod. do państwowego pod. grunt. (bez podw. z r. 1924) + 50%-owa podwyżka tegoż dod. — bez progresji	a) w wojew. środkow., wschodn. i zachodn. 100%-owy dodatek jak obok (w tem 5% za sam. woj.) + 50%-owa podwyżka tegoż dodatku	ustępy 1, 5 i 7 art. 4 oraz — 24 ust. o fin. kom. i art. 14 ust. z 15.VI.23. (Dz. U. Nr. 65, poz. 505)	1.091[1])
	b) w wojew. zachodnich Jak wyżej + 5%-owy udział samorządu wojew. (przed wprowadzeniem jego w życie) wraz z 50%-ową podw. tegoż udziału (bez progresji).	b) w woj. południow. 90%-owy dod. jak wyżej + 50% podw. tegoż dodatku.		
	30% państw. pod. od nieruchomości a w miastach, budujących kanalizacje i wodociągi oraz w miastach podejmujących inwestycje dla zatrudnienia bezrobotnych — 55%.	32½% państw. pod. od nieruchom., a w miastach, budujących kanaliz. i wodoc. oraz podejmujących inwestycje dla zatr. bezrobotnych — 57½%.	ustęp 4 art. 6 i art. 22 — art. 24 ust. o fin. kom.	30.170[2])

[1]) Może być pobrany również jako podatek samoistny; miasta jednakże samoistnego pod. od gruntów (poza wolnemi od pod. państw.) nie wprowadzają. W miastach niewydzielonych woj. zach. oraz w miastach wydziel. woj. środk., wsch. i zach. drugie 5 proc. za sam. woj. zabierają izby rolnicze (p. 28 art. 1 rozp. Prez. R. P. z 27.X.1932 r. Dz. U. Nr, 94, poz. 817).

[2]) Podatek ten może być pobrany także jako samoistny podatek miejski. Stawka dodatku w ustawie nie jest określona, została ona ustalona w okólniku M. S. Wewn. w porozumieniu z Min. Skarbu.

Rodzaj daniny	Nazwa i stawka daniny, obowiązującej w miastach. niewydzielonych z pow. zw. samorz.	wydzielonych z pow. zw. samorz.	Podstawa prawna	Wydajność roczna w tys. zł.
Dodatki komunalne do podatków państwowych	Dodatek do państw. pod. od spożycia, zużycia wzgl. produkcji.		znow. art. 10 ust. o fin. kom.	9.661
	Dodatek do państw. opłat od patentów na wyrób, sprzedaż trunków, napojów wódczanych i spirytusowych.		znoweliz. art. 11 ust. o fin. kom.	1.621
	Dodatek do państw. pod. od energji elektr.		art. 1 ust. z dn. 17.XII.31. (Dz. U. z r. 1934 Nr. 76, poz. 720)	706[1])
	Dodatek do państw. opłat stemplowych od pism stwierdz. przeniesienie własności rzeczy nieruchomych.		znowel. art. 13 ust. o fin. kom.	3.712
	Dodatek do państw. opłat stemplowych od aktów notarjalnych o stawkach niestałych		znowel. art. 15 ust. o fin. kom.	332
Inne podatki	Podatek od zaprotestowanych weksli		art. 14 ust. o fin. kom.	1.225
Opłaty i dopłaty	Opłaty za korzystanie z miejskich zakładów i urządzeń dobra publicznego		art. 27 ust. o fin. kom.	niewiadoma[2])
	Opłaty administracyjne		j. w.	6.229
	Opłaty mytnicze i kopytkowe		art. 24 ust. drog.	niewiadoma[3])

[1]) Przysługuje tylko miastom ponad 25.000 mieszk. i nie obowiązuje w woj. wschodnich, nadto w tarnopolskiem, stanisławowskiem i częściowo pomorskiem.
[2]) W r. 1933/34 opłaty te preliminowane były w sumie zł. 21.825.200.—.
[3]) Uchylone dekretem z dn. 3.XII.1935 r. (Dz. U. R. P. Nr. 88, poz. 544).

Rodzaj daniny	Nazwa i stawka daniny, obowiązującej w miastach. niewydzielonych z pow. zw. samorz.	wydzielonych z pow. zw. samorz.	Podstawa prawna	Wydajność roczna w tys. zł.
Opłaty i dopłaty	Specjalne opłaty za szczególne korzyści z dróg i nadmierne ich zużycie		art. 23 ust. drog.	niewiadoma
	Ekwiwalent pieniężny zamiast świadczeń w naturze w pierwszym rzędzie za świadczenia drogowe w naturze		art. 31 ustawy drogowej	j. w.
	Opłaty targowe		art. 30 ust. o fin. kom.	j. w
	Specjalne dopłaty na pokrycie kosztów założenia i utrzymania miejskich urządzeń i zakładów dobra publicznego		art. 31 ust. o fin. kom.	1.945
	Opłaty za badanie zwierząt rzeźnych i mięsa		rozp. Prez. R. P. z 22.III. 1928 r. o bad. zw. rzeźn. i mięsa	niewiadoma

Powiatowe Związki Samorządowe.

Rodzaj daniny	Nazwa i stawka daniny, obowiązującej na obszarze województw środkowych i wschodnich	zachodnich	południowych	Podstawa prawna	Wydajność roczna w tys. zł.
Podatki samoistne	Samoistny pod. od gruntów państw. na obsz. gm. wiejsk.	—	—	ustęp 2 art. 2 ust. o fin. kom.	814

Rodzaj daniny	Nazwa i stawka daniny, obowiązującej na obszarze województw			Podstawa prawna	Wydajność roczna w tys. zł.
	środkowych i wschodnich	zachodnich	południowych		
Podatki samoistne	Podatek od kopalń			art. 5 ust. o fin. kom.	695[1])
	Podatek od psów			art. 20 ust. o fin. kom.	438
	Inne samoistne podatki, nieokreślone wyraźnie w ustawie			art. 20 ust. o fin. kom.	469
	Podatek inwestycyjny			art. 21 ust. o fin. kom.	76
	Opłaty drogowe			art. 19 ust. drog.	36.620
Udział w pod. państw.	15%-owy udział w państw. pod. dochodowym, przypisanym w gminach wiejskich			znoweliz. art. 9 ust. o fin. kom.	4.051
Dod. kom. do pod. państw.	50%-owy dodatek do państw. pod. grunt. w gm. wiejskich (bez podwyżki z r. 1924) + 50%-owa podwyżka tego dodatku (bez progresji).			art. art. 2 i 3, ust. 7 art. 4, art. art. 22 — 24 ust. o fin. kom., art. 14 ustawy z 15.VI.1923 r. (Dz. U. Nr. 65, poz. 505)	21.339[2])
	20%-owy udział w miejskich pod. grunt. na obsz. miast niewydzielonych				
	5%-owy udział samorządów wojew. (do czasu wprow. go w życie) w pod. grunt. na obszarze gmin wiejskich i miast niewydziel.	5%-owy udział — jak obok — w obrębie gmin wiejskich.			

[1]) Wespół z gminami wiejskiemi i miejsk. niewydzielon.
[2]) Drugie 5 proc. udziału samorządu wojew. zabierają (od 1.IV.1933) izby rolnicze (p. 28 art. 1 rozp. Prez. R. P. z dn. 21.X.1932 Dz. U. Nr. 94, poz. 817).

Rodzaj daniny	Nazwa i stawka daniny, obowiązującej na obszarze województw			Podstawa prawna	Wydajność roczna w tys. zł.
	środkowych i wschodnich	zachodnich	południowych		
Dodatki komunalne do podatków państwowych.	1/2 wpływów z dod. do państw. opłat od patentów na wyrób sprzedaż trunków, przetworów wódczanych i spirytusowych, pobranych w gminach wiejskich			znowel. art. 10 ust. o fin. kom.	306
	Połowa wpływów z komunalnego dodatku do państw. opłat stempl. od pism, stwierdzających przejście własności rzeczy nieruchomych.			znowel. art. 13 ust. o fin. kom.	2.325
Opłaty i dopłaty	Opłaty za korzystanie z zakł. i urządzeń dobra publicznego			art. 27 ust. o fin. kom.	niewiadoma[1])
	Opłaty administracyjne			art. 27 ust. o fin. kom.	879
	Specjalne opłaty za szczególne korzyści i nadmierne zużycie dróg.			art. 23 ustawy drogowej	niewiadoma
	Opłaty mytnicze			art. 24 ustawy drogowej	j. w.[2])
	Specjalne dopłaty na pokrycie kosztów założenia i utrzymania pow. zakładów i urządzeń dobra publicznego			art. 31 i 32 ust. o fin. kom.	2.290
	Opłaty za badanie zwierząt rzeźnych i mięsa.			art. 19 rozp. Prez. R. P. o bad. zw. rzeźn. i mięsa	niewiadoma

[1]) W r. 1933/34 opłaty te były prelim. w sumie 2.450.600 zł.
[2]) Uchylone dekretem z dn. 3.XII.1935 r. (Dz. U. R. P. Nr. 88, poz. 544).

Rodzaj daniny	Nazwa i stawka daniny, obowiązującej na obszarze województw			Podstawa prawna	Wydajność roczna w tys. zł.
	środkowych i wschodnich	zachodnich	południowych		
Dodatki komunalne do podatków państwowych	50%-owy dod. do państw. pod. od budynków dochod. i zarobkowych na obszarze gmin wiejskich.			art. art. 2, 3, 22 — 24 ust. o fin. kom., rozp. Prez. R. P. z 17.VI.24 r. o pod. od nieruch.	573
	10%-owy udział sam. woj. w pod. bud. (od nieruch.) w gm. wiejsk. i miastach niewydziel.	10%-owy udział — jak obok — w obrębie gmin wiejsk.	—		
	45% wpływów z dod. do państwowego pod. przemysłowego, pobranego w gminach wiejskich			art. art. 8, 22 — 24 ust. o fin. kom.	4.851
	10%-owy udział sam. woj. w dod. do pod. przemysł. w gminach wiejskich i miastach niewydzielonych.	10%-owy udział — jak obok — w gm. wiejskich.	—		
	—	dodatek do państwowego podatku dochod. w gminach wiejskich.	—	art. 9 ust. o fin. kom. i art. 24 ust. o pod. doch.	3.771
	2/3 wpływów z dodatków do państw. pod. od spożycia, zużycia wzgl. produkcji.			znowel. art. 11 ust. o fin. kom.	3.948

Inne dochody. Przedstawione w powyższej tabeli dochody związków samorządowych należą do kategorji dochodów publiczno-prawnych. Poza temi dochodami związki samorządowe posiadają jeszcze inne źródła dochodu o charakterze prywatno-prawnym. Do tej kategorji dochodów zaliczają się dochody z majątku komunalnego oraz dochody z przedsiębiorstw. Dochody te wynoszą łącznie przeciętnie około 20% ogólnej sumy dochodów zwyczajnych (w gminach wiejskich 10%, w miastach — 30% i w powiatowych związkach samorządowych — 2,5%).

Kształtowanie się budżetów samorządowych. W ostatnich latach wskutek długotrwałej depresji gospodarczej budżety związków samorządowych gwałtownie malały i osiągnęły w r. 1934/35 kwotę 638 miljonów złotych, z czego na wydatki zwyczajne przypadało 549 miljonów zł., a na wydatki nadzwyczajne 89 miljonów złotych. Jak wielkiej redukcji wydatków dokonano w gospodarce związków samorządowych w ciągu kilku ostatnich lat wskazuje porównanie preliminowanych na r. 1934/5 wydatków związków samorządowych z wydatkami tychże związków w r. 1930/31, kiedy ogólna suma tylko wydatków zwyczajnych wynosiła około 800 miljonów złotych, zaś wydatki nadzwyczajne sięgały kwoty 300 miljonów zł.

Z łącznej sumy wydatków zwyczajnych w kwocie 549 milj. zł. przypadało w r. 1934/35 na samorząd miejski ponad 320 miljonów zł., t. j. ponad 60%, zaś na samorząd ziemski — około 40% (w połowie na powiatowe związki samorządowe, a w połowie na gminy wiejskie). Łączna suma wydatków związków samorządowych na r. 1935/36 została zaprelimin-owana mniej więcej w tej samej wysokości, co i w r. 1934/35, a mianowicie wydatki zwyczajne wynoszą 513 milj. zł., a wydatki nadzwyczajne 112 milj. zł. Nie brałiśmy jednak do powyższego porównania cyfr z tego okresu, ponieważ brak jest w chwili obecnej szczegółowych zestawień budżetów samorządowych.

Zmniejszenie danin komunalnych. Przedstawione powyżej uprawnienia podatkowe związków samorządowych ulegną zmianie w r. 1936 z uwagi na postanowienia dekretu Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 3.XII.-1935 roku o obniżeniu obciążenia daninami komunalnemi i o innych zmianach w finansach komunalnych (Dz. U. R. P. Nr. 88, poz. 544). Dekret ten — w związku z prowadzoną przez Rząd akcją opanowania kryzysu gospodarczego — znosi wzgl. ogranicza niektóre uprawnienia związków samorządowych do poboru danin komunalnych, a zwłaszcza obciążających ludność rolniczą.

W szczególności dekret znosi:

1) prawo do poboru opłat mytniczych, mostowych, t. zw. kopytkowych, rogatkowych oraz postojowych z wyjątkiem pobieranych na targowiskach urządzonych,

2) prawo podwyższenia na rzecz gmin wiejskich podatku wyrównawczego o 25 gr. na 1 ha na wykończenie rozpoczętych inwestycyj,

3) prawo wprowadzania zgóry opłat pieniężnych zamiast świadczeń w naturze (podwody, stójki),

4) udział samorządu wojewódzkiego w dodatkach do podatku gruntowego.

Dekret wprowadza do finansów komunalnych następujące inowacje:

1) przyznaje izbom rolniczym udział w dodatkach komunalnych do podatku gruntowego w wysokości 6% ogólnej kwoty państwowego podatku gruntowego w rozumieniu art. 14 ustęp 1 ustawy z dnia 15 czerwca 1923 r. (Dz. U. R. P. Nr. 63, poz. 505) wzamian dotychczasowej poło-

wy w udziale samorządu wojewódzkiego w obciążeniu gruntów dodatkami komunalnemi;
2) zmienia rozdział wpływów z dodatku komunalnego do państwowych podatków od spożycia, zużycia względnie produkcji a mianowicie zwiększa udział komunalnego funduszu pożyczkowo-zapomogowego z 20% na 35% (z przeznaczeniem podwyżki 15 procent na zapomogi dla związków samorządowych), oraz udział powiatowych związków o 10%, zmniejszając natomiast udział miast z 50% na 25%;
3) przekazuje komunalnemu funduszowi pożyczkowo-zapomogowemu wpływy ze specjalnego podatku od wynagrodzeń, wypłacanych przez związki samorządowe w czasie do dnia 31 marca 1936 r., z przeznaczeniem na zapomogi dla związków samorządowych, które nie będą mogły utrzymać równowagi budżetowej w związku z wprowadzeniem w życie przepisów dekretu;
4) wzmacnia uprawnienia władzy nadzorczej przez wprowadzenie przepisu o zatwierdzanie uchwał związków samorządowych i o możności żądania przez władzę nadzorczą zmian wysokości opłat, pobieranych za używanie urządzeń, zakładów i przedsiębiorstw komunalnych.
Poza wprowadzeniem definitywnych zmian do przepisów, dotyczących finansów komunalnych, dekret upoważnił Ministra Skarbu w porozumieniu z Ministrem Spraw Wewnętrznych:
1) do obniżenia do połowy dodatków komunalnych do podatku gruntowego,
2) do zmiany rozdziału wymienionych dodatków pomiędzy poszczególne rodzaje związków samorządowych,
3) do podwyższenia udziału związków samorządowych w państwowym podatku dochodowym i ustalenia sposobu przelewu i zasady rozdziału sumy, uzyskanej z tej podwyżki.
Poza obniżeniem danin komunalnych, wypływającem z dekretu z dn. 3.XII.-1935 r. ulegną ograniczeniu dochody miast, a mianowicie: z podatku od lokali i z dodatku komunalnego do państwowego podatku od nieruchomości, a to na skutek postanowień dekretów Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 14.XI.-1935 r., w sprawie obniżenia komornego oraz zmiany ustawy o chronie lokatorów (Dz. U. R. P. Nr. 82, poz. 504) i o podatku od lokali (Dz. U. R. P. Nr. 82, poz. 505)
Prawo budżetowe Związków Samorządowych. Sprawa układania budżetów przez związki samorządowe została jednolicie uregulowana na obszarze całego Państwa dopiero z chwilą wydania rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 17.VI.1924 r. o obowiązku i sposobie pokrywania wydatków przez związki komunalne (Dz. U. R. P. Nr. 51, poz. 522).
Na podstawie delegacji, zawartej z tem rozporządzeniu, wydana została w r. 1926 szczegółowa instrukcja budżetowa dla związków samorządowych, która — po zmianach, dokonanych w latach następnych — jednolicie ujęta została w rozporządzeniu Ministra Spr. Wewn. z dnia 6.XII. 1932 r. (Dz. U. R. P. z 1933 r. Nr. 11, poz. 71).
Rozporządzenie to ustala zasadę, że *gospodarka związku samorządowego może być prowadzona wyłącznie na podstawie budżetu*, który stanowi plan gospodarczy na dany okres obrachunkowy. Okres obrachunkowy (rok budżetowy) związków samorządowych pokrywa się z okresem obrachunkowym Państwa t. j. trwa od 1.IV. każdego roku do 31.III. roku następnego.
Budżet związku samorządowego składa się z budżetu administracyjnego oraz budżetów szpitali, zakładów opiekuńczych, teatrów i przedsię-

biorstw komunalnych. Budżety szpitali, zakładów opiekuńczych, teatrów i przedsiębiorstw wyłączone z budżetu administracyjnego wchodzą do budżetu administracyjnego tylko w sumach „netto", to znaczy w formie nadwyżki lub dopłaty.

Budżet związku samorządowego musi być zrównoważony, t. j. przewidywać całkowite pokrycie zaprojektowanych wydatków.

W budżecie administracyjnym wydatki i dochody dzielą się na zwyczajne i nadzwyczajne.

Wydatki zwyczajne nie mogą być pokrywane z dochodów nadzwyczajnych.

Dalej rozporządzenie ustala układ budżetu administracyjnego.

Według przepisów tego rozporządzenia budżet administracyjny każdego związku samorządowego powinien zawierać następujące działy i w następującej kolejności:

w wydatkach (zarówno zwyczajnych, jak i nadzwyczajnych):

I. zarząd ogólny, II. majątek komunalny, III. przedsiębiorstwa komunalne, IV. spłata długów, V. drogi i place publiczne, VI. oświata, VII. kultura i sztuka, VIII. zdrowie publiczne, IX. opieka społeczna, X. popieranie rolnictwa, XI. popieranie przemysłu i handlu, XII. bezpieczeństwo publiczne, XIII. różne.

Ponadto budżety gmin miejskich powinny zawierać oprócz działów wyżej wymienionych dział: „Va — pomiary i plany rozbudowy miasta", a budżety gmin miejskich w województwach zachodnich oraz budżety wszystkich powiatowych związków samorządowych zawierają ponadto osobny dział „XIIa — świadczenia na rzecz innych związków samorządowych".

Wreszcie wszystkie związki samorządowe w wydatkach nadzwyczajnych winny zamieszczać dział „XIV — Pokrycie niedoboru budżetowego z poprzedniego okresu obrachunkowego".

W dziale dochodów przewidziane są następujące działy:

w dochodach zwyczajnych:

I. majątek komunalny, II. przedsiębiorstwa komunalne, III. subwencje i dotacje, IV. zwroty, V. opłaty administracyjne, VI. opłaty za korzystanie z urządzeń i zakładów dobra publicznego, VII. dopłaty, VIII. udział w podatkach państwowych, IX. dodatki do podatków państwowych, X. podatki samoistne, XI. różne.

W dochodach nadzwyczajnych:

I. ze sprzedaży i likwidacji majątku i przedsiębiorstw, II. subwencje i dotacje, III. zwroty, IV. pożyczki, V. dopłaty, VI. podatki inwestycyjne, VII. różne, VIII. nadwyżka budżetowa z ubiegłego okresu budżetowego.

Następnie omawiane rozporządzenie zawiera szczegółowe wskazówki co do sposobu układania, uchwalania i zatwierdzania budżetów jak również i co do sposobu ich wykonywania (patrz tabela str. 278).

Co się tyczy terminów do uchwalania i przedstawiania władzy nadzorczej do zatwierdzania preliminarzy budżetowych, to:

1) gminy wiejskie i wojewódzkie związki komunalne: pomorski i poznański winny uchwalić preliminarze budżetowe na trzy miesiące przed rozpoczęciem następnego roku obrachunkowego;

2) gminy miejskie — na dwa miesiące przed rozpoczęciem następnego okresu obrachunkowego i

3) powiatowe związki samorządowe — na miesiąc przed rozpoczęciem następnego okresu obrachunkowego.

Władza nadzorcza, która otrzymała do zatwierdzenia preliminarz budżetowy związku samorządowego, winna wydać decyzję w ciągu 60 dni od daty otrzymania preliminarza. W zasadzie władza nadzorcza nie jest powołana do stanowienia w sprawach budżetu związków samorządowych. O ile więc władza nadzorcza zatwierdza preliminarz budżetowy z zastrzeżeniem dokonania w tym budżecie pewnych zmian, to takie zatwierdzenie należy uważać za odmowę zatwierdzenia tegoż preliminarza w całości lub w części, połączoną z równoczesną zgodą na zatwierdzenie preliminarza, do którego zostaną wprowadzone zastrzeżone zmiany.

Wpływ obywateli na układ budżetu. Wkońcu należy zwrócić uwagę na przepis § 2 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 17.VI.1924 r., który postanawia, że ułożony przez zarząd związku samorządowego preliminarz budżetowy przed wniesieniem pod obrady organu uchwalającego *winien być wyłożony na przeciąg jednego tygodnia celem przeglądania i wnoszenia zarzutów i spostrzeżeń przez poszczególnych obywateli*, których o tem zawiadomić należy publicznem ogłoszeniem. *Dzięki temu postanowieniu każdy obywatel może mieć bezpośredni wpływ na układ budżetu związku samorządowego, którego jest członkiem.*

Rachunkowość i kasowość w związkach samorządowych. Sposób prowadzenia rachunkowości i kasowości związków samorządowych reguluje rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych, wydane w porozumieniu z Ministrem Skarbu z dn. 6.XII.1932 r. o kasowości i rachunkowości związków samorządowych (Dz. U. R. P. z r. 1933, Nr. 11, poz. 72). Rozporządzenie to reguluje szczegółowo sposób przyjmowania przez związki samorządowe wszelkich wpłat i uskuteczniania wypłat, wypełniania asygnat, przyjmowania depozytów, prowadzenia księgi kasowej i rejestru dowodów kasowych i t. p.

W ciągu miesiąca po upływie okresu obrachunkowego winny być uzgodnione salda rachunków, oraz zamknięte wszystkie rachunki zarówno budżetowe, jak i pozabudżetowe i na podstawie tych zamknięć rachunków sporządza się roczne zamknięcie budżetowe, które składa się:

1) ze sprawozdania rachunkowego z wykonania budżetu administracyjnego wraz ze sprawozdaniami rachunkowemi z wykonania budżetu każdego zakładu i przedsiębiorstwa, wydzielonego z budżetu administracyjnego,
2) z rachunku zamknięcia sum pozabudżetowych,
3) ze sprawozdań rachunkowych wszystkich fundacyj, zarządzanych przez dany związek samorządowy.

O przyjęciu sprawozdania rocznego i uznaniu go za rzetelne względnie o odmowie przyjęcia i zatwierdzenia organ stanowiący związku samorządowego winien powziąć odpowiednią uchwałę.

Przyjęte sprawozdanie roczne winien przedstawić zarząd związku samorządowego do wiadomości władzy nadzorczej.

KREDYT I ODDŁUŻENIE.

Przepisy prawne o zaciąganiu pożyczek.

Przepisy, regulujące sprawę zaciągania pożyczek przez związki samorządowe, zawarte są:
w ustawie o tymczasowem uregulowaniu finansów komunalnych, samorządowych ustawach ustrojowych łącznie z ustawą o częściowej zmianie ustroju samorządu terytorjalnego oraz

Poniższa tabela przedstawia wydat
w/g preliminarzy budże

Rodzaje wydatków i dochodów	Ogółem	Gminy wiejskie	Miasta niewydzielone	Miasta wydzielone	Powiatowe związki samorządowe	Wojewódzkie związki komunalne
I. Wydatki (w tysiącach złotych).						
Wydatki ogółem	**624 875**	**99.730**	**70 841**	**327.242**	**115.200**	**11.862**
Wydatki zwyczajne	**513.160**	**93.661**	**63.527**	**248.712**	**96.547**	**10.713**
Zarząd ogólny	125.572	39.334	17.033	52.108	16.132	965
w tem: a) wydatki osobowe	102.680	30.360	14.249	46.257	11.035	779
„ b) wydatki rzeczowe	22.892	8.974	2.784	5,821	5.097	186
Majątek komunalny	9.598	629	1.940	6.414	578	37
Przedsiębiorstwa komunalne	2.735	198	244	2 234	38	21
Spłata długów	78.442	4,798	9.978	50.621	10.895	2.150
w tem: a) spłata rat amortyzacyjnych	29.892	3 563	4.429	16.227	5,136	537
„ b) spłata procentów	48.550	1 235	5.549	34.394	5.759	1.613
Drogi i place publiczne	67.614	3.942	3.397	15.935	40.966	3.374
Pomiary i plany rozbudowy	3 436	23	420	2.863	130	—
Oświata	59.9/3	24.151	8.860	25.617	1 290	55
Kultura i sztuka	7.102	230	169	6.259	216	228
Zdrowie publiczne	49.234	6.765	5.287	28.818	7.709	655
Opieka społeczna	43 311	5.792	5 705	25.793	3 289	2.732
Popieranie rolnictwa	10.188	1.408	381	366	7.741	292
Popieranie przemysłu i handlu	4.249	50	461	3.311	411	16
Bezpieczeństwo publiczne	27.238	3.045	6.487	16.326	1.380	—
Świadczenia na rzecz innych związków samorządowych	6.156	26	980	1.696	3.429	25
Różne	18.312	3.270	2.185	10.351	2.343	163
Wydatki nadzwyczajne	**111.715**	**6.069**	**7.314**	**78.530**	**18.653**	**1.149**
Zarząd ogólny	970	312	9	537	42	70
Majątek komunalny	8.382	345	1.063	6.337	637	—
Przedsiębiorstwa komunalne	28.467	147	1.248	26.282	790	—
Spłata długów	10.454	442	690	7.790	1.532	—
Drogi i place publiczne	35.145	979	1.691	18.242	13.343	890
Pomiary i plany rozbudowy	1.324	85	194	1.025	20	—

ki i dochody związków samorządowych towych na r. 1935/36.

Rodzaje wydatków i dochodów	Ogółem	Gminy wiejskie	Miasta niewydzielone	Miasta wydzielone	Powiatowe związki samorządowe	Wojewódzkie związki komunalne
Oświata, kultura i sztuka	12.568	3.358	1.263	7.671	276	—
Zdrowie publiczne	6 533	88	486	5.241	605	113
Opieka społeczna	2.055	52	208	1.549	170	76
Popieranie rolnictwa	893	66	64	—	763	—
Popieranie przemysłu i handlu	178	2	—	54	122	—
Bezpieczeństwo publiczne	1 994	102	81	770	41	—
Różne	3.752	91	317	3.032	312	—
Pokrycie niedoboru z ubiegłych okresów obrachunkowych.	31.178	4 227	6 114	14.353	5.990	494
II. Dochody (w tysiącach złotych)						
Dochody ogółem:	**648.920**	**100.951**	**76.366**	**339 029**	**120 218**	**1 2.35**
Dochody zwyczajne	**530.432**	**96 029**	**65.763**	**252 806**	**104 953**	**10 881**
Majątek komunalny	29.065	1 862	7.113	17.338	2 435	317
Przedsiębiorstwa komunalne	68 149	663	11.960	54.425	731	370
Subwencje i dotacje	19 600	2 069	1.061	7.890	6.052	2 528
Zwroty	49 608	4.675	4 727	26 321	11.166	2.719
Opłaty administracyjne	10.840	3.732	7.618	4.611	879	—
Opłaty za korzystanie z urządzeń i zakładów dobra publicznego	21.623	2.593	5.125	11.730	2 133	42
Dopłaty	2.775	376	299	620	1.480	—
Udział w podatkach państwowych	49.377	2.320	8.354	34 652	4 051	—
Dodatki do podatków państwowych	161.811	27.717	21 375	75 594	37.125	—
Podatki samoistne	106.430	47.133	3,247	12.9 1	38 355	4.704
Różne	11.154	2.889	884	6.634	546	201
Dochody nadzwyczajne	**118.488**	**4.922**	**10.603**	**86 223**	**15 265**	**1.475**
Ze sprzedaży i likwidacji majątku i przedsiębiorstw	6.795	338	3.413	2.159	297	588
Subwencje i dotacje	18.840	1.276	562	10.923	6 079	—
Zwroty	2.591	92	323	1 104	1.072	—
Pożyczki	75.054	1 313	5 192	62.231	5.431	887
Dopłaty	1.998	162	74	952	810	—
Podatki inwestycyjne	3.843	1.535	326	1 211	771	—
Różne	9.367	206	713	7.043	805	—
Nadwyżki budż. z ubiegłych okresów obrach.	2.437	971	694	—	772	—

w rozporządzeniach Ministra Spraw Wewn. o budżetach związków samorządowych, jak również o kasowości i rachunkowości tych związków; osobno uregulowana jest sprawa zagranicznych pożyczek samorządowych, sprawa pożyczek z komunalnego funduszu pożyczkowo-zapomogowego, wreszcie sprawa pożyczek z komunalnych kas oszczędności.

Ustawa o tymczasowem uregulowaniu finansów komunalnych sprawę pożyczek reguluje w art. 33, uzależniając zaciąganie pożyczek związków samorządowych od zatwierdzenia stosownej uchwały przez władzę nadzorczą i ustalając granice zadłużenia związków samorządowych. W myśl ustępu 2 art. 33 zadłużenie związków samorządowych w jakiejkolwiek postaci nie powinno przekraczać takiej granicy, by raty amortyzacyjne i odsetki od zaciągniętych długów nie wynosiły więcej, niż 25% dochodów zwyczajnych danego związku samorządowego.

Pożyczki krótkoterminowe na zasilenie funduszów kasowych (pozabudżetowe) nie powinny przekraczać 20% zwyczajnych dochodów budżetowych, pozostałych do zrealizowania w danym roku budżetowym.

Odpowiedź na pytanie, jakie pożyczki samorządowe uważać należy za krótkoterminowe, a jakie za długoterminowe, znajdujemy we wspomnianych wyżej rozporządzeniach Ministra Spraw Wewn., które kwestję pożyczek samorządowych traktują z punktu widzenia układania budżetów oraz prowadzenia rachunkowości w związkach samorządowych. Z rozporządzeń tych wynika, że długoterminowemi są pożyczki, zaciągnięte na okres nie krótszy niż 1 rok.

W samorządowych ustawach ustrojowych mieszczą się przepisy, które regulują, jakie organy związków samorządowych powołane są do uchwalania i realizowania pożyczek i jakie przytem warunki muszą być zachowane (quorum organu uchwalającego, podpisywanie skryptu dłużnego i t. p.) Przepisy te są różne dla różnych rodzajów związków samorządowych i rozmaite dla poszczególnych b. zaborów.

O pożyczkach związków samorządowych z K. K. O. i z Komunalnego Funduszu Pożyczkowo - Zapomogowego będzie mowa niżej, przy omawianiu tych instytucyj.

Sprawę pożyczek zagranicznych, zaciąganych przez związki samorządowe, reguluje rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 12.III.1928 r. (Dz. U. R. P. Nr. 31, poz. 290). Według tego rozporządzenia związki samorządowe obowiązane są uzyskać zezwolenie Min. Spraw Wewn. w porozumieniu z Min. Skarbu na bezpośrednie lub pośrednie zaciągnięcie kredytów zagranicznych, na bezpośrednie lub pośrednie emitowanie pożyczek zagranicznych, na bezpośrednią lub pośrednią sprzedaż własnych obligacyj na nominalną kwotę powyżej 5 miljonów złotych, jak również na przyjęcie gwarancji albo udzielenie zabezpieczenia dla takich kredytów lub pożyczek.

NAJWYDAJNIEJSZE OBECNIE ŹRÓDŁA KREDYTU SAMORZĄDOWEGO.

Możność zaciągania pożyczek przez związki samorządowe doznała w dobie obecnego przesilenia gospodarczego tak wybitnego ograniczenia, że pozostało tylko kilka specjalnych rodzajów źródeł kredytowych, z których związki samorządowe mogą jeszcze obecnie w większej mierze korzystać. Źródłami temi są: Komunalne Kasy Oszczędności, Komunalny Fundusz Pożyczkowo-Zapomogowy i Fundusz Pracy.

Komunalne Kasy Oszczędności.

Komunalne Kasy Oszczędności (K. K. O.) są zakładami samorządu terytorjalnego, mającemi na celu rozwijanie w najszerszych masach ludności zmysłu oszczędności, ułatwianie składania oszczędności w sposób, zapewniający całkowite bezpieczeństwo złożonego kapitału i godziwe od niego odsetki, oraz udostępnianie ludności miejscowej kredytu.

Momentami charakteryzującemi K. K. O. są więc: decentralizacja i ścisłe związanie z ludnością miejscową, Kasy są bowiem zakładane przez samorządy powiatowe i miejskie i działają na terenie odnośnych powiatów lub miast.

Cała organizacja K. K. O. i ich polityka kredytowa, podlegająca nadzorowi Min. Skarbu i kontroli ich Związków rewizyjnych, oraz specjalne przywileje nadane lokatom w Kasach przez ustawodawcę, zapewniają wkładom w K. K. O. zupełne bezpieczeństwo, niezbędne dla instytucyj pieniężnych, działających wśród najszerszych mas ludności.

1) Ustawodawca przyznał wkładom na książeczki K. K. O. przywilej pupilarnej (prawnej) pewności;

2) za wkłady złożone w K. K. O. gwarantują odnośne samorządy (miasta i powiaty) całym swym majątkiem i dochodami;

3) każda Kasa musi posiadać kapitał zakładowy w wysokości conajmniej 50.000 zł. oraz tworzyć z osiągniętych corocznie zysków fundusz zasobowy na pokrycie strat bilansowych; wysokość funduszu winna wynosić conajmniej 10% sumy wkładów oszczędnościowych i innych zobowiązań Kasy. Wreszcie 5% corocznych zysków wszystkich Kas idzie na tworzenie wspólnego Funduszu gwarancyjnego K. K. O. ;

4) Kasom wolno prowadzić tylko operacje kredytowe, przewidziane w ustawie o K. K. O., zapewniające złożonym w nich kapitałom pełne bezpieczeństwo;

5) nad działalnością K. K. O. czuwa odnośny samorząd przez komisje rewizyjne K. K. O., działające z jego ramienia, następnie Państwo przez nadzór Min. Skarbu, wreszcie własne Związki rewizyjne K. K. O. drogą perjodycznych rewizyj i stałej działalności instrukcyjnej.

Aby zachęcić ludność do składania oszczędności w K. K. O., ustawodawca nadał pozatem Kasom i wkładom Kas szereg uprawnień specjalnych, a m. in. postanowił, że wkłady na książeczki oszczędnościowe K. K. O. wolne są od zajęcia do wysokości zł. 2.500, a nazwa „kasa oszczędności" i „książeczka oszczędnościowa" została zastrzeżona do wyłącznego użytku K. K. O. (obok P. K. O., gminnych kas pożyczkowo - oszczędnościowych i Galicyjskiej Kasy Oszczędności).

Tak skonstruowany typ Komunalnych Kas Oszczędności okazał się dostosowany do naszych potrzeb i warunków gospodarczych. Dowodzi tego dotychczasowy rozwój K. K. O.

Gdy w r. 1925, po stabilizacji waluty, wkłady w K. K. O. wynosiły zaledwie 48.4 miljony zł., to na 31.VII.1935 r. w 364 Kasach Komunalnych i 2 niekomunalnych osiągnęły one sumę zł. 722,5 miljonów, w czem tylko wkłady na książeczkach oszczędnościowych — 658,5 miljonów zł a na rachunkach bieżących 66.0 milj. zł. Liczba wkładców wynosi (na 31.III.35 r.) 1.423.600 osób.

Według bilansów na 31.XII.1934 r. kapitały własne (kap. zakładowy, fundusz zasobowy, fundusze specjalne i inne rezerwy) w 362 kasach wynosiły 81.176.000 zł., kapitały obce 755.346.000 zł. (mianowicie wkłady 637.991.000, redyskonto i kredyty bankowe 91.840.000 oraz inne 5.515.000 zł.). Ogólna więc suma środków obrotowych, jaką rozporzą-

dały K. K. O. (z 2 kasami niekom.) na ultimo 1935 r., wynosiła 836.522.000 przy sumie bilansowej 854 880.372 zł.
Na tej podstawie rozwija się działalność K. K. O., która obejmuje dwie grupy kredytów bezpośrednich: kredyty krótkoterminowe i kredyty hipoteczne (średnioterminowe). Pierwsza grupa (dyskonto weksli, pożyczki wekslowe, w rach. bieżących, pod zastaw papierów, na skrypty dłużne oraz wierzytelności skonwertowane na Bank Akceptacyjny) wynosiła 478.172.000 zł., grupa druga — 164.288 000 zł. razem 842 460 000 zł. W sumie tej mieszczą się kredyty (krótkoterminowe i średnioterminowe) udzielone samorządom, a wynoszące w/g ankiety Min. Skarbu — 116.4 miljonów zł. Do kredytów K. K. O. zaliczyć należy również ich portfel papierów wartościowych, wynoszący 75.081.000 zł. Pozostałe ważniejsze pozycje aktywów — to nieruchomości i ruchomości 41.840.000 zł. i gotowizna w kasie i bankach 74.798 000 zł.
Na zakończenie słów parę o organizacji związkowej K. K. O. Komunalne Kasy Oszczędności zrzeszone są w 4 okręgowych związkach rewizyjnych: Związek K. K. O. w Warszawie obejmuje 135 Kas (woj. centralne i wschodnie), Komunalny Związek Kredytowy w Poznaniu 115 Kas (woj. poznańskie i pomorskie), Związek Polskich Kas Oszczędności we Lwowie (teren Małopolski) 98 Kas i Związek K. K. O. woj. śląskiego w Katowicach 18 Kas. Związki stanowią organizacje przymusowe dla K. K. O.
Związki okręgowe wraz z 2 bankami komunalnemi oraz Związek Powiatów i Związek Miast zrzeszone są w jednej instytucji p. n. Związek Związków Komunalnych Kas Oszczędności w Warszawie, która ma na celu reprezentację i obronę wspólnych interesów Kas i koordynację ich działalności.
Komunalne Kasy Oszczędności mogą udzielać pożyczek nietylko osobom prywatnym, ale także związkom samorządowym. Ogólna suma zadłużenia związku założycielskiego i innych związków samorządowych oraz przedsiębiorstw i zakładów komunalnych w kasie oszczędności nie może przekraczać 20% ogólnej sumy wkładów oszczędnościowych, wykazanej w bilansie kasy na ostatni dzień roku obrotowego. Zakup obligacyj, emitowanych przez związki samorządowe, uważa się za równoznaczny z udzieleniem pożyczki.
Udzielanie pożyczek związkom samorządowym nie jest jednak dopuszczalne w ciągu pierwszych dwóch lat od założenia kasy.
Zadłużenie długoterminowe związków samorządowych w K. K. O., według stanu na dzień 31.III.1934 r., wynosiło około 51 miljonów złotych.

Komunalny Fundusz Pożyczkowo-Zapomogowy.

Komunalny Fundusz Pożyczkowo-Zapomogowy jest drugiem bardzo aktywnem źródłem kredytu samorządowego. Nie dysponuje on wprawdzie zbyt wielkiemi sumami, przeznaczony jednak wyłącznie na udzielanie pożyczek i zapomóg związkom samorządowym i utrzymujący żywy kontakt z życiem i gospodarką tych związków, przychodzi z doraźną pomocą tam, gdzie ta pomoc najbardziej jest potrzebna.
Komunalny Fundusz Pożyczkowo-Zapomogowy został utworzony rozporządzeniem Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 1.VI.1927 r. (Dz. U. R. P. Nr. 50, poz. 448), znowelizowanem ustawą z dnia 17.III.1932 r. (Dz. U. R. P. Nr. 25, poz. 223), ustawą z dn 10.III.1932 r. (Dz. U. R. P. Nr. 32, poz. 329), rozporządzeniem Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 24.X.1934 (Dz. U. R. P. Nr. 94, poz. 846) oraz dekretem Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 3.XII. 1935 r. (Dz. U. R. P. Nr. 88, poz. 544).

Stosownie do tych przepisów Komunalny Fundusz Pożyczkowy tworzy się obecnie przez potracanie 20% wpływów komunalnych z dodatków do państwowych podatków od spożycia, zużycia wzgl. produkcji oraz dodatku komunalnego do opłaty skarbowej od 1 litra 100° spirytusu, który to dodatek wynosi obecnie 12% opłaty skarbowej (art. 43 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 11.VII.1932 r. Dz. U. R. P. Nr. 63, poz. 586), w brzmieniu ustalonem rozporządzeniem Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 24 X.1934 r. (Dz. U. R. P. Nr. 94, poz. 863). Ponadto, poczynając od dnia 1.IV.1932 r., na rzecz Komunalnego Funduszu Pożyczkowo - Zapomogowego na r-k funduszu pożyczkowego przekazane zostały wpływy z 10-procent. dodatku komunalnego do państwowego podatku od spadków i darowizn. Powstały w ten sposób fundusz pożyczkowy przeznaczony jest w połowie na udzielanie pożyczek krótkoterminowych, w drugiej zaś połowie na udzielanie pożyczek długoterminowych. Z procentów płaconych przez Polski Bank Komunalny oraz przez związki samorządowe tworzy się Fundusz Zapomogowy (fundusz „A"). Poczynając od dnia 1.IV.1936 r. na komunalny fundusz zapomogowy „A" — niezależnie od odsetek od pożyczek i kapitałów — — przekazywany będzie 15%-owy udział we wpływach z dodatków do podatków od spożycia, zużycia wzgl. produkcji.

Ponadto, zgodnie z art. 26 rozp. Prez. Rzpl. z dn. 24.X.1934 r. (Dz. U. R. P. Nr. 94, poz. 846) — przekazuje się na rzecz funduszu zapomogowego 20% wpływów z dodatków komunalnych do scalonego podatku przemysłowego, a od 1.IV.1936 r. — 35% tych wpływów[1]) (Fundusz Zapomogowy „C"), oraz przekazane będą w całości zaległe wpływy z tego dodatku za 1/2 roku 1932 i za lata 1933 i 1934 w kwocie około 7.500.000 zł. (Fundusz Zapomogowy „B"). Pożyczki te mogą być przyznawane obecnie powiatowym związkom samorządowym (na potrzeby własne i na potrzeby gmin wiejskich), gminom miejskim oraz centralnym zrzeszeniom samorządowym i związkom międzykomunalnym dla celów opieki społecznej i szpitalnictwa. Zapomogi natomiast mogą być przyznawane gminom miejskim oraz powiatowym związkom samorządowym na potrzeby własne i na potrzeby gmin wiejskich, przyczem z wpływów z 20% wzgl. 35%-owego udziału w dodatkach do scalonego podatku przemysłowego (Fundusz „C") mają być przyznawane zapomogi dla związków samorządowych, a przedewszystkiem dla tych miast, które wskutek scalenia podatku przemysłowego poniosły uszz wpływów z 20% wzgl. 35%-owego udziału w dodatkach do scalonego podatku przemysłowego (Fundusz „B") przeznaczone są na wyrównanie uszczerbku miastom, które utraciły podatek ładunkowy (wpływy te wystarczą na wyrównanie uszczerbku w ciągu 3 lat).

Wysokość oprocentowania pożyczek, okresy — na które mogą być udzielane pożyczki i inne sprawy związane z administracją Funduszem, regulują przepisy rozporządzeń Ministra Spraw Wewnętrznych[2])

Zgodnie z temi przepisami Komunalny Fundusz Pożyczkowo-Zapomogowy ulokowany jest w Polskim Banku Komunalnym, do którego należy administracja Funduszem. Dysponuje Funduszem specjalna komisja, do której wchodzą: po 1 przedstawicielu Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Ministerstwa Skarbu oraz po 2-ch przedstawicieli Związku Miast i Związku Powiatów z głosem stanowczym, a nadto 2-ch

---

[1]) Patrz art. 5 dekretu z dn. 3.XII.1935 r. (Dz. U. R. P. Nr. 98, poz. 544).
[2]) 1) z dn. 17.IX.1927 r. (Dz. U. R. P. Nr. 87, poz. 783), 2) z dn. 8.IV.1930 r. (Dz. U. R. P. Nr. 32, poz. 275), 3) z dn. 25.VIII.1930 r. (Dz. U. R. P. Nr. 65, poz. 517), 4) z dn. 30.VI. 1931 r. (Dz. U. R. P. Nr. 69, poz. 564), 5) z dn. 25.V.1932 r. (Dz. U. R. P. Nr. 51, poz. 489), 6) z dn. 8.III.1933 r. (Dz. U. R. P. Nr. 27, poz. 231).

przedstawicieli Polskiego Banku Komunalnego z głosem doradczym. Komisja obraduje pod przewodnictwem przedstawiciela Ministerstwa Spraw Wewnętrznych.

Naczelny nadzór nad administrowaniem Komunalnym Funduszem Pożyczkowo-Zapomogowym należy do Ministerstwa Spraw Wewnętrznych. Pożyczki krótkoterminowe udzielane są w zasadzie na okres do 1 roku z prawem prolongaty najdalej do lat 3-ch. Oprocentowanie tych pożyczek wynosi 4% rocznie plus 3/4% prowizji bankowej na rzecz Polskiego Banku Komunalnego.

Pożyczki długoterminowe mogą być udzielane na okres od 5 do 30 lat, przyczem jeśli pożyczka została przyznana na okres dłuższy niż 10 lat, może być przyznana nadto 3-letnia karencja rat kapitałowych, o ile sytucja finansowa związku samorządowego zostanie uznana przez komisję za wyjątkowo trudną. Oprocentowanie pożyczek długoterminowych wynosi 3% w stosunku rocznym plus 3/4% prowizji bankowej na rzecz Polskiego Banku Komunalnego. W wyjątkowych wypadkach komisja może przyznać bezprocentową pożyczkę krótkoterminową (dotychczas zdarzył się 1 wypadek przyznania takiej pożyczki, a mianowicie dla m. Wilna po klęsce powodzi w r. 1930).

Narazie komisja nie przyznaje pożyczek długoterminowych z Komunalnego Funduszu Pożyczkowo-Zapomogowego na cele inwestycyjne, bowiem zachodzi konieczność po upływie 3-ch lat konwertowania pożyczek krótkoterminowych na długoterminowe. (Czynione są wyjątki tylko w stosunku do Wojewódzkich Związków Międzykomunalnych dla budowy i utrzymania zakładów psychjatrycznych).

Wpływy z dodatków komunalnych do państwowych podatków od spożycia, zużycia względnie produkcji oraz dodatku komunalnego do opłaty skarbowe od 1 litra spirytusu wynosiły w r. 1933 po potrąceniu na województwo śląskie 18.400.000 zł., z czego 20% na Komunalny Fundusz stanowiło 3.680.000 zł.

Ponadto w r. 1933 wpłynęło na rzecz Komunalnego Funduszu Pożyczkowo-Zapomogowego z dodatków do państwowych pod. od spadków i darowizn około 440 000 zł., a zatem wzrost K. F. P. Z. w r. 1933 wyrażał się kwotą 4.120 000 zł. W r. 1934 wpływy z 20% udziału w dod. kom. do państw. pod. od spożycia, zużycia wzgl. produkcji i dod. komunalnym do opłaty skarbowej od 1 litra spirytusu wynosiły 3.747.760 zł., a wpływy z dodatku do podatku spadkowego 357.815 zł. 38 gr., czyli że łącznie wpłynęło na rzecz K. F. P. Z. w ciągu roku 1934 4.115.575 zł. 38 gr. W ciągu I półrocza 1935 r. wpłynęło łącznie 2.131.708 zł. 57 gr. Uwzględniając jednak wpływy z tytułu spłaty przez związki samorządowe rat pożyczek zaciągniętych należy obliczać, że roczna suma do dyspozycji komisji wynosi w ciągu roku około 5 miljonów złotych. Na dzień 1.IX.1935 r. Komunalny Fundusz Pożyczkowy wynosił łącznie 30.130.000 zł., z czego pożyczek krótkoterminowych było udzielonych na sumę 14.108 000 zł. oraz pożyczek długoterminowych na sumę 15.164 000 zł. Pozostała kwota 858.000 zł. stanowiła saldo do dyspozycji komisji na dzień 1.IX 1935 r.

Komunalny Fundusz posiada b. duże znaczenie, gdyż — jak to wykazano wyżej — jest on całkowicie rozprowadzany pomiędzy związki samorządowe w formie pożyczek. Stały wzrost tego funduszu pozwala na udzielanie w różnych odstępach czasu pomocy kredytowej najbardziej potrzebującym związkom samorządowym.

W okresie od dn. 1.I.1928 r. do dn. 1.IX.1935 r. z Komunalnego Funduszu Pożyczkowego przyznano ogółem 1.339 pożyczek krótkoterminowych na sumę 38,568.000 zł., z czego:

powiat. zw. samorz. przyznano 649 pożyczek na sumę 19.198.000 zł.
gminom miejskim — 674 pożyczki na sumę 18.759.000 „
związkom międzykomunalnym oraz centralnym zrzeszeniom
samorządowym — 16 pożyczek na sumę 611.000 „
Ponadto przyznano w drodze konwersji 333 pożyczki długoterminowe, które po uwzględnieniu spłat ratalnych wynosiły na dz. 1.IX.1933 r. 15.164.000 zł., w tem:
dla pow. zw. sam. 159 pożyczek na sumę 6.990.000 zł.
„ gmin miejskich 170 „ „ „ 7.806.000 „
„ zw. międzykom. i centr. zrzeszeń samorząd.
— 4 pożyczki na sumę 368.000 „

Roczne wpływy na r-ku Komunalnego Funduszu Zapomogowego wynoszą, poczynając od 1.I. 1933 r.:
a) z tytułu %%-ów od udzielonych pożyczek około 900.000 zł. i wzrastają rocznie prawie o 150.000 zł.,
b) z tytułu 20% udziału w dod. do scalonego podatku przemysłowego około 600.000 zł.
W okresie od 1.I.1928 r. do 1.IX.1933 r. przyznano z Funduszu Zapomogowego „A" ogółem 310 zapomóg na sumę 4.687.156 zł., z czego powiatowym związkom samorządowym przyznano 160 zapomóg na sumę 2.129.500 zł. oraz gminom miejskim 138 zapomóg na sumę 2.557.656 zł. Z Funduszu Zapomogowego „B" przyznano ogółem do dn. 1.IX.1933 r 54 zapomogi na sumę 1.440.785 zł.
Ostatnio poza przyznawaniem drobnych pożyczek krótkoterminowych na terminowe wykonanie budżetu oraz na spłatę najbardziej uciążliwych zobowiązań krótkoterminowych, komisja przyznała szereg większych pożyczek oddłużeniowych, które miały całkowicie uzdrowić finanse niektórych związków samorządowych.
Ponadto w związku z sanacją finansów otrzymały niektóre związki samorządowe oprócz pożyczek wydatne zapomogi.
W związku z rozpoczęciem prac Komisji Oszczędnościowo-Oddłużeniowej Komunalny Fundusz na wniosek Centralnej Komisji Oszczędnościowo-Oddłużeniowej udziela wydatniejszej pomocy dla tych związków, w stosunku do których został opracowany plan oddłużenia.
Pomoc ta wyrażać się będzie przedewszystkiem w formie umorzenia całości lub części dotychczasowego długu w Funduszu, a dla najbardziej zadłużonych nawet w formie przyznawania nowych kredytów, względnie zapomóg.

Fundusz Pracy[1]).

Z zasobów Funduszu Pracy związki samorządowe, szczególnie gminy miejskie, czerpią corocznie dość znaczne środki na inwestycje samorządowe, przy których zatrudnieni być mogą bezrobotni. Środki te udzielane są związkom samorządowym częściowo w formie pożyczek (na inwestycje rentowne), częściowo w formie dotacyj (na inwestycje nie rentujące się). Suma pożyczek i dotacyj, dopływających corocznie do związków samorządowych przez Fundusz Pracy, wynosi około 30 — 35 miljonów złotych.

Inne finansowe instytucje i organizacje samorządowe.

Polski Bank Komunalny S. A. Warszawa, Plac Napoleona 7, założony został w r. 1919 przez związki samorządowe. Akcje banku są wyłącznie imienne i mogą być nabywane tylko przez związki samorządowe oraz

[1]) Patrz Dział Społeczny.

ich zakłady, mające własną osobowość prawną, związki międzykomunalne oraz instytucje prawa publicznego.
W chwili obecnej akcjonarjuszami Banku są: 1 związek wojewódzki, 214 miast, 157 powiatów, 126 komunalnych kas oszczędności oraz 10 zakładów prawa publicznego.

Zadaniem Banku jest zaspakajanie potrzeb kredytowych związków samorządowych, współdziałanie z komunalnemi kasami oszczędności, a także ułatwianie im wszelkich rozrachunków i obrotów pieniężnych. Bank administruje Drogowym Funduszem Pożyczkowym Ministerstwa Komunikacji oraz Komunalnym Funduszem Pożyczkowo-Zapomogowym.

Bank prowadzi Biuro Warszawskiego Związku Komunalnych Kas Oszczędności, którego zarząd mieści się w siedzibie Banku.

Władzami Banku są: 1) walne zgromadzenie akcjonarjuszów, 2) rada nadzorcza, składająca się z 12 członków, wybranych z pomiędzy delegatów reprezentujących conajmniej 50 głosów na walnem zgromadzeniu oraz z nieprzekraczającej liczby 5 osób kooptowanych przez członków z wyboru, 3) zarząd Banku mianowany przez radę nadzorczą, która zawiera z poszczególnymi członkami umowę, 4) komisja rewizyjna, złożona z 5 członków, wybieranych przez walne zgromadzenie akcjonarjuszów na 1 rok.

Dla uzgodnienia działalności Banku z zamierzeniami Państwa w dziedzinie komunalnej i skarbowej, działa przy Banku z prawem zawieszania i wstrzymywania oraz inicjowania uchwał i czynności — Komisarz Rządowy, mianowany przez Ministra Skarbu w porozumieniu z Ministrem Spraw Wewnętrznych.

Dyrektor Naczelny: Juljusz Zdanowski.
Dyrektorzy: Dymitr Szarzyński i Artur Śliwiński.

Związek Związków Komunalnych Kas Oszczędności. Warszawa, pl. Napoleona 7. Celem Związku jest reprezentowanie potrzeb komunalnej działalności kredytowej i oszczędnościowej i obrona tej działalności oraz jej organizacji, ustalanie wytycznych dla polityki gospodarczej i finansowej w tym zakresie, doskonalenie i ujednostajnianie pracy K. K. O. i zasad prezprowadzania rewizji, statystyka i badania w zakresie ruchu oszczędnościowego, wreszcie współdziałanie z Ministerstwami: Spraw Wewnętrznych i Skarbu na ich żądanie w zakresie spraw dotyczących K. K. O. i komunalnej polityki oszczędnościowo-kredytowej. Członkami Związku są: Związek Polskich Kas Oszczędności we Lwowie, Komunalny Związek Kredytowy w Poznaniu, Związek Miejskich i Powiatowych Kas Oszczędności w Warszawie, Związek Kas Oszczędności Woj. Śląskiego w Katowicach, Polski Bank Komunalny w Warszawie, Komunalny Bank Kredytowy w Poznaniu, Związek Powiatów Rzeczypospolitej i Związek Miast Polskich.

Na czele Związku stoi, jako organ uchwalający, rada Związku, do której pierwsi czterej członkowie delegują po 2-ch, następni czterej po 1-ym przedstawicielu.

Uchwały, wymagające współdziałania czy świadczeń ze strony poszczególnego członka, w braku jednomyślnego postanowienia, obowiązują go tylko po odpowiednich uchwałach jego organów, do których kompetencji decyzja należy. Przyjęcie nowych członków wymaga jednomyślnej uchwały. Organem wykonawczym jest prezydjum. Biuro prowadzi prezes Związku.

Nadzór nad Związkiem wykonywa Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Ministerstwo Skarbu, których przedstawiciele biorą udział w posiedzeniach rady.

Prezesem Związku jest Juljusz Zdanowski. Prezes prowadzi biuro Związku.

Komunalny Związek Kredytowy. Poznań, ul. 27 grudnia Nr. 8.

a) Zadaniem Związku jest popieranie wszelkich bezpośrednich i pośrednich interesów finansowych i gospodarczych związków samorządowych.

Członkami Związku mogą być za swą zgodą powiaty i miasta województw: poznańskiego, pomorskiego i śląskiego.

Władzami Związku są: 1) sejmik Związku, 2) wydział Związku, będący równocześnie radą Komunalnego Banku Kredytowego i 3) prezes Związku. Organem kontrolnym jest komisja rewizyjna.

W celu wykonania swoich zadań Związek: a) przeprowadza rewizje Komunalnych Kas Oszczędności,

b) urządza kursy instrukcyjne dla pracowników Kom. Kas Oszczędności,

c) wydaje miesięcznik p.t. „Czasopismo Kas Oszczędności".

d) prowadzi przedsiębiorstwo bankowe pod firmą **„Komunalny Bank Kredytowy"**. Do zakresu działania Banku należy regulowanie przypływu i odpływu kapitału Kom. Kas Oszczędności oraz załatwianie interesów finansowych miast i powiatów zrzeszonych w Związku. Pozatem załatwia Bank wszelkie czynności bankowe również z nieczłonkami i z klijentelą prywatną. Specjalną agendą Banku jest udzielanie długoterminowych pożyczek komunalnych oraz wydawanie na ich podstawie obligacyj Komunalnych.

Pomorska Wojewódzka Komunalna Kasa Oszczędności. Toruń, ul. Mostowa Nr. 11 powstała w r. 1933 z Pomorskiej Krajowej Kasy Pożyczkowej, istniejącej od roku 1928.

Głównem zadaniem Kasy jest finansowanie na terenie Pomorza Komunalnych Kas Oszczędności, związków samorządowych, spółdzielni kredytowych i t. p. Pozatem Kasa wykonuje wszystkie czynności bankowe, nie wyłączając operacyj dewizowych.

Pomorski Wojewódzki Związek Komunalny dotował Kasę sumą zł. 1,500,000, on też odpowiada za wszystkie zobowiązania Kasy całym swoim majątkiem.

Wojewódzki Bank Pożyczkowy. Poznań, ul. Marcinkowskiego 29, jest bankiem komunalnym, opartym o związek samorządowy. Zadaniem Banku jest: zasilanie kredytami samorządów, należących do Wojew. Zw. Komunal. Poznańskiego, korporacyj i instytucyj publicznych, spółdzielni, właścicieli miejskich i ziemskich oraz przemysłowców, a przedewszystkiem zasilanie kredytami takich poczynań, które mają za cel podniesienie gospodarcze ludności w obrębie Wojewódzkiego Związku Komunalnego Poznańskiego.

Związek Komunalnych Kas Oszczędności. Warszawa, Plac Napoleona Nr. 7, działający doniedawna pod nazwą Związku Miejskich i Powiatowych Kas Oszczędności, powstał w roku 1927, jako wyraz dążności do powiązania organizacyjnego zakładanych świeżo na terenie województw centralnych i wschodnich Komunalnych Kas Oszczędności, będących instytucjami o charakterze wybitnie decentralistycznym.

Organami Związku są: 1) zebrania wojewódzkie, które się odbywają perjodycznie, nie rzadziej jednak, jak raz na trzy lata, dla omówienia lokalnych potrzeb K.K.O. z terenu danego województwa, oraz wyboru delegatów do rady Związku, 2) rada Związku jako organ uchwalają-

cy, składająca się z 22 członków i tyluż zastępców, wybranych przez zebrania wojewódzkie w liczbie 1 — 3 osób z poszczególnego okręgu wojewódzkiego, 3) zarząd Związku, który łącznie z prezesem Związku stanowi organ wykonawczy, oraz 4) komisja rewizyjna, jako organ kontrolujący. Organem prasowym Związku jest dwutygodnik „Oszczędność"

Prezes: M. Szczepkowski. Dyrektor: J. Rożkowski.

Związek Polskich Kas Oszczędności. Lwów, ul. Wałowa 9, jest dalszym ciągiem instytucji, która od r. 1902 istniała pod nazwą „Związek Galicyjskich Kas Oszczędności".

Związek ma na celu wzajemną współpracę kas oszczędności, jak również organizowanie działalności tych kas, zastępowanie ich interesów wobec władz państwowych oraz instytucyj centralnych, czynienie starań i zabiegów w kierunku jednolitej sprawnej organizacji wewnętrznej kas związkowych. Organem prasowym Związku jest „Kwartalnik Kas Oszczędności".

Prezes: Dr. Stefan Uhma. Dyrektor: Antoni Królikowski.

Związek Komunalnych Kas Oszczędności Województwa Śląskiego. Katowice, ul. Piotra Skargi 2, obejmuje i reprezentuje interesy wszystkich Kas Oszczędności położonych na terenie województwa śląskiego. Związek powstał jako towarzystwo prywatne, zapisane w sądowym rejestrze towarzystw i rozpoczął swą działalność w dniu ukonstytuowania się.

Zadaniem Związku jest popieranie wszelkich interesów Kas Oszczędności, przeprowadzanie rewizyj stałych i perjodycznych, udzielanie porad w prowadzeniu agend Kas, ułatwianie obiegu kapitałów pomiędzy Kasami, propaganda oszczędności i t. d.

Władzami Związku są: zarząd, składający się z 10 osób, oraz prezydjum w składzie 6 osób.

Prezes: Dr. Adam Kocur. Dyrektor: Mgr. M. Tułacz.

ODDŁUŻENIE ZWIĄZKÓW SAMORZĄDOWYCH.

Stan długów długoterminowych związków samorządowych (bez gmin wiejskich) na dzień 31.III.1934 r. wynosił 944,7 miljona złotych, przyczem długi te — według źródeł kredytu — rozkładały się w sposób następujący:

Jeśli do powyższej sumy zadłużenia długoterminowego dodać około 300 miljonów zadłużenia krótkoterminowego i jeśli wziąć pod uwagę, że w sumach tych nie zostały uwzględnione gminy wiejskie, których długi jednak, na podstawie posiadanych danych, można ocenić na sumę około 60 miljonów złotych, to dojdzie się do sumy około 1.300 miljonów zadłużenia związków samorządu terytorjalnego. Jest to suma, przekraczającą przeszło dwukrotnie sumę rocznych budżetów zwyczajnych związków samorządowych.

Tak wysokie zadłużenie utrudnia w znacznym stopniu związkom samorządowym ich normalną działalność, zwłaszcza, że wykazany stosunek zadłużenia do budżetów jest stosunkiem przeciętnym i w wielu przypadkach długi przewyższają pięciokrotnie i więcej budżet zwyczajny związku samorządowego.

Dla zaradzenia powyższemu stanowi rzeczy i umożliwienia redukcji oraz stopniowej likwidacji długów samorządowych wydane zostało — omówione szczegółowo już w „Roczniku" z r. 1935 — rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 24.X.1934 r. o poprawie gospodarki i finansów związków samorządowych (Dz. U. R. P. Nr. 94, poz. 846). Akcja oddłużania związków samorządowych, podjęta na podstawie tego rozpo-

Źródła kredytu	Miasta	Pow. zw. samorz.	Wojew. związek samorz.	Ogółem
	w miljonach złotych			
Skarb Państwa	50,6	11,1	0,1	61,8
w tem Fundusz Pracy .	14,7	1,6	0,1	16,4
Banki państwowe . . .	379,4	44,4	12,2	436,0
Bank Gosp. Kraj. . .	377,4	42,4	12,2	432,0
Państw. Bank Rolny .	2,0	2,0	—	4,0
Skarb Śląski	22,4	5,9	—	28,3
Związki samorz. terytorj.	1,3	1,1	—	2,4
Banki komunalne . . .	34,9	27,5	6,6	69,0
K. K. O.	43,0	7,7	—	50,7
Zakłady ubezp. społ. . .	35,9	7,0	0,3	43,2
Instyt. i osoby prywatne .	21,4	0,8	—	22,2
Fundusze specjalne zw. samorz. terytorj. . .	3,8	0,7	—	4,5
Pożyczki oblig. wewn. .	121,1	—	0,9	122,0
Pożyczki zagraniczne . .	102,9	0,5	1,1	104,5
obligacyjne	60,2	—	—	60,2
inne	42,7	0,5	1,1	44,3
Źródło niepodane	0,1	—	—	0,1
Razem . .	816,8	106,7	21.2	944,7

rządzenia, nie dała jednak dotychczas poważniejszych wyników, m. in. z powodu braków i wad samego rozporządzenia, jakie się ujawniły w jego praktycznem stosowaniu. Braki te usuwa dekret Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 14 listopada 1935 r., zmieniający powyższe rozporządzenie, ogłoszony w N-rze 82 Dz. Ustaw pod poz. 506.
W świetle powyższego rozporządzenia, zwanego popularnie dekretem oddłużeniowym dla samorządu, po jego znowelizowaniu, akcja oddłużeniowa w stosunku do związków samorządowych mieć może różne formy — w zależności od stanu zadłużenia i rodzaju długów związków samorządowych.

Część I dekretu zawiera powszechne normy oddłużenia, które z mocy samego prawa stosują się do wszystkich związków samorządowych, posiadających długi, o których w tej części jest mowa. W części tej jest mowa o konwersji na pożyczki długoterminowe krótkoterminowych pożyczek, udzielonych związkom samorządowym przez B. G. K. przed dniem 1.IV.1934 r. oraz zaległych rat, odsetek, prowizyj, kosztów i innych należności ubocznych z tytułu pożyczek tak krótko — jak i długoterminowych, udzielonych związkom samorządowym przez B. G. K. i banki komunalne przed dniem 1.IV.1934 r. Odsetki za zwłokę za czas od dnia 1.1.1932 r. umarza się. Zasady i warunki powyższej konwersji określone zostały w rozporządzeniu Ministra Skarbu z dnia 6.VIII.1935 r. (Dz. U. R. P. Nr. 61, poz. 393).

W powszechnych normach oddłużenia mieści się nadto obniżenie oprocentowania pożyczek do 5½%, odroczenie płatności długów hipotecznych (z wyjątkiem takich długów wobec instytucyj kredytowych) do dnia 1.I. 1938 r. i t. p.

Ulgi, przewidziane w powszechnych normach oddłużenia, będą dostateczne dla mniej zadłużonych związków samorządowych i umożliwią im zrównoważenie ich budżetów.

Te związki samorządowe, dla których normy powszechne okażą się niewystarczające, muszą się poddać postępowaniu oddłużeniowemu przed komisjami oszczędnościowo-oddłużeniowemi. Istnieje Centralna Komisja Oszczędnościowo-Oddłużeniowa dla Samorządu Terytorjalnego przy Prezydjum Rady Ministrów i komisje oszczędnościowo-oddłużeniowe po jednej przy każdym urzędzie wojewódzkim.

Po ostatniej zmianie dekretu oddłużeniowego może się zdarzyć, że o oddłużeniu danego związku samorządowego decydować będzie wyłącznie Centralna Komisja i że w takich razach nie trzeba będzie sporządzania planu oddłużenia przez komisję wojewódzką. Obecnie bowiem C. K. orzeka o ulgach w spłacie zobowiązań związków samorządowych wobec Skarbu Państwa, funduszów państwowych, instytucyj ubezpieczeń społecznych oraz innych instytucyj prawno-publicznych, Banku Gospodarstwa Krajowego, Państwowego Banku Rolnego i banków komunalnych. Jeżeli więc dany związek samorządowy posiada duże zadłużenie wobec t. zw. wierzycieli zorganizowanych (wymienionych wyżej), a nie ma innych długów prywatnych, to sprawę jego oddłużenia w formie orzeczenia załatwi Centralna Komisja.

Komisje wojewódzkie układają plany oddłużenia tylko w takich przypadkach, gdy po wykorzystaniu powszechnych norm oddłużenia i po orzeczeniu C. K. o ulgach w spłacie długów wobec kredytu zorganizowanego pozostaną inne jeszcze długi tak znaczne, że dla ich spłaty konieczne jest zastosowanie ulg, wskazanych w art. 18 dekretu oddłużeniowego (aż do zmniejszenia kapitału wierzytelności).

Z ważniejszych zmian dekretu oddłużeniowego, dokonanych nowelą z 14.XI. 1935 r., wymienić należy skrócenie do 4 tygodni 3 miesięcznego terminu do wnoszenia sprzeciwów w postępowaniu przed komisjami oraz obciążenie przełożonych związków samorządowych odpowiedzialnością służbową i materjalną za zawinione przez nich straty i szkody, poniesione przez wierzycieli z powodu niewykonania planu obsługi długów.

PRZEDSIĘBIORSTWA KOMUNALNE.

Według § 108 rozporządzenia wykonawczego do ustawy o tymczas. uregulowania finansów komunalnych, przedsiębiorstwami „są zarówno przedsiębiorstwa o charakterze czysto przemysłowym i handlowym, które powinny przynosić zyski, jak i przedsiębiorstwa o charakterze zakładów użyteczności publicznej, które mogą być prowadzone jako jednostki gospodarcze samodzielne i samowystarczalne, jednakowoż nie obliczone na zysk i nie traktowane jako komunalne źródła dochodów; do ostatnich przedsiębiorstw zaliczają się np. zakłady wodociągowe, gazownie, elektrownie, tramwaje, rzeźnie i t. p.".

W myśl zaś § 5 instrukcji budżetowej za przedsiębiorstwa uważać należy:

„1) przedsiębiorstwa o charakterze zakładów użyteczności publicznej, jako to: gazownie, tramwaje, kolejki, elektrownie, wodociągi, kanalizacje, rzeźnie wraz z przedsiębiorstwami, względnie urządzeniami z niemi połączonemi (targowice zwierzęce, chłodnie, fabryki lodu i t. d.), zakłady oczyszczania ulic i wywozu śmieci,

Podział przedsiębiorstw i wyniki ich gospodarki:

Rodzaje przedsiębiorstw	Liczba przedsiębiorstw			
	Ogółem	które wykazały		
		nadwyżkę	niedobór	saldo zerowe
Przedsiębiorstwa miejskie				
Ogółem	249	187	51	11
Tramwaje	6	3	3	—
Autobusy	1	—	1	—
Elektrownie	38	37	1	—
Gazownie	21	15	5	1
Wodociągi	33	29	2	2
Kanalizacje	3	2	1	—
Rzeźnie	51	48	2	1
Targowiska	4	4	—	—
Hale targowe	2	2	—	—
Jatki	2	1	—	1
Piekarnie	2	—	2	—
Zakłady aprowizacyjne	4	3	1	—
„ opałowe	2	2	—	—
„ kąpielowe	8	1	7	—
„ oczyszczania miasta	5	4	—	1
Tabory	10	4	3	3
Apteki	3	3	—	—
Cegielnie	2	2	—	—
Betoniarnie	8	4	4	—
Gospodarstwa rolne	9	5	3	1
„ leśne	6	4	2	—
„ ogrodnicze	1	—	1	—
Lombardy	3	2	—	1
Teatry	3	—	3	—
Kinematografy	6	2	4	—
Zakłady graficzne	2	2	—	—
Różne	14	8	6	—
Przedsiębiorstwa powiatowe				
Ogółem	170	85	79	6
Kolejki	13	5	7	1
Elektrownie	10	7	2	1
Apteki	3	3	—	—
Cegielnie	19	6	12	1
Betoniarnie	36	21	14	1
Kamieniołomy	3	1	1	1
Gospodarstwa rolne	39	20	19	—
„ ogrodnicze	14	5	9	—
Drukarnie	13	8	5	—
Różne	20	9	10	1

2) przedsiębiorstwa o charakterze przemysłowo - handlowym, jako to: cegielnie, betoniarnie, kamieniołomy, tartaki, sklepy i t. d. oraz
3) gospodarstwa rolne, leśne i rybne, stanowiące samodzielne jednostki gospodarcze".

Brak dotychczas przepisów o organizacji przedsiębiorstw komunalnych oraz o formalnej stronie ich gospodarki. Podstawę do wydania takich przepisów stwarza dopiero dekret Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 14. XI. 1935 r. (Dz. U. R. P. Nr. 82, poz. 506), udzielając Ministrom: Spraw Wewn. i Skarbu następującej delegacji:

„Minister Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z Ministrem Skarbu unormuje w drodze rozporządzenia zasady tworzenia, prowadzenia i znoszenia przedsiębiorstw związków samorządowych i międzykomunalnych. Rozporządzenie to określi w szczególności rodzaje i charakter przedsiębiorstw samorządowych oraz ich stosunek do administracji związków samorządowych bądź międzykomunalnych, poza tem zaś ustali sposób tworzenia kapitałów i funduszów w przedsiębiorstwach oraz administrowania niemi, jak również sposób układania ich budżetów, prowadzenia rachunkowości i kasowości oraz układania budżetów".

W chwili obecnej — wobec braku dokładnej statystyki — trudno nawet odpowiedzieć na pytanie, ile i jakich przedsiębiorstw samorządowych mamy w Polsce. Jedynem źródłem informacyjnem na ten temat jest praca p. Kazimierza Romaniuka, wydana w r. 1934 przez G. U. S., p. t. „Nadwyżki i niedobory przedsiębiorstw komunalnych w r. 1931/32". Z zastrzeżeniami co do dokładności podaje on liczbę przedsiębiorstw miejskich w miastach powyżej 20.000 mieszkańców na 249, powiatowych na 170.

Jeśli chodzi o ogólne sumy dochodów i wydatków przedsiębiorstw samorządowych, to w Małym Roczniku Statystycznym z r. 1935 znajdujemy następujące dane (wg. prelim. budż. za r. 1934/35):

Wydatki i dochody przedsiębiorstw komunalnych:

Rodzaje przedsiębiorstw	Ogółem	Gminy wiejskie	Miasta	Pow. zw. samorz.	Woj. zw. sam.
	w miljonach złotych				
Wydatki ogółem	227,8	1,0	214,8	9,4	2,6
Elektrownie	53,5	0,3	51,4	1,8	—
Gazownie	25,6	—	25,6	—	—
Wodociągi i kanal. .	41,2	—	39,6	1,6	—
Zakłady komunik. .	49,8	—	47,4	2,4	—
Rzeźnie	19,5	0,4	19,1	—	—
Inne	38,2	0,3	31,7	3,6	2,6
Dochody ogółem	287,8	1,5	273,4	9,9	3,0
Elektrownie	76,0	0,5	73,4	2,1	—
Gazownie	31,1	—	31,1	—	—
Wodociągi i kanal. .	53 7	—	52,1	1,6	—
Zakłady komunik. .	58,0	—	55,6	2,4	—
Rzeźnie	28,5	0,6	27,9	—	—
Inne	40,5	0,4	33,3	3,8	3,0

MIASTA W POLSCE

TYMCZASOWY USTRÓJ SAMORZĄDU M. ST. WARSZAWY.

Ustrój samorządu w Warszawie oparty był na dekrecie Naczelnika Państwa z dnia 4 lutego 1919 r. o samorządzie miejskim. Ramy tego dekretu były jednakże zbyt ciasne dla Stolicy Państwa z jej rozlicznemi potrzebami w dziedzinie terenowo-budowlanej, komunikacyjnej, aprowizacyjnej, opieki społecznej, zdrowotności publicznej i t. p. Toteż art. 38 ustawy o częściowej zmianie ustroju samorządu terytorjalnego przewiduje wydanie odrębnych statutów miejskich dla 6 większych miast, wśród nich dla m. st. Warszawy.

Nowa ustawa o ustroju Warszawy musi jednakże uwzględnić nietylko ustrój samorządowy stołecznego miasta, ale także jego ustrój administracyjny i musi należycie powiązać potrzeby miasta z potrzebami regjonów podstołecznych; rozwiązanie tych wszystkich zagadnień przewiduje się w drodze utworzenia z Warszawy i jej okolic osobnego województwa stołecznego.

Ponieważ zaś tak gruntowne przekształcenie ustroju m. st. Warszawy wymaga dłuższego okresu przygotowawczego, a dotychczasowe podstawy prawne tego ustroju okazały się zbyt niewystarczającemi, przeto okazało się koniecznem utworzenie prowizorycznego ustroju samorządu stołecznego; konieczności tej czyni zadość rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 24.IX. 1934 r., o tymczasowych organach ustrojowych gminy m. st. Warszawy (Dz. U. R. P. Nr. 86, poz. 778).

Według przepisów wstępnych powyższego rozporządzenia — tymczasowe organy ustrojowe gminy m. st. Warszawy, określone w tem rozporządzeniu, sprawować będą swe czynności do chwili ukonstytuowania się organów samorządowych gminy po wydaniu ustawy o stołecznym samorządzie wojewódzkim, nie dłużej jednak, niż do dnia 31 marca 1936 r. Do organów tych stosuje się przepisy dekretu z 4.II. 1919 r. o samorządzie miejskim z późniejszemi zmianami, oraz przepisy ustawy o częściowej zmianie ustroju samorządu teryt., o ile z powyższego rozporządzenia nie wynika inaczej.

Zakres działania ustrojowych organów gminy należy bez ograniczeń, o których mowa w art. 72 i 73 ustawy o częśc. zmianie ustroju sam. ter., do Tymczasowego Zarządu Miejskiego, którego członkami są: Prezydent miasta oraz 5 Wiceprezydentów. Prezydenta Miasta powołuje i odwołuje na wniosek Ministra Spr. Wewn. Rada Ministrów, Wiceprezydentów zaś — Minister Spr. Wewn.

Przy Tymcz. Zarządzie Miejskim czynna jest pod przewodnictwem Prezydenta Miasta lub wyznaczonego przezeń Wiceprezydenta Tymczasowa Rada Miejska, złożona z 36 członków i powołana przez Min. Spraw Wewn. Jest ona organem opinjodawczym w sprawach, które zgodnie z dotychczasowemi przepisami należą do rady miejskiej, a ponadto w sprawach, w których opinji jej zasięgnie Prezydent Miasta. Członkowie Tymcz. Rady Miejskiej sprawują swe czynności bezpłatnie.

Funkcje organu stanowiącego gminy sprawuje Tymcz. Zarząd Miejski kolegjalnie; działa on kolegjalnie także w sprawach, które w myśl przepisów art. 44 ustawy o częśc. zmianie ustroju sam. ter. zastrzeżone są dla kolegjum zarządu miejskiego, z tem jednakże zastrzeżeniem, że niektóre z tych spraw Min. Spr. Wewn. może przenieść do jednoosobowego zakresu działania Tymcz. Zarządu Miejskiego.

Funkcje, wynikające z jednoosobowego zakresu działania Tymcz. Zarządu Miejskiego sprawuje Prezydent Miasta; poza uprawnieniami, przewidzianemi w rozporządzeniu, łączy on wszystkie funkcje przełożonego gminy i jej zarządu, nie zastrzeżone dla kolegjum Tymcz. Zarządu Miejskiego.

Kolegjum Tymcz. Zarządu Miejskiego składa się z członków tego Zarządu i obraduje pod przewodnictwem Prezydenta Miasta.

W razie nieobecności Prezydenta Miasta lub niemożności pełnienia przezeń czynności służbowych wszystkie funkcje jego obejmuje jeden z Wiceprezydentów, którego w tym celu wyznaczy Prezydent Miasta.

Prezydent Miasta i Wiceprezydenci pobierają z funduszów gminy uposażenie, którego wysokość ustala Min. Spr. Wewn.; nie może ono przekraczać kwot uposażenia, jakie dla prezydenta i wiceprezydentów przewidziane było w budżecie Warszawy na r. 1933/34.

Urzędnik państwowy, powołany na jedno z powyższych stanowisk, korzysta przez czas sprawowania funkcyj w Tymcz. Zarz. M. z urlopu, którego czas zalicza mu się do służby państwowej.

Czynności z zakresu kontroli wewnętrznej, przewidziane w ustawie o częśc. zmianie ustroju sam. teryt. i innych przepisach szczególnych, sprawuje Komisja Rewizyjna, której skład ustala oraz przewodniczącego i członków powołuje i odwołuje Minister Spr. Wewn.

Tryb czynności Komisji Rewizyjnej ustala regulamin uchwalony przez Komisję i zatwierdzony przez Ministra Spr. Wewn.

Członkowie Komisji Rewizyjnej za udział w posiedzeniach Komisji i jej czynnościach rewizyjnych otrzymują z funduszów gminy tytułem odszkodowania diety według norm, ustalonych przez Ministra Spraw Wewnętrznych.

TYMCZASOWY ZARZĄD MIEJSKI.

Prezydent Miasta: Stefan Starzyński. Wiceprezydenci: Wacław Grabałęcki, Juljan Kulski, Jan Okolo-Kulak, Józef Olpiński, inż. Jan Pohoski. Szef Sekretarjatu Prezydjalnego: Jan Laskowski.

TYMCZASOWA RADA MIEJSKA

Berbecka Zofja, Bregman Leon, Domaradzki Stefan, Garbusiński Tadeusz, Gardecki Zygmunt, Gepner Abram, Gepner Bronisław, Gliszczyńska Stefanja, Glocer Srul, Horodyński Włodzimierz, Jaroszyński Maurycy, Jastrzębowski Wojciech, Jurkiewiczowa Janina, Jedraszko Czesław, Kallenbach Zygmunt, Klepiński Jan, Kohn Mieczysław, Krauze Feliks, Krukowski Roman, Lenga Wacław, Lewandowski Jan, Lenecki Zbigniew, Michałowicz Mieczysław, Miedzianowski Władysław, Pakulski Adam, Pawłowski Jan, Pniewski Bohdan, Seydenbeutel Stanisław, Sujkowska Helena, Szereszowski Rafał, Tomczak Roman, Trockenheim Jakób, Tyszka Kazimierz, Zakrzewski Marjan.

Komisja Rewizyjna.

Przewodniczący: Śliwiński Artur. Członkowie: Evert Józef, Mayzel Maurycy, Nowicki Paweł, Prodanowa Ludmiła, Roszkowska Marja, Szalągowska-Paradowska Anna, Zawadzki Józef.

WYDZIAŁY ADMINISTRACYJNE.

Biuro Personalne — Senatorska 14. — Dyrektor: Pawłowicz Henryk.
Biuro Dyscyplinarne — Senatorska 14. — Dyrektor: Wasserberger Józef.
Kontrola Miejska — Senatorska 14. — Dyrektor:: płk. Tangl Ludwik.
Biuro Ekonomiczne — Senatorska 14. — Dyrektor: Fabierkiewicz Wacław.
Wydział Spraw Ogólnych — Senatorska 14. — Dyrektor: Krzyczkowski Józef.
Wydział Finansowy — Senatorska 14. — Dyrektor: Kirkor Stanisław, dr.
Wydział Statystyczny — Dobra 73. — Dyrektor: Limanowski Zygmunt.
Biuro Radcy Prawnego — Senatorska 14. — Dyrektor: Jezierski Stanisław.
Wydział Szpitalnictwa — Miodowa 8. — Dyrektor: Orzechowski Konrad, dr.
Wydział Opieki Społ. i Zdrowia Publ. — Złota 74. — Dyrektor: Starrczewski Jan.
Biuro Organizacji Pom. Lek. — Senatorska 14. — Nacz. Lekarz: Łopieński Bol., dr.
Wydział Ewidencji Ludności — Senatorska 14. — Dyrektor: Delingowski Jan.
Wydział Wojskowy — Florjańska 10. — P. o. Dyrektora: Czerniewski Marjan płk.
Wydział Oświaty i Kultury — Koszykowa 9. — Dyrektor: Bilek Jan.
Muzeum Narodowe — 3-go Maja 13. — Dyrektor: Gembarzewski Bronisław, płk.
Biblioteka Publiczna — Koszykowa 26. — Dyrektor: Czerwijowski Faustyn.
Ogród Zoologiczny — Ratuszowa 3. — Dyrektor: Żabiński Jan, dr.
Wydział Ogrodniczy — Ogród Saski. — P. o. Dyrektora: Danielewicz Leon.
Wydział Techniczny — Żelazna 95-c. — Dyrektor: Olszewski Antoni, inż.
Urząd Insp.-Budowl.— Pierackiego Bronisława 18.— Dyrektor: Nowakowski T. arch.
Inspekcja Handlowa — Koszykowa 9. — P. o. Dyrektora: Hartmann Zenon.
Wydział Przemysłowy — Ogrodowa 39. — Dyrektor: Strzelecki Tadeusz.

PRZEDSIĘBIORSTWA MIEJSKIE.

Komunalna Kasa Oszczędności — Traugutta 5. — Dyrektor: Szczepkowski Mieczysław.
Piekarnia Miejska — Pradzyńskiego 5-7. — Dyrektor: Januszkiewicz Konrad.
Rzeźnia Miejska — Namiestnikowska 2. — P. o. Dyrektora: Iwański Tadeusz.
Lombard Miejski — Senatorska 14. — Dyrektor: Zagrodzki Juliusz.
Zakład Oczyszczania Miasta — Karowa 3. — Dyrektor: Mickiewicz Marjan, inż.
Straż Ogniowa — Nalewki 3. — P. o. Komendanta: kpt. Harnisz Teodor.
Tramwaje i Autob. Miejskie — Młynarska 2. — Dyrektor: Inż. M. Butkiewicz.
Gazownia — Kredytowa 3. — Dyrektor: Roga Błażej, inż.
Wodociągi i Kanalizacja — Starynkiewicza 5. — Dyrektor: Rabczewski Włodz. inż.
A. G. R. I. L. — Grzybowska 59. — Dyrektor: Rewieński Zygmunt.
Dom Składowy — Stawki 4–6. — Dyrektor: Nizielski Stanisław.
Miejskie Zakłady Opałowe — Kredytowa 2. — Dyrektor: Bergel-Opala Adolf.

Warszawa. Stolica Państwa. 4 dworce kolejowe. 1.234.534 mieszk., pow. 12.468 ha. Komunikacja autobusowa we wszystkich kierunkach. Komunikacja lotnicza, wodna, kolejka elektryczna dojazdowa. Koleje Podmiejskie. Budżet preliminowany: zwyczajny na rok 1935/36 w dochodach zł. 87.833.100; w wydatkach — 87.636.200. Budżet nadzwyczajny: zł. 32.850.900. Elektrownia miejska, gazownia, wodociągi, kanalizacja, tramwaje elektryczne, telefony, autobusy miejskie. Przemysł: Po Łodzi największe ognisko przemysłowe w Polsce. Liczne fabryki maszyn i wyrobów żelaznych, blaszanych, emaljowanych, parowozów, wagonów, broni i amunicji, śrub i gwoździ, drutu, tkanin metalowych, powozów, rowerów, wyrobów stalowych ostrych, silników i motorów, pomp, transmisyj, kotłów parowych przyrządów fizycznych, instrumentów geodezyjnych, narzędzi rolniczych, lamp, bronzów, siatek i ogrodzeń drucianych, maszyn młyńskich, wag, zegarów, narzędzi chirurgicznych i urządzeń sanitarnych, aparatów radio-telegraficznych, materjałów elektrotechnicznych, kas ogniotrwałych, luster; odlewnie czcionek, fabryki wyrobów chemicznych, smarów, olejów, mydła i świec, farb, lakierów, laboratorja chemiczne, fabryki mebli stylowych i zwykłych, zabawek, browary, destylarnie wódek, fabryki cukrów i czekolady, wyrobów tytoniowych, przemysł włókienniczy, a zwłaszcza konfekcyjny (bielizna, ubrania, suknie, nici, wstążki, jedwabie i t. d.), fabryki tasiem i wyrobów gumowych, ceraty, obuwia zwykłego i mechanicznego, obić i wyrobów papierowych, litografje artystyczne, zakłady graficzne, garbarnie i t. d. Banki: Cen-

trale: Banku Polskiego, Banku Gospodarstwa Krajowego, Państwowego Banku Rolnego, 29 banków prywatnych, Giełda Pieniężna, Giełda zbożowo-towarowa.

Instytucje naukowe: Państwowy Instytut Geologiczny. Państwowy Instytut Meteorologiczny, Instytut Badań Spraw Narodowościowych, Instytut Biologji Doświadczalnej, Instytut Nauk Judaistycznych. Instytut Radowy im. Marji Skłodowskiej-Curie, Instytut Badania Konjunktur Gospodarczych.

Uczelnie wyższe: Uniwersytet, Politechnika, Wolna Wszechnica Polska, Wyższa Szkoła Muzyczna, Rz. Kat. Seminarjum Duch. Wyższe, Wyższa Szkoła Budowy Maszyn i Elektrotechn., Wyższa Szkoła Dziennikarska, Wyższa Szkoła Handlowa, Wyższa Szkoła Nauk Politycznych, Wyższa Szkoła Rolnicza, Wyższy Kurs Nauczycielski.

Szkoły średnie: gimnazja męskie — państwowych 8, miejskich 4, prywatnych 33; gimnazja żeńskie — państwowych 7, miejskie 1, prywatnych 29; Seminarja nauczycielskie 3, realna 1.

Szkoły Zawodowe: Państwowa Szkoła Budownictwa, Szkoła Techniczna Kolejowa Średnia i Niższa, Techniczna z Wydz. Lotniczym i Samochodowym, Ogrodnicza, Miernicza, Handlowych 7.

Szkoły niższe: powszechne miejskie 198, powszechne prywatne 12, przedszkola 123.

Szkoły Wojskowe: Wyższa Szkoła Wojenna, Wyższa Szkoła Intendentury, Oficerska Szkoła Sanitarna, Szkoła Chemiczno-Przemysłowa dla Oficerów, Szkoła Podchorążych Inżynierji, Szkoła Zbrojmistrzów, Szkoła Gazowa.

Muzea: Narodowe, Oświaty i Wychowania Archeologiczne, Pedagogiczne, Wojska, Kolejowe, Zoologiczne, Przemysłu i Rolnictwa, Rzemiosł i Sztuki Stosowanej.

Biblioteki: Biblioteka Narodowa, Biblioteka Publiczna, Biblioteka Ordynacji Krasińskich, Biblioteka Ordynacji Zamoyskich.

WOJEWÓDZTWO BIAŁOSTOCKIE.

Białystok, miasto wojewódzkie (miasto tworzy odrębny powiat miejski), węzłowa stacja kolejowa. Komunikacja autobusowa z Białowieżą, Siemiatyczami, Wołkowyskiem, Grodnem, Suwałkami przez Grajewo - Augustów, Łomża, Zambrowem przez Wysokie Mazowieckie, Suchowola przez Knyszyn. Komunikacja podmiejska z Supraślem, Choroszczą. Mieszkańców 98 401. Powierzchnia 45 km². Szkolnictwo: 16 szkół powszechnych, 25 szkół powszechnych prywatnych, 6 przedszkoli, 3 gimnazja państwowe, 7 prywatnych gimnazjów, w tem 6 żydowskich, 4 państwowe średnie szkoły zawodowe, 5 prywatnych średnich szkół zawodowych. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 dochody zwyczajne zł. 2.396.035, dochody nadzwyczajne 1.298.700, wydatki zwyczajne zł. 2.245.485, wydatki nadzwyczajne 1.449.250. Wykonany budżet za r. 1934/5, dochody zł. 3.246.595, wydatki zł. 3.246.596. Bank Polski, Bank Gospodarstwa Krajowego, Komunalna Kasa Oszczędności powiatu Białostockiego. Państwowa fabryka dykt w Dojlidach. Elektrownia. Wodociąg Białostocki S. A. w Zarządzie Państwowym.

Prezydent: Nowakowski Seweryn. Wiceprezydent: Piotrowski Kazimierz.

Augustów, miasto powiatowe, stacja kolejowa w miejscu. Komunikacja autobusowa z Grodnem i Łomżą. Mieszkańców 12.802. Powierzchnia: 7758 ha 8723 m². Szkolnictwo: 4 publiczne szkoły powszechne, seminar-

jum nauczycielskie. 2 szkoły zawodowe. Budżet: Preliminarz na 1935/6 zł. 143.304 gr. 70. Wykonany budżet za rok 1934/5 dochody zł. 241.932 gr 92, wydatki zł. 289.935 gr. 13. Komunalna Kasa Oszczędności. Państwowy Zakład Przemysłowo - Drzewny. Elektrownia Zakładu.

Burmistrz: Müller-Cieślikowski Wacław, Wiceburmistrz: Piaskowski Juljan:

Bielsk Podlaski, miasto powiatowe, stacja kolejowa w miejscu Linje autobusowe: P. K. P. z Białymstokiem, Białowieżą, Siemiatyczami, Hajnówką. Linja autobusowa prywatna z Szepietowem. Mieszkańców 7.028. Powierzchnia: 21,34 km². Szkolnictwo: 1 gimnazjum, 1 szkoła powszechna publiczna, 3 szkoły powszechne prywatne, 1 szkoła zawodowa żeńska krawiectwa bieliźn., 2 przedszkola. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 107.496. Wykonany budżet za r. 1934/5 dochody zł. 140.420 gr. 23, wydatki zł. 165.510 gr. 03. Komunalna Kasa Oszczędności powiatu Bielskiego w Bielsku Podlaskim. Elektrownia.

Burmistrz: Erdman Alfons, Wiceburmistrz:Muzykant Szaja.

Grajewo, pow. Szczuczyn, stacja kolejowa. Komunikacja autobusowa z Augustowem, Osowcem, Szczuczynem. Mieszkańców 9036. Powierzchnia 981 ha. Szkolnictwo: 2 szkoły powszechne i 1 przedszkole żydowskie, 1 gimnazjum. Budżet: Preliminarz na rok 1935/6 zł. 90.000. Powiatowa Kasa Komunalna. Elektrownia.

Burmistrz: Kozon Bonifacy, Wiceburmistrz: Bombel Wojciech.

Grodno, miasto powiatowe, węzłowa stacja kolejowa, komunikacja autobusowa z Indurą, Brzostowicą, Małakrynkami, Wołkowyskiem, Skidlem, Szczuczynem, Lidą, Wilnem, Druskienikami, Augustowem, Suwałkami, Dąbrową, Suchowolą, Kuźnicą, Sokółką, Białymstokiem. Komunikacja wodna Niemnem do Łunny i Mostów. Mieszkańców 52 826. Powierzchnia 1554 ha. Szkolnictwo: 2 gimnazja państwowe. Prywatne gimnazjum Koła Polskiej Macierzy Szkolnej. Prywatne gimnazjum Społeczne. Prywatne gimnazjum żydowskie Stow. „Tarbuth". 2 państwowe seminarja nauczycielskie. 5 szkół rzemieślniczych i handlowych (1 państwowa). 8 publicznych szkół powszechnych. 10 prywatnych szkół powszechnych. 4 przedszkola. Budżet: Preliminarz r. 1935/6 zł. 2.135.243. Bank Polski. Komunalna Kasa Oszczędności. Elektrownia, wodociąg i rzeźnia — miejskie. Elektrownia kolejowa P. K. P. Państwowa fabryka wyrobów tytoniowych.

Prezydent: ppłk. Misky Wiktor. Wiceprezydent Sawicki Roman.

Kolno, pow. Łomża, stacja kolejki wąskotorowej Kolno — Ostrołęka. Komunikacja autobusowa Kolno — Łomża. Mieszkańców 5098. Powierzchnia: 1 km². Szkolnictwo: 1 szkoła powszechna 7-klasowa, 1 przedszkole. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 48.927. Kasa Stefczyka. Bank Spółdzielczy Żydowski.

Burmistrz: Waszkiewicz Anzelm, Wiceburmistrz: Gołaszewski Edmund.

Krynki, pow. Grodno, stacja kolejowa Brzostowiska oddalona 25 km. lub Sokółka, oddalona 25 km. od miasta. Komunikacja autobusowa z Grodnem i Białymstokiem. Mieszkańców 6.020. Powierzchnia: 2191 ha. Szkolnictwo: 1 publiczna szkoła powszechna, 1 przedszkole, 3 prywatne szkoły żydowskie. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6—administracyjny zł. 66319 gr. 38, przedsiębiorstw zł. 70.727 gr. 80. WWykonany budżet za r.. 1934/5 — administracyjny zł. 68.351 gr. 55, przedsiębiorstw zł. 68.974 gr. 91. Bank Ludowy Spółdzielczy. Kasa Stefczyka. Miejska elektrownia. Miejska rzeźnia.

Burmistrz: Szelepin Ieon, Wiceburmistrz: Rozwadowski Jan.

Łapy, pow. Wysoko-Mazowiecki, stacja kolejowa. Mieszkańców 7.830. Powierzchnia: 568 ha. Szkolnictwo: 2 szkoły powszechne 7-kl., przedszkole. Budżet: Preliminarz na rok 1935/6 zł. 64.579 gr. 19. Wykonany budżet za 1934/5 r. zł. 46.755 gr. 58 dochody, zł. 68.900 gr. 21 wydatki. Elektrownia kolejowa P. K. P.

Burmistrz: Ciborowski Henryk, Wiceburmistrz: Romanowski Konstanty.

Łomża, miasto powiatowe, stacja kolejowa. Komunikacja autobusowa z Warszawą, Białymstokiem, Ostrowem Mazowieckim, Suwałkami, Zambrowem, Kolnem, Jedwabnem, Grajewem. Mieszkańców 25.751. Powierzchnia: 750 ha. Szkolnictwo: 7 szkół powszechnych, 2 przedszkola, 3 gimnazja państwowe (męskie, żeńskie, koedukacyjne), 2 państwowe seminarja nauczycielskie (męskie i żeńskie), Państwowa Szkoła Miernicza, gimnazjum prywatne żydowskie, Seminarjum duchowne małe, 3 szkoły zawodowe, Seminarjum djecezjalne wyższe. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 801.342 w dochodach i wydatkach. Wykonany budżet za rok 1934/5 wynosi: dochody zł. 751.740 gr. 27, wydatki zł. 720.690 gr. 93. Oddział Banku Polskiego. Przemysł: Państwowy Zakład Obróbki Drzewa Szkoły Przemysłu Leśnego im. Marszałka J. Piłsudskiego. Elektrownia miejska, rzeźnia i wodociągi (częściowo czynne). Elektrownia wojskowa.

Prezydent: Janicki Jan, Wiceprezydent: Zacharewicz-Święcicki Stanisław.

Ostrołęka, miasto powiatowe, stacja kolejowa, połączenia autobusowe: st. kolej. Ostrołęka 5 km. i Grabowo 2 km. Komunikacja autobusowa z Warszawą Łomżą i Nowogrodem. Mieszkańców 13.502. Powierzchnia: 3330 ha. Szkolnictwo: 7 szkół powszechnych, 2 przedszkola. Budżet: Preliminarz na rok 1935/6 zł. 186.624 gr. 62. Wykonanie budżetu za rok 1934/5 wynosi: dochody zł. 238.753 gr. 26, wydatki zł. 199.018 gr. 43. Komunalna Kasa Oszczędności. Bank Kredytowy Spółdzielczy (żydowski). Elektrownia miejska. Elektrownia kolejowa P. K. P.

Burmistrz: Mantey Hugon, Wiceburmistrz: Hermakowicz Stanisław.

Ostrów Mazowiecka, miasto powiatowe, stacja kolejowa. Komunikacja autobusowa z Warszawą, Białymstokiem, Łomżą, Suwałkami, Małkinią, Nurem, Brokiem, Sadownem, Łochowem. Mieszkańców 17.611. Powierzchnia: 5372 ha 3065 m². Szkolnictwo: 4 szkoły powszechne, 1 przedszkole, gimnazjum, szkoła zawodowa. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 576.743 gr. 82. Wykonany budżet za r. 1934/5 wydatki zł. 336.235 gr. 10, dochody zł. 267.465 gr. 25. Komunalna Kasa Oszczędności pow. Ostrowskiego w Ostrowi Mazowieckiej. Elektrownia, rzeźnia.

Burmistrz: Poterało I. Wiceburmistz: Ilacat.

Siemiatycze, pow. Bielsk Podlaski, stacja kolejowa Siemiatycze, odległa 9 km., połączenie autobusowe z miastem. Komunikacja autobusowa z Białymstokiem, Sokołowem, Brześciem n/Bugiem. Mieszkańców 47 885. Powierzchnia: 1575 ha. Szkolnictwo: 7-oddziałowa szkoła powszechna, 7-oddziałowa szkoła żydowska, 4-oddziałowa szkoła żydowska. Budżet: Preliminarz ogólny na rok 1935/6 wynosi w dochodach i w wydatkach zł. 57.534. Wykonany budżet za rok 1934/5: dochody zł. 56.552 gr. 66, wydatki zł. 56.774 gr. 40. Bank Spółdzielczy. Bank Ludowy Spółdzielczy — obydwa banki w likwidacji.

Burmistrz: Laukan Mieczysław. Wiceburmistrz: Wasilewski Zygmunt.

Sokółka, miasto powiatowe, stacja kolejowa. Komunikacja autobusowa z Grodnem, Białymstokiem, Krynkami. Mieszkańców 6450. Powierzchnia: 1450 ha. Szkolnictwo: 2 szkoły powszechne 7-kl., jedno przedszkole, 1 gimnazjum. Budżet: Preliminarz na rok 1935/6 zł. 95.124 gr. 84. Wyko-

nany budżet za rok 1934/5 zł. 62.474 gr. 5. Komunalna Kasa Oszczędności. Żydowski Bank Ludowy. Kasa Stefczyka.

Burmistrz: Komar Kazimierz. Wiceburmistrz: Werner Fajwel.

Suwałki, miasto powiatowe, stacja kolejowa. Komunikacja autobusowa z miastami: Sejny, Augustów, Grodno, Białystok. Mieszkańców 26.157 (wraz z wojskiem). Powierzchnia: 3860 ha. Szkolnictwo: 4 szkoły powszechne publiczne, 4 szkoły powszechne żydowskie, prywatne gimnazjum żydowskie, 2 gimnazja państwowe, szkoła państwowa ślusarstwa maszynowego, szkoła rolnicza, państwowe seminarjum nauczycielskie męskie, 4 szkoły zawodowe. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 wydatki zł. 438.190, wyd. nadzw. zł. 22.185, dochody zł. 460.375. Wykonany budżet za r. 1934/5 dochody zł. 619.592 gr. 38, wydatki zł. 592.369 gr. 41. Bank Polski. Komunalna Kasa Oszczędności. Elektrownia miejska.

Prezydent: Łopatto Walerjan.

Szczuczyn, miasto powiatowe, stacja kolejowa. Komunikacja autobusowa z Łomżą, Grajewem, Augustowem, Kolnem i Radziłowem. Mieszkańców 5800. Powierzchnia: 554 ha. Szkolnictwo: 2 szkoły powszechne siedmioklasowe. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 58.645 gr. 89. Wykonany budżet za r. 1934/5 dochody zł. 54.392 gr. 57, wydatki zł. 53.940 gr. 09. Bank Ludowy. Kasa Stefczyka. Elektrownia miejska. Rzeźnia miejska.

Burmistrz: Bilski Jan. Wiceburmistrz: Dygnarowicz Marjan.

Wołkowysk, miasto powiatowe, stacja kolejowa Wołkowysk — Miasto i Wołkowysk — Centralny. Komunikacja autobusowa z Białymstokiem, Zelwami. Mieszkańców 15.037. Powierzchnia: 3662.4 ha. Szkolnictwo: 4 szkoły powszechne 7-kl., 1 przedszkole, 2 gimnazja, seminarium nauczycielskie, 3 szkoły zawodowe, prywatne gimnazjum żydowskie. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 206.988 gr. 4 Wykonany budżet za r. 1934/5 zł. wydatki zł. 217.865 gr. 55, dochody zł. 210.814 gr. 63. Komunalna Kasa Oszczędności pow. Wołkowyskiego. Elektrownia miejska. Elektrownia kolejowa P. K. P. Spółdzielcza przetwórnia mięsna pod nadzorem sądowym Państw. Banku Rolnego.

Burmistrz: Kozubski Władysław. Wiceburmistrz: Wierzbowski Kazimierz.

Wysokie Mazowieckie, miasto powiatowe, stacja kolejowa Szepietowo odalona o 7 km. Komunikacja autobusowa z Tykocinem, Białymstokiem, Zambrowem. Mieszkańców 4.050. Powierzchnia: 1315 ha 6.461 m². Szkolnictwo: państwowa szkoła powszechna, dwie 7-klasowe żydowskie szkoły powszechne i przedszkole Polskiej Macierzy Szkolnej. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 37.789 gr. 35. Komunalna Kasa Oszczędności powiatu Wysoko - Mazowieckiego.

Burmistrz: Moczulski Stanisław. Wiceburmistrz: Jakobi Dawid.

Zambrów, pow. Łomża, stacja kolejowa Czerwony Bór oddalona 12 klm., dojazd autobusem. Komunikacja autobusowa z Łomżą, Czyżewem, Ostrowią Mazowiecką, Białymstokiem. Mieszkańców 7.518. Powierzchnia: 1365 ha. Szkolnictwo: 2 szkoły powszechne, 1 przedszkole, gimnazjum. Budżet: Preliminarz na rok 1935/6 zł. 59.690. Wykonany budżet za r. 1934/5 dochody zł. 59.702, wydatki zł. 58.981 gr. 61. Bank Spółdzielczy Ludowy. Kasa Spółdzielcza. Elektrownia wojskowa garnizonu m. Zambrowa.

Burmistrz: Pruszyński Ludwik. Wiceburmistrz: Selerowski Bolesław.

WOJEWÓDZTWO KIELECKIE.

Kielce, miasto wojewódzkie, stacja kolejowa. Komunikacja autobusowa z Radomiem, Końskiemi, Szydłowcem, Miechowem, Przedborzem, Włoszczową, Jędrzejowem, Wierzbnikiem, Olkuszem, Opatowem, Opocznem. Mieszkańców 60.000. Powierzchnia 4030 ha. Szkolnictwo: 13 szkół powszechnych, 4 przedszkola, 3 gimnazja państwowe (2 męskie, 1 żeńskie), prywatne gimnazjum męskie, 2 prywatne gimn. żeńskie, prywat. gimn. męskie gminy wyznaniowej żydowskiej, seminarjum Duchowne, 2 seminarja nauczycielskie (męskie i żeńskie), 3 szkoły zawodowe, 2 szkoły muzyczne. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 1.695.397. Bank Polski. Państwowy Bank Rolny. Komunalna Kasa Oszczędności. Przemysł drzewny państwowy. Elektrownia S. A. Wodociągi gminy.

Prezydent: Artwiński Stefan. Wiceburmistrz: Maetschke Jan.

Będzin, miasto powiatowe, dwie stacje kolejowe: Będzin i Będzin Miasto. Komunikacja autobusowa z Olkuszem, Miechowem, Kielcami, Siewierzem, Częstochową i Śląskiem. Komunikacja tramwajowa ze Śląskiem i miastami Zagłębia: Sosnowcem, Dąbrową Górniczą i Czeladzią. Mieszkańców 48.256. Powierzchnia: 1558 ha. Szkolnictwo: 8 publicznych szkół powszechnych, 4 prywatne szkoły powszechne żydowskie, 6 prywatnych przedszkoli, prywatne gimnazjum męskie Zgromadzenia Kupców, prywatne gimnazjum żeńskie, prywatne gimnazjum koedukacyjne Stowarzyszenia Kupców (żydowskie), seminarjum Nauczycielskie, gimnazjum państwowe. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 1.998.888. Wykonany budżet za r. 1934/5 zł. 1.839.604 gr. 84 (w doch. i wydat.). Komunalna Kasa Oszczędności. Elektrownia Okręgowa w Zagłębiu Dąbrowskiem S. A. Wodociągi gminne.

Prezydent: mgr. Izydorczyk Antoni. Wiceprezydent: Goc Teofil.

Busk-Zdrój, pow. Stopnica (siedziba starostwa), stacja kolejowa szerokotorowa Kielce oddalona 16 km. od miasta, stacja kolejowa wąskotorowa Chmielni. Komunikacja autobusowa z Chmielnikiem, Kielcami, Nowym Korczynem, Pińczowem i Stopnicą. Mieszkańców 5.026. Powierzchnia: 1180 ha. Szkolnictwo: siedmioklasowa szkoła powszechna, gimnazjum koedukacyjne Sejmiku Stopnickiego. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 142.668 gr. 57. Wykonany budżet za r. 1934/5 zł. 98.255 gr. 29. Dwie Komunalne Kasy Oszczędności — miejska i powiatowa. Państwowy Zakład Zdrojowy. Elektrownia Zakładu Zdrojowego.

Burmistrz: Rożyński Marjan. Wiceburmistrz: Dębski Edward.

Chęciny, pow. Kielce, stacja kolejowa odległa o 7 klm. od miasta. Komunikacja autobusowa na linji Kielce — Kraków. Mieszkańców 5.452. Powierzchnia: 1349 ha. Szkolnictwo: 7-kl. szkoła powszechna. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 w sumie zł. 61.546 gr. 11; budżet na r. 1934/5 wykonany: dochody zł. 77.962 gr. 52, wydatki zł. 76.700 gr. 3. Kopalnie marmuru.

p. o. Burmistrza: Padechowicz Edmund. Wiceburmistrz: Tarnowski Jan.

Chmielnik, pow. Stopnica, stacja kolejowa Kielce oddalona o 32 km., stacja kolejki wąskotorowej oddalona o 2 km. Komunikacja autobusowa na linji Kielce — Busko. Mieszkańców 8.310. Powierzchnia: 758 ha. Szkolnictwo: dwie siedmioklasowe publiczne szkoły powszechne, 1 szkoła zawodowa. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 119.651 gr. 94. Wykonany budżet za r. 1934/5 zł. 119.651 gr. 94. Elektrownia miejska.

Burmistrz: Barański Zygmunt. Wiceburmistrz: Łudczak Bolesław.

Czeladź, pow. Będzin, stacja kolejowa Będzin, odległa o 3 klm. Komunikacja autobusowa z Sosnowcem, Czeladzią, Będzinem, Siemianowicami. Komunikacja tramwajowa: Czeladź — Będzin — Sosnowiec. Mieszkańców 21.035. Powierzchnia: 1300 ha. Szkolnictwo: 6 szkół powszechnych. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 337.891. Wykonanie budżetu za r. 1934/5 w dochodach zł. 272.060 gr. 57, w wydatkach zł. 253.074 gr. 37.

Burmistrz: Dorobczyński Bronisław. Wiceburmistrz: Vacat.

Częstochowa, miasto wydzielone, stacja kolejowa. Komunikacja autobusowa z Fajsławicami, Lublińcem, Żelowem, Krzepicami, Konopiskami, Koziegłowami, Miedzną, Pankami, Gidlami. Mieszkańców 128.764. Powierzchnia: około 4406 ha. Szkolnictwo: 20 publicznych szkół powszechnych, 13 prywatnych szkół powszechnych, 12 przedszkoli miejskich, 8 przedszkoli prywatnych, 1 państwowe, 3 gimnazja państwowe, 2 prywatne gimnazja żeńskie, 1 prywatne gimnazjum męskie, 2 prywatne gimnazja żydowskie, 1 państwowa szkoła zawodowa żeńska, 3 seminarja nauczycielskie, 14 szkół zawodowych. Budżet: Preliminarz ogólny na r. 1935/6 zł. 5.090.980. Bank Polski Oddział w Częshtochowie. Komunalna Kasa Oszczędności w Częstochowie. Elektrownia. Wodociągi gminne.

Prezydent: Mackiewicz Jan.

Dąbrowa Górnicza, pow. Będzin, stacja kolejowa. Komunikacja autobusowa z Będzinem, Mysłowicami, Strzemieszycami i Olkuszem. Mieszkańców 39.043. Powierzchnia: 1230 ha. Szkolnictwo: 9 szkół powszechnych, 1 przedszkole, prywatne gimnazjum żeńskie, 2 gimnazja państwowe, szkoła Górnicza i Hutnicza, kursy techniczne dokształcające, kursy księgowców, szkoła handlowa żeńska. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 1.031.776. Komunalna Kasa Oszczędności powiatu Będzińskiego Oddział Dąbrowa Górnicza. Elektrownia. Wodociągi.

Prezydent: Vacat. Wiceprezydent: Trzęsimiech Teofil.

Działoszyce, pow. Pińczów, stacja kolejowa kolejki wąskotorowej Miechów — Działoszyce. Mieszkańców 6.371. Powierzchnia: 190 ha. Szkolnictwo: 2 szkoły powszechne siedmioklasowe. Budżet. Preliminarz na r. 1935/6 zł. 53.860. Rzeźnia miejska.

Burmistrz: Zwoliński Jan. Wiceburmistrz: Szternberg Pejsach.

Iłża, miasto powiatowe, stacje kolejowe: Wierzbnik w odległości 23 km. i Radom w odleg. 30 km. od miasta Iłży. Komunikacja autobusowa z Radomiem, Wierzbnikiem, Ostrowcem, Opatowem, Sienną. Mieszkańców 5.099. Powierzchnia: 23 km². Szkolnictwo: publiczna szkoła powszechna 7-klasowa, seminarjum nauczycielskie, szkoła rolnicza. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 70.810. Wykonany budżet za r. 1934/5 zł. 73.410 wydatki, zł. 73.795 dochody. Rzeźnia miejska. Miejski Młyn Wodny.

Burmistrz: Pawelec Marceli. Wiceburmistrz: Peszyński Roman.

Jędrzejów, miasto powiatowe, stacja kolejowa. Komunikacja z Krakowem, Kielcami, Buskiem, Sosnowcem, Łodzią. Mieszkańców 13.000. Powierzchnia: 2714 ha. Szkolnictwo: prywatne gimnazjum Wydziału Powiatowego, 3 szkoły powszechne 7-kl., 2 przedszkola chrześcijańskie, seminarjum nauczycielskie. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 109.333 gr. 40. Wykonany budżet za r. 1934/5 wydatki zł. 128.237 gr. 37, dochody zł. 117.726 gr. 43. Komunalna Kasa Oszczędności na pow. Jędrzejowski. Rzeźnia miejska.

Burmistrz: Sucharkiewicz Antoni. Wiceburmistrz: Broszkiewicz Feliks.

Kłobuck, pow. Częstochowa, stacja kolejowa. Komunikacja autobusowa z Częstochową, Krzepicami, Łobodnem. Mieszkańców 8.686. Powierzchnia: 4.005 ha. Szkolnictwo: siedmioklasowa publiczna szkoła powszechna, dwuklasowa publiczna szkoła powszechna w Zakrzewiu, 1 przedszkole. Budżet: Preliminarz budżetu na r. 1935/6 zł. 70.532. Wykonany budżet za r. 1934/5 rozchody zł. 62.316 gr. 52, dochody zł. 53.761 gr. 25. Państwowy tartak i terpentyniarnia w Zagórzu. Rzeźnia miejska.
Burmistrz: Kuryło Roman. Wiceburmistrz: Fryga Władysław.

Końskie, miasto powiatowe, stacja kolejowa. Komunikacja autobusowa z Warszawą, Piotrkowem, Łodzią, Czestochową, Kielcami. Mieszkańców 11.237. Powierzchnia: 1596 ha. Szkolnictwo: gimnazjum państwowe koedukacyjne, 3 szkoły powszechne, 1 szkoła dokształcająca zawodowa. Budżet: Preliminarz na rok 1935/6 zł. 178.877 gr. 35 w dochodach, zł. 176.917 gr. 35 w wydatkach. Wykonanie budżetu na rok 1934/5 wynosi: dochody zł. 227.247 gr. 78, wydatki zł. 214.518 gr. 92. Bank Ludowy z przedstawicielstwem Banku Polskiego. Bank Kredytowy. Bank Kupiecki. Komunalna Kasa Oszczędności Powiatu Koneckiego. Przemysł: Betoniarnia miejska.
Burmistrz: Jaroszyński Stefan. Wiceburmistrz: Ziembiński Witold.

Kozienice, miasto powiatowe, stacja kolejowa. Komunikacja autobusowa z Warszawą, Radomiem i Zwoleniem. Mieszkańców 7.795. Powierzchnia około 1269 ha. Szkolnictwo: dwie siedmioklasowe publiczne szkoły powszechne (męska i żeńska), gimnazjum koedukacyjne Magistratu miasta Kozienic, średnia szkoła Spółdzielczo - Handlowa. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 61.425 gr. 95 wydatki, zł. 62.880 dochody.
Burmistrz: Sitkowski W. Wiceburmistrz: Vacat.

Krzepice, pow. Częstochowa, stacja kolejowa. Komunikacja autobusowa z Kłobuckiem. Mieszkańców 6.000. Powierzchnia: 2866 ha. Szkolnictwo: 3 szkoły powszechne, przedszkoli niema. Budżet: Preliminarz na rok 1935/6 zł. 61.792. Wykonany budżet za rok 1934/5 wynosi: wydatki zł. 58.657 gr. 63, dochody zł. 59.353 gr. 28.
Burmistrz: Smelczyński Tadeusz. Wiceburmistrz: Buchliński Wincenty.

Miechów, miasto powiatowe, stacja kolejowa Miechów, odl. o 8 klm. od miasta, stacja kolei wąskotorowej Charsznica — Działyszyce. Komunikacja autobusowa z Krakowem, Sosnowcem, Kielcami. Mieszkańców 6.750. Powierzchnia: 1040 ha. Szkolnictwo: gimnazjum państwowe, 2 szkoły powszechne, 1 przedszkole, 1 szkoła zawodowa dokształcająca. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 103.811 gr. 32. Wykonany budżet za r. 1934/5 zł. 105.669 gr. 63. Komunalna Kasa Oszczędności. Bank Ludowy. Bank Spółdzielczy. Bank Rzemieślników Chrześcijan. Łaźnia, rzeźnia i wodociągi miejskie. Elektrownia kolejowa P. K. P.
Burmistrz: Markiewicz Stanisław. Wiceburmistrz: Budziński Wincenty.

Olkusz, miasto powiatowe, stacja kolejowa. Komunikacja autobusowa z Dąbrową Górniczą, Będzinem, Skałą, Ojcowem, Krakowem, Wolbromem, Miechowem, Kielcami i Pilicą. Mieszkańców 9.916. Powierzchnia: 626 ha. Szkolnictwo: 2 przedszkola, 2 publiczne szkoły powszechne, 2 gimnazja, 1 szkoła zawodowa. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 264.982 gr. 62. Wykonanie budżetu za r. 1934/5 dochody zł. 290.562 gr. 89, wydatki zł. 271.358 gr. 85. Komunalna Kasa Oszczędności Związku Międzykomunalnego w Olkuszu. Spółdzielczy Bank Kredytowy. Bank Ludowy. Elektrownia miejska. Wodociągi gminy miejskiej.
Burmistrz: Majewski Mieczysław. Wiceburmistrz: Wilczyński Wacław.

Opatów, miasto powiatowe, stacja kolejowa Ostrowiec n/Kamienną odległa 17 klm. od miasta. Komunikacja autobusowa ze stacją kolejową, z Klimontowem, Sandomierzem, Kielcami, Radomiem i Stopnicą. Mieszkańców 9.600. Powierzchnia: 700 ha. Szkolnictwo: 3 szkoły powszechne. Budżet: Preliminarz na rok 1935/6 zł. 113.350. Wykonanie budżetu za rok 1934/5 wynosi: zł. 103.511 w dochodach i wydatkach. Komunalna Kasa Oszczędności. Przemysł samorządowy — rzeznia miejska.
Burmistrz: Adamski Przybysław. Wiceburmistrz: Gadulski Mieczysław.

Opoczno, miasto powiatowe, stacja kolejowa, na linji Koluszki — Skarżysko. Komunikacja autobusowa z Warszawą, Łodzią, Radomiem. Mieszkańców 8921. Powierzchnia: 1137 ha. Szkolnictwo: 2 szkoły siedmioklasowe publiczne powszechne, 1 przedszkole. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 120.272 gr. 96. Wykonany budżet za r. 1934/5 zł. 130.633 gr. 23 wydatki, zł. 134.981 gr. 11 dochody. Komunalna Kasa Oszczędności powiatu Opoczyńskiego. Elektrownia miejska. Rzeźnia miejska.
Burmistrz: Jacuński Tadeusz. Wiceburmistrz: Giziński Romuald.

Ostrowiec, pow. Opatów, stacja kolejowa, komunikacja autobusowa z Dadomiem, Warszawą, Lublinem, Sandomierzem, Opatowem, Staszowem. Mieszkańców: 26.216. Powierzchnia: 1814 ha. Szkolnictwo: 7 szkół powszechnych. 3 przedszkola. 2 szkoły średnie ogólnokształcące. 3 szkoły zawodowe. 1 szkoła dokształcająca zawodowa. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 442.944. Wykonany budżet na r. 1934/5 zł. 556.556 gr. 49 Komunalna Kasa Oszczędności powiatu Opatowskiego Oddział w Ostrowcu. Elektrownia ur. Wielkich Pieców i Zakładów Ostrowieckich.
Prezydent: Sokół Michał. Wiceprezydent: Dziarmagowski Józef.

Pińczów, miasto powiatowe, stacja kolei wąskotorowej. Komunikacja autobusowa z Kielcami i Buskiem. Mieszkańców 7.580. Powierzchnia: 799 ha. Szkolnictwo: 2 publiczne 7-klasowe szkoły powszechne, męska i żeńska. 1 przedszkole, szkoła zawodowa. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 88.941. Wykonany budżet za r. 1934/5 wydatki zł. 79.283 gr. 64, dochody zł. 65.774 gr. 98. Komunalna Kasa Oszczędności powiatu Pinczowskiego. Elektrownia wł. Pinczowskiej Spółki Budowlanej. Wodociągi gminy.
Burmistrz: Książek Józef. Wiceburmistrz: Kotaś Stanisław.

Przedbórz, pow. Końskie, stacja kolejowa Gorzkowice oddalona o 26 km. Komunikacja autobusowa z Radomskiem, Końskiemi, Łodzią, Częstochową i Kielcami. Mieszkańców 6.852. Powierzchnia: 730 ha. Szkolnictwo: Dwie szkoły powszechne. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 57.125 gr. 30. Wykonany budżet w r. 1934/5 wydatki zł. 59. 558 gr. 73, dochody zł. 66.332 gr. 52. Kasa Stefczyka.
Burmistrz: Kozakiewicz Konstanty. Wiceburmistrz: Witek Ignacy.

Radom, miasto powiatowe, stacja kolejowa, komunikacja autobusowa z Białobrzegami, Iłżą, Kielcami, Końskiemi, Kozienicami, Lublinem, Łodzią, Ostrowcem, Pionkami, Przysuchą, Tomaszowem, Warszawą, Wierzbnikiem, Zawichostem, Zwoleniem, Grójcem. Mieszkańców 84.682. Powierzchnia 2193 ha. Szkolnictwo: szkół powszechnych publicznych 17, szkół powszechnych prywatnych 5, przedszkoli 7, 2 prywatne gimnazja żeńskie, prywatne gimnazjum koedukacyjne Tow. Przyjaciół Wiedzy, 3 gimnazja państwowe (2 męskie, 1 żeńskie), 3 seminarja nauczycielskie

państwowe, państwowa Szkoła Techniczna Kolejowa, szkoła średnia chemiczno-garbarska, 15 szkół zawodowych, 2 szkoły muzyczne. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 2.332.365, wykonany budżet za r. 1934/5 dochody zł. 2.418.646 gr. 54, wydatki zł. 2.414.161 gr. 51. Bank Polski. Bank Gospodarstwa Krajowego. Komunalna Kasa Oszczędności powiatu Radomskiego. Państwowa Fabryka Broni, państwowa Wytwórnia Sprzętu Przeciwgazowego, państwowa Fabryka Monopolu Tytoniowego. Gazownia miejska. Wodociągi i kanalizacja. Rzeźnia miejska. Bekoniarnia miejska. Betoniarnia miejska. Elektrownia.

Prezydent: Szczawiński Roman. Wiceprezydent: inż. Radomski Jerzy.

Sandomierz, miasto powiatowe, stacja kolejowa. Komunikacja autobusowa z Ostrowcem przez Zawichost i z Osiekiem przez Koprzywnicę. Mieszkańców 11.000 (z wojskiem). Powierzchnia: 430 ha. Szkolnictwo: gimnazjum państwowe męskie, prywatne gimnazjum żeńskie, prywatne gimnazjum męskie Kurji Diecezjalnej, seminarjum nauczycielskie żeńskie, szkoła zawodowa żeńska, saminarjum duchowne wyższe, 2 szkoły powszechne. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 201.182 gr. 62. Komunalna Kasa oszczędności powiatu Sandomierskiego. Bank Spółdzielczy Ziemi Sandomierskiej. Spółdzielnia Kredytowa. Bank Ludowy-Spółdzielnia. Elektrownia miejska. Wodociąg miejski. Rzeźnia miejska.

Burmistrz: Vacat. Wiceburmistrz: Zjawin Wojciech.

Skarżysko-Kamienna, pow. Kielce, stacja kolejowa. Komunikacja autobusowa z Bzinem. Mieszkańców 18.000. Powierzchnia 1.640 ha. Szkolnictwo: 4 szkoły powszechne, 2 przedszkola, Szkoła Handlowa, Szkoła Rzemieślnicza, prywatne gimnazjum koedukacyjne. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 wydatki zł. 227.691 gr. 23, dochody zł. 228.491 gr. 23. Wykonany budżet r. 1934/5 wydatki zł. 245.098 gr. 08, dochody zł. 248.822 gr. 44, nadwyżka dochodu zł. 3.724 gr. 36. Bank Ludowy. Bank Spółdzielczy (w likwidacji). Elektrownia kolejowa P. K. P. warsztaty kolejowe. Fabryka amunicji. Wytwórnia Węgla Aktywnego. Odlewnia i Emaljarnia. Fabryka tlenu francuskiego towarzystwa „Perun".

Burmistrz: Tutkowski Franciszek. Wiceburmistrz: Szymczyk Franciszek.

Sosnowiec, pow. Będzin, stacja kolejowa w miejscu. Komunikacja autobusowa z Będzinem, Dąbrową Górniczą, Olkuszem, Siewierzem, Częstochową, Czeladzią, Siemianowicami, Krolewską Hutą, Klimontowem, Porębką, Kozienicami, Milowicami, Modrzejowem, Mysłowicami, Katowicami, Chrzanowem, Trzebinią i Krakowem. Mieszkańców 116.939. Powierzchnia: 30.5 km². Szkolnictwo: 20 publicznych szkół powszechnych, 6 przedszkoli, prywatne gimnazjum męskie, prywatne gimnazjum żeńskie, prywatne gimnazjum żeńskie żydowskie, 2 gimnazja państwowe, 2 państwowe, seminarja nauczycielskie (męskie i żeńskie), 13 szkół zawodowych. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 wydatki zł. 3.433.614 dochody zł. 3.454.818. Wykonany budżet r. 1934/5 wydatki zł. 6.140.837 gr. 25, dochody zł. 5.581.775 gr. 70. Oddział Banku Polskiego. Wodociągi gminy miejskiej.

Prezydent: Kuczkowski Józef. Wiceprezydent: Almstaedt Hugo.

Staszów, pow. Sandomierz, stacja kolejki wąskotorowej. Komunikacja autobusowa z Opatowem, Buskiem. Mieszkańców 9208. Powierzchnia: 2516 ha. Szkolnictwo: 2 szkoły powszechne, Gimnazjum koedukacyjne. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 86.669 gr. 04. Wykonanie budżetu na r. 1934/5 dochody zł. 104.611 gr. 28, wydatki zł. 104.584 gr. 67. Elektrownia miejska.

Burmistrz: Raczyński Ignacy. Wicburmistrz: Rogala Jan.

Szczekociny, pow. Włoszczowa, stacja kolejowa Sędziszów, oddalona o 22 km., dojazd autobusem. Komunikacja autobusowa z Jędrzejowem, Włoszczową, Pilicą i Żarkami. Mieszkańców 6.175. Powierzchnia: 2459.80 ha. Szkolnictwo: Gimnazjum Koedukacyjne Wydziału Powiatowego, 2 szkoły powszechne 7-klasowe. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 47.845 gr. 57.

Burmistrz: Marzec Władysław. Wiceburmistrz: Małecki Władysław.

Szydłowiec, pow. Końskie, stacja kolejowa oddalona od miasta o 4½ km. szosą. Autobusy P. K. P. do Bzina, Kielc, Chlewisk, Przysuchy, Opoczna i Radomia. Mieszkańców 10.590. Powierzchnia: 1.970 ha. Szkolnictwo: 2 szkoły powszechne, męska i żeńska. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 wydatki zwyczajne zł. 86.598 gr. 21, nadzwyczajne zł. 10.000; dochody zwycz. zł. 98.085 gr. 64. Wykonany budżet r. 1934/5 w wydatkach zwyczajnych w r. 90.000 gr. 51, nadzwyczajnych zł. 8.545; w dochodach zwyczajnych zł. 100.555 gr. 56.

Burmistrz: Mrowiński Romuald. Wiceburmistrz: Kralik Jan.

Wierzbnik (siedziba starostwa), pow. Iłża, stacja kolejowa. Komunikacja autobusowa z Radomiem i z Ostrowcem. Mieszkańców 7379. Powierzchnia: 452 ha. Szkolnictwo: 2 szkoły powszechne, jedno przedszkole. Budżet: Preliminarz na rok 1935/6 zł. 79.957. Wykonanie budżetu na rok 1934/5 zł. 139.574 wydatki, zł. 139.194 dochody.

Burmistrz: Sokół Władysław. Wiceburmistrz: Tuźnik Adam.

Włoszczowa, miasto powiatowe, stacja kolejowa. Komunikacja autobusowa z Częstochową, Kielcami, Zawierciem, Sosnowcem i Łodzią. Mieszkańców 7200. Powierzchnia: 25 km². Szkolnictwo: 2 szkoły powszechne męska i żeńska, 1 szkoła zawodowa. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 budżet zwyczajny zł. 54.411 gr. 88, przedsiębiorstw komunalnych zł. 9.927, targowicy zł. 4.496. Wykonany budżet r. 1934/5 dochody zł. 49.978 gr. 89, rozchody zł. 68.899 gr. 36. Komunalna Kasa Oszczędności. Bank Kredytowy.

Burmistrz: Musielewicz Lucjan. Wiceburmistrz: Marcinkowski Stanisław. kowski Stanisław.

Wolbrom, pow. Olkusz, stacja kolejowa. Komunikacja autobusowa z Sosnowcem, Miechowem, Pilicą. Mieszkańców 9.007. Powierzchnia: 626.5 ha. Szkolnictwo: 3 szkoły powszechne, przedszkoli 4. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 113.744 gr. 22 dochody, zł. 113.717 gr. 42 wydatki. Wykonany budżet r. 1934/5 dochody zł. 132.514 gr. 14, wydatki zł. 143.056 gr. 48.

Burmistrz: Kallista Ludwik. Wiceburmistrz: Mgr. Rosenbaum H.

Zawiercie, miasto powiatowe, stacja kolejowa. Komunikacja autobusowa z Pilicą, Jędrzejowem, Szczekocinami, Siewierzem, Będzinem, Sosnowcem, Włoszczową i Kielcami. Mieszkańców 31.867. Powierzchnia: 1.800 ha. Szkolnictwo: Prywatne gimnazjum męskie, prywatne gimnazjum żeńskie, Koedukacyjna Szkoła Handlowa prywatna typu gimnazjalnego, szkoła Rzemieślnicza, 6 szkół powszechnych publicznych. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 wydatki zwyczajne 505.970 gr. 50, wyd. nadzwyczajne zł. 1.392.793 gr. 20; dochody zwyczajne zł. 487.336 gr. 59, dochody nadzwyczajne zł. 1.411.407 gr. 11. Wykonany budżet r. 1934/5 wydatki zwyczajne zł. 512.030 gr. 11, wydatki nadzwyczajne zł. 1.442.649 gr. 53; dochody zwyczajne zł. 494.097 gr. 66, dochody nadzwyczajne zł.

1.460.581 gr. 98. Komunalna Kasa Oszczędności. Miejski Zakład Elektryczny i Wodociągowy. Rzeźnia miejska.
Prezydent: Szczodrowski Jan Teodor. Wiceprezydent: Góralczyk Wacław.

Zwoleń, pow. Kozienice, stacja kolejowa Garbatka, oddalona 17 klm., dojazd autobusem. Komunikacja autobusowa: z Radomiem, Puławami, Lublinem, Kozienicami, Lipskiem, Solcem n/W. Mieszkańców 8.791, powierzchnia: 3.928 ha. Szkolnictwo: 2 szkoły powszechne 7 kl. Szkoła zawodowa. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 96.709. Wykonanie budżetu za rok 1934/5 w dochodach zł. 84.778 gr. 98, w wydatkach zł. 99.444 gr. 21.
Burmistrz: Galewski Jan. Wiceburmistrz: Bolesławski Stanisław.

WOJEWÓDZTWO KRAKOWSKIE.

Kraków, miasto wojewódzkie, stacja kolejowa. Mieszkańców 235.299. Powierzchnia: 48 km². Szkolnictwo: 60 szkół powszechnych. 33 przedszkola. Prywatne gimnazjum męskie im. St. Jaworskiego, prywatne gimnazjum męskie Zgromadzenia Ks. Ks. Misjonarzy, prywatne gimnazjum męskie im. Ks. Kordeckiego OO. Paulinów, prywatne gimnazjum żeńskie im. Królowej Jadwigi, prywatne gimnazjum żeńskie im. H. Kaplińskiej, prywatne gimnazjum żeńskie im. E. Plater, prywatne gimnazjum żeńskie im. św. Urszuli Zgromadzenia SS. Urszulanek, prywatne gimnazjum żeńskie Instytutu Marji Zgrom. Córek Bożej Miłości, prywatne gimnazjum żeńskie SS. Kanoniczek św. Ducha, prywatne gimnazjum Koedukacyjne im. H. Kołłątaja, prywatne gimnazjum Koedukacyjne T-wa Żydowskiej Szkoły Ludowej i Średniej, prywatne gimnazjum męskie „Tachkemoni" Stowarzyszenia „Cheder Iwri". Uniwersytet Jagielloński. Akademja Górnicza. Akademja Sztuk Pięknych, Wyższe Studjum Handlowe, Wyższy PaństwowyKurs Nauczycielski, 2 Seminarja Duchowne, Państwowe Seminarjum Nauczycielskie męskie, 5 prywatnych seminarjów nauczycielskich (1 męskie, 4 żeńskie), 10 gimnazjów państwowych. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 19.306.270 wydatki, zł. 19.309.557 dochody. Wykonany budżet r. 1934/5 wydatki zwyczajne zł. 15.824.229 gr. 72, wydatki nadzwyczajne zł. 3.792.201 gr. 57 dochody zwyczajne zł. 15.156.074 gr. 87, dochody nadzwyczajne zł. 4.007.584 gr. 85. Bank Polski. Bank Gospodarstwa Krajowego. Bank Rolny. Komunalna Kasa Oszczędności z oddziałem w Podgórzu. Komunalna Kasa Oszczędności powiatu Krakowskiego. Państwowa fabryka wyrobów tytoniowych. Państwowa fabryka wyrobów spirytusowych. Gazownia, elektrownia, rzeźnia, wodociągi, kanalizacja, zakłady ceramiczne, kolej elektryczna — miejskie.
Prezydent: dr. Kaplicki M. Wiceprezdenci: dr. Klimecki St., dr. Radzyński R.

Andrychów, pow. Wadowice, stacja kolejowa. Mieszkańców 5698. Powierzchnia 857 ha. Szkolnictwo: szkoła powszechna męska i żeńska 7 kl., 2 przedszkola. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zwyczajne wyd. i doch. zł. 91.534, nadzwyczajne zł. 17.000. Wykonanie budżetu na na rok 1934/5 wydatki zwycz. zł. 92 815 gr. 30, nadzw. zł. 6.782 gr. 52; dochody zwycz. zł. 93 891 gr. 57, nadzw. zł. 5.706 gr. 25. Bank Mieszczańsko-Ludowy w Andrychowie. Przemysł: elektrownia i rzeźnia miejskie, betoniarnia miejska (sezonowo).
Burmistrz: Wietrzny Adam. Wiceburmistrz: Fryś Franciszek.

Biała Krakowska, miasto powiatowe, dwie stacje kolejowe, 1 stacja autobusowa. Komunikacja autobusowa z Bystrą, Stracońką, Oświęcimem, i Kalwarją Zebrzydowską. Mieszkańców 26.759. Powierzchnia: 2.075 ha

79 arów 04m². Szkolnictwo: 4 przedszkola, 6 szkół powszechnych, prywatne gimnazjum żeńskie, 2 gimnazja państwowe, 2 seminarja nauczycielskie, 4 szkoły zawodowe. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 8.57.708. Wykonany budżet 1934/35 r. dochody zł. 859.487 gr. 92, rozchody zł. 836.963 gr. 35. Oddział Banku Gospodarstwa Krajowego. Komunalna Kasa Oszczędności. Przemysł samorządowy: łaźnia, rzeźnia, targowica, zakład wodociągowo-kanalizacyjny, kino.

Burmistrz: Dr. Łunicwski Zbigniew. Wiceburmistrz: Kuśnierz Stanisław.

Bochnia, miasto powiatowe, stacja kolejowa. Komunikacja autobusowa z Krakowem, Nowym Sączem. Mieszkańców 13.600. Powierzchnia 960 ha. Szkolnictwo: 4 szkoły powszechne, przedszkole, państwowe gimnazjum koedukacyjne, seminarjum nauczycielskie. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 319.686. Wykonany budżet r. 1934/5 dochody zł. 354.613 gr. 87. wydatki zł. 354.613 gr. 08. Komunalna Kasa Oszczędności. Państwowa Żupa Solna. Elektrownia miejska, wodociągi gminy miejskiej.

Burmistrz: Pacuła Stanisław. Wiceburmistrz: Wójtowicz Władysław.

Brzesko, miasto powiatowe, stacja kolejowa Słotwica—Brzesko, dojazd autobusem z Brzeska; Komunikacja autobusowa z Tarnowem, Krakowem. Mieszkańców 3.602. Powierzchnia: 127 ha 50 arów. Szkolnictwo: Gimnazjum państwowe koedukacyjne, Szkoła powszechna męska, Szkoła powszechna żeńska. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 78.961. Wykonnany budżet r. 1934/5 zł. 85.173 gr. 27 dochody, zł. 78.397 gr. 69 wydatki. Komunalna Kasa Oszczędności. Towarzystwo Zaliczkowe. Bank Kupiecki. Przedsiębiorstwa samorządowe: rzeźnia, wytwórnia lodu sztucznego.

Burmistrz: Soja Franciszek. Wiceburmistrz: Dr. Bloch Henryk.

Chrzanów, miasto powiatowe, stacja kolejowa. Komunikacja autobusowa z Sosnowcem. Mieszkańców 18.106. Powierzchnia: 3.527 ha 73 arów 29 m². Szkolnictwo: 5 szkół powszechnych publicznych, 2 przedszkola, gimnazjum, Seminarjum nauczycielskie żeńskie, Szkoła zawodowa. Budżet: Preliminarz na 1935/6 zł. 507.394 gr. 98 (budżet administracyjny zł. 294.400 gr. 56, budżet przedsiębiorstw zł. 212.994 gr. 42). Wykonany budżet r. 1934/5 — budżet administracyjny wydatki zł. 291.455 gr. 45, dochody zł. 296.231 gr. 09. Powiatowa Komunalna Kasa Oszczędności. Zastępstwo Banku Polskiego przy Towarzystwie Zaliczkowem. Bank Ludowy. Elektrownia Okręgu Zagłębia Krakowskiego. Wodociągi miejskie. Rzeźnia miejska.

Burmistrz: Gdula Tadeusz. Wiceburmistrz: Dr. Cyfer Samuel.

Dąbrowa koło Tarnowa, miasto powiatowe, stacja kolejowa, oddalona 1 km. od miasta. Komunikacja autobusowa z Mędrzychowem, Szczucinem, Tarnowem. Mieszkańców 6.100. Powierzchnia: 2527 ha 77 ar. 53m². Szkolnictwo: gimnazjum miejskie koedukacyjne, 2 szkoły powszechne męska i żeńska. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 70.837. Wykonany budżet za r. 1934/5 dochody zł. 60.461 gr. 33, wydatki zł. 62.489 gr. 61. Komunalna Kasa Oszczędności. Rzeźnia Miejska.

Burmistrz: Hendrich Włodzimierz. Wiceburmistrz: Chill Jakób.

Dębica, pow. Ropczyce, stacja kolejowa. Komunikacja autobusowa do Pilzna i Ropczyc. Mieszkańców 10.222. Powierzchnia 2987 ha. Szkolnictwo: 4 szkoły powszechne, 1 gimnazjum, seminarjum nauczycielskie, 2 przedszkola. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 117.742 dochody, zł. 117.738 wydatki. Towarzystwo Wzajemnego Kredytu. Kasa Stefczyka. Bank Spółdzielczy. Państwowe Przetwórnie Mięsne. Elektrownia Państwowych Przetwórni Mięsnych.

Burmistrz: prof. Staroń Michał. Wiceburmistrz: Różak Stanisław.

Gorlice, miasto powiatowe, stacja kolejowa. Komunikacja autobusowa do Jasła i Grybowa. Mieszkańców 6.790. Powierzchnia: 665 ha. Szkolnictwo: gimnazjum, seminarjum nauczycielskie, zawodowa szkoła dokształcająca, 2 powszechne szkoły 7-kl. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 dochody zł. 223.068 gr. 87, wydatki zł. 227.410 gr. 99. Komunalna Kasa Oszczędności powiatu Gorlickiego. Elektrownia miejska.
Burmistrz: Kwaskowski Andrzej. Wiceburmistrz: Krysakowski Karol.

Jasło, miasto powiatowe, stacja kolejowa. Komunikacja autobusowa z Gorlicami, Krosnem, Pilznem i Żmigrodem. Mieszkańców 13.500. Powierzchnia: 540 ha. Szkolnictwo: państwowe gimnazjum męskie, prywatne gimnazjum żeńskie, szkoła handlowa, 4 szkoły powszechne. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 297.350. Wykonany budżet za r. 1934/5 wydatki zwyczajne zł. 327.030 gr. 37, dochody zwyczajne zł. 277.881 gr. 64. Bank Polski. Komunalna Kasa Oszczędności. Elektrownia. Wodociągi miejskie. Bekoniarnia miejska. Gazownia miejska.
Burmistrz: Dr. Żelazny Józef. Wiceburmistrz: Bajdecki Alojzy.

Jaworzno, pow. Chrzanów, stacja kolejowa. Komunikacja ze Szczakową, Chrzanowem, Mysłowicami i Sosnowcem. Mieszkańców 21.000. Powierzchnia 4695 ha. Szkolnictwo: 6 szkół powszechnych, 2 przedszkola, 1 prywatna szkoła gospodarstwa domowego. Budżet: Preliminarz na rok 1935/6 zł. 230.668. Bank Spółdzielczy. Przemysł: Jaworznickie Komunalne Kopalnie Węgla S. A. Elektrownia i wodociągi Kopalni „Piłsudski" Jaworznickich Komunaln. Kopalni Węgla (dostarczają Magistratowi wodę).
Burmistrz: Racek Franciszek. Wiceburmistrz: Dudzik Józef.

Kęty, pow. Biała, stacja kolejowa Kęty — przystanek kolejowy Kęty — Podlesie. Komunikacja autobusowa pomiędzy Bielskiem a Krakowem oraz pomiędzy Bielskiem a Oświęcimem. Mieszkańców 7000. Powierzchnia: 2100 ha. Szkolnictwo: 2 szkoły powszechne, 1 Zakład Państw. Seminarjum nauczycielskiego żeńskiego wraz z gimnazjum Koedukacyjnem, 1 przedszkole. Budżet: Preliminarz ogólny na rok 1935/36 zł. 176.737 (zarówno z doch. i w wydat.). Komunalna Kasa Oszczędności miasta Kęt. Elektrownia miejska.
Burmistrz: Zajączek Edward. Wiceburmistrz: Adamski Jan.

Krynica Zdrój, pow. Nowy Sącz, stacja kolejowa. Mieszkańców 4.626. Przeciętna frekwencja kuracjuszy 30.000. Powierzchnia: 1117 ha. Szkolnictwo: 1 szkoła powszechna 7-kl., prywatne kursy gimnazjalne. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6: dochody zwyczajne zł. 250.190, nadzwyczajne zł. 101.700. Tyleż wydatki. Wykonany budżet za rok 1934/5 zł. 297.638 dochody zwyczajne, zł. 63.874 dochody nadzwyczajne; zł. 251.690 wydatki zwyczajne, zł. 67.970 wydatki nadzwyczajne. Miejska Komunalna Kasa Oszczędności. 2 Banki Spółdzielcze. Państwowy Zakład Zdrojowy.
Burmistrz: Mgr. Zakrzewski Michał. Wiceburmistrz: inż. Krówka Józef.

Limanowa, miasto powiatowe, stacja kolejowa. Komunikacja autobusowa z Krakowem i Nowym Sączem. Mieszkańców 2.185. Powierzchnia 340 ha, 55 arów 74 m². Szkolnictwo: szkoła powszechna męska, szkoła powszechna żeńska, 1 przedszkole, szkoła przemysłowo - zawodowa dokształcająca. Budżet: Preliminarz na r. 1935/36 zł. 62.500. Wykonanie budżetu za 1934/5 zł. 81.488 gr. 85. Komunalna Kasa Oszczędności powiatu Limanowskiego w Limanowej. Kasa Stefczyka. Towarzystwo Zaliczkowe. Kasa Ludowa. Elektrownia Miejskie Zakłady Elektryczne w Limanowej.
Burmistrz: Bieda Tomasz. Wiceburmistrz: Winter Leopold.

Mielec, miasto powiatowe, stacja kolejowa. Komunikacja autobusowa z Tarnobrzegiem, z Borową, z Pilznem, z Tarnowem. Mieszkańców 9.500. Powierzchnia: 755 ha. Szkolnictwo: 1 szkoła powszechna męska, 2 szkoły powszechne żeńskie, gimnazjum państwowe, szkoła zawodowa. Budżet: Preliminarz na r. 1935/36 zł. 90.127 gr. 85. Wykonanie budżetu za r. 1934/5 dochody zł. 88.394 gr. 20, wydatki zł. 89.982 gr. 23, niedobór zł 1.588 gr. 03. Bank Spółdzielczy. Komunalna Kasa Oszczędności. Bank Handlowy. Bank Ludowy. Kasa Rękodzielnicza.

Burmistrz: Kazana Franciszek. Wiceburmistrz: Leyko Jan Paweł.

Myślenice, miasto powiatowe, stacja kolejowa Radziszów, oddalony 17 klm. Komunikacja autobusowa z Krakowem. Mieszkańców 6.277. Powierzchnia: 2.147 ha 46 a. Szkolnictwo: Szkoła powszechna męska i żeńska, 1 gimnazjum. Budżet: Preliminarz na rok 1935/36 zł. 114.723. Komunalna Kasa Oszczędności. Powiatowa fabryka wyrobów betonowych. Miejska cegielnia parowa. Wodociągi gminy.

Burmistrz: Brzeziński-Dunin Jan. Wiceburmistrz: Bursztyn Tadeusz.

Nowy Sącz, miasto powiatowe (wydzielone z powiatu), stacja kolejowa główna, przystanek Nowy Sącz — miasto; Komunikacja autobusowa z Nowym Sączem, Brzeskiem, Bochnią, Krakowem, Krynicą, Muszyną, Żegiestowem, Krościenkiem, Szczawnicą i Grybowem. Mieszkańców 30.534. Powierzchnia: 1.500 ha. Szkolnictwo: 9 szkół powszechnych, 7 przedszkoli, prywatne gimnazjum żeńskie Komitetu Obywatelskiego, prywatne gimnazjum żeńskie im. Królowej Korony Polskiej Zgromadzenia SS. Niepokalanek, 2 gimnazja państwowe, Seminarjum Nauczycielskie żeńskie, 4 szkoły zawodowe, Warsztaty Główne Polskich Kolei Państwowych, Elektrownia Głównych Warsztatów Kolejowych, wł. Dyrekcji Krakowskiej P. K. P.

Prezydent: Mgr. Nowakowski Stanisław. Wiceprezydent: Mgr. Krupa Józef.

Nowy Targ, miasto powiatowe, stacja kolejowa w miejscu oddalona o 1½ klm. od śródmieścia. Komunikacja autobusowa P. K. P. z Nowym Targiem, Zakopanem, Krakowem, Szczawnicą, Krościenkiem i Rabką. Mieszkańców 11.420. Powierzchnia: 4946 ha. 22 arów, 26 m². Szkolnictwo: 3 szkoły powszechne (w tem dwie siedmioklasowe, jedna czteroklasowa), dwa przedszkola (jedno katolickie, drugie izraelickie), państwowe gimnazjum koedukacyjne, seminarjum nauczycielskie, 3 szkoły zawodowe. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 316.896 gr. 73. Wykonany budżet na r. 1934/5 zł. 303.131 gr. 10. Komunalna Kasa Oszczędności powiatu Nowotarskiego. Towarzystwo Zaliczkowa w Nowym Targu. Bank Handlowy w Nowym Targu. Przemysł samorządowy: Elektrownia miejska. Miejskie Zakłady Ceramiczne. Tartak miejski. Rzeźnia miejska.

Burmistrz: Mgr. Stachoń Andrzej. Wiceburmistrz: Vacat.

Oświęcim, pow. Biała, stacja kolejowa. Komunikacja autobusowa z Kętami i Bielskiem. Mieszkańców 12.579. Powierzchnia 901 ha 71 ar. 41m². Szkolnictwo: 5 szkół powszechnych, 2 przedszkola, prywatne gimnazjum męskie Salezjańskie, prywatne gimnazjum koedukacyjne, 2 szkoły zawodowe. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 216.858. Wykonany budżet za r. 1934/5 dochody zł. 284.220 gr. 38, wydatki zł. 276.574 gr. 51. Komunalna Kasa Oszczędności miasta Oświęcimia. Państwowy Magazyn Surowców Tytuniowych. Rzeźnia miejska.

Burmistrz: Mgr. Mayzel Roman. Wiceburmistrz: Dr. Reich Emil Samuel.

Piwniczna, pow. Nowy Sącz, przystanek kol. Piwniczna — Zdrój i stacja kolejowa Piwniczna. Komunikacja autobusowa z Nowym Sączem

i granicą Czechosłowacji. Mieszkańców około 5.000. Powierzchnia: 3400 ha. Szkolnictwo: 2 szkoły powszechne. Budżet: Preliminarz na rok 1935/6 zł. 96.609. Wykonany budżet za rok 1934/5 wynosi: dochody zł. 61.049 gr. 90, wydatki zł. 73.774 gr. 27. Kasa Stefczyka. Miejski Zakład Kąpielowy.

Burmistrz: Marciszewski Jan. Wiceburmistrz: Sikorski Tadeusz.

Ropczyce, miasto powiatowe, stacja kolejowa w odległości 3½ klm. od miasta dojazd autobusem. Mieszkańców 3.402. Powierzchnia: 1293 ha. Szkolnictwo: szkoła powszechna męska i żeńska, szkoła zawodowa dokształcająca, ochronka, miejskie gimnazjum koedukacyjne, seminarjum nauczycielskie. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 51.033 gr. 09. Komunalna Kasa Oszczędności powiatu Ropczyckiego. Bank współdzielczy żydowski.

Burmistrz: Bursztyn Władysław. Wiceburmistrz: Sulisz Tomasz.

Stary Sącz, pow. Nowy Sącz, stacja kolejowa. Komunikacja autobusowa P. K. P. z Nowym Sączem i Szczawnica. Mieszkańców 5.300. Powierzchnia: 1631 ha. Szkolnictwo: dwie siedmioklasowe szkoły powszechne, męska i żeńska, dwa przedszkola, prywatne gimnazjum żeńskie. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 137.000. Kasa Zaliczkowa. Elektrownia miejska.

Burmistrz: Ogorzały Robert. Wiceburmistrz: Rejowski Stanisław.

Sucha, pow. Żywiec, stacja kolejowa Sucha. Komunikacja autobusowa z Krakowem i Zawoją. Mieszkańców 6.255. Powierzchnia: 1.500 ha. Szkolnictwo: 3 szkoły powszechne, 1 przedszkole. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 74.392. Wykonany budżet za 1934/5 r. dochody zł. 76.554 gr. 33, wydatki zł. 67.877 gr. 58, nadwyżka dochodu zł. 8.676 gr. 75.

Burmistrz: Gustawski Adam. Wiceburmistrz: Jaglarz Józef.

Szczakowa, pow. Chrzanów, stacja kolejowa. Komunikacja autobusowa ze Szczakową, Jaworznem, Mysłowicami i Chrzanowem. Około 5000 mieszkańców. Powierzchnia: 1560 ha 89 arów. Szkolnictwo: dwie siedmioklasowe publiczne szkoły powszechne, 3 przedszkola, zawodowa dokształcająca szkoła męska, zawodowa dokształcająca szkoła żeńska. Budżet za r. 1935/6 zł. 122.457 gr. 50. Wykonany budżet za r. 1934/5 zł. 110.477 gr. 33.

Burmistrz: Bugajski Szymon. Wiceburmistrz Leś Władysław.

Tarnów, miasto powiatowe, stacja kolejowa. Komunikacja autobusowa z Buskiem, Krynicą, Krakowem, Nowym Sączem, Ropczycami. Mieszkańców 52.387. Powierzchnia 1.760 ha 87 arów 0.1m². Szkolnictwo: 10 szkół powszechnych, 5 przedszkoli, 5 ochronek, 4 prywatne szkoły powszechne, prywatne gimnazjum żeńskie SS. Urszulanek, prywatne gimnazjum żeńskie im. E. Orzeszkowej, prywatne żydowskie gimnazjum, 3 gimnazja państwowe, seminarjum gospodarcze, państwowa szkoła ogrodnicza, szkoła handlowa, 4 seminarja nauczycielskie (2męskie), 6 szkół zawodowych. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 1.464.783. Wykonany budżet za r. 1934/5 dochody zł. 1.421.508 gr. 62, wydatki zł. 1.351.191 gr. 95. Bank Polski, Bank Gospodarstwa Krajowego. Komunalna Kasa Oszczędności. W pobliżu Tarnowa w Mościcach (pow. Tarnów) Państwowe Zjednoczone Fabryki Związków Azotowych — Mościce. W Tarnowie—elektrownia Głównych Warsztatów Kolejowych wł. P. K. P.

Prezydent: Dr. Brodziński M. Wicepr.: Mgr. Kołodziej T., Dr. Silbiger 7.

Trzebinia, pow. Chrzanów, stacja kolejowa Trzebinia i stacja kolejowa lokalna Trzebinia-Skawce. Połączenia autobusowe z Chrzanowem, z Kra-

kowem. Mieszkańców 6163. Powierzchnia 714 ha. Szkolnictwo: 3 szkoły powszechne i ochronka. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 w doch. i wydat.: zwyczajne zł. 91.762 gr. 14, nadzwyczajne zł. 40.000. Wykonanie budżetu za rok 1934/5: wydatki zw. zł. 85.027 gr. 64, nadzw. zł. 92.149 gr. 31; dochody zwycz. zł. 88.705 gr. 47, nadzw. zł. 72.790. Filja Komunalnej Kasy Oszczędności w Chrzanowie.

Burmistrz: Willman Leon. Wiceburmistrz: Inż. Tobiczyk Karol.

Wadowice, miasto powiatowe, stacja kolejowa. Komunikacja autobusowa z Białą i Krakowem. Mieszkańców 8400. Powierzchnia 996.5 ha. Szkolnictwo: 2 publiczne szkoły powszechne 7-klasowe (męska i żeńska), 1 przedszkole, prywatne gimnazjum męskie OO. Karmelitów, prywatne gimnazjum męskie Ks. Ks. Pallotynów, prywatne gimnazjum żeńskie Zrzeszenia Rodziców, 1 seminarjum nauczycielskie, 2 szkoły zawodowe. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 158.898. Wykonany budżet za r. 1934/5 zł. 176.311. Komunalna Kasa Oszczędności na powiat Wadowicki.

Burmistrz: Bernhardt Władysław. Wiceburmistrz: Dr. Kamieński Alfred.

Wieliczka, pow. Kraków, stacja kolejowa, przystanek pociągów motorowych w śródmieściu. Komunikacja autobusowa z Dobczycami, Gdowem, Łapanowem, Krakowem, Niepołomicami i Bochnią. Mieszkańców 9.745. Powierzchnia 648 ha 78 arów. Szkolnictwo: państwowe gimnazjum męskie, prywatne gimnazjum żeńskie, 4 szkoły publiczne powszechne, 2 szkoły zawodowe dokształcające, przedszkole Rodziny Kolejowej. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 dochody zł. 297.959 gr. 88, wydatki zł. 297.878 gr. 6. Wykonany budżet za r. 1934/5 dochody zł. 398.423 gr. 85, wydatki zł. 385.651 gr. 03. Komunalna Kasa Oszczędności Związku Międzykomunalnego w Wieliczce. Polski Monopol Solny - Żupa Solna w Wieliczce. Cegielnia miejska. Miejski Zakład Elektryczny. Rzeźnia miejska. Elektrownia Państwowej Żupy Solnej. Wodociągi Zarządu Żupy Solnej w Wieliczce.

Burmistrz: Jagielski Józef. Wiceburmistrz: Dr. Żywiec Tomasz.

Zakopane, pow. Nowy Targ, stacja kolejowa. Komunikacja autobusowa z Krakowem, Krynicą, Witowem, Morskiem Okiem w Tatrach. Mieszkańców ponad 20.000. Gości sezonowych 47.902 (1934 r.), wśród nich z zagranicy 3402. Turystów (płynny ruch turystyczno-wycieczkowy osób niemeldowanych, t. j. przebywających na jeden dzień, względnie na parę godzin) rocznie około 100.000. Powierzchnia: 4682 ha. Szkolnictwo: 4 publiczne szkoły powszechne, 2 prywatne szkoły powszechne, 1 gimnazjum męskie państwowe, 1 prywatne gimnazjum koedukacyjne o typie sanatoryjnym, państwowa szkoła przemysłu drzewnego, państwowa szkoła hotelarska, średnia szkoła handlowa przy gimnazjum koedukacyjnem. Budżet: preliminarz na r. 1935/6 zł. 1.517.595 gr. 90; preliminarz ogólny zarządu uzdrowiska na r. 1935/6 zł. 385.981. Komunalna Kasa Oszczędności w Nowym Targu Oddział w Zakopanem, Bank Podhalański, Spółdzielnia z nieograniczoną odpowiedzialnością (zastępstwo Banku Polskiego); Spółdzielnia Kredytowa Kupców i Rękodzielników. Przemysł państwowy: zarząd lasów państwowych, tartak, fabryki masy drzewnej i wełny drzewnej, elektrownia wojskowego sanatorjum im. Marszałka Józefa Piłsudskiego.

Burmistrz: inż. Zaczyński E. Wiceburmistrz: ppłk. w st. sp. Adamczyk Z.

Żywiec, miasto powiatowe, stacja kolejowa. Mieszkańców 7.842. Powierzchnia: 1242 ha. Szkolnictwo: 2 szkoły powszechne i ochronka, gim-

naztum, seminarjum nauczcielskie. Budżet: Preliminarz na rok 1935/6 — zwyczajny zł. 280.982, nadzwyczajny zł. 300.000. Wykonany budżet za rok 1934/5 — wydatki zł. 358.691, dochody zł. 359.080. Komunalna Kasa Oszczędności miasta Żywca. Przemysł samorządowy — Elektrownia Zakładów Przemysłowych m. Żywca, rzeźnia i cegielnia miejskie.

Burmistrz: Markowski Jan Stanisław. Wiceburmistrz: Mgr. Kornicki W.

WOJEWÓDZTWO LUBELSKIE.

Lublin, miasto wojewódzkie, stacja kolejowa. Komunikacja autobusowa z Warszawą, Radomiem, Opolem, Puławami, Kazimierzem, Józefowem, Kraśnikiem, Annopolem, Ostrowcem, Kraśnikiem, Janowem Lubelskim, Krzonowem, Wysokiem, Piaskami, Krasnymstawem, Turobinem, Zamościem, Tomaszowem Lubelskim, Lwowem, Krasnobrodem, Biłgorajem, Siedliszczami, Chełmem, Hrubieszowem, Biskupicami, Włodawą, Łęczną, Lubartowem, Radzyniem, Międzyrzecem i Białą Podlaską. Mieszkańców 114.315. Powierzchnia: 3100 ha. Szkolnictwo: szkół powszechnych publicznych 29, powszechnych prywatnych 19, przedszkoli 9, Uniwersytet Katolicki, 12 gimnazjów prywatnych (dwa żydowskie), 2 państwowe gimnazja męskie, 6 żeńskich, pedagogium państwowe, seminarium duchowne wyższe, 3 seminaria nauczycielskie (męskie i żeńskie), 16 szkół zawodowych, Instytut Misyjny, Jeszybot rabinacki. Budżet: Preliminarz na rok 1935/6 — budżet administracyjny dochód zł. 4.205.939, rozchód zł. 4.205.757; budżet szpitala dochód zł. 276.422, rozchód zł. 276.422; budżet przedsiębiorstw: dochód zł. 4.073.989, rozchód zł. 2.681.642. Bank Polski, Państwowy Bank Rolny, Bank Gospodarstwa Krajowego — oddziały, Powiatowa Komunalna Kasa Oszczędności. Przemysł państwowy: Państwowe Zakłady Zbożowe, Składnica Monopolu Tytoniowego; samorządowy: rzeźnia, elektrownia, kanalizacja, wodociągi oraz Międzykomunalny Związek dla Elektryfikacji.

Prezydent: Piechota Józef. Wiceprezydent: Liszkowski Bolesław.

Biała Podlaska, miasto powiatowe, stacja kolejowa, oddalona 1½ km., dojazd waskotorówka, stacja kolejki waskotorowej do Janowa Podlaskiego, Konstantynowa i Cieleśnicy; stacja autobusowa na linji Warszawa — Brześć; Biała Podlaska — Lublin; Biała Podlaska — Janów Podlaski; Konstantynów — Biała Podlaska — Sławatycze. Mieszkańców 17.549. Powierzchnia: 2924 ha. Szkolnictwo: 5 szkół powszechnych, 1 szkoła prywatna, 2 przedszkola, 2 gimnazja państwowe, 2 szkoły zawodowe. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 338.447. Wykonany budżet za r. 1934/5 zł. 364.567 gr. 43 dochody, zł. 351.230 gr. 60 wydatki. Komunalna Kasa Oszczędności. Podlaska Wytwórnia Samolotów. Elektrownia miejska. Rzeźnia miejska. Betoniarnia miejska.

Burmistrz: inż. Walewski Aleksander. Wiceburmistrz: Abramowicz Juljan.

Biłgoraj, miasto powiatowe, stacja kolejki wąskotorowej Biłgoraj — Zwierzyniec. Komunikacja autobusowa z Biłgorajem, Zwierzyńcem i Zamościem. Mieszkańców 8.276. Powierzchnia: 1676 ha. Szkolnictwo: 2 siedmioklasowe szkoły powszechne, szkoła zawodowa. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 113.647. Wykonany budżet za r. 1934/5: dochody zł. 136.806 gr. 06, wydatki zł. 143.485 gr. 74. Kasa Urzędu Skarbowego. Komunalna Kasa Oszczędności. Elektrownia i rzeźnia miejskie.

Burmistrz: Brodowski Jan. Wiceburmistrz: Kucharski Mieczysław.

Chełm, miasto powiatowe, stacja kolejowa. Komunikacja autobusowa z Hrubieszowem, Krasnymstawem, Piaskami i Włodawą. Mieszkańców

29.222. Powierzchnia: 15 km². Szkolnictwo: 7 szkół powszechnych, 2 przedszkola, 2 szkoły ćwiczeń, 2 gimnazja, seminarium duchowne małe, 2 seminaria nauczycielskie, 2 szkoły zawodowe. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6—Wykonany budżet za r. 1934/5 dochody zł. 377.500 gr. 68, wydatki zł. 425.334 gr. 16. Komunalna Kasa Oszczędności powiatu Chełmskiego. Elektrownia miejska.

Prezydent: Gordzialkowski Olgierd. Wiceprezydent: Pawlak Franciszek.

Garwolin, miasto powiatowe, stacja kolejowa oddalona o 4 klm. dojazd autobusem. Komunikacja autobusowa z Warszawą i Lublinem. Mieszkańców 7.500. Powierzchnia: 1530 ha. Szkolnictwo: 2 szkoły powszechne, 1 przedszkole, gimnazjum sejmikowe, szkoła zawodowa. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 124.233 gr. 84. Budżet wykonany za r. 1934/5 zł. 152.485 gr. 79. Komunalna Kasa Oszczędności pow. Garwolińskiego. Kasa Spółdzielcza w Garwolinie. Elektrownia garnizonowa, wł. Budownictwa O. K. I.

Burmistrz: Paśniczek Franciszek. Wiceburmistrz: Krzyśpiak Józef.

Hrubieszów, miasto powiatowe, stacja kolejowa, oddalona o 2 klm. Komunikacja autobusowa z Chełmem i Włodzimierzem. Mieszkańców 13.158. Powierzchnia: około 3000 ha. Szkolnictwo: 3 szkoły powszechne 7-klasowe, 1 gimnazjum. Budżet: Preliminarz na 1935/6 r. zł. 252.086 gr. 99. Komunalna Kasa Oszczędności. Elektrownia miejska.

Burmistrz: Lecewicz Stanisław. Wiceburmistrz: Greger Wilhelm.

Janów Lubelski, pow. Biała, stacja kolejowa Szastarka oddalona 22 km. Komunikacja autobusowa z Lublinem, Kraśnikiem i Szastarka. Mieszkańców 7.067. Powierzchnia 1018 ha. Szkolnictwo: prywatne gimnazjum koedukacyjne typu humanistycznego Tow. Szkół Średnich, 7-kl. szkoła powsz. męska i żeńska, prywatne przedszkole - ochronka. Budżet: Preliminarz na rok 1935/6 zł. 71.097. Budżet wykonany za r. 1934/5 zł. 18.790 gr. 84. Komunalna Kasa Oszczędności. Bank Spółdzielczy. Rzeźnia miejska.

Burmistrz: Radomski Wacław. Wiceburmistrz: Ryszko Wacław.

Janów Podlaski, miasto powiatowe, stacja kolejowa. Komunikacja autobusowa z Warszawą i Brześciem n/Bugiem. Mieszkańców 3.911. Powierzchnia: 2588 ha. Szkolnictwo: 1 szkoła powszechna 7-kl. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 36.645. Wykonany budżet za 1934/5 r.: dochody zł. 33.826 gr. 27, wydatki zł. 43.431 gr. 53 Kasa Stefczyka. Przemysł samorządowy: cegielnia miejska.

Burmistrz: Caruk Jan. Wiceburmistrz: Górski Piotr.

Krasnystaw, miasto powiatowe, stacja kolejowa odległa 2 klm. Komunikacja autobusowa z Zamościem, Lublinem, Chełmem, Turobinem. Mieszkańców 10.350. Powierzchnia: 3458.5 ha. Szkolnictwo. 3 szkoły powszechne i 1 przedszkole, 1 gimnazjum, 3 szkoły zawodowe. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 196.482 gr. 16. Wykonany budżet za r. 1934/5 r. preliminowano zł. 218.243 gr. 85, wykonano: w wydatkach zł. 168.754 gr. 80, w dochodach zł. 130.859 gr. 80. Komunalna Kasa Oszczędności Powiatu Krasnostawskiego. Przemysł samorządowy: tartak miejski.

Burmistrz: Sienkiewicz Józef. Wiceburmistrz: Knapiński Tomasz.

Kraśnik, pow. Janów Lubelski, stacja kolejowa oddalona o 4 km., dojazd autobusem. Komunikacja autobusowa z Lublinem, Janowem i Ostrowcem. Mieszkańców 13.374. Szkolnictwo: gimnazjum miejskie, 2 szkoły

powszechne. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 106.471 gr. 38. Wykonany budżet za 1934/5 r. zł. 93.096 gr. 28 dochody, zł. 112.744 gr. 39 wydatki.
Burmistrz: Pyz Juljan. Wiceburmistrz: Radecki Hipolit.

Lubartów, miasto powiatowe, stacja kolejowa oddalona o 2 km. Komunikacja autobusowa z Lublinem. Autobusy kursują przejściowo w stronę Parczewa, Międzyrzeca, Łukowa, Białej Podlaskiej, Michowa. Mieszkańców 7.736. Powierzchnia: 1195 ha. Szkolnictwo: 2 siedmioklasowe szkoły powszechne, 1 przedszkole Związku Pracy Obywatelskiej Kobiet, 1 gimnazjum. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 109.809 (w doch. i w wyd.). Komunalna Kasa Oszczędności powiatu Lubartowskiego. Betoniarnia Powiatowego Związku Samorządowego w Lubartowie.
Burmistrz: Jastrzębski Jan. Wiceburmistrz: Jezior Feliks.

Łosice, pow. Siedlce, stacja kolejowa Niemojki, oddalona o 5 km. Komunikacja autobusowa z Warszawą, Siedlcami, Janowem Podlaskim. Mieszkańców 6.400. Powierzchnia: 1914 ha 8948 m². Szkolnictwo. 7-kl. szkoła powszechna. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 69.854. Wykonany budżet za r. 1934/5 zł. 75.797 gr. 85 dochody, zł. 70.617 gr. 02 wydatki. Cegielnia miejska. Rzeźnia miejska. Napowietrzna elektryczna sieć miejska.
Burmistrz: Tryszczyłło Eugenjusz. Wiceburmistrz: Bojko Jan.

Łuków, miasto powiatowe, stacje kolejowe: Łuków odl. 2 km. od miasta i Łapiguz. Komunikacja autobusowa z Warszawą, Kockiem, Siedlcami, Lublinem, Stoczkiem, Parczewem i Radzyniem. Mieszkańców 14.250. Powierzchnia: 2500 ha. Szkolnictwo: gimnazjum państwowe męskie, gimnazjum Związku Nauczycielstwa Szkół Średnich, szkoła zawodowa dokształcająca, 4 szkoły powszechne 7-kl. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 165.200. Wykonany budżet za r. 1934/5 dochody zł. 188.843 gr. 30, wydatki zł. 182.069 gr. 56. Powiatowa Kasa Oszczędności. Elektrownia. Rzeźnia i Państwowy magazyn tytoniowy.
Burmistrz: Stiller Antoni.

Międzyrzec Podlaski, pow. Radzyń, stacja kolejowa w miejscu. Komunikacja autobusowa z Radzyniem, Białą Podlaską, Siedlcami i Warszawą. Mieszkańców 17.300. Powierzchnia: 4.106 ha (67,2 km²). Szkolnictwo: 4 szkoły powszechne, prywatne gimnazjum Rady Miejskiej, prywatne gimnazjum T-wa Szkoły Średniej dla młodzieży żydowskiej. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. wydatki zł. 169.484 gr. 84, dochody zł. 169.485 gr. 84. Wykonany budżet za r. 1934/5 dochody zł. 228.127 gr. 59, wydatki zł. 202.119 gr. 94. Komunalna Kasa Oszczędności w Radzyniu — Oddział w Międzyrzecu Podlaskim.
Burmistrz: Mańkowski Stefan. Wiceburmistrz: Korsak Dyonizy.

Parczew, pow. Włodawa, stacja kolejowa oddalona 3 klm. od miasta. Komunikacja autobusowa z Lubartowem, Lublinem, Radzyniem, Wisznicami. Mieszkańców 9.943. Powierzchnia: 5.196 ha. Szkolnictwo: 2 szkoły powszechne, 1 szkoła zawodowa. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 109.728. Wykonany budżet za r. 1934/5 — w wydatkach 102.475 gr. 03, w dochodach zł. 109.883 gr. 97.
Burmistrz: Bednarski Stanisław. Wiceburmistrz: Wojciechowski Seweryn.

Puławy, miasto powiatowe, stacja kolejowa odległa 4 km. od miasta. Komunikacja autobusowa z Lublinem, Dęblinem, Kockiem. Kazimierzem, Opolem, Zwoleniem, Radomiem. Mieszkańców 12.198. Powierzchnia 2.609 ha. Szkolnictwo: Gimnazjum państwowe koedukacyjne; 4 szkoły powszechne 7 kl.; szkoła Instruktorek Wiejskich (średnia); szkoła

zawodowa dokształcająca dla młodzieży zatrudnionej w rzemiośle i handlu, 2 przedszkola. W Puławach ma swą siedzibę Państwowy Instytut Naukowy Gospodarstwa Wiejskiego, jedyny w Polsce zakład naukowo doświadczalny, zaopatrzony w doskonałe laboratorja, bogatą bibljotekę naukową, rozporządzający dużemi terenami doświadczalnemi. Puławy, nazwane przed stu laty „Atenami Polskiemi", otoczone lasami sosnowemi, są jednym z najpiękniejszych zakątków Polski, przyciągają letników, turystów i wycieczki z całej Polski. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 157.116. Wykonany budżet za r. 1934/5 zł. 173.180. Komunalna Kasa Oszczędności. Bank Spółdzielczy. Puławska Spółdzielnia Kredytowa. Przemysł: Warsztaty Portowe i Stocznia dla żeglugi śródlądowej (Państwowego Zarządu Wodnego), elektrownia miejska, wodociąg miejski, rzeźnia miejska.

Burmistrz: Rychłowski Eugenjusz. Wiceburmistrz: Gąssowski Tadeusz.

Radzyń Podlaski, miasto powiatowe, stacja kolejowa Bedlno, oddalona o 7 km. Komunikacja autobusowa z Bedlnem, Międzyrzecem, Białą Podlaską, Brześciem nad Bugiem, Siedlcami, Czemiernikiem, Kockiem, Dęblinem, Komarówką, Lubartowem, Lublinem, Łukowem i Parczewem. Mieszkańców 7.340. Powierzchnia: 1.500 ha. Szkolnictwo: Dwie siedmioklasowe szkoły powszechne, prywatne gimnazjum Dr. Stanisława Sitkowskiego. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 63.800. Wykonany budżet za r. 1934/5 wydatki zwyczajne zł. 67.280, wyd. nadzw. zł. 34.470; dochody zw. zł. 69.670, doch. nadzw. zł. 32.000. Komunalna Kasa Oszczędności w Radzyniu, Bank Ludowy w Radzyniu. Bank Spółdzielczy w Radzyniu. Rzeźnia miejska.

Burmistrz: Markowski Jan. Wiceburmistrz: Borys Józef.

Siedlce, miasto powiatowe, węzłowa stacja kolejowa. Komunikacja autobusowa: z Kałuszynem, Mińskiem, Warszawą, Międzyrzecem, Białą Podlaską, Brześciem nad Bugiem, Mordami, Łosicami, Konstantynowem, Łukowem, Radzyniem, Żelechowem, Seroczynem, Latowicami, Stoczkiem, Sokołowem, Drohiczynem, Sterdyniem i Węgrowcem. Mieszkańców 37.851. Powierzchnia: 2.775 ha. Szkolnictwo: 8 szkół powszechnych, 1 przedszkole, prywatne gimnazjum Biskupie, 4 gimnazja państwowe, Seminarjum nauczycielskie męskie, 3 szkoły zawodowe. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 857.579. Bank Polski, Komunalna Kasa Oszczędności. Elektrownia, stolarnia, betoniarnia — miejskie. Elektrownia kolejowa wł. P. K. P., Państwowa, Lakownia.

Prezydent: Ługuna Sławomir. Wiceprezydent: Zdanowski Stanisław.

Sokołów Podlaski, miasto powiatowe, stacja kolejowa oddalona o 2 km. od miasta. Komunikacja autobusowa: z Warszawą, Sokołowem, Siemiatyczami, Siedlcami, Sokołowem i Sterdyniem. Mieszkańców 12.192. Powierzchnia: 4.254 ha. Szkolnictwo: 4 szkoły powszechne i jedno przedszkole, prywatne gimnazjum im. H. Sienkiewicza Towarzystwa Salezjańskiego. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 163.511 gr. 91. Wykonany budżet za r. 1934/5 zł. 157.065 gr. 25. Powiatowa Komunalna Kasa Oszczędności w Sokołowie Podlaskim. Przemysł samorządowy: Kino Miejskie. Rzeźnia miejska. Targowica miejska.

Burmistrz: Staniszewski Marjan. Wiceburmistrz: Vacat.

Szczebrzeszyn, pow. Zamość, stacja kolejowa oddalona o 4 klm. od miasta. Komunikacja z Zamościem, Zwierzyńcem i Biłgorajem. Mieszkańców 8.500. Powierzchnia: 2005 ha. Szkolnictwo: szkoła powszechna 7-kl. męska i żeńska. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 94.750 gr. 75. Komunalna Kasa Oszczędności powiatu Zamojskiego Oddział w Szczebrzeszynie. Elektrownia wł. Ordynacja Zamojska.

Burmistrz: Franczak Jan. Wiceburmistrz: Złomaniec Leopold.

Tomaszów Lubelski, miasto powiatowe, stacja kolejowa Bełżec, oddalona o 9 klm. Komunikacja autobusowa ze Lwowem i Zamościem. Mieszkańców 10.464. Powierzchnia: 2020 ha. Szkolnictwo: 2 szkoły powszechne, 1 przedszkole przy Stowarzyszeniu „Rodzina Policyjna", 1 gimnazjum państwowe koedukacyjne. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 173.686 gr. 55. Wykonany budżet za r. 1934/5 dochody zł. 169.698 gr. 15, wydatki zł. 165.836 gr. 08. Komunalna Kasa Oszczędności powiatu Tomaszów Lubelski. Bank Ludowy. Bank Spółdzielczy. Przedsiębiorstwa miejskie: Rzeźnia, Elektrownia, Targowica.

Burmistrz: Minor Jan. Wiceburmistrz: Panasiewicz Ignacy.

Węgrów, miasto powiatowe, stacja kolejowa Sokołów, oddaolna 16 klm., stacja kolejowa Łochów oddalona 30 klm. Komunikacja autobusowa z Kałuszynem, Mińskiem Mazowieckim, Warszawą, Łochowem, Sokołowem, Drohiczynem, Siedlcami i Steriniem. Mieszkańców 9.482. Powierzchnia: 180 ha. Szkolnictwo: 2 szkoły powszechne, prywatne gimnazjum Tow. Szkoły Średniej. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 77.389 gr. 09. Wykonany budżet za r. 1934/5 dochody zł. 75.668 gr. 47, wydatki zł. 75.612 gr. 66, nadwyżka dochodu zł. 55 gr. 81. Komunalna Kasa Oszczędności na powiat Węgrowski.

Burmistrz: Kuta Jan. Wiceburmistrz: Krajewski Stanisław.

Włodawa, miasto powiatowe, stacja kolejowa, oddalona 5 km. od miasta. Komunikacja autobusowa z Lublinem, Brześciem n/B., Chełmem, Lubomlą i Parczewem. Mieszkańców 8 592. Powierzchnia: 1486 ha. Szkolnictwo: 2 szkoły powszechne, 1 przedszkole pryw. Z. P. O. K., szkoła zawodowa. Budżet: Preliminarz ogólny na r. 1935/6 zł. 150.100. Wykonany budżet za r. 1934/5 dochody zł. 125.545 gr. 24, wydatki zł. 137.396 gr. 65, niedobór zł. 11.851 gr. 41. Komunalna Kasa Oszczędności pow. Włodawskiego we Włodawie.

Burmistrz: Ber Aleksander. Wiceburmistrz: Kosiński Kazimierz.

Zamość, miasto powiatowe, stacja kolejowa. Komunikacja autobusowa z Komarowem, Krasnobrodem, Krasnymstawem, Chełmnem, Skierbieszowem, Szczebrzeszynem, Zwierzyńcem, Biłgorajem, Tomaszowem Lubelskiem i Lwowem. Mieszkańców 25.000. Powierzchnia: 2.900 ha. Szkolnictwo: 6 szkół powszechnych, 2 przedszkola miejskie, 1 przedszkole prywatne, 1 szkoła dokształcająca zawodowa, gimnazjum państwowe, prywatne gimnazjum żydowskie, seminarjum nauczycielskie żeńskie, 5 szkół zawodowych. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 712.330. Wykonany budżet za r. 1934/5 zł. 584.983 gr. 08. Bank Polski Oddział w Zamościu. Komunalna Kasa Oszczędności powiatu Zamojskiego w Zamościu. Elektrownia Okręgowa w Zamościu wł. miasta. Klinkiernia Rady Powiatowej w Zamościu. Betoniarnia Rady Powiatowej w Zamościu. Betoniarnia miejska w Zamościu. Kąpielisko miejskie.

Burmistrz: Wazowski Michał. Wiceburmistrz: Nowacki Michał.

Żelechów, pow. Garwolin, stacja kolejowa Sobolew, odległa 20 klm. Komunikacja autobusowa. Mieszkańców 8.500. Powierzchnia: 956 ha. Szkolnictwo: 3 szkoły powszechne, 2 przedszkola. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 101.608 gr. 85. Wykonany budżet za r. 1934/5 zł. doch. zł. 114.818 gr. 52, wydatki zł. 111.098 gr. 38. Betoniarnia miejska, wytwórnie obuwia dla zatrudnienia bezrobotnych.

Burmistrz: Pudło Ludwik. Wiceburmistrz: Szałajko Ludwik.

Lwów, miasto wojewódzkie, stacja kolejowa. Komunikacja autobusowa z Winnikami, Żółkwią, Tartakowem, Magierowem, Niemirowem, Rawą Ruską, Jaworowem, Lubaczowem, Lubieniem Zdrojem, Samborem, Rozdołem i Drohobyczem. Mieszkańców 316.747. Powierzchnia: 6.346 ha. Szkolnictwo: 51 szkół powszechnych siedmioklasowych (w tem 17 męskich, 21 żeńskich, 12 mieszanych), 10 przedszkoli miejskich, 13 szkół zawodowo - dokształcających (11 męskich i 2 żeńskie), 3 prywatne gimnazja żydowskie, 10 prywatnych gimnazjów polskich, 3 prywatne gimnazja ukraińskie, 1 prywatne gimnazjum ewangielickiej gminy wyznaniowej z niemieckim językiem nauczania, Uniwersytet, 13 gimnazjów państwowych męskich (1 ruskie), 53 szkół zawodowych, seminarjum Arcybiskupie, seminarjum duchowne gr. kat., seminarjum duchowne rz.-katol., 12 seminarjów nauczycielskich (4 żeńskie), 2 seminarja małe duchowne, wyższa Szkoła Handlu Zagranicznego, Główna Szkoła Gospodarcza, Konserwatorjum Muzyczne, Akademja Weterynaryjna, Korpus Kadetów, Politechnika. Budżet: Preminarz na r. 1935/6 dochody zł. 18.001.269, wydatki zł. 17.957.108. Oddziały: Banku Gospodarstwa Krajowego, Państw. Banku Rolnego. Miejska Komunalna Kasa Oszczędności. Galicyjska Kasa Oszczędności. Elektrownia miejska, gazownia, wodociągi, kanalizacja, tramwaje, telefony. Elektrownia kolejowa. Elektrownia wojskowa.

Prezydent: Drojanowski W. Wic.: Dr. Ostrowski S., Weryński J., Chajes W.

Borysław, pow. Drohobycz, stacja kolejowa, oddl. 2½ km. od miasta Komunikacja autobusowa z Drohobyczem, Truskawcem, Schodnicą, Samborem. Mieszkańców 41.587. Powierzchnia: 6826 ha. Szkolnictwo: Państwowa Szkoła Wiertnicza. Gimnazjum prywatne, 11 szkół powszechnych, 3 przedszkola, 4 szkoły zawodowe. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 1.312.982. Wykonany budżet za r. 1934/5 zł. 1.547.416. Elektrownia wł. Podkarpackie Tow. Elektryczne S. A. Miejska Komunalna Kasa Oszczędności.

Prezydent: Rossowski Kazimierz. Wiceprezydent: Kobak Władysław.

Bóbrka, miasto powiatowe, stacja kolejowa, oddalona o 6.3 klm. od centrum miasta, połączenie dorożką. Komunikacja autobusowa ze Strzeliskami i Lwowem. Mieszkańców 5.441. Powierzchnia: około 2300 ha. Szkolnictwo: 2 szkoły powszechne publiczne siedmioklasowe, 1 szkoła powszechna publiczna jednoklasowa, wieczorna szkoła dokształcająca przemysłowa i handlowa. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 58.740. Wykonany budżet za r. 1934/5 zł. 65.917 gr. 52 dochody, zł. 72.902 gr. 45 wydatki. Polski Bank Spółdzielczy. Komunalna Kasa Oszczędności. Bank Ludowy. Bank Kredytowy.

Burmistrz: Batorski Józef. Wiceburmistrz: Zakalek Stanisław.

Brzozów, miasto powiatowe, stacja kolejowa Rymanów oddalona o 17 km., i stacja kolejowa Sanok oddalona o 22 km. Komunikacja autobusowa z Rymanowem i Sanokiem. Mieszkańców 5.258. Powierzchnia: 11154 ha. Szkolnictwo: gimnazjum państwowe humanistyczne, siedmioklasowa szkoła powszechna męska, siedmioklasowa szkoła powszechna żeńska, wieczorowa szkoła dokształcająca dla uczniów rzemieślniczych. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 66.893 gr. 77. Wykonany budżet za r. 1934/5 wydatki zł. 81.550 gr. 92, dochody zł. 81.675 gr. 88. Bank Spółdzielczy (zastępstwo Banku Polskiego). Komunalna Kasa Oszczędności po-

wiatu Brzozowskiego w Brzozowie. Rzeźnia miejska, Targowisko miejskie, Miejskie Przedsiębiorstwo Elektryczne.
Burmistrz: Dr. Dobrowolski Adam. Wiceburmistrz: Pilawski Józef.

Chodorów, pow. Bóbrka, stacja kolejowa. Mieszkańców 8.050. Powierzchnia: 10 km². Szkolnictwo: Szkoły powszechne 7-klasowe męska i żeńska i jedna ochronka Sióstr Dominkanek, prywatne gimnazjum Tow Zakł. nauk. ogól. im. A. Grottgera. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 273.313 gr. 42. Wykonany budżet za r. 1934/5 zł. 278.144 gr. 61 dochody, zł. 282.871 gr. 79 wydatki. Państwowe Przetwórnie Mięsne. Rzeźnia miejska. Elektrownia Miejska.
Burmistrz: Jaksa-Rożen Bolesław. Wiceburmistrz: Hydzik Hipolit.

Dobromil, miasto powiatowe, stacja kolejowa. Mieszkańców 5.587. Powierzchnia: 1367 ha. Szkolnictwo: 2 szkoły powszechne 7 kl., gimnazjum miejskie. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 88.505 (doch.), zł. 89.955 (wyd.). Elektrownia miejska.
Burmistrz: Puchalik Władysław. Wiceburmistrz: Dr. Reiner Abraham.

Drohobycz, miasto powiatowe, stacja kolejowa. Komunikacja autobusowa z Borysławiem, Medenicami, Stryjem i Samborem. Mieszkańców 33.271. Powierzchnia 2767 ha. Szkolnictwo: 6 szkół powszechnych, 3 przedszkola, prywatne gimnazjum koedukacyjne żydowskie, prywatne gimnazjum koedukacyjne — ukraińskie, prywatne gimnazjum Pol. Tow. pryw. gimn. żeńskich, gimnazjum państwowe, 2 seminarja nauczycielskie żeńskie, 5 szkół zawodowych. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 1.080.219. Wykonany budżet za r. 1934/5 zł. 895.040 gr. 50. Bank Polski. Bank Gospodarstwa Krajowego. 2 Komunalne Kasy Oszczędności. Przemysł państwowy: „Polmin" Państwowa Rafinerja Olejów Mineralnych Żupa Solna; samorządowy: rzeźnia, elektrownia, wodociągi, kanalizacja, gazownia.
Burmistrz: Jarosz Rajmund. Wiceburmistrz: Dr. Tannenbaum Leon.

Grudek Jagielloński, miasto powiatowe, stacja kolejowa. Komunikacja autobusowa ze Lwowem i Przemyślem. Mieszkańców 13.515. Powierzchnia: 43 km² 216 m. Szkolnictwo: 6 szkół powszechnych, 1 przedszkole, 1 gimnazjum koedukacyjne, 2 szkoły zawodowe. Stacja doświadczalna instytutu zoologicznego Uniwersytetu Lwowskiego. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 182.098 gr. 75. Wykonany budżet za r. 1934/5 dochody zł. 238.461 gr. 21, wydatki zł. 227.628 gr. 16. Komunalna Kasa Oszczędności. Związek Kredytowy. Bank Ukraiński. Dwie Kasy Stefczyka. Miejska cegielnia. Miejska rzeźnia. Miejska elektrownia.
Burmistrz: Ziemba Orest. Wiceburmistrz: Lebkückler Jan.

Jarosław, miasto powiatowe, stacja kolejowa. Komunikacja autobusowa z Cieszanowem, Sieniawą, Pruchnikiem, Przeworskiem i Przemyślem. Mieszkańców 22.370. Powierzchnia: 3119 ha. Szkolnictwo: 8 szkół powszechnych, 4 przedszkola (prywatne), Państwowa Szkoła Budownictwa, 2 gimnazja państwowe, seminarjum nauczycielskie prywatne, 2 prywatne gimnazja. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 523.662 gr. 66. Komunalna Kasa Oszczędności miasta Jarosławia. Przemysł samorządowy: gazownia miejska, elektrownia miejska, wodociągi, kanalizacja.
Burmistrz: inż. Sierankiewicz Stanisław. Wiceburmistrz: Grabowski Zdz.

Jaworów, miasto powiatowe, stacja kolejowa Jaworów oddalona o 3 km. od miasta. Komunikacja autobusowa ze Lwowem, Radymnem i Lubaczowem. Mieszkańców 10.690. Powierzchnia: 5679 ha 13 ar. 72 m². Szkol-

nictwo: gimnazjum państwowe polskie, prywatne gimnazjum S. S. Bazyljanek, prywatne gimnazjum koedukacyjne Ukraińskiego Tow. Pedagogicznego „Ridna Szkoła", 5 szkół powszechnych, szkoła państwowa Przemysłu Drzewnego. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 176.914. Powiatowa Kasa Komunalna. Elektrownia Miejska. Warsztaty Samochodowe wł. 10 Dyon Samochodowy.

Burmistrz: Tadeusz Neff. Wiceburmistrz: Kornafel Władysław.

Komarno, pow. Rudki, st. kolejowa Komarno — Buczały, oddalona 4 km. od miasta. Mieszkańców 6.061. Powierzchnia: 563 ha. Szkolnictwo: 2 szkoły powszechne publiczne, 7-klasowa męska i żeńska, przedszkole polskie, przedszkole ruskie. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 59.465 gr. 76. Elektrownia miejska. Rzeźnia miejska Cegielnia miejska (nieczynna).

Burmistrz: Mihulka Józef. Wiceburmistrz: Rog Kazimierz.

Krosno, miasto powiatowe, stacja kolejowa. Komunikacja autobusowa z Tarnowem i Rymanowem. Mieszkańców 12.125 Powierzchnia: 2670 ha. Szkolnictwo: 3 szkoły powszechne 7-klasowe, 1 przedszkole S. S. Józefitek, gimnazjum, 2 seminarja nauczycielskie, 1 szkoła zawodowa. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 175.997 (bez budżetu przedsiębiorstw). Wykonany budżet za r. 1934/5 dochody: zwycz. zł. 206.642 gr. 10, nadzwyczajne zł. 33.163 gr. 62, wydatki zwycz. zł. 204.825 gr. 66, nadzwyczajne zł. 27.394 gr. 16, ogółem doch. zł. 239.805 gr. 72, wydatki zł. 232.219 gr. 82. Komunalna Kasa Oszczędności powiatu Krośnieńskiego Gazownia, wodociągi. kanalizacja.

p. o. Burmistrza: Dr. Lukes. Wiceburmistrz: Brazon Ludwik.

Leżajsk, pow. Łańcut, stacja kolejowa. Komunikacja autobusowa z Rzeszowem. Mieszkańców 6.250. Powierzchnia: 1554,74 ha. Szkolnictwo: 2 szkoły powszechne, 1 przedszkole, 1 gimnazjum państwowe, 1 szkoła zawodowa. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 45.174. Wykonany budżet za r. 1934/5 dochody zł. 50.495 gr. 79, wydatki zł. 51.516 gr. 05. Bank Spółdzielczy w Leżajsku.

Burmistrz: Niziński Tadeusz. Wiceburmistrz: Zawilski Zdzisław.

Lubaczów, miasto powiatowe, stacja kolejowa. Mieszkańców 6.741. Powierzchnia: 2420 ha. Szkolnictwo: szkoła powszechna 7-klasowa męska i żeńska, szkoła 1-kl. w przysiółku Bałaje, 1-kl. w Hurczu, prywatne gimnazjum koedukacyjne, 1 szkoła zawodowa. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 103.220. Komunalna Kasa Oszczędności. Przemysł samorządowy: miejska elektrownia i rzeźnia.

Burmistrz: Mazurkiewicz Franciszek. Wiceburmistrz: Dubik Wasyl.

Łańcut, miasto powiatowe, stacja kolejowa. Komunikacja autobusowa z Rzeszowem, Leżajskiem i Przeworskiem. Mieszkańców 8.071. Powierzchnia: 1832 ha. Szkolnictwo: 6 szkół powszechnych, 1 gimnazjum, 1 seminarjum nauczycielskie. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 164.525. Wykonany budżet za r. 1934/5 wydatki zł. 155.440 gr. 14, dochody zł. 151.180 gr. 85. Powiatowa Komunalna Kasa Oszczędności. Elektrownia miejska.

Burmistrz: Czarnecki Franciszek. Wiceburmistrz: Chmiel Aleksander.

Mościska, miasto powiatowe, stacja kolejowa oddalona 3½ klm. od miasta. Komunikacja autobusowa z Przemyślem. Mieszkańców 4.810. Powierzchnia 12.59². Szkolnictwo: 2 szkoły powszechne 7-klasowe. Bud-

łet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 55.748. Wykonany budżet za r. 1934/5: dochody zł. 58.561 gr. 17, wydatki zł. 64.086 gr. 83, niedobór zł. 5.525 gr. 66. Powiatowa Komunalna Kasa Oszczędności. Samorządowe cegielnie.
Burmistrz: Dr. Langer Józef. Wiceburmistrz: Dr. Bartfeld Henryk.

Nisko, miasto powiatowe, stacja kolejowa. Komunikacja autobusowa z Rozwadowem i Rzeszowem. Mieszkańców 5.461. Powierzchnia: 357 ha. Szkolnictwo: państwowe gimnazjum koedukacyjne, seminarjum nauczycielskie, 7 klasowa państwowa szkoła powszechna w Nisku, 3 klasowa państwowa szkoła powszechna na przedmieściu Malce, wojskowa szkoła podoficerska dla małoletnich. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 70.415 gr. 92. Powiatowa Kasa Komunalna. Spółdzielczy Bank Rolniczo - Handlowy. Spółdzielnia Kredytowa. Kasa Stefczyka.
Burmistrz: Żaremski Franciszek. Wiceburmistrz: inż. Wraga Juljan.

Przemyśl, miasto powiatowe, stacja kolejowa. Komunikacja autobusowa z Dynowem, Birczą, Mościskami, Jarosławiem i Jaworowem. Mieszkańców 62.154. Powierzchnia: 1000 ha. Szkolnictwo: 11 szkół powszechnych, 3 gimnazja państwowe (1 ruskie), 4 gimnazja prywatne (1 ukraińskie, 1 żydowskie), 2 seminarja państwowe nauczycielskie żeńskie, 2 seminarja duchowne (rzym.-katol. i grecko-katolickie), 2 seminarja nauczycielskie żeńskie prywatne, szkoła Handlowa, średnia szkoła zawodowa. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 1.462.690. Bank Polski oddział w Przemyślu. Komunalna Kasa Oszczędności miasta Przemyśla. Komunalna Kasa Oszczędności powiatu Przemyskiego. Elektrownia miejska. Wodociągi gminy. Kanalizacja .
Prezydent: Chrzanowski Leonard. Wiceprezydent: inż. Wyśpiański Stefan.

Przeworsk, miasto powiatowe, stacja kolejowa, stacja kolei lokalnej. Komunikacja autobusowa Dynów — Jarosław. Mieszkańców 7.004. Powierzchnia: 2007 ha. Szkolnictwo: szkoły powszechne męska i żeńska, gimnazjum miejskie, przedszkole prowadzą S. S. Miłosierdzia. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 288.108. Wykonany budżet za r. 1934/5 zł. 281.766. Elektrownia i rzeźnia.
Burmistrz: Dr. Głąb Marcin. Wiceburmistrz: inż. Maciejewicz Józef.

Rawa Ruska, miasto powiatowe, stacja kolejowa, oddalona 1½ klm. od miasta. Komunikacja autobusowa z Tomaszowem i Niemirowem. Mieszkańców 12.000. Powierzchnia: 1876 ha. Szkolnictwo: gimnazjum państwowe, średni szkoła zawodowa żeńska, 4 szkoły powsechne (2 męskie i 2 żeńskie). Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 152.358 (w doch. i w wydat.). Komunalna Kasa Oszczędności. Polski Bank Spółdzielczy. Bank Kooperatywny „Wira". Związek Kredytowy. Elektrownia miejska. Rzeźnia miejska. Zakład impregnacji drzewa Polskich Kolei Państwowych.
Burmistrz: Burka Michał, Wiceburmistrz: Dr. Bardach Juljusz.

Rudki, miasto powiatowe, stacja kolejowa. Komunikacja autobusowa ze Samborem, Lwowem, Komarnem, Lubieniem Wielkim i Drohobyczem. Mieszkańców 3.600. Powierzchnia: 496 ha 39 arów 1m². Szkolnictwo: 1 szkoła powszechna. Powiatowa Komunalna Kasa Oszczędności. Betoniarnia miejska.
Burmistrz: Grosicki Józef. Wiceburmistrz: Buraczyński Michał.

Rymanów - Zdrój, pow. Sanok, stacja kolejowa oddalona od miasta o 6 km. 300 m. Komunikacja dorożkami konnemi. iMeszkańców 3.694. Powierzchnia: 875 ha 57 arów i 55 m². Szkolnictwo: 7-klasowa szkoła powszechna męska, 7-klasowa szkoła powszechna żeńska, przedszkole polskie, przedszkole żydowskie. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 60.050.

Wykonany budżet za r. 1934/5 wydatki zł. 51.377 gr. 54, dochody zł. 51.639 gr. 92, przewyżka dochodu zł. 262 gr. 38. Komunalna Kasa Oszczędności miasta Rymanowa.

Burmistrz: Sapecki Bronisław. Wiceburmistrz: Kucharski Jan.

Rzeszów, miasto powiatowe, stacja kolejowa. Komunikacja autobusowa z Czudcem, Głogowem, Tarnobrzegiem, Ranizowem, Łańcutem, Przeworskiem, Jarosławiem, Leżajskiem, Pilznem, Tarnowem. Niskiem, Rudnikiem, Sanokiem i Przemyślem. Mieszkańców 27.499. Powierzchnia: 800 ha. Szkolnictwo: 8 szkół powszechnych (3 męskie, 4 żeńskie, 1 koedukacyjna), 4 przedszkola, 2 gimnazja państwowe, gimnazjum Tow. Prywatnego Gimnazjum Żeńskiego, koedukacyjna Szkoła Średnia, Tow. Szk. Lud. Sr. Zaw., seminarjum nauczycielskie męskie państwowe, seminarjum nauczycielskie żeńskie prywatne, szkoła rzemios (3-letnia), szkoła przemysłowa T. S. L., szkoła handlowa (3-letnia). Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 837.124. Wykonany budżet za r. 1934/5 dochody 1.218.429 zł., wydatki zł. 1.495.781. Bank Polski. Komunalna Kasa Oszczędności. Miejskie Zakłady Przemysłowe. Miejskie Zakłady Ceramiczne. Elektrownia miejska, gazownia, wodociągi, kanalizacja gminy miejskiej.

Prezydent: Niemierski Jan. Wiceprezydent: dr. Więcek Piotr.

Sambor, miasto powiatowe, stacja kolejowa. Komunikacja autobusowa z Rudkami, Starym Samborem i Drohobyczem. Mieszkańców 23.000. Powierzchnia: 3200 ha. Szkolnictwo: 6 państwowych szkół powszechnych siedmioklasowych, męskich i żeńskich, 2 przedszkola, 2 gimnazja męskie państwowe, 2 gimnazja żeńskie prywatne, 1 seminarjum męskie państwowe, 2 szkoły handlowe prywatne, 1 szkoła zawodowa żeńska prywatna. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 471.635 (w doch. i w wyd.). Wykonany budżet za r. 1934/5 dochody zł. 405.599 gr. 75, wydatki zł. 402.151 gr. 07. Komunalna Kasa Oszczędności miasta Sambora. Kamunalna Kasa Oszczędności powiatu Samborskiego. Kasa Zaliczkowa Rękodzielników. Kasa kupców żydowskich. Elektrownia miejska. Rzeźnia miejska. Betoniarnia.

Burmistrz: Wajda Stanisław, Wiceburmistrz: Mitro Aureljusz.

Sanok, miasto powiatowe, dworzec główny Sanok i przystanek kolejowy Sanok - miasto. Komunikacja autobusowa z Leskiem, Rymanowem i Bukowskiem. Mieszkańców 16.368. Powierzchnia: 1587 ha. Szkolnictwo: 6 szkół powszechnych siedmioklasowych, 3 przedszkola, prywatne gimnazjum żeńskie, gimnazjum państwowe, seminarjum nauczycielskie, 2 szkoły zawodowe. Budżet: Preliminarz za r. 1935/6 zł. 745.792 (adm. zł. 488.733, przedsiębiorstw zł. 257.059). Wykonany budżet za r. 1934/5 dochody zł. 774.766 gr. 75, wydatki zł. 684.786 gr. 46. Komunalna Kasa Oszczędności miasta Sanoka. Powiatowa Komunalna Kasa Oszczędności. Kasa Zaliczkowa. Betoniarnia miejska. Wodociągi miejskie (w budowie). Elektrownia miejska. Rzeźnia miejska.

Burmistrz: Dr. Rajchel Jan. Wiceburmistrz: Słuszkiewicz Maksymiljan.

Sokal, miasto powiatowe, stacja kolejowa oddalona 1½ km. od miasta, dojazd autobusem. Komunikacja autobusowa ze Lwowem. Mieszkańców 11.741. Powierzchnia: 3242 ha. Szkolnictwo: 3 szkoły powszechne, gimnazjum, 2 seminarja nauczycielskie. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 182.111 gr. 69. (doch. i wyd.). Powiatowa Komunalna Kasa Oszczędności. Miejska Komunalna Kasa Oszczędności.

Burmistrz: Dr. Proń Stanisław. Wiceburmistrz: Klinowski Józef.

Tarnobrzeg, miasto powiatowe, stacja kolejowa. Komunikacja autobusowa z Kolbuszową. Mieszkańców 5.295. Powierzchnia: 541 ha. 39 arów 99m². Szkolnictwo: 1 szkoła powszechna męska, 1 szkoła powszechna żeńska, 1 szkoła zawodowa dokształcająca, 1 gimnazjum. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 82.259. Wykonany budżet na r. 1934/5 dochody zł. 67.229, wydatki zł. 66.197. Komunalna Kasa Oszczędności. Bank Kupiecko - Kredytowy. Bank Udziałowy. Elektrownia miejska. Rzeźnia miejska.

Burmistrz: Dr. Czarny Kazimierz. Wiceburmistrz: inż. Bochniak Jan.

Turka nad Stryjem, miasto powiatowe, stacja kolejowa. Komunikacja autobusowa z Wysockiem, Wyżnem i Samborem. Mieszkańców 10.182. Powierzchnia: 3978 ha 31 arów 93 m². Szkolnictwo: 7-kl. szkoła powszechna męska, 7-kl. szkoła powszechna żeńska, 4-kl. szkoła powszechna Turka Średnia, 1-kl. szkoła powszechna Turka-Zwierzyniec, 1-kl. szkoła powszechna Turka-Słoboda, gimnazjum. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 96.395. Wykonany budżet za r. 1934/5 dochody zł. 81.200 gr. 10, wydatki zł. 95.116 gr. 19, niedobór zł. 13.916 gr. 09. Komunalna Kasa Oszczędności powiatu Turczańskiego w Turce.

Burmistrz: Wysoczański Wiktor. Wiceburmistrz: Pulnarowicz Władysław.

Żółkiew, miasto powiatowe, stacja kolejowa. Komunikacja autobusowa ze Lwowem, Mostami Wielkiemi, Tomaszowem i Zamościem. Mieszkańców 10.265. Powierzchnia: 2238 ha. Szkolnictwo: 4 szkoły powszechne, 1 przedszkole, gimnazjum państwowe, gimnazjum prywatne. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 — fundusz administracyjny zł. 252.858, elektrowni zł. 100.572, rzeźni i targowicy zł. 20.042 gr. 27 w dochodach i wydatkach. Wykonany budżet za r. 1934/5 zł. 230.733 gr. 92 w dochodach i wydatkach. Powiatowa Kasa Komunalna. Przemysł samorządowy — elektrownia i rzeźnia miejska.

Burmistrz: Dr. Łaszkiewicz Józef. Wiceburmistrz: Chmiel Michał.

WOJEWÓDZTWO ŁÓDZKIE.

Łódź, miasto wojewódzkie; dworce kolejowe: Dworzec Kolej. Fabryczny, Dworzec Kolej. Kaliski. Trzy dworce autobusowe, autobusy we wszystkich kierunkach. Kolej dojazdowa elektryczna do Ozorkowa, Konstantynowa, Lutomierska i Tuszyna. Mieszkańców 633.641. Powierzchnia: 5875 ha. Szkolnictwo: szkół powszechnych publicznych 121, szkół powszechnych prywatnych 84, prywatne gimnazjum Stow. Szkol. im. Wł. St. Reymonta, prywatne gimnazjum im. Józefa Aba, prywatne gimnazjum im. Marji Hochsteinowej, prywatne gimnazjum Eugenji Jaszuńskiej - Zelgmanowej, prywatne gimnazjum „Wiedza", prywatne gimnazjum Tow. Szkół Żydowskich, prywatne gimnazjum Izaaka Kacenelsona, prywatne gimnazjum Niemieckiego Stow. Gimn., prywatne gimnazjum Anieli Rohert, 19 gimnazjów męskich (5 żydowskich, 1 niemieckie), 15 gimnazjów żeńskich prywatnych (4 żydowskie), 2 seminarja nauczycielskie państwowe, seminarjum Duchowne, 3 Seminarja Nauczycielskie prywatne (męskie i żeńskie). Szkoły państwowe. Handlowa męska, Handlowa żeńska, Przemysłowa żeńska, Włókiennicza, Przemysłowo - Handlowa żeńska, Wolna Wszechnica, Konserwatorjum Muzyczne, 57 szkół zawodowych. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 31.940.065. Wykonany budżet za r. 1934/5 zł. 29.291.086 gr. 24. Bank Polski. Bank Gospodarstwa Krajowego. Komunalna Kasa Oszczędności powiatu Łódzkiego. Państwowa Wytwórnia Wódek. Państwowa Fabryka Wyrobów Ty-

tomowych. Elektrownia miejska, gazownia, wodociągi (w budowie), kanalizacja, tramwaje, telefony.

Prezydent: Glazek Wacław. I Wiceprezydent: Kozłowski Kazimierz. II Wiceprezydent: (tymcz.) Godlwski Mik. III Wiceprezydent: Pączek Antoni.

Aleksandrów k Łodzi, pow. Łódź, stacja kolejowa Zgierz, odległa 11 klm. Komunikacja tramwajowa z Łodzią, autobusowa z Turkiem i Koninem przez Poddębice. Mieszkańców 11.662. Powierzchnia: 512 ha. Szkolnictwo: 3 szkoły powszechne, 3 ochronki. Budżet: Preliminarz na rok 1935/6 w dochodach i wydatkach zł. 141.600. Wykonany budżet za rok 1934/5 dochody zł. 150.976 gr. 38, wydatki zł. 149.180 gr. 67. Elektrownia miejska.

Burmistrz: Gerling Stanisław. Wiceburmistrz: Frey August.

Bełchatów, pow. Piotrków, stacja kolejowa Piotrków oddalona o 24 km. Komunikacja autobusowa z Piotrkowem, Radomskiem, Częstochową, Pabjanicami i Łodzią. Mieszkańców 10.000. Powierzchnia: 700 ha. Szkolnictwo: 2 publiczne szkoły powszechne siedmioklasowe, 1 publiczna szkoła czteroklasowa, 1 przedszkole, szkoła handlowa trzyklasowa. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 94.000. Komunalna Kasa Oszczędności w Piotrkowie Oddział w Bełchatowie. Elektrownia. Rzeźnia. Targowica.

Burmistrz: Mistkiewicz Konstanty. Wiceburmistrz: Miller Stanisław.

Brzeziny, miasto powiatowe, stacja kolejowa Koluszki, oddalona o 8 klm., dojazd autobusem. Komunikacja autobusowa z Łodzią i Rawą. Mieszkańców 15.098. Powierzchnia: 2089 ha. Szkolnictwo: 4 szkoły powszechne, 1 przedszkole, gimnazjum, seminarjum nauczycielskie męskie. Budżet: Preliminarz na rok 1935/6 zł. 161.762 gr. 27. Wykonany budżet za rok 1934/5 zł. 166.837 gr. 88. Kamunalna Kasa Oszczędności. Elektrownia miejska.

Burmistrz: Kozłowski Wacław. Wiceburmistrz: Gałązka Władysław.

Kalisz, miasto powiatowe, stacja kolejowa Kalisz, stacja kolei powiatowej Kalisz — Turek. Komunikacja autobusowa z Łodzią, Ostrowem, Koninem, Turkiem, Pleszewem, Dobrą. Mieszkańców 75.238 (1.I.1935). Powierzchnia: 605 ha. Szkolnictwo: szkół powszechnych 17, w tem państwowych 12 i prywatnych 5, przedszkoli prywatnych 5, 1 prywatne gimnazjum Zgromadzenia SS. Najświętszej Rodziny Nazaretu, 1 prywatne gimnazjum Tow. Żydow. Szkół Średnich, 3 gimnazja państwowe, Seminarjum nauczycielskie żeńskie, szkoła muzyczna, 2 szkoły handlowe, 2 szkoły rzemieślnicze. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 1.956.506. Wykonany budżet za rok 1934/5 zł. 1.700.135 w wydatkach i zł. 1.641.476 w dochodach. Komunalna Kasa Oszczędności m. Kalisza. Komunalna Kasa Oszczędności Powiatu Kaliskiego. Elektrownia miejska. Gazownia miejska. Rzeźnia miejska. Betoniarnia miejska. Tartak Parowy miejski.

Prezydent: Sulistrowski Kazimierz. Wiceprezydent: Siwik Mateusz.

Kłodawa, pow. Koło, stacja kolejowa oddalona o 4 klm. od miasta. Mieszkańców 5.635. Powierzchnia: 1539 ha. Szkolnictwo: Jedna szkoła powszechna siedmioklasowa, jedno przedszkole. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 119.185. Wykonany budżet za r. 1934/5 zł. 57.663 gr. 26 wynosi w dochodach i wydatkach zwyczajnych.

Burmistrz: Kaczmarek Franciszek. Wiceburmistrz: Bińkowski Stanisław.

Koło, miasto powiatowe, stacja kolejowa oddalona o 2 klm. Komunikacja z Łodzią, Kaliszem, Koninem, Turką, Kleczowem przez Sompolno,

Włocławkiem, Kłodawą i Dąbicą. Mieszkańców 13.694. Powierzchnia: 1845 ha. Szkolnictwo: 3 szkoły powszechne, prywatne gimnazjum Tow. „Oświata". Budżet wykonany za r. 1934/5 dochody zł. 244.115 gr. 82, wydatki zł. 241.708 gr. 14. Komunalna Kasa Oszczędności. Bank Spółdzielczy. Żydowski Bank Ludowy. Żydowski Bank Kredytowy. Elektrownia i rzeźnia miejskie.

Burmistrz: Mgr. Beksiak Michał. Wiceburmistrz: Ścibior Ignacy.

Konin, miasto powiatowe, stacja kolejowa oddalona 2 klm. od miasta. Komunikacja autobusowa z Turkiem, Kołem, Rychwałem, Słupcą i Wieruszowem. Mieszkańców 10.776. Powierzchnia: 691 ha. Szkolnictwo: 3 szkoły powszechne, 1 przedszkole, prywatne gimnazjum Stow. Przyjaciół Szkoły Średniej. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 258.483. Wykonany budżet za r. 1934/5 wydatki zł. 209.308 gr. 62, dochody zł. 210.503 gr. 03. Komunalna Kasa Oszczędności. Bank Ludowy. Bank Koniński. Bank Spółdzielczy. Elektrownia miejska.

Burmistrz: Grętkiewicz Wincenty. Wiceburmistrz: Siciński Stefan.

Konstantynów, pow. Łódź, stacja kolejowa Łódź Kaliska w odległości 10 km., połączenie tramwajami podmiejskiemi. Komunikacja autobusowa z Łodzią i Szadkiem. Mieszkańców 8.312. Powierzchnia: 712 ha. Szkolnictwo: 3 szkoły powszechne (dwie siedmioklasowe i jedna pięcioklasowa), 2 przedszkola, szkoła Przemysłowo - Handlowa. Budżet: Preliminarz na rok 1935/6 zł. 101.409. Wykonany budżet za r. 1934/5 dochody zł. 92.483 gr. 32, wydatki zł. 87.835 gr. 30.

Burmistrz: Sztejnbis Adam. Wiceburmistrz: Vacat.

Łask, miasto powiatowe, stacja kolejowa oddalona o 2 klm. od miasta Komunikacja autobusowa z Pabjanicami, Łodzią, Zduńską Wolą, Sieradzem, Kaliszem, Lutomierskiem, Zelowem, Szczercowem i Widawą. Mieszkańców 6.581. Powierzchnia: 659,17 ha. Szkolnictwo. 2 szkoły powszechne 7-klasowe i 1 prywatne przedszkole. Prywatne gimnazjum. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 85.418. Wykonany budżet za r. 1934/5 zł. 86.955 gr. 28. Komunalna Kasa Oszczędności powiatu laskiego. Rzeźnia i Elektrownia miejskie.

Burmistrz: Brzeziński Wacław. Wiceburmistrz: Ostrowski Mieczysław.

Łęczyca, miasto powiatowe, stacja kolejowa, oddalona o 2 km. od miasta. Komunikacja autobusowa z Kołem, Grabowem, Przedeczem, Sompolnem, Łodzią, Łowiczem, Poddębicami i Kutnem. Mieszkańców 11.000. Powierzchnia: 800 ha. Szkolnictwo: 3 publiczne 7-oddziałowe szkoły powszechne, 1 sześcioodziałowa szkoła ćwiczeń, gimnazjum państwowe, 2 przedszkola, prywatne gimnazjum, Seminarjum O. O. Jezuitów. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 210.719 (w doch. i w wyd.). Powiatowa Komunalna Kasa Oszczędności w Łęczycy. Elektrownia miejska. Wodociągi gminy miejskiej.

Burmistrz: Anusiak Antoni. Wiceburmistrz: Gietner Juljan.

Ozorków, pow. Łęczyca, stacja kolejowa na linji Łódź — Kutno; stacja kolejowa wąskotorowa kolejki kujawskiej. Komunikacja autobusowa z Krośniewicami, Łęczycą, Zgierzem, Łodzią. Komunikacja tramwajowa na linji Łódź — Ozorków. Mieszkańców 15.570. Powierzchnia: 670,98 ha. Szkolnictwo: 4 szkoły powszechne 7 kl., 1 przedszkole, publiczna szkoła dokształcająca zawodowa, gimnazjum. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 254.124. Komunalna Kasa Oszczędności. Ewangielicki Bank Spółdzielczy. Bank Ludowy. Elektrownia miejska.

Burmistrz: Kropp Wacław. Wiceburmistrz: Dr. Orlewski Władysław Stefan.

Pabjanice, pow. Łask, stacja kolejowa, oddalona o 2 km. od miasta. Połączenie tramwajowe i autobusowe. Kolejka elektryczna z Pabjanic do Łodzi. Komunikacja autobusowa z Łodzią, Łaskiem, Sieradzem, Kaliszem, Szczercowem, Wadlewem i Bełchatowem. Mieszkańców 45.614. Powierzchnia: 17.056 km². Szkolnictwo: 12 publicznych szkół powszechnych, 1 publiczna szkoła specjalna, 5 przedszkoli, prowadzonych przez Stowarzyszenia, prywatne gimnazjum niemieckie, 2 gimnazja państwowe, seminarjum nauczycielskie, szkoła muzyczna, szkoła Przemysłowo-Rzemieślnicza. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 dochody zwyczajne zł. 1.387.510, dochody nadzw. zł. 681.147 gr. 08; wydatki zwycz. zł. 1.268.206 wydatki nadzw. zł. 434.100. Wykonany budżet za r. 1934/5 dochody zw. 1.387.510, wydatki nadzw. zł. 681.147 gr. 08; wydatki zwycz. zł. 1.268.206 gr. 98, wydatki nadzw. zł. 800.450 gr. 10. Komunalna Kasa Oszczędności miasta Pabjanic. Miejskie Zakłady Elektryczne. Rzeźnia miejska.

Prezydent: Futyma Bolesław. Wiceprezydent: Vacat.

Piotrków, miasto powiatowe, węzłowa stacja kolejowa. Komunikacja autobusowa z Warszawą, Łodzią, Bełchatowem i Kielcami. Mieszkańców 51.634. Powierzchnia: 3869 ha. Szkolnictwo: 14 szkół powszechnych, 3 przedszkola, państwowe gimnazjum męskie, prywatne gimnazjum męskie, prywatne gimnazjum żeńskie, państwowe seminarjum żeńskie, koedukacyjne gimnazjum żydowskie, koedukacyjna szkoła handlowa. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 1.448.904. Wykonany budżet za r. 1934/5 dochody zł. 3.302.153 gr. 79, wydatki zł. 3.478.679 gr. 98. Bank Polski Oddział w Piotrkowie. Komunalna Kasa Oszczędności. Gazownia, zakład wodociągowo - kanalizacyjny. Rzeźnia. Miejska fabryka sztucznego lodu. Elektrownia Sądu Okręgowego wł. Skarbu Państwa.

Prezydent: Fiszer Stefan. Wiceprezydenci: Mgr. Jabłoński B., Uziembło W.

Radomsko, miasto powiatowe, stacja kolejowa. Komunikacja autobusowa z Częstochową, Piotrkowem, Łodzią, Przedborzem, Brzeźnicą i Pajęcznem. Mieszkańców 24.434. Powierzchnia: około 900 ha. Szkolnictwo: 7 szkół powszechnych, 2 przedszkola, szkoła handlowa, 2 prywatne gimnazja polskie, 1 prywatne gimnazjum żydowskie. Budżet: Preliminarz ogólny na rok 1935/6 zł. 353.495 gr. 50. Wykonany budżet na rok 1934/5: wydatki zł. 473.416 gr. 51, dochody zł. 443.491 gr. 14. Komunalna Kasa Oszczędności z zastępstwem Banku Polskiego w Warszawie. Przemysł samorządowy: lasy miejskie, cegielnia, rzeźnia, łaźnia.

Burmistrz: Kwaśniewski Lucjan. Wiceburmistrz: Świderski Michał.

Ruda Pabjanicka, pow. Łódź, stacja kolejowa Łódź — Chojny, oddalona o 6 km., dojazd autobusem, oraz stacje Łódź - Fabryczna i Łódź - Kaliska. Środkiem lokomocji między miastem Łodzią a miastem Rudą Pabjanicką są tramwaje dojazdowe Ł. E. W. K. D. w Łodzi. Mieszkańców 16.197. Powierzchnia: 1000 ha. Szkolnictwo: 4 szkoły powszechne, 1 przedszkole. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 245.275 gr. 04. Wykonany budżet za r. 1934/5 wydatki zł. 258.533 gr. 15, dochody zł. 271.684. Niemiecka Spółdzielnia Kredytowa. Betoniarnia miejska.

Burmistrz: Grzybowski Włodzimierz. Wiceburmistrz: Berger Jan.

Sieradz, miasto powiatowe, stacja kolejowa oddalona o 2 km. od miasta. Komunikacja autobusowa do Kalisza, Szadka, Truka, Łaska, Łodzi, Lututowa i Wielunia. Mieszkańców 10.679. Powierzchnia: 1000 ha. Szkolnictwo: prywatne gimnazjum Koła Polskiej Macierzy Szkolnej, seminarjum nauczycielskie męskie, 3 szkoły powszechne, przedszkole Sióstr

Urszulanek, kilka chederów żydowskich, wieczorowa szkoła dokształcająca dla terminatorów i uczniów, utrzymywana przez gminę. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 125.608. Wykonany budżet za 1934/5 rok dochody zł. 125.948 gr. 88, wydatki zł. 150.660 gr. 61. Komunalna Kasa Oszczędności powiatu Sieradzkiego. Spółdzielnie Kredytowe żydowskie (mało czynne) i 1 chrześcijańska (nieczynna). Przemysł samorządowy: rzeźnia, elektrownia (w dzierżawie, poza oświetleniem ulicznem żadnego dochodu nie daje), łazienki miejskie (oddane w dzierżawę bezpłatną inwalidzie wojennemu). Elektrownia Państwowego Więzienia Karno - Śledczego w Sieradzu.

Burmistrz: Borsuk Fr. Wiceburmistrz: Vacat.

Słupca, pow. Konin, stacja kolejowa. Komunikacja autobusowa z Wrześnią, Poznaniem, Gnieznem, Zagórowem, Koninem, Kleczewem, Łodzią, Kaliszem. Mieszkańców 6.600. Powierzchnia: 1460 ha. Szkolnictwo: jedna 7 kl. szkoła powszechna, przedszkole prywatne, V kurs państwowego seminarjum nauczycielskiego męskiego, I, II i III klasa państwowego gimnazjum koedukacyjnego, 3-klasowa szkoła handlowa P. M. S. koedukacyjna i publiczna, 3-letnia szkoła dokształcająca zawodowa. Budżet: Preliminarz ogólny budżetu admin. na rok 1935/6 zł. 105.300. Wykonany budżet za rok 1934/5 wydatki zł. 101.343 gr. 96, dochody zł. 99.083 gr. 26. Komunalna Kasa Oszczędności powiatu Konińskiego — Oddział Słupca. Przemysł samorządowy: elektrownia miejska i rzeźnia.

Burmistrz: Czajewicz Jan. Wiceburmistrz: Piasecki Jan.

Sulejów, pow. Piotrków, stacja kolejki wąskotorowej Piotrków — Sulejów loco. Komunikacja autobusowa z Piotrkowem, Łodzią, Końskiemi, Opocznem. Mieszkańców 6.995. Powierzchnia 190 ha. Szkolnictwo: 2 szkoły powszechne. Szkoła zawodowa. Przedszkole. Budżet: Preliminarz r. 1935/6 zł. 101.500. Miejska Komunalna Kasa Oszczędności. Elektrownia, rzeźnia — miejskie. Las miejski 500 ha.

Burmistrz: Szuster Henryk. Wiceburmistrz: Dr. Kwapiński Bolesław.

Tomaszów Mazowiecki, pow. Brzeziny, stacja kolejowa oddalona o 3 km. od miasta. Komunikacja autobusowa z Łodzia, Warszawą, Piotrkowem. Mieszkańców 41.373. Powierzchnia: 1850 ha. Szkolnictwo: 10 szkół powszechnych, 2 przedszkola, szkoła zawodowo - dokształcająca dla młodzieży pracującej w przemyśle, rzemiośle i handlu, szkoła handlowa, państwowe seminarjum nauczycielskie, miejskie gimnazjum, prywatne gimnazjum Stowarzyszenia Kupców, prywatne gimnazjum Żydowskiej Rady Opiekuńczej. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 dochody zł. 797.436, wydatki zł. 775.285. Wykonany budżet na 1934/5 dochody zł. 819.055, wydatki zł. 793.950. Oddział Banku Polskiego. Komunalna Kasa Oszczędności. Bank Ludowy (pryw.). Bank Kupiecki (pryw.). Elektrownia Tomaszowskiej Fabryki Sztucznego Jedwabiu S. A.

Prezydent: Rączaszek Antoni. Wiceprezydent: Vacat.

Turek, miasto powiatowe, stacja kolejki wąskotorowej. Komunikacja autobusowa z Kaliszem, Wartą, Kołem, Tuliszkowem, Łodzią, Koninem. Mieszkańców 9.541. Powierzchnia: 1847.25 ha. Szkolnictwo: 3 szkoły powszechne, freblówka i ochronka, prywatne gimnazjum Tow. Szkolnego. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 128.715. Bank Rzemieślników i Kupców. Bank Spółdzielczy. Komunalna Kasa Oszczędności. Miejska rzeźnia i elektrownia oraz wzorownia liczników prądu stałego.

Burmistrz: Stawicki Franciszek. Wiceburmistrz: Ścibior Ignacy.

Wieluń, miasto powiatowe, stacja kolejowa. Komunikacja autobusowa z Sieradzem, Częstochową, Łodzią i Radomskiem. Mieszkańców 14 625. Powierzchnia: 920 ha. Szkolnictwo: 4 szkoły powszechne, przedszkole, seminarjum duchowne małe, 2 prywatne gimnazja. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 207.020. Wykonany budżet za r. 1934/5 dochody zł. 218 531 gr. 48, wydatki zł. 171 804 gr. 28. Komunalna Kasa Oszczędności. Elektrownia miejska. Rzeźnia miejska.

Burmistrz: Białecki Adam. Wiceburmistrz: Dzięcioł Stanisław.

Wieruszów, pow. Wieluń, stacja kolejowa Podzamcze-Wieruszów, odległa o 1 km. Komunikacja autobusowa z Wieluniem, Częstochową, Ostrowem Poznańskim, Kaliszem i Łodzią. Mieszkańców 5.800. Powierzchnia: 1047 ha. Szkolnictwo: jedna szkoła powszechna 7 kl. Budżet: Preliminarz na rok 1935/6 zł 70.394. Wykonany budżet za rok 1934/5 wynosi: w wydatkach zł. 73 099, w dochodach zł. 76.961 gr. 33. Przemysł samorządowy — rzeźnia, elektrownia.

Burmistrz: Polak Wincenty. Wiceburmistrz: Plewiński Józef.

Zduńska Wola, pow. Sieradz, stacja kolejowa oddalona o 1½ km. od miasta. Komunikacja autobusowa z Łodzią, Kaliszem, Szadkiem i Widawą. Mieszkańców 24.672. Powierzchnia: około 730 ha. Szkolnictwo: 5 szkół powszechnych, i 3 przedszkola, 2 gimnazja, 1 seminarjum nauczycielskie. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 319 081. Wykonany budżet za 1934/5 r. dochody zł. 434.139 gr. 56, wydatki zł. 465.494 gr. 11. Komunalna Kasa Oszczędności powiatu Sieradzkiego oddział w Zduńskiej Woli. Elektrownia miejska.

Burmistrz: Szaniawski Tadeusz. Tomczas. zast. burmistrza: Tarnowski R.

Zgierz, pow. Łódź, stacje kolejowe: Łódź-Kaliska i Łódź-Kutno. Komunikacja autobusowa ze Strykowem, Głównem i Piątkiem. Tramwaje elektryczne do Łodzi i Ozorkowa. Mieszkańców 26.646. Powierzchnia: 2062 ha. Szkolnictwo: 7 szkół powszechnych, szkoła ćwiczeń przy państwowem seminarjum nauczycielskiem, 1 gimnazjum, seminarjum nauczycielskie 2 szkoły handlowe. Spółdzielczy Bank Przemysłowców Zgierskich. Elektrownia Zgierska S. A.

Prezydent: Świercz Jan. Wiceprezydent: Jarosiński Bolesław.

Złoczew, pow. Sieradz, stacja kolejowa Sieradz oddalona o 24 km. — dojazd autobusem. Komunikacja autobusowa ze Złoczewem, Sieradzem, Wieluniem, Lututowem i Łodzią. Mieszkańców 5 069. Powierzchnia: 1.225 ha. Szkolnictwo: jedna publiczna szkoła powszechna, 1 przedszkole. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 46.000. Wykonany budżet za r. 1934/5 dochody zł. 47 078 gr. 67, wydatki zł. 51.616 gr. 50. Bank Spółdzielczy (pr.). Bank Ludowy (pr.). Kasa Stefczyka (pr.). Udziałowa Kasa Spółdzielcza (pr.). Elektrownia miejska.

Burmistrz: Mienicki Piotr. Wiceburmistrz: Bartczak Władysław.

WOJEWÓDZTWO NOWOGRÓDZKIE.

Nowogródek, miasto wojewódzkie, stacja wązkotorowej kolejki Nowogródek - Nowojelnia - Lubcza: stacja kolei szerokotorowej Nowojelnia odległa 22 klm. od Nowogródka. Komunikacja autobusowa z Nowojelnią, Zdzięciołem, Lidą, Stołpcami, Słonimem i Lubczą. Mieszk. 10.474. Powierzchnia: 1.677 ha. Szkolnictwo: 2 szkoły powszechne, oraz 2 szkoły powszechne żydowskie, gimnazjum państwowe, gimnazjum biało-

ruskie. Budżet: Preliminarz: na rok 1935/6 zł. 235.841 gr. 54 (w tem zwyczajny zł. 219.910 gr. 54). Wykonany budżet za rok 1934/5 — dochody zł. 308.788 gr. 45, wydatki zł. 274.878 gr. 56 (w tem zwyczajny — dochody zł. 249.063 gr. 83, wydatki zł. 224.675 gr. 77). Komunalna Kasa Oszczędności. Kasa Spółdzielcza. Kasa Stefczyka. Bank Żydowski Kupiecki. Bank Żydow. Rzemieślniczy. Przemysł samorządowy: elektrownia, łaźnia, rzeźnia, wytwórnia kafli.

Burmistrz: Małynicz Juljan. Wiceburmistrz: Ostaszyński Abram.

Baranowicze, miasto powiatowe, stacja kolejowa Baranowicze: a) Stacja Poleska, b) Stacja Centralna. Koleje wąskotorowe: Baranowicze — Krzywoszyn Komunikacja autobusowa ze Słonimem, Nowogródkiem, Kleckiem. Mieszkańców 25.407. Powierzchnia: 2.272 ha. Szkolnictwo: gimnazjum państwowe, 2 gimnazjum prywatne: 1 polskie, 1 żydowskie, 4 szkoły zadowe, 5 publicznych szkół powszechnych 7-o oddziałowych, 9 prywatnych szkół powszechnych żydowskich, 1 prywatna szkoła powszechna polska, 2 przedszkola. Budżet: Preliminarz na rok 1935/6 zł. 377.088. Wykonany budżet za rok 1934/5 — dochody zł. 474.788, wydatki zł. 441.674. Bank Polski. Oddział w Baranowiczach. Komunalna Kasa Oszczędności powiatu Baranowickiego. Kasa Spółdzielcza. Elektrownia Kolejowa.

Burmistrz: inż. Wolnik Ludwik. Wiceburmistrz: inż. Winnikow Aron.

Kleck, pow. Nieśwież, stacja kolejowa Horodziej, oddalona o 32 km. Stacja kolejowa Rejtanów, oddalona o 30 km. Komunikacja autobusowa z Kleckiem, Nieświeżem, Horodziejem, Siniawką, Rejtanowem i Baranowiczami. Mieszkańców 6.197. Powierzchnia 1.500 ha. Szkolnictwo: 4 szkoły powszechne, 1 przedszkole, gimnazjum białoruskie. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 55.305 gr. 36. Wykonany budżet w r. 1934/5 zł. 63.901 gr. 83. Chrześcijański Bank Spółdzielczy.

Burmistrz: Kuraczycki Jan, Wiceburmistrz: Lisser Gerszon.

Lida, miasto powiatowe, węzłowa stacja kolejowa. Komunikacja autobusowa z Wilnem, Grodnem, Bielicą, Ejszyszkami, Szczuczynem, Nowogródkiem i Iwjem przez Lipniszki. Mieszkańców 22.894. Powierzchnia: 2.863 ha. Szkolnictwo: gimnazjum państwowe, państwowa szkoła rzemieślniczo-przemysłowa, prywatna szkoła handlowa, 5 publicznych szkół powszechnych, 3 prywatne szkoły powszechne, szkoła zawodowa dokształcająca, 5 przedszkoli. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 408.524. Wykonany budżet w r. 1934/5: wydatki zł. 904.187 gr. 39, dochody zł. 847.513 gr. 57. Zastępstwo Banku Polskiego przy Wileńskim Banku Handlowym Oddział w Lidzie. Komunalna Kasa Oszczędności. Elektrownia Kolejowa. Rzeźnia miejska. Elektrownia miejska.

Burmistrz: Zadurski Józef. Wiceburmistrz: Mgr. pr. Jodko Witold.

Nieśwież, miasto powiatowe, stacja kolejowa Horodziej, odległa od Nieświeża 14 km. szosą. Komunikacja autobusowa z Lachowicami, Nowogródkiem, Sieniawką, Baranowiczami i Wołożynem. Mieszkańców 7.360. Powierzchnia: 2765,7 ha. Szkolnictwo: 2 szkoły powszechne, 2 przedszkola, gimnazjum państwowe, 2 seminarja nauczycielskie, szkoła zawodowa. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 79.592 gr. 78. Komunalna Kasa Oszczędności. Chrześcijański Bank Ludowy. Żydowski Bank Ludowy. Kasa Stefczyka.

Burmistrz: Henrici Alfred. Wiceburmistrz: Rozowski Joel.

Słonim, miasto powiatowe, stacja kolejowa. Komunikacja autobusowa z Baranowiczami, ze Zdzięciołem, Nowogródkiem, Kosowem Poleskim, Prużaną, Dereczynem, Białymstokiem i Żyrowicami. Mieszkańców 17.015. Powierzchnia: 2.500 ha. Szkolnictwo: 10 szkół powszechnych, 1 gimnazjum, 1 prywatne gimnazjum żydowskie, 2 seminarja nauczycielskie, 2 szkoły zawodowe. Budżet: Preliminarz na 1935/6 r. zł. 440.442. Wykonanie budżetu za rok 1934/5 zł. 496.652 dochody, zł. 536.622 wydatki. Komunalna Kasa Oszczędności — zastępstwo Banku Polskiego. Eksploatacja lasów państwowych przez Nadleśnictwo Państwowe. Elektrownia miejska. Wodociągi gminy.

Burmistrz: inż. Bieńkiewicz Henryk. Wiceburmistrz: Piasecki Borys.

Stołpce, miasto powiatowe, stacja kolejowa Stołpce, oddalona o 1 km. od miasta. Komunikacja autobusowa z Iwieńcem i Nowogródkiem. Mieszkańców 6.300. Powierzchnia: 1.535 ha. Szkolnictwo: 1 szkoła powszechna, 2 przedszkola, gimnazjum. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 114.925. Wykonany budżet za r. 1934/5, wydatki zł. 116.739 gr. 01, dochody zł. 111.029 gr. 10. Komunalna Kasa Oszczędności. Elektrownia miejska. Elektrownia kolejowa.

Burmistrz: Staniewski Kazimierz. Wiceburmistrz: Awdziej Paweł.

Szczuczyn Nowogródzi, miasto powiatowe, stacja kolejowa Różanka, odległa 7 km. Komunikacja autobusowa: S. — Stacja kolej. Różanka: S.— Lida: S. — Skidel — Grodno: S. — Lida — Wilno. Mieszkańców 3.200. Powierzchnia: ? ? ? Szkolnictwo: 1 przedszkole, 1 szkoła powszechna 7-oddz., 1 gimnazjum. 1 szkoła żydowska. Komunalna Kasa Oszczędności. Żydowski bank ludowy. Kasa stefczyka. Szpital Powiatowy. Powiatowy Ośrodek Zdrowia. Lecznica zwierząt.

Wójt: Fiedorowicz Roman.

Wołożyn, miasto powiatowe, stacja kolejowa Wołożyn, odległa 18 km., dojazd autobusem 35 minut. Mieszkańców 6.267. Powierzchnia: 1.320 ha. Szkolnictwo: 1 szkoła powszechna. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 doch. zł. 73.209 gr. 75, wyd. zł. 73.209 gr. 75. Wykonany budżet za r. 1934/5 dochody zł. 84.419 gr. 47, wydatki zł. 80.263 gr. 03. Komunalna Kasa Oszczędności.

Burmistrz: Szwed Stanisław. Wiceburmistrz: Cart Abram.

WOJEWÓDZTWO POLESKIE.

Brześć nad Bugiem, miasto wojewódzkie, węzłowa stacja kolejowa. Komunikacja autobusowa z Kobryniem, Warszawą, Kamieńcem Lit., Domaczewem, Ratnem, Małorytem i Wysokiem Lit. Mieszkańców 52.305. Powierzchnia: 2.505 ha. Szkolnictwo: 16 szkół powszechnych (w tem 5 prywatnych), 5 przedszkoli prywatnych, gimnazjum żeńskie Polskiej Macierzy Szkolnej, prywatne gimnazjum im. J. U. Niemcewicza, gimnazjum Rosyjskiego Towarzystwa Dobroczynności w Polsce, gimnazjum Hebrajskie Tow. Oświatowo-Kulturalnego „Tarbut", 1 gimnazjum państwowe, średnia techniczna szkoła kolejowa, kursy nauczycielskie państwowe, 8 szkół zawodowych. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 1.197.000 (w doch. i w wydat.). Wykonanie budżetu za r. 1934/5 zł. 1.587.282 gr. 29. Bank Polski. Powiatowa Komunalna Kasa Oszczędności. Przemysł państwowy: wytwórnia wódek Nr. 7; samorządowy: elektrownia miejska, rzeźnia miejska, betoniarnia miejska.

Prezydent: Wójcik Marjan. Wiceprezydent: Mastbaum Hilary.

Dawidgródek, pow. Stolin, stacja kolejowa Łachwa, oddalona o 23 klm., w sezonie letnim komunikacja wodna — parostatkami, oraz dojazd końmi. Komunikacja autobusowa ze Stolinem. Mieszkańców 10.087. Powierzchnia: 5.803 ha. Szkolnictwo: 2 szkoły powszechne, 1 żydowska szkoła powsz. prywatna „Tarbut", 1 przedszkole. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 67.500. Wykonany budżet za r. 1934/5, w dochodach zł. 167.623 gr. 96, w wydatkach zł. 144.133 gr. 67, pokrycie niedoboru z lat ubiegłych zł. 23.490 gr. 29. Kasa Stefczyka. Spółdzielnia. Elektrownia i Rzeźnia Miejskie.

Burmistrz: Bodnarczyk Stefan. Wiceburmistrz: ks. Bielajew Aleksander.

Kamień Koszyrski, miasto powiatowe, stacja kolejowa oddl. 2 km., dojazd autobusem. Mieszkańców 1.754. Szkolnictwo: 1 szkoła powszechna publiczna 7-kl., szkoła żydowska prywatna. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 61.704. Komunalna Kasa Oszczędności. Kasa Stefczyka. Rzeźnia gminna.

Wójt: Orłowski Józef.

Kobryń, miasto powiatowe, stacja kolejowa, oddalona 2 km. od miasta. Komunikacja autobusowa z Brześciem n/Bugiem, Prużaną, Berezą Kartuską. Mieszkańców 10.101. Powierzchnia: 641 ha. Szkolnictwo: 2 szkoły powszechne, 1 przedszkole, 1 gimnazjum, 2 szkoły zawodowe. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 w wydatkach zwyczajnych zł. 135.778, nadzwyczajnych zł. 24.680, w dochodach zwyczajnych zł. 142.458 i nadzwyczajnych zł. 18.000. Komunalna Kasa Oszczędności powiatu Kobryńskiego. Elektrownia miejska.

Burmistrz: Krzyżanowski Jan. Wiceburmistrz: Cukierman Hersz.

Kosów Poleski, miasto powiatowe, stacja kolejowa Kosów, odległa 13 km., połączenie autobusowe ze stacją. Mieszkańców 3.314. Powierzchnia: 972 ha. Szkolnictwo: 1 szkoła powszechna, 1 szkoła zawodowa. Budżet: budżet administr. za r. 1934/5 wynosi: wydatki zł. 49.089 gr. 40, dochody zł. 40.881 gr. 51. Niedobór zł. 8.207 gr. 89. Preliminowano na r. 1935/6 zł. 37.201.

Burmistrz: Sidorowicz Adolf. Wiceburmistrz Chajkin Morduch.

Łuniniec, miasto powiatowe, stacja kolejowa. Mieszkańców 10.063. Powierzchnia: 961 ha. Szkolnictwo: 1 szkoła powszechna 7-klasowa, 1 przedszkole prowadzone przez P. M. S., 1 przedszkole przy gimnazjum państwowem, 1 przedszkole prowadzone przez K. P. W., 1 przedszkole prowadzone przez Rodzinę Wojskową, państwowe gimnazjum koedukacyjne, szkoła techniczna średnia, szkoła kroju i szycia. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 113.140. Wykonany budżet za r. 1934/5 zł. 185.897 wydatki, zł. 174.936 dochody. Powiatowa Komunalna Kasa Oszczędności. Bank Kupiecki.

Burmistrz: Ziółkowski Zygmunt. Wiceburmistrz: Stankiewicz Witold.

Pińsk, miasto powiatowe, stacja kolejowa. Komunikacja autobusowa z Dubojną, Kamienicem Koszyrskim, Newelem, Morocznem, Łohiszynem i Telechanami. Dwie przystanie wodne na rzece Prypeci. Mieszkańców 35.500. Powierzchnia: 1.650 ha. Szkolnictwo: 15 szkół powszechnych, 2 przedszkola, seminarjum duchowne wyższe, 4 szkoły zawodowe, 2 gimnazja państwowe, prywatne gimnazjum OO. Jezuitów, prywatne gimnazjum A. Czeczykówny, prywatne gimnazjum Hebrajskiego T-wa Oświatowo-Kulturalnego „Tarbut". Budżet: Preliminarz na r. 1935/6

zł. 540 003. Wykonany budżet za r. 1934/5 dochody zł. 647 265 gr. 36. wydatki zł 624 170 gr. 47. Bank Polski Oddział w Pińsku Państwowy Bank Rolny Oddział w Pińsku. Powiatowa Komunalna Kasa Oszczędności w Pińsku. Fabryka zapałek „Wulkan — Progres" Polskiego Monopolu Tytoniowego.

Prezydent: Ołdakowski Jerzy. Wiceprezydent: Felsen Adolf.

Prużana, miasto powiatowe, stacja kolejowa wąskotorowa Prużana, połączenie wąskotorówką i autobusami ze stacja Orańczyce (kolei szerokotorowej). Mieszkańców 8 019. Powierzchnia: brak ścisłych danych z powodu nieposiadania planu miasta, który został wywieziony do Rosji podczas wojny światowej. Szkolnictwo: 2 szkoły powszechne, 1 przedszkole, prywatne gimnazjum koedukacyjne humanistyczne Stowarzyszenia „Tarbut" (żydowskie), 2 gimnazja, 1 seminarium nauczycielskie, 2 szkoły zawodowe. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 109 079. Wykonany budżet za r. 1934/5, dochody zł. 127 500 gr. 12. wydatki zł. 102 865 gr. 42. Powiatowa Komunalna Kasa Oszczędności. Zakłady użyteczności publicznej: elektrownia i rzeźnia miejska oraz betoniarnia sejmikowa.

Burmistrz: Jonasz Wacław, Wiceburmistrz: Fajngold Mojżesz.

Stolin, miasto powiatowe, stacja kolejowa Horyń, odległa o 6 klm. Mieszkańców 6.328. Powierzchnia: 405 ha. Szkolnictwo: 1 szkoła powszechna 7-kl. z przedszkolem. Powiatowa Komunalna Kasa Oszczędności. Kasa Stefczyka.

Burmistrz: Dąmbski Bronisław Roch. Wiceburmistrz: Żyszczyński Józef.

WOJEWÓDZTWO POMORSKIE.

Toruń, miasto wojewódzkie (miasto tworzy odrębny powiat miejski), węzłowa stacja kolejowa, stacje kolejowe: Toruń-Przedmieście, Toruń-Miasto, Toruń-Mokre, Toruń-Północ, Toruń-Zachód. Stacja autobusowa na Placu Teatralnym — odjazd autobusów w kierunku: Podgórz, Lubicz, Lipno, Brodnica, Golub, Wąbrzeźno, Rzęczkowo, Bydgoszcz, Inowrocław. Mieszkańców 62.517. Szkolnictwo: 15 publicznych szkół powszechnych, 8 przedszkoli, prywatne gimnazjum męskie Zgromadzenia OO. Redemptorystów, miejskie gimnazjum żeńskie, państwowe gimnazjum męskie, państwowe gimnazjum niemieckie, 4 państwowe seminarja nauczycielskie, państwowa szkoła zawodowa żeńska, 9 szkół zawodowych, szkoła podchorążych Marynarki Wojennej. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 10 260 926 gr. 92. Wykonany budżet za r. 1934/5: administracyjny dochody zł. 5.495 988 gr. 05. wydatki zł. 5.511.762 gr. 43: szpitale i zakłady opiekuńcze — dochody zł. 375 669 gr. 08. wydatki zł. 375 669 gr. 08: przedsiębiorstwa i zakłady — dochody zł. 5.729 019 gr. 56. wydatki zł. 5 826 912 gr. 84. Bank Polski. Bank Związku Spółek Zarobkowych. Bank Spółdzielczy. Komunalne Kasy Oszczędności miasta Torunia i powiatu Toruńskiego. Państwowa Rektyfikacja Spirytusu. Państwowy Monopol Tytoniowy — przetwórnia. Elektrownia i gazownia miejskie. Rzeźnia miejska. Klinkiernia i cegielnia miejskie. Wodociągi, kanalizacja miejska. Tramwaje miejskie.

Prezydent: Bolt Antoni. Wiceprezydent: Bała Franciszek.

Brodnica, miasto powiatowe, stacja kolejowa. Komunikacja autobusowa z Toruniem, Górznem, Wąbrzeźnem, Lubawą i Rypinem. Mieszkańców 10.804. Powierzchnia: 1.450 ha. Szkolnictwo: 3 szkoły powszechne, 1 przedszkole, gimnazjum państwowe męskie, gimnazjum prywatne żeń-

skie, gimnazjum handlowe prywatne, szkoła rolnicza samorządowa. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6: zł. 248.124 budżet admin. zwycz., zł. 30.500 nadzwycz., przedsiębiorstwa zł. 284.912 budż. zwycz., zł. 21.200 budżet nadzwycz. Wykonany budżet za r. 1934/5 — rozchody: adm. zwycz. zł. 240.475 gr. 65. nadzwycz. zł. 10.043 gr. 43; przedsiębiorstw zwycz. rozchody zł. 328.234 gr. 50, nadzwyczajne zł. 42.562 gr. 06; dochody: adm. zwycz. zł. 265.203 gr. 61, nadzwycz. zł. 33.780 gr. 23; przedsiębiorstwa: zwycz. doch. zł. 347.568 gr. 66, nadzwycz. zł. 42.562 gr. 06. Komunalna Kasa Oszczędności miasta Brodnicy. Komunalna Kaas Oszczędności powiatu Brodnickiego. Elektrownia miejska. Rzeźnia miejska z fabryką szynek i bekonów. Wodociągi i kanalizacja miejska. Tartaki Brodnickie (własność Komunalnej Kasy Oszczędności powiatu Brodnickiego).

Burmistrz: Blokus Franciszek Karol. Wiceburmistrz: Krzyżniewski Julj. Paweł.

Chełmno, miasto powiatowe, stacja kolejowa. Komunikacja autobusowa z Grudziądzem, Wąbrzeźnem, Toruniem i Bydgoszczą. Mieszkańców 12.531. Powierzchnia: 1.812 ha. Szkolnictwo: 2 gimnazja państwowe, 3 szkoły powszechne, 1 szkoła dokształcająca zawodowa, 4 przedszkola, Korpus Kadetów Nr. 2. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 504.812 gr. 23. Wykonany budżet za r. 1934/5 zł. 543.844 gr. 97. Powiatowa Komunalna Kasa Oszczędności. Miejska Komunalna Kasa Oszczędności. 3 banki spółdzielcze. Elektrownia Związku Elektryfikacyjnego Chełmno — Świecie — Toruń. Gazownia. Wodociągi gminy.

Burmistrz: Klein Leon. Wiceburmistrz: Lamparczyk Feliks.

Chełmża, pow. Toruń, stacja kolejowa. Komunikacja autobusowa z Toruniem i Wąbrzeźnem. Mieszkańców 10.935. Powierzchnia: 2.013.35 ha. Szkolnictwo: 3 szkoły powszechne, 1 szkoła dokształcająca zawodowa, ochronka dla dzieci, gimnazjum (w likwidacji). Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 765.456. Wykonany budżet za r. 1934/5, wydatki zł. 845.478 gr. 57, dochody zł. 705.362 gr. 40. Komunalna Kasa Oszczędności miasta Chełmży. Bank Ludowy. Vereinsbank. Elektrownia, gazownia, wodociągi, kanalizacja, rzeźnia gminy miejskiej. Elektrownia cukrowni w Chełmży S. A.

Burmistrz: Barwicki Wiktor Wiceburmistrz: Nowicki Michał.

Chojnice, miasto powiatowe, stacja kolejowa. Chojnice są punktem węzłowym kilku szlaków kolejowych. Komunikacja autobusowa odbywa się na linjach Chojnice — Brzeźno, na której to przestrzeni niema komunikacji kolejowej oraz Chojnice — Charzykowy (letnisko). Mieszkańców 15.272. Powierzchnia: 32.23,40 ha. Szkolnictwo: Męskie gimnazjum państwowe (dawniej klasyczne), miejskie gimnazjum żeńskie, państwowa koedukacyjna szkoła handlowa, miejska szkoła gospodarstwa domowego, 4 publiczne szkoły powszechne, 2 prywatne szkoły powszechne, 2 przedszkola miejskie, 3 przedszkola prywatne. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 1.449.144 (budżet administracyjny zł. 572.236, budżet przedsiębiorstw miejskich zł. 876.908). Wykonany budżet administracyjny w r. 1934/5 zł. 678.387 gr. 89, budżet przedsiębiorstw miejskich zł. 781.566 gr. 94. Oddział Banku Polskiego. Powiatowa Komunalna Kasa Oszczędności. Miejska Kasa Oszczędności. Bank Ludowy. Bankverein. Zakłady użyteczności publicznej: miejskie — elektrownia, gazownia, wodociągi, rzeźnia, kanalizacja; samorządowe — Krajowe Zakłady Opieki Społecznej.

Burmistrz: Ilanula Zdzisław. Wiceburmistrz: Stamm Roman.

Czersk, pow. Chojnice, stacja kolejowa. Mieszkańców 7.843. Powierzchnia: 2.005 ha. Szkolnictwo: 2 szkoły powszechne, męska i żeńska, 1 przedszkole. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 56.945 dochody, zł. 90.605 rozchody. Wykonany budżet za r. 1934/5 — dochód zł. 95.715 gr. 82, rozchód zł. 82.782 gr. 14. Bank Ludowy. Gazownia miejska.

Burmistrz: Trybull Paweł. Wiceburmistrz: Ossowski Ignacy.

Działdowo, miasto powiatowe, stacja kolejowa. Komunikacja autobusowa z Lidzbarkiem i Mławą. Mieszkańców 5.660. Powierzchnia: 1.840 ha 03 arów 57 m². Szkolnictwo: 1 szkoła powszechna, 1 przedszkole, seminarjum nauczycielskie męskie, 3 szkoły zawodowe. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 132.179 gr. 50. Wykonany budżet za r. 1934/5 — wydatki zł. 232.156 gr. 28, dochody zł. 226.361 gr. 30, niedobór zł. 5.794 gr. 98. Komunalna Kasa Oszczędności miasta Działdowa. Komunalna Kasa Oszczędności powiatu Działdowskiego. Bank Ludowy. Vereinsbank. Elektrownia, gazownia, wodociągi gminy miejskiej.

Burmistrz: Felski Antoni. Wiceburmistrz: Obertyński Aleksander.

Gdynia, miasto tworzy osobny powiat miejski, stacja kolejowa; komunikacja wodna — dalekomorska, przybrzeżna, z wnętrzem kraju. Komunikacja autobusowa z Sopotami. Lotnisko. Mieszkańców 75.000. Powierzchnia: 6.877 ha. Szkolnictwo: prywatne gimnazjum męskie Tow. Szkoły Średniej, prywatne gimnazjum żeńskie SS. Urszulanek, prywatne gimnazjum koedukacyjne Dr. Teofila Żegarskiego, szkoła morska, liceum handlowe, szkoła handlowa, szkoła rzemieślniczo - przemysłowa, żeńska szkoła przysposobienia zawodowego, pomorska szkoła sztuk pięknych, 12 szkół powszechnych, 14 przedszkoli. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 — wydatki 22.367.000 zł., w tem nadzwyczajne zł. 14.447.000; dochody zł. 22.367.000, w tem nadzwyczajne zł. 14.376.000. Bank Polski. Bank Gospodarstwa Krajowego. Państwowy Bank Rolny. Komunalna Kasa Oszczędności m. Gdyni. Miejskie Zakłady Elektryczne. Zakłady Elektryczne w porcie, wł. Urząd Morski. Zakład wodociągów i kanalizacji. Zakład gazowy. Zakład oczyszczania miasta. Betoniarnia miejska Tow. Budowy Osiedli. Żegluga Polska S. A., Polsko-Brytyjskie Tow. Okrętowe, Gdynia — Ameryka — Linje Żeglugowe S. A. — państwowe.

Komisarz Rządu: Mgr. pr. Sokół Fr. Wicekom. Rządu: inż. Szamiawski Fr.

Grudziądz, miasto tworzy osobny powiat miejski, stacja kolejowa. Komunikacja autobusowa ze Świeciem, Nowem, Wąbrzeźnem, Łasiną. Mieszkańców 57.271. Powierzchnia: 2.831 ha. Szkolnictwo: 13 szkół powszechnych. 4 przedszkola miejskie, 3 gimnazja państwowe, prywatne gimnazjum koedukacyjne (niemieckie), szkoła budowy maszyn, seminarjum nauczycielskie, państwowa szkoła hodowlano-rolnicza, 2 prywatne szkoły powszechne. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 6.328.946. Wykonany budżet r. 1934/5 — wydatki zł. 7.043.024 gr. 54, dochody zł. 7.014.442 gr. 57. Bank Polski. Państwowy Bank Rolny. Bank Związku Spółek Zarobkowych. Bank Ludowy. Komunalna Kasa Oszczędności miasta Grudziądza. Banki niemieckie: Deutsche Volksbank, Danziger Privat Actien Bank, Danziger Raiffeisenbank. Państwowy Zakład Uprawy Tytoniu Tuszewo. Elektrownia, gazownia, rzeźnia, bekoniarnia, wodociągi, kanalizacja, tramwaje, telefony — miejskie.

Prezydent: inż. Włodek Józef. Wiceprezydenci: Mgr. Michałowski St., Mijal J.

Kartuzy, miasto powiatowe, stacja kolejowa w miejscu. Komunikacja autobusowa w kierunku Wejherowa, Gdańska, Kościerzyny i Parchowa.

Mieszkańców 5.600. Powierzchnia: 352,6 ha. Szkolnictwo: 2 szkoły powszechne, miejskie gimnazjum koedukacyjne. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 158.000. Komunalna Kasa Oszczędności. Rzeźnia Miejska. Wodociągi Miejskie.

Burmistrz: Kubasik Walerjan. Wiceburmistrz: Lewiński Feliks.

Kościerzyna, miasto powiatowe, stacja kolejowa. Komunikacja autobusowa z Kartuzami. Mieszkańców 8.950. Powierzchnia: 2250 ha. Szkolnictwo: prywatne gimnazjum żeńskie SS. Urszulanek. przedszkole w gimnazjum żeńskiem, dwie szkoły powszechne (męska i żeńska), ochronka przy szpitalu SS. Elżbietanek Budżet: Preliminarz na rok 1935/6 zł. 419.460 gr. 26. Wykonany budżet za r. 1934/5 — administracyjny: dochody, zł. 185.945 gr. 20, wydatki zł. 170.339 gr. 09. Komunalna Kasa Oszczędności. Przemysł samorządowy: elektrownia, rzeźnia, fabryka bekonow.

Burmistrz: vacat. Wiceburmistrz (zastępca burmistrza) Kamiński Józef.

Lubawa, miasto powiatowe, stacja kolejowa, komunikacja autobusowa: Lubawa — Nowemiasto — Brodnica. Mieszkańców 5.785. Powierzchnia: 1.695 ha. Szkolnictwo: Państwowe gimnazjum koedukacyjne (w likwidacji), miejskie gimnazjum Koedukacyjne (w rozwoju), 2 siedmioklasowe szkoły powszechne. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 201.765. Wykonany budżet r. 1934/5 dochody zł. 219.284 gr. 80, wydatki zł. 216.454 gr. 07, nadwyżka dochodów zł. 2.830 gr. 73. Bank Ludowy w Lubawie. Oddział Powiatowej Komunalnej Kasy Oszczędności w Nowemmieście nad Drwęcą. Cegielnia, elektrownia, rzeźnia i wodociągi — miejskie.

Burmistrz: Wojciechowski Czesław. Tymczasowy Wiceburm.: Dąkowski W.

Starogard, miasto powiatowe, stacja kolejowa, Komunikacja autobusowa z Pelplinem, Tczewem, Gniewem. Mieszkańców 14.400. Powierzchnia: 1532,6 ha. Szkolnictwo: 4 szkoły powszechne, 1 szkoła wydziałowa, 1 szkoła wydziałowa niemiecka, 1 przedszkole miejskie, 1 przedszkole wojskowe, państwowe gimnazjum typu klasycznego. Budżet: Preliminarz na rok 1935/6 — dochody zwyczajne i nadzwyczajne zł. 554.406 gr. 32, wydatki zwycz i nadzwycz. zł. 527.129 gr. 49. Nadwyżka dochodu zł. 27.276 gr. 83. Powiatowa Kasa Oszczędności. Miejska Komunalna Kasa Oszczędności. Przemysł: Państwowa Rektyfikacja Spirytusu. Państwowa Fabryka Wyrobów Tytuniowych. Elektrownia, gazownia, wodociągi gminy.

Burmistrz: Hora Tadeusz. Wiceburmistrz: Jacobson Bogdan.

Świecie nad Wisłą, miasto powiatowe, stacja kolejowa. Komunikacja autobusowa z Bydgoszczą, Grudziądzem, Osiem. Mieszkańców 8.884. Powierzchnia: 1301 ha. Szkolnictwo: 2 szkoły powszechne (polskie), 1 szkoła powszechna (niemiecka), 1 szkoła wydziałowa (w likwidacji), 1 państwowe gimnazjum, 1 szkoła rolnicza, 1 ochronka. Budżet Preliminarz na r. 1935/6 zł. 304.535. Budżet 1934/5 r. wykonany zł. 329.837, w tem na oświatę zł. 31.232. Powiatowa i Miejska Komunalne Kasy Oszczędności. Przedsiębiorstwa miejskie: elektrownia, wodociągi, kanalizacja, rzeźnia.

Burmistrz: Kowalski Leon. Wiceburmistrz: Rydzkowski Hipolit.

Tczew, miasto powiatowe, węzłowa stacja kolejowa. Komunikacja autobusowa ze Skarszewami, Pelplinem, Gniewem. Mieszkańców 23.785.

Powierzchnia: 2266, 73, 00 ha. Szkolnictwo: 6 szkół powszechnych, 4 przedszkola, 2 gimnazja państwowe (męskie i żeńskie), szkoła handlowa, szkoła przemysłowo-rzemieślnicza, szkoła dokształcająca zawodowa. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 795.426. Wykonany budżet za r. 1934/5 dochody zł. 807.236, wydatki zł. 699.790. Bank Polski. Powiatowa Komunalna Kasa Oszczędności. Miejska Komunalna Kasa Oszczędności. Elektrownia, gazownia, wodociągi, kanalizacja — miejskie.
Burmistrz: Wojczyński Stefan. Wiceburmistrz: Hempel Karol.

Tuchola, miasto powiatowe, stacja kolejowa. Mieszkańców 5.620. Powierzchnia: 2204 ha. Szkolnictwo: 7-kl. szkoła powszechna, przedszkole miejskie, 4-klasowe gimnazjum. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 100.000. Komunalna Kasa Oszczędności Powiatu Tucholskiego. Miejska Komunalna Kasa Oszczędności. Gazownia miejska. Rzeźnia miejska.
Burmistrz: Saganowski Stanisław. Wiceburmistrz: Weyna Walerjan.

Wąbrzeźno, miasto powiatowe, stacja kolejowa oddalona o 3 klm. od miasta, dojazd kolejką podmiejską. Komunikacja autobusowa z Chełmnem, Chełmżą, Toruniem, Grudziądzem, Golubem i Brodnicą. Mieszkańców 9.078. Powierzchnia 1641 ha. Szkolnictwo: gimnazjum państwowe humanistyczne, 2 szkoły powszechne 7-klasowe, 3 przedszkole, szkoła zawodowa. Budżet: Preliminarz na rok 1935 6 zł. 248 506. Wykonanie budżetu za 1934/5 zł. 250.927 gr. 93 wydatki oraz zł. 231.881 gr. 18 dochody. Komunalna Kasa Oszczędności miastaWąbrzeźna. Komunalna Kasa Oszczędności Powiatu Wąbrzeskiego w Wąbrzeźnie. Zakłady użyteczności publicznej — zakład elektryczny, rzeźnia, wodociągi, kanalizacja. Administracja jezior miejskich.
Burmistrz: Szwarz Leon. Wiceburmistrz: Szczuka Bolesław.

Wejherowo, powiat morski, siedziba starostwa, stacja kolejowa. Komunikacja autobusowa z Kartuzami. Z Gdynią ruch podmiejski. Mieszkańców 14 038. Powierzchnia: 639 ha 6 arów 62m². Szkolnictwo: 2 szkoły powszechne, męska i żeńska, dwa przedszkola prywatne, gimnazjum męskie, gimnazjum żeńskie, prywatne gimnazjum żeńskie Zgrom. SS. Zmartwychwstania Pańskiego, seminarjum nauczycielskie, prywatna szkoła powszechna, szkoła zawodowa. Budżet: Preliminarz na 1935/6 r. zł. 482.768. Wykonany budżet 1934/5 r. dochody zł. 520 344 gr. 67, rozchody zł. 512.518 gr. 72, nadwyżka zł. 7.825 gr. 95. Powiatowa i miejska Komunalne Kasy Oszczędności. Miejskie zakłady gazowni i elektrowni.
Burmistrz: Bolduan Teodor. Wiceburmistrz: Dr. Taper Stanisław.

WOJEWÓDZTWO POZNAŃSKIE.

Poznań, miasto wojewódzkie, węzłowa stacja kolejowa — Dworzec Główny, Dworzec Tama Garbarska, Dworzec Poznań—Wschód, Dworzec Poznań — św. Łazarz, Dworzec Starołęka, Dworzec Dębiec. Podmiejska kolej elektryczna. Komunikacja autobusowa z wszystkiemi okolicami miasta. Tramwaje miejskie. Centrala ruchu autobusowego we wszystkich kierunkach Wielkopolski. Lotnisko cywilne „Lotu“ w Ławicy dla linji komunikacyjnej Warszawa—Berlin i Berlin—Warszawa. Mieszkańców 257.470. Powierzchnia: 7.687, 16 ha. Szkolnictwo; 40 miejskich szkół powszechnych, 1 powszechna szkoła specjalna, 2 ochronki miejskie; 25 prywatnych szkół powszechnych, 3 prywatne gimnazja męskie, 5 prywatnych gimnazjów żeńskich, prywatne gimnazjum Koedukacyjne im. Schillera, Uniwersytet, wyższa Szkoła Handlowa.

Konserwatorjum Muzyczne, państwowa Szkoła Budownictwa, Miernicza i Meljoracyjna, państwowa Szkoła Handlowo-Przemysłowa żeńska, Państwowa Wyższa Szkoła Budowy Maszyn i Elektrotechniki, państwowa Szkoła Ogrodnictwa, 2 państwowe Szkoły Rzemieślniczo-Przemysłowe, Wyższy Państwowy Kurs Nauczycielski, państwowe Seminarjum Nauczycielskie Żeńskie, państwowe Seminarjum Ochroniarskie, seminarjum duchowne Rz.-Katolickie, Seminarjum Duchowne Ewangielickie, 14 gimnazjów (w tem 3 żeńskie, i 1 niemieckie), Seminarjum Nauczycielskie męskie, 21 przedszkoli prywatnych, 47 szkół zawodowych. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 21.447.079 gr. 37. Wykonany budżet za r. 1934/5, dochody zł. 23.619.274 gr. 89, wydatki zł. 21.692.914. Odziały Banku Polskiego, Banku Gospodarstwa Krajowego, Państwowego Banku Rolnego, Komunalna Kasa Oszczędności Poznania, Komunalna Kasa Oszczędności powiatu Poznańskiego. Komunalny Bank Kredytowy. Krajowa Kasa Pożyczkowa. Przemysł państwowy: Fabryka Państwowego Monopolu Tytuniowego. Państwowy Monopol Spirytusowy. Przemysł Samorządowy: elektrownia, spalarnia śmieci, wodociągi miejskie rzeźnia miejska, tramwaje. Elektrownia kolejowa wł. Polskie Koleje Państwowe. Elektrownia zakładów umundurowania wł. Państwowe Zakłady Umundurowania.Elektrownia wojskowa wł. 7 Samodzielny Dyon Artylerji Przeciwlotniczej.

Prezydent: Więckowski Erwin. Wiceprezydenci: Dr. Szulc Tadeusz, Czasz Stanisław, Ruga Tadeusz, Zalewski Zygmunt, Pajzderza Sylwester.

Bydgoszcz, miasto tworzy osobny powiat miejski. Węzłowa stacja kolejowa. Dworzec Bydgoskich Kolei Powiatowych. Dworzec autobulejowa. Dworzec Bydgoskich Kolei Powiatowych. Dworzec autobusowy. Komunikacja autobusowa z Brzozą, Grudziądzem, Fordonem, Poznaniem, Wyrzyskiem, Sępolnem, Żninem, Toruniem, Chojnicami. Mieszkańców 126.624. Powierzchnia: 6.657 ha 60 arów 67 m². Szkolnictwo: Szkół powszechnych 23. Pozatem 2 szkoły powszechne przy gimnazjach miejskich, 1 szkoła ćwiczeń przy państwowem seminarjum nauczycielskiem, 1 koedukacyjna szkoła powszechna przy prywatnem Liceum Żeńskiem oraz 3 prywatne szkoły powszechne, przedszkoli 17, miejskie gimnazjum męskie, miejskie katolickie gimnazjum żeńskie, prywatne gimnazjum żeńskie Tow. Nauczycieli Szkół Wyższych, prywatne gimnazjum Koedukacyjne z niemieckim językiem nauczania, prywatne Liceum żeńskie z niemieckim językiem nauczania, państwowy Instytut Naukowy Gospodarstwa Wiejskiego, państwowa szkoła Przemysłowa, państwowa Szkoła Rolnicza Średnia, 2 gimnazja państwowe, państwowe Seminarjum Nauczycielskie, seminarjum nauczycielskie prywatne. 19 szkół zawodowych. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 16.155.999. Wykonany budżet r. 1934/5 wydatki zł. 14.807.331, dochody zł. 14.788.672, niedobór zł. 18.659. Bank Polski. Bank Gospodarstwa Krajowego. Komunalna Kasa Oszczędności m. Bydgoszczy. Powiatowa Kasa Oszczędności. Państwowe Zakłady Przemysłowo Zbożowe. Państwowy Monopol Tytuniowy. Tartak państwowy Zimne Wody. Rzeźnia miejska. Gazownia miejska. Elektrownia miejska, wodociągi, kanalizacja, tramwaje miejskie.

Prezydent: Barciszewski Leon.

Chodzież, miasto powiatowe, stacja kolejowa. Komunikacja autobusowa z Ujściem, Poznaniem, Bydgoszczą. Mieszkańców 8.035. Powierzchnia: 1383 ha. Szkolnictwo: 2 szkoły powszechne (męska i żeńska), 3

ochronki, gimnazjum, 2 szkoły zawodowe. Budżet: Preliminarz na rok 1935/6 zł. 182.821. Wykonany budżet na rok 1934/5 wynosi: dochody zł. 411.747, wydatki zł 410.256. Powiatowa Kasa Oszczędności Miejska Komunalna Kasa Oszczędności. Elektrownia powiatowa, gazownia, wodociągi gminy, kanalizacja.

Burmistrz: Maron Stanisław. Wiceburmistrz: Nowacki Franciszek

Gniezno, miasto powiatowe, dworzec kolejowy i dworzec kolejki powiatowej (wąskotorowej). Komunikacja autobusowa z Kleckiem, Witkowem, Wrześnią, Wylotowem, Kostrzyniem, Sławnem, Świętnikami i Żninem. Mieszkańców 32.609. Powierzchnia: 1.818.41.26 ha. Szkolnictwo: Gimnazjum państwowe męskie, miejskie żeńskie, szkoła wydziałowa (w likwidacji), miejska szkoła handlowo - przemysłowa z oddziałami żeńskiemi przemysłowym i gospodarczym, miejska szkoła powszechna Koedukacyjna, prywatna szkoła Wydziałowa Koedukacyjna niemiecka, 6 szkół powszechnych. Budżet: Prelimianarz na r. 1935/6, administracyjny zł. 1.656.129 gr. 87; przedsiębiorstw zakładów miejskich zł. 2.031.900 gr. 28, razem zł. 3.688.030 gr. 15. wykonany budżet r. 1934/5 zł. 4.312.361 wydatki, zł. 4,294.728 gr. 33 dochody. Bank Polski. Bank Pożyczkowy. Komunalna Kasa Oszczędności miasta Gniezna. Komunalna Kasa Oszczędności powiatu gnieźnieńskiego. Elektrownia miejska. Gazownia miejska. Wodociągi miejskie. Kanalizacja. Tramwaje miejskie.

Prezydent: Wrzaliński Stanisław. Wiceprezydent: Dr. Hensel Maksymiljan.

Gostyń, miasto powiatowe, stacja kolejowa. Komunikacja autobusowa ze Śremem i Poznaniem. Mieszkańców 7.020. Powierzchnia 743 ha. Szkolnictwo: 2 szkoły powszechne, 1 przedszkole, prywatne gimnazjum Koedukacyjne ziemi Gostyńskiej, 1 szkoła dokształcająca. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 238.222 gr. 97. Wykonany budżet 1934/5 r. dochód zł. 340.902 gr. 29, rozchód zł. 338.286 gr. 58. Powiatowa Komunalna Kasa Oszczędności. Gazownia miejska.

Burmistrz: Krawczyk Karol. Wiceburmistrz: Krzętowski Jerzy.

Grodzisk Wielkopolski (Wlkp.), pow. Nowy Tomyśl, stacja kolejowa. Komunikacja autobusowa z Poznaniem, Wolsztynem, Kościanem. Mieszkańców 6.320. Powierzchnia: 812 ha. Szkolnictwo: 1 szkoła powszechna, 1 przedszkole, miejskie gimnazjum Koedukacyjne. Budżet: preliminarz na rok 1935/6 zł. 144.417 gr. 43. Wykonany budżet za rok 1934/5 dochód zł. 150.441 gr. 58, wydatki zł. 143.079 gr. 30. Komunalna Kasa Oszczędności miasta Grodziska. Bank Ludowy z zast. Banku Polskiego. Elektrownia miejska, rzeźnia miejska z bekoniarnią.

Burmistrz: Krzewski Czesław. Wiceburmistrz: Niebieszczański Olgierd.

Inowrocław, miasto powiatowe, węzłowa stacja kolejowa. Komunikacja autobusowa z Bydgoszczą, Strzelnem, Piotrkowem Kujawskim, Opokami, Toruniem, Dąbrową Biskupią, Stanominem i Osiekiem. Mieszkańców 37.233. Powierzchnia: 3683 ha 11 a 01 m². Szkolnictwo: 11 szkół powszechnych, 9 przedszkoli, gimnazjum państwowe, prywatne gimnazjum żeńskie, miejska szkoła handlowa, seminarjum nauczycielskie, szkoła rolnicza, 7 szkół zawodowych. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 1.328. 266 gr. 66. Wykonany budżet na r. 1934/5 zł. 1.504.699 gr. 68 w dochodzie zł. 1.442.351 gr. 72 w rozchodzie. Bank Polski oddział w Inowrocławiu, Komunalna Kasa Oszczędności m. Inowrocławia. Komunalna Kasa Oszczędności na powiat Inowrocław. Państwowa Żupa Solna. Elek-

trownia, gazownia i wodociągi miejskie. Tramwaje miejskie. Rzeźnia miejska. Zdrojowisko.

Prezydent: Jankowski Apolinary. Wiceprezydent: Juengst Władysław.

Jarocin, miasto powiatowe, stacja kolejowa. Komunikacja autobusowa z Kaliszem, Krotoszynem, Poznaniem. Mieszkańców 9.000. Powierzchnia: 842.62.85 ha. Szkolnictwo: 2 szkoły powszechne (męska i żeńska) i 2 przedszkola, gimnazjum. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 312.053. Wykonany budżet r. 1934/5, dochody zł. 338.406 gr. 63, wydatki zł. 348.004 gr. 36. Komunalna Kasa Oszczędności m. Jarocina. Komunalna Kasa Oszczędności powiatu Jarocińskiego. Elektrownia miejska, gazownia miejska, wodociągi, kanalizacja, rzeźnia miejska. Elektrownia Kolejowa.

Burmistrz: Rogalski Edmund. Wiceburmistrz: Świerkowski Antoni.

Kępno, miasto powiatowe, stacja kolejowa węzłowa. Dworzec Kępno Główny i Kępno Zachód. Komunikacja autobusowa z Rychtalem, Kaliszem, Ostrowiem, Kępnem, Wieluniem. Mieszkańców 7.508. Powierzchnia: 693.89.86 ha. Szkolnictwo: Szkoła powszechna, gimnazjum, szkoła zawodowa. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 157.805. Wykonany budżet r. 1934/5 zł. 150.335. Komunalna Kasa Oszczędności. Gazownia miejska. Wodociągi gminne. Kanalizacja.

Burmistrz: Kokociński Wacław. Wiceburmistrz: Wyderkowski Juljan.

Koronowo, pow. Bydgoszcz, stacja kolejowa. Stacja Bydgoskich Kolei Powiatowych Koronowo — Bydgoszcz. Komunikacja autobusowa z Bydgoszczą, Mąkowarskiem, Sitówcem. Mieszkańców 5.560. Powierzchnia: 2724,04,67 ha. Szkolnictwo: dwie szkoły powszechne, 1 ochronka, gimnazjum Koedukacyjne. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 nieustalony, przypuszczalnie zł. 90.000. Wykonany budżet r. 1934/5. Komunalna Kasa Oszczędności miasta Koronowa. Młyny i tartaki państwowe. Elektrownia i rzeźnia miejska.

Burmistrz: Kosidowski Lucjan. Wiceburmistrz: Nowak Ignacy.

Kościan, miasto powiatowe, stacja kolejowa. Komunikacja autobusowa z Poznaniem, Śmiglem, Krzywinem i Grodziskiem. Mieszkańców 10.275. Powierzchnia 298 ha. Szkolnictwo: państwowe gimnazjum, 2 szkoły powszechne, 1 przedszkole. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 337.769 gr. 42. Miejska Komunalna Kasa Oszczędności. Powiatowa Komunalna Kasa Oszczędności. Wytwórnia Polskiego Monopolu Tytuniowego. Gazownia miejska. Wodociągi gminy. Rzeźnia miejska z bekoniarnią.

Burmistrz: Maćkowiak Edmund. Wiceburmistrz: Dr. Olejniczak Bolesław.

Koźmin, pow. Krotoszyn, stacja kolejowa. Komunikacja autobusowa z Poznaniem, Gostyniem Pleszewem. Mieszkańców 5.550. Powierzchnia 2.343 ha. Szkolnictwo: 1 szkoła powszechna, seminarjum misyjne małe, seminarjum nauczycielskie męskie, 2 szkoły zawodowe. Budżet: Preliminarz na rok 1935/6 zł. 117.320, wykonany budżet za rok 1934/5 zł. 98.807 gr. 26. Komunalna Kasa Oszczędności Powiatu Krotoszyńskiego Oddział w Koźmie. Przemysł: Gazownia miejska. Kanalizacja.

Burmistrz: Podlewski Janusz. Wiceburmistrz: Glezowna Bernard.

Krotoszyn, miasto powiatowe, stacja kolejowa. Komunikacja autobusowa z Kaliszem, Ostrowem, Jarocinem, Kobylinem, Rawiczem, Koźminem, Zdunami i Borkiem. Mieszkańców 13.807. Powierzchnia: 2.367 ha. Szkolnictwo: 5 szkół powszechnych, 1 przedszkole, gimnazjum, seminarjum nauczycielskie, szkoła zawodowa. Budżet: Preliminarz na rok

1935/6 doch. zwycz. zł. 513.815 gr. 19, wydatki zw. zł. 511.006. Wykonany budżet za rok 1934/5 doch. zw. zł. 547.913, wydatki zw. zł. 506.155. Komunalna Kasa Oszczędności miasta Krotoszyna. Komunalna Kasa Oszczędności powiatu Krotoszyńskiego. Rzeźnia miejska, elektrownia miejska, gazownia i wodociągi miejskie

Burmistrz: Feurych Tadeusz. Wiceburmistrz: Kumorek Feliks.

Leszno, miasto powiatowe, stacja kolejowa, węzłowa. Komunikacja autobusowa z Bojanowem, Rawiczem, Długiem Starem, Gostyniem, Osieczną, Krzywiną, Śmiglem, Wijewem. Mieszkańców 20.815. Powierzchnia 1.725.68.35 ha. Szkolnictwo: 1 gimnazjum państwowe męskie, 1 miejskie gimnazjum żeńskie, 1 prywatne gimnazjum koedukacyjne z niemieckiem językiem nauczania, 2 państwowe seminarja nauczycielskie (męskie i żeńskie) z 7-klasowemi ćwiczeniówkami, państwowa szkoła budownictwa i handlowa męska, państwowa szkoła przemysłowo-handlowa żeńska, 4 szkoły powszechne, 1 prywatna szkoła powszechna koedukacyjna, 2 przedszkola miejskie, 6 przedszkoli prywatnych, 2 szkoły dokształcające, szkoła rolnicza Wielkopolskiej Izby Rolniczej, 1 szkoła muzyczna, 1 szkoła podkownicza. Budżet: Preliminarz na rok 1935/6 zł. 2.114.860 gr. 50. Bank Polski. 2 Komunalne Kasy Oszczędności: miasta Leszna i powiatu Leszczyńskiego. Elektrownia miejska, gazownia, wodociągi, kanalizacja.

Burmistrz: Kowalski Jan. Wiceburmistrz: Sobkowiak Tomasz.

Międzychód, miasto powiatowe, stacja kolejowa. Mieszkańców 5.360. Powierzchnia: 1.699,48,77 ha. Szkolnictwo: miejskie gimnazjum koedukacyjne, szkoła powszechna męska, szkoła powszechna żeńska, przedszkole, szkoła dokształcająca. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 136.205 gr. 11. Kasa Skarbowa Miejska, Komunalna Kasa Oszczędności. Powiatowa Komunalna Kasa Oszczędności. Gazownia miejska. Miejski Zakład Elektryczny.

Burmistrz: Skrzypczak Michał. Wiceburmistrz: Modelski Ludwik.

Mogilno, miasto powiatowe, stacja kolejowa. Komunikacja autobusowa z Bydgoszczą, Gnieznem, Kruszwicą i Orchowem. Mieszkańców 5.661. Powierzchnia: 907 ha. Szkolnictwo: 2 szkoły powszechne, 1 przedszkole, 1 gimnazjum. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6: administracja zł. 113.111, gazownia zł. 86.289, rzeźnia zł. 17.513, wodociąg zł. 14.622; budżet nadzwyczajny zł. 3.475. Wykonanie budżetu za r. 1934/5 wydatki zł. 231.471 gr. 76, dochód zł. 245.389 gr. 54. Bank Ludowy w Mogilnie (zast. Banku Polskiego), Komunalna Kasa Oszczędności powiatu Mogileńskiego. Gazownia Miejska. Rzeźnia miejska. Wodociąg miejski. Kanalizacja. Elektrownia Wydziału Powiatowego.

Burmistrz: Tyczewski Kazimierz. Wiceburmistrz: Ciczek Roman.

Nakło, pow. Wyrzysk, stacja kolejowa węzłowa. Komunikacja autobusowa Bydgoszcz — Nakło — Wyrzysk i Bydgoszcz — Nakło — Wągrowiec. Mieszkańców 10.303. Powierzchnia: 2.290.39.76 ha. Szkolnictwo: 3 szkoły powszechne, 1 szkoła przygotowawcza polska, 1 szkoła przygotowawcza niemiecka, 1 szkoła dokształcająca, 1 przedszkole. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 administracyjny zł. 345.742 gr. 33; przedsiębiorstw komunalnych zł. 379.635 gr. 26. Bank Kredytowy z przedstawicielstwem Banku Polskiego. Komunalna Kasa Oszczędności. Elektrownia miejska, gazownia, wodociągi gminy, kanalizacja.

Burmistrz: Bobowski Teodor. Wiceburmistrz: Jentsch Józef.

Nowy Tomyśl, miasto powiatowe, stacja kolei szerokotorowej, stacja kolei wąskotorowej. Komunikacja autobusowa z Bolewicami, Pniówkiem, Pniewem, Kąkolem, Zbąszyniem. Mieszkańców 2.650. Powierzchnia: 175.65.94 ha. Szkolnictwo: szkoła powszechna. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 128.085 gr. 31, plus budżet dodatkowy zł. 20.501 gr. 57. Wykonany budżet za r. 1934/5: wydatki zł. 118.529 gr. 80, dochody zł. 125.328 gr. 52. Komunalna Kasa Oszczędności. Gazownia i wodociągi miejskie. Elektrownia Szpitala Powiatowego.

Burmistrz: Krzowski Czesław. Wiceburmistrz: Wydra Wojciech.

Oborniki, miasto powiatowe, stacja kolejowa. Komunikacja autobusowa z Poznaniem, Czarnkowem, Murowaną Goślną. Mieszkańców 5.880. Powierzchnia: 1.130 ha. Szkolnictwo: 2 szkoły powszechne, ochronka jako przedszkole, prywatne gimnazjum koedukacyjne, seminarjum nauczycielskie męskie. Budżet: Preminarz na r. 1935/6 zł. 140.650 (w wydat. i doch.); budżet za r. 1934/5 wykonano w dochodach zł. 145.300, w rozchodach zł. 141.148 gr. 87. Komunalna Kasa Oszczędności powiatu Obornickiego. Gazownia miejska. Rzeźnia miejska i fabryka bekonów.

Burmistrz: mgr. Kuehn Adam. Wiceburmistrz: Mazer Stanisław.

Ostrów Wielkopolski, miasto powiatowe, węzłowa stacja kolejowa. Komunikacja autobusowa: z Kaliszem, Rawiczem, Kępnem, Pleszewem, Dolskiem, Paszkowem i Grabowem. Mieszkańców 28.731. Powierzchnia: 2.925,51,23 ha. Szkolnictwo: Państwowe gimnazjum męskie i żeńskie, szkoła handlowa, gospodarcza, rolnicza, 5 szkół powszechnych, 3 przedszkola, 6 szkół zawodowych. Budżet: Preliminarz: na r. 1935/6 zł. 998.033 gr. 67. Bank Polski, Komunalna Kasa Oszczędności powiatu Ostrowskiego i Komunalna Kasa Oszczędności miasta Ostrowa. Gazownia i wodociągi miejskie. Elektrownia miejska. Rzeźnia miejskie. Kanalizacja miejska. Elektrownia Kolejowa wł. P. K. P. Fabryka wagonów wł. P K. P., Warsztaty wagonowe.

Burmistrz: Cegielka Wacław. Wiceburmistrz: Vacat.

Ostrzeszów, pow. Kępno, węzłowa stacja kolejowa. Komunikacja autobusowa z Grabowem, Kępnem, Rychtalem, Wieluniem, Ostrowem, Kaliszem, Odolanowem i Pisarzowicami. Mieszkańców 5.858. Powierzchnia: 1.944.78 ha. Szkolnictwo: 2 szkoły powszechne — żeńska i męska, prywatne gimnazjum męskie Księży Salezjanów, prywatne gimnazjum żeńskie Zgromadzenia Sióstr Najświętszej Rodziny. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 311.915 gr. 92. Wykonany za r. 1934/5, dochody zł. 274.774 gr. 98, wydatki zł. 290.256 gr. 43. Komunalna Kasa Oszczędności powiatu Kępińskiego, Bank Ludowy, Gazownia miejska, Wodociągi gminy miejskiej. Kanalizacja.

Burmistrz: Seydak Paweł. Wiceburmistrz: Malinowski Marjan.

Pleszew, pow. Jarocin, stacja kolejowa P. K. P., stacja kolei powiatowej Krotoszyn — Pleszew. Komunikacja autobusowa z Kaliszem, Ostrowem Wkpl., Krotoszynem, Jarocinem i Poznaniem. Mieszkańców 9.662. Powierzchnia: 1.272.85 ha. Szkolnictwo: gimnazjum państwowe koedukacyjne, szkoła powszechna męska, szkoła powszechna żeńska, 2 przedszkola, szkoła zawodowa. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 210.182 gr. 04. Miejska Komunalna Kasa Oszczędności, Komunalna Kasa Oszczędności powiatu Jarocińskiego Oddział w Pleszewie, Bank Pożyczkowy Spółdzielczy, zastępstwo Banku Polskiego. Elektrownia miejska, Wodociągi miejskie, Rzeźnia Miejska, Kanalizacja miejska.

Burmistrz: Jaworski Stanisław. Wiceburmistrz: Szulczyński.

Rawicz, miasto powiatowe, stacja kolejowa, Komunikacja autobusowa z Lesznem, Poznaniem, Krotoszynem i Kaliszem. Mieszkanców 10.923. Powierzchnia: 1.210 ha. Szkolnictwo: 3 szkoły powszechne, szkoła dokształcająca przemysłowa, gimnazjum państwowe, prywatne gimnazjum niemieckie. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 584.723. Wykonany budżet za r. 1934/5, dochody zł. 488.601 gr. 36, wydatki zł. 503.331 gr. 60. Zastępstwo Banku Polskiego — Komunalna Kasa Oszczędności powiatu Rawickiego, Komunalna Kasa Oszczędności miasta Rawicza. Elektrownia, gazownia, wodociągi, kanalizacja miejskie.

Burmistrz: Sławiński Edmund. Wiceburmistrz: Wolski Władysław.

Rogoźno, pow. Oborniki, stacja kolejowa. Komunikacja autobusowa z Poznaniem. Mieszkańców 6.159. Powierzchnia: 1.654 ha. Szkolnictwo: 3 publiczne szkoły powszechne, 2 przedszkola, 1 prywatna szkoła powszechna niemiecka, gimnazjum koedukacyjne, seminarjum nauczycielskie męskie. Preliminarz na r. 1935/6 zł. 120.399 gr. 48. Wykonany budżet za rok 1934/35, dochody zł. 148.143 gr. 32, wydatki zł. 142.050 gr. 18, nadwyżka dochodu zł. 6.093 gr. 14. Komunalna Kasa Oszczędności miasta Rogoźna w Rogoźnie Wlkp., Gazownia miejska, Rzeźnia miejska.

Burmistrz: Smukalski Augustyn. Wiceburmistrz: Dokowicz Wiktor.

Solec Kujawski, pow. bydgoski, stacja kolejowa. Komunikacja autobusowa z Bydgoszczą. Mieszkańców 4.987. Powierzchnia: 2701, 94, 69 ha. Szkolnictwo: jedna szkoła powszechna męska i żeńska, 1 ochronka. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 — administracyjny zł. 79.304 gr. 72, rzeźni zł. 8.100, gazowni zł. 23.200, lasu zł. 25.000. Wykonany budżet za r. 1934/5 administracyjny: dochody zł. 76.470 gr. 60, wydatki zł. 87.376 gr. 23. Rzeźnia doch. i wyd. zł. 8.024 gr. 55. Gazownia doch. i wyd. zł. 20.202 gr. 64. Las w dochodach i wydatkach zł. 20.927 gr. 16. Komunalna Kasa Oszczędności miasta Solca Kujawskiego. Gazownia miejska. Rzeźnia miejska. Las miejski.

Burmistrz: Czaczka-Ruciński Wacław. Wiceburmistrz: Świętochowski Stefan.

Strzelno, pow. Mogilno, stacja kolejowa. Komunikacja autobusowa z Kruszwicą, Inowrocławiem, Kleczewem i Gnieznem. Mieszkańców 5.996. Powierzchnia: 1775 ha. Szkolnictwo: 2 szkoły powszechne. Budżet: Preliminarz ogólny na r. 1935/6 zł. 159.450. Komunalna Kasa Oszczędności. Cegielnia, gazownia, wodociągi miejskie. Kaanlizacja.

Burmistrz: Radomski Stanisław. Wiceburmistrz: Dałkowski Jan.

Szamotuły, miasto powiatowe, stacja kolejowa. Komunikacja autobusowa z Poznaniem, Kaźmierzem, Obrzyckiem, Czarnkowem, Cerekwicą, Ostrorogiem i Wronkami. Mieszkańców 8.850. Powierzchnia: 979.02.01 ha. Szkolnictwo: 2 publiczne szkoły powszechne, 1 szkoła powszechna Domu Sierot, gimnazjum, szkoła zawodowa. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 574.292. Powiatowa Komunalna Kasa Oszczędności. Miejska Komunalna Kasa Oszczędności. Elektrownia, wodociągi, kanalizacja.

Burmistrz: Bartkowski Leonard. Wiceburmistrz: Dr. Owsiany Stanisław.

Szubin, miasto powiatowe, stacja kolejowa. Komunikacja autobusowa ze Żninem, Bydgoszczą, Chodzieżą. Mieszkańców 3.271. Powierzchnia: 1676 ha. Szkolnictwo: 1 szkoła powszechna 7 kl., 1 szkoła niemiecka prywatna 1 kl., 1 przedszkole. Budżet: Preliminarz ogólny na r. 1935/6 zł. 127.354. Komunalna Kasa Oszczędności powiatu Szubińskiego. Elektrownia miejska.

Burmistrz: Barczyński Stanisław. Wiceburmistrz: Rudziński Jan.

Śrem, miasto powiatowe, stacja kolejowa. Komunikacja autobusowa z Poznaniem i Gostyniem. Mieszkańców 8.200. Powierzchnia: 1121 ha. Szkolnictwo: 1 szkoła powszechna męska, 1 szkoła powszechna żeńska, państwowe gimnazjum koedukacyjne. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 256.710. Powiatowa Komunalna Kasa Oszczędności. Miejska Komunalna Kasa Oszczędności. Gazownia, Wodociągi i Rzeźnia — miejskie.
Burmistrz: Dębicki Czesław. Wiceburmistrz: Wachowiak Jan.

Środa, miasto powiatowe, stacja kolejowa. Komunikacja autobusowa z Kurnikiem, Poznaniem, Września, Miłosławiem, Nowemmiastem i Jarocinem. Mieszkańców 9.199. Powierzchnia: 1783,6 ha. Szkolnictwo: 2 szkoły powszechne, męska i żeńska, gimnazjum, 2 szkoły zawodowe. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 (administracyjny i przedsiębiorstw miejskich) zł. 617.021 gr. 52 w doch. i wydat. Wykonany budżet za r. 1934/5 budżet (tylko administracyjny, bez przedsiębiorstw miejskich) zł. 247.445 gr. 55 w dochodach, zł. 317.257 gr. 96 w wydatkach. Komunalna Kasa Oszczędności Powiatu Średzkiego w Środzie. Komunalna Kasa Oszczędności miasta Środy. Gazownia miejska. Wodociąg miejski. Rzeźnia miejska.
Burmistrz: Polski Jan. Wiceburmistrz: tymcz. (hon.) notarjusz Stachowiak W.

Trzemeszno, pow. Mogilno, stacja kolejowa. Komunikacja autobusowa z Gnieznem, Orchowem, Mogilnem i Strzelnem. Mieszkańców 5.800. Powierzchnia: 1864 ha. Szkolnictwo: gimnazjum, państwowe seminarjum męskie, szkoła powszechna 7-kl. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 137.501. Zamknięcie rachunkowe za rok 1934/5 wydatki zł. 139.416 gr 68, dochody zł. 155.127 gr. 20. Komunalna Kasa Oszczędności. Bank Ludowy. Elektrownia, rzeźnia, wodociągi — miejskie.
Burmistrz: Fengler Józef. Wiceburmistrz: Vacat.

Wągrowiec, miasto powiatowe, stacja kolejowa. Komunikacja autobusowa z Poznaniem i Bydgoszczą. Mieszkańców 8.324. Powierzchnia: 863.88 ha. Szkolnictwo: 2 szkoły powszechne, 2 gimnazja, seminarjum nauczycielskie. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 202.734 gr. 82. Wykonany bulżet za r. 1934/5 dochody zł. 223.506 gr. 97, wydatki zł. 245.465 gr. 14. Bank Ludowy (zastępstwo Banku Polskiego). Komunalna Kasa Oszczędności powiatu Wągrowskiego. Elektrownia miejska.
Burmistrz: Szyszka Franciszek.

Wolsztyn, miasto powiatowe, stacja kolejowa. Komunikacja autobusowa z Poznaniem. Mieszkańców 4.730. Powierzchnia: 173 ha. Szkolnictwo: gimnazjum, 2 szkoły zawodowe, 1 seminarjum nauczycielskie, 2 szkoły powszechne. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 143.224 gr. 38. Wykonany budżet za r. 1934/5 wynosi: w wydatkach zł. 146.476 gr. 50, w dochodach zł. 147.622 gr .94. Miejska Komunalna Kasa Oszczędności. Powiatowa Komunalna Kasa Oszczędności. Gazownia, elektrownia, wodociągi, rzeźnia.
Burmistrz: Modliński Klemens. Wiceburmistrz: Musiol Stanisław.

Wronki, pow. Szamotuły, stacja kolejowa. Komunikacja autobusowa z Szamotułami i Poznaniem. Mieszkańców 5.275. Powierzchnia: 598 ha 68 arów 19 m². Szkolnictwo: dwie siedmioklasowe szkoły powszechne. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 79.957 gr. 61. Wykonany budżet za r. 1934/5 dochody zł. 135. 717 gr. 30, wydatki zł. 132.301 gr. 25. Komunalna Kasa Oszczędności miasta Wronek. Elektrownia, wodociągi kanalizacja — miejskie.
Burmistrz: Ratajczak Stanisław. Wiceburmistrz: Cludzik Hieronim.

Wyrzysk, miasto powiatowe, stacja kolejowa Osiek nad Notecią oddalona o 5 km. Komunikacja autobusowa z Osiekiem n/Notecią, Łobżenicą, Nakłem, Bydgoszczą i Wysoką. Mieszkańców 1.600. Powierzchnia: 622 ha. Szkolnictwo. 7-klasowa publiczna szkoła powszechna. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 31.512. Wykonany budżet za r. 1934/5 dochody zł. 32.159 gr. 16, wydatki zł. 30.286 gr. 75. Komunalna Kasa Oszczędności powiatu Wyrzyskiego. Elektrownia miejska, wodociąg gminy, kanalizacja.

Burmistrz: Jagodziński Piotr. Wiceburmistrz: Dakowski Józef.

Września, miasto powiatowe, węzłowa stacja kolejowa. Komunikacja autobusowa z Poznaniem, Gnieznem, Strzałkowem i Słupcą. Kolejka powiatowa do Pyzdr. Mieszkańców 9.000. Powierzchnia: 563,54 ha. Szkolnictwo: gimnazjum państwowe, szkoła rolnicza Wrzesińskiej Izby Rolniczej, szkoła mleczarska Wrzesińskiej I. R., 2 szkoły powszechne, 1 przedszkole. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 — wydatki zwycz. zł. 326.121 gr. 59, nadzw. zł. 46.078 gr 41; dochody zwycz. zł. 348.300, nadzwycz. zł. 23.900. Komunalna Kasa Oszczędności miasta Wrześni. Komunalna Kasa Oszczędności powiatu Wrzesińskiego. Kolejka powiatowa. Elektrownia miejska. Rzeźnia miejska. Wodociągi miejskie. Kanalizacja miejska.

Burmistrz: Sołtysiak Wacław. Wiceburmistrz: Zamysłowski Antoni.

Zbąszyń, pow. Nowy Tomyśl, stacje kolejowe: Zbąszyń odległa o 2 km. od miasta i Zbąszyń - Przedmieście stacja pograniczna z Niemcami. Komunikacja autobusowa ze Zbąszyniem Miastem i Nowym Tomyślem. Mieszkańców 5.432. Powierzchnia: 1.032 ha. Szkolnictwo: 2 szkoły powszechne. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 207.416 gr. 72. Komunalna Kasa Oszczędności miasta Zbąszynia. Gazownia miejska.

Burmistrz: Michalik Eugenjusz. Wiceburmistrz: Klauziński Franciszek.

Żnin, miasto powiatowe, stacja kolejowa. Komunikacja autobusowa z Szubinem, Bydgoszczą, Gąsawą, Rogowem, Gnieznem, Barcinem, Pakością, Inowrocławiem i Łabiszynem. Mieszkańców 5.248 Powierzchnia: 1369 ha. Szkolnictwo: 7-klasowa szkoła powszechna, miejskie gimnazjum. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 231.130. Wykonany budżet za r. 1934/5 w wydatkach zł. 265.249 gr. 50, w dochodach zł. 248.656 gr. 05. Komunalna Kasa Oszczędności powiatu Żnińskiego. Gazownia, wodociągi i elektrownia — miejskie.

Burmistrz: Ratajski Maksymiljan. Wiceburmistrz: Bross Marjan.

WOJEWÓDZTWO STANISŁAWOWSKIE.

Stanisławów, miasto wojewódzkie, węzłowa stacja kolejowa. Komunikacja autobusowa z Bohorodczanami, Parahińskiem, Nadwórną, Delatynem, Jaremczem, Tatarowem, Kołomyją, Sielcami, Halliczem, Przemyślanami, Lwowem, Uściem, Zielonem, Tyśmienicą i Tłumaczem. Mieszkańców 63.000. Powierzchnia: 2227,5 ha. Szkolnictwo: prywatne gimnazjum im. Orzeszkowej, pryw. gimn. Zgrom. S. S. Urszulanek, pryw. gimnazjum żydowskiego Tow. Szkoły Ludowej i Średniej, prywatne gimnazjum ewengielickiej gminy wyznaniowej, prywatne gimnazjum Koła: „Ridna Szkoła" U. T. P., 12 szkół powszechnych, 3 przedszkoli, 4 gimnazja państwowe, 4 seminarja nauczycielskie, 10 szkół zawodowych. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 1.472.000. Wykonany budżet za r. 1934/5 zł. 1.595.254. Oddziały: Banku Polskiego, Banku Gospodarstwa Krajowego, Miejska i Powiatowa Kasy Oszczędności. Bank Ziemi Stanisławowskiej. Gazownia, elektrownia, rzeźnia miejskie. Elektrow-

nia Głównych Warsztatów Kolejowych wł. P. K. P. Elektrownia wojskowa. Elektrownia Ubezpieczalni Społecznej. Elektrownia Rzeźni Miejskiej.

Prezydent: Dr. Stroński Zdzisław. Wiceprezydent: Mgr. Kotlarczyk Franciszek.

Bolechów, pow. Dolina, stacja kolejowa. Komunikacja autobusowa z Doliną i Stryjem. Mieszkańców 10.744. Powierzchnia: 5135 ha. Szkolnictwo: państw. szkoły powszechne 7-kl. męska i żeńska, 4-kl. szkoła powszechna żydowska, 1 kl. szkoła ewangelicka. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 140.646 gr. 12 (w doch. i wydat.). Kasa Stefczyka. Monopol państw. Żupa Solna. Tartak państwowy.

Burmistrz: Voelpel Juljusz. Wiceburmistrz: Dr. Schindler Izrael.

Delatyn, pow. Nadwórna, stacja kolejowa odalona o 2 km. od miasta. Komunikacja autobusowa z Kołomyją i Worochtą. Mieszkańców 8.846. Powierzchnia: 5141 ha 04 arów 53m². Szkolnictwo: 3 szkoły powszechne, 1 przedszkole. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 91.673. Tartak państwowy. Elektrownia kolejowa.

Burmistrz: Mgr. Pollo Włodzimierz. Wiceburmistrz: Dr. Nawrocki Eustachy.

Dolina, miasto powiatowe, stacja kolejowa oddalona o 3 km. od miasta, połączenie autobusem. Komunikacja autobusowa z Bolechowem i Kałuszem. Mieszkańców 10.840. Powierzchnia: 6202 ha. Szkolnictwo: prywatne gimnazjum polskie Tow. Szk. Śred. im. Krasińskiego, 5 szkół powszechnych. Budżet: Preliminarz za r. 1935/6 zł. 205.965 gr. 39. Wykonany budżet r. 1934/5 zł. 229.820 gr. 53 (w doch. i w wyd.). Komunalna Kasa Oszczędności powiatu Dolińskiego w Dolinie. Państwowa Żupa Solna. Polon — kopalnia nafty. Elektrownia miejska. Wodociągi gminy miejskiej. Kanalizacja.

Burmistrz: Mgr. Olszewski Zdzisław. Wiceburmistrz: Wróbel Józef.

Horodenka, miasto powiatowe, stacja kolejowa oddalona o 1½ km. od miasta. Komunikacja autobusowa z Czernelicami, Kołomyją, Niezwiskami i Tłumaczem. Mieszkańców 13.697. Powierzchnia: 6.848 ha. Szkolnictwo: polskie gimnazjum Tow. Szkoły Średniej, prywatne gimnazjum im. Tarasa Szewczenki Tow. „Ridna Szkoła", 4 publiczne szkoły powszechne, 3 przedszkola. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 157.273 gr. 34. Komunalna Kasa Oszczędności. Kasa Stefczyka. Kamieniołom. Betoniarnia. rzeźnia. elektrownia.

Burmistrz: Barwicz Jarosław. Wiceburmistrz: Dr. Jaszan Wasyl.

Kałusz, miasto powiatowe, stacja kolejowa oddalona o 2½ km. od miasta. Komunikacja autobusowa z Doliną, Rohatynem i Stanisławowem. Mieszkańców 13.550. Powierzchnia: 3942 ha 10 arów. Szkolnictwo: 3 szkoły powszechne, 1 przedszkole, gimnazjum miejskie. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 318.135 gr. 53. Komunalna Kasa Oszczędności. Elektrownia miejska. Kopalnia gazu ziemnego. Wodociągi.

Burmistrz: Jezierski Mieczysław. Wiceburmistrz: Iwiński Juljan.

Kołomyja, miasto powiatowe, stacja kolejowa. Komunikacja autobusowa P. K. P. z Kosowem, Kutami, Jaremczem, Worochtą, Zaleszczykami i Okopami św. Trójcy. Mieszkańców 33.383. Powierzchnia: 4.051 ha 90 arów, 92m². Szkolnictwo: 16 szkół powszechnych publicznych, 4 szkoły powszechne prywatne. 4 przedszkola prywatne, prywatne gimnazjum Zgrom. SS. Urszulanek, prywatne gimnazjum żydowskiego Tow. Szk. Lud. i Średniej, prywatne gimnazjum „Ridna Szkoła" U. T. P., 2 gim-

nazja państwowe (polskie i ruskie), szkoła handlowa, 2 seminarja nauczycielskie, 9 szkół zawodowych. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 wydatki zł. 760.634, dochody zł. 760.847. Bank Polski. Bank Gospodarstwa Krajowego. Miejska Komunalna Kasa Oszczędności. Elektrownia. Gazownia.

Prezydent: Sanojca Józef. Wiceprezydent: Mgr. Mahr Karol.

Kosów, miasto powiatowe, stacja kolejowa Zabłotów, odległa 24 klm., stacja kolejowa Kołomyja odległa 32 klm., dojazd autobusem. Komunikacja autobusowa z Kutami. Mieszkańców 8.176. Powierzchnia: 1140 ha. Szkolnictwo: 3 szkoły powszechne, szkoła dokształcająca zawodowa męska. Budżet: Preliminarz na rok 1935/6 zł. 163.391. Wykonany budżet za rok 1934/5 — dochody zł. 122.473 gr. 35, wydatki zł. 131.131 gr. 91. Niedobór zł. 8.658 gr. 52. Komunalna Kasa Oszczędności Powiatu Kosowskiego. Przemysł państwowy: Żupy Solne w Kosowie.

Burmistrz: Lewicki Józef. Wiceburmistrz: Romanów Michał.

Kuty, pow. Kosów, stacja kolejowa. Mieszkańców 5.424. Powierzchnia: 396 ha. Szkolnictwo: dwie szkoły powszechne 7-kl., jedno przedszkole. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 44.000. Wykonany budżet za r. 1934/5 zł. 52.777. Państwowy tartak i młyn turbinowo - wodny.

Burmistrz: Wysocki Wiktor. Wiceburmistrz: Norsesowicz Deodat.

Nadwórna, miasto powiatowe, stacja kolejowa. Komunikacja autobusowa z Stanisławowem, Kołomyją, Bitkowem i Rasieczną. Mieszkańców 10.605. Powierzchnia: 2941 ha 90 arów. Szkolnictwo: 7-klasowa szkoła męska, 7-klasowa szkoła żeńska, wieczorne kursa dokształcające. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 wydatki zł. 99.142 gr. 81, dochody zł. 102.803 gr. 96. Wykonany budżet za r. 1934/5 zł. 97.625 gr. 70 wydatki, zł. 104.757 gr. 06 dochody Powiatowa Kasa Komunalna. Elektrownia Powiatowego Związku Komunalnego. Tartak parowy. Rafinerja i fabryka parafiny. Młyn. Wytwórnia rur betonowych.

Burmistrz: Androwski Józef. Wiceburmistrz: Swyszcz Wasyl.

Otynja, pow. Tłumacz, stacja kolejowa. Mieszkańców 5.000. Powierzchnia 1328 ha. Szkolnictwo: 7-klasowa szkoła publiczna powszechna męska i 7-klasowa szkoła publiczna powszechna żeńska. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6: budżet zwyczajny zł. 50.976 gr. 04; budżet nadzwyczajny zł. 42.434. Wykonany budżet za r. 1934/5 w dochodach zł. 52.769 gr. 37, w wydatkach zł. 64.145 gr. 36.

Burmistrz: Dostal Adolf. Wiceburmistrz: Atanowski Emil.

Peczeniżyn, pow. Kołomyja, stacja kolejowa. Komunikacja autobusowa z Kołomyją Mieszkańców 6.839. Powierzchnia: 4032 ha. Szkolnictwo: 7-kl. publiczna szkoła powszechna, 6-kl. szkoła prywatna „Ridna Szkoła". Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 36.412 gr. 62.

Burmistrz: Mgr. Gębski Andrzej. Wiceburmistrz: Hrabowecki Wasyl.

Rohatyn, miasto powiatowe, stacja kolejowa. Komunikacja autobusowa ze Lwowe. Mieszkańców 7.541. Powierzchnia: 2311ha. Szkolnictwo: 2 szkoły powszechne, 1 prywatna szkoła powszechna ukraińska, państwowe gimnazjum, prywatne gimnazjum ukraińskie. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 112.694 (w doch. i w wyd.). Wykonany budżet za r. 1934/5 dochody zł. 125.573 gr. 31, wydatki zł. 137.991 gr. 72. Powiatowa Kasa Oszczędności. Komunalna Kasa Zaliczkowa. Kasa Stefczyka. Elektrownia. Wodociągi.

Burmistrz: Kościówko Franciszek. Wiceburmistrz: Dr. Goldschlag Samuel.

Skole, pow. Stryj, stacja kolejowa. Mieszkańców 7.560. Powierzchnia: 5045. Szkolnictwo: 2 szkoły powszechne 7-kl. męska i żeńska, szkoła koedukacyjna 4-klasowa, szkoła przemysłowa. Budżet: Preliminarz gminy i przedsiębiorstw na r. 1935/6 zł. 194.602. Wykonany budżet za r. 1934/5 zł. 125.070 gr. 96. Elektrownia. Rzeźnia.
Burmistrz: Schenk Henryk. Wiceburmistrz: Dudra Karol.

Stryj, miasto powiatowe, węzłowa stacja kolejowa. Komunikacja autobusowa z Bolechowem, Doliną, Żórawnem, Drohobyczem, Borysławiem, Samborem, Medenicami, Piaseczną, Mikołajowem, Lwowem i Sokołowem. Mieszkańców 32.914. Powierzchnia: 3529 ha 53 arów. Szkolnictwo: 8 szkół powszechnych, 3 przedszkola, 3 prywatne gimnazja żeńskie, 2 gimnazja państwowe, 3 szkoły zawodowe. Budżet. Preliminarz na r. 1935/6 zł. 774.806. Wykonany budżet za r. 1934/5 zł. 762.680. Powiatowa Komunalna Kasa Oszczędności. Miejska Komunalna Kasa Oszczędności. Warsztaty kolejowe. Elektrownia kolejowa. Miejska sieć elektryczna. Gazownia. Rzeźnia. Betoniarnia — miejskie.
Prezydent: Keim Bolesław. Wiceprezydent: Reif Antoni Bronisław.

Śniatyń, miasto powiatowe, stacja kolejowa oddalona o 4½ km. od miasta. Komunikacja autobusowa z Kołomyją, Kosowem i Kutami. Mieszkańców 10.720. Powierzchnia: 3916 ha. Szkolnictwo: gimnazjum państwowe, 3 szkoły powszechne. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 149.060. Komunalna Kasa Oszczędności powiatu Śniatyńskiego. Elektrownia. Wodociągi.
Burmistrz: Wierzbiański Stanisław. Wiceburmistrz: Alexandrowicz Roban.

Tłumacz, miasto powiatowe, stacja kolejowa. Komunikacja autobusowa z Niezwiskami, Horodenką i Stanisławowem. Mieszkańców 7.404. Powierzchnia: 1983 ha. Szkolnictwo: gimnazjum państwowe, prywatne seminarjum nauczycielskie, szkoła zawodowa, 4 szkoły powszechne. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 90.737 gr. 29. Wykonany budżet miejski za r. 1934/5 zł. 94.531 gr. 52. Komunalna Kasa Oszczędności powiatu Tłumackiego. Wodociągi. Kanalizacja.
Burmistrz: Seidler Leon. Wiceburmistrz: Ruczkowski Józef.

Tyśmienica, pow. Tłumacz, stacja kolejowa. Mieszkańców 7.257. Powierzchnia: 4214 ha. Szkolnictwo: 2 szkoły 7-kl. 1 szkoła 3-kl., 1 szkoła 4-kl. Budżet: Preliminarz ogólny na r. 1935/6 zł. 36.765 gr. 64. Wykonanie budżetu za r. 1934/5 wynosi: zł. 39.288 gr. 73 dochody i zł. 38.487 gr. 39. wydatki. Kasa Stefczyka.
Burmistrz: Schreiber Kazimierz. Wiceburmistrz: Dziedzinicwicz Antoni.

Zabłotów, pow. Śniatyń, stacja kolejowa, oddalona o 2 km. od miasta. Komunikacja autobusowa z Kołomują, Śniatyniem, Kosowem i Kutami. Mieszkańców 6.753. Powierzchnia: 2.790 ha. Szkolnictwo. dwie siedmioklasowe szkoły powszechne. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 66.888. Wykonany budżet za r. 1934/5 dochody zł. 82.718, wydatki zł. 66.784. Rzeźnia. Elektrownia.
Burmistrz: Pilichowski Stefan. Wiceburmistrz: Kossowicz Jan.

Żydaczów, miasto powiatowe, stacja kolejowa. Mieszkańców 4.534. Powierzchnia: 3442 ha. Szkolnictwo: 2 szkoły powszechne 6-kl. męska i żeńska. Budżet: Preliminarz ogólny na r. 1935/6 zł. 83.433. Elektrownia miejska.
Burmistrz: Kamieński Kazimierz. Wiceburmistrz: Mucha Feliks.

Katowice, miasto wojewódzkie (miasto tworzy odrębny powiat miejski), węzłowa stacja kolejowa. Komunikacja koleją elektryczną dojazdową z Bytomiem, Królewską Hutą, Mysłowicami i Siemianowicami. Komunikacja autobusowa z Chorzowem, Giszowcem, Tychym, Świętochłowicami, Jastrzębiem Zdrojem, Królewską Hutą, Bytomiem, Tarnowskiemi Górami, Mysłowicami, Oświęcimem, Nowym Bytomiem, Pszczyną, Dziedzicami, Bielskiem, Siemianowicami, Szopienicami i Sosnowcem. Mieszkańców 131.295. Powierzchnia: 4023 ha 38 arów 22m². Szkolnictwo: Instytut Pedagogiczny, Instytut Badań Psychotechnicznych, 2 gimnazja państwowe męskie, 1 gimnazjum państwowe żeńskie, miejskie gimnazjum żeńskie, miejskie gimnazjum męskie, prywatne gimnazjum koedukacyjne, śląskie Techniczne Zakłady Naukowe, konserwatorjum muzyczne, 31 szkół powszechnych, 42 oddziały przedszkola, 13 szkół zawodowych, szkoła handlowa. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 11.137.962. Wykonany budżet za r. 1934/5 wydatki 12.571.198 gr. 80, dochody 13.098.332 gr. 69. Banki: Bank Polski, Bank Gospodarstwa Krajowego, Państwowy Bank Rolny, Miejska Komunalna Kasa Oszczędności, Powiatowa Komunalna Kasa Oszczędności. Elektrownie prywatne. Tramwaje elektryczne. Gazownia. Rzeźnia miejska. Miejskie zakłady wodociągowe. Śląskie Linje Autobusowe.

Prezydent: Dr. Kosur Aram. Wiceprezydent: Szkudlarz Stanisław.

Bielsko Śląskie, miasto powiatowe (tworzy osobny powiat miejski), stacja kolejowa węzłowa. Komunikacja autobusowa z Żywcem, Dziedzicami, Pszczyną, Katowicami, Kętami, Oświęcimem, Lipnikiem, Skoczowem, Cieszynem, Wisłą, Białą, Straconką, Bystrą, Szczyrkiem. Mieszkańców 24.806 (30.VI.1933 r.). Powierzchnia: 534 ha. Szkolnictwo: 2 gimnazja państwowe (1 polskie, 1 niemieckie), państwowa szkoła przemysłowa, 8 przedszkoli, 7 szkół powszechnych, 2 seminarja nauczycielskie, 2 seminarja ochroniarskie, 3 szkoły zawodowe, prywatne gimnazjum S. S. de Notre Dame. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 dochody zł. 2.753.359, wydatki zł. 3.258.392. Bank Polski, Bank Gospodarstwa Krajowego, Komunalna Kasa Oszczędności, Kasa Skarbowa, Gazownia, wodociągi, kanalizaja, tramwaje — miejskie. S. A. „Elektrownia" Bielsko - Biała".

Prezydent: Dr. Przybyła W. Wiceprez.: inż. Wiesner R., inż. Stonawski J.

Cieszyn, miasto powiatowe, stacja kolejowa. Komunikacja autobusowa ze Skoczowem, Bielskiem, Ustroniem i Wisłą. Mieszkańców 19.144. Powierzchnia: 1.244 ha 44 arów 13m². Szkolnictwo: 6 szkół powszechnych, 5 przedszkoli, państwowa szkoła gospodarstwa wiejskiego, 2 gimnazja państwowe, handlowa szkoła, 2 seminarja nauczycielskie (męskie i żeńskie), 4 szkoły zawodowe. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 1.219.441 gr. 98. Wykonany budżet za r. 1934/5 zł. 1.407.886 gr. 88 dochody, zł. 1.273.107 gr. 19 wydatki. Komunalna Kasa Oszczędności. Państwowe Zamkowe Zakłady Przemysłowe. Elektrownia. Rzeźnia.

Burmistrz: Dr. Michejda Wład. Wiceburmistrze: Gabrisch A., Halfar R.

Chorzów, miasto powiatowe (miasto tworzy odrębny powiat miejski), węzłowa stacja kolejowa, stacja elektrycznej kolei dojazdowej: Chorzów — Bytom; Ch. — Gliwice; Ch. — Katowice; Ch. — Wielkie Hajduki — Świętochłowice. Komunikacja autobusowa: Ch. — Bytom — Tarnowskie Góry; Ch. — Siemianowice; Ch. — Katowice — Mysłowice — Oświęcim; Ch. — Lipiny Ruda; Ch. — Łagiewniki; Ch. — Pawłów; Ch.—

Świętochłowice — Nowy Bytom. Mieszkańców 104.160. Powierzchnia: 23.42 km². Szkolnictwo: 2 gimnazja państwowe. Miejski Instytut kształcenia handlowego. Prywatne gimnazjum niemieckie. Miejskie gimnazjum żeńskie. 32 szkoły powszechne publiczne, 1 szkoła prywatna, 19 przedszkoli, 2 szkoły zawodowe. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 6.904.800. Wykonany budżet za r. 1934/5 dochody zł. 5.997.080 gr. 25, wydatki zł. 6 608.333 gr. 57. Bank Polski — oddział. Komunalna Kasa Oszczędności. Przedsiębiorstwa państwowe: Huta Piłsudski, Polskie Kopalnie Skarbowe Państwowe, Fabryka Związków Azotowych. Zakłady samorządowe: Miejskie Zakłady Elektryczne i Wodociągowe. Rzeźnia Miejska. Tramwaje.

Prezydent: Grzesik K., obecny Marsz. Sejmu śl. Drugi burmistrz: Dubiel P.

Lubliniec, miasto powiatowe, stacja kolejowa. Komunikacja autobusowa z Herbami i Woźniakowem. Mieszkańców 9.000. Powierzchnia: 2346 ha 98 arów 69m². Szkolnictwo: gimnazjum państwowe, szkoła rolnicza, małe seminarjum duchowne, szkoła głuchoniemych, 3 szkoły powszechne, 3 przedszkola. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 256.200. Powiatowa Kasa Oszczędności. Miejska Komunalna Kasa Oszczędności. Elektrownia. Wodociągi.

Burmistrz: Skap Robert. Wiceburmistrz: Vacat.

Mikołów, pow. Pszczyna, stacja kolejowa. Komunikacja autobusowa z Katowicami. Mieszkańców 11.463. Pawierzchnia: 2464 ha 27 arów 1 m². Szkolnictwo: szkoła powszechna męska, szkoła powszechna żeńska, 2 gimnazja, 1szkoła prywatna niemiecka wyższa. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 667.400. Wykonany budżet za r. 1934/5 dochody zł. 734.098 gr. 45, wydatki zł. 699.692 gr. 75. Gazownia. Wodociągi.

Burmistrz: Koj Jan. Wiceburmistrz: Drzazga Jan.

Mysłowice, pow. Katowice, węzłowa stacja kolejowa, tramwaje i autobusy z połączeniem do Katowic — Sosnowca. Mieszkańców 23.425. Powierzchnia: 1600 ha. Szkolnictwo: 5 szkół powszechnych, 5 ochronek (przedszkoli), miejskie gimnazjum żeńskie, szkoła dokształcająca zawodowa kupiecka, 1 seminarjum ochroniarskie, 1 seminarjum nauczycielskie męskie, 1 gimnazjum państwowe męskie. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 1.499.842 gr. 43. Wykonany budżet za r. 1934/5 w dochodach zł. 1.608.229 gr. 50, w wydatkach zł. 1.691.976 gr. 37. Komualna Kasa Oszczędności miasta Mysłowic. Elektrownia, Gazownia i Wodociągi miejskie. Rzeźnia miejska. Centralna Targowica. Kopalnia węgla.

Burmistrz: Dr. Karczewski Tadeusz. Wicebumistrz: notarjusz Kudera B.

Pszczyna, miasto powiatowe, stacja kolejowa. Komunikacja autobusowa z Katowicami i Bielskiem. Mieszkańców 7.500. Powierzchnia: 1361 ha Szkolnictwo: państwowe gimnazjum koedukacyjne, dwie szkoły powszechne, szkoła ćwiczeń, seminarjum nauczycielskie państwowe, dwa przedszkola, szkoła dokształcająca, prywatna wyższa szkoła z językiem wykładowym niemieckim, miejskie gimnazjum, prywatna szkoła powszechna, prywatna ochronka niemiecka. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 490.000. Wykonany budżet za r. 1934/5 wydatki zł. 505.719 gr. 18, dochody zł. 543.330 gr. 21. Komunalna Kasa Oszczędności powiatu Pszczyńskiego w Pszczynie. Rzeźnia. Gazownia.

Burmistrz: Żmij Józef. Wiceburmistrz: Dr. Pałka Marjan.

Rybnik, miasto powiatowe, stacja kolejowa. Komunikacja autobusowa z Jestrzębiem, Wodzisławem i Żórem. Mieszkańców 26.300. Powierzchnia:

3664,5 ha. Szkolnictwo: 4 szkoły powszechne (5-ta na ukończeniu), 4 ochronki, szkoła handlowa, szkoła rolnicza Śląskiej Izby Rolniczej, 1 gimnzjum państwowe, 6 szkół zawodowych, prywatna wyższa szkoła z językiem wykładowym niemieckim, prywatne gimnazjum żeńskie S. S. Urszulanek. Budżet: Preliminarz na rok 1935/6 zł. 938.000. Wykonany budżet za r. 1934/5 dochody 1.002.985 gr. 94, wydatki zł. 954.664 gr. 64. Elektrownia Miejskich Zakładów Przemysłowych w Rybniku. Gazownia, wodociągi gminy, kanalizacja. Bank Polski oddział w Rybniku. Kasa Skarbowa.

Burmistrz: Weber Władysław. Wiceburmistrz: Basista Maksymiljan.

Świętochłowice, pow. Świętochłowice, stacja kolejowa. Komunikacja autobusowa z Wielkiemi Hajdukami, Katowicami, Królewską Hutą, Zgodą i Nowym Bytomiem. Mieszkańców 30.087. Powierzchnia: 760.06.83 ha. Szkolnictwo: 8 szkół powszechnych, 10 przedszkoli. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 853.900. Wykonany budżet za r. 1934/5 dochody zł. 821.259 gr. 16, rozchody zł. 906.324 gr. 86. Elektrownia. Wodociągi. Kanalizacja.

Naczelnik gminy: Polak Wiktor.

Tarnowskie Góry, miasto powiatowe, stacja kolejowa. Komunikacja autobusowa z Katowicami, Woźnikami Śląskimi i Bytomiem. Mieszkańców 16.484. Powierzchnia: 985,7324 ha. Szkolnictwo: 5 szkół powszechnych, 1 przedszkole, 2 gimnazja państwowe, seminarjum nauczycielskie, 4 szkoły zawodowe, prywatna wyższa szkoła męska i żeńska z językiem wykładowym niemieckim. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 2.388.000. Miejska Komunalna Kasa Oszczędności. Powiatowa Komunalna Kasa Oszczędności. Gazownia, elektrownia i wodociągi miejskie, rzeźnia miejska i bekoniarnia.

Burmistrz: Mgr. Antes Fryderyk. Wiceburmistrz: Kozłowski Ludwik.

Żory, pow. Rybnik, stacja kolejowa. Mieszkańców 5.959. Powierzchnia: 1824.32.50 ha. Szkolnictwo: 2 szkoły powszechne miejskie, gimnazjum, ochronka, dokształcająca szkoła zawodowa. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 274.508 gr. 87. Wykonany budżet za r. 1934/5 w dochodach zł. 311.543 gr. 34, w wydatkach zł. 303.102 gr. 82. Komunalna Kasa Oszczędności miasta Żor. Elektrownia i Wodociągi miejskie. Lasy miejskie.

Burmistrz: Rostek Adam. Wiceburmistrz: Vacat.

WOJEWÓDZTWO TARNOPOLSKIE.

Tarnopol, miasto wojewódzkie, stacja kolejowa. Komunikacja autobusowa ze Skałatem, Zbarażem i Zaleszczykami. Mieszkańców 38.500. Powierzchnia: 5363 ha. Szkolnictwo: 7 szkół powszechnych, 4 przedszkola, gimnazjum Tow „Ridna Szkoła", 4 gomnazja państwowe (3 męskie, 1 żeńskie), 2 gimnazja prywatne żeńskie, 3 seminarja nauczycielskie, szkoła państwowa ślusarstwa maszynowego, szkoła rolnicza, 6 szkół zawodowych. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 997.133. Bank Polski Oddział Tarnopol. Miejska Komunalna Kasa Oszczędności. Powiatowa Komunalna Kasa Oszczędności. Magazyn Fermentacyjny Państwowego Monopolu Tytoniowego. Miejski Zakład Elektryczny.

Prezydent: Widacki Stanisław. Wiceprezydent: Mgr. Pawłowski Jan.

Barysz, pow. Buczacz, stacja kolejowa Jezierzany, oddalona 3 km. Mieszkańców 5.660. Powierzchnia: 64 km². Szkolnictwo: 3 szkół powszech-

nych. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 23.080. Wykonany budżet, za r. 1934/5 w dochodach zł 21..531 gr. 26, w wydatkach zł. 23.107 gr. 42. Kasa Stefczyka. Rzeźnia. Targowica.
Burmistrz: Bartkiewicz Jan.

Borszczów, miasto powiatowe, stacja kolejowa oddalona o 2 km. Komunikacja autobusowa z Czortkowem, Skałą, Mielnicą. Mieszkańców 6.304. Powierzchnia: 2.282 ha 3 arów 60 m². Szkolnictwo: 7-klasowa szkoła powszechna, prywatne gimnazjum Towarzystwa Szkoły Średniej. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 72.080. Wykonany budżet za r. 1934/5 zł. 44.645 dochody, zł. 47.219 wydatki. Komunalna Kasa Oszczędności powiatu Borszczowskiego. Powiatowa Kasa Zaliczkowa i Oszczędności. Elektrownia Urzędu Wykupu Tytoniu.
Burmistrz: Ruszczyński Jan. Wiceburmistrz: Seidman Pinkas.

Brody, miasto powiatowe, stacja kolejowa. Komunikacja autobusowa z Złoczowem, Dubnem, Podkamieniem i Szczurowicami. Mieszkańców 19.351. Powierzchnia: 5.073,23 ha. Szkolnictwo: 4 szkoły powszechne publiczne, prywatne gimnazjum im. E. Orzeszkowej, Loewina (żydowskie), 2 gimnazja, 2 szkoły zawodowe. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 320.950 gr. 45. Wykonany budżet za r. 1934/5 wydatki zł. 459.880 gr. 76, dochody zł. 424.952 gr. 10. Komunalna Kasa Oszczędności powiatu Brodzkiego, elektrownia, kanalizacja.
Burmistrz: Krotke Kochanowski Gustaw, Wiceburmistrz: Loewin Deodat.

Brzeżany, miasto powiatowe, stacja kolejowa. Komunikacja autobusowa z Tarnopolem. Mieszkańców 12.145. Powierzchnia: 2227 ha 38 arów 87 m². Szkolnictwo: Gimnazjum państwowe, szkoła powszechna męska, szkoła powszechna żeńska, seminarjum nauczycielskie, szkoła zawodowa. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 399.288 (w doch. i w wyd.). Wykonanie budżetu admin. za r. 1934/5, dochody zł. 296.229, wydatki zł. 391.095. Budżety przedsiębiorstw miejskich za r. 1935/6 zł. 135.707. Komunalna Kasa Oszczędności. Gazownia, elektrownia, rzeźnia — miejskie, wodociągi (w trakcie budowy). Betoniarnia wydziału powiatowego.
Burmistrz: Bieniawski Jacek. Wiceburmistrz: Dr. Schüssel Adolf.

Buczacz, miasto powiatowe, stacja kolejowa. Mieszkańców 10.874. Powierzchnia: 2308 ha. Szkolnictwo: 2 szkoły powszechne 7-kl. męska i żeńska, 1 szkoła 1-klasowa. Gimnazjum. Instytut Misyjny. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 135.815. Wykonany budżet za r. 1934/5 zł. 148.000 gr. 11 dochody, zł. 150.327 gr. 80 wydatki. Komunalna Kasa Oszczędności powiatu Buczackiego. Elektrownia miejska.
Burmistrz: Matuszewski Stanisław. Wiceburmistrz: Dr. Mecrengel Emanuel.

Busk, pow. Kamionka Strumiłowa, stacja kolejowa Krasne w odległości 7 klm. od Buska. Mieszkańców 7.400. Powierzchnia 3382 ha. Szkolnictwo: 2 szkoły powszechne 7 kl., 1 szkoła powszechna 2-kl. Budżet: Preliminarz ogólny na r. 1935/6 zł. 79.272. Kasa Stefczyka.
Burmistrz: Litak Stanisław. Wiceburmistrz: Balicki Kazimierz.

Czortków, miasto powiatowe, stacja kolejowa. Komunikacja autobusowa z Tarnopolem, Zaleszczykami i Borszczowem. Mieszkańców 18.504 Powierzchnia 5.167 ha. Szkolnictwo: 9 szkół powszechnych, gimnazjum prywatne „Ridna Szkoła" ukraińskie, 2 seminarja nauczycielskie, 3 szko-

ły zawodowe. Budżet: administracyjny za r. 1934/5 po wykonaniu (zamknięcie rachunkowe) wydatki zł. 298.334 gr. 16, dochody zł. 299.165 gr. 27. Komunalna Kasa Oszczędności Powiatu Czortkowskiego. Elektrownia, wodociągi, kanalizacja, rzeźnia.

Burmistrz: Michałowski Stanisław. Wiceburmistrz: Dr. Ebner Chaim.

Kamionka Strumiłowa, miasto powiatowe, stacja kolejowa. Komunikacja autobusowa ze Lwowem, Radziechowem i Batiatyczami. Mieszkańców 9.384. Powierzchnia: 2108 ha 85 arów. Szkolnictwo: 1 szkoła powsz. męska, 1 szkoła powsz. żeńska, państwowa szkoła rzemiosł, gimnazjum. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 105.500. Wykonany budżet za r. 1934/5 zł. 99.101 gr. 58. Komunalna Kasa Oszczędności. Elektrownia miejska.

Burmistrz: Dr. Bryk Jan. Wiceburmistrz: Fryszkiewicz Mikołaj.

Kopyczyńce, miasto powiatowe, stacja kolejowa oddalona o 2 km. od miasta. Komunikacja autobusowa z Tarnopolem i Zaleszczykami. Mieszkańców 8.863. Powierzchnia: 5.510 ha. Szkolnictwo: 3 szkoły powszechne. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 dochody zł. 70.013 gr. 25, wydatki zł. 70.003 gr. 24. Wykonany budżet za r. 1934/5 dochody zł. 84.003 gr. 75, wydatki zł. 83.876 gr. 07. Komunalna Kasa Oszczędności. Cegielnia miejska.

Burmistrz: Rubel Konstanty. Wiceburmistrz: Turczaniewicz Jan.

Kozowa, pow. Brzeżany, stacja kolejowa. Komunikacja autobusowa z Brzeżanami i Tarnopolem. Mieszkańców 6.174. Powierzchnia: 3.933 ha. Szkolnictwo: 2 szkoły powszechne i 2 przedszkola. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 — budżet administracyjny zł. 57.677, budżet przedsiębiorstw komunalnych zł. 13.372.

Burmistrz: Traunfellner Piotr. Wiceburmistrz: Jaroński Stanisław.

Monasterzyska, pow. Buczacz, stacja kolejowa. Mieszkańców 8.215. Powierzchnia: 3417 ha. Szkolnictwo: dwie siedmioklasowe szkoły powszechne, męska i żeńska. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 88.280. Wykonany budżet za r. 1934/5 wydatki zł. 88.280 gr. 49, dochody zł. 73.660 gr. 95. Państwowa Fabryka Wyrobów Tytoniowych. Elektrownia Państw. Fabr. Wyr. Tyt.

Burmistrz: Szumilski Józef. Wiceburmistrz: Dr. Weinber Herman.

Podhajce, miasto powiatowe, stacja kolejowa. Komunikacja autobusowa do Monasterzyk. Mieszkańców 5.759. Powierzchnia: około 9000 m². Szkolnictwo: 1 szkoła powszechna 7 klasowa męska i 1 szkoła powszechna 7-klasowa żeńska. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 75.045. Wykonany budżet za r. 1934/5 zł. 99.549 dochody, zł. 99.439 wydatki. Komunalna Kasa Oszczędności. Kanalizacja.

Burmistrz: Niemczycki Leon. Wiceburmistrz: inż. Lille Dawid.

Przemyślany, miasto powiatowe, stacja kolejowa. Komunikacja autobusowa ze Lwowem i Rohatynem. Mieszkańców 6.309. Powierzchnia: 1437ha. Szkolnictwo: 7-kl. szkoła powsz. męska, 7-kl. szkoła powsz. żeńska, polskie gimnazjum im. Królowej Jadwigi. Budżet: Preliminarz ogólny na r. 1935/6 zł. 54.000. Wykonany budżet za r. 1934/5 zł. 64.600. Komunalna Kasa Oszczędności. Elektrownia. Rzeźnia.

Burmistrz: Dr. Stelmachowicz Tadeusz. Wiceburmistrz: Dr. Rothfeld Leon.

Radziechów, miasto powiatowe, stacja kolejowa. Komunikacja autobusowa z Kamionką Strumiłową, Lwowem, Stojanowem. Mieszkańców

5.500. Powierzchnia: 3475 ha. Szkolnictwo: 2 szkoły powszechne (męska i żeńska) 7-kl., 1 prywatne gimnazjum Koedukacyjne. Budżet: Preliminarz ogólny na r. 1935/6 dochody i wydatki po zł. 116.000. Wykonanie budżetu za r. 1934/5 dochody zł. 173.579 gr. 08, wydatki zł. 170.440 gr. 15. Elektrownia miejska.

Burmistrz: Dr. Cisek Stanisław, adw. Wiceburmistrz: Dr. Milgrom N., lek.

Skała n./Zbr., pow. Borszczów, stacja kolejowa. Mieszkańców 5.144. Powierzchnia 3.160 ha. Szkolnictwo: jedna szkoła pwoszechna 7 kl. Budżet: Preliminarz ogólny na r. 1935/6 zł. 39.964. Rzeźnia miejska.

Burmistrz: Vacat. Wiceburmistrz: Kapaciła Andrzej.

Skałat, miasto powiatowe, stacja kolejowa. Komunikacja autobusowa z Grzymałowem i Tarnopolem. Mieszkańców 7.017. Powierzchnia: 2192 ha. Szkolnictwo: 7-klasowa szkoła powszechna. Wykonany budżet za r. 1934/5 dochody zł. 61.214 gr. 78, wydatki zł. 61.752 gr. 13. Komunalna Kasa Oszczędności.

Burmistrz: Kuhn Stanisław. Wiceburmistrz: Aszkenazy Maks.

Trembowla, miasto powiatowe, stacja kolejowa. Komunikacja autobusowa z Buszanowem, Kopyczyńcami, Tarnopolem i Strusowem. Mieszkańców 7.800. Powierzchnia: 3741 ha. Szkolnictwo: 4 szkoły powszechne. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 142.569. Komunalna Kasa Oszczędności. Miejskie Kamieniołomy. Elektrownia Powiatowego Związku Komunalnego.

Burmistrz: Ks. Puchała Walenty. Wiceburmistrz: Wilczyński Zygmunt.

Zaleszczyki, miasto powiatowe, stacja kolejowa. Komunikacja autobusowa z Czortkowem, Tarnopolem, Kołomyją. Mieszkańców 6.200. Powierzchnia 697 ha. Szkolnictwo: 2 szkoły powszechne 7 kl. męska i żeńska, 1 państwowe seminarjum nauczycielskie męskie, 1 gimnazjum państwowe koedukacyjne, 1 przedszkole. Budżet: Preliminarz ogólny na r. 1935/6 zł. 110.161 gr. 76. Wykonany budżet za r. 1934/5 wynosi: w wydatkach zł. 119.942 gr. 56, w dochodach zł. 126.422 gr. 18. Komunalna Kasa Oszczędności. Elektrownia, rzeźnia, kamieniołomy.

Burmistrz: Hebda Stefan. Wiceburmistrz: Kuttner Michał.

Załoźce, pow. Zborów, stacja kolejowa Zborów oddalona o 24 km. od miasta. Komunikacja autobusowa z Tarnopolem. Mieszkańców 6.109. Powierzchnia 43.84 km². Szkolnictwo: szkoła siedmioklasowa powszechna, szkoła powszechna dwuklasowa, szkoła powszechna trzyklasowa. Budżet: Preliminarz na r. 1935/36 zł. 43.899. Wykonany budżet za r. 1934/5, dochody zł. 33.674 gr. 98, wydatki zł. 41.437 gr. 74.

Tymczasowy przełożony gminy: Fiegler Jakób.

Zbaraż, miasto powiatowe, stacja kolejowa, oddalona o 2 km. od miasta, Komunikacja autobusowa ze Zbarażem, Tarnopolem. Mieszkańców 10.000. Powierzchnia: 2.269 ha. Szkolnictwo: gimnazjum państwowe, 2 szkoły powszechne męska i żeńska, Budżet: Preliminarz na r. 1935/36 zł. 76.675. Wykonany budżet za r. 1934/5 zł. 83.031, dochody, zł. 81.632 wydatki. Komunalna Kasa Oszczędności.

Burmistrz: Tyc Antoni. Wiceburmistrz: Szuber Michał.

Zborów, miasto powiatowe, stacja kolejowa, oddalona o 4 klm, od miasta. Komunikacja autobusowa z Tarnopolem i Złoczowem. Mieszkańców 5.183. Powierzchnia: 2.470 ha. Szkolnictwo: 2 szkoły powszechne (1 siedmioklasowa, 1 trzyklasowa). Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 57.246.

Wykonany budżet za r. 1934/5 — wydatki zł. 68.703 gr. 48, dochody zł. 63.088 gr. 51. Powiatowa Komunalna Kasa Oszczędności. Betoniarnia przy Wydziale Powiatowym.
Burmistrz: Rychlewski Paweł. Wiceburmistrz: Czerny Zygmunt.

Złoczów, miasto powiatowe, stacja kolejowa. Komunikacja autobusowa z Tarnopolem i Brodami. Mieszkańców 13.363. Powierzchnia: 691 ha. Szkolnictwo: 2 powszechne szkoły 7-klasowe, 7-klasowa prywatna szkoła ukraińska, 1 gimnazjum państwowe, 1 prywatne gimnazjum z językiem wykładowym ukraińskim. Budżet: Preliminarz ogólny na r. 1935/6 zł. 329.385 (doch. i wyd.). Wykonany budżet za r. 1934/5 wydatki zł. 319.317, dochody zł. 319.875. 2 Komunalne Kasy Oszczędności (miejska i powiatowa). Przemysł samorządowy: elektrownia i rzeźnia miejska.
Burmistrz: Brzezicki Filip. Wiceburmistrz: Dr. Zwerdling Hilary.

WOJEWÓDZTWO WARSZAWSKIE.

Aleksandrów Kujawski (siedziba władzy powiatowej), pow. Nieszawa, stacja kolejowa w miejscu. Komunikacja autobusowa z Toruniem. Mieszkańców 9.744. Powierzchnia: 2 klm². Szkolnictwo: 2 szkoły powszechne, prywatne gimnazjum Tow. Salezjańskiego, 3 szkoły średnie, szkoła rzemiosł. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 95.430 gr. 57. Wykonany budżet za r. 1934/5 zł. 100.754 gr. 47 dochody, zł. 98.460 gr. 88 wydatki. Komunalna Kasa Oszczędności powiatu Nieszawskiego. Elektrownia z Torunia oświetla miasto.
Burmistrz: Strzelecki Paweł. Wiceburmistrz: Jaskulski Władysław.

Błonie, miasto powiatowe, stacja kolejowa, oddalona 1½ klm., dojazd dorożką. Komunikacja autobusowa z Grodziskiem, Sochaczewem i Warszawą. Mieszkańców 8.303. Powierzchnia: 1.744 ha. Szkolnictwo: 2 szkoły powszechne, 1 przedszkole, 1 wieczorowa szkoła dokształcająca, szkoła kolejowa, szkoła handlowa. Budżet: Preliminarz administracyjny na r. 1935/6 zł. 119.891, budżet przedsiębiorstw zł. 74.411 gr. 40. Wykonany budżet za r. 1934/5 zł. 117.389 (90% preliminarza w sumie zł. 130.739). Oddział Komunalnej Kasy Oszczędności w Błoniu. Fabryka zapałek Państwowego Monopolu Zapałczanego. Elektrownia fabryki zapałek „Błonie" wł. S. A. Eksploatacji Państwowego Monopolu Zapałczanego w Polsce. Przemysł samorządowy: eksploatacja energji elektrycznej i rzeźnia.
Burmistrz: Dr. Nowakowski Grzegorz Witold. Wiceburmistrz: Vacat.

Brześć Kujawski, pow. Włocławek, stacja kolejowa, wąskotorowa Brześć Kujawski. Komunikacja z Lubrańcem, Osięcinem i Włocławkiem. Mieszkańców 6.567. Powierzchnia: 916 ha 699 m². Szkolnictwo: 2 szkoły powszechne, 2 przedszkola (1 przedszkole miejskie i 1 parafjalne). Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 117.690 gr. 17. Wykonany budżet za r. 1934/5 wydatki zł. 152.488 gr. 85, dochody zł. 138.349 gr. 96. Komunalna Kasa Oszczędności miasta Brześcia Kujawskiego. Elektrownia i rzeźnia.
Burmistrz: Stypa Kazimierz. Wiceburmistrz: Wiśniewski Władysław.

Ciechanów Mazowiecki, miasto powiatowe, stacja kolejowa. Komunikacja autobusowa z Przasnyszem, Pułtuskiem i Płockiem. Mieszkańców 13.930. Powierzchnia: 1600 ha. Szkolnictwo: 4 szkoły powszechne 7-klasowe, 2 szkoły średnie, 3-klasowa szkoła handlowa. Budżet: Prelimi-

narz na r. 1935/6 zł. 256.000. Wykonany budżet za r. 1934/5 dochody zł. 282.557 gr. 63, wydatki zł. 281.450 gr. 25. Komunalna Kasa Oszczędności powiatu Ciechanowskiego. Elektrownia.

Burmistrz: Koperkiewicz Andrzej. Wiceburmistrz: Werner Wincenty.

Ciechocinek, pow. Nieszawa, stacja kolejowa. Komunikacja autobusowa z Włocławkiem. Komunikacja wodna Wisłą. Mieszkańców 5.000. Powierzchnia: 7.53 km². Szkolnictwo: Jedna szkoła powszechna. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 133.863 gr. 19. Wykonany budżet za r. 1934/5: wydatki zł. 491.437 gr. 49, dochody zł. 230.011 gr. 89. Komunalna Kasa Oszczędności miasta Ciechocinka. Państwowy Zakład Zdrojowy z Warzelnią Soli. Rzeźnia, wł. Skarbu Państwa. Targowica, na której obecnie buduje się hala targowa, wł. Zarządu Miejskiego.

Burmistrz: Skóra Tadeusz. Wiceburmistrz: Kościelecki Benjamin.

Dobrzyń nad Drwęcą, pow. Rypin, stacja kolejowa Golub — Pomorze, oddalona o 2 klm. od miasta. Komunikacja autobusowa z Rypinem i Toruniem. Mieszkańców 5.313. Powierzchnia: 500 ha. Szkolnictwo: 2 szkoły powszechne, 2 przedszkola, gimnazjum koedukacyjne. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 62.780 (budż. admin.). Wykonany budżet za r. 1934/5 zł. 67.414 gr. 45 wydatki, zł. 59.830 gr. 40 dochody.

Burmistrz: Andrzejczyk Hesryk. Wiceburmistrz: Kaczorkiewicz Wacław.

Gąbin, pow. Gostynin, stacja kolejowa Łąck, oddalona o 15 klm. od miasta, dojazd autobusami. Komunikacja autobusowa z Warszawą, Płockiem, Gostyninem i Żychlinem. Mieszkańców 5.822. Powierzchnia: 2.775 ha. Szkolnictwo: 2 szkoły powszechne. Budżet: Preliminarz ogólny na r. 1935/6 zł. 107.554. Wykonany budżet za r. 1934/5 wydatki zł. 122.198 gr. 81, dochody zł. 130356 gr. 72. Gospodarstwo leśne, elektrownia, rzeźnia, torfiarnia, cegielnia.

Burmistrz: Janczewski Leonard. Wiceburmistrz: Toporowski Edward.

Gostynin, miasto powiatowe, stacja kolejowa. Komunikacja autobusowa z Gąbinem, Płockiem, Włocławkiem, Kutnem, Warszawą i Łodzią. Mieszkańców 8.200. Powierzchnia: 3501 ha 46 arów. Szkolnictwo: 4 szkoły powszechne (2 z językiem wykładowym polskim, 1 z niemieckim, 1 z żargonem żydowskim), 3 przedszkola, 1 gimnazjum, kursa gospodarstwa domowego. Budżet: Preliminarz ogólny na r. 1935/6 zł. 156.020. Wykonany budżet za r. 1934/5 dochody zł. 312.082 gr. 42, wydatki zł. 415.207 gr. 24. Komunalna Kasa Oszczędności. Cegielnia, gospodarstwo leśne, torfiarnia, rzeźnia, elektrownia.

Burmistrz: Jarmoliński Michał. Wiceburmistrz: Machowski Władysław.

Góra Kalwarja, pow. Grójec, stacja kolejowa Góra Kalwarja. Komunikacja autobusowa z Potyczem, Piasecznem, Warką i Mniszewem. Mieszkańców 7.138. Powierzchnia: 562 ha. Szkolnictwo: 2 szkoły powszechne, 1 przedszkole. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 92.773 (budżet administracyjny). Wykonany budżet za r. 1934/5 wydatki zł. 131.918 gr. 49, dochody zł. 130.077. Elektrownia. Rzeźnia.

Burmistrz: Dziejko Aleksander. Wiceburmistrz: Wachhauzen Saturnin.

Grodzisk Mazowiecki, pow. Błonie, stacja kolejowa, tramwaj elektryczny EKD. z Warszawy przechodzi przez miasto. Komunikacja autobusowa z Błoniami i Mszczonowem. Mieszkańców 17.464. Powierzchnia: 1369,66 ha. Szkolnictwo: 5 szkół powszechnych, 3 przedszkola miejskie,

dwa prywatne przedszkola, pryw. gimnazjum koedukacyjne Tow. Szkoły Średniej, publiczna szkoła dokształcająca zawodowa. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 251.577 gr. 56. Wykonany budżet za r. 1934/5 dochody zł. 251.396 gr. 76, wydatki zł. 238.507 gr. 20. Komunalna Kasa Oszczędności powiatu Błońskiego. Zakłady Chemiczne Grodzisk. Betoniarnia sejmikowa. Betoniarnia miejska.

Burmistrz: Borkowski Zygmunt, Wiceburmistrz: Chrzanowski Jan.

Grójec, miasto powiatowe, stacja kolejki wąskotorowej. Komunikacja autobusowa z Warszawą, Radomiem i Kielcami. Mieszkańców 9.658. Powierzchnia: 764 ha. Szkolnictwo: 3 szkoły powszechne (w tem 1 żydowska), prywatne gimnazjum Wydziału Powiatowego Sejmiku, seminarjum nauczycielskie, szkoła ogrodniczo-rolnicza. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 146.355. Wykonany budżet za r. 1934/5 wydatki zł. 137.336 gr. 57, dochody zł. 126.309 gr. 45. Komunalna Kasa Oszczędności. Kasa Spółdzielcza Stefczyka. Elektrownia. Rzeźnia.

Burmistrz: Olszewski Tadeusz. Wiceburmistrz: Godlewski Klemens.

Kałuszyn, pow. Mińsk Mazowiecki, stacja kolejowa Mrozy, oddalona o 5 klm. Komunikacja autobusowa z Mińskiem, Warszawą, Siedlcami i Brześciem nad Bugiem. Mieszkańców 8.827. Powierzchnia: 1.355 ha. Szkolnictwo: 2 szkoły powszechne i 2 przedszkola. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 118.495 gr. 31. Wykonany budżet za r. 1934/5 zł. 113.018 gr. 11 wydatki, zł. 110.821 gr. 02 dochody. Elektrownia miejska.

Burmistrz: Koszutski Kazimierz. Wiceburmistrz: Pływaczewski Stanisław.

Kutno, miasto powiatowe, węzłowa stacja kolejowa. Komunikacja autobusowa z Gostyninem, Żychlinem, Piątkiem, Krośniewicami i Włocławkiem. Mieszkańców 24.063. Powierzchnia: 2.900 ha. Szkolnictwo: 6 publicznych szkół powszechnych i 1 przedszkole miejskie, 2 gimnazja, prywatne gimnazjum Towarzystwa Żydowskich Szkół Średnich, kursy handlowe. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 284.405 gr. 92. Wykonany budżet za r. 1934/5 wydatki zł. 358.061 gr. 16, dochody zł. 317.044 gr. 46. Komunalna Kasa Oszczędności, wł. Wydziału Powiatowego w Kutnie. Elektrownia Powiatowego Związku Komunalnego Sejmiku Kutnowskiego. Elektrownia kolejowa.

Burmistrz: Arnold Józef. Wiceburmistrz: Urban Hieronim.

Lipno, miasto powiatowe, stacja kolei wąskotorowej Lipno (w budowie szerokotorowa). Komunikacja autobusowa z Włocławkiem, Toruniem, Rypinem i Sierpcem. Mieszkańców 11.018. Powierzchnia: 1.504 ha. Szkolnictwo: 2 szkoły powszechne 7-klasowe i 2 przedszkola, 1 gimnazjum, 1 seminarjum nauczycielskie, 3-klasowa szkoła handlowa. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 108.207 gr. 80. Wykonany budżet za r. 1934/5 dochody zł. 95.659 gr. 80, wydatki zł. 95.685 gr. 49. Komunalna Kasa Oszczędności powiatu Lipnowskiego w Lipnie. Rzeźnia. Elektrownia kolejowa.

Burmistrz: Uzarowicz Zygmunt. Wiceburmistrz: Przemieniecki Leon.

Łowicz, miasto powiatowe, komunikacja kolejowa: stacja Łowicz, stacja Zielkowice. Komunikacja autobusowa z Łodzią, Łowiczem, Warszawą, Łyszkowicami, Głównem, Strykowem, Zwierzem, Kiernozią, Sannikami, Sobotą i Bielawą. Mieszkańców 17.027. Powierzchnia: 1.786 ha. Szkolnictwo: 5 szkół powszechnych, 7 przedszkoli, 2 gimnazja, 1 seminarjum nauczycielskie, 1 szkoła handlowa. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6

zł. 513.609 (dochody i wydatki). Bank Ziemi Łowickiej (agentura Banku Polskiego). Komunalna Kasa Oszczędności powiatu Łowickiego. Elektrownia.

Burmistrz: Myśliwiec Jan. Wiceburmistrz: Perzyna Antoni.

Maków Mazowiecki, miasto powiatowe, stacja kolejowa Pasieki, oddalona o 35 klm.; stacja kolei wąskotorowej Przasnysz, oddalona o 24 klm. Komunikacja autobusowa z Pasiekami, Przasnyszem i Pułtuskiem. Mieszkańców 6.712. Powierzchnia 715 ha. Szkolnictwo: 2 szkoły powszechne 7-klasowe, 2 przedszkola. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 211.160 gr. 48. Komunalna Kasa Oszczędności powiatu Makowskiego. Elektrownia. Rzeźnia.

Burmistrz: Szczygielski Tadeusz. Wiceburmistrz: Pisarski Władysław Józef.

Mińsk Mazowiecki, miasto powiatowe, stacja kolejowa w miejscu. Komunikacja autobusowa ze Stanisławowem, Dobrem, Siennicą, Latowicami i Stoczkiem Łukowskim. Mieszkańców 12.986. Powierzchnia: 480 ha. Szkolnictwo: 3 szkoły powszechne, 3 przedszkola, seminarjum nauczycielskie, szkoła przemysłowo-handlowa żeńska, 1 gimnazjum prywatne Towarzystwa Szkół Średnich. Preliminarz na r. 1935/6 zł. 206.108 gr. 43. Wykonany budżet za r. 1934/5 dochody zł. 211.661 gr. 67, wydatki zł. 202.495 gr. 59. Komunalna Kasa Oszczędności w Mińsku Mazowieckim. Betoniarnia miejska. Elektrownia miejska. Elektrownia wojskowa.

Burmistrz: Przybora Trojan. Wiceburmistrz: Tański Aleksander.

Mława, miasto powiatowe, stacja kolejowa, oddalona o 3 klm. od miasta, dojazd autobusem; stacja kolei wąskotorowej, oddalona o 3 klm. od miasta. Komunikacja autobusowa z Działdowem, Ciechanowem, Przasnyszem, Jaworowem, Płońskiem, Sierpcem i Żarominem. Mieszkańców 19.897. Powierzchnia: 3.100 ha. Szkolnictwo: prywatne gimnazjum Koła Polskiej Macierzy Szkolnej, 4 szkoły powszechne i przedszkole, 2 gimnazja państw., seminarjum naucz., szkoła handlowa, kursy handlowe. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 309.190. Wykonany budżet za r. 1934/5 dochody zł. 341.812 gr. 13, wydatki zł. 444.337 gr. 99. Powiatowa Komunalna Kasa Oszczędności. Elektrownia miejska.

Burmistrz: Marjański Jan. Wiceburmistrz: Zdunikowski Konstanty Jan.

Mogielnica, powiat Grójec, stacja kolejki podjazdowej. Mieszkańców 6.790. Powierzchnia: 2000 ha. Szkolnictwo: 2 szkoły powszechne i przedszkole. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 79.596. Elektrownia.

Burmistrz: Godzimirski Ludwik. Wiceburmistrz: Zdybiewski Lucjan.

Mszczonów, powiat Błonie, stacja kolejowa Żyrardów, oddalona o 11 klm., dojazd do stacji dorożkami. Komunikacja autobusowa z Piotrkowem, Warszawą, Tomaszowem, Końskiem, Białą Rawską i Łodzią przez Mszczonów. Mieszkańców 5.600. Powierzchnia: 1.450,63 ha. Szkolnictwo: 2 szkoły powszechne, 1 przedszkole Związku Pracy Obywatelskiej Kobiet. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 dochody zł. 63.705 gr. 20, wydatki zł. 62.105 gr. 20. Wykonany budżet za r. 1934/5 zł. 55.088 gr. 63. Rzeźnia miejska. Elektrownia fabryki zapałek „Mszczonów".

Burmistrz: Bąkowski Feliks. Wiceburmistrz: Ostrowski Antoni.

Nasielsk, pow. Pułtusk, stacja kolejowa w odległości 4 klm. od miasta, dojazd autobusem. Komunikacja autobusowa z Nowem Miastem, Pułtuskiem, Zegrzem, Jabłonną, Warszawą. Mieszkańców 6.731. Powierzchnia: 921,7 ha. Szkolnictwo: 1 szkoła powszechna. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 95.032 gr. 27. Wykonany budżet za r. 1934/5 dochody

zł. 86.148 gr. 05, wydatki zł. 113.169 gr. 45. Kasa Stefczyka — przedstawicielstwo Banku Polskiego. Elektrownia.
Burmistrz: Sawicki Anastazy. Wiceburmistrz:Sowiński Aleksander.

Nieszawa, miasto powiatowe, stacja kolejowa normalna i wąskotorowa, oddalona o 4 klm. od miasta, połączenie z miastem autobusem. Przystań na Wiśle. Przewóz motorowy przez Wisłę. Komunikacja autobusowa z Włocławkiem i Ciechocinkiem. Mieszkańców 2.952. Powierzchnia: 959,73 ha. Szkolnictwo: 7-klasowa szkoła powszechna, 2 przedszkola. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 32.366 gr. 87. Kasa Stefczyka (w likwidacji). Elektrownia.
Burmistrz: Michalski Jan. Wiceburmistrz: Ejze Rudolf.

Nowy Dwór, pow. Warszawa, stacja kolejowa. Mieszkańców 9.811. Powierzchnia: 290 ha. Szkolnictwo: 3 siedmioklasowe szkoły powszechne. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 200.138. Wykonany budżet za r. 1934/5 w dochodach zł. 215.295 gr. 46, w wydatkach zł. 212.946 gr. 38. Komunalna Kasa Oszczędności powiatu Warszawskiego, oddział w Nowym Dworze. Państwowe Zakłady Inżynierji. Stocznia Modlińska. Rzeźnia.
Burmistrz: Przedwiecki Czesław. Wiceburmistrz: Dr. Ciechanowski Aleks.

Otwock, pow. Warszawa, stacja kolejowa; kolejka wąskotorowa Warszawa — Otwock — Karczew. Komunikacja autobusowa z Kołbielą, Garwolinem i Warszawą. Mieszkańców stałych 17.000. Powierzchnia: 1.100 ha. Szkolnictwo: 4 szkoły powszechne, 2 przedszkola, prywatne uzdrowiskowe gimnazjum. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 329.800 zwyczajny i zł. 116.291 nadzwyczajny. Wykonany budżet za r. 1934/5 dochody zł. 711.867, wydatki zł. 668.101 gr. 21. Bank Gospodarstwa Krajowego. Bank Komunalny. Elektrownia.
Burmistrz: Dr. Samójłowicz-Salamonowicz Otto. Wicebur.: Dr. Kremer G.

Piaseczno, pow. Warszawa, stacja kolei wąskotorowej linji Grójeckiej i Wilanowskiej. Komunikacja autobusowa z Warszawą i Górą Kalwarją. Mieszkańców 7.625. Powierzchnia: 670 ha. Szkolnictwo: 2 szkoły powszechne, zawodowa szkoła dokształcająca, 3 przedszkola. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 153.639 gr. 59. Wykonany budżet za r. 1934/5 dochody zł. 257.063 gr. 21, wydatki zł. 180.178 gr. 17. Oddział Komunalnej Kasy Oszczędności powiatu Warszawskiego. Rzeźnia. Elektrownia.
Burmistrz: inż. Lichtenstein Gustaw. Wiceburmistrz: Markowski Mieczys.

Płock, miasto powiatowe, stacja kolejowa. Komunikacja autobusowa z Warszawą, Płońskiem, Sierpcem, Brudzeniem, Lipnem, Raciążem, Ciechanowem, Kutnem, Gąbinem, Łodzią, Włocławkiem. Komunikacja wodna w dół i w górę rzeki Wisły. Lotnisko L. O. P. P. (60 ha). Mieszkańców 34.111. Powierzchnia: 2.199 ha. Szkolnictwo: 7 publicznych szkół powszechnych, prywatne gimnazjum im. Św. Stanisława Kostki, prywatne gimnazjum Tow. Szkół Średnich dla młodzieży wyznania mojżeszowego, 4 gimnazja państwowe (2 męskie i 2 żeńskie), państwowa szkoła przemysłowo-handlowa żeńska, wyższe seminarjum duchowne, seminarjum nauczycielskie męskie, seminarjum nauczycielskie żeńskie, kursy ogrodnicze, szkoła organistowska. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 1.049.729. Wykonany budżet za r. 1934/5 wydatki zł. 1.317.164 gr. 86, dochody zł. 1.109.101 gr. 07. Oddział Płocki Banku Polskiego. Komunalna Kasa Oszczędności powiatu Płockiego. Elektrownia. Wodociągi. Rzeźnia. Kanalizacja.
Prezydent: Wasiak Stanisław. Wiceprezydent: Wernik Aleksander.

Płońsk, miasto powiatowe, stacja kolejowa. Komunikacja autobusowa z Warszawą, Płockiem, Rypinem i Ciechanowem. Mieszkańców 10.409. Powierzchnia 900 ha. Szkolnictwo: miejskie gimnazjum koedukacyjne, 2 szkoły powszechne, 2 przedszkola, 3 prywatne szkoły żydowskie. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 163.513. Komunalna Kasa Oszczędności. Elektrownia.

Burmistrz: Zugaj Jan. Wiceburmistrz: Kunicki Józef.

Pruszków, pow. Warszawa, stacja kolejowa szerokotorowa i stacja elektrycznej kolejki dojazdowej. Mieszkańców 24.923. Powierzchnia: 1.400 ha. Szkolnictwo: 3 przedszkola, 6 szkół powszechnych, 1 gimnazjum, szkoła muzyczna, szkoła dokształcająca, szkoła rzemieślnicza. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 393.737 gr. 04. Wykonany budżet za r. 1934/5 dochody zł. 433.309 gr. 15, wydatki zł. 415.402 gr. 33. Komunalna Kasa Oszczędności. Elektrownia Okręgowa dla okolic podmiejskich Warszawy. Rzeźnia.

Burmistrz: Gruszczyński Stanisław. Wiceburmistrz: Siennicki Czesław.

Przasnysz, miasto powiatowe, stacja kolejki. Komunikacja autobusowa z Warszawą, Ciechanowem i Mławą. Mieszkańców 7.838. Powierzchnia: 2.500 ha. Szkolnictwo: miejskie gimnazjum koedukacyjne, 2 szkoły powszechne, 1 przedszkole. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 203.115. Wykonany budżet za r. 1934/5 wydatki zł. 140.690 gr. 26, dochody zł. 150.688 gr. 32. Komunalna Kasa Oszczędności — zastępstwo Banku Polskiego. Elektrownia. Rzeźnia.

Burmistrz: Wieciński Feliks. Wiceburmistrz: Modzelewski Jan.

Pułtusk, miasto powiatowe, stacja kolejowa Nasielsk, oddalona 29 km. lub Zegrze 30 km., przystań na Narwi. Komunikacja autobusowa z Nasielskiem, Gołyminem, Ciechanowem, Nowem Miastem, Serockiem, Jabłonną, Warszawą, Sielkowem, Makowem, Przasnyszem, Różanami, Ostrołęką, Wyszkowem, Ostrowią Mazowiecką, Radzyminem. Mieszkańców 16.567. Powierzchnia: 1650 ha. Szkolnictwo: 3 szkoły powszechne publiczne, 1 szkoła powszechna prywatna, 1 szkoła ćwiczeń przy państwowem seminarjum nauczycielskiem męskiem, 2 przedszkola, 2 gimnazja, seminarjum nauczycielskie, kursy tkackie. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 wydatki zwycz. zł. 176.820 gr. 29, nadzw. zł. 83.681 gr. 81, dochody zw. 179.502 gr. 10, nadzwyczajne zł. 81.000. Komunalna Kasa Oszczędności powiatu Pułtuskiego. Kasa Stefczyka. Elektrownia. Wodociągi. Rzeźnia

Burmistrz: Zabokrzycki Stanisław. Wiceburmistrz: Tałandziewicz Antoni.

Rawa Mazowiecka, miasto powiatowe, stacja kolei wąskotorowej: Rawa Mazowiecka-Biała-Rogów. Komunikacja autobusowa z Warszawą, Rawą, Mazowiecką, Piotrkowem, Łodzią, Nowem Miastem, Opocznem. Mieszkańców 9.257. Powierzchnia: 3.411 ha 5.358 m². Szkolnictwo: 2 szkoły powszechne, 1 szkoła sześcioklasowa, Szkoła rolnicza żeńska. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 165.301. Wykonany budżet za r. 1934/5 zł. 186.751 gr. 23. Powiatowa Komunalna Kasa Oszczędności. Cegielnia. Elektrownia.

Burmistrz: Parniewski Władysław. Wiceburmistrz: Kempa Walenty.

Radzymin, miasto powiatowe, stacja kolejowa dojazdowa kolei Mareckiej. Mieszkańców 7.048. Powierzchnia: 2048 ha. Szkolnictwo: Państwowe Seminarjum dla ochroniarek. 2 szkoły powszechne, 2 przedszkola miejskie, dokształcająca szkoła zawodowa. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 190.565. Wykonany budżet za r. 1934/5 zł. 172.985 gr. 18. Komunalna Kasa Oszczędności. Elektrownia. Rzeźnia. Hala Targowa. Targowisko.

Burmistrz: Marszał Stanisław. Wiceburmistrz: Piątkowski Piotr.

o 30 km.; stacja kolejki wąskotorowej w miejscu, połączenie kolejki wąskotorowej z Sierpcem. Komunikacja autobusowa z Sierpcem, Brodnicą, Lipnem, Dobrzyniem nad Drwęcą. Mieszkańców 8.646. Powierzchnia: 1171, 20 ha. Szkolnictwo: 2 szkoły powszechne, 1 przedszkole Związku Pracy Obywatelskiej Kobiet, 1 gimnazjum. Budżet: Preliminarz r. 1935/6 zł. 125.061 gr. 51. Wykonany budżet za r. 1934/5 zł. 220.021 gr. 23, dochody, zł. 231.418 gr. 64 wydatki. Komunalna Kasa Oszczędności powiatu Rypińskiego. Rzeźnia. Elektrownia.

Burmistrz: Budzanowski Józef. Wiceburmistrz: Janicki Leon.

Serock, pow. Pułtusk, stacja kolejowa Zegrze, oddalona o 7 km., dojazd autobusem. Komunikacja autobusowa z Popowem, Pułtuskiem, Gołymi-nem, Ciechanowem, Szelkowem, Makowem, Zegrzem, Jabłonną, Warszawą. Mieszkańców 6.000. Powierzchnia około 300 ha. Szkolnictwo: 1 szkoła powszechna. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł.47.191. Wykonany budżet za r. 1934/5 wydatki zł. 30.542 gr. 30, dochody 47.216 gr. 84.

Burmistrz: Żmudzki Witalis. Wiceburmistrz: Pierzynowski Aleksander.

Sierpc, miasto powiatowe, stacja kolejowa. Stacja kolei wąskotorowej Sierpc — Lubicz. Komunikacja autobusowa z Płockiem, Rypinem, Żurominem, Mławą. Mieszkańców 10.051. Powierzchnia: 1.595 ha. Szkolnictwo: 2 szkoły powszechne publiczne, dokształcająca szkoła zawodowa, przedszkole, żydowska szkoła „Tarbuth". Prywatne gimnazjum Koła Polskiej Macierzy Szkolnej. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 156.468 gr. 69. Wykonany budżet za r. 1934/5 dochody zł. 161.617 gr. 09, wydatki zł. 147.455 gr. 19. Komunalna Kasa Oszczędności. Elektrownia.

Burmistrz: Piotrowski Mirosław. Wiceburmistrz: Bagiński Bronisław.

Skierniewice, miasto powiatowe, węzłowa stacja kolejowa. Komunikacja autobusowa z Głudowem, Łyszkowicami, Kępą, Łowiczem, Strykowem, Łodzią, Rawą Mazowiecką, Nowem Miastem i Tomaszowem. Mieszkańców 22.374. Powierzchnia: 2.217 ha 98 arów 26 m². Szkolnictwo: gimnazjum państwowe męskie, prywatne gimnazjum Koła Polskiej Macierzy Szkolnej, 4 szkoły powszechne, 4 przedszkola, szkoła handlowa. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 416.743. Komunalna Kasa Oszczędności. Elektrownia. Rzeźnia.

Burmistrz: Filipski Franciszek. Wiceburmistrz: Jaskulski Leon.

Sochaczew, miasto powiatowe, stacja kolejowa. Komunikacja autobusowa z Bolimowem, Mszczonowem, Iłowem, Łodzią, Warszawą, Płockiem i Płońskiem. Mieszkańców 10.867. Powierzchnia: 636 ha. Szkolnictwo: gimnazjum sejmikowe, 3 szkoły powszechne i 3 przedszkola. Budżet: Preliminarz na rok 1935/6 zł. 382.587. Bank Komunalny. Elektrownia miejska.

Burmistrz: Bukraba Józef. Wiceburmistrz: Świeżyński Tadeusz.

Włocławek, miasto wydzielone, stacja kolejowa szerokotorowa i stacja kolei wąskotorowej. Komunikacja autobusowa z Nieszawą, Ciechocinkiem, Lipnem, Dobrzyniem nad Wisłą, Brześciem Kujawskiem, Ośięcinami, Piotrkowem Kujawskim, Lubfańcem, Radziejowem Chodeczem, Kowalem, Lubieniem, Łodzią, Łaniętami, Płockiem, Przedeczem. Mieszkańców 63.408. Powierzchnia: 4151 — 95 21 m². Szkolnictwo: 11 publicznych szkół powszechnych, 5 prywatnych szkół powszechnych, 5 przedszkoli społecznych, 3 prywatne gimnazja (2 polskie, 1 żydowskie), 2 gim-

nazja państwowe (męskie i żeńskie), 2 państwowe seminarja nauczycielskie, szkoła rzemieślniczo-przemysłowa, państwowa szkoła handlowa, kursy muzyczne, wyższe seminarjum duchowne. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 2.771.701 gr. 56. Wykonany budżet za r. 1934/5 dochody zł. 2.569.402 gr. 70, wydatki zł. 2.837.521 gr. 29. Bank Polski oddział Włocławski. Bank Gospodarstwa Krajowego Oddział we Włocławku. Komunalna Kasa Oszczędności powiatu Włocławskiego. Miejska Cegielnia Mechaniczna. Lasy miejskie. Kujawska Elektrownia Okręgowa we Włocławku.

Prezydent: Mystkowski Witold. Wiceprezydent: Hajdo Teofil.

Wołomin, powiat Radzymin, stacja kolejowa. Mieszkańców 13.427. Powierzchnia: około 700 ha. Szkolnictwo: 4 szkoły powszechne 7-oddziałowe i 2 przedszkola. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 269.751. Wykonany budżet za 1934/5 zł. 262. 459 gr. 40. Komunalna Kasa Oszczędności pow. Radzymińskiego. Elektrownia.

Burmistrz: Cichocki Józef. Wiceburmistrz: Rostkowski Piotr.

Wyszków, pow. Pułtusk, stacja kolejowa. Komunikacja autobusowa z Pułtuskiem, Ciechanowem, Warszawą, Wyszkowem, Białymstokiem. Mieszkańców 10.818. Powierzchnia: 2159, 36 ha. Szkolnictwo: 2 7-klasowe szkoły powszechne, 2 przedszkola, prywatne gimnazjum Tow. Szkoły Średniej. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 105.644 gr. 23. Wykonany budżet za 1934/5 r.: dochody zł. 174.066 gr. 21, wydatki zł. 163.754 gr. 71. Komunalna Kasa Oszczędności powiatu Pułtuskiego. Tartak Państwowy Wyszków. Elektrownia i Rzeźnia.

Burmistrz: Wolski Stanisław. Wiceburmistrz: Barcz Stanisław.

Zakroczym, pow. Warszawa, stacja kolejowa Modlin odległa o 10 km. Przez Zakroczym biegnie trasa linji autobusowej Płock—Warszawa i Płońsk—Warszawa. Mieszkańców 6.401. Powierzchnia: 1639 ha. Szkolnictwo: 1 szkoła powszechna. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 73.805. Wykonany budżet za r. 1934/5 zł. 72.754 gr. 61. Elektrownia. Rzeźnia.

Burmistrz: Hanzlik Tadeusz. Wiceburmistrz: Dębski Stanisław.

Żychlin, pow. Kutno, stacja kolejowa. Komunikacja autobusowa z Kutnem, Gąbinem, Płockiem i Piątkiem. Mieszkańców 8.665. Powierzchnia: 789 ha. Szkolnictwo: 2 szkoły powszechne, 3 przedszkola, Szkoła handlowa. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 85.991. Wykonany budżet za r. 1934/5 zł. 94.251. Rzeźnia.

Burmistrz: Dembowski Edmund. Wiceburmistrz: Szumski Antoni.

Żyrardów, pow. Błonie, stacja kolejowa. Komunikacja autobusowa z Mszczonowem i Łowiczem. Mieszkańców 25.545. Powierzchnia: 710 ha. Szkolnictwo: 5 szkół powszechnych, 2 przedszkola, miejskie gimnazjum Koedukacyjne, szkoła specjalna dla niedorozwiniętych. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6: wydatki zwyczajne zł. 424.417 gr. 05, dochody zwyczajne zł. 440.050 gr. 05. Wykonany budżet za r. 1934/5 wydatki zł. 491.325 gr. 35, dochody zł. 505.819 gr. 28. Przedstawicielstwo Banku Polskiego — „Wzajemny Kredyt" — bank. Oddział Komunalnej Kasy Oszczędności w Grodzisku Mazowieckim. Elektrownia Pruszkowska.

Prezydent: Odlik Edmund. Wiceprezydent: Paluch Antoni.

WOJEWÓDZTWO WILEŃSKIE

Wilno, miasto wojewódzkie (tworzy odrębny powiat miejski), węzłowa stacja kolejowa. Komunikacja autobusowa 10 linij międzymiastowych z Nowowilejką, Trokami, Lidą, Grodnem, Szczuczynem, Różanką, Świrem, Miadziołem nad Naroczą, Brasławem, Oszmianą, Niemenczy-

nem, Rzeszą, Podbrzeżnem. Mejszagołą. Mieszkańców 207.340. Powierzchnia 10.400 ha. Szkolnictwo: 42 szkoły elementarne publiczne, 4 szkoły elementarne publiczne specjalne, 41 szkół elementarnych żydow. religij., 6 państwowych szkół średnich. 13 prywatnych szkół średnich, 2 państwowe seminarja nauczycielskie, 2 prywatne seminarja nauczycielskie, 1 państwowe seminarjum ochroniarskie, 2 prywatne seminarja ochroniarskie, 7 średnich szkół zawodowych państwowych, 6 średnich szkół zawodowych prywatnych, 2 niższe szkoły zawodowe państwowe, 12 niższych szkół zawodowych prywatnych, 6 prywatnych szkół dokształcających, 10 prywatnych kursów średnich, 20 prywatnych kursów niższych, Szkoła Nauk Politycznych prowadzona przez Instytut Naukowo Badawczy Europy Wschodniej, Uniwersytet Stefana Batorego. Konserwatorjum Muzyczne, Instytut Nauk Handlowo - Gospodarczych, Instytut Naukowo-Badawczy Europy Wschodniej. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 8.250.120. Wykonany budżet za r. 1934/5 zł. 8.770.283 gr. 55. Bank Polski. Bank Gospodarstwa Krajowego, Bank Rolny. Komunalna Kasa Oszczędności. Fabryka wyrobów tytoniowych. Monopol Spirytusowy. Elektrownia, betoniarnia, rzeźnia, apteka — miejskie. Wodociągi, kaanlizacja. Elektrownia kolejowa centralna wł. P.K.P.

Prezydent: Dr. Maleszewski Wiktor. Wiceprezydenci: Piłsudski Adam, Nagurski Teodor i Grodzicki Kazimierz.

Brasław, miasto powiatowe, stacja kolejowa wąskątorowa. Komunikacja autobusowa z Wilnem (podczas lata). Mieszkańców 3.540. Powierzchnia 317 ha 6344 m². Szkolnictwo: Gimnazjum prywatne, siedmioklasowa szkoła powszechna publiczna, 1 przedszkole. Siedmioklasowa szkoła powszechna żydowska, żydowska szkoła religijna „Jawne". Budżet: gminy wiejskiej, do której włączone jest miasto, zł. 54.608 (w 1935/6). Komunalna Kasa Oszczędności w Brasławiu, 2 Kadowego Brasław. Rzeźnia zarządu gminnego Brasław, gminne targowisko zwierzęce, elektrownia Powiatowego Zw. Komunalnego.

Wójt: Rudomino Ignacy. Podwójt: Piaszczyński Adolf.

Dzisna, miasto, od którego powiat wziął nazwę, najbliższa stacja kolejowa Polewacze, oddalona od Dzisny o 30 km. Komunikacja za pomocą furmanek. Mieszkańców 4.864. Powierzchnia: 618 ha. Szkolnictwo: 1 7-klasowa szkoła powszechna oraz 1 przedszkole, gimnazjum państwowe, 1 szkoła zawodowa. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 45.221. Wykonany budżet za r. 1934/5 zł. 47.285 gr. 18 dochody, zł. 43.805 gr. 83 wydatki. Kasa Stefczyka.

Burmistrz: Frey Artur. Wiceburmistrz: Dietrich Arem.

Głębokie, siedziba starostwa Dziśnieńskiego, stacja kolejowa. Komunikacja autobusowa z Dokszycami, Łużkami, Dzisną, Szarkowszczyzną. Mieszkańców 7.747 Powierzchnia: 1.400 ha. Szkolnictwo: Prywatne gimnazjum humanistyczne koedukacyjne „Oświata", szkoła powszechna publiczna, szkoła powszechna żydowska, szkoła kroju i szycia, miejska zawodowa szkoła dokształcająca dla rzemieślników. Budżet. Prelimnarz na r. 1935/6 zł. 146.124. Wykonany budżet za r. 1934/5 wydatki zł. 236.196 gr. 87, dochody zł. 215.688 gr. 81. Komunalna Kasa Oszczędności. Kasa Stefczyka. Elektrownia. Rzeźnia (w budowie).

p. o. Burmistrza: Wiceburmistrz: Dr. Brytaniszski Izaak.

Mołodeczno, miasto powiatowe, węzłowa stacja kolejowa. Komunikacja autobusowa z Gródkiem, Rakowem, Radoszkowicami, Smorgoniami i Wilejką. Mieszkańców: 5.964. Powierzchnia około 20 km². Szkolnictwo: Gimnazjum państwowe, 2 szkoły powszechne publiczne 7 kl., 1 pry-

watna szkoła powszechna żydowska, 2 przedszkola. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 34.900. Wykonany budżet za r. 1934/5 dochody zł. 57.245 gr. 67, wydatki zł. 70.131 gr. 58. Komunalna Kasa Oszczędności. Kasa Stefczyka. Betoniarnia Wydziału Powiatowego
Burmistrz: Rylski Tadeusz. Wiceburmistrz: Bielawski Edwis.

Nowa Wilejka, pow. Wilno — Troki, stacja kolejowa. Komunikacja autobusowa z Wilnem. Mieszkańców 9.234. Powierzchnia: około 1465 ha. Szkolnictwo: 2 szkoły powszechne 7-klasowe i dwie filje, Gimnazjum Szkoła Zawodowa. Budżet: Preliminarz na rok 1935/6 zł. 60.300 gr. 03, budżet rzeźni miejskiej zł. 18.921. Wykonany budżet za rok 1934/5 zł. 67.123 gr. 87 wydatki, zł. 69.642 gr. 38 dochody.
Burmistrz: Rzepiela Józef. Wiceburmistrz: Rozenkranc Emil.

Oszmiana, miasto powiatowe, stacja kolejowa. Oddalona o 18 km., dojazd autobusem. Komunikacja autobusowa z Holszanami, Rukijniami, Wilnem, Żupranami. Mieszkańców 7.623. Powierzchnia: 3.234 ha. Szkolnictwo: Gimnazjum państwowe, szkoła powszechna, dokształcająca szkoła zawodowa. Budżet: Preliminarz na rok 1935/6 zł. 95.458. Wykonany budżet za r. 1934/5 zł. 122.190 gr. 59. Komunalna Kasa Oszczędno-
Burmistrz: Korbusz Bronisław. Wiceburmistrz: Strugacz Abram.

Postawy, miasto powiatowe, stacja kolejowa oddalona 2 km. Mieszkańców w gminie Postawskiej 16.509. Powierzchnia 34585 ha. Szkolnictwo: 23 szkół powszechnych, w tem jedna 7-klasowa, 7 dwuklasowych, i 15 jednoklasowych. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 82.100. Wykonany budżet za r. 1934/5 w dochodach zł. 82.945 gr. 63, w wydatkach zł. 86.615 gr. 28. Komunalna Kasa Oszczędności. Kasa Stefczyka. Rzeźnia.
Wójt: Długowski Władysław.

Święciany, miasto powiatowe, stacja kolejowa. Komunikacja autobusowa z Wilnem, Nowo-Święcianami i Brasławiem. Mieszkańców 6.000. Powierzchnia około 820 ha. Szkolnictwo: Państwowa szkoła powszechna, 3 prywatne szkoły powszechne, prywatne gimnazjum Stowarzyszenia Oświatowego „Rytas" (litewskie), seminarjum nauczycielskie, 2 szkoły zawodowe. Budżet: Preliminarz na rok 1935/36 zł. 87.696. Komunalna Kasa Oszczędności. Kasa Spółdzielcza (Stefczyka). Elektrownia.
Burmistrz: Hulewicz Stanisław. Wiceburmistrz: Studziński Karol.

Wilejka, miasto powiatowe, stacja kolejowa. Mieszkańców: 5.720. Powierzchnia: 2686,56 ha. Szkolnictwo: 1 szkoła powszechna, 1 przedszkole. Gimnazjum. 2 szkoły zawodowe. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 80.558. Komunalna Kasa Oszczędności. Elektrownia.
Burmistrz: Zublewicz Zygmunt. Wiceburmistrz: Bryl Jan.

WOJEWÓDZTWO WOŁYŃSKIE

Łuck, miasto wojewódzkie, stacja kolejowa. Komunikacja autobusowa z Ołyką, Równem, Dubnem, Krzemieńcem, Kowlem, Terezynem, Rożyszczami. Mieszkańców 35.700. Powierzchnia: 1988 ha. Szkolnictwo: 1 gimnazjum państwowe koedukacyjne, 1 prywatne gimnazjum koedukacyjne z polskim językiem nauczania, 1 prywatne gimnazjum koedukacyjne z ukraińskim językiem nauczania Tow. im. Lesi Ukrainki, 1 prywatne gimnazjum koedukacyjne Rosyjskiego Towarzystwa Dobroczynności, 1 prywatne gimnaz-

jum kupieckie, seminarjum duchowne katolickie, prywatne seminarjum nauczycielskie, żeńska szkoła zawodowa, szkoła rzemieślnicza męska, 6 przedszkoli, 14 szkół powszechnych. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 680.665. Wykonany budżet za rok 1934/5 w dochodach zł. 1.114.173, nadwyżka dochodów zł. 46.750. Bank Polski. Bank Rolny. Komunalna Kasa Oszczędności. Wodociągi.

Prezydent: Wężyk Mieczysław. Wiceprezydent: Wasilewski Stefan.

Beresteczko, pow. Horodenka, stacja kolejowa Dębowa Karczma, oddalona o 23 km. od miasta. Komunikacja autobusowa z Równem. Mieszkańców 6.341. Powierzchnia: 1520 ha. Szkolnictwo: 7-klasowa publiczna szkoła powszechna, prywatna 7-klasowa szkoła powszechna z hebrajskim językiem nauczania. Budżet: Preliminarz na rok 1935/6 zł. 59.411. Wykonany budżet za r. 1934/5 wydatki zł. 88.439 gr. 44, dochody zł. 76.247 gr. 07. Cegielnia Samorządowa.

Burmistrz: Grodecki Konstanty. Wiceburmistrz: Karnijczuk Polikarp.

Berezne, powiat Kostopol, stacja kolejowa Mokwin. Komunikacja autobusowa z Kostopolem. Mieszkańców 5.687. Powierzchnia 222 ha. Szkolnictwo: 2 siedmioklasowe szkoły powszechne. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 61.461 (w doch. i w wydat.). Wykonany budżet za r. 1934/5 zł. 98.172 gr. 24 wydatki, zł. 97.151 gr. 26 dochody, niedobór zł. 1.020 gr. 98.

Burmistrz: Skulski Zdzisław. Wiceprezydent: Gejler Nojach Gersz.

Dubno, miasto powiatowe, stacja kolejowa, oddalona 5 km. od miasta. Komunikacja autobusowa: z Łuckiem, Równem, Krzemieńcem, Radziwiłłowem, Ostrowem. Mieszkańców 15.023. Powierzchnia: 1.465 12 ha. Szkolnictwo: Gimnazjum państwowe, seminarjum duchowne Obrządku Wschodniego, miejska zawodowa szkoła dokształcająca, żeńska szkoła zawodowa, 3 siedmioklasowe publiczne szkoły powszechne, prywatna szkoła powszechna Żydowskiego Tow. „Tarbuth". Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 251.599. Wykonany budżet za r. 1934/5 dochody zł. 283.589 gr. 64, wydatki zł. 283.381 gr. 13. Oddział Banku Polskiego w Równem, który prowadzi Komunalna Kasa Oszczędności m. Dubna. Komunalna Kasa Oszczędności powiatu Dubieńskiego. Powiatowa Spółdzielnia Rolniczo - Handlowa, która prowadzi hurtownie Monopolu Spirytusowego i Soli. Rzeźnia.

Burmistrz: inż. Kowalewski Narcyz. Wiceburmistrz: Gontarczyk Władysław.

Horochów, miasto powiatowe, stacja kolejowa oddalona od miasta o 8 km. Mieszkańców 6.043. Powierzchnia: 8.1144 km/. Szkolnictwo: jedna 7-klasowa szkoła powszechna i jedno przedszkole, szkoła zawodowa. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 69.342. Wykonany budżet za r. 1934/5 wydatki zł. 64.776 gr. 10, dochody zł. 65.501 gr. 55. Powiatowa Komunalna Kasa Oszczędności. Kasa Stefczyka. Cegielnia i betoniarnia miejskie. Elektrownia Powiatowego Związku Komunalnego.

Burmistrz: Przestrzelski Edmund. Wiceburmistrz: Dr. Grosfeld Ludwik.

Kostopol, miasto powiatowe, stacja kolejowa. Mieszkańców 7.772. Szkolnictwo: szkoła powszechna męska 7-klasowa, szkoła powszechna żeńska 7-klasowa, szkoła rzemieślniczo - przemysłowa Powiatowego Związku Samorządowego. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 105.641. Wykonany budżet za r. 1934/5 zł. 144.800. Komunalna Kasa Oszczędności powiatu Kostopolskiego. Tartak państwowy .Elektrownia. Rzeźnia.

Burmistrz: Mączewski Zygmunt. Wiceburmistrz: Pomeranc Elo.

Kowel, miasto powiatowe, węzłowa stacja kolejowa. Komunikacja autobusowa z Hołobami, Łuckiem, Mielnicą, Ratnem, Brześciem n/B. mieszkańców 31.932. Powierzchnia: 4418 ha 4729 m². Szkolnictwo: prywatne gimnazjum koedukacyjne z polskim językiem nauczania, prywatne gimnazjum koedukacyjne z hebrajskim językiem nauczania żydowskiego Stowarzyszenie Kulturalno - Oświatowego „Tarbuth", 3 gimnazja, 7 szkół zawodowych, 7 szkół powszechnych 7-klasowych, jedno przedszkole. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 1.035.296. Wykonany budżet za r. 1934/5 zł. 1.095.248 gr. 77 dochody, zł. 1.191.685 gr. 43 wydatki. Powiatowa Komunalna Kasa Oszczędności. Elektrownia. Rzeźnia. Elektrownia kolejowa. Elektrownia wojskowa.

Prezydent: Bednarski Alfons. Wiceprezydent: inż. Zawadzki Michał.

Krzemieniec, miasto powiatowe, stacja kolejowa. Komunikacja autobusowa z Dubnem, Szumskiem, Wiśniowcem, Równem, Łuckiem. Dyliżans konny: Krzemieniec — Białokrynica. Mieszkańców 21.771. Powierzchnia: 3400 ha. Szkolnictwo: Liceum Krzemienieckie, 3 szkół powszechnych (w tem 4 szkoły siedmioklasowe i 1 szkoła trzyklasowa), 1 szkoła ćwiczeń, 1 przedszkole, gimnazjum państwowe, prywatne gimnazjum koedukacyjne Wydziału Powiatowego i Zarządu Miejskiego m. Krzemieńca, prywatne gimnazjum koedukacyjne z ukraińskim językiem nauczania, 1 seminarjum duchowne prawosławne, seminarjum nauczycielskie, 3 szkoły zawodowe. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 299.439 gr. 51. Wykonany budżet za 1934/5 dochody zł. 296.152 gr. 67, wydatki zł. 322.137 gr. 74. Powiatowa Komunalna Kasa Oszczędności. Państwowy Zakład Uprawy Tytoniu. Elektrownia miejska. Elektrownia Urzędu Wykupu Tytoniu.

Burmistrz: Beaupre Jan. Wiceburmistrz. Scrafinowicz Bazyli.

Luboml, miasto powiatowe, stacja kolejowa. Komunikacja autobusowa z Włodawą. Mieszkańców 7.755. Powierzchnia: 388 ha 4100m². Szkolnictwo: 2 szkoły powszechne siedmioklasowe. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 83.700. Wykonany budżet za r. 1934/5 wydatki zł. 98.523 gr. 04, dochody zł. 84.643 gr. 49. Komunalna Kasa Oszczędności powiatu Lubomelskiego. Rzeźnia. Rozdzielnia prądu elektrycznego, hala na ryby i owoce, targowica zwierzęca.

Burmistrz: Heidrich Emiljan Edward. Wiceburmistrz: Sidoruk Jan.

Ołyka, pow. Łuck, stacja kolejowa oddalona o 9 km., dojazd autobusem. Komunikacja autobusowa z Łuckiem i Równem. Mieszkańców 6.087. Powierzchnia: 1050 ha. Szkolnictwo: 1 szkoła powszechna 7-klasowa publiczna. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 52.762. Wykonany budżet za r. 1934/5 wydatki zł. 54.001 gr. 09, dochody zł. 49.001 gr. 20. Miejska Komunalna Kasa Oszczędności. Elektrownia. Wodociąg.

Burmistrz: Czerwiński Zygmunt. Wiceburmistrz: Cegła Antoni.

Ostróg, pow. Zdołbunów, stacja kolejowa oddalona od miasta o 12 km., dojazd autobusem. Komunikacja autobusowa z Ożeninem. Mieszkańców 14.156. Powierzchnia: 1055 ha. Szkolnictwo: gimnazjum, 2 seminarja nauczycielskie, 2 szkoły zawodowe, 3 szkoły powszechne, szkoła ćwiczeń, 1 przedszkole. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 121.296 (w dochodach i wydatkach). Wykonany budżet za r. 1934/5 wydatki zł. 136.216 gr. 89. dochody zł. 117.950, niedobór zł. 18.266 gr. 66. Państwowy młyn wodny. Rzeźnia. Wodociągi.

Burmistrz: Żurakowski Stanisław. Wiceburmistrz: Wojciechowski Józef.

Radziwiłłów, pow. Dubno, stacja kolejowa. Komunikacja autobusowa z Dubnem, Łuckiem i Równem. Mieszkańców 5.314. Powierzchnia: 535 ha. Szkolnictwo: siedmioklasowa publiczna szkoła powszechna, szkoła zawodowa dokształcająca. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 64.236. Rzeźnia. Targowica. Elektrownia kolejowa

Burmistrz: Lenczowski Lucjan. Wiceburmistrz: Byrka Walenty.

Rożyszcze, pow. Łuck, stacja kolejowa. Mieszkańców 6.400. Powierzchnia: 330 ha. Szkolnictwo: szkoła powszechna 7-klasowa. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 79.994 (w doch. i w wyd). Wykonany budżet za r. 1934/5 dochody zł. 74.703 gr. 76, wydatki zł. 73.529 gr. 43. Komunalna Gminna Kasa Pożyczkowo - Oszczędnościowa.

Burmistrz: Zajkowski Roman. Wiceburmistrz: Pielachowski Romuald.

Równe, miasto powiatowe, stacja kolejowa. Komunikacja autobusowa z Łuckiem, Dubnem, Krzemieńcem, Korcem i Torczynem. Mieszkańców 41.454. Powierzchnia: 834 ha. Szkolnictwo: Prywatne gimnazjum koedukacyjne Żydow. Tow. „Oświata", prywatne gimnazjum koedukacyjne Tow. Szerzenia Oświaty wśród żydów, prywatne gimnazjum koedukacyjne z hebrajskim językiem nauczania Żydow. Stow. „Tarbuth", prywatne gimnazjum koedukacyjne z ukraińskim językiem nauczania, prywatne gimnazjum koedukacyjne Rosyjskiego Tow. Dobroczynności, gimnazjum państwowe, 2 szkoły handlowe, szkoła muzyczna, 11 szkół powszechnych, 1 przedszkole miejskie, 2 szkoły zawodowe (męska i żeńska). Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 2.488.492. Wykonany budżet za r. 1934/5 wydatki zł. 1.788.818 gr. 57, dochody zł. 1.676.602 gr. 06. Bank Polski. Bank Gospodarstwa Krajowego — oddziały. Powiatowa Kasa Komunalna. Elektrownia. Rzeźnia. Wodociągi. Warsztaty miejskie. Miejski Zakład Opiekuńczy—przytułek dla dzieci w Klewaniu.

Prezydent: Wołk Stanisław. Wiceprezydent: Rzeszowski Ludwik.

Sarny, miasto powiatowe, stacja kolejowa. Mieszkańców 8.550. Powierzchnia: 628 ha. Szkolnictwo: 2 siedmioklasowe szkoły powszechne, gimnazjum, 3 szkoły zawodowe. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 91.500. Wykonany budżet za r. 1934/5 wydatki zł. 145.084 gr. 84, dochody zł. 151.370 gr. 06. Powiatowa Komunalna Kasa Oszczędności. Elektrownia kolejowa.

Burmistrz: Sierakowski Eugenjusz. Wiceburmistrz: Barzam Józef.

Włodzimierz, miasto powiatowe, węzłowa stacja kolejowa. Komunikacja autobusowa z Torczynem, Kowlem i Hrubieszowem. Mieszkańców 27.177. Powierzchnia: 7473 ha. Szkolnictwo: gimnazjum państwowe koedukacyjne humanistyczne, prywatne gimnazjum żydowskie humanistyczne, rzemieślnicza Szkoła Polskiej Macierzy Szkolnej, publiczna zawodowa szkoła dokształcająca, 12 szkół powszechnych państwowych — w tem 5 siedmiaklasowych, 2 dwuklasowe i 5 jednoklasowych, jedna prywatna siedmioklasowa szkoła żydowskiego Tow. Tarbuth, 4 przedszkola. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 844.715. Komunalna Kasa Oszczędności powiatu Włodzimierskiego. Elektrownia, rzeźnia, targowica, zakład oczyszczania miasta, kino - teatr — gminy miejskiej.

Burmistrz: Suchorzewski Leon. Wiceburmistrz: Kalita Jan.

Zdołbunów, miasto powiatowe, stacja kolejowa. Komunikacja autobusowa z Równem. Mieszkańców 10.228. Powierzchnia: 1104,26 ha. Szkolnictwo: 5 szkół powszechnych 7-klasowych (3 państwowe, 2 prywatne), 2 przedszkola, 1 gimnazjum, 2 szkoły zawodowe. Budżet: Preliminarz na r. 1935/6 zł. 132.244. Wykonany budżet za r. 1934/5 wydatki zł. 233.483 gr. 24, dochody zł. 232.960 gr. 16. Komunalna Kasa Oszczędności powiatu Zdołbunowskiego. Rzeźnia.

Burmistrz: Czepielewski Tadeusz. Wiceburmistrz: Gadomski Konstanty.

BYDGOSZCZ.

Bydgoszcz, położona wśród rozległych lasów nad spławną rzeką Brdą, jest ośrodkiem idealnego terenu turystycznego. Osobliwości Bydgoszczy: niezatarte jeszcze ślady rozkwitu Bydgoszczy w XVI i XVII w., jak stare śpichrze zbożowe nad Brdą, leżąca w sercu miasta wyspa Młyńska z idylliczną „Wenecją", kilka starych kościołów (gotyk i renesans), uliee i zaułki o charakterze starodawnym i t. d. Z nowszych urządzeń i budowli: śluzy Kanału Bydgoskiego i port bydgoski nad Wisłą (słynne regaty wioślarskie), szereg pięknych gmachów reprezentacyjnych i całych nowych dzielnic (Bielawki), rozległe i piękne parki (w nich pomniki: „Potop", „Łuczniczka" i H. Sienkiewicza). Brda oraz Wisła wymarzonym terenem dla sportów wodnych. W pobliżu Koronowo, jeziora Byszewskie, Bory Tucholskie, odznaczające się niezwykłą pięknością krajobrazu.

Informacje: Referat turystyczny w Ratuszu (ul. Jezuicka 1).

WODOCIĄGI I KANALIZACJA M. KRAKOWA

Wodociągi i Kanalizacja m. Krakowa są zakładem miejskim, oddzielnie administrowanym. Posiadają własną stację badawczą chemiczno-bakterjologiczną, pracownię naprawy i stację legalizacji wodomierzy. Ujęcie wody i zakład pomp położone są nad Wisłą w Bielanach (6,5 km. powyżej Krakowa). Dzienna produkcja wynosi 30.000 m.³ wody, długość sieci wodociągowej 250 km., kanałowej 105 km. Dyrektor Dr. Tadeusz Orzelski. Biura Zarządu: Kraków, Senatorska 1. tel. 121-99, 138-25 (wodociąg), 102-99 (kanalizacja).

KATOWICE.

Katowice mają obecnie około 130.000 mieszkańców. Miasto to jest samodzielnym powiatem miejskim o powierzchni 4.023 ha. Katowice są stolicą województwa śląskiego, siedzibą starostwa powiatowego, rezydencją biskupa śląskiego.

Budżet miasta na rok 1935/6 wynosi 9.170.000 zł., czysty majątek miasta — 70 miljonów zł.

Prezydentem miasta jest dr. Adam Kocur, wiceprezydentem — Stanisław Szkudlarz. Rada Miejska składa się z 60 radnych. Prezesem Rady Miejskiej jest Jan Piechulek, wiceprezesem — dr. Alfred Rojek.

Prócz publicznych i prywatnych szkół powszechnych i gimnazjów miejskich, państwowych i prywatnych, Katowice mają konserwatorjum muzyczne, miejską szkołę handlową, miejskie szkoły dokształcające, kupiecko - handlową, wyższy kurs handlowy, szkołę przysposobienia kupieckiego, techniczne zakłady naukowe, instytut pedagogiczny, instytut rzemieślniczy.

Miasto posiada 5 szpitali, wśród nich 2 miejskie. Pozatem miasto utrzymuje 2 przytułki dla starców, azyl dla bezdomnych, dom pracy dobrowolnej, żłobek dla dzieci i niemowląt, pogotowie ratunkowe, stację doświadczalną gruźlików, zakład wychowawczy i trzy sierocińce, miejskie stacje opieki nad matką i dzieckiem, kuchnie mleka, uzdrowisko dla dzieci, sanatorjum dla dzieci.

Miasto ma nowoczesną rzeźnię miejską, dwie największe w całej Polsce bekoniarnie, w budowie są: fabryka konserw mięsnych i nowa hala targowa, która będzie jedną z największych i najokazalszych w Polsce. Miejskie zakłady wodociągowe dostarczają obywatelom wody.

Miejska Komunalna Kasa Oszczędności jest dzisiaj jedną z najpoważniejszych instytucyj.

Miasto posiada własną łaźnię z pływalnią, wielką plażę z pływalnią

tak dla związków sportowych, jak i dla publiczności, oraz sztuczny tor łyżwiarski.

Katowice mają rozwinięty przemysł. Przedsiębiorstw przemysłowych jest około 1900, handlowych około 3.000. Są tu oddziały Banku Polskiego Banku Gospodarstwa Krajowego, Państwowego Banku Rolnego, P. K. O. oraz banki spółdzielcze.

Miasto posiada kilka bibljotek publicznych, teatr miejski i filharmonję.

Corocznie na wiosnę odbywają się tutaj Targi Katowickie. Miasto posiada wiele zieleńców. Pięknym jest Katowicki Park Kościuszki.

W Katowicach jest 10 kościołów oraz w budowie wspaniała katedra. Na placu Miarki wznosi się piękny pomnik Moniuszki.

Katowice mają dogodne połączenia kolejowe.

POWIAT KATOWICE.

Obszar powiatu: 132 km². Ludność według ostatniego spisu: — 226.444 mieszkańców, w tem Polaków 94%; według wyznań: katolików 96%, ewangelików około 3%, żydów około 1%. Gęstość zaludnienia: 1.489,7 na 1 km². W skład powiatu wchodzi 19 gmin wiejskich i 2 miasta: Mysłowice i Siemianowice.

Władze powiatu: starosta — dr. Wilhelm Seidler; Wydział powiatowy składa się z 6 członków. Przewodniczącym Wydziału powiatowego jest starosta.

Powiat jest wybitnie przemysłowy, posiada jednak ziemi ornej 9,117 ha, lasów 3.532 ha, łąk 1.324 i pastwisk 430 ha. Dróg bitych i brukowanych 68 km.

Cały prawie powiat jest zelektryfikowany, we wszystkich gminach są urządzenia wodociągowe i kanalizacja. Przedsiębiorstwa powiatowe: Powiatowy Zakład Wodociągowy pow. Katowickiego, oraz Komunalna Kasa Oszczędności Powiatu Katowickiego.

Powiatowy Zakład Wodociągowy dostarcza wody dla celów spożywczych i użytkowych 13 gminom pow. katowickiego, Wielkim Katowicom i częściowo powiatowi świętochłowickiemu. Zakład jest wodociągiem grupowym o szeroko rozpostartej sieci rurociągów, z czego rurociągów tłoczonych jest około 17.73 km., grawitacyjnych 54,9 km., razem rozporządza Zakład 72,63 km. rurociągu od 200 — 500 mm. średnicy. Zakład jest przedsiębiorstwem użyteczności publicznej, administrowanem na zasadzie samowystarczalności gospodarczej t. j. oddaje wodę poszczególnym gminom po cenach produkcji własnej.

Szkół w powiecie: 73 powszechnych, średnich 3. Szpitale i zakłady humanitarne: 11 szpitali, 4 zakłady op. społ. Urządzenia sportowe: stadjon w Mysłowicach z największym w Polsce torem motocyklowym.

POWIAT ŚWIĘTOCHŁOWICE.

Obszar powiatu 80 km². Ludność: 205.500, w tem Polaków 93,8%. Katolików 98%, ewangelików 2%. Gęstość zaludnienia przeciętna około 2.500 mieszk. na 1 km².

W skład powiatu wchodzi 13 gmin wiejskich, z tego 11 gmin posiada częściowo charakter miejski.

Władze powiatu: starosta — Tadeusz Szaliński. Wydział powiatowy składa się z 6 członków pod przewodnictwem starosty.

Powiat jest jednym z najbardziej uprzemysłowionych powiatów w Polsce. Powiat posiada na swym terenie blisko 70% wszystkich kopalń i hut Śląska. Około 80% ludności pracuje w przemyśle. Większe zakłady przemysłowe. 17 kopalń węgla, 4 kopalnie rud metali, 9 wielkich pieców, 4 koksownie, 2 fabryki chemiczne, kilka fabryk maszyn, cegielnie, młyny i t. d.

Dróg bitych i brukowanych posiada powiat 153.893 km., dróg żelaznych 60 km., wąskotorowych 31,9 km., tramwajowych 33 km. Prawie wszystkie gminy są skanalizowane, posiadają oświetlenie elektryczne i komunikację telefoniczną.
Przedsiębiorstwa powiatowe: Komunalna Kasa Oszczędności Powiatu Świętochłowickiego.
Szkół w powiecie: powszechnych 63, średnich 4.
Szpitali, zakładów humanitarnych: 11 szpitali i lecznic brackich, 21 przytułków, 2 sierociñce.
Urządzenia sportowe: 24 boiska sportowe, 6 sal gimnastycznych.
Z ważniejszych miejscowości powiatu: Wielkie Piekary — slawne miejsce odpustowe.

SOSNOWIEC

jako miasto istnieje zaledwie 32 lata. W dn. 22 czerwca 1902 r. przemianowano osadę Sosnowiec na miasto, włączając do niego sąsiednie wsie i kolonje: Sielec, Pogoń, Kuźnicę, Dębową Górę, Stary Sosnowiec i Radochę.

Wskutek dogodnych warunków powstały tutaj następujące kopalnie i zakłady przemysłowe: trzy kopalnie węgla „Modrzejów", „Milowice", i „Renard", trzy huty żelazne: „Milowice", „Katarzyna" i „Staszic", dwie fabryki przędzalnicze, fabryka kotłów parowych i konstrukcji żelaznych, dwie fabryki rur i żelaza, trzy chemiczne fabryki: „Radocha", „Gzichów" i „Grodzisk" (dawniej „Srodula"), fabryka lin i drutu, walcownia żelaza i fabryka rur, fabryka papieru, fabryka armatur, fabryka wyrobów miedzianych, dwie mniejsze fabryki kotłów parowych, pięć fabryk pończoch oraz cały szereg drobnych zakładów przemysłowych, warsztatów mechanicznych i t. p.

Do wybuchu wojny światowej Sosnowiec, co do wielkości trzecie miasto w b. Królestwie Kongresowem, nie posiadał żadnych urządzeń higjenicznych, własnych gmachów szkolnych, parku, placów i t. p. — Szkoły i instytucje miejskie znajdowały się w budynkach wynajętych.

Od 11 listopada 1918 r. t. j. od chwili odzyskania Niepodległości Polski, rozpoczęła się twórcza praca nad uporządkowaniem zaniedbanego miasta. Dorobek miasta w okresie 16-to letnich rządów własnych jest znaczny. W roku 1934 — gmina posiada 26 parcel ogólnej powierzchni ca 15 ha (30 mórg). Na części tych parcel wznoszą się następujące gmachy własne miasta: 6 gmachów szkolnych, teatr, łaźnia miejska, szpital na 80 łóżek, dom niemowląt na 80 niemowląt, dom noclegowy, warsztaty miejskie, dom mieszkalny oddany dla Internatu Państwowego Seminarjum Nauczycielskiego Męskiego, kolonja mieszkalna dla pracowników miejskich o 232 pokojach z wygodami i wreszcie w latach 1933 — 1934 wzniesiono monumentalny gmach ratusza.

Pozatem wybudowano ogólnym kosztem 1.050.000 dol. kanalizację i wodociągi, uruchomione w latach 1928 i 1929.

Ostatnie zwłaszcza lata w ogólnym rozwoju miasta, pomimo trwającego kryzysu, stanowią wielki krok naprzód. Uporządkowano wiele ulic i placów, zapoczątkowano i otwarto do użytku publicznego park, szereg zieleńców i pięknie zakwieconych skwerów, boiska sportowe, nową linję tramwajową, szereg okazałych budowli, zwłaszcza w śródmieściu.

Dziś Sosnowiec, licząc 116.000 mieszkańców, jako największe miasto w Zagłębiu, skupiające w sobie szereg instytucyj i organizacyj o charakterze centralnym, staje się stolicą Zagłębia, oddziaływającą na wszystkie jego tak liczne ośrodki.

Prezydentem miasta jest p. J. Kaczkowski.

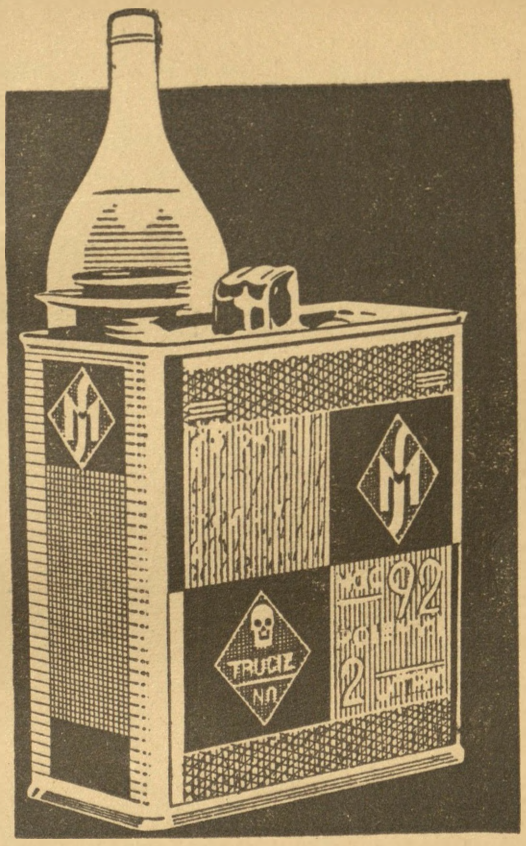

GOTUJCIE NA
DENATURACIE

I

OŚWIETLAJCIE
DENATURATEM

TAM GDZIE NIEMA GAZU I ELEKTRYCZNOŚCI

KUCHENKI SPIRYTUSOWE

„EMES"

PALNIKI SPIRYTUSOWE DO LAMP

„RUSTICUS"

SĄ NIEZASTĄPIONEM ŹRÓDŁEM CIEPŁA I ŚWIATŁA

BIURO FILMOWE

P. A. T.

WARSZAWA, Królewska 5, tel. 552-80

produkuje filmy, kroniki, aktualności, dodatki. Wynajmuje kinoteatrom filmy produkcji własnej i obcej.

Posiada wyłączność wynajmu filmów Związku Producentów Filmów Krótkometrażowych.

Posiada własną aparaturę dźwiękową, przyjmuje filmy nieme do udźwiękowienia i synchronizacji.

Wynajmuje aparaturę dźwiękową, przenośną do zdjęć plan-airowych.

Przyjmuje zlecenia na wykonywanie filmów reklamowych propagandowych.

Prowadzi kampanje propagandowe filmowe na wszystkich ekranach w Polsce.

WOLNE MIASTO GDAŃSK

WOLNE MIASTO GDAŃSK.

Statut prawny W. M. Gdańska ustalony został art. 100 — 108 Traktatu Wersalskiego, faktyczne zaś utworzenie W. Miasta, jako organizmu niezależnego od Rzeszy Niemieckiej, nastąpiło w dniu 15.XI.1920 r. W. M. Gdańsk znajduje się pod opieką Ligi Narodów, która mianuje Wysokiego Komisarza.

Stosunki W. M. Gdańska z Rzecząpospolitą Polską uregulowane są prawnie przez Konwencję Paryską z dnia 9.XI 1920 r. negocjowaną przez Główne Mocarstwa Sprzymierzone i Stowarzyszone w wykonaniu powyższych postanowień Traktatu Wersalskiego, oraz przez umowę Warszawską z dn. 24.X.1921 r. Terytorjum W. M. Gdańska w dn. 10.I.1922 r. wcielone zostało do obszaru celnego Polski. Pozatem Polska prowadzi sprawy zagraniczne W. M. Gdańska oraz sprawuje administrację kolei na jego obszarze. Jednocześnie Polska posiada prawo na terytorjum W. M. Gdańska (w porcie) do urządzenia własnej służby pocztowej, telegraficznej i telefonicznej niezależnie od urządzeń pocztowych, telegraficznych i telefonicznych W. Miasta. Portem gdańskim administruje Rada Portu i Dróg Wodnych, składająca się z 5 delegatów polskich i 5 gdańskich pod przewodnictwem neutralnego prezesa. Rozległe interesy Polski w Gdańsku reprezentuje Komisarz Generalny Rzeczypospolitej Polskiej, który zarazem jest szefem wszystkich polskich urzędów na terenie W. Miasta. Sprawy sporne pomiędzy W. M. — a Polską w pierwszej instancji rozstrzygane są przez Wysokiego Komisarza Ligi Narodów, następnie zaś w drugiej instancji przez Radę Ligi.

Konstytucja W. M. Gdańska uchwalona 11.VIII. 1920 r., zatwierdzona przez Ligę Narodów z pewnemi zmianami 13.VII 1922 r., może podlegać dalszym modyfikacjom jedynie za jej zgodą; podobnego rodzaju zmiany zatwierdzone zostały przez Ligę w dniu 4.VII.1930 r. oraz 19.IX 1931 r.; pierwsza dotyczyła zmniejszenia ilości członków Sejmu i rządzącego Senatu, druga zaś — postanowień co do zagwarantowania przez konstytucję skali uposażeń urzędników.

Władza wykonawcza powierzona jest Senatowi rządzącemu, w skład którego wchodzą: prezydent, wiceprezydent, 4 senatorów z uposażeniem i 6 senatorów bez uposażenia. Senat wybierany jest przez Sejm (Volkstag) na czas nieokreślony i okres jego urzędowania zależny jest od zaufania większości sejmowej.

Władza ustawodawcza — Sejm (Volkstag) składa się z 72 posłów, wybranych przez ludność w powszechnem, tajnem, proporcjonalnem, bezpośredniem i równem głosowaniu na przeciąg lat 4-ch.

Sejm (Volkstag) może się rozwiązać na mocy własnej uchwały, powziętej ustawową większością głosów lub na mocy głosowania ludowego. Ostatnie wybory do Sejmu (Volkstagu) odbyły się 7. IV. 1935 r.

Pod względem stronnictw Sejm dzieli się na: frakcję narod. socj. (43 posłów — przewodniczący poseł Batzer), frakcję socjal-demokr. (12 posłów — przewodniczący poseł Brill), frakcję centrową (10 posłów — (przewodniczący poseł B. Kurowski), stronnictwo komunistyczne (5 posłów). Ponadto wchodzi w skład Sejmu 2 posłów polskich i 3 posłów stronnictwa niem. narod.

W senacie ma większość frakcja narod. - socjalist. (10 senatorów, w tem prezydent i wiceprezydent). Senat rozporządza w Sejmie większością 43 głosów przeciw 29 głosom stronnictw opozycyjnych.

Obszar i ludność. Terytorjum W. M. Gdańska wynosi 1892,1 klm. kw. i obejmuje miasto Gdańsk wraz z przedmieściami, Sopoty oraz 3 powiaty: Gdańsk — Wyżyny, Gdańsk — Niziny i Grosses Werder (Wielkie Żuławy). Ludność wynosi według danych z dnia 18 sierpnia 1929 roku — 407.517, z tego na Gdańsk przypada około 260.000, na Sopoty około 30.000. Według danych statystycznych władz W. M. Gdańska ludność polska wynosi około 10 proc.

Waluta. Gdańsk posiada własną walutę: guldeny gdańskie; do dnia 21.X. 1931 roku gulden równy był 1/25 funta angielskiego, jednak gulden oparty jest ustawowo na złocie. Zawiera on 0,1687923 gr. czystego złota.

WŁADZE w W. M. GDAŃSKU.

Wysoki Komisarz Ligi Narodów. P. Sean Lester.

Trybunał Arbitrażowy dla spraw tranzytu między Niemcami a Polską (Gdańsk). Rozstrzyganie sporów wynikłych w związku ze stosowaniem umowy tranzytowej, zawartej pomiędzy Niemcami z jednej strony a Rzecząpospolitą Polską i W. M. Gdańskiem z drugiej strony (Dz. U. R. P. Nr. 61/22, poz. 549).

Przewodniczący: — Dr. Koch Harald.

3 członków sędziów: polski — (Sobolewski), niemiecki i gdański (władza ustawodawcza).

Rada Portu i Dróg Wodnych w Gdańsku. Zarząd, administracja i eksploatacja portu, dróg wodnych i tych dróg żelaznych, które obsługują specjalnie port (Dz. U. R. P. Nr. 13/22, poz. 117).

Prezydent: Johan A. Nederbragt, wybrany na okres 3 lat we wrześniu 1934 r. Delegacja Polska: Przewodniczący inż. Juljusz Wierciński, zastępca Radca W. Moderow, Dyrektor Dep. Stanisław Nowak, Kom. Józef Poznański, inspektor Henryk Królikowski-Muszkiet.

Delegacja Gdańska: b. sen. Frank, nadradca Hoffman, kpt. Droescher, dyr. Buchholz, Gabriel.

Senat W. M. Gdańska (władza wykonawcza). Wybrany w dniu 28.XI. 1934 r. w następującym składzie:

Prezydent i sprawy wewn.: Artur Greiser, wice-prezydent — Huth, sprawy finansowe — Dr. Julius Hoppenrath, oświata — Adalbert Boeck, zakłady użyteczności i komunikacja poza koleją żelazną — inż. Wilhelm Huth, sprawy socjalne — Paul Batzer, zdrowie i polityka narodowościowa — Dr. Hellmuth Kluck, sprawiedliwość — Dr. Willibald Wiercinski-Keiser, roboty publiczne — inż. Wilhelm Huth, propaganda — Paul Batzer.

Sejm ustawodawczy (Volkstag). **Prezydent:** Łgmond Beyl.

Prezydent: Łgmond Beyl — (nar. socj.).

Generalny Komisarjat Rzeczypospolitej Polskiej — patrz Min. Spraw Zagranicznych.

Organizacje polskie.

Centralną organizacją ludności polskiej na terenie W. M. Gdańska jest od czerwca 1933 r. Związek Polaków w W. M. Gdańsku. Organizacja ta ma za zadanie skupić i reprezentować interesy wszystkich zamieszkałych w W. Mieście Polaków bez względu na ich obywatelstwo i wyznanie. Posiada ona liczne oddziały filjalne i samodzielne koła zgrupowane w 6 okręgach terytorjalnych, utrzymuje własny „Uniwersytet Powszechny", kursy dokształcające, kursy języka polskiego,

teatr amatorski, organ prasowy: dwutygodnik p. t. „Straż Gdańska", oraz biuletyn prasowy p. t. „Gryf". Marszałek Związku Polaków: dr. Zygmunt Moczyński, członek Prezydjum Gdańskiej Izby dla Handlu Zagranicznego. Prezes Zarządu: dr. Piotr Jeż, profesor gimnazjalny. Dyrektor Biura: radca Bolesław Paszota. Obok Związku Polaków istnieje też organizacja „Gmina Polska", skupiająca w swem gronie również pewną ilość Polaków, wyłącznie obywateli gdańskich. Prezes: Roman Ogryczak.

Koło Polskie w Volkstagu gdańskim. Posłowie: Bronisław Budzyński i Antoni Lendzion.

Polską naczelną organizacją zawodową na terenie Gdańska jest Polskie Zrzeszenie Pracy, które jednoczy w szeregu sekcyj pracodawców i pracobiorców rozmaitych zawodów; prezes Zrzeszenia Franciszek Drążkowski. Pozatem istnieje jeszcze Związek Zjednoczenia Zawodowego Polskiego w Gdańsku; prezes Lendzion.

Polska Macierz Szkolna jest organizacją społeczno - oświatową, utrzymującą szereg zakładów naukowo-wychowawczych. Zakłady naukowe Macierzy: a) gimnazjum koedukacyjne z prawami publiczności — ok. 600 uczni i uczenic (dyrektor Jan Augustyński), b) szkoła średnia ogólno-kształcąca, otwarta w r. 1934, obecnie 2 klasy, razem 90 uczni i uczenic (kierownik prof. Sołtysik), c) szkoła handlowa, wyższa i niższa — ok. 70-ciu uczni i uczenic (dyrektor Marjan Seredyński), d) prywatna szkoła powszechna w Gdańsku z oddziałami we Wrzeszczu Sopotach i Nowym Porcie — uczni i uczenic ok. 430 (kierownik Majorkiewicz) oraz szkoły w Elganowie, W. Trąbkach i Szymonowie. Zakłady wychowawcze: 14 ochronek w Gdańsku i wsiach polskich. Prezes Macierzy Szkolnej dyr. E. Budzyński.

Towarzystwo Przyjaciół Nauki i Sztuki — (prezes prof. Dragan). Towarzystwo wydaje własny organ p. t. „Rocznik Gdański", Polskie Towarzystwo Muzyczne, Towarzystwa Śpiewacze: „Lutnia", „Moniuszko", „Cecylja", „Lira" i t. d. Konserwatorjum Muzyczne, uprzednio samodzielne, przyjęte zostało w roku 1934 pod zarząd Macierzy Szkolnej (dyrektor Konserwatorjum Wiłkomirski).

Bratnia Pomoc Akademicka, Polska Misja Dworcowa, Polski Czerwony Krzyż, liczne towarzystwa ludowe, jak „Jedność" (istniejące zgórą lat 40) ze znaczną ilością oddziałów w Gdańsku na przedmieściach i w wioskach polskich.

Syndykat Dziennikarzy Polskich w Gdańsku (prezes red. Bieńkowski T.)

Związek Legjonistów (Koło gdańskie), (prezes p. Włosek Wit).

Związek Oficerów Rezerwy Oddział Gdański (prezes dr. Pilecki).

Związek Podoficerów Rezerwy Koło Gdańsk (prezes Ruszkowski).

Związek Powstańców i Wojaków Okrąg W. M. Gdańsk (prezes de Walden).

Harcerstwo, hufiec męski (komendant prof. Liczmański), hufiec żeński (prof. Ostrowska). Koło Przyjaciół Harcerstwa w Gdańsku (prezes dr. Kręcki).

Aeroklub Polski w Gdańsku (prezes ppułk. Rosner), L. O. P. P., L. M. K., Polski Klub Morski (prezes komandor Kierski).

K. S. Gedania (prezes Stankowski).

Klub Wioślarski (prezes dr. Weyers).

Sokół, A. Z. S. i wiele innych.

Życiem sportowem w Gdańsku kieruje Polska Rada Sportowa (prezes ppłk. Rosner, gen. sekretarz Ślęczka).

Życie duchowe Polaków na terenie Gdańska koncentruje się przy rzymsko-katolickiej parafji polskiej kościoła św. Stanisława we Wrzeszczu (ks. proboszcz Bronisław Komorowski), przy kaplicy polskiej w Nowym Porcie pod wezwaniem Matki Boskiej Częstochowskiej (ks. proboszcz Górecki) oraz przy kaplicy p. wezw. Chrystusa Króla w Gdańsku (ks. proboszcz Rogaczewski).

Prasa polska: „Gazeta Gdańska", redaktor Przylibski.
„Straż Gdańska", dwutygodnik — wydawca Związek Polaków w Gdańsku, „Gryf", Agencja Informacyjna — wydawca Związek Polaków.

Prasa niemiecka: „Danziger Neueste Nachrichten", organ niezależny, przychylny regime'owi narodowo - socjal., „Der Danziger Vorposten", oficjalny organ partji narodowo - socjalistycznej, „Danziger Volksstimme", organ partji socjalistycznej, „Danziger Volkszeitung" organ centrum, „Danziger Echo", organ żydów gdańskich. Agencje prasowe: „Deutsches Nachrichtenbüro" Gdańsk i „Danziger Korrespondenzbüro (Dako). Tygodniki: niem. nar.: „Danziger Nationale Ztg.", komunistyczny „Freies Volk" i organ kombatantów niem. „Feldgrauer Alarm".

„STARACHOWICE"

KOPALNIE
RUDA ILASTA, RUDA BRUNATNA

Huta

Surówka odlewnicza i martenowska, Wlewki martenowskie różnych gatunków, Wlewki stali elektrycznej, Żelazo walcowane, Stal konstrukcyjna, Stal narzędziowa, Odlewy żeliwne, Grzejniki, Rury kanalizacyjne, Kształtki wodociągowe, Kotły do centralnego ogrzewania, Odlewy różne surowe i obrobione, Odlewy stalowe surowe i obrobione, Odlewy stalowe o specjalnych wymaganiach, Szlaka wielkopiecowa,

Zakłady mechaniczne

Broń i Amunicja, Młotki pneumatyczne, Maszynki do mięsa, Osie do wozów dla potrzeb wojskowych i prywatnych, Odkucia i części prasowane w szczególności dla przemysłu samochodowego i lotniczego

Lasy, Tartaki

Stolarka eksportowa i krajowa, Deski podłogowe, Materjał wagonowy, Materjał budowlany, Kopalniaki, Fryzy dębowe, Skrzynie transportowe.

Stolarnia

Stolarszczyzna budowlana w masowem wykonaniu, Drzwi płytowe gładkie, Płyty sosnowe sucho klejone, Jaszcze, Skrzynie precyzyjne.

Przemysł Chemiczny

Terpentyna i Kalafonja

Adres Zarządu: Warszawa, Warecka 15
Adres Zakładów: poczta Starachowice woj. Kieleckie

BIULETYN GIEŁDOWY
Polskiej Agencji Telegraficznej

CODZIENNY INFORMATOR SFER GOSPODARCZYCH POLSKI.

PRZYNOSI CODZIENNE NOTOWANIA Z WSZYSTKICH GIEŁD I RYNKÓW ŚWIATA.

PROWADZI TELEFONICZNĄ OBSŁUGĘ GIEŁDOWĄ W CAŁEJ POLSCE.

DODATKI DO „BIULETYNU GIEŁDOWEGO" DAJĄ OBRAZ PRACY POSZCZEGÓLNYCH GAŁĘZI PRZEMYSŁU I HANDLU.

Prenumerata 15 zł. mies.

Warszawa, Miodowa 22, tel. 11.80-15

BIULETYN GIEŁDOWY
Polskiej Agencji Telegraficznej

ŻYCIE OŚWIATOWE I KULTURALNE

SZKOLNICTWO OGÓLNOKSZTAŁCĄCE I ZAWODOWE

WYDATKI NA OŚWIATĘ, SZKOLENIE I DOKSZTAŁCANIE. W BUDŻECIE RZECZYPOSPOLITEJ W R. 1935/36.

Ministerstwo Spraw Wojskowych

Wyszkolenie kontyngensu w wydatkach stałych wojsk ląd.		1.470.00
Piechota	*443.000*	
Żandarmerja	*30.000*	
Kawalerja	*228.000*	
Artylerja	*348.000*	
Aeronautyka	*58.000*	
Wojska techniczne	*332.000*	
Intendentura	*8.000*	
Tabory	*3.000*	
Sanitarjat i weterynarja	*20.000*	
W tem zawarte są wydatki na zakup pomocy naukowych i sprzętu pomocniczego do wyszkolenia, zakup materjałów piśmiennych, druków i t. p.		
Szkoły i kursy stałe		5.660.000
Piechota	*355.000*	
Żandarmerja	*1.000*	
Kawalerja	*98.000*	
Artylerja	*187.000*	
Uzbrojenie	*524.000*	
Aeronautyka	*382.000*	
Wojska techniczne	*310.000*	
Intendentura	*45.000*	
Tabory	*27.000*	
Sanitarjat i weterynarja	*160.000*	
Szkoły ogólne	*171.000*	
Wydatki ogólne szkół i kursów	*3.400.000*	
Wyszkolenie w wydatkach niestałych wojsk lądowych		
Szkoły i kursy		360.000
Piechota	*50.000*	
Kawalerja	*2.000*	
Artylerja	*14.000*	
Wojska techniczne	*7.000*	
Intendentura	*24.000*	
Tabory	*6.000*	
Ogólne	*11.000*	
Studja zagranicą	*246.000*	
Remont główny budynków szkolnych i strzelnic		1.350.000
Koszty ćwiczeń		8.850,000
Wojska techniczne	*695.000*	
Intendentura	*8.155.000*	
Sprzęt wyszkoleniowy		370.000
Piechota	*210.000*	
Kawalerja	*10.000*	
Artylerja	*112.000*	
Wojska techniczne — wydawn. szkolne	*38.000*	

Wyszkolenie kontyngensu w wydatkach stałych marynarki		10.000
Szkoły i kursy stałe		150.000
Wyszkolenie w wydatkach niestałych marynarki.		
Szkoły i kursy		130.000
Studja zagraniczne	*115.000*	
Wydawnictwa fachowe	*15.000*	
Koszty ćwiczeń		140,000
Ministerstwo Spraw Wewnętrznych.		
Koszty komisji egzaminac. dla kandyd. na sekretarzy gm.		40.000
Wyszkolenie policji		614.000
Diety delegowanych do szkół	*437.390*	
Wynagrodzenie wykładowców	*111.610*	
Pomoce naukowe	*16.000*	
Inwentarz szkolny	*6.000*	
Opracowanie podręczników fachowych	*15.000*	
Wychowanie fizyczne oświata i kultura	*28.000*	
Wyszkolenie korpusu ochrony pogranicza		245.560
Wyszkolenie	*54.560*	
Wychowanie fizyczne	*81.040*	
Mapy	*3.000*	
Oświata i kultura	*106.960*	
Ministerstwo Skarbu.		
Wyszkolenie straży granicznej		38.500
Utrzymanie Centr. Szkoły Straży Gran.	*28.500*	
Oświata, wych. fiz. i przysp. wojsk.	*10.000*	
Ministerstwo Sprawiedliwości.		
Szkoła dla wyższych i niższych funkcj. straży więziennej		80.000
Opieka duchowna i nauka więźniów		70.000
Ministerstwo Przemysłu i Handlu.		
Szkoła Górnicza w Katowicach		50.000
Popieranie wydawnictw i propaganda morza		47.500
Tłumaczenie i przygotowanie prac naukowych, koszty dokształcania urzędników, subsydjowanie kursów dla fachowców w zakresie wyrobu i naprawy narzędzi mierniczych i t. p.		10,400
Szkoła Morska		348.390
W budżeciet przedsiębiorstwa „Nadania górnicze i tereny naftowe".		
Specjalne badania geologiczne oraz mapy, publikacje, propaganda i t. p.		10,000
Udział w kosztach utrzymania stacji geologicznej w Borysławiu oraz stałej Komisji technicznej przy Okręgowym Urzędzie Górniczym w Jaśle		15.000

Ministerstwo Rolnictwa i Reform Rolnych.

W wydatkach na popieranie drobnego rolnictwa w ogólnej sumie 1.041.000 mieszczą się również zasiłki na akcję organizacyj przodowniczych gospodarstw mniejszych, na propagandę i popieranie meljoracyj oraz zasiłki na popularne wydawnictwa rolnicze, wystawy i pokazy.

W wydatkach na popieranie kultury wiejskiej, wynoszących 283.000, mieszczą się wydatki na zasiłki kształcenia rolników w uniwersytetach ludowych oraz zasiłki na propagandę

umiejętności gospodarowania i ogólnej kultury wsi za pośrednictwem prasy i wydawnictw popularnych.
W wydatkach na podniesienie hodowli zwierząt gospodarskich za wyjątkiem koni oraz rybactwa, wynoszących 580.000 zł., mieszczą się wydatki na dokształcanie personelu fachowego i akcje w zakresie podniesienia hodowli, jak wystawy, przeglądy, pokazy, konkursy i t. p.

Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego.

Wychowanie fizyczne młodzieży		7.092.000
Koszty obozów, kursów i zbiórek . .	*1.714.734*	
Koszty zawodów, ur. świąt. oraz nagrody	*73.348*	
Inne wydatki	*2.734.278*	
Wydatki materjałowe	*2.197.735*	
Pomoce organizac., inwestyc. i propag.	*371.905*	
Utrzymanie Centralnego Instytutu Wychowania Fizycznego i Rady Naukowej Wychowania Fizycznego . .	*534.000*	
Oświata pozaszkolna		300.000
Wydatki ogólne oświatowe		125.000
Zakłady naukowe specjalne		3.213.000
Szkolnictwo ogólnokształcące		195.028.070
Szkolnictwo zawodowe		8.938.460

Ministerstwo Opieki Społecznej

Państwowe szkoły położnych	127.420
Subwencje na popieranie akcji podnoszenia poziomu kulturalnego i społecznego szerokich warstw ludności, a w szczególności na studja i kursy, kształcące pracowników służby społecznej, na popieranie akcji kooperacji pracy, akcji ogródków działkowych, kolonij i ogrodów dla bezrobotnych oraz na domy ludowe i towarzystwa wzajemnej pomocy	85.000
Popieranie akcji kulturalno - oświatowej i opiekuńczej na rzecz robotników, a zwłaszcza na pomoc robotniczych domów ludowych, świetlic, robotniczych instytucyj kulturalnych i oświatowych, kolonij urlopowych dla robotników, kół sportowych i t. p.	60.000

W wydatkach na zwalczanie gruźlicy, wynoszących 690.000 znajdują się wydatki na szkolenie personelu lekarskiego i pielęgniarskiego dla Polskiego Związku Przeciwgruźliczego.
W wydatkach na zwalczanie chorób wenerycznych, wynoszących 255.600 zł., znajdują się wydatki na szkolenie personelu lekarskiego i pielęgniarskiego.
W wydatkach na zwalczanie jaglicy, wynoszących 335.000 zł., znajdują się wydatki na szkolenie lekarzy i pielęgniarek.

Przeszkolenie personelu na zwalczanie chorób zakaźnych .	30.000
Subwencje dla Polskiego Towarzystwa Eugenicznego na prowadzenie poradni eugenicznych w Warszawie, Łodzi, Wilnie, Poznaniu, Krakowie oraz na propagandę eugeniczną . . .	10.000
Na zapobieganie chorobom zakaźnym przez uświadamianie ludności zapomocą odczytów, wykładów, broszur, plakatów i ulotek oraz konkursów czystości w chatach wiejskich . .	30.000
Subwencje dla szkół pielęgniarskich	64.000
Higjena dziecka i matki	267.000

Ministerstwo Komunikacji w budżecie przedsiębiorstwa „Polskie Koleje Państwowe".	
Na wyszkolenie personelu służby wykon. (Kursy przygot.)	280.000
Rozchody na cele propagandy turystycznej	600.000
Szkolenie fachowców lotniczych	2.575.000
Ministerstwo Poczt i Telegrafów w budżecie przedsiębiorstwa „Polska Poczta, Telegraf i Telefon"	
Dokształcanie pocztowe	75.090
Dokształcanie techniczne	378.600
Sejm Śląski (w budżecie woj. śląskiego).	
Przeszkolenie i studja fachowe personelu urzędniczego . .	1.000
Administracja Śląska	
Wydatki administracyjno - osobowe w Administr. szkolnej:	
Władze II instancji	413.652
Inspektoraty szkolne	203.256
Szkoły powszechne	15.476.772
Zakłady kształcenia nauczycieli	686.499
Szkoły średnie ogólno - kształcące	2.200.826
Szkoły zawodowe	982.110
Śląskie Konserwatorjum Muzyczne	153.424
Inne wydatki osobowe w szkolnictwie	388.998
Wydatki administracyjno - rzeczowe administracji szkolnej	632.094
Koszty przeszkolenia urzędników administracji ogólnej . .	4.000
Koszty przeszkolenia urzędników skarbowych	6.000
Śląska Rada Wojewódzka.	
Subwencje na prace kulturalno - oświatowe	515.000
Subwencje na organizowanie oświaty pozaszkolnej . . .	110.000
Subwencje Wojew. Komitetowi Wychowania Fizycznego . .	70.000
Subwencje Sekcji Teatrów Lud. T-wa Przyj. Teatru Polskiego w Katowicach :	10.000
Subwencje na Kursy Dokształc. Prac. Komun. w Katowicach	3.000
Subwencje dla Śląskiej Pomocy Naukowej	20.000
Subwencje na utrzymanie szkół zawodowych	15.000
Subwencje na stypendja dla niezamożnej młodzieży ze Śląska kształcącej się w Korpusie kadetów Marszałka J. Piłsudskiego we Lwowie	5.000
Subwencja dla Macierzy Szkolnej na dokończenie budowy Domu Ludowego w Pogwizdowie	5.000
Subwencja na Robotniczy Instytut Oświaty i Kultury im. St. Żeromskiego na pracę kulturalno - oświatową wśród robotników w województwie śląskiem	7.000
Policja Województwa Śląskiego: koszty przeszkolenia funkcjonarjuszów Policji	20.532
Kultura Krajowa: — popieranie wytwórczości rolnej i pozaszkolnej oświaty rolnej	106.000
Opieka społeczna i wojewódzkie zakłady humanitarne: w kosztach utrzymania i leczenia kalek, wynoszących 30.000, mieści się również ich szkolenie.	
Utrzymanie i szkolenie głuchoniemych i niewidomych w Śląskim Zakładzie dla głuchoniemych i niewidomych w Lublińcu : : :	62.328
Wyszkolenie pozaszkolne głuchoniemych i niewidomych . .	2.000

Wojewódzki Zakład Badania Żywności i Przedmiotów Użytku:		
Koszty kursów dla kontrolerów żywnościowych i wynagrodzenie praktykantów chemików		2.200
Administracja szkolna.		
Bibljoteka Wydziału Oświecenia Publicznego		1.500
Zasiłki i stypendja		490.000
Zakup dzieł i wydawnictw fachowych dla bibljotek 8 Inspektoratów szkolnych :		1.000
Pomoce naukowe w szkołach powszechnych		25.000
Zasiłki i subwencje w przedszkolach, szkołach powszechnych i szkołach gospodarstwa domowego		100.000
Ogrody szkolne przy szkołach powszechnych		5.000
Zakłady kształcenia nauczycieli.		
Urządzenie lokali szkolnych		4.000
Subwencje dla prywatnych seminarjów		5.000
Kursy dokształcające		45.000
Ogrody szkolne : :		500
Szkoły średnie ogólno - kształcące		166.500
Urządzenie lokali szkolnych . . .	*40.000*	
Zasiłki i subwencje dla komunalnych szkół średnich	*120.000*	
Kursy metodyczne	*4.000*	
Ogrody szkolne	*1.500*	
Koszty wyjazdów naukowych . . .	*1.000*	
Szkoły Zawodowe		693.000
Urządzenie lokali szkolnych . . .	*70.000*	
Koszty wyjazdów naukowych . . .	*1.000*	
Wyposażenie techniczne Śląskich Zakładów Naukowych w Katowicach .	*40.000*	
Zapomogi i zasiłki	*425.000*	
Urządzanie kursów	*2.000*	
Koszty założenia i utrzym. szkół roln.	*95.000*	
Śląskie Konserwatorjum Muzyczne		9.000
Urządzenie lokali szkolnych . . .	*6.000*	
Popisy i koncerty	*1.000*	
Zasiłki i stypendja	*2.000*	
Wydatki na szkołę w budżecie Śląskiego Zakładu Wychowawczego w Cieszynie		5.000
Wydatki na szkołę w budżecie Zakładu dla głuchoniemych i ociemniałych w Lublińcu		13.450
Wydatki na szkołę w budżecie Zakładu dla Umysłowo upośledzonych w Rybniku		700
Sejm Śląski.		
Uzupełnienie księgozbiorów		30.000
Konserwacja zbiorów		17.000
Ubezpieczenie księgozbiorów		1.500
Administracja Śląska.		
Muzeum Śląskie w wydatkach administracyjno - osobowych .		36.230
Muzeum Śląskie w wydatkach administracyjno - rzeczowych: Zakup dzieł i przyrządów naukowych oraz ubezpieczenie i konserwacja działów muzealnych:		

a) sztuki kościelnej, etnografji, galerji, przemysłu artystycznego, plebiscytu i powstań	34.000
b) przyrodoleczniczego — zoologja, botanika, geologja	15.000
Wynagrodzenie ekspertów i kolektorów	3.000
Koszty projektu Muzeum w Katowicach	55.000
Inne wydatki	15.720
T-wu Przyjaciół Teatru Polskiego w Katowicach na teatr polski	155.000
Śląska Sekcja Akademji Umiejętności	70.000
Śląski Instytut Naukowy	30.000
Towarzystwu Przyjaciół Nauk	8.000
Konserwacja i restauracja zabytów sztuki i przyrody	10.000
Inwentaryzacja zabytków	1.500

PRZEPISY PRAWNE SZKOLNICTWA

Rozporządzenie Ministra W. R. i O. P. z dnia 31 października 1933 o organizacji gimnazjów państwowych (Dz. Urz. M. W. R. i O. P. z r. 1933 Nr. 13). Rozporządzenie Ministra W. R. i O. P. z dnia 21.XI.1933 o organizacji publicznych szkół powszechnych (Dz. Urz. M. W. R. i O. P. z r. 1933 Nr. 14).

Zarządzenia ogłoszone w r. 1935: W. Dz. U. R. P. Nr. 1, poz. 10 Oświadczenie Rządowe, podpisane przez Min. Spr. Zagran., z 19.XII.1934 dotyczące złożenia przez Kubę dokumentu ratyfikacyjnego międzynar. konwencji z 12.IX.1923 w sprawie zwalczania obiegu i handlu wydawnictwami pornograficznemi. W Dz. U. R. P. Nr. 6, poz. 33 Międzynarodowa Konwencja Telekomunikacyjna wraz z regulaminami i odnośnemi załącznikami, podpisana w Madrycie w dn. 10.XII.1932. Art. 10 regulaminu ogólnego radjokomunikacyjnego zawiera przepisy, dotyczące świadectw operatorów radjowych i warunków uzyskiwania ich na podstawie egzaminów. Poszczególne przepisy dotyczą: świadectw radjotelegrafisty I-ej klasy, świadectw radjotelegrafisty II-ej klasy, świadectw radjotelegrafisty specjalnego, świadectw radjotelefonisty i praktyki zawodowej.

W Dz. U. R. P. Nr. 12, poz. 66 Rozporządzenie Ministra Skarbu z 11.II.1935 w sprawie wykonania Rozporządzenia Prez. Rzeczp. z 24.X.1934 o pośrednictwie ubezpieczeniowem. Par. 7 i 8 zawierają przepisy o wymaganiu znajomości języka polskiego i kwalifikacjach zawodowych.

W Dz. U. R. P. Nr. 26, poz. 176—Ustawa z 22.III.1935 o zmianie Ustawy z 29.III.1926 o prawie autorskiem.

W Dz. U. R. P. Nr. 36, poz. 253 — Rozporządzenie Ministra Wyz. Relig. i Ośw. Publ. z 24.IV.1935 o zmianie Rozporządz. z 9.X.1924 w sprawie egzaminu państwowego na nauczyciela szkół średnich.

W tymże Nr. poz. 254 — Rozporządz. Ministra W. R. i O. P. z 25.IV.1935 o zmianie Rozporządz. z 9.IX.1931 w sprawie gospodarki finansowej gmin wyznaniowych żydowskich.

W tymże Nr. poz. 260 — jednolity tekst Ustawy o prawie autorskiem.

Okólniki Ministra W. R. i O. P.:

Nr. 7 z 14.I.1935 (IIP—5937/34) — w sprawie szkolnych kas oszczędności: zatwierdzenie statutów szkolnych kas oszczędności dla szkół powszechnych i szkół średnich jako obowiązujących;

Nr. 16 z 22.I.1935 (BP—535/35) — w sprawie wynagradzania nauczycieli w szkolnictwie prywatnem lub społecznem;

Nr. 32 z 22.III.1935 (BP—5862/35) — w sprawie uchylenia okólnika Ministra W. R. i O. P. z 3.I.1928 Nr. I/21668/27 — w sprawie powoływania w charakterze nauczycieli kontraktowych osób, które przekroczyły 40 lat wieku;
Nr. 36 z 6.IV.1935 (BP—7862/35) — o przygotowaniu obsady personalnej w szkolnictwie na rok 1935/36.
Rozporządzenie z 30.IV.1935 (NBP—6248/35) — w sprawie wynagrodzenia nauczycieli kontraktowych szkół państwowych i publicznych, opłacanych przez Państwo (Dz. Urz. M. W. R. i O. P., Nr. 4, poz. 35).
Rozporządzenie z 4.V.1935 (NIIPr—2332/35) — o organizacji roku szkolnego (Dz. U. M. W. R. i O. P. Nr. 4, poz. 36).

W Dz. U. R. P. Nr. 67 poz. 417 ogłoszona została Konwencja zawarta na 5 lat między Rzecząpospolitą Polską a Królestwem Bułgarji, dotyczącą współpracy intelektualnej, podpisana w Warszawie dnia 8.IV.1935. Artykuł 1 przewiduje utworzenie „Komisji Mieszanej dla współpracy intelektualnej polsko - bułgarskiej". Komisja ta składa się z dwóch podkomisyj, jednej — w Warszawie, drugiej — w Sofji, pod przewodnictwem odnośnych Ministrów Ośw. Publicz. Zadanie: a) ustalić trwały kontakt między przedstawicielami szkolnictwa powszechnego i średniego obu umawiających się stron i przyczyniać się, w miarę możności, do wprowadzenia do programów szkolnych swych państw nauki swojej geografji i swojej historji; b) ułatwiać wzajemne wizyty i wymianę profesorów szkół wyższych, jak również funkcjonarjuszów bibljotek i muzeów obydwóch państw; c) sprzyjać stosunkom i współpracy między przedstawicielami nauki, literatury, sztuki, teatru, muzyki, prasy, filmu i radja obydwóch Państw; d) ułatwiać wymianę uczniów szkół powszechnych, średnich i wyższych; e) układać porozumienia specjalne, mające na celu uregulowanie równowartości studjów i stopni naukowych, pozwalających obywatelom jednego kraju uczęszczać do zakładów naukowych drugiego na wykłady i zdawać tam egzaminy; f) organizować odczyty i kursy wakacyjne, wycieczki turystyczne, kolonje wakacyjne dla młodzieży, współpracę stowarzyszeń akademickich, wystawy lokalne, objazdy artystów teatrów narodowych i wizyty wybitnych literatów w celu lepszego wzajemnego poznania się; g) organizować wymianę publikacyj naukowych, literackich i artystycznych, popierać propagowanie arcydzieł literatury, stosunki między instytucjami naukowemi i t. p.
W tym samym numerze, poz. 418 ogłoszone zostało oświadczenie Rządowe z dnia 22.VIII.1935 w sprawie wymiany dokumentów ratyfikacyjnych konwencji.
W Nr. 65, poz. 409 ogłoszone zostało Rozporządzenie Ministra W. R. i O. P. z dnia 23.VII.1935 o prywatnych szkołach oraz zakładach naukowych i wychowawczych.

W Nr. 66, poz. 412 ogłoszono — Dekret Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 26.VIII.1935 o nadaniu Uniwersytetowi Warszawskiemu nazwy: Uniwersytet Józefa Piłsudskiego.
W tym samym numerze, poz. 413 ogłoszono dekret Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 26.VIII.1935 o nadaniu Bibljotece Narodowej nazwy Bibljoteki Narodowej Józefa Piłsudskiego.
W tym samym numerze, poz. 419 ogłoszono Rozporządzenie Ministra Spraw Wojskowych z dnia 2.VIII.1935 wydane w porozumieniu z Ministrami W. R. i O. P. i Spraw Wewnętrznych o zakładach naukowych

tudzież egzaminach, których ukończenie lub złożenie uprawnia do skróconej czynnej służby wojskowej.
Okólnik Nr. 75 z 31.VIII.1935 (BP—16790/35) dotyczy awansu automatycznego nauczycieli.
W Nr. 69 Dz. U. R. P. poz. 430 ogłoszone zostało Rozporządzenie Ministra Przemysłu i Handlu z 9.IX. 1935 wydane w porozumieniu z Ministrami W. R. i O. P., Spraw Wewnętrznych, Spraw Wojskowych oraz Komunikacji w sprawie umiejętności zawodowej do prowadzenia przemysłu koncesjonowanego.
W Dz. U. R. P. Nr. 71, poz. 450 — Konwencja między Rzecząpospolitą Polską a Królestwem Węgier, dotycząca współpracy intelektualnej. Artykuł 1-y przewiduje w celu utrwalenia i rozwijania wspólnego dziedzictwa wspomnień historycznych, dorobku kulturalnego i dążeń umysłowych: 1) organizację wzajemnych wypraw naukowych oraz popieranie badań historycznych nad stosunkami polsko - węgierskiemi w przeszłości, 2) zachęcanie i ułatwianie wymiany profesorów i studentów szkół wyższych obu krajów, 3) popieranie przekładów na język węgierski literatury i nauki polskiej oraz na język polski arcydzieł literatury i nauki węgierskiej. Art. 2-gi przewiduje powołanie odpowiednich komisyj w Warszawie i Budapeszcie dla urzeczywistnienia celów powyżej wymienionych.
W tym samym Nr. poz. 451 ogłoszone zostało Oświadczenie Rządowe z 27.IX.1935 w sprawie wymiany dokumentów ratyfikacyjnych konwencji.
Pismo okólne z 16.IX.1935 o sposobie zgłaszania zarządom gmin do rejestrów poborowych uczniów szkół, kształcących na oficerów zawodowych, korpusów kadetów, szkół podoficerskich oraz orkiestr wojskowych (Dz. Urz. M. Spr. Wewn. Nr. 30 poz. 164).

SZKOLNICTWO OGÓLNOKSZTAŁCĄCE.

Rozporządzenia z r. 1935: Dz. U. R. P. Nr. 22, poz. 136 — Rozporządzenie Ministra W. R. i O. P. z 2.III.1935 w sprawie wykonania niektórych postanowień Rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z 6.III. 1928 o kwalifikacjach zawodowych nauczycieli szkół powszechnych. Okólnik Ministra W. R. i O. P. Nr. 37 z 6.IV.1935 (II — 2075/35) w sprawie organizacji roku szkolnego 1935/36 w szkolnictwie ogólnokształcącem. Okólnik zawiera zarządzenia dotyczące: 1) szkolnictwa powszechnego i 2) szkolnictwa ogólnokształcącego. Okólnik N. 63 z 20.VII.1935 (N. II P. — 1919/35) w sprawie egzaminów nadzwyczajnych w szkołach powszechnych (Dz. Urz. M. W. R. i O. P. N. 8 poz. 153). Okólnik N. 66 z 2.VIII.1935 (N. II Pr. — 4505/35) w sprawie programów nauki w publicznych szkołach powszechnych na rok szkolny 1935/36 (Dz. Urz. M. W. R. i O. P. N. 8, poz. 154). Okólnik Nr. 67 z 2.VIII 1935 (II Pr. — 4507/35) w sprawie programu nauki w gimnazjach państwowych na rok 1935/36. (Dz. Urz. M. W. R. i O. P. Nr. 8 poz. 155). Okólnik Nr. 68. z 9.VIII.1935 (II P. — 4488/35) w sprawie organizacji pracy w szkołach powszechnych (Dz. U. M. W. R. i O. P. Nr. 8 poz. 156). Pismo okólne Ministerstwa Spraw Wewn. z 12.IX.1935 w sprawie gruntów nauczycieli szkół powszechnych. (Dz. Urz. Min. Spr. Wewn. N. 30, poz. 162). Okólnik Nr. 81 z 14.IX.1935 (II P. — 5259/35) w sprawie zestawień powiatowych ze sprawozdań z organizacji szkół powszechnych w r. szk. 1935/36.

PRZEDSZKOLA W R. 1934/35. Ogółem w całej Polsce 1859 szkół, z nich publicznych — 565, z 38.700 uczniami i 1294 prywatnych z 58,500 uczniami.

SZKOLNICTWO POWSZECHNE. W r. 1935/36 wchodzi w życie statut publicznych szkół powszechnych siedmioletnich (Dz. Urz. M. W. R. i O. P. z r. 1933, N. 14, poz. 194) z tem, że narazie nie będą obowiązywały paragrafy 77—80, 87 i 91 zawierające przepisy dotyczące przechodzenia uczniów ze szkół jednego stopnia do innych szkół oraz do szkół zawodowych.

Szkoła powszechna ma za zadanie umożliwić dzieciom wszystkich obywateli Państwa od roku, w którym dziecko kończy lat siedem, zdobycie w ciągu 7-miu lat wychowania i wykształcenia ogólnego. W programie szkoły powszechnej rozróżnia się trzy szczeble: pierwszy — elementarny zakres wykształcenia ogólnego, drugi — rozszerzenie i pogłębienie szczebla pierwszego, trzeci — ma nadto przysposobić młodzież pod względem społeczno-obywatelskim i gospodarczym. Zależnie od liczby dzieci w wieku szkolnym w różnych miejscowościach, statut wymieniony wyżej dzieli pod względem organizacyjnym szkoły powszechne na trzy stopnie:

Szkoła pierwszego stopnia — wypełnia całkowicie pierwszy szczebel programowy i najważniejsze składniki szczebla II-go i III-go. Szkoła stopnia I-go posiada 4 klasy, z których I i II są jednoroczne, III-cia — dwuletnia, IV—trzyletnia. Uczy w niej jeden lub dwóch nauczycieli.

Szkoła drugiego stopnia — wypełnia całkowicie I-y i II-gi szczebel programowy oraz najistotniejsze składniki szczebla III-go. Szkoła ta ma 6 klas, z których 5 pierwszych — jednorocznych, VI zaś — dwuletnia. Uczy w niej 3 lub 4 nauczycieli.

Szkoła trzeciego stopnia — wypełnia wszystkie 3 szczeble programowe w pełnym zakresie. Ma 7 klas jednorocznych i posiada conajmniej 5 nauczycieli.

Do czasu wydania oddzielnego zarządzenia o przekształceniu szkół powszechnych zgodnie z ustawą ustrojową, pozostają dotychczasowe orzeczenia organizacyjne poszczególnych szkół bez zmiany, przyczem przepisy statutu, odnoszące się do szkół I stopnia, mają zastosowanie do szkół 1 i 2-klasowych względnie do szkół o 1 i 2 nauczycielach, odnoszące się do szkół II stopnia — mają zastosowanie do szkół 3 i 4-klasowych (o 3 i 4 nauczycielach), przepisy odnoszące się do szkół III stopnia mają zastosowanie do szkół 5, 6 i 7-klasowych (o 5, 6 i 7 lub więcej nauczycielach).

Budżet na rok 1934/35 szkolnictwa ogólnokształcącego wynosi zł. 201.966.500 i obejmuje wydatki na szkoły powszechne, szkoły specjalne i dwie ochronki państwowe, kształcenie nauczycieli i dokształcanie nauczycieli czynnych i szkoły średnie.

Zestawienie ogólne wydatków w szkolnictwie na Śląsku r. 1934/35.

Szkoły powszechne	411,000
„ średnie ogólno-kształcące	290,500
Zakłady kształcenia nauczycieli	61,000

Przybliżone liczby dzieci w wieku obowiązku szkolnego w r. 1935/36.

	ogółem	7-letn.	8-letn.	9-letn.	10-letn.	11-letn.	12-letn.	13-letn.
Rzecz. Pols.	5.413.145	774.985	767.871	769.941	823.398	771.687	770.731	734.532
m. Warszawa	138.522	17.635	17.148	18.950	21.705	20.970	21.487	20.627
woj. warsz.	456.149	67.345	66.222	67.040	71.186	63.649	61.582	59.125
„ łódzkie	427.179	58.549	57.894	60.231	67.701	61.036	62.959	58.809
„ lubelskie	437.106	63.630	63.324	63.304	67.393	62.083	60.632	56.740
„ kieleckie	528.530	75.325	74.542	74.907	81.919	75.612	75.094	71.131
„ krakow.	385.763	53.281	54.205	54.391	58.178	54.957	55.524	53.227
„ białostoc.	289.280	43.840	43.477	43.184	44.366	39.657	39.420	35.336

	ogółem	7-letn.	8-letn.	9-letn.	10-letn.	11-letn.	12-letn.	13-letn.
woj. wileńskie	211.069	28.988	30.783	32.192	32.284	29.355	29.713	27.754
„ nowogr.	190.715	28.636	29.005	28.834	29.536	26.217	25.926	22.541
„ poleskie	224.057	34.054	34.183	34.126	34.559	31.850	30.026	25.259
„ wołyńsk.	391.995	57.109	57.134	56.014	57.812	56.849	55.298	51.779
„ pomorsk.	179.539	26.358	25.367	25.503	26.275	25.559	25.483	24.994
„ poznańsk.	324.937	45.950	44.650	45.352	48.827	45.839	46.942	47.377
„ śląskie	202.041	26.746	25.925	27.075	30.629	31.572	30.362	29.732
„ lwowskie	519.142	73.256	72.668	70.630	76.847	74.408	76.074	75.259
„ stanisław.	248.698	36.508	35.363	33.316	36.341	34.958	36.445	35.767
„ tarnop.	258.423	35.755	35.981	34.872	37.840	37.116	37.764	39.095

Obowiązek szkolny w r. 1935/36 obejmuje dzieci urodzone w r. 1928.

Publiczne szkoły powszechne i uczniowie w r. szk. 1934/35.

Okręgi szkolne / Ogółem		Brzeski	Krakowski	Lubelski	Lwowski	Poznański	Warszawski	Wileński	Łucki
Szkoły	25.727	2.096	3.903	2.244	4.815	3.542	4.193	3.158	1.776
Uczniów.	04 318.674	313.137	810.470	389.699	791.808	483.051	902.792	387.400	240.317

W województwie śląskiem: szkół — 636, uczniów — 196.574.
W szkołach tych zatrudnionych jest 74.383 nauczycieli.

Szkoły ogólnokształcące.

	Kandydaci			Przyjęci		
	ze szkół powszechnych		z innych i z domu	ze szkół powszechnych		z innych i z domu
	publicznych	prywatn.		publicznych	prywatnych	
Gimnazja ogółem	37.593	7.822	6,699	29 090	6.837	5.112
gimnazja państwowe	27,575	1,708	3 239	18 183	1 249	2 3,8
gimnazja niepaństw-p osiadające własne szk. p.	5,703	5 632	1 934	4 740	5,197	1.510
gimn niepaństw. nieposiadaj. własnych szk. p.	7,315	482	1 526	6.167	391	1.224

GIMNAZJA OGÓLNOKSZTAŁCĄCE. W r. 1935/36 we wszystkich gimnazjach ogólnokształcących zostaje otwarta III klasa według nowego ustroju i zlikwidowana klasa V dawnego gimnazjum. Kandydaci, któ-

rzy do dnia 20.VIII.1935 ukończyli conajmniej lat 12, a nie przekroczyli lat 16, przyjmowani są do kl. I-ej na podstawie egzaminu wstępnego. W myśl przytoczonego wyżej okólnika Nr. 37, w stosunku do młodzieży, która się zgłasza do gimnazjum ze świadectwem ukończenia 6-ciu oddziałów szkoły powszechnej, można w bieżącym roku szkolnym nie przestrzegać postanowienia, dotyczącego dolnej granicy wieku.

Szkoły ogólnokształcące średnie. Ogółem jest 770 takich szkół, obejmujących 166.086 uczniów, — w tej liczbie:

gimnazjów	ogólnokształcących państwowych	283	prywatnych	436
„	humanistycznych „	166	„	336
„	klasycznych różnego rodzaju	73	„	57
„	matematyczno - przyrodniczych	34	„	28
„	matemat.-przyrodn. i humanistycznych	10	„	15

WYKAZ PAŃSTWOWYCH GIMNAZJÓW OGÓLNOKSZTAŁCĄCYCH.

według stanu z dnia 1 listopada 1935 r.*)

OKRĄG SZKOLNY BRZESKI.

Województwo białostockie.

Białystok, im. Kr. Zygmunta Augusta (m.)
Białystok, im. Marsz. J. Piłsudskiego (m.)
Białystok, im. Anny z Sapiehów Jabłonowskiej (ż.)
Bielsk Podlaski, im. Tad. Kościuszki (k.)
Brześć n/B., im. Rom. Traugutta (m. VI—VIII, k. I-III, V—VIII).
Kobryń, im. M. Rodziewiczówny (k.)
Drohiczyn n/B., im. J. I. Kraszewskiego (k.)
Grajewo, im. Mik. Kopernika (k.)
Łomża, im. Tad. Kościuszki (m.)
Łomża, im. M. Konopnickiej (ż.)
Ostrołęka, im. Kr. Stan. Leszczyńskiego (k.)
Ostrów Mazowiecka, im. Prez. Rzecz. Ign. Mościckiego (k.)

Województwo poleskie.

Łuniniec, im. Kr. Wład. Jagiełły (k.)
Prużana, im. A. Mickiewicza (k.)
Pińsk, im Marsz. J. Piłsudskiego (m., ż.)

OKRĄG SZKOLNY KRAKOWSKI.

Województwo kieleckie.

Częstochowa, im. H. Sienkiewicza (m.)
Częstochowa, im. Rom. Traugutta (m.)
Częstochowa, im. Jul. Słowackiego (z.)
Dąbrowa Górn., im. W. Łukasińskiego (m.)
Kielce, im. St. Żeromskiego (m.)
Kielce, im. Śniadeckiego (m.)
Kielce, im. Bł. Kingi (ż.)
Końskie, im. św. Stanisława Kostki (k.)
Miechów, im. Tad. Kościuszki (m., VI — VIII kl. I — III koed.)
Olkusz, im. Kr. Kazim. Wielkiego (m.)
Ostrowiec, im. Joachima Chreptowicza (m.)
Pińczów, im. H. Kołłątaja (m. VI—VIII, kl. I—III koed.)
Radom, im. J. Kochanowskiego (m.)
a) Radom, im. Dr. T. Chałubińskiego (m.)
b) Radom (oddziały żeńskie) (ż.)
Sandomierz, im. Marsz. J. Piłsudgo (m. VI—VIII, k. I—III).
Sosnowiec, im. St. Staszica (m.)
Sosnowiec, im. Bol. Prusa (m.)
Sosnowiec, im. Em. Plater (ż.)

*) (m.) — męskie, (k.) — koedukacyjne, (ż.) — żeńskie.

Województwo krakowskie.

Biała, im. A. Asnyka (ż. I,III, VI—VII, k. VIII).
Bochnia, im. Kr. Kazim. Wielkiego (m. VI—VIII, k. I—III)
Brzesko, im. Marsz. J. Piłsudskiego (k.)
Chrzanów, im. St. Staszica (m.)
Dębica, im. Kr. Wład. Jagiełły (m. VI—VIII, k. I—III)
Gorlice, im. M. Kromera (k.)
Jasło, im. Kr. Stan. Leszczyńskiego (m.)
Kraków, im. B. Nowodworskiego (m.)
Kraków, im. św. Jacka (m.)
Kraków, im. Kr. J. Sobieskiego (m.)
Kraków, im. H. Sienkiewicza (m.)
Kraków, im. J. Kochanowskiego (m.)
Kraków, im. Tad. Kościuszki (m.)
Kraków, im. A. Mickiewicza (ż.)
Kraków, im. A. Witkowskiego (m.)
Kraków, im. J. Hoene-Wrońskiego (m.)
Kraków, im. Król. Wandy (ż.)
Mielec, im. St. Konarskiego (m. VI—VIII, k. I—III)
Myślenice, im. Tad. Kościuszki (k.)
Nowy Sącz, im. J. Długosza (m.)
Nowy Sącz, im. Kr. Bol. Chrobrego (m.)
Nowy Targ, im. S. Goszczyńskiego (m. VI—VIII, k. I—III)
Tarnów, im. K. Brodzińskiego (m.)
Tarnów, im. J. Tarnowskiego (m.)
Tarnów, im. A. Mickiewicza (m.)
Wadowice, im. M. Wadowity (m.)
Wieliczka, im. J. Matejki (m.)
Zakopane (m.)
Żywiec, im. M. Kopernika (k.)

OKRĄG SZKOLNY LUBELSKI.

Województwo lubelskie.

Biała Podl., im. J. I. Kraszewskiego (m.)
Biała Podl., im. Em. Plater (ż.)
Chełm, im. St. Czarnieckiego (k.)
Hrubieszów, im. St. Staszica (k.)
Krasnystaw, im. W. Jagiełły (m., k. I—III)
Lublin, im. St. Staszica (m.)
Lublin, im. Unji Lubelskiej (ż.)
Lublin, im. J. Zamoyskiego (m.)
Łuków, im. T. Kościuszki (m.)
Puławy, im. Ks. A. Czartoryskiego (k.)
Siedlce, im. Kr. Jadwigi (ż.)
Siedlce, im. B. Prusa (m.)
Siedlce, im. Hetm. Żółkiewskiego (m.)
Tomaszów Lub., im. B. Głowackiego (k.)
Zamość, im. M. Konopnickiej (ż.)
Zamość, im. J. Zamoyskiego (m.)

OKRĄG SZKOLNY LWOWSKI.

Województwo lwowskie.

Brzozów (k.)
Drohobycz, im. Kr. Wład. Jagiełły (m.)
Gródek Jag., im. Kr. Wład. Jagiełły (k.)
Jarosław, im. Marsz. J. Piłsudskiego (m.)
Jarosław, im. Augusta Witkowskiego (m.)
Jaworów (k.)
Krosno, im. M. Kopernika (k.)
Leżajsk, im. Bol. Chrobrego (k.)
Lwów, im. M. Kopernika (m.)
Lwów, im. Karola Szajnochy (m.)
Lwów, im. Kr. St. Batorego (m.)
Lwów, im. Jana Długosza (m.)
Lwów, im. Stan. Szczepanowskiego (m.)
Lwów, z rus. jęz. naucz. (filja) (m. VI—VIII, k. I—III)
Lwów, im. Król. Jadwigi (ż.)
Łańcut, im. H. Sienkiewicza (k.)
Nisko, im. Stef. Czarnieckiego (k.)
Przemyśl, im. J. Słowackiego (m.)
Przemyśl, im. Prof. Kaz. Morawskiego (m.)
Przemyśl, z rus. jęz. naucz. (m. k.)
Rawa Ruska (k.)
Rzeszów, im. St. Konarskiego (m.)
Rzeszów, im. Stan. Sobińskiego (m.)

Lwów, im. Stan. Żółkiewskiego (m.)
Lwów, im. St. Staszica (m.)
Lwów, im. Tad. Kościuszki (m.)
Lwów, im. Kr. Kazim. Wielkiego (m.)
Lwów, im. J. Kochanowskiego (m.)
Lwów, im. H. Sienkiewicza (m.)
Lwów, im. J. i A. Śniadeckich (m.)
Sambor, im. A. Mickiewicza (m.)
Sambor, im. M. Kopernika (m.)
Sanok, im. Król. Jadwigi (m.)
Sokal, im. Anton. Malczewskiego (k.)
Tarnobrzeg, im. J. Tarnowskiego (k.)
Żółkiew, im. het. Stan. Żółkiewskiego (k.)

Województwo stanisławowskie.

Kołomyja, im. Kr. Kaz. Jagiellończyka (m.)
Kołomyja z rusk. jęz. naucz. (m.)
Rohatyn, im. ks. Piotra Skargi (k.)
Stanisławów, im. Mieczysł. Romanowskiego (m.)
Stanisławów, im. Marsz. J. Piłsudskiego (m.)
Stanisławów, im. St. Staszica (m.)
Stanisławów, z rusk. jęz. naucz. (m.)
Stryj, im. Marsz. J. Piłsudskiego (m.)
Stryj, im. Prez. Ign. Mościckiego (m.)
Śniatyń, im. Franc. Karpińskiego (k.)
Tłumacz (m. VI—VIII, k. I—III)

Województwo tarnopolskie.

Brody, im. J. Korzeniowskiego (m)
Brzeżany (m. VI—VIII, k. I—III)
Buczacz (k.)
Czortków, im. J. Słowackiego (k.)
Kamionka, Strum. im. Korn. Ujejskiego (k.)
Tarnopol, im. Wincent. Pola (m)
Tarnopol im. Kopernika (m.)
Tarnopol, im. J. Słowackiego (m.)
Tarnopol (ż.)
Trembowla (k.)
Zbaraż, im. H. Sienkiewicza (k.)
Złoczów, im. Kr. Jana Sobieskiego (k.)

OKRĄG SZKOLNY ŁUCKI.

Województwo wołyńskie.

Dubno, im. Stan. Konarskiego (k.)
Kowel, im. J. Słowackiego (k.)
Łuck, im. Tad. Kościuszki (k.)
Horochów, im. Tad. Kościuszki (k.)
Ostróg, im. M. Konopnickiej (k.)
Równe, im. Tad. Kościuszki (k.)
Sarny, im. H. Sienkiewicza (k.)
Włodzimierz, im. M. Kopernika (k.)
Zdołbunów, im. A. Mickiewicza (k.)

OKRĄG SZKOLNY POZNAŃSKI.

Województwo pomorskie.

Brodnica, męskie
Chełmno, żeńskie
Chełmno, im. Kr. Kazim. Jagiellończyka (m.)
Chełmża (m. VIII, k. II, III, VI—VII)
Chojnice, męskie
Grudziądz, im. Bol. Chrobrego (m.)
Grudziądz, im. Kr. Jana III Sobieskiego (m.)
Grudziądz, żeńskie
Kościerzyna, im. Józ. Wybickiego (m.)
Lubawa, progimn. klas. (k. II, III i VI)
Nowemiasto, im. Ks. Bis. Wł. Bandurskiego (k.)
Starogard, męskie (I)
Świecie, (k.)
Tczew, męskie
Tczew, żeńskie
Toruń, im. M. Kopernika (m.)
Toruń, z niem. jęz. nauczania (k.)
Wąbrzeźno (m. VIII, k. I—III, VI—VIII).
Wejherowo, im. Kr. Jana Sobieskiego, męskie

Bydgoszcz, klasyczne, im. Marsz. J. Piłsudskiego (m.)
Bydgoszcz, humanistyczne (m.)
Chodzież, im. św. Barbary (k.)
Gniezno, im. Bol. Chrobrego (m.)
Inowrocław, im. J. Kasprowicza (m.)
Jarocin, im. Tad. Kościuszki (m. III i VI—VIII, k. I i II)
Kępno, koedukacyjne
Kościan, im. św. Stan. Kostki (k.)
Krotoszyn, im. Ks. H. Kołłątaja (k.)
Leszno, im. Komeńskiego (m.)
Nakło, im. Bol. Krzywoustego (m.)
Ostrów, im. Marsz. J. Piłsudskiego (m.)
Ostrów, im. Em. Sczanieckiej (ż.)
Pleszew, im. St. Staszica (k.)
Poznań, im. św. Mar. Magdaleny (m.)
Poznań, im. K. Marcinkowskiego (m.)
Poznań, im. I. Paderewskiego (m.)
Poznań, im. Bergera (m.)
Poznań, im. św. Jana Kantego (m.)
Poznań, im. Dąbrówki (filja) (ż)
Poznań, im. Gen. Zamoyskiej (ż.)
Rawicz, koedukacyjne
Rogoźno, im. Przemysława (k.)
Śrem, im. Gen. Józ. Wybickiego (m. III, VI—VIII, k. I i II)
Środa, koedukacyjne
Szamotuły, im. Ks. Piotra Skargi (k.)
Trzemeszno, klasyczne (m.)
Wągrowiec (m. III VI—VIII, k. I i II)
Wolsztyn, im. Marsz. J. Piłsudskiego (k.)
Września, im. H. Sienklewicza (k.)

OKRĄG SZKOLNY. WARSZAWSKI.

Kalisz, im. Tad. Kościuszki (m.)
Kalisz, im. Adama Asnyka (m.)
Kalisz, im. Anny Jagiellonki (ż.)
Łódź, im. M. Kopernika (m.)
Łódź, im. Prez. Gabr. Narutowicza (m.)
Łódź, im. Emilji Sczanieckiej (ż.)
Pabjanice, im. Jęd. Śniadeckiego (m.)
Pabjanice, im. Król. Jadwigi (ż.)
Piotrków, im. Bol. Chrobrego (m.)
Zduńska Wola, im. Kaz. Wielkiego (k.)
Zgierz, im. St. Staszica (k.)

im. Stef. Batorego, Myśliwiecka Nr. 6 (m.)
im. Tad. Czackiego, Kapucyńska Nr. 21 (m.)
im. Joachima Lelewela, Złota 53 (m.)
im. A. Mickiewicza, Sewerynówka Nr. 4, (m.)
im. Ks. Józ. Poniatowskiego, Lisa Kuli 5 (m.)
im. Tad. Reytana, Książęca 4, (m.)
im. Stan. Staszica, Polna 60 (m.)
im. Kr. Władysława IV-go, Jagiellońska Nr. 56 (m.)
im. Klem. Hoffmanowej, Marszałkowska 122 (ż.)
im. Klem. Hoffmanowej, Żolibórz, pl. Inwalidów 10 (filja) (ż.)
im. Król. Jadwigi, Wiejska 25, (ż.)
im. M. Konopnickiej, Św. Barbary 4 (ż.)
im. M. Skłodowskiej-Curie, Kawęczyńska Nr. 12 (ż.)
im. Em. Plater, Mazowiecka 11 i 12 (ż.)
im. J. Słowackiego, Wawelska 46, (ż.)
im. Marc. Zmichowskiej, Mokotowska Nr. 61 (ż.)

Ciechanów, im. Z. Krasińskiego (m. k. I—III)
Gostynin, im. Tad. Kościuszki (k.)
Kutno, im. Hen. Dąbrowskiego (k.)
Lipno, im. Rom. Traugutta (k.)
Płock, im. Marsz. Stan. Małachowskiego (m.)
Płock, im. Hetm. Reg. Żółkiewskiej (ż.)
Pruszków, im. Tomasza Zana (k.)
Pułtusk, im. Piotra Skargi (m.)

Łowicz, im. ks. Józ. Poniatowskiego (m.)
Łowicz, im. Jul. Niemcewicza (ż.)
Mława, im. St. Wyspiańskiego (m. k. I, II)
Płock, im. Wład. Jagiełły (m.)
Pułtusk, im. Klaud. Potockiej (ż.)
Skierniewice, im. B. Prusa (m.)
Włocławek, Ziemi Kujawskiej (m.)
Włocławek, im. M. Konopnickiej (ż.)

OKRĄG SZKOLNY WILEŃSKI. Województwo białostockie.

Grodno, im. A. Mickiewicza (m.)
Grodno, im. Em. Plater (ż.)
Suwałki, im. Kar. Brzostowskiego (m.)
Suwałki, im. M. Konopnickiej (ż.)
Świsłocz, Koedukacyjne.
Wołkowysk, im. Kr. Stef. Batorego (k.)

Województwo nowogródzkie.

Baranowicze, im. T. Rejtana (m.)
Lida, im. Kar. Chodkiewicza (k.)
Nieśwież, im. Wł. Syrokomli (k.)
Nowogródek, im. A. Mickiewicza (k.)
Słonim, im. Tad. Kościuszki (k.)
Stołpce, im. Tad. Hołówki (k.)

Województwo wileńskie.

Dzisna, im. Grzeg. Piramowicza (k.)
Mołodeczno, im. Tomasza Zana (k.)
Nowa Wilejka, im. św. Kazimierza (k.)
Oszmiana, im. J. Śniadeckiego (k.)
Święciany, im. Marsz. J. Piłsudskiego (k.)
Wilejka, im. H. Sienkiewicza (k.)
Wilno, im. Kr. Zyg. Augusta (m.)
Wilno, im. Joach. Lelewela (m.)
Wilno, im. A. Mickiewicza (m.)
Wilno, im. J. Słowackiego (m.)
Wilno, filja białor., im. J. Słowackiego (k.)
Wilno, im. El. Orzeszkowej (ż.)
Wilno, im. ks. A. Czartoryskiego (ż.)

WOJEWÓDZTWO ŚLĄSKIE.

W drodze rokowań ugodowych przyznane zostały prywatnemu polskiemu gimnazjum w Bytomiu i prywatnemu niemieckiemu gimnazjum w Chorzowie prawa publiczności z natychmiastową mocą obowiązującą. Egzaminy dojrzałości w obu gimnazjach odbyły się w r. 1934-35 w myśl przepisów obowiązujący dla gimnazjów państwowych.

Bielsko, męskie
Bielsko, z jęz. wykł. niemieckim (m. VII—VIII, k. I, III i VI)
Chorzów, im. Odrowążów męskie
Chorzów, im. św. Stan. Kostki (m.)
Cieszyn, im. Osuchowskiego (k.)
Cieszyn, mat. przyr. (k.)
Chorzów, im. Odrowążów męskie
Lubliniec, im. A. Mickiewicza (k.)
Mikołów, (k. I—IV, ż. VII—VIII)
Mysłowice, im. Tad. Kościuszki (m.)
Nowa Wieś k/Chorzowa (k.)
Piekary Śląskie, im. Kr. J. Sobieskiego (m. VII i VIII, k. I—III i VI)
Pszczyna, im. Bol. Chrobrego (m. (m. ż. VI—VIII, k. I—III)
Siemianowice Śl., im. J. Śniadeckiego (m. VI—VIII, k. I—III)
Tarnowskie Góry, im. Ks. Jana II Opolskiego (m.)
Tarnowskie Góry, im. Kr. J. Sobieskiego (ż.)

Liceum Krzemienieckie.

Krzemieniec, im. Tad. Czackiego (k.)

Zakłady kształcenia kandydatów na nauczycieli szkół powszechnych (wychowawczyń przedszkoli)

Zarządzenia z r. 1935. W roku szkolnym 1935/36 w seminarjach nauczycielskich likwiduje się kurs IV (p. 4 wymienionego wyżej okólnika Nr. 37). Rozporządzenie Ministra W. R. i O. P. z dnia 28.VI 1935 (BP — 4158/35) w sprawie zakładów naukowych równorzędnych Państwowemu Instytutowi Nauczycielskiemu, Państwowemu Pedagogjum, Państwowemu Instytutowi Robót Ręcznych, Instytutowi Wychowania Fizycznego oraz Konserwatorjum Muzycznemu (Wydział nauczycielski) według stanu z dnia 1.XI.1934:

Wykaz zakładów:

Ogółem 190 zakładów w tem:	państw.	prywatnych
Seminarjów nauczycielskich	99	97
„ dla nauczycieli religji mojżeszowej	1	
Pedagogjów (w Krakowie, Lublinie i Warszawie)	3	
Wyższych Kursów Nauczycielskich (w Krakowie, Lwowie, Poznaniu i Warszawie)	4	
Instytut Robót Recznych w Warszawie	1	
„ Nauczycielski w Warszawie	1	
„ Pedagogiki Specjalnej w Warszawie	1	
Seminarjów ochroniarskich	8	12
„ dla wychowawczyń przedszkoli	—	1
Szkoła Przysposobienia Wychowawczego		1
Instytut Pedagogiczny w Katowicach		1

W roku szkolnym 1935/36 uruchomiono następujące Wyższe Kursy Nauczycielskie:

1) w Warszawie — humanistyczny, matematyczno - przyrodniczy, geograficzno - przyrodniczy, rysunku i zajęć praktycznych;
2) w Krakowie — humanistyczny;
3) we Lwowie — geograficzno - przyrodniczy;
4) w Poznaniu — matematyczno - przyrodniczy, śpiewu i wychowania fizycznego;
5) w Cieszynie — matematyczno - fizyczny.

GIMNAZJA PRYWATNE *).

Prywatne Gimnazjum Żeńskie Zgrom. SS. Zmartwychwstania, P-go, Warszawa — ul. Krasińskiego 31. Nr. telef. 11-90-78.
Dyrektorka: Siostra Dr. Janina Kraszewska.

Prywatne Żeńskie Gimnazjum S.S. Urszulanek w Lublinie, — ul. Narutowicza 8.
Dyrektorka: Marja Aniela Olszewska.

Prywatne Gimnazjum Żeńskie pod wezw. Matki Boskiej Częstochowskiej w Szymanowie (Zgrom. S.S. Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Marji Panny), woj. warszawskie.
Dyrektorka: Siostra Cecylja Nowosielecka.

Prywatne Gimnazjum Męskie i Prywatna Szkoła Powszechna Męska Zgromadzenia Kupców m. Łodzi — ul. Prez. Narutowicza Nr. 68.
Dyrektor: Antoni Idźkowski.

Miejskie Gimnazjum Żeńskie w Chojnicach, ul. Bronisława Pierackiego Nr. 29.
Dyrektor: Marja Matysikowa.

Prywatne Gimnazjum Męskie Izaaka Kacenelsona w Łodzi, Zawadzka 43, tel. 151-79.
Dyrektor: Jakukowski Rafael.

*) Podajemy tu tylko te zakłady, które nadesłały nam swoje dane.

Prywatne Gimnazjum Koedukacyjne Stowarzyszenia Rodziny Wojskowej Koło Modlin, Modlin — Twierdza.
Dyrektor: Jan Kontek.

Prywatne Żeńskie Gimnazjum im. Heleny Czarnieckiej w Lublinie, Bernardyńska 13. Telefon 28-63. Właścicielka: Delaszkiewiczowa Zofja.
Dyrektorka: Dr. Irena Krzeczkowska.

Prywatne Gimnazjum Męskie Tow. Ośw. „STUDJUM" w Warszawie, ul. Krochmalna 48 (róg Żelaznej) tel. 533-68.
Dyrektor: Kazimierz Kujawski.

Prywatne Gimnazjum Męskie Sanatoryjne Dr. Jana Wieczorkowskiego w Rabce. — Pełne Prawa Szkół Państwowych Kategorja „A".

Prywatne Gimnazjum Żeńskie im. Marji Konopnickiej w Samborze, ul. Hołówki 1:21. Właściciel: Towarzystwo Prywatnego Gimnazjum Żeńskiego im. M. Konopnickiej w Samborze.
Dyrektorka: Dr. Bronisława Glodtowa.

Prywatne Gimnazjum Męskie Aleksego Zimowskiego w Łodzi, ul. Boczna 5.
Dyrektor: Ignacy Roliński.

Pryw. Koedukacyjne Gimnazjum Powiatowe im. Marszałka Józefa Piłsudskiego w Busku—Zdroju, woj. kieleckie. Tel. Nr. 17. — Internaty dla chłopców i dziewcząt. Pełne prawa szkół państwowych — kat. A.
Dyrektor: Stanisław Raczka.

Prywatne Koedukacyjne Gimnazjum z prawami szkół państwowych i **Pryw. Koedukacyjna Szkoła Powszechna Dr. Teofila Zegarskiego. — Gdynia — Orłowo.** Telefon Gdynia 01—27.
Internat dla wychowanków obu szkół.

Prywatne Gimnazjum Męskie Towarzystwa Salezjańskiego wraz z internatem w **Różanymstoku k/Grodna,** o p. Różanystok, powiat sokólski.
Dyrektor: Ks. Ignacy Kuczkowicz.

Prywatne Gimnazjum Koedukacyjne im. Schillera z niemieckim językiem nauczania, Wały Jagiełły 1/2. **(Niemieckiego Stowarzyszenia Szkolnego stow. rej. Poznań).**
Dyrektor: Dietrich Vogt.

SZKOLNICTWO ZAWODOWE. Ustawa z dnia 11. III. 1932 r. o ustroju szkolnictwa (Dz. U. R. P. 1932 Nr. 38, poz. 389, Dz. Urz. W. R. i O. P. 1932 Nr. 4, poz. 39) przewiduje w szkolnictwie zawodowem szkoły i kursy zawodowe. Szkoły dzielą się na: a) dokształcające dla młodzieży pracującej zawodowo, która wypełniła obowiązek szkolny, b) typu zasadniczego, które dzielą się na 2 — 3 letnie szkoły stopnia niższego (zwane „szkołami zawodowemi"), 4-letnie gimnazja i 2—3-letnie licea oraz c) roczne szkoły przysposobienia zawodowego. Niezależnie od tych szkół organizowane są szkoły mistrzów i szkoły nadzorców.

Z wyjątkiem szkół rolniczych i szkół kucharskich, które są dwuletnie, wszystkie szkoły niższe zwane wprost szkołami zawodowemi są trzyletnie. Szkoły te przygotowują wykwalifikowanych rzemieślników przedewszystkiem dla drobnych warsztatów. Wiek uczniów wstępujących do tych szkół ustalony został na 14 — 17 lat, dla niektórych zaś zawodów, nie wymagających wysiłku fizycznego — 13 l. Do szkół rolniczych kandydaci są przyjmowani w wieku lat 16 — 24 z przygotowaniem szkoły powszechnej.

Zarządzenia z r. 1935: Okólnik Nr. 14 z 23.I. 1935 r. (III TP — 5140/34) w sprawie rozszerzenia kompetencyj kuratorjów w zakresie organizacji szkół dokształcających zawodowych (Dz. Urz. M. R. i O. P. Nr. 1, poz. 6).

Zarządzenie Ministra W. R. i O. P. z 31.I.1935 (IIITP — 1288/34) o zmianie przepisów, dotyczących Rad Opiekuńczych państwowych szkół zawodowych. (Dz. Urz. M. W. R. i O. P. Nr. 2 poz. 13).
Okólnik Nr. 35 z 30.III.1935 (III TP — 1539/35) w sprawie nadzoru kuratorjów okr. szkoln. nad gospodarką finansową niepaństwowych szkół zawodowych, subsydjowanych przez Państwo w formie przydzielenia etatów.
Okólnik Nr. 44 z 24.IV.1935 (III TP — 1319/35) w sprawie organizacji roku szkolnego w szkolnictwie zawodowem. Okólnik dotyczy stopniowej likwidacji niektórych szkół nie odpowiadających nowemu ustrojowi i rozpoczęcia prac przygotowawczych nad otwarciem gimnazjów zawodowych.
Okólnik Nr. 46 z 2.V. 1935 (III TP — 4695/34) o egzaminach uzupełniających, które uprawniają absolwentów zagranicznych szkół zawodowych do skróconej służby wojskowej.
Zarządzenie Ministra W. R. i O. P. z 3.VI.1935 (III TP—923/35) w sprawie uproszczonych egzaminów dla eksternów z programu Państwowej Szkoły Budownictwa w Warszawie (Dz. Urz. Nr. 6, poz. 66).
Zarządzenie Ministra W. R. i O. P. z 3.VI.1935 (III TP—1736/35) o terminie i sposobie reorganizacji niektórych państwowych szkół zawodowych. Zarządzenie dotyczy stopniowej organizacji niektórych szkół zawodowych według nowego ustroju szkolnego, mianowicie — otwarcia gimnazjów zawodowych i warunków przyjęcia do nich. (Dz. Urz. M. W. R. i O. P. Nr. 6 poz. 67).
Postanowienie Ministra W. R. i O. P. z 2.V.1935 (III TP—1367/35) w sprawie komisyj dla egzaminów na czeladników przy szkołach rzemieślniczo-przemysłowych (Dz. Urz. M. W. R. i O. P. Nr. 6, poz. 68).
Okólnik Nr. 55 z 6.VI 1935 (III Rol — 1791/35) w sprawie organizacji roku szkolnego w szkolnictwie zawodowem rolniczem. (Poprawka do okolnika p. pismo do Kuratorjum Okręgu Szkolnego Lwowskiego z dnia 18.VII.1935 (III Rol. — 1993/35). (Dz. Urz. Nr. 7 poz. 137).
Zarządzenie Ministra W. R. i O. P. z 1.VII.1935 (III TP — 1569/35 w sprawie likwidacji szeregu szkół i otwarcia gimnazjów zawodowych. (Dz. Urz. M. W. R. i O. P. Nr. 7, poz. 83 — 135).
Pismo okólne Min. Spraw Wewn. z 4.VII.1935 o praktykach wakacyjnych nauczycieli szkół handlowych (Dz. Urz. M.S.Wew. Nr. 22 poz. 117).
Okolnik Nr. 79 z 8.IX. 1935 (IR — 7206/35) o opłatach szkolnych w szkołach zawodowych (Dz. Urz. M. W. R. i O. P. Nr. 8, poz. 160).
Okolnik Nr. 75 z 3.X.1935 (BP — 21915/35) w sprawie instruktorów ćwiczeń z zakresu organizacji i techniki handlu w gimnazjach kupieckich.
Budżet: W r. 1934/35 Ministerstwo dysponowało 18.098.112 zł. na wydatki związane ze szkolnictwem przemysłowem, handlowem, gospodarstwa domego i rolniczem. W sumie tej mieszczą się wydatki na budownictwo szkół zawodowych. Szkoły śląskie budżetem tym nie są objęte.
Zestawienie wydatków w województwie śląskiem: 643.000 zł. zwyczajne i 40.000 zł. nadzwyczajne.

WYKAZ SZKÓŁ ZAWODOWYCH.

OKRĄG SZKOLNY BRZEŚKI.

Szkoły Państwowe.

Białystok. 2 let. Szkoła przemysł. żeńska, przeszkalanie uczenic szkół powszechnych — kursy gospodarstwa rodzinnego (oddziały bieliźniarsko - krawiecki i modniarsko - czapniczy w likwid.). Szkoła rzemieślniczo - przemysł. (oddz. ślusarsko - mechaniczny i stolarsko-meblowy).

Hajnówka. Szkoła przemysłu drzewnego (oddz. stolarski, kołodziejski, kowalski).
Łomża. 4-let. szkoła przemysłu leśnego im. Marszałka Józefa Piłsudskiego.

Niepaństwowe.

Białystok. Koedukacyjna szkoła handlowa z 4-ą klasą specjalną Polskiego Tow. Krzewienia Wiedzy Handl. i Ekon. (w stopniowej likw.). Szkoła Rzemiośl. Żeń. Tow. S. P. Z. i R. wśród Żydów. Szk. Rzemieśl. Męska im. W. Wysockiego, gm. Wyzn. Żydow. (ślusarski-stolarski).
Bielsk Podlaski. Szkoła zaw. żeńska krawiecko - bieliźniarska Zgrom. Zakonu Córek Najczystszego Serca Marji.
Brzesc n/B. Szkoła Zaw. Żeńska P. M. S. Koedukacyjna Szkoła Handlowa Poleskiego Tow. Oświaty Zawodowej. Szkoła Rzemieślniczo-przemysłowa Poleskiego Tow. Oświaty Zawodowej. Szkoła Rzemieślnicza Męska Tow. Szerzenia Pracy Zawodowej i Rolnej wśród Żydów w Brześciu n/B. 4-let. Średnia Szkoła Techniczna im. Marszałka J. Piłsudskiego Polesk. Tow. Osw. Zaw. (mechan., drogowo-budowlany, eksploatac., meljoracyjny).
Kosow Poleski. Koedukacyjna Szkoła Handlowa Tow. Szerz. Wiedzy Zawodowej.
Łomża. Żeńska Szkoła Zawodowa Zw. P. O. K. (kraw.-biel.). Koedukacyjna Szkoła Handlowa P. M. S.
Łuninlec. Szkoła Zawodowa Żeńska P. M. S. (oddz. krawiecko-bieliźniarski). Szkoła Kolejowa Rzemieślniczo-przemysłowa Tow. Przyjaciół Oświaty Zawodowej w Łuninlcu. (oddz. ślusarski i stolarski).
Ostrołęka. Żeńska Szkoła Rękodzielnicza Koła P. M. S. Szkoła Rzemieśln.-przemysłowa P. M. S. (oddz. ślusarsko-mechaniczny).
Pińsk. Szkoła Zawodowa Żeńska P. M. S. (oddz. kraw. biel.). Koedukacyjna Szkoła Handlowa Artura Aschera. Szkoła Rzemieśln. Żeńska Jadwigi Holcmana (krawiecki). Szkoła Rzemieślnicza P. M. S. (stolarski). Żydowska Szkoła Rzemieśln. J. Piekacza (ślusarski i stolarski).
Pruzana. Szkoła Rzemieślniczo - przemysł. P. M. S. (stolarski).
Wysokie Mazowieckie, 4-let. Średnia Szkoła Handl. Koeduk. Tow. Przyj. Wysokiego Mazowieckiego.

OKRĄG SZKOLNY KRAKOWSKI

Szkoły Państwowe.

Biała. Koed. Szkoła Handlowa z 4-ą kl. specjalną.
Częstochowa. 1-rocz. Szkoła Zawod. Oddział Gospodarczy. Szkoła Zawodowa Żeńska (krawiecko - bieliźniarski, fryzjerski).
Dąbrowa Górnicza. 4-let. Szkoła Górnicza i Hutnicza im. St. Staszica: wydziały: górniczy, hutniczy, miernictwa kopalnianego, elektro-mechaniczny.
Grybow. Szkoła Kołodziejsko-Kowalska.
Kalwarja Zebrzydowska. Szkoła Stolarska.
Kraków. Szkoła Przemysłowa im. St. Staszica. 3-letnie wydziały: budowlany i mechaniczny, oparte na 6 kl. gimn., 4-letnie: mechaniczny (w likwidacji), chemiczny i meljoracyjny, 3-let. Szkoła Majstrów Budowl. przy Państw. Szk. Przem. im. St. Staszica. Szkoła Zawodowa Żeńska (hafciarski i w likwid. bielizn. i kraw.). Szkoła Zawod. Żeń. Seminarjum Gospodarstwa Domowego.
Maków. Szkoła Zawod. Żeńska (hafciarski i jednoroczny kurs bieliźniarski).

Olkusz. Rzemieśln.-przemysłowa (ślusarski, stolarski).

Radom. Szkoła Zawod. Żeńska (w likwidacji — krawiecko - bieliźniarski i roczny kurs galanterji skórzanej). 4 kl. Średnia Szkoła Techniczna Kolejowa (wydz. drogowo - budowlany i w likwidacji mechaniczno-elektrotechniczny).

Sosnowiec. Szkoła Zawodowa Żeńska (bieliźniarski, krawiecki i w likwidacji modniarski).

Sułkowice. Szk. Przemysłu Żelaznego (ślusarski).

Świątniki Górne. Szkoła ślusarska.

Tarnów. Koedukacyjna Szk. Handlowa (w likwidacji).

Zakopane. 2-let. Przemysłowo - Hotelarska Żeńska. Przemysłu Drzewnego (rzeźbiarski, stolarski, ciesielski).

Niepaństwowe.

Będzin. Żeńska Szkoła Handlowa Stow. „Centrala Detalicznych i Drobnych Kupców w Polsce".

Chmielnik. Średnia Szkoła Zawodowa Żeńska SS. Kanoniczek Ducha św. de Saxia (krawiecko - bieliźniarski).

Częstochowa. Przemysłu Ludowego Seimiku Częstochowskiego (tkacki). Szkoła Hadlowa Koeduk. Stow. Kupców Pol. z 4-ą kl. specjalna. Rzemieślniczo - przemysłowa Okręg. T-wa Rzemieślniczego (ślusarski, stolarski i elektrotechniki). Szkoła Rzemiosł dla Żydów Gm. Żyd. (ślusarski, stolarski i elektrotechniczny). Niższa Szkoła Zawod. Żeńska Stow. „Dzieła Ser. Jezusowego" (bieliźń.-haftar.). Przemysł. - Handlowa Żeńska SS. Zmartw. Pańskiego.

Dąbrowa Górnicza. Handlowa Żeńska Stow. Kupców Pol.

Jasło. Koeduk. Szkoła Handlowa im. St. Szczepanowskiego Stow. Popierania Polskiego Handlu i Przemysłu. Prywatna Męska Szkoła Wiertnicza.

Kielce. Niższa Szkoła Zaw. P. M. S. (kraw-biel.) Koeduk. Szkoła Handl. Stow. Kupców Polskich z 4-ą kl. specjalną (w likwidacji). 1-rocz. Niższa Szkoła Zawod. Żeńska P. M. S. (oddział gospodarczy). Męska Szkoła Rzemieśl.-Przemysł. Tow. Salezjańskiego (krawiecki, stolarski).

Klimontów. Zawodowa Żeńska Stow. „Nauka i Praca" (haftarski, introligatorski, krawiecki, tkacki, trykotarski).

Kozienice. Koeduk. Szkoła Spółdzielczo - Handlowa Tow. Popierania Wiedzy Spółdzielczej.

Kraków. Zawodowa dla Dziewcząt Żydowskich T-wa „Ognisko Pracy (krawiecko - bieliźniarski, trykotarski). Szkoła Zaw. Żeńska „Strój" Marji Batkowej. Śred. Zaw. Żeńska im. św. Andrzeja Zgrom. PP. Klarysek (krawiecki). Instytut Administracyjno - gospodarczy Kuratorjum Szkoły Ekonomiczno-Handlowej. 4 kl. Szkoła Ekonom. Handlowa Męska (w likwidacji) Kuratorjum Szkoły Ekonomiczno-Handlowej. 4 kl. Szk. Ekonom.-Handl. Żeńska (likwid.) Kuratorjum Szk. Ekonom.-Handlowej. 2-let. Koeduk. Szkoła Kupiecka T-wa Szkoły Kupieckiej. Żydowska Koeduk. Szkoła Handlowa Stow. Żydowskich Absolwentów Wyższego Studjum Handlowego. 1-rocz. Miejska Szkoła Gospodarstwa Domowego. 1-rocz. Szkoła zaw. dla Dziewcząt Żydowskich „Ognisko" oddział gospodarczy. Męska Szkoła Rzemieślniczo - Przemysłowa (szewcki). Tow. Salezjańskiego. Szkoła Rzemiosł T-wa Szkoły Rzemiosł — w likwidacji (ślusarski). Męska Szkoła Rzemiosł Żyd. T-wa Szkoły Ludowej i Średniej w Krakowie (ślusarski). Prywatna 1-roczna Koeduk. Szk. Przysposobienia Kupieckiego St. Nycza.

Maczki. Szkoła Rzemieśln. - Przemysłowa (ślusarsko - mechaniczny, stolarski).
Marjówka. Szk. Gospodarczo - Rzemieśln. T-wa „Samopomoc".
Nowy Sącz. Przemysłowa Żeńska T-wa Szkoły Ludowej (kraw. bieliz.) Koeduk. Szkoła Handlowa T-wa Szkoły Handl. 1-roczna Żeńska Szkoła Gosp. im. Pani Naszej Jazłowieckiej Domowego Zgromadzenia SS. zwanych Córkami Niep. Pocz. N. M. P.
Ostrowiec Kielecki. Śred. Zaw. Żeńska P. M. S. (krawiecki). Koedukacyjna Szkoła Handlowa T. N. S. W.
Ostrowiec. Rzemieśln. - przemysł. przy Zakł. Sp. Ak. Wielk. Pieców i Zakładów Ostrowieckich (ślusarsko - mechaniczny).
Oświęcim. Męska Szkoła Rzem. Przemysł. Tow. Salezjańskiego. (stolarski, ślusarski).
Pawlikowice. Szkoła Rzemiosł T-wa „Powściągliwość i Praca" (ślusarski, stolarski).
Radom. Niższa Szkoła Zaw. Żeńska Pol. Kat. T-wa Op. nad Dziewczętami (krawiecko - bieliźniarski). 4-let. Szkoła Handlowa Męska Stow. Kupców Polskich. 4-let. Szkoła Handlowa Żeńska Stow. Kupców Polskich. Rzemieślniczo - Przemysł. im. Kilińskiego Tow. Szkoły Rzem.-Przemysł. w Radomiu (ślusarsko-mechaniczny). 4-let. Średnia Szkoła Chemiczno Garbarska T-wa Popierania Wiedzy Chem.-Garbar.
Sandomierz. Szkoła Zawodowa Żeńska Stow. „Samopomoc" (krawiecko-bieliźniarski i hafciarski).
Skałka. Średnia Szkoła Zaw. Żeńska P. M. S. (krawiec. bielizn.-tkacki) wyroby kilimów.
Skarzysko - Kamienna. 3-letnia Koedukacyjna Szkoła Handlowa Tow. Przyjaciół Szkoły Średn. Rzemiośln. - Przemysłowa Tow. Przyjaciół Szkoły Średniej (stolarski).
Sosnowiec. Żeńska Szkoła Rzemiosł. im. Ks. kan. Fr. Raczyńskiego w Sosnowcu Tow. Szkół średnich (fryzjerski, introligatorski, krawiecki. modn. czapniczy). Szkoła Handlowa Męska I. Piockiego z 4-tą kl. specjalną. 4-let. Szkoła Handlowa Żeńska im. Król. Jadwigi Tow. Szkół Średnich. Szkoła Gospodarcza Żeńska im. gener. Zamoyskiej Tow. Szkół Średnich. Rzemieśln. Przemysłowa Tow. Szkół Przemysłowo - Rzemieślniczych w Zagł. Dąbrow. (ślusarsko - mechaniczny).
Stopnica. Niższa Szkoła Zawod. Żeńska im. Opatrzności Bożej Zgromadzenia Sióstr Kanoniczek Ducha św. de Saxia w Stopnicy (krawiecko-bieliźn.).
Suchedniów. Średnia Szkoła Zawod. Żeńska Stow. „Nauka i Praca" w Suchedniowie (krawiecko - bieliźniarska).
Szczakowa. Średnia Szkoła Zaw. Żeńska T-wa Szkoły Ludowej (krawiecko - bieliźniarski).
Tarnow. Średnia Zawodowa Żeńska (krawiecki). Żydowska Średnia Szkoła Gospodarcza Żen. Mgr. Emmy Epsteinowny.
Zakopane. Koed. Sanatoryjna Szkoła Handlowa im. bł. Ładysława z Gielniowa T-wa Opieki nad Młodzieżą Szkół Średnich.
Zakopane (Kuźnice). 1-roczna Szkoła Domowej Pracy Kobiet Fundacji Zakładów Kornickich.
Zawichost. Męska Szkoła Rzemieśln. T-wa Wychow. - Oświat. „Przyszłość" (stol. szewc. kraw., ślus.)
Zawiercie. Rzemiośln. - Przem. P. M. S. (ślusarsko - mech.). Koedukacyjna Szkoła Handlowa Stow. Kupców Polskich.
Zbyliłowska Góra. Seminarjum Gospodarcze Zgrom. Najś. Serca Jezusowego.

OKRĄG SZKOLNY LUBELSKI

Szkoły Państwowe.

Chełm. Państwowa Koeduk. Szkoła Handlowa. Państwowa Szkoła Rzemieśln. (ślus. mechan.).
Lublin. Państwowa Szkoła Przemysł. Handl. Żeńska (kraw. bieliźn. stop. likw.). Państwowa Szkoła Przemysł. Handl. Żeńska (dz. handl. w likw.).
Siedlce. Państwowa Szkoła Rzemieśln. Przemysł. im. St. Staszica (ślusarsko - mechaniczny).

Niepaństwowe.

Hrubieszów. Szkoła Zawod. Żeńska Tow. Szk. Zawod. (kraw. bieliźn.). Szkoła Rzemieśln. Męska Tow. Szkół Zawodowych (ślusarski).
Kazimierz Dolny. Szkoła Rzemieśln. Tow. Pryw. Szkoły Rzem. w Puławach (ślusarski, stolarski).
Lublin. Pryw. Żeńska Szkoła Gospodarczo - Zawod. im. św. Kazimierza (krawiecko bieliźniarski). Szkoła Rzemieśl. - Przemysł. Męska im. St. Syroczyńskiego (ślus. - mech.. elektromont. w stop. likw. nie przyjmuje kandydatów do 1-ej klasy). 4-let. Szkoła Budownictwa Tow. Szkoły Budownictwa (budowl. drogowo - wodny).
Międzyrzec Podlaski. Miejska Koeduk. Szkoła Handlowa.
Parczew. Koeduk. Szk. Handlowa Tow. Szk. Handl. Zawod.
Siedlce. Szkoła Zawodowa Żeńska Tow. Przyj. Szk. Zawod. Żeńskiej (krawiecko - bieliźniarski). Koeduk. Szkoła Handlowa T. N. S. W.
Zamość. Koeduk. Szkoła Przemysł. Handl. P. M. S. z kl. IV specjaln. (kraw. bieliźn.). Szkoła Rzemieśln. Przem. im. T. Kościuszki (stolarski).

OKRĄG SZKOLNY LWOWSKI.

Szkoły Państwowe.

Borysław. 2-letnia Państwowa Szkoła Wiertnicza.
Jarosław. Państwowa Szkoła Budownictwa (wydział budowlany). Szkoła Majstrów Budowlanych przy państw Szkole Budownictwa.
Jaworów. Państwowa Szkoła Przemysłu Drzewnego (stolarski).
Kamionka Strum. Państwowa Szkoła Rzemiosł (ślus. lakiern. bud. instr. muz. w likw.).
Kołomyja. Państwowa Szkoła Szewcka (stopn. likw.). Państwowa Szkoła Przemysłu Drzewnego (stolar. rzeźb. ciesiel.).
Krosno. Państwowa Szkoła Tkacka.
Lwów. Państwowa Szkoła Zawodowa Żeńska (bieliźn. haftar. koronkarski, krawiecki i modniarski w stopn. likw.). Wydział Rzemieślniczo-Przemysłowy przy Państw. Szkole Technicznej (ślus. stolarski w stopn. likw.). 4-letn. Państwowa Szkoła Ekonomiczno-Hadlowa. Państwowa Szkoła Zawodowa Żeńska (trzyletni dział handlowy). 4-letn. Państwowa Szkoła Techniczna (elektromechaniczny, drogowo - wodny). Szkoła Majstrów Budowl. przy Państw. Szk. Techn.
Przemyśl. Państwowa Szkoła Handlowa Męska i Żeńska.
Stanisławów. Państwowa Szkoła Przemysłu Drzewnego (stolarski, rzeźbiarski).
Rudnik n/S. Państwowa Szkoła Przem. Drzewn. (koszykarski i stolarski).
Stanisławów. Państwowa Szkoła Przemysłu Drzewnego (stolarski, rzeźbiarski). Państwowa 4 kl. Koed. Szk. Handl. (kl. II, III i IV w likwidacji).
Stryj. Państwowa Szkoła Tkacka (tkacki).
Tarnopol. Państwowa Szkoła Ślusarstwa Maszynowego (ślusarski).

Borysław. Szkoła Zawodowa Żeńska Tow. Szk. Lud. (kraw. bieliźn). Koedukacyjna Szkoła Handlowa T. Prz. Szk. Handl.

Brody. Trzyletnia Koed. Szkoła Handlowa Dawida Loewina.

Brzeżany. Szkoła Przemysłu Drzewnego Tow. Szk. Zaw. Przem. Drzew. (stolarski, koszykarski).

Czortków. Trzyletnia Koed. Szkoła Handl. Gusty Bachsgang.

Drohobycz. Szkoła Zaw. Żeńska im. E. Orzeszkowej Tow. Śred. Szkoły Zaw. Żeńskiej (krawiecko - bieliźniarski). Koedukacyjna Szkoła Handlowa T. S. H. 4-kl. Średnia Szkoła Techniczna Tow. Średn. Szk. Techn. (elektromechaniczny).

Jarosław. Czteroletnia Koed. Szkoła Handlowa T. S. H.

Jazłowiec pod Buczaczem. Seminarjum Gospodarcze Zgr. SS. Niep. Pocz. N. M. P.

Kołomyja. Koedukacyjna Szkoła Handlowa T. S. H. Prywatna Szk. Zawod. Żeńska Zw. Pracy Obyw. Kobiet (bieliźn., krawiecki).

Lwów. Szkoła Zaw. Żeńska Tow. Szkoły Zawodowej (galanteryj). Koeduk. Szkoła Handlowa „Kidna Szkoła". Koedukacyjna Szkoła Handlowa T. S. H. Koed. Szkoła Handlowa Żydowska T. S. H. Szkoła Rzemieśln. - Przem. Tow. „Warsztatów Rękodzielniczych dla młod. żyd. im. Dr. A. Korkisa" (ślusarsko-mechaniczny). Szkoła Zaw. Żeńska im. św. Teresy Zgr. SS. Opatrzn. Boż. (biel., krawiecki). Szkoła Zaw. Żeńska Zgrom. SS. Bazyljanek (krawiecki). Szkoła Przem. Żeńska Spółdzielni „Trud". (kraw.) Szkoła Zaw. Żeńska Tow. Warsztatów Rękodz. dla dziewcząt żydowskich (krawiecki).

Przemyśl. Szkoła Zawod. Żeńska T. S. L. (bieliźn., krawiecki). Szkoła Zawod. Żeńska Tow. Warszt. Rękodz. dla Dziewcząt Żyd. (krawiecki). Warsztaty Szkolne Rękodzielnicze „Sojuzu Ukrainok". (krawiecki).

Rawa Ruska. Szkoła Zawod. Żeńska T. S. L. (kraw. bielizn.).

Rozwadów. Prywatna Koeduk. Szkoła Handlowa Tow. Szkół Zawod.

Rzeszow. Szkoła Zawod. Żeńska T. S. L. (bieliźn. kraw.). Koeduk. Szkoła Handlowa Tow. Szk. Handl. Szkoła Rzemiosł Tow. Pryw. Szkoły Przemysł. (ślusarsko - mechaniczny).

Sambor. Średnia Szkoła Zawod. Żeńska im. St. Sobińskiego Tow. Śred. Szk. Zaw. Żeńskiej (bieliźn. kraw.). Koeduk. Szkoła Handlowa Tow. Szk. Handl. Koeduk. Szkoła Handl. Fundacji Ozjasza Gotthelfa. Szkoła Przemysł. Żeń. Fundacji Ozjasza Gotthelfa (kraw).

Sanok. Koedukacyjna Szkoła Handlowa Zw. Naucz. Polsk.

Sokal. Koeduk. Szkoła Handlowa Stanisława Kochanowskiego.

Stanisławów. Szkoła Przemysł. Żeńska Tow. Szk. Przemysł. (kraw., bieliźn.). Szkoła Rzem. - Przemysł. Związku „Wuzet". Szkoła Zawod. Żeńska Zw. Szerzenia Wykszt. Zawod. wsród Żydów w Małopolsce (bieliźn., haftar., kraw.).

Stryj. Szkoła Zawod. Żeńska Zw. Pr. Ob. K. (kraw. bieliźn.). Trzyletnia koeduk. Szkoła Handl. Fr. Swiderskiego. Szkoła Rzemieślniczo - Przem. Tow. „Warsztaty Rękodzielnicze dla Młodzieży Żydowskiej" (ślusarstwo i kowalstwo).

Tarnopol. Koeduk. Szkoła Handlowa T. S. L.

Złoczów. Koeduk. Szkoła Handl. Zw. Pracy Obyw. Kob.

Żółkiew. Szkoła Zawod. dla Dziewcząt Żyd. Tow. Ochr. Dzieci i Mł. Żydowskiej w Żółkwi. (kraw. bieliźn).

OKRĄG SZKOLNY ŁUCKI.

Szkoły Państwowe.

Kowel. 4-letn. Państwowa Szkoła Miernicza i Drogowa (mierniczy, drogowo - wodny).
Krzemieniec. Państwowa Szkoła Rzemiosł Budowlanych (murarski, ciesielski).
Łuck. Państwowa Szkoła Zawodowa Żeńska (krawiecko-bieliźn).
Smyga. Państwowa Szkoła Rzemieśln. - Przem. (stolarski).

Niepaństwowe.

Dubno. Szkoła Zaw. Żeńska pod wezw. św. Józefa Zgromadzenia SS. Opatrzności Bożej (krawiecko - bieliźniarski).
Kostopol. Szkoła Rzemieśln. Przem. Kostopolskiego Pow. Zw. Komunalnego (stolarski).
Kowel. Niższa Szkoła Zawod. Żeń. Tow. Szerz. Pracy Zawodowej i Rolnej wśród Żydów (krawiecki). Koeduk. Szkoła Handl. T. N. S. W. Prywatna Szkoła Krawiecka Żeńska Zw. Pr. Obyw. Kob.
Krzemieniec. Szkoła Rzemieśln. Tow. Szerz. Pracy Zawodowej i Rolnej wśród Żydów. Koeduk. Szkoła Handlowa Tow. dla prowadzenia Szk. Handl. Szkoła Rzem. - Przem. Tow. Szerz. Pracy Zawod. i Roln. wśród Żydów (ślusarsko - mech. dla chłopców i krawiecki dla dziewcząt).
Łuck. Koeduk. Szkoła Handl. P. M. S. w stop. likw. Szkoła Rzemieśln. Przem. P. M. S. (stolarski).
Ostróg n/Horyniem. Szkoła Rzemieśln. - Stolarska i Kołodziejsko-Kowalska P. M. S. (stolarski).
Równe. Prywatna Szkoła Zawod. Żeń. Z. P. O. K. (krawiecko - bielizn.). Koeduk. Szkoła Handl. P. M. S. z 4-tą kl. specj. Koeduk. Szkoła Handlowa Żydowskiego Tow. Rodzicielskiego „Oświata". Szkoła Rzemieśln.-Przemysł. Żeńska Tow. Szerz. Pracy Zaw. i Rol. wśród Żydów (krawiecki).
Sarny Prywatna Szkoła Zawod. Żeń. Zw. Pracy Obyw. Kob. (krawiecko-bieliźniarski). Szkoła Rzemieśln. - Przemysł. P.M.S. (ślusarsko-mechaniczny). Szkoła Rzemieśl. dla Chłopców Tow. Szerz. Pr. Zaw. i Rol. wśród Żydów (stolarski).
Wiśniowiec Zamek. Szkoła Rzemieśln. - Przemysł. Sejmiku Krzemienieckiego (ślusarsko-mechan. stolarski).
Włodzimierz. Szkoła Rzemieśln - Przem. P. M. S. (ślusarsko-mechan.).
Zdołbunow. Szkoła Rzemieśln. - Przem. P.M.S. (ślusarski).

OKRĄG SZKOLNY POZNAŃSKI.

Szkoły państwowe.

Bydgoszcz. Wydział Rzemieśln. - Przem. przy Państw. Szkole Przemysłowej (ślusarsko-mechaniczny). 4-let. Państwowa Szkoła Przemysłowa Męska (chemiczny z oddz. chem.-cukrowniczym i gazowniczym, młynarski).
Chojnice. Państwowa Koeduk. Szkoła Handlowa.
Grudziądz. 4-let. Państwowa Szkoła Budowy Maszyn.
Leszno. 2-let. Państwowa Szkoła Przem. - Handlowa Żeńska (kraw. bieliźn.; handlowy). 2-let. Państwowa Szkoła Handl. Męska. Państwowa Szkoła Budownictwa (budowlany).
Poznań. Państwowa Szkoła Przemysł.-Handlowa (kraw. w stopn. likwidacji). Państwowa Szkoła Rezmieśln.-Przemysł. (ślusarski, elektromont.). Państwowa Wyższa Szkoła Budowy Maszyn i Elektrotechniki (mechaniczny, elektryczny). Państwowa Szkoła Budownictwa i Mierniczo-Meljo-

racyjna Męska (budowlany i drogowo-wodny, mierniczy i meljoracyjny). **Toruń.** Państwowa Szkoła Zawodowa Żeńska (krawiecki, koronkarsko-bieliźniarski, tkacki).

Niepaństwowe.

Brodnica. Koedukacyjna Szkoła Handl. Tow. Szerzenia Wiedzy Handlowej.
Bydgoszcz. Szkoła Zawodowa Żeńska Tow. Popier. Pracy Zawod. Kobiet (krawiecko-bieliźniarski). Miejska Koedukacyjna Szkoła Handlowa w stop. likw.
Działdowo. Szkoła Rzemieślnicza Męska Tow. Szkoły Rzemieślniczej (ślusarski).
Gdańsk. Dwuletnia Wyższa Szkoła Handlowa Macierzy Szkolnej. Koed. Szkoła Handl. Macierzy Szkolnej.
Gdynia. Żeńska Szkoła Przysposobienia Zawod. Tow. Szkoły Handlu Morskiego i Techniki Portowej (krawiecko-bieliźn.). Czteroletnia Koeduk. Szkoła Handlowa Izby Przemysł.-Handl. Szkoła Rzemieśln. - Przemysł. Tow. Szkoły Handlu Morskiego i Techniki Portowej (ślusarsko-mechaniczny).
Gniezno. Miejska Szkoła Handl.-Przemysł. z 3-cią kl. dodatk. (krawiecko-bieliźn.).
Grudziądz. Żeńska Szkoła Zawod. i Gospodarcza Izby Rzemieślniczej (krawiecko-bieliźn.). Koedukacyjna Szkoła Handlowa Izby Przemysłowo-Handlowej.
Inowrocław. Miejska Szkoła Przemysł.-Handl. dla dziewcząt (kraw. bieliźn. w likwidacji). (dział sanitarno - dietetyczny). wydział handlowy.
Lubaczesnica pod Pniewami. Seminarjum Nauczycielek Gospodar. Dom. Zgrom. SS. Urszulanek.
Ostrow Poznanski. Koeduk. Szkoła Handlowa Tow. Kupców.
Poznań. 2-let. Miejska Szkoła Handlowa (w stop. likwid.) z 3-cią kl. dodatkową (oddziały męskie, żeńskie i koedukac.). Prywatna Szkoła Zawodowa Gospodarstwa Domowego Stow. Służby Żeńskiej „Rodzina". Szkoła Rzemiesln.-Przem. Tow. Szkoły Rzemieślniczo-Przemysł. przy fabr. maszyn H. Cegielski S. A. w Poznaniu (ślusarsko-mechaniczny).
Tczew. Koeduk. Szkoła Handl. Izby Przemysł.-Handlowej. Szkoła Rzemieślniczo-Przemysł. Tow. Szkoły Rzemieślniczo-Przemysł. (ślusarsko-mechaniczny).
Toruń. Koedukacyjna Szkoła Handlowa Izby Przemysłowo-Handlowej z 4 kl. specj. o kierunku ekonom. handl.
Swiecie. Żeńska Szkoła Zawod.-Gospodarcza Świeckiego Koła Tow. Ziemianek Pomorskich (przysposobienie gospodarcze).

OKRĄG SZKOLNY WARSZAWSKI.

Szkoły państwowe.

Łódź. Państwowa Szkoła Przemysł. Żeńska (stop. likw.) (bieliźniarski, hafciarski, introligatorski z galanterją, koronkarski, tkacki, jubilerski). Państwowa Szkoła Przemysł.-Handl. Żeń. (kraw. trykot., modniarsko-czapniczy w stop. likw., dz. handl. 3-let.). 4-letnia Państwowa Szkoła Handl. Męska (st. likw.). Państwowa Szkoła Handlowa Żeńska. 3-letn. Państwowa Szkoła Techniczno - Przemysłowa (przędzalniczy, tkacki, dziewiarski, farbiarsko - wykończalniczy; oparty na 6 kl. gimn. dział mechaniczny — 4-letni).
Płock. Państwowa Koeduk. Szkoła Handlowa.
Warszawa. Państwowe Seminarjum Nauczycielek Gospodarstwa. 1-rocz. Państwowa Szkoła Pracownic Domowych. Państw. Szkoła Handl. Męska

im. J. i M. Roeslerów (stop. likw.). Państwowa Szkoła Handl. Męska im. St. Szczepanowskiego. 4-let. Państwowa Szkoła Handl. Żeńska (stop. likwid.). Państwowa Niższa Szkoła Techn.-Kolejowa (mechan. elektrotechniczny). Państwowa Szkoła Rzemieśln.-Przemysłowa (ślus. mechan., budowa instrum. muzycz). 4-let. Państwowa Szkoła Chemicz.-Przemysłowa (chemiczny, ceramicz.). Państwowa Szkoła Budownictwa (budowl. majstrów budowl.). 4-let. Państwowa Szkoła Drogowa (drogowy). Państwowa Szkoła Miernicza (mierniczy), oparta na 6 kl. gimn. Państwowa Szkoła Technicz. Lotnicza i Samochod. (lotniczy i samochodowy), oparta na 6 kl. gimn. 4-let. Państwowa Średnia Szkoła Techn. Kolejowa (mechaniczno i drogowo - budowlany - eksploatacyjny 2-letni). Państwowa Szkoła Przemysłowa Żeńska (kraw., bieliźn. introl. w stopn. likw. Państwowa Szkoła Tele-Techniczna.

Włocławek. Państwowa 3-kl. Koeduk. Szkoła Handlowa. Państwowa Szkoła Rzemieśln.-Przem. (ślus., elektrom. w stop. likw.).

Zgierz. Państwowa 3-kl. Koeduk. Szkoła Handlowa.

Niepaństwowe.

Aleksandrów Kuj. Szkoła Rzemiosł im. Marszałka J. Piłsudskiego (stolarski, krawiecki).

Ciechanów. Koedukacyjna Szkoła Handlowa P.M.S.

Jabłonna Legjonowo. Prywatna Koedukacyjna Szkoła Handlowa Gminy Legjonowo.

Kalisz. Koedukacyjna Szkoła Handlowa T.N.S.W. Szkoła Rzemieślniczo-Przemysłowa Tow. Popierania Szkoły Rzem.-Przem. w Kaliszu (ślusarski).

Kutno. Żeńska Szkoła Zawodowa Związku Pracy Obywatelskiej Kobiet (kraw. bieliźniarski). 4-kl. Koeduk. Szkoła Handl. Centr. Zw. Detal. Kupiectwa Chrześć. Rzplt. Pol. Oddz. w Kutnie.

Lisków Kaliski. Szkoła Zawod. Żeńska Fundacji Sierocińca św. Wacława (krawiecki, trykotarski). 2-let. Szkoła Zawod. Żeń. Fundacji Sierocińca św. Wacława (Wydział Gospodarczy). Szkoła Rzemieśln.-Przem. Fundacji Sierocińca św. Wacława (ślusar.-mech. stolars.).

Łowicz. Miejska Koeduk. Szkoła Handl.

Łódź. Szkoła Rękodzielnicza Żeń. stopnia I Stow. „Przezorność" (bieliźniarski, haftarski, krawiecki, modniarsko-kwiaciarski). 4-klasowa Miejska Szkoła Handl. Męska. Koeduk. Szkoła dla Drogistów Stow. Właścicieli Skł. Aptecznych woj. łódzkiego. 2-let. Społeczna Szkoła Żeń. Przem.-Gospod. Stow. „Służba Obywatelska". Szkoła Rzemiosł Tow. Sanezjańskiego (ślusarsko-mechaniczny). Szkoła Przemysłowa 1-wa Szerzenia Oświaty i Wiedzy Technicznej wśród Żydów (mechaniczny, tkacki).

Mława. Koedukacyjna Szkoła Handl. Stow. Kupców Pol.

Pabjanice. Szkoła Rzemiosł 1-wa Szerz. Wiedzy Techn. w Pabjan. (ślusarsko-mechaniczny, odlewniczy).

Piotrków. Szkoła Handl Zw. Naucz. Polskiego. Szkoła Rzemieśln. Męska Tow. Szerz. Pracy Zawod. i Rolnej wśród Żydów (ślus.-mechan. stolarski).

Płock. Średnia Szkoła Zawod. Bolesławy Jarząbkówny.

Pruszków. Szkoła Rzemieśln. Przem. T-wa Szkoły Rzemieśln. - Przem. Stow. Mechaników Polskich z Ameryki.

Pułtusk. Koeduk. Szkoła Handl. St. Sadowskiego.

Radomsko. Koeduk. Szkoła Handlowa P.M.S.

Skierniewice. 4-klas. Koeduk. Szkoła Handlowa P. M. S.

Słupca. Koeduk. Szkoła Handlowa P.M.S.

Sochaczew. 4 kl. Koeduk. Szkoła Handlowa St. Assbury'ego.
Tomaszów Mazow. Koeduk. Szkoła Handlowa Stow. Kupców Pol.
Warszawa. I-a Miejska Szkoła Rękodziel. Żeńska (bieliźniarski i krawiecki w st. likwidacji, bieliźniarsko-krawiecki, gorseciarski, introligatorski, galanterji skórzanej, koronkarsko-haftarski, tkacko-kilimkarski, kamaszniczy z galanterją skórzaną). II-a Miejska Szkoła Rękodziel. Żeńska im. Narcyzy Żmichowskiej (fryzjerski, haftarski, krawiecki, modniarski). III-a Miejska Szkoła Rękodzielnicza Żeńska (bieliźniarski, haftarski-krawiecki). Szkoła Gospod.-Zawod. im. Kr. Jadwigi Stow. Opieki nad Dziewcz. pod wezwaniem św. Józefa. Szkoła Rękodziel. Żeń. im. P. Bauman przy Gm. Wyzn. Żyd. (bieliźniarski, haftarski, krawiecki). Szkoła Zawod. „Nauka i Praca" na Potoku (haftarski, krawiecko-bieliźniarski, trykotarski). Szkoła Zawod. dla Dziew. Żyd. T-wa Szerzenia Pracy Zawod. i Rol. wśród Żydów (krawiecko-bieliźniarski, haftarski). Męska Szkoła Handl. „Koła Prażan". Męska Szkoła Handlowa Icka i Borucha Szczuryków. Szkoła Handlowa Żeńska Marji Danielskiej z dodatk. 4 kl. Szkoła Handlowa Żeńska J. Statkowskiej z fakultatywną kl. 4-ą. Szkoła Handlowa Żeńska Stow. Szkół Handlowych w Warsz. Szkoła Handlowa Żeńska M. Lipskiej. Szkoła Handlowa Żeńska „Koła Prażan". Szkoła Handlowa Żeńska Stow. Szerz. Wykszt. Zawod. im. Kaniowczyków i Żeligowczyków. Szkoła Handlowa Żeńska Felicji Zyssfeldowej. Koeduk Szkoła Handl. Zrzesz. Ośw. „Wiedza". Koeduk. Szkoła Spółdz.-Handl. Koeduk. Szkoła Spółdzielcza Stow. Śr. Szkoły Spółdz. Gospodarczo Zawod. Żeńska im. Kr. Jadwigi Stow. Op. nad Dziewczętami pod wezw. św. Józefa. Szkoła Wychowawczyń Domowych Zgrom. SS. Miłosierdzia, I-roczna Szkoła Gospodar. Dom. im. Gen. Zamoyskiej Stow. Chrz. Społ. Op. M. Bos. Dobrej Rady. I Miejska Szkoła Rękodziel. (wydział gospod.). 1-roczna Żeńska Szkoła Zarządczyń im. Gen. Zamoyskiej. Szkoła Gospodar. Dom. Stow. „Nauka i Praca", dla ucz. szk. powszech. 1-roczna Niższa Szkoła Hotelarska Nacz. Organizacji Pol. Przemysłu Hotelowego. I Miejska Szkoła Rzemieślnicza im M. Konarskiego (ślusarsko-mechaniczny, elektro-mechaniczny, samochodowo-lotniczy). II miejska Szkoła Rzemieśln. (ślusarsko-mech., stolarski). Salezjańska Szkoła Rzemiosł im. ks. Siemca (drukarski, zecerski, introligatorski, krawiecki). Szkoła Przemysłu Graficznego (im. Marsz. J. Piłsudskiego) T-wa kształcenia Zawod. Grafików (drukarski, litograficzny, foto-chemigraficzny). Szkoła Rzemieśl.-Przem. Gminy Wyzn. Żyd. im. dr. L. Natansona (ślusarsko - mechan., elektro - mechan.). Szkoła Rzemiosł T-wa Dostarcz. Pracy Ubogim Żydom (ślusarsko-mechaniczny, elektro-mechaniczny, samochodowy). Żeńska Szkoła Architektury im. Stan. Noakowskiego (architektoniczno - budowlany) oparta na 6 kl. gimn.

OKRĄG SZKOLNY WILEŃSKI.

Szkoły Państwowe.

Grodno. Przemysłowo - Handl. Żeńska (krawiecko-bieliźn., handlowy).
Lida. Rzemieślniczo - Przem. (ślusarski- stolarski).
Suwałki. Rzemieślniczo-przem. (ślusarsko-mechaniczny).
Wilno. Przemysł.-Handl. Żeńska im. Emmy Dmochowskiej w stop. likwidacji (krawiecko-bieliźniarski, bieliźniarsko-haftarski, handlowy). Rzemieśln.-przem. w stopn. likwidacji (ślusarsko-mechaniczny, elektromonterski, stolarski). Rzemiosł Budowlanych (murarski, ciesielski). 4-klas. Techniczna im. Marsz. Piłsudskiego (mechaniczny, kolejowy, budowlany, drogowo - wodny, mierniczy, meljoracyjny, elektryczny, oparty na 6 kl. szkoły średniej — elektryczny 3 lata).

Niepaństwowe.

Baranowicze. 4-letnia Koeduk. Szkoła Handlowa P.M.S. 4-letnia Męska Szkoła Drogowa P.M.S. (drogowy).
Dworzec-Zamoscie. Szkoła Rzemieśl. Zakł. Wych. św. Józefa (stolarski, szewcki).
Grodno. Szkoła Rzemieśln. Żeńska T-wa Szerz. Pr. Zaw. i Rol. wśród żydów (krawiecki). Koeduk. Szkoła Handl. P.M.S. Koeduk. Szkoła Handlowa Izraela Sassa. Szkoła Rzemiosł P.M.S. (ślusarsko-mechaniczny, stolarski). Męska Żydowska Szkoła Rzemieślnicza im. E. Bregmana (ślusarsko-mechanicz. stolarski).
Iszczołna. Szkoła Zawod. Żeńska Kres. Związku Ziemian pow. lidzkiego (krawiecko - bieliźniarski).
Lida. Męska Szkoła Handl. z 4-kl. specjalną o kierunku spółdz. Kolegjum ks. Pijarów.
Nieśwież. Żeńska Szkoła Przem. PP. Benedyktynek (krawiecki).
Nowowilejka. Żeńska Szkoła Zawod. P. M. S. w stopn. likwidacji (krawiecko - bieliźniarski).
Smorgonie. Koeduk. Szkoła Handlowa z 4-ą kl. specj. o kierunku spółdziel. Stow. Przyj. Oświaty.
Suwałki. Żeńska Szkoła Zawodowa Z. P. O. K. (krawiecko-bieliźniarski). Koeduk. Szkoła Handl. z 4-tą kl. specj. o kier. spółdziel. Tow. Krzewienia Wiedzy Handlowej.
Święciany. Szkoła Zawod. Żeńska Sejm. święciańskiego (krawiecko-bieliźniarski).
Wilno. Żeńska Szkoła Zawod. Stow. „Służba Obywatelska" (krawiecko-bieliźniarski). Żeńska Szkoła Zawod. Zw. Kobiet Żyd. w Wilnie (krawiecki). 4-let. Męska Szkoła Handlowa Stow. Kup. i Przem. Chrześc. 1-roczna Szkoła Pracownic Gospod. Zrzesz. Wojewódz. Z. P. O. K. 2-let. Szkoła Pr. Dom. Pol. T-wa Pracy Oświatowej „Światło". 2-letn. Żeńska Szk. Gospod. Dom. SS. Serafitek. Męska Szkoła Rzemieśln. Tow. Salezjańskiego (stolarski). Koeduk. Szkoła Rzemiosł i Przemysłu Artystycznego Wileńskiego T-wa Artystów Plastyków (malarstwo dekoracyjne, tkacki). Szkoła Odzieżowa im. Promienistych Polskiego T-wa Pr. Oświatowej „Światło" (krawiecki). 3-let. Męska Szk. Zawod. T-wa „Pomoc Pracy" (stolarski, malarsko - dekoracyjny). Męska Technicz. Szkoła Żyd. T-wa Szerzenia Pracy Zawod. i Rolniczej wśród Żydów (elektrotechn. i mechaniczny). Żeńska Szkoła Zawodowa Tow. „Pomoc Pracy" (bieliźn. haft. krawiecki). Szkoła zawodowa SS. Salezjanek (krawiec.-bieliźn.)
Wołkowysk. 4-letnia Koeduk. Szkoła Handl. Stow. „Jabne".
Wołożyn. 4-let. Koeduk. Szkoła Handl. im. St. Staszica.

WOJEWÓDZTWO ŚLĄSKIE.

Szkoły Państwowe.

Bielsko. Szkoła Przemysł. (wydziały: mechaniczny i tkacko-przędzalniczy 4-letnie i farbiarski 3-letni).
Cieszyn. Koeduk. Szkoła Handlowa z 4-kl. specj. o kier. ekonom.-handl.
Katowice. Śląskie Techniczne Zakłady Naukowe (elektr., techników-mechaników, budowl., drog., chemików).

Niepaństwowe.

Bielsko. Zawodowa Żeńska Koła Macierzy Szkolnej (krawiecki). Szkoła Wychowania Rodzinnego Organizacji Pań (z językiem wykładowym niemieckim). 1-rocz. Szkoła Zawod. Żeńska P. M. S. (wydział gospodarczy).

Chorzów. Koeduk. Miejska Szkoła Handlowa z kl. 4-ą o kier. ekon. handlowym (w stopniowej likwidacji).
Cieszyn. 1-rocz. Szkoła Gospodarstwa Domowego SS. Boromeuszek (język niemiecki). 1-roczna Szkoła Żeńska Gosp. Dom. P. M. S.
Jodłownik. Zawodowa Żeńska w Zakład. Wychowaw. im. św. Józefa SS. Opatrzności (krawiecki).
Katowice. Zawodowa Żeńska Koła Polek w stopniowej likwidacji (bieliźniarski, krawiecki). Miejska Koeduk. Szkoła Handlowa.
Zawodzie. Koeduk. Miejska Szkoła Handl. z 4 kl. specj. o kier. ekon. handl. 4-let. Śląskie Technicz. Zakłady Naukowe (techników-mechaników, elektrotechników, techników budowlanych, techników drogowych, techników chemików).
Rybnik. Zawod. Żeńska SS. Urszulanek (bieliźniarski, krawiecki). Koeduk. Szkoła Handlowa Izby Handlowej w Katowicach z 4-ą kl. specj. o kier. ekon. handl.
Tarnowskie Góry. Szkoła Zawodowa Żeńska T-wa Polek (krawiecko-bieliźniarski).

4-LETNIE GIMNAZJA ZAWODOWE. Organizacja Gimnazjów Zawodowych jest początkiem realizacji nowego ustroju w szkolnictwie zawodowem. Mają one za zadanie dostarczyć życiu gospodarczemu Polski w najkrótszym czasie młodych inteligentnych pracowników, należycie przygotowanych do pracy zawodowej, a jednocześnie wychowanych na obywateli świadomych swych obowiązków wobec Państwa.
Warunki przyjęcia: wiek kandydatów do klasy 1-ej wynosi: do gimnazjów mechanicznych i elektrotechnicznych — co najmniej 14 lat (kończonych w danym roku kalendarzowym), jednakże nieprzekroczone 17 lat; do gimnazjów krawieckich, bieliźniarskich i kupieckich — co mniej 13 lat. Przygotowanie naukowe kandydata winno odpowiadać wymaganiom, stawianym w zakresie II szczebla programowego szkoły powszechnej (w r. 1935/36 — conajmniej 6 oddziałów 7-io lub 6-ioklasowej szkoły powszechnej). Przygotowanie to będzie sprawdzane przez egzamin wstępny.
W umieszczonym poniżej spisie nie wszystkie gimnazja są prowadzone według nowego ustroju.

OKRĄG SZKOLNY BRZESKI.

Białystok. Koeduk. Gimnazjum Kupieckie Polsk. T-wa Krzew. Wiedzy Handl. i Ekonom.

OKRĄG SZKOLNY KRAKOWSKI.

Kielce. Koeduk. Kupieckie Stow. Kupców Polskich.
Kraków. Państw.: Mechaniczne Męskie, Krawieckie Żeńskie, Bieliźniarskie Żeńskie. Pryw.: Męskie Kupieckie, Żeńskie Kupieckie.
Radom. Państw.: Mechaniczne Męskie, Krawieckie Żeńskie.
Tarnów. Państw.: Koeduk. Kupieckie im. J. Piłsudskiego.

OKRĄG SZKOLNY LUBELSKI.

Lublin. Państw.: Żeńskie Krawieckie, Koeduk. Kupieckie. Pryw.: Mechaniczne Męskie im. St. Syroczyńskiego.

OKRĄG SZKOLNY LWOWSKI.

Lwów. Państw.: Męskie Mechaniczne, Żeńskie Krawieckie, Męskie Kupieckie.
Przemyśl.: Państw.: Koedukacyjne Kupieckie.
Stanisławów. Państw.: Koedukacyjne Kupieckie.

OKRĄG SZKOLNY ŁUCKI.

Równe. Koeduk. Kupieckie Polskiej Macierzy Szkolnej.

OKRĄG SZKOLNY POZNAŃSKI.

Bydgoszcz. Koed. Kupieckie Miejskie.
Poznań. Państw: Żeńskie Krawieckie pryw., Koeduk. Kupieckie Miejskie.

OKRĄG SZKOLNY WARSZAWSKI.

Łódź. Państw.: Żeńskie Krawieckie, Żeńskie Bieliźniarskie, Męskie Kupieckie.
Warszawa. Państw.: Żeńskie Bieliźniarskie. Żeńskie Krawieckie. Żeńskie Kupieckie. Męskie Kupieckie im. J. M. Roeslerów. Prywat.: Męskie Kupieckie Zgrom. Kupców m. Warszawy.
Włocławek: Państw.: Męskie Mechaniczne.

OKRĄG SZKOLNY WILEŃSKI.

Wilno. Państw.: Męskie Mechaniczne, Męskie Elektryczne, Żeńskie Krawieckie, Żeńskie Kupieckie.

WOJEWÓDZTWO ŚLĄSKIE.

Chorzów. Pryw.: Koedukacyjne Kupieckie.
Katowice. Pryw.: Żeńskie Krawieckie.

LICEA ZAWODOWE dają, oprócz przygotowania praktycznego, głębsze przygotowanie zawodowe teoretyczne oraz uwzględniają w odpowiednim zakresie wykształcenie ogólne. Wszystkie licea zawodowe, z wyjątkiem liceów młynarskich, przetwórstwa mlecznego, fotograficznych, gospodarczo - społecznych i hotelarskich, są trzyletnie. Na pierwszy rok nauczania przyjmuje się kandydatów, którzy w danym roku kalendarzowym kończą conajmniej 16 lat życia. Kandydaci winni się wykazać świadectwem ukończenia gimnazjum ogólnokształcącego lub innem świadectwem, uznanem za równoważne.
W umieszczonym poniżej spisie licea są prowadzone według dawnego ustroju.

OKRĄG SZKOLNY KRAKOWSKI.

Częstochowa. Liceum Handlowe Żeńskie SS. Zmartwychwstania Pańskiego.
Kraków. Oddział Seminarjum przy Państwowej Szkole Zawodowej Żeńskiej (haftarski, krawiecki).

OKRĄG SZKOLNY LWOWSKI.

Lwów. Koeduk. Liceum Handlowe T-wa Liceum Handlowego.
Przemyśl. Liceum Handlowe Koeduk. T-wa Liceum Handlowego w stopn. likwid.
Stryj. Liceum Handlowe F. Świderskiego (2-klasowe).

OKRĄG SZKOLNY POZNAŃSKI.

Bydgoszcz. Koedukacyjne Liceum Handlowe Izby Przemysłowo-Handlowej.
Gdynia. Koeduk. Liceum Handl. Izby Przem.-Handl.
Poznań. Koedukacyjne Liceum Handlowe Izby Przemysłowo-Handlowej.

OKRĄG SZKOLNY WARSZAWSKI.

Warszawa. Państwowe Liceum Handlowe Żeńskie. Koeduk. Szkoła Fotograficzna. Liceum Handlowe Męskie Zgrom. Kupców m. Warszawy. 2-letnie Liceum Handlowe Męskie im. Komisji Edu-

kacji Narodowej A. Kozickiego. 2-letnie Liceum Handlowe Żeńskie J. Statkowskiego. 2-letnie Liceum Handlowe Żeńskie H. Chankowskiej. 2-letnie Liceum Handlowe Żeńskie Stow. dla Szerz. Wykształ. Zawod. im. Kaniowczyków i Żeligowczyków. Koedukacyjne Liceum Spółdzielczo-Handlowe. 2-letnie Liceum Przem. - Techniczne Żeńskie Tow. Szkół Pracy.

OKRĄG SZKOLNY WILEŃSKI.

Wilno. Liceum Handl. Żeńskie St. Pietraszkiewiczówny.

WOJEWÓDZTWO ŚLĄSKIE.

Chorzów. Koeduk. Miejskie Liceum Handlowe (2-klasowe).
Rybnik. Seminarjum Nauczycielek Rzemiosł i Gospodarstwa SS. Urszulanek.

SZKOŁY PRZYSPOSOBIENIA ZAWODOWEGO są przeznaczone dla absolwentów wszystkich szkół wszelkich stopni i dają elementy wiedzy zawodowej dla wprowadzenia w zawód. Szkoły te są roczne. Szkoły przysposobienia Kupieckiego dają elementy wiadomości, potrzebne w handlu detalicznym. Do szkół tych przyjmuje się kandydatów, którzy nie przekroczą w danym roku kalendarzowym 18 lat życia (Dz. Urz. M. W. R. i O. P. Nr. 15, poz. 202 z r. 1933).

OKRĄG SZKOLNY BRZESKI.

Pińsk. Szkoła przysposob. Kupiec. Tow. Rozw. Ziem Wschodn.

OKRĄG SZKOLNY KRAKOWSKI.

Kraków. Koeduk. Szkoła przysposob. Kupieckiego St. Nycza.
Stryszawa. Żeńska Szkoła przysposob. w Gospodarstwie Dom. Zgrom. SS. Zmartwychwst. Pańskiego.

OKRĄG SZKOLNY LUBELSKI.

Siedlce. Szkoła Zawod. Żeńska Tow. Szkoły Zawod. Żeńskiej 1 roczny Kurs Gosp. Dom.

OKRĄG SZKOLNY LWOWSKI.

Lwów. Koeduk. Szkoła przysposob. Kup. Tow. Szkoły Handlowej. „Technicum" Prywatna Szkoła przysp. Techn. Szkoła Gospodarstwa Dom. Tow. Warsztatów Rękodziel. dla dziew. żydowskich (1-roczna).
Przemyśl. Koeduk. Szkoła przysposob. Kupieckiego 1 stop.
Stanisławów. Szkoła przysposob. Kupieckiego Tow. Szkoły Handlowej.
Stryj. Szkoła przysposob. Kupieckiego Fr. Świderskiego.

OKRĄG SZKOLNY POZNAŃSKI.

Brusy. Szkoła przysposob. w Gospodarstwie Domowem Zgrom. S.S. Zmartwych. Pańskiego.
Bydgoszcz. Szkoła Zawod. Żeńska Tow. popierania Pracy Zawod. Kobiet Dział Gosp. Domow. (przysposob. gospod.).
Chodzież. Szkoła przysposob. w Gospodarstwie Dom. Z.P.O.K.
Czarnków. Szkoła przysposob. w Gospodarstwie Dom. Z.P.O.K.
Gdynia. Żeńska Szkoła przysp. Zawod. Tow. Szk. Handlu Morsk. i Techniki portowej (kraw.-bielizn.).
Gniezno. Miejska Szkoła Przemysł. Handl. Dział Gospodarczy (przysposobienie gospod.).
Grudziądz. Szkoła Zawod. i Gospodarcza Izby Rzemieślniczej (przysp. gospod.).

Kórnik. Szkoła Domowej pracy kobiet Fundacji „Zakłady Kórnickie" (przysposob. gospod.).
Leszno. Państwowa Szkoła Przemysł. Handlowa Żeńska. Dział Gospodarczy (przysposob. gospod.).
Lubocześnica pod Pniewami. Szkoła przysposob. w Gospodarstwie Dom. Zgrom. Sióstr Urszulanek (po 6-kl. Szk. Średniej).
Ostrów Poznański. Miejska Szkoła Gosp. Dom. (przysposob. gospod.).
Pleszew. Szkoła przysposob. w gospod. Dom. Zgrom. SS. Służebniczek N. M. P.
Poznań. Państwowa Szkoła Handl. i Przemysł. Żeńska. Dział Gospodarstwa Dom. (przysposob. gospod.). Szkoła przysposob. Kupiec. przy Miej. Szkole Handlowej. Szkoła przysposob. Handlowego (po 6-kl. Szk. Średniej) Szkoła przysposob. Kupieckiego (po 7-kl. szk. powsz.) Szkoła przysposobienia w Gospodarstwie Domowem Zgrom. SS. Zmartwychwstania Pańskiego. Szkoła przysposob. Handl. przy Miejskiej Szkole Handlowej (po 6 kl. Szk. Średniej). Oddziały żeńskie i koedukacyjne.
Toruń. Państwowa Szkoła Zawod. Żeńska. Dział gospodarstwa Dom. (przysposob. gospod.).
Żnin. Szkoła przysposob. w Gospodar. Dom. Zgrom. SS. Służebniczek N. M. P.

OKRĄG SZKOLNY WARSZAWSKI.

Warszawa. 1-roczna żeńska Szkoła przysposob. Kupieckiego Z.P.O.K.

OKRĄG SZKOLNY WILEŃSKI.

Głębokie. Koeduk.. Szkoła przysposob. Kupieckiego M. Rajaka.

WOJEWÓDZTWO ŚLĄSKIE.

Bielsko. Szkoła przysposob. Kupiec. Izby Handl. w Katowicach.
Chorzów. Szkoła przysposob. Kupiec. Izby Handl. w Katowicach koeduk.
Katowice. Szkoła przysposob. Kupiec. Izby Handl. w Katowicach koeduk. Szkoła przysposob. w Gospod. Rodzinnem Koła Tow. Polek.
Mysłowice. Szkoła przysposob. Kupiec. Izby Handl. w Katowicach koeduk.
Rybnik. Szkoła przysposob. Kupiec. Izby Handl. w Katowicach. koeduk.
Tarnowskie Góry. Szkoła przysposob. Kupiec. Izby Handl. w Katowicach koeduk.

SZKOŁY MISTRZÓW I SZKOŁY NADZORCÓW są przeznaczone dla wykwalifikowanych rzemieślników i pracowników przemysłowych lub technicznych. Przyjmuje się do nich osoby, które złożyły egzamin czeladniczy oraz odbyły 3-letnią praktykę zawodową.

OKRĄG SZKOLNY KRAKOWSKI.

Kraków. Szkoła Przemysłowa Mistrzów Maszynowych (2-letnia) przy Państw. Szk. Przem. im. St. Staszica.

OKRĄG SZKOLNY POZNAŃSKI.

Grudziądz. Szkoła Mistrzów Mechaników (2-letnia) przy Państw. Szk. Budowy Maszyn.

WOJEWÓDZTWO ŚLĄSKIE.

Bielsko. Szkoła Mistrzów Maszynowych (2-letnia). Szkoła Mistrzów Elektrotechnicznych (2-letnia). Szkoła Mistrzów Budowlanych.
Katowice. Szkoła Mistrzów Maszynowych Śląskich Technicznych Zakładów Naukowych. Szkoła Mistrzów Elektrotechnicznych Śląskich Technicznych Zakładów Naukowych.

SZKOŁY ROLNICZE. Na podstawie Rozporządzenia Ministra W. R. i O. P. z dn. 21.XI.1933 (Nr. I Pr. — 4051/33) o organizacji szkolnictwa zawodowego w szkolnictwie rolniczem przewidziane są: a) 2-letnie szkoły rolnicze stopnia niższego, zwane „szkołami rolniczemi", do których przyjmuje się kandydatów, którzy przedstawią świadectwo z ukończenia kl. IV szkoły powszechnej III lub II stopnia, odbyli 2-letnią praktykę w gospodarstwie wiejskiem i kończą w danym roku kalendarzowym 17 lat a nie przekraczają 24 lat życia. b) 3-letnie licea rolnicze, do których przyjmuje się kandydatów ze świadectwem z ukończenia gimnazjum ogólnokształcącego, odbycia rocznej praktyki w gospodarstwie wiejskiem: c) 1-roczne szkoły przysposobienia rolniczego, do których przyjmuje się kandydatów, którzy przedstawią świadectwo z ukończenia szkoły powszechnej I stopnia, odbyli 2-letnią praktykę w gospodarstwie wiejskiem, kończą 17 lat, a nie przekraczają w danym roku kalendarzowym 24 lat życia.

Zarządzenia M. W. R. i O. P. z r. 1935: Okólnik Nr. 15 z dn. 23.I.1935 (III 3672/34) w sprawie rachunkowości Państw. szkół rolniczych. 2) Okólnik ROL.—3672/34) w sprawie rachunkowości Państw. szkół rolniczych. 3) Okólnik N. 44 z dn. 24.IV.1935 (III TP—1319/35) w sprawie organizacji roku szkolnego w szkolnictwie zawodowem dotyczy przekształcenia Państwowej Średniej Szkoły Rolnej w Bydgoszczy od r. 1935/36 na Państwowe Liceum Rolnicze. 3) Okólnik N. 51 z dn. 14.V.1935 (BPS — 40203/34) w sprawie automatycznego przechodzenia nauczycieli szkół rolniczych do wyższych grup uposażenia. 4) Okólnik N. 53 z dn. 6.VI.1935 (III ROLS —1791/35) w sprawie organizacji roku szkolnego w szkolnictwie zawodowem rolniczem (Dz. Urz. M. W. R. i O. P. N. 7 poz. 137).

Ilość Szkół Rolniczych i pokrewnych w r. 1934/35 (w/g dawnego ustroju)

Szkoły Rolnicze niższe	127
Średnie: Czernichów (pow. Kraków), Białokrynica (pow. Krzemieniec), Grudziądz, Bojanowo (pow. Rawicz), Bydgoszcz (od roku 1935/36 szkoła przekształcona na liceum rolnicze), Żyrowice (pow. Słonim)	6
Wyższa Gospodarstwa Wiejskiego męska w Cieszynie	1
Średnie Ogrodnicze: Poznań, Kijany (pow. Lubartów), Biała, Płock, Warszawa, Wilno	6
Niższe Ogrodnicze	4
Gospodarcza w Chyliczkach pod Warszawą	1
Instruktorek Wiejskich w Rudzie Częstochowskiej (pow. Puławy)	1
Niższa Spółdzielczości Rolniczej — Nałęczów	1
Seminarjum dla Nauczycielek Szkół Rolniczych, Sokołówek (pow. Ciechanów)	1
Szkoły Niższe Mleczarskie: Szafrania (pow. Rypin), Rzeszów Września)	3
Drobiarska, Julin (pow. Radzymin)	1
Kursy Rolnicze	12
Licea Rolnicze: Bydgoszcz, Czernica (pow. Żydaczów), z ukraińskim językiem wykładowym, pierwsze klasy uruchomione w r. 1935/36.	2
Jednoroczne kursy: praktyki ogrodniczej Zaleszczyki, ogrodniczo-pszczelnicze Warszawa, ogrodnicze Wilno.	3
Państwowa Szkoła dla Leśniczych męska. Cieszyn	1
Prywatna Szk. Gosp. Żeńska Tow. Gosp. Wykszt. Kobiet, Snopków p. Lwowem	1
Szkoła Hodowlana w Liskowie Centr. Tow. Org. Kól Roln.	1
Ogółem	172

SZKOŁY ZAWODOWE DOKSZTAŁCAJĄCE. Do szkół dokształcających zawodowych uczęszcza po spełnieniu obowiązku szkolnego młodzież, zatrudniona w przemyśle i handlu oraz młodociani robotnicy. Obowiązek dokształcania zawodowego wynika z artykułu 9 Ustawy z dnia 2 lipca 1924 r. o pracy młodocianych i kobiet (Dz. U. R. P. Nr. 65, poz. 636), art. 118 Rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 7 czerwca 1927 o prawie przemysłowem znowelizowanem ustawą z dnia 10.III.1934 (Dz. U. R. P. Nr. 40, poz. 330) oraz art. 15 Ustawy z dnia 11.III.1932 o ustroju szkolnictwa (Dz. U. R. P. Nr. 38, poz. 389).

Zadaniem tych szkół jest pogłębienie indywidualnego i społeczno-obywatelskiego wychowania młodzieży oraz danie młodzieży pracującej zawodowo niezbędnych wiadomości zawodowych teoretycznych i pogłębianie wykształcenia praktycznego, otrzymywanego w warsztacie pracy zarobkowej.

Nauka w tych szkołach w zasadzie trwa 3 lata i obejmuje młodzież w wieku do 18 lat życia włącznie. W szkołach tych dokształca się około 80.000 chłopców i dziewcząt.

Rozmieszczenie szkół.

Na Śląsku istnieje 88 szkół dokształcających wiejskich, do których uczęszczają wyłącznie chłopcy niepracujący w wieku od lat 14—18, w ogólnej liczbie 13.600.

Okręgi szkolne	Brzeski	Krakowski	Lubelski	Lwowski	Łucki	Poznański	Warszaw.	Wileński	Śląski Wydz. Osw.	Ogółem
Publicznych	6	94	24	102	9	183	133	12	56	619
Prywatnych	—	13	2	4	3	1	9	6	—	38

BUDOWNICTWO SZKOLNE W 1935.

I. SZKOŁY POWSZECHNE. Zarządzenia: Okólnik Ministra W. R. i O. P. N. 39 z 10.IV.1935 (I Bud—1084/35) w sprawie wznoszenia drewnianych budynków szkolnych dla publicznych szkół powszechnych. Okólnik zwraca uwagę na zalety drewna jako materjału budowlanego, zwłaszcza w obecnej chwili, gdy się odczuwa brak środków pieniężnych, poleca kuratorom Okręgów Szkolnych porozumienie się z wojewodami w celu przeprowadzenia odpowiedniej propagandy budownictwa szkolnego drewnianego wśród samorządów terytorjalnych oraz zainteresowania tą sprawą inspektorów szkolnych, nauczycieli i Kół Tow. Popierania Budowy Publicznych Szkół Powszechnych. Regulamin szkolnych kół uczestników T-wa Popierania Budowy Publicznych Szkół Powszechnych (Dz. U. M. W. R. i O. P. Nr. 4/35, poz. 38). Zarządzenie Min. Skarbu z d. 4.IX.1935 w sprawie umorzenia gminom wiejskim i powiatowym związkom samorządowym pożyczek na budowę publicznych szkół powszechnych (Dz. Urz. Min. Spr. Wewn. Nr. 31 poz. 234).

Akcja w zakresie budownictwa szkół powszechnych znalazła bardzo szeroką pomoc w działalności zatwierdzonego 1.VI.1933 r. przez Komisarjat Rządu Towarzystwa Popierania Budowy Publicznych Szkół Powszechnych. Uchwałą Rady Ministrów z dnia 13.XI.1934 Towarzystwo zostało uznane za Stowarzyszenie wyższej użyteczności.

Na dzień 1-go stycznia 1935 Stowarzyszenie liczyło 278.633 członków i po wydaniu w r. 1934 na budowę szkół powszechnych w 8-iu Okręgach Szkolnych i w województwie Śląskiem na urządzenia szkolne i pomoce naukowe 3.258 639,59 zł. — posiadało gotówki w Okręgach Szkolnych:

Brzeski	Krakowski	Lubelski	Lwowski	Łucki	Poznański	Śląski	Warszawski	Wileński
129.143.24	147.862 92	7 184.55	59.430.28	24.672.04	64 584.43	17 492 14	96.565 56	34.0 6.23

Udzielanie pieniędzy na budowę lub przebudowę szkół powszechnych specjalna instrukcja uzależnia od następujących warunków: a) dany punkt powinien być przewidziany w sieci szkolnej, a plany budowy lub przebudowy zatwierdzone przez właściwe władze szkolne, b) budowa powinna być zaprojektowana bardzo oszczędnie, przyczem obowiązują wskazówki wydane przez M. W.R. i O.P., c) powinien być stwierdzony udział i wysiłek gminy. Przy podziale funduszów przyjęto następującą zasadę: podział dokonywa się z pozostałości poprzedniego roku i wpływów za pierwsze półrocze danego roku. Wpływy za drugie półrocze stają się pozostałością na rok następny. Z opracowanego planu wynika, że dla zaspokojenia potrzeb budowlanych w ciągu lat 15 należy budować rocznie około 3.000 izb lekcyjnych.

Zestawienie sum potrzebnych na budowę, urządzenia szkolne i pomoce naukowe oraz sum, które były preliminowane przez Stowarzyszenie w r. 1935:

Okręgi szkolne	Brzeski	Krakowski	Lubelski	Lwowski	Łucki	Poznański	śląski	Warszawski	Wileński
potrzebne . .	917.482	706.000	653.700	808.000	294 500	407.900	81.7 0	1.534.265	765.750
preliminowane .	427.406	450.000	230.000	330.000	185.000	394.000	88 540	873.000	265.312

W budżecie woj. Śląskiego na r. 1935/36 na remont i budowę szkół powszechnych przeznaczono 650 000 zł.

Na odbudowę szkół powszechnych w miejscowościach dotkniętych powodzią w r. 1934/35 asygnował Ogólnopolski Komitet Pomocy Ofiarom Powodzi przy Prezydium Rady Ministrów dla województwa krakowskiego ogółem 72.500 zł. (powiaty: Bochnia — 21.800, Brzesko — 13 000, Dąbrowa — 2.500, Gorlice — 400, Jasło — 3.000, Limanowa — 500, Mielec — 8.000, Nowy Sącz — 21.000, Nowy Targ — 1.800, Tarnów — 500). Stowarzyszenia powstałe wyłącznie dla budowy szkół: Komitet Budowy 7-klasowej Publicznej Szkoły Powszechnej w Drui — woj. wileńskie, Towarzystwo Budowy Szkoły Powszechnej imienia Królowej Jadwigi w Łucku — woj. wołyńskie, Komitet Budowy Gmachu dla Społecznych Szkół Żydowskich w Częstochowie — woj. kieleckie, Towarzystwo Budowy Gmachów dla Żydowskich Społecznych Szkół Średnich w Lublinie.

Zwyczajne i nadzwyczajne wydatki Samorządów na budownictwo, preliminowane na r. 1935/36.

Zwyczajne wydatki obejmują wydatki na szkolnictwo powszechne a w miastach również i średnie ogólnokształcące; nadzwyczajne — budownictwo bibljotek, czytelń, muzeów, teatrów wyłącznie w miastach (w tysiącach złotych).

Województwa	powiaty	miasta wydzielone	miasta nie wydziel.	gminy wiejskie
Białostockie zwycz.	73,0	497.0	364.0	1.504.0
nadzwycz.	—	54.0	66.0	208.0
Kieleckie zwycz.	191.1	1.506.7	420.0	2.618.8
nadzwycz.	15.0	271.0	78.5	328.9
Krakowskie zwycz.	34,0	971.0	760.0	1.222.0
nadzwycz.	—	1.359.0	35.0	32.0
Lubelskie zwycz.	201.4	450.8	532.7	2.396.1
nadzwycz.	72.4	240.9	154.7	292.3
Lwowskie zwycz.	36,5	1.367.2	682.0	1.279.0
nadzwycz.	—	764,1	14.0	2.0
Nowogródzkie zwycz.	51.4	—	222.3	957.6
nadzwycz.	4.0	—	55.0	51.5
Poleskie zwycz.	24.2	136.3	93.2	930.8
nadzwycz.	—	—	14.0	172.7
Pomorskie zwycz.	57.6	767.3	689.9	765.1
nadzwycz.	—	436.4	139.8	—
Poznańskie zwycz.	98.6	1.970.9	1.285.7	1.747.1
nadzwycz.	2.5	395.0	26.9	13.5
Śląskie zwycz.	19.7	2.046.7	848.7	1.794.0
nadzwycz.	—	105.0	100.0	891.0
Stanisławowskie zw.	22,0	261.0	251.0	558.0
nadzwycz.	—	3.0	173.0	10.0
Tarnopolskie zwycz.	27.5	109.2	394.9	922.7
nadzwycz.	1.3	—	19.5	4.9
m. st. Warszawa zw.	—	10.498.0	—	—
nadzwycz.	—	4.140.0	—	—
Warszawskie zwycz.	189,0	298.0	1.199.0	11.231.0
nadzwycz.	69,0	5,0	239.0	776.0
Wileńskie zwycz.	22.3	765.9	114.0	1.010.3
nadzwycz.	3.0	46.0	10.0	32.6
Wołyńskie zwycz.	79.6	257.9	335.9	1 733.0
nadzwycz.	60.0	35 .0	50.0	245.2

II. INNE SZKOŁY PAŃSTWOWE. Sumy asygnowane przez Ministerstwo Wyzn. Rel. i Ośw. Publ.

Średnie Ogólnokształcące . . . . . 15,370,41 zł.

Szkoły Zawodowe:

Okręgi szkolne	Brzeski	Krakowski	Lubelski	Lwowski	Łucki	Poznański	Śląski	Warszawski	Wileński
Wydano . . .	20.000	195.000	984.000	60.000	—	19 000	—	93.381.94	—

Szkoły wyższe.

Uniwersytety: Poznański — 104.092.86 zł., Jana Kazimierza — 50.000 zł., Józefa Piłsudskiego — 213.200 zł., St. Batorego — 100.000 zł., Jagielloński — 1.249.514.64. Politechniki: Lwowska — 79.313.30, Warszawska — 200.000, Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie — 80.830.93 zł., Akademja Sztuk Pięknych w Warszawie — 23.928.51 zł. R. 2.100.800,26 zł.

SZKOŁY WYŻSZE.

Szkoły wyższe dzielą się na akademickie i nieakademickie.
Szkoły akademickie posiadają wyłączne prawo nadawania akademickich stopni naukowych.
W szkołach wyższych studjować mogą absolwenci liceów: ogólnokształcących, dla wychowawczyń przedszkoli, pedagogicznych oraz szkół zawodowych stopnia licealnego, nadto osoby, które uzyskały zezwolenie Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego (ustawa z dnia 11.III.1932 r. o ustroju szkolnictwa Dz. U. R. P. z dnia 7.V.1932 r. Nr. 38, poz. 389, art. 51, 52).
Szkoły akademickie mogą się dzielić na wydziały, a wydziały na oddziały; mogą również istnieć studja specjalne.
Celem omówienia spraw ogółu szkół akademickich Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego zwołuje w miarę potrzeby, nie rzadziej jednak niż raz na trzy lata, zjazd rektorów szkół akademickich.

Władze akademickie w roku 1935/36.

A. Szkoły akademickie.

Władzami akademickiemi są: zebranie ogólne profesorów, senat akademicki, rektor, prorektor, rada wydziałowa i dziekan. W szkołach jednowydziałowych zebranie ogólne spełnia również funkcję senatu i rady wydziałowej, rektor — funkcję dziekana, a prorektor — funkcje prodziekana (ustawa z dnia 15.III.1933 r. o szkołach akademickich. Dz. U. R. P. z dn. 29.IV.1933 r. Nr. 29, poz. 247).

UNIWERSYTET JAGIELLOŃSKI W KRAKOWIE.

Rektor: dr. Stanisław Mazurski. Prorektor: dr. Adam Krzyżanowski. Dziekan w. Teologicznego: ks. dr. Konstanty Michalski. Dziekan w. Prawa: dr. Rafał Taubenschlag. Dziekan w. Lekarskiego: dr. Franciszek Walter. Dziekan w. Filozoficznego: dr. Tadeusz Lehr-Spławiński. Dziekan w. Rolniczego: dr. Teodor Spiczakow. Dyrektor Oddziału Farmaceutycznego: dr. Tadeusz Estreicher. Kierownik Studjum Słowiańskiego: dr. Kazimierz Nitsch. Kierownik Studjum Pedagogicznego: dr. Władysław Heinrich. Kierownik Studjum Wychowania Fizycznego: dr. Tadeusz Rogalski.

UNIWERSYTET STEFANA BATOREGO W WILNIE.

Rektor: dr. Witold Staniewicz. Prorektor: dr. Józef Patkowski. Dziekan w. Teologicznego: ks. dr. Ignacy Świrski. Dziekan w. Prawa: Bronisław Wróblewski. Dziekan w. Lekarskiego: dr. Kornel Michejda. Dziekan w. Humanistycznego: dr. Tadeusz Czeżowski. Dziekan w. Matematyczno-Przyrodniczego: dr. Edward Bekier. Dziekan w. Sztuk Pięknych: Ludomir Sleńdziński. Dyrektor Oddziału Farmaceutycznego: Jan Kazimierz Muszyński. Kierownik Studjum Rolniczego: inż. Edmund Lelesz.

UNIWERSYTET JANA KAZIMIERZA WE LWOWIE.

Rektor: dr. Jan Czekanowski. Prorektor: dr. Roman Longchamps. Dziekan w. Teologicznego: ks. dr. Jan Stepa. Dziekan w. Prawa: dr. Ludwik Ehrlich. Dziekan w. Lekarskiego: dr. Włodzimierz Koskowski. Dziekan w. Humanistycznego: dr. Kazimierz Kolbuszewski. Dziekan w. Matem.-Przyrodn.: dr. Stanisław Kulczyński. Dyrektor Oddziału Farmaceutycznego: dr. Jakob Karol Parnas.

UNIWERSYTET JÓZEFA PIŁSUDSKIEGO.

Rektor: dr. Stefan Pieńkowski. Prorektor: dr. Franciszek Czubalski. Dziekan w. Teologji Katol.: ks. dr. Jan Stawarczyk. Dziekan w. Teologji Ewang.: ks. dr. Rudolf Kesselring. Dziekan w. Prawa: dr. Wacław Makowski. Dziekan w. Lekarskiego: dr. Witold Orłowski. Dziekan w. Humanistycznego: dr. Włodzimierz Antoniewicz. Dziekan w. Matem.-Przyrodn.: dr. Stefan Mazurkiewicz. Dziekan w. Farmaceutycznego: dr. Osman Achmatowicz. Dziekan w. Weterynaryjnego: dr. Eugenjusz Wajgel. Kierownik Studjum Teol. Prawosł.: J. E. Metropolita Djonizy Waledyński.

UNIWERSYTET POZNAŃSKI.

Rektor: dr. Stanisław Runge. Prorektor: dr. Karol Jonscher. Dziekan w. Prawa: dr. Stanisław Kasznica. Dziekan w. Lekarskiego: dr. Tadeusz Kurkiewicz. Dziekan w. Humanistycznego: dr. Stefan Błachowski. Dziekan w. Matem.-Przyrodn.: dr. Zygmunt Zawirski. Dziekan w. Rolniczo-Leśnego: dr. Feliks Terlikowski. Kierownik Studjum Wycho-

wania Fizycznego: dr. Eugenjusz Piasecki. Dyrektor Oddziału Farmaceutycznego: Konstanty Hrynakowski.

POLITECHNIKA LWOWSKA.

Rektor: dr. Otton Nadolski. Prorektor: inż. Zygmunt Ciechanowski. Dziekan w. Architektury: dr. Adam Kuryłło. Dziekan w. Mechanicznego: dr. Wilhelm Borowicz. Dziekan w. Chemicznego: inż. Edward Suchardа. Dziekan w. Inżynierji ląd. i wodn.: dr. Antoni Wereszczyński. Dziekan w. Rolniczo-Leśnego: inż. Jan Ładenberger.

POLITECHNIKA WARSZAWSKA.

Rektor: inż. Edward Warchałowski. Prorektor: Marjan Lalewicz. Dziekan w. Architektury: Aleksander Bojemski. Dziekan w. Mechanicznego: Stanisław Pluzański. Dziekan w. Chemicznego: dr. Józef Zawadzki. Dziekan w. Inżynierji: dr. Stefan Straszewicz. Dziekan w. Elektrycznego: inż. Mieczysław Pożaryski. Kierownik Studjum Wojskowego: dr. Wacław Iwanowski.

SZKOŁA GŁÓWNA GOSPODARSTWA WIEJSKIEGO W WARSZAWIE.

Rektor: dr. Marjan Górski. Prorektor: dr. Seweryn Dziubałtowski. Dziekan w. Rolniczego: dr. Wacław Dąbrowski. Dziekan w. Leśnego: dr. Witold Wierzbicki. Dziekan w. Ogrodniczego: dr. Michał Korczewski.

AKADEMJA MEDYCYNY WETERYNARYJNEJ WE LWOWIE.

Rektor: inż. Bronisław Janowski. Prorektor: dr. Jerzy Alexandrowicz.

AKADEMJA GÓRNICZA W KRAKOWIE.

Rektor: inż. Władysław Takliński. Prorektor: inż. Roman Dawidowski. Dziekan w. Górniczego: inż. Feliks Zalewski. Dziekan w. Hutniczego: dr. Władysław Łoskiewicz.

AKADEMJA SZTUK PIĘKNYCH W KRAKOWIE.

Rektor: Wojciech Weiss. Prorektor: Józef Gałęzowski.

AKADEMJA SZTUK PIĘKNYCH W WARSZAWIE.

Rektor: Tadeusz Pruszkowski. Prorektor: Wojciech Jastrzębowski.

AKADEMJA STOMATOLOGICZNA W WARSZAWIE.

Rektor: dr. Roman Nitsch. Prorektor: t. p. o. dr. Tomasz Juniszewski.

SZKOŁA GŁÓWNA HANDLOWA W WARSZAWIE.

Rektor: dr. Bolesław Miklaszewski. Prorektor: Maurycy Chorzewski.

KATOLICKI UNIWERSYTET LUBELSKI.

Rektor: ks. dr. Antoni Szymański. Prorektor: dr. Leon Białkowski.

WOLNA WSZECHNICA POLSKA W WARSZAWIE.

Rektor: dr. Teodor Vieweger. Prorektor: Stanisław Poniatowski.

B. Szkoły nieakademickie.

WYŻSZA SZKOŁA HANDLU ZAGRANICZNEGO WE LWOWIE.

Dyrektor: dr. Henryk Korowicz.

WYŻSZE STUDJUM HANDLOWE W KRAKOWIE.

Dyrektor: dr. Arnold Bolland.

WYŻSZA SZKOŁA HANDLOWA W POZNANIU.

Dyrektor: dr. Antoni Peretiatkowicz.

WYŻSZA SZKOŁA DZIENNIKARSKA W WARSZAWIE.

Dyrektor: Wincenty Trzebiński. Zast. dyrektora: Józef Wasowski.

SZKOŁA NAUK POLITYCZNYCH W WARSZAWIE.

Dyrektor: dr. Edmund Jan Reyman.

SZKOŁA NAUK POLITYCZNYCH W WILNIE.

Dyrektor: inż. Władysław Wielhorski.

SZKOŁA WSCHODOZNAWCZA INSTYTUTU WSCHODNIEGO W WARSZAWIE.

Dyrektor: dr. Olgierd Górka.

SZKOŁY AKADEMICKIE.

według stanu na 1.XI 1935 r.

Zarządzenia. Okólnik N. I z dnia 3.I.1935 (IV — NS — 10927/34) w sprawie uprawnień absolwentów do należenia do stowarzyszeń akademickich i korzystania ze świadczeń, jakie te stowarzyszenia swym członkom przyznają, w przypadkach, kiedy absolwent opłacił połowę opłaty rocznej, przewidzianej dla IV i dalszych lat studjów. Rozporządzenie Ministra W. R. i O. P. z dnia 26.III.1935 r. o zniesieniu i utworzeniu niektórych katedr na wydziale filozoficznym Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie (Dz. U. R. P. z dnia 30.III.1935 N. 22, poz. 137 i Dz. Urz. M. W. R. i O. P. N. 4, poz. 34). Rozporządzenie Ministra W. R. i O. P. z dnia 26.VI.1935 o zwinięciu niektórych katedr i zakładów naukowych w szkołach akademickich (Dz. U. R. P. z dnia 5.VII 1935 N. 46, poz. 317 i Dz. Urz. M. W. R. i O. P. N. 7, poz. 80). Rozporządzenie Ministra W. R. i O. P. z dnia 10.VII.1935 (N. IV NS — 5517/35) o podziale roku akademickiego. (Dz. Urz. M. W. R. i O. P. N. 7, poz. 82).

Budżet 1935/36 r.

Szkoły Wyższe	Muzeum Zoologiczne	Muzeum Archeologiczne	Ochrona przyrody	Biljoteka Narodowa, Instytut Bibljograf. i Biuro Międz. Wym. Wyd.	Bibjoteka im. Wróblewskich w Wilnie	Do dyspozycji Ministra W.R. i O.P.	Razem
24.338.065	88.850	79.472	28.430	363.207	74.771	1.330.035	26:302.830

	Ogółem	studenci		wolni słuch.		doktoranci	
		mężcz.	kob.	mężcz.	kob.	mężcz.	kob.
SZKOŁY WYŻSZE PAŃSTWOWE w r. 1934/35	41.232	29 557	11 165	288	8[illegible]	111	23
UNIWERSYTET JAGIELLOŃSKI w KRAKOWIE	6 666	4.769	1.870	19	8	—	—
Wydział Teologiczny .	395	38[illegible]	—	8	—	—	—

Studjum Biblijne Starego Testamentu — Prof. zw. ks. Archutowski Józef
Studjum Biblijne Nowego Testamentu — Prof. zw. ks. Kaczmarczyk Józef
Dogmatyka szczegółowa — Zast. prof. ks. Morawski Mieczysław
Historja dogmatów i patrologja — Zast. prof. ks. Michalski Marjan
Teologja fundamentalna — Prof. nadzw. ks. Grzelak Władysław
Teologja moralna — Prof. nadzw. ks. Wicher Władysław
Teologja pastoralna — Prof. zw. ks. Bystrzonowski Antoni
Prawo kościelne — Zast. prof. ks. Krzemieniecki Jan
Historja powszechna Kościoła — Prof. zw. ks. Biskup Godlewski Michał
Historja Kościoła w Polsce — Zast. prof. ks. Glemma Tadeusz
Filozofja chrześcijańska (I kat.) — Prof. zw. ks. Michalski Konstanty
Filozofja chrześcijańska (II kat.) — Vacat. Wykłady zlecone

	Ogółem	studenci		wolni słuch.		doktoranci	
		mężcz.	kob.	mężcz.	kob.	mężcz.	kob.
Wydział Prawa i Administracji	2.753	2.384	369	—	—	—	—

Ekonomja polityczna	— Prof. zw. Krzyżanowski Adam
Teorja i filozofja prawa	— Prof. zw. Lande Jerzy
Prawo rzymskie (I kat.)	— Vacat. Wykłady zlecone.
Prawo rzymskie (II kat.)	— Prof. zw. Taubenschlag Rafał
Historja prawa polskiego	— Prof. zw. Kutrzeba Stanisław
Historja ustroju Polski i prawa polskiego	— Prof. zw. Kłodziński Abdon
Prawo Kościelne	— Prof. nadzw. Vetulani Adam
Prawo cywilne (I kat.)	— Vacat. Wykłady zlecone
Prawo cywilne (II kat.)	— Prof. nadzw. Gwiazdomorski Jan
Proces cywilny	— Prof. zw. Gołąb Stanisław
Prawo i postępowanie karne	— Prof. nadzw. Wolter Władysław
Prawo handlowe i wekslowe	— Prof. zw. Dziurzyński Tadeusz
Prawo skarbowe i rach. państw.	— Prof. zw. Lulek Tomasz
Prawo narodów i polityczne	— Prof. nadzw. Starzewski Maciej
Historja prawa Zachodniej Europy	— Prof. zw. Estreicher Stanisław
Administracja i statystyka	— Prof. zw. Kumaniecki Kazimierz

	Ogółem	studenci		wolni słuch.		doktoranci	
		mężcz.	kob.	mężcz.	kob.	mężcz.	kob.
Wydział Filozoficzny. .	2.240	1.050	1.171	11	8	—	—

Filozofja (I kat.)	— Prof. zw. Heinrich Władysław
Filozofja (II kat.)	— Vacat. Wykłady zlecone
Pedagogika	— Prof. nadzw. Mysłakowski Zygmunt
Psychologja pedagogiczna	— Prof. zw. Szuman Stefan
Historja sztuki	— Prof. zw. Szydłowski Tadeusz
Historja sztuki narodów słow. i południ.	— Prof. zw. Molé Wojsław
Archeologja klasyczna	— Prof. nadzw. Gąsiorowski Stanisław
Prehistorja	— Zast. prof. Żurowski Józef
Antropologja fizyczna	— Prof. nadzw. Stołyhwo Kazimierz
Socjologja i etnografja	— Prof. nadzw. Dobrowolski Kazimierz
Etnologja i etnografja narodów słowiańskich	— Vacat. Wykłady zlecone.
Muzykologja	— Prof. zw. Jachimecki Zdzisław
Nauki pomocnicze historji	— Prof. zw. Semkowicz Władysław
Historja starożytna	— Prof. zw. Piotrowicz Ludwik
Historja średniowieczna	— Prof. zw. Dąbrowski Jan
Historja nowożytna	— Vacat. Wykłady zlecone
Historja Polski	— Prof. zw. Konopczyński Władysław
Historja gospodarcza	— Prof. zw. Grodecki Roman
Filologja klasyczna (I kat.)	— Prof. zw. Hammer Seweryn
Filologja klasyczna (II kat.)	— Prof. zw. Sinko Tadeusz
Filologja klasyczna (III kat.)	— Prof. zw. Przychocki Gustaw
Językoznawstwo indoeuropejskie	— Vacat. Wykłady zlecone
Sanskryt i filologja indyjska	— Prof. nadzw. Wilmanowa Helena
Filologja słowiańska	— Prof. zw. Lehr-Spławiński Tadeusz
Język polski	— Prof. zw. Nitsch Kazimierz
Języki ruskie	— Prof. nadzw. Żyłyński Jan
Filologja romańska (I kat.)	— Vacat. Wykłady zlecone
Filologja romańska (II kat.)	— Prof. zw. Folkierski Władysław
Filologja niemiecka	— Prof. zw. Kleczkowski Adam
Filologja angielska	— Prof. zw. Dybowski Roman
Filologja muzułmańska	— Prof. zw. Kowalski Tadeusz
Historja literatury polskiej (I kat.)	— Prof. nadzw. Kołaczkowski Stefan
Historja literatury polskiej (II kat.)	— Prof. zw. Pigoń Stanisław
Historja literatury polskiej (III kat.)	— Vacat. Wykłady zlecone
Historja literatury ruskiej	— Prof. nadzw. Łepki Bohdan
Historja literatury rosyjskiej	— Prof. zw. Lednicki Wacław
Matematyka (I kat.)	— Vacat. Wykłady zlecone
Matematyka (II kat.)	— Prof. nadzw. Wilkosz Witold
Matematyka (III kat.)	— Prof. nadzw. Ważewski Tadeusz
Astronomja	— Prof. zw. Banachiewicz Tadeusz
Fizyka teoretyczna	— Prof. nadzw. Weyssenhoff Jan
Fizyka doświadczalna	— Prof. zw. Zakrzewski Konstanty
Chemja nieorganiczna i analityczna	— Prof. zw. Estreicher Tadeusz
Chemja organiczna	— Prof. zw. Dziewoński Karol
Chemja fizyczna i elektrochemja	— Prof. nadzw. Kamieński Bohdan
Chemja farmaceutyczna	— Zast. prof. Kocwa Aleksander
Farmacja stosowana	— Prof. nadzw. Gatty-Kostyal Marek
Geologja	— Prof. zw. Nowak Jan

Paleontologja	— Prof. nadzw. Bieda Franciszek
Mineralogja	— Prof. zw. Kreutz Stefan
Geografja ogólna	— Prof. zw. Smoleński Jerzy
Botanika	— Prof. zw. Szafer Władysław
Anatomja i cytologja roślin	— Prof. nadzw. Piech Kazimierz
Botanika farmaceutyczna	— Prof. nadzw. Wołoszyńska Jadwiga
Zoologja	— Prof. zw. Siedlecki Michał
Anatomja porównawcza	— Prof. nadzw. Grodzicki Zygmunt

	Ogółem	studenci		wolni słuch.		doktoranci	
		mężcz.	kob.	mężcz.	kob.	mężcz.	kob.
Wydział Lekarski . .	1.051	623	85	—	—	—	—
Studjum Wychowania Fizycznego	180	75	105	—	—	—	—
Studjum Farmaceutyczne	163	77	86	—	—	—	—

Anatomja opisowa	— Vacat. Wykłady zlecone
Histologja	— Prof. zw. Maziarski Stanisław
Biologja i embriologja	— Prof. zw. Godlewski Emil
Fizjologja	— Prof. nadzw. Kaulbersz Jerzy
Chemja lekarska	— Prof. zw. Marchlewski Leon
Farmakognozja	— Prof. nadzw. Witanowski Witold
Farmakologja	— Prof. nadzw. Supniewski Janusz
Higjena	— Prof. zw. Gądzikiewicz Witold
Bakterjologja	— Prof. zw. Gieszczykiewicz Marjan
Patologja ogólna i doświadczalna	— Vacat. Wykłady zlecone
Anatomja patologiczna	— Prof. zw. Ciechanowski Stanisław
Medycyna sądowa	— Prof. nadzw. Olbrycht Jan
Wychowanie fizyczne	— Vacat. Wykłady zlecone
Historja i filozofja medycyny	— Prof. zw. Szumowski Władysław
Choroby wewnętrzne (I kat. i klinika)	— Prof. nadzw. Tempka Tadeusz
Choroby wewnętrzne (II kat. i klinika)	— Prof. zw. Łatkowski Józef
Chirurgja	— Prof. zw. Rutkowski Maksymiljan
Położnictwo i ginekologja	— Prof. nadzw. Zubrzycki January
Neurologja i psychjatrja	— Prof. nadzw. Pieńkowski Stefan Kazimierz
Dermatologja i wenerologja	— Prof. zw. Walter Franciszek
Okulistyka	— Prof. zw. Majewski Kazimierz
Pedjatrja	— Prof. zw. Lewkowicz Franciszek
Otorhinolaryngologja	— Zast. prof. Młodoński Jan
Stomatologja	— Vacat. Wykłady zlecone

	Ogółem	studenci		wolni słuch.		doktoranci	
		mężcz.	kob.	mężcz.	kob.	mężcz.	kob.
Wydział Rolniczy . . .	227	173	54	—	—	—	—

Chemja ogólna	— Prof. nadzw. Kozak Jan
Chemja rolna	— Prof. zw. Vorbrodt Władysław
Gleboznawstwo	— Zast. prof. Łoziński Walerjan
Botanika	— Prof. zw. Rouppert Kazimierz
Fizjologja i żywienie zwierząt	— Prof. zw. Rogoziński Feliks
Uprawa roli i roślin	— Prof. nadzw. Włodek Jan
Hodowla roślin i doświadczalnictwo	— Prof. nadzw. Przyborowski Józef
Hodowla ogólna zwierząt i mleczarstwo	— Prof. nadzw. Marchlewski Teodor
Hodowla szczegółowa zwierząt	— Prof. zw. Prawocheński Roman
Ichtjobiologja i rybactwo	— Prof. zw. Spiczakow Teodor
Inżynierja rolnicza	— Prof. zw. Różański Adam
Ogrodnictwo	— Vacat. Wykłady zlecone
Leśnictwo	— Vacat. Wykłady zlecone
Ekonomja rolnicza	— Zast. prof. Schmidt Stefan

	Ogółem	studenci		wolni słuch.		doktoranci	
		mężcz.	kob.	mężcz.	kob.	mężcz.	kob.
UNIWERSYTET JANA KAZIMIERZA . . . we Lwowie	6.048	4.264	1.708	69	7	—	—
Wydział Teologiczny. .	222	216	—	6	—	—	—

Nauki Biblijne Starego Testamentu — Prof. zw. ks. Klawek Aleksy
Nauki Biblijne Nowego Testamentu — Prof. zw. ks. Stach Piotr
Dogmatyka szczegółowa — Vacat. Wykłady zlecone
Teologja fundamentalna i historja religij — Prof. zw. ks. Szydelski Szczepan
Teologja moralna — Prof. zw. ks. Gerstman Adam
Teologja pastoralna — Prof. nadzw. ks. Szurek Stanisław
Prawo kanoniczne — Prof. nadzw. ks. Wyszyński Michał
Historja powszechna Kościoła — Zast. prof. ks. Długosz Teofil
Historja Kościoła w Polsce i na Rusi. — Prof. nadzw. ks. Umiński Józef
Filozofja chrześcijańska (I kat.) — Prof. nadzw. ks. Stępa Jan
Filozofja chrześcijańska (II kat.) — Vacat. Wykłady zlecone

	Ogółem	studenci		wolni słuch.		doktoranci	
		mężcz.	kob.	mężcz.	kob.	mężcz.	kob.
Wydział Prawa . . .	3 163	2.475	456	44	3	—	—
Studjum uzupełniające dyplomatyczne . . .	—	77	24	—	—	—	—
Studjum uzupełniające ekonomiczno-admin. .	—	32	5	1	—	—	—
Studjum uzupełniające sądowe	—	40	6	—	—	—	—

Ekonomja polityczna — Prof. zw. Grabski Stanisław
Prawo rzymskie — Vacat. Wykłady zlecone
Prawo sądowe polskie — Prof. zw. Dąbkowski Przemysław
Prawo kanoniczne — Vacat. Wykłady zlecone
Prawo cywilne (I kat.) — Prof. zw. Longchamps de Berier Roman
Prawo cywilne (II kat.) — Prof. nadzw. Przybyłowski Kazimierz
Postępowanie sądowe cywilne — Prof. zw. Stefko Kamil
Prawo i postępowanie sądowe karne — Prof. zw. Makarewicz Juljusz
Prawo handlowe i wekslowe — Prof. nadzw. Honzatko Mieczysław
Polskie prawo polityczne — Zast. prof. Próchnicki Konrad Zbigniew
Prawo narodów i ogólna nauka o państwie — Prof. zw. Ehrlich Ludwik
Administracja i prawo administracyjne — Prof. nadzw. Pazdro Zbigniew
Prawo porównawcze zachodnio-europejskie — Vacat. Wykłady zlecone

	Ogółem	studenci		wolni słuch.		doktoranci	
		mężcz.	kob.	mężcz.	kob.	mężcz.	kob.
Wydział Humanistyczny	892	310	580	1	1	—	—

Filozofja (I kat.) — Prof. nadzw. Ingarden Roman
Filozofja (II kat.) — Prof. zw. Ajdukiewicz Kazimierz
Psychologja — Prof. nadzw. Kreutz Mieczysław
Historja sztuki nowożytnej — Prof. zw. Podlacha Władysław
Archeologja klasyczna — Prof. zw. Bulanda Edmund
Prehistorja — Prof. zw. Kozłowski Leon

Antropologja i etnologja	— Prof. zw. Czekanowski Jan
Etnologja	— Prof. zw. Fischer Adam
Muzykologja	— Prof. zw. Chybiński Adolf
Historja starożytna	— Prof. zw. Chyliński Konstanty
Historja średniowieczna	— Prof. zw. Modelski Teofil
Historja nowożytna	— Prof. zw. Szelągowski Adam
Historja Polski	— Prof. zw. Zakrzewski Stanisław
Historja społeczna i gospodarcza	— Prof. zw. Bujak Franciszek
Historja oświaty i szkolnictwa	— Prof. zw. Łempicki Stanisław
Językoznawstwo indoeuropejskie	— Prof. zw. Kuryłowicz Jerzy
Filologja indyjska	— Prof. nadzw. Stasiak Stefan
Filologja klasyczna (I kat.)	— Vacat. Wykłady zlecone
Filologja klasyczna (II kat.)	— Prof. zw. Ganszyniec Ryszard
Filologja klasyczna (III kat.)	— Prof. zw. Kowalski Jerzy
Filologja słowiańska	— Prof. nadzw. Taszycki Witold
Język polski	— vacat. Wykłady zlecone
Historja literatury polskiej (I kat.)	— Prof. zw. Kolbuszewski Kazimierz
Historja literatury polskiej (II kat.)	— Prof. zw. Kleiner Juljusz
Porównawcza historja literatury polskiej	— Prof. zw. Kucharski Eugenjusz
Język i literatura ruska	— Prof. zw. Janow Jan
Filologja romańska	— Vacat. Wykłady zlecone.
Język i literatura francuska	— Prof. zw. Czerny Zygmunt
Język i literatura niemiecka	— Prof. zw. Dollmayr Wiktor
Kultura dalekiego wschodu	— Prof. zw. Kotwicz Stanisław

	Ogółem	studenci		wolni słuch.		doktoranc	
		mężcz	kob.	mężcz.	kob.	mężcz.	kob.
Wydział Matematyczno-Przyrodniczy . . .	870	473	397	—	—	—	—

Matematyka (I kat.)	— Prof. zw. Żyliński Eustachy
Matematyka (II kat.)	— Prof. zw. Steinhaus Hugo
Matematyka (III kat.)	— Prof. zw. Banach Stefan
Logika matematyczna	— Prof. nadzw. Chwistek Leon
Astronomja	— Prof. nadzw. Rybka Eugenjusz
Geofizyka i meteorologja	— Prof. zw. Arctowski Henryk
Fizyka teoretyczna	— Prof. nadzw. Szczeniowski Szczepan
Fizyka doświadczalna	— Prof. zw. Loria Stanisław
Chemja nieorganiczna	— Vacat. Wykłady zlecone
Chemja organiczna	— Prof. nadzw. Małachowski Roman
Chemja fizyczna	— Vacat. Wykłady zlecone
Geologja	— Prof. zw. Rogala Wojciech
Geologja i paleontologja	— Prof. zw. Samsonowicz Jan
Mineralogja i petrografja	— Prof. zw. Tokarski Józef
Mineralogja i krystalografja	— Prof. zw. Weyberg Zygmunt
Geografja	— Prof. nadzw. Zierhoffer August
Anatomja i fizjologja roślin	— Prof. zw. Krzemieniewski Seweryn
Morfologja i systematyka roślin	— Prof. zw. Kulczyński Stanisław
Zoologja i anatomja porównawcza (I kat.)	— Prof. zw. Kwietniewski Kazimierz
Zoologja i anatomja porównawcza (II kat.)	— Prof. zw. Hirschler Jan

	Ogółem	studenci		wolni słuch.		doktoranci	
		mężcz.	kob.	mężcz.	kob.	mężcz.	kob.
Wydział Lekarski . . .	901	531	97	8	2	—	—
Oddział Farmaceutyczny		110	143	9	1	—	—

Anatomja opisowa	— Prof. zw. Markowski Józef
Histologja i embriologja	— Prof. zw. Szymonowicz Władysław
Fizjologja	— Vacat. Wykłady zlecone
Biologja ogólna	— Prof. zw. Weigl Rudolf
Chemja lekarska	— Prof. zw. Parnas Jakób
Anatomja patologiczna	— Prof. zw. Nowicki Witold
Patologja ogólna i doświadczalna	— Prof. zw. Franke Marjan
Farmakologja	— Prof. nadzw. Koskowski Włodzimierz

Mikrobiologja i serologja	— Vacat. Wykłady zlecone
Higjena	— Prof. nadzw. Steusing Zdzisław
Medycyna sądowa	— Prof. zw. Sieradzki Włodzimierz
Choroby wewnętrzne	— Prof. zw. Rencki Roman
Chirurgja	— Prof. nadzw. Ostrowski Tadeusz
Położnictwo i ginekologja	— Prof. zw. Bocheński Kazimierz
Neurologja i psychjatrja	— Vacat. Wykłady zlecone
Choroby skórne i weneryczne	— Prof. zw. Lenartowicz Jan
Okulistyka	— Prof. zw. Bednarski Adam
Otorhinolaryngologja	— Prof. zw. Zalewski Teofil
Pedjatrja	— Prof. zw. Groer Franciszek
Dentystyka	— Prof. zw. Cieszyński Antoni

	Ogółem	studenci		wolni słuch.		doktoranci	
		mężcz.	kob.	mężcz.	kob.	mężcz.	kob.
UNIWERSYTET JÓZEFA PIŁSUDSKIEGO w Warszawie	9.516	5.658	3.704	31	9	91	23
Wydział Teologji Katolickiej	61	50	—	11	—	—	—

Studjum Biblijne Starego Zakonu	— Prof. zw. ks. Michalski Wilhelm
Studjum Biblijne Nowego Zakonu	— Prof. nadzw. ks. Rosłaniec Franciszek
Dogmatyka pozytywna	— Prof. zw. ks. Bukowski Alojzy
Teologja moralna ogólna i etyka	— Prof. nadzw. ks. Borowski Antoni
Teologja moralna specjalna z patrologją	— Prof. nadzw. ks. Kozubski Zygmunt
Apologetyka	— Prof. nadzw. ks. Kwiatkowski Wincenty
Prawo kanoniczne	— Prof. zw. ks. Grabowski Ignacy
Patrologja i homoletyka	— Vacat. Wykłady zlecone
Patrologja i homiletyka	— Zast. Prof. ks. Obertyński Zdzisław
Filologja biblijna	— Prof. nadzw. Stawarczyk Jan
Języki semickie	— Prof. nadzw. ks. Bromski Józef
Filozofja chrześcijańska	— Vacat. Wykłady zlecone
Archeologja i sztuka kościelna	— Vacat. Wykłady zlecone

	Ogółem	studenci		wolni słuch.		doktoranci	
		mężcz	kob.	mężcz.	kob.	mężcz.	kob.
Wydział Teologji Ewangelickiej	101	98	1	2	—	—	—

Egzegeza Starego Zakonu i język hebrajski	— Prof. zw. ks. Szeruda Jan
Egzegeza Nowego Zakonu	— Zast. Prof. ks. Suess Adolf
Teologja historyczna	— Prof. zw. ks. Bursche Edmund
Teologja systematyczna	— Prof. nadzw. Kesselring Rudolf
Teologja praktyczna	— Prof. zw. ks. Michejda Karol

	Ogółem	studenci		wolni słuch.		doktoranci	
		mężcz.	kob.	mężcz.	kob.	mężcz.	kob.
Studjum Teologji Prawosławnej	109	106	—	3	—	—	—

Pismo Św. Starego Testamentu	— Zast. Prof. Kisiel-Kisielewski Sergjusz
Pismo Św. Now. Test. i teol. zasadnicza	— Prof. kontr. Arsenjew Mikołaj
Teologja dogmatyczna	— Prof. kontr. ks. Bazdekas Hilarjon
Teologja duszpasterska i archeol. chrześć.	— Prof. kontr. ks. Metr. Djonizy Waledyński
Patrologja	— Zast. prof. ks. Peradze Grzegorz
Prawo kanoniczne	— Prof. kontr. Zyzykin Michał
Historja powszechna kościoła	— Prof. kontr. Doroszenko Dymitr
Hist. kośc. prawosł., słow. i rumuńskiego	— Prof. kontr. Łotocki Aleksander

	Ogółem	studenci		wolni słuch.		doktoranci	
		mężcz.	kob.	mężcz.	kob.	mężcz.	kob.
Wydział Prawa i Nauk Politycznych	2 984	2.292	622	—	—	62	8

Ekonomja	— Prof. zw. Brzeski Tadeusz
Ekonomja polityczna	— Vacat. Wykłady zlecone
Historja ustrojów społecznych	— Vacat.
Teorja i filozofja prawa	— Prof. zw. Jarra Eugenjusz
Prawo rzymskie (I kat.)	— Vacat. Wykłady zlecone
Prawo rzymskie (II kat.)	— Zast. Prof. Kozubski Włodzimierz
Hist. ustroju Polski i dawne pr. sąd. polsk.	— Prof. zw. Rafacz Józef
Prawo cywilne (I kat.)	— Prof. nadzw. Lutostański Karol
Prawo cywilne (II kat.)	— Zast. Prof. Wasilkowski Jan
Postępowanie sądowe cywilne	— Vacat. Wykłady zlecone
Prawo i postępowanie sądowe karne	— Prof. zw. Makowski Wacław
Prawo handlowe i wekslowe	— vacat. Wykłady zlecone
Prawo skarbowe	— Prof. zw. Rybarski Roman
Prawo budżetowe	— Vacat.
Prawo państwowe i międzynarodowe	— Prof. Cybichowski Zygmunt
Prawo międzynarodowe i polityczne	— Vacat. Wykłady zlecone
Prawo administracyjne	— Prof. zw. Wasiutyński Bohdan
Prawo cywilne francuskie	— Vacat. Wykłady zlecone

	Ogółem	studenci		wolni słuch.		doktoranci	
		mężcz.	kob.	mężcz.	kob.	mężcz.	kob.
Wydział Humanistyczny	2.856	840	1 958	15	7	25	11

Filozofja (I kat.)	— Prof. zw. Kotarbiński Tadeusz
Filozofja (II kat.)	— Prof. zw. Tatarkiewicz Władysław
Psychologja	— Prof. zw. Witwicki Władysław
Psychologja wychowawcza	— Prof. zw. Baley Stefan
Pedagogika i organizacja szkolnictwa	— Prof. nadzw. Nawroczyńskj Bohdan
Historja sztuki	— Prof. zw.Batowski Zygmunt
Archeologja klasyczna	— Prof. nadzw. Michałowski Kazimierz
Archeologja przedhistoryczna	— Prof. zw. Antoniewicz Włodzimierz
Etnologja i etnografja ogólna	— Prof. nadzw. Poniatowski Stanisław
Etnografja polska	— Prof. zw. Jędrzejewiczowa Cezarja
Socjologja	— Prof. zw. Bystroń Jan Stanisław
Historja kultury	— Prof. zw. Czarnowski Stefan
Historja powszechna	— Prof. zw. Handelsman Marceli
Historja starożytna	— Prof. zw. Wałek-Czernecki Bronisław
Historja bizantyjska	— Prof. nadzw. Zakrzewski Kazimierz
Historja Europy wschodniej	— Prof. zw. Halecki-Chalecki Oskar
Hist. Polski wieków śr. i nauki pom. hist.	— Prof. zw. Kętrzyński Stanisław
Historja Polski nowożytna	— Prof. zw. Tokarz Wacław
Historja Ukrainy	— Prof. nadzw. Korduba Miron
Historja gospod.-społ. i geogr. hist.	— Prof. nadzw. Arnold Stanisław
Filologja klasyczna (I kat.)	— Vacat. Wykłady zlecone
Filologja klasyczna (II kat.)	— Prof. nadzw. Turyn Aleksander
Filologja klasyczna (III kat.)	— Prof. zw. Krokiewicz Adam
Językoznawstwo indoeuropejskie	— Prof. zw. Szober Stanisław
Język polski	— Prof. nadzw. Doroszewski Witold
Historja literatury polskiej (I kat.)	— Prof. zw. Ujejski Józef
Historja literatury polskiej (II kat.)	— Prof. nadzw. Krzyżanowski Juljan
Filologja słowiańska	— Prof. zw. Słoński Stanisław
Filologja ukraińska	— Prof. nadzw. Smal-Stocki Roman
Filologja romańska	— Prof. zw. Wędkiewicz Stanisław
Historja literatury włoskiej	— Vacat.
Filologja germańska	— Prof. zw. Łempicki Zygmunt
Filologja skandynawska	— Vacat. Wykłady zlecone
Filologja angielska	— Prof. nadzw. Tretiak Andrzej
Filologja indyjska	— Prof. nadzw. Schayer Stanisław
Turkologja	— Prof. nadzw. Zajączkowski Ananjasz

Egiptologja	— Prof. zw. Śmieszek Antoni
Sinologja	— Vacat. Wykłady zlecone

	Ogółem	studenci		wolni słuch.		doktoranci	
		mężcz.	kob.	mężcz.	kob.	mężcz.	kob.
Wydział Matematyczno-Przyrodniczy	1.530	801	719	—	2	4	4

Filozofja	— Prof. zw. Łukasiewicz Jan
Filozofja matematyki	— Prof. zw. Leśniewski Stanisław
Matematyka (I kat.)	— Prof. zw. Sierpiński Wacław
Matematyka (II kat.)	— Prof. zw. Mazurkiewicz Stefan
Matematyka (III kat.)	— Vacat. Wykłady zlecone
Matematyka (IV kat.)	— Prof. zw. Kuratowski Kazimierz
Astronomja	— Prof. zw. Kamieński Michał
Mechanika teoretyczna	— Prof. zw. Przeborski Antoni
Fizyka teoretyczna	— Prof. zw. Białobrzeski Czesław
Fizyka doświadczalna	— Prof. zw. Pieńkowski Stefan
Chemja nieorganiczna	— Prof. zw. Jabłczyński Kazimierz
Chemja organiczna	— Prof. zw. Lampe Wiktor
Chemja fizyczna	— Prof. zw. Centnerszwer Mieczysław
Geologja ogólna	— Prof. zw. Lewiński Jan
Paleontologja	— Prof. zw. Kozłowski Roman
Mineralogja i petrografja	— Vacat. Wykłady zlecone
Geografja	— Prof. zw. Lencewicz Stanisław
Botanika ogólna	— Prof. zw. Woycicki Zygmunt
Fizjologja roślin	— Prof. zw. Bassalik Kazimierz
Systematyka i geografja roślin	— Prof. zw. Hryniewiecki Bolesław
Cytologja	— Prof. zw. Baehr Wacław
Zoologja i fizjologja porównawcza	— Prof. zw. Białaszewicz Kazimierz
Zoologja systematyczna i morfologja	— Prof. nadzw. Roszkowski Wacław
Anatomja porównawcza	— Prof. zw. Tur Jan

	Ogółem	studenci		wolni słuch.		doktoranci	
		mężcz.	kob.	mężcz.	kob.	mężcz.	kob.
Wydział Lekarski . . .	1 129	879	250	—	—	—	—

Anatomja opisowa	— Prof. zw. Loth Edward
Histologja i embriologja	— Prof. zw. Konopacki Mieczysław
Fizjologja	— Prof. zw. Czubalski Franciszek
Biologja	— Prof. zw. Kopeć Stefan
Chemja fizjologiczna	— Prof. zw. Przyłęcki Stanisław
Farmakologja	— Prof. zw. Modrakowski Jerzy
Mikrobiologja i serologja	— Prof. zw. Nitsch Roman
Higjena	— Prof. zw. Janiszewski Tomasz
Chirurgja operacyjna i anatomja topograficz.	— Vacat. Wykłady zlecone
Medycyna sądowa	— Prof. zw. Grzywo-Dąbrowski Wiktor
Patologja ogólna i doświadczalna	— Prof. zw. Venulet Franciszek
Anatomja patologiczna	— Prof. zw. Paszkiewicz Ludwik
Choroby wewnętrzne (I kat.)	— Prof. nadzw. Gorecki Zdzisław
Choroby wewnętrzne (II kat.)	— Prof. zw. Orłowski Witold
Chirurgja (I kat.)	— Prof. zw. Leśniowski Antoni
Chirurgja (II kat.)	— Prof. zw. Radliński Zygmunt
Położnictwo i ginekologja	— Prof. zw. Czyżewicz Adam
Dermatologja i wenerologja	— Prof. nadzw. Grzybowski Marjan
Neurologja	— Prof. zw. Orzechowski Kazimierz
Psychjatrja	— Prof. zw. Mazurkiewicz Jan
Okulistyka	— Prof. zw. Lauber Jan
Otorhinolaryngologja	— Prof. zw. Erbrich Feliks
Pedjatrja	— Prof. zw. Michałowicz Mieczysław

	Ogółem	studenci		wolni słuch.		doktoranci	
		mężcz.	kob.	mężcz.	kob.	mężcz.	kob.
Wydział Weterynaryjny	449	414	35	—	—	—	—

Anatomja opisowa zwierząt domowych	— Prof. nadzw. Poplewski Roman
Fizjologja zwierząt	— Prof. nadzw. Gutowski Bolesław
Zoologja i parazytologja	— Prof. nadzw. Stefański Witold
Bakterjologja i epidemjologja	— Prof. nadzw. Szymanowski Zygmunt
Mięsoznawstwo	— Vacat. Wykłady zlecone
Patologja ogólna i anatomja patologiczna	— Prof. nadzw. Walkiewicz Władysław
Choroby wewnętrzne zwierząt domowych	— Prof. nadzw. Łopatyński Konstanty
Chirurgja i okulistyka	— Prof. nadzw. Wajgiel Eugenjusz
Choroby zakaźne	— Prof. nadzw. Andrijewski Piotr.

	Ogółem	studenci		wolni słuch.		doktoranci	
		mężcz.	kob.	mężcz.	kob.	mężcz.	kob.
Wydział Farmaceutyczny	297	178	119	—	—	—	—

Farmakognozja i botanika lekarska	— Prof. nadzw. Ossowski Antoni
Chemja farmaceutyczna i toksykologiczna	— Prof. nadzw. Achmatowicz Osman
Technologja środków lekarskich	— Prof. zw. Koss Adam
Farmacja stosowana	— Vacat. Wykłady zlecone
Nauka o środkach spożywczych	— Vacat. Wykłady zlecone

	Ogółem	studenci		wolni słuch.		doktoranci	
		mężcz.	kob.	mężcz.	kob.	mężcz.	kob.
UNIWERSYTET STEFANA BATOREGO w WILNIE	3.570	2 400	1.142	9	11	8	—
Wydział Teologiczny .	135	126	7	2	—	—	—

Studjum Biblijne Starego Testamentu	— Prof. nadzw. Nowicki Paweł
Studjum Biblijne Nowego Testamentu	— Vacat. Wykłady zlecone
Teologja dogmatyczna	— Prof. nadzw. ks. Puciata Leon
Teologja fundamentalna	— Zast. Prof. ks. Hlebowicz Henryk
Teologja moralna	— Prof. nadzw. ks. Świrski Ignacy
Teologja pastoralna	— Zast. Prof. ks. Sopoćko Michał
Prawo kanoniczne	— Prof. zw. ks. Żongołłowicz Bronisław
Historja Kościoła	— Prof. zw. ks. Falkowski Czesław
Filozofja chrześcijańska (I kat.)	— Zast. prof. ks. Suszyński Władysław
Filozofja chrześcijańska (II kat.)	— Vacat. Wykłady zlecone
Chrześcijańskie nauki społeczne	— Prof. zw. ks. Wóycicki Aleksander

	Ogółem	studenci		wolni słuch.		doktoranci	
		mężcz.	kob.	mężcz.	kob.	mężcz.	kob.
Wydział Prawa i Nauk Społecznych	1.300	1.008	224	—	—	8	—

Ekonomja polityczna	— Prof. zw. Zawadzki Władysław
Teorja i filozofja prawa	— Zast. Prof. Sukiennicki Wiktor
Prawo rzymskie	— Prof. zw. Bossowski Franciszek
Dawne prawo sądowe polskie i litewskie	— Prof. zw. Ehrenkreutz Stefan
Prawo kościelne	— Prof. zw. ks. Wilanowski Bolesław
Prawo cywilne (I kat.)	— Zast. Prof. Jundziłł Zygmunt
Prawo cywilne (II kat.)	— Vacat. Wykłady zlecone
Procedura cywilna	— Vacat. Wykłady zlecone
Prawo i proces karny	— Prof. zw. Wróblewski Bronisław
Prawo handlowe i wekslowe	— Prof. nadzw. Chełmoński Adam
Skarbowość i prawo skarbowe	— Prof. nadzw. Gutkowski Mieczysław
Nauka o państwie i prawo państwowe	— Prof. zw. Komarnicki Wacław
Historja prawa na Zachodzie Europy	— Prof. nadzw. Jaworski Iwo
Prawo administracyjne	— Prof. nadzw. Panejko Jerzy

	Ogółem	studenci		wolni słuch.		doktoranci	
		mężcz.	kob.	mężcz.	kob.	mężcz.	kob.
Wydział Humanistyczny	424	141	231	—	2	—	—

Filozofja (I kat.)	— Prof. nadzw. Czeżowski Tadeusz
Filozofja (II kat.)	— Prof. nadzw. Jasinowski Bogumił
Filozofja i pedagogika	— Zast. prof. Zawadzki Bogdan
Archeologja klasyczna	— Zast. Prof. Gostkowski Rajmund
Etnologja i etnografja	— Prof. zw. Moszyński Kazimierz
Historja średniow. i nauki pom. historji	— Prof. nadzw. Zajączkowski Stanisław
Historja Europy wschodniej	— Prof. nadzw. Łowmiński Henryk
Historja nowożytna	— Prof. nadzw. Iwaszkiewicz Janusz
Historja Polski	— Prof. nadzw. Kościałkowski Stanisław
Językoznawstwo i filologja sanskrycka	— Prof. nadzw. Otrębski Jan
Filologja klasyczna (I kat.)	— Prof. zw. Oko Jan
Filologja klasyczna (II kat.)	— Prof. nadzw. Srebrny Stefan
Filologja słowiańska	— **Prof. nadzw. Koschmieder Erwin**
Język polski	— Zast. Prof. Chomiński Olgierd
Historja literatury polskiej (I kat.)	— Prof. nadzw. Górski Konrad
Historja literatury polskiej (II kat.)	— Prof. zw. Kridl Manfred

	Ogółem	studenci		wolni słuch.		doktoranci	
		mężcz.	kob.	mężcz.	kob.	mężcz.	kob.
Wydział Matematyczno-Przyrodniczy	815	361	282	—	—	—	—
Studjum Rolnicze . . .		124	48	—	—	—	—

Matematyka (I kat.)	— Vacat. Wykłady zlecone
Matematyka (II kat.)	— Prof. zw. Rudnicki Juljusz
Matematyka (III kat.)	— Prof. nadzw. Kempisty Stefan
Matematyka (IV kat.)	— Prof. nadzw. Zygmund Antoni
Astronomja	— Prof. zw. Dziewulski Władysław
Meteorologja	— Prof. nadzw. Jantzen Kazimierz
Fizyka teoretyczna	— Vacat. Wykłady zlecone
Fizyka doświadczalna (I kat.)	— Prof. zw. Patkowski Józef
Fizyka doświadczalna (II kat.)	— Prof. nadzw. Dziewulski Wacław
Chemja nieorganiczna	— Prof. nadzw. Hlasko Marjan
Chemja organiczna	— Prof. zw. Sławiński Kazimierz
Chemja fizyczna	— Prof. nadzw. Bekier Edward
Chemja techniczna	— Prof. nadzw. Kraszewski Witold
Chemja rolna i mikrobiologja	— Vacat. Wykłady zlecone
Geologja	— Vacat. Wykłady zlecone
Mineralogja i petrografja	— Prof. nadzw. Małkowski Stanisław
Geografja fizyczna	— Prof. zw. Limanowski Mieczysław
Biologja	— Prof. nadzw. Dembowski Jan
Botanika ogólna	— Prof. zw. Wiśniewski Piotr
Botanika rolna	— Prof. zw. Trzebiński Józef
Zoologja	— Prof. nadzw. Prueffer Jan
Anatomja porównawcza	— Prof. nadzw. Szeliga-Mierzejewski Wł.
Ogólna uprawa roli i roślin	— Zast. prof. Jagmin Janusz
Szczegółowa uprawa roli i roślin	— Prof. nadzw. Łastowski Wacław
Fizjologja i żywienie zwierząt	— Prof. nadzw. Lelesz Edmund
Hodowla zwierząt	— Vacat. Wykłady zlecone
Ekonomja rolna	— Prof. zw. Staniewicz Witold

	Ogółem	studenci		wolni słuch.		doktoranci	
		mężcz.	kob.	mężcz.	kob.	mężcz.	kob.
Wydział Lekarski . . .	814	524	179	—	—	—	—
Oddz. Farmaceutyczny		24	87	—	—	—	—

Anatomja opisowa	— Prof. zw. Reicher Michał
Histologja i embriologja	— Prof. nadzw. Hiller Stanisław
Fizjologja	— Prof. zw. Eiger Marjan
Chemja fizjologiczna	— Prof. nadzw. Mozołowski Włodzimierz
Farmakologja	— Vacat. Wykłady zlecone
Farmakognozja i hodowla roślin lekar.	— Prof. nadzw. Muszyński Jan
Farmacja i chemja farmaceutyczna	— Prof. nadzw. Karaffa-Korbut Władysław
Bakterjologja i serologja	— Prof. zw. Gryglewicz Teofil
Higjena	— Vacat. Wykłady zlecone
Medycyna sądowa	— Prof. zw. Schilling-Siengalewicz Sergjusz
Patologja ogólna	— Prof. nadzw. Pelczar Kazimierz
Anatomja patologiczna	— Prof. zw. Opoczyński Kazimierz
Medycyna wewnętrzna	— Prof. zw. Januszkiewicz Aleksander
Chirurgja	— Prof. zw. Michejda Karol
Położnictwo i ginekologja	— Prof. zw. Jakowicki Władysław
Neurologja i psychjatrja	— Prof. zw. Rose Maksymilian
Choroby skórne i weneryczne	— Prof. nadzw. Pawlas Tadeusz
Okulistyka	— Vacat. Wykłady zlecone
Otorhinolaryngologja	— Vacat. Wykłady zlecone
Pedjatrja	— Prof. zw. Jasiński Wacław

	Ogółem	studenci		wolni słuch.		doktoranci	
		mężcz.	kob.	mężcz.	kob.	mężcz.	kob.
Wydział Sztuk Pięknych	82	32	34	7	9	—	—

Historja sztuki	— Prof. nadzw. Morelowski Marjan
Malarstwo pejzażowe	— Prof. zw. Ruszczyc Ferdynand
Malarstwo portretowe	— Prof. nadzw. Kubicki Benedykt
Malarstwo dekoracyjne	— Prof. nadzw. Ślendziński Ludomir
Rzeźba	— Vacat. Wykłady zlecone
Projektowanie architektoniczne	— Prof. nadzw. Sokołowski Ludwik

	Ogółem	studenci		wolni słuch.		doktoranci	
		mężcz.	kob.	mężcz.	kob.	mężcz.	kob.
UNIWERSYTET POZNAŃSKI	5.176	3 716	1.429	19	6	0	—
Wydział Prawno-Ekonomiczny	1.729	1 563	161	2	—	3	—

Ekonomja	— Prof. zw. Taylor Edward
Ekonomja społeczna	— Prof. nadzw. Zaleski Stefan
Polityka ekonomiczna	— Zast. prof. Rosiński Stefan
Ekonomika i skarbowość	— Zast. prof. Knapowski Roch
Historja gospodarcza	— Prof. zw. Rutkowski Jan
Geografja gospodarcza	— Prof. zw. Nowakowski Stanisław
Teorja i filozofja prawa	— Prof. zw. Znamierowski Czesław
Historja ustroju Polski i prawa polskiego	— Prof. nadzw. Wojciechowski Zygmunt
Prawo rzymskie	— Prof. zw. Lisowski Zygmunt
Prawo cywilne (I kat.)	— Prof. zw. Ohanowicz Alfred
Prawo cywilne (II kat.)	— Zast. prof. Paczkowski Romuald
Proces cywilny	— Zast. prof. Stelmachowski Bronisław
Prawo i proces karny	— Prof. zw. Bossowski Józef
Prawo kościelne	— Prof. nadzw. Silnicki Tadeusz
Prawo polityczne	— Prof. zw. Peretiatkowicz Antoni
Historja prawa na Zachodzie Europy	— Zast. prof. Jedlicki Marjan
Prawo międzynarodowe	— Prof. zw. Winiarski Bohdan
Prawo handlowe i wekslowe	— Prof. zw. Sułkowski Józef
Prawo administracyjne	— Prof. zw. Kasznica Stanisław
Statystyka	— Prof. nadzw. Nadobnik Marcin

	Ogółem	studenci		wolni słuch.		doktoranci	
		mężcz.	kob.	mężcz.	kob.	mężcz.	kob.
Wydział Humanistyczny	797	355	434	4	3	1	—

Filozofja	— Prof. zw. Sobeski Michał
Socjologja i filozofja kultury	— Prof. zw. Znaniecki Florjan
Psychologja i pedagogika doświad.	— Prof. zw. Błachowski Stefan
Historja sztuki	— Prof. zw. ks. Dettloff Szczęsny
Archeologja klasyczna	— Vacat. Wykłady zlecone
Prehistorja	— Prof. zw. Kostrzewski Józef
Etnologja i etnografja	— Prof. nadzw. Frankowski Eugenjusz
Muzykologja	— Prof. nadzw. Kamieński Lucjan
Historja średniowieczna	— Prof. zw. Tymieniecki Kazimierz
Historja nowożytna	— Prof. zw. Skałkowski Adam
Historja Wschodu Europy	— Prof. zw. Chodynicki Kazimierz
Językoznawstwo indoeuropejskie	— Prof. zw. Rudnicki Mikołaj
Filologja klasyczna (I kat.)	— Prof. zw. Klinger Witold
Filologja klasyczna (II kat.)	— Prof. nadzw. Dziech Józef
Filologja słowiańska	— Prof. zw. Ułaszyn Henryk
Język polski	— Prof. zw. Klich Edward
Historja literatury polskiej (I kat.)	— Prof. zw. Pollak Roman
Historja literatury polskiej (II kat.)	— Prof. zw. Grabowski Tadeusz
Romanistyka	— Prof. zw. Morawski Józef
Literatura francuska	— Vacat.
Germanistyka	— Zast. prof. Berger Jan
Filologja angielska	— Prof. kontr. Massey Bernard

	Ogółem	studenci		wolni słuch.		doktoranci	
		mężcz.	kob.	mężcz.	kob.	mężcz.	kob.
Wydział Matematyczno-Przyrodniczy	658	398	256	4	—	—	—

Matematyka (I kat.)	— Prof. zw. Krygowski Zdzisław
Matematyka (II kat.)	— Prof. nadzw. Biernacki Mieczysław
Matematyka (III kat.)	— Prof. nadzw. Abramowicz Kazimierz
Astronomja	— Prof. zw. Witkowski Józef
Fizyka teoretyczna	— Prof. nadzw. Pęczalski Tadeusz
Fizyka doświadczalna	— Prof. zw. Denizot Alfred
Chemja nieorganiczna	— Prof. nadzw. Krauze Alfons
Chemja organiczna	— Prof. nadzw. Suszka Jerzy
Chemja fizyczna	— Prof. zw. Gałecki Antoni
Chemja farmaceutyczna	— Prof. zw. Hrynakowski Konstanty
Farmacja stosowana	— Zast. prof. Jurkowski Adam
Geologja	— Prof. zw. Wójcik Kazimierz
Mineralogja i petrografja	— Prof. nadzw. Smulikowski Tadeusz
Geografja	— Prof. zw. Pawłowski Stanisław
Botanika i uprawa roślin lekar.	— Prof. nadzw. Dobrowolski Jan
Anatomja i fizjologja roślin	— Prof. nadzw. Wodziczko Adam
Farmakognozja	— Vacat. Wykłady zlecone
Zoologja	— Prof. zw. Grochmalicki Jan
Anatomja porównawcza i biologja	— Prof. zw. Jakubski Antoni
Hist. i metod. nauk przyr. i humanist.	— Prof. zw. Zawirski Zygmunt

	Ogółem	studenci		wolni słuch.		doktoranci	
		mężcz.	kob.	mężcz.	kob.	mężcz.	kob.
Wydział Lekarski . . .	1.632	831	248	2	—	2	—
Oddział Farmaceutyczny		228	263	—	—	—	—
Studjum Wychowania Fizycznego		26	32	—	—	—	—

Anatomja opisowa	— Prof. zw. Różycki Stefan
Histologja i embriologja	— Prof. zw. Kurkiewicz Tadeusz
Fizjologja	— Prof. nadzw. Zbyszewski Leon
Biologja ogólna	— Prof. zw. Niezabitowski Edward
Fizyka	— Prof. zw. Kalandyk Stanisław
Chemja fizjologiczna	— Prof. zw. Dąbrowski Stefan

Farmakologja	— Vacat. Wykłady zlecone
Mikrobiologja i serologja	— Prof. nadzw. Padlewski Leon
Medycyna sądowa	— Prof. zw. Horoszkiewicz Stefan
Higjena szkolna i wychowanie fizyczne	— Prof. zw. Piasecki Eugenjusz
Historja i filozofja medycyny	— Prof. zw. Wrzosek Adam
Patologja doświadczalna	— Prof. nadzw. Hoffman Ignacy
Anatomja i histologja patologiczna	— Prof. nadzw. Skubiszewski Ludwik
Radjologja	— Prof. nadzw. Mayer Karol
Choroby wewnętrzne (I kat. i klin.)	— Prof. zw. Lubieniecki Jan
Choroby wewnętrzne (II kat. i klin.)	— Prof. zw. Jezierski Wincenty
Chirurgja	— Prof. zw. Jurasz Antoni
Ortopedja	— Vacat. Wykłady zlecone
Położnictwo i ginekologja	— Prof. nadzw. Kowalski Bolesław
Neurologja i psychjatrja	— Prof. zw. Borowiecki Stefan
Dermatologja i wenerologja	— Prof. nadzw. Straszyński Adam
Okulistyka	— Prof. nadzw. Kapuściński Witold
Otorhinolaryngologja	— Prof. nadzw. Laskiewicz Alfred
Pedjatrja	— Prof. zw. Jonscher Karol
Stomatologja	— Vacat. Wykłady zlecone

	Ogółem	studenci		wolni słuch.		doktoranci	
		mężcz.	kob.	mężcz.	kob.	mężcz.	kob.
Wydział Rolniczo-Leśny	360	315	35	7	3	—	—

Chemja ogólna	— Prof. zw. Glixelli Stanisław
Gleboznawstwo i rolnictwo	— Prof. zw. Terlikowski Feliks
Botanika ogólna i fitopatologja	— Zast. prof. Kulesza Witold
Fizjologja roślin i chemja rolna	— Prof. zw. Niklewski Bronisław
Botanika systematyczna i botanika leśna	— Prof. nadzw. Stecki Konstanty
Ogólna uprawa roli i roślin	— Prof. zw. Pietruszczyński Zygmunt
Szczegółowa uprawa roli i roślin	— Prof. nadzw. Sypniewski Józef
Zoologja i entomologja	— Prof. zw. Sitowski Ludwik
Ogólna hodowla zwierząt domowych	— Prof. zw. Moczarski Zygmunt
Szczegółowa hodowla zwierząt domowych	— Prof. nadzw. Vetulani Tadeusz
Weterynarja rolnicza i higjena zwierząt	— Prof. zw. Runge Stanisław
Szczegółowa hodowla lasu	— Prof. zw. Biehler Ryszard
Dendrometrja i statyka leśna	— Prof. nadzw. Wielgosz Tadeusz
Inżynierja i budownictwo leśne	— Prof. nadzw. Rafalski Juljan
Rybactwo i łowiectwo	— Prof. nadzw. Schechtel Edward
Technologja rolnicza	— Prof. zw. Chrząszcz Tadeusz
Meteorologja rolnicza i klimatologja	— Prof. nadzw. Smosarski Władysław
Ekonomja rolnicza	— Prof. zw. Schramm Wiktor
Administracja i rachunkowość leśna	— Prof. nadzw. Studniarski Stefan

	Ogółem	studenci		wolni słuch.		doktoranci	
		mężcz.	kob.	mężcz.	kob.	mężcz.	kob.
POLITECHNIKA LWOWSKA	2.559	2.433	123	2	1	—	—
Wydział Inżynierji Lądowej i Wodnej . .	658	646	12	—	—	—	—

Matematyka (I kat.)	— Prof. zw. Stożek Włodzimierz
Mechanika ogólna	— Prof. zw. Rubinowicz Wojciech
Statyka budowli	— Prof. zw. Bogucki Jan
Miernictwo I	— Prof. zw. Weigel Kacper
Miernictwo II	— Prof. zw. Wojtan Władysław
Geodezja wyższa i astronomja	— Prof. zw. Grabowski Lucjan
Budownictwo wodne (I kat.)	— Prof. zw. Matakiewicz Maksymiljan
Budownictwo wodne (II kat.)	— Prof. zw. Łopuszański Jan
Budownictwo wodne (III kat.)	— Prof. zw. Nadolski Otton
Budowa dróg i tunelów	— Prof. zw. Bratro Emil
Budowa mostów (I kat.)	— Prof. zw. Brzozowski Stanisław
Budowa mostów (II kat.)	— Vacat. Wykłady zlecone
Budowa kolei żelaznych	— Prof. zw. Wątorek Karol
Kolejnictwo	— Prof. zw. Zipser Kazimierz
Nauki prawnicze	— Prof. zw. Wereszczyński Adam

	Ogółem	studenci		wolni słuch.		doktoranci	
		mężcz.	kob.	mężcz.	kob.	mężcz.	kob.
Wydział Mechaniczny .	896	888	8	—	—	—	—

Matematyka (II kat.)	— Prof. zw. Łomnicki Antoni
Geometrja wykreślna (II kat.)	— Prof. zw. Plamitzer Antoni
Mechanika techniczna	— Prof. nadzw. Burzyński Włodzimierz
Elektrotechnika ogólna	— Prof. zw. Fryze Stanisław
Maszynoznawstwo ogólne	— Vacat. Wykłady zlecone
Technologja mechaniczna (I kat.)	— Vacat. Wykłady zlecone
Technologja mechaniczna (II kat.)	— Prof. zw. Geisler Edward
Teorja maszyn cieplnych	— Zast. prof. Ochęduszko Stanisław
Elementy maszyn	— Prof. zw. Hauswald Edwin
Silniki cieplikowe	— Prof. zw. Eberman Ludwik
Maszyny parowe i turbiny	— Prof. zw. Borowicz Wilhelm
Pompy	— Prof. zw. Ciechanowski Zygmunt
Dźwigi	— Prof. nadzw. Łukasiewicz Stanisław
Maszyny kolejowe	— Prof. zw. Mozer Wilhelm
Pomiary maszynowe	— Prof. zw. Witkiewicz Roman
Urządzenia elektryczne	— Prof. zw. Sokolnicki Gabryel
Maszyny elektryczne	— Prof. zw. Idaszewski Kazimierz
Pomiary elektrotechniczne	— Prof. zw. Krukowski Włodzimierz
Wiertnictwo i wydobywanie nafty	— Vacat. Wykłady zlecone

	Ogółem	studenci		wolni słuch.		doktoranci	
		mężcz.	kob.	mężcz.	kob.	mężcz.	kob.
Wydział Chemiczny . .	373	326	45	2	—	—	—

Fizyka (I kat.)	— Prof. zw. Reczyński Czesław
Mineralogja i petrografja	— Prof. nadzw. Kamieński Marjan
Chemja nieorganiczna	— Prof. nadzw. Jakób Wiktor
Chemja organiczna	— Prof. zw. Sucharda Edward
Chemja fizyczna	— Prof. nadzw. Dorabialska Alicja
Technol. chem. nieorg. i elektrochemja techn.	— Prof. nadzw. Kuczyński Tadeusz
Technologja chemiczna organiczna	— Prof. zw. Leśniański Wacław
Technol. chem. i mykologja techn.	— Prof. zw. Joszt Adolf
Technologja nafty i gazownictwo	— Prof. zw. Pilat Stanisław

	Ogółem	studenci		wolni słuch.		doktoranci	
		mężcz.	kob.	mężcz.	kob.	mężcz.	kob.
Wydział Architektury .	265	238	27	—	—	—	—

Geometrja wykreślna (I kat.)	— Prof. zw. Bartel Kazimierz
Statyka i budown. żelazne i żelbeton.	— Prof. zw. Kuryłło Adam
Budownictwo ogólne	— Prof. nadzw. Bartoszewicz Kazimierz
Budownictwo utylitarne	— Prof. zw. Dordacki Władysław
Architektura (I kat.)	— Prof. nadzw. Bagieński Jan
Architektura (II kat.)	— Prof. zw. Minkiewicz Witold
Architektura historyczna	— Vacat. Wykłady zlecone
Historja architektury polskiej	— Prof. nadzw. Osiński Marjan
Rysunki figuralne	— Zast. prof. Lam Władysław
Rysunki zdobnicze i dekoracja wnętrza	— Vacat. Wykłady zlecone

	Ogółem	studenci		wolni słuch.		doktoranci	
		mężcz.	kob.	mężcz.	kob.	mężcz.	kob.
Wydział Rolniczo-Lasowy	367	335	31	—	1	—	—

Chemja ogólna	— Zast. prof. Płażek Edwin
Chemja rolnicza i gleboznawstwo	— Vacat. Wykłady zlecone
Fizyka (II kat.)	— Prof. nadzw. Mularski Tadeusz
Botanika ogólna i fizjologja roślin	— Prof. nadzw. Szymkiewicz Dezydery
Botanika leśna	— Prof. zw. Wierdak Szymon
Uprawa roli i roślin	— Vacat. Wykłady zlecone
Zoologja i anatomja zwierząt	— Prof. zw. Fuliński Benedykt
Fizjologja i żywienie zwierząt użytkowych	— Vacat. Wykłady zlecone
Hodowla zwierząt użytkowych	— Prof. zw. Różycki Karol
Ochrona lasu i entomologja lasowa	— Prof. zw. Kozikowski Aleksander
Hodowla lasu	— Prof. nadzw. Suchecki Kazimierz
Urządzenie lasu	— Prof. nadzw. Ludenberger Jan
Użytkowanie lasu	— Zast. prof. Roszkowski Witold
Inżynierja lasowa i zabud. potoków górsk.	— Prof. nadzw. Hubicki Stanisław
Technologja rolnicza	— Zast. prof. Tychowski Aleksander
Administracja rolnicza	— Vacat. Wykłady zlecone
Ekonomja i nauki prawnicze	— Vacat. Wykłady zlecone

	Ogółem	studenci		wolni słuch.		doktoranci	
		mężcz.	kob.	mężcz.	kob.	mężcz.	kob.
POLITECHNIKA WARSZAWSKA	4.289	3.990	260	31	2	6	—
Wydział Inżynierji . .	1.467	1.448	18	1	—	—	—

Matematyka (I kat.)	— Prof. nadzw. Straszewicz Stefan
Geometrja wykreślna (I kat.)	— Vacat. Wykłady zlecone
Mechanika ogólna	— Vacat. Wykłady zlecone
Statyka budowlana	— Vacat. Wykłady zlecone
Miernictwo	— Prof. zw. Ponikowski Antoni
Geodezja niższa	— Prof. nadzw. Piotrowski Jan
Geodezja wyższa	— Prof. zw. Warchałowski Edward
Astronomja praktyczna	— Prof. nadzw. Kępiński Felicjan
Budownictwo ogólne	— Prof. nadzw. Żenczykowski Wacław
Budownictwo wodne (I kat.)	— Prof. zw. Pomianowski Karol
Budownictwo wodne (II kat.)	— Prof. zw. Rybczyński Mieczysław
Meljoracje rolne	— Prof. zw. Skotnicki Czesław
Budowa dróg i roboty ziemne	— Zast. prof. Nestorowicz Melchjor
Budowa mostów	— Prof. zw. Przenicki Andrzej
Budowa kolei	— Vacat. Wykłady zlecone
Żelbetnictwo	— Prof. nadzw. Paszkowski Wacław
Wodociągi i kanalizacja	— Prof. zw. Radziszewski Ignacy

	Ogółem	studenci		wolni słuch.		doktoranci	
		mężcz.	kob.	mężcz.	kob.	mężcz.	kob.
Wydział Mechaniczny .	960	950	9	—	—	1	—

Matematyka (II kat.)	— Prof. nadzw. Pogorzelski Witold
Geometrja wykreślna (II kat.)	— Vacat. Wykłady zlecone
Mechanika (I kat.)	— Prof. zw. Huber Maksymiljan
Mechanika (II kat.)	— Prof. zw. Broszko Michał
Hydraulika i aerodynamika	— Prof. zw. Witoszyński Czesław
Termodynamika techniczna	— Prof. zw. Stefanowski Bohdan
Technologja metali	— Prof. zw. Broniewski Witold
Obróbka metali	— Prof. zw. Płużański Stanisław
Włókiennictwo	— Prof. zw. Bratkowski Władysław
Maszynoznawstwo i kotły parowe	— Prof. nadzw. Tolłoczko Bolesław
Silniki spalinowe	— Prof. zw. Taylor Karol
Maszyny i turbiny parowe	— Prof. zw. Chrzanowski Wiesław
Silniki wodne i pompy	— Prof. zw. Zwierzchowski Stanisław
Dźwigi	— Prof. zw. Suchowiak Wacław
Lokomotywy	— Vacat. Wykłady zlecone
Budowa płatowców i mechanika lotu	— Prof. nadzw. Mokrzycki Gustaw

	Ogółem	studenci		wolni słuch.		doktoranci	
		mężcz.	kob.	mężcz.	kob.	mężcz.	kob.
Wydział Elektryczny .	748	709	16	20	1	2	—

Fizyka (I kat.)	— Prof. zw. Wolfke Mieczysław
Elektrotechnika ogólna	— Prof. zw. Pożaryski Mieczysław
Elektrotechnika miernicza	— Prof. zw. Drewnowski Kazimierz
Technika prądów słabych	— Prof. zw. Trechciński Roman
Radjotechnika	— Prof. zw. Groszkowski Janusz
Urządzenia elektryczne	— Vacat. Wykłady zlecone
Maszyny elektryczne	— Prof. zw. Żórawski Konstanty

	Ogółem	studenci		wolni słuch.		doktoranci	
		mężcz.	kob.	mężcz.	kob.	mężcz.	kob.
Wydział Chemiczny . .	586	456	125	3	—	2	—

Matematyka (III kat.)	— Prof. nadzw. Leja Franciszek
Fizyka (II kat.)	— Prof. nadzw. Kalinowski Stanisław
Mineralogja i petrografja	— Prof. zw. Wojno Tadeusz
Chemja ogólna	— Prof. zw. Kling Kazimierz
Chemja nieorganiczna	— Prof. zw. Miłobędzki Tadeusz
Chemja organiczna	— Prof. zw. Szperl Ludwik
Chemja fizyczna	— Prof. zw. Świętosławski Wojciech
Technologja chemiczna nieorganiczna	— Prof. zw. Zawadzki Józef
Technologja chemiczna organiczna (I kat.)	— Prof. zw. Smoleński Kazimierz
Technologja organiczna (II kat.)	— Vacat. Wykłady zlecone.
Technologja materjałów wybuchowych	— Zast. prof. Urbański Tadeusz.
Technol. wielk. przem. organ. i farbiarstwo	— Prof. nadzw. Turski Józef
Technologja produktów spożywczych	— Prof. zw. Iwanowski Wacław
Metalurgja i metaloznawstwo	— Prof. zw. Czochralski Jan
Maszynoznawstwo ogólne i chemiczne	— Prof. zw. Grabowski Czesław

	Ogółem	studenci		wolni słuch.		doktoranci	
		mężcz.	kob.	mężcz.	kob.	mężcz.	kob.
Wydział Architektury .	528	427	92	7	1	1	—

Rysunek odręczny	— Prof. nadzw. Kamiński Zygmunt
Budownictwo	— Prof. zw. Bryła Stefan
Projektowanie	— Prof. zw. Szyszko-Bohusz Adolf
Projektowanie wiejskie	— Prof. nadzw. Bojemski Aleksander
Projektowanie miejskie	— Prof. zw. Świerczyński Rudolf
Projektowanie monumentalne	— Prof. zw. Przybylski Czesław
Historja sztuki i architektury starożytnej	— Prof. zw. Lalewicz Marjan
Historja nowożytnej architektury i sztuki	— Prof. nadzw. Niemojewski Lech
Historja sztuki i architektury polskiej	— Prof. zw. Sosnowski Oskar
Architektura wnętrz i krajobrazu	— Prof. nadzw. Polkowski Franciszek
Budowa miast	— Prof. zw. Tołwiński Tadeusz

	Ogółem	studenci		wolni słuch.		doktoranci	
		mężcz.	kob.	mężcz.	kob.	mężcz.	kob.
AKADEMJA GÓRNICZA W KRAKOWIE .	532	516	5	10	1	—	—
Wydział Górniczy . .	327	321	1	5	—	—	—

Matematyka	— Prof. zw. Hoborski Antoni
Mechanika ogólna i techniczna	— Prof. zw. Takliński Władysław
Elektrotechnika	— Prof. zw. Studniarski Jan
Geologja i paleontologja	— Prof. zw. Goetel Walery
Paleontologja	— Prof. zw. Jarosz Karol
Mineralogja i petrografja	— Prof. zw. Rozen Zygmunt
Geologja stosowana	— Vacat. Wykłady zlecone
Maszynoznawstwo ogólne	— Prof. zw. Krauze Jan
Górnictwo I	— Prof. nadzw. Budryk Witold
Górnictwo II	— Prof. nadzw. Zalewski Feliks
Górnictwo naftowe	— Prof. zw. Sarjusz-Bielski Zygmunt
Maszyny górnicze	— Prof. zw. Skoczylas Stanisław
Geodezja i miernictwo	— Prof. zw. Nowotny Oskar

	Ogółem	studenci		wolni słuch.		doktoranci	
		mężcz.	kob.	mężcz.	kob.	mężcz.	kob.
Wydział Hutniczy . . .	205	195	4	5	1	--	—

Fizyka	— Prof. zw. Jeżewski Mieczysław
Chemja ogólna i analityczna	— Prof. zw. Staronka Wilhelm
Chemja fizyczna i elektrochemja	— Prof. nadzw. Skąpski Adam
Technologja ciepła i paliwa	— Prof. zw. Dawidowski Roman
Maszynoznawstwo szczegółowe	— Prof. zw. Chromiński Edmund
Metalografja	— Prof. nadzw. Łoskiewicz Władysław
Metalurgja żelaza	— Prof. nadzw. Ludkiewicz Adam
Metalurgja żelaza i odlewnictwo	— Vacat. Wykłady zlecone
Metalurgja innych poza żelazem metali	— Prof. nadzw. Krupkowski Aleksander
Maszyny hutnicze	— Prof. zw. Łowiński Karol
Budownictwo i inżynierja	— Prof. nadzw. Stella-Sawicki Izydor

	Ogółem	studenci		wolni słuch.		doktoranci	
		mężcz.	kob.	mężcz.	kob.	mężcz.	kob.
SZKOŁA GŁÓWNA GOSPODARSTWA WIEJSKIEGO W WARSZAWIE	1 403	1.030	36?	1	3	—	—
Wydział Rolniczy . . .	499	396	100	1	2	—	—

Anatomja zwierząt domowych i histologja	— Prof. nadzw. Wodzicki Kazimierz
Zoologja	— Vacat. Wykłady zlecone
Fizjologja zwierząt	— Prof. zw. Sosnowski Jan
Chemja rolna i rolnictwo I	— Vacat. Wykłady zlecone
Rolnictwo II	— Prof. zw. Staniszkis Witold
Meljoracje rolne i budownictwo	— Prof. nadzw. Turczynowicz Stanisław
Hodowla szczegółowa zwierząt	— Prof. zw. Rostafiński Jan
Ichtiobiologja i rybactwo	— Prof. zw. Staff Franciszek
Przemysł rolny i mikrobiologja	— Prof. zw. Dąbrowski Wacław
Zarząd gospodarstw wiejskich	— Prof. zw. Moszczeński Stefan
Polityka agrarna	— Prof. zw. Ludkiewicz Zdzisław

	Ogółem	studenci		wolni słuch.		doktoranci	
		mężcz.	kob.	mężcz.	kob.	mężcz.	kob.
Wydział Leśny	565	554	11	—	—	—	—

Chemja nieorganiczna	— Prof. nadzw. Dominik Walenty
Botanika ogólna	— Prof. nadzw. Dzubiałtowski Seweryn
Hodowla ogólna lasu	— Prof. nadzw. Sokołowski Marjan
Ochrona lasu i entomologja	— Vacat. Wykłady zlecone.
Urządzenie lasu	— Prof. zw. Miklaszewski Jan
Użytkowanie lasu	— Vacat. Wykłady zlecone.
Inżynierja leśna i geodezja	— Prof. nadzw. Wierzbicki Witold
Polityka ekonomiczna	— Prof. zw. Grabski Władysław

	Ogółem	studenci		wolni słuch.		doktoranci	
		mężcz.	kob.	mężcz.	kob.	mężcz.	kob.
Wydział Ogrodniczy . .	339	80	258	—	1	—	—

Gleboznawstwo	— Prof. nadzw. Sioma Józef
Uprawa i nawożenie roli	— Prof. zw. Górski Marjan
Fizjologja roślin	— Prof. nadzw. Korczewski Michał
Genetyka i hodowla roślin	— Prof. zw. Malinowski Edmund
Ochrona roślin	— Prof. nadzw. Siemaszko Wincenty
Uprawa i hodowla warzyw	— Zast. prof. Chroboczek Emil
Sadownictwo	— Prof. nadzw. Gorjaczkowski Włodzimierz
Maszynoznawstwo rolnicze	— Prof. zw. Biedrzycki Stefan

	Ogółem	studenci		wolni słuch.		doktoranci	
		mężcz.	kob.	mężcz.	kob.	mężcz.	kob.
AKADEMJA MEDYCYNY WETERYNARYJNEJ WE LWOWIE. .	457	444	13	—	—	—	—

Anatomja zwierząt domowych	— Vacat. Wykłady zlecone.
Anatomja topograficzna zwierząt domowych	— Prof. nadzw. Bant Antoni
Histologja i embrjologja	— Prof. zw. Aleksandrowicz Jerzy
Fizjologja	— Prof. nadzw. Klisiecki Andrzej
Chemja ogólna	— Prof. zw. Niemczycki Stanisław
Chemja lekarska i patologja	— Vacat. Wykłady zlecone.
Zoologja z parazytologją i biologją ogólną	— Prof. nadzw. Poluszyński Gustaw
Farmakologja i toksykologja	— Prof. nadzw. Skowroński Wincenty
Mikrobiologja i higjena	— Prof. nadzw. Legeżyński Stanisław
Nauka o środkach spoż. zwierz. pochodzenia	— Prof. nadzw. Trawiński Alfred
Anatomja patologiczna	— Prof. nadzw. Zakrzewski Aleksander
Patologja szczeg. i terapja chor. wewn.	— Prof. zw. Markowski Zygmunt
Patologja szczeg. i terapja chor. chirurg.	— Prof. zw. Gujewski Stefan
Chirurgja og. oraz chir. kończ. i ort. wet.	— Prof. zw. Szczudłowski Kazimierz
Hodowla ogólna zwierząt	— Prof. nadzw. Olbrycht Tadeusz
Botanika i encyklopedja rolnicza	— Prof. zw. Janowski Bronisław

	Ogółem	studenci		wolni słuch.		doktoranci	
		mężcz.	kob.	mężcz.	kob.	mężcz.	kob.
AKADEMJA SZTUK PIĘKNYCH W KRAKOWIE	184	83	54	40	7	—	—

Rysunki ogólne	— Prof. nadzw. Jarocki Władysław
Rysunki wieczorne	— Prof. nadzw. Sichulski Kazimierz
Malarstwo (I kat.)	— Vacat. Wykłady zlecone.
Malarstwo (II kat.)	— Prof. zw. Mehoffer Józef
Malarstwo (III kat.)	— Vacat. Wykłady zlecone.
Malarstwo (IV kat.)	— Prof.zw. Weiss Wojciech
Malarstwo (V kat.)	— Prof. zw. Pautsch Fryderyk
Malarstwo (VI kat.)	— Prof. zw. Pieńkowski Ignacy
Malarstwo (VII kat.)	— Prof. nadzw. Kamocki Stanisław
Malarstwo (VIII kat.)	— Prof. nadzw. Frycz Karol
Rzeźba (I kat.)	— Vacat. Wykłady zlecone.
Rzeźba (II kat.)	— Prof. zw. Dunikowski Ksawery
Grafika	— Prof. nadzw. Wojnarski Jan
Architektura	— Prof. zw. Gałęzowski Józef

	Ogółem	studenci		wolni słuch.		doktoranci	
		mężcz.	kob.	mężcz.	kob.	mężcz.	kob.
AKADEMJA SZTUK PIĘKNYCH W WARSZAWIE	315	107	118	57	33	—	—

Malarstwo (I kat.) — Prof. zw. Pruszkowski Tadeusz
Malarstwo (II kat.) — Prof. zw. Tichy Karol
Malarstwo (III kat.) — Prof. nadzw. Kowarski Felicjan
Malarstwo (IV kat.) — Prof. nadzw. Kotarbiński Mieczysław
Malarstwo dekoracyjne — Prof. nadzw. Pękalski Leonard
Rzeźba — Prof. nadzw. Breyer Tadeusz
Rzeźba monumentalna — Prof. nadzw. Pniewski Bohdan
Grafika użytkowa — Prof. nadzw. Bartłomiejczyk Edmund
Grafika artystyczna — Prof. kontr. Wyczółkowski Leon
Architektura — Prof. nadzw. Czajkowski Józef
Architektura wnętrz — Prof. zw. Jastrzębowski Wojciech
Kompozycja brył i płaszczyzn — Vacat. Wykłady zlecone.

	Ogółem	studenci		wolni słuch.		doktoranci	
		mężcz.	kob.	mężcz.	kob.	mężcz.	kob.
AKADEMJA STOMATOLOGICZNA W WARSZAWIE.	517	147	370	—	—	—	—

Dentystyka zachowawcza — Vacat. Wykłady zlecone.
Chirurgja stomatologiczna — Prof. nadzw. Meissner Alfred
Orthodontia — Zast. prof. Żeńczuk Marjan
Protetyka dentystyczna — Zast. prof. Cybulski Witold

SZKOŁY PRYWATNE AKADEMICKIE.

	Ogółem	studenci		wolni słuch.		doktoranci	
		mężcz.	kob.	mężcz.	kob.	mężcz.	kob.
Katolicki Uniwersytet Lubelski	934	628	293	2	1	—	—
Szkoła Główna Handlowa w Warszawie . .	1.100	714	384	—	1	1	—
Wolna Wszechnica Polska w Warszawie . .	837	345	322	126	44	—	—
Wolna Wszechnica Polska oddział w Łodzi .	324	162	121	25	16	—	—

W Dz. Urz. M. W. R. i O. P. N. 6 z r. 1935, poz. 63, 64, 65 ogłoszony został Statut Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie, program i organizacja studjów ekonomiczno-handlowych i przepisy przejściowe o egzaminach.

Rozporządzeniem Ministra W. R. i O. P. z dn. 8.X.1935 Wolnej Wszechnicy Polskiej w Warszawie udzielono prawa nadawania niższych stopni naukowych. Mianowicie: 1) na Wydziale Nauk Politycznych i Społecznych — stopnia magistra nauk ekonomiczno-społecznych, 2) na Wydziale Nauk Matematyczno-Przyrodniczych — stopnia magistra filozofji w zakresie fizyki, chemji, botaniki, zoologji wraz z anatomją porównawczą i biologji ogólnej (Dz. U. R. P. 1935, Nr. 76, poz. 479).

SZKOŁY WYŻSZE BEZ PRAW AKADEMICKICH.

	Ogółem	studenci		wolni słuch.		doktoranci	
		mężcz.	kob.	mężcz.	kob.	mężcz.	kob.
Wyższa Szkoła dla Handlu Zagranicznego we Lwowie	434	286	144	2	2	—	—
Wyższa Szkoła Handlowa w Poznaniu . .	710	593	117	—	—	—	—
Wyższe Studjum Handlowe w Krakowie	749	519	198	23	9	—	—
Szkoła Nauk Politycznych w Warszawie .	1.453	1.072	381	—	—	—	—
Szkoła Nauk Politycznych w Wilnie . . .	190	109	37	33	11	—	—
Wyższa Szkoła Dziennikarska w Warszawie	215	79	88	36	12	—	—
Szkoła Wschodoznawstwa przy Instytucie Wschodnim w Warszawie	76	34	19	19	4	—	—

STYPENDJA DLA SŁUCHACZY WYŻSZYCH UCZELNI.

		ilość podań złożonych	udziel. styp. państw.	udziel. styp. fundac. i społ.
1.	Uniwersytet Jagielloński	886	321	65
2.	„ St. Batorego	429	219	9
3.	„ Jana Kazimierza	731	288	49
4.	„ Józefa Piłsudskiego	1036	406	103
5.	„ Poznański	560	201	51
6.	Politechnika Lwowska	456	146	118
7.	„ Warszawska	692	220	120
8.	Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejsk.	161	65	23
9.	Akademja Medycyny Weterynaryjnej	87	40	34
10.	„ Górnicza w Krakowie	103	47	29
11.	„ Sztuk Pięknych w Krakowie	44	16	22
12.	„ Sztuk Pięknych w Warszawie	22	18	8
13.	„ Stomatologiczna w Warszawie	74	24	3
14.	Szkoła Główna Handlowa w Warszawie	97	69	32
15.	W. Szkoła Handlu Zagran. we Lwowie	25	15	19
16.	Katolicki Uniwersytet Lubelski	70	35	—
17.	W. Studjum Handlowe w Krakowie	31	27	2
18.	W. Szkoła Handlowa w Poznaniu	30	24	19
19.	Wolna Wszechnica Polska w Warszawie	32	22	11
20.	Szkoła Nauk Politycznych w Warszawie	30	14	41
21.	Szkoła Nauk Politycznych w Wilnie	15	6	4
22.	W. Szkoła Dziennikarska w Warszawie	11	6	—
	Ogółem	5642	2229	762

MŁODZIEŻ ZAGRANICZNA NA WYŻSZYCH UCZELNIACH POLSKI.

PAŃSTWA / UCZELNIE PAŃSTWOWE	Turcja	Norwegja	Gruzja emigr.	Estonja	Węgry	Z. S. R. R.	Francja	Włochy	Austrja	Brazylja	Anglja	Ukraina	Szwajcarja	Rosja emigr.	Niemcy	Grecja	Jugosławja	Rumunja	Gdańsk	Japonja	Litwa	Czechosłowac.	St. Zjed. A.P.	Łotwa	Bułgarja	Nieustalonych
Un. J. Piłsudskiego								1	1		1	2	1	3	4	2	2	6	1		7	5	10	14	5	
Un. Jagielloński					1		1						1		15		1	1				23	20	2	1	
Un. Jana Kazimierza					1	1			1						3			2			1	3	8			
Un. Stefana Batorego													2					1			6	1	2	35		
Un. Poznański					1						1				15		1		3		1	6	5		1	
Politechn. Warszaw.	1		3	26		3	2					2	1					2			8	1	3	4	1	
Politechn. Lwowska					1	1								3	1		2	1			5	5	4			
Szk. Głów. G. Wiej.							1		1					4				1	2		1	1		3	1	
Akad. Górn. Krak.	1																					1			1	
Akad. Medyc. Weter.																		2						1		
Ak. Szt. Piękn. Krak.															2							2	1			
Ak. Szt. Piękn. War.															1								1	2	1	
Ak. Stomatolog. War.																			1	1	1	2	2	4	22	
Uczelnie prywatne:																										
Katol. Un. Lubelski														1							3			1		
Wolna Wszech. Polska		1			1	4				1				3	1								3	2		
Szk. Gł. Han. w War.							1								2											
Wyż. Szk. H. we Lw.													1		1		1	1	1			3				
W. Szk. H. w Krakowie															1							4	1	1		
W. Szk. H. w Poznaniu								1					1	16		1						1	3		1	1
Szk. Nauk Pol. w War.																					2					2
Szk. Nauk Pol. w Wil.																										
Szk. Wschodoznawstwa												6			1						1	1	1			
W. Szk. Dzien. w War.																										
Ogółem . . .	2	1	3	26	5	9	5	2	3	1	2	10	7	30	47	3	7	17	8	1	31	59	64	69	34	3

OŚWIATA POZASZKOLNA OGÓLNOKSZTAŁCĄCA I ZAWODOWA.

Instytucje, Uczelnie:

Chrześcijański Uniwersytet Robotniczy, Warszawa, Żórawia 9 m. 14, Łódź, Przejazd 34.
Czytelnia Polska w Białej.
Dojazdowy Uniwersytet Ludowy w Święcianach, woj. wileńskie.
Dom Stowarzyszeń Makowskich w Makowie Mazow.
Instytut Oświaty Dorosłych, Warszawa, Nowogrodzka 21.
Instytut Oświaty i Kultury im. Staszica, Warszawa, Szopena 16 m. 20.
Instytut Oświaty Pracowniczej Warszawa, Marszałkowska 87. Pod nazwą „Uniwersitas" przy Instytucie została zorganizowana nowa placówka, mająca na celu dokształcenie inteligencji pracującej. Działalność Uniwersitas podzielona jest na dwa etapy: 1) przygotowawczy polegający na wykładach i ćwiczeniach i 2) praca w poradniach i zebraniach dyskusyjnych. Na kursy dopuszczani są słuchacze z przygotowaniem 6-iu klas dawnego gimnazjum.
Instytut Praktycznej Wiedzy Gospodarczej, Warszawa, Widok 20.
Instytut Teatrów Ludowych, Warszawa, Nowogrodzka 21.
Instytut „Ukrainskij Narodnyj Dim" w Borszczowie.
Komitet Budowy Domu Oświaty i Kultury w Grochowie. Warszawa.
Ludowa Szkoła Muzyczna w Chorzowie.
Miejski Uniwersytet Powszechny w Białymstoku, Warszawska 63.
Niedzielny Uniwersytet Ludowy w Łopienniku, pow. krasnostawski, woj. lubelskie.
Niedzielne Uniwersytety Wiejskie Centralnego Zw. Młodz. Wiejsk. „Siew": woj. warszawskie, pow. gostyniński (Sałki), grójecki (Błędów, Grójec, Lipie, Mogielnica, Tarczyn, Warka), kutnowski (Pielecka Dąbrowa), lipnowski (Skępe), mińsko-mazowiecki (Kałuszyn, Latowicze, Siennica), płocki (Biała, Brwilno, Cekanów, Radziwie, Rogozino, Trzepowo), radzymiński (Urle). Woj. lubelskie, pow. krasnostawski (Wierzchowina). Woj. białostockie, pow. Biała Podlaska (Łomazy, Piszczac, Rossosza, Swory). Woj. wileńskie (Mickuny, Opsa, Parafjanowo, Podbrodzie, Smorgonie).
Narodowe kluby Robotnicze w Łodzi.
Narodowy Uniwersytet Robotniczy, Poznań, Marcinkowskiego 24. Oddział: Przemysłowa 29.
Niemiecki Uniwersytet Robotniczy, Łódź, Piotrkowska 109.
Ognisko Księżackiej Kultury, Sztuki i Przemysłu Ludowego, Złaków Kościelny, p. Zduny, pow. Łowicz, woj. warszawskie.
Orkanowy uniwersytet Wiejski w Gaci, pow. przeworski, woj. lwowskie.
Poradnia Bibljoteczna Warszawskiego Koła Związku Bibljotekarzy Polskich, Warszawa, Marszałkowska 69 m. 5.
Powszechny Uniwersytet Korespondencyjny, Warszawa, Aleja Róż 2.
Powszechny Uniwersytet Regjonalny im. St. Konarskiego Związku Naucz. Polsk., Sandomierz, ul. Tkacka 2.
Robotniczy Instytut Oświaty i Kultury im. St. Żeromskiego, Warszawa, ul. Bednarska 31, Lwów, ul. Wagowa 1, II p.
Robotniczy Uniwersytet Powszechny w Mościcach.
Rolniczy Uniwersytet Ludowy w Wiźnie, pow. łomżyński, woj. białostockie.
Spółdz. Roln. dla prowadzenia Uniwersytetów Wiejskich, Warszawa, Szopena 16 m. 20.
Stowarzyszenie Kulturalno - Oświatowe Pracowników Fizycznych administracji wojskowej w Wilnie.

Stowarzyszenie Polskiej Bursy Rzemieślniczej im. Św. Stan. Kostki w Brzeżanach.
Stowarzyszenie Domu Ludowego w Inowłodzu pow. rawsko - maz.
Stowarzyszenie Domu Ludowego w Rakowie.
Stowarzyszenie Szerzenia Wykształcenia Zawodowego im. Kaniowszczyków i Żeligowszczyków. Warszawa. Złota 14.
Światowy Związek Kształcenia Dorosłych. Grupa na Rzeczpospolitą Polską. Warszawa. Bagatela 10 m. 30.
Studjum Pracy Oświatowo-Kulturalnej Wolnej Wszechnicy Polskiej, Warszawa, Opaczewska 2-a.
Towarzystwo Muzeum Społecznego, Warszawa, Koszykowa 26.
Towarzystwo Oświaty Dorosłych Powiatu Warszawskiego, Warszawa, Kopernika 30.
Towarzystwo Oświaty i Kultury („Zrąb"). Warszawa, Al. Róż 2.
Towarzystwo Oświaty Robotniczej „Pochodnia" Poznań, ul. Pocztowa.
Towarzystwo Uniwersytetu Ludowego im. Ad. Mickiewicza, Lwów, Bourlarda 5.
Towarzystwo Domu Ludowego im. J. L. Pereca w Lublinie.
Towarzystwo Polskiego Domu Ludowego im. Tad. Hołówki w Stepaniu pow. Kostopol.
Towarzystwo Popierania Oświaty Pozaszkolnej wśród młodzieży pracującej. Wilno, Żeligowskiego 5.
Towarzystwo Uniwersytetu Ludowego. Warszawa. Stare Miasto 38 m. 4.
Towarzystwo Uniwersytetu Powszechnego w Milanówku.
Ukrainskij Narodnyj Dim w Chocimierzu woj. stanisławowskie.
Uniw. Ludowy Zagórze, pow. Wejherowo, woj. pomorskie.
Uniwersytet Ludowy im. Ad. Mickiewicza, Tarnów, Goldhammera 83.
Uniwersytet Ludowy im. Wł. Reymonta, Łowicz, Szk. Roln. na Blichu.
Uniwersytet Ludowy Michałówka, woj. wołyńskie. Liceum Krzemienieckie.
Uniwersytet Ludowy przy Org. Sjonist., Łódź, Cegielniana 4.
Uniwersytet Ludowy Rolny w Ostrołęce, woj. białostockie, ul. Kościuszki.
Uniwersytet Ludowy dla Młodzieży Rękodzieln. w Stanisławowie.
Uniwersytet Ludowy Towarzystwa Czytelń Ludowych w Dalkach pod Cieszynem.
Uniwersytet Powszechny w Katowicach.
Uniwersytet Powszechny w Chorzowie.
Uniwersytet Powszechny w Rybniku.
Uniwersytet Powszechny im Ad. Mickiewicza, Wilno, Metropolitalna 1.
Uniwersytet Powszechny, Kruszwica, ul. J. Kasprowicza, Szkoła Powsz.
Uniwersytet Powszechny im. St. Żeromskiego, Poznań.
Uniwersyt Powszechny w Środzie, woj. poznańskie.
Uniw. Powszechny w Tarnowie.
Uniwersytet Rolniczy „Placówka" w Nałęczowie.
Uniwersytet Wiejski im. M. Reya w Okszy, pow. jędrzejowski, woj. kieleckie.
Uniwersytet Wiejski im. Wł. Orkana T-wa Przodownik Wiejski w Szycach, p. Modlnica ad Kraków.
Uniw. Wiejski w Tywonji pow. jarosławski T-wa Regjonalnych ośrodków społ.-wychow. dla młodzieży wiejskiej „Przodownik Wiejski".
Uniw. Wiejski w Głuchowie pow. skierniewicki T-wa jak wyżej.
Warszawska Poradnia Zawodowa. Warszawa, Wspólna 81.
Wolna Wszechnica Robotnicza, Warszawa, Żoliborz.
Wydział Domów Ludowych przy Centr. Tow. Organ. i Kółek Rolniczych, Warszawa, Kopernika 30.

Kursy i szkoły dokształcające dla dorosłych i młodocianych.

Miejska szkoła ogólnokształcąca w Będzinie.
Kursy wieczorowe przy szkole im. Jachowicza w Bochni.
Kursy wieczorowe przy szkole im. A. Mickiewicza w Chrzanowie.
Kursy wieczorowe przy szkole w Częstochowie
4 Kursy wieczorowe dla młodzieży i dorosłych w Łodzi
Kursy wieczorowe dla młodzieży i dorosłych w Mościcach.
Kursy wieczorowe dla młodocianych w Myszkowie.
Kursy wieczorowe dla młodocianych w Poraju.
Szkoła wieczorowa dla dorosłych w Radomiu.
Szkoła wieczorowa ogólnokształcąca w Sosnowcu.
Kursy wieczorowe przy szkole im. T. Kościuszki w Szczakowej.
Kursy wieczorowe dokształcające dla dorosłych w Szczucinie.
Kursy wieczorowe dla dorosłych i młodocianych w Tarnowie.
Kursy wieczorowe dla dorosłych w Tuchowie.
15 szkół wieczorowych powszechnych dla dorosłych w Warszawie.
12 szkół wieczorowych powszechnych dla młodocianych w Warszawie.

KURSY WAKACYJNE DLA CUDZOZIEMCÓW O KULTURZE POLSKIEJ W R. 1935.

W r. 1935 kursy były zorganizowane w Krakowie, Warszawie i Gdyni, i liczyły 67 słuchaczów.
Skład narodowościowy słuchaczy: Stany Zjednoczone — 23, Francja — 9, Niemcy — 7, Czechosłowacja — 8, Włochy — 3, Węgry — 3, Łotwa — 3, Estonja — 2, Jugosławja — 2, Bułgarja — 2, Anglja — 1, Austrja — 1, Rumunja — 1, Szwecja — 1, Litwa — 1.
Słuchacze według zawodów: 3 profesorów i docentów, 15 nauczycieli, 3 dziennikarzy, 5 urzędników, 2 księży, 2 adwokatów, 2 pracowników społecznych, 27 studentów, 1 kupiec oraz 7 osób o nieokreślonych zawodach. Wśród słuchaczów były 24 kobiety.

STOWARZYSZENIA OŚWIATOWE.

Centralny Wydział Kulturalno-Oświatowy Związku Zawodowego Pracowników Kolejowych R. P. Warszawa, Czerwonego Krzyża 20.
Instytut Oświaty i Kultury im. Staszica Warszawa Filtrowa 65a.
Instytut Teatrów Ludowych, Warszawa, Nowogrodzka 21,
(prezes — Jędrzej Cierniak, sekretarz — Jerzy Zawieyski)
a) organizuje oraz prowadzi we własnym zakresie prace badawcze nad współczesnym teatrem ludowym w Polsce, w oparciu o pracownię naukową, wyposażoną w specjalną bibljotekę, zbiory rycin, materjały informacyjno-organizacyjne, publikuje z tego zakresu odpowiednie wydawnictwa,
b) dąży do podniesienia i rozwoju teatrów ludowych w Polsce przez wydawnictwa repertuarowe, organizowanie wzorowych widowisk, przeprowadzanie dłuższych kursów reżyserskich, zwoływanie krajowych konferencyj teatralnych i t. p.,
c) otacza bezpośrednią naukową i organizacyjną opieką regjonalne Związki Teatrów Ludowych, które są jego członkami, przeprowadzając rejestrację ich pracy w skali Państwa, wydając fachowy miesięcznik „Teatr Ludowy" o charakterze poradnika dla reżyserów,
d) utrzymuje w imieniu polskich teatrów ludowych stały kontakt z podobnemi instytucjami zagranicą.
Regjonalne Związki Teatrów Ludowych
a) otaczają bezpośrednią opieką instruktorską pracę zespołów teatral-

nych niezawodowych, działając każdy w określonej ziemi, dostarczają im repertuaru, kostjumów i rekwizytów,
b) opracowują i ogłaszają drukiem repertuar o charakterze regjonalnym, organizują wzorowe widowiska,
c) dokształcają reżyserów na krótszych kursach teatralnych,
d) współpracują z Instytutem Teatrów Ludowych.
Związki działają w następującym podziale terenowym:

1) ziemia mazowiecka — Związek Teatrów Ludowych, Warszawa, Kopernika 30, prezes Adam Bień;
2) ziemia pomorska — Pomorski Związek Teatrów Ludowych, Toruń, Żeglarska 1, prezes Józef Ratajski;
3) ziemia wielkopolska — Wielkopolski Związek Teatrów Ludowych, Poznań, Składowa 2, prezes Feliks Popławski;
4) ziemia śląska — Śląski Związek Teatrów Ludowych, Katowice, Francuska 12, prezes Stanisław Ligoń;
5) ziemia małopolska — Małopolski Związek Teatrów i Chórów Ludowych, Kraków, Św. Krzyża 20, prezes Władysław Żychowicz;
6) ziemia lubelska — Lubelski Związek Teatrów i Chórów Ludowych, Lublin, Narutowicza 4, prezes Stanisław Duczymiński;
7) ziemia lwowska — Związek Teatrów i Chórów Ludowych, Lwów, Mickiewicza 26, prezes Jan Bartosiński;
8) ziemia wołyńska — Wołyński Związek Teatrów Ludowych, Równe, Bandurskiego 3, prezes Jakób Hoffman;
9) ziemia poleska — Poleski Związek Teatrów i Chórów Ludowych, Brześć n/Bugiem, 3 Maja 35, prezes Ferdynand Peszek;
10) ziemia wileńska — Wileński Zwiazek Teatrów i Chórów Ludowych, Wilno, Wolana 10, prezes — Romer-Ochenkowska.

Kolegjum Wykładów Naukowych. Kraków, Rynek Gł. Linja A—B 39.
Polskie Towarzystwo Kultury i Oświaty Robotniczej „Pochodnia" Warszawa, Śto-Krzyska 39 m. 10, Łódź, Piotrkowska 91.

Stowarzyszenie im. ks. Wal. Kalinki, Warszawa, Krasińskiego 31.
Stowarzyszenie Kulturalno-Oświatowe dla Górnego Śląska „Nasza Czytelnia", Warszawa, Śniadeckich 20 m. 3. Katowice, Ligonia 30.
Stowarzyszenie Oświaty Robotniczej, Warszawa, Wioślarska 10, Brześć n/Bugiem, Długa 10.

Towarzystwo Gospodarczego Wykształcenia Kobiet we Lwowie.
Włościański Związek Oświaty, Warszawa, Złota 5.
Towarzystwo Oświatowe Ziemi Rawskiej w Rawie Mazowieckiej.
Towarzystwo Oświaty i Kultury, Wola Krzysztoporska, pow. piotrkowski.
Towarzystwo Oświaty Rolniczej, Warszawa, Nowy Świat 35.

Towarzystwo Ochrony Sztuki Ludowej i Popierania Przemysłu Ludowego (T. O. S. L. i P. P. L.) w Warszawie.
Zgierskie Towarzystwo Szerzenia Wiedzy im. B. Prusa.
Zjednoczenie Polskich Towarzystw Oświatowych, Warszawa, Marszałkowska 153. W skład Zjednoczenia wchodzą:

1. Polska Macierz Szkolna. Warszawa, Krakowskie Przedmieście 7. Prezes Zarządu Głównego Wł. Sołtan, wiceprezesi: Józefat Andrzejowski i dr. Marjan Reiter. Wydziały: 1. Miejski — kieruje pracą oświatową na obszarze m. Warszawy, 2. Skarbowy, 3. Zbiórki 3-majowej, 4. Szkolny, 5. Bibljotek i Oceny książek, 6. Oświaty pozaszkolnej, 7. Księgarski, 8. Drukarski, 9. Spraw Młodzieży akademickiej, 10. Propagandy — P. M. S., posiada 280 kół w rozmaitych miastach Polski.

2. Polska Macierz Szkolna w Gdańsku, Am Olivaertor 2—4. Założona w 1921 r. Prowadzi pracę oświatową na terenie W. M. Gdańska.

3. Macierz Szkolna Ks. Cieszyńskiego w Cieszynie. Liczy ok. 7.000 członków. Założona w 1883 r.
4. Macierz Szkolna Ziem Wschodnich w Wilnie. Wileńska 23 m. 9. Powstała w 1919 r. Liczy ok. 3 000 członków. Należą do niej 23 koła prowincjonalne. T-wo obejmuje teren woj. wileńskiego oraz pow. lidzki, wołożyński i szczuczyński woj. nowogródzkiego.
5. Towarzystwo Czytelń Ludowych. Poznań, św. Marcina 37 i Plac Wolności 18. Towarzystwo działa przeważnie w województwach zachodnich. Powstało w r. 1877. Liczy ok. 300 kół. Zarząd Główny: Prezes Adolf hr. Bniński (Gułtowy), wice-prezes dr. Czesław Meissner (Poznań), sekretarz — Czesław Kędzierski (Poznań) W r. 1934 nastąpiła reorganizacja oddziałów T-wa. Sekretarjat na Górnym Śląsku: Katowice, Francuska 12. Dom Oświatowy, posiadał w 1934 r. 342 Bibljoteki z 170.728 książ., 37.335 czytelnikami.
6. Towarzystwo Szkoły Ludowej. Kraków, św. Anny 5. T-wo działa na terenie województw południowych i dzieli się na 2 okręgi: zachodni — woj. krakowskie i część lwowskiego i wschodni — woj. stanisławowskie, tarnopolskie i reszta lwowskiego. Powstało w 1891 r. Na 1 1. 1935 Towarzystwo liczyło 447 kół, 1128 czytelń, 621 świetlic i 6.327 członków. Budżet T-wa: dochody — 2.105.092.50 zł., utrzymuje 298 szkół powszechnych; poszczególne koła pomagają w utrzymaniu 218 szkół powsz.
7. Stowarzyszenie Chrześcijańsko-narodowe Nauczycielstwa Szkół Powszechnych, Warszawa, Senatorska 19.

STOWARZYSZENIA SPOŁECZNO-KULTURALNE.

Biblioteka Policjantów Powiatu Radzymińskiego w Radzyminie.
Bibljoteka Społeczna w N. Pohoście, woj. wileńskie.
„Czytelnia Polska" Winniki pod Lwowem.
Dom Powstańca Śląskiego w Katowicach.
Dom Prawosławny im. Marszałka Józefa Piłsudskiego w Białymstoku.
Kasyno Urzędników Elektrowni w Wodnej, woj. krakowskie.
Klub Obywatelski w Sarnach.
Klub Społeczny w Białymstoku.
Klub Społeczny, Kraków, Rynek Gł. 23. I.
Klub b. Wychowanków Gimn. Gen. Pawła Chrzanowskiego „Unja", Warszawa, ul. Piusa XI 31 m. 32.
Koło Wilnian w Warszawie.
Koło Miłośników Książek, Zamość, woj. lubelskie.
Koło byłych Mittweidczyków, Warszawa, ul. Jerozolimska 30.
Koło Opieki nad Ruinami Zamku w Ogrodzieńcu i zabytkami przeszłości pow. zawierciańskiego, Zawiercie, Urząd Powiatowy.
Koło Płoczczan (Jan Rudziński), Warszawa, ul. Akademicka 3.
Koło Pracy Kulturalnej, Warszawa, Nowogrodzka 21.
Klub Strzelecki Ministerstwa Przemysłu i Handlu, Warszawa, Gmach M. P. T.
Klub Towarzyski w Rzeszowie.
Klub Urzędników Towarzystwa „Saturn" Sp. Akc. w Czeladzi, pow. będziński.
Klub Urzędników Polskiej Służby Zagranicznej w Warszawie.
Koło Kielczan, Warszawa, Miodowa 11 m. 3.
Koło Przyjaciół Kultury, Sztuki i Literatury, Radom (przewodn. prezes Sądu Okręg. Adam Bobkowski).
Koło Sandomierzan, Warszawa, Narbutta 37 m. 5.
Koło Siedlczan, Warszawa, ul. Jezuicka 4.

Koło Suwalszczan. Prezes: sen. Walery Roman, Warszawa, Mokotowska 73.
Koło Wilnian. Warszawa, Senatorska 11.
Komisja Międzyzwiązkowa Kulturalno-Artystyczna. Warszawa, Chmielna 49 m. 3.
Komitet Budowy Kopca Józefa Piłsudskiego, Warszawa, Szopena 1.
Komitet Budowy Domu Niepodległościowców w Chorzowie
Komitet Ochrony Puszczy Jodłowej Z. N. P., Warszawa, Wybrzeże Kościuszkowskie 33.
Komitet Opieki nad Zabytkami Podlasia, Białystok. Urząd Wojewódzki — Siedlce Urząd Pocztowy.
Komitet Witkiewiczowski Z. N. P., Warszawa, Wybrzeże Kościuszkowskie 33.
Lubelskie Towarzystwo Miłośników Książki, Lublin, ul. Zamoyskiego 6, Semin. Duchowne (ks. dr. L. Zalewski).
Polska Y.M.C.A. (Związek Młodzieży Chrześcijańskiej). Ognisko Warszawskie — Warszawa, Konopnickiej 6. — Ognisko Łódzkie — Łódź, ul. Piotrkowska Nr. 89. Ognisko Krakowskie — Kraków, ul. Krowoderska Nr. 8. W Poznaniu — ul. Małe Garbary Nr. 2. W Gdyni — ul. 10 Lutego. Y. M. C. A. jest zrzeszeniem młodzieży męskiej. Celem jej jest kształcenie ducha i ciała oraz urobienie społeczne i oświatowe w duchu etyki chrześcijańskiej. Działa przeważnie na terenie większych miast. Liczy około 5.000 członków.
Polskie Stowarzyszenie Etyczne, Warszawa, Sienna 23, m. 13.
Polskie Towarzystwo Opieki nad Kresami, Warszawa, Kredytowa 16 m. 23.
Polski Związek Zachodni, Warszawa, Aleje Jerozolimskie 20 m. 6. III p.
Polsko-Niemiecki Związek w Tarnopolu.
Rada Zrzeszeń Naukowych, Artystycznych i Kulturalnych Ziemi Pomorskiej, Toruń, ul. Wysoka 16. Zadaniem Rady — ożywienie ruchu naukowego, kulturalnego i artystycznego na terenie Pomorza.
Rodzina Urzędnicza. Warszawa. Krak. Przedm. 46/8 Gener. Sekret. (Prezydium Rady Ministrów), parter. Prezes — P. M. Jędrzejewiczowa.
Sekcja Polska Ligi Nowego Wychowania, Warszawa, Opaczewska 2.
„Siła". Katowice, Mieleckiego 8.
Stołeczne Towarzystwo „Kultura i Praca", Warszawa, Wileńska 59.
Stowarzyszenie Asystentów Uniwersytetu Poznańskiego w Poznaniu.
Stowarzyszenie budowy Domu Ludowego im. Pierwszego Marszałka Polski Józefa Piłsudskiego w Deraźnem, pow. kostopolski.
Stowarzyszenie b. uczn. gimn. realnego i szkoły realnej w Warszawie (Aleksander Pawłowski), Wspólna 34.
Stowarzyszenie Przyjaciół Pomorza w Warszawie.
Stowarzyszenie Wychowanków Szkoły Głównej Handlowej, Warszawa. Zielna 30.
Towarzystwo Bibljofilów w Łodzi, Miejska Bibljoteka Publiczna, ul. Andrzeja 14.
Towarz. Bibljofilów im. Lelewela (T. Petrykowski), Toruń, Sienkiewicza 12.
Towarz. Bibljofilów Polskich w Poznaniu, Bibljoteka Uniwersytecka, ul. Ratajczaka 4.
Towarz. Bibljofilów Polskich w Warszawie, ul. Bracka 5, II p. i Litewska 2 m. 12 (E. Chwalewik).
Towarz. Bibljofilów w Wilnie. Biblj. Publ. i Uniw., ul. Uniwersytecka 5.
Towarzystwo Bibljotek dla Dzieci, Warszawa, Koszykowa 26.

Towarzystwo Domu Ludowego wsi Maszkienice, w Maszkienicach, woj. krakowskie.
Towarzystwo Domu Polskiego w Cyganach pow. Borszczów.
Towarzystwo im. Hoene-Wrońskiego, Warszawa, ul. Piusa XI 68 m. 7.
Towarzystwo im. prof. Z. Janiszewskiego, Warszawa, Grochowska 42a — dla popierania jednostek wybitnie zdolnych.
Towarzystwo Kresów Wschodnich, Warszawa, Chmielna 21 m. 3.
Towarzystwo Krzewienia Oświaty, Lublin (Uniwersytet Ludowy), Puławy, ul. Zielona.
Towarzystwo „Kultura", Wilno, Bonifraterska 5.
Towarzystwo Kultury Etycznej im. Edw. Abramowskiego, Warszawa, Koszykowa 70 m. 6.
Towarzystwo Kursów Dokształcających pow. Warszawskiego, Warszawa, Kopernika 30.
Towarzystwo Kursów Popularnych im. Asnyka, Kalisz.
Towarzystwo Miłośników m. Bydgoszczy i jego okolic, Bydgoszcz, Biblioteka Miejska, Stary Rynek 1.
Towarzystwo Miłośników Książki we Lwowie, Kamienica Królewska, Rynek 6.
Towarzystwo Miłośników Książki w Krakowie, ul. Smoleńska 9.
Towarzystwo Miłośników Kultury, Literatury i Sztuki Kaszubskiej, Wejherowo, Urząd Powiatowy.
Towarzystwo Opieki nad zabytkami przeszłości, Warszawa, Rynek Starego Miasta 32, kamienica Baryczków.
Towarzystwo Opieki nad Górą Zmakową w Będzinie (J. Szperling), Będzin, Browarna 6.
Towarzystwo Opieki nad miejscowemi zabytkami przeszłości w Janowcu, maj. Janowice, p. Puławy.
Tow. Opieki nad zabytkami i pomnikami przyrody woj. Białostockiego p. n. „Lechja", Białystok, ul. Kilińskiego 21.
Towarzystwo Opieki nad zabytkami sztuki i kultury, Lwów, ul. Nabielaka 29 (prof. dr. Zubrzycki).
Towarzystwo Oświatowo-Kulturalne im. Hugona Kołłątaja w Dąbrowie Górniczej.
Towarzystwo Polsko - Ukraińskie, Warszawa, Miodowa 7. Prezes — St. Stempowski.
Towarzystwo Pomocy i Opieki nad b. Pracownikami Polskiej Tajnej Oświaty Przedwojennej (sekr. St. Jarocki), Wilno, ul. Montwiłłowska 11.
Towarzystwo Pomocy w Samokształceniu im. T. Zana, Wilno.
Towarzystwo Popierania Kształcenia Zawodowego na Wołyniu, Łuck, ul. Piłsudskiego 14.
Towarzystwo Popierania Kultury Regjonalnej, Częstochowa, Sejmik Powiatowy.
Towarzystwo Popierania Pracy Społecznej, Warszawa, Kopernika 30.
Towarzystwo Pracowników Kolejowych „Ognisko", Wilno, Kolejowa.
Towarzystwo Przyjaciół Ciechocinka, Ciechocinek, Państw. Zakład Zdrojowy.
Towarzystwo Przyjaciół Huculszczyzny, Warszawa, Warecka 11a.
Towarzystwo Przyjaciół Katolickiego Uniwersytetu w Lublinie.
Towarzystwo Przyjaciół Książki w Kaliszu, ul. Piłsudskiego 28, (adw. M. S. Zdzienicki).
Towarzystwo Przyjaciół Powiatu Turczańskiego, Turka nad Stryjem, woj. lwowskie, ul. Legionów 99.
Towarzystwo Przyjaciół Zamku Królewskiego, Warszawa, Czackiego 8.

Towarz. Rada Opiekuńcza Kresowa, Wilno, Zygmuntowska 22.
Towarzystwo Rozwoju Ziem Wschodnich (T. R. Z. W.), Warszawa, ul. Zgoda 8 m. 4. Jest organizacją, zajmującą się całokształtem zagadnień Ziem Wschodnich, a w szczególności ich rozwojem gospodarczym i kulturalnym. Towarzystwo posiada 48 Kół powiatowych w centrum kraju, 64 Kół Powiatowych na Ziemiach Wschodnich oraz zgórą 3.500 członków. Do Rady Głównej Towarzystwa należą m. in.: Al. Prystor — marszałek Senatu, Henryk Gruber — Prezes P. K. O., Bronisław Hełczyński — Pierwszy Prezes Najw. Tryb. Adm., Górecki Roman — Min. Przemysłu i Handlu Kasprzycki Tadeusz gen. dyw. — Minister Spr. Wojsk., Piłsudski Jan — Wiceprezes Banku Polskiego, Władysław Raczkiewicz — Min. Spraw Wewnętrznych, gen. dyw. Sosnkowski Kazimierz — Inspektor Armji; Prezesem Zarządu Głównego jest Józef Kożuchowski, Dyrektor B. G. K., wiceprezesi: Piotr Jarocki — Dyrektor P. K. O. i Kazimierz Skórewicz — Profesor.
Towarzystwo Świetlic Ludowych, Warszawa, Nowy Świat 12 m. 5.
Towarzystwo Uczczenia Pamięci Generała Bronisława Pierackiego, Ministra Spr. Wewn., w Nowym Sączu. Cel Stowarzyszenia — prowadzenie budowy Domu Pracy Społecznej im. Br. Pierackiego.
Towarzystwo Uniwersytetu Powszechnego w Milanówku k/Warszawy.
Towarzystwo Uniwersytetu Robotniczego, Warszawa, ul. Czerwonego Krzyża 20.

Towarzystwo Zabaw Ruchowych, Lwów, Magistrat, Rynek.
Warszawski Wojewódzki Komitet Regjonalny, Warszawa, Mokotowska Nr. 14.
Wileński Wojewódzki Komitet Regjonalny, Wilno, ul. Magdaleny 2.
Wołyńskie Towarzystwo Muzealne w Łucku. Cel: Przedstawianie na okazach muzealnych stanu kultury i sztuki na Wołyniu w historycznym i bieżącym rozwoju.

Zjednoczenie Organizacyj Społecznych pow. Krzemienieckiego, Krzemieniec, woj. wołyńskie, Liceum.

Zrzeszenie Regjonalne Kaszubów „Gryf", Kartuzy, Wzgórze Wolności Nr. 5a i willa Erem (Dr. Majkowski).

Związek Bibljotekarzy Polskich, Rada Związku: Warszawa, Centralna Bibljoteka Wojskowa, Al. Ujazdowskie 1/3. Koło Zagłębia Dąbrowskiego w Będzinie (Dział Oświatowy Wydziału Powiatowego w Będzinie, ul. Gączewskiego 17). — Koło Krakowskie, Kraków, ul. św. Anny 12.— Koło Lwowskie, Lwów, ul. Ossolińskich 2. — Koło Łódzkie, Łódź, Andrzeja 14. — Koło Poznańsko-Pomorskie, Poznań, ul. Ratajczaka 4—6. — Koło Warszawskie, Marszałkowska 69. — Koło Wileńskie, Wilno, Uniwersytecka 5.

Związek Górali, Zakopane, ul. Kościuszki (Wojciech Krzeptowski).
Związek Kulturalno-Oświatowy Tatarów Rzpl. Polskiej, Wilno, Zaułek Św. Michalski 5, lokal Mufjatu.

Związek Muzeów w Polsce, Kraków. Prezes dr. F. Kopera. Przy Związku pracują 3 sekcje: muzeów regjonalnych, historyczno - artystycznych i technicznych.

Związek Podhalan, Kraków, ul. Kościuszki 73, Ognisko Warszawskie, red. „Gospodarza Polskiego", Warszawa, Hortensja 6.
Związek Pracy Świetlicowej Warszawa, Nowogrodzka 21. Sekcja Świetlic, Warszawa, Plac Zamkowy Nr. 9. Ośrodek pracy letniej, Kąty, nad Dunajcem, p. Czorsztyn, dom własny.
Związek Radomiaków Radom, Bank Ziemiański, ul. Zgodna 2.

Związek Robotniczych Organizacyj Kulturalno - Oświatowych p. n. „Kultura Robotnicza". Warszawa, ul. Warecka 7.
Związek Rzemieślników Chrześcijan we Włocławku.
Związek Pracowników Samorządu Wojewódzkiego w Poznaniu.
Związek Samokształcenia. Warszawa, Al. Róż 2.
Związek b. Słuchaczy Wiejskiego Uniwersytetu Ludowego w Dornfeldzie, woj. lwowskie.

STOWARZYSZENIA SPOŁECZNE, HUMANITARNE I ZAWODOWE.

Bibljoteka Żydowska im. Szołom-Aleichema w Mogilnicy.
Chrześcijańska Liga Pracy w Bydgoszczy.
Koło Kulturalno-Oświatowe pracowników Sp. Akc. Kijewski, Scholtze i S-ka. Warszawa, Siarczana 6.
Koło Kulturalno-Towarzyskie Pracowników Umysłowych Firmy „Modrzejów" — Hantke, Huta Katarzyna w Sosnowcu.
Koło Kulturalno-Oświatowe Centralnej Szkoły Straży Granicznej w Rawie Ruskiej.
Kursy Społeczno-Oświatowe pracowników firmy S. A. Norblin, Bracia Buch i T. Werner. Warszawa, Żelazna 51.
Kursy Społeczno-Rolnicze Związku Nauczycielstwa Polskiego w Bradach, p. Kalwarja Zebrzydowska, woj. krakowskie.
Liga Ochrony Czci. Warszawa, Miodowa 14 m. 20.
Liga Ochrony Zwierząt. Lwów, Czarneckiego 18.
Liga Pracy. Warszawa, Czackiego 3/5. Prezes — P. Drzewiecki.
Ośrodek Pracy Społeczno-Kulturalnej w Krakowie.
Polskie Towarzystwo Walki z Alkoholizmem „Trzeźwość", Warszawa, Rynek Starego Miasta 38.
Polskie Towarzystwo Rozwoju Wsi. Warszawa, Kopernika 30.
Polski Związek Solidarystyczny, Lwów.
Reduta Niżańska w Nisku.
Ruski Dom w Warszawie.
Rotary Club w Bielsku.
Rotary Club w Warszawie. Hotel Europejski. Prezes P. Drzewiecki. Jest Oddziałem międzynarodowego Rotary International. Jest to związek ludzi różnych zawodów, członkiem związku może być jednak tylko osoba, stojąca na kierowniczem stanowisku. Zasady związku: 1) okazanie przysługi bliźniemu jest podstawą wszelkiego dodatniego czynu, 2) podniesienie etyki w handlu i zawodach wolnych, 3) rozwój stosunków przyjacielskich między członkami, 4) szerzenie wzajemnego porozumienia, dobrej woli i powszechnego pokoju przez przyjaźń braterską.
Stowarzyszenie Kulturalno-Oświatowe pracowników Administracji Wojskowej D. O. K. IV we Lwowie.
Stowarzyszenie Kulturalno-Oświatowe Okręgu Karpusu IV w Łodzi.
Stowarzyszenie Kulturalno-Oświatowe Okręgu Korpusu IX w Brześciu n/Bugiem.
Stowarzyszenie Palaczy i Pracowników P. K. P. we Lwowie.
Stowarzyszenie Rękodzielników Chrześcijańskich „Gwiazda Tarnowska" w Tarnowie.
Strzeleckie Tow. Mieszczańskie, Lwów, Kurkowa 23a.
Towarzystwo Domu Społecznego im. Marszałka Józefa Piłsudskiego w Lubartowie.

Towarzystwo Kulturalno-Oświatowe robotników firmy Limanowa w Borysławiu.
Towarzystwo „Opieka", Park Sielecki, ul. Chełmska 21, bud. 3.
Towarzystwo Opieki nad Młodzieżą Rzemieślniczą, Brześć n/Bugiem, ul. Krzywa 88.
Towarzystwo Przyjaciół Domów Wypoczynkowych Kasy im. Mianowskiego, Warszawa (Nowy Świat 72).
Towarzystwo Kulturalno-Oświatowe Kobiet im. Dąbrówki.
Towarzystwo rzemieślników i przemysłowców „Gwiazda", Lwów, ul. Franciszkańska 11.
Zrzeszenie Nauczycielstwa Szkół Gospodarstwa Wiejskiego, Warszawa, Kopernika 30, II.
Związek Gmin Wiejskich Rzeczypospolitej Polskiej, Warszawa, Wiejska Nr. 19.
Związek Powiatów Rzpl. Polsk., Warszawa ul. Marszałkowska 81a m. 7.
Związek Pracowników Umysłowych Administracji Wojskowej, Warszawa, Marszałkowska 151.
Związek Stowarzyszeń Docentów Państwowych Szkół Akademickich R. P. w Warszawie. Prezes — P. Słonimski, viceprezes — K. Zarański.
Związek Polaków w Gdańsku, Gdańsk Am Olivaer Tor Nr. 2/4. Marszałek Związku — Dr. Moczyński Zygmunt, Vice-Marszałek — Dyr. Konderski Wacław, Prezes — Dr. Jeż Piotr, Viceprezes — Kutor Franciszek. Na dzień 30.IV.1935 r. członków 5.970, kandydatów na członków 1.236, z tego obywateli gdańskich 5.172, polskich — 1.933, innych 63. 18 towarzystw. Budżet 175.862,64.

Polskie Zrzeszenie Pracy (P. Z. P.) w Gdańsku jest organizacją zawodowo - gospodarczą. Ma na celu 1) zorganizować społeczeństwo polskie w Gdańsku pod względem zawodowym i gospodarczym w sposób jednolity, w ramach jednej, obejmującej wszystkich, organizacji; 2) stworzyć w ten sposób organizm, zdolny naprawdę i to w bardzo szerokim zakresie do prowadzenia stałej, wytężonej akcji poprawiania bytu wszystkich Polaków w Gdańsku, łagodzącej zarazem konflikty pomiędzy pracodawcą pracobiorcą polskim w imię sprawiedliwości społecznej; 3) stworzyć wspólny front przeciw zakusom wrogim na polski gospodarczy stan posiadania w Gdańsku i dążyć do jego powiększania na każdym odcinku. Na 1.IV 1935 r. P.Z.P. liczyła 2.505 członków, z tego: robotników: niewykwalikowanych 586, wykwalifikowanych 696, rolnych 11; pracowników: rzemieślniczych 419, handlowych i bankowych 405, publicznych 280, samodzielnych rolników 2, kupców, przemysłowców i kierowników przedsiębiorstw handlowych i przemysłowych 63, rzemieślników oraz szyprów 40, wolnych zawodów 3. Archiwum Związku Polaków w Gdańsku, gromadzące wszystkie dokumenty z życia Polaków na terenie W. Miasta.

ORGANIZACJE KOBIECE W POLSCE.

Centralna Organizacja Kół Gospodyń przy Centr. Tow. Org. i Kółek Rolniczych, Warszawa, Kopernika 30.
Chrześcijański Związek Rękodzieln. „Dźwignia", Warszawa, Zgoda 6.
Chrześć. Zw. Zawod. Nauczycielek Prywatnych w Państwie Polskiem, Warszawa, Krucza 40.
Instytut Gospodarstwa Domowego, Warszawa, Nowy Świat 9.
Katolicki Związek Kobiet (należy do Akcji Katolickiej), centrala: Poznań, Al. Marcinkowskiego 22, posiada 20 oddziałów diecezjalnych p. n. „Katolickie Stow. Kobiet Archidiecezji..." (w Warszawie Senatorska 31,

w Poznaniu Al. Marcinkowskiego 1) i ok. 3.000 oddziałów parafjalnych.
Katolicki Związek Polek, Warszawa, Krak. Przedmieście 36.
Koło Mieszczanek, Warszawa, Miodowa 14.
Koło Pań Filistrowych Velecji, Warszawa, Wiejska 19.
Koło Pań Filistrowych Patrji, Warszawa, Polna 74 p/a p. Kopczyńskiej.
Kobieca Spółdzielnia Wydawnicza, Warszawa, Okólnik 11a.
Liga Morska i Kolonjalna, Oddział Kobiet, Warszawa, Widok 10.
Liga Obrony Powietrznej i Przeciwgazowej, Ścisły Komitet Kół Kobiecych, Wierzbowa 9 (liczne oddziały).
Partja Pracy, Wydział Kobiecy, Warszawa, Czackiego 12.
Pocztowe Przysposobienie Wojskowe, Referat Pracy Kobiet, Warszawa, pl. Napoleona 10.
Polska Liga Kobiet Pokoju i Wolności, Warszawa, Brzozowa 2.
Polska Liga Kooperatystek, Warszawa, Grażyny 13.
Polski Komitet do Zwalczania Raka, Koło Pań, Warszawa, Karowa 31.
Polski Zw. Zawod. Chrześc. Służby Domowej, Warszawa, Kredytowa 14.
Polskie Katolickie Towarz. Opieki nad Dziewczętami, Warszawa, ul. Mokotowska 55.
Polskie Stowarzyszenie Kobiet z Prawniczem Wykształceniem, Warszawa, Czerniakowska 202 m. 9.
Polskie Stowarzyszenie Młodych Kobiet, Warszawa, Marszałkowska 74 m. 17.
Polskie Stowarzyszenie Pielęgniarek Zawodowych, W-wa, Smolna 6.
Polskie Stowarz. Kobiet z Wyższem Wykształceniem, Warszawa, ul. Żórawia 23 (11 oddziałów prowincjonalnych).
Polskie Zjednoczenie Kobiet Pracujących Zawodowo, Warszawa, ul. Nowolipie 80 m. 1.
Polska Partja Socjalistyczna, Sekcja Kobieca, Warszawa, Warecka 7.
Rada Naczelna Gospodarczego Wykształcenia Kobiet w Polsce, Warszawa, Chmielna 29.
Koło Chyliczanek, Chyliczki, poczta Piaseczno.
Koło Kuźniczanek, Zakopane, Kuźnice.
Koło Snopkowianek, Snopków k/Lwowa.
Stowarzyszenie „Młode Ziemianki", Warszawia, Chmielna 29.
Stowarzyszenie Zjednoczonych Ziemianek, Warszawa, Chmielna 29, posiada koła okręgowe i liczne koła prowincjonalne na terenie b. Kongresówki i Kresów Wschodnich.
Towarzystwo Gospodarczego Wykształcenia Kobiet, Lwów, Kopernika 20.
Towarzystwo Ziemianek Wielkopolski, Poznań, Mickiewicza 33.
Wydział Kół Gospodyń Śląskich, Katowice, 3-go Maja 50.
Związek Kółek Włościanek Wielkopolski, Poznań, Mickiewicza Nr. 35. (Oddziały).
Rada Narodowa Polek, Warszawa, Wiejska 3.
Koło Chyliczanek (patrz wyżej).
Koło Filistrowych „Arkonji", Warszawa, Wilcza 60.
Koło Filistrowych „Aquilonji", Warszawa, Wierzbowa 6, p/a. p. Kamińskiej.
Koło Filistrowych Korporacji „Sparta", Warszawa, Marszałkowska Nr. 111, p/a. p. Heidrichen.
Koło „Jastrzębianek", Warszawa, Uniwersytecka 4.
Koło Pracy Kobiet, Warszawa, Kredytowa 16.
Koło Przełożonych Szkół Średnich, Warszawa, Zielna 13.
Koło Właścicielek Pracowni Damskich, Warszawa, Miodowa 19.

Narodowa Organizacja Kobiet, Warszawa, Wiejska 3.
Związek Sokolstwa Polskiego, Wydz. Zw. Sokolic, Poznań, centrala.
Związek Wychowanek pensji p. Rudzkiej, Warszawa, Zielna 13.

Rodzina Policyjna, Warszawa, Nowy Świat 67, centrala, liczne oddziały.
Rodzina Rezerwistów Centrala, Chmielna 2, liczne oddziały.
Samopomoc Społeczna Kobiet, Warszawa, Hoża 28.
„Służba Obywatelska", centrala, Warszawa, Mokotowska 6 (24 oddziały prowincjonalne).

Stow. Egz. Położnych, Lwów, Pijarów 4.
Stow. Dyrekt. Pol. Szkół śred. Pryw. i Samorz. Sekcja Dyrektorek, Warszawa, Smolna 18 (p/a p. Minkowskiej).
Stowarzyszenie Kobiet Pomocy Przemysłowej, Lwów, Piłsudskiego 11.
Stow. Nauczycielek Katol. Polek, Kraków, Karmelicka 32.
Stowarzyszenie Pań Izraelickich, Chorzów.
Stowarzyszenie Pielęgniarek Dyplomowanych, Warszawa, Nowolipie 9.
„Straż Przednia" Wydział Żeński, Warszawa, Marszałkowska 151 (oddziały).

Stow. Przyjaciół Jugosławji, Koło Kobiet, Warszawa, Filtrowa 68.
Stow. Właścicielek Gabinetów Kosmetycznych, Warszawa.
Stowarzyszenie Ziemianek Krakowskich, Kraków.
Stowarzyszenie Ziemianek Małopolski Wschodniej, Lwów.
Towarzystwo Klubów Kobiet Pracujących, Warszawa, Marszałkowska 74.
Tow. Krzewienia Kultury Fizycznej Kobiet, Warszawa, Myśliwiecka 3/5.
Tow. Pań Miłosierdzia św. Wincentego a Paulo, Warszawa, Ordynacka 4.
Towarzystwo Ziemianek Pomorskich, Toruń.

Unja Polskich Związków Obrończyń Ojczyzny, Warszawa, Żórawia 2 (do Unji należy również organizacja Polski Biały Krzyż, Warszawa, Świętokrzyska 5) — zrzesza następujące organizacje:

Koło Polek, Warszawa, pl. Zamkowy 9.
Liga Kobiet Polskich, Warszawa, Piusa XI—10 (p/a p. Śliwińskiej).
Organizacja Przysposobienia Wojskowego Kobiet do Obrony Kraju, Warszawa, Marszałkowska 87.
Stowarzyszenie b. Drużyniaczek, Warszawa, Brzozowa 2 (p/a p. Jaroszyńskiej).
Stowarzyszenie b. Instruktorek S. P. i O., Warszawa, Żórawia 6—40.
Stowarzyszenie b. Kurjerek, W-wa, Słoneczna 50 (p/a p. Szeligowskiej).
Stowarzyszenie Peowiaczek, Warszawa, Żórawia 2 m. 13.
Stowarzyszenie „Rodzina Wojskowa", Warszawa, ul. 6 sierpnia 3/5, liczne oddziały.
Stowarzyszenie b. Strzelczyń, Warszawa, Wspólna 36 (p/a p. Rychterówny).
Stowarzyszenie b. Uczestniczek Związku Broni, Warszawa, Skorupki 6 (p/a p. Żmudowskiej).
Stow. Zjednoczone i.M.C.A., W-wa, Flory 7 (p/a p. Sulima-Samujiłło).
Zrzeszenie Sióstr P.C.K., Warszawa, Mickiewicza 12.
Związek Harcerstwa Polskiego, Chorągiew Żeńska, Warszawa, Myśliwiecka 3/5, liczne oddziały.

Unja Zw. Zaw. Pracow. Umysł. Wydział Kobiecy, Warszawa, Marszałkowska 87.

Zrzeszenie Kobiet Polskich, Warszawa, Al. Jerozolimskie 39—23.
Zrzeszenie Lekarek Polskich, Warszawa, Al. Ujazdowskie 18 (p/a dr. Zandowej).
Zrzeszenie Młodych Polek, Poznań, pl. Działowy 6.

Związek Hallerczyków, Oddział Żeński.
Związek Kobiet Pracujących Zawodowo w Handlu i Biurowości, Warszawa, Hoża 8 (p/a p. Miklaszewskiej).
Związek Kobiet Żydowskich, Warszawa, Ś-to Jerska 16.
Związek Legjonistek, Warszawa, Bracka 1.
Związek Młodych Kobiet, Kraków, Sobieskiego 10.
Związek Pań Domu, Warszawa, Nowy Świat 9.
Związek Pań Pracujących, Warszawa, Marszałkowska 108.
Związek Położnych, Warszawa, Hoża 56.
Związek Pracy Obywatelskiej Kobiet, Warszawa, Nowogrodzka 23, centrala, (liczne oddziały).
Związek Towarzystw Polek, Katowice.
Związek Strzelecki, Oddział Kobiecy, Myśliwiecka 3/5.
Związek Stow. Katol. Służby Domowej p. w. św. Zyty.
Związek Zawodowy Pielęgniarek Społecznych, Warszawa, Krasińskiego 16—30.

MIĘDZYNARODOWE ORGANIZACJE KOBIECE,

w których biorą udział odpowiednie organizacje polskie.

Międzynarodowa Federacja Kobiet Pracujących Zawodowo (International Federation of Business and Professional Women). Siedziba: centrala w New-Yorku, na Europę w Genewie. Czasopismo: „Independent Women."

Międzynarodowa Federacja Kobiet z Wyższem Wykształceniem (Federation Internationale des Femmes Diplômées des Universités). Siedziba: Londyn. Jednoczy 43 stow. narodowe.

Międzynarodowa Federacja Wykształcenia Gospodarczego (Federation Internationale d'Enseignement Menagère). Siedziba: Fryburg.

Międzynarodowy Komitet Socjalistyczny Kobiecy. Siedziba: Bruksela.
Międzynarodowa Liga Kooperatystek (Guilde International des Cooperatrices). Siedziba: Londyn. Jednoczy 14 organizacyj.

Międzynarodowa Liga Pokoju i Wolności (Ligue Internationale des Femmes pour la Paix et la Liberté). Siedziba: Genewa. Czasopismo: „Pax".
Międzynarodowa Rada Kobiet (MRK) (Conseil International des Femmes). Siedziba: Genewa. Wydaje miesięcznik: „Bulletin" i „Feuilles d'information". MRK dzieli się na Rady narodowe (w 44 państwach), złożone ze stowarzyszeń, organizacyj i instytucyj lokalnych, działających w ramach zgodnym z duchem prac MRK. W Polsce Rada taką centralą nie była, bowiem ostatnio skupiała nieliczną stosunkowo grupę organizacyj.
Międzynarodowe Towarzystwo Katolickie Ochrony Młodej Panny (Association Catholique Internationale des Oeuvres de Protection de la Jeune Fille). Siedziba: Fryburg. Wydaje „Bulletin".

Międzynarodowa Unja Katolickich Związków Kobiecych (Union Internationale des Ligues Feminines Catholiques). Siedziba: Bruksela. Wydaje: Cahier de l'Union. Przewodniczącą generalną mianuje Stolica Apostolska.

Międzynarodowy Związek Równouprawnienia i Pracy Obywatelskiej Kobiet (Alliance Internationale pour le Suffrage et l'Action Civique et Politique des Femmes). Siedziba: Londyn. Wydaje: „The International News Jus Suffragii". Grupuje 43 poszczególne organizacje.

Fédération Internationale des Anciennes Combatantes w Paryżu.

Achi-Ezev w Tarnopolu.
Ahawas Tora w Talmud Tora. Warszawa, Śliska 62.
Białoruski Instytut Gospodarki i Kultury, Wilno, Ostrobramska 9.
Białoruskie Tow. Oświatowe „Praświta", Wilno.
Białoruskie Tow. Naukowe. Wilno, Ostrobramska 9.
„Brith-Trumpeldor" (Telchaj) w Pomorzanach.
Bund für Arbeiterbildung, Katowice.
Centrala „Agudas Izrael" w Polsce, Lwów, Smocza 5.
Centralny Związek Białoruskich Organizacyj Kulturalno - Oświatowych. Wilno, Ostrobramska 9.
„Chojrew" — ortodoks. organ szkolny „Agudas Izrael", Wilno.
„Ciszo", Centr. żyd. organ. szkolna, Warszawa, Nowolipki 41 m. 3.
Czeska Macierz Skolna, Łuck, Jagiellońska 16.
Deutsche Bücherei, Poznań, Zwierzyniecka 1. — Bydgoszcz, Gdańska 161.
Deutschbund, Bielsko.
Deutscher Geselligkeitsverein „Frohsinn", Lwów, Zielona 11.
Deutscher Kulturbund für Poln. Schlesien, Katowice, Marjacka 17.
Deutscher Kultur und Bildungsverein „Fortschritt", Łódź.
Deutscher Kultur und Wirtschaftsbund, Łódź.
Deutscher Schulverein in: Bukowiec woj. pomorskie, Chorzów, Gniew pow. Tczew, Gołub, Gostyń, Kołodziejewo pow. Mogilno, Łopatki Osada pow. Wąbrzeźno, Nakło, Obrzyck pow. Szamotuły, Ostrów Wlkp., Poniec pow. Gostyń, Wągrowiec, Wiela pow. Rawicz.
Deutscher Verein für Jugendpflege, Bydgoszcz, Gdańska 36.
Deutscher Volksbund, Łódź.
Evangelischer Arbeiter - Verein w Chorzowie.
Evangelischer Erziehungsverein, Poznań, Czarneckiego 5.
Evangelischer Landsverband für die weibliche Jugend, Poznań, Cieszkowskiego 8.
Gesellchaft für Naturdenkmalpflege in Polnisch-Oberschlesien. (Rektor: E. Schultz), Królewska Huta, woj. Śląskie.
Histadruth Hanoar-Hacijoni w Kozłowie, w Busku.
„Jabne". Organ szkolny nar.-sjon. „Mizrachi". Warszawa, Marjańska 7.
Kadra Młodych przy Związku Żydów uczestników Walk o Niepodległość Polski w Krakowie.
Klub „Ridna Chata", Łuck
Klub ukraińskich emigrantów we Lwowie.
Komitet Centralny Opieki nad Żydowskiemi Sierotami, Lwów, Mickiewicza 4.
Kultur. — Liga, Warszawa, Długa 50.
Lodzer Deutsche Schul und Bildungsverein, Łódź.
Maryjskie Towarz. Młodzieży, Lwów, Sykstuska 39a.
Maryjskie Tow. Pań, Lwów, Blacharska 11.
Mieszczańskie Bractwo, (rusk.), Lwów, Ruska 3. I.
Opieka nad Żydowską młodzieżą „Bnej-Akiwa", w Podwołoczyskach, w Założcach.
Powiatowy Sojuz Kružkiw „Ridnoj Szkoły" U. P. T. w Zborowie.
Pädagogischer Verein, Poznań, Kozietulskiego 14.
Rosyjskie Towarzystwo Dobroczynności w Polsce, Warszawa, Marszałkowska 68.
Ruski Związek Rewizyjny we Lwowie, ul. Rutowskiego 22.

Sojuz Ukraińok, Lwów, Rutowskiego 22.
Spółdzielnia „Trud".
Stowarzyszenie „Jabne" w Wołkowysku.
Stowarzyszenie Ligi Młodzieży Żydowskiej Warszawa, Pańska 15.
Stowarzyszenie „Łuh", Lwów, Kopernika 5.
Stowarz. Młodzieży Ewangelickiej „Filadelfja", Warszawa, Mirowska 4.
Stowarzyszenie Młodzieży Sjonistów Państw. Menorach w Drohobyczu.
Stowarzyszenie Opieki nad biedną Żydowską Młodzieżą Szkolną w Tarnowie.
Stowarzyszenie Oświatowe „Jesodej Hatora", Warszawa, Nowolipki 9.
Stowarzyszenie Pań im. Michała Sachsa w Chorzowie I.
Stowarzyszenie Popierania Uczących się Izraelitów „Tachkemony", Brześć n. B., Długa 65.
Stowarzyszenie Przyjaciół Bursy dla Żydowskiej Młodzieży Rękodzielniczej w Przemyślu.
Stowarzyszenie Samooświata (Selbstbildung), Warszawa, Pańska 59.
Stowarzyszenie Średniej Szkoły Żydowskiej Ogólnokształcącej w Zamościu.
Stowarzyszenie Szerzenia Pracy Zaw. i Rolnej wśród żydów „Ort", Łódź, ul. Wólczańska 27, Warszawa, Żabia 9.
Stowarzyszenie „Weker", Warszawa, Przejazd 9.
Stowarzyszenie Żydowskich Absolwentów Wyższej Szkoły Handlowej w Krakowie.
Stowarzyszenie Żydowskiej Organizacji „Haszomer Hacair" w Kostopolu.
„Szulkut", Organ szk. żyd.-hebr., Warszawa, Leszno 42.
„Tarbut", Żydowskie Stowarzyszenie Oświatowo - Kulturalne w Polsce, Warszawa, Nalewki 2a.
Tow. „Bojkiwszczyna" (Dr. Danilo Stachura), Sambor, ul. Lwowska 8.
Tow. Dostarczania Pracy Ubogim żydom w Warszawie.
Tow. Hebrajskiej Szkoły Ludowej i Średniej w Stanisławowie.
Tow. „Jaworiwszczyna" (adw. dr. Michajło Filc), Jaworów, woj. lwowskie.
Tow. im. Kaczkowskiego (rusk.), Lwów, Wałowa 14.
Tow. Krzewienia Oświaty wśród ludności żydowskiej „Medza-Daath", Warszawa, Przechodnia 3.
Tow. Kulturalno - Oświatowe „Freiheit", Warszawa, Zamenhofa 11, lokal Poale Sjon.
Tow. Kursów Wieczorowych dla Robotników (żyd.), Warszawa, Dzielna 20 m. 23.
Tow. Kursów Wieczorowych dla dorosłych (żyd.), Warszawa, Nowolipie 3 m. 15.
Tow. „Łemkiwszczina" (prof. Lew Giec), Sanok, woj. lwowskie.
Tow. Naukowe i Wykładów im. Piotra Mohyły, Lwów, Czarneckiego 24. Filje: Przemyśl, Rohatyn, Stanisławów, Tarnopol.
Tow. Ochrony Dzieci i Młodzieży żydowskiej w Żółkwi.
Tow. Oświaty Białoruskiej, Wilno, pl. Metropolitalny 3.
Tow. Oświatowe „Rytas", Wilno, Wolana 5. Pow. święciański: 8 Oddz.
Tow. Popierania Szkolnictwa Żydowskiego i Kultury Żydowskiej. Warszawa, Leszno 42. Brześć n/B., Krzywa 55.
Tow. Prichilnikiw Oswiti, Lwów.
Tow. „Proświta", Lwów, Rynek 10. Brześć, Zaułek 2.
Tow. „Ridna Szkoła", Lwów, Słowackiego 14, III.
Tow. „Robotnicza Hromada", Lwów, Ruska 3.

Tow. „Sokił Batki", Lwów, Ruska 20.
Tow. Św. Kazimierza (Litewskie). Wilno, Wielka 6.
Tow. Szerzenia Oświaty i Wiedzy Technicznej wśród Żydów w Łodzi.
Tow. Szerzenia Pracy Zawodowej i Rolnej wśród Żydów: Białystok, Brześć n/B., Kowel, Krzemieniec, Równe, Sarny, Piotrków, Warszawa, Grodno.
Tow. Szkoły Białoruskiej, Wilno, Św. Anny 2 — 3.
Tow. Szkół Żydowskich w Łodzi.
Tow. Szkół Żydowskich w Tomaszowie Mazowieckim.
Tow. Warsztatów Rękodzielniczych dla Dziewcząt Żydowskich we Lwowie (Przemyśl).
Tow. Zarobk. „Syła", Lwów, Krakowska 17.
Tow. Żydowskich Szkół Średnich w Kaliszu.
„Ukrainska Beseda", Lwów, ul. Rutowskiego 22.
Ukraiń. Krajowe Tow. Ochrony ditej i mołodi, Lwów, Dominikańska 11.
Ukraińskie Tow. Abstynentów „Widrodzenie", Lwów, Rynek 10.
Ukraińskie Tow. Bibljofilów, Lwów, Czarneckiego 21.
Ukraińskie Tow. Opieki nad Dziećmi, Lwów, Blacharska 11.
Ukraińskie Tow. Pedagogiczne w Tłumaczu.
Ukraińskie Turisticzno - Krajeznawcze Howar. „Płaj" u Lwowi, Lwów, Łyczakowska 18.
Uniwersytet Ludowy Krajoznawczy, Żydowsk. Tow. Krajozn., Warszawa, Królewska 51.
Warsztaty Rękodzielnicze dla Młodzieży Żyd. im. A. Kirkisa we Lwowie.
Verband Deutscher Büchereien, Poznań, Zwierzyniecka 1.
Verband Deutscher Volksbüchereien, Katowice, Marjacka 17.
Verband für deutsche Katholiken, Katowice.
Verein Bromberger Volksgarten, Bydgoszcz, 3 Maja 10.
Verein der Kunstfreunde für Toruń und Umgegend, Toruń.
Verein Deutschsprechender Katholiken, Łódź.
Verein für Volksvorträge, Katowice.
Volksbildungsverein, Cieszyn.
Wołyńskie Zjednoczenie Ukraińskie „Proswitianska Chata", Łuck.
Zjednoczenie Kobiet Żydowskich „Wizo" w Krakowie.
Zjednoczenie Szkół Żydowskich, Warszawa, Nowolipki 14, m. 25.
„Zorja", Lwów, Ormiańska 25.
Zrzeszenie Kobiet Żydowskich „W. S. Z. O.", Brześć n/Bugiem, Jagiellońska 12.
Związek Kobiet Żydowskich w Wilnie.
Związek Szerzenia Wykształcenia Zawodowego wśród żydów w Stanisławowie.
Żydowska Bibljoteka „Tel Chaj", Brześć n/B., Białostocka 180.
Żydowski Klub Towarzyski w Grodnie.
Żydowskie Stow. Kult.-Ośw. Młodzieży (Uniwersytet Ludowy), Warszawa, Nowolipki 22.
Żydowskie Tow. Krajoznawcze, Warszawa, Królewska 51.
Żydowskie T-wo Rodzicielskie „Oświata" w Równem.
Żydowskie Tow. Szkoły Ludowej i Średniej w Krakowie.
Żydowski Uniwersytet Ludowy przy Centr. Związku Rzemieślników Żydów w Polsce, Warszawa, Nalewki 2a.
Żydowski Uniwersytet Ludowy, organ młodz. ortods. „Ceiwej Agudas Izrael" w Łodzi.

Środowisko	UCZELNIA	Razem	Samopomocowe	Naukowe	Sportowe	Różne
Kraków:	Uniwersytet Jagiell.	117	6	35	1	75
	Wyż. Szk. Handl.	5	2	2	—	1
	Akad. Górnicza	9	2	—	—	7
	Ak. Sztuk Pięknych	1	1	—	—	—
	Razem:	132	11	37	1	83
Wilno:	Uniw. St. Batorego	78	4	26	1	47
	Szk. Nauk Polit.	2	1	—	—	1
	Razem:	80	5	26	1	48
Lwów:	Uniw. Jana Kazim.	49	6	24	1	18
	Politechnika	24	5	7	—	12
	Ak. Medyc. Weter.	8	1	—	—	7
	W. Szk. Handl. Zagr.	7	2	3	—	2
	Razem:	88	14	34	1	39
Warszawa:	Uniw. J. Piłsudsk.	78	6	32	2	38
	Politechnika	27	2	9	1	15
	Szk. Gł. Gosp. Wiejsk	10	2	4	—	4
	Szk. Gł. Handl.	13	2	5	—	6
	Wolna Wszechn. Pol.	13	5	8	—	—
	Szk. Nauk Polit.	3	1	2	—	—
	Akad. Stomatolog.	2	2	—	—	—
	Wyż. Szk. Dzien.	2	1	—	—	1
	Ak. Sztuk Pięknych	1	1	—	—	—
	Razem:	149	22	60	3	64
Poznań:	Uniw. Poznański	87	3	25	—	59
	Wyż. Szk. Handl.	15	1	2	—	12
	Razem:	102	4	27	—	71
Lublin:	Katol. Un. Lubelski	79	1	12	1	15
	Ogółem:	80	57	196	7	320

STOWARZYSZENIA SPOŁECZNE I OŚWIATOWO-KULTURALNE MŁODZIEŻY.

Centrala Kół Abstynenckich Młodzieży, Kraków, Skarbowa 2.
Centrala Związków Młodzieży Przemysłowej i Rękodzielniczej, Kraków. Skarbowa 2.
Centralny Komitet do spraw młodzieży wiejskiej przy Centr. Tow. Organizacyj i Kółek Roln., Warszawa, Kopernika 30.
Centralny Związek Młodej Wsi, Warszawa, Kopernika 30.
Centralny Związek Młodzieży Wiejskiej „Siew", Warszawa, Kopernika Nr. 30. Ma na celu wychowanie uświadomionych i twórczych obywateli kraju, uważających dobro Państwa za najwyższe prawo, i przygotowanie ich do swego zawodu. Prace organizacji idą w kierunku przysposobienia rolniczego oraz oświatowo-kulturalnym, spółdzielczym i przygotowaniu do udziału w życiu samorządowem. Posiada duży wpływ na młodzież i cieszy się sympatją starszego społeczeństwa. Liczy 60.000 członków.

Chrześcijańskie Zjednoczenie Młodzieży Robotniczej, Warszawa, Kredytowa 14 m. 10.
Koło Pomocy Kult. dla młodz. pracującej, Warszawa, Trębacka 17.
Koło Senjorów Okręgu Stołecznego Legjonu Młodych, Warszawa, Obożna 4.

Komisja Kół Krajoznawczych Młodzieży Szkolnej Rady Głównej Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego, Kraków. Oleandry 4.
Legjon Młodych, Związek Pracy dla Państwa. Warszawa, Nowy Świat Nr. 38. L. Młod. jest organizacją ideowo-wychowawczą.
Małopolski Związek Młodzieży Ludowej (przy Małop. Tow. Roln.), Kraków, Plac Szczepański 8.
Organizacja Młodzieży Pracującej, Warszawa, Nowy Świat 21, Org Młodz. Prac. zrzesza młodzież rzemieślniczą i robotniczą. Działa na terenie miast na obszarze całej Polski. O.M.P. roztacza opiekę nad młodzieżą przez wychowywanie w duchu społeczno - państwowym, oraz prowadzi dożywianie i zatrudnianie bezrobotnych członków. Liczy około 15 tysięcy członków.

Organizacja Pracy Obywatelskiej Młodzieży „Straż Przednia", Warszawa, ul. Nowy Świat Nr. 2 m. 4. — Organizacja skupia młodzież szkół średnich w wieku od 15 — 21 r. Celem organizacji jest wychowanie zastępów młodzieży na karnych i odpowiedzialnych obywateli Rzeczypospolitej, a Honor i Potęgę Polski ceniących ponad wszystko. Organizacja działa na terenie całego Państwa. Prezesem organizacji jest p. Karol Makuch, a naczelnikiem p. Bronisław Nietyksza.
Pomorski Związek Młodej Wsi w Toruniu.

Stowarzyszenie Studentów ze Śląska „Znicz" w Cieszynie.
Towarzystwo Młodzieży „Młoda Polska", Kraków, Rynek Gł. A.B. 12.
Tow. „Mołoda Hromada", Stanisławów.
Tow. Ochrony Młodzieży. Lwów,ul. Złota 10.

Tow. Opieki nad Młodzieżą Robotniczą, Warszawa, ul. Warecka 7.
Tow. Opieki nad młodzieżą rzemieślniczą, Brześć nad Bugiem, Krzywa 88.
Tow. Opieki nad młodzieżą żeńską im. Św. Wincentego à Paulo, Lwów.
Tow. Polskiej Młodzieży im. Tad. Kościuszki, Lwów, ul. Wnorowskich 4
Tow. Pomocy Dzieciom i Młodz. Polsk. z Kresów (dyr. Al. Śliwińska). Warszawa, Nowy Świat 36.
Tow. Pomocy Naukowej dla Młodzieży Męskiej im. K. Marcinkowskiego, Poznań, F. Ratajczaka 11.

Tow. Popierania Oświaty Pozaszkolnej wśród młodzieży pracującej Wilno, Żeligowskiego 5.
Tow. „Młodzież Polska" w Stanisławowie.
Wielkopolski Związek Młodzieży Wiejskiej. Poznań, ul. Ratajczaka 14 m. 17.
Wileński Związek Młodzieży Wiejskiej, Wilno, Ludwisarska 7 m. 4.
Wojewódzki Związek Młodej Wsi w Łodzi.
Wołyński Związek Młodzieży Wiejskiej, Łuck, Mickiewicza 1.
Wołyński Związek Młodzieży Wiejskiej, Równe, ul. Słowackiego Nr. 4.
Zjednoczenie Młodzieży Polskiej, Poznań, Pocztowa 15.
Zjednoczenie Polskiej Młodzieży Pracującej „Orlę" — Łódź, Piotrkowska 91; Warszawa, St. Krzyska 39 m. 10. Grupuje młodzież robotniczą i rzemieślniczą, pracowników biurowych, sklepowych, fabrycznych i kolejowych. Hasłem Zjednoczenia jest „Dobro Państwa ponad wszystko". Liczy około 70 placówek w kraju i zagranicą. Wchodzi w skład O.M.P. zachowując autonomję. Prezesem jest zasłużony działacz niepodległościowy Stanisław Dąbrowski.
Zjednoczona Młodzież, Warszawa, Nowe Bródno, Kiejstuta 9 m. 5.
Zjednoczony Związek Młodzieży Wojew. Kieleckiego, Kielce, ul. Sienkiewicza, Hotel Polski.
Związek Drużyn Ludowych Mocarstwowej Polski, Warszawa, Senatorska 22 m. 26.
Związek Harcerstwa Polskiego, Warszawa ul. Myśliwiecka Nr. 3—5. Naczelnictwo Związku: przewodniczący Dr. Michał Grażyński, wojewoda śląski, wice przewodniczący Helena Śliwowska i ks. Jan Mauersberger, sekretarz — Józef Sosnowski, skarbnik — Marjan Koczyk. Jest ideową organizacją samowychowawczą młodzieży i ma na celu wychowywanie młodzieży do życia zgodnego z ideałami harcerskiemi ku pożytkowi Państwa, urabianie charakterów, rozwój fizyczny i zaprawianie do życia społecznego. Współpracuje z rodziną i ze szkołą. Z.H.P. organizuje obozy, gawędy, wykłady, kasy oszczędnościowe, bibljoteki i t. p., współpracuje z zagranicą i działa wśród rodaków na obczyźnie. Obecnie Z.H.P. liczy, według stanu na 1934 r., harcerzy — 102.867, harcerek — 60.307. Ogółem — 163.174, w tem: dzieci ze szkół powszechnych miejskich — harcerzy 43.366, harcerek 26.171; dzieci ze szkół powszechnych wiejskich — harcerzy 21.166, harcerek 30.278; dzieci ze szkół średnich — harcerzy 23.972, harcerek 16.330. Powołana została również Rada Naczelna Harcerstwa Polskiego Zagranicą, na czele której stoi każdorazowy przewodniczący Związku H. P. Stan harcerstwa polskiego zagranica:

	Francja, Belgja, Holandja	Czechosłowacja	Łotwa	Niemcy	Rumunja	Węgry	Danja	Estonja	Kanada	Austrja	Jugosławja	W. m. Gdańsk
harcerzy	2.936	2.002	586	588	151	40	60	22	38	w stadjum organizacji		606
harcerek	2.299	889	598	367	107	53	181	56	16	26	24	617

W Stanach Zjednoczonych Harcerstwo istnieje przy 3-ch organizacjach na odmiennych od wzorów europejskich zasadach. W Brazylji — w stadjum organizacji.
Związek Kresowej Młodzieży Polskiej, Lwów, Kopernika 20.

Związek Młodej Wsi Ziemi Wielkopolskiej w Poznaniu.
Związek Młodych Kobiet, Kraków, Sobieskiego 10.
Związek Młodych Narodowców w Poznaniu.
Związek Młodych Pionierów Rzeczypospolitej Polskiej, Warszawa, Nowogrodzka 34 m. 15.
Związek Młodych Polek, Poznań, pl. Działowy 6.
Związek Młodzieży Ludowej, Warszawa, ul. Wiejska Nr. 19. Zrzesza młodzież do pracy samokształceniowej i samopomocowej oraz kształci ją na dobrych i karnych obywateli Państwa. Prowadzi pracę oświatowo-rolniczą, dba o podniesienie rozwoju wsi i gospodarstw rolnych. Liczy około 70 tys. członków. Na czele organizacji stoi Dr. Karol Polakiewicz.
Związek Młodzieży Polskiej, Poznań, Pl. Nowomiejski 5, Lwów, ul. Fredry Nr. 3.
Związek Młodzieży Pracującej „Jedność", Katowice, Piłsudskiego 20, Królewska Huta, Dąbrowskiego 5.
Związek Młodzieży Przemysłowej i Rękodzielniczej p. wezw. Św. Stan. Kostki, Kraków, Skarbowa 2.
Związek Młodz. przy Stow. Chrześc. „Odrodzenie", Łódź, ul. Przejazd 34.
Związek Młodzieży Rolniczej (przy Małop. Tow. Rolnicz.). Lwów, Kopernika 20.
Związek Młodzieży Wiejskiej, Kraków, Gołębia 2.
Związek Młodzieży Wiejskiej Rzeczypospolitej Polskiej „Wici", Warszawa, Szopena 16 m. 20, Wojewódzkie Związki: Kielce, ul. Wesoła 27. Kraków, Mały Rynek 4, Lublin 3 Maja 7, Łódź, Kościuszki 17.
Związek Młodzieży Wiejskiej woj. Nowogródzkiego, Nowogródek, Kościelna 1.
Związek Młodzieży Wiejskiej Ziemi Wileńskiej, Wilno, Zygmuntowska 16.
Związek Niemieckiej Młodzieży Socjalistycznej, Łódź, Piotrkowska 109.
Związek Polskiej Młodzieży Demokratycznej R. P., Warszawa, Nowy-Świat 21.
Związek Polskiej Młodzieży Robotniczej „Siła", Warszawa, Wolska 44.
Związek Senjorów Organizacji Młodzieży Narodowej i Związków Polskiej Młodzieży Demokratycznej Szkół Wyższych R. P. Warszawa, Nowy Świat 21.

STOWARZYSZENIE MŁODZIEŻY POLSKIEJ ZAGRANICĄ.

ANGLJA.

Koło Polaków studjujących w Londynie. Consulate General of Poland. Londres W. C. Upper Montagne Str. Russel Square.

ARGENTYNA.

Koło Młodych przy Tow. „Wolna Polska" Buenos-Aires, San Jose 1451.

AUSTRJA.

Polskie Akad. Stow. „Ognisko" Wien III, Türkenstrasse 17.
Związek Akad. Żydów Obywateli Polskich w Austrji. Wien IX, Türkenstrasse 7.
Organizacja Żydów Akademików Polskich, Wien III Rennweg 1.
Akad. Stow. „Sarmatia" w Grazu W. P. Stefan Rzepa Graz-Uniw.
Związek Młodzieży Polskiej. Wien III, Raerhavegasse 25.
Związek Młodzieży Polskiej w Wiedniu. Wien III, Rennweg 1.

BELGJA.

Akademicki Związek Sportowy Anvers 125 Avenue Amerique Café Moeea.
Koło Opieki nad Akad. w Belgji. Bruksela 10 Place du Luxembourg.
Cercle des Etudiants Polonais Belgique Gand 44 rue des Chanoines.
Cercle des Etudiants Polonais Belgique Bruxelles 140 rue du Trone.
Cercle des Etudiants Polonais Belgique Vervier 5 rue Repos du Roi.

BRAZYLJA.

Wydział Młodzieżowy Centralnego Zw. Polaków w Brazylji Parana Curitiba na ręce p. K. Sadowskiego Caixa post 412.

CZECHOSŁOWACJA.

Związek Studentów Polaków w Czechosłowacji. Czechosłowacja, Brno, Kotlarska 24.
Zw. Akad. Polaków „Jedność" Czechosłowacja Ces. Tesin Polska Szkoła Wydziałowa.
Stow. Młodzieży robotniczej „Siła" Czechosłowacja. Morawska Ostrawa 28 Rzijna cz. 58. Konsulat Polski.
Związek młodzieży ewangelickiej. Czechosłowacja adres j. w.
Zw. Teologów Polskich w Widnawie. Czechosłowacja, adres j. w.
Zrzeszenie Organizacyj Młodz. Polskiej w Czechosłowacji adres j. w.
Zw. Stow. Młodzieży Katolickiej. Czechosłowacja, adres j. w.
Zw. Studentów Mniejszości Polskiej „Jedność", adres j. w.
Zw. Studentów Polaków w Brnie. Czechosłowacja, adres j. w.
Kółko Samokształceniowe Młodz. Czechosłowacja, adres j. w.
Zw. Harcerstwa Polskiego — adres j. w.
Stow. „Sokół" sekcja młodzieżowa — adres j. w.
Macierz Polska w Czechosłowacji sekcja młodzieży — adres j. w.
Zw. Szkolny w Morawach sekcja młodzieży — adres j. w.
Związek Akademików Mniejszości Polskiej „Jedność" Czechosłowacja Ces. Tesin Dom Reprezentacyjny I p.
Tow. Rolnicze sekcja młodzieży. Czechosłowacja — adres j. w.
Zw. Młodzieży Ewangelickiej w Ligotce Kameralnej, Niemiecka 2.
Kisza Karol. Czechosłowacja Ces. Tesin.
Akademicka Y. M. C. A. Czechosłowacja Praha 2.
Polskie Koło Akad. „Ognisko" Czechosłowacja, Praha 2 Prikope 14.

DANJA.

Rada Opiekuńcza Stow. Młodzieży Polskiej w Danji. Kopenhaga, Store Kongeusgade 83.
Stowarzyszenia Młodzieży Polskiej w Danji:

Kopenhaga — Wł. Antczak Blaamejsevej 8 St.
Nivaa — Wł. Kożuch — Nivaa St.
Naestred — Wł. Karpiński — Iselingen pr. Vordingborg.
Kingsted — J. Gargul — Adamskoj pr. Kingsted.
Slagelse — Albert Batko — Falkensten pr. Snóstrup.
Nykóbing — Polsk Skole — Fredensgade 15.
Maribo — Polsk Skole — Vejlegade 39.
Nakskov — Polsk Skole — Vejlegade 39.
Haderslev — Walentyna Surma — Neder Aastrup pr. Hasl.
Odense — Jan Babiarz — Sellebjerg pr. Merslev.
Tónder — Stef. Bieńkowski — Novegade 10.
Aalborg — W. Gemborys — Vejgaard pr. Aalborg c/o Fru Madsen.

ESTONJA.

Sekcja Młodzieży przy Zw. Narod. Polaków w Estonji — Tallinn Kaasani 19 do 8 na ręce p. Józefa Dzwoneckiego Bohdanowicza.

FRANCJA.

Koło Opieki nad Akademikiem Polskim we Francji — Strasburg, 10 rue du Gen. de Castelnau.
Stow. Studentów Polaków w Lille — 19 rue Lestibaudois.
Cercle des Etudiants Polonais — France, Grenoble, 25 rue de la Poste chez M-me Chabert — p. Stefan Samoggy.
Cercle des Etudiants Polonais — France, Lyon, 54 Cours Gambetta.
Cercle des Etudiants Polonais — France, Lille, 119 bd. de la Republique.
Cercle des Etudiants Polonais — France, Grenoble, 7 rue Rousseau.
Foyer des Etudiants Polonais — France, Lille (Nord), 19 rue Lestibaudois.
Cercle des Etudiants Polonais — Toulouse, 18 rue du General de Castelnau.
Stow. Studentów Polaków — Paris VI, 9 rue Michelet.
Koło Opieki nad Akademikiem Polskim we Francji — Paris. VII, 57 rue Saint Dominique, Ambasada R. P.
Cercle Estudiantis Franco-Polonais w Montpellier.
Cercle des Etudiants Polonais — France, Toulouse, 18 rue des Pyrénées.
Cercle des Etudiants Polonais — France, Nice, rue Berlioz 12.
Cercle des Etudiants Polonais — France, Nancy, 1 Place Stanislas Cafe Fov.
Koło Stud. Polskich w Tuluzie, rue des Pyrénées 14, Konsulat R. P.
Koło Stud. Polskich w Caen (Calvadose).
Korporacja Filarecja — Paris — przez Konsulat.
Korporacja Grenoblja — Grenoble — przez Tuluzę.
Koło Stud. Pol. — Grenoble — przez Tuluzę.
Drużyna Harcerska w Commentry — WPani Lembowiczówna Jad. — France, Commentry.
Tow. Młodzieży Polskiej „Pochodnia" — Paris, 263 bis rue du Fbg St. Honore.
Związek Harcerski — Paryż VII, 57 rue Saint Dominique.
Zw. Stowarzyszeń dzieci Polskich — dyr. ks. Paciorek — Auby les Douai (Nord) 295 Cité de Moulin.
Stowarzyszenie Młodzieży Polskiej— dyr. ks. Stefaniak — Harues, 33 rue de Belgrade (Pade C.).
Tow. Katolickie Panien — WP. Dziobek Stanisława — France, Gautherets 255/II par St. Vallier (S. et. L.).
Drużyna Harcerska w Baudras — WP. Dąbrowski Marjan — France Baudras.
Drużyna Harcerska w Le Creusot — WP. Świadek Antoni — France Le Creusot (S. et. L.) 14 rue du Tunnel.

KANADA.

Koło Studentów Polaków w Winnipegu, Canada — Winnipeg Mom 173 Portage Ave.
Wydz. Młodzieży przy Zjednocz. Zrzeszeń Polskich w Kanadzie — Winnipeg. Konsulat R. P. 139 Rastryn Road — Kanada.

LITWA.

Zjednoczenie Studentów Polaków Uniw. W. W. — Kowno, Orzeszkowej 12. Prezes — Kondratowicz.

ŁOTWA.

Polskie Stow. Akad. — Ryga, Grecinieku iela 31.
Korporacja „Platerja" — Ryga, Grecinieku iela 31.
Korporacja „Fraternitas-Inflantica" — Ryga, Grecinieku iela 31.
Sekcja Akademicka T-wa Łotewsko-Polskiego—Ryga, Vezu iela 3 dz. 2.
Korporacja „Polonja" — Ryga, Grecinieku iela 31.
Związek Polskiej Młodz. Katol. Daugavpils Lettonie—Warsavas iela 30.
Zw. Polskiej Młodzieży Katolickiej — Ryga, Jezus Baznicas iela 10.
Żeńskie Harcerstwo — Ryga — na ręce p. Pieślakowej, Kalucienia iela 19.
Męskie Harcerstwo — Ryga — na ręce p. Krasowskiego, Katolu iela 23.
Sekcja Młodz. przy Polsko-Łotewskiej Socjalistycznej Partji Robotniczej — Ryga, Brunienicku iela 29.
Polskie Harcerstwo — na ręce p. Br. Olszewskiej — Lepaja Teodoru Bejkaja iela 33.
Zw. Polskiej Młodzieży Katolickiej — Lepaja — na ręce p. Romanowskiego — Siena iela 9.
Związek Polskiej Młodzieży Katolickiej — Mitawa — na ręce p. Fedorowicza — Jelgawa Pasta iela 4.
Harcerstwo Polskie — Mitawa — na ręce p. Niekrasza — Jelgawa Domes iela 6.
Zw. Polskiej Młodzieży Katolickiej — Dyneburg, Lettonie, Daugarpils Varsavas iela 30.
Męska Drużyna Harcerska w Rzeżycy — Lettonie, Rezekne Kalpaka iela 23.
Żeńska Drużyna Harcerska w Rzeżycy — Lettonie, adres j. w.
Męska Drużyna Harcerska w Dyneburgu — Lettonie, Daugarpils Varsavas iela 30.
Żeńska Drużyna Harcerska w Dyneburgu — Lettonie, adres j. w.
Sekcja Wychowania Szkoły Roln. przy Polskiem Tow. Rolniczem w Opsie — Łotwa, Konsulat R. P. w Dyneburgu.
Przedzlotowy Komitet Młodz. w Rydze. Ryga, Jezus Baznicas iela 10
Poln Nums — na ręce p. Bolesława Gołupca.

NIEMCY.

Koło Opieki nad Akademikiem Polskim w Niemczech — Leipzig, Plagwitzerstrasse 11.
Stow. Studentów Polaków „Piast" — Konsulat R. P. we Wrocławiu.
Stow. Studentów Polaków „Silesia Superior" — Konsulat R. P. we Wrocławiu.
Koło Studentów „Polonja" — Berlin, Mommsenstrasse 27.
Akad. Koło Wakacyjne w Raciborzu.
Koło Akad. Polskich „Polonja" — Berlin, Konsulat R. P.
Koło Akademików Polskich — Konsulat Generalny R. P. — Lipsk.
Bursa Akademicka — Szarlenburg, Mommsenstrasse 27.
Koło Akad. Polaków — Leipzig, Gellenstrasse 7.
Koło Akad. Polaków — Leipzig, Plagwitzerstrasse 11.
Polski Dom Akad. — Leipzig, Plagwitzerstrasse 11.
Związek Harcerzy Polskich — Berlin, Dresdenerstrasse 52.
Koło Młodz. Polskiej — Berlin, Erckstrasse 8.
Związek Tow. Młodz. w Prusach Wschodnich — Olsztyn, prezes Wacław Jankowski Allenstein, Joachimstrasse 8.

Tow. Młodzieży Polskiej — Konsulat w Kwidzyniu. Oddziały: Nowy Targ, Trzcianie, Mikołajki, Mirany, Sztum, Nowa Wieś, Waplewo, Cygusy, Podstolin.
Zw. Młodzieży Polskiej Katolickiej w Westfalji i Nadrenji. Konsulat R. P. w Essen, Hindenburgstrasse 90/92.
Koło gimnazistów dla sekcji młodzieży przy Zw. Polskich Robotników Rolnych. Konsulat R. P. w Essen. Hindenburgstrasse 90/92.
Komitet Młodzieży Polskiej — Berlin, Dresdenerstrasse 52.
Koło Gimnazistów i Gimnazistek — Berlin, Dresdenerstrasse 52.

RUMUNJA.

Stow. Akademików Polskich „Jagiellonja" — Roumanie — Bucuresti. Alea Alexandru 23.
Tow. Akademików Polskich „Ognisko" — Roumanie — Cernauti, Janen Flondor 40 — Dom Polski.
Korporacja Akad. Polskich „Lechja" — Roumanie — adres j. w.
Związek Harcerstwa Polskiego — Cernauti, str. Poponici Logocheti 12.
Tow. Młodz. Polskiej „Wisła" — WPan Michał Balon — Sadogura judetul, Cernauti.
Tow. Młodz. Polskiej „Biały Orzeł" w Hlyboce — WPan Karol Augustynowicz, jud. Storojinet.
Tow. Młodz. Polskiej „Pogoń" — WPan Wierzejski Vascenti, p. Cernauti, jud. Storojinet.
Tow. Młodz. Polskiej „Warta" w Storożyńcu — WPan Antoni Carewicz.
Koło Młodz. Polskiej przy Tow. Dobroczynności w Kiszyniowie.
Sekcja Młodz. przy Konsulacie R. P. „Gwiazda" — Cernauti — na ręce WPana Kobusiewicza, str. Podgorici 28.
Koło Młodzieży Polskiej WPan Skurecki, Vijnita, jud. Storojinet.
Tow. Młodz. Polskiej „Jutrzenka" w Łużanach — WPan Rozwadowski, jud. Cernauti.
Tow. Młodz. „Polonja" — Cazmeni, jud. Cernauti.
Tow. Młodz. „Polonja" WPan Bohusiewicz — Catarina in Banila, p. Cernauti, jud. Storojinet.
Tow. Młodz. „Polonja" w Koemaniu — Rumunja — Cozmeni, jud. Cernauti.

STANY ZJEDNOCZONE AMERYKI PÓŁN.

Stow. Akad. Polskich w Ameryce. Chicago, Hotel Allerton. En. Michigan Chicago.
Federacja Młodzieży w Chicago Pawłowski, Hotel Allerton.
Polish Club University of Chicago
Polish Students Association Chicago Illinois Hotel Allerton.
Federacja Polskich Stud. Chicago Ill. Michigan ave Hotel Allerton.
Federacja Młodzieży Szkół Średnich. Chicago, adres j. w.
Northwestern Uniw. Polish Club
Polish Uniwersity Club
Uniw. Club of Milwaukee
Polish Students Club
Koło Akademickie
Polish Club St. Louis Uniwersite.
Polish Students Association of America Headonarteos 3514 Butter Street Pittsburgh.

Polish Uniwersity Club c/o Mr. T. G. Ogonowski U. S. A. Schenectady N. L. 277 State Street.
Centrala Młodz. przy Zw. Nar. Polskim Chicago III. 1406 W. Division Street.
Młodzież Pracująca przy Zw. Nar. Polskim. Agustr Blod. Adres j. w.
Federacja Młodz. w Milwaukee 747 Brodway c/o Kurjer Polski.

SZWAJCARJA.

Zw. Stud. Obywateli Polskich w Bazylei — H. Litmanowicz — Bazel, Rheinländerstrasse 10.
Polskie Koło Akad. w Bernie — Bern Elfenstrasse 20.
Société Academique „Polonja" — Fribourg, Universitet.
Société des Etudiants Polonais „Polonja" — Genéve, Union Internationale d'Etud., 10 rue St. Leger.
Stow. Stud. Polaków — Suisse Sand Gallen Handelshochschule.
Koło Opieki nad Akad. Polskim w Szwajcarji — Suisse — Bern, Elfenstrasse 20. Legation de Pologne.
Stow. Akad. „Polonja" we Fryburgu. — Souisse — adres j. w.
Zw. Stud. Obywateli Polskich w Bazylei, — Suisse — adres j. w.
Polskie Koło Akad. w Zurychu. — Suisse — Bern, adres j. w.
Polnische Akademische Verbindung — St. Gallen. Handelshochschule.
Polskie Koło Akad. w Zurychu — Zürich, Herrn Jan Rajchman, Haldenbachstrasse 2.

TURYSTYKA.

Najwyższą władzą państwową opiekującą się turystyką w Polsce, jest Wydział Turystyki Ministerstwa Komunikacji (— patrz Ministerstwo Komunikacji).
Odpowiednikiem terenowym są Referaty turystyczne przy Dyrekcjach Okręgowych Kolei Państwowych w Warszawie, Katowicach, Krakowie, Lwowie, Poznaniu, Radomiu, Toruniu i Wilnie, zajmujące się przedewszystkiem organizacją turystyki kolejowej, oraz Referenci Turystyczni przy wszystkich Urzędach Wojewódzkich. Ciałem opinjodawczem Wojewodów w dziedzinie turystyki są Wojewódzkie Komisje Turystyczne, których sekretarzami są z urzędu refer. tur. Urz. Wojew. Turystyka w Polsce zorganizowana jest w towarzystwach t. zw. „turystyki czynnej", t. j. jednoczących osoby czynnie uprawiające turystykę oraz w towarzystwach i organizacjach popierających turystykę, zajmujących się propagandą i obsługą turystyczną poszczególnych obszarów Rzplitej, pełniących w wielu wypadkach rolę, odpowiadającą zagranicznym syndykatom inicjatywy. Do tej grupy należy zaliczyć również stowarzyszenia o charakterze ogólniejszym, które zajmują się tylko fragmentarycznie na pewnych obszarach turystyką, jako jednym z elementów swej gospodarczej lub społecznej działalności.

TOWARZYSTWA TURYSTYKI CZYNNEJ.

1) **Polskie Towarzystwo Tatrzańskie**, Kraków, ul. Potockiego Nr. 5. Prezes Prof. Dr. Walery Goettel. P. T. T. jest najstarszem Towarzystwem turystycznem w Polsce, gdyż powstało w Zakopanem w r. 1873. Celem Towarzystwa jest rozwój turystyki górskiej, udostępnianie gór, budowa urządzeń turystycznych, etc. P. T. T. liczy 35 Odziałów i 25 Kół i skupia dziś 13.000 członków. Organ: rocznik „Wierchy" i miesięcznik „Turysta w Polsce" wydawane wspólnie z P. Z. N. i P. Z. Kaj.

2) **Polski Związek Narciarski,** Kraków, ul. Piłsudskiego 13. Prezes V.-Minister Inż. Aleksander Bobkowski. Rozwija obok działalności sportowej ożywioną działalność turystyczną, opiekując się turystyką narciarską w górach polskich. Jednoczy ok. 200 klubów, liczących 10.000 członków. Najważniejszemi klubami, zajmującemi się turystyką narciarską są: Karpackie T-wo Narciarzy we Lwowie, Senatorska 6; Przemyskie Tow. Narc., Przemyśl, Słowackiego 14; Śląski Klub Narciarski, Katowice; Tatrzańskie T-wo Narciarzy, Kraków, Rynek; Warszawski Klub Narciarski, Warszawa, Świętokrzyska 9 oraz sekcje narciarskie innych Towarzystw Turystycznych (P. T. T., P. T. T. Kraj. etc.). Ściśle współdziała z P. Z. N. T-wo Krzewienia Narciarstwa. Organ: doroczny „Kalendarz Narciarski" i miesięcznik „Turysta w Polsce" (patrz wyżej).

3) **Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze,** Warszawa, Nowy Świat 19. Prezes: Minister Władysław Raczkiewicz. P. T. T. K. opiekuje się przedewszystkiem turystyką nizinną, jakkolwiek obejmuje swoją działalnością również i obszary górskie. Zadaniem jego jest rozbudzanie zamiłowania do zwiedzania Polski i ułatwianie tego zwiedzania, wreszcie gromadzenie materjałów, dotyczących krajoznawstwa, zabytków, przyrody etc. T-wo posiada 55 oddziałów, skupiających 7000 członków. Organ: miesięcznik „Ziemia".

4) **Podolskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze,** Tarnopol, Urząd Wojewódzki. Prezes: radca wojew. Tomasz Kunzek. Opiekuje się turystyką na obszarze województwa tarnopolskiego. Posiada 16 oddziałów we wszystkich ważniejszych miastach powiatowych i obejmuje 1400 członków.

5) **Beskidenverein,** Bielsko. Wzgórze 14. Prezes: emer. radca E. Stonawski. Opiekuje się specjalnie turystyką Beskidów Śląskich, działając wśród mniejszości niemieckiej. Liczy 1600 członków w 6 oddziałach.

6) **Towarzystwo Turystyczne „Przyjaciele Przyrody"** (Naturfreunde), Bielsko Dom robotniczy. Działa wśród warstw robotniczych w województwie śląskiem.

7) **Żydowskie Towarzystwo Krajoznawcze,** Warszawa, ul. Królewska 51. Rozwija działalność podobnie do P. T. T. Kraj. wśród społeczeństwa żydowskiego. Liczy 20 oddziałów i 4000 członków.

8) **Polski Związek Kajakowy,** Warszawa, Myśliwiecka 3. Prezes: Płk. dypl. Tadeusz Zieleniewski. Obok sportu kajakowego uprawia również turystykę kajakową. Na najważniejszych szlakach wodnych organizuje stanice kajakowe. Organ: miesięcznik „Turysta w Polsce" (j. w.).

9) **Polski Touring Klub,** Warszawa, ul. Kredytowa 5. Opiekuje się przedewszystkiem turystyką motorową. Posiada Delegatury w większych miastach Rzplitej i skupia 3000 członków.

10) **Automobilklub Polski,** Warszawa, Al. Szucha 10. Prezes: W-Min. Inż. Juljusz Piasecki. Jest najwyższą magistraturą sportów i turystyki automobilowej w Polsce. W ważniejszych miastach posiada kluby afiljowane, a mianowicie: a) Małopolski Klub Automobilowy we Lwowie, b) Krakowski Klub Automobilowy w Krakowie, c) Śląski Klub Automobilowy w Katowicach, d) Łódzki Klub Automobilowy w Łodzi, e) Wielkopolski Klub Automobilowy w Poznaniu, f) Pomorski Klub Automobilowy w Bydgoszczy, g) Wileński Klub Automobilowy w Wilnie. Skupia ogółem 2000 członków. Organ: miesięcznik „Auto".

ORGANIZACJE POPIERAJĄCE TURYSTYKĘ.

Organizacje popierające turystykę oparte są bądź o samorządy terytorjalne, bądź też stanowią t. zw. towarzystwa przyjaciół pewnych regjonów.

Liga Popierania Turystyki, Warszawa, ul. Mokotowska 61, organizacja pół-oficjalna.

Liga Pop. Tur. pomyślana jest jako naczelna organizacja wszystkich organizacyj i związków t. zw. „turystyki biernej", t. j. zajmujących się obsługą turystów przybywających na teren działalności odnośnego stowarzyszenia.

Liga Pop. Tur. została wyposażona przez Ministerstwo Komunikacji w szereg przywilejów natury organizacyjnej i finansowej. W szczególności Ministerstwo Komunikacji powierzyło Lidze organizację wszystkich pociągów popularnych w Polsce, zjazdów masowych z okazji świąt, uroczystości i manifestacyj, zjazdów na targi i wystawy oraz innych zjazdów o charakterze kulturalnym, oświatowym i t. p.

Lidze przysługuje prawo pobierania opłat dodatkowych przy kartach kontrolnych i kartach uczestnictwa na powyższe imprezy.

Pozatem przewidziane są jeszcze inne formy opodatkowania turystyki na cele Ligi.

Fundusze gromadzone przez Ligę przeznaczone są w pierwszym rzędzie na inwestycje dla masowego ruchu turystycznego w postaci domów wycieczkowych i innych udogodnień turystycznych. Pozatem Liga prowadzi działalność propagandową, wydawniczą i t. d.

Władzami Ligą są:

Rada Główna, złożona w 1/3 z delegatów Ministerstw: Komunikacji, Spraw Wewn., Spraw Wojsk., Spraw Zagranicznych, Wyznań Rel. i O. P., Przemysłu i Handlu oraz Funduszu Pracy, w 1/3 z delegatów organizacyj wyznaczonych przez Ministra Komunikacji i w 1/3 z wyboru przez Walne Zgromadzenie.

Kadencja Rady Głównej dwuletnia.

Działalnością Ligi kieruje Zarząd Główny, wybrany przez Radę Główną, w którym zasiadają również delegaci Ministerstw: Komunikacji, Spraw Wojskowych i Spraw Wewn.

Prezes Rady Głównej: Janusz Jędrzejewicz b. premjer. Wiceprezesi: Inż. Aleksander Bobkowski, Podsekretarz Stanu w M. K., Dr. Henryk Gruber, Prezes P. K. O., Dr. Władysław Korsak, Podsekr. Stanu w M. S. Wewn., Stefan Starzyński, Prezydent m. st. Warszawy. Prezes Zarządu Głównego: Dyr. Dep. Min. Kom. Inż. Mieczysław Stodolski Dyrektor: Dr. Adam Zieliński.

Placówkami terenowemi Ligi są delegatury, utworzone przy wszystkich Dyrekcjach Okr. Kolei Państw. Prezesem Delegatury jest dyrektor kolei lub wicedyrektor, sekretarzem — referent turystyczny Dyrekcji Kol.

Organizacja ta zapewnia ścisłą współpracę Ligi i Ministerstwa Komunikacji, wobec którego Liga spełnia rolę akwizytora turystów dla przejazdów masowych.

Działalność Ligi na polu organizacji przejazdów masowych zaznaczyła się niemal 100%-ym wzrostem turystyki masowej w porównaniu z latami ubiegłemi.

Odpowiednikiem terenowym Ligi są lokalne związki popierania turystyki, istniejące w ważniejszych ośrodkach turystycznych kraju.

Liga skupia następujące lokalne związki popierania turystyki:

1. **Związek Propagandy Turystycznej m. st. Warszawy, Warszawa,** Wierzbowa 8,

2. **Polski Związek Turystyczny, Kraków,** Lubicz 4,

3. **Związek Propagandy Turystycznej Ziemi Wileńskiej w Wilnie,** ul. Mickiewicza 32,

4. **Gdyński Związek Propagandy Turystycznej,** Gdynia, Gmach Żeglugi Polskiej,

5. **Związek Propagandy Turystycznej Ziemi Nowogródzkiej**, Nowogródek, ul. Kościelna 3,

6. **Związek Popierania Turystyki Województwa Białostockiego**, Białystok,

7. **Związek Propagandy Turystycznej Ziemi Łowickiej**, Łowicz, Ratusz,

8. **Związek Popierania Turystyki w Płocku**, Płock, Ratusz,

9. **Związek Popierania Turystyki w Bydgoszczy**, Magistrat.

10. **Sekcja Popierania Turystyki Podolskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego**, Tarnopol.

Pozatem istnieją następujące związki narazie niezrzeszone w Lidze:

11. Towarzystwo Popierania Turystyki, Chojnice, Rynek 2.

12. Nadmorski Związek Propagandy Turystyki, Wejherowo, Starostwo.

Drugą formą organizacyj popierania turystyki są towarzystwa przyjaciół regjonów, które poważną część swoich agend poświęcają także i popieraniu turystyki w danych okolicach i są również członkami Ligi.

14. **Liga Morska i Kolonjalna**, Warszawa, Widok 10. Prezes Gen. Dyw. Orlicz-Dreszer, (z oddziałami).

15. **Towarzystwo Rozwoju Ziem Wschodnich**, Warszawa, Zgoda 8, m. 4. Prezes Marszałek Senatu Prystor, (z oddziałami).

16. **Towarzystwo Przyjaciół Huculszczyzny**, Warszawa, Mokotowska 61. Prezes: Senator Gen. Ferdynand Zarzycki,

17. **Towarzystwo Przyjaciół Doliny Popradu, Żegiestów-Zdrój,**

18. **Towarzystwo Przyjaciół Bukowiny Tatrzańskiej**, Warszawa Nowogrodzka 60a.

Poza Ligą pozostają narazie:

19. Towarzystwo Przyjaciół Krzemieńca,

20. Towarzystwo Przyjaciół Zwardonia,

21. Towarzystwo Przyjaciół Skolszczyzny,

22. Towarzystwo Przyjaciół Druskienik i inne.

Do Ligi należą wreszcie organizacje specjalne, jak:
Towarzystwo Krzewienia Narciarstwa, Kraków, Piłsudskiego 13,
Naczelna Organizacja Polskiego Przemysłu Hotelowego, Warszawa, Jerozolimskie 39,
Związek Uzdrowisk Polskich, Warszawa, Boduena 2, które w zakresie swej działalności posiadają punkty styczne z obsługą turystyczną.

KONFERENCJA MIĘDZYNARODOWA W SPRAWIE SCHRONISK.

12—16 września 1933 roku w Krakowie i Zakopanem odbyła się IV Konferencja Międzynarodowej Unji Schronisk Wycieczkowych dla Młodzieży. Celem konferencji było omówienie spraw ruchu wycieczkowego i organizacji schronisk wycieczkowych dla młodzieży, ustalenie zasad i warunków przyjmowania młodzieży do Schronisk.

Na konferencji były reprezentowane przez 33 delegatów poszczególnych państw następujące organizacje:

Niemcy: Reichsverband für Deutsche Jugend herbergen (2.300 schron.).
Anglja: Youth Hostels Association of England and Wales (239 schron). Scottisch Youth Hostels Association (41 schron.). Youth Hostels Association of Northern Ireland.
Belgja: Centrale Wallone des Auberges de Jeunesse (15 schron.). Vlaamsche leugdherberg Centrale (38 schron.).
Danja: Herbergsringen (108 schron.).
St. Zjedn. Ameryki: American Youth Hostels Association (30 schron.).

Francja: Ligue Française pour les Auberges de la Jeunesse (50 sch.).
Holandja: Nederlandsche Jeugdherberg Centrale (75 schron.).
Irlandja: Irish Youth Hostels Association An Oige (6 schron.).
Luxemburg: Ligue Nationale Luxembourgeoise pour les Auberges de la Jeunesse (8 schron.).
Czechosłowacja: Klub Ceskoslovenskych turistu (600 schron.). Verband für deutsche Jugendherbergen (270 schron.).
Szwajcarja: Schweizerischer Bund für Jugendherbergen (Fédération Suisse des Auberges de la Jeunesse) (176 schron.).
Rumunja: Jugendherbergswerk der Deutschen in Rumänien (44 schr.).
W. M. Gdańsk: Jugendherbergsverband der Freienstadt Danzig (7 schr.).
Polska: Szkolne schroniska wycieczkowe (171 schr.).

SCHRONISKA ŻEGLARSKIE NA SZLAKACH WODNYCH WOŁYNIA.

Staraniem Urzędu Wojewódzkiego Wołyńskiego (Wojewódzkiej Komisji Turystycznej wspólnie z Polskiem Tow. Tur. Krajoznawczem) i przy współdziałaniu Kuratorjum Okręgu Szkolnego Łuckiego oraz Wydziałów Powiatowych, w r. 1935 były zorganizowane przy głównych szlakach wodnych Wołynia na okres fervj letnich następujące schroniska noclegowe dla wycieczek wodnych, zwłaszcza młodzieży szkolnej:
Rzeka Turja pow. Kowel: Kowel — Państw. Szkoła Mierniczo-Drogowa (na 20 osób). Nesuchoiże — Szkoła Powszechna (na 5 osób). Mielce — Klasztor Prawosławny (na 5 osób).

Rzeka Ikwa pow. Krzemieniec: Krzemieniec — Schronisko Zjednoczenia Organizacyj Społecznych, ul. Kołłątaja (stałe), punkt wyjściowy most Królewski o 5 km. od Krzemieńca (schron na kajaki), komunikacja autobusowa (na 6 osób).

Rzeka Ikwa, pow. Dubno: Werba — Dom prywatny (do 5 osób). Dubno — Schronisko Związku Pracy Obywatelskiej Kobiet (stałe i schron na kajaki) (na 4 osoby). Młynów — Szkoła Powszechna (do 5 osób). Targowica — Dom prywatny (do 5 osób).

Rzeka Styr, pow. Horochów: Beresteczko — Szkoła Powszechna (na 5 osób).

Rzeka Styr, pow. Dubno: Boremel — Szkoła Powszechna (na 5 osób). Targowica — Dom prywatny (do 5 osób).

Rzeka Styr, pow. Łuck; Łuck I — Przystań T-wa Wioślarskiego — schron na kajaki (4 osoby). Łuck II — Przystań Wojsk. Klubu Sport. schron na kajaki (4 osoby). Rożyszcze — Namiot (5 osób). Sokół Maj. p. Stępowskiego we dworze (5 osób). Kołki — Dom Drogowy (4 osoby). Czartorysk — Dom prywatny (4 osoby).

Rzeka Styr, pow. Sarny: Stara Rafałówka — Szkoła Powszechna (5 osób).

Rzeka Horyń, pow. Równe: Aleksandrja — Szkoła Powszechna (5 osób). Orzów — Zakłady Orzowskie (4 osoby).

Rzeka Horyń, pow. Kostopol: Deraźno — Szkoła powszechna (5 os.). Janowa Dolina: Schronisko stałe Kierownictwa Państw. Kamien. w Janowej Dolinie, schron na kajaki (20 osób). Stepań — Dom ludowy (5 osób).

Rzeka Horyń, pow. Sarny: Wielkie Cepcewicze — Szkoła Powszechna (5 osób). Dąbrowica — Szkoła Powszechna (5 osób).
Rzeka Słucz, pow. Kostopol: Bielczaki — Szkoła Powszechna (5 os.). Mokwin — Papiernia (4 osoby).

rzeka Słucz, pow. Sarny: Tynne — dom prywatny. Dorotycze — szkoła rolnicza (5 osób). Bereżki — Majątek fundacji inwalidów wojennych (5 osób).
Przy każdem schronisku ustawiony jest znak orjentacyjny; w schronisku zaś umieszczona mapka szlaku wodnego z wyszczególnieniem osobliwości, znajdujących się w pobliżu niego i sąsiednich najbliższych punktów, gdzie są schroniska oraz przeszkód, znajdujących się na szlaku. Za wyjątkiem schronisk stałych, które posiadają wszelkie wygody i schrony na kajaki, pozostałe są prowizorycznemi, posiadającemi nader skromne i prymitywne umeblowanie.

Szkolne Schroniska Wycieczkowe patrz informator pod tym tytułem wydany przez Minist. Wyzn. Rel. i Oświecenia Publicznego rok 1934.

POLSKA TURYSTYKA ZAGRANICĄ W R. 1934/35.

Wyprawy alpinistyczno - naukowe, reprezentujące Polskę na arenie światowej:
1. Organizowana przez Ligę Morską i Kolonjalną oraz przez P. T. T. wyprawa pod kierownictwem dr. Konstantego Jodko - Narkiewicza w składzie Dr. Jana Dorawskiego, inż. Stefana Daszyńskiego, inż. Adama Karpińskiego, inż. Stefana Osieckiego, Wiktora Ostrowskiego w Andy na szczyty mało znanej grupy Sierra - Ramada. Celem wyprawy trwającej od 9.XII.1933 do 11.III.1934 r. były naukowe badania z zakresu geofizyki, geologji, meteorologji, kartografji i fizjologji. Koszt około 23.000 zł.
2. 4-go czerwca 1934 odjechała z Polski wyprawa w góry Wysokiego Atlasu w południowem Marokku. Ogólne koszty wyprawy 15.000 zł. złożyły się z sum Funduszu Alpinistycznego im. M. Świerza, subwencji Polskiego Towarzystwa Tatrzańskiego, Państwowego Urzędu Wychowania Fizycznego i własnych funduszów uczestników wyprawy — dr. Ludwika Górskiego, inż. Jana Kiełpińskiego, J. A. Szczepańskiego, Bolesława Chwaścińskiego, Justyna Wojsznisa, Zbigniewa Korosadowicza, Stan. Grońskiego i Jerzego Golcza. Kierownikiem wyprawy — dr. J. K. Dorawski. Wyprawa zwiedziła 61 wierzchołków Wysokiego Atlasu.
3. W pierwszych dniach czerwca 1934 r. wyjechała do południowej części zachodniej wyspy archipelagu Szpicbergeńskiego wyprawa złożona z inż. S. Bernadzikiewicza, inż. W. Biernawskiego, H. Mogilnickiego, dr. S. Z. Różyckiego, S. Siedleckiego, mjr. S. B. Zagrajskiego, kpt. A. Zawadzkiego. Prace trwały do 29-go sierpnia. Wyprawa zwiedziła 26 nieznanych dotychczas szczytów i cały szereg przełęczy. Rząd norweski zatwierdził w r. 1935 nazwy polskie nadane przez członków wyprawy nowoodkrytym częściom ziemi Torrela: Góra Piłsudskiego — dla łańcucha górskiego, Lodowiec Polaków, Płaskowzgórze Amundsena, Góra Kopernika, Góra Skłodowskiej - Curie, Góra Staszica, Grań Stanisławskiego, Szczyt roku 1934.
4. 3-go lipca 1935 r. z Warszawy wyjechała wyprawa alpinistyczna na Kaukaz pod kierownictwem dr. Marjana Sokołowskiego, prof. S. G. G. W. Skład grupy alpinistycznej wyprawy: inż. Stefan Bernadzikiewicz, dr. Tadeusz Bernadzikiewicz, inż. Jakób Bujak, inż. Bolesław Chwaściński, Wiktor Ostrowski, Justyn Wojsznis. Skład grupy naukowej: mgr. Edward Rühle, geomorfolog, dr. Tadeusz Wiśniewski, botanik, st. asystent Zakładu Systematyki Roślin Uniw. Warsz., doc. dr. Roman Wojtusiak, zoolog, st. asystent Zakładu Psychogenetycznego Uniw. Jagiellońskiego.

STOWARZYSZENIA WYŻSZEJ UŻYTECZNOŚCI.

Zarządzenia z r. 1935. Okólnik Nr. 21 z dnia 4.II.1935 (Ipraw. — 505/8/34) w sprawie Stowarzyszeń wyższej użyteczności: „Stowarzyszenia Wyższej Użyteczności, mające za zadanie wychowanie obywatelskie, fizyczne i moralne młodzieży, podlegają w zakresie wychowawczym nadzorowi Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego".

Liga Obrony Powietrznej i Przeciwgazowej L.O.P.P.), Warszawa, Wierzbowa 9. (Rozp. Rady Min. z 20.I.1934. Dz. U. R. P. Nr. 11, poz. 90).

Rada Główna L.O.P.P.

Prezes: Inż. Kühn Alfons. Wiceprezesi: Gen. bryg. Dr. Rouppert Stanisław, Szef Dep. Zdrowia M. S. Wojsk.; Dr. inż. Huber Maksymiljan, Profesor Politechniki. Sekretarz: Pplk. inż. Orzechowski Roman. Członkowie: Pplk. de Beaurain Janusz, D-ca I grupy Lotn.; Birkenmayer Alfred; Inż. Bobkowski Aleksander, Vice-Minister Komunikacji; Prof. Czubalski Franciszek; Falkiewicz Franciszek, Notarjusz; Gen. Gąsiorowski Janusz, D-ca 7 Dyw. Piechoty; Dr. Gruber Henryk, Prezes P. K. O.; Hauke-Nowak Aleksander, Wojewoda; Płk. Jagrym-Maleszewski Janusz; Inż. Kaliński Emil, Minister Poczt i Tel.: Płk. dypl. Kiliński Władysław, Prof. Kozłowski Leon; Makuch Karol, Dyrektor Państwowego Instytutu Nauczycielskiego; Gen. dyw. Piskor Tadeusz, Inspektor Armji; Inż. Rybicki Stanisław; Szereszowski Rafał; Prof. dr. Zawadzki Józef.

Zarząd Główny L.O.P.P.

Prezes: Berbecki Leon, inż., gen. dyw., Inspektor Armji. Wiceprezesi: Moniuszko Kazimierz, inż., płk., Dyrektor Zakładów Chemicznych „Grodzisk"; Lomes Augustyn, pplk. pil., Zastępca Szefa Departamentu Lotnictwa Cywilnego Ministerstwa Komunikacji; Wojciechowski Władysław, mjr., inż., Szef Wydziału Chemicznego Departamentu Uzbrojenia M. S. Wojsk. Sekretarz Generalny: Wojtyga Adam, mjr. pil., D-ca Dywizjonu I p. Lotniczego. Skarbnik: Skarżyński Zdzisław, podinspektor, Kierownik Samodzielnego Referatu Wojskowego Komendy Głównej Policji Państwowej. Członkowie: Bilyk Alfred, adwokat, Prezes Okr. Woj. LOPP. w Łodzi; Dawidowski Aleksy, inż., Dyrektor Administracji Fabryki Karabinów; Haberek Franciszek, mjr. dypl. pil.; Jaroszewski Szymon, Inspektor Naczelny Związku Straży Pożarnych R. P.; Krasuski Stanisław, inż.; Patek Konrad; Rudowski Jan, senator; Skarżyński Stanisław, mjr. pil., D-ca Dywizjonu I p. Lotniczego; Tomaszkiewicz Leopold, poseł na Sejm; Wróblewska Zofja.

Prezesi Zarządów Okręgów Wojewódzkich i Kolejowych L. O. P. P. na rok 1935.

Prezesi Okręg.: Białostocki — Zgrzebniok A., Kielecki — Grabowski Czesław, Krakowski — Gen. Narbut-Łuczyński Aleksander Jerzy, Krakowski Kol. — Inż. Wołkanowski Józef, Lubelski — Dr. Markowski Jan, Lwowski — Inż. Łaguna Stanisław, Łódzki — Bilyk Alfred, Nowogródzki — Świderski Stefan, Poleski — Kostek-Biernacki Wacław, Pomorski — Starzyński Mieczysław, Poznański — Gen. bryg. Knoll Zygmunt Stanisław, Radomski Kol. — Inż. Rogiński Władysław, Stanisławowski — Kaczmarczyk Alojzy, Śląski — Dr. Grażyński Michał, Tarnopolski — Gintowt-Dziewałtowski Kazimierz, Warszawski — Godlewski Franciszek, Stoł. m. Warszawy — Inż. Dębski Mieczysław, Warszawski Kol. — Inż. Kaliński Janusz, Wileński — Jańkowski Marjan, Wileński Kol. — Inż. Falkowski Kazimierz, Wołyński — Godlewski Mikołaj.

Liga ma na celu rozwój lotnictwa polskiego i przygotowanie środków do obrony przeciwlotniczo-gazowej. Propaguje wśród społeczeństwa ideę lotnictwa, krzewi naukę o gazach i środkach obrony przeciwlotniczej i przeciwgazowej. Liczy około 1.250.000 członków.

Polski Czerwony Krzyż — Warszawa, Smolna 6. (Rozporządzenie Prez. Rzplitej z 1.IX.1927. Dz. U. R. P. Nr. 79, poz. 688). Okrąg Warsz posiada: Okręgów P.C.K. 15 (w miastach wojewódzkich), Oddziałów P.C.K 319 (w miastach powiatowych—264, reszta w miastach niepowiatowych), Kół P.C.K. — 776. Członków P.C.K. — 144.824. Komisyj Okręgowych Kół Młodzieży P.C.K. — 15 (do dn. 15.X.1935). Komisyj Oddziałowych Kół Młodzieży P.C.K. — 146 (do dn. 15.X.1935). Kół Młodzieży P.C.K. — 3.711(do dn. 15.X.1935). W szkołach średnich: 704 Koła Młodzieży P.C.K. (do dn. 15.X.1935). W szkołach powszechnych: 3.007 Kół Młodzieży (do dn. 15.X.35). Członków Kół Młodzieży P.C.K. — 160.000. Razem P.C.K. posiada 304.824 członków dorosłych i młodocianych. W czasie wojny współpracuje z władz. wojsk. w niesieniu pomocy rannym i inwalidom oraz

opiekuje się jeńcami i ludnością cywilną. W czasie pokoju zajmuje się gromadzeniem środków celem jaknajszerszego spełnienia swoich zadań w czasie wojny, opiekuje się inwalidami, współpracuje w akcji ogólnosanitarnej, szkoli personel pomocniczy i t. p.

Władze P. C. K.

Prezes Komitetu Głównego: Filipowicz Tytus. Prezes Zarządu Głównego: Inż Kühn Alfons. Członkowie Zarządu Głównego: Bogucki Antoni — Wiceprezes; Paszkowska Anna — Sekretarz Generalny; Jezierski Władysław — Skarbnik; Dr. Wroczyński Czesław — Szef Sanitarny; Tarnowska Marja — członek; Kozłowski Bolesław — członek. Naczelny Dyrektor P. K. C.: dr. Zakiński Bohdan. Zastępca Nacz. Dyrektora: Rutkowski Leopold.

Polski Czerwony Krzyż prowadzi szereg instytucyj własnych.

Towarzystwo Popierania Budowy Publicznych Szkół Powszechnych, Warszawa, Al. Szucha 25. (Rozporządzenie Rady Min. z 13.XI.1934, Dz. U. R. P. Nr. 104, poz. 427)

Prezes: Minister Spraw Wewnętrznych Wł. Raczkiewicz, Wiceprezes: b. Wiceminister Kaz. Picracki, Sekretarz nacz. Wydziału M. W. R. i O. P. St. Bugajski.

Na 1.I.1935 Towarzystwo liczyło 13.819 kół, w nich 278.211 członków zwyczajnych i 422 dożywotnich.

O działalności T-wa — patrz Budownictwo Szkolne, str. 410.

Towarzystwo Przyjaciół Młodzieży Akademickiej, Warszawa, Polna 50. (Rozporządzenie Rady Min. z 28.III.1934. Dz. U. R. P. Nr. 34, poz. 313).

Prezes: Minister Spraw Wewnętrznych Wł. Raczkiewicz.

Zakres działania T-wa: a) współdziałanie z władzami rządowemi i samorządowemi we wszelkich akcjach, podejmowanych w celu niesienia pomocy młodzieży szkół wyższych, b) współdziałanie z władzami szkół wyższych w udzielaniu pomocy i sprawowaniu opieki nad młodzieżą tych szkół i jej stowarzyszeniami. T-wo jest jedynem stowarzyszeniem, które może otrzymywać od władz, zakładów i instytucyj państwowych i samorządowych zasiłki i subwencje na pomoc dla młodzieży. Na prowincji T-wo działa przez Komitety Wojewódzkie i Koła lokalne.

Związek Straży Pożarnych Rzeczypospolitej Polskiej, Poznańska 11 (Rozporządzenie Rady Min. z 28.XI.1935. Dz. U. R. P. Nr. 102, poz. 799).

Prezes: inż. Stanisław Twardo.

Związek powstał w r. 1922 i jest jedną z największych organizacyj. Liczy 500.000 członków i jednoczy całą akcję przeciwpożarową w Polsce. Związek współpracuje ze stowarzyszeniami działającemi w dziedzinie obrony państwa. W zakresie obrony przeciwgazowej prace związku łączą się z L.O.P.P. Okrąg Wojewódzki Związku — Warszawa, Wspólna 77.

Liga Morska i Kolonjalna — Warszawa, Widok Nr. 10.

Prezes — gen. dyw. Gustaw Orlicz-Dreszer, wiceprezesi: dyr. Edmund Kłopotowski, gen. bryg. Stanisław Kwaśniewski, skarbnik — dyr. Paweł Schonborn, zastępca skarbnika — mgr. Benedykt Krzywiec, sekretarz — sen. Piotr Oliwiński, zastępca sekretarza — kpt. Wiktor Langner.

Liga posiada: oddziałów — 1.750, kół — 2.200. Członków — 500.000. Przy Lidze Morskiej i Kolonjalnej istnieje fundusz pod nazwą **„Fundusz Obrony Morskiej"** (FOM). Fundusz ten jest przeznaczony wyłącznie na budowę nowych okrętów dla marynarki wojennej. FOM powstaje z ofiarności publicznej, i nie może on być obciążany przez Ligę Morską i Kolonjalną żadnemi kosztami propagandowemi i administracyjnemi. Zbiórki, organizowane przez L. M. i K. na rzecz FOM są finansowane ze zwykłych funduszów Ligi.

Z sum zebranych dotąd na FOM przekazano w styczniu r. b. 3.350.000 zł. do Kierownictwa Marynarki Wojennej na budowę łodzi podwodnej

i wobec tego już na wiosnę r. b. rozpocznie się budowa pierwszej łodzi podwodnej ze składek społecznych. Całkowite wykończenie łodzi wypadnie w 1938 r., a koszt jej wyniesie 10.000.000 zł.

W chwili obecnej na czele FOM stoi jako deelgat Prezesa Rady Ministrów gen. dyw. Kazimierz Sosnkowski, zastępcą jego z ramienia Rządu jest komandor Ksawery Czernicki. W skład zarządu wchodzą: Wicepremjer E. Kwiatkowski., ks. biskup Okoniewski, Jan Dębski, prof. Stanisław Sumiński, Adolf Bniński.

Związek Strzelecki, organizacja społeczno-wychowawcza rozwija swą działalność na polu wychowania obywatelskiego, przysposobienia wojskowego, wychowania fizycznego i sportów, oraz przysposobienia zawodowego (rolniczego).

Związek Strzelecki terytorjalnie dzieli się na okręgi, podokręgi, powiaty i oddziały, te ostatnie odpowiadają gminom w podziale administracyjnym Państwa.

Na czele Związku Strzeleckiego stoi Zarząd Główny, wybierany przez Walny Zjazd Delegatów. W skład Zarządu Głównego wchodzi z urzędu Komendant Główny Z. S., mianowany przez Ministra Spraw Wojskowych.

Zarząd Główny, Warszawa, ul. Myśliwiecka 3. Prezes Zarządu Głównego adwokat Paschalski Franciszek, Dyrektor Biura Zarządu Głównego Glinicki Zbigniew. *Komenda Główna,* Warszawa, Myśliwiecka 3. Komendant Główny ppłk. Frydrych Marjan. Szef Sztabu Komendy Głównej mjr. Orawiec Franciszek. *Centrum Wyszkolenia* Związku Strzeleckiego ul. 29 Listopada koszary 1 DAK. Warszawa. *Centralny Instytut Wydawniczy* Zw. Strzeleckiego, Warszawa, ul. Długa 50. *Redakcja tygodnika „Strzelec"* ul. Orla 8, Warszawa. *Centralna Składnica* Związku Strzeleckiego, Warszawa, ul. Sienkiewicza 1. Wytwórnia Filmowa „Z. S. FILM", Warszawa, ul. 29 Listopada.

Federacja Polskich Związków Obrońców Ojczyzny, Warszawa, Nowy Świat 35.

Zarząd Główny Federacji w obecnej chwili składa się z 70 delegatów, reprezentujących 35 związków oraz 34 delegatów zarządów wojewódzkich i okręgowych. Prezes — Minister Przemysłu i Handlu gen. Roman Górecki. Wiceprezesi: Pani Marszałkowa Aleksandra Piłsudska, rotm. Józef Ryszkiewicz, Prezes Rady Ministrów Marjan Zyndram-Kościałkowski, woj. Wł. Dziadosz, majr. E. Wagner, A. Jakubowski. Sekretarz generalny — poseł Jan Walewski. Budżet przeszło 500.000 zł. W skład Federacji wchodzą:

1) Stowarzyszenie Wzajemnej Pomocy Uczestników Powstania 1863/4 (Warszawa, Nowy Świat 35). Prezes weteran Fran. Stankiewicz.

2) Związek Legjonistów Polskich (Warszawa, Matejki 3). Prezes płk. Walery Sławek.

3) Związek Peowiaków (Warszawa, Złota 4). Prezes Marjan Zyndram-Kościałkowski, Prezes Rady Min.

4) Związek Legjonistów Puławskich (Warszawa, Al. Ujazdowskie 37). Prezes Br. Kączkowski.

5) Związek Żołnierzy I Polskiego Korpusu Wschodniego (Warszawa, Al. Jerozolimskie 8). Prezes gen. broni Lucjan Żeligowski.

6) Związek Kaniowczyków i Żeligowczyków (Warszawa, Al. Jerozolimskie 8). Prezes woj. Br. Nakoniecznikow-Klukowski.

7) Związek Murmańczyków (Warszawa, Nowy Świat 2). Prezes konsul polski w Szczecinie Heljodor Sztark.

8) Stowarzyszenie Weteranów b. Armji Polskiej we Francji (Warszawa, Długa 50). Prezes St. Markus płk.
9) Związek Sybiraków (Warszawa, Wspólna 37). Prezes nacz. Suchenek - Suchecki Henryk.
10) Związek Obrońców Lwowa z listopada 1918 (Lwów, Rutowskiego 11). Prezes dr. St. Ostrowski.
11) Związek Powstańców Śląskich (Katowice, Młyńska 47). Prezes Jan Lortz, kupiec.
12) Legjon Śląski, Stowarzyszenie Powstańców Śląskich (Warszawa, Pierackiego 13). Prezes dr. Karol Polakiewicz.
13) Związek Weteranów Powstań Narodowych R. P. 1914/19 r. (Poznań, Plac Wolności 11). Prezes inż. Stanisław Taczak, gen. bryg.
14) Związek Powstańców i Wojaków O. K. VIII (Toruń, Strumykowa 19). Prezes Alfred Zgrzebniok.
15) Związek b. Uczestników Wojskowej Straży Kolejowej R. P. (Warszawa, Śniadeckich 15). Prezes Emil Rauer, przemysłowiec.
16) Związek b. Ochotników Armji Polskiej (Warszawa, Nowogrodzka 5). Prezes ppłk. Jan Burkhard.
17) Związek Żydów Uczestników Walk o Niepodległość Polski (Warszawa, Elektoralna 18). Prezes mgr. Leon Bergman, przemysłowiec.
18) Związek oficerów internowanych w czasie wojny światowej w obozach polskich w Niemczech i Austro-Węgrzech (Warszawa, Świętokrzyska 30). Prezes Wł. Belina - Prażmowski.
19) Związek Oficerów Rezerwy R. P. (Warszawa, Wierzbowa 11). Prezes Minister Roman Górecki gen. bryg.
20) Związek Oficerów w stanie spoczynku (Warszawa, Nowy Świat 33). Prezes Leon Skierski, gen. dyw.
21) Ogólny Związek Podoficerów Rezerwy R. P. (Warszawa, Al. Jerozolimskie). Prezes Ant. Jakubowski.
22) Związek Rezerwistów (Warszawa, Wiejska 3). Prezes Marjan Zyndram-Kościałkowski, Prezes Rady Ministrów.
23) Centralny Związek Stowarzyszeń Marynarzy Rezerwy R. P. (Poznań, Staszica 17). Prezes Jerzy de Latour.
24) Związek Osadników (Warszawa, Natolińska 4). Prezes Wiktor Przedpełski, inż.
25) Związek Inwalidów Wojennych R. P. (Warszawa, Krakowskie Przedmieście 60). Prezes mjr. Edwin Wagner.
26) Legja Inwalidów Wojennych W. P. im. gen. Sowińskiego w Warszawie (Warszawa, Sowińskiego 5). Prezes J. Borecki.
27) Związek Ociemniałych Żołnierzy R P. (Warszawa, Hoża 1). Prezes mjr. Edw. Wagner.
28) Związek b. Drużyniaczek 1909 — 1914 r. (Warszawa, Wspólna 36). Prezes Irena Wasiutyńska.
29) Stowarzyszenie b. Strzelczyń 1912 —1914 (Warszawa, Wspólna 36/33) Prezes Marja Rychterówna.
30) Związek Byłych Kurjerek (Warszawa, Słoneczna 50). Prezes Aleksandra Piłsudska.
31) Stowarzyszenie Peowiaczek (Warszawa, Żórawia 2). Prezes Jadwiga Barthel de Weydenthal.
32) Związek Legjonistek Polskich (Warszawa, Bracka 1). Prezes Al. Zagórska.
33) Związek b. Członków Straży Obywatelskiej (Warszawa, Kredytowa 5). Prezes Gust. Lichtensztein, inż.

34) Stowarzyszenie Rezerwistów i b. Wojskowych we Francji istnieje we Francji i dzieli się na 64 podokręgów i 84 koła o łącznej liczbie ok. 8300 członków.
35) Związek b. kombatantów i b. wojskowych polskich w Belgji (Bruxelles 13 rue de Florence). Prezes Henryk Nakoniecznikoff.
36) Związek Polskich Obrońców Ojczyzny w Kanadzie (Winnipeg, ul. Magnus 170). Prezes Adolf Chudzicki.
37) Związek b. Wojskowych i Obrońców Ojczyzny w Argentynie (Buenos Aires Calle Canning 2670). Prezes Nerc Bernard.
Kolejowe przysposobienie wojskowe. (W-wa. Hoża 45—7).
Koło Krechowiaków (Warszawa, Al. Jerozolimskie 1/3).
Koło Marynarzy Rezerwy Rzeczypospolitej Polskiej w Krakowie.
Koło Oficerów Rezerwy 5 Pułku Strzelców Konnych z Dębicy.
Ogólny Związek Podoficerów Rezerwy Rzeczypospolitej Polskiej Okrąg Poznański w Poznaniu.

Pocztowe Przysposobienie Wojskowe, Warszawa 2, Poznańska, Min. Poczt i Telegr.

Powiatowe Towarzystwo Przyjaciół Związku Legjonistów polskich w Jarosławiu.

Rodzina Legjonowa w Poznaniu.
Rodzina Weteranów Powstań Narodowych R. P. 1914/1919 r. w Poznaniu.
Stowarzyszenie b. Działaczy Niepodległościowych na Wschodzie. Warszawa, Topolowa 4—4.
Stowarzyszenie Powstańców i Byłych Żołnierzy w Katowicach.
Towarzystwo Domu Pracy Społecznej w Wąbrzeźnie.
Towarzystwo Powstańców Wielkopolskich z r. 1918/19 w Poznaniu.
Towarzystwo Przyjaciół I Pułku Strzelców Podhalańskich w Nowym Sączu.

Towarzystwo Przyjaciół Organizacyj Morskich Lwowskiej Młodzieży Akademickiej we Lwowie.

Związek b. Ochotników Armji Polskiej. Warszawa, Nowogrodzka 5.
Związek Niepodległościowców z Petersburga. Warszawa, Mazowiecka 4.
Związek Powstańców Wielkopolskich na Województwo Śląskie w Katowicach.

TOWARZYSTWA WSPÓŁPRACY MIĘDZYNARODOWEJ.

A. P. A. Stowarzyszenie Wszystkich Narodów. Warszawa, ul. Marszałkowska 153. Prezesi honorowi: prezes dr. Henryk Gruber, August Zaleski. Komitet wykonawczy: Prezes Tytus Filipowicz. Viceprezesi: Leopold Tomaszkiewicz, poseł na Sejm R. P., Marjan Chodacki, radca M. S. Z. Sekretarz generalny Jerzy Życki, Skarbnik Jerzy Rogowicz, Sekretarz Biura Józef Statkowski.

Federacja Stowarzyszeń Polsko - Francuskich w Polsce. Warszawa. ul. Bracka 18. Prezes — prof. Wacław Makowski. Viceprezesi: B. Kielski, H. Strasburger, Roger Kaeppelin, Sekretarz A. Mohl.

Polski Instytut Współpracy z Zagranicą. W-wa, Marszałkowska 153 m. 4.
Polska Chrześcijańska Liga Pokoju. Warszawa, ulica Piusa XI Nr. 16b.
Polska Komisja Współpracy Intelektualnej, Warszawa, Nowy Świat 72.
Polskie Stowarzyszenie Przyjaciół Ligi Narodów, Warszawa, Królewska Nr. 7. Prezes Jan Dębski.

Polski Akademicki Związek Zbliżenia Międzynarodowego „Liga“ — Warszawa, Trębacka 4.

„Liga" powstała w 1931 roku przy Kole Opieki nad Akademikiem Polskim Zagranicą. W ciągu następnych kilku lat rozwinęła się i utrwaliła w dzisiejszych formach organizacyjnych.
Według § 4 statutu „Ligi" celem Związku jest — nawiązywanie i utrzymywanie stosunków między polską i zagraniczną młodzieżą akademicką i w tym zakresie reprezentacja: a) młodzieży polskiej; b) szerzenie wiadomości o Polsce zagranicą.

W szczególności środkami do uzyskania powyższych celów są (§ 5): a) organizowanie współżycia intelektualnego, kulturalnego, towarzyskiego i sportowego pomiędzy akademicką młodzieżą polską i zagraniczną, b) organizowanie i współudział w organizowaniu międzynarodowych kongresów, zjazdów i porozumień młodzieży akademickiej w Polsce i zagranicą, c) organizowanie lub współudział w organizowaniu wycieczek lub wyjazdów przedstawicieli polskiej młodzieży akademickiej zagranicę i zagranicznej do Polski, d) organizowanie i współudział w organizowaniu kursów, akcji odczytowej, prasowej oraz propagandowej związanej ze stosunkami zagranicznemi polskiej młodzieży akademickiej. Spełnienie powyższych zadań jest rozłożone na Zarząd Główny, Oddziały „Ligi" i istniejące przy nich sekcje narodowościowe. Cele i zadania sekcyj narodowościowych ujmują §§ 27 i 28 regulaminu w sposób następujący: a) zapoznanie polskiej akademickiej młodziezy z historją, kulturą, stanem społecznym i gospodarczym kraju, którego dotyczą prace sekcji, b) zacieśnienie przyjaźni pomiędzy młodzieżą polską i danego kraju
Obecna ilość członków „LIGI" niezalegających ze składkami wynosi we wszystkich oddziałach razem *około 1.200.*

Jedną z głównych trosk Zarządu „LIGI" jest nawiązanie nowych i utrzymanie dawniejszych stosunków ze związkami międzynarodowemi oraz narodowemi w poszczególnych krajach. Najżywsze stosunki łączą „LIGĘ" z Rumunją, Jugosławją, Węgrami, Niemcami, Estonją, Łotwą i Finlandją. Z Niemcami posiadamy zawartą w ub. r. umowę, która ujmuje w ścisłe ramy wszelką współpracę na terenie współżycia akademickiego międzynarodowego. Ponadto bierze „LIGA" udział w pracach Międzynarodowej Unji Studentów (CIE), należąc do niej jako członek nadzwyczajny.

Organizacja władz PAZZM„LIGA" obejmuje:
a) władze naczelne, w których skład wchodzi: Walny Zjazd, Zarząd Główny, Rada Główna, Główna Komisja Rewizyjna, Główny Sąd Koleżeński.
b) władz Oddziału, w których skład wchodzi: Walne Zebranie Oddziału, Zarząd Oddziału, Komisja Rewizyjna i Sąd Koleżeński,
c) Kuratorjum, w którego skład wchodzą 3-y osoby, mianowane przez Ministra W. R. i O. P. oraz Kuratorów poszczególnych Oddziałów, którzy są wyznaczani przez uczelnie, przy których Oddział jest zarejestrowany.

Oddziałów posiada obecnie „LIGA" 6 we wszystkich większych miastach uniwersyteckich Polski. Ponadto posiada przedstawicieli w szeregu państw zagranicznych.

Środki finansowe na prowadzenie działalności czerpią Oddziały ze składek członkowskich w wysokości 50 gr. miesięcznie, oraz subsydjów udzielanych przez Zarząd Główny, które w łącznej sumie (dla wszystkich Oddziałów) wynoszą około 1000 zł., ponadto dochodzą udziały z opłat za legitymacje C. I. E. Do stałych dochodów Zarządu Głównego należy subsydjum z M. S. Z. w wysokości 2.800 zł. miesięcznie.

Polskie Stowarzyszenie Przyjaciół Pokoju, Warszawa, Łazienkowska Nr. 22 m. 5. Prezes adw. W. Łypacewicz.
Polskie Towarzystwo Esperantystów (Esperanckie Biuro Prasowe), Warszawa, Widok 19.
Polskie Towarzystwo Przyjaciół Narodu Łużyckiego, Warszawa, Marszałkowska 117.
Rada Polskich Stowarzyszeń Pacyfistycznych, Warszawa, Łazienkowska 22 m. 5. Prezes W. Łypacewicz.
Ruskie Zjednoczenie Narodowe, Warszawa, Daniłowiczowska 14.
Słowiańskie Towarzystwo Kultury i Sztuki, Warszawa, Krucza 47a.
Stowarzyszenie Austrjackie w Warszawie, ul. Koszykowa 11b.
Stowarzyszenie Czechosłowackie „Beseda", Warszawa, Złota 4 m. 6.
Stowarzyszenie Młodych Słowian, Warszawa, ul. Dobra 36 m. 6.
Stowarzyszenie Polsko-Duńskie w Poznaniu, Plac Wolności 18.
Stowarzyszenie Przyjaciół Jugosławji, Warszawa, Al. Ujazdowskie 5.
Stowarzyszenie Szwajcarskie, Warszawa, Smolna 23.
Towarzystwo Badań Zagadnień Międzynarodowych, Warszawa, Marszałkowska 133.
Towarzystwo Bułgarsko-Polskie, Warszawa, ul. Wiejska 9 i Elektoralna 33.
Towarzystwo „Dante Alighieri" (Societa „Dante Alighieri"). Katowice. Pocztowa 11; w Krakowie: ul. Św. Anny, Bibljoteka Jagiellońska; w Warszawie: Al. Ujazdowskie 28 i ul. Sienkiewicza 12, I p.
Towarzystwo do Spraw Ligi Narodów, Lwów, ulica Mickiewicza 5a.
Towarzystwo Polsko - Amerykańskie, Warszawa, Nowy Świat 72.
Towarzystwo Polsko-Azjatyckie, Warszawa, ulica Wspólna 34.
Towarzystwo Polsko-Brytyjskie, Warszawa, Bank Handlowy, Traugutta 7/9.
Towarzystwo Polsko-Chińskie przy Instytucie Wschodnim. Warszawa. Instytut Wschodni, ul. Miodowa 7, II p.
Towarzystwo Polsko-Czechosłowackie w Warszawie, Nowy Świat 50, — Kraków, ul. Szlak 4. — Gdynia, Kamienna Góra, willa „Mare Nostrum" — Łódź, Pomorska 16. — Katowice, Pocztowa 16. — w Poznaniu: Wały Zygmunta Starego 2/3. Wyższa Szkoła Handlowa.
Towarzystwo Polsko-Duńskie, Warszawa, Krakowskie Przedmieście 7—4.
Towarzystwo Polsko-Estońskie, Warszawa, Al. Jerozolimskie 93. — Łuck, Urząd Wojew., sala Nr. 3. — Równe, Urząd Powiatowy.
Towarzystwo Polsko-Fińskie, Warszawa, Krak. Przedm. 9.
Towarzystwo Polsko-Greckie, Warszawa, Krakowskie Przedmieście 11.
Towarzystwo Polsko-Hiszpańskie, Warszawa, Krakowskie Przedmieście 28 — 32, Uniw. Warsz., Semin. Filol. Romańsk.
Towarzystwo Polsko-Japońskie, Warszawa, Miodowa 7.

Stowarzyszenia Polsko-Francuskie:

Łódź: Prezes Adw. Józef Adamowicz, ul. Kilińskiego 96.
Poznań: Prezes: prof. Dr. Bron. Dembiński, ul. Chełmońskiego 2. Adres T-wa: Poznań, ul. Mielżyńskiego 26/27.
Toruń: Prezes: P. T. Pietrzykowski, Sienkiewicza 12. Sekr.: Prof. A. Zarach, Toruń, ul. Moniuszki Nr. 25, II p.
Warszawa: Prezes St. de Holtorp. Siedziba T-wa: Bracka 18.
Zakopane: Prezes: Seelieb Artur, Willa Paprotka, ul. Sienkiewicza.

Towarzystwa Przyjaciół Francji:

Lwów: Prezes: Dr. Ignacy Dembowski, Romanowicza 18. Adres T-wa: Romanowicza 13 (11a). Sekr.: Prof. Z. Czerny, ul. Tarnowskiego 15.

Kraków: Prezes: Roztworowski Hubert, ulica Pijarska 7. Sekret.: Prof. Pszon J., Wyższa Szkoła Handlowa.
Częstochowa: Prezes: gen. M. Dąbkowski. Sekr.: inż. J. Purzycki. Adres T-wa: Aleja 26.

Związek Towarzystw Polsko-Francuskich:

Bydgoszcz: Prezes: Dyr. T. Wdziękowski — Wyspiańskiego 12. Sekr.: Górska Wanda, ul. Marszałka Focha 22 m. 2.

Koła Polsko-Francuskie:

Lublin: Prezes: Zaremba Roman, ul. Krakowskie Przedmieście 68. Adres T-wa: ul. Kościuszki 6.

Alliance française: Section de:

Warszawa: Prezes: Hr. Potocki. Sekret.: Roger Kaeppelin, Skorupki 8.
Kraków: Prezes: Prof. Uniw. Folkierski, Kraków, Słowackiego 15 m. 7. Sekr. Moreau-Reibel, prof. Uniw. Jag., Kraków, Al. 3 Maja 23.

Société de secours mutuels „La Française":

Łódź: Prezes: Saladin E., Dyr. jen. F-y Allart-Rousseau, ul. Kątna 19. Sekr.: Piotr Robin, Kątna 17. Siedziba: Al. Kościuszki 3.

Polsko-Francuskie Stowarzyszenie Lekarskie:

Warszawa: Prezes: Prof. Dr. Leon Kryński, Smolna 15.

Amis de la Pologne:

Paryż: Prezes: b. minister L. Marin. Sekr.: Rosa Bailly. Siedziba: 16, rue de l'Abbé de l'Epée, Paris (5-e).
Klub Polsko-Czechosłowacki we Lwowie, Lwów, Długosza 37.
Komisja współpracy międzynarodowej Polskich Stowarzyszeń Społecznych, Warszawa, Marszałkowska 153. Prezes: adw. W. Łypacewicz.
Komitet Gruziński w Polsce, Warszawa, ul. Senatorska 10—57.
Komitet Ormiański w Polsce, Warszawa, Hoża 36—8.
Kółko Polsko-Czesko-Słowackie, Zbąszyń.
Koło Polsko-Włoskie im. Leonarda da Vinci, Warszawa, Marszałkowska 117.
Liga Stowarzysz. Polsko-Słowiańskich, Warszawa, ul. Miodowa 7.
Liga Polsko-Rumuńska, Lwów, Piłsudskiego 18.
Orjentalistyczne Koło Młodych przy Instytucie Wschodnim, Warszawa, Miodowa 7.
Pol. Komitet Obrony Pokoju przez Poszanowanie Traktatów, Marszałkowska 153 m. 4.
Stowarzyszenie „Unja Zgody Narodów" Prezes: A. Szelągowska, Warszawa, Nowolipie 80.
Towarzystwo Polsko-Portugalskie, Częstochowa, Starostwo, — Poznań, Al. Marcinkowskiego 3. — Warszawa, Miodowa 7. — Kraków, Tomasza 22. — Łódź, ul. Piotrkowska 49, red. „Republiki".
Towarzystwo Polsko-Sowieckie, Warszawa, Rynek Starego Miasta 31.
Towarzystwo Polsko-Portugalskie, Warszawa, ulica Pierackiego 14.
Towarzystwo Polsko-Rumuńskie, Warszawa, Miodowa 7. — Poznań, ul. Św. Marcina 48.
Towarzystwo Polsko-Tureckie, Warszawa, Miodowa 7.
Towarzystwo Polsko-Węgierskie im. Stefana Batorego, Warszawa, Moniuszki 5, przy Instytucie Wschodnim, Warszawa, Miodowa 7. — Kraków, Karmelicka 3. — Wilno, Antokol 42. Zarząd Główny Towarzystw Polsko-Węgierskich: Warszawa, Miodowa 16.

Towarzystwa Przyjaciół Serbo-Łużyczan, w Poznaniu i Krakowie.
Towarzystwo Przyjaciół Węgier. Wilno. ul. Zygmuntowska 12.
Towarzystwo Słowiańskie, Kraków, Studencka 15.
Towarzystwo Umiędzynarodowienia Łaciny. Warszawa, Polna 46.
Ukraiński Centralny Komitet w Rzpl. Polskiej, Warszawa, Czerniakowska 204.
Związek Organizacyj Emigrantów Rosyjskich w Polsce, Waszawa, Marszałkowska 68—4.
Związek Wszechsłowiański w Polsce, Warszawa. Oddział w Łowiczu: Państwowe Gimnazjum Męskie im. ks. J. Poniatowskiego.

STOWARZYSZENIA WSPÓŁPRACUJĄCE Z POLAKAMI ZAGRANICĄ.

Opieka polska nad Rodakami na Obczyźnie, w Poznaniu. Cel stowarzyszenia: udzielanie opieki wyjeżdżającym, powracającym i przebywającym na obczyźnie rodakom oraz utrzymanie z nimi łączności. Popieranie działalności Seminarjum Zagranicznego.

Polskie Biuro Międzynarodowej Pomocy Emigrantom, Warszawa, Służewska 5 m. 11.

Polski Instytut Współpracy z Zagranicą, Warszawa, Marszałkowska 153. Prezes dr. H. Gruber — prezes P. K. O. Wiceprezesi — prof. Z. Cybichowski, dr. B. B. Helczyński — prezes Najw. Trybunału Adm., oraz J. Targowski: sekretarz — prof. J. Makowski: skarbnik — pos. L. Tomaszkiewicz; członkowie — adw. W. Łypaczewicz, Wiktor Skiwski nacz. wydz. pras. w Min. Spr. Zagr., oraz red. W. Stniczyński. Komisja Rewizyjna: przew. dyr. M. Fularski, członkowie — dyr. W. T. Drymmer, dyr. P. Jarocki, dyr. R. Starzyński

Instytut ma na celu szerzenie zagranicą źródłowych wiadomości o Polsce. Członkowie dzielą się na czynnych (50), zwyczajnych i korespondentów.

Śląski Komitet Opieki Kulturalnej nad Polakami w Czechosłowacji, Katowice.

Stowarzyszenie Obrony Praw b. Górnika Nadrenji i Westfalji, Katowice. Cel: obrona praw górników należących do niemieckich kas pensyjnych.

Światowy Związek Polaków z Zagranicy, Warszawa, Mazowiecka 1. Związek reprezentuje blisko 8 000.000 Polaków, przebywających zagranicą. Celem Związku jest utrzymywanie łączności tak pomiędzy Polakami zagranicą, jak i łączności ich z Macierzą. Na czele stoi prezes min. Wł. Raczkiewicz oraz Rada Naczelna i Prezydjum, składające się z przedstawicieli poszczególnych terenów zagranicznych. W skład Rady Naczelnej wchodzi 36 członków, reprezentujących emigrację zamorską, kontynentalną, mniejszości polskie w Europie i społeczny czynnik krajowy. Wszystkie sprawy Polonji Zagranicznej podzielone są na 5 działów: północno-amerykański, południowo - amerykański, krajów przygranicznych, emigracji kontynentalnej oraz krajów dalekich.

Skład Rady Naczelnej — Prezydjum: Prezes Minister Władysław Raczkiewicz, sekretarz Rady Dyr. St. Lenartowicz. Członkowie Prezydjum: — W. Ambroziewicz — Polska, Mjr. M. Fularski — Polska, F. Goetel — Polska, Dr. B. Helczyński — Polska, M. Pankiewicz — Polska, St. J. Paprocki — Polska, A. Stebelski — Polska, S. Szwedowski — Polska, Dr. J. Szymański — Polska, Wł. Zieliński — Polska. Członkowie Rady Naczelnej: W. Budzyński — Litwa, Dr. J. Buzek — Czechosłowacja, Ks. Dr. Bol. Domański — Niemcy, Bern. Dubieński — Kanada, Wal. Goetel — Polska, Al. Jakiel — Polska, Dr. J. Kaczmarek — Niemcy, P. Kalinowski — Francja, St. Kowalewski — Argentyna, Al. Kawałkowski — Polska, Ks. An. Łukasiewicz — Rumunja, Zb. Murawski.

Towarzystwo Pomocy Polonji Zagranicznej, Warszawa, Mazowiecka 1 m. 5. Celem T-wa: organizowanie zbiórek na Fundusz Szkolnictwa Polskiego Zagranicą oraz opiekowanie się młodzieżą polską z zagranicy i popularyzowanie zagadnień i potrzeb Polonji Zagranicznej. Składka członkowska 2 zł. 40 gr. rocznie.

Skład Zarządu Głównego: Prezes-wiceminister Juljan Piasecki, i z ramienia Zjazdu Delegatów: Z. Beczkowicz, Jan Dębski, prof. Walery Goetel i dr. St. Kudlicki, z ramienia Światowego Związku Polaków: S. Lepartowicz, W. Polczyńska, St. Szwedowski, z ramienia Funduszu Szkolnictwa Polskiego Zagranicą: B. Helczyński, S. Dąbrowski i E. Kłopotowski.

Stowarzyszenie Opieka Polska nad Rodakami na Obczyźnie, Warszawa, Krakowskie Przedmieście 6.

Stowarzyszenie Uczestników Walki o Szkołę Polską, Warszawa, Mazowiecka 1.

Towarzystwo Opieki Kulturalnej nad Polakami zamieszkałymi zagranicą im. A. Mickiewicza, Warszawa, Ordynacka 5 m. 5.

Towarzystwo Pomocy Dzieciom i Młodzieży Polskiej w Niemczech, Warszawa, Hipoteczna 8.

Towarzystwo Przyjaciół Związku Nar. Polsk. w Ameryce na Rzeczp. Polską, Warszawa, Nowy Świat 17.

Związek Członków Komitetu Obrony Narodowej ze Stanów Zjednoczonych Ameryki Północnej, Warszawa, ul. 6 Sierpnia 20. Cel: udział w pracy nad rozbudową potęgi Rzeczypospolitej.

Związek Polaków z Ameryki w Gdyni. Cel: obrona osoby i mienia Polaka z Ameryki.

ZAGRANICA O POLSCE.

Miarą tego czy zagranica interesuje się Polską jest do pewnego stopnia stwierdzenie ile i co się pisze zagranicą o Polsce. W zorjentowaniu się w tej kwestji pomóc może „Urzędowy Wykaz Druków Polskich lub Polski dotyczących, wydanych zagranicą" za 1934 rok, który podaje 712 różnych publikacyj, dotyczących Polski, ogłoszonych w szeregu państw europejskich i pozaeuropejskich.

Niemcy. Z wyliczeń na podstawie tego wykazu wynika, że najwięcej wydawnictw, dotyczących Polski, wyszło w Niemczech. Rok 1934 obejmuje tam 183 pozycje tego typu. Na znaczne ożywienie stosunków kulturalnych między Polską a Rzeszą wpłynęło wydatnie zawarcie 26 stycznia 1934 r. paktu o nieagresji. Ten fakt podziałał na charakter piśmiennictwa o Polsce. Pojawiają się więc prace poświęcone Marszałkowi Piłsudskiemu, jak: *Heinrich Koitz: „Manner um Pilsudski"*, Breslau 1934. Wychodzi wybór pism Marszałka.

Ukazują się prace, omawiające w historycznym przebiegu stosunki Polski z Niemcami.

Obok jednak przyjaznych nam publikacyj ogłasza się również i prace doszukujące się fanatycznie zależności kulturalnych Polski od Niemiec, jak naprzykład praca: *dr. Kurta Luck: „Deutsche Aufbankräfte in der Entwicklung Polens"*, Plauen 1934. s. XVII, 680, lub praca zbiorowa: *„Vom deutschen Osten"*, Breslau 1934.

Z literackich przekładów wspomnieć trzeba: *„Zazdrość i Medycyna" M. Choromańskiego.*

Z. S. R. R. zajmuje drugie miejsce. Zostały tam ogłoszone 182 pozycje tak zwanych polonik ów.

Z pośród tych 182 pozycyj na pierwszy plan wysuwają się wydawnictwa propagandowe, pisane po polsku, a przeznaczone dla Polaków, zamieszkałych w Z. S. R. R. Są to wydawnictwa tego typu: *Fr. Michaila Imanowicza: „Międzynarodowy proletarjat zmyciężył"*, lub *J. Komalczyk: „Co dała chłopom Polska faszystowska"*.

Drugie miejsce pod względem liczebności zajmują podręczniki szkolne w języku polskim, wydawane przez Państwowe Wydawnictwo Mniejszości Narodowościowych.

Z literackich przekładów jedynie charakterystyczny przekład: *„Kordjan i Cham" Leona Kruczkowskiego.*

Na Francję przypada 145 pozycyj dotyczących Polski. Na czoło wydawnictw wysuwają się prace z zakresu historji kulturalnej i politycznej Polski. A więc ukazała się cenna praca prof. historji sztuki *Pierre Francastel'a — „La Pologne pittoresque"* odznaczona przez Towarzystwo Przyjaciół Polski jako najlepsza książka o Polsce. Z zakresu dziejów o Polsce dokonano przekładu historji polskiej *Wacława Sobieskiego: Histoire de Pologne de origines a nos jours.* Paris 1934 r., pozatem *Gen. G. Becker* napisał: *Vive la Pologne Histoire. Droit de Gens.* Paris 1934. Z zakresu literatury najcenniejszą pozycją jest wspaniały przekład *„Pana Tadeusza"* dokonany przez *Paul Cazin'a.*

Wspomnieć również trzeba, że *Sienkiewicz* znany przeważnie we Francji z fatalnych tłomaczeń z niemieckiego lub angielskiego, doczekał się dobrego tłomaczenia *„Krzyżaków"* i dokonanego przez *J. Teslar'a* i *J. de France de Tersaut.* Znamiennem jest także odznaczenie *F. Ossendowskiego* złotym medalem stowarzyszenia Le Paix Rationelle za powieść p. t. *„Pięć minut do północy".*

Anglja. Zpośród 49 pozycyj poloników, ogłoszonych w Anglji zwraca uwagę kilka publikacyj omawiających położenie gospodarcze i ekonomiczne Polski. *Douglas Paul Franchin: The economie indepedence of Poland.* Prof. prawa międzynarodowego *Eric Patterson* napisał *monografję o Polsce z serji Modern States Ser.* Pozatem ukazały się prace monograficzne o Szopenie i Paderewskim. *Murdoch William: „Chopin His life"* oraz *Landau Rom. „Ignace Paderewski musician and statesman".*

Włochy wydały 31 poloników. W serji: Publicationi dell'Instituto per L'Europa orientale" wyszło kilka prac poświęconych Polsce. Są to studja historyczno - literackie lub językowe. Warto wspomnieć o dokonanym przekładzie *„Faraona"* Prusa.

Czechosłowacja to kraj, który najwięcej tłomaczy literaturę polską. 18 pozycyj poloników ogłoszonych w Czechosłowacji, to przeważnie beletrystyka polska. Największą poczytnością cieszą się tam powieści *Ossendowskiego, Makuszyńskiego i Jerzego Marlicza.*

Wykaz publikacyj, dotyczących Polski, ogłoszonych w innych państwach w 1934 r.

W. m. Gdańsk — 64	**Rumunja — 3**
Litwa — 8	**Holandja — 2**
Łotwa —7	**Chili — 2**
Portugalja i Hiszpanja — 7	**Szwecja i Danja — 2**
Węgry — 6	**Jugosławja — 1.**

Warto jeszcze wymienić szkice o stosunkach pomiędzy Portugalją a Polską:

Relacoes entre Portugal e a Polonia napisane przez pułkownika *Henrique de Campos Ferreira Lima,* następnie wspomnienia z podróży po Polsce nap. przez Holendra *de Groot'a p. t. Een Mei in Polen.*

NAUKOWE I OŚWIATOWE ZJAZDY 1934/35.

1934 rok.

W Krakowie 19—21 maja: XIV Zjazd Psychjatrów Polskich. Głównym tematem zjazdu były zaburzenia reaktywne psychiczne i nerwowe. D. 20, 21, 22 maja w Krakowie zjazd nauczycieli przedmiotów pedagogicznych w związku z programem i organizacją liceów pedagogicznych. We Lwowie 20—22 maja: IV Zjazd Orjentalistów Polskich. Na 6 posiedzeniach wygłoszone zostały 19 referatów z zakresu filologji Wschodu sta-

rożytnego, indjanistyki, ałtaistyki, turkologji itp. 23 — 26 czerwca w Wilnie: X Zjazd Delegatów Muzeów Polskich. Od 5 do 13-go sierpnia w Warszawie a potem w Krakowie, Katowicach, Gdyni i Toruniu — II Zjazd Polaków z Zagranicy. Zjazd zgromadził 138 delegatów Organizacyj polskich z Niemiec, Czechosłowacji, Francji, Litwy, Rumunji, Belgji, Danji, Węgier, Austrji, Jugosławji, Holandji, Anglji, Szwajcarji, Turcji, Bułgarji, Estonji, Finlandji, Stanów Zjednoczonych Ameryki, Kanady, Brazylji, Argentyny, Urugwaju. Chin, Mandżurji, Afryki Francuskiej. Na zjeździe została powołana do życia organizacja „Światowy Związek Polaków z Zagranicy". 27 — 29 września w Krakowie: VII Zjazd Fizyków. Wygłoszono sto kilkadziesiąt referatów w sekcjach fizyki doświadczalnej, fizyki teoretycznej i dydaktycznej. 2 —4 października w Krakowie: I Ogólnopolski Zjazd Historyków Sztuki. Zjazd był poświęcony wyłącznie sprawom organizacyjnym. 4 — 6.X w Warszawie — II Polski Zjazd nauczycieli szkół specjalnych. Zjazd podzielił się na sekcje: 1) umysłowo upośledzonych, 2) moralnie zaniedbanych, 3) głuchych, 4) niewidomych, 5) pracowni psychologicznych. 30.X w Warszawie — Zebranie Rady Wychowania Obywatelskiego Związku Rezerwistów. Zebranie poświęcone było rozpatrzeniu wytycznych wychowania obywatelskiego Związku; zostały ustalone następujące kierunki: 1) uświadomienie narodowe, 2) uświadomienie państwowe, 3) propaganda idei pracy jednostkowej, 4) propaganda pracy zbiorowej o charakterze wysiłku społecznego. 31.X — 2.XI w Krakowie IV Naukowy Zjazd Pomorzoznawczy. 9—5 listopada w Warszawie I Polska Konferencja Psychologów, pracujących na polu wychowania.

W r. 1934 odbyły się dwa zjazdy międzynarodowe: 23 — 31 sierpnia w Warszawie — Międzynarodowy Zjazd Geograficzny, ktorego prace były prowadzone w 6-ciu sekcjach — kartografji, geografji fizycznej, antropogeografji, geografji przedhistorycznej, historycznej i historji geografji. Na kongresie znaleźli się przedstawiciele 42 państw. 11 — 15 września w Krakowie VI Kongres Wychowania Moralnego. Głównym tematem Zjazdu, wysuniętym przez Polskę, był temat: Siły moralne wspólne wszystkim ludziom, źródłu tych sił i ich rozwój przez wychowanie". 23 — 27 września: II Międzynarodowy Zjazd Slawistów w Warszawie. Zjazd posiadał 4 sekcje, zajmujące się wyłącznie literaturą: 1) — zagadnień metologicznych, 2) — wzajemnych oddziaływań Słowian w dziedzinie literatury, 3) — literatury poszczególnych narodów słowiańskich, 4) — Mickiewicza.

1935 rok.

Luty 2—3 w Warszawie Zjazd Stowarzyszenia Uczestników walki o szkołę polską.

Marzec 25 III Uroczyste posiedzenie Polskiej Akademji Literatury, związane ze 100-letnią rocznicą śmierci Maurycego Mochnackiego. Na posiedzeniu wygłoszona była prelekcja W. Rzymowskiego „Mochnacki w dziejach stulecia".

Kwiecień 6 w Warszawie — XIII Zjazd Związku Miast Polskich.

Maj 14 — 18 w Gdyni — XV Zjazd Związku Harcerstwa Polskiego. 14—18 w Krakowie — Kongres Centralnej Rady Turystyki Międzynarodowej (Conseil Central du Tourism International) C. C. T. I., do której należy 30 państw. 25 — 26 w Warszawie — Walny Zjazd delegatów Związków zawodowych literatów polskich z Warszawy, Krakowa, Lwo-

wa, Poznania i Wilna. 30 w Bydgoszczy — VII Zjazd Stowarzyszenia Elektryków Polskich. 31 w Warszawie — Zjazd Towarzystwa Przyjaciół Młodzieży Akademickiej.

Czerwiec 1 w Gdańsku — Zjazd Ligi Morskiej i Kolonjalnej. 2 w Warszawie — Zjazd Międzynarodowego Związku Kolejowego (U. I. C.). 2 w Warszawie — XIII Zjazd Delegatów Polskiej YMCA. Zjazd był poświęcony obradom na temat: „Kształcenie charakterów w programie YMCA. 2 — 3 w Warszawie — Zjazd Tow. Miłośników Robót Ręcznych. 3 w Warszawie — Zjazd Ligi Drogowej. 8 w Warszawie — Zjazd Docentów Państwowych Szkół Akademickich. 8 — 10 we Lwowie — Zjazd Naukowy im. I. Krasickiego w związku z 200-letnią rocznicą poety. Obrady było poświęcone zagadnieniom związanym z metodologją badań literackich, obok nich zaś sprawom kształcenia przyszłych polonistów. W zjeździe wzięło udział ok. 300 osób. 8—11 we Lwowie — IX Zjazd Inżynierów Mechaników Polskich. 8 — 10 w Płocku i w Gostyninie — XV Zjazd Psychjatrów Polskich. Tematami głównemi były: 1) schorzenia psychiczne w cierpieniach organicznych mózgu, oraz 2) sprawa tak zw. poczytalności zmniejszonej.

Lipiec 3 w Wilnie — Osób pracujących naukowo w rolnictwie. 5 — 8 w Krzemieńcu — Zjazd Muzyków zorganizowany przez Tow. Wydawnicze Muzyki Polskiej. 10 w Warszawie — Konferencja Młodzieży Polskiej z zagranicy. 12 — 15 w Warszawie, Spale i Krakowie — II Zlot Młodzieży Polskiej z zagranicy, przy udziale ok. 3.000 osób przybyłych z Austrji, Belgji, Brazylji, Czechosłowacji, Francji, Holandji, Kanady, Litwy, Łotwy, Niemiec, Rumunji, Stanów Zjednoczonych Amer. Półn., Szwajcarji, Szwecji.

Wrzesień 6 w Warszawie — Światowa Konferencja Dyrektorów Państwowych Instytutów Meteorologicznych, poświęcona sprawie ochrony bezpieczeństwa żeglugi powietrznej. 12 — 16 w Krakowie i Zakopanem— Konferencja Międzynarodowa w sprawie schronisk dla młodzieży. W konferencji wzięli udział przedstawiciele następujących państw: Anglji, Belgji, Czechosłowacji, Danji, Francji, Gdańska, Holandji, Irlandji, Luxemburga, Niemiec, Rumunji, Stanów Zjednoczonych. 15 w Warszawie — VIII Kongres Międzynarodowej Federacji Prasy Technicznej i Zawodowej. 17 w Wilnie — Zjazd Historyków Polskich. Na czoło obrad wysunięto przegląd dziejów polsko - litewskich z szerokiem uwzględnieniem Białorusi. Uczestników 620. Zjazd podzielił się na 8 sekcyj: 1) historji politycznej, 2) historji prawa, 3) historji społecznej i gospodarczej, 4) historji kultury, 5) historji wojskowości, 6) nauk pomocniczych historji, 7) historji starożytnej, 8) nauczania historji.

Październik 24 — 26 w Krakowie — Ogólnopolski Zjazd Pedagogiczny.

Listopad 1 w Warszawie — II Zjazd Socjologów Polskich. Tematem zjazdu były: 1) badania socjologiczne jako podstawa planowania w zakresie organizacji życia społecznego, 2) zagadnienia ludnościowe i 3) zagadnienia socjologiczno - wychowawcze. 2 w Warszawie — Zjazd Kierowników Wychowania Obywatelskiego Związku Rezerwistów. 500 uczestników z całej Polski. 11 w Krakowie — Zjazd bibljotekarzy i bibljofilów ku czci Marszałka J. Piłsudskiego.

NAGRODY NAUKOWE, ARTYSTYCZNE I LITERACKIE, przyznane w 1935 roku.

1. Prezydentowi Rzeczypospolitej, prof. I. Mościckiemu a) złoty wieniec olimpijski pracy nadany przez **Komitet Narodowy Wystawy Pracy w Brukseli.** Nagroda ta przyznawana jest uczonym, którzy wynalazkami swemi najwięcej zasłużyli się w dziedzinie pracy, b) tytuł doktora honoris causa Uniwersytetu Poznańskiego.
2. **Nagroda 1.500 fr.** — prof. M. Handelsmanowi za pracę „Czartoryscy, Mikołaj I i sprawa Bliskiego Wschodu" nadana przez **Akademję Nauk Moralnych i Politycznych.**
3. Tytuł doktora muzyki honoris causa Wik. Łabuńskiemu, nadany przez **Curtis Institute of Music w Filadelfji w St. Zjedn. Ameryki.**
4. **Sąd Konkursowy Salonu 1934** przyznał dyplomy honorowe za całokształt pracy: B. Czedekowskiemu w Paryżu, M. Wawrzenieckiemu i St. Zawadzkiemu.
5. **Nagrody im. Leona Gallego:** Franciszkowi Siedleckiemu — za pracę „Z teorji i historji polskiego metru sylabicznego", Janinie Kulczyckiej — „Mochnacki a Brzozowski", Ludwikowi Fryde — „Problem noweli".
6. **Nagroda Literacka Związku Zawodowego Literatów Polskich w Krakowie za r. 1934:** — Ludwikowi Hieronimowi Morstinowi — za utwór sceniczny „Rzeczpospolita poetów".
7. **Nagrody za prace - projekty na przebudowę placu Marszałka Piłsudskiego:** 1-a 5.000 zł. — arch. Kaz. Tołłoczce i Janowi Kuklińskiemu, II-a 4.000 zł. — Ant. Jawornickiemu i Eug. Szparkowskiemu, III-a 3.000 zł. — Barbarze Brukalskiej, St. Brukalskiemu, Bohd. Lachertowi i Józ. Szanojcy.
8. **Nagroda literacka Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego na r. 1934** (7.000 zł.) — Kazimierze Iłłakowiczównie.
9. **Nagroda plastyczna Ministra W. R. i O. P. na r. 1934** — Leonowi Wyczółkowskiemu, **na r. 1935** — Wojciechowi Jastrzębowskiemu.
10. **Nagroda muzyczna Ministra W. R. i O. P. (7.000 zł.)** na r. 1934 — prof. Nowowiejskiemu za całokształt twórczości.
11. **Nagroda literacka dla młodych Polskiej Akademji Literatury** (3.000 zł.) — Jalu Kurkowi za powieść „Grypa szaleje w Naprawie".
12. **Nagroda za sztukę teatralną Polskiej Akademji Literatury:** I-a nie przyznana, II-a (3.000) Jerzemu Ostrowskiemu za sztukę „Bogoburcy". III-a (2.000 zł.) — Marji Jasnorzewskiej - — Pawlikowskiej za komedję „Dowód osobisty Zebrzydowskich".
13. **Nagroda konkursu literackiego im. Elizy Orzeszkowej** (300 zł.) — Wandzie Stanisławskiej za utwór dramatyczny „Matka".
14. **Nagroda Międzynarodowego Instytutu Antropologicznego tak zw. „Prix Hollandais"** — prof. Edwardowi Lothowi za pracę wyd. w 1931 r. w języku francuskim p.t. „Anthropologie de parties molles".
15. **Nagroda naukowa m. Łodzi** (10.000 zł.) — prof. Czesławowi Witoszyńskiemu za zasługi położone na polu rozwoju lotnictwa.
16. **Sądu Konkursowego** w składzie przedstawicieli Ministerstwa Sprawiedliwości i Spraw Wewnętrznych oraz przedstawiciela Stowarzyszenia Architektów R. P. — **za projekt kompleksu gmachów sądowych w Warszawie** przy ul. Leszno i Ogrodowej prof. Bohdanowi Pniewskiemu.
17. **Komitetu Kasy im. Mianowskiego** (2.000 zł.) z funduszu im. Jakóba Natansona — Józefowi Paczoskiemu za pracę „Lasy Białowieży" ogłoszoną w r. 1930.
18. **Funduszu im. Wojciecha Sawickiego** (400 zł.) — Lucjanowi Grabow-

skiemu — za pracę „O konwergencji południkowej w odwzorowaniu Russilhe'owskiem elipsoidy" ogłoszoną w r. 1929.

19. **Fundacji Kiślańskiego** (3000 zł.) — J. Miklaszewskiemu za pracę „Las i leśnictwo w Polsce" ogłoszoną w r. 1928.

20. **Nagroda PEN - Clubu za najlepszy przekład** (1000 zł.) — Juljanowi Tuwimowi za przekład arcydzieł A. Puszkina.

21. **Państwowego Instytutu Sztuki Teatralnej** za udramatyzowanie ustępu ze znanej powieści według dowolnego wyboru: I-a nagroda — Tadeuszowi Fijewskiemu za udramatyzowanie sceny z „Powrotnej drogi" Remarque'a, II-a — Blichewiczowi — za scenę z „Lalki" Prusa, III-ą — Jan. Wilczerównie — za „Małą przyjaciółkę" Lothara, IV-a — Klopkowi — za końcową scenę z „Ludzi bezdomnych" Żeromskiego, V-a Karin Tiche — za scenę z „Letniej opowieści" Vicky Baum.

22. **Związku słuchaczy Politechniki Warszawskiej i Koła wytwórców drzewnych** przy Związku rzemieślników chrześcijańskich. Konkurs na meble. I-ej nagrody nie przyznano, II-ą — Tad. Knotowi za projekt urządzenia taniego mieszkania dla dwóch osób z drzewa sosnowego. III-ej nagrody nie przyznano, IV-e nagrody dwie — W. Krasnowolskiemu i J. Polińskiemu.

23. **Państwowa nagroda literacka** (5.000 zł.) **na r. 1935** — Zofji Nałkowskiej za całokształt działalności pisarskiej ze szczególnem uwzględnieniem dzieł ostatnich w zakresie dramatu i powieści.

24. **Nagroda literacka m. Krakowa** (4.000 zł.) — podzielono pomiędzy Z. Nowakowskim za powieść „Start Edmunda Sulimy" i Anielą Gruszecką-Nitschową za powieść „Przygoda w nieznanym kraju".

25. **Związku Zawodowego Literatów Polskich** nagrodę poetycką — (500 zł.) — Marji Pawlikowskiej-Jasnorzewskiej.

26. **„Wiadomości Literackich"** (2.000 zł.) za najwybitniejszą książkę polską wydaną w 1934 r. — Wojciechowi Bąkowi, autorowi zbioru poezji „Brzemię niebieskie".

27. **P. E. N. - clubu** za najwybitniejszą pracę w zakresie przekładów z języków obcych — Józefowi Wittlinowi.

28. **Krakowskiego Związku Literatów** za sztukę „Rzeczpospolita Poetów — L. H. Morstinowi.

29. **Im. Filomatów Wileńskiego Związku Zawodowego Literatów** (500 zł. — za powieść „Zwycięstwo Józefa Żołędzia" — Wandzie Dobaczewskiej.

30. **M. Krakowa konkurs dramatyczny** (3.000 zł.) Mar. Niżyńskiemu za „Trzy Mgły" i 2.000 zł. — Jerzemu Braunowi za „Dni Konradowe".

31. **Międzynarodowego Konkursu im. H. Wieniawskiego** dla młodych skrzypków do 30 lat celem uczczenia 100-letniej rocznicy Wieniawskiego. W konkursie wzięło udział 50 cudzoziemców z 18 krajów i 30 osób z Polski.

I nagroda Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej (5.000 zł.) — 15-letniej Ginette Neveux (Francja). Dodatkowo ufundowane przez rząd francuski 10 000 fr., puhar Marji Ejsmondowej z Wieniawskich i skrzypce firmy Panufnik.

II nagroda Ministra W. R. i O. P. (4.000 zł.) — Dawidowi Ojstrachowi (Z.S.R.R.), oraz dodatkowo skrzypce „Antic" firmy Panufnik

III nagroda Ministra Spraw Zagranicznych (2.500) — H. Temiance.

IV nagroda Prezydenta m. Warszawy (2.000) — 13-letniemu Bussia Goldszteinowi (Z.S.R.R.).

V nagroda Warszawskiego T-wa Muzycznego (2.000) — Spiller Ljevko (Jugosławja).
VI nagroda Filharmonji Warszawskiej (2.000) — Marji Luizie Sardo (Włochy).
VII nagroda Rodziny Wieniawskich (1.500) — Idzie Hendlównie z Warszawy.
VIII nagroda Józefowej Wieniawskiej (500) — A. Hubertowi (Estonja).
IX nagroda anonimowa (500) Bronisławowi Gimpelowi (Polska).
Ponadto przyznano 15 dyplomów.

Nagrody ogłoszone w r. 1935.

Przez T-wo Warszawskie Lekarskie z funduszów:
1. im. Marji i Jana Geillerów (2.000 zł.) — dla lekarza polaka pracującego naukowo w szpitalach warszawskich.
2. im. dr. Mieczysł. Halperna (9000 zł.) — za pracę napisaną w języku polskim z dziedziny przemiany materji lub innej gałęzi medycyny teoretycznej.
3. im. dr. Walentego Koczorowskiego (1.200 zł.) — za pracę na temat „O stanie kwasu moczowego w tkankach ustroju ludzkiego oraz metodach oznaczania tego związku" oraz 1.200 zł. na ewentualne wydanie tej pracy.
4. im. dr. medyc. Leona Konica dwie nagrody po 1.200 zł. każda — za pracę oryginal. w języku polskim, poświęconą chorobom kobiecym i akuszerji.
5. im. dr. Wacława Męczkowskiego (450 zł.) — za pracę z zakresu rozwoju szpitalnictwa w Polsce, ogłoszoną drukiem w okresie od r. 1930 do 1935.
6. im. prof. Br. Sawickiego (1.800 zł.) dla młodego chirurga Polaka z conajmniej 5-letnią pracą szpitalną, który wykazał w pracy swej zainteresowanie naukowo-badawcze i pragnie pogłębić studja kliniczne w kraju lub zagranicą.
7. im. Pawła Sieragowskiego i żony jego Bronisławy (4.000 zł.) — na pomoc naukową dla Polaka pracującego w kraju i zagranicą na polu biologji i medycyny doświadczalnej.
8. im. dr. Feliksa Sommera (1.500 zł.) dla Polaka na prowadzenie badań i prac naukowych lekarskich i przyrodniczych z pierwszeństwem dla prac o charakterze monograficznym lub na nagrodę za przedstawioną w rękopisie lub druku nową nienagrodzoną pracę w powyższym zakresie.
9. im. dr. Edwarda Zielińskiego (2.000 zł.) — na wyjazd zagranicę jednego z asystentów szpitalnych (chirurga lub internisty) z obowiązkiem złożenia sprawozdania ze swej podróży.
10. „Expressu Porannego" pod protektoratem Polskiej Akademji Umiejętności (2.500 zł.) za nowy tekst hymnu narodowego. Przyznaje nagrodę komitet w składzie: prezes — gen. dr. Bolesław Wieniawa-Długoszowski, członkowie: b. szef biura prasowego Prezydjum Rady Ministrów Tad. Święcicki, nacz. Wydz. Min. W. R. i O. P. dr. Wł. Zawistowski, szef biura historycznego G. I. S. Z. maj. W. Lipiński i red. Hen. Butkiewicz.
11. **Instytutu Fr. Chopina w Warszawie** (I nagroda 300 zł., II — 200 zł.) za pracę o życiu i twórczości Chopina, o jego znaczeniu dla świata i Polski do użytku w szkołach powszechnych.

12. **Komitetu Budowy pomnika Marszałka Piłsudskiego w Warszawie** (I nagroda — 10.000, II — 7.500, III — 5.000 i cztery zakupy po 2.500 zł.) za rozplanowanie pola Mokotowskiego w Warszawie

13. **Fundacji im. Antoniego Manduka** (700 zł.) za oryginalną pracę naukową ogłoszoną w r. 1935 z dziedziny nauk farmaceutycznych.

14. **Zarządu miejskiego w Bydgoszczy** (500 zł.), Rady Wojewódzkiej B.B.W.R. w Poznaniu (300 zł.), Rady Grodzkiej B.B.W.R. w Bydgoszczy za projekt mebli, w którym mogą być uwzględnione wszystkie style historyczne zgodne z tradycją polską oraz wszystkie style ludowe polskie byle były dostosowane do współczesnych warunków życia.

15. **Państwowego Urzędu Wychowania fizycznego i przysposobienia wojskowego** (1.500 zł.) — za muzykę i słowa hymnu sportowego (ze śpiewem) skomponowanego na orkiestrę dętą. Hymn ten ma być wykonywany przy rozpoczynaniu poważniejszych zawodów sportowych, przeglądach itp. (Złotych 1000)—jako nagrodę za muzykę i słowa marsza sportowego (ze śpiewem) dla junaków i sportowców. Marsz ten będzie wykonywany przy defiladach, marszach i t. p. (pieśń marszowa). W przypadku, gdyby muzyka i słowa hymnu sportowego nie stanowiły dostatecznie zwartej i jednolitej całości, może być odznaczona jedynie muzyka lub też tylko słowa hymnu, przy takim podziale nagroda będzie wynosiła za muzykę — 1.000 zł., za słowa — 500 zł., przy podobnym podziale nagrody za marsz może być przyznane: za muzykę — 750 zł., za słowa — 250 zł.

16. **Konkurs na odbudowę Zułowa,** majątku rodzinnego Józefa Piłsudskiego. Sąd konkursowy: Premjer M. Zyndram - Kościałkowski — prezes, prof. Otto Bujwid, wiceminister inż. Al. Bobkowski — wice-przewodniczący, J. Szumowski — sekretarz, członkowie: prof. Wojciech Jastrzębowski, dziekan wydziału arch. Politechniki warszawskiej, inż. Al. Bojemski, prof. Karol Tichy i dr. L. Danielewicz.

17. **Konkurs kompozytorski** na utwór muzyczny o większych rozmiarach na orkiestrę symfoniczną lub dętą. Konkurs ogłoszony przez miesięcznik „Orkiestra" w Przemyślu ku uczczeniu pamięci Marsz. J. Piłsudskiego.

18. Stowarzyszenie przyjaciół Polski utworzyło coroczną nagrodę w kwocie 1.000 franków za dzieło albo artykuł o Polsce. Przekłady i dzieła propagandowe nie będą brane pod uwagę.

19. **Fundusz Szkolnictwa Polskiego zagranicą** (200 dol.) dla nauczyciela Polaka, który położył wybitne zasługi na polu wychowania wśród Polonji amerykańskiej. Ogłoszenie nagrody odbywać się będzie w dniu 11 listopada.

20. **Komitetu Budowy Pomnika Marszałka Piłsudskiego:** I-a — 10.000 zł., II — 7.500 zł., III — 5.000 zł. i 4 zakupy po 2.500 zł. Zadaniem konkursu jest stworzenie w Warszawie największego jednolitego założenia reprezentacyjnego na terenach państwowych i miejskich niemal całkowicie niezabudowanych oraz stworzenie w wyrazie miasta akcentu godnego czci stolicy dla Marszałka Piłsudskiego.

21. **Towarzystwa Zachęty Sztuk Pięknych w Warszawie** (1000 zł.) za portret Marszałka Józefa Piłsudskiego. Portret nagrodzony staje się własnością Towarzystwa i będzie zaliczony do zbiorów.

22. **Polskich organizacyj do zwalczania raka celem uczczenia pamięci Marszałka Józefa Piłsudskiego.** I Nagroda 700 zł., II — 500, III — 300 za prace nad rakiem. Tematem pracy mogą być zarówno spostrzeżenia kliniczne jak i doświadczalne z zakresu nowotworów złośliwych.

NAUKA.

WYDATKI NA NAUKĘ I SZTUKĘ W BUDŻECIE PAŃSTWOWYM RZECZYPOSPOLITEJ ZA 1935/36 R.

Sejm.

Bibljoteka i Archiwum	101.240

Prezydjum Rady Ministrów.

Prace w zakresie usprawnienia administracji publicznej . .	10.000
Prace w zakresie usprawnienia gospodarki państwowej . .	20.000
Fundusz Kultury Narodowej	1.011.000
Płace i inne wydatki *46.000*	
Popieranie nauki i sztuki *965.000*	

Ministerstwo Spraw Zagranicznych.

Z funduszu propagandowego asygnowane są wydatki na naukę, zjazdy naukowe i wydawnictwa dzieł naukowych. W r. 1935/36 fundusz ten wynosił	4.260.000
Stypendja i wyższe kursy dyplomatyczno - konsularne . .	25.000

Ministerstwo Spraw Wewnętrznych.

Koszty VI Kongresu Międzynarodowego Nauk Administracyjnych	40.000
Studja i prace z zakresu administracji gospod. samorządowej	7.500
Wystawy krajowe i międzynarodowe	2.000
Subwencje dla stowarzyszeń architektonicznych i społecznych	1.000
Koszty zjazdów międzynarodowych w Polsce	1.000
Udział w polskich i międzynarod. związkach technicznych	1.280
Subwencje dla związków komunalnych na sporządzenie planów zabudowania osiedli, planów regjonalnych oraz planów urządzeń sanitarnych do zaopatrzenia w wodę i usuwania nieczystości, prace architektoniczne i normalizacyjne, analiza cen oraz pomoce techniczno - budowlane i naukowe :	75,000
Na dalsze prace konserwacyjne i konserwatorskie na Zamku w Warszawie, w pałacu w Spale, na Wawelu w Krakowie i na Zamku w Poznaniu	410.000
Prace połączone z opisami kraju oraz prace geograficzne . .	2.383.000
Badanie wód powierzchniowych, ścieków i powietrza . . .	5.000
Muzeum policyjne	6.000
Główny Urząd Statystyczny	1.506.720

Ministerstwo Skarbu.

Wydatki związane ze zwoływaniem konferencyj Dyrektorów Izb Skarbowych i Dyrekcyj Ceł, opłacanie rzeczoznawców powoływanych przez Ministerstwo Skarbu do wykonywania prac i projektów w zakresie polityki gospodarczej i zagadnień skarbowych, zakup przyrządów i narzędzi laboratoryjnych dla laboratorjum celnego	66.500
Utrzymanie laboratorjum chemicznego przy Monopolu Tytoniowym w Warszawie	99.200
Utrzymanie Zakładu Doświadczalnego Uprawy Tytoniu w Piadykach	54.500
Doświadczalnictwo tytoniowe	45.000

Ministerstwo Sprawiedliwości.

Zapomogi na wydawnictwa prawnicze	3.000
Tłumaczenia akt z języków obcych	3.200
Ustawodawstwo bieżące	100.000
Prace kodyfikacyjne	190.000

Ministerstwo Przemysłu i Handlu.

Subwencja dla tygodnika „Polska Gospodarcza“	16.000
„ „ Chemicznego Instytutu Badawczego	20.000
„ „ Instytutu Nauk. Organizacji i Kierownictwa	1.000
„ „ Instytutu Psychotechnicznego	1.000
„ „ Polskiego Komitetu Normalizacyjnego	10.000
„ „ Komitetu Chłodnictwa	2.000
„ „ Muzeum Przemysłu i Techniki	3.000
„ „ Wystaw międzynarodowych	15.000
„ „ Wystaw i targów krajowych	30.000
„ „ Popierania wynalazczości w dziedzinie przemysłu przetwórczego	15.000
Prace i studja porównawcze w zakresie górnictwa, hutnictwa i nafty	3.500
Prace związane z polityką celną i wykonaniem bilansu handl.	40.000
Prace badawcze z zakresu organizacji samorządu gospodarczego i badania stanu przem. i rzemiosł	47.000
Tłumaczenia wydawnictw zagranicznych	500
Współpraca ze Stowarzyszeniem Elektryków w Polsce	16.000
Współpraca z instytucjami naukowemi i opinjodawczemi	27.400
Prace prawno - ekonomiczne i organizacyjne	44.570
Składka do Międzynarodowego Biura Wystawowego	9.100
„ „ „ Instytutu Chłodnictwa	2.860
„ „ „ Komisji Elektr. (C. E. J.)	1.480
„ „ „ Kom. Wielkich Sieci Elektr. w Paryżu	130
Składka do Światowej Konferencji Energetycznej (W. P. C.)	1.080
Tłumaczenia i przygotowawcze prace naukowe, koszty doszkalania urzędników, koszty związane z przyjmowaniem przedstawicieli pokrewnych instytucyj, subsydjowanie kursów dla fachowców w zakresie wyrobu i naprawy narzędzi mierniczych	10.400
Składka z tytułu należenia Polski do Międzynarodowej Konwencji Metrycznej	12.750
Instytut Geologiczny	832.500
Specjalne badania geologiczne . . . *595.000*	
Wydawanie sprawozdań Instytutu, posiedzenia naukowe, prace Instytutu i wydawanie map *20.000*	
Bibljoteka *4.000*	
Pracownia petrograficzno-mechan. . *500*	
Pracownia chemiczna *2.500*	
Pracownia kartograficzna *100*	
Muzeum *500*	
Archiwum wiertnicze *450*	
Inne wydatki *209.450*	
Stypendjum dla studenta Akademji Górniczej w Krakowie	2.000
Zabezpieczenie akt Archiwum	10.000

Badania chemiczno - techniczne		1.320 000
Laboratorjum probiercze		6 640
Zakup znaczników probierczych		4.400
Specjalne badania geologiczne oraz mapy, publikacje, propaganda		10.000
Udział w kosztach utrzymania stacji geologicznej w Borysławiu oraz stałej Komisji technicznej przy Okręgowym Urzędzie Górniczym w Jaśle		15.000
Ministerstwo Komunikacji.		
Państw. Instytut Meteorologiczny		627.000
Pisma perjodyczne, sprawozdania roczne, mapy i t. p.	*17.500*	
Zjazdy międzynarodowe . . .	*10.000*	
Opłaty międzynarodowe	*11.200*	
Służba obserwacyjna	*45.000*	
Konserwacja i uzupełnienie urządzeń stacyj meteorologicznych służby synoptycznej	*45.300*	
Konserwacja i uzupełnienie urządzeń specjalnych nadmorskich . . .	*40.000*	
Konserwacja i uzupełnienie urządzeń Obserwatorjum Aerologicznego i Magnetyczno - Meteorologicznego na Helu	*36.000*	
Inne wydatki	*422.000*	
Instytut Hydrograficzny		396.000
Publikacja wyników obserwacyj hydrograficznych	*18.000*	
Udział w międzynarodowych Związkach naukowych	*4.000*	
Studja hydrologiczne	*8.000*	
Inne wydatki	*366.000*	
Studja i pomiary przy budowlach wodnych		200.000
Pomiary podstawowe kraju		260 000
Stypendja dla studentów wyższych zakładów naukowych .		40.000
Muzeum kolejowe		80.000
Udział w kosztach budowy gmachu Centralnego Muzeum Przemysłu i Techniki w Warszawie		50 000
Subwencje dla Instytutu Aerodynamicznego w Warszawie .		100.000
Subwencje dla Instytutu Aerodynamicznego we Lwowie .		25.000
Subwencje dla Instytutu Techniki Szybownictwa we Lwowie		10.000
Subwencje dla Muzeum Przemysłu i Techniki (sekcja lotn.)		5 000
Instytut Badań technicznych lotnictwa		1.550.000
Ministerstwo Rolnictwa i Reform Rolnych.		
Udział w instytucjach międzynarodowych: składki członkowskie do Międzynarodowego Instytutu Rolniczego w Rzymie, opłaty na rzecz biura leśnego tegoż instytutu, składki członkowskie do Międzynarodowego Urzędu dla zwalczania epizootji w Paryżu, udział w czasopiśmie „L'Est Europeen Agricole" oraz inne wydatki, związane z należeniem do instytucyj międzynarodowych . . .		60.000
Pracownie rozpoznawcze i kontrola szczepionek przy zwalczaniu zaraźliwych chorób zwierzęcych		51.800

Zasiłki na doświadczalnictwo rolnicze i na badania naukowe		752.000
Zasiłki i inne wydatki na zwalczanie szkodników i chorób roślin		351,000
Zasiłki i inne wydatki na cele weterynaryjne: z tych kredytów przeznacza się na organizację kursów dla lekarzy weterynaryjnych i badania naukowe		33.000
Zasiłki na studja i dokształcanie: zasiłki dla słuchaczów wyższych kursów i absolwentów szkół akademickich na dokończenie studjów i dokształcanie fachowe w kraju lub zagranicą w zakresie rolnictwa i gałęzi z niem związanych oraz zasiłki dla słuchaczów średnich szkół zawodowych, zasiłki dla słuchaczów szkół odbywających praktyki wakacyjne, stypendja dla słuchaczów szkół wyższych, którzy po ukończeniu studjów będą obowiązani wstąpić do służby państwowej		25.000
Państwowy Instytut Naukowy Gospodarstwa Wiejskiego .		893.000
Pracownie i zakłady naukowe . . .	*124.200*	
Opracowanie map gleboznawczych .	*6.000*	
Wydatki na składki do Związku Zakładów Doświadczalnych, Międzynarodowego Związku Stacyj Oceny Nasion i Międzynarodowego Związku Instruktorów i Badaczów Drobiu	*1.400*	
Inne wydatki	*761.400*	
Rozchody na przeszkolenie funkcjonarjuszów administracji lasów państwowych, zasiłki na studja i dokształcanie fachowe, stypendja i za zasiłki dla uczniów leśnych i praktykantów szkół zawodowych, dotacje dla szkół leśnych, urządzenie i pomoce naukowe szkolne, wycieczki naukowe, zakup książek do bibljotek i inne rozchody . . .		225.000
Rozchody na prace Instytutu Badawczego Lasów Państwowych, związane z badaniem dynamiki i statyki działających w lesie sił przyrody, z badaniami w zakresie nasiennictwa, odnowienia ochrony, urządzenia i użytkowania lasów oraz prace z zakresu fitopatologji		242.000
Ochrona przyrody, parki, muzea: rozchody związane z utrzymaniem zwierzyńca żubrowego w Puszczy Białowieskiej, Parków Narodowych w Białowieży i Pieninach, rezerwatów leśnych oraz muzeów		112.000
Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego.		
Nauka i szkolnictwo wyższe (patrz str. 416)		26.302.830
Wydawnictwa	*50.000*	
Dotacje naukowe	*150.000*	
Zasiłki dla szkół wyższych niepaństw.	*10.000*	
Zasiłki dla studentów Polaków w Politechnice Gdańskiej	*100.000*	
Zasiłki na badania naukowe . . .	*177.000*	
Zasiłki na wydawnictwa naukowe . .	*70.000*	
Zasiłki dla instytucyj naukowych w kraju	*322.000*	
Polska Akademja Umiejętności, Akademja Nauk Technicznych, Kasa		

im. Mianowskiego, Tow. Naukowe Warszawskie, Tow. Naukowe we Lwowie, Polskie Tow. Historyczne, Polskie Tow. Przyrodników im. Kopernika, Instytut Radowy, Lubelski Związek Pracy Kulturalnej, Instytuty naukowo - badawcze, stacje i pracownie naukowe, muzea, bibljoteki, kursy bibljotekarskie i t. p. polskie placówki naukowe zagranicą	*201.000*	
Organizacja studjów i nauki w języku ukraińskim	*50.000*	
Dotacja dla klinik	*210.000*	
Wydatki specjalne muzeów i bibljotek	*48.000*	
Biuro Miedzynarodowej wymiany wydawnictw	*17.000*	
Udział w miedzynarodowych Związkach naukowych	*191.202*	
Zjazdy i kongresy	*60.000*	
Inne wydatki	*24.146.630*	
Domy profesorskie i studenckie		1.737.00
Zasilenie funduszu „Państwowe stypendja akademickie" oraz inne formy pomocy dla młodzieży (patrz str. 434)		2.366.000
Sztuka		1.832.140
Udział w kosztach Biura miedzynarodowego dla ochrony praw autorskich	*5.000*	
Zasiłki na plastykę	*80.000*	
Zasiłki na literaturę	*85.000*	
Zasiłki na teatr	*110.000*	
Zasiłki na muzykę	*75.000*	
Zasiłki na stypendja	*120.000*	
Zakup dzieł sztuki	*17.500*	
Konserwacja zabytków sztuki	*110.000*	
Inwentaryzacja zabytków sztuki	*20.000*	
Wojewódzkie oddziały sztuki	*69.940*	
Państwowe Zbiory Sztuki	*88.755*	
Muzeum Historyczne	*485.000*	
Inne wydatki	*565.945*	
Archiwa: Główne Akt Dawnych w Warszawie, Skarbowe, Akt Dawnych w Warszawie, Ministerstwa Wyznań Rel. i Ośw. Publ., Akt Nowych, Państwowych w Lublinie, Płocku, Piotrkowie, Radomiu, Kielcach, Grodnie, Wilnie, Poznaniu, Lwowie, Ziemskie w Krakowie, Oddział w Bydgoszczy i Ekspoz. Archiwum Poznańskiego w Gdańsku		527.550

Polskie placówki naukowe zagranicą patrz str. 493.
Udział Polski w międzynarodowych związkach naukowych patrz str. 492.

Ministerstwo Opieki Społecznej.

Udział Polski w Miedzynarodowem Biurze Higjeny w Paryżu	16.230
Państwowy Zakład Higjeny wydatki ogólne	551.370
Państwowy Zakład Badania Żywności wydatki ogólne	377.710

Badanie składu chemicznego wód mineralnych zdrojowisk, badanie klimatologiczne zdrojowisk i uzdrowisk oraz opłacanie chemika	10.000

Ministerstwo Poczt i Telegrafów.

Muzeum Poczty i Telekomunikacji	17.000
Państwowy Instytut Telekomunikacyjny	593.300
Koszty badań naukowych *346.500*	
Inne wydatki *246.800*	

KOMITET POROZUMIEWAWCZY.

Polska Akademja Umiejętności, Akademja Nauk Technicznych, Towarzystwo Naukowe Warszawskie i Towarzystwo Naukowe we Lwowie tworzą Komitet Porozumiewawczy w celach popierania i obrony wszelkich interesów nauki polskiej, w szczególności: a) porozumiewania się co do podziału pracy, b) porozumiewania się co do wykonywania wspólnych przedsięwzięć naukowych, c) ustalania stosunku do naukowych instytutów badawczych i form ich poparcia, d) porozumiewania się w sprawach reprezentacji nauki zagranicą, e) porozumiewania się w sprawach wydawnictw naukowych, przeznaczonych dla zagranicy. Komitet Porozumiewawczy składa się z prezesów i sekretarzy generalnych instytucyj. Obradom przewodniczy Polska Akademja Umiejętności. Powzięte uchwały stają się wiążące po ratyfikacji przez Zarządy zrzeszonych instytucyj.

POLSKA AKADEMJA UMIEJĘTNOŚCI.

Kraków, ul. Sławkowska 17.

Akademja Umiejętności w Krakowie, która powstała z Towarzystwa Naukowego Krakowskiego w roku 1872, nosi od chwili odrodzenia Państwa Polskiego nazwę Polskiej Akademji Umiejętności.

Polska Akademja Umiejętności jest instytucją, powołaną do pielęgnowania nauki. Jako instytucja narodowa użyteczności publicznej pozostaje pod opieką władz Państwa, w szczególności zaś pod protektoratem Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej.

Polska Akademja Umiejętności ma za zadanie: twórczą pracę naukową w Polsce popierać i ułatwiać, do pracy tej zachęcać, o ile możności ją zespalać i łączyć; gdy potrzeba, nią kierować; o ile podobna, ją nagradzać.

Polska Akademja Umiejętności składa się z czterech Wydziałów: a) Wydziału filologicznego, b) Wydziału historyczno-filozoficznego, c) Wydziału matematyczno-przyrodniczego, d) Wydziału lekarskiego.

Członkowie Akademji dzielą się na członków czynnych krajowych, członków czynnych zagranicznych, czł.-korespondentów (krajowych i zagranicznych). Liczba członków czynnych na każdym Wydziale nie może przenosić: 27 czynnych krajowych, 27 czynnych zagranicznych, 32 czł.-korespondentów krajowych i 14 czł.-korespondentów zagranicznych.

Członkami czynnymi krajowymi lub korespondentami krajowymi mogą być wybitni uczeni i badacze oraz, wyjątkowo, inni mężowie, których twórczość duchowa przyniosła chlubę Narodowi Polskiemu; muszą oni posiadać prawo obywatelstwa polskiego.

Zagranicznymi członkami (czynnymi lub korespondentami) mogą być znakomici uczeni zagraniczni.

Kobiety mogą również być członkami Akademji.

Członkowie czynni krajowi mają prawo udziału w Walnych zgromadzeniach, w posiedzeniach naukowych wszystkich Wydziałów i Komisyj, w administracyjnych posiedzeniach, zarówno zwyczajnych jak ścisłych, własnego Wydziału: mają prawo czynnego i biernego wyboru na wszystkie godności Akademji.

Członkowie czynni zagraniczni jak i członkowie korespondenci krajowi i zagraniczni mają prawo udziału w posiedzeniach naukowych wszystkich Wydziałów i Komisyj oraz w zwyczajnych posiedzeniach administracyjnych własnego Wydziału.

Każdy Wydział może przybierać do swego grona członków innych Wydziałów.

Budżet na r. 1934/35 około 400.000 zł.

ZARZĄD.

Prezes: Wróblewski Stanisław. Wiceprezesi: Hoyer Henryk i Świętosławski Wojciech. Sekretarz Generalny: Kutrzeba Stanisław. Delegat Walnego Zgromadzenia: Marchlewski Leon. Delegaci P. A. U. Lwów: Abraham Władysław. Warszawa: Świętosławski Wojciech.

Wydział filologiczny:
Dyrektor: Sternbach Leon
Wicedyrektor: Witkowski Stanisław
Sekretarz: Nitsch Kazimierz

Wydział historyczno-filozoficzny:
Dyrektor: ks. Filasek Jan
Wicedyrektor: Abraham Władysław
Sekretarz: Semkowicz Władysław

Wydział matematyczno-przyrodniczy:
Dyrektor: vacat
Wicedyrektor: Morozewicz Józef
Sekretarze: Dziewoński Karol
Mazurski Stanisław

Wydział lekarski:
Dyrektor: Hoyer Henryk
Wicedyrektor: Orłowski Witold
Sekretarz: Ciechanowski Stanisław

CZŁONKOWIE CZYNNI.

I. Wydział filologiczny.

Komisje: historji sztuki, językowa, historji literatury polskiej, filologiczna, orjentalistyczna, Słownik staropolski, Komitet Słownika łacińy średniowiecznej w Polsce, Komitet Bibljoteki Pisarzów Polskich.

a) Krajowi.

Leon Sternbach, (1902 r.)*).— Ludwik Ćwikliński (1904 r.).— Tadeusz Zieliński, (1907 r.). — Leonard Lepszy, (1908 r.). — Marjan Zdziechowski, (1908 r.). — Ignacy Chrzanowski, (1914 r.). — Stanisław Witkowski, (1914 r.). — Tadeusz Sinko, (1919 r.). — Stanisław Windakiewicz, (1919 r.). — Wilhelm Bruchnalski, (1923 r.). — Kazimierz Nitsch, (1924 r.). — Edward Porębowicz, (1926 r.). — Juljusz Kleiner, (1927 r.). — Władysław Kotwicz, (1927 r.). — Jan Gwalbert Pawlikowski, (1927 r.). — Stanisław Kot, (1928 r.). — Stanisław Wędkiewicz, (1928 r.). — Gustaw Przychocki, (1929 r.). — Włodzimierz Demetrykiewicz, (1930 r.). — Witold Klinger, (1930 r.). — Roman Dyboski, (1931 r.). — Tadeusz Kowalski, (1932 r.). — Józef Kostrzewski, (1933 r.). — Zygmunt Łempicki, (1933 r.). — Juljan Pagaczewski, (1933 r.), — Tadeusz Lehr-Spławiński (1935 r.).

b) Zagraniczni.

Aleksander Brückner (1889 r.) — Antoni Meillet, (1914 r.). — Fryderyk Jerzy Kenyon, (1921 r.). — Henryk Omont, (1921 r.). — Fortunat Strowski, (1921 r.). — Aleksander Belić, (1923 r.). — Józef Strzygowski, (1923 r.). — Lubomir Miletić, (1924 r.). — Abraham Bredius, (1925 r.). — Emil Mâle, (1925 r.). — Holger Pedersen, (1925 r.). — Michał I. Rostowcew, (1925 r.). — Ludwik Radermacher, (1927 r.). — Adolf Wilhelm, (1927 r.). — Olaf Broch, (1929 r.). — Borys M. Łapunow (1929 r.). — Józef J. Mikkola (1929 r.). — Mateusz Murko, (1929 r.). — Mikołaj van Wijk, (1929 r.). — Ferdynand Baldensperger, (1930 r.). — Artur Farinelli, (1931 r.). — Ulryk Wilcken, (1931 r.). — Edward Norden, (1932 r.). — Mgr. Jan Mercati, (1933 r.). — Juljusz Bertoni, (1933 r.).

II. Wydział historyczno-filozoficzny.

Komisje: historyczna, Komitet Ekspedycji Rzymskiej, prawnicza, historji filozofji polskiej, historji wojskowości w Polsce, Atlasu historycznego Polski, Komitet Kwartalnika Filozoficznego.

*) Liczby w nawiasach oznaczają rok wybrania.

a) Krajowi.

Władysław Abraham, (1902 r.). — Leon Piniński, (1903 r.). — Bronisław Dembiński, (1917 r.). — Stanisław Wróblewski, (1918 r.). — Stanisław Kutrzeba, (1918 r.). — Ks. Jan Fijałek, (1919 r.). — Jan Korwin Kochanowski, (1920 r.). — Fryderyk Papée, (1920 r.). — Franciszek Bujak, (1922 r.). — Władysław Semkowicz, (1923 r.). — Marceli Handelsman, (1924 r.). — Władysław Heinrich, (1924 r.). — Adam Krzyżanowski, (1927 r.). — Kazimierz Twardowski, (1927 r.). — Stanisław Zakrzewski, (1927 r.). — Stanisław Starzyński, (1928 r.). — Fryderyk Zoll, (1928 r.). — Stanisław Estreicher, (1930 r.). — Wacław Tokarz (1931 r.). — Jan Czekanowski, (1932 r.). — Jan Rutkowski, (1932 r.). — Władysław Konopczyński, (1933 r.). — Ks. Konstanty Michalski, (1933 r.).

b) Zagraniczni.

Fryderyk Wilhelm Foerster, (1920 r.). — Helge Almquist, (1921 r.). — Mikołaj Iorga, (1932 r.). — Slobodan Jovanowić, (1923 r.). — Piotr de Nolhac, (1925 r.). — Henryk Pirenne, (1925 r.). — Ludwik Szádeczky, (1925 r.). — Jarosław Bidlo, (1929 r.). — Halvdan Koht, (1929 r.). — Joachim Volpe, (1930 r.). — Karol Dupuis, (1931 r.). — Ferdynand Sisić, (1931 r.). — G. M. Trevelyan, (1931 r.). — Alfons Dopsch, (1932 r.). — Salvator Riccobono, (1932 r.). — Alfred Coville, (1933 r.). — Jerzy Pagés, (1933 r.). — James Shotwell, (1933 r.). — Charles Diehl, (1934 r.). — Aage Friis, (1934 r.)..

III. Wydział matematyczno-przyrodniczy.

Komisje: fizjograficzna, Komitet redakcyjny wydawnictwa „Starunia", Muzeum fizjograficzne, komisja historii medycyny i nauk matematyczno-przyrodniczych

a) Krajowi.

Władysław Natanson, (1900 r.), — Leon Marchlewski, (1903 r.). — Kazimierz Żórawski, (1916 r.). — Józef Morozewicz, (1918 r.). — Michał Siedlecki, (1920 r.). — Wacław Sierpiński, (1921 r.). — Stanisław Józef Thugutt, (1921 r.). — Kazimierz Białaszewicz, (1923 r.). — Karol Dziewoński, (1923 r.). — Władysław Szafer, (1925 r.). — Stanisław Zaremba, (1926 r.). — Tadeusz Banachiewicz, (1927 r.). — Stefan Kreutz, (1927 r.). — Wojciech Świętosławski, (1927 r.). — Ignacy Mościcki, (1928 r.). — Zygmunt Wóycicki, (1928 r.). — Czesław Białobrzeski, (1929 r.). — Stefan Pieńkowski, (1929 r.). — Eugeniusz Romer, (1929 r.). — Bolesław Hryniewiecki, (1930 r.). — Konstanty Zakrzewski, (1930 r.). — Mieczysław Centnerszwer, (1931 r.). — Jan Hirschler, (1931 r.). — Jan Nowak, (1931 r.). — Feliks Rogoziński, (1931 r.). — Maksymiljan Huber, (1934 r.).

b) Zagraniczni.

Franciszek Veidovsky, (1903 r.). — Maurycy Lugeon, (1920 r.). — Eljasz Cartan, (1921 r.). — Sir Józef J. Thomson, (1921 r.). — Leopold Adametz, (1922 r.). — Henryk Lebesgue, (1922 r.). — G. H. Hardy, (1923 r.), — Maurycy Caullery, (1925 r.). — Henryk Ludwik Le Chatelier, (1925 r.). — Sir F. G. Hopkins, (1925 r.). — Paweł Pelseneer, (1925 r.). — Lord Rutherford of Nelson, (1925 r.). — Wiktor Grignard, (1928 r.). — Artur Keith, (1928 r.). — Mikołaj Łuzin, (1928 r.). — Henryk Villat, (1929 r.). — Ludwik de Broglie, (1929 r.). — Karol Domin, (1929 r.). — Jan Driesch, (1929 r.). — Kazimierz Fajans, (1929 r.). — Maurycy Fréchet, (1929 r.). — Kurt Herbst, (1929 r.). — Bogumił Nemec, (1929 r.) — A. G. Tansley, (1929 r.). — D'Arcy W. Thompson, (1934 r.).

IV. Wydział lekarski.

a) Krajowi.

Adolf Beck. — Stanisław Ciechanowski. — Witold Chodźko. — Stefan Dąbrowski, — Emil Godlewski, (1918 r.). — Henryk Hoyer (1920 r.). — Kazimierz Kostanecki (1902 r.), — Józef Markowski, — Stanisław Maziarski, — Jan Mazurkiewicz, — Roman Nitsch. — Witold Nowicki, — Witold Orłowski, — Kazimierz Orzechowski. — Juljan Talko-Hryncewicz, (1927 r.). — Leon Wachholz. — Adam Wrzosek. — Rudolf Weigl, (1930 r.). — Ksawery Lewkowicz, (1931 r.). — Juljan Nowak, (1931 r.). — Mieczysław Konopacki, (1932 r.). — Maksymiljan Rutkowski, (1932 r.). — Władysław Szymonowicz, (1933 r.). — Edward Loth, (1934 r.). — Jerzy Modrakowski, (1934 r.). — Hilary Schramm (1935 r.).

b) Zagraniczni.

Ludwik Lapicque, (1934 r.). — Karol Nicolle, (1934 r.). — Karol Reger, (1934 r.).

Komitety, zakłady naukowe i komisje wspólne: antropologji i prehistorji, etnograficzna, geograficzna, dla dziejów oświaty i szkolnictwa w Polsce, terminologiczna morska przy P.A.U., Komitet Encyklopedji polskiej, Polski Słownik biograficzny, Komitet Wydawnictw śląskich, Komitet ortograficzny, Muzeum archeologiczne, Bibljoteka Polskiej Akademji Umiejętności, Komitet Gabinetu Rycin, Stacja Naukowa w Paryżu (Bibljoteka Polska), Stacja Naukowa w Rzymie.

Polskie komitety narodowe unij naukowych międzynarodowych: astronomiczny, biologiczny, fizyczny, geodezyjno-geofizyczny, geograficzny. **Delegaci:** Do Union Académique Internationale, Conseil International des Unions Scientifique, Office International de Chimie.
Komitet wydania Corpus philosophorum medii aevi, Komitet Tables Annuelles de Constantes et Données Numériques.
Bibljoteka Akademji otwarta dla użytku publicznego 9—2 i 18—20.

FUNDUSZE SPECJALNE i NAGRODY W 1935 R.

1. Im. Erazma i Anny Jerzmanowskich — na nagrody za wybitne prace literackie, naukowe lub humanitarne. W 1935 r. przyznana ks. W. Blizińskiemu z Liskowa za działalność humanitarną. 10.000 zł.
2. Im. Probusa Barczewskiego — a) — za pracę historyczną, b) — za pracę malarską. W 1935 r. przyznane: a) — Z. Wasilewskiemu za dzieło p.t. „Norwid 1935", 500 zł., b) — prof. K. Sichulskiemu za portret K. Srokowskiego. 300 zł.
3. Im Feliksa Jasieńskiego i Witolda Łozińskiego — za pracę z zakresu grafiki, rzeźby albo muzyki. W 1935 r. po 200 zł. — A. Karnemu za portret M. Maszyńskiego wykonany w bronzie, M. Kondrackiemu — za symfonję góralską p.t. „Obrazy na szkle".
4. Władysława Józefa Fedorowicza — na stypendja dla synów ziemian oraz oficjalistów rolnych, tudzież na wydawnictwo prac z zakresu nauk rolniczych; przeznaczono 20.000 zł.
5. Pawła Tyszkowskiego — na cele naukowe w 1935 r. przeznaczono 50.000 zł.
6. Fundusz Naukowy Zrzeszenia Urzędników Banku Polskiego na nagrody za prace z zakresu bankowości: w r. 1935 za pracę na temat „Polska Polityka Handlowa w latach 1918—1933" nie przyznano żadnej nagrody, gdyż żadna z nadesłanych prac nie odpowiadała warunkom konkursu. Nagrody: 7.000 i 3.000 zł.
7. Im. dr. Sommera — corocznie albo co kilka lat za najlepsze prace lekarskie, ogłoszone w ciągu 3-ch lat poprzednich lub za całokształt działalności. W 1935 — prof. J. Szmurle z Wilna za dzieło p.t. „Choroby gardła, krtani, tchawicy, nosa i ucha", Wilno 1935, oraz za całą działalność naukową. 1000 zł.
8. Im. P. Rohlanda.
9. W. Osławskiego — stypendja dla docentów szkół wyższych, oraz nauczycieli szkół średnich studjujących zagranicą.
10. Fundacja na odnowienie Zamku na Wawelu.
11. Im. Nestora Bucewicza.
12. Im. Józefa Czurydły.
13. Im. Michała Zieleniewskiego dla badania wód mineralnych i wydanie słownika balneologicznego.
14. Im. M. Kopernika — fund. gm. m. Krakowa na nagrody za najlepsze rozwiązanie zadań konkursowych z zakresu astronomji lub nauk pokrewnych.
15. Abrahamowiczów Dawida i Antoniny z Suchodolskich — na kupno obrazów dla Zamku Królewskiego na Wawelu.

Konkursy, które będą rozpatrzone w r. 1936:
1. z funduszu W. Federowicza na tematy: a) „Studjum porównawcze nad stanem pierwotnym a dzisiejszym jednego z większych zespołów leśnych Polski", b) „Opracować metodę tępienia raka ziemniaczanego w glebie bez jej zatrucia". Nagroda 2.000 zł. za najlepszą pracę na każdy temat. Prace należy nadsyłać do 31.XII 1935.

2. Z funduszu im. P. Rohlanda na temat „Dzieje Polskiego żywotopisarstwa Świętych". Prace około 15 arkuszy druku nadsyłać do końca r. 1935. Nagroda 2.000 zł.

AKADEMIA NAUK TECHNICZNYCH.

Powstała w r. 1920. Jednym z założycieli był Prezydent Rzeczypospolitej I. Mościcki. Powołana jest do popierania w Polsce nauk technicznych oraz związanych z niemi matematyczno-fizycznych.
Składa się z 4-ch wydziałów: a) nauk matematyczno-fizycznych, b) nauk inżynieryjnych, c) nauk mechanicznych, d) nauk technologicznych. Członkowie Akademji dzielą się na czynnych, korespondentów i honorowych. Liczba członków na każdym wydziale wynosi conajmniej 6-ciu a nie więcej niż 20-tu. Budżet na rok 1934/35 ok. 75.000 zł.

DO ZARZĄDU A. N. T. NALEŻĄ:

Prezes: A. Wasiutyński. Wiceprezes: W. Chrzanowski. Sekretarz Generalny: W. Broniewski.

Wydział Nauk Matematyczno-Fizycznych:

Prezes: M. Wolfke. Sekretarz: C. Reczyński

Wydział Nauk Inżynieryjnych:

Prezes: M. T. Huber. Sekretarz W. Paszkowski.

Wydział Nauk Mechanicznych:

Prezes: C. Witoszyński. Sekretarz: K. Żórawski.

Wydział Nauk Technologicznych:

Prezes: W. Świętosławski. Sekretarz: K. Bassalik.

a) Wydział Nauk Matematyczno-Fizycznych.

Członkowie czynni:

Bartel Kazimierz — Przeborski Antoni
Białobrzeski Czesław — Reczyński Czesław
Grabowski Lucjan — Wolfke Mieczysław
Morozewicz Józef — Żórawski Kazimierz
Pieńkowski Stefan

b) Wydział Nauk Inżynieryjnych.

Członkowie czynni:

Bohdanowicz Karol — Pszenicki Andrzej
Huber Maksymiljan T. — Szyszko-Bohusz Adolf
Lalewicz Marian — Thullie Maksymilian
Matakiewicz Maksymiljan — Wasiutyński Aleksander
Paszkowski Wacław — Weigel Kasper

c) Wydział Nauk Mechanicznych.

Członkowie czynni:

Broszko Michał — Rothert Aleksander
Chrzanowski Wiesław — Staniewicz Leon
Drzewiecki Stefan — Witoszyński Czesław
Hauswald Edwin — Zwierzchowski Stanisław
Piotrowski Jan — Żórawski Konstanty

d) Wydział Nauk Technologicznych.

Członkowie honorowi:

Le Chatelier Henry — Mościcki Ignacy, Prezydent R. P.

Członkowie czynni:

Bassalik Kazimierz — Malsburg Karol
Broniewski Witold — Marchlewski Leon
Dziewoński Karol — Smoleński Kazimierz
Kosiński Ignacy — Świętosławski Wojciech
Kwiatkowski Eugenjusz — Wertenstein Ludwik

NAUKA POLSKA ZAGRANICĄ W R. 1934/35.

Budżet M. W. R. i O. P. — 191.200 zł.
Polska bierze udział w następujących międzynarodowych związkach naukowych.
1. Conseil International des Recherches — reprezentowana przez Polską Akademię Umiejętności.
2. L'union Académique Internationale.

3. Conseil Permanent pour l'exploration de la mer w Kopenhadze — stały delegat Rządu Polskiego prof. dr. Michał Siedlecki.
4. Institut d'études slaves del'Université de Paris, na miejsce M. Skłodowskiej-Curie wybrany prof. dr. Czesław Białobrzeski.
5. Institut Internationale de la Coopération Intellectuelle.
6. Bałtycka Komisja Geodezyjna — stały delegat Rządu prof. dr. Tadeusz Banachiewicz.
7. Komisja do wydania międzynarodowej mapy świata (Southampton).
8. Office International de Chimie w Paryżu — stały delegat prof. dr Wojciech Świętosławski.
9. Commission Internationale pour recherches des parties molles — stały delegat prof. dr. Edward Loth.
10. Consilium Bibliograficum.
11. „Międzynarodowe Towarzystwo „Aeroarctic".
12. Stacja zoologiczna w Villefranche.
13. Stacja botaniczna w Monpellier.
14. Commission Internationale des Arts Populaires.
15. Międzynarodowa Liga ochrony żubra.
16. Unja międzyuniwersytecka Polsko-Francuska.
17. Bureau International de l'Enseignement Technique.
18. Konwencja Polsko - Bułgarska.
19. Konwencja Polsko - Jugosłowiańska.
20. Instytut węgierski w Warszawie.
21. Centralny Komitet międzynarodowych instytucyj Nauk Politycznych, stały delegat dr. St. Trucchim.
22. Sekcja Europejska Międzynarodowego Komitetu Ochrony ptaków — stały delegat prof. dr. Michał Siedlecki.

Polskie placówki naukowe zagranicą.

Budżet 1935/36 — 201.000 zł.
Stacje naukowe w Paryżu, Rzymie, Neapolu i Roscoff.
Katedry polskie w zagranicznych uniwersytetach: w Paryżu — Sorbona, w Londynie — Kings College, w Brukseli, w Rzymie, w Rydze.
Lektoraty polskie w zagranicznych uniwersytetach: w Lille, Lugdunie i Dijon, Strasburgu, Rzymie, Turynie, Florencji, Tartu, Bratisławie, Genewie, Neuchatel.

INSTYTUTY I TOWARZYSTWA NAUKOWE OGÓLNE ORAZ POPIERAJĄCE NAUKĘ.

Główny Urząd Statystyczny—patrz Ministerstwo Spraw Wewnętrznych. Instytut Badań Spraw Narodowościowych, Warszawa, Mazowiecka 1. Instytut Naukowo-Badawczy Europy Wschodniej, Wilno, ma za zadanie studjować ziemie i ludy, zamieszkujące Europę Wschodnią, między morzem Białem i Czarnem. Główną uwagę zwraca na Związek Sowiecki i na państwa bałtyckie. Prace Instytutu dotyczą wszystkich dziedzin życia ekonomicznego, społecznego i politycznego. Przy Instytucie istnieje Szkoła Nauk Politycznych — wyższa uczelnia z trzyletnim kursem. Od innych szkół tego samego typu różni się ona jedynie tem, że ma specjalny kurs monograficzny o państwach bałtyckich i o Rosji Sowieckiej. Szczególna uwaga zwrócona jest na Rosję Sowiecką (wykłady w tym przedmiocie prowadzi 11 docentów). Należy zaznaczyć, że jest to jedyna szkoła sowietoznawstwa — nietylko w Polsce, ale i w Europie. Szkoła Nauk Politycznych przy I. N. B. E. liczy obecnie przeszło 200 słuchaczy. Instytut i Szkołę założono w roku 1930. Prezesem Instytutu jest prof. Stanisław Kętrzyński, prezesem zarządu prof.

Stefan Ehrenkreutz, dyrektorem Instytutu i Szkoły — Władysław Wielhorski.
Instytut Bałtycki, Toruń, Franciszkańska 14. Naukowe badanie zagadnień pomorskich i bałtyckich.
Instytut Popierania Nauki, Kasa im. Mianowskiego, Warszawa, Nowy Świat 72, Pałac Staszica.
Protektor Kasy Prezydent Rzeczyposp. Ignacy Mościcki. Prezes — Karol Lutostański. Wiceprezes — Józef Ujejski. Sekretarz — Witold Doroszewicz. Skarbnik — Ignacy Matuszewski.
Działalność Kasy im. Mianowskiego obejmuje:
A. Zapomogi: 1) dla instytutów, pracowni i towarzystw naukowych, 2) na badania, studja i pomoce naukowe, 3) na wydawnictwa w przygotowaniu, 4) na druk prac i czasopism naukowych, 5) osobiste i pożyczki pracownikom naukowym. B. Stypendja. C. Nagrody. D. Zapomogi w naturze. E. Administrację wydawnictw: 1) własnych, 2) obcych — powierzonych Kasie. F. Druk wydawnictw: 1) własnych, 2) obcych. G. Pomoc admnistracyjną, biurową lub lokalową innym instytucjom naukowym i organizacjom. H. Udział w innych instytucjach naukowych i organizacjach pokrewnych, w zjazdach i obchodach naukowych. I. Prace organizacyjno-naukowe: 1) prace nad materjałami naukoznawczemi (gromadzenie ich i opracowywanie), 2) wydawanie „Nauki Polskiej" i „Poradnika dla Samouków", 3) wymianę wydawnictw z instytucjami naukowemi w kraju i zagranicą.
Budżet r. 1934 — Dochody: 572.464,82. Wydatki: 550.250.—
Instytut Francuski, Warszawa, Nowy Świat 72.
Instytut Mesjaniczny, Warszawa, Piękna 68 m. 7.
Instytut Ekspertyz Sądowych — patrz Ministerstwo Sprawiedliwości.
Instytut Śląski — Katowice, Francuska 12. Dyrektor Rom. Lutman.
Instytut Spraw Społecznych — patrz dział Społeczny.
Instytut Wschodni, Warszawa, Miodowa 7.
Katolicki Związek Badań Międzynarodowych w Polsce (Polska Komisja Współpr. Intelekt.), Warszawa, Nowy Świat 74, Pałac Staszica.
Lubelskie Towarzystwo Naukowe.
Polski Instytut Badania Zagadnień Ludnościowych. Warszawa, Al. Jerozolimska 32.
Polskie Towarzystwo Humanistyczne, Lwów, ul. Potockiego 20.
Pomorski Instytut Naukowy, Toruń, Łazienna 9. Zadaniem — skoordynowanie pracy naukowej na Pomorzu. Instytut obejmuje Muzeum, bibljotekę i Archiwum pomorskie.
Poznańskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk. Poznań, ul. Seweryna Mielżyńskiego 26—7.
Towarzystwo Filomatyczne im. Szkoły Głównej Warszawskiej, Warszawa, Nowy Świat 72, Pałac Staszica, Kasa im. Mianowskiego.
Towarzystwo Instytutu Pedagogicznego w Katowicach, Wojewódzka 45.
Towarzystwo Miłośników Nauk i Sztuki, Pleszew, Gimn. im. Staszica, woj. poznańskie.
Towarzystwo „Muzeum Tatrzańskiego" im. D-ra T. Chałubińskiego w Zakopanem, ul. Krupówki.
Towarzystwo Naukowe Płockie, Płock, Rynek Kanoniczny 8.
Towarzystwo Naukowe Warszawskie, Warszawa, Nowy Świat 72, Pałac Staszica.
Zarząd: Prezes — prof. Sierpiński, wiceprezes — prof. T. Brzeski, sekretarz prof. Stefan Mazurkiewicz. Do Zarządu wchodzą również prezesi i sekretarze następujących wydziałów: I. Językoznawstwa i historji literatury. Prezes — Józef Ujejski. Sekr. prof. Stan. Słoński, II. Nauk

historycznych, społecznych i filozoficznych. Prez. — prof. Marc. Handelsman, sekr. prof. Wł. Tatarkiewicz, III. Matematyczno-fizyczny. Prez. prof. Józef Thugutt, sekr. prof. Wiktor Lampe, IV. Biologiczny — prezes prof. Miecz. Konopacki, sekr. prof. Wit. Stefański. V. Nauk Technicznych. Prezes Aleks. Wasiutyński. Sekr. Wit. Broniewski. Instytucje i zakłady T-wa: Instytut Nauk Antropologicznych i Etnologicznych (Warszawa Nowy Świat 72), Instytut Biologji Doświadczalnej im. Nenckiego (Warszawa, Śniadeckich 8), Muzeum Archeologiczne im. E. Majewskiego (Pałac Staszica), Pracownia Radjologiczna (W-wa Śniadeckich 8), Pracownia Mineralogiczna (W-wa Śniadeckich 8), Gabinety Aktynometryczny, Filologiczny, Matematyczny, Nauk Historycznych. W stanie organizacji Obserwatorjum Astronomiczne im. Jana Jędrzejewicza, (Warszawa, Mokotowska 6), Obserwatorjum było założone w w. XIX przez znanego astronoma, lekarza J. Jędrzejewicza w Płońsku.
Towarzystwo Naukowe we Lwowie, Kościuszki 9. Zarząd: Prezes Fr. Bujak, wice-prezes Jan Hirschler, sekr. gen. Przemysław Dąbkowski. Wydziały: I Filologiczny, kierownik — Wilhelm Bruchnalski, sekretarz — Władysław Tarnowski. II Historyczno - filozoficzny: Kierownik Władysław Abraham, sekretarz Przemysław Dąbkowski. III. Matematyczno-Przyrodniczy: Kierownik — Jan Hirschler, sekretarz Benedykt Fuliński. Sekcja Historji, Sztuki i Kultury: Przewodniczący Leon Piniński, zastępca przewodniczącego Władysław Podlacha, sekretarz Mieczysław Gębarowicz. Budżet 1934 r. 52.062,40.
Towarzystwo Naukowe w Toruniu, Wysoka 12.
Towarzystwo Naukowe Zagłębia Dąbrowskiego, Dąbrowa Górnicza, Magistrat.
Towarzystwo Przyjaciół Bibljoteki Uniwersyteckiej, Poznań, ul. Ratajczaka 4/6.
Towarzystwo Przyjaciół Nauki i Sztuki w Gdańsku, Gmach Gimnazjum Polskiego, Am. Weissen Turn 1.
Towarzystwo Przyjaciół Nauk na Śląsku, Katowice, Plac Marjacki 1.
Towarzystwo Przyjaciół Nauk w Lublinie, ul. Bernardyńska 14.
Towarzystwo Przyjaciół Nauk w Przemyślu, ulica Piotra Kmity 5. W r. 1934 T-wo obchodziło uroczystość 25-lecia istnienia.
Towarzystwo Przyjaciół Nauk w Tarnowie, ul. Krakowska 3 m. 3.
Towarzystwo Przyjaciół Nauk w Tarnopolu.
Towarzystwo Przyjaciół Nauk w Wilnie, ul. Lelewela 4.
Towarzystwo Przyjaciół Ossolineum, Lwów, ul. Ossolińskich 5.
Towarzystwo Wyższej Szkoły Dziennikarskiej, Warszawa, Plac Małachowskiego 1.
Wołyńskie Tow. Nauk w Łucku (Sienkiewicza 31).
Związek Muzeów w Polsce, Kraków, Sukiennice, Muzeum Narodowe.
Związek Polskich Towarzystw Naukowych we Lwowie, Zimorowicza 9.

INSTYTUTY I TOWARZYSTWA NAUKOWE OGÓLNE NIEPOLSKIE.

Białoruski Instytut Gospodarki i Kultury, Wilno, Zawalna 6 m. 5, Warszawa, Mokotowska 12 m. 4.
Biełaruskaje Nawukowaje Towarystwa, Wilno, Ostrobramska 9.
Copernicusverein für Wissenschaft und Kunst, Toruń, ul. Różana 3.
Deutsche Gesellschaft für Kunst und Wissenschaft, Bydgoszcz, ul. Wawrzyniaka 2.
Instytut Nauk Judaistycznych, Warszawa, Nowolipie 3.
Litewskie Towarzystwo Naukowe, Wilno, ul. Gimnazjalna 4, I p.
Naukowa Fund. Metropol. Andreja Szeptyckoho: „Nacjonalnyj Muzej u Lwowi", Lwów, ul. Mochnackiego 42.

Naukowe Towarzystwo im. Szewczenki, Lwów, ul. Czarneckiego 26.
Ruski Instytut Narodowy „Narodnyj Dom", Lwów, ul. Rutowskiego 22.
Stawropigijskij Institut we Lwowie, Lwów, ul. Blacharska 9.
Towarzystwo Krzewienia Nauk Judaistycznych w Polsce, Warszawa, Sienna 39 m. 25. Instytut Nowolipie 3.
Towarzystwo Przyjaciół Uniwersytetu Hebrajskiego w Jerozolimie, Warszawa, ul. Grzybowska 26—9.
Towarzystwo Przyjaciół Żydowskiego Instytutu Naukowego, Wilno, Wiwulskiego 18.
Ukraiński Instytut Naukowy, Warszawa, ul. Filtrowa 65—1. Instytut jest instytucją państwową, mającą na celu studja w zakresie życia gospodarczego, kultury i historji narodu ukraińskiego. Oddziały: 1) ukraińskiego życia gospodarczego i społecznego, 2) ukraińskiej historji politycznej oraz historji kultury ukraińskiej (język, literatura prądy duchowe), 3) historji kościelnej. Dyrektor Instytutu — A. Łotocki, sekretarz naukowy — dr. R. Smal - Stocki.
Żydowski Instytut Naukowy, Wilno, Wiwulskiego 18.

TOWARZYSTWA, INSTYTUTY I PRACOWNIE NAUKOWE SPECJALNE.

Archeologja.

Naukowa Archeologiczno-Archeograficzna Komisja przy św. Synodzie Kościoła Prawosławnego w Polsce. Warszawa-Praga, Zygmuntowska 13.
Państwowe Grono Konserwatorów Zabytków Przedhistorycznych, Warszawa, Agrykola 9, Łazienki.
Polskie Towarzystwo Prehistoryczne, Poznań, Mickiewicza 34. (oddział w Warszawie).

Antropologja i Etnografja.

Polskie Towarzystwo Antropologiczne (Poznań, Fredry 10).
Polskie Biuro Etnologiczne, Warszawa, Krak. Przedmieście 66, przy Muzeum Etnograficznem.
Polskie Towarzystwo Etnologiczne, Warszawa, Krak. Przedm. 66. Muzeum Etnograficzne.
Polskie Towarzystwo Ludoznawcze w Księstwie Cieszyńskiem, Cieszyn, ul. Schodowa 3.
Towarzystwo Ludoznawcze we Lwowie, ul. Marszałkowska 1. Zakład Etnolog. Uniwersytetu J. K.
Towarzystwo Ludoznawcze w Poznaniu, Pl. Wolności 18.
Towarzystwo Naukowe Warsz. — patrz str. 494.
Żydowskie Towarzystwo Historyczno - Etnograficzne im. Sz. Anskiego, Wilno, W. Pohulanka 3.

Filologja.

Polskie Towarzystwo Filologiczne, Lwów, Marszałkowska 1, Uniwersytet. Prezes — prof. T. Zieliński, wiceprezes — dr. St. Seliga, sekretarz — dr. W. Gordziejew.
Polskie Towarzystwo Językoznawcze, Kraków, Gołębia 20. Studjum Słowiańskie.
Polskie Towarzystwo Neofilologiczne, Warszawa, Natolińska 5.
Polskie Towarzystwo Orjentalistyczne, Lwów, Marszałkowska 1. Instytut Orjentalistyczny U. J. K.
Towarzystwo Miłośników Języka Polskiego, Kraków, Sławkowska 17.

Towarzystwo Umiędzynarodowienia Łaciny (Societas Linguae Latinae Usui Internationali Adaptandae)—Warszawa, Polna 46. Celem T-wa jest dążenie do uznania łaciny za język międzynarodowy. Prezes prof. T. Zieliński.
Towarzystwo Szerzenia Wiedzy językowej w Krakowie. Teren działania Rzeczposp. Polska za wyjątkiem — woj. wileńskiego.

Filozofja.

Polskie Towarzystwo Filozoficzne, Lwów, Uniwersytet.
Poznańskie Towarzystwo Filozoficzne, Poznań, Semin. Filozof. U. P. Collegium Minus.
Towarzystwo Filozoficzne im. św. Tomasza z Akwinu, Lublin Uniwers.
Towarzystwo Filozoficzne w Krakowie, ul. Św. Anny 12.
Towarzystwo Studjów Literacko - Filozoficznych im. A. Mickiewicza, Warszawa, Książęca 4.
Wileńskie Towarzystwo Filozoficzne, Wilno, Uniwersytet, Seminarjum Filozoficzne, ul. Uniwersytecka 5.

Historja.

Instytut Badań Najnowszej Historji Polskiej, Warszawa, Al. Ujazdowskie 1.
Instytut Heraldyczny, Warszawa, Dąbrowiecka 74.
Instytut Naukowo-Badawczy Europy Wschodniej, Wilno, Arsenalska 8, dyr.: inż. Wł. Wielhorski.
Międzynarodowy Związek Towarzystw Historycznych Europy Wschodniej, Warszawa, Krak. Przedm. 26—8. Archiwum Ośw. Publ.
Polskie Towarzystwo Badań Europy Wschodniej i Bliskiego Wschodu, Kraków, ul. Św. Marka 12, Studjum Słowiańskie U. P.
Polskie Towarzystwo Heraldyczne, Lwów, Zamoyskiego 11. Oddział w Warszawie, ul. Okólnik 9.
Polskie Towarzystwo Historyczne, Lwów, ul. Mickiewicza 5. Oddziały: Katowice, Kraków, Lublin, Poznań, Przemyśl, Stanisławów, Tarnopol, Wilno.
Towarzystwo Badania Dziejów Wyzwolenia Wileńszczyzny i ziem północno-wschodnich, Wilno, Urząd Wojewódzki.
Towarzystwo Badania Historji Obrony Lwowa i Województw Południowo-Wschodnich, Lwów, Pl. Bernardyński 6, gmach D.O.K. VI.
Towarzystwo Badania Historji Ruchu Niepodległościowego na Pomorzu, Toruń, ul. Sienkiewicza 12.
Towarzystwo Badań Dziejów Reformacji w Polsce, Warszawa, Pl. Małachowskiego 1, Gimn. im. M. Reya.
Towarzystwo do badań nad historją powstania Wielkopolskiego 1919 r. Poznań, Plac Działowy 1—2, Koszary Babińskiego.
Towarzystwo Miłośników miasta Bydgoszczy.
Towarzystwo Miłośników Historji i zabytków Krakowa, Kraków, Sienna 16.
Towarzystwo Miłośników Historji w Poznaniu (Archiwum Państwowe), Góra Przemysłowa 1.
Towarzystwo Miłośników miasta Poznania.
Towarzystwo Miłośników miasta Torunia.
Towarzystwo Miłośników Historji, Warszawa, Rynek Starego Miasta 31.
Towarzystwo Miłośników Historji Reformacji Polskiej, im. Jana Łaskiego. Wilno, ul. Zawalna 1.
Towarzystwo Miłośników Przeszłości Lwowa, Lwów, Ratusz, Achiwum Miejskie.

Towarzystwo Miłośników miasta Wilna.
Ukraińskie Wojenno-Historyczne Towarzystwo, Kalisz, Górnośląska 61 m. 8 ppłk. S. Skorupa.
Wojskowe Tow. — patrz str. 505.

Numizmatyka.

Towarzystwo Numizmatyczne, Kraków, Wolska 12, (Muzeum Czapskich).
Związek Numizmatyków Lwowskich, Lwów, Rynek 6. Kamienica Królewska.
Towarzystwo Numizmatyczne w Poznaniu, ul. Lubrańskiego 1.
Koło miłośników mennictwa polskiego, Warszawa, Praga Markowska 18
Warszawskie Tow. Numizmatyczne, Warszawa, Stare Miasto 32 Kamienica Baryczków.

Pedagogika.

Instytut Badań w dziedzinie wychowania i nauczania im. Komisji Edukacyjnej, Warszawa, Marszałkowska 117.
Instytut Pedagogiczny, Katowice, Wojewódzka 45.
Naukowe Towarzystwo Pedagogiczne, Kraków, Straszewskiego 7, (prof. dr. St. Kot).
Polskie Przyrodnicze Towarzystwo Pedagogiczne, Warszawa.
Powszechne Towarzystwo Pedagogiczne im. Ewarysta Estkowskiego, Poznań.
Towarzystwo Edukacji Narodowej, Warszawa, Śniadeckich 8.
Towarzystwo Pedagogiczne „Promień" Wilno.

Polonistyka.

Klub Polonistów, Warszawa, Nowy Świat 59, II p. Książnica Atlas.
Koło Polonistów Zagłębia Dąbrowskiego. Dąbrowa Górnicza, ul. Dąbrowskiego 14.
Towarzystwo Literackie im. Ad. Mickiewicza, Lwów, ul. Św. Mikołaja 4, Semin. Polon. U. J. K. z oddziałami w miastach uniwersyteckich

Socjologja.

Polski Instytut Socjologiczny, Poznań, Uniwersytet.
Polskie T-wo Socjologiczne. Warszawa Uniwersytet.

Teologja.

Bohosłowśke Naukowe Towarystwo u Lwowi, Kopernika 36.
Polskie Tow. Teologiczne, Lwów ul. Czarnieckiego 30. Oddziały: w Katowicach, Kielcach, Lublinie, Poznaniu, Przemyślu, Sandomierzu, Tarnowie, Warszawie.
Towarzystwo Teologiczne Lubelskie. Lublin, Uniwersytet.
Towarzystwo Teologiczne, Włocławek Plac Kopernika.
Towarzystwo Wiedzy Chrześcijańskiej Lublin — Uniwersytet.

TOWARZYSTWA PRZYRODNICZE, INSTYTUTY I PRACOWNIE NAUKOWE SPECJALNE I ZAWODOWE.

Przyrodnicze (ogólne).

Centralny Związek Hodowców Kanarków i Ochrony Ptactwa Pożytecznego w Polsce — w Poznaniu.
Koło Przyrodnicze im. Mar. Raciborskiego, Częstochowa, Wieluńska 28.
Liga Ochrony Przyrody, Warszawa, Zarząd Główny, Nowy Świat 2 m. 2.
Państwowa Rada Ochrony Przyrody, Kraków, Lubicz 46.

Polska współpracuje z następującemi organizacjami naukowemi ochrony przyrody:
1. Międzynarodowe Biuro Ochrony Przyrody w Brukseli.
2. Międzynarodowy Komitet Ochrony Ptaków (Europejska sekcja).
3. Międzynarodowe Towarzystwo Ochrony Żubra w Frankfurcie.
4. Liga Ochrony Przyrody w Szwajcarji.

Polska Liga Ochrony Zwierząt, Warszawa, Grzybowska 40. Cel stowarzyszenia: krzewienie współczucia i miłości dla zwierząt.
Polskie Towarzystwo Przyrodników im. Kopernika, Lwów św. Mikołaja 4. T-wo prowadzi Stację Biologiczną im. Zamoyskich w Drozdowicach (Gródek Jagielloński).

Pomorskie Towarzystwo Ochrony Zwierząt w Toruniu.
Śląskie Towarzystwo Ochrony Zwierząt w Katowicach.
Stowarzyszenie Miłośników Akwarjów i Terrarjów i Pielęgnacji Pomników Przyrody „Agrion" w Chorzowie.
Towarzystwo Miłośników Przyrody Grodno, ul. Orzeszkowej d. Macierzy Szkolnej.

Towarzystwo Miłośników Roślin w Łucku.
Towarzystwo Ochrony Przyrody, Ciechocinek Szkoła Powszechna.
Towarzystwo Ochrony Zwierząt w Czortkowie.
Towarzystwo Przyrodnicze im. St. Staszica w Łodzi, Nowotargowa 24 i Miejskie Muzeum Przyrodnicze Park Sienkiewicza.
Wojewódzkie Towarzystwo Opieki nad Zwierzętami w Tarnopolu.

Astronomja, matematyka i fizyka.

Narodowy Komitet Astronomiczny, Kraków Kopernika 25. Prowadzi stację astronomiczną na Łysinie w Beskidach.
Instytut Fizyczny Muzeum Przemysłu i Rolnictwa, Warszawa, Krakowskie Przedmieście 66, biuro Górnośląska 26 m. 3.
Narodowy Komitet Astronomiczny im. Kopernika, Kraków Kopernika 25.
Polskie Towarzystwo Astronomiczne, Kraków, Kopernika 25.
Polskie Towarzystwo Fizyczne, Warszawa, Hoża 69, Kraków, Gołębia 20 II p. Oddziały: Lwów, Poznań, Warszawa, Wilno. Cel T-wa: Łączenie osób zajmujących się w Polsce badaniami w zakresie fizyki lub nauk pokrewnych lub też poświęcających się nauczaniu tych nauk, jak i sympatyków.
Polskie Towarzystwo Przyjaciół Astronomji, Warszawa, Aleje Ujazdowskie 6/8. Oddziały: Częstochowa, Lwów. Oddział warszawski posiada dostrzegalnię.

Biologja, botanika i zoologja.

Komitet Organizacyjny Alpinarjum Zakopane i Kraków, ul. Lubicza 46. Celem Komitetu jest stworzenie w Zakopanem ogrodu roślin wysokogórskich.
Polskie Towarzystwo Anatomiczno-Zoologiczne, Warszawa, Chałubińskiego 5 Anatomicum. Oddział we Lwowie.
Polskie Towarzystwo Biologiczne (Oddziały Lwów, Poznań). Warszawa, Kujawska 2.
Polskie Towarzystwo Botaniczne, Warszawa, Krakowskie Przedmieście 26—28. Zakł. Botan. Ogóln. U. J. Piłsudskiego.
Polskie Towarzystwo Zootechniczne, Warszawa, Widok 3.
Polski Związek Entomologiczny, Lwów, Rutowskiego 18.
Stacja Hydrobiologiczna na Wigrach pow. suwalski, woj. białostockie.

Stacja Ochrony roślin T-wa Ogrodniczego Warszawskiego, Warszawa, Bagatela 3.
Towarzystwo Miłośników Akwarjów i Terrarjów, Warszawa, Jezuicka 4, Muzeum Pedagogiczne. Utrzymuje stałą wystawę akwarjów i terrarjów.
Towarzystwo Naukowe Warsz. — patrz. str. 493.
Towarzystwo Przyjaciół Ogrodu Zoologicznego m. st. Warszawy, Warszawa, Miejski Ogród Zoologiczny.
Towarzystwo Przyjaciół Państwowego Muzeum Zoologicznego, Warszawa, Krakowskie Przedmieście 26—28.
Związek Przyjaciół Drzewek, Kraków, Długa 11.

Chemja. Radjologja.

Centralne Laboratorjum Państwowej Fabryki Związków Azotowych, Chorzów, woj. śląskie.
Chemiczny Instytut Badawczy. Warszawa-Żoliborz, ul. Łączności.
Instytut Przemysłu Farmaceutycznego i Bakterjologji Rolnej, Muzeum Przemysłu i Rolnictwa, Warszawa, Krakowskie Przedmieście 66.
Instytut Radowy im. M. Skłodowskiej-Curie, Warszawa, Wawelska 15.
Instytut Radjologiczny, Warszawa, ul. Rysia 1.
Instytut Radjotechniczny, Warszawa, Zimorowicza 5.
Laboratorjum Chemiczne Głównego Zakładu Inżyniersko-Saperskiego, Warszawa, Królewska 35.
Polskie Towarzystwo Chemiczne, Warszawa, Polna 3, Politechnika.
Polskie Tow. Radjologiczne, Warszawa, Widok 23. Lokal Stow. Lekarzy Polskich.
Polskie Towarzystwo Radjologów, Poznań, Uniwersytet.
Pracownia Chemiczna Muzeum Przemysłu i Rolnictwa, Warszawa, Koszykowa 9.
Towarzystwo Instytutu Radowego im. Marji Skłodowskiej-Curie, Warszawa, ul. Wawelska 3.
Związek Chemików Polskich, Warszawa, Krakowskie Przedmieście 66. Prezes honorowy Lampe. Prezes Zarządu dr. A. Morawiecki prof. Oddziały: Poznań św. Marcina 49, Wilno.

Geologja, geofizyka, geografja, meteorologja.

Centralne Biuro Hydrograficzne Ministerstwa Komunikacji, Warszawa, Chałubińskiego 4.
Instytut Kartograficzny (Prof. E. Romer), Lwów, Długosza 25.
Karpacki Instytut Geologiczny w Borysławiu (Przemierowskich 6).
Obserwatorjum Magnetyczne w Świdrze (biuro: Warszawa, Górnośląska 26 m. 3).
Państwowy Instytut Geologiczny. Warszawa, Rakowiecka 4.
Państwowy Instytut Meteorologiczny, Warszawa, Nowy Świat 72. Wydział Morski w Gdyni, 1100 stacyj.
Polskie Towarzystwo Fotogrametryczne, Warszawa, Politechnika.
Polskie Towarzystwo Geologiczne, (oddziały: Warszawa, Lwów, Borysław, Wilno) Kraków, Św. Anny 6.
Stacja Geologiczna w Dąbrowie Górniczej.
Towarzystwo Geofizyków w Warszawie, ul. Langiewicza 4.
Towarzystwo Geograficzne. Lwów, ul. Kościuszki 9, III p. Poznań, ul. Wjazdowa 3, I. p., Warszawa, Nowy Świat 72, Kraków, Grodzka 64.
Towarzystwo Polskiej Stacji Tropikalnej, Warszawa, Bracka 5, m. 21.
Wojskowe Tow. — patrz str. 505.

Collegium Pharmaceuticum. Lwów, Piekarska 52.
Instytut Bakterjologiczno-Chemiczny Tow. Nauk im. T. Szewczenki, Lwów, Czarnieckiego 24.
Komitet Organizacyjny dla utworzenia Instytutu Neurobiologicznego im. dr. med. Edwarda Flataua Warszawa, Puławska 41 m. 9.
Krakowskie Towarz. Ginekologiczne, Kraków, Kopernika 7.
Krakowskie Towarzystwo Lekarskie, Kraków, ul. Radziwiłłowska 4.
Krakowskie Towarzystwo Miłośników Historji Medycyny (prof. W. Szumowski). Kraków, Wolska 6.

Lubelskie Towarzystwo Lekarskie, Lublin, Niecała 3.
Lwowskie Towarzystwo Ginekologiczne, Lwów, ul. Pijarów 4. Klinika.
Lwowskie Towarzystwo Lekarskie, Lwów, ul. Lindego 6. Poliklinika.
Lwowskie Towarzystwo Walki z Gruźlicą, Lwów, ul. Lindego 5.
Łódzkie Towarzystwo Ginekologiczne, Łódź. Piotrkowska 45, „Vita".
Łuckie Towarzystwo Lekarskie. Łuck. Skorupki 11-a.
Miejski Instytut Higjeniczny, Warszawa, Nowogrodzka 82.
Państwowy Zakład Higjeny, Państwowy Instytut Farmaceutyczny i Państwowy Instytut Badania Surowic, Warszawa. Chocimska 24.
Polskie Powszechne Towarzystwo Farmaceutyczne, Warszawa, Długa 16 Okręgowe: Częstochowa, Kalisz, Kielce, Kraków, Lublin, Lwów, Łódź, Pińsk, Poznań, Radom, Toruń, Warszawa, Wilno.
Polskie Towarzystwo Balneologiczne, Kraków, ul. Sobieskiego 16c.
Płockie Towarzystwo Lekarskie (dr. A. Maciesza), Płock, Więzienna 23.
Polski Komitet do zwalczania raka, Warszawa, Karowa 31, Lwów, Głowińskiego 7.

Polskie Towarzystwo Dermatologiczne, Warszawa, Skorupki 10.
Polskie Towarzystwo Eugeniczne, Warszawa, Nowy Świat 1. Oddziały: w Białymstoku, Częstochowie, Katowicach, Kielcach, Krakowie, Lwowie, Łodzi, Płocku, Poznaniu, Radomiu, Sosnowcu, Tomaszowie, Rawie, Wielkich Radowiskach, Wilno, Włocławku.
Polskie Towarzystwo Gastrologiczne, Warszawa, Marszałkowska 73.
Polskie Towarzystwo Higieniczne, Lwów, Piekarska Nr. 52.
Polskie Towarzystwo Okulistyczne P.T.O. w Warszawie Nowogrodzka 61.
Polski Instytut Badań Mózgu, Warszawa, Chałubińskiego5.
Polskie Tow. Ginekologiczne, Poznań, ul. Patrona Jackowskiego 42 (prof. Kowalski).

Polskie Towarz. Lekarzy Weterynaryjnych, Warszawa, Śliska 47 m. 7.
Polskie Towarzystwo Medycyny Społecznej, Warszawa, Hoża 37 m. 4.
Polskie Towarzystwo Mikrobiologów i Epidemjologów, Warszawa, Chocimska 24.

Polskie Towarzystwo Otorynolaryngologiczne. Warszawa, Zgoda 8.
Polskie Tow. Pedjatryczne, Worszawa. Krochmalna 83.
Polskie Towarzystwo Radjologiczne. Warszawa, Wspólna 15.
Polskie Towarz. popierania badań mózgu. Warszawa, Chałubińskiego 5.
Polskie Towarzystwo Popierania Nauk Farmaceutycznych „Lechicja" Warszawa, Krak. Przedm. 26-28, Gmach Zakł. Farmac. Uniwersytetu. klinika. W. r. 1935 obchodziło jubileusz 15-letniego istnienia.
Polsko - Francuskie Towarzystwo Lekarskie, Warszawa, Widok 23.
Stała Delegacja Zjazdów Lekarzy i Przyrodników Polskich, Kraków, ul. Szopena 11.
Stowarzyszenie Lekarzy Polaków w Wilnie i na Prowincji, Wilno ul. Św. Jańska 4.
Stowarzyszenie Lekarzy Polskich, Warszawa, ul. Widok 23 m. 3.

Towarzystwo Aptekarskie we Lwowie, ul. Św. Mikołaja 15.
Towarzystwo Chirurgów Polskich, Warszawa, Al. Ujazdowska 20.
Towarzystwo Chirurgów Warszawskich, Warszawa, Nowogrodzka 48.
Towarzystwo Doraźnej Pomocy Lekarskiej. Warszawa, Jasna 10 tel. 630-91.
Towarzystwo Higjeniczne w Poznaniu, ul. Fredry 10.
Towarzystwo Internistów Polskich, Warszawa, Al. Róż 10.
Towarzystwo Lekarskie Częstochowskie, Częstochowa. Kościuszki 1.
Towarzystwo Lekarskie Lwowskie we Lwowie. (Teren działalności woj. krakowskie, lwowskie, stanisławowskie i tarnopolskie).
Towarzystwo Lekarzy-Dentystów Warszawskich, Warszawa, Bracka 18.
Towarzystwo Lekarzy Polskich b. Galicji, Lwów, Romanowicza 3.
Towarzystwo Lekarzy Polaków na Śląsku (dr. Jerczyk), Katowice, Warszawska 3.
Towarzystwo Lekarzy Weterynarji na Pomorzu, ul. Bydgoska 10.
Towarzystwo Lekarzy Weterynarji w Wilnie, Trocka 19.
Towarzystwo Lekarskie Łódzkie, Łódź ul. Ewangelicka 9.
Towarzystwo Lekarskie Łuckie w Łucku.
Towarzystwo Naukowe na Obwód Nadnotecki, Bydgoszcz, ul. Gdańska.
Towarzystwo Lekarskie Radomskie, Radom, Moniuszki 4.
Towarzystwo Lekarskie w Toruniu, ul. Szeroka (dr. Betlejewski).
Towarzystwo Lekarskie Zagłębia Dąbrowskiego, Sosnowiec, 3 Maja 15.
T-wo Miłośników historji Medycyny we Lwowie (Romanowicza 5).
Towarzystwo Neurologiczne, Kraków, Klinika, ul. Kopernika 48.
Towarzystwo Okulistów Polskich, Warszawa, Elektoralna 12. Szpital św. Ducha.
Towarzystwo Patologów Polskich. Warszawa, Chałubińskiego 5. Zakład Anatomji.
Towarzystwo Stomatologiczne, Warszawa, Kopernika 12 m. 5.
Towarzystwo Walki z Gruźlicą, Lwów, Lindego 5.
Ukraińskie Towarzystwo Lekarskie, Lwów, Czarnieckiego 26. I.
Warszawskie Towarzystwo Chirurgiczne, Warszawa, Mokotowska 11.
Warszawskie Towarzystwo Ginekologiczne, Warszawa, ul. Starynkiewicza 3. Klinika.
Warszawskie Towarzystwo Higjeniczne, Warszawa, Karowa 31.
Warszawskie Towarzystwo Lekarskie, Warszawa, Kr. Alberta 7.
Warszawskie Towarzystwo Neurologiczne, Warszawa, Śniadeckich 8.
Warszawskie Towarzystwo Okulistyczne. Warszawa, ul. Smolna 8. Instytut Oftalmiczny.
Warszawskie Towarzystwo Otorinolaryngologiczne, Warszawa, Elektoralna 12.
Warszawskie Towarzystwo Przeciwgruźlicze, Warszawa, Natolińska 4.
Wileńskie Towarzystwo Ginekologiczne, Wilno, Bogusławska 3.
Wileńskie Towarzystwo Lekarskie, Wilno, ul. Zamkowa 24.
Zrzeszenie Lekarek Polskich, Warszawa, Topolowa 8.
Zrzeszenie Lekarzy Rzeczypospolitej Polskiej, Warszawa, Królewska 23.
Zrzeszenie Lekarzy Weterynaryjnych Rz. Pol., Warszawa, Chmielna 14.
Związek Lekarzy-Dentystów b. z. Pruskiego, Bydgoszcz, Jagiellońska 13.
Związek Lekarzy Dentystów Polaków w Wilnie, ul. Wileńska 26.
Związek Lekarzy Państwa Polskiego, Warszawa, Al. Ujazdowskie 20.
Związek Lekarzy Słowiańskich w Polsce. Warszawa, Kr. Alberta 7.
Związek Lekarzy Zachodniej Polski, Poznań, ulica Wrocławska 5.
Związek Stomatologów i Lekarzy Dentystów na obszarze Izby Lekarskiej Krakowskiej, Kraków, Garncarska 9.
Związek Stomatologów Lwowskiej Izby Lekarskiej, Lwów, Kopernika 11.

Psychologja.

Koło Psychologów Szkolnych w Warszawie, Plac 3-ch Krzyży 8. Cel Stowarzyszenia: Praca naukowa w dziedzinie psychologji stosowanej.
Instytut Psychotechniczny przy Miejskiem Muzeum Przemysłowem w Krakowie Śniadeckich 9.
Miejska Pracownia Psychologiczna, Łódź, ul. Grzegorza Piramowicza 3.
Płocki Instytut Psychologiczny „Augustineum", Płock, Piekarska 5.
Polskie Towarzystwo Psychologiczne, Warszawa, Uniwersytet.
Polskie Towarzystwo Psychotechniczne, Warszawa, ul. Wspólna 81.
Państw. Szkoła Budownictwa.
Poradnia Psychotecznicznа przy Państwowym Urzędzie Pośrednictwa Pracy. Siedlce — Starostwo.
Poznańskie Towarzystwo Psychologiczne, Poznań, Uniwersytet.
Towarzystwo Badań Psycho-Fizycznych w Piotrkowie, Plac Czarnieckiego 3.
Towarzystwo Badań Psychicznych, Wilno, Garbarska 14.

Technologja.

Główny Urząd Miar, Warszawa, Elektoralna 2.
Instytut Aerodynamiczny przy Politechnice Warszawskiej, Warszawa, 6 sierpnia 50, przy Politechnice Lwowskiej, Lwów, ul. Sapiehy 6.
Instytut Badań Technicznych Lotnictwa. Warszawa, Mokotów, Lotnisko.
Instytut Doświadczalny (techn.-nauk.), Poznań, Mickiewicza 31. Warszawa, Zielna 22 m. 16.
Instytut Naukowej Organizacji i Kierownictwa, Warszawa, ul. Mokotowska 51/53.
Celem Instytutu jest szerzenie, popieranie i rozwój nauki organizacji i kierownictwa, mającej za zadanie wskazywanie najlepszych metod do osiągnięcia najwyższej sprawności w wykorzystaniu czasu, energji przyrody, materjałów, mechanizmów i urządzeń, kapitału i pracy ludzkiej. Liczba członków Instytutu Naukowego Organizacji i Kierownictwa wynosiła: trzech członków honorowych, a mianowicie: Pan Prezydent Rzeczypospolitej Ignacy Mościcki, Profesor Sorbony Henry le Chatelier, Inżynier Piotr Drzewiecki; 104 członków zwyczajnych, 40 członków nadzwyczajnych, 15 członków protektorów, 21 członków zagranicznych.
Władze Instytutu. Rada, prezes: inż. Piotr Drzewiecki, wiceprezes: ppłk. dypl. dr. Bolesław Pikusa, członkowie: nacz. Ewaryst Czarnecki, inż. Władysław Domański, inż. Wacław Hauszyld, inż. Zygmunt Rytel. Dyrektor p. Wacław Mileski. Sekcje: chemiczna, kosztów własnych, przedsiębiorstw miejskich, bankowa. Bibljoteka Instytutu liczy 3166 tomów i 120 czasopism. Istniejący przy Instytucie Wydział porad wykonywał prace poradnicze zlecone przez Ministerstwa: Spraw Zagranicznych. Skarbu, Komunikacji, przez Zarząd Miejski m. Warszawy i szereg instytucyj samorządowych i społecznych. Budżet 1935 r. około 270.000 zł.
stytucyj samorządowych i społecznych. Budżet 1935 r. ok. 270.000 zł.
Instytut Naukowych Badań Budowlanych przy Politechnice Warszawskiej, Wydział Architektury, Warszawa, Koszykowa 55.
Instytut Porady Zawodowej, Katowice, Pl. Wolności 8.
Instytut Praktycznej Wiedzy Gospodarczej, Warszawa, Widok 20.
Instytut Radjotechniczny, Warszawa, Mokotowska 6.
Instytut Teletechniczny, Warszawa, Pl. Napoleona 10.
Koło Techników w Ostrowcu, woj. kieleckie, Zakł. Ostrowieckie.
Koło Techników w Starachowicach.

Kopalnia Doświadczalna „Barbara" i Centrala Ratownicza Górnośląskiego Związku Przemysłowców Górniczo - Hutniczych, Mikołów woj. śląskie.

Krakowskie Towarzystwo Techniczne, Kraków, Straszewskiego 28 II p
Kujawskie Stowarzyszenie Techników we Włocławku.
Laboratorjum Mechaniczne st .m. Warszawy, Warszawa, Nowogrodzka 82.
Miejska Stacja Doświadczalna ścieków na Kaskadzie, Warszawa, Marymoncka 16.

Polskie Stowarzyszenie Inżynierów i Techników Woj. Śląskiego, Katowice, Ligonia 30, Zacisze 2.

Polskie Towarzystwo Fotograficzne, Warszawa, ul. Polna, Politechnika.
Polskie Towarzystwo Politechniczne, Lwów, ul. Zimorowicza 9, oddziały w Borysławiu, Przemyślu, N. Sączu, Samborze, Stanisławowie i Tarnowie.

Polski Instytut Wodociągowo - Kanalizacyjny, Warszawa, Wiejska 18.
Polski Komitet Energetyczny, Warszawa, ul. Kredytowa 9 m. 22.
Polski Komitet Normalizacyjny. Warszawa, ul. Elektoralna 2.
Społeczne Zrzeszenie Inżynierów Rzeczypospolitej Polskiej (S. Z. Inż.) w Warszawie.

Stacja Badawcza Państwowej Szkoły Przemysłowej, Bielsko, woj. śląskie.
Śląskie Koło Naukowej Organizacji, Katowice, ul. Kościuszki 30.
Stowarzyszenie Architektów Polskich (S. A. P.), Warszawa, Filtrowa 83.
Stowarzyszenie Elektryków Polskich, Warszawa, Czackiego 3/5. Prezes inż. A. Kühn, wiceprezes prof. Obrąpalski, dyr. Rau i dyr. Tymowski.
Stowarzyszenie Inżynierów i Architektów w Poznaniu, Kluczborska 5.
Stowarzyszenie Inżynierów Mechaników Polskich „S.I.M.P." Warszawa, Czackiego 3/5.

Stowarzyszenie Inżynierów i Techników Ziemi Radomskiej, Radom, ul. Lubelska 41.

Stowarzyszenie Radjotechników Polskich, Warszawa, Czackiego 3/5.
Stowarzyszenie Techników na Woj. Pomorskie, Toruń, Grudziądzka 69.
Stowarzyszenie Techników Polskich w Bydgoszczy, sekr. ul. Chodkiewicza 44, II p.

Stowarzyszenie Techników w Kielcach.
Stowarzyszenie Techników w Sosnowcu, ul. Czysta 9.
Stowarzyszenie Techników w Grudziądzu, ul. Mickiewicza 4.
Stowarzyszenie Techników Polskich, Warszawa, ul. Czackiego 3/5.
Stowarzyszenie Techników Polskich w Wilnie, ul. Wileńska 33.
Stowarzyszenie Techników Woj. Lubelskiego, Lublin, Hotel Europejski, I p., Plac Litewski 1.

Stowarzyszenie Techników w Poznaniu, Św. Marcina Nr. 21.
Stowarzyszenie Teletechników Polskich, Warszawa, Plac Napoleona 10
Towarzystwo im. Stef. Drzewieckiego do Popierania w Polsce Badań Naukowych z dziedziny Lotnictwa, Warszawa, 6 sierpnia 50.
Ukraińskie Techniczne Towarzystwo, Lwów, Rynek Nr. 10, II p.
Warszawskie Towarzystwo Politechniczne, Warszawa, Politechnika.
Wołyńskie Stowarzyszenie Techników, Łuck, ul. Sienkiewicza 21, Biuro Elektrowni.

Związek Polskich Inżynierów Kolejowych (Wydz. Drog. Dyr. Kol. Państw.), Warszawa, pl. Trzech Krzyży 8.
Związek Techników Polskich w Częstochowie, Aleja Nr. 14.
Związek Wynalazców Rzeczypospolitej Polskiej, Warszawa, Wspólna 26 m. 1.

Wojskowe.

Centrala Badań Laboratoryjnych Instytutu Badań Artyleryjskich, Warszawa, Ludna 11.
Instytut Badań Technicznych Lotnictwa, Warszawa, Mokotów, Lotnisko.
Instytut Techniczny Intendentury, Warszawa, 6 sierpnia 3/5 i Koszykowa 79 m. 5.
Laboratorjum Centralnej Komisji Odbiorczej Wojsk Samochodowych, Warszawa-Praga, ul. Stalowa 62.
Laboratorjum Mechaniczne Głównego Zakładu Inżyniersko-Saperskiego, Warszawa, ul. Powązkowska, Składy Materj. Służby lądowej inżynierji i saperów.
Towarzystwo Wiedzy Wojskowej, Warszawa, Al. Szucha 23.
Towarzystwo Wojskowo-Techniczne w Warszawie.
Wojskowy Instytut Naukowo-Wydawniczy, Warszawa, pl. Piłsudskiego 3.
Wojskowe Biuro Historyczne, Warszawa, Aleje Ujazdowskie 1/3.
Wojskowy Instytut Geograficzny, Warszawa, Wilcza 64.
Wojskowy Instytut Gazowy, Warszawa, ul. Ludna 11—15.

TOWARZYSTWA NAUKOWE (INSTYTUTY SPECJALNE) I ZAWODOWE: PRAWNICZE I EKONOMICZNE.

Centralny Komitet Polskich Instytucyj Nauk Politycznych w Warszawie (Nowy Świat 82). Zadaniem Komitetu: a) przygotowywanie udziału polskiego w zjazdach międzynarodowych instytucyj Nauk Politycznych, b) realizowanie w Polsce uchwał tych zjazdów. Komitet składa się z przedstawicieli 10 urzędów i instytucyj, zajmujących się badaniem stosunków międzynarodowych. Prezesem Komitetu jest prof. Z. Cybichowski.
Instytut Badania Konjunktur Gospodarczych i Cen, Warszawa, u.l Elektoralna 2. III p.
Instytut Badań Spraw Narodowościowych w Polsce.
Instytut Badania Stanu Gospodarczego Ziem Wschodnich przy Muzeum Przemysłu i Rolnictwa, Warszawa, Krak. Przedm. 66.
Instytut Gospodarstwa Społecznego, Warszawa, Czerwonego Krzyża 20.
Instytut Historyczno-Prawny, Lwów, ul. Mickiewicza 5a, parter.
Instytut Kryminologiczny Wolnej Wszechnicy Polskiej, Warszawa, ul. Opaczewska 2a.
Instytut Społeczny, Warszawa, ul. Reya 7, róg Raszyńskiej.
Instytut Spraw Społecznych, Warszawa, ul. Wiejska 19.
Instytut Śląski w Katowicach (Urząd Wojew.) ma na celu: a) działalność naukową, b) gromadzenie materjału naukowego o Śląsku.
Koło Ekonomistów, Katowice. Plac Wolności 8.
Koło Miłośników Mennictwa Polskiego, Mennica Państwowa, Warszawa-Praga, Markowska 18.
Koło Prawników Polskich, Warszawa, Rysia 3.
Komisja Kodyfikacyjna Rzecz. Polskiej, Warszawa, Mokotowska 14.
Naukowy Instytut Emigracyjny, Warszawa, Bracka 13.
Polska Komisja Współpracy Prawniczej Międzynarodowej, Warszawa, Plac Krasińskich 5 (gmach Sądu Najw.).
Polskie Towarzystwo Ekonomiczne we Lwowie, ul. Akademicka 21.
Polskie Towarzystwo Krzewienia Wiedzy Handlowej i Ekonomicznej w Wilnie, Wilno, Biskupia 12.
Polskie Towarzystwo Polityki Społecznej, Warszawa, Jasna 19.
Polskie Towarzystwo Prawnicze w Brześciu n/B.
Polskie Towarzystwo Prawnicze we Lwowie, Mickiewicza 5a.

Polskie Towarzystwo Prawników w Stanisławowie, Sąd Okręg.
Polskie Towarzystwo Ustawodawstwa Cywilnego, Warszawa, Mokotowska 14.
Polskie Tow. Ustawod. Kryminalnego, Warszawa, Mokotowska 14.
Polski Instytut Administracyjny, Warszawa, Chmielna 17, III p.
Polski Instytut Badania Zagadnień Ludnościowych, Warszawa, Al. Jerozolimskie 32.
Polski Oddział Towarzystwa Prawa Międzynarodowego, Warszawa, ul. Trębacka 10.
Polski Związek Pracowników Kresowców, Warszawa, Al. Jerozolimskie 15.
Polski Związek Słuchaczów i b. Słuch. Akademji Prawa Międzynarodowego w Hadze, Warszawa, Wierzbowa 1.
Stacja Badań Naukowych dorzecza środkowej Narwi w Nowogrodzie. Zadaniem Stacji są badania naukowe nad terenem Kurpiowszczyzny (antropologja, archeologja, budownictwo, sztuka ludowa, etnografja, historja, stosunki ekonomiczne i t. p.).
Śląskie Towarzystwo Zrzeszenia Pracowników Banku Polskiego, Warszawa, Bielańska 10/12.
Spółdzielczy Instytut Naukowy, Warszawa, ul. Warecka 11a.
Stała Delegacja Zrzeszeń Instytucyj Prawniczych Rzecz. Polskiej, Warszawa, Mokotowska 14.
Stowarzyszenie Polskich Dziennikarzy i Publicystów Gospodarczych, Warszawa, Polna 42 m. 3.
Stowarzyszenie Prawników Administracyjnych Rzeczypospolitej Polskiej w Warszawie, Miodowa 11. Cel: współdziałanie z właściwemi czynnikami w kierunku podniesienia administracji państwowej na najwyższy poziom.
Stowarzyszenie Stenografów Systemu S. S. Balczyńskiej w Katowicach.
Towarzystwo Badania Zagadnień Międzynarodowych, Warszawa, Nowy Świat 47.
Towarzystwo Badania Stosunków Społeczno-Gospodarczych Ludności Żydowskiej w Polsce, Warszawa, Rymarska 6.
Towarzystwo Ekonomiczne w Krakowie, ul. Kopernika 30.
Towarzystwo Ekonomiczne w Lublinie. Uniwersytet.
Towarzystwo Ekonomistów i Statystyków Polskich, Warszawa, Szpitalna 4.
Tow. Kryminologiczne, Warszawa, Rysia 3. Lokal Koła Prawn. Polsk.
Towarzystwo Ochrony Prawa Autorskiego, Warszawa, Nowy Świat 72, Pałac Staszica.
Towarzystwo Popierania Wiedzy Prawniczej, Warszawa, Kredytowa 5.
Tow. Prawnicze im. Ign. Daniłowicza, Wilno, Gmach Sądowy na Łukiszkach.
Tow. Prawnicze i Ekonomiczne, Kraków, Collegium Novum.
Tow. Prawnicze i Ekonomiczne w Poznaniu, Uniwersytet, ul. Wjazdowa 3.
Tow. Prawnicze w Białymstoku (przew.: Prezes Sądu Okręgowego, p. Ostruszka).
Towarz. Prawnicze w Grodnie, Sąd Okręgowy.
Tow. Prawnicze w Kielcach, Kielce, Kolejowa 8.
Towarzystwo Prawnicze w Kaliszu, Sąd Okręgowy.
Tow. Prawnicze w Lublinie.
Towarzystwo Prawnicze w Radomiu, ul. Lubelska (Żeromskiego), d. wł.
Towarzystwo Prawnicze w Samborze.

Towarzystwo Prawnicze w Warszawie, Kredytowa 3.
Towarzystwo Prawnicze w Zamościu.
Towarzystwo Prawników i Ekonomistów Polskich w Łucku, ul. 3 Maja 2, klub „Ognisko".
Towarzystwo Przyjaciół Skarbu Państwa, Warszawa, Rymarska 5.
Towarzystwo Szerzenia Wiedzy Handlowej, Katowice, ul. Szafranka, Miejska Szkoła Handlowa.
Towarzystwo Ukraińskich Prawników, Lwów, Rynek Nr. 46 I.
Zrzeszenie Aplikantów Zawodowych Prawniczych, Warszawa, Królewska 16.
Zrzeszenie Prawników Socjalistów w Krakowie. Cel: rozwój pracy prawniczej w dziedzinie zagadnień ruchu robotniczego.
Zrzeszenie Sędziów i Prokuratorów w Warszawie, Sąd Apelacyjny, Plac Krasińskich 3 i Sąd Okręgowy, ul. Miodowa 15. Prezes: Leon Supiński I-y prezes S. Najw., wiceprezes: Kazimierz Fleszyński, sędzia S. Najw., Kazimierz Rudnicki, prok. S. Apel., dr. Alfred Jende, wiceprezes S. Apel. w Krakowie.
Związek Adwokatów Polskich, Lwów, Zimorowicza 9.
Związek Sędziów Małopolskich, Lwów, Sąd Okręgowy.
Związek Sędziów Ziem Zachodnich, Poznań, Sąd Okręgowy.
Związek Sędziów Ziemi Śląskiej, Katowice, Pl. Wolności 10.

TOWARZYSTWA NAUKOWE I SPOŁECZNO-ZAWODOWE ROLNICZO-GOSPODARCZE.

Leśnictwo i Łowiectwo.

Centralny Związek Polskich Stowarz. Łowieckich, Warszawa, Nowy Świat 35.
Małopolskie Towarzystwo Leśne, Lwów, Na Skałce 1.
Małopolskie Towarzystwo Łowieckie, Lwów, ul. Ossolińskich 11, III p.
Polskie Towarzystwo Dendrologiczne, Lwów, ul. Św. Marka 1.
Związek Zawodowy Leśników w Rzeczypospolitej Polskiej, Warszawa, Br. Pierackiego 14 m. 2.

Ogrodnictwo.

Ogrodniczy Zakład Doświadczalny Małopolskiego Towarzystwa Rolniczego w Fredrowie, p. Rudki, woj. lwowskie.
Poznańskie Towarzystwo Kursów Ogrodniczych w Poznaniu.
Towarzystwo Ogrodnicze Warszawskie, Warszawa, ul. Bagatela 3.
Towarz. Ogrodnicze w Lublinie, Gm. Uniwersytetu, Szkoła Ogrodnicza.
Towarzystwo Ogrodnicze w Krakowie, Al. Mickiewicza 17.
Wojewódzkie Stowarzyszenie Ogrodnicze, Warszawa.

Pszczelnictwo.

Naczelny Związek Towarzystw Pszczelnych Rzeczypospolitej Polskiej, Warszawa, Miodowa 14, m. 20 i II Hala Mirowska.
Poleski Wojew. Związek Pszczelarzy przy Poleskiej Izbie Rolniczej, Brześć n/B.
Pomorski Związek Towarzystw Pszczelniczych w Grudziądzu.
Sieniawskie T-wo Pszczelarskie w Sieniawie, woj. lwowskie.
Stowarzyszenie Pszczelarzy Śląskich w Katowicach.
Towarzystwo Pszczelarzy im. ks. Piotra Wawrzyniaka w Mogilnie.
Towarzystwo Pszczelniczo-Ogrodnicze Warszawa, ul. Wiejska 12.

Wielkopolski Związek Towarzystw Pszczelnych. ul. Krasińskiego 10.
Związek Pszczelny we Lwowie, ul. Kopernika 30.
Związek Pszczelarzy Śląskich.

Rybactwo.

Krajowe Towarzystwo Rybackie w Krakowie, Pl. Szczepański 8.
Morskie Laboratorjum Rybackie, Hel, pow. Puck, woj. pomorskie.
Morski Instytut Rybacki, Gdynia, Morski Urząd Rybacki.
Wielkopolskie Towarzystwo Rybackie w Poznaniu, ul. Mickiewicza 33.

Uprawa roślin i hodowla.

Centralne Laboratorjum Cukrownicze w Warszawie, Krakowskie Przedmieście 7.
Centralne Towarzystwo Gospodarcze, Poznań, Mickiewicza 33.
Centralne Towarzystwo Rolnicze w Warszawie, Kopernika 30.
Doświadczalny Zakład Rolniczy, Zagrobela, pow. i woj. tarnopolskie
Instytut Mleczarski Wielkopolskiej Izby Rolniczej, Warszawa, ul. Dąbrowskiego 17.
Lubelski Zakład Doświadczalno-Rolniczy w Zemborzycach, p. Lublin. skrz. poczt. 32.
Małopolskie Towarzystwo Rolnicze, Kraków, Pl. Szczepański 8.
Nieświeski Rolniczy Zakład Doświadczalny i Ognisko Kultury Rolnej w Komusowszczyźnie, p. Nieświerz, woj. nowogródzkie.
Naukowa Organizacja Gorzelnictwa Muzeum Przemysłu i Rolnictwa, Warszawa, Krak. Przedm. 66.
Państwowy Instytut Naukowy Gospodarstwa Wiejskiego, Puławy, woj. lubelskie.
Państwowy Instytut Naukowy Gospodarstwa Wiejskiego. Wydział Ekonomiki Rolnej Drobnych Gospodarstw Wiejskich, Warszawa, Al. Ujazdowskie 7.
Państwowy Naukowy Instytut Rolniczy w Bydgoszczy, ul. Zacisze 8.
Państwowa Stacja Botaniczno-Rolnicza we Lwowie, Zyblikiewicza 40.
Państwowy Zakład Doświadczalny Uprawy Tytoniu w Pladykach, p. Kołomyja, woj. stanisławowskie.
Polskie Tow. Zootechniczne, Warszawa, Senatorska 15.
Sejmikowa Stacja Rolniczo-Doświadczalna im. St. Staszica, Chełm, woj. lubelskie, Sejmik Powiatowy.
Sejmikowy Rolniczy Zakład Doświadczalny, Błonie, pow. Łęczyca, woj. łódzkie.
Śląska Stacja Ochrony Roślin, Cieszyn, ul. Karola Miarki, Państw. Szkoła Gospod. Wiejskiego.
Stacje: chemiczno-rolnicza i fermentacyjna, Dublany, woj. lwowskie.
Stacja Doświadczalna Botaniczno-Rolnicza, Lwów, ul. Zyblikiewicza 40.
Stacja Doświadczalna Małopolskiego Tow. Rolniczego w Kleczy Górnej, pow. wadowicki, woj. krakowskie.
Stacja Doświadczalna Ogrodnicza „Mory" Warsz. Tow. Ogrodn., Warszawa, Bagatela 3, T. O. W.
Stacja Doświadczalna Pomorskiej Izby Rolniczej w Dźwierznie, pow. toruński.
Stacja Doświadczalna Rolnicza w Kutnie, skrz. p. 59.
Stacja Doświadczalna Rolnicza w Sobieszynie, p. Ryki.
Stacja Doświadczalna Wielkopolskiej Izby Rolniczej, Pętkowo, p. Środa, woj. poznańskie.
Stacja Doświadczalna Wielkopolskiej Izby Rolniczej w Poznaniu, ul. Dąbrowskiego 17.

Stacja Oceny Nasion Muzeum Przemysłu i Rolnictwa, Warszawa, ul. Krakowskie Przedmieście 64.
Stacja Ochrony Roślin Towarzystwa Ogrodniczego Warszawskiego, Warszawa, Bagatela 3.
Towarzystwo Gospodarcze we Lwowie, ul. Kopernika 40.
Towarzystwo Popierania Polskiej Nauki Rolniczej i Leśnictwa, Kraków, Al. Mickiewicza 17.
Wileńska Rolnicza Stacja Doświadczalna w Bieniakoniach, woj. nowogródzkie.
Wileńskie Towarzystwo Doświadczeń Rolnych, Wilno, Zawalna 9.
Wołyńskie Towarzystwo Rolnicze, Łuck, ul. 3 Maja 5.
Wydział Doświadczalno-Naukowy Centralnego Towarzystwa Rolniczego, Warszawa, Kopernika 30.
Zakład Doświadczalno-Rolniczy w Błoniu, poczta Łęczyca.
Zakład Doświadczalno-Rolniczy w Zdanowie, p. Sandomierz, Sejmik.
Zakład Doświadczalny Kultury Torfowisk pod Sarnami, woj. poleskie.
Zakład Doświadczalny Rolniczy i Stacja Oceny Nasion w Kościelcu, p. Koło, woj. łódzkie.
Zakład Doświadczalny Rolniczy Ogniska Kultury Rolniczej w Opatówku, pow. Staroźreby, pow. płocki.
Zakład Doświadczalny Rolniczy w Kisielnicy, p. Łomża, skrz. poczt. 32.
Zakład Doświadczalno-Rolniczy w Niżatycach, p. Kańczuga, woj. lwowskie.
Zakład Doświadczalny Rolniczy w Star. Brześciu, p. Brześć Kujawski.
Zakład Doświadczalny Uprawy Lnu w Łazdunach p. Juraciszki, pow. Wołożyn, woj. nowogródzkie.
Zakład Rolniczo-Doświadczalny w Sielcu, pow. Stopnicki, woj. kieleckie.
Zakład Rolniczy Doświadczalny w Poświętnem, p. Płońsk, woj. warszawskie.
Związek Rolniczych Zakładów Doświadczalnych Rzeczypospolitej Polskiej, Warszawa, Kopernika 30 m. 1.

OCHRONA PRZYRODY r. 1934/35*).

Na zasadzie ustawy o Ochronie Przyrody z 10. III. 1934 r. (Dz. U. R. P. Nr. 1 poz. 274) ochronie podlegają ziemia, jej ukształtowanie i formacje, jaskinie, wody, zwierzęta, rośliny, minerały, skamieniałości. Do wydawania zarządzeń, określających przedmioty i treść ochrony powołany jest właściwy ze względu na położenie przedmiotu wojewoda po zasięgnięciu opinji Państwowej Rady Ochrony Przyrody. W okolicach o krajobrazie szczególnie pięknym i bogatym w osobliwości przyrody na obszarze conajmniej 300 ha Rada Ministrów na wniosek Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego w porozumieniu z Ministrem Rolnictwa i Reform Rolnych może rozporządzeniem utworzyć Park Narodowy. W przypadkach nagłych zarządzenia tymczasowe na przeciąg 3-ch miesięcy może wydać powiatowa władza administracji ogólnej, przyczem o zarządzeniach zawiadamia właściciela.
Celem popierania ochrony przyrody Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego powołuje Państwową Radę Ochrony Przyrody, której sam przewodniczy.
Rozdział II wymienionej ustawy poświęcony jest roszczeniom o odszkodowanie, wywłaszczeniu i prawu wykupu, rozdział III — przepisom karnym, IV — przepisom przejściowym i końcowym.

*) Patrz Tow. Przyrodnicze.

Rozporządzenie Min. W. R. i O. P. z 16. X. 1935 wydane w porozumieniu z Min. Rolnictwa i Reform Rolnych o uznaniu żółwia za gatunek chroniony (Dz. U. R. P. Nr. 80, poz. 498).

2. Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Reform Rolnych z 20. XI. 1934 r. o wprowadzeniu czasu ochronnego dla niektórych zwierząt łownych (Dz. U. R .P. Nr. 104, poz. 930). Rozporządzenie to wprowadza czas ochronny dla niedźwiedzi od 15 stycznia do 15 grudnia; rysi — od 15 lutego do 31 grudnia.

3 Rozporządzenie wojewody krakowskiego z 26. III. 1935 r. (Dz. Wojew. Krak. Nr. 8, z 1. IV. 1935 r.) o ochronie krajobrazu. Rozporządzenie uznaje za ochronny krajobraz następujących okolic: miasta Kalwarji, gmin Lanckorony, Brodów i Bugaja (pow. wadowicki), Czorsztyna i Kluszkowiec (pow. nowotarski), Czernichowa i Międzybrodzia Żywieckiego (pow. żywiecki), Porąbki i Międzybrodzia Bialskiego (pow. bialski).

4. Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Reform Rolnych z dn. 4.VI. 1935 r. o zmianie rozporządzenia tegoż Ministra z 2.VI.1934 r. o rozszerzeniu czasu ochronnego dla niektórych zwierząt łownych. Rozporządzenie to przedłuża czas ochronny dla sarn i kozłów w woj. poznańskiem i pomorskiem od 16 października do 31 maja i od 16 lipca do 15 sierpnia.

5. Rozporządzenie Urzędu Wojewódzkiego Poznańskiego z d. 7.V.1935 (Nr. K. D. II. 42/67) w sprawie opinji P. R. O. P. przy usuwaniu drzew przydrożnych.

Zarządzeniem Ministra Rolnictwa i Reform Rolnych z 20. III. 1934 (Monitor Polski Nr. 99), utworzony został oddział rezerwatów przy instytucie Badawczym Lasów Państwowych. Do zakresu działania oddziału należą zagadnienia: inwentaryzacji przyrodniczo - leśnej rezerwatów i parków narodowych ; organizacji i koordynacji prac badawczych prowadzonych na ich terenie; turystyki w rezerwatach i Parkach Narodowych; ochrony przyrody oraz sprawowanie pieczy nad hodowlą żubrów.

Liczba rezerwatów na terenie lasów państwowych w Polsce wraz z parkami narodowemi wynosi 112 o powierzchni 34.636 ha.

Parków Narodowych — rezerwatów chroniących resztki lasow pierwotnych, jest 20 o obszarze 13.219 ha.

Rezerwatów chroniących określone gatunki drzew	25	o obszarze	2067 ha
Rezerwatów chroniących określone roślinności zielnej	9	„	162 ha
Rezerwatów chroniących rzadkie zwierzęta	20	„	8.561 ha
Rezerwatów o charakterze dydaktycznym, pamiątkowym lub krajobrazowym	28	„	4.441 ha
Rezerwatów, gdzie chronione są zbiorowiska nieleśne	9	„	184 ha

WYKAZ PARKÓW NARODOWYCH, REZERWATÓW ORAZ WAŻNIEJSZYCH ZABYTKÓW PRZYRODY.

WOJEWÓDZTWO BIAŁOSTOCKIE.

1. **Park Narodowy w Puszczy Białowieskiej.** Pierwotna puszcza leśna, obejmująca niemal wszystkie charakterystyczne dla Białowiezy typy leśne, na obszarze 4.640.09 ha. W puszczy znajduje się ponadto 5 mniejszych rezerwatów przyrodniczych, które uzupełniają braku-

jące w Parku Narodowym typy leśne, m. in. 1) **Cisówka**, o obsz. 110.45 ha, najbardziej na północ wysunięte w Europie stanowisko rodzimej jodły, 2) **Biały Lasek** o obsz. 337.70 ha, bór sosnowy z facjami przejściowemi do olesu i grondu, 3) tamże na obsz. 2.50 ha, stanowisko zimoziołu północnego, 4) pas pierwotnego lasu 500 m. szer. o obsz. 1.566.04 ha, po obu stronach szosy z Hajnówki do Białowieży, 5) pas puszczy 100 m. szer. o obsz. 337.59 ha, wzdłuż szosy prużańskiej. Stan zwierzyny w Parku: wilków 4, rysi 9, jeleni 29, dzików 82, wydr 3, borsuków 5, sarn 72, lisów 4, kun 5 i kilkadziesiąt zajęcy. 6) **Zwierzyniec żubrów** (o obsz. 293.98 ha), które wprowadzono tu w roku 1929. W Białowieży zebrane zostały wszystkie żyjące jeszcze żubry pochodzenia białowieskiego w ilości 4 szt. Ogółem Polska posiada 21 żubrów czystej krwi. Ogółem żyje na świecie 70 żubrów.

2. **Rozpuda** (pow. augustowski), rezerwat leśny o obsz. 130 ha, na półwyspie wrzynającym się w jezioro Rozpuda.

3. **Rybaki** (pow. grodzieński), rezerwat dla ochrony bobrów o obsz. 424.60 ha, położony nad Niemnem (jego starem i nowem korytem) oraz na 2 wysepkach na Niemnie.

4. **Ostrów** (pow. Ostrów Mazowiecki), rezerwat o obsz. 0.30 ha, obejmujący skupienie sosny kolnierzykowatej w ilości 22 sztuk w uroczysku „za groblą".

5. **Wigry** (pow. suwalski), jezioro lodowcowe z charakterystyczną florą i fauną. Chronione są jego obrzeża, na których gospodarka leśna prowadzona jest przerębowo. Rezerwatem jest las zwany **„Wasilczyki"** o obsz. 477.97 ha, świerkowo - sosnowy, położony na półwyspie wchodzącym w jezioro Wigry.

6. **Grzędy** (pow. szczuczyński), rezerwat (obręb Tajno) o obsz. 405.82 ha, pierwotny las mieszany z panującym typem zw. „grond" (złożony z grabu i innych drzew liściastych).

7. **Czapliniec** (pow. szczuczyński), rezerwat (obręb Bełda) o obsz. 12,33 ha. Stary drzewostan sosnowy z kolonją czapli (50 gniazd).

8. **Czerwone Bagno** (pow. szczuczyński), rezerwat (obręb Tajno) o obsz. 2.179.09 ha. Pierwotny typ boru sosnowego na torfowisku wysokiem: naturalne stanowisko łosia (w r. 1934 — 12 sztuk).

Najważniejsze zabytki przyrody.

a) **drzewa:** Bobra Wielka — wiąz „Gab", Druskieniki — dęby. Grodno — Nadleśnictwo L. P. — dąb, Porzecze — dąb, Studzieniczne — jesion;

b) **głazy narzutowe:** Nowina — Pieńki, Pawłówka Nowa, Sopoćkinie, Szandubra.

WOJEWÓDZTWO KIELECKIE.

1. **Park Narodowy „Puszcza Jodłowa" im. Stefana Żeromskiego w Górach Świętokrzyskich.** Obejmuje pierwotną puszczę jodłową na obsz. 109.80 ha.

2. **Góra Chełmowa** (pow. kielecki), rezerwat noszący nazwę „Serwis" o obsz. 183.20 ha. Pierwotny bór modrzewiowy z przejściem do lasu z dębem, bukiem i jodłą.

3. **Dąbrowa Górnicza** (pow. będziński), na odkrywce kopalni „Paryż" **wychodnia pokładu węgla zw. Reden,** najgrubszego na świecie. **Własność prywatna.**

4. **Złoty Potok** (pow. częstochowski), rezerwat złożony z 5-ciu części (osobnych rezerwatów) o łącznym obszarze 201.89 ha. Piękny krajobrazowo, pierwotny lub o charakterze pierwotnym las bukowy, sosnowy lub mieszany, porastający strome zbocza oraz grzbiety skalne, opadające ku dolinom i wąwozom, w rewirze zw. „Parkowe", w otoczeniu t. zw. „djabelskiego mostu", oraz w oddziale lasu zw. „Kaliszak".
5. **Połamaniec i Lisów**, rezerwat o obsz. ok. 17 ha, położony na terenach dwóch sąsiadujących z sobą Nadleśnictw L. P. w powiatach częstochowskim i lublinieckim. Obejmuje 40 okazów cisów, które stanowią tu podrost i nalot w lesie świerkowo - jodłowym z olchą, jesionem, bukiem i brzozą.
6. **Karczowka pod Kielcami** (pow. kielecki), rezerwat o obsz. 27.87 ha, położony na wzgórzu porośniętem starym lasem sosnowym.
7. **Radomice** (pow. kielecki), rezerwat o obsz. ok. 3 ha, dla ochrony cisa, który rośnie tu w ilości ok. 400 sztuk w formie przeważnie krzaczastej.
8. **Skarżysko k. Majdowa** (pow. konecki), rezerwat cisowy o obsz. 4 ha; obejmuje 93 okazy cisów.
9. **Jaksice** (pow. miechowski), rezerwat stepowy o obsz. 8,06 ha, z rosnącym tu omanem wąskolistnym, chabrem pannońskim, lnem żółtym etc.
10. **Książ koło Tomaszowa Mazowieckiego** (pow. opoczyński); ośrodek hodowlany dla żubro - bizonów, przewiezionych tu z puszczy Białowieskiej, oraz bizonów ofiarowanych w r. 1934 przez Polonję Amerykańską Panu Prezydentowi R. P.; obejmuje obsz. 25 ha na terenie Nadleśnictwa L. P. Smardzewice.
11. **Bogucice koło Buska** (pow. pińczowski), rezerwat stepowy z roślinnością pontyjską, o obsz. 14,40 ha, w uroczysku Grabowiec.
12. **Chotel Czerwony** (pow. pińczowski), rezerwat stepowy o obsz. 2.20 ha, z pierwotną roślinnością stepową na podłożu gipsowem. Największe w Europie kryształy gipsu, dochodzące 3 m. wysokości. Własność Ministerstwa W. R. i O. P.
13. **Skowronno** (pow. pińczowski), rezerwat o obsz. 2.49 ha, położony na wzgórzu kredowem z roślinnością stepową. Własność Min. W.R. i O.P.
14. **Winiary Zagojskie** (pow. pińczowski), rezerwat o obsz. 0,5 ha. Step z roślinnością pierwotną. Własność Ministerstwa W. R. i O. P.
15. **Skotniki Nowe** (pow. pińczowski), rezerwat o obsz. 0,75 ha. Step z roślinnością pierwotną. Własność Ministerstwa W. R. i O. P.
16. **Złota** (pow. pińczowski), rezerwat o obsz. 3 ha, obejmujący najdalej na pd. - wschód wysuniętą wyspę rodzimego modrzewia polskiego, odznaczającego się wspaniałym wzrostem.
17. **Stachów** (pow. radomski), rezerwat o obsz. 178.40 ha, położony w lesie zwanym „Kaptur". Teren dydaktyczny i wypoczynkowy, zagospodarowany parkowo, odwiedzany licznie przez ludność miasta Radomia.

Najważniejsze zabytki przyrody.

a) d r z e w a : Bartków — dąb „Bartek". Cisów — cisy. Luborzyca — dąb. Włoszczowa — lipa. Zagożdżon (Pionki) Nadleśnictwo L. P. — dąb królewski;
b) p a r k i : Jędrzejów — park „Opacki", Niedźwiedź — park dworski;
c) p r z y r o d a n i e o ż y w i o n a : Jedlnia — głaz narzutowy. Ojców — skały i jaskinie. Olsztyn — jaskinie, Trzebniów — jaskinie, dolina Bętkowska — wodospad.

1. **Park Narodowy Tatrzański** — w dużej części (9.000 ha) jest własnością Państwa.

2. **Park Narodowy w Pieninach** o obsz. 741.90 ha, obejmuje słynny z piękności przełom Dunajca przez Pieniny, doliny potoków Sobczańskiego i Pienińskiego. Kierownictwo Parku znajduje się w Krościenku nad Dunajcem.

3. **Park Narodowy na Babiej Górze** (w trakcie tworzenia). Część południowa o obsz. 403.83 ha pozostaje pod zarządem Nadleśnictwa L. P. w Zubrzycy Górnej, poczta Zubrzyca Górna pow. nowotarski; część północna o obsz. 642.22 ha, stanowiąca własność Polskiej Akademji Umiejętności a obejmująca szczytową partję Babiej Góry powyżej t. zw. górnego płaja, uznana została za rezerwat zupełny uchwałą Walnego Zgromadzenia P. A. U. z czerwca 1934 r.

4. **Niepołomicka puszcza** (powiat bocheński). Na terenie puszczy istnieją 4 nieduże rezerwaty, posiadające jednak dużą wartość naukową; w Nadleśnictwie Niepołomice: 1) w oddziale 270-c partja lasu ze stanowiskiem długosza królewskiego na obsz. 1.50 ha, 2) w oddziale 123 partja lasu z kępą rodzimych buków o obsz. 3.36 ha; w Nadleśnictwie Grobla: 3) w oddziałach 60 i 62 pierwotny drzewostan dębowo-lipowy na obsz. 22.44 ha i 4) w oddziale 99 f. t. zw. kompleksie „Koło", pierwotny las lipowy o obsz. 2.85 ha.

5. **Lipowiec** (w maj. Mętków, gm. Babice, pow. chrzanowski), las bukowy o obsz. 11.02 ha, z jedynem w Polsce stanowiskiem storczyka Helleborine microphyla, chroniony jako otoczenie malowniczych ruin zamku. Własność prywatna.

6. **Płaza** (pow. chrzanowski), rezerwat w lesie zw. „Oblaszki" o obsz. 268.82 ha, stanowiący resztkę dawnej puszczy Dulowskiej. Drzewostan sosnowy z bogatą florą porostów. Teren toków cietrzewi.

7. Kraków, rezerwat **„Las Wolski"**, o obsz. 324.60 ha. Las mieszany, głównie bukowy, położony w głębokich jarach o stromych, urwistych stokach. Tylko część tego lasu, otaczająca Panieńskie Skały, ma charakter rezerwatu zupełnego.

8. Poręba Wielka, **rezerwat im. Władysława Orkana w Gorcach** (pow. limanowski) o obsz. 120.— ha. Obejmuje partję pierwotnej puszczy karpackiej.

9. **Buda Tuszowska** (pow. mielecki), rezerwat im. prof. Stanisława Sokołowskiego o obsz. ok. 6 ha, położony na t. zw. Jaźwianej Górze. Obejmuje las mieszany z jodłą, dębem, świerkiem i klonem.

10. **Czorsztyn** (pow. nowotarski), rezerwat o obsz. 8.63 ha, obejmuje bramę skalną po obu stronach drogi Czorsztyn - Niedzica u stóp góry Zamkowej, oraz kompleks skałek na lewym brzegu Danajca z ruinami starego zamczyska.

11. **Marszałek pod Lubaniem** przy Krościenku (pow. nowotarski), rezerwat leśny o obsz. 1.64 ha, obejmujący partję pierwotnego boru modrzewiowego.

12. **Kramnica**, grupa skał w gminie Nowa Biała (pow. nowotarski), położona po obu brzegach rzeki Białej.

13. **„Na Czerwonem"** pod Nowym Targiem, rezerwat o obsz. 2 ha. Torfowisko z kosodrzewiną i typowemi kompleksami, charakterystycznemi dla torfowiska wysokiego.

14. Szczawnica, dwa rezerwaty skalne i leśne: 1) o obsz. 22.39 ha, zwany **„Kacze"**, pokryty częściowo lasem pierwotnym, złożonym ze świerka i jodły, oraz pierwotną roślinnością na skałach, 2) rezerwat

obejmujący starodrzew świerkowy, na obszarze 26.69 ha, zwany „Hutina". Własność prywatna.
15. **Nawojowa** (pow. nowosądecki). Cztery prywatne rezerwaty, a m. 1) **Baniska** o obsz. 20 ha, obejmujący partję pierwotnej puszczy karpackiej dolno-regiowej, jodłowo-bukowej, 2) **Barnowiec** o obsz. 2 ha, pierwotna puszcza jodłowo-budowa z wyspami świerka, 3) **Łabowiec** o obsz. 10 ha, pierwotny las bukowy, 4) **Uhryń** o obsz. 10 ha, pierwotny las jodłowy.
16. **Muszyna** (pow. nowosądecki), rezerwat o obszarze 17.80 ha, obejmujący pierwotny las lipowy z domieszką modrzewia polskiego.
17. **Ciężkowice** (pow. tarnowski), rezerwat zw. „Skamieniałe Miasto" o obsz. ok. 22.— ha. Ogromne skały w liczbie około 20 z piaskowca ciężkowickiego.
18. **Wieliczka** (pow. wielicki), rezerwat podziemny „Grota Kryształowa". Komora w głębokości 80 m. pod ziemią w kopalni soli, której ściany i sklepienie pokryte są kryształami soli.

Najważniejsze zabytki przyrody.

a) d r z e w a: Dzianisz — dąb, Głobikowa — jesiony, Harbutowice — cisy, Lachowice — cisy, Mochnaczka — lipa, Mszana Dolna — lipa, Niepołomice — dęby, Rabka — lipy, Rożnow — dęby, Tylicz — dęby, Zakopane — jesion Walczaka;
b) P a r k i: Poręba Wielka, Śledziejowice, Zbylitowska Góra;
c) g ł a z y n a r z u t o w e: Biała, Czarna, Dąbrowa.

WOJEWÓDZTWO LUBELSKIE.

1. „Jata" w Jagodnem pod Łukowem. Rezerwat o obsz. 281.53 ha, obejmujący piękny las jodłowy i mieszany o charakterze pierwotnym.
2. „Topor" w Jagodnem pod Łukowem. Rezerwat o obsz. 53.45 ha, obejmujący piękny las jodłowy i mieszany z jodłą, która występuje tu na granicy swego zasięgu.

Najważniejsze zabytki przyrody:

a) d r z e w a: Chotyłów Nadleśnictwo L. P. — „Król dębów", Górecko Kościelne — dąb, Kazimierz — dąb „Kazimierzowski", Podzamcze — lipa, Skorczyce — lipa „Rejowska", Zawieprzyce — lipa Sobieskiego, Zwierzyniec — lipy, Husynne — dęby;
b) a l e j a topolowa t. zw. królewska w Puławach.
c) p a r k w Nałęczowie;
d) g ł a z y n a r z u t o w e: Białobrzegi, Rzekowa;
e) ź r ó d ł a s i a r c z a n e: Sławinek.

WOJEWÓDZTWO LWOWSKIE.

1. **Jasienica Rosielna** (pow. brzozowski), rezerwat o obsz. 160.96 ha dla ochrony cisa, który rośnie tutaj jako domieszka w drzewostanach jodłowych.
2. **Barwinek** koło Dukli (pow. krośnieński), rezerwat zwany **Modrzyna** o obsz. 6.12 ha, dla ochrony modrzewia polskiego. Własność prywatna.
3. **Odrzykoń** (pow. krośnieński), rezerwat „Prządki", charakterystyczne formy erozyjne piaskowca ciężkowickiego. Własność prywatna.
4. **Krzywczyce** (pow. lwowski), rezerwat **Chomiec** o obsz. 2.56 ha; wzgórze, częściowo zalesione, z florą i fauną stepową. Własność prywatna.

5. **Leżajsk** (pow. łańcucki), rezerwat **„Las klasztorny“** o obsz. 22.78 ha, obejmuje las mieszany, będący resztką dawnej puszczy Sandomierskiej z bardzo bogatą i charakterystyczną florą. Własność prywatna.
6. **Brzóza Królewska** (pow. łańcucki), rezerwat o obsz. 114.13 ha, obejmuje resztkę dawnej puszczy Sandomierskiej, jodłowo - bukowej z domieszką innych rodzajów drzew. Własność prywatna.
7. **Morgi pod Kamieniem** (pow. niżański), rezerwat o obsz. 40.93 ha, stanowi resztkę dawnej puszczy Sandomierskiej z pięknym starodrzewem jodłowym. Własność prywatna.

Najważniejsze zabytki przyrody:

a) d r z e w a : Cergowa — dąb, Dubiecko — dęby, Dukla — lipy, Humniska — dąb, Mołodycz — dąb, Starzyska — lipy, Krościenko Niżne — dąb, Węglówka — dąb, Słochynie — lipa;
b) a l e j a modrzewiowa w Skwarzawie
c) p a r k i : Pielnia, Posada Leska;
d) s k a ł y : Czartowska Skała.

WOJEWÓDZTWO ŁÓDZKIE.

1. Łódź. **Miejski park ludowy na Polesiu Konstantynowskiem** o obsz. 9 ha, obejmuje las mieszany o charakterze pierwotnym (dęby 400-letnie, jodły i świerki ok. 200-letnie).
2. **Jasień** (gm. Kobiele Wielkie, pow. radomszczański), rezerwat o obsz. 15.99 ha dla ochrony cisa, który występuje tutaj jako nalot okazów typu krzewiastego w podszyciu lasu mieszanego. Własność prywatna.
3. Z rezerwatów projektowanych zasługują na uwagę **„Niebieskie źródła“** we wsi Utrata pod Tomaszowem Mazowieckim (pow. łaski). Są to silnie bijące źródła o niskiej temperaturze, kamienistem dnie, barwie błękitnej, mieniącej się zielono, zależnie od oświetlenia, ze źródliskową fauną i florą.

Najważniejsze zabytki przyrody:

a) d r z e w a : Grodzice — dęby, Rzgów — lipy, Barłogi — dęby, Dziadkowice — lipa, Wygiełzów — wiązy, Lubień Nadleśnictwo L. P. — sosna, Gidle — lipa i dąb. Podświer — dąb, Kliszków Mały — dęby.
b) g ł a z n a r z u t o w y w Rogowie.

WOJEWÓDZTWO NOWOGRÓDZKIE.

1. **Świteź** (pow. nowogródzki), jezioro i las otaczający je, rezerwat poświęcony pamięci Adama Mickiewicza. Częściowo (obsz. 467.72 ha) znajduje się w posiadaniu Administracji Lasów Państwowych, częściowo (obsz. 360.40 ha) jest własnością prywatną. Ta część rezerwatu uzyskała w r. 1934 wskutek rozporządzenia Prez. R. P. z 29.X. (Dz. U. R. P. Nr. 95, poz. 861) podstawę prawną do przejścia drogą wymiany na własność Państwa, wobec czego istnieje nadzieja, iż w niedługim czasie cały rezerwat Świteski zostanie należycie zorganizowany.
2. **Kromań** (pow. wołożyński), rezerwat o obsz. 56.67 ha, obejmujący las nad jeziorem znanem z piękności, położonem w puszczy Nalibockiej.

Najważniejsze zabytki przyrody:

a) d r z e w a : Lida — sosny, Mała Rusiłówka — dęby, Bakszty Nadleśnictwo L. P. — dąb, Nieśwież — lipy, Iwie — lipy, Geinciszki — dąb, Mondzin — sosna;
b) p a r k klasztorny w Koleśnikach;
c) g ł a z y n a r z u t o w e : Kamień, Szczuczyn.

WOJEWÓDZTWO POLESKIE.

1. **Barany** (pow. kosowski), rezerwat o obsz. 110.50 ha dla ochrony bobrów, położony nad rzeką Żegulanką. Rezerwat ten został w r. 1934 rozszerzony o obszar 775 ha, który stanowi matecznik. łosiowy. Stan łosi wynosił w r. 1934 22 sztuki.
2. **Łykoszyn** (pow. kosowski), rezerwat o obsz. 2.417.50 ha dla ochrony łosi, które przebywają tu w ilości około 87 sztuk.
3. **Piaski** (pow. kosowski), rezerwat o obsz. 123.— ha, obejmujący las i zarośla z żeremiami bobrów nad rzeką Żegulanką. Jest własnością prywatną, a stanowi uzupełnienie dwóch rezerwatów w lasach państwowych Barany i Bronna Góra, opisanych pod 1) i pod 5).
4. **Pohost Zahorodzki** (pow. piński), rezerwat dla ochrony orzecha wodnego, zwanego kotewką, na jeziorze Pohost. Jedyne w Polsce stanowisko tej rośliny (Trapanataus varmuzzanensis). Własność prywatna.
5. **Bronna Góra** (pow. prużański), rezerwat o obsz. 150.— ha dla ochrony bobra nad rzeką Żegulanką. Łączy się z rezerwatami: Barany (1) i Piaski (3).
6. **Na Polesiu** projektuje się utworzenie wielkiego Parku Narodowego w dobrach ordynacji Dawidgródeckiej (pow. stoliński). Jest to teren położony nad rzeką Lwą, obejmujący wydmy, bagna i pierwotne lasy o wspaniałem podszyciu. Tu znajduje się największa w Polsce ostoja łosi. Bobry mają tu też swoje żeremia; częste są rysie i żbiki, z ptaków głuszec i niezliczone gromady ptactwa błotnego.

Najważniejsze zabytki przyrody:

a) d r z e w a: Minkowicze — dąb, Nowoszyce — świerk, Derewna — dąb, Kobryń — dąb, Jamopol — dęby, Małoryta Nadleśnictwo L. P. — dąb, Horodyszcze — lipy, Kossów — sosna;
b) a l e j a dębowa Stolin — Wysock;
c) g ł a z y n a r z u t o w e: Różana.

WOJEWÓDZTWO POMORSKIE.

1. **Kępa Radłowska** (Redłowska) w pow. morskim, rezerwat o obsz. 127.49 ha, zasługujący na nazwę parku narodowego, obejmuje piękny las nadmorski z występującym tu jarząbem szwedzkim.
2. **Klonowo** (pow. brodnicki). Rezerwatem jest wąwóz Branicy między Lidzbarkiem a Gutowem (obsz. 50.50 ha); obejmuje zalesioną wyspę dyluwjalną w dolinie Branicy przy Gutowie, oraz malownicze brzegi jeziora Lidzbark.
3. **Zbiczno** (pow. brodnicki), rezerwat „Górale" o obsz. 3.79 ha dla ochrony czapli, która gnieździ się tu w drzewostanie sosnowym.
4. **Dąbrowa Chełmińska** (pow. chełmiński), rezerwat w Linjach o obsz. 5.56 ha, obejmujący torfowisko z brzozą karłowatą, która posiada tutaj jedyne stanowisko w zachodniej Polsce.
5) **Jamy** (pow. chełmiński), rezerwat zw. „Ostrow Panieński", o obsz. 168.45 ha, obejmujący las mieszany o charakterze naturalnym z panującym wiązem i kresowemi stanowiskami paklonu.
6. **Keptowo** (pow. chełmiński), rezerwat prywatny o obsz. 2 ha, obejmujący gniazda czapli wśród młodych zagajników sosnowych.
7. **Starogród** (pow. chełmiński), trzy rezerwaty stepowe o obsz. ok. 10 ha, obejmujące: a) północny stok parowu Kałduskiego i zbocza doliny Wisły aż po górę św. Wawrzyńca, b) południowy brzeg wiel

kiego parowu Starogrodzkiego, oraz c) zbocza Wisły między Kiełpem a Starogrodem. Krajobraz należy do najpiękniejszych na Pomorzu, ze skupieniami roślin stepowych.

3. **Ostrowo** (pow. chojnicki), rezerwat torfowiskowy o obsz. 2 ha nad jeziorem **Mętno** z brzozą niską w zespołach charakterystycznych dla torfowisk przejściowych.

9. **Dębowo** (pow. gniewski), rezerwat zbocza Wisły pod Opaleniem o obsz. 103 ha. Interesujący las z wielką ilością roślin pontyjskich w podszyciu.

10. **Kartuzy** (pow. kartuski), rezerwat **„Góra Zamkowa"**, o obsz. 9.19 ha, obejmujący pierwotny las bukowy, charakterystyczny dla pojezierza kaszubskiego.

11. **Kartuzy** (pow. kartuski), rezerwat **„Smolne Błoto"** o obsz. 34.15 ha, obejmujący torfowisko wrzosowe z roślinnością typową dla torfowisk typu zachodnio - bałtyckiego.

12. **Mirachowo** (pow. kartuski), rezerwat **„Staniszewskie Błoto"** o obsz. 48.32 ha, obejmujący charakterystyczne dla Kaszubszczyzny torfowisko wrzosowe z jedynem w Polsce stanowiskiem atlantyckiego wrzosu oraz bażyny.

13. **Mirachowo** (pow. kartuski), rezerwat torfowiskowy o obsz. 42.50 ha z bujnie rozwijającemi się zespołami torfowców, oraz gniazdami żórawi, położony **nad jeziorem Wielkiem** pod Mirachowem.

14. **Mirachowo** (pow. kartuski), rezerwat torfowiskowy o obsz. 0.30 ha, położony nad jeziorkiem Turzycowem, z jedynem w zachodniej Polsce stanowiskiem turzycy skąpokwiatowej.

15. **Mirachowo** (pow. kartuski), rezerwat **na jeziorze Kamiennem** dla ochrony lobelji Dortmanna.

16. **Giertoż** (pow. lubawski), rezerwat o obsz. 0.81 ha, obejmujący drzewostan sosnowy z kolonją czapli.

17. **Żarnowiec** (pow. morski), rezerwat **nad Piaśnicą** o obsz. ok. 4 km², typowy teren wydmowy z charakterystyczną roślinnością, łąki i torfowiska nad ujściem rzeki, oraz flora halofitów wybrzeża Bałtyku.

18. **Rozewie** (pow. morski), rezerwat **„Przyladek Rozewski"** o obsz. ok. 10 ha, obejmuje las bukowy na stromym brzegu morskim ze stanowiskami obówika i rokitnika. Podlega ochronie ze strony Urzędu Marynarki Handlowej.

19. **Tarczyny** (pow. lubarski), rezerwat o obsz. 1 ha, obejmujący drzewostan sosnowy z kolonją czapli.

20. **Dobre** (pow. świecki), piękne zespoły roślin torfowiskowych na obsz. 21.24 ha nad jeziorem Łąkorz.

21. **Stara Rzeka** (pow. świecki), rezerwat torfowiskowy o obsz. 13,03 ha, położony nad jeziorkami Dury w liczbie pięciu.

22. **Szczerkowo** (pow. świecki), rezerwat o obsz. 70.10 ha; oaza pierwotnego lasu liściastego wśród rozległych borów sosnowych z najobfitszem skupieniem brekiń w Polsce.

23. **Wierzchlas** (pow. świecki), rezerwat leśny o obsz. 18,5 ha nad jeziorem Mukrz, obejmujący pierwotną puszczę pomorską z najpiękniejszem skupieniem cisów w Polsce.

24. **Dolny Młyn** (pow. toruński) rezerwat o obsz. 15 ha, obejmujący zbocza Wisły **między Jajtowym a Dolnym Młynem**, z obfitą roślinnością pontyjską.

25. **Cierpice** (pow. toruński), rezerwat stepowy o obsz. 3 ha na **Strzelnicy** pod Toruniem ze skupieniem roślin stepowych. Rezerwat pozostaje w zarządzie D.O.K. Toruń.

26. **Ostromecko** (pow. toruński) rezerwat „**Wielka Kępa**“ między Ostromeckiem a mostem na Wiśle przy Fordonie o obsz. 5 ha. obejmujący kępowy las nadwiślański z olbrzymiemi topolami i dębami. Własność prywatna.
27. **Piwnice** (pow. toruński), rezerwat o obsz. 16.5 ha **w lesie Piwnickim**, obejmuje pierwotny drzewostan sosnowo-dębowy z domieszką grabu.
28. **Paradyż** (pow. tucholski), rezerwat o obsz. 10.14 ha obejmujący **uroczysko nad Wdą w Borach Tucholskich.** Las mieszany o charakterze pierwotnym ze stanowiskiem brekini.

Najważniejsze zabytki przyrody:

a) d r z e w a : Ostromecko — dęby, Kartuzy — jesion, Dąbek — dąb, Hel — sekwoja, Konstancjewo — brekinie; b) a l e j e : Rzucewo.

WOJEWÓDZTWO POZNAŃSKIE.

1. **Wielkopolski Park Natury w Ludwikowie** pod Poznaniem, zwany także Góreckim Parkiem Narodowym od nazwiska dawnych właścicieli Górków, oraz jeziora Góreckiego, nad którem leży. Obszar 403,63 ha; położony jest na terenie nadleśnictwa Mosina. Jest to piękny krajobrazowo, pagórkowaty i lesisty teren moreny czołowej, otaczający jeziora: Kociołek, Skrzynkę i Góreckie. Z Parkiem tym sąsiadują lasy Trzebaw-Górka o obsz. 295,25 ha, będące własnością Fundacji Zakłady Kórnickie. Stanowią one jedną całość z Wielkopolskim Parkiem Natury, a obejmują teren, będący najpiękniejszym zakątkiem Wielkopolski, na którym dochowało się dużo osobliwości przyrody, — oraz wyspę na jeziorze Góreckiem.
2. **Strzelce** (pow. chodzieski) rezerwat o obsz. ok. 1 ha, będący własnością Ministerstwa W. R. i O. P. Dość obfite skupienie brzozy niskiej na łące nad Notecią.
3. **Bralin** (pow. kępiński) rezerwat o obsz. 6.08 ha, obejmujący naturalny drzewostan, złożony z jodły, świerku, buku, grabu i sosny, utworzony dla ochrony jodły na kresowem stanowisku.
4. **Rychtal** (pow. kępiński) rezerwat o obsz. 2.88 ha, zwany „**Studnica**“ obejmujący naturalny drzewostan sosnowo-świerkowo-dębowy u źródeł rzeki Studnicy.
5. **Sieraków** (pow. międzychodzki) rezerwat „**Czaple Wyspy**“ o obsz. 8.10 ha, utworzony dla ochrony czapli, kormorana, sokoła wędrownego, gągoła i innych ptaków.
6. **Sieraków** (pow. międzychodzki), rezerwat o obsz. 20.21 ha, obejmujący prastary i pierwotny las bukowy nad jeziorem Lutomskiem i otaczający je malowniczo.
7. **Góra Dziewicza** między Czerwonakiem a Owińskami (pow. poznański), rezerwat o obsz. 100 ha. Las mieszany z bogactwem rzadkich roślin, jedno z najwyższych morenowych wzniesień okolicy Poznania (144 m.).
8. **Rawicz** (pow śmigielski) rezerwat o obsz. 6.16 ha, położony pod miastem, obejmujący pierwotny las mieszany, złożony z ok. 500-letnich dębów i sosen, około 140-letnich buków i grabów, o obfitem podszyciu.
9. **Markowice** (pow. wrzesiński) rezerwat o obsz. ok. 100 ha, obejmujący las z wiśnią karłowatą. Własność prywatna.
10 **Durowo** (pow. wągrowiecki) rezerwat o obsz. 37.80 ha, utworzony w drzewostanie dębowym dla ochrony gnieżdżących się tu czapli.

11. **Mochy** (pow. wolsztyński) rezerwat „**Wyspa Konwaljowa**“ o obsz. 20.18 ha. Obejmuje drzewostan sosnowy o charakterze naturalnym z obfitością roślinności zielnej, otoczony szeregiem jezior.
12. **Orzechowo** (pow. wrzesiński) rezerwat o obsz. 0.73 ha, obejmujący las mieszany, liściasty na zalewowym terenie nad Warta. Przykład bogatego w gatunki lasu liściastego na aluwjach w dolinie Warty.
13. **Zielona Góra** (pow. wyrzyski) rezerwat o obsz. ok. 20 ha, obejmujący las dębowy, mieszany z brzękami.
14. **Nakło-Ślesin** (pow. wyrzyski) rezerwat o obsz. ok. 5 ha. Stoki kilku wzgórz przy torze kolejowym, podlegające zarządowi kolei państwowych. Stanowisko ostnicy Jana i miłka wiosennego.
15. **Września** (pow. żniński) rezerwat o obsz. 13.41 w nadleśnictwie **Gołąbki**, utworzony dla ochrony gnieżdżących się tu czapli.

Najważniejsze zabytki przyrody:

a) d r z e w a : Jabłonowo-Nowie — dąb. Osiek Nadleśnictwo L. P. — dęby, Antonin — dęby, Rogalin — dęby; b) p a r k i : Gołuchów, Kórnik; c) g ł a z y n a r z u t o w e : Margonin — „Zaklęta karczma“, Jedlec.

WOJEWÓDZTWO STANISŁAWOWSKIE.

1. **Park Narodowy na Czarnohorze** (pow. nadwórniański) obejmuje obszar 1520.21 ha, pierwotny las regla górnego, sięgający aż do strefy kosówki i olszy zielonej, połoniny w stanie naturalnym i kulturze pasterskiej, oraz źródliska Prutu. W projekcie jest dokupienie połoniny Zaroślak ze szczytem Howerlą. — Administruje Parkiem Nadleśnictwo L. P. Worochta.
2. **Porohińsko** (pow. doliński) rezerwat na górze **Jajko** w Gorganach o obsz. 250 ha, utworzony przez Administrację dóbr stołowych Metropolji grecko-katolickiej. Obejmuje piękny las limbowy.
3. **Polanica** (pow. doliński), rezerwat w **Bubniszczu** o obsz. 106.92 ha. Las mieszany z bukiem oraz malownicze skały ze sztucznie przez człowieka wykutemi jaskiniami.
4. **Głuszków** (pow. horodeński). Płat gipsów złożony ze skał ok. 20 m wysokich, w formie potężnych baszt o stromych, prawie prostopadłych ścianach. Wrażenie, wywierane przez pas tych turni o wyżłobionych głęboko wciętych „kominach“ podnosi śnieżna białość gipsu. Własność gminy Głuszków.
5. **Ostrowiec** (pow. horodeński), rezerwat **„Masiok“** o obsz. 2.30 ha obejmujący pierwotny step z rzadkiemi gatunkami roślin. Zakupiony przez Ligę Ochrony Przyrody ze składek młodzieży szkolnej, dochodów z wystaw ochrony przyrody i odczytów, organizowanych przez Ligę.
6. **Jasień** (pow. kałuski, st. kol. Broszniów), rezerwat obejmujący największe w Polsce skupienie limb u źródeł Łomnicy (grzbiet Gorgan ok. 7 km. długi, na obsz. ok. 500 ha).
7. **Kniaźdwór** nad Prutem (pow. kołomyjski), rezerwat o obsz. 52.09 ha, obejmujący jedno z największych w Europie środkowej skupienie cisów, które występują tutaj w podszyciu pięknego lasu bukowego z domieszką jodły.
8. **Szeparowce** (pow. kołomyjski), rezerwat o obsz. 3 ha, obejmujący piękną dąbrowę pokucką z gniazdami czapli.
9. **Żabie** (pow. kosowski), rezerwat na połoninie **Kamineć**, obejmujący malownicze skałki wapienne z cenną naukową roślinnością.
10. **Stratyn** (pow. rohatyński), rezerwat o obsz. 3.28 ha w oddziale **„Piaseczne“** dla ochrony resztki starego, pierwotnego lasu bukowego.

Najważniejsze zabytki przyrody:

a) d r z e w a : Gwoździec — dąb, Piadyki — lipa, Rohatyn — lipa, Stratyn — lipa, Sokołów — dąb, Strzałków — dąb, Hołosków — dąb, Karpińskiego, Rozdół — dęby.
b) a l e j a lipowa w Stanisławowie.

WOJEWÓDZTWO ŚLĄSKIE.

1. **Barania Góra** (pow. cieszyński), rezerwat o obsz. 388.26 ha. Najpiękniejszy szczyt Beskidów śląskich po stronie polskiej, nazwany przez prof. K. Sosnowskiego „wielkim ołtarzem naszej ziemi". Obejmuje wykapy Czarnej i źródła Białej Wisełki. Szczyt Baraniej Góry i Północne jej podnóża porasta las o charakterze pierwotnym, jodłowo-bukowy, miejscami z domieszką świerku, lub czysto świerkowy.
2. **Jankowice, Studzieniec, Międzyrzecze i Kobiór** (pow. pszczyński), rezerwat prywatny dla ochrony stada żubrów pszczyńskich.

Najważniejsze zabytki przyrody:

a) d r z e w a : Grodziec — dąb, Cisowica — cisy, Katowice — Brynów: dąb Tauera, Ruptawa — grab Ludwika, Repty Stare — dąb;
b) g ł a z y : Rudzica, Ustroń — „kamień ewangelicki".

WOJEWÓDZTWO TARNOPOLSKIE.

1. **Krzywcze Górne** (pow. borszczowski), rezerwat jaskiniowy, o obsz. ok. 1/4 klm², obejmuje jaskinie podziemne, złożone z komór, posiadających gipsowe kryształy oraz stalaktyty i stalagmity. Własność prywatna.
2. **Hucisko Brodzkie** (pow. brodzki), rezerwat **Ponikwa** o obsz. 28.21 ha; grupa malowniczych skał z legendarnym „Trójnogiem", stanowiącym dawne bożyszcze pogańskie, w lesie bukowym.
3. **Brody** (pow. brodzki), rezerwat **Makutra** o obsz. 4.02 ha, pierwotny step typu wołyńskiego z wawrzynkiem wołyńskim. Zakupiony ze składek przez Ligę Ochrony Przyrody.
4. **Lubomla i Ostra Skałka koło Okna** (pow. skałacki), 2 stepowe rezerwaty prywatne o obsz. 10.25 ha. Skałka mszywiołowa koralowa wieku sarmackiego z podolską florą stepową.
5. **Żeżawa** (pow. zaleszczycki), rezerwat o obsz. 1 ha, obejmujący ściankę dniestrową z lasem i zaroślami oraz halawami z roślinnością stepowo - leśną.

Ponadto wymienić tu należy jeszcze 4 prywatne rezerwaty, które, chociaż formalnie nie zostały zatwierdzone, jednak istnieją na podstawie zgody właścicieli, którzy chronią je przed zniszczeniem.

6. **Oleksińce** (pow. borszczowski), rezerwat prywatny obsz. ok. pół morga. Obejmuje skały gipsowe ze stanowiskiem rzadkiej rośliny Centaurea Marschaliana.
7. **Kołobródka** (pow. zaleszczycki); rezerwatem jest ścianka Dniestru, zwana „Hłody" o obsz. ok. 7 ha, z zabytkową roślinnością stepową i zaroślową, oraz bogatą fauną podolską (m. in. stałe gniazdo puhacza). Własność prywatna.
8. **Zaleszczyki** (pow. zaleszczycki), wąwóz zw. „Obiżowa" z roślinnością stepową, zachowaną w zupełnie pierwotnym stanie, z występującym gromadnie migdałem niskim. Własność prywatna.
9. **Szutromińce** (powiat zaleszczycki). Rezerwat obejmuje brzegi

Dniestru oraz wyspę na Dniestrze, o nadzwyczaj malowniczem położeniu. Teren ten porasta pierwotna dąbrowa podolska, złożona niemal wyłącznie z dębu bezszypułkowego, posiada charakterystyczną florę i faunę, która gdzieindziej na Podolu w takiem bogactwie nie występuje. Własność fundacji im. J. K. Hohendorfa.
Na specjalną uwagę zasługuje: 10) pierwszy w Polsce rezerwat szkolny w **Miodoborach.** Ma on objąć malowniczą grupę skał, położoną między Kujdańcami a Maksymówką (własność gminy Stryjówka pow. zbaraskiego), pokrytą roślinnością stepową i zajętą przez resztki pierwotnej fauny stepowej.

Najważniejsze zabytki przyrody:

a) d r z e w a: Skała — dąb, Krasnopuszcza – dęby, Buczacz — lipa Mahometa, Rosochacz — topole, Halileja — buki;
b) p a r k i: Skała, Podhorce;
c) s k a ł y: Podkamień, Holihrady nad Seretem — „sfinks podolski", Trubczyn;
d) g r o t o: w Bilczu Złotem.

WOJEWÓDZTWO WARSZAWSKIE.

1. **Wymyślin** (pow. lipnowski), rezerwat o obsz. 10 ha. Obejmuje las mieszany w oddz. „Borek" (z licznemi okazami starych drzew i bogatą roślinnością krzewiastą.
2. **Dąbrowa** (pow. pułtuski), rezerwat o obsz. 0.01 ha dla ochrony modrzewia polskiego, który występuje tu w ilości 23 okazów.
3. **Lipki** (powiat radzymiński), rezerwat o obsz. 44.30 ha, obejmuje teren wartościowy pod względem przyrodniczym i geologicznym. Las zgórą 120-letni, złożony przedewszystkiem z dębu, grabu, wiązu i jesionu. Roślinność zielna bardzo interesująca. Występują tu głazy narzutowe.
4. **Płonne** (powiat rypiński), rezerwat o obsz. 1.90 ha, obejmuje las z gniazdowemi skupieniami modrzewia polskiego, oraz górę modrzewiową z pojedyńczemi okazami tego gatunku drzewa. — Własność prywatna.
5. **Tomkowo** (pow. rypiński), rezerwat o obsz. 9.85 ha, obejmuje las zawierający gniazdowe skupienia oraz pojedyńcze okazy modrzewia polskiego. Własność prywatna.
6. **Lipce** (pow. skierniewicki) rezerwat o obsz. 7.40 ha dla zachowania resztek drzewostanu bukowego i sosnowego na granicy zasięgu.
7. **Lasek Bielański** pod Warszawą o obsz. 146.14 ha, uznany za zabytek jako miejsce zabaw dawnej Warszawy oraz dzięki licznym wspomnieniom historycznym. Obejmuje las mieszany.
8. **Mała Wieś pod Grójcem** (pow. warszawski), rezerwat **„Modrzewina"** o obsz. 200 ha, chroniony przez właścicieli. Obejmuje las mieszany z partjami modrzewiowemi.
9. **Puszcza Kampinoska** (pow. warszawski i sochaczewski) rezerwat o obsz. 522.10 ha, obejmuje resztki puszczy Kampinoskiej z interesującą roślinnością t. j. florą leśną i torfowiskową. Ponadto zabytki faunistyczne i geologiczne.
10. **Las Wawerski pod Warszawą,** rezerwat o obsz. 311.05 ha, obejmuje zespół lasu mieszanego, w którym dąb odgrywa najważniejszą rolę.
11. Piękny las jodłowy w Mieni pod Mińskiem Mazowieckim (rezerwat projektowany).

Najważniejsze zabytki przyrody:

a) d r z e w a: Skępe — dąb, Urle — dąb, Mała Wieś — modrzew „Wojewoda", Pruszków — wiązy, Brześce — lipa, Zaborów — świerki;
b) a l e j a topolowa: Janów Podlaski — Wygoda:
c) p a r k i: Słubice, Natolin:
d) g ł a z y n a r z u t o w e: Kowiesy, Ruszkowo, Lisewo.

WOJEWÓDZTWO WILEŃSKIE.

1. **Zielone Jeziora** (pow. wileńsko-trocki), rezerwat o obsz. 169.95 ha, lasy mieszane, malowniczo położone między i nad jeziorami Krzyżackiem, Zielonem i Gulbińskiem.
2. **Jaszuny** (pow. wileńsko-trocki) rezerwat o obsz. 14.40 ha dla ochrony maliny moroszki w obrębie Kiernowskim.

Najważniejsze zabytki przyrody:

a) d r z e w a: Wołkowszczyzna — dąb, Zaświr — dęby, Antokol — wiąz, Glinciszki — dąb, Opsa — dąb „Dewajtis", Parafianowo — dąb;
b) t o r f o w i s k o z brzozą niską w Hołubiczach;
c) b o b r y: Dokszyce;
d) g ł a z y n a r z u t o w e: Kraśne, Mejszagoła, Ludwinów (głaz cmentarny mahometański).

WOJEWÓDZTWO WOŁYŃSKIE.

1. **Borszczówka** (pow. krzemieniecki), imienia ś. p. Leona Rzewuskiego rezerwat „Bratarszczyzna" o obsz. 1.49 ha, obejmuje wyspowe stanowisko buku na północno-wschodniej granicy zasięgu. — Własność prywatna.
2. **Góra Bony** w Krzemieńcu, z ruinami zamku; w sąsiedztwie nader interesujące pod względem krajobrazowym i florystycznym „Skałki Panieńskie".
3. **Karpiłówka** (pow. sarneński), rezerwat o obsz. 30 ha, obejmujący las sosnowy z różanecznikiem żółtym (azalją pontyjską) w podszyciu.
4. **Snowidowicze** (pow. sarneński), rezerwat o obsz. 23 ha. obejmuje las sosnowy z różanecznikiem żółtym (azalją pontyjską) w podszyciu. Ma być rozszerzony do obszaru 59 ha.

W województwie wołyńskiem następujące rezerwaty są projektowane:
5. **Przełom rzeki Słuczy** pomiędzy Hubkowem a Mareninem (pow. Kostopolski), piękny pod względem krajobrazowym. Rzeka płynie tu wąwozem wśród łupków krystalicznych i granitów. Zbocza lewego brzegu porasta piękny las dębowo-grabowy. Wyniosłości nadbrzeżne były wyzyskane w przeszłości dla celów obronnych, o czem świadczą grodziska, prawdopodobnie przedhistoryczne, w Bielczakach i Mareninie, oraz ruiny zamku Siemaszków w Bubkowie.
6. **Janowa Dolina** (pow. kostopolski), gdzie znajdują się wysokie na kilkanaście metrów, pionowo stojące słupy bazaltowe.
7. **Góra Zamkowa w Korcu** (pow. rówieński) z ruinami zamku, przedstawiająca wielka wartość pod względem osobliwości mineralogicznych. Kryje w sobie olbrzymich wymiarów turmaliny.

Najważniejsze zabytki przyrody:

a) drzewa: Bodiaczów — lipa, Międzyrzecze — dąb, Czartorja — dąb, Krupiec — jesion, Dolsk — topole, Nowe Iwanczyce — lipa, Klewań — dęby, Zosin — świerki.

Z wydawnictwa Min. W. R. i O. P. „Szkolne Schroniska Wycieczkowe" 1935 r. Warszawa.

Stan liczebny niedźwiedzi w Polsce na 1. I. 1935 r.

Dobra państwowe w Karpatach (150.000 ha) nadleśnictwa: Cyrkowna, Hryniawa, Ilemnia, Jabłonica, Jaremcze, Rafajłowa, Zielona, Worochta, Jawornik, Jasień, Suchodół, Mizuń, Sołotwina, Mizuńska, Polanica — 115 niedźwiedzi. Dobra prywatne w Karpatach Wschodnich: Skole (36.000 ha), Weldzisz (36.000 ha), Perechińsko (30.000 ha), w lasach firmy „Godula" Majdan, w lasach Fundacji Skarbków — razem 141. — Ogółem 256 sztuk niedźwiedzi. Na Polesiu w lasach Agarkowa i Deniskowicz 13 szt. W Tatrach Polskich 4 sztuki. Ogółem w całej Polsce 275 sztuk.

Rezerwaty specjalne dla ochrony modrzewia polskiego.

„Serwis" na górze Chełmowej pod Nową Słupią (woj. kieleckie).
„Modrzewina" w Małej Wsi pod Grójcem (woj. warszawskie).
„Modrzyny" w Barwinku pow. krośnieński, (woj. lwowskie).
Rezerwat w Płonnem (woj. warszawskie).
„ w Tomkowie (woj. warszawskie).
„ w Dąbrowie (woj. warszawskie).
„ na Marszałku pod Krościenkiem (woj. krakowskie).
„ w Złotej (woj. kieleckie).

Pozatem modrzew występuje i jest chroniony w Parkach Narodowych w Tatrach, w Pieninach i w rezerwacie lipowym w Muszynie (woj. krakowskie).

Wykaz dębów zabytkowych, najmniej 3 m. obwodu w wysokości piersi. O obwodzie 9 — 10 m. 5 okazów, 8 — 9 13 ok., 7 — 8 32 ok., 6 — 7 82 ok., 5 — 6 154 ok., 4 — 5 210 ok., 3 — 4 181 ok. Razem 677, z nich 151 okazów rośnie przy budynkach, 304 — w parkach i ogrodach, 88 — przy drogach i 86 — w lasach.

ARCHIWA.

Rozporządzenie Ministra W. R. i O. P. z dnia 10.I.1935 Nr. Arch. 1091/34. Przepisy archiwalne. Korzystanie z archiwów państwowych.

Państwowe.

Bygdoszcz, woj. poznańskie, ul. Dworcowa 29. Oddział Archiwum Państwowego Poznańskiego w Bydgoszczy. Akta b. Kom Generalnej w Bydgoszczy, akta gruntowe i osadnicze od 1796 r.

Gdańsk, Neugarten 25. Archiwum Państwowe Pomorskie. Oddział Gdański.

Grodno, woj. białostockie. Archiwum Państwowe. Akta b. rosyjskich władz admin. od końca XVIII w.

Kielce. Archiwum Państwowe. Akta b. lokalnych władz administracyjnych b. gub. kieleckiej.

Kraków, ul. Grodzka 52. Archiwum Ziemskie. Księgi grodzkie i ziemskie z lat 1374 — 1794 z Krakowa i innych miejscowości. Akta sądowe b. Rzplitej Krakowskiej. Depozyty.

Lwów, ul. Podwale 4. Archiwum Państwowe i Ziemskie. Akta dawnych władz rządowych z 1772—1918. Księgi grodzkie i ziemskie ze Lwowa i innych pobliskich miejscowości. Depozyty. Ul. Łyczakowska 4. Archiwum map katastralnych.
Lublin, ul. Namiestnikowska 10 i pl. Litewski 3. Archiwum Państwowe. Księgi grodzkie i ziemskie z lat 1504—1810 z Lublina i innych pobliskich miejscowości. Księgi miejskie. Akta władz wojewódzkich z 1815 — 1838 i władz rosyjskich z 1837—1915.
Piotrków, woj. łódzkie, ul. Piłsudskiego 55 i 71 i Kaliska 5. Archiwum Państwowe. Akta b. władz rosyjskich.
Płock, woj. warszawskie, gmach Państw. Gimnazjum im. St. Małachowskiego. Archiwum Państwowe. Akta b. władz rosyjskich administracyjnych, oświatowych oraz skarbowych. Akta b. Dyrekcji Tow. Kred. Ziemskiego w Płocku, 1824—1922.
Poznań, Góra Przemysława 1. Archiwum Państwowe. Księgi grodzkie i ziemskie z 1386—1793 z Poznania i innych miejscowości. Archiwa zniesionych klasztorów. Akta b. władz pruskich 1772—1806, władz Księstwa Warszawskiego 1807—1815. Naczelnego Prezydjum i Rejencyj Poznańskiej i Bydgoskiej do 1918 r. Akta sądowe, szkolne i hipoteczne.
Łomża, woj. białostockie. Archiwum Państwowe. Akta b. ros. władz administr.
Radom, woj. kieleckie. Archiwum Państwowe. Akta b. rosyjskich władz administracyjnych.
Warszawa, Jezuicka 1. Archiwum Akt Dawnych. Akta władz administracyjnych z czasów Księstwa Warszawskiego, Królestwa Kongresowego, rządów b. władz zaborczych oraz akta po r. 1917.
Warszawa, Długa 13. Archiwum Akt Nowych.
Warszawa, Długa 24. Archiwum Główne Akt Dawnych. Akta Kancelarji Koronnej oraz centralnych władz państwowych Rzeczypospolitej Polskiej z czasów przedrozbiorowych. Z tegoż czasu akta sądownictwa, akta i księgi miast. Część archiwum króla Stan. Augusta. Akta sądowe z XIX w. Akta po-austrjackie i po-pruskie z lat 1796—1807.
Warszawa, Krakowskie Przedmieście 26/28. Archiwum Oświecenia Publicznego. Akta władz i instytucyj oświatowych z czasów Księstwa Warszawskiego i Król. Kongresowego. Akta b. Kuratorjum Okręgu Naukowego Warszawskiego i b. Rosyjskiego Uniwersytetu Warszawskiego.
Warszawa, Rymarska 5. Archiwum Skarbowe. Akta władz skarbowych od końca XV w. do czasu rozbiorów. Akta centralnych władz skarbowych Ks. Warszawskiego i Królestwa Kongresowego do 1869 r. Akta Komisji Emerytalnej Król. Polskiego, Warszawskiej Izby Skarbowej, b. władz do spraw włościańskich Król. Polskiego i Banku Włościańskiego.
Warszawa, Długa 13. Archiwum Wojskowe. Akta władz okupacyjnych z 1915 — 1918 r. austrjackie i niemieckie.
Warszawa, ul. Zakroczymska, Fort Legjonów. Centralne Archiwum Wojskowe. Akta wojskowe polskie i Polski dotyczące od czasów Król. Kongresowego do 1915 r. m. in. akta z 1831 i 1863 r. Akta formacyj wojskowych polskich. Legjony Polskie. Korpus I gen. Dowbór-Muśnickiego. Korpus II. Armja gen. Hallera. Dywizja gen. Żeligowskiego. Dywizja syberyjska. Akta władz i formacyj obcych, w tem austr. od 1774 i niem. od 1831.
Wieliczka, woj. krakowskie. Archiwum Państwowej Żupy Solnej.
Wilno, ul. Uniwersytecka 5. Archiwum Państwowe. Księgi grodzkie, ziemskie i trybunalskie b. W. Ks. Litewskiego, akta b. ros. władz administracyjnych.

Biały Kamień, pow. Złoczów, woj. tarnopolskie. Archiwum Miejskie.
Białystok. Archiwum Miejskie.
Biecz, pow. Gorlice, woj. krakowskie. Archiwum Miejskie zdeponowane w Arch. Miejskiem w Krakowie.
Bochnia, woj. krakowskie. Archiwum m. Bochni (od XVI w.)
Brześć Kujawski, pow. Nieszawa, woj. warszawskie. Archiwum przy Magistracie m. Brześcia Kujawskiego. (od 1867 roku).
Bydgoszcz, woj. poznańskie, Stary Rynek. Archiwum Miejskie.
Chełmno, woj. pomorskie. Archiwum Miejskie (nieuporządkowane).
Chęciny, pow. i woj. kieleckie. Archiwum ksiąg i dokumentów urzędowych Magistratu m. Chęcin. (od 1860 r.).
Chrzanow, woj. krakowskie, Archiwum Miejskie zdep. w Arch. Ziemskiem w Krakowie.
Cieszyn, woj. śląskie. Przełożeństwo m. Cieszyna. Archiwum Miejskie.
Ciężkowice pow. Tarnów, woj. krakowskie. Archiwum Miejskie.
Częstochowa, woj. kieleckie. Archiwum Miejskie (od 1808 r.).
Dobromil, woj. lwowskie. Archiwum Miejskie zdep. w Arch. Ziemskiem we Lwowie.
Dolina, woj. stanisławowskie. Archiwum Miejskie (od XVIII w.).
Drohobycz, woj. lwowskie. Archiwum Miejskie.
Gorlice, woj. krakowskie. Archiwum Akt Dawnych m. Gorlic (od XVII w.).
Grudziądz, woj. pomorskie ul. Lipowa 28. Archiwum m. Grudziądza (od XIII w.).
Grybów, pow. Nowy Sącz, woj. krakowskie. Archiwum miejskie zdep. w Arch. Ziemskiem w Krakowie.
Jarosław, woj. lwowskie. Archiwum Akt Dawnych m. Jarosławia.
Kolo, woj. łódzkie. Archiwum Miejskie.
Kraków, Sienna 16. Archiwum Akt Dawnych m. Krakowa. Dokumenty od XII w. Akta m. Krakowa i przedmieść od XIV w. Archiwa Rzplitej Krakowskiej 1815—1846. Księgi depozytowe miast małopolskich. Zbiory A. Grabowskiego. Archiwum Naczelnego Komitetu Narodowego z 1914—1918 r.
Krosno, woj. lwowskie. Archiwum Miejskie (od XIV w.).
Leżajsk, pow. Łańcut, woj. lwowskie. Archiwum Miejskie.
Lublin, Archiwum Magistratu m. Lublina. od 1800 r.
Lubliniec, woj. śląskie. Archiwum Miejskie.
Lwow, Ratusz. Archiwum król. stoł. m. Lwowa.
Łowicz, woj. warszawskie. Archiwum Magistratu.
Łódź, pl. Wolności 1. Archiwum Aktów Dawnych m. Łodzi, od XVIII w.
Łuck, woj. wołyńskie. Starostwo. Archiwum b. Ziemstwa Powiatowego Łuckiego.
Mysłowice, pow. Katowice, woj. śląskie. Archiwum m. Mysłowic.
Myślenice, woj. krakowskie. Archiwum m. Myślenic.
Nowy Sącz, woj. krakowskie. Archiwum przy Bibljotece Miejskiej im. Józefa Szujskiego.
Nowy Targ, woj. krakowskie. Archiwum Miejskie.
Olkusz, woj. kieleckie. Archiwum Magistratu od 1823 r
Pabjanice pow. Łaski woj. łódzkie. Archiwum Magistratu m. Pabjanic.
Pilzno, pow. Ropczyce, woj. krakowskie. Archiwum Miejskie zdep. w Arch. Ziem. w Krakowie.
Piotrków Trybun. woj. łódzkie, ul. Kaliska 13. Archiwum Magistratu. (nieuporz.)

Płock, woj. warszawskie. Stary Rynek, Archiwum Magistratu m. Płocka.
Poznań, Archiwum Miejskie zdepon. w Achiwum Państwowem w Poznaniu.
Przemyśl woj. lwowskie. Archiwum Aktów dawnych m. Przemyśla od XV w.
Przeworsk, woj. lwowskie. Archiwum Miejskie.
Puck, pow. morski, woj. pomorskie. Archiwum Miejskie znajduje się w przechowaniu w Archiwum Państwowem w Gdańsku pod zarządem Komisarza Rządu Polskiego dla podziału Archiwum zawiera dokumenty od XIV w.
Radom, woj. kieleckie. Archiwum Magistratu m. Radomia, od 1796 r.
Rzeszów, woj. lwowskie. Bibljoteka miejska. Archiwum m. Rzeszowa. Akty sądowe od XVII w.
Sanok, woj. lwowskie. Archiwum Miejskie.
Sambor, woj. lwowskie. Archiwum Miejskie zdep. w Arch. Aktów Ziemskich we Lwowie.
Stanisławów. Archiwum Miejskie.
Tarnopol, Biuro Prezydjalne Zarządu Miasta. Archiwum Miejskie.
Tarnów, woj. krakowskie, ul. Krakowska 12. Muzeum m. Tarnowa. Zbiory archiwalne.
Toruń, woj. pomorskie. Archiwum Miejskie, zdeponowane archiwa różnych miast pomorskich.
Wadowice, woj. krakowskie. Archiwum Miejskie, nieuporządk.
Warszawa, ul. Senatorska 14 p. 462 I p. Archiwum Zarządu Miejskiego m. Warszawy Akta miejskie do 1791 r. Akta b. województwa Mazowieckiego. Akta z czasów powstania listopadowego. Akta b. Komitetu Urządzającego w Król. Polskiem.
Wilno, ul. Trocka 14. Archiwum Miejskie m. Wilna.
Włocławek, woj. warszawskie, ul. Kościuszki 12. Archiwum Magistratu m. Włocławka (od 1816 r. nieuporz.).
Złoczów, woj. tarnopolskie. Archiwum Miejskie.
Żółkiew, woj. lwowskie. Archiwum Miejskie.

Archiwa różnych wyznań.

Bielany, pow. i woj. krakowskie. Archiwum Klasztoru O. O. Kamedułów.
Bydgoszcz, woj. poznańskie. Archiwum Gminy Żydowskiej.
Czerna, pow. Chrzanów, woj. krakowskie. Archiwum klasztoru O. O. Karmelitów Bosych.
Częstochowa, woj. kieleckie. Archiwum klasztoru O. O. Paulinów na Jasnej Górze.
Dukla, pow. Krosno, woj. lwowskie. Archiwum O. O. Bernardynów.
Gniezno, woj. poznańskie. Kapituła Metropolitalna. Archiwum Kapitulne.
Gniezno, Archiwum Konsystorza Metropolitalnego.
Imbramowice, pow. Olkusz, woj. kieleckie. Archiwum klasztoru P. P. Norbertanek Imbramowieckich.
Jarosław, woj. lwowskie Archiwum Kolegjaty Rzymsko-Katolickiej, zachowane resztki przewieziono do Archiwum Diecezjalnego w Przemyślu.
Jarosław. Archiwum O. O. Dominikanów. Zbiory od XVI w. Archiwa różnych skasowanych klasztorów dominikańskich i jarosławskie archiwum pojezuickie. Nieuporządk.
Kalisz, woj. łódzkie. Archiwum Gminy Wyznaniowej Żydowskiej.
Kalisz. Archiwum Kolegjaty Kaliskiej.

Kalisz. Archiwum Konwentu O. O. Franciszkanów od XVI w.
Kalisz. Archiwum b. Opactwa X. X. Kanoników Regularnych Lateraneńskich przy kościele Św. Mikołaja.
Kraków, Archiwum Gminy Wyznaniowej Żydowskiej.
Kraków, ul. Św. Anny 11. Archiwum Kolegjaty Św. Anny.
Kraków. Archiwum Kolegjaty Św. Florjana.
Kraków, ul. Pijarska 2. Archiwum Kolegjum Krakowskiego O. O. Pijarów.
Kraków, pl. Marjacki 4. Archiwum Kościoła Parafjalnego N. Panny Marji, od XIII w.
Kraków, ul. Franciszkańska 3, Pałac Arcybiskupi. Archiwum Kurji Książęco-Metropolitalnej.
Kraków. Archiwum O. O. Dominikanów.
Kraków, Archiwum O. O. Franciszkanów.
Kraków, ul. Grodzka 54. Archiwum P. P. Franciszkanek Klaszt. Św. Andrzeja.
Kraków. Archiwum P. P. Norbertanek Zwierzynieckich.
Kraków, Kazimierz, ul. Bożego Ciała. Archiwum X. X. Kanoników Regularnych Lateraneńskich przy kościele Bożego Ciała.
Kraków. Archiwum X. X. Marków.
Kraków, ul. Augustjańska 7, Bibljoteka i Archiwum Klasztoru O. O. Augustjanów, od XIII w.
Kraków, Wawel, Bibljoteka i Archiwum Kapitulne.
Krechów, pow. Żółkiew, woj. lwowskie. Archiwum O. O. Bazyljanów.
Krotoszyn, woj. poznańskie. Archiwum Synagogi.
Kruszwica, pow. Inowrocław, woj. poznańskie. Archiwum Kolegjaty.
Leszno, woj. poznańskie, ul. Komenjusza 26. Archiwum Ewang.-Reform. Kościoła św. Jana.
Leżajsk, pow. Łańcut, woj. lwowskie. Archiwum Konwentu O. O. Bernardynów, nieuporządkowane.
Lubiń, pow. Kościan, woj. poznańskie. Archiwum O. O. Benedyktynów przy Bibljotece Wiedzy Religijnej.
Lublin, ul. Królewska 10. Archiwum Kapituły Katedralnej Lubelskiej.
Lublin, ul. Zamojska 2. Archiwum Kurji Biskupiej Lubelskiej od 1924 r.
Lublin, ul. Krak. Przedmieście 45. Archiwum Parafji Ewang.-Augsburskiej Lubelskiej.
Lwów, ul. Kopernika 36. Archiwum Grecko-Katolickiego Seminarjum Duchownego.
Lwów, ul. Rutowskiego 5, I p. Archiwum Kapituły Metropolitalnej Łacińskiej.
Lwów, ul. Skarbkowska 14. Archiwum Kapituły Ormiańskiej, nieuporz.
Lwów, pl. Dominikański 2. Archiwum Konwentu klasztoru O. O. Dominikanów.
Lwów, Archiwum Konwentu O. O. Franciszkanów, akty przewiezione z Krosna, dotyczące klasztorów prowincj.
Lwów, Archiwum Kurji Metropolitalnej Łacińskiej, nieup.
Lwów, ul. Żółkiewska 36. Archiwum O. O. Bazyljanów.
Lwów, Archiwum O. O. Bernardynów.
Lwów, ul. Rzeźnicka 5. Izraelicka Bibljoteka Gminna. Zbiory archiwalne.
Łomża, woj. białostockie. Archiwum Kurji Diecezjalnej Łomżyńskiej. nieuporz.
Łowicz, woj. warszawskie, Kapituła Łowicka. Archiwum Kolegjaty Łowickiej.
Łuck, Archiwum Kurji Biskupiej Łuckiej.

Międzyrzec Podlaski, pow. Radzyń, woj. lubelskie. Archiwum Parafjalne.
Mogiła, pow. i woj. krakowskie. Archiwum O. O. Cystersów.
Nowe Miasto, pow. Rawa, woj. warszawskie. Archiwum O. O. Kapucynów
Opatów, woj. kieleckie. Archiwum Kolegjaty.
Pakość, pow. Mogilno, woj. poznańskie. Archiwum poreformackie.
Pelplin, pow. Starogard, woj. pomorskie. Archiwum Biskupie Diecezji Chełmińskiej.
Pelplin. Archiwum Kapituły Chełmińskiej.
Płock, woj. warszawskie. Archiwum Kurji Diecezjalnej.
Płock, Bibljoteka Seminarjum Diecezjalnego. Archiwum Diecezjalne.
Poznań, ul. Lubrańskiego 1. Archiwum Archidiecezjalne.
Poznań, ul. Szewcka 10, I p. Gmach Synagogi. Archiwum Izraelickiej Gminy Wyznaniowej.
Przemyśl, woj. lwowskie. Archiwum Diecezjalne przy Kurji Biskupiej Obrz. Łacińskiego od XIV w.
Przemyśl, Archiwum Kapituły Grecko-Katolickiej.
Przemyśl, Archiwum Kapituły Obrz. Łacińskiego.
Przemyśl, Archiwum Konwentu O. O. Franciszkanów.
Przemyśl. Archiwum Konwentu O. O. Reformatów od XVII w.
Przeworsk, woj. lwowskie. Archiwum Konwentu O. O. Bernardynów.
Rzeszów, woj. lwowskie. Archiwum Konwentu O. O. Bernardynów.
Rawa Ruska, woj. lwowskie. Archiwum O. O. Reformatów.
Sandomierz woj. kieleckie. Archiwum Kapituły Katedralnej przy Katedrze Sandomierskiej.
Sandomierz, Archiwum Kurji Diecezjalnej Sandomierskiej.
Sokal, woj. lwowskie. Archiwum Konwentu O. O. Bernardynów.
Staniątki, pow. Bochnia, woj. krakowskie. Klasztor. Archiwum Klasztoru P. P. Benedyktynek od XIII w.
Stanisławów, Archiwum Kapituły Grecko-Katolickiej.
Stanisławów, Archiwum Konsystorza Grecko-Katolickiego.
Strzelno, pow. Mogilno, woj. poznańskie. Archiwum b. Klasztoru P. P. Norbertanek przy kościele parafjalnym (nieuporz.).
Szczyrzyc, pow. Limanowa, woj. krakowskie. Archiwum O. O. Cystersów od XIII w.
Tarnów, woj. krakowskie. Archiwum Kapituły Katedralnej.
Tarnów. Archiwum Konsystorza Biskupiego.
Tarnów, gmach Seminarjum Diecezjalnego. Zbiory archiwalne Muzeum Diecezjalnego.
Toruń, woj. pomorskie. Archiwum Kościoła Św. Jakóba.
Troki, woj. wileńskie. Archiwum Duchownego Zarządu Karaimskiego.
Trzemeszno, pow. Mogilno, woj. poznańskie. Archiwum b. Opactwa Kanoników Regularnych Lateraneńskich przy kościele parafjalnym.
Warszawa, ul. Leszno 16. Archiwum Akt Dawnych Konsystorza Ewang. Reform. Rzplitej Polsk.
Warszawa, ul. Grzybowska 26/28. Archiwum Gminy Wyznaniowej Żydowskiej.
Warszawa. Archiwum Kapituły Katedralnej Rzymsko-Katolickiej.
Warszawa, ul. Miodowa 15. Archiwum Kurji Metropolitalnej - Łacińskiej.
Warszawa, ul. Kredytowa 2/4. Archiwum Parafji Ewang. Augsburskiej. od XVII w.
Wieliczka, pow. i woj. krakowskie, Archiwum O. O. Franciszkanów.
Wilno. Archiwum Kapituły Katedralnej i Archiwum Kurji Metropolitalnej Łacińskiej.

Wilno, ul. Zawalna 11, Archiwum Ewangelicko-Reformowane od XVI w.
Wilno, ul. Żydowska 6. Bibljoteka im. Straszuna przy Zarządzie Synagogi Głównej. Zbiory archiwalne.
Włocławek, woj. warszawskie. Archiwum Kapituły Włocławskiej, od XV w.
Zamość, woj. lubelskie. Kolegjata. Archiwum Kapituły Zamojskiej, nieuporządkowane.
Żółkiew, woj. lwowskie. Archiwum O. O. Dominikanów.

Archiwa prywatne.

Albertyn, pow. Słonim, woj. nowogródzkie. Zarząd maj. Albertyn. Archiwum albertyńskie, akta rodz. hr. Pusłowskich patrz również Kraków.
Balice, pow. Przemyśl, woj. lwowskie. Archiwum Skibniewskich.
Białaczew, pow. Opoczno, woj. kieleckie. Archiwum hr. Platerów.
Bienica, pow. Oszmiana, woj. wileńskie. Archiwum Szwykowskich.
Bieniuny, pow. Oszmiana, woj. wileńskie. Archiwum Karczewskich.
Bogumiłów, pow. Sieradz, woj. łódzkie. Archiwum Kobierzyckich.
Bóbrka, woj. lwowskie. Archiwum prywatne H. Czajkowskiego.
Bruśnik, pow. Tarnów, woj. krakowskie. Archiwum Fihauserów.
Chroberz, pow. Pińczów, woj. kieleckie. Archiwum margr. Wielopolskich, od XV w.
Chrząstów, pow. Włoszczowa, woj. kieleckie. Archiwum hr. Potockich.
Czerniejewo, pow. Gniezno, woj. poznańskie. Archiwum hr. Skórzewskich.
Dubniki, pow. i woj. wileńskie. Archiwum Mineyków.
Dubiecko, pow. Przemyśl, woj. lwowskie. Archiwum hr. Konarskich.
Dzików, pow. Tarnobrzeg, woj. lwowskie. Archiwum hr. Tarnowskich.
Gumniska, pow. Tarnów, woj. krakowskie. Archiwum ks. Sanguszków (zawiera również archiwum sławuckie i podhoreckie).
Gwoździec, pow. Kołomyja, woj. stanisławowskie. Archiwum kniaziów Puzynów.
Haczów, pow. Brzozów, woj. lwowskie. Archiwum Urbańskich.
Hrudopol, pow. Słonim, woj. nowogródzie. Archiwum Jundziłłów.
Huszlew, pow. Siedlce, woj. lubelskie. Archiwum ks. Woronieckich.
Jabłonna, pow. i woj. warszawskie. Archiwum ks. Poniatowskich.
Jachimowszczyzna, pow. Oszmiana, woj. wileńskie. Archiwum Lubańskich.
Jaszuny, pow. i woj. wileńskie Archiwum rodz. Balińskich.
Karwice, pow. Opoczno, woj. kieleckie. Archiwum karwickie hr. Dunin Karwickich patrz Modrzew.
Kębło, pow. Puławy, woj. lubelskie. Archiwum hr. Rostworowskich.
Kliczków Mały, pow. Sieradz, woj. łódzkie. Archiwum hr. Tarnowskich.
Komarowszczyzna, pow. i woj. wileńskie. Archiwum hr. Starzeńskich.
Komarówka, pow. Buczacz, woj. tarnopolskie. Archiwum Dunin-Szpottów.
Korczew, pow. Sokołów, woj. lubelskie. Bibljoteka, zbiory i archiwum korczewskie hr. Rawita - Ostrowskich, nieuporz.
Kościelniki, pow. i woj. krakowskie. p. Wyciąże. Archiwum kościelnickie rodz. Wodzickich.
Kozin, pow. Dubno, woj. wołyńskie. Archiwum hr. Tarnowskich.
Kraków, Archiwum hr. Moszyńskich.
Kraków, Archiwum Popielów.
Kraków, Archiwum hr. Potockich.

Kraków, ul. Krupnicza 9. Archiwum Związku Rodziny Nowina - Konopków, akta z Modlnicy.
Kraków, ul. Krupnicza 9. Dział archiwalny Muzeum Ks. Czartoryskich od XVIII w. Depozyty.
Kraków, Dział Archiwalny Muzeum hr. Hutten-Czapskich.
Kraków. Dział Archiwalny Muzeum hr. Hutten - Czapskich.
Kraków, ul. Potockiego 10. Zbiory archiwalne Bibljoteki Xawerego hr. Pusłowskiego część archiwum rodz. Pusłowskich patrz Albertyn.
Krzeszowice, pow. Chrzanów, woj. krakowskie. Archiwum hr. Potockich.
Kurozwęki, pow. Stopnica, woj. kieleckie. Archiwum Sołtyków.
Lesko, woj. lwowskie. Archiwum Zamku Leskiego arch. rodz. Krasickich.
Lewków, pocz. Czekanów, pow. Ostrów, woj. poznańskie. Archiwum rodz. Lipe - Lipskich.
Lublin, ul. Królewska 10. Archiwum łanowieckie rodz. Bożeńców - Jełowickich od 1444 r.
Lubostroń, pow. Szubin, woj. poznańskie. Archiwum hr. Skórzewskich.
Lwów, ul. Wronowskich 7. I p. Bibljoteka Aleksandra Czołowskiego. Zbiory archiwalne.
Lwów, ul. Kurkowa 15. Bibljoteka poturzycka Ord. hr. Dzieduszyckich. Zbiory archiwalne.
Lwówek, pow. N. Tomyśl, woj. poznańskie. Archiwum hr. Łąckich.
Łanowce, pow. Krzemieniec, woj. wołyńskie. Archiwum łanowieckie rodz. Bożeńców - Jełowickich, patrz Lublin.
Łańcut, woj. lwowskie. Archiwum Ordynacji Łańcuckiej hr. Potockich.
Łoniów, pow. Sandomierz, woj. kieleckie. Archiwum hr. Moszyńskich.
Masalany, pow. Grodno, woj. białostockie. Archiwum Ordynacji Bar. Bispingów.
Marchwacz, pocz. Opatówek, pow. Kalisz, woj. łódzkie. Archiwum marchwackie Niemojewskich.
Milanów, pow. Radzyń, woj. Lubelskie. Archiwum ks. Czetwertyńskich.
Mizocz, pow. Zdołbunów, woj. wołyńskie. Archiwum hr. Dunin - Karwickich, zdeponowane w Biblj. Ordyn. hr. Krasińskich w Warszawie.
Modlnica, pow. i woj. krakowskie. Archiwum Związku Rodziny Konopków, patrz Kraków.
Modrzew, pow. Opoczno, woj. kieleckie. Archiwum karwickie hr. Dunin - Karwickich w depoz. w Arch. Głównem Akt Dawnych w Warszawie, Sala 5, szafa 23.
Mogilowce, pocz. Żyskow, pow. Wołkowysk, woj. białostockie. Archiwum rodz. Dziekońskich, patrz Warszawa.
Muszyn, pow. Dzisna, woj. wileńskie. Archiwum Oskierków.
Nawra, pow. Toruń, woj. pomorskie. Archiwum Szczanieckich.
Niegolew, pocz. Buk, pow. N. Tomyśl, woj. poznańskie. Archiwum Niegolewskich.
Nieśwież, woj. nowogródzkie. Zamek. Archiwum Ordynacji Nieświeskiej ks. Radziwiłłów, część patrz Warszawa.
Nowe Dziewiątkowicze, pocz. Dziewiątkowicze, pow. Słonim, woj. nowogródzkie. Archiwum Rodziny Sliźniów i Dóbr Nowe Dziewiątkowicze, nieuporządkowane.
Nowodwory, pow. Wysokie Mazowiec., woj. białostockie. Archiwum hr. Starzeńskich.
Obory, pow. i woj. warszawskie. Archiwum hr. Potulickich.

Okno, pow. Horodenka, woj. stanisławowskie. Archiwum Cieńskich.
Okno, pow. Skałat, woj. tarnopolskie. Archiwum Federowiczów.
Pawłowice, pow. Leszno, woj. poznańskie. Archiwum pawłowickie hr. Mielżyńskich patrz Wielka Łęka.
Pińsk, woj. poleskie, ul. Butrymowicza 37. Archiwum Butrymowiczów.
Piotrowice, pow. i woj. lubelskie. Archiwum hr. Łosiów.
Połoneczka, pow. i woj. nowogródzkie. Archiwum ks. Radziwiłłów.
Popowo, pow. Łowicz, woj. warszawskie. Archiwum Skarzyńskich.
Poręba Żegota, pow. Chrzanów, woj. krakowskie. Archiwum hr. Szembeków.
Porzecze, pow. Pińsk, woj. poleskie. Archiwum Skirmuntów.
Posadowo, pocz. Lwówek, pow. N. Tomyśl, woj. poznańskie. Archiwum hr. Korzbok - Łąckich.
Przeworsk, woj. lwowskie. Archiwum ks. Lubomirskich. Tymczasowo w Bibljotece Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Lwowie.
Przyłbice, pow. Jaworów, woj. lwowskie. Archiwum rodzinne hr. Szeptyckich, część we Lwowie, Arch. Nar. Muzeum Ukraińskiego.
Pszczyna, woj. śląskie. Archiwum ks. Pszczyńskich.
Rogalin, pow. Śrem, woj. poznańskie. Archiwum hr. Raczyńskich.
Rokitno Szlacheckie, pow. Będzin, woj. kieleckie. Archiwum hr. Poleskich.
Roś, pow. Wołkowysk, woj. białostockie. Archiwum Ordynacji hr. Branickich, chwilowo zdeponowane w Wilanowie.
Rozwadów, pow. Tarnobrzeg, woj. lwowskie. Archiwum ks. Lubomirskich.
Rusko, pow. Jarocin, woj. poznańskie. Archiwum hr. Czarneckich.
Sichów Duży, pow. Stopnica, woj. kieleckie. Archiwum ks. Radziwiłłów.
Siemianice, pow. Kępno, woj. poznańskie. Archiwum Szembekowskie i Archiwum Fredrowskie.
Skempe, pow. Lipno, woj. warszawskie. Archiwum Zielińskich.
Sucha, pow. Radom, woj. kieleckie. Archiwum Wodzińskich.
Sucha, pow. Żywiec, woj. krakowskie. Bibljoteka hr. Tarnowskich. Archiwum hr. Branickich.
Sulgostów, pow. Opoczno, woj. kieleckie. Archiwum Dunin - Sulgostowskich.
Szczuczyn, powiat Lida, woj. nowogródzkie. Archiwum rodz. Ks. Druckich - Lubeckich, patrz Kraków.
Taboryszki, pow. Oszmiana, woj. Wileńskie. Archiwum Ważyńskich.
Tubądzin, pow. Błaszki, woj. łódzkie. Archiwum Walewskich.
Ujazd, pow. Brzeziny, woj. łódzkie. Archiwum hr. Ostrowskich, nieuporządkowane.
Uniż, pow. Buczacz, woj. tarnopolskie. Archiwum Przybysławskich.
Warszawa, ul. B. Pierackiego 6. Archiwum Bibljoteki Ordynacji hr. Przeździeckich.
Warszawa, ul. Hoża 22. Archiwum Dziekońskich, część patrz Mogilowce.
Warszawa, ul. B. Pierackiego 6. Archiwum Gospod. Ordynacji hr. Krasińskich.
Warszawa, ul. Żabia 4. Archiwum Jana Zamoyskiego, Kancl. i Hetm. W. Kor. przy Bibljotece Ordyn. Zamoyskiej.
Warszawa, ul. Marszałkowska 113 m. 4. Archiwum Ordynacji Nieświeskiej ks. Radziwiłłów, część, patrz Nieśwież.

Warszawa, ul. Wilcza 35 m. 5. Archiwum rodz. Niemojewskich.
Warszawa, ul. Ad. Pługa 6 m. 25. Archiwum rodz. Nowina - Konopków zbiory z Mogilan.
Warszawa, ul. Litewska 6. Archiwum spiczynieckie hr. Tyszkiewiczów.
Warszawa, ul. Mokotowska 63 m. 3. Archiwum Związku Rodu Odrowążów — Pieniążków z Iwanowic, Rydzewa i Krużlowa.
Weleśnica, pow. Pińsk, woj. poleskie. Archiwum Twardowskich.
Wielka Łęka, pocz. Rokosowo, pow. Gostyń, woj. Poznańskie. Zarząd Dóbr. Archiwum pawłowickie hr. Mielżyńskich.
Wierzenica, pow. i woj. poznańskie. Archiwum hr. Cieszkowskich.
Wilanów, pow. i woj. warszawskie. Archiwum hr. Branickich.
Wilno, ul. Zygmuntowska 4. Archiwum hr. Jana Tyszkiewicza.
Włodowice, pow. Olkusz, woj. kieleckie. Archiwum hr. Poleskich, patrz Rokitno Szlacheckie.
Włostów, pow. Opatów, woj. kieleckie. Archiwum Rodzinne Karskich.
Wola Błędowa, pow. Brzeziny, woj. łódzkie. Achiwum rodz. Lemańskich.
Wołożyn, woj. nowogródzkie. Archiwum hr. Tyszkiewiczów.
Wrząca, pow. Koło, woj. łódzkie. Archiwum Grodzickich.
Września, woj. poznańskie. Archiwum hr. Ponińskich.
Wydawy, pow. Gostyń, woj. poznańskie. Archiwum ponieckie hr. Mycielskich.
Wysokie Litewskie, pow. Brześć n/Bugiem, woj. poleskie. Archiwum hr. Potockich.

Archiwa uniwersyteckie, fundacyjne, społeczne.

Kórnik, pow. Śrem, woj. poznańskie. Zamek. Dział rękopisów Bibljoteki kórnickiej. Archiwa Zamoyskich, Działyńskich i inne liczne akta i dokumenty.
Kraków, Collegium Novum. Archiwum Senatu Uniwersytetu Jagiellońskiego.
Lwów, ul. Blacharska 9. Archiwum Instytutu Staropigjańskiego, akta od XIV w., dotyczące historji Rusi Halickiej i Instytutu.
Lwów, ul. Mochnackiego 42. Archiwum Narodowego Muzeum Ukraińskiego. Archiwum Grecko - Katolickiej Metropol. Kapituły we Lwowie, do XVIII w. Akta kozackie. Archiwum Szeptyckich.
Lwów, ul. św. Mikołaja 4, parter. Archiwum Uniwersytetu Jana Kazimierza.
Lwów, ul. Ujejskiego 2. Bibljoteka Fundacji Wiktora hr. Baworowskiego. Dział rękopisów, akta rodzin i majątków podolskich.
Lwów, ul. Ossolińskich 2. Zakład Narodowy im. Ossolińskich. Oddział rękopisów, archiwa licznych rodów małopolskich.
Ostróg n/Horyniem, pow. zdołbunów, woj. wołyńskie. Muzeum im. ks. Ostrogskich. Zbiory archiwalne.
Płock, woj. warszawskie. Archiwum Towarzystwa Naukowego, akta z czasów 1831 i 1863 r. oraz z czasów wojny światowej.
Poznań, ul. S. Mielżyńskiego 26 — 7. Gabinet rękopisów Towarzystwa Przyjaciół Nauk.
Poznań. Zbiory rękopiśmienne Bibljoteki Raczyńskich, akta różnych klasztorów i rodzin oraz z zakresu historji politycz., gospodarcz. i wojsk. Polski.
Przemyśl, woj. lwowskie, ul. Piotra Kmity 5. Archiwum Tow. Przyjaciół Nauk.

Skierniewice, woj. warszawskie. Zarząd folwarku Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego. Archiwum Dóbr Łowickich.
Warszawa, ul. Okólnik 9. Archiwum Bibljoteki Ordyn. hr. Krasińskich m. in. dokumenty Wojska Polskiego 1815 — 30 r., Ks. Łowickiego i depozyty.
Warszawa, ul. Koszykowa 26. Gmach Bibljoteki Publicznej. Zbiory archiwalne Muzeum Społecznego.
Wilno. Archiwum przy Bibljotece Tow. Przyjaciół Nauk.
Wilno, ul. Uniwersytecka 9. Dział archiwalny Bibljoteki im. Eustachego i Emilji Wróblewskich.
Wilno, ul. Uniwersytecka 5. Dział rękopisów Bibljoteki Publicznej i Uniwersyteckiej, dokumenty klasztorów i rodzin z Wileńszczyzny. Akta urzędów rosyjskich, cześć archiwum kapitulnego i konsystorskiego wileńskiego.

MUZEA

Rozporządzenie Ministra W. R. i O. P. z 13.2.1933 (IV SZT.-1880/33 o Państwowej Radzie Muzealnej (Dz. U. Min. W. R. i O. P. 2 poz. 11 Rada składa się z 9 czł. mianowanych przez Ministra W. R. i O. P. i 7 wybranych przez Związek Muzeów w Polsce — wszyscy na 3 lata. Do zakresu działań Rady należy: badanie potrzeb muzealnictwa i przedstawianie Ministrowi opinji w sprawach muzealnictwa o stanie poszczególnych muzeów, oraz wynikających stąd wniosków, w szczególności w sprawach zakładania nowych muzeów, udostępniania zbiorów, typu, zakresu i zasięgu muzeów — zawodowego kształcenia pracowników i t. p.

Muzea i zbiory muzealne państwowe i fundacyjne.
Biała Podlaska, woj. lubelskie. Muzeum Państw. Gimn. im. J. I. Kraszewskiego.
Białowieża, pow. Bielsk. woj. białostockie. Bud. Zarządu Lasów Państwowych. Muzeum Przyrodnicze im. Jana Miklaszewskiego przy Parku Narodowym (kol. przyrodnicze Puszczy Białowieskiej).
Chełm, (woj. lubelskie), Muzeum Ziemi Chełmskiej przy Państw. Gimn. im. St. Czarnieckiego (sztuka kościelna).
Ciechocinek, woj. warszawskie. Zbiory Muzealne przy Państw Zakł. Zdrojowym.
Cieszyn, woj. śląskie. ul. Leopolda Szersznika. Fundacja: Muzeum im. Szersznika (numizmatyka, przedmioty artystyczne).
Dąbrowa Górnicza, pow. Będzin, woj. kieleckie. Państw Szkoła Górnicza i Hutnicza im. Staszica. Muzeum Geologiczne.
Grodno, woj białostockie, gmach Starostwa. Muzeum Państwowe, (archeologja, prehistorja, sztuka ludowa i współczesna).
Hel, pow. morski, woj. pomorskie. Stacja Morska: Muzeum Przyrodnicze. Kolekcja Bałtycka Morskiego Laboratorjum Rybackiego.
Inowrocław, woj. poznańskie. Muzeum 39 p. piech. — pl. Klasztorny: wystawa LOPP.
Katowice, Śląski Urząd Wojewódzki. Muzeum Śląskie, (przedstawia rejon śląski w oparciu o tło ogólno - polskie (prehistorja, etnografja, sztuka kościelna, przemysł artystyczny, obrazy, pamiątki z powstań i plebiscytu — przy Śląskich Technicznych Zakładach Naukowych pomieszczono działy geologji i przyrody).
Kowel, woj. wołyńskie: Muzeum Szkolne przy Gimn. Państwowem.
Kraków, Wawel 5: Zbiory Historyczne Królewskiego Zamku na Wawelu (lapidarjum, ceramika, plany, modele i t. p.). — Państwowe Zbiory

Sztuki na Wawelu (obrazy, arrasy, meble, broń, przemysł artystyczny), — ul. Sławkowska 17: Muzeum Fizjograficzne Pol. Ak. Umiej. (największy zielnik w Polsce, największe zbiory geologiczne, zbiór minerałów krajowych i zbiory zoologiczne, dział entomologiczny, największy zbiór motyli krajowych, wszechświatowy zbiór błonkoskrzydłych). — Muzeum Archeologiczne Pol. Ak. Umiej.

Laski, pow. Kępno, woj. poznańskie: Muzeum Prehistor. im. Rekt. Heljod. Święcickiego.

Lwów, ul. Baworowskich 2: Muzeum przy Bibljotece fundacji W. hr. Baworowskiego (sztychy) — ul. Ossolińskich 2: Muzeum im ks. Lubomirskich, (zabytki historyczne, pamiątki, broń) — Ossolińskich 2: Zbiory Graficzne Biblj. Gawlikowskich (grafika, monety, pieczęcie, obrazy, autografy).

Ostrów, woj. poznańskie: Muzeum 60 p. piech.

Poznań, ul. Artyleryjska 1, róg ul. Ratajczaka: Wielkopolskie Muzeum Wojskowe — ul. Wjazdowa, wejście od Wałów Batorego: b. Zamek Cesarski.

Pułtusk, woj. warszawskie. Kościuszki 13: Szkolne Muzeum Krajoznawcze.

Radom, woj. kieleckie. Lubelska 53: Kolekcja Ptaków Krajowych przy Dyrekcji Lasów Państwowych.

Rzeszów, woj. lwowskie. Zarząd Miejski: Galerja im. Dąmbskich.

Siennica, pow. Mińsk, woj. warszawskie. Państwowe Sem. Naucz.: Muzeum Regjonalne przy Kole Krajoznawczem.

Warszawa. Belweder: Muzeum J. Piłsudskiego. Belweder uznany został za przybytek narodowy. Pałac Belwederski wraz z otaczającym go dziedzińcem i częścią parku oddany jest w zarząd i wieczyste użytkowanie „Muzeum J. Piłsudskiego w Belwederze" z obowiązkiem pieczy nad niem i przechowania go dla potomności w stanie nienaruszonym. Opiekę i nadzór nad Muzeum Józefa Piłsudskiego w Belwederze sprawuje minister spraw wojskowych. Jego organem doradczym jest rada muzeum. — Mokotów ulica Rakowiecka Nr. 4; Muzeum Państwowego Instytutu Geologicznego — Krakowskie Przedmieście Nr. 26/28: Państw. Muzeum Zoologiczne (chwilowo nieczynne, przy Muzeum mieści się Stacja Badania Wędrówek Ptaków). — Agrykola 9: Polskie Centralne Muzeum Archeologiczne. — Państwowe Zbiory Sztuki, Dyrekcja, Pałac pod Blachą: 1) Zamek Królewski (20 pokoi królewskich dostępnych dla zwiedzania i b. Państwowa Galerja Sztuki Polskiej, St. Miasto 32), 2) Pałac pod Blachą (zbiory państwowe im. Krosnowskich, gab. numizmatyczny i arch. zdjęć fotograficznych), 3) Łazienki Królewskie (zbiory w pałacu na wodzie, 15 sal i zbiory w Białym Domku). — Al. Szucha 23: Centralne Biuro inwentaryzacyjne Zabytków Sztuki Min. W. R. i O. P. — ul. Hoża 88: Muzeum Oświaty i Wychowania Ministerstwa W. R. i O. P. — pl. Trzech Krzyży 4/6: Muzeum Państw. Instytutu Głuchoniemych i Ociemniałych — Chocimska 24: Muzeum Higjeny przy Państwowym Zakładzie Higjeny — Praga, ul. Markowska 18: Gabinet Numizmatyczny Mennicy Państw. — ul. Elektoralna 2: Muzeum Gł. Urzędu Miar. — Nowy Zjazd 1: Muzeum Kolejowe. — ul. św. Barbary 2: Muzeum Poczty i Telekomunikacji przy Min. Poczt. i Telegr.—ul. Ciepła 13: Muzeum Kryminologiczne przy Wydz. IV (Centrala Służby Śledczej Głów. Komendy Pol. Państw.) — Nowy Świat 67: Muzeum Policji.

Wieliczka, woj. krakowskie. Muzeum Salinarne Państw Żupy Solnej (mineralogja, modele urządzeń i narzędzi górniczych).

Wilanów, pow. i woj. warszawskie. Zbiory w pałacu Kr. Jana III.

Wilno, Uniwersytecka 9: Zbiór Emblematów i Odznak Masońskich przy Biblj. im. Wróblewskich.

Biała, woj. krakowskie. Dom Kasy Oszczędności: Muzeum Miejskie.
Bielsko, woj. śląskie. Rynek 9: Muzeum Miejskie.
Brzeżany, woj. tarnopolskie: Muzeum Miejskie.
Bydgoszcz, woj. poznańskie. Stary Rynek: Muzeum Miejskie (archeologja, starożytności, obrazy, numizmatyka i galerja obrazów, otw. 9 — 16 opł. 50 gr.).
Cieszyn, woj. śląskie. ul. Demla 6: Muzeum Miejskie (przyroda, historja).
Częstochowa, woj. kieleckie. ul. Dąbrowskiego 10: Muzeum Miejskie Krajoznawcze (tablice i modele wzorowych domów higjenicznych).
Gdynia, Muzeum Miejskie w stadjum organizacji. — Muzeum morskie w stadjum organizacji.
Golub, pow. Wąbrzeźno, woj. pomorskie. Zamek: Muzeum Zbiorów Starożytnych.
Grodno, woj. białostockie, ul. Botaniczna 6: Muzeum Miejskie Przyrodnicze.
Grudziądz, woj. pomorskie, ul. Lipowa 28: Muzeum Miejskie (archeologja, prehistorja, etnologja, przyroda, numizmatyka. otw. 11 — 13).
Inowrocław, woj. poznańskie. Magistrat: Muzeum Regjonalne Kujaw Zachodnich w organizacji (ok. 180 okazów, wykopaliska z grobów przedhistorycznych z Modliborzyc).
Jarosław woj. lwowskie. Ratusz: Muzeum Miejskie (etnografja, historja, numizmatyka).
Kartuzy, woj. pomorskie. ul. Cmentarna 4: Muzeum Powiatowe (prehistorja).
Kłodawa, pow. Koło, woj. łódzkie. Zbiory Muzealne m. Kłodawy.
Kraków, Muzeum Narodowe: I Oddział — Galerja Współczesna, Rynek Główny Sukiennice, codz. 10 — 14, opłata 1 zł.; malarstwo, rzeźba od połowy w. XIX, przemysł artystyczny, zabytki ze średniowiecza, pamiątki narodowe II; Oddział im. Emeryka hr. Hitten-Czapskiego, Wolska 10, środy, niedziele i święta 10 — 14, opł. 1 zł.; numizmatyka, grafika, druki, broń i przemysł artystyczny; III Oddział Dom i Muzeum im. Jana Matejki, Florjańska 41, codz. 10—14, opł. 1 zł., zbiory J. Matejki i artystyczna po nim spuścizna: IV Oddział im. Feliksa Jasieńskiego, okazy sztuki polskiej, japońskiej, dywany, sprzęty różnych epok; o otwarciu poszczególnych wystaw powiadamia się ogłoszeniami; V Oddział im. Erazma Barącza, Karmelicka 51, środy, niedziele i święta opł. 1 zł., kilimy polskie, wschodnie dywany, broń, sprzęty, malarstwo XIX w.; VI Oddział Wieża Ratuszowa, zabytki rzeźby polskiej w oryginałach kamiennych i odlewach gipsowych, otwarty 1.V do 30.IX w niedziele i święta 10 — 14, opł. 50 gr. VII Oddział Barbakan zabytek sztuki fortyfikacyjnej, w letnich m-cach otwarty 10 — 14 opł. 50 gr.; zniżki dla wycieczek. Do Galerji w Sukiennicach udziela się zniżek po 50 gr. i 25 gr. od osoby. Zniżkę 25 gr. otrzymują szkoły krakowskie i wycieczki przyjeżdżające do Krakowa w związku z sypaniem Kopca Marszałka Piłsudskiego. Do reszty oddziałów zniżki wynoszą po 25 gr. od osoby. Nadto udziela się wycieczkom zwykle dla 10% osób wstęp bezpłatny. Wycieczki wojskowe do wszystkich oddziałów opłacają po 10 gr. od osoby. — ul. Sienna 16: Muzeum Historyczne m. Krakowa. — ul. Smoleńska 9 III p.: Miejskie Muzeum Przemysłowe im. D-ra A. Baranieckiego.
Lwów, Rynek 4, Kamienica Czarna: Muzeum Historyczne m. Lwowa. — Rynek 6: Muzeum Narodowe im. Kr. Jana III (zabytki historyczno-kulturalne, portr. histor., zbrojownie) — ul. Ossolińskich 3: Zbiory

Bolesława Orzechowicza. (broń, obrazy, przemysł artystyczny, monety). — Hetmańska 20 i Ossolińskich 3: Galerja Narodowa m. Lwowa. (sztuka światowa, polska, zbiór medali, minjatur, rzeźb). — ul. Hetmańska 20: Miejskie Muzeum Przemysłu Artystycznego (21 działów przemysłu art.) — pl. Targów Wschodnich: Panorama Racławicka i Diorama Lwowa z przed r. 1772 i dzisiejszego. Muzea otwarte z wyjątkiem poniedziałków od 10 — 13, panorama i diorama codziennie od 9 do 18-ej.

Łowicz, woj. warszawskie. Rynek im. T. Kościuszki 17: Muzeum Miejskie Starożytności i Pamiątek Historycznych im. Wł. Tarczyńskiego.

Łódź, pl. Wolności 1: Muzeum Miejskie Historji i Sztuki im. J. i K. Bartoszewiczów — ul. Piotrkowska 91: Miejskie Muzeum Etnograficzne (otw. 10 — 14). — Park im. Sienkiewicza: Miejskie Muzeum Przyrodnicze (archeologja, etnografja).

Mława, woj. warszawskie. Magistrat: Miejskie Muzeum Regjonalne (archeologja, etnografja).

Mysłowice, pow. Katowice, woj. śląskie. ul. Seminaryjna 4: Muzeum Miejskie.

Poznań, Al. Marcinkowskiego 9: Muzeum Wielkopolskie, posiada następujące działy: 1. Galerja Obrazów i rzeźb wraz z Galerją im. Anatazego hr. Raczyńskiego i Galerją im. Mielżyńskich (sztuka włoska, hiszpańska, niemiecka, polska w zaczątku). 2. Przemysł artystyczny: ceramika, stolarstwo, złotnictwo, tkactwo, sztuka kościelna, sztuka chińska, japońska i zachodnio azjatycka. 3. Dział ludoznawczy (stroje ludowe, przeważnie wielkopolskie). 4. Gabinet rysunków i rycin oraz grafiki starszej i nowszej (przeważnie niemiecka). 5. Gabinet monet i medali, bogaty dział renesansowych plakiet włoskich i niemieckich i polskie numizmaty. 6. Dział Prechistoryczny (przy ul. Sew. Mielżyńskiego 26/7) obejmuje zbiory wykopalisk Muzeum Wielkopolskiego i Muzeum Mielżyńskich (Tow. Przyjaciół Nauk) specjalność wykopaliska z Wielkopolski (otw. 10—14, opł. 50 gr.). 7. Dział przyrodniczy obejmuje z biory Muzeum Wielkopolskiego i Tow. Przyjaciół Nauk (osobny pawilon w ogrodzie Zoologicznym, ul. Gajowa). Specjalność okazy przyrody Wielkopolskiej (geologja, zoologja, botanika). — Muzeum Polonji zagranicznej. — ul. Marszałka Focha 18: Muzeum m. Poznania (historja miasta, urządzenia miejskie, dzieje mieszczaństwa).

Praszka, pow. Wieluń, woj. łódzkie. Muzeum Regjonalne (w zaczątku).

Puck, Magistrat: Muzealne Zbiory Rybackie.

Siedlce, woj. lubelskie. Stary Ratusz: Muzeum Ziemi Podlaskiej im. M. Asłanowicza (zbiory regjonalne, najcenniejsze stroje regjonalne).

Stanisławów. Ratusz, Rynek: Muzeum Pokuckie, (historja, etnografja, numizmatyka).

Świecie, woj. pomorskie, Sienkiewicza 3: Muzeum Regjonalne pow. świeckiego (ok. 1300 okazów).

Świętochłowice, woj. śląskie: Muzeum Powiatowe.

Tarnów, woj. krakowskie, ul. Krakowska 12: Muzeum m. Tarnowa (galerja obrazów, przemysł artystyczny, fotografje).

Toruń. Ratusz: Muzeum Miejskie (zbiory przedhistoryczne, rzeźby).

Warszawa, Al. Trzeciego Maja 13: Muzeum Narodowe (sztuka zdobnicza; starożytna, egipska, asyryjska, prehistorja słowiańska, wyroby ze szkła i ceramiczne, wyroby ze szkóry, ubiory, meble, zabytki wolnomularskie, przedmioty kultu różnych wyznań, pamiątki historyczne, etnografja polska i obca, Malarstwo polskie oraz rzeźba. Malarstwo obce). Dział Wojskowy: Muzeum Wojska Al. 3 maja 13/15 (obrazowanie oręża i rozwoju wojskowości od czasów prehistorycznych). — ul. Jezuicka 4: Muzeum Pedagogiczne (fizyka, chemja, biologja, geografja),

— Czerniakowska 124: Muzeum Wodociągów i Kanalizacji m. Warszawy.
Wielkie Hajduki, pow. Świętochłowice. woj. śląskie. Ul. Krakowska 40 Muzeum Powiatu Świętochłowickiego, (etnografja, pamiątki z powstań i plebiscytu, przemysł, historja, geologja).
Wilno, ul. Trocka 14: Muzeum Miejskie, (bogata kolekcja kafli).

Muzea i zbiory muzealne społeczne.

Baranowicze, woj. nowogródzkie, ul. Mickiewicza 45: Muzeum Powiatowe Pow. Kom. Regjonalnego.
Chełm, woj. lubelskie, Państw. Gimn. im. S. Czarnieckiego: Muzeum im. W. Ambroziewicza Polskiego Tow. Krajoznawczego.
Chojnice, woj. pomorskie. Rynek 2, Dom miejski, Muzeum Regjonalne (historja Pomorza, historja m. Chojnic, etnografja Kaszub, powiat chojnicki).
Cieszyn, woj. śląskie, Zamek: Zbiory etnograficzne Polsk. Tow. Ludoznawczego.
Druskieniki, woj. białostockie: Muzeum lokalne.
Działdowo, woj. pomorskie, ul. Dworcowa 31: Muzeum Mazurskie, dział regjonalny i specj. grunwaldzki.
Jaworów, woj. lwowskie: Muzeum „Jaworiwszczina".
Jędrzejów, woj. kieleckie, Rynek 7: Zbiory Muzealne Oddziału Polsk. Tow. Krajozn. po zwinięciu oddziału zbiory oddano na przechowanie.
Kalisz, woj. łódzkie, Pl. 11 Listopada, Ratusz, III p.: Muzeum Ziemi Kaliskiej, archeologja, przyroda, krajoznawstwo, etnografja, historja, prehistorja, dział pomocy szkolnych.
Kazimierz Dolny, woj. lubelskie. klasztor OO. Reformatów: Muzeum Regjonalne Tow. Przyjaciół Kazimierza.
Kielce, ul. Leonarda 14: Muzeum Polsk. Tow. Krajoznawczego, prehistorja, przyroda, okazy z paleontologji i geologji gór Świętokrzyskich.
Kołomyja, woj. stanisławowskie: Ukraińskyj Narodnyj Muzej imeny ks. Józefata Kobryńskiego przy Tow. „Ukraińskyj Narodnyj Dim" Kościuszki 25.
Kraków, Wawel 7: Muzeum Etnograficzne, (dział polski i egzotyczny)
Krościenko, woj. krakowskie. Muzeum Pienińskie.
Leszno, woj. poznańskie ul. Leszczyńskich 1: Muzeum Rodzime Tow. Czytelń Lud. archeologja, numizmatyka, mineralogja.
Lublin, ul. Narutowicza 4. Muzeum Lubelskie, przyroda, prehistorja, sztuka, kultura, dział wojskowy, galerja obrazów. Otw. 10—15.
Lwów, ul. Gosiewskiego 4 II p.: Polskie Muzeum Szkolne dział histor. — ul. Mochnackiego 42: Nacjonalnyj Muzej u Lwowi im. Metropolity Szeptyckiego, sztuka ludowa, huculszczyzna, ikonografja, numizmatyka, archeologja, sztuka nowoczesna. Ul. Czarneckiego 24: Muzej Naukowoho Towarystwa im. Szewczenka u Lwowi: archeologja, historja, malarstwo, przemysł artystyczny, przyroda, etnografja, numizmatyka. Ul Kurkowa 14: Muzeum Ruskiego Instytutu Narod. „Narodny Dom": archeologja, przyroda, gal. obrazów. ul. Blacharska 9: Muzeum Instytutu Stauropigjańskiego. Ul. Bernsteina 12: Muzeum Żydowskiej Gminy Wyznaniowej — zabytki dotyczące sztuki i historji żydów. Ul. Ossolińskich 11: Muzeum Pamiątek Zasłużonych Polek.
Łowicz, woj. warszawskie. Rynek, T. Kościuszki 17: Muzeum Ziemi Łowickiej Polsk. Tow. Krajoznawczego, etnografja, archeologja.
Łódź. Muzeum Etnograficzne. Zbiory z dziedziny archeologji i etnografji zawierają wyjątkowe okazy rzymskiej i galijskiej produkcji artystycznej.

Łuck, ul. Królowej Jadwigi 43: Muzeum Wołyńskie Woł. Tow. Krajoznawczego: historja, etnografja, ceramika. Ul. 3 Maja 9: Muzeum anatomo-patologiczne Łuck. Tow. Lekarskiego.
Miechów, woj. kieleckie, b. klasztor Bożogrobców: Muzeum Polsk. Tow. Krajoznawczego, geologja, numizmatyka, przyroda, historja.
Nałęczów, woj. lubelskie: Muzeum im. Stef. Żeromskiego Związku Naucz. Polsk.
Nieszawa, woj. warszawskie. Muzeum im. St. Noakowskiego.
Nowogród, pow. Łomża, woj. białost.: Muzeum Kurpiowskie Polsk. Tow. Krajozn. przyroda, etnografja, geologja, archeologja, przemysł domowy.
Nowogródek. Muzeum Ad. Mickiewicza.
Nowy Sącz, woj. krak., Zamek: Muzeum Ziemi Sądeckiej.
Olkusz, woj. kieleckie, lokal Banku Kredyt. Spółdziel.: Muzeum Polsk. Tow. Krajozn.: geologja, archeologja. Muzeum Koła Ligi Kobiet (pamiątki legjonowe).
Ostrowiec, pow. Opatów, woj. kieleckie, ul. Górzysta 5: Muzeum Polsk. Tow. Krajozn. archeologja, geol., historja, krajoznawstwo.
Ostróg, woj. wołyńskie, Zamek: Muzeum im. ks. Ostrogskich.
Ostrów, woj. poznańskie: Muzeum Powiatowe Tow. Czytelń Ludowych, archeologja, etnografja, numizmatyka.
Pabjanice, woj. łódzkie ul. Zamkowa 65: Muzeum Polsk. Tow. Krajozn. Ul. Kościuszki 14: Muzeum Koła P. M. S.
Pińsk, woj. poleskie ul. Kościuszki 32: Muzeum Poleskie Polsk. Tow. Krajozn. historja, przyroda, etnografja, archeologja, numizmatyka, przemysł i handel.
Piotrków, woj. łódzkie, Stary Rynek 3, b. Zamek Królewski: Muzeum Ziemi Piotrkowskiej Polsk. Tow. Krajozn.
Pleszew, woj. poznańskie Dom Oświatowy: Muzeum Tow. Czytelń Ludow. etnografja, przyroda, archeologja.
Płock, woj. warsz., Rynek Kanoniczny 8 i 2: Muzeum Mazowsza Płockiego im. Prof. Ign. Mościckiego, Prez. Rzpl. Polsk. Towarz. Naukowego w Płocku, geografja, geologja, paleontologja, przyroda, archeologja, etnografja, historja, sztuka czysta.
Poznań, Górna Wilda: Muzeum Szkolne Kolegjum Marcinkowskiego.
Przemyśl, woj. lwowskie ul. Piotra Kmity 5. Muzeum Narodowe ziemi Przemyskiej, archeologja, przyroda, etnografja, numizmatyka, malarstwo, broń, sztuka kościelna, przemysł artystyczny.
Rabka ul. Wład. Orkana: Muzeum Regjonalne im. Wład. Orkana zbiory etnograficzne.
Radom, woj. kieleckie, ul. Podjazdowa 1. Muzeum ziemi Radomskiej Polsk. Tow. Krajozn.
Rohatyn, woj. stanisławowskie, Gmach „Gwiazdy": Muzeum Regjonalne.
Równe, woj. wołyńskie. Zbiory Pol. Towarzystwa Krajoznawczego.
Ruda, woj. śląskie: Muzeum Miejscowe.
Rzeszów, woj. lwowskie: Muzeum Przemysłowe.
Sambor, woj. lwowskie, ul. Cicha 1: Muzeum Bojkowszczyzny, działy: 1) zbiory etnograficzne, 2) zbiory archeologiczne, 3) zabytki sztuki cerkiewnej. Ok. 10.600 okazów.
Sandomierz, woj. kieleckie, ul. Żeromskiego 6: Muzeum Ziemi Sandomierskiej Polsk. Tow. Krajozn. archeologja, ornitologja, etnologja, mineralogja.
Sanok, woj. lwowskie: Muzeum „Łemkiwszczina".
Siedlce, woj. lubelskie, Stary Rynek 1: Muzeum Podlaskie im. Asłanowicza.

Skierniewice, woj. warsz., Dom Sejmikowy Nr. 54: Muzeum Powiatowe im. Wł. Reymonta Polsk. Tow. Krajoznawczego.
Słonim, Muzeum Regjonalne P. T. Krajozn.
Tarnopol, ul. Kaczały 2: Muzeum Podolskie Tow. Szkoły Ludowej, historja, etnografja, przyroda, sztuka.

Tomaszów Mazowiecki, ul. Prez. Mościckiego 34: Muzeum Regjonalne Oddziału Polsk. Tow. Krajoznawczego, przyroda, archeologja, górnictwo, przemysł, handel, histor. etnograf.
Toruń, ul. Wysoka 12: Zbiory Towarz. Naukowego, okazy przedhist. i archeolog.
Tuchola, woj. pomorskie. Muzeum Regjonalne Borów Tucholskich Polsk. Tow. Krajozn.

Warszawa, ul. Opaczewska 2-a: Zbiory Pracowni Zoologicznej Wolnej Wszechnicy Polskiej. — Pałac Staszica, Nowy Świat 72: Muzeum Archeologiczne im. E. Majewskiego Tow. Nauk. Warszawskiego. — ul. Koszykowa 26: Muzeum Społeczne. — ul. Nowy Świat 72: Muzeum Antropologiczne Zakładu Antropologji Instytutu Nauk Antropologicznych Tow. Naukow. Warsz. specjalność zbiory osteologiczne.—ul. Bagatela 3: Zbiory Stacji Ochrony Roślin Tow. Ogrodn. Warsz. — ul. Długa 16: Zbiory przy Warszawskiem Tow. Farmaceutycznem, farmakognozja, botanika, zoologja, mineralogja, fizyka — ul. Krak. Przedmieście 66: Muzeum Przemysłu i Rolnictwa, etnografja, archeologja, mineralogja, entomologja i zoologja, przy niem: Muzeum Etnograficzne, Muzeum Przemysłu i Techniki i Zbiory Przyrodniczo-Rolnicze. (Zbiory Muzeum Przemysłu i Techniki również: ul. Tamka 1 i ul. Krak. Przedm. Nr. 66, liczy narazie 15 działów (w projekcie jest ok. 30). Działy dostępne dla zwiedzających: Dział Górnictwa i Hutnictwa, Przetwórstwa Metali, Energetyki, Historji pracy rąk ludzkich, Bezpieczeństwa i Higjeny Pracy, Lotnictwa, Technologji Drewna, Podstaw Fizyki, Elektrotechniki i Radjotechniki, Włókiennictwa, Wytwórczości Chemicznej, Przetwórstwa płodów rolnych wraz z grupą cukrownictwa, Morski, Materjałów budowlanych i Historji pojazdów mechanicznych. — ul. Chmielna 52: Muzeum Rzemiosł i Sztuki Stosowanej. — Rynek Starego Miasta 32: Zbiory Towarzystwa Opieki nad Zabytkami Przeszłości cenne archiwum fotografij, plany i rysunki. — Karowa 31: Zbiory Polsk. Towarz. Krajoznawczego pl. Małachowskiego 3. Zbiory Tow. Zachęty do Sztuk Pięknych (dzieła sztuki, monety, medale).
Wieluń, woj. łódzkie: Muzeum Ziemi Wieluńskiej Polskiej Macierzy Szkolnej.

Wilno: ul. Lelewela 8. Muzeum Towarz. Przyj. Nauk. w Wilnie, archeologja, historja, etnografja, przyroda, przem. artyst. — ul. Ostrobramska 9: Muzeum Białoruskie im. Jana Łuckiewicza, malarstwo, numizmatyka, broń, wyroby ludowe. — ul. Gimnazjalna 4: Zbiory Muzealne Litewskiego Towarz. Naukowego, prehistorja, etnografja. — Zaułek Ś-to Michalski 5, Muftat: Tatarskie Muzeum Narodowe Rady Centr. Zw. Kult. Ośw. Tatarów, zabytki historyczne — ul. Orzeszkowej 7: Muzeum Żydowskiego Tow. Histor.-Etnograf im. Sz. An-skiego, etnografja, obrazy, sztuka ludowa. — ul. Wiwulskiego 18: Muzeum Teatrologiczne im. E. R. Kamińskiej przy Żydowskim Instytucie Naukowym. Uniwersytecka 3. Dziekanat Wydziału Sztuk Pięknych Muzeum Tow. Miłośników Wilna, ryciny, fotografje, plany zabytków architektonicznych. — ul. Zawalna 5: Zbiory szkolnej pracowni przyrodniczej. W niej mieści się dział przyrodniczy Muzeum T-wa Przyjaciół Nauk w Wilnie. Muzeum Sztuki Współczesnej w Wilnie (Pałac Rzeczypospolitej: Muzeum poświęcone plastyce współczesnej.

Włocławek, woj. warszawskie, ul. Słowackiego 1: Muzeum Ziemi Kujawskiej Pol.sk. Tow. Krajozn.
Zakopane, woj. krak., ul. Krupówki: Muzeum Tatrzańskie im. d-ra T. Chałubińskiego, zbiory ludoznawcze, przyrodnicze, przemysł artystyczny.
Zaleszczyki, woj. tarnopolskie, ul. Piłsudskiego 9: Rada Powiatowa Muzeum Regjonalne Podolsk. Tow. Turyst.-Krajozn. w Tarnopolu przyrodn., przem.-handl. archeolog., etnograf., historycz.
Złaków Kościelny, p. Zduny k. Łowicza, woj. warsz.: Ognisko Księżackie Kultury, Sztuki i Przemysłu Ludowego.
Złoczów, woj. tarnopolskie: Muzeum Krajoznawcze Podolsk. Tow. Tur.-Kraj.
Żelazowa Wola, pow. Sochaczewski, woj. warszawskie: Muzeum Chopinowskie.
Żywiec, woj. krakowskie. Zbiory Regjonalne przy Państwowem Seminarjum Nauczycielskiem Żeńskiem, własność Koła Krajoznawczego Uczenic Seminarjum.

Muzea i zbiory muzealne kościelne i zakonne.

Chyrów pow. Sambor woj. lwowskie: Zbiory Naukowe Zakładu Naukowo-Wychowawcz. O. O. Jezitów (przyroda, numizmatyka).
Częstochowa, woj. kieleckie klasztor O. O. Paulinów na Jasnej Górze Skarbiec Jasnogórski, zabytki kościelne, kulturalno - historyczne, obrazy, tkaniny.
Gniezno, woj. poznańskie: Skarbiec Katedry Gnieźnieńskiej, zbiór portretów arcybiskupów.
Kielce, Semin. Duchowne: Muzeum Diecezjalne.
Koźmin, woj. poznańskie, Dom Katolicki: Muzeum i Archiwum Parafjalne.
Kraków, Wawel: Skarbiec katedry Św. Wacława, zabytki złotnictwa przem. artyst., pamiątki narodowe, szaty liturgiczne. Muzeum Metropolitalne na Wawelu. Muzeum Zabytków Żydowskich (historja, przem. artystyczny).
Lubiń, pow. Kościański woj. poznańskie, klasztor O. O. Benedyktynów: Muzeum Ziemi Kościańskiej.
Lwów, ul. Czarnieckiego 30: Muzeum Diecezjalne Obrz. Łac. obrazy, rzeźby. — Muzeum Grecko-Katol., Akad. Teologicznej. — Zbiory Naukowe Zakł. Nauk.-Wych. O. O. Jezuitów.
Oświęcim, pow. Biała, woj. krakowskie. Muzeum Mineralogiczne Zakładu ks. Bosko Zgromadzenia Ks. Salezjanów (mineralogja).
Płock, woj. warsz. Muzeum Diecezjalne, archeolog. prehistorja, histor., obrazy, pasy słuckie, sztuka kościelna i ludowa, rzeźby, ceramika. Kapituła Katedralna. Skarbiec Katedralny. Szaty liturgiczne, naczynia kościelne, relikwiarze, pastorały.
Poznań, Zamek: Muzeum Sztuki Kościelnej. — ul. Wieżowa (d. Klasztor Karmelitów): Muzeum Diecezjalne. — ul. Lubrańskiego 1: Muzeum Archidiecezjalne.
Przemyśl, woj. lwowskie, Kurja Biskupia: Muzeum Diecezji Przemyskiej Obrz. Łaciński, Zabyt. Sztuki kościelnej. — ul. Basztowa, Semin. Duch. Grecko-katol. Diecezjalne Muzeum Grecko-katolickie.
Sandomierz, woj. kieleckie, Semin. Duch.: Muzeum Diecezjalne, sztuka religijna.
Tarnów, woj. krakowskie Gmach Semin. Duch.: Muzeum Diecezjalne Sztuki Kościelnej (sztuka kościelna, numizmatyka, zabytki przedhistoryczne).

Warszawa, ul. Grzybowska 26/28: Muzeum Gminy Wyznaniowej Żydowskiej im. M. Bersona (zabytki histor., sztuka).
Wilno, ul. Św. Anny: Skarbiec kościoła po-Bernardyńskiego.
Włocławek, woj. warsz., Semin. Duch.: Muzeum Seminaryjne (archeologja, numizmatyka).
Włodzimierz, woj. wołyńskie: Cerkownyj Muzej Św. Wołodymerskoho Bractwa.

Muzea i zbiory muzealne prywatne.

Bielsko, woj. śląskie, Sobieskiego 14: Alpineum P. Schnacka.
Cieszyn, woj. śląskie, Zbiory Muzealne Brunona Konczakowskiego. (meble, obrazy, dywany perskie XVII w., okazy broni) bibljoteka, w której mieszczą się dzieła o broni starożytnej. Kolekcja broni z XV-XVI w.
Dubla, woj. lwowskie: Zbiory w Pałacu Męcińskich.
Dzików, pow. Tarnobrzeg, woj. lwowskie: Zbiory Muzealne Zdz. hr. Tarnowskiego.
Gołuchów, pow. Jarocin, woj. poznańskie: Muzeum Ordynacji XX. Czartoryskich. Sztuka, przemysł artyst., zabytki kulturalno-histor. (zbiór waz greckich).
Jabłonna, pow. i woj. warsz.: Zbiory Maurycego hr. Potockiego nieuporządkowane.
Janowiec, woj. kieleckie Zamek. Zbiory prywatne p. Leona Kozłowskiego.
Kraków, Rynek, Pałac pod Baranami: Zbiory Andrzejowej hr. Potockiej. — ul. Pijarska 6. Muzeum Książąt Czartoryskich, galerja obrazów, zabyt. przem. art. zb. arch. grafika, pamiątki historyczne, zbrojownia.
Lublin, ul. Szopena 10 m. 7: Zbiory entomologiczne prof. Ant. Dryi, liczny zbiór motyli.
Lwów, ul. Rutowskiego 18: Muzeum im. Dzieduszyckich, zoolog., paleontol. botanicz., mineralog., geologiczny, przedhist. — ul. Kurkowa 15: Galerja Obrazów hr. Dzieduszyckich. — ul. Kopcowa 6: Zbiór Numizm. Rudolfa Mękickiego — ul. Matejki 4: Zbiory Leona Pinińskiego, malarstwo i rzeźby oraz grafika. — ul. Kochanowskiego 56, I: Zbrojownia Zygmunta Hartleba.
Łańcut, woj. lwowskie: Zbiory Romanowej hr. Potockiej.
Niedzica, pow. Nowy Targ, woj. krak.: Zbiory etnograficzne (wł. ks. Józef Świstek).
Niedźwiedź, pow. Wąbrzeski, woj. pomorskie: Muzeum Mieczkowskich.
Nieśwież, woj. nowogródzkie. Zbiory na Zamku ks. Radziwiłłów.
Posadowo p. Lwówek, pow. Nowy Tomyśl: Zbiory Muzealne hr. Stan. Korzbok-Łąckiego.
Rogalin, pow. Śrem, woj. poznańskie: Zbiory Rogera Raczyńskiego.
Rozdół, woj. lwowskie: Pałac hr. Lanckorońskich.
Rzeszów, woj. lwowskie. Magistrat: Galerja obrazów im. Dąmbskich.
Sancygniów, p. Działoszyce, pow. Pińczowski, woj. kieleckie: Muzeum Deskurów.
Skarżysko - Kamienna, pow. i woj. kieleckie, ul. 3 Wieszczów 13: Zbiory Mineralne Stan. Zaleskiego.
Słoczów, pow. Cieszyn, woj. śląskie: Zbiory Geologiczne prof. Praussa.
Śrem, woj. poznań. Muzeum prywatne Feliksa Salacińskiego.
Strzeżów, pow. Miechowski, woj. kieleckie: Zbiory muzealne Juljana Piwowarskiego.

Sucha, pow. Żywiec, woj. krak.: Bibljoteka i Zbiory hr. Tarnowskich, grafika, broń, okazy numizmatyczne, wykopaliska.
Truskawiec, Pomiarki pow. Drohobycz, woj. lwowskie: Muzeum Truskawieckie im. Emmy Jaroszowej, miner. - geolog. i zoolog.
Warszawa, ul. Okólnik 9: Zbiory Muzealne Bibljoteki Ordynacji Krasińskich, zbrojownia, obrazy, medale, szkło, porcelana. — ul. Żabia 4: Zbiory Muzealne przy Bibljotece Ordyn. Zamoyskich, pamiątki historyczne, sztuka, przemysł artystyczny. — ul. Ujazdowska 36 m. 1: Zbiory Muzealne Antoniego Strzałeckiego. — Pl. Trzech Krzyży 12: Zbiory Fr. Ejsmonta. Kolekcja obrazów i motyli. — Wiejska 2. Zbiory Tad. Reichera Sosnowskiego. Obrazy i rys.—Św. Krzyska 32. Zbiory Juljusza Hermana. — Królewska 32: Zbiory Adama Smolińskiego. Obrazy i rysunki.
Wroblewice, pow. Drohobycz, woj. lwowskie. Zbiory hr. Tarnowskich.
Wróblewo, pow. Szamotuły, woj. poznań., p. Wronki: Zbiory Ordynacji Wróblewo (Przem. hr. Kwileckiego).

BIBLJOTEKI

Znaczniejsze bibljoteki naukowe i popularne państwowe.

Zarządzenia w r. 1935. — Zarządzenie Ministra W.R. i O.P. z dnia 8.III.1935 w sprawie postępowania z drukami zbędnemi w bibljotekach państwowych, podległych Ministerstwu W.R i O.P. (Dz. Urz. M. W.R. i O.P. Nr. 4, poz. 39).
Bibljotek wszelkiego rodzaju w Polsce liczono w ostatnich latach 34.602 z 15.880 tys. tomów. Na bibljoteki publiczne przypada: 9.264 (26.9%), szkół powszechnych: 22.772 (66%), szkół średnich: 1.357, szkół nauczycielskich: 346, szkół zawodowych: 662, szkół wyższych: 21; wojskowych bibljotek liczono 13 i więziennych 164. Z ogólnej liczby 15.880 tys. tomów, na bibljoteki publiczne przypada 38.1%, szkół powsz. 20%, szkół średnich 15%, nauczycielskie 4%, zawodowe 3%, szkół wyższych 17,4%, szkół wojskowych 14% i więziennych 0.6%. Z ogólnej liczby 9.267 bibljotek publicznych na miasta przypada 38% i na wieś 62%, na wojew. centr.: 2.625 bibljotek (28.3%), na wschodnie: 929 (10%), na zachodnie 2.513 (27.1%) i na południowe: 3.200 (34.6%).
Dublany, woj. Lwowskie: Bibljoteka Wydziału Rolniczo - Leśnego Polit. Lwowsk. (Zał. 1856. Dzieł ok. 7.000).
Katowice, woj. Śląskie: Bibljot. Sejmu Śląskiego. (Zał. 1924. Zaw.: 75.000 tomów.
Kraków. ul. Św. Anny 8 — 12; Bibljoteka Uniwersytetu Jagiellońskiego. Zał. 1517. Tomów: 593.794 inkunab. 3020, rękop. 6.745, rycin, 18.696 map, 4.334, nut 6.200. Otwarta 9—1 i 16—20. Ul. Sławkowska 17: Bibljoteka Polsk. Akad. Umiejętności. (Zał. 1873. Dzieł przeszło 160.000, rękopis. 1853 i t. d.). Otw. 9—2 i 18—20.
Lwów, ul. Leona Sapiehy 12, Politechnika: Bibljoteka Politechniki Lwowskiej. (Zał. 1844. Dzieł: 24.824). — Ul. Mochnackiego 5: Biblj. Uniw. Jana Kazim. (Zał. 1784). Dzieł: 369.122, inn. 221, rękop. i autogr. 3.907, map 1.086. — Ul. Wałowa 16: Bibljoteka D. O. K. IV. — Ul. Kubali 4: Państwowa Centralna Bibljoteka Pedagogiczna, ul. Stalmacha 1. Bibljot. Akad. Medyc. Weter. Zał. 1881. Dz. 3.883, w 4.286 tom., 1.700 broszur i dysertac.
Łódź, Żeromskiego 115 Centralna Państwowa Bibljoteka Pedagogiczna. Otw. 16—21.

Poznań, ul. Ratajczaka 4-6: Bibljoteka Uniwersytecka. (Zał. 1898. Tomów 422.985, ink. 71, rękop. 198.

Przemyśl, woj. lwowskie, ul. Grodzka 8: Bibljoteka Wojskowa D. O. K. Nr. X. (Zał. 1922. Dzieł ok. 7152, map 1.019).

Puławy, woj. lubelskie: Bibljoteka Państwowa Instytutu Nauk. Gospod. Wiejsk. (Zał. 1917. Dzieł ok. 100.000).

Toruń, woj. pomorskie D. O. K.: Bibljoteka Wojskowa D. O. K. Nr. VIII. (Zał. 1920. Dzieł 7.601).

Warszawa, ul. Rakowiecka 6 i Krak Przedm. 26. Bibljoteka Narodowa. (Zał. 1930. Tomów: ponad 500.000). Rozp. Prezyd. Rzplitej o Bibljotece Narodowej (Dz. U. R. P. 1928, Nr. 21). Zadaniem Bibljoteki jest gromadzenie całokształtu produkcji umysłowej narodu polskiego, jakoteż dzieł obcych związanych z Polską. Przy Bibljotece czynny jest zarazem Instytut Bibljograficzny. Bibljotekę tworzą następujące zbiory: 1) Bibljoteka Rapperswilska, 2) Bibljoteka Batignolska, 3) Rewidykowana z Z. S. R. R. Bibljoteka im. Załuskich (11.334 rękopisów, 600 inkunabułów, 50.000 druków, 13.438 plansz), 4) inne zbiory, zgromadzone już po powołaniu Bibljoteki Narodowej do życia. Charakterystyka zbiorów: rękopiśmienne źródła do historji Polski, historji kultury i oświaty, historji filozofji, materjały do badań religjoznawczych, dział poświęcony historji sztuki, teatralja, oraz największy w Polsce zbiór kartograficzny. Instytut Bibljograficzny wydaje „Urzędowy Wykaz Druków Wydanych w Rzeczypospolitej", rejestrujący bibljograficznie wszystkie wydane druki, książki, broszury, ulotki, mapy, nuty i t. p. wydawnictwa naukowe, literatura piękna, podręczniki, popularno - naukowe i dokumenty życia społecznego. Budżet Bibljoteki na r. 1935/36 — 346.207 .— Ul. Polna 3: Bibljoteka Politechniki (Zał. 1889. Dzieł: 27.285). — Rakowiecka 8: Bibljoteka Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejsk. (Zał. 1906). 28.663 tom.: Ul. Wiejska 4-6-8. Bibljoteka Sejmu i Senatu (Zał. 1920. Dzieł: 13.000). — Al. Ujazdowskie 1: Bibljoteka Rapperswilska. (Oddz. Biblj. Narod.): Zał. 1870, dzieł ok. 35.000 i Centralna Bibljoteka Wojskowa. (Zał. 1917. Dzieł ok. 150.000). — Al. Jerozolimskie 32: Bibljoteka Główn. Urzędu Statyst. (Zał. 1918. Dzieł: 10.500). — Ul. 6 sierpnia 54: Wojsk. Bibljot. Szkoły Podchorążych Inżynierji. (Zał. 1920. Dzieł 9.100). — Ul. Górnośląska 45: Bibljoteka Centrum Wyszkolenia Sanitarnego. (Zał. 1919. Dzieł: 22.621).

Wilno, ul. Uniwersytecka 5: Bibljoteka Uniwersytecka. (Zał. 1866. — Tomów 376.989, ink. 146, rękop. 12.636. — Państw. Biblj. Publiczna im. Eust. i Em. Wróblewskich. Tom. 122.000, rękop. 3.198, 15.000 rycin, 1.700 map i atlasów. — Centralna Bibljoteka Pedagogiczna. Dz. 25.000. — W. Pohulanka 14. Bibljoteka Tow. Pomocy w samokształceniu im. T. Zana. Dz. 12.392 w 14.191 tom.

Znaczniejsze bibljoteki naukowe i popularne samorządowe.

Białystok. Bibljoteka Miejska (około 24.500 tom.) otw. 12—20. Bibljoteka im. Szolem Alejchema pryw. (39.608 tom.).

Bydgoszcz, woj. Poznań, Stary Rynek 1: Bibljoteka Miejska. (Zał 1903). Dzieł 75.850, 126.785 tomów, inkunabułów 250, map i kart 1.022 dysertacyj doktorskich 1.095, dubletów 2.520, rękopisów 344, autografów 1.016, exlibrisów 732. Miejska Bibljoteka Ludowa zawiera 11.282 dzieł. Przy bibljotece czytelnia pism. Bibljoteki otwarte 9—14 i 17—20.

Cieszyn, ul. Leop. Szrsznika. Bibljoteka Miejska im. ks. L. Szrsznika. (Zał. 1782. Dział: 9.150).

Grodno. ul. Zamkowa 3: Grodzieńska Bibljoteka Miejska. (Zał. 1919. Dział: 15.683).

Grudziądz. Bibljoteka miejska i 2 bibljoteki Tow. Czytelń Ludowych. Otw. 11—13 i 17—20.

Kraków, ul. Wolska: Bibljoteka Muzeum Narodowego. (Zał. 1879. Dział ok. 50.000). — Ul. Smoleńska 9: Bibljoteka Miejska Muzeum Przemysłowego im. D-ra A. Baranieckiego. (Zał. 1868. Dział 20.548).

Lwów, Ratusz: Bibljoteka m. Lwowa. (Zał. 1917. Tomów ponad 25.000). — Ul. Hetmańska 20; Bibljoteka Muzeum Przemysłu Artystycznego (10.000 tomów). Otw. 10—13 i 17—20.

Łódź, ul. Andrzeja 14: Miejska Bibljoteka Publiczna. (Zał. 1916. Dział 24.780). (Naukowa). Otw. 10—21. 7 filij M. B. P. (oświatowych).

Nowy Sącz, woj. krak., Zamek: Bibljoteka Miejska im. Szujskiego. (Zał. 1891. Dział 5.971).

Poznań, Stary Rynek, Ratusz: Bibljoteka Radziecka. (Zał. w XVI w. Dział: 30.571) — Ul. Mickiewicza 33: Bibljoteka Wielkopolskiej Izby Rolniczej. (Zał. 1894. Dział ok. 31.000).

Rożyszcze, pow. łucki. Bibljoteka Miejska.

Siedlce, woj. lubelskie, Stary Ratusz: Bibljoteka Miejska. (Zał. 1919. Dział 11.135).

Stanisławów, Bibljoteka Miejska im. Winc. Smagłowskiego. (Zał. 1873 Dział ok. 8.000).

Toruń, woj. pomorskie, ul. Wysoka 12, Książnica Miejska im. Kopernika. (Zał. 1923. Dział ok. 100.000).

Warszawa, Koszykowa 26: Bibljoteka Publiczna. (Zał. 1907. Dział: 113.208. rękopisów 2.092). filje: Nr. 1 im. Przyjemskiej, Koszykowa 26. Nr. 2 Mazowiecka 8, Nr. 3 Miedzeszyńska. — Ul. Trębacka 11: Bibljoteka kursów dla dorosłych m. st. Warszawy. (Zał. 1915. Dział 8.500). Królewska 3: Bibljoteka Szwedzka.

Znaczeniejsze bibljoteki duchowne różnych wyznań.

Bielany, woj. krak.: Bibljoteka Klasztorna O. O. Kamedułów. (Zał. 1604 r. — 10 000 tomów).

Chyrów, woj. lwowskie: Bilbljoteka Kolegjum O. O. Jezuitów. (Zał. 1820 Ponad 30 000 tomów w 16 księgozbiorach).

Czerna, woj. krak.: Bibljoteka Klasztorna O. O. Karmelitów Bosych. (Zał. w. XVII. Ok. 5.800 tom. i brosz.).

Częstochowa, woj. kieleckie, Jasna Góra, Bibljoteka O. O. Paulinów

Gniezno, woj. Poznań. Bibljoteka Kapitulna. (Zał. w XI w. Ok. 7 000 dz.) — Bibljoteka Semin. Duchown. Rzym. - Kat. (Zał. 1750. Dział 17.544)

Kraków, ul. Augustjańska 7: Bibljoteka i Archiwum O. O. Augustynów. (Zał. w XIV w. Tom. ok. 6 000). — Ul. Kopernika 26: Bibljoteka Pisarzy Prow. Małopolsk. Tow. Jezusowego. (Zał. 1883. Dział ok. 27.000). — Ul. Zamojska 6: Bibljoteka Seminarjum Duchownego. (Zał. 1715 — 1760. Dział ponad 20 000).

Lwów, ul. Czarneckiego 30: Biblj. Semin. Duch. Obrz. Łacińsk. (Zał. 1600. Dział ok. 14 000). — Ul. Żółkiewska 36: Bibljoteka Monastyrja O. O. Wasyljan. (Zał. 1614. Dział ok. 30.000). — Ul. Rzeźnicka 5): Bibljoteka Żydowskiej Gminy Wyznaniowej.

Mogiła, pow. i woj. krakowskie: Bibljoteka klasztorna O. O. Cystersów. (Zał. XV w. Dział: 6.000, rękopisów 1.024 i t. d.

Płock, woj. warsz.: Bibljoteka Semin. Diecezjalnego. (Zał. 1.710. Dzieł 35.000).

Pelplin, woj. pomorskie, Gmach Semin.: Wielka Bibljoteka Semin. Duchown. (Zał. 1824. Dzieł ok. 30.000, rękop. 628).

Poznań, ul. Lubrańskiego 1: Bibljoteka Diecezjalna. (Zał. XIII—XIV w. Dzieł ok. 70.000).

Przemyśl, ul. Kapitulna 4: Bibljoteka kapit. Katedr. Rzymsko-Katol. (Zał. w XV w. Dzieł ok. 13.000). — Ul. Katedralna 11: Bibljoteka Semin. Duch. Obrz. Łacińsk. (Zał. 1759. Dzieł: 21.052).

Sandomierz, Semin. Duchowne: Bibljoteka Seminarjum Diecezjalnego. (Zał. 1818. Dzieł: 25.420).

Warszawa, ul. Tłomackie 7: Centralna Bibljot. Judaistyczna. (Zał. 1879. Dzieł: 16.841).

Wilno, ul. Mostowa 12: Bibljoteka Semin. Duch. Rzymsko-katol. (Zał. XVII w. Dzieł ok. 80.000). — Ul. Zawalna 11: Bibljoteka Wileńsk. Synodu Ewang.-Reformowan. (Zał. w XVII w. Dzieł: 7.650). — Ul. Żydowska 6: Bibljoteka im. Straszuna przy Zarz. Synagogi Głównej. (Dzieł 25.000).

Włocławek, woj. warsz.: Bibljoteka Seminarjum Duchownego. (Zał. 1660. Dzieł ok. 100.000).

Znaczniejsze społeczne i fundacyjne bibljoteki naukowe i popularne.

Dubno. Bibljoteka Publiczna.

Kalisz, woj. łódzkie, ul. św. Stanisława 6: Biblj. Publiczna im. Ad. Mickiewicza. (Zał. 1900 r. Zawart.: 22.000 tom.).

Kórnik, pow. Śrem, woj. poznańskie: Bibljoteka Kórnicka. (Zał. XVIII w. Przeszło 80.000 tomów, przeszło 2.000 rękopisów.

Kraków, ul. Radziwiłłowska 4: Bibljoteka Towarzystwa Lekarskiego. (Dzieł 12.424).

Łódź, Szterlinga 24: Bibljoteka Wolnej Wszechnicy Polskiej. Otw. 17—19. — Piotrkowska 103: Bibljoteka T-wa Oświatowego „Wiedza". Otw. 17—19.

Lublin, Rynek Główny 1: Bibljoteka Publiczna im. Hier. Łopacińskiego. (Zał. 1907. Tomów 54.000, rękopisów 1.708). — Ul. Dolna Panny Marji 4: Bibljoteka Uniwersytetu Lubelskiego. (Zał. 1918. Dzieł ok. 80.000).

Lwów, ul. Kurkowa 14: Bibljoteka Publ. Rusk. Instytutu Narodowego „Narodnyj Dom". (Zał. 1849. Ok. 120.000 tomów). Otw. 9—14. — Ul. Mochnackiego 42: Bibljoteka Nacjonalnoho Muzeja. (Zał. 1905. Dzieł przeszło 12.000). — Ul. Czarneckiego 26: Bibljoteka Tow. Nauk. im. T. Szewczenki. (około 100.000 tom. Otw. 9—14) Ul. Ossolińskich 2: Bibljoteka Zakładu Narodowego im. Ossolińskich. (Zał. 1817. Dzieł: 200.595, przeszło 800.000 tomów, rękopisów 5.438 i t. d. Otw. 9—14 i 16—20) — Ul. Ujejskiego 2: Biblj. Fund. Wikt. hr. Baworowskiego. (Zał. 1857. Dzieł ponad 25.000, przeszło 40.000 tomów. Otw. 16—19-ej). — Ul. Kurkowa 15: Bibljoteka Poburzycka Dzieduszyckich. (Dzieł 48.222).

Płock, woj. warsz., Rynek Kanoniczny Bibljoteka im. Zielińskich, Tow. Naukowego. (Zał. 1904. Dzieł ok. 30.000).

Poznań, ul. Sewer. Mielżyńskiego 26-7: Bibljoteka Tow. Przyj. Nauk. (Zał. 1857. Dzieł: 59.200). — Ul. Wrocławska 17: Biblj. Publ. im. I. J.

Kraszewskiego. — Plac Wolności 19: Bibljoteka Raczyńskich (Zał. 1829. Dzieł: 51.002).

Przemyśl, woj. lwowskie, ul. Piotra Kmity 5: Bibljoteka Towarz. Przyjaciół Nauk. (Zał. 1909. Dzieł ok. 7.000).

Sandomierz, woj. kieleckie; ul. Zamkowa 7: Bibljoteka Publiczna im. Jana Długosza. (Zał. 1909. Dzieł ok. 10.000).

Tarnów, woj. krak., ul. Mościckiego 8: Bibljoteka im. Zygm. Krasińskiego. (Zał. 1907. Dzieł: 23.824).

Warszawa, ul. Opaczewska 2-a: Bibljoteka Wolnej Wszechnicy Polskiej. Zał. 1906. Dzieł ok. 10.000). — Mokotów, Rakowiecka 6: Bibljoteka Szkoły Głównej Handlowej. (Zał.: 1912. Dzieł: 29.963). — Ul. Śniadeckich 8: Bibljoteka Centralna Tow. Nauk. Warsz. (Zał. 1908. Dzieł: 12.583). — Ul. Kr. Alberta 7: Bibljoteka Towarzystwa Lekarskiego. (Zał. 1820. Dzieł: 49.375).

Wilno, ul. Lelewela 4: Bibljoteka Tow. Przyj. Nauk. (Zał. 1907. Dzieł: 26.786). — Ul. Gimnazjalna 4. Bibljoteka Litewskiego Tow. Naukowego. (Zał. 1907. Dzieł ok. 16.000).

Zakopane, ul. Krupówki, Dworzec Tatrzański: Bibljoteka Publiczna. (Zał. 1900).

Znaczniejsze prywatne bibljoteki naukowe i popularne.

Dzików, pow. Tarnobrzeg, woj. lwowskie: Bibljoteka hr. Tarnowskiego. (Zał. 1820. Dzieł ok. 30.000).

Kościelniki, woj. krak.: Bibljoteka Wodzickich. (Zał. w XVII w. 5.861).

Kraków, ul. Pijarska 6: Bibljoteka Muzeum XX. Czartoryskich. (Zał. 1800. Dzieł ok. 150.000, rękopisów 6.000 i t. d.).

Sucha, k. Żywca, woj. krak. Zbiory Bibljoteczno-Muzealne.

Warszawa, ul. Okólnik 9: Bibljoteka Ordynacji Krasińskich. (Zał. 1860. Dzieł ok. 82.000, rękop. 6.000 i t. d.) — Ul. B. Pierackiego 6: Bibljoteka Ordynacji Przeździeckich. (Zał. 1841 Dzieł ok. 30.000). — Ul. Żabia 4: Bibljoteka Ordynacji Zamoyskich. (Zał. 1589. Dzieł: 69.926, rękopisów: 2.065). — Ul. Polna 66 m. 9: Bibljoteka prof. Jana Michalskiego.

LITERATURA.

POLSKA AKADEMJA LITERATURY.

Regulamin Pol. Akad. Lit. ogłoszony został w Dz. U. M. W. R. i O. P. 1935, Nr. 2, poz. 12.

Regulamin omawia: 1) Zadania Akademji, 2) Zasady ustroju Akademji, 3) Prezydjum, 4) Komisję Rozjemczą, 5) Sekcje i komisje, 6) Zebrania ogólne, 7) Zebrania publiczne, 8) Zebrania zamknięte, 9) Wybory, 10) Wybór Prezydjum Akademji, 11) Godności honorowe, 12) Członkowie korespondenci.

W Nr. 84 Dz. U. R. P., poz. 515 ogłoszona została Konwencja Berneńska podpisana przez 29 państw o ochronie dzieł literackich i artystycznych z dnia 9 września 1886 r., przejrzana w Berlinie dnia 13 listopada 1908 r. i w Rzymie dnia 2 czerwca 1928 r. Kraje, do których stosuje się Konwencję, tworzą Związek w celu ochrony praw autorów do ich dzieł literackich i artystycznych. Dzieła „literackie i artystyczne" obejmują wszelkie utwory literackie, naukowe i artystyczne bez względu na for-

mę lub sposób ich wyrażenia. Narówni z utworami oryginalnemi podlegają ochronie tłumaczenia, przystosowania, układy muzyczne i wszelkiego rodzaju przeróbki. Konwencję stosuje się również do utworów fotograficznych i otrzymywanych w sposób podobny do fotografji.

W tymże Nr. poz. 516 ogłoszone zostało Oświadczenie Rządowe z dn. 18-go listopada 1935 w sprawie złożenia przez Polskę dokumentu ratyfikacyjnego Konwencji.

Ustanowiona Rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 29 września 1933 o Polskiej Akademji Literatury (Monitor Polski Nr. 234, poz. 254). Protektorem Akademji jest Generalny Inspektor Sił Zbrojnych gen. Edward Rydz-Śmigły.

Cele Akademji (Art. 5): Akademja:

1) reprezentuje polskie piśmiennictwo artystyczne,

2) występuje wobec Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego z inicjatywą poczynań, zdążających do podniesienia poziomu literatury polskiej oraz mających na celu opiekę nad literatami,

3) współdziała z Rządem we wszystkich jego poczynaniach dla dobra kultury i sztuki polskiej,

4) wypowiada opinje na życzenie władz państwowych w sprawach dotyczących języka, literatury i kultury polskiej,

5) przyznaje nagrody literackie oraz stypendja dla literatów,

6) podejmuje wszelkiego rodzaju wydawnictwa, poświęcone rozwojowi polskiej sztuki literackiej,

7) wyróżnia utwory literackie i decyduje o przyznaniu im kwalifikacji: „odznaczone przez Polską Akademję Literatury".

Skład Akademji: Akademja składa się z 15 członków dożywotnich:

Prezes: Wacław Sieroszewski, wiceprezes: Leopold Staff, sekretarz generalny: Juljusz Kaden-Bandrowski, członkowie: Wacław Berent, † Piotr Choynowski, Karol Irzykowski, Juljusz Kleiner, Bolesław Leśmian, Zofja Nałkowska, Zenon Przesmycki (Miriam), Karol Hubert Rostworowski, Wincenty Rzymowski, Jerzy Szaniawski, Tadeusz Zieliński, Tadeusz Boy-Żeleński, Ferdynand Goetel.

Polska Akademja Literatury mieści się w Warszawie w Pałacu Potockich na Krakowskiem Przedmieściu, gdzie znajdują się gabinety prezydjum, sale przyjęć i biura Akademji. Funkcje kierownika biura pełni Michał Rusinek (adres prywatny: Puławska 41).

Zarządzeniem z dnia 5.XI 1935 Minister Wyznań Relig. i Oświec. Publ. nadał na wniosek Pol. Akad. Literatury poraz pierwszy odznaczenia „Wawrzynem Akademickim":

Złotym — za wybitną twórczość literacką — 21 osob., za wybitną twórczość krytyczno-literacką, naukową i publicystyczną w dziedzinie literatury pięknej — 9 osobom; za wybitne zasługi dla dobra literatury pięknej — 11 osobom; za wybitne zasługi dla polskiej sztuki wogóle — 9 osobom; za krasomówstwo — 4 osob.; za krasomówstwo sądowe — 4 osob.; za szerzenie zamiłowania do polskiej literatury dramatycznej — 7 osob.;

Srebrnym — za wybitną działalność organizacyjną w dziedzinie literatury pięknej — 5 osob.; za szerzenie zamiłowania do literatury polskiej — 72 osob.; za szerzenie zamiłowania do literatury polskiej i krzewienie czytelnictwa w wojsku — 12 osob.; za krzewienie czytelnictwa — 51 osob.; za wybitną działalność wydawniczą w dziedzinie literatury polskiej — 6 osob.; za zasługi dla polskiej sceny — 10 osob.; za kult słowa polskiego w zawodzie adwokackim — 9 osob.; za szerzenie zamiłowania do literatury ojczystej wśród emigracji — 18 osobom.

INSTYTUTY, KLUBY I STOWARZYSZENIA LITERATÓW.

Instytut Popierania Polskiej Twórczości Literackiej (Prof. St. Szober), Warszawa, ul. Mianowskiego 24.
Kasyno i Koło Artystyczno - Literackie, Lwów, Akademicka 13 i w Brzuchowicach, Winnikach, Zimnej Wodzie.
Klin, Klub Literacki i Naukowy, Warszawa, Karowa 31.
Koło Miłośników Historji, Literatury i Sztuki, Białystok, ul. Świętojańska 22 m. 4.
Konfraternia Artystów i Literatów (E. Gros, Gimn. Państwowe), Toruń.
Łódzki Klub Literacki, Łódź, ul. Andrzeja 14.
Polski Klub Literacki Warszawa, Wspólna 5.

Słowiańskie Towarz. Literatów, Warszawa, Chmielna 26 m. 38.
Towaristwo Piśmiennikiw i Żurnalistiw im Iv. Franka. Lwów, ul. Rutowskiego 22.

Towarzystwo Literatów i Dziennikarzy Polskich, Warszawa, Bracka 5.
Towarzystwo Przyjaciół Literatury i Sztuki im. E. Orzeszkowej w Grodnie, ul. Orzeszkowej 15.
Związek Artystyczny, Katowice, Reymonta 6.

Związek Literatów i Dziennikarzy Żydów, Warszawa, Tłumackie 13.
Związek Naukowo-Literacki, Lwów, Zimorowicza 11.
Zrzeszenie Beletrystów Polskich. Warszawa, Zarząd. Prezes: Mieczysław Smolarski, Wiceprezesi: Witold Bunikiewicz, Wacław Gąsiorowski, Sekretarz Generalny: Leonard Chocilowski, Skarbnik Witold Łaszczyński.

Związek Autorów Dramatycznych. Warszawa. Członek honor.: Aleksander Świętochowski. — Zarząd. Prezes: Wacław Grubiński. — Wiceprezes: Stanisław Szpotański. — Sekretarz: Zdzisław Kleszczyński. Skarbnik: Jan Adolf Hertz. Komisja Rewizyjna. Władysław Jastrzębiec-Zalewski, Kazimierz Leczycki.

Związek Autorów i Kompozytorów Scenicznych. Warszawa, ul. Focha 2. Z ramienia Komisarjatu Rządu Zarząd Związku w rękach Kuratora, którym jest Jan Kuśta. Rada przyboczna przy Kuratorze: Adam Wieniawski, Jerzy Boczkowski, Teodor Zaleski, Janusz Warnecki, Jan Gebethner, Mieczysław Birnbaum.

Polski Klub Literacki (P. E. N. Club) w Warszawie

Prezes: Jan Parandowski, wiceprezesi: Zofja Nałkowska, Kazimierz Wierzyński, skarbnik: dr. Emil Breiter, członkowie Zarządu: Stanisław Baliński, Zdzisław Kleszczyński, M. B. Lepecki, Jerzy Kuncewicz, Antoni Słonimski, Juljan Wołoszynowski, Aniela Zagórska, sekretarz generalny: dr. Stanisław Rogoż, sekretarka: Stella Olgierd.

Związki Zawodowe Literatów Polskich.

Zarząd Główny Związku Zawodowego Literatów Polskich: Warszawa, ul. Chmielna 33 m. 5.

Prezes: Ferdynand Goetel, wiceprezes: Stanisław Pigoń, sekretarz generalny: Edward Kozikowski, skarbnik: Juljan Wołoszynowski, członkowie Zarządu: Włodzimierz Jampolski, Zenon Kosidowski, Leon Kruczkowski, Tadeusz Łopalewski, Zofja Nałkowska, Ostap Ortwin, Leon Pomirowski i Jan Emil Skiwski.

Związek Zawodowy Literatów Polskich w Krakowie, Rynek Kleparski 5. Prezes: Karol Hubert Rostworowski.
Związek Zawodowy Literatów Polskich we Lwowie, Ossolińskich 11. Prezes: Ostap Ortwin.

Związek Zawodowy Literatów Polskich w Poznaniu, Stary Rynek 78. Prezes: Zenon Kosidowski.
Związek Zawodowy Literatów Polskich w Warszawie, Chmielna 33. Prezes: Andrzej Strug, wiceprezes: Zofja Nałkowska, sekretarz: Edward Kozikowski, skarbnik: Jan Nepomucen Miller, członkowie Zarządu: Pola Gojawiczyńska, Aleksander Maliszewski i Elżbieta Szemplińska.
Związek Zawodowy Literatów Polskich w Wilnie, ul. Ostrobramska 9. Prezes: Tadeusz Łopalewski.

TEATR I KINO.

Stowarzyszenia teatralne i śpiewacze, instytuty i organizacje zawodowe.
Bielitz-Bialaer Deutscher Theaterverein (Haus Ziegler), Bielsko.
Deutsche Bühne, Bydgoszcz, Gdańska 91. Chodzież. Grudziądz, Piernikarska 9. Tczew, Toruń, Mickiewicza 15. Wolsztyn.
Deutsche Liebhaberbühne, Lwów, Zielona 11.
Deutscher Theaterverein „Thalia", Łódź, Śródmiejska 15.
Deutsche Theatergemeinde, Katowice.
„Fredreum", Przemyśl, Zamek.
Instytut Reduty, Warszawa, Kopernika 36-40. Tel. 237-27.
Komisja Propagandy Teatrów i Sztuki. Warszawa, Marszałkowska 117.
Literarisch-Dramatischer Verein, Chojnice.
Niemieckie Tow. Teatralne (Prof. Wilhelm Pustelnik), Cieszyn.
Niemiecki Teatr Amat. Tow.: Deutsches Geselligkeitverein „Frohsinn", Lwów, ul. Zielona 11.
Państwowy Instytut Sztuki Teatralnej, Warszawa, Okólnik 1.
Polskie Tow. Kultury i Sztuki im. Al. hr. Fredry (Fredreum) w Gostyniu, woj. poznańskie (Księgarnia Wł. Stochowskiego).
Polski Instytut Teatrologiczny Związku Artystów Scen Polskich, Al. Jerozolimskie 39, m. 1.
Polski Związek Artystów Widowiskowych, Warszawa, Złota 36.
Polski Związek Teatrów Świetlnych, Warszawa, Widok 1.
Pracownicze Zrzeszenie Kulturalno-Artystyczne, Warszawa, u. Sienna 19.
Samopomoc Zarobkowa Muzyków i Artystów Teatralno-Filmowych. Poznań, ul. Działyńskiego 17.
Towarzystwo Krzewienia Kultury Teatralnej w Polsce. Warszawa, ul. Słowackiego 2. Zarząd: Prezes: — b. premjer Janusz Jędrzejewicz, — Wiceprezesi: wiceminister Władysław Korsak (I-y), prezes Henryk Gruber (II-gi).
Towarzystwo Miłośników Sceny Pracowników Tramwajów Miejskich, Warszawa, Młynarska 2.
Towarzystwo Miłośników Sztuki, Chmielnik, pow. Stopnica, woj. kieleckie.
Towarzystwo Szerzenia Hebrajskiej Sztuki Teatralnej w Polsce. Warszawa.
Towarzystwo Teatrów Stołecznych, Warszawa, ul. Bielańska 5.
Zjednoczone Towarzystwo Popierania Żydowskiej Sztuki i Sztuki Scenicznej w Wilnie, ul. Wiwulskiego 18.
Związek Artystek Polskich we Lwowie, Batorego 12.
Związek Zawodowy Artystów Scen Polskich, Warszawa, Al. Jerozolimskie 39 m. 1. Zarząd Główny: Przewodniczący — Józef Śliwicki, Skarbnik — Maurycy Janowski, Sekretarz — Jan Bonecki, Członkowie Zarządu — Aleksander Michałowski, Feliks Norski, Jan Popowski, Jerzy Roland, Helena Sulima, Marjan Wyrzykowski.
Związek Artystów Scen Żydowskich w Polsce, Warszawa, Leszno 2.

Związek Autorów i Kompozytorów Scenicznych „Zaiks", Warszawa, Wilcza 9-a.
Związek Polskich Tow. Teatralnych we Francji. Gomain. 4, route de Douai, France.
Żydowskie Muzeum Teatrologiczne im. E. R. Kamińskiej Wilno, Wiwulskiego 18, Żydowski Instytut Naukowy.

TEATRY.

Białystok: Teatr Objazdowy Samorządów woj. białostockiego z siedzibą w Grodnie.
Bielsko, woj. śląskie, Teatr Niemiecki.
Bydgoszcz: Pl. Teatralny. Teatr Miejski (dramat i operetka). Dyrekcja — Władysław Stoma-Łuczak. Reżyserzy: Szyndler Jerzy — dramaty, Dowmunt Mieczysław — operetka.
Cieszyn: Deutsches Theater.
Częstochowa: Teatr Miejski Kameralny pod dyrekcją Kazimierza Brodzikowskiego. Reżyser: Bończa Zygmunt.
Grodno: Teatr Miejski im. Elizy Orzeszkowej i Teatr Objazdowy Samorządu województwa białostockiego. Dyrekcja: Józef Grodnicki.
Katowice: Teatr Polski. Dyrekcja: Marjan Sobański. Reżyserzy: Godlewski Marjan, Siemaszkowa Wanda, Winiaszkiewicz Józef, Pobóg-Kielanowski Leopold.
Kalisz: Teatr Nowy. Dyrekcja: Józef Krokowski. Reżyser: Józef Krotowski.
Kraków: Teatr Miejski im. Juljusza Słowackiego. Dyrekcja: Karol Frycz. Reżyserzy: Wiktor Biegański, Józef Karbowski, Zygmunt Kułakowski, Wacław Nowakowski, Wacław Radulski, Karol Frycz.
Lwów: Plac Gołuchowskiego. Teatr Miejski — Wielki. Dyrekcja: Wilam Horzyca. Reżyserzy: Krasnowiecki Władysław, Strachocki Janusz, Tatarkiewicz Konstanty, Niewiarowicz Roman.
Teatr ludowy żydowski S. M. Gimpla, Jagiellońska 11. Repertuar melodramatyczny i operetkowy.
Łódź: ul. Śródmiejska, Teatr Miejski. Dyrekcja: Kazimierz Wroczyński. Reżyserzy: Leśniewski Józef, Szletyński Henryk, Zoner Mieczysław.
Teatry popularne: ul. Ogrodowa 18 (Centrala), ul. Piotrkowska 295 (sala Geyera) w sali domu Ludowego przy ul. Rzgowskiej 85, oraz Teatr Objazdowy Województwa Łódzkiego ze stałą siedzibą w Łodzi, pod dyrekcją Mieczysława Winkler-Romanowskiego. Reżyserzy: Bielecki Marjan, Winkler Mieczysław.

Teatry żydowskie:
Teatr „Rozmaitości" Cegielniana 27. Repertuar dramatyczny i melodramatyczny.
Sala „Filharmonji", Narutowicza 20. Występy zespołu melodramatycznego i rewjowego.
Łuck: Teatr Polski im. Juljusza Słowackiego na Wołyniu. Dyrekcja: Aleksander Rodziewicz. Reżyser: Czesław Strzelecki.
Ostrów Wlkp.: Teatr Ziemi Poznańskiej. Kierownictwo: Jan Otrembski. Reżyser: Zięciakiewicz Stanisław.
Płock: Teatr Miejski, Zrzeszenie Artystów. Kierownictwo: Natalja Plucińska.
Poznań: Teatr Polski. Dyrekcja: Robert Böhlke, Maksymiljan Piotrowski. Reżyserzy: Arkawin Helena, Bogusławski Marjan.
Teatr Nowy. Dyrekcja: Kazimierz Korecki. Reżyserzy: Korecki Kazimierz, Noskowski Zygmunt.

Teatr rewjowy przy ul. Ratajczaka 21 pod kierownictwem Karola Hanusza.
Sosnowiec: Teatr Miejski. Dyrekcja: Jerzy Gołaszewski. Reżyser: Jerzy Gołaszewski.
Stanisławów: Teatr Objazdowy Pokucko-Podolski im. Stanisława Moniuszki. Dyrekcja: Zuzanna Łozińska. Reżyser: Ryszard Wasilewski.
Toruń: Teatr Ziemi Pomorskiej. Dyrekcja: Władysław Bracki. Reżyserzy: Małkowska Hanna, Piekarski Antoni.
Wilno: Teatr Miejski na Pohulance. Dyrekcja: Mieczysław Szpakiewicz. Reżyserzy: Czengery Władysław, Szpakiewicz Mieczysław.
Teatr Lutnia (operetka). Dyrekcja: Michał Tatrzański, Zbigniew Śmiałowski i Karol Wyrwicz-Wichrowski. Reżyserzy: Tatrzański Michał, Wyrwicz-Wichrowski Karol. Reżyser baletu: Ciesielski Józef.
Teatr Objazdowy. Kierownictwo: Helena Zelwerowiczówna. Reżyser: Helena Zelwerowiczówna.
Teatry żydowskie:
Teatr Ludowy Ludwisarska 4. Repertuar dramatyczny i melodramatyczny.
„Nasz Teatr" (Undzer Teatr) Nowogrodzka 8. Repertuar melodramatyczny i operetkowy.

Warszawa: Teatry: Narodowy, Polski, Letni, Nowy i Mały pod zarządem Towarzystwa Krzewienia Kultury Teatralnej w Polsce. Generalna Dyrekcja — dr. Arnold Szyfman (ul. Senatorska 21/23). Reżyserzy: Borowski Karol, Chaberski Emil, Ordyński Ryszard, Schiller Leon, Solski Ludwik, Warnecki Janusz, Węgierko Aleksander, Wierciński Edmund, Wysocka Stanisława, Zelwerowicz Aleksander, Ziembiński Zbigniew.
Teatr Cyrulik Warszawski. Kredytowa 14. Dyrektor i reżyser — Fryderyk Jarossy.
Teatr Wielka Rewja. Zrzeszenie artystów. Karowa 18.
Teatr Powszechny. Dyrekcja — T. K. K. T. Dom Żołnierza na Pradze. Reżyserzy: Dębicz Stanisław, Malinowski Wacław, Moryciński Hugon.
Teatr Kameralny przy ul. Senatorskiej pod dyrekcją Karola Adwentowicza.
Teatr „Ateneum" przy ul. Czerwonego Krzyża 20 pod dyrekcją Stefana Jaracza.
„Teatr Malickiej" przy ul. Karowej 18 (sala dolna) pod dyrekcją Zbyszka Sawana.
Teatry żydowskie:
Teatr im. Kamińskiego, Oboźna 1—3. Teatr artystyczny pod kierownictwem Morrisa Szwarca. Repertuar wyłącznie dramatyczny.
Teatr „Nowości" Bielańska 5. Teatr rewjowo - kameralny „Ararat", kierownictwo artystyczne Mojżesz Broderzon.
Teatr ludowy „Scala" Dzielna 1. Repertuar dramatyczny i melodramat.

Teatry objazdowe żydowskie:
1) Zespół pod kierownictwem Idy Kamińskiej - Turkow. Repertuar wyłącznie dramatyczny.
2) Zespół pod kierownictwem Hersza Harta. Repertuar dramatyczny i melodramatyczny.
3) Zespół pod kierownictwem Mendla Bryna. Repertuar dramatyczny, rewjowy i operetkowy.
4) Zespół pod kierownictwem Bernarda Harta. Repertuar dramatyczny, operetkowy i rewjowy.
5) Zespół pod kierownictwem Józefa Wajshofa. Repertuar dramatyczny, melodramatyczny, operetkowy i rewjowy.

6) Zespół pod kierownictwem Majera Windera. Repertuar dramatyczny, melodramatyczny i rewjowy.

7) Zespół pod kierownictwem Mieczysława Mendelsohna. Repertuar dramatyczny, melodramatyczny i operetkowy.

8) Zespół pod kierownictwem Izraela Białkowicza. Repertuar dramatyczny, rewjowy i operetkowy.

9) Zespół pod kierownictwem Estery Rudy Kahan. Repertuar dramatyczny i melodramatyczny.

10) Zespół pod kierownictwem Kadysza Chasza. Repertuar dramatyczny i operetkowy.

Teatry ukraińskie: niemające stałego miejsca pobytu, przeważnie objazdowe.

1) Teatr „Zahrawa" pod kierownictwem P. Blawackiego — obsługuje wyłącznie Małopolskę.
2) Teatr im. Tobiłewicza, pod kier. P. Bencalia.
3) Teatr pod kier. J. Stadnika.
4) Teatr pod kier. Kohutiaka.
5) Teatr pod kier. Wojtowicza.
6) Nadnieprzański teatr pod kier. Karabinewicza.
7) Teatr „Weselka" pod kier. P. Tymczenki.
8) Teatr „Promiń" pod kier. P. Komarowskiego.
9) Teatr ukraiński pod kier. T. Rudenko obsługuje przeważnie woj. białostockie.
10) Kijowski teatr pod kier. Homiłko obsługuje przeważnie woj. warszawskie.
11) Teatr ukraiński pod kier. Horodniczego obsługuje wojew. kieleckie.
12) Teatr pod kier. Ajadarowa obsługuje przeważnie woj. krakowskie.
13) Ukraiński teatr pod kier. M. Pewnego obsługuje woj. wołyńskie.
14) Teatr pod kier. Saramagi — woj. lwowskie.
15) Zespół artystów ukraińskich pod kier. Soroko.

Szkoły Dramatyczne.

Warszawa, Trębacka 10. Państwowy Instytut Sztuki Teatralnej; ul. Kopernika 36-40, Instytut Reduty; ul. Jerozolimska 9, Kursy Wokalno-Dramatyczne H. J. Hryniewieckiej; ul. Smolna 14-7, Szkoła Gry Scenicznej i Filmowej Hanny Ossorji.
Wilno: Wileńska Szkoła Dramatyczna.

KINO.

Organizacje przemysłu filmowego.

Zarządzenia z 1935 r. 1) Instrukcja Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, wydana w porozumieniu z Ministrem Spraw Wewnętrznych z 5.III.1935 o sposobie przeprowadzania oceny filmów pod względem ich wartości artystycznej i kształcącej (Dz. Urz. M. W. R. i O. P. Nr. 4, poz. 37). 2) Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych oraz Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego z 23.VIII.1935 o Komisjach Filmowych (Dz. U. Nr. 68, poz. 427). 3) Okólnik Nr. 22 z dn. 2.IV.1935 o interpretacji przepisów ustawy o filmach i ich wyświetlaniu. (Dz. Urz. Min. Spr. Wewn. Nr. 12 poz. 63).

W a r s z a w a: Rada Naczelna Przemysłu Filmowego w Polsce, ul. Widok Nr. 22, zrzesza następujące organizacje: Polski Związek Przemysłowców Filmowych, ul. Widok Nr. 22 m. 12; Polski Związek Producentów Filmowych, ul. Chmielna Nr.21, m. 22, Związek Producentów Filmów Krótkometrażowych, ulica Wilcza Nr. 19; Związek Właścicieli Kinoteatrów w Warszawie, ul. Widok Nr. 1, na prowincję: Marszałkowska 86 m. 8; Polski Związek Zrzeszeń Teatrów Świetlnych, Marszałkowska 86. — Związek Zawodowy Pracowników Branży Kinematograficznej, ul. Chmielna 12.

Studja dźwiękowe.

W a r s z a w a: „Sfinks", ul. Wolska 42; „Falanga", ul. Trębacka 11; „Polska Akustyka", ul. Al. Jerozolimska 43; „Szczepanik Film", ul. Marszałkowska 31-a. Ponadto posiadają aparatury dźwiękowe przenośne firma „Sektor" — Królewska 11 i „Fenigstein" — Chmielna 33.

Laboratorja filmowe.

W a r s z a w a: „Sfinks", Ś-to Krzyska 35, „Falanga", N. Świat 19, „Laborfilm", ul. Świętokrzyska 41, „Multifilm", Plac 3-ch Krzyży 10, „Sektor", ul. Królewska 11.

Wytwórnie polskie produkujące filmy krótkometrażowe.

Krótkometrażowych filmów produkuje się w Polsce corocznie przeciętnie 200. 1) „Aner - Film" — Warszawa Królewska 5, 2) „Arlux-Film" — W-wa Wielka 44 m. 47, 3) „Awangarda" — W-wa Marszałkowska 94 m. 4, 4) Bilażewski Witold — Poznań Małeckiego 26, 5) Biske Ryszard — W-wa Nowogrodzka 9 m. 25, 6) Bretsznajder Witold — W-wa Leszno 113 m. 3. 7) Baczyński Edward — W-wa Bagatela 15 m. 41, 8) Lumen — Kraków Al. Krasińskiego 17, 9) P.A.T. — W-wa Królewska 5, 10) Sport-Film — Warszawa Jerozolimska 27 m. 3.

Wytwórnie polskie produkujące filmy długometrażowe:

1) „Blok" — W-wa Chmielna 21, 2) Detkin — W-wa Mokotowska 14, 3) Gulanicki — W-wa Nowowiejska 24, 4) Imago-Vox — W-wa Jasna 22, 5) Kino-Film — W-wa Sienna 4, 6) Krzeptowski — Zakopane, 7) Leo-Film — W-wa Złota 6, 8) Libkow-Film — W-wa Marszałkowska 94, 9) Panta-Film — W-wa Warecka 13, 10) Rex-Film — W-wa Moniuszki 4, 11) Rymo-Film — W-wa Focha 8, 12) „Sfinks" — W-wa Marszałkowska 153, 13) Ultra-Film — W-wa Marszałkowska 113, 14) Uranja-Film— W-wa Marszałkowska 132.

Nowe filmy polskie w r. 1935 do 1-go listopada.

Nazwy	Własność	Metr.
1. Antek Policmajster	„Falanga"	2.700
2. A. B. C. Miłości	Rex-Film	2.393
3. Sztandar Wolności	Ordyński Ryszard	2.700
4. Panienka z poste-restante	Gulanicki	2.540
5. Dzień Wielkiej Przygody	Pante-Film	2.450
6. Dwie Joasie	Muza-Film	2.600
7. Wacuś	Patria	2.460
8. Świt Dzień i Noc Palestyny	Foto Forbert	2.120
9. Nie miała baba kłopotu	Quadra	2.400
10. Rapsodja Bałtyku	Imago-Vox	2.656
11. Kochaj tylko mnie	Leo-Film	2.300
12. Manewry Miłości	Falanga	2.400
13. Jaśnie Pan Szofer	Patria	2.530

Koncesjonowane przedsiębiorstwa sprzedaży i wynajmu filmów.

1) Katowice: Uniwersal Pictures Corp. oddz. Stanisława 4, Paramount oddz. Kościuszki 1, Fox-Film oddz. Św. Jana 12, Metro Goldwyn Mayer oddz. Kochanowskiego 10, Silesia-Film Rynek 12, Gaf-Film Teatralna 10, Ursus Moniuszki 10, Universum Wojewódzka 17, United Europ. Film 3-go Maja 24, Lux-Film Pierackiego 13/15.

2) Kraków: Muza-Film Florjańska 44, Bezet-Film Gertrudy 5, A. B. C. - Film Sarego 20, Jot-Film Wielopole 4, Credo Siemiradzkiego 11, Polonia-Film Zwierzyniecka 7.

3) Lwów: Metro Goldwyn Mayer oddz. Kopernika 11, Uniwersal Pictures Corp. oddz. Pasaż Mikolascha, Fox-Film Jagiellońska 20, Sonja-Film Blacharska 8, Paramounts Film oddz. pl. Marjacki 5, Al-Film Kraszewskiego 19, Ray-Art-Film Czarneckiego 3, Zygfryd Weiss Potockiego 28, Klara Mechel Sykstuska 14, Metanomski Justyn Romanowicza 18.

4) Łódź: Lajzerowicz Mordka — Kilińskiego 30, Bernhajm Josek — P. O. W. 20, Hendlisz Menachem — Główna 47, Kolski Jan — Kopernika 21, Grabowski Alfred — Andrzeja 43, Kapłan Blima — Piotrkowska 29, Metro Goldwyn Mayer — Piotrkowska 71.

5) Poznań: Olesiak Józef zast. biur film. warszaw. F. Ratajczaka 8, Poletyłło Władysław, zast. „Kolos" z Warszawy. F. Ratajczaka 15, Petrykowski Mieczysław, zast. „Falanga" z Warszawy — św. Marcina 64.

6) Warszawa: 1) Alliance-Film — Zielna 15, 2) Age-Film — Marszałkowska 111, 3) Austrja-Film — Chmielna 32, 4) Depkin — Mokotowska 14, 5) ER-Film — Jerozolimska 36, 6) Explo-Film — Chmielna 43, 7) Feniks-Film — Zielna 15, 8) Felix-Film — Chmielna 41, 9) Franco Paris-Film — Sienna 4, 10) Fox-Film — Świętokrzyska 25, 11) Green-Film — Jasna 24, 12) Gloria — Marszałkowska 119, 13) Glob-Film — Kredytowa 16, 14) Katz Emil — Zielna 16, 15) Kolos — N. Świat 43, 16) Leo-Film — Złota 6, 17) Libkow-Film — Marszałkowska 94, 18) Lech-Film — Ossolińskich 1, 19) Liberty-Film — Jasna 22, 20) Metro Goldwyn Mayer — Marszałkowska 96, 21) Muza-Film — Widok 23, 22) National Film Corp. — Jerozolimska 15, 23) Paramount — Sienna 4, 24) P. A. T. — Królewska 5, 25) Patria-Film — Moniuszki 4, 26) Parlo-Film — Świętokrzyska 39, 27) Polonia-Film — Sienna 14, 28) Paladum — Marszałkowska 140, 29) Polska Akustyka — Al. Jerozolimskie 43, 30) Pomper Marjan — Al. Jerozolimskie 31, 31) Populi-Film— Nowogrodzka 39, 32) Radjo-Film — Jerozolimska 41, 33) R. K. O. Radjo-Film — Marszałkowska 130, 34) Sfinks — Świętokrzyska 35, 35) Star-Film — Marszałkowska 149, 36) Sonor-Film — Marszałkowska 94, 37) Sowpol-Film — Poznańska 36, 38) Szafir-Film — Marszałkowska 113, 39) Warner Bros, First National Films — Żórawia 22, 40) Warszawska Kinematograficzna Sp. A. — Sienkiewicza 12, 41) Wszech-Film — Zielna 6, 42) Union-Film — Marszałkowska 113, 43) Universal Pictures Corp. — Al. Jerozolimska 33.

Kinoteatry na terenie Państwa w r. 1934.

Nazwa Województwa	Kinematogr. stałe			Ilość dni widowiskowych	Ilość miejsc	Kinematografy wędrowne
	nieme	dźwięk.	Razem			
Kom. Rządu m. st. Warszawy	—	62	62	22316	35912	—
Woj. Białostockie	6	25	31	7496	9366	—
„ Kieleckie	8	50	58	12349	21790	12
„ Krakowskie	3	48	51	10208	19511	—
„ Lubelskie	16	18	34	7396	10414	14
„ Lwowskie	29	34	63	14434	20934	8
„ Łódzkie	1	67	68	18794	25578	13
„ Nowogródzkie	5	7	12	2638	3278	—
„ Poleskie	2	9	11	2918	2744	6
„ Pomorskie	9	26	35	9530	10163	—
„ Poznańskie	20	47	67	14578	24139	2
„ Stanisławowskie	8	18	26	5079	7780	—
„ Śląskie	3	65	68	16250	27123	—
„ Tarnopolskie	14	10	24	3576	5519	—
„ Warszawskie	30	26	56	10289	15559	—
„ Wileńskie	6	13	19	5198	6391	4
„ Wołyńskie	8	14	22	5335	6048	—
Razem	168	539	707	168384	252249	59

Kinoteatry w miastach wojewódzkich.

	Białystok	Brześć n/B.	Katowice	Kielce	Kraków	Lublin	Lwów	Łódź	Nowogródek	Poznań	Stanisławów	Tarnopol	Toruń	Warszawa	Wilno
dźwiękowe	4	2	9	3	12	6	17	32	1	14	5	2	5	62	9
nieme	—	1	—	—	1	—	4	—	1	—	—	—	—	—	1

FILMY SZKOLNE.

W roku szkolnym 1935/36 tytułem próby zostaje wprowadzony film jako pomoc naukowa w niektórych szkołach średnich ogólnokształcących. W tym celu Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego nabyło 50 aparatów filmowych wąskotaśmowych (16 mm), które mają obsługiwać 150 zakładów. Każdy aparat powierzony jest opiece jednego zakładu w danej miejscowości, ten zaś, jako zakład macierzysty, dostarczać będzie aparat wraz z odnośnemi filmami dwu innym zakładom doń przydzielonym. Rozdzielnik aparatów filmowych zawiera zakłady macierzyste z ilością aparatów oraz stosunek liczbowy, w jakim przy przydziale szkół uwzględnione są zakłady państwowe i niektóre prywatne.

Rozdzielnik aparatów filmowych.

Okrąg szkolny	Miasto	Zakład macierzysty	Ilość aparatów	Stosunek liczbowy i państw. prywatn. zakład.
Warszawski	Warszawa	Gimn. im. Mickiewicza		
		„ „ Żmichowskiej		
		„ „ Słowackiego	5	15
		„ „ Batorego		
		„ „ Kr. Jadwigi		
	Łódź	„ „ Narutowicza	1	3
	Płock	„ „ Jagiełły	1	3
	Kalisz	„ „ Kościuszki	1	3
	Włocławek	„ „ Ziemi Kujawskiej	1	2+1
Wileński	Wilno	„ „ Mickiewicza	2	6
		„ „ Zygmunta Augusta		
	Grodno	„ „ Emilji Plater	1	2+1
	Suwałki	„ „ Brzostowskiego	1	2+1
Poznański	Poznań	„ „ Bergera		
		„ „ M. Magdaleny	3	8+1
		„ „ Zamoyskiej		
	Toruń	„ „ Kopernika	1	2+1
	Bydgoszcz	„ humanistyczne	1	2+1
	Grudziądz	„ matem.-przyrodnicze	1	3

Rozdzielnik aparatów filmowych.

Okrąg szkolny	Miasto	Zakład macierzysty	Ilość aparatów	Stosunek liczbowy państw. i prywat. zakład.
	Chełmno	„ męskie	1	2+1*)
Krakowski	Kraków	„ im. Sobieskiego		
		„ „ Sienkiewicza	3	9
		„ „ Witkowskiego		
	Tarnów	„ I.	1	3
	Kielce	„ im. Żeromskiego	1	3
	Radom	„ „ Chałubińskiego	1	3
	Nowy Sącz	„ „ Długosza	1	2+1
	Sosnowiec	„ „ B. Prusa	1	3
	Częstoch.	„ „ Sienkiewicza	1	3
Łucki	Równe	„ „ Kościuszki	1	1+2**)
	Łuck	„ „ Kościuszki	1	1+2
	Krzemieniec	Liceum	1	1+2
Lwowski	Lwów	Gimn. im. Kr. Jadwigi		
		„ „ Kazim. Wielkiego		
		„ „ Kopernika	5	15
		„ „ Śniadeckich		
		„ „ St. Żółkiewskiego		
	Tarnopol	„ żeńskie	1	3
	Stanisławów	„ III.	1	3
	Przemyśl	„ im. Słowackiego	1	3
	Rzeszów	„ „ St. Sobińskiego	1	2+1
	Kołomyja	„ „ Kaz. Jagiellończyka	1	2+1
	Stryj	„ „ Mościckiego	1	2+1
	Sambor	„ „ Kopernika	1	2+1
Lubelski	Lublin	„ „ Unji Lubelskiej	1	3
	Zamość	„ „ Zamoyskiego	1	2+1
	Siedlce	„ „ Bol. Prusa	1	3
Brzeski	Brześć	„ „ Traugutta	1	1+2
	Białystok	„ „ Piłsudskiego	1	3
	Łomża	„ „ Kościuszki	1	2+1
		Razem	50	129+21

*) Korpus Kadetów.
**) Ew. 1 gimn. pryw. w Zdołbunowie.

SZTUKA.

SZKOŁY SZTUK PLASTYCZNYCH W R. 1934/35.

Szkoły Akademickie (p. str. 425, 432 i 433 — szkoły akadem.).
Szkoły Państwowe Średnie.
Państwowa Szkoła Sztuk Zdobniczych i Przemysłu Artystycznego w Krakowie, Al. Mickiewicza 5. Dyrektor: Wiesław Zarzycki.
Państwowa Szkoła Sztuk Zdobniczych i Przemysłu Artystycznego w Poznaniu, ul. Jezuicka 5. Dyrektor: Karol Maszkowski.
Wydział Sztuk Zdobniczych i Przemysłu Artystycznego Państwowej Szkoły Technicznej, Lwów ul. Snopkowska 47. Kierownik: inż. Zyg. Harland.
Nauka w tych szkołach trwa 5 lat: 2 lata — na wydziale ogólnym i 3 — na specjalnych (malarstwo, malarstwo dekoracyjne, architektura wnętrz, rzeźba, grafika, ceramika, tekstylny). Uczniów ogółem — 424.
Szkoła Miejska.
Miejska Szkoła Sztuk Zdobniczych i Malarstwa, Warszawa, ul. Myśliwiecka 8. Dyrektor: Jan Szczepkowski.
Czas trwania nauki — 4 lata: 2 — na wydziale ogólnym, 2 — specjalizacji. Uczniów — 140.

Szkoły prywatne.
Instytut Sztuk Plastycznych, Warszawa, Wiejska 10 m. 10.
Kursy grafiki I. Łopińskiego. Warszawa, Lwowska 8.
Kurs Malarstwa i Rysunku Franciszka Szocha, Warszawa,, Złota 37.
Kursy Nauki Rysunku i Malarstwa B. Kuźminskiego, Warszawa, Piusa XI, 41/18.
Kurs Pejzażu Włodzimierza Nałęcza, Warszawa, Nowogrodzka 2/15.
Kursy Rysunku i Malarstwa Maurycego Trębacza, Łódź, Piotrkowska 71.
Kursy Rysunku i Sztuki Stosowanej Zofji Krystkiewicz, Warszawa, Szeroka 33.
Muzeum Rzemiosł i Sztuki Stosowanej w Warszawie, Chmielna 33.
Pomorska Szkoła Sztuk Pięknych Wacława Szczeblewskiego w Gdyni.
Prywatny Instytut Sztuk Pięknych Adama Hannytkiewicza, Poznań, Dąbrowskiego 25.
Prywatne Żeńskie Kursy Przemysłu Artystycznego Marji Gołąbowej, Warszawa, Raszyńska 58/26.
Studjum Malarstwa i Rysunku Jerzego Fedkowicza, Kraków, Ujejskiego 6 III p.
Szkoła Artystyczna Blanki Marcere, Warszawa, Hoża 59.
Szkoła Rysunkowa Bohdana Ciąglińskiego, Radom, Piłsudskiego 9.
Szkoła Malarstwa i Rysunku A Terleckiego, Kraków, Smoleńska 20.
Szkoła Malarstwa i Rysunku F. Kossowskiej, Warszawa, Żórawia 13/12.
Szkoła Malarstwa i Rysunku im. K. Krzyżanowskiego, Warszawa, Poznańska 23.
Szkoła Rysunku i Malarstwa S. Andrzejewskiego, Łódź, Piotrkowska 136.
Szkoła Rysunku i Malarstwa W. Dobrowolskiego, Łódź, Wólczańska 35.
Szkoła Rysunku i Malarstwa T. Marczewskiego, Poznań, Szewska 19/5.
Szkoła Sztuk Pięknych im. W. Gersona, Warszawa, Pankiewicza 3.
Szkoła Sztuk Pięknych M. Niedzielskiej, Kraków, Szpitalna 17.
Szkoła Rysunku i Malarstwa K. Wiecieńskiego, Lublin, Kołłątaja 5.
Wolna Szkoła Malarstwa i Rysunków im. L. Mehofferowej, Kraków, Piłsudskiego 21.
Wolna Szkoła Malarstwa i Rysunków, Lubiln, Szopena 11/4.

Stowarzyszenia Artystów Plastyków i Stowarzyszenia popierające sztukę.

„Ars Feminae" Grupa artystek malarek w Warszawie ul. Lwowska 11.
„Artes", Zrzeszenie Artystów Plastyków we Lwowie, ul. Grodecka Nr. 47. Prezes: Ludwik Lille.
Assocjacja Niezależnych Ukraińskich Artystów (Anum), Lwów, ul. Wronowskich 20.
„Atelier Tekstylne" Zrzeszenie Absolwentek Państwowej Szkoły Sztuk Zdobniczych i Przemysłu Artystycznego w Krakowie — Zwierzyniec n/Wieprzem.
Blok Zawodowych Artystów Plastyków w Warszawie, ul. Czackiego 12. Zarząd: Edward Kokoszko, Edward Manteufel, Bolesław Cybis, Eugenjusz Arct, T. Cieślewski (Junior). Rada: T. Pruszkowski, W. Jastrzębowski.
„Blok" Zrzeszenie Artystów Plastyków w Sosnowcu. Prezes: B. Honiek.
„Błękit" Zespół katolickich artystów plastyków, Kraków, Szewska 22.
Bractwo św. Łukasza, Warszawa, ul. Korzeniowska 6, m. 26. Prezes: Jan Zamoyski.
Deutsche Gesellschaft für Kunst und Wissenschaft. Bydgoszcz, Wawrzyniaka 2. (Niemieckie Towarzystwo Sztuki i Nauki).
„Forma", Spółdz. Rzeźbiarska. Warszawa, Wybrzeże Kościuszki 37, Prezes: Franciszek Strynkiewicz.
„Fresk", Grupa Artystów Plastyków, Warszawa, Hoża Nr. 59. Prezes: Blanka Mercère. Sekretarz: Marja Wolska Berezowska.
Grupa „Dziesięciu z Krakowa", Kraków, Starowiślna Nr. 10. Prezes: Teodor Grott.
„Grupa Dziesięciu ze Lwowa", Lwów, Teatyńska 35 m. 5. Prezes: Władysław Krzyżanowski.
„Grupa Paryska Plastyków Polskich", Paris XV-e, 14 rue François Guibert — Władysław Jahl. Prezes honorowy: Olga Boznańska.
Grupa Plastyków Kieleckich. Kielce, Resursa Obywatelska.
Instytut Propagandy Sztuki, Warszawa, Królewska 13. Prezes Rady Głównej: Prof. Bohdan Pniewski, Dyrektor: Dr. Juljusz Starzyński. I. P. S. posiada oddział w Łodzi.
„Jednoróg", Cech Artystów Plastyków, Kraków, Norbertańska 8. Przewodniczący: Jan Hrynkowski.
„Kapiści", Grupa K. P. (Komitet Paryski). Prezes: Józef Czapski.
„Klub Artystów - Plastyków na Zoliborzu" Warszawa, ul. Krasińskiego 18 m. 205.
Klub Artystyczny w Płocku: Prezes: Kazimierz Mayzner.
Koło Artystów Grafików Reklamowych. Warszawa, Wrońskiego Nr. 3. Prezes: Prof. E. Bartłomiejczyk. Sekretarz: Z. Glinicki.
Koło Miłośników Historji, Literatury i Sztuki. Białystok.
Koło Plastyków przy Legjonowym Instytucie Studjów, Warszawa, Piusa XI 10. Prezes: Stanisław Rzecki. Sekretarz: Adam Malicki. Sekcja Plastyków na Wawelu. Przewodniczący: Stefan Felsztyński.
Komitet Przyjaciół Sztuki Polskiej, Warszawa. Honorowa Przewodnicząca: Marja Jędrzejewiczowa. Prezes: Karol Bertoni.
Konfraternia Artystów w Toruniu, Dom Miejski, ul. Chełmińska 16.
„Loża Wolnomalarska" Warszawa, Obrońców 9. Prezes: Antoni Kudła.
„Ład" Spółdzielnia Artystów", Warszawa, Krakowskie Przedmieście Nr. 13. Pracownie: Warszawa, Czerniakowska 203.
Łódzki Związek Zawodowy Artystów Plastyków w Łodzi. Prezes: Jerzy Lelman.
„Neoartes", Lwów.

„Nowa Generacja", Lwów, Tarnowskiego 9; Kraków: Helclów 21.
Pięć Stowarzyszeń Artystycznych: („Bractwo św. Łukasza", „Szkoła Warszawska", „Ryt", „Ład", „Forma") w Warszawie, Karowa 5 m. 13. Prezes: Wiktor Podoski. Sekretarz: Michał Bylina.
„Plastycy Nowocześni", Grupa Malarska, Warszawa. Prezes: Tytus Czyżewski.
„Plastyka", Grupa Artystów Wielkopolskich, w Poznaniu, Pałac Działyńskich. Prezes: Jackowski - Nostitz Henryk.
Polski Związek Historyków Sztuki w Krakowie.
„Praesens", Stowarzyszenie Artystów Plastyków, Warszawa, Senatorska Nr. 38 m. 13.
„Pro Arte", Stowarzyszenie Artystów Malarzy, Warszawa. Prezes: Bronisław Kopczyński.
Profiesijnyj Sojuz Misticiw-pliastikiw, Lwów, ul. Tarnowskiego Nr. 9. II. [Ukraiński Zawodowy Związek Artystów Plastyków].
„Pryzmat", Związek Artystów Plastyków, Warszawa, ul. Wilcza Nr. 29, m. 43. Prezes: Lucjan Adwentowicz.
Rada Wileńskich Zrzeszeń Artystycznych: Związek Zawodowy Literatów Polskich w Wilnie; Wileńskie Towarzystwo Filharmoniczne; Polskie Towarzystwo Muzyki Współczesnej, Oddział Wileński; Związek Artystów Scen Polskich; Krajozn. Towarzystwo Popierania Przemysłu Ludowego, sekcja naukowo-art., Wilno, Ostrobramska 9.
„Rogate Serce", Szczep Szukaszczyków, Kraków, ul. Mickiewicza 5. Prezes: Stanisław Szukalski. Sekretarz: Wacław Boratyński.
„Ruchoma Wystawa Sztuki", Warszawa, Rynek Starego Miasta 32. Prezes: Konrad Śrzednicki.
„Ryngraf" Grupa Plastyków w Łodzi.
„Ryt", Stowarzyszenie Polskich Artystów Grafików w Warszawie, Wrońskiego 3. Prezes: Edmund Bartłomiejczyk.
„Rytm", Związek Polskich Artystów Plastyków, Warszawa, Królewska 13, gmach Inst. Prop. Sztuki. Prezes: Stanisław Rzecki.
„Szkoła Warszawska", Warszawa, Akademja Sztuk Pięknych. Wybrzeże Kościuszkowskie Nr. 37. Prezes: Michał Bylina. Sekretarz: Eugenjusz Arct.
„Ster" Związek Artystów Plastyków we Lwowie.
„Stowarzyszenie Artystów Plastyków Żydowskich", Warszawa, Sierakowska Nr. 6, m. 4.
„Sztuka", Towarzystwo Artystów Polskich w Krakowie, Akademja Sztuk Pieknych. Plac Matejki 13. Prezes: Fryderyk Pautsch, Sekretarz: Ignacy Pieńkowski.
„Sztuka Podhalańska", Związek Artystów Plastyków w Zakopanem dom Falkosza. Przewodniczący: Tadeusz Malicki. Sekretarz: (Rafał Malczewski), Adam Dobrodzicki.
Towarzystwo Artystów Grafików, Kraków, Plac św. Ducha 5, Prezes: Leon Kowalski. Sekretarz: Józef Pochwalski.
Towarzystwo Artystów Plastyków Nauczycieli, Warszawa, Filtrowa 83. viceprezes: Tadeusz Henryk Dąbrowski.
Towarzystwo Artystyczne, Lublin ul. 3-go Maja 4.
Towarzystwo Artystyczne Polskie w Warszawie, ul. Królewska 17, m. 12. Prezes: Arch.-inż. Wł. Jastrzębski, Sekretarz: Kazimierz Korczak-Mleczko. (Sekcja Marynistów i Animalistów).
Towarzystwo Fotograficzne „Słońce" w Grudziądzu.
Towarzystwo Malarzy i Rzeźbiarzy „Zagłębie" w Dąbrowie Górniczej.
Towarzystwo Miłośników Fotografji w Poznaniu, ul. Staszica 11.
Towarzystwo Miłośników Fotografji w Warszawie, ul. Czackiego 5.

Towarzystwo Miłośników Grafiki w Poznaniu, Wyspiańskiego 11. Prezes: Dr. Alfred Brosig.
Towarzystwo Miłośników Sztuki w Kielcach, Państw Semin. Naucz. Męskie im. St. Żeromskiego, ul. Leśna 16. Prezes: Dr. Winiarz.
Towarzystwo Miłośników Sztuki Współczesnej. Poznań, Plac Wolności Nr. 14.
Towarzystwo Polskie Popierania Przemysłu Ludowego w Brześciu n|Bugiem, ul. 3 maja 4.
Towarzystwo Patronat Przemysłu Ludowego i Domowego we Lwowie, pl. Smolki 3.
Towarzystwo Patronat Przemysłu Ludowego i Domowego w Tarnopolu, Urząd Wojewódzki.
Towarzystwo Polskich Artystów Plastyków, Warszawa, Lwowska 8, m. 26. Sekretarjat: W. Zwierowicz i I. Łopieński.
Towarzystwo Pomorskie Popierania Przemysłu Ludowego w Toruniu, Urząd Wojewódzki.
Towarzystwo Popierania Przemysłu Ludowego w Hrubieszowie.
Towarzystwo Popierania Przemysłu Ludowego w Katowicach, pl. Miarki 2 m. 6.
Towarzystwo Popierania Przemysłu Ludowego Małopolski Zachodniej i Śląska w Krakowie, Urząd Wojewódzki, św. Marka 6.
Towarzystwo Popierania Przemysłu Ludowego w Nowogródku.
Towarzystwo Popierania Przemysłu Ludowego w Warszawie, Tamka 1.
Towarzystwo Popierania Przemysłu Ludowego w Wilnie, Zamkowa 8.
Towarzystwo Popierania Przemysłu Ludowego i Domowego w Poznaniu, 3-go Maja 3.
Towarzystwo Przemysłu Ludowego i Domowego w Stanisławowie, Urząd Wojewódzki.
Towarzystwo Przyjaciół Huculszczyzny, Warszawa, Warecka 11-a.
Towarzystwo Przyjaciół Sztuk Pięknych w Krakowie, Plac Szczepański 4. Prezes: Marjan Dąbrowski.
Towarzystwo Przyjaciół Sztuk Pięknych we Lwowie, ul. Dzieduszyckich 1. Prezes: Prof. Dr. E. Bulanda. Sekretarz: M. Bodnar.
Towarzystwo Przyjaciół Sztuk Pięknych, Toruń E. Gros, Gimn. Państw.
Towarzystwo Szerzenia Dzieł Sztuki w Reprodukcjach, Warszawa, Rynek Starego Miasta 32. Prezes: Edward Wittig, Warszawa. Sekretarz: Władysław Woydyno.
Towarzystwo Szerzenia Sztuki Polskiej wśród Obcych, Warszawa, Dyrektor: Mieczysław Treter, Wicedyrektor: Dr. A. Gutry.
Towarzystwo Śląskie Artystów Plastyków. Katowice, ul. Słowackiego 24.
Towarzystwo Ukraińskie Prichilnikiw Mistestwa,—Lwów, Czarnieckiego 24, w Muzeum Nauk. Towarzystwa im. T. Szewczenki. Filja w Buczaczu.
Towarzystwo Wileńskie Niezależnych Artystów Plastyków, Wilno.
Towarzystwo Wojewódzkie Popierania Przemysłu Ludowego „Krajan“ w Białymstoku, Urząd Wojewódzki.
Towarzystwo Wołyńskie Popierania Przemysłu Ludowego w Łucku, Urząd Wojewódzki.
Towarzystwo Zachęty Sztuk Pięknych w Warszawie, Plac Małachowskiego 3. Prezes: Stanisław Brzeziński. Dyrektor: Radecki-Mikulicz.
Towarzystwo Żydowskie Krzewienia Sztuk Pięknych, Warszawa, ul. Marszałkowska 119. Prezes: J. Appenszlak. Dyrektor: Michał Weinziher
„Twór“ Zrzeszenie Artystów Malarzy i Rzeźbiarzy w Poznaniu.
Wileńskie Towarzystwo Artystów Plastyków, Wilno, ul. Teatralna 4, m. 7. Prezes: Ludomir Slendziński.

Wileńskie Towarzystwo Miłośników Fotografji, Wilno, Jagiellońska 8.
Zespół Polskich Artystow Plastyków, Warszawa, ul. Marszałkowska 69. Prezes: Tadeusz Cieślewski (ojciec). Sekretarz: Marjan Szymanowski.
Zrzeszenie Plastyków w Lublinie, ul. Kołłątaja 6.
Zrzeszenie Polskich Artystów Plastyków. Warszawa, Królewska 17. Prezes: Franciszek Szwoch. Sekretarz: Aleksander Sarnowicz.
Zrzeszenie Związków Artystycznych w Poznaniu Pałac Działyńskich.
Związek Artystek Polskich we Lwowie, Chmielowskiego 9.
Związek Artystów Malarzy „Krąg" w Lublinie.
Związek Artystów Plastyków i Miłośników Sztuki „Orion" w Stanisławowie. Prezes: inż. Kazimierz Kühn.
Związek Artystów Plastyków na Pomorzu, Grudziądz, Plac 23 Stycznia 11.
Związek Lwowski Zawodowy Artystów Plastyków, Lwów. Dzieduszyckich 1 Gmach Muzeum. Prezes: Władysław Krzyżanowski. Sekretarz: Stanisław Krasnowczyk.
Związek Plastyków Pomorskich, Bydgoszcz — Muzeum Miejskie. Prezes: P. Faczyński.
Związek Polskich Artystów Grafików, w Warszawie, ul. Dobra 90 — Tadeusz Cieślewski (junior).
Związek Polskich Artystów Plastyków w Krakowie, Plac św. Ducha 5. Dom Artystów. Prezes: Adolf Szyszko-Bohusz.
Związek Polskich Artystów Rzeźbiarzy, Warszawa, ul. Królewska 13, I. P. S. Przewodniczący: Franciszek Strynkiewicz. Sekretarz: E. Mazurczykowa.
Związek Stowarzyszeń Architektów Polskich. Warszawa, Filtrowa 83. Prezes: Inż. arch. Adam Paprocki. Dyrektor: Maciej Talko-Porzecki.
Związek Zawodowy Polskich Artystów Plastyków w Łodzi, Plac Wolności 1. Prezes: Stefan Wegner. Sekretarz: Jerzy Ryszard Krause.
Związek Zawodowy Polskich Artystów Plastyków Warszawa, Filtrowa 83. Prezes: Wacław Wąsowicz. Sekretarz: Adam Kossowski.
„Zwornik", Zrzeszenie Artystów Plastyków, Kraków, Potockiego 3 m. 4. Prezes: Emil Krcha. Sekretarz: Eugenjusz Geppert.

SALONY SZTUKI, WYSTAWY I ZBIORY.

Instytut Propagandy Sztuki, Warszawa, ul. Królewska Nr. 13. Własny Salon Sztuki.
Muzeum Sztuki Współczesnej, Wilno, Pałac Rzeczypospolitej.
Państwowa Galerja Sztuki Polskiej, Warszawa, Stare Miasto 32. Kamienica Baryczków.
Salon Artystyczny S. Kulikowskiego, Warszawa, Kr.-Przedmieście 7.
Salon Sztuki Czesława Garlińskiego, Warszawa, Mazowiecka 8.
Salon Sztuki Współczesnej, Poznań. Plac Wolności Nr. 14-a Sala Mąkowskiego.
Towarzystwo Przyjaciół Sztuk Pięknych, Kraków, Pl. Szczepański 4. Prezes: Marjan Dąbrowski, Sekretarz: K. Kramarczyk.
Towarzystwo Sztuk Pięknych we Lwowie, ul. Dzieduszyckich 1 gmach Muzeum Przemysł.
Towarzystwo Przyjaciół Sztuk Pięknych, Poznań, Plac Wolności 18.
Towarzystwo Zachęty do Sztuk Pięknych, Warszawa, Plac Małachowskiego 3 (Królewska 17). Prezes: Stanisław Brzeziński.
Zbiory Towarzystwa Zachęty do Sztuk Pięknych Warszawa, Plac Małachowskiego Nr. 3.
Zbiory Wydziału Sztuk Pięknych Uniw. im. Stefana Batorego w Wilnie
Żydowskie Towarzystwo Krzewienia Sztuk Pięknych, Warszawa, Marszałkowska Nr. 119.

KONSERWATORSTWO.

Rzeczpospolita Polska podzielona jest na 10 okręgów Konserwatorskich. Konserwatorzy urzędują przy urzędach wojewódzkich (będących władzami konserwatorskiemi I instancji), są oni równocześnie kierownikami oddziałów sztuki, załatwiających wszelkie sprawy z zakresu opieki nad sztuką i kulturą. Nadzór nad służbą konserwatorską w całem Państwie sprawuje Konserwator Główny w Ministerstwie W. R. i O. P., które jest II instancją Konserwatorską.

Podstawą prawną Konserwatorstwa w Państwie Polskiem jest Rozp. Prez. Rzplitej z dnia 6 marca 1928 r. o opiece nad zabytkami, (Dz. U. R. P. N. 29 poz. 265) łącznie z Rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 23 września 1932 r. o sposobie chronienia przedmiotów zabytkowych, będących własnością Państwa (Dz. U. R. P. N. 89, poz. 750) i z Ustawą z dnia 25 stycznia 1933 r. (Dz. U. R. P. Nr. 10, poz. 62) o zmianie Rozporządzenia przytoczonego powyżej na pierwszem miejscu.

W myśl art. 1-go cyt. rozporządzenia zabytkiem jest każdy przedmiot tak nieruchomy, jak ruchomy, charakterystyczny dla pewnej epoki, posiadający wartość artystyczną, kulturalną, historyczną, archeologiczną lub paleontologiczną, stwierdzoną orzeczeniem władzy państwowej Konserwatorskiej (I-ej instancji) i zasługujący wskutek tego na zachowanie. Art. 2-gi precyzuje ściśle te przedmioty, które w szczególności mogą być uznane za zabytki. Wymienione jest tu na równi z poszczególnemi przedmiotami, jako podlegające opiece prawa — otoczenie zabytków architektonicznych, a także całe grupy budowli i kolekcje przedmiotów oraz rozplanowanie starych miast i dzielnic staromiejskich.

Do władz Konserwatorskich I instancji (Konserwatorów) należy: 1) wydawanie orzeczeń, stwierdzających wartość zabytkową przedmiotów i nadających tym przedmiotom charakter zabytku w znaczeniu prawa; 2) prowadzenie rejestru zabytków; 3) wydawanie zezwoleń na wszelkie roboty i zmiany przy zabytkach (samowolne wykonywanie robót i zmian jest wzbronione); 4) nadzór nad temi robotami; 5) wstrzymywanie robót, wykonywanych bez pozwolenia lub w sposób niewłaściwy; 6) wydawanie zezwoleń na wywóz zabytków z granic państwa (samowolny wywóz jest wzbroniony); 7) wydawanie zezwoleń na poszukiwania archeologiczne i paleontologiczne (samowolne poszukiwania są wzbronione).

Konserwatorzy (kierownicy Oddziałów Sztuki) przy Urzędach Wojewódzkich

Główny Konserwator w Ministerstwie W. R. i O. P.: Jerzy Remer.

Konserwatorzy	Siedziby Oddziałów Sztuki	Okręgi konserwat.
Inż. arch. Sawicki Tymoteusz	— Warszawa	— m. st. Warszawa woj. łódzkie
Dr. Kluss Józef	— Warszawa	— woj. warszawskie „ białostockie
Inż. arch. Treter Bogdan	— Kraków	— woj. krakowskie
Dr. Hornung Zbigniew	— Lwów	— woj. lwowskie, „ stanisławowskie, „ tarnopolskie
Dr. Dalbor Witold	— Poznań	— woj. poznańskie „ pomorskie
Dr. Piwocki Ksawery	— Wilno	— woj. wileńskie „ nowogródzkie
Dr. Dutkiewicz Józef	— Lublin	— woj. lubelskie „ poleskie
Dr. Dobrowolski Tadeusz	— Katowice	— woj. śląskie
Vacat.	— Łuck	— woj. wołyńskie
Dr. Oleś Andrzej	— Kielce	— woj. kieleckie

MUZYKA.

Szkoły Artystyczne o poziomie akademickim i wyższym w r. 1934/35.

Nazwa szkoły	Wydziały	Nauczycieli	Uczniów
Konserwatorjum Muzyczne (Warszawa)	7	61	683
Konserwatorjum Muzyczne (Poznań)	7	33	392
Śląskie Konserwator. Muz. (Katowice)	7	27	286
Instytut Sztuki Teatralnej (Warszawa)	2	30	77

Szkoły Artystyczne (bez szkół wyższych), zarejestrowane w r. 1934/35.

Obszar	Ogółem	Plastyczne	Muzyczne	tańce artyst.	dramatyczne
Rz. Polska	165	37	114	13	1
woj. Białostockie	2	—	2	—	—
„ Kieleckie	9	1	8	—	—
„ Krakowskie	14	4	8	2	—
„ Lubelskie	6	2	3	—	—
„ Lwowskie	24	1	20	3	—
„ Łódzkie	11	4	5	2	—
„ Nowogródzkie	—	—	—	—	—
„ Poleskie	1	—	1	—	—
„ Pomorskie	4	1	3	—	—
„ Poznańskie	10	3	7	—	—
„ Śląskie	8	—	8	—	—
„ Stanisławowskie	10	—	10	—	—
„ Tarnopolskie	6	—	6	—	—
m. st. Warszawa	46	19	21	6	—
woj. Warszawskie	5	—	5	—	—
„ Wileńskie	7	2	4	—	1
„ Wołyńskie	2	—	2	—	—

Poza trzema państwowemi szkołami sztuk plastycznych i jednej samorządowej sztuk zdobniczych i malarstwa reszta szkół artystycznych jest w rękach prywatnych.

Jedna **szkoła dramatyczna** prowadzona jest przez Radę Wileńskich Zrzeszeń Artystycznych w Wilnie. Do szkoły przyjmowani są uczniowie z wykształceniem 6-ciu klas szkoły średniej ogólnokształcącej na kursy: instruktorski, aktorski i reżyserski. W r. 1934/35 szkoła liczyła 25 uczniów: 20 — na kursie aktorskim, 4 — na kursie instruktorskim i 1 — na reżyserskim. Personel nauczycielski składa się z 13 osób, z których 8 posiada wykształcenie uniwersyteckie, w tem 2 profesorów i 1 asystent.

Szkoły Muzyczne utrzymywane są przez 1) instytucje religijne, 2) instytucje świeckie, 3) towarzystwa szkolne i 4) osoby prywatne. Na ogólną liczbę zarejestrowanych 114 dane ogłoszone o 103 szkołach, z nich instytucje religijne prowadzą 4 szkoły (3 — przez kurje biskupie i — zakon duchowny) Szkoły te stanowią dwa typy: szkoły organistowskie i szkoły muzyki kościelnej. Instytucje świeckie — 21 szkół: 8 — przez polskie towarzystwa muzyczne, 9 — przez Ukraińskie

Tow. Muzyczne im. Łysienki, 1 — przez Żydowskie Stowarzyszenie popierania Sztuki w Wilnie, 1 — przez T. N. S. W.: „Konserwatorjum", „Studjum", „Kolegjum", „Instytut", „Wszechnica" i t. p.
Podział na typy szkół nie może być przeprowadzony z braku odpowiedniej ustawy. Również i nazwy szkół nie mówią nic ani o poziomie, ani o programie.

Stowarzyszenia Muzyczne i Śpiewacze.

„Akord" Towarzystwo Śpiewacze, Poznań — Jeżyce w Poznaniu.
Arbeiter-Sängerbund, Król. Huta, woj. śląskie.
Arbeiter Sängergau, Bielsko, woj. śląskie.
Bachverein, Bydgoszcz, Dworcowa 67. — Poznań.
Bratnia Pomoc przy Żydowskim Instytucie Muzycznym w Wilnie.
Brzeskie Towarzystwo Muzyczne, Brześć n/Bugiem, ul. Jagiellońska 88.
Bund Deutscher Männergesangvereine Posen, Garbary 10. — Pomerellen, Bydgoszcz.
Bund Deutscher Sänger und Sängerinnen in Bezirk der Wojewodschaften Poznań und Pomorze w Poznaniu.
Chóry ukraińskie „Boian" w Stanisławowie (przew. prof. Mikoła Łepki), ul. 3 Maja 40 oraz w Kałuszu, Kołomyi, Kopyczyńcach, Lwowie, Przemyślu i Tarnopolu.
Gdyńskie Towarzystwo Muzyczne w Gdyni.
Gesang Verein Liederkranz w Swierklańcu.
Kasa im. Melcera, Warszawa, Jasna 5, Filharmonja.
Koło Śpiewacze im. Dembińskiego w Lesznie.
Kółko Przyjaciół Muzyki Pracowników Kolejowych w Stryju.
Krakowskie Tow. Oratoryjne, Kraków, Karmelicka 10.
Männer-Gesang-Verein w Katowicach, w Janowie w Katowicach III.
Muzyczne Towarzystwo im. Łysenki, Lwów, ul. Szaszkiewicza 5. Filje. Borysław, Drohobycz, Jaworów, Przemyśl, Stanisławów, Stryj, Tarnopol, Złoczów.
Orkiestra Robotników Drzewnych Firmy J. Ph. Slesinger w Broszniowie, woj. stanisławowskie.
Ostdeutscher Sängerbund, Katowice.
Polskie Towarzystwo Muzyczne, Lwów, ul. Chorążczyzny 7.
Polskie Towarzystwo Muzyki Współczesnej, Warszawa, ul. Kapucyńska 13 m. 1, tel. 406-50. Filje we Lwowie, Poznaniu i Wilnie.
Polskie Towarzystwo Muzykologiczne, Poznań, ul. Wjazdowa 1, Collegium Majus, pok. 57.
Pomorskie Towarzystwo Muzyczne, Toruń, Rynek Staromiejski 28.
Poznański Chór Katedralny (ks. dr. Wacław Gieburowski), Poznań.
Poznańskie Towarzystwo Oratoryjne (Państw. Konserwatorjum Muzyczne), Poznań, Wrocławska 16, I.
Stowarzyszenie p. n. Instytut Fryderyka Chopina w Warszawie. Adres tymczasowy Bank Handlowy Traugutta 7/9 August Zaleski. Celem Instytutu — krzewienie kultu dla Fr. Chopina przez stworzenie centralnej placówki naukowej w dziedzinie szopenoznawstwa. Prezes b. minister A. Zaleski.
Stowarzyszenie Miłośników Dawnej Muzyki w Warszawie, Okólnik 1.
Stowarzyszenie Młodych Muzyków w Krakowie.
Stowarzyszenie Nauczycieli Śpiewu i Muzyki w szkołach państw. i pryw. Warszawa Nowy Świat 23 m. 25.
Towarzystwo Filharmoniczne w Lublinie, ul. Szpitalna 11.
Towarzystwo Mandolinistów „Chopin" w Katowicach.
Towarzystwo Miłośników Muzyki im. Chopina w Samborze.
Towarzystwo Miłośników Muzyki i Opery, Lwów.

Tow. Muzyczne, Brześć n/Bugiem, Mięsny Zaułek 5.
Towarzystwo Muzyczne im. Chopina, Jarosław, woj. lwowskie.
Towarzystwo Muzyczne, Kraków, Plac Szczepański 1.
Towarzystwo Muzyczne, Kalisz, gm. wł. ul. Parkowa 3.
Towarzystwo Muzyczne „Lutnia" w Rzeszowie, woj. lwowskie, w Wołkowysku woj. białostockie.
Tow. Muzyczne „Lutnia" w Wieliczce, woj. krakowskie.
Towarzystwo Muzyczne w Brodach, w Lublinie, ul. Kapucyńska 7.
Towarzystwo Muzyczne im. St. Moniuszki we Włodzimierzu, w Radziejowie. Pielęgnowanie muzyki wokalnej i instrumentalnej.
Towarzystwo Muzyczno - Dramatyczne p. n. „Teatr im. Moniuszki", Stanisławów.
Tow. Muzyczno - Śpiewacze „Hejnał", Winniki pod Lwowem.
Towarz. Muzyków Ociemniałych, Warszawa, Piwna 11, tel. 696-31.
Towarzystwo Orkiestry „Hejnał" robotników fabryki sukna w Rakszawie, woj. lwowskie.
Towarzystwo Przyj. Muzyki Symfonicznej, Warszawa, Al Róż 10.
Towarzystwo Przyjaciół Muzyki, Tarnopol, ul. Brodzińskiego 2.
Tow. Śpiewackie Chórów Cerkiewnych Brześcia i pow. Brzeskiego. Brześć n/Bugiem, Białostocka 11.
Towarzystwo Śpiewacze „Lira" im. św. Cecylji w Glinojecku, pow. ciechanowski.
Towarzystwo Śpiewacze „Chór Marjański" przy katedrze łódzkiej w Łodzi.
Towarzystwo Śpiewacze „Echo" w Lublinie.
Towarzystwo Śpiewacze „Harfa", W-a Sienkiewicza 8.
Towarzystwo Śpiewu „Jedność" w Klecku.
Towarzystwo Śpiewu Męskiego w Mysłowicach.
Tow Wydawn. Muzyki Polskiej, Warszawa, Ś-to Krzyska 16.
Warszawskie Towarzystwo Muzyczne, Warszawa, Sienkiewicza 8, gmach Filharmonii. Tel. 633-40. Prezes: Wiceminister Władysław Korsak, wiceprezes: Juljusz Kaden-Bandrowski, skarbnik: mjr. Jasieński, sekretarz: Józef Rozencweig, Dyrektor: Adam Wieniawski.
Warszawskie Tow. Przyjaciół Sztuki (Prof. Piotr Rytel). Warszawa, Skorupki 7, tel. 8-33-53.
Wileńskie Towarzystwo Muzyczne „Lutnia", Wilno, Mickiewicza 6.
Zjednoczenie Polskich Związków Śpiewaczych i Muzycznych z siedzibą w Warszawie, ul. Śmiała 7 jest organizacja obejmującą wszystkie związki śpiewacze w kraju i polskie związki śpiewacze zagranica. Liczba członków dochodzi do 100.000. Na czele Rady Naczelnej Zjednoczenia stoi prof. Antoni Ponikowski a Sekretarzem Generalnym jest dr. Jan Niezgoda. Oficjalnemi organami Zjednoczenia są czasopisma: „Chór" wydawane w Warszawie, ul. Krakowskie Przedmieście 1, i „Śpiewak", wydawane w Katowicach, ul. ks. Damrota 4.
Do Zjednoczenia należą następujące związki:
Wielkopolski Związek Kół Śpiewaczych. Poznań, Marcinkowskiego 13.
Stowarzyszenie Śpiewaków Śląskich, Katowice, ul. ks. Damrota 4.
Pomorski Związek Kół Śpiewaczych, Toruń, ul. Żeglarska 1.
Małopolski Związek Pol. Stow. Śpiew. i Muz. Lwów, ul. Piłsudskiego 23.
Związek Mazowiecki Pol. Stow. Śpiew. i Muz. Warszawa, ul. Sienkiewicza 8, lokal „Lutni".
Związek Śpiewaczo-Muzyczny Województwa Kieleckiego, Kielce ul. Zamkowa 5 m. 8.
Związek Towarzystw Śpiew. i Muz. Wojew. Krakowskiego, Kraków, ul. Szlak 37.

Wileński Związek Tow. Śpiew. i Muz. Wilno, ul. Mickiewicza 6 „Lutnia"

Związek Tow. Śpiew. i Muz. Wojew. Łódzkiego. Łódź, Księży Młyn 15.

Związek Tow. Śpiew. i Muz. Wojew. Lubelskiego. Lublin, ul. Dominikańska 1.

Związek Kół Śpiewaczych we Francji. Rue Jean Jaures 3 à Auby près Douai (Nord).

Związek Kół Śpiewaczych w Czechosłowacji. Orłowo, Polskie Gimnazjum Realne.

Związek Śpiewaków Polskich w Ameryce. 1457 North Washtenaw Ave. Chicago, III.

Związek Śpiewaków Polskich w Nowej Anglji. 2595 Washington Str. Boston, Mass.

Związek Kół Śpiewaczych na Westfalję. Essen. Ruhr Bornstr. 26.

Związek Kół Śpiewaczych na Śląsku Opolskim. Hindenburg O. S. Kronprinzenstr. 287.

Okrąg Polskiego Związku Śpiewaków na Brandenburgję. Berlin, N. W. 21 Luebeckerstr. 51.

Adresy poszczególnych towarzystw śpiewaczych mogą podać ich związki macierzyste.

Związek Chórów Kościelnych, Katowice, ul. Gen. Zajączka.

Związek Szkół Muzycznych w Polsce, Warszawa, Sienkiewicza 8.

Związek Zaw. Muzyków Chrz. „Praca Polska", Warszawa, Nowy Świat 12, tel. 9-55-58.

Związek Zaw. Muzyków w Rzpl. Pol. Warszawa, Warecka 15, tel. 725-93.

Żyd. Tow. Popierania Sztuki w Wilnie, ul. Rudnicka 6.

Żydowskie Towarzystwo Muzyczne, Kraków, Jasna 2. Warszawa, Leszno 14. Lwów, Rutowskiego 23 (gmach Skarbka).

POLSKIE RADJO S. A.

Warszawa, ul. Zielna 25.

Kapitał zakładowy — 1.250.000 zł.

Rada Nadzorcza: Prezes — Dyr. Konrad Libicki, vice-prezes — Ignacy Sukiennicki, vice-prezes — Tadeusz Szpotański, del. Rady — Aleks. Iwanka, del. Rady — prof. Janusz Groszkowski, członkowie: — Tadeusz Graff, Feliks Kwiatek, Adam Paciorek, Franciszek Pułaski, Leon Barysz, Henryk Repeczko, Wład. Zawistowski.

Zarząd: Roman Starzyński.

Dyrekcja: Nacz. Dyr. — Roman Starzyński. Sekretarz Generalny — inż. Z. Karaffa-Kraeuterkraft; Dyrekcja Techniczna — inż. Władysław Heller, Dyrekcja Programowa — Piotr Górecki, Dyrektor Administracyjny — inż. Bol. Konarski, Prokurenci: — Jan Dunin-Karwicki i Kazimierz Jarzębowski.

W roku 1935 — radjoabonentów 450.000.

Stacje radjofoniczne Polskiego Radja: w Warszawie, Krakowie, Katowicach, Wilnie, Lwowie, Łodzi, Poznaniu i Toruniu.

Abonament radjowy, pobierany przez urzędy pocztowe wynosi miesięcznie zł. 3.— (trzy), na wsiach od małorolnych — 1 zł.

STACJE RADJOFONICZNE W EUROPIE.

Wykaz obejmuje radjo-stacje nadawcze od 2 kw. wzwyż na podstawie stanu z 1.X.1935 r.

Długość fali	KRAJ	STACJE	Moc stacji fala niemoduł. (nośna)
1339	Polska	Warszawa — Raszyn	120
559,7		Wilno	16
395,8		Katowice	12
377,4		Lwów	16
345,6		Poznań	16
304,3		Toruń	1.72
293,5		Kraków	2
224		Łódź	1.7
506,8	Austrja	Wiedeń	100
578		Innsbruck	1
338,6		Grac	7
483,9	Belgja	Bruksela I (Velthem)	15
321,9		Bruksela II	15
470,2	Czechosłowacja	Praga	120
325,4		Brno	32
259,1		Koszyce	2.6
298,8		Bratislava	13.5
269,5		Morawska - Ostrawa	11.2
249,2		Praga II	5
255,1	Danja	Kopenhaga	10
1263		Kalundborg	60
410,4	Estonja	Tallin	20
1807	Finlandja	Lahti	40
335,2		Helsinki	10
569,3		Viipuri	10
400,5		Pori	—
224	Francja	Montpellier	5
400,5		Marsylja	5
253,2		Nicea	—
269,5		Normandie	10
278,6		Bordeaux	30
1648		Radjo-Paryż	80
288,6		Rennes	40
328,6		Tuluza	60
431,7		Paryż PTT.	—
349,2		Strasburg	35
463		Lyon	100

Długość fali	KRAJ	STACJE	Moc stacji fala niemodul. (nośna)
312,8		Poste Parisien	100
514,6		Grenoble	15
247,3		Lille	60
274	Hiszpanja	Madryt	7
377,4		Barcelona	5
293,5		Barcelona	3
410,4		Sewilla	3
1875	Holandja	Kootwijk	100
301,5		Hilversum	20
531	Irlandja	Athlone	60
569,3	Jugosławja	Lublana	5
437,3		Belgrad	2.5
1935	Litwa	Kowno	7
1304	Luksemburg	Luksemburg	150
514,6	Łotwa	Ryga	15
271,7		Madona	50
238,5		Kuldiga	10
1571	Niemcy	Königswusterhausen	60
405,4		Monachjum	100
356,7		Berlin	100
251		Frankfurt	25
331,9		Hamburg	100
455,9		Langenberg	100
522,6		Mühlacker	100
315,8		Wrocław	100
291		Heilserg	60
382,2		Lipsk	120
243,7		Gliwice	5

Długość fali	KRAJ	STACJE	Moc stacji fala niemodul. (nośna)
1154	Norwegja	Oslo	60
476,9		Tröndelag	20
476,9	Portugalja	Lizbona	20
364	Rumunja	Bukareszt	12
1875		Brasow	150
1389	Szwecja	Motala	150
499,2		Sundsvall	10
426,1		Stockholm	55
318,8		Göteborg	10
265,3		Hörby	10
257,1	Szwajcarja	Monte Ceneri	15
539,6		Beromünster	100
443,1		Sottens	25
1622	Turcja	Istambul	5
449,1	Wielka Brytanja	North-Regional	50
391,1		Scottisch-Reg.	50
373,1		West-Reg.	50
342,1		Londyn-Reg.	50
296,2		Midlang-Reg.	50
285,7		Scottisch-Nat.	50
261,1		North-Nat. London-Nat. West-Nat.	20 20 20
1500		Droitwich	150

Długość fali	KRAJ	STACJE	Moc stacji fala niemodul (nośna)
836	Węgry	Budapeszt II	20
549,5		Budapeszt I	120
267,4		Nyiregyhaza	6.2
531	Włochy	Palermo	4
491,8		Florencja	20
420,8		Rzym	50
368,6		Medjolan	50
304,3		Genua	10
263,2		Turyn	7
245,5		Tryjest	10
283,3		Bari	20
222,1		Medjolan	4
1724	Z. S. R. R.	Moskwa Komintern	500
748		Moskwa W.Z.S.P.S.	100
1224		Leningrad	100
1442		Mińsk	35
1293		Charków	20
1107		Moskwa	100
845		Rostow	20
726		Woroneż	10
531		Gorkij	
437,3		Kazań	
415,5		Kijów	36
386,6		Stalino	
328,6		Dniepropetrowsk	
288,6		Leningrad II	10

WYZNANIA

KOŚCIÓŁ RZYMSKO-KATOLICKI.

Podstawą do określenia wydatków budżetowych wyznania katolickiego jest Konkordat zawarty pomiędzy Stolicą Apostolską a Rzecząpospolitą Polską, podpisany w Rzymie 10.II 1925, ratyfikowany ustawą z 23.IV 1925 (Dz. U. R. P. Nr. 47, poz. 324 i Nr. 72, poz. 501) wszedł w życie dn. 2.VIII 1925 r.

Według Ustawy Skarbowej na okres 1935/36 r.:

1.	Uposażenie duchowieństwa wynosi	17.485.499
2.	Emerytury	383.413
3.	Dotacje służby kościelnej	63.298
4.	Wydatki rzeczowe instytucyj kościelnych	750.940
5.	Zasiłki dla instytucyj kościelnych	20.900
6.	Fundusze budowlane:	
	a) patronacki	100.000
	b) zasiłkowy	1.016.000
7.	Inne wydatki	45.500

Sumy oznaczone powyżej w p. p. 1, 3, 4, 5, 6-b i 7 wypłacane są przez Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego w sumach ryczałtowych do rąk książy ordynarjuszów (biskupów diecezjalnych).

A. Obrządek łaciński.

I. Prowincja Gnieźnieńsko-Poznańska.

Arcybiskup Metropolita gnieźn. i pozn.: ks. Kardynał August Hlond, Prymas Polski.
Biskup-sufragan gnieźnieński: ks. Antoni Laubitz.
Biskup-sufragan poznański: ks. Walenty Dymek.
Biskup chełmiński: ks. Stanisław Wojciech Okoniewski.
Biskup-sufragan chełmiński: ks. Konstanty Dominik.
Biskup włocławski: ks. Karol Mieczysław Radoński.
Biskup-sufragan włocławski: ks. Wojciech Owczarek.

II. Prowincja Warszawska.

Arcybiskup Metropolita warszawski: ks. Kardynał Aleksander Kakowski
Biskup-sufragan warszawski: ks. Arcybiskup Stanisław Gall.
Biskup-sufragan warszawski: ks. Antoni Szlagowski.
Biskup płocki: ks. Arcybiskup Antoni Juljan Nowowiejski.
Biskup-sufragan płocki: ks. Leon Wetmański.
Biskup sandomierski: vacat; Administr. Apost.: ks. Antoni Kasprzycki.
Biskup-sufragan sandomierski: ks. Paweł Kubicki.
Biskup lubelski: ks. Marjan Leon Fulman.
Biskup-sufragan lubelski: ks. Adolf Józef Jełowicki.
Biskup podlaski czyli siedlecki: ks. Henryk Przeździecki.
Biskup-sufragan podlaski: ks. Czesław Sokołowski.
Biskup łódzki: ks. Włodzimierz Jasiński.
Biskup-sufragan łódzki: ks. Kazimierz Tomczak.

III. Prowincja Wileńska.

Arcybiskup Metropolita wileński: ks. Romuald Jałbrzykowski
Biskup-sufragan wileński: ks. Kazimierz Mikołaj Michalkiewicz.
Biskup łomżyński: ks. Stanisław Łukomski.
Biskup-sufragan łomżyński: ks. Bernard Dembek.
Biskup piński: ks. Kazimierz Bukraba.
Biskup-sufragan piński: ks. Karol Niemira.

IV. Prowincja Lwowska.

Arcybiskup Metropolita lwowski: ks. Bolesław Twardowski.
Biskup-sufragan lwowski: ks. Eugenjusz Baziak.
Biskup przemyski: ks. Franciszek Barda.
Biskup-sufragan przemyski: ks. Wojciech Tomaka.
Biskup łucki: ks. Adolf Piotr Szelążek.
Biskup-sufragan łucki: ks. Stefan Walczykiewicz.

V. Prowincja Krakowska.

Książę-Arcybiskup Metropolita krakowski: ks. Adam Stefan Sapieha.
Biskup-sufragan krakowski: ks. Stanisław Rospond.
Biskup tarnowski: ks. Franciszek Lisowski.
Biskup-sufragan tarnowski: ks. Edward Komar.
Biskup kielecki: ks. Augustyn Łosiński.
Biskup-sufragan kielecki: ks. Franciszek Sonik.
Biskup częstochowski: ks. Teodor Kubina.
Biskup śląski: ks. Stanisław Adamski.
Biskup-sufragan śląski: ks. Teofil Bromboszcz.

VI. Duszpasterstwo Wojskowe.

Biskup polowy wojsk polskich: ks. Józef Gawlina.

B. Obrządek grecko-katolicki.

Arcybiskup Metropolita lwowski: Ks. Andrzej Aleksander Szeptycki.
Biskup-sufragan lwowski: ks. Jan Buczko.
Biskup stanisławowski: ks. Grzegorz Chomyszyn.
Biskup-sufragan stanisławowski: ks. Jan Latyszewski.
Biskup przemyski: ks. Józefat Kocyłowski.
Biskup-sufragan przemyski: ks. Grzegorz Łakota.
Administr. Apost. dla Łemkowszczyzny: ks. Bazyli Maściuch (rezyd. w Rymanowie).

C. Obrządek ormiański.

Arcybiskup Metropolita lwowski: ks. Józef Teofil Teodorowicz.

Biskupi, rezydujący w Polsce a nie posiadający diecezji na terenie Rzeczypospolitej Polskiej.

Ks. Edward Ropp, Arcybiskup-Metropolita mohylowski, przebywa w Warszawie.
Ks. Michał Godlewski, Bp. egejski, prof. hist. Kościoła na Uniw. Jagiell.

Akcja katolicka.

Pod tą nazwą znany jest ruch odrodzeniowy Kościoła katolickiego prowadzony pod protektoratem papieża Piusa XI. Poza bezpośredniem oddziaływaniem na wiernych przez praktyki religijne i nauki wygłaszane w kazaniach, Akcja Katolicka podejmuje pracę szerzenia nauki Kościoła katolickiego przez instytucje społeczne. Głównem zadaniem tej działalności jest, by w życiu katolika tak prywatnem, jak i publicznem były zachowywane wskazania Kościoła katolickiego. Zasady tego ruchu: 1) w pracy społecznej każdy katolik winien podporządkować się rozkazom władz kościelnych, 2) obowiązuje go powszechność działania i 3) wszechstronność zadań, co doprowadza do rozbudzenia energji społecznej w jednostkach i organizacjach katolickich i celowego nastawienia działalności licznych stowarzyszeń w odpowiednim kierunku, z drugiej strony wciąga do współpracy z hierarchją kościelną ludzi świeckich. Akcja Katolicka jest „Kościołem działającym w społeczeństwie ludzi świeckich". W Polsce rozwój Akcji Katolickiej doprowadził do utworzenia silnych placówek: w Poznaniu — Naczelny Instytut A. K., w Krakowie — Dom Katolicki, pierwszy w Polsce, Domy w Warszawie. Poznań prócz tego rozwija ruch wydawniczy

poświęcony celom i metodom A. K. Ruch ten w Polsce zmierza do zbliżenia, współpracy i zjednoczenia nie tylko ściśle religijnych bractw, lecz i czysto świeckich organizacyj, jak związki robotnicze i t. p.
Na zasadzie rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 28 stycznia 1934 r. o stowarzyszeniach służących katolickim celom religijnym i wyznaniowym (Dz. U. R. P. Nr. 9, poz. 72):—1) do stowarzyszeń Akcji Katolickiej nie ma zastosowania punkt prawa o stowarzyszeniach, zakazujący tworzenia stowarzyszeń opartych na bezwzględnem posłuszeństwie członków władzom stowarzyszenia. 2) stowarzyszeniom A. K. wolno zakładać oddziały drogą zawiadomienia właściwej władzy administracyjnej przez centralę stowarzyszenia; prerogatyw tych nie posiadają inne stowarzyszenia; 3) zakaz założenia stowarzyszenia katolickiego może nastąpić jedynie w wyniku niezgodności stowarzyszenia z prawem; co do innych stowarzyszeń władza może nie dopuścić do założenia z powodu ewentualnego zagrożenia bezpieczeństwa, spokoju i porządku publicznego; 4) ulgi tego rozporządzenia dotyczą również związków stowarzyszeń nawet gdy do związku należą stowarzyszenia nie objęte ściśle pojęciem stowarzyszeń Akcji Katolickiej.
W r. 1934 ustalone zostały dwie centrale zjednoczenia młodzieży polskiej katolickiej.

1) **Katolicki Związek Młodzieży Męskiej** (K.Z.M.M.) i 2) **Katolicki Związek Młodzieży Żeńskiej** (KZMŻ). Do każdego z wymienionych związków należy po 20 stowarzyszeń diecezjalnych. Na 1 stycznia 1935 do Zjednoczenia Młodzieży Polskiej należało 29 związków i 9554 stowarzyszeń (4480 męskich i 5074 żeńskich)
Wykaz związków: (m — męski, ż— żeński):

Siedziba związku	adres	liczba członków
Częstochowa m	ul. N. M. Panny 64	4023
Częstochowa ż	ul. N. M. Panny 64	5478
Katowice m	„ M. Piłsudskiego 20	11040
Katowice ż	„ M. Piłsudskiego 20	3562
Kielce m	„ M. Piłsudskiego 12	3280
Kielce ż	„ 3-go Maja 2	5001
Kraków m	„ Straszewskiego 18	6000
Kraków ż	„ Straszewskiego 18	6983
Lublin	„ Zielona 3	5975
Lwów	„ Fredry 3	5668
Łomża	„ Piękna 5	8800
Łódź	„ Plac Katedralny 6	4824
Łuck	„ Kurja Biskupia	1422
Pelplin (Pom.)	„ Kurja Biskupia	12537
Pińsk	„ Wały Kościuszki 5	1198
Płock m	„ Mostowa 1	4913
Płock ż	„ Tumska 2	5008
Poznań m	„ Plac Nowomiejski 5	23634
Poznań ż	„ Plac Działowy 6	22250
Przemyśl m	„ Katedralna 18-a	3395
Przemyśl ż	„ Katedralna 18-a	6383
Sandomierz	„ p. Marji 6	8398
Siedlce	„ M. Piłsudskiego 62	5734
Tarnów m	„ Marsz. Focha 18	6503
Tarnów ż	„ Marsz. Focha 22	11562

Warszawa	„ Senatorska 31	6612
Wąbrzeźno (Pom)	„ Rynek 10	14280
Włocławek	„ Metropolitalna 1	12952
Wilno	„ Gdańska 8	14403
	razem	231818
W 1602 stowarzyszeniach nie wykazanych wyżej		48295
	razem	280113

w tem młodzieży męskiej 129039, żeńskiej — 151074

Liczba członków nadzwyczajnych, (wspierających, dożywotnich, współpracujących, honorowych). 28607

Razem pracowało w Stowarzyszeniu Młodzieży Polskiej na 1 stycznia 1935 308720

Budżet Zjednoczenia około 500.000 zł.
Akcja obejmuje organizację katolickich stowarzyszeń mężów i katolickich stowarzyszeń kobiet.
Stowarzyszenia należące do Akcji Katolickiej i zbliżone.
Poza typem organizacyj obejmujących młodzież tak akademicką, jak i robotniczą Akcja Katolicka ma wpływ na Stowarzyszenia opiekuńcze jak Caritas i współpracuje ze Stowarzyszeniami, które dla A. K. stanowią pomocnicze organizacje.
Chrześcijański Związek Młodzieży Pracującej „Odrodzenie" pracuje specjalnie w dzielnicach zachodnich, zwłaszcza na Śląsku. Liczy 65 kół.
Chrześcijański Związek Rękodzielniczy „Dźwignia" Warszawa, Zgoda 6 pracuje przeważnie na terenie stolicy.
Katolickie Stowarzyszenie Kobiet w Krakowie.
Katolickie Stowarzyszenie Mężczyzn w Mysłowicach.
Katolickie Stowarzyszenie Młodzieży Męskiej w Krakowie, w Tarnowie.
Katolickie Stowarzyszenie Młodzieży Żeńskiej w Krakowie.
Katolicki Związek Abstynentów w Poznaniu.
Katolicki Związek Polek. Warszawa, Krakowskie Przedmieście 36.
Konferencja Towarzystwa św. Wincentego à Paulo w Rawie Ruskiej, w Złoczowie, w Żółkwi.
Liga Katolicka działa na terenie województw poznańskiego i śląskiego i łączy w sobie przeważnie starsze osoby.
Polskie Stowarzyszenie Katolickich Pracowników w Białej.
Rada miejscowa Towarzystwa św. Wincentego à Paulo we Lwowie.
Stowarzyszenie Matek Chrześcijańskich — jedna z licznych organizacyj kobiecych na Śląsku.
Stowarzyszenie Katolickiej Młodzieży Akademickiej „Odrodzenie" liczy ok. 700 członków z których na Uniwersytet Lubelski przypada 250, lwowski 200, warszawski — ok. 100, krakowski i wileński — ok. 150.
Stowarzyszenie Pań Miłosierdzia św. Wincentego à Paulo. Centrala Stowarzyszenia w Paryżu. Działa lokalnie pod kierunkiem Zarządu z miejscowym proboszczem, który nazywa się wtedy dyrektorem Stowarzyszenia. Zrzesza kobiety przeważnie ze sfer mieszczańskich i ziemiańskich.
Stowarzyszenie Młode Ziemianki jest częścią Stowarzyszenia Zjednoczonych Ziemianek — patrz niżej.
Stowarzyszenie Zjednoczonych Ziemianek Warszawa, Chmielna 29. Przy Stowarzyszeniu istnieje Koło Gospodyń Wiejskich i Stowarzyszenie

Młode Ziemianki, które liczy ok. 500 członkiń przygotowanych do pracy w ramach ruchu katolickiego.
Towarzystwo „Caritas" działa na terenie prawie każdej parafji pod kierunkiem miejscowego proboszcza. Należy do międzynarodowego Związku „Caritas Catholica".
Zjednoczenie Katolickich Związków Polek zrzesza katolickie organizacje kobiece. Siedziba Zjednoczenia — Poznań.
Zjednoczenie Polskich Inżynierów Katolików (Z. P. I. K.) Warszawa, Jezuicka 6 m. 4. Celem Zjednoczenia — szerzenie światopoglądu katolickiego i zasad katolickich i wprowadzanie ich w życie w zakresie pracy zawodowej inżyniera
Zjednoczenie Stowarzyszeń Młodzieży Polskiej — patrz wyżej.
Związek Kobiet Pracujących działa na terenie woj. poznańskiego tak w miastach, jak i na wsi. Poznań Dom im. Królowej Jadwigi.
Związek Stowarzyszeń Katolickiej Służby Żeńskiej pod wezw. św. Zyty działa na terenie woj. krakowskiego i śląskiego.

INNE WYZNANIA.

Budżety wyznań niekatolickich

Wydatki na:	Ewang.	Prawosł.	Mahom.	Mojżesz.
Dotacje osobowe	117.840	1 053 600	41 950	57.760
Wydatki rzeczowe inst. kościeln.	18.000	130 000	3.000	25 000
Zasiłki, stypendja i koszty zwołania soboru prawosławnego	33.000	152 000	7.000	—
Fundusz budowlany	5 000	30.000	5 000	—
Zasiłki dla instyt. wyznaniow.	—	—	—	100.000
Państw. Seminarjum dla naucz. Religji Mojżesz. w Warszawie	—	—	—	82.760
Ogółem	173.840	1 365 600	56.950	265 520

KOŚCIÓŁ PRAWOSŁAWNY.

Tymcz. Przepisy o stosunku Rządu do Kośc. Prawosław. w Polsce z dn. 30.I 1922 r. (Dz. Urz. M. W. R. i O. P. z dn. 12.II 1922 r. Nr. 7, poz. 59).

Metropolita Kościoła Prawosławnego w Polsce: Djonizy Waledyński.
Diecezja Warszawska Metropolita i arcybiskup Djonizy Waledyński.
Biskup wikarjusz (Warszawa), biskup lubelski: Sawa Sowietow.
Diecezja Wołyńska (Krzemieniec): arcybiskup Aleksy Gromadzki.
Biskup wikarjusz (Derman) — biskup ostrogski: Simon Iwanowski.
Biskup wikarjusz (Łuck) — biskup łucki Polikarp Sikorski.
Diecezja Wileńska (Wilno) — arcybiskup Teodozjusz Feodosjew.
Diecezja Poleska (Pińsk) — arcybiskup Aleksander Inoziemcow.
Diecezja Grodzieńska — tymcz. zarz. biskup Antonjusz Marczenko.

KOŚCIÓŁ EWANGELICKO - AUGSBURSKI.

1) Ukaz z 8(20) lutego 1849 r. i dołączona doń ustawa dla Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego z tejże daty (Dz. Praw b. Król. Kongres. tom 42). Brzmienie §§ 152 — 162 tej ustawy zostało zmienione ustawą z dn. 27.IV. 1922 r. (Dz. U. R. P. Nr. 32, poz. 257);

2) Rosyjska ustawa obcych wyznań (Zbiór Praw b. Ces. Rosyjsk., tom XI, część I, Księga II, art. 252—983).
Konsystorz (Warszawa, ul. Wierzbowa 2, tel. 645-16).
Prezes: Jakób Glass, (em. sędzia Sądu Najwyższego).
Vice-prezes: Superintendent Generalny ks. dr. Juljusz Bursche.
Radcowie duchowni: ks. August Loth — I Pastor parafji warszawskiej i ks. Juljusz Dietrich — I Pastor parafji Św. Jana w Łodzi i superintendent dieceżji Piotrkowskiej.
Radcowie świeccy: Karol Litterer i Edward Koelichen.
Superintendent diecezji warsz. i półn.-wschodniej: ks. dr. Aleksander Schöneich (Lublin).
Superintendent diecezji kaliskiej: ks. Edward Wende (Kalisz).
Superintendent diecezji piotrkowskiej: ks. Juljusz Dietrich (Łódź).
Superintendent diecezji płockiej: ks. Hugo Wosch (Włocławek).
Superintendent diecezji śląskiej: ks. senjor Karol Kulisz (Cieszyn).

KOŚCIÓŁ EWANGELICKO - REFORMOWANY.

1) Przepisy o zarządzie spraw kościoła Ewang. Reform. w Królestwie Polskiem z 1849 r. (Dz. Pr. b. Król. Kongr. t. 42). 2) Rosyjska ustawa obcych wyznań (Zb. pr. ros. tom. XI, cz. I. Ks. II, rozdz. III art. 1027-1035).
Konsystorz Ew. Ref. Warszawski, Al. Ujazdowskie 37.
Prezes: Emil Świda, inżynier, Sienkiewicza 1.
Vice-Prezes: ks. Superintendent Stefan Skierski (Leszno 20).
Zbór Ew. Ref. w Warszawie (Leszno 16—20).
Kolegjum Kościelne: Prezes — Ludwik Brinckenhoff. Vice-Prezes: Maksymiljan Brandt
Superintendent: ks. Stefan Skierski, Leszno 20.

KOŚCIÓŁ EWANGELICKO - REFORMOWANY WILEŃSKI.

Zb. pr. ros. t. XI, cz. I. Ks. II, rozdz. III, art. 984 — 995.
Konsystorz Wileński Ew. Reformowany, Wilno, ul. Zawalna 11.
Prezes: Bronisław Iżycki-Herman.
Vice-Prezes: ks. Superindentent Generalny Michał Jastrzębski.

KOŚCIÓŁ EWANG. AUGSB. I HELWECKIEGO WYZNANIA.

1) Patent ces. z dn. 8.IV.1861 (Dz. Ust. Państwa Nr. 41). 2) Ustawa Kośc.: „Ustrój Ewang. Kośc. Augsb. i Helw. Wyznania", zatwierdzona postanowieniem cesarskiem z dn. 9.XII.1891 r. ogłoszona przez Min. Wyzn. i Ośw. w Nr. 4 Dz. Ust. Państwa z r. 1892.
Wydział Superintendencjalny Ewangelickiego Kościoła Augsburskiego i Helweckiego Wyznania w Stanisławowie (Małopolska)
Zastępca Superintendenta: ks. dr. Teodor Zöckler w Stanisławowie.

KOŚCIÓŁ EWANGELICKI LUTERSKI W POLSCE ZACH.

Superintendent: ks. Reinhold Büttner w Rogoźnie, woj. poznańskie.

KOŚCIÓŁ EWANGELICKI UNIJNY.

1). Postanowienia Powszechnego Prawa Krajowego (Allgemeines Landrecht) część II, tytuł XI. 2) Kirchengemeinde und Synodalordnung für die Provinzen Preussen, Brandenburg, Pommern, Posen, Schlesien und Sachsen", z dn. 10.IX 1873 r. (Zb. u. pr. str. 418) 3) „Gesetz betreffend die evangelische Kirchenverfassung" z dn. 3.VI 1876 r. (Zb. u. pr. str. 125). 4) „Kirchengesetz, betreffend die kirchliche Aufsicht über die Vermögensverwaltung der Kirchengemeinde" z dn. 18.IV 1892 r. (K. G Bl. 93/9).
Superintendent Generalny: ks. dr. Paweł Blau, Poznań, ul. Młyńska 11a.

KOŚCIÓŁ EWANGELICKI UNIJNY NA POLSKIM GÓRNYM ŚLĄSKU.

Wymienione powyżej pod 1), 2), 3) i 4) ustawy obowiązują i Kośc. Ewang. Unijny na Polskim Górnym Śląsku o tyle, o ile nie są sprzeczne z postanowieniami polsko-niemieckiej konwencji, dotyczącej Górnego Śląska podpisanej w Genewie dn. 15.V 1922 r. (Dz. Ust. R. P. Nr. 44, poz. 371), zawartemi w części III p. t. „Ochrona mniejszości" w tyt. II, dz. III,

art. 84—96. Łączność organizacyjna Kościoła Ewang.-Unijnego z Ewangelicką Radą Kościelną w Berlinie, jako władzą naczelną, ustała wskutek rozporządzenia Ministerstwa b. Dzielnicy Pruskiej z dn. 3.VII 1920 r. (Dziennik Ustaw Ministerstwa b. dzielnicy pruskiej Nr. 35, poz. 327) „W sprawie zjednoczenia Kościoła Ewangelickiego w b. dzielnicy pruskiej".

Prezes: ks. dr. Herman Voss w Katowicach.

WSCHODNI KOŚCIÓŁ STAROOBRZĘDOWY.

1) Rozporządzenie Prez. Rzplitej z dn. 22.III. 1928 r. o stosunku Państwa do Wschod. Kośc. Staroobrzęd. nie posiadającego hierarchji duchownej (Dz. Ust. R. P. Nr. 38, poz. 363) 2) Rozporządzenie Rady Ministrów z dn. 29.VIII 1928 r. o uznaniu statutu Wschodniego Kościoła Staroobrzędowego nie posiadającego hierarchji duchownej (Mon. Pol. z 12.IX 1928 r Nr. 210, poz. 482).

Sprawami Kościoła zarządza Naczelna Rada Staroobrzędowców.

Prezes: Arsenjusz Pimonow, Wilno, ul. Adama Mickiewicza 22.

WYZNANIE KARAIMSKIE.

1) Zbiór praw. ros. tom. XI, cz. I Ks. IV. art. 1261 — 1298. 2) Ust. z 21.III 1890. (Dz. u. p. austr. Nr. 19).

Karaimi skupiają się w 4 gminach wyznaniowych: w Wilnie, Trokach, Łucku i Haliczu. Na czele wyznania karaimskiego stoi:

Hachan Karaimów: Seraja Szapszał, zam. w Wilnie.

Zastępca: Ułłu-Hazzan Szymon Firkowicz.

MUZUŁMAŃSKI ZWIĄZEK RELIGIJNY.

Zbiór praw. ros. tom. XI, cz. I. Ks. VI. art. 1342 — 1415

Mufti: dr. Jakób Szynkiewicz.

Imam warszawski: Asfandjar Fazleew.

WYZNANIE MOJŻESZOWE.

1) Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 14.X.1927 r. o uporządkowaniu stanu prawnego w organizacji gmin wyznaniowych żydowskich na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej z wyjątkiem województwa śląskiego (Dz. U. R. P. z 1928 r. Nr. 52, poz. 500).

2) Ustawa z 23.VII.1847 (Zb, u pr. 263) i z 24.V.1869 (Zb. u pr. 838).

Ludność żydowska skupia się w wielkich i mniejszych gminach wyznaniowych, zarządzanych przez obieralne zarządy. Najliczniejsza gmina wyznaniowa żydowska znajduje się w Warszawie.

Przewodniczący Zarządu: Eljasz Mazur.

Zastępca: Moszek Lerner.

Dla zobrazowania całokształtu życia religijnego w Polsce należy wymienić pomniejsze społeczności lub związki religijne; między innemi:

Marjawici, Starokatolicy, Polski Narodowy Kościół Prawosławny, Bracia morawscy, Herrnhuci, Menonici, Reformowani Holenderscy, Ewangeliczni chrześcijanie, Baptyści, Pierwochrześcijanie, Adwentyści Dnia 7-go, Ewangeliczni chrześcijanie sztundyści, Kościół Boży, Gminy Nowoapostolskie.

Wykaz liczbowy instytucyj religijnych

Kościół lub wyznanie	Parafij (gmin)	duchown. świeckich	męskich		Zakonników	w tem kapłanów	żeńskich		Zakonnic
			zakon.	domów			zakon.	domów	
Kościół Rzymsko-katolicki . .	6.964	11225	52	334	6.046	1.430	68	1.574	15725
Kościół Prawosławny	1.304	1.792	klaszt. 14		231		klasztor. 4		288

Kościół lub wyznanie	Parafij (gmin)	duchown. świeckich	Kościół lub wyznanie	Parafij (gmin)	duchown. świeckich
Kościół Ewangelicko - augsburski w Warszawie	147	155	Kościół Ewangelicki Unijny na Polskim Górnym Śląsku	24	25
Kościół Ewangelicko -reformowany w Warszawie	16	7	Kościół Ewangelicko - Luterski w Polsce Zachodniej . .	25	
Kościół Ewangelicko - reformowany w Wilnie	17	5	Kościół Ewangelicki augsburski i helweckiego wyznania	24	60
Kościół Ewangelicki Unijny (konsystorz Poznański) . .	435	202	Wyznanie mojżeszowe	818	ok1500
			Wyznanie muzułmańskie	19	42
			Wyznanie karaimskie	4	9

Zarządzenia z 1935 r.: Pismo okólne z dn. 24.X. 1935 o zbiórkach publicznych na cele kościelne (Dz. Urz. Min. Spr. Wewn. Nr. 34, poz. 182). Okólnik Nr. 23 z dn. 12.IV.1935 o prowadzeniu zbiórek publicznych przez zakony żebrzące (Dz. Urz. Min. Spr. Wewn. Nr. 13, poz. 65). Okólnik Nr. 57 z dn. 3.X.1935 o stosowaniu prawa o stowarzyszeniach do autonomicznych bractw ewangelickich (Nr. 32 Dz. Urz. Min. Spr. Wewn. poz. 168). Zarządzenie dotyczy stosowania ustawy o stowarzyszeniach do uznanych za świeckie stowarzyszenia: 1) Pomorska Rada Bratniej Społeczności Chrześcijańskiej w łonie kościoła ewangelickiego; 2) Związek młodzieży Zdecydowanych Chrześcijan w Polsce; 3) Misyjne Stowarzyszenie Traktatowe w Polsce; 4) Społeczność chrześcijańska w Warszawie.

ZAKŁADY NAUKOWE TEOLOGICZNE PAŃSTWOWE I POSTAWIONE NA RÓWNI ZE SZKOŁAMI PAŃSTWOWEMI.

Zarządzenia. Pismo okólne z dn. 28.VI.1935 o przedłużeniu odroczenia służby wojskowej z tytułu studjów b. uczniów Katolickich Seminarjów duchownych. (Dz. U. M. Spr. Wewn. Nr. 21, poz. 113).

Drohiczyn nad B. woj. białostockie. Seminarjum duchowne rzymsko-kat. mniejsze.

Łomża woj. białostockie. Seminarjum duchowne rzymsko-katolickie.
Kielce. Seminarjum duchowne rzymsko-kat.

Sandomierz woj. kieleckie. Seminarjum duchowne rzymsko-kat.
Kraków. Instytut Teologiczny ks. ks. Misjonarzy. Książęco-biskupie Seminarjum duchowne. Małe Seminarjum ks. ks. Misjonarzy.

Tarnów woj. krakowskie. Naukowy Zakład Teologiczny rzymsko-kat.
Janów Podlaski woj. lubelskie. Seminarjum duchowne rzymsko-kat.
Lublin. Instytut Misyjny. Seminarjum duchowne rzymsko-katolickie. Zakład Teologiczny Zakonu O.O. Jezuitów.

Siedlce woj. lubelskie. Seminarjum duchowne rzymsko-katolickie.
Lwów. Metropolitalne Seminarjum duchowne rzymsko-katolickie. Metropolitalne Seminarjum duchowne grecko-katolickie. Małe Seminarjum duchowne grecko-katolickie.

Przemyśl woj. lwowskie. Naukowy Zakład Teologiczny rzymsko-katolicki. Naukowy Zakład Teologiczny grecko-katolicki.
Łódź. Seminarjum duchowne rzymsko-katolickie.
Pińsk woj. poleskie Seminarjum duchowne rzymsko-katolickie.
Pelplin woj. pomorskie. Seminarjum duchowne rzymsko-katolickie.
Bydgoszcz woj. poznańskie. Internat Ducha Św.

Gniezno woj. poznańskie. Seminarjum duchowne rzymsko-katolickie.
Kruszewo woj. poznańskie. Seminarjum duchowne Zgromadzenia ks. ks. Misjonarzy św. Rodziny.
Potulice woj. poznańskie. Seminarjum Zagraniczne.
Poznań. Seminarjum duchowne rzymsko-katolickie.
Stanisławów. Naukowy Zakład Teologiczny grecko-katolicki.
Niepokalanów woj. warszawskie. Małe Seminarjum Misyjne O. O. Franciszkanów.
Płock woj. warszawskie. Seminarjum duchowne rzymsko-katolickie.
Włocławek woj. warszawskie. Seminarjum duchowne rzymsko-katolic.
Warszawa. Seminarjum duchowne rzymsko-katolickie większe. Seminarjum duchowne rzymsko-katolickie mniejsze. Seminarjum Państwowe dla nauczycieli religji mojżeszowej. Seminarjum religijne żydowskie „Tachkemoni". Instytut Nauk Judaistycznych.
Wilno. Seminarjum duchowne rzymsko-katolickie. Seminarjum duchowne prawosławne Państwowe.
Krzemieniec woj. wołyńskie. Seminarjum duchowne prawosławne Państwowe.
Łuck woj. wołyńskie. Seminarjum duchowne rzymsko-katolickie.
Włodzimierz Wołyński woj. wołyńskie. Seminarjum duchowne rzymsko-katolickie.

PAŃSTWOWE
Kamieniołomy
w JANOWEJ DOLINIE

eksploatujące największe w Polsce złoża bazaltu, produkują kostkę regularną i nieregularną, brukowiec, tłuczeń grysik i t. p.

Bazalt jest doskonałym materjałem do budowy i konserwacji dróg.

Adres: JANOWA DOLINA, WOŁYŃ

25p

Polskie Biuro Podróży

ORBIS

SPRZEDAJE

bilety kolejowe, okrętowe, autobusowe i lotnicze po cenach ściśle taryfowych; bilety do teatrów, na koncerty, na widowiska.

ORGANIZUJE

podróże indywidualne i zbiorowe, lądowe i morskie, wycieczki turystyczne krajowe i zagraniczne, zjazdy, kongresy, pielgrzymki.

ZAŁATWIA

sprawy paszportowe i wizowe, celne, bagażowe; rezerwuje hotele i pensjonaty.

INFORMUJE BEZPŁATNIE

100 PLACÓWEK W KRAJU I ZAGRANICĄ

44

RADA NACZELNA PRZEMYSŁU FILMOWEGO W POLSCE.

Warszawa, Widok 22, tel. 236-39.

Prezydjum: Prezes Ryszard Ordyński. Wiceprezesi: Edmund Byczyński, dr. Leopold Gleisner i Stanisław Zagrodziński. Sekretarz Generalny: Mieczysław Krawicz. Delegaci: Mieczysław Czaban, Maksymiljan Czarnecki, Stefan Dękierowski, Franciszek Grynbaum, Norbert Hochman, Franciszek Kiedroń, Józef Olesiak, Henryk Pachoński, hr. Ireneusz Plater-Zyberk, Stanisław Zborowski, Henryk Zieliński. Dyrektor Biura: Józef Handt. Sekretarjat: Janina Warnecka.

ORGANIZACJE NALEŻĄCE DO RADY NACZELNEJ PRZEMYSŁU FILMOWEGO W POLSCE.

POLSKI ZWIĄZEK PRODUCENTÓW FILMOWYCH.

Warszawa, Chmielna Nr. 21, tel. 616-88.

Prezes Ryszard Ordyński, Wice-Prezesi: Mieczysław Krawicz i Józef Rosen. Członkowie Zarządu: Stefan Dękierowski i Albert Wywerka. Sekretarjat: Andrzej Ruszkowski.

POLSKI ZWIĄZEK PRZEMYSŁOWCÓW FILMOWYCH.

Warszawa, Widok 22, tel. 245-50.

Prezes: dr. Leopold Gleisner. Wiceprezes: Mieczysław Czaban. Sekretarz: Franciszek Grynbaum. Skarbnik: Adolf Grünstein. Członek Zarządu: Juljusz Bermann. Sekretarjat: Zofja Krukowska.

ZWIĄZEK PRODUCENTÓW FILMÓW KRÓTKOMETRAŻOWYCH.

Warszawa, ul. Wilcza 19, tel. 900-30.

Prezes: Ryszard Biske. Wiceprezesi: Adam F. Augustynowicz, Teresa hr. Łubieńska. Sekretarz: Karol Ford. Skarbnik: Edmund Byczyński. Członkowie Zarządu: Juljusz Turbowicz, Aleksander Ford. Sekretarjat: Tadeusz Solecki.

ZWIĄZEK POLSKICH ZRZESZEŃ TEATRÓW ŚWIETLNYCH.

Warszawa, Marszałkowska 86, tel. 808-17.

Prezes: Stanisław Zagrodziński. Wiceprezesi: Franciszek Kiedroń i prof. Henryk Pachoński. Ławnicy: Józef Olesiak i Czesław Smoczyński. Skarbnik: Józef Olesiak. Członkowie Zarządu: Jan Galuba, Władysław Garłowski, Grzegorz Kac, Agenor Lisowski, płk. Roman Ostrowski, Józef Szwiec, Maksymiljan Witt, Stanisław Zborowski, Henryk Zieliński. Sekretarjat: Stanisława Tomaszewska.

ORGANIZACJE ZWIĄZKU POLSKICH ZRZESZEŃ TEATRÓW ŚWIETLNYCH.

Związek Właścicieli Teatrów Świetlnych na Poznańskie: Poznań, Fr. Ratajczaka 36.
Związek Właścicieli Kinoteatrów na Pomorze: Toruń, Prosta 3.
Zrzeszenie Teatrów Świetlnych woj. Łódzkiego: Łódź, Narutowicza 30.
Związek Właścicieli Teatrów Świetlnych na woj. Lubelskie i Poleskie, Warszawa, Marszałkowska 86.
Związek Teatrów Świetlnych na woj. Wołyńskie: Łuck, Kordeckiego 1.
Związek Teatrów Świetlnych na woj. Śląsko-Kieleckie: Katowice, Plac Marszałka Piłsudskiego 12.
Zrzeszenie Właścicieli Teatrów Świetlnych woj. Krakowskiego: Kraków, Lubicz 15.
Związek Teatrów Świetlnych we Lwowie: Lwów, Legjonów 3.
Polskie Zrzeszenie Właścicieli Teatrów Świetlnych woj. Wileńskiego, Wilno, Wielka 42.
Syndykat Właścicieli Kinoteatrów w Polsce, Katowice, 3-go Maja 23.

=falanga=

ST. DĘKIEROWSKI i A. DRZEWICKI

Laboratorjum filmowe
w Warszawie
ul. Leszczyńska 6.
tel. 657-70; 698-09

Wyposażone w najnowsze kopiarki T. U.
i automaty do wywoływania
=MULTIPLEX=
firmy „DEBRIE"

ATELIER DŹWIĘKOWE
ul. Trębacka 11.
Telefon 676-78.

Posiada:
aparaturę dźwiękową
TOBIS - KLANGFILM
oraz aparat do zdjęć
„SUPER - PARVO"

21

CZYSTA BLACHA CYNKOWA
najlepszy i najtrwalszy materjał do
krycia dachów i ozdoby wnętrz

„Blacha Cynkowa"

BIURO SPRZEDAŻY
POLSKICH WALCOWNI CYNKU
SP. Z OGR. POR.

Katowice, Stawowa Nr. 10, tel. 339-92

udziela bezpłatnie wszelkich
wyjaśnień technicznych.

34p

Rudzkie Gwarectwo Węglowe

RUDA ŚLĄSKA

Węgiel gazowy i płomienny z kopalni Wolfgang-Wawel w Rudzie, Pokój w Nowym Bytomiu, Eminencja w Katowicach. Koks i produkty uboczne (smoła, siarczan amonowy, benzole i t. p.) z koksowni Wolfgang w Rudzie. Wyroby ceglarskie i szamotowe z fabryki Karol Emanuel, styliska i trzonki do łopat i innych narzędzi z fabryki stylisk w Rudzie łąskiej.

Sprzedaż: węgla i koksu przez **Robur w Katowicach**, produktów ubocznych przez **Związek Koksowni w Katowicach**, wyrobów ceramicznych i fabryki stylisk przez **Biuro sprzedaży Rudzkiego Gwarectwa Węglowego**

72p

A. HOLZER DOM BANKOWY

KRAKÓW, UL. Św. GERTRUDY 11.
Rok założenia 1863

ZAŁATWIA WSZELKIE CZYNNOŚCI BANKOWE
Telefony: 104-35, 106-02, 132-43, 135-49, 142-96,
184-46, 184-48. Adres telegraficzny: **HOLZERA BANK**

A. HOLZER KANTOR WYMIANY

KRAKÓW, Rynek gł.-Sukiennice 9. Telefony: 139-38, 142-06.

71p

Powszechny Zakład Ubezpieczeń Wzajemnych

INSTYTUCJA PRAWNO-PUBLICZNA

ZAŁOŻONA W 1803 ROKU

Największy i najstarszy w kraju zakład ubezpieczeń od ognia przyjmuje ubezpieczenia w działach dobrowolnych:

1) od ognia
2) od gradobicia
3) od kradzieży z włamaniem
4) od odpowiedzialności cywilnej
5) od następstw nieszczęśliwych wypadków
6) auto-casco.

Kapitały własne i gwarancyjne Zakładu wynoszą 53.565.219.— zł. Fundusz Pożyczek Ulgowych — 18.864.832.— zł.

Od r. 1925 do 1935 r. Zakład udzielił zapomóg na organizację obrony przeciwpożarowej 17 miljonów zł., oraz pożyczek na budownictwo ogniotrwałe w kwocie 21 miljonów zł.

Najtańsza kalkulacja
Solidna likwidacja szkód
Szybka wypłata odszkodowań

Powszechny Zakład Ubezpieczeń Wzajemnych

ma na celu nie osiąganie zysków, lecz dobro najszerszych warstw ludności

Centrala P.Z.U.W. — Warszawa, Kopernika 36/40, gmach własny.

Inspektoraty we wszystkich miastach wojewódzkich i powiatowych.

28

ZARZĄD MIEJSKI W M. ST. WARSZAWIE

DOM SKŁADOWY

dawniej

DOM SKŁADOWY PUBLICZNY GMINY M. ST. WARSZAWY

STAWKI Nr. 4/6 — TEL.: 11-16-33, 11-33-47, 11-65-71, 11-94-90

Przyjmuje na przechowanie towary na składy wolnocłowe i krajowe, posiada specjalne piwnice do przechowywania win i spirytualji, załatwia ekspedycję, clenie, zwózkę i rozwózkę towarów.

Posiada Przedstawicielstwa w Gdyni i Gdańsku

76

Towarzystwo Kredytowe Ziemskie w Warszawie

ulica Kredytowa Nr. 1.

Założone w roku

1 8 2 5

26

PAŃSTWOWE ZAKŁADY INŻYNIERJI

WARSZAWA, Terespolska Nr. 34/36. Tel. 5-48-10 (centrala)

SAMOCHODY

„POLSKI FIAT", całkowicie budowane w kraju, specjalnie wzmocnione i dostosowane do dróg polskich.

„POLSKI SAURER" samochody ciężarowe i autobusy z silnikiem syst. „Diesel", niezwykle oszczędnym w eksploatacji. Specjalnie wzmocnione.

MOTOCYKLE

„C. W. S." polskiej konstrukcji, wypróbowane w najcięższych warunkach terenowych, świetne dla turystyki i rekordów: Model M-111 dwucylindrowy (1000 cm.^{3}), Model „R T" jednocylindrowy (570cm^3.) będzie wypuszczony seryjnie w najbliższej przyszłości.

ZESPOŁY NAPĘDOWE DO WAGONÓW MOTOROWYCH. ZESPOŁY OŚWIETLENIOWE i POMPOWE. SILNIKI SPALINOWE PRZEMYSŁOWE, LOTNICZE i MORSKIE. STATKI. ODLEWY. WYROBY KUTE Z METALI PÓŁSZLACHETNYCH.

DOM BANKOWY

D. M. SZERESZOWSKI

WARSZAWA
Plac Żelaznej Bramy 1
Adres telegraficzny:
Szereszbank Warszawa
Tel. dla rozmów międzym. 223-13

Rok założenia
1 8 6 4

23

Zakłady SOLVAY w Polsce

T. z o. p.

Cementownia „GRODZIEC" st. kol. Ząbkowice

Cement PORTLANDZKI
produkowany w piecach rotacyjnych, pierwszorzędnej jakości o wytrzymałościach przekraczających wymagania Polskich Norm dla cementu portlandzkiego.

Zdolność produkcyjna 350.000 tonn rocznie

Specjalny cement wysokowartościowy „ŻUBR"

Zamówienia prosimy kierować do Zakładów Solvay w Polsce T. z o. p. Warszawa. Czackiego 14, Wydział Handlowy (cement), skrzynka pocztowa Warszawa I Nr. 282, tel. Nr.: Nr. 532-44 i 532-30

38

POLSKIE KOPALNIE SKARBOWE
na Górnym Śląsku

Spółka Dzierżawna Spółka Akcyjna

w Katowicach

Telefon: — — — — Chorzów Nr. 409-01.
Adres telegraficzny: Skarboferme Chorzów
Adres pocztowy: — Chorzów I, Pl. Marsz. Piłsudskiego 11.

FIRMA PRZEŁADUNKOWA
w portach Gdyni i Gdańska
„SKARBOPOL" Spółka z o.o.
GDYNIA-PORT, Telefon 19-08

„SKARBOFERME" oznacza w skróceniu telegraficznem nazwę Spółki Dzierżawnej Polsko-Francuskiej, która eksploatuje tereny węglowe, położone na Polskim Śląsku, a należące do Skarbu Państwa Polskiego.

Spółka „SKARBOFERME" jest największym producentem węgla w Polsce i ma w swym zarządzie 7 kopalń:

Kop. „KRÓL" — pole Wschodnie w Chorzowie;
„ „ — pole Zachodnie „
„ „ — pole Północne „ (chwilowo nieczynna)
„ „PREZYDENT MOŚCICKI" „
„ „BIELSZOWICE" w Bielszowicach;
„ „PIOTR I PAWEŁ" w Knurowie;
„ „FOCH" „

Kopalnia „Prezydent Mościcki" uruchomiona w 1932 r., jest zakrojona na produkcję 6.000 ton węgla dziennie i stanowi ostatni wyraz techniki kopalnianej w Europie.

Pozatem Spółka eksploatuje szereg zakładów przemysłowych jak: brykietownia, koksownia, fabryka amoniaku syntetycznego i fabryka chemiczna dla przeróbki prod. ubocznych dest. węgla.

Spółka posiada również własne urządzenia przeładunkowe w Gdyni, w tem automatyczną wywrotnicę dla wagonów 30-tonowych, oraz transporty taśmowe, ładujące węgiel bezp. do okrętu.

Węgiel Spółki należy do najwyższej klasy węgli górnośląskich, według klasyfikacji Polskiej Konwencji Węglowej. Do największych odbiorców węgla „Skarboferme" należą między innemi koleje państw. szeregu krajów europejskich i zamorskich, oraz centrale elektryczne w Belgji, Holandji, Połudn. Ameryce i t. p.

W roku 1935 Spółka wydobyła 3.070.000 ton węgla, co stanowi 11 proc. całej produkcji Polski. W tym samym roku produkcja koksu wyniosła 288.230 ton, — produkcja brykietów 55.350 ton.

Eksport zamorski Spółki w r. 1935 doszedł do cyfry 1.515.000 ton węgla i 72.000 ton koksu i był kierowany do krajów Skandynawskich i Bałtyckich oraz Francji, Belgji, Italji, Grecji, Afryki Półn. i Ameryki Południowej.

12p

ZJEDNOCZENIE FABRYK SUPERFOSFATOWYCH W POLSCE

SPÓŁKA Z OGR. ODP.
Warszawa, Kredytowa 4
tel.: 646-47, 646-66, 694-54, 646-76, 646-57.

SUPERFOSFATY MINERALNE
SUPERFOSFATY KOSTNE
SUPERFOSFATY AMONJAKALNE

31

Godula Spółka Akcyjna

Chebzie — Górny Śląsk

Węgiel gazowy i płomienny z kopalń Paweł, Gotard i Litandra — koks, siarczan amonu, smoła, benzol z koksowni Orzegów.

Wirek Kopalnie Spółka Akcyjna

Chebzie — Górny Śląsk

Węgiel gazowy i płomienny z Kopalni L e c h

SPRZEDAŻ WĘGLA i KOKSU:

„R o b u r" Katowice, ul. Powstańców Nr. 49

SPRZEDAŻ PRODUKTÓW UBOCZNYCH.

„Carbochemia" Sp. z o. p., Katowice, ul. Powstańców Nr. 5.

53p

CENTRALA PIENIĘŻNA POLSKIEJ SPÓŁDZIELCZOŚCI SPOŻYWCÓW

BANK „SPOŁEM!"

WARSZAWA, KRAK. PRZEDM. 16/18
Odział Miejski: Żoliborz, Pl. Wilsona,
Oddział w Łodzi, ul. Piotrkowska 102a.

Przyjmuje wkłady
Otwiera rachunki czekowe
Załatwia inkaso
Od wkładów płaci 4 — 6 % **Kasy czynne w godz. dziennych i wiecz.**

Zastępstwami Banku poza Warszawą są wszystkie Oddz Związku Spółdz. Spożywców Rzplitej Polskiej i upoważnione spółdzielnie.
47

DOM BANKOWY ZJEDNOCZONYCH BANKOWCÓW
Antoni Pawlikowski i S-ka
87 Warszawa, Mazowiecka 7 Tel. 611-20, 220-70,

LIGNOZA

Sp. Akc.

FABRYKI: w Krywałdzie, pow. rybnicki
w Pniowcu, pow. tarnogórski
w Bieruniu Starym, pow. pszczyński.

wszelkie materjały wybuchowe i środki zapalcze, papiery bezdrzewne i drzewne w różnych gatunkach, masa drzewna bielona i niebielona, oraz materjały plastyczne sztuczne.

Generalna Dyrekcja Katowice, ul. Dworcowa 13. Tel. 339-81.
37p

POWIATOWA KOMUNALNA KASA OSZCZĘDNOŚCI

w Łucku, ul. Jagiellońska Nr. 6, oprocentowuje wkłady oszczędnościowe na 5 — 6 i pół procent w stos. rocznym z półroczną kapitalizacją. Dziennie wypłaca się z jednej książeczki wkładowej zł. 500.—. Za wszelkie zobowiązania Kasy ręczy Łucki Powiatowy Związek Samorządowy całym swoim majątkiem i dochodami.
28p

Krakowskie Towarzystwo Ubezpieczeń „FLORJANKA"

SPÓŁKA AKCYJNA W KRAKOWIE.

przyjmuje ubezpieczenia w działach ubezpieczeń:
OD POŻARU, PIORUNA I EKSPLOZJI — OD GRADOBICIA — OD KRADZIEŻY Z WŁAMANIEM I RABUNKU — OD NASTĘPSTW WYPADKÓW — OD ODPOWIEDZIALNOŚCI CYWILNEJ — I SAMOCHODÓW OD SZKÓD.

Zgłoszenia przyjmują i bliższych informacji udzielają: Dyrekcja w Krakowie, Basztowa 6/7/8, tel. 100-64 oraz oddziały: w Warszawie, ul. Mazowiecka 4, we Lwowie, ul. 3-Maja 16, w Poznaniu, ul. 3-Maja 6, w Katowicach, ul. Pocztowa 6, w Łodzi, ul. Piotrkowska 99, oraz reprezentacje i agencje na całym obszarze Państwa Polskiego.
2p

ZWIĄZEK KOKSOWNI

SP. Z O. O.

KATOWICE, UL. POWSTAŃCÓW 50

TELEFON NR. 329-51

Adres telegr. „KOKSOWNIA" Katowice.

Przedsiębiorstwo przerobu i sprzedaży produktów węglopochodnych: smoły, pak, oleje smołowcowe, naftalin, fenol i krezole, zasady pirydynowe, antracen, żywice kumaronowe, benzole, kwas benzoesowy, siarczan amonu, sole impregnacyjne: lalit i triolit i t. p. — tektury smołowcowe, impregnacja drewna olejem smołowcowym i solami impregnacyjnemi, materjały drzewne surowe i tarte w stanie nasyconym lub nienasyconym.

ZAKŁADY: Fabryka Chemiczna w Wielkich Hajdukach,
Fabryka Tektur Smołowcowych w Katowicach-Dąbiu,
Zakłady Impregnacyjne w Wielkim Chełmie, w Solcu Kujawskim i we Wronkach,
Zakład Impregnacyjny i Tartak w Katowicach-Ligocie

11p

Związek Eksportowy POLSKICH HUT ŻELAZNYCH

Katowice, ul. Lompy 14
Adr. telegr. STALEXPORT
Telefony: 351-49, 351-48

zrzeszone koncerny hutnicze:

Tow. Akc. Zakł. Hutn. „HUTA BANKOWA",
„FERRUM" Spółka Akcyjna.
Górn. Zjedn. Huty „KRÓLEWSKA I LAURA" S. A.
KATOWICKA Sp. Akc. dla Górn. i Hutn.
Huta Żelazna „KRAKÓW" S. A.
„MODRZEJÓW-HANTKE" Zjedn. Zakł. Górn.-Hutnicze S. A. Wielkich Pieców i Zakładów OSTROWIECKICH.
„HUTA POKÓJ" Śląskie Zakł. Górn.-Hutn. S. A.
Tow. SOSNOWIECKICH Fabryk Rur i Żelaza S. A.

główne artykuły exportowe:

ŻELAZO HANDLOWE, taśmowe, formowe, uniwersalne, walcówka.
SZYNY kolejowe, tramwajowe i akcesorja.
BLACHA czarna i ocynkowana we wszelkich gatunkach i grubościach.
STAL SZLACHETNA, narzędziowa, szybkotnąca, konstrukcyjna, sprężynowa.
RURY spawane, bez szwu, gazowe, kotłowe, wiertnicze, pompowe, przewodowe, dla kanalizacji, stacji hydroelektrycznych i wysokich ciśnień.
WAGONY — wywrotki i tramwajowe bandaże, koła, zestawy kołowe.

19p

Całkowite bezpieczeństwo wkładów oszczędnościowych, pupilarną pewność oraz najwyższy procent zapewniają.

Komunalne Kasy Oszczędności

WOJEWÓDZTWA ŚLĄSKIEGO

za zobowiązania których odpowiadają powiaty i miasta całym swym majątkiem i siłą podatkową. To też składajcie swe oszczędności w następujących Kasach Oszczędności:

W POWIATOWYCH

	Wkłady na 30.IX. 1935 r. w tys. zł.
1. w Katowicach, ul. Pocztowa 5 i wpłatnie . . .	18.891
2. w Lublińcu, ul. Powstańców 2	1.634
3. w Pszczynie, Rynek 7.	**4.421**
4. w Rybniku, aleja 3 Maja 11.	3.790
5. w Świętochłowicach, Starostwo i wpłatnie . .	9.951
6. w Tarn. Górach, ul. Krakowska 16.	2.606

W MIEJSKICH

1. w Katowicach, Pl. Marsz. Piłsudskiego	**33.706**
2. w Bielsku, ul. Wzgórze 19	14.362
3. w Cieszynie, ul. Niemiecka 1.	**5.763**
4. w Chorzowie, ul. Moniuszki 1 (naprzeciw poczty)	17.772
5. w Lublińcu, Rynek.	172
6. w Mysłowicach, pl. Marszałka Piłsudskiego . .	1.345
7. w Rybniku, plac Wolności 7.	1.747
8. w Strumieniu, Magistrat	132
9. w Skoczowie, Rynek 110.	1.857
10. w Tarn. - Górach, Rynek	2.620
11. w Wodzisławiu, Magistrat	**615**
12. w Żorach, Rynek.	624

Powyżej wymienione Kasy rozporządzają kapitałem 122.001.376.33 **złotych, zebranym z drobnych składek i udzielają pożyczek na** dogodnych warunkach. Śpieszcie więc założyć konto oszczędnościowe w jednej z powyższych Kas Oszczędności, mając na uwadze, **że oszczędność jest podstawą dobrobytu obywateli i narodu.**

36p

KRAJOWA FABRYKA MATERJAŁÓW IZOLACYJNYCH

„I Z O L A C J A"

Sp. z ogr. odp.

Katowice, ul. Paderewskiego L. 21.

Tel. 302-30. Adr. tel. „Izolacja".

Dostarcza i wykonuje wszelkie roboty izolacyjne.

Specjalność: fabrykacja zimno- i ciepłochronnych łupin korkowych dla izolacji rur oraz płyty impregnowane dla izolacji chłodni rzeźniczych i t. p.

7p

GIESCHE SPÓŁKA AKCYJNA

Katowice, ul. Podgórna 4

Adres telegraficzny: „GIESCHE KATOWICE"

Węgiel kamienny — Cynk elektrolityczny — Cynk surowy — Cynk rafinowany (P. H.) — Cynk prasowany — Blacha cynkowa — Kubki cynkowe — Kadm — Ołów — Blacha ołowiana — Rury ołowiane — Drut ołowiany — Glejta ołowiana — Plomby ołowiane — Przędza ołowiana — Śrut — Minja — Pył ołowiany — Cyna do lutowania — Kwas siarkowy wszelkich stopniowości — Oleum 20 proc.

Cegły zwykłe i szamotowe — Porcelana.

Towarzystwo ma około 10 % Górnośląskiej produkcji węgla i 40 % krajowej produkcji cynku.

ZASTĘPSTWA:

WARSZAWA — Giesche Spółka Akcyjna, Biuro Sprzedaży, ul. Marszałkowska 137.
ŁÓDŹ — Giesche Spółka Akcyjna, Biuro Sprzedaży, ul. Srebrzyńska 12.
BYDGOSZCZ — Giesche Spółka Akcyjna, Biuro Sprzedaży, ul. Gdańska 16.
GDYNIA — Giesche Spółka Akcyjna, Oddział w Gdyni.
GDAŃSK — Giesche Handelsgesellschaft m. b. H., Holzmarkt 4.
BERLIN — Bergwerksprodukte G. m. b. H., Unter den Linden 17 — 18.
WIEDEŃ — Georg von Giesche's Erben, G. m. b. H., Wien, Schwarzenbergplatz 5a.
PRAGA — Bracia Schramek Praga — Vinohrady, Hybernska 40.

17 p

NAJBOGATSZE ŹRÓDŁO

aparatów fotograficznych i akcesorji

F O T O R I S

Warszawa, Marszałkowska 125. Telefony 279-10 i 509-13.

Własne Laboratorjum wywołuje, kopjuje, powiększa.

Szybko, starannie po cenach znacznie zniżonych.

95

ZAKŁADY ELEKTROMECHANICZNE

Rohn Zieliński S. A. Lic. Brown Boveri

Zarząd w Warszawie, ul. Bielańska 6
Fabryki w Żychlinie i w Cieszynie

DZIAŁY: elektrotechniczny — silniki, prądnice, transformatory, aparaty.
Mechaniczny — pompy odśrodkowe i tłokowe, pompy Worthingtona.

128

WARSZAWSKA ODLEWNIA CZCIONEK
Sp. z ogr. odp.
Warszawa, ul. Śliska Nr. 47.

149

BLACHA CZYSTO-CYNKOWA

do celów budowlanych, reklamowych, graficznych, w najlepszym gatunku i wszelkich wymiarach

Eksport do wszystkich krajów świata.

„BLACHA CYNKOWA"

Biuro Sprzedaży
POLSKICH WALCOWNI CYNKU
Spółka z o. p.
KATOWICE
Stawowa 10
Telefon 3-39-92.

8p

ZJEDNOCZONE FABRYKI
Portland Cementu
„FIRLEY"
SP. AKC.
ZARZĄD
Warszawa, ul. Czackiego Nr. 14.
170

Najtrwalsze pokrycie dachowe
Płyty Azbestowo-Cementowe płaskie i falliste marki
„ETERNIT". Warszawa, Czackiego 14.
88 Telefon 2-03-83.

Państwowe Zakłady Przemysłowo-Zbożowe
Centrala: WARSZAWA, Warecka 11a. Tel. 544-92
Skrót telegraficzny Pezetpezet
Oddziały: GDAŃSK, Dominikswall 10. Tel. 250-56
POZNAŃ, Mickiewicza 30. Tel. 24-08
BYDGOSZCZ, Mennica 9. Tel. 2-56
Przedstawicielstwa: LWÓW, Zamojskiego 12. Tel. 38-47
Prowadzą handel zbożem i mąką
82

RZEŹNIA MIEJSKA
W KATOWICACH
przy ul. Kozielskiej Nr. 11-13
Telefon 301-29
Rok założenia 1891
81p

Ubój w roku 1934/35

wołów	3.845	krów	4.409
świń	96.155	cieląt	5.246
baranów	1.923	kóz	131
koni	251		

Ogółem: 111.960 sztuk

Eksport

świń	24.675	baranów	437
krów	300	koni	110

INFORMATORNIA HANDLOWA
J. PATALONG — WARSZAWA 1
ul. Czerniakowska 184. Tel. 9-29-65. Konto czek. P. K. O 29.167
Generalna Reprezentacja na Polskę międzynarodowego biura informacyjnego
INSTYTUT W. SCHIMMELPFENG
Informacje handlowe ze wszystkich krajów.
Windykacje.
152

Częstochowskie Zakłady wyrobów włókiennych
„STRADOM" S. A.
Warszawa, Plac Napoleona 9.
TELEFONY: 584-06, 619-35, 204-91.
Adres telegraficzny: „STRADOM".
Rok założenia 1882.
148

GRODZIECKIE TOWARZYSTWO KOPALŃ WĘGLA i ZAKŁADÓW PRZEMYSŁOWYCH
SP. AKC.
WĘGIEL KAMIENNY PIERWSZORZĘDNEJ JAKOŚCI
Adres pocztowy: GRODZIEC K. BĘDZINA
telegraficzny: GROTO
Telefony: Będzin Nr. 19; 318; 319.
66p

Książęce Tyskie Piwa

300 lat doświadczenia i uznania.

50p

ROK ZAŁOŻENIA 1772

DRUKARNIA I LITOGRAFJA

PILLER–NEUMANNA

WE LWOWIE
ul. Łyczakowska 3
Telefon 207-27

KONTO P. K. O.
LWÓW Nr. 501.820

6p

MIEJSKA KOMUNALNA KASA OSZCZĘDNOŚCI
Katowice, Plac Marszałka Piłsudskiego (Rynek),
ul. Pocztowa 2. Telefon 337-37

Rok założenia 1878
Instytucja pupilarnej pewności
Kont oszczędnościowych 40.000
Kapitał ulokowany złotych 34.000.000

41p

TOWARZYSTWO
ALFA-LAVAL
Sp. z o. o.

Centrala:
Warszawa, Tamka 3.
Adr. tel. Alfalaval
Warszawa,
Telefon 5-52-55.
Konto P. K. O. Nr. 1317.

Oddział:
Poznań, Dąbrowskiego 12.
Adr. tel. Alfalaval
Poznań,
Telefon 72-63
Konto P. K. O. Nr. 406686.

Sklep Miejski: Al. Jerozolimska 25. Tel. Nr. 9-52-44.

WIRÓWKI ORAZ WSZELKIE MASZYNY, URZĄDZENIA I PRZYBORY MLECZARSKIE.

25

Rybnickie

Gwarectwo Węglowe

KATOWICE Powstańców 49.

TELEFON: KATOWICE 319-71

42p

WKŁADY i LOKATY

na książeczki wkładkowe imienne i na okaziciela przyjmuje

POLSKI BANK KOMUNALNY Spółka Akcyjna

WARSZAWA, PLAC NAPOLEONA 7 (gmach własny)

Bank założony w r. 1919 liczy 516 akcjonarjuszów, w tem 209 miast, 180 powiatów, gmin i związków specjalnych, oraz 127 Komunalnych Kas Oszczędności.

BANK wykonuje zlecenia giełdowe, inkasowe i przekazowe w kraju i zagranicą wynajmuje w skarbcu swoim kasetki; załatwia wszelkie czynności bankowe

54

„HUTA POKÓJ"

ŚLĄSKIE ZAKŁADY GÓRNICZO-HUTNICZE,

SPÓŁKA AKCYJNA

Zarząd Główny: KATOWICE, UL. ZAMKOWA Nr. 3

Zakłady: **Huta „Pokój" w Nowym Bytomiu**
Huta „Baildon" w Katowicach
Łomy dolomitu w Tarnowskich Górach

51p

Biuro Sprzedaży
POLSKICH WALCOWNI RUR
Spółka z o. o.

Katowice
ulica Lompy 14
tel. 345-24, 345-25

Warszawa
ul. Moniuszki 10
telefon 2-14-60.

23p

ROBUR

ZWIĄZEK KOPALŃ GÓRNOŚLĄSKICH

DOSTARCZA:

PIERWSZORZĘDNEGO WĘGLA KAMIENNEGO Z KOPALŃ:
Gotthard, Paweł, Litandra, Wawel-Wolfgang, Eminencja, Pokój, Śląsk, Niemcy, Donnersmarck, Jankowice, Emma, Anna, Roemer, Charlotte, Hillebrand i Wirek.

PIERWSZORZĘDNEGO KOKSU Z KOKSOWNI:
Emma, Wolfgang, Pokój i Orzegów.

PIERWSZORZĘDNYCH BRYKIETÓW Z BRYKIETOWNI:
Emma i Roemer.

Własne urządzenie portowe w Gdyni pod firmą:
„Polskarob" Polsko-Skandynawskie Towarzystwo Transportowe S. A. w Gdyni

ZASTĘPSTWA W KRAJU:

„Silemin", Sp. z ogr. odp., **Warszawa**, ul. Mazowiecka 2
„Silesia", Tow. z ogr. por. w **Poznaniu**, ul. B. Pierackiego 8
Schaak i Dąbrowski, T. z o. p. **Bydgoszcz**, Bernardyńska 5
„Polskie Tow. Handlowe", S.A. **Kraków**, Sławkowska 3
„Konsorcjum", Spółka z ogr. odp., **Łódź**, Przejazd 62
Pomorska Sp. Węglowa z o. o., Gdynia, ul. 10 lutego 21

KATOWICE, UL. POWSTAŃCOW 49.

Adres telegr. „Robur-Katowice".

Telefon — Katowice; numery zbiorowe: 32911 i 32921.

44

PROGRESS

Zjednoczone Kopalnie Górnośląskie

SP. Z O. P.

KATOWICE

UL. ZAMKOWA 10

TELEFON 339-61

Adres telegr.: PROGRESS, KATOWICE

WYŁĄCZNE BIURO SPRZEDAŻY WĘGLA z KOPALŃ:

Richter — Dębieńsko
Florentyna—Ferdynand
Mysłowice — Rudzionków — Matylda
Andaluzja

Udział w ogólnem wydobyciu węgla na Górnym Śląsku około 23%

WŁASNE URZĄDZENIE PRZEŁADOWCZE W PORCIE GDYŃSKIM

13p

MIĘDZYNARODOWY BANK HANDLOWY S. A.

w Katowicach, tel. 339-25

załatwia wszelkie operacje w zakres bankowości wchodzące.

30p

MODRZEJÓW-HANTKE

ZJEDNOCZONE ZAKŁADY GORNICZO-HUTNICZE

SPÓŁKA AKCYJNA

ZARZĄD: Warszawa, ul. Srebrna 9.
DYREKCJA: Sosnowiec, Huta Milowice.
HUTY: Milowice, Katarzyna, Staszic, Częstochowa, Blachownia. Fabryki: Warszawska, Światowit w Myszkowie. Kopalnie Rudy.

WYROBY HUTNICZE, SPECJALNOŚĆ: SZYNY DLA KOLEJEK POLNYCH, MATERJAŁ ŁĄCZNIKOWY DO BUDOWY NAWIERZCHNI KOLEJOWEJ, KOLEJKI PRZENOŚNE NA STALOWYCH PODKŁADACH, ŁOPATY, RYDLE, MŁOTY, SIEKIERY i t. p. BUTLE STALOWE DO GAZÓW SPRĘŻONYCH, WYROBY KUTE, PRASOWANE, BLASZANE, CYNKOWANE I ALUMINJOWE.

24

„WĘGLOBLOK"

POLSKIE TOWARZYSTWO DLA HANDLU WĘGLEM SP. AKC. DAWNIEJ TOW. PRZEMYSŁ.-HANDL. F. TYMIENIECKI I S-KA.

WARSZAWA

UL. ORDYNACKA NR. 11.

Detaliczna sprzedaż węgla, koksu i drzewa z własnych składów przy ulicy Towarowej 1 z dostawą w zaplombowanych wozach wraz ze zniesieniem do piwnic, telefony 226-48, 251-82.

Wagonowa sprzedaż węgla i koksu telefon nr. 650-44 i 273-49.

151

O KAŻDEJ PORZE DNIA I NOCY
PRZY ŚWIETLE DZIENNEM LUB SZTUCZNEM
DAJE DOSKONAŁE ZDJĘCIA
PANCHROMATYCZNA
B Ł O N A

Gevaert

GEVAERTA PANCHROMOSA

154

MIKASZEWICKIE ZAKŁADY WYROBÓW DRZEWNYCH „OLZA" Spółka Akcyjna

FABRYKA DYKT KLEJONYCH

Zarząd: Warszawa, Jasna 11, tel. 6-80-71. Zakłady: Mikaszewicze, pow. Łuniniecki.

PRODUKCJA:

Suchym sposobem: DĘBOWE, OLSZOWE, SOSNOWE, JESIONOWE, BRZOZOWE, KLONOWE, oraz fornierowane drzewem egzotycznem: TEAK, MAHOŃ, LIMBA, ORZECH, SERAYAH. Mokrym sposobem: OLSZOWE.

Wymiary normalne: ca. 244×122 cm. ca. 183×122 cm
,, 215×122 cm. ,, 155×122 cm.
,, 202×122 cm. ,, 122×122 cm.

Grubości: od 2 mm. do najgrubszych. **Licencja: Dykty wodoodporne i ogniotrwałe.**

101

Wytwórnia ubiorów

L. ALABASTER

WARSZAWA, UL. ELEKTORALNA Nr. 13. TELEFON 5-92-66

Wielki wybór ubiorów oraz futer damskich i męskich na składzie. Wykonywa zamówienia z własnych i powierzonych materjałów.

Ceny rewelacyjnie niskie, dogodne warunki.

111

5.000.000 ADRESÓW
1.500 różnych seryj
DLA CELÓW REKLAMOWYCH
Przedsiębiorstw i branż:
handlowych, przemysłowych i rzemieślniczych.
Wolnych zawodów:
adwokatów, budowniczych, inżynierów, lekarzy i t. p.
Pracowników wszystkich instytucyj:
państwowych, samorządowych, społecznych i t. p.
Sprzedaje kompletami:

ADRESOREKLAMA

CENTRALA ADRESÓW NA POLSKĘ
Warszawa, Pl. Napoleona 4/1. Telefon: 508-14.

Redaktor: Stefan Klimaszewski.
NB. BEZPŁATNA WYSYŁKA KATALOGÓW PLANU AKCJI PROPAGANDOWEJ.

polski związek
przemysłowców
metalowych
warszawa, ul. marszałkowska 140,
tel. 594-26, 222-44, 626-40, 502-56,
586-06.
zrzesza przemysł metalowy
całej Polski

wystawa przemysłu
metalowego i elektrotechnicznego

warszawa 23 sierpień 11 październik 1936 r.

zarząd wystawy: warszawa, marszałkowska 140, tel. 594-26.
P. K. O. 7577

96

DOM HANDLOWY *HERMAN MEYER*
SPÓŁKA AKCYJNA
WARSZAWA, TRAUGUTTA 2. Telefony: 601-84, 602-84, 603-94,
ODDZIAŁY:
KATOWICE, Powstańców 3, tel. 337-81, POZNAŃ, Al. Marcinkowskiego 17-a, tel. 37-06, GDAŃSK, Stadtgraben 12, tel. 263-15.
SPRZEDAŻ: czystej blachy cynkowej z Polskich Walcowni Cynku, węgla (w kraju i na eksport), cementu, wyrobów żelaznych, ołowiu, wyrobów ołowianych, aluminjum, wyrobów aluminjowych, gazów szlachetnych
PRZEDSTAWICIELSTWA: Górnośląskich Zjednoczonych Hut Królewskiej i Laury, Sp. Akc. Górniczo-Hutniczej, Modrzejów - Hantke, Zjednoczone Zakłady Górniczo-Hutnicze Sp. Akc. i innych firm krajowych i zagranicznych.
71

Walcownie Miedzi i Mosiądzu, Rafinerja Miedzi

W WARSZAWIE i GŁOWNIE

SPÓŁKA AKCYJNA FABRYK METALOWYCH

pod firmą

NORBLIN, B-cia BUCH i T. WERNER

Zarząd w Warszawie, ulica Żelazna Nr. 51.

TELEFONY: 660-80, 594-20, 618-80

WYKONYWA NA ZAMÓWIENIE:

BLACHĘ handlową, miedzianą i mosiężną, jak również blachę paleniskową do kotłów parowych.

DRUTY miedziane, mosiężne - i krzemobronzowe do telefonów, telegrafów i tramwajowe „Trolley".

RURY miedziane i mosiężne ciągnione, bez szwu, systemu Manesmanna.

PRĘTY i SZYNY miedziane i mosiężne.

KABLE-LINKI miedziane gołe.

POLECA GOTOWE NA SKŁADZIE:

PLATERY: Sztuciec z białego metalu, grubo srebrzony, gładki i stylowy.

GALANTERJĘ: kosze, etażery, cukiernice, lichtarze i t. p.

PRZEDMIOTY KOŚCIELNE - Urządzenia dla restauracji i hoteli

64

UBEZPIECZALNIA SPOŁECZNA w WARSZAWIE CENTRALA UL. POLNA 30

Dyrekcja	tel. 8-21-17
Dział Ubezpieczeń	„ 9-50-63
„ Finansów	„ 8-67-81
„ Administracji i Gospodarki	„ 8-49-65
„ Lecznictwa	„ 8-81-16
Pogotowie lekarskie	„ 220-05, 2-20-67
Nocne biuro wezwań do obłożnie chorych	„ 6-88-71

22

Szkoła Nauk Politycznych w Wilnie

Przy Instytucie Naukowo-Badawczym Europy Wschodniej

Wilno, Arsenalska 8

Kurs nauk trzyletni — Matura obowiązkowa.

Zapisy od połowy września do października.

Szkoła posiada prawa wyższych uczelni państwowych.

70p

ZARZĄD PRZYMUSOWY.
GÓBR I ZAKŁADÓW PRZEMYSŁOWYCH KSIĘCIA V. PLESS.
Dyrekcja Kopalń: Katowice, ul. Powstańców 46. Tel.: 329-71.

dostarcza wyborowy węgiel kamienny do celów opałowych i przemysłowych z własnych kopalń górnośląskich: Kopalnia „Emanuel", stacja kol. Murcki; Kopalnia „Szyby Böer", stacja kol. Kostuchna; Zjednoczona Kopalnia „Aleksander" „(Książątko) Brada", st. kol. Łaziska; Kopalnia „Szyby Piast", st. kol. Kosztowy.

Ponadto dostarcza z własnych
cegielń: cegły, dachówki, cegłę kominiówkę, pustaki, rury drenowe i t. p.
fabryk wyrobów cementowych: rury cementowe, płyty cementowe, słupy cementowe, maszty telefoniczne, osadniki Oms i t. p.
zakładu stolarskiego: okna, drzwi, meble wszelkiego rodzaju,
jakoteż z własnej produkcji: smołę destylowaną, oleje smołowcowe, lepiszcza i inne produkty smołowcowe.

15p *Adres telegraficzny: Plesskopalnie, Katowice. Nr. tel.: 329-71.*

ZJEDNOCZENIE SPRZEDAŻY KWASU SIARKOWEGO

SPÓŁKA Z OGRANICZONĄ ODPOWIEDZIALNOŚCIĄ W KATOWICACH.

Założona została 1 stycznia 1928 roku w celu normowania w kraju sprzedaży kwasu siarkowego wszelkich stężeń oraz oleum 20, 25, 30 i 35 procent. Powyższą organizację stworzyły firmy: GIESCHE SPÓŁKA AKCYJNA, Katowice, ŚLĄSKIE KOPALNIE I CYNKOWNIE SP. AKC., Katowice, ZAKŁADY HOHENLOHEGO-HOHENLOHE-WERKE, SP. AKC., Welnowiec, DYREKCJA KOPALŃ I HUT KSIĘCIA DONNERSMARCKA, Świętochłowice, a z dniem 1 stycznia 1933 roku przystąpiły: POLSKO-BELGIJSKIE ZAKŁADY CHEMICZNE, „POLCHEM", SPÓŁKA AKCYJNA, Toruń.

Zarząd: Prezes p. G. S. Brooks.
Wiceprezes p. Robert Callon, Dyrektor, p. Dr. Lucjan Mierzejewski.

9p

ZWIĄZEK CELOWY POWIATÓW ŚLĄSKICH DLA EKSPLOATACJI KAMIENIOŁOMÓW

ZARZĄD: KATOWICE,
ul. Marsz. Piłsudskiego 49
TELEFON 305-76

ZAKŁADY:
KAMIENIOŁOMY
GRANITU „PUŁACZ"
W KLESOWIE woj. wołyńskie

DOSTARCZA

Z WŁASNYCH EKSPLOATACYJ
MATERJAŁY KAMIENNE
GRANITOWE.

a) DLA CELÓW DROGOWYCH: krawężniki, kostkę brukową regularną i nieregularną, tłuczeń drogowy i kolejowy, szlachetne grysy granulowane do betonów, asfaltowań i smołowań, grysy niegranulowane oraz gotową masę bitumiczną dla wykonania dywaników i makadamów smołowych i asfaltowych;

b) DLA CELÓW BUDOWLANYCH: bloki, płyty, stopnie, krawężniki i t. p.

ROCZNA PRODUKCJA 350.000 ton

40p

DRUKARNIE PAŃSTWOWE

w Warszawie
Łodzi
Poznaniu

w Wilnie
Lublinie
Łucku

wykonywują wszelkie roboty, wchodzące w zakres drukarstwa i introligatorstwa.

SPECJALNOŚĆ:

druki o charakterze ewidencyjnym, wymagającym ścisłej kontroli.

WYKONANIE TERMINOWE

ŻYCIE SPOŁECZNE

RYNEK PRACY I WALKA Z BEZROBOCIEM.

Obliczenie pojemności i nasycenia rynku pracy w Polsce jest bardzo utrudnione z uwagi na nieuchwytność lub niewymierność szeregu czynników pierwszorzędnego znaczenia. Nie można ustalić ogólnej liczby osób, zatrudnionych pracą najemną, zwłaszcza brak jest danych, dotyczących rolnictwa *).

Ściślejszemi danemi rozporządzamy jeśli chodzi o **stan zatrudnienia w przemyśle.**

W 1934/35 r., to jest w okresie od 1.IV.1934 do 31.III.1935, w górnictwie, hutnictwie oraz w zakładach przemysłowych, zatrudniających normalnie 20 i więcej ludzi, pracowało łącznie przeciętnie ok. 578.600 robotników, podczas gdy w 1933/34 r. pracowało ich w tym samym okresie ok. 543.000; zwiększenie stanu zatrudnienia w 1934/35 jest jeszcze niewielkie, wynosi bowiem 6,6%.

W każdym razie w 1934 r. notujemy po raz pierwszy od 1930 r. wzrost liczby robotników, zatrudnionych w przemyśle średnim i wielkim. Wprawdzie w górnictwie nastąpiło dalsze pogorszenie stanu zatrudnienia, ale natomiast w hutnictwie i przemyśle przetwórczym notujemy wyraźną poprawę. Pozostałe działy (elektrownie i wodociągi, warsztaty kolejowe, wytwórnie wojskowe i fabryki amunicji) utrzymały się pod tym względem mniej więcej na poziomie roku poprzedniego.

Jeśli porównamy I półrocze 1935/36 r. (od kwietnia do września) z pierwszem półroczem 1933/34, okaże się, że stan zatrudnienia wzrasta w dalszym ciągu: zwiększenie liczby robotników w wielkim i średnim przemyśle, w stosunku do porównywanego okresu, stanowi 13,2%.

Zatrudnienie w górnictwie, hutnictwie i przemyśle[1]) przeciętnie mies.

Gałęzie przemysłu	I półrocze 1933/34 r.	I półrocze 1935/36 r.	Zmniejszenie lub zwiększenie
Górnictwo	94 432	90.926	— 4,1%
Hutnictwo	33.455	38.055	+ 13,7%
Przemysł przetwórczy[2])	350.539	420.136	+ 19,9%
Elektryczność i wodociągi[2])	7.352	7.727	+ 5,1%
Inne zakłady[2]) i [3])	53.753	54.057	+ 0,6%
Razem	539.531	610 501	+ 13,2%

*) Wg. dr. S. Antoniewskiego (Rolnictwo, tom 4, zeszyt 1 z r. 1934 „Bezrobocie w drobnych gospodarstwach wiejskich") bezrobocie w rolnictwie wynosi około 3.800.000 ludzi.

[1]) Z uwzględnieniem robotników dodatkowych, jak stróżów, woźniców i t. p. oraz robotników urlopowanych i chorych.

[2]) Zakłady zatrudniające normalnie 20 i więcej robotników.

[3]) Warsztaty kolejowe, wytwórnie wojskowe i fabryki amunicji.

Liczba przepracowanych robotniko-godzin w przemyśle przetwórczym (w zakładach zatrudniających normalnie 20 i więcej robotników) wynosiła w 1934/35 r. przeciętnie ok. 14.912.000 tygodniowo, podczas gdy w 1933/34 — 13.537.000; zwiększenie stanowi 10,2%. W I półroczu 1935/36 liczba robotniko - godzin wynosiła przeciętnie ok. 16.420.000 tygodniowo; wzrost w stosunku do pierwszego półrocza 1933/34 stanowi 24,3%.

Liczba pracujących na robotach publicznych wynosiła w 1934/35 przeciętnie ok. 68.800, a w 1933/34 — 53.600. W pierwszem półroczu 1935/36 r. — przec. 108.031 robotników, podczas gdy w I półroczu 1933/34 r. — przec. 61.877; wzrost stanowi 75,6%.

Dane powyższe, oparte na statystyce Głównego Urzędu Statystycznego, nie obejmują jednak zmian w stanie zatrudnienia drobnego przemysłu przetwórczego, chałupnictwa, handlu, transportu i komunikacji. Dla zorjentowania się, czy wzrost stanu zatrudnienia dał się również zauważyć i w drobnym przemyśle można sięgnąć do statystyki Funduszu Pracy (dawniej Funduszu Bezrobocia), który zabezpiecza na wypadek bezrobocia robotników, pracujących w zakładach, zatrudniających więcej niż 4 robotników lub pracowników. Okazuje się, że liczba robotników, zabezpieczonych na wypadek braku pracy, wynosiła w 1933/34 r. przeciętnie około 705.940, a w 1934/35 r. około 784.000. Wzrost wynosi zatem 11,1%. Cyfry te wskazują na równomierny naogół wzrost stanu zatrudnienia zarówno w drobnym, jak średnim i wielkim przemyśle.

Akcja **zwalczania bezrobocia** prowadzona jest przez Fundusz Pracy.

WALKA Z BEZROBOCIEM.

Fundusz Pracy, który prowadzi akcję zwalczania bezrobocia, uległ w r. 1935 zasadniczej reorganizacji; zakres jego zadań rozszerzył się przez połączenie z nim b. Funduszu Bezrobocia, który z dniem 1 kwietnia 1935 r. przestał istnieć jako instytucja odrębna. Udzielanie zasiłków ustawowych dal bezrobotnych oraz pośrednictwo pracy zostało włączone do zakresu zadań Funduszu Pracy.

Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 24 października 1934 r. o połączeniu Funduszu Bezrobocia z Funduszem Pracy (Dz. U. R. P. Nr. 94) ustala, że do zakresu działania Funduszu Pracy należy: a) finansowanie gospodarczo uzasadnionych robót publicznych lub robót o publicznem znaczeniu, celem zatrudnienia bezrobotnych, b) publiczne pośrednictwo pracy, c) zabezpieczenie robotników na wypadek bezrobocia, d) doraźna pomoc bezrobotnym, którym nie przysługuje prawo do zasiłku z tytułu zabezpieczenia na wypadek bezrobocia, prowadzona bezpośrednio lub za pośrednictwem organizacyj społecznych, e) organizowanie zatrudnienia młodzieży na zasadach społeczno - wychowawczych, f) poradnictwo i przysposobienie zawodowe bezrobotnych oraz pomoc w tworzeniu warsztatów pracy, g) akcja kulturalno - oświatowa wśród bezrobotnych.

Na czele Funduszu Pracy stoi Minister Opieki Społecznej; z jego ramienia zarząd Funduszem Pracy wykonywa dyrektor Funduszu Pracy. Ciałem uchwałodawczem jest Rada Funduszu Pracy, w której skład wchodzą przedstawiciele zainteresowanych Ministerstw i powoływani przez Ministra Opieki Społecznej przedstawiciele samorządu gospodarczego i terytorjalnego, pracodawców i pracowników oraz osoby, zajmujące się teoretycznie i praktycznie sprawami społecznemi i gospodarczemi.

Do zakresu działania Rady należy: 1) ustalanie wytycznych działalności Funduszu Pracy, 2) uchwalanie na wniosek dyrektora preliminarzy budżetowych, 3) rozpatrywanie wszelkich spraw, przekazywanych przez Ministra Opieki Społecznej lub przez dyrektora Funduszu Pracy. Organami terytorjalnemi Funduszu Pracy są Biura Wojewódzkie, pracujące pod nadzorem wojewodów. Obok Biur Wojewódzkich, w miarę potrzeby, (w ważniejszych ośrodkach bezrobocia) są tworzone ich ekspozytury. Z Biurami Wojewódzkiemi współdziałają Wojewódzkie Rady Funduszu Pracy, które są organami opinjodawczemi.
Na podstawie statutu Funduszu Pracy, nadanego mu przez Ministra Opieki Społecznej zgodnie z Rozporządzeniem Prezydenta Rzplitej z dn. 24 października 1934 r., działają w terenie Komitety Lokalne Funduszu Pracy. Mają one również pewne zadania opinjodawcze, ponadto jednak współdziałają z organami administracyjnemi Funduszu Pracy w akcji pomocy doraźnej na rzecz bezrobotnych i w zbieraniu ofiar w pieniądzach i naturze, uzupełniających środki pieniężne Funduszu Pracy, przeznaczane na ten cel.

Dochody Funduszu Pracy.

Źródło	1933/34		1934/35		Preliminarz 1935/36	
	tys. zł.	%	tys. zł.	%	tys. zł.	%
I						
1. Obciążenia dochodów prywatnych:						
a. opłaty od uposażeń	51.132	57,9	57.618	51,5	54.978	48,8
b. inne	656	0,7	1.013	0,9	1.011	0,9
2. Obciążenia dochodów samorządu[1])	5.706	6,5	5.351	4,8	—	—
3. Obciążenia spożycia	8.668	9,8	10.191	9,1	9.385	8,3
4. Spłata podatków zaległych w naturze	912	1,0	2.870	2,5	1.000	0,9
5. Dotacje Skarbu Państwa	19.172	21,7	10.000	8.9	—	—
6. Fundusz Inwestycyjny	—	—	20.023	17,9	20.300	18,0
7. Wpływy z 3% Pożyczki Inwestycyjnej	—	—	—	—	20.400	18,1
8. Inne	2.092	2,4	4.858	4,4	5.600	5,0
Razem	88.338	100,0	111 924	100,0	112 673	100,0
II						
9. Dochody z tytułu zabezpieczenia na wypadek bezrobocia	—	—	—	—	34.727	30,8
Ogółem	—	—	—	—	147.400	130,8

[1]) Skasowano od początku r. 1935/36.

Dochody Funduszu Pracy obejmują: a) opłaty od uposażeń służbowych i wynagrodzeń za najemną pracę (po 1% od zarobku robotnika lub pracownika umysłowego, opłacanych przez niego, oraz przez zatrudniający go zakład), przyczem opłaty od pracodawców nie obciążają Skarbu Państwa oraz związków komunalnych, natomiast opłaty, przypadające od pracowników państwowych, są ustalane ryczałtowo przed każdym rokiem budżetowym i uiszczane przez Skarb Państwa; opłaty od emerytur, rent lub zaopatrzeń; opłaty od diet poselskich i senatorskich, od wolnych zajęć zawodowych, od notarjuszów, pisarzy hipotecznych i komorników; opłaty od tantjem;
b) obciążenia spożycia (opłaty czynszu dzierżawnego, od cukru, piwa, żarówek elektrycznych, gazu, widowisk, zabaw publicznych, rozrywek i zawodów sportowych, totalizatora, jakoteż opłaty za przebywanie w godzinach nocnych w zakładach gastronomicznych);
c) spłaty zaległości podatkowych, uiszczane w naturze;
d) dotacje Skarbu Państwa i e) dary, zapisy i ofiary.

Osobną grupę dochodów stanowią f) wpłaty Skarbu Państwa na Fundusz Inwestycyjny, który powstał na mocy Rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 24 października 1934 r. (Dz. U. R. P. Nr. 85) dla upamiętnienia piętnastolecia odzyskania Niepodległości celem gromadzenia środków, przeznaczonych na finansowanie celowych z punktu widzenia państwowego robót. Administracja Funduszu Inwestycyjnego należy do Funduszu Pracy.
Ponadto w r. 1935/36 poza preliminarzem zwyczajnym Fundusz Pracy otrzymał 20.400.000 zł. z wpływów Pożyczki Inwestycyjnej, objętych preliminarzem nadzwyczajnym instytucji.

Wydatki na zasiłki ustawowe dla bezrobotnych są pokrywane z dochodów specjalnie temu celowi służących, a mianowicie: wkładek przypadających od zakładów pracy, zatrudniających 5 i więcej robotników oraz dopłat Skarbu Państwa (podobnie jak to miało miejsce w zlikwidowanym Funduszu Bezrobocia).

Wydatki Funduszu Pracy.

Przeznaczenie	1933/34		1934/35		Preliminarz 1935/36	
	tys. zł.	%	tys. zł.	%	tys. zł.	%
I						
1. Administracja	279	0,3	448	0,4	7.620	6.5
2. Roboty publiczne	49.891	58,2	81.068	74.6	88.400	76,0
3. Akcje specjalne	1.413	1,7	5.091	4,7	2.000	1,7
4. Pomoc doraźna	32.088	37,5	20.301	18,6	17.500	15.0
5. Inne	1.983	2.3	1.766	1,7	830	0,8
Razem	85 654	100,0	108.674	100,0	116.350	100,0
II						
6. Zasiłki z tytułu zabezpieczenia na wypadek bezrobocia	—	—	—	—	31.050	26,7
Ogółem	85.654	100,0	108.674	100,0	147.400	126,7

Dochody Funduszu Pracy wzrosły zatem silnie w r. 1934/35. Preliminarz r. 1935/36 wykazuje pewną stabilizację wpływów, jeśli nie brać pod uwagę dochodów z tytułu zabezpieczenia na wypadek bezrobocia, które miały przeznaczenie specjalne. Odpowiednio wzrastały w tymże czasie wydatki Funduszu Pracy.

Tabliczka powyższa wskazuje na najważniejsze kierunki działalności Funduszu Pracy. Decydujące znaczenie mają wśród nich roboty publiczne (75% wydatków w r. 1934/35), oraz pomoc doraźna żywnościowa i opałowa (18% wydatków) i różnorodne akcje specjalne. Wydatki na roboty publiczne stale wzrastają, podczas gdy ograniczane są wydatki na pomoc doraźną.

Finansowanie robót publicznych.

Umowy zawarte.

Rodzaj robót	1933/34		1934/35		1935/36	
	na sumę tys. zł.	%	na sumę tys. zł	%	na sumę tys. zł.	%
1. Studja i projekty techniczne	84	0,2	1.385	1,8	1 194	1,3
2. Komunikacja:						
a) koleje	3.685	7,2	4.500	5,7	1 370	1,4
b) drogi wodne	2.354	4,6	5.904	7,4	6 037	6,4
c) drogi bite oraz mosty	11.555	22,6	22.818	28,7	28.327	30,1
razem	17.594	34,4	33.222	41,8	35 734	37,9
3. Meljoracje[1])	8.047	15,7	8.499	10,7	8.763	9,3
4. Urządzenia międzymiastowe[2])	1.320	2,6	3.347	4,2	1.546	1,7
5: Urządzenia miast:						
a) kanalizacja	5.475	10,8	5.576	7,0	17.496	18,6
b) wodociągi	3.987	7.8	4.528	5,7		
c) nawierzchnie ulic	3.948	7.7	6.383	8,0	10 354	11,0
d) przygotowanie terenów budowlanych	2.228	4,4	2.047	2,6	703	0,7
e) inne[3])	2.705	5,2	3.956	4,9	1.953	2,1
razem	18.343	35,9	22.490	28.2	30.506	32,4
6. Budowle publiczne[4])	4.803	9,4	6.066	7,6	2.088	2,2
7. Budownictwo mieszkaniowe	678	1,3	3.894	4,9	5.000	5,3
8. Drobne roboty	244	0,5	612	0,8	3.254	3,4
9. Nierozdzielone[5])	—	—	—	—	6.109	6,5
Ogółem	51.113	100,0	79.515	100,0	94.194	100,0

[1]) Regulacja rzek niespławnych, obwałowanie rzek, kanały i rowy.

[2]) Elektryfikacja, gazyfikacja, wodociągi.

[3]) Elektryfikacja, gazyfikacja, urządzenia komunikacyjne, chłodnie, rzeźnie, targowiska, urządzenia zdrowia publicznego i wychowania fizycznego.

[4]) Szkoły, szpitale, inne.

[5]) Kredyty przyznane na zatrudnienie młodzieży Stowarzyszeniu Opieki nad Niezatrudnioną Młodzieżą.

Fundusz Pracy nie prowadzi we własnym zakresie robót inwestycyjnych; są one prowadzone przez instytucje, korzystające z kredytów Funduszu Pracy, który roboty te inicjuje i finansuje.

Wytyczne działalności Funduszu Pracy, zatwierdzone przez jego władze, ustalają, że pomoc finansowa obejmuje w zasadzie pokrycie kosztów robocizny oraz, w razie konieczności, materjałów w wysokości do 30%. Jedynie przy finansowaniu inwestycyj, przynoszących bezpośredni dochód w miastach, może być pokrywany koszt materjałów w większej wysokości.

Suma umów zawartych przez Fundusz Pracy w trzech latach istnienia wskazuje na wielki rozrost działalności w tej dziedzinie.
Kredyty udzielane są w postaci dotacyj względnie pożyczek. Kredytobiorcami są resorty władzy państwowej, samorząd oraz w stosunkowo niewielkiej części instytucje społeczne, spółki celowe (w szczególności Towarzystwo Osiedli Robotniczych), spółdzielnie oraz instytucje prywatne z udziałem czynnika publicznego.

Rozmiary zatrudnienia, spowodowanego działalnością Funduszu Pracy, w ciągu trzech pierwszych lat wzrastały bardzo silnie. W r. 1934/35 wyniosły one okrągłe 18 miljonów robotniko-dni, w r. 1935/36 liczba ta nie została jeszcze ustalona wobec nieskończenia sezonu robót. Liczba robotników zatrudnionych w miesiącach letnich (lipiec — wrzesień) wahała się w granicach około 160.000 ludzi.

Akcja pomocy doraźnej, żywnościowej i opałowej prowadzona jest przez Fundusz Pracy w miesiącach zimowych, kiedy roboty publiczne zamierają. Traktowana jest ona jako środek przetrzymania przez bezrobotnych i ich rodzin najcięższego dla nich okresu, oraz uzupełnienia ich środków utrzymania, nie zaś jako całkowita podstawa ich egzystencji. Pomoc ta udzielana jest głównie w postaci produktów wydawanych bezrobotnym, przyczem w pierwszym rzędzie wydawane są chleb oraz mąka, cukier, mieszanka kawowo - cukrowa i węgiel, względnie — na terenach, gdzie przeważa opał drzewny — drzewo; inne artykuły mają mniejsze znaczenie. Środki na cele pomocy doraźnej uzupełniane są przez dochody, płynące z ofiar społeczeństwa, których zbieraniem zajmują się Komitety Lokalne. W r. 1934/35 na środki zużyte na pomoc doraźną składały się:

Kredyty udzielone Komitetom Lokalnym	zł.	19.251.000.—
Świadczenia z tytułu zaległych podatków	„	417.000.—
Wydatki z dochodów własnych Komitetów	„	11.702.000.—
Razem . .	„	31.370.000.—

Liczba bezrobotnych, objętych akcją pomocy doraźnej wraz z ich rodzinami, wahała się silnie. W r. 1934/35 wynosiła ona od 440.000 (w lipcu) do 828.000 (w marcu).

Wśród akcyj specjalnych w pierwszym rzędzie wymienić należy zatrudnienie bezrobotnych pracowników umysłowych w instytucjach społecznych, organizujących nowe prace poprzednio nie prowadzone. Fundusz Pracy wydał na ten cel w r. 1934/35 1.010.000 zł. ponadto około 2.000.000 zł. na prace w postaci studjów i projektów technicznych, związanych z uruchomieniem robót publicznych oraz na różnorodne inne dziedziny zatrudnienia, nie przeznaczone specjalnie dla pracowników umysłowych.

Ponadto na samych robotach publicznych zatrudniany był personel techniczny i administracyjny. Ogólne rozmiary nakładów Funduszu

Pracy na cele zatrudnienia pracowników umysłowych pod różnemi postaciami obliczać należy w przybliżeniu na 6.000.000 zł. rocznie.

Drugą grupę akcyj specjalnych stanowi finansowanie walki z bezrobociem wśród młodzieży, które doniedawna ześrodkowane były w Stowarzyszeniu Opieki nad Niezatrudnioną Młodzieżą. Fundusz Pracy pokrywał część wydatków administracyjnych S. O. M., ponadto młodzież, skupiona w ośrodkach S. O. M., była zatrudniana na robotach Funduszu Pracy, głównie drogowych i wodnych. Przeciętny koszt całej akcji S. O. M., przypadający na jednego junaka dziennie w 1934 r. wyniósł 356,5 gr. (licząc w tem koszty administracyjne ośrodków i centrali oraz koszty inwestycyjne).

Liczba młodzieży, pracującej w ośrodkach S. O. M. w r. 1935/36 w porównaniu z rokiem ubiegłym znacznie się zwiększyła. W końcu sierpnia 1935 r. wynosiła 17.722, w tem 16.844 mężczyzn i 878 kobiet.
W jesieni 1935 r. S. O. M. zostało zlikwidowane, a agendy jego włączono do Funduszu Pracy.Posunięcie to było dalszym krokiem po likwidacji Funduszu Bezrobocia na drodze koncentracji w jednem ręku wszystkich środków walki z bezrobociem.

W zakres akcyj specjalnych wchodzi również finansowanie akcji ogrodów działkowych dla bezrobotnych, rozbudowy kwalifikowanych warsztatów pracy na wsi, działalność kulturalno - oświatowa wśród bezrobotnych i t. d.

Publiczne pośrednictwo pracy. W pozornej sprzeczności ze wzrostem stanu zatrudnienia w przemyśle pozostaje zwiększenie się w 1934/35 r. liczby osób zarejestrowanych w biurach pośrednictwa pracy Funduszu Bezrobocia i komunalnych urzędach pośrednictwa pracy w województwie śląskiem. Zjawisko to zostało wywołane zarządzeniami Funduszu Pracy, który od osób pragnących korzystać z jakichkolwiek świadczeń tej instytucji zaczął wymagać uprzedniego zarejestrowania się w publicznem biurze pośrednictwa pracy, co wpłynęło naturalnie na wzrost liczby zarejestrowanych bezrobotnych.

Działalność biur pośrednictwa pracy Funduszu Pracy.

Wyszczególnienie	1933/34 r.	1934/35 r.	I półr. 1935/36 r.
A. Zarejestrowani poszukujący pracy — przeciętnie mies.			
Mężczyźni	233.743	305.787	290.388
Kobiety	46.778	63.367	57.558
Ogółem . .	280.521	369.154	347.946
B. Poszukujący pracy zapośredniczeni — przeciętnie mies.			
Mężczyźni	31.699	32.347	46.005
Kobiety	5.152	5.529	6.354
Ogółem . .	36.851	37.876	52.359

Zabezpieczeniu na wypadek bezrobocia podlegają robotnicy bez różnicy płci, po ukończeniu 16 lat, zatrudnieni w przedsiębiorstwach przemysłowych, górniczych, hutniczych, handlowych, komunikacyjnych i przewozowych, oraz w innych zakładach pracy, choćby na zysk nie obliczonych, a prowadzonych w sposób przemysłowy, o ile przedsiębiorstwa te zatrudniają conajmniej 5 pracowników. Na fundusz zabezpieczeniowy składają się głównie: wkładki zakładów pracy, wynoszące 2% zarobku robotnika (z czego 1/2% płaci robotnik, a 1 1/2% pracodawca) oraz dopłaty Skarbu Państwa w wysokości 50% wkładek. Zasiłki wypłacane są w wysokości 30% zarobku (ewent. z dodatkiem dla rodziny) przez 13 tygodni tym bezrobotnym robotnikom, którzy przepracowali w ciągu roku conajmniej 26 tygodni.

Zabezpieczenie robotników na wypadek bezrobocia w r. 1934/35 w porównaniu z rokiem 1933/34 przedstawiało się w sposób następujący:

	1933/34	1934/35
Liczba robotników zabezpieczonych w Funduszu Pracy (ew. w Funduszu Bezrobocia) przec. mies.	705.936	784.400
Liczba bezrobotnych, którym wypłacono zasiłki, przeciętnie miesięcznie	48.238	57.372
Kwota wypłaconych zasiłków w ciągu roku	23.100.723 zł.	24.628.000 zł.

Przysposobieniem bezrobotnych pracowników umysłowych do zawodów w Polsce jeszcze niedostatecznie obsłużonych zajmuje się **Instytut Oświaty Pracowniczej w Warszawie**, utworzony w r. 1933 przy czynnem poparciu Ministerstwa Opieki Społecznej, Zakładu Ubezpieczeń Społecznych i Funduszu Pracy. Instytut ten zorganizował kursy dla ubezpieczeniowców, akwizytorów, dekoratorów okien i wnętrz sklepowych, przewodników turystycznych, pracowników biur rachunkowo - powierniczych oraz sprzedawców sklepowych.

Zjazdy Międzynarodowe. W czerwcu 1934 r. na 18-tej Międzynarodowej Konferencji Pracy w Genewie uchwalono konwencję w sprawie zabezpieczenia na wypadek bezrobocia i innych form pomocy bezrobotnym. Z punktu widzenia interesów Polski, szczególnie ważne znaczenie ma końcowy przepis konwencji (art. 16), dotyczący równego traktowania obywateli państw obcych pod względem uprawnień co do świadczeń narówni z obywatelami własnymi, gdyż zabezpiecza on sprawy obywateli polskich, zatrudnionych zagranicą, co jest szczególnie ważne ze względu na dużą emigrację z Polski i w związku z tem wielką liczbę robotników polskich, przebywających poza krajem i potrzebujących pomocy ze strony władz kraju pobytu. Również należy podkreślić elastyczność konwencji, co umożliwia jej ratyfikację przez znaczną liczbę państw. Konwencja ta nie została jeszcze przez Polskę ratyfikowana.

W czerwcu 1935 r. na Międzynarodowej Konferencji Pracy w Genewie rozpatrywano po raz pierwszy sprawę bezrobocia wśród młodzieży, którą referował delegat Polski. Uchwalono zalecenie, obejmujące szereg zagadnień, związanych z bezrobociem młodzieży.

Ważniejsze z nich dotyczyły: obowiązku szkolnego i granicy wieku tego obowiązku, minimum wieku dopuszczania do pracy, kształcenia ogólnego i zawodowego, świetlic, ośrodków pracy, pośrednictwa pracy i rozszerzania możliwości zatrudniania młodzieży w warunkach normalnych, wreszcie statystyki bezrobocia młodzieży.

XII Kongres Międzynarodowej Konfederacji Pracowników Umysłowych odbył się w Brukseli we wrześniu 1935 r., na którym sprawę bezrobocia pracowników umysłowych najemnych referował delegat polski, przedstawiciel Unji Związków Zawodowych Pracowników Umysłowych.

RUCH ZAWODOWY.

Pracownicze związki zawodowe w województwach centralnych działają na podstawie dekretu z 8 lutego 1919 r. a na pozostałym terenie Polski na zasadzie prawa o stowarzyszeniach z 1932 r.

Związki robotnicze są zorganizowane w trzy wielkie centrale, zrzeszające ponad 100 tys. członków, które noszą nazwy: Związek Związków Zawodowych, Zjednoczenie Zawodowe Polskie i Związek Stowarzyszeń Zawodowych. Pozatem istnieją dwie mniejsze centrale, a mianowicie: Zjednoczenie Chrześcijańskich Związków Zawodowych i Centrala Zjednoczenia Klasowych Związków Zawodowych.

Związki pracowników umysłowych zrzeszone są w Unji Związków Zawodowych Pracowników Umysłowych.

Ogółem istnieje i działa ponad 500 związków pracowniczych, z tych część zrzeszona jest w wyżej wymienionych centralach, niektóre, jak nauczycieli lub kolejarzy, stanowią potężne organizacje, obejmujące po kilkadziesiąt tysięcy członków, reszta stanowi drobniejsze, przeważnie lokalne organizacje.

Poza związkami zawodowemi na terenie poszczególnych zakładów pracy działają t. zw. delegacje robotnicze lub rady zakładowe, albo też wydziały robotników. To lokalne przedstawicielstwo robotnicze posiada podstawę ustawową swej działalności tylko w woj. poznańskiem, pomorskiem (na zasadzie rozp. z 23.XII. 1918 r.) i na Górnym Śląsku (na zasadzie ustawy z 4.II. 1920 r.), a na reszcie terenów działa na podstawie umów zbiorowych lub zwyczaju.

Liczba związków zawodowych, liczba ich członków, oraz dochody w 1933 r.

Wyszczególnienie	Liczba związków	Liczba członków		Dochód w złotych
		zarejestrowanych	płacących składki	
Związki robotnicze . . .	124	543 503	327.803	3.617.652
Związki pracowników umysłowych prywatnych .	109	76.105	58.871	1.433.084
Związki pracowników państwowych i samorządów.	44	277.237	273 291	10.238 376
Ogółem . .	277	896.845	659.965	15 289.112

Uwaga: Dane dotyczą tylko związków zawodowych, które nadesłały sprawozdania z działalności do Ministerstwa Opieki Społecznej.

ZWIĄZKI ZAWODOWE *).

I. ROLNICTWO, OGRODOWNICTWO I HODOWLA.

Agrotechników, Zw. Zaw. — R. P. Warszawa, Poznańska 16, czł. 8.
Gospodarczych, Zw. Urzędników — w R. P., Warszawa, Kopernika 30, czł. 1.200; „Urzędnik Gospodarczy".
Gospodarczych, Tow. Urzędników — Poznań, Mickiewicza 33, czł. 529.
Gospodarstwa Wiejskiego, Zw. Zaw. Prac. Umysłowych — w R. P., Lwów, ul. Kopernika 20, czł. 445.
Rolników, Zw. Zaw. — z Wyższem Wykształceniem, Wilno, Jagiellońska 3, w stadjum organizacyjnem.
Rolnych, Centralny Zw. Zaw. Rob. — i Leśnych w R. P., Warszawa, Ogrodowa 39/41, czł. 473.
Rolnych, Kresowy Zw. Zaw. Rob. — Wilno, Beliny 3, czł. 975.
Rolnych, Zw. Zaw. Najemnych Prac. — i Leśnych w R. P., Warszawa, Obożna 4, w stadjum organizacyjnem.
Rolnych, Zw. Rob. — i Leśnych Z. Z. P., Poznań, ul. Półwiejska 20, czł. 33.520; „Przebudzenie".
Rolnych, Zw. Zaw. Rob. — i Leśnych województw: wileńskiego i nowogródzkiego, Wilno, Kijowska 27, oddział Zw. Rob. Rolnych Z. S. Z.
Rolnych, Zw. Zaw. Rob. — Rz. Pol. Warszawa, Czerwonego Krzyża 20, czł. 14.033; „Chłopska Sprawa".
Rolnych, Zw. Zaw. Rob. — i Leśnych w Polsce, Poznań, Wały Zygmunta Augusta 4, czł. 10.300.
Rolnych, Chrz. Zw. Zaw. Rob. — Rz. Pol., Warszawa, Nowy Świat 26.
Rolnych, Zw. Prac. — „Praca Polska", Sosnowiec, Mościckiego 15, czł. 92.
Rolnych, Zw. Zw. Rob. — i Leśnych „Siejba", Lwów, Rutowskiego 23.
Szwajcarów oborowych, Zw. Zaw. — w Polsce, Poznań, Wały Królowej Jadwigi 1.

II. LEŚNICTWO.

Leśnej, Zw. Zaw. Straży — R. P., Warszawa, Podwale 12.
Leśników, Zw. Zaw. — w R. P., Warszawa, Żórawia 13, „Życie Leśnika".
Leśnych, Zw. Zaw. Prac. — „Praca Polska", Sosnowiec, Mościckiego 15.

III. GÓRNICTWO.

Górniczego, Zw. Zaw. Rob. Przem. — w Polsce, Katowice, Francuska 4, czł. 22.266.
Górników, Klasowy Zw. Zaw. — w R. P., Sosnowiec, Racławicka 20, czł. 1.150.
Górników, Zw. — Z. Z. P., Katowice, Andrzeja Nr. 21, czł. 22.500; „Głos Górnika".
Górników, Centr. Zw. — w Polsce, Kraków, Al. Zygmunta Krasińskiego 16, czł. 13.247; „Górnik".
Górników, Niemiecki Zw., — „Verband der Bergbauindustriearbeiter", Królewska Huta, 3-go Maja 6, czł. 3.283; „Bergbauindustriearbeiter Zeitung".
Górników, Zw. Zaw. — „Praca Polska" w R. P., Sosnowiec, Mościckiego 15, czł. 632.
Saliniarzy, Zw. Zaw. — w Polsce (Wieliczka), Warszawa, Trębacka 11 czł. 1.992.
Sztygarów, Zw. — w Wieliczce, Park św. Kingi.

---

*) podział w/g zawodów. Słowa w cudzysłowie na końcu ustępów oznaczają czasopismo związkowe.

IV. PRZEMYSŁ MINERALNY (ceramiczny, kamieniarski, szkliwny).

Ceramicznego, Polski Zw. Zaw. Prac. Przem.—„Praca", Łódź, Główna 31.
Kamieniarzy, Zw. Zaw. — i Rzeźbiarzy, Warszawa, Brukowa 29, czł. 78.
Szklanego, Centralny Zw. Zaw. Rob. i Robotnic Przem. — w Polsce, Piotrków Tryb., Topolowa Nr. 7, czł. 159.
Szklanego, Rob. Zw. Zaw. Przem. — Ziem Północno-Wschodnich, Wilno Wielka 34.
Szklanego, Zw. Zaw. Prac. Przem. — „Praca Polska", Sosnowiec, Mościckiego 15.

V. HUTNICTWO I MECHANICZNY PRZERÓB METALI.

Metalowców, Zw. Zaw. — w Polsce, Warszawa, Trębacka 11, czł. 13.679.
Metalowców, Zw. — Hutników i Robotników Fabrycznych, Królewska Huta, ul. Marszałka J. Piłsudskiego 3, czł. 10.037; „Wzajemna Pomoc".
Metalowców, Zw. Zaw. — „Hirsch-Duncker", Królewska Huta, ks. Łukaszczyka 5, czł. 1.651; „Der Regulator".
Metalowców, Niemiecki Zw. — „Deutscher Metallarbeiter Verband" Królewska Huta, 3 Maja 6, czł. 2.910; „Metallarbeiter Zeitung".
Metalowców, Chrz. Zw. Zaw. — Katowice, Mickiewicza 1, połączony ze Związkiem Zaw. Metalowców Z.Z.Z.
Metalowców, Zw. Zaw. — „Praca Polska", Sosnowiec, Kołłątaja 3, czł. 319,
Metalowców, Centralny Zw. Zaw. — w R. P., Warszawa, Ogrodowa 39/41, czł. 885.
Metalowego, Zw. Rob. Przem.—w Polsce, Warszawa, Ciepła 14, czł. 4.371.
Metalowego, Zw. Zaw. Prac. Fizycznych Przem. — w Polsce, Warszawa, Olkuska 7, czł. 25.
Metalowego, Zw. Zaw. Prac. Technicznych i Przem. — i pokrewnych R. P., Warszawa, Marszałkowska 87, czł. 23.

VI. PRZEMYSŁ MASZYNOWY I ELEKTROTECHNICZNY.

Elektrotechnicznych, Zw. Prac. — Z. Z. P., Poznań, Półwiejska 20.

VII. PRZEMYSŁ CHEMICZNY.

Chemicznego, Centr. Zw. Rob. Przem. — R. P., Kraków, Al. Zygmunta Krasińskiego 16, czł. 3.645.
Chemicznego, Zw. Zaw. Rob. Przem. — i pokrewn. w R. P., Warszawa, ul. Trębacka 11, czł. 7231.
Chemicznego, Klasowy Wolny Zw. Zaw. Rob. Przem. — w Polsce, Warszawa, Leszno 49.
Chemicznego, Zw. Zaw. Prac. Przem. — „Praca Polska", Sosnowiec ul. Mościckiego 15.
Chemicznych, Centralny Zw. Zaw. Rob. i R-nic Fabryk — w Polsce, Warszawa, Ogrodowa 39/41, w stadjum reorganizacji.
Chemików i bakterjologów, Zw. Zaw. — w R. P., Łódź, Narutowicza 32, czł. 48.
Naftowego, Zw. Zaw. Prac. Umysłowych Przem. — w Polsce, Borysław, T. Kościuszki 20, czł. 602.
Naftowego, Zw. Zaw. Rob. i Prac. Przem. — w Polsce, Borysław Pańska 327, czł. 2.804.
Naftowych, Klas. Zw. Zaw. Rob.—w R. P., Warszawa, Ogrodowa 39/41.
Umysłowych, Zw. Zaw. Prac. — P.F.Z.A., Mościce, Unja Z.Z.P.U.; oddz.— czł. 265.

VIII. PRZEMYSŁ WŁÓKIENNICZY.

Majstrów, Zw. — Przemysłu Włóknistego, woj. łódzkiego, Łódź, Legjonów 8-a, czł. 210; „Miesięcznik".
Majstrów, Zw. Zaw. — Przem. Włókien. Białystok, Różańska 10, czł. 34.

Włókienniczego, Zw. Zaw. Robotników i Robotnic Przem. — „Praca", Łódź, Główna Nr. 31, czł. 3.140.
Włókienniczego, Zw. Zaw. Prac. Przem. — „Praca Polska", Łódź, Przędzalniana 93, czł.133.
Włókienniczego, Zw. Zaw. Rob. Przem. — w Polsce, Łódź, Przejazd 40, czł. 3.778.
Włókienniczego, Zw. Zaw. Rob. Chrześc. Przem. — w R. P. „Gewerkschaft", Łódź, Piotrkowska 249; czł. 258.
Włókienniczego, Zw. Zaw. Techników Przem. — i zaw. pokr. w Polsce, Łódź, Piotrkowska 102, czł. 193.
Włókienniczego, Zw. Zaw. Rob. Żydowskich Przem. — Zduńska Wola Sieradzka 14; czł. 62.
Włókienniczego, Zw. Zaw. Rob. i Robotnic Przem. — w Polsce, Łódź, Narutowicza 50, czł.9.172; „Włókniarz".
Włókienniczego, Zw. Zaw. Rob. i R-tnic Przem. — Łódź, Gdańska 40.
Włókienniczego, Centralny Zw. Zaw. Rob. i Robotnic Przem. — R. P., Warszawa, Wolska 54. czł. 1.824.
Włókienniczego, Klasowy Wolny Zw. Zaw. Prac. Przem. — w Polsce, Warszawa, Leszno 49.
Włókienniczej, Zw. Zaw. Rob. Branży — w Polsce, Warszawa, Leszno 29.
Włóknistego, Zw. Zaw. Rob. Przem. — Ch. Z. Z. w R. P. Łódź, Przejazd 34.
Żyrardowskich, Zrzeszenie Urzędników Zakładów — Żyrardów, ul. Limanowskiego 1, czł. 132.

IX. PRZEMYSŁ PAPIERNICZY.

Papierniczego, Zw. Zaw. Prac. Przem. — „Praca Polska", Sosnowiec, Mościckiego 15.
Tapeciarzy, Zw. Zaw. — Warszawa, Nowomiejska 7, czł. 137.

X. PRZEMYSŁ GARBARSKI I POKREWNYCH PRZETWORÓW ZWIERZĘCYCH.

Futer, Centralny Zw. Zaw. Prac. Przem. Wyprawy i Farbowania — w Polsce, Warszawa, Ogrodowa 39/41, czł. 293.
Garbarskim, Polski Zw. Zaw. Pracujących w Przemyśle — Warszawa, Dzielna 93.
Garbarskiego, Centralny Zw. Zaw. Rob. Przem. — i pokrewnych, w Polsce, Warszawa, Okopowa 30, czł. 96.
Garbarskiego, Zw. Zaw. Rob. Przem. — z. Wileńskiej, Wilno, Wielka 34, czł. 220.
Skórzanego, Centr. Zw. Rob. Przem. — i pokr. zaw. w Polsce, Warszawa, Przejazd 13, czł. 3.025.
Skórzanego, Zw. Zaw. Prac. Przem. — w R. P., Warszawa, Chłodna 30; Z. S. Z.; w stadjum organizacyjnem.
Skórzanego, Zw. Zaw. Rob. Przem. — Z.Z.P., Warszawa, Dzielna 93, czł. 1.077.
Skórzanego, Klas. Wolny Zw. Zaw. Rob. Przem. — w Polsce, Warszawa, Leszno 49.
Skórzanego, Zw. Zaw. Prac. Przem. — „Praca Polska", Sosnowiec, Mościckiego 15.
Skórzanej, Ogólno-krajowy Zw. Zaw. Rob. Branży — w Polsce, Warszawa, Leszno 29.

XI. PRZEMYSŁ DRZEWNY I SNYCERSKI.

Drzewnego, Zw. Rob. Przem. — w Polsce, Kraków, Dunajewskiego 5, czł. 274.

Drzewnego, Zw. Zaw. Prac. Umysłowych Przem. i Handlu — w woj. wileńskim, Wilno, Wileńska 6, czł. 91.
Drzewnego, Zw. Zaw. Rob. Przem. — ziemi Wileńskiej, Wilno, Wielka 34, czł. 122.
Drzewnego, Zw. Zaw. Rob. Przem. — w Polsce, Warszawa, Trębacka 11 czł. 7216.
Drzewnego, Zw. Zaw. Prac. Przem. — „Praca Polska", Sosnowiec, Mościckiego 15.
Drzewnych, Zw. Prac. — Z.Z.P., Poznań, ul. Półwiejska 20, czł. 197.
Drzewnej, Ogólno-Krajowy Zw. Zaw. Rob. Branży — w Polsce, Warszawa, Leszno 29.

XII. PRZEMYSŁ SPOŻYWCZY.

Cukierniczych, Zw. Zaw. Prac. — woj. łódzkiego, Łódź. Kopernika 6.
Cukierniczych, Zw. Zaw. Prac. — „Praca Polska" w R. P., Warszawa, Nowy Świat 12, czł. 65.
Cukierniczych, Zw. Zaw. Prac. — w Polsce, Warszawa, Mokotowska 73, czł. 296.
Cukrowni, Zw. Zaw. Robotników — w Polsce, Warszawa, Chmielna 80, czł. 1.184; „Głos Cukrownika".
Cukrowniczego, Zw. Prac. Przem. — w R. P., Warszawa, Chmielna 27, czł. 1.059; „Życie Cukrownicze".
Cukrowniczego, Zw. Zaw. Prac. Przem. — „Praca Polska", Sosnowiec, Mościckiego 15.
Gorzelniczych, Zw. Zaw. Techników — Warszawa, Królewska 8, czł. 1.043; „Przegląd Gorzelniczy".
Mięsnego, Centralny Zw. Rob. Przem. — w Polsce, Warszawa, Al. 3 Maja 9/11, czł. 970.
Mięsnego, Zw. Zaw. Prac. Przem. — Warszawa, Kapucyńska 3, czł. 1.907,
Mięsnego, Zw. Zaw. Rob. Przem. — w Wilnie, Niemiecka 21, czł. 88.
Młynarzy, Stow. Zaw. — woj. krakowskiego, Kraków, Rynek Główny 29, czł. 28; „Młynarz".
Młynarzy, Zw. Zaw. — Ch. Z. Z. w R. P., Warszawa, Nowy Świat 26.
Młynarzy, Chrz. Zw Zaw. Wykwalifikowanych — Lwów, ul. Gródecka 2-b (Dom Katolicki).
Piekarskiego, Centralny Zw. Rob. Przem. — i Młynarskiego w Polsce Warszawa, Ogrodowa 39/41, czł. 304.
Piekarzy, Zw. Zaw. — Młynarzy i pokr. zawod. Z. Z. P., Warszawa, Elektoralna 21, czł. 487.
Rzeźaków, Zw. Zaw. — Bydła i Drobiu R. P., Warszawa, Muranowska 4, oddz. — czł. 257; „Di Szohtym Sztyme" (99).
Spirytusowego, Małop. Tow. Tech. Przem. — Lwów, Szeptyckiego 42, czł. 11.
Spirytusowego, Stow. Urzęd. Państw. Monopolu — Warszawa, Leszno 1.
Spożywczego, Klasowy Wolny Zw. Zaw. Rob. Przem. — w Polsce, Warszawa, Długa 21.
Spożywczego, Zw. Rob. Przem.—w Polsce, Warszawa, Długa 21 czł. 3.148.
Spożywczego, Zw. Zaw. Rob. Przem. — „Praca Polska", Sosnowiec, Mościckiego 15.
Spożywczego, Klasowy Zw. Zaw. Rob. Przem. — Ziemi Wileńskiej, Wilno, Wielka 34, czł. 166.
Spożywczych, Zw. Zaw. Rob.—w Polsce, Warszawa, Bielańska 9, czł. 3.902.
Spółdzielni, Zrzeszenie Prac. Umysłowych Związku — Jajczarskich i Mleczarskich, Warszawa, Hoża 51, czł. 43.

Tytoniowego, Zw. Zaw. Najemnych Prac. Przem. — w R. P., Warszawa, Strzelecka 40, w stadjum organizacyjnem.
Tytoniowego, Zw. Zaw. Rob. i Rob-ów Przem. — w R. P., Warszawa, Długa 21, czł. 507; „Głos Tytoniowca".
Tytoniowego, Zw. Zaw. Prac. Przem. — i Spirytusowego, Warszawa, Trębacka 11, czł. 5.326.
Tytoniowego, Zrzeszenie Prac. Polskiego Monopolu — Warszawa, Nowy Świat 4.

XIII. PRZEMYSŁ KONFEKCYJNO - GALANTERYJNY.

Kapeluszników, Zw. Zaw. — w Polsce, Warszawa, Nabielaka 8; czł. 38.
Konfekcyjnego, Chrz. Zw. Zaw. Rękodzielniczek Przemysłu — i pokrewnych p. n. „Dźwignia", Warszawa, Zgoda 6, czł. 115.
Odzieżowego, Zw. Zaw. Rob. Przem. — w Polsce, Warszawa, Leszno 36, Z. S. Z., czł. 4.613.
Odzieżowego, Zw. Zaw. Prac. Przem. — w Polsce, Warszawa, Orla 10; czł. 3.906.
Odzieżowego, Zw. Zaw. Rob. Przem. — „Praca Polska", Sosnowiec, Mościckiego 15.
Odzieżowego, Klasowy Zw. Zaw. Rob. Przem. — „Odzież", Stanisławów; w stadjum organizacyjnem.
Odzieżowych, Zw. Zaw. Prac. — w Polsce Warszawa, Ogrodowa 39/41, w stadjum reorganizacji.
Odzieżowej, Ogólno-Krajowy Zw. Zaw. Rob. Branży — w Polsce, Warszawa, Leszno 29.
Szewców, Centralny Zw. Zaw. — Mechanicznych, Ręcznych i pokr. zawodów w Polsce, Warszawa, Ogrodowa 39/41, czł. 344.

XIV. PRZEMYSŁ BUDOWLANY I ZAKŁADY INSTALACYJ BUDOWLANYCH.

Budowlanego, Zw. Zaw. Prac. Technicznych Przem. — i pokrewnych R. P., Warszawa, Królewska 35; w stadjum organizacyjnem.
Budowlanego, Robotniczy Zw. Zaw. Przem. — Ziem Północno-Wschodnich, Wilno Wielka 34; czł. 180.
Budowlanego, Zw. Zaw. Rob. Przem. — w Polsce, Warszawa, Przechodnia 6; czł. 5.753.
Budowlanego, Klasowy Wolny Zw. Zaw. Prac. Przem. — w Polsce, Warszawa, Leszno 49.
Budowlanych, Zw. Prac. — i pokr. zawodów w R. P., Katowice, Kościuszki 2, czł. 893; „Związkowiec Polski".
Budowlanych, Centralny Zw. Rob. — w Polsce, Kraków, Dunajewskiego 5, „Robotnik Budowlany".
Budowlanych, Zw. Zaw. Rob. — Lublin, Zamojska 20; czł. 567.
Budowlanych, Pols. Zw. Zaw. Prac. — „Praca", Łódź, Główna 31, czł. 114.
Budowlanych, Zw. Zaw. Prac. — „Praca Polska", Sosnowiec, Mościckiego 15, czł. 44.
Budowlanych, Centralny Zw. Zaw. Rob. — w R. P., Warszawa, Ogrodowa 39/41, czł. 4.073.
Ciesielskich, Zw. Zaw. Czeladzi i Uczniów — gr. Lwów, Cłowa 6, czł. 25.
Kreślarzy, Pol. Zw. Zaw.—i Rys. w R. P., Warszawa, Krucza 31, czł. 18.
Listwiarzy, Zw. Zaw. — i pokrewnych zaw. w Polsce, Warszawa, Ogrodowa 39/41, czł. 48.
Meljoracyjnych, Zw. Zaw. Prac. — w R. P., Warszawa, dawniej Sienna 16.
Mierniczych, Zw. — Polskich, Warszawa, Czackiego 3/5, czł. 12.
Mierniczych, Stow. — woj. śląskiego, Katowice, Drzymały 9; w stadjum organizacyjnem.

Murarskich, Zw. Zaw. Czel. i Podmistrzów — Poznań, Ślusarska 6 czł. 56.
Murarzy, Zw. Zaw. — Betoniarzy, Malarzy, Sztukatorów i Cieśli, Lwów, Cłowa 6.
Murarzy, Zw. Zaw. — i Cieśli w Buczaczu, ul. Podhajecka (woj. tarnop.)
Murarzy, Chrz. Zw. Zaw. — Lwów, Gródecka 2-b Dom Katolicki.
Zdrowotnych, Zw. Techników Urządzeń — Warszawa, Ordynacka 10.
Ziemnych, Zw. Robot. — w Siedlcach, Kilińskiego 7; czł. 160.

XV. PRZEMYSŁ POLIGRAFICZNY.

Chemigrafów, Zw. — i pokrewnych zawodów w Polsce, Warszawa, Śliska 9, czł. 52.
Drukarskich, Zw. Zaw. Rob. — w Polsce, Warszawa, Dzielna 33, czł. 643.
Drukarskich, Zw. Zaw. Prac. — i pokrewn. zaw. w Polsce, Warszawa, Trębacka 11, czł. 923.
Drukarzy, Polski Zw. Zaw. — i pokr. zawodów na R. P., Poznań, Marcinkowskiego 13, czł. 339; „Drukarz Polski".
Drukarzy, Zw. Zaw . — i pokrewn. zaw. w Polsce, Warszawa, Nowy Świat 38, czł. 1.902; „Wiadomości Graficzne".
Drukarzy, Zw.—Niemieckich w R. P, Bydgoszcz, Mazowiecka 20, czł. 122.
Fotograficznych, Zw. Współpracowników—Lwów, Ormiańska 31 czł. 21.
Litografów, Zw. — Chemigrafów i pokrewnych zaw. w Polsce, Warszawa, Miodowa 7, czł. 146; „Pracownik Graficzny".
Roznosicieli, Zw. — Gazet w Polsce, Warszawa, Nalewki 17; czł. 189.

XVI. ZAKŁADY UŻYTECZNOŚCI PUBLICZNEJ.

Pracownicy zakładów użyteczności publicznej—patrz również dział XXIII.
Monterów, Zw. Zaw. — Urządzeń Wodociągowych, Gazowych i Centralnego Ogrzewania, Lublin.
Monterow, Zw. Zaw. — Wodociągowych, Gazowych i Centralnego Ogrzewania w Polsce, Kraków, Jagiellońska 9, czł. 52.
Tramwajów, Zw. Zaw. Pr.—i Autobusów w Polsce, Warszawa, Leszno 66.
Tramwajów, Zw. Zaw. Prac. — Autobusów i Kolejek Dojazdowych, „Wspólna Praca", Warszawa, Nowy Świat 12; czł. 206.
Tramwajowych, Zw. Zaw. Prac. — i Kolejek Dojazdowych w Polsce, Warszawa, Ogrodowa 39/41, czł. 587.
Użyteczności, Zw. Zaw. Prac. Zakład. — Publicznej „Praca Polska", Sosnowiec, Mościckiego 15; czł. 202.

XVII. HANDEL, KREDYT I UBEZPIECZENIA.

(Handel towarowy; handel artystyczny, księgarski i nakładowy; handel pieniężny i kredytowy; transport; ubezpieczenia; pośrednictwo pracy; reklama).
Agentów, Zw. Zaw. — i Wojażerów w R. P., Warszawa, Orla 6, czł. 616.
Ajentów, Zw. Zaw. Inspektorów i — Towarzystw Ubezpieczeniowych R. P., Warszawa, Żórawia 19, czł. 122; „Komunikat".
Ajentów, Zw. — Asekuracyjnych w Krakowie, ul. Blich 3.
Aptecznych, Chrześć. Zw. Zaw. Laborantów — i Służby Sklepowej, Lwów, Gródecka 2b (Dom Katolicki).
Aptek, Klas. Zw. Zaw. Prac. — w Wilnie, ul. Kijowska Nr. 9, czł. 26.
Bankowych, Zw. Zaw. Prac. — i Kas Oszczędności R. P., Warszawa, ul. Królewska 35, czł. 2.681; „Pracownik Bankowy".
Bankowych, Pol. Zw. Zaw. Podurzędników i Skontystów — na Małopolskę, Lwów, ul. Gródecka 2-b (Dom Katolicki); czł. 119.
Banku, Zrzeszenie Urzędników — Gospodarstwa Krajowego, Warszawa, Nowy Świat 11/13, czł. 933; „Jednodniówka".

Banku Polskiego, Zrzeszenie Prac. — Warszawa, Bielańska 10, czł. 1.338; „Nasz Świat".
Banku Rolnego, Zrzeszenie Prac. Państw. — Warszawa, Nowogrodzka 50; czł. 1.287.
Biuralistów, Zw. — Żydowskich, Kowel, Łucka 6; czł. 12.
Biurowych, Klasowy Zw. Zaw. Prac. — i Handlowych w R. P., Warszawa, Nowy Świat 19; w stadjum organizacyjnem.
Biurowych, Zw. Zaw. Prac. — i Handl., Baranowicze, I Zaułek Szeptyckiego 7.
Buchalterów, Stow. — Wilno, Szopena 6.
Buchalterów - Rzeczoznawców, Polski Zw. Zaw. — Buchalterów-Bilansistów i ich Pomocników w R. P., Warszawa, ul. Świętokrzyska 17, czł. 483; „Buchalter Polski".
Deklarantów, Zw. Zaw. — Celnych i Prac. Ekspedycyjnych w R. P., Warszawa, Leszno 25.
Farmaceutów, Zw. Zaw. — Pracowników w R. P.; Warszawa, Marszałkowska 138, czł. 1.958; „Kronika Farmaceutyczna".
Dorożkarzy, Zw. Zawod. — Łódź, Brzezińska 70; czł. 168.
Drogistów, Polski Zaw. Zw. — Warszawa, Świętokrzyska 15.
Gospodarczych, Zw. Zaw. Prac. Umysłowych Organizacyj — i Społecznych R. P., Warszawa, Marszałkowska 153; czł. 103.
Handlowców, Zw. Zaw. — Polskich w Łodzi, Piotrkowska 108; czł. 320.
Handlowych, Polski Zw. Zaw. Prac. — i Biurowych, Kraków, Smoleńska 19, czł. 149.
Handlowych, Polski Zw. Zaw. Prac. — Lublin, ul. Powiatowa Nr. 1 czł. 8.
Handlowych, Niemiecki Zw. Prac. — i Przemysłowych, Bielsko, (Śląsk), Wyspiańskiego 5; czł. 55.
Handlowych, Centr. Zw. Zaw. Prac. — Warszawa, Leszno 29.
Handlowych, Zw. Zaw. Prac. — Przemysłowych i Biurowych R. P., Warszawa, Sienna 16, czł. 1.550; „Świat Pracowniczy".
Handlowych, Powszechny Zw. Zaw. Prac. — i Biurowych w Polsce, Warszawa, Leszno 3; czł. 3.803; „Der Angestellter".
Handlowych, Zw. Zaw. Prac. — Bankowych i Biurowych „Praca Polska", Sosnowiec, Mościckiego 15.
Handlu, Zw. Zaw. Kobiet Polskich Pracujących w — i Biurowości, Warszawa, Hoża 8; czł. 24.
Kas Chorych, Zw. Prac. — i Instytucyj Ubezpieczeń Społecznych R. P., Warszawa, Długa 21, czł. 1.752; „Sprawa Ubezpieczeń Społecznych".
Kas Chorych, Centralny Zw. Zaw. Prac. — i Instytucyj Ubezpieczeń Społecznych w R. P., Warszawa, Polna 34, czł. 837.
Księgowych, Zw. — w Polsce, Warszawa, Złota 6, czł. 598; „Czasopismo Księgowych".
Księgowych, Zw. Zaw. — województwa łódzkiego, Łódź, Piotrkowska 113, czł. 60.
Księgowych, Powszechny Zw. Zaw. — w R. P., Warszawa, Leszno 14, czł. 138.
Kupieckich, Zw. Zaw. Prac. — Przemysłowych, Bankowych i Biurowych w Polsce, Poznań, Podgórna 12-b, czł. 859; „Pracownik Kupiecki".
Niższych Funkcjonarjuszów, Zrzeszenie — Państwowego Banku Rolnego, Warszawa, Nowogrodzka 50, czł. 83.
Oficjalistów, Zw. Zaw. Chrześc. — Bankowych, Biurowych, Handlowych i Przemysłowych w Warszawie, Śliska 9; czł. 78.
Przemysłowych, Polski Zw. Prac. — Biurowych i Handlowych, Katowice, Wawelska 1, czł. 910; „Echo Pracownika Śląskiego".

Przemysłowych, Pol. Zw. Zaw. Prac. — i Handlowych R. P., Sosnowiec, Sienkiewicza 17-a; czł. 2.589; „Związkowiec Polski".
Przewozowych, Zw. Zaw. Rob. — Łódź, Brzezińska 7; czł. 256.
Samochodowych, Zw. Zaw. Prac. — Ziem Północno-Wschodnich, Wilno, Wielka 34; czł. 60.
Samochodowych, Zw. Zaw. Prac. — w Polsce, Warszawa, Orla 8; czł. 990 (pod koniec roku 1933 Związek został przemianowany na Zw. Zaw. Prac. Transportowych w Polsce).
Szoferów, Zw. Zaw. — i Mechaników Automobilowych na woj. lubelskie, Lublin; w stadjum organizacyjnem.
Szoferów, Zw. Zaw. — Warszawa, Ogrodowa 39/41; w stadjum organizacyjnem.
Tragarskich, Ogólno - Krajowy Zw. Zaw. Rob. — w Polsce, Warszawa, Leszno 29.
Tragarzy, Zw. Zaw. — Żyd. Piotrków Tryb., Garncarska 1/3; czł. 51.
Transportowego, Wołyński Zw. Zaw. Rob. Przem. — Łuck.
Transportowców, Zw. Zaw. — R. P., Warszawa, Długa 21, czł. 2.009; „Transportowiec" i „Automobilista Zawodowy".
Transportowych, Niemiecki Zw. Rob. — na woj. śląskie, Katowice, Dworcowa 11.
Transportowych, Klasowy Wolny Zw. Zaw. Prac. — w Polsce, Warszawa, Leszno 49.
Transportu, Centralny Zw. Zaw. Prac. — Rzecznego w Polsce, Warszawa, Chłodna 29, czł. 415.
Ubezpieczeń, Zw. Prac. Powszechnego Zakładu — Wzajemnych, Warszawa, Kopernika 36/40, czł. 1,271; „Nasze Sprawy".
Ubezpieczeń, Zw. Zaw. Pracow. — Społecznych w Polsce, Warszawa, Czackiego 14, czł. 3.384; „Echo Społeczne".
Ubezpieczeń Społecznych, Polski Zw. Zaw. Prac. Instytucyj — Łódź, Piotrkowska 154, czł. 898.
Ubezpieczeń Społecznych, Zw. Zaw. Prac. Zakładów — w Polsce, Warszawa, Trębacka 11, czł. 960.
Ubezpieczeń, Zw. Zaw. Prac. Instytucyj — Społecznych R. P., Warszawa, Zgoda 4, czł. 1.024.
Ubezpieczeniowych, Zw. Zaw. Prac. — R. P., Warszawa, Nowogrodzka 43, „Pracownik Ubezpieczeniowy".
Umysłowych, Zjednoczenie Zaw. Prac. — Przemysłu, Handlu i Samorządu, Katowice II, Krakowska 6, czł. 1.864; „Praca".
Umysłowych, Zw. Zaw. Prac. — Przemysłu, Handlu i Biurowości w R. P., Kraków, Sławkowska 6, czł. 377.
Umysłowych, Zw. Zaw. Prac. — zatrudnionych w Przemyśle, Handlu i Biurowości w R. P., Warszawa, Trębacka 11, czł. 1.144.
Woźniców, Zw. Zaw. — na wojew. łódzkie, Łódź, Podleśna 26.

XVIII. KOMUNIKACJE, POCZTA, TELEGRAF, TELEFON.

Drogach Wodnych, Zw. Zaw. Prac. Państw. na — R. P. Warszawa, Wioślarska 12.
Intendentów, Zw Zaw. — Marynarki Handlowej w Polsce, Gdynia, Waszyngtona 12; czł. 25.
Kolejowców, Zjednoczenie — Polskich, Warszawa, Aleja Jerozolimska 101, czł. 55.025; „Głos Kolejowca" i dodatek „Technik Kolejowy".
Kolejowców, Federacja — Polskich, Warszawa, Chmielna 27, czł. 6.794; „Front Kolejowy".
Kolejowych, Zw. Polskich Inżynierów — Warszawa, Krucza 14, czł. 1.060; „Inżynier Kolejowy".

Kolejowych, Bezpartyjny Zw. Zaw. Maszynistów — w Polsce, Warszawa, Targowa 27, czł. 1.554; „Głos Maszynisty".
Kolejowych, Zaw. Zw. Maszynistów — w Polsce, Warszawa, Chmielna 9, czł. 6.174; „Maszynista" i dod. „Technika Parowozowa".
Kolejowych, Centralny Zw. Zaw. Prac. — w R. P., Warszawa, Brukowa 29, czł. 1.867; „Kolejarz C. Z. K.".
Kolejowych, Zw. Zaw. Prac. — R. P. (Z.Z.K.), Warszawa, Czerwonego Krzyża 20, czł. 40.031; „Kolejarz Związkowiec".
Kolejowych, Zrzeszenie Techników — R. P., Warszawa, Nowogrodzka 39, czł. 1.050; „Kolejowy Przegląd Techniczny".
Kolejowych, Zw. Urzędn. — R. P., Warszawa, ul. Wybrzeże Helskie 5, czł. 11.738; „Łącznik".
Kolejowych, Zw. Umysłowych Prac. — Lwów, Mickiewicza 12, czł. 1.457; „Czasopismo".
Konduktorskich, Zaw. Zw. Drużyn — R. P., Warszawa, Widok 7, czł. 7.431; „Konduktor".
Lotnictwa, Zw. Zaw. Prac. — w Polsce, Warszawa, Filtrowa 59, czł. 1.517; „Pracownik Lotnictwa".
Marynarzy, Zw. Zaw. — i Prac. Okrętowych, Gdynia, Waszyngtona 12; czł. 873.
Okrętowych, Zw. Zaw. Prac. Towarzystw — i Instytucyj Emigracyjnych, Warszawa, Marszałkowska 116.
Poczt, Zw. Niższych Prac. — Telegrafów i Telefonów R. P., Warszawa, Kozia 5, czł. 12.791; „Nasza Poczta".
Poczt, Zw. Prac. — Telegrafów i Telefonów R. P., Warszawa, Bednarska 25; czł. 13.158; „Poczta".
Pocztowych, Tow. Urzędniczek — „Schronisko", Lwów1; czł. 89.
Portowych, Zw. Zaw. Prac. — Gdynia, ul. Waszyngtona 12; czł. 622.
Portowych, Zrzeszenie Prac. Warsztatów — Marynarki Wojennej, Pińsk; czł. 205.
Teletechnicznych, Zw. Zaw. Prac. — R. P., Warszawa, Wiejska 13, czł. 1.667; „Teletechnik".

XIX. PRZEMYSŁ HOTELOWY, SZYNKARSKI I USŁUG OSOBISTYCH.

Dozorców domowych, Zw. Rob., — Służby Domowej i pokrewnych zawodów w Polsce, Kraków, Dunajewskiego 5, czł. 197.
Dozorców domowych, Robotniczy Zw. Zaw. — ziem Północno - Wschodnich, Wilno, Wielka 34, czł. 76.
Dozorców domowych, Zw. Zaw. — w Polsce, Warszawa, Kapucyńska 5, czł. 1.900.
Dozorców domowych, Zw. Zaw. — i Służby Domowej w R. P., Warszawa, Ogrodowa 39/41, czł. 12.494; „Dozorca".
Dozorców domowych, Zw. Zaw. — Chrześc. Zjednocz. Zawod. w R. P., Warszawa, Kredytowa 14, czł. 8.669; „Dozorca Domowy".
Dozorców domowych, Chrz. Zw. Zawod. — Lwów, Gródecka 2-b (Dom Katolicki).
Dozorców domowych, Zw. Zaw. — Łomża, Berka Joselewicza 1; R. Z. Z.; oddz. — czł. 46.
Dozorców domowych, Zw. Rob. Niewykfalifikowanych — i Służby Domowej „Praca", Lwów, Rynek 8, czł. 340.
Dozorców domowych, Zw. Rob. — Służby Domowej i pokrewnych zawodów w Polsce, Łódź, Piotrkowska 92, czł. 917.
Dozorców, Zw. Zawod. — Domowych „Praca Polska", Sosnowiec, Mościckiego 15.

Dozorców nocnych, Klasowy Wolny Zw. — Warszawa, Leszno 49.
Fryzjerskich, Centralny Zw. Zawod. Prac. — R. P., Warszawa, Warecka 7, czł. 122.
Fryzjerskich, Centralny Zw. Zaw. Prac. — w Polsce, Warszawa, Ogrodowa 39/41.
Fryzjerskich, Wojewódzki Zw. Zaw. Prac. i P-wnic — Lublin, ul. Dolna-Panny Marji 31.
Gastronomicznego, Chrześc. Zw. Zaw. Prac. Przem. — Lwów, Gródecka 2-b (Dom Katolicki).
Gastronomiczno-Hotelowego, Centralny Zw. Zaw. Prac. Przem. — R. P., Warszawa, Ogrodowa 39/41, czł. 61.
Gastronomiczno - Hotelowego, Zw. Zaw. Prac. Przem. — w Polsce, Warszawa, Krak. Przed. 4, czł. 439.
Gastronomiczno - hotelowych, Zw. zaw. Prac. — „Praca Polska", Sosnowiec, Mościckiego 15.
Kelnerów, Zw. Zaw. — i pokrewnych zawodów w Polsce, Warszawa, Trębacka 11, czł. 2.484.
Kucharek i Pokojówek, Chrześcijański Zw. Zaw. — Lwów, Gródecka 2-b; (Dom Katolicki).
Kucharsko-cukierniczych, Zw. Zaw. Prac. — Warszawa, Leszno 36.
Kuchmistrzów, Zw. Zaw. — Lwów, dawniej Chorążczyzna 5.
Pralnianych, Chrześc. Zw. Zaw. Prac. i P-wnic — i Chemicznych, Lwów, Gródecka 2-b (Dom Katolicki).
Posłańców, Polski Zw. Zaw. Chrz. — Lublin, ul. 3 Maja 20, czł. 6.
Sług, Litewskie R.-Katolickie Stow. — im. „św. Zyty", Wilno, św. Mikołaja 9; czł. 103.
Służących, Kieleckie Stow. Katolickich — „św. Zyty", Kielce, Wesoła 45; czł. 90.
Służby, Stow. Katolickiej — Żeńskiej „św. Zyty", Kraków, Mikołajska 30, „Głos Dziewcząt Polskich".
Służby domowej, Polski Zw. Zaw. Chrześc. — Warszawa, Kredytowa 14, czł. 4.081; „Pracownica Polska".
Służby domowej, Zw. Zaw. — „Praca Polska", Sosnowiec, Mościckiego 15.

XX. ZAKŁADY WIDOWISKOWE.

Kinematograficznej, Zw. Zaw. Prac. Branży — w Polsce, Warszawa, Marjensztadt 21, w stadjum organizacyjnem.
Kinooperatorów, Zw. Zaw. — woj. łódzkiego, Łódź, dawniej Żeromskiego 74 (lokal Zw. Zaw. Majstrów Fabrycznych).
Kinowo - filmowych, Zw. Zaw. Prac. — w Polsce, Warszawa, Chmielna 12.
Tancerek, Zaw. Zw. — i Tancerzy, Kraków, ul. Stradom 6; czł. 90; „Na Parkiecie".
Teatralnych, Zw. Zaw. Prac. — i Kino-Filmowych w Polsce, Warszawa, Kozia 5; czł. 530.
Teatrów, Zw. Zaw. Personelu Techniczno-Administracyjnego — w Polsce, Warszawa, Przejazd 13, czł. 29.

XXI. WOLNE ZAWODY.

Akuszerek, Związek — R. P., Warszawa, Hoża 56; czł, 440; „Przegląd Akuszeryjny".
Artystów, Zw. Zaw. — Scen Polskich, Warszawa, Al. Jerozolimska 39; czł. 860.

Artystów, Zw. — Scen Żydowskich w Polsce, Leszno 2; czł. 247.
Artystów, Zw. Zaw. Żydowskich — Plastyków, Warszawa, Mylna 9a; czł. 36.
Artystów, Polski Zw. — Widowiskowych „Polzawid", Warszawa, Złota 36; czł. 111; „Echo Artystyczne".
Artystów, Polski Zw. Zaw. Łódzkich — Plastyków, Łódź; w stadjum organizacyjnem.
Artystów, Zrzesz. — Plastyków „Artes", Lwów, ul. Listopada 30; w stadjum reorganizacji.
Artystów, Zw. Zaw. Polskich — Plastyków, Łódź, Pl. Wolności 1; w stadjum organizacyjnem.
Artystów, Centralny Zw. Zaw. — Rewjowo - Estradowych „C. Z. A. R.", Warszawa, Nowy Świat 23/25; czł. 247; „Pegaz".
Artystów, Zw. Zaw. — Estradowych, Warszawa, Polna 66, czł. 40.
Artystów, Zw. Zaw. Polskich — Plastyków, Warszawa, Hoża 1a; w stadjum organizacyjnem.
Autorów, Zw. — i Kompozytorów Scenicznych „Zaiks", Warszawa, Focha 2.
Dentystów, Zw. Lekarzy — Polaków, Wilno, ul. Wileńska 26; czł. 42.
Dentystycznych, Zw. Zaw. Techników — w Polsce; Warszawa, Wilcza 66, „Głos Dentystyczny".
Dentystycznych, Zw. Zaw. Techników — Wielkopolski, Małopolski i części Śląska Cieszyńskiego, Lwów, Krasickich 20.
Dziennikarzy, Zw. — R. P., Warszawa, Wiejska 5/7/9 (gmach Sejmu, Klub Sprawozdawców Parlamentarnych); czł. 894.
Dziennikarzy, Zw. Zaw. — i Publicystów Zatrudnionych w Prasie Perjodycznej R. P., Warszawa, Zielna 25.
Dziennikarzy, Polski Zw. — i Publicystów Sportowych, Warszawa, Królewska 35; czł. 31.
Felczerów, Centr. Zw. — R. P., Warszawa, ul. Złota 30; czł. 290; „Przegląd Felczerski".
Inżynierów, Zw. — Żydów, Lwów, Plac Marjacki 4; czł. 155.
Inżynierów, Stow. Polskich — Przemysłu Naftowego, Borysław, Kościuszki 75; czł. 101.
Inżynierów, Zw. Polskich — Elektryków, Warszawa, Czackiego 3; czł. 200.
Inżynieryjnych, Zw. Zaw. Prac. — w Wilnie, ul. Wielka 34; czł. 19.
Inżynierzy kolejowi — patrz dział XVIII.
Lekarzy, Zw. — Żydów, Wilno, Dominikańska 17; czł. 112.
Lekarzy, Zrzeszenie — Kas Chorych Izby Lekarskiej Wileńsko-Nowogródzkiej, Wilno, Wileńska 25, oddział Zw. Lekarzy Państwa Polskiego.
Lekarzy, Zw. — Państwa Polskiego, Warszawa, Al. Ujazdowskie 20; czł. 5.122; „Nowiny Społeczno - Lekarskie".
Literatów, Zw. Zaw. — Polskich, Warszawa, Bracka 5; czł. 237.
Literatów, Zw. Zw. — Polskich, Lwów, Ossolińskich 11.
Literatów, Zw. — i Dziennikarzy Żydowskich, Warszawa, Tłomackie 13.
Literatury, Zw. Zaw. — i Prasy Żydowskiej, Wilno, Benedyktyńska 4; czł. 49.
Medycznego, Zw. Zaw. Średn. Personelu — Wilno, Zawalna 30; czł. 37.
Muzyków, Zw. Zaw. — R. P., Warszawa, Warecka 15; czł. 340.
Muzyków, Zw. Zaw. — Chrześcijan „Praca Polska" w R. P., Warszawa, Nowy Świat 12; czł. 62.

Pielęgniarek, Zw. zaw. — Społecznych w R. P., Warszawa, ul. Krasińskiego 16; czł. 26.

Pielęgniarek, Polskie Stow. — Zawodowych, Warszawa, Smolna 6; czł. 411; „Pielęgniarka Polska".

Pielęgniarstwa, Zw. Prac. Pomocy — i Masażu w Polsce, Kraków, Wielopole 3; czł. 49.

Położnych, Stow. Egzaminowanych — Lwów, ul. Pijarów 4; czł. 58; „Położna".

Weterynaryjnych, Zrzeszenie Lekarzy — R. P., Warszawa, Chmielna 14; czł. 629; „Życie Weterynaryjne".

XXII. WYCHOWANIE I SZKOLNICTWO.

Asystentów, Zw. Stow. — Państwowych Szkół Akademickich R. P., Warszawa, Chałubińskiego 5; czł. 1.263.

Dyrektorów, Stow. — Polskich Szkół Średnich Państwowych, Warszawa, Myśliwiecka 6, gimn. Batorego.

Inspektorów, Zw. — Szkolnych P P., Warszawa, Mazowiecka 7; czł. 157; „Sprawy Szkolne".

Instruktorów, Zw. Zaw. — Gospodarstwa Wiejskiego i Pracy Społecznej w Polsce, Warszawa, Kopernika 30.

Instruktorów, Zw. — i Pracowników Społecznych Małop. Tow. Roln., Lwów, Kopernika 20; czł. 31.

Kierowników, Koło — Szkół Powszechnych, Łódź, Cegielniana 26 (szkoła); czł. 44.

Kierowników, Koło — Średnich Szkół Żydowskich, Warszawa, Twarda 27, (Gimnazjum).

Muzyków, Pol. Stow. — Pedagogów, Warszawa, Sienkiewicza 8.

Nauczycielek, Chrz. Zw Zaw. — Prywatnych w Państwie Polskiem, Warszawa, Krucza 40, czł. 63.

Nauczycielek, Stow. — Katoliczek — Polek, Kraków, Karmelicka 32; czł. 163.

Nauczycieli, Tow. — Szkół Średnich i Wyższych (T. N. S. W.), Warszawa, Bracka 18, „Przegląd Pedagogiczny".

Nauczycieli, Zw. Zaw. — Szkół Żydowskich w Polsce, Warszawa, Przejazd 11; czł. 1.156.

Nauczycieli, Zw. Zaw. — w R. P., Warszawa, Nowogrodzka 21; czł. 13.

Nauczycieli, Centr. Zw. Zaw. — Prywatnych Żydowskich Szkół Powszechnych w Polsce, Warszawa, Nowolipki 14; czł. 74.

Nauczycieli, Zw. — Religji Mojżeszowej Publicznych Szkół Powszechnych R. P., Warszawa, Gesia 3; czł. 96.

Nauczycieli, Zw. — Wychowania Fizycznego, Lwów, Potockiego 47, (Gimnazjum Królowej Jadwigi); czł. 57.

Nauczycieli, Stow. — Szkół dla Głuchoniemych i Niewidomych w Polsce, Warszawa, Plac Trzech Krzyży 4/6; czł. 69; „Nauczyciel Głuchoniemych i Niewidomych".

Nauczycieli, Zw. Niemieckich — i Nauczycielek w Małopolsce, Stryj Lwowska 45; czł. 22.

Nauczycieli, Stowarzyszenie — Szkół Zawodowych, Warszawa, Żórawia 9; czł. 1.033; „Głos Szkoły Zawodowej".

Nauczycielski, Białoruski Zawodowy Zw. — Wilno, Witebska 7; czł. 24.

Nauczycielstwa, Zw. — Polskiego, Warszawa, Wybrzeże Kościuszkowskie 35; czł. 40.038; „Głos Nauczycielski".
Nauczycielstwa, Zaw. Zrzeszenie — Szkół Powszechnych R. P., Warszawa, Orla 5; czł. 626; „Życie Nauczycielskie".
Nauczycielstwa, Stow. Chrześc. — Narodowego — Szkół Powszechnych, Warszawa, Senatorska 19; czł. 6.261; „Nauczyciel Polski", „Szkoła".
Nauczycielstwa, Zw. Zaw. — Żydowskiego ziemi Wileńskiej, Wilno, Zawalna 30; czł. 156.
Profesorów, Zw. — i Docentów Szkół Akademickich w Krakowie, Uniwersytet; czł. 184.
Tercjanów, Bezpartyjny Zw. Zaw. — Szkół Powszechnych Miejskich, Lwów, Zamarstynowska 11; czł. 36.
Wychowawców, Zw. Zaw. — Polskich Zakładów Wychowawczych, Warszawa, Królewska 23; czł. 59; „Wychowawca".
Wychowawców prywatnych, Zw. Zaw. — Zakładów Opiekuńczych i Przedszkoli, Warszawa, Zamenhofa 8; czł. 143.

XXIII. PRACOWNICY PAŃSTWOWI I KOMUNALNI.

Administracji, Związek Pracowników Umysłowych — Wojskowej R. P., Warszawa, Mazowiecka 9.
Gminnej, Zw. Prac. Administracji — R. P., Warszawa, Królewska 23, połączony w Zw. Zaw. Pracowników Samorządu Terytorjalnego.
Komunalnych, Zw. Zaw. Prac. — Cieszyn, Urząd Gminny; czł. 71.
Miejskich, Zw. Urzędników — Zakładów Elektrycznych, Lwów, Wólecka 2; czł. 137.
Miejskich, Zw. Prac. — i Zakładów Użyteczności Publicznej Z. Z. P., Warszawa, Al. Jerozolimskie 101; czł. 1.018.
Miejskich, Centralny Zw. Zaw. Prac. Zakładów — i Użyteczności Publicznej w Polsce, Warszawa, Ogrodowa 39/41; czł. 1.589.
Miejskich, Chrześc. Zw. Zaw. Pracowników i Rob. — Lwów, Gródecka 2-b (Dom Katolicki).
Miejskich, Zrzeszenie Zw. Zaw. Prac. — R. P., Warszawa, Podwale 10; czł. 13.349; „Pracownik Miejski".
Niższych Funcjonarjuszów, Zw. — Państwowych R. P., Warszawa, Nowy Świat 67; czł. 5.271; „Głos Niższych Funkcjonarjuszów Państwowych".
Niższych Funkcjonarjuszów, Tow. — Sądowych Apelacji Lwowskiej, Lwów, Batorego 3-a; czł. 162.
Pracownicy kolejowi — patrz dział XVIII.
Pracownicy państwowi na drogach wodnych — patrz dział XVIII.
Powiatowego, Zw. Zaw. Prac. Samorządu — Warszawa, ul. Królewska 23, połączony w Zw. Zaw. Prac. Samorządu Terytorjalnego R. P.
Samorządowych, Polski Zw. Zaw. Prac. — i Przedsiębiorstw Użyteczności Publicznej „Praca", Łódź, Główna 31; czł. 360.
Samorządowych, Rada Naczelna Związków Prac. — R. P., Warszawa, Królewska 23, „Pracownik Samorządowy".
Samorządowych, Zw. Zaw. Prac. — i Użyteczności Publicznej w Polsce, Warszawa, Trębacka 11; czł. 7.403.
Samorządu, Centralny Zw. Zaw. Prac. — Miejskiego R. P., Warszawa, Podwale 10, w stadjum organizacyjnem.
Samorządu, Zw. Zaw. Prac. — Terytorjalnego R. P., Warszawa, Królewska 23; czł. 6.505; „Pracownik Samorządowy".

Sądowy, Centralny Związek Zrzeszeń Urzędników — R. P., Warszawa, Pl. Krasińskich 5; czł. 8.130; „Apel".

Sędziów, Zrzeszenie — i Prokuratorów R. P., Warszawa, Miodowa 15; czł. 2.933.

Urzędników, Zw. — Państwowych, Samorządowych i Komunalnych na woj. śląskie, Katowice, ul. Dąbrowskiego 13; czł. 1.548; „Urzędnik Polski".

Urzędników, Tow. Państwowych Kancelaryjnych — Skarbowych i Politycznych dla Małopolski i Śląska „Spójnia", Kraków, Basztowa 22; czł. 71.

Urzędników, Zw. — Administracji Ogólnej „Przystań Urzędnicza", Stanisławów, Karpińskiego 7; czł. 27.

Urzędników, Stow. — Państwowych R. P., Warszawa, Przeskok 4, „Życie Urzędnicze".

Urzędników, Stow. — Referendarskich Prokuratorji Generalnej R. P., Warszawa, Kopernika 36/40; czł. 55.

Urzędników, Stow. — Skarbowych R. P., Warszawa, Marszałkowska 153; czł. 8.900; „Casopismo Skarbowe".

Urzędników, Zw. Stowarzyszeń — Państwowych i Samorządowych z wykształceniem akadem. Warszawa, Miodowa 11, brak danych: „Biuletyn Urzędniczy".

Użyteczności publicznej, Zw. Prac. Komunalnych i Instytucyj — w Polsce, Warszawa, Warecka 7; czł. 11.205; „Pracownik Użyteczności Publicznej".

Wojskowych, Zw. Zaw. Rob. Zakładów — „im. Tadeusza Hołówki", Przemyśl, ul. Smolki 13; czł. 32.

XXIV. PRACOWNICY UMYSŁOWI PRYWATNI.

Prywatnych, Związek Urzędników — w Bielsku, Pl. Smolki 4, czł. 873; „Urzędnik Prywatny" i „Der Privatbeamte".

Prywatnych, Zw. Zaw. Żyd. Urz. — Lwów, Pasaż Mikolascha, II schody I p., czł. 543.

Prywatnych, Zw. Żyd. Urz. — w Tarnopolu, Tarnowskiego 4; czł. 71

Prywatnych, Zw. Ukraińskich — Pracowników „Supruha", Lwów, Kopernika 26, czł. 575; „Służbowyk".

Prywatnych, Zw. Urzędników — i Przemysłowych Wschodniego Śląska, Bielsko, Republikańska 6, czł. 100; „Der Freie Angestellte".

Umysłowych, Federacja Prac. — Katowice, Plebiscytowa 1; czł. 1.596 (na pocz. 1934 r. Związek połączył się ze Zw. Prac. Umysł., zatrudnionych w Przemyśle, Handlu i Biurowości w R. P).

Umysłowych, Zw. Zaw. Żyd. Pr.—Kraków, Pl. W.W. Świętych 8; czł. 213.

Umysłowych, Zw. Prac. — Z.Z.P., Katowice, Ks. Darmota 8, czł. 1.474; „Pracownik Umysłowy".

Umysłowych, Zw. Zaw. Prac. — G. D. A. „Gewerkschaft der Angestellten"; Katowice, Staromiejska 9, „Oberschlesiesches Angestellten-Echo".

Umysłowych, Zw. Żyd. Prac. — Bielsko, Piastowska 5.

Umysłowych, Ogólno-Wolny Zw. Prac. — Afa-Bund, Katowice, Mickiewicza 8, „Der Angestellte".

Umysłowych, Ogólno-Zaw. Zw. Prac. — Lwów, Kopernika 26, czł. 137

Administratorów, Zw. Zaw. Rządców i — m. Lublina i jego przedmieść, Lublin, ul. Probostwo 19.

Administratorów, Zw. Zaw. — i Rządców Domów w Polsce, Warszawa, Przechodnia 6; czł. 307.

Administratorów, Zw. Rząd. i — Dom. Chrz., Warszawa, Kopernika 14, czł. 52.

Majstrów, Zw.—Fabrycznych R. P., Łódź, St. Żeromskiego 74/76; czł. 450.

Maszynistów, Zw. — Palaczy i pokr. zaw., Katowica, Dworcowa 11.

Posługaczy, Zw. Zaw. — Bóżniczych p. n. „Agudas Meszamszej Butej Knejsijos", Warszawa, Nowolipie 30; czł. 70.

Robotniczo-Rzemieślniczy, Zw. — Poznań, Półwiejska 20, czł. 3.502; „Siła".

Rzemieślników, Zw. — R. P., Warszawa, Przejazd 13; czł. 1.980.

Spółdzielczych, Zw. Zaw. Prac. — R. P., Warszawa, Nowogrodzka 21, czł. 1.696; „Pracownik Spółdzielczy".

Spółdzielczych. Zw. Zaw. Prac. Żyd. Instyt. — w Polsce, Warszawa, Świętojerska 36, „Biuletyn".

Woźnych, Zw. Zaw. — w Polsce, Łódź, Wólczańska 98.

CENTRALE ZWIĄZKÓW ZAWODOWYCH.

Centrala Zjednoczenia Klasowych Zw. Zaw. w R. P., Warszawa, Ogrodowa 39/41; zw. zaw. 20. czł. 28.417; „Hasło".

Chrześcijański niemiecki Zw. Zaw. „Christliche Gewerkschaft", Bielsko, Piłsudskiego 7, czł. 212.

Chrześcijańskie Zjednoczenie Zaw. w R. P.; Warszawa, Nowy Świat 26, czł. 24.666.

Funkcjonarjuszów, Ogólne Zrzeszenie Związków i Stowarzyszeń — Państwowych i Samorządowych R. P., Warszawa, Miodowa 14, organ. 15.

Unja Związków Zawodowych Pracowników Umysłowych w Polsce, Warszawa, Marszałkowska 87, zw. zaw. 27, czł. 30.774.

Zjednoczenie Chrześcijańskich Związków Zawod. na Małopolskę Wschodnia, Lwów, Gródecka 2-b (Dom Katolicki).

Zjednoczenie Robotniczych Związków Zawodowych Ziem Północno - Wschodnich, Wilno, Wielka 34; związków 7, czł. 843.

Zjednoczenie Zawodowe Polskie, Poznań, Działyńskich 3, zw. zaw. 11, czł. 129.730; „Głos Zjednoczenia".

Zjednoczenie Zawodowe „Praca Polska" R. P., Sosnowiec, Mościckiego 15, związków czynnych 8, czł. 1.693.

Zrzeszenie, Ogólne — Związków i Stowarzyszeń Funkcjonarjuszów Państwowych i Samorządowych R. P., Warszawa, Kredytowa 16, zw. centr. 14.

Związek Klasowych Związków Zawodowych (Rada Krajowa, Wydział Centralny do spraw kulturalnych robotników żydowskich), Warszawa, Św. Jańska 13, Z. S. Z.; zw. zaw. 17; „Arbeiter Frage".

Związek Stowarzyszeń Zawodowych w Polsce (Komisja Centralna Związków Zawodowych) Warszawa, Czerwonego Krzyża 20, zw. zaw. 26; czł. 127.722; „Robotniczy Przegląd Gospodarczy".

Związek Zrzeszeń Pracowników Publicznych woj. krakowskiego, Kraków, św. Filipa 6, organizacyj 14.

Związek Związków Zawodowych w Polsce, Warszawa, ul. Trębacka 11, zw. zaw. 30 czł. 129.619; „Front Robotniczy", „Front Robotniczy Śląska i Zagłębia".

IZBY ADWOKACKIE.

Nadzór nad działalnością zawodową członków adwokatury, krzewienie zasad etyki adwokackiej, sądownictwo dyscyplinarne i polubowne w sprawach między adwokatami oraz adwokatów z klijentami, wpis na listę adwokatów i aplikantów adwokackich, wyznaczanie z urzędu obrońców i zastępców stron. Do orzekania w sprawach dyscyplinarnych przy każdej Izbie Adwokackiej powołany jest Sąd Dyscyplinarny, jako I inst., a przy Naczelnej Radzie Adwokackiej — Sąd Dyscyplinarny Odwoławczy, jako II inst.

W sprawach wszczętych wskutek zawiadomienia sądu lub urzędu, oraz popieranych przez prokuratora orzeka Senat Dyscyplinarny przy Sądzie Najwyższym jako II instancja (Dz. U. R. P. Nr. 86/32, poz. 733).

Naczelna Rada Adwokacka. Warszawa, ul. Aleja Ujazdowska 49.

Prezes: Domański Ludwik, Warszawa, ul. Kapucyńska 3. Wiceprezesi: Chomiczewski Stefan, Warszawa, ul. Hoża 15; Michalewski Bronisław, Lwów, ul. Akademicka 12. Sekretarz: Morawski Jan, Warszawa, Nowy-Świat 43. Skarbnik: Nowodworski Jan, Warszawa, ul. Smoln 32.

Wydział Wykonawczy.

Prezes: Domański Ludwik, Wiceprezesi: Chomiczewski Stefan, Celichowski S., Margolis A., Miksiewicz T., Morawski J., Nagórski Z., Nowodworski J., Sommerstein F., Żytomierski W.

Sąd Dyscyplinarny Odwoławczy przy Naczelnej Radzie Adwokackiej:

Przewodniczący: Stefan Chomiczewski.

Rada Adwokacka w Katowicach.

Dziekan: Tchórzewski Leonard, Wicedziekan: Stach Karol, Sekretarz: Malczyk Bolesław, Skarbnik: Reszka Józef.

Rada Adwokacka w Krakowie.

Dziekan: Gabrvelski Józef, Wicedziekan: Gumprich Adolf, Sekretarz: Rosenzweig Artur, Skarbnik: Marekowski Władysław.

Rada Adwokacka w Lublinie.

Dziekan: Kalinowski Stanisław, Wicedziekan: Poźniak Otmar, Sekretarz: Miketta Lucjan, Skarbnik: Radzki Stanisław.

Rada Adwokacka we Lwowie.

Dziekan: Mogiła-Stankiewicz Zdzisław, Wicedziekan: Buber Marceli, Sekretarz: Wołoszyn Michał, Skarbnik: Geist Bronisław.

Rada Adwokacka w Poznaniu.

Dziekan: Wlazło Leonard, Wicedziekan: Komorowski Władysław, Sekretarz: Lorkiewicz Michał, Skarbnik: Stark Jan.

Rada Adwokacka w Warszawie.

Dziekan: Janczewski Stanisław, Wicedziekan: Szaciński Mieczysław, Sekretarz: Pęski Wacław, Skarbnik: Słoński Tadeusz.

Rada Adwokacka w Wilnie.

Dziekan: Krzyżanowski Bronisław, Wicedziekan: Bagiński Stanisław, Sekretarz: Luczyński Wincenty, Skarbnik: Kacnelson Leon.

IZBY NOTARJALNE.

Czuwanie nad należytem wykonywaniem przez notarjuszów, assesorów i aplikantów notarjalnych ich obowiązków oraz nad przestrzeganiem przez nich powagi i godności stanowiska; udział w sądownictwie dyscyplinarnem; ustalenie wynagrodzenia za czynności na żądanie stron lub notarjusza; rozjemstwo polubowne pomiędzy notarjuszami, assesorami i aplikantami not. na tle wykonywania obowiązków urzędowych. Przy każdej Izbie Notarjalnej funkcjonuje Sąd Dyscyplinarny I. N. i Sąd Dyscyplinarny Odwoławczy I. N. Każda Izba Notarjalna obejmuje obszar jednej apelacji. Siedziba Sądu Apel. jest siedzibą Izby Notarjalnej. (Dz. U. R. P. Nr. 84/33, poz. 609).

Katowice.
Prezes — dr. Dąbrowski Włodzimierz. Wiceprezes — dr. Franciszek Mazurkiewicz.
Kraków.
Prezes — dr. Stein Stanisław. Wiceprezes — Jabłoński Włodzimierz.
Lublin.
Prezes — Borkowski Juljan. Wiceprezes — Smólski Stefan
Lwów.
Prezes — Sokol Kazimierz. Wiceprezes — dr. Typrowicz Wawrzyniec.
Poznań.
Prezes — Jeszke Witold. Wiceprezes — dr. Prądzyński Witold
Warszawa.
Prezes — Hübner Zygmunt. Wiceprezes — Kurman Marjan.
Wilno.
Prezes — Rożnowski Aleksander. Wiceprezes — Bujko Jan.

ILOŚĆ STANOWISK NOTARJUSZÓW*)	APELACJA						
	Katowicka	Krakowska	Lubelska	Lwowska	Poznańska	Warszawska	Wileńska
	29	116	81	152	153	186	66

*) Dz. U. R. P. Nr 110/34 poz. 987.

IZBY LEKARSKIE.

Współdziałanie z władzami rządowemi i samorządowemi w sprawach zdrowia publicznego, krzewienie etyki lekarskiej, nadzór nad wykonywaniem praktyki, obrona interesów zawodowych oraz przymusowe ubezpieczenie członków. Do orzekania w sprawach dyscyplinarnych przy każdej Izbie Lekarskiej powołany jest Sąd Dyscyplinarny, jako I inst., a przy Naczelnej Izbie Lekarskiej — Sąd Dyscyplinarny Naczelnej Izby Lekarskiej, jako II inst. (Dz. U. R. P. Nr. 31/34 poz. 275).

Naczelna Izba Lekarska. Warszawa, ul. Fredry 2.
Prezes: Prof. dr. Michałowicz, Wiceprezesi: Prof. dr. Nowicki W., dr. Stryjeński W., Prof. dr. Szenajch W.

Sąd Naczelnej Izby Lekarskiej.
Przewodniczący: Doc. dr. Czarniecki W.

Okręgowe Izby Lekarskie.

Katowice, Plac Wolności 8.
Prezes: Dr. Nowak S. Wiceprezesi: Dr. Wilimowski M., dr. Kublsz J.

Kraków, ul. Radziwiłłowska 4.
Prezes: Dr. Stryjeński W. Wiceprezesi: Dr. Bobak A., dr. Chater M.

Lublin, Krakowskie Przedm. 20.
Prezes: Dr. Drożdż W. Wiceprezesi: Dr. Modrzewski J., dr. Lipiński W., dr. Sawicki M.

Lwów, ul. Zyblikiewicza 23.
Prezes: Prof. dr. Nowicki W. Wiceprezesi: Dr. Domański E., prof. dr. Stroński B.

Łódź, ul. Pierackiego 9.
Prezes: Dr. Tomaszewski A. Wiceprezes: Dr. Skusiewicz F.

Poznań, ul. Skarbowa 9, dla woj. poznańskiego i pomorskiego.
Prezes: Dr. Konkiewicz R. Wiceprezesi: Dr. Rabski K., dr. Wiecki C.

Warszawa, ul. Fredry 2, dla woj. warszawskiego i białostockiego.
Prezes: Prof dr. Szenajch W. Wiceprezesi: Dr. Jakimiak B., Doc. dr. Kapuściński S.

Wilno, ul. Wileńska 23, dla woj. wileńskiego i nowogródzkiego.
Prezes: Prof. dr. Pelczar K. Wiceprezesi: Dr. Garniewicz St., Dr. Brodzki M., Dr. Kieziewicz D.

OCHRONA PRACY.

Warunki pracy pracowników najemnych normowane są specjalnem ustawodawstwem o ochronie pracy, które za swą podstawową zasadę przyjmuje, że umowy o pracę pomiędzy pracodawcami a pracownikami nie mogą zawierać postanowień mniej korzystnych dla pracowników od ustawowych. Indywidualne umowy o pracę, w których strony ustalają szczegółowe warunki pracy oraz płace, nie mogą być również gorsze dla pracowników od postanowień umów zbiorowych, jeśli zostały one zawarte (patrz umowy zbiorowe). Ustawodawstwo ochronne ma na celu obronę pracownika, jako strony ekonomicznie słabszej w stosunkach pracy, jak również zapewnienie pracownikom bezpiecznych i higjenicznych warunków pracy.

Umowy o pracę regulują rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z 16 marca 1928 r. o umowie o pracę pracowników umysłowych (Dz. U. R. P. Nr. 35, poz. 323) oraz o umowie o pracę robotników (Dz. U. R. P. Nr. 35, poz. 324).

Umowa na ograniczony czas próbny (dla robotników — do 7 dni, dla pracowników umysłowych — do 3-ch miesięcy) może być rozwiązana w stosunku do robotników każdej chwili, a w stosunku do pracowników umysłowych po dwutygodniowem wypowiedzeniu. Umowa na czas określony lub na czas określonej roboty rozwiązuje się po upływie czasu, na który była zawarta, lub po ukończeniu określonej roboty. Umowa na czas nieokreślony może być rozwiązana z robotnikami po dwutygodniowem wypowiedzeniu, a z pracownikami umysłowymi po trzymiesięcznem wypowiedzeniu. Umowy o pracę mogą być rozwiązywane bez wypowiedzenia lub przed upływem ich terminu z winy strony przeciwnej, bądź z ważnych określonych przyczyn. W razie rozwiązania umowy z naruszeniem powyższych zasad, należy się odpowiednie wynagrodzenie. Wypowiedzenie nie może nastąpić podczas urlopu lub choroby pracownika (jeśli choroba nie trwała dłużej niż 3 miesiące w odniesieniu do pracownika umysłowego, a 4 tygodnie w odniesieniu do robotnika) oraz podczas odbywania ćwiczeń wojskowych lub pełnienia obowiązków sędziego przysięgłego lub ławnika sądu pracy. Pracownik umysłowy zachowuje w powyższych przypadkach prawo do wynagrodzenia w okresie trzech miesięcy, przyczem mogą mu być potrącone kwoty, jakie otrzymuje ze Skarbu Państwa. Przepisy dotyczące odbywania przez pracowników powinności wojskowej znajdują uzupełnienie w art. 66 ustawy o powszechnym obowiązku wojskowym (Dz. U. R. P. Nr. 36/33, poz. 299), który postanawia, że umowy o pracę nie mogą być przez pracodawcę wypowiadane ani rozwiązywane nie tylko z powodu i w czasie odbywania przez pracownika ćwiczeń wojskowych, lecz również — czynnej służby wojskowej, jeśli stosunek pracy trwał sześć miesięcy. Przepis ten odnosi się do wszystkich pracowników, zatrudnionych na mocy umowy o pracę

(a nie tylko do robotników i pracowników umysłowych) oraz obowiązują na obszarze całego Państwa (rozporządzenia o umowie o pracę nie zostały dotychczas rozciągnięte na województwo śląskie).

Pracodawcy obowiązani są prowadzić wykazy płac pracowników; w zakładach, zatrudniających powyżej 4-ch robotników, każdy robotnik powinien otrzymać książeczkę obrachunkową. Robotnicy powinni otrzymywać wypłatę przynajmniej raz na dwa tygodnie, a pracownicy umysłowi raz na miesiąc. W razie zawinionej niewypłaty w terminie należy doliczać 2—3% zwłoki miesięcznie.

Rozporządzenia o umowie o pracę określają wysokość dopuszczalnych potrąceń z zarobków pracowniczych. Art 575 kodeksu postępowania cywilnego (Dz. U. R. P. Nr. 112/32, poz. 934) normuje sprawę egzekucji sądowej z wynagrodzeń pracowniczych. Sumy do 100 zł. miesięcznie wolne są od egzekucji (z wyjątkiem należności alimentarnych); sumy do 1200 zł. miesięcznie ulegają egzekucji w 1/5, a z należności alimentarnych w 2/5; sumy powyżej 1200 zł. — w 1/2, a z należności alimentarnych całkowicie. Wynagrodzenia za pracę, egzekwowane przez pracowników z majątku pracodawcy, mają przywilej pierwszeństwa przed innemi należnościami w kolejności i wysokości ustalonej w art. 796 i 800 k. p. c. Wynagrodzenia za pracę korzystają również z przywileju pierwszeństwa w postępowaniu upadłościowem na zasadzie art. 203 prawa upadłościowego (Dz. U. R. P. Nr. 93/34 poz. 834); w postępowaniu układowem wynagrodzenia te powinny być regulowane w całkowitej wysokości w myśl art. 4 prawa o postępowaniu układowem (Dz. U. R. P. Nr. 93/34, poz. 836). Wynagrodzenie pieniężne za pracę pracodawca obowiązany jest uiszczać w gotówce; złośliwe lub wynikające z lekceważenia zobowiązań wstrzymywanie wynagrodzenia, jego bezprawne obniżanie, lub zmuszanie do przyjmowania zamiast należnej zapłaty w gotówce wynagrodzenia w innej postaci — ulega karze aresztu do 3 miesięcy lub grzywny do 3000 zł. na podstawie art. 59 prawa o wykroczeniach (Dz. U. R. P. Nr. 60/32, poz. 572); kary te orzekają obwodowi inspektorzy pracy. Rozporządzenia o umowie o pracę przewidują odprawy dla rodzin po zmarłych robotnikach lub pracownikach umysłowych, którzy przepracowali conajmniej 10 lat w danym zakładzie pracy.

Zakłady, zatrudniające ponad 20 robotników, powinny wywiesić w lokalu pracy regulamin pracy. Wpływy z regulaminowych kar pieniężnych, nakładanych przez pracodawców na robotników za określone przekroczenia, jak również wpływy z kar pieniężnych, nakładanych przez inspektorów pracy na pracodawców za przekroczenia ustawodawstwa o ochronie pracy robotników — przeznaczone są na akcję kulturalno - oświatową i opiekuńczą na rzecz robotników w myśl ustawy z dnia 22 marca 1933 r. (Dz. U. R. P. Nr. 32, poz. 274).

Rozporządzenia o umowie o pracę robotników oraz pracowników umysłowych uzupełnione są rozporządzeniami wykonawczemi: 1) o karach i księdze kar pieniężnych nakładanych na robotników, 2) o zatwierdzaniu regulaminów pracy w zakładach podległych ustawom górniczym z wyjątkiem hut, 3) o książeczkach obrachunkowych, 4) o księgach płacy i wykazach wypłat robotniczych oraz księgach niezbędnych dla kontroli nad stosunkiem pracy, 5) o zezwalaniu niektórym kategorjom zakładów pracy na nieprowadzenie części rozrachunkowej w książeczkach obrachunkowych, 6) o wykazach płacy pracowników umysłowych, 7) o zaliczaniu do pracowników umysłowych sprzedawców i eks-

pedjentów sklepowych i księgarskich, 8) o zaliczeniu nawigatorów i pilotów statków powietrznych do pracowników umysłowych. *)

Przepisy o umowie o pracę zawarte są również w art. 441 — 477 kodeksu zobowiązań (rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 27 października 1933 r. — Dz. U. R. P. Nr. 82, poz. 598), który wszedł w życie na obszarze całego Państwa z dniem 1 lipca 1934 r., a w stosunku do umów zawartych przed tym terminem z dniem 1 lipca 1935 r. Przepisy kodeksu zobowiązań o umowie o pracę mają zastosowanie do pracowników, nie objętych przepisami ustaw szczególnych (jak wymienione wyżej rozporządzenia o umowie o pracę pracowników umysłowych i robotników), jak również w kwestjach, nie unormowanych temi przepisami szczególnemi. Kodeks zobowiązań unormował jednolicie rozbieżne w różnych dzielnicach Państwa terminy przedawnień. Należności za pracę ulegają obecnie przedawnieniu trzyletniemu, jeśli przepisy szczególne nie zawierają norm odmiennych, i mogą być dochodzone sądownie w terminie rocznym po rozwiązaniu stosunku pracy.

Przepisy specjalne dla robotników portowych, uwzględniające ich odrębne warunki pracy, znajdują się w rozporządzeniu Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 27 października 1933 r. o pracy robotników portowych w Gdyni (Dz. U. R. P. Nr. 85, poz. 646).

Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 18 maja 1927 r o kaucjach składanych w związku z umową o pracę (Dz. U. R. P. Nr. 46, poz. 409) ustala tryb składania przez pracowników kaucyj na zabezpieczenie szkód i strat pracodawcy, mogących wyniknąć z winy pracownika przy wykonywaniu pracy, jak również warunki, na jakich kaucje mogą być podjęte. Kaucje takie powinny być składane w Banku Polskim, albo w instytucjach kredytowych państwowych lub samorządowych.

Czas pracy normuje ustawa z dnia 18 grudnia 1919 r. o czasie pracy w przemyśle i handlu (jednolity tekst ustawy, uwzględniający nowele z 7 listopada 1931 r. i 22 marca 1933 r. — Dz. U. R. P. Nr. 94/33, poz. 734). Czas pracy nie może przekraczać 8 godzin na dobę i 48 godzin na tydzień. Praca nocna oraz w niedzielę i dni świąteczne dopuszczalna jest w zakładach o ruchu ciągłym, dla wykonywania robót koniecznych ze względu na użyteczność społeczną i codzienne potrzeby ludności, oraz w razie wydarzeń żywiołowych lub nieszczęśliwych wypadków. Wzamian za pracę w niedzielę pracownicy powinni otrzymywać wolny dzień od pracy w tygodniu. Przedłużenie czasu pracy oraz praca nocna w razie szczególnych potrzeb zakładu pracy wymagają zezwolenia okręgowego inspektora pracy. Na mocy takiegoż zezwolenia można przedłużyć czas pracy w zakładach o ruchu ciągłym do 56 godzin na tydzień. Za nadliczbowe godziny pracy przysługuje 25% lub 50% dodatek do płacy normalnej. Po 6 godzinach pracy powinna nastąpić przynajmniej 1-godzinna przerwa w pracy. Inspektor pracy może zezwalać na skracanie lub niestosowanie przerw w pracy.

Następujące rozporządzenia wykonawcze rozwijają postanowienia ustawy o czasie pracy oraz wprowadzają pewne odstępstwa od zasadniczych norm czasu pracy a mianowicie: 1) o wykonywaniu w nocy oraz w niedziele i dni świąteczne robót, poprzedzających produkcję w piekarstwie, 2) o czasie pracy osób, zatrudnionych przy pilnowaniu, 3) o czasie pracy dla wykonywania robót, poprzedzających produkcję

*) Dz. U. R. P.: Nr. 83/28 poz. 733, Nr. 88/28 poz. 781, Nr. 96/28 poz. 846, poz. 847 i poz. 848, Nr. 102/28 poz. 909, Nr. 74/30 poz. 588, Nr. 78/34 poz. 729.

lub po niej następujących, 4) o pracy w nocy oraz w niedzielę i dni świąteczne w drukarniach i zakładach graficznych, 5) o czasie pracy osób, zatrudnionych w przemyśle przewozowym, 6) o czasie pracy osób, zatrudnionych w zakładach leczniczych, 7) o trybie i warunkach udzielania zezwoleń na niestosowanie lub skracanie przerw w pracy, 8) o czasie pracy pracowników ruchu tramwajów.*).

Wykroczenia z ustawy o czasie pracy i rozporządzeń wykonawczych ulegają karze grzywny do 1000 zł. lub aresztu do 3 miesięcy. Kary orzekają obwodowi inspektorzy pracy w postępowaniu karno-administracyjnem. Ustawa o czasie pracy nie obowiązuje w górnośląskiej części województwa śląskiego; mają tam zastosowanie przepisy niemieckie z 1918 r. (Dz. Ust. Rzeszy Niem. str. 1334 i 1436).

Płatne urlopy zapewnia pracownikom ustawa z dnia 16 maja 1922 r. o urlopach dla pracowników, zatrudnionych w przemyśle i handlu (jednolity tekst, uwzględniający nowelę z 22 marca 1935 r. — Dz. U. R. P. Nr. 94 poz. 735), oraz rozporządzenie wykonawcze z dnia 11 czerwca 1923 r. (Dz. U. R. P. Nr. 62, poz. 464) w brzmieniu rozporządzenia z dnia 26 lipca 1929 r. (Dz. U. R. P. Nr. 59, poz. 467). Robotnikom po roku pracy przysługuje urlop 8-dniowy, po trzech latach pracy — 15-dniowy; robotnikom młodocianym (do lat 18) oraz uczniom i terminatorom po roku pracy urlop — 14-dniowy; pracownikom umysłowym po półrocznej pracy — urlop dwutygodniowy, a po rocznej — miesięczny. Ustawa o urlopach została rozciągnięta na obszarze górnośląskiej części województwa śląskiego ustawą Sejmu Śląskiego z dnia 26 marca 1935 r. (Dz. U. Śląskich Nr. 6, poz. 9), ktora weszła w życie z dniem 15 kwietnia 1935 r. Pracownikom, którzy nie podlegają ustawie o urlopach (naprzykład służba domowa), a dla których stosunek pracy stanowi wyłączne lub główne źródło utrzymania, przysługuje corocznie urlop tygodniowy na podstawie artykułu 465 kodeksu zobowiązań. Przepis ten wszedł w życie z dniem 1 lipca 1934 r., a w stosunku do umów zawartych przed tym terminem — z dniem 1 lipca 1935 r. Na obszarze górnośląskiej części województwa śląskiego art. 465 k. z. wszedł w życie wraz z ustawą o urlopach.

Praca młodocianych i kobiet znajduje specjalną ochronę w przepisach ustawy z dnia 2 lipca 1924 r. w przedmiocie pracy młodocianych i kobiet (Dz. U. R. P. Nr. 65, poz. 636), znowelizowanej ustawą z dnia 7 listopada 1931 r. (Dz. U. R. P. Nr. 101, poz. 773).

Zatrudnianie dzieci do lat 15 jest zakazane. Przed przyjęciem do pracy młodociani podlegają badaniu lekarskiemu dla stwierdzenia, czy praca nie przekracza ich sił fizycznych. Badania te, jak również perjodyczne po przyjęciu do pracy, prowadzone są przez ubezpieczalnie społeczne przy współudziale inspekcji pracy. Na pokrycie kosztów tych badań Ministerstwo Opieki Społecznej preliminowało w 1935/36 r. — 15.000 zł. Młodociani pracownicy powinni uczęszczać do szkół dokształcających; w tym celu pracodawcy obowiązani są zwalniać ich z pracy w granicach sześciu godzin tygodniowo, jeśli nauka odbywa się w czasie pracy. Zakłady pracy obowiązane są prowadzić imienne wykazy i spisy młodocianych. Wzbroniona jest z pewnemi wyjątkami praca nocna młodocianych i kobiet.

W zakładach pracy, zatrudniających ponad 5 kobiet, należy dla nich urządzać osobne ustępy, ubieralnie i umywalnie; w zakładach, zatrud-

*) Dz. U. R. P.: Nr. 104/21 poz. 759, Nr. 18/22 poz. 148 i Nr. 74/30 poz. 589, Nr. 19/24 poz. 188, Nr. 77/32 poz. 690, Nr. 103/33 poz. 805, poz. 806, poz. 807, poz. 808.

niających ponad 100 kobiet, obowiązują ponadto urządzenia kąpielowe i żłobek dla niemowląt. W roku 1935 było czynnych przy zakładach pracy 35 żłobków oraz 91 stacyj lotnej opieki nad matką i dzieckiem. Ochrona macierzyństwa pracownicy poza instytucją żłobków znajduje wyraz w przepisach, zapewniających pracownicy w stanie ciąży prawo zwolnienia z pracy na sześć tygodni przed porodem, w zakazie pracy w ciągu sześciu tygodni po porodzie oraz w zapewnieniu przerw w pracy dla matek karmiących.

Zatrudnianie młodocianych i kobiet jest wzbronione przy robotach ciężkich lub niebezpiecznych. Szczegółowe spisy takich robót dla poszczególnych gałęzi produkcji zawiera rozporządzenie z dnia 3 października 1935 r. o robotach wzbronionych młodocianym i kobietom. (Dz. U. R. P. Nr. 78 poz. 484), które wchodzi w życie z dniem 27 kwietnia 1936 r., uchylając dotychczas obowiązujące rozporządzenie z dnia 29 lipca 1925 r. (Dz. U. R. P. Nr. 81, poz. 558).

Do ustawy o pracy młodocianych i kobiet zostały wydane następujące rozporządzenia wykonawcze: 1) o wykonaniu obowiązku szkolnego przez młodocianych, 2) o żłobkach dla niemowląt w zakładach pracy, 3) o wykazach i spisach młodocianych, 4) o stosunku procentowym młodocianych do dorosłych robotników w przemyśle poligraficznym, 5) o stosunku procentowym młodocianych do dorosłych robotników w hutach szklanych. *)

Uczniowie i terminatorzy, odbywający naukę zawodu w zakładach przemysłowych lub rzemieślniczych, zawierają specjalne pisemne umowy o naukę w myśl przepisów art. 111 — 125 i 148 — 153 prawa przemysłowego (rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 7 czerwca 1927 r. — Dz. U. R. P. Nr. 53, poz. 468, zmienione ustawą z dnia 10 marca 1934 r. — Dz. U. R. P. Nr. 53, poz. 350). Nowela z 1934 r. wprowadziła do prawa przemysłowego zakaz bezpłatnego zatrudniania uczniów i terminatorów oraz zakaz pobierania od nich opłat za naukę, analogicznie do postanowień ustawy z 7 listopada 1931 r., nowelizującej ustawę o pracy młodocianych. O umowie o naukę traktuje również art. 477 kodeksu zobowiązań. Uczniowie i terminatorzy podlegają przepisom ustawodawstwa o ochronie pracy, z wyjątkiem rozporządzeń o umowie o pracę.

Bezpieczeństwo i higjena pracy. Przepisy tego działu ochrony pracy mają na celu zapobieganie wypadkom przy pracy oraz zapewnienie pracownikom możliwie nieszkodliwych dla zdrowia warunków pracy. Bezpieczeństwo i higjenę pracy normuje w sposób ramowy rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 16 marca 1928 r. o bezpieczeństwie i higjenie pracy (Dz. U. R. P. Nr. 35, poz. 325), obowiązujące również na obszarze województwa śląskiego. Na przedsiębiorcy ciąży obowiązek właściwego zabezpieczenia maszyn i urządzeń, higjenicznego utrzymywania lokali pracy przez odpowiednią wentylację, oświetlenie i ogrzewanie oraz zapewnienia urządzeń zdrowotnych, potrzebnych pracownikom podczas pobytu w zakładzie pracy, jak jadalnie, ubieralnie, umywalnie, ustępy. Postanowienia powyższe wymagają uzupełnienia przepisami szczegółowemi, uwzględniającemi niebezpieczne dla życia i zdrowia warunki pracy w poszczególnych gałęziach produkcji. Do czasu wydania odpowiednich rozporządzeń wykonawczych pozostają w mocy przepisy wydane w tym zakresie przez b. państwa zaborcze. Przepisy szczegółowe o bezpieczeństwie i higje-

*) D. U. R. P.: Nr. 4/25 poz. 40, Nr. 32/27 poz. 293, Nr. 8/32 poz. 49, Nr. 113/32 poz. 935, Nr. 13/33 poz. 87.

nie pracy w rolnictwie zawiera rozporządzenie wykonawcze z dnia 9 marca 1931 r. (Dz. U. R. P. Nr. 44, poz. 390), którego wejście w życie zostało jednak odroczone do dnia 1 stycznia 1936 r. (rozporządzenie z dnia 6 grudnia 1934 r. — Dz. U. R. P. Nr. 109, poz. 963).

Zwalczanie chorób zawodowych, powstających wskutek wykonywania pewnego zawodu, przewiduje rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 22 sierpnia 1927 r. (Dz. U. R. P. Nr. 78, poz. 676), rozciągnięte na województwo śląskie, oraz rozporządzenie wykonawcze z dnia 17 grudnia 1928 r. (Dz. U. R. P. z r. 1929 Nr. 5, poz. 50).

Niektóre kwestje specjalne, związane z bezpieczeństwem i higjeną pracy, unormowane są odrębnemi aktami ustawodawczemi a mianowicie: 1) zakaz używania białego i żółtego fosforu przy wyrobie przedmiotów zapalnych, 2) produkcja, przywóz i używanie bieli ołowianej, siarczanu ołowiu oraz innych związków ołowiu, oraz sprawa przygotowywania past i farb, zawierających biel ołowianą i siarczan ołowiu, przy wykonywaniu robót malarskich; 3) nadzór nad zbiornikami pod ciśnieniem, oraz sprawa ustawiania, używania i obsługi wytwórnic acetylenowych; 4) oznaczanie wagi na ładunkach przewożonych na statkach *).

W wykonaniu prawa budowlanego zostały wydane przepisy z dn. 23 maja 1935 r. o warunkach bezpieczeństwa i higjeny przy robotach budowlanych (Dz. U. R. P. Nr. 50, poz. 329), które mają na celu zarówno bezpieczeństwo publiczne, jak i bezpieczeństwo i higjenę pracy i których wykonanie podlega nadzorowi władz budowlanych i inspekcji pracy. Na podstawie prawa przemysłowego wydano rozporządzenie z dn. 15 lipca 1935 r. o przechowywaniu karbidu przez zakłady przemysłowe (Dz. U. R. P. Nr. 59, poz. 383), które również wiąże się z kwestją bezpieczeństwa pracy.

Rozwiązanie zagadnienia bezpieczeństwa i higjeny pracy wymaga współdziałania z władzami państwowemi czynników społecznych. Akcja społeczna została zapoczątkowana przez Instytut Spraw Społecznych w Warszawie, który powstał w 1931 r., jako fundacja ubezpieczeń społecznych. Instytut Spraw Społecznych między innemi prowadzi prace badawcze i propagandowe w zakresie bezpieczeństwa i higjeny pracy. W 1935 r. Instytut Spraw Społecznych wydał następujące monografje: 1) Wypadki przy pracy ze stanowiska psychologji; 2) Wyrób drutu, gwoździ i lin, ze stanowiska higjeny i bezpieczeństwa pracy; 3) Jak pracować bezpiecznie na pile tarczowej; 4) Zasady wietrzenia i ogrzewania zakładów pracy; 5) Służba lekarska w zakładach pracy (zbiór referatów z konferencji lekarzy fabrycznych w dn. 3 i 4 marca 1935 r.); 6) Pozycja przy pracy i sprzęt do siedzenia; ponadto — propagandowy kalendarz bezpieczeństwa pracy oraz szereg plakatów ostrzegawczych.

Instytut Spraw Społecznych współdziała w organizowaniu działu bezpieczeństwa pracy w Muzeum Przemysłu i Techniki w Warszawie. W 1935 r. urządził dział bezpieczeństwa pracy na Targach Poznańskich.

Przepisy ustawodawstwa o ochronie pracy nie mają zastosowania do **pracy chałupniczej** (chałupnicy podlegają jednak ubezpieczeniom społecznym). Brak jest również ustawy specjalnej, któraby normowała to zagadnienie. Pojęcie pracy chałupniczej określone jest w rozporządzeniu z dn. 27 maja 1935 r. (Dz. U. R. P. Nr. 43, poz. 283), wydanem na podstawie prawa przemysłowego, które wyłącza pracę chałupniczą z pod swoich przepisów, odnoszących się do rzemiosła.

*) D. U. R. P.: Nr. 43/27 poz. 380, Nr. 62/27 poz. 544 i Nr. 69/30 poz. 544, Nr. 28/33 poz. 234 i Nr. 99/34 poz. 903, Nr. 18/35 poz. 99.

Inspekcja Pracy. Organem administracji państwowej, powołanym do nadzoru nad stosunkami pracy i wykonywaniem ustawodawstwa o ochronie pracy, — jest inspekcja pracy, której organizację i działalność normuje rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 14 lipca 1927 r. (Dz. U. R. P. Nr. 67, poz. 590). Inspektorzy pracy wizytują zakłady pracy, sporządzają protokóły w razie stwierdzenia uchybień przepisom ustawodawstwa ochronnego oraz wydają nakazy celem ich usunięcia. W szczególności inspekcja pracy sprawuje nadzór nad bezpieczeństwem i higjeną pracy (bezpieczeństwo pracy w zakładach górniczych podlega władzom górniczym), prowadzi działalność rozjemczą w razie zatargów i strajków oraz współdziała przy zawieraniu umów zbiorowych. Do inspektorów pracy należy orzekanie kar w trybie karno-administracyjnym za wykroczenia z ustaw o ochronie pracy. Obszar Państwa podzielony jest na 64 obwody oraz 12 okręgów inspekcji pracy. Obwodowi inspektorzy pracy stanowią pierwszą instancję, a okręgowi drugą. Personel inspekcyjny liczy 113 osób; według stanu z 31.XII 1934 r. inspekcja pracy sprawuje nadzór nad 33.866 zakładami pracy, w których jest zatrudnionych 876.065 pracowników (w roku poprzednim: 34.090 zakładów i 816.944 pracowników). W roku 1934 przeprowadzono 20.508 wizytacyj zakładów pracy; wydano zleceń i nakazów: 1) w zakresie higjeny pracy — 34.225, 2) w zakresie bezpieczeństwa pracy — 40.302, 3) w zakresie czasu pracy i innych 25.533; stwierdzono wykroczeń 74.829, z czego 8.193 ukarano administracyjnie, a 1.493 przekazano sądom.

Rozporządzenie wykonawcze z dn. 12 lipca 1935 r. (Dz. U. R. P. Nr. 54, poz. 334) określiło kwalifikacje asystentów inspekcyjnych, którzy mają być powoływani dla współdziałania z inspekcją pracy w nadzorze nad przestrzeganiem przepisów ochrony pracy. Na asystentów inspekcyjnych będą wyznaczane osoby, które uprzednio były pracownikami na danym terenie.

Układy zbiorowe pracy, albo inaczej — umowy zbiorowe pracy ustalają warunki, jakim powinny odpowiadać indywidualne umowy o pracę. Art. 445 Kodeksu Zobowiązań przewiduje możność zawierania umów zbiorowych przez pracodawców lub związki pracodawców z jednej strony a związki pracowników z drugiej. Układy zbiorowe obowiązują tylko członków związku, będącego stroną.

Ponieważ niejednokrotnie przy ustalaniu warunków umowy zbiorowej zachodzą spory, przechodzące czasem w stan ostrego zatargu, którego nie może zlikwidować interwencja pojednawcza inspektora pracy, istnieje możność na zasadzie rozporządzenia z mocą ustawy z roku 1933, powoływania nadzwyczajnych komisyj rozjemczych do załatwiania sporów w przemyśle i handlu. Komisje te mogą być powoływane tylko wówczas, gdy zatarg zagraża ogólno-państwowym interesom gospodarczym.

Przepisy, dotyczące rozjemstwa w przemyśle i handlu na Górnym Śląsku oraz w województwie poznańskiem i pomorskiem, przewidują możność zastosowania przymusowego rozjemstwa w każdym sporze, choćby zatarg nie zagrażał ogólnopaństwowym interesom. Również w rolnictwie na terenie całej Polski oraz dla dozorców domowych obowiązują zasady przymusowego rozjemstwa niemal od początku istnienia naszego Państwa. Ponadto istnieje możność powoływania komisyj rozjemczych w przypadkach zatargu robotników portowych.

Układy zbiorowe w rolnictwie obowiązują nietylko strony, które umowę podpisały, lecz wszystkich pracodawców i pracowników danego terenu. Nadawanie mocy powszechnie obowiązującej umowom zbioro-

wym w przemyśle może mieć miejsce na Górnym Śląsku oraz w województwie pomorskiem i części województwa poznańskiego, a to na zasadzie obowiązujących na tych obszarach dawnych przepisów prawnych przejętych przez ustawodawstwo polskie.

Statystyka lat ostatnich wykazuje, że umowy zbiorowe obejmują niemal całokształt naszego życia gospodarczego. W przemyśle przetwórczym 51% wszystkich zakładów pracy normuje stosunki z robotnikami na zasadzie układów (umów) zbiorowych. Największe gałęzie gospodarki narodowej, jak górnictwo, hutnictwo, przemysł włókienniczy, przemysł budowlany i in. stosują zbiorowe regulowania stosunków pracy. W roku 1934 zawarto — przy pośrednictwie inspektorów pracy — 341 umów zbiorowych, obejmujących 104.035 pracowników.

Niemałe znaczenie dla zbiorowych stosunków pracy posiadają obowiązujące wprawdzie tylko na części obszaru Polski, a mianowicie na Górnym Śląsku przepisy o t. zw. demobilizacji gospodarczej, które pozwalają specjalnemu urzędnikowi t. zw. Komisarzowi Demobilizacyjnemu, delegowanemu przez Ministra Opieki Społecznej, hamować tempo zwolnień pracowniczych i wpływać na odroczenie całkowitego lub częściowego unieruchomienia zakładu pracy.

Spory indywidualne ze stosunku pracy z wyjątkiem spraw robotników rolnych podlegają właściwości sądów pracy, działających na zasadzie rozporządzenia z mocą ustawy z 1928 r., ostatnio znowelizowanego w roku 1934, przyczem nowelizacja ta nadała prawu o sądach pracy zupełnie nową redakcję. Sąd pracy składa się z przewodniczącego, który jest sędzią państwowym oraz ławników, mianowanych przez Ministra Sprawiedliwości z list przedstawionych przez organizacje pracodawców i pracowników. W każdym komplecie zasiada dwóch ławników; jeden jako przedstawiciel pracodawców, drugi — jako przedstawiciel pracowników. Wartość przedmiotu sporu w sprawach rozpatrywanych przez sądy pracy nie może przekraczać 10.000. Sprawy karne o przekroczenie ustawodawstwa ochronnego, które do końca 1935 roku były rozpatrywane przez sądy pracy, zostały przekazane orzecznictwu inspektorów pracy. Odwołania od orzeczeń inspektorów pracy idą do sądu okręgowego, który je sądzi w komplecie do spraw pracy, a więc z udziałem ławników.

Sądy pracy istnieją w Warszawie, Białej, Białymstoku, Bielsku, Chrzanowie, Częstochowie, Drohobyczu, Krakowie, Lublinie, Lwowie, Łodzi, Radomiu, Sosnowcu, Tarnowie, Wilnie i Zawierciu. W 1934 roku sądy pracy poza sprawami zaległemi z roku poprzedniego otrzymały 15532 sprawy cywilne i 1302 sprawy karne a załatwiły 15.044 sprawy cywilne i 1363 sprawy karne. Ogółem sądy pracy otrzymały w 1934 roku 16834 spraw podczas gdy w roku 1931, kiedy ilość spraw nadsyłanych do sądów pracy była największa, otrzymały one 30283 sprawy.

Zmniejszenie ilości spraw w sądach pracy wypływa nietylko z ograniczenia kompetencji tych sądów w sprawach karnych, lecz w znacznym stopniu dzięki ustaleniu zasad judykatury i pewnej stabilizacji osiągniętej na rynku pracy.

W roku 1935 zakończona została sprawa przekształcenia kilkudziesięciu sądów przemysłowych i kupieckich, działających w woj. poznańskiem, pomorskiem i na Górnym Śląsku na podstawie dawnych przepisów niemieckich z 1901 r. i 1904 r. na sądy pracy. Specjalne komisje powołane przez Ministra Sprawiedliwości i Ministra Opieki Społecznej zajęły się wcieleniem tych sądów po odpowiedniej reorganizacji do powszechnego wymiaru sprawiedliwości, pod nazwą sądów pracy.

Wymiar sprawiedliwości dla spraw ze stosunku pracy robotników rolnych podlega komisjom rozjemczym, działającym na zasadzie ustawy z 1919 r. i następnie wydanych uzupełnień. Komisje, w skład których wchodzi przewodniczący, którym jest inspektor pracy oraz dwóch członków, a mianowicie przedstawiciel pracodawców i przedstawiciel robotników — orzekają ostatecznie we wszystkich sprawach, wynikłych na tle układu zbiorowego, i orzeczenie komisji, o ile nie jest sprzeczne z prawem, uzyskuje sądowy tytuł wykonawczy. O obfitej działalności tych komisyj świadczy fakt, iż w I-szem półroczu 1935 r. rozpatrzyły one na 430 posiedzeniach prezszło 5 tys. spraw.

Płace pracownicze są organicznie związane ze stanem gospodarczym kraju. Niewątpliwie jednak poważne znaczenie dla jednolitości ogólnego poziomu płac posiada fakt, czy płace są normowane na zasadzie umów indywidualnych, czy też układów (umów) zbiorowych.

Ponieważ zarówno w uwagach poniższych jak i we wszelkiego rodzaju pracach statystycznych używane jest pojęcie płac i zarobków, a to zarówno nominalnych jak i realnych, należy ustalić, iż płacą jest to co robotnik otrzymuje za wykonaną jednostkę pracy, a więc zazwyczaj za robotniko-godzinę. Zarobkiem natomiast jest to, co robotnik otrzymuje w wyniku zawartej umowy o pracę i wykonanej roboty, a więc będzie to płaca zwiększona o wszelkiego rodzaju premje, dodatki akordowe, deputat i t. p., przyczem oczywiście pojęcie zarobku uwzględnia t. zw. świętówki, a więc dni przymusowo wolne od pracy, wobec ograniczenia produkcji. Płaca lub zarobek w gotówce nazywa się płacą lub zarobkiem nominalnym, natomiast obliczenie płacy lub zarobku uwzględniające zmiany kosztów utrzymania, a więc uwzględniające zmianę siły nabywczej pieniądza, nazywa się płacą lub zarobkiem realnym.

Płace robotnicze nominalne nie uległy na przestrzeni 1935 r. poważniejszym wahaniom. Wprawdzie wobec ogromnej podaży rąk roboczych, płace nie wykazywały pomimo pewnej poprawy konjunktury tendencji do wzrostu, to jednak obeszło się również bez powszechnych obniżek.

Natomiast zarobki robotnicze, zarówno nominalne jak i realne, wykazały poprawę wynikającą z dwóch źródeł:

1⁰ Powiększenia stanu zatrudnienia w przemyśle przetwórczym i w innych działach gospodarstwa narodowego z wyjątkiem górnictwa węglowego.

2⁰ Ograniczenia świętówek, a więc gdy np. w sierpniu 1934 r. częściowo zatrudnieni w przemyśle przetwórczym stanowili 33,1% ogółu zatrudnionych, to w sierpniu 1935 r. stanowili oni 29,2%. Ogółem w sierpniu 1934 r. w przemyśle przetwórczym przepracowano 15 miljonów robotniko-godzin, a w tym samym okresie 1935 r. — 16,8 miljonów. Na jednego robotnika przypadało tygodniowo 42,6 godzin pracy, podczas gdy przed rokiem — 41,7 godzin.

Ponadto wzrost zarobków realnych w pierwszej połowie 1935 roku wynikał ze spadku kosztów utrzymania. Spadek ten został zahamowany w miesiącach wczesnej jesieni.

Akcje zawodowe posiłkujące się b r o n i ą s t r a j k o w ą wywołały w pierwszym półroczu 1935 r. utratę ponad 1.100 tys. robotniko-dni. W roku 1934 było zatargów zbiorowych — 2306, w tem zatargów strajkowych 665, które objęły 12.910 zakładów pracy i 291.873 pracowników, powodując utratę 1.667 tys. robotniko-dni.

Wielkie gałęzie przemysłu milcząco przedłużyły istniejące warunki umowne, co oczywiście posiadało poważne znaczenie dla reszty przedsiębiorstw.

Międzynarodowa Organizacja Pracy, utworzona została na podstawie XIII Części Traktatu Wersalskiego, poświęconej zagadnieniu międzynarodowej reglamentacji pracy, której warunki, wedle słów Traktatu, „dla wielkiej liczby ludzi są niesprawiedliwe i powodują nędzę i niedostatek". Międzynarodowa Organizacja Pracy wzięła sobie przeto za zadanie tworzenie międzynarodowego ustawodawstwa pracy, któreby zagwarantowało we wszystkich krajach, będących członkami tej organizacji (a jest ich obecnie 62), „istotnie ludzkie" warunki pracy.
Od chwili zapoczątkowania tej akcji Polska czynnie uczestniczyła we wszystkich poczynaniach Organizacji, a w związku z rozrastającą się jej działalnością współpraca ta stawała się coraz intensywniejsza. W początku istnienia Organizacji Polska weszła do Rady Administracyjnej Międzynarodowego Biura Pracy, a trzyletni ten mandat jest odtąd stale ponawiany. Oprócz delegata Rządu w Radzie współpracują na terenie genewskim delegacje polskie, złożone z przedstawicieli rządowych, pracodawców i pracowników, uczestniczące w dorocznych sesjach Międzynarodowej Konferencji Pracy oraz członkowie licznych komisyj międzynarodowych, poświęconych różnorodnym zagadnieniom polityki społecznej.
Od 1919 r. odbyło się 19 sesyj Międzynarodowej Konferencji Pracy, na których przyjęto 49 konwencyj i 45 zaleceń. Dotyczyły one czasu pracy, bezrobocia, ochrony pracy kobiet, młodocianych, ubezpieczeń społecznych, inspekcji pracy, zabezpieczenia praw emigrantów, zapobiegania wypadkom i t. p. Polska ratyfikowała dotychczas 17 konwencyj. Ostatnia XIX Konferencja, która odbyła się w czerwcu 1935 r., obradowała między innemi nad sprawami: urlopów pracowniczych, 40-to godzinnego tygodnia pracy, zakazu pracy kobiet pod ziemią w kopalniach, ustanowienia systemu międzynarodowego zachowania uprawnień ubezpieczeniowych na starość i na wypadek inwalidztwa i śmierci. Dla trzech ostatnio wymienionych spraw przyjęto projekty odnośnych konwencyj.

UBEZPIECZENIA SPOŁECZNE W POLSCE.

Odrodzona w roku 1918 Rzeczpospolita Polska została na poszczególnych terytorjach pozaborczych bardzo różny stopień rozwoju urządzeń polityki społecznej, w szczególności ubezpieczeń społecznych. Były zabór pruski posiadał szeroko rozbudowany system ubezpieczeń społecznych, znacznie mniej zaawansowany pod tym względem był b. zabór austrjacki, natomiast w b. zaborze rosyjskim odziedziczyliśmy zaledwie pewne zaczątki ubezpieczenia społecznego. Rozpoczął się proces ujednostajnienia odziedziczonego po zaborach stanu prawnego i dostosowywania ubezpieczeń społecznych do zasadniczo zmienionych warunków społecznych, gospodarczych i politycznych. Obecnie znajdujemy się w końcowej, ale nie ostatecznej fazie tego procesu rozwojowego.
Zadania ubezpieczeń społecznych. — Zadaniem ubezpieczeń wogóle, a ubezpieczenia społecznego w szczególności, jest łagodzenie szkód materjalnych, powodowanych przez wypadki losowe. Ubezpieczenia społeczne mają za zadanie łagodzenie w warstwach gospodarczo słabych (zwłaszcza, a w Polsce niemal wyłącznie, wśród pracowników najemnych) szkód materjalnych, wywoływanych przez specjalnie dotkliwe zjawiska losowe (choroba, śmierć z pozostawieniem rodziny, fizjologiczna niezdolność do pracy, starość, nieszczęśliwe wypadki przy pracy, bezrobocie). Prawie we wszystkich krajach ubezpieczenie społeczne jest przymusowe i wykonywane przez odrębne osoby prawa publicz-

nego (instytucje ubezpieczeń społecznych). Taki stan rzeczy zachodzi również w Polsce, gdzie poza drobną grupą dodatkowych (ponad-obowiązkowych) społecznych ubezpieczeń dobrowolnych, ubezpieczenie społeczne jest przymusowe i wykonywane przez specjalnie w tym celu powołane instytucje prawa publicznego.

Z punktu widzenia gospodarczego ubezpieczenie społeczne jest urządzeniem, mającem na celu korygowanie podziału dochodu społecznego. Korektura ta jest dokonywana dwojako:

a) przez przesuwanie spożycia (ściąganie składki ubezpieczeniowej i wypłata z niej świadczeń ubezpieczeniowych),
b) przez przesuwanie dyspozycji kapitałem (ściąganie składki ubezpieczeniowej i tworzenie z niej rezerw ubezpieczeniowych).

Ad a). Ubezpieczenia społeczne przez pobieranie składek od pracowników kurczą wprawdzie dochody (a najprawdopodobniej i spożycie) pracowników zdrowych i zatrudnionych, jednakże z drugiej strony przez udzielanie świadczeń powiększają jednocześnie spożycie pracowników chorych, niezdolnych do pracy i bezrobotnych. Równocześnie ubezpieczenie społeczne zmienia pośrednio udział poszczególnych dóbr i usług w całości konsumcji. Występuje mianowicie zmniejszenie spożycia dóbr i usług niepierwszej potrzeby (wśród pracowników zdrowych i zatrudnionych), przy wzroście spożycia dóbr i usług pierwszej potrzeby (wśród korzystających ze świadczeń ubezpieczonych). Ubezpieczenia społeczne, obniżając w danej chwili w minimalnym stopniu stopę życiową pracownika zdrowego i zatrudnionego, zapewniają mu w przyszłości w razie zajścia wypadku losowego minimum egzystencji.

Ad b). Rezerwy ubezpieczeń społecznych w Polsce stanowią jedną z zasadniczych podstaw polityki kredytowej Państwa, zwłaszcza w zakresie plasowania papierów państwowych i przez Państwo gwarantowanych.

Stan prawny ubezpieczeń społecznych. — Dominujące znaczenie dla stanu prawnego ubezpieczeń społecznych miały następujące akty ustawodawcze:

1) **Dekret Naczelnika Państwa z dnia 11 stycznia 1919 r.** o ubezpieczeniu chorobowem — był to pierwszy polski akt ustawodawczy w dziedzinie ubezpieczeń społecznych, ustalał on zasady ubezpieczenia chorobowego, przyjmując między innemi zachowaną do dziś dnia zasadę organizacji terytorjalnej.

2) **Ustawa z dnia 19 maja 1920 r.** o ubezpieczeniu chorobowem stanowiła rozwinięcie dekretu z 1919 r. i ustaliła jednolite zasady ubezpieczenia chorobowego dla całego Państwa (z wyjątkiem Górnego Śląska). Organizowane stopniowo (aż do roku 1927) Kasy Chorych stały się później nietylko wykonawcami ubezpieczenia chorobowego, ale również podstawą organizacyjną ubezpieczeń scalonych (1934).

3) **Ustawa z dnia 30 stycznia 1924 r.** — rozciągnęła ubezpieczenie od wypadków, działające w b. zaborze austrjackim, na teren województw centralnych i wschodnich. Od tej chwiil na terenie całego Państwa istniało już społeczne ubezpieczenie wypadkowe, coprawda niejednolite, gdyż w województwach zachodnich funkcjonowało nadal odrębne ubezpieczenie wypadkowe, oparte na przepisach ustawy niemieckiej.

4) **Ustawa z dnia 18 lipca 1924 r.** stworzyła nowy w Polsce niezbędny w nowoczesnem gospodarstwie społecznem typ ubezpieczenia t. zw. zabezpieczenie na wypadek bezrobocia. Była to pierwsza ustawa, dotycząca spraw społeczno - ubezpieczeniowych i mająca zastosowanie do

całego obszaru Państwa . Zakres ubezpieczonych stanowić mieli początkowo tylko robotnicy. Wkrótce jednak zakres osób, podlegających zabezpieczeniu rozciągnięto również na pracowników umysłowych (ustawa z dnia 25 października 1924 r.).

5) **Dekret z dnia 24 listopada 1927 r. o ubezpieczeniu pracowników umysłowych** ujednostajnił i polepszył ubezpieczenie emerytalne pracowników umysłowych w województwach południowych i zachodnich oraz wprowadził je na terenie województw centralnych i wschodnich. Dekret scalił organizacyjnie ubezpieczenie emerytalne pracowników umysłowych z ubezpieczeniem tychże pracowników na wypadek braku pracy.

6) **Dekret z 29 listopada 1930 r.** o organizacji i funkcjonowaniu instytucyj ubezpieczeń społecznych oraz **dekret z dnia 27 października 1932 r.** nie wniosły nic nowego w zakresie świadczeń i składek, a zawierały tylko szereg postanowień w sprawach organizacyjnych, formułowanych przeważnie z myślą o przyszłem scaleniu organizacyjnem ubezpieczeń społecznych, które niebawem miało nastąpić.

7). **Ustawa z dnia 28 marca 1933 r.** o ubezpieczeniu społecznem (zwana popularnie „ustawą scaleniową"). Ustawa ta wprowadziła:

a) ubezpieczenie emerytalne robotników przemysłowych na terenie województw południowych, centralnych i wschodnich,

b) obniżyła świadczenia i składki ubezpieczenia chorobowego,

c) zrównała poziom składki wypadkowej w całem Państwie, obniżając go w znacznym stopniu w województwach zachodnich i na Górnym Śląsku,

d) rozszerzyła zakres świadczeń ubezpieczenia wypadkowego, wprowadzając odszkodowanie chorób zawodowych,

e) zniosła ubezpieczenie chorobowe robotników rolnych (dotychczas funkcjonujące zresztą tylko w województwach zachodnich i częściowo w południowych).

Postanowienia ustawy, scharakteryzowane pod a), b) i d) nie dotyczą Górnego Śląska. Pod względem ustrojowym ustawa scaleniowa wprowadziła też zasadnicze zmiany: ubezpieczenie chorobowe (z wyłączeniem Górnego Śląska), ubezpieczenie emerytalne robotników (z wyłączeniem Górnego Śląska i robotników rolnych w obu województwach zachodnich), ubezpieczenia emerytalne i braku pracy pracowników umysłowych oraz ubezpieczenie od wypadków przy pracy oraz chorób zawodowych zostały wtłoczone w jednolite ramy organizacyjne (scalenie organizacyjne).

Zmiany w poziomie **składek**, wprowadzone przez ustawę „scaleniową" charakteryzuje szczegółowo zestawienie I-sze.

Wysokość składek ubezpieczeniowych w %%% zarobków.

Województwa południowe, centralne i wschodnie.

	Przed ustawą scaleniową			W/g ustawy scaleniowej		
	Składka łączna	Część pracod.	Część ubezp.	Składka łączna	Część pracod.	Część ubezp.
Ubezp. chorob. . . .	7,5	4,5	3,0	5,0	2,5	2,5
Ubezp. wypadkowe . .	1,1	1,1	—	1,3[1])	1,3	—
Ubezp. emeryt. rob. . .	—	—	—	5,2	1,9	3,3
	8,6	5,6	3,0	11,5	5,7	5,8

Górny Śląsk.

	Przed ustawą scaleniową			W/g ustawy scaleniowej		
	Składka łączna	Część pracod.	Część ubezp.	Składka łączna	Część pracod.	Część ubezp.
Ubezp. chorob. . . .	6,0	2,0	4,0	6,0	2,0	4,0
Ubezp. wypadkowe . .	5,8[2])	5,8	—	3,0[1])	3,0	—
Ubezp. emeryt. rob. . .	5,4	2,7	2,7	5,4	2,7	2,7
	17,2	10,5	6,7	14,4	7,7	6,7

Województwa poznańskie i pomorskie.

	Przed ustawą scaleniową			W/g ustawy scaleniowej		
	Składka łączna	Część pracod.	Część ubezp.	Składka łączna	Część pracod.	Część ubezp.
Ubezp. chorob. . . .	7,5	4,5	3,0	5,0	2,5	2,5
Ubezp. wypadkowe . .	4,0[2])	4,0	—	1,1[1])	1,1	—
Ubezp. emeryt. rob. . .	3,6	1,8	1,8	5,2	1,9	3,3
	15,1	10,3	4,8	11,3	5,5	5,8

[1]) Stopy przypuszczalne, oparte na analizie przeciętnego niebezpieczeństwa przedsiębiorstw położonych w poszczególnych dzielnicach.
[2]) Składka, jaką należało ściągnąć w 1933 r.

Rozwój ilościowy ubezpieczeń społecznych w okresie 1925—1934 r. charakteryzuje zestawienie II-gie; zawiera ono wskaźniki: składek przypisanych, wydatków na świadczenia i lokat. Za podstawę obliczenia wskaźników (= 100) przyjęto dane za rok 1928. Jak widać z tego zestawienia, wskaźnik przypisanych składek wzrasta do roku 1929 włącznie, wzrost ten wywołany jest zarówno przez czynniki konjunkturalne, jak i przez rozwój ustawodawstwa. Poczynając od roku 1930 następuje spadek, wywołany przez czynniki konjunkturalne. Należy położyć specjalny nacisk na to, że w roku 1934, t. j. w pierwszym roku funkcjonowania t. zw. „ustawy scaleniowej", wskaźnik przypisu składek nie uległ niemal żadnym zmianom w stosunku do 1933 r. pomimo wprowadzenia nowego ubezpieczenia robotników przemysłowych, obejmującego około 1,5 miljona ubezpieczonych. Niemniej jest interesujący rozwój wskaźnika świadczeń: obserwujemy stały i silny wzrost aż do roku 1930 włącznie, poczem dopiero następuje spadek. Spadek ten jest wywołany bardzo silnem skurczeniem wydatków na świadczenia ubezpieczenia chorobowego, które skompensowało z nadwyżką systematyczny wzrost na świadczenia ubezpieczeń rentowych (emerytalnych i wypadkowego).

Rozwój Ubezpieczeń Społecznych w latach 1925 — 1934.

Wyszczególnienie	1925	1926	1927	1928	1929	1930	1931	1932	1933	1934
Składki przypisane . .	50	55	74	100	115	112	101	84	76	77
Wydatki na świadczenia	60	64	78	100	130	153	148	126	100	86
Stan lokat na koniec roku	26	42	64	100	135	169	202	216	227	255

Rodzaj ubezpieczenia	Zakres ubezpieczonych			
	osobowy [1]			terytorjalny
	pracownicy umysłowi	robotnicy w przemyśle i handlu i t. d.	robotnicy rolni	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
Ubezpieczenie na wypadek choroby i macierzyństwa	+	+	—	Całe terytorjum Państwa bez Górnego Śląska
Ubezpieczenie emerytalne robotników	—	+	—	
Ubezpieczenie emerytalne pracowników umysł.	+	—	—	Całe terytorjum Państwa
Ubezp. pracowników umysłowych na wypadek braku pracy	+	—	—	
Ubezpieczenie wypadków przy pracy i chorób zawodowych	+	+	+	

[1] „+" oznacza objęcie ubezpieczeniem, zaś „—" oznacza nie objęcie ubezpieczeniem.

Ryzyka, objęte ubezpieczeniem	Zasadnicze świadczenia
(6)	(7)
choroba i macierzyństwo	1) pomoc lecznicza (opieka lekarska, lekarstwa, środki opatrunkowe i środki przeciwko zniekształceniu i kalectwu) łącznie z leczeniem szpitalnem, 2) zasiłek chorobowy, 3) zasiłek połogowy, 4) zasiłek pogrzebowy
1) niezdolność do pracy zarobkowej, 2) śmierć z pozostawieniem żony, niezdolnej do pracy lub dzieci do lat 17, 3) starość (65 lat, w pewgórników i hutników — 60 lat).	1) renta inwalidzka po przebyciu okresu wyczekiwania w wysokości od 13% — 53% przec. zarobku (w pewnych wypadkach wyższe wymiary), 2) renta wdowia w wysokości 6,5% — 26,5% zarobku, 3) renta sieroca w wysokości 2,6% — 10,6% zarobku.
1) niezdolność do pracy zawodowej, 2) śmierć z pozostawieniem żony lub dzieci do lat 18, 3) starość (65 lat w pewnych wypadkach niższy wiek starczy).	1) renta inwalidzka (lub starcza) po przebyciu okresu wyczekiwania w wysokości od 40% do 100% zarobku. 2) renta wdowia 24% do 60% zarobku, 3) renta sieroca od 8% do 20% zarobku.
Utrata zajęcia zarobkowego.	Zasiłek w wysokości od 30% do 40% zarobku, przy zastosowaniu (od przeszło 2 lat) progresywnej obniżki procent.
1) niezdolność do pracy, wywołana przez wypadek, 2) śmierć na skutek wypadku z pozostawieniem rodziny, 3) choroba zawodowa. Uwaga: Przez „wypadek" należy rozumieć wypadek przy pracy, w drodze do pracy i w drodze z pracy.	1) renta wypadkowa w zależności od stopnia niezdolności i w granicach od 7% do 66⅔ zarobku, 2) renta wdowia wypadkowa — 30% zarobku, 3) renta wypadkowa sieroca — 20% zarobku, 4) renta dalszej rodziny — ogółem 20% zarobków.

Posiadamy obecnie dwie odrębne formacje ubezpieczeń społecznych: 1) przymusowe ubezpieczenia scalone i 2) przymusowe ubezpieczenia niescalone.

Ad 1). Charakterystykę ogólną ubezpieczeń scalonych podaje zestawienie III-cie.

System ustawy „scaleniowej" obejmuje obecnie większość ubezpieczonych pobierających świadczenia i większość gałęzi ubezpieczeń społecznych w Polsce, jest on wynikiem wspomnianego na wstępie procesu ujednostajniania i dostosowywania do nowych warunków pierwotnego i wysoce niejednolitego stanu prawnego i faktycznego, pozostawionego przez zaborców. Pod względem organizacyjnym system ubezpieczeń scalonych przedstawia się następująco: Zakład Ubezpieczeń Społecznych (instytucja centralna z siedzibą w Warszawie i kilkoma oddziałami prowincjonalnemi) oraz sieć okręgowych Ubezpieczalni Społecznych stanowią organizację ubezpieczycielską. Ubezpieczalnie Społeczne są odrębnemi finansowo wykonawcami ubezpieczenia chorobowego oraz inkasentami i agenturami pozostałych ubezpieczeń scalonych, wykonywanych przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych. Należy podkreślić, że pomimo scalenia organizacyjnego została zachowana pełna odrębność fi-

Ubezpieczenia Społeczne w Polsce w 1934 roku.

w tysiącach złotych

Rodzaj ubezpieczenia	składki przypisane	Świadczenia [2])	Stan lokat z końcem roku
1	2	3	4
Ubezpieczenia społeczne. Ogółem . .	**399.822**	**277.558**	**854.015**
I. Ubezp. na wyp. chor.	125.551	119.056	116.501
w tem:			
a) Ubezpieczenia Społeczne	107.190	98.900	103.501
b) Kasy Chorych G. Śląska	18.361	20.156	13.000
II. Ubezp. emeryt. ogółem . .	172.456	88.663	649.505
w tem:			
1) robotników ogólne . . .	87.791	33.432	103.639
a) scalone	67.303	9.504	49.243
b) pozost. instyt. . . .	20.488	23.928	54.396
2) dodatk. górn. i kolej. . .	20.473	27.873	55.988
3) pracown. umysłowi . .	64.192	27.358	489.878
III. Ubezp. od wypadków . .	43.177	37.200	85.557
IV. Ubezp. na wypadek bezrobocia	58.638	32.639	2.452
w tem:			
1) robotników	34.814[1])	20.422	2 452
2) pracown. umysłow. . .	23.824	12,217	—

[1]) W tem dopłata Skarbu Państwa 11.604 tys. złotych.

[2]) Łącznie z profilaktyką.

nansowa poszczególnych rodzajów ubezpieczenia. Bezpośredni nadzór nad ubezpieczalniami należy do Zakładu Ubezpieczeń Społecznych. Bezpośrednią władzą nadzorczą Zakładu oraz zwierzchnią w stosunku do Ubezpieczalni Społecznych jest Minister Opieki Społecznej.

Ad 2). Poza obrębem scalenia organizacyjnego pozostały działy następujące: zabezpieczenie bezrobocia robotników, wchodzące obecnie w skład Funduszu Pracy (dawniej stanowiące odrębny Fundusz Bezrobocia), następnie ubezpieczenie emerytalne robotników rolnych na terenie województwa poznańskiego i pomorskiego, którego scalenie z zasadniczym trzonem organizacji ubezpieczeniowej było niemożliwe ze względu na brak odpowiednika na pozostałym terenie Rzeczypospolitej, wreszcie ubezpieczenie emerytalne robotników (przemysłowych i rolnych) i ubezpieczenia chorobowe na Górnym Śląsku. Również poza scaleniem organizacyjnem pozostało i zapewne pozostanie nadal dodatkowe ubezpieczenie górników na Górnym Śląsku i w Zagłębiu Dąbrowskiem

Dane ilościowe, dotyczące działalności ubezpieczeń społecznych w roku 1934 podaje zestawienie na str. 652.

SŁUŻBA ZDROWIA.

Służba Zdrowia w Polsce jest sprawowana przez władze państwowe i samorządowe ze współdziałaniem organizacyj społecznych. W myśl zasadniczej Ustawy Sanitarnej z dnia 19 lipca 1919 r. do Państwa należy „nadzór zwierzchni nad wszystkiemi sprawami zdrowotnemi w Państwie oraz zwierzchnie kierownictwo spraw lekarskich", natomiast „piecza nad zdrowiem ludności i bezpośrednie wykonawstwo jest obowiązkiem ciał samorządowych".

Administracja służby zdrowia ześrodkowana jest w Ministerstwie Opieki Społecznej. Pozatem następujące Ministerstwa posiadają poszczególne agendy sanitarne: Ministerstwo Spraw Wewnętrznych (sprawy sanitarno - techniczne), Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego (higjena szkolna), Ministerstwo Sprawiedliwości (opieka nad zdrowiem więźniów i nad warunkami sanitarnemi w więzieniach), Ministerstwo Komunikacji (opieka nad zdrowiem pracowników kolejowych, organizacja ratownictwa i nadzór nad stanem sanitarnym terenu, budynków i taboru kolejowego), Ministerstwo Spraw Wojskowych (opieka nad stanem sanitarnym armji).

Drugą instancję stanowią Urzędy Wojewódzkie. Załatwiają one sprawy fachowo-sanitarne oraz kontrolują czynności lekarzy powiatowych i innych funkcjonarjuszów służby zdrowia, zarówno państwowych, jak i samorządowych.

Pierwszą instancją są lekarze powiatowi. Są oni fachowemi organami sanitarnemi starostw.

Dość liczni w miastach lekarze samorządowi (szczególnie w b. zabor. ros. i austr.) spełniają częściowo rolę lekarzy sanitarnych państwowych. We wsiach w województwach południowych istnieją lekarze gminni okręgowi, w województwach wschodnich — rejonowi. Lekarze ci obciążeni są głównie funkcjami leczniczemi, w znacznie mniejszym stopniu zapobiegawczemi.

Ustawy i rozporządzenia z zakresu zdrowia publicznego które ukazały się w końcu 1934 r. i w ciągu 1935 r.

rozporządzenie Ministra Opieki Społecznej z 23.X. 1934 r. o egzaminach dla techników dentystycznych (D. U. R. P. Nr. 103, poz 922);

rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z 28.XII. 1934 r. o złączeniu Państwowych Zakładów badania żywności i przedmiotów użytku z Państwowym Zakładem Higjeny (D. U. R. P. Nr. 110, poz. 977);
rozporządzenie Ministra Opieki Społecznej z 1.II. 1935 r. w sprawie obowiązkowego zgłaszania zachorowań na twardziel (D. U. R. P. Nr. 13, poz. 69);
ustawa z 21.II. 1935 r. o zapobieganiu chorobom zakaźnym i ich zwalczaniu (D. U. R. P. Nr. 27, poz. 198);
ustawa z 21.II. 1935 r. o pielęgniarstwie (D. U. R. P. Nr. 27, poz. 199);
rozporządzenie Ministra Opieki Społecznej z 1.VII. 1935 r. w sprawie przepisów sanitarnych dla hoteli, pokojów umeblowanych i pensjonatów (D. U. R. P. Nr. 54, poz. 352);
rozporządzenie Rady Ministrów z 28.IX. 1935 r. o zniesieniu komisji uzdrowiskowej i wydziału wykonawczego w uzdrowisku Zakopane (D. U. R. P. Nr. 73, poz. 458);

rozporządzenie Ministra Opieki Społecznej z 26.IX. 1935 r. o utrzymaniu porządku i czystości w miejscach publicznych i niektórych miejscach prywatnych (D U. R. P. Nr. 76, poz. 476);
rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z 10.X. 1935 r. o zakresie działania organów ustrojowych m. Zakopanego w sprawach uzdrowiskowych (D. U. R. P. Nr. 76, poz. 480);
rozporządzenie Ministra Opieki Społecznej z 18.IX. 1935 r. o przepisach sanitarnych dla zakładów fryzjerskich i golarskich (D. U. R. P. Nr. 78, poz. 483);

Stan zdrowia Polski za przeciąg ostatnich lat, a w szczególności w latach 1934 — 1935 należy uważać za zupełnie pomyślny. Najważniejsze wskaźniki tego stanu, jak umieralność ogólna i umieralność niemowląt uwidocznione są na załączonej tabliczce. Uwzględniając wciąż wysoką rozrodczość nasze współczynniki umieralności możemy traktować jako **niskie.**

Rok	Urodzenia żywe		Zgony		Na 100 urodzeń zgonów niemowląt
	ogółem	Na 1000 m.	ogółem	Na 1000 m.	
1930	1 022.811	32,5	488.417	15,5	14,2
1931	964.573*)	30,2	493.703*)	15,5	14,2
1932	934.663*)	28,8*)	486 548*)	15,0	14,4*)
1933	868 675	26,5	466.210	14,2	12,8
1934	881.615	26,5	479.684	14,4	14,1

*) Uwaga. Dane o ruchu ludności w woj. centralnych i wschodnich są niekompletne dla wyznania mojżeszowego, a częściowo i dla innych wyznań, wobec pewnych luk w rejestracji urodzeń i w mniejszym stopniu zgonów.

W sytuacji epidemjologicznej Polski w ostatnich latach nie zaszły większe zmiany. Choroby endemiczne panujące w całej Europie istnieją i u nas, nie wykazując większego nasilenia.
Ospa dzięki szczepieniom została wykorzeniona zupełnie.

Płonica wykazuje dość duże wahania, nie odznaczając się większą zjadliwością.

Błonica, podobnie jak w krajach zachodnio - europejskich, stopniowo wzrasta, ale ma przebieg dość łagodny. W r. 1935 sądząc z dotychczasowych danych błonica spada.

Dur brzuszny, plaga krajów o złych warunkach sanitarnych, trzyma się mniej więcej na tym samym poziomie z tendencją raczej zwyżkową w ostatnich latach, zniżkową za pierwsze półrocze roku 1935. Bardzo wysoką zapadalnością na dur brzuszny odznaczają się duże miasta, jak: Warszawa, Łódź, Lublin, Wilno. W walce z durem brzusznym stosowane są obecnie na dość dużą skalę szczepienia. W roku 1933 wydano z Państwowego Zakładu Higjeny szczepionek przeciwdurowych na 561.258 osób, w r. 1934 na 681.751 osób. Wobec doświadczenia zdobytego w ostatnich latach istnieje tendencja, aby położyć główny nacisk na szczepienia podskórne, wprawdzie bardziej uciążliwe, ale i bardziej skuteczne.

Dur plamisty, począwszy od r. 1931 stale wzrasta, osiągając w r. 1934 wysoką już liczbę 5,127 zachorowań i 303 zgony. Ogniska duru plamistego są rozsiane głównie we wszystkich województwach wschodnich i południowo-wschodnich, choć ostatnio widoczne jest posuwanie się fali epidemicznej na zachód. Ten wzrost duru plamistego tłumaczy się prawdopodobnie kryzysem ekonomicznym, który obniżył i tak już niewysoką stopę życiową mieszkańców Ziem Wschodnich. Celem walki z durem plamistym, poza rozbudową pomocy lekarskiej i sieci kąpielisk, zorganizowano 19 kolumn, rozmieszczonych na terenach najbardziej objętych epidemją.

Załączona tablica daje obraz chorób zakaźnych za ostatnie dwa lata w porównaniu z rokiem 1925.

	1925		1933		1934	
	Zachorowania	zgony	Zachorowania	zgony	Zachorowania	zgony
Ospa	77	3	5	1	5	—
Dur brzuszny i rzekomy	14.025	1.099	12.592	926	18.654	1.335
„ plamisty	4.196	338	3.454	200	5,127	303
„ powrotny	104	3	2	—	2	—
Czerwonka	3.285	357	675	42	16.717	1.753
Płonica	25.210	2.403	21.961	607	20.968	508
Błonica	5.888	567	17.324	877	23.370	1.088
Nagm. zap. opon mózgowo-rdzeniowych	452	261	530	134	539	136
Odra	50.928	1.112	38.170	309	38.256	344
Róża	2.126	82	4.034	221	4.769	223
Krztusiec	10.435	687	8.813	261	9.295	215
Zimnica	1.777	4	222	1	255	—
Gorączka połogowa	783	286	1.407	334	1.588	354
Jaglica	4.751	—	19.588	—	20.432	—
Wąglik	75	11	31	10	50	5
Włośnica	92	4	128	4	121	1
Wścieklizna	3.088 (szczepienia)	30	3.105 (szczepienia)	42	2.982 (szczepienia)	24
Paraliż dziecięcy	—	—	69	8	83	16

Czerwonka od czasu wielkiej epidemji w latach wojny polsko-bolszewickiej nie dawała się zbytnio we znaki. W r. 1934 wybuchła nagle duża epidemja (16.717 zachorowań i 1,753 zgony), głównie na terenie województw wołyńskiego i stanisławowskiego. Epidemja była tak gwałtowna, że wymagała interwencji i pomocy materjalnej władz centralnych. Akcję zwalczania prowadziły władze państwowe z pomocą Polskiego Czerwonego Krzyża. Z powodu ogromnego napływu chorych trzeba było otworzyć szereg prowizorycznych szpitali, na ogólną liczbę 305 łóżek.
Na zwalczanie ostrych chorób zakaźnych, a w szczególności na szczepienia zapobiegawcze, na akcję dezynfekcji, dezynsekcji i deratyzacji, na druki propagandowe i statystyczne Ministerstwo Opieki Społecznej preliminowało w 1935/36 r. — 665.000 zł. Dla zapobiegania tym chorobom przez uświadamianie ludności za pomocą odczytów, plakatów, ulotek oraz konkursów czystości w chatach wiejskich — 30.000 zł.

Gruźlica, jako choroba społeczna wysuwa się na czoło. Często traktowana jest jako czuły wskaźnik stanu ekonomicznego i zdrowotnego; dane liczbowe nie wykazują tu wyraźnego pogorszenia sytuacji. Wprawdzie dane nasze są ułamkowe i niedokładne, pozatem skutki ciężkiej sytuacji mogą się uzewnętrznić dopiero po pewnym czasie, w każdym razie dotąd trudno powiedzieć wyraźnie, że gruźlica wzrosła. W walce z gruźlicą zachodzą pewne zmiany, zasługujące na uwagę. Do roku 1932 liczba instytucyj przeciwgruźliczych stale zwiększała się, natomiast w ciągu r. 1933 liczba przychodni zmniejszyła się o 11, a liczba łóżek sanatoryjnych o 314; wzrosła natomiast liczba łóżek szpitalnych o 195 i liczba łóżek w prewentorjach o 345, czyli, że ogółem liczba łóżek dla chorych i zagrożonych gruźlicą wzrosła o 226. Zjawisko to objaśnia się nietyle przez zanikanie instytucyj, ile przez zmianę ich charakteru. W roku 1934 a następnie 1935 widoczna jest dalsza zmiana na lepsze w postaci wzrostu instytucyj. Wskutek kryzysu w zakładach leczniczych dla chorych na gruźlicę widzimy jednak dość duży odsetek łóżek niezajętych, nie z braku chorych, lecz z braku środków na opłatę kosztów pobytu. W celu wzmożenia walki z gruźlicą wśród dzieci zaczęto przeprowadzać szczepienia B. C. G. Rozwój instytucyj przeciwgruźliczych za lata 1932 — 1934 przedstawia sie jak następuje:

	1932	1934
Przychodnie	352	341
Sanatorja	59	49
Liczba łóżek w sanatorjach	5.533	5.219
Szpitale posiadające łóżka gruźlicze	209	205
Liczba łóżek w szpitalach	3.266	3.461
Razem łóżek leczniczych	8.799	8.680
Prewentorja	13	18
Liczba łóżek w prewentorjach	60	1.305
Szkoły na otwartem powietrzu	6	4
Liczba miejsc w tych szkołach	314	308

Na akcję zwalczania gruźlicy (sanatorja, szpitale, prewentorja, przychodnie, szczepienia B. C. G., szkolenie personelu lekarskiego i pielęgniarskiego i t. p.) Ministerstwo Opieki Społecznej preliminowało w r. 1935/36 — 690.000 zł.

Choroby weneryczne. O rozmiarach tych chorób nie posiadamy dokładnych danych, gdyż: 1) nie mamy obowiązkowego zgłaszania, 2) z racji ich charakteru choroby te są starannie ukrywane. Możemy jednak próbować oprzeć się na ankiecie z roku 1933. Ankieta trwała od 1-go do 31 października. W tym okresie stwierdzono: chorych na rzerzączkę 22.426; na kiłę 18.131; na wrzód miękki 1.361. Ogółem 41.918.
W przeliczeniu na 10.000 mieszkańców daje to 13,13, zaś 8 lat temu ten sam współczynnik wynosił 10,11. Jest to wyraźny wzrost, trudno jednak ustalić dokładność rejestracji w obu tych okresach. Dające się słyszeć głosy o wzrastającej liczbie nowych zakażeń, wymagają sprawdzenia. Warto również zaznaczyć, że do dawnego endemicznego ogniska kiły na Huculszczyźnie przybyło nowe, świeżo odkryte, niezbyt obszerne, wśród staroobrzędowców w województwie wileńskiem. Walkę z chorobami wenerycznemi prowadzą przychodnie przeciwweneryczne, których liczba na całym terenie kraju wynosi 175; liczba korzystających z przychodni w 1935 r. — ok. 31.000. Liczba porad lekarskich, przypadających na jedną osobę, wynosiła w 1926 r. 1,8, a w 1934 r. — dosięgła do 8-miu. Dużą rolę w akcji przeciwwenerycznej odgrywa przymusowe badanie i leczenie prostytutek. Z ogólnej liczby 12.734 prostytutek, zanotowanych w 1934 r., stwierdzono choroby weneryczne u 4.769, co stanowi 36.6%.
Na zwalczanie chorób wenerycznych, a w szczególności na inspektoraty sanitarno - obyczajowe, przychodnie przeciwweneryczne, szkolenie personelu i propagandę Ministerstwo Opieki Społecznej preliminowało w r. 1935/36 — 255.600 zł.

Jaglica. Walkę z nią prowadzą przychodnie przeciwjaglicze, których liczba stale wzrasta. W roku 1925 było 11 przychodni, w 1933 — 379, w 1934 — 419, a na początku 1935 — 428. Istniały pozatem dwa zakłady zamknięte dla chorych na jaglicę: w Witkowicach dla dziewcząt, w Częstochowie — dla chłopców. Od r. 1934 zakłady te połączono w jeden w Witkowicach. Pozatem na terenie województw wschodnich działają ruchome oddziały okulistyczne Polskiego Czerwonego Krzyża. Na prowadzenie przychodni przeciwjagliczych, zakładów leczniczych, na utrzymanie państwowej kolumny inspekcyjno-przeciwjagliczej, na szkolenie personelu, propagandę i prace naukowe o jaglicy Ministerstwo Opieki Społecznej preliminowało w r. 1935/36 — 335.000 zł.

Opieka nad matką i dzieckiem. W dziedzinie tej zwrócono głównie uwagę na rozwój stacyj, które są najskuteczniejszym orężem w walce ze śmiertelnością położnic i niemowląt. W dn. 1.I.1935 r. liczba stacyj wyniosła 396, w r. 1934 — 377, w r. 1935 — 387. W ciągu r. 1934 było pod opieką stacyj: 18010 kobiet, 114.827 dzieci; dokonano 266.535 wywiadów (bez woj. śląskiego). Stacje, oprócz zwykłych porad lekarskich, prowadzą t. zw. „Krople mleka", w których rozdaje się dzieciom mleko surowe lub przegotowane, albo typowe „Kuchnie mleczne", przygotowujące mieszanki odżywcze z mleka sterylizowanego. Niektóre stacje prowadzą dożywianie dzieci w wieku przedszkolnym i szkolnym. Naogół stacje wśród ludności cieszą się dużem uznaniem i odgrywają poważną rolę w racjonalnem pielęgnowaniu niemowląt i w szerzeniu zasad higjeny wogóle. Na cele szerzenia higjeny dziecka i matki Ministerstwo Opieki Społ. przeznaczyło w 1935/36 r. — 267.000 zł.

Ośrodki Zdrowia. W ostatnich czasach organy centralne Państwowej Służby Zdrowia kładą duży nacisk na ośrodki zdrowia, które prowadzą walkę głównie z chorobami społecznemi według najbardziej współczesnych metod t. j. z uwzględnieniem warunków bytowania i z nastawieniem zapobiegawczem, ale których działalność stopniowo rozszerza się. Wzorowe ośrodki zdrowia powstały w Warszawie, Lwowie, Stanisławowie, Tarnopolu, Brześciu n/B. i Wilnie, w trakcie organizacji są ośrodki w Lublinie i Poznaniu.
Rozwój ośrodków zdrowia charakteryzuje następująca tablica.

	1932	1933	1934
ośrodków zdrowia	224	224	259
działów pracy	999	955	1.133
lekarzy	585	544	—
pielęgniarek	395	368	—
osób pod opieką	439.944	453.221	—
porad udzielonych	1.133.747	1.180.221	—
wywiadów domowych	215.129	218.118	—
Koszt przeciętny utrzymania jednego ośrodka zdrowia	16.088	14.436	12.932
Koszt przeciętny opieki nad jedną osobą	8.19	7.11	—

Higjena otoczenia. Przeprowadzone inspekcje wykazały, że tylko 152 miasta, t.j. 12% ogółu miast i osad o charakterze miejskim w Polsce posiada wodociągi, pozostałe korzystają z wody studziennej, niezawsze pod względem higjenicznym bezpiecznej. Kanalizację posiada 149 miast t. j. 11.9% ogólnej liczby osiedli miejskich. Kąpielisk publicznych komunalnych, pomijając kąpieliska rytualne żydowskie, istnieje 232. Na urządzanie i prowadzenie ośrodków zdrowia, na inspekcje sanitarno-porządkowe, na urządzenia sanitarne, na łaźnie, kąpieliska i budowę studni oraz na udział w zjazdach zagranicznych i krajowych w zkresie zdrowia i higjeny Ministerstwo Opieki Społecznej preliminowało w r. 1935/36 — 543.000 zł.

Szpitalnictwo. W ciągu r. 1932/33 ubyło 55 zakładów leczniczych (28 samorządowych, 18 społecznych, 9 prywatnych), liczących 2329 łóżek. Zamknięto szpitale niewielkie, liczące 20—30 łóżek, o poziomie leczniczym dość niskim. Redukcje szpitalne najwybitniej zaznaczyły się w województwach najbogatszych pod względem łóżek szpitalnych. W województwie śląskiem np. zamknięto 11 zakładów leczniczych, a łóżek szpitalnych unieruchomiono 1082, ale w szpitalach Spółki Brackiej w Tarnowskich Górach, pomimo zlikwidowania 897 łóżek, jeszcze przypada 1 łóżko szpitalne na 45 członków ubezpieczonych. Natomiast w województwach ubogich pod względem szpitali, np. w b. zaborze rosyjskim, rozbudowa, aczkolwiek w znacznie zwolnionem tempie, wciąż trwa. W r. 1934 i w ubiegłym 1935 dalszy spadek liczby łóżek szpitalnych został w całym kraju zahamowany. W sumie obecnie mamy 644 zakłady lecznicze z ogólną liczbą 55589 łóżek (1.I 1934 było 643 zakłady i 54301 łóżek). Sytuacja szpitali jednak jest w dalszym ciągu ciężka. Ubezpieczalnie społeczne, większe gospodarstwa rolne możliwie ograniczają

świadczenia szpitalne, ludność małorolna i uboższa miejska niema środków, pozostaje do leczenia szpitalnego ludność zupełnie uboga, której koszta pobytu w szpitalu obowiązane są pokrywać gminy.

SZPITALE I ZAKŁADY LECZNICZE BEZ PSYCHJATRYCZNYCH NA 1. I. 1935 ROKU.

WOJEWÓDZTWA	państwowe		samorządowe		społeczne		prywatne		RAZEM	
	zakł.	łóżek	zakł.	łóżek	zakł.	łóżek	zakł.	łóżek	zakł.	łóżek
m. st. Warszawa	4	310	14	4955	12	1084	29	529	59	6878
warszawskie	—	—	30	1869	12	1114	8	315	50	3298
łódzkie	1	45	24	2360	16	1966	9	72	50	4443
kieleckie	1	25	25	1684	18	1497	—	—	44	3206
lubelskie	—	—	24	1464	8	728	3	39	35	2231
białostockie	3	183	15	893	6	239	8	66	32	1381
wileńskie	16*)	1042	7	655	6	269	5	52	34	2018
nowogródzkie	4	180	8	368	3	51	2	22	17	621
poleskie	3	165	8	469	4	274	1	12	16	920
wołyńskie	1	60	19	723	9	272	2	16	31	1071
poznańskie	2	120	32	2840	33	3074	14	161	81	6195
pomorskie	—	—	16	1225	15	1160	3	48	34	2433
śląskie	—	—	15	1823	34	5791	5	176	54	7790
krakowskie	5	1797	14	2170	15	1740	7	296	41	6003
lwowskie	2	1852	14	1632	11	1255	4	75	31	4814
stanisławowskie	—	—	9	910	11	438	1	6	21	1354
tarnopolskie	—	—	9	785	5	148	—	—	14	933
RAZEM	42	5779	283	26825	218	21100	101	1885	644	55589

*) w tem 8 klinik uniwersyteckich.

Lecznictwo psychjatryczne. W latach 1932/33 powstało 7 nowych zakładów (2 państwowe, 2 samorządowe, 2 społeczne i 1 prywatny), liczących 945 łóżek. We wszystkich zakładach psychjatrycznych w r. 1933 było dni szpitalnych 5.797.987, co daje 14% przepełnienia. W dn. 1.I.1935 r. było w Polsce 15.186 łóżek psychjatrycznych, z czego: 3.196 w zakładach państwowych, 9.628 — w samorządowych, 2.156 — w społecznych, 206 — w prywatnych.

Lecznictwo narkomanów i alkoholików. Otwarto specjalnie dla kobiet zakład w Gościejewie pow. obornicki, woj. poznańskie (30 łóżek) oraz zakład w Świacku Wołłowiczowskim pow. augustowski, woj. białostockie, na 100 łóżek.
Na szpitale państwowe Ministerstwo Opieki Społecznej preliminowało w r. 1935/36 — 2.902.800 zł., a na subwencje dla szpitali samorządowych — 39.000 zł.

Uzdrowiska państwowe. W ostatnich paru latach udostępniono jaknajszerszym warstwom społeczeństwa leczenie się w uzdrowiskach państwowych, obniżając w nich ceny za kąpiele i zabiegi lecznicze.

Frekwencja kuracjuszów w zdrojowiskach państwowych w okresie 1932, 1933 i 1934 przedstawiała się następująco:

Zdrojowiska	LICZBA KURACJUSZÓW			
	1932	1933	1934	1935 do 1 paźdz.
Busko - Zdrój	5.594	5.489	5.162	5.490
Ciechocinek	15.310	4.418	14.739	14.963
Druskieniki	7.492	8.271	8.006	8.887
Krynica	29.464	8.882	26.985	28.746
Szkło	323	503	527	—
Razem	58.183	57.563	55.439	58.086

Na zdrojowiska państwowe Ministerstwo Opieki Społecznej preliminowało w 1935/36 r. — 4.170.870 zł., a na badania klimatologiczne i balneologiczne uzdrowisk — 10.000 zł.

Środki farmaceutyczne. Mamy na terenie kraju 2196 aptek. Pokrycie zapotrzebowania w dziedzinie środków leczniczych masowego użycia przez polski przemysł chemiczny i chemiczno-fermaceutyczny w 1935 r. zdołało osiągnąć 87%, wobec 10% zaledwie w 1918 r. Liczba zarejestrowanych krajowych specyfików farmaceutycznych, która w 1921 r. wynosiła 20, w 1935 r. sięga 845. Produkcja preparatów organoterapeutycznych w zupełności może zaspokoić potrzeby naszego lecznictwa. To samo da się powiedzieć o surowicach i szczepionkach.
Polski Komitet Zielarski rozwinął dość szeroką działalność, a chcąc podnieść produkcję jakościowo urządził kilkutygodniowy, specjalny kurs zielarstwa. Na popieranie rozwoju rodzimego zielarstwa zbioru i zbytu krajowych roślin leczniczo-przemysłowych Ministerstwo Opieki Społ. preliminowało w 1935/36 r. — 5.000 zł.

Państwowy Zakład Higjeny. *) Zakład, jeden z większych i lepiej urządzonych w Europie, przeprowadza dla użytku władz administracyjnych badania bakterjologiczne, chemiczne, farmaceutyczne, epidemjologiczne i inne, wytwarza surowice, szczepionki i różne produkty biologiczne dla celów lekarskich i dla weterynarji, przeprowadza kontrolę wszystkich sprzedanych produktów tak samo krajowych, jak i sprowadzanych z zagranicy, wreszcie szkoli personel dla państwowej i samorządowej administracji sanitarnej.
Liczby, dotyczące przeprowadzanych z roku na rok przez zakład analiz i sprzedaży preparatów.

Rok	Dokonano analiz	Sprzedano preparatów za złotych
1932	276.324	1.083.938
1933	292.907	932.489
1934	378.972	1.197.500

Szkoła Higjeny przy Państw. Zakładzie Higjeny urządza corocznie 6-miesięczne kursy dla kandydatów na lekarzy powiatowych

*) patrz Min. Opieki Społ.

i samorządowych, dla kontrolerów sanitarnych, dla nauczycieli szkół powszechnych, pozatem kursy dorywcze dla lekarzy praktyków i lekarzy ubezpieczalni społecznych z zakresu medycyny zapobiegawczej, dla inspektorów pracy, instruktorów robotniczych związków sportowych, działaczy społecznych i t. d. Przez Szkołę Higjeny przeszło: w roku 1932 — 446 słuchaczy, w 1933 r. — 270 słuchaczy, w 1934 r. — 711 słuchaczy.

Państwowe Zakłady Badania Żywności i Przedmiotów Użytku zostały z dniem 1 kwietnia 1935 roku wcielone do Państwowego Zakładu Higjeny, ewent. jego filij (Warszawa, Łódź, Wilno). W Krakowie, w Poznaniu i w Gdyni wobec braku oddziałów bakterjologicznych oddziały badania żywności działały same. Pozatem na zasadzie rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 22 marca 1928 r. każde miasto z ludnością powyżej 50.000 powinno mieć swoją (samorządną) pracownię.

Dotąd działa tylko 18 takich zakładów komunalnych, z tych kilka bardzo niewielkich, zasługujących zaczej na miano pracowni podręcznych.

Państwowe Zakłady Badania żywności zbadały:

Rok	Próbek mleka	Produktów nabiału	Innych artykułów żywn.	Przedmiotów użytku	Badania toksykologicz.
1932	49.936	8.948	28.461	1.068	743
1933	45.916	10.152	26.282	1.236	731
1934	34.659	8.720	26.037	1.097	809

Komunalne Zakłady Higjeny zbadały w ciągu 1932 roku — 95.785 próbek, w ciągu 1933 r. — 91.774 próbki, w ciągu — 1934 — 111.595 próbek.

UZDROWISKA.

(Dz. U. R. P. Nr. 36/28, poz. 331).

Związek Uzdrowisk Polskich, Warszawa, ul. Boduena 2. Przedstawicielstwo, obrona i popieranie wspólnych interesów oraz wszechstronny rozwój polskich uzdrowisk (zdrojowisk, miejscowości klimatycznych, kąpielisk morskich i t. p) i letnisk oraz rozwój przemysłu uzdrowiskowego.

Prezes: Jarosz Rajmund, Wiceprezesi: Jankowski Apolinary, dr. Kaden Kazimierz, Wiśniewski Stanisław. Dyrektor: Minkiewiczowa Halina.

Członkowie Związku.

Uzdrowiska o charakterze użyteczności publicznej.

Busko*) (woj. kieleckie) — zdroje siarczano - solankowe.
Burkut*) (woj. stanisławowskie) — nieczynne — zdroje szczawy żelazisto - wapniowej.
Ciechocinek*) (woj. warszawskie) — zdroje solankowo-jodo-bromowe.
Druskieniki*) (woj. białostockie) zdroje solankowo-bromowe.
Inowrocław (woj. poznańskie) — zdroje solankowe.
Iwonicz (woj. lwowskie) — zdroje szczawy słono-jodo-bromowej i stacja klimat. podgórska.
Jaremcze (woj. stanisławowskie)—uzdrowisko i stacja klimat. podgórska.
Krynica*) (woj. krakowskie) — zdroje szczawy alkalicznej ziemno-żelazistej i stacja klimat. podgórska.
Krzeszowice (woj. krakowskie) — zdroje siarczane.

*) Uzdrowiska państwowe.

Lubień Wielki (woj. lwowskie) — zdroje siarczane.
Morszyn (woj. stanisławowskie) — zdroje wód gorzkich.
Nałęczów (woj. lubelskie) — zdroje żelaziste.
Ojców (woj. kieleckie) — uzdrowisko i zakład przyrodoleczniczy.
Otwock (woj. warszawskie) — uzdrowisko i leśna stacja klimat.
Rabka (woj. krakowskie) — zdroje solonkowo-jodo-bromowe i stacja klimat. podgórska.
Rymanów (woj. lwowskie) — zdroje solankowo-jodo-bromowe, szczawy alkaliczne i stacja klimat. podgórska.
Solec (woj. kieleckie) — zdroje siarczano-solankowe.
Swoszowice (woj. krakowskie) — zdroje siarczane.
Szczawnica (woj. krakowskie) — zdroje szczawy alkaliczno-słonej i stacja klimat. podgórska.
Szkło*) (woj. lwowskie) — zdroje siarczane.
Truskawiec (woj. lwowskie) — zdroje solankowo-siarczane — alkaliczne i stacja klimat. podgórska.
Worochta (woj. stanisławowskie) — uzdrowisko i stacja klimat. podgórska.
Zakopane (woj. krakowskie) — uzdrowisko i stacja klimat. wysokogórska.
Zaleszczyki (woj. tarnopolskie) — uzdrowisko i stacja klimatyczna.
Żegiestów (woj. krakowskie) — zdroje szczawy żelazisto-wapiennej i stacja klimat. podgórska.

Uzdrowiska nie mające charakteru użyteczności publicznej.

Czarniecka Góra (woj. kieleckie) — stacja klimat. leśno-górska.
Gdynia (woj. pomorskie) — kąpielisko morskie.
Goczałkowice (woj. śląskie) — zdroje radjoaktywne solankowo-jodo-bromowe.
Hel (woj. pomorskie) — kąpielisko morskie.
Horyniec (woj. lwowskie) — źródła siarczane i borowina.
Hrebenów (woj. stanisławowskie) — stacja klimat. leśno-górska.
Jastrzębie Zdrój (woj. śląskie) — zdroje solankowo-jodo-bromowe.
Jurata (woj. pomorskie) — kąpielisko morskie.
Kazimierz Dolny (woj. lubelskie) — stacja klimatyczna.
Krościenko n/D. (woj. krakowskie)—szczawy alkaliczno-słono-wapniowe.
Kosów (woj. stanisławowskie) — solanka i stacja klimat. podgórska.
Muszyna (woj. krakowskie) — zdroje szczawy alkalicznej, ziemno-żelazistej i stacja klimat.-podgórska.
Niemirów (woj. lwowskie) — źródła siarczane i borowina.
Rudka (woj. warszawskie) — leśna stacja klimat.
Smukała (woj. poznańskie) — leśna stacja klimat.
Ustroń (woj. śląskie) — borowina i stacja klimat. podgórska.
Wisła (woj. śląskie) — stacja klimat. podgórska.

Stowarzyszenia i Związki o celach społeczno-zdrowotnych.

Polski Czerwony Krzyż, Warszawa, Smolna 6. Prezes: A. Kühn, Wiceprezes: A. Bogucki, Sekretarz A. Paszkowska.
Dochody Zarządu Głównego, preliminowane na rok 1935, wynoszą 5.457.797 zł., przyczem dodatek do opłat od widowisk wynosi zł. 1.963.800. — Zarząd Główny asygnował Okręgom w roku 1934 na wykonanie prac programowych z działu pogotowia sanitarnego sumę 600.726 zł. Scalony bilans Polskiego Czerwonego Krzyża wyraża się sumą zł. 22.316.035,36. Wartość nieruchomości Zarządu Głównego sięga

*) Uzdrowiska państwowe.

sumy zł. 8.681.803, majątku ruchomego i nieruchomego okręgów zł. 6.445.821. Z tych funduszów Polski Czerwony Krzyż prowadzi na terenie całego kraju: 6 szpitali, 3 sanatorja, 2 szkoły pielęgniarstwa, 57 poradni i przychodni, 50 świetlic, 20 gabinetów naświetlań, 19 stacyj opieki nad matką i dzieckiem, 11 burs, schronisk i ochronek, 22 ośrodki zdrowia, 5 pogotowi ratunkowych, 5 stacyj sanitarno - odżywczych, 3 krople mleka, 3 stacje nadgraniczne dla repatrjantów.

Działalność sanitarna Polskiego Czerwonego Krzyża dzieli się na: prace z dziedziny przygotowania sprzętu technicznego i personelu pogotowia sanitarnego oraz na społeczną działalność higjeniczno - sanitarną. W pierwszym dziale dokonano następujących prac: a) Nawiązano ścisłą współpracę w zakresie organizacji obrony przeciwgazowej z L.O.P.P. i urządzono wspólnie 4 obozy ćwiczebne dla instruktorów II klasy (ze strony Polskiego Czerwonego Krzyża udział w obozach wzięło 370 osób), b) Przeprowadzono 2—4-ro tygodniowe kursy w szkole gazowej na Marymoncie dla instruktorów I klasy. Kursy ukończyło 50 osób, c) Wyszkolono w ratownictwie przeciwgazowem do dnia 1.VII.34 r. — 5.150 lekarzy, d) Zarejestrowano 778 nowych sióstr pogotowia sanitarnego. Sprzętu pogotowia sanitarnego zakupiono w r. 1934 za 1.574.463 zł.

Społeczna działalność higjeniczno-sanitarna wyraża się w następujących akcjach: a) współdziałanie z Wydziałem Zdrowia i Opieki Społecznej m. st. Warszawy w uruchomieniu pociągu dezynfekcyjno-kąpielowego dla zapobiegania epidemji tyfusu plamistego na terenie stolicy. Pociąg ten wykąpał i odwszawił 5.086 osób. Przeprowadzono dezynfekcję odzieży i rzeczy w 85 barakach i w 12 wagonach mieszkalnych; rozdano 2.208 szt. bielizny i przeprowadzono akcję dożywiania najuboższej ludności, b) Wysłano do okręgów: Wołyńskiego, Wileńskiego, Poleskiego i Lwowskiego kolumny dezynfekcyjno-kąpielowe. c) We wrześniu wysłano materjał szpitalny na 100 łóżek dla zwalczania czerwonki w okręgu Wołyńskim. Taki sam materjał wysłano również do Lwowa dla skompletowania 5 tamtejszych szpitali epidemicznych. d) Współdziałano z okręgiem Warszawskim P. C. K. w zorganizowaniu pomocy leczniczej i sanitarnej dla uczestników Zjazdu Polaków z Zagranicy oraz podczas Międzynarodowego Challenge'u. e) Podjęto pracę na polu higjeny wiejskiej, polecając okręgowi Podlaskiemu zorganizowanie 5 ośrodków zdrowia na wsi. f) Przystąpiono łącznie z Centrum Badań Lotniczo - Sanitarnych do opracowania zasad organizacji pogotowia lotniczo - sanitarnego.

Organizacja Kół Młodzieży Polskiego Czerwonego Krzyża liczy obecnie 3.720 Kół, w których jest zrzeszonych 160.000 młodzieży. Prowadzony przez Koła dział korespondencji międzyszkolnej w zestawieniach międzynarodowych wysuwa Polskę na 3-cie miejsce (po Ameryce i Japonji) oraz na pierwsze miejsce pośród organizacji Kół Młodzieży Czerwonego Krzyża w Europie.

Rozesłano bezpłatnie w roku 1934 Komisjom Okręgowym 1620 kg. tranu, 20 apteczek szkolnych, 3.000 m. tkaniny bieliźnianej i 200 kg wełny. Zakupiono 60.000 szt. szczoteczek do zębów, z których sprzedano 41.700 sztuk.

Stowarzyszenia i Związki o celach społeczno-zdrowotnych.

Polski Czerwony Krzyż — Warszawa, Smolna 6.
Prezes: A. Kühn. Wiceprezes: A. Bogucki. Sekretarz: A. Paszkowska.

Polski Związek Przeciwgruźliczy — Warszawa, Karowa 31.
Prezes: Dr. J. Adamski. Wiceprezesi: Prof. Dr. W. Orłowski, Płk. Dr. St. Rudzki. Sekretarz: Dr. K. Dąbrowski.

Polskie Towarzystwo Walki z Alkoholizmem „Trzeźwość" — Warszawa, Stare Miasto 8.
Prezes: K. Kulinowski. Wiceprezesi: A. Iżycki, J. Szymański. Sekretarz: Dr. W. Borkowski.
Warszawskie Towarzystwo Medycyny Zapobiegawczej — Warszawa, Złota 74.
Prezes: Dr. W. Chodźko. Wiceprezesi: Prof. Dr. Hirszfeld, Dr. Zamecki Sekretarz: Dr. Łącki.
Związek Przeciwweneryczny — Warszawa, Nowy Świat 1.
Prezes: Dr. L. Wernic. Wiceprezes: Dr. Ostromęcki. Sekretarz: Dr. W. Borkowski.
Inne Stowarzyszenia — patrz Dział Oświata i Kultura.

STOWARZYSZENIA LEKARSKIE I ZWIĄZKI LEKARZY W WARSZAWIE.

Klub Lekarzy Polskich — Warszawa, Krakowskie Przedmieście 64.
Prezes: Prof. Dr. F. Czubalski. Wiceprezesi: Dr. T. Makowski, Gen. Dr. J. Kołłątaj-Średnicki. Sekretarz: Dr. P. Demant.
Polskie Towarzystwo Lekarzy Kresowych — Warszawa, Kaliska 17.
Prezes: Dr. M. Łączyński. Wiceprezes: Dr. T. Makowski. Sekretarz: Dr. M. Pieńkowski.
Polskie Towarzystwo Ortopedyczne i Traumatologiczne — Warszawa, Tucholska 10.
Prezes: Dr. A. Wojciechowski. Wiceprezes: Dr. M. Grobelski.
Stowarzyszenie Lekarzy Kolejowych — Warszawa, Chmielna 38.
Prezes: Dr. J. Bermański. Wiceprezes: Dr. M. Piasecki. Sekretarz: J. Kołodziejski.
Zjednoczenie Lekarzy b. studentów Uniwersytetu Warszawskiego przed 1915 rokiem — Warszawa, Fredry 2.
Zrzeszenie Lekarzy Terenów Zamiejskich Ubezpieczalni Społecznej — Warszawa, Al. Ujazdowskie 20.
Prezes: Dr C. Gawlikowski. Wiceprezes: Dr. S. Makowski. Sekretarz: Dr. W. Dagajew.
Zrzeszenie Lekarzy Ubezpieczalni Społecznej — Warszawa, Al. Ujazdowskie 20.
Prezes: Dr. A. Bytel. Wiceprezes: Dr. T. Bartoszek. Sekretarz Dr. J. Plewko.
Związek Lekarzy Rządowych w Państwie Polskiem — Warszawa, Prezydencka 8.
Prezes: Dr. W. Wierzbowski. Wiceprezes: Dr. M. Eberhardt. Sekretarz: Dr. C. Borawski.
Rada Centralna Zrzeszeń Stomatologów i Lekarzy Dentystów Rzeczypospolitej Polskiej — Warszawa, Bracka 18.
Prezes: A. Stokowski. Wiceprezes: Dr. M. German. Sekretarz: E. Bromirska.
Zrzeszenie Lekarzy Dentystów Ubezpieczalni Społecznej — Warszawa, Al. Ujazdowskie 20.
Prezes: Dr. D. Mesz. Wiceprezesi: Dr. H. Sadkowska i H. Drzewicka. Sekretarz: J. Rubieszewska.
Związek i Towarzystwo Lekarzy Dentystów Chrześcijan — Warszawa, Bracka 18.
Prezes: A. Stokowski. Wiceprezes: S. Blikle. Sekretarz: W. Perliński.
Związek Lekarzy Dentystów w Państwie Polskiem — Warszawa, Leszno 40.
Prezes: A. Ujejski. Wiceprezesi: L. Zaks, T. Babad. Sekretarz: B. Pasmantjer.
Stowarzyszenia naukowe lekarskie — patrz. Dział Oświata i Kultura.

Zjazdy Krajowe.

1934 rok. — Listopad — w Krakowie I Ogólno-Polski Zjazd w sprawie świadomego macierzyństwa i reformy seksualnej.
1935 rok.—Kwiecień w Krakowie XXVIII Zjazd Chirurgów Polskich. Czerwiec w Płocku i Gostyninie XV Zjazd Psychjatrów Polskich oraz w Krakowie Zjazd Polskiego Towarzystwa Dermatologicznego.

Wrzesień w Katowicach Zjazd Higjenistów Polskich poświęcony higjenie pracy i chorobom zawodowym.
Październik w Szczuczynie Zjazd lekarzy powiatowych województwa nowogródzkiego; w Tarnopolu Zjazd lekarzy powiatowych województwa tarnopolskiego, oraz w Łucku Zjazd Towarzystwa Internistów Polskich.
Listopad w Łodzi VI Zjazd Mikrobiologów i Epidemjologów Polskich oraz również w Łodzi V Zjazd Polskiego Towarzystwa Pedjatrycznego.

Zjazdy Międzynarodowe.

1935 rok. Styczeń. W Paryżu posiedzenie Komitetu Wykonawczego Międzynarodowego Związku Przeciwgruźliczego pod przewodnictwem dra E. Piestrzyńskiego, Wiceministra Opieki Społecznej.
Lipiec. Międzynarodowy Kongres Neurologiczny w Londynie, XIV Międzynarodowy Zjazd Mieszkaniowy i Planowania Miast w Londynie, VII Międzynarodowy Kongres Medycyny Pracy w Brukseli, Międzynarodowy Kongres poświęcony Medycynie ubezpieczeniowej w Londynie.
Sierpień W Brukseli I Międzynarodowy Zjazd Gastroenterologów.
Wrzesień. W Rzymie I Międzynarodowy Kongres Transfuzji Krwi.
Stowarzyszenia Międzynarodowe do których Polska należy: Międzynarodowy Urząd Higjeny — Paryż. Międzynarodowy Związek Przeciwgruźliczy — Paryż. Międzynarodowy Związek walki z chorobami wenerycznemi — Paryż. Międzynarodowa Organizacja walki z jaglicą — Paryż. Międzynarodowa Federacja do spraw mieszkaniowych i planowania miast — Londyn. Międzynarodowa Stała Delegacja do spraw techniki sanitarnej i higjeny miast — Praga. Międzynarodowe Stowarzyszenie walki z narkotykami — Genewa. Międzynarodowe Biuro walki z alkoholizmem — Lozanna.

OPIEKA SPOŁECZNA.

Obowiązek sprawowania opieki społecznej zgodnie z ustawą z dn. 16.VIII.1923 r. ciąży przedewszystkiem na związkach samorządowych. Państwo ponosi koszty opieki nad osobami, względem których ma specjalne obowiązki z tytułu publicznego (np. weterani powstań narodowych, b. skazańcy polityczni, inwalidzi wojenni i t. p.), sprawuje nadzór i kontrolę nad zakładami i stowarzyszeniami opiekuńczemi oraz popiera działalność opiekuńczą samorządu i społeczeństwa. Dużą rolę w akcji opiekuńczej odgrywają liczne prywatne stowarzyszenia opiekuńcze oraz fundacje.

Opieka otwarta. Jedną z aktualnych zmian na polu organizacji opieki jest przesunięcie punktu ciężkości z opieki zamkniętej (w zakładach, w których dzieci lub dorośli przebywają stale, otrzymując wszystko co jest im potrzebne) — na opiekę otwartą, przyczem duży nacisk kładzie się na akcję zapobiegawczą.
Do instytucyj opieki otwartej w pierwszym rzędzie należy zaliczyć: stacje opieki społecznej, do których zgłaszać się mogą wszyscy potrzebujący pomocy. Personel tych stacyj odwiedza potrzebujących w domu, bada warunki ich życia, udziela porady i odpowiedniej pomocy.
W tym zakresie dużą rolę mogą odegrać ustanowieni na mocy rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z 6 marca 1928 roku t. zw. opiekunowie społeczni i komisje opieki społecznej. Opiekunowie społeczni, których zadaniem jest współdziałanie

z organami gminnemi w wykonywaniu opieki społecznej, pracują honorowo i bezpłatnie. Komisje opieki społecznej działają w gminach miejskich i gminach wiejskich, liczących ponad 5.000 mieszkańców oraz w powiatach i województwach (powiatowe i woj. komisje opieki sp.). W ich skład wchodzą przedstawiciele danego związku samorz., stowarzyszeń i instytucyj społ. oraz opiekunowie społeczni. W 1934 r. było na terenie całej Polski (bez Warszawy i województw śląskiego i krakowskiego) — 16.948 opiekunów społecznych.

Wielkie znaczenie w akcji opieki nad matką i niemowlęciem mają stacje opieki nad matką i dzieckiem. Działalność ich jest omówiona w dziale Zdrowie Publiczne.

Matki pracujące poza domem korzystać mogą ze żłobków dziennych, organizowanych przez pracodawców przy zakładach pracy lub też przez prywatne organizacje społeczne. W żłobkach tych matki pozostawiają na pół dnia niemowlęta i dzieci do 3 lat pod fachową opieką. Liczne bardzo przedszkola dają również przez pół dnia opiekę dzieciom od 3 do 7 lat. Dla dzieci w wieku szkolnym, które z powodu tak często nieodpowiednich warunków mieszkaniowych, ciasnoty, zimna, braku światła nie mogą w domu odrabiać lekcyj, tworzone są świetlice, gdzie tak samo jak w przedszkolach dzieci otrzymują dożywianie. Bardzo poważne znaczenie ma dożywianie dzieci w szkołach powszechnych.

Formą opieki stosunkowo mało znaną w Polsce jest umieszczanie sierot za opłatą w rodzinach obcych, odpowiednio dobranych i stale nadzorowanych — jest to tak zwana opieka w rodzinach zastępczych. Niektóre województwa zorganizowały obecnie ośrodki opieki w rodzinach zastępczych w wybranych miejscowościach, umieszczając tam dzieci pod nadzorem specjalnych inspektorek społecznych. W walce z bezdomnością młodzieży bezrobotnej organizowane są domy noclegowe ze świetlicami i podręcznemi warsztatami. Warszawa posiada już 5 takich domów, prowincja — 21.

Rok 1934 przyniósł dalsze zwiększenie liczby dzieci, korzystających z kolonij: 179.279 dzieci (w 1933 r. — 160.755 dzieci). Kolonje i półkolonje letnie kosztowały w 1934 r. 5.512.000 zł., wydatki te pokryto z ofiar społeczeństwa (38,9%), opłat rodziców (22,6%) z zasiłków Państwa, związków samorządowych, Funduszu Pracy i Ubezpieczalń Społecznych.

Na kolonje i półkolonje w 1935/36 Ministerstwo Opieki Społecznej preliminowało 900.000 zł.

Do opieki otwartej dla dorosłych zaliczyć należy domy noclegowe i punkty dożywiania, misje dworcowe, które mają na celu ochronę samotnie podróżujących młodych kobiet przed upadkiem, oraz ogrody działkowe, które w roku 1934/35 wykazały wzmożone tempo rozwoju.

Rok	Działek	Obszar ha
1933/34	18.989	634
1934/35	34.499	1.712

Na popieranie akcji kulturalno-oświatowej, a w szczególności na kursy dla pracowników społecznych, na ogrody działkowe, domy ludowe, świetlice, towarzystwa wzajemnej pomocy — Ministerstwo Opieki Społecznej przeznaczyło w 1935/36 r. kredyt w wysokości 145.000 zł.

Opieka zamknięta nad dziećmi i młodzieżą. Liczba zakładów opieki zamkniętej w 1933/34 r. w porównaniu z 1931/32 rokiem prawie, że nie

uległa zmianie, zmniejszyła się natomiast nieco liczba wychowanków, a mianowicie: w dniu 31.III.34 r. w 882 zakładach znajdowało się 42,484 wychowanków, czyli mniej o 1.693 niż w 1931/32 r.; na 10.000 mieszkańców Rzplitej przypadało zatem 13,3% wychowanków.

ROZMIESZCZENIE ZAKŁADÓW W POSZCZEGÓLNYCH WOJEWÓDZTWACH

WOJEWÓDZTWO	1932 r.		1934 r.	
	l. zakładów	l. wychowanków	l. zakładów	l. wychowanków
m. st. Warszawa	78	6.654	80	6.364
warszawskie	63	3.954	64	3.941
łódzkie	56	2.548	52	2.422
kieleckie	62	2.872	48	2.121
lubelskie	38	2.079	36	1.966
białostockie	34	1.771	34	1.644
wileńskie	64	3.166	56	3.151
nowogródzkie	26	973	23	901
poleskie	20	827	16	743
wołyńskie	31	950	34	1.022
poznańskie	53	2.363	48	2.202
pomorskie	26	1.372	27	1.376
śląskie	38	1 645	48	1.966
krakowskie	68	3.906	69	3.574
lwowskie	110	5 260	122	5.153
stanisławowskie	60	2.300	65	2.394
tarnopolskie	60	1.537	60	1.544
RAZEM	887	44.177	882	42.484

Zakłady dla dzieci normalnych: w 1934 r. było 46 żłobków, dających opiekę 2,719 dzieciom oraz 781 schronisk i burs, w których było 36.312 dzieci starszych, Zakłady specjalne:

dla dzieci kalekich (w tem ociemniałych i głuchoniemych)	13	zakładów,	619 wychowanków
dla dzieci anemicznych i rekonwalescentów	8	„	397 „
dla dzieci umysłowo upośledzonych	7	„	534 „
dla dzieci trudnych do prowadzenia	15	„	1166 „
dla dziewcząt zaniedbanych moralnie	9	„	626 „
Pogotowia Opiekuńcze	3	„	111 „
Razem	55	zakładów,	3453 wychowanków.

Największa liczba wychowanków znajduje się w zakładach, należących do organizacyj społecznych (46,8% ogółu wychowanków), następnie w zakładach związków samorządowych (21,2%). Na trzeciem miejscu są zakłady, utrzymywane przez zgromadzenia zakonne i związki wynaniowe (18,2% wychowanków), na czwartem — zakłady fundacyjne (9%), wreszcie zakłady, stanowiące własność osób prywatnych (1,3%). Co do 3,5% wychowanków — brak danych.

Wychowankowie zakładów opiekuńczych uczą się naogół poza zakładem. Odnośnie do tej sprawy posiadamy dane o 32.644 wychowankach: 8,3% wychowanków uczęszcza do przedszkoli, 47,3% — do szkół powszechnych, 11,2% — do szkół średnich, 12,2% — do szkół zawodowych,

1,2% — do szkół wyższych, 3,1% — do seminarjów nauczycielskich i ochroniarskich, 2,3% — na kursy maturalne i inne, 6,1% — kształci się w warsztatach, wreszcie 8,3% — jeszcze lub już się nie uczy.

W zakresie opieki nad dziećmi i młodzieżą na subwencje dla stowarzyszeń opiekuńczych, dla zakładów opieki zamkniętej jak również na opiekę otwartą Ministerstwo Opieki Społecznej przeznaczyło w 1935/36 r. — 3.640.000 zł. Z tego kredytu pokrywane są również wydatki na organizowanie kursów dla personelu zakładów opiekuńczych oraz na propagandę i wydawnictwa, dotyczące tego działu opieki.

Pozatem Ministerstwo przeznaczyło na organizację i prowadzenie: zakładów specjalnych 150.000 zł. i wojewódzkich zakładów opiekuńczo-wychowawczych — 100.000 zł.

Oddzielnie należy wymienić państwowe zakłady poprawcze dla młodzieży, znajdujące się pod nadzorem Ministerstwa Sprawiedliwości. W tych zakładach (Studzieniec, Głaz, Wieluciany, Przedzielnica, Klewań i Koźmin) przebywało w dniu 1 września 1935 r. — 622 chłopców.

Liczba zakładów opieki zamkniętej dla dorosłych wynosiła w dniu 31 marca 1934 r. — 1.543, liczba pensjonarjuszy — 26.880, czyli na 10.000 mieszkańców przypadało 8,4 pensjonarjuszy. W tej liczbie było: 550 schronisk dla starców i kalek, w których przebywało 17.888 osób, 51 zakładów specjalnych z 3,864 pensjonarjuszami, wreszcie 942 przytułki w gminach wiejskich; w przytułkach tych, które dawały najczęściej tylko pomieszczenie i niewielką zapomogę, przebywało 5,128 pensjonarjuszy.

Rozmieszczenie zakładów w poszczególnych Województwach

WOJEWÓDZTWO	1932 r.		1934 r.	
	l. zakładów	l. pensjonarjuszy	l. zakładów	l. pensjonarjuszy
m. st. Warszawa	22	3.183	25	2.809
warszawskie	45	2.266	57	2.266
łódzkie	62	2.164	64	2.406
kieleckie	64	1.132	78	1 357
lubelskie	28	922	30	817
białostockie	16	712	18	749
wileńskie	21	1 231	18	1 170
nowogródzkie	9	197	9	182
poleskie	7	261	7	222
wołyńskie	9	224	12	263
poznańskie	195	3.338	1073*)	8.804
pomorskie	28	2.041	28	1.193
śląskie	29	1.007	35	1.188
krakowskie	30	1.703	34	1.537
lwowskie	29	1.210	36	1.358
stanisławowskie	7	258	8	283
tarnopolskie	15	270	11	276
RAZEM	616	22.119	1543*)	26.880

*) w 1934 r. podane zostały po raz pierwszy wszystkie przytułki w gminach wiejskich w woj. poznańskiem, gdzie jest 876 takich przytułków, dających pomieszczenie 4.657 pensjonarjuszom.

Zakłady specjalne dla dorosłych dzielą się na następujące grupy:

dla ociemniałym i głuchoniemych	5 zakładów,	171	pensjonarjuszy
dla nieuleczalnie chorych	21 „	1488	„
dla upośledzonych umysłowo	4 „	214	„
dla ofiar nierządu	6 „	244	pensjonarjuszki
dla matek z niemowlętami	3 „	71	„
domy pracy dobrowolnej	9 „	971	pensjonarjuszy
domy pracy przymusowej	3 „	705	„

Największa liczba pensjonarjuszy (55,9%) znajduje się w zakładach, należących do związków samorządowych, na drugiem miejscu stoją zakłady utrzymywane przez stowarzyszenia prywatne — dają one opiekę 16,9% pensjonarjuszy, dalej idą zakłady utrzymywane przez fundacje opiekuńcze — 12,5% pensjonarjuszy, zakłady związków wyznaniowych (np. parafij katolickich, gminy ewangelickiej, gminy żydowskiej), — 9% pensjonarjuszy, zakłady zgromadzeń zakonnych — 3% pensjonarjuszy, wreszcie w zakładach, należących do osób prywatnych znajduje się o 0,4% pensjonarjuszy.

Pensjonarjusze zakładów opieki zamkniętej —to w ogromnej większości ludzie starzy, niedołężni, kalecy lub chorzy nieuleczalnie. Zdolni do pracy stanowią tylko jedną piątą ogółu.

Na pomoc dla zakładów opiekuńczych dla dorosłych Ministerstwo Opieki Społecznej przeznaczyło w 1935/36 r. — 100.000 zł., a dla zakładów specjalnych — 148.000 zł. Na pomoc dla niezdolnych do pracy o niestwierdzonej przynależności gminnej — 40.000 zł. Na stałe zasiłki dla ok. 4500 inwalidów pracy, którzy ukończyli 65 lat życia, mają 30 lat pracy zarobkowej i nie korzystają ze świadczeń ubezpieczeń społecznych — 200.000 zł.

Fundacje. W r. 1933 było w ewidencji Ministerstwa Opieki Społecznej 1350 fundacyj opiekuńczych i leczniczych. Nie wszystkie jednak fundacje były czynne, bowiem z ogólnej ich liczby 512 nie przejawiło w r. 1932/33 żadnej działalności, a co do działalności 279 fundacyj nie otrzymano żadnych danych.

559 czynnych fundacyj dzieliło się, co do swych celów, jak następuje:

opieka nad dziećmi i młodzieżą	75	fundacyj	13,5%
opieka nad dorosłymi	370	„	66,0%
opieka nad dziećmi i dorosłymi	37	„	6,5%
inne cele opiekuńcze	2	„	0,3%
cele opiekuńczo-lecznicze	27	„	5,0%
cele lecznicze	48	„	8,5%

Majątek 1226 fundacyj, które podały w tej sprawie dane, stanowił około 154.000.000 zł. Wartość tego majątku była jednak znacznie większa, gdyż części nieruchomości nie oszacowano. Wydatki 441 czynnych fundacyj wyniosły w 1932/33 r. około 24.500.000 zł.

W końcu 1934 r. powstała nowa wielka fundacja im. Jakóba Potockiego, który majątek swój wartości ok. 60 miljonów zł. przekazał na cele popierania walki z chorobami, a w szczególności na walkę z gruźlicą i nowotworami złośliwemi.

Opieka nad weteranami powstań narodowych. Na mocy ustawy z dnia 23 marca 1922 r. przysługuje im prawo do stałego zaopatrzenia do pomocy lekarskiej w ambulatorjach, szpitalach i zakładach leczniczych wojskowych. Weterani niedołężni, a pozbawieni opieki, umieszczani są w odpowiednich zakładach opieki zamkniętej — na koszt Państwa. Miesięczne zaopatrzenie weterana samotnego wynosi 125 zł., żonatego 150 zł. Wdowy po weteranach otrzymują pensję

w wysokości połowy zaopatrzenia weterana samotnego.
W dn. 1 stycznia 1935 r. było 124 weteranów, uprawnionych do zaopatrzenia oraz 977 wdów po weteranach. Wydatki na ten cel w 1934/35 r wynosiły 920.708 zł.

Byłym skazańcom politycznym przysługuje zaopatrzenie, jeśli nie posiadają środków na utrzymanie, a nadto utracili conajmniej 50% zdolności do zarobkowania lub przekroczyli 55 rok życia. Wdowy i sieroty po byłych skazańcach politycznych oraz ich rodzice (o ile nie pozostała wdowa i sieroty) otrzymują również zaopatrzenie pieniężne. Zaopatrzenie byłego skazańca politycznego samotnego wynosi zależnie od klasy miejscowości miesięczne 80 — 125 zł., żonatego 100 — 150 zł. Byłym skazańcom politycznym przysługuje również prawo do leczenia i protezowania (o ile choroba lub kalectwo jest związane z ich działalnością, zmierzającą do odzyskania niepodległości Państwa Polskiego) oraz umieszczenia w zakładzie opieki zamkniętej na koszt Państwa. W listopadzie 1935 ukazał się Dekret Prez. Rzpl. o zmianie i uzupełnieniu niektórych przepisów, dot. b. skazańców politycznych. (Dz. U. R. P. Nr. 85, poz. 523).

W dn. 1 stycznia 1935 r. było uprawnionych do zaopatrzenia 1265 byłych skazańców politycznych, 477 wdów, 145 sierot, 46 rodziców. Ogółem wydatki Skarbu Państwa z tego tytułu w r. 1934/35 wyniosły 2.613.737 złotych.
Na opiekę nad osobami, zasłużonemi w walce o niepodległość oraz nad weteranami powstań narodowych, Ministerstwo Opieki Społ. preliminowało w 1935/36 r. — 150.000 zł.

Osobom szczególnie zasłużonym, w przypadkach zasługujących na szczególne uwzględnienie przyznawane jest zaopatrzenie z funduszów Państwowych. Wydatki Państwa na ten cel w r. 1934/35 wynosiły 1.032.138 złotych. Osób pobierających zaopatrzenie było 1.369.
Dla osób niezdolnych do pracy, a zasłużonych dla Państwa, które ze względów formalnych nie mogą uzyskać zaopatrzenia ustawowego, Ministerstwo Opieki Społ. preliminowało w 1935/36 r. 20.000 zł.

Inwalidów wojennych, inwalidów wojskowych, osoby pozostałe. Po inwalidach wojennych, po poległych i zmarłych w związku przyczynowym ze służbą wojskową oraz po zaginionych bez własnej winy na terenie i w czasie działań wojennych i osoby, pozostałe po inwalidach wojskowych — ustawa z dnia 17 marca 1932 roku uprawnia do zaopatrzenia inwalidzkiego.
Za inwalidów wojskowych uważa się: osoby, które doznały uszkodzenia zdrowia z powodu choroby lub kalectwa, nabytych wskutek służby w wojsku R. P. w czasie pokoju oraz członków organizacji Przysposobienia Wojskowego, którzy doznali uszkodzenia zdrowia w związku z zajęciami wojskowemi.
Zaopatrzenia inwalidzkie stanowią następujące świadczenia ze strony Państwa: zasadnicza renta inwalidzka; dodatki: ciężkoposzkodowanych, kwalifikacyjny, rodzinny, pielęgnacyjny; zapomoga pogrzebowa; renty pozostałych (po poległych i zmarłych); leczenie i doleczanie; zaopatrywanie w aparaty ortopedyczne i środki pomocnicze; szkolenie; opieka społeczna.

Rentę zasadniczą wymierza się w stosunku do stopnia utraty zdolności zarobkowej oraz w zależności od klasy miejscowości, którą inwalida zamieszkuje. Prawo do zaopatrzenia pieniężnego przysługuje

inwalidom wojennym z utratą przynajmniej 15% zdolności zarobkowej, a inwalidom wojskowym — z utratą 30 — 45% zdolności zarobkowej. Zasadnicza renta (bez dodatków) zupełnego inwalidy wojennego (powyżej 94% utraty zdolności zarobkowej) wynosi 125 zł. miesięcznie, zupełnego inwalidy wojskowego 100 zł. miesięcznie (członka Przysposobienia Wojskowego 90 złotych).
Ociemniali inwalidzi po przejściu szkolenia otrzymują potrzebne im narzędzia pracy, specjalnie szkolone psy—przewodniki oraz dodatek na utrzymanie psa w wysokości 25 zł. miesięcznie.
Inwalidzi ciężko poszkodowani, pozbawieni opieki osób drugich, mogą być umieszczani w zakładach opiekuńczych.
Bezrobotni i małorolni inwalidzi wojenni, będący z zawodu rolnikami lub obeznani z uprawą roli, mają prawo do otrzymania od Państwa gospodarstwa rolnego. Koszty osady pokrywa się ze skapitalizowanego inwalidzkiego zaopatrzenia pieniężnego.
Inwalidzi wojenni mają pierwszeństwo przy obsadzaniu posad w urzędach, przedsiębiorstwach i zakładach państwowych lub samorządowych oraz w przedsiębiorstwach prywatnych przez Państwo subwencjonowanych i koncesjonowanych. Posiadają oni również pierwszeństwo przy nadawaniu zezwoleń na sprzedaż wyrobów monopolowych, biletów loteryjnych i t. p. Przedsiębiorstwa rolnicze, przemysłowe, handlowe i komunikacyjne oraz przedsiębiorstwa państwowe obowiązane są zatrudnić na każdych 50 robotników i pracowników — 1 inwalidę, a na każdych 100 robotników i pracowników — 3 inwalidów.
Inwalidzi z armij państw zaborczych oraz z oddziałów byłych sprzymierzeńców są przy wymiarze renty potraktowani nieco mniej korzystnie.
W dniu 1 lipca 1935 r. było pobierających zaopatrzenie pieniężne: 5.544 inw. woj. z przed 1914 roku, 70,323 inw. woj., 6.435 inw. wojskowych, 58.288 wdów, 28.866 sierot, 21.276 rodziców.
W 1934/35 r. wydatki na zaopatrzenie pieniężne inwalidów wojennych z przed 1914 roku wyniosły 1.102.517 złotych, na zaopatrzenie pieniężne inwalidów wojennych i wojskowych oraz pozostałych rodzin 98.503,204 zł., skapitalizowano renty na sumę: — 398.135 zł.
Na leczenie i protezowanie inwalidów wojennych i wojskowych oraz inwalidów przedwojennych Ministerstwo Opieki Społecznej preliminowało na 1935/36 — 2.305.000 zł., a na badania rewizyjne i przedrewizyjne, na dodatkową rejestrację i jednorazową kontrolę akt inwalidów — 508.000 zł.

Na opiekę nad inwalidami, a mianowicie na utrzymanie 123 inwalidów w zakładach opiekuńczych i leczniczych, Ministerstwo Opieki Społecznej preliminowało w r. 1935/36 — 196.000 zł., na utrzymanie i szkolenie inwalidów w Zakładzie Szkolnym w Krakowie, na kursie straży leśnej i polowej w Niepołomicach i w szkole reedukacyjnej w Poznaniu — 525.000 zł., na utrzymanie schronisk przejściowych dla inwalidów, podróżujących na wezwanie władz w związku z zaopatrzeniem — 24.000 zł., wreszcie na zapomogi, subsydja dla instytucyj, oraz specjalne świadczenia dla ociemniałych inwalidów — 600.000 zł.
W r. 1935 ogłoszono jednolity tekst ustawy z dn. 17 marca 1932 r. o zaopatrzeniu inwalidzkiem (D. U. R. P. Nr. 5/35, poz. 31). Pozatem ukazały się:
rozporządzenie Ministra Opieki Społecznej w sprawie wykonania ustawy o zaopatrzeniu inwalidzkiem (D. U. R. P. Nr. 5/35, poz. 32),

ustawa o Inwalidzkim Sądzie Administracyjnym (D. U. R. P. Nr. 26/35, poz. 177),
rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów, zawierające regulamin Inwalidzkiego Sądu Administracyjnego (D. U. R. P. Nr. 38/35, poz. 263),
rozporządzenie Rady Ministrów o obowiązku zatrudniania inwalidów wojennych i wojskowych w przedsiębiorstwach państwowych (D. U. R. P. Nr. 44/35, poz. 298),
dekret Prezydenta R. P. o zmianie niektórych przepisów, dot. zaopatrzenia inwalidzkiego (D. U. R. P. Nr. 85/35, poz. 522).

Inwalidzi wojenni grupują się w szeregu Związków:

Związek Inwalidów Wojennych R. P. (Zarząd Główny, Warszawa, Krakowskie Przedmieście 60). Przewodniczący Wydziału Wykonawczego Zarządu Głównego: pos. mjr. E. Wagner, Wice-przewodniczący: St. Szulczyński i A. Pająk. Do Związku należą: 12 zarządów okręgowych, 237 kół powiatowych, 315 kół miejscowych oraz oddział we Francji; ponadto — na prawach samodzielnego oddziału Związek Inwalidów Ukraińskich. Dochody Zarządu Głównego w 1934/35 r. wyniosły 401.969 zł.

Legja Inwalidów Wojennych Wojsk Polskich im. Gen. Sowińskiego (Warszawa, Wilcza 5). Z dniem 23. XI. 1935 r. wyznaczony został przez Komisarza Rządu m. st. Warszawy kurator Legji J. Nowacki. Liczba członków stowarzyszenia ok. 5.000. Dochody wg. preliminarza na rok 1935/36 wynosiły 229.640 zł.

Związek Ociemniałych Żołnierzy R. P. (Warszawa, Hoża 1). Prezes Zarządu Głównego: pos. mjr. E. Wagner, Sekretarz: K. Mroziński. Liczba członków (inwalidzi pow. 85% utraty wzroku): 634. Dochody Związku w 1934/35 r. wyniosły 215.362 zł.

Zjednoczenie Związków Żydowskich Inwalidów, Wdów i Sierot Woj. R. P., (Zarząd Gł. — Kraków, Skawińska 2). Prezes Zarz. Gł.: J. Bachner, Wiceprezesi: T. Molkner i J. Kraus. Liczba członków — 12.800. Dochody Zjednoczenia w 1934/35 r. wynosiły 30.804 zł.

Zjazdy i Kongresy z zakresu Opieki Społecznej.

We wrześniu 1935 r. odbył się w Poznaniu IV Wszechpolski Kongres Delegatów Ogrodów Działkowych, na którym uchwalono poczynienie starań w celu wydania przez Rząd ustawy, regulującej sprawy ogrodów działkowych oraz obniżono opłaty, wnoszone przez związki okręgowe do Związku Towarzystw Ogrodów Działkowych w Poznaniu.

W listopadzie 1935 r. odbył się w Warszawie Ogólno-Polski Kongres Inwalidów Wojennych.

W lipcu 1935 r. odbył się w Brukseli XI Kongres Międzynarodowego Stowarzyszenia Opieki nad Dziećmi, w którym wzięli udział przedstawiciele rządów i stowarzyszeń 38 państw. Kongres obradował w dwuch komisjach, których przedmiotem były: a) wpływ kryzysu i bezrobocia na dzieci i młodzież i b) opieka nad dzieckiem na wsi — oraz w kilkunastu sekcjach, zajmujących się poszczególnemi zagadnieniami opieki nad dzieckiem. Delegatka Rządu Polskiego została wybrana przez Kongres na przewodniczącą jednej z komisyj i wygłosiła referat o stronie moralnej opieki nad niezatrudnioną młodzieżą w świetle doświadczeń społecznych w Polsce.

We wrześnie 1935 r. odbył się w Poznaniu V Międzynarodowy

Kongres Ogrodów Działkowych, w którym wzięli udział delegaci z Anglji, Austrji, Belgji, Czechosłowacji, Francji, Italji, Luxemburga i Niemiec. W czasie trwania Kongresu była otwarta wystawa ogrodów działkowych.

Działalność opiekuńcza stolicy. Rok 1934 zaznaczył się rozpoczęciem w Warszawie walki z żebractwem i włóczęgostwem. W grudniu 1933 roku uruchomiono Dom Etapowy i zawarto umowę z Warszawskim Wojewódzkim Związkiem Międzykomunalnym Opieki Społecznej w sprawie kierowania do Domu Pracy Przymusowej w Oryszewie żebraków i włóczęgów, skazanych przez Sąd Grodzki w Warszawie na zamknięcie w zakładzie tej kategorji. Rok tej walki (od grudnia 1933 roku) przyniósł rezultaty następujące: zatrzymano ogółem 1707 osób (w tej liczbie 110 włóczęgów), z czego 1293 chrześcijan, i 414 żydów. Z tej liczby zasądzono: na zamknięcie w Domu Pracy Przymusowej 482 osoby, na zamknięcie w przytułkach — 436 osób, na umieszczenie w zakładach specjalnych — 21 osób. Koszta tej akcji ponoszone niemal w całości przez gminę, są bardzo duże. W grudniu 1934 r. przekroczyły 40.000 zł. (Zwalczanie żebractwa i włóczęgostwa prowadzone jest poza Warszawą jedynie w województwach: poznańskiem i pomorskiem).

W roku 1934/35 Wydział Opieki Społecznej i Zdrowia Zarządu Miejskiego m. st. Warszawy został całkowicie zreorganizowany. Przeprowadzono duże zmiany w niektórych zakładach, należących do miasta, a w szczególności w Domu im. ks. Boduena dla niemowląt.

W połowie 1935 r. rozpoczęli swą działalność opiekunowie społeczni, których dotąd stolica nie posiadała. Miasto podzielono na 9 okręgów opiekuńczych i 277 obwodów. W każdym okręgu działa ośrodek zdrowia i opieki społecznej oraz okręgowa komisja opieki społecznej. Każdy obwód posiada swego opiekuna społecznego.

Dożywianie dzieci w szkołach powszechnych. Warszawska Rada Szkolna zamierza dożywiać w roku 1935/36 w ciągu 200 dni około 25 tysięcy dzieci, co przy zachowaniu zeszłorocznej normy (pół litra zupy mięsnej i 100 gr. chleba, względnie ćwierć litra mleka i 100 gr. chleba) ma kosztować około 600.000 zł. Akcję świetlicową, internaty, organizację kursów — obozów wędrownych obliczono na 250.000 zł. Wreszcie akcja kolonijna i półkolonijna dla 10.000 dzieci ma kosztować około 40.000 zł.

Wydatki (zwyczajne i nadzwyczajne) m. st. Warszawy na opiekę społeczną według preliminarza na r. 1934/35 wynosiły 17.971.000 zł.

Wszystkie związki samorządowe preliminowały w 1934/35 r. na opiekę społeczną następujące sumy:

gminy wiejskie	6.735.000 zł.
miasta niewydzielone	6.396.000 „
miasta wydzielone	30.711.000 „
powiatowe związki samorządowe	8.137.000 „
wojewódzkie związki samorządowe	2.924.000 „
Ogółem	54.903.000

I. Ważniejsze stowarzyszenia, zajmujące się opieką ogólną.

A. Opieka nad dziećmi i młodzieżą.

Warszawa. Centralne Stow. Opieki nad dziećmi i sierotami żydowskie-

mi, Zamenhofa 5. Prezes: S. Szereszewski. Bursa dla dziewcząt — 60 miejsc; Bursa dla chłopców — 40 miejsc.
Katolicki Związek „Caritas", Senatorska 31. Prezes: Ks. J. Lorek.
Liga Opieki nad młodzieżą szkolną m. st. Warszawy, Nowy Świat 7. Prezes: dr. St. Rottermund. Opieka otwarta.
Organizacja Młodzieży Pracującej „O.M.P.", Nowy Świat 21. Prezes: Pułk. Jur-Gorzechowski. 12 Inspektoratów Wojewódzkich, 10 Wydziałów Okręgowych, 161 Ognisk. Opieka otwarta.
„Patronat" Tow. Opieki nad więźniami, Marszałkowska 74. Prezes: L. Supiński. „Dom Dziecka" — 60 miejsc; Zakład wychowawczo-poprawczy „Dom dziewcząt".
Polskie Katolickie Tow. Opieki nad dziewczętami, Mokotowska 55. Prezes: M. Przeździecka. Zakład Św. Anny — 212 miejsc. Bursa „Nasz Dom" — 60 miejsc; Bursa Bł. A. Boboli — 30 miejsc; Biuro pośrednictwa pracy i schronisko dla przyjezdnych młodych dziewcząt; Schronisko Misji Dworcowej: misje dworcowe na dworcach: Głównym, Wschodnim, Wileńskim i Autobusowym. Zakład „Przystań" dla zaniedbanych moralnie dziewcząt — 56 miejsc.
Polskie Tow. Opieki nad Sierotami po poległych wojskowych i dziećmi inwalidów. Grochów II, Krypska 39. Prezes: H. Gąsiorowska. Sierociniec im. Marsz. J. Piłsudskiego — 90 miejsc.
Robotnicze Tow. Przyjaciół Dzieci. Al. Trzeciego Maja 2. Prezes: T. Arciszewski. 2 Uzdrowiska — 500 miejsc latem, 200 — zimą.
Stow. Pań Miłosierdzia Św. Wincentego a Paulo, Metropolja Warszawska. Dyrektor: Ks. J. Lorek. Dom Miłosierdzia — 30 miejsc.
Tow. Gniazd Sierocych, Leszno Nr. 11. Prezes: K. Jeżewski. Bursa dla chłopców i dziewcząt — 35 miejsc. Gniazdo sieroce — 15 miejsc. Ochronka — 35 miejsc.
Tow. Kolonij Letnich im. St. Markiewicza, Wilcza 52. Prezes: J. Pawińska. W 1933 wysłano na kolonje 780 dzieci.
Tow. Kolonij letnich im. H. Wawelberga, Leszno 45. Prezes: Inż. L. Tołłoczko. W 1933 wysłano na kolonje 1126 dzieci.
Tow. „Nasz Dom", Marszałkowska 153. Prezes: Marsz. A. Piłsudska. Zakład „Nasz Dom" — 130 miejsc.
Tow. Pomocy Dzieciom i Młodzieży Polskiej z Kresów, Świętokrzyska 5. Prezes: A. Śliwińska. 10 Internatów Kresowych — 915 miejsc; 3 Ogniska akademickie — 154 m.
Tow. Przyjaciół Dzieci Ulicy, Senatorska 29. Prezes: Mjr. A. Gelata. Ognisko Świetlica; Ognisko Praga.
Związek Towarzystw Opieki nad sierotami żydowskiemi R.P. „Centos", Leszno 52. Prezes: R. Szereszowski. Zakład leczniczo-wychowawczy dla dzieci niedorozwiniętych — 85 miejsc.
Łódź. Łódzkie Żydowskie Tow. Opieki nad sierotami, Północna 38. Prezes: Dr. Gutentag. Sanatorjum.
Patronat nad młodzieżą rzemieślniczą i przemysłową, Wólczańska 17. Prezes: woj. Hauke-Nowak. Poradnia zawodowa; Świetlica dla dziewcząt. Świetlica dla chłopców.
Robotnicze Tow. Przyjaciół dzieci, Kilińskiego 49, Prezes: A. Walczak. Przychodnie przeciwgruźlicze w Łodzi i Rudzie Pabjanickiej; 3 przedszkola i 3 świetlice.
Tow. Internatu dla dzieci żydowskich, Kilińskiego 105. Prezes: M. Rumkowski. Internat dla dziewcząt — 200 miejsc.
Tow. Opieki nad Matką i Dzieckiem w Łodzi, Piotrkowska 103. Prezes: St. Marzyńska. 9 stacyj opieki nad matką i dzieckiem i żłobek.

Wilno. Wileńskie Tow. Opieki nad dziećmi. Al. Róż 4. Prezes: J. Malecki. Schronisko — 100 miejsc; Gniazdo — 30 miejsc; Żłobek — 70 miejsc.
Poznań: „Evangelischer Erziehungsverein", Czarneckiego 5. Prezes D. Hildt. Opieka otwarta.
„Stella" Tow. Kolonij wakacyjnych i stacyj sanitarnych, Długa 17. Prezes: Dr. Gantkowski. Stacja sanitarna dla dzieci — ozdrowieńców.
Kraków. Główny Komitet Opieki nad ochronkami dla małych dzieci, Straszewskiego 18. Prezes: Ks. Z. Kulig.
Stow. Domu Sierot Żydowskich, Dietla 64. Prezes: Dr. K. Landau. Dom sierot — 74 miejsca.
Stow. Domu Zdrowia i kolonji letnich w Harbutowicach, Sobieskiego 10. Prezes: E. Tor. Dom Zdrowia w Harbutowicach.
Tow. Opieki nad sierotami żydowskiemi, J. Sarego 3. Prezes: Dr. J. Landau. Opieka otwarta.
Zachodnio - Małopolski Związek Tow. Opieki nad sierotami żydowskiemi, J. Sarego 3. Prezes: Dr. J. Steinberg.
Zachodnio-Małopolskie Tow. Ochrony Dzieci i Młodzieży, Senacka 13. Prezes: Dr. F. Parylewicz. Zakład Opiekuńczy — 80 miejsc.
LWÓW. Centralny Komitet Opieki nad żydowskiemi sierotami i opuszczonemi dziećmi, Boczna Brajerowska 4. Prezes: Dr. W. Wiesenberg.
Polskie Tow. „Dzieci na Wieś", Łyczakowska 171. Prezes: Dr. K. Zagajewski. Wysłano w 1934 r. — 1478 dzieci.
Tow. Kolonij Leczniczych dla dzieci, Batorego 3. Prezes: Obtułowiczowa. W 1933 r. wysłano zgórą 300 dzieci.
Tow. Opieki nad Niemowlętami im. Dz. Jezus, Paulinów 5. Prezes: Ks. E. Lubomirska. Zakład dla niemowląt im. Dz. Jezus — 32 miejsca.
Tow. Rodzina Sieroca Dzieci po obrońcach Lwowa, Szymonowiczów 6. Prezes: E. Jędrzejowiczowa. Zakład „Rodzina Sieroca" — 40 miejsc.
Wschodnio-Małopolskie Zjednoczone Tow. Ochrony Dzieci i Młodzieży, Złota 10. Prezes: Dr. K. Zieliński. Bursa męska — 40 miejsc; Zakład wychowawczy — 32 miejsca; 3 ochronki.

B. Opieka nad dziećmi i dorosłymi.

Warszawa. Centralny Komitet Pomocy Żydom, Elektoralna 6. Prezes: dr. M. Schorr. Instytut Rodziny Marji, Żelazna 97. Prezes S. J. Wirbalówna. Zakład SS Rodziny Marji — 120 miejsc; Zakład Św. Elżbiety — 80 miejsc; Dom Dzieci Matki Bożej Łaskawej — 231 miejsc; Uzdrowisko — 80 miejsc; Ostoja Zdrowia Dziecka — 75 miejsc; 3 ochronki w woj. białostockiem.
Koło Pracy Kobiet, Kredytowa 16. Prezes: H. Wolska. 2 Bursy dla chłopców — 51 miejsc; 3 Bursy dla dziewcząt — 104 miejsca; Schronisko dla dzieci — 50 miejsc; Zakład dla matek i niemowląt — 20 miejsc.
Komitet Opieki nad Mieszkańcami Osiedli miejskich „Osiedle", Marszałkowska 153. Prezes. Marsz. A. Piłsudska. 5 Stacji dożywiania na Annopolu, Polusie, Targówku, Żoliborzu, Okopowej; 9 świetlic dla dzieci, 3 świetlice dla dorosłych, 4 żłobki — 330 miejsc.
Tow. „Dom Starca" (Moszaw Zkenim), Górczewska 9. Prezes: S. Ettinger. Dom Starców — 200 miejsc.
Tow. Przyjaciół Inwalidów, Marszałkowska 74. Prezes: J. Prystorowa. Schronisko dla inwalidów wojennych; Dom noclegowy dla bezrobotnej inteligencji; Kuchnia dla bezrobotnych pracowników umysłowych.
Warszawskie Tow. Dobroczynności, Krakowskie Przedmieście 62. Prezes: J. S. Kijewski, Zakład dla sierot chłopców — 175 miejsc; zakład dla sierot dziewcząt — 150 miejsc; Internat — 15 miejsc; Dom Zdro-

wia dla dzieci — 35 miejsc; Szwalnia dla ubogich dziewcząt. Schronisko dla starców i inwalidów — 300 miejsc; Przytułek dla rzemieślników i robotników fabrycznych — 88 miejsc; Przytułek — 10 miejsc; 13 przedszkoli w Warszawie, Szpital i ochrony w Gościeradowie i Wąglinie.

Związek Pracy Obywatelskiej Kobiet, Nowogrodzka 23. Prezes: J. Kratowska. Dom Pracy Dobrowolnej (dla ofiar nierządu) — 32 miejsca; 3 punkty dożywiania.

Łódź. Ewangelickie Tow. Filantropijne, Wólczańska 195. Prezes: Dr. K. Szweikert. Szpital Św. Jana.

Łódzkie Chrześcijańskie Tow. Dobroczynności, ul. Narutowicza 60. Prezes: A. Ziegler. Szpital dla dzieci; Szpital położniczy; 3 przedszkola i 2 tanie herbaciarnie; Szpital dla nerwowo i umysłowo chorych.

Łódzkie Żydowskie Tow. Dobroczynności, Zachodnia 20. Przytułek dla kalek i paralityków — 40 miejsc.

Łódzkie Żydowskie Tow. Pomocy Biednym Chorym „Linas Hacholim", Południowa 19. Zakład Położniczo-Ginekologiczny.

Łódzkie Żydowskie Tow. Opieki nad starcami, Pomorska 54. Prezes: B. Gliksman. Dom starców — 210 miejsc.

Tow. Krzewienia Zagadnień Opieki Społecznej, Ogrodowa 15. Prezes: Płk. A. Vogel.

Wilno. Komitet Opieki nad wsią wileńską, Zygmuntowska 22. Prezes: J. Prystorowa. Dom Ludowy w Nowej Wilejce.

Krajowy Komitet Żydowski pomocy ofiarom wojny „Ekopo", W. Pohulanka 5. Prezes: M. Salit.

Litewskie Tow. Dobroczynności, Wielka 12. Prezes: Ks. K. Czybiras. 6 Burs — 367 miejsc; Ochrona w Sejnach.

Tow. Pań Miłosierdzia Św. Wincentego a Paulo, Młynowa 2. Dyrektor: Ks. J. Rzymełka. Schronisko — 45 miejsc; Dom Opieki Starców — 44 miejsc; Bursa — 20 miejsc; Przedszkole; Ochronka; Przytułek dla starców — 25 miejsc.

Żydowskie Stow. Dobroczynności, Portowa 17. Prezes: Dr. G. Gierszun. Przytułek dla starców — 300 miejsc.

Poznań. „Caritas", Podgórna 10a. Prezes ks. L. Misiołek.

Deutscher Wohlfahrtsbund in Polen, 20 stycznia 2. Prezes: Ppłk. K. Graebe. Opieka otwarta.

Rada Wyższa Stow. Pań Miłosierdzia Św. Wincentego a Paulo, Podgórna 10a. Opieka otwarta.

„Wohlfahrtsdienst", Zwierzyniecka 6. Prezes: dr. R. Kammel. Opieka otwarta.

Tow. Przytuliska dla niemowląt i matek, Słowackiego 43. Prezes: M. Suchowiankowa. Przytulisko dla niemowląt — 30 miejsc; Przytulisko dla niemowląt i matek — 12 miejsc.

Kraków. Męskie Tow. Św. Wincentego a Paulo. Prezes: K. Żaba. Przytułek dla ubogich.

„Patronat" Tow. Opieki nad więźniami, pl. Jabłonowskich 3. Prezes: Dr. B. Szypuła. Dom Pracy — 30 miejsc; Pogotowie opiekuńcze — 15 miejsc.

Stow. Pań Miłosierdzia Św. Wincentego a Paulo, Warszawska 6. Prezes: Ks. Dr. Gaworzewski. Opieka otwarta.

Stowarzyszenie Ochrony Starców Żydowskich, Krakowska 57. Prezes: Dr. K. Landau. Ochrona starców żydowskich — 76 miejsc.

Tow. Dobroczynności, Koletek 12. Prezes: K. Wacławowicz. Zakład dla starców — 230 miejsc.

Związek Komitetów Parafjalnych Opieki nad Ubogimi, Straszewskiego 18. Prezes: Ks. Arcyb. Sapieha. Opieka otwarta.
Lwów. Męskie Tow. Św. Wincentego a Paulo. Prezes: W. Wrabec. Opieka otwarta.
„Patronat" Tow. Opieki nad więźniami, Sądowa 7. Prezes: A. Starkiewicz. Schronisko dla bezdomnych chłopców.
Ukraińskie Tow. „Dopomogi Inwalidam", Potockiego 48. Prezes: Dr. S. Gyża. Zakład dla inwalidów i warsztat szkolny.
Tow. Opieki nad młodemi kobietami, pl. Kapitulny 2. Prezes: K. Łukasiewiczowa. Misja Dworcowa. Lokal noclegowy i herbaciarnia. Schronisko dla bezdomnych dziewcząt — 40 miejsc.
Tow. Schronisko dla bezdomnych, Starotandetna 4. Prezes: K. Reitmanowa. Schronisko dla bezdomnych dziewcząt — 40 miejsc; kuchnia dla dorosłych i dzieci; świetlica; ochronka.
Związek Społecznych Organizacyj Opieki nad emigrantami. Wiśniowieckich 4. Prezes: Dr. Ks. Stepa. Jadłodajnia i schronisko.
Związek Stowarzyszeń Pań Miłosierdzia na Metropolję Lwowską. Dyrektor: Ks. Dr. B. Szulc. Schronisko Św. Anny — 30 miejsc; Szwalnia; guzikarnia; Kuchnia dla ubogich; Ochronka.

II. Ważniejsze stowarzyszenia, zajmujące się opieką specjalną.

A. Opieka nad ociemniałymi i głuchoniemymi.

Warszawa. Centralne Stow. Opieki nad ociemniałą i głuchoniemą dziatwą żydowską w Polsce, Pierackiego 1. Prezes: M. Szereszowski. Zakład dla dzieci czterozmysłowych — 40 miejsc.
Chrześcijańskie Tow. Głuchoniemych „Opatrzność", Piwna 11. Prezes: J. Panasewicz.
Tow. Opieki nad ociemniałymi, Wolność 4. Prezes: M. E. Czacka. Zakład dla ociemniałych w Laskach, — 200 miejsc dla dzieci i młodzieży, 200 miejsc — dla dorosłych; Warsztaty.
Tow. Pomocy Ociemniałym Ofiarom Wojny w Polsce „Latarnia", Zygmuntowska 9. Prezes: Dr. W. Kępiński. Szkoła Koedukacyjna; Zakład dla ociemniałych — 30 miejsc.
Warszawskie Tow. Opieki nad Głuchoniemymi Żydami w Polsce, Śliska 28. Prezes: Dr. S. Mayerson. Szkoła i internat dla głuchoniemych dzieci żydowskich.
Łódź. Łódzkie Żydowskie Tow. Niesienia Pomocy Głuchoniemym, Piotrkowska 89. Prezes: M. Rosenblum, Zakład dla dzieci głuchoniemych, — 14 miejsc.
Kraków. Katolickie Tow. Opieki nad dziećmi głuchoniememi, pl. Wolnica 1. Prezes: K. Haraschin. Internat dla dzieci głuchoniemych — 45 miejsc.
Lwów. Tow. Bursy dla głuchoniemej młodzieży im. A. Mejbauma, Łyczakowska 31. Prezes: B. Wilkosz, Bursa — 20 miejsc.
Tow. Opieki nad niewidomymi. Prezes: Z. Obmińska. Opieka otwarta.

B. Walka z nierządem.

Warszawa. Pol. Komitet Walki z Handlem Kobietami i Dziećmi, Chocimska 24. Prezes: Dr. W. Chodźko. Misje Dworcowe na dworcach kolejowych w Białymstoku, Częstochowie, Gdańsku, Grodnie, Grudziądzu, Kaliszu, Katowicach, Krakowie, Lwowie, Radomiu, Tczewie, Wilnie, Zbąszyniu. Misja na dworcu autobusowym w Warszawie.

Polskie Katolickie Tow. Opieki nad Dziewczętami, Zakład dla dziewcząt zaniedbanych moralnie „Przystań".
Związek Pracy Obywatelskiej Kobiet, Dom Pracy dobrowolnej dla ofiar nierządu.

C. Opieka nad upośledzonymi umysłowo.
Warszawa. Związek Towarzystw Opieki nad sierotami żydowskiemi R. P. „Centos", Zakład leczniczo-wychowawczy dla dzieci niedorozwiniętych w Otwocku.

* * *

W ewidencji Ministerstwa Opieki Społecznej były w marcu 1934 r. 1104 stowarzyszenia o celach wyłącznie opiekuńczych. Liczyły one 205.716 członków. Ogólna suma składek członkowskich, wpłaconych w 1933/34, wyniosła 1.493.379 zł.

Liczby powyższe nie obejmują wszystkich istniejących stowarzyszeń o celach wyłącznie opiekuńczych, gdyż materjały na których opierają się dane statyst. nie są kompletne.

BUDOWNICTWO MIESZKANIOWE W POLSCE.

Sprawa mieszkaniowa w Polsce w okresie przedwojennym przedstawiała się niepomyślnie. Wyjąwszy województwa zachodnie, przeludnienie mieszkań było bardzo duże, tak w miastach, jak i na wsi, a stan budynków pozostawiał wiele do życzenia. W większych miastach, tu i owdzie zaczęły się zjawiać oznaki nadchodzącego kryzysu mieszkaniowego. W czasie wojny światowej zastój budowlany, niedostateczna konserwacja i zniszczenie wojenne przyczyniły się do takiego pogorszenia sprawy mieszkaniowej, że bezpośrednio po wojnie wytworzyła się sytuacja katastrofalna. Ożywienie ruchu następowało powoli. Brak prywatnego kapitału budowlanego, jak również niezmiernie trudna sytuacja finansowa państwa i gmin miejskich, stanowiły główną przeszkodę rozbudzenia tego ruchu.

Trzeba było przedewszystkiem odbudować przeszło 1,8 miljona budynków, zniszczonych przez wojnę.

Odbudowa tych olbrzymich strat stanowiła specjalną formę powojennego budownictwa. Akcja ta prowadzona była przedewszystkiem na wsi, a głównym materjałem odbudowy było drzewo. O rozmiarach odbudowy informuje niżej załączone zestawienie (Strzelecki E.).

do końca 1920 r.	odbudowano	405.673	budynki	czyli	26 %	zniszczonych
„ „ 1921 r.	„	674.037	„	„	43 %	„
„ „ 1922 r.	„	881.600	„	„	52 %	„
„ „ 1923 r.	„	1.099.046	„	„	61,5%	„
„ „ 1924 r.	„	1.212.516	„	„	68,3%	„
„ „ 1925 r.	„	1.318.645	„	„	74,3%	„
„ „ 1926 r.	„	1.426.841	„	„	79,1%	„
„ „ 1927 r.	„	1.500.576	„	„	82,8%	„

Ogólna wartość pomocy państwowej, udzielonej na odbudowę budynków zniszczonych przez wojnę, wynosiła do dn. 1.I.1928 r. 360 miljonów złotych w złocie. Wysiłek Państwa, jak widzimy, był więc w tej dziedzinie bardzo znaczny

Równolegle z odbudową wsi zaczęto akcję budowy nowych mieszkań w miastach, niezwykle przeludnionych. Akcja ta, częściowo całkowicie

prywatna, w dużej mierze korzystająca z kredytów publicznych, była w początkach nieskoordynowana, dotyczyła przedewszystkiem większych miast i bardzo niejednolicie obejmowała różne dzielnice kraju. W późniejszych czasach zaczęto popierać budownictwo mieszkaniowe dla pobudzenia życia gospodarczego kraju, a wskutek wytworzonych warunków i polityki państwowej, budowanie domów stało się jedną z form lokaty oszczędności dla warstw zamożniejszych. Dzięki temu sytuacja mieszkaniowa wśród tych warstw uległa poprawie, natomiast w dziedzinie mieszkań małych, robotniczych, zrobiono dotąd stosunkowo niewiele, przyrost małych mieszkań jest znacznie wolniejszy od zapotrzebowania na nie. Najwięcej osiągnięto w dziedzinie budownictwa specjalnego, a więc w domach, budowanych przez Zakłady Ubezpieczeń Społecznych, przez Fundusz Kwaterunku Wojskowego i przez Towarzystwo Osiedli Robotniczych. Wśród instytucyj, finansujących budownictwo mieszkaniowe, należy umieścić na naczelnem miejscu Bank Gospodarstwa Krajowego i Fundusz Pracy.

W latach pomyślnych Zakłady Ubezpieczeń Społecznych obracały pewne sumy na akcję budowlaną przez zakup papierów B. G. K. Prócz tego do roku 1929 Zakłady Ubezpieczeń Społecznych finansowały budownictwo prywatne drogą pożyczek, z których korzystały również samorządy komunalne, naogół nie przejawiające dużej inicjatywy i działalności w dziedzinie budownictwa mieszkaniowego. Od roku 1929 akcja ta jest scentralizowana i budownictwo prowadzone jest we własnym zakresie. Powstała specjalna Komisja Budowlana przy Ministerstwie Opieki Społecznej, która rozporządzała sumą 125 miljonów złotych, przeznaczonych na budownictwo na okres 6 lat (1930 — 1935). Celem koordynacji i kontroli akcji budowlanej utworzono w roku 1930 stowarzyszenie mieszkaniowo - budowlane Zakładu Ubezpieczeń Społecznych. Do 1 stycznia 1934 roku Stowarzyszenie oddało do użytku 11 domów mieszkalnych, liczących razem 10.276 izb. Ogółem zaś Bank G. K. udzielił dotychczas 612.220.832 zł. na budowę 246.830 izb.

Podział kredytów Banku przedstawia się jak następuje: gminy 56.991.612 zł., instytucje społeczne 102.119.106 zł., osoby prywatne 216.120.675 zł., spółdzielnie 236.938.940 zł. Ogółem 612.170.333 złotych.

Fundusz Pracy udziela subwencyj na budowę zakładów użyteczności publicznej. Ogółem dał Fundusz Pracy w latach 1933/34 i 1934/35: na rozbudowę osiedli 59.429.000 zł., w tem na urządzenie miast 43.424.000 zł., na budownictwo mieszkaniowe 4.487.000 zł., na gmachy publiczne 10.400.000 zł., na pomiary i plany zabudowań 628.000 zł.

Fundusz Kwaterunku Wojskowego wydawał rocznie na budownictwo: 1928 r. — 35,5 milj. zł., 1929 r. — 24 milj. zł., 1930 r. — 8 milj. zł., 1931 r. — 6,8 milj. zł., 1932 r. — 8,5 milj. zł., 1933 r. — 7,5 milj. zł., 1934 r. — 14,5 milj. zł.

Zestawienie kosztów budowy, projektu, nadzoru i administracji przedstawia się następująco: budowa — 95,28%, projekt — 0,93%, nadzór 2,63% i administracja — 1,12%.
Liczba osób, zatrudnionych w r. 1934 przy budowach F. K. W., wynosiła: 15.800 robotników, 52 projektodawców, 40 kierowników robót, 27 w administracji, 36 praktykantów.

Za wyżej wymienione fundusze wybudowano mieszkań:

	oficerskich	podoficerskich
w latach 1927 — 1930	1.435 mieszkań	1.635 mieszkań
„ „ 1930 — 1934	304 „	986 „
w budowie	224 „	586 „

Koszt 1 m³ budynków oficerskich i podoficerskich wynosi:

w latach	mieszkań oficerskich	mieszkań podoficerskich
1927 — 1930	56,36 zł.	55,13 zł.
1930 — 1933	41,8 „	45,13 „
1933 - - 1935	30,26 „	30,86 „

Wciąż pogarszający się stan rzeczy w zakresie warunków mieszkaniowych robotników skłonił Rząd do wszczęcia akcji budowy mieszkań przystosowanych do potrzeb i możliwości płatniczych warstwy robotniczej. Celem poprawy warunków mieszkaniowych warstwy robotniczej na zasadzie uchwały Komitetu Ekonomicznego Rady Ministrów w dn. 1.II.1934 r. powołano do życia Towarzystwo Osiedli Robotniczych, które udziela kredytów na budowę zbiorową tanich domów typowych dla robotników, zarabiających do 250 zł. miesięcznie.

Pod względem formalnym jest to spółka z ograniczoną odpowiedzialnością, przyczem udziałowcami spółki są: Bank Gospodarstwa Krajowego z 20 udziałami, Fundusz Pracy z 20 udziałami, Zakład Ubezpieczeń Społecznych — 5 udziałów, Dyrekcja Lasów Państwowych — 5 udziałów. Wysokość udziału wynosi 10.000 zł.

Poza sumami, posiadanemi przez T. O. R. z tytułu udziałów spólników, czerpie ono środki finansowe z dwóch źródeł: z Funduszu Pracy, który przeznaczył na cele budownictwa robotniczego w 1934 r. — 3,5 milj. zł., a w 1935 r. — 5 milj. zł., oraz z Państwowego Funduszu Budowlanego, który w 1935 r. przeznaczył dla T. O. R. 2 milj. zł.

W r. 1934 w 19 miastach T. O. R. udzieliło 3.684.045 zł. kredytu na 1056 mieszkań.

Z pośród instytucyj dysponujących kredytami publicznemi na pożyczki należy wymienić najpierw Bank Budowlany — do r. 1924, a następnie po stabilizacji złotego Bank Gospodarstwa Krajowego. W latach 1924 — 1934 wybudowano przy pomocy finansowej B. G. K. 246.830 izb.

Zestawienie pożyczek budowlanych, przyznanych przez B. G. K. w latach 1924 — 1934 z podziałem na kategorje kredytobiorców (w miljonach złotych).

Rok	Fundusz Kwaterunku Wojskowego	Gminy	Spółdzielnie	Instytucje społeczne	Osoby prywatne	Razem
1924	—	0,1	1,3	1,1	2,9	5,4
1925	—	6,4	14,7	5,5	15,7	42,3
1926	—	3,2	7,6	2,0	9,3	22,1
1927	—	6,5	50,1	10,4	33,4	100,4
1928	—	13,6	23,9	8,1	43,4	89,0
1929	—	5,6	28,4	7,7	13,8	55,5
1930	2,5	18,4	58,2	22,7	34,5	136,3
1931	—	1,4	25,6	22,4	6,4	55,8
1932	—	1,1	15,1	7.3	6,0	29,5
1933	—	0,4	7,2	3,6	17,9	29,1
1934	7,4	0,3	4,8	1,4	32,9	46,8
Razem	9,9	57,0	236,9	92,2	216,2	612,2

Z funduszów Śląskiego Funduszu Gospodarczego, administrowanego przez oddział B. G. K. w Katowicach, w latach 1927 — 1934 udzielono ogółem 34.828,9 tys. zł.

Ogółem w latach 1924 — 1934 wybudowano w Polsce przy pomocy finansowej Państwowego Funduszu Budowlanego, Państwowego Funduszu Rozbudowy Miast, Śląskiego Funduszu Gospodarczego i sum własnych B. G. K. 269.899 izb.

Należy jeszcze dodać, że budownictwo prywatne, nie korzystające z kredytów publicznych, przybrało bardzo duże rozmiary, szczególnie w miastach i w osiedlach podmiejskich. Widoczne to jest między innemi z przyrostu mieszkań według spisu z roku 1931 w porównaniu z 1921. Brak jest jednak dokładnych liczb charakteryzujących stan obecny tej sprawy i jej rozwój.

Budynki mieszkalne w miastach Polski. Poniżej zamieszczamy liczby statystyczne obrazujące wielkość i rodzaj domów mieszkalnych w miastach Polski.

Według danych 1931 r. na ogólną liczbę domów miejskich posiadamy: 46% domów murowanych; 50% domów drewnianych; 4% domów glinianych. Zasługuje na uwagę fakt, że połowa domów w miastach Polski zbudowaną jest z drzewa.

Wielkość domów. Domy małe, zawierające od 1 do 5 mieszkań, stanowią w Polsce przytłaczającą większość. Wynoszą one 85% wszystkich domów miejskich.

Domy średnie, posiadające od 6 do 10 mieszkań, stanowią już tylko zgórą 8%.

Domy wielkie, mające ponad 11 mieszkań — zaledwie 7%.

Powyższe dane stwierdzają fakt, że typowym domem mieszkalnym w miastach Polski jest dom mały.

Wielkość mieszkań w Polsce. Statystyka mieszkań według spisu z 1921 roku (spis z r. 1931 jeszcze nie jest opracowany) stwierdza, że mieszkania w miastach Polski składają się przeważnie z mieszkań najmniejszych. A mianowicie: na ogólną liczbę mieszkań w miastach posiadamy: 83,16% mieszkań jedno, dwu i trzyizbowych; 13,73% mieszkań 4 i 5 izbowych, a zaledwie 3,73% mieszkań ponad 6 izb.

W szczegółach podana statystyka przedstawia się następująco:

Wielkość mieszkania	A. W miastach poniżej 20,000 mieszkańców ilość mieszkań:	B. W miastach powyżej 20,000 mieszkańców ilość mieszkań:	Razem A plus B	% ogólnej liczby mieszkań
1 izbowych	207.677	275.470	483.147	36,03
2 „	195 896	208.206	404.102	30,13
3 „	97.437	130.617	228.054	17,00
4 „	48.383	70.728	119.111	9,62
5 „	21.070	34.105	55.175	4,11
6-9 „	18.011	28.227	46.238	3,37
10 i więcej izb	2.098	1.147	3.245	0,24
Niewiadomo	890	818	1.708	0 12
Ogółem	591.462	749.318	1.340.780	100%

Chociaż liczby kolumny 1 — 3 są dzisiaj przestarzałe, to jednak liczby kolumny 4 (procentowe) prawdopodobnie nie uległy większym zmianom. Polski Związek Zrzeszeń Własności Nieruchomej Miejskiej, Warszawa, Czackiego 25. Związek jest naczelną reprezentacją własności nieucho-

mej miejskiej w Polsce. Organ prasowy Związku tygodnik „Miasto Polskie". Do Związku należy 178 Związków Okręgowych i Stowarzyszeń z całej Polski.
Prezes: Dr. Artur hr. Potocki. Wiceprezesi: Inż. Kazimierz Tyszka, Red. Kazimierz Janikowski, Inż. Michał Kossowski, Mgr. Józef Małkiewicz, Dr. Jerzy Schimmel. Sekretarz: Dyr. Ludwik Rząśnicki. Zastępca Sekretarza: Inż. Władysław Brokman. Skarbnik: Prezes Stanisław Seydenbeutel. Zastępca Skarbnika: Adw. Władysław Zawadzki. Dyrektor: Ludwik Wędołowski.

INSTYTUT SPRAW SPOŁECZNYCH.

(Fundacja Instytucyj Ubezpieczeń Społecznych).

Celem Instytutu jest prowadzenie działalności naukowej, instrukcyjnej i propagandowej w zakresie ochrony pracy, ubezpieczeń społecznych rynku pracy, bezrobocia, opieki społecznej i zdrowia publicznego, a do szczególnych zadań Instytutu należy opracowywanie planów w zakresie akcji zapobiegawczej na różnych odcinkach życia społecznego.

OSTATNIE WYDAWNICTWA INSTYTUTU:

Sprawy rynku pracy i bezrobocia

Arnekker, E. Przejawy kryzysu w rzemiośle i chałupnictwie. Str. 84, 2 mapki . . . . . zł. 2,50
Landau, L. Płace w Polsce w związku z rozwojem gospodarczym. Str. VIII+124. . . . . „ 4,—
Michałowski, J. Wieś nie ma pracy Str. VI+90. . . . . „ 2,50

Sprawy ustawodawstwa i ustroju pracy.

Bagiński, Wł. Nowy ustrój pracy w Niemczech. Str. VIII+144 „ 3,00

Sprawy ubezpieczeniowe i statystyczne.

Adamiecki, W. Rola instytucyj ubezpieczeniowych w akcji zapobiegania wypadkom przy pracy. Str. 76+7 wykresów „ 3,—
Landau, L. Działalność lokacyjna ubezpieczeń społecznych i jej rola w życiu gospodarczem Polski w latach 1924 — 1933. Str. VIII+112 . . . . . „ 4,—
Iwaszkiewicz, K. i Neyman J. Sprawozdanie tymczasowe z badań nad chorobowością techniczną robotników w niektórych przemysłach. Str. VI+58 . . . . . „ 1,—

Sprawy bezpieczeństwa i higjeny pracy.

Dąbrowski, L. Praca w młynach pod względem bezpieczeństwa i higjeny. Str. VIII+167 . . . . . „ 3,—
Ichheiser, G. Wypadki przy pracy ze stanowiska psychologji. Str. VIII+88 . . . . . „ 2,—
Kamieński, B. Wyrób drutu, gwoździ i lin ze stanowiska higjeny i bezpieczeństwa pracy. Str. 64. . . . . „ 1,50
Nowakowski, B. Zasady wietrzenia i ogrzewania zakładów pracy. Str. XIV+180. . . . . „ 6,—
Szorowa, I. Pozycja przy pracy i sprzęt do siedzenia. Str. 72 „ 1,50
Kalendarz bezpieczeństwa pracy. . . . . „ 0,50

Adres Instytutu: Warszawa, ul. Wilcza 1, tel. 9.60-41, 9.60-42, 9.67-21. Wejście do dyrekcji i bibljoteki: Al. Ujazdowska 41 II p.

ZJEDNOCZONE FABRYKI ZWIĄZKÓW AZOTOWYCH

W Mościcach i Chorzowie

dostarczają następujące produkty chemiczne:

KARBID	AZOTYN SODOWY
SALETRĘ AMONOWĄ	MONOCHLORBENZOL
SALETRĘ POTASOWĄ	PARADWUCHLORBENZOL
SALETRĘ SODOWĄ	ORTODWUCHLOROBENZOL
SALMIAK RAFINOWANY	HERBATOX
SALMIAK SUBLIMOWANY	CHLOR CIEKŁY
WĘGLAN AMONU	ŁUG BIELĄCY (podchloryn sodowy)
KWAS AZOTOWY	AMONIAK SKROPLONY
NITROZĘ	TLEN
SODĘ KAUSTYCZNĄ	WODÓR
CHLOREK WAPNA	AZOT

oraz wszystkie używane w kraju nawozy AZOTOWE i nawóz fosforowy SUPERTOMASYNĘ.

10p

Komunalna Kasa Oszczędności Miasta Bielska (Rok założenia 1859)

Bielsko Wzgórze 19, Telef. 13-47, PKO. 180.030 (Wr.) 307.200 (Kat.)
B. Polski o/Bielsko, B. Gosp. K. o/Biała

Przewodniczący Rady: Dr. Wiktor Przybyła, członkowie Rady: Inż. Jerzy Stonawski, Edward Feuerstein, Kazimierz Krzyżanowski, Stefan Kułakowski, Karol Początek, Eberhardt Proch, Rudolf Stanzel, Dr. Józef Wałach, Dr. Leon Zitrin.

Dyrekcja: Dyrektor Zarządzający Jan Macura, członkowie Dyrekcji: Józef Cetnarski, Teofil Adamecki.

BILANS 31.XII. 1934 R.

AKTYWA.	zł. gr.	PASYWA.	zł. gr.
Kasa i sumy do dyspozycji	801.060,48	Kapitał zakładowy	5.000,—
Monety i czeki zagraniczne	8.840,30	Kapitał zapasowy	1.430.579,92
Papiery wartościowe	662.883,86	Inne rezerwy i kap.	199.236,61
Banki	2.383.710,47	Kapitał amortyzacyjny	251.293,02
Portfel wekslowy	1.587.448,—	Wkłady	12.510.867,—
Weksle protestowane	61.364,60	Rachunki bieżące	58.981,15
Rachunki bieżące	185.000,—	Rachunki przechodnie	91.782,09
Pożyczki hipoteczne	6.976.409,18	Różne	18.422,01
Nieruchomości	1.522.042,11	Zyski	110.555,83
Ruchomości	5.157,12		
Rachunki przechodnie	72.331,25		
Różne	430.470,26		
	14.696.717,63		14.696.717,63
Inkaso	2.337,40	Różni za inkaso	2.337,40
Gwarancje, kaucje, depozyty	382.401,05	Gwarancje, kaucje, depoz.	382.401,05
	15.081.456,08		15.081.456,08

STRATY.	zł. gr.	ZYSKI.	zł. gr.
Procenty	362.366,09	Procenty i prowizje	788.824,07
Administracja	179.742,26	Z nieruchomości	123.180,28
Amortyzacja	34.079,72	Różne	60.468,62
Różne	65.729,07		
Zysk	110.555,83		
	972.472,97		972,472,97

65p

TOWARZYSTWO CUKROWNI I RAFINERJI „KLEMENSÓW"

SPÓŁKA AKCYJNA

ZARZĄD W WARSZAWIE
ul. Żabia 4 — Tel. 602-87, 602-88
CUKROWNIA „KLEMENSÓW"
poczta Szczebrzeszyn, telefon 5

19

SP. AKC. DO EKSPL.
PAŃSTWOWEGO

MONOPOLU ZAPAŁCZANEGO W POLSCE

Spółka przyjmuje również zamówienia na zapałki z REKLAMĄ NABYWCÓW

ZARZĄD w WARSZAWIE
UL. KRÓLEWSKA Nr. 3

69

73 dancing **adria** warszawa moniuszki 10

Główna Księgarnia Wojskowa
Warszawa, Krakowskie Przedmieście 11. Tel. 202-19 Konto PKO 162
74 Największa firma nakładcza Wydawnictw Wojskowych i Sportowych

„B E-T E-H A"
Biuro Techn. Handl. i skład maszyn S-ka z ogr. odp.
79 Warszawa, Marszałkowska 17. Telefon 554-60

TOWARZYSTWO KOPALŃ I ZAKŁADÓW HUTNICZYCH SOSNOWIECKICH
SPÓŁKA AKCYJNA
Dostawca węgla dla Polskich Kolei Państwowych i Ministerstwa Spraw Wojskowych. Eksport — do Austrji, Węgier, Czechosłowacji, Francji, Włoch, Hiszpanji, Szwecji, Finlandji, Danji, Norwegji, Belgji, Holandji, krajów półwyspu Bałkańskiego i t d.
WĘGIEL NA OPAŁ DOMOWY. WĘGIEL DLA PRZEMYSŁU.
WĘGIEL DO OPALANIA STATKÓW PAROWYCH.
KOPALNIE WĘGLA W ZAGŁĘBIU DĄBROWSKIEM
MILOWICE — MODRZEJÓW — NIWKA.
57p Zarząd i Biuro Sprzedaży w Sosnowcu. Telefon Nr. 8.

BANK ZWIĄZKU SPÓŁEK ZAROBKOWYCH
Sp. Akc.
Instytucja Centralna: Poznań, Plac Wolności 15.
ODDZIAŁY: Bydgoszcz, Grudziądz, Katowice, Kielce, Kraków, Lublin, Lwów, Łódź, Piotrków, Radom, Sosnowiec, Toruń, Warszawa, Wilno, Gdańsk.
Adres Telegraficzny: „Zarobkowy"
61p Załatwia wszelkie czynności wchodzące w zakres bankowości

KOMPANJA HANDLU ZAMORSKIEGO S. A.
KAPITAŁ ZAKŁADOWY 1.000.000 ZŁ. — WARSZAWA, MONIUSZKI 6
Spółka założona w połowie 1933 r. eksportuje na rynki pozaeuropejskie artykuły polskiego przemysłu.
Kompanja posiada własne placówki w Shanghaju, Rio de Janeiro, Buenos Aires, Londynie, oraz ajencje w innych ważniejszych portach świata.
77

ZRZESZENIE PRODUCENTÓW DROŻDŻY
Spółka z ogr. odp.
Warszawa, ul. Zielna Nr. 21
45 Wyłączna sprzedaż drożdży fabryk krajowych

Śląskie Linje Autobusowe
ZWIĄZEK CELOWY SAMORZĄDÓW ŚLĄSKICH
DLA PROWADZENIA KOMUNIKACJI AUTOBUSOWEJ
W KATOWICACH, ul. Pocztowa 2 (Magistrat)
TELEFON: biuro — 307.76, garaż — 308.71, 342.49. *ROK ZAŁOŻENIA 1929*
34 AUTOBUSY OBSŁUGUJĄ 19 LINIJ NA ŚLĄSKU:

Katowice	— Siemianowice	Katowice	— Bielsko
„	— Chorzów	„	— Józefowiec
„	— Łagiewniki (granica)	Siemianowice	— Chorzów
„	— Bogucice	Katowice	— Wielkie Hajduki
„	— Mikołów	„	— „ „
„	— Nikiszowiec		Nowa Wieś
„	— Ruda Śląska	„	— Dąb
„	— Mysłowice	Ruda	— Nowa Wieś
Nowa Wieś	— Kończyce	Chorzów I	— Chorzów III (Azoty)
Katowice	— Wielkie Piekary	Katowice	— Piotrowice

49p

Bank Gospodarstwa Krajowego
ODDZIAŁ W KATOWICACH
ul. Mickiewicza Nr. 3. Tel. 30991 — 30995

Sprzedaje: CZEKI PODRÓŻNE i AKREDYTYWY (REGISTERMARKI).
29 p.

Zbyteczny wyjazd zagranicę!
Zbyteczne używanie zagranicznych wód mineralnych i soli przeczyszczających!
Lepsze mamy w kraju!
Woda Gorzka Morszyńska
Naturalna Sól Morszyńska
są lekiem w schorzeniach żołądka, jelit, wątroby i nadmiernej otyłości
Są do nabycia w aptekach i drogerjach.
70

ŚLĄSKIE ZAKŁADY ELEKTRYCZNE

Spółka Akcyjna

Zarząd i administracja: KATOWICE, ul. 3-go Maja 9.
Tel. 31941 — 44.

ELEKTROWNIA: CHORZÓW III. Tel. 40954 — 56.

SKŁAD APARATÓW ELEKTRYCZNYCH: KATOWICE, ul. 3-go Maja 11
Tel. 32379.

32 p.

Fabryka Tektury i Papieru „FORDON"
w Fordonie pod Bydgoszczą — Zarząd Warszawa, Królewska 6, tel. 5.84-22.

92

WARSZAWSKIE TOWARZYSTWO UBEZPIECZEŃ S. A.

ROK ZAŁOŻENIA 1870

Zawiera ubezpieczenia:
od ognia, od kradzieży z włamaniem i rabunku, transportów lądowych i morskich, od gradobicia. chômage — od skutków przerwy w ruchu przedsiębiorstw z powodu ognia.

Centrala — **Warszawa, ul. Jasna Nr. 4** Telefon 5-56-60.

62

HOTEL „VICTORIA"
WARSZAWA, UL. JASNA 26 (centrum miasta, 5 min. od Dworca Głównego).
Woda bieżąca — zimna i gorąca, telefony — Pokoje od 5-ciu złotych.

97

Warszawska Wytwórnia Kabli Sp. Akc.

Fabryka: Warszawa - Okęcie, tel. 9-37-51
Wydział Sprzedaży: Warszawa, Złota 68, tel. 6-10-44.

KABLE OBOŁOWIOWE — OPANCERZONE SILNOPRĄDOWE ziemne, kopalniane, rzeczne, morskie.
SŁABOPRĄDOWE telefoniczne, telegraficzne, sygnalizacyjne.
KABLE SPECJALNE na żądanie dla wszelkich warunków pracy, bez ograniczenia napięcia.
DRUTY NAWOJOWE.

85

NAJOSZCZĘDNIEJSZE
PALIWO SAMOCHODOWE
DRAGO
MIESZANKA
BENZYNY, BENZOLU i SPIRYTUSU
Zarząd „DRAGO" S. A.
Warszawa, Żórawia 3, tel. 550-20
89

Biuro Tech-Handlowe
A. Kisielewski i K. Paszkowski
„ATEMA"
WARSZAWA, Młodowa 18. TEL. 2-85-90
poleca: KOŁA ZĘBATE oraz ŁAŃCUCHY
do motocykli, samochodów, obrabiarek, maszyn włókienniczych, lokomotywek, rusztów, betoniarek, gatrów, podnośników, transporterów, urządzeń cukrowniczych, filmowych
REPERACJA MANOMETRÓW i t. p. APARATÓW
84

PIERWSZA POLSKA HURTOWNIA
HERBATA
Z „KOPERNIKIEM"
H H
SKŁAD GŁÓWNY
WARSZAWA · BRACKA 23
WARSZAWSKIE TOWARZYSTWO HANDLU HERBATĄ
A. DŁUGOKĘCKI · W. WRZEŚNIEWSKI · SP. AKC.
116

Warszawa
Wierzbowa 8
Telefon 2-11-34.
127

BANK GOSPODARSTWA KRAJOWEGO

ZAŁATWIA WSZELKIE OPERACJE BANKOWE

Przyjmuje wszelkiego rodzaju wkłady, zapewniając wkładcom korzystne oprocentowanie, pełne bezpieczeństwo i całkowitą tajemnicę.

Emituje listy zastawne i obligacje, dające nabywcom zupełną pewność i wysoką rentowność lokaty kapitału.

Udziela z nagromadzonych kapitałów i powierzonych przez Skarb Państwa funduszów różnego rodzaju kredytów, finansując rozwój gospodarczy kraju

Kapitał zakładowy i rezerwy	Zł. 198.959.279
Wkłady i lokaty	Zł. 796.415.577
Udzielone kredyty	Zł. 1.936.444.916
Suma bilansowa z dn. 30.IX. 1935	Zł. 2.202.319.983

CENTRALA I ODDZIAŁ GŁÓWNY
BANKU GOSPODARSTWA KRAJOWEGO
WARSZAWA, Aleja Jerozolimska 1

ADRES TELEGRAFICZNY: **KRAJOBANK**
Centrala telefoniczna **8-02-60**

BANK POSIADA 18 ODDZIAŁÓW PROWINCJONALNYCH W POLSCE I KORESPONDENTÓW W CAŁYM ŚWIECIE.

ARKADY

Wytworny miesięcznik poświęcony sztuce w życiu i przemyśle

REDAKCJA

Warszawa, P. A. T. Królewska 5

ŻYCIE GOSPODARCZE

WYTWÓRCZOŚĆ.

ROLNICTWO.

1. UPRAWA ROLI.

Polska jest krajem rolniczym, czego najjaskrawszym dowodem jest podział ludności według zawodów. Tak więc cyfry spisu ludności z roku 1921, uzupełnione danemi dla Górnego Śląska i województw wschodnich, nieobjętych spisem, dają następujący obraz: w rolnictwie, leśnictwie i rybactwie pracuje 63,8% ogółu ludności. Wykluczając z obliczeń tych ludność zawodowo bierną, poprzedni współczynnik wzrośnie do 72,3%. Dla orjentacji podajemy cyfry dotyczące innych zawodów. Z pośród zawodowo czynnej ludności 10,3% pracuje w górnictwie i przemyśle, 3,7% w handlu i ubezpieczeniach, 1,8% w komunikacji, 11,9% w innych zawodach. Ponieważ ogromna większość ludności pracuje w rolnictwie, od stanu tej dziedziny gospodarczej zależy w znacznej mierze sytuacja całego gospodarstwa narodowego.

Użytkowanie gruntów w Polsce w 1931 r.

Grupy województw	Powierzchnia ogół.	Ziemia użytkowana rolniczo					Lasy	Inne grunty i nieużytki
		Razem	Grunty orne	Łąki	Pastwiska	Sady i ogrody		
	w tysiącach hektarów							
Polska	37.897	25.589	18.557	3.804	2.676	552	8.322	3.986
woj. centralne	13.480	9.605	7.566	1.050	837	152	2.572	1.303
„ wschodnie	11.843	7.259	4.276	1.737	1.038	208	2.754	1.830
„ zachodnie	4.716	3.269	2.738	335	144	52	1.046	401
„ południowe	7.858	5.456	3.977	682	657	140	1.950	452
	w odsetkach ogólnej powierzchni							
Polska	100,0	67,5	49,0	10,0	7,0	1,5	22,0	10,5
woj. centralne	100,0	71,2	56,1	7,8	6,2	1,1	19,1	9,7
„ wschodnie	100,0	61,3	36,1	14,7	8,8	1,7	23,2	15,5
„ zachodnie	100,0	69,3	58,1	7,1	3,0	1,1	22,2	8,5
„ południowe	100,0	69,4	50,6	8,7	8,3	1,8	24,8	5,8

Dane Głównego Urzędu Statystycznego.

Grunty podzielone są nierównomiernie, tworząc z jednej strony gospodarstwa stanowiące wyłączne źródło utrzymania właściciela, z drugiej zaś zagrody, dające tylko częściowe utrzymanie. Podział własności według danych spisu z 1921 r. podaje poniższe zestawienie:

Podział własności wiejskiej w Polsce według ilości gospodarstw i użytkowania gruntów.

Wyszczególnienie	Ogółem	Gospodarstwa których powierzchnia wynosiła					
		do 2 ha	2—5 ha	5—20 ha	20—50 ha	50—100 ha	powyżej 100 ha
	Liczba gospodarstw w tysiącach						
Polska	3.262	1.109	1.002	1.045	76	11	19
woj. centralne	1.224	271	364	550	29	3	7
„ wschodnie	585	80	210	268	20	3	4
„ zachodnie	279	123	41	85	22	4	4
„ południowe	1.147	635	387	142	5	1	4
	Liczba gospodarstw w odsetkach						
Polska	100,0	34,0	30,7	32,0	2,3	0,4	0,6
woj. centralne	100,0	22,1	29,7	44,9	2,5	0,2	0,6
„ wschodnie	100,0	13,7	35,9	45,8	3,4	0,5	0,7
„ zachodnie	100,0	44,1	14,7	30,5	7,9	1,4	1,4
„ południowe	100,0	54,1	33,0	12,1	0,4	0,1	0,3
Powierzchnia gruntów według rodzaju użytkowania w odsetkach.							
Ogółem	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Grunty orne	47,6	72,6	67,1	62,0	57,7	56,7	28,6
Łąki	10,2	8,1	12,3	12,6	11,6	10,8	8,0
Pastwiska	5,5	2,5	5,3	7,4	9,2	8,7	3,6
Sady i ogrody	1,3	6,0	2,4	1,6	1,3	1,3	0,5
Lasy	24,8	1,3	3,0	4,5	7,0	9,8	49,8
Wody i torfowiska	1,0	0,1	0,2	0,5	1,1	1,8	1,6
Pod zabudowan.	2,3	7,6	4,3	3,0	2,1	1,7	0,9
Nieużytki	7,3	1,8	5,4	8,4	10,0	9,2	7,0

Uwaga: dane bez Śląska i woj. wileńskiego.
Dane: Głównego Urzędu Statystycznego.

Grunty orne w Polsce wynoszą 18.557.130 ha, t. j. 49% ogólnej powierzchni kraju. Pod względem powierzchni gruntów ornych Polska zajmuje 4-te miejsce w Europie po Rosji, Francji i Niemczech. Grunty orne nie są rozmieszczone w Polsce równomiernie: stosunek ich do powierzchni ogólnej waha się w poszczególnych województwach od 22,8% (woj. poleskie) do 66,8% (woj. tarnopolskie).
Powierzchnia zasiewów ogólna wynosiła w roku 1934 — 17.051.128 ha, to jest około 91,88% całkowitej powierzchni gruntów ornych. Podstawowemi produktami naszego rolnictwa są: żyto zajmujące 33,28% powierzchni zasiewów, ziemniaki — 16,41%, owies — 12,97%, pszenica — 10,41%, jęczmień — 6,98%, koniczyna — 5,37%, łubin — 2,09%, gryka — 1,85% i seradela 1,57%. Łącznie wymienione płody rolne zajmują 90,93% ogólnej powierzchni zasiewów.
Poza niemi uprawiane są jeszcze w Polsce następujące rośliny: z pośród zbóż gryka, proso, kukurydza; z pośród roślin okopowych —

buraki cukrowe, buraki pastewne oraz w małych ilościach marchew pastewna, cykorja i inne; z pośród roślin strączkowych — groch, fasola, bób, soczewica i wyka; z pośród roślin pastewnych — koniczyna, lucerna, seradela, trawy i t. d.; z pośród roślin przemysłowych — len, konopie, rzepak, chmiel, wiklina oraz rośliny lekarskie.
Rozmiary uprawy ważniejszych ziemiopłodów daje następujące zestawienie (w tys. ha):

Ziemiopłody	1935	1934	1933	1931/35
Żyto	5.787,6	5.675,1	5.775,3	5.731,1
Ziemniaki	2.833,4	2.797,6	2.789,8	2.760,7
Owies	2.235,9	2.212,1	2.204,4	2.208,9
Pszenica	1.757.1	1.774,4	1,694,5	1.754,2
Jęczmień	1.221,5	1.191.2	1.166,5	1.211,7
Koniczyna	895,8	915.3	919.9	895,6
Łubin	360,8	356,3	365,3	355,5
Gryka	298,4	315,7	317,9	320,8
Seradela	279,6	267,6	268,5	265,1
Groch	155,7	177,8	173,4	177,1
Len	123,9	106,2	95,0	104.2
Wyka i bobik	118,0	142,4	142,3	131,7
Buraki cukrowe	118,0	112.0	99,0	118,7

Uprawa zbóż naogół zajmuje przeszło 2/3 ogólnej powierzchni uprawnej, uprawa okopowych około 1/5, uprawa pastewnych około 1/12, uprawa strączkowych około 1/20, pozostawiając dla roślin przemysłowych, z których podnosi się stale uprawa lnu, tylko około 1/100 całego obszaru.

Zbiory ziemiopłodów (w miljonach kwintali).

Ziemiopłody	1931	1932	1933	1934
Pszenica	23	14	22	21
Żyto	57	61	71	65
Jęczmień	15	14	14	15
Owies	23	24	27	26
Ziemniaki	310	300	283	335
Buraki cukrowe	28	24	19	26

Tablice powyższe oparte są na opublikowanych i nieopublikowanych danych Głównego Urzędu Statystycznego.

HODOWLA.

Poza uprawą roli drugą ważną gałęzią produkcji rolnej w Polsce jest hodowla zwierząt gospodarskich. Znaczne przestrzenie łąk i pastwisk dostarczających paszy, znaczna produkcja słomy oraz znaczne ilości odpadków dostarczanych przez przemysł rolny — wszystko to stwarza w Polsce szerokie podstawy do rozwoju hodowli inwentarza żywego.

Pośród państw europejskich, nie licząc Z. S. R. R., zajmuje Polska pod względem ilości koni pierwsze miejsce, pod względem ilości bydła — trzecie miejsce po Niemczech i Francji, pod względem ilości trzody chlewnej — drugie miejsce po Niemczech; pod względem ilości owiec — ósme miejsce.

Stan ilościowy inwentarza żywego w Polsce przedstawia się porównawczo w sposób następujący:

Wyszczególnienie	1931	1932	1933	1934	1935
	w tysiącach sztuk				
Konie	4.124	3.940	3.773	3.764	3.759
Bydło rogate	9.786	9,461	8.985	9.258	9.757
Trzoda chlewna	7 321	5.844	5.753	7.096	6.722
Owce	2.599	2,488	2.557	2.554	2 801
Kozy	237	248	278	321	355

Ubój zwierząt gospodarskich stanowi rocznie: trzody chlewnej ponad 2/3 żywego inwentarza, bydła ponad 1/3. Za pierwsze półrocze 1935 r. ubito 1.901 tys. sztuk bydła (w 1934 r. — 1.862) i 2.297 tys. sztuk trzody chlewnej (2.197).

Ceny. Tendencje do przechodzenia na hodowlę osłabły w ostatnich czasach. Ceny na produkty hodowlane kształtują się nie o wiele lepiej, niż na artykuły rolne, jak to z następującego zestawienie wnioskować wolno.

Przeciętne roczne ceny hurtowe w złotych za 100 tys.

	1928	1929	1930	1931	1932	1933	1934	1935[3])
Pszenica[1])	47,4	42,1	32.8	24,9	24,7	27,2	17,8	16,0
Żyto[1])	40.8	27,9	18,8	23,2	20,3	16,3	15,4	13,4
Wół żyw. waga[2])	139,3	137,8	118.7	83,6	72,2	65,1	66,7	59.8
Wieprz „ „ [2])	212,3	239,3	196,8	129,1	108,8	109,4	79,1	75,5

[1]) Według cen Giełdy Poznańskiej; [2]) loco Warszawa; [3]) przeciętna za 11 miesięcy.

W porównaniu z rokiem 1928, rokiem wysokiej konjunktury, ceny na żyto spadły o 67,1%, na pszenicę o 66.3%. Spadek na artykuły gospodarki hodowlanej jest nie o wiele mniejszy, wynosząc dla ceny bydła 57,1%; dla ceny zaś trzody chlewnej nawet 64,5%. Dotkliwszy spadek cen na wieprze uzależniony jest od skurczenia się wywozu bekonów, których w 1932 r. wywieziono 540 tys. kwint., w 1934 r. — 230 tys., a w ciągu 10 miesięcy 1935 r. — 176 tys.

Stan finansowy drobnego rolnictwa.

Państwowy Instytut Naukowy Gospodarstwa Wiejskiego w Puławach posiada materjały, charakteryzujące stan finansowy gospodarstw wiejskich o obszarze od 2 do 50 ha. Materjały te pozwoliły opracować szereg wskaźników, przedstawiających:

1) ogólny przychód gospodarstwa rolnego na 1 ha ziemi użytkowej,
2) rozchód gotówkowy gospodarstwa rolnego na 1 ha ziemi użytkowej,
3) roczny wydatek gotówkowy gospodarstwa domowego na osobę dorosłą (kuchnia), 4) roczny rozchód gospodarstwa prywatnego na osobę dorosłą (odzież, bielizna, obuwie, sprzęty i t. d.),

Rozchody objęte pkt. 2—4 stanowią łącznie ogół wydatków posiadacza gospodarstwa wiejskiego.
Za podstawę do obliczenia wskaźników dla poszczególnych lat przyjęto wskaźnik dla roku 1927/28 = 100.

Rok	Wskaźniki				Rok	Wskaźniki			
	1)	2)	3)	4)		1)	2)	3)	4)
1927/28	100	100	100	100	1931/32	48	53	57	42
1928/29	105	108	100	98	1932/33	35	37	45	34
1929/30	97	101	100	92	1933/34	29	28	39	33
1930/31	75	80	76	65					

Wydatki gospodarstw włościańskich, według danych tegoż Instytutu, w roku 1933/34 spadły w porównaniu do roku 1928/29: na zakup nawozów o 87,6%, na inwentarz martwy — o 86,6%, na inwestycje budynków — o 82,3%, na sprzęty kuchenne — o 66,4%, na węgiel — o 77,6%, na naftę — o 46,5%, na odzież — o 64,4%, na bieliznę — o 57,3%, na obuwie — o 61,6%, na meble i sprzęty — o 82,6%, na napoje alkoholowe — o 77,4%, na kształcenie dzieci — o 77,3%.
Oczywiście ten stan rzeczy musiał zaważyć na pojemności rynku wewnętrznego na wytwory przemysłu, a tem samem przyczynić się do wzrostu liczby bezrobotnych w miastach.

Na tem tle, a także w związku ze znacznym spadkiem cen na produkty rolne skurczyły się mocno możliwości korzystania dla rolnictwa z **kredytu zastawowego i zaliczkowego**, który w 1930/31 r. wynosił 58 milj. zł., a w 1934/35 r. nie przekroczył 20 miljonów zł.
Uprzemysłowione kraje Europy Zachodniej, będące dotychczas głównemi odbiorcami zbóż, hołdując nadal tendencjom autarkicznym, dążą do zwiększenia własnej produkcji rolniczej i ograniczenia importu produktów rolniczych. Wobec tych tendencyj znalezienie zbytu dla naszych nadwyżek zbożowych nastręcza coraz większe trudności. Nasza **polityka traktatowa** dąży do tego, aby umowy handlowe, regulujące nasz obrót towarowy z innemi państwami, zabezpieczały i rozszerzały możliwości eksportowe dla wytworów produkcji rolniczej. W ostatnich latach wobec powszechnego stosowania ograniczeń dewizowych zaczynają odgrywać coraz większą rolę w układzie międzynarodowych obrotów towarowych umowy i tranzakcje kompensacyjne. Środki, jakiemi dysponuje nasza polityka handlowa w zakresie regulowania przywozu, dają większe możliwości przywozowe tym krajom, które są wzgl. mogą być poważnymi odbiorcami naszych produktów rolnych.

Pewna próba międzynarodowego rozwiązania problemu zbożowego podjęta była na odcinku pszenicy. Na **Konferencji Monetarnej i Ekonomicznej w Londynie** przedstawiciele 10 najważniejszych producentów pszenicy i 12 najpoważniejszych jej odbiorców ustaliło wytyczne następujące: ustalono, że eksport kampanji 1933/34 oparty zostanie na kontyngentach, których wysokość ustalona będzie na podstawie zapotrzebowania. Zastrzeżono, że w pierwszym rzędzie zbywane będą istniejące zbiory, zapasy zaś pozostaną nienaruszone. Postanowiono ograniczyć obszar zasiewów, wprowadzić pewne ulgi celne na pszenicę, wreszcie dołożyć starań w kierunku podniesienia spożycia pszе-

nicy. Dla zrealizowania układu powołano do życia **Doradczy Komitet Pszenicy**, który ustalił kontyngenty i powołał do życia stałe komisje: studjów i zwiększenia spożycia. Rezultat tych prac nie dał narazie spodziewanych wyników, gdyż przewidywania Komitetu okazały się zbyt optymistyczne.

Głównym produktem z pośród zbóż w naszym wywozie jest żyto, za którem bezpośrednio idzie jęczmień. Wywieziono w latach gospodarczych (w tys. kwintali):

	1934/35	1933/34	1932/33	1931/32	1930/31
Przenica	577,9	723,9	388,0	724,9	838,3
Żyto	5.290,6	4.753,3	2.980,8	1,139,9	2.667,0
Jęczmień	3.256,9	1 604,7	1,614,4	1.426,7	1.269,4
Owies	450,6	138,1	138,8	27,8	61,8

Eksport zbóż nie przekracza u nas 7% zbiorów.

ODDŁUŻENIE ROLNICTWA.

W czasie trwającego kryzysu gospodarczego wysunęły się na czoło praktycznych posunięć z zakresu polityki gospodarczej w Polsce zagadnienia, związane z trudnościami finansowemi rolnictwa.
Punktem wyjścia było wydanie ustaw i rozporządzeń, które ukazały się ku końcowi 1932 roku i w roku 1933. Całość akcji „oddłużeniowej" w rolnictwie przenikają tendencje, dające się ująć słowami: zmniejszenie obsługi zaciągniętych długów oraz rozłożenie ich na dłuższe okresy umorzenia.
Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 27 października 1932 roku przewidywało obniżenie stopy procentowej zależnie od źródła długu, oraz powoływało do życia specjalną instytucję mającą za zadanie przejęcie i zabezpieczenie nienaruszalności wierzytelności zaciągniętych w bankach, komunalnych kasach oszczędności i spółdzielniach kredytowych, t. j. w instytucjach dysponujących kapitałami osób trzecich. W ten sposób powstała Spółka Akcyjna pod nazwą Bank Akceptacyjny[1]). Za 30% zobowiązań spółki, maksymalnie jednak za sumę zł. 75 miljonów, poręczył Skarb Państwa.
Przedstawiona w powyższych, grubszych zarysach akcja, szczegóły której czytelnik znajdzie w Roczniku 1935 r. (str. 476—482), okazała się jednak niewystarczająca. W latach 1934 i 1935 Rząd podjął na nowo sprawę oddłużenia rolnictwa. W wyniku tego ogłoszono szereg rozporządzeń Prezydenta Rzplitej z końca października 1934 r. i 1 października 1935 r., które pogłębiły dotychczasową działalność procesu, przystosowanego do nowych warunków w rolnictwie.
Pogłębienie akcji oddłużeniowej oparło się na następujących założeniach: obniżenie oprocentowania, rozszerzenie okresów umorzenia długów rolniczych, przeprowadzenie rozłożenia w gospodarstwach tak ze względu na ich obszar jak i wielkość zadłużenia, spotęgowanie systemu układowego i likwidacyjnego, otworzenie emisji listów zastawnych, dopuszczenie spłaty długu papierami wartościowemi, wreszcie w większym rozmiarze przeprowadzenie redukcji kapitału wierzytelności rolniczych, znajdujących się w bankach państwowych.

---

[1]) Patrz niżej — Bank Akceptacyjny.

REFORMA ROLNA *).

Zagadnienie ustroju rolnego dla Państwa, liczącego przeszło 70% rolników z pośród ludności zawodowo czynnej, jest zagadnieniem kapitalnem. W tej dziedzinie na pierwsze miejsce wysunęły się sprawy obrotu ziemią, sprawy parcelacji gruntów większej własności rolnej, państwowej, instytucyjnej i prywatnej, spotęgowane z biegiem czasu coraz bardziej uświadamianem i palącem zagadnieniem dzisiejszego przeludnienia wsi, istniejącego w całej Małopolsce, w południowo - zachodniech częściach województw centralnych, a także w województwie śląskiem — naogół na terenach na południowy zachód od linji Gdynia — Łuck.

Na tych terenach wskutek przeludnienia obserwujemy już przed wojną masową emigrację sezonową robotników rolnych do Niemiec i sąsiednich krajów zachodnich, oraz emigrację stałą do Ameryki, — doszło do nadzwyczajnego rozdrobnienia gospodarstw włościańskich i powstania wielkiej masy gospodarstw zupełnie karłowatych, niesamowystarczalnych.

Rozwój przemysłu i handlu i związany z tem dopływ ludności wiejskiej do miast nie jest w stanie pochłonąć istniejącego nadmiaru i corocznego przyrostu ludności wiejskiej. Zamknięta po wojnie emigracja sezonowa, szczupłe kontyngenty emigracyjne do krajów zamorskich i europejskich dopełniają tragizmu sytuacji — tembardziej, że do Państwa przybyli po wojnie masowo reemigranci polscy z Rosji oraz z innych krajów imigracyjnych świata, a coroczny stały powrót reemigrantów zmniejsza saldo emigracji. W rezultacie wieś cierpi na bezrobocie, a ludność rolnicza nie może rozwinąć swej potencjonalnej siły produkcyjnej.

Ograniczenie obrotu ziemią i niepodzielność gospodarstw, celem uniknięcia dalszego powstawania gospodarstw karłowatych, są narazie nie do przeprowadzenia z uwagi na niedostateczny zapas ziemi i brak potrzebnego kredytu na spłaty rodzinne.

Parcelacja. Dla uzdrowienia ustroju rolnego należałoby stworzyć już obecnie nowych gospodarstw różnego typu dla mniej więcej 250 — 300 tys. rodzin, na co — licząc przeciętnie tylko po 5 ha na gospodarstwo — potrzeba ok. 1.250 — 1.500 tys. ha zapasu ziemi. Prócz tego powiększenie (upełnorolnienie) do 4 — 5 ha miljona istniejących gospodarstw karłowatych (30—40% ogółu gospodarstw) potrzeba 2.500 tys. ha ziemi. Cyfry te nie uwzględniają ziemi już rozparcelowanej do 1934 r. włącznie, oraz potrzeby osadnictwa robotniczego w okręgach przemysłowych celem tworzenia gospodarstw mieszkaniowo-rodzinnych z ogródkami. W latach 1919 — 1934 rozparcelowano ogółem 2.247 tys. ha ziemi, w tem około 37,9% sprzedano właścicielom gospodarstw karłowatych jako działki uzupełniające, ok. 54,1% — bezrolnym na utworzenie nowych gospodarstw różnego typu (pełnorolnych i warzywniczo - ogrodniczych, oraz robotniczych, rzemieślniczych i t. p.), i ok. 8% użyto na utworzenie większych gospodarstw wzorowych (ośrodki) oraz na różne cele rolnicze i państwowe.

Ziemię sprzedano 604904 nabywcom, w tem 68,7% właścicielom karłowatych gospodarstw i 31,3% bezrolnym. Z majątków państwowych i Państwowego Banku Rolnego rozparcelowano ok. 608 tys. ha pomiędzy ok. 135.636 nabywców, z majątków prywatnych — 1.496 tys. ha pomię-

*) Artykuł ten oprac. na podstawie art. tegoż autora p. t. „Zagadnienie ustroju rolnego w Polsce i jego przebudowy" — z zesz. 28 „Polski Gospodarczej" z 1935 r.

dzy 461.398 nabywców i utworzono 7.870 osad wojskowych na 142.681 ha. Gruntów prywatnych i państwowych razem rozparcelowano najwięcej w woj. wołyńskiem (296.754 ha), wileńskiem (234.270 ha), lubelskiem (193.993 ha) i poleskiem (190.090 ha), — najmniej w województwie krakowskiem (39.394 ha) i śląskiem (19.391 ha). Należy zaznaczyć, że to ostatnie województwo jest najmniejszem i najbardziej uprzemysłowionem i zurbanizowanem, co nie mogło pozostać bez wpływu na jego udział w parcelacji i wymaga uwzględnienia przy porównywaniu. Obecnie główne wysiłki skierowane są ku uporządkowaniu dawniej przeprowadzonej parcelacji. W szczególności po dokonanem ostatnio na mocy dekretów oddłużeniowych obniżeniu zadłużenia nabywców gruntów państwowych i Państwowego Banku Rolnego przystąpiono do zakończenia akcji przewłaszczeniowej na terenach parcelacji rządowej. O ile zaś chodzi o parcelację prywatną, to ze względu na dość znaczną ilość nieuporządkowanych pod względem prawnym parcelacyj lat dawniejszych prowadzone są prace, zmierzające do uregulowania praw własności nabywców w drodze specjalnego postępowania sądowego.

Scalenie gruntów. Bolączką ustroju rolnego jest szachownica gruntów włościańskich, czyli niewspółmiernie wielka liczba drobnych działek składających się na jedno gospodarstwo, rozsianych na terenie danej gminy w znacznej od siebie odległości, poprzedzielanych takiemiż działkami innych gospodarstw, oraz posiadanie tych wąskich działek w konfiguracji niepomiernie wydłużonej i nieracjonalnej.

W latach 1918 — 1934 scalono (skomasowano) w 6.709 miejscowościach 505.560 gospodarstw włościańskich o obszarze 3.578.442 ha. Przy scalaniu jednocześnie parcelowano niezbędne części sąsiednich majątków na powiększenie gospodarstw karłowatych.

Istotny rozwój akcji scaleniowej rozpoczął się od roku 1926, osiągając dotychczasowe maksimum 565.519 ha w roku 1931. Przeciętnie w latach 1928 — 1934 scalane corocznie 421.765 ha, razem — 2.952.353 ha, czyli prawie 83% całego obszaru scalonego, w latach zaś 1918 — 1925 — przeciętnie rocznie po 32.166 ha, razem 257.329 ha, w 1926 r. — 131.719 ha i w 1927 r. — 237.022 ha.

Według województw scalono najwięcej w białostockiem (839.838 ha), wołyńskiem (550.156 ha) i lubelskiem (402.032 ha), — zaledwie po kilka tysięcy we lwowskiem, tarnopolskiem i stanisławowskiem oraz poznańskiem, a zupełnie nie prowadzono scalenia w pomorskiem i śląskiem. Pozostaje około 7.000.000 ha gruntów wymagających scalenia, z czego w województwach centralnych ok. 2.400.000 ha, wschodnich 3.700.000 ha, południowych 900.000 ha, zachodnich 20.000 ha.

Przy tempie prac z ostatnich lat akcja scaleniowa mogłaby być ukończona mniej więcej za lat 17.

Likwidacja serwitutów. Jednocześnie ze scaleniem i parcelacją, a też niezależnie od tego w odrębnej akcji, likwidowane są prawa różnych serwitutów pastwiskowych i leśnych, ciążących na rzecz właścian na majątkach większej własności. Za zlikwidowane prawa serwitutowe i płynące stąd korzyści gospodarcze włościanie otrzymują zasadniczo ekwiwalent w ziemi. W latach 1919 — 1934 zniesiono serwituty w 7,636 miejscowościach dla przeszło 247 tys. gospodarstw uprawnionych, przyznając im ekwiwalenty częściowo w gotówce w kwocie około zł. 3.540 tys., głównie zaś w ziemi (na własność) w łącznym obszarze ponad 562 tys. ha użytków, przez co znacznie powiększono istniejące gospodarstwa włościańskie.

Zniesiono służebności: a) przymusowo w 2.364 miejscowościach dla 111.108 gospodarstw i b) umownie w 5.272 miejscowościach dla 135.823 gospodarstw.
Służebności zniesione do r. 1934 włącznie stanowią około 80% wszystkich służebności włościańskich, które istniały w województwach centralnych i wschodnich w chwili powstania Państwa, tak, że akcja likwidacji serwitutów będzie naogół ukończona w latach najbliższych. Najwięcej serwitutów zlikwidowano w latach 1926 — 1931, gdyż według liczby miejscowości i gospodarstw — przeszło 74%, a według obszaru ekwiwalentów — prawie 81% wyników dotychczasowej akcji.
Uwłaszczenie drobnych użytkowników. W województwach wschodnich istniał prócz tego, pominięty przez rządy rosyjskie ze względów politycznych przy uwłaszczeniu włościan w 1861 r., problem drobnych dzierżawców i użytkowników dziedzicznych. Na podstawie specjalnego usławodawstwa Państwo Polskie przeprowadza od r. 1925 uwłaszczenie tych użytkowników. Do r. 1935 uwłaszczono 4.987 drobnych dzierżawców, którzy otrzymali na własność po znacznie zniżonej cenie 37,993 ha ziemi. Dalsza akcja jest jeszcze w toku.
Czynności pomocnicze przy wykonywaniu reformy rolnej. W związku z wykonaniem ref. rol. prowadzone są prócz omówionych głównych czynności różne akcje pomocnicze, jak meljoracja gruntów na terenie przebudowy ustroju rolnego, akcja zabudowy i racjonalnego zagospodarowania nowoutworzonych gospodarstw, akcja kredytowa i t. p.
Wymagają jeszcze uregulowania niektóre zagadnienia podstawowe, jak np. sprawa meljoracji Polesia (nowe zapasy ziemi) zagadnienie trudne technicznie i wymagające wielkich nakładów inwestycyjnych. Z meljoracyj zwykłych wykonano w Polsce do r. 1934: regulacyj rzeczek i kanałów na długości 679 km., osuszono rowami łącznej długości 8.079 km. obszary obejmujące 277.240 ha gruntów rolnych.
Mimo przesilenia gospodarczego, wpływającego przedewszystkiem na zmniejszenie popytu na ziemię ze strony włościan (brak gotówki), a przeto na osłabienie akcji parcelacyjnej, na co wpływa również wyczerpywanie się zapasu gruntów państwowych, przebudowa ustroju rolnego jest dalej prowadzona, przyczem szczególną uwagę zwrócono od r. 1926 na scalenie gruntów włościańskich, akcję regulacyjną, oraz podniesienie produkcji i rentowności gospodarstw drobnych.
Sfinansowanie reformy rolnej w okresie od 1919 r. do 1934 r. objęło ogółem ponad zł. 830 miljn. kredytów państwowych. Celem uporządkowania i zracjonalizowania strony finansowej reformy rolnej został przed kilku laty utworzony specjalny „Fundusz Obrotowy Reformy Rolnej", którego majątek przedstawiał na dz. 1.IV. 1933 r. wartość około zł. 901 miljn., w tem wartość oddanych na parcelację majątków państwowych figurowała w sumie 233 miljn. zł.
Prócz kredytu państwowego drugiem źródłem finansowania naprawy ustroju rolnego był kredyt długoterminowy w listach zastawnych oraz długoterminowe i krótkoterminowe kredyty gotówkowe Państwowego Banku Rolnego. Kredyty te wydane w związku z reformą rolną przedstawiały sumę około 320 miljn. zł.
Trzeciem ważnem źródłem sfinansowania były prywatne środki gotówkowe uczestników przebudowy ustroju rolnego, w szczególności w dziedzinie parcelacji majątków prywatnych, wyłożone — według przybliżonych obliczeń — gotówką w sumie ogólnej conajmniej zł. 600 — 700 milj. na kupno ziemi.

OGÓLNE ZESTAWIENIE WYNIKÓW PRAC NAD PRZEBUDOWĄ USTROJU ROLNEGO

za czas od 1918 roku do 1934 roku włącznie — według lat. **Dane tymczasowe.**

LATA	ROZPARCELOWANO				Scalono gruntów włościańskich (drobnych rolników)			Zniesiono służebności zlikwidowano serwitutów				Uwłaszczono drobnych dzierżawców i użytkowników dziedzicznych na podstawie ustawy z dnia 20/VI 1924 r.	
	Ogółem przez instytucje państwowe i przez osoby prywatne		W tem przez osoby (oraz instytucje) prywatne:		Ilość objektów (miejscowości)	Ilość gospodarstw	Obszar gruntów ha	Ilość miejscowości	Ilość uprawnionych gospodarstw włościańsk.	Wynagrodzenie za zniesione służebności w ziemi ha	Wynagrodzenie w gotówce	Ilość osób	Na obszarze ha
	Ilość nabywców	Obszar ha	Ilość nabywców	Obszar ha									
1918	—	—	—	—	1	28	462	—	—	—	—	—	—
1919	2 082	11 773	927	3 292	48	2 505	18 741	8	121	275	—	—	—
1920	11 452	54 415	8 443	32 174	33	1 533	11 043	18	152	332	—	—	—
1921	29 675	180 203	19 140	104 870	52	2 314	18 527	56	1 442	4 775	—	—	—
1922	41 130	254 537	28 350	141 282	74	3 540	32 226	83	1 560	5 162	—	—	—
1923	43 413	202 038	30 548	125 050	109	5 246	39 205	92	2 055	5 497	480 000 mk	—	—
1924	29 987	118 218	17 751	65 539	167	7 575	61 604	178	3 812	9 892	1 409 zł	—	—
1925	28 633	128 357	18 496	65 841	211	8 599	75 521	276	7 314	16 845	2 626 ,,	101	514
1926	59 486	211 340	42 147	137 746	311	16 723	131 719	593	17 078	50 766	—	327	2 532
1927	67 016	245 457	53 053	176 668	528	29 589	237 022	958	27 011	85 795	3 000 zł	274	2 078
1928	72 834	227 768	56 407	170 325	654	42 268	317 820	1 196	39 453	100 649	837 267 ,,	516	4 914
1929	55 912	164 589	43 694	115 504	798	56 488	416 479	1 008	34 032	94 393	762 292 ,, 1 180 dol. am.	544	4 131
1930	49 413	131 488	41 352	99 958	954	72 082	517 662	1 043	33 611	75 978	770 692 zł 1 000 mk	991	8 165
1931	36 433	105 289	31 828	83 962	902	76 765	565 519	880	32 657	45 807	487 824 zł 250 rb. zł.	1 197	7 583
1932	30 239	73 215	27 914	64 325	614	58 577	389 895	678	25 405	38 441	215 355 zł	581	3 963
1933	28 746	83 607	26 322	71 377	631	61 851	392 302	353	12 115	16 867	351 982 ,,	335	3 302
1934	18 453	54 702	15 026	37 935	622	59 877	352 695	216	9 113	10 623	95 860 ,,	121	810
Razem	604 904	2 246 997	461 398	1 495 848	6 709	505 560	3 578 442	7 636	246 931	562 097	3 528 507 zł 481 000 mk 1 180 dol. am. 250 rb. zł.	4 987	37 992

Uwagi: 1. Dane dotyczące scalenia, znoszenia służebności i uwłaszczenia różnią się od poprzednio ogłoszonych głównie z powodu uwzględnienia różnych zmian (terenowych).
2. Jako gospodarstwa przy znoszeniu służebności wykazano w województwach centralnych osady tabelowe, w województwach zaś wschodnich gospodarstwa faktyczne.
3. Dane dotyczące meljoracji nie obejmują roku 1934.
4. Ilość nabywców w rubryce parcelacji obejmuje nabywców zarówno nowoutworzonych gospodarstw jak też działek dodatkowych na powiększenie gospodarstw.

Razem przeto można przyjąć, że na omawiane sfinansowanie zużyto dotąd minimalnie około zł. 1.700 milj., poza trudną do obliczenia wartością pracy zainteresowanej ludności, włożonej w urządzenie i zabudowanie nowych gospodarstw w formie robocizny osobistej i płatnej, oraz poza wartością materjałów budowlanych, inwentarza żywego i martwego, maszyn rolniczych i t. p. użytych na zmontowanie gospodarstw i zorganizowanie normalnej pracy rolniczej.

Na skutek akcji oddłużeniowej ostatnich lat, a więc obniżenia cen sprzedażnych majątków państwowych, konwersji niektórych kredytów Państwowego Banku Rolnego, skreślenia znacznej części procentów zwłoki od zaległości i obniżenia niektórych innych należności — obecna wartość Funduszu Obrotowego Reformy Rolnej zniżona została kosztem Skarbu Państwa o kwotę ok. zł. 350 milj. na korzyść uczestników reformy rolnej do sumy mniej więcej zł. 550 milj. Jednocześnie po konwersji w 1933 r. i po dotychczasowych spłatach i różnych ulgach, stan ogólny kredytów Państwowego Banku Rolnego obniżył się na dz. 1.1.1935 r. do sumy łącznej ok. 115 milj., związanej z reformą rolną, a to w listach zastawnych do zł. 81 milj., w długoterminowym kredycie gotówkowym do zł. 25 milj. i w krótkoterminowym do zł. 9 miljonów. Wyniki przebudowy ustroju rolnego podane są w tabeli na str. 701.

LEŚNICTWO.

Powierzchnia. Według opublikowanych danych statystycznych lesistość Polski przedrozbiorowej szacowana była na 37%, czyli że na dzisiejszym obszarze, wynoszącym 388.634 km². posiadaliśmy w tym czasie conajmniej 14.370.430 ha lasów. W ciągu ca 150 lat powierzchnia leśna zmniejszyła się o 6.900.000 zgórą hektarów.

Następująca tabela ilustruje zmiany w powierzchni obszaru leśnego byłych trzech zaborów w okresie od 1815 — 1927 (w ha).

LATA	Królest. Polskie		Galicja		W. ks. Poznańskie Prusy wsch.	
	obsz. lasu	% les.	obsz lasu	% les.	obsz. lasu	% les.
1815 — 1824	3.816.070	30,9	2 212.506	28,2	1.169.717	21,5
1850 — 1858	3.755.795	30,4	2.113.766	26,9	1.183.686	21.8
1878 — 1880	2.747.663	22,3	2.040.976	25,7	1.125.534	20,7
1890 — 1900	2.538.793	20,6	2.013.557	25,6	1.127.503	20,7
1909 — 1913	2.371.374	19,2	1.993.898	25,4	1.162.458	20,7
1914 — 1922	2.585 534	18,8	1.986.127	24,9	817.067	19,0
1923 — 1927	2.516.523	18,2	1.983.519	24,9	817.766	19,0

Ubytek lasu w całej Polsce wraz z województwami wschodniemi w okresie powojennym — wskutek zmiany użytkowania gruntu leśnego na inny wyniósł w ciągu tylko sześciu lat (1919/20—1925) — 190.097 ha przyczem ubytek ten dotyczył przeważnie własności prywatnej.

Obecnie, o ile to pozwalają stwierdzić niezbyt ścisłe i pochodzące z różnych źródeł dane statystyczne, obszar lasów w Polsce wynosi 8.000.052 ha, z czego na lasy prywatne przypada 4.966 858 ha (62,5%).

Pod względem wielkich powierzchni lasu — Polska znajduje się na 6 miejsou w Europie, pod względem zaś lesistości wynoszącej 21% na 14-tem.
W rzeczywistości odsetek lesistości Polski jest znacznie niższy, gdyż przy jego obliczeniu nie należy brać pod uwagę powierzchni nieprodukującej drzewa, jak grunty orne, łąki, wody, nieużytki i t. p., stanowiące około 16% ogólnej powierzchni lasów.
Poniższa tabela porównawcza ilustruje dzisiejszy stan lesistości w ha:

Województwo	Ogólna pow. lasów	W tem lasy prywatne	% lesisto.	Województwo	Ogólna pow. lasów	W tem lasy prywatne	% lesist.
warszawsk.	308.543	195.299	11	wileńskie	552 864	299.535	19
lubelskie	522.763	435.565	16	lwowskie	690.924	663.742	24
kieleckie	537.366	284.003	20	stanisław.	590.411	331.001	34
łódzkie	234.776	160.113	12	krakowskie	386.909	362 709	22
białostock.	777·354	229.622	24	tarnopolsk.	244.243	244.213	14
nowogrodz.	500.387	320.588	21	pomorskie	425.016	97.535	25
poleskie	828.618	530.710	22	poznańskie	510.141	257.304	19
wołyńskie	756.327	452.628	21	śląskie	132.279	102.258	31

W województwie krakowskiem znajduje się w ogólnym obszarze lasów prywatnych 2.407.74 ha lasów Komposesorjatu spisko-orawskiego.
Najniższy procent lesistości wykazują: województwo warszawskie, łódzkie, tarnopolskie i lubelskie, najwyższy zaś województwo stanisławowskie, śląskie i pomorskie. W pozostałych województwach procent lesistości waha się od 19—24%.
Skala wahań lesistości w poszczególnych województwach jest bardzo wysoka, tak np. w województwie warszawskiem lesistość powiatów wawaha się od 1—23%, przyczem najmniej lesistym jest pow. nieszawski— 1%, sierpecki i płocki — 3%, najbardziej lesistym jest powiat warszawski — 23%, gostyński — 20%.
W województwie lubelskiem lesistość waha się od 11 — 34%, (siedlecki, tomaszowski, chełmski — 11%, biłgorajski — 34%, zamojski — 30%), woj. kieleckie od 6 — 34%, (pow. miechowski — 6%, kielecki — 34%, konecki — 32%), woj. łódzkie od 5—14%, woj. białostockiem od 13 — 39%, (wysokomazowiecki pow. 13, augustowski 39), woj. nowogródzkiem od 16 — 37, (pow. baranowicki 16, wołożyński 37).
Woj. poleskiem od 3—37%, (pow. kobryński 3, kosowski 37, łuniniecki 31), woj. wołyńskiem od 5—39%, (pow. krzemieniecki 5, sarneński 39, kostopolski 38), woj. wileńskiem od 13—25%, (pow. oszmiański i dziśnieński 18 okrąg III Wilno 25), woj. lwowskiem od 11—41% (pow. rudecki 11, strzyżowski, łańcucki, przemyski, sanocki, gródecki, bóbrecki, niżański 41, tarnobrzeski 36, leski 38, dobromilski 37), woj. stanisławowskiem od 4 — 61%, (pow. śniatyński 4, doliński 61, nadwórniański 59, skolski 45) woj. krakowskiem od 4 — 48% (pow oświęcimski 4, żywiecki 48, myślenieckі 35, limanowski 33), woj. tarnopolskiem od 4 — 29%), (pow. zbarski 4, brodzki 29, przemyślański 23), woj. pomorskiem od 9 — 43%, (pow. grudziądzki 9, chojnicki 43, tucholski 42, starogardzki 37), woj. poznańskiem od 4 — 45%, pow. mogileński, czarnkowski 45, międzychodzki 36, bydgoski, ostrowski 34).

W woj. śląskiem od 11 — 60% (świętochłowicki 11, tarnogórski 60, lubliniecki 50, cieszyński 35, katowicki 15, pszczyński 29, biedruski 23, rybnicki 17).

Podział majątków leśnych. Na obszar lasów nie stanowiących własności państwa, wg. danych ochrony lasów, składa się 100097 majątków leśnych. Z ilości tej na majątki o powierzchni do 50 ha przypada 7%, o powierzchni 50 — 100 ha przypada 3%, o powierzchni 100 — 500 ha przypada 19%, o powierzchni ponad 500 ha przypada 71%.

Rozmieszczenie majątków własności prywatnej w poszczególnych częściach kraju ilustruje następujące zestawienie:

Województwa	MAJĄTKI										
	O pow. do 50 ha		O pow. 50-100 ha		O pow. 100-500 ha		O pow. ponad 500 ha		Razem		Ogółem
									o powierzchni		
	Ilość	przeciętnie	Ilość	przeciętnie	Ilość	przeciętnie	Ilość	przeciętnie	do 50 ha	ponad 50 ha	
Centralne	1422	20	655	71	1159	224	424	1805	1422	2238	3660
Wschodnie	6026	8	608	72	1050	207	600	2535	6026	2258	8284
Zachodnie	75324	3	871	68	1394	230	531	1837	75324	2796	78120
Południowe	9465	3	125	76	300	239	143	1316	9465	568	10033
Polska	92257	4	2259	70	3903	218	1698	2032	92237	7860	100097

Jak wynika z tego zestawienia, największy odsetek majątków wielkiej własności znajduje się w województwach wschodnich, najwięcej zaś drobnych gospodarstw leśnych posiadają województwa zachodnie i południowe. Te ostatnie dzielą się, jak następuje:

Województwa	Gospodarstwa o powierzchni ogólnej				
	do 2 ha	2—5 ha	5—10 ha	10—20 ha	20—50 ha
	stanowią %				
Centralne . . .	1	13	37	34	15
Wschodnie . . .	0,5	7,5	24	33	35
Zachodnie . . .	0,3	2,2	8,5	30	59
Południowe . . .	7	3,1	33	17	12
Polska . . .	3	15	31	30	21

Ochrona lasów. Przed wejściem w życie rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 24.VI.1927 r. o zagospodarowaniu lasów nie stanowiących własności państwa, organizacja władz ochrony lasów była różna w trzech byłych zaborach.

W b. zaborze rosyjskim działały Komisje Ochrony Lasów pod przewodnictwem wojewody lub jego zastępcy (inspektora ochrony lasów), których organami byli komisarze ochrony lasów. Główna komisja ochro-

ny lasów pod przewodnictwem Ministra Rolnictwa i Reform Rolnych stanowiła instancję odwoławczą.

Na terenie b. zaboru austrjackiego władzami ochronnemi byli starostowie, sprawujący czynność ochrony przy fachowej pomocy komisarzy ochrony lasów. Instancję odwoławczą stanowili wojewodowie wraz z inspektorami ochrony lasów w charakterze doradców. Wreszcie w b. zaborze pruskim do władz ochrony należeli wojewodowie oraz urzędujący w Województwach Inspektorowie Ochrony Lasów: instancją odwoławczą było Ministerstwo Rolnictwa i Reform Rolnych.
Wspomniane zarządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej wprowadziło jednolitą organizację władz ochrony lasów.

Według tej organizacji — bezpośredni nadzór nad lasami prywatnemi sprawują starostowie z dodanymi im do pomocy komisarzami ochrony lasów. Komisarze nie są organem orzekającym lecz tylko opinjodawczym. Obsługują oni przydzielony każdemu z nich obszar na terenie jednego lub kilku powiatów. Na każdego komisarza przypada obecnie około 80.000 ha. Instancją nadrzędną jest wojewoda. Jako organ doradczy wojewody czynny jest w województwach inspektor ochrony lasów, sprawujący nadzór nad działalnością komisarzy ochrony lasów. Instancją odwoławczą od decyzyj starosty jest wojewoda, zaś od decyzyj wojewody, wydanych w instancji pierwszej, służy prawo odwołania do Ministerstwa Rolnictwa i Reform Rolnych.

Ministerstwo Rolnictwa i Reform Rolnych, pozatem, że działa jako instancja odwoławcza, sprawuje w zakresie ochrony lasów ogólny nadzór nad działalnością starostów i wojewodów oraz inspektorów i komisarzy ochrony lasów, którym udziela ogólnych i specjalnych dyrektyw.

Produkcja i zbyt drewna. Okrągło ogólna produkcja roczna lasów polskich wynosi 17.000.000 m³, w czem 8.700.000 m³ drewna użytkowego. Produkcja lasów prywatnych za rok 1928 daje liczbę 8.976.321 m³.
Patrz: tabela na str. 706.

Lasy państwowe.

Podstawy ustrojowe. Lasy państwowe stanowią odrębną gałęź administracji państwowej pod nazwą Administracja Lasów Państwowych. Podlegając Ministrowi Rolnictwa i Reform Rolnych, lasy państwowe posiadają własną organizację, nadaną rozporządzeniem Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 3 grudnia 1930 r. i uzupełnioną rozporządzeniem Prezydenta Rzplitej z dn. 30 grudnia 1934 r.*)

Powierzchnia. Ogólna powierzchnia lasów państwowych wynosi 3.137.781,51 ha, t. j. 36.9% ogólnej powierzchni lasów w Polsce. Z liczby tej pod zarządem Administracji Lasów Państwowych znajduje się 3.024.177,95 ha (łącznie z lasami b. Komory Cieszyńskiej), pod zarządem innych ministerstw i instytucyj państwowych — 113.603,56 ha.

Podział administracyjno-gospodarczy. Pod względem administracyjnym lasy państwowe podzielone są na 9 dyrekcyj o obszarze:
Białowieża — 451.000,60 ha, Warszawa — 272.842,09 ha, Radom — 242.836,06 ha, Siedlce — 359.229,08 ha, Wilno — 462.753,61 ha, Łuck — 335.160,87 ha, Lwów — 319.033,44 ha, Poznań — 279.055,78 ha, Toruń — 302.266,42 ha.

*) patrz Ministerstwo Rolnictwa i Reform Rolnych.

WYWÓZ DREWNA I WYROBÓW DRZEWNYCH Z POLSKI
w tysiącach złotych i tonach w latach 1922 — 1935.

Rok	Drewno surowe		Drewno napółobrobione		Wyroby gotowe z drewna		Razem		Ogólny wywóz z Polski		% wywozu drewna do ogólnego wywozu	
	tony	złot.	tony	złot.	tony	złot.	tony	złot.	tony	złot.	tony	złot.
1922	988,152	21,444	964,715	47,851	39,709	7,812	1,992,576	77,107	9,141,597	655,151	21,79	11,77
1923	1,615,088	46,423	1,072,276	68,366	35,432	13,510	2,722,796	128,299	17,647,758	1195,587	15,43	10,73
1924	589,991	21,002	1,158,653	92,057	60,558	24,037	1,809,202	137,096	15,739,829	1265,862	11,49	10,90
1925	1,682,276	75,014	1,593,076	135,716	92,323	31,097	3,267,675	241,827	13,602,708	1396,525	24,02	17,32
1926	2,991,964	130,749	1,909,093	194,907	68,673	31,832	4,969,730	357,589	22,303,935	2252,945	22,28	15,87
1927	4,031,481	256,178	2,325,195	337,777	68,744	39,604	6,425,420	634,967	20,356,038	2514,740	31,56	25,25
1928	3,094,235	226,183	1,723,162	317,387	70,361	45,066	4,887,758	590,053	20,424,562	2507,990	23,93	23,55
1929	2,358,088	169,114	1,310,630	254,063	77,098	57,028	3,745,816	481,946	21,037,120	2813,360	17,80	17,13
1930	1,428,164	91,337	1,310,631	211,351	64,525	45,546	2,803,320	348,234	18,922,132	2433,244	14,81	14,31
1931	650,573	33,882	1,106,271	157,143	52,555	33,797	1,809,399	224,822	18,703,230	1878,732	9,67	11,97
1932	419,477	19,368	582,109	77,314	42,957	23,203	1,044,543	119,885	13,503,539	1083,801	7,73	11,06
1933	664,443	24,813	985,884	103,314	66,393	26,443	1,716,720	154,570	12,985,770	959,643	13,22	16,1
1934	832,459	35,078	1,083,778	113,300	69,024	31,246	1,985,261	179,624	14,564,991	975,342	13,6	18,4
1935												
1/1 — 30/XI	674,340	26,072	862,544	84,014	79,203	35,577	1,616,087	145,663	12,389,879	838,687	13,04	17,3

Rok gospod.	Użytki rębne			Użytki międzyrębne			Ogółem			Karpina	Ogółem masa nadziemna i karpina (10+11)	Z wykazanej w rubryce 8-ej grubizny przypada na drewno	
	Grubizna	Drobnica	Razem	Grubizna	Drobnica	Razem	Grubizna	Drobnica	Razem			użytk.	opałowe
	m³			m³			m³			m³	m³	m³	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
1933/34	5.667.823	551.306	6.219.130	1.740.813	404 263	2.145.076	7.408.636	955.570	8.364.205	160.938	8,525.145	4,355.004	3.055.631
1934/35	5.680.264	570.868	6 251.133	2·130.091	460.862	2 590.953	7.810 355	1.031,731	8.842.086	166.517	9,008.604	4.533.238	3,277.117
1935/36*)	5 554,854	434.789	5.989.643	1,928.306	410.112	2,338.418	7.483.160	844 901	8.328.061	149.159	8.477.220	4.265.795	3.217.365

*) Wyznaczono do pozyskania.

Jednostkami gospodarczemi są nadleśnictwa w liczbie 419; obszar nadleśnictwa waha się w granicach od 2.500 ha na Zachodzie do 30.000 ha w dyrekcjach wschodnich. Nadleśnictwa podzielone są na leśnictwa o powierzchni przeciętnie około 1.500 ha. Rezerwaty leśne zajmują obszar 30.000 ha, w tem Parki Narodowe — w Białowieży i Pieninach. *Gatunki drzew i wiek drzewostanu.* Powierzchnia produkcyjna lasów państwowych wynosi 2.498.927 ha, t. j. 83% całego państwowego posiadania leśnego, z czego przypada na sosnę — 65,24%, świerk — 11,85%, jodłę — 3,28%, dąb — 4,59%, buk — 2,16%, grab — 0,94%, jesion — 0,18%, brzozę — 4,65%, olszę — 5,58%, osikę — 1,72%, inne — 0,03%. Ustosunkowanie klas wieku, według stanu na 1.X.1934 r. przedstawia się następująco (w hektarach):

Wyręby i halizny	Klasy — wieku						
	1—20	21—40	41—60	61—80	81—100	ponad 101	Ogółem
89.353	809.623	373.981	308.857	295.762	255.719	365.632	2.498.927

Na powierzchnię nieleśną, o obszarze 525.250,73 ha, składają się: łąki i pastwiska — 24%, role i ogrody — 10%, zabudowania, zakłady przemysłowe, szkółki — 1%, linje podziału przestrzennego, drogi etc. — 10%, wody rybne — 11%, tereny na reformę rolną — 1%, na cele specjalne — 3%, bagna i dzikie wody — 38%, lotne piaski i inne nieużytki — 2%.

Użytkowanie. Zasobność drzewostanów lasów państwowych szacowana jest na 360.000.000 m³ Użytkowanie przeprowadza się w granicach rocznego przyrostu, przy okresie produkcji 100 lat (od 40 do 160 lat, w zależności od gatunku drzewa i siedliska). Ilości pozyskanej masy drzewnej, z podziałem na rodzaje użytków, obrazuje tablica na str. 706.

Odnowienie. Użytkowanie rębne (zrębami zupełnemi) obejmuje przeciętnie 23.000 ha rocznie (w r. 1931/32 — 21.971 ha, 1932/33 — 23,236 ha, 1933/34 — 25,679 ha). Wycięte powierzchnie są natychmiast zalesiane, przyczem coroczne zalesianie obejmuje, obok zrębów bieżących, również część nadwyżki niezalesionej powierzchni nad obszarem zrębów bieżących datującej się jeszcze z czasów wojennych. W okresie 1927 — 1934 r. wyrąbano ogółem 227.077 ha, zalesiono zaś 385.898 ha. Na dzień 30.IX.1934 r. do zalesienia z tytułu wyrębów wojennych pozostało jeszcze w lasach państwowych 89.000 ha.

Przerób surowca. Pobór użytków w lasach państwowych odbywa się we własnym zarządzie, systemem gospodarczym. Część pozyskanego surowca drzewnego Administracja Lasów Państwowych przerabia w 43 własnych tartakach. W r. 1933/34 tartaki A. L. P. przerobiły 1.138.795 m³ surowca, produkując 695.964 m³ tarcicy, przy wyzysku 61,11%. Na rok 1935/36 przeznacza się do do przerobu w tartakach A.L.P. około 1.500.000 m³ surowca oraz do obróbki ręcznej we własnym zarządzie 800.000 m³ drewna okrągłego.

Z innych zakładów przemysłowych A. L. P. wymienić należy: fabrykę dykt w Białymstoku (9.247 m³ dykty kosztem 25.215 m³ surowca w r. 1933/34), 19 terpentyniarni, dystylarnię żywicy w Zagórzu, wyłuszczarnię nasion w Klosnowie, cegielnie i młyny.

Sprzedaż materjałów drzewnych z lasów państwowych przeprowadza Polska Agencja Drzewna (PAGED), spółka z ograniczoną odpow., powstała w r 1931. W kapitale zakładowym Pagedu uczestniczy Administracja Lasów Państwowych w wysokości 98% udziałów. Spółka posiada centralę w Gdyni — Świętojańska 44 oraz oddziały w Warszawie — Zielna 46 i Gdańsku — Holzmarkt 24.

Eksport drewna z lasów państwowych drogą morską przez Paged za ostatnie 3-lecie przedstawia się następująco:

Miejscowość lub kraj	1932/33		1933 34		1934/35	
	m³	%	m³	%	m³	%
Port: Gdynia . . .	322.589	71,2	314.263	65,2	267.486	62,9
Gdańsk . . .	130.169	28,8	167.911	34,8	169.139	37,1
Ogółem: . .	452.750	100	482.174	100	456 985	100
Kierunek eksportu						
W. Brytanja	295,656	65,3	391,359	51,2	344,655	75,5
Belgja	75,394	16,7	39,347	8,2	35,141	7,7
Francja	14,326	3,2	14,483	3,0	12,163	2,7
Holandja	18,099	4,0	25,698	9,3	18,002	3,9
Egipt	3,968	0,9	741	0,2	—	—
Afryka Płd.	3,589	0,8	4,960	1,0	26,589	5,8
Syrja	32	0,0	45	0,0	—	—
Palestyna	302	0,1	1,672	0,3	6,826	1,6
Grecja	30	0,0	25	0,0	1,133	0,2
Danja	129	0,0	1,742	0,4	2,156	0,5
Szwecja	745	0,1	1,710	0,3	1,702	0,4
Hiszpanja	103	0,2	—	—	288	—
Afryka Półn.	36	0,0	—	—	—	—
Włochy	15	0,0	13	0,0	29	—
Azja	17	0,0	—	—	—	—
Argentyna	—	—	194	0,0	5,342	1,1
Finlandja	—	—	95	0,0	—	—
Norwegja	—	—	84	0,0	46	—
Niemcy	—	—	2	0,0	1,121	0,2
Łotwa	—	—	—	—	1,752	0,4
Portugalja	—	—	—	—	35	—

Z głównych sortymentów eksportowych należy wymienić: tarcicę sosnową i świerkową, materjały ciosane, klepkę dębową, fryzy oraz słupy teletechniczne, kopalniaki i papierówkę.

Majątki rolne. Oprócz terenów leśnych Administracja Lasów Państwowych zarządza od r. 1935 państwowemi majątkami rolnemi o powierzchni około 123.000 ha. Państwowe objekty rolne przeznaczone są głównie

na cele kultury rolnej oraz reformy rolnej, i znajdują się przeważnie w dzierżawie, względnie w bezpłatnem użytkowaniu szkół i parafij. We własnym zarządzie A. L. P. prowadzi 4 majątki rolne. Wskutek parcelacji obszar państwowych majątków rolnych zmniejszy się w 1936 do 112.000 ha.

Gospodarstwa rybne. Pod zarządem A. L. P. znajdują się również wszystkie wody państwowe. Składa się na nie: 1291 jezior o powierzchni 67.493 ha, 66 objektów stawowych o powierzchni 2,861 ha oraz szereg odcinków rzecznych o łącznym obszarze 3.179 ha. Gospodarstwa rybne jeziorowe użytkowane są drogą dzierżaw, gospodarstwa stawowe prowadzi A. L. P. przeważnie we własnym zarządzie.

Dochodowość lasów państwowych. Wartość państwowego majątku leśnego określa się liczbą około 1.500.000.000 zł.

Dochód czysty za ostatnie lata przedstawia się następująco: 1930/31 — 35.941.067 zł., 1931/32 — 19.354.890 zł., 1932/33 — 7.869.608 zł., 1933/34 — 19.094.995 zł. Za 7-lecie 1927/34 czysty zysk lasów państwowych wynosił 440.236.248 zł., z czego wpłacono do Skarbu Państwa gotówką 377.477.121 zł. Czysty zysk za rok 1934/35 wyniesie prawdopodobnie 50.000.000 zł. Przeciętny roczny dochód z 1 ha lasów państwowych stanowi sumę 14 zł. 90 gr. Rentowność państwowego gospodarstwa leśnego, już po wyeliminowaniu przywilejów specjalnych, posiadanych przez lasy państwowe jako własność Skarbu Państwa, wynosi 3%.

IZBY I ORGANIZACJE OGÓLNOROLNICZE.

I.Związek Izb i Organizacyj Rolniczych Rzeczypospolitej Polskiej. — Warszawa, ul. Kopernika 30.

Prezes: senator Fudakowski Kazimierz,

Wiceprezesi: dr. Papara Kazimierz, Kleszczyński Edward, Seydlitz Włodzimierz, Wańkowicz Stanisław.

Dyrektor: Leśniewski Wiktor.

Sekcja Izb Rolniczych — Przewodniczący: dr. Papara Kazimierz.

Sekcja Organizacyj Ogólnorolniczych — Przewodniczący: Kleszczyński Edward.

Sekcja Spółdzielczości Rolniczej — Przewodniczący: Seydlitz Włodzimierz.

Członkowie zwyczajni Zw. Izb i Organ. Roln. R. P.:

A) Izby Rolnicze.

Przedstawicielstwo i obrona interesów rolnictwa, samodzielne przedsiębranie środków w zakresie wszechstronnego popierania rolnictwa, wykonywanie powierzonych przez ustawy i rozporządzenia czynności oraz współdziałanie z władzami rządowemi i samorządowemi we wszelkich sprawach dotyczących rolnictwa. (Dz. U. R. P. Nr. 110/34 poz. 976).

Białostocka Izba Rolnicza. Białystok, ul. Sienkiewicza 12-a.

Prezes: Inż. Jabłoński Jerzy. Wiceprezes: Erdman Alfons. Dyrektor: Lipski Roman.

Kielecka Izba Rolnicza. Kielce, ul. Sienkiewicza 47.

Prezes: Kozłowski Tomasz, Wiceprezes: Długosz Wacław, Dyrektor: Inż. Śląski Ludwik.

Krakowska Izba Rolnicza. Kraków, Plac Szczepański 8.

Prezes: Kleszczyński Edward, Wiceprezes: Tylka Walenty. Dyrektor: Inż. Boczek Franciszek.

Lubelska Izba Rolnicza. Lublin, ul. 3-go Maja 20.

Prezes: Lechnicki Felicjan, Wiceprezes: Kociuba Wincenty, Dyrektor: Pajdowski Mikołaj.

Lwowska Izba Rolnicza[1]). Lwów, ul. Kopernika 20.

Prezes: dr. Papara Kazimierz, Wiceprezes: ksiądz Wojnarowski Tytus. Dyrektor: Inż. Ciemnołoński Józef.

[1]) Obejmuje woj. lwowskie, stanisławowskie i tarnopolskie.

Łódzka Izba Rolnicza. Łódź, ul. Piotrkowska 96.
Prezes: Inż. Wilski Zbigniew. Wiceprezes: Kałużka Jan. Dyrektor: Inż. Kawczak Jan.

Poleska Izba Rolnicza. Brześć n/B., ul. B. Pierackiego 19.
Prezes: Inż. Roth Wiktor, Wiceprezes: Zaleski Bogusław. Dyrektor: Cygański Ignacy.

Pomorska Izba Rolnicza[1]) Toruń, ul. Sienkiewicza 10.
Prezes: Donimirski Jan. Wiceprezes: Paluch Mieczysław. Dyrektor: Dykier Wacław. Wicedyrektor: Serczyk Wojciech.

Śląska Izba Rolnicza. Katowice, ul. Ligonia 36.
Prezes: Sztwiertnia Jan. Dyrektor: Zarzycki Zbigniew.

Warszawska Izba Rolnicza. Warszawa, ul. Kopernika 30.
Prezes: Inż. Przedpełski Bolesław. Wiceprezes: vacat. Dyrektor: Inż. Sieroszewski Stanisław.

Wielkopolska Izba Rolnicza. Poznań, ul. Mickiewicza 35.
Prezes: Morawski Kajetan. Wiceprezes: Vacat. Dyrektor Morzycki Zoroaster.

Wileńska Izba Rolnicza[3]) Wilno, ul. Jagiellońska 5.
Prezes: Krupski Czesław. Wiceprezes: Kamiński Władysław, poseł. P. o. Dyrektora: Czerniewski Jan.

Wołyńska Izba Rolnicza. Łuck, ul. Mickiewicza 1.
Prezes: Krzyżanowski Tadeusz. Wiceprezes: Suchorzewski Leon. Dyrektor: Pytkowski Wacław.

B) Wojewódzkie Towarzystwa Organizacji i Kółek Rolniczych.

Białystok, ul. Kilińskiego 5, Zarząd tymczasowy —
Komisarz: Ryszka Józef, senator.

Kielce, ul. Sienkiewicza 47.
Prezes: Kozłowski Tomasz, poseł; Wiceprezesi: Długosz Wacław, poseł; Sobczyk Piotr, poseł; Kierownik Biura: Sobolewski Paweł.

Lublin, ul. 3-go Maja 20.
Prezes: Lechnicki Felicjan, Wiceprezesi: Ciekot Szczepan, Syta Stanisław, Kierownik Biura: Sikorski Stefan.

Łódź, ul. Piotrkowska 96.
Prezes: Fijałkowski Władysław, Wiceprezesi: Kałuszka Jan, Płocek Franciszek, senator; Kierownik Biura: inż. Służewski Andrzej.

Łuck, ul. Mickiewicza 1.
Prezes: Szyszko - Bohusz Adolf, Wiceprezesi: Karlikowski Walenty, Smoczkiewicz Dezydery, Kierownik biura: Wąchała Władysław. Redaktorzy: Morgajewski Włodzimierz, Sarawkinia Bolesław.

Nowogródek, ul. Kościelna 1.
Prezes: inż. Dębicki Czesław, Wiceprezesi: Krupski Czesław, Majcher Ludwik, p. o. Dyrektora: Białkowski Marjan.

Warszawa, ul. Kopernika 30.
Prezes: Chełmicki Bohdan, Wiceprezesi: Kielak Stanisław, Wiersbicki Zdzisław. Dyrektor biura: Chyliński Stanisław.

Wilno, ul. Jagiellońska 3.
Prezes: prof. Łastowski Wacław, Wiceprezesi: Kamiński Władysław, poseł; Kokociński Antoni.

C) Organizacje o charakterze spółdzielczym.

Biuro Zleceń Syndykatów Rolniczych — Centrala Handlowa Sp. z o. o. Warszawa, ul. Kopernika 30.
Prezes: Kozłowski Tomasz, poseł; Wiceprezesi: Belina Tadeusz, Kowerski Jan Eustachy. Dyrektorzy: Herbich Kazimierz, dr. Klein Jerzy.

Centrala Rolników, S. A. Poznań, pl. Wolności 18.
Prezes: vacat, Wiceprezesi Rady Nadzorczej: dr. Trzciński Juljan, Członkowie Zarządu: Weiss Zygmunt, Żmorski Władysław, Zastępca: Leszczyński Józef.

---

[1]) przy Izbie funkcjonuje Biuro Komisji Rozdzielczej dla obrotu produktami spożywczemi z wolnem miastem Gdańskiem — patrz: Wojew. Pomorskie. Ciała Kolegjalne.
[2]) Obejmuje woj. wileńskie i nowogródzkie.

Syndykat Spółdzielni Rolniczych, Kraków, Pl. Szczepański 6.

Prezes: Kleszczyński Edward, senator; Wiceprezes: Kastner Stanisław. Dyrektor: Waydowski Jerzy. Wicedyrektor: Glewiński Eugenjusz.

Oddział Lwów, ul. Akademicka 11.

Dyrektor: Gludziński Eugenjusz.

Związek Handlowy Spółdzielni, Składnic i Sklepów Kółek Rolniczych, Spółdzielnia z o. o., Lwów, ul. Hetmańska 8.

Prezes: Myszkowski Ludwik, Wiceprezesi: dr. Talasiewicz Zygmunt, dr. Dębski Jan, Zarząd: Drozd Sebastjan, Wilk Wawrzyniec, Donabidowicz Józef.

Związek Gospodarczy Spółdzielni Mleczarskich, Spółdz. z o. o. oddział Poznań ul. Składowa 4.

Prezes: dr. Seydlitz Włodzimierz. Wiceprezes: dr. Trzciński Juljusz, Członkowie Zarządu: Dobroczyński Witold, Radajewski Witold, Zastępca: Małecki Czesław.

Związek Spółdzielni Rolniczych i Zarobkowo-Gospodarczych Rz. P., Warszawa, ul. Warecka 11a.

Prezes: dr. Seydlitz Włodzimierz, Wiceprezesi: Ks. Bliziński Wacław, Gliński Józef. Naczelny Dyrektor: Kuszkowski Kazimierz.

Małopolski Związek Mleczarski, spółdz. z o. o., Kraków, ul. Friedleina 4.

Prezes: Żurowski Roman, Wiceprezes: dr. Nowiński Marjan, Dyrektor: Bogdanowicz Adam.

Bank Związku Spółek Zarobkowych — Centr. Poznań, Pl. Wolności 15.

Prezes Rady Nadzorczej: Staniszewski Wacław, Wiceprezes: dr. Seydlitz Włodzimierz, Zarząd Główny: Broniewski W., Legis A., Łopuszański E.

Członkowie Nadzwyczajni Zw. Izb i Organ. Roln. R. P.:

Z siedzibą w Warszawie:

Centralny Komitet do Spraw Hodowli Drobiu — ul. Kopernika 30; Kresowy Związek Ziemian — ul. Piusa XI 36; Naczelna Organizacja Związków Hodowli Koni w Polsce — ul. Mazowiecka 7; Polski Związek Eksporterów Bekonu i Artykułów Zwierzęcych — ul. Kopernika 30; Państwowe Zakłady Przemysłowo-Zbożowe, — ul. Warecka 11-a; Polski Związek Zawodowy Rolników i Leśników z wyższem wykształceniem — ul. Kopernika 30; Rada Naczelna Organizacji Ziemiańskich — pl. Napoleona 9; Spółka Producentów Krochmalu — ul. Kopernika 30; Stowarzyszenie Zjednoczonych Ziemianek — ul. Chmielna 29; Syndykat Plantatorów Chmielu — ul. Czerniakowska 217; Towarzystwo Hodowli Konia Arabskiego — Al. Ujazdowskie 39; Towarzystwo Kredytowe Ziemskie — ul. Kredytowa 1; Towarzystwo Oświaty Rolniczej — ul. Zielna 22; Towarzystwo Zachęty do Hodowli Koni w Polsce — ul. Mazowiecka 16; Zrzeszenie Producentów Spirytusu — ul. Traugutta 11; Zrzeszenie Związków Właścicieli Lasów — ul. Kopernika 30; Związek Organizacyj Rybackich — ul. Kopernika 30; Związek Polskich Zrzeszeń Ogrodniczych — ul. Bagatela 3; Związek Producentów Nasion Oleistych — pl. Napoleona 9; Związek Stowarzyszeń Plantatorów Buraka Cukrowego — ul. Kopernika 30; Związek Zawodowy Cukrowni b. Król. Polskiego, Wołynia, Małopolski i Śląska — ul. Moniuszki 11; Związek Zawodowy Polskich Hodowców i Wytwórców Nasion — ul. Kopernika 30; Związek Ziemian — ul. Kredytowa 1; Związek Wytwórców Jęczmienia Browarnego R. P. — pl. Napoleona 9.

Z siedzibą w Poznaniu:

Wielkopolski Związek Ziemian — ul. Ratajska 1; Związek Eksporterów Zboża R. P. — ul. Podgórna 10; Związek Stowarzyszeń Plantatorów Buraków Cukrowych Wielkopolski i Pomorza — pl. Wolności 9; Związek Zachodnio - Polskiego Przemysłu Cukrowniczego — ul. Mielżyńskiego 7.

Z siedzibą w Wilnie:

Towarzystwo Lniarskie — ul. Św. Jacka 2; Wileński Bank Ziemiański — ul. Mickiewicza 8.

Z siedzibą w Nowogródku:
Związek Ziemian — ul. Batorego 21.

Z siedzibą w Łucku:
Związek Ziemian Wołynia — ul. Mickiewicza 1.

II. Centralne Towarzystwo Organizacji i Kółek Rolniczych.
Warszawa, ul. Kopernika 30.

Prezes: Malski Władysław, Wiceprezesi: Lechnicki Felicjan, Kielak Stanisław, Dyrektor: dr. Wojtysiak Antoni. r.

III. Małopolskie Towarzystwo Rolnicze.
Lwów, ul. Kopernika 20.

Prezes: Potworowski Tadeusz.

Oddział Kraków, pl. Szczepański.

Prezes: Kleszczyński Edward, senator. Wiceprezesi: Budzyński Józef, dr. Rouppert Kazimierz, Michulec Franciszek. Dyrektor: Osmecki Józef.

Oddział Lwów, ul. Kopernika 20.

Prezes: Myszkowski Ludwik. Wiceprezesi: Dzieduszycki Władysław, Komandowski Piotr, Rostheim Stanisław, Malik Bronisław. Dyrektor: mgr. Skut Włodzimierz.

Wojewódzka Delegatura M.T.R. — Stanisławów, ul. Gosławskiego 17.

Prezes: Potuliński Stanisław, Dyrektor: Siwicki Jan.

Wojewódzka Delegatura M.T.R. — Tarnopol, ul. 29 listopada 17.

Prezes: Traczewski Stefan, Kierownik: inż. Dołęgowski Władysław.

IV. Pomorskie Towarzystwo Rolnicze.
Toruń, ul. Sienkiewicza 12.

Prezes: Czarliński Leon, Wiceprezesi: Rzęsa Franciszek, Ślaski Jan. Dyrektor: dr. Zakrzewski Aleksander, Zastępca dyr.: inż. Zych Roman.

V. Wielkopolskie Towarzystwo Kółek Rolniczych.
Poznań, ul. Mickiewicza 33.

Prezes: Vacat. Wiceprezesi: Łubieński Bogusław, poseł; Dyrektor: Szyffer Paweł.

VI. Towarzystwo Rolnicze w Cieszynie.

Prezes: Polarczyk Karol, poseł; Wiceprezesi: Grzenka Józef, Machalica Alojzy. Kierownik: inż. Kellner Albert.

PRZEMYSŁ.

Wytwórczość przemysłowa w latach 1934 i 1935 przewyższyła poziom z dwóch poprzednich lat. Ogólne wskaźniki wytwórczości, obliczone przez Instytut Badania Konjunktur Gospodarczych i Cen, wykazują znaczny wzrost, przyczem, jeśli chodzi o wskaźnik dóbr wytwórczych, to wzrost jego był intensywniejszy niż wskaźnika dóbr spożycia. Wzrost wskaźnika ogólnego występuje najwyraźniej w pierwszym kwartale roku 1934, poczem wskaźnik ten nieco się obniża, by znowu zwiększyć się w końcu roku i rozrosnąć się w pierwszym kwartale r. 1935.

Stan zatrudnienia w poszczególnych działach wytwórczości oraz stan wytwórczości w przemyśle przetwórczym ilustrują poniższe zestawienia:

Zatrudnienie w górnictwie, hutnictwie, przemyśle przetwórczym i na robotach publicznych — w tysiącach.

Rok i miesiąc	Ogółem	Górn ctwo, hutnictwo, wielki i średni przemysł			Roboty publiczne	Częściowe bezrobocie, Zatrudnieni dni w tygodniu przy produkcji w przemyśle przetwórczym				Bezrobotni
		Górnictwo i hutnictwo	Przemysł przetwórczy	Wytwórnie wojskowe, fabr. amun. i warsztaty kolejowe		Ogółem w % % ogólnej liczby zatrudnionych	1—3 dni	4—5 dni	6—7 dni	
1931 r. I . . .	627,5	198,4	372,4	56,7	8,9	23,8	22,6	60,1	264,7	340,7
1932 r. I . . .	525,4	173,0	297,5	54,9	12,4	40,4	42,8	68,9	164,9	338.4
1933 r. I . . .	482,6	137,9	274,0	52,4	18,3	46,9	43,2	74,9	133,9	266,6
1934 r. I . . .	538,9	132,1	324,9	53,8	28,1	40,7	32,8	88,2	176,4	399,7
IV . .	621,3	129,2	375,1	53,1	63,9	31,5	30,9	78,7	233.2	358,1
VII . .	679,1	131,7	388,2	53,1	106,1	34,0	34,4	81,3	224,3	295,1
X . . .	720,6	133,1	446,8	53,3	87,4	32,2	38,3	90,1	270,0	294,9
1935 r. I . . .	558,2	133,5	340,3	54,7	29,7	36,3	34,9	77,2	196,4	498,8
IV . .	622,9	127,1	397,0	53,7	45,1	26,3	22,0	75,7	272,2	473,2
VII . .	738,8	129,4	421,9	53,9	133,6	31,1	30,6	84,5	254,5	305,6
X . . .										

Uwaga: Dane G. U. S.

Wskaźniki wytwórczości przemysłu przetwórczego w Polsce. Rok 1928=100.

Rok i miesiąc	Wskźniki przepracowanych robotniko-godzin										
	Metalowy	Chemiczny	Mineralne	Drzewny	Budowlany	Włókienniczy	Odzieżowy	Skórny	Spożywczy	Papierniczy	Poligraficz.
1931 r. . . .	56,0	88,0	55,0	58,0	37,0	67,0	72,0	71,0	81,0	86,0	81,0
1932 r. . . .	44 3	74.8	38,4	45,5	20,4	58,0	54,0	73,0	67,0	81,0	74,0
1933 r. . . .	45,1	73,2	44,6	51,8	17.3	60,0	61,1	77,8	59,0	78,8	73,8
1934 r. . . .	54,8	81,5	57,3	62,0	22.8	67,4	76,2	88,6	62,9	88,9	79,6
1934 r. I . .	46,3	78,7	41,7	61,2	15,1	64,5	61,0	73,5	57,2	88 2	77,1
IV .	53,8	83,2	52,8	66,6	22,7	74,5	87,0	84,1	60,6	88,3	77,9
VII .	54,5	79,9	62 8	59,9	23,8	61,1	59,7	86,3	58,4	84,6	79,1
X . .	58,8	84,3	64,3	57,3	25,8	64,4	87,9	98,2	62,1	90,1	79,5
1935 r. I . .	53,8	82,0	50,7	58,6	14,7	60,0	44,1	79,5	59,2	93,3	83,3
IV .	63,8	88,5	59,7	66,6	17,9	76,4	79,8	93,7	63,5	88,6	85,3
VII .	64,5	86,2	66,5	69,1	24,4	67,4	65,8	90,4	64,1	91,4	82,8
X . .	67,4	90,5	76,2	65,6	33,0	71,0	73,9	100,6	60,6	95,5	84,7

Uwaga: Dane I. B. K. G. i C.

Wskaźniki wytwórczości przemysłowej. Rok 1928 = 100.

Rok i miesiąc	Wskaźniki		
	ogólnej wytwórczości przemysłowej	dóbr wytwórczych	dóbr spożycia
1931 r. przeciętna	69,3	58,8	72,2
1932 r. „	53,7	41,7	61,5
1933 r. „	55,4	45,9	61,7
1934 r. „	62,8	54,5	68,8
1934 r. I	58,5	46,2	66,0
IV	64,5	54,3	73,0
VII	60,8	53,8	65,3
X	63,7	58,3	67,7
1935 r. I	59,6	54,1	61,9
IV	66,5	59,1	74,9
VII	65,5	61,2	68,8
X	68,5	66,3	71,1

Dane o dochodowości przedsiębiorstw publikowane są z pewnem zupełnie zrozumiałem opóźnieniem. Na 1 stycznia 1934 r. według rejestrów liczono 1.650 spółek akcyjnych z nominalnym kapitałem 3.667 miljnl złotych. Czynnych zaś spółek było 1.032 z kapitałem nominalnym 3.022 miljn. zł. Wyniki finansowe tych spółek przedstawiają się, jak następuje.

Wyszczególnienie	1930	1931	1932	1933
Spółki wykazujące zysk:				
ilość spółek	517	350	329	467
zysk w miljonach zł. . . .	130,9	70.2	52,1	66,0
Spółki wykazujące straty:				
ilość spółek	549	665	649	565
straty w miljonach zł. . . .	176,9	202,9	194,0	91,8
Nadwyżka zysków lub strat w miljonach zł.	— 46,0	—132,7	—141,9	—25,8

W 1934 i 1935 r. rentowność, na tle zniżki cen, nie doznała poprawy, aczkolwiek zanotowano naogół pewne w niektórych dziedzinach nawet dość znaczne ożywienie, na co wskazuje zmniejszenie protestów z 110.7 milj. zł. miesięcznie (12,9% wszystkich weksli płatnych) w 1932 r. do 19,1 miljn. zł. miesięcznie za pierwsze 10 mies. 1935 r. 16,3 miljn. zł. — 4,7% wszystkich weksli płatnych we wrześniu. Liczba upadłości za 9 miesięcy 1935 r. spadła do 118 wobec 268 za cały 1934 r. i 771 za cały 1931 r.
Przechodząc do omówienia poszczególnych dziedzin, stwierdzić należy, że wzrost wytwórczości objął większość działów przemysłu. Stan wytwórczości w hutnictwie żelaznem i górnictwie przedstawia poniższe zestawienie:

Produkcja górnicza i hutnicza (w tysiącach tonn).

Wytwory	1932	1933	1934	1934 I—IX	1935 I—IX
Węgiel kamienny	28.835	27.339	29.233	20.723	20.685
Ropa naftowa	557	551	529	395	385
Sól kamienna i warzona	491	450	506	376	373
Sole potasowe	299	299	300	224	287
Ruda żelazna	77	161	247	177	243
Ruda cynkowa	73	125	161	127	101
Ruda ołowiana	6	8	8	7	5
Surowiec żelaza	199	306	382	288	282
Stal	564	833	856	643	711
Cynk	85	83	93	71	62
Ołów	12	12	10	7	14
Wytwory walcowane z żelaza i stali	404	592	619	466	512
Rury ciągnione i spawane	34	46	54	43	44

Wskaźniki wytwórczości hutnictwa żelaznego. Rok 1928 = 100.

Miesiące	1931	1932	1933	1934	1935
I	79,0	26,4	38,3	56,4	73,3
IV	74,1	31,5	60,1	66,9	68,9
VII	77 9	38,2	61,8	60,6	63,0
X	52,2	46,1	56,1	57,5	—
XII	36,5	46,7	52,0	65,9	—

Wskaźniki zatrudnienia w hutnictwie prawie we wszystkich miesiącach przewyższają wskaźniki z 1934 r.

Ogólny wywóz wyrobów walcownianych zmniejszył się o 15%, przyczem zwiększył się wywóz do Rumunji, Holandji, Brazylji, Niemiec i krajów bałkańskich, a pozatem uzyskaliśmy nowy rynek zbytu na Łotwie.

Wydobycie **węgla kamiennego** w 1935 (za 9 miesięcy) wykazało nieznaczny spadek o 8,9%. Ogólny zbyt węgla zwiększył się o 226 tys. t., w tem zbyt w kraju wzrósł o 860 t., wywóz zaś zmalał o 63,7 tys. t. (cyfry wydobycia i zbytu za 9 miesięcy, wywozu za 10 mies.) .

Naogół położenie przemysłu węglowego w roku sprawozdawczym nie było pomyślne, szczególniej w pierwszej połowie roku; dopiero w trzecim kwartale ujawniła się pewna poprawa w związku z sezonowem zaopatrywaniem się rynków zagranicznych w zapasy zimowe oraz zwiększeniem zakupów przez Polskie Koleje Państwowe.

Wskaźnik wydobycia dziennego (przec. mies.), który w 1934 r. wynosił 71,4, w 1935 r. spadł do 69,4 (1928 r. = 100; przeciętna za 9 miesięcy).

Wysokość wydobycia ropy nie pokrywa zdolności przetwórczej rafineryj krajowych. Wskutek słabego zbytu produktów rafineryjnych ruch w części rafineryj był wstrzymany.

Wydobycie ropy naftowej w ciągu ostatnich lat wykazuje stały spadek, który ilustrują liczby następujące:

Rok	Wydobycie ropy naftowej	Przeróbka ropy	Wytwórczość produktów
	w tysiącach tonn		
1931	630	609	559
1932	557	545	501
1933	551	567	521
1934	530	525	495

W innych działach sytuacja przemysłu w 1935 r. wykazuje pewną poprawę, a szczególnie silną w dziale elektrotechnicznym. Wytwórczość maszyn elektrotechnicznych za 9 miesięcy roku 1935 wyniosła 645 tonn, wartości 3.361 tysięcy zł. (za 9 miesięcy 1934 roku 596 t. wartości 3.498 tys. zł.), akumulatorów i części 1.059 t. wartości 3.117 tys. zł. (w 1934 r. za 9 mies. 933 t. wartości 3.648 tys. zł.), przyrządów elektrycznych domowego użytku 33 t. wartości 908 tys. zł. (w 1934 r. za 9 miesięcy 79 t. wart. 569 tys. zł.), żarówek 6.082 t. wartości 6.711 tys. zł. (w 1934 r. 9 mies. 4.519 t. wartości 5.464 tys. zł.).

Zwiększenie wytwórczości nastąpiło również w dziale naczyń blaszanych cynkowanych — z 2.492 t. w 1934 r. do 3.430 t. w 1935 r., naczyń blaszanych emaljowanych — z 2.998 t. do 4.135 t., drutu żelaznego ciągnionego — z 16.307 t. do 20.795 t., wyrobów śrubowych żelaznych — z 7.962 t. do 9.833 t. (wszystkie cyfry za 9 miesięcy).

W dziale maszynowym stan zamówień, który w początku roku, po wypełnieniu większych zamówień w końcu 1935 r., był niezadowalający, w następnych miesiącach wzrósł, świadcząc o tendencji rozszerzania inwestycyj maszynowych w przemyśle. Ogólne zapotrzebowanie na maszyny nie przekroczyło jednak poziomu z 1933 r. Zamówienia rządowe, utrzymujące się w ostatnich latach na dość wysokim poziomie, w drugiej połowie roku 1935 osiągnęły dawno nienotowaną wysokość. Jednakże wyniki finansowe w przemyśle metalowym nie odpowiadają temu wzrostowi wytwórczości, ceny bowiem wykazały dalszą tendencję zniżkową, co zniweczyło — w dziedzinie finansowej — dodatnie skutki zwiększonego zbytu.

Poniżej podajemy liczby, dotyczące wytwórczości niektórych działów przemysłu metalowego:

Wytwórczość w tonnach (dane Gł. Urz. Stat.)	1932	1933	1934	1935[1])
Blacha cynkowa	7.918	7.546	6.779	11.034
Blacha żelazna cynkowana . .	18.331	18.405	12.822	15.505
Naczynia blaszane żelazne cynkowane	5.281	3.500	3.714	3.470
Naczynia blaszane żelazne emaljowane	3.227	3.797	4.190	4.135
Drut żelazny ciągniony, niepokryty innemi metalami	22 741	15.530	21.868	20 795
Gwoździe druciane żelazne . . .	20.830	27.738	27.707	20.926
Wyroby śrubowe żelazne . . .	5.166	8.026	10.805	9,833

[1]) Cyfra za 9 miesięcy.

W przemyśle chemicznym sytuacja w 1935 r. była korzystniejsza niż w 1934 r. Ceny w roku sprawozdawczym w dalszym ciągu były dość niskie, przyczem spadek ich nie był tak ostry jak w latach poprzednich.

O poprawie sytuacji świadczy przedewszystkiem wskaźnik wytwórczości, obliczony na podstawie przepracowanych robotniko-godzin, który wzrósł z 81,5 w 1934 r. do 85,9 w 1935 r. (za 9 miesięcy). Charakterystycznym przejawem żywotności przemysłu jest podjęcie wytwórczości szeregu artykułów dotychczas w Polsce niewyrabianych. Ze środków pomocniczych dla przemysłu włókienniczego rozwinięto podjętą w roku ubiegłym wytwórczość wodorosiarczynu sodowego i jego formalinowych połączeń, które dotąd były przywożone z zagranicy. Przemysł farmaceutyczny podjął wyrób licznych nowych preparatów.

W roku sprawozdawczym rozszerzono wytwórczość półfabrykatów organicznych do wyrobu barwników jak również wielu artykułów chemicznych, jak to wynika z poniższych danych Gł. Urzędu Stat. (w tonnach — liczby za 1934 r. w nawiasach): soda żrąca 15.079 (13.908), soda krystaliczna — 7.246 (7.857), barwniki — 1.068 (1.301), przędza jedwabiu sztucznego — 3.880 (3.334), przędziwo sztuczne „Textra" 239 (265), kwas solny 8.785 (7.646), azotniak — 23.125 (23.595), siarczan amonowy — 45.953 (43.543), azotan amonowy 2.119 (1.884), saletra wapniowa 26.582 (21.588). Spadła zato w dalszym ciągu wytwórczość saletrzaku o 4 tys. t., saletry „Nirofos" o 2 tys. t. i saletry sodowej o 1 tys. t.

Stan wytwórczości **przemysłu włókienniczego** wykazał w ciągu 1935 r. słabsze wahania, niż w 1934 r.

Przeciętny wskaźnik wytwórczości przemysłu włókienniczego, obliczony na podstawie przepracowanych robotniko-godzin, który za 1934 r. wynosił 67,4, wzrósł w 1935 r. do 70,7 (za 9 miesięcy).

Produkcja podstawowych działów przemysłu włókienniczego, według obliczeń Gł. Urzędu Stat., przedstawia się następująco:

Wytwórczość w tonnach	1931	1932	1933	1934	1935[1])
Przędza bawełn. cienkoprzędna	45.169	43.012	49.627	55.211	42.019
Przędza wełniana czesankowa . .	9.568	8.344	9.414	8.143	—
Przędza jutowa	14.905	12.684	12.309	14.312	10.295
Tkaniny i worki jutowe . . .	12 478	10.173	9.598	11.972	8.707
Nici	416	568	461	739	571

Przeciętny wskaźnik cen przędzy obniżył się z 47,2 w 1934 r. do 45,4 w 1935 r. (za 9 miesięcy). Wskaźnik cen tkanin gotowych spadł również wykazując 56,8 za 9 miesięcy 1935 r., zamiast 59,2 w r. 1934.

W przemyśle mineralnym wskaźnik wytwórczości, obliczony na podstawie przepracowanych robotniko-godzin, wykazuje wzrost w porównaniu z 1934 r. — w 1934 r. — 57,3, w 1935 r. — 61,1 (za 9 miesięcy). Wzrost ten jednak nie dotyczy wszystkich gałęzi tego przemysłu, gdyż niektóre działy nietylko nie zwiększyły swej wytwórczości, lecz nawet obniżyły ją znacznie.

Dotyczy to przedewszystkiem fajansu sanitarnego, którego wytwórczość zmniejszyła się z 1.498 t. w 1934 r. do 1.252 t. w 1935 r. oraz rur i płytek

[1]) Dane za 9 miesięcy.

kamionkowych z 6.418 t. do 6.048 t. Część zbytu tych artykułów pokrywana była z istniejących wielkich zapasów.
Wzrost wykazuje wytwórczość porcelany stołowej — o 22%, porcelany elektrotechnicznej — o 16,5% i szkła taflowego o 47,9%. Produkcja szkła stołowego spadła o 5,8%.

W przemyśle drzewnym sytuacja w 1935 r. stanowi dalszy ciąg wydarzeń z 1934 r. i kształtuje się dość pomyślnie pod wpływem zwiększonego zapotrzebowania drewna na rynku wewnętrznym oraz pod wpływem załamania się wywozu z Z. S. R. R.
Wzrost wytwórczości tego przemysłu wyraża się zwiększeniem wskaźnika wytwórczości, obliczonego na podstawie przepracowanych robotniko-godzin, z 62,0 w 1934 r. do 66,9 w 1935 r. (za 9 miesięcy).
Wytwórczość cukru w kampanji 1935 r. wyniosła 457 tys. t. i zwiększyła się o 12,2% w porównaniu z 1934 r. Wywóz zwiększył się o 31,1%.
W przemyśle papierniczym nastąpił wzrost wytwórczości na skutek zwiększonego zbytu na rynku wewnętrznym, spowodowanego częściowo wyparciem z rynku papieru zagranicznego, oraz rozszerzenia wywozu.
Masy drzewnej wytworzono w 1934 r. za 10 mies. 38,7 tys. t. a w 1935 r. 40.8 tys. t., celulozy — w 1934 r. 72 tys. t., w 1935 r. produkcja przypuszczalnie osiągnie również cyfrę 72 tys. t. Ogólna wytwórczość papieru według danych Związku Papierni wynosiła w tys. t.: w 1931 r. 129, w 1932 r. 116, w 1933 r. 121, w 1934 r. — 143.
Sprzedaż przez „Centropapier" zarówno na rynku wewnętrznym jak zagranicznym wykazuje wzrost, jednakże spożycie krajowe nie osiągnęło jeszcze poziomu z 1929 r. Tonnaż zbytu syndykackiego wzrastał, lecz suma obrotów na skutek przeprowadzanych kilkakrotnie zniżek ma tendencję do stabilizacji.
Wrost wywozu dotyczy głównie papieru pakowego. Głównemi rynkami zbytu dla papieru pakowego są Holandja i Palestyna.
Z pozostałych działów przemysłu należy wymienić **przemysł skórzany**, którego wskaźnik zwiększył się z 88,6 w 1934 r. do 93,2 w 1935 r. (za 9 miesięcy). Wytwórczość krajowa skór podeszwianych wzrosła w porównaniu z rokiem poprzednim o 9,8%, blanków rymarskich — o 5,1%, skór baranich — o 11,1%. Znaczny spadek wykazała produkcja lakierów i kruponów pasowych.

Produkcja niektórych artykułów spożywczych.

Wyszczególnienie	Jednostka	1931/32	1932/33	1933/34	1934/35
Cukier	tys. kw	4,935	4.169	3 429	4.460
Spirytus	tys. l. 100°	42.227	26 901	45.024	.
Cygara i cygaretki .	milj. szt.	53	39	32	33
Papierosy . . .	„ „	8.753	8.010	8.215	5.801
Tytoń	tonny	12.020	10 299	10.415	10.904
Tabaka	„	389	342	398	282

Produkcja przemysłowa (przeciętnie miesięcznie).

Wytwory	Jednostka	1932	1933	1934	1935[1])
Cement portlandzki	tys. t.	30	34	60	7,4[2])
Szkło taflowe	„	1,4	1,4	2	2
Naczynia szklane	„	3,5	3,1	3,4	
Szyny	„	6,1	7,1	7,8	.
Maszyny elektryczne	t.	28	36	63	73
Akumulatory i ich części	„	110	115	111	121
Żarówki elektryczne	tys. szt.	462	452	524	661
Benzyna	tys. t.	7,5	7,5	7,0	7,1
Nafta	„	13	15	14	12
Olej gazowy	„	8,7	8,4	6,9	7,7
Smary i wazelina	„	6,4	6,6	7,3	7,3
Parafina i świece	„	2,3	2,5	2,4	2,3
Azotniak	„	0,8	0,8	2,7	2 6
Siarczan amonowy	„	4,5	4,8	4,9	5,3
Saletra wapniowa	„	2,6	2,6	2,3	2,9
Soda amoniakalna	„	5,8	6,3	7,7	7,2
Przędza jedwabiu sztucznego	„	0,3	0,3	0,4	0,4
Masa drzewna do wyr. pap.	„	3,1	3,4	4,2	4,0
Celuloza	„	4,7	4,8	6,0	5,9
Tektura	„	2,1	2,5	2,8	2,7
Obuwie skórzane (mechan.)	tys. par	130	180	173	176

Produkcja górnicza i hutnicza (przeciętnie mies. w tys. tonn).

Wytwory	1932	1933	1934	1935[3])
Węgiel kamienny	2 403	2.278	2 436	2.298
Ropa naftowa	46	46	44	43
Sól kamienna i warzonka	41	38	42	41
Sole potasowe	25	25	25	32
Ruda żelazna	6	13	21	27
Ruda cynkowa	6	10	13	11
Ruda ołowiana	0 5	0,6	0,7	0 5
Surowiec żelaza	17	26	32	31
Stal	47	69	71	79
Cynk — metal	7	7	8	7
Ołów — metal	1	1	1	2
Wytwory walcowane	34	49	52	57
Rury ciągnione i spawane	3	4	5	5

[1]) Przeciętna z 8 miesięcy.
[2]) 10 miesięcy.
[3]) Dane za 9 miesięcy.

Ruch budowlany w miastach [1]).

Wyszczególnienie	1932	1933	1934
Budowle rozpoczęte			
Ilość budynków	6.661	7 828	7.256
„ mieszkań	15.223	16.433	16.579
„ izb	40.319	46.135	45.517
Kubatura w tys. m^3	4.743	5.409	5 682
Budowle zakończone			
Ilość budynków	4.102	5.046	6.058
„ mieszkań	11.065	10.860	14.442
„ izb	29.310	30.580	39.611
Kubatura w tys. m^3	3.707	3.787	4.746

[1]) Powyżej 20.000 mieszkańców (budynki nowe, nadbudowy i dobudowy). Nie uwzględniono budynków państwowych oraz budynków przemysłowych i użyteczności publicznej, niepodlegających kompetencji miejskich władz budowlanych.

Elektrownie w Polsce.

Wyszczególnienie	1932	1933	1934
Wszystkie zakłady			
Liczba zakładów	2.017	2.590	2.600
Moc instalowana w 1000 kW	1 491	1.480	1.500
Wytwórczość w miljonach kWh	2 257	2.400	2.650
Spółczynnik wyzyskania w %	17	18	20
Większe zakłady (moc instalowana powyżej 5.000 KW)			
Liczba zakładów	71	70	70
Moc instalowana w 1000 kW	1.124	1.131	1.138
Moc instalowana w 1000 kW	1.800	1 888	1.927
W % ogólnej wytwórczości	80	79	73
Wytwórczość w/g grup województw:			
Centralne	628	647	686
Wschodnie	8	8	8
Zachodnie	942	995	970
Południowe	222	238	263

Ustawy, które obejmują systematyczne zestawienie przepisów regulujących ze stanowiska prawa publicznego wykonywanie przemysłu, handlu i rzemiosła, istnieją tylko w niektórych państwach i są nazywane powszechnie „ustawami przemysłowemi". Należy jednak podkreślić, że te t. zw. „ustawy przemysłowe" nie obejmują **wszystkich** kwestyj z dziedziny prawa przemysłowego; wiele z tych kwestyj znajduje rozwiązanie poza ramami zaznaczonych ustaw.

Taką „ustawą przemysłową" jest u nas rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 7 czerwca 1927 r. o prawie przemysłowem (Dz. U. R. P. Nr. 53, poz. 468), zmienione w wielu postanowieniach ustawą z dn. 10 marca 1934 r. (Dz. U. R. P. Nr. 40, poz. 350). To rozporządzenie z mocą ustawy, które w dalszym ciągu niniejszych uwag będziemy nazywali krótko „prawem przemysłowem", obowiązuje **na całym obszarze Rzeczypospolitej** (na obszarze województwa śląskiego od dnia 1 lipca 1933). Omawiane prawo przemysłowe obejmuje w systematycznym układzie 10 następujących działów: I. Postanowienia zasadnicze (art. 1—6), II. Przemysł ze stałą siedzibą (art. 7—44), III. Przemysł okrężny (art. 45—59), IV. Targi gminne (art. 60—68), V. Zrzeszenia przemysłowe oraz ich związki (art. 69—80), VI. Uczniowie przemysłowi (art. 111—125), VII. Postanowienia karne (art. 126—129), VIII. Władze przemysłowe (art. 131—140), IX. Rzemiosło (art. 141—167) i wreszcie X. Postanowienia przejściowe i końcowe (art. 195—198).

Przepisy zasadnicze. Przemysłem w rozumieniu prawa przemysłowego (to znaczy — przemysłem podpadającym pod przepisy omawianego rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej) jest wszelkie zatrudnienie lub przedsiębiorstwo, wykonywane zarobkowo, samoistnie i zawodowo — z wyjątkiem tych zatrudnień i przedsiębiorstw, które są wyliczone w art. 2 prawa przemysłowego jako wyłączone z pod jego postanowień. A zatem zawarte w prawie przemysłowem przepisy mają zastosowanie tak do przemysłu fabrycznego jak i do średniego i drobnego, tak do rzemiosła jak i do handlu i przedsiębiorstw usługowych, wogóle do wszelkiego rodzaju zawodowych, samodzielnych zatrudnień i przedsiębiorstw zarobkowych, prawnie dozwolonych i niewyłączonych wyraźnie z pod postanowień omawianego prawa.

Jeśli chodzi o istotne cechy „przemysłu" w rozumieniu art. 1 prawa przemysłowego, to:

1) znamię zarobkowości polega na wykonywaniu danych czynności w zamiarze osiągnięcia zysku. Może to być zysk bezpośredni albo pośredni, zysk w postaci pieniędzy albo innych dóbr materjalnych. Pozatem dla istoty zarobkowości jest obojętny cel, na który ma być obrócony dochód (zysk) z przedsiębiorstwa;

2) samoistność prowadzenia przedsiębiorstwa przejawia się w tem, że przedsiębiorstwo jest prowadzone we własnem imieniu i na własny rachunek. Dla braku tej cechy samoistności (samodzielności) nie są przemysłowcami n. p. tak zwani chałupnicy, biorący robotę od majstra (nakładcy, przedsiębiorcy) i z tym majstrem mający umowę, czyniącą ich zależnymi w wykonywanej pracy zarobkowej;

3) charakter zawodowy zatrudnienia, podlegającego polskiemu prawu przemysłowemu, zawiera się w ujawnionym na zewnątrz zamiarze stałego i regularnego przedsiębrania danych zarobkowych czynności.

Jest jednak cały szereg zatrudnień i przedsiębiorstw, które jakkolwiek odpowiadają wszystkim tym istotnym cechom „przemysłu" w rozumieniu prawa przemysłowego, to jednak prawu temu nie podlegają. Wy-

łączone z pod przepisów prawa przemysłowego są w szczególności: rolnictwo, ogrodnictwo, leśnictwo, rybołówstwo i łowiectwo, górnictwo, przedsiębiorstwa zastrzeżone wyłącznie Państwu (przedsiębiorstwa monopolu państwowego), praca chałupnicza, przemysł ludowy i domowy, przedsiębiorstwa kolejowe, żeglugowe i promowe, samolotowe, autobusowe, banki, kantory wymiany, instytucje kredytowe i ubezpieczeniowe, domy składowe publiczne, zakłady lecznicze, apteki, laboratorja bakterjologiczne i dla celów diagnostyki lekarskiej, przedsiębiorstwa i ajencje emigracyjne, pośrednictwo pracy, elektrownie, przedsiębiorstwa teatralne, koncertowe i widowiskowe, handel bronią i przedsiębiorstwa detektywów prywatnych, biura próśb i podań, praca zawodowa t. zw. wolnych zawodów i inne zawody i przedsiębiorstwa wyliczone w art. 2 prawa przemysłowego, uregulowane już osobno w istniejących ustawach i rozporządzeniach.

Zawarty w „postanowieniach zasadniczych" art. 3 ustala, że nabyte prawa prowadzenia przemysłu, jak również nabyte prawa przyjmowania na naukę i kierowania praktycznem kształceniem terminatorów, pozostają w mocy.

Cudzoziemcy są dopuszczeni do prowadzenia przemysłu w Polsce narówni z obywatelami polskimi pod warunkiem wzajemności (art. 4). Jeżeli cudzoziemiec nie może udowodnić wzajemności przez powołanie się na traktat handlowy, istniejący między Polską a danym krajem, wówczas powinien uzyskać specjalne dopuszczenie do prowadzenia przemysłu w Polsce od Ministra Przemysłu i Handlu. Cudzoziemcy są wogóle wyłączeni w Rzeczypospolitej od prowadzenia przemysłu okrężnego. Za cudzoziemca uważa się każdego, kto nie posiada obywatelstwa polskiego.

Osoby prawne są dopuszczone do nabywania uprawnień przemysłowych na przemysł ze stałą siedzibą narówni z osobami fizycznemi pod warunkiem ustanowienia odpowiedniego zastępcy. Przemysłowiec, będący osobą fizyczną, może prowadzić swój przemysł przez t. zw. zastępcą przemysłowego, osoba zaś prawna w tym wypadku musi ustanowić odpowiedzialnego przed władzą przemysłową zastępcę. Takie zastępstwo z konieczności (zastępstwo obligatoryjne) istnieje również w wypadku prowadzenia przemysłu na rachunek wdowy lub małoletnich zstępnych, albo na rachunek masy spadkowej lub konkursowej (upadłości) oraz wówczas, kiedy przedsiębiorstwo przemysłowe stanowi własność osoby niezdolnej do działań prawnych.

Osoby prawne winny przy nabywaniu uprawnień przemysłowych udowodnić swoje prawne istnienie, taka zatem spółka, która nabywa osobowość prawną dopiero przez zarejestrowanie w sądzie, powinna udowodnić przed władzą przemysłową wpis do rejestru handlowego.
Osoby prawne, które chcą prowadzić rzemiosło, powinny oprócz powyższego przedstawić dowody, że w składzie ich zarządu jest obok osób nieposiadających rzemieślniczego uzdolnienia zawodowego — conajmniej dwóch wykwalifikowanych rzemieślników.

Jak już wynika ze wspomnianego wyżej obowiązku ustanowienia zastępcy przemysłowego w przedsiębiorstwach, należących do osób niezdolnych do działań prawnych i do małoletnich, — do ogólnych warunków samoistnego prowadzenia przemysłu należy własnowolność oraz pełnoletniość względnie upełnoletnienie.

Przemysł ze stałą siedzibą. Ze względu na siedzibę przemysłu rozróżniamy przemysł ze stałą siedzibą i przemysł okrężny.

Przemysłem o stałej siedzibie jest każdy przemysł, który jest wykonywany stale w pewnem, zgóry oznaczonem miejscu. Do przemysłu ze stałą siedzibą należy zarówno przemysł koncesjonowany, jak i rzemieślniczy oraz t. zw. przemysł wolny.

Zgłaszając przemysł wolny czy wnosząc podanie o kartę rzemieślniczą, albo o koncesję, należy wskazać miejsce prowadzenia przemysłu czyli siedzibę (lokal). Prowadzenie przemysłu ze stałą siedzibą przemysłową łączy się normalnie z obowiązkiem posiadania osobnego lokalu przemysłowego. Takim osobnym lokalem przemysłowym jest np. warsztat, fabryka, biuro, kantor, sklep i t. p. Od tej zasady posiadania osobnego lokalu przemysłowego istnieją jednak dość liczne wyjątki, zależne od rodzaju i sposobu prowadzenia przemysłu. Jeżeli przemysłowiec nie posiada osobnego lokalu przemysłowego, wówczas ze stanowiska przepisów prawa przemysłowego siedzibą przemysłową przedsiębiorstwa będzie mieszkanie przedsiębiorcy. Prowadzący przemysł winien oznaczyć na zewnątrz w odpowiedni sposób swoje przedsiębiorstwo przemysłowe (art. 33). Jeżeli przedsiębiorca nie posiada osobnego lokalu przemysłowego (warsztatu, kantoru, sklepu i t. d.) winien oznaczyć swe przedsiębiorstwo ze stałą siedzibą na zewnątrz swego mieszkania.

Przemysł wolny, przemysł koncesjonowany oraz rzemiosło. Ze względu na formalności prawne, jakim należy uczynić zadość przy rozpoczęciu lub przed rozpoczęciem prowadzenia przemysłu, jakoteż ze względu na szczególne warunki w zakresie osobistych kwalifikacyj osób, zamierzających rozpocząć prowadzenie przemysłu, możemy rozróżnić — jeśli chodzi o przemysł ze stałą siedzibą — przemysł t. zw. wolny, koncesjonowany oraz rzemieślniczy.

Przemysłem wolnym jest każdy przemysł, który w ustawie nie został zaliczony ani do przemysłu rzemieślniczego, ani do koncesjonowanego. Jest zatem niemożliwością wyliczyć wszystkie rodzaje przemysłu wolnego. W każdym razie przemysłem wolnym będzie w zasadzie handel towarami, będącemi w wolnym obrocie oraz przemysł fabryczny z bardzo nielicznemi wyjątkami, które wymieniają art. 8 i 198 prawa przemysłowego.

Przemysł wolny (o ile nie ma być prowadzony w zakładzie przemysłowym, wymagającym uprzedniego zatwierdzenia projektu urządzenia), wolno rozpocząć w każdej chwili pod warunkiem równoczesnego doniesienia o tem władzy przemysłowej I instancji, właściwej dla miejsca siedziby przedsiębiorstwa. Art. 7 prawa przem. przepisuje jakie informacje mają być objęte owem doniesieniem.

Zgłaszającemu przemysł wolny władza wydaje potwierdzenie zgłoszenia, które jest uprawnieniem (legitymacją) do prowadzenia przemysłu wolnego.

Osoba, która ma zamiar rozpocząć wykonywanie wolnego przemysłu w zakładzie, który w myśl art. 14 lub 16 wymaga uprzedniego zatwierdzenia przez władzę przemysłową projektu urządzenia, powinna uzyskać to zatwierdzenie jeszcze przed rozpoczęciem wykonywania przemysłu.

Charakterystyczną cechą przemysłów koncesjonowanych jest to, że nie wolno rozpocząć ich prowadzenia przed otrzymaniem od właściwej władzy przemysłowej specjalnego pozwolenia czyli „koncesji" w formie odpowiedniego dokumentu koncesyjnego. Tych koncesjonowanych przemysłów niema wiele: prawo przemysłowe w brzmieniu noweli z dn. 10 marca 1934 r. wymienia w art. 8 tylko 15 rodzajów przedsiębiorstw podlegających przymusowi koncesyjnemu.

Oprócz rodzajów przedsiębiorstw, wymienionych w art. 8, podlegają koncesjonowaniu również przedsębiorstwa przemysłowo - naftowe, określone w art. 198.
Według zatem prawa przemysłowego wolno prowadzić dopiero po uzyskaniu koncesji następujące rodzaje przemysłu:
1) przedsiębiorstwa instalacyj wodociągowych, kanalizacyjnych, gazowych i elektrycznych; 2) przemysł kominiarski; 3) wyrób wszelkiego; rodzaju materjałów i przedmiotów pyrotechnicznych i wybuchowych; 4) wyrób broni i amunicji; 5) wyrób i sprzedaż statków powietrznych; 6) przemysł gospodni (hotele, domy zajezdne, pensjonaty); 7) biura podróży; 8) przedsiębiorstwa trudniące się dochodzeniem roszczeń, powstających z umowy o przewóz towarów, do zarządów kolejowych i innych zakładów przewozowych; 9) przedsiębiorstwa informujące, o stosunkach gospodarczych, handlowych, kredytowych; 10) handel starzyzną; 11) sale licytacyjne; 12) przemysł rakarski; 13) przedsiębiorstwa wyrobu syntetycznych barwników organicznych oraz syntetycznych półproduktów organicznych służących do wyrobu barwników i materjałów wybuchowych; 14) wyrób kwasu azotowego; 15) przemysł tragarzy w niektórych miastach; 16) przedsiębiorstwa (zakłady) zbierania i łapania ropy i rozsprzedaży nafty zapomocą wozów beczkowych; wreszcie 18) przedsiębiorstwa magazynowania ropy i zakłady dla tłoczenia ropy. Rzemiosłem natomiast są te wszystkie rodzaje przemysłu, które wylicza art. 142 ust. 1 prawa przem., o ile nie są one prowadzone sposobem fabrycznym.

A zatem chociaż np. szewstwo (wyrób i naprawa obuwia) jest wyliczone w art. 142 ust. 1 jako rzemiosło, to jednak do fabryki obuwia postanowienia o rzemiośle nie będą już miały zastosowania. Zastrzeżenie ustawy, zawarte w słowach: „o ile nie są prowadzone sposobem fabrycznym", ma duże praktyczne znaczenie ze względu na to, że prawo wykonywania rzemiosła jest uzależnione od wykazania przez przedsiębiorcę (rzemieślnika) dowodu fachowego uzdolnienia w danym rodzaju rzemiosła.

Od wykazania przed władzą przemysłową dowodu fachowego uzdolnienia (t. j. od przedłożenia przy podaniu świadectw, stwierdzających posiadanie przez petenta umiejętności zawodowej) jest uzależnione prawo rozpoczęcia prowadzenia nietylko każdego rzemiosła, lecz także niektórych rodzajów przemysłu koncesjonowanego (np. przedsiębiorstw instalacyj gazowych, elektrycznych, wyrobu broni i amunicji i t. d.)

Prawo przemysłowe przewiduje możność zwalniania petentów od obowiązku wykazania uzdolnienia zawodowego w sposób normalny, o ile wykażą oni w inny sposób, zdaniem władzy wystarczający, że posiadają odpowiednią fachowość w przemyśle danego rodzaju.

Zrzeszenia przemysłowe i ich związki oraz cechy i rzemieślnicze związki gospodarcze. Jeśli chodzi o przemysłowców prowadzących przemysł (jednego, dwu lub więcej rodzajów) w rozumieniu prawa przemysłowego, to „celem popierania rozwoju przemysłu pod względem technicznym i gospodarczym oraz pozyskiwania krajowych i zagranicznych rynków zbytu, jak również celem obrony interesów gospodarczych zrzeszonych" mogą się oni stowarzyszać wyłącznie na podstawie prawa przemysłowego. Niema zatem przymusu zrzeszania się, jednakże o ile przemysłowcy stowarzyszają się dla celów wyżej wymienionych, mogą to czynić jedynie w formie „zrzeszeń przemysłowych", organizacyj o celach niezarobkowych.

Ogólne prawo o stowarzyszeniach stanowi podstawę prawną organizacyj przemysłowców, zawiązywanych dla innych celów niż wyżej wymienione.

Statuty „zrzeszeń przemysłowych" zatwierdza Minister Przemysłu i Handlu, który również sprawuje przez swe organy nadzór nad takiemi zrzeszeniami.

Minister Przemysłu i Handlu może w razie potrzeby bądź powołać zrzeszenie przymusowe dla przemysłu danego rodzaju (danych rodzajów) bądź zarządzić, że do istniejącego zrzeszenia obowiązani są należeć wszyscy przemysłowcy, którzy w okręgu zrzeszenia prowadzą przedsiębiorstwa danego rodzaju (rodzajów) przemysłu (art. 76 i 77). Samoistni rzemieślnicy mogą zrzeszać się w cechy oraz w rzemieślnicze związki gospodarcze, przyczem do zadań tych drugich związków należy między innemi „tworzenie dobrowolnych organizacyj rzemieślniczych o charakterze zarobkowym dla podejmowania się dostaw i robót".

PRAWO O SPÓŁKACH AKCYJNYCH.

Przepisy prawne dotyczące spółek akcyjnych zawiera Kodeks Handlowy wydany jako rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej w dniu 27 czerwca 1934 r. i ogłoszony w Dzienniku Ustaw R. P. Nr. 57 poz. 502 z dnia 30 czerwca 1934 r.

Przepisom zawierającym postanowienia prawne dotyczące spółek akcyjnych poświęcony jest Dział XII Księgi pierwszej Kodeksu Handlowego. Dzieli się on na następujące rozdziały: 1. Powstanie spółki (art. 307—338); 2. Prawa i obowiązki akcjonarjuszów (art. 339—365); 3. Władze spółki z podziałami a) Zarząd (art. 366—375), b) Nadzór (art. 376—387), c) Walne zgromadzenie (art. 388—417); 4. Rachunkowość spółki (art. 418—430); 5. Zmiana statutu (art. 431—443); 6. Rozwiązanie i likwidacja spółki (art. 444—462); 7. Łączenie się spółek (art. 463—469); 8. Odpowiedzialność cywilna i karna (art. 470—490).

Powstanie spółki. Celem spółki akcyjnej jest prowadzenie zgodnie z prawem i przepisami statutu działalności obliczonej na zysk, w zakresie przekraczającym możliwości jednostki. Dlatego też spółkę akcyjną mogą założyć przynajmniej trzy osoby prywatne, Państwo lub samorząd terytorjalny. Działalność jej określa prawo i statut, który powinien wskazywać: 1) firmę i siedzibę spółki; 2) przedmiot przedsiębiorstwa; 3) czas trwania spółki, o ile jest on ograniczony; 4) wysokość, sposób zebrania i nominalną wartość kapitału akcyjnego, ilość akcyj z zaznaczeniem czy są one imienne czy na okaziciela; 5) jeżeli uprawnienia płynące z akcyj nie są jednolite, statut przewidywać musi ilość akcyj każdego rodzaju i przywiązane do nich uprawnienia; 6) imiona i nazwiska, oraz miejsce zamieszkania założycieli; 7) władze i organy nadzorcze spółki. Ponadto pod rygorem bezskuteczności wobec spółki w statucie winny się mieścić postanowienia o ilości i rodzajach uczestnictwa w dochodach i podziale majątku spółki, o przywiązanych do akcyj obowiązkach innych, jak wpłacenie należnych za nie sum, o warunkach i sposobach umarzania akcyj. Jeżeli przedmiotem przedsiębiorstwa jest działalność o charakterze użyteczności publicznej, statut spółki winien być zatwierdzony przez Ministra Przemysłu i Handlu; o ile spółka ma trudnić się czynnościami bankowemi, statut zatwierdza, lub o ile jest to spółka zagraniczna, orzeczenie o dopuszczeniu do działalności wydaje Minister Przemysłu i Handlu w porozumieniu z Ministrem Skarbu.

Kapitał spółki musi wynosić przynajmniej 250 tys. złotych i może być wniesiony w gotówce, lub we wkładach niepieniężnych. Przed zarejestrowaniem spółki winny być pokryte w całości akcje wydane za wkłady niepieniężne, akcje wydane za gotówkę winny być pokryte w gotówce do wysokości 1/4 ich wartości nominalnej. W wypadku gdy istnieją oba rodzaje akcyj, założyciele winni sporządzić sprawozdanie obejmujące wyszczególnienie wszelkiego rodzaju praw nabytych przed zarejestrowaniem spółki. Sprawozdanie to winno być zbadane przez biegłych rewidentów, wyznaczonych przez właściwy sąd rejestrowy. Zgoda akcjonarjuszy na zawarcie spółki akcyjnej winna być wyrażona w akcie notarjalnym. Jednocześnie akt taki zawierać winien wskazanie, że akcjonarjuszom znany jest statut, sprawozdanie założycieli i opinja rewidentów o tem sprawozdaniu. Również wymienieni być winni wszyscy akcjonarjusze z podaniem tytułu, na zasadzie którego otrzymują akcje.

Jeżeli kapitał zakładanej spółki ma być zebrany w drodze publicznej subskrypcji, założycieli winni ogłosić w Monitorze Polskim statut spółki i złożyć we właściwym sądzie okręgowym kaucję w wysokości 1/20 kapitału zakładowego zabezpieczającą ewentualne pretensje, powstałe z tytułu uchybień przy zakładaniu spółki. (Państwo i związki komunalne kaucji nie składają). Prospekty wzywające do zapisania się na akcje winny być ogłoszone w Monitorze Polskim. Wskazany w nich będzie dzień ogłoszenia statutu, wysokość kaucji i miejsce jej złożenia, ilość i rodzaj akcyj zaofiarowanych do rozsprzedaży, nominalna wysokość emisji, miejsce i terminy otwarcia i zamknięcia subskrypcji, terminy wpłat, które winny być dokonane przed zarejestrowaniem spółki i ich wysokość, skutki niedotrzymania terminów, zasady przydziału akcyj subskrybentom, termin, do którego subskrybent będzie obowiązany swym podpisem, na wypadek gdyby do tego czasu spółka nie została zgłoszona do rejestracji. Ponadto w ogłoszeniu należy wskazać wszelkie prawa nabyte przed zarejestrowaniem spółki, wymienić akcje uprzywilejowane, jak też wskazać związane z akcjami obowiązki posiadacza, poza obowiązkiem zapłaty ich wartości.

Zapisy na akcje sporządza się w dwóch egzemplarzach. Między innemi zapis taki zawierać ma wskazówki co do ilości i rodzaju subskrybowanych akcyj stwierdzenie wysokości dokonanej wpłaty, zgodę na brzmienie statutu i zawiązanie spółki. Subskrypcja trwa najwyżej trzy miesiące od dnia jej otwarcia. W razie niedojścia do skutku z powodu niepokrycia emisji, należy o tem ogłosić w pismach, w których były ogłaszane wezwania do subskrypcji, wzywając subskrybentów do odbierania wpłaconych pieniędzy. O ile subskrypcja dała pożądane wyniki, najpóźniej w dwa miesiące po jej zamknięciu winno być zwołane zebranie organizacyjne. Ogłoszenia zwołujące na to zebranie winny zawierać sprawozdanie założycieli i opinję o niem biegłych rewidentów, przyczem subskrybentom przysługuje prawo zrzeczenia się uczestnictwa, o ile pomiędzy sprawozdaniem założycieli, a opinją biegłych rewidentów co do określenia wkładów niepieniężnych i wartości praw nabywanych — zachodzi różnica w wysokości 1/5 całkowitej ich wartości. Zgromadzenie stwierdza, że wszystkie akcje zostały objęte, przewidziane wpłaty wpłynęły. Zgromadzenie przyjmuje do wiadomości sprawozdanie założycieli wraz z opinją biegłych rewidentów i zatwierdza wysokość kosztów organizacyjnych. Do kompetencji zgromadzenia należy również wybór władz spółki. Osoby przedstawia-

jące 1/10 kapitału akcyjnego mogą zażądać ponownego zbadania sprawozdania założycieli. Dla tego celu wybiera się komisję, która winna złożyć odpowiednie sprawozdanie na następnem zebraniu. Gdyby sprawozdanie to różniło się od sprawozdania założycieli zebranie winno powziąć uchwałę o dojściu spółki do skutku. W głosowaniu biorą udział wyłącznie posiadacze akcyj zwykłych. Po załatwieniu tych wszystkich formalności zarząd zgłasza spółkę celem wpisania jej do rejestru handlowego. Do zgłoszenia należy dołączyć: 1) statut, 2) akt zawiązania spółki i objęcia akcyj, 3) oświadczenie członków zarządu o dokonaniu wszystkich przewidzianych statutem wpłat na akcje i o przejściu na własność spółki wszelkich wkładów niepieniężnych, 4) stwierdzenie ustanowienia władz spółki, z podaniem ich składu osobowego, 5) o ile przepisy prawa tego wymagają, dowód zezwolenia władz na powstanie spółki i zatwierdzenia przez nie statutu. Jeżeli kapitał spółki został zebrany w drodze publicznej subskrypcji należy załączyć protokuł zebrania organizacyjnego wraz z ogłoszeniami o subskrypcji, spis subsrybentów ze wskazaniem wysokości przypadających na nich akcyj i z poświadczeniem banku o dokonaniu wpłat na poczet tych akcyj, sprawozdanie założycieil i biegłych rewidentów, oraz ewentualnie sprawozdanie komisji wybranej przez zgromadzenie organizacyjne. Wszystkie te dokumenty w odpisach powinny być złożone do Ministerstwa Przemysłu i Handlu, z podaniem daty rejestracji i sądu w którym rejestracja ta została dokonana, najpóźniej w ciągu 2-ch tygodni po dokonaniu rejestracji.

Jeżeli spółka nie została zarejestrowana w terminie trzech miesięcy od zamknięcia subskrypcji lub daty sporządzenia statutu (w wypadku subskrypcji niepublicznej), ewentualnie jeżeli uprawomocni się odmowna decyzja sądu co do zarejestrowania spółki, założyciele i osoby wybrane do pierwszych władz spółki powinni bezzwłocznie zawiadomić o tem zainteresowanych. Jednocześnie zostaje zarządzony przez te osoby zwrot wkładów pieniężnych i niepieniężnych pod odpowiedzialnością solidarną.

Prawa i obowiązki akcjonarjuszów. W tekście akcji, prócz wskazania: miejsca i siedziby spółki; sądu, dnia i nr. rejestracji; rodzaju akcji, jej numeru i wartości nominalnej; ewentualnych ograniczeń co do przeniesienia własności — winny być pomieszczone przepisy statutu dotyczące związanych z akcją obowiązkowych świadczeń na rzecz spółki. Akcja opiewać może minimalnie na sumę złotych 100; akcje przedsiębiorstw użyteczności publicznej mogą opiewać minimalnie na sumę złotych 25.

Obowiązkiem akcjonarjusza jest dokonać pełnej wpłaty wartości akcji w terminie przewidzianym. O terminie akcjonarjusz winien być zawiadomiony dwukrotnie. Jeżeli akcjonarjusz nie dotrzyma terminu wpłaty, to obowiązany jest prócz odpowiedniej raty uiścić należne za zwłokę odsetki, ewentualnie przewidziane odszkodowanie. W przeciwnym razie w terminie miesięcznym akcje jego zostają unieważnione (po uprzedniem zawiadomieniu), a na ich podstawie spółka wystawia nowe akcje, które zostają sprzedane na koszt i ryzyko będącego w zwłoce akcjonarjusza i jego poprzedników, chyba, że od chwili zbycia przez tych ostatnich akcyj spółki minęło lat pięć.

Akcje mogą być imienne i na okaziciela. Pierwsze można wydawać przed dokonaniem wpłaty całkowitej ich wartości, drugie tylko po uiszczeniu całkowitej wpłaty. Akcje imienne mogą być zamieniane

na akcje na okaziciela, o ile prawo lub statut nie stanowią inaczej. Akcje imienne mogą przewidywać pewne świadczenia niepieniężne, własność tych akcyj przenosić można jedynie za pozwoleniem spółki. Akcje wydane w zamian za świadczenia niepieniężne na rzecz spółki pozostają w posiadaniu spółki do końca drugiego roku operacyjnego, stanowiąc zabezpieczenia roszczeń spółki z tytułu dokonanych na jej rzecz świadczeń. Do tego czasu są one imienne i nie mogą być zamienione na akcje na okaziciela. W zasadzie akcje są zbywalne, jednakże spółka może zastrzec warunki zbycia akcyj, ewentualnie określić termin do upływu którego zbywalność akcyj będzie zawieszona.

Akcjonarjuszem jest osoba wpisana do księgi akcyjnej, lub posiadacz akcyj na okaziciela. Akcjonarjusz ma prawo do zysków, których podział dokonywa się w stosunku do wysokości posiadanych akcyj, lub w sposób określony przez statut. Akcjonarjusze pobierający bezprawne wypłaty odpowiadają za ich zwrot solidarnie z członkami zarządu dokonywującymi tych wypłat. Akcje mogą być uprzywilejowane pod względem udziału w zyskach, prawa głosu, podziału majątku; uprawnienia te winny być przewidziane w statucie. Akcje uprzywilejowane co do głosu są imienne, nie mogą być zmienione na akcje na okaziciela pod rygorem utraty wypływających z ich posiadania przywilejów. Jedna taka akcja nie może dawać więcej niż 5 głosów. Uprzywilejowanie co do dywidendy nie może przekraczać 2 jednostek ponad normalne oprocentowanie Banku Polskiego. Za usługi oddane przy zakładaniu spółki mogą być wydane świadectwa założycielskie, ważne maksymalnie na okres 25 lat od chwili założenia spółki. Dają one możność uczestniczenia w podziale zysków, po wypłaceniu minimalnej dywidendy.

Umorzenie akcyj musi przewidzieć statut. Umorzenie to może być dokonane na zasadach przepisów przewidujących obniżenie kapitału akcyjnego, lub z czystego zysku. Wzamian za akcje umorzone spółka może wydawać akcje użytkowe, o ile czynności takie są przewidziane w statucie spółki. Akcje użytkowe mogą uczestniczyć w zyskach narówni z akcjami zwykłemi, ale z zastrzeżeniem pierwszeństwa wypłat dla tych ostatnich. Spółka nie może nabywać ani przyjmować w zastaw własnych akcyj, chyba, że nabywa je z tytułu roszczeń do akcjonarjusza w drodze egzekucji. Akcje w ten sposób nabyte spółka winna sprzedać w ciągu roku, lub umorzyć zgodnie z przepisami o zmniejszeniu kapitału akcyjnego. Przepisy o łączeniu się spółek przewidują drugi wyjątek od tej zasady.

Władze spółki. Zarząd składa się z jednego lub większej liczby członków wybieranych przez walne zgromadzenie, lub w inny przewidziany w statucie sposób, na okres nieprzekraczający lat trzech (pierwszy zarząd tylko na dwa lata). Zarząd reprezentuje spółkę nazewnątrz i zastępuje ją w czynnościach sądowych i pozasądowych. Działalność zarządu wobec osób trzecich jest ograniczona jedynie ustawą, wobec spółki — statutem i uchwałami walnego zgromadzenia. O ile statut nie reguluje sprawy zastępowania spółki, to w imieniu zarządu występować może jako reprezentant spółki jeden członek zarządu wraz z prokurentem, lub dwóch członków zarządu. Członkom zarządu, bez zezwolenia władz spółki, nie wolno zajmować się interesami konkurencyjnemi, ani uczestniczyć we władzach spółki konkurencyjnej.

Nadzór. Corocznie każda spółka akcyjna powinnna przedstawić bilans, rachunek zysków i strat, oraz sprawozdanie zarządu do badania bie-

głym rewidentom wyznaczonym przez właściwy sąd rejestrowy. Rewidenci sprawdzają zgodność tych sprawozdań z księgami, dokumentami i faktycznym stanem spółki. Prócz tej kontroli każda spółka winna posiadać radę nadzorczą lub komisję rewizyjną, ewentualnie obie te instytucje. Spółki posiadające kapitał akcyjny wysokości 5 milj. zł. muszą mieć radę nadzorczą. Rada nadzorcza składa się przynajmniej z 5 członków wybieranych na trzy lata, pierwsza rada na 1 rok. Każda grupa akcjonarjuszy przedstawiająca 1/5 kapitału akcyjnego może posiadać własnego przedstawiciela w radzie. Likwidatorzy, członkowie zarządu i pracownicy spółki nie mogą być jednocześnie członkami rady nadzorczej. Przepisy te stosują się również do członków komisji rewizyjnej. Rada nadzorcza sprawuje nadzór nad działalnością spółki, w szczególności bada rachunkowość spółki, zgodność jej ze stanem faktycznym i sprawozdaniami zarządu, ponadto może zawieszać członków zarządu w ich czynnościach i delegować na ich miejsce członków rady. Komisja rewizyjna posiada identyczne z radą nadzorczą uprawnienie w zakresie badania rachunkowości spółki. Statut może rozszerzyć kompetencje obu tych organów. Oba organy wykonywują swe funkcje zbiorowo, lub przez delegowanych członków. Uchwały prawomocne mogą zapadać na zebraniach, na które zaproszeni zostali wszyscy ich członkowie.

Walne Zgromadzenie. Naczelną władzą spółki jest walne zgromadzenie, zwoływane przynajmniej raz do roku celem rozpatrzenia i zatwierdzenia bilansu, rachunku zysków i strat za rok ubiegły; powzięcia uchwały o podziale zysków lub pokryciu strat; udzielenia władzom spółki pokwitowania za sprawowanych przez nie obowiązków. W wypadkach gdy tego zajdzie potrzeba może być zwołane nadzwyczajne walne zgromadzenie. Walne zgromadzenie zwołuje zarząd, a wrazie niewykonania tego obowiązku przez zarząd, komisja rewizyjna lub rada nadzorcza. Zarząd obowiązany jest zwołać walne zgromadzenie na żądanie akcjonarjuszy przedstawiających 1/10 kapitału akcyjnego; w razie niewykonania tego żądania sąd rejestrowy upoważnia akcjonarjuszy do zwołania walnego zgromadzenia. Termin, miejsce i porządek obrad walnego zgromadzenia należy ogłosić dwukrotnie w Monitorze Polskim. W razie zgłoszenia poprawek statutowych należy podać w ogłoszeniu teksty statutu podlegające zmianom w brzmieniu obowiązującem i proponowanem. Uchwały dotyczące spraw nieobjętych porządkiem obrad można powziąć jedynie w obecności całego kapitału akcyjnego, o ile nikt się nie sprzeciwia; w podobnych warunkach można powziąć uchwały również bez formalnego zwołania zebrania. Uchwały takie w ciągu miesiąca winny być ogłoszone w Monitorze Polskim.

Prawo uczestniczenia w walnem zgromadzeniu dają akcje imienne zapisane na tydzień przed terminem walnego zgromadzenia do księgi akcyjnej, lub akcje na okaziciela w tym samym terminie tygodniowym przedstawione spółce. Na trzy dni przed zebraniem winny być sporządzone i wyłożone do przeglądu akcjonarjuszy listy uprawnionych do uczestnictwa w walnem zgromadzeniu. Prawo głosu daje jedna akcja, prawo to można wykonywać osobiście lub na podstawie pełnomocnictwa piśmiennego, załączonego do protokułu. Uchwały zapadają zwykłą większością. Uchwały dotyczące emisji obligacyj, zmiany statutu, zbycia, połączenia lub rozwiązania spółki powinny być powzięte większością 3/4 głosów. Jeżeli jednak spółka wykaże straty

przewyższające kapitał zapasowy, rezerwowy i 1/3 kapitału akcyjnego uchwała o rozwiązaniu spółki może być powzięta większością głosów.
Uchwała o zmianie przedmiotu spółki winna być powzięta większością 2/3 głosów i w przepisanym czasie ogłoszona w Monitorze Polskim. Może ona być wykonana jedynie po uprzedniem wykupieniu akcyj tych akcjonarjuszy, którzy głosowali przeciwko uchwale. Uchwały zmieniające postanowienia dotyczące uprawnień poszczególnych grup akcyj, winny być powzięte przepisaną większością głosów w każdej grupie. Głosowanie jest zasadniczo jawne, tajność zarządza się na żądanie jednego akcjonarjusza, lub w sprawach osobistych, jak również w sprawach pociągnięcia do odpowiedzialności członków władz spółki, lub jej likwidatorów. Uchwały walnego zgromadzenia winny być protokułowane przez notarjusza, w protokule winny być zaznaczone sprzeciwy. Do protokułu winny być załączone dowody zwołania walnego zgromadzenia i lista obecności zaopatrzona w podpisy obecnych. Uchwały walnego zgromadzenia powzięte przeciwko prawu mogą być zaskarżane przez członków władz, akcjonarjuszy którzy głosowali przeciwko tym uchwałom, akcjonarjuszy nieobecnych. Przeciwko uchwale zgodnej z prawem, lecz godzącej w interesy spółki można również wnieść skargę. W tych wypadkach pozywa się spółkę, wytaczając przeciw niej powództwo o unieważnienie uchwały w terminie miesięcznym od chwili, gdy powód dowiedział się o uchwale, lecz nie później jak w rok po zapadnięciu uchwały. Wyrok unieważniający uchwałę działa w stosunku do wszystkich akcjonarjuszy, jednakże nie narusza praw nabytych przez osoby trzecie działające w dobrej wierze.

Rachunkowość spółki. Z końcem roku obrotowego zarząd winien sporządzić i przedstawić władzom nadzorczym spółki bilans na ostatni dzień roku obrotowego, rachunek zysków i strat i dokładne sprawozdanie z działalności spółki. Dokumenty te winny być podpisane przez wszystkich członków zarządu. Po zatwierdzeniu ich przez walne zgromadzenie w ciągu dwuch tygodni zarząd winien ogłosić bilans i rachunek zysków i strat. W tym samym czasie powinien przedstawić je wraz ze sprawozdaniem i protokułem walnego zgromadzenia sądowi rejestrowemu i Ministerstwu Przemysłu i Handlu. Przy sporządzaniu bilansu należy kierować się następującemi zasadami. Kapitały akcyjne, wszelkie fundusze rezerwowe i zapasowe umieszcza się w pasywach, koszty założenia lub rozszerzenia można umieścić w aktywach pod warunkiem umorzenia ich w ciągu 5 lat. Zyski i straty wykazuje się oddzielnie, również poręczenia, kaucje i gwarancje wykazuje się w dodatku do bilansu. Nieruchomości, narzędzia, patenty i t. p. winny być przyjęte do bilansu według ceny nabycia; corocznie winno się odpisywać na ich amortyzację sumę odpowiadającą zmniejszającej się oddzielnie, również poręczenia, kaucje i gwarancje wykazuje się rzytelności ocenia się według ceny kupna lub wartości rynkowej. Na pokrycie strat przelewa się na kapitał zapasowy 8% zysku rocznego, aż do chwili gdy kapitał ten osiągnie 1/3 kapitału akcyjnego. Statut może przewidzieć tworzenie innych kapitałów na pokrywanie strat lub specjalnych wydatków.
Zmiana statutu. Do zmiany statutu potrzebna jest uchwała walnego zgromadzenia, która musi być zarejestrowana, by mieć moc wiążącą względem osób trzecich. Uchwała o podwyższeniu kapitału akcyjnego może być wykonana po całkowitem wpłaceniu poprzedniego kapitału,

w uchwale tej prócz wysokości nowej emisji, określenia rodzaju akcyj i ich zbywalności, winna być ustalona cena emisji, data jej rozpisania, data od której nowe akcje będą mogły partycypować w zyskach. Dotychczasowi akcjonarjusze mają prawo pierwszeństwa przy objęciu nowych akcyj, jednakże prawo to może być im odebrane uchwałą walnego zgromadzenia, powziętą większością 4/5 i ściśle umotywowaną. Do zapisu na nową emisję stosują się odpowiednio wszystkie postanowienia odnoszące się do emisji akcyj przy zakładaniu spółki. W ten sam sposób zgłasza się do rejestru uchwałę podniesienia kapitału.
Kapitał akcyjny może być obniżony. Uchwałę taką zarząd musi ogłosić trzykrotnie w przepisanych odstępach czasu. Wierzyciele zgłaszający protest winni być przez spółkę zaspokojeni. Przepis ten nie stosuje się gdy kapitał podlega obniżeniu i jednoczesnemu podniesieniu w drodze nowej emisji akcyj, lub jeżeli obniżony kapitał odpowiada rzeczywistej wartości majątku spółki określonej na podstawie badań specjalnej komisji szacunkowej. Obniżenie kapitału akcyjnego należy wpisać do rejestru handlowego w trybie przepisanym dla wpisywania zmian statutowych, z dołączeniem dowodów o zawiadomieniu wszystkich wierzycieli i zaspokojeniu sprzeciwiających się.
Rozwiązanie i likwidacja spółki. Rozwiązanie spółki może być spowodowane: uchwałą walnego zgromadzenia o rozwiązaniu lub przeniesieniu siedziby spółki zagranicę; z przyczyn przewidzianych w statucie, na zasadzie orzeczenia sądu lub władz państwowych. W tym ostatnim wypadku likwidacja nie może być wstrzymana uchwałą walnego zgromadzenia (powziętą większością 3/4 głosów przedstawiających 1/2 kapitału).

Funkcje likwidatorów normalnie pełni zarząd spółki, jednakże sąd może odwołać jednych a mianować drugich likwidatorów, akcjonarjusze zaś przedstawiający 1/10 część kapitału mogą żądań uzupełnienia likwidatorów. Likwidatorów wpisuje się do rejestru tak jak członków zarządu. Zarząd spółki w likwidacji podlega tym samym przepisom, co zarząd zwykłej spółki.

Likwidatorzy reprezentują spółkę na zewnątrz w granicach określonych przepisami o zarządzie, jednakże z tem ograniczeniem, że interesy nowe mogą jedynie przedsiębrać w razie konieczności wypływającej z likwidacji starych interesów. Likwidatorzy sporządzają bilans otwarcia likwidacji, który musi być zatwierdzony przez walne zgromadzenie. Na pokrycie zobowiązań spółki należy ściągnąć resztę niewpłaconego kapitału akcyjnego. Podział majątku spółki pomiędzy akcjonarjuszy następuje po zapłaceniu zgłaszających się wierzycieli, najwcześniej w rok po ogłoszeniu o likwidacji spółki, z uwzględnieniem praw wypływających z posiadania akcyj uprzywilejowanych. Po ukończeniu likwidacji walne zgromadzenie zatwierdza ostateczne rachunki likwidacji, likwidatorzy zaś składają zatwierdzone rachunki wraz ze sprawozdaniem i wnioskiem o wykreślenie z rejestru sądowi rejestrowemu. O rozwiązaniu spółki likwidatorzy zawiadamiają Ministerstwo Przemysłu i Handlu przesyłając sprawozdanie likwidacyjne. Księgi i dokumenty spółki zlikwidowanej przechowuje wskazana przez statut lub sąd rejestrowy osoba. Księgi te są dostępne dla osób interesowanych za zezwoleniem sądu.

Łączenie się spółek. Spółki mogą się łączyć albo przez przeniesienie majątku jednej spółki na drugą za jej akcje, albo przez utworzenie

spółki nowej przejmującej majątek łączących się spółek, wzamian za swoje akcje. W obu wypadkach walne zgromadzenie określa; 1) sumę o jaką kapitał akcyjny spółki przejmującej zostaje powiększony, 2) ilość i rodzaj akcyj jakie spółka przejmująca wyda akcjonarjuszom spółki przejętej, 3) sposób i termin przydziału akcyj, 4) dopłaty do akcyj wydanych przez spółkę przejmującą, 5) datę bilansów przyjętych za podstawę rozrachunku przy połączeniu, 6) datę od której nowe akcje uczestniczyć mają w dywidendzie, 7) termin zgłoszenia do rejestru o dniu połączenia spółek. Spółka przejmująca może nabyć swe akcje do wysokości 1/10 kapitału akcyjnego celem wydania ich akcjonarjuszom przejmowanej spółki. Spółka przejmująca wstępuje w prawa spółki przejmowanej z chwilą wpisania przejęcia do rejestru i wykreślenia spółki przejętej. Do chwili zaspokojenia niezgadzających się na połączenia wierzycieli majątek spółek winien być zarządzany oddzielnie. Wierzycielom każdej spółki służy pierwszeństwo do pokrycia z majątku tej spółki. Jeżeli nowa spółka powstaje przez łączenie się spółek, wszystkie powyższe przepisy mają zastosowanie. Spółka nowa wchodzi w miejsce dawnych spółek po wpisaniu jej statutu do rejestru.

Odpowiedzialność cywilna i karna. Odpowiedzialność solidarna ciąży na założycielach i członkach zarządu spółki o ile podali oni fałszywe dane w związku z zarejestrowaniem spółki lub podniesieniem kapitału akcyjnego, w ciągu trzech lat od daty dokonania tych aktów. Wszelkie szkody wynikłe przez niezgodne z prawem działanie przy określaniu wartości niepieniężnych aportów, przy dokonywaniu czynności rewizyjnych lub nadzorczych, oraz funkcyj likwidatora winny być spółce wynagrodzone. O ile w ciągu roku od chwili ujawnienia szkody spółka nie wystąpi do sądu przeciwko winnemu, może praw jej dochodzić każdy akcjonarjusz, lub posiadający inny tytuł uczestnictwa w zyskach lub majątku spółki. Przedawnienie następuje w 5 lat od dnia w którym spółka dowiedziała się o szkodzie i osobie sprawcy, w każdym razie w dwadzieścia lat po spełnieniu czynu. Odpowiedzialność karną pociąga działanie na szkodę spółki jeżeli popełniają je założyciele, członkowie zarządu, likwidatorzy. Zależnie od przestępstwa przewidywane kary wahają się od 6 miesięcy do 5 lat więzienia, przyczem sąd może nakładać dodatkowe grzywny. Za uniemożliwianie zarządowi składania rocznych sprawozdań władzom nadzorczym, lub za przeszkadzanie w działaniu organów nadzorczych spółki, członkowie zarządu lub likwidatorzy odpowiadają grzywną do wysokości 10.000 zł. Właściwym do orzekania kar więzienia jest sąd okręgowy właściwy dla siedziby spółki, dla orzekania o grzywnach sąd rejestrowy.

IZBY PRZEMYSŁOWO-HANDLOWE R. P.

Izby Przemysłowo-Handlowe powołane zostały do życia rozporządzeniem Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 15 lipca 1927 r. o izbach przemysłowo-handlowych (Dz. U. R. P. Nr. 67, poz. 591), poczem rozporządzeniem Ministra Przemysłu i Handlu z dnia 6 marca 1928 r. (Monitor Polski Nr. 69, poz. 101) został im nadany statut (cz. I Regulamin Wyborczy). Część II statutu, mówiąca o podziale kompetencyj organów izbowych, prawach i obowiązkach radców i t. p. została

uchwalona przez Plenarne Zebranie Izby i zatwierdzona przez Ministra Przemysłu i Handlu.

Z biegiem lat okazała się potrzeba wprowadzenia zmian zarówno do tekstu rozporządzenia o izbach z dnia 15 lipca 1927 r., jak i do treści postanowień cz. I statutu. Rozporządzenie o izbach znowelizowane zostało ustawami: z dnia 10 marca 1932 r. (Dz. U. R. P. Nr. 29, poz. 292) oraz z dnia 24 marca 1933 r. (Dz. U. R. P. Nr. 25, poz. 210). Regulamin Wyborczy uległ zmianom, zatwierdzonym rozporządzeniami Ministra Przemysłu i Handlu z dnia 7 maja 1928 r. (Monitor Polski Nr. 106, poz. 167 i z dnia 30 czerwca 1934 r. (Monitor Polski Nr. 162, poz. 213). **Prezydjum Związku Izb Przemysłowo - Handlowych R. P.** Warszawa, Wiejska 10. Prezes Klarner Czesław inż., w-ceprezes Sowiński Zygmunt inż., w.-prezes Tor Stanisław, p.o. dyrektora Jakubowski Józef.

Izba Przemysłowo - Handlowa w Warszawie.

Równocześnie z innemi Izbami została powołana do życia Izba Przemysłowo-Handlowa w Warszawie w dniu 14 maja 1929 r. Plenarne zebranie Izby uchwaliło Część II statutu, zatwierdzoną następnie przez Ministerstwo Przemysłu i Handlu decyzją z dnia 27 czerwca 1929 r.

Izba Przemysłowo-Handlowa w Warszawie jest stałą reprezentacją interesów gospodarczych przedsiębiorstw przemysłowych, handlowych, bankowych i ubezpieczeniowych z terenu m. st. Warszawy i województwa warszawskiego. Narówni z innemi izbami przemysłowo-handlowemi powołana jest do zgłaszania inicjatywy ustawodawczej w sprawach gospodarczych, do wyrażania opinji we wszystkich sprawach gospodarczych, dotyczących sfer przez nią reprezentowanych. Ponadto Izba ma za zadanie przyczyniać się do zaspakajania potrzeb i ułatwiania warunków rozwoju życia gospodarczego w swym okręgu we wszystkich jego dziedzinach. Izba powołuje, wyznacza i ustanawia wszelkiego rodzaju rzeczoznawców w sprawach gospodarczych, wskazuje kandydatów na sędziów handlowych, członków komisyj podatkowych i t. p., wydaje wszelkiego rodzaju zaświadczenia, dotyczące obrotu handlowego i firm, oraz prowadzi rejestr przedsiębiorstw, osiadłych w jej okręgu.

Wobec stale pogłębiających się w ostatnich latach trudnosci w obrocie towarowym z zagranicą, prace Izby Przemysłowo-Handlowej w Warszawie na odcinku ułatwiania tranzakcyj zagranicznych zasługuję na szczególną uwagę. Izba deleguje stale wysłanników eksportowych na mniej znane rynki zamorskie, jak m. in. kraje Południowej Ameryki, Palestyna, Syrja, Egipt, Sudan, Południowa Afryka, Indje Brytyjskie i t. p., którzy nawiązując kontakty na miejscu i przedstawiając odpowiednio dobrane kolekcje towarów pośredniczą z dobremi rezultatami w zawieraniu tranzakcyj na import szeregu towarów z Polski. Jednocześnie Izba popiera usiłowania eksporterów polskich w lokowaniu towarów polskich zagranicą środkami własnemi oraz w zakresie poruczonym jej przez organy państwowe, zarówno w odniesieniu do obrotu stałego, jak i tranzakcyj pionierskich. W celu umożliwienia zajmowania się eksportem również przez drobny przemysł i przedsiębiorstwa rzemieślnicze zostało z inicjatywy Izby powołane do życia Powiernicze Towarzystwo Eksportowe (Pete-

ka), mające na celu pośredniczenie między temi przedsiębiorstwami a instytucjami kredytowemi w zakresie finansowania i tranzakcyj eksportowych.

Siedziby Izb Przemysłowo-Handlowych.

Warszawa, Wiejska 10, Prezes Klarner Czesław inż., w-prez. Minkowski Paweł dr. w-prez. Przanowski Stefan inż., w-prez. Herse Bogusław, w-prez. Gepner Abram, w-prez. Fajans Wacław, dyrektor Jakubowski Józef.
Gdynia. Świętojańska 9. Prezes Tor Stanisław, w.-prez. Dziedziul Alfred inż., w-prez. Kasperowicz Konrad dr., w-prez. Marchlewski Tadeusz, w-prez. Kentzer Bronisław, w-prez. Cmoleń Władysław dr., w-prez. Kollat Feliks, w-prez Rawicz-Szczerbko Władysław inż., p.o. dyrektora Kawczyński Józef. Ekspozytury: Grudziądz, Wybickiego, Toruń, Żeglarska 1, Bydgoszcz, Nowy Rynek 10.
Katowice, Pl. Wolności 12a, Prezes Cybulski Juljan inż., w-prez. Dangel Józef br. inż., w-prez. Weinschenck Fedor dr., w-prez Jerzykiewicz Walenty, w-prez. Kania Karol inż. dyrektor Drozdowski Marjan. Ekspozytura: Bielsko, Piłsudskiego 4.
Kraków, Długa 1, Prezes Brzozowski Jan inż., w-prez. Skarżeński Leon inż., w-prez Kuhn Jan Stefan, dyrektor Mianowski Henryk inż.
Lublin, Okopowa 7, Prezes Michniewski Michał, w-prez. Papiewski Franciszek, w.-prez. Pisiuk Samuel, w.-prez. Bromberg Symcha, w-prez. Michałowicz Jan, dyrektor Miller Teodor.
Lwów, Akademicka 17, Prezes Szarski Marcin dr., w-prez. Csala Paweł dr., w-prez. Dażwański Stefan inż., w-prez. Schayer Juljan, w-prez. Suesser Henryk, dyrektor Byrka Władysław. Ekspozytury: Stanisławów, Łukasińskiego 4, Tarnopol.
Łódź, Al. Kościuszki 4, Prezes Maciszewski Feliks dr., w-prez Babiacki Edward, w-prez. Bornet Juljusz dr., w-prez. Fiedler Zygmunt, w-prez. Hertz Mieczysław, dyrektor Bajer Karol inż.
Poznań, Mickiewicza 31, Prezes Kałamajski Stefan, w-prez. Niedbał Ignacy, w-prez. Skorny Michał dr., w-prez. Otmianowski Kazimierz, w-prez. Szulc Stanisław, dyrektor Waschko Stanisław dr.
Sosnowiec, Al. 3 Maja 22a, Prezes Sowiński Zygmunt inż. poseł, w-prez. Likiernik Artur dr., w-prez. Steinhagen Aleksander, w-prez. Gruszczyński Edmund, w-prez. Saper Józef, w-prez. Gadomski Stanisław inż., w-prez. Przedpełski Józef inż., dyrektor Dittrich Ryszard. Ekspozytura: Radom, Moniuszki 6a.
Wilno, Mickiewicza 32, Prezes Ruciński Roman, w-prez Trocki Saul inż., w-prez. Kawenoki Abram inż., w-prez. Kowalski Edmund, w-prez. Barański Władysław. Ekspozytury: Białystok. Brześć n/Bugiem.

Związek Izb Przemysłowo-Handlowych.

Prawo o Izbach Przemysłowo - Handlowych zostało ostatnio znowelizowane ustawą z dnia 10 marca 1934 r. (Dz. U. R. P. Nr. 26, poz. 203) w kierunku ustanowienia instytucji Związku Izb, jako jednostki publiczno - prawnej, do którego należą z mocy samego prawa wszystkie Izby Przemysłowo - Handlowe w Polsce. Ukonstytuowanie się Związku Izb Przemysłowo-Handlowych R. P. nastąpiło w dniu 2 sierpnia 1933 r. Organem Związku Izb Przemysłowo - Handlowych R. P. jest

prezydjum i dyrektor. Czynności Biura Związku skoncentrowane są obecnie na terenie Biura Izby Przemysłowo - Handlowej w Warszawie. Związek Izb opracowuje wszystkie zagadnienia, będące wspólnym przedmiotem zainteresowania sfer przemysłowych i handlowych całego kraju, ze sprawami obciążeń publicznych i handlu zagranicznego na czele. Z inicjatywy Związku Izb i przy udziale innych samorządów gospodarczych oraz centralnych wolnych organizacyj gospodarczych utworzona została Rada Traktatowa, będąca organem doradczym czynnika urzędowego w pracach nad negocjowaniem umów handlowych z innemi krajami; współpraca ta, stale rozwijając się, przynosi dobre wyniki w zakresie gospodarczych skutków umów handlowych z zagranicą. Powołana również została Rada Polityki Kompensacyjnej, będąca organem centralizującym opinję sfer gospodarczych w zakresie normowania kompensacyjnych obrotów handlowych. Przy poparciu Związku Izb ukazuje się „Rocznik Polskiego Przemysłu i Handlu" — najwszechstronniejsze źródło informacyj o wszelkiego rodzaju placówkach gospodarczych w całym kraju.

ORGANIZACJE PRZEMYSŁOWE.

Organizacje międzybranżowe.

Centralny Związek Przemysłu Polskiego. Warszawa, Chmielna 2, dyrektor naczelny Andrzej Wierzbicki.
Organizacja zrzesza 31 organizacyj społecznych przemysłu na terenie całej Rzeczypospolitej Polskiej:

Unja Polskiego Przemysłu Górniczo - Hutniczego
Rada Zjazdu Przemysłowców Górniczych (w likwidacji),

Związek Polskich Hut Żelaznych
Związek Polskich Produc. i Rafinerów Olejów Miner. w Warszawie.
Polski Związek Przemysłowców Metalowych,

Polski Związek Przedsiębiorstw Elektrotechnicznych,
Związek Elektrowni Polskich,
Związek Przedsiębiorstw Komunikacyjnych w Polsce,

Związek Przemysłu Chemicznego R. P.
Związek Przemysłu Włókienniczego w Państwie Polskiem,
Związek Zachodnio - Polskiego Przemysłu Cukrowniczego w Poznaniu,
Związek Zawod. Cukrowni b. Król. Polsk., Wołynia, Małop. i Śląska,
Związek Właścicieli Drożdżowni w Polsce,
Rada Naczelna Związków Drzewnych w Polsce,
Związek Papierni Polskich,

Związek Zawodowy Polskich Fabryk Celulozy,
Związek Polskich Fabryk Portland Cementu,
Stowarzyszenie Zawodowe Przemysłowców Budowlanych R. P.,
Związek Hut Szklanych w Polsce,

Związek Fabryk Wyrobów Ogniotrw. Kamionk. i Ceramiki Szlach.,
Związek Prywatnych Zakładów Ubezpieczeń w Polsce,
Związek Przemysłowców Bielska, Białej i Okolicy,
Centralny Związek Przemysłowców we Lwowie,
Związek Fabrykantów T. z. w Bydgoszczy,
Związek Przemysłowców w Krakowie,
Związek Gospodarczy Przemysłu Przetwórczego T. z. w Katowicach,
Związek Przemysłu Konfekcyjnego w Polsce,
Towarzystwo Przemysłowców Zagłębia Dąbrowskiego,

Towarzystwo Przemysłowców w Częstochowie,
Związek Przemysłowców w Białymstoku;
pozatem do Centralnego Związku należy
Giełda Pieniężna w Warszawie.
Sekcje branżowe organizacji:
Górnictwa i przemysłu węglowego,
Górnictwa i hutnictwa żelaznego,
Górnictwa i hutnictwa cynkowego, ołowianego i innych poza żelaznem.
Górnictwa i Przemysłu Naftowego,
Przemysłu metalowego, mechanicznego, elektrotechnicznego,
Przemysłu chemicznego,
Przemysłu włókienniczego (bawełny, wełny, lnu, konopi, juty, jedwabiu),
Przemysłu cukrowniczego,
Innych przemysłów rolniczych (drzewny, spirytusowy, drożdżowy, przetworów ziemniaczanych, młynarski, piwowarski i inne),
Przemysłu papierniczego, celulozowego,
Przemysłu miner. budowl. (cement, wapno, cegła, szkło, ceramika itp.),
Instytucyj kredytowych ubezpieczeniowych,
Organizacyj gospodarczych różnych.
Sekcje ogólne organizacji Komisja Pracy,

Organ Pras.: „Przegląd Gospodarczy" (dwutyg.), Warszawa, Chmielna 2.
Centralny Związek Średniego i Drobnego Przemysłu w Polsce. Warszawa, ul. Czackiego 3/5, dyrektor — Paweł Gliwa.
Organizacja zrzesza 14 organizacyj średniego i drobnego przemysłu na terenie całej Rzeczypospolitej Polskiej:

Zrzeszenie Średniego Przemysłu Metalowo - Przetwórczego,
Związek Fabrykantów Wyrobów Perfumeryjno-Kosmetycznych i Mydeł Toaletowych w Polsce,

Związek Fabryk Techniczno - Chemicznych w Państwie Polskiem,
Związek Polskiego Przemysłu Farmaceutycznego,
Związek Wytwórni Tektury Smoł., Przetw. Smoł. i Asfaltu R. P.,
Stowarzyszenie Zakładów Graficznych w Warszawie,
Związek Polskiego Przemysłu Korkowego,
Związek Młynarzy Polskich,

Związek Przemysłu Konserwowego w Polsce,
Związek Właśc. Fabryk Wyrobów Cukiern. i Przetw. Owoc. w Polsce,
Związek Fabrykantów Octu,

Związek Górnośląskiego Przemysłu Przetwórczego. Katowice, Plac Wolności 7, dyrektor — Alfons Ślósarczyk. Organizacja zrzesza 36 przedsiębiorstw branż: metalowej, papierniczej, chemicznej, spożywczej, skórzanej oraz produkcji siły świetlnej i cieplnej na terenie górnośląskiej części województwa śląskiego. Organizacja posiada prawo wyboru trzech radców do izby przemysłowo-handlowej w Katowicach.
Związek Przemysłowców Bielska, Białej i Okolicy. Centrala: Bielsko, dyrektor — Herman Wenzel dr. Delegatura: Warszawa, Marszałkowska 94. Organizacja zrzesza 96 przedsiębiorstw branż: włókienniczej, metalowo-przetwórczej, papierniczej, drzewnej, mineralnej, chemicznej, na terenie powiatów: Żywiec, Wadowice i Biała województwa krakowskiego oraz Cieszyn i Bielsko województwa śląskiego. Sekcje branżowe organizacji: Przemysłu Tekstylnego, Metalowo-Przetwórczego, Jutowego, Papierniczego i innych. Organizacja posiada prawo wyboru radców do izby przemysłowo-handlowej w Katowicach.

Związek Przemysłowców i Pracodawców dla Cieszyna i Okolicy. Cieszyn, Plac Króla Jana Sobieskiego 20, dyrektor — Robert Berger. Organizacja zrzesza 25 przedsiębiorstw branż: metalowej, drzewnej, galanteryjnej i innych na terenie powiatu cieszyńskiego. Organizacja posiada prawo wyboru jednego radcy do izby przemysłowo-handlowej w Katowicach.

Zrzeszenie Związków Przemysłowych Zachodniej i Południowej Polski. Centrala: Kraków, Szpitalna 15, dyrektor — Zygmunt Jarszyński dr. Delegatura: Warszawa, Kredytowa 8. Organizacja zrzesza 6 organizacyj społecznych przemysłu działających na terenie województw: krakowskiego, lwowskiego, poznańskiego, śląskiego.
Związek Przemysłowców Bielska, Białej i Okolicy,
Związek Fabrykantów T. z. w Bydgoszczy,
Związek Fabrykantów T. z. w Poznaniu,
Związek Górnośląskiego Przemysłu Przetwórczego,
Centralny Związek Przemysłowców we Lwowie,
Związek Przemysłowców w Krakowie.

Związek Przemysłowców w Krakowie. Centrala: Kraków, Szpitalna 15, dyrektor — Zygmunt Jarszyński. Delegatura: Warszawa, Kredytowa 8. Oddział prowincjonalny Żywiec. Organizacja zrzesza 288 przedsiębiorstw niżej wyszczególnionych branż na terenie województwa krakowskiego. Sekcje branżowe organizacji: budowlana, drogowa, ceramiczna, wapienna, chemiczna, kosmetyczna, garbarska, graficzna, drzewna, mebli giętych, metalowa, młynarska, papiernicza, spożywcza, fabr. czekolady, win i miodu. Organizacja posiada prawo wyboru pięciu radców do izby przemysłowo-handlowej w Krakowie.

Centralny Związek Przemysłowców we Lwowie. Centrala: Lwów, Bourlarda 5, dyrektor — Tadeusz Rawicki. Delegatura: Warszawa, Piusa XI 16 m. 3. Organizacja zrzesza 162 przedsiębiorstwa branży: drzewnej, naftowej, metalowej, chemicznej, ceramicznej, spożywczej, garbarskiej, koszykarskiej, papierniczej, graficznej, włókienniczej na terenie województw: lwowskiego, stanisławowskiego i tarnopolskiego. Sekcje branżowe organizacji: ogólno-chemiczna, metalowa, młynarska, ceramiczna. Organizacja posiada prawo wyboru dziesięciu radców do izby przemysłowo-handlowej we Lwowie.

Związek Fabrykantów Tow. zap. w Poznaniu. Poznań, Rzeczypospolitej 1, dyrektor — Franciszek Łyczywek. Organizacja zrzesza 148 przedsiębiorstw branż: metalowej, chemicznej, ceramicznej, mydlarskiej, świeczkarskiej, konfekcyjnej, graficznej i wódczanej, na terenie województwa poznańskiego. Sekcje branżowe organizacji: metalowa, świeczkarska, graficzna, chemiczna, mydlarska, ceramiczna, wódczana, konfekcyjna. Organ prasowy dwutygodnik „Życie Gospodarcze". Organizacja posiada prawo wyboru ośmiu radców do izby przemysłowo-handlowej w Poznaniu.

Towarzystwo Przemysłowców Zagłębia Dąbrowskiego. Sosnowiec, ul. Małachowskiego 3, dyrektor — Alfred Dąbrowski dr. Organizacja zrzesza 39 przedsiębiorstw przemysłowych branż: górniczo-hutniczej, metalowej, włókienniczej, chemicznej, gumowej, produkcji siły świetlnej i cieplnej, przedsiębiorstwa komunikacji, finansowo-kredytowe, na terenie powiatów: będzińskiego, olkuskiego i zawierciańskiego woj. kieleckiego. Organizacja posiada prawo wyboru jednego radcy do izby przemysłowo-handlowej w Sosnowcu.

Towarzystwo Przemysłowców Ziemi Radomskiej. Radom, Moniuszki 20, dyrektor — Lucjan Włoczkowski inż. Organizacja zrzesza 52 przed-

siębiorstwa branż: metalowej, garbarskiej, chemicznej, ceramicznej, drzewnej, spożywczej i włókienniczej na terenie powiatów: radomskiego, iłżeckiego, kozienickiego, koneckiego, opoczyńskiego i częściowo kieleckiego. Organizacja posiada prawo wyboru jednego radcy do izby przemysłowo-handlowej w Sosnowcu.

Towarzystwo Przemysłowców Okręgu Częstochowskiego. Częstochowa, Waszyngtona 22, dyrektor — Wincenty Zdanowicz. Organizacja zrzesza 20 przedsiębiorstw branż: włókienniczej, kapeluszniczej, papierniczej, ceramicznej, metalowej, elektrotechnicznej, browarnianej na terenie powiatu częstochowskiego i miasta Częstochowy. Organizacja posiada prawo wyboru jednego radcy do izby przemysłowo-handlowej w Sosnowcu.

Towarzystwo Przemysłowców Okręgu Zawierciańskiego. Zawiercie, Br. Pierackiego 2. Organizacja zrzesza 14 przedsiębiorstw następujących branż: mechanicznej, odlewniczej, budowlanej, ceramicznej, szklarskiej, chemicznej, papierniczej, elektrotechnicznej na terenie Zawiercia i powiatu zawierciańskiego. Organizacja posiada prawo wyboru jednego radcy do izby przemysłowo-handlowej w Sosnowcu.

Związek Przemysłu Polskiego Ziem Wschodnich.*) Wilno, Dominikańska 1. Organizacja zrzesza 43 przedsiębiorstwa branż: chemicznej, budowlanej, tekturowej na terenie województw: wileńskiego, białostockiego, nowogródzkiego i poleskiego. Organizacja w zakresie udziału w reglamentacji handlu zagranicznego wydaje zaświadczenia na bezcłowy wywóz materjałów tartych z drzew iglastych oraz papierówki. Organizacja posiada prawo wyboru czterech radców do izby przemysłowo-handlowej w Wilnie.

Wileńskie Stowarzyszenie Handlu i Przemysłu. Wilno, W. Pohulanka 5/2, dyrektor — Abram Załkind. Organizacja zrzesza 246 przedsiębiorstw branż: garbarskiej, chemicznej, spożywczej, odzieżowej, poligraficznej, mineralnej, produkcji siły świetlnej i cieplnej oraz odlewnię żelaza na terenie m. Wilna. Organizacja posiada prawo wyboru trzech radców do izby przemysłowo-handlowej w Wilnie.

Związek Przemysłowców w Białymstoku. Białystok, Sienkiewicza 38a, dyrektor — Wolf Epsztejn. Organizacja zrzesza 100 przedsiębiorstw branż: włókienniczej, garbarskiej i innych, na terenie m. Białystok oraz powiatów białostockiego, grodzieńskiego, sokólskiego i wołkowyskiego. Organizacja posiada prawo wyboru trzech radców do izby przemysłowo-handlowej w Wilnie.

Organizacje branżowe.

1 — PRZEMYSŁ GÓRNICZO-HUTNICZY.

Unja Polskiego Przemysłu Górniczo-Hutniczego w Katowicach. Centrala: Katowice, Jul. Ligonia 7, dyrektor — Michał Bajer inż. Delegatura: Warszawa, Kredytowa 3. Ekspozytura: Kraków, Wiślna 10. Organizacja zrzesza 34 kopalnie węgla i huty cynkowe na terenie województwa śląskiego, kieleckiego i krakowskiego. Organizacja posiada prawo wyboru radców do izb przemysłowo-handlowych w Katowicach —6, w Krakowie — 2, w Sosnowcu — 8.

---

*) Organizacja należy do Rady Naczelnej Związków Drzewnych w Polsce, do Delegacji Stałej Zrzeszeń Budowlanych i Stowarzyszeń Zawodowych Przemysłowców Budowlanych.

Związek Małych Kopalń Węgla Rz. P. Sosnowiec, Piłsudskiego 14, prezes — Ignacy Majtlis. Organizacja zrzesza 9 mniejszych kopalni węgla na terenie województwa kieleckiego oraz częściowo krakowskiego i śląskiego. Organizacja posiada prawo wyboru jednego radcy do izby przemysłowo - handlowej w Sosnowcu.

Związek Polskich Hut Żelaznych. Centrala: Warszawa, Plac Napoleona 9, dyrektor — Stefan Korzycki inż. Delegatura: Katowice, Lompy 14. Organizacja zrzesza 9 przedsiębiorstw hutniczych na terenie całej Rzeczypospolitej Polskiej. Organizacja posiada prawo wyboru radców do izb przemysłowo-handlowych w Katowicach 3, w Sosnowcu 2.

Związek Polskich Producentów i Rafinerów Olejów Mineralnych w Warszawie. Centrala: Warszawa, Czackiego 12. dyrektor — Stanisław Zarzecki inż. Oddział prowincjonalny: Lwów, Kościuszki 7. Organizacja zrzesza 8 przedsiębiorstw przerobu ropy i gazów ziemnych, transportu oraz handlu hurtowego i półhurtowego przetworami ropy i gazów na terenie całej Rzeczypospolitej Polskiej. Organizacja posiada prawo wyboru radców do izb przemysłowo-handlowych w Krakowie — 1, we Lwowie — 1.

Związek Polskich Przemysłowców Naftowych. Lwów, Kopernika 4. Organizacja zrzesza 136 przedsiębiorstw kopalnianych oraz działaczy społecznych i naukowych (w zakresie przemysłu naftowego) na terenie okręgów górniczych: stanisławowskiego, drohobyckiego, jasielskiego. Organ prasowy: miesięcznik „Nafta". Organizacja posiada prawo wyboru radców do izb przemysłowo-handlowych w Krakowie — 1, we Lwowie — 1.

Krajowe Towarzystwo Naftowe. Lwów, Akademicka 17, dyrektor — Stanisław Schaetzel dr. Organizacja zrzesza 44 przedsiębiorstwa naftowe, kopalnie ropy i gazów, rafinerje, gazoliniarnie, przedsiębiostwa tłoczniowo-magazynowe i rurociągowe na terenie całej Rzeczypospolitej Polskiej. Organ prasowy: dwutygodnik „Przemysł Naftowy". Organizacja posiada prawo wyboru radców do izb przemysłowo - handlowych w Krakowie — 1, we Lwowie — 3.

2 — PRZEMYSŁ METALOWY.

Polski Związek Przemysłowców Metalowych. Centrala: Warszawa, Marszałkowska 140, dyrektor — Antoni Dunin-Ślepść inż. Oddziały prowincjonalne: Bielsko, Kraków, Lublin, Lwów, Łódź, Poznań, Radom, Warszawa, Włocławek, Zawiercie. Morski: Gdynia (Stocznia Gdyńska). Organizacja zrzesza 260 fabryk wyrobów przetwórczo-metalowych, odlewni żelaza i innych metali na terenie całej Rzeczypospolitej Polskiej. Organizacja w zakresie udziału w reglamentacji handlu zagranicznego wydaje zaświadczenia eksportowe, uprawniające do zwrotu cła przy wywozie artykułów przemysłu metalowego przetwórczego, oraz zaświadczenia dla korzystania z ulg celnych przy imporcie maszyn i aparatów niewyrabianych w kraju. Organy prasowe: dwutygodnik „Przemysł Metalowy" i dwutyg. „Wiadomości Grupy Producentów Narzędzi". Przy organizacji istnieją następujące powołane przez nią zrzeszenia handlowe członków: Związek Eksportowy Przemysłu Metalowego Przetwórczego Sp. z O. O. S. A. Zjednoczeni Polscy Przemysłowcy Metalowi. Grupa Odlewni działająca samodzielnie, dyrektor — A. Kamiński inż. Organizacja posiada prawo wyboru radców do izb przemysłowo-handlowych: w Warszawie — 3, w Gdyni — 1, w Katowicach — 2, w Krakowie — 2, w Lublinie — 2, w Łodzi — 1, w Poznaniu — 1, w Sosnowcu — 2.

Zrzeszenie Średniego Przemysłu Metalowo-Przetwórczego. Warszawa, Czackiego 3/5 m. 3. Organizacja zrzesza 28 przedsiębiorstw średniego przemysłu metalowo-przetwórczego na terenie całej Rzeczypospolitej Polskiej. Organizacja posiada prawo wyboru jednego radcy do izby przemysłowo-handlowej w Warszawie.

Związek Polskich Wytwórców Wagonów i Parowozów. Warszawa, Al. Jerozolimskie 33, prezes — Jerzy Komorowski inż. Organizacja zrzesza 4 fabryki wagonów i parowozów na terenie całej Rzeczypospolitej Polskiej.

Zrzeszenie Polskich Przemysłowców Lotniczych. Warszawa, Wilcza 65 m. 1, sekretarz — Zbigniew Arnd inż. Organizacja zrzesza 24 wytwórnie samolotów, silników oraz sprzętu lotniczego na terenie całej Rzeczypospolitej Polskiej. Instytucje społeczno-zawodowe prowadzone przez organizację: Komisja Lotnicza Polskiego Komitetu Normalizacyjnego. Sekcja Lotnicza Muzeum Przemysłu i Techniki (opieka).

3 — PRZEMYSŁ ELEKTROTECHNICZNY.

Polski Związek Przedsiębiorstw Elektrotechnicznych. Centrala: Warszawa, Al. Jerozolimskie 16, dyrektor — inż. Piotr Januszewski. Oddziały prowincjonalne: Poznań, Łódź, Przemyśl, Kraków. Organizacja zrzesza 240 przedsiębiorstw elektrotechnicznych na terenie całej Rzeczypospolitej Polskiej. Organ prasowy: „Przegląd Elektrotechniczny". Organizacja posiada prawo wyboru radców do izb przemysłowo-handlowych w Warszawie — 1, w Gdyni — 1, w Łodzi — 1.

Zrzeszenie Koncesjonowanych Firm Instalacyjno-Elektrotechnicznych w Polsce. Centrala: Warszawa, Marszałkowska 130, sekretarz — Tadeusz Szulczewski. Oddziały prowincjonalne: Radom, Poznań, Łódź, Brześć n/B., Łuck, Sosnowiec. Organizacja zrzesza 263 przedsiębiorstwa instalacyjno - elektrotechniczne na terenie całej Rzeczypospolitej Polskiej z wyjątkiem województwa krakowskiego i lwowskiego. Oddział w Poznaniu posiada koła prowincjonalne: Toruń, Grudziądz, Tczew, Gdynia, Puck, Starogard.

Związek Przedsiębiorstw Elektrotechnicznych na Województwo Poznańskie i Pomorskie Tow. zap. w Poznaniu. Poznań, Piekary 16/17, sekretarz — Edward Żołubak. Organizacja zrzesza 68 przedsiębiorstw elektrotechnicznych na terenie województw: poznańskiego i pomorskiego. Organizacja posiada prawo wyboru jednego radcy do izby przemysłowo-handlowej w Poznaniu.

4 — PRZEMYSŁ INSTALACYJ WODOCIĄGOWO - KANALIZACYJNYCH I GAZOWYCH.

Związek Właścicieli Przedsiębiorstw Urządzeń Zdrowotnych R.P. Warszawa, Krucza 44 m. 15, dyrektor — Michał Płoszajski. Organizacja zrzesza 43 przedsiębiorstwa instalacyj wodociągowych, kanalizacyjnych, gazowych i centralnego ogrzewania na terenie całej Rzeczypospolitej Polskiej. Organizacja posiada prawo wyboru jednego radcy do izby przemysłowo-handlowej w Warszawie.

5. — PRZEMYSŁ CHEMICZNY.

Związek Przemysłu Chemicznego Rzeczypospolitej Polskiej, Warszawa, Czackiego 1, dyrektor Edmund Trepka, inż., oraz vice-dyrektor Ta-

deusz Zamoyski, inż. Organizacja zrzesza 108 przedsiębiorstw przemysłu chemicznego oraz 4 osobne związki branżowe — na terenie całej Rzeczypospolitej Polskiej oraz W. M. Gdańska: Związek Polskich Olejarni, Centralny Związek Przemysłu Mydlarskiego w Polsce, Związek Przemysłu Perfumeryjnego w Polsce, Związeż Gospodarczy Gazowni i Zakładów Wodociągowych w Państwie Polskiem. Instytucje społeczno - zawodowe prowadzone przez organizację. — Komitet Technologji Chemicznej Polskiego Komitetu Normalizacyjnego; Oddział Polski Towarzystwa Chemji Przemysłowej; Centrum Polskie-Międzynarodowego Instytutu Dokumentacji Chemicznej; Sekcja Chemiczna Muzeum Przemysłu i Techniki. Organ prasowy: dwutygodnik „Wiadomości Przemysłu Chemicznego". Organizacja posiada prawo wyboru radców do izb przemysłowo - handlowych: w Warszawie — 1, w Gdyni — 1, w Katowicach — 2, w Krakowie — 1, w Łodzi — 1, w Poznaniu — 1, w Sosnowcu — 1, w Wilnie — 1.

Związek Fabryk Techniczno - Chemicznych w Państwie Polskiem. Warszawa, Żelazna 64, dyrektor Grzegorz Żelechowski, inż. Organizacja zrzesza 8 przedsiębiorstw produkujących pastę do obuwia, Organizacja zrzesza 8 przedsiębiorstw produkujących pastę do obuwia, zaprawę do podłóg, smary, płyny i proszki do czyszczenia metali, oraz drobne artykuły chemiczne domowego użytku na terenie całej Rzeczypospolitej Polskiej.

Związek Polskich Olejarni. Warszawa, Czackiego 3/5, kierownik Ludwik Szelenberg, inż. — Organizacja zrzesza 19 olejarni wytwarzających oleje roślinne i makuchy na terenie całej Rzeczypospolitej Polskiej. Organizacja w zakresie udziału w reglamentacji handlu zagranicznego ustala kontyngenty przywozowe, opracowuje klucze podziału kontyngentów wywozowych (makuchy). Organizacja posiada prawo wyboru jednego radcy do izby przemysłowo-handlowej w Gdyni.

Centralny Związek Przemysłu Mydlarskiego w Polsce. Warszawa, Czackiego 14, sekretarz Arnold Friedman, dr. Organizacja zrzesza niżej wyliczone organizacje, obejmujące ogółem około 500 przedsiębiorstw przemysłu mydlarskiego oraz 2 niezrzeszone przedsiębiorstwa na terenie całej Rzeczypospolitej Polskiej i W. M. Gdańska: Związek Zawodowy Przemysłowców Mydlarskich w Polsce, Warszawa, Pl. Żelaznej Bramy; Związek Zawodowy Przemysłu Mydlarskiego, Gdańsk— Wrzeszcz, Kastanienweg 5b; Związek Zawodowy Śląskiego Przemysłu Mydlarskiego i Tłuszczowego, Katowice, Brynowska 4; Związek Zawodowy Przemysłowców Mydlarskich Województwa Lubelskiego, Lublin. ul. Żmigrod 10 m. 3; Związek Zawodowy Przemysłowców Mydlarskich na Wołyniu, Równe, Legjonów 55a; Związek Zawodowy Przemysłowców Mydlarskich w Małopolsce Wschodniej, Lwów, Ogrodnicka 7; Zw. Zawod. Przemysłowców Mydlarskich woj. Kieleckiego, Kielce, Sienkiewicza 20; Zw. Przemysłowców Mydlarskich w Częstochowie, ul. Nadrzeczna 4; Zw. Przem. Mydlarskich woj. Kresowych w Wilnie, ul. Zawalna 11/15; Sekcja Mydlarska przy Stowarzyszeniu Kupców m. Łodzi Łódź, Piotrkowska 73; Sekcja Przemysłu Mydlarskiego przy Związku Fabrykantów w Poznaniu, Poznań, Rzeczypospolitej 1. Organ prasowy: miesięcznik „Biuletyn Centralnego Związku Przemysłu Mydlarskiego w Polsce".

Związek Fabryk Farb i Lakierów w Polsce. Warszawa, Lotnicza 1, dyrektor Jan Zięborak, inż. — Organizacja zrzesza 11 fabryk farb i lakierów na terenie całej Rzeczypospolitej Polskiej. Organizacja posiada

prawo wyboru jednego radcy do izby przemysłowo - handlowej w Warszawie.

Związek Polskiego Przemysłu Farmaceutycznego. Warszawa, Mazowiecka 1 m. 11, dyrektor Jan Salewski. — Organizacja zrzesza 19 fabryk - laboratorjów chemiczno - farmaceutycznych na terenie województwa warszawskiego, poznańskiego i lwowskiego. Organizacja pow Warszawie.

Związek Przemysłu Perfumeryjnego w Polsce. Warszawa, Wierzbowa 11, kierownik Juljusz Saski. — Organizacja zrzesza 16 przedsiębiorstw produkujących mydła, perfumy, kosmetyki oraz laboratorja chemiczno - farmaceutyczne na terenie województw centralnych i południowych.

Stowarzyszenie dla Rozwoju Spawania i Cięcia Metali w Polsce. Centrala — Katowice, Zamkowa 20, dyrektor Piotr Tułacz, inż. Ekspozytura Lwów i Oddział Warszawa. — Organizacja zrzesza 13 przedsiębiorstw przemysłu górniczo - hutniczego, metalowego i chemicznego, zainteresowanych w produkcji gazów technicznych do spawania i cięcia metali (acetylen, tlen) oraz 145 działaczy społecznych i naukowych w tym zakresie. — Instytucje społeczno-zawodowe prowadzone przez organizację: Szkoła Spawania i Cięcia Metali. — Organ prasowy: miesięcznik „Spawanie i Cięcie Metali".

6. — PRZEMYSŁ MINERALNY.

Związek Polskich Fabryk Portland - Cementu. Warszawa, Czackiego 1 m. 1, dyrektor Kazimierz Zaczek. — Organizacja zrzesza 17 przedsiębiorstw produkujących cement portlandzki na terenie całej Rzeczypospolitej Polskiej. — Organ prasowy: miesięcznik „Cement". Organizacja posiada prawo wyboru radców do izb przemysłowo - handlowych: w Lublinie — 1, w Sosnowcu — 1.

Związek Fabryk Wyrobów Ogniotrwałych, Kamionkowych i Ceramiki Szlachetnej. Warszawa, Marszałkowska 95 m. 5, dyrektor Grzegorz Zelechowski, inż. — Organizacja zrzesza 18 przedsiębiorstw produkujących wyroby szamotowe, krzemionkowe, kamionkowe, fajans i porcelanę na terenie całej Rzeczypospolitej Polskiej. — Organizacja posiada prawo wyboru jednego radcy do izby przemysłowo - handlowej w Warszawie.

Związek Hut Szklanych w Polsce. Warszawa, Traugutta 3, dyrektor Antoni Tarwid. — Organizacja zrzesza 38 hut szkła na terenie całej Rzeczypospolitej Polskiej. — Przy organizacji istnieje: Centrala Handlowa Członków Związku Hut Szklanych w Polsce, Spółdzielnia z o. o. — Organizacja posiada prawo wyboru jednego radcy do izby przemysłowo - handlowej w Lublinie.

Stała Delegacja Zrzeszeń Przemysłowców Ceramicznych. — Warszawa, Widok 22 m. 4. — W skład Stałej Delegacji wchodzą następujące organizacje działające na terenie całej Rzeczypospolitej Polskiej: Związek Przemysłowców Ceramicznych, Warszawa, Widok 22; Związek Cegielń w Obwodzie Dolnej Wisły, Chełmno, Pomorze, Cegielnia „Saturn"; Związek Pracodawców dla Przemysłu Ceglarskiego, Katowice, Św. Jana 10; Związek Przemysłowców, Sekcja Ceramiczna, Kraków, Szpitalna 15; Związek Przemysłowców Ceramicznych, Lwów, Bourlarda 5; Związek Przemysłowców Ceramicznych, Łódź, Piotrkowska 117; Związek Fabrykantów, Sekcja Ceramiczna, Poznań, Rzeczypospolitej 1.

Związek Przemysłowców Ceramicznych. — Warszawa, Widok 22 m. 4, sekretarz Stefan Martens. — Organizacja zrzesza 28 przedsiębiorstw ceramicznych, cegielni i zakładów kaflarskich na terenie województwa warszawskiego. — Organ prasowy: miesięcznik „Przegląd Ceramiczny". Organizacja posiada prawo wyboru radców do izb przemysłowo - handlowych: w Warszawie — 1, w Lublinie — 1.

Związek Cegielń w Obwodzie Dolnej Wisły, Tow. Zap. — Chełmno, (Pomorze), Cegielnia „Saturn", prezes Alfred Dziedziul, inż. — Organizacja zrzesza 35 ciegielni na terenie województwa pomorskiego oraz powiatów: bydgoskiego, inowrocławskiego, szubińskiego i wyrzyskiego województwa poznańskiego. — Organizacja posiada prawo wyboru jednego radcy do izby przemysłowo - handlowej w Gdyni.

Związek Przemysłowców Ceramicznych Wschodniej Małopolski. — Lwów, Bourlarda 5. — Organizacja zrzesza 37 przedsiębiorstw produkujących dachówki, cegły i dreny na terenie województwa lwowskiego, stanisławowskiego i tarnopolskiego. — Organizacja posiada prawo wyboru jednego radcy do izby przemysłowo - handlowej we Lwowie.

Związek Przemysłu Ceramicznego Okręgu Łódzkiego w Łodzi. — Łódź, Piotrkowska 118, prezes Ryszard Kenig. — Organizacja zrzesza 48 cegielń ręcznych i maszynowych produkujących cegłę zwykłą, budowlaną, pustaki, sufitówki, dachówki i dreny na terenie województwa łódzkiego. — Organizacja posiada prawo wyboru jednego radcy do izby przemysłowo - handlowej w Łodzi.

Związek Właścicieli Wytwórni Wyrobów Betonowych i Sztucznego Kamienia w Polsce. — Warszawa, Czackiego 9, w.-prezes Tadeusz Zabokrzecki. — Organizacja zrzesza 56 wytwórni wyrobów betonowych i sztucznego kamienia na terenie całej Rzeczypospolitej Polskiej.

Związek Wytwórców Tektury Smołowcowej, Przetworów Smołowcowych i Asfaltu Rzeczypospolitej Polskiej. — Warszawa, Krakowskie Przedmieście 17 m. 78, sekretarz Władysław Ciszewski, inż. — Organizacja zrzesza 37 przedsiębiorstw produkujących przetwory smołowcowe i asfaltowe na terenie całej Rzeczypospolitej Polskiej.

7. — PRZEMYSŁ BUDOWLANY.

Stała Delegacja Zrzeszeń Przemysłowców Budowlanych. — Warszawa, Widok 22 m. 4. — W skład Stałej Delegacji wchodzi 11 lokalnych zawodowych organizacyj.

Stowarzyszenie Zawodowe Przemysłowców Budowlanych Rzeczypospolitej Polskiej. — Centrala: Warszawa, Widok 22 m. 4, kierownik Stefan Martens. Oddziały: Łódź, Sosnowiec. Organizacja zrzesza 83 przedsiębiorstwa budowlane na terenie województw centralnych. — Organ prasowy: miesięcznik „Przegląd Budowlany". — Organizacja posiada prawo wyboru radców do izb przemysłowo - handlowych: w Warszawie — 1, w Krakowie — 1.

Stowarzyszenie Samodzielnych Polskich Budowniczych i Kierowników Budowy Woj. Śląskiego w Katowicach. — Katowice, Pocztowa 16 II p., sekretarz Leonard Kuntze. — Organizacja zrzesza 42 samodzielnych budowniczych i kierowników budowy na terenie województwa śląskiego. — Organizacja posiada prawo wyboru jednego radcy do izby przemysłowo - handlowej w Katowicach.

Związek Zawodowy Architektów i Budowniczych we Lwowie. — Lwów, Plac Marjacki 5 m. 21, sekretarz Józef Thorn, inż. — Organizacja zrze-

sza 75 przedsiębiorstw budowlanych i biur architektonicznych na terenie województw: stanisławowskiego, tarnopolskiego i lwowskiego. — Organizacja posiada prawo wyboru jednego radcy do izby przemysłowo - handlowej we Lwowie.

8. — PRZEMYSŁ DRZEWNY.

Rada Naczelna Związków Drzewnych w Polsce. — Warszawa Mazowiecka 3, dyrektor Witold Czerwiński, dr. — Organizacja zrzesza następujące organizacje przemysłu i handlu drzewnego, działające na terenie całej Rzeczypospolitej Polskiej i W. M. Gdańska: Zrzeszenie Przemysłu i Handlu Drzewnego, Warszawa, Boduena 2 m. 5; Stowarzyszenie Przemysłowców i Kupców Drzewnych Państwa Polskiego — Warszawa, Alberta I 1; Związek Fabrykantów Dykt i Fornierów, Warszawa, Boduena 2; Gdańskie Związki Drzewne (Arbeitsgemeinschaft der Danziger Holzverbande) Gdańsk, Langgasse 44; Związek Właścicieli Tartaków na Pomorzu i Kupców Drzewnych woj. pomorskiego, Gdynia, Morska 80; Związek Właścicieli Tartaków i Kupców Drzewnych, Bydgoszcz, Focha 20; Związek Pracodawców Przemysłu Tartacznego i Handlu Drzewnego, Katowice, 3 Maja 23; Zrzeszenie Przemysłu i Handlu Drzewnego, Kraków, Szpitalna 15; Lubelsko - Wołyński Związek Przemysłowców i Kupców Drzewnych, Lublin, Okopowa 16; Syndykat Interesentów Drzewnych, Lwów, Akademicka 17; Związek Przemysłowców Drzewnych, Poznań, Mickiewicza 31; Związek Przemysłowców i Kupców Drzewnych, Kielce, Sienkiewicza 20; Wileński Związek Kupców i Przemysłowców Drzewnych, Wilno, Wileńska 14; Związek Przemysłu Polskiego Ziem Wschodnich, Wilno, Dominikańska 1. — Organizacja w zakresie udziału w reglamentacji handlu zagranicznego wydaje zaświadczenia, zwalniające z cła przy wywozie materjałów tartych z drzew iglastych oraz papierówki, za pośrednictwem Komitetu Eksportowego Materjałów Tartych z Drzew Iglastych oraz Papierówki. W skład obu Komitetów wchodzą istniejące przy organizacjach regionalnych, należących do Rady Naczelnej, Sekcje Eksportowe, wykonywujące funkcje właściwego Komitetu na terenach objętych działalnością każdej z nich. — Organ prasowy: tygodnik „Drzewo".

Stowarzyszenie Przemysłowców i Kupców Drzewnych Państwa Polskiego. — Centrala: Warszawa, Alberta kr. Belgów 1 m. 1, dyrektor Samuel Wołkowicz. Oddziały: Warszawa Północ Leszno 2 m. 13, Łódź Piotrkowska 45, Włocławek Żabia 7, Sosnowiec Kowalska 2. — Organizacja zrzesza 480 przedsiębiorstw przemysłu i handlu drzewnego na terenie całej Rzeczypospolitej Polskiej. — Organizacja w zakresie udziału w reglamentacji handlu zagranicznego wydaje zaświadczenia na bezcłowy wywóz materjałów tartych z drzew iglastych oraz papierówki.

Zrzeszenie Przemysłu i Handlu Drzewnego. — Warszawa, Boduena 2 m. 5, dyrektor Stanisław Ihnatowicz, inż. — Organizacja zrzesza 44 przedsiębiorstwa przemysłu i handlu drzewnego: tartaki, parkieciarnie, fabryki dykt i fornierów, fabryki mebli giętych, przedsiębiorstwa eksploatacji lasów na terenie całej Rzeczypospolitej Polskiej. — Organizacja w zakresie udziału w reglamentacji handlu zagranicznego wydaje zaświadczenia na bezcłowy wywóz materjałów tartych z drzew iglastych, papierówki i materjałów ciosanych. — Organizacja posiada

prawo wyboru radców do izb przemysłowo - handlowych: w Warszawie — 1, w Lublinie — 1.

Związek Fabrykantów Dykt i Fornierów w Polsce. — Warszawa, Boduena 2 m. 9, dyrektor Daniel Goldberg, inż. — Organizacja zrzesza 23 wytwórnie dykt i fornierów na terenie całej Rzeczypospolitej Polskiej. — Organizacja w zakresie udziału w reglamentacji handlu zagranicznego wydaje zaświadczenia na wywóz materjałów drzewnych, objętych działalnością członków związku. — Organizacja posiada prawo wyboru dwóch radców do izby przemysłowo - handlowej w Wilnie.

Związek Właścicieli Tartaków i Kupców Drzewnych Województwa Pomorskiego. — Gdynia, Morska 80, dyrektor Kazimierz Bobowski. — Organizacja zrzesza 31 przedsiębiorstw handlu drzewem i tartaków na terenie województwa pomorskiego. Organizacja w zakresie udziału w reglamentacji handlu zagranicznego wydaje zaświadczenia na bezcłowy wywóz materjałów tartych z drzew iglastych. Organizacja posiada prawo wyboru jednego radcy do izby przemysłowo handlowej w Gdyni.

Związek Właścicieli Tartaków i Kupców Drzewnych w Bydgoszczy. — Bydgoszcz, Marszałka Focha 20 m. 2, kierownik Władysław Ludwiczak. Organizacja zrzesza 30 przedsiębiorstw przemysłu i handlu drzewnego: tartaki, fabryki fornierów i płyt, wytwórnie masztów i progów kolejowych, hurtownie drzewa na terenie powiatów: bydgoskiego, wyrzyskiego, szubińskiego, sępoleńskiego, toruńskiego, tucholskiego, świeckiego, chełmińskiego i brodnickiego. — Organizacja w zakresie udziału w reglamentacji handlu zagranicznego wydaje zaświadczenia na bezcłowy wywóz materjałów tartych z drzew iglastych. — Organizacja posiada prawo wyboru jednego radcy do izby przemysłowo-handlowej w Gdyni.

Związek Pracodawców Przemysłu Tartacznego i Handlu Drzewnego Województwa Śląskiego. — Katowice, 3 Maja 23, dyrektor Leon Eisner. — Organizacja zrzesza 64 przedsiębiorstwa przemysłu i handlu drzewnego na terenie województwa śląskiego. — Organizacja w zakresie udziału w reglamentacji handlu zagranicznego wydaje zaświadczenia na bezcłowy wywóz materjałów tartych z drzew iglastych.

Lubelsko - Wołyński Związek Przemysłowców i Kupców Drzewnych. — Lublin, Okopowa 16, dyrektor Maksymiljan Schönbrun. — Organizacja zrzesza 53 przedsiębiorstwa przemysłu i handlu drzewnego na terenie województwa lubelskiego i wołyńskiego. — Organizacja w zakresie udziału w reglamentacji handlu zagranicznego wydaje zaświadczenia na bezcłowy wywóz materjałów tartych z drzew iglastych. — Organizacja posiada prawo wyboru dwóch radców do izby przemysłowo-handlowej w Lublinie.

Syndykat Interesentów Drzewnych we Lwowie. — Lwów, Akademicka 17, dyrektor Artur Rappaport, dr. — Organizacja zrzesza 130 przedsiębiorstw przemysłu i handlu drzewnego na terenie województw: lwowskiego, stanisławowskiego, tarnopolskiego. — Organizacja w zakresie udziału w reglamentacji handlu zagranicznego wydaje zaświadczenia na bezcłowy wywóz materjałów tartych z drzew iglastych oraz papierówki. — Organizacja posiada prawo wyboru trzech radców do izby przemysłowo - handlowej we Lwowie.

Związek Przemysłowców i Kupców Drzewnych Wielkopolski w Poznaniu. — Poznań, Mickiewicza 31, dyrektor Kazimierz Weiss. Organizacja zrzesza 65 przedsiębiorstw przemysłu i handlu drzewnego na terenie województwa poznańskiego. — Organizacja w zakresie udziału w reglamentacji handlu zagranicznego wydaje zaświadczenia na bezcłowy wywóz materjałów tartych z drzew iglastych. — Organizacja posiada prawo wyboru jednego radcy do izby przemysłowo - handlowej w Poznaniu.
Wileński Związek Przemysłowców i Kupców Drzewnych. — Wilno, Wileńska 14, dyrektor Eljasz Kroszkin, inż. — Organizacja zrzesza 148 przedsiębiorstw przemysłu i handlu drzewnego (tartaki, przedsiębiorstwa eksploatacji lasów, przedsiębiorstwa handlu drzewem, materjałami budowlanemi, przedsiębiorstwa skupu i eksportu drzewa, składy opałowe) na terenie województw: wileńskiego, białostockiego, poleskiego i nowogródzkiego. — Organizacja w zakresie udziału w reglamentacji handlu zagranicznego wydaje zaświadczenia na bezcłowy wywóz papierówki. — Organizacja posiada prawo wyboru trzech radców do izby przemysłowo - handlowej w Wilnie.

9. — PRZEMYSŁ PAPIERNICZY.

Związek Papierni Polskich. — Warszawa, Zgoda 10, dyrektor Bohdan Stypiński. — Organizacja zrzesza 22 fabryki papieru i bibułki oraz 12 fabryk tektury białej i bronzowej drzewnej na terenie całej Rzeczypospolitej Polskiej i W. M. Gdańska. — Organizacja posiada prawo wyboru radców do izb przemysłowo - handlowych: w Warszawie — 1, w Katowicach — 1.
Związek Zawodowy Polskich Fabryk Celulozy. — Warszawa, Smolna 17, prezes Kazimierz Skarżyński. — Organizacja zrzesza 4 fabryki celulozy na terenie całej Rzeczypospolitej Polskiej.
Związek Zawodowy Fabryk Tektury Surowej. — Warszawa, Królewska 6, kierownik Mirosław Szydłowski. — Organizacja zrzesza 5 fabryk tektury surowej (dachowej, podkładkowej, filcowej, izolacyjnej, czapkowej) — ze szmat na terenie Rzeczypospolitej Polskiej i W. M. Gdańska.
Związek Wytwórców Gałęzi Papierniczo - Piśmienniczej. — Warszawa, Al. Jerozolimskie 11 m. 18, sekretarz Edmund Grabowski. — Organizacja zrzesza 9 przedsiębiorstw wytwarzających artykuły papierniczo-piśmiennicze na terenie Rzeczypospolitej Polskiej.

10. — PRZEMYSŁ POLIGRAFICZNY I WYDAWNICZY.

Związek Organizacyj Przemysłu Graficznego i Wydawniczego w Polsce. Warszawa, Ś-to Krzyska 15 m. 17, dyrektor — Henryk Borkowski. Organizacja zrzesza niżej wymienione organizacje przemysłu graficznego i wydawniczego działające na terenie całej Rzeczypospolitej Polskiej: Stowarzyszenie Zakładów Graficznych w Warszawie, Warszawa, Korporacja Zakładów Graficznych i Wydawniczych na Województwo Pomorskie, Toruń, Korporacja Przemysłowców Graficznych w Krakowie, Kraków, Korporacja Przemysłowców Graficznych we Lwowie, Lwów, Korporacja Przemysłu Graficznego Województwa Łódzkiego w Łodzi, Korporacja Zakładów Graficznych i Wydawniczych na Województwo Poznańskie, Poznań, Zrzeszenie Właścicieli Drukarń Zagłębia Dąbrowskiego, Sosnowiec.

Stowarzyszenie Zakładów Graficznych w Warszawie. Warszawa Ś-to Krzyska 15 m. 17. Dyrektor Henryk Borkowski. Organizacja zrzesza 55 przedsiębiorstw drukarskich, litograficznych i fotochemigraficznych na terenie m. st. Warszawy. Organizacja posiada prawo wyboru jednego radcy do izby przemysłowo-handlowej w Warszawie.

Korporacja Przemysłowców Graficznych we Lwowie. Lwów, Łyczakowska 5 m. 6. Kierownik Ludwik Bierszczyński. Organizacja zrzesza 52 przedsiębiorstwa drukarskie na terenie m. Lwowa. Organizacja posiada prawo wyboru jednego radcy do izby przemysłowo-handlowej we Lwowie.

Korporacja Zakładów Graficznych i Wydawniczych na Województwo Poznańskie. Poznań. Al. Marcinkowskiego 13 m. 24, kierowniczka — Janina Fiduz. Organizacja zrzesza 109 zakładów drukarskich i wydawniczych na terenie województwa poznańskiego. Organ prasowy: dwutygodnik „Przegląd Graficzny, Wydawniczy i Papierniczy". Organizacja posiada prawo wyboru jednego radcy do izby przemysłowo-handlowej w Poznaniu.

Polski Związek Wydawców Dzienników i Czasopism. Warszawa, Krakowskie Przedmieście 40 m. 11, dyrektor — Stanisław Kauzik. Organizacja zrzesza 123 wydawnictwa dzienników i czasopism na terenie całej Rzeczypospolitej Polskiej. Organ prasowy miesięcznik „Prasa".

Polskie Towarzystwo Wydawców Książek. Warszawa, Zielna 17, kierownik — Tadeusz Erdt. Organizacja zrzesza 42 wydawnictwa książek, nut, map i czasopism na terenie całej Rzeczypospolitej Polskiej.

Związek Polskich Czasopism Technicznych i Zawodowych. Warszawa, Czackiego 3/5, prezes — Aleksander Pawłowski inż. Organizacja zrzesza 22 wydawnictwa czasopism technicznych i zawodowych na terenie całej Rzeczypospolitej Polskiej. Organ prasowy kwartalnik „Wiadomości Związku Polskich Zrzeszeń Technicznych".

Polski Związek Reklamowy. Warszawa, Królewska 5, prezes — J. Zakrzewski. Organizacja zrzesza 26 przedsiębiorstw produkujących reklamę i korzystających z niej, oraz prowadzących pośrednictwo ogłoszeniowe, na terenie całej Rzeczypospolitej Polskiej. Organ prasowy: miesięcznik „Reklama".

11 — PRZEMYSŁ FILMOWY.

Rada Naczelna Przemysłu Filmowego w Polsce. Warszawa, Widok 22 m. 6 dyrektor — Józef Handt. Organizacja zrzesza niżej wyliczone organizacje przemysłu filmowego działające na terenie całej Rzeczypospolitej Polskiej z siedzibą w Warszawie. 1) Polski Związek Przemysłowców Filmowych, Widok 22, 2) Polski Związek Producentów Filmowych Chmielna 21, 3) Związek Polskich Zrzeszeń Teatrów Świetlnych, Marszałkowska 86, 4) Związek Producentów Filmów Krótkometrażowych, Wilcza 19.

Polski Związek Przemysłowców Filmowych. Warszawa, Widok 22 — kierownik—Zofja Krukowska. Organizacja zrzesza 19 przedsiębiorstw przemysłu filmowego (wytwórnie filmów, biura wynajmu, przedsiębiorstwa handlu aparatami i przyrządami kinematograficznemi) na terenie województw: śląskiego, krakowskiego, lwowskiego, stanisławowskiego, tarnopolskiego i wołyńskiego.

Związek Producentów Filmów Krótkometrażowych. Warszawa, Wilcza 19 m. 1, kierownik — Aleksander Szymański. Organizacja zrzesza 36 wytwórni filmów krótkometrażowych na terenie całej Rzeczypospolitej Polskiej.

12. — PRZEMYSŁ WŁÓKIENNICZY.

Związek Przemysłu Włókienniczego w Państwie Polskiem. — Łódź, Aleja Kościuszki 33/35, dyrektor Henryk Berkowicz. — Organizacja zrzesza 61 przedsiębiorstw włókienniczych: przędzalni wełny, bawełny, lnu; tkalni wełny, bawełny, lnu, jedwabiu; apretur, drukarń, fabryk dywanów i ceraty na terenie województw: warszawskiego, łódzkiego, kieleckiego i krakowskiego. — Organizacja posiada prawo wyboru radców do izb przemysłowo - handlowych: w Warszawie — 1, w Łodzi — 5, w Sosnowcu — 2.

Związek Włókienniczego Przemysłu Zarobkowego Województwa Łódzkiego. — Łódź, Śródmiejska 16. Sekretarz Zygmunt Reingold. — Organizacja zrzesza 148 tkalń, skręcalń, krochmalń i trykociarń na terenie województwa łódzkiego. — Organizacja posiada prawo wyboru jednego radcy do izby przemysłowo - handlowej w Łodzi.

Krajowy Związek Przemysłu Włókienniczego. — Łódź, Moniuszki 5. Prowadzący agendy biurowe — Leon Wilkowicz. — Organizacja zrzesza 97 przedsiębiorstw produkujących tkaniny wełniane, zgrzebne, bawełniane, jedwabne, pluszowe, dywanowe, pończosznicze oraz przędzalni zgrzebnych odpadkowych i wigonjowych na terenie m. Łodzi oraz powiatów łódzkiego i brzezińskiego. — Organizacja posiada prawo wyboru dwóch radców do izby przemysłowo - handlowej w Łodzi.

Stowarzyszenie Fabrykantów Przemysłu Włókienniczego w Łodzi. — Łódź, Zachodnia 68. — Dyrektor Bronisław Bibergal. — Organizacja zrzesza 210 przedsiębiorstw przemysłowych przetwarzających wełnę, bawełnę i jedwab na terenie województwa łódzkiego. — Organizacja posiada prawo wyboru jednego radcy do izby przemysłowo - handlowej w Łodzi.

Związek Wykończalń i Farbiarń Okręgu Łódzkiego. — Łódź, Piotrkowska 84. — Dyrektor Tadeusz Jan Miketta. — Organizacja zrzesza 24 wykończalń i farbiarń tkanin wełnianych, półwełnianych, bawełnianych i jedwabnych na terenie województwa łódzkiego. — Organizacja posiada prawo wyboru jednego radcy do izby przemysłowo-handlowej w Łodzi.

Związek Fabrykantów Wyrobów Hafciarskich i Koronkarskich w Kaliszu. — Kalisz, Jasna 3. — Kierownik J. Rochlin, dr. — Organizacja zrzesza 26 wytwórni hafciarsko - koronkarskich na terenie m. Kalisza. — Organizacja posiada prawo wyboru jednego radcy do izby przemysłowo - handlowej w Łodzi.

13. — PRZEMYSŁ ODZIEŻOWY.

Związek Przemysłu Konfekcyjnego w Polsce. — Warszawa, Kredytowa 8 — Dyrektor Roger bar. Battaglia, dr. — Organizacja zrzesza 155 przedsiębiorstw przemysłu konfekcyjnego (wytwórnie odzieży męskiej, damskiej i dziecięcej, fabryki wyrobów dzianych, wytwórnie beretów, fabryki kapeluszy z filcu oraz stożków i kapeluszy wełnianych, wytwórnie krawatów, fabryki parasoli, wytwórnie obuwia mechanicznego i gumowego, fabryki wyrobów szmuklerskich, szelek, waty, watoliny, kołder, guzików, spinek, przyborów szewckich, wyrobów powroźniczych i t. p.) na terenie całej Rzeczypospolitej Polskiej. — Organizacja posiada prawo wyboru jednego radcy do izby przemysłowo - handlowej w Gdyni.

Związek Przemysłu Dzianego w Rzeczypospolitej Polskiej. — Łódź, Al. Kościuszki 25. — Kierownik Alfred Eulenfeld. — Organizacja zrzesza 6 przedsiębiorstw produkujących wyroby trykotażowe, pończosznicze i rękawicznicze na terenie całej Rzeczypospolitej Polskiej. — Organizacja posiada prawo wyboru jednego radcy do izby przemysłowo-handlowej w Łodzi.

Stowarzyszenie Fabrykantów Wyrobów Pończoszniczych m. Łodzi i Okolicy. — Łódź, Legjonów 8a. — Dyrektor Ignacy Kadysiewicz. — Organizacja zrzesza 44 przedsiębiorstwa pończosznicze na terenie m. Łodzi. — Organizacja posiada prawo wyboru jednego radcy do izby przemysłowo - handlowej w Łodzi.

14. — PRZEMYSŁ GARBARSKI.

Rada Naczelna Związków Przemysłu Garbarskiego w Polsce. — Warszawa, Zielna 46 m. 3. Dyrektor Karol Mielnik. — Organizacja zrzesza niżej wymienione organizacje przemysłu garbarskiego, działające na terenie całej Rzeczypospolitej Polskiej i W. M. Gdańska: Ogólnopolskie Zrzeszenie Fabrykantów Skór Podeszwowych, Warszawa, Zielna 47; Związek Przemysłowców — Sekcja Garbarska, Kraków, Szpitalna 15; Związek Przemysłowców Garbarzy Zachodnich Ziem Polski, Gniezno, Jeziorna 7; Związek Przemysłowców Garbarzy Ziem Północno-Wschodnich, Białystok, Sienkiewicza 38a; Związek Przemysłowców Garbarzy Ziemi Wileńskiej, Wilno, Witolda 33. — Instytucje społeczno-zawodowe prowadzone przez organizację: Ogólnogarbarski Komitet do Spraw Surowców prowadzony wspólnie z Polskim Związkiem Przemysłowców Garbarzy.

Polski Związek Przemysłowców Garbarzy. — Warszawa, Marszałkowska 130 m. 8. Dyrektor Stanisław Szypowski, inż. — Organizacja zrzesza 117 przedsiębiorstw produkujących skóry podeszwowe, juchtowe, chromowe, pasowe, wyroby techniczne ze skóry, wyprawialnie i farbiarnie futer oraz białoskórnie na terenie całej Rzeczypospolitej Polskiej. — Instytucje społeczno-zawodowe prowadzone przez organizację: Ogólnogarbarski Komitet do Spraw Surowców, prowadzony wspólnie z Radą Naczelną Przemysłu Garbarskiego w Polsce. — Organ prasowy: miesięcznik „Wiadomości Polskiego Związku Przemysłowców Garbarzy". — Organizacja posiada prawo wyboru radców do izb przemysłowo - handlowych: w Warszawie — 1, w Sosnowcu — 1. — Oddziały prowincjonalne: w Radomiu, w Kryńkach woj. białostockie, Nadrzeczna 7.

Ogólnopolskie Zrzeszenie Fabrykantów Skór Podeszwowych. — Warszawa, Zielna 46 m. 3. Dyrektor Mieczysław Puterman. — Organizacja zrzesza 42 garbarnie skór podeszwowych, wierzchnich i baranich na terenie województw centralnych oraz białostockiego i wileńskiego.

15. — PRZEMYSŁ SPOŻYWCZY.

Wspólna Reprezentacja Związków Przemysłu Młynarskiego. — Warszawa, Warecka 5. Dyrektor Marjan Kirsch. — W skład organizacji wchodzą niżej wymienione organizacje, działające na terenie województw: poznańskiego, pomorskiego, warszawskiego, lubelskiego, krakowskiego i lwowskiego: Związek Młynarzy Polskich w Warszawie, Warszawa, Nowy Świat 70; Pomorski Związek Korporacyjny Młynów

Gospodarczych, Tuchola, młyn Syrena, Grudziądz; Związek Przemysłowców w Krakowie, Sekcja Młynarska, Kraków, Szpitalna 15; Lubelsko - Wołyński Związek Młynarzy w Lublinie, Lublin, Okopowa 7; Małopolski Związek Młynów we Lwowie, Lwów, Bourlanda 5; Zjednoczenie Młynów Handlowych Poznańsko - Pomorskich, Poznań, Al. Marcinkowskiego 13; Związek Eksportowy Młynów w Poznaniu, Poznań, Al. Marcinkowskiego 13.

Związek Młynarzy Polskich. — Warszawa, Nowy Świat 70. Kierownik Marjan Rutkowski. Oddziały prowincjonalne: Błonie, Jędrzejów, Łowicz, Łódź, Łuniniec, Olkusz, Pułtusk, Rypin, Skierniewice, Wołożyn. — Organizacja zrzesza około 400 młynów na terenie województw centralnych. — Organizacja w zakresie udziału w reglamentacji handlu zagranicznego wydaje zaświadczenia wywozowe upoważniające do zwrotu cła przy wywozie mąki w zastępstwie Związku Eksportowego Młynów w Poznaniu. — Organ prasowy: dwutygodnik „Młynarz Polski". — Organizacja posiada prawo wyboru radców do izb przemysłowo - handlowych: — w Warszawie — 1, w Łodzi — 1.

Małopolski Związek Młynów we Lwowie. Centrala: Lwów, Bourlanda 5. Delegatura: Warszawa, Piusa XI 16 m. 3. — Organizacja zrzesza 32 młyny na terenie województw lwowskiego, stanisławowskiego i tarnopolskiego.

Zjednoczenie Młynów Handlowych Poznańsko - Pomorskich. Centrala: Poznań, Aleja Marcinkowskiego 13. Dyrektor Stefan Preibisch. Delegatura: Warszawa, Warecka 5 m. 4. Oddziały prowincjonalne: Sekcja Pomorska — Grudziądz, Al. 3 Maja 1/3. — Organizacja zrzesza 49 młynów na terenie województwa poznańskiego i pomorskiego. — Organizacja posiada prawo wyboru radców do izb przemysłowo - handlowych: w Gdyni — 1, w Poznaniu — 1.

Związek Eksportowy Młynów w Poznaniu. Centrala: Poznań, Al. Marcinkowskiego 13, dyrektor — Stanisław Prymke. Delegatura: Warszawa, Warecka 5. Organizacja zrzesza niżej wymienione organizacje przemysłu młynarskiego: Związek Młynarzy Polskich w Warszawie, Nowy Świat 30, Związek Przemysłowców w Krakowie, Sekcja Młynarska, Kraków, Szpitalna 15, Małopolski Związek Młynów we Lwowie, Lwów Bourlarda 5, Zjednoczenie Młynów Handlowych Poznańsko-Pomorskich, Poznań Marcinkowskiego 13 oraz 25 młynów na terenie całej Rzeczypospolitej Polskiej. Organizacja w zakresie udziału w reglamentacji handlu zagranicznego wydaje zaświadczenia eksportowe uprawniające do zwrotu cła przy wywozie mąki.

Zrzeszenie Przemysłu i Handlu Zbożowo - Mącznego. Łódź, Śródmiejska 25. Kierownik Władysław Westfal. Organizacja zrzesza 115 młynów, kaszarń, olejarń, oraz przedsiębiorstw handlu zbożem i innemi ziemiopłodami i ich przetworami na terenie województwa łódzkiego. Organizacja posiada prawo wyboru radcy do izby przemysłowo-handlowej w Łodzi.

Związek Fabrykantów Makaronów Rzeczypospolitej Polskiej. Warszawa, Wolska 40, sekretarz — Edward Lewandowski. Organizacja zrzesza 11 wytwórni makaronu na terenie całej Rzeczypospolitej Polskiej.

Zawodowe Zjednoczenie Mleczarskie na Polskę Zachodnią Stow. wspis. Poznań, Składowa 4, sekretarz — Czesław Małecki. Organizacja zrzesza 137 przedsiębiorstw przemysłu i handlu mleczarskiego i nabiałowego na terenie województw: poznańskiego, pomorskiego i śląskiego.

Centralny Związek Przetwórców Trzewi w Polsce. Warszawa, Muranowska 42 m. 5, dyrektor — Izrael Kohn. Organizacja zrzesza 278 przedsiębiorstw oczyszczania kiszek do wyrobu wędlin na terenie całej Rzeczypospolitej Polskiej.

Związek Polskiego Przemysłu Konserwowego w Polsce. Warszawa, Chmielna 17 m. 5, kierownik — Jerzy Librod. Organizacja zrzesza 40 wytwórni konserw rybnych, mięsnych, owocowych, jarzynowych, marmolad i soków na terenie całej Rzeczypospolitej Polskiej i W. M. Gdańska.

Rada Naczelna Polskiego Przemysłu Cukrowniczego. Agendy Rady w zależności od charakteru spraw prowadzą związki należące do niej. Organizacje społeczno-zawodowe prowadzone przez Radę: Instytut Przemysłu Cukrowniczego w Polsce, Warszawa, Krakowskie Przedmieście 7. Komisja Propagandy Konsumcji Cukru, biuro Komisji — Bank Cukrownictwa, Oddział w Warszawie. Organ prasowy: tygodnik „Gazeta Cukrownicza" Warszawa, Krakowskie Przedmieście 7.

Związek Zawodowy Cukrowni b. Królestwa Polskiego, Wołynia, Małopolski i Śląska. Siedziba: Warszawa, Moniuszki 11, dyrektorzy — Jan Smoleński i Jan Swarzewicz. Organizacja zrzesza 42 cukrownie na terenie całej Rzeczypospolitej Polskiej z wyj. województw: poznańskiego i pomorskiego. Organizacja posiada prawo wyboru radców do izb przemysłowo-handlowych w Warszawie — 1, w Lublinie — 2.

Związek Zachodnio-Polskiego Przemysłu Cukrowniczego w Poznaniu. Centrala: Poznań, Seweryna Mielżyńskiego 7, Sekretarz Generalny — Stanisław Bąkowski dr. Delegatura: Warszawa, Chmielna 2, kierownik — Stanisław Rychłowski. Organizacja zrzesza 21 cukrowni na terenie województw: poznańskiego i pomorskiego. Organizacja posiada prawo wyboru radców do izb przemysłowo-handlowych w Gdyni — 2, w Poznaniu — 1.

Centralny Związek Fabrykantów Wódek Gatunkowych i Likierów. Warszawa, Kredytowa 8 m. 4, dyrektor — Laskowski Leon. Organizacja zrzesza 35 przedsiębiorstw producentów wódek gatunkowych na terenie Rzeczypospolitej Polskiej.

Związek Właścicieli Gorzelń Przemysłowych i Rektyfikacji w Polsce. Warszawa, Traugutta 11, kierownik — Jerzy Namokel. Organizacja zrzesza 12 gorzelń przemysłowych i rektyfikacyj spirytusu na terenie całej Rzeczypospolitej Polskiej.

Związek Fabryk Wódek Gatunkowych w Polsce. Warszawa, Wilcza 38 m. 1 — pełnomocnik Związku Jan Podkomorski adw. dr. Organizacja zrzesza 16 fabryk wódek gatunkowych i likierów na terenie całej Rzeczypospolitej Polskiej.

Polski Związek Zawodowy Rektyfikacyj Spirytusu. Warszawa, Wilcza 38 m. 1, pełnomocnik Związku — Jan Podkomorski adw. dr. Organizacja zrzesza 19 rektyfikacyj spirytusu na terenie całej Rzeczypospolitej Polskiej. Organizacja posiada prawo wyboru jednego radcy do izby przemysłowo-handlowej w Lublinie.

Związek Browarów i Słodowni R. P. Warszawa, Wiejska 17 m. 2 — dyrektorzy — Władysław Adam i Tadeusz Grzemowski. Organizacja zrzesza 38 browarów, słodowni i przedsiębiorstw eksportu słodu na terenie całej R. P. Organizacja posiada prawo wyboru radców do izb przemysłowo-handlowych w Warszawie — 1, w Sosnowcu — 1.

Związek Właścicieli Drożdżowni w Polsce. Warszawa, Zielna 21, dyrektor — Stanisław Szereszewski. Organizacja zrzesza 16 przedsiębiorstw produkujących drożdże na terenie całej Rzeczypospolitej Polskiej.

Związek Wytwórców Win Owocowych i Miodów Pitnych w Polsce.

Warszawa, Ceglana 8, kierownik — Tomasz Tułak. Organizacja zrzesza 15 wytwórni win owocowych, miodów pitnych i soków owocowych na terenie całej Rzeczypospolitej Polskiej.

Związek Fabrykantów Octu w Polsce. Warszawa, Wilcza 10 m. 8. Organizacja zrzesza 92 wytwórnie octu na terenie całej Rzeczypospolitej Polskiej.

Zrzeszenie Fabrykantów Cukrów i Czekolady w Polsce. Warszawa, Czackiego 3/5 m. 23, dyrektor — Edward Kikolski. Organizacja zrzesza 20 wytwórni wyrobów cukierniczych, czekolady, biszkoptów, chałwy i t. p. na terenie całej Rzeczypospolitej Polskiej i W. M. Gdańska. Organizacja posiada prawo wyboru radców do izb przemysłowo - handlowych w Warszawie — 1, w Krakowie — 1.

16. — PRZEMYSŁ INSTRUMENTÓW MUZYCZNYCH ORAZ ZABAWKARSKI I GALANTERYJNY.

Zrzeszenie Przemysłu i Handlu Muzycznego w Polsce. Warszawa, Nabielaka 9, kierownik — Wacław Pietraszek. Organizacja zrzesza 74 przedsiębiorstwa przemysłu i handlu muzycznego na terenie całej Rzeczypospolitej Polskiej.

Stowarzyszenie Kupców i Przemysłowców Branży Muzycznej w Polsce. Warszawa, Miodowa 9, kierownik — Henryk Reingewirc. Organizacja zrzesza 87 przedsiębiorstw przemysłu i handlu muzycznego na terenie całej Rzeczypospolitej Polskiej.

Polski Związek Przemysłu Zabawkarskiego i Galanteryjnego. Warszawa, Szeroka 4, prezes — Zygmunt Tietz. Organizacja zrzesza 28 wytwórni zabawek dla dzieci na terenie całej Rzeczypospolitej Polskiej.

17. — PRZEDSIĘBIORSTWA UŻYTECZNOŚCI PUBLICZNEJ.

Związek Uzdrowisk Polskich. Stow. przem. Warszawa, Boduena 2 m. 2, dyrektor — Halina Minkiewiczowa.

Organizacja zrzesza 48 zakładów zdrojowo-kąpielowych, uzdrowisk i kąpielisk morskich na terenie całej Rzeczypospolitej Polskiej. Organizacja posiada prawo wyboru 1 radcy do izby przem.-handl. w Krakowie.

Związek Elektrowni Polskich. Stow. Warszawa, Kopernika 8, dyrektor — Mieczysław Kuźmicki inż.

Organizacja zrzesza 81 przedsiębiorstw produkujących lub sprzedających energję elektryczną oraz przedsiębiorstw zajmujących się elektryfikacją kraju na terenie Rzeczypospolitej Polskiej.

Przy organizacji istnieje Spółdzielnia p.n. „Polskie Elektrownie", sp. z o. o. Warszawa, Kopernika 8.

Organizacja posiada prawo wyboru radców do izb przem.-handl. w Katowicach — 1 radcy, w Krakowie — 1 rad., w Sosnowcu — 1 rad., w Wilnie — 1 rad.

Związek Gospodarczy Gazowni i Zakładów Wodociągowych w Państwie Polskiem. Stowarzyszenie. Warszawa, Krucza 38 m. 4, dyrektor — Józef Konopka inż. Organizacja zrzesza 118 gazowni, zakładów wodociągowych i kanalizacyjnych (państwowych, komunalnych i prywatnych) na terenie całej Rzeczypospolitej Polskiej.
Organ prasowy miesięcznik „Gaz i woda", Kraków, Gazowa 16.

KARTELE.

Ustawodawstwo kartelowe w Polsce.

Byt i działalność karteli w Polsce opiera się na ustawie o kartelach z dnia 28 marca 1933 r. (Dz. U. R. P. Nr. 31, poz. 270), zmienionej dekretem Prezydenta z dnia 27.XI.1935 r. (Dz. U. R. P. Nr. 86, poz. 529), oraz na trzech rozporządzeniach wykonawczych do tej ustawy, a to:
Rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości wydanem w porozumieniu z Ministrem Przemysłu i Handlu oraz z Ministrem Skarbu z dnia 28 czerwca 1933 r. o wykonaniu przepisów ustawy o kartelach, dotyczących Sądu Kartelowego (Dz. U. R. P. Nr. 48, poz. 381);
Rozporządzeniu Ministra Przemysłu i Handlu z dnia 4 lipca 1933 r. w sprawie zgłaszania uchwał i postanowień karteli (Dz. U. R. P. Nr. 48, poz. 382);
Rozporządzeniu Ministra Przemysłu i Handlu z dnia 4 lipca 1933 r. o rejestrze kartelowym (Dz. U. R. P. Nr. 48, poz. 383).
Przez kartele każe ustawa (art. 1) rozumieć „umowy, uchwały i postanowienia, mające na celu drogą wzajemnych zobowiązań kontrolę lub regulowanie produkcji, zbytu, cen i warunków wymiany dóbr w dziedzinie górnictwa, przemysłu i handlu".
Legalizując byt i działalność karteli w Polsce *ustawa podporządkowuje nadzorowi Państwa, ale tylko w interesie dobra publicznego,* a nie w interenie prywatnym czy to samych uczestników karteli, czy osób trzecich, jak to ma miejsce w większości obcych ustaw kartelowych.
Nadzór ten sprawuje Minister Przemysłu i Handlu przedewszystkiem przy pomocy *rejestru kartelowego,* który prowadzi się w Ministerstwie Przemysłu i Handlu.
Do tego rejestru *muszą być zgłoszone* w oryginale albo w wierzytelnym odpisie *wszystkie umowy,* określone w art. 1, w ciągu 14 dni od dnia ich zawarcia, a uchwały i postanowienia, określone w art. 1, w ciągu 7 dni od dnia ich powzięcia. W tych samych czasokresach muszą być zgłoszone wszelkie ich zmiany. Obowiązek zgłoszenia ciąży na wszystkich uczestnikach dotyczących umów, uchwał i postanowień, o ile sami uczestnicy tych aktów prawnych nie wskażą w nich osób, zamieszkałych w kraju, zobowiązanych do dokonania tego zgłoszenia, które to osoby są w tym wypadku odpowiedzialne za dopełnienie tego obowiązku (art. 2).
Obowiązkowi zgłoszenia do rejestru kartelowego *podlegają* zarówno krajowe umowy, uchwały i postanowienia kartelowe, t. zn. zawarte względnie powzięte przez polskich przedsiębiorców, jak i *międzynarodowe analogiczne akty prawne, zawarte przez polskich przedsiębiorców skartelizowanych lub nieskartelizowanych, z zagranicznymi przedsiębiorcami skartelizowanymi lub nieskartelizowanymi* (art. 15).
Obowiązkowi zgłoszenia do rejestru kartelowego *podlegają* wreszcie *również uchwały i postanowienia, powzięte przez zrzeszenia niekartelowe,* o ile te uchwały i postanowienia służą celom kartelowym, określonym w art. 1 ustawy o kartelach. Tem samem pośrednio podlegają przepisom ustawy o kartelach także niektóre zrzeszenia, nie będące kartelami (art. 9 ust. 2).
Z drugiej strony ustawa kartelowa wyłącza wyraźnie z pod swojej kom-

petencji te wszystkie zrzeszenia przedsiębiorców mimo ich ewentualnego charakteru kartelowego, które są utworzone na podstawie specjalnych przepisów prawnych (art. 16).

Każde naruszenie obowiązku zgłoszenia podlega karze grzywny do 50.000 zł., orzekanej przez Ministra Przemysłu i Handlu. W razie *niedokonania zgłoszenia w dodatkowo zakreślonym czasokresie, może Minister orzec ponowną karę do 100.000 zł.* Odwołanie od orzeczenia Ministra rozstrzyga Sąd Kartelowy w trybie postępowania karno - administracyjnego. W razie niedopełnienia obowiązku zgłoszenia mimo dwukrotnego prawomocnego ukarania może Minister wystąpić do Sądu Kartelowego z wnioskiem *o rozwiązanie umowy, względnie o uchylenie uchwały czy postanowienia* (art. 10 i 11).

Powyższej karze grzywny podlegają zarówno osoby fizyczne, jak i prawne. W razie odpowiedzialności osób prawnych karę grzywny ponoszą one bezpośrednio ze swego majątku a nie zarządcy (reprezentanci) tych osób prawnych.

Ewentualnej możności obejścia postanowień ustawy kartelowej o zgłaszaniu każdej umowy, uchwały i postanowienia do rejestru kartelowego przez niesporządzanie tych aktów prawnych na piśmie i zawarcie ich w formie ustnej zapobiega ustawa kartelowa podwójną represją, a to *represją cywilnej nieważności* takich *ustnych aktów prawnych oraz karną odpowiedzialnością (grzywna do 500.000 zł. oraz areszt do 2 lat)* osób, uczestniczących w takich ustnych kartelowych umowach, uchwałach i postanowieniach. W razie odpowiedzialności karnej osób prawnych z tego tytułu podlegają karze aresztu reprezentanci tych osób prawnych (art. 1 ust. 1 i art. 11 ust. 1).

Do rejestru kartelowego wpisuje się w odpowiednie rubryki następujące szczegóły: nazwę i siedzibę kartelu, jego formę prawną, cel i zakres działania, wykaz artykułów objętych działalnością kartelu, datę powstania i czas trwania kartelu, imiona i nazwiska oraz miejsce zamieszkania osób uprawnionych do reprezentowania kartelu, wykaz uczestników kartelu, ich firmę i siedzibę oraz decyzje Ministra Przemysłu i Handlu i Sądu Kartelowego, dotyczące rozwiązania kartelu i jego likwidacji.

Wszystkie wpisy do rejestru kartelowego winny być ogłaszane w wyciągu w „Monitorze Polskim" (art. 3 ust. 3) na koszt zgłaszających uczestników umów kartelowych.

Rejestr kartelowy jest dostępny dla wszystkich (również cudzoziemców), *każdy zainteresowany może go przeglądać.* Natomiast akta i dokumenty, na podstawie których dokonano wpisów nie mogą być przeglądane. (art. 3 ust. 3).

W interesie słusznej ochrony tajemnic handlowych wpisy do rejestru kartelowego nie mogą zawierać takich danych, które naruszałyby tajemnice handlowe (art. 3 ust. 2).

Pozatem zasada jawności wszelkich umów kartelowych jest przeprowadzona bezwzględnie w interesie tem skuteczniejszej ich kontroli zarówno ze strony powołanych do tego władz, jak i opinji publicznej osób trzecich. Dalszym środkiem kontroli działalności karteli jest przyznane Ministrowi Przemysłu i Handlu prawo przeglądania przez swoich delegatów wszelkich ksiąg i dokumentów karteli oraz ich uczestników, sporządzania z nich odpisów, żądania złożenia tych ksiąg i dokumentów Ministerstwu oraz udzielenia wszelkich wyjaśnień (art. 9, 12 i 13).

Każdy, *kto nie dopuści delegowanych przez Ministra osób do przejrzenia ksiąg i dokumentów lub nie okaże, czy też nie złoży ich na wezwanie*

Ministra, podlega karze aresztu do 6 miesięcy lub karze grzywny do 10.000 zł. albo też obu tym karom łącznie (art. 13).

Kto złoży Ministrowi Przemysłu i Handlu albo Sądowi Kartelowemu świadomie nieprawdziwe zeznania, przedstawi fałszywe dowody, utrudni wykonywanie czynności świadka lub biegłego przed Sądem, albo kto stosować będzie wobec świadka, biegłego lub osoby powołanej do występowania w charakterze przedstawiciela zrzeszenia lub uczestników umowy, uchwały czy postanowienia kartelowego represje z powodu złożonych zeznań podlega karze więzienia do 1 roku lub karze grzywny do 50.000 zł. albo obu tym karom łącznie, o ile za dany czyn nie grozi surowsza kara na podstawie powszechnej ustawy kartelowej (art. 12).

Wreszcie najistotniejsze i najdalej idące prawo w stosunku do karteli dają Ministrowi Przemysłu i Handlu artykuły 4 i 5 ustawy o kartelach. *Oto, jeżeli jakakolwiek umowa, uchwała lub postanowienie kartelowe lub sposób ich wykonania zagraża dobru publicznemu, w szczególności jeżeli regulowanie produkcji, zbytu lub cen przez podwyższenie ich do poziomu gospodarczo nieusprawiedliwionego lub też utrzymanie ich na tym poziomie, powoduje skutki gospodarczo szkodliwe, Minister Przemysłu i Handlu może orzec zosobna lub łącznie: 1) rozwiązanie umowy w całości lub uchylenie poszczególnych jej postanowień; 2) całkowicie lub częściowe uchylenie uchwały lub postanowienia; 3) upoważnienie uczestników bez ujemnych dla nich skutków prawnych do przedterminowego wypowiedzenia umowy, do odstąpienia od umowy, lub wystąpienia ze zrzeszenia; 4) zwolnienie uczestników bez ujemnych dla nich skutków prawnych od wykonywania uchwały lub postanowienia.* Każde takie orzeczenie Ministra Przemysłu i Handlu staje się prawomocne, jeżeli w ciągu 14 dni od jego doręczenia żaden z uczestników umowy, uchwały lub postanowienia, objętego orzeczeniem, nie wystąpi z wnioskiem do Sądu Kartelowego o uchylenie orzeczenia. Wniosek taki nie wstrzymuje jednak natychmiastowego wykonania orzeczenia Ministra (art. 5 ust. 2 i 3).

Sąd Kartelowy utworzony jest przy Sądzie Najwyższym. Orzeka on w składzie 5 członków, a to 3 sędziów Sądu Najwyższego (z których jeden jest przewodniczącym), delegowanych przez kolegjum administracyjne Sądu Najwyższego, oraz 2 członków, wyznaczonych po jednym z dwóch list osób, posiadających szczególną znajomość stosunków gospodarczych oraz inne kwalifikacje, wymagane od sędziów handlowych (art. 6 ust. 1 i 2).

Listy tych sędziów - ławników ustala Minister Sprawiedliwości: jedną listę po wysłuchaniu opinji Ministra Przemysłu i Handlu, Ministra Skarbu, Ministra Rolnictwa i Reform Rolnych, Ministra Opieki Społecznej oraz Ministra Spraw Wewnętrznych; drugą listę z pośród kandydatów, wskazanych w potrójnej liczbie przez Izbę Przemysłowo - Handlową w Warszawie w porozumieniu z pozostałemi izbami przemysłowo - handlowemi (art. 6 ust. 3).

W sprawach o uchylenie orzeczeń Ministra Przemysłu i Handlu, wydanych na podstawie art. 4 i 5 ustawy o kartelach orzeka Sąd Kartelowy w trybie postępowania cywilnego niespornego. Sąd może przytem dopuścić i przeprowadzić dowody nawet nie powołane przez strony i nie przewidziane w kodeksie postępowania cywilnego.

Sąd uchyli z urzędu jawność rozprawy w całości lub w części, jeżeli jawność zagraża interesowi publicznemu. Tak samo może Sąd uchylić jawność rozprawy na uzasadniony wniosek strony, zwłaszcza, jeżeli jawność narażałaby stronę na ujawnienie tajemnicy handlowej.

W Sądzie Kartelowym przymus adwokacki nie obowiązuje (art. 7). Orzeczenie Sądu Kartelowego jest ostateczne i obowiązujące wszelkie władze, sądy powszechne i specjalne, polubowne i rozjemcze. Taką samą moc ma prawomocne orzeczenie Ministra Przemysłu i Handlu, wydane na podstawie art. 5. Orzeczenie takie także przed swoją prawomocnością wstrzymuje postępowanie przed władzami i sądami, wyżej wspomnianemi, jeżeli może ono mieć przesądzające znaczenie dla orzeczeń tych władz i sądów. (art. 7 i 8).
Stanowisko prawne międzynarodowych umów, uchwał i postanowień kartelowych (art. 15) nie jest w ustawie jasno ujęte. Sąd Kartelowy przyjął jednak w wyroku przeciw kartelowi cementowemu zgodnie z praktyką Ministerstwa Przemysłu i Handlu wykładnię, podporządkowującą międzynarodowe porozumienia kartelowe kompetencji polskiej ustawy o kartelach narówni z krajowemi porozumieniami kartelowemi.

Przegląd karteli.

W październiku 1935 r. ukazało się zestawienie na mocy danych zgromadzonych przez Rejestr Kartelowy umów kartelowych. Mianowicie wydana została przez Główny Urząd Statystyczny Statystyka Karteli w Polsce, z której czerpiemy poniższe dane. Według tego źródła w końcu roku 1934 istniało 216 porozumień kartelowych krajowych (z których, jak zobaczymy niżej, Minister Przem. i Handlu rozwiązał w grudniu 1935 r. 93 porozumienia) i 108 porozumień międzynarodowych, których uczestnikami są polskie przedsiębiorstwa. Większość porozumień kartelowych — 208 krajowych i 97 międzynarodowych — dotyczy przemysłu i handlu, jedno porozumienie przypada na banki, 6 na ubezpieczenia i 12 na transport. Konwencja banków oraz porozumienia w dziedzinie ubezpieczeń dotyczą rynku wewnętrznego, jedno porozumienie z dziedziny transportu reguluje transport rzeczny w kraju, 11 porozumień międzynarodowych normuje transport morski na terenie międzynarodowym. Największa liczba porozumień z grupy przemysłu i handlu przypada na przemysły metalowy i chemiczny zarówno w porozumieniach krajowych, jak i międzynarodowych z udziałem Polski. Na następnem miejscu stoi przemysł elektrotechniczny, w którym liczba porozumień międzynarodowych, w których Polska uczestniczy, znacznie przewyższa liczbę porozumień krajowych, a to ze względu na znaczną liczbę umów o wzajemnej ochronie rynków zbytu z poszczególnemi krajami, kontrahentami ogólnej umowy międzynarodowej w dziedzinie kabli. Potem kolejne miejsca co do liczby porozumień zajmują przemysły: spożywczy, mineralny, włókienniczy, papierniczy, elektrownie, przemysł drzewny, górnictwo i przemysł skórzany. W górnictwie, elektrowniach oraz przemyśle papierniczym, skórzanym i drzewnym w końcu roku 1934 nie został stwierdzony udział polskich firm w porozumieniach międzynarodowych. Proces kartelizacji przedsiębiorstw polskich datuje się od roku 1880. Najstarsze porozumienia dotyczą przedsiębiorstw górnośląskich.
Liczba karteli w Polsce tak krajowych, jak i międzynarodowych, ciągle wzrasta. Najsilniejszy rozwój wykazuje kartelizacja krajowa w latach 1933 i 1934, specjalnie w przemysłach metalowym, chemicznym i papierniczym. Największa liczba karteli międzynarodowych w Polsce powstała w roku 1930. Najtrwalsze okazały się porozumienia przedwojenne, najmniej trwałe są porozumienia, zawarte w ostatnich latach.

Krótsze okresy, na jakie przeważnie zawierane są porozumienia kartelowe, są charakterystyczną cechą karteli w odróżnieniu od innych, bardziej rygorystycznych zrzeszeń przedsiębiorstw. Z porozumień, które istniały w końcu roku 1934, największa liczba porozumień krajowych (58) zawarta jest na czas nieograniczony, gdy tymczasem z porozumień międzynarodowych z udziałem Polski tylko 5 trafia do tej grupy; natomiast na określony dłuższy termin — do roku 1939, 1940 i następnych — polskie przedsiębiorstwa przystępują raczej do porozumień międzynarodowych (23 porozumienia); krajowych karteli, zawartych na termin, znajdujemy tylko dziewięć. Następne miejsca co do terminu, na jaki zawarte zostały porozumienia krajowe, zajmują lata 1934, 1935, 1936, 1937 i t. d.; wśród porozumień międzynarodowych z udziałem polskich przedsiębiorstw, największa liczba porozumień zawarta jest na czas do roku 1935, następnie kolejno występują lata: 1934, 1937, 1938 i 1936. Z porozumień, zawartych na krótsze okresy, 61 porozumień krajowych i 17 międzynarodowych z udziałem Polski zawierają w swych umowach klauzulę automatycznego przedłużenia. Zaznaczyć jednak należy że umowny termin trwania porozumień kartelowych nie jest pewny, gdyż każda umowa zawiera klauzulę, umożliwiającą przedterminowe jej rozwiązanie.

W porozumieniach krajowych największa liczba karteli przypada na porozumienia producentów (80%), porozumienia kupców stanowią 16%, porozumienia producentów z kupcami — 4% ogólnej liczby porozumień krajowych. Największa liczba porozumień międzynarodowych z udziałem Polski została zawarta przez kartele krajowe (50%), na drugiem miejscu stoją umowy, zawarte przez przedsiębiorstwa w kraju niezrzeszone (27%), najmniej umów zawartych jest samodzielnie przez firmy skartelizowane (23%).

Pod względem formy organizacyjnej przeważają w porozumieniach krajowych syndykaty (41%), na drugiem miejscu stoją konwencje (34%), trzecie miejsce zajmują konwencje z biurem kontrolnem lub rozdzielczem (25%).

Przeważająca liczba porozumień tak syndykatów jak i konwencyj reguluje sprzedaż. Również normowanie produkcji jest momentem często spotykanym w syndykatach, wynikającym pośrednio z ich działalności, gdy tymczasem konwencje zawierane są niekiedy z wyłącznym celem regulowania produkcji. Większość przypadków regulowania produkcji przez kartele krajowe przypada na porozumienia producentów (79 przypadków na ogólną liczbę 93), kupcy mają wpływ na produkcję głównie przy organizacji eksportu. Niektóre porozumienia obejmują jednocześnie wspólny zakup; trzy syndykaty i dwie konwencje mają za wyłączne zadanie zakup surowca.

Politykę cen kartele uprawiają czy to bezpośrednio przy ustalaniu cen minimalnych, czy też pośrednio przez kontyngentowanie sprzedaży, ustalanie warunków płatności, ograniczanie produkcji, rejonowanie zbytu i t. d. Kartele przemysłowe normują często nietylko ceny hurtowe, ale także ceny półhurtowników i detalistów, których zapomocą sankcyj karnych lub pod groźbą wstrzymania dostaw zmuszają do ścisłego przestrzegania cen, przez siebie ustalonych. Moment bezpośredniego regulowania ceny przez porozumienia kartelowe występuje w 173 porozumieniach krajowych i w 50 międzynarodowych, w których uczestniczy Polska. W parze z ustalaniem ceny minimalnej

idzie w porozumieniach krajowych przeważnie moment normowania warunków płatności (146 przypadków) i kontyngentowanie sprzedaży (113 przypadków), przyczem 138 porozumień krajowych reguluje równocześnie cenę i warunki płatności, 97 porozumień krajowych — równocześnie cenę, warunki płatności i kontyngentowanie zbytu w kraju. Spotykamy także umowy kartelowe, normujące jedynie warunki płatności (4 przypadki), lub tylko kontyngentujące sprzedaż (2 przypadki).

Regulowanie eksportu polega przedewszystkiem na częściowem ograniczaniu eksportu z Polski (47 przypadków). Pod rubrykę tę podpadają wszystkie umowy, dotyczące wzajemnej ochrony rynków zbytu, obok niektórych indywidualnych przypadków; w 36 przypadkach odnośne umowy przewidują kontyngentowanie oraz inne warunki wywywozu z Polski: w czterech przypadkach umowy międzynarodowe ograniczają całkowicie eksport z Polski. Porozumienia krajowe organizują eksport w 43 przypadkach, a w 3 przypadkach ograniczają go.

Ogólna liczba przypadków ograniczenia produkcji przez kartele krajowe wynosi 119, w tem 95 przypadków częściowego i 24 całkowitego unieruchomienia. Częściowe ograniczenie produkcji występuje w 61 przypadkach w stosunku do uczestników karteli i w 34 przypadkach w stosunku do outsider'ów; całkowicie unieruchomionych przez kartele zanotowanych jest 12 członków karteli i 12 outsider'ów. Liczba uczestników porozumień waha się. Najczęściej występują porozumienia krajowe, zawierane przez 2 uczestników (52 porozumienia), po 3 uczestników liczy 36 porozumień krajowych, po 4 — 23 porozumienia i t. d.

Krajowy ruch kartelizacyjny uwidacznia się w następującem zestawieniu.

Kartele krajowe

(ilość)

Lata	Stan w dniu 1.I	Nowopowstałe (w ciągu roku)	Zlikwidowane (w ciągu roku)	Stan w dn. 31. XII
1918	4	3	—	7
1920	7	3	1	9
1921	9	4	3	10
1922	10	6	1	15
1923	15	8	1	22
1924	22	11	5	28
1925	28	14	2	40
1926	40	18	8	50
1927	50	15	4	61
1928	61	32	11	82
1929	82	31	2	111
1930	111	49	19	141
1931	141	26	14	153
1932	153	32	14	171
1933	171	62	48	185
1934	185	68	37	216

W porozumieniach kartelowych uczestniczyły w Polsce w 1934 r. 4422 firmy z czego większość, bo 4144 firmy uczestniczyły w jednem porozumieniu, 84 w dwóch, 95 — w trzech, 30 — w czterech. 9 — w pięciu, 44 od sześciu do dziesięciu, 7 — w jedenastu do dwudziestu, 7 od dwudziestu jeden do trzydziestu, wreszcie 2 w ponad trzydziestu. Państwo przyjmuje udział w bezpośredniej kartelizacji przez swe jedenaście przedsiębiorstw, pośrednio zaś poprzez trzynaście firm, w których partycypuje. Łącznie Państwo uczestniczy w 61 porozumieniach.

Rodzaj działalności krajowych porozumień kartelowych przedstawia poniższe zestawienie.

Grupy działalności gospodarczej	Ogółem	Regulują								
		cenę[1])	warunki płatności[1])	kontyngentowanie zbytu w kraju[1])	rejonowanie zbytu	produkcję	zakup	podział zysków	eksport	import
Ogółem	216	175	146	113	15	93	12	58	46	10
Przemysł i handel .	208	167	146	113	15	93	12	58	46	10
Górnictwo	5	3	3	3	1	1	1	—	2	1
Przemysły:										
mineralny	13	11	11	9	1	6	—	6	2	—
metalowy	48	41	41	34	1	17	1	21	5	1
elektrotechniczny .	7	7	5	7	—	2	—	2	—	—
chemiczny	46	37	34	30	2	24	6	10	8	3
Dystylacja węgla i ropy	10	10	7	7	—	1	—	4	6	2
Przemysły:										
włókienniczy . . .	14	8	11	3	—	9	—	4	2	—
papierniczy . . .	14	13	14	10	1	8	1	6	3	1
skórzany	3	2	3	—	—	2	—	—	1	—
drzewny	6	6	1	2	—	5	—	—	4	—
spożywczy	23	15	10	5	2	14	3	5	10	2
Elektrownie . . .	7	4	—	—	7	1	—	—	—	—
Inne gałęzie przemysłu	12	10	7	3	—	3	—	—	3	—
Banki	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—
Ubezpieczenia . .	6	6	—	—	—	—	—	—	—	—
Transport	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—

[1]) Zanotowano 138 porozumień krajowych, regulujących równocześnie cenę i warunki płatności oraz 97 porozumień, regulujących równocześnie cenę, warunki płatności i kontyngentowanie zbytu w kraju.

Główne kartele.

Głównemi kartelami są następujące porozumienia, regulujące zbyt, ceny i ustalające kontyngenty sprzedażne w najważniejszych dziedzinach życia gospodarczego:

Polska Konwencja Węglowa: założona w 1925 r. z siedzibą w Katowicach, obejmuje 34 przedsiębiorstwa głębokich kopalń węglowych w zagłębiach Śląskiem, Dąbrowskiem i Krakowskiem, t. j. całokształt wiel-

koprzemysłowego górnictwa węglowego Polski. Konwencja normuje sprzedaż węgla w kraju i eksport tego artykułu zagranicę. Polska Konwencja Węglowa powstała z połączenia Górnośląskiej Konwencji, istniejącej od 1898 roku i obejmującej wszystkie głębokie kopalnie górnośląskie, z Dąbrowsko - Krakowską Konwencją, w której od 1921 r. zrzeszone były pod początkową nazwą Związku Wytwórców dla Regulowania Handlu Węglem wszystkie głębokie kopalnie Zagłębia Dąbrowskiego i Krakowskiego.

Syndykat Polskich Hut Żelaznych egzystuje od 1926 r. w Katowicach, trudni się sprzedażą na rynku wewnętrznym produktów walcowni wszystkich ośmiu przedsiębiorstw hutniczych Polski. Porozumienia kartelowe w tej gałęzi przemysłu należą do najstarszych na ziemiach polskich. Huty żelazne górnośląskie zaczynają tworzyć porozumienie kartelowe już około 1880 r. W Królestwie Polskiem przedsiębiorstwa matalurgiczne zawierają pierwszy układ syndykacki w 1902 r., wchodząc w tym samym roku w skład ogólnorosyjskiego syndykatu „Prodameta", który istniał aż do przewrotu bolszewickiego. Po wojnie huty górnośląskie poza hutą Królewska i Laura, kartelizują się w 1922 r., huty Kongresówki zawierają w połowie 1924 r. konwencję, ustalając wspólne ceny sprzedażne. Syndykat Górnośląskich Hut Żelaznych powstaje w 1925 r. Z początkiem 1926 r. przyłączają się doń huty staropolskie, tworząc obecny Syndykat złożony właściwie z kilku porozumień, obejmujących rozmaite kategorje żelaza walcowanego.

Polski Syndykat Cynku, wielokrotnie wznawiany, ostatnio został zawarty w 1929 r. z siedzibą w Katowicach przez wszystkie cztery cynkownie polskie i obejmuje 100% produkcji białego metalu, stanowiąc porozumienie dotyczące sprzedaży cynku surowego rafinowanego, nierafinowanego i częściowo elektrolitycznego.

W ważnej dziedzinie n a w o z ó w s z t u c z n y c h, mającej dla Polski wybitne znaczenie, wspomnieć należy o dwóch porozumieniach: **Zjednoczeniu Fabryk Superfosfatowych w Polsce** z siedzibą w Warszawie, które obejmuje 12 przedsiębiorstw,

oraz o **Polskim Komitecie Azotowym** w Katowicach, zrzeszającym cztery przedsiębiorstwa, w tej liczbie państwowe fabryki w Chorzowie i Mościcach oraz półpaństwowe przedsiębiorstwo „Skarboferm" na Górnym Śląsku. Pierwsze porozumienie co do superfosfatów zawarte zostało w 1924 r. i trwało do 1931 r. Po półrocznej przerwie doszło do skutku w 1932 r. egzystujące dzisiaj nowe porozumienie z biurem sprzedaży pod firmą podaną wyżej, normujące produkcję i zbyt superfosfatów na rynku wewnętrznym i zagranicą. Komitet Azotowy istnieje od 1930 r. i łączy organizacje sprzedaży nawozów azotowych z biurem rozdzielczem.

Kartelizacja nafty na ziemiach polskich rozpoczęła się w 1902 roku i przechodząc różne fazy przetrwała do wybuchu wojny. Pierwszem porozumieniem po wojnie była w latach 1920 — 1921 organizacja przymusowa p. f. „Centronafta", Sp. z o. o., która wobec reglamentacji towaru stanowiła rodzaj monopolu. W maju 1921 r., w wyniku dalszych prób zrzeszania się, powstała i została rozwiązana spółka z o. o. „Benzonafta". Dnia 11 września 1921 r. wprowadzony został wolny obrót naftą, a w końcu tegoż roku zawiązana została spółka z o. o. „Krajonafta", która istniała do lutego 1922 r. Po dłuższej przerwie powołana została do życia w dniu 1 grudnia 1924 r. spółka z o. o.

Zjednoczenie Gospodarcze Rafineryj Olejów Mineralnych, jako biuro sprzedaży ropy naftowej, parafiny w kraju i zagranicą, nafty rafinowanej oraz benzyny zrzeszonych firm naftowych. W grudniu 1928 r. zawiązana została umowa spółki z ograniczoną odpowiedzialnością p. n. Syndykat Przemysłu Naftowego, oparta na statucie Zjednoczenia i stanowiąca jego dalszy ciąg. Przy powstaniu syndykatu kontrahenci zawarli między sobą z jednej strony i z Syndykatem z drugiej strony trzy umowy: 1. ropną, popularnie zwaną Konwencja Ropna, 2. hurtowej (wagonowej) sprzedaży nafty, benzyny i oleju gazowego (popularnie Syndykat Rafineryjny) i 3. sprzedaży parafiny: a. w kraju, b. zagranicą (Biuro Parafinowe).

Powołany do życia na podstawie ustawy z dnia 18 marca 1932 r. kartel przymusowy **Polski Eskport Naftowy (PEN)** zapoczątkował nową fazę kartelizacji przemysłu naftowego w Polsce. Uczestnikami PEN'u są wszystkie poważniejsze przedsiębiorstwa naftowo-rafineryjne i gazolinowe. Celem PEN'u jest regulowanie całkowitego obrotu zagranicznego olejem skalnym i produktami naftowemi oraz wyznaczanie kontyngentów sprzedaży produktów naftowych w kraju. Polski Eksport Naftowy rozpoczął swoją działalność z dniem 1 maja 1933 r., umowy zaś, zawarte w łonie Syndykatu Przemysłu Naftowego, przestały obowiązywać z dniem 30 kwietnia 1933 r., z wyjątkiem umowy sprzedaży parafiny zagranicę, tak, że jedyną funkcją Syndykatu, przemianowanego w lipcu 1934 r. na Towarzystwo Handlowe Przemysłu Naftowego, Sp. z o. o., obejmującego jedenaście rafineryj, pozostała sprzedaż eksportowa parafiny. Z dniem 1 lipca 1935 r. weszło w życie rozporządzenie, mocą którego eksport parafiny został włączony w orbitę PEN'u, zaś Towarzystwo Handlowe Przemysłu Naftowego prowadzi sprzedaż parafiny w kraju, którą objęło z dniem 9 grudnia 1934 r.

Jednem z najbardziej ścisłych, datujących się właściwie z czasów przedwojennych i zakrojonem na skalę międzynarodową, porozumieniem objęta jest wytwórczość kleju z kości. Cztery istniejące zakłady produkcji kleju kostnego skoncentrowały sprzedaż w domicylowanem w Warszawie **Centralnem Biurze Sprzedaży Kleju Kostnego.** **Zrzeszenie producentów Przędzy Bawełnianej** w Łodzi istnieje od 1929 r. i obejmuje obecnie wszystkich producentów przędzy bawełnianej, w liczbie 39. Bezpośrednim celem konwencji jest kontyngentowanie produkcji przędzy bawełnianej do Nr. 46 włącznie. W 1931 r. kierownictwo kartelu spowodowało wprowadzenie w grudniu 1931 r. cła karnego na bawełnę, zmuszając w ten sposób wszystkich bez wyjątku przemysłowców do przynależności do kartelu.

Konwencja Fabrykantów Sukna Bielska, Białej i okolicy z siedzibą w Bielsku, powstała w 1926 r., zrzeszając 37 firm w celu regulowania warunków sprzedaży. W 1933 r. Konwencja zrezygnowała z narzucania swoim członkom jednolitych warunków płatności, nie przestała jednak istnieć, ograniczając się do prowadzenia ewidencji zadłużenia odbiorców i do dokonywania na zlecenie uczestników inkasa.

W dziedzinie papieru czynione były na terenie Związku Zawodowego Papierni próby kartelizacji w postaci dorywczych konwencyj cennikowych. Pierwszem większem porozumieniem w przemyśle papierniczym był syndykat papieru bezdrzewnego pod firmą „Emkaes", Sp. z o. .o w Warszawie, który w okresie 1928 — 1932 r. prowadził sprzedaż pa-

pieru bezdrzewnego swoich trzech kontrahentów. Od sierpnia 1929 r. do marca 1930 r. istniała t. zw. Konwencja Szreńcowa, która regulowała ceny i warunki sprzedaży papieru szreńcowego. W marcu 1932 r. powstał syndykat z centralnem biurem sprzedaży p. f. „Centropapier", Sp. z o. o. w Warszawie, który zrzeszył 20 papierni, t. j. 100% wytwórczości papieru w Polsce, normując produkcję i zbyt papierów pakowych, drzewnych, bezdrzewnych, papierów cienkich i bibułek. W połowie 1933 r. Centropapier podjął inicjatywę zorganizowania eksportu, tworząc fundusz eksportowy. Centropapier stał się regulatorem życia branży papierniczej, gdyż, pomijając zakres własnego działania, związany jest z szeregiem innych karteli tej branży. Celem unormowania dostaw papierówki i uzgodnienia cen, jakie przemysł papierniczy będzie za tę papierówkę płacił, w kwietniu 1935 r. ukonstytuowany został Sąd Arbitrażowy.

Przed wojną wszystkie **cukrownie** polskie należały do odnośnych związków państw zaborczych. Po wojnie w 1921 r. wykrystalizowują się trzy kartele dzielnicowe. W 1922 r. Związek Zachodni Polskiego Przemysłu Cukrowniczego zawiera konwencję ze Związkiem Zawodowym Cukrowni b. Kr. Polskiego. Zostaje powołana do życia Rada Naczelna Polskiego Przemysłu Cukrowniczego, która za główne zadanie stawia sobie prowadzenie jednolitej polityki sprzedaży cukru w kraju i na eksport.

Od kampanji 1923/24 r. sprzedaż cukru obu karteli dzielnicowych skoncentrowana została w ręku Banku Cukrownictwa, S. A. w Poznaniu. Związek Warszawski prowadził sprzedaż do roku 1924 przez Centralne Biuro Sprzedaży, które w maju 1924 r. zlikwidowano, powołując do życia Spółkę Handlową Cukrowni Związkowych. Spółka powierza w imieniu swoich członków sprzedaż cukru Bankowi Cukrownictwa.

Ustawa z dnia 22 lipca 1925 r. o uregulowaniu obrotu cukrem zwęziła w znacznym stopniu zakres kompetencji poszczególnych karteli i Rady Naczelnej. W myśl tej ustawy Minister Skarbu w porozumieniu z Ministrami Przemysłu i Handlu, Rolnictwa i Reform Rolnych reguluje cenę wewnętrzną cukru, ustala corocznie wysokość kontyngentu zasadniczego i zapasowego dla każdej poszczególnej cukrowni, przeznacza resztę produkcji do przymusowego wywozu zagranicę oraz zezwala na sprzedaż na rynku wewnętrznym do pewnego terminu tylko 50% kontyngentu.

W tym też okresie nastąpił rozłam w kartelu warszawskim, z którego wystąpiło 14 cukrowni, 11 z tych cukrowni utworzyło Warszawską Spółkę Gospodarczą, która istniała w latach 1926—1929.

W dniu 6 maja 1929 r. Rada Naczelna wystąpiła do Rządu z wnioskiem o podwyższenie wewnętrznej ceny cukru. Warunkiem przychylnego załatwienia tego wniosku przez Rząd było zrzeszenie się wszystkich cukrowni. Cukrownictwo zachodnio-polskie było skonsolidowane, chodziło więc o pozostałe cukrownie, które zjednoczyły się, tworząc **Związek Zawodowy Cukrowni** b. Królestwa Polskiego, Wołynia, Małopolski i Śląska w miejsce Związku Zawodowego Cukrowni b. Królestwa Polskiego. Organem wykonawczym nowego Związku pozostała Spółka Handlowa Cukrowni.

Dalszym etapem konsolidacji obu karteli dzielnicowych było podpisanie w dn. 15 października 1929 r. t. zw. umowy stabilizacyjnej, normującej stosunki pomiędzy obu dzielnicowemi kartelami na okres 5 lat, t. j. od kampanji 1930/31 r. do 1934/35 r.
Od dnia 1 września 1934 r. nastąpiła modyfikacja umowy międzyzwiązkowej, polegająca na skasowaniu dotychczas obowiązującego systemu parytetów, czyli na wprowadzeniu jednolitej ceny cukru na wszystkich stacjach szerokotorowych, stworzeniu funduszu przewozowego oraz na utworzeniu funduszu premjowania eksportu pod kontrolą Ministerstwa Przemysłu i Handlu. Zmodyfikowana umowa została przedłużona na jeden rok.
Kartel Cukrowniczy obejmuje 41 cukrowni b. Kongresówki, Małopolski i Śląska, oraz 22 cukrownie wielkopolskie, co daje razem 100% wytwórczości cukru w Polsce.
Od 1926 r. sprzedaż produkowanej przez 14 fabryk rafinady jest również scentralizowana w Banku Cukrownictwa na zasadzie oddzielnej umowy.

Kartele zakupu.

Do odmiennego typu należą porozumienia zajmujące się zakupem surowców dla zrzeszonych w tym celu przedsiębiorstw. Do najbardziej interesujących należą następujące kartele:
Centrala Zakupu Złomu Polskich Hut Żelaznych, założona w 1926 r. w Warszawie i obejmująca wszystkie huty żelazne.
„Kość“, Sp. z o. o. w Warszawie, skupująca od 1923 r. kości dla czterech fabryk kleju.
„Garbowina“ Sp. z o. o., egzystująca od 1928 r. w Warszawie, stawia sobie to samo zadanie, zakupując surowiec dla trzech fabryk kleju ze skór.
Centrala Zakupu Surowców Fabrykantów Świec. Powstała w 1934 roku. w Warszawie, zrzesza 26 fabrykantów.
Jeżeli wykluczymy porozumienia lokalne, syndykaty hurtowników i t. p., których większość, jak zobaczymy poniżej, uległa rozwiązaniu w grudniu 1935 r., to następujący spis wyczerpie główne krajowe kartele, egzystujące obecnie, poza przytoczonemi.

Kartele eksportowe.

Specjalny typ karteli stanowią kartele i syndykaty eksportowe, często zakładane przy zrzeszeniu operującem na rynku wewnętrznym.
Przejściową formę posiada **Konwencja Przędzalń Wełny Czesankowej** w Łodzi, która powstała 1 stycznia 1929 r. i miała na celu normowanie produkcji przez ustalenie ilości wrzecionogodzin, pracy poszczególnych uczestników konwencji. Głównym jednak celem konwencji było i jest popieranie eksportu wełny czesankowej, który Konwencja realizuje na drodze premjowania wywozu: za każdy wyeksportowany kilogram przędzy eksporter otrzymuje wynagrodzenie proporcjonalnie do numeru przędzy. Fundusz eksportowy tworzy się z wpłat, pobieranych jako kary za nieeksportowanie. Agendy Konwencji prowadziło do końca 1934 r. Biuro

Statystyczno - Rozrachunkowe „Biustar", Sp. z o. o. w Łodzi. W końcu 1934 r., w wyniku dłuższych pertraktacyj, Konwencja została przedłużona na okres 3-ch lat, obejmując wszystkie, z wyjątkiem jednej, przędzalnie wełny czesankowej. Zasadniczem nowem posunięciem w Konwencji jest zorganizowanie wspólnej kontroli w zakresie normowania wysokości i warunków kredytów, udzielanych odbiorcom. W tym celu utworzone zostało wspólne biuro inkasowe w postaci Spółki z o. o. w Łodzi, z oddziałami w Warszawie i Bielsku.
Do wyłącznie eksportowych karteli należą między innemi następujące bardziej typowe porozumienia:
Komitet Eksportowy Polskich Hut Żelaznych z siedzibą w Katowicach, dla prowadzenia eksportu wyrobów walcowanych. Założony w kwietniu 1935 r.
Syndykat Eksportu Odzieży, utworzony w Łodzi w 1933 r. i obejmujący 37 zakładów z Łodzi, Brzezin, Ozorkowa i Białegostoku.
Polski Związek Eksporterów Bekonu i Artykułów Zwierzęcych z siedzibą w Warszawie, powołany do życia 1 czerwca 1928 r., obejmujący 101 firm.
Polski Związek Eksporterów Drobiu, mający za zadanie rozdział zaświadczeń, zwalniających od cła wywozowego. Założony w 1930 r. w Warszawie i obejmujący 38 firm.
Związek Zawodowych Zrzeszeń Eksporterów Jaj w Warszawie, liczący około 60 firm, eksportujących jaja, zajmujący się podziałem kontyngentów eksportowych oraz standaryzacją jaj.
Komitety Eksportowe a) Materjałów Tartych z Drzew Iglastych, b) Papierówki, c) Sliprów i Podkładów, d) Dykt i Fornierów. Związki eksportowe w przemyśle drzewnym, istniejące od 1934 r.
Zrzeszenie Eksportowe Hut Szklanych, założone w 1935 r.
„Sepewe" Eksport Przemysłu Obronnego. Sp. z o. o., do której należy szesnaście fabryk, zajmujących się produkcją sprzętu wojennego, w tej liczbie państwowe wytwórnie uzbrojenia, prochu, zakłady lotnicze i zakłady inżynierji.

Inne kartele.

Górnictwo.

Węgiel. Związek Małych Kopalń Węgla Rzeczypospolitej Polskiej, Sosnowiec (1933), 13 małych kopalń węgla.
Gazy ziemne. Konwencja Sprzedaży Gazów Ziemnych (1933) 2 firmy.

Przemysł mineralny.

Szkło. Syndykat Sprzedaży Szkła, Warszawa (1933) — 8 firm. Syndykat Sprzedaży Balonów Szklanych, Warszawa (1929) — 4 firmy. Konwencja Sprzedaży Butelek Kolorowych (1933) — 2 firmy. Konwencja Sprzedaży Łódzkich Hurtowników Szkła Okiennego (1933) — 5 firm.
Porcelana, fajans i kamionka. — Centrala Sprzedaży Wyrobów Kamionkowych, Sp. z o. o., Warszawa (1930) — 2 firmy. „Centrosanit", Biuro Sprzedaży Wyrobów Ceramiczno - Sanitarnych, Sp. z o. o., Warszawa (1930) — 2 firmy.
Inne. „Centrolit" Komisowe Biuro Sprzedaży Zakładów Mielenia Marmurów, Sp. z o. o., Krzeszowice (1931). — 4 firmy.

Przemysł metalowy.

Żelazo. Syndykat Polskich Odlewni Stali, Sp. z o. o., Warszawa, (1932) — 12 firm. Towarzystwo dla Sprzedaży Surówki Żelaznej, Sp. z o. o. Warszawa (1928) — 5 firm. Konwencja Produkcji Odlewniczo - Walcowianej (1932) — 5 firm. Biuro Sprzedaży Wytwórni Blachy Cynkowanej, Sp z o. o., Katowice (1934) — 6 firm. Konwencja Sprzedaży Blach Białych, Warszawa, (1932) — 2 firmy. Konwencja Sprzedaży Blach Dynamowych (1933) — 2 firmy. Biuro Sprzedaży Polskich Walcowni Rur, Sp. z o. o., Katowice (1927) — 5 firm. Konwencja Produkcji i Sprzedaży Rur dla Wodociągów i Gazociągów oraz Rur Wiertniczych (1934) — 2 firmy. Konwencja Produkcji Rur o zewnętrznej średnicy ponad 165 mm. (1930) — 2 firmy Syndykat Odlewni Radjatorów, Sp. z o. o., Warszawa (1932) — 7 firm.

Zjednoczenie Polskich Emaljerni, Sp. z o. o., Katowice (1929) — 3 firmy. Zjednoczone Polskie Fabryki Śrub, Sp. z o. o., Bielsko (1926) — 10 firm. Konwencja Sprzedaży Łańcuchów i Wędzideł (1934) — 2 firmy. Konwencja Sprzedaży Części Siodeł Rowerowych (1932) — 2 firmy. Biuro Sprzedaży Zjednoczonych fabryk Drutu i Gwoździ, Warszawa (1935) — Konwencja Sprzedaży Wyrobów Ocynkowanych i Patelni Żelaznych (1933) — 2 firmy. Konwencja Produkcji i Sprzedaży Części Kutych dla potrzeb P. K. P. (1935) — 2 firmy.

Inne metale. „Tubkor" Biuro Sprzedaży Fabryk Tub Metalowych i Korków Natryskowych w Polsce. Sp. z o. o., Warszawa (1927) — 4 firmy. Centrala Ewidencyjna Sprzedaży Drutów Krzemobronzowych, Warszawa (1933) — 4 firmy. Konwencja Produkcji i Sprzedaży Ołowiu Hutniczego (1934) — 2 firmy.

Maszyny, części maszyn. „Cebeka", Centralne Biuro Sprzedaży Kotłów, Sp. z o. o., Łódź (1932) — 2 firmy.

Przemysł elektrotechniczny.

Kable i przewodniki elektryczne. Biuro Ewidencyjne Polskich Fabryk Kabli Ziemnych, Sp. z o. o., Warszawa (1930) — 4 firmy. „Centroprzewód", Centralne Biuro Sprzedaży Przewodów, Sp. z o. o., Warszawa (1930) — 7 firm.

Żarówki. Konwencja Sprzedaży Żarówek (1926) — 3 firmy.

Wyroby Radjotechniczne. Konwencja Sprzedaży Lamp, służących do wpływania na prądy stałe lub zmienne (1933) — 2 firmy.

Przemysł chemiczny.

Produkty nieorganiczne. Generalne Biuro Karbidowe, Katowice (1923) 4 firmy. Zjednoczenie Sprzedaży Kwasu Siarkowego, Sp. z o. o. Katowice (1927) — 5 firm. Syndykat Sprzedaży Soli Glauberskiej i Kwasu Solnego, Katowice (1933) — 3 firmy. Syndykat Sprzedaży Sody Kaustycznej, Warszawa (1933) — 2 firmy. Syndykat Sprzedaży Siarczanu Miedzi, Mikołów (1931) — 4 firmy. Syndykat Sprzedaży Siarczanu Glinu i Ałunów Potasowych, Warszawa (1932) — 2 firmy. Syndykat Sprzedaży Chlorku Wapna, Warszawa (1930) — 3 firmy. Syndykat Sprzedaży Kwasu Bornego, Warszawa (1933) — 3 firmy. Syndykat Sprzedaży Boraksu, Warszawa (1932) — 3 firmy. Konwencja Sprzedaży Kwasu Azotowego i Salmiaku (1932) — 2 firmy. Konwencja Produkcji Salmiaku Krystalicznego i Sublimowanego (1932) — 2 firmy. Konwencja Produkcji i Sprzedaży Sody Amonjakalnej (1933) — 2 firmy.

Gazy techniczne. Konwencja Tlenowa, Katowice (1929) — 7 firm.

Farby mineralne. Biuro Sprzedaży Fabryk Bieli Cynkowej, Sp. z o. o., Będzin (1934) — 6 firm. Biuro Eksportowe Fabryk Bieli Cynkowej w Polsce, Sp. z o. o., Będzin (1934) — 3 firmy. Konwencja Produkcji i Sprzedaży Litoponów (1930) — 2 firmy.
Świece. Centroświeca, Sp. z o. o., Lwów (1934) — 14 firm.
Farby i lakiery. Konwencja Fabryk Farb i Lakierów w Polsce (1934) — 8 firm.
Materjały wybuchowe i zapalne. Centrala Materjałów Wybuchowych, Sp. z o. o., Katowice (1930) — 3 firmy. Konwencja Sprzedaży Środków Zapalnych (1933) — 3 firmy.
Inne. Centrala Kwasu Octowego, Sp. z o. o., Warszawa (1932) — 3 firmy. Syndykat Sprzedaży Eteru, Warszawa (1933) — 4 firmy.
Koks. Związek Koksowni, Sp. z o. o., Katowice (1915) — 7 firm. „Derywat" Spółka Sprzedażna Produktów Smołowcowych, Sp. z o. o., Katowice (1925) — 2 firmy.
Przemysł Włókienniczy. Towarzystwo Fabrykacji Firanek, Tiulu i Koronek, S. A., Warszawa (1932) — 3 firmy. Konwencja Sprzedaży Taśm Gumowych (1934) — 2 firmy.
Tkaniny techniczne. Biuro Sprzedaży Wyrobów Fabryk Jutowych, Sp. z o. o. Warszawa (1929) — 6 firm. Sekcja Przemysłu Dywanowego przy Krajowym Związku Przemysłu Włókienniczego, Łódź (1931) — 4 firmy. Hurtownia Ceraty, Sp. z o. o. Warszawa (1926) — 2 firmy. Konwencja Sprzedaży Linoleum, Warszawa (1934) — 4 firmy. Konwencja Sprzedaży Siatek żarowych (1929) — 2 firmy.
Papier. Centrotektura — Warszawa (1934) — 11 firm. Konwencja Sprzedaży Obić Papierowych (1934) — 3 firmy. Konwencja Produkcji i Sprzedaży Tektury Falistej (1933) — 5 firm.

Przemysł spożywczy.

Cukier. Kartel Melasowy — Konwencja Międzyzwiązkowa (1931). Cukrownie należące do kartelu cukrowniczego w liczbie 60.
Drożdże. Zrzeszenie Producentów Drożdży, Sp. z o. o., Warszawa (1925) — 16 firm.
Spirytus. Zrzeszenie Producentów Spirytusu, Warszawa (1933) — 26 firm. „Przemgor", Sp. z o. o., Zjednoczenie Gorzelń Przemysłowych w Polsce, Warszawa (1933) — 11 firm. Konwencja Produkcji Spirytusu — Blok 18 Rektyfikacyj (1933). Zjednoczona Sprzedaż Spirytualji Pejsachowych „Pejsachspir", Lublin (1934) — 3 firmy.
Ryż. Polsko-Gdański Przemysł Ryżowy, Sp. z o. o., Kraków, (1933) — 3 firmy.

Ważniejsze kartele międzynarodowe z udziałem Polski[1]).
Górnictwo. Węgiel. Zawarta po długich pertraktacjach Konwencja Eksportowa polsko - brytyjska w dziedzinie węgla obowiązuje od 1. I. 1935 r.
Przemysł metalowy. Międzynarodowa Konwencja Wzajemnej Ochrony Rynków Gotowych Wyrobów Hutniczych (1927).
Polska, Czechosłowacja, Austrja, Węgry.
Międzynarodowa Konwencja Eksportu Rur żeliwnych (1930).
Polska, Niemcy, Francja, Belgja, Czechosłowacja.

[1]) Prócz węglowego podane są tylko te porozumienia, które obejmują więcej niż dwa państwa.

Międzynarodowa Konwencja Eksportu Cynku (1933).
Polska, Niemcy, Czechosłowacja.

Międzynarodowa Konwencja Eksportu Wyrobów z Cynku Walcowanego (1934).
Polska, Niemcy, Czechosłowacja, Węgry.

W sierpniu 1935 r., po długich pertraktacjach, Polska przystąpiła do międzynarodowego kartelu eksportu stali IREG (Internationale Robstahl Exportgemeinschaft). IREG istnieje od przeszło dwóch lat jako kartel czysto eksportowy, normując prawie cały eksport żelaza krajów europejskich. W tym samym okresie Polska przystąpiła do międzynarodowego kartelu szyn IRMA (International Rail Manufacturers Association).

Przemysł elektrotechniczny.

Kable i przewodniki elektryczne. International Cable Development Corporation, Vaduz — Międzynarodowa Konwencja Sprzedaży Kabli (1928).
Polska, Niemcy, Danja, Szwecja, Czechosłowacja, Austrja, Francja, Belgja, Anglja, Włochy, Hiszpanja, Holandja, Norwegja, Szwajcarja.

International Cable Development Corporation — Export Agreement — Międzynarodowa Konwencja Eksportu Kabli (1928).
Polska, Niemcy, Finlandja, Norwegja, Szwecja, Szwajcarja, Węgry, Włochy, Belgja, Francja, Czechosłowacja, Austrja, Danja, Anglja, Holandja, Hiszpanja.

Żarówki. „Phoebus", S. A., Genewa — Międzynarodowy Kartel Żarówkowy (1925).
Polska, Niemcy, Szwecja, Węgry, Włochy, Belgja, Francja, Austrja, Danja, Anglja, Holandja, Kuba, Brazylja, Meksyk, Afryka Południowa, Japonja, Australja.

Przemysł chemiczny.

Produkty nieorganiczne. Association Générale du Carbure, Secrétariat International du Carbure de Calcium, Genève — Międzynarodowy Syndykat Karbidu (1933).
Polska, Niemcy, Norwegja Szwecja, Szwajcarja, Węgry, Włochy, Belgja, Francja, Austrja, Czechosłowacja, Holandja, Jugosławja.

European Prussiate Convention — Europejska Konwencja Żelazocjanków (1930).
Polska, Niemcy, Anglja, Holandja.

Międzynarodowa Konwencja Sprzedaży Kwasu Siarkowego (1930).
Polska, Czechosłowacja, Austrja.

International Lead Oxide Convention, London — Międzynarodowa Konwencja Tlenkowo - Ołowiana (1929).
Polska, Niemcy, Czechosłowacja, Austrja, Anglja, Francja, Włochy, Belgja, Hiszpanja, Łotwa, Węgry, Rumunja, Szwajcarja, Portugalja, Argentyna, Brazylja.

Międzynarodowa Konwencja Nadtlenku Wodoru i Baru (1932).
Polska, Niemcy, Austrja, Szwajcarja, Anglja.

Nawozy sztuczne: Internationale Gesellschaft der Stickstoff-Industrie, A. G. Basel, — Międzynarodowy Kartel Sprzedaży Azotu (1932).
Polska, Niemcy, Norwegja, Anglja.

Międzynarodowa Konwencja Eksportu Soli Potasowych (1932).
Polska, Niemcy, Francja.

Klej z kości: „Epidos" S. A. Glarus — Międzynarodowy Kartel Zakupu Kości i Sprzedaży Kleju Kostnego (1926).
Polska, Niemcy, Czechosłowacja, Austrja, Szwecja, Anglja, Francja, Włochy, Belgja, Węgry, Rumunja, Szwajcarja, Holandja, Danja, Litwa, Jugosławja, Finlandja.

Barwniki: Międzynarodowa Konwencja Sprzedaży Barwników w Polsce (1932).
Polska, Niemcy, Francja.
Wyroby farmaceutyczne: Międzynarodowa Konwencja Sprzedaży Kwasu Acetylosalicylowego w Polsce (1934).
Polska, Niemcy, Francja.
Przemysł Spożywczy: Międzynarodowa Konwencja Cukrownicza (1931).
Polska, Niemcy, Węgry, Belgja, Czechosłowacja, Luksemburg, Holandja, Jugosławja, Peru, Kuba.

Rozwiązane kartele.

W grudniu 1935 r. Minister Przemysłu i Handlu rozwiązał 93 porozumienia kartelowe, w tej liczbie 19 lokalnych umów hurtowników — kupców, mianowicie 4 w branży żelaznej, 9 — naftowej, 3 — szklanej, 3 — papierniczej, 5 lokalnych umów cegielni, 5 lokalnych umów producentów torebek papierowych, 3 — umowy producentów kolorowych bibułek i bibułki machorkowej, 5 lokalnych umów browarów. Z poszczególnych kartelów uległy rozwiązaniu:
W branży metalowo-przetwórczej: Biuro Sprzedaży Wyrobów Odlewni i Emaljerni Żeliwa Sp. z. o. o. obejmujące 14 przedsiębiorstw, Warszawa. Umowa w sprawie regulacji sprzedaży rur zlewowych i kanalizacyjnych oraz kształtek między Biurem Sprzedaży Wyrobów Odlewni i Emaljerni Żeliwa Sp. z o. o. a uczestnikami tej spółki. Umowa 8 przedsiębiorstw w sprawie regulacji sprzedaży emaljowanych żeliwnych naczyn kuchennych. Umowa 6 przedsiębiorstw w sprawie regulacji sprzedaży rur i kształtek wodociągowych. Umowa 10 przedsiębiorstw w sprawie regulacji sprzedaży różnych odważników żeliwnych. Umowa 10 przedsiębiorstw w sprawie regulacji sprzedaży wszelkich żeliwnych żelazek do prasowania. Umowa 7 przedsiębiorstw w sprawie regulacji sprzedaży wszelkich sanitarji żeliwnych emaljowanych. Umowa 4 przedsiębiorstw w sprawie regulacji zbytu hufnali i haceli. Wydział Akwizycji Wideł (w sprawie regulacji zbytu oraz wspólnej sprzedaży wideł) obejmujący 2 przedsiębiorstwa. Wydział Akwizycji Zamówień na Łopaty (w sprawie regulacji zbytu oraz sprzedaży łopat) obejmujący 3 przedsiębiorstwa. Biuro Sprzedaży Mostów i Konstrukcyj Stalowych Sp. z o. o., obejmujące 7 przedsiębiorstw, Katowice. Umowa 2-ch przedsiębiorstw w sprawie regulacji produkcji i zbytu łańcuszków srebrnych. Umowa 3-ch fabryk w sprawie regulacji cen i warunków sprzedaży szprych i nipli rowerowych i t. p. „Biuro Sprzedaży Łyżew" Sp. z o. o., obejmujące 4 przedsiębiorstwa, Częstochowa. Umowa 3 przedsiębiorstw w sprawie regulacji zbytu wyrobów ołowianych w Polsce. Umowa 3 przedsiębiorstw w sprawie regulacji zbytu i cen płyt kuchennych.
W branży chemicznej: Umowa 3-ch fabryk w sprawie regulacji zbytu i ustalania warunków dostawy acetylenu, rozpuszczonego dla celów oświetleniowych i spawania metali. Centralne Biuro Sprzedaży Białej Polewy do Kafli Sp. z ogr. o. obejmujące 4 fabryki, Warszawa. Dwie umowy między „Centralnem Biurem Sprzedaży Białej Polewy do Kafli sp. z o. o. a uczestnikami tej Spółki w sprawie regulacji produkcji i sprzedaży białej polewy. Umowa 4-ch fabryk w sprawie regulacji produkcji i sprzedaży wszelkich farb drukarskich i rotacyjnych. Umowa 2-ch fabryk w sprawie regulacji produkcji oleiny, stearyny i gudronu stearynowego. Umowa 2-ch fabryk w sprawie regulacji produkcji i cen calcium chloratum. Umowa 2-ch fabryk w sprawie regulacji cen i warunków sprzedaży wyrobów z celuloidu oraz zabawek. Umowa 2-ch przedsiębiorstw w sprawie regulacji i zbytu wosku szewskiego. Umowa 3-ch przedsiębiorstw w sprawie regulacji pro-

dukcji i zbytu oleju rycynowego medycznego. Zjednoczone Fabryki Wyrobów Gumowych w Polsce „G. F. K." Spółka z o. o. obejmujące 3 fabryki. Umowa między Spółką z ogr. odp. „Zjednoczone Fabryki Wyrobów Gumowych w Polsce „G.F.K." z firmą Fabryka Wyrobów Gumowych „Magna" Sp. z o. o., Kraków. Zjednoczone Fabryki Kwasu Węglowego Sp. z o. o., obejmujące 10 fabryk, Katowice. Umowa między Spółką z o. o. Zjednoczone Fabryki Kwasu Węglowego w Katowicach a jej uczestnikami w sprawie regulacji zbytu, cen i warunków sprzedaży kwasu węglowego. Umowa 2 przedsiębiorstw w sprawie regulacji sprzedaży, cen i warunków sprzedaży amoniaku i wody amoniakalnej. Umowa 2 przedsiębiorstw w sprawie regulacji produkcji zbytu, cen i warunków sprzedaży węglanu amonu. Umowa 4 przedsiębiorstw w sprawie regulacji produkcji i sprzedaży alunu chromowego. Umowa 3 fabryk w sprawie regulacji zbytu, cen i warunków sprzedaży farb chemicznych, Katowice.

W b r a n ż y n a f t o w e j: Umowa 12 producentów świec w województwach: białostockiem, poleskiem i nowogródzkiem w sprawie regulacji produkcji i zbytu świec.

W b r a n ż y m i n e r a l n e j: Umowa 7-miu przedsiębiorstw w sprawie regulacji cen, warunków sprzedaży różnych gatunków wapna palonego. Umowa 2-ch przedsiębiorstw w sprawie sprzedaży wyrobów azbestowo-cementowych. Umowa dzierżawy 3-ch fabryk w sprawie regulacji produkcji gipsu. Umowa 3-ch przedsiębiorstw w sprawie regulacji i zbytu, cen i warunków sprzedaży asfaltów. Biuro Kontrolno-Rozrachunkowe Fabryk Papy Dachowej i Przetworów Smołowcowych L. Dystyller i S. Lux. „Centroszlif" Centralne Biuro Sprzedaży Wyrobów Szmerglowych Sp. z o. o. obejmujące 4 przedsiębiorstwa. Umowa między Spółką z o. o. „Centroszlif" w Warszawie a uczestnikami tej spółki o powierzeniu tejże wyłącznej sprzedaży całkowitej produkcji skartelizowanych artykułów uczestników spółki „Centroszlif". Umowa 4-ch przedsiębiorstw w sprawie regulacji produkcji, zbytu i cen balonów szklanych. Umowa 2-ch fabryk w sprawie regulacji produkcji i zbytu wszelkiego rodzaju butelek.

W b r a n ż y e l e k t r o t e c h n i c z n e j: Umowa 4-ch fabryk w sprawie regulacji produkcji i zbytu przewodów i sznurów telefonicznych ze zwykłych i lyońskich żyłek oraz sznurów do słuchawek radjowych. Umowa 3-ch fabryk w sprawie regulacji produkcji i zbytu przewodników o przekroju ponad 120 mm i przewodników ogumowanych. Umowa 2-ch fabryk w sprawie regulacji cen oraz zbytu przewodów gumowych w oplocie metalowym i kabli obołowionych w oplocie włóknistym lub metalowym.

W b r a n ż y s p o ż y w c z e j: Umowa 2-ch przedsiębiorstw w sprawie regulacji zbytu przetworów z owsa. Umowa 3-ch przedsiębiorstw w sprawie regulacji zbytu przetworów z grochu. Umowa 4-ch przedsiębiorstw w sprawie regulacji sprzedaży chałwy i słodyczy wschodnich w Wilnie.

W b r a n ż a c h r ó ż n y c h: „Centrocwiek" Spółka z ogr. odp. Biuro Sprzedaży Cwieków Drewnianych, obejmująca 4 firmy, Warszawa. Umowa między Spółką z o. o. „Centrocwiek" a jej uczestnikami. Umowa 4-ch przedsiębiorstw w sprawie regulacji sprzedaży błotników i obręczy rowerowych. Umowa 3-ch przedsiębiorstw w sprawie regulacji produkcji, zbytu, cen i warunków sprzedaży kopyt, prawideł i prawidełek. Umowa 25-ciu przedsiębiorstw w sprawie regulacji ceny rynkowej igieł. Sp. z o. o. „Kaliko", obejmująca 2 fabryki w sprawie regulacji sprzedaży płócien introligatorskich, Warszawa.

Przedsiębiorstwa państwowe i półpaństwowe.

Państwo pełni nietylko władzę suwerenną, zwierzchnią, kontrolną, jest nietylko regulatorem życia swych obywateli, lecz również podmiotem gospodarczym w znaczeniu producenta w pewnych przedsiębiorstwach. W jednych Państwo Polskie jest właścicielem lub współwłaścicielem dzięki spadkowi po zaborcach („Polmin", dawny „Chorzów", „Brzeszcze", Zakłady Wodociągowe na G. Śląsku, „Tesp" czyli S. A. Eksploatacji Soli Potasowych, „Azot", prywatne koleje normalno — i wąskotorowe, Toruński Port Drzewny); w innych do tego stanu rzeczy doprowadził wzgląd na zagrożone w razie upadku danego przedsiębiorstwa interesy Państwa jako wierzyciela lub interesy obrony kraju („Starachowice", Stowarzyszenie Mechaników Polskich z Ameryki, „Grodzisk", Przemysł Chemiczny w Polsce „Boruta", Krajowe Towarzystwo Meljoracyjne); gdzieindziej znowu Państwo musiało samo zająć się produkcją z uwagi na to, że kapitał prywatny bądź obawiał się ryzyka, bądź był za słaby, a poważne względy ogólno-krajowe domagały się stworzenia odnośnych przedsiębiorstw (państwowe wytwórnie i zakłady przemysłu wojennego, „Mościce", Chłodnia Portowa i Składy w Gdyni, przedsiębiorstwa żeglugi morskiej i powietrznej); wreszcie istniały specjalne względy natury gospodarczej i politycznej, strukturalne i konjunkturalne, nakazujące czynny udział Państwa w przedsiębiorstwach (P. A. T., Bank Akceptacyjny, Bank Śląski, Stocznia Gdańska, Gdański Bank Emisyjny, Gdański Monopol Tytoniowy, Spółka Osadnicza „Ślązak", „Skarboferm", Kopalnia Ołowiu i Srebra w Strzybnicy, Francusko-Polskie Towarzystwo Kolejowe, Syndykat Emigracyjny, Polska Akcyjna Spółka Teleloniczna, Polskie Radjo, „Ursus", „Orbis"). Osobne miejsce zajmują tutaj monopole, gdzie głównym motywem jest tak wzgląd na wydatne pomnożenie dochodów skarbowych, jak i konieczność niedopuszczenia do zwichnięcia przez kapitał prywatny zasady faktycznej wyłączności rynkowej.

Przedsiębiorstwa należące do Państwa Polskiego podzielić należy na 5 — zgrubsza biorąc — grup. Do pierwszej zaliczymy te warsztaty, których nie wydzielono z administracji państwowej w sposób, określony rozporządzeniem Prezydenta Rzeczypospolitej z 17. III. 1927 r. o komercjalizacji przedsiębiorstw państwowych. Zaliczyć tu można z jednej strony Polskie Koleje Państwowe, Lasy Państwowe oraz Polską Pocztę, Telegraf i Telefon (wchodzą one do budżetu sumą netto, czyli przewyżką dochodów nad wydatkami, jednakże preliminarz budżetowy zawiera ich szczegółowe t. zw. plany finansowo-gospodarcze), z drugiej zaś — Zdrojowiska Państwowe, Mennica Państwowa, Szpitale Państwowe, Zakłady Higjeny, drobne wytwórnie wojskowe i t. p. (które traktowane są budżetowo na równi z urzędami, nie mają więc t. zw. planów finansowo-gospodarczych). Nie znaczy to jednak, by te drugie były wolne od podatków przy tranzakcjach, zawieranych z rynkiem prywatnym. Drugą grupę stanowią monopole fiskalne w liczbie czterech, znajdujących się w bezpośrednim zarządzie państwowym (monopole: soli, spirytusu, tytoniu i loterji), i jednego, wydzierżawionego kapitałowi zagranicznemu (monopol zapałczany). — W trzeciej grupie mieścić się będą wszystkie przedsiębiorstwa skomercjalizowane, pod którą to nazwą rozumie się przedsiębiorstwa, wydzielone z administracji państwowej stosownie do zasad cytowanego rozporządzenia Prezydenta Rzplitej z 1927 r. Czwarta grupa obejmuje t. zw. przedsiębiorstwa mieszane, czyli przedsiębiorstwa prywatne z udziałem Skarbu Państwa,

banków, monopoli i skomercjalizowanych przedsiębiorstw państwowych. Wreszcie w grupie piątej znajdują się trzy banki państwowe: Bank Gospodarstwa Krajowego, Państwowy Bank Rolny i Pocztowa Kasa Oszczędności.

Z uwagi na różnice formalno - prawne i gospodarcze dwie pierwsze grupy stanowią dziedzinę zupełnie odrębną od dalszych dwuch grup. Inne są zadania i struktura przedsiębiorstw w rodzaju zdrojowisk, szpitali lub lasów państwowych albo „Polskiej Poczty, Telegrafu i Telefonu", aniżeli skomercjalizowanych wytwórni wojskowych, Polskiego Radja lub „Starachowic". Pierwsze należą do grupy t. zw. kameralistycznej, gdy drugą grupę stanowią normalne przedsiębiorstwa rynkowe, rządzące się zasadami kapitalistycznemi, posiadające kapitał zakładowy i rezerwowy, zaciągające zobowiązania długoterminowe w swojem własnem imieniu i t. d. Na pograniczu tych dwuch grup stoją niewątpliwie P. K. P., które od faktycznej komercjalizacji dzieli stosunkowo cienka przegroda. Zupełnie zaś odrębne stanowisko zajmują banki państwowe, rządzące się specjalnemi ustawami.

Przedsiębiorstwa, niewydzielone z administracji państwowej, obejmują większość obrotów. Gospodarcze przychody Państwa Polskiego dosięgają 15 proc. przychodów ogólno-krajowych.

Na specjalne omówienie zasługują przedsiębiorstwa skomercjalizowane i mieszane, t. zn. te przedsiębiorstwa państwowe, których struktura i metody działania zbliżone są najbardziej do kapitalistycznych, o ile nie są one niemi całkowicie. Ich obroty wynoszą obecnie niespełna pół miljarda zł., czyli ca 3 proc. obrotów ogólno-krajowych, stanowią więc nader skromną pozycję w bilansie produkcji i wymiany polskiego gospodarstwa narodowego. Kapitał zakładowy przedsiębiorstw skomercjalizowanych wynosił z końcem 1934 r. nieco powyżej 400 milj. zł. i znajduje się całkowicie w rękach Państwa (obojętne, czy w formie t. zw. własnego kapitału przedsiębiorstwa, czy też pod postacią lokaty ze strony Skarbu Państwa); kapitał zakładowy 74 przedsiębiorstw mieszanych sięgał na tę samą datę 437 miljonów zł., w czem Skarb, banki, monopole i przedsiębiorstwa państwowe miały 235 milj. zł. czyli 54 procent, a z Bankiem Polskim (gdzie I emisja tylko w drobnym stopniu, natomiast II-a emisja całkowicie znajduje się w rękach Skarbu Państwa) — 587 milj. zł., z czego na Skarb Państwa i t. d. przypadało 290 milj. zł. czyli 50 proc. Rezerwy, posiadane przez przedsiębiorstwa skomercjalizowane, wynosiły w 1933 r. ponad 14 milj. zł., gdy przedsiębiorstwa mieszane wykazały blisko 40 milj. zł. (bez Banku Polskiego), nie licząc funduszu amortyzacyjnego w kwocie ca 170 milj. zł. Zobowiązania (mamy na myśli wyłącznie przedsiębiorstwa mieszane krajowe bez Banku Polskiego) wyniosły z końcem 1933 roku — 508 milj. zł., z czego krótkoterminowe 334 milj. zł. Zadłużenie wzmiankowanej grupy przedsiębiorstw wobec Skarbu Państwa oraz banków i przedsiębiorstw państwowych z tytułu kredytów, zaliczek i t. p. wyniosło na tę samą datę 140 milj. zł., czyli 27 proc. Zaległości podatkowe (wobec Państwa i samorządów) oraz w składkach ubezpieczeniowych nie przekraczały 2 milj. zł. Zyski operacyjne roku 1933 wynosiły niespełna 10, straty — 15 milj. zł. Zatrudniały one (nadal bez Banku Polskiego oraz kolei lokalnych) niespełna 5.000 pracowników umysłowych i prawie 25.000 fizycznych.

Państwo, jako przedsiębiorca (pełny właściciel i wspólnik), posiada w chwili obecnej udział w następujących działach gospodarki narodowej: bankowość, górnictwo i hutnictwo, przemysł metalowy i maszy-

nowy, przemysł konstrukcyjny, przemysł chemiczny, przemysł włókienniczy i konfekcyjny, elektrownie i wodociągi, koleje żelazne (nie licząc, oczywista, P. K. P.), żegluga morska, żegluga powietrzna, komunikacja telefoniczna, radjofonja, przedsiębiorstwa robót technicznych, domy składowe, handel towarowy, oddawanie usług i pośrednictwo. Państwo jest obecne niemal w każdej gałęzi gospodarstwa narodowego, jednakże tylko w niektórych (jak przemysł uzbrojenia wojska i komunikacja wszelkich rodzajów) posiada głos decydujący i monopol faktyczny. Po wyeliminowaniu tych właśnie gałęzi, bezpośrednia działalność Państwa jako przedsiębiorcy schodzi do stosunkowo skromnego poziomu.

Przesiębiorstwa państwowe skomercjalizowane.

Przez przedsiębiorstwa mieszane, objete poniższym wykazem, rozumiane są przedsiębiorstwa mieszane: a) I-go stopnia, do których wchodzą Ministerstwa, banki i przedsiębiorstwa państwowe bez względu na wysokość ich udziału w kapitale zakładowym oraz b) — II-go stopnia, do których wchodzą te przedsiębiorstwa mieszane I-go st., gdzie conajmniej 50 proc. kapitału zakładowego należy do Ministerstw, banków i przedsiębiorstw państwowych.

I. Banki:

Bank Gospodarstwa Krajowego,
Państwowy Bank Rolny
Pocztowa Kasa Oszczędności,
Bank Polski
Bank von Danzig (udział B. G. K.),
Bank Polska Kasa Opieki w Warszawie (należy w 100 proc. do P.K.O.).
Bank Polska Kasa Opieki w Buenos Aires (należy w 100 proc. do P. K. O.).
Bank Akceptacyjny S. A. (udział B. Polskiego, B. G. K., P. B. R., i M. Sk).
Bank Związku Spółek Zarobkowych, S. A. (udział M. Sk.).
Zjednoczony Bank Ziemiański, S. A. (należy w 100 proc. do Min. Sk.).
Ziemski Bank Kredytowy, S. A. (udział P. B. R. i B. G. K.).
Bank Śląski, S. A. w likw. (udział B. G. K.),
Bank Naftowy, S. A. (udział „Polminu"),
Kasa Targowa w Warszawie, sp. z o. o. (udział P. B. R.),
British & Polish Trade Bank, S. A. w Gdańsku (udział B. G. K.),
Dom Bankowy J. Kugel i Ska w Gdyni, sp. z o. o. (udział British & Polish Trade Bank).

II. Górnictwo i hutnictwo:

Państwowa Kopalnia Węgla „Brzeszcze",
Huta Pokój, S. A. (udział B. G. K.),
Zakłady Hohenlohe'go, S. A. (udział M. Sk.),
Towarzystwo Starachowickich Zakładów Górniczych, S. A., (udział M. Sk. i B. G. K.),
S. A. Eksploatacji Soli Potasowych „Tesp" (udział B. G. K.),
Polskie Kopalnie Skarbowe na G. Śląsku „Skarboferm" spółka dzierżawna S. A. (udział M. P. i H.),
Polska Huta Ołowiu i Srebra w Strzybnicy S. A. w likw. (udział M. P. i H.).
Gwarectwo Świętokrzyskie sp. z o. o. (udział Kieleckiego T. A.).

III. Przemysł metalowy i maszynowy:

Państwowe Wytwórnie Uzbrojenia,
Państwowe Zakłady Inżynierji,
Państwowe Zakłady Lotnicze,
Państwowe Zakłady Tele- i Radjotechniczne,
Stowarzyszenie Mechaników Polskich z Ameryki, S. A. (udział B. G. K.),
Zakłady Mechaniczne „Ursus" S. A. (udział P. Z. Inż.),
Międzynarodowe Towarzystwo Budowy Okrętów i Maszyn, S. A. w Gdańsku (Stocznia Gdańska) (udział Min. Sk. i B. G. K.).

IV. Przemysł chemiczny:

Zjednoczone Fabryki Związków Azotowych w Chorzowie i Mościcach.
Państwowa Wytwórnia Prochu i Materjałów Kruszących w Pionkach.
Państwowa Fabryka Olejów Mineralnych „Polmin".
Przemysł Chemiczny w Polsce S. A. w Zgierzu („Boruta") (udział B. G. K.).
Zakłady Chemiczne „Grodzisk", S. A. (udział B. G. K.).
„Azot" S. A. w Jaworznie (należy w 100% do Z. F. Z. A. w Mościcach i Chorzowie).
„Bella Mella" Naftowa i Przemysłowa sp. z o. o. (udział „Polminu").
Kieleckie T. A. Nawozów Sztucznych i innych Przetworów Chemicznych, w likw. (udział „Boruty").
Fabryka Chemiczna „Gzichów" S. A. (udział „Grodziska").
„Wygoda" sp. z o. o. (udział „Grodziska" i „Gzichowa").
„Pollon" Spółka Naftowa z o. o. (udział „Polminu").

V. Przemysł włókienniczy i konfekcyjny:

Państwowe Zakłady Umundurowania.
Pabjanickie Zakłady Włókiennicze S. A. (udział M. Sk.).

VI. Elektrownie:

Podkarpackie Towarzystwo Elektryczne S. A. (udział M. Sk.).
Zjednoczenie Elektrowni Okręgu Radomsko-Kieleckiego S. A. (udział P. W. U., P. W. P. oraz „Starachowic").

VII. Koleje:

a) normalnotorowe:

Francusko-Polskie Towarzystwo Kolejowe S. A. (udział M. K.).
Kolej Lokalna Chełmża — Mełno S. A. (udział M. K.).
Kolej Lokalna Delatyn — Kołomyja — Stefanówka S. A. (udział M. K.)
Kolej Lokalna Kraków — Kocmyrzów S. A. (udział M. K.).
Kolej Lokalna Lwów — Jaworów S. A. (udział M. K.).
Kolej Lokalna Piła — Jaworzno S. A. (udział M. K.).
Kolej Lokalna — Siersza — Trzebinia — Skawce S. A. (udział M. K.).
Kolej Lokalna Tarnopol — Zbaraż S. A. (udział M. K.).
Kolej Lokalna Tarnów — Szczucin S. A. (udział M. K.).
Kolej Lokalna Toruń — Czarnowo S. A. (udział M. K.).
Kolej Lokalna Toruń — Lubicz, S. A. (udział M. K.).
Kolej Lokalna Twarda Góra — Nowe, S. A. (udział M. K.).

b) wąskotorowe:

Kolej Lokalna Łupków — Cisna, S. A. (udział M. K.).
Kolej Lokalna Przeworsk — Dynów, S. A. (udział M. K.).
Bydgoskie Koleje Powiatowe (udział M. K.).
Gostyńska Kolej Powiatowa (udział M. K.).
Jarocińska Kolej Powiatowa (udział M. K.).
Kościańska Kolej Powiatowa (udział M. K.).
Kościańska Waskotorowa Kolej Powiatowa (udział M. K.).
Średnia Kolej Powiatowa (udział M. K.).
Wrzesińska Kolej Powiatowa (udział M. K.).
Żnińska Kolej Powiatowa (udział M. K.).

VIII. Linje żeglugowe (morskie i powietrzne):

Gdynia — Ameryka Linje Żeglugowe (udział M. P. i H.).
Polsko-Brytyjskie Tow. Okrętowe S. A. (udział M. P. i H.).
Żegluga Polska S. A. (należy w 100% do M. P. i H.).
Polskie Linje Lotnicze „Lot" sp. z o. o. (udział M. K.).

IX. Przedsiębiorstwa tele- i radjofoniczne:

Polska Akcyjna Spółka Telefoniczna. S. A. (udział M. P. i T.)
Polskie Radjo, S. A. (udział M. P. i T.).

X. Przedsiębiorstwa techniczne, instalacyjne i t. p.

Krajowe Towarzystwo Meljoracyjne, S. A. w likw. (udział P. B. R. i B. G. K.).
Małopolskie Zakłady Meljoracyjne i Techniczne, sp. z o. o. (udział P. B. R.).
„Pionier". S. A. dla poszukiwania i wydobywania materjałów bitumicznych (udział „Polminu").
Stocznia Gdyńska (udział Stoczni Gdańskiej i „Starachowic").

XI. Domy składowe:

Chłodnia i Składy Portowe w Gdyni, sp. z o. o. (udział M. P. i H. i P. B. R.).
Powszechne Domy Składowe , S. A. (udział B. G. K.)

XII. Przedsiębiorstwa handlowe:

Oberschlessische Kohlen u. Koks-Handelgesselschaft m. b. H. w Gdańsku (udział „Skarbofermu" 100% = 5.000 Gd.).
Państwowe Zakłady Przemysłowo-Zbożowe.
„Spirytus", S. A. (udział P. Mon. Spir.).
Tow. Handlowe Przemysłu Naftowego, sp. z o. o. (udział „Polminu").
Polskie Towarzystwo Naftowe, sp. z o. o. w Gdańsku (udział „Polminu").
Polska Agencja Eksportu Drewna, sp. z o. o. (udział Adm. Lasów Państwowych i Pol. Agencji Mor.).
Reklama Pocztowa. Sp. z o. o. (udział M. P. i T. i Polskiego Radja).
Eksport Przemysłu Obronnego „Sepewe", sp. z o. o. (udział P. W. U., P. W. P., P. Z. Inż. P. Z. Lotn., „Starachowice", Stow. Mech. Pol, z Am., „Ursusa" i B. G. K.).
„Skarbopol". sp. z o. o. w Gdańsku, w likwidacji (udział „Skarbofermu") kap. 5.000 Gd. = 100%.

„Skarbopol", sp. z o. o. w Gdyni (udział „Skarbofermu"), kap. 100.000 = 100%.
„Petow", sp. z o. o. w Bydgoszczy (udział „Skarbofermu"), kap. 20.000 = 100%.
Państwowe Zakłady Naftowe, Sp. z o. o., Gdańsk (udział „Polminu").

XIII. Przedsiębiorstwa usług:

Polska Agencja Telegraficzna.
Państwowe Zakłady Wodociągowe na G. Śląsku.
Syndykat Emigracyjny, sp. z o. o. (udział M. O. S. i 3 linij żegl.).
Polskie Biuro Podróży „Orbis", sp. z o. o. (udział P. K. O.).
Polska Agencja Morska (P.A.M.), sp. z o. o. (udział „Żeglugi Polskiej").
„Gdynika" Maklerzy Ubezpieczeniowi, sp. z o. o. (udział P.A.M.).

XIV. Przedsiębiorstwa inne:

Gdański Monopol Tytoniowy, S. A. (udział B. G. K.).
Polskie Towarzystwo Handlu z Rosją „Polros", sp. z o. o. w likwid. (udział M. Sk.).
Polskie Zjednoczenie Rybaków Morskich, Spółdz. z o. o. (udział B.G.K.).
Towarzystwo Osiedli Robotniczych, Sp. z o. o. (udział Fund. Pr., B.G.K. i ubezp. społ.).
Spółka Mieszkaniowa dla Miast sp. z o. o. (udział B. G. K.).
Przedsiębiorstwo Osadnicze „Ślązak", Sp. z o. o. (udział P. B. R.).
Toruński Port Drzewny w Toruniu, S. A. (udział M. K.).

Informacje o przedsiębiorstwach państwowych.**)

Polska Agencja Telegraficzna — patrz Prezes Rady Ministrów i dział Prasa.

Państwowe Wytwórnie Uzbrojenia w Warszawie (M. P. 110/27, poz. 277). Eksploatacja istniejących, budowa i eksploatacja nowych wytwórni, których zadaniem jest wyrób i sprzedaż materjału, sprzętu uzbrojenia i przedmiotów wyposażenia armji*).

Prezes Rady Administracyjnej — gen. brygadier Zamorski Kordjan.
Naczelny Dyrektor: inż. Wierzejski Witold Kazimierz.

Państwowa Wytwórnia Prochu i Materjałów Kruszących w Pionkach (M. P. 110/27, poz. 277). Eksploatacja istniejących, budowa i eksploatacja nowych wytwórni, których zadaniem jest wyrób i sprzedaż prochu i materjałów wybuchowych*).

Naczelny Dyrektor: dr. Prot Jan.

Państwowe Zakłady Inżynierji. (M. P. 87/28, poz. 141). Eksploatacja i rozbudowa istniejących, oraz budowa i eksploatacja nowych wytwórni, których zadaniem jest wyrób i sprzedaż samochodów, traktorów, samochodów specjalnych, radjostacji, aparatów, mostów, łodzi, wchodzących w zakres wyposażenia łącznościowego, saperskiego, samochodowego, oraz części zamiennych*).

Prezes: płk. dypl. Ulrych Juljusz.
Dyrektor: dr. inż. Kręglewski Adam.

Państwowe Zakłady Lotnicze w Warszawie (M. P. 11/22, poz. 12). Eksploatacja istniejących, budowa i eksploatacja nowych wytwórni, których zadaniem jest wyrób i sprzedaż płatowców, sprzętu uzbrojenia, oraz innych przedmiotów, wchodzących w zakres wyposażenia lotniczego*).

---

*) Podlega zwierzchniemu nadzorowi Ministra Spraw Wojskowych.
**) Patrz tabela str. 876.

Prezes Rady Administracyjnej — płk. dypl. inż. Abczyński Henryk.
Wiceprezes Rady Administracyjnej — inż. Rumbowicz Witold.
Wytwórnia Silników:
Naczelny Dyrektor — inż. Piotrowski Stanisław.
Wytwórnia Płatowców:
Naczelny Dyrektor — inż. Kazimierczak Kazimierz.

Państwowe Zakłady Umundurowania w Warszawie. (M. P. 85/28, poz. 137). Wyrób i sprzedaż gotowych przedmiotów umundurowania i oporządzenia oraz kompletów wykrojów tych przedmiotów na potrzeby armji i instytucyj państwowych*).

Prezes Rady Administracyjnej: — płk. int. dypl. Masny Karol.
Naczelny Dyrektor: — Knapski Stefan.

Gazeta Administracji i Policji Państwowej, Warszawa, ul. Trębacka Nr. 11**).

**) Podlega zwierzchniemu nadzorowi Ministra Spraw Wewnętrznych.
Naczelny Redaktor: — Kaufman Franciszek.

Państwowe Zakłady Wodociągowe na Górnym Śląsku. Katowice, (Dz. U. R. P. Nr 74/28, poz. 670). Zarząd i eksploatacja państwowego wodociągu na Górnym Śląsku **).

Dyrektor: inż. Nowakowski Kazimierz.

Państwowe Zakłady Przemysłowo - Zbożowe, Warszawa, (M. P. 73/32, poz. 102). Handel zbożem i jego przetworami oraz prowadzenie młynów, elewatorów i składów [1]).

Prezes — inż. Przedpełski Wiktor.
Wiceprezes — Świątkowski Wacław.
Naczelny Dyrektor — Kłopotowski Edmund
Dyrektor — Witkowski Stanisław.

Mennica Państwowa. Warszawa, ul. Markowska 18, (Dz. U. R. P. Nr. 3/35 poz. 18). Wybijanie monet na mocy przywileju Państwa; zakup i przeróbka metali szlachetnych; dokonywanie ekspertyz monet, pieczęci i znaczników probierczych oraz narzędzi do ich wyrobu; wykonywanie zamówień krajowych i zagranicznych na wyrób monet, pieczęci, odznak i t. p. [2]).

Dyrektor: inż. Zagrodzki Ludwik
Wicedyrektor: inż. Szumski Janusz.

Państwowy Zakład Emerytalny, Warszawa, ul. Zgoda 10. (Dz. U. R. P. Nr. 31/34, poz. 276). Udzielanie zaopatrzeń emerytalnych stałym funkcjonarjuszom państwowym i zawodowym wojskowym mianowanym po dn. 1.II.1934 r. oraz wszystkim prowizorycznym funkcjonarjuszom państwowym i pracownikom instytucyj, przedsiębiorstw i monopolów państwowych [3]).

Prezes Rady: Lincker Adam.
Naczelny Dyrektor: Kościński Wiktor.

„Polmin" Państwowa Fabryka Olejów Mineralnych, Lwów, ul. Akademicka 7, (Dz. U. R. P. 38/27, poz. 341 i M. P. 94/27, poz. 230). Wy-

---

[1]) Podlega zwierzchniemu nadzorowi Ministra Spraw Wewnętrznych.
[2]) Podlega zwierzchniemu nadzorowi Ministra Skarbu.
[3]) Podlega zwierzchniemu nadzorowi Ministra Przemysłu i Handlu.

dobywanie i przetwarzanie ropy, oraz handel ropą i produktami naftowemi [3]).

Prezes Rady Administracyjnej: gen. Litwinowicz Aleksander.
Naczelny Dyrektor: inż. Dazwański Stefan.

Państwowa Kopalnia Węgla „Brzeszcze" (Dz. U. R. P. 84/28, poz. 739 i M. P. 220/28, poz. 508). Wydobywanie węgla kamiennego i przetwarzanie go na koks i produkty uboczne, prowadzenie innych przedsiębiorstw pomocniczych i sprzedaż w kraju i zagranicą węgla, koksu i wszelkich produktów ubocznych [3]).

Prezes Rady Administracyjnej: inż. Świętochowski Stanisław.
Dyrektor: inż. Lebiedzki Piotr.

Zjednoczone Fabryki Związków Azotowych w Mościcach i w Chorzowie. (Dz. U. R. P. 56/33, poz. 426 — M. P. 166/33, poz. 202). Budowa i prowadzenie fabryk związków azotowych i produktów ubocznych oraz handel produktami tychże fabryk [3]).

Prezes Rady Administracyjnej: inż. Klarner Czesław.
Naczelny Dyrektor: inż. Kwiatkowski Eugenjusz.

Polskie Koleje Państwowe — patrz Ministerstwo Komunikacji.

Lasy Państwowe — patrz Ministerstwo Rolnictwa i Reform Rolnych.

Państwowe Przetwórnie Mięsne w Chodorowie i Dębicy. Zapewnienie rolnikom zbytu żywca nierogacizny przez przerób tegoż żywca na bekony i inne przetwory mięsne [1]).

Chodorów (woj. lwowskie). Dyrektor: Miskiewicz Władysław.
Dębica (woj. krakowskie). Dyrektor: Korzeniowski Fortunat.

Państwowe Wydawnictwo Książek Szkolnych, Warszawa, ul. Chocimska 4, oddział Lwów, ul. Kurkowa 21 [2]).

Dyrektor: Picracki Kazimierz.

Państwowy Zakład Higjeny — patrz Ministerstwo Opieki Społecznej.
Szpitale Państwowe — patrz dział Życie Społeczne.
Polska Poczta, Telegraf i Telefon — patrz Ministerstwo Poczt i Telegrafów.

Państwowe Zakłady Tele i Radjotechniczne, Warszawa, ul. Grochowska 30 (Dz. U. R. P. 45/28, poz. 428 oraz 64/31, poz. 515 i M. P. 173/31, poz. 253). Wytwarzanie i naprawa wszelkich aparatów i urządzeń z dziedziny elektrotechniki i precyzyjnej mechaniki, jak również handel temi artykułami w kraju i zagranicą [3]).

Przewodniczący Rady Administracyjnej: płk. Kijak Stefan.
Dyrektor: inż. Graff Tadeusz.

Zdrojowiska Państwowe — patrz dział Życie Społeczne.

Polska Państwowa Loterja Klasowa. Warszawa, ul. Nalewki 2. (Dz. U. R. P. Nr. 30/34, poz. 270 i M. P. Nr. 26/33 poz. 37, Nr. 14/35, poz. 18). Organizowanie i prowadzenie wszelkiego rodzaju loterji na terenie Rzeczypospolitej.

Dyrektor: Markus Stanisław.

---

[1]) Podlega zwierzchniemu nadzorowi Ministra Rol. i Ref. Rolnych.
[2]) Podlega zwierzchniemu nadzorowi Ministra Wyz. Rel. i Ośw. Publ.
[3]) Podlega zwierzchniemu nadzorowi Ministra Poczt i Telegrafów.

Monopole.*)

Polski Monopol Solny. Warszawa, ul. Królewska 35. Eksploatacja na rzecz Skarbu Państwa: wyłącznego przywileju sprzedaży soli na obszarze całego Państwa oraz państwowych salin, warzelni soli i pól górniczych, nadanych na sól na zasadach handlowych. (Dz. U. R. P. Nr. 52/32, poz. 497; Nr. 4/33 poz. 26 — M. P. Nr. 206/34, poz. 271).

Dyrektor: — vacat.
Zastępca Dyrektora: — Russek Antoni.

Dział Ogólny	— Szef p. o. adw. Pilarski Tadeusz
Dział Produkcji	— Szef inż. Jurkiewicz Jan
Dział Handlowy	— Szef Jabłoński Felicjan
Dział Finansowy	— Szef Russek Antoni z. dyr.
Zakłady wytwórcze:	
Żupa solna w Wieliczce	— Dyr. inż. Feill Henryk
Żupa solna w Bochni	— Dyr. inż. Müller Maurycy
Żupa solna w Inowrocławiu	— Dyr. Wirszyłło Grzegorz
Żupa solna w Lacku	— Dyr. inż. Wielkopolski Maksymiljan
Żupa solna w Kosowie	— Dyr. inż. Kordecki Jan
Żupa solna w Dolinie	— Dyr. inż. Wyporek Stefan
Żupa solna w Drohobyczu	— Dyr. inż. Koneczny Adolf
Żupa solna w Bolechowie	— Dyr. inż. Kikinger Henryk
Salina Delatyn nieczynna	

Własne Zakłady Sprzedaży: Hurtownie soli: w Wieliczce, Kościerzynie, Inowrocławiu, Stanisławowie i Mikołowie.

Państwowy Monopol Spirytusowy. Warszawa, ul. Leszno 1. Eksploatacja na rzecz Skarbu Państwa uprawnień monopolu spirytusowego: zakup i sprzedaż spirytusu do zużycia w granicach Państwa, wyrób i sprzedaż czystych wódek, oraz skażanie i rozlew spirytusu skażonego, na zasadach handlowych (Dz. U. R. P. Nr. 63/32, poz. 586; — M. P. 206/34, poz. 270, Nr. 33/35 poz. 235).

Dyrektor: — Dr. Sachnowski Antoni.

Dział Ogólny	— Szef mjr. Skalski Mieczysław
Dział Produkcji	— Szef dr. inż. Wasilewski Leon
Dział Zakupów	— Szef inż. Miszewski Włodzimierz
Dział Sprzedaży	— Szef Struszyński Karol
Dział Finansowy	— Szef Sowiński Edmund

Zakłady wytwórcze. Warszawa, Łódź, Poznań, Starogard, Wilno, Brześć n/B., Lwów, Kraków. Rektyfikacja: Toruń. Wytwórnia laku: Siedlce.

Polski Monopol Tytoniowy. Warszawa, ul. Nowy Świat 4. Eksploatacja na rzecz Skarbu Państwa monopolu tytoniowego na zasadach handlowych (Dz. U. R. P. Nr. 26/32, poz. 240; Nr. 15/35, poz. 81; M. P. Nr. 206/34, poz. 272; Nr. 70/35, poz. 97).

Dyrektor: — vacat.
Wicedyrektorzy: — Lewicki Aleksander, Krzewski Jan.

Dział Ogólny	— Szef Czerniawski Emil
[illegible]dukcji	— Szef vacat
Dział Zakupów	— Szef Dutkowski Józef
Dział Sprzedaży	— Szef Nachtlicht-Światełko Karol
Dział Finansowy	— Szef Chełmoński Mieczysław
Biuro Osobowe	— Szef mjr. Sroczyński Stefan

Wytwórnie: Bydgoszcz, Grodno, Kościan, Kraków, Łódź, Monasterzyska, Poznań, Radom, Starogard, Warszawa Nr. 1, Warszawa Nr. 2, Wilno, Winniki, Wodzisław.

Magazyny surowców: Gdynia, Oświęcim, Radom, Sofja.

*) Patrz tabela str. 876.

Zakłady Uprawy Tytoniu: Boszczów, Grodno, Grudziądz, Jagielnica, Lublin, Kraków, Krzemieniec, Monasterzyska, Tarnopol, Wodzisław, Zabłotów.
Zakłady Sprzedaży: Baranowicze, Białystok, Brześć n/B., Częstochowa, Grodno, Grudziądz, Jagielnica, Kalisz, Katowice, Kielce, Kołomyja, Kowel, Kraków, Kutno, Lublin, Lwów, Łódź, Łuków, Monasterzyska, Nowy Sącz, Poznań, Przemyśl, Radom, Równe, Rzeszów, Stanisławów, Starogard, Tarnopol, Tarnów, Toruń, Wadowice, Warszawa, Wilno, Wodzisław.
Zakład Doświadczalny: Piadyki (pod Kołomyją).
Monopol Zapałczany — wydzierżawiony.

Finansowy udział państwa w przedsiębiorstwach.

Zjednoczone Fabryki Związków Azotowych w Mościcach i Chorzowie— 30/VI.1935) kapitał zakładowy wynosi zł. 126.986.046, w czem zł. 111.457.329 wynosi udział Skarbu Państwa (87,8%), reszta zaś stanowi kapitał własny przedsiębiorstwa.
„Huta Pokój" S. A. — kapitał zł. 50 miljonów; udział Skarbu Państwa przez Bank Gospodarstwa Krajowego wynosi 52%, resztę stanowi kapitał prywatny.
„Polmin" — kapitał zł. 39.041.638 (31/III.1935 r.); udział Skarbu Państwa wynosi zł. 20.481.816 (52,5%), resztę stanowi kapitał własny przedsiębiorstwa.
„Brzeszcze" — kapitał zł. 28.209.135 (31.III.1935 r.), w czem udział Skarbu Państwa wynosi zł. 23.297.025 (82,6%), reszta kapitał własny przedsiębiorstwa.
„Hohenlohe" — kapitał zł. 24.250.000, w czem udział Skarbu Państwa wynosi 7,5%, resztę stanowi kapitał prywatny.
„Teps" — kapitał zł. 20 miljonów, w czem udział Banku Gospodarstwa Krajowego wynosi ok. 95%, resztę stanowi kapitał prywatny.
„Skarboferm" — kapitał zł. 17.630.000, w czem udział Ministerstwa Przemysłu i Handlu wynosi 50%, resztę zaś stanowi francuski kapitał prywatny.
„Pionier" — kapitał zł. 15 miljonów, w czem udział „Polminu" 10%, resztę stanowi kapitał prywatny.
Chłodnia w Gdyni — kapitał zł. 12.156.000, w czem udział Państwowego Banku Rolnego zł. 10 miljonów, Ministerstwa Przemysłu i Handlu zł. 2.056.000, miasta Gdyni zł. 100.000.
„Polbryt" — kapitał zł. 10.143.000, w czem udział Ministerstwa Przemysłu i Handlu 91%, reszta kapitał prywatny.
„Gdynia — Ameryka" — kapitał zł. 9 miljonów, w czem Ministerstwa Przemysłu i Handlu 75%.
„Żegluga Polska" — kapitał zł. 9 miljonów należy w 100% do Ministerstwa Przemysłu i Handlu.
„Strzybnica" — kapitał zł. 5 miljonów, w czem udział Ministerstwa Przemysłu i Handlu wynosi 50%, resztę stanowi kapitał prywatny.
„Azot" — kapitał zł. 2 miljony należy w 100% do Ministerstwa Przemysłu i Handlu.
„Bank Naftowy" — kapitał zł. 1.500.000, w czem „Polmin" 20%, resztę stanowi kapitał prywatny.

„Bella Mella" — kapitał zł. 700.000, w czem do „Polminu" należy zł. 376.469 (53,8%), resztę stanowi kapitał prywatny.
„P. A. M." — kapitał zł. 350.000, w czem „Żegluga Polska" posiada zł. 203.000 (58%).
„Towarzystwo Handlowe Przemysłu Naftowego" — kapitał zł. 200.000, w czem udział „Polminu" wynosi zł. 39.200 (19,6%), resztę stanowi kapitał prywatny.
„Pollon" — kapitał zł. 150.725, w rękach „Polminu" znajduje się 100%.
„Gdynika" — kapitał zł. 20.000, udział „P. A. M." zł. 8.000 (40%).

RZEMIOSŁO.

ZWIĄZEK IZB RZEMIEŚLNICZYCH RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ.

Związek Izb Rzemieślniczych Rzeczypospolitej Polskiej jako osoba publiczno - prawna został powołany do życia mocą rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 27 października 1933 r.
Do ustawowych uprawnień Związku Izb Rzemieślniczych należy:
1) przedstawicielstwo Izb Rzemieślniczych wobec władz państwowych oraz organów samorządu terytorjalnego i gospodarczego w sprawach dotyczących ogólnych interesów rzemiosła;
2) współdziałanie z władzami państwowemi i z rzemieślniczemi związkami gospodarczemi w sprawach dotyczących ogólnych interesów rzemiosła przez udzielanie informacyj, wydawanie opinij i popieranie tych związków;
3) składanie władzom państwowym życzeń i wniosków, dotyczących całokształtu organizacji i polityki gospodarczej rzemiosła, między innemi: a) kredytów, b) ceł, eksportu i importu, c) traktatów i konwencyj międzynarodowych, d) komunikacji i taryf przewozowych, e) ustawodawstwa przemysłowego, f) ustawodawstwa społecznego, g) ustawodawstwa spółdzielczego, h) ustawodawstwa podatkowego, i) szkolnictwa zawodowego.
Związek Izb Rzemieślniczych ma prawo zakładania i popierania wszelkiego rodzaju instytucyj, przeznaczonych do podniesienia poziomu zawodowej oświaty rzemieślniczej i wzmożenia produkcji rzemieślniczej.
Organami Związku Izb Rzemieślniczych są: 1) Rada Związku, 2) Zarząd, 3) Komisja rewizyjna, 4) Dyrektor.
Nadzór nad Związkiem Izb Rzemieślniczych wykonywa Minister Przemysłu i Handlu, który może delegować swego przedstawiciela na posiedzenie Związku i jego władz.
Rada Związku Izb Rzemieślniczych R. P. składa się z przedstawicieli Izb Rzemieślniczych po dwóch od każdej Izby, wybieranych pośród radców w tajnem głosowaniu zwyczajną większością głosów przez walne zgromadzenie Izby na okres kadencji rady; w ten sam sposób dokonywane są wybory uzupełniające na czas pozostały do upływu kadencji.
Zarząd Związku składa się z prezesa, dwu vice-prezesów oraz 4-ch członków powołanych przez Ministra Przemysłu i Handlu na okres kadencji Rady lub okres pozostałej do upływu kadencji.
Komisja rewizyjna Związku składa się z 3-ch członków powoływanych przez Ministra Przemysłu i Handlu.
Związek Izb Rzemieślniczych Rzeczypospolitej Polskiej. Warszawa, Mazowiecka 1.

Prezes: Poseł Antoni Snopczyński, V.-prezesi: Józef Sierakowski i Srul Glocer, czł. zarządu: Altman Juljan, Bernatowicz Edmund, poseł Robert Jahoda-Żółtowski i Antoni Szmalenberg, Dyrektor: Bolesław Sikorski.

IZBY RZEMIEŚLNICZE.

Celem Izby Rzemieślniczej jest reprezentacja gospodarczych i zawodowych interesów rzemiosła okręgu Izby.

Do zakresu działania Izby należy: 1) współdziałanie z władzami państwowemi w sprawach dotyczących interesów rzemiosła przez udzielanie informacyj i wydawanie opinij, 2) przedstawianie władzom państwowym i samorządowym życzeń i wniosków dotyczących interesów rzemiosła, 3) popieranie instytutów badawczych, muzeów, wystaw, pokazów, jarmarków rzemieślniczych, biur informacyjnych; 4) popieranie szkół rzemieślniczych oraz przyczynianie się w inny sposób do podniesienia sprawności zawodowej rzemieślników - mistrzów, czeladników i terminatorów; 5) wyznaczanie osób powołanych do wydawania opinij, wymagających orjentacji w zakresie przedmiotów mających znaczenie dla rzemiosła; 6) przedstawianie kandydatów w przypadkach, w których udział reprezentantów rzemiosła przewidują obowiązujące przepisy, na stanowiska sędziów handlowych, członków Rad Państwowych, komisyj szacunkowych itp.; 7) wydawanie opinij oraz zaświadczeń o istniejących zwyczajach w rzemiośle; 8) tworzenie sądów polubownych do rozstrzygania sporów, wynikłych ze stosunków zawodowych między rzemieślnikami, którzy nie należą do zrzeszeń rzemieślniczych lub należą do zrzeszeń, których statuty nie przewidują sądów polubownych; 9) zbieranie danych statystycznych dotyczących rzemiosła; 10) wydawanie przepisów i zarządzeń regulujących sprawy terminatorskie w myśl postanowień prawa przemysłowego i czuwanie nad ich wykonaniem; 11) tworzenie komisyj egzaminacyjnych, czeladniczych i mistrzowskich w myśl postanowień prawa przemysłowego; 12) współdziałanie ze Związkiem Izb Rzemieślniczych i z rzemieślniczemi Związkami Gospodarczemi w spełnianiu ich zadań.

Izby Rzemieślnicze spełniają nadto inne czynności i zadania w zleconym zakresie działania, przekazane im ustawami i rozporządzeniami Ministrów.

Izba Rzemieślnicza składa się z radców w $^3/_5$ części wybranych przez rzemieślników i w $^2/_5$ powołanych przez Ministra Przemysłu i Handlu. Radcowie Izby oraz ich zastępcy są wybierani na lat 5, na takiż okres powoływani są przez Ministra Przemysłu i Handlu radcowie nie podlegający wyborom. Nadzór nad Izbami Rzemieślniczemi sprawuje Minister Przemysłu i Handlu.

Izba Rzemieślnicza w Warszawie, ul. Królewska 23.
Prezes: Poseł Antoni Snopczyński, V.-prezes: Marek Jakób, Dyrektor: Konstanty Ablamowicz.

Izba Rzemieślnicza w Białymstoku, ul. Pierackiego 1-a.
Prezes: Franciszek Grosser, V.-prezes: Hersz Wider, Dyrektor: Czesław Miller.

Izba Rzemieślnicza w Brześciu n/B., ul. Steckiewicza 40.
Prezes: Jan Pietraszek, V.-prezes: Izaak Gier, Dyrektor: inż. Adam Roszkowski.

Izba Rzemieślnicza w Grudziądzu, ul. Groblowa 29/31.
Prezes: Piotr Jakubowski, V.-prezes: Jan Paltke, Dyrektor: Franc. Bischoff.

Izba Rzemieślnicza w Katowicach, ul. Stawowa 10.
Prezes: Piotr Łyszczak, V.-prezes: Wiktor Satara, p. o. Dyrektora: Bronisław Szmigielski.

Izba Rzemieślnicza w Kielcach, ul. Sienkiewicza 49.
Prezes: Edward Balcer, V.-prezes: Stanisław Lorenz, Dyrektor: Grzegorz Axentowisz.

Izba Rzemieślnicza w Krakowie, ul. Św. Anny 9.
Prezes: Dr. Poseł Robert Jahoda-Żółtowski, V.-prezes: Antoni Jarosz, Dyrektor: Eustachy Gaertner.

Izba Rzemieślnicza w Lublinie, ul. Powiatowa 3.
Prezes: Michał Chodorowski, V.-prezes: Mojżesz Aron Lew, Dyrektor: Cecyl jan Ptasiński.

Izba Rzemieślnicza we Lwowie, ul. Kościelna 8.
Prezes: Gustaw Pammer, V.-Prezes: Ferdynand Hornung, Dyrektor: Dr. A. Hamerski.

Izba Rzemieślnicza w Łodzi, ul. Moniuszki 6.
Prezes: Stanisław Kopczyński, V.-Prezes: Andrzej Lewandowski, Dyrektor: St. Dobocz.

Izba Rzemieślnicza w Łucku, ul. Piłsudskiego 14.
Prezes: Konstanty Reus, V.-Prezes: Wieński Józef, Dyrektor: W. Łopieński.

Izba Rzemieślnicza w Nowogródku, ul. Piłsudskiego 6.
Prezes: Józef Zalewski, V.-Prezes: Weltman Chaim, Dyrektor: R. J. Stark.

Izba Rzemieślnicza w Poznaniu, ul. Wały Zygmunta Augusta 13.
Prezes: Władysław Zakrzewski, V.-Prezes: Czesław Potocki, p. o. Dyrektora: J. Kurowski.

Izba Rzemieślnicza w Stanisławowie, ul. Sapieżyńska 18.
Prezes: Marjan Pozowski, V.-Prezes: Mozes Izrael, Dyrektor: Władysław Gilewski.

Izba Rzemieślnicza w Tarnopolu, ul. Kościuszki 16.
Prezes: Niemiec Benedykt, V.-Prezes: Ozjasz Tepenberg, Dyrektor: Dr. Henryk Hass.

Izba Rzemieślnicza w Wilnie, ul. Gdańska 6.
Prezes: Władysław Szumański, V.-Prezes: Łazarz Kruk, Dyrektor: Mgr. K. Młynarczyk.

Izba Rzemieślnicza we Włocławku, ul. Zduńska 5.
Prezes: Józef Budzanowski, V.-Prezes: Jakób Agrest, Dyrektor: Jan Łazarewicz.

Dochody i wydatki Izb Rzemieślniczych (w tys. zł.).

Wyszczególnienie	1931 (zamkn.)	1932 (zamkn.)	1933 (zamkn.)	1934 (zamkn.	1935 (budżet)
Dochody ogółem	2.806	2.310	1 887	2.312	2.1.6
Saldo z r. poprz.	810	587	600	562	153
Opł. na rzecz Izby [1])	1.706	964	708	1.032	1.320
Dod. do pod. przem.	217	673	349	443	399
Dotacje [2])	73	86	230	177	244
Wydatki ogółem	2.213	1.7/3	1 332	1.463	1.980
Osobowe	1.479	1 108	8 9	817	639
Rzeczowe	308	289	283	298	335
Nadzwyczajne [3])	426	376	220	348	203
				zwyczajne	168
				składki	252
				agendy	73
				czynn. zlec.	310

[1]) Dochody z własnego majątku, taksy egzam. i t. p.
[2]) Niedobór, pokrywany przez Min. Przem. i Handlu, lub rozłożony na rzemieślników, ofiary i t. p.
[3]) Spłata pożyczek, koszty wyborów, druk sprawozdań, remonty.

Uwaga: Dane Związku Izb Rzemieślniczych R. P.

Biuro Organizacyjno-Handlowe Rzemiosła Związku Izb Rzemieślniczych R. P. w Warszawie zostało utworzone przez Związek Izb Rzemieślniczych R. P. na mocy artykułu 19-go rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej o Izbach Rzemieślniczych i ich Związku oraz uchwały Rady Związku Izb Rzemieślniczych R. P.
Celem Biura jest wzmożenie produkcji zakładów rzemieślniczych oraz pomoc w zakresie zbytu wyrobów rzemiosła.

Ogólny nadzór nad biurem sprawuje Związek Izb Rzemieślniczych a bezpośrednio dyrektor Związku Izb Rzemieślniczych R. P.
Centrala Handlowa Rzemiosła sp. z o. o. w Warszawie.
Prezes Rady Nadzorczej: Edward Daab,
Zarząd: Ludwik Piekarski i Roman Jaszczołt.

Ważniejsze organizacje rzemieślnicze.

1. **Związek Rzemieślników Chrześcijan,** Warszawa, ul. Miodowa 14.
Prezes: pos. A. Snopczyński. V.-prezesi: Sierakowki Józef, Mencel Jan.

2. **Narodowo - Chrześcijańskie Zjednoczenie Rzemiosła,** Poznań.
Prezes: Sobczak W.
Prezydjum: Glocer Srul, Altman Juljan, Brunstein Matys, Bursztyn Jakób i Gurewicz.

3. **Centralny Związek Rzemieślników Żydów w Polsce,** Warszawa, ul. Bielańska 7.

Rzemieślnicy (zarejestrowani w Izbach Rzemieślniczych).

Grupy zawodowe rzemiosła	1931	1933	w tem w województwach			
			centralnych	wschodnich	zachodnich	południ
Ogółem	284.309	301.345	170.526	34.605	43.124	53.090
Grupy:						
budowlana	21.738	22.552	13.061	2.540	3.362	3.589
drzewna	39.192	40.279	23.793	4.106	6.116	6.264
włókiennicza	54.718	59.778	34 607	7.864	7.899	9.401
metalowa	43.668	45 637	23.243	5 976	6.957	9 4t8
spożywcza	48.759	54.861	28.816	5.215	8.798	12.032
skórzana	64.272	63.878	39 693	7.321	7.263	9.601
usług osob.	11.962	14 360	7.313	1.583	2 729	2.735
Najważ. rzemiosła						
szewctwo	50.065	49 790	30 172	5.258	6.022	8.338
krawiectwo	43 871	48 587	27.968	6.396	7.118	7.105
rzeźnictwo	23.756	28.038	14.526	2.669	4.750	6.093
kowalstwo	24.010	25.021	12.624	3.736	3.980	4.675
stolarstwo	22.307	23.435	13 109	2.844	3.200	4,282
piekarstwo	15.456	16.125	8.363	1.723	3,635	2.404
fryzjerstwo	10.040	12.102	6.269	1 213	2.302	2.318
mularstwo	9.440	10.359	7.058	1,181	1.071	1 049
ślusarstwo	7.467	8.077	4 096	901	1.580	1 500
wędliniarstwo	6 600	7.567	4.327	404	1	2.835
kołodziejstwo	7.193	6.824	3.016	349	1.926	933
ciesielstwo	6.220	6.760	5.192	687	426	455
cholewkarstwo	6 516	6.757	5 374	907	15	3 4
malarstwo	5.574	5.882	3.041	651	1.088	1.102
blacharstwo	5.375	5.474	2.621	596	590	1.672

Uwaga: Dane Związku Izb Rzemieślniczych R. P. Statystyka za 1934 i 1935 w opracowaniu. Wg. prowizorycznych zestawień ilość warsztatów wynosi ogółem około 330.000 warsztatów z kartami rzemieślniczemi.

Instytut Badań dla Rozwoju Rzemiosła.
(B. Muzeum Rzemiosł i Sztuki Stosowanej).

Celem Instytutu Badań dla Rozwoju Rzemiosła jest przeprowadzanie badań nad warunkami technicznego, zawodowego i gospodarczego rozwoju rzemiosła.
Do osiągnięcia powyższego celu służą następujące środki działania:
1) w dziedzinie technicznej: a) badania nad zastosowaniem najnowszych narzędzi i urządzeń mechanicznych i ocena ich w praktycznem użyciu, b) ocena złożonych nowych wynalazków dotyczących rzemiosła, c) badanie surowców, półfabrykatów i materjałów ubocznych używanych w wytwórczości rzemieślniczej, d) prowadzenie i utrzymywanie laboratorjów i urządzeń doświadczalnych;
2) w dziedzinie gospodarczej: a) badanie rynków zbytu, zagadnień komunikacyjnych, udzielanie potrzebnych informacyj w sprawie ceł, przewozu i t. d., b) śledzenie ruchu przemysłowego, handlowego, warunków konkurencji, pracy i robocizny, popieranie nowych gałęzi rzemiosła, c) zbieranie i opracowywanie materjałów dotyczących badanej dziedziny gospodarczej rzemiosła;
3) w dziedzinie kulturalnej: a) zbieranie i ochrona okazów sztuki rzemieślniczej, b) opracowanie historji rzemiosła w Polsce i jego cech kulturalnych, c) dostarczanie rzemieślnikom rysunków i projektów artystycznych, zaznajamianie z prądami mody, udzielanie porad artystycznych, kolekcja wzorów i modeli;
4) w dziedzinie oświatowo - zawodowej: a) przedstawianie wniosków i dezyderatów samorządowi gospodarczemu w sprawie szkolnictwa zawodowego, b) wydawanie i popieranie czasopism i podręczników zawodowych, c) organizowanie i popieranie kursów, szkół zawodowych, odczytów, pokazów i t. p., d) zakładanie bibljotek rzemieślniczych e) wydawanie opinij naukowych w zakresie spraw rzemieślniczych, f) opracowanie zasad racjonalnej organizacji pracy, g) powoływanie do życia, współdziałanie i popieranie instytutów poradnictwa zawodowego i organizowanie stałych i czasowych wystaw współczesnej wytwórczości rzemieślniczej, h) udzielanie stypendjów na kształcenie i doskonalenie się w rzemiośle, i) uczestnictwo w krajowych i międzynarodowych zjazdach naukowych.
Siedziba Instytutu mieści się w Warszawie przy ul. Chmielnej Nr. 52, dyrektorem jest inż. Władysław Gordziałkowski.

WYMIANA.

HANDEL WEWNĘTRZNY.

Przedsiębiorstwa Handlowe w Polsce według branż i świadectw przemysłowych w 1932 r.

Branże Handlowe	Ogółem	Kategorje świadectw przemysłowych				
		I	II	III	IV	V
Ogółem	**427.871**	**763**	**29.475**	**203.200**	**187.709**	**6.723**
Skup zawodowy	25.309	75	876	5 142	19.117	99
Artykuły spoż.-kolonj.	193.376	41	3.948	100.732	87.143	1.512
Zakłady gastronomiczne	33.785	82	5.234	25 475	2.994	—
Wina i wódki	7 235	13	2.955	3.988	276	3
Wyr. monop. tytoniow.	14.922	—	681	3.029	11 211	1
Manufaktura	25.478	28	2 569	11.199	8.907	2.748
Konfekcja i galanterja	21.373	4	1.105	8.416	10.947	901
Ubranie	9.146	—	693	2.568	5.781	104
Obuwie	12.547	1	464	5.007	7.011	69
Skóry i wyroby z nich	4 709	1	256	1.880	2.550	22
Maszyny i art. techn.	1.641	16	796	766	62	1
Art. budowl. i opałowe	12.966	47	808	4.283	7.773	55
Meble i urządz. biurowe	3.316	1	375	1.245	1.664	30
Żelazo i wyroby żel.	5.996	33	689	3.573	1.652	49
Porcelana, szkło, fajans	4.413	1	395	1.798	2.160	59
Chemikalja, mydło, nafta	5.700	18	719	3.297	1.551	115
Instrumenty precyzyjne	651	1	275	332	41	2
Wyroby zegarmistrzowskie, jubilerskie, platerowane	1.868	2	394	1.207	250	15
Przybory oświetleniowe, radjowe	977	13	386	527	49	2
Apteki	1.974	15	384	1.573	2	—
Składy apteczne	2.756	12	678	1.914	138	14
Księgarnie i materjały piśmienne	6.308	6	502	3.688	1.899	213
Art. rolnicze, spółdzielnie rolniczo-handlowe	3 125	21	539	1.400	1.147	18
Banki i instyt. kredyt.	1 698	196	302	135	1.065	—
Komunikacja, przewóz	4.593	43	618	1.755	2.175	2
Hotele, pokoje umebl.	4.031	6	578	2.032	1.415	—
Teatry i widowiska	759	29	267	360	24	79
Biura Handlowe	2.793	37	959	1 209	588	—
Przedsiębiorstwa inne	8 997	22	746	2.483	5.482	26
Branża niepodana	5.405	—	257	2.187	2 635	326

Źródło: Mały Rocznik Statystyczny z 33 r.

Świadectwa Przemysłowe dla Przedsiębiorstw Handlowych.

Wyszczególnienie	Ogółem	Kategorje świadectw przemysłowych				
		I	II	III	IV	V
Polska 1931	**443.673**	**1.037**	**36.353**	**225.774**	**170.968**	**9.541**
„ 1932	427.871	764	29.475	203.200	187 709	6.723
„ 1933	405.930	703	23 974	151 664	224 950	5.339
„ 1934	403.504	553	19 863	118.838	259.309	4.941
„ 1935*)	431.514	.	.	.	.	.
Województwa**)						
centralne	195.973	408	12.551	89.972	89 856	3 086
w tem Warszawa	2[illegible],430	286	3 907	13.001	11.769	467
wschodnie	52.119	28	2.800	28 023	20.949	319
zachodnie	73.497	195	9.143	38.865	23.521	1 773
południowe	106 282	133	4.981	46.340	53.283	1.545

Źródło: dane G. U. St. i Izby Przemysłowo - Handlowej w Warszawie.

*) Dane za 11 mies.
**) W roku 1934.

Ceny (1928 r. = 100)

Wskaźniki	1931	1932	1933	1934	1935 X m.
Ceny hurtowe	75	66	59	56	54,5
żywność i używki	72	63	57	52	51,5
artykuły przemysłowe . .	77	68	61	59	57,3
Ceny płacone producentom za ziemiopłody	55	49	40	34	38,1
Koszty utrzymania rodzin pracowników umysłow.	92	82	76	72	69,9
w Warszawie ogółem . .					
żywność	75	62	56	51	50,3
pozostałe	113	100	93	90	89,2
Koszty utrzymania rodzin pracowników fizycznych	86	78	71	67	65,3
w Warszawie ogółem . .					
żywność	74	65	58	52	51,8
inne wydatki	110	105	98	95	97,2

Związek Giełd Zbożowo - Towarowych w Polsce. Stowarzyszenie. Warszawa, Kopernika 30, sekretarz Z. Terpiłowski.
Organizacja zrzesza: 9 giełd zbożowo - towarowych na terenie całej Rzeczypospolitej Polskiej. Siedziby i składy prezydjów tych giełd podajemy niżej:
Bydgoszcz, Pl. Wolności 7.
Prezes Rady: Bajer Edmund, Wiceprezesi: mgr. Głębowicz Jan, Stolpe Stanisław, Dyrektor: mgr. Wójcik Mieczysław.
Katowice, ul. Wojewódzka 23.
Kraków, ul. św. Jana 3.
Prezes Rady: Żeleński Karol, Wiceprezesi: Bincer Konrad, Kozłowski Tad. Dyrektor: dr. Landy Ludwik.
Lublin, ul. Krakowskie Przedmieście 39.
Prezes Rady: Donau-Szpindler Antoni. Wiceprezesi: Bromberg Symcha, Krausse Edward. Dyrektor: dr. Hollenberg Karol.
Oddział w Równem
Lwów, ul. Akademicka 17.
Prezes Rady: dr. Szarski Marcin, Wiceprezesi: Akxelbrad Herman, dr. Scala Paweł, Frankel Celestyn, dr. Papara Kazimierz. Dyrektor: dr. Paneth Marceli.
Łódź, ul. Śródmiejska 25.
Prezes Rady: inż. Wilski Zbigniew. Wiceprezesi: Kulla Antoni, Heiman Pius, Dyrektor: Wojtecki Adam.
Poznań, ul. Podgórna 10.
Prezes Rady: Grantkowski Aleksander. Wiceprezesi: Maciejewski Marjan, Weiss Zygmunt. Dyrektor: Łyskowski Kazimierz.
Warszawa, ul. Kopernika 30.
Prezes Rady: Chrzanowski Zygmunt, Wiceprezesi: Barcikowski Stanisław, Minkiewicz W., Grasberg H. Dyrektor: Krzemieniewski J.
Wilno, ul. Końska 20.
Prezes Rady: Chomiński Ludwik. Wiceprezesi: Kinkulkin Szymon, Tawrogiński Edward. Dyrektor: Kopeć Edward.

GIEŁDY MIĘSNE.

Warszawa, ul. Jagiellońska 1.
Prezes Rady: dr. Piaskiewicz Władysław, Wiceprezesi: Kolniczański Anczel, Kwapiński Stanisław, Dyrektor: Bułhak Antoni Jerzy.
Lublin, gmach Rzeźni Miejskiej.
Prezes Rady: Fischer Jan. Wiceprezesi: Pleskaczyński Tomasz, Goldberg Szoel Motel. Dyrektor: Przeździecki Eugenjusz.

Organizacje międzybranżowe.

Naczelna Rada Zrzeszeń Kupiectwa Polskiego. Związek stow. przem Warszawa, Zielna 50, — dyrektor Andrzej Czarnecki.
Organizacja zrzesza niżej wyliczone organizacje:
Centrala Stowarzyszeń Restauratorów, Hotelarzy i Pokrewnych Zawodów w R. P., Warszawa, Wspólna 10.
Centralny Związek Detalicznego Kupiectwa Chrześcijańskiego R. P., Warszawa, Ordynacka 9.
Kongregacja Kupiecka, Lwów, Halicka 19.
Krakowska Kongregacja Kupiecka, Kraków, Wielopole 11.
Polski Związek Towarzystw Kupieckich Województwa Śląskiego, Katowice, Pocztowa 16.
Stowarzyszenie Kupców Polskich, Warszawa, Zielna 50.

Stowarzyszenie Kupców i Przemysłowców Chrześcijan m. Wilna, Wilno, Bakszta 11.
Stowarzyszenie Polskich Kupców i Przemysłowców Chrześcijan, Łódź, Piotrkowska 113.
Stowarzyszenie Kupców i Przemysłowców Polskich Województw Południowo - Wschodnich, Lwów, 3 Maja 2.
Związek Księgarzy Polskich, Warszawa, Zielna 17.
Związek Towarzystw Kupieckich, Poznań, Zwierzyniecka 12.
Związek Towarzystw Kupieckich na Pomorzu, Grudziądz, Wybickiego 39.
Stowarzyszenie Kupców Polskich. Stow. przem. Centrala: Warszawa, Zielna 50, dyrektor — Andrzej Czarnecki. 115 oddziałów prowincjonalnych na terenie województw centralnych, wschodnich i południowo-wschodnich.
Organizacja zrzesza około 8.000 przedsiębiorstw handlowych (I, II i III kat. handl.) na terenie województw centralnych i wschodnich.
Grupy (koła) branżowe organizacji:
Koło Handlu i Przemysłu Cukierniczo-Kawiarnianego.
Koło Hurtowników Masła
Koło Hurtowników Owoców
Koło Importerów Opon Samochodowych
Koło Jubilerów i Złotników
Koło kapeluszników
Koło Kupców Bieliźniano - Konfekcyjnych
Koło Kupców Branży Maszynowo - Technicznej
Koło Kupców Branży Niciano - Norymberskiej
Koło Kupców Branży Skórzanej i Przyborów Podróżnych
Koło Kupców Gałęzi Fotograficznej.
Koło Kupców Gałęzi Futrzanej
Koło Kupców Gałęzi Włókienniczej
Koło Kupców Galanterji Metalowej i Naczyń Kuchennych
Koło Kupców Handlu Zagranicznego
Koło Kupców Winno-Kolonjalnych
Koło Kupców i Przemysłowców Samochodowych
Koło Papierników
Koło Producentów Lodu Sztucznego
Koło Producentów Wód Mineralnych i Napojów Gazowych
Koło Właścicieli Magazynów Mód
Koło Właścicieli Magazynów Obuwia
Koło Właścicieli Sklepów Kwiatowych
Koło Winiarzy
Polski Związek Drogistów Hurtowych
Sekcja Handlu Ziemiopłodami
Sekcja Mleczarska
Zrzeszenie Hurtowników Żelaza i Artykułów Sanitarnych.
Stowarzyszenie przyjmuje udział w Centralnej Komisji Przywozowej. Organ prasowy dwutygodnik „Tygodnik Handlowy". Organizacja posiada prawo wyboru radców do izb przem-handl. w Warszawie — 5 rad., w Lublinie — 7 rad., w Łodzi — 2 rad., w Sosnowcu — 4 rad., w Wilnie — 3 rad. —
Związek Kupców z centrala w Warszawie. Stow. przem. Centrala: Warszawa, Senatorska 22, dyrektor — Maurycy Zajdenman inż. Organizacja zrzesza około 35 000 przedsiębiorstw handlowych (I — IV kat. handl.) na terenie całej Rzeczypospolitej Polskiej.
Związek posiada oddziały prowincjonalne lub korespondentów w 415 miejscow. Ponadto Związek, jako Rada Naczelna Kupiectwa Żydowskiego zrzesza następujące organizacje regjonalne:

Centrala Małopolskich Stowarzyszeń Gospodarczych we Lwowie, Lwów, Hetmańska 6.
Centralne Stowarzyszenie Kupców i Przemysłowców woj. Łódzkiego, Łódź, Piotrkowska 10.
Rada Naczelna Zrzeszonego Kupiectwa Żydowskiego województw Północno-wschodnich, Wilno, Wielka Pohulanka 5.
Stowarzyszenie Kupców w Łodzi, Łódź, Piotrkowska 73.
Wileński Związek Kupców Żydowskich, Centrala w Wilnie, Wilno, Wielka Pohulanka 5.
Związek Stowarzyszeń Kupieckich Małopolski Zachodniej w Krakowie, Kraków, Grodzka 43.
Grupy branżowo-organizacyjne:

apteczna
budowlano-ceramiczna
elektrotechniczna
ekspedytorów
eksporterów drobiu
eksporterów koni
eksporterów pierza i puchu
eksporterów płodów rolnych
eksporterów skór surowych
futrzana
fornierowa
gumowo-chirurgiczna
hurtowników materjałów piśmiennych
importerów skór
jajczarska (eksportowa)
jedwabna
kolonjalna (importowa)
kolonjalna (półhurt)
konfekcji damskiej, męskiej i dziecinnej
kolektorów loteryjnych
kupców i eksporterów szmat
kupców handlujących jelitami
materjałów piśmiennych (detal)
mleczarska
nabiałowa
obuwiana
papiernicza
perfumeryjno-kosmetyczna (detal)
papierniczo-piśmienna
przędzy wełnianej, bawełnianej i jedwabnej
producentów zeszytów szkolnych i wyrobów papierniczych
resturatorów
samochodowa
śledziarska
skupujących łom szklany
trykotażowo-pończosznicza (hurt)
trykotażowo-pończosznicza (detal)
węglowa
winno-wódczana (detal)
winno-wódczana (hurt)
wytwórców wina i miodu
włóknista
zbożowo-mączna
zegarowa
żelazo-metalowa
dentystyczna
szkła i porcelany
złomu żelaza i żelaza użytkowego

Pozatem organizacja posiada sekcję międzybranżową kupców sprzedających na spłaty, szereg kół branżowych działających w formie zrzeszeń, których agendy prowadzi C. Z. K.
Stowarzyszenie przyjmuje udział w Centralnej Komisji Przywozu przy M. P. i H.
Organ prasowy: dwutygodnik „Przegląd Handlowy". Organizacja posiada prawo wyboru radców do izb przem.-handl. w Warszawie — 5 rad., w Lublinie — 4 rad., w Łodzi — 1 rad., w Sosnowcu — 1 rad., w Wilnie — 3 rad.
Centralny Związek Detalicznego Kupiectwa Chrześcijańskiego Rz. Polskiej. Stow. przem. Centrala: Warszawa, Ordynacka 9, kierownik Wacław Pintara, 25 oddziałów prowincjonalnych.
Organizacja zrzesza:
około 7.000 przedsiębiorstw handlowych (II — IV kat. handl.) na terenie całej Rzeczypospolitej Polskiej.
Grupy branżowe organizacji: kawiarniana, konfekcyjno-galanteryjna, mydlarsko-farbiarska, opałowa, owocarska, spożywczo-kolonjalna, wę-

dliniarska, właścicieli składów aptecznych, właścicieli zakładów kąpielowych. Organ prasowy: miesięcznik „Wiadomości Kupieckie".
Organizacja posiada prawo wyboru radców do izb przem.-handl. w Warszawie — 2 rad., w Łodzi — 1 rad., w Sosnowcu — 1 rad.

Centrala Detalicznych i Drobnych Kupców w Polsce. Stow. przem. Centrala: Warszawa, Leszno 40, dyrektor Daniel Berliner. 365 oddziałów prowincjonalnych. Organizacja zrzesza około 200 000 przedsiębiorstw handlowych (III — V kat. handl.) na terenie całej Rzeczypospolitej i W. M. Gdańska.

Grupy branżowe organizacji:

apteczna
butelkowa
bieliźniano-galanteryjna
elektrotechniczna
galanterji żelaznej
futrzana
galanteryjna i materjałów piśmiennych
kawiarni, herbaciarni i piwiarni
konfekcji męskiej
księgarska
lodziarska
manufakturowa
meblarska
mięsna i drobiu
mydlarsko-farbiarska
nabiałowa
obuwia
opałowa
owoców i wody sodowej
papierowa
rybna
skór twardych
skórzanej galanterji
śledziarska
spożywczo-kolonjalna
szkła okiennego
tekturowa
warzywna
wędliniarska
właścicieli krowiarń
wł. handlu owocami z gablotek

Organizacja posiada prawo wyboru radców do izb przem. - handl: w Warszawie — 2 rad., w Lublinie — 2 rad., w Łodzi — 1 rad., w Sosnowcu — 2 rad., w Wilnie — 2 rad.

Federacja Zrzeszeń Przedstawicieli Handlowych Rzeczypospolitej Polskiej. Związek stowarzyszeń przemysłowych, Warszawa, Królewska 16, dyrektor — Leon Perl.
Organizacja zrzesza następujące organizacje przedstawicieli handlowych:
Sekcja Przedstawicieli Handlowych przy Stowarzyszeniu Kupców m. Łodzi, Łódź, Piotrkowska 73.
Stowarzyszenie Przedstawicieli Handlowych w Krakowie, Kanoniczna 16.
Stowarzyszenie Przedstawicieli Handlowych we Lwowie, Pl. Mariacki 7.
Stowarzyszenie Przedstawicieli Handlowych na woj. śląskie, Katowice, Młyńska 11.
Związek Przedstawicieli Przemysłu Polskiego w Gdańsku, Langgasse 60.
Zrzeszenie Samodzielnych Przedstawicieli Handlowych, Poznań, Al. Marcinkowskiego 7.

Stowarzyszenie Przedstawicieli Handlowych w Warszawie. Stow. przem. Centrala: Warszawa, Królewska 16, dyrektor — Leon Perl.
4 oddziały prowincjonalne. Organizacja zrzesza 1 300 przedstawicieli handlowych firm krajowych i zagranicznych oraz komisantów zakupu i sprzedaży.
Grupy branżowe organizacji:
chemiczno-farmaceutyczna, dywanowa, drzewna, fotograficzna, elektro-radiotechniczna, gumowa, jedwabna, Koło Przemysłu Kapeluszniczego, koronkarsko-tiulowo-pasmanteryjna, rowerowa, skórna, żelazno-metalowa, zapałczana.
Organizacja posiada prawo wyboru 2 radców do izby przem.-handl. w Warszawie.

Zgromadzenie Kupców m. st. Warszawy. Korporacja przemysłowa. Warszawa, Królewska 14, dyrektor Jan Wizel
Organizacja zrzesza 217 właścicieli przedsiębiorstw handlowych (I i II kat. handl. lub I — IV kat. przem.) na terenie m. st. Warszawy.
Zakłady naukowe prowadzone przez organizację:
Szkoła Powszechna i Gimnazjum, Warszawa, Prosta 14.
Liceum Handlowe Męskie „ „ „
Szkoła Handlowa wieczorna męska „ - -
Kursy Nauk Ekonomicznych i Handlowych, Prosta 14.
Instytut Praktycznej Wiedzy Handlowej im. Sen. Bruna, Prosta 14
Jednoroczna Szkoła Przysposobienia Handlowego „ „
Organizacja posiada prawo wyboru 1 radcy do izby przem. - handl. w Warszawie.
Związek Zawodowy Agentów i Wojażerów R. P. Stow. przem. Centrala: Warszawa, Orla 6 m. 21, kierownik — Weltman Adolf. 5 oddziałów prowincjonalnych. Grupy (sekcje) branżowe organizacji: kosmetyczno-chemiczna, kolonjalno-cukiernicza. Organizacja zrzesza około 1000 członków na terenie całej Rzeczypospolitej Polskiej.
Związek Towarzystw Kupieckich na Pomorzu. Stow. przem. Grudziądz, Wybickiego 39, dyrektor — Jerzy Radojewski. Organizacja zrzesza: 30 Towarzystw Kupców Samodzielnych na terenie województwa pomorskiego. Organizacja posiada prawo wyboru 6 radców do izby przem.-handl. w Gdyni.
Towarzystwo Kupców w Bydgoszczy, Tow. Zap. Stow. przem. Bydgoszcz, Jagiellońska 13, dyrektor — Franciszek Tatarek. Organizacja zrzesza 108 przedsiębiorstw handlowych (II — IV kat. handl.) na terenie powiatu bydgoskiego.
Grupy branżowe organizacji:

bławatna	opałowa
destylacyjna	papiernicza
drogeryjna	skórzana
kolonjalna	tytoniowa
obuwiana	zbożowa

Organizacja posiada prawo wyboru 2 radców do izby przem.-handl. w Gdyni.
Polski Związek Stowarzyszeń Kupieckich Województwa Śląskiego. Związek stow. przem. Katowice, Pl. Wolności 8, dyrektor — Piotr Chorąży. Organizacja zrzesza, na terenie woj. śląskiego 1600 przedsiębiorstw handlowych kat. I — IV; są one zorganizowane w 32 oddziały prowincjonalne, działające jako samodzielne stowarzyszenia kupieckie. Grupy (sekcje branżowe) organizacji: hurtowników branży spożywczej, kupców żelaza i towarów żelaznych. Organizacja posiada prawo wyboru 6 radców do izby przem.-handl. w Katowicach.
Stowarzyszenie Kupców Górnego Śląska w Katowicach. Stow. przem. Centrala: Katowice, Stalowa 13, prezes — Ludwik Żmigród inż. 2 oddziały prowincjonalne. Grupy branżowe organizacji: owocarska, obuwiana, handlu okrężnego.
Organizacja zrzesza 191 przedsiębiorstw handlowch (I i V kat. handl.) na terenie górnośląskiej części województwa śląskiego. Organizacja posiada prawo wyboru 1 radcy do izby przem.-handl. w Katowicach.
Zjednoczenie Gospodarcze Polskiego Śląska Z. Z. (Wirtschaftliche Vereinigung für Poln. Schlesien). Związek stow. przem. Centrala: Katowice, Marsz. Piłsudskiego 27, dyrektor — Alfred Gawlik dr. 3 oddziały prowincjonalne. Organizacja posiada prawo wyboru 1 radcy do izby przem.-handl. w Katowicach.

Związek Kupców Bielska, Białej i Okolicy. Stow. przem. Bielsko, Piłsudskiego 4, dyrektor — Adolf Ehrlich.
Organizacja zrzesza 534 przedsiębiorstwa handlowe (II—IV kat. handl.) na terenie miasta i powiatu Bielska i Białej oraz powiatu żywieckiego. Grupy branżowe organizacji: drogerzystów, ogólna, podróżujących handlowych, tekstylna, żywnościowa. Organizacja posiada prawo wyboru 1 radcy do izby przem.-handl. w Katowicach.
Polski Związek Kupców Podróżujących i Agentów Handlowych Woj. Śl. Stow. przem. Katowice, Wojewódzka 7, prezes — Ludwik Wiliński.
Organizacja zrzesza 64 samodzielnych kupców podróżujących i agentów handlowych na terenie województwa śląskiego.
Organizacja posiada prawo wyboru 1 radcy do izby przem. - handl. w Katowicach.
Krakowska Kongregacja Kupiecka w Krakowie. Stow. przem. Centrala: Kraków, Wielopole 11, prowadzący agendy biurowe — Adam Dobrowolski dr. 9 oddziałów prowincjonalnych.
Organizacja zrzesza 1400 przedsiębiorstw handlowych (I — IV kat. handl.) na terenie województw: krakowskiego, lwowskiego.
Grupy branżowe organizacji: cukiernicza, fotograficzna, kolonjalno-spożywcza, kosmetyczno-perfumeryjna, papiernicza. Organ prasowy: (wydawany wspólnie z Lwowską Kongregacją Kupiecką). „Kupiec Polski", dwutygodnik. Organizacja posiada prawo wyboru 6 radców do izby przem.-handl. w Krakowie.
Krakowskie Stowarzyszenie Kupców w Krakowie. Stow. przem. Kraków, Grodzka 43, kierownik — Józef Himmelblau.
Organizacja zrzesza: 2220 przedsiębiorstw handlowych (I — IV kat. handl.) na terenie m. Krakowa.

Grupy branżowe organizacji:

artykułów gospodarczych	meblowa
artykułów zbytkownych	odzieżowa
bławatna	osobistych zajęć
budowlana	papiernicza
drzewna	szklano-porcelanowa
jubilerska	techniczna
maszynowa, rowerowa, gramofonowa	węglowa
	żywnościowa

Organizacja posiada prawo wyboru 5 radców do izby przem.-handl. w Krakowie. Organ prasowy tygodnik „Przegląd Kupiecki".
Stowarzyszenie Kupców i Przemysłowców Polskich Województw Południowo-Wschodnich. Stow. przem. Centrala: Lwów, 3 Maja 2, prezes — Stanisław Bieńkowski dr. inż. 14 oddziałów prowincjonalnych.
Organizacja zrzesza 100 przedsiębiorstw handlowych, (II i IV kat. handl.) przemysłowych oraz bankowych na terenie województw: lwowskiego, tarnopolskiego i stanisławowskiego.
Grupy branżowe organizacji: konfekcyjna, metalowa, owocarska, spożywcza. Organizacja posiada prawo wyboru 2 radców do izby przem.-handl. we Lwowie.
Kongregacja Kupiecka we Lwowie. Stow. przem. Centrala: Lwów, Pl. Bernardyński 2, sekretarz — Tadeusz Witek 10 oddziałów prowincjonalnych. Organizacja zrzesza 350 przedsiębiorstw handlowych (II — IV kat. handl.) na terenie województw lwowskiego, stanisławowskiego i tarnopolskiego.
Grupy branżowe organizacji: bławatno-sukiennicza, drobnego kupiectwa, farbiarsko-drogeryjno-perfumeryjna, konfekcyjno-galanteryjna, papierniczo-piśmiennicza, porcelanowo-szklana, spożywcza. Organ pra-

sowy (wydawany wspólnie z Krakowską Kongregacją Kupiecką) „Kupiec Polski" dwutygodnik.
Organizacja posiada prawo wyboru 5 radców do izby przem.-handl. we Lwowie.
Lwowskie Stowarzyszenie Kupców. Stow. przem. Lwów, Hetmańska 6, dyrektor — Wilhelm Spiegel dr.
Organizacja zrzesza 3.000 przedsiębiorstw handlowych (I — IV kat. handl.), na terenie województwa lwowskiego.

Grupy branżowe organizacji:

chustek
cukiernicza
farbowa
futrzana
galanteryjna det.
galanteryjna hurt.
kapeluśnicza
kolonjalna
konfekcji damskiej
konfekcji męskiej
księgarska
materjałów budowlanych
meblarska
obuwiana
opałowa
owoców południowych
papiernicza
perfumeryjno-kosmetyczna
skórzana
sukienna
szkła i fajansów
techniczna
tekstylna
żelazna

Instytucje społeczno-zawodowe prowadzone przez organizację: Lwowska Kasa Kupiecka, Lwów, Hetmańska 6. Organ prasowy tygodnik „Front Gospodarczy". Organizacja posiada prawo wyboru 1 radcy do izby przem.-handl. we Lwowie.
Stowarzyszenie Przedstawicieli Handlowych. Stow. przem. Lwów, Sykstuska 23, prezes — Ignacy Rendel. Organizacja zrzesza: 300 przedstawicieli handlowych firm krajowych i zagranicznych oraz komisantów zakupu i sprzedaży na terenie woj. lwowskiego.
Grupy branżowe organizacji: chemiczna, cukiernicza, galanteryjna, kolonjalna, papiernicza, winno-wódczana, włókiennicza, żelazna.
Organizacja posiada prawo wyboru radcy do izby przem.-handl. we Lwowie.
Centralny Związek Kupców i Przemysłowców. Stow. przem. Lwów, Sykstuska 23 — I p., prezes — Michał Ulam.
Organizacja zrzesza: 525 przedsiębiorstw handlowych (I — IV kat. handl.) i drobnych przemysłowych na terenie województw: lwowskiego, tarnopolskiego i stanisławowskiego.
Organizacja posiada prawo wyboru 1 radcy do izby przem.-handl. we Lwowie.
Sojuz Ukraińskich Kupców. Stow. przem. Centrala: Lwów, Rynek 10 II p., sekretarz — Dymitr Koniuch. 11 oddziałów prowincjonalnych.
Organizacja zrzesza 703 przedsiębiorstwa handlowe i przemysłowe na terenie woj. lwowskiego, tarnopolskiego i stanisławowskiego.
Organizacja posiada prawo wyboru 3 radców do izby przem.-handl. we Lwowie.
Stowarzyszenie Kupców w Przemyślu. Stow. przem. Przemyśl, Pl. Legionów, sekretarz — Klausner Józef.
Organizacja zrzesza 337 przedsiębiorstw handlowych (II — IV kat. handl.) na terenie m. Przemyśla.
Grupy branżowe organizacji: cukiernicza, galanteryjna, kolonjalna, konfekcji męskiej i damskiej, mączna, naczyń kuchennych i porcelany, papierowa, skórzana, tekstylna, zbożowa, żelazna.
Organizacja posiada prawo wyboru 1 radcy do izby przem.-handl. we Lwowie.

Kongregacja Kupiecka w Stanisławowie. Stow. przem. Sapieżyńska 5, prezes — Kazimierz Schweisser.
Organizacja zrzesza 85 przedsiębiorstw handlowych na terenie m. Stanisławowa. Organizacja posiada prawo wyboru 2 radców do izby przem. - handl. we Lwowie.
Centralne Stowarzyszenie Kupców i Przemysłowców Województwa Łódzkiego. Stow. przem. Łódź, Piotrkowska 10, dyrektor — Henryk Szwarcman.
Organizacja zrzesza 812 przedsiębiorstw handlowych (I — III kat handl.) i drobnych przemysłowych VII i VIII kat. przem. na terenie województwa łódzkiego.
Grupy branżowe organizacji: agentów branży metalowej, czapkarsko kapeluszniczа, drzewna, futrzana, galanteryjna, handlu przędzą bawełnianą, czesankową, farbowaną, wigonjową, czyściwą i odpadkami, kolonjalno-spożywcza, konfekcyjna, papiernicza, skórzana, włókiennicza (bawełniana i wełniana), wytwórców tkanin krawatowych, żelazna.
Organizacja posiada prawo wyboru radcy do izby przem.-handl. w Łodzi.
Stowarzyszenie Polskich Kupców i Przemysłowców Chrześcijan w Łodzi. Stow. przem. Centrala: Łódź, Piotrkowska 113, dyrektor — Adam Kwieciński dr. 2 oddziały prowincjonalne. Organizacja zrzesza 530 przedsiębiorstw handlowych (I — IV kat. handl.) i drobnych przemysłowych na terenie województwa łódzkiego.
Grupy branżowe organizacji: galanteryjno-włókiennicza, przedstawicieli handlowych, samochodowa, winno-kolonjalna, wyrobów dzianych.
Oranizacja posiada prawo wyboru 3 radców do izby przem. - handl. w Łodzi.
Stowarzyszenie Kupców i Przemysłowców Polskich w Łodzi. Stow. przem. Łódź, Kilińskiego 145, dyrektor — Helena Jagielska.
Organizacja zrzesza 606 przedsiębiorstw handlowych (II — IV kat. handl.) i drobnych przemysłowych na terenie województwa łódzkiego.
Grupy branżowe organizacji: kolonjalno-spożywcza, winno-wódczana, opałowa, galanteryjna.
Przy organizacji istnieje Spółdzielnia Handlowa Spożywczo-Mleczarska. Organizacja posiada prawo wyboru 1 radcy do izby przem.-handl. w Łodzi.
Pierwsze Stowarzyszenie Drobnych Kupców i Handlarzy m. Łodzi. Stow. przem. Łódź, Ogrodowa 10, dyrektor — Dawid Rozenberg.
Organizacja zrzesza 3586 przedsiębiorstw handlowych (II i IV kat. handl.) na terenie m. Łodzi.

Grupy branżowe organizacji:

chustek
czapek i kapeluszy
dodatków szewskich
dykt
farb
firanek i kołder
futrzana
galanteryjna
konfekcyjna
manufaktury bawełnianej
manufaktury kortowej
manufaktury wełnianej
meblarska
obuwiana
papieru i materjałów piśmiennych
skórzana
swetrów
trykotaży i bielizny
żelazna

Organizacja posiada prawo wyboru 1 radcy do izby przem.-handl. w Łodzi.
Stowarzyszenie Kupców m. Łodzi. Stow. przem. Łódź, Piotrkowska 73, dyrektor — Maks Neyman.

Organizacja zrzesza: 389 przedsiębiorstw handlowych (I — III kat. handl.) głównie branży włókienniczej oraz ekspedycyjnej i fabrycznych branży chemicznej na terenie województwa łódzkiego.
Grupy branżowe organizacji: detaliczna, drzewna, ekspedytorów, hurtowników bawełny i wyrobów bawełnianych, mydlarska, przędzy bawełnianej i czesankowej, przedstawicieli handlowych, sukiennicza, właścicieli przedsiębiorstw chemicznych, właścicieli wykończalni zarobkowych bawełnianych.

Organ prasowy: „Głos Kupiectwa" dwutygodnik. Organizacja posiada prawo wyboru 2 radców do izby przem.-handl. w Łodzi.

Związek Towarzystw Kupieckich z siedzibą w Poznaniu. Związek stow. przem. Poznań Al. Marsz. Piłsudskiego 37, dyrektor — Brunon Sikorski. Organizacja zrzesza 29 organizacyj kupieckich międzybranżowych działających na terenie województwa poznańskiego.
Mleczarski Związek Przemysłowo - Handlowy na Polskę Zach. t. z. w Poznaniu, Al. Marsz. Piłsudskiego 37.

Stowarzyszenie Hurtowników Branży Kolonjalnej na Polskę Zachodnią w Poznaniu, Al. Marsz. Piłsudskiego 37.
Stowarzyszenie Hurtowników Węgla Zach. Ziem. Polskich, stow. zap. w Poznaniu, Al. Marsz. Piłsudskiego 37.
Stowarzyszenie Kupców Branży Delikatesowo - Kolonjalnej, Poznań, Fr. Katajczaka 39.
Stowarzyszenie Polskich Kupców Papierniczych, Poznań. Al. Marsz. Piłsudskiego 37.

Zachodnio - Polskie Stowarzyszenie Hurtowników Win w Poznaniu, Al. Marsz. Piłsudskiego 37.
Zjednoczenie Kupców Detalistów Branży Kolonjalno - Spożywczej w Poznaniu, Piaskowa 2.
Zjednoczenie Samodzielnych Zegarmistrzów, Złotników, Jubilerów, Rytowników i Bronzowników m. st. Poznania Pl. Wolności 7.
Związek Drogerzystów Rzpltej Polskiej, Obwód I, ul. Nowa 7.
Związek Hurtowników Włókienniczych w Poznaniu. Al. Marsz. Piłsudskiego 37.

Związek Kupców Branży Żelaza na Woj. Pozn. i Pom. z siedzibą w Poznaniu p. adr. F. Przymuszała — Leszno, Rynek 19.
Związek Kupców Branży Żelaza, Sprzętów Kuchennych, Szkła i Porcelany w Poznaniu, Marsz. Focha 77.

Związek Polskich Kupców Zbożowych, Poznań, Rzeczypospolitej 1.
Zrzeszenie Samodzielnych Przedstawicieli Handlowych, Poznań, Al. Marcinkowskiego 7.

Organ prasowy: „Kupiec i Świat Kupiecki" tygodnik. Organizacja posiada prawo wyboru 13 radców do izby przem.-handl. w Poznaniu.
Stowarzyszenie Kupców i Przemysłowców w Sosnowcu. Stow. przem. Sosnowiec, Kowalska 2, prezes — Józef Saper.
Organizacja zrzesza 142 przedsiębiorstwa handlowe (I — III kat. handl.) i przemysłowe na terenie m. Sosnowca.
Grupy branżowe organizacji: drzewna, galanteryjna, kolonjalno-spożywcza, konfekcyjna, zbożowa, żelazna.
Organizacja posiada prawo wyboru 1 radcy do izby przem.-handl. w Sosnowcu.

Stowarzyszenie Przemysłowców i Kupców w Częstochowie. Stow. przem. Częstochowa, Al. Wolności 3/5, prezes — Zygmunt Stiller.
Organizacja zrzesza 458 przedsiębiorstw handlowych (I — IV kat. handl.) i drobnych przemysłowych na terenie m. Częstochowy.

Grupy branżowe organizacji: drobn. przem., galanteryjna, gotowych ubiorów, manufakturowa, obuwiana, skórzana, spożywczo-kolonjalna, żelazna.
Organizacja posiada prawo wyboru 1 radcy do izby przem.-handl. w Sosnowcu.
Związek Kupców Ziemi Radomskiej. Stow. przem. Radom, Żeromskiego 18, dyrektor — Salomon Chwatt.
Organizacja zrzesza 356 przedsiębiorstw handlowych (II — Vb kat. handl.) na terenie m. Radomia i powiatu radomskiego.
Organizacja posiada prawo wyboru 1 radcy do izby przem. - handl. w Sosnowcu.
Stowarzyszenie Kupców i Przemysłowców Chrześcijan w Wilnie. Stow. przem. Wilno, Bakszta 11, dyrektor — Jakób Maiicki.
Organizacja zrzesza 160 przedsiębiorstw handlowych (I — IV kat. handl.) i przemysłowych na terenie województwa wileńskiego.
Organizacja posiada prawo wyboru 3 radców do izby przem.-handl. w Wilnie.
Wileński Związek Kupców Żydowskich. Centrala w Wilnie. Stow. przem. Centrala: Wilno, W. Pohulanka 5, dyrektor — Abram Załkind. 41 oddziałów prowincjolnanych.
Organizacja zrzesza przedsiębiorstwa handlowe (I — IV kat. handl.) oraz bankowe, ubezpieczeniowe i ekspedycyjne na terenie województwa wileńskiego. Organizacja posiada prawo wyboru 4 radców do izby przem.-handl. w Wilnie.
Związek Detalicznych Kupców i Przemysłowców Chrześcijan m. Wilna i woj. wileńskiego. Stow. przem Wilno, Bazyljańska 2 m. 18, prezes — Jan Borosewicz.
Organizacja zrzesza 278 przedsiębiorstw handlowych (II — IV kat. handl.) i drobnych przemysłowych na terenie m. Wilna i województwa wileńskiego.
Organizacja posiada prawo wyboru 2 radców do izby przem. - handl w Wilnie.

Organizacje branżowe.

HANDEL ARTYKUŁAMI GÓRNICZEMI.

Związek Hurtowych Sprzedawców Węgla. Stow. przem. Warszawa, Krakowskie Przedmieście 58 m. 3, kierownik — Karol Hoffman.
Organizacja zrzesza 8 przedsiębiorstw hurtowego handlu węglem na terenie województw: warszawskiego, łódzkiego, kieleckiego, lubelskiego, wileńskiego, nowogródzkiego, wołyńskiego, białostockiego, lwowskiego, tarnopolskiego, stanisławowskiego i poleskiego.
Związek Przedstawicieli Koncernów Węglowych w Gdyni. Stow. przem. Gdynia, Świętojańska 56, dyrektor — Jerzy Michalewski.
Organizacja zrzesza 5 przedstawicieli koncernów węglowych, prowadzących morski eksport węgla na terenie m. Gdyni.
Organizacja ma prawo wyboru 1 radcę do izby przem.-handl. w Gdyni.

HANDEL METALAMI I ICH PRZETWORAMI.

Zrzeszenie Hurtowników Rur. Stow. przem. Katowice, Pocztowa 16, dyrektor — Leonard Kuntze. Organizacja zrzesza 11 przedsiębiorstw hurtowego handlu rurami na terenie całej Rzeczypospolitej Polskiej.
Związek Kupców Branży Rowerowej i Maszyn do Szycia w Polsce. Stow. przem. Warszawa, Zielna 47, sekretarz — Jerzy Szylit.

Organizacja zrzesza 27 przedsiębiorstw hurtowego handlu rowerami i maszynami do szycia na terenie całej Rzeczypospolitej Polskiej i W. M. Gdańska.
Rada Zrzeszeń Kupców i Przemysłowców Samochodowych, porozumienie kół i sekcyj branżowych handlu samochodowego istniejących przy niżej wymienionych organizacjach kupiectwa chrześcijańskiego. Warszawa, Zielna 50, sekretarz — Tadeusz Łopolnicki.
Organizacja zrzesza 6 niżej wymienionych organizacyj handlu i przemysłu samochodowego na terenie Rzeczypospolitej Polskiej.
Koło Kupców i Przemysłowców Samochodowych w Warszawie, Zielna 50,
Związek Kupców Branży Samochodowej w Katowicach, pl. Wolności 8,
Związek Kupców Branży Samochodowej w Krakowie, Rynek 26 I p.,
Związek Kupców Branży Samochodowej w Warszawie, Zielna 50,
Związek Kupców i Przemysłowców Samochodowych we Lwowie, Legjonów 1,
Związek Kupców i Przemysłowców Samochodowych w Poznaniu, Al. Marszałka Piłsudskiego 37.
Związek Kupców Branży Samochodowej (przy Stowarzyszeniu Kupców Polskich). Samodzielna sekcja branżowa działająca w formie stow. przem. Warszawa, Zielna 50, sekretarz — Eugenjusz Konopacki.
Organizacja zrzesza 83 przedsiębiorstwa handlu samochodami i ich częściami na terenie całej Rzeczypospolitej.

HANDEL CHEMICZNO - FARMACEUTYCZNY I PERFUMERYJNO - KOSMETYCZNY.

Polskie Powszechne Towarzystwo Farmaceutyczne. Związek stowarzyszeń. Centrala: Warszawa, Długa 16, dyrektor Edward Kuczyński mgr. 16 oddziałów prowincjonalnych.
Organizacja zrzesza około 110 aptek na terenie całej Rzeczypospolitej Polskiej. Organ prasowy „Wiadomości farmaceutyczne" tygodnik.
Polski Powszechny Związek Drogistów. Stow. przem. Centrala: Warszawa, Złota 58, kierownik — Marek Pariser. 10 oddziałów prowincjonalnych.
Organizacja zrzesza 1945 składów aptecznych na terenie województw: warszawskiego, łódzkiego, lubelskiego, wileńskiego, nowogródzkiego, białostockiego, lwowskiego, tarnopolskiego, stanisławowskiego, krakowskiego.
Organizacja posiada prawo wyboru 1 radcy do izby przem.-handl. w Krakowie.
Związek Drogerzystów Rzeczypospolitej Polskiej. Stow. przem. Centrala: Poznań, Nowa 7, gen. sekr. — Ksawery Gadebusch. 4 oddziały prowincjonalne.
Organizacja zrzesza około 700 składów aptecznych na terenie całej Rzeczypospolitej. Organ prasowy „Wiadomości Drogistowskie" tygodnik.

HANDEL PAPIERNICZY I KSIĘGARSKI.

Ogólno Krajowe Zrzeszenie Żydowskich Związków Kupiectwa Gałęzi Papierniczo-Piśmiennej przy Centrali Związku Kupców. Samodzielna sekcja branżowa Związku Kupców z Centralą w Warszawie. Warszawa, Senatorska 22, kierownik — Atanazy Rozenbaum.
Organizacja zrzesza 251 przedsiębiorstw handlu artykułami papierniczo-piśmienniczemi, zrzeszonych w sekcjach branżowych przy następujących organizacjach:

Centrala Stowarzyszeń Kupców i Przemysłowców województwa łódzkiego, Łódź, Piotrkowska 10, Okręgowy Związek Kupców, Kielce, Okręgowy Związek Kupców, Lublin, Okręgowy Związek Kupców, Brześć n/Bugiem, Okręgowy Związek Kupców, Kowel, Okręgowy Związek Kupców, Białystok, Okręgowy Związek Kupców, Nowogródek, Stowarzyszenie Kupców, Będzin, Stowarzyszenie Kupców i Przemysłowców, Sosnowiec, Stowarzyszenie Kupców Górnego Śląska, Katowice, Związek Kupców, Poznań, Związek Kupców Żyd., Wilno, Związek Kupców Żyd., Łuck, Związek Kupców Żyd., Baranowicze.

Związek Księgarzy Polskich. Stow. przem. Centrala: Warszawa, Zielna 17, dyrektor — Feliks Pieczątkowski. 7 oddziałów prowincjonalnych. Organizacja zrzesza 875 księgarń sortymentowych na terenie całej Rzeczypospolitej Polskiej. Organ prasowy „Przegląd Księgarski", dwutygodnik.

Organizacja posiada prawo wyboru 1 radcy do izby przem.-handl. w Warszawie.

HANDEL WŁÓKIENNICZY.

Zrzeszenie Kupców i Eksporterów Szmat przy Centrali Związku Kupców. Stow. przem. Samodzielna sekcja branżowa Związku Kupców z Centralą w Warszawie. Warszawa, Senatorska 22, Sekretarjat C. Z. K. Organizacja zrzesza 21 przedsiębiorstw wewnętrznego i zagranicznego handlu szmatami na terenie całej Rzeczypospolitej.

HANDEL ZIEMIOPŁODAMI I ICH PRZETWORAMI.

Zrzeszenie Eksportowe Płodów Rolnych przy Centrali Związku Kupców. Samodzielna sekcja branżowa Związku Kupców z Centralą w Warszawie. Warszawa, Senatorska 22, Sekretarjat C .Z. K.

Organizacja zrzesza 26 przedsiębiorstw eksportu płodów rolnych na terenie całej Rzeczypospolitej.

Związek Kupców Zbożowych. Stow. przem. Lwów, Rejtana 6, sekretarz — Jakób Narzisenfeld.

Organizacja zrzesza 812 przedsiębiorstw handlu zbożem na terenie województw: lwowskiego, stanisławowskiego, tarnopolskiego i wołyńskiego. Organizacja posiada prawo wyboru 1 radcy do izby przem.-handl. we Lwowie.

Związek Eksporterów Zboża R. P. — stow. wpis. w Poznaniu. Stow. przem. Poznań, Podgórna 10, dyrektor — Leon Domański.

Organizacja zrzesza eksporterów zboża na terenie całej Rzeczypospolitej Polskiej.

Organizacja wydaje zaświadczenia eksportowe Ministerstwa Przemysłu i Handlu, uprawniające do zwrotu cła przy wywozie zbóż, produktów przemiału i słodu i wykonywa kontrolę standaryzacyjną nad ilością i jakością tego wywozu.

Ogólno-polskie Zrzeszenie Przemysłowców - Eksporterów Przetworów Ziemniaczanych. Stow. przem. Poznań, 27 Grudnia 18, dyrektor — Cezary Kreczy. Organizacja zrzesza: 23 przedsiębiorstwa eksportujące przetwory ziemniaczane na terenie całej Rzeczypospolitej Polskiej.

Stowarzyszenie Eksporterów i Kupców Lnu i Konopi Ziem Południowych Polski. Stow. przem. Lwów, Akademicka 17, dyrektor — Jakób Silberstein dr.

Organizacja zrzesza 70 przedsiębiorstw wewnętrznego i zagranicznego handlu lnem, konopiami i ich pochodnemi artykułami na terenie województw: lwowskiego, stanisławowskiego, tarnopolskiego, lubelskiego, wołyńskiego, krakowskiego, śląskiego i kieleckiego.

Organizacja posiada prawo wyboru 1 radcy do izby przem.-handl. we Lwowie.

Związek dla Handlu i Eksportu Lniarskiego w Wilnie. Stow. przem. Wilno, Końska 20, dyrektor — Robert Baranowski mgr.

Organizacja zrzesza: 8 przedsiębiorstw wewnętrznego i zagranicznego handlu lnem na terenie województw: wileńskiego, białostockiego, wołyńskiego i nowogródzkiego.

Związek Wytwórców Jęczmienia Browarnego Rzeczypospolitej Polskiej. Związeń stowarzyszeń. Warszawa, Pl. Napoleona 9, dyrektor — Łoś Janusz. Organizacja zrzesza 13 zrzeszeń wytwórców jęczmienia browarnego na terenie całej Rzeczypospolitej. Organ Prasowy „Gazeta Rolnicza" tygodnik. Warszawa, Kopernika 30.

Polski Związek Kupców i Eksporterów Chmielu. Stow. przem. Lublin, 3 Maja 22, kierownik — Robert Kownacki. Organizacja zrzesza 14 przedsiębiorstw wewnętrznego i zagranicznego handlu chmielem na terenie całej Rzeczypospolitej Polskiej. Organizacja posiada prawo wyboru radcy do izby przem.-handl. w Lublinie.

Związek Polskich Eksporterów Chmielu. Stow. przem. Lwów, Akademicka 17, dyrektor — Jakób Silberstein dr.

Organizacja zrzesza 15 przedsiębiorstw wewnętrznego i zagranicznego handlu chmielem i innemi artykułami browarnianemi na terenie województw: lwowskiego, tarnopolskiego, stanisławowskiego, wołyńskiego, lubelskiego, kieleckiego i śląskiego.

Organizacja posiada prawo wyboru 1 radcy do izby przem.-handl. we Lwowie.

HANDEL ZWIERZĘTAMI I PRZETWORAMI ZWIERZĘCEMI.

Zrzeszenie Kupców Polskich Handlujących Trzodą Chlewną, Rogacizną, Drobiem i Końmi w Rzeczypospolitej Polskiej. Stow. przem. Warszawa, Marcinkowskiego 1, kierownik — Anna Sztajerwaldowa.

Organizacja zrzesza 288 przedsiębiorstw handlu trzodą chlewną, rogacizną, drobiem i końmi na terenie całej Rzeczypospolitej Polskiej.

Zrzeszenie Eksporterów Koni przy Centrali Związku Kupców. Samodzielna sekcja branżowa Związku Kupców z Centralą w Warszawie. Warszawa, Senatorska 22, — sekretarjat C.Z.K.

Organizacja zrzesza: 21 przedsiębiorstw eksportujących konie na terenie całej Rzeczypospolitej Polskiej.

Związek Kupców Trzody i Bydła w Polsce, Stowarzyszenie zarejestrowane. Stow. przem. Gdynia, Bema 19, dyrektor — Wincenty Szpręga. Organizacja zrzesza 45 przedsiębiorstw wewnętrznego i zagranicznego handlu trzodą chlewną, bydłem, mięsem i przetworami mięsnemi na terenie województw: pomorskiego i poznańskiego.

Organizacja posiada prawo wyboru 1 radcy do izby przem.-handl. w Gdyni.

Polski Związek Eksportowy Bekonu i Artykułów Zwierzęcych. Stow. przem. Warszawa, Kopernika 30, dyrektor — Stanisław Gayny inż. Organizacja zrzesza 125 przedsiębiorstwa przemysłu przetwórczo - mięsnego głównie bekonowego oraz wewnętrznego i zagranicznego handlu artykułami tegoż przemysłu na terenie całej Rzeczypospolitej Polskiej.

Grupy branżowe organizacji: Eksporterów Drobiu, Eksporterów Jaj; Eksporterów Koni; Eksporterów Przetworów Mięsnych, Wędlin i Konserw; Eksporterów Żywca i Mięsa.

Organizacja wydaje zaświadczenia zwalniające od cła przy wywozie bekonów, szynek i innych przetworów mięsnych; dokonywa przydziału kontyngentów wywozowych oraz przeprowadza kontrolę standaryzacyjną bekonów, szynek peklowanych w puszkach i drobiu. Organizacja posiada prawo wyboru radców do izb przem.-handl. w Gdyni — 1 rad., w Krakowie — 1 rad.

Związek Kupców Handlujących Jelitami przy Centrali Związku Kupców. Stow. przem. Warszawa, Senatorska 22, Sekretarjat C. Z. K.
Organizacja zrzesza 51 przedsiębiorstw przetwórczych, zajmujących się importem i eksportem jelit na terenie całej Rzeczypospolitej Polskiej.

Polski Związek Eksporterów Drobiu. Warszawa, Marszałkowska 95. Dyrektor — Mieczysław Różanowski.

Organizacja zrzesza 51 przedsiębiorstw przetwórczych, zajmujących się łej Rzeczypospolitej Polskiej. Wydaje zaświadczenia, zwalniające od cła przy wywozie gęsi żywych i bitych.

Zrzeszenie Eksporterów Drobiu przy Centrali Związku Kupców. Stow. przem. Warszawa, Senatorska 22, — sekretarjat C. Z. K.
Organizacja zrzesza 17 przedsiębiorstw eksportu drobiu na terenie całej Rzeczypospolitej Polskiej.

Związek Zawodowych Zrzeszeń Eksporterów Jaj. Stow. przem. Warszawa, Wilcza 45 m. 3, — dyrektor Stanisław Nahlik dr.
Organizacja zrzesza następujące organizacje na terenie całej Rzeczypospolitej Polskiej:

Zachodnio - Małopolski Związek Eksporterów Jaj w Krakowie, Kraków, Grodzka 43,

Zachodnio Polski Związek Eksporterów Jaj w Poznaniu, Poznań, Mickiewicza 31,

Związek Eksporterów Jaj woj. lubelskiego i wołyńskiego, Lublin, ul. Okopowa 7,

Wschodnio-Małopolski Związek Eksporterów Jaj we Lwowie, Lwów, Batorego 38.

Związek Eksporterów Jaj Województw Lubelskiego i Wołyńskiego. Stow. przem. Lublin, Okopowa 7, — kierownik Robert Kownacki.

Organizacja zrzesza 10 przedsiębiorstw eksportu jej na terenie województwa lubelskiego i wołyńskiego. Organizacja posiada prawo wyboru 1 radcy do izby przem.-handl. w Lublinie.

Wschodnio - Małopolski Związek Eksporterów Jaj. Stow. przem. Lwów, Batorego 38, prezes — Joachim Aszkenazy dr.

Organizacja zrzesza 63 przedsiębiorstwa eksportu jaj na terenie województwa lwowskiego, stanisławowskiego i tarnopolskiego. Organizacja dokonywa rozdziału kontyngentów ustalanych dla eksportu jaj.
Organ prasowy „Nowoczesna Hodowla Drobiu".
Organizacja posiada prawo wyboru 1 radcy do izby przem.-handl. we Lwowie.

Ogólnopolski Związek Przetwórców i Eksporterów Pierza i Puchu. Stow. przem. Warszawa, Elektoralna 34, dyrektor — Ignacy Fejgin.
Organizacja zrzesza 39 przedsiębiorstw przetworu i eksportu pierza i puchu na terenie całej Rzeczypospolitej Polskiej.

Zrzeszenie Przetwórców i Eksporterów Pierza i Puchu przy Centrali Związku Kupców. Samodzielna sekcja. Warszawa, Senatorska 22, — sekretarjat C. Z. K.
Organizacja zrzesza 15 przedsiębiorstw przetworu i eksportu pierza i puchu na terenie całej Rzeczypospolitej Polskiej.

HANDEL ARTYKUŁAMI MONOPOLOWEMI I NAPOJAMI WYSKOKOWEMI.

Związek Hurtowników Soli w Polsce. Stow. przem. Warszawa, Służewska 5 m. 7, prezes — Adam Pluciński.
Organizacja zrzesza 63 przedsiębiorstwa hurtowego handlu solą na terenie całej Rzeczypospolitej Polskiej.
Związek Koncesjonarjuszy Wódczanych Rzeczypospolitej Polskiej. Stow. przem. Warszawa, Żelazna 68, kierownik — Bronisław Paradowski. Organizacja zrzesza około 2.000 koncesjonowanych przedsiębiorstw handlu wódczanego na terenie całej Rzeczypospolitej Polskiej.
Związek Sprzedawców Wyrobów Tytoniowych R. P. Stow. przem. Centrala: Warszawa, Nowy Świat 4, dyrektor Henryk Maciejczyk. Oddziałów prowincjonalnych 28.
Organizacja zrzesza 1.860 przedsiębiorstw handlu wyrobami tytoniowemi na terenie całej Rzeczypospolitej Polskiej.
Organ prasowy „Wiadomości Tytoniowe" miesięcznik.
Związek Kupców Winno - Wódczano - Kolonjalnych i Przedsiębiorstw Koncesjonowanych Województwa Łódzkiego w Łodzi. Stow. przem. Łódź, Piotrkowska 152, sekretarz — Karol Piestrzyński.
Organizacja zrzesza 126 przedsiębiorstw handlu artykułami winno - wódczanemi na terenie m. Łodzi.
Organizacja posiada prawo wyboru 1 radcy do izby przem.-handl. w Łodzi.

HANDEL OWOCAMI I ARTYKUŁAMI SPOŻYWCZO - KOLONJALNEMI.

Związek Importerów, Eksporterów i Przetwórców Owoców. Stow. przem. Warszawa, Żabia 9 m. 39, dyrektor — Dymitr Lachowski.
Organizacja zrzesza 61 importerów, eksporterów i przetwórców owoców na terenie całej Rzeczypospolitej Polskiej.
Zrzeszenie Importerów Kawy i Herbaty. Samodzielna sekcja branżowa przy Stowarzyszeniu Kupców Polskich działająca w formie stowarzyszenia przemysłowego. Warszawa, Zielna 50, dyrektor — Zygmunt Tomczak. Organizacja zrzesza 84 przedsiębiorstwa importu kawy, herbaty i kakao na terenie całej Rzeczypospolitej Polskiej oraz W. M. Gdańska. Handlowy organ wykonawczy organizacji Polska Centrala Importu Kawy S. A., w Warszawie, ul. Moniuszki 6.
Stowarzyszenie Przemysłowców Herbacianych w Polsce. Stow. przem. Warszawa, Miodowa 25, sekretarz — Adam Steinborn. Organizacja zrzesza 11 przedsiębiorstw handlu herbatą na terenie całej Rzeczypospolitej Polskiej i W. M. Gdańska.

HANDEL ARTYKUŁAMI SPORTOWEMI

Polski Związek Kupców Gałęzi Sportowej. Stow. przem. Centrala: Warszawa, Al. Jerozolimskie 23, kierownik — Michalski. Oddziały prowincjonalne — 3. Organizacja zrzesza 17 przedsiębiorstw handlu artykułami sportowemi na terenie całej Rzeczypospolitej Polskiej.

Usługi.

PRZEDSIĘBIORSTWA HOTELARSKIE I GASTRONOMICZNE.

Naczelna Organizacja Polskiego Przemysłu Hotelowego. Stow. przem. Warszawa, Al. Jerozolimskie 39, sekretarz — Jadwiga Kochańska. Organizacja zrzesza 34 przedsiębiorstwa hotelarskie i pensjonaty na terenie całej Rzeczypospolitej Polskiej.

Centrala Stowarzyszeń Właścicieli Restauracyj, Hoteli, Pensjonatów, Kawiarń, Kupców i Pokrewnych Zawodów w R. P. Stow. przem. Warszawa, Wspólna 10 m. 24, kierownik — Edward Dryll.
Organizacja zrzesza następujące organizacje:

Cech Przemysłu Gospodnio-Szynkarskiego w Bielsku, Bielsko, Sobieskiego 25, Stowarzyszenie Przemysłowe Restauratorów i Pokrewnych Zawodów w Krakowie, Kraków, Rynek Główny 30. Stowarzyszenie Restauratorów i Pokrewnych Zawodów m. st. Warszawy i Województwa Warszawskiego, Warszawa, Wspólna 10. Warszawskie Zawodowe Stowarzyszenie Właścicieli Restauracyj, Warszawa, Leszno 28. Stowarzyszenie Restauratorów w Bydgoszczy, Bydgoszcz, Jagiellońska 49. Związek Towarzystw Restauratorów, Właścicieli Hoteli i Kawiarń na Pomorzu, Toruń, Rynek Staromiejski 6. Związek Restauratorów, Właścicieli Kawiarń i Hoteli w Katowicach, Katowice, Pl. Wolności 8. Związek Krajowych Gospodzkich w Cieszynie, Cieszyn Stary Rynek 4. Związek Korporacyj Przemysłu Gastronomicznego na Okrąg Województwa Krakowskiego w Krakowie, Kraków, Rynek Główny 30. Korporacja Gospodnio-Restauracyjna i Pokrewnych Zawodów we Lwowie, Lwów Rynek 28. Chrześcijańskie Stowarzyszenie Właścicieli Restauracyj w Łodzi, Łódź, Łagiewnicka 22. Polsko-Chrześcijański Związek Towarzystw Restauratorów Właścicieli Hoteli i Kawiarń na Polskę Zachodnią, Poznań, Pl. Wolności 9. Stowarzyszenie Restauratorów, Hotelistów i Właścicieli Kawiarń na Gniezno i Okolicę, Gniezno, Warszawska 9. Stowarzyszenie Zawodowe Właścicieli Zakładów Restauracyjnych na powiat Będziński w Sosnowcu. Sosnowiec, Piłsudskiego 2. Stowarzyszenie Właścicieli Restauracyj, Hoteli, Pensjonatów, Kawiarń i Kupców i Pokrewnych Zawodów Województwa Kieleckiego, Kielce Staszica 1, Stowarzyszenie Właścicieli Restauracyj i Hoteli na Województwo Wileńskie w Wilnie, Wilno, Mickiewicza 25 („Zacisze").

Organ prasowy miesięcznik „Polski Przemysł Restauracyjny".
Stowarzyszenie Restauratorów i Pokrewnych Zawodów m. st. Warszawy i Województwa Warszawskiego. Stow. przem. Warszawa, Wspólna 10 m. 24, kierownik — Edward Dryll. Organizacja zrzesza 109 przedsiębiorstw gastronomicznych i nocnych lokali rozrywkowych na terenie m. st. Warszawy i województwa warszawskiego.
Organizacja posiada prawo wyboru 1 radcy do izby przem.-handl. w Warszawie.

Związek Towarzystw Restauratorów, Właścicieli Hoteli i Kawiarń na Pomorzu. Stow. przem. Toruń, Staromiejski Rynek 6, prezes — Leon Penkalla. Organizacja zrzesza około 1000 przedsiębiorstw hotelarskich i gastronomicznych na terenie województwa pomorskiego.
Organizacja posiada prawo wyboru 1 radcy do izby przem.-handl. w Gdyni.

Związek Restauratorów, Właścicieli Kawiarń i Hoteli w Katowicach. Stow. przem. Centrala: Katowice, Plac Wolności 8, prezes — Ryszard Szefer. Oddziałów prowincjonalnych — 15.
Organizacja zrzesza 934 przedsiębiorstwa hotelarskie i gastronomiczne na terenie województwa śląskiego. Organizacja posiada prawo wyboru 1 radcy do izby przem.-handl. w Katowicach.
Gremjum Właścicieli Hoteli i Pensjonatów w Krakowie. Korporacja przem. Kraków, Pijarska 13, prezes — Aleksander Rittermann.
Organizacja zrzesza 340 przedsiębiorstw hotelarskich, domów noclegowych i wycieczkowych oraz przedsiębiorstw gastronomicznych na terenie województwa krakowskiego. Organizacja posiada prawo wyboru 2 radców do izby przem.-handl. w Krakowie.

PRZEDSIĘBIORSTWA KINEMATOGRAFICZNE.

Związek Polskich Zrzeszeń Teatrów Świetlnych. Stowarzyszenie. Warszawa, Marszałkowska 86 m. 8, sekretarz — Bernard Niemczyk.
Organizacja zrzesza niżej wyliczone organizacje przedsiębiorstw kinematograficznych na terenie całej Rzeczypospolitej Polskiej:
Związek Właścicieli Kinematografów w Warszawie, Warszawa, Widok 1.
Związek Właścicieli Kinematografów na Pomorzu, Toruń, Prosta 5.
Związek Teatrów Świetlnych i Kin na Województwa Śląskie i Kieleckie, Katowice, Pl. Wolności 8.
Zrzeszenie Właścicieli Teatrów Świetlnych Województwa Krakowskiego, Kraków, Św. Tomasza 11.
Zrzeszenie Teatrów Świetlnych Województwa Lwowskiego, Lwów, Kopernika 9.
Polskie Zrzeszenie Teatrów Świetlnych Województwa Łódzkiego, Łódź, Narutowicza 30.
Związek Właścicieli Teatrów Świetlnych Województwa Poznańskiego, Poznań, Ratajczaka 8.
Polskie Zrzeszenie Właścicieli Teatrów Świetlnych Województwa Wileńskiego, Wilno, Wileńska 38.
Związek Teatrów Świetlnych na Województwo Wołyńskie, Łuck.
Zrzeszenie Właścicieli Teatrów Świetlnych Województwa Lubelskiego i Poleskiego, Warszawa, Marszałkowska 38 m. 8.
Koło Właścicieli Kinoteatrów Województw Niezrzeszonych, Warszawa, Marszałkowska 38 m. 8.
Organ prasowy: dwutygodnik „Wiadomości Filmowe".

PRZEDSIĘBIORSTWA KOMINIARSKIE.

Centralny Związek Korporacyj Przemysłowców Kominiarskich R. P. w Warszawie. Stow. przem. Warszawa, Widok 24 m. 18, sekretarz — Mieczysław Kosek.
Organizacja zrzesza następujące niżej wyliczone organizacje:
Korporacja Koncesjonowanych Przemysłowców Kominiarzy na m. st. Warszawę i Województwo Warszawskie w Warszawie, Warszawa, Widok 24.
Korporacja Kominiarska w Toruniu, Stanisław Górny, Łasin, pow. Grudziądzki.
Korporacja Koncesjonowanych Kominiarzy w Bydgoszczy, Bydgoszcz, Magdzińskiego 13.
Korporacja Przemysłowców Kominiarzy w Chojnicach, Gdynia, Kamienna Góra.
Korporacja Koncesjonowanych Przemysłowców Kominiarskich w Katowicach, Katowice, Pl. Wolności 12.
Korporacja Przemysłowa Koncesjonowanych Kominiarzy na Okręg Województwa Krakowskiego, Kraków, Halicka 2.
Korporacja Przemysłowców Kominiarskich na Województwo Lubelskie, Biała Podlaska, Reformacka 8.
Korporacja Koncesjonowanych Przemysłowców Kominiarzy na Okręg Województwa Wołyńskiego, Łuck, Kopernika 74.
Korporacja Koncesjonowanych Przemysłowców Kominiarskich na Okręg Województwa Lwowskiego we Lwowie, Lwów, Kościelna 8.
Wojewódzka Korporacja Kominiarzy w Stanisławowie, Stanisławów, Romanowskiego 33.
Korporacja Przemysłu Kominiarskiego na Województwo Łódzkie, Łódź, Piotrkowska 120.

Korporacja Koncesjonowanych Kominiarzy w Poznaniu, Poznań, Dolna Wilda 6.

Wojewódzka Korporacja Przemysłu Kominiarskiego na Województwo Kieleckie w Sosnowcu, Sosnowiec, Jagiellońska 5.

Wojewódzka Korporacja Kominiarzy w Wilnie, Wilno, Niemiecka 6.

Korporacja Chrześcijańskich Koncesjonowanych Przemysłowców Kominiarzy na Województwo Białostockie w Białymstoku, Białystok, Nowowarszawska 1 m. 3.

PRZEDSIĘBIORSTWA INNYCH USŁUG.

Ogólnopolski Związek Farbiarni i Pralni Chemicznych. Korporacja przem. Centrala: Warszawa, Ś-to Jerska 26, prezes — Tadeusz Łypaczewski. Delegatura: Poznań, Mosina pod Poznaniem, Poddębski f-a „Barwa". Organizacja zrzesza 16 farbiarń i pralni chemicznych na terenie całej Rzeczypospolitej Polskiej.

HANDEL ZAGRANICZNY.

Rok bieżący zamyka pierwsze dziesięciolecie normalnego polskiego udziału w międzynarodowej wymianie towarowej. Pierwsze lata niepodległego bytu państwowego musieliśmy wykluczyć z naszych rozważań, bowiem nie mogły one być odbiciem normalnego obrazu udziału Polski w handlu zagranicznym ze względu na konieczność obrony kraju, następnie zaś odbudowy zniszczeń wojennych. Zjawiska te i towarzyszący im nienotowany w historji gospodarczej chaos walutowy stworzyły szczególne warunki wymiany, zmieniające jej obraz do gruntu. Dopiero zawarcie pokoju, a szczególnie stabilizacja waluty, wprowadziła normalizację stosunków.

Handel zagraniczny Polski w latach 1925—1935 (cyfry ogólne).

Wyszczególnienie	1925	1926	1927	1928	1929	1930	1931	1932	1933	1934	za 11 m-cy 1934	za 11 m-cy 1935
	w miljonach złotych											
Przywóz	2.755	1.539	2.892	3.362	3.111	2.246	1.468	862	827	799	733	860
Wywóz	2.188	2.246	2.515	2.508	2.813	2.433	1.879	1.084	960	975	893	925
Saldo	−567	+707	−377	−854	−298	+187	+411	+222	+133	+176	+160	+ 65
	w procentach w stosunku do obrotu roku 1929 przyjęto za 100											
Wskaźnik obrotów 1929=100	83,44	62,35	92,95	99,08	100,00	78,98	58,17	32,85	30,16	29,77	29,77	30,13

Jak widzimy, obroty nasze maleją poczynając od roku 1929. Zjawisko to powoduje szereg przyczyn, po pierwsze: załamanie światowej wymiany handlowej, spadek cen oraz powszechne dążenia autarkiczne na tle zaburzeń walutowych, a także konieczność posiadania dodatniego bilansu handlowego.

Wskaźniki ogólne obrotów, wskaźniki obrotów z poszczególnemi kontynentami, obliczone w stosunku do obrotów roku 1929 przyjętych za 100.

Wyszczególnienie	1929	1930	1931	1932	1933	1934	1935 [1]
Ogółem	100,00	81,0	57,9	39,2	35,3	29,9	33,7
Europa z Z. S. R. R.	100,00	85,9	63,8	41,9	37,5	35,6	34,1
Ameryka Północna	100,00	75,0	49,0	32,4	26,9	26,2	28,0
Ameryka Południowa	100,00	65,6	46,2	30,7	30,3	30,8	31,0
Afryka	100,00	85,0	64,3	52,9	51,3	48,5	103,7
Azja	100,00	76,2	54,4	38,3	35,7	36,2	21,3
Oceanja	100,00	26,6	41,8	36,4	37,2	35,2	29,0

[1]) Obliczone na podstawie cyfry szacunkowej całorocznego obrotu.

Jak widzimy wskaźniki obrotów międzynarodowych wykazują powolniejszy spadek od wskaźników naszych obrotów handlu zagranicznego, zwłaszcza zaś wskaźniki europejskich obrotów. Postaramy się wyjaśnić ten spadek. Oddzielając przywóz od wywozu otrzymujemy dla poszczególnych lat następujące wskaźniki:

Wyszczególnienie	1929	1930	1931	1932	1933	1934	1935
Przywóz do Polski	100,00	72,19	47,18	27,70	26,58	25,68	27,68
Wywóz z Polski	100,00	85,72	68,88	38,49	34,11	34,67	32,88

Załamanie się kredytu spowodowane nowojorskim krachem finansowym zmusiło do zrównoważenia bilansu płatniczego za pomocą nadwyżek uzyskanych w bilansie handlowym. Wysiłek ten zaznaczył się w spadku importu poniżej wskaźnika dla handlu zagranicznego Europy, podczas gdy wskaźnik dla wywozu wykazał nieznaczną zwyżkę w stosunku do wskaźnika europejskiego. Cyfry dla roku 1931 wskazują na wzmożenie się tego wysiłku, potęgując rozbieżność obu wskaźników. Poczynając jednak od roku 1932, nasza polityka eksportowa zaczyna napotykać rosnące trudności ze strony krajów odbiorczych, żądających szeregu korzyści handlowych wzamian za utrzymanie nadwyżek bilansowych dla strony polskiej. Wskutek tego oba współczynniki, chociaż pozostają nadal rozbieżne, zaczynają spadać poniżej współczynnika obliczonego dla obrotów europejskich. W roku 1934 mamy do zanotowania ponowny wysiłek zmierzający do podniesienia naszego eksportu, wysiłek bardzo znaczny, przeprowadzany z wielką konsekwencja i ścisłością. Rezultat nie daje na siebie czekać, wskaźnik naszego eksportu znowu wydatnie zbliża się do wskaźnika europejskiego.

W walce o zwiększenie naszego wywozu lub conajmniej utrzymanie go na dotychczasowym poziomie zostały użyte wszelkie środki, jakiemi można było rozporządzać. Tak więc stworzono system pozwoleń przywozu umożliwiający stosowanie odwetowej polityki względem tych krajów, które ograniczyły przywóz towarów polskich. Z krajami stosującemi ograni-

czenia dewizowe wprowadzono obrót kompensacyjny, uzależniając przywóz z tych krajów od dokonanego tam wywozu. Prócz środków restrykcyjnych zastosowano jeszcze szereg środków konstrukcyjnych, jak standaryzację wywożonych towarów i organizację branż eksportujących.

Polska zawarła z szeregiem państw umowy handlowe, wszystkie oparte na klauzuli największego uprzywilejowania. Obecnie obowiązują następujące umowy: z Anglją (umowa obejmuje również kolonje koronne i terytorja mandatowe, nie obejmuje dominjów), Austrją, Belgją, Brazylją, Bułgarją, Chinami, Czechosłowacją, Danją, Egiptem, Estonją, Finlandją, Francją, Grecją, Hiszpanją, Holandją, Indjami, Islandją, Japonją, Jugosławją, Luxemburgiem, Łotwą, Niemcami, Norwegją, Persją, Portugalją, Rumunją, Stanami Zjednoczonemi Ameryki Północnej, Szwecją, Szwajcarją, Węgrami i Włochami.

Tendencje rozwojowe naszego handlu zagranicznego. Poczynając od roku 1929 obroty handlu zagranicznego maleją gwałtownie nietylko u nas lecz na całym świecie, jak to wskazują obliczenia procentowe poprzednich tablic. Z tego też względu nie można mówić o rozwoju handlu zagranicznego, czy też o wzmożonej ekspansji eksportu, można jednak wskazać jego rozwojową tendencję na podstawie procentowego udziału w obrotach międzynarodowych poszczególnych krajów czy kontynentów. Na przestrzeni dziesięciolecia większość naszych obrotów handlowych koncentrowała się w Europie. Procentowy udział Europy w przywozie naszym pozostaje prawie zupełnie niezmieniony w ciągu lat 1928—1931. Spadek zaznacza się dopiero poczynając od roku 1932 i w ciągu następnych lat wykazuje stałą tendencję zniżkową. Udział Europy w wywozie wykazuje ciągły lecz nieznaczny spadek. Dopiero cyfry ostatniego roku wykazują gwałtowniejsze kurczenie się obrotów z Europą. Stały wzrost procentowego udziału w przywozie i wywozie wykazuje obrót z kontynentami: azjatyckim, południowo-amerykańskim, afrykańskim. Obroty z Ameryką Środkową i Oceanją nie wykazują poważniejszych zmian. Wzrasta jedynie stale przywóz nasz z Oceanji. Obroty z Ameryką Północną podlegają znacznym wahaniom, wykazując do roku 1932 tendencję spadkową, poczynając zaś od tego roku — zwyżkową. Ogólnie biorąc, podane zestawienie wskazuje na powolne, lecz stałe uniezależnianie się naszego handlu zagranicznego od pośrednictwa handlowego obcych. Z momentem zwiększania się trudności związanych z wymianą, polityka polska coraz wyraźniej stawia sobie za cel zdobycie niezależności od obcych pośredników, osiągając na tem polu coraz dalej idące rezultaty. Poniższe zestawienie daje nam dokładny obraz drogi odbytej. W roku 1929 przez porty polskiego obszaru celnego przeszło 44,1% towarów importowanych z Azji (według wartości), wyszło zaś 7,6%. Cyfry te w roku 1934 przedstawiają się 95,8% przy przywozie i 89% przy wywozie. Odnośne cyfry dla obrotów z Ameryką Północną przedstawiają się 4,2% i 48,4% w roku 1929 oraz 97,5% i 94,4% w roku 1934; dla Ameryki Środkowej — 59,8% i 6,9% oraz 98,2% i 88,9%; dla Ameryki Południowej — 58,2% i 31,2%, oraz 99,0% i 81,4%; dla Afryki — 36,3% i 24,0%, oraz 99,3% i 89,2%; wreszcie dla obrotów z Oceanją cyfry te podnoszą się z 4,2% i 1,1% na 99,5% i 99,3%. Jak widzimy, porty polskiego obszaru celnego skupiają w coraz większym stopniu obroty towarowe Polski z krajami zamorskiemi, osiągając w niektórych wypadkach blisko 100% wartości obrotów z danym kontynentem. Poniższe zestawienie przedstawia nam procentowy udział Gdyni i Gdańska w obrotach z krajami zamorskiemi

Procentowy udział Gdyni (Gn) i Gdańska (Gd) w handlu zagranicznym Polski.

Rok	Przywóz		Wywóz		Przywóz		Wywóz	
	Gd	Gn	Gd	Gn	Gd	Gn	Gd	Gn
	Ogółem				Europa			
1928	24,6	.	23,5	.	.	.	.	.
1929	25 5	2,0	24,6	2,5	22,2	1,6	24,6	2,5
1930	22,8	3,7	26,7	6,0	20,3	2,3	26,2	6,2
1931	17,9	7,2	25,2	15,1	17,1	4,4	24,5	15,6
1932	20,6	15,4	27,0	20,0	20,0	6,8	26,7	20,2
1933	15,0	35,9	30,0	24,9	16,3	17,0	29,2	24,3
1934	11,8	48,2	33,6	27,6	12,0	26,5	32,2	25,1
1935	8,8	50,6	30,0	33,6	.	.	.	.
	Azja				Afryka			
1928	.	.	.	.	.	.	.	.
1929	21,9	22,2	7:6	—	35,5	0,8	21,5	2,5
1930	18,0	31,4	8,0	2,5	44,9	7,5	40,1	2,1
1931	23,0	37,7	8.1	0,5	24,0	22,3	46,4	1,7
1932	36,1	39,9	19,0	3,9	18,7	48,9	13,0	46,8
1933	31,8	61,9	39.2	18,2	13,9	81,5	30,4	34,7
1934	26,0	69,8	28,5	60,5	9,5	89,8	32,6	56,6
	Ameryka Północna				Ameryka Środkowa			
1928	.	.	.	.	.	.	.	.
1929	3,7	0,5	48,3	0,1	56,4	3,4	6,9	—
1930	31,1	5,7	29,0	10,2	69,6	—	11,0	—
1931	13,6	15,7	29,3	14,0	61,1	3,4	34,9	2,3
1932	7,9	43,0	30,2	23,9	2,9	—	1,9	—
1933	2,4	92,3	42,7	32,5	41,5	54,1	17,5	22,6
1934	2,7	94,8	65,0	29,4	36,5	61,7	57,0	31,9
	Ameryka Południowa				Oceanja			
1928	.	.	.	.	.	.	.	.
1929	58,5	0,7	29,8	1,4	4,2	—	1,1	—
1930	53,7	0,1	39,6	1,2	3,2	—	42,4	0,0
1931	39,5	1,7	9,0	6,8	1,9	—	33,8	—
1932	43,2	22,0	8,3	8,3	16,9	35,7	18,6	21,3
1933	25,7	52,9	10,5	30,0	1,4	89,3	44,0	36,2
1934	20,8	78,2	28,5	52,9	0,2	99,3	66,0	33,3

Procentowy udział poszczególnych kontynentów w handlu zagranicznym Polski.

Przywóz

Rok	Europa	Azja	Afryka	Ameryka			Oceanja
				Północna	Środkowa	Południowa	
1928	77,1	3,6	0,9	14,2	0,3	3,2	0,7
1929	77,2	3,2	1,3	12,4	0,4	3,7	1,8
1930	77,5	3,6	1,4	12,1	0,5	3,0	1,9
1931	76,3	4,4	2,0	10,6	0,6	3,7	2,4
1932	72,7	4,9	2,7	12,1	0 8	4,7	2,0
1933	69,0	5,2	3,4	13,3	0,8	5,2	3,1
1934	63,9	6,8	4,2	15,2	0.9	5,5	3,5
1935	65,2	7,3	4.0	14,6	0.7	5,4	2,8

Wywóz

1928	97,3	1,3	0,2	0,8	0,0	0,4	0,2
1929	95,2	1,7	0,4	1,1	0,0	0,7	0,0
1930	94,9	1,8	0,5	0,9	0,1	0,7	0,0
1931	94,1	2,3	0,7	0,7	0,1	0,5	0,0
1932	93,9	2,3	0,9	1,0	0,0	0,6	0,0
1933	92,2	2,2	1,1	1,7	0,0	1,4	0,1
1934	86,9	3,4	1.5	3,8	0,3	2,0	0,1
1935	84,0	4,5	1,9	5,5	0,3	2,0	0,1

Jak widzimy, handel polski wykazuje dwie tendencje. Pierwszą jest zaznaczający się stale wzrost udziału w wartości obrotów ogólnych obrotu z krajami zamorskiemi na niekorzyść krajów europejskich. Tendencja powyższa jest raczej pożądana. Polska produkuje przeważnie artykuły, mogące konkurować z produktami innych krajów kontynentu europejskiego. Ponieważ warunki konkurencji w Europie są niezmiernie utrudnione ze względu na ścisłe i skrupulatnie wykonywane przepisy reglamentacyjne, penetracja towarów polskich na europejskie rynki jest utrudniona, a rozwój jej, z pominięciem kilku rynków specjalnych, niemożliwy. Tymczasem warunki konkurencyjne na rynkach zamorskich, chociaż przedstawiają wielkie trudności natury gospodarczej (ustalone tradycją stosunki, instytucje finansujące, organizacja informacji handlowej i wywiadu handlowego), przeważnie nie wykazują tak daleko posuniętej reglamentacji restrykcyjnej. Z drugiej strony, Polska, posiadając najważniejsze surowce pędne, potrzebuje raczej surowców pochodzenia zamorskiego, co daje podstawę do stwarzania sprzyjających warunków wymiany.

Drugą godną podkreślenia tendencją jest zaznaczający się **wzrost przywozu surowców i półfabrykatów** przy jednoczesnem cofaniu się przywozu artykułów gotowych. W wywozie zaś daje się zauważyć tendencja zwiększenia się wywozu surowców i półfabrykatów z jednocześnie zaznaczającym się wzrostem wywozu wyrobów gotowych. Następujące zestawienie obrazuje te tendencje.

	Przywóz				Wywóz			
	Zwierzęta żywe	Artykuły spożywcze i napoje	Surowce i półfabrykaty	Wyroby gotowe	Zwierzęta żywe	Artykuły spożywcze i napoje	Surowce i półfabrykaty	Wyroby gotowe
1928	0,08	17,66	38,15	44,11	9,23	20,95	55,27	14,53
1929	0,16	12,22	41,77	45,85	8,00	25,42	46,95	19,57
1930	0,14	12,69	41,17	46,00	7,72	28,42	42,25	21,58
1931	0,09	13,24	40,15	46,45	4,66	28,85	42,65	23,61
1932	0,76	14,28	43,65	41,98	3,56	29,05	45,71	21,62
1933	0,12	12,86	49,54	37,48	2,46	26,35	48,11	23,76
1934	0,13	10,76	55,38	33,71	2,91	25,93	48,06	23,00

ORGANIZACJE HANDLU ZAGRANICZNEGO.

Aby mieć możność skutecznego przeciwstawienia się konkurencji dostawców innych krajów na rynkach zagranicznych, kupcy a nawet wytwórcy połączyli się w wielkie **organizacje handlowe**, mające za zadanie organizowanie penetracji na poszczególne rynki zbytu. Tego rodzaju związki eksportowe prowadzą jednocześnie akcje w kierunku zjednoczenia wszystkich sprzedawców, skupienia i koordynacji ich wysiłków, mających na celu poznanie, a następnie opanowanie nowych rynków zbytu, jak również wytworzenie warunków dla powstania towaru standartowego, odpowiadającego wymogom odbiorcy. Ponadto do zadań związków należy baczenie, by poszczególni eksporterzy nie prowadzili pomiędzy sobą zbyt ostrej konkurencji obniżającej ceny i godzącej w interesy całości.

Najważniejsze Związki Eksportowe zostały, w zależności od ich charakteru, podane w dziale wolnych organizacyj gospodarczych, w dziale karteli, lub w dziale związków kupieckich.

Izby handlowe polsko - zagraniczne.

Izba Handlowa Bałtycko-Skandynawska. Warszawa, Al. Ujazd. 22.
Prezes Rady: Seweryn Ludkiewicz, Prezes Kom. Wykon.: Józef Ewert, Dyrektor: Inż. Witold Wrzeciakowski.

Izba Handlowa Polski i Z. S. S. R. Warszawa, ul. Hortensja 7 m. 3.
Prezes: Juljan Brygiewicz, Dyr. Inż. Stefan Jabłoński.

Izba Handlowa Polsko - Amerykańska. Warszawa, ul. Nowy Świat 72.
Prezes: Vacat, Wiceprezesi: Stanisł. Arct, George S. Brooks, Konstanty Hejmowski.

Izba Handlowa Polsko - Austrjacka, Warszawa, ul. Kredytowa 8.
Prezes: Dr. Wiktor Mikulecki, Wiceprezesi: Dr. Alfred Kielski, Dr. Hugo Groyecki, Dyrektor: Roger Battaglia, Sekretarz Janusz Malinowski.

Izba Handlowa Polsko - Belgijska. Warszawa, ul. Zgoda 11.
Prezes: Antoni Wieniawski, Wiceprezesi: Paul de Maen, Karol Bertoni. Dyrektor: Włodzimierz Zbrowski.

Izba Handlowa Polsko - Brazylijska. Warszawa, ul. Moniuszki 6.
Prezes: Eryk Kurnatowski, Wiceprezesi: Władysław Jezierski, Wacław Scaevola, Wieczorkiewicz, Dyrektor: Michał Czarnota-Bojarski.

Izba Handlowa Polsko - Brytyjska. Warszawa, Kopernika 30.
Prezes: Wacław Staniszewski, Wiceprezesi: Egerton Sykes, W. Przedpełski, Dyrektor: Feliks Rzewuski.

Izba Handlowa Polsko - Francuska. Warszawa, ul. Zielna 50.
Prezes: Bogusław Herse, Wiceprezesi: Andrzej Garbiński, Roger Keppelin, Leon Lubieński, Franciszek Michel, Dyrektor: Wacław Ostrowski, Sekretarz: Piotr Le Moy.

Izba Handlowa Polsko - Grecka. Warszawa, ul. Pierackiego 14.
Prezes: Klemens Skalski, Wiceprezes: Leon Lempke, Sekretarz: Pierre Calogeras, Dyrektor: Olgierd Jankowski.

Izba Handlowa Polsko - Italska. Warszawa, Moniuszki 10.
Prezes: Franciszek Radziwiłł, Wiceprezesi: inż. Renato Sambri, Inż. Tadeusz Marchlewski, Marceli Frydman, Dyrektor: Dr. Leon Pączewski, Sekretarz: Dr. Stanisław Bocciolone.

Izba Handlowa Polsko - Jugosłowiańska. Warszawa, Plac Napoleona Nr. 9 m. 25.
Prezes: Inż. Marjan Szydłowski. Wiceprezesi: Leon Halbmilion, Leopold Serog, Dyrektor: Tadeusz Garczyński.

Izba Handlowa Polsko - Kolumbijska. Warszawa, Obożna 11.
Prezes: Stefan Benzef, Wiceprezesi: Włodzimierz Woyno, Płk. Karaffa, Kreuterkraft, Wiktor Bereszko, Dyrektor: Franciszek Kulczyk.

Izba Handlowa Polsko - Łacińsko - Amerykańska. Warszawa, ul. Smolna Nr. 2.
Prezes: Vacat, Wiceprezesi: Józef Werner, Juljan Brygiewicz, Dyrektor: Jan Wojnar, Sekretarz: Władysław Rutkowski.

Izba Handlowa Polsko - Palestyńska. Warszawa, ul. Fredry 10.
Prezes: Leon Lewite, Wiceprezes: Maksymiljan Friede, Dyrektor: inż. Józef Thon.

Izba Handlowa Polsko - Rumuńska. Warszawa, ul. Smolna 25 m. 7.
Prezes: Jerzy Iwanowski, Wiceprezesi: Stefan Benzef, Inż. Marjan Szydłowski, Max Ausnit, Serban Cavaler de Flondor, Dyrektor: Stanisław Dangel.

Izba Handlowa Polsko - Szwajcarska. Warszawa, ul. Kredytowa 8.
Prezes: Inż. Zygmunt Okoniewski, Wiceprezesi: Inż. Edmund Trepka, Klemens Skalski, Dyrektor: Dr. Roger Battaglia.

Izba Handlowa Polsko - Szwedzka. Warszawa, ul. Królewska 3.
Prezes: Harold Axell, Wiceprezesi: S. Häggberg, Sven Norrma, Dyrektor: H. Molander.

Izba Handlowa Polsko - Węgierska. Warszawa, Al. Ujazdowska 39.
Prezes: Ludwik Darowski, Wiceprezesi: Stefan Buszczyński, Dr. Kazimierz Zaczek, Dyrektor: Henryk Drozdowski, Sekretarz: Wacław Kozłowski.

Izba Handlowa Polsko - Turecka. Warszawa, ul. Pierackiego 14.
Prezes: Hamburger, Wiceprezes: Wójcicki. Dyrektor: Dżawid. (Tymczasowy Zarz.).

Izby handlowe zagraniczno - polskie.

Austrja. Izba Handlowa Austrjacko - Polska. Oesterreihisch - Polnische Handelskammer. Wien III, Ditscheinergasse 2.

Australja. Izba Handlowa Australijsko - Polska. Polish Australian Chamber of Commerce. Sydney. 76, Pitt Street, Australia.

Belgja. Izba Handlowa Belgijsko - Polska. Chambre de Commerce Belgo - Polonaise. Bruxelles — 33, rue du Cale.

Brazylja. Izba Handlowa Brazylijsko - Polska. Camara di Commercio Polono Brasileisa. Edificio Rex, Sala 610, rua Alvaro Alvina 37, Rio de Janeiro.

Bułgarja. Izba Handlowa Bułgarsko - Polska. Chambre de Commerce Polono - Bulgare — 9, rue Benkowski Sofia.

Chiny. Polska Izba Handlowa, Polish Chamber of Commerce, rue Pettier 21. Shangai.

Czechosłowacja. Izba Handlowa Czechosłowacko - Polska. Céskoslovensko - Polsko Obchodni Komora. Morawska Ostrawa.

Egipt. Egipsko - Polska Izba Handlowa. Egyptian - Polish Chamber of Commerce, 13 rue Tonede 1-er, Le Caire.

Francja. Izba Handlowa Francusko - Polska. Chambre de Commerce Franco - Polonaise, 5 rue Godot de Mauroy, Paris.

Grecja. Izba Handlowa Grecko - Polska. Chambre de Commerce Gréco - Polonaise. Rue Solonou 52 A, Athènes.

Hiszpanja. Izba Handlowa Hiszpańsko - Polska. Camara de Commercio Hispano - Polonesa. Calle Fontanella 10, Barcelona.

Holandja. Holendersko - Polska Izba Handlowa. Neerlandsch - Poolsche Kamer van Koophandel, Holbeinstrat 18, Amsterdam Z.

Italja. Izba Handlowa Italsko - Polska. Camera di Commercio, Italo-Polacca. 18 Via Senato, Milano.

Jugosławja. Jugosłowiańsko - Polska Izba Handlowa. Poljsko - Jugoslovenski Privredni Komitet, Beograd, Kraljew Trg. 5-II.

Mandżurja. Polska Izba Handlowa. Polish Chamber of Commerce, 5 Glouhaya Street, Charbin.

Meksyk. Izba Handlowa Meksykańsko - Polska. Camara Mexicano - Polaca de Intercambio Mercantil, Apartado Postal 2425 Mexico D. F.

Niemcy. Izba Handlowa Niemiecko - Polska, Deutsch Polnische - Handelskammer. E. V. Wallstr. 2 Breslau I.

Palestyna. Palestyńsko - Polska Izba Handlowa. Palestinian Polish Chamber of Commerce and Industrie. P. O. B. 287, Tel-Aviv, 9, Javneh str.

Portugalja. Izba Handlowa Polska. Camera de Commercio Polaca en Portugal 19, Piaca de Municipio, Lisbona.

Szwecja. Szwedzko - Polska Izba Handlowa. Sveas - Polska Handelskamaren. Sveavägen 88, Stockholm.

U. S. A. Izba Handlowa Amerykańsko - Polska. American Polish Chamber of Commerce and Industrie of the U .S. U. 151 East 67-th Street, New York City.

Węgry. Węgiersko - Polska Izba Handlowa, Magyar - Lengyel Kereskedelmi Kamara. Akademia u. 9, Budapest V.

TRANSPORT I KOMUNIKACJA.

Wyszczególnienie	Jednostka	1931	1932	1933	1934	1935[4])
Przewóz towarów (P. K. P.)[1])	tys. t.	5 314	4 060	4.069	4.575	4.229
Naładowanie w kraju[2]) . .	wagonów	12.018	9.403	9.514	9.641	10.890
Tranzyt[2])	„	1.063	758	779	762	1.085
Obroty tow. mor. Gdyni[1]) .	tys. t.	.	433	509	599	509
„ „ „ Gdańska[1])	„	176	456	429	531	350
Przewozy lotnicze[1])	tys. km.	124	110	131	193	129
Przesyłki lotnicze[1])	tys. pas/km.	309	251	358	490	356
Przesyłki listowne[1]) [2]) . . .	milj. szt.	46	38	44	38	36
Listy wartośc. i paczki[1]) [3]) .	„	0,4	0,4	0,4	0,5	0,4
Telegramy[1]) [3])	tys. szt.	149	126	120	158	139
Rozmowy telefoniczne[1]) [3]) .	milj.	41	40	40	51	34

[1]) Przeciętne miesięczne, [2]) Naładunek dzienny wagonów 15 t., [3]) 12 największych miast, [4]) 6 — 10 miesięcy.

TRANSPORT LĄDOWY.

A. Koleje żelazne.

Administracja: Po zjednoczeniu Państwa Polskiego kolejnictwo znalazło się pod zarządem Ministerstwa Komunikacji, utworzonego dekretem Rady Regencyjnej z dn. 26.X.1928 r. W dniu 7.II.1919 r. utworzono Ministerstwo Kolei Żelaznych, przemianowane następnie z dniem 1.VIII.1924 r. na Ministerstwo Kolei, a wreszcie przekształcone w Ministerstwo Komunikacji (Dekr. Prez. Rzplitej z dn. 24.IX.1926 r. — Dz. U. R. P. Nr. 27 z 1926 r., poz. 567). Równocześnie koleje wydzielone zostały w osobne przedsiębiorstwo „Polskie Koleje Państwowe" i oddane w zarząd Ministra Komunikacji (Tekst jednolity Dz. U. R. P. Nr. 89 z 1930 r., poz. 705). Po zlikwidowaniu urzędu Ministra Robót Publicznych, Minister Komunikacji otrzymał rozszerzony nadzór również nad środkami komunikacji drogowej i wodnej (Dekr. Prez. Rzplitej z dn. 21.V.1932 r. Dz. U. R. P. Nr. 51, poz. 479), obejmując tem samem całokształt nadzoru komunikacyjnego, t. j. nad kolejami, tramwajami, pojazdami mechanicznemi, drogami, żeglugą lądową oraz lotnictwem cywilnem *).

Sieć kolejowa podzielona jest między 8 Dyrekcyj Okręgowych Kolei Państwowych.

Długość szlaków i tabor: Długość normalna kolei normalnotorowych P. K. P. wynosiła na 1.I.1934 r. 17.975 km., wzrastając w ciągu ostatniego roku do 18.328 km. Ogółem od 1931 r. przybyło 1.628 km. nowych linij. Z ważniejszych odcinków wybudowano w latach:

1921 Kokoszki — Gdynia 28 km. i Kutno — Strzałków 111 km.

1922 Puck — Hel 44 km. i Kutno — Płock 46 km.

1923 Kutno — Zgierz 57 km. i Łódź — Sienkiewiczówka 45 km.

1924 Nasielsk — Sierpc 88 km.

1925 Borki — Grzymałów 33 km. i Chorzów — Szarlej 13 km.

1926 Kalety — Podzamcze 115 km.

1928 Sienkiewiczówka — Stojanów 40 km i ważne odcinki na linji Śląsk — Gdynia.

1920-31 Dalsze odcinki linji Śląsk — Gdynia, nadto Widzew — Zgierz 14 km., Strzebiń — Woźniki 13 km.

1932 Odcinki linji Śląsk — Gdynia, nadto Woropajewo — Druja 89 km.

1933 Ukończono linję Śląsk — Gdynia, Wisła — Głębce 5 km. i linję Średnicową w węźle Warszawskim 8 km.

1934 Płock — Sierpc 36 km., Kuty — Wyżnica 2 km., Cieszyn — Zebrzydowice — Moszczenica 30 km., Rybnik — Żory 14 km., Kraków — Miechów 51 km., Warszawa — Radom 103 km.

1935 Druskieniki Zdrój — Porzecze 18 km.

W budowie są następujące linje: Zegrze — Wyszków (Tłuszcz), Sierpc — Brodnica, Sierpc — Lubicz k. Torunia, Zabiele Wielkie — Mława.

Ilość stacyj i przystanków wynosi 2.477.

Długość bocznic przemysłowych km. 2.544.

Długość torów stacyjnych km. 8.174.

*) Patrz Ministerstwo Komunikacji.

Stan taboru na dzień 1.I.1936 r.: parowozy — 5.348, wagony osobowe — 12.102, wagony towarowe — 154.515.

	1927	1929	1931	1932	1933	1934
Praca taboru						
Przebiegi poc. osob. w tys. poc.-km.	57.343	65.107	67.615	65.052	64.330	63.608
„ „ tow. w tys. poc.-km.	53.369	59.992	47.506	34.781	37.444	34.302
Przebiegi wag. osob. w milj. osio-km	1.605	1.807	1.694	1.471	1.487	1.494
„ „ tow. w milj. osio-km	5.212	5,951	4.990	3.657	4.074	3.686
Przewozy						
Ilość podróżnych w tys. osób . . .	158.505	166.688	135.202	113.522	138.171	145.880
Bagaż i przesyłki ekspresowe tonn .	260	302	326	185	152	161
Towary	73.432	85.862	63.903	48.718	48.825	54.878
Przebieg towarów w tys. tonno-km.	19 205.980	23.508.061	20.040.585	14.928.417	15.546.601	17.911.039
Przeciętny przebieg 1 tonny — km.	262	274	314	306	318	326

Personel. Zatrudnionych stale i umownie było 171.107 osób. Na 1 km. sieci wypada 9,59 pracowników. Na 1 stację przeciętnie 69 osób.

	1927	1929	1931	1932	1933	1934
Wyniki finansowe						
Wpływy z przewozu podróżnych w tys. zł.	313.254	318.156	303 952	242.992	210.740	204 310
bagażu i przesyłek ekspresowych .	17.627	20.599	14.421	11.891	8.944	
towarów	894.696	1.034.619	840.994	640.803	552.825	583.161
inne	104.861	121.187	104.783	85.941	92 921	78.337
Wpływ całkowity z eksploat. . . .	1.341.523	1 577.657	1.281.287	998.267	878.624	886 626
Rozchód całkow. z eksploat. . . .	1.099.870	1.392.448	1.171.052	919.589	810.569	765.596
Współczynnik eksploat.	82,0	88,3	91,4	92,1	92,2	86,3

TARYFA TOWAROWA POLSKICH KOLEI PAŃSTWOWYCH.

Z dniem 1 marca 1936 roku weszła w życie nowa Taryfa Towarowa na P.K.P. Taryfa ta, opracowana przez wybitnych fachowców Ministerstwa Komunikacji, zawiera szereg uproszczeń i ułatwień w taryfowaniu, dzięki czemu jest jedną z najlepiej zbudowanych taryf europejskich.

Taryfa Towarowa składa się z następujących zeszytów:
Część IA zawierająca Regulamin Przewozu Przesyłek Towarowych wraz z Postanowieniami Wykonawczemi.

Część IB zawierająca Postanowienia Taryfowe. Klasyfikację Towarów (ze wskazaniem klas zasadniczych). Tabele Opłat Klas Zasadniczych. Wykaz Opłat Dodatkowych.

Część II Zeszyt 1 zawierająca Taryfy Specjalne w Obrocie Wewnętrznym. Część II Zeszyt 3 zawierająca Taryfy Specjalne w Obrocie z Portami Polskiemi. Część II Zeszyt 2 Taryfy Specjalne w Obrocie przez Granice Lądowe. Część II Zeszyt 4 zawierająca Taryfy Specjalne w Obrocie z Portami Żeglugi Śródlądowej. Część II Zeszyt 5 zawierająca Taryfy Specjalne Tranzytowe. Część II Zeszyt 6 zawierająca Taryfy Wyjątkowe (z określonym terminem ważności).
Wykaz Odległości Taryfowych. Spis Stacyj, Ładowni i Przystanków Kolejowych. Skorowidz do Części I i II Taryfy Towarowej.

Każdy Zeszyt Taryf Specjalnych składa się z szeregu tomików grupujących taryfy towarów jednej grupy. Tomiki te, które można nabyć oddzielnie za niewielką opłatą, posiadają oznaczenia:

	Zeszyty Części II Taryfy Towar.				
	1	3	2	4	5
Płody rolne	WA	PA	GA	ŻA	TA
Zwierzęta, ryby i produkty zwierzęce	WB	PB	GB	ŻB	TB
Wytwory przemysłu rolnego	WC	PC	GC	ŻC	TC
Surowce i wytwory przemysłu włókienniczego	WD	PD	GD	ZD	TD
Nawozy sztuczne i surowce dla ich fabrykacji	WE	PE	GE	ŻE	TE
Drzewo i wyroby z niego, oraz produkty jego destylacji	WF	PF	GF	ZF	TF
Materjały budowlane pochodzenia mineralnego, surowce i wyroby ceramiczne	WH	PH	GH	ZH	TH
Sól i produkty chemiczne	WJ	PJ	PJ	ZJ	TJ
Węgiel kamienny, brunatny, torf	WK	PK	GK	ZK	TK
Nafta i produkty jej destylacji	WL	PL	GL	ZL	TL
Surowce i wytwory przemysłu hutniczo-metalowego	WM	PM	GM	ZM	TM
Surowce i wytwory przemysłu hutniczo-niczego	WN	PN	GN	ZN	TN
Inne towary, nieobjęte innemi taryfami	WR	PR	GR	ZR	TR

Taryfy wyjątkowe zgrupowane w Zeszycie 6 posiadają te same symbole, pisane jednak małemi literami.

Każda taryfa specjalna i wyjątkowa dzieli się na pięć części, mając ułożone dane w/g stałego szematu:

p. 1— **Przedmiot.** obejmuje nazwę towaru wraz z numerem pozycji klasyfikacji towarów.

p. 2. **Obszar ważności** obejmuje stacje nadania i przeznaczenia przesyłki. Nadmienić przytem należy, że taryfy polskie są jednokierunkowe, to znaczy że taryfa ważna np. z Warszawy do Krakowa nie ma zastosowania do Warszawy.

p. 3. **Opłaty.** W tym punkcie wskazane są stawki przewozowe. Jeżeli w p. 2 wymienionych jest kilka relacyj — podane są zazwyczaj gotowe stawki w groszach za 100 kg towaru. Jeśli taryfa ważna jest dla wielu kierunków, wtedy z reguły wskazana jest bądź tabela opłat, bądź klasa taryfowa, którą taryfujący odnajdzie w Części I A Taryfy Towarowej.

p. 4 **Warunki stosowania** obejmują różne warunki, którym odpowiadać musi nadawca lub odbiorca, jeśli chce korzystać z danej taryfy. A więc znajdują się tam zastrzeżania, że np. złom musi być przeznaczony do przetopienia lub przekucia, że dane szmaty winny iść do sortowni itp.

KLASY ZASADNICZE.

W nowej taryfie wprowadzonych jest 16 klas zasadniczych wagonowych oznaczonych cyframi arabskiemi, 3 klasy wagonowe dla poszczególnych towarów: Klasa A dla zbóż, B — dla drzewa, C — dla przewozu węgla i Z — dla przewozu zwierząt żywych, przyczem stawki w klasie 2 podane są nie w groszach za 100 kg. jak w innych klasach, a w groszach za m^2 powierzchni zajętej wagonu.

Rubrykę a taryfy Z stosuje się przy obliczaniu przewoźnego za przesyłki koni, mułów i t. p. Rubrykę b — bydła rogatego oraz świń, owiec załadowanych tylko na jednej podłodze wagonu. Rubrykę c — świń załadowanych na dwóch podłogach piętrowego wagonu.

Klasę przesyłek drobnicowych pośpiesznych P stosuje się dla przewozu przesyłek drobnych pociągami towarowemi jednak przesyłki te nadawane są i doręczane przed przesyłkami zwykłemi drobnicowemi lub wagonowemi. Przesyłki pośpieszne wagonowe mają zróżniczkowaną taryfę w zależności od wartości towaru: P1, P2, P3. Klasa przesyłek pośpiesznych wskazana jest na Klasyfikacji towarów.

Przy przewozie towarów pociągami osobowemi przy przesyłkach drobnicowych przewoźne P, P1 P2, P3, podwyższa się w wys. 10% przewoźnego, zaś przy przesyłkach wagonowych — 25%. Za towary wymienione w załączniku II (Cz. I B.) (łatwopsujących się). przewożone jako przesyłki drobnicowe pośpieszne, oblicza się przewoźne w/g. klasy drobnicowej I przewidzianej dla przesyłek zwykłych.
Tabele klas normalnych podane są na str. 819—820.

Wpływy z przewozu towarów. Orjentacyjny podział wpływu P. K. P. za przewóz towarów:

w komunikacji wewnętrznej . . .	58,0%
wywóz przez porty	14,2%
wywóz drogą lądową	8,5%
import przez porty	3,5%
import drogą lądową	2,3%
tranzyt	13,5%
	100,0%

OPŁATY KLAS ZASADNICZYCH W GROSZACH ZA 100 KG.

Km.	WAGONOWE ZWYCZAJNE																
	1		3		6		9		12		15		16		Z		
	5000 kg	10000 kg	5000 kg	10000 kg	5000 kg	10000 kg	5000 kg	10000 kg	5000 kg	10000 kg	5000 kg	10000 kg	5000 kg	10000 kg	a	b	c
1 — 5	54	52	47	46	42	40	37	35	31	29	23	22	22	20	90	88	93
100	278	244	246	216	220	182	183	148	155	111	113	77	97	67	476	442	544
200	479	412	428	367	384	308	318	248	252	171	181	116	152	98	789	726	914
300	681	580	607	517	546	433	431	332	332	228	237	148	196	124	1046	960	1219
400	882	748	781	662	689	543	534	405	395	261	287	173	229	143	1252	1147	1463
500	1084	916	943	797	801	629	615	468	440	289	310	189	248	153	1410	1290	1650
600	1249	1050	1053	888	893	700	686	521	471	308	332	202	265	163	1523	1392	1784
700	1370	1151	1140	961	968	757	743	563	498	325	352	213	282	173	1593	1456	1868
800	1464	1229	1205	1015	1023	800	785	594	521	339	369	223	269	181	1655	1512	1941
900	1518	1274	1249	1052	1061	829	813	615	538	350	381	230	308	187	1708	1560	2005
1000	1544	1296	1271	1070	1079	843	828	626	550	367	390	235	315	191	1753	1600	2058

OPŁATY KLAS ZASADNICZYCH W GROSZACH ZA 100 KG.

KM.	DROBNICOWE								POSPIESZNE WAGONOWE					
	Pociągi pospieszne		ZWYCZAJNE											
			I		II		III		P 1		P 2		P 3	
	waga rzeczyw	1000 kg	waga rzeczyw	1000 kg	waga rzeczyw	1000 kg	waga rzeczyw	1000 kg	waga rzeczyw	1000 kg	waga rzeczyw	1000 kg	waga rzeczyw	1000 kg
1 — 5	83	81	80	79	70	69	65	64	55	53	45	43	38	36
100	406	366	345	313	260	244	215	196	298	261	252	214	210	168
200	712	632	590	526	440	408	359	321	520	446	445	368	372	288
300	1018	898	835	739	620	572	491	436	741	630	635	520	508	388
400	1324	1164	1080	952	800	736	606	536	963	815	821	669	627	477
500	1610	1413	1309	1151	950	872	703	620	1185	1000	955	776	729	552
600	1846	1618	1498	1315	1073	984	779	681	1366	1147	1067	866	814	615
700	2026	1779	1642	1440	1173	1075	840	739	1500	1259	1157	937	882	666
800	2162	1892	1751	1535	1250	1145	895	787	1603	1344	1225	992	933	703
900	2246	1964	1818	1593	1302	1192	940	826	1662	1394	1269	1027	967	728
1000	2287	2000	1851	1622	1327	1215	965	848	1691	1418	1292	1046	985	741

B. Koleje wąskotorowe.

Większość linij kolei wąskotorowych należy do P. K. P., lub co najmniej znajduje się w zarządzie P. K. P. Do grupy pierwszej należą następujące linje: 1) antonowiecka (Antonówka — Puchocka Wola — Chinocze); 2) baranowicka; 3) brasławska (Dukszty — Druja); 4) Gabja — Iwje; 5) hrubieszowska (Hrubieszów — Uhniów, Bozdów — Wojsławice); 6) jędrzejowska (Jędrzejów — Szczucin — Hajdasze — Kocmyrzów — Miechów — Kazimierza Wielka); 7) Juraciszki — Piesiewice; 8) kujawska (Nieszawa — Kośniewice — Konin — Anastazewo, Nieszawa — Dąbie Kolskie — Włocławek — Przystronie); 9) marcinkaniecka (Marcinkańce — Koźliszki z odgałęzieniami); 10) mławska (Mława — Przasnysz — Ciechanów); 11) nałęczowska (Nałęczów — Opole z odgałęzieniami); 12) narodzańska (Łyntupy — Kobylnik); 13) nowogródzka (Nowojelnia — Nowogródek z odgałęzieniami); Porończyce — Prużana; 15) ostrołęcka (Grajewo — Kolno — Łomża); 16) podlaska (Biała Podlaska — Konstantynów — Janów); 17) poleska (Kamień Koszyrski — Iwasewicze z odgałęzieniami); 18) Rogów — Biała Rawska; 19) sierpecka (Sierpc — Lubicz — Rypin); 20) wieluńska (Wieluń — Praszka); 21) wołyńska (Rokitno Wołyńskie — Nietreba — Moczulanka); 22) Zwierzyniec — Biłgoraj. Do grupy kolei wąskotorowych prywatnych zarządzanych przez P. K. P. należą następujące: 1) Łupków — Cisna; 2) Nowoświęciany — Łyntupy.

Koleje wąskotorowe prywatne we własnym zarządzie: 1) Kolej Dojazdowa Grójecka; 2) Kolej Dojazdowa Jabłonna — Wawer — Karczew; 3) Kolej Dojazdowa Marecka; 4) Kolej Dojazdowa Piotrków — Sulejów; 5) Kolej Dojazdowa Wilanowska; 6) Łódzkie Wąskotorowe Elektryczne Koleje Dojazdowe.

Powyższe zestawienie obejmuje koleje, które stosują taryfy przewozowe ogłaszane przez Ministerstwo Komunikacji. Przesyłki nadawane na lub do stacyj kolei normalnotorowej, przewożone są za jednym listem przewozowym do lub od stacyj wyżej wymienionych. Pozatem istnieje szereg kolei wąskotorowych lokalnych, które z komunikacji sąsiedzkiej nie korzystają.

Długość linij wąskotorowych P. K. P. wynosiła na dzień 1.XII 1935 r. 2.448 km. Stacyj wąskotorowych jest 543, parowozów 336, wagonów osobowych 348, wagonów towarowych 7.698. W ciągu roku 1934 na wąskotorówkach eksploatowanych przez P. K. P. przewieziono 8.744.094 pasażerów, wykonywując 21 miljonów osobokilometrów. Przewieziono:

bagażu	416 t.	wykonyw.	13.768	tonno-kilometrów
przesyłek ekspresowych	106 t.	„	4.118	„ „
mleka	2.242 t.	„	84.564	„ „
ładunków pośpiesznych .	2.050 t.	„	90.287	„ „
ładunków zwykłych . .	2.150.219 t.	„	39.288.783	„ „

Pasażerów przewieziono w 1934 r. 693.000, oraz zrobiono 17.2 miljonów osobokilometrów.

Na kolejach wąskotorowych zatrudnionych jest 3.217 osób.

Wpływy z przewozu osób wyniosły w 1933 r. 1.0 miljon zł., z przewozu ładunków 4,4 miljn. zł. Razem wszelkie wpływy 7,3 miljn. zł., rozchody 10,1 miljn. zł. Strata z eksploatacji 2,7 miljn. zł.

B. DROGI KOŁOWE.

Drogi kołowe znajdują się od czasu zniesienia urzędu Ministra Robót Publicznych pod nadzorem Ministra Komunikacji. Instancją pośrednią są wydziały komunikacyjno - budowlane Urzędów Wojewódzkich, a najniższą Powiatowe Zarządy Drogowe.
Kierownik Powiatowego Zarządu Drogowego jest urzędnikiem państwowym na etacie Ministerstwa Komunikacji. Pozostały personel drogowy jest przeważnie na etacie samorządów, jednak na drogach państwowych jest opłacany z funduszów państwowych.
Nieco inaczej przedstawia się organizacja drogowa w województwach zachodnich: poznańskiem, pomorskiem oraz śląskiem.
W województwie śląskiem wszystkie drogi utrzymywane są przez samorządy.
W województwie poznańskiem i pomorskiem drogi państwowe utrzymywane są z funduszów państwowych, jednak we wszystkich tych trzech województwach kierownicy Powiatowych Zarządów Drogowych są urzędnikami samorządowymi.
Po zaborcach otrzymała Polska (bez Śląska) ogółem dróg z twardą nawierzchnią 42.474 km., w czem dróg państwowych 13.251 km. wojewódzkich i powiatowych 27.164 km., oraz dróg śląskich (łącznie z gminnemi i prywatnemi) 2.059 km.
W latach od 1919 — 1933 wybudowano dróg z twardą nawierzchnią 4.980 km., w czem 609 km. dróg państwowych, 4232 km. dróg wojewódzkich i powiatowych oraz 149 km. dróg na Śląsku.
Jak widać z załączonego zestawienia, w 1933 r. dróg z twardą nawierzchnią było w Polsce 47.460 km., a dróg gruntowych 28.625 km.

Zestawienie dróg kołowych R. P. bez wojew. śląskiego.

Rok	Drogi bite i brukowane				Drogi gruntowe			
	Państwowe	Wojewódzkie	Powiatowe	Razem	Państwowe	Wojewódzkie	Powiatowe	Razem
	km				km			
1928/29	13.519	9.538	21.677 [2]	44.734	3.945	4.417	18.745	27.107
1929/30	13.556	9.996	20 281)	43.833	3.835	4.426	19.982	28.243
1930/31	13.641	10.177	20.759	44 577	3.735	4.314	17.021	25.070
1931/32	13 747	10.319	20.970	45.036	3.675	4 304	15.970	23.949
1932/33	13.856[1])	10.378	21 018	45.252	3.665	4.243	14.481	22.389
1934	14.250	10.634	21.891	46.775	3.638	4.007	13.986	21.631

W województwie śląskiem w r. 1932/33 było dróg bitych i brukowanych 2.208 km., a dróg gruntowych 6.236 km.

[1]) Stan na 1.IV.34. łącznie z woj. Śląskim.
[2]) W ostatnim roku doliczono do dróg państwowych drogi forteczne.
[3]) Zmniejszenie powstało wskutek przeklasyfikowania na drogi gminne.

Mostów na drogach państwowych było w dn. 1.IV.1933 r. 92 km., z czego 75,5 km. drewnianych. Na drogach samorządowych mostów było 146.3 km., z czego 85% drewnianych. Do roku 1934 zbudowano 77,2 km. mostów, z czego 13,7 stałych, 32 2 km. drewnianych na drogach państwowych oraz 3,1 km. mostów stałych i 28.2 km. mostów drewnianych na drogach samorządowych (bez gminnych).

Drogowe pojazdy mechaniczne.

Ilość pojazdów mechanicznych:

W roku	Ogółem pojazdów	Osobowych prywatnych	Motocykli	Ciężarówek	Autobusów	Dorożek
1925	11434	7369	—	2420	—	—
1926	17151	8768	—	2811	756	2283
1927	19665	9606	—	2996	1012	2970
1928	25656	12799	3734	3496	1544	3972
1929	34298	15670	4597	4896	2841	6016
1930	43319	18878	5901	6738	4048	7332
1931	47331	19887	7940	7440	4293	7140
1932	36717	13915	8049	5802	3055	5177
1933	34197	11672	8182	5623	2545	5426
1934	35291	13566	8322	5466	2160	4941
1935	34173	13756	8305	4945	1542	4578

Zarobkowy przewóz osób i towarów. Obowiązujące obecnie przepisy prawne regulujące prowadzenie zarobkowego przewozu osób i towarów opierają się na ustawie o zarobkowym przewozie osób i towarów z dnia 14 marca 1932 r. (Dz. U. R. P. Nr. 32/32, poz. 336), oraz na rozporządzeniu wykonawczem do tej ustawy wydanem przez Ministra Komunikacji dnia 6 lipca 1932 r., (Dz. U. R. P. Nr. 95/32 poz. 821) określającem warunki jakim winno odpowiadać przedsiębiorstwo przewozu osób lub towarów. Podstawą do prowadzenia takiego przedsiębiorstwa jest koncesja, którą otrzymuje zainteresowany w urzędzie wojewódzkim swego miejsca zamieszkania. Jeżeli działalność projektowanego przedsiębiorstwa obejmować ma teren kilku województw, koncesja wydawaną jest po porozumieniu z kompetentnemi urzędami wojewódzkiemi, które z kolei porozumiewają się z odnośnemi samorządami gospodarczemi (Izby Przemysłowo-Handlowe) co do gospodarczej zasadności projektowanego przedsiębiorstwa. Koncesja upoważnia uprawnionego do wykonywania określonego rodzaju przewozów (osób lub towarów) na wymienionej w koncesji trasie i według wskazanych w dokumencie koncesyjnym warunków. Zasadniczemi warunkami koncesji są: bezpieczeństwo przewozu, jego regularność, t. j. przestrzeganie ilości kursów i ich godzin, posiadanie zapasowych samochodów względnie autobusów, które mogłyby w razie uszkodzenia właściwego pojazdu na trasie przewieść pasażerów lub towar do miejsca przeznaczenia z najmniejszą stratą czasu. Koncesjonarjusz ma prawo i obowiązek wykonywania wszelkich postanowień koncesji tak co do trasy przewozu, jak i co do jego warunków. Władze mogą cofnąć koncesję, jeżeli jej wykonywanie nie odpowiada przewidzianym w dokumencie koncesyjnym warunkom, jeżeli tabor koncesjonarjusza zagraża bezpieczeństwu przewozów, jeżeli powstaną zastrzeżenia co do osoby koncesjonarjusza, wreszcie po upływie przewidzianego czasu trwania koncesji. Koncesje są dwóch typów: koncesje wyłączne uprawniające posiadacza do wyłącznego uprawiania przewozów na trasie objętej koncesją, i koncesje niewyłączne, nie pociągające za sobą przywileju wyłączności. Koncesja

wyłączna uważana jest za specjalny przywilej, który powinien być przez koncesjonarjusza wynagrodzony specjalnemi świadczeniami na rzecz Funduszu Drogowego, oraz obowiązkiem ponoszenia kosztów specjalnych inwestycyj, jak budowy dworców, poczekalń dla pasażerów i t. p. Koncesje wyłączne udzielane są za zgodą Ministra Komunikacji. Koncesje niewyłączne stanowią zasadę, koncesje wyłączne zaś wyjątek.

Koncesja może obejmować trasę linjową, lub obszarową; rozróżnienie to stosowane jest wyłącznie przy koncesjach na przewóz towarów. Koncesjonarjusz może posiadać prawo do obsługiwania określonej trasy biegnącej pomiędzy dwoma punktami krańcowemi, lub może obsługiwać pewien określony obszar powiatów, posiadając uprawnienie kursowania z ładunkiem po wszystkich drogach tego obszaru. Posiadacz koncesji linjowej musi odbywać przewidziane aktem koncesyjnym przejazdy w czasie tymże aktem określonym, posiadacz koncesji obszarowej nie obsługując linji prowadzi przewozy zależnie od posiadanych zamówień. Po przejściu stosunkowo krótkiej próby życiowej system koncesyjny został zaatakowany przez zainteresowanych w zasadniczych punktach. Po pierwsze przedsiębiorcy podkreślili trudności związane z prowadzeniem przewozów samochodowych w warunkach naszych. Szybkie niszczenie się wozów na nieodpowiadającej potrzebom ruchu samochodowego nawierzchni dróg powoduje szybkie niszczenie taboru i wymaga szybkiego amortyzowania się wozów, t. j. wysokiej rentowności przedsiębiorstw. Tymczasem warunki gospodarcze kraju i powolne tempo wymiany pozwalają przewozom konnym konkurować z szybkiemi, wygodnemi lecz stosunkowo drogiemi przewozami samochodowemi. Konkurencja konia odczuwana nawet przez kolej (w niektórych okręgach) jest tem niebezpieczniejsza dla przedsiębiorcy samochodowego, że pojazd konny nie ponosi takich świadczeń, jakiemi obciążony jest samochód. Następnie naskutek ciężkiego położenia wsi wiele placówek przewozowych przestało się opłacać i uległo likwidacji. W zrozumieniu tych potrzeb zarobkowego przewozu Ministerstwo Komunikacji przeprowadziło pewne ułatwienia w dotychczasowym systemie obciążeń, mianowicie zmniejszone zostały świadczenia na fundusz drogowy, pozwolono przedsiębiorstwom niewykazującym zysków na odroczenie terminu wykonania specjalnie uciążliwych zobowiązań koncesyjnych (stałe inwestycje), oraz zmieniono politykę koncesyjną.

W przeciwieństwie do dotychczasowego systemu przedsiębiorstw drobnych, eksploatujących pojedyńcze linje, urzędy wojewódzkie mają kłaść nacisk na tworzenie przedsiębiorstw większych obejmujących całe węzły komunikacyjne. Przedsiębiorstwa tego rodzaju gromadziłyby dotychczasowych koncesjonarjuszy dając im udziały stosownie do wniesionego kapitału, lub taboru, oraz wykorzystywując ich wiadomości fachowe. Terenem działania takiego przedsiębiorstwa byłby obszar obejmujący wszystkie obsługiwane przez udziałowców linje, w razie potrzeby z koniecznemi uzupełnieniami i połączeniami. W ten sposób stworzone będą warunki dla ekonomicznego wykorzystania posiadanego wspólnego taboru, usunięty zostanie element współzawodnictwa właścicieli poszczególnych samochodów, a co najważniejsze, zostaną utworzone poważne grupy przedstawiające gwarancję materjalną dobrego wykonywania prowadzonej przez nie komunikacji. Tego rodzaju komasacja pozwoli również na zorganizowanie współpracy pomiędzy kolejami a przedsiębiorstwami przewozu towarów i osób, umożliwiając władzom kolejowym wejście w kontakt z poważnemi przedsiębiorstwami mogącemi we współpracy z koleją dać tej ostatniej szereg poważnych plusów tak pod względem szybkości dostawy, jak zorganizowania przewozów pomocniczych, korzystając wzą-

mian za to z pomocy i współpracy kolei. Stworzyłoby to podstawy do koordynacji wysiłków obu tych środków przewozowych ku szybszemu i lepszemu dostarczaniu towarów lub osób na miejsce ich przeznaczenia. Na dzień 31/XII. 1934 r. na terenie Polski wydano koncesyj na zarobkowy przewóz osób: 255, w tem 233 niewyłączne, 21 wyłącznych prywatnych; 1 wyłączna, dla przedsiębiorstwa P. K. P.; na przewóz zaś towarów wydano 465 koncesyj, w czem 320 obszarowych i 145 linjowych; tabor przedsiębiorstw koncesjonowanych wynosi 1.878 pojazdów, w czem 1.242 autobusy osobowe i 636 wozów ciężarowych.

W ciągu 1935 r. autobusy osobowe przebiegły około 43 milj. kilometrów

Pasażerska Komunikacja Autobusowa w Polsce.

Wyszczególnienie	1929	1930	1931	1932	1933	1934	
	Ogółem						w tem P.K.P.
Liczba linij	1.607	1.545	1 410	1.193	1.009	868	43
Liczba przedsiębiorstw	2.009	2.112	1.810	1.399	1.140	620	1
Liczba autobusów	3.224	3.223	2.652	2.170	1.741	1.408	84
Długość dróg, po których kursują autobusy w km.	25.710	26.870	24 990	22 150	20.970	20.970	.
Liczba autobuso-km. na dobę w tys.	431	449	287	236	204	151	10
Średnia taryfa na 1 pasażero-km. w groszach	12,1	11,4	9,9	9,0	8,9	8,0	8,0

Źródło: Wiadomości Statystyczne na podstawie danych Min. Komunikacji.

Komunikacja autobusowa P. K. P. Przedsiębiorstwo autobusowe P. K. P. prowadzone jest przez Referat Komunikacji Samochodowej przy Ministerstwie Komunikacji z oddziałami w Warszawie, Krakowie, Białymstoku i Kołomyi.

Długość linij eksploatowanych wynosi 2 tysiące km., tabor składa się z 84 autobusów o pojemności 1900 miejsc. W drugiem półroczu 1934 r. przewieziono 856 tys. osób. Wpływy z komunikacji autobusowej wyniosły 2.1 miljn. zł.

Przewóz autobusowy odbywa się na następujących linjach:
W węźle warszawskim: z Warszawy do Radomia, Kielc, Buska, Solca i Szczucina; z Warszawy do Babic; z Warszawy do Izabelina; z Warszawy do Modlina; z Warszawy do Ostrołęki, Łomży i Grajewa; z Warszawy do Białegostoku; z Warszawy do Łomży przez Zambrów.

W węźle białostockim: z Białegostoku do Łomży; z Białegostoku do Grajewa i Suwałk; z Białegostoku do Grodna; z Białegostoku do Wołkowyska; z Białegostoku do Białowieży; z Białegostoku do Siemiatycz.

W węźle krakowskim: z Krakowa do Kielc; z Krakowa do Zakopanego; z Krakowa do Krynicy; z Nowego Targu do Nowego Sącza.

W węźle kołomyiskim: z Kołomyi do Kosmacza; z Kołomyi do Kut przez Jabłonów; z Kołomyi do Kut przez Zabłotów.

Taryfy: wynoszą w zależności od terenu 6 do 8 groszy od osoby i km. Sygnowane są bilety powrotne ryczałtowe, bilety abonamentowe, bilety szkolne, bilety miesięczne. Dokładny rozkład jazdy sprzedaje księgarnia RUCH.

EKSPLOATACJA DRÓG WODNYCH.

A. Tabor handlowy. Drogi wodne są drogami publicznemi i każdy ma prawo z nich korzystać. Tabor handlowy żeglugi śródlądowej w r. 1933 przedstawiał się jak następuje:

a) Z własnym popędem mechanicznym: Parostatków i łodzi motorowych o sile: do 100 K. M. szt. 110, ogółem o sile 5.043 K. M., powyżej 100 K. M. szt. 55, ogółem o sile 9.386 K. M., razem szt. 163, ogółem o sile 14.429 K. M. W tem osobowych szt. 20, towarowych szt. 8, towarowo-osobowych szt. 72 i holowników szt. 65.

b) Bez własnego popędu:

do 100 ton ładowności	szt.	1898	ogółem o	44.849	ton nośności
powyżej 100 t.	„	302	„	83.772	„
razem	„	2.200	„	128.621	„

Tabor powyższy należy częściowo do poszczególnych szyprów, którzy pracują z rodzinami na własnych barkach (zwłaszcza w Poznańskiem i na Pomorzu), częściowo do towarzystw żeglugowych lub większych przedsiębiorstw. Główniejsze towarzystwa żeglugowe są następujące:

W Warszawie: „Vistula", w Bydgoszczy: „Lloyd Bydgoski" (ekspozytura w Warszawie), w Gdańsku Związek szyprów „Wisła" (ekspozytura w Warszawie); w Poznaniu „Żegluga Wielkopolska" (związek szyprów), w Krakowie „Żegluga Polska"; w Pińsku pracują oddzielni przedsiębiorcy.

B. Przewozy. Ogólna ilość przewiezionych ładunków na barkach i parostatkach wyniosła według danych Gł. U. Statyst.:

w r. 1931 — 496.000 ton,
w r. 1932 — 478,000 ton,

Danych o ruchu osobowym ani o spławie Gł. U. St. dotąd nie ogłosił. Według danych, zbieranych przez państwowe zarządy wodne, ruch osobowy był największy na przystani warszawskiej, dochodząc w r. 1928 do 458.584 pasażerów, zmniejszył się jednak stopniowo do r. 1933 do 230.487 osób.

W tym samym czasie na Wilji ilość pasażerów zwiększyła się z 30.810 do 60.212 osób, na Prypeci i dopływach pozostała prawie bez zmiany (34.260 i 32.699), na Niemnie wahała się od 11.900 do 30.594.

Ilość drzewa spławianego tratwami zwykle przewyższała ilość ładunków w barkach. Na drogach wodnych wschodnich ilość ta w roku 1927 dosięgła cyfry 938.500 ton, zmniejszyła się jednak do 192.000 ton w r. 1932.

Na Wiśle największy spław był w r. 1928, osiągając 554.000 ton w pobliżu Płocka. Już w r. 1930 ilość ta spadła do 174.000 ton.

Przewóz ładunków Wisłą z Gdańska i do Gdańską wyniósł (według statystyki ruchu przez śluzę w Einlage):

w r.	ton	w tem w dół rzeki
1912	610.286	302.247
1919	203.846	72.840
1920	134.152	46.574
1921	97.148	54.763
1922	133.607	87.325
1923	124.577	91.085
1924	158.284	101.986
1925	207.903	121.291
1926	618.538	530.702
1927	324.157	154.747
1928	353.904	164.254
1929	318.333	201.512
1930	434.329	278.685
1931	415.499	272.899
1932	337.783	202.239
1933	476.577	308.844

C. **Regularne linje żeglugi parowej, osobowo - towarowej i osobowej.**

	Rzeka	Odcinek	Długość km.	Charakter ruchu
1)	Wisła	Kraków — N. Korczyn	92	Towarowy
2)	Wisła	Sandomierz — Warszawa	245	Osobowy i tow.
3)	Wisła	Warszawa — Gdańsk	405	Osobowy i tow.
4)	Brda	Bydgoszcz — Brdyujście	10	Spacerowy i świąteczny
5)	Niemen	Grodno — Pyszki	6	Osobowo-letniskowy
6)	Wilja	Wilno — Werki	5	Osobowy.
7)	Strumień i Prostyr.	Pińsk — Stare Konie	40	Os.-Tow.
8)	Strumień, Prypeć i Horyń.	Pińsk — Dawidgródek	126	Os.-Tow.
9)	Pina Jasiołda i Kanał Ogińskiego.	Pińsk — Telechany	72	Os.-Tow.
10)	Stochód i Prypeć.	Pińsk — Lubieszów	82	Os.-Tow.
11)	Styr.	Stare Konie — Łuck	240	Os.-Tow. (okresowo)
		Suma . . .	1317.	

Rozporządzenie Ministra Komunikacji z dn. 3 stycznia 1933 r. (Monitor Polski Nr. 80 z dn. 6.IV.1933 poz. 103) ustanawia nową organizację zarządu dróg wodnych, a mianowicie 27 państwowych zarządów wodnych, podporządkowanych wojewodom, przyczem krakowskiemu i poleskiemu po 5 zarządów, warszawskiemu i poznańskiemu po 4 zarządy, pomorskiemu i stanisławowskiemu po 3, lwowskiemu 2 i wileńskiemu 1 zarząd. Jednocześnie w związku ze zniesieniem dotychczasowych 4 dyrekcyj wodnych zostały utworzone w urzędach wojewódzkich warszawskim, pomorskim, krakowskim i poleskim Wydziały dróg wodnych dla załatwiania spraw podległych zarządów wodnych, zaś w województwach stani-

sławowskiem, lwowskiem, poznańskiem i wileńskiem sprawy te są prowadzone przez oddziały wodne wydziałów komunikacyjno-budowlanych. (Okólnik Min. Kom. z dn. 7/IV 35 r. O. Or. IV — 160/1).

Stan polskich dróg wodnych. Ogólna długość rzek i kanałów, zaliczanych ustawą wodną do dróg żeglownych, wynosi około 5.800 km., zaś do rzek spławnych — przeszło 9.000 km.

Jeżeli jednak rozdzielimy te drogi według ich jakości i zastosujemy podział na kategorje, stosowany w krajach, gdzie żegluga wewnętrzna jest należycie rozwinięta, — to długość polskich dróg wodnych wg. tych kategoryj przedstawia się jak następuje:

KATEGORJE	I	II	III	IV	Suma km.
Min. głębokości przy śr. wodz.	2 m	1,2 m.	0,9 m.	0,6 m.	
Możliwa ładowność barek ze względu na głębokość, wymiar śluz lub szer. rzeki	600 t	400 t	200 t	50 t	
1. Wisła	121[1])	153	210	516	1.000
2. Dopływy Wisły	—	80[4])	214	350	644
3. Warta	—	126	15	90	231
4. Kanał Bydgoski i G. Noteci	30[2])	179	116	—	325
5. Prypeć i jej dopływy .	20[3])	150	300	220	690
6. Niemen i jego dopływy .	—	—	226	400	626
7. Kanały wschodnie . . .	—	—	102[5])	378[6])	480
Razem	171	688	1.183	1,954	3,996

Niektóre rzeki, aczkolwiek pod względem głębokości tranzytowej odpowiadają kategorji II a nawet I (górny Bug, Styr oraz niektóre inne dopływy Prypeci), to jednak ze względu na krętość i wąskość koryta, niepozwalające na kursowanie większych statków, muszą być zaliczone do kat. III wzgl. IV. To samo tyczy się kanałów Augustowskiego i G. Noteckiego, gdzie wymiary śluz ograniczają nośność statków.

Budżet. Dochody polskich dróg wodnych składają się z 3 pozycyj: 1) opłaty żeglugowe, 2) wynajem nieruchomości i taboru, 3) kary i odszkodowania.

Dochody te wynosiły:	Ogółem	W tem opłaty żeglugowe
1928/29	1.856.125 zł.	1.231.341 zł.
1929/30	1.731.667 „	618.257 „
1930/31	1.143.377 „	447.765 „
1931/32	917.377 „	376.079 „

[1]) Wisła poniżej Nogatu (53 km.) oraz jej ramiona na terytorjum W. M. Gdańska, [2]) Jez. Gopło, [3]) Pina pod Pińskiem, [4]) Narew powyżej Nowogrodu, [5]) Kan. Augustowski. [6]) Kanały Królewski i Ogińskiego.

Wydatki budżetowe na drogi wodne, wyniosły w tysiącach złotych:

Rok	Polskie drogi wodne preliminowano		drogi wodne	Udział Polski w wydatkach na W. M. Gdańska	Poza budżetowe
	prel.	wydano	wyd.		
1932/33	6.795	4.613	1.500	3.150	—
1933/34	5.018	4.085	1.565	2.818	2.355 FP
1934/35	3.230	3.164	2.800	2.800	3.091 FP
1935/36	2.320	2.320 [1])	2.500	1.400 [1])	9.370 FP
1936/37	1.280	—	—	—	12.500 PI

UWAGA: Polska pokrywa połowę niedoboru Gdańskiej Rady Portu na drogi wodne na terenie W. M. Gdańska.

PORTY POLSKIE.

Podając informacje o portach polskich, nie sposób mówić o rozbudowie i rozwoju pracy ich w oderwaniu od decydującego dla nich zagadnienia rozwoju polskiego handlu morskiego.

Szybki rozwój gospodarczy Państwa Polskiego, zmienione warunki ekonomiczne, w jakich się Polska znalazła po wojnie, trudności graniczne i handlowe na zachodnich i wschodnich rubieżach, zmuszały Polskę do szukania nowych rynków zbytu dla swych towarów, do nawiązania stosunków handlowych z odległemi krajami. Polska musiała coraz więcej handel swój kierować na jedyną niekrępowaną drogę — drogę morską.

Realizacja dostępu do morza wyłącznie przez port gdański, stanowiący, jako Wolne Miasto, odrębny organizm polityczny, wcielony tylko do granic celnych Polski, ze względu na ówczesne dążenia Gdańska do monopolu w morskim handlu polskim, były poważną przeszkodą dla Polski w jej dążeniach i możności prowadzenia samodzielnej i nieskrępowanej polityki morskiej.

Trudności te dyktowały potrzebę rozszerzenia dostępu do morza przez budowę własnego portu w Gdyni.

Polska stanęła wobec żywotnego dla siebie zagadnienia: uniezależnienia swego handlu zagranicznego a przedewszystkiem stworzenia nieistniejącego własnego handlu morskiego. W wyniku koniecznych wobec tego posunięć w dziedzinie polityki handlowej i morskiej, następuje poważny stały rozwój handlu morskiego Polski. Udział handlu morskiego w ogólnym handlu zagranicznym Polski, wynoszący w 1922 r. zaledwie 7,3%, w roku 1935 osiąga 63,1% [2]).

Równocześnie z przesuwaniem się handlu zagranicznego Polski na drogę morską, następowała oczywiście i szybka rozbudowa i rozwój handlowych obrotów portów polskiego obszaru celnego — Gdyni i Gdańska. Bezpośredniemi konsekwencjami tak poważnego rozwoju handlu morskiego, nadzwyczaj szybkiej rozbudowy i rozwoju portu Gdyni, była stopniowa i stała ewolucja w stosunkach gdańsko-polskich, w której wyniku — układ polsko-gdański zawarty w jesieni 1933 r., położył wreszcie kres konkurencji Gdyni z Gdańskiem. W konkurencji tej siłą rzeczy port, wyłamujący się z pod kierunków i celów polityki gospodarczej swojego za-

[1]) cyfry szacunkowe; FP — dotacje z Funduszu Pracy; PI — dotacje z Pożyczki Inwestycyjnej.

[2]) Szersze omówienie w dziale Handlu Zagranicznego.

plecza, musiał być oczywiście w sytuacji gorszej, niż jego konkurent, a nawet po części gorszej niż porty innego obszaru gospodarczego, obsługujące Polskę.
Skoordynowanie pracy Gdyni i Gdańska bezwzględnie przyczynić się musi do dalszego rozwoju ich obrotów oraz utrzymania pierwszych miejsc na Bałtyku pod względem przeładunków, jakie oba porty zajmują już od 1932 r. Gdynia i Gdańsk, tworząc kompleks portów polskich, uniezależniają i obsługują polski handel zamorski, przyjmując na siebie ponad 69% całego handlu zagranicznego. Dziś rola obu portów polskich nie ogranicza się już tylko do koncentrowania handlu morskiego Polski, stopniowo stają się one coraz to poważniejszemi punktami oparcia w tranzycie dla handlu zamorskiego państw Europy Środkowej, — pośrednikami w międzynarodowym handlu zamorskim.

PORT GDYNIA.

Port Gdynia leży na południowo-zachodnim brzegu zatoki Gdańskiej na morzu Bałtyckiem, pod 54°32' szerokości geograficznej północnej i 18°34' długości wschodniej od Greenwich.

Łatwe dojście do portu i bezpieczny postój na redzie, nawet podczas burzliwej pogody, zawdzięcza Gdynia swemu położeniu geograficznemu. Naturalną osłonę zatoki od fali morza otwartego względnie północo-wschodnich wiatrów i fali stanowi daleko wysunięty w morze półwysep Hel.

Od południowego cypla półwyspu bez żadnych przeszkód nawigacyjnych zdąża się do portu kursem WSW. Reda przed portem, głęboka od 9—14 m. (30 — 45 stóp), posiada dno piaszczyste, doskonale kotwiczne. Port zamarza tylko w wypadkach wyjątkowo ostrej zimy, lecz i wówczas jest otwarty dla żeglugi dzięki lodołamaczom.

Statki idące do Gdyni, a zbliżające się do wybrzeża polskiego z zachodu i północno-zachodu, orjentują się według latarni morskiej w Rozewiu. Idące z północnej i północno-wschodniej części Bałtyku, przechodzą tuż koło Helu. Podczas pogody mało przejrzystej względnie mgły, statki korzystają z sygnałów automatycznej radjolatarni w Rozewiu; bliżej portu w promieniu trzech mil morskich, z syreny mgłowej, pozatem port posiada szereg innych najnowocześniejszych urządzeń nawigacyjnych, ułatwiających wejście do portu.

Budowa portu wykonaną została — podług planów Ministerstwa Przemysłu i Handlu — przez Konsorcjum Francusko-Polskie, w skład którego wchodzą przedsiębiorstwa francuskie: Societé de Construction des Batignolles, Schneider et Co., Soc. An. Hersent w Paryżu, belgijskie Ackermans et Van Haaren — Antwerpja, duńskie; Hojgaard i Schulz — Kopenhaga, wreszcie grupa polska: Biuro Budowlane F. Skąpski i Ska, inżynierowie oraz inż. A. Paszkowski.

Roboty portowe, wykonywane na podstawie umów z lat 1924, 1926, 1928, 1930 i 1932, które zawierano w miarę dalszych potrzeb rozbudowy portu, objęły budowę awanportu i portu zewnętrznego, wysuniętych w morze, oraz budowę basenów portu wewnętrznego, wykonywanych w lądzie.
Umowa o wykonanie trzeciego okresu robót, zawarta w r. 1934, obejmuje dalsze prace w porcie wewnętrznym oraz dokończenie portu zewnętrznego przez zakończenie prac przy basenie Prezydenta łącznie z budową mola Południowego.
Przy budowie nabrzeży w porcie zastosowano najnowsze konstrukcje skrzyń żelbetowych typu Kopenhagi.

Pozatem szereg robót przy rozbudowie dróg, wiaduktów i magazynów w porcie wykonywuje „Koncern rozbudowy portu Gdyni", w skład którego wchodzą poważne polskie przedsiębiorstwa budowlane.

Stan robót w połowie 1934 roku był następujący: ogólna długość wykończonych i będących w budowie falochronów wynosiła 2.550 m., długość nabrzeży ok. 9.200 m., z czego całkowicie wykończonych i eksploatowanych 8.600 m.: głębokość przy nabrzeżach wynosi ok. 6 — 12 m. Cały obszar portu zajmuje narazie 950 ha., z czego na powierzchnię wodną przypada 320 ha. Dla charakterystyki rozmiaru wykonanych robót należy nadmienić, że do końca 1932 r. wybagrowano przy robotach pogłębiarskich w porcie przeszło 36 mil. m^3 piasku i torfu.

Port posiada nowoczesne urządzenia dla przeładunku drobnicy i ładunków masowych. Liczba urządzeń stale się zwiększa w miarę rozwoju obrotów handlowych portu i obecnie wynosi 60 jednostek, o ogólnej zdolności przeładunkowej 7.500 ton na godzinę.

Użytkowa powierzchnia eksploatowanych magazynów portowych sięga ponad 165.000 m. kw. Długość torów kolejowych w porcie ok. 158 km. Pozatem w porcie czynne są zakłady przemysłowe oraz urządzenia specjalne: chłodnia portowa, łuszczarnia ryżu, olejarnia, posiadająca silos dla zboża, składy sortowania i pakowania owoców suszonych, składy aukcji owocowych, chłodnia i hala rybna, zakłady dla handlu i przetwórcze przemysłu rybnego, — stocznia posiadająca warsztaty reperacyjne i dok pływający 3.500 t., wreszcie stacje bunkrowe na węgiel i ropę.

Właściwy port dzieli się na dwie części, na port zewnętrzny i port wewnętrzny. Zasadniczą część portu zewnętrznego stanowi awanport, przez który prowadzi główne wejście do portu. W północnej części jego mieści się port wojenny. Na południe od wejścia do portu wewnętrznego — Molo Pasażerskie z Dworcem Morskim i magazynem tranzytowym, przeznaczonym dla daleko-morskiego ruchu pasażerskiego, emigracyjnego oraz terminowych przewozów drobnicy, szczególnie w tranzycie morskim. Południowe nabrzeże mola oraz następny Basen Węglowy koncentrują przeładunek towarów masowych, głównie węgla i rudy. Dalej na południe leży Basen Południowy z wydzielonym niewielkim Basenem Rybackim, gdzie skoncentrowany został cały przemysł rybacki i baza dla rybołówstwa dalekomorskiego; pozatem w basenie tym znajduje się dok pływający i przylegają warsztaty stoczni gdyńskiej.

Ostatni basen Prezydenta w budowie, przeznaczony jest dla ruchu przybrzeżnego (kabotażowego), towarowego i pasażerskiego.

Port wewnętrzny tworzą narazie: kanał Portowy, wybagrowany w lądzie, w przedłużeniu kanału Wejściowego w kierunku północno - zachodnim — ok. 2½ km. i dwa baseny wewnętrzne: basen Nr. 1 im. Marszałka Piłsudskiego i basen Nr. 2 im. Min. Kwiatkowskiego.

Przy nabrzeżu Polskiem basenu Nr. 1 skoncentrowany jest przeładunek i składowanie ładunków wysokowartościowych i drobnicowych (general cargo).

Na nabrzeżu Indyjskiem basenu ześrodkowany został przemysł portowy (Łuszczarnia ryżu, Olejarnia) oparty na przeróbce surowca wzgl. uszlachetnieniu półfabrykatów importowanych z krajów zamorskich.

Równoległy do basenu im. Marszałka Piłsudskiego drugi basen im. Ministra Kwiatkowskiego z przylegającemi nabrzeżami i wybudowanemi narazie składami i zainstalowanemi dźwigami, kompleksem torów kolejowych, obsługujących basen i częścią przyległych terenów portowych, wydzielony został w osobny areał strefy wolnocłowej portu gdyńskiego. Strefa wolnocłowa portu uruchomiona została w styczniu 1934 r.; ogólny jej

obszar wynosi narazie 48 ha, z czego na obszar lądowy przypada 33 ha, na wodny ok. 15 ha. Dla dalszego rozszerzenia strefy wolnocłowej przewidziane są dalsze tereny portowe, położone na południowo-wschodniej stronie Kanału Portowego. W rozbudowie portu podkreślić należy również fakt intensywnego udziału kapitałów prywatnych. Roboty podstawowe, jak budowa basenów, nabrzeży i t. p. wykonywane są kosztem Skarbu Państwa, poważna jednak część urządzeń przeładunkowych, jak również ok. 40% magazynów, wybudowana została przez firmy prywatne. Znaczniejszy jeszcze udział przyjmuje kapitał prywatny w rozbudowie przemysłu portowego i miasta Gdyni.

Obrót zamorski. W porównaniu z najważniejszemi portami bałtyckiemi obroty towarowe Gdyni w 1932 i 1933 roku przedstawiały się następująco:

	1932 r.	1933 r.	1935 r.
Gdynia	5.244.288 ton	6.105.866 ton	6.557.480 ton
Gdańsk	5.476.052 „	5.152.894 „	4.277.548 „
Göteborg	2.828.400 „	2.896.900 „	—
Kopenhaga	5.136.388 „	5.374.000 „	—
Królewiec	1.669.000 „	2.116.518 „	—
Szczecin	3.287.000 „	4.530.000 „	—
Stokholm	3.169.000 „	—	—

Ruch statków. Rozwój ruchu portowego Gdyni charakteryzuje niżej podana tabela:

	na wejściu		na wyjściu		
	s/s	nrt.	s/s	ntr.	w tonach
1924 rok	29	40.469	29	40.469	10.167
1925 „	85	74.919	79	71.543	55.571
1926 „	312	209.928	316	213.086	404.561
1927 „	542	426.722	532	421.226	898.094
1928 „	1.108	984.893	1.093	972.902	1.957.770
1929 „	1.567	1.442.492	1.575	1.445.400	2.822.502
1930 „	2.238	2.029.822	2.219	2.014.299	3.625.748
1931 „	3.144	2.649.568	3.148	2.665.399	5.300.114
1932 „	3.610	2.831.604	3.604	2.838.598	5.194.288
1933 „	4.355	3.423.660	4.337	3.401.055	6.105.866
1934 „	4.592	4.142.100	4.980	4.142.100	7.192.000
1935 (X m.)	3.887	3.736.583	3.896	3.744.130	6.222.420

Podkreślić tu należy poważny wzrost obrotów Gdyni na tle poprawy obrotów portów konkurencyjnych, względnie pracujących w podobnych warunkach. Jeżeli się zważy przytem, że obroty Gdyni wzrosły również mimo kurczenia się obrotów polskiego handlu zagranicznego, to trzeba stwierdzić, że rozwój ten jest stałym i pozwolił on Gdyni, mimo wzrostu obrotów innych portów, wysunąć się na pierwsze miejsce wśród portów bałtyckich.

Analizując cyfry obrotów portu pod względem rozwoju przywozu i wywozu w ostatnich pięciu latach stwierdzamy, że port gdyński odgrywa już b. poważną rolę w wymianie towarowej Polski

W p r z y w o z i e — największy obrót pod względem tonażu wykazuje złom żelazny, którego przywóz wynosił w latach 1931 r. — 341.901 ton, 1932 r. — 123.907 ton, 1933 r. — 320.809 ton, 1934 r. — 284.485 ton, 1935 r. (9 mies.) — 246.006 ton. Spadek przywozu w 1932 r. o 63,76% i zwyżkę 1933 r. tłumaczy się wahaniami konjunkturalnemi polskiego przemysłu

hutniczego, który całkowicie prawie jest zaopatrywany w złom importowany przez Gdynię. Port wykazuje również coraz to większe ilości złomu idącego tranzytem do Czechosłowacji, Węgier i innych krajów. Tranzyt ten wyniósł w 1931 r. — 4,787 ton, w 1932 r. — 13.888 ton, 1933 r. — 25.997 ton.

Pośród innych surowców hutniczych, wymienić należy również rudę żelazną, której przywóz kształtował się następująco: w 1931 r. — 21.742 ton, 1932 r. — 30.858 ton, 1933 r. — 32.334 ton, 1934 r. — 30.125 ton, 1935 r. (9 m.) — 46.461 ton. Poważne ilości importowanej rudy przechodzą tranzytem do Czechosłowacji i innych krajów. Z innych rud pierwszy raz figurują w 1933 r. — ruda cynkowa (4.644 ton) oraz ruda manganowa (7.828 ton).

Z pośród surowców mineralnych wyszczególnić należy fosforyty i piryty służące do produkcji nawozów sztucznych, których przywieziono: fosforytów w 1931 r. — 13.076 ton, 1932 r. — 17.402 ton, 1933 r. — 39.564 ton, 1934 r. — 48.098 ton, 1935 r. (9 m.) — 33.554 ton, pirytów w 1931 r. — ton, 1932 r. — 27.529 ton, 1933 r. — 43.026 ton, 1934 r. — 21.814 ton, 1935 r. (9 m.) — 11.908 ton. Stwierdzić należy natomiast spadek w przywozie żużli Thomasa, jako gotowego nawozu sztucznego, a to skutkiem popierania wytwórczości krajowej — przywieziono w 1931 r. — 71.205 ton, 1932 r. — 46.416 ton, 1933 r. — 44.997 ton, 1934 r. — 24.258 ton, 1935 r. (9 m.) — 29.951 ton.

Dzięki właściwie zorganizowanemu fachowemu aparatowi handlowemu stał się port Gdynia poważnym ośrodkiem, skupiającym surowce włókiennicze, jak bawełna, wełna, juta i sisal. Przez Gdynię obecnie przechodzi nietylko prawie cała ilość bawełny dla przemysłu krajowego, ale również dość znaczna ilość tranzytem dla Czechosłowacji (13.780 ton), mniejsza dla Austrji, Estonji i Szwecji. Przyczynia się do tego również wyposażenie portu w specjalne magazyny i urządzenia, wreszcie uzyskanie bezpośrednich regularnych połączeń żeglugowych z krajami produkcji. Organizacja składów konsygnacyjnych i finansowania handlu bawełną spoczywa w rękach Banku Gospodarstwa Krajowego. Najbliższym etapem dalszych starań sfer gospodarczych portu jest utworzenie w Gdyni giełdy bawełnianej.

Przywóz ważniejszych surowców włókienniczych kształtował się następująco:

	1931 r.	1932 r.	1933 r.	1934 r.	1935 (9 m.)
bawełna	6.063 t.,	26.839 t.,	77.733 t.,	65 606 t.,	55.103 ton
wena	31 „	5.083 „	15.370 „	14.809 „	19 111 „
ulta	—	4 654 „	11.766 „	10.787 „	10.019 „

Ryż surowy przywożony jest prawie wyłącznie dla Gdyńskiej Łuszczarni, produkującej nietylko dla całej Polski, ale częściowo zaopatrującej rynki krajów bałtyckich i niektóre inne europejskie. Cyfry przywozu następujące: w 1931 r. — 75.286 ton, 1932 — 44.755 ton, 1933 — 53.798 ton, 1934 r. — 37.533 ton, 1935 r. (9 m.) — 54.734 ton. Wahania cyfr należy odnieść na rzecz zmian konsumcyjnych. Wzrost przywozu nasion oleistych jest wynikiem intensywnego rozwoju Gdyńskiej Olejarni „Union" i wynosił w 1931 r. — 2.053 ton, 1932 r. — 19.368 ton, 1933 r. — 46.606 ton, 1934 r. — 59.699 ton, 1935 r. (9 m.) — 33.189 ton.

Znaczny przywóz świeżych owoców południowych, suszonych, wreszcie innych wysokowartościowych towarów kolonjalnych, jak: kawy, kakao i herbaty należy przypisać w dużej mierze wprowadzeniu z końcem

1931 r. morskich ceł preferencyjnych. W dziedzinie zaś rozwoju handlu owocami również i utworzeniu aukcji owocowych, budowie specjalnych magazynów oraz zakładów przetwórczych, dojrzewalni bananów i in. Przywóz ten był dla:

	1931 r.	1932 r.	1933 r.	1934 r.	1935 (9 m.)
owoców świeżych	238 t.,	18.901 t.,	25.524 t.,	32.647 t.,	59.739 ton
owoców suszonych	1.864 „	3.703 „	5.366 „	3 874 „	4.035 „
kawy	47 „	2.491 „	8.420 „	3.329 „	2 877 „
kakao	95 „	3.583 „	6.369 „	4.953 „	5.503 „
herbaty	166 „	872 „	1.048 „	752 „	834 „

Rozwój przywozu skór i garbników jest poniekąd i wynikiem uznania Gdyni przez Londyński Kongres Międzynarodowych Organizacji Garbarzy oraz Sprzedawców i Importerów skór surowych punktem arbitrażowym dla skór; przywóz ten kształtował się następująco:

	1931 r.	1932 r.	1933 r.	1934 r.	1935 (9 m.
skóry	249 t.,	8.641 t.,	16.638 t.,	23.015 t.,	23.500 ton
garbniki	244 „	2.691 „	10.406 „	3.601 „	8.63ɔ „

Wybudowanie nowoczesnej hali i chłodni rybnej, dwóch składów na śledzie pojemności ok. 17.000 beczek stworzyły odpowiednie warunki dla rozwoju ośrodka handlu rybnego. Gdynia jest dzisiaj nietylko miejscem sprzedaży połowów polskich rybaków, ale również centrum importu śledzi świeżych. Rozwój handlu rybnego w Gdyni spowodował również i powstanie rybnego przemysłu przetwórczego (wędzarń, fabryki konserw). Pozatem ostatecznie udało się skierować na Gdynię przywóz śledzi solonych, uskuteczniany dawniej przeważnie przez Szczecin i Królewiec.

Przywieziono śledzi w 1931 r. — 1503 t., w 1932 r. — 8.289 t., w 1933 r — 20.635 ton, w 1934 r. — 13.056 ton, w 1935 r. (9 m.) — 12. 663 ton.

Pozatem w przywozie figurują jeszcze dość znaczne ilości papieru i celulozy, idących przeważnie tranzytem z Finlandji, Szwecji Czechosłowacji do Egiptu i Stanów Zjednoczonych Am. Północnej.

W grupie towarów różnych figuruje szereg wysokowartościowych artykułów drobnicowych jak miedź, metale różne, wyroby stalowe i żelazne, maszyny, aparaty i części, tłuszcze zwierzęce, żywica, asfalt, kauczuk, tran, tłuszcze roślinne.

Charakteryzując ogólnie cyfry przywozu przez port Gdyński należy podkreślić coraz większe zróżniczkowanie tego przywozu oraz wzrost przywozu artykułów bardziej wartościowych.

W wywozie: najważniejszy pod względem towarów artykuł portu Gdyńskiego stanowi węgiel.

Cyfry wywozu dla węgla eksportowego razem z węglem bunkrowym i koksem wynosiły w 1931 r. — 4.373.095 t., 1932 r. — 4.352.159 t., 1933 r. — 4.608.140 t., 1934 r. — 5.401.128 t., 1935 r. (9 m.) — 3.757.236 t.

Stosunek procentowy przeładunku węgla do ogólnych obrotów towarowych dla lat podanych wyrażał się jak: 82,51%, 83,79%, 75,47%, 88,94%, zmniejszenie się procentowe udziału węgla w ogólnych obrotach należy odnieść na rzecz wzrostu cyfr obrotów innych towarów.

Poważny wzrost eksportu drzewa, zwłaszcza drzewa tartego i słupów, należy przypisać ożywionej działalności Polskiej Agencji Eksportu Drewna, eksportującej drzewo z lasów państwowych.

Cyfry tego eksportu przedstawiają się następująco dla:

Desek i łat w 1931 r. — 11.745 t., 1932 r. — 47,133 t., 1933 r. — 238.801 t., 1934 r. — 68.048 t., 1935 r. (9 m.) — 147.816 t.
Bali i słupów w 1931 r. — 15.075 t., 1932 r. — 40.886 t., 1933 r. — 12.400 t., 1934 r. — 95.567 t., 1935 r. (9 m.) — 10.032 t.
Wobec przeprowadzonej z końcem 1934 r. specjalnej rozbudowy nabrzeży i placów dla przeładunku drzewa należy oczekiwać dalszego wzmożenia wywozu drzewa przez Gdynię.
Stwierdzona w ostatnich 2-ch latach znaczna zniżka wywozu cukru tłumaczoną może być depresją na międzynarodowym rynku cukrowym. Eksport cukru koncentruje się w składach „Cukroportu", będącego emanacją Banku Cukrownictwa w Poznaniu.
Wywóz cukru kształtował się następująco: w 1931 r. — 115.529 ton, 1932 r. — 88.309 ton, 1933 r. — 93.871 ton, 1934 r. — 86.379 ton, 1935 r. (9 m.) — 78.585 ton.
Cenną pozycją w wywozie są bekony, wędliny i ptactwo bite. Pomimo spadku eksportu bekonów i szynek, na skutek angielskich ograniczeń importowych, należy jednakże podkreślić wysoką sprawność tego eksportu, konkurującego poważnie w wolnym handlu z eksportem bekonów z innych państw. Nieobjęty zakazami wzrasta eksport bitego ptactwa.

W y w ó z

	1931 r.	1932 r.	1933 r.	1934 r.	1935 (9 m.)
bekony	51.821 t.,	51.878 t.,	38.265 t.,	22.069 t.,	16.252 ton
wędliny	7.608 „	8.579 „	4.490 „	3.122 „	1.667 „
ptactwo bite	326 „	460 „	1.149 „	1 381 „	471 „
jaja	5.601 „	6.690 „	12.442 „	11.033 „	16.370 „

Wzrost ten spowodowany sprawnością i udogodnieniami chłodni portowej, która po ostatnio dokonanej rozbudowie jest największą chłodnią w Europie (pojemność chłodni określona jest na 1.200 wagonów).
Port w Gdyni coraz bardziej angażowany jest w przeładunku wyrobów hutnictwa polskiego, notując w wywozie swym:

	1931 r.	1932 r.	1933 r.	1934 r.	1935 (9 m.)
szyny kolejowe	10.290 t.,	18.122 t.,	26.012 t.,	49.016 t.,	96.507 ton.
wyroby stalow. żelazne	966 „	2.407 „	1.333 „	9.104 „	16.610 „
rury żeliwne	571 „	630 „	1. 37 „	1.904 „	2.565 „
cynk	15.142 „	10.943 „	10.929 „	7.557 „	11.287 „
blacha cynkowa	352 „	74 „	1.355 „	3.584 „	4.550 „
nawozy azotowe	8.908 „	47.870 „	23.804 „	7.382 „	9.257 „
sól potasowa	32.791 „	7.303 „	7.908 „	5.198 „	5.153 „

Pozatem figuruje w wywozie w coraz poważniejszych ilościach blei cynkowa, jako nowy artykuł.
Słaby stosunkowo eksport produktów rolnych, a głównie zboża, przez Gdynię należy tłumaczyć trudnościami wobec braku elewatora zbożowego oraz innych specjalnych urządzeń. Projektowana w roku bieżącym budowa elewatora na 45 tys. ton jednorazowego składowania różnych gatunków zboża ureguluje sprawę eksportu zboża, mającego jak dotychczas charakter przypadkowy.
Pozatem w wywozie figuruje niewielka ilość ryżu wyłuszczonego — produkt Gdyńskiej Łuszczarni, oraz inne różne towary między innemi skóry, jako artykuł tranzytowy, makuchy — produkt reeksportowy Olejarni Gdyńskiej, tkaniny i materjały pędne.

Powyższe cyfry analizy obrotów portu wykazują, że Gdynia przekształca się stopniowo z portu przeładunkowego dla eksportu towarów masowych na port ogólno-handlowy, zwiększający z roku na rok wartość bezwzględną i stosunkową przewożonych towarów. W związku z tym rozwojem portu obroty jego obejmują również coraz większą ilość i państw innych. Jednakże samo porównanie cyfr wagowego obrotu towarowego w Gdyni w poszczególnych latach nie może być dostatecznym miernikiem tendencji rozwojowych portu, dopiero wartościowe i wagowe porównanie obrotów portu z obrotami całego polskiego handlu zagranicznego podkreślają stałość, charakter i rozmiary rozwojowe obrotów portu Gdyni.

Ogólny obrót Gdyni.

Rok	Obrót w tys. ton	W milj. złotych	%-wy stosunek do ogóln. handlu zagranicznego		Teoretyczna wartość 1 tony w złotych
			wagowy	wartościowy	
1929	2.620	134	10,03	2,26	51,11
1930	3.275	231	14,56	4,93	70,45
1931	5.080	390	23,48	11,65	76,73
1932	4.894	350	32,00	18,00	71,58
1933	5 686	536	37,06	31,00	94,29
1934	6.724	628	39,92	35,40	93,26
1935[1])	7.154	754	43,06	42,63	94,88

Korzystne położenie geograficzne portu gdyńskiego stwarza pomyślne warunki jego dalszego rozwoju w oparciu o poważny pod względem gospodarczym obszar ciążenia. Gdynia, leżąc u wylotu dróg z Polski i przez Polskę z południa na północ, opiera się o rozległe zaplecze, sięgające na południe aż do granicy wpływów portów adrjatyckich względnie czarnomorskich, oraz stwarza naturalną podstawę dla komunikacji tranzytowej na drodze ze Skandynawji przez Podkarpacie na Bałkany i do Bliskiego Wschodu. Położenie więc Gdyni, jako punktu rozdzielczego dla północnej i wschodniej części Bałtyku, jest bardzo korzystne. Zagadnienie rozwoju tranzytu sprowadza się w pierwszym rzędzie do zagadnienia odpowiednich taryf związkowych między Polską a innemi państwami. Jest oczywiste, że Gdynia, opierając swój obrót towarowy z obszarem ciążenia głównie o koleje, przy odpowiednio prowadzonej polityce taryfowej polskich kolei, ma wszelkie warunki ku temu, by stać się naturalnym portem tranzytowym między państwami: Skandynawji, Bałtyckiemi oraz środkowej i środkowo-wschodniej Europy, będąc punktem węzłowym dla wielkiej trasy transportowej z północnej Europy na Południe i Bliski Wschód.

Niemniejsze znaczenie dla rozwoju portu posiadają i jego połączenia morskie. Rozbudowa sieci regularnych połączeń okrętowych Gdyni odbywała się nie mniej intensywnie, równolegle do obrotów portu. Gdynia obecnie posiada 50 regularnych połączeń morskich ze wszystkiemi nieomal ważniejszemi portami świata (zob. „Połączenia komunikacyjne portu Gdyni" — patrz str. 839.

[1]) cyfry szacunkowe

Gdynia, posiadając już dzisiaj największą ilość połączeń bezpośrednich z krajami zamorskiemi z pośród portów bałtyckich, staje się wobec tego poważnym punktem rozdzielczym w tranzycie morskim dla szeregu państw bałtyckich.
Jeżeli chodzi o ruch pasażerski, to spadek liczby tego ruchu w latach 1931 (15.476) i 1932 (17.842) w porównaniu do ruchu w latach 1928 (23.222), 1929 (23.561) i 1930 (24.169) pozostaje w związku z ograniczeniami emigracyjnemi, wprowadzonemi przez wszystkie kraje Ameryki. Jednakże szereg nowych regularnych połączeń portu oraz organizowanie sezonowych wycieczek morskich stwarzają podstawy dla dalszego rozwoju tego ruchu. Rezultaty dają się już wyczuwać w 1933 r. (20.636), w 1934 r. (18.262), za 9 mies. 1935 r. — 22.384.
Równocześnie z rozwojem portu postępuje rozbudowa i miasta Gdyni jako nowoczesnego miasta portowego, liczącego obecnie już do 40 ty- Należy również zaznaczyć, że Gdynia, posiadająca już dzisiaj największą ilość połączeń bezpośrednich z krajami zamorskiemi z pośród porsięcy ludności.
Gdynia - miasto obejmuje obecnie ponad 3 tysiące ha; obszar ten zostanie powiększony przez dołączenie szeregu gmin okolicznych. Według ustalonych planów rozbudowy przyszła wielka Gdynia obejmie 24 dzielnice o łącznej powierzchni około 17,5 tys. ha.
Środek całego tego obszaru zajmuje port z obsługującym go węzłem kolejowym oraz urządzeniami do przeładunku i składowania towarów, z kanałem przemysłowym, z terenami po obu stronach dla dzielnicy przemysłowej.
Na południe od portu, na terenie dzisiejszej Gdyni, powstaje centrum handlowe miasta, dalej na południe rozbudowuje się dzielnica mieszkaniowa, a następnie część willowo-kąpieliskowa.
Na zachód i północ w bezpośredniem sąsiedztwie terenów portowych przewiduje się dzielnice przemysłowe, częściowo handlowe, częściowo mieszkaniowe. O rozmachu budowlanym świadczyć może fakt, że w 1932 r. pomimo odczuwanego w dalszym ciągu kryzysu gospodarczego, wybudowano ogółem 153 domy, w tem budynków mieszkaniowych 130 i przemysłowo-handlowych 23, kosztem 12.368.000 zł.
Port w Helu ma pow. 2,7 ha. Głębokość basenu wynosi 5 m., długość wyładunkowa molo i nabrzeży wynosi 600 m. Projektowane jest rozszerzenie portu do 6 ha; długość wyładunkowa molo i nabrzeży wyniesie wówczas 1200 m. — przystań rybacka.
Port w Jastarni ma pow. 9,5 ha. Głębok. 5 m., długość wyład. molo i nabrzeży 200 m. Do portu prowadzi kanał przez płycizny długości 1.120 m., szerokości 60 m. i głębokości 5 m. — przystań pasażerska i port rybacki.
Port w Pucku, powierzchnia użytkowa basenu portowego 0,25 ha. Głębokość 3 m. Długość nabrzeży 140 m. Do portu prowadzi kanał 300 m. dług., 25 m. szer. i 3 m. głębokości; — baza polskiego lotnictwa morskiego.
Port w Tczewie w odległości 25 km. od morza na Wiśle.
Źródła: „Port Gdynia" nakładem Ministerstwa Przemysłu i Handlu, rok 1933. Rocznik Interesów Portu w Gdyni. Rok II i III 1932 — 1933. Rocznik Polityczno-Gospodarczy 1934 r. Wydanie P. A. T.

PORT GDAŃSKI.

Port gdański, który w ciągu lat powojennych przeszedł szybką ewolucję rozwojową, zalicza się obecnie do najpoważniejszych portów europejskich. Przed wojną port ten zajmował raczej podrzędne stanowisko

w szeregu portów niemieckich i nie odgrywał poważniejszej roli w handlu międzynarodowym. Dopiero gdy po wojnie port gdański wszedł w skład polskiego obszaru celnego i w ten sposób utworzył jednolitą całość gospodarczą z większością ośrodków gospodarczych, wchodzących w skład jego geograficznego obszaru ciążenia, nastąpił okres jego rozkwitu. Polityka taryfowa Polski, pragnącej wykorzystać uzyskany dostęp do morza, przyczyniła się wydatnie do rozwoju ruchu w porcie gdańskim. Świadczą o tem najlepiej cyfry, które podamy poniżej. Pojemność okrętów, które w r. 1912 do Gdańska zawinęły i port ten opuściły, wyniosła 1.960.000, podczas gdy w 1934 r. cyfra ta wzrasta do 6,339.719 t. r. n., ruch okrętowy wzrósł zatem przeszło trzykrotnie. Potroiła się również ilość bander, reprezentowanych w gdańskim ruchu portowym, a tonaż przeciętny zawijających do Gdańska okrętów podwoił się.

Odpowiednikiem cyfr ruchu okrętowego są oczywiście cyfry ruchu towarowego. Podczas gdy w r. 1912 suma obrotów towarowych portu gdańskiego wyniosła ok. 2,5 miljona, to w roku 1934 osiągnęła ona ca. 6.300.000 ton, czyli że ruch towarowy wzrósł przeszło dwukrotnie w stosunku do lat przedwojennych. Ilość towarów, przeładowywanych w Gdańsku dzieli się nierównomiernie pomiędzy import a eksport. Np. w roku 1934 import wyniósł 655.981 ton, eksport zaś 5,713.181 ton. Brak równowagi pod względem wagowym tłumaczy się charakterem handlu zamorskiego Polski, która do krajów Europy północnej i zachodniej wywozi cały szereg artykułów masowych, jak węgiel, drzewo i zboże, przywozi natomiast przeważnie artykuły przemysłowe, niemogące być ekwiwalentem wagowym dla wymienionych wyżej towarów. Pod względem technicznym port gdański stoi dzisiaj również na wysokości zadania. Jest on utworzony zasadniczo przez martwe koryto Wisły oraz jego rozgałęzienia, pozatem istnieje szereg sztucznych basenów. Łączna długość nabrzeży portu morskiego wynosi 30.8 km., powierzchnia wodna — 896 ha, głębokość 9 m. Powierzchnia lądowych placów składowych wynosi ok. 2 miljonów m. kw., wodnych placów składowych dla drzewa ok. 2,5 miljona m. kw. Długość torów kolejowych w porcie wynosi 330,8 km.

Składowaniu towarów służą liczne składy i hale o łącznej powierzchni 303.000 m. kw. Na szczególne wymienienie zasługują hale przeładunkowe w Wolnej Strefie, wyposażone w dźwigi wewnętrzne i wózki elektryczne, jak również liczne wagi o łącznej powierzchni 20.720 m. kw. Dla przeładunku i składowania zboża i cukru służą spichlerze, wyposażone w automatyczne urządzenia o pojemności 160.000 ton. Pojemność zbiorników dla olei mineralnych i melasy wynosi 93.000 ton. Przeładunek towarów masowych uskuteczniany jest licznemi żórawiami i urządzeniami specjalnemi. Ogólna ilość żórawi wynosi 93 sztuki. Przeładunek węgla uskuteczniany jest w znacznej mierze za pomocą specjalnych urządzeń taśmowych, połączonych z wywrotnicami dla wagonów. Urządzeń takich znajduje się w porcie gdańskim trzy, przyczem każde z nich może przeładowywać 500 ton węgla na godzinę. W tym samym basenie dla towarów masowych znajdują się 3 dźwigi mostowe dla przeładunku rudy i fosfatów o nośności 10 — 15 ton, zaopatrzone w bunkry wagowe. Chociaż przeznaczeniem portu gdańskiego jest obsługiwanie handlu zamorskiego Polski, to jednak zarówno urządzenia portowe, jak i koleje dowożące towary do portu, przystosowane są również do podołania transportowi wzgl. przeładunkowi artykułów handlu zamorskiego krajów sąsiadujących z Polską. Szereg dogodnych taryf kolejowych ułatwia

ruch towarowy pomiędzy Czechosłowacją, Rumunją i innemi sąsiadującemi z Polską krajami, a portem gdańskim. Racjonalna polityka taryfowa Kolei Polskich sprzyja rozwojowi tranzytu przez Polskę do Gdańska. Należy mieć nadzieję, że w miarę poprawy sytuacji gospodarczej w Europie Środkowej, znaczenie portu gdańskiego dla jej handlu zamorskiego będzie coraz bardziej wzrastało.

Zarząd i naczelne kierownictwo portu gdańskiego spoczywają w rękach Rady Portu i Dróg Wodnych w Gdańsku, która składa się z równej ilości Komisarzy Rzeczypospolitej Polskiej i W. M. Gdańska, pod przewodnictwem neutralnego Prezydenta. Głównemi organami wykonawczemi Rady Portu są: Dyrekcja Handlowa i Techniczna. Dyrekcja Techniczna czuwa nad konserwacją i techniczną stroną rozbudowy portu, Dyrekcja Handlowa administruje portem we właściwem słowa tego znaczeniu i eksploatuje urządzenia portowe.

REGULARNE POŁĄCZENIA ŻEGLUGOWE PORTU GDYŃSKIEGO

I. Porty Europejskie.

	(co dni)	Makler
Belgja		
Anvers	7	Żegluga Polska S. A.
Anvers	10	Ferd. Prowe
Bułgarja		
* Burgas	7	Polska Lewant
* Warna	7	Rothert i Kiłaczyski
Danja		
Aaarhus	14	F. G. Reinhold
Kobenhavn	7	F. G. Reinhold
Kobenhavn	7	Amerycan Scantic Line
Kobenhavn	20	Gdynia-Ameryka L. Ż.
* Kobenhavn	10	Ferd. Prowe
Odense	14	F. G. Reinhold
Estonja		
Tallinn	7	Żegluga Polska
Finlandja		
Abo - Turku	14	H. Lenczat & Co.
Helsinki	14	H. Lenczat & Co.
Helsinki	7	Żegluga Polska
Kotka	7	Żegluga Polska
* Kotka	14	H. Lenczat & Co.
Vasa	14	H. Lenczat & Co.
* Wyborg	14	H. Lenczat & Co.
Wyborg	14	H. Lenczat & Co.
Uleaborg	14	H. Lenczat & Co.
* Kemi	14	H. Lenczat & Co.
* Mantyluoto	14	H. Lenczat & Co.
* Raumo	14	H. Lenczat & Co.
* Yxpila	14	H. Lenczat & Co.

* — porty, do których statki zawijają tylko w razie dostatecznej ilości ładunku.
p — połączenia jednostronne (przyjazdowe).

Francja

	Bordeaux	14	F. G. Reinhold
*	Cherbourg	14	Polsko-Brytyjskie T. O.
	Dunkerque	14	F. G. Reinhold
	Le Havre	14	F. G. Reinhold
	Le Havre	14	Polsko-Brytyjskie T. O.
	Marseille	14	Bergenske
p	Marseille	14	Bergenske

Grecja

*	Dedeagatch	7	Polska Lewant Rothert i Kiłaczyski
*	Patras	7	
	Piraeus	7	
*	Thessaloniki	7	

Hiszpanja

*	Algeoiras	14	Bergenske
	Alicante	14	Bergenske
	Barcelona	14	Bergenske
p*	Barcelona	15	Bergenske
	Barcelona	14	Polska Agencja Morska
	Barcelona	11	Rummel & Burton
	Bilbao	14	Bergenske
	Cadiz	14	Bergenske
p*	Cartagena	35	Polska Agencja Morska
p*	Castellan	35	Polska Agencja Morska
*	Ferrol	14	Bergenske
p*	Gandia	35	Polska Agencja Morska
	Huelva	14	Bergenske
	La Coruna	14	Bergenske
	Malaga	14	Bergenske
p*	Malaga	15	Bergenske
	Musel (Gijon)	14	Bergenske
	Pasajes	14	Bergenske
	Santander	14	Bergenske
	Sevilla	14	Bergenske
	Tarragena	35	Polska Agencja Morska
p*	Tarragena	15	Bergenske
	Valencia	35	Polska Agencja Morska
	Valencia	14	Rummel & Burton
	Valencia	15	Bergenske
p*	Valencia	14	Bergenske
	Vig	14	Bergenske
*	Villa Garcia	14	Bergenske

Holandja

	Amsterdam	7	F. G. Reinhold
	Rotterdam	3	Aug. Wolff
	Rotterdam	7	Żegluga Polska
	Rotterdam	10	Ferd. Prowe
	Rotterdam	14	H. Lenczat & Co.

Litwa		
Klaipeda	10	Bergenske
Klaipeda	9	Żegluga Polska
Łotwa		
Riga	7	Aug. Wolff
Riga	9	Żegluga Polska
Liepaja	9	Żegluga Polska
Niemcy		
Bremen	7	Aug. Wolff
Hamburg	3	Ferd. Prowe
Hamburg	14	Żegluga Polska
Norwegja		
Aulesund	14	Bergenske
Bergen	14	Bergenske
Haugesund	14	Bergenske
Kristiansund N.	14	Bergenske
Kristiansund S.	14	Bergenske
Moss	14	Bergenske
Oslo	14	Bergenske
Trondhjem	14	Bergenske
Stavanger	14	Bergenske
* Arendal	14	Bergenske
* Frederiksstad	14	Bergenske
* Halden	14	Bergenske
* Horten	14	Bergenske
* Larvik	14	Bergenske
* Porsgrund	14	Bergenske
* Sandsfjord	14	Bergenske
* Skien	14	Bergenske
* Sarpsborg	14	Bergenske
* Tönsberg	14	Bergenske
Dremmen	30	Bergenske
Kambo	30	Bergenske
Portugalja		
Lisboa	14	Bergenske
Oporto	14	Bergenske
Rumunja		
* Constanta	7	Polska Lewant Rothert i Kiłaczyski
Szwecja		
Stockholm	8	Żegluga Polska
Stockholm	10	Bergenske
Stockholm	14	Rummel & Burton
Ahus	14	Bergenske
Göteborg	14	Bergenske
Göteborg	14	Behnke & Sieg

	Göteborg	14	Polska Agencja Morska
	Kalmar	10	Bergenske
*	Landskrona	14	Bergenske
	Halmstad	14	Bergenske
	Helsingborg	14	Bergenske
	Helsingborg	14	Behnke & Sieg
	Malmö	14	Behnke & Sieg
	Malmö	14	Bergenske
	Malmö	14	Polska Agencja Morska
	Norrköping	8	Żegluga Polska
	Turcja		
	Istanbul	7	Polska Lewant
	Istanbul		Rothert i Kiłaczyski
*	Istanbul	20	Rummel & Burton
*	Ismir	7	Pol. Lewant. Roth i Kiłaczyski
*	Ismir	20	Rummel & Burton
	Wielka Brytanja		
*	Birkenhead	7	F. G. Reinhold
*	Garston	7	F. G. Reinhold
	Hull	7	Polsko-Brytyjskie T. O.
	Grangemouth	7	F. G. Reinhold
	Leith	7	F. G. Reinhold
	Liverpool	7	F. G. Reinhold
	Manchester	7	F. G. Reinhold
	London	14	Polsko-Brytyjskie T. O.
	London	14	Polska Zjednoczona, Korp. Bałt.
	London	7	F. G. Reinhold
	Preston	7	F. G. Reinhold
*	Swansea	7	F. G. Reinhold
*	Warrington	7	F. G. Reinhold
	Brytyjskie posiadłości na M. Śródziemnem		
*	Famagusta (Cypr)	7	Polska Lewant
*	Malta	7	Rothert i Kiłaczyski
*	Malta	14	Rummel & Burton
	Gibraltar	14	Bergenske
	Włochy		
	Genova	12	Rummel & Burton
	Genova	21	F. G. Reinhold
	Genova	14	Bergenske
p	Genova	15	Bergenske
	Livorno	21	F. G. Reinhold
	Livorno	14	Bergenske
p	Livorno	15	Bergenske
	Napoli	14	Bergenske
	Napoli	21	F. G. Reinhold
	Napoli	14	Bergenske
*	Napoli	14	Rummel & Burton

	Porty Sycylji (Catania, Messina,		
p	Palermo)	35	Polska Agencja Morska
	Palermo	21	F. G. Reinhold
	Palermo	14	Bergenske
p	Palermo	14	Bergenske

II. Porty Afrykańskie.

	Alexandria	20	Rummel & Burton
	Alexandria	30	Pol. Lewant. Roth i Kiłaczyski
*	Algier	20	F. G. Reinhold
*	Algier	7	Pol. Lewant. Roth i Kiłaczyski
*	Algeciras	14	Bergenske
	Agadir	14	Bergenske
	Casablanca	14	Bergenske
*	Casablanca	20	F. G. Reinhold
	Ceuta-Tetuan	14	Bergenske
*	Ceuta-Tetuan	20	F. G. Reinhold
	Capetown	30	Bergenske
	Durban	30	Bergenske
p	Djibouti	15	Bergenske
	Fedhala	14	Bergenske
	Lourenco Marquez	30	Bergenske
	Las Palmas	14	Bergenske
	Larache	14	Bergenske
	Melilla	14	Bergenske
*	Melilla	20	F. G. Reinhold
	Mazagan	14	Bergenske
*	Mossel Bay	30	Bergenske
	Mogador	14	Bergenske
	Nemours	14	Bergenske
*	Oran	14	Bergenske
*	Oran	20	F. G. Reinhold
	Port Lyautey	14	Bergenske
p	Port Sudan	15	Bergenske
	Port Said	30	Bergenske
	Port Said	20	Polska Agencja Morska
*	Port Elisabeth	30	Bergenske
	Rabat	14	Bergenske
	Saffi	14	Bergenske
	Santa Gruz de Tenerife	14	Bergenske
	Santa Gruz de las Palmas	14	Bergenske
	Tanger	14	Bergenske
*	Tanger	20	F. G. Reinhold
	Suez	30	Bergenske
	Villa Alhucemas	14	Bergenske
	East London	30	Bergenske

III. Porty Ameryki Północnej.

*	Baltimore	7	American Scantic Line
*	Beaumont	30	Polska Agencja Morska
*	Boston	7	American Scantic Line
p*	Brunswick	10	Bergenske
*	Corpus Christi	30	Polska Agencja Morska

p*	Corpus Christi	10	Bergenske
p	Galveston	10	Bergenske
	Galveston	30	Bergenske
	Halifax	20	Gdynia-Ameryka L. Ż.
	Havana	30	Bergenske
p	Houston	10	Bergenske
	Houston	30	Bergenske
	Houston	30	Polska Agencja Morska
*	Lakes Charles	30	Polska Agencja Morska
	New York	20	Gdynia-Ameryka L. Ż.
	New York	7	American Scantic Line
p	New Orleans	10	Bergenske
	New Orleans	30	Bergenske
	New Orleans	30	Polska Agencja Morska
p*	Newport	10	Bergenske
*	New London	7	American Scantic Line
p*	Norfolk	10	Bergenske
*	Norfolk	7	American Scantic Line
	Philadelphia	7	American Scantic Line
p	San Francisco	30	Bergenske
p	San Pedro (Los Angeles)	30	Bergenske
p	Savannah	10	Bergenske
	Savannah	30	Bergenske
p	Tampico	10	Bergenske
	Tampico	30	Bergenske
p*	Texas City	10	Bergenske
	Vera Gruz	30	Bergenske
*	Wilmington, Del	7	American Scantic Line

IV. Porty Ameryki Południowej.

*	Bachia	14	Polska Agencja Morska
	Buenos Aires	15	Bergenske
	Buenos Aires	14	Polska Agencja Morska
	Buenos Aires	45	Rothert i Kiłaczyski
	Montevideo	15	Bergenske
*	Montevideo	14	Polska Agencja Morska
	Rio de Janeiro	15	Bergenske
	Rio de Janeiro	14	Polska Agencja Morska
*	Rosario	15	Bergenske
*	Rosario	14	Polska Agencja Morska
*	Santa Fé	14	Polska Agencja Morska
	Santos	15	Bergenske
	Santos	14	Polska Agencja Morska
	Victoria	15	Bergenske
*	Victoria	14	Polska Agencja Morska

V. Porty Azjatyckie.

Bliski Wschód

Beyruth	20	Rummel & Burton
Alexandrette	30	Pol. Lewant, Roth. i Kiłaczyski
Haifa	30	Pol. Lewant, Roth. i Kiłaczyski
Haifa	20	Rummel & Burton
Jaffa	20	Rummel & Burton
Jaffa	30	Pol. Lewant, Roth. i Kiłaczyski

Indje i Daleki Wschód

p	Aden	15	Bergenske
	Bombay	15	Bergenske
	Calcutta	15	Bergenske
p	Colombo	15	Bergenske
	Dairen	20	Polska Agencja Morska
	Hongkong	20	Polska Agencja Morska
	Karachi	15	Bergenske
	Kabe,	20	Polska Agencja Morska
	Madras	15	Bergenske
	Osaka	20	Polska Agencja Morska
	Penang	20	Polska Agencja Morska
	Port Swettenham	20	Polska Agencja Morska
	Rangoun	15	Bergenske
	Shangkai	20	Polska Agencja Morska
	Singapore	20	Polska Agencja Morska
	Taku Bar	20	Polska Agencja Morska
	Yokohama	20	Polska Agencja Morska

Wszelkich informacyj dotyczących połączeń okrętowych, stawek frachtowych, konosamentów bezpośrednich etc. udzielają odpowiedni maklerzy linij regularnych oraz nieregularnych.

REGULARNE LINJE OKRĘTOWE PORTU GDYŃSKIEGO.

1) A = armator, 2 M = makler. 3) Cyfry = co ile dni kursują statki.

Gdynia — Riga — Liepaja — Klaipeda. A. Żegluga Polska, S. A. Gdynia. M. Żegluga Polska, S. A. Gdynia odjazd — 9.

Gdynia — Riga — Bremen. A. Neptun D. S. Ges., Hamburg. M. Aug. Wolff i S-ka odjazd — 7.

Gdynia — Tallinn — Helsinki. A. Żegluga Polska S. A. Gdynia. M. Żegluga Polska S. A. Gdynia, odjazd — 9.

Gdynia — Finlandja. A. E. Russ — H. M. Gehrkens Hamburg. M. H. Lenczat i S-ka, odjazd — 14.

Gdynia — Viipuri. A. Lübeck — Viborger D. S. Ges. Lübeck. M. H. Lenczat i Ska., odjazd — 14.

Gdynia — Norrköping — Stokholm. A. Żegluga Polska S. A. Gdynia. M. Żegluga Polska S. A. Gdynia, odjazd — 8.

Gdynia — Klaipeda — Kalmar — Stockholm. A. Svenska Amerika Linien A/B Göteborg. M. Bergenske Baltic Trs., odjazd — 10.

Gdynia — Klaipeda — Anvers. A. Maistas S. A. Klaipeda. M. Polska Agencja Morska, odjazd — 10.

Gdynia — Hälsingborg — Göteborg — Malmö. A. Egen Rderi A/B Limnhamn. M. Behnke & Sieg, odjazd — 14.

Gdynia — Szwecja Zachodnia (West Sweden). A. Baltic Line, Bolint Bersen & Cie Göteborg. M. Bergenske Baltic Trs., odjazd — 14.

Gdynia — Norwegja Wschodnia (Fast Norway). A. Fred Olsen & Co. Oslo. M. Bergenske Baltic Trs., odjazd — 14.

Gdynia — Norwegja Zachodnia (West Norway). A. Det Bergenske Damskipselskab A/B Bergen Det Stavangerske Damskipselskab A/B Stavanger. M. Bergenske Baltic Trs., odjazd — 14.

Gdynia — Kobenhavn. A. Det Forenede D. S. A/S Kobenhavn. M. F. G. Reinhold, odjazd — 7.

Gdynia — Aarhus — Odense. A. Aarhus Shipping Co. — Aaarhus. M. F. G. Reinhold, odjazd — 14.
Gdynia — Hamburg. A. Żegluga Polska S. A. Gdynia. M. Żegluga Polska S. A. Gdynia, odjazd — 14.
Gdynia — Hamburg, A. Mathies Beederei, Hamburg. M. Ferd. Prowe, odjazd — 3.
Gdynia — Anvers— Rotterdam. A. Żegluga Polska S. A. Gdynia. M. Żegluga Polska S. A. Gdynia, odjazd — 7.
Gdynia — Anvers — Rotterdam. A. Norddeutscher Lloyd Bremen Argo-Reederei. M. Ferd. Prowe, odjazd — 10.
Gdynia — Rotterdam. A. Lübeck — Viborger D. S. Ges. Lübeck. M. H. Lenczat i Ska, odjazd — 14.
Gdynia — Rotterdam. A. Neptun D. S. Ges. Hamburg. M. Aug. Wolff i Ska, odjazd — 3.
Gdynia — Amsterdam. A. Koninklijke Nederlandsche Stoomboot Maatschappij N. V. Amsterdam. M. F. G. Reinhold, odjazd — 7.
Gdynia — Londyn. A. Polsko - Brytyjskie Tow. Okr. Gdynia. M. Polsko-Brytyjskie Tow. Okr. Gdynia, odjazd — 14.
Gdynia — Londyn. A. United Baltic Corporation London. M. Polska Zjednoczona Korporacja Bałtycka, odjazd — 14.
Gdynia — Hull. A. Polsko - Brytyjskie Tow. Okr. Gdynia. M. Polsko - Brytyjskie Tow. Okr. Gdynia, odjazd — 7.
Gdynia — Leith Grangemouth. — A. Currie Line Leith. M. F. G. Reinhold, odjazd — 7.
Gdynia — Manchester — Liverpool. A. Det Forenede D. -S. A/S Kobenhavn. M. F. G. Reinhold, odjazd — 7.
Gdynia — Le Havre. A. Polsko - Brytyjskie Tow. Okr. Gdynia. M. Polsko - Brytyjskie Tow. Okr. Gdynia, odjazd — 14.
Gdynia — Dunkerque — Le Havre — Bordeaux. A. Det Forenede D. S. A/S Kobenhavn. M. F. G. Reinhold, odjazd — 14.
Gdynia — Hiszpanja (Spain) — Portugalja (Portugal) — Marokko (Marocco) — Wyspy Kanaryjskie (Canary Islands). A. Oldenburg - Portug. D. S. Reed Hamburg. M. Bergenske Baltic Transports, odjazd — 15.
Gdynia — Barcelona — Valencia — Genova. A. „Italo - Somala" Genova. M. Rummel & Burton, odjazd — 14.
Gdynia — Valencia — Barcelona. A. J. Lauritzen Kobenhavn. M. Polska Agencja Morska, odjazd — 14.
Gdynia — Włochy Zachodnie (West Italy) — Sycylja (Sicily). A. Det Forenede D. S. A/S Kobenhavn. M. F. G. Reinhold, odjazd — 21.
Gdynia — Morze Śródziemne (Mediterranean Sea). A. R. M. Sloman jr. Hamburg. R. A. Svenska Lloyd — Göteborg. M. Bergenske Baltic Trs., odjazd — 15.
Gdynia — Bliski Wschód (Near East). A. Svenska Orient (A. Broström & Son) Göteborg. M. Polska Lewant, Ag. Okr., odjazd — 7.
Gdynia — Palestyna (Palestine) Lewant. A. La Generale S. A. Anvers. M. Rummel & Burton, odjazd — 21.
Gdynia — New York — Halifax. A. Gdynia - Ameryka Linje żeglugowe. Gdynia. M. Gdynia - Ameryka Linje żeglugowe, Gdynia, odjazd—30.
Gdynia — Kobenhavn — Nev York — Philadelphia. A. American Scantic Line New York. M. American Scantic Line New York, odjazd — 7.
Gdynia — Zatoka Meksykańska (Gulf of Mexico). A. Wilh. Wilhelmsen — Oslo. M. Bergenske Balt. Trs., odjazd — 10.

Gdynia — Zatoka Meksykańska (Gulf of Mexico). A. Lykes Boos, Ripley Steamship Co. Inc. New Orleans. M. Polska Agencja Morska, odjazd—30.
Ameryka Południowa (South America). A. Rederi A/B Nordstjernan. M. Polska Agencja Morska, odjazd — 14.
Gdynia — Ameryka Południowa (South America). A. Finland-Syd Amerika Linjen Helsinki. M. Bergenske Baltic Trs., odjazd — 15.
Gdynia — Afryka Południowa i Zachodnia (South and West Africa). A. Rederi A/B Transatlantic, Göteborg. M. Bergenske Baltic Trs., odjazd — 30.
Gdynia — Indje Brytyjskie (British India). A. Wilh. Wilhelmsen, Oslo. A/B Svenska Ostasiatiska Komp. Göteborg. M. Bergenske Baltic Trs., odjazd — 30.
Gdynia — Malacca — Chiny (China) — Japonja (Japan). A. Alfred Holt & Co. Liverpool Ellerman Bucknall Steamship Co. Ltd. M. Polska Agencja Morska, odjazd — 21.
Morze Srodziemne (Mediterranean Sea) — Gdynia. A Svenska Lloyd, Göteborg. M. Bergenske Baltic Trs., odjazd — 14.
Catania — Messina — Palermo — Gdynia. A. J. Leuritzen — Kobenhavn. M. Polska Agencja Morska, odjazd — 35.
San Francisco — Gdynia. A. Fruit Express Line Oslo. M. Bergenske Baltic Trs., odjazd — 14.
Gdynia — Ameryka Płd. A. Żegluga Polska, G. A. L. M. Rothert & Kiłączycki, odjazd — 30.
Gdynia — Szwecja Zachodnia. A. Żegluga Polska S. A. M. Polska Agencja Morska.

POLSKA FLOTA HANDLOWA.

Ścisła współzależność, jaka występuje pomiędzy rozwojem floty handlowej rożnych narodów i rozszerzaniem się ich zamorskiej wymiany towarowej, jest zjawiskiem powszechnie stwierdzonem. Współzależność ta przejawia się również w sposób dostatecznie wyraźny w naszych dotychczasowych poczynaniach na morzu. Widzimy więc, że powstanie zaczątków polskiej marynarki handlowej w latach 1927 i 1928 sprzyja rozwojowi naszego eksportu towarów masowych; powstanie znowu w latach następnych szeregu polskich linij regularnych umożliwia nam bezpośrednią wymianę zamorską z szeregiem krajów w zakresie wysokowartościowych towarów i w wyniku zapewnia zdobycie nowych, względnie rozszerzenie dawniejszych rynków zbytu dla towaru polskiego. Powyższe fakty potwierdzają powszechnie zresztą znany pewnik gospodarczy, że znaczenie własnej floty dla danego kraju przejawia się nietylko w bezpośrednich zyskach samych przedsiębiorstw żeglugowych, co przedewszystkiem w korzyściach natury pośredniej. Dzięki więc posiadaniu własnej floty zostają stworzone najdogodniejsze warunki dla nawiązania bezpośrednich stosunków handlowych z zamorskiemi rynkami zbytu, stanowiącemi teren ekspansji dla wytwórczości własnego kraju, z drugiej strony z rynkami dostawy tych artykułów, których dany kraj nie posiada, a które są mu konieczne dla wzmożenia jego wytwórczości. W wyniku tej bezpośredniości wymiany towarowej następuje wyłączenie zbędnego, obcego pośrednictwa handlowego, a tem samem zaoszczędzenie w bilansie płatniczym poważnych pozycyj, które musiałyby powstać z tytułu udziału tego pośrednictwa w zyskach, płynących z tranzakcyj handlowych oraz z tytułu wykonywanych usług

morskich, w szczególności w dziedzinie inkasowanych przez obcych armatorów frachtów okrętowych.

Dotychczasowy nasz dorobek w zakresie własnej floty handlowej, przyjmując stan z dnia 1 lipca 1933 r. *), przedstawia się jak następuje: polska flota handlowa posiada 90 jednostek morskich o pojemności łącznej 84.140 BRT. W liczbie tej było parowców 49 o pojemności 63.290 BRT., motorowców i żaglowców z pomocniczym motorem — 33, o pojemności 19.842 BRT., żaglowców i lichtug 8, o pojemności 1.008 BRT. Z punktu widzenia przeznaczenia statków towarowych, towarowo-pasażerskich i pasażerskich było 46 (32 parowce pojemności 61.238 BRT.; 8 żaglowców i lichtug pojemności 1.008 BRT.; 3 żaglowce z motorem pomocniczym i motorowo-żaglowce pojemności 1.494 BRT.; 3 statki motorowe pojemności 14.423 BRT), rybackich 29 (4 parowe pojemności 756 BRT.; 25 żaglowych pojemności 2.260 BRT.), 11 holowników (pojemności 638 BRT.), 4 statki w służbie państwowej (2 parowe pojemności 658 BRT.; 1 żaglowy pojemności 1.561 BRT.; 1 motorowy pojemności 28 BRT.). Ponadto w budowie znajduje się 1 statek transatlantycki o pojemności ca 14.400 BRT.

W okresie od r. 1927 do 1 października 1934 r. statki polskiej floty handlowej przewiozły ca 6 milj. ton towarów i ponad 92 tys. pasażerów, zaoszczędzając w ten sposób w naszym bilansie płatniczym wydatek w wysokości około 137 milj. zł. Ścisłe ustalenie powyższej sumy jest wielce utrudnione, ponieważ w szeregu wypadków właśnie powstanie polskiej floty handlowej spowodowało obniżenie stawek frachtowych na szereg ważnych artykułów w polskim eksporcie wzgl. imporcie, a równocześnie uniemożliwiło dyktowanie obcym towarzystwom okrętowym warunków przewozu, nieodpowiadających potrzebom polskiego handlu. Z tego też względu przyjmowanie dla obliczenia ewent. pozycyj bilansowych wyłącznie sum z zainkasowanych frachtów i biletów okrętowych nie przedstawia całości aktywów usług morskich polskiej floty handlowej.

Brak doświadczenia w dziedzinie handlu morskiego, a przedewszystkiem brak odpowiednio wielkich kapitałów prywatnych był przyczyną, że społeczeństwo polskie w pierwszych latach odrodzonej państwowości nie wykazało dostatecznego zainteresowania zagadnieniem stworzenia własnej floty handlowej i dopiero inicjatywa czynników państwowych skierowała jej rozbudowę na realne tory. W rezultacie z pośród czterech towarzystw żeglugowych polskich, trzy z nich są w większości własnością Skarbu Państwa, a tylko jedno powstało z inicjatywy prywatnej. Pierwszem w kolejności powstania polskiem przedsiębiorstwem okrętowem jest „Żegluga Polska" S. A. Rozporządza ono tonażem 16 statków o pojemności 22.340 BRT. „Żegluga Polska" S. A. powstała pierwotnie jako przedsiębiorstwo żeglugowe, trudniące się przedewszystkiem żeglugą nieregularną i w związku z tem przewożące głównie ładunki masowe. Z biegiem jednak czasu, zgodnie z panującemi obecnie tendencjami w żegludze światowej, działalność jej uległa przekształceniu w kierunku linij regularnych, przeznaczonych dla przewozu wysokowartościowych ładunków drobnicowych. W szczególności wyspecjalizowała się ona w dziale linij dowozowych między Gdynią a portami Europy zachodniej z jednej strony, oraz Gdynią i wschodniemi portami Bałtyku z drugiej. Obecnie statki „Żeglugi Polskiej" S. A. utrzymują regularną komunikację okrę-

*) Według danych „Polski Gospodarczej" nr. 28 z 1933 r. str. 877.

tową do Hamburga, Rotterdamu, Antwerpji, Tallina i Helsingforsu. W najbliższym czasie nastąpi uruchomienie nowej linji regularnej do portów szwedzkich. Należy podkreślić, że pomimo panującego kryzysu gospodarczego linje regularne „Żeglugi Polskiej" S. A. z roku na rok nietylko powiększają ilościowo swoje przewozy, lecz również zdobywają coraz cenniejsze ładunki.

Drugim działem pracy „Żeglugi Polskiej" S. A. jest t. zw. tramping, czyli żegluga nieregularna. Ten typ żeglugi morskiej odczuwa obecnie na całym świecie najsilniej ujemne skutki kryzysu. Brak ładunków całookrętowych, katastrofalna zniżka frachtów morskich szczególnie dla ładunków masowych, stopniowe wypieranie węgla przez ropę i związane z tem powstanie nowego wielkiego działu statków tankowych — wszystko to razem spowodowało, iż największy procent unieruchomionych statków we wszystkich marynarkach handlowych przypada właśnie na trampy. Ta ogólnoświatowa, niepomyślna konjunktura dla trampingu odbiła się również na działalności „Żeglugi Polskiej" S. A. na tem polu. W r. 1933 większość jej trampów była przejściowo unieruchomiona i dopiero gruntowne obniżenie kosztów eksploatacji pozwoliło na częściowe ich uruchomienie na początku 1934 r.

Wreszcie „Żegluga Polska" S. A. zajmuje się pasażerską komunikacją przybrzeżną pomiędzy poszczególnemi miejscowościami wybrzeża polskiego, oraz na podstawie umowy zawartej z Urzędem Morskim w Gdyni wykonywa w tym porcie czynności holownicze przy pomocy własnego taboru okrętowego.

Mniej różnorodną działalność rozwijają pozostałe przedsiębiorstwa okrętowe, specjalizujące się tylko w pewnych działach żeglugi. W ten sposób **Polsko-Brytyjskie Tow. Okrętowe,** na którego terenie polski kapitał państwowy współpracuje z kapitałem angielskim — trudni się bezpośrednim przewozem ładunków pomiędzy Gdynią/Gdańskiem a Londynem i Hull. Towarzystwo to posiadające w chwili swego powstania w r. 1929 stary tabor okrętowy, pozostały po wykupionej linji angielskiej od firmy „Ellerman's Wilson Line", przeprowadziło w ostatnich latach kompletną jego modernizację, budując trzy nowe statki s/s „Lublin", s/s „Lwów" i s/s „Lech", odpowiadające najnowszym wymaganiom techniki i specjalnym warunkom komunikacji towarowej między Anglją a Polską. Dzięki tym inwestycjom „Polbryt", podobnie jak linje regularne „Żeglugi Polskiej" S. A. mógł skutecznie przeciwstawić się ujemnym skutkom kryzysu gospodarczego, zwiększając stale swoje przewozy. Należy podkreślić, że zarówno niektóre statki „Żeglugi Polskiej" S. A. jak i cały tonaż „Polbrytu" posiada urządzenia pasażerskie. Przewóz jednak pasażerów odgrywa w działalności tych towarzystw tylko rolę drugorzędną, chociaż, jeżeli chodzi o „Polbryt", to w pierwszych latach jego istnienia zagadnienie to w związku z intensywnym ruchem emigracyjnym stanowiło przedmiot jego silnych zainteresowań. Obecny tonaż „Polbrytu" obejmuje pięć statków o łącznej pojemności 10.414 BRT.

Trzeciem towarzystwem okrętowem o większości kapitału państwowego jest **„Gdynia—Ameryka" Linje Żeglugowe S. A.** (doniedawna p. t. „Polskie Transatlantyckie Tow. Okrętowe S. A.). Towarzystwo to, założone w r. 1930, trudni się specjalnie przewozem pasażerów, a szczególnie emigrantów. Ruch towarowy odgrywa w jego eksploatacji rolę drugorzędną. Towarzystwo posiada obecnie w eksploatacji cztery statki transatlantyckie: „Polonia", „Pułaski", „Kościuszko" i „Piłsudski", o łącznej pojemności 34.767 BRT. Utrzymuje ono dwie linje regularne typu pasażersko-towarowego. Jedną uruchomioną w r. 1930 na trasie Gdynia —

Halifax — New-York, drugą zorganizowaną na jesieni w r. 1933 między Konstancą a portami Palestyny dla przewozu emigrantów żydowskich. Poza komunikacją regularną na obu powyższych szlakach, Towarzystwo prowadzi również dział turystyki morskiej, cieszący się dużem powodzeniem. W r. 1934 statki Towarzystwa przewiozły około 5 tys. turystów. Równolegle do prowadzonej od kilku lat przez inne polskie przedsiębiorstwa żeglugowe planowej akcji zamiany posiadanego dotychczas taboru okrętowego przez nowy bardziej przystosowany do wywołanych kryzysem gospodarczym wyjątkowo ciężkich warunków konkurencji międzynarodowej, — „Gdynia — Ameryka" Linje Żeglugowe S. A. wybudowała na stoczni włoskiej „Monfalcone" dwa nowe transatlantyki: m/s „Piłsudski", który już odbywa regularne podróże do New-Yorku, i m/s „Batory", będący na wykończeniu. Oba te motorowce są pojemności 14.500 BRT. każdy z urządzeniami pasażerskiemi na przewóz około 760 pasażerów. Przeznaczone są na trasę północno-atlantycką, skracając podróż z Gdyni do New-Yorku do 8 dni (dawniej statki Towarzystwa odbywały ją w przeszło dni 13).

Statki te są największe, najszybsze i najbardziej nowoczesne z pośród wszystkich transatlantyków, zachodzących na Morze Bałtyckie. Powyższe zalety powinny im zapewnić nietylko turystów i emigrantów polskich, jak to ma miejsce obecnie, lecz również i pasażerów z państw skandynawskich, bałtyckich i Europy wschodniej, którzy w większości wypadków korzystali dotychczas z połączeń okrętowych przez porty zachodnio-europejskie. Pozatem uruchomienie nowych statków przy jednoczesnem wykorzystaniu Linji Palestyńskiej otworzy szerokie możliwości dla pasażerskiego ruchu tranzytowego na szlaku Ameryka Północna — porty Bliskiego Wschodu z przejazdem kolejowym z Gdyni do Konstancy. Wreszcie dzięki swej stosunkowo dużej szybkości nowe statki oprócz udziału w normalnym obrocie towarowym będą mogły skupić większą część przewozów przesyłek pośpiesznych z Morza Bałtyckiego do Stanów Zjednoczonych A. P.

Jedynem prywatnem przedsiębiorstwem okrętowem polskiem jest firma **„Polskarob"** — Polsko-Skandynawskie Tow. Transportowe. Towarzystwo to, będące własnością koncernu węglowego „Robur" trudni się przewozem eksportowanego przezeń węgla. Posiada cztery statki o łącznej pojemności 7928 BRT. Zależność od wspomnianego Koncernu zabezpiecza „Polskarob" ładunki, dzięki czemu statki tego Towarzystwa znajdują się w znacznie lepszem położeniu niż trampy „Żeglugi Polskiej" S. A.

Poza tonażem omówionych czterech przedsiębiorstw żeglugowych w cyfrach ogólnych ujęte są jeszcze m. in. następujące większe jednostki morskie: statek szkolny Marynarki Handlowej „Dar Pomorza", szkuner „Elemka" Ligi M. K., oraz statek „Ville de Toulon", zarejestrowany w Gdańsku.

W ścisłym związku z przedsiębiorstwami żeglugowemi pozostaje działalność **Polskiej Agencji Morskiej**, utworzonej przy współudziale „Żeglugi Polskiej" S. A. Przedsiębiorstwo to, którego głównem zadaniem jest klarowanie i frachtowanie statków, zajmuje obecnie pierwsze miejsce nietylko na terenie Gdyni, lecz również i w Gdańsku. Ponadto w r. 1932 powstało na terenie Gdyni polskie przedsiębiorstwo maklerów ubezpieczeniowych **„Gdynka"**, mające za zadanie pośrednictwo przy ubezpieczaniu, zarówno polskiego tonażu, jak i przewożonych towarów.

Rozmiary naszego dotychczasowego dorobku w zakresie własnej floty handlowej są niewątpliwie jeszcze bardzo szczupłe, tem niemniej jed-

nak można twierdzić, że dokonana w ciągu kilku lat praca przyniosła zarówno naszemu życiu gospodarczemu, jak i politycznemu poważne realne korzyści. Prowadząc też dalszą pracę na morzu, musimy zawsze pamiętać, że rozwój polskiej floty, zarówno jeśli chodzi o jej rozmiary, jak i utworzoną sieć komunikacyjną, jest podstawowym warunkiem utrwalenia i rozwoju niezależnej ekspansji gospodarczej. Należy wreszcie zwrócić uwagę, że o realnych możliwościach dla rozwoju naszej floty może świadczyć chociażby ten fakt, że udział polskiej bandery w obrotach portów polskich osiągnął w 1932 r. najkorzystniejszą dotychczas cyfrę ok. 9,4% ogólnych ubrotów zamorskich naszych portów, podczas gdy zagranicą naogół udział flagi narodowej w obrotach własnych portów waha się około cyfry 50%.

LOTNICTWO CYWILNE.

Lotnictwo Cywilne w Polsce należy do zakresu działania Ministerstwa Komunikacji, w skład którego wchodzi Departament Lotnictwa Cywilnego.

Stosunki prawne w tej dziedzinie zostały unormowane polskiem prawem lotniczem, ogłoszonem w roku 1928 i szeregiem rozporządzeń wykonawczych do tego prawa.

Do zakresu działania Departamentu L. C. należą wszelkie sprawy związane z istnieniem i rozwojem lotnictwa komunikacyjnego i turystycznego w Państwie oraz regulowanie stosunków lotniczych z innemi państwami, zawieranie umów i konwencyj międzynarodowych i międzypaństwowych.

Dotychczas zostały zawarte następujące umowy:

a) Ogólne, dotyczące żeglugi powietrznej, z państwami nienależącemi do Konwencji Międzynarodowej (CINA): Austrją, Niemcami i Węgrami.

b) Specjalne, dotyczące komunikacji lotniczej z państwami należącemi do Konwencji Międzynarodowej: Bułgarją, Francją, Grecją i Rumunją.

Ponadto państwa bałtyckie Łotwa i Estonja udzieliły Polsce koncesji na eksploatację linji Wilno — Ryga — Tallinn.

Utrzymywanie komunikacji lotniczej, budowa lotnisk i portów lotniczych i dróg powietrznych, sprawy ustawodawcze dotyczące żeglugi powietrznej, sprawy administracyjne służby lotniczej cywilnej, popieranie wiedzy lotniczej, lotnictwa turystycznego i sportowego, nadzór i kontrola nad działalnością instytucyj lotniczych i nad budową i eksploatacją sprzętu lotniczego, portów i urządzeń lotniczych, udzielanie koncesyj na prowadzenie wszelkich przedsiębiorstw lotniczych w Państwie — wszystkie te sprawy są zgrupowane w odpowiednich referatach Departamentu Lotnictwa Cywilnego, któremu ponadto bezpośrednio podlegają Porty Lotnicze Ministerstwa Komunikacji oraz inne lotniska cywilne i prywatne.

Obecnie czynne są następujące lotniska:

1) Lotniska paszportowo-celne, na których znajdują się porty Ministerstwa Komunikacji: Warszawa (Okęcie), Wilno, Lwów, Kraków, Katowice, Poznań i Bydgoszcz, w budowie port lotniczy w Gdyni.

2) Inne Lotniska użytku publicznego: Brześć n/B., Częstochowa, Łódź, Łuck, Mołodeczno, Zamość, Grodno, Lidzbark, Gdynia, (Rumia), Płock, Brody, Dębica, Mielec, Krosno, Nowy Targ, Sandomierz, Biała Podlaska, Inowrocław, Warszawa (Mokotów), Baranowicze, Słonim i kilka innych.

4) Lotniska użytku prywatnego dla samolotów turystycznych: Parzęczew, własność p. Edwarda Fischera v. Mollard, Półwiesk, własność

p. Jana Rudowskiego, Zbąszyń, własność p. Bernarda Skórzewskiego, Lublin, lotnisko fabryczne, własność fabryki Plage-Laśkiewicz.

Polska Komunikacja Powietrzna.

Polska posiada doskonale zorganizowaną komunikację powietrzną, która istnieje od r. 1922, a od r. 1929 utrzymywana jest przez przedsiębiorstwo państwowo-samorządowe „Polskie Linje Lotnicze „LOT". Wygodne samoloty, mieszczące do 18-tu osób, przewożą pasażerów, pocztę i towary z pełnem bezpieczeństwem i wysoką regularnością. W chłodnej porze roku samoloty są ogrzewane.

Polskie Linje Lotnicze „LOT" utrzymują komunikację między większemi miastami w Polsce i pomiędzy Polską a Bułgarją, Estonją, Grecją, Łotwą, Niemcami i Rumunją na następujących szlakach:

Warszawa — Gdańsk — Gdynia, czas przelotu — 2 g. 05 min., w Gdańsku połączenie lotnicze z Królewcem, Kownem, Moskwą, Szczecinem i t. d.

Warszawa — Wilno — Ryga — Tallin, czas przelotu do Wilna 1 g. 35 min., do Rygi 3 g. 25 min., do Tallina 4 g. 55 min. (łącznie z postojami na lotniskach), w Tallinie połączenia lotnicze z Helsinkami, Leningradem, Stockholmem i t. d.

Warszawa — Lwów — Czerniowce — Bukareszt, czas przelotu do Lwowa 1 g. 25 min., do Czerniowiec 2 g. 45 min., do Bukaresztu 4 g. 55 min. (łącznie z postojami na lotniskach), w Bukareszcie połączenia lotnicze z Belgradem, Konstantynopolem, Salonikami i Sofją i t. d.

Bukareszt — Sofja — Saloniki, czas przelotu do Sofji 1 g. 20 min., do Salonik 3 g. (łącznie z postojem na lotnisku), w Salonikach połączenia lotnicze z Atenami, Tirana, Brindisi i t. d.

Warszawa — Katowice, czas przelotu 1 g. 30 min.

Warszawa — Poznań — Berlin, czas przelotu do Poznania 1 g. 30 min., do Berlina 3 g. 50 min. (łącznie z postojem na lotnisku w Poznaniu), w Berlinie połączenia lotnicze z Amsterdamem, Brukselą, Londynem, Malmö, Oslo, Paryżem i t. d.

Pozatem istnieje komunikacja lotnicza na szlaku Warszawa — Praga — Norymberga — Strasburg — Paryż, utrzymywana przez francuskie Tow. „Air France".

Ceny biletów samolotowych P. L. L. „LOT" są bardzo niskie (równają się mniej więcej cenom biletów kolejowych II kl.). Przy jednoczesnem nabyciu biletów na podróż tam i spowrotem, przysługuje od ceny biletu powrotnego 20% zniżka. W miastach, w których lotniska nie mają lokalnych połączeń ze śródmieściem, P. L. L. „LOT" przewożą swych pasażerów do lotniska i z lotniska bezpłatnie. Informacje, sprzedaż biletów i rezerwowanie miejsc we wszystkich większych biurach podróży i przez portjerów większych hoteli.

Biura Dyrekcji P. L. L. „LOT" mieszczą się w Warszawie, przy pl. Napoleona Nr. 9, Tel. 563-60.

Adresy Oddziałów i Reprezentacji P. L. L. „LOT" są następujące:
Gdynia — Biuro Miejskie Skwer Kościuszki 18, tel. 17-35 i 15-77. Lotnisko Rumia tel. 96-50.
Gdańsk — Lotnisko Langfuhr, tel. 415-31,
Katowice — Lotnisko Muchawiec, tel. 337-17,
Kraków — Biuro Miejskie, ul. Szpitalna 32, tel. 132-22, — Lotnisko Czyżyny, tel. 125-45,
Lwów — Biuro Miejskie, ul. Akademicka 8, tel. 245-71; — Lotnisko Skniłów, tel. 29-36,
Poznań — Lotnisko Ławica, tel. 78-45,

Wilno — Lotnisko Porubanek, tel. 80,
Warszawa — Biuro Miejskie, Al. Jerozolimskie 35, tel. 8-08-50 i 8-08-60.
Berlin — Luftreisebüro — Lindenstrasse 35, tel. Dönhoff 46-61. Lotnisko Tempelhof, tel. Baerwald 55-01.
Bukareszt — Biuro Miejskie: Str. Clemenceau 2, tel. 369-63. — Lotnisko Baneasa, tel. 4-11-47,
Czerniowce — Biuro miejskie str. Iancu Flandor 11, tel. 294. Lotnisko Czachor, tel. 537,
Ryga — Lotnisko Spilve, tel. 274-57,
Sofja — Izba Handlowa Polsko - Bułgarska, ul. Benkovski 8, tel. 443,— Lotnisko Bojouriste, tel. 29-72,
Tallin — Biuro Miejskie: Hotel Kuld Lövi, tel. 426-27, — Lotnisko tel. 313-30.
Saloniki — Allalouf & Cie, rue Metropole 10, tel. 22-22.
Port lotniczy dla komunikacji samolotowej w Warszawie znajduje się na Okęciu (tel. 563-00).

Poczta lotnicza.

Pocztę lotniczą nadawać można we wszystkich Urzędach pocztowych. W miastach, które posiadają komunikację powietrzną, rozmieszczone są specjalne skrzynki do poczty lotniczej.

Wyniki eksploat. P. L. L. „Lot“			R 1929	1930	O 1931	1932	K 1933	1934
ilość przebytych kilometrów			1 441 831	1.418.880	1 497.383	1.315.943	1.572.158	1 715 479
przewieziono	pasażerów		16.428	13.682	14.687	11.187	15.912	18.301
	bagażu	w kilogr.	119.053	105.921	140.137	114.769	147.826	185.261
	towarów		198.648	286.775	214.179	210.814	185.217	180.040
	poczty		35.977	38 726	36.343	25.494	22.254	29.892
	gazet		17.102	36 659	15.691	13.910	15.755	18.676
% regularności			95,5	94,9	94,0	95,0	97,2	95,9
% bezpieczeństwa			100	100	100	100	100	100

Pocztę lotniczą nadawać można nawet w miejscowościach i do miejscowości, które nie posiadają komunikacji lotniczej. W tych przypadkach poczta lotnicza przewożona jest częściowo samolotem, częściowo koleją.
Informacyj o opłatach za pocztowe przesyłki lotnicze udzielają wszystkie Urzędy Pocztowe.

POCZTA, TELEGRAF, TELEFON.

Uprawnienia wynikające z zastrzeżonego Państwu wyłącznego prawa zakładania, utrzymywania i eksploatacji urządzeń pocztowych, telegraficznych i telefonicznych wykonywa przedsiębiorstwo „Polska Poczta, Telegraf i Telefon“ za pośrednictwem 8 dyrekcyj okręgów pocztowych, znajdujących się w: Bydgoszczy, Gdańsku, Katowicach, Lublinie, Lwowie, Poznaniu, Warszawie i Wilnie. (Szczgółowe dane w dziale: Administracja, str. — do str. —). Poniższe zestawienie obrazuje nam działalność poczty, telegrafu i telefonów za okres 1930—35 r.

Poczta, telegraf i telefon w latach 1930—1935.

WYSZCZEGÓLNIENIE	1930	1931	1932	1933	1934	1935[5])
POCZTA						
Personel w tysiącach	38,0	35,8	34,5	34,4	33,8	.
Liczba instytucyj pocztowych [1])	4 017	4 066	4 064	4 021	4 171	.
„ skrzynek pocztowych [1])	17 137	17 160	16 876	17 298	18 159	
Przesyłki listowe ogółem w miljonach sztuk	978	847	691	677	741	715
krajowe	796	700	577	580	647	.
z Polski zagranicę	82	64	49	40	37	.
z zagranicy do Polski	100	83	65	57	57	.
Czasopisma w miljonach sztuk	199	172	181	183	155	164
Listy wartościowe w miljonach sztuk	4,3	3,1	2.5	2,2	2,0	8
Paczki wszelkie	13,1	12,2	10.2	10,2	10.0	.
Przekazy [2]) wypłacone w milj. zł.	1 843	1 534	1 142	936	900	355 3
w obrocie krajowym	1 824	1 513	1 125	919	884	.
w obrocie zagranicznym	19	21	17	17	16	.
TELEGRAF						
Liczba stacyj telegraficznych [1]) i [3])	4 901	4 972	4 898	4 795	4 770	.

Źródła: Mały Rocznik Statystyczny 1935 r. i Wiadomości Statystyczne zeszyt 34 z 1935 r.

[1]) stan w dn. 31/XII; [2]) pocztowe i telegraficzne; [3]) urzędy i kolejowe stacje telegraficzne; [4]) w 12 ważniejszych miastach, za okres X miesięcy 1935 r.

WYSZCZEGÓLNIENIE	1930	1931	1932	1933	1934	1935[5])
TELEGRAF						
Długość linij w km.[1])	25 194	25 085	25 278	25 800	26 767	.
Długość przewodów w km.[1])	74 862	75 381	7 4299	74 780	71 842	.
Telegramy[4]) nadane w milj. sztuk	5,9	4,8	3,6	3,1	3,1	2,8
w obrocie krajowym	4.3	3,5	2,6	2,2	2,3	.
w obrocie zagranicznym	1,6	1,3	1,0	0'9	0,8	.
TELEFON						
Liczba sieci miejscowych[1])	2 619	2 759	2 862	2 886	2 589	.
Długość przewodów pojedyńczych miejscowych w tys. km.[1])	809	838	850	864	906	.
Długość linij telefonicznych międzymiastow. w km	28 850	29 919	30 390	31 170	33 614	.
Liczba central[1])	3 045	2 913	3 018	3 307	3 407	.
„ aparatów w tys.[1])	199	194	184	189	207	.
„ rozmównic publicznych[1])	4 187	4 408	4 422	4 618	4 586	.
„ abonentów w tys.[1])	146	145	137	138	157	.
„ rozmów w milj. miejscowych	579	537	506	511	503	345
„ „ w milj. międzymiastowych	27	26	19	20	22	.
„ „ w milj. międzynarodowych	2	2	2	1	1	.

Źródła: Mały Rocznk Statystyczny 1935 r. i Wiadomości Statystyczne zeszyt 34 z 1935 r.

[1]) stan w dn. 31/XII; [2]) pocztowe i telegraficzne; [3]) urzędy i kolejowe stacje telegraficzne; [4]) oprócz służbowych; [5]) w 12 ważniejszych miastach, za okres X miesięcy 1935 r.

ZWIĄZKI PRZEDSIĘBIORSTW PRZEWOZOWYCH.

Przedsiębiorstwa komunikacyjne.

Związek Przedsiębiorstw Komunikacyjnych w Polsce, Warszawa, Kopernika 8, dyrektor Mieczysław Kuźmicki, inż. Organizacja zrzesza 30 przedsiębiorstw kolei wąskotorowych i dojazdowych, tramwajów, samochodów — prywatnych, samorządowych i państwowych, na terenie całej Rzeczypospolitej Polskiej.

Związek Właścicieli Wagonów i Bocznic Kolejowych. Warszawa, Al. Jerozolimskie 33, kierownik: Wacław Musiałowicz. Oddział prowincjonalny: Lwów, Batorego 26. Organizacja zrzesza 27 przedsiębiorstw przemysłowych, posiadających własne wagony i bocznice kolejowe lub dzierżawiących je na terenie całej Rzeczypospolitej Polskiej.

Związek Stowarzyszeń Właścicieli Przedsiębiorstw Samochodowych R. P. Warszawa, Marszałkowska 74 m. 13, sekretarz generalny: Jan Wroczyński. Organizacja zrzesza niżej wyliczone organizacje, działające na terenie całej Rzeczypospolitej Polskiej z wyjątkiem województwa śląskiego:

Stowarzyszenie Właścicieli Przedsiębiorstw Autobusowych woj. Warszawskiego i m. st. Warszawy, Warszawa, Marszałkowska 74.

Pomorski Związek Przedsiębiorstw Autobusowych w Toruniu, Toruń, Rynek Staromiejski 27.

Stowarzyszenie Właścicieli Przedsiębiorstw Komunikacji Autobusowej na Województwo Lubelskie, Lublin, Pl. Łokietka 5.

Związek Właścicieli Autobusów Województwa Łódzkiego, Łódź, Ogrodowa 9.

Wielkopolski Związek Przedsiębiorstw Autobusowych w Poznaniu, Ratajczaka 5.

Stowarzyszenie Właścicieli Autobusów Województwa Kieleckiego, Kielce.

Związek Właścicieli Autobusów Komunikacji Zamiejskiej Województwa Wileńskiego, Wilno, Orzeszkowej 3.

Związek Właścicieli Przedsiębiorstw Samochodowych Województwa Poleskiego, Brześć n/B., Jagiellońska 12.

Związek Właścicieli Przedsiębiorstw Samochodowych województwa Wołyńskiego, Łuck, Jagiellońska 73.

Organ prasowy: dwumiesięcznik „Autobus", adres redakcji i administracji, Warszawa, Marszałkowska 4.

Stowarzyszenie Właścicieli Przedsiębiorstw Samochodowych Województwa Warszawskiego i m. st. Warszawy, Warszawa, Marszałkowska 74 m. 13. Kierownik: Zygmunt Czaplicki. Delegatury: Płock, Kościuszki 4a; Włocławek, Plac Dąbrowskiego 14 (Dworzec Autobusowy).

Organizacja zrzesza 85 przedsiębiorstw zarobkowego przewozu osób i towarów pojazdami mechanicznemi (autobusy) na terenie m. st. Warszawy i województwa warszawskiego.

Organizacja posiada prawo wyboru 1 radcy do Izby przemysłowo-handlowej w Warszawie.

Związek Związków Właścicieli Dorożek Samochodowych, Warszawa, Leszno 67. Prezes: Karol Kocemba.

Organizacja zrzesza niżej wyliczone organizacje działające na terenie całej Rzeczypospolitej Polskiej:

Związek Właścicieli Dorożek Samochodowych w Warszawie, Warszawa, Leszno 60.

Związek Właścicieli Dorożek Samochodowych w Gdyni, Gdynia, Świętojańska 83a.
Związek Właścicieli Dorożek Samochodowych w Bydgoszczy, Bydgoszcz, Mazowiecka 12.
Związek Właścicieli Dorożek Samochodowych w Tczewie, Tczew, Pl. Br. Pierackiego 15.
Związek Monterów Samochodowych i Szoferów w Toruniu, Toruń, Bydgoska 4.
Polski Związek Właścicieli Dorożek Samochodowych, Katowice, Krasińskiego 61a.
Związek Właścicieli Dorożek Samochodowych w Lublinie, Lublin, Bernardyńska 11.
Korporacja Właścicieli Dorożek Samochodowych i Autobusów we Lwowie, Lwów, Kościelna 8.
Stowarzyszenie Właścicieli Samochodów Zarobkowych m. Łodzi i Województwa Łódzkiego, Łódź, Piotrkowska 145.
Związek Właścicieli Dorożek Samochodowych w Poznaniu, Poznań Mickiewicza 34.
Stowarzyszenie Właścicieli Dorożek Samochodowych w Wilnie, Wilno, Trocka 11.
Stowarzyszenie Przemysłowe Właścicieli Dorożek Samochodowych w Krakowie, Kraków, Krupnicka 11a.
Rada Zjazdów Żeglugowych, Warszawa, Nowogrodzka 27 m. 4. Prezes: Edmund Krzyżanowski.
Delegatury: Bydgoszcz, Gdańsk, Gdynia, Pińsk.
Organizacja zrzesza 33 przedsiębiorstwa żeglugi śródlądowej na terenie całej Rzeczypospolitej Polskiej.
Związek Armatorów Polskich, Gdynia, Waszyngtona 15. Syndyk: Tadeusz Bierowski, dr.
Organizacja zrzesza 4 towarzystwa okrętowe (żeglugi morskiej) na terenie m. Gdyni i m. Warszawy.
Organizacja posiada prawo wyboru 1 radcy do Izby przemysłowo-handlowej w Gdyni.

Transport i ekspedycja.

Związek Domów Składowych Publicznych, Warszawa, Widok 6. Prezes: Arnold Perlmutter.
Organizacja zrzesza 16 koncesjonowanych domów składowych publicznych na terenie całej Rzeczypospolitej Polskiej.
Związek Polskich Przedsiębiorstw Transportowych i Ekspedycyjnych, Warszawa, Chmielna 20. Kierownik: Zygmunt Rosenfeld.
Organizacja zrzesza 17 przedsiębiorstw transportowo-ekspedycyjnych, wykonywujących zawodowo pośrednictwo przy załatwianiu formalności celnych na terenie m. st. Warszawy.
Organizacja posiada prawo wyboru 1 radcy do izby przemysłowo-handlowej w Warszawie.
Rada Interesentów Portu w Gdyni, Gdynia, Świętojańska 9. Dyrektor: Bolesław Kasprowicz, dr.
Organizacja zrzesza niżej wymienione organizacje i przedsiębiorstwa zainteresowane w pracy portu w Gdyni na terenie m. Gdyni i m. Warszawy:
Związek Armatorów Polskich, Gdynia, Waszyngtona 15.
Związek Przedstawicieli Koncernów Węglowych, Gdynia.

Związek Gdyńskich Ekspedytorów Portowych, Gdynia, Świętojańska 9.
Polski Związek Maklerów Okrętowych, Gdynia, Świętojańska 9.
Związek Przedsiębiorców Przemysłu Portowego i Magazynów Portowych, Gdynia, Łuszczarnia Ryżu.
Centrala Zakupu Złomu Polskich Hut Żelaznych, Warszawa.
Paged — Polska Agencja Eksportu Drewna, Gdynia.
Gdynia — Maklerzy Ubezpieczeniowi, Gdynia.
Bank Zachodni w Gdyni.
Powszechny Bank Związkowy w Gdyni.

Polski Związek Maklerów Okrętowych, Gdynia, Świętojańska 9.
Organizacja zrzesza 9 towarzystw okrętowych i przedsiębiorstw transportowych, wykonywujących maklerstwo okrętowe na terenie m. Gdyni.
Organizacja posiada prawo wyboru 2 radców do izby przemysłowo-handlowej w Gdyni.

Związek Gdyńskich Ekspedytorów Portowych, Gdynia, Świętojańska 9.
Organizacja zrzesza 23 przedsiębiorstwa ekspedycyjne, wykonywujące zawodowo pośrednictwo przy załatwianiu formalności celnych w obrotach handlowych przez port w Gdyni na terenie m. Gdyni.
Organizacja posiada prawo wyboru 2 radców do izby przemysłowo-handlowej w Gdyni.

SPÓŁDZIELCZOŚĆ.

STRUKTURA PRAWNA I ORGANIZACYJNA RUCHU SPÓŁDZIELCZEGO W POLSCE.

Podstawową komórkę ruchu spółdzielczego w Polsce — podobnie jak i w innych krajach — stanowią poszczególne lokalne, ewent. okręgowe spółdzielnie, t. j. zrzeszenia conajmniej 10 osób fizycznych lub minimum 3 osób prawnych, wpisane do rejestru sądowego na podstawie art. 5 Ustawy o spółdzielniach z dnia 29 października 1920 r., w znowelizowanem brzmieniu z dnia 13 marca 1934 r. (Dz. Ust. Rz. P. Nr. 55/34 poz. 495).

Spółdzielni takich było według oficjalnego Spisu Państwowej Rady Spółdzielczej z dnia 1 stycznia 1934 r. w całym kraju 22734, zaś według nieoficjalnych danych Biura tejże Rady przybyło w ciągu roku 1934 i 1935-go do dn. 1 września — 831, ubyło 1028, ogółem więc figurowało w tym dniu w rejestrach sądowych w Polsce 22.557 spółdzielni. Szczegółowe dane statystyczne p. R. 12.

Faktyczna jednak ilość czynnych spółdzielni jest znacznie mniejsza i osiąga cyfrę około 15.000. Reszta — to spółdzielnie upadłe lub nie czynne naskutek kryzysu lub nawet dawno rozwiązane, lecz wskutek zaniedbania ostatniego zarządu nie zgłoszone sądom do wykreślenia z rejestru. Rada od lat dwóch prowadzi akcję nad oczyszczeniem rejestrów sądowych ze spółdzielni nieczynnych, lecz akcja ta ze względów przeważnie formalno - prawnych a także finansowych będzie musiała potrwać jeszcze lat kilka.

Pod względem przedmiotu przedsiębiorstwa i środowiska w jakiem działają, wszystkie te spółdzielnie dzielą się w myśl uchwały Rady Spółdzielczej z dnia 20 czerwca 1929 r. na 18 typów w sześciu głównych grupach: spółdzielni konsumentów, — kredytowych, — rolników, — rzemieślników, — robotników i chałupników i — różnych przedsiębiorców. Szczegóły — patrz R. 2.

Spółdzielnie dzielimy pod względem organizacyjnym na związkowe, t. j. należące do t. zw. spółdzielczych Związków rewizyjnych i niezwiązkowe — t. j. nienależące do żadnego związku rewizyjnego. Liczba spółdzielni związkowych wynosiła w dn. 1/I.1934 — 11.762, niezwiązkowych zaś 10.972. Tych ostatnich faktycznie było jednak czynnych tylko ok. 3.000, gdyż -- jak wyżej powiedziano — blisko 70% spółdzielni niezwiązkowych jest nieczynnych. Pod względem organizacyjnym są to również przeważnie przedsiębiorstwa drobne i słabe, nie odgrywające z powodu swej nieorganizacyjności żadnej prawie roli w ogólnym ruchu spółdzielczym w Polsce. W ogólnej i rządowej polityce spółdzielczej wchodzą w rachubę tylko spółdzielnie związkowe. Tendencją obecnej Ustawy o spółdzielniach i władz kierujących ruchem spółdzielczym w Polsce — jest stopniowa likwidacja spółdzielni niezwiązkowych, wzgl. skierowanie ich do odpowiednich związków rewizyjnych.

Po zmianie struktury organizacyjnej związków rewizyjnych, jaka nastąpiła na przełomie roku 1934 i 1935-go, liczba Związków rewizyjnych wynosi tylko 11, podczas gdy przedtem wynosiła 23. Wykaz ich — p. R. 7.

Związki te, których statuty zatwierdza Minister Skarbu, w myśl art. 60 i 61 Ustawy o spółdzielniach otrzymują od Ministra Skarbu prawo dokonywania rewizji należących do nich spółdzielni, a prócz tego — w myśl własnych statutów — sprawują one szerszą opiekę prawną, instrukcyjną i administracyjną nad swojemi spółdzielniami.
Spółdzielnie niezwiązkowe podlegają bezpośrednio rewizji Przewodniczącego Państwowej Rady Spółdzielczej wzgl. osób przez niego wyznaczonych (rewidentów lub związków rewizyjnych).
Prócz Związków rewizyjnych działają w kraju spółdzielcze Centrale Gospodarcze, w których spółdzielnie zrzeszają się dla osiągnięcia swoich celów gospodarczych (hurtowy zakup lub zbyt towarów, pomoc kredytowa i t. p.). Niektóre Związki rewizyjne są równocześnie Centralami gospodarczemi. Centrale te działają bądź na terenie całego kraju, bądź pewnej jego części.

Wykaz Central gospodarczych, uznanych przez Radę Spółdzielczą za takie na jej posiedzeniu w dniu 12 września 1935 r. p. R. 8.

Zwierzchnim organem państwowym, powołanym do współdziałania z Rządem w zakresie spraw spółdzielczych, jest Rada Spółdzielcza przy Ministerstwie Skarbu, powoływana na przeciąg 2 lat przez Ministra Skarbu w 2/3 z pośród przedstawicieli związków rewizyjnych i Izb Rolniczych, w 1/3 z pośród delegatów większości Ministerstw. Przewodniczącego Rady Spółdzielczej mianuje Minister Skarbu z pośród urzędników swego Ministerstwa. Rada Spółdzielcza opinjuje wszystkie ustawy i rozporządzenia, dotyczące ruchu spółdzielczego, wnioski w sprawie przyznania związkom prawa rewizji oraz celowość założenia spółdzielni nowych. Przewodniczący Rady Spółdzielczej nadzoruje związki rewizyjne i spółdzielnie niezwiązkowe oraz centrale gospodarcze, zatwierdza rewidentów, wykonuje uchwały Rady Spółdzielczej i zarządzenia Ministra Skarbu w odniesieniu do ruchu spółdzielczego, kieruje pracami Biura Rady Spółdzielczej oraz administruje funduszami Rady, płynącemi z rewizji i innych świadczeń Rady.

Prawo wydawania oświadczeń o celowości zakładania nowych spółdzielni Rada Spółdzielcza, jako plenum, przekazała aż do odwołania Przewodniczącemu Rady Spółdzielczej.

PODZIAŁ SPÓŁDZIELNI NA TYPY.

I. Spółdzielnie konsumentów: 1) spółdzielnie spożywców, 2) spółdzielnie mieszkaniowe i budowlane (z wyjątkiem rolniczo - budowlanych), 3) spółdzielnie wspólnego zaspakajania różnych potrzeb oraz sp. wzajemnej pomocy (jadłodajnie, pensjonaty, sp. elektryfikacyjne, spółdzielcze domy ludowe, książnice nauczycielskie, sp. wydawnicze pracujące dla celów propagandowych.

II. Spółdzielnie oszczędnościowo - pożyczkowe (kredytowe): 4) spółdz. oszcz. - poż. powszechne (kasy i banki spółdzielcze lub ludowe, zrzeszające różne zawody bez ograniczenia), 5) sp. oszcz. - poż. rolnicze

(Kasy Stefczyka i inne, których członkami są przeważnie rolnicy), 6) sp. oszcz. - poż. urzędnicze, pracownicze i wojskowe, 7) sp. oszcz. - poż. inne (kasy i banki zrzeszające wyłącznie jeden lub kilka zawodów, z wyjątkiem wymienionych pod p. 5 i 6, np. kasy rzemieślników, lekarzy, adwokatów, właścicieli nieruchomości oraz kasy i banki, których członkami są wyłącznie osoby prawne).

III. Spółdzielnie rolników (niekredytowe). 8) sp. zakupu i zbytu ogólne (a) — syndykaty rolnicze, sp. rolniczo - handlowe, tudzież b) — zbliżone do nich sp. rolniczo - spożywcze, a wśród nich również spółdzielcze składnice i sklepy kółek rolniczych), 9) sp. zakupu i zbytu specjalne (sp. ogrodnicze, warzywnicze, pszczelarskie, jajczarskie, zbytu bydła i trzody chlewnej), 10) sp. mleczarskie (sp. zajmujące się odbiorem i przeróbką mleka, dostarczonego przez członków, oraz zbywaniem mleka i przetworów mlecznych, jak np. zlewnie mleka, maślarnie, śmietańczarnie, serowarnie i t. p.), 11) sp. inne przetwórcze (sp. rolniczo - przemysłowe, jak np. młyny zbożowe, gorzelnie, suszarnie, krochmalnie, cukrownie, rzeźnie, piekarnie rolnicze i t. d.), 12) sp. pomocnicze (sp. osadnicze, meljoracyjne, parcelacyjne, wspólnego użytkowania maszyn, sp. przemysłu ludowego, tudzież sp. rolniczo - budowlane, jak np. cegielnie, betoniarnie i t. p.).

IV. Spółdzielnie rzemieślników: 13) sp. rzemieślników (spółdz. towarowe rzemieślników t. j. osób posiadających karty rzemieślnicze, np. sp. samodzielnych właścicieli warsztatów rzemieślniczych dla zakupu surowców, zbytu wytworów, jak również dla wspólnego użytkowania magazynów, maszyn oraz spółdzielnie wytwórcze i pracy rzemieślników).

V. Spółdzielnie wytwórcze i pracy robotników i prac. umysłowych. — 14) sp. wytwórcze robotników i chałupników (sp. posiadające na własność lub w użytkowaniu warsztaty i narzędzia pracy i zatrudniające przeważnie członków, nie posiadających kart rzemieślniczych, jak np. robotnicze, sp. szewckie, krawieckie, stolarskie, robotnicze piekarnie, drukarnie, spólnoty rolne, spólnoty warsztatowe i t. p.). 15) sp. pracy, t.j. nie posiadające na własność lub w użytkowaniu warsztatów i narzędzi pracy oraz zatrudniające członków, nie posiadających kart rzemieślniczych (sp. dla wspólnego wykonywania prac, spółdzielnie rybaków, kominiarzy, sp. wydawnicze autorów, szkoły spółdzielcze nauczycielskie, sp. dostarczające poszczególnym członkom pracę w innych przedsiębiorstwach, np. sp. inkasentów, księgowych i t. p.).

VI. Spółdzielnie inne (przedsiębiorców): 16) sp. przemysłowe (sp. przedsiębiorców dla prowadzenia przetwórczego przedsiębiorstwa przemysłowego, np. drukarnie, piekarnie przemysłowe, sp. przemysłu mięsnego, spółdzielcze przedsiębiorstwa wydawnicze i t. p.), 17) sp. handlowe (hurtownie kupieckie, sp. kupców dla zakupu i zbytu surowców, produktów, sp. transportowe, ekspedycyjne, eksportowe i t. p.) 18) sp. różne (sp. przedsiębiorców dla prowadzenia przedsiębiorstwa, nie podpadającego pod p. 16 i 17, jak np. sp. dla urządzania wystaw, pokazów, zrzeszenia właścicieli papierów procentowych, właścicieli nieruchomości, stadjony sportowe i t. d.).

NAJWAŻNIEJSZE PUNKTY PROJEKTOWANEJ NOWEJ USTAWY O SPÓŁDZIELNIACH.

Główne zasady obowiązującej Ustawy podane były w zeszłorocznym roczniku (str. 522). Ustawa ta, znowelizowana ustawą z dnia 13 marca 1934 r., ma być w najbliższym czasie poddana pod obrady Izb ustawodawczych w zupełnie nowem, dostosowanem do całości pozostałego ustawodawstwa, brzmieniu. Ostatnia nowelizacja nie mogła uwzględnić przepisów kodeksu handlowego, który zaczął obowiązywać dopiero od 1 lipca 1934 r., a także prawa o postępowaniu upadłościowem i o postępowaniu zapobiegającem upadłości, wobec czego pomiędzy nią a temi ustawami wynikły pewne sprzeczności tak natury formalnej, jak i zasadniczej. Projektowana nowa Ustawa ma na celu usunięcie tych sprzeczności, a prócz tego uwzględnienie wszystkich życiowych potrzeb, jakie w ruchu spółdzielczym ostatnich lat się ujawniły, zwłaszcza w zakresie postępowania upadłościowego i likwidacji spółdzielni nieczynnych.

Najważniejsze jej n o w e postanowienia streścić się dadzą w punktach następujących:

1. Zniesiona ma być odpowiedzialność nieograniczona członków za zobowiązania spółdzielni (w spółdzielniach nowych).

2. Członkostwo ustaje automatycznie po 3-letnim okresie zupełnej bierności członka w stosunku do spółdzielni.

3. Upraszcza się wielostronnie dotychczasowe skomplikowane przepisy o likwidacji i upadłości spółdzielni.

4. Spółdzielnie kredytowe mogą udzielać kredytu tylko członkom.

5. W skład Państwowej Rady Spółdzielczej mają wejść — prócz dotychczasowych przedstawicieli związków i central spółdzielczych, także jeden przedstawiciel Ministerstwa Wyznań Rel. i Oświecenia Publicznego oraz dwóch przedstawicieli nauki spółdzielczej — i

6. Kilka innych przepisów natury prawno - administracyjnej pomniejszej wagi, jak:

a) Przelewanie 10% czystej nadwyżki bilansowej s t a l e do funduszu zasobowego, a nie jak dotąd tylko do chwili, kiedy fundusz ten osiągnie wysokość wpłaconych udziałów,

b) przedawnienie się niepodjętych wkładów oszczędnościowych po 20 latach i —

c) zezwolenie spółdzielniom mieszkaniowym na niedokonywanie odpisów na umorzenie majątku nieruchomego w ciągu pierwszych 15 lat po wybudowaniu budynku oraz na odroczenie zwrotu wkładów budowlanych wobec członka występującego.

Inne przepisy dotychczasowej Ustawy o spółdzielniach mają pozostać w mocy — nastąpić ma tylko uzgodnienie nomenklatury i dokonany szereg poprawek redakcyjnych w brzmieniu dotychczasowem.

Tekst nowej Ustawy redagował przedstawiciel Ministerstwa Sprawiedliwości w Radzie Spółdzielczej, sędzia dr. Aleksander Wolter, po uwzględnieniu projektu Przewodniczącego oraz Komisji Prawniczej Rady Spółdzielczej, a także wniosków, nadesłanych przez wszystkie Związki rewizyjne spółdzielni i znawców prawa spółdzielczego. — Projekt ten może oczywiście w Sejmie i Senacie ulec jeszcze zmianom.

NAJWAŻNIEJSZE POSTANOWIENIA PAŃSTWOWEJ RADY SPÓŁDZIELCZEJ Z ROKU 1935.

Państwowa Rada Spółdzielcza obradowała w r. 1935 trzy razy. Najważniejsze jej postanowienia z tego okresu są następujące:
Ustalenie listy Związków Spółdzielni, mających prawo dokonywania rewizji spółdzielni w nich zrzeszonych (wykaz tych Związków — patrz str. 868).
Wniosek do Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego o uwzględnienie spółdzielczości w programach szkół wszystkich stopni.

Wydanie Instrukcji o rewidentach i rewizji w spółdzielniach (p. Dz. Urz. Min. Skarbu z dn. 20 lipca 1935 Nr. 20 poz. 464).
Ustalenie nowej Listy Spółdzielczych Central Gospodarczych (p. wykaz na str. 862), które w myśl art. 118. Ustawy o spółdzielniach podlegają kontroli Przewodniczącego Rady Spółdzielczej.

Powołanie Komisji Ekonomicznej Rady, która ma zająć się planowaniem całości gospodarki w ruchu spółdzielczym w kraju.
Uchwalenie wniosku o utworzenie katedry i zakładu spółdzielczości i zrzeszeń oraz handlu rolniczego w Szkole Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie i organizację stałych kursów dla specjalistów różnych działów spółdzielczości tamże.

Zasadnicze zaopinjowanie nowego tekstu Ustawy o spółdzielniach, jaki ma być przedłożony w pierwszych miesiącach 1936 roku Izbom ustawodawczym pod obrady.

OPŁATY I PODATKI W SPÓŁDZIELNIACH.

A) **Opłaty.** Spółdzielnie związkowe uiszczają na rzecz Związku rewizyjnego, do którego należą, opłaty za rewizję i dozór patronacki w postaci stałej rocznej składki, której wysokość oznacza Walne Zgromadzenie przedstawicieli spółdzielni do związku należących wzgl. jego Rada Nadzorcza. Wysokość ta jest różna w różnych związkach, zależna również od typu spółdzielni — i tak np.:
W Związku Spółdzielni Rolniczych i Zarobkowo-Gospodarczych opłacają: spółdzielcze Domy Ludowe 120 zł. rocznie; spółdzielnie kredytowe powszechne i rolnicze 0,5 do 4 promil od sumy bilansowej, najmniej jednak 120.— zł., a najwyżej 3000.— zł.; spółdzielnie zakupu i zbytu ogólne i specjalne 2 do 5 promil od obrotów (sprzedaży) towarami fabrycznemi, 1 do 2 promil od obrotów materjałami opałowemi i budowlanemi, 0,5 do 1 promil od obrotów zbożami i paszą, przy towarach komisowych i monopolach 0,5 do 5 promil od pobranej prowizji, minimum jednak 120 zł.; spółdzielnie mleczarskie 1 do 5 promil od obrotu, minimum 96 zł., centrale 2,5 promil; pozostałe typy spółdzielni (typ 11 do 15 — patrz Tabelę typów) 5 promil od sumy sprzedażnej, przetwórnie 1 promil od sum wypłaconych za surowiec, młyny 0,5 do 1 promil od sumy sprzedażnej, spółdzielnie elektryfikacyjne 1 promil od sum brutto za prąd, najwyżej jednak 3000 zł.
W Związku Spółdzielni Spożywców („Społem") opłaty wynoszą: od spółdzielni spożywców i zaspakajania innych potrzeb 1 — 2 promil od obrotu, najmniej jednak 96 zł., najwyżej 3000.— To samo typ 14 i 15.

Prócz tego spółdzielnie w tych związkach opłacają koszt noclegów rewidentów i ich przejazdów od siedziby spółdzielni do stacji w granicach 20 km. i są zobowiązane do prenumerowania organu związkowego. Bilanse ich ogłasza Związek w swojej rocznej Statystyce.

Wzamian za to spółdzielnie — oprócz rewizji — mają prawo do pełnej pomocy prawnej ze strony związku, instrukcyjnej i organizacyjnej i korzystają z kursów, odczytów i innych przedsięwzięć związkowych. W pozostałych 9 związkach normy opłat są analogiczne, z większemi lub mniejszemi odchyleniami. Zainteresowane spółdzielnie winne się zwrócić do tych związków o przysłanie warunków należenia.

Spółdzielnie niezwiązkowe, jako rewidowane ustawowo przez Przewodniczącego Państwowej Rady Spółdzielczej wzgl. osoby przez niego upoważnione, opłacają należności za rewizję na fundusz bieżący tejże Rady (Konto P.K.O. 30060) w wysokości 45.— zł. za 1 dzień rewizji, a prócz tego stałą opłatę roczną, płatną ewent. kwartałami, w wysokości, podanej w „Roczniku Polit.-Gospod. P.A.T." z r. 1935 na str. 526 — 527. Rada Spółdzielcza na swem posiedzeniu z grudnia 1935 uchwaliła częściową zmianę tych norm, które streszczają się głównie w punktach następujących:

a) Opłata za 1 dzień rewizji — zł. 60.—.
b) Zmiana opłat dla spółdzielni mieszkaniowych.
c) Zmiana opłat dla spółdzielni wytwórczych.
d) Uiszczanie opłat za opracowanie statystyczne i druk bilansu wprost do administracji czasopisma, przeznaczonego do ogłoszeń spółdzielni niezwiązkowych, t. j. do „Spólnoty Pracy".

Inne normy pozostają bez zmiany.

Ponieważ uchwały te wymagają zatwierdzenia Ministra Skarbu, a do chwili oddawania niniejszego tekstu do druku zatwierdzenie to jeszcze nie nastąpiło, więc nowej ani starej tabeli opłat nie podajemy, a spółdzielnie niezwiązkowe w razie zatwierdzenia zmian otrzymają o tem z Państw. Rady Spółdzielczej urzędowe zawiadomienie.

B) **Podatki:**

Spółdzielnie niezwiązkowe opłacają podatki narówni ze wszystkiemi innemi przedsiębiorstwami prywatnemi.

Spółdzielnie związkowe korzystają z nielicznych ulg podatkowych, z których najważniejsze są:

a) podatek przemysłowy (obrotowy) opłacają tylko od obrotu z nieczłonkami, jeżeli całą nadwyżkę pochodzącą z obrotów z nieczłonkami przelewają do funduszów niepodzielnych i mają więcej niż połowę obrotu z członkami,

b) nie opłacają podatku dochodowego od nadwyżki, pochodzącej z obrotów z członkami, jeżeli nadwyżki pochodzące z obrotów z nieczłonkami przelewają do funduszów niepodzielnych i prowadzą w księgach kontrolę zakupów członkowskich, oraz jeżeli zakupy członkowskie stanowią więcej, niż połowę obrotu,

c) zwolnione są od podatku przemysłowego spółdzielnie mieszkaniowe, drobnego kredytu (Kasy Stefczyka) oraz te spółdzielnie pracy, które zatrudniają tylko członków, o ile narzędzia i maszyny nie są własnością spółdzielni lub jej członków, z wyjątkiem jedynie najprostszych i najogólniejszych narzędzi pracy ręcznej, jak młot, piła, łopata, kilof, i t. p. (Te ostatnie nie wykupują też ani patentu, ani nie płacą podatku od obrotu).

d) spółdzielnie kredytowe nie opłacają podatku przemysłowego od obrotu od sum pobranych i należnych procentów od wkładów członków i pożyczek, udzielonych członkom oraz od sum, lokowanych w związkowych centralach finansowych.

Zawsze warunkiem korzystania z ulg jest: działalność wśród członków wzgl. przelewanie nadwyżki obrotów z niecłonkami na fundusz zasobowy.

Korzystanie z ulg rozpoczyna się od pierwszego dnia najbliższego miesiąca, następującego po zapadnięciu decyzji związku o przyjęciu spółdzielni na członka związku, a utrata tych uprawnień od 1-go dnia najbliższego miesiąca po decyzji o wykreśleniu z listy członków związku.

RADA SPÓŁDZIELCZA.

Państwowa Rada Spółdzielcza przy Ministerstwie Skarbu. Warszawa, Rymarska 5.

Biuro Rady Spółdzielczej: a) Dział ogólny ul. Rymarska 5, b) Dział Związków rewizyjnych i Central Gospodarczych — ul. Rymarska 5, c) Dział spółdzielni niezwiązkowych — ul. Marszałkowska 130, d) Dział Administracyjno-finansowy — ul. Marszałkowska 130.

Biuro Rady Spółdzielczej: a) Dział ogólny ul. Rymarska 5;

Skład Państwowej Rady Spółdzielczej przy Min. Skarbu w dniu 31 grudnia 1935 r. oraz jej Komisyj.

Przewodniczący: Ksawery Pomijalski.

Zastępca Przewodniczącego — Józef Gliński, Naczelny Dyr. Centr. Kasy Spół. Roln.

Członkowie:

Adam Bogdanowicz, Dyrektor Małopolskiego Związku Spółdzielni Mleczarskich, Kraków.

Dr. Melanja Bornstein-Łychowska, Delegat Ministerstwa Opieki Społecznej, radca, Warszawa.

Adam Czachyra, Dyrektor Związku Spółdzielni Rolniczych i Zarobkowo-Gospodarczych R. P., Warszawa.

Franciszek Dąbrowski, Dyrektor Szkoły średniej spółdzielczej im. Mielczarskiego, Warszawa

Dr. Tadeusz Garbusiński, Wiceprezes Rady Związku Rewizyjnego Spółdzielni Wojskowych, Dyrektor Banku Gospodarstwa Krajowego, Warszawa.

Henryk Inlender, Dyrektor Związku Rewizyjnego Spółdzielni Wojskowych, Warszawa.

Antoni Jabłonowski, Delegat Ministerstwa Rolnictwa i Reform Rolnych, Naczelnik Wydziału, Warszawa.

Józef Jasiński, Dyrektor Związku Spółdzielni Spożywców R. P., Warszawa.

Władysław Jenner, Dyrektor Okręgowego Związku Spółdzielni Rolniczych i Zarobkowo-Gospodarczych R. P., Lwów.

Kazimierz Kierzkowski, Naczelny Dyrektor Związku Spółdzielni Rolniczych i Zarobkowo-Gospodarczych R. P., Warszawa.

Edward Kleszczyński, Prezes Izby Rolniczej, Kraków.

Antoni Hebrowski, Delegat Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, p. o. Naczelnika Wydziału, Warszawa.

Adam Nowakowski, Dyrektor Związku Spółdzielni Rolniczych i Zarobkowo-Gospodarczych R. P., Warszawa.

Dr. Herman Parnass, b. Wiceprezes Związku Żydowskich Tow. Spółdzielczych, Warszawa.

Inż. Juljan Pawlikowski, Prezes Związku Rewizyjnego Spółdzielni Ukraińskich, Lwów.

Gen. Stefan Pasławski, Delegat Ministerstwa Spraw Wojskowych, Wojewoda Białostocki, Białystok.

Bernd von Szenger, Członek Rady Związku Spółdzielni Niemieckich w Polsce. Poznań.

Dr. Włodzimierz Seydlitz, Prezes Związku Spółdzielni Rolniczych i Zarobkowo-Gospodarczych R. P., Warszawa.

Kazimierz Sokołowski, Delegat Ministerstwa Handlu i Przemysłu, Naczelnik Wydziału, Warszawa.

Inż. Wacław Wojewódzki, Prezes Związku Spółdzielni Spożywców R. P., Łódź.

Dr. Aleksander Wolter, Delegat Ministerstwa Sprawiedliwości, Sędzia, Warszawa.

Piotr Załuski, Dyrektor Okręgowego Związku Spółdzielni Rolniczych i Zarobkowo-Gospodarczych R. P., Lublin.

Wiktor Zwierowicz, Członek Rady Związku Spółdz. i Zrzeszeń Pracowniczych R. P., Inspektor Ministerstwa Skarbu, Warszawa.

Komisja Organizacyjna.

Dyr. Franciszek Dąbrowski, Dyr. Józef Gliński, Dyr. Józef Jasiński, Dyr. Kazimierz Kierzkowski, Nacz. Antoni Hebrowski — zastępca.

Komisja Prawnicza.
Dyr. Adam Czachyra, Inż. Juljan Pawlikowski, Dr. Włodzimierz Seydlitz, Sędzia Aleksander Wolter, Dr. Herman Parnass — zastępca.

Komisja Budżetowo - Finansowa.
Dyr. Adam Czachyra, Dyr. Józef Jasiński, Dyr. Tadeusz Garbusiński, Insp. Wiktor Zwierowicz, Dyr. Henryk Inlender — zastępca.

Komisja Ekonomiczna.
Nacz. Antoni Jabłonowski, Dyr. Józef Jasiński, Dyr. Adam Nowakowski, Nacz. Kazimierz Sokołowski, Dyr. Józef Gliński — zastępca.

LISTA CENTRAL GOSPODRCZYCH.

przyjęta na posiedzeniu Państw. Rady Spółdzielczej w dn. 12 września 1935 roku.

1. Związek Spółdzielni Spożywców R. P. „Społem" w Warszawie.
Centrala kredytowa: Bank Spółdzielczy „Społem" Sp. z o. o. w Warszawie, Krak. Przedmieście 16 — 18. Dyr. Kuszewski Daniel.
Centrala towarowa: „Społem" Związek Spółdzielni Spożywców R. P. Sp. z o. udz. w Warszawie, ul. Grażyny 13. Dyr. Rapacki Marjan.

2. Związek Spółdzielni Rolniczych i Zarobkowo-Gospodarczych R. P.
Centrale rolniczo-handlowe:
Centrala Spółdzielni Rolniczych Sp. z o. udz. w Warszawie, ul. Bracka 23/7. Dyr. Grzybowski Edm. i Zaniewski Stanisław.
Syndykat Spółdzielni Rolniczych Sp. z o. udz. w Krakowie, Pl. Szczepański 6. Dyr. Wajdowski Jerzy.
Biuro Zleceń Syndykatów Rolniczych, centrala handlowa sp. z o. o. w Warszawie, ul. Kopernika 30,

Centrale mleczarskie:
Związek Spółdzielni Mleczarskich i Jajczarskich Sp. z o. o. w Warszawie, ul. Hoża 51. Dyr. Piaskiewicz Wład.
Związek Gospodarczy Spółdzielni Mleczarskich Sp. z o. udz. w Poznaniu ul. Składowa 4. Dyr. Dobroczyński Witold.
Małopolski Związek Mleczarski Sp. z o. o. w Krakowie ul. Friedleina 4. Dyr. Bogdanowicz Adam. Filja Lwów ul. 29 Listopada 21.

3. Związek Rewizyjny Spółdzielni ukraińskich we Lwowie.
Centrale kredytowe:
Centralny Kooperatywny Bank „Krajewyj Sojuz Kreditowyj" z o. o. we Lwowie, ul. 3 Maja 15.
Bank Spółdzielczy „Dnister" z o. o. we Lwowie.
Centrala rolniczo-handlowa: „Centrosojuz" Związek Spółdzielczych Związków Sp. z o. udz. we Lwowie, ul. Zimorowicza 20 — 22.
Centrala towarowa: „Narodna Torhowla" Krajowy Związek Spożywczy Sp. z o. udz. we Lwowie, Rynek 36.
Centrala mleczarska: Krajowy Związek Mleczarski „Masłosojuz", Sp. z o. o. w Stryju, ul. Szewczenki 5. Główna Aj. Handl. Lwów, ul. Bart. Głowackiego 23.

4. Związek Rewizyjny Ruskich Spółdzielni we Lwowie.
Centrala kredytowa: „Zaszczyta Zemli", Kredytowy Sojuz, Spółdz. bankowa z o. o. we Lwowie, Ormiańska 3.
5. Związek Spółdzielni Niemieckich w Polsce — w Poznaniu.
Centrala kredytowa: Landesgenossenschaftsbank — Bank Spółdzielczy z o. o. w Poznaniu, Al. Marsz. Piłsudskiego 12.

Centrale rolniczo-handlowe:
Landwirtschaftliche Zentralgenossenschaft Sp. z o. o. w Poznaniu, Al. Marsz. Piłsudskiego 12.
Centralny Związek Zbytu Inwentarza Rzeźnego — Viehzentrale Sp. z o. o. w Poznaniu ul. Wjazdowa 5.
Centrala mleczarska: Centrala Mleczarska — Sp. z o. udz. w Poznaniu ul. Wjazdowa 3.

6. Związek Wiejskich Spółdzielni Województwa Pomorskiego w Grudziądzu.

Centrala kredytowa: Danziger Raiffeisenbank Sp. zap. z o. o. w Gdańsku, Oddział w Grudziądzu, ul. Toruńska 6.
Centrala rolniczo--handlowa: Główna Spółdzielnia Rolniczo Handlowa na Pomorzu Sp. z o. o. w Grudziądzu.
Centrala mleczarska: Spółdzielnia Eksportowa Masła na Pomorzu Sp. z o. o. w Grudziądzu, ul. Toruńska 6. 1.

7. Związek Żydowskich Spółdzielni w Polsce — w Warszawie.
Centrale kredytowe:
Związkowa Centrala Inkasowa Sp. kredytowa z o. o. w Warszawie, ul. Bielańska 7.
Centralny Bank Ludowy Spółdzielni Żydowskich Sp. z o. o. w Wilnie, ul. Wielka Pohulanka 3.
Centrala Kredytowa Kooperatyw Żydowskich w Małopolsce Sp. z o. o. we Lwowie, ul. Kraszewskiego 1.

Centrale — nie spółdzielnie.
1. Centralna Kasa Spółek Rolniczych w Warszawie, ul. Warecka 11-a Szczegóły — patrz na końcu działu spółdzielczego .
2. Bank Związku Spółek Zarobkowych S. A. w Poznaniu. Oddział w Warszawie, ul. Jasna 8. Prezes R. N. Seydlitz Wł. Zarz. Dyr. Legis.
3. Centrala Rolników S. A. w Poznaniu. Dyr. Weiss.

CENTRALE GOSPODARCZE NIE NALEŻĄCE DO ŻADNEGO ZE ZWIĄZKÓW.

1. Genossenschaftsbank—Bank Spółdzielczy, Lwów, ul. Chorążczyzna 12.
2. Landwirtschaftliche Hauptgenossenschaft, Lwów, Chorążczyzna 12.
3. „Chana" Zjednoczone Żydowskie Związki Mleczarskie i Rolnicze Lwów — Pas. Hausmana 1.
4. Polska Centrala Spożywczych Spółdzielni Kolejowych Poznań, Plac Sapieżyński 3-a.

ZWIĄZKI REWIZYJNE SPÓŁDZIELNI.

Spółdzielczość polska

1. Związek Spółdzielni Rolniczych i Zarobkowo-Gospodarczych Rzeczypospolitej Polskiej, Warszawa, ul. Warecka 11a.

Związek ten powstał w r. 1934 jako unifikacja 9 polskich związków rewizyjnych, z których 5 wchodziło do dawnej Federacji „Zjednoczenie Związków Spółdzielni Rolniczych Rz. P." w Warszawie a 4 do „Unji Związków Spółdzielczych w Polsce" w Poznaniu.
Zrzesza: 4905 spółdzielni, w tem: oszczędnościowo - pożyczkowych — 3294, mleczarskich — 970, roln.-handl. — 547 i różnych — 94.
Prezes: Dr. W. Seydlitz. Zarząd Główny: Naczelny Dyrektor — K. Kierzkowski; Zast. Nacz. Dyr. — A. Nowakowski; Dyrektorzy — A. Czachyra, B. Tomczykowski, W. Witwicki.

Organy Związku: „Poradnik Spółdzielni" (dwutygodnik), „Czasopismo Spółdzielni Rolniczych" (dwutygodnik), „Zjednoczenie" (tygodnik), „Poradnik Mleczarski i Jajczarski" (dwutygodnik), „Rynek Rolniczy" (dwa razy na tydzień).
Okręgowe Związki: w Białymstoku, ul. Sienkiewicza 22; w Krakowie, ul. Franciszkańska 1; w Lublinie, Krakowskie Przedmieście 56; we Lwowie, ul. 3 Maja 11, w Łucku, ul. Piłsudskiego 13; w Poznaniu Pl. Wolności 18; w Toruniu, ul. Prosta 20; w Warszawie, ul. Warecka 11a w Wilnie, ul. Jagiellońska 3. Dział wydawnictw. Warszawa, Warecka 11a, posiada na składzie spółdzielni książki, broszury, podręczniki, księgi buchalteryjne i druki oraz materjały propagandowe.

2. **Związek Spółdzielni Spożywców Rzeczypospolitej Polskiej,** Warszawa, Mokotów, ul. Grażyny 13.
Zarząd: nacz. dyr. Marjan Rapacki; dyrektorzy: Józef Jasiński, Juljan Bugajski, Stanisław Dippel.

3. **Związek Rewizyjny Spółdzielni Wojskowych,** Warszawa 32, Żolibórz. Plac Inwalidów 10.
Przewodniczący Rady Nadzorczej — gen. brygady Aleksander Narbut-Łuczyński, d-ca O. K. V Kraków. Dyrektor — Henryk Inlender.

4. **Związek Spółdzielni i Zrzeszeń Pracowniczych Rzeczypospolitej Polskiej,** Warszawa, ul. Śto-Krzyska 30 (dawniej Związek Spółdzielni Mieszkaniowych i Budowlano-Mieszkaniowych.
Przewodniczący Rady Nadzorczej — płk. Anatol Minkowski, Zarząd Teodor Toeplitz, Henryk Pilch, Piotr Podurgiel, mjr. dr. Niezgoda Jan, dyrektor Związku adw. Marjan Sokołowski.
Związek zrzesza spółdzielnie mieszkaniowe, mieszkaniowo-budowlane, pracownicze spółdzielnie oszczędnościowo - kredytowe i spółdzielnie pracy. Oddział we Lwowie, ul. Głowa 2.
Kierownikiem Oddziału — Franciszek Rząsa.

5. **Wołyński Związek Spółdzielczy „Hurt"** w Łucku, ul. Matejki 13,
Dyrektor: Joachim Wołoszynowski.

Spółdzielczość ukraińska

6. **Związek Rewizyjny Spółdzielni Ukraińskich,** Lwów, ul. Mickiewicza 12.
Dyrektorzy: Ostap Łuckyj i Filipowicz.

7. **Związek Rewizyjny Ruskich Spółdzielni,** Lwów ul. Rutowskiego 22/II.
Prezes Rady: Cebryński Michał, dyr. Kornel Hanasiewicz i Jerzy Pleskiewicz.

Spółdzielczość żydowska.

8. **Związek Żydowskich Spółdzielni w Polsce,** Warszawa, ul. Rymarska 6.
Prezes Rady: Rafał Szereszowski.

9. **Związek Żydowskich Kupieckich Stowarzyszeń Spółdzielczych w Polsce,** Warszawa, ul. Marjańska 8.
Dyrektor: Ajzyk Ber Ekerman.

Spółdzielczość niemiecka.

10. **Związek Spółdzielni Niemieckich w Polsce,** Poznań, Aleja Marsz. Piłsudskiego 12.
Dyrektor: Dr. Swart, Krystjan Rollauer, kier. biura Reinhold Weber.

11. **Związek Wiejskich Spółdzielni Województwa Pomorskiego w Grudziądzu,** ul. Toruńska 6.
Zarząd: Karol Wollmann.

INNE INSTYTUCJE SPÓŁDZIELCZE.

1. Spółdzielczy Instytut Naukowy, Warszawa, ul. Warecka 11a. Dyr. Bolesław Przegaliński. Prowadzi prace naukowe nad spółdzielczością, centralną bibljotekę spółdzielczą, wydaje własne prace naukowe oraz miesięcznik „Spółdzielczy Przegląd Naukowy".

2. Towarzystwo Kooperatystów, Warszawa, ul. Warecka 11a. Prez. Stanisław Thugutt. Prowadzi propagandę kooperacji zapomocą odczytów publicznych i radjowych, wieczorów dyskusyjnych i t. p.

3. Towarzystwo Popierania Kooperacji Pracy, Warszawa, ul. Sienna 16, III p. Założone w r. 1928, z inicjatywy redaktora Jana Wolskiego, ma na celu: 1) badanie wszelkich zagadnień, wchodzących w zakres kooperacji pracy; 2) prapagandę kooperacji pracy w społeczeństwie polskiem; 3) udzielanie pomocy instrukcyjnej w zakresie koop. pracy. Wydaje miesięcznik „Spółdzielczość Pracy" poświecony sprawom praktyki i teorji kooperacji pracy. Prezes: Mieczysław Bilek.

4. Liga Kooperatystek w Polsce. Zał. w r. 1935. Warszawa, ul. Grażyny Nr. 13. Przewodn. Zarządu p. Marja Rapacka, przew. Rady p. Marja Orsetti. Ma na celu zrzeszanie kobiet w organizacjach spółdzielczych i propagandę kooperacji wśród kobiet w kierunku wzmocnienia stanu gospodarczego Spółdzielni.

5. Spółdzielnia Wydawnicza „Spólnota Pracy", Warszawa, ul. Hortensja 6. Ma na celu szerzenie kooperacji w Polsce zapomocą wydawnictw. Wydaje dwutygodnik „Spólnota Pracy", miesięcznik „Praca i Oszczędność", wydaje książki dotyczące całości ruchu spółdzielczego w Polsce, prowadzi skład główny wydawnictwa Państwowej Rady Spółdzielczej „Spis Spółdzielni w Polsce . Przew. Rady — dr. Marjan Filipek, Zarząd insp. Tadeusz Rodkiewicz.

6. Esperancka Spółdzielnia Wydawnicza, Warszawa, Al. Jerozolimskie 101, przew. Zarządu dr. Antoni Czubryński, sekr. Jan Zawada. Ma na celu propagandę kultury i literatury polskiej zagranicą zapomocą języka międzynarodowego Esperanto. Wydała pierwszą społeczną powieść treści spółdzielczej dla młodzieży „Czy to bajka czy nie bajka" J. Wolskiego w przekładzie esp.

7. Społeczne Przedsiębiorstwo Budowlane, Spółdzielnia z o. o. w Warszawie, ul. Krasińskiego Nr. 18, tel. 11-45-13 i 11-55-05. Założona w dniu 15 stycznia 1929 r., wykonała całkowicie całe osiedla mieszkalne w Warszawie na Żoliborzu, Rakowcu oraz w Gdyni na Oksywiu, ogółem 47 domów o kubaturze 460.000 m.³, 2.000 lokali. Jest to najpoważniejszy przyczynek spółdzielczego budownictwa w Polsce w walce o dach nad głową dla najszerszych mas ludności.

8. Warszawska Spółdzielnia Mieszkaniowa. Warszawa, Żolibórz, ul. Krasińskiego 16, telefony: 11-12-18 i 12-23-53. Osiedle na Żoliborzu: tel. 11-97-77 Osiedle na Rakowcu: Zarząd: Marjan Nowicki, Juljusz Żakowski, Stanisław Tołwiński. Członków 1.800, robotnicy i pracownicy umysłowi. Organ: „Życie W. S. M." — miesięcznik. W. S. M. założona w r. 1921, ma na celu budowę i wydzierżawianie członkom tanich i zdrowych mieszkań, oraz zaspakajanie wspólnemi siłami kulturalnych potrzeb członków. Instytucje współpracujące: Stowarzyszenie wzajemnej pomocy lokatorów W. S. M. pod nazwą „Szklane Domy", Żoliborski Oddział Robotniczego Towarzystwa Przyjaciół Dzieci, prowadzący gimnazjum, szkołę powszechną, przedszkole i świetlicę dla dzieci, i „Gospoda Spółdzielcza" spółdzielnia spożywców zaopatrująca

OGÓLNE ZESTAWIENIE ILOŚCI WSZYSTKICH SPÓŁDZIELNI

wdg. spisu z dn. 1/I. 1934 r.

Wyszczególnienie	Ogółem	TYPY SPÓŁDZIELNI																	
		Spółdzielnie konsumentów			Spółdzielnie oszczędnośc.-pożyczkowe				Spółdzielnie rolników					Spółdz. rzemieśln.	Spółdz. robotników i pracowników		Spółdz. inne (przedsiębiorców)		
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
W Polsce ogółem	22734	3691	1080	245	3340	4961	372	137	4505	262	2188	149	217	242	250	180	187	467	261
Spółdzielnie związkowe	11762	1258	193	60	1743	3549	122	80	3024	68	1275	81	60	29	40	14	42	74	50
Województwa:																			
m. st. Warszawa	226	23	90	10	40	—	28	1	6	—	1	—	1	1	15	5	1	2	2
Warszawskie	726	121	2	7	133	208	3	3	22	4	213	5	2	—	1	—	1	1	—
Łódzkie	507	104	7	1	131	162	3	5	14	14	59	1	—	2	2	—	2	—	—
Kieleckie	663	179	3	6	140	223	7	6	15	—	80	1	—	1	1	—	—	1	—
Lubelskie	724	190	6	4	111	206	2	2	69	3	123	—	2	—	1	—	—	5	—
Białostockie	427	70	1	4	91	168	2	7	11	4	57	1	—	1	5	—	2	3	—
Wileńskie	329	72	1	2	67	96	5	4	18	2	48	4	—	2	2	—	1	4	1
Nowogródzkie	271	69	1	1	41	113	—	7	9	2	25	2	—	—	—	1	—	—	—
Poleskie	233	32	—	—	45	92	2	3	33	3	20	1	1	—	—	—	—	—	—
Wołyńskie	712	54	3	—	70	234	4	4	270	2	55	2	4	—	1	1	—	7	1
Poznańskie	882	50	30	—	193	242	7	5	161	9	95	39	16	13	—	—	3	11	8
Pomorskie	478	36	24	1	115	107	—	1	68	6	87	17	7	—	—	—	—	2	7
Śląskie	376	39	11	8	55	202	9	8	6	1	4	—	11	1	1	1	1	8	10
Krakowskie	776	38	6	7	83	408	13	11	100	4	95	1	4	1	2	—	—	3	—
Lwowskie	1958	86	8	6	210	509	24	11	842	12	178	5	3	3	6	6	12	16	21
Stanisławowskie	1075	49	—	—	95	263	8	1	568	—	61	2	2	4	3	—	12	7	—
Tarnopolskie	1399	46	—	3	123	316	5	1	811	2	74	—	7	—	—	—	7	4	—

OGÓLNE ZESTAWIENIE ILOŚCI WSZYSTKICH SPÓŁDZIELNI

wdg. spisu z dn. 1.I. 1934 r.

Wyszczególnienie	Ogółem	TYPY SPÓŁDZIELNI																
		Spółdzielnie konsumentów			Spółdzielnie oszczędnościowo-pożyczkowe				Spółdzielnie rolników					Spółdz. rzemieśln.	Spółdz. robotników i pracowników		Spółdz. inne (przedsiębiorców)		
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
Spółdzielnie niezwiązkowe	10972	2433	887	185	1597	1412	250	57	1481	194	913	68	157	213	210	166	145	393	211
Województwa:																			
m. st. Warszawa	849	59	318	27	103	3	50	16	12	8	1	1	2	18	35	74	17	50	55
Warszawskie	680	223	25	8	114	77	20	2	36	2	119	3	18	5	10	5	4	7	2
Łódzkie	528	206	35	3	84	45	17	3	28	4	49	2	3	13	8	2	10	12	4
Kieleckie	809	300	46	12	124	68	18	5	25	18	118	2	11	15	15	4	8	14	5
Lubelskie	964	328	49	19	151	82	24	4	70	12	126	7	19	18	15	9	2	21	8
Białostockie	426	118	26	13	37	57	11	1	25	4	68	1	21	8	12	2	3	9	10
Wileńskie	398	118	25	8	26	27	11	—	37	6	51	2	10	8	15	17	6	21	10
Nowogródzkie	282	92	10	9	15	16	4	—	14	2	94	2	5	5	2	3	2	7	—
Poleskie	201	72	15	4	24	81	—	2	27	—	29	2	2	2	4	1	2	3	1
Wołyńskie	789	262	25	22	75	88	15	4	164	8	67	6	5	6	5	5	6	18	8
Poznańskie	395	69	63	5	33	50	13	4	39	11	14	8	8	17	12	2	12	21	14
Pomorskie	252	37	33	1	17	54	2	4	23	12	17	5	6	7	1	4	7	9	13
Śląskie	266	55	97	10	11	21	7	3	9	3	3	—	10	4	6	3	5	12	7
Krakowskie	730	209	45	9	110	54	15	4	59	48	40	4	10	26	20	9	19	35	14
Lwowskie	1740	157	49	25	368	320	28	4	398	40	65	5	12	39	35	22	33	99	41
Stanisławowskie	797	83	19	8	133	161	7	—	247	7	26	13	7	18	11	3	7	36	11
Tarnopolskie	866	45	7	2	172	278	8	1	268	9	26	5	8	4	3	1	2	19	8

mieszkańców w produkty spożywcze: 5 sklepów, 2 składy opałowe, jadłodajnia.
W roku 1935 Osiedle W. S. M. na Żoliborzu liczyło 1247 mieszkań w 15 domach zbiorowych. Wszystkie mieszkania wyposażone w nowoczesne instalacje i ogrzewanie z jednej centralnej kotłowni.
Wybudowane w 1934 i 1935 roku Osiedle Robotnicze na Rakowcu liczy 192 mieszkania w 4 domach. Dalsza rozbudowa Osiedla w toku. Majątek Spółdzielni — 24.000.000 złotych Fundusze własne i lokaty instytucyj robotniczych 3,5 miljona złotych.

SZKOŁY SPÓŁDZIELCZE.

1. Wyższy Naukowy Kurs Spółdzielczy przy Wydziale Rolniczym U. J. Kraków, ul. Mickiewicza 27. Kier. prof. dr. Stefan Surzycki.
2. Trzyklasowa Koedukacyjna Szkoła Spółdzielcza (stowarzyszenia Średniej Szkoły Spółdzielczej), Warszawa, Pankiewicza 3. Dyr. Franc Dąbrowski.
3. Państwowa Szkoła Spółdzielczości Rolniczej, Nałęczów, pow. puławski, woj. lubelskie.

Spółdzielczość jest ponadto wykładana w następujących szkołach:
4. Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego. Katedra polityki agrarnej i katedra zrzeszeń i spółdzielczości, Warszawa, Hoża 74.
5. Szkoła Główna Handlowa (specjalizacja dział. spółdz.), Warszawa, Rakowiecka 6.
6. Instytut ekonomiczno-administracyjny (Wydział spółdzielczy), Kraków, ul. Staszewskiego 1.
7. Instytut rolniczo-handlowy, Wilno.

ZWIĄZKI ZAWODOWE SPÓŁDZIELCZE

1. Związek Zawodowy Pracowników Spółdzielczych Rz. P. Warszawa, Nowogrodzka 21. Zał. w r. 1923. Prezes: Tad. Woynowski, sekr. Dr. W. Marjański.
2. Związek Zawodowy Pracowników Żydowskich Instytucyj Spółdzielczych, Warszawa, ul. Rymarska 6.
3. Związek Zawod. Pracowników Spółdzielni Ukraińskich „Supruha", Lwów.

FINANSE

STATYSTYKA BUDŻETÓW PAŃSTWOWYCH.

Daniny publiczne i monopole (w miljonach zł.)

Wyszczególnienie	1931/32	1932/33	1933/34	1934/35 wykonane	1935/36 budżet	1936/37 preliminow.
	(zamknięcie)					
Daniny	**1.177**	**978**	**968**	**992**	**1.046**	**1.187**
Podatki bezpośrednie	*587*	*533*	*516*	*563*	*558*	*591*
w tem gruntowy	46	55	58	59	63	55
„ od nieruchomości	50	60	74	77	75	67
„ przemysłowy	237	195	176	180	185	176
„ dochodowy	214	192	173	192	187	255
Podatki bezpośrednie	*171*	*156*	*172*	*167*	*157*	*155*
w tem od wina	2	2	2	2	2	2
„ „ piwa	11	10	8	8	8	8
„ „ cukru	115	104	122	122	108	105
„ „ drożdży	10	11	12	11	13	13
„ „ olejów mineral.	28	25	24	21	22	20
Cło	*157*	*108*	*94*	*80*	*112*	*90*
Opłaty stemplowe	*149*	*108*	*100*	*89*	*90*	*94*
Daniny majątkowe	*15*	*4*	*20*	*25*	*24*	*24*
Monopole — ogółem	*678*	*625*	*629*	*624*	*630*	*595*
Solny	45	49	49	50	47	48
Spirytusowy	261	201	211	200	220	212
Tytoniowy	350	340	334	339	330	300
Loterji państwowej	16	14	17	20	20	22
Zapałczany (czynsz dzierżawny)	6	21	17	15	14	14

Wydatki i dochody budżetowe Skarbu Państwa (w milj. zł.)

Wyszczególnienie	1931/32	1932/33	1933/34	1934/35 (budżet)	1935/36 (budżet)	1936/37 (prelim.)
Wydatki	**2.467**	**2 244**	**2 206**	**2.185**	**2 168**	**2.237**
Administracja	1.902	1.755	1.733	1 704	1.701	1 746
Zaopatrzenia	320	294	281	260	256	261
Długi	242	188	175	193	202	216
Przedsiębiorstwa (dopłaty)	3	7	8	10	8	14
Fundusze (dopłaty)	—	—	9	18	1	—
Dochody	**2.262**	**2.002**	**1.869**	**2 136**	**2 016**	**2 237**
Daniny publiczne	1 177	978	974	982	1 046	1.187
Monopole	678	625	628	646	630	595
Administracja	226	303	174	382	214	271
Zaopatrzenia	33	54	46	48	41	41
Przedsiębiorstwa (wpłaty)	148	42	42	60	72	144
Fundusze (wpłaty)	—	—	5	18	13	—
Niedobór	**205**	**242**	**337**	**49**	**152**	—

Koleje państwowe i lotnictwo cywilne (w milj. zł.)

Wyszczególnienie	1932 (zamkn.)	1933 (z mkn.)	1934 (wykon.)	1935 (budżet)	1936 (prelim.)
P. K. P.					
Wydatki eksploat.	932	821	75	795	748
Dochody	1.009	888	897	951	894
koleje normalnotorowe . . .	1.001	881	895	943	887
w tem:					
przewóz osób	243	211	204	215	210
„ towarów i poczty . . .	654	566	595	627	580
koleje wąskotorowe	8	7	8	7	9
w tem:					
przewozy	7	6	7	6	8
Inwestycje	65	75	64	77	78
budowa nowych linij . . .	4	6	18	20	18
inw. na linje istniejące . . .	61	69	21	34	39
Spłata długów	69	33	32	37	40
Lotnictwo cywilne					
Wydatki netto		10	13	17	16

Polska Poczta, Telegraf i Telefon (w miljonach zł.)

Wyszczególnienie	1932/33 (zamkn.)	1933/34 (zamkn.)	1934/35 (wykon.)	1935/36 (budżet)	1936/37 (prelim.)
Wydatki	176	159	156	162	139
Dochody	190	171	172	181	179
w tem:					
opłaty pocztowe	115	105	97	110	104
„ telegraficzne	8	6	7	7	8
„ telefoniczne	46	44	44	45	49
„ radjowe	4	4	4	4	4½

Lasy państwowe (w miljonach zł.)

Wyszczególnienie	1933/34 (zamkn.)	1934/35 (budżet)	1935/36 prelim.
Wydatki	58	63	60
w tem płace	24	26	27
Dochody	69	76	78
eksploatacyjne (netto)	65	71	75

FUNDUSZE.

Fundusz Kwaterunku Wojskowego (Dz. U. R. P. Nr. 97/25, poz. 681). Pokrycie wydatków związanych ze wznoszeniem, utrzymaniem i konserwacją budowli, stawianych celem zakwaterowania wojska w czasie pokoju [1]).

Prezes. gen. Mecnarowski Emil.
Dyrektor główny: płk. inż. Toruń Leopold.

[1]) Podlega zwierzchniemu nadzorowi Ministra Spraw Wojskowych.

Państwowy Fundusz Budowlany (Dz. U. R. P. Nr. 42/25 poz. 292 i 42/27 poz. 372). Udzielanie pożyczek budowlanych krótkoterminowych oraz na ich konwersję pożyczek długoterminowych amortyzacyjnych[1]).

Państwowy Fundusz Rozbudowy Miast (Dz. U. R. P. Nr. 42/27, poz. 372). Fundusz służy na pokrycie różnicy, jaka powstaje między udzieloną pożyczką długoterminową, a sumą uzyskaną ze sprzedaży listów zastawnych i obligacyj, w których pożyczka została udzielona; na pokrycie części oprocentowania krótkoterminowych pożyczek budowlanych; pokrycie kosztów oszacowania i lustracji nieruchomości[1]).

Specjalny Rachunek Terenowy Rozbudowy Miast. Pożyczki na inwestycje, zakup nowych terenów na cele budowlano-mieszkaniowe, oraz inne wydatki zwrotne, związane z parcelacją terenów[1]).

Fundusz Pomocy Instytucjom Kredytowym. (Dz. U. R. P. Nr. 94/32, poz. 815) Udzielanie pomocy instytucjom kredytowym[2]).

Państwowy Fundusz Eksportowy (Dz. U. R. P. Nr. 25/31, poz. 135). Popieranie wywozu wszelkiego rodzaju krajowych produktów rolnych i przemysłowych[2]).

Fundusz Specjalny Rady Spółdzielczej (Dz. U. R. P. Nr. 55/34, poz. 495). Popieranie ruchu spółdzielczego.

Państwowy Fundusz Drogowy (Dz. U. R. P. Nr. 110/34 poz. 976). Dostarczanie środków na budowę, utrzymanie i wzmocnienie dróg państwowych oraz udzielanie zapomóg na budowę, utrzymanie i wzmocnienie dróg samorządowych[3]).

Drogowy Fundusz Pożyczkowy (Dz. U. R. P. Nr. 6/21, poz. 32). Udzielanie pożyczek na budowę i utrzymanie dróg wojewódzkich, powiatowych i gminnych[3]).

Fundusz Obrotowy Reformy Rolnej (Dz. U. R. P. Nr. 40/34, poz. 364 i M P. Nr. 9/35 poz. 12). Finansowanie przebudowy ustroju rolnego[4]).

Państwowy Fundusz Meljoracyjny (Dz. U. R. P. Nr. 91/21, poz. 671 i Nr. 75/25, poz. 524). Zabudowanie potoków górskich, regulacja i obwałowanie rzek i potoków, które mają na celu ochronę gruntów, osuszenie i nawodnienie gruntów, budowa zbiorników wody[4]).

Fundusz Ochrony Rybołówstwa (Dz. U. R. P. Nr. 44/35 poz. 300). Popieranie akcji związanej z podniesieniem i utrwaleniem rybołówstwa oraz obrony jego od szkód[4]).

Fundusz Szkolny (Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. Nr. 7/35, poz. 96). Pokrywanie wydatków, nieobjętych budżetem administracji, względnie preliminowanych w wysokości niedostatecznej, tak w działach szkolnictwa, jak w administracji szkolnictwa[5]).

Fundusz na Rzecz Szkół Zawodowych (Dz U. R. P. Nr. 76/34, poz. 716). Pokrywanie potrzeb wyższych uczelni zawodowych oraz szkół zawodowych o charakterze społecznym[5]).

Państwowe Stypendja Akademickie (Dz. U. R. P. Nr. 25/33, poz. 207 i Nr. 29/33, poz. 247; Dz. Urz. M. W. R. i O. P. Nr. 16/33, poz. 208). Umożliwianie studjowania w szkołach wyższych akademickich i nie-

[1]) Funduszem administruje Bank Gospodarstwa Krajowego.
[2]) Podlega zwierzchniemu nadzorowi Ministra Skarbu.
[3]) Podlega zwierzchniemu nadzorowi Ministra Komunikacji.
[4]) Podlega zwierzchniemu nadzorowi Ministra Roln. i Ref. Rolnych.
[5]) Podlega zwierzchniemu nadzorowi Ministra W. R. i O. P.

akademickich, oraz uzyskiwania stopni naukowych i zawodowych wyjątkowo zdolnej, pilnej i niezamożnej młodzieży, odznaczającej się nieskazitelnym charakterem obywatelskim [1]).

Fundusz Opłat Studenckich (Dz. U. M. W. i O. P. Nr. 16/33, poz. 208). Zasilanie i pokrywanie wydatków związanych z potrzebami: pracowni, seminarjów i bibljotek, budowy domów profesorskich i studenckich, Funduszu „Państwowe Stypendja Akademickie", administracji i kontroli (wydatki egzaminacyjne) [1]).

Fundusz Ochrony Przyrody (Dz. U. R. P. Nr. 31/34, poz. 274). Nadzór nad administracją funduszu sprawuje Minister W. R. i O. P. [1]).

Fundusz Pracy (M. P. Nr. 76/35 poz. 109), — patrz Dział Życie Społeczne.

WALUTA.

Ogólna wysokość emisji monet srebrnych oraz bilonu niklowego i bronzowego, łącznie ze składającemi się z nich rezerwami kasowemi Skarbu Państwa, w myśl rozporządzenia o stabilizacji złotego, nie może bez porozumienia z Bankiem Polskim przekraczać 320 milj. W sierpniu 1932 r., mocą porozumienia z Bankiem Polskim, granica emisji skarbowej została podwyższona z 320 milj. zł. do 396 milj. zł. Wysokość ta przy obecnym, powiększonym w porównaniu z 1927 r., stanie ludności uwzględnia tę samą normę (12 zł. na jednego mieszkańca), jaka stanowiła punkt wyjścia przy ustalaniu pierwotnej maksymalnej granicy emisji Skarbu Państwa.

W dniu 30 listopada 1935 r. obieg pieniężny składał się (w milj. złot.):

1)	z biletów Banku Polskiego	1.034,2
2)	z monet srebrnych po 10, 5 i 2 złote	325,8
3)	z monet niklowych i bronzowych	86,6
	Razem	1.446,6

Zawieszona wszędzie w czasie wojny wymienialność banknotów na złoto w r. 1928 została restytuowana we wszystkich państwach o złotym podkładzie waluty, za wyjątkiem Costa-Rica, Turcji i Hiszpanji. Kryzys 1929 r. zachwiał znowu walutami świata, a oderwanie się 29 września 1931 r. od podstawy złotej funta szterlinga podważyło system monetarny prawie wszystkich państw świata: jedne z nich zawiesiły znowu oficjalnie wymienialność banknotów swych na złoto, drugie wprowadziły kontrolę oficjalną dewiz, trzecie przystąpiły do deprecjacji swych walut w stosunku do złota. Częste były wypadki stosowania wszystkich trzech zabiegów. Krajami, które się ostały w tym chaosie walutowym i gdzie wymiana banknotów nie podlega żadnym restrykcjami, są, jak to z poniższego zestawienia [2]) widać: Albanja, Francja, Holandja, Litwa, Polska, Szwajcarja.

[1]) Podlega zwierzchniemu nadzorowi Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego.
[2]) Według danych Ligi Narodów, Annuaire Statistique 1934/35, str. 219.

Kursy walut w stosunku do parytetu.

Nazwa kraju	Nazwa waluty	Kurs w % do parytetu		Kurs w przeliczeniu na złote według parytetu
		przeciętna za 1934 r	przeciętna za 1 sierpień 1936 r.	
Niemcy[1])	marka	98,6	100,5[2])	212,3
Austrja	szyling	78,2	77,8	125.4
Belgja	belga	99,9	72,3	123,8
Argentyna	peso papierowy	35,8	38,2	378,3
Brazylja	milreis	34,1	28,4[2])	106,6
Bułgarja[1])	lewa	96,2	98,8	6,4
Chili	peso	19,7	19,7[2])	108,5
Kanada	dolar	60,2	58,9	891,4
Danja	korona	50,1	48,8	238,9
Egipt	funt egipski	61,8	60,0	4448,5
Hiszpanja	pezet	55,3	55,3	130,8
Estonja	korona	62,1	60,5	238,9
U. S. A.	dolar	59,7	59,5	891,4
Finlandja	marka	52,8	51,3	22,5
Francja	frank	100,0	100,0	34,9
Grecja	drachma	43,2	43,1	11,9
Węgry[1])	pengö	98,8	100,1	155,9
Włochy	lira	97.0	91,6	46,9
Japonja	yena	35,6	34,2	444,3
Łotwa	łat	98,8	99,1[2])	172,0
Litwa	lit	100,0	100,1	89,1
Norwegja	korona	56,3	54,9	238.9
Meksyk	peso	33,2	33,1	444,3
Holandja	floren	100,0	100,3	358,3
Polska	złoty	100,1	99,8	100,0
Portugalja	escudo	62,1	60,2	39,4
Rumunja	leja	97,6	77,4	5,3
Wielka Brytanja	funt szterling	61,8	60,2	4337,4
Szwecja	korona	57,8	56,4	238,9
Szwajcarja	frank	100,1	100,0	172,0
Czechosłowacja	korona	83,4	83,0	26,4
Turcja[1])	funt	98,0	98,0	429,7
Jugosławja	dinar	76,9	77,2	15,7

Oderwanie się od parytetu złota tak popularnej w Polsce waluty, jaką był dolar, odbiło się silnie na naszym rynku wewnętrznym, przyczyniając się do zlikwidowania tej „drugiej waluty".

Sprawa wierzytelności w walutach obcych zostaje definitywnie uregulowana rozporządzeniem Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 12.VI.1934 r. Intencją tego rozporządzenia było oparcie polityki walutowej w obrotach wewnętrznych jedynie na walucie polskiej i uniezależnienie wierzyciela i dłużnika od wahań obcych dewiz. Złoty staje się jedynym miernikiem wartości w Polsce. Wszystkie przedsiębiorstwa obowiązane są odtąd prowadzić swą rachunkowość wyłącznie w walucie polskiej.

---

[1]) Kurs przymusowy.
[2]) Przeciętna za październik 1935 r.

Daty najważniejszych zarządzeń dotyczących waluty.

Nazwa kraju (kolejność według francuskiego brzmienia nazwy)	Data zawieszenia wymienialności na złoto	Data wprowadzenia kontroli obrotów dewizowych z zagranicą	Data zmniejszenia zawartości złota w jednostce monetarnej
Unja Południ.-Afryk.	28/XII/32	—	I/33
Albanja	—	—	—
Niemcy	—	23/VII/31	—
Argentyna	16/XII/29	10/X/31	XI/29
Australja	17/XII/29	—	III/30
Austrja	5/IV/33	9/X/31	IX/31
Belgja	30/III/35	18/III/35	III/35
Boliwja	25/IX/31	3/X/31	1930
Brazylja	—	18/V/31	XII/29
Bułgarja	—	15/X/31	—
Kanada	19/X/31	—	IX/31
Chili	20/IV/32	30/VII/31	IV/32
Chiny	—	9/IX/34	—
Kolumbja	21/IX/31	21/IX/31	I/32
Costa-Rica	—	16/I/32	I/32
Kuba	—	2/VI/34	IV/33
Danja	29/IX/31	18/XI/31	IX/31
Gdańsk Wolne Miasto	2/V/35	—	V/35
Egipt	21/IX/31	—	IX/31
Ekwador	9/II/32	30/IV/32	VI/32
Hiszpanja	—	18/V/31	1920
Estonja	28/VI/33	18/XI/31	28/VI/33
U. S. A.	6/III/33	—	19/III/33
Finlandja	12/X/31	—	X/31
Francja	—	—	—
Grecja	26/IV/32	28/IX/31	IV/32
Guatemala	—	—	IV/33
Honduras	—	27/III/34	IV/33
Węgry	—	17/VII/31	—
Indje Brytyjskie	21/IX/31	—	IX/31
Indje Holenderskie	—	—	—
Iran	—	—	—
Irlandja	26/IX/31	—	IX/31
Włochy	—	26/V/34	—

Wierzytelności lub zobowiązania w walucie zagranicznej płatne są na obszarze Rzeczypospolitej w złotych według przeciętnego kursu wypłat w danej walucie na giełdzie pieniężnej w Warszawie w dniu wymagalności wierzytelności.

Ważność zastrzeżenia płatności w monetach złotych zagranicznych (klauzula złota) ocenia się podług prawa kraju, w którego walucie wyrażona jest wierzytelność. Tak więc wobec billu w Stanach Zjednoczonych A. P. o uchyleniu klauzuli złotej, zastrzeżenie umowne „w dolarach złotych“ utraciło swą moc i zobowiązania mogą być zwracane według kursu dolara w dniu płatności na giełdzie warszawskiej. O ile natomiast, podług prawa kraju w którego walucie wyrażona jest wierzy-

telność, zastrzeżenie klauzuli złotej jest ważne, a wierzytelność płatna jest na obszarze Państwa Polskiego, dłużnik może ją zapłacić złotem według kursu kruszcu złotego w dniu wymagalności zapłaty. Kurs kruszcu złotego ogłasza w końcu każdego miesiąca na miesiąc następny Minister Skarbu.

Wpisy hipoteczne mogą być obecnie wnoszone tylko w walucie polskiej; również tylko w walucie polskiej mogą być zawierane umowy ubezpieczeniowe. Rozporządzenie zawiera również przepisy o przerachowaniu na walutę polską listów zastawnych i obligacyj, wypuszczonych przez instytucje kredytu długoterminowego.

Złoty należy do nielicznych walut europejskich, które nie wykazały żadnych wahań kursowych i utrzymały się na poziomie parytetowym jak to widać z tabeli podanej wyżej.

Nazwa kraju (kolejność według francuskiego brzmienia nazwy)	Data zawieszenia wymienialności na złoto	Data wprowadzenia kontroli obrotów dewizowych z zagranicą	Data zmniejszenia zawartości złota w jednostce monetarnej
Japonja	13/XII/31	1/VII/32	XII/31
Lotwa	—	8/X/31	—
Litwa	—	—	—
Luksemburg	1/IV/35	18/III/35	III/35
Brytyjskie Malaje	21/IX/31	—	IX/31
Meksyk	25/VII/31	—	VIII/31
Nicaragua	—	13/XI/31	I/32
Norwegja	29/IX/31	—	IX/31
Nowa-Zelandja	21/IX/31	—	IV/30
Palestyna	21/IX/31	—	IX/31
Panama	—	—	—
Paragwaj	—	VIII/32	IX/29
Holandja	—	—	—
Peru	18/V/32	—	V/32
Filipiny	—	—	IV/33
Polska	—	—	—
Portugalja	31/XII/31	21/X/22	X/31
Rumunja	—	17/V/32	—
Wielka Brytanja	21/IX/31	—	21/IX/31
Salwador	8/X/31	—	X/31
Sjam	11/V/32	—	VI/32
Szwecja	29/IX/31	—	IX/31
Szwajcarja	—	—	—
Czechosłowacja	—	26/IX/31	—
Turcja	—	26/II/30	1915
Z. S. R. R.	—	—	—
Urugwaj	XII/29	7/IX/31	IV/29
Wenezuela	—	—	IX/30
Jugosławja	—	7/X/31	VII/32

KREDYT I BANKI.

BANK POLSKI.

Prezydjum: Prezes Banku — Adam Koc; Wiceprezes Banku — Jan Piłsudski, Naczelny Dyrektor — Leon Barański, dr.; Dyrektor — Zygmunt Karpiński, dr.; Dyrektor — Bolesław Oczechowski.
Komisarz Banku — Włodzimierz Baczyński, Dyr. Dep. Obr. Pien.
Zast. Komisarza — Jerzy Lewicki, Nacz. Wydz. w Min. Sk.

Biuro Ogólne	— Kierownik: Michalski Stefan
Biuro Ekonomiczne	— Kierownik: Michalski Stefan
Wydział Personalny	— Naczelnik: Vacat.
Wydział Kredytowy	— Naczelnik: Vacat.
Wydział Zagraniczny	— Naczelnik: Dyr. Karpiński Zygmunt, dr.
Wydział Administracyjny	— Naczelnik: Dyr. Oczechowski Bolesław
Skarbiec Emisyjny	— Naczelnik: Orczykowski Stanisław
Centralna Księgowość	— Naczelnik: Dyr. Oczechowski Bolesław
Oddziały:	
Oddział Główny w Warszawie	— Dyrektor: Fallenbüchl Jan
Oddział w Baranowiczach	— Dyrektor: Haleczko Adam
Oddział w Białymstoku	— Dyrektor: Klepaczko Stefan
Oddział w Bielsku n/Śl.	— Dyrektor: Anczakowski Mieczysław, dr.
Oddział w Brześciu n/B.	— Dyrektor: Rzeszotarski Kazimierz
Oddział w Bydgoszczy	— Dyrektor: Woda Stanisław
Oddział w Chojnicach	— Dyrektor: Gawroński Ignacy
Oddział w Chorzowie	— Dyrektor: Kozieł Jerzy
Oddział w Częstochowie	— Dyrektor: Baranowski Józef
Oddział w Drohobyczu	— Dyrektor: Leszyński Józef
Oddział w Gdyni	— Dyrektor: Marcickiewicz Paweł
Oddział w Gnieźnie	— Dyrektor: Perkowski Apolinary
Oddział w Grodnie	— Dyrektor: Laure Marjan
Oddział w Grudziądzu	— Dyrektor: Michejda Alfred
Oddział w Inowrocławiu	— Dyrektor: Tyrała Henryk
Oddział w Jaśle	— Dyrektor: Brandstaetter Jan
Oddział w Kaliszu	— Dyrektor: Parnowski Jan
Oddział w Katowicach	— Dyrektor: Świstun Karol
Oddział w Kielcach	— Dyrektor: Dębicki Roman
Oddział w Kołomyi	— Dyrektor: Stafiej Tomasz
Oddział w Krakowie	— Dyrektor: Kossakowski Michał
Oddział w Lesznie	— Dyrektor: Prauzinski Mieczysław
Oddział w Lidzbarku	— Dyrektor: Jurek Kazimierz
Oddział we Lwowie	— Dyrektor: Blaha Alfred
Oddział w Lublinie	— Dyrektor: Ziemba Jan
Oddział w Łomży	— Dyrektor: Cybulski Kazimierz
Oddział w Łodzi	— Dyrektor: Riecher Bronisław
Oddział w Łucku	— Dyrektor: Baczyński Stanisław
Oddział w Nowym Sączu	— Dyrektor: Scheuer Adam
Oddział w Ostrowie	— Dyrektor: Budzyński Antoni
Oddział w Pińsku	— Dyrektor: Polak Marjan
Oddział w Piotrkowie	— Dyrektor: Perczyński Roman
Oddział w Płocku	— Dyrektor: Niklewicz Józef
Oddział w Poznaniu	— Dyrektor: Wysocki Aleksander
Oddział w Przemyślu	— Dyrektor: Schindler Wilhelm
Oddział w Radomiu	— Dyrektor: Zakrzewski Bolesław
Oddział w Równem	— Dyrektor: Gadulski Feliks
Oddział w Rzeszowie	— Dyrektor: Michalik Benedykt
Oddział w Siedlcach	— Dyrektor: Guzik Kazimierz
Oddział w Sosnowcu	— Dyrektor: Sokolski Antoni
Oddział w Stanisławowie	— Dyrektor: Goetz Marjan
Oddział w Suwałkach	— Dyrektor: Kruszewski Władysław
Oddział w Tarnopolu	— Dyrektor: Voit Roman
Oddział w Tarnowie	— Dyrektor: Słodki Józef
Oddział w Tczewie	— Dyrektor: Ciesielski Kazimierz
Oddział w Tomaszowie M.	— Dyrektor: Chowaniec Karol
Oddział w Toruniu	— Dyrektor: Nicz Adam
Oddział w Wilnie	— Dyrektor: Oskwarek-Sierosławski Jan
Oddział we Włocławku	— Dyrektor: Chmielnikowski Marcin
Oddział w Zamościu	— Dyrektor: Preiss Stanisław

W obecnej obowiązującej formie statut Banku Polskiego został ogłoszony w Dzienniku Ustaw Nr. 113 z dnia 21 grudnia 1927, poz. 966. Późniejsze zmiany szeregu artykułów statutu zostały ogłoszone w Dzienniku Ustaw:

Nr. 69 z 8.X.1930, poz. 548; Nr. 112 z 31.XII.1931, poz. 883; Nr. 25 z 30.III. 1932, poz. 222; Nr. 22 z 31.III.1933, poz. 171; Nr. 22 z 30.III.1935, poz. 131. Bank Polski rozpoczął czynności swoje z dniem 28 kwietnia 1924 r. Z dniem tym przerwała działalność swoją Polska Krajowa Kasa Pożyczkowa, która do tego czasu była jedyną instytucją, posiadającą przywilej emisji biletów bankowych.

Bank Polski jest spółką akcyjną wyposażoną przez Państwo w przywilej emitowania biletów bankowych. Celem Banku jest utrzymanie stałości pieniądza oraz regulowanie obiegu pieniężnego i kredytu. Bilety Banku są prawnym środkiem płatniczym, posiadającym nieograniczoną moc umarzania należności (zwalniania z zobowiązań).

Kapitał zakładowy Banku wynosi 150 miljonów złotych i składa się z 1 i pół miljona akcyj po 100 zł. Akcje są imienne i na okaziciela. Akcje imienne wydawane są w odcinkach nie niższych od 25 akcyj. Akcje na okaziciela wydawane są w odcinkach pojedyńczych lub zbiorowych.

Władze Banku stanowią:

1) Walne zebranie;

2) Rada Banku w składzie: Prezesa i Wiceprezesa Banku, mianowanych przez Prezydenta Rzplitej, oraz 12 członków z wyboru Walnego Zebrania, które wybiera nadto 3 zastępców.

Minister Skarbu ma prawo założenia sprzeciwu co do wyboru któregokolwiek członka Rady lub zastępcy.

Obok członków Rady z wyboru, wchodzi z urzędu do Rady na czas pełnienia swych funkcyj Komisarz Banku.

3) Prezes Banku, oraz jako stały zastępca Wiceprezes.

4) Dyrekcja w składzie Naczelnego Dyrektora i dyrektorów w liczbie oznaczonej przez Radę Banku, wybieranych przez Radę i zatwierdzanych przez Ministra Skarbu.

5) Komisja Rewizyjna w składzie 5 członków i 3 zastępców, wybranych przez Walne Zebranie.

Ministrowi Skarbu przysługuje prawo mianowania Komisarza dla utrzymania łączności z Bankiem. Komisarz ten może brać udział w posiedzeniach Rady i Dyrekcji Banku z głosem doradczym.

Czynności emisyjne.

Bank posiada do dn. 31.XII.1944 r. wyłączny przywilej wypuszczania biletów bankowych, będących prawnym środkiem płatniczym i posiadających nieograniczoną moc umarzania zobowiązań przez zapłatę.

Art. 47 statutu Banku nakłada na Bank obowiązek wymiany wypuszczonych biletów bankowych na każde żądanie i w nieograniczonych ilościach na monety złote. Moment rozpoczęcia przez Centralę Banku w Warszawie obowiązkowej wymiany biletów na złoto według ustawy monetarnej zostanie oznaczony rozporządzeniem Rady Ministrów, wydanem na wniosek Ministra Skarbu, opierający się na uchwale Rady Banku.

Do czasu wejścia w życie obowiązkowej wymiany biletów na złoto, Bank Polski wymienia bilety bankowe podług swego wyboru:

a) na monety złote,

b) na sztaby złote w stosunku 5924,44 złotych za 1 klg. czystego złota,

3) na czeki zagraniczne w walucie wymienialnej na złoto w stosunku równi monetarnej, przyczem Bank ma prawo doliczać koszty przesyłki znaczniejszych ilości złota z Warszawy do miejsca płatności czeku.

Wymiana odbywa się w Centrali Banku w Warszawie, przyczem tylko w kwotach powyżej 20.000 zł.

Obieg biletów bankowych oraz suma natychmiast płatnych zobowiązań Banku, przekraczająca 100 miljonów zł., mają być pokryte conajmniej

w wysokości 30% zapasem złota w monetach lub sztabach (art. 51 statutu). Bilety bankowe, znajdujące się w obiegu, które nie są pokryte złotem, muszą być pokryte:
a) pieniędzmi zagranicznemi i dewizami,
b) wekslami, warrantami, kuponami, papierami wartościowemi,
c) zapasem polskich monet srebrnych i bilonu,
d) pożyczkami, zabezpieczonemi zastawami,
e) papierami procentowemi,
f) zobowiązaniami Skarbu Państwa do sumy nie przekraczającej 100 miljonów złotych.
Pokrycie statutowe wynosiło 30.XI.1933 r. 41,47%, 31.XII.1934 r. — 44.87%, 31.XII. 1933 r. — 40.79%.

Czynności bankowe.

Do zakresu działania Banku, poza czynnościami emisyjnemi, należą zwykłe czynności bankowe, jak:
a) dyskonto weksli, warrantów, papierów wartościowych i kuponów;
b) udzielanie pożyczek zabezpieczonych;
c) kupno i sprzedaż złota i srebra;
d) kupno i sprzedaż pieniędzy zagranicznych oraz dewiz, utrzymywanie zagranica rachunków oraz korzystanie z kredytów, potrzebnych do wykonywania tych czynności, przyczem Bank ma prawo oddawać w zastaw swój portfel wekslowy oraz inne wartości i redyskontować weksle krajowe lub zagraniczne;
e) kupno i sprzedaż na rachunek własny papierów procentowych państwowych, komunalnych i hipotecznych, notowanych na giełdach krajowych, z tem zastrzeżeniem, że na kupno tych papierów nie może być zużytych więcej jak 150 milj. zł.
f) przyjmowanie wkładów i otwieranie rachunków żyrowych;
g) sprzedaż przekazów i wypłat na własne oddziały;
h) inkasowanie weksli i innych dokumentów;
i) przyjmowanie depozytów na przechowanie i do administracji;
j) załatwianie wszelkich zleceń komisowych z dziedziny bankowej.
Bank Polski przyjmuje do dyskonta weksle, powstałe z obrotów gospodarczych; weksle te mają być w chwili przyjęcia płatne najdalej w ciągu trzech miesięcy, w miejscowościach, w których Bank ma swój oddział lub zastępstwo, przyczem powinny być opatrzone z zasady trzema, a wyjątkowo tylko dwoma podpisami osób, całkowicie zasługujących na zaufanie. Warranty (świadectwa zastawowe), przedstawione do dyskonta, muszą być płatne również najdalej w ciągu trzech miesięcy i posiadać conajmniej dwa podpisy osób lub firm, całkowicie zasługujących na zaufanie. Warranty, zabezpieczone całkowicie produktami rolnemi, oraz weksle rolników za nabyte nasiona, nawozy sztuczne, narzędzia rolnicze i inwentarz mogą być sześciomiesięczne. Dyskonto odbywa się w całem Państwie wg. jednolitej stopy.
Bank udziela pożyczek i otwiera kredyty na zastaw:
a) złota i srebra,
b) papierów wartościowych o stałem oprocentowaniu, notowanych na giełdach polskich,
c) weksli płatnych w kraju lub zagranicą w terminie nie dłuższym niż 6 miesięcy,
d) pieniędzy zagranicznych i dewiz.
Stopa procentowa od pożyczek, zabezpieczonych zastawem, powinna być conajmniej o 1% wyższa od obowiązującej stopy dyskontowej.

Skrócone bilanse miesięczne Banku Polskiego w latach 1931 — 1935.

31 grudnia	AKTYWA									
	złoto	Pieniądze zagraniczne i dewizy	Portfel wekslowy	Pożyczki zabezpieczone zastaw.	Polskie monety srebrne i bilon	Bilety skarbowe zdyskontowane	Papiery procentowe własne	Papiery funduszu zapasowego	Dług Skarbu Państwa	Nieruchomości
	W MILJONACH ZŁOTYCH									
1931	600,4	213,4	670,3	126,1	37,0	—	12,5	93,1	20,0	20,0
1932	502,2	136,7	585,5	114,2	40,7	—	13,6	92,0	90,0	20,0
1933	475,5	88,3	688,0	80,4	49,1	48,1	13,5	92,7	90,0	20,0
1934	503,3	28,3	654,0	54,5	35,7	48,0	10,9	91,1	90,0	20,0
1935	444,4	26,9	689,1	109,5	21,6	67,6	51,5	88,3	90,0	20,0

31 grudnia	PASYWA					
	Kapitał zakładowy	Fundusz zapasowy	Obieg biletów bankowych	natychmiast płatne zobow.		
				rachunki żyrowe Kas państw.	pozostałe rachunki żyrowe	różne rachunki
	W MILJONACH ZŁOTYCH					
1931	150,0	114,0	1.218:3	5,6	190,5	17,1
1932	150,0	114,0	1.002,8	12,2	196,4	11,9
1933	150,0	114,0	1.003,9	14,8	224,5	22,5
1934	150,0	114,0	981,1	29,0	187,6	23.9
1935	150,0	114,0	1.007,2	1,2	186,3	22,2

Wkłady w instytucjach pieniężnych (w miljonach zł.)

Instytucje	31.XII 1931	31.XII 1932	31.XII 1933	31.XII 1934	30.IX 1935
Ogółem . . .	2 686	2.723	2.759	2.997	2.926
Bank Polski	190	196	224	188	133
Banki państw. (B. G. K. i P. B. R.)	302	322	334	430	371
Banki komunalne	63	64	72	74	75
Banki akcyjne krajowe .	612	527	450	468	513
Banki akc. zagran. (oddz.) .	56	53	51	50	48
Pocztowa Kasa Oszczędn. .	510	623	713	858	850
Komun. i miej. kasy oszcz.	603	628	615	665	679
Spółdzielnie kredytowe . .	346	306	286	260	252
Centr. Kasa Spółdz. Roln.	4	4	4	5	6

Kredyty krótkoterminowe (w miljonach zł.)

Instytucje	31.XII 1931	31.XII 1932	31 XII 1933	31.XII 1934	30.IX 1935
Ogółem . . .	2.209	1.888	1.856	1.849	1.851
Bank Polski	796	700	767	709	739
Banki państw. (B. G. K. i P. B. R.)	375	304	312	357	348
Banki komunalne	56	46	48	43	39
Banki akcyjne krajowe .	825	708	605	597	586
Banki akc. zagran. (oddz.) .	118	93	85	101	96
Pocztowa Kasa Oszczędn. .	19	18	23	31	32
Centr. Kasa Spółek Roln. .	20	19	17	13	11

Kursy pożyczek państwowych na giełdzie w Warszawie (w %%% nominału)

Pożyczka	1931	1932	1933	1934	1935 11 mies.
4% premjowa inwestycyj.	85	93	103	118	110
6% dolarowa 1920 r. . . .	68	55	56	72	80
7% stabilizacyjna 1927 r. .	71	53	53	67	67
5% konwersyjna kolejowa	43	33	41	58	61
5% konwers. państwowa .	48	39	46	63	67

Obieg pieniężny (w milj. zł.)

Wyszczególnienie	31.XII 1931	31 XII 1932	31.XII 1933	31.XII 1934	31.XII 1935
Ogółem . .	1.459	1.325	1.346	1.365	1.412
Bilety Banku Polskiego .	1.218	1 003	1.004	981	1.007
Bilety zdawkowe	1	—	—	—	—
Bilon	240	322	342	384	404

Bilans płatniczy polskich instytucyj kredytu krótkoterminowego (w miljonach zł.)

Wyszczególnienie	31 XII 1931	31.XII 1932	31.XII 1933	31.XII 1934	30.IX 1935
Zobowiązania zagraniczne .	401	292	248	259	228
Wierzytelności zagraniczne	142	127	94	87	92
Saldo ujemne	259	165	154	172	136

BANKI PAŃSTWOWE.

BANK GOSPODARSTWA KRAJOWEGO.

Centrala i oddział Główny, Warszawa, Al. Jerozolimskie 1.

Władze Banku.

Rada Nadzorcza: P. o. Prezesa: Józef Kożuchowski, Wiceprezes; Członkowie: Franciszek Doleżal, Wiceminister Przemysłu i Handlu; Inż. Juljan Piasecki, Wiceminister Komunikacji; Władysław Korsak, Wiceminister Spraw Wewnętrznych; Dr. Jerzy Nowak, Dyr. Biura Ekonomicznego Prezesa Rady Ministrów; Dr. Eugenjusz Piestrzyński, Wiceminister Opieki Społecznej; Roger Raczyński, Wiceminister Rolnictwa i Reform Rolnych; Kazimierz Rożnowski, b. Wiceminister Skarbu.

Komisarz Rządowy: Stefan Rybałtowski. Zastępcy Komisarza Rządowego: Wiesław Domaniewski, Marjan Stępniewicz.

Zarząd Banku: P. o. Prezesa: Józef Kożuchowski, Wiceprezes; Naczelny Dyrektor: Dr. Leon Barysz, Zastępcy Nacz. Dyr.: Dr. Tadeusz Garbusiński, Dr. Paweł Minkowski, Dyrektorzy: Dr. Marjan Chechliński, Dr. Zygmunt Wasserab.

Komisja Rewizyjna: Przewodniczący: Dr. Wiktor Marynowski. Członkowie: Artur Alland, Wacław Drabarek, Jarosław Łuba, Dr. Józef Pawlak, Marjan Strumiłło, Dr. Stefan Żurowski.

Bank Gospodarstwa Krajowego jest instytucją państwową, której przysługuje osobowość prawna i uprawnienie do używania samoistnego przedstawicielstwa prawnego oraz używania w swej pieczęci godła państwowego. Siedzibą Banku jest m. st. Warszawa, obszarem działalności cała Rzeczpospolita.

Działalność Banku jest oparta na rozporządzeniu Prezydenta R. P. z dnia 30 maja 1924 r., znowelizowanem rozporządzeniem Prez. R. P. z dnia 3 grudnia 1930 r. (Dz. U. R. P. Nr. 86, poz. 666). Ustala ono następujący zakres działania dla Banku Gospodarstwa Krajowego:

Bank w zakresie swych czynności posiada dwa odrębne działy: dział kredytów długoterminowych oraz dział innych operacyj bankowych.

W dziale długoterminowych kredytów Bank udziela pożyczek na nieruchomości ziemskie i domy murowane, na przedsiębiorstwa przemy-

słowe oraz pożyczek komunalnych i kolejowych. Z pożyczek tych korzystać mogą osoby fizyczne i prawne z wyłączeniem Skarbu Państwa i przedsiębiorstw państwowych nieposiadających osobowości prawnej. Pożyczki długoterminowe udzielane są bądź w gotówce bądź w listach zastawnych względnie w obligacjach.

W dziale innych operacyj bankowych Bank wykonywa wszelkie czynności bankowe; w działalności tej Bank uwzględnia przedewszystkiem interesy o znaczeniu państwowem. Bank administruje funduszami, powierzonemi przez władze państwowe na ustawowo określone cele.

Bank przyjmuje gotówkę na wkładki oszczędnościowe. Książeczki wkładkowe Banku mają bezpieczeństwo pupilarne. Listy zastawne i obligacje Banku oraz wkłady oszczędnościowe korzystają z gwarancji Skarbu Państwa.

Bank Gospodarstwa Krajowego posiada Centralę i Oddział Główny w Warszawie oraz 18 Oddziałów prowincjonalnych (Biała - Bielsko, Białystok, Bydgoszcz, Drohobycz, Gdynia, Katowice, Kołomyja, Kraków, Lublin, Lwów, Łódź, Poznań, Radom, Równe, Stanisławów, Tarnów, Wilno, Włocławek).

Rozwój działalności Banku Gospodarstwa Krajowego. Ważniejsze pozycje bilansowe Banku przedstawiały się na koniec lat 1924-1934 w następujący sposób (w milj. zł.):

Rok	Kapitały własne	Wkłady	Lokaty Skarbu Państwa	Kredyty gotówkowe	Pożyczki emisyjne wzgl. emisje	Suma bilansowa *)
1924	40	67	2	96	67	283
1925	42	72	179	266	165	774
1926	51	151	317	440	206	920
1927	149	230	373	636	391	1.425
1928	195	325	388	747	584	1.715
1929	201	255	417	809	663	1.831
1930	208	243	509	1 015	735	2.151
1931	214	239	507	1 084	792	2 183
1932	218	261	484	1.0 3	838	2 160
1933	221	237	532	1.038	823	2.167
1934	197	314	489	1 075	807	2.211

Akcja kredytowa Banku zmierzała stale w kierunku finansowania potrzeb publicznych, jak o tem świadczy następujące zestawienie (milj. zł.):

Rok	Ogólna suma kredytów gotówkowych	Kredyty na cele publiczne	% sumy ogólnej	Kredyty na cele prywatne	% sumy ogólnej
1927	636	267	42,0	369	58,0
1928	747	321	43,0	427	57,0
1929	809	450	55,7	359	44,3
1930	1.015	608	59 9	407	40,1
1931	1.084	710	65,5	374	34,5
1932	1.023	680	66,5	343	33,5
1933	1.038	677	65,3	361	34 7
1934	1.075	640	59,5	435	40,5

*) Łącznie z inkasem i gwarancjami.

Jeżeli obok pożyczek gotówkowych Banku uwzględnimy również kredyty emisyjne, to z ogólnej ich sumy, wynoszącej na koniec 1934 r. 1.882 milj. zł., przypada 75% t. zn. 1.415 milj. zł. na następujące cztery dziedziny działalności Banku: finansowanie budownictwa, kredyty dla samorządów, przemysłu oraz rolnictwa.

Kredyty budowlane wyniosły na koniec 1934 r. 568 milj. zł., z czego 361 milj. stanowią pożyczki gotówkowe głównie z Państwowego Funduszu Budowlanego oraz 207 milj. pożyczki w listach zastawnych i obligacjach budowlanych.

Stan pożyczek samorządowych wynosił na 31 grudnia 1934 r. 436 milj. zł. Z sumy tej przypada 330 milj. na pożyczki w obligacjach komunalnych, 106 milj. zaś na gotówkowe.

Kredyty przemysłowe osiągnęły na koniec 1934 r. 248 milj. zł. Kredyty rolne stanowią 163 milj. zł.

W dniu 31 grudnia 1934 r. znajdowały się w obiegu następujące emisje Banku Gospodarstwa Krajowego:

4½% listy zastawne	57.712.710.— zł.
5½% „ „	161.281.486.— „
7% „ „	43.758.390.— „
8% „ „	15.030.134.— „
5½% obligacje budowlane	30.402.900.— „
8% „ „	1.005.200.— „
5½% „ bankowe	21.473.438.— „
7½% „ „	750.156.— „
5½% „ komunalne złotowe	33.709.273,71 „
7% „ „ „	20.210.510,71 „
8% „ „ „	13.510.256.— „
8% „ „ dol. S. I. i II.	80.841.066.— „
R a z e m	779.685.520,42 „
Przedwojenne emisje b. Pol. Banku Krajowego	27.251.940,67 „
O g ó ł e m	806.937.461,09 zł.

Emisje B. G. K. posiadają poczwórne zabezpieczenie: 1) odpowiedniemi hipotekami wzgl. majątkiem i dochodami samorządów; 2) specjalną rezerwą dla papierów wartościowych własnej emisji; 3) całym majątkiem Banku; 4) specjalnemi gwarancjami Skarbu Państwa; gwarancje te odnoszą się do listów zastawnych bez żadnego ograniczenia, obligacje komunalne posiadają je do wysokości 500 milj. zł. w zł. dawnego parytetu: obligacje budowlane do wysokości 100 milj. zł. w zł. dawnego parytetu, wkońcu obligacje budowlane — do wysokości 500 milj. zł. w zł. obecnego parytetu, jednak wliczając w to również listy zastawne pochodzące z konwersji gotówkowych pożyczek budowlanych.

Bilans Banku Gospodarstwa Krajowego
na 31 grudnia 1935 r.

STAN CZYNNY

Dział Handlowy.

1.	Kasa i sumy do dyspozycji	Zł. 41.868.320,85
2.	Bilety skarbowe i bony inwestycyjne . . .	„ 3.042.825,—
3.	Papiery procentowe i udziały	„ 56.808.194,20

4.	Papiery procentowe własnej emisji	Zł.	34.077.924,93
5.	Weksle zdyskontowane	„	96.271.474,16
6.	Akcepty Banku Akceptacyjnego	„	19.993.274,93
7.	Pożyczki krótkoterminowe	„	193.081.429,11
8.	Banki	„	5.903,662,82
9.	Pożyczki z lokat celowych	„	12.333.386,34
10.	Pożyczki długoterminowe	„	41,133.480,40
11.	Pożyczki komunalne	„	82.336.208,39
12.	Pożyczki budowlane z funduszów własnych .	„	10.279.691,71
13.	Pożyczki zwaloryzowane b. instytucyj zfuzjonowanych	„	2.813.973,23
14.	Należności przekazane przez Skarb Państwa na fund. oddłuż. dla roln.	„	31.711.056,39
15.	Należności przeznaczone do odpisu z funduszu oddłużeniowego	„	1.417.031,82
16.	Inne aktywa	„	72.915.329,44
		Zł.	705.987.264,79

Dział Emisyjny.

17.	Pożyczki w emisjach . .	Zł.	793.133.908,18	
18.	Inne aktywa działu emisyjnego	„	66.796.321,58	
19.	Saldo w dziale handlowym	„	3.813.807,15	Zł. 863.744.036,91

Dział Operacyj ze Skarbem Państwa.

20.	Pożyczki budowlane . .	Zł.	383.632.394,79	
21.	Kredyty sanacyjne dla banków	„	39.764.883,26	
22.	Różne kredyty i r-ki specjalne	„	272.022.137,79	
23.	Saldo w dziale handlowym .	„	145.334,90	Zł. 695.564.750,74
				Zł. 2.265.296.052,44
24.	Inkaso			„ 20.700.020,86
25.	Gwarancje i akceptacje			„ 11.806.226,94
				Zł. 2.297.802.300,24

STAN BIERNY

Dział Handlowy.

1.	Kapitał zakładowy	Zł.	150.000.000,00
2.	Rezerwy	„	23.278,807,93
3.	Fundusze oddłużenia dla rolnictwa i samorządów terytorjalnych	„	44.758.713,71
4.	Wkłady à vista	„	200.961.078,99

5.	Wkłady terminowe	„	82.260.065,38
6.	Lokaty celowe	„	12.333.386,34
7.	Redyskonto weksli	„	35.020.709,72
8.	Banki	„	56,190,096,05
9.	Bank Akceptacyjny ex re kredytu akceptacyjnego	„	19.993.274.—
10.	Inne pasywa	„	77.231.990,62
11.	Saldo działu emisyjnego	„	3.813.807,15
12.	Saldo działu operacyj ze Skarbem Państwa .	„	145.334,90
		Zł.	705.987.264,79

Dział Emisyjny.

13.	Specjalna rezerwa dla papierów wart. wł. em. . . .	Zł.	25.822.876,82	
14.	Emisje	„	793.133.908,18	
15.	Inne pasywa działu emisyjne	„	44.787.251,91	Zł. 863.744.036,91
	Dział Operacyj ze Skarbem Państwa.			
16.	Lokaty Skarbu:			
	a) fundusze budowlane . .	Zł.	393.029.627,69	
	b) fundusze sanacyjne dla banków	„	47.635,129,04	
	c) różne lokaty i r-ki specjalne	„	254.899.994,01	Zł. 695.564.750,74
				Zł. 2.265.296.052,44
17.	Różni za inkaso			„ 20.700.020,80
18.	Zobowiązania z tyt. gwarancyj i akceptacyj			„ 11.806.226,94
				Zł. 2.297.802.300,24

PAŃSTWOWY BANK ROLNY.

Instytucja Centralna i Oddział Główny. Warszawa, Nowogrodzka 50.

Władze Banku:

Rada Nadzorcza: Prezes: Ludkiewicz Seweryn, Wiceprezes: Stamirowski Kazimierz. Członkowie: Baczyński Włodzimierz, Leśniewski Wiktor, Dr. Papara Kazimierz, Rudnicki Janusz, Dr. Rose Adam, Dr. Trzciński Juljusz.
Komisja Rewizyjna: Inż. Gierych August, Kucza Józef, Sadkowski Stanisław, Szymański Stanisław, Woliński Feliks.
Dyrekcja: Naczelny Dyrektor: Staniszewski Wacław; Zastępcy Naczelnego Dyrektora: Berdecki Piotr, Borowski Józef, Dyrektorzy: Kosiński Karol, Riedel Stanisław.
Komisarze Ministra Skarbu: Nowak Stanisław, Rybałtowski Stefan.
Komisarz Ministra Roln. i Ref. Roln.: Krawulski Leonard, Smoleński Karol, Michalski Włodzimierz.

Państwowy Bank Rolny. Utworzony na podstawie dekretu Naczelnika Państwa z dn. 5 lutego 1919 r. (Dz. P. P. P. Nr. 12, poz 134), Polski Państwowy Bank Rolny, na mocy ustawy z dn. 10 czerwca 1921 r. (Dz. U. R. P. Nr. 59, poz. 369), otrzymał nazwę Państwowego

Banku Rolnego. Bank ten jest instytucją państwową, której przysługuje osobowość prawna i uprawnienie do używania samoistnego zastępstwa prawnego oraz pieczęci z godłem państwowem.
Obszarem działalności Banku jest cała Rzeczpospolita, a siedzibą m. st. Warszawa.
Art. 3-ci ustawy z dn. 10.VI.21 r. w przedmiocie utworzenia Państwowego Banku Rolnego stawia mu za zadanie:
a) popieranie i prowadzenie parcelacji, osadnictwa i regulacyj rolnych,
b) popieranie rozwoju rolnictwa, przemysłu rolnego i gospodarczej odbudowy wsi,
c) organizowanie kredytu rolniczego dla drobnych i średnich gospodarstw rolnych, oraz
d) administrowanie funduszami, przeznaczonemi na powyższe cele.
Funduszami Państwowego Banku Rolnego są:
a) kapitał zakładowy (100 milj. zł.),
b) ogólny fundusz rezerwowy i specjalne rezerwy, tworzone na mocy statutu Banku,
c) inne fundusze własne Państwowego Banku Rolnego, tworzone w związku z wykonywaniem jego zadań.
Zgodnie z celem utworzenia ma Bank statutowo za zadanie:
1) udzielanie długoterminowych pożyczek w papierach wartościowych (listy zastawne i obligacje meljoracyjne), przez niego emitowanych, jak również i w gotówce, na kupno gruntu, meljoracje i inwestycje rolne, na spłatę zobowiązań uciążliwych dla gospodarstw rolnych i t. p., na spłatę obciążeń hipotecznych przy parcelacji nieruchomości ziemskich;
2) popieranie oraz zasilanie kredytem na cele rolnicze spółdzielni i ich związków, przedsiębiorstw i organizacyj rolniczo-handlowych, rolniczo-przemysłowych, parcelacyjnych, scaleniowych, meljoracyjnych i wszelkich innych, przyczyniających się do powstawania, przebudowy względnie rozwoju drobnyh i średnich gospodarstw rolnych;
3) uczestniczenie w kapitałach organizacyj wyżej wymienionych i zasilanie ich kredytem na cele obrotowe, jak również zasilanie kredytem na cele rolnicze Powiatowych Kas Oszczędności i Gminnych Kas Pożyczkowo-Oszczędnościowych;
4) udzielanie pożyczek w gotówce lub kredytu bankowego na cele związane z zadaniami Banku, dokonywanie wszelkich operacyj bankowych i innych niezbędnych do pełnienia tych zadań lub też pozostających w ścisłym z niemi związku, jak również nabywanie wierzytelności, o ile Bank uzna to za niezbędne dla wykonywania swych zadań;
5) prowadzenie parcelacji i nabywanie w tym celu nieruchomości ziemskich oraz podejmowanie czynności, ułatwiających nabywcom parcel pobudowanie się i zagospodarowanie; nabywanie działek gruntu na cele związane z przebudową ustroju rolnego Państwa;
6) dostarczanie gospodarstwom rolnym środków produkcji i popieranie przemysłu rolnego i rozwoju gospodarczego wsi, rganizację przetwórstwa i zbytu produktów rolnych;
7) administrowanie funduszami, powierznemi Bankowi przez organy Rządu i przeznaczonemi do dyspozycji tychże organów na cele, wchodzące w zakres zadań Państwowego Banku Rolnego, jakoteż administrowanie funduszami likwidowanych instytucyj osadniczych i finansowych, które w okresie przedniepodległościowym udzielały kredytu na terenie obecnego Państwa Polskiego.
Bank Rolny posiada centralę w Warszawie i oddziały: w Warszawie, Gdyni, Grudziądzu, Katowicach, Kielcach, Krakowie, Lublinie, Lwowie, Łucku, Pińsku, Poznaniu i Wilnie.

W związku ze swym zakresem kompetencyj, przewidzianych statutowo, działalność Banku rozbija się na działalność na r-k własny i działalność w zakresie Bankowi poruczonym.
Działalność Banku na własny r-k obejmuje: 1) kredyt długoterminowy, 2) kredyt krotko i średnioterminowy oraz 3) działalność parcelacyjną.
Działalność Banku w zakresie poruczonym jest: 1) administracja funduszami rządowemi, 2) likwidacja wierzytelności b. rosyjskich banków ziemskich oraz 3) likwidacja wierzytelności b. Komisji Kolonizacyjnej i Generalnej oraz b. banków rentowych.
Kredyt długoterminowy, udzielony przez Państwowy Bank Rolny, znajduje swój wyraz w dotychczasowem wyemitowaniu listów zastawnych i obligacyj meljoracyjnych.

Na dzień 1 stycznia 1936 suma wyemitowanych listów zastawnych wynosiła 157,7 milj. zł., suma zaś obligacyj meljoracyjnych 83,6 milj. zł.
Kredyt krótkoterminowy jest udzielany przez Państwowy Bank Rolny na zasilanie ogólnych środków obrotowych rolnictwa, jak nasiennictwo, lniarstwo, chmielarstwo, pszczelarstwo i t. p., na finansowanie zbiorów i dostawy nawozów sztucznych.
Kredyt średnioterminowy jest przeznaczony przez Bank na inwestycje rolne, kredyty sadownicze, ogrodnicze, mleczarskie i t. p. oraz na spłatę uciążliwych zobowiązań rolnictwa.
Suma udzielonych kredytów krótko i średnioterminowych łącznie wyniosła na dzień 1 stycznia 1936 r. 187,4 milj. zł.

Działalność parcelacyjna Banku: Od początku swej działalności do dnia 1.I.1936 r. Bank nabył na parcelację 112 majątków o obszarze 111.342,8 ha, oraz przyjął do komisowej parcelacji 28 majątków o obszarze 29.266,1 ha.

Administrowanie funduszami rządowemi: Stan udzielonych pożyczek z funduszów rządowych administrowanych przez Bank wyniósł na 1.I.1935 r. 631,7 milj. zł., w czem mieszczą się pożyczki funduszów poszczególnych Ministerstw w sumie 372,1 milj. zł. oraz należności b. instytucyj finansowych państw zaborczych w kwocie 259,6 milj. zł.
Bilans surowy Banku Rolnego na dzień 1.I. 1936 r. przedstawia się, jak następuje w głównych pozycjach (w tysiącach złotych):

Stan czynny		**Stan bierny**	
Kasa i sumy do dyspozycji	4.738	Kapitał zakładowy	100.000
Papiery procentowe	7.342	Rezerwy	37.336
Papiery procentowe własnej emisji	17.484	Fundusz oddłużenia	41.496
Wkłady i akcje	11.213	Wkłady	104.417
Weksle zdyskontowane	155.495	Redyskonto weksli	143.541
Akcepty Banku Akceptacyjnego	36.551	Dyskonto akceptów Banku Akceptacyjnego	36.123
Pożyczki terminowe	59.197	Listy zastawne i oblgiacje w obiegu	243.359
Pożyczki towarowe	5.766	Lokaty Skarbu Państwa	243.Yy
Należności z tytułu układów konwersyjnych	38.767	Fundusze adminstrowane	889.813
Rachunki bieżące	15.978		
Pożyczki w listach zastawnych i ibligaocjach	244.731		
Dłużnicy z funduszów administrowanych	607.413		

BANK AKCEPTACYJNY.

Warszawa, Nowogrodzka 50.

Władze Banku: Prezes dr. Wróblewski Władysław, vice-prezes Stamirowski Kazimierz. Dyrektor: Czałbowski Zdzisław, dyrektor: Przesmycki Mikołaj.

Powstanie Banku Akceptacyjnego. Ustawa z dnia 24 marca 1933 r. o ułatwieniach dla instytucyj kredytowych, przyznających dłużnikom ulgi w zakresie wierzytelności rolniczych (Dz. U. R. P. Nr. 50, poz. 395), przewiduje powołanie Banku Akceptacyjnego, którego zasadniczem zadaniem ma być konwersja na lat 7 krótkoterminowych zobowiązań rolniczych w kredycie zorganizowanym — przy jednoczesnem obniżeniu oprocentowania.

Kapitał zakładowy Banku w wysokości Zł. 20.000.000.—, podzielony na 200.000 akcyj, został całkowicie pokryty przez założycieli, a mianowicie:

Skarb Państwa	Zł. 10.400.000
Bank Polski	Zł. 4.800.000
Bank Gospodarstwa Krajowego	Zł. 2.400.000
Państwowy Bank Rolny	Zł. 2.400.000

Dla umożliwienia instytucjom kredytowym zawierania układów konwersyjnych — Bank Akceptacyjny udziela im kredytu akceptacyjnego w drodze akceptowania weksli własnych i dostarczania ich kredytobiorcom. Weksle te wolne są od opłat stemplowych.

Istotną treścią układu jest rozterminowanie krótkoterminowego zobowiązania rolniczego do 10 — 14 lat — przy jednoczesnem obniżeniu oprocentowania do 4½% (dla gospodarstw wiejskich grupy A i B) oraz 6¼ (dla grupy C) w stosunku rocznym.

W celu ułatwienia instytucjom wierzycielskim przeprowadzenia konwersji swoich wierzytelności rolniczych, ustawa przewiduje pomoc ze strony skarbu Państwa, przeznaczając na ten cel Zł. 75.000.000.— Pomoc ta, uzależniona od szeregu warunków, idzie w dwóch kierunkach:

1) na pokrycie części strat, poniesionych przez instytucje wierzycielskie przez obniżenie oprocentowania skonwertowanych wierzytelności rolniczych,

2) na pokrycie 50% ewentualnych strat, poniesionych przez instytucje na kapitale wierzytelności rolniczych, objętych układami konwersyjnemi.

Końcowy termin zawierania układów konwersyjnych za pośrednictwem B. Akcept. upływa z dn. 31 paźdz. 1936 r.

Komitet Konwersyjny. Z mocy rozporządzenia Ministra Skarbu z dnia 26 czerwca 1933 r. przy Banku Akceptacyjnym czynny jest Komitet Konwersyjny.

Komitet Konwersyjny jest ciałem kolegjalnem, które składa się z trzech członków oraz z zastępców, powoływanych w dowolnej liczbie przez Ministra Skarbu w porozumieniu z Ministrem Rolnictwa i Reform Rolnych.

Zadania Komitetu Konwersyjnego wyrażają się w zatwierdzaniu przedstawianych i zaopinjowanych przez Bank Akceptacyjny, a nadsyłanych przez instytucje wierzycielskie układów konwersyjnych i ocenianiu, czy wierzytelności objęte układami oraz warunki układów konwersyjnych odpowiadają przepisom i normom ustawowym. Na podstawie zatwierdzonych przez Komitet Konwersyjny układów konwersyjnych przyznawana jest instytucjom wierzycielskim pomoc Skarbu Państwa przedewszystkiem na częściowe pokrycie ich strat, wynikających z obniżenia rolnikom — dłużnikom odsetek przy zawartych układach konwersyjnych, jak i ewentualne pokrycie połowy strat w kapitale, gdyby te powstały w przyszłości w wyniku zawartych układów konwersyjnych. Pozatem Komitet Konwersyjny rozpatruje i załatwia odwołania dłużników, którym instytucje wierzycielskie odmówiły zawarcia układów. W tych ostatnich wypadkach Komitet Konwersyjny zmierza do wy-

1	2	3	4
Województwo	Okrąg ekonomiczny wg przepis P.B.R.	P O W I A T	Cena za 1 ha Zł.
Białostockie	III	Białystok, Łomża, Ostrołęka (na Płd. od rzeki Narwi), Ostrów, Wysokie Maz.	750
	IV	Augustów, Bielsk, Grodno, Ostrołęka (na Płn. od rzeki Narwi), Sokółka, Suwałki, Wołkowysk, Szczuczyn	650
Kieleckie	I b	Będzin, Częstochowa, Jędrzejów, Miechów, Stopnica, Opatów, Pińczów, Sandomierz, Zawiercie.	1 100
	II	Iłża, Kielce, Olkusz, Radom, Włoszczowa	1.000
	III	Kozienice, Końskie, Opoczno	850
Krakowskie	I a	Biała, Bochnia, Brzesko, Chrzanów, Kraków, Ropczyce, Tarnów	1 500
	I b	Dąbrowa, Mielec, Myślenice, Pilzno, Wadowice	1.100
	II	Gorlice, Jasło, Limanowa, Nowy Sącz, Nowy Targ, Żywiec	1.000
Lubelskie	I b	Lublin, Puławy	1 000
	II	Chełm, Garwolin, Hrubieszów, Janów, Krasnystaw, Lubartów, Łuków, Siedlce, Zamość	800
	III	Biała, Biłgoraj, Radzyń, Sokołów, Tomaszów, Węgrów, Włodawa	700
Lwowskie	I a	Przemyśl, Przeworsk, Rzeszów	1,500
	I b	Drohobycz, Jarosław, Lwów, Łańcut, Rudki, Sambor, Tarnobrzeg	1.100
	II	Bóbrka, Brzozów, Dobromil, Gródek Jagiel., Kolbuszowa, Krosno, Lisko, Mościska, Nisko, Rawa Ruska, Sanok, Sokal, Żółkiew	1.000
	III	Jaworów, Lubaczów, Turka	900
Łódzkie	I b	Kalisz, Łęczyca, Łódź	900
	II	Brzeziny, Koło, Konin, Łask, Piotrków, Radomsko, Sieradz, Turek, Wieluń	750
Nowogródzkie	IV	Baranowicze, Lida, Nieśwież, Nowogródek, Słonim, Szczuczyn	450
	V	Stołpce, Wołożyn	250

1	2	3	4
Województwo	Okrąg ekonomiczny w/g przepis. P.B.R	P O W I A T	Cena za 1 ha Zł.
Poleskie	IV	Brześć n/Bugiem	450
	V	Drohiczyn, Kamień Kosz., Kobryń, Kossów, Łuniniec, Pińsk, Prużana, Stolin	250
Pomorskie	II	Chełmno, Grudziądz, Morski, Tczew, Toruń, Wąbrzeźno	900
	III	Brodnica, Działdowo, Lubawa, Sępolno, Starogard, Świecie, Tuchola	750
	IV	Chojnice, Kartuzy, Kościerzyna	650
Poznańskie	I b	Gniezno, Gostyń, Inowrocław, Kościan, Mogilno, Ostrów, Poznań, Śrem, Środa, Szamotuły	1 000
	II	Bydgoszcz, Chodzież, Czarnków, Jarocin, Kępno, Krotoszyn, Leszno, Międzychód, N. Tomyśl, Oborniki, Rawicz, Szubin, Wągrowiec, Wolsztyn, Września, Wyrzysk, Żnin	900
Stanisławowskie	I b	Horodenka, Stryj, Śniatyń	1.000
	II	Kałusz (na Płn. od linji kolejowej Stanisławów — Dolina), Kołomyja, Rohatyn, Stanisławów, Tłumacz, Żydaczów	900
	III	Dolina, Kałusz (na Płd. od linji kolejowej Stanisławów — Dolina), Kosów, Nadwórna	750
Śląskie	I a	Bielsko, Cieszyn, Katowice, Pszczyna, Rybnik, Świętochłowice, Tarnowskie Góry	1.500
	I b	Lubliniec	1.100
Tarnopolskie	I b	Zaleszczyki	1.000
	II	Borszczów, Brzeżany, Buczacz, Czortków, Kopyczyńce, Podhajce, Przemyślany, Skałat, Tarnopol, Trembowla, Zbaraż, Złoczów, Zborów	900
	III	Brody, Kamionka Strum., Radziechów	750
Warszawskie	I b	Błonie, Kutno, Łowicz, Skierniewice, Sochaczew, Warszawa, Włocławek	900
	II	Gostynin, Grójec, Mińsk Maz., Nieszawa, Pułtusk, Radzymin, Rawa	750

1	2	3	4
Województwo	Okrąg ekonomiczny w/g przepis. P.B.R.	P O W I A T	Cena za 1h Zł.
Wileńskie	III	Ciechanów, Lipno, Maków, Mława Płock, Płońsk, Przasnysz, Rypin, Sierpc	650
Warszawskie	IV	Oszmiana, Święciany, Wilno	450
	V	Brasław, Dzisna, Mołodeczno, Postawy, Wilejka	250
Wołyńskie	III	Dubno, Horochów, Krzemieniec, Równe, Włodzimierz, Zdołbunów, Łuck (na Płd. od linji kolejowej Kowel-Równe)	900
	V	Kostopol, Kowel, Luboml, Łuck (na Płn. od linji kolejowej Kowel—Równe), Sarny	250

jaśnienia spraw, interwenjuje na rzecz dłużników, dążąc do nakłaniania do zawarcia dobrowolnego układu konwersyjnego.
Na 31 grudnia 1934 r. przyznano uprawnienie do bezpośredniej współpracy z Bankiem 485 instytucjom wierzytelnym. Porównywując udział w akcji konwersyjnej instytucyj, według ich przynależności terytorjalnej, należy stwierdzić, że największa ilość instytucyj, zawierających układy, przypada na województwa zachodnie. W dalszej kolejności idą województwa: południowe, centralne i wschodnie.

Na dzień 30 grudnia 1933 r. liczba zatwierdzonych układów wynosiła 272.933 na ogólną sumę 285.939 tys. zł. Na dzień 31 grudnia 1934 r. liczby te stanowiły odnośnie 89.049 układów i 139.618 tys. złotych. W akcji konwersyjnej pierwsze miejsce zajmuje Państwowy Bank Rolny z 45.065 tys. złotych. Łącznie Banki Państwowe w akcji tej wykazują 69.102 tys. złotych, spółdzielnie kredytowe 54.413 tys. złotych, kasy oszczędności — 52.749 tys. zł., Centralna Kasa Spółek Rolniczych — 46.358 tys. zł., banki prywatne — 45.018 tys. zł., centrale finansowe — 11.624 tys. zł., centrale gospodarcze — 6.675 tys. zł.

POCZTOWA KASA OSZCZĘDNOŚCI.

Warszawa, ul. Jasna 9.

P r e z e s: Gruber Henryk, dr., vice-prezes: Strzegocki Kazim. Sekretarz generalny: Osostowicz Zbigniew.

D y r e k t o r z y: Jarocki Piotr, Szczudło Jan, prof. Góra Witold, Rabcewicz-Zubkowski Jan.

Pocztowa Kasa Oszczędności została utworzona w r. 1919. Obecna jej organizacja opiera się na rozporządzeniu Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 27 czerwca 1924 r., znowelizowanem następnie dn. 21 lutego 1927 r. (Dz. U. R. P. Nr. 55, poz. 543 z 1924 r. i Nr. 15, poz. 111 z 1927 r.).

Pocztowa Kasa Oszczędności jest instytucją państwową, uposażoną w osobowość prawną, mającą uprawnienie do samoistnego przedstawicielstwa sądowego, posiada własny majątek i używa w pieczęci swej godła państwowego.

Obszarem działalności P. K. O. jest cała Rzeczpospolita, siedzibą m. st. Warszawa. P. K. O. jest uprawniona do zakładania i zwijania swoich oddziałów za zgodą Ministra Skarbu.

Zadaniem P. K. O. jest:

1) przyjmowanie wkładów oszczędnościowych na oprocentowanie;
2) przekazowy obrót czekowy (przekazy, przelewy, akredytywy) krajowy i zagraniczny;
3) wykonywanie zleceń uczestników obrotów P. K. O. w przedmiocie zakupu, sprzedaży i przechowywania papierow wartościowych o stałem oprocentowaniu i dywidendowych (notowanych na giełdach polskich) oraz walut i dewiz zagranicznych;
4) wykonywanie zleceń uczestników obrotów P. K. O. w zakresie inkasa weksli, frachtów i innych należności;
5) wynajem skrytek w skarbcu P. K. O.;
6) zakup i sprzedaż na r-ek własny papierów wartościowych, państwowych, komunalnych, gwarantowanych przez Państwo, oraz papierów hipotecznych, zabezpieczonych w pierwszej połowie wartości nieruchomości wiejskich i miejskich;
7) współdziałanie przy emisji pożyczek państwowych i komunalnych;
8) udzielanie pożyczek krótkoterminowych, płatnych w przeciągu 6 miesięcy, z prawem prolongaty na dalsze 3 miesiące.

Fundusze zbierane przez P. K. O. dzielą się na:

a) kapitały obrotu oszczędnościowego, b) kapitały obrotu czekowego. Kapitały obrotu oszczędnościowego, po zabezpieczeniu odpowiedniej gotówki na pokrycie bieżącego zapotrzebowania, P. K. O. lokuje w papierach wymienionych w p. 6. Kapitały obrotu czekowego lokuje P. K. O., po zabezpieczeniu odpowiedniej płynności gotówki, częściowo w papierach pupilarnych, częściowo zaś w postaci pożyczek krótkoterminowych.

Zbiornicami P. K. O. w zakresie gromadzenia oszczędności są wszystkie urzędy i agencje pocztowe Rzeczypospolitej Polskiej (w ilości ca 4.000), na warunkach przewidzianych w ustawie o poczcie, telegrafie i telefonie, a nadto inne urzędy, niewykonywujące czynności pocztowych, a uznane za takie na wniosek Rady Zawiadowczej P. K. O. w porozumieniu z Ministrem Skarbu.

Centrala P. K. O. w Warszawie, wszystkie oddziały P. K. O. na terenie Państwa Polskiego i wszystkie zbiornice P. K. O. przyjmują wpłaty i dokonywują wypłat z książeczek oszczędnościowych P. K. O. bez względu na miejsce ich wystawienia.

Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej w przedmiocie utworzenia P. K. O. przewiduje, że:

1) każda osoba fizyczna lub prawna może składać oszczędności w P. K. O. na oprocentowanie. Małoletni może mieć otwarte konto oszczędnościowe i składać i podejmować oszczędności, o ile przeciw temu nie podniesie zastrzeżenia jego ustawowy zastępca.

P. K. O. wystawia książeczkę oszczędnościową na nazwisko składającego lub osoby przezeń wskazanej. Książeczka winna być zaopatrzona w podpis składającego, jeśli zaś składający jest niepiśmienny, to zamiast niego może ją podpisać osoba godna zaufania, znana Zbiornicy P. K. O. przyjmującej wkłady;

2) każda osoba fizyczna lub prawna, posiadająca zdolności do działań prawnych może posiadać w P. K. O. konto czekowe za oprocentowaniem. Warunki obrotu czekowego ustala Rada Zawiadowcza P. K. O., o zmianie tych warunków P. K. O. powiadamia na 14 dni zgóry.
Wszelkie pokwitowania P. K. O. z odbioru pieniędzy, wystawione przez nią bezpośrednio lub przez oddziały i zbiornice P. K. O., jak również pokwitowania dostarczone przez P. K. O. uczestnikom jej obrotu czekowego z wypłat dokonanych na ich r-ek, mają moc bezspornego dokumentu prawnego.
Wszelkie dokumenty w obrotach P. K. O., wystawione przez uczestników P. K. O. w zakresie ich stosunku do niej, oraz wszelkie dokumenty, rachunki i wykazy sporządzane przez P. K. O. są wolne od opłat stemplowych.
Procenty od wkładów oszczędnościowych P. K. O. wolne są od podatku od kapitałów i rent oraz od podatku dochodowego.
P. K. O jest wolna od osobistych podatków państwowych i komunalnych oraz od podatku przemysłowego.
P. K. O. posiada w Banku Polskim r-ek żyrowy, na który zbiornice P. K. O. przelewają dzienne nadmiary kasowe i z którego pobierają zasiłki kasowe na wypłatę przekazów czekowych i listów kredytowych P. K. O.

Działalność Pocztowej Kasy Oszczędności.

W dążeniu swem do jaknajszerszego objęcia wszystkich warstw społecznych, prowadzi P. K. O. kilka rodzajów wkładów oszczędnościowych: 1) wkłady zwykłe, 2) wkłady premjowane, 3) wkłady w złotych w złocie, 4) wkłady emigracyjne. Z wkładów tych najpokaźniejszą grupę stanowią wkłady zwykłe, będące najbardziej wydatnemi pod względem ich ilości i stanu kont.
Drugą pozycją dominującą w czynnościach P. K. O. jest obrót czekowy: dzięki wygodnej dla jego uczestników organizacji, znajduje on szerokie zastosowanie w sferach gospodarczych, u osób związanych bezpośrednio z handlem i przemysłem. Każda zbiornica P. K. O. przyjmuje za minimalną manipulacyjną opłatą wpłaty na konta czekowe P. K. O.; wypłaty z kont czekowych mogą być również dokonywane przez każdą zbiornicę P. K. O. przy pomocy t. zw. czeków przekazowych.

Obrót i stan oszczędności i czeków w P. K. O. w 1928 — 1935 r.

Obrót oszczędnościowy

	1928	1929	1930	1931	1932	1933	1934	1935
Liczba książeczek w tysiącach	298	434	606	761	953	1.155	1.479	1 892
Przewyżki wpłat w miljonach zł.	37	45	79	81	115	64	121	58
Stan wkładów oszczędnościowych w milj. zł na 31/XII.	122	173	254	332	445	507	624	679

Obrót czekowy.

	1928	1929	1930	1931	1932	1933	1934	1935
Liczba kont w tys	57	62	65	65	67	72	75	77
Obrót ogólny w milj. zł.	27.273	24.088	23.862	22.623	21.791	25.258	27.244	27.487
w tem bezgotówkowy w %	66	61	63	65	68	73	74	76
Stan wkładów czekowych w miljonach złotych	194	211	178	178	178	207	234	202

BANKOWOŚĆ PRYWATNA.

Bankowość prywatna w Polsce zorganizowana została w ramach własnej organizacji p. n. **Związek Banków w Polsce** już w zaraniu niepodległości — w roku 1918-ym.

Bilanse banków akcyjnych (w milj. zł.).

Pozycje bilansowe	31.XII. 1931 [1])	31.XII. 1932 [1])	31.XII. 1933 [2])	31.XII. 1934 [2])	31.X. 1935 [2])
Ilość banków	62	54	54	51	51
Stan czynny					
Kasa i sumy do dyspoz.	75	66	63	65	31
Waluty zagraniczne	14	12	8	6	6
Weksle zdyskontowane	527	406	366	337	340
„ protestowane	41	52	55	54	51
Kredyt otwarty	650	497	448	431	411
Pożyczki terminowe	57	64	65	70	75
Banki krajowe	27	23	29	23	25
„ zagraniczne	47	44	37	31	32
Papiery wartościowe	92	85	89	122	161
Straty bilansowe	15	20	13	—	—
Stan bierny					
Kapitał zakładowy	249	217	217	218	195
Rezerwy	70	65	63	63	62
Wkłady	526	466	403	439	458
Salda kred. r-ków bież.	203	168	180	158	163
Redyskonto i poż. lomb.	289	217	196	152	158
Banki krajowe	35	40	46	46	56
„ zagraniczne	215	167	146	138	97
Zyski bilansowe	10	7	4	—	—
Suma bilansowa	1.996	1.680	1.555	1.930	2.014

[1]) Bilanse netto, [2]) Bilanse brutto.

Zadaniem organizacji jest popieranie zdrowego rozwoju bankowości przez ułatwianie wprowadzenia jednolitych zasad działalności, upraszczanie i ulepszanie techniki bankowej, opinjowanie w sprawach ogólno - gospodarczych oraz reprezentowanie interesów zawodowych banków zrzeszonych w Związku.

W początkowym okresie istnienia Związek Banków liczył stosunkowo znacznie więcej członków niż obecnie. Zmniejszenie liczby członków należy przypisać głównie likwidacji szeregu instytucyj finansowych i fuzjom, przeprowadzonym wśród instytucyj.

W roku 1935-ym Związek Banków liczył 15 członków: Akcyjny Bank Hipoteczny we Lwowie, Bank Cukrownictwa w Poznaniu, Bank Dyskontowy Warszawski, Bank Francusko-Polski (centrala w Paryżu), Bank Handlowy w Warszawie, Bank Komercjalny w Krakowie, Bank Kratochwill i Pernaczyński w Poznaniu, Bank Kwilecki, Potocki i Ska w Poznaniu, Bank Poznańskiego Ziemstwa Kredytowego, Bank Towarzystw Spółdzielczych w Warszawie, Bank Zachodni w Warszawie, Bank Związku Spółek Zarobkowych w Poznaniu, Powszechny Bank Kredytowy w Warszawie, Powszechny Bank Związkowy w Polsce w Warszawie, Śląski Zakład Kredytowy w Bielsku.

Władze Związku stanowili:
Zarząd — prezes: dr. Wacław Fajans, dyrektor Powszechnego Banku Związkowego w Polsce; wiceprezesi: pp. Witold Broniewski — dyr. Banku Zw. Sp. Zarobkowych, Paweł Heilperin — prezes dyrekcji Banku Dyskontowego Warszawskiego; członkowie pp.: Demby Władysław — prezes Zarządu Banku Cukrownictwa, Władysław Heinrich — dyr. Banku Towarzystw Spółdzielczych, Mieczysław Hofman — dyr. Banku Handlowego w W-wie, Andrzej Rotwand — prezes zarządu Banku Zachodniego; dyrektor Związku — Stanisław Skonieczny.

DŁUGOTERMINOWY KREDYT ZIEMSKI.

Długoterminowy kredyt ziemski zorganizowany jest w 6 instytucjach, obejmujących swą działalnością teren całego Państwa.

Instytucjami temi są: Towarzystwo Kredytowe Ziemskie w Warszawie, Poznańskie Ziemstwo Kredytowe, Bank Poznańskiego Ziemstwa Kredytowego w Poznaniu, Towarzystwo Kredytowe Ziemskie we Lwowie, Akcyjny Bank Hipoteczny we Lwowie, Wileński Bank Ziemski.

Towarzystwa i banki kredytowe ziemskie należą do najstarszych instytucyj finansowych na ziemiach polskich. Najstarsze — Poznańskie Ziemstwo Kredytowe datuje swą działalność od roku 1821-go, zaledwie o 4 lata młodsze jest Towarzystwo Kredytowe Ziemskie w Warszawie. W zaborze pruskim i rosyjskim działalność instytucyj długoterminowego kredytu ziemskiego przyczyniła się w stopniu wybitnym do utrzymania polskiego stanu posiadania. Prowadząc racjonalną politykę szacunkową, towarzystwa kredytowe w czasie największego ucisku politycznego potrafiły ochronić polską własność rolną od przymusowej sprzedaży.

W okresach powstań narodowych i w czasach popowstańczych instytucję kredytu ziemskiego przejawiają żywą działalność, podtrzymując ziemską własność nieruchomą i dając możność przetrwania przesileń, umożliwiając spłatę lichwiarskich długów i podniesienie dochodowości dóbr drogą inwestycyj.

Oczywiście, w chaosie wielkiej wojny działalność instytucyj kredytu długoterminowego zamarła. Następujący bezpośrednio po wojnie okres dewaluacji nie sprzyjał rozwinięciu intensywniejszej działalności.

Wreszcie, od chwili ustabilizowania złotego, instytucje kredytu długoterminowego po zwaloryzowaniu swych pożyczek i listów zastawnych przystąpiły do normalnej działalności.

Jednakowoż działalność ta jeszcze nie przybrała rozmiarów tak szerokich, jak w okresie przedwojennym. W pierwszym rzędzie należy to przypisać stosunkowo małej pojemności rynku na listy zastawne, — dotyczy to wszystkich instytucyj kredytu długoterminowego w Polsce, podczas gdy rynki zagraniczne nie zainteresowały się dotychczas listami zastawnemi naszych instytucyj kredytowych.
Organizacja towarzystw kredytowych i ich działalność podlega stałej kontroli Ministra Skarbu przez specjalnie mianowanych komisarzy rządowych.

DŁUGOTERMINOWY KREDYT HIPOTECZNY MIEJSKI.

Na terenie byłego zaboru rosyjskiego rozwinęły przed wojną szeroką działalność finansową towarzystwa kredytowe. Udzielały one kredytu hipotecznego długoterminowego na nieruchomości miejskie: domy mieszkalne i zakłady przemysłowe. Zarówno struktura towarzystw kredytowych, jak i tryb udzielania pożyczek oraz ich spłaty, odbiegały zasadniczo od metod, stosowanych przez banki prywatne.
A więc przedewszystkiem T. K. M. udzielały tylko długoterminowych pożyczek, zabezpieczonych na pierwszym numerze hipoteki, przyczem wysokość kredytu nie mogła przekroczyć 33% wartości szacunkowej nieruchomości. Szacunku dokonywali eksperci, ustanowieni przez dyrekcję T. K. M.
Wypłata pożyczki następowała nie gotówką, lecz obligacjami, czyli listami zastawnemi, emitowanemi przez T. K. M. Dłużnik musiał więc, chcąc dojść do gotówki, sprzedać listy na giełdzie ze stratą kursową, wynoszącą przed wojną od 6 — 17%. Listy były oprocentowane przed wojną na 4%, 4½% i 5%, a po wojnie — na 8% i 10%. Pomimo to disagio kursowe wynosiło od 20% — 40%, skutkiem czego realne oprocentowanie powojennych emisyj przy najlepszych osiągniętych kursach nie było niższe od 11%, przekraczając znacznie tę stawkę przy listach prowincjonalnych, względnie po spadku kursu, który był objawem powszechnym, gdy ogólna konjunktura się załamała. W roku 1932 Rząd przeprowadził konwersję, obniżając oprocentowanie z 8% i 10% na 5% rocznie, oraz wstrzymując na 3 lata spłaty amortyzacyjne. Również emisja listów nowych została wstrzymana aż do odwołania. Listy są zabezpieczone: 1) hipoteką, 2) osobistą odpowiedzialnością dłużnika, 3) solidarną odpowiedzialnością wszystkich dłużników T. K. M. (właścicieli nieruchomości, obciążonych pożyczkami).
Cechą charakterystyczną długu T. K. M. jest jego stopniowa amortyzacja. Mianowicie dłużnik opłaca na rzecz T. K. M.: 1) oprocentowanie długu, równe oprocentowaniu emitowanych listów; 2) tak zw. „grosz na administrację“ z zasady zmienny, zwykle wynoszący około ¼% długu i 3) opłatę na umorzenie długu, wynoszącą:

przy umorzeniu 5% listów w ciągu 17½ lat — 4%
przy umorzeniu 5% listów w ciągu 27½ „ — 2%
przy umorzeniu 5% listów w ciągu 17½ „ — 4%

Łącznie więc opłaca od 5% długu przy 35-letnim okresie amortyzacyjnym — przeszło 6½% od nominalnego kapitału. Dyrekcja Tow. Kredyt. Miejsk. losuje rocznie ustaloną przez plan amortyzacyjny ilość obligacyj, płacąc za nie al pari z funduszów, zebranych od dłużników tytułem składki amortyzacyjnej. Raty są w ten sposób ułożone, że w ciągu całego okresu amortyzacyjnego są równe; na początku amortyzacja jest mała i w miarę jak się zmniejsza dług, coraz większa część raty jest zużywana na umorzenie.

Istnieją dwa typy struktury zarządów Tow. Kredyt. Miejskich. W pierwszym wypadku ogół stowarzyszonych (t. j. dłużników T. M. K.) wybiera dyrekcję oraz komitet nadzorczy. W drugim wypadku ogół stowarzyszonych podzielony jest na kurje (zwykle 3) według zasady kapitałowej, to znaczy, że każda kurja reprezentuje równą sumę kapitałową udzielonych pożyczek, wybiera jednakową ilość t. zw. „reprezentantów", którzy skolei na wspólnem posiedzeniu wybierają dyrekcję i komitet nadzorczy. Zebranie reprezentantów względnie ogółu stowarzyszonych jest najwyższą władzą Tow. Kredyt. Miejsk., która m. in. zatwierdza budżet i sprawozdanie z działalności dyrekcji, uchwala ewentualne zmiany statutu i t. d. Każda dyrekcja T. K. M. posiada komisarza rządowego, który z ramienia Min. Skarbu czuwa nad działalnością władz Towarzystwa.

Towarzystwa Kredytowe nie są u nas instytucją nową, każde z nich istnieje po kilkadziesiąt lat (z wyjątkiem T. K. M. we Lwowie, Poznaniu i Białymstoku, które powstały po wojnie). Każde z tych towarzystw rozwinęło owocną działalność na niwie kredytu hipotecznego, dostarczając budującym taniego, umarzalnego i długoterminowego kredytu. Można bez przesady powiedzieć, że silny rozwój miast w Polsce przedwojennej był w znacznej mierze umożliwiony przez działalność finansową Tow. Kredyt. Miejskich.

Celem uruchomienia emisji listów zastawnych i celem skoordynowania zabiegów poszczególnych dyrekcyj T. K. M. został w r. 1933 reaktywowany „Związek Towarzystw Kredytowych Miejskich" z siedzibą w Warszawie, Czackiego 7.

Prezes: b. rejent Marjan Byczkowski z Piotrkowa. Prezydjum: Józef Pogonowski.
Członkowie prezydjum: Artur hr. Potocki, Dyr. Tadeusz Pieńkowski, Dyr. Gintel. Dyrektor biura: L. Wędołowski.
Akces do Związku zgłosiły wszystkie Towarzystwa Kredytowe Miejskie.

Poniżej przytaczamy tabelkę, wyszczególniającą rok założenia i wysokość emisji Towarzystw Kredytowych:

	Miejscowość	Rok założenia	Suma emitowanych listów	Zaległości na dz. 30.VI.1934 r.
			w tysiącach złotych	
1	Warszawa	1870	181.729.—	4.188.—
2	Łódź	1872	69.594.—	3.273.—
3	Lublin	1885	10.555.—	1.624.—
4	Kalisz	1885	7.221.—	297.—
5	Płock	1886	1.494.—	280.—
6	Piotrków	1895	11.560.—	352.—
7	Częstochowa	1898	8.947.—	264.—
8	Białystok	—	697.—	81.—
9	Radom	1898	5.231.—	333.—
10	Wilno	—	4.801.—	223.—
11	Kielce	1898	1.646.—	115.—
12	Siedlce	1898	6.064.—	327.—
13	Łomża	1898	—	—
14	Suwałki	1899	—	—
15	Poznań	1926	8.279.—	107.—
16	Lwów	1926	5.877.—	254.—

Kredyt samorządowy — patrz Samorząd terytorj.

GIEŁDY PIENIĘŻNE.

Giełda Pieniężna w Warszawie, ul. Królewska 14.
Rada: Prezes: Heilperin Paweł. Wiceprezes: Rządkowski Witold. Dyrekcja: Malcurzyński Witold.
Giełda Pieniężna w Poznaniu, pl. Wolności 4.
Rada: Prezes: Adamczewski Tadeusz. Wiceprezesi: Pilatowski Rufin, dr. Zakrzewski Bronisław, Dyrekcja: Kukowski Stefan.
Giełda pieniężna we Lwowie, ul. Akademicka 17.
Rada: Prezes: Dr. Boziewicz Marjan, Wiceprezesi: Chajes Wiktor, Grabschaid Emil, Kozłowski Rudolf, Dyrekcja: Dr. Panth Marceli.
Giełda pieniężna w Krakowie, ul. Mikołajska 32.
Rada: Prezes: Epstein Tadeusz, Wiceprezes: Rokosz Piotr, Dyrekcja: Dr. Drohocki Izydor.
Giełda Pieniężna w Łodzi, ul. Piotrkowska 96.
Rada: Prezes: Jabłkowski Józef, Wiceprezesi: Dr. Greger Kazimierz i Tempelhof Maurycy. Dyrekcja: Adwokat Opaliński Wacław.
Giełda pieniężna w Wilnie, ul. Mickiewicza 8.
Rada: Prezes: Kognowicki Stanisław. Wiceprezesi: Bochwic Stanisław i Bunimowicz Tobjasz. Dyrekcja: Skrobecki Stefan.

UBEZPIECZENIA.

Uprawiane w Polsce ubezpieczenia dzielą się na dwie zasadnicze grupy, z których jedna obejmuje ubezpieczenia, posiadające ustawową nazwę ubezpieczeń społecznych, druga zaś — wszystkie pozostałe ubezpieczenia, dla których ogólna nazwa nie jest ustalona ani ustawowo, ani też w literaturze — będziemy je tu nazywali ubezpieczeniami gospodarczemi.

Nadzór nad ubezpieczeniami społecznemi należy do Ministra Opieki Społecznej; nadzór zaś nad ubezpieczeniami gospodarczemi do Ministra Skarbu, którego organem wykonawczym w tym zakresie jest Państwowy Urząd Kontroli Ubezpieczeń. Roczniki tego Urzędu obejmują wyłącznie dane, dotyczące ubezpieczeń gospodarczych, tych też tylko ubezpieczeń dotyczą poniższe zestawienia.

Nadzorowi Państwowego Urzędu Kontroli Ubezpieczeń podlegały 72 zakłady*). W tej liczbie publicznych 5, krajowych akcyjnych 16, wzajemnych większych 9, wzajemnych małych 35 i zagranicznych 10.

W Polsce nie jest przestrzegana spotykana gdzieindziej zasada, iż działy ubezpieczeń na życie nie mogą być prowadzone przez zakłady uprawiające i inne działy. To też nie mamy prawie zupełnie takich zakładów, które byłyby poświęcone wyłącznie jednemu działowi ubezpieczeń. Dlatego też, jeżeli chcemy się zorjentować ile odrębnych jednostek prawnych uprawia np. ubezpieczenia od ognia, musimy zsumować działy tych ubezpieczeń, prowadzone przez wszystkie zakłady. Stąd też ogólna ilość różnych działów ubezpieczeń przewyższa znacznie ilość zakładów.

Ogólna ilość działów ubezpieczeń prowadzonych przez większe zakłady wynosiła w końcu 1933 r. — 154.

Z ważniejszych działów uprawiane są: na życie — w 15 zakładach, od wypadków — w 14, od odpowiedzialności prawnej — w 14, od ognia — w 39, od kradzieży — w 16, przewozowe — w 10, od gradobicia — w 9. Ubezpieczenia pośrednie (reasekurację) prowadzi 5 zakładów, w tem tylko jeden poświęcony wyłącznie tym ubezpieczeniom. Rodzajów ubezpieczeń wogóle uprawiają zakłady w Polsce — 18; jest

*) Dane, które poniżej przytaczamy, są oparte na najświeższym źródłowym materjale, „Rocznik Państwowego Urzędu Kontroli Ubezpieczeń", który jednak dotyczy stanu na ultimo 1934 r.

to bardzo mała ilość, gdyż wogóle rodzajów ubezpieczeń już uprawianych w innych państwach rozróżnia się kilkakrotnie więcej; nie uprawiamy całego szeregu ubezpieczeń pierwszorzędnej wagi dla życia gospodarczego, np. ubezpieczenia kredytów.

Ruch ubezpieczeniowy we wszystkich działach stanowi (w miljonach złotych)

Rok	Zbiór stawek	Wypłacone sumy	%
1926	136,8	66,7	48,7
1927	167,5	94,6	56,5
1928	218,5	119,5	54,7
1929	272,1	180,2	66,2
1930	266,8	150,9	56,6
1931	235,8	130,7	55.4
1932	188,9	107,1	56,7
1933	163,7	86,1	52,6

Stan ubezpieczeń w działach rzeczowych stanowił

Rok	Liczba polis	Suma ubezpieczeń w milj. zł.
1930	7.364.134	62.520,5
1931	7.151.225	56 975,7
1932	6.885.843	49.382,3
1933	6.737.643	42.595,2

Stosownie do postanowień art. 2 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 27./X.1933 r. o zmianie niektórych postanowień rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 27./V.1927 r. o przymusie ubezpieczenia od ognia i o Powszechnym Zakładzie Ubezpieczeń Wzajemnych (Dz. U. R. P. Nr. 85, poz. 648) z dniem 1 stycznia 1934 r. przestał istnieć Zakład Ubezpieczeń Wzajemnych m. st. Warszawy. W prawa i obowiązki tego Zakładu wszedł Powszechny Zakład Ubezpieczeń Wzajemnych, przekształcając dotychczasową organizację przejętego zakładu na swój inspektorat wojewódzki.

W okresie od dn. 1./I.1934 r. do dn. 1./XII.1934 r. wydane zostały według Rocznika Państwowego Urzędu Kontroli Ubezpieczeń (1935 r.) następujące przepisy prawne, dotyczące organizacji lub działalności zakładów ubezpieczeń.

1) Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 27./VI.1934 r. (Dz. U. R. P. Nr. 57, poz. 502 i 503) obejmujące Kodeks Handlowy i przepisy wprowadzające ten Kodeks. Kodeks ten zawiera szereg przepisów, mających zastosowanie i do zakładów ubezpieczeń, a w szczególności nowe przepisy o spółkach akcyjnych.

2) Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 12./VI.1934 r. o wierzytelnościach w walutach zagranicznych (Dz. U. R. P. Nr. 59, poz. 509), zakazujące na przyszłość zawierania umów ubezpieczenia w walutach obcych i nakazujące dostosowanie już istniejących umów

ubezpieczenia do wprowadzonych ograniczeń walutowych. Rozporządzenie Ministra Skarbu z dn. 10./VIII.1934 r. w sprawie zawierania umów ubezpieczeń bezpośrednich w walucie zagranicznej (Dz. U. R. P. Nr. 73, poz. 700) wskazuje wypadki, w których w drodze wyjątku mogą być zawierane w walucie obcej umowy ubezpieczenia, bez potrzeby uzyskiwania specjalnego zezwolenia oraz warunki, w jakich może być udzielone zezwolenie na zawarcie w walucie obcej każdej umowy ubezpieczenia.

3) Rozporządzenie Ministra Skarbu z dn. 21./VII.1934 r. o warunkach przyjmowania obligacyj 6% pożyczki wewnętrznej przez zakłady ubezpieczeń tytułem wpłat na składki (Dz. U. R. P. Nr. 66, poz. 586) określa warunki, na jakich zakłady ubezpieczeń mogą otrzymywać od władzy nadzorczej zezwolenia na zawieranie umów ubezpieczenia ze składkami płatnemi całkowicie lub częściowo w obligacjach Pożyczki Narodowej oraz prawa i obowiązki zakładu, który takie zezwolenie otrzymał.

4) Z dniem 1 stycznia 1935 r. wchodzi w życie rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 24./X.1934 r. o pośrednictwie ubezpieczeniowem (Dz. U. R. P. Nr. 96, poz. 864). Rozporządzenie to wypełnia poważną lukę w dotychczasowem polskiem ustawodawstwie ubezpieczeniowem, gdyż w tak zasadniczej kwestji, jak pośrednictwo ubezpieczeniowe, poza nielicznemi przepisami zawartemi w ustawach o umowie ubezpieczenia z 1908 i 1917 r. i art. 89 rozporządzenia o kontroli ubezpieczeń, brak było dotąd szczegółowych przepisów. Rozporządzenie to ustala, iż pośrednictwo ubezpieczeniowe (z pewnemi wyjątkami, jakie mogą być dopuszczone na okres przejściowy — art. 19) musi być wykonywane wyłącznie przez ajentów i maklerów ubezpieczeniowych. Zakłady ubezpieczeń obowiązane są zgłaszać swych ajentów do rejestru, prowadzonego przez Państwowy Urząd Kontroli Ubezpieczeń. Ajenci ci muszą posiadać odpowiednie kwalifikacje moralne i zawodowe oraz być obywatelami polskimi. Maklerzy ubezpieczeniowi nie mogą rozpocząć swej działalności, o ile nie posiadają koncesji, udzielanej przez władzę nadzorczą według jej swobodnego uznania. Projekt przewiduje zorganizowanie komisyj dyscyplinarnych dla pośredników ubezpieczeniowych.

PAŃSTWOWA RADA UBEZPIECZENIOWA.

Prezydjum:

Przewodniczący: Stanisław Korwin Piotrowski, Zastępca Przewodniczącego: Dr. Aleksander Weryha.

Członkowie z grupy kierowników prywatnych i publicznych zakładów ubezpieczeń.
Ananiasz Einhorn, Inż. Stefan Gielg, Dr. Marcin Goldman, Dr. Henryk Gruber, Jan Adam Jeziorański, Władysław Strzelecki, Mieczysław Wieczorek.

Członkowie z grupy innych rzeczoznawców ubezpieczeniowych:
Prof. Dr. Bronisław Hełczyński, Dr. Józef Horszowski, Prof. Dr. Józef Sułkowski.

Członkowie z grupy osób ze sfer gospodarczych, zainteresowanych ubezpieczeniami:
Wacław Długosz, Dr. Paweł Minkowski.

INSTYTUCJE I ZRZESZENIA UBEZPIECZENIOWE.

Związek Prywatnych Zakładów Ubezpieczeń w Polsce. Warszawa, Św. Krzyska 27.

Prezes: Roman Knoll.

Zrzeszenie Towarzystw Ubezpieczeń od ognia. — Warszawa, Ś-to Krzyska 27, m. 2.

Zjednoczenie działających w Polsce Towarzystw Ubezpieczeń na życie. — Warszawa, Ś-to Krzyska 27, m. 2.

Zrzeszenie Towarzystw Ubezpieczeń w dziale transportowym. — Warszawa, Jasna Nr. 4.

Zrzeszenie Towarzystw Ubezpieczeń od kradzieży. — Warszawa, Jasna Nr. 4.

Zrzeszenie Towarzystw Ubezpieczeń prowadzących ubezpieczenia od gradu w Polsce. Warszawa, Jasna Nr. 4.

Przewodniczący: Andrzej Śliwiński, dyr. Warsz. Tow. Ub. S. A.

Zrzeszenie Towarzystw Ubezpieczeń Szyb. Warszawa, Ś-to Krzyska 27, m. 2.

Polski Instytut Aktuarjuszy. Warszawa, Kopernika Nr. 36/40.

Organizacja naukowa, mająca na celu popieranie i prowadzenie badań w zakresie matematyki ubezpieczeniowej i finansowej, statystyki i t. p.

POWSZECHNY ZAKŁAD UBEZPIECZEŃ WZAJEMNYCH.

Warszawa, ul. Kopernika 36.

P. Z. U. W. jest instytucją prawno - publiczną opartą na wzajemności, posiadającą osobowość prawną. Zadaniem jej jest: ubezpieczanie od ognia budowli podlegających przymusowi ubezpieczenia (w wysokości dwóch trzecich sumy oszacowania — dział przymusowych ubezpieczeń), prowadzenie na obszarze całego Państwa na zasadzie umownej wszelkich działów ubezpieczeń, z wyjątkiem ubezpieczeń na życie (— dział dobrowolnych ubezpieczeń), oraz reasekuracja ubezpieczeń.

Terytorjalny zakres działania P. Z. U. W. w dziedzinie przymusowych ubezpieczeń obejmuje obszar województw: białostockiego, kieleckiego, krakowskiego, lubelskiego, lwowskiego, łódzkiego, nowogródzkiego, poleskiego, stanisławowskiego, śląskiego, tarnopolskiego, warszawskiego, wileńskiego, wołyńskiego i m. st. Warszawy.

Nadzór nad P. Z. U. W. wykonywa Minister Skarbu, którego organem w tym zakresie jest Państwowy Urząd Ubezpieczeń (Dz. U. R. P. Nr. 85/33 poz. 648 i statut organizacyjny z dn. 8.VI. 1935 r.).

Prezes Rady:

Członkowie Rady: z wyboru Rad Wojewódzkich: białostockiej — K. Bisping, kieleckiej — J. Ostachowski, krakowskiej — A. Goetz-Okocimski, lubelskiej — vacat, lwowskiej — S. Dolański, łódzkiej — T. Szaniawski, nowogródzkiej — K. Rdułtowski, poleskiej — B. Zaleski, stanisławowskiej — dr. H. Seidler, śląskiej — dr. W. Banaszkiewicz, tarnopolskiej — J. Olexiński, warszawskiej — Z. Łubieński, wileńskiej — T. Zan, wołyńskiej — M. Chanonko. Z wyboru Rad Miejskich: m. Krakowa — A. Szarski, m. Lwowa — dr. T. Seifert, m. Łodzi — inż. W. Wojewódzki, m. st. Warszawy — St. Kirkor i m. Wilna — dr. A. Safarewicz. Powołani przez Ministra Skarbu: W. Długosz, poseł; St. Kielak, poseł; prof. Z. Limanowski; inż. St. Twardo.

Komisarz Rządowy: Korwin-Piotrowski Stanisław, dyr. P. U. K. U.

Naczelny Dyrektor:

Zast. Nacz. Dyr.: Dr. Filipek Marjan.

Dyrekcja Przymusowych Ubezpieczeń: Kierownik: L. Fickie.

Dyrekcja Przymusowych Ubezpieczeń	— Kierownik L. Fickie
Wydział Techniczno-Ubezpieczeniowy	— Nacz. M. Zawirski
Wydział Pogorzelowy	— Nacz. E. Kołodziejski
Wydział Ubezpieczeń Rolnych	— Nacz. — vacat
Dyrekcja Umownych Ubezpieczeń	— Kierownik L. Ringman
Wydział Organizacyjno-Inkasowy	— Kier. St. Berkman
Wydział Ubezpieczeń od ognia	— Nacz. J. Jarosiński

Wydział Szkód Ogniowych	— Nacz. A. Borzymowski
Wydział Ubezpieczeń od Gradobicia	— Nacz. W. Jankowski
Wydział Drobnych Działów Ubezp.	— P. o. Nacz. J. Tauzowski
Dyrekcja Administracyjna	— Kierownik dr. H. Horowitz
Wydział Ogólny	— Nacz. K. Błeszyński
Wydział Księgowości i Inkasa	— Nacz. J. Antosiak
Wydział Budżetowo-Gospodarczy	— Nacz. F. Uziębło
Wydział Statyst.-Ekonomiczny	— Nacz. O. Einfeld
Radca Prawny	— Adw. M. Kloczewski
Biuro Personalne	— Szef. M. Lewin
Biuro Prewencyjne	—Szef. H. Pawłowski
Inspekcja Centralna	— Główny Inspektor W. Czaplicki
Sekretarjat Centralny	— Główny Sekretarz E. Montalbetti

Biura Inspektorów Wojewódzkich (z wyjątkiem Katowic) dzielą sie na referaty: referat przymusowych ubezpieczeń, — umownych ubezpieczeń, — pogorzelowy, — ogólny, — rachuby.

W każdym powiecie na obszarze tych województw, gdzie istnieją Wojewódzcy Inspektorowie z wyjątkiem woj. Śląskiego i m. st. Warszawy, — funkcjonują Inspektorowie Powiatowi.

Inspektorowie Wojewódzcy*): Białystok, — R. Łada; Kielce, — p. o. Fr. Dmochowski; Kraków, — E. Nowakowski; Lublin, — W. Michałowski; Lwów, — St. Januszewski; Łódź, — A. Remiszewski; Słonim (dla woj. nowogródzkiego), — T. Muśnicki; Brześć n/B., — B. Kwiatkowski; Stanisławów, — A. Podczaski; Katowice, — L. Pachulski; Tarnopol, — F. Lewkowicz; Warszawa miasto, — W. Bukowski; Wilno, — W. Wojewódzki; Łuck, (dla woj. wołyńskiego) — M. Kalasiewicz; Warszawa miasto, — E. Ciborowski.

Biuro Dyrekcji Umownych Ubezpieczeń:
Lwów, — Kier. E. Niewiadomski.
Łódź, — Kier. T. Niedzielski.
Warszawa, — Kier. Z. Zapasiewicz.

USTAWODAWSTWO PODATKOWE

według stanu, obowiązującego w dniu 1 marca 1936 roku.

I. PODATKI (T. Z. „BEZPOŚREDNIE").

1. Podatek dochodowy. Ustawa o państwowym podatku dochodowym w brzmieniu obowiązującem od dnia 1 stycznia 1936 r. (Dz. U. R. P. z r. 1936 Nr. 2, poz. 6).

Podatek dochodowy opłacają osoby fizyczne, spadki wakujące (nie objęte) i osoby prawne, których dochód roczny przekracza 1500 zł.

Opodatkowaniu podlegają dochody, jakie płatnik uzyskał z gruntów, budynków, przedsiębiorstw, zajęć zawodowych, zatrudnień zarobkowych, kapitałów, praw majątkowych, uposażeń, emerytur i wynagrodzeń za najemną pracę. Wymienione dochody, z wyjątkiem dochodów z uposażeń, emerytur i wynagrodzeń za najemną pracę, podlegają łącznemu opodatkowaniu na podstawie przepisów Działu I ustawy przy zastosowaniu skali podatkowej z art. 23, natomiast dochody z uposażeń, emerytur i wynagrodzeń za najemną pracę podlegają opodatkowaniu na zasadzie przepisów Działu II ustawy przy zastosowaniu skali podatkowej z art. 43 (bez żadnych odliczeń i zniżek podatkowych). Wszelkiego rodzaju wynagrodzenia, wypłacane osobom należącym do składu zarządów, rad, komitetów nadzorczych i komisyj rewizyjnych osób prawnych są traktowane narówni z dochodami z uposażeń.

Pojęcie dochodu jest zasadniczo różne w odniesieniu do osób fizycznych i osób prawnych. Dochód osoby fizycznej stanowi suma wszystkich przychodów, otrzymanych z poszczególnych źródeł, po odliczeniu kosztów, wyłożonych na osiągnięcie, zachowanie i zabezpieczenie tych przychodów.

*) Siedziba inspektora w m. wojewódzkiem odpowiada terytorjalnemu zakresowi jego działania na obszarze danego województwa.

Osoby prawne (spółki akcyjne, komandytowo-akcyjne, spółki z ograniczoną odpowiedzialnością i t. p.), płacą podatek od zysku bilansowego, wykazanego w zatwierdzonem przez władze nadzorcze zamknięciu rachunkowem.

Skala podatkowa (art. 23).

dla t. zw. dochodów fundowanych (z gruntów, budynków, przedsiębiorstw, zajęć zawodowych, kapitałów i t. d.).

Stopień dochodu	Wysokość dochodów w złotych	Podatek w złotych	Stopień dochodu	Wysokość dochodów w złotych	Podatek w złotych
1	1.500 do 1.550	44	38	19.000 do 22.000	2.156
2	1.550 „ 1.600	47	39	20.000 „ 22.000	2.464
3	1.600 „ 1.700	52	40	22.000 „ 24.000	2.789
4	1.700 „ 1.800	57	41	24.000 „ 26.000	3.131
5.	1.800 „ 1.900	63	42	26.000 „ 28.000	3.489
6	1.900 „ 2.000	70	43	28.000 „ 30.000	3.864
7	2.000 „ 2.100	76	44	30.000 „ 32.000	4.256
8	2.100 „ 2.200	83	45	32.000 „ 34.000	4.713
9	2.200 „ 2.400	94	46	34.000 „ 36.000	5.192
10	2.400 „ 2.600	105	47	36.000 „ 38.000	5.693
11	2.600 „ 2.800	118	48	38.000 „ 40.000	6.216
12	2.800 „ 3.000	130	49	40.000 „ 44.000	7.084
13	3.000 „ 3.200	143	50	44.000 „ 48.000	7.997
14	3.200 „ 3.400	157	51	48.000 „ 52.000	8.955
15	3.400 „ 3.600	171	52	52.000 „ 56.000	9.957
16	3.600 „ 3.800	187	53	56.000 „ 60.000	11.004
17	3.800 „ 4.000	202	54	60.000 „ 64.000	12.186
18	4.000 „ 4.400	227	55	64.000 „ 68.000	13.424
19	4.400 „ 4.800	255	56	68.000 „ 72.000	14.717
20	4.800 „ 5.200	283	57	72.000 „ 76.000	16.067
21	5.200 „ 5.600	314	58	76.000 „ 80.000	17.472
22	5.600 „ 6.000	345	59	80.000 „ 88.000	19.836
23	6.000 „ 6.600	397	60	88.000 „ 96.000	22.311
24	6.600 „ 7.200	454	61	96.000 „ 104.000	25.044
25	7.200 „ 7.800	513	62	104.000 „ 112.000	27.911
26	7.800 „ 8.400	576	63	112.000 „ 120.000	30.912
27	8.400 „ 9.200	657	64	120.000 „ 128.000	34.048
28	9.200 „ 10.000	742	65	128.000 „ 136.000	37.319
29	10.000 „ 11.000	847	66	136.000 „ 144.000	40.724
30	11.000 „ 12.000	958	67	144.000 „ 152.000	44.263
31	12.000 „ 13.000	1.074	68	152.000 „ 160.000	48.160
32	13.000 „ 14.000	1.196	69	160.000 „ 168.000	52.215
33	14.000 „ 15.000	1.323	70	168.000 „ 176.000	56.426
34	15.000 „ 16.000	1.456	71	176.000 „ 184.000	60.794
35	16.000 „ 17.000	1.619	72	184.000 „ 192.000	65.319
36	17.000 „ 18.000	1.790	73	192.000 „ 200.000	70.000
37	18.000 „ 19.000	1.970			

Przy dochodzie ponad 200.000 zł. podatek wynosi 70.000 zł. i oprócz tego 3.500 zł. od każdych pełnych 10.000 zł. ponad 200.000 zł.

Na obszarze województw: poznańskiego, pomorskiego i górnośląskiej części województwa śląskiego gminy i powiatowe związki samorządo-

we mogą pobierać na podstawie uchwał organów stanowiących dodatki do państwowego podatku dochodowego:
A. Dodatki te nie mogą przekraczać przy dochodzie podatkowym według skali art. 23:

ponad	1.500	zł.	do	24.000	4% dochodu
„	24.000	„	„	83.000	4,5% „
„	88.000	„			5% „

Gdyby na podstawie ulg, przyznanych w art. 27 i 29, wypadło zmniejszyć stopę podatkową poniżej pierwszego stopnia, następuje zupełne zwolnienie od dodatku.

B. Dodatki te wynoszą:

według skali art. 43 — 3% dochodu, poczynając od 25 stopnia tejże skali. Dochody z uposażeń, emerytur i wynagrodzeń za najemną pracę, wypłacanych z funduszów Państwa oraz samorządów, nie podlegają dodatkowi na rzecz związków samorządowych.

Podana powyżej stopa podatkowa ulega następującym zmianom:
1) podwyższa się ją o 14%, dla podatników nieżonatych lub niezamężnych, osiągających ponad 3.600 rocznego dochodu, a niemających na utrzymaniu żadnego członka rodziny,

2) obniża się w wypadku, gdy na utrzymaniu głowy rodziny, której dochód, podlegający opodatkowaniu nie przekracza 7,200 zł., znajduje się więcej, niż 1 członek rodziny; mianowicie stopa podatkowa ulega obniżce o 2 stopnie na każdego następnego członka rodziny.
Podstawą do ustalenia stopy procentowej przypadającego do potrącenia podatku stanowi wysokość wypłacanego wynagrodzenia, obliczona w stosunku rocznym.

W celu ustalenia stopy procentowej przy wypłacie jednorazowych wynagrodzeń dolicza się je do obliczonej w stosunku rocznym sumy ostatniego perjodycznego wynagrodzenia.

W stosunku do osób, które wynagrodzeń perjodycznych nie otrzymują, podstawę do ustalenia stopy procentowej podatku stanowi kwota wypłacanego wynagrodzenia. W przypadkach powtarzających się w ciągu roku wypłat wynagrodzeń nieperjodycznych należy celem ustalenia właściwej stopy procentowej i obliczenia podatku dodawać do kwoty bieżąco wypłacanej kwoty wypłat już dokonanych i na podstawie łącznej sumy ustalać stopę procentową i obliczać podatek. Od tak ustalonej kwoty podatku patrąca się podatek poprzednio pobrany, a pozostała różnica stanowi, podatek przypadający bieżąco do potrącenia.

Jeżeli służbodawca nie potrąca należnego podatku od wypłacanego wynagrodzenia, lecz ponosi go z własnych funduszów, wówczas obowiązany jest przyjąć za podstawę obliczenia podatku taką kwotę wynagrodzenia, by, po potrąceniu od tej kwoty obliczonego podatku, pozostała różnica wyrażała sumę przypadającą pracownikowi do wypłaty.
Osoby, które: 1) otrzymują wynagrodzenia od różnych służbodawców, 2) otrzymują od jednego służbodawcy 2 lub więcej wynagrodzeń (perjodycznych lub jednorazowych), przyczem łączna suma wynagrodzeń za dany rok przekracza 4.800 zł. — obowiązane są po upływie danego roku uiścić różnicę podatku (według skali art. 43 ustawy), przypadającą od skumulowanego dochodu. Podatek ten płatny jest w dwuch ratach, a mianowicie: do 15 kwietnia i 15 października każdego roku; przy płatności pierwszej raty należy przedstawić na przepisanym formularzu obliczenie różnicy.

Tabela potrąceń (art. 43)

podatku dochodowego od dochodów z uposażeń służbowych, emerytur i wynagrodzeń za najemną pracę.

L.p.	Wysokość wypłaconego wynagrodzenia obliczona w stosunku rocznym w złotych		Stopa procentowa podatku	L.p	Wysokość wypłaconego wynagrodzenia obliczona w stosunku rocznym w złotych		Stopa procentowa podatku
1	1.500	1.600	1	41	15.000	16.000	13
2	1.600	1.700	1,2	42	16.000	17.000	13,6
3	1.700	1.800	1,4	43	17.000	18.000	14,2
4	1.800	1.900	1,6	44	18.000	19.000	14,8
5	1.900	2.000	1,8	45	19.000	20.000	15,4
6	2.000	2.100	2	46	20.000	22.000	16
7	2.100	2.200	2,2	47	22.000	24.000	16,o
8	2.200	2.300	2,4	48	24.000	26.000	17,2
9	2.300	2.400	2,6	49	26.000	28.000	17,8
10	2.400	2.500	2,8	50	28.000	30.000	18,4
11	2.500	2.600	3	51	30.000	32.000	19
12	2.600	2.700	3,2	52	32.000	34.000	19,8
13	2.700	2.800	3,4	53	34.000	36.000	20,6
14	2.800	2.900	3,6	54	36.000	38.000	21,4
15	2.900	3.000	3,8	55	38.000	40.000	22,2
16	3.000	3.100	4	56	40.000	44.000	23
17	3.100	3.200	4,2	57	44.000	48.000	23,8
18	3.200	3.400	4,4	58	48.000	52.000	24,6
19	3.400	3.600	4,6	59	52.000	56.000	25,4
20	3.600	3.800	4,8	60	56.000	60.000	26,2
21	3.800	4.000	5.	61	60.000	64.000	27,2
22	4.000	4.200	5,2	62	64.000	68.000	28,2
23	4.200	4.400	5,4	63	68.000	72.000	29,2
24	4.400	4.800	5,6	64	72.000	76.000	30,2
25	4.800	5.200	5,8	65	76.000	80.000	31,2
26	5.200	5.600	6	66	80.000	88.000	32,2
27	5.600	6.000	6,2	67	88.000	96.000	33,2
28	6.000	6.400	6,4	68	96.000	104.000	34,4
29	6.400	6.800	6,6	69	104.000	112.000	35,6
30	6.800	7.200	6,8	70	112.000	120.000	36,8
31	7.200	7.600	7	71	120.000	128.000	38
32	7.600	8.000	7,2	72	128.000	136.000	39,2
33	8.000	8.800	7,8	73	136.000	144.000	40,4
34	8.800	9.600	8,2	74	144.000	152.000	41,6
35	9.600	10.400	8,6	75	152.000	160.000	43
36	10.400	11.200	9,2	76	160.000	168.000	44,4
37	11.200	12.000	9,8	77	168.000	176.000	45,8
38	12.000	13.000	10,6	78	176.000	184.000	47,2
39	13.000	14.000	11,4	79	184.000	192.000	48,6
40	14.000	15.000	12,2	80	192.000		50

2) Nadzwyczajny podatek od niektórych zajęć zawodowych. Z dniem 1 stycznia 1936 r. utraciła moc obowiązująca ustawa z dn. 19 grudnia 1931 r. o nadzwyczajnym podatku od niektórych zajęć zawodowych (Dz. U. R. P. z 1934 r. Nr. 76, poz. 719) na mocy rozporządzenia Rady Ministrów z 15.XI.1935 r. (Dz. U. R. P. Nr. 85, poz. 524). Obliczenie oraz wymiar nadzwyczajnego podatku nastąpi poraz ostatni na rok podatkowy 1936 od dochodów osiągniętych w 1935 roku kalendarzowym.

3) **Podatek wojskowy.** Ustawa o podatku wojskowym z dnia 23 maja 1924 r. (Dz. U. R. P. Nr. 61, poz. 609) oraz rozporządzenie Rady Ministrów z 24 sierpnia 1931 r. (Dz. U. R. P. Nr. 89, poz. 697).

Obowiązek podatkowy ciąży na osobach uznanych za niezdolnych do służby wojskowej albo za zdolnych do służby tylko w pospolitem ruszeniu; obowiązek ten rozpoczyna się z początkiem roku kalendarzowego, następującego po wydaniu orzeczenia komisji wojskowej lub po przeniesieniu podatnika do rezerwy, a kończy się w roku, w którym przeniesiony do rezerwy kończy 40, a inny podatnik 50 rok życia. Podatek pobiera się w dwojakiej postaci:

a) podatku zasadniczego w stałych rocznych stawkach 10, 15 lub 20 zł. (zależnie od kwalifikacji przy poborze), oraz

b) dodatku do podatku dochodowego w wysokości 10%, 15% lub 20% podatku, zależnie od kwalifikacji otrzymanej ze strony komisji wojskowej — względnie przy dochodach z uposażeń, emerytur i wynagrodzeń za pracę najemną według skali progresywnej od 0,2% — 2% wynagrodzenia.

Wpływy z podatku zasadniczego otrzymują gminy miejskie i wiejskie, które dokonują również wymiaru podatku zasadniczego. Wymiar podatku w formie dodatku do podatku dochodowego następuje ze strony urzędów skarbowych.

4. **Specjalny podatek od wynagrodzeń, wypłacanych z funduszów publicznych.** Dekret Prezydenta R. P. z dn. 14 listopada 1935 r. (Dz. U. R. P. Nr. 82, poz. 503).

Specjalnemu podatkowi podlegają wynagrodzenia wypłacane w czasie lub za czas od 1.XII.1935 r. do 31.XII.1937 r. przez 1) Skarb Państwa i Skarb Śląski, 2) państwowe monopole, banki, przedsiębiorstwa, fundusze, zakłady i instytucje, 3) związki samorządu terytorjalnego (również międzykomunalne), oraz przedsiębiorstwa, banki, zakłady i instytucje tych związków, Związek Rewizyjny Samorządu Terytorjalnego, Komunalne Kasy Oszczędności i banki komunalne, 4) związki samorządu gospodarczego i zawodowego, 5) prawno - publiczne zakłady ubezpieczeń i 6) Bank Polski.

Podatek ten pobiera się drogą potrącenia przy wypłacie wynagrodzeń według następujących skal:

1) przy wynagrodzeniach wolnych od państwowego podatku dochodowego oraz od opłat emerytalnych lub składek na rzecz ubezpieczeń społecznych:

Stopień	Wysokość miesięcznego wynagrodzenia		Stopa procentowa podatku
	ponad	do	
1	100	150	7
2	150	200	9
3	200	250	10
4	250	500	11
5	500	1000	14
6	1000	2000	17
7	2000		25

2) przy wynagrodzeniach od których opłaca się bądź państwowy podatek dochodowy, bądź też jedną z wymienionych w p. 1 opłat

Stopień	Wysokość mies. ponad	wynagr. do	Stopa procentowa podatku
1	110	165	5½
2	165	220	7
3	220	560	8
4	560	2350	10
5	2350		13

5. **Podatek przemysłowy** — Ustawa z dnia 15 lipca 1925 r. o państwowym podatku przemysłowym (Dz. U. R. P. z 1934 r. Nr. 76, poz. 716) zmieniona dekretem Prezydenta R. P. z dnia 14 stycznia 1936 r. w sprawie zmiany niektórych przepisów, dotyczących państwowego podatku przemysłowego i opłat stemplowych (Dz. U. R. P. Nr. 3, poz. 15).
Podatkowi podlegają wszelkie na zysk obliczone przedsiębiorstwa (przemysłowe, handlowe), zajęcia przemysłowe (pośrednicy, maklerzy), oraz wolne zawody (lekarze, dentyści, adwokaci i inne wymienione w ustawie). Gospodarstwa rolne i leśne nie podlegają podatkowi.
Podatek przemysłowy pobierany jest w dwojakiej postaci: a) świadectw przemysłowych, b) podatku od obrotu. W zasadzie podatek ten opłaca się w obydwuch postaciach jednocześnie. Są przewidziane również wyjątki: np. komiwojażerowie, rzemieślnicy przy współudziale najwyżej jednego członka rodziny i t. p. wykupują tylko świadectwa przemysłowe, natomiast wolne zawody lekarzy, dentystów, adwokatów, weterynarzy i t. d. płacą tylko podatek od obrotu. Świadectwa przemysłowe oraz karty rejestracyjne na składy, biura winny być nabywane w miesiącach listopadzie i grudniu, poprzedzających rok podatkowy dla każdego oddzielnego zakładu handlowego, przemysłowego oraz dla t. zw. zajęcia przemysłowego. Dla przedsiębiorstw wykonywanych sezonowo w miejscowościach klimatycznych i leczniczych mogą być nabywane półroczne świadectwa przemysłowe. Cena świadectwa przemysłowego zależna jest od kategorji, do której zostało zaliczone dane przedsiębiorstwo (lub zajęcie), jak również od klasy miejscowości, w której się znajduje.

CENY ŚWIADECTW PRZEMYSŁOWYCH.

A. Dla przedsiębiorstw handlowych.

Kategorja	Przedsiębiorstwa	We wszystkich miejscowościach	w Warszawie	w miejscowościach klasy I	II	III	IV
		złotych					
I	Dla zakładów handlowych	2.000	—	—	—	—	—
II	Dla zakładów handlowych	—	400	330	270	200	130
III	Dla zakładów handlowych	—	80	65	50	40	25
IV	Dla zakładów handlowych	—	30	25	20	15	10
V-a	Dla handlu rozwoźnego	50	—	—	—	—	—
V-b	Dla handlu obnośnego	15	—	—	—	—	—

B. Dla przedsiębiorstw przemysłowych.

Kategorja	Przedsiębiorstwa	We wszystkich miejscowościach	w Warszawie	w miejscowościach klasy I	II	III	IV
		złotych					
I	.....	6.000	—	—	—	—	—
II	.....	4.000	—	—	—	—	—
III	.....	2.000	—	—	—	—	—
IV	.....	600	—	—	—	—	—
V	.....	200	—	—	—	—	—
VI	.....	—	120	100	80	60	40
VII	.....	—	60	50	40	30	20
VIII	.....	—	15	12	10	6	4

D. Dla zajęć przemysłowych.

Kategorja	Oznaczenie zajęcia przemysłowego	Cena w złot.
I	Ekspedytorzy, nie utrzymujący oddzielnych biur i pomocników handlowych, lecz trudniący się osobiście z polecenia osób trzecich cleniem w urzędach celnych towarów, wysyłanych zagranicę lub otrzymywanych z zagranicy:	
	1) Przy urzędach celnych, znajdujących się przy głównych linjach kolei żelaznych	400
	2) Przy urzędach celnych, znajdujących się przy bocznych linjach kolei żelaznych	300
	3) Przy urzędach celnych, nie położonych przy linjach kolejowych	250
II	a) Pośrednicy giełdowi (maklerzy):	
	1) Na giełdzie warszawskiej	400
	2) Na innych giełdach	250
	b) Wszelkiego rodzaju inni pośrednicy handlowi:	
	1) W Warszawie i w miejscowościach I klasy	150
	2) W miejscowościach II klasy	100
	3) W miejscowościach III i IV klasy	30
III	Inspektorzy i agenci przedsiębiorstw ubezpieczeniowych, przewozowych, komunikacyjnych oraz instytucyj kredytowych, o ile prowadzą operacje bez utrzymywania biur:	
	1) W Warszawie i w miejscowościach I klasy	50
	2) W miejscowościach II klasy	40
	3) W miejscowościach III i IV klasy	20
IV	Pomocnicy podróżujący (komiwojażerowie)	100

C. Dla handlu jarmarcznego.

	Dla handlu hurtowego	Dla handlu detalicznego
	złotych	
Na jarmarkach, trwających ponad 21 dni	250	70
Na jarmarkach, trwających ponad 7 dni do 21 dni	125	35
Na jarmarkach, trwających ponad 3 dni do 7 dni	100	25

Do powyższych zasadniczych cen świadectw przemysłowych oraz kart rejestracyjnych (cena 10 zł.) dolicza się 85% tytułem dodatków (15% dodatek nadzwyczajny, 15% na rzecz izb przemysłowo-handlowych i izb rzemieślniczych, 25% na rzecz szkół zawodowych i 30% na rzecz związków samorządowych).

Za obrót podlegający opodatkowaniu uważa się przychód brutto względnie zarobek brutto przedsiębiorstwa, osiągnięty w ciągu roku podatkowego (t. j. kalendarzowego). Z mocy ustawy zwolnione są od podatku obrotowego tranzakcje eksportowe, dokonane gotowemi wyrobami, półfabrykatami, a z surowców węglem oraz tranzakcje, wynikające z obrotu uszlachetniającego czynnego. Warunkiem zwolnienia jest udowodnienie tego rodzaju tranzakcyj prawidłowo prowadzonemi księgami handlowego oraz dokumentami wywozowemi. Wywóz na teren W. M. Gdańska nie jest eksportem i nie korzysta z żadnych ulg.

Stawka podatku od obrotu wynosi:

1) 1,2% od obrotów, osiągniętych **przez prowadzące prawidłowe księgi handowe:** przedsiębiorstwa handlowe, przedsiębiorstwa skupu zawodowego, samoistne przedsiębiorstwa wykonywania dostaw oraz przez przedsiębiorstwa wydawnictwa książek, drukowanych na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej;

2) 1,5% od obrotów, osiągniętych przez przedsiębiorstwa przemysłowe kategoryj: VI, VII i VIII świadectw przemysłowych;

3) 1,7% od obrotów: osiągniętych **przez nieprowadzące prawidłowych ksiąg handlowych:** przedsiębiorstwa handlowe, przedsiębiorstwa skupu zawodowego oraz samoistne przedsiębiorstwa wykonywania dostaw;

b) osiągniętych przez **prowadzące** prawidłowe księgi handlowe instytucje kredytu krótkoterminowego, domy bankowe i kantory wymiany, z wyjątkiem zysków brutto z operacyj obcemi walutami, dewizami, czekami zagranicznemi oraz wszelkiego rodzaju papierami wartościowemi;

4) 1,9% od obrotów osiągniętych przez prowadzące prawidłowe księgi handlowe przedsiębiorstwa przemysłowe kategoryj: I — V świadectw przemysłowych (z wyjątkiem przedsiębiorstw wytwarzających wyroby z cudzych materjałów — „na lon", gdzie obowiązuje stawka 3%) oraz samoistne przedsiębiorstwa wykonywania robót.

5) 2,5% od obrotów przedsiębiorstw ekspedycyjnych, przewozowych i komunikacyjnych;

6) 6% od obrotów przedsiębiorstw komisowych i pośrednictwa handlowego oraz pośredników handlowych;

7) 3% od pozostałych obrotów, podlegających opodatkowaniu (np. za-

kłady gastronomiczne, wolne zajęcia zawodowe).
Do powyższych stawek nie pobiera się żadnych dodatków.
Minister Skarbu uprawniony jest do: 1) pobierania podatku przemysłowego w formie ryczałtu bez ustalania sum obrotu w każdym poszczególnym wypadku, 2) wprowadzenia od poszczególnych rodzajów towarów scalonego podatku przemysłowego od wszelkich faz i rodzajów obrotów. Scalenie podatku przemysłowego od obrotu zostało już w pewnym zakresie zrealizowane (m. in. artykuły monopolowe, cukier, cement, zapałki, wino, piwo, wódki gatunkowe, drożdże, ocet).

6. Podatek gruntowy. Ustawa z dnia 26 marca 1935 r. o klasyfikacji gruntów dla podatku gruntowego (Dz. U. R. P. Nr. 27, poz. 203) stworzyła podstawy do jednolitego unormowania podatku gruntowego na całym terenie Rzeczypospolitej. W chwili obecnej są w toku prace nad klasyfikacją gruntów. Aż dotąd obowiązują w poszczególnych dzielnicach Państwa różnorodne przepisy, pochodzące z okresu przedwojennego i wojennego, częściowo znowelizowane ustawodawstwem polskiem.

7. Podatek od nieruchomości. Dekret Prezydenta Rzplitej z dnia 14 stycznia 1936 r. o podatku od nieruchomości (Dz. U .R. P. Nr. 3, poz. 14). Specjalny podatek od placów budowlanych został zniesiony powyższym dekretem.

Przedmiotem podatku są: 1) w miastach wszelkiego rodzaju nieruchomości, a więc budynki i grunty niezabudowane (place) o powierzchni do 5.000 m². Grunty o powierzchni ponad 5.000 m² nie podlegają podatkowi, o ile są stale użytkowane jako pola uprawne, łąki, pastwiska, sady i ogrody, lub o ile znajdują się pod lasami albo wodami, użytkowanemi dla celów hodowli ryb albo rybołówstwa; 2) w gminach wiejskich budynki niezwiązane z gospodarstwem rolnem, ogrodniczem lub leśnem. Dekret przewiduje szereg zwolnień od podatku. Między innemi wolne są od podatku nieruchomości, stanowiące własność Skarbu Państwa i związków samorządowych, nieruchomości zajęte na szpitale, na gorzelnie rolnicze, budynki, dla których podstawa wymiaru nie przekracza 100 zł. Podstawę wymiaru podatku stanowi czynsz z tytułu najmu lub czynsz dzierżawny, należny za rok, poprzedzający rok podatkowy Dla nieruchomości (budynku, placu) niewynajmowanych lub niewydzierżawianych, dla których nie można ustalić w powyższy sposób podstawy wymiaru, za podstawę wymiaru przyjmuje się np.: a) dla budynków (wraz z należącemi do nich budowlami ubocznemi, placami) 5% ich wartości obiegowej, b) dla innych gruntów niezabudowanych (placów budowlanych) — 3% ich wartości obiegowej.

Stawka podatku wynosi: a) 8% od podstawy wymiaru nie przekraczającej 10.000 zł., b) 12% od podstawy wymiaru ponad 10.000 zł. Dodatek komunalny oblicza się w stosunku do 7% podstawy wymiaru. Obowiązek podatkowy należy do właściciela nieruchomości. Płatnikom, którzy w roku poprzedzającym rok podatkowy, ponieśli conajmniej 10% ubytku w przychodzie naskutek zaległości komornego, przypadających od bezrobotnych lokatorów, władze skarbowe mogą umarzać (na indywidualne podania) odpowiednią część podatku.

8. Podatek od lokali. Dekret Prezydenta R. P. z dnia 14 listopada 1935 r. o podatku od lokali (Dz. U. R. P. Nr. 82, poz. 505).
Opodatkowaniu podlegają wszelkie lokale, znajdujące się na obszarze gmin miejskich z wyjątkiem m. in. lokali niezajętych, mieszkalnych 1 i 2-izbowych, 3-izbowych, zajmowanych przez bezrobotnych, jeżeli nie mają oni sublokatorów. Podatek opłacają osoby fizyczne i prawne, zajmujące lokale. Podatek płaci się w wysokości: a) 8% podstawy wymiaru dla lokali 1, 2 i 3-izbowych, b) 12% podstawy wymiaru dla lokali

4-izbowych i większych, przyczem podstawę wymiaru podatku na okres podatkowy stanowi faktyczne komorne z roku poprzedzającego okres podatkowy. Podstawę wymiaru podatku na okres 1936/1937 (wymierza się podatek z reguły na 2 lata) od lokali objętych obniżką komornego (dekret Prezydenta R. P. z dnia 14.XI.1935 r. w sprawie obniżenia komornego oraz zmiany ustawy o ochronie lokatorów—Dz. U. R. P. Nr. 82, poz. 504) stanowi 2-krotne komorne za grudzień 1935 r. Wpływy z podatku od lokali dzieli się następująco: 1) 40% gminy miejskie, 2) 34% Państwowy Fundusz Rozbudowy Miast, 3) 23% Fundusz Kwaterunku Wojskowego, 4) 3% Skarb Państwa za wymiar i pobór podatku.

Podatek od energji elektrycznej. Ustawa z dnia 17 grudnia 1931 r. o państwowym podatku od energji elektrycznej (Dz. U. R. P. z 1934 r. Nr. 76, poz. 720).

Opodatkowaniu podlega energja elektryczna, pobierana odpłatnie na niskiem napięciu dla celów oświetleniowych. Stawka wynosi 10% wartości, t. j. ceny zużytej energji. Do opłacania podatku obowiązany jest odbiorca. Na Śląsku podatek nie obowiązuje.

9. Podatek od kapitałów i rent. Ustawa z 16 lipca 1920 r. o podatku od kapitałów i rent (Dz. U. R. P. Nr. 76, poz. 517).

Kilkakrotnie nowelizowana. Jednolity tekst ustawy ogłoszony został okólnikiem Ministra Skarbu z 7.III.1933 r. (Dz. Urz. Min. Skarbu z r. 1933 Nr. 9). Ostatnio, dekretem Prez. R. P. z dnia 28 grudnia 1935 r. w sprawie zmiany przepisów o podatku od kapitałów i rent (Dz. U. R. P. Nr. 96, poz. 600) zostały zmienione stawki podatku.

Przedmiot opodatkowania stanowią przychody z pobieranych w gotówce lub w naturze świadczeń, omówionych w kontraktach wydobywania ciał kopalnych z cudzego gruntu, o ile te świadczenia nie zostały ustalone w ściśle określonej kwocie pieniężnej, lecz w stosunku procentowym do ilości wydobytych ciał kopalnych. Ponadto podlegają podatkowi t. zw. rachunki on'callowe t. zn. specjalne rachunki bieżące otwarte w instytucjach kredytowych, a w jakikolwiek sposób zabezpieczone (np. przez złożenie papierów wartościowych). Stawka wynosi w zasadzie 11,5% od przychodu z ciał kopalnych, 30% o ile chodzi o wydobywanie ropy naftowej lub gazu ziemnego, a 0,612% rocznie od rachunków on'call'owych.

Obliczenie oraz uiszczenie podatku należy do przedsiębiorstwa górniczego bądź instytucji kredytowej.

Podatek ten, począwszy od 1.I.1936 r. nie podlega 15% dodatkowi na rzecz Skarbu Państwa.

10. Nadzwyczajna danina majątkowa. Ustawa z dnia 24 marca 1933 r. o nadzwyczajnej daninie majątkowej (Dz. U. R. P. Nr. 29, poz. 248). Pobór nadzwyczajnej daniny, począwszy od 1936 r., dotyczy tylko pierwszej grupy kontyngentowej, t. j. rolnictwa, które ją płaci w określonym stosunku procentowym do rocznej kwoty podatku gruntowego: a) 40% podatku gruntowego, liczonego bez uwzględnienia progresji i degresji, b) 20% przy podatku gruntowym od 25 do 60 zł. rocznie.
Na podstawie dekretów Prezydenta R. P. z dnia 14 stycznia 1936 r. (Dz. U. R. P. Nr. 3, poz. 14 i 15) pobór nadzwyczajnej daniny został uchylony, jeśli chodzi o drugą (przemysł, handel) oraz trzecią grupę kontyngentową (nieruchomości miejskie), przyczem obciążenie przypadające z tytułu nadzwyczajnej daniny majątkowej zostało na mocy wspomnianych dekretów wkalkulowane do stawek podatkowych w podatku przemysłowym od obrotu oraz podatku od nieruchomości.

II. ORDYNACJA PODATKOWA.

Ustawa z dnia 15 marca 1934 r. (Dz. U. R. P. Nr. 39, poz. 346), zmieniona dekretem Prezydenta R. P. z dn. 14 stycznia 1936 r. (Dz.U.R.P. Nr. 3, poz. 13) — jednolity tekst ustawy zawarty jest w Nr. 14, Dz.U.R.P. z r. 1936. Ordynacja Podatkowa jest zbiorem przepisów formalnych (proceduralnych) normujących postępowanie wymiarowe, odwoławcze, oraz karne w zakresie państwowych podatków: 1) gruntowego, 2) od nieruchomości, 3) od lokali, 4) od energji elektrycznej, 5) przemysłowego, 6) dochodowego, 7) nadzwyczajnego od niektórych zajęć zawodowych, 8) wojskowego, pobranego w postaci dodatku do podatku dochodowego oraz 9) od kapitałów i rent.

Składanie zeznań dla wymiaru podatku przemysłowego od obrotu i podatku dochodowego. (Rozporządzenie Ministra Skarbu z 19.IX.1934 r. o wykonaniu Ordynacji Podatkowej — Dz. U. R. P. Nr. 91, poz. 811).

1) **Zeznania dla wymiaru podatku przemysłowego od obrotu** powinny być składane na piśmie:

a) co do każdego oddzielnego zakładu lub przedsiębiorstwa handlowego kategorji I i II przedsiębiorstw handlowych,

b) co do każdego oddzielnego zakładu lub przedsiębiorstwa I — V kategorji przedsiębiorstw przemysłowych,

c) co do każdego zajęcia przemysłowego kategorji I i II a i b świadectw przemysłowych,

d) co do każdego samodzielnego wolnego zajęcia zawodowego,

e) co do wszystkich innych przedsiębiorstw, bez względu na posiadaną kategorję świadectwa przemysłowego, jeśli prowadzą, lub powinny na mocy obowiązujących przepisów prowadzić księgi handlowe.

2) **Zeznania dla wymiaru podatku dochodowego** (Dział I) obowiązane są składać na piśmie.

A. Osoby fizyczne oraz spadki wakujące, których dochód płynie:

a) z nieruchomości gruntowej, przekraczającej 100 ha,

b) z domów mieszkalnych, składających się z więcej niż 20 izb,

c) z przedsiębiorstw i zajęć, wymienionych powyżej w p. 1.

B. Osoby prawne oraz osoby fizyczne (spadki wakujące), prowadzące księgi handlowe lub gospodarcze bez względu na wysokość osiąganego dochodu lub poniesionych strat.

Pozatem wszyscy płatnicy nie objęci punktami 1 i 2 mogą i mają prawo składania zeznań do wymiaru obydwu podatków.

Zeznanie powinno być w zasadzie złożone na formularzu urzędowym.

3) **Termin składania zeznań.** Zeznania zarówno dla wymiaru podatku przemysłowego od obrotu, jak i podatku dochodowego, należy składać w terminie do dnia 1 marca każdego roku. Osoby prawne powinny składać zeznania w terminie do dnia 1 maja (art. 75 Ordynacji Podatkowej).

Terminy płatności najważniejszych podatków.

1. **Podatek dochodowy.**

Termin składania zeznań do wymiaru podatku dochodowego na rok podatkowy 1936 został przesunięty do 1 kwietnia 1936 r. dla osób fizycznych i spadków wakujących (nieobjętych), prowadzących księgi handlowe lub gospodarcze (rozp. Min. Skarbu z 27.I. 1936 r. — Dz. U. R. P. Nr. 9, poz. 90).

I. Dział I ustawy (dochody „fundowane"): a) Przedpłaty na podatek w wysokości połowy kwoty, jaka przypada od zeznanego dochodu, uiszczają płatnicy obowiązani do składania zeznań o dochodzie,

1) osoby fizyczne (spadki wakujące) do 1 marca, (prowadzący księgi handlowe w r. 1936 do 1 kwietnia),

2) osoby prawne — do 1 maja.

Uwaga: W razie niezłożenia zeznania w terminie wymienionym powyżej płatnicy obowiązani są uiścić we wspomnianym terminie przedpłatę w wysokości połowy podatku, wymierzonego za rok poprzedni.
b) Podatek t. zn. różnicę pomiędzy przedpłatą uiszczoną w terminie do 1 marca lub 1 maja, a podatkiem wymierzonym — wszyscy płatnicy do 15 września.
II. Dział II ustawy: a) Pracownicy obowiązani są wpłacać potrącony przez nich podatek dochodowy od uposażeń służbowych, emerytur i wynagrodzeń za pracę najemną — w ciągu 7 dni po upływie każdego miesiąca kalendarzowego, w którym nastąpiła wypłata przez pracodawcę,
b) płatnicy podatku dochodowego z tytułu kumulacji wynagrodzeń: I-sza rata do 15 kwietnia (wraz ze złożeniem obliczenia różnicy), II-ga rata do 15 października.
2. **Podatek przemysłowy:** a) Świadectwa przemysłowe nabywa się przed rozpoczęciem działalności przedsiębiorstw, natomiast przedsiębiorstwa już istniejące nabywają je przed 1 stycznia;
b) zaliczki na poczet podatku przemysłowego od obrotu:
1) miesięczne — przez przedsiębiorstwa handlowe I i II kat. oraz przez przedsiębiorstwa przemysłowe I—V kat., prowadzące prawidłowe księgi handlowe i przez t. zw. przedsiębiorstwa sprawozdawcze — do dnia 25 następnego miesiąca, przyczem zaliczka równa się wysokości podatku, przypadającego od obrotu, osiągniętego w ubiegłym miesiącu;
2) kwartalne — pozostali płatnicy, prowadzący prawidłowe księgi handlowe, w wysokości podatku, przypadającego od obrotu, osiągniętego w ubiegłym kwartale — do dnia 25 następnego miesiąca po upływie kwartału;
3) kwartalne — płatnicy nieprowadzący prawidłowych ksiąg handlowych, w wysokości 1/5 kwoty podatku, wymierzonego za ubiegły rok kalendarzowy w nast. terminach:

za I kwartał — do 15 czerwca
„ II „ „ 15 sierpnia
„ III „ „ 15 października
„ IV „ „ 15 lutego następnego roku;

Uwaga: Przedsiębiorstwa nowopowstałe, nieprowadzące ksiąg handlowych, obowiązane są do opłacania kwartalnych zaliczek w wysokości ustalonej przez właściwą władzę skarbową.
c) podatek przemysłowy od obrotu — do 31 maja.
3. **Podatek gruntowy.** I rata do dnia 30 kwietnia, II rata — do dnia 30 listopada.
4. **Podatek od nieruchomości.** I rata do dnia 30 czerwca, II — do dnia 30 listopada.
5. **Podatek od lokali.** I rata do dnia 30 kwietnia, II rata do dnia 31 października.

III. OPŁATY.

1. **Opłaty stemplowe.** Dziedzina obowiązujących opłat stemplowych unormowana jest ustawą z dnia 1 lipca 1926 r. o opłatach stemplowych (w brzmieniu obwieszczenia Ministra Skarbu z dnia 7 czerwca 1935 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy — Dz. U. R. P. z roku 1935 Nr. 64, poz. 44), zmienioną dekretem Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 14 stycznia 1936 r. w sprawie zmiany niektórych przepisów, dotyczących państwowego podatku przemysłowego i opłat stemplowych (Dz. U. R. P. Nr. 3, poz. 15).
Uiszczenie opłaty stemplowej następuje bądź według obliczenia samego podatnika (bez wymiaru urzędowego), bądź na podstawie wymiaru dokonanego przez właściwy organ urzędowy (notarjusze, organy sądowe,

urzędy skarbowe i inne urzędy państwowe). Opłatę stemplową uiszcza się przez użycie papieru stemplowego, znaczków stemplowych, lub przez wpłacenie gotówką do Kasy Urzędu Skarbowego (w większych ośrodkach, jak Warszawa, Łódź, Poznań i t. d. ustanowione są specjalne urzędy opłat stemplowych), lub do rąk organu, uprawnionego do poboru opłat (specjalnego poborcy).

Wybór sposobu uiszczenia opłaty należy w zasadzie do podatnika; jednakże zarówno ustawa jak i odnośne rozporządzenia wykonawcze przewidują szereg wypadków, kiedy opłata stemplowa może być uiszczona tylko w gotówce, jak np. gdy opłata zasadnicza (bez 10% dodatku) przewyższa kwotę 300 zł., od umowy o najem skrzynki depozytowej (art. 89), od uchwały o powiększeniu kapitału zakładowego spółki akcyjnej lub komandytowo-akcyjnej (art. 102), od biletu lub innego dokumentu, uprawniającego do jazdy statkiem morskim (art. 92) i t. d.

Opłatę od pisma, sporządzonego w Polsce, należy uiścić w ciągu 3-ch tygodni od daty sporządzenia pisma, przyczem posiadacz takiego pisma lub urzędownie uwierzytelnionego odpisu lub tłumaczenia, będący prawonabywcą osoby, która zawarła umowę, winien uiścić opłatę, nie uiszczoną przez poprzednich posiadaczy, w ciągu 3-ch tygodni od dnia otrzymania pisma (odpisu, tłumaczenia).

Nie pobiera się opłaty stemplowej, wynoszącej mniej niż 10 gr. Groszową końcówkę opłaty przewyższającą 10 gr., a niepodzielną przez 10, zaokrągla się wzwyż do kwoty w ten sposób podzielnej.

Prawo Państwa do żądania opłaty stemplowej przedawnia się z upływem lat 5-ciu, przyczem termin 5-letni liczy się od dnia, w którym opłata winna być uiszczona.

Nienależnie uiszczone kwoty tytułem opłaty stemplowej, a bez wymiaru urzędowego, zostaną zwrócone na wniosek, złożony urzędowi skarbowemu. Wniosek taki winien być przedstawiony w ciągu roku od dnia zapłacenia opłaty.

Odwołanie, w przypadkach wymierzenia opłaty stemplowej lub podwyżki stemplowej przez właściwy organ urzędowy, należy wnieść w ciągu jednego miesiąca od dnia dokonania wymiaru, a w razie otrzymania nakazu płatniczego — od dnia doręczenia tego nakazu. Również od każdej decyzji, wydanej przez władzę skarbową pierwszej instancji można wnieść odwołanie w terminie jednomiesięcznym od dnia doręczenia decyzji. Odwołanie należy złożyć temu organ wi, który wymierzył opłatę lub podwyżkę, lub wydał decyzję. Odwołanie rozstrzyga Izba Skarbowa; jeżeli zaś w pierwszej instancji wydała decyzję Izba Skarbowa, rozstrzyga Minister Skarbu.

TARYFA

najważniejszych opłat stemplowych.

(Do wyszczególnionych poniżej opłat dolicza się 10-procentowy dodatek na zasadzie Ustawy z dnia 26 marca 1935 r. Dz. U. R. P. Nr. 22, poz. 127).

Artykuły Ustawy	Przedmiot	Wysokość opłaty
128 ust. 2.	Asygnacja (zlecenie wypłaty t. zw. „Kasa wypłaci") bez daty, albo z datą późniejszą, niż dzień wręczenia odbiorcy, lub też płatna nie za okazaniem, lecz w oznaczonym terminie, od sumy . . . . . pozatem wolna.	0,3%

Artykuły Ustawy	Przedmiot	Wysokość opłaty
118	Asygnata Kasowa (dowód przyjęcia wkładu) powyżej 100 zł.	20 gr.
	na 100 zł. lub niżej oraz pisma wystawione m. in. przez P. K. O., Bank Polski, Gminne Kasy Pożyczkowo-Oszczędnościowe	wolne
66	Cesja: pisma, stwierdzające przelew (cesję) wierzytelności i innych praw zasadniczo	1%
69 p. 5	Przelew wkładki w Pocztowej Kasie Oszczędności	wolny
64 p. 1, 65	Umowa o cesje prawa wydobywania ciał kopalnych (minerałów, piasku, torfu i t. p.)	2%
64 p. 3, 65	Przelew prawa do liczbowo lub procentowo oznaczonej części wydobytych ciał kopalnych albo do ich pieniężnej równowartości (do olbory, procent. brutto i t. p.)	1%
128	Czek — zasadniczy wolny; jeśli jednak został wręczony odbiorcy przed datą jego wystawienia, albo, jeśli w czeku na rzecz określonej osoby lub na jej zlecenie wystawca jest zarazem trasatem — od sumy	3%
	Darowizna — nie podlega opłacie stemplowej, lecz podatkowi od spadków i darowizn (Dz. U. R. P. z r. 1933 Nr. 21, poz. 141).	
114	Długu uznanie od sumy	0,5%
88	Dzierżawa (najem) — od sumy czynszu, z doliczeniem wszelkich świadczeń . . .	1%
84—87, 139	Hipoteki — ustanowienie w osobnym dokumencie:	
	a) gdy od obligu, który dotyczy tej wierzytelności należną opłatę stemplową zapłacono	5 zł.
	b) gdy nie zapłacono opłaty stemplowej od obligu — od sumy	0.5%
139	Zezwolenie na wykreślenie z hipoteki sumy nad 100 zł. do 1000	2 zł.
	Sumy ponad 1000 lub gdy wartość nie jest wymieniona	5 „
69, 115	Indos — na wekslu, przekazie, czeku, obligu przenośnym zapomocą indosu, dokumencie przewozowym i składowym dowodzie posiadania	wolny
	na składowym dowodzie zastawniczym (warrancie) pierwszy indos podlega opłacie	0,5%

Artykuły Ustawy	Przedmiot	Wysokość opłaty
136 p. 8	Karta łowiecka:	
	a) na okres 14-dniowy	5 zł.
	b) na czas dłuższy niż 14 dni	10 „
	c) dla funkcjonarjuszów zarządów lasów państwowych oraz dla zaprzysiężonej prywatnej straży leśnej	wolna
134	Karta rowerowa	5 zł.
130	Małżeńskie umowy majątkowe: o wspólność majątkową małżeńską tak między żyjącymi jak i na przypadek śmierci:	
	a) gdy tyczą się majątku teraźniejszego wartości wyższej niż 10.000 zł. od wartości majątku poddanego wspólności .	1%
	b) gdy wspólność tyczy się tylko majątku dorobkowego albo teraźniejszego, czystej wartości 10.000 zł. lub mniej — od aktu	10 zł.
143	Obcokrajowcy:	
	a) podanie o nabycie nieruchomości przez obcokrajowców	5 zł.
136 p. 1	b) zezwolenie na nabycie nieruchomości — od minimalnej sumy nabycia	1%
	nie więcej jednak niż	500 zł.
145	c) podanie o nadanie obywatelstwa polskiego	5 zł.
136 p. 1	d) akt nadania obywatelstwa polskiego . .	50 zł.
114, 121	Obligi:	
115	a) zasadniczo — od sumy	0,5%
	b) oblig na pożyczkę, udzieloną pod zastaw towarów osobie, która zajmuje się sprzedażą towarów tego rodzaju i z tego powodu podlega podatkowi przemysłowemu, lub jest od tego podatku ustawą zwolniona — od sumy wierzytelności	0,3%
	b) obligi na zlecenie (przenośne zapomocą) indosu) — jak weksle	
116	d) obligi na pożyczki, otrzymane od Gminnej Kasy Pożyczkowo - Oszczędnościowej, lub od należącej do Związku Rewizyjnego spółdzielczej instytucji drobnego kredytu — od sumy wierzytelności	0,3%
120	e) obligi na pożyczki, udzielane w listach zastawnych, lub w obligacjach fundowanych przez instytucję emitującą tę obligację	wolne
	f) obligi na pożyczki konwersyjne podlegają tylko opłacie od nadwyżki, jeśli od obligu poprzedniego opłatę zapłacono.	—

Artykuły Ustawy	Przedmiot	Wysokość opłaty
114	Obligacje: krajowe lub zagraniczne przeniesione do kraju — od sumy zobowiązania	0,5%
3	Odpisy:	
154	a) dokumentów, podlegających opłacie, zasadniczo	wolne
	b) zaświadczenie, umieszczone na odpisie przez urząd skarbowy, że od pierwopisu uiszczono opłatę stemplową — od zaświadczenia	5 zł.
157	c) zaświadczenie urzędowe zgodności odpisu z pierwopisem, umieszczone przez:	
	1) sąd — podlega opłatom sądowym,	
	2) notarjusza od każdej stronicy pełnej lub zaczętej	30 gr.
	3) inny urząd państwowy — jeśli urząd także sporządził odpis — od każdej stronicy pełnej lub zaczętej	2 zł.
	jeśli odpis sporządziła sama strona:	
	poświadczenie przez notarjusza od każdej stronicy pełnej lub zaczętej	30 gr.
	poświadczenie przez inne urzędy od każdej stronicy pełnej lub zaczętej . .	1 zł.
134	Otwarcie kredytu: dokument stwierdzający umowę o otwarcie kredytu:	
	a) wekslowego	5 zł.
	b) kredytu innego rodzaju — od sumy kredytu	0,1%
	Przyrzeczenie udzielenia pożyczki w sumie ściśle określonej	wolne
75 ust. 3 i 4	Papiery wartościowe (akcje, obligacje, listy zastawne, losy, kuksy — z wyjątkiem kuksów dawnego typu — i t. p.).	
	I. 1) ustna lub pisemna umowa o sprzedaż, dostawę lub zamianę, jakoteż wykonanie przez komisanta zlecenia sprzedaży lub zamiany, jeśli choć jedna z osób zainterosowanych wykonywa czynności bankierskie, albo umowę zawarto za pośrednictwem maklera przysięgłego, podlega:	
79 ust. 2	a) gdy obaj kontrahenci są bankami, a chodzi o akcje, kuksy lub inne papiery o niestałem oprocentowaniu	0,05%
	— o papiery o stałem oprocentowaniu	0,01%

Artykuły Ustawy	Przedmiot	Wysokość opłaty
79 a, b	b) gdy tylko jeden z kontrahentów jest bankiem, a chodzi o papiery o niestałem oprocentowaniu . . .	0,2%*)
	— gdy chodzi o papiery o stałem oprocentowaniu.	0,05%
79 ust. 3	c) gdy żaden z kontrahentów nie jest bankiem, a umowę zawarto poza giełdą:	
	— papiery o niestałem oprocentowaniu	0,5%
	stałem oprocentowaniu	0,1%
	d) umowa o zamianę podlega opłacie dwukrotnej.	
110, 114	II. Przeniesienie do kraju papierów wartościowych zagranicznych — od wartości nominalnej:	
	a) akcyj	2%
	b) listów zastawnych i innych obligacyj	0,5%
111—113	Pełnomocnictwo:	
	a) zasadniczo	5 zł.
	b) upoważniające wyłącznie do zastępstwa przed sądem lub innym urzędem publicznym	3 zł.
	c) upoważniające wyłącznie do zastępstępstwa w sprawie należącej w pierwszej instancji do sądu grodzkiego lub sędziego pokoju, albo do sądu przemysłowego lub kupieckiego, do sądu pracy lub do urzędu rozjemczego do spraw najmu	1 zł.
	d) upoważnienie do odbioru sumy pieniężnej przekraczającej 500 zł. . . . wtóropis pełnomocnitwa podlega tej samej opłacie co i pierwopis. Upoważnienie do odbioru sumy do 500 zł. jak również	1 zł.
	e) upoważnienie do odbioru sum, wypłaconych z tytułu stosunku służbowego lub wkładki w P. K. O., tudzież przesyłki pocztowej	wolne
145 p. 1	Podanie:	
	a) zasadniczo — od podania bez względu na ilość arkuszy	5 zł.
145 p. 2	b) od każdego załącznika, od każdego dalszego egzemplarza podania lub od-	

*) Na podstawie rozporządzenia Ministra Skarbu z dnia 22.I.1936 r. (Dz. U. R. P. Nr. 8, poz. 86) stawka 0,2 procent, przewidziana w art. 79, ustawy (ust. 1, lit. a) została obniżona do 0,1 procent na czas do 31 grudnia 1937 r..

Artykuły Ustawy	Przedmiot	Wysokość opłaty
	pisu podania wraz z niem złożonych—po	50 gr.
148	Jeśli podanie wnosi kilka osób, a nie pochodzi od współwłaścicieli w sprawie ich wspólnego majątku, ani żądanie nie opiera się na tych samych tytułach prawnych, podlega opłacie tylokrotnej, przez ile lub w imieniu ilu osób zostało wniesione;	
	c) podanie ponowne, przy którem jedynie przesyła się załączniki potrzebne do załatwienia pierwszego podania — jest wolne; załączniki podlegają po	50 gr.
	d) podanie: 1) o zezwolenie na prowadzenie przedsiębiorstwa zarobkowego, albo na urządzenie lub zmianę instalacji, jeżeli załatwienie takiego podania wymaga oględzin na miejscu; 2) o wpis do księgi wodnej, 3) o nadanie uprawnień górniczych	10 zł.
147	e) odwołania w przedmiocie danin publicznych (podatków, opłat, cła):	
	1) jeśli suma sporna nie przekracza 50 zł.	wolne
	2) jeśli suma sporna przekracza 50 zł. ale nie jest wyższa od 100 zł. .	50 gr.
	3) przy sumie spornej ponad 100 zł.	2 zł.
147 ust. 2	załączniki do powyższych podań (p.e.)	wolne
147 ust. 3	f) podania innej treści, tyczące się danin publicznych	3 zł.
		3 zł.
	każdy załącznik do nich	50 gr.
149	Pokwitowanie z przyjęcia podania przez urząd podlega opłacie	20 gr.
158	Podpisy: zaświadczenia własnoręczności podpisu dokonane przez:	
	a) notarjusza	wolne
	Wolne jest również poświadczenie zdolności osobistej dokonane przez notarjusza jednocześnie z poświadczeniem własnoręczności podpisu.	
	b) przez inny urząd państwowy:	
	za 1 podpis	1.30 zł.
	za 2 podpisy	3.— zł.
	za 3 podpisy	4.50 zł,
	za 4 lub więcej	5.— zł.
	Pokwitowania z odbioru pieniędzy i papierów wartościowych (kwity komorniane) . . . . . ,	wolne (od 15.I.1963 r. *)

*) Na mocy dekretu Prezydenta R. P. z dnia 14.I.1936 r. (Dz. U. R. P. Nr. 3, poz. 15).

Artykuły Ustawy	Przedmiot	Wysokość opłaty
117	Poręka: pismo stwierdzające poręczenie zasadniczo	5 zł.
	Poręka wekslowa i poręka na czeku	wolne
159	Protesty (weksli, czeków i t. p.) sporządzane przez:	
	a) notarjusza, gdy suma dokumentu nie przewyższa 250 zł.	wolne
	powyżej 250 zł. do 500 zł.	50 gr.
	powyżej 500 do 1000 zł.	1 zł.
	powyżej 1000 do 2000 zł.	2 zł.
	powyżej 2000	3 zł.
154 ust. 2	b) od każdego zaprotestowanego dokumentu przez urzędy pocztowe	wolne
126	Przekaz, to jest zlecenie pisemne wypłacenia sumy pieniężnej lub wydawania papierów wartościowych, albo innych rzeczy zamiennych:	
	1) jeżeli a) jest przenośny zapomocą indosu, b) został pisemnie przyjęty przez osobę, której przekaz wykonać zlecono, lub c) jest płatny okazicielowi — od sumy przekazanej względnie wartości papierów lub rzeczy zamiennej	0,3%
	gdy osoba, której przekaz wykonać zlecono, wykonywa czynności bankowe .	wolny
	2) w innych przypadkach:	
	gdy kwota nie przewyższa 500 zł. . .	wolny
	przy sumie ponad 500 zł.	1 zł.
92, 93	Przewozowe dokumenty:	
	a) bilet lub inny dokument, uprawniający do jazdy statkiem morskim (z wyjątkiem przybrzeżnych), wystawiony przez przedsiębiorcę okrętowego, mającego siedzibę w Polsce lub tu działającego przez swe przedstawicielstwo lub przez pełnomocnika lub komisanta, a wręczony bądź w Polsce, bądź zagranicą osobie w Polsce zamieszkałej — od sumy wynagrodzenia za przewóz i inne usługi na rzecz pasażera	2%
	b) list przewozowy (lub inny dokument), sporządzony przez przesyłającego, a wręczony przewoźnikowi, o ile chodzi:	
	1) o przesyłki kolejowe, należące do kategorji przesyłek drobnych, oraz o wszelkiego rodzaju przesyłki niekolejowe od każdego arkusza . .	10 gr.
	2) o przesyłki kolejowe, nienależące do przesyłek drobnych od każdego arkusza	1 zł,

Artykuły Ustawy	Przedmiot	Wysokość opłaty
	Rachunki wszelkie (nietylko kupieckie) są bez względu na sumę	wolne
	ściowe — od nominalnej wartości . . .	0,02%
	lub darowizny—osobie, mającej udział w od tego podatku, (np. kupiec, przemysłowiec, rzemieślnik)	wolne *)
	taksamo jeśli chodzi o rachunki sporządzone zagranicą (art. 3 dekretu Prezydenta Rzplitej 14.I.1936 r. Dz. U. R. P. Nr. 3, poz. 15)	
95	Skład: u osoby trudniącej się zawodowo przechowywaniem rzeczy (pisemna umowa, świadectwo depozytowe, składowy dowód posiadania) i t. p.	
	a) jeśli przyjęto na skład papiery wartościowe — od nominalnej wartości . .	0,02%
	b) inne rzeczy ruchome — od aktu . . .	1 zł.
	Jeśli dokument wystawił Bank Polski lub kolejowa przechowalnia bagażu	wolny
102, 103, 105, 109, 110	Spółki: pisma stwierdzające umowę o zawiązanie spółki, uchwała o powiększeniu kapitału zakładowego, wpłaty członków spółdzielni na udziały, akcje wypuszczone zagranicą, a przeniesione do Polski podlegają opłacie w wysokości (Ustawa z 15.III. 1934 r. — Dz. U. R. P. Nr. 29, poz. 238, oraz rozp. Rady Ministrów z 17.I. 1936 r. — Dz. U. R P. Nr. 7, poz. 79)	1%
66, 67	Umowy. Pismo stwierdzające umowę:	
	a) sprzedaży lub zamianę rzeczy ruchomych, nie wyłączając dostawy oraz przelewu (cesji) wierzytelności i innych praw podlegają w zasadzie . . .	1%
	b) o sprzedaży niewydzielonej (idealnej) części rzeczy ruchomej, nabytej przez sprzedawcę drogą dziedziczenia, zapisu lub darowizny—osobie, mającej udział w tejże rzeczy z tych samych tytułów podlega	0,5%
90	c) oświadczenie usług (z wyjątkiem dokumentów przewozowych (art. 92 i 93), umowy o przechowanie (art. 95) lub depozyt nieprawidłowy (art. 118) podlegają	1%
91	d) między służbodawcą a pracownikiem	wolne
	e) z majstrem o przyjęcie ucznia	wolne

Artykuły Ustawy	Przedmiot	Wysokość opłaty
	f) którą choćby jeden z kontrahentów zawarł w zakresie swego przedsiębiorstwa, podlegającego podatkowi przemysłowemu lub ustawowo zwolnionego od tego podatku (np. kupiec, przemysłowiec, rzemieślnik)	wolne*)
122, 125	Weksle:	
	1) przy sumie wekslowej do 50 zł. opłata wynosi	20 gr.
	2) przy sumie ponad 50 zł. od każdych pełnych lub zaczętych 100 zł. podlega	50 gr.
122 ust. 3.	Opłacie według zasad powyższych również każdy: a) wtóropis weksla, b) odpis weksla, zaopatrzony bądź w indos, bądź w poręke wekslową	
122 ust. 4.	3) weksel płatny zagranicą, jeżeli trasat lub wystawca weksla własnego ma mieszkanie lub siedzibę zagranicą i o ile w Polsce nie nastąpiła zapłata całkowita lub częściowa lub o ile przez sąd polski nie wytoczono skargi o pretensje z weksla , ...	wolny
	4) weksel trasowany, wystawiony zagranicą, jeżeli wystawca ma mieszkanie lub siedzibę zagranicą, a trasat wykonuje w Polsce czynności bankowe . .	wolny
Artykuł 5 ustawy z 18.III. 1935 r. (Dz. U. P. R. Nr. 27, poz. 200)	5) weksel trasowany sporządzony w związku z finansowaniem eksportu, o ile a) jest płatny na własne zlecenie wystawcy, b) trasatem jest bank państwowy lub przedsiębiorstwo trudniące się czynnościami bankowemi jako głównym przedmiotem, a zorganizowane w formie spółki akcyjnej, c) w tekście weksla znajduje się informacja, dotycząca wywozu towaru zagranicę, d) załączone są do weksla odpisy dokumentów przewozowych, e) został zapisany przez trasata do „rejestru weksli wolnych od opłaty stemplowej“	wolny (§ 1 rozp. Min. Skarbu z 7.X. 35 r. Dz. U. R. P. Nr. 78, poz. 487).
	Wyciąg z rachunku bieżącego, stwierdzającego saldo debetowe albo kredytowe, wydane przez przedsiębiorstwo	

*) Od 15.I.1936 r. na mocy dekretu Prezyd. R. P. z dnia 14.I.1936 r. (Dz. U. R. P. Nr. 3, poz. 15).

Artykuły Ustawy	Przedmiot	Wysokość opłaty
	zawodowe, trudniące się czynnościami bankierskiemi lub przez przemysłowca lub kupca innemu przemysłowcowi (na mocy art. 3 dekretu Prez. R. P. z dn. 14.I 36. Dz. U. R. P. Nr. 3, poz. 15)	wolne
82—87 § 128 rozp. wyk.	Zastaw ruchomy (ręczny) 1) pisemne ustanowienie zastawu przez dłużnika dla wierzytelności już istniejącej:	
	A) 1) gdy służy na zabezpieczenie pożyczki pod zastaw towarów osobie, wykonywującej sprzedaż towarów tegoż rodzaju i z tego powodu podlegającej podatkowi przemysłowemi — lub ustawowo od niego zwolnionej — od sumy wierzytelności . .	0,3%
	2) w innych przypadkach: zasadniczo — od sumy wierzytelności	0,5%
	B) Gdy jednak przedmiotem zastawu są papiery wartościowe i daje je w zastaw osoba nie zajmująca się zawodowo sprzedażą papierów wartościowych — od wartości zastawionych papierów:	
	1) gdy chodzi o akcje, kuksy i inne papiery o niestałem oprocentowaniu:	
	— ani wierzyciel, ani dłużnik nie wykonują czynności bankowych	0,3%
	— tylko jedna ze stron wykonywa czynności bankowe . .	0,2%
	— obie strony wynują czynności bankowe	0,05%
	2) gdy chodzi o papiery wartościowe o stałem oprocentowaniu:	
	— ani wierzyciel ani dłużnik nie wykonują czynności bankowych	0,1%
	— tylko jedna ze stron wykonuje czynności bankowe . . .	0,05%
	— obie strony wykonują czynności bankowe	0,01%
	Pisma stwierdzające oddanie w zastaw obligacyj Państwa Polskiego, listów zastawnych Państwowego Banku Rolnego, wylosowanych papierów wartościowych, płatnych kuponów oraz zagranicznych środków płatniczych	wolne

Taryfa opodatkowanie spadków i darowizn.

Według obowiązującej ustawy z dnia 14 marca 1933 r. (Dz. U. R. P. Nr. 21, poz. 141).

Pozycja	Określenie podatnika według jego znamion osobistych, w szczególności według jego stosunku do spadkobiercy lub darującego.	Czysta wartość otrzymanego majątku w tysiącach złotych											
		ponad 3 — 5	ponad 5 — 10	ponad 10 — 20	ponad 20 — 50	ponad 50 — 100	ponad 100 — 200	ponad 200 — 500	ponad 500—1000	ponad 1000 - 2000	ponad 2000—5000	ponad 5000—10000	ponad 10000
		a	b	c	d	e	f	g	h	i	j	k	l
1	Małżonek. Zstępny.	—	—	0,5	0,75	1	1,25	1,5	2	2,5	3	3.5	4
2	Wstępny. Przysposobiony. Rodzeństwo rodzone i przyrodnie. Zięć i synowa	1,5	2	2,5	3	3,5	4	4.5	5	5.5	6	7	8
3	Dzieci rodzeństwa. Pasierb	2	2,5	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
4	Krewni do 4 stopnia wyżej niewymienieni (rodzeństwo rodziców, rodzeństwo dziadów, wnukowie rodzeństwa, rodzeństwo stryjeczne, lub cioteczne)	3	4	6	8	10	12	14	16	18	20	22	24
5	Inni	4	6	8	10	13	16	19	22	25	28	31	34

IV. AKCYZY I PODATKI POŚREDNIE.

Szereg artykułów konsumcyjnych podlega akcyzie czyli t. zw. podatkom pośrednim:

1) **Cukier** (buraczany i trzcinowy) — rozporządzenie Prezydenta R. P. z dnia 13 września 1927 r. o opodatkowaniu cukru (Dz. U. R. P. Nr. 81, poz. 700) zmienione ustawą z dnia 27 lutego 1931 r. (Dz. U. R. P. Nr. 23, poz. 136), rozporządzeniem Prezydenta R. P. z dnia 23 sierpnia 1932 r. (Dz. U. R. P. Nr. 74, poz. 665), rozporządzeniem Prezydenta R. P. z dnia 28 grudnia 1934 r. (Dz. U. R. P. Nr. 110, poz. 976) i dekretem Prezydenta R. P. z dnia 27 listopada 1935 r. (Dz. U. R. P. Nr. 86, poz. 531);

2) **Cukier skrobiowy** — Ustawa z dnia 18 marca 1935 r. o opodatkowaniu cukru skrobiowego (Dz. U. R. P. Nr. 25, poz. 170);

3) **Tłuszcze** — Ustawa z dnia 26 marca 1935 r. o opodatkowaniu tłuszczów (Dz. U. R. P. Nr. 22, poz. 130);

4) **Kwas węglowy** — Ustawa z dnia 18 marca 1935 r. o opodatkowaniu kwasu węglowego (Dz. U. R. P. Nr. 23, poz. 151);

5) **Piwo** — Ustawa z dnia 22 października 1931 r. o opodatkowaniu piwa (Dz. U. R. P. Nr. 99, poz. 762);

6) **Oleje mineralne** — Rozporządzenie Prezydenta R. P. z dnia 7 marca 1928 r. o podatku od olejów mineralnych (Dz. U. R. P. Nr. 27, poz. 252) zmienione rozporządzeniami Prezydenta R. P. z dnia: 23 sierpnia 1932 r. (Dz. U. R. P. Nr. 72, poz. 657), 24 września 1934 r. (Dz. U. R. P. Nr. 83, poz. 764) i z dnia 28 grudnia 1934 r (Dz. U. R. P. Nr. 110, poz. 976).

7) **Wino i miód sycony** — Ustawa z dnia 22 października 1931 r. o opodatkowaniu wina i miodu syconego (Dz. U. R. P. Nr. 99, poz. 763).

Ponadto do systemu podatków pośrednich należy zaliczyć:

1) **Podatek od uboju** (bydła rogatego, cieląt i nierogacizny) — rozporządzenie Prezydenta R. P. z dnia 27 października 1933 r. opaństwowym podatku od uboju (Dz. U. R. P. Nr. 84, poz. 614),

2) oraz opodatkowanie: a) **drożdży piekarnianych i kwasu octowego** — rozporządzenie Prezydenta R P. z dnia 11 lipca 1932 r. o Monopolu Spirytusowym, opodatkowaniu kwasu octowego i drożdży oraz sprzedaży napojów alkoholowych (Dz. U. R. P. Nr. 63, poz. 586), zmienione rozporządzeniami Prezydenta R. P. z dnia 27 października 1933 r. (Dz. U. R. P. Nr. 84, poz. 615), z dnia 24 października 1934 r. (Dz. U. R. P. Nr. 96, poz. 863) i dekretem Prezydenta R. P. z dnia 28 grudnia 1935 r. (Dz. U. R. P. Nr. 96, poz. 599), b) **zapalniczek** — ustawa z dn. 30 stycznia 1931 r. o Monopolu Zapałczanym (Dz. U. R. P. Nr. 9, poz. 45), zmieniona dekretem Prezydenta R. P. z dnia 14 stycznia 1936 r. (Dz. U. R. P. Nr. 3, poz. 12).

2. **Podatek od spadków i darowizn.** Do chwili obecnej niema jednolitych przepisów dla całego Państwa. Przedmiotem podatku (mającego charakter opłaty) jest nabycie majątku w drodze spadku, legatu, umowy na wypadek śmierci lub na podstawie darowizny. Dla obydwu rodzajów nabycie obowiązuje poniżej podana taryfa: (patrz tabela na stronicy 931).

POLSKI MONOPOL SOLNY.

Monopol Solny na terenie całego Państwa wprowadzony został rozporządzeniem Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 30 grudnia 1924 r., ogłoszonem w Dz. U. R. P. Nr. 117, poz. 1043.

Do dnia 1-go lipca 1932 r. Monopol wykonywany był przez **Biuro Sprzedaży Soli**, podporządkowane Ministrowi Skarbu.

Biuro Sprzedaży Soli zajmowało się kupnem soli, wyprodukowanej w salinach państwowych oraz w prywatnej salinie w Wapnie i sól tę sprzedawało na potrzeby rynku krajowego oraz na wywóz zagranicę. Saliny państwowe podlegały w okresie do dnia 1-go lipca 1932 r. **Dyrekcji Salin Państwowych**, podporządkowanej Ministrowi Przemysłu i Handlu.

Rozporządzeniem Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 21 czerwca 1932 r. (Dz. U. R. P. Nr. 52, poz. 497) zlikwidowano Biuro Sprzedaży Soli i Dyrekcję Salin Państwowych, a utworzono jednolite przedsiębiorstwo państwowe **„Polski Monopol Solny"**.

Przedsiębiorstwu **„Polski Monopol Solny"** przyznano wyłączny przywilej wprowadzania do obrotu soli na terenie całego Państwa, oraz przywilej eksploatowania wszystkich państwowych salin i warzelni i pól górniczych nadanych, za wyjątkiem Warzelni Soli w Ciechocinku, którą zarządza Minister Opieki Społecznej.

Organizację przedsiębiorstwa **„Polski Monopol Solny"** normuje rozporządzenie Ministra Skarbu z dnia 10 stycznia 1933 r. (Dz. U. R. P. Nr. 4 poz. 26).

Sprzedaż soli na potrzeby rynku wewnętrznego odbywa się za pośrednictwem hurtowni soli, a to w myśl rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 27 października 1933 r. (Dz. U. R. P. Nr. 84, poz. 616).
DYREKCJA — Warszawa, ul. Królewska 35.
Dyrektor — Inżynier Marjan Mickiewicz, telefon 246-66.
Dział Finansowy: Szef i Zastępca Dyrektora—Antoni Russek, tel. 244-17.
Dział Handlowy: Szef — Felicjan Jabłoński, tel. 244-52.
Dział Produkcji: Szef — inżynier Jan Jurkiewicz.

GIEŁDA ZBOŻOWA I TOWAROWA W KATOWICACH

Otwarta została 8 września 1932 r., na podstawie statutu zatwierdzonego przez Ministra Przemysłu i Handlu pod Nr. H. W. 3171, — z 24.X.1931 r. Zebrania giełdowe odbywają się codziennie, z wyjątkiem sobót od godz. 11 do 12-ej w południe w lokalu Giełdy, przy ul. Wojewódzkiej 23.
Obrót dokonany na Giełdzie w roku 1932 wynosił 60.400 ton o wartości Zł 8.154.700,—; w roku 1933, 236.500 ton, o wartości Zł. 48.403.000,—; a do października 1934 r. 179.400 ton, o wartości Zł. 30.415.500,—.
Skład Rady Giełdowej jest następujący: Prezes: Jan Sztwiertnia. Wiceprezesi: Marjan Drozdowski, Dyonizy Mędlewski i Fryc Weichmann. Członkowie: Inż. Bronisław Albinowski, Inż. Karol Brachel, Ludwik Broda, Kazimierz Dereziński, Maks Fiedler, Klaus Hegenscheidt, Zygmunt, Jankowski, Dr. Adam Kocur, Wiktor Krawczyk, Paulin Lewandowski, Aleksander Litwin, Leopold Macner, Ludwik Macura, Leon Pieczka, Karol Sitko i Benedykt Szejca.

Komisarz rząd.: Inż. Mikołaj Różycki, Zast. kom.: Poseł Karol Palarczyk. Dyrektorem Giełdy jest p. Dr. Antoni Bilger.
Maklerzy przysięgli: Herman Bernikier, Katowice, ul. Wojewódzka 14; Maksymiljan Janowicz, Katowice, ul. Żwirki i Wigury Nr. 7, III p. i Dr. Henryk Razumowski, Katowice, ul. Sokolska 3, III p. Giełda Zbożowa i Towarowa liczy 155 członków.

ŚLĄSKA IZBA ROLNICZA

Katowice, ul. Juljusza Ligonia 36, tel. 317-58 i 306-57.

Prezes Izby: Jan Sztwiertnia, Dyrektor Izby Inż. Zbigniew Zarzycki. Rada Izby składa się z 30-tu członków. Przy Izbie istnieją: Związki hodowlane dla bydła i koni. Kontrola obór, Stacja Ochrony Roślin, Stacja Kontrolna dla badania nasion, nawozów sztucznych i pasz, dwa majątki rolne dzierżawione, trzy szkoły rolnicze w Międzyświeciu, Rybniku i Lublińcu, szkoła ogrodniczo-warzywnicza w Strumieniu, oraz kurs gospodarstwa domowego dla dziewcząt w Międzyświeciu. Izba wydaje tygodnik p.t.: „Rolnik Śląski", urzędowy organ Śląskiej Izby Rolniczej. Oficjalny organ organizacyj rolniczych na Śląsku i organ Związku Śląskich Osadników w Skoczowie oraz głównego Związku Śląskich Związków Hodowców Drobiu.
PRZEDPŁATA: Półrocznie zł. 6.—, całorocznie zł. 12.—. Zagranicą 100% drożej. Prenumeraty przyjmują wszystkie urzędy i agencje pocztowe oraz administracja „Rolnika Śląskiego" w Katowicach. P.K.O. Katowice 306-080.

IZBA PRZEMYSŁOWO-HANDLOWA W KATOWICACH.

Plac Wolności 12a.

Prezes — Inż. Juljan Cybulski, Wiceprezes — inż. Józef hr. Dangel, inż. Karol Kania, Dr. Fedor Weinschenk i Walenty Jerzykiewicz. Dyrektor — Marjan Drozdowski.
Ekspozytura Katowickiej Izby Przemysłowo-Handlowej w Bielsku, ul. Piłsudskiego 4.

POZNAŃSKIE ZIEMSTWO KREDYTOWE.

Poznańskie Ziemstwo Kredytowe (powstało w roku 1821 pod nazwą „Towarzystwo Kredytowe Ziemskie dla Wielkiego Księstwa Poznańskiego") jest osobą prawną, prawa publicznego i ma swą siedzibę w Poznaniu, w gmachu własnym przy Al. Marszałka Piłsudskiego 13. Działalność Poznańskiego Ziemstwa Kredytowego obejmuje obszar województw: Poznańskiego, Pomorskiego i Śląskiego.
Pożyczki hipoteczne są wydawane w listach zastawnych na nieruchomości ziemskie w wysokości do 50% szacunku ustanowionego przez Ziemstwo na podstawie przepisów, zatwierdzonych przez Ministra Skarbu. Pożyczki Ziemstwa są zapisane w księdze gruntowej jako pierwsza hipoteka przed wszelką inną wierzytelnością hipoteczną. Listy zastawne Poznańskiego Ziemstwa Kredytowego posiadają wszelkie prawa papierów o pupilarnem bezpieczeństwie. Wszyscy członkowie (stowarzy-

szeni) Poznańskiego Ziemstwa Kredytowego odpowiadają za wszelkie jego zobowiązania nietylko obciążoną nieruchomością, ale także osobiście wszelkim innym majątkiem. Obecnie są w obiegu:

1) 4% listy zastawne konwersyjne złotowe,
2) 4½% listy zastawne złotowe serja L.,
3) 4½% listy zastawne złotowe w złocie serja K. z roku 1933.

Kupony od wszystkich trzech rodzajów listów zastawnych płatne są 2 stycznia i 1 lipca każdego roku. Wszystkie te papiery są dopuszczalne do oficjalnego handlu i urzędowego notowania na giełdzie pieniężnej w Poznaniu i mogą być przyjmowane przez władze państwowe i samorządowe, jako też przez osoby prawne i fizyczne na wszelkiego rodzaju kaucje, wadja i inne zabezpieczenia.

1) **4% listy zastawne konwersyjne** powstały z konwersji przedwojennych i wojennych emisji niemieckich listów zastawnych markowych, które na zasadzie ustawy z dnia 14 maja 1924 r. zostały zamienione na obligacje złotowe. Stare hipoteki markowe zostały przemienione na nowe wyrażone w złotych. Umorzenie listów zastawnych rozpoczęło się 1 lipca 1925 r. i będzie trwało do 1 stycznia 1981 r.

2) **4½% listy zastawne złotowe serja L.** umarzalne w ciągu okresu amortyzacyjnego, najpóźniej jednak z dniem 31 grudnia 1987 r. pochodzą:

a) z 4½% listów zastawnych złotowych serji K z roku 1933 wydanych w miejsce 6% listów rentowych żytnich z roku 1923 przeliczonych po zł. 15,17 za 1 kwintal żyta,

b) z 4½% listów zastawnych dolarowych serji K z roku 1933 przeliczonych na złote po kursie zł. 5,40 za 1 dolara, a wydanych w miejsce 8% listów zastawnych dolarowych z roku 1923.

Obie te serje K. z roku 1933 zostały połączone w zjedną emisję serji L. na zasadzie rozporządzeń Prezydenta Rzeczypospolitej z 12 czerwca 1934 (Dz. U. R. P. Nr. 59, poz. 509) i Ministrów Skarbu i Sprawiedliwości z 22 marca 1935 (Dz. U. R. P. Nr. 19, poz. 109) oraz zezwolenia Ministra Skarbu z 10 maja 1935 Nr. D. II. 7670/3/35, a wymiana starych sztuk na nowe rozpocznie się 15 stycznia 1936,

c) z konwersji zaległości określonej rozporządzeniem Ministrów Skarbu i Sprawiedliwości z 22 marca 1935 (Dz. U. R. P. Nr. 19, poz. 509).

4½% listy zastawne złotowe serji L. będą również wydawane na pożyczki oddłużeniowe przewidziane w rozporządzeniu Prezydenta Rzeczypospolitej z 24 października 1934 (Dz. U. R. P. Nr. 94, poz. 841).

3) **4½% listy zastawne złotowe w złocie serja K. z roku 1933** umarzalnne w ciągu okresu amortyzacyjnego, najpóźniej jednak z dniem 31 grudnia 1987 r., zostały wypuszczone w miejsce 8% listów zastawnych dolarowych w złocie, serji 1930 r., a wagi i próby istniejącej w dniu 1 stycznia 1930 r. oraz przeliczone i przestemplowane na złote w złocie po kursie 8,9141 za 1 dolara w złocie na zasadzie rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z 12 czerwca 1934 r. (Dz. U. R. P. Nr. 59, poz. 509).

Ogólna suma będących w obiegu listów zastawnych Poznańskiego Ziemstwa Kredytowego wynosiła w dniu 31 października 1935 r.

1) nom.	. . . . .	.zł. 29.274.400.—	
2) „	a) zł. 15.013.700.—		
„	b) „ 35.819.000.—		
„	c) „ 9.079.100.—. . .	zł. 59.911.800.—	
3) „	. . . . .	zł. 20.433.260.—w złocie	

Realizowanie kuponów oraz wylosowanych listów zastawnych uskutecznia Poznańskie Ziemstwo Kredytowe w swej kasie oraz Bank Poznańskiego Ziemstwa Kredytowego w Poznaniu, Aleja Marszałka Piłsudskiego 13.
Bank Poznańskiego Ziemstwa Kredytowego wykonuje najkorzystniej kupno i sprzedaż wszystkich powyższych listów zastawnych i przechowuje je bezpłatnie.
Poznań, w listopadzie 1935 r.

KOMUNALNY BANK KREDYTOWY — POZNAŃ.

Prezes: Leon Barciszewski, wiceprezesi: Dr. Zbigniew Jerzykowski i Józef Włodek.
Członkowie Rady: Teodor Bolduan, Stanisław Czasz, Józef Kaczorowski, Wiktor Łuczak, Jan Ornass, Jan Różankowski, Dr. Konrad Siudowski, Edmund Sławiński, Dr. Romuald Wilczek.
Dyrektor Naczelny: Tadeusz Adamczewski.
Dyrektorzy: Tadeusz Michciński, Michał Rakowski.
Wacław Drabarek — Komisarz Rządowy, Zygmunt Krzysztoporski — Zast. Kom.

TOWARZYSTWO KREDYTOWE M. PŁOCKA.

Prezes Komitetu Nadzorczego (Rady) Inż. A. W. Kowalski.
Członkowie: Mojżesz Altberg, Marjan Nałęcz, Marek Kozielski, Henryk Pauli, Inż. Izydor Sarna, Dr. Władysław Frankowski, Bolesław Detrych, Emil Herold.
Prezes Dyrekcji: Stanisław Betley.
Dyrektorzy: Roman Lewenstein i Inż. Wacław Dąbrowski.
Vicedyrektorzy: Stanisław Hajdukiewicz, Józef Leśniewski i Franciszek Halladin.
Komisja Rewizyjna: M. Altberg, Henryk Pauli, Bolesław Detrych.
Komisarz Rządowy: Franciszek Ostrowski.

ŚLĄSKI ZAKŁAD KREDYTOWY S. A.

Bielsko: Śląski Zakład Kredytowy Spółka Akcyjna, Bielsko, Kolejowa 16.
Katowice: Śląski Zakład Kredytowy Spółka Akcyjna w Bielsku, Oddział w Katowicach, Marszałka Piłsudskiego 8.

POWSZECHNY BANK KREDYTOWY S. A.

Warszawa, Moniuszki 10.

Prezes: Władysław Długosz.
Wiceprezesi: Wiktor Bergler, Dr. Wojciech Dziedzic.
Członkowie Rady: Fryderyk Benesz, Ludwig Fischer, André Gouin, Henry Laporte, Anatol Lothe, Henry Reuter, Maciej Rogowski, Harry Steiger, Maurice Thiebaut.
Dyrekcja: Emil Grabscheid, Dr. Hugo Groyecki, Dr. Emil Späť. — Dyrektorzy.
Othmar Weiss-Ulog — Generalny Sekretarz.
Oddziały: Bielsko, Kraków, Lwów.

UNJA POLSKIEGO PRZEMYSŁU GÓRNICZO - HUTNICZEGO.

Organizacją reprezentacyjną przemysłu górniczo-hutniczego o charakterze wolnego zrzeszenia zawodowo-branżowego jest utworzona w roku 1932 Unja Polskiego Przemysłu Górniczo-Hutniczego z siedzibą w Katowicach.

Unja Polskiego Przemysłu Górniczo-Hutniczego jest ścisłem skupieniem organizacyjnem przemysłu górniczo-hutniczego (głównie węglowego i cynkowego) zagłębi: śląskiego, dąbrowskiego i krakowskiego. Celem jej jest popieranie i obrona wspólnych interesów polskiego przemysłu górniczo-hutniczego oraz pozostających z nim w ścisłym związku gałęzi przemysłowych, jednak z wykluczeniem czynności zarobkowych.

Do zadań Unji należy uzgadnianie opinji całego przemysłu we wszystkich ważniejszych kwestjach polityki gospodarczej, a to zarówno odnośnie do wielkich problemów ogólno-gospodarczych, jak i w poszczególnych kwestjach polityki socjalnej, polityki podatkowej, polityki celnej i komunikacyjno-taryfowej, ponadto opinjowanie wszelkich projektów ustaw i rozporządzeń mających pośrednio czy bezpośrednio znaczenie dla kształtowania się stosunków czy to przemysłu górniczo-hutniczego, czy też całokształtu stosunków gospodarczych Państwa. Podstawą faktyczną dla uzgadniania opinji i wniosków w powyższych sprawach stanowią systematycznie zbierane i fachowo opracowywane materjały statystyczne, obrazujące każdorazowy całokształt sytuacji w reprezentowanych przez Unję przemysłach.

Pozatem do zadań Unji należy również opracowywanie wspólnych wytycznych dla modernizacji technicznej i racjonalizacji produkcji w przemyśle węglowym, opracowywanie dotyczących tego przemysłu problemów elektryfikacyjnych, zagadnień z zakresu technologji węgla, problemu szkód górniczych oraz normalizacji materjałów i narzędzi stosowanych w górnictwie, spraw bezpieczeństwa pracy na kopalniach i stosowania płynnej podsadzki przy odbudowie, oraz spraw szkolnictwa górniczego.

Organami Unji są: a) Walne Zgromadzenie członków, b) Komitet Prezydjalny (Zarząd). Na czele Komitetu Prezydjalnego stoi Prezydjum. Sprawy bieżące Unji załatwia Dyrekcja Unji.

Do Prezydjum wchodzą obecnie:

Inż. Aleksander Ciszewski jako Prezes urzędujący, Witold hr. Sągajłło i George Sage Brooks jako Prezesi, Inż. Francois Michel, Inż. Tomisław Morawski, Inż. Józef Przedpełski, Dr. Bronisław Radowski, Inż. Robert Callon, Oskar Vogt i Inż. Jan Brzozowski jako Wice-prezesi.

Dyrektorem Unji jest p. Inż. Michał Bajer.

Unja Polskiego Przemysłu Górniczo-Hutniczego, która rozpoczęła swoją działalność dnia 1 maja 1932 r. wchodzi w skład Centralnego Związku Przemysłu Polskiego w Warszawie, tworząc razem z Polską Konwencją Węglową w tym Związku grupę węglową. Adres Unji: Katowice, Ul. Juljusza Ligonia 7.

SYNDYKAT POLSKICH HUT ŻELAZNYCH.

Spółka z ogr. odp.

SIEDZIBA CENTRALI: Katowice, ul. Lompy 14. Tel. Nr. 329-31.

Oddział w Warszawie: Warszawa, Moniuszki 10. Tel. 258-15.

Spółka powstała w roku 1925, jako Syndykat Górnośląskich Hut Żelaznych. Przekształcona w roku 1926 na Syndykat Polskich Hut Żelaz-

nych opiera się na umowie spółki z dnia 22 lutego 1926 r. i obejmuje wszystkie polskie huty żelazne, posiadające własne walcownie.

Syndykat ma za zadanie:

1) dokonywanie zbytu materjałów walcownianych w granicach celnych Rzeczypospolitej Polskiej i na terenie w. m. Gdańska;
2) ochronę wspólnych interesów gospodarczych udziałowców.

Kapitał zakładowy spółki wynosi 5.000.000 zł.

Do wytworów, których sprzedaż na rynku wewnętrznym centralizuje Syndykat, należą półwyroby, żelazo prętowe i bednarka, żelazo uniwersalne, żelazo kształtowe, żelazo na drut, blachy grube, blachy cienkie, szyny ponad 115 mm. wraz z akcesorjami, szyny do 115 mm. wraz z akcesorjami, zestawy kołowe i ich części oraz sztuki kute.

Władzami Syndykatu są:

1) Walne Zgromadzenie Uczestników, 2) Rada Nadzorcza, 3) Zarząd.

W skład zarządu wchodzą:

Generalny Dyrektor b. Min. Bolesław Grodziecki, Dyrektor Aleksander Chabert, Dyrektor Witold Stadnikiewicz.

Uczestnikami Syndykatu są:

1) Wspólnota Interesów — Katowicka Spółka Akcyjna dla Górnictwa i Hutnictwa i Górnośląskie Zjednoczone Huty Królewska i Laura,
2) Huta „Pokój" Śląskie Zakłady Górniczo-Hutnicze, Sp. Akc.,
3) Towarzystwo Akcyjne Zakładów Hutniczych „Huta Bankowa",
4) Towarzystwo Sosnowieckich Fabryk Rur i Żelaza, Sp. Akc.,
5) Towarzystwo Zakładów Metalowych B. Hantke, Sp. Akc.,
6) Modrzejowskie Zakłady Górniczo-Hutnicze, Sp. Akc.,
7) Spółka Akcyjna Wielkich Pieców i Zakładów Ostrowieckich,
8) Towarzystwo Starachowickich Zakładów Górniczych, Sp. Akc.,
9) Huta Żelazna „Kraków", Sp. Akc.

POLSKI ZWIĄZEK PRZEMYSŁOWCÓW METALOWYCH.

Jedną z najstarszych organizacyj gospodarczych w Polsce jest Polski Związek Przemysłowców Metalowych, który założony został w Warszawie w 1906 roku.

Polski Związek Przemysłowców Metalowych jest naczelną organizacją gospodarczą przemysłu metalowego przetwórczego i maszynowego w Polsce. Zrzesza on około 300 fabryk i reprezentuje około 85% wartości produkcji przemysłowej tego działu.

Związek ma na celu ochronę i rozwój przemysłu metalowego, regulowanie spraw i zagadnień zawodowych, przedstawicielstwo zawodowe i gospodarcze wobec Rządu i instytucyj społecznych oraz normowanie wzajemnych stosunków pomiędzy członkami.

Działalność Polskiego Związku Przemysłowców Metalowych obejmuje całą Polskę i prowadzona jest w ramach organizacji centralnej w Warszawie, w oddziałach Związku, znajdujących się we wszystkich ważniejszych ośrodkach przemysłu metalowego i w grupach zawodowych. Oddziały Związku znajdują się: w Łodzi, w Poznaniu, w Krakowie, w Lublinie i w Sosnowcu.

W ramach Związku działają następujące Grupy zawodowe: Grupa Producentów Narzędzi, Grupa Fabryk Obrabiarek, Grupa Fabryk Rowerów i Części Rowerowych, Grupa Przemysłu Motoryzacyjnego, Grupa Fabryk Opakowań Blaszanych, Grupa Odlewni, Grupa Fabryk Maszyn i Narzędzi Rolniczych.

Na czele Polskiego Związku Przemysłowców Metalowych stoi Rada i Zarząd. Prezesem Rady i Zarządu jest inż. Piotr Drzewiecki.
Pracami Związku kieruje dyrektor Związku inż. Antoni Dunin.
Organem Związku jest czasopismo „Przemysł Metalowy".
Biuro Związku mieści się w Warszawie, ul. Marszałkowska 140, tel. 5-94-26.

„PROGRESS", ZJEDNOCZONE KOPALNIE GÓRNOŚLĄSKIE, Sp. z o. o.

Katowice, Zamkowa 10, telefon 33-961.

Członkowie zarządu — dyr. inż. Feliks Golde, dyr. inż. Karol Kania, dyr. Maksymiljan Waztławek.
Prokurenci: Alfons Zdziebło i Franciszek Bason.

RADA NACZELNA ZWIĄZKÓW DRZEWNYCH W POLSCE

Warszawa, Mazowiecka 3. Telefon 273-24.

Prezes: Krystyn hr. Ostrowski.
Wiceprezesi: Dr. Paweł Csala, I. Goldberger, Adam Monitz, Feliks Strzegowski, Jerzy hr. Tyszkiewicz, Dr. Artur Wistreich,
Skarbnik: Leopold Milsztejn.
Dyrektor: Dr. Witold Czerwiński.

STOWARZYSZENIE PRZEMYSŁOWCÓW I KUPCÓW DRZEWNYCH.

Prezes: Leopold Milsztejn.
Vice-prezes: radca Eljasz Leszczyński.
Sekretarz: Dr. Isaj Raskin.
Skarbnik: S. I. Goldberg.
Dyrekcja: Dyrektor S. Wołkowicz.

CENTRALA ZWIĄZKU KUPCÓW.

Centrala Związku Kupców jest naczelną organizacją kupiectwa żydowskiego w Polsce. Struktura organizacyjna obejmuje Związki terytorjalne, oddziały i członków korespondentów. Liczba ich dochodzi do 500. Grup branżowych — Sekcyj — liczy Związek 56.
Centrala wydaje własny organ „Przegląd Handlowy". Działalność swą rozwija Centrala Związku Kupców w 2-ch kierunkach: konsolidacji organizacyjnej kupiectwa żydowskiego oraz pracy ustalającej opinje i dążenia kupiectwa żydowskiego w stosunku do wszystkich zjawisk gospodarczych w kraju i zagranicą. Prace te pociągają za sobą konieczność dokładnych badań przemian strukturalnych i konjunkturalnych naszego życia gospodarczego i odpowiedniego nastawienia kupiectwa żydowskiego do nowopowstających warunków obrotu. Pozatem C. Z. K. bierze udział we wszystkich akcjach państwowych i społecznych o charakterze gospodarczym.
Organizacja początek swój datuje od roku 1905, ale prawdziwy jej rozwój datować się może od r. 1919, kiedy to na I-ym Zjeździe kupiectwa żydowskiego w Niepodległej Polsce Centrala uzyskała reprezentację ogółu kupiectwa żydowskiego.

Zarząd Centrali Związku Kupców stanowią:

W. Wiślicki — Prezes, Poseł na Sejm; A. Gepner — Wice-Prezes, Radca Izby P. H. w Warszawie; S. Graff — Wice-Prezes Sędzia Handlowy, E. Kobryner — Skarbnik, Sędzia Handlowy; R. Zylbersztajn — Sekretarz, Radca Izby P. H. w Warszawie; N. Polak — Wice-Prezes — Radca Izby P. H. w Warszawie, K. Rechthand — Radca Izby P. H. w Warszawie; L. Romanus, Sędzia Handlowy.

Dyrektor Naczelny — Inż. M. Zajdenman, Sędzia Kartelowy, Radca Izby P. H. w Warszawie.

Radca Prawny i zastępca — Adw. J. Kaliski, Adw. B. Ołomucki.

REASEKURACJA UBEZPIECZEŃ.

Dla nadania wynikom działalności zakładów ubezpieczeń majątkowych większej stabilizacji, a wydawanym przez nie gwarancjom — większej pewności, istnieje specjalny instrument gospodarczy zwany reasekuracją.

Reasekuracja, jako czułe narzędzie zakładów ubezpieczeń, jest bardzo ważnym czynnikiem w życiu wewnętrznem tych zakładów — zwłaszcza, że działające w Polsce zakłady ubezpieczeń — wskutek splotu szeregu okoliczności, między innemi wskutek stosunkowo małego i niekorzystnego składu portfeli ubezpieczeniowych — posługują się reasekuracją w bardzo silnym stopniu.

Wpływ reasekuracji na całokształt stosunków finansowo - gospodarczych kraju zależny jest od polityki, którą kierują się poszczególne zakłady ubezpieczeń przy jej stosowaniu, w szczególności co do jej zakresu i warunków oraz źródła szukania ochrony reasekuracyjnej. Jedynem przedsiębiorstwem reasekuracyjnem w Polsce jest „WARTA" Towarzystwo Reasekuracyjne Sp. Akc., która została założona i jest prowadzona przez prawno-publiczne zakłady ubezpieczeń. Dążeniem „WARTY" jest zaspakajanie potrzeb reasekuracyjnych poszczególnych zakładów ubezpieczeń w zgodzie z polską gospodarczą racją stanu i wcielanie w życie — w dziedzinie reasekuracji — przewodnich myśli publicznych zakładów, jako regulatorów stosunków ubezpieczeniowych.

CENTRALNA KASA SPÓŁEK ROLNICZYCH.

Warszawa, ul. Warecka Nr. 11-a. Tel. Zakładu Głównego 683-03;

ODDZIAŁY: Warszawa, ul. Warecka 11-a.
Kraków, Plac Szczepański 6.
Lwów, ul. 3-go Maja 11,
Wilno, ul. Adama Mickiewicza 28.
Toruń, ul. Mostowa 21.
Łuck, ul. 3-go Maja 13.

Założona w r. 1909 przez D-ra Fr. Stefczyka, ma na celu popieranie rozwoju drobnego rolnictwa i organizacyj spółdzielczych.

Pozostaje obecnie pod kierownictwem (Dyrekcja i zarząd): Naczelny Dyr. Józef Gliński, Dyrektorzy: Antoni Kolarz i Eugenjusz Bukowski.

Prowadzi akcję kredytowania spółdzielni rolniczych.

BILANS SUROWY NA DZIEŃ 1 STYCZNIA 1936 ROKU.

I. Stan czynny:	Zł.
1. Kasa, sumy do dyspozycji i papiery wartościowe . . .	4.095.185,75
2. Pożyczki wekslowe, terminowe i w rachunkach bież. .	20.782.778,45
3. Należności z układów konwersyj. na Bank Akceptac. .	34.347.977,01
4. Weksle protestowane i w dochodzeniu sądowem . . .	2.991.066,66
5. Nieruchomości i ruchomości	2.326,120,96
6. Koszty handlowe i administracja nieruchom. za 1935 r.	785.803,82
7. Różne aktywa	4,535,263,65
Suma bilansowa . .	69.862.196,30

II. Stan bierny:	Zł.
1. Kapitały własne	6,390,553,89
2. Wkłady	6,191,909,74
3. Kredyty wekslowe i specjalne	18.007,505,27
4. Akcepty Banku Akceptacyjnego	32.834.919,—
5. Procenty, prowizje i dochody z nieruchomości za 1935 r.	1.346.694,38
6. Różne pasywa	5,090,614,02
Suma bilansowa . .	69.862.196,30

ZWIĄZEK REWIZYJNY SPÓŁDZIELNI WOJSKOWYCH,

Warszawa 32 (Żolibórz) Plac Inwalidów 10, zał. 1923 r.

Przewodn. Rady Nadzorczej — Gen. Bryg. Aleksander Narbut-Łuczyński, dowódca O. K. V Kraków; Dyrektor Związku Kpt. Henryk Inlender, tel. 11-32-50 i 11-08-57. Zrzeszonych 263 spółdzielni, w tem 263 spożywców, 2 inne. Organ—„Wojskowy Przegląd Spółdzielczy—Społem".

POLSKI EKSPORT ROLNY

SPÓŁKA Z OGR. ODP.

WARSZAWA, MARSZAŁKOWSKA 138

TELEFON CENTR. 556-33

ADRES TELEGR.: „CONSORTIUM"

ODDZIAŁ w Gdańsku

HOPFENGASSE 26

EKSPORT PRODUKTÓW ROLNYCH
I SŁODU DO WSZYSTKICH KRAJÓW
EUROPEJSKICH I ZAMORSKICH

66

POLSKI MONOPOL TYTONIOWY

poleca:

23	gatunki	cygar od najwykwintniejszych do zwykłych,
5	gatunków	papierosów specjalnych bezustnikowych i ustnikowych jak **„Nil", „Egipskie Specjalne", „Gabinetowe"** i inne,
25	gatunków	papierosów zwykłych bezustnikowych i ustnikowych jak **„Egipskie Przednie", „Silesia", „Ergo", „Płaskie"** i inne,
1	gatunek	papierosów o typie amerykańskim **„Hel"**,
3	gatunki	papierosów odnikotynowanych jak **„Ergo", „Egipskie Przednie"** i **„Egipskie"**.

Kolekcję papierosową w ozdobnych szkatułkach zawierającą 100 sztuk

1	gatunek	tytoniu specj. do papierosów **„Pursiczan"**
11	gatunków	tytoni zwykłych do papierosów jak **„Kir", „Najprzedniejszy Turecki"** i inne,
6	gatunków	tytoniu do fajki jak **„Specjalny Fajkowy", „Przedni Fajkowy"** i inne,
2	gatunki	tytoniu do żucia w rolkach i w laskach,
6	gatunków	tabaki do zażywania:
5	gatunków	wyrobów Francuskiego Monop. Tytoniowego,
8	gatunków	wyrobów Gdańskiego Monopolu Tytoniowego.

Żądajcie we wszystkich sklepach z wyrobami tytoniowemi.

81

ŁAŃCUCHY do maszyn, samochodów, motocykli, obrabiarek i t. p. dostarcza tylko **SKŁAD SPECJALNY ROTAX**
Warszawa, Króla Alberta 1.
102

POLSKA AGENCJA INFORMACJI HANDLOWEJ P. A. I. H.
SP. Z OGR. ODP.
WARSZAWA, CZACKIEGO 6. TEL.: 2-91-14, 2-93-36, 5-17-17.
UDZIELA INFORMACYJ o stanie majątkowym i zdolności kredytowej osób, firm handlowo - przemysłowych i banków w Polsce i zagranicą.
WSKAZUJE ADRESY osób prywatnych i firm przemysłowo - handlowych. Przeprowadza propagandę prasową dla firm przemysłowo - handlowych i opracowuje referaty gospodarcze.
ODDZIAŁY: GDYNIA, ul. Abrahama 27, tel. 25-68. KATOWICE, ul. Stawowa 7, tel.: 3-08-40, 3-08-41. LWÓW, Pasaż Mikolascha, tel. 2-55-33. ŁÓDŹ, ul. Andrzeja 7, tel. 1-37-37. POZNAŃ, ul. Piekary 16/17, tel. 54-43.
DYSPONUJE WŁASNĄ ORGANIZACJĄ W KRAJU I ZAGRANICĄ
123

Kolektura Loterji Państwowej J. WOLANOW
Warszawa, Marszałkowska 154. Konto P. K. O. 18814.
91

Biuro Sprzedaży Wyrobów Fabryk Jutowych
Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością
Warszawa, ul. Szkolna 2 m. 5.
136

Warszawska Fabryka
Ostrzy do Golenia
„POLONÓŻ"
Spółka firmowa
Warszawa, ul. Grochowska 86
Telefon 10,18.33

Pierwsza Warszawska Spółka Handlu Win Egz. od 1795 r.
Warszawa, Miodowa 12, tel. 218-86. Znana jest z doskonałej kuchni.
108

PRZEMYSŁ DYWANOWY J. M. KLEINERMAN
Egz. od 1882 r. Warszawa Długa 44|46 tel. 11-98-78
Przedstaw. Tomaszowskiej Fabr. Dyw., chodników i wyrobów kokosowych Dostawy rządowe
155

CUKIERNIE
K. SZTRALL
w WILNIE, ul. Wielka 2, telefon 4-67, Ad Mickiewicza 22, telefon 4-68. Polecają wyroby własnej wytwórni znane z doskonałości. W cukierni przy ul. Mickiewicza codziennie koncerty od godz. 6-ej wieczorem.

Cukiernia-Kawiarnia „B. SZTRALL" = WILNO = Mickiewicza 12.

NARODNA TORHOWLA ROK ZAŁOŻENIA 1883
KRAJOWY ZWIĄZEK SPOŻYWCZY spółdzielnia z odp. udziałami we LWOWIE
Rynek 36, telefon 103-27.
32 oddziały w kraju — dziewięć własnych realności miejskich. Własny murowany magazyn towarowy na Dworcu Głównym we Lwowie.
Centrala gospodarcza spółdzielni spożywców. Import towarów kolonjalnych i owoców południowych. Sprzedaż Towarów spożywczych i artykułów pierwszej potrzeby.
SPECJALNOŚĆ: Herbata z własnej pakowni, kawa z własnej palarni elektrycznej. Renomowane piwnice winne: wina stołowe, lecznicze i mszalne. Artykuły spożywcze krajowe: grzyby, miód, przetwory owocowe.
75p

IZBA RZEMIEŚLNICZA w KATOWICACH Plac Wolności 12.

Prezes Izby: Łyszczak Piotr, mistrz krawiecki; Wiceprezes Izby: Satara Wiktor, mistrz kowalski; Członkowie Zarządu: Kułakowski Stefan, mistrz piekarski i cukierniczy; Kulawik Stanisław, mistrz rzeźnicki; Wagner Michał, mistrz stolarski; p. o. Dyrektora: Szmigielski Br.

Izba składa się z 20-tu radców, których 12 wybranych jest przez rzemieślników, a 8-miu powołanych przez Ministerstwo Przemysłu i Handlu. Zakres działania Izby Rzemieślniczej obejmuje na zasadzie rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej (Dz. U. R. P. Nr. 98, poz. 737) obszar Województwa Śląskiego.

62p

HOTEL IMPERIAL Warszawa, Marszałkowska 121, tel. 2-59-41 6-35-61
3 minuty od Dworca Głównego
Pokoje z wodą bieżącą od 3.50 zł.
118

KANTOR WYMIANY JULJANA LANGERA
WARSZAWA, UL. MARSZAŁKOWSKA Nr. 121. TELEFON 242-11.
119

PLAKATY OSTRZEGAWCZE zalecone przez Ministerstwo Opieki Społecznej dla zwalczania nieszczęśliwych wypadków w zakładach przemysłowych
dostarcza **POLSKI PLAKAT OSTRZEGAWCZY** Warszawa, Jasna 13 tel. 236-22
89

C. ULRICH ZAKŁADY OGRODNICZE założone w 1805 roku

Hodowla i sprzedaż hurtowa i detaliczna

NASIONA WSZELKIE — DRZEWKA I KRZEWY owocowe i ozdobne, NARZĘDZIA OGRODNICZE — ROŚLINY — KWIATY CIĘTE — NAWOZY SZTUCZNE — CHEMIKALJA OWADOBÓJCZE, OWOCE.

Centrala — Cegiana 11, Filje: Sienkiewicza 11 i 2-ga Hala Mirowska.

Szkółki drzew i szklarnie w Ulrichowie pod Warszawą.

Sklep kwiatów — Ossolinskich 8. CENNIKI BEZPŁATNIE. 145

»AVIA«

Wytwórnia maszyn precyzyjnych

L. NOWIŃSKI, M. KOŚMIŃSKI i W. SZOMAŃSKI

SPÓŁKA Z OGR. ODP.

Warszawa, ul. Siedlecka Nr. 63

Tel.: 10-12-41, 10-28-41

83

Hotel **PODLASKI** w Warszawie

ul. Nowogrodzka 15. Telefon 8-82-41

Pokoje w cenie od 4—8 zł. doba

96

LIGA DROGOWA

Warszawa, Krakowskie Przedmieście 8 m. 3, telef. 2-11-82.

Konto czekowe P. K. O. 22877.

Prezes Rady Głównej — inż. Aleksander Bobkowski.

Prezes Zarządu Głównego — Stefan hr. Tyszkiewicz.

Celem Ligi Drogowej jest krzewienie wśród szerokich warstw społeczeństwa poczucie konieczności naprawy, rozbudowy i należytego utrzymania dróg w Polsce oraz współdziałanie z Władzami Państwowemi i samorządowemi dla osiągnięcia tych celów.

Liga Drogowa propaguje znaczenie dobrych dróg dla ekonomicznego i kulturalnego rozwoju kraju, dla kontaktu z zagranicą oraz dla obrony Państwa; zaznajamia się z potrzebami komunikacyjnemi poszczególnych miejscowości i współdziała z miejscową ludnością w naprawie i utrzymaniu dróg; popiera rozwój ruchu samochodowego dla celów turystyki i komunikacji. 171

WARSZAWSKA FABRYKA DYWANÓW „DYWAN"

Spółka Akcyjna

detaliczny skład fabryczny Warszawa, Kredytowa 9. 159

Tow. Handlowo-Przemysłowe „FIBRA" Sp. Akc. Warszawa, ul. Nalewki Nr. 13.

Fibra wulk. ameryk. walizkowa, techniczna, na daszki i tryby cichobieżne. 167

Spółka Akcyjna **Wielkich Pieców i Zakładów Ostrowieckich**

Warszawa, Aleja Ujazdowska 51, telefon 8.03-40 centrala 144

PRZEMYSŁ CHEMICZNY

«BORUTA»

Sp. Akc. **Zgierz, Leśna 30.**

Skrót telegraf.: BORUTA ZGIERZ
Telefony: Łódź 195-96 i 195-97, Zgierz 19.

1. **Barwniki syntetyczne** (anilinowe) do wszelkich wyrobów włókienniczych, skór, futer, papieru, past, drzewa, artykułów spożywczych i t. p.
2. **Kwasy i sole techniczne.**
3. **Związki syntetyczno-organiczne** dla przemysłu włókienniczego, gumowego, do wyrobu barwników i t. p.
4. **Środki dezynfekcyjne.** Chloraktin „Boruta" i Chlorakton „Boruta", silne środki przeciwzakaźne, nietrujące. Zastępują lizol, karbol, sublimat, jodynę i t. p. Leczą oparzenia iperytem.

Składy i przedstawicielstwa:

Łódź, Warszawa, Białystok, Bielsko, Częstochowa, Kraków, Poznań.

153

Węgiel — koks — surówka — żelazo profilowe — szyny — blachy — bednarka — obręcze — podkowy — elektrody — rury — walce — stopy — odlewy — mosty — szkielety stalowe — wieże — zbiorniki — wagony — części do wagonów — części tłoczone — sprężyny — połączenia i odgałęzienia torów — ruszta stalowe — urządzenia kopalniane — maszyny — sprężarki — kompletne urządzenia dla rzeźni i bekoniarni — dla fabryk papieru — maszyny i urządzenia garbarskie — maszyny do kruszenia i sortowania — urządzenia mechaniczne dla cegielni i dla przem. chemicznego — kompletne zespoły ogrzewnicze — dźwigi — suwnice — kotły parowe — części maszyn — motorowe walce drogowe — baraki z blachy falistej — narzędzia ręczne — naczynia blaszane emaljowane — naczynia z blachy cynowane — beczki — bębny — różne wyroby emaljowane

Wspólnota Interesów

Katowickiej S. A. dla Górn. i Hutn.

Górn. Zjednoczonych Hut Król. i Laura

Katowice, Kościuszki 30.

ARKADY

Wytworny miesięcznik
poświęcony sztuce
w życiu i przemyśle

REDAKCJA
Warszawa, P. A. T. Królewska 5

PRASA

USTAWODAWSTWO PRASOWE [1]).

PRZEPISY ADMINISTRACYJNE, DOTYCZĄCE PRASY, AGENCYJ PRASOWYCH I DRUKARŃ.

A) B. ZABÓR ROSYJSKI:

Dekret z dnia 7 lutego 1919 r. w przedmiocie tymczasowych przepisów prasowych (Dz. Pr. P. P. Nr. 14, poz. 186).

Dekret z dnia 7 lutego 1919 r. w przedmiocie przepisów tymczasowych o zakładach drukarskich i składach druków (Dz. Pr. P. P. Nr. 14 p. 146).

B) B. ZABÓR AUSTRJACKI:

Ustawa prasowa z dnia 17 grudnia 1862 r. (dz. p. p. Nr. 6 ex 1863).

Ustawa z dnia 15 października 1868 r. (dz. p. p. Nr. 142).

Ustawa z dnia 9 lipca 1894 r. (Dz. p. p. Nr. 161) częściowo znosząca a częściowo zmieniająca postanowienia ustawy prasowej z 17.XII.1862 (Dz. p. p. Nr. 6 z r . 1863) i ustawy o postępowaniu karnem z dn. 23.V. 1872 r. (Dz. p. p. Nr. 119).

C) B. DZIELNICA PRUSKA:

Ustawa prasowa z dnia 7 maja 1874 r. (Dz. U. Rz. Nr. 16, str. 1003).

„Ustawodawstwo Prasowe".

Zbiór ustaw, rozporządzeń, okólników i orzeczeń sądów najwyższych, dotyczących prasy, zawiera dzieło p. t. „Ustawodawstwo Prasowe" [2]). Mamy tutaj całokształt ustawodawstwa prasowego, obowiązującego we wszystkich dzielnicach Rzeczypospolitej, nadto odpowiednie ustępy Kodeksów Karnych i prawa autorskiego, przepisy o informowaniu prasy, przepisy o kolportażu i odpowiednie postanowienia o obrocie pocztowym, telegraficznym i telefonicznym, przepisy o ogłoszeniach prasowych tudzież postanowienia ustaw gospodarczych dotyczących prasy.

Ogółem dzieło zawiera przepisy z 62 ustaw, dekretów, rozporządzeń i okólników; uzupełniają zbiór orzeczenia Sądów Najwyższych w sprawach prasowych. Na końcu książki została podana wyczerpująca bibljografja książek i artykułów w języku polskim o prawie prasowem oraz szczegółowy skorowidz rzeczowy.

W roku 1934 ukazał się Suplement I do „Ustawodawstwa Prasowego", zawierający uzupełnienia za II-gą połowę 1933 r. i za I. połowę 1934 r.

---

[1]) Vide „Rocznik Polityczny i Gospodarczy 1932", str. 546 — 576.

[2]) „Ustawodawstwo Prasowe" (1933). „Ustawodawstwo Prasowe — Suplement I" (1934). Zebrał i opracował Leon Zieleniewski. Dzieło wyszło nakładem Polskiego Związku Wydawców Dzienników i Czasopism (Warszawa, Krakowskie Przedmieście 40, m. 11, tel. 540-00).

OCHRONA INFORMACYJ PRASOWYCH.

Brak specjalnych przepisów prawnych ochraniających własność informacyj prasowych, fakt, że dzienniki nasze nie krępują się w przedrukowywaniu wiadomości, ogłoszonych w prasie, powszechność tego zjawiska, a zwłaszcza bezkarność, z jaką się spotyka — wywołać mogą błędne mniemanie, że przedruki prasowe są we wszelkich warunkach dopuszczalne i prawnie dozwolone.

Tak jednak nie jest. Istniejące ustawodawstwo daje możność walki z niesumiennemi wydawnictwami, uprawiającemi proceder informowania opinji za pomocą „nożyczek redaktorskich".

Bronią w tej walce — wprawdzie bronią niedoskonałą w obecnej swej postaci — jest przedewszystkiem ustawa o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji.

Kiedy przedruk wiadomości staje się niedozwolony?

Ponieważ w ustawodawstwie naszem niema wyraźnych zakazów przedrukowywania wiadomości prasowych, a co więcej Ustawa o prawie autorskiem z dn. 29 marca 1926 wyraźnie wyłącza z pod swej ochrony (art. 4) zwykłe wiadomości dziennikarskie, jako nie noszące cech twórczości indywidualnej, zatem przedrukowanie wiadomości gdziekolwiekbądź ogłoszonych, jest w zasadzie dozwolone.

Jednakże w razie stałego korzystania przez jakiś dziennik z wiadomości, ogłaszanych w innych dziennikach, ma zastosowanie art. 3 ustawy o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji z 2 sierpnia 1926 roku.

Odnosi się to zwłaszcza do przedruków depesz Agencyj informacyjnych przez dzienniki, uchylające się od zaabonowania drogich komunikatów agencyjnych. (Patrz uwagi prof. Zolla do ustawy o nieuczciwej konkurencji str. 198. Nakład Wojew. Instytutu Wydawniczego w Poznaniu).

Wym. art. ma brzmienie następujące:

Art. 3. Kto poza przypadkami art. 1 i 2 szkodzi przedsiębiorcy obyczajami (uczciwością kupiecką), jako to przez podawanie nieprawdziwych wiadomości o przedsiębiorstwie, przez podmawianie dla celów konkurencyjnych jego organów do niewypełnienia obowiązków służbowych, przez wyjawianie tajemnic przedsiębiorstwa technicznych lub handlowych i t. p. winien zaniechać tych czynów, w razie winy wynagrodzić szkodę pokrzywdzonemu i ewentualnie dać mu zadośćuczynienie. Roszczenia te podlegają przepisom art. 1.

Ochrona wiadomości przed jej ogłoszeniem.

Należy tu rozważyć dwa wypadki:

1) gdy wiadomość zostaje wykorzystana przez osoby nieuprawnione, będąc już w posiadaniu redakcji dziennika lub agencji, do których była adresowana.

2) gdy nastąpi to w czasie transmisji wiadomości do redakcji danego dziennika lub agencji za pośrednictwem poczty, telegrafu, telefonu.

W pierwszym wypadku, prócz wym. art. 3-go ma zastosowanie art. 10 ustęp 1 i 2 Ustawy o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji, których brzmienie jest następujące:

Art. 10. 1. Kto, dowiedziawszy się w sposób niezgodny z prawem lub dobremi obyczajami o tajemnicach przedsiębiorstwa technicznych lub handlowych z tajemnic tych w celach konkurencyjnych korzysta, lub ich innym udziela, ulega karze grzywny do 12.000 złotych lub aresztu do sześciu tygodni, albo obu karom łącznie.

2. Tej samej karze ulega pracownik przedsiębiorstwa, gdy tajemnice techniczne lub handlowe, jakie powierzono mu z uwagi na stosunek służbowy, lub jakie poznał w wykonaniu stosunku służbowego, podaje do wiadomości innych osób w celach konkurencyjnych, lub celem wyrządzenia szkody przedsiębiorcy, a to w czasie trwania stosunku służbowego lub do dwóch lat po rozwiązaniu tegoż.

W drugim wypadku t. j. gdy zachodzi fakt przejęcia wiadomości przez osobę nieuprawnioną w trakcie transmisji mają zastosowanie wszelkie przepisy gwarantujące nienaruszalność tajemnicy korespondencji, którą zapewnia Ustawa Konstytucyjna i ust. o poczcie, telegrafie i telefonie z 3 czerwca 1924, ogłoszona w tekście poprawionym i uzupełnionym w Nr. 12 „Dzienniku Ustaw" z 14 lutego 1931, p. 57.

W szczególności co dotyczy transmisji drogą radjową (radjofoniczną i radjotelegraficzną) Ustawa ta mówi w art. 11, co następuje:

Art. 11. Upoważniony do posiadania prywatnej stacji radjotelegraficznej lub radjotelefonicznej jest obowiązany do zachowania w tajemnicy wiadomości, które przejął, a które nie były dla niego przeznaczone i ujawnić je może jedynie urzędom państwowym.

Według art. 32 tejże Ustawy pogwałcenie tajemnicy radjofonicznej i radjotelegraficznej karalne jest grzywną do 5.000 zł.

Przepis art. 11-go omawianej ustawy uzupełnia art. 22 rozporządzenia wykonawczego Ministra Handlu i Przemysłu z 10 października 1924, poprawionego rozporządzeniem tegoż Ministra z dnia 31 lipca 1926:

§ 22. Posiadacze prywatnych radjostacyj odbiorczych mają prawo odbierać za pośrednictwem swych stacyj tylko sygnały doświadczalne, produkcje radjofoniczne i komunikaty adresowane „do wszystkich" za wyjątkiem komunikatów o treści agitacyjnej lub antypaństwowej, bezwzględnie zaś nie mają prawa przejmować korespondencji osobistej, wymienianej za pośrednictwem stacyj użyteczności publicznej oraz komunikatów agencyj telegraficznych, przeznaczonych dla ściśle określonego grona odbiorców.

Treść korespondencji osobistej jak również komunikatów agitacyjnych i antypaństwowych oraz komunikatów agencyj telegraficznych, przeznaczonych dla ściśle określonego grona odbiorców wypadkowo przejęta, nie może być ani zapisywana, ani rozgłaszana, a musi być zachowana w tajemnicy pod rygorem natychmiastowego cofnięcia upoważnienia i zastosowania art. 32 ustawy z dn. 3 czerwca 1924 r. o poczcie, telegrafie i telefonie.

Przedsiębiorstwa prasowe za prawo odbioru i wykorzystania treści komunikatów „do wszystkich" (Cq — à tous), jako materjału informacyjnego, nie uiszczają żadnych dodatkowych opłat, gdy przeciwnie za prawo odbioru i wykorzystania treści komunikatów, przeznaczonych dla ściśle określonego grona odbiorców, ci ostatni oprócz opłat na rzecz odnośnej agencji uiszczają jeszcze na rzecz Generalnej Dyrekcji Poczt i Telegrafów pewną opłatę indemnizacyjną, której wysokość ustala Minister Przemysłu i Handlu.

Z powyższego wynika że:

1) w wypadku stałego korzystania dla celów zysku przez pewien dziennik z wiadomości ogłaszanych w innym dzienniku, który zdobył je nakładem pracy i kosztów — powstaje roszczenie cywilne o zaniechanie i zadośćuczynienie;

2) gdy wiadomość nigdzie jeszcze nieogłoszona zostaje uzyskana przez dziennik niesumiennemi sposobami w drodze wydania jej temu dziennikowi przez współpracownika innego dziennika lub agencji, których własność stanowi, lub w drodze przejęcia jej w trakcie transmisji — winni, t. j. zarówno korzystający, jak i współdziałający z nim pociągnięci mogą być do odpowiedzialności karnej.

PRASA W POLSCE.

Zestawienie wszystkich czasopism, wychodzących na terenie Rzeczypospolitej Polskiej, według spisu alfabetycznego, oraz według podziału na województwa, znajduje się w wydawnictwie Polskiej Agencji Telegraficznej p. n. „Prasa-Reklama". Zestawienie to obejmuje wszystkie pisma codzienne, wychodzące w Warszawie i na prowincji, prasę perjodyczną w Warszawie i na prowincji, czasopisma fachowe, zawodowe i specjalne, oraz wszystkie czasopisma obcojęzyczne, wydawane w Polsce.

Pozatem zestawienie podaje też i ważniejsze czasopisma, wychodzące na terytorjum Wolnego Miasta Gdańska, oraz prasę polską zagranicą.

ZWIĄZEK DZIENNIKARZY RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

(Sejm, Klub Sprawozdawców Parlamentarnych).

Zarząd Główny:

Prezes — Mieczysław Ścieżyński.

Wiceprezesi: Witold Gielżyński, Hieronim Wierzyński.

Sekretarz Generalny: Stanisław Zalewski. Zastępca sekretarza generalnego: Władysław Besterman. Skarbnik Generalny: Władysław Dunin-Wąsowicz.

Członkowie Zarządu: Antoni Beaupré, Józef Flach, Leon Formański, Czesław Gumkowski, Wacław Górnicki, Bohdan Jarochowski, Medard Kozłowski, Czesław Kędzierski, Łada-Bieńkowski, Edward Rumun, Natan Szwalbe, Eugenjusz Szrojt, Adam Szenberg-Górski, Jakób Szapiro, Marjan Szydłowski, Józef Warchałowski, Leon Weinstock.

Komisja Rewizyjna:
Stefan Dunin, Ludwik Rubel, Stefan Sacha.

Sąd Dziennikarski:

Prezes: Wacław Filochowski.

Ławnicy: Nechay, Kenig, Charkiewicz, Chełmirski, Obarski Mieczysław, Majewski, Probst, Gotlieb.

Syndykat Dziennikarzy Warszawskich.

(Sejm, Klub Sprawozdawców Parlamentarnych).

Zarząd:

Prezes: Stefan Grostern.

Wiceprezesi: Roman Boski, Marjan Grzegorczyk. Sekretarz: Jerzy Nowakowski. Skarbnik: Stanisław Czosnowski.

Członkowie Zarządu: Wacław Borowy, Stanisław Grek, Tadeusz Opioła, Adam Romer, Jerzy Wiewiórski, Stanisław Włodek, Stanisław Strumph-Wojtkiewicz, Czesław Stanisławski.
Komisja Rewizyjna:
Prezes: Jan Lisakowski.
Członkowie: Aleksander Kenig, Wacław Sikorski.
Sąd Dziennikarski:
Prezes: Maksymiljan Goryński
Ławnicy: Witold Giełżyński, Bruno Wincenty Korotyński, Ludomir Lewenstam, Wiktor Natanson, Zygmunt Piotrowski, Józef Petrycki.

Syndykat Dziennikarzy Białostockich
Białystok, ul. Marszałka Piłsudskiego 33, tel. 331-a.
Prezes: — Szapiro Jakób.
Wiceprezes: Ancerewicz Czesław. Sekretarz: Wojnicz Radosław. Skarbnik: Goldman Mendel.
Członkowie Zarządu: Tadeusz Koruski, Marjan Maciejowski, Józef Ciecierski.

Syndykat Dziennikarzy Krakowskich
Kraków, ul. Kleparska 24, tel. 137-32.
Prezes: Dr. Józef Flach.
Wiceprezesi: Woyczyński Roman i dr. Kanfer Mojżesz. Sekretarz: Tomaszkiewicz Leon.
Członkowie Wydziału: Dąbrowski Mieczysław, Kęplicz Klemens, Kołek Aleksander, Krakowiecki Anatol, Leo Juljusz, Rosner Leopold, Strojek Ludwik, Szydłowski Władysław, Wasilewski Antoni, Wasilewski Władysław, Waśkowski Antoni.
Kadencja na rok 1935/36.

Syndykat Dziennikarzy Lwowskich
Lwów, ul. Supińskiego 30, tel. 67-88.
Prezes: Bronisław Laskownicki.
Wiceprezesi: Henryk Cepnik, Henryk Hescheles, Bronisław Skalak, Władysław Szenderowicz.
Sekretarz: Tadeusz Przybylski. Skarbnik: Michalina Hausnerowa.
Członkowie Zarządu: Henryk Blaustein, Abraham Brat, Józef Burczak, Tadeusz Fabiański, Benzion Günsberg, Stanisław Menczel, Władysław Pańczak, Stanisław Starzewski.

Syndykat Dziennikarzy Łódzkich
Łódź, ul. Piotrkowska 121.
Prezes: Gumkowski Czesław.
Wiceprezesi: Kozielski Władysław, Halberstadt Adam.
Sekretarz: Bolski. Skarbnik: Halberstadt Adam. Gospodarz: Fabiszewski. Delegat Sekcji Żydowskiej: Szulman.

Syndykat Dziennikarzy Pomorskich
Bydgoszcz, ul. Marszałka Focha 18.
Prezes: Fiedler Konrad.
Wiceprezesi: Mielnikow Wiktor, Dobrostański Józef.
Sekretarz: Górnicki Wacław. Skarbnik: Bigoński Edmund.
Członkowie Zarządu: Doliński Wacław (Grudziądz), Ciesielski („Słowo Pomorskie"), Kunz (Grudziądz), Jan Chełmiński.

Syndykat Dziennikarzy Śląska i Zagłębia Dąbrowskiego

Katowice.

Prezes: Józef Heynar.
Wiceprezesi: Ćwierk, Kubisz.
Sekretarz: Palędzki. Skarbnik: Sperling.
Członkowie Zarządu: Fall, Oskólski.

Syndykat Dziennikarzy Wielkopolskich

Poznań, św. Marcina 70.

Prezes: Jarochowski Bohdan.
Wiceprezes: vacat. Sekretarz: Nawrocki Szymon. Skarbnik: Ujma Wiktor.
Członkowie Zarządu: Kisielewski Józef, Kędzierski Czesław, Zakowski Kazimierz.

Syndykat Dziennikarzy Wileńskich

Wilno, ul. Wileńska 33, Stow. Techników Polskich.

Prezes: Szydłowski Marjan.
Wiceprezes: Jurkiewicz Józef.
Członkowie Zarządu: Laudyn Władysław (sekretarz), Nieciecki Jarosław (skarbnik), Syrewicz Konstanty.
Okres kadencji od 14 kwietnia 1935 do 14 kwietnia 1936 r.

Syndykat Dziennikarzy Polskich w Gdańsku

Gdańsk, ul. Rynek Kaszubski 21.

Prezes: Tadeusz Łada-Bieńkowski.
Wiceprezes: Henryk Sonnenburg. Sekretarz: Edward Hauptman. Zast. sekr.: Zbigniew Danielewski. Skarbnik: Wilhelm Grimsman.

Stowarzyszenie Dziennikarzy Państwowców.

Poznań, ul. Pocztowa 9.

Prezes — Winiewicz Józef.
Sekretarz: Świdziński Edmund. Skarbnik: Śmigielski Henryk. Ławnik: Zuchniewicz Wacław.
Kadencja Zarządu trwa od 1 kwietnia 1935 r. do 31 marca 1936 r.

Klub Sprawozdawców Parlamentarnych

Sejm.

Prezes: Zofja Osbergerowa.
Wiceprezes: Jerzy Wiewiórski. Sekretarz: Stefan Michalski. Zastępca sekretarza i gospodarz Klubu: Wacław Sikorski. Skarbnik: Jerzy Rogowicz.
Członkowie: Jadwiga Gutkowska, Bernard Zynger.
Komisja Rewizyjna:
Jan Fall, Jerzy Nowakowski, Stefan Śliwiński.
Sąd Koleżeński:
Władysław Bazylewski, Stefan Grostern, Marjan Grzegorczyk.

Klub Sprawozdawców Samorządowych

Warszawa, Ratusz.

Prezes: Czesław Stanisławski.
Członkowie: Banasiak Franciszek („Polska Zbrojna"), Golcz Włodzimierz (P.A.T.), Harasimowicz Wincenty („Kurjer Czerwony"—„Dobry Wieczór"), Sommer Jan („ABC"—„Nowiny Codzienne").

Stowarzyszenie Polskich Dziennikarzy i Publicystów Gospodarczych

Warszawa, ul. Marszałkowska 95 — V piętro.

Prezes: dr. Alfred Kielski.

Wiceprezes: Tadeusz Garczyński. Sekretarz: Alfred Wilecki. Skarbnik: dyr. Józef Jakubowski.

Członkowie: dr. Adolf Atlas, dr. Marjan Chełmikowski, dr. Leon Fall, dr. Adam Grabowski, Wacław Jastrzębowski, Bolesław Kasprowicz, Zygmunt Kmita, Tadeusz Nowacki, Marjan Rogóyski, dr. Zdzisław Szymański, Jerzy Marjusz Taylor, dr. Józef Trink, Bohdan Witwicki.

Związek Dziennikarzy Sportowych R. P.

Warszawa, Marszałkowska 3.

Prezes: Wacław Sikorski.

Wiceprezesi: Jerzy Grabowski i Aleksander Szenajch. Sekretarz: Ryszard Mosin. Skarbnik: Jerzy Osiński. Członkowie: Jan Erdman i Wiktor Junosza Dąbrowski.

Oddział Warszawski Związku Dziennikarzy Sportowych R. P.

Warszawa, Marszałkowska 3.

Prezes: inż. Jerzy Grabowski.

Wiceprezes: Wojciech Trojanowski. Sekretarz: Ryszard Mosin. Skarbnik: Zygmunt Weiss. Członek: Maurycy Lipszyc.

Komitet Warszawskiej Kasy Przezorności i Pomocy dla Literatów i Dziennikarzy.

Nowy Świat 41 m. 27.

Prezes: Prof. Król Kazimierz.

Wiceprezes: Giełżyński Witold. Skarbnik: Rodkiewicz Stanisław. Zastępca skarbnika: Tomasini Marjan. Sekretarz: Łaszczyński Witold. Zastępca sekretarza: Lach Szymański Adam. Członkowie: Czempiński Jan, Lutomski Bolesław, Włodek Stanisław.

Związek Pisarzy i Publicystów Emigracyjnych

Warszawa, ul. Mazowiecka Nr. 1 m. 5.

Prezes: Wacław Gąsiorowski.

Wiceprezesi: mjr. Mieczysław Bohdan Lepecki, dr. Czesław Łukaszkiewicz, New York. Sekretarz generalny: Stanisław Gąsiorowski. Zast. sekretarza generalnego: Władysław Oszelda. Skarbnik: radca Hubert Sukiennicki.

Członkowie zarządu: poseł Tomaszkiewicz Leopold, Lenartowicz Stanisław, Pankiewicz Michał, Morawski Ignacy, Łyp Franciszek, Skowron Władysław, dr. Zdrojewski Eugenjusz, dr. Rosiński Wiktor.

Organem Związku jest dwutygodnik „Wychodźca", rozsyłany do wszystkich środowisk polskich zagranicą.

Syndykat Dziennikarzy Polskich we Francji.

Prezes: vacat.

Wiceprezes: Alfred Bzowiecki („Kurjer Poranny"). Sekretarz Generalny: Jan Brzękowski. Skarbnik: S. J. Grenkamp-Kornfeld („Republika").

Członek Zarządu: Afred Kiełpiński (przedstawiciel „Dziennika Bydgowskiego" i Katowickiej „Polonji").

Syndykat Dziennikarzy Polskich w Stanach Zjednoczonych Ameryki Północnej.

Chicago III, 1406 W. Division street.

Prezes: Piątkiewicz Karol — Chicago III, 1406 W. Division street.

Wiceprezes: Sobieniowski Antoni — Chicago III. 1453 W. Division street. Sekretarz generalny: Leśnicki Ludwik — Chicago III, 4217 Milwaukee Avenue. Sekretarz Finansowy: Kostrubała Jan — Chicago III, 1453 W. Division street. Kasjer: Scholl Franciszek.

Prezes Sądu Koleżeńskiego: Przydatek Józef T. — Chicago III, 1453 W. Division street.

Prezes Komisji Rewizyjnej: Burke Karol — Chicago III, 1406 W. Division street.

SZKOŁA DZIENNIKARSKA.

Wyższa Szkoła Dziennikarska. Warszawa, Plac Małachowskiego 1. Założona w 1917 r. Właścicielem uczelni jest Towarzystwo Wyższej Szkoły Dziennikarskiej. Studja trwają trzy lata. Egzamin dyplomowy składa się z pisemnej pracy klauzurowej z jednego przedmiotu głównego poczem, w razie wyniku dodatniego, z rozprawy na temat, przyjęty przez jednego z profesorów W. S. D., wreszcie z publicznego egzaminu z 3-ch przedmiotów obowiązkowych, wybranych przez kandydatów, wśród których jeden przynajmniej musi być z zakresu dziennikarstwa.

W 1934/35 r. było ogółem 250 słuchaczów i słuchaczek.

Dyrekcja. Dyrektor: Wincenty Trzebiński, red. „Kurjera Warszawskiego". — Zastępca Dyrektora: Józef Wasowski, publicysta.

Wydawnictwo Tow. Wyższej Szkoły Dziennikarskiej. „Bibljoteka Prasowa Polska", publik. inform.-nauk., założ. w r. 1921 przez „Informację Prasową Polską".

POLSKI ZWIĄZEK WYDAWCÓW DZIENNIKÓW I CZASOPISM.

Polski Związek Wydawców Dzienników i Czasopism jest organizacją zawodowo - gospodarczą, mającą na celu rozwój i udoskonalenie prasy perjodycznej w Polsce, reprezentację i obronę interesów wydawnictw perjodycznych oraz unormowanie ich wzajemnych stosunków. Posiada własny organ prasowy, czasopismo „Prasa". Adres: Warszawa, Krakowskie Przedmieście 40 m. 11; adres telegraficzny: Wydawcy, Warszawa 54000; konto P. K. O. Nr. 18.606; tel. 540-00.

Władze i agendy Polskiego Związku Wydawców Dzienników i Czasopism

na okres od dnia 26 czerwca 1935 r. do dnia VII-go Ogólnego Zebrania członków Związku w r. 1936.

Rada Naczelna Związku.

Prezydjum: Prezes Mrozowski Feliks. Wiceprezesi: Pawłowski Edward, Pieracki Zygmunt.

Członkowie: Ankiewicz Jan („Pielgrzym i Goniec Pomorski, Pelplin), Bok Stanisław („Słowo Pomorskie" — Toruń), Borman Antoni („Wiadomości Literackie"), Chodak Józef („Gazeta Polska"), Czarnecki Andrzej („Tygodnik Handlowy"), Czoponowski Jerzy („Polska Zachod-

nia" — Katowice), Dąbrowski Marjan („Ilustrowany Kurjer Codzienny" — Kraków), Dobija Mieczysław („Światowid" — Kraków), Gottowt Hilary („Dziennik Poznański"), Grabowski Adam („Czas"), Gromski Edmund („Wiek Nowy"), Heinrich Stefan („Przegląd Elektrotechniczny"), Hołówkówna Janina („Kurjer Poranny"), Jeleński Szczepan („Tęcza" — Poznań), Jurkiewicz Józef („Kurjer Wileński"), Korfanty Witold („Polonia" — Katowice), ks. Kosibowicz Edward (wyd. ks. Jezuitów — Kraków), Krzywoszewski Stefan („Prasa"), Kwiatkowski Jerzy („A. B. C." i „Wieczór Warszawski"), Leitgeber Roman („Kurjer Poznański" i „Orędownik"), Lewandowski Antoni (wiceprezes Zarządu Gł.), Machowski Stanisław („Płomyk" i „Płomyczek"), Maliniak Juljan „Robotnik"), Mikicki Jan („Express Poranny" i „Dobry Wieczór"), Mileski Wacław („Przegląd Organizacji"), Mrozowski Feliks („Kurjer Warszawski"), Niklewicz Mieczysław (Sp. Wyd. Narodowe), Pawłowski Edward („Kurjer Bydgoski"), Pieracki Zygmunt („Bluszcz"), Podwysocki Stanisław („Zrąb" i „Pion"), br. Wawrzyniec Podwapiński (wyd. O. O. Franciszkanów — Niepokalanów), Poznański Maurycy („Republika" — Łódź), Rozencwajg Daniel („Nasz Przegląd"), Sotomski Jan („Polska Zbrojna"), Stypułkowski Jan („Echo" — Łódź), Teska Lech („Dziennik Bydgoski"), Wilkoszewski Franciszek („Goniec Częstochowski"), Zakrzewski Stanisław Zenon („Reklama"), Ziętowski Kazimierz („Dziennik Kujawski" — Inowrocław) i Zwierzyński Aleksander („Dziennik Wileński").

Sąd Związku.

Buchner Władysław, senjor („Mucha"), Bujwid Odo („Polski Esperantysta"), Lutosławski Jan („Gazeta Rolnicza").

Zarząd Główny Związku.

Prezydjum: Prezes Krzywoszewski Stefan. Wiceprezesi: Dobija Mieczysław, Lewandowski Antoni, Niklewicz Mieczysław.

Członkowie: Józef Chodak, Edmund Gromski, Janina Hołówkowa, Roman Leitgeber, Marjan Nusbaum - Ołtaszewski, brat Wawrzyniec Podwapiński i Jan Sotomski, zastępcy: Hilary Gottowt, Stefan Heinrich i Juljan Maliniak. W skład członków Zarządu wchodzi nadto z urzędu dyrektor Związku Stanisław Kauzik.

Komisja Rewizyjna. Członkowie: Stanisław Arct („Moje Pisemko"), Konrad Czerwiński („Czasopismo Księgowych") i Stanisław Garztecki („Wiadomości Turystyczne"), oraz Mikołaj Łazęcki („Gazeta Rolnicza") i Alfred Umgelter („Czas") jako zastępcy.

1. Sekcja prasy codziennej:
   a) Komisja redakcyjna,
   b) „ kolportażowa,
   c) „ ogłoszeniowa,
   d) „ radjowa,
   e) „ papiernicza,
   f) „ drukarska.
2. Sekcja prasy prowincjonalnej.
3. Sekcja czasopism naukowych.
4. Sekcja czasopism ogólnych, polityczno - społecznych, literackich i artystycznych.

5. Sekcja czasopism technicznych.
6. Sekcja czasopism gospodarczych.
7. Sekcja czasopism zawodowych.
8. Sekcja czasopism pracowniczych.

Biuro Związku:

Dyrektor Związku: Kauzik Stanisław.
Wicedyrektor: Głowiński Franciszek.

Komisja porozumiewawcza wydawców i dziennikarzy.

Naskutek porozumienia władz Polskiego Związku Wydawców Dzienników i Czasopism z władzami Związku Dziennikarzy R. P. z czerwca 1935 r. utworzona została **Komisja Porozumiewawcza** wyżej wymienionych organizacyj. W skład komisji wchodzą jako przedstawiciele Związku Wydawców: prezes Zarządu Głównego Związku Wydawców p. Stefan Krzywoszewski, wiceprezesi Zarządu p. Mieczysław Dobija, p. Antoni Lewandowski i p. Mieczysław Niklewicz oraz dyrektor Związku p. Stanisław Kauzik; jako przedstawiciele Związku Dziennikarzy R. P.: prezes Zarządu p. Mieczysław Ścieżyński, wiceprezesi Związku p. Witold Giełżyński i p. Hieronim Wierzyński oraz prezes Syndykatu Dziennikarzy Warszawskich p. Stefan Grostern.

POLSKA AGENCJA TELEGRAFICZNA PAT

Warszawa, ul. Królewska 5.

PAT powstała w 1918 roku, w październiku. 5 grudnia tego roku podporządkowana została Prezydjum Rady Ministrów i uznana za urzędową Agencję Prasową.

W roku 1921 PAT przestała być urzędem i otrzymała autonomję. W tym samym roku PAT przystąpiła do międzynarodowego koncernu Agencyj Sprzymierzonych, do którego należą wszystkie urzędowe Agencje świata.

W roku 1924 przekazane zostało PAT wyłączne pośrednictwo w zakresie płatnych ogłoszeń państwowych w prasie.

W tymże roku PAT przekształcona została w przedsiębiorstwo państwowe i otrzymała nowy statut.

W roku 1927 PAT uzyskała monopol na ogłoszenia państwowe i na zdjęcia filmowe i fotograficzne w obrębie gmachów państwowych. Zorganizowane zostały w PAT następujące działy: reklam i ogłoszeń, wydawnictw, filmowo - fotograficzny.

W roku 1932 stworzony został w PAT specjalny radjotelegraficzny serwis „Pol-Pat" dla Agencyj Zagranicznych.

W r. 1932 nastąpiło połączenie przedsiębiorstwa państwowego „Wydawnictwa Państwowe" z Polską Agencją Telegraficzną, wskutek czego Biuro Wydawnictw P. A. T. powiększyło się o „Monitora Polskiego" i „Zbiór Wyroków Najwyższego Trybunału Administracyjnego".

W roku 1934 na mocy dekretu Pana Prezydenta zostały przyłączone do PAT „Drukarnie Państwowe".

Kompleks tych Drukarń obejmuje Drukarnie: w Warszawie, Łodzi, Poznaniu, Lublinie i Łucku. Drukarnie zatrudniają około 450 robotników i urzędników. Wykazują obroty miljonowe.

W roku 1935 PAT przejęła Instytut Filmowy.

ORGANIZACJA I OBSADA PERSONALNA PAT.

Rada Administracyjna:

Prezes: Vacat.
Wiceprezes: Myśliński Mieczysław.
Członek delegat: Skrzetuski Mieczysław.
Członkowie: Dr. Barysz Leon, Puławski Leon, Raczko Bolesław, Skiwski Wiktor.

Komisja Rewizyjna:

Przewodniczący: Rakowski Jenusz.
Członkowie: Chrupowicz Władysław, Stanisławski Wiktor.

Dyrekcja:

Dyrektor Naczelny: Libicki Konrad.

Administracja:

Dyrektor: Czerny Karol.
Buchalter Naczelny: Krzymowski Stanisław.

Redakcja i Biuro Fotografji Prasowej:

Redaktor Naczelny: Obarski Mieczysław.
Starsi Redaktorowie: Przybyłowski Mieczysław, Knake Janusz, Kindler Witold, Berson Jan, Grostern Stefan.

Redakcja Zagraniczna	— Sołtan Jan, Szembek Jan. De Nisau Jerzy
Redakcja Gospodarcza	— Kier. Witwicki Bohdan
Redakcja Art.-Kult.	— Kier. Szwajcer Jerzy
Redakcja Sportowa	— Kier. Muszałówna Kazimiera
Reportaż	— Kier. Golcz Marjusz
Redakcja Prowincjonalna	— Kier. Kostrzeński Zygmunt, red. Brzęczkowski Jerzy.
Biuro Fotograficzne	— Kier. Fuks Jakób.

Biuro wydawnictw:

Wicedyrektor i Kier. Biura	— Orzechowski Franciszek
Redaktor „Monitora Polskiego"	— Czekalski Eustachy
Redaktor „Biuletynu Giełdowego"	— Stempel Oskar
Redaktor Wydawnictw innych	— Migasiński Emil.

Biuro Filmowe:

Wicedyrektor i Kier. Biura	— Vacat.
Kierownik Wydziału Filmowego	— Świdwiński Aleksander.

Biuro Ogłoszeń i Reklam:

Wicedyrektor i Kier. Biura	— Zakrzewski Stan. Z.
Administrator	— Czepelewski Kazimierz.
Kier. Wydz. Ogłoszeń Prasowych	— Czerniajew Jan.
Kierownik Działu Reklam	— Drue Jan.
Kierownik Atelier Grafiki	— Vacat.
Centrala Druków:	— Kier. Frydrych Roman.
Instytut Filmowy:	— Kier. Suchorzewski Henryk.

Drukarnie Państwowe:

w Warszawie:	— Dyr. Guranowski Mieczysław.
w Lublinie:	— Kier. Pękalski Ryszard.
w Łodzi:	— Kier. Jeleniowski Henryk.
w Łucku:	— Kier. Wiza Jan.
w Poznaniu	— Kier. Cejrowski Alojzy.
w Wilnie:	— Kier. Woronko Konstanty.

Oddziały Krajowe:

Bydgoszcz, ul. Gdańska 22, tel. 13-74. Kierownik: Południowski Kazimierz.

Gdynia, ul. Świętojańska, Dom PAM., tel. 17-20. Kierownik: Mucharski Antoni.

Grudziądz, ul. Mickiewicza 26, tel. 13-04. Kierownik: Stanach Józef.

Katowice, ul. 3-go Maja 34, tel. 565 i 31-091. Kierownik: Mikulski Adam.

Kraków, ul. Rynek Główny 6, tel. 105-00 i 104-99. Kierownik: Dziama Stefan.

Lwów, ul. Akademicka 11, tel. 200-20 i 200-45. Kierownik: Burczak Józef.

Łódź, ul. Piotrkowska 125, tel. 10-111 i 11-524. Kierownik: Wagner Wacław.

Łuck, ul. Piłsudskiego 14, tel. 222. Kierownik: Prystupa Roman.

Poznań, ul. Pocztowa 11, tel. 28-57 i 28-58. Kierownik: Szedlin-Czarliński Aleksander.

Toruń, ul. Szeroka 5, tel. 263. Kierownik: Krupiński Janusz.

Wilno, ul. Mickiewicza 15, tel. 7-75. Kierownik: Chomiński Ludwik.

* * *

W. M. Gdańsk, Neugarten 27, tel. 240-79. Kierownik: Sonnenburg Henryk.

Stałe Placówki Zagraniczne.

Berlin, SW. 68, Zimmerstrasse 28, tel. Döhnhof 71-86 i 71-85.— Korespondent: Dembiński Stanisław.

Londyn, W. I. 68 Curzon Street, tel. Maifair 1-00-9. — Korespondent: dr. Litauer Stefan.

Moskwa, vacat.

New-York. 383 Madison Avenue, tel. Eldorado 5-60-37. — Korespondent Nałęcz - Morawski Wojciech.

Paryż, 2-e 17, rue Bachaumont, tel. Central 32-36. — Korespondent: Święcicki Tadeusz.

Wiedeń, Hinterhoff Eugenjusz.

Rzym, ul. Lungo Tevere Mellini 33, tel. 35-597. — Korespondent Chrzanowski Feliks.

Ryga, ul. Elisabets iela 23/12, tel. 32-262. Korespondent Stok Stefan.

Korespondenci nadzwyczajni.

Poza Oddziałami krajowemi i stałemi placówkami zagranicznemi PAT posiada gęstą sieć nadzwyczajnych korespondentów krajowych w ogólnej ilości 156 oraz nadzwyczajnych korespondentcw zagranicznych we wszystkich częściach świata w ogólnej ilości 83.

AJENCJA PRASOWA I PUBLICYSTYCZNA „ISKRA".

Warszawa, Aleje Ujazdowskie 38. Tel. Dyrekcji: 8-45-01.

Dyrekcja:

Dyrektor Naczelny: Ścieżyński M., Prezes Związku Dziennikarzy R. P.

Ajencja Prasowa i Publicystyczna „Iskra", założona w dniu 26 listopada 1929 roku, ma za cel informowanie prasy polskiej o wszelkich

wydarzeniach z dziedziny życia politycznego, społecznego i gospodarczego drogą wydawania codziennych komunikatów, zawierających gotowe i zredagowane w sposób nadający się do druku wiadomości.

Pozatem Ajencja „Iskra" wydaje Biuletyn Artykułowy, przeznaczony dla codzienej i perjodycznej prasy prowincjonalnej, zawierający od 3-ch do 5-ciu dziennie artykułów, omawiających najważniejsze wydarzenia polityczne, gospodarcze i społeczne w kraju i poza jego granicami.

Działalność Ajencji „Iskra" zgrupowana jest w następujących działach:

Dział polityczny redaguje codzienny komunikat, zawierający wiadomości z zakresu całokształtu państwowego życia politycznego, działalności bieżącej i zamierzeń rządu, większych związków i stowarzyszeń społecznych i politycznych, samorządów, instytucyj ubezpieczeń społecznych i t. p. (tel. 8-45-00).

Dział polityczny, dostarcza pozatem prasie codziennej nieoficjalnych, dokładnych i wyczerpujących sprawozdań z obrad Rady i Zgromadzenia Ligi Narodów, ważniejszych organów Ligi i większych konferencyj międzynarodowych.

Dział gospodarczy sporządza codzienny biuletyn wiadomości z życia i działalności wszelkiego rodzaju związków i stowarzyszeń gospodarczych, ze szczególnem uwzględnieniem działalności organów samorządu gospodarczego. Biuletyn gospodarczy zawiera ponadto wiadomości na temat działalności gospodarczej rządu i banków państwowych oraz prywatnych, sprawozdania z obrad ważniejszych ciał nadzorczych instytucyj życia gospodarczego, szczegółowe wykazy statystyczne, obrazujące okresowo położenie polskiego i zagranicznych rynków finansowych, pieniężnych i handlowych i in.

Dział gospodarczy dostarcza również codziennych biuletynów krajowych giełd pieniężnych i towarowych (tel. 8-17-03).

Dział artykułowy redaguje codzienny biuletyn artykułów dla prasy prowincjonalnej, zatrudniając najpoważniejsze pióra publicystyki stołecznej, politycznej i gospodarczej, zawierający wykaz i krótką ocenę najważniejszych wydarzeń tygodnia (tel. 8-65-02).

Ajencja „Iskra" posiada własny dział ogłoszeń i propagandy, który podejmuje się na warunkach, analogicznych z wszelkiego rodzaju biurami ogłoszeń, zamieszczania anonsów, płatnych komunikatów, wzmianek propagandowych, specjalnych artykułów i t. p., we wszystkich organach prasy codziennej i perjodycznej, wydawanej we wszystkich językach na terenie Rzeczypospolitej Polskiej.

Biuletyny codzienne Ajencji „Iskra" dostarczane są zarówno organom prasy, jak i prenumeratorom prywatnym raz dziennie, względnie, w miarę ich ukazywania się, kilka razy w ciągu dnia na specjalne żądanie.

Na prowincję biuletyny ekspedjowane są specjalnemi „listami dworcowemi", co gwarantuje możliwie najszybsze i najpunktualniejsze docieranie ich do rąk adresatów. Pozatem — w miarę potrzeby — Ajencja „Iskra" informuje swoich prenumeratów o najważniejszych wydarzeniach w drodze telefonogramów lub pisma na odległość (teletyp — teleskryptor).

AJENCJA TELEGRAFICZNA „EXPRESS".

Warszawa, ul. Pierackiego 16. Tel. 519-07, 519-44 i 260-95.

Wiadomości z całego świata.

Oddziały: w Paryżu, Londynie, Genewie, Rzymie, Wiedniu, Pradze i Rydze.

Ajencja Telegraficzna „Express" wydaje:

1) Komunikat telegraficzny A. T. E., wychodzący kilka razy dziennie i zawierający źródłowe i szybkie informacje z całego świata.

2) „Serwis Specjalny", wychodzący trzy razy tygodniowo, a zawierający artykuły z dziedziny politycznej, gospodarczej, informacje o życiu kulturalno - społecznym w kraju oraz najciekawsze wiadomości z całego świata.

3) „Wiadomości Stołeczne i Prowincjonalne" codzienny biuletyn, obejmujący informacje z dziedziny społecznej, kronikę wypadków oraz ważniejsze wydarzenia na terenie stolicy i całego kraju.

Kierownictwo:

Dział polityczny:

Dyrektor: Tadeusz Domański. Redaktor Naczelny: Antoni Chrząszczewski.

Administracja:

Dyrektor: Czesław Skrzycki.

Agencje zagraniczne zaprzyjaźnione z Ajencją telegraficzną „Express": Telegrafen - Compagnie — Wiedeń, Budapeszt, Bukareszt, Białogród. Europapress — Niemcy, Szwajcarja. Central European Radio — Praga, Rzym. Oriente — Rzym.

POLSKA KATOLICKA AGENCJA PRASOWA (KAP).

Warszawa, Miodowa 17. Centrala. Tel. 228-19 (biuro), 281-55 (dyrekcja).

Dyrektor: ks. Zygmunt Kaczyński.

Agencja obsługuje w kraju 189 pism. Wydaje codzienne biuletyny prasowe oraz telegramy. Oprócz tego wydaje perjodycznie co trzy tygodnie — biuletyny w językach angielskim, francuskim, niemieckim i włoskim dla prasy zagranicznej.

POLSKA AGENCJA PUBLICYSTYCZNA P. A. P.

Warszawa, Marszałkowska 95.

Tel. dyr. 9-89-99. Skrót Telegr.: Papkoncern.

Dyrekcja:

Dyrektor Naczelny: J. Kuczabiński.

Biuletyn informacyjny (2 razy dziennie). Codzienny biuletyn artykułowy. Artykuły specjalne: korespondencje. Powieści odcinkowe.

Dział propagandy gospodarczej. Biuro Ogłoszeń. Radio-reklama.

Klub Prasy Zagranicznej w Warszawie.

Club de la Presse Etrangére à Varsovie.

Prezes: Robert Suster, ul. Piusa 16-b. Tel. 964-39.

Sekretarz i Skarbnik: Joel Cang. Żolibórz, ul. Krasińskiego 6. Tel. 11-17-72.

Członkowie Komitetu: Geraud Jouve, Kulschewski Dr. E.

Członkowie doradcy Komitetu: (Membres Consultatifs du Comité): Ahlers Joh., Prieditis Peteris, Wołkowysski M., Dr.

Ahlers Joh (Deutscher Wirtschaftsdienst) Chocimska 35. Tel. 9.20-12 (członek zwyczajny).

Andreis de Egisto, (La Tribuna), Częstochowska 40 m. 18 (członek zwyczajny).

Bloch Federico (L'Informatione Roma etc.) Wspólna 34a. Tel. 9.77-23 (czł. nadzwyczajny).

Blumer Henri (Neue Zürcher Ztg., Helsingin Sanomat), Smolna 25 m. 14. Tel. 201-80 (czł. zwycz.).

Beniamino Aurora (Giornale d'Italia, Regime Fascista) Chmielna 27 m. 69. Tel. 11-25-11 (członek nadzwyczajny).

Besterman Wl. (United Press of America). Al. Szucha 11. Tel. 8-18-10.

Birnbaum Gerhard (Danziger Echo). Rybińskiego 3. Tel. 11-22-62 (członek nadzwyczajny).

Birnbaum Imm. (Baseler Nachr., Frankfurter Ztg., Wiener Tagblatt). Rybińskiego 3. Tel. 11-22-62) (członek zwyczajny).

Cang Joel (News Chronicle, Manchester Guardian, Iron and Coal. etc. London), ul. Krasińskiego Nr. 6. Tel. 11-17-72 (czł. zwycz.).

Cotrus Aron (Rador, Bucarest). Marszałkowska 72 m. 5. Tel. 9-89-95 (czł. zwycz.).

Chrzanowska M. (Associated Press). Nowy Świat 7. Tel. 9-21-07 (członek zwyczajny).

Diveky Adrien (Nemzeti Ujsag, Budapest). Czackiego 16. Tel. 295-15 (członek zwyczajny).

Einhorn A. (Jewish Morning Journal, New York). Leszno 24. Tel. 11-74-56 (członek nadzwyczajny).

Goryński Maksymil. (Stockholms Dagblad Tidningen). Tucholska 8. Tel. 11-56-80 (członek nadzwyczajny).

Gustainis V. (Lietuvos Aidas, Kowno). Szopena 13/14. Tel 844-52 (członek zwyczajny).

Hengel van J. (De Tijd, Amsterdam). Wiśniewo, poczta Henryków koło W-wy (członek nadzwyczajny).

Herrnstadt Rudolf (Berliner Tageblatt). 6 Sierpnia 27 m. 79. Tel. 902-34 (członek zwyczajny).

Hurwitz Haim (Doar Hayom, Jerozolima). Złota 32 m. 2. Tel. 539-87 (członek zwyczajny).

Illes Nicolas de (Magyar Tàvirati Iroda, Budapest). Szpitalna 5 m. 1. Tel. 643-43 (członek zwyczajny).

Jouve Geraud (Havas - Paris). Wiejska 2 m. 5. Tel. 818-87. (członek zwyczajny).

Kaeppelin Roger (Le Temps, Paris). Smolna 9. Tel. 293-58 (członek zwyczajny).

Karbowska Teresa (Intransigeant, Paris-Presse etc.). Hoża 49 m. 3. Tel. 9-33-56 (członek nadzwyczajny).

Kegel Gerhard (Breslauer Neuste Nachrichten). Krucza 40 m. 29. Tel. 885-02 (członek zwyczajny).

Kneblewski Ks. W. (Dziennik Chicagowski, Dziennik Zjednoczenia). Chmielna 25. Tel 238-44 (członek nadzwyczajny).

Kowalewski Dr. M. (Office d'informations orientales, Geneve, Narodni Politika, Praha). Smolna 36. Tel. 502-44 (członek zwyczajny).

Kulschewski Dr. E. (Deutsche Allg. Ztg. Berlin, National.-Ztg. Essen). Rybińskiego 5. Tel. 11-66-25 (członek zwyczajny).

Dr. Harald Laeuen (Leipziger Neueste Nachrichten). Szopena 14 m. 7. Tel. 823-74 (członek zwyczajny).

Leschinsky J. (Forward-New York, U. S. A.). Karmelicka 15 m. 21 (członek zwyczajny).

Małecka K. (Christian Science Monitor, New York). Wspólna 63b. Tel. 925-07 (członek nadzwyczajny).

Mares Vlastimil (Avala, Belgrad). Wspólna 33 m. 6. Tel. 993-99 (członek zwyczajny).

McLaren Malcolm (Reuter, London). Aleje Jerozolimskie 93. Tel. 678-99 (członek zwyczajny).

Massip V. (Petit Parisien). Frascati 6. Tel. 805-20 (czł. zwycz.).

Mosberg Hans (Berl. Börzenztg., Rh. Westfzgt). Matejki 4/8. Tel. 902-28 (członek zwyczajny).

Mozes M. (Jewish Telegraphic Agency). Długa 31. Tel. 11-90-42 (członek zwyczajny).

Olszewski W. (Exchange Telegr. London). Kujawska 3. Tel. 8-34-52 (członek zwyczajny).

Poraj-Różycka St. (Musical Standard etc.). Konstancin, poczta Skolimów, willa Rusałka (członek zwyczajny).

Prieditis Peteris (Leta, Riga). ul. Szkolna 6. Tel. 520-08 (członek zwyczajny).

Redfern G. (The Times-London, New York Herald Tribune). ul. Piusa 30. Tel. 811-59 (członek zwyczajny).

Reiklis L. (La Journée Parisienne-Paris). Próżna 14 (czł. zwycz.).

Rogowski M. (Novosti-Zagrzeb). Akacjowa 6. Tel. 9-16-18 (członek nadzwyczajny).

Schütz Rezsö (Pesti Naplo, Nèpszawa — Budapest, Union de presse soc. Genève). ul. Sienna 32. Tel. 607-12 (członek zwyczajny).

Simon Paul (L'Illustration, Paris), ul. Foksal 14. Tel. 616-07 (członek nadzwyczajny).

Steinfurth Paul (Scherl Verlag-Berlin). ul. Mianowskiego 16. Tel. 899-33 (członek zwyczajny).

Sołtan Jan (La Metropole, Anvers. La Revue Bleue, Paris etc.). Mielecka 10 m. 14. Tel. 9-02-88 (członek zwyczajny).

Suster Roberto (Stefani-Roma, Popolo d'Italia, Milano), ul. Piusa 16b. Tel. 9-64-39 (członek zwyczajny).

Sykes Egerton (Morning Post-London), ul. Górnośląska 59. Tel. 882-59 (członek nadzwyczajny).

Stein Wilm (Deutsches Nachrichten Büro — D. N. B.), ul. Mianowskiego 5 m. 3. Tel 859-80 (członek zwyczajny).

Szapiro Jerzy (New York Times, Daily Herald, London). ul. Rozbrat 32. Tel. 9-22-11 (członek zwyczajny).

Szarlitt Bernard (Neue Freie Presse), ul. Leszno 21 m. 5. Tel. 11-47-13 (członek nadzwyczajny).

Thimm Dr. Gerhard (Ullstein - Berlin), ul. Filtrowa 31. Tel. 890-79 (członek zwyczajny).

Valcini Alceo (La Stampa, Corriere della Sera). Nowy Świat 33. Tel. 214-33 (członek zwyczajny).

Wołkowysski Dr. M. (Sewodnja - Riga), ul. Obożna 11 m. 10. Tel. 533-66 (członek zwyczajny).

Dr. Kurt Woelkisch (Breslauer Neueste Nachrichten). Piusa 16b m. 5. Tel. 875-43 (członek zwyczajny).

Zembrzuski Bronisław (Nezawisimost, Utro - Sofia), ul. Mokotowska 17. Tel 8-84-77 (członek nadzwyczajny).

AGENCJE PRASOWE W ŚWIECIE.

Agencje sprzymierzone.

Agencje Telegraficzne urzędowe, względnie półurzędowe poszczególnych państw, oraz główne agencje informacyjne tych państw, które, jak np. Anglja lub Francja, agencyj urzędowych (półurzędowych) w zasadzie nie posiadają, — stanowią łącznie zespół t. zw. Agencyj Sprzymierzonych (Agences Alliées).

W skład zespołu („Konferencji") Agencyj Sprzymierzonych wchodzą obecnie:

Albanja:

Bureau de Presse Albanais — adres telegraficzny: Bureau Prasse Tirana, adres pocztowy: Tirana, Bureau de Presse Albanais. Dyrektor: Dr. Michel Sherko.

Ameryka Południowa.

Havas — adres telegr.: Havas Buenos Aires — adres pocztowy: Buenos - Aires, 312 calle San Martin.

Austrja.

Amtliche Nachrichtenstelle — adres telegr. Korrbureau Vienne — adres pocztowy: Vienne, I Bezirk, Börsegasse 11, Dyrektor Dr. Edmund Weber.

Belgja.

Agence Télégraphique Belge — adres telegr.: Belga Bruxelles — adres poczt. Bruxelles, 20 rue du Marais. Dyrektor Pierre M. Olivier.

Bułgarja.

Agence Télégraphique Bulgare — adres telegr.: Bulagence Sofia — adres poczt.: Sofia, Direction de la Presse. Dyrektor Georges Kerekoff.

Chiny.

Reuter — adres telegr.: Reuter Shanghai — adres poczt.: Reuter Shanghai, 4 avenue Edouard — VII boite postale no. 761.

Czechosłowacja.

Bureau de Presse Tchécoslovaque — adres telegr.: Ceteka Prague — adres poczt.: Prague, Lützowova 5. Dyrektor Milos Novotny.

Danja.

Ritzaus Bureau — adres telegr.: Ritzau Copenhague (terminowy) — adres poczt.: Copenhague, Ny Ostergade 3. Dyrektor Lauritz Ritzau.

Estonja.

Agence Télégraphique Estonienne — adres telegr.: Eta Tallinn — adres poczt. Tallinn, V Posti 1 boite postalle 119). Dyrektor Karl Kornel.

Finlandja.

Finska Notisbyran — adres telegr.: S. T. T. Helsingfors — adres poczt.: Helsingfors, Fińska Notisbyran. Dyrektor Erik Anders Berg.

Francja.

Havas: — adres telegr.: Havas-Paris, adres pocztowy: Paris (2-e) 13, Place de la Bourse. Dyrektor André Meynot. Najstarsze biuro informacyjne Europy. Ma oddziały we wszystkich większych miastach Francji i w kolonjach francuskich oraz w Egipcie, Hiszpanji, Portugalji i prawie we wszystkich państwach Ameryki. Agencja Havasa jest Towarzystwem Akcyjnem. Rząd francuski posługuje się nią dla celów urzędowych. Kapitał towarzystwa wynosi 105 miljonów franków.

Grecja.

Agence d'Athènes — adres telegr.: Vekiarelli Athènes — adres poczt.: Athènes, 50-a rue Patission. Dyrektor Mr. Vas Vakiarellis.

Hiszpanja.

Agence Fabra — adres telegr.: Fabra Madrid — adres poczt.: Madrid, Principal, 11, Avenida de Pi y Margall. Dyrektor Louis Amato de Ibarolla.

Holandja

Nederlandsch Telegraaf Agentschahp — adres telegr.: Reuter Amsterdam, (informacja) Schlick Amsterdam (serwis), — adres poczt.: Amsterdam C.N.Z. Voorburgwall 278-280 (Postbus 405). Dyrektor M. H. H. J. Van de Pol.

Japonja.

Domei: — adres telegr.: Rengo Tokio — adres poczt.: Tokio, Kyoboshi-Ku 9 Giuza Nishi 8 — Chome. Dyrektor Y. Iwanaga.

Jugosławja.

Agence Avala — adres telegr.: Presse Avala Belgrade — adres poczt.: Belgrade, Kralj Ferdinand 2. Dyrektor M. S. Petrovitch

Litwa.

Agence Télégraphique Lithuanienne — adres telegr.: Elka Kaunas — adres poczt.: Kaunas, 11 Daukant. Dyrektor Balickas.

Łotwa.

Agence Télegraphique Lettone — adres telegr.: Leta Riga — adres poczt.: Riga Mastalu 25 (Pasta kastite 413). Dyrektor Richards Berzins.

Niemcy.

Deutsches Nachrichtenbüro. Dawniej Agencja Wolffa. Założona w 1849 r., od 1875 była Towarzystwem Akcyjnem z kapitałem około miljona złotych marek. Ma filje we wszystkich stolicach świata. W r. 1933 Agencja Wolffa łączy się z Agencją „Telegraphen Union" i powstaje nowa Agencja pod nazwą „Deutsches Nachrichtenbüro", Berlin SW. 68. Charlottenstrasse 15—B. Dyrektor Otto Mejer

Norwegja

Norsk Telegrambyraa — adres telegr.: Telegrambyraa Oslo — adres poczt.: Oslo, Grensen 3-VIII (Postboks 218), Dyrektor: Per Wendelbo.

Polska

Polska Agencja Telegraficzna — adres telegr.: Pat Warszawa — adres poczt.: Warszawa, Królewska 5. Dyrektor Naczelny Konrad Libicki.

Portugalja.

Havas — adres telegr.: Havas Lisbonne — adres poczt.: Lisbonne. Rua Aurea 234-242.

Rumunja.

Agence Rador — adres telegr.: Rador Bucarest — adres poczt.: Bucarest I, Strada Matei Millo 7. Dyrektor Alex Hurtig.

Stany Zjednoczone Ameryki Północnej.

Associated Press — Adres telegraficzny: Associated Press New-York, adres poczt.: New-York 383, Madison Avenue, Dyrektor Kent Cooper.

Agencja założona w 1900 roku jest spółką, opartą na wzajemnej wymianie wiadomości. Spółka nie ma zysków, nie daje dywidendy. Dochody czerpie ze składek członków. Z Agencją złączyło się 1250 pism. Własny serwis giełdowy. Agencja ogłasza dziennie ponad 500 000 słów. Służba informacyjna neutralna, niezależna od wpływów politycznych.

Szwajcarja.

Agence Télégraphique Suisse. Adres telegraf.: Télégraphique Berne. Adres pocztowy: Berne 1, rue Gutenbergstrasse. Dyrektor, dr. R. Lüdi. Agencja założona w 1894 roku przez Syndykat 15 dzienników szwajcarskich.

Szwecja.

Tidningarnas Telegrambyraa — adres telegr.: Evenskagentur Stockholm — adres poczt: Stockholm, Klara Vastra Kyrkogata, 3a (Boîte postale 224). Dyrektor Gustaw Reuterswaerd.

Turcja.

Agence Anatolie — adres telegr.: Agentolie Ankara, Agentolie Istambul — alres poczt.: Ankara Boîte postale No. 430; Istambul, Ikdam Yurdu. Dyrektor Menemenciogen Muvassak.

Węgry.

Agence Télégraphique Hongroise — adres telegr.: Korrbureau Budapest. Adres poczt.: Budapest Sandor-u 7 (Föpostafiok 33). p. o. Dyrektora François Zimmer.

Wielka Brytanja.

Agence Reuter — adres telegraficzny: Reuter Londres. Adres pocztowy: Reuters Limited Londres E. C. 9 Carmelite str. Thames Embankment. Dyrektor W. L. Murray. Agencja jest Towarzystwem Akcyjnem. Główni właściciele: Sir Roderick Jones i Tow. Press Association Ltd.

Służba informacyjna niezależna, neutralna.

Włochy.

Agence Stefani — adres telegraf.: Stefani Rome, Stefani Milan. Adres poczt.: Rome, 27, via Propaganda. Milan. Corso Vittorio Emanuele). Dyrekcja: Manlio Margagni (prezes), Giovanni Cappelletto (dyrektor). Założona w 1854 r. jest Towarzystwem Akcyjnem, ale ponieważ głównym akcjonarjuszem jest rząd, uważana jest za urzędową Agencję Telegraficzną.

Z. S. S. R.

Agence Tass — adres Telegr.: Tass Moscou — adres poczt.: Moscou, 13 Aaarminski per. Dyrektor Jacques Doletzki.

Agencje niezrzeszone.

Oprócz wyżej wymienionych agencyj informacyjnych, wchodzących w skład międzynarodowego Związku Agencyj Sprzymierzonych, we wszystkich niemal krajach liczne przedsiębiorstwa prasowo-informacyjne niezrzeszone, pozostając w stosunku konkurencyjnym do Agencyj Sprzymierzonych. Pewne z tych przedsiębiorstw rozporządzają dużemi środkami finansowemi i rozwijają szerszą działalność informacyjną, wykraczającą w niektórych wypadkach poza granice ich obszaru państwowego; większość ich jednak posiada wyłącznie znaczenie lokalne.

Ważniejsze Agencje niezrzeszone są następujące:

Europapress, ogr. odp. w Berlinie i Frankfurcie nad Menem.

Odpowiednikiem tej agencji na terenie Szwajcarji jest agencja Presstelegraph z siedzibą w Zurichu.

Telegraphen Compagnie w Wiedniu.

Jej odpowiednikiem w Budapeszcie jest Agencja „Informacio".

Agence Radio w Paryżu.

Działalność jej obecnie sprowadza się głównie do służby giełdowej i gospodarczej.

Agence Fournier w Paryżu.

British United Press w Londynie.

Związana z amerykańską United Press.

Exchange Telegraph Co w Londynie.

Central News w Londynie.

Agencja Vaz Dias w Amsterdamie.

International News Service, w Nowym Jorku.

Grupuje t. zw. prasę Hearsta. W r. 1909 Wiliam Randolph Hearst, konkurent agencji „Associated Press", założył dla swych wydawnictw własną agencję pod nazwą „International News Service", która później w części została odprzedana innym czasopismom. Hearst jest dotychczas głównym właścicielem przedsiębiorstwa. Agencja obsługuje 600 amerykańskich czasopism, nadto czasopisma zagranicą, szczególniej w Południowej Ameryce.

United Press w Nowym Yorku.

Reprezentuje koncern 23 amerykańskich czasopism, t. zw. „The Scipps - Howard News - paper Alliance", obok grupy Hearsta, największą grupę amerykańskich pism. Właściciele: Robert Payne Scripps i Roy Wilson Howard. Założona w 1907 r.

„Nipon Dempo Tsushin Sha" (Dentsu) w Tokio.

Towarzystwo akcyjne z kapitałem miljona jenów. Założona w 1901 r. Wymienia wiadomości z agencją północno - amerykańską „United Press". Główny dyrektor: Sekizo Uyeda.

MIĘDZYNARODOWA UNJA STOWARZYSZEŃ PRASOWYCH.

((Union Internationale des Associations de Presse (UNIAP).

Międzynarodowa Unja Stowarzyszeń Prasowych powstała w roku 1894 na kongresie w Antwerpji z inicjatywy publicysty belgijskiego p. Arthura Goemaera de Kaysera, twórcy Związku Prasy Belgijskiej. Organizacja ta zrzesza w płaszczyźnie interesów zawodowych wszelkie stowarzyszenia prasowe, a mianowicie organizacje wydawców dzienników, organizacje dziennikarzy, organizacje prasowe mieszane, oraz organizacje czasopism.

Według artykułu I Statutu Unji w brzmieniu, zrewidowanem w 1934 roku, do zadań Unji należy organizowanie wspólnej akcji w sprawach

zawodowych, interesujących świat dziennikarski i wydawniczy, ustalanie reguł i zwyczajów, obowiązujących w działalności prasowej i publicystycznej oraz inicjowanie porozumień i umów międzynarodowych, dotyczących spraw prasowych.

Ostatni kongres tej organizacji odbył się w czerwcu 1934 roku w Belgji i był dwudziestym kongresem od założenia Unji; w ramach kongresu obchodzono uroczyście czterdziestolecie założenia Unji.

Na kongresie tym było reprezentowanych 36 organizacyj prasowych z 29 państw, w tem z 18 państw europejskich i z 11 państw pozaeuropejskich. Polski Związek Wydawców Dzienników i Czasopism przystąpił do Unji w r. 1934.

Władze Unji zostały ukonstytuowane w lecie 1934 r. w składzie następującym: prezes p. Franciszek Reynders, prezes Związku prasy prowincjonalnej Belgji; wiceprezesi p. H. J. Wittick, prezes angielskiego Instytutu dziennikarskiego, p. Normann, prezes norweskiego Związku literackich krytyków i p. Paul Strauss, prezes Komitetu Głównego stowarzyszeń prasowych Francji; skarbnik p. A. T. Penman, wiceprezes angielskiego Instytutu dziennikarskiego; sekretarz generalny p. Marcel Gounouilhou, prezes Związku prasy regjonalnej Francji. Sekretarjat prowadzi p. Lucie Leleu (Francja). Adres biura: Secrétariat de l'UNIAP, 22, rue du Pont Neuf, Paris (1).

MIĘDZYNARODOWA FEDERACJA ZWIĄZKÓW WYDAWCÓW DZIENNIKÓW I CZASOPISM.

(Fédération Internationale des Associations des Directeurs et des Editeurs de Journaux — F. I. A. D. E. J.).

Międzynarodowa Federacja Wydawców powstała w 1933 roku z inicjatywy Związków Wydawców Dzienników Holandji, Polski i Szwajcarji. Celem Federacji jest, jak głosi art. 2 statutu, badanie wszelkich zagadnień prasowych w płaszczyźnie międzynarodowej, za wyłączeniem kwestyj politycznych i społecznych, oraz ochrona zarówno moralnych, jak materjalnych interesów prasy na terenie międzynarodowym.

Pierwszy konstytucyjny zjazd Federacji obradował w Hadze w maju roku 1933, drugi w Madrycie w listopadzie roku 1933 (łącznie z Międzynarodową Konferencją Prasową), 3-ci w Paryżu w listopadzie r. 1934 oraz ostatni w Zurichu w lipcu roku 1935. Następny Kongres został wyznaczony na maj roku 1936 w Wiedniu.

W skład Federacji wchodzą według stanu z lipca 1935 r., Związki Wydawców Dzienników: Austrji, Belgji, Czechosłowacji, Finlandji, Francji, Hiszpanji, Holandji, Italji, Norwegji, Polski, Rumunji oraz Szwajcarji; szereg organizacyj wydawców innych krajów zapowiedział swój akces do Federacji i czynnie z nią współpracuje.

Ostatni kongres Federacji, odbyty w lipcu 1935 roku, dokonał wyboru komitetu wykonawczego na okres trzyletni w składzie następujących przedstawicieli Związków Wydawców: prezes p. E. Rietmann, dyrektor dziennika „Neue Zürcher Zeitung" (Związek szwajcarski), I wiceprezes p. J. W. Henny, dyrektor dziennika „Leidsch Dagblad" (Związek holenderski), sekretarz generalny p. A. M. Chauchat, dyrektor czasopisma „Le Moniteur de la Presse" (Związek francuski), zastępca sekretarza p. St. Kauzik, dyrektor Polskiego Związku Wydawców, oraz skarbnik p. Emanuel Pauker, dyrektor dziennika „Adeverul" (Związek rumuński).

Z licznych prac, podjętych przez Federację, podkreślić należy prace w dziedzinach następujących: usprawnienie i potanienie międzynarodowych przewozów gazet za pośrednictwem poczty, kolei i samolotów; potanienie prasowych rozmów telefonicznych, telegramów i radjotelegramów w obrocie międzynarodowym; uregulowanie wzajemnych stosunków radja i prasy; uregulowanie stosunków ogłoszeniowych w obrocie międzynarodowym; nowelizacja międzynarodowego prawa autorskiego.

Ostatni kongres Federacji wyłonił specjalną delegację do komisji porozumiewawczej FIADEJ i Międzynarodowej Federacji Dziennikarzy (FIJ), w składzie następującym: p. A. M. Chauchat (Związek francuski), p J. W. Henny (Związek holenderski) i p. St. Kauzik (Związek polski).

Adres agend Federacji: Présidence de la FIADEJ, Neue Zürcher Zeitung, Zürich; Secrétariat de la FIADEJ, Office Technique de Presse, 59, rue St. Lazare, Paris, albo też Sekretarjat FIADEJ, Polski Związek Wydawców, Krakowskie Przedmieście 40/11, Warszawa I.

MIĘDZYNARODOWA FEDERACJA PRASY TECHNICZNEJ I PERJODYCZNEJ.

(Fédération Internationale de la Presse Technique et Périodique).

Organizacja ta założona została w r. 1925 na zjeździe w Paryżu. Celem Federacji jest obrona wspólnych interesów prasy technicznej i perjodycznej oraz rozwój współpracy między prasą techniczną i perjodyczną różnych krajów. W r. 1935 w skład Federacji wchodziły związki prasy technicznej następujących państw: Niemcy, Austrja, Belgja, Bułgarja, Hiszpanja, Estonja, Francja, Węgry, Włochy, Kuba, Holandja, Polska, Szwajcarja, Czechosłowacja.

VIII Kongres Federacji odbył się w Warszawie we wrześniu 1935 r. Na Kongresie tym rozszerzono zakres działalności Federacji, zmieniając w związku z tem jej nazwę; nazwa dotychczasowa brzmiała: „Międzynarodowa Federacja Prasy Technicznej i Zawodowej" — obecnie słowo „Zawodowej" zastąpiono słowem „Perjodycznej".

Na kongresie warszawskim wybrano władze Federacji na okres 1936/1937 w składzie następującym: prezes Auguste Bosc (Francja), wiceprezesi Willi Bischoff (Niemcy), Böppli (Szwajcarja), Edmond Jutassy (Węgry). Następny Kongres oznaczony został na rok 1937 w Paryżu. Adres biura Federacji: Paris, 54, rue de Bondy.

GŁÓWNE ORGANY PRASY ZAGRANICZNEJ.

EUROPA.

(w porządku alfabetycznym krajów)

Albanja.

Obok urzędowej gazety „Fletorja Zyrtare" ukazują się dwa dzienniki: „Besa" w Tiranie i „Gazeta e Korçës" w Korca oraz dwa tygodniki: „Vatra" w Tiranie i „Demokratia" w Argirokastron.

Austrja.

Dzisiejsza prasa codzienna w Austrji liczy 54 wydawnictwa, z których 26 w Wiedniu, 7 w Linzu, 6 w Grazu, 5 w Insbrucku, 3 w Salzburgu, 3 w Klagenfurt, 3 w Bregenz, 1 w Gmundon. Wśród nich jest 13 socjaldemokratycznych, 13 chrześcijańsko-społecznych, 11 liberalno-mieszczańskich.

W Wiedniu wychodzą: „Illustrierte Kronen-Zeitung" (bezp.), „Das Kleine Volksblatt" (katol.), „Kleine Volks-Zeitung" (bezp.) „Neue Freie Presse" (liberalny, czytany przez cały przemysł i handel), „Neues Wiener

Journal" (popularny w świecie literatury, teatru, sztuki, mody), „Neues Wiener Tagblatt mit Neues Wiener Abendblatt" (mieszczański), „Die Neue Zeitung, 12 Uhr Blatt" (popularny), „Reichspost" (organ stronnictwa chrześcijańsko-społecznego), „Unabhängiges Tagblatt", „Volks-Zeitung" (mieszczański), „Wiener Neueste Nachrichten" (bezpartyjny), „Der Wiener Tag" (demokratyczny), „Amtliche Wiener Zeitung" (oficjalny organ rządowy). Z dzienników prowicjonalnych wymienimy: „Der Freie Bourgenländer" (Graz-Eisenstadt), „Freie Stimmen" (Klagenfurt), „Grazer Volksblatt mit 6 Uhr Blatt (Graz), „Neueste Zeitung" (Innsbruck), „Linzer Volksblatt (Linz), „Oesterreichisches Morgenblatt Alpenlandausgabe" (Linz), „Salzburger Volksblatt" (Salzburg), „Süddeutsches Tagblatt (Graz), „Tagespost" (Graz), „Tagespost" (Linz), — „Tiroler Anzeiger Innsbrucker Zeitung" (Insbruck).

Belgja.

Prasa wydawana w języku francuskim, ma przewagę nad flamandzką. W Brukseli wychodzą dzienniki: „La Dernière Heure", „L'Etole Belge" (organ burżuazji, handlu i przemysłu), „L'Indépendance Belge", „La Libre Belgique" (katolicki), „Le Vingtième Siecle" (katolicki, „La Nation Belge" (nacjonalistyczny), „Le Peuple" (urzędowy organ socjalistyczny belgijskiego stronnictwa socjalistycznego), „Le Drapeau Rouge" (komunistyczny), „Le Soir" nakład 280 000 egz. Dziennik o najbardziej rozwiniętym dziale ogłoszeniowym) oraz dzienniki flamandzkie: „Het Laattste Nieuws" (239 tys. egz.), „Het Nieuwsblad" (demokratyczny, katolicki), „Het nieuws van den dag" (katolicki), „De Standaard" (katolicki). W Antwerpji dzienniki francuskie: „La Métropole" (organ handlu, przemysłu), „Neptune" oraz dzen. flamandzkie: „De Nieuwe Gazet", „Gazet van Antwerpen", „Het Handelsblad van Antwerpen", „De Schelde" (separatystyczny). W Gandawie: dz. franc. „La Flandre Liberale", dz. flam. Vooruit. W Liège: dz. fr. „Gazette de Liège", „La Meuse", „La Wallonie". W Charleroi: dzien. franc. „La Gazette de Charleroi", „Le Journal de Charleroi".

Bułgarja.

Ogromną część prasy bułgarskiej stanowią tygodniki i wydawnictwa rzadziej wychodzące. Dzienników jest 36. W Sofji wychodzą: „La Bulgarie" (po francusku, przeznaczony dla zagranicy), „Balgarska Nezawisimost", „Demokraticzeski Zgowor", „Dnewnik", „Echo", „Makedonia" (organ Związku emigrantów macedońskich), „Mir" (organ wielkiego przemysłu, rolnictwa, handlu), „Narod" (socjalistyczny), „Nowo Wreme", „Pladne" (informacyjny), „Pobeda", „Robotniczesko Delo" (robotniczy, powstał po zniesieniu partji komunistycznej, reprezentuje rewolucyjny kierunek w ruchu robotniczym), „Rusenska Poczta", „Slowo" (sfer finansowych), „Zname" (demokratyczny), „Sora" (niezależny, b. poczytny), „Swobodna Recz" (organ inteligencji bułgarskiej), „Trgowski Promiszlen Glas" (organ kupiecki), „Utro" (b. poczytny), „Wreme" (ludowy), Zemledelsko Zname" (ludowy, poczytny), „Zarja" (informacyjny, bezpartyjny). Poza Sofją wychodzą dzienniki: „Borba" i „Jug" (w Filipopolu), „Burgaski Far (w Burgas), „Dunawska Tribuna" (w Ruszczuku), „Warnenska Poczta" (w Warnie).

Czechosłowacja.

W Pradze wychodzą wielkie czeskie polityczne dzienniki: „Narodni Listy", „Ceske Slovo", „Pràvo Lidu", „Venkov", „Narodni Politika", Prager Presse" (oficjalny organ ministerstwa spraw zagranicznych, w języku niemieckim); oraz niemieckie: „Prager Tagblatt", „Bohemia", „Deut-

sche Presse" i węgierski „Prágai Magyar Hirlap". Wielkie dzienniki wychodzą dwa razy dziennie, większość dzienników — raz dziennie.

W Bernie Morawskiem wychodzą: czeski „Lidové Noviny" i niemiecki „Tagesbote". W Morawskiej Ostrawie: „Morgenzeitung und Handelsblatt", w Reichenbergu „Reichenberger Zeitung", w Cieszynie „Sudetendeutsche Tageszeitung", w Dux „Der Tag".

Prasę słowacką reprezentują: „Slovak" (wychodzi w Bratislavie), „Narodni Dennik", organ słowackiej frakcji stronnictwa narodowo-demokratycznego, założony w 1921 r. w Bratislawie, „Narodnie Noviny", organ słowackiego stronnictwa narodowego, istniejący od 1869 r., (Turcansky Sv. Martin), „Slovensky Dennik", organ słowackiej frakcji stronnictwa agrarnego, założony w 1918 r. i „Grenzbote", założony w 1863 r. obydwa wychodzą w Bratislawie.

Danja.

W Kopenhadze wychodzą dzienniki: „Berlingske Tidende" (konserwatywny, niezależny organ przemysłu, handlu, b. poczytny), „Dagens Nyheder" (konserwatywny), „Kristeligt Dagblad" (niezależny, klerykalny), „Politiken" (demokratyczny, postępowy), „Social-Demokraten" (socjalistyczny), „Börsen" (organ handlu i gospodarstwa), „Statstidende urzędowy). W większych miastach wychodzą: w Odense — „Fyens Tidende", „Fyens Wenstreblad", „Fyens Sosialdemokrat"; w Aarhus — „Demokraten", „Jyllandsposten", „Aarhus Stiftstidende".

Estonja.

W Tallinie wychodzą dzienniki: „Päewaleht" (b. poczytny, ma największy dział ogłoszeniowy), „Kaja" (organ rolników), „Waba Maa" (b. poczytny, niezależny, demokratyczny), „Vöitlus" poczytny) „Rahwa Sona" (socjalistyczny).

Finlandja.

Dwa wielkie dzienniki fińskie w stolicy: „Helsingin Sanomat" (Nowiny Helsingforskie) i „Uusi Suomi" (Nowa Finlandja). „Helsingin Sanomat" ma przewagę nad największym dziennikiem szwedzkim „Hufvudstadbladet". Organem socjal-demokratycznego stronnictwa jest „Suomen Sosialidemokraatti".

Francja.

W paryskiej prasie informacyjnej pierwsze miejsce zajmuje „Le Petit Parisien". Drugim wielkim dziennikiem informacyjnym jest „Le Journal", trzecim „Le Matin", czwartym „Le Petit Journal". Do dzienników informacyjnych zaliczają się też: „L'Intransingeant", „Paris-Midi" i „Paris Soir".

Wśród dzienników paryskich, reprezentujących poglądy polityczne, naczelne miejsce zajmuje „Temps", dziennik poważny. porównywany z londyńskim „Times'em". Bardzo poczytnymi dziennikami są: „Journal des Débats", „Echo de Paris", L' Oeuvre", „Ere Nouvelle", „La République", „Le Quotidien", „Figaro", „Le Populaire" (redagowany przez Leona Bluma, organ Francuskiej Sekcji Międzynarodówki Robotniczej — S. S. F. I. O.), „L'Action Française" (redagowany przez Leona Daudeta, organ t. zw. Camelots du roi, hołduje zasadom monarchistycznym). Komuniści posiadają „L'Humanite". Największym organem katolików jest „La Croix", organem finansów i polityki jest „Le Capital".

Naczelnym organem południa Francji jest „La Dépêche de Toulouse".

Naczelnym organem północy Francji jest „Echo du Nord". Drugim wielkim dziennikiem północy Francji jest „Le Réveil du Nord",

Największym organem francuskiego zachodu jest „L'Ouest Eclair", wychodzi w Rennes. Republikański dziennik „La Petite Gironde" wychodzi w Bordeaux. Wpływowym na zachodzie względnie południo-zachodzie jest dziennik „La France de Bordeaux et du Sud — Ouest" w Bordeaux.

Na wschodzie Francji najpoczytniejszą gazetą jest „Est Républicain", organ republikańsko-demokratyczny, wychodzący w Nancy.

Mniej wpływowymi, niż wyliczone powyżej, są: marsylskie dzienniki: „Le Petit Marseillais", „Le Petit Provençal" — republikańskie, „L'Ouest Eclair", „Le Nouvelliste de Lyon". Wolnomyśliciele i radykal-socjaliści w Lyonie wydają „Le Progrès de Lyon".

Specjalny charakter posiada prasa alzacko-lotaryńska, najpoczytniejszymi są dzienniki: „Dernières Nouvelles de Strasbourg" (lub „Strassburger Neueste Nachrichten"), wychodzący w dwu językach oraz „Journal d'Alsace et de Lorraine" (Strasbourg).

Grecja.

Największe dzienniki greckie wychodzą w Atenach: „Eleftheros Anthropos" (niezależny), „Esperini" (ultramonarchistyczny), „Helleniki", „Hellenikon Mellon", „Kathime vini", „Proia", „Vradyni", „Neos Acon". W Salonikach wychodzą dzienniki „Ephimeris ton Balkanion" (socjalistyczny), „To Phos", „Le Progrès" (francuski), „Tachydromos". W Patras wychodzi dzienik: „Tilegraphos".

Holandja.

Cztery dzienniki holenderskie posiadają znaczenie europejskie: Są to: „De Telegraaf", Amsterdam, dziennik neutralny o zabarwieniu radykalnem, „Nieuwe Rotterdamsche Courant", Rotterdam, liberalny, „Algemeen Handelsblad", Amsterdam, liberalny i „De Maasbode", Rotterdam, katolicki.

Duże znaczenie pod względem polityki wewnętrznej posiadają: „De Standaard", Amsterdam, organ największego stronnictwa protestanckiego „De Tijd", Amsterdam, katolicki „Het Vaderland", Haga, liberalny, „De Nederlander", Haga, protest.

Pozatem istnieje kilka dzienników neutralnych, posiadających nakład większy od wielkich dzienników. Najbardzej rozpowszechnionymi z nich są: „De Courant Het Nieuws van den Dag", Amsterdam, „Rotterdamsch Nieuwsblad", Rotterdam, „Haagsche Courant", Haga.

Hiszpanja.

Największe dzienniki wychodzą w Madrycie i Barcelonie. W Madrycie: „A. B. C.", „El Debate", „Alhora", „El Liberal", „Heraldo de Madrid", „El Socialista". W Barcelonie: „La Vanguardia", „Las Noticias".

Islandja.

W stolicy Reykjawik'u wychodzą dzienniki: „Althydubladid" (socjalistyczny), „Morgunbladid" i „Visir (ostatnie dwa organy stronnictwa niepodległości Islandji).

Jugosławja.

W Białogrodzie wychodzą dzienniki: „Politika" (najpoczytniejszy), „Vreme", „Pravda". W Zagrzebiu: „Novosti", „Obzor". W Lublanie, głównem mieście Słowencji wychodzą dzienniki: „Slovenec" (katolicki) i „Jutro" (organ handlu i przemysłu). W Sarajewie wychodzi „Jugosłovenski List". W Splicie wychodzą dwa dzienniki, „Novo Doba" i „Jadranska Pošta".

Liechtenstein.
Rozpowszechnione tutaj są wielce gazety sąsiedniego kantonu szwajcarskiego, pozatem są w Liechtenstein tylko dwa czasopisma, obydwa wychodzące w Vaduz, stolicy księstwa, mianowicie: „Liechtensteiner Nachrichten" (2 razy tygodniowo) i „Liechtensteiner Volksblatt" (3 razy tygodniowo).

Litwa.
W Kownie wychodzą dzienniki „Lietuvos Aidas" (Litewskie Echo), organ półoficjalny „Lietuvos Zinios" — „Rytas", organ chrześcijańskiej demokracji, „Zydu Balsas" (sjonistyczny).

W Kłajpedzie wychodzą po niemiecku: „Memeler Dampfboot", „Memeler Neueste Nachrichten", które reprezentują niemieckie interesy.

Luxemburg.
Wielkie księstwo, ma ludność przeważnie katolicką. Języki krajowe: niemiecki i francuski. Są one równouprawnione konstytucyjnie. Język francuski jest językiem parlamentarnym, prawodawczym, administracyjnym i sądowym, natomiast język niemiecki dominuje w nauczaniu elementarnem, w kościele i w prasie.

Organem katolickiego, rządzącego stronnictwa, jest „Luxemburger Wort", Luxemburger Zeitung" (liberalny), „Escher Tageblatt" (wychodzi w Esch), „Luxemburger Volksblatt", „Nationalzeitung und Landwirt" (wychodzi w Diekirch) i „L'Independance Luxembourgeoise" (organ ludności, mówiącej po francusku).

Łotwa.
W Rydze wychodzą dzienniki: „Jaunakas Zinas" (demokratyczny, najpoczytniejszy na Łotwie), „Briva Zeme" (organ agrarjuszy), „Latvis" (nacjonalistyczny), „Social Demokrats" (socjalistyczny), „Valdibas Vestnesis" (urzędowy), „Rigasche Rundschau" (organ mniejszości niemieckiej), „Sevodnja" i „Sevodnja Veczerom" (rosyjskie). W języku francuskim wychodzi miesięcznik „La Revue de Riga".

Niemcy.
Z chwilą wprowadzenia ustroju narodowo-socjalistycznego, prasa niemiecka wiele się zmieniła, wiele wydawnictw znikło, powstały inne wydawnictwa, wszystkie dzisiaj podległe są kierownictwu politycznemu rządu narodowo-socjalistycznego. Prasy socjalistycznej i komunistycznej w Niemczech dzisiaj niema. Prasa narodowo-socjalistyczna posiada dużo wpływowych organów.

Główne organy prasy berlińskiej: „Der Angriff" (narod.-socjal.), „Völkischer Beobachter" (narod. socj.), „Deutsche Algemeine Zeitung", „Berliner Morgenpost", „Berliner Lokalanzeiger", „Berliner Illustrierte Nachtausgabe", „Berliner Börsen-Zeitung", „8 Uhr Abend Blatt".

W większych miastach niemieckich wychodzą dzienniki: w Bielefeld — „Westfälische Zeitung"; w Bonn — „Generalanzeiger für Bonn und Umgebung", „Westdeutscher Beobachter" (narod.-socj.); w Bochum —„Bochumer Anzeiger und Generalanzeiger", „Westfaelische Landeszeitung" (narod.-socj); w Brunświku — „Braunschweiger Allgemeiner Anzeiger", „Braunschweiger Neueste Nachrichten", „Braunschweiger Tageszeitung" (narod.-socj.); w Bremie — „Bremer Nachrichten", „Bremer Zeitung" (narod.-socj.); w Wrocławiu—„Breslauer Neueste Nachrichten", „Na-

tionalsozialistische Tageszeitung" (narod. socj.); w Chemnitz — „Allgemeine Zeitung", „Chemnitzer Neueste Nachrichten", „Chemnitzer Tageszeitung" (narod-socj.); w Darmsztacie — „Darmstädter Tagblatt", „Hessische Landeszeitung" (narod.-socj.); w Dortmundzie — „Dortmunder Zeitung", „National Zeitung" (narod.-socjal.), „Westfälische Landeszeitung— Rote Erde" (narod.-socj); w Dreznie — „Dresdner Anzeiger", „Dresdner Nachrichten", „Dresdner Neueste Nachrichten", „Der Freiheitskampf" (narod.-socj.); w Duisburgu — „Duisburg-Hamborner Generalanzeiger", „National Zeitung — Der Niederrhein" (narod.-socj); w Düsseldorfie — „Düsseldorfer Nachrichten", „Der Mittag", „Volksparole" (narod.-socjal); w Essen — „Essener Allgemeine Zeitung", „Nationalzeitung" (narod-socj.); w Frankfurcie nad Menem — „Frankfurter Zeitung und Handelsblatt", „Frankfurter Volksblatt" (narod.socj.), „General-Anzeiger der Stadt Frankfurt"; w Halle — Mitteldeutsche National-Zeitung" (narod.socj.), „Mitteldeutschland — Saale Zeitung"; w Hamburgu — „Hamburger Anzeiger", „Hamburger Fremdenblatt", Hamburger Nachrichten", „Hamburger Tageblatt" (narod.-socj); w Hannowerze — „Hannoverscher Anzeiger", „Niedersächsische Tageszeitung" (narod.-socj.); w Karlsruhe — „Badische Presse", „Der Fuehrer"; w Kilonji—„Kieler Neueste Nachrichten", „Nordische Rundschau" (narod.-socj); w Koblencji — „Nationalblatt für den Regierungsbezirk Koblenz" (narod.-socj); w Kolonji — „Kölnische Zeitung mit Handelsblatt", „Westdeutscher Beobachter" (narod.-socj.); w Kenigsbergu — „Königsberger Allgemeine Zeitung", „Preussische Zeitung" (narod.-socj); w Lipsku — „Leipziger Neueste Nachrichten", „Leipziger Tageszeitung" (narod.-socjal), „Neue Leipziger Zeitung"; w Magdeburgu— „Magdeburger Generalanzeiger", „Der Mitteldeutsche — Magdeburger Abendblatt" (narod.-socj.); w Moguncji — „Mainzer Anzeiger" (narod.-socj.); w Mannheim — „Das Hakenkreuzbanner (narod.-socj.), „Neue Mannheimer Zeitung"; w Monachjum — „Münchner Neueste Nachrichten", „Münchener Zeitung", „Völkischer Beobachter" (narod.-socj.); w Münster— „National Zeitung" (narod.-socj.), „Zeno Zeitung"; w Norymberdze — „Acht-Uhr Blatt", „Fränkische Tageszeitung" ,narod.-socj.), „Nürnberger Zeitung"; w Saarbrucken — „Saarbrucker Zeitung", „Saarbrucker Landes-Zeitung"; w Solingen — „Volksparole" — Bergischer Beobachter" (narod.-socj.), „Solinger Tageblatt"; w Stutgarcie — „NS - Kurier" (narod. socj)., „Stutgarter Neues Tagblatt", „Württemberger Zeitung"; w Wejmarze — „Türingische Staatszeitung"; w Wiesbadenie — „Nassauer Volksblatt (narod.-socj.), „Wiesbadener Tagblatt"; w Würzburgu — „M-Z Mainfränkische Zeitung", „Würzburger Generalanzeiger".

Norwegja.

W stolicy Oslo wychodzą 23 dzienniki, na prowincji 241. Wpływowe wielkomiejskie dziennniki wychodzą też w Bergen, Trondheim i Stavanger.

W Oslo są dzienniki: „Aftenposten" (konserwatywny, zajmuje naczelne miejsce), „Arbeiderbladet" (socjalistyczny), „Tidens Tegn" (organ inteligencji wolnomyślnej), „Morgenbladet" (konserwatywny), „Dagbladet" (liberalny), „Nationen" (organ agrarjuszy), „Arbeideren" (komunistyczny), „Norges Handels og Sjöfartstidende" (bezpartyjny organ przemysłowców i kupców).

W zachodniej Norwegji, w największym tutaj mieście Bergen wychodzi „Bergens Tidende", o dużym nakładzie. W głównej siedzibie norweskiego przemysłu konserw rybnych w mieście Stavanger wychodzi — „Stavanger Aftenblad". W północnej Norwegji w mieście Trondheim wychodzi najstarszy z dzienników „Trodjems Adresseavis" (założony w 1767 roku).

Portugalja.

W Lizbonie wychodzą dzienniki: „Diario de Noticias", Diario de Lisboa", „Diario da Manha", „Diario do Gouverno" (urzędowy), „Novidades", „O Seculo", „Diario da Noite", „Diario Liberal", „Jornal do Comercio e das. Colonias", „A Voz". Najpoczytniejszym jest „Diario de Noticias".— W Porto wychodzą dzienniki: „O Comercio do Porto", „Jornal de Noticias".

Rosja Sowiecka.

W Związku Socjalistycznych Sowieckich Republik, prasa jest organem państwowym. Z socjalizacją prasy upaństwowione zostało dziennikarstwo. Sowiecki dziennikarz i redaktor jest tylko urzędnikiem państwowym.

W Moskwie wychodzą dzienniki: „Prawda" (urzędowy organ Komitetu Centralnego Partji Komunistycznej), „Izwiestja" (urzędowy organ Egzekutywy Komitetu Centralnego Partji komunistycznej), „Ekonomiczeskaja Żiźń" (organ najwyższej Rady Pracy i Obrony Związku S. S. R. R.), „Gudok" (organ Syndykatu pracowników kolejowych i transportowych), „Raboczaja Moskwa", „Trud", „Krasnaja Zwiezda" (organ Najwyższej Rady Wojennej), „Raboczaja Gazeta", Weczerniaja Moskwa", „Za Industralizacju", „Kooperatiwnaja Żiźń", „Komsomolskaja Prawda" (organ organizacyj młodzieży), „Krestianskaja Gazeta", „Socjalisticzeskoje Zemledelje".

W Moskwie wychodzą dzienniki niemieckie: „Deutsche Zentralzeitung"; „Moskauer Rundschau".

W Leningradzie wychodzą dzienniki: „Krasnaja Gazeta" (organ Sowietu w Leningradzie), „Leningradskaja Prawda" (organ Partji Komunistyczej), „Torgowo-Promyszlennyj Kurjer", „Krasnyj Bałtflot" (organ administracji politycznej floty bałtyckiej).

W Niżnim Nowgorodzie — dziennik „Niżegorodskaja Komuna". W Saratowie — dziennik „Saratowskija Izwiestja". W Symferopolu — dzienniki: „Krasnyj Krym", Krasnyj Czernomorec" (organ administracji politycznej floty Morza Czarnego).

W republice autonomicznej Niemców nad Wołgą wychodzą dzienniki: „Nachrichten" (po niemiecku w mieście Engels) i „Trudowaja Prawda" (po rosyjsku w m. Engels, dawny Pokrowsk).

W republice tatarskiej — dzienniki: „Ksyl-Tatarstan" (po tatarsku, w m. Kazaniu), „Krasnaja Tatarja" (po rosyjsku w m. Kazaniu).

Na Syberji, w m. Krasnojarsku wychodzi dziennik: „Krasnojarskij Raboczij". Na Dalekim Wschodzie, w Błagowieszczeńsku — „Amurskaja Prawda". W Turkiestanie, w m. Taszkiencie — „Ak-Jol" (po kirgizku).

W Białoruskiej Republice Sowieckiej, w m. Mińsku — dzienniki: „Der Weker" (w żargonie żydowskim), „Zwiezda" (rosyjski), „Młot" (po polsku), „Sowieckaja Biełoruś" (po białorusku).

W Republice Zakaukaskiej, w mieście Baku — „Bakinskij Raboczij"; w mieście Tyflisie — „Zaria Wostoka"; w mieście Batumie — „Komunist".

W Ukraińskiej Republice Sowieckiej, w m. Charkowie wychodzą dzienniki: „Wisti Wuzok" (po ukraińsku), „Komunist" (po rosyjsku), „Ukraińskij Ekonomist"; w m. Kijowie — „Torgowo-Promyszlenskij Biuletin", „Bilszowik" (po ukraińsku), „Komunistisze Fan" (w żargonie żydowskim), „Krasnaja Armja"; w m. Odesie — „Izwiestja", „Dielowaja Odesa".

Rumunja.

W stolicy Bukareszcie są dzienniki: „Adevérul" (niezależny), „Curentul" (niezależny), „Argus" (handlowy), „Calendarul" (niezależny), „Cuvântul" (niezależny), „Lupta" (niezależny), „Dimineata", „Universul" (niezależny), „Dreptatea" (ludowy), „Bukaresti Magyarsag" (węgierski), „Bukarester Tageblatt" (niemiecki), „l'Independance Roumaine" (francuski, narodowo-liberalny), „Viitorul" (narodowo-liberalny).

Najpoważniejszym rumuńskim dziennikiem prowincjonalnym jest wydawana w Cluju (stolicy Siedmiogrodu) „Patria", organ stronnictwa narodowo-chłopskiego.

Naczelnym organem siedmiogrodzkich Sasów jest „Siebenbürgisch-Deutsches Tageblatt" (w Sybinie). Szwabi w Banacie mają „Temesvarer Zeitung" (w Temeswarze). Mniejszość węgierska ma „Ellenzek" w Cluju, i „Nagywàradi Naplo" w Oradea Mare.

Szwajcarja.

W Bernie wychodzą dzienniki: „Der Bund" (liberalny), „Berner Tagblatt" (liberalny), „Berner Tagwacht" (socjalistyczny), „Anzeiger für die Stadt Bern" (urzędowy), „Neue Berner Zeitung" (mieszczański), „Neue Berner Nachrichten".

Dzienniki w Bazylei: „Basler Nachrichten" (liberalny), „Basler Volksblatt" (katolicki), „Basler Vorwärts" (socjalistyczny), „Basler Tages Anzeiger" (urzędowy), „Nationalzeitung" (demokratyczny).

W Fryburgu wychodzą: „Freiburger Nachrichten" (katolicki), „Liberté".

W Genewie są dzienniki: „Courrier de Genève" (katolicki), „Journal de Genève (demokratyczny) „La Suisse" (bezpartyjny, informacyjny), „La Tribune de Genève" (bezpartyjny, najpoczytniejszy w Genewie), „Le Travail" (socjalistyczny), „Journal des Nations" (poświęcony zagadnieniom międzynarodowym, w szczególności działalności Ligi Narodów).

W Zurychu są dzienniki: „Tages-Anzeiger für Stadt und Kanton" (największy nakład w Szwajcarji, 85.000 egz.), Neue Zürcher Zeitung" (jeden z najlepszych dzienników w Europie, radykalny), „Neue Zürcher Nachrichten" (katolicki), „Volksrecht" (socjalistyczny), „Zürcher Post" (demokratyczny).

W Lozannie: „Gazette de Lausanne et Journal Suisse" (liberalny, demokratyczny), „Tribune de Lausanne" (niezależny), „La Feuille d'Avis de Lausanne" (informacyjny), „La Revue" (radykalny, demokratyczny).

W Lucernie: „Vaterland" (katolicki), „Luzerner Neueste Nachrichten", „Luzerner Tagblatt". — W Lugano: „Gazetta Ticinese" (włoski, liberalny), „La Libera Stampa" (włoski, socjalistyczny), „Corriere del Ticino" (włoski demokratyczny), „Giornale del Popolo" (włoski).

W Bellinzona wychodzą dzienniki: „Il Dovere" (włoski, liberalny), „Popolo e Libertà" (włoski, demokratyczny).

Szwecja.

Główne dzienniki wychodzą w Sztokholmie. Są to „Dagens Nyheter" (radykalny), „Stockholms Tidningen, Stockholms Dagblad" (liberalny), „Svenska Dagbladet" — dzienniki ranne oraz „Nya Dagligt Allehanda" (konserwatywny), „Aftonbladet" (liberalny) dzienniki wieczorne. Socjaliści wydają „Socialdemokraten", komuniści — „Folkets Dagblad".

W Göteborgu, największym mieście Gotlandji, najsilniejszej gospodarczo części Szwecji, gdzie żyje połowa ogólnej ludności szwedzkiej, naczelne miejsce zajmują dzienniki: „Göteborg Handels och Sjôfarts Tidning", oraz „Göteborgsposten". Socjaliści wydają tutaj „Ny Tid".

W Malmö, trzecim dużym mieście Szwecji wychodzi wpływowy tutaj dziennik „Sydvenska Dagbladet Snallposten" (konserwatywny).

Prasa szwedzka ma wysoki poziom pisarski, tak, że różnica między gazetą i literackiem czasopismem jest daleko mniejsza niż w innych krajach.

Turcja.

Siedzibą prasy tureckiej nie jest Angora (Ankara), gdzie wychodzi urzędowy organ rządu „Hakimiyeti Miliye", lecz Konstantynopol (Instanbul).

W Konstantynopolu (Istanbul) wychodzą dzienniki: w języku tureckim — „Aksam", „Cumhuriyet", Milliyet", „Vakit"; w języku francuskim — „Akcham", „Stamboul", „Journal d'Orient", „Presse du soir"; w języku angielskim: „The Orient News"; w języku armeńskim — „Schamanak", „Pairenik"; w języku greckim — „Iméressia néa", „Ta Phos", „Apojewmatini"; w języku niemieckim — „Türkische Post".

Węgry.

W Budapeszcie są dzienniki: „Pesti Hirlap" (najpoczytniejszy), „Budapesti Hirlap", „Magyar Hirlap", „Az Est", „8 Orai Ujság", „Esti Kurir", „Magyarsàg", „Magyarország", „Nemzeti Ujsâg", „Népszava", „Pesti Naplo", „Ujsâg", „Uj Nemzedék", „Budapesti Közlony" (urzędowy), „Magyar Ujság", „Kis Ujsá", „Friss Ujság", Uj Barâzda", „Uj Lap". W języku niemieckim wychodzą: „Pester Lloyd" (organ węgierskiego rządu) i Neues Politisches Volksblatt" (organ węgierskiej ludności niemieckiej).

Wielka Brytanja i Irlandja.

Do głównych organów londyńskiej prasy, poczytnych w całem Zjednoczonem Królestwie a nawet poza jego granicami, należy przedewszystkiem „Times", dziennik, wytwarzający opinję polityczną, czyli, jak mówią Francuzi, t. zw. „journal d'opinion". Nad nim czuwa komisja kontrolująca, aby udziały dziennika nie dostały się w „niegodne ręce". Członkami komisji są dygnitarze świata urzędowego, gospodarczego, nauki, sztuki, wśród nich reprezentant uniwersytetu w Oxfordzie, generalny gubernator Banku Angielskiego i in. Obok „Times'a" wielkimi londyńskimi dziennikami poltycznymi są: „Daily Telegraph", Daily Express", Daily Mail", Daily Herald", „Daily Mirror", „Evening News", „Evening Standart", „Morning Post", „News Chronicle", „The Star". Popularnym ilustrowanym dziennikiem jest „Daily Sketch".

Wśród pism tygodniowych, wydawanych w Londynie, największem jest „News of the World" o nakładzie przewyższającym 3 miljony egzemplarzy. Z tygodnikiem tym rywalizuje poczytnością niedzielne pismo londyńskie „The People". Poczytne też są tygodniki: „The Observer", „Weekly Dispatch" (niedzielny organ dziennika „Daily Mail"), „Sunday Express" (niedzielny organ dziennika „Daily Express"), „Sunday Referee", „Sunday Sportsman", „Sunday Times" (niedzielny organ dziennika „Daily Telegraph"), „Sunday Pictorial", „Sunday Graphic and Sunday News", „Raynold's Illustrated News", „Freethinker".

Wielkimi dziennikami, wychodzącymi w innych miastach Wielkiej Brytanji są: „Manchester Guardian", „Manchester Evening News" („Manchester Guardian" jest organem przemysłu i handlu w całej Anglji. Jego tygodniowemi wydawnictwami są: „Manchester Guardian Commercial" i „Manchester Guardian Weekly"). W Liverpoolu wychodzi dziennik „Liverpool Echo" (5 wydań). W Leeds — „Leeds Mercury", „Yorkshire Post". W Glasgow — „Glasgow Herald". W Birmingham — „Birmingham Post".

W Szkocji, w mieście Edynburgu wychodzi dziennik: „The Scotsman".

W Irlandji są dzienniki: w Dublinie „Irish Independent" (katolicki), „The Irish Press" (republikański, antyangielski), „Irish Times" (reprezentuje interesy Anglji w Wolnem Państwie Irlandskiem); w Belfaście — „Belfast-News-Letter", „Belfast Telegraph".

Watykańskie Państwo (Stato della Città del Vaticano).

„L'Osservatore Romano", dziennik, wychodzący w Città del Vaticano, jest niezależnym organem polityki Watykanu. Charakter oficjalny mają wiadomości Sekretarjatu Stanu i teksty encyklik oraz przemowień Papieża. Artykuły redakcyjne i inne są półoficjalne.

Włochy.

Dzisiejsza prasa włoska jest bez wyjątku — nolens volens — faszystowska i niema ani jednego czasopisma, któremu wolno występować przeciwko panującemu reżymowi lub też tylko poważnie go krytykować. Faszyzm, ucieleśniony w partji faszystowskiej, panuje nad prasą jak panuje nad państwem, nad całem publicznem, kulturalnem, gospodarczem życiem Włoch.

Z wielkich faszystowskich dzienników partyjnych pierwsze miejsce zajmują: „Il Popolo d'Italia" (wychodzi w Medjolanie) i „Il Lavoro fascista" (Rzym). Pierwszy jest wykładnikiem ortodoksji pojęć partyjnych. Drugi jest organem związków syndykatów robotniczych.

Największe rozpowszechnienie mają we Włoszech „Corriere della Sera" (Medjolan), „Il Gazzettino" (Wenecja), „La Stampa" i „La Gazzetta del Popolo" (Turyn) oraz „Il Messaggero" (Rzym). Pośród pism rzymskich „Giornale d'Italia" uchodzi za pismo inspirowane w dziedzinie polityki zagranicznej przez Ministerstwo Spraw Zagranicznych. Urzędowym organem jest „Gazzetta Ufficiale del Regno d'Italia". „Il Popolo di Roma"— poczytny wśród rolników", „Il Tevere" (organ polemiczny), „La Tribuna" (b. poczytny w Rzymie).

W Medjolanie wychodzą: „L'Ambrosiano", „L'Italia" (katolicki), „Il Secolo - La Sera", „Il Sole" (organ przemysłu i handlu, poczytny w całych Włoszech), „La Gazetta dello Sport". W Neapolu — „Il Mattino", „Il Corriere Napoli". W Bolonji „L'Avvenire d'Italia" (katolicki), „Il Resto de Carlino". W Genui — „Il Secolo XIX" (organ handlowy), „Il Lavoro" (socjalistyczny). W Tryjeście — „Il Piccolo". W Florencji — „La Nazione". W Palermo „Giornale di Sicilia". W Ferrarze (Ferrara) — „Corriere Padano".

AZJA.

Afganistan.

Wychodzą tutaj dzienniki: „Anis", „Eslah", obydwa w stolicy Kabulu.

Chiny.

W języku chińskim drukowane są dzienniki: „Shun Pao", „Sin Wan Pao", obydwa wychodzą w Szanghaju. W Nankinie wychodzi „Chung Jang Iih

Pao". W Hankou — „Hankow Hsin Wen Pao". W Tiensinie — „Hsin Tien Tsin Pao". W Pekinie — „Hua Pei Iih Pao", „I Shih Pao". W Kantonie — „Min Kuo Iih Pao".

Wydawane po angielsku dzienniki nie są poczytne. Najwybitniejszymi dziennikami angielskimi w Szanghaju są: „North China Daily News", „Shanghai Times" i „China Press".

Ceylon.

W stolicy Colombo wychodzą angielskie dzienniki: „Ceylon Observer", „The Times of Ceylon", „Ceylon Daily News". W języku syngaleskim wychodzi dziennik „Dinamina".

Indje.

Indyjskich dzienników w języku angielskim jest bardzo mało. Największym z nich jest „The Leader", wychodzący w Allahabadzie.

W Bombaju wychodzą dzienniki opozycyjne „Bombay Chronicle", imperjalistyczny „Times of India", z wieczornem wydaniem „Evening News". W Lahore wychodzą: „The Civil and Military Gazette" (neutralna), „The Tribune" (liberalno-nacjonalistyczny), w Allahabadzie—„The Pioneer" (niezależna, neutralna); w Madrasie — „Madras Mail" (liberalny, czytywany również przez obojętnych politycznie Indusów, szczególnie w południowych Indjach). W temże mieście wychodzi też „The Hindu", dziennik urzędowy stronnictwa kongresu (Indian National Congress), główny organ indyjskiego ruchu nacjonalistycznego (Gandhi), „The Justice" (umiarkowanie konstytucyjny).

Dzienniki indyjskie w językach tubylczych: w Madrasie „Swadesamitran", The Andhra Patrika"; w Kalkucie — „Amrita Bazar Patrika", „Ananda Bazar Patrika", „Bangabani", Basumati"; w Benares — „Aj".

Indje holenderskie (Indje wschodnie).

Na wyspie Jawie wychodzą dzienniki holenderskie: w stolicy Batawji: „Javabode", Nieuws van den Dag voor Nederlandsch Indie", „Bataviaasch Nieuwsblad", w mieście Semarang: „De Locomotief", w mieście Soerabaya: „Soerabayaasch Handelsblad". Na wyspie Sumatrze w mieście Medan — „Deli Courant" i „Sumatra Post".

Indochiny.

Indochiny francuskie mają prasę francuską i anamicką. W stolicy Indochin w Saigonie wychodzą: „Le Courrier de Saïgon" i anamicki dziennik „Luc — Tinh — Tan — Van". W Hanoi wychodzą dzienniki „La Volonté Indochinoise", „France Indochine", „L'Avenir du Tonkin" i annamicki dziennik „Trung — Bac — Tan — Van". W Haiphongu — „Le Courrier d'Haiphong".

Japonja.

Największe nakłady mają dzienniki „Osaka Asahi Shimbun" i „Osaka Mainichi Shimbun" w mieście Osaka. Obydwa te dzienniki mają około 20 lokalnych wydań, które rozchodzą się w Japonji środkowej, zachodniej, południowej, w Korei, w Mandżurji i wielkich miastach Chin. W Tokio wychodzą dzienniki: „Tokio Asahi Shimbun" i „Tokio Nichinichi Shimbun", mające nakłady po miljonie egzemplarzy i czytelników prowincjonalnych.

Wychodzące w Tokio dzienniki w języku angielskim: „The Japan Advertiser", „The Japan Times — Mail" — mają czytelników w japońskich sferach handlowych w całym kraju i wśród cudzoziemców w Tokio, Osaka, Yokohamie i Kobe.

Malajskie posiadłości brytyjskie (Straits Settlements).

Posiadają dzienniki angielskie: w Singapur — „Malaya Tribune", „Singapore Free Press", „Thy Straits Times"; w Penangu — „Penang Gazette and Straits Chronicle", „Straits Echo". Prasa malajska jest bardzo słaba, analfabetyzm tubylczej ludności duży.

Palestyna.

Żydzi wydają trzy dzienniki hebrajskie w Jerozolimie: — „Doar Havom" (organ Związku Rolników); w Tel - Aviv — „Haaretz" (organ centrum sjonist.), „Davar" (organ Ogólnej Federacji Pracy Żyd.).

Arabowie wydają trzy dzienniki: w Jerozolimie „Al Jami'a al Arabia" organ Najwyższej Rady Muzułmańskiej; w Jaffie— „Falastin", organ nacjonalistów arabskich; oraz w Haifie „Al Jami'a al Islamia", organ Komitetu wykonawczego kongresu panislamskiego ludności arabskiej.

Angielskim dziennikiem jest „The Palestine Post". Pismo to czytane jest przez władze, konsulów państw obcych, prawników, pracowników wszelkich dziedzin i studentów. „The Palestine Post" popiera deklarację Balfoura i realizację dążności sjonistycznych w Palestynie. Kierunek pisma narodowo-żydowski, probrytyjski, wychodzi w Haifie.

Persja.

W Teheranie dzienniki perskie: „Chafagh Sorkh", „Ettelaat", „Iran", „Kouschesch", Setareh-y-Djehan" oraz „Le Messager de Tehéran" (wychodzi 5 razy na tydzień w językach francuskim i angielskim).

Sjam.

W stolicy Bangkoku w języku sjamskim wychodzą dzienniki: „Sri Krung", „Lakmuang", „Pracha Chad" (Naród), „Thai Mai" oraz w języku angielskim: „Bangkok Times" i Daily Mail".

Syrja i Liban.

W republice syryjskiej w mieście Damaszku — dzienniki arabskie „Alef Ba (A. B. C.), „Al Ayam" oraz francuski „Les Echos de Damas". W republice libańskiej w mieście Bejrucie — dziennik arabski „Al Ahwald" oraz francuski dziennik „L'Orient".

AFRYKA.

Afryka Południowa.

W Kapsztadzie: „Die Burger", dziennik holenderski, „Cape Times", dziennik angielski. W Durbanie: „The Natal Mercury", dziennik angielski W Johannesburgu — „Rand Daily Mail", „The Star", dzienniki angielskie.

Algerja.

W mieście Algierze wychodzą dzienniki: „L'Algérie", „La Dépêche Algérienne", „L'Echo d'Alger", „La Presse Libre". W mieście Oranie — dziennik „Oran - Matin".

Angola.
W mieście Loandzie wychodzi dziennik „A Provincia de Angola".

Egipt.
W Kairze wychodzą dzienniki: arabskie — „Al Ahram", „Al-Mohattam", „Al-Balagh", Al-Guihad", „Al-Siassa": francuskie — „La Bourse Egyptienne", „La Liberté", „Le Journal du Caire"; angielski „Egyptian Mail" W Aleksandrji — „La Réforme", dz. franc.; „The Egyptian Gazette"; dz. angiel. „Il Giornale d'Oriente", dz. włoski, „Tachydromos", dz. grecki.

Marokko francuskie.
W Casablanca wychodzą dzienniki: „Le Petit Marocain", „La Presse Marocaine", „Le Soir Marocain", La Vigie Marocaine". W Fez — „Le Courrier du Maroc". W Rabat — „L'Echo du Maroc". oraz „Es Saada" (jedyny dziennik w języku arabskim dla całego Marokka).

Marokko hiszpańskie.
W hiszpańskim Marokku są dzienniki: „Heraldo de Melilla" — w Melilli; „El Eco de Tetuan" — w Tetuanie.

Tanger.
Angielski tygodnik „Tanger Gazette", francuski dziennik „Dépeche Marocaine", hiszpański „Eco Mauritano".

Tunis.
W mieście Tunisie wychodzi dziennik „La Depêche Tunisienne".

AMERYKA.

Argentyna.
W Buenos Aires wychodzą dzienniki hiszpańskie: „La Nacion", La Prensa", „La Razon", „La Critica", „Noticias Graficas", „El Mundo", „Ultima Hora", „La Vangardia", „El Diario", „La Republica" oraz „Argentinisches Tageblatt" (dla emigrantów ze Szwajcarji), „Deutsche La Plata Zeitung" (niemiecki, poczytny wśród ludności niemieckiej w Argentynie, Paragwaju, Urugwaju i krajach sąsiednich), „El Diario Espanol" (poczytny wśród emigrantów z Hiszpanji), „La Patria degli Italiani" (włoski), „The Standard" (angiel.), „Le Courrier de la Plata" (francuski), W mieście Rosario de Santa Fé — dzienniki hiszpańskie: „La Capital" (informacyjny, b. poczytny), „La Accion", „Tribuna".

Boliwja.
Największemi dziennikami tutaj są „El Diario", „La Razon" i „La Republica", wychodzą w stolicy La Paz.

Brazylja.
W stolicy Rio de Janetro wychodzą dzienniki: „Jornal do Brasil", „A Patria", „A Noite", „Jornal do Comercio", „A Vanguarda", „A Naçao", „O Globo", „Diaro de Noticias", „Deutsche Rio Zeitung" (niemiecki), „Correio da Manha". W Bahii wychodzi dziennik „Diaro da Bahia", „A Tarde". W Manaos — „Gazeta de Tarde". W Para — „O Para", „A Provincia do Para". W Pernambuco — „Jornal do Commercio". W Sao Paulo — „O Estado de Sao Paulo", „Fanfulla" (włoski), „Le Messager de Sao Paulo", „Diario Popular", „Diario Espanol", „Deutsche Zeitung". W Porto Alegro — „Correio do Povo", „Deutsches Volksblatt" (niemiecki), „Diario de Noticias", „A Federaçao", Jornal da Manha".

Chile.

W stolicy Santiago de Chile są dzienniki hiszpańskie: „El Mercurio", „La Nacion" (poranny), „Los Tiempos" (wieczorny), „Las Ultimas Noticias". W Valparaiso wychodzą: „El Mercurio" i „La Union".

Costa Rica.

Dzienniki: w stolicy San Jose — „Diario de Costa Rica", „La Tribuna.

Dominikańska Republika.

W stolicy Santo Domingo dzienniki: „El Listin Diario" i „La Opinión"

Ekwador (Ecuador).

W stolicy Quito — dzienniki: „El Comercio", „El Debate".

Guatemala.
W stolicy Guatemala dzienniki: „Diario de Centro América", „El Imparcial".

Haiti.
W stolicy Port-au-Prince wychodzą w języku francuskim jako języku krajowym dzienniki: „Haiti-Journal", „Le Nouvelliste", „Le Moniteur" — organ urzędowy.

Honduras.
W stolicy Tegucigalpa wychodzi dziennik: „El Cronista".

Jamaika.
W stolicy Kingston wychodzi b. poczytny urzędowy angielski dziennik „Daily Glaener".

Kanada.
Kanada ma prasę angielską i francuską. Głównemi organami prasy angielskiej są dzienniki: „The Star" (w mieście Toronto prowincji Ontario), „Mail and Empire" (Toronto), „The Telegram" (Toronto), „The Globe" (Toronto), „The Star" (w mieście Montrealu prowincji Quebec). „The Province" (w mieście Vancouver w prownicji Kolumbji Brytyjskiej), „The Sun" (Vancouver), „The Free Press" (Winnipeg). Prasa angielska ma też bardzo poczytne miesięczniki: „Canadian Magazine" (Toronto), „The Chatelaine" (Toronto), „Mac Lean's Magazine" (Toronto), „Western Home Monthly" (Winnipeg w prowincji Manitoba) oraz dwutygodnik „Nor-West Farmer" (Winnipeg). Głównemi organami prasy francuskiej są dzienniki: „La Presse" (Montreal), „La Patrie" (Montreal), „L'Action Catholique" (m. Quebec), „Le Soleil" (m. Quebec), „L'Evénement" (m. Quebec).

W stolicy Kanady w Ottawie (prowincja Ontario) wychodzą dzienniki: angielskie — „The Citizen", „The Journal"; francuski — „Le Droit".

Kolumbja.
W stolicy Bogota wychodzą dzienniki: „El Tiempo", „Mundo al Dia".

Kuba.

W stolicy Hawanie wychodzą dzienniki: „Diario de la Marina", „El Mundo", „Gaceta De Las Havana" (urzędowa), „Havana Post" (angielski). W mieście Santiago de Cuba — „El Diario de Cuba".

Meksyk.

W stolicy Meksyku wychodzą dzienniki: „El Nacional", „El Universal", „La Prensa", „Excelsior", „Diario Oficial" (urzędowy), „Le Courrier du Mexique" (francuski).

Nicaragua.

W stolicy Managua wychodzą dzienniki: „La Noticia", „La Prensa".

Panama.

W stolicy Panama wychodzą dzienniki: hiszpański „Diario de Panama" i angielskie — „Panamà America", „Star and Herald".

Paragwaj.

W stolicy Asuncion wychodzą dzienniki: „El Orden", „El Diario", „Critica", „El Liberal".

Peru.

W stolicy Limie wychodzą dzienniki: „El Comercio", „La Cronica", „El Suplemento". W mieście Callao wychodzi dziennik „El Callao".

Porto Rico.

W tej kolonji Stanów Zjednoczonych Ameryki Północnej w stolicy San Juan wychodzą dzienniki: „El Mundo" (poranny) i „La Correspondencia de Puerto Rico" (wieczorny).

Stany Zjednoczone Ameryki Północnej.

Ameryka Północna posiada dzienniki b. poczytne, o wielkich nakładach

W Nowym Jorku — „New - York American", „New - York News New - York", „New - York Journal", New - York Journal of Commerce", „New - York Mirror", „New - York Post", New - York Sun", „The New -York Times", „The New - York World-Telegramm", „New-York Wall-Street Journal".

W Brooklyn (stan Nowy Jork) — „Eagle", „Times - Union". W Buffalo (stan Nowy Jork) — „Courrier-Express", „Buffalo-News". W Rochester (stan Nowy Jork) — „Democrat Chronicle", „Times-Union". W Newark (stan New - Jersey) — „Newark-News". W Los Angeles (stan Kalifornja) — „Examiner", „Herald", „Times". W San Francisco (stan Kalifornja) — „Buletin", „Chronicle", „Examiner". W Denver (stan Kolorado) — „Post". W Waszyngtonie (dystrykt Kolumbja) — „Herald", „Post", „Star", „Times". W Atlanta (stan Georgja) — „Constitution", „Journal". W Chicago (stan Illinois) — „American", „Herald - Examiner", „News", „Chicago Tribune Chicago". W Indianopolis (stan Indiana) „News Star". W Louisville (stan Kentucky) — „Courrier Journal", „Times", „Herald". W Nowym Orleanie (stan Luizjana) — „Item", „States", „Times Picayune". W Baltimore (stan Maryland) — „American", „News", „Sun". W Bostonie (stan

Massachusetts) — „American", „Globe", „Herald", „Traveler", „Post". W Detroit (stan Michigan) — „Free Press", „News". W Minneapolis (stan Minnesota) — „Journal", „Tribune". W Saint - Paul (stan Minnesota) — „Despatch", „News". W Kansas - City (stan Missouri) — „Journal - Post", „Star", „Times". W Saint - Louis (stan Missouri) — „Globe Demokrate", „Post Despatch", „Star-Times". W Cincinnati (stan Ohio) — „Enquirer", „Post", „Times - Star". W Cleveland (stan Ohio) — „News", „Plain Dealer", „Press". W Columbus (stan Ohio) — „Citizen", „Despatch". W Toledo (stan Ohio) — „Blade", „News - Bee". W Portland (stan Oregon) — „Oregonian", „Oregon Journal". W Filadelfji (stan Pensylwanja) — „Bulletin", „Inquirer", „Public Ledger", „Record". W Pittsburgh (stan Pensylwanja) — „Post - Gazette", „Sun-Telegraph", „Press". W Providence (stan Rhode Island) — „Bulletin", „Journal" W Memphis (stan Tennessee) — „Press Scimitar". W Dallas (stan Texas) — „News", „Times - Herald". W Houston (stan Texas) — „Chronicle". W Seattle (stan Waszyngton) — „Post - Intelligencer", „Star", „Times". W Milwaukee (stan Wisconsin) — „Journal", „Sentinel", „Wisconsin News".

El Salvador.
W stolicy San Salvador wychodzą dzienniki hiszpańskie: „La Prensa", „Diario Latino", „Diario del Salvador.

Trinidad.
W angielskiej kolonji wyspy Trinidad w stolicy Port of Spain wychodzi angielski dziennik „Gazette".

Urugwaj (Uruguay).
W Montevideo wychodzą dzienniki: „El Bien Publico", „El Dia", „El Diario", „El Plata", „El Imparcial", „La Manana", „El Pais", „La Tribuna Popular".

Wenezuela (Venezuela).
W stolicy Caracas wychodzą 4 dzienniki: „El Nuevo Diaro", „El Universal", „El Heraldo" i „La Estera".

AUSTRALJA I NOWA ZELANDJA.

Unja australijska zawiera 6 państw (Nowa Południowa Walja, Wiktorja, Queensland, Południowa Australja, Zachodnia Australja, Tasmanja, Obszar Stolicy Związkowej Ganberra.

W Nowej Południowej Walji wychodzą dzienniki „Labour Daily", The Sun", „The Sydney Morning Herald" i „Daily Telegraph" (w stolicy Sydney).

W Sydney wśród czasopism wyróżnia się „Le Courrier Australien", francuski tygodnik, organ Izby Hendlowej w Sydney i Komitetu „Alliance Française", z działem polskim, redagowanym przez korespondenta P. A. T. p. J. H. Rusieckiego.

W Wiktorji — „The Herald", „The Argus", „The Age" (w stolicy Melbourne). W Queensland — „The Courier - Mail", „The Daily Standard", „The Telegraph", „Queenslander Herald" (w stolicy Brisbane). W Zachodniej Australji — „The West Australien" (w stolicy Perth).

W Południowej Australji — „Advertiser" (w stolicy Adelajdzie). W Tasmanji — „The Mercury" (w stolicy Hobart).

W Nowej Zelandji wychodzą dzienniki — „Evening Post" w mieście Wellington i „New Zeland Herald" w mieście Auckland.

NAJLEPSZE W POLSCE NAZWISKA

publicystyczne, gospodarcze, literackie, podróżnicze i lotnicze spotykają się na łamach dziennika

GAZETA POLSKA

Stałe współpracownictwo w Gazecie Polskiej zapewnili:

Juljusz Kaden-Bandrowski, dyr. Leon Barański, Aleksander Bregman, kpt. Stanisław Burzyński, Marszałek Stanisław Car, Feliks Chrzanowski, Arkady Fiedler, płk. Czesław Filipowicz, Ferdynand Goetel, Pola Gojawiczyńska, min. Tadeusz Grodyński, Kazimiera Iłłkawiczówna, Jarosław Iwaszkiewicz, Aleksander Janta-Połczyński, min. Maurycy Jaroszyński, Marja Jasnorzewska-Pawlikowska, Wacław Jastrzębowski, Tadeusz Katelbach, Aleksander Kawałkowski, Henryk Korab-Kucharski, Marja Kuncewiczowa, Stanisława Kuszelewska, płk. Bohdan Kwieciński, Jan Lechoń, Kazimierz Leczycki, Bolesław Leśmian, mjr. Wacław Lipiński, prof. Wacław Makowski, płk. Ignacy Matuszewski, płk. Bogusław Miedziński, Zofja Nałkowska, K. Jodko-Narkiewicz, Jan Otmar, Jan Parandowski, posłanka Wanda Pełczyńska, Tadeusz Pruszkowski, Bohdan Richter, dyr. Adam Rose, prezes P. A. L. Wacław Sieroszewski, mjr. Stanisław Skarżyński, Kazimierz Smogorzewski, Florjan Sokołów, Leopold Staff, prof. Karol Stromenger, J. A. Szczepański, Juljan Tuwim, Stanisław Wasylewski, Kazimierz Wierzyński, mjr. Adam Wojtyga, Aniela Zagórska, Władysław Zawistowski, prof. Tadeusz Zieliński, prof. Czesław Znamierowski.

Redakcja i Administracja: Warszawa, Szpitalna 1

ODDZIAŁ MIEJSKI: Al. Jerozolimskie 12. ODDZIAŁ W KRAKOWIE Rynek 33

Prenumerata miesięczna wynosi normalna zł. 5.—, dla urzędników państwowych, komunalych, prywatnych, emerytów, lekarzy i palestry zł. 3.75, dla nauczycieli zł. 2.75, dla Wojska zł. 2.50 wraz z przesyłką pocztową. Konto P. K. O. 21255.

NAJPOCZYTNIEJSZY DZIENNIK W POLSCE

KURJER WARSZAWSKI

ROK ZAŁOŻENIA 1821.

Jedyny dziennik w stolicy

Wychodzący 2 razy dziennie

NAJWIĘKSZY ORGAN

OGŁOSZENIOWY

Warszawa,

ul. Krakowskie Przedmieście Nr. 40.

8

ECHO

WIELKI INFORMACYJNY DZIENNIK ILLUSTROWANY W KOLORACH

Łódź, ul. Żwirki (dawn. Karola) tel. 102-28, 102-29, 182-48, wydaje 12 pism prowincjonalnych, które zasięgiem swoim obejmują dziś całą Polskę, a mianowicie:

m. Łódź i woj. oraz miasta: Białystok, Bielsk Podl., Brześć n/B., Bydgoszcz, Częstochowa, Gdynia, Grajewo, Hajnówka, Kalisz, Kielce, Kraków, Kutno, Lipno, Łęczyca, Łomża, Łuck, Nieszawa, Ostrów Wlkp., Piotrków, Płock, Poznań, Radom, Radomsko, Równe, Sieradz, Skarżysko, Sokółka, Tomaszów, Toruń, Warszawa, Wilno, Wieluń, Włocławek, Wołkowysk, Wysokie Maz., Zduńska-Wola.

Powyższe wydania prowincjonalne ukazują się jako pisma poranne i czytane są z wielkiem zainteresowaniem przez wszystkie warstwy, ponieważ 1) zawierają zawsze aktualne wiadomości z kraju i zagranicy oraz ciekawą kronikę lokalną, b) redagowane są żywo i barwnie, c) cena ich przystosowana jest do budżetu najskromniej sytuowanego czytelnika.

Zlecone ogłoszenie ukazuje się jednocześnie we wszystkich wydaniach. Dlatego też reklama obliczona na szybkość osiąga *niezwykłe powodzenie.*

5p

DZIENNIK

POLSKA ZBROJNA

ORGAN POŚWIĘCONY SPRAWOM OBRONY PAŃSTWA

DOCIERA DO WSZYSTKICH MIEJSCOWOŚCI RZECZYPOSPOLITEJ, JEST JEDYNYM DZIENNIKIEM OBRAZUJĄCYM NA SWYCH ŁAMACH CAŁOKSZTAŁT ŻYCIA WOJSKA I SPRAW WOJSKOWYCH.

Najskuteczniejszy organ ogłoszeniowy dla ciężkiego przemysłu i dostawców wojskowych.

Redakcja i Administracja
Warszawa, Leszno 3, tel. 11-29-21; konto PKO. 2937.

1

Cała Łódź handlowa i przemysłowa
czyta

GŁOS PORANNY

Najpoważniejszy dziennik niezależny w Polskim Ośrodku Włókienniczym. Codziennie obszerny wyczerpujący dział gospodarczy.
Specjalne dodatki: Ilustrowany, Literacko-Społeczny, Filmowy, Naukowy, Dla dzieci, Moda.
Najlepszy i najskuteczniejszy organ reklamowy.

REDAKCJA: ŁÓDŹ, Piotrkowska 101
TELEFONY: 144-44 i 177-77
ADMINISTRACJA: ŁODŹ, Piotrkowska 70
róg Traugutta. TELEFON: 222-22

20p

PRASA

ORGAN
POLSKIEGO ZWIĄZKU WYDAWCÓW DZIENNIKÓW I CZASOPISM

Miesięcznik poświęcony sprawom wydawniczo - prasowym

zawiera, oprócz fachowych artykułów, stałe działy: z działalności Związku Wydawców i organizacyj dziennikarskich, kronikę z życia prasy krajowej i zagranicznej, przegląd ustaw i rozporządzeń, orzecznictwo sądowe oraz rozbiory i sprawozdania z dzieł, poświęconych sprawom prasowym.

Redaktor: **Stanisław Kauzik.**

„Prasę" czytają:

Wydawcy
Publicyści
Dziennikarze
Biura ogłoszeniowe
Biura kolportażowe
Poważniejsi inserenci
Przemysłowcy Graficzni
Dostawcy przemysłu wydawniczego

Prenumerata zł. 10 rocznie

Warszawa, Krak. Przedmieście 40 m. 11, tel. 540-00

Adres telegraficzny: Wydawcy Warszawa 54000; P. K. O. 18.606.

9

NAJWIĘKSZE CZASOPISMO EKONOMICZNE W POLSCE

TYGODNIK „POLSKA GOSPODARCZA"

wydawany przy poparciu Ministerstwa Przemysłu i Handlu oraz Ministerstw: Skarbu, Rolnictwa i Reform Rolnych, Komunikacji oraz Poczt i Telegrafów

zawiera w każdym zeszycie artykuły treści ogólno-ekonomicznej oraz działy specjalne, dotyczące: górnictwa, przemysłu, handlu, rolnictwa, finansów, komunikacji, spraw morskich, samorządowych i t. p., jak również bogatą kronikę zagraniczną.

OGŁOSZENIA

PRENUMERATA w kraju kwartalna: zł 15.—; zagranicą zł 25.—

REDAKCJA I ADMINISTRACJA: Warszawa, Elektoralna 2, pokoje Nr. Nr. 26 — 32. Telefony: 5-12-66, 5-12-73, 5-35-35.

Załącznik bezpłatny „KONJUNKTURA GOSPODARCZA" Instytutu Badania Konjunktur Gospodarczych i Cen.

11

„ROBOTNIK“

Centralny Organ Polskiej Partji Socjalistycznej jest największem pismem świata pracy w Polsce. Dociera w całym kraju do wszystkich ośrodków robotniczych i pracowniczych. Ogłoszenie umieszczone w „Robotniku“ jest nader skutecznym środkiem reklamowym.

Konto P. K. O. Nr. 175. Tel.: w sprawie ogł. 220-13. Telefon w sprawie prenumeraty 513-80. Adres: WARSZAWA, ul. Warecka 7.

17

KURJER ŁÓDZKI

ŁÓDŹ, ul. Piotrkowska 11. Tel. 102-28, 102-29, 138-28

bezkonkurencyjny organ ogłoszeniowy, bogato w kolorach ilustrowany, odznaczony srebrnym medalem P. W. K. za wysoki poziom kulturalny i zasługi historyczne

EGZYSTUJE OD 1899 ROKU

wychodzi codziennie w objętości dużych 8—20 str. druku w dni powszed. (rozm. strony 480x330 mm.) a w niedziele i święta 24-44 stron. „Kurjer Łódzki“ wydaje następujące **bezpłatne** dodatki:

„Łódź w ilustracji“
„Express Handlowy“
„Kurjer Literacko - Naukowy“
„Kurjer Rzemieślniczy“
„Ogrodnictwo Łodzi i Okręgu“
„W Krainie Mody“
„Na turystycznym szlaku“
„Mały Kurjer“
„Dodatki Książkowe“

KURJER ŁÓDZKI posiada korespondentów we wszystkich większych miastach w kraju i zagranicą oraz bezpośrednie stałe połączenie kablowe z Polską Agencją Telegraficzną w Warszawie, systemem TELESCRIPTOR. Konto P.K.O. 80.354.

Wydawcą i Redaktorem działu politycznego „Kurjera Łódzkiego“ jest **Adw. Jan Stypułkowski**

Naczelnym Redaktorem **Czesław Gunikowski.**

4p

30.000 osób czyta codziennie „EXPRES ZAGŁĘBIA”

Jedyny organ demokratyczny niezależny wojewódz. kieleckiego.

Ogłoszenia umieszczone w tym dzienniku zapewniają powodzenie i pożądany skutek.

Redakcja i Administracja: **SOSNOWIEC, Teatralna 1a.** Telefon nr. 4-97, 6-92.

ODDZIAŁY:

Kielce, Wspólna 12 Zawiercie, 3 Maja 5 Dąbrowa, 3 Maja 14
Będzin, Małachowskiego 24 Grodziec, Kościuszki 12.

58p

PRZEWODNIK GOSPODARSKI

Tygodnik, organ Centralnego Towarzystwa Organizacyj i Kółek Rolniczych
Największe pismo rolnicze w Polsce
PRENUMERATA roczna 12 zł., półroczna 6 zł., kwartalna 3 zł.
Tygodnik korzystny dla ogłoszeń

Adres Redakcji i Administracji:
Warszawa, Kopernika Nr. 30, telefon 382-12, konto P.K.O. 21165

43

GAZETA CODZIENNA 5 gr.

najtańszy
południowy
dziennik
stolicy

Warszawa, Rozbrat 32, tel. 8-83-13

94

Kronika Farmaceutyczna
Dwutygodnik

Organ oficjalny Związku Zawodowego Farmaceutów Pracowników w Rzeczypospolitej Polskiej

Warszawa, Marszałkowska 138, m. 8. Tel. 5-23-18.

163

Tygodnik GAZETA CUKROWNICZA Tygodnik
Poświęcony sprawom przemysłu cukrowniczego i pokrewnej gałęzi rolnictwa
164 Warszawa, Krak.-Przedm. 7 m. 16.

RUCH SPÓŁDZIELCZY MIESIĘCZNIK
ORGAN ZWIĄZKU ŻYDOWSKICH SPÓŁDZIELNI W POLSCE
ukazuje się rok XIV w języku polskim i żydowskim
Rymarska 6 WARSZAWA Rymarska 6
158

Jedyne polskie czasopismo samochodowe poświęcone motoryzacji, turystyce, sportowi i technice samochodowej

„A. T. S. — Auto i technika samochodowa"

ORGAN OFICJALNY
AUTOMOBILKLUBU POLSKI oraz KLUBÓW AFILJOWANYCH

CENA PRENUMERATY ROCZNIE zł. 10.—
PÓŁROCZNIE zł. 5.—
numer pojedyńczy zł. 1.—

Adres Redakcji i Administracji
WARSZAWA, Aleja Szucha 10
TELEFON 7.09-19

20

DZIENNIK BYDGOSKI
NAJWYŻSZY NAKŁAD WŚRÓD PISM POZNAŃSKICH I POMORSKICH
DZIENNIK BYDGOSKI
JEST ORGANEM OGŁOSZENIOWYMI O ĆWIERĆWIEKOWEJ TRADYCJI I WIELKIEJ POCZYTNOŚCI
BYDGOSZCZ. ul. Poznańska 12/14 Tel 3315, 3316, 3326.
27 p.

ILUSTROWANY DZIENNIK ŚLĄSKI

„POLSKA ZACHODNIA"

NAJTAŃSZY I NAJPOPULARNIEJSZY DZIENNIK NA GÓRNYM I CIESZYŃSKIM ŚLĄSKU.

Najskuteczniejszy organ ogłoszeniowy.
Abonament miesięczny wraz z odnoszeniem do domu tylko zł. 2,50. Pojedyńczy numer 10 gr.

Redakcja: Katowice, ul. Batorego 4.
Telefon Nr. 337-67 i Nr. 350-85.
Adm.: Katowice, ul. Kościuszki 15.
Telefon Nr. 308-78 i Nr. 304-26.

54

SLĄSKIE ZAKŁADY GRAFICZNE i WYDAWNICZE

„POLONIA" S. A.

Katowice, Sobieskiego 11, Telefon 34-981 P. K. O. Katowice Nr. 302.510

Wydawnictwo najpopularn. dzienników zachodnich przemysł. ziem Polski

„POLONIA"
Wielki dziennik informacyjny, wychodzi 7 razy w tyg.
Specjalne dodatki:
„Kultura i życie", „Świat Kobiecy", „Dodatek Dziecięcy" „Drobny Rolnik i Ogrodnik" „Humor"
Abonament miesięczny **3.- zł.**

„SIEDEM GROSZY"
Najpopularniejszy i najtańszy dziennik ilustrowany na zachodzie Polski. Wychodzi 7 razy w tygodniu. Codz. specjalny bogaty dział **„Wiadomości sportowe"**
— Ciekawe powieści —
Abonament mies. **zł. 2.31**

Własna drukarnia, introligatornia, klisżarnia i stereotypja.

Wykonuje wszelkie druki. **Oferty na życzenie**

52p

„GŁOS NARODU"

ZAŁOŻONY W ROKU 1893.

JEDYNY NA OBSZARZE WOJEWÓDZTW POŁUDNIOWYCH POLSKI NIEZALEŻNY DZIENNIK CHRZEŚCIJAŃSKO - SPOŁECZNY I NARODOWY

Wychodzi 7 razy w tygodniu

REDAKCJA, ADMINISTRACJA
I DRUKARNIA „GŁOSU NARODU"
KRAKÓW, ul. Św. Krzyża L. 11
(Domy własne) Tel. 101-90 i 133-44

24p

„TYGODNIK HANDLOWY"
organ Stowarzyszenia Kupców Polskich
172 Warszawa, ul. Zielna Nr. 50, tel. 645-36.

Wiadomości Polskiego Związku Przemysłowców Garbarzy
Fachowy miesięcznik garbarski
Redakcja i Administracja: WARSZAWA, Marszałkowska 130. Telefon 266-63
161

„REKLAMA POCZTOWA" S. Z O. O.

Udziałowcy:
„Przedsiębiorstwo Państwowe Poczta, Telegraf i Telefon" i „Polskie Radjo"
Warszawa, Pl. Napoleona 6 Telefon 2.80-80

Sprzedaż adresów do wszystkich branż, wolnych zawodów i. t. p., powielanie i rozsyłka po cenach oryginalnych.
Plakatowanie we wszystkich urzędach pocztowych.
„Łącznik Pocztowy"
Wydawnictwa „Spis abonentów Rzeczpospolitej", „Kalendarz Poczt", „Taryfa Pocztowa" i t. p.
Wszelkie akcje reklamowe w urzędach i na objektach pocztowych.
160

„ANTENA" Ilustr. tygodnik radjowy
Szczegółowe programy rozgłośni krajowych i zagranicznych, bogato ilustrowany dział literacki, oraz specjalny dział radjotechniki. — Rocznie zł. 25, — kwartalnie zł. 6.50, miesięcznie zł. 2.25.
„FALA" Programy Polskiego Radja. Rocznie zł. 7, — półrocznie zł. 4, kwartalnie zł. 2.20.
Warszawa, Chmielna 62. Tel. 630-70. PKO (Antena) 14018 (Fala) 29628.
160

ST. BZOWSKI Chmielna 24, tel. 2-74-51
Wyświetlarnia rysunków. Podklejanie map i planów. Reklamy na słupach tramwajowych.
131

SKRZYDLATA POLSKA

ORGAN AEROKLUBÓW

MIESIĘCZNIK ILUSTROWANY
ROCZNIE 10 zł.
NR. POJEDYNCZY 1 zł.
WARSZAWA
WAWELSKA 3 LOTNISKO
TEL. 9-33-00
P.K.O. 95-11

86

Gazeta Administracji

Poświęcona prawu publicznemu, oraz zagadnieniom administracji rządowej i samorządowej.

— Dwutygodnik. —

Warszawa, Trębacka 11
Telefon Redakcji 606-17
Administracji 606-14

3

„WOŁYŃ"

Tygodnik. Największe pismo regjonalne, służące sprawom Kresów Wschodnich. Najskuteczniejsze źródło celowej reklamy. Sieć własnych korespondentów we wszystkich ośrodkach Wołynia.
ADRES REDAKCJI I ADMINISTRACJI: Łuck, Piłsudskiego 14.
TELEFON 223. P.K.O. Nr. 61,006
Konto rozrachunkowe Nr. 1 w Urz. Poczt. w Łucku.
Cena prenumeraty: — rocznie zł. 10.00, — półrocznie zł. 5.30, kwartalnie zł. 3.00. Numer pojedyńczy 25 gr.

26p

PRZEGLĄD OSZCZĘDNOŚCIOWY

KWARTALNIK POŚWIĘCONY ZAGADNIENIOM
Z DZIEDZINY OSZCZĘDNOŚCI
Wydawnictwo Centralnego Komitetu Oszczędnościowego R.P.
III Rok Prenumerata roczna z przes. zł. 7.50
Konto P. K. O. 244.
Redakcja i Administracja: Warszawa, Ś-to Krzyska 35 m. 1.
Telefon: 5-27-99.

99p

GŁÓWNA KSIĘGARNIA WOJSKOWA

Warszawa, Krakowskie Przedmieście 11.

Konto P. K. O. 162, telefon 2-02-19

poleca wydawnictwa z zakresu wojskowości, wychowania fizycznego, przysposobienia wojskowego i sportu oraz ze wszystkich działów zarówno w języku polskim jak i obcych.

Katalogi bezpłatne wysyłamy na żądanie.

18

„UNZER EXPRESS"

5

NAJPOPULARNIEJSZE CODZIENNE PISMO ŻYDOWSKIE W POLSCE

Nakład 30.000, w dni przedświąteczne około 50.000 egz.

PIERWSZORZĘDNY ORGAN DLA REKLAMY

Adres wydawnictwa: WARSZAWA, NOWOLIPIE 18.

Tel.: 11-13-68 i 11-11-66. Konto czekowe P. K. O. 14.083

TOWARZYSTWO REKLAMY MIĘDZYNARODOWEJ

Spółka z ogr. odp.

Warszawa, Marszałkowska 124

Oddziały: Kraków i Katowice

Przedstawicielstwa i korespondenci we wszystkich większych miastach

REKLAMA

Prasowa
Plakatowa
Kinowa

2

„PANI DOMU“

ILUSTR. 2-TYGODNIK

prenumerują panie domu, na wsi i w mieście, opiekunki rodzin, kierowniczki szkół, pensjonatów, panie o stanowiskach samodzielnych, żony urzędników, nauczycielki....

Warszawa, N.-Świat 9. — Prenum. zł. 12.— rocznie (24 numery).

OGŁOSZENIA w piśmie „Pani Domu“ dochodzą do rąk konsumenta, zapewniają największą korzyść.

78

„KURJER PORANNY“

Warszawa, Marszałkowska Nr. 148. **P. K. O. Nr. 26888.**

Najpoczytniejszy dziennik dla inteligencji. Najlepszy organ ogłoszeniowy.

Prenumerata wraz z powieściami i dodatkiem ilustrowanym Zł. 5.— miesięcznie. Urzędn. państw., komunalni, wojskowi i nauczyciele Zł. 3.75

6

„NASZ PRZEGLĄD“

pismo niezależne

SPECJALNE DODATKI TYGODNIOWE:

„Mały Przegląd“
wychodzi co piątek

„Nasz Przegląd Sportowy“
wychodzi co poniedziałek.

„Nasz Przegląd Ilustrowany“
wychodzi co niedzielę.

Komitet Redakcyjny: J. Appenszlak, N. Szwalbe, S. Wagman.
Redakcja i Administracja: Warszawa, Nowolipki 7.
Telefony: 11-87-29, 12-09-19, 11-99-17 i 11-39-19.
13 Konto czekowe P. K. O. 6391. Skrzynka pocztowa 230.

„Gość Niedzielny“

TYGODNIK ILUSTROWANY DLA RODZIN KATOLICKICH

Najpoczytniejsze pismo na Śląsku.
Skuteczność ogłoszeń zapewniona.
Ponad 30.000 płatnych abonentów.

Redakcja i Administracja:
KATOWICE, ul. Marsz. Piłsudskiego 58

14p

ŚLĄSKIE WIADOMOŚCI GOSPODARCZE

organ urzędowy Izby Przemysłowo-Handlowej w Katowicach

46p pl. Wolności 12a — tel. 319-67

„NAJE FOLKSCAJTUNG" Jedyne Codzienne Pismo Robotnicze w języku żydowskim

wychodzi w Warszawie, przy ul. Nowolipie 7. Skrz. poczt. 27. Tel. 11-16-86 i 11-76-94

„WOCHENSZRYFT" Pismo poświęcone Literaturze i Sztuce

CENY OGŁOSZEŃ za wiersz milimetrowy:
Przed tekstem 40 gr.; w piątki 50 gr.; za tekstem 30 gr.; w piątki 40 gr.; w tekście 1 zł., w piątki 1 zł. 50 gr. Nekrologi 25 gr.

Cena prenumeraty: w Warszawie i na prowincji 4.50 mies.
Cena pojedyńczego numeru gr. 10.

7

„DER MOMENT" WARSZAWA

ROK ZAŁOŻENIA 1910

דער מאמענט

NAJPOWAŻNIEJSZY DZIENNIK W JĘZYKU ŻYDOWSKIM W POLSCE CZYTANY PRZEZ ŻYDOWSKIE SFERY HANDLOWO - PRZEMYSŁOWE.

NAJPEWNIEJSZY ORGAN OGŁOSZENIOWY.

WIEDZA i ŻYCIE ilustrowany miesięcznik popularno-naukowy pod redakcją ST. PODWYSOCKIEGO

NAUKA, ZAGADNIENIA SPOŁECZNE, SZTUKA, LITERATURA, KRYTYKA, ZAGADNIENIA BIEŻĄCE, PRZEGLĄDY POLITYCZNE I GOSPODARCZE, MIESIĄC NAUKOWY oto działy miesięcznika „Wiedza i Życie".
Dziesięcioletnie istnienie czasopisma skupiło pióra najlepszych fachowców i popularyzatorów; stworzyło z „Wiedzy i Życia" poważną placówkę kultury.
Prenumerata: rocznie — zł. 18 (ulgowa zł. 15), półrocznie — zł. 9, kwartalnie — zł. 4,50. Numer pojedyńczy — zł. 1.50.
Redakcja i Administracja: Warszawa, Al. Ujazdowska 20.

10

PRZEGLĄD MECHANICZNY — dwutygodnik
organ Stow. Inż. Mechaników Polskich
Warszawa, ul. Czackiego 3/5 m. 22. Telefony: 2-81-85, 2-44-78.

100

PRZEMYSŁ ROLNY Miesięcznik poświęcony sprawom produkcji przemysłowo - rolnej
WARSZAWA, KRAK. PRZEDM. 66, tel. 226-44

107

Przegląd Techniczny, Czasopismo poświęcone sprawom techniki i przemysłu, dwutygodnik. Wydawnictwa rok 62-gi.
Warszawa, Czackiego 3/5. Telefon 6-57-04.

124

Pracownik Samorządowy
Organ Związku Pracowników Samorządu Terytorjalnego R. P.
Warszawa, Al. Jerozolimskie 85. Telefon 5-38-84.

125

„Przegląd Kobiecy" Warszawa,
pod redakcją Henryka Tałłana Długa 45 (dom własny) tel. 11-61-73

126

„SPOŁEM"

ORGAN „SPOŁEM" ZWIĄZKU SPÓŁDZIELNI SPOŻYWCÓW RZPLITEJ POLSKIEJ

POŚWIĘCONY TEORJI I PRAKTYCE RUCHU SPÓŁDZIELCZEGO
Wychodzi 1-go i 15-go każdego mies.

Adres Redakcji i Administracji
WARSZAWA, GRAŻYNY 13
Telefon Redakcji: 8-29-35
15 Administracji: 8-61-66

Prenumerata kwartalna 6 zł
Konto P. K. O. Nr. 8.760

„HAJNT"

EGZ. OD R. 1908

הײַנט

najstarsza i najbardziej rozpowszechniona gazeta żydowska w Polsce, wychodzi w Warszawie, przy współudziale najwybitniejszych publicystów, polityków i pisarzy żydowskich

„HAJNTIGE NAJES", najpopularniejsze pismo popołudniowe o największym nakładzie wśród żydowskich pism w Europie.

„HANDELS-WELT", jedyny żydowski tygodnik handlowy.

„BADERECH", jedyny tygodnik hebrajski w Europie.

Ogłoszenia mają niezawodne powodzenie.

Adres: dzierżawca „ALT-NAJ", skrzynka pocztowa 350.
Spółdz. z odp. udz. WARSZAWA, Chłodna 8.
Konto w P. K. O. 23260. Telefony: 624-08, 230-86, 223-86, 634-21, 285-30.
14

VICTORIA
DRUKARNIA LITOGRAFJA
ul. Królewska 49, tel. 531-30

WYKONYWA: Cyrkularze, Katalogi, Kwitarjusze, Cenniki, Blankiety, Koperty, Zaproszenia ślubne, Bilety wizytowo oraz wszelkie zlecenia w zakres drukarstwa i litografji wchodz.
166

DRUKARNIA
i
Wytwórnia STEMPLI
ESKULAP
WARSZAWA
ul. Chłodna 15.
Telefon Nr. 6-53-29.
156

Zakłady graficzne „BIBLJOTEKA POLSKA" S. A. Bydgoszcz
ul. Jagiellońska Nr. 3, tel. 34-98.
169 Warszawa, ul. Nowy-Świat 23-25, tel. 221-27.

ZAKŁADY GRAFICZNE
KURJERA PORANNEGO
P. F.
DRUKARNIA ROTACYJNA
TELEFON 513 78, 542-30 WARSZAWA MARRZAŁKOWSKA 143
Przyjmuje do wykonania: PISMA CODZIENNE, PISMA PERJODYCZNE, DRUKI UŻYTKOWE, WIELOBARWNE PLAKATY na ofset (prószone) DRUKI REKLAMOWE BARWNE
143

Najpiękniejszą w rysunku
najlepszą w gatunku
czcionkę
kupisz
w najstarszej w Polsce
1869
rok założenia
ODLEWNI CZCIONEK i FABRYCE LINIJ MOSIĘŻNYCH
ST. JEŻYŃSKIEGO
Warszawa, Ogrodowa 50, tel. 605-50 i 605-70
Podejmujemy się całkowitego urządzania drukarń. *Katalogi na żądanie.*
48 Złożono Kursywą Futurą

ZAKŁADY GRAFICZNE **DRUKPRASA** Sp. z o. o. WARSZAWA TELEFONY NOWY ŚWIAT 54 615-561242-40

104

Drukarnia „Monolit" Warszawa, Elektoralna 8. Telefon Nr. 5.81-9'.

117

DRUKARNIA
B-ci DRAPCZYŃSKICH
Warszawa, ul. Piusa XI Nr. 15. tel. 9-74-45

110

Najszybciej,
najlepiej,
najtaniej
robi drukarnia
„KADRA"
Warszawa, Długa 56
telef. 11-80-99 i 11-86-80

112

ZAKŁADY GRAFICZNE I SPÓŁKA WYDAWNICZA
„NASZA DRUKARNIA"
W Warszawie, ul. Sienna 15. Telefony 675-93. 675-63.
Wykonywują wszelkie roboty:
Akcydensowe - Dziełowe - Ilustrowane-Tygodniki-Miesięczniki-Druki Nakładowe - Akcje - Kwitarjusze i t.p.

106

DRUKARNIA EGZYSTUJE OD 1908 R.
TYTUS TALIKOWSKI
Warszawa, Krochmalna 47. Tel. 2-31-92.
PRZYJMUJE WSZELKIE ROBOTY WCHODZĄCE W ZAKRES:
DRUKARSTWA
INTROLIGATORSTWA
i LITOGRAFJI
SPECJALNOŚĆ:
ROBOTY AKCYDENSOWE.

113

Drukarnia Bagatela

M. Twardowski i S-ka

wykonywa wszelkie roboty drukarskie solidnie i terminowo.

Al. Jerozolimskie 29 **Tel. 9.40.99**

139

141 GALEWSKI i DAU WARSZAWA Ordynacka 6.

DRUKARNIA i LITOGRAFIA „JAN COTTY"

140 WARSZAWA, KAPUCYŃSKA 7 TEL.: 6-12-29, 2-36-49

DRUKARNIA UL. NOWOLIPKI 18 „PROGRESS" WARSZAWA, TELEFON 11-38-64

Wykonywa wszelkie roboty w zakres drukarstwa wchodzące·

142 SPECJALNOŚĆ: DRUKI WIELOBARWNE I KLISZOWE.

W. POGORZELSKI

DRUKARNIA-DOSTAWY BIUROWE

Warszawa, Al. Jerozolimskie 22. Tel. 6-71-77

REPREZENTACJA:

FABRYKI KOPERT „EDWARD KRĘGLEWSKI" S. A.

FABRYKI KALKI MASZYNOWEJ „SŁOŃCE" Sp. z o. o

138

DRUKARNIA NOWOŚWIECKA

SPÓŁKA Z OGR. ODP.

WARSZAWA, NOWY ŚWIAT 57. Tel. 2-72-16

Wykonuje wszelkie druki w różnych kolorach: Afisze — Asygnacje — Bilety wizytowe i ślubne — Cenniki — Cyrkularze — Etykiety — Karty pocztowe — Katalogi — Kartoteki — Kwitarjusze — Księgi handlowe Książki — Listy płacy — Nalepki wszelkiego rodzaju — Okólniki — Pisma tygodniowe — Pisma miesięczne — Prospekty — Rachunki — Sprawozdania — Ulotki — Tabele — Wykazy i t. d. po cenach przystępn., solidnie i punktualnie. Na żądanie telefoniczne Nr. 2-72-16 wysyłamy współpracownika

129

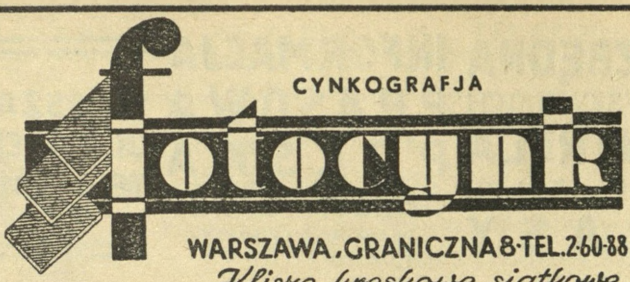

30

DG

Drukarnia Gospodarcza
Władysław Nowakowski i S-ka

Zecernia linotypowa i ręczna — Nowoczesne kroje czcionek - Maszyny w różnych formatach Kosztorysy orjentacyjne - Porady techniczne Projekty graficzne - Normalizacja i racjonalizacja druków

Warszawa, Al. Jerozolimskie 79, telefony: 8-84-12 i 8-28-02.
103

DRUKARNIA TECHNICZNA Sp. Akc.
Warszawa, Czackiego 3/5 tel. 614-67 i 277-93
GMACH STOW. TECHN. POLSK.
Nagrodzona srebrnym medalem na Powszechnej Wystawie Krajowej w Poznaniu w roku 1929
Druk wydawnictw perjodycznych, książki, broszury, druki, plakaty, reklamy, ulotki.
105 **Nowoczesne maszyny — MONOTYP.**
Specjalność: **PRACE NAUKOWE, TECHNICZNE, MATEMATYCZNE.**

ZAKŁADY GRAFICZNE
B. PARDECKI I S-KA
Konto P. K. O. 20.580 WARSZAWA, ŻELAZNA 56. TEL. 5.22-05.
WYKONUJĄ: WSZELKIE ROBOTY DRUKARSKIE
SOLIDNIE!!! TERMINOWO!!! TANIO!!!
OFERTY I PROSPEKTY NA KAŻDE ŻĄDANIE.
137

NIEZBĘDNA DLA WSZYSTKICH **KONTROLA** TREŚCI CAŁEJ **PRASY**

INFORMACJA PRASOWA POLSKA GAZETA GAZET

WIADOMOŚCI Z PRASY W WYCINKACH

WARSZAWA UL. BRACKA 5 TEL. 9.41-53.

147

ZAKŁADY DRUKARSKO-INTROLIGATORSKIE
SPECJALNA FABRYKA KSIĄG HANDLOWYCH

Warszawa, **J. LEŚNIEWSKI** dawniej W. Kreusch

DZIAŁY ZAKŁADÓW FABRYCZNYCH Nowogrodzka 78 tel. 696-35.

SPRZEDAŻ DETALICZNA
Senatorska 37, tel. 614-04
WYROBÓW WŁASNYCH JAK:
ksiąg handlowych,
segregatorów,
kartotek,
skoroszytów.
MATERJAŁÓW PIŚMIENNYCH
GALANTERJI
WIELKI WYBÓR PIÓR WIECZNYCH.

1825 Rok Założenia

DRUKARNIA
czcionki nowoczesne,
fachowe wykonanie druków,
dla potrzeb biurowych.
LINJERNIA PAPIERU
według wszelkich skomplikowanych wzorów.
INTROLIGATORNIA
księgi handlowe
artykuły biurowe.
MECHANICZNY WYRÓB ETYKIET
(sygnaturek) do zawieszania. 130

PHOTO-PLAT

WARSZAWA
Nowy Świat 57
TELEFON 507-47.

Ajencja Fotograficzno Prasowa i Archiwum Zdjęć

Krajoznaw., turystyczne, przemysł.

60.000 zdjęć

146

EGZYSTUJE OD 1850 R.

ANTONI SZUSTER

Zakłady Drukarskie: Warszawa, Miodowa 2, tel. 226-82.
Skład papieru i dostawy biurowe: Warszawa, Ossolińskich 1, tel. 612-23.

150

Introligatornia DRAWDZIK i MOŚCICKI
WARSZAWA, UL. CHMIELNA 16. TELEFON 2-49-75.

132

Zakłady Graficzne
R. BIELIŃSKI
Warszawa, Krak. Przedmieście 6, tel 5-86-81.
Drukujemy b. starannie, ceny niskie.

133

Drukarnia „NOWOCZESNA"
Warszawa, Długa 12, telefony: 11-99-41 i 9-18-96.
Druki reklamowe i biurowe.
Obsługa fachowa, wykonanie solidne

135

Drukarnia Fr. Orzechowskiego
Warszawa, Krakowskie-Przedmieście 38. Tel. 5-36-59.
Wykonywuje wszelkie roboty dla Urzędów i Biur.
165

Litografja, Drukarnia i Introligatornia
„CARBONIZACJA"
Warszawa, Bielańska 9. Tel.: 2-88-94 i 9-25-48.

121

DRUKARNIA WSPÓŁCZESNA sp. z o. o.
Warszawa, ul. Szpitalna 10, tel. 537-18.

109

ZAKŁADY GRAFICZNE
E. i Dr. K. KOZIAŃSKICH
Warszawa, Krak. Przedm. Nr. 66.
Telefony: 607-61
646-84 247-66
DRUKARNIA LITOGRAFJA OFFSET
ROTOGRAWJURA CHEMIGRAFJA
INTROLIGATORNIA

DRUKARNIE PAŃSTWOWE

w Warszawie
Łodzi
Poznaniu

w Wilnie
Lublinie
Łucku

wykonywują wszelkie roboty, wchodzące w zakres drukarstwa i introligatorstwa.

SPECJALNOŚĆ:

druki o charakterze ewidencyjnym, wymagającym ścisłej kontroli.

WYKONANIE TERMINOWE

CZAS

STOŁECZNY

DZIENNIK PORANNY

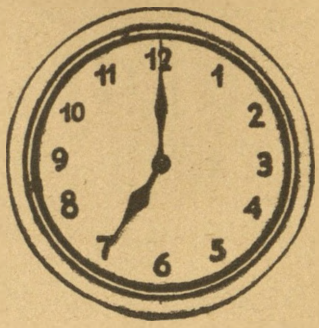

Polityczno-Gospodarczy

ROK ZAŁOŻENIA 1848

Najświeższe wiadomości

Rzeczowe artykuły polityczno-gospodarcze

Dział literacki

Dział kobiecy

Dodatki tygodniowe:

radjowy, filmowy, rolniczy, łowiecki, morski, uzdrowiskowy i t.p.

Dodatek gospodarczy p. t. „Codzienne wiadomości gospodarcze i giełdowe".

Obszerne notowania giełdowe

Ogłoszenia w „Czasie" to skuteczna reklama

WARSZAWA, SZPITALNA 12

Redakcja tel. 630-54 Administracja tel. 649-04

ODDZIAŁY:

Kraków, Lwów, Łódź, Katowice, Gdynia

MONITOR POLSKI

DZIENNIK URZĘDOWY R. P.

Zawiera codziennie wiele informacyj, interesujących sfery przemysłowe, handlowe, finansowe, rolnicze i urzędnicze.
Przynosi rozporządzenia władz, zarządzenia, dekrety, przepisy wykonawcze do ustaw, teksty umów zbiorowych w rolnictwie, w leśnictwie, w przemyśle, przepisy podatkowe, skarbowe. tabele wylosowanych obligacyj Pożyczek Państwowych oraz urzędową cedułę giełdy pieniężnej i zbożowej.
Przedrukowuje ustawy, mające specjalne znaczenie dla ogółu.
Podaje w dziale ogłoszeń przetargi na dostawy i roboty dla władz i przedsiębiorstw państwowych i komunalnych.
Podaje orzeczenia Najwyższego Trybunału Administracyjnego (zasady prawne) z dziedziny skarbowości i administracji państwowej.
Prenumerata Monitora Polskiego: zł. 15 kwartalnie opłaca się niewątpliwie, gdyż oszczędza trudów i czasu przy wyszukiwaniu potrzebnych informacyj.
Komplety numerów Monitora Polskiego z każdego roku, oprawione w roczniki, posiadają stałą wartość, jako źródło obowiązujących przepisów z różnych okresów czasu

REDAKCJA I ADMINISTRACJA

Warszawa, ul. Miodowa Nr. 22.

Tel. Redakcji: 11-44-05. Tel. Administracji: 10-80-13.

ŻYCIE SPORTOWE

PAŃSTWOWY URZĄD WYCHOWANIA FIZYCZNEGO I PRZYSPOSOBIENIA WOJSKOWEGO.

Państwowy Urząd Wychowania Fizycznego powstał z inicjatywy osobistej Marszałka Józefa Piłsudskiego na mocy rozporządzenia Rady Ministrów z dn. 28 stycznia 1927 r.

Do zakresu działania P. U. W. F. należy kierownictwo wszelkiemi pracami, dotyczącemi powszechnego wychowania fizycznego i przysposobienia wojskowego. P. U. W. F. opiekuje się i kieruje sportem polskim zrzeszonym w Związku Polskich Związków Sportowych, oraz nadzoruje sport niezrzeszony przy pomocy: Związku Polskich Związków Sportowych (i Polskiego Komitetu Olimpijskiego), swych delegatów, wyznaczonych do Z.Z. i wszystkich związków sportowych, wreszcie swych organów w terenie oraz samorządowych komitetów W. F.

Rola P. U. W. F. polega na:

1) wydawaniu corocznie ogólnych wytycznych (dla Z.Z. i wszystkich związków sportowych w Polsce) odnośnie zadań, warunków i kierunków pracy oraz kontaktów z zagranicą, przy równoczesnem ujawnianiu swych możliwości i zamierzeń inwestycyjnych i subwencyjnych;

2) kontrolowaniu przy współudziale Z. Z. działalności poszczególnych związków sportowych w dziedzinie sportowej, społeczno-wychowawczej, propagandowej, zdrowotnej i finansowej;

3) czuwaniu nad kontaktami sportu polskiego z zagranicą;

4) chronieniu sportu polskiego przed nowemi obciążeniami podatkowemi, taryfowemi, czy meldunkowemi;

5) rozstrzyganiu konfliktów, których ani związki, ani Z.Z. załatwiać nie mogą;

6) zaspakajaniu w miarę możności istotnych potrzeb poszczególnych związków;

7) zasilaniu sportu polskiego elementem o wyższem wykształceniu przez dążenie do odpowiedniego usportowienia młodzieży szkolnej i wciągnięcie młodzieży akademickiej do życia sportowego.

Na mocy przeprowadzonej w r. 1935 reorganizacji sportu polskiego P.U.W.F. otrzymał m. in. następujące uprawnienia wobec związków i organizacyj sportowych:

a) odmawiania pomocy organizacyjnej, finansowej i moralnej wszystkim tym związkom i klubom, które nie stosują się do zarządzeń P.U.W.F.;

b) odmawiania zezwoleń na wyjazdy zagranicę i na spotkania międzynarodowe w kraju;

c) zawieszania zarządów związków i wyznaczania na ich miejsce komisarzy aż do zwołania Walnego Zgromadzenia;

d) rozwiązania związków nie mających racji bytu;

e) dyskwalifikowania działaczy sportowych i zawodników, przynoszących ujmę sportowi polskiemu.

Państwowemu Urzędowi W. F. i P. W. podlegają w terenie okręgowe urzędy, utworzone w liczbie 10 przy Dowództwach Okręgów Korpusów i Inspektor W. F. przy Korpusie Ochrony Pogranicza. Jako ciało pomocnicze dla dostarczania środków materjalnych i oparcia pracy o zorganizowany czynnik samorządowo-społeczny, zostały powołane przy województwach — wojewódzkie komitety W. F. i P. W., w miastach — miejskie komitety W. F., przy powiatach — powiatowe komitety W. F.

Do komitetów tych wchodzą przedstawiciele samorządu, szkolnictwa, wojska i reprezentanci organizacyj społecznych. Kierownikom okręgowych Urzędów W. F. podlegają obwodowi, powiatowi i miejscy komendanci W. F. i P. W.

Dyrektorem Państwowego Urzędu W. F. i P. W. jest generał Olszyna-Wilczyński. Delegatami P. U. W F. do związków sportowych mianowani zostali: mjr. Wojciechowski (Z. Z. i P. K. I. O.), red. Szenajch (P. Z. L. A.), płk. Bałaban (P. Z, Szerm.), inż. Kuchar (P. Z. P. N.), mjr. Kierkowski (P. Z. G. S.), kpt. Rettinger (P. Z. B.), inż. Wodziański (P. Z. T. W.), mjr. Sekunda (P. Z. Żegl. i P. Z. K.), kpt. Cichocki (P. Z M.), Kpt. Sieńczak (P. Z. P.), inż. Nehring (P. Z. Ł.), magister Przebysławski (P. Z. H. L.), red. Fächer (P. Z. N.), mjr. Czeżowski (P. Z. T. K.), dyr. Szefer (P. Z. A.), rtm. Młodzianowski (P. Z. Jeźdz.), radca Olchowicz (P. Z. L. T.), kpt. Baran (Sokół).

RADA NAUKOWA WYCHOWANIA FIZYCZNEGO.

Rada Naukowa Wychowania Fizycznego została powołana do życia dn. 28 stycznia 1927 r. przez Marszałka Józefa Piłsudskiego, ówczesnego Ministra Spraw Wojskowych.

Rada Naukowa jest organem doradczym Rządu w zakresie spraw, związanych z wychowaniem fizycznem i sportem. Organizacyjnie przydzielona została do Ministerstwa Spraw Wojskowych, reprezentowanego w tej dziedzinie przez Państwowy Urząd Wychowania Fizycznego. Ponadto Rada współpracuje z przedstawicielami dwuch jeszcze resortów pracy rządowej: Ministerstwem W. R. i O. P. oraz Departamentem Zdrowia Ministerstwa Opieki Społecznej.

Do zadań Rady Naukowej należą m. in.:

a) ustalenie zasady kontroli lekarskiej nad wychowaniem fizycznem w szkolnictwie, wojsku, organizacjach i stowarzyszeniach W. F. i P. W.,

b) ustalenie zasady i kontrolowanie działalności poradni lekarskich w zakresie W. F.,

c) ujednostajnienie i uzgodnienie metody wychowania fizycznego w szkolnictwie, wojsku, organizacjach sportowych, stowarzyszeniach W. F. i P. W.,

d) opracowywanie i opinjowanie projektów ustaw i rozporządzeń, zmierzających do poparcia i propagandy W.F. i sportu w społeczeństwie,

e) opracowywanie wytycznych naukowych w zakresie sportu młodzieży, sportu kobiecego, kryterjów zawodniczych, metod treningu sportowego, podstaw psychologicznych, pedagogicznych i etyki w wychowaniu fizycznem,

f) prowadzenie badań doświadczalnych w dziedzinie W. F. i sportów dla celów naukowych i dydaktycznych,

g) współpraca na terenie międzynarodowym w zakresie popierania i publikowania wydawnictw naukowych i fachowych, opinjowania programów kursów instruktorskich, a wreszcie wydawania opinji we wszystkich sprawach, przekazywanych Radzie przez zainteresowane czynniki rządowe i społeczne.

Rada Naukowa pracuje w komisjach doraźnych, powoływanych każdorazowo dla określonego zagadnienia. Ponadto Rada Naukowa prowadzi własną pracownię doświadczalno-naukową, mieszczącą się w gmachu C. I. W. F. na Bielanach i posiada własny organ prasowy „Przegląd Fizjologji Ruchu" pod redakcją doc. ppłk. W. Missiurga.

Członkami Rady Naukowej są z urzędu: szef Departamentu Zdrowia M. S. Wojsk. — gen. dr. St. Rouppert, dyrektor P. U. W. F. — gen. Olszyna-Wilczyński, wiceminister Opieki Społecznej — dr. Eug. Piestrzyński, delegat Min. W. R. i O. P. — nacz. Błoński. Członkami z nominacji zostali: wiceminister inż. Bobkowski, prof. dr. Ciechanowski, ppłk. dr. Dybowski, doc. dr. E. Czarnecki, dr. W. Czarnocka-Karpińska, dyr. J. Dąbrowski, gen. dr. Hubicki, wizytator Lechicka, prof. dr. M. Michałowicz, red. K. Muszałówna, wizytator K. Olszewska, docent dr. G. Szulc, prof. dr. Eug. Piasecki, wizytator W. Sikorski, płk.

J. Ulrych, dr. M. Uklejska, wizytator Z. Wyrobek, dr. Z. Domosławska, płk. Z. Gilewicz.
Przewodniczącym Rady Naukowej z urzędu jest Minisetr Spraw Wojskowych. Od chwili zgonu Marszałka J. Piłsudskiego funkcje przewodniczącego pełni gen. dr. St. Rouppert.
Sekretarzem jest red. K. Muszałówna.
Dyrektorem Instytutu jest płk. dr. Zygmunt Gilewicz.

W roku ubiegłym delegacja Rady Naukowej wzięła udział w 7-mym Międzynarodowym Kongresie Wychowania Fizycznego w Brukseli. W czasie trwania obrad, Kongres zapoznał się z wynikami prac polskich nad określeniem miernika w wychowaniu fizycznem młodzieży szkolnej. Prace te, jak wiadomo, dokonane zostały na osobiste życzenie Marszałka Piłsudskiego. Prace te wywołały olbrzymie zainteresowanie, Polska bowiem jest pierwszym krajem na świecie, który w tak szerokiej skali i z tak konkretnemi rezultatami opracował doniosłe zagadnienie miernika wychowania fizycznego.

CENTRALNY INSTYTUT WYCHOWANIA FIZYCZNEGO IM. MARSZAŁKA PIŁSUDSKIEGO.

Dla kształcenia specjalistów instruktorów wychowania fizycznego Polska posiada Centralny Instytut Wychowania Fizycznego na Bielanach pod Warszawą. Instytut powstał drogą połączenia Państwowego Instytutu W. F., podlegającego Min. W. R. i O. P. i Centralnej Szkoły Wojskowo - Gimnastycznej i Sportów w Poznaniu, podlegającej Ministerstwu Spraw Wojskowych. Instytut prowadzi kursy zasadnicze 2-letnie. Słuchacze i słuchaczki odbywają parotygodniowy kurs próbny w okresie wakacyj; przyjęci przybywają na jesień na pierwszy trimestr, po którym następuje kurs narciarski i dalsze trimestry, poczem w lecie 6-tygodniowy pobyt w obozie na praktyce instruktorskiej. W drugim roku rozkład podobny, lecz bez obozu. Ukończenie kursu 2-letniego daje uprawnienie do złożenia egzaminu na kierownika wychowania fizycznego w uczelniach średnich i niższych. Przewidziane jest zatrzymanie absolwentów na trzeci rok w charakterze asystentów.
Dla wojska prowadzone są kursy: 3-miesięczne dla oficerów, 6-miesięczne dla podoficerów, nadto 4—6 tygodniowe dla ochotników P. W. i instruktorów organizacyjnych młodzieży.
Na kurs zasadniczy — 2-letni zgłaszać się mogą kandydaci o ukończonych 18-latach, mogący wykazać się maturą i świadectwem zdrowia, oraz nadający się do pracy w zawodzie wychowawcy fizycznego.
Dzięki temu Instytutowi i studjom wychowania fizycznego przy uniwersytetach, mamy dzisiaj znaczną ilość instruktorów - specjalistów.
Centralny Instytut Wychowania Fizycznego jest jednym z najbardziej nowoczesnych instytutów podobnego typu w Europie. Cały teren Instytutu ma powierzchnię 73 ha. Gmachy instytutu, utrzymane całkowicie w stylu nowoczesnym dzielą się na dwie części: gmachy właściwej uczelni oraz mieszkania administracji, personelu i nauczycieli. Środkową część terenu zajmują boiska sportowe. Wszystkie boiska otoczone są ze strony północno-wschodniej lasem sosnowym i dębowym, który stanowi naturalny park Instytutu.
Od wejścia przez główną bramę przechodzi się piękną aleją do obszernego dziedzińca. Po lewej stronie jest wspaniały gmach pływalni krytej, połączony z wieżą ciśnień. Po prawej stronie znajduje się infirmerja, kasyno i internat męski. Infirmerja liczy 12 pomieszczeń. Internat męski obliczony jest na 120 osób, kwaterujących po 2 w 60 pokojach i 60 osób, pomieszczonych w 6-ciu salach wspólnych. Na dachu internatu jest taras do kąpieli słonecznych. Aula obliczona jest na 240 słuchaczów. Pozatem są 2 sale wykładowe po 80 miejsc, pracownia Rady Naukowej

(5 pokoi), pracownia biometryczna (8 pokoi), zakład anatomji (5 pokoi), zakład fizjologji (5 pokoi) i cały szereg innych gabinetów, które stanowią dział naukowy Instytutu.
W zakładzie anatomji odbywa się głównie praca dydaktyczna i badawcza w dziedzinie anatomji człowieka w tych działach, ktore związane są bezpośrednio z teorją i praktyką wychowania fizycznego. Głównem zadaniem zakładu jest wszechstronne zilustrowanie budowy człowieka. Zakład antropologji Instytutu jest zarazem zakładem Uniwersytetu Warszawskiego. Oprócz pracy i badań czysto antropologicznych, prowadzi on badania i pomiary biometryczne studentów C. I. W. F.
Zakład fizjologji poza nauczaniem fizjologji ogólnej obejmuje specjalny dział fizjologji stosowanej. Zakład fizyki i chemji prowadzi wykłady dla studentów ściśle związane z fizjologją i anatomją, posiada więc charakter pomocniczy.
Dział lekarski zapewnia studentom stałą opiekę lekarską, oraz kontrolę racjonalnego odżywiania, jak również higjenicznego trybu życia. Poza tem dział ten prowadzi badania, których celem jest studjowanie W. F. od strony zagadnień medycyny.
Instytut ma 4 sale gimnastyczne o wysokości 6½ metra z szatniami, natryskami i balkonami. Obliczone są na komplety po 40 ćwiczących. Główna hala ćwiczeń ma długość 130 metrów, szerokość 22 i wysokość 10 m. Może w niej ćwiczyć jednocześnie lekkoatletykę i gry sportowe 200 osób.
Blok żeński jest odległy o 200 m. od głównego bloku. Posiada internat na 60 uczenic, osobną kuchnię, jadalnię, osobną salę gimnastyczną i osobne boisko.

STUDJA WYCHOWANIA FIZYCZNEGO PRZY UNIWERSYTETACH.

Poza Centralnym Inst. W. F. w Warszawie istnieją specjalne Studja Wychowania Fizycznego przy Uniwersytetach: Jagiellońskim w Krawie i Poznańskim.
Studjum W. F. Uniwersytetu Jagiellońskiego utworzone zostało w 1927 r. Tworzy ono składową część Wydziału Lekarskiego Uniwersytetu. Nauka trwa trzy lata, po których studjujący otrzymuje dyplom magistra wych. fizycznego, uprawniający do składania egzaminu nauczycielskiego dla szkół średnich i seminarjów nauczycielskich. Po zdaniu egzaminu państwowego magister wych. fizycznego otrzymuje kwalifikacje nauczyciela szkół średnich w dziedzinie ćwiczeń cielesnych i higjeny.
Studjum W. F. Uniwersytetu Poznańskiego pod względem programu nauczania różni się nieco od krakowskiego. Program przewiduje 3 kursy: 1) kurs trzyletni pełny, uprawniający do stopnia magistra wychowania fizycznego; 2) kurs trzyletni uproszczony; 3) Wykłady higjeny szkolnej i zasad wych. fizycznego.
O przyjęciu słuchacza na Uniwersytecie Poznańskim decyduje m. inn. dodatni wynik badania lekarskiego i próba sprawności fizycznej.

ZWIĄZEK POLSKICH ZWIĄZKÓW SPORTOWYCH.

Związek Polskich Związków Sportowych powstał dn. 29 października 1921 r. na zjeździe delegatów 7-iu istniejących wówczas związków sportowych w Warszawie. Powołano go do życia na wniosek p. Tadeusza Kuchara. Działalność swą rozpoczął dopiero po uchwaleniu statutu Z. Z.

na 8-im zjeździe delegatów tych samych związków dn. 19 lutego 1922 r. Celem Związku Polskich Związków Sportowych jest bezpośrednie kierowanie sportem zrzeszonym jako naczelnego organu społecznego sporu, oraz opieka nad działami sportu niezrzeszonemi jeszcze w związki.
Rola Z. Z. jest potrójna: 1) doradcza w stosunku do Państwowego Urzędu Wychowania Fizycznego, 2) nadzorcza i kierownicza w stosunku do wszystkich związków sportowych, należących do Z. Z., 3) reprezentacyjna w stosunku do władz państwowych, społeczeństwa i zagranicy. W chwili obecnej do Z. Z. należy około 4.400 klubów sportowych i towarzystw gimnastycznych. Liczba czynnych zawodników dochodzi do 300 tysięcy. W ciągu r. 1934 zorganizowano w Polsce ogółem 23.355 imprez sportowych, w których startowało ponad 190 tysięcy zawodników.

Skład zarządu Z. Z. jest następujący:
Prezes — płk. Ulrych, wiceprezesi: ppłk. Glabisz (zarazem przewodniczący Komitetu Olimpijskiego), inż. Loth i dr. Orłowicz, sekretarz — nacz. Foryś. Zastępca sekretarza — kpt. Wojciechowski, Skarbnik — dr. Matuszewski. Zastępca skarbnika — kpt. Misiński. Członkowie zarządu: Szatkowski, inż. Grabowski, inż. Kuchar i prof. Paruszewski.
Z głosem wirylnym wchodzą w skład zarządu Z. Z. delegaci na Polskę Międzynarodowego Komitetu Olimpijskiego — gen. Rouppert i b. minister Matuszewski.
Prace Zarządu Z. Z. prowadzone są na podstawie regulaminu wewnętrznego, dzielącego ogół prac na 10 referatów: 1) organizacyjno-regulaminowy (nacz. Foryś i dr. Orłowicz), 2) prasowo-propagandowy (red. Grabowski), 3) zagraniczny (płk. Glabisz i red. Grabowski), 4) kobiecy (kpt. Misiński i prof. Paruszewski), 5) historji sportu polskiego (dr. Orłowicz), 6) statystyki (inż. Loth i inż. Wojciechowski), 7) szkolny (prof. Paruszewski i inż. Kuchar), 8) opieki lekarskiej (inż. Kuchar), 9) porad prawnych i dyscyplinarny (dr. Szatkowski) i 10) komisji sportów motorowych (kpt. Kulesza).
Delegatami Z. Z. i P. K. I. O. do poszczególnych Związków mianowani zostali: prof. Paruszewski (gry sportowe), kpt. Wojciechowski (szermierka, automobilizm), nacz. Foryś (kolarstwo), inż. Grabowski (tenis), inż. Kuchar (pływanie, hokej lodowy), mjr. Sekunda (kajaki), kpt. Misiński (łucznictwo, łyżwiarstwo), płk. Glabisz (piłka nożna, hokej na trawie, hippika), dyr. Szefer (ciężka atletyka), inż. Przeworski (motocykle), kpt. Baran (lekkoatletyka, gimnastyka, boks), inż. Loth (żeglarstwo, wioślarstwo).

POLSKI KOMITET IGRZYSK OLIMPIJSKICH.

Polski Komitet Olipijski jest pierwszą centralną organizacją sportu polskiego, utworzoną w Polsce niepodległej. Założony został już w dn. 2 lipca 1919 r. Działalność swą rozpoczął po ukonstytuowaniu się pierwszego komitetu na posiedzeniu w Krakowie dn. 12 października 1919 r.
Dla przygotowania sportu polskiego do udziału w igrzyskach olimpijskich i zebrania funduszu olimpijskiego wybiera zarząd Z. Z. corocznie komitet olimpijski, złożony z 5-ciu członków zarządu. Komitet ten ma prawo kooptacji dalszych 3-ch członków, którymi mogą być także osoby z poza grona członków zarządu Z. Z.

Obecny skład Polskiego Komitetu Olimpijskiego jest następujący: przewodniczący — płk. Glabisz, wiceprezesi: płk. Wenda i inż. Grabowski. Sekretarz — nacz. Foryś, zastępca sekretarza — Tupalski. Referent techniczny — kpt. Baran, referent prasowy — inż. J. Grabowski. Referent finansowy — kpt. Misiński, członkowie: mjr. Sekunda, dr. Szatkowski, inż. Kuchar, kpt. Kawalec.

PAŃSTWOWE ZWIĄZKI SPORTOWE ZRZESZONE W Z. Z.

Do Związku Polskich Związków Sportowych należą obecnie 24 państwowe związki sportowe rozmaitych dziedzin sportu.
Polski Związek Towarzystw Gimnastycznych „Sokół" (Warszawa, Wybrzeże Saskiej Kępy 26) jest najstarszą organizacją sportową w Polsce. Ogółem związek posiada 953 kluby i około 90.000 członków, z tego 19,924 jest zrzeszonych w Z. Z. W ciągu roku „Sokół" zorganizował przeszło 500 imprez. Na czele Związku stoi płk. Arciszewski.

Polski Związek Piłki Nożnej (Warszawa, Marszałkowska 49) powstał na zjeździe w Warszawie dn. 19 grudnia 1919 r. Jest to jeden z najpopularniejszych związków w Polsce. Organizacyjnie dzieli się na 15 okręgów. Liczba czynnych graczy wynosi 69,996 w 889 klubach. W ciągu ub. roku rozegrano 11,134 spotkań piłkarskich. Prezesem Związku jest gen. Bończa - Uzdowski. Na czele ligi stoi płk. Żołędziowski.

Polski Związek Lekkoatletyczny (Warszawa, ul. Wiejska 11) założony został na zjeździe w Krakowie dn. 11 października 1919 r. Organizacyjnie dzieli się na 11 okręgów i 237 klubów. Liczba członków wynosi przeszło 10.000, z tego 1,647 kobiet. Liczba imprez urządzonych w ciągu roku wyniosła 694. Prezesem Związku jest inż. Znajdowski.

Polski Związek Narciarski (Kraków, ul. Pierackiego 1) powstał na 45), założony został na zjeździe towarzystw wioślarskich w Poznaniu dn. 8 grudnia 1919 r. Liczba klubów zrzeszonych wynosi 65. Liczba członków przekracza 5.000. W ciągu roku zorganizowano 219 biegów, w których startowało 556 osad i 2,574 wioślarzy.

Polski Związek Towarzystw Wioślarskich (Warszawa, Al. Jerozolimskie zjeździe w Zakopanem dn. 28 grudnia 1919 r. Organizacyjnie dzieli się na 10 okręgów. Liczba klubów wynosi 213. Liczba członków zarejestrowanych 10,203, z tego 1,253 zawodników i 93 zawodniczki. W ciągu roku odbyło się około 100 imprez. Prezesem Związku jest wiceminister Bobkowski.

Polski Związek Lawn-Tenisowy (Warszawa, Myśliwiecka 3/5) powstał djon „Warszawianki"), założony był dn. 27 czerwca 1920 r. Zrzesza 104 kluby i 5,720 członków. W ciągu roku odbyło się 427 imprez. Prezesem Związku jest płk. Gebel.

Polski Związek Towarzystw Kolarskich (Warszawa, Wawelska, staw 1921 r. w Poznaniu. Związek liczy 84 kluby i 2,732 członków, grających na 283 kortach. W ciągu roku rozegrano 23 ogólnopolskie turnieje tenisowe. Na czele Związku stoi gen. Gąsiorowski.

Polski Związek Łyżwiarski (Warszawa, ul. Szopena 8) powstał w 1921 r. we Lwowie. Związek liczy 22 kluby i 4,400 członków. Imprez w ciągu roku urządzono 25. Prezesem Związku jest inż. Edward Nehring.

Polski Związek Pływacki (Warszawa, ul. Myśliwiecka 3/5) powstał na zjeździe w Warszawie dn. 30 kwietnia 1922 r. Organizacyjnie Związek dzieli się na 9 okręgów. Liczba klubów wynosi 78, a członków 3,614, z tego mężczyzn 2,774. W ciągu roku odbyło się 65 imprez. Prezesem Związku jest płk. Pereświet - Sołtan.

Polski Związek Szermierczy (Warszawa, Marszałkowska 138) założony został we Lwowie dn. 28 maja 1922 r. Liczba klubów wynosi 20, a zawodników 523. W ciągu roku odbyło się 21 imprez. Prezesem Związku jest płk. Bałaban.

Polski Związek Bokserski (Poznań, ul. Piekary 16/17) powstał w Warszawie dn. 17 grudnia 1922 r. Organizacyjnie dzieli się na 12 okręgów. Zrzesza 139 klubów i 4,978 bokserów. W ciągu roku rozegrano 435 meczów z ogólną liczbą 3,344 walk. Prezesem Związku jest dyr. Kuczyk.

Polski Związek Gier Sportowych (Warszawa, ul. Marji Konopnickiej 6) powstał w Katowicach w 1922 r. pod nazwą Polskiego Związku Palanta i Gier Sportowych. Zmiana nazwy związku nastąpiła w 1926 r. Organizacyjnie Związek dzieli się na 10 okręgów. Posiada 201 klubów i 8,021 członków (2,131 kobiet). W ciągu roku urządzono 2,730 imprez. Prezesem Związku jest gen. Kordjan - Zamorski.

Polski Związek Żeglarski (Warszawa, Pierackiego 15) powstał na zjeździe w Tczewie dn. 11 maja 1924 r. Związek liczy 18 klubów i około 1,000 członków. Na czele Związku stoi komandor Czesław Petelenc.

Polski Związek Hokeja na Lodzie (Warszawa, ul. Myśliwiecka 3/5) założony został w Warszawie dn. 21 lutego 1925 r. Organizacyjnie Związek dzieli się na 9 okręgów. Zrzesza 87 klubów i 1,854 członków. W ciągu roku odbyło się 318 imprez. Prezesem Związku jest konsul Hulanicki.

Polski Związek Atletyczny (Katowice, skrzynka pocztowa 553) powstał na zjeździe w Warszawie dn. 6 grudnia 1925 r. przez połączenie istniejącego od 1922 r. Polskiego Towarzystwa Atletycznego w Warszawie z Górnośląskim Związkiem Ciężkiej Atletyki w Katowicach. Organizacyjnie Związek dzieli się na 10 okręgów. Liczba klubów wynosi 65, a członków 1,189. W ciągu roku odbyło się 209 imprez. Prezesem Związku jest dr. Kocur.

Polski Związek Motocyklowy (Warszaw, Myśliwiecka 3/5) założony został w Poznaniu, 24 maja 1924 r. Związek posiada 38 klubów i ok. 1.000 zawodników. W ciągu roku odbyło się przeszło 50 imprez. Prezesem Związku jest gen. dr. Rouppert.

Polski Związek Hokeja na Trawie (Poznań, Marcinkowskiego 14) założony został w Poznaniu w 1926 r. Związek liczy 6 klubów i około 150 członków. W ciągu roku zorganizowano 57 imprez. Prezesem Związku jest p. Baczyński.

Polski Związek Jeździecki (Warszawa, Mazowiecka 7) powstał w 1924 r. w Warszawie. Związek zrzesza około 50 klubów (przeważnie formacje wojskowe) i 3,200 członków. W ciągu roku zorganizowano przeszło 50 imprez.

Polski Związek Kajakowców (Warszawa, Myśliwiecka 3/5) założony został w Warszawie dn. 2 maja 1930 r. Liczy 262 kluby i przeszło 7.500 członków. W ciągu roku zorganizowano około 10 imprez. Prezesem Związku jest płk. Tadeusz Zieleniewski.

Polski Związek Łuczników (Warszawa, Myśliwiecka 3/5) założony został w Warszawie w 1928 r. Związek liczy około 300 klubów i 15,000 członków (około 2,000 kobiet). W ciągu roku odbyło się 86 imprez. Prezesem Związku jest dr. Pierzchała.

Automobilklub Polski (Warszawa, Al. Szucha 10) założony został jeszcze przed wojną w 1909 r. Organizacyjnie Związek dzieli się na 8 klubów prowincjonalnych, t. zw. afiliowanych. Liczba członków wynosi ok. 1.000. Prezesem jest p. Juljan Piasecki.

Polski Związek Tenisa Stołowego (Łódź, ul. Nawrot 55) jest najmłodszym związkiem państwowym. Założony został w Łodzi w 1931 r. Organizacyjnie Związek dzieli się na 9 okręgów. Posiada 150 klubów i 2.845 członków. W ciągu roku odbyło się 16 imprez. Prezesem Związku jest p. Wardeszkiewicz. sn

Polski Związek Strzelectwa Sportowego (Myśliwiecka 3/5) wstąpił do Z. Z. zamiast Związku Strzeleckiego. Związek ten zrzesza 686 klubów strzeleckich Związku Strzeleckiego i 240 klubów strzeleckich organizacyi cywilnych.

Polski Związek Sportowy Głuchoniemych (Warszawa, ul. Krochmalna 83) powstał w 1927 r. Należy on do Z. Z. w charakterze członka nadzwyczajnego. Posiada 6 klubów i około 150 członków. W ciągu roku Związek zorganizował 51 imprez.

Członkami honorowymi Z. Z. są: prof. dr. Piasecki, inż. Znajdowski, dr. Orłowicz, wiceminister Bobkowski, płk. Glabisz, nacz. Foryś i płk. Ulrych.

Stan ilościowy Związków Sportowych zrzeszonych w Z. Z.

ZWIĄZKI	Stan na 1 stycznia 1933		Stan na 1 stycznia 1934		Stan na 1 stycznia 1935	
	Klubów wzgl. oddz.	Zawodników	Klubów wzgl. oddz.	Zawodników	Klubów wzgl. oddz.	Zawodników
Pol. Zw. Tow. Gimn. „Sokół“ [1]	883	29.135	888	29.422	953	19.924
Polski Związek Piłki Nożnej	788	50.607	790	59.600	889	69.996
„ „ Lekkoatletyczny	225	9.909	207	8.625	237	10.018
„ „ Tow. Wioślarskich	61	7.690	65	6 700	64	3 200
„ „ Narciarski	147	14.236	152	10.000	174	10.203
„ „ Tow. Kolarskich	139	2.837	126	4.931	104	5.720
„ „ Lawn - Tenisowy	76	2 872	86	3.843	67	2,516
„ „ Łyżwiarski	12	390	18	1.300	22	4.400
„ „ Pływacki	86	2.571	73	3.051	78	3.614
„ „ Szermierczy	16	397	16	400	20	523
„ „ Bokserski	92	4.396	100	4.500	124	4.701
„ „ Motocyklowy	48	1.290	53	1.080	38	1.000
„ „ Jeździecki	24	1 000	48	1,200	25	1.000
„ „ Gier sportowych	188	6.379	242	8 924	201	8 031
„ „ Kajakowców	32	5.752	50	7.000	262	7.500
„ „ Łuczników	490	26.860	560	28.640	300	15.000
„ „ Tenisa Stołowego	90	1.650	132	2.565	150	2.845
„ „ Sportowy Głuchoniemych	7	285	6	110	6	108
„ „ Żeglarski	10	790	15	810	18	800
„ „ Hokeja na Lodzie	66	1.236	66	1.250	87	1.854
„ „ Hokej na Trawie	12	973	8	600	6	150
„ „ Atletyczny	86	1 040	85	1.234	63	1.676
Automobilklub Polski	8	2.500	8	2.500	8	1.000

[1] Wykaz ten obejmuje jedynie członków Sokoła zgłoszonych do Z. Z. Sokół posiada jednak również kilkadziesiąt tysięcy niezgłoszonych członków. Pozatem Związkowi warszawskiemu podlega 112 gniazd i 5.000 członków we Francji.

SPORT POLSKI W CYFRACH.

Liczba sportowców w Polsce.

Rok	Ogółem sportowców	Mężczyzn	Kobiet
1930	352.000	305.000	47.000
1931	508.500	454.500	54.000
1932	615.700	542.000	73.700
1933	662.600	550 000	112.600
1934	735.800	600.000	135.800

Liczba klubów i stowarzyszeń sportowych.

Rok	Ogółem stow. sportowych	Organ. męskie	Stow. kobiece
1932	5 259	4.347	912
1933	6.705	5.384	1.321
1934	7.317	5.622	1.695

Wychowanie fizyczne w cyfrach.

Wyszczególnienie	1932	1933	1934
Liczba instruktorów w. f.	4.454	5 327	6.423
Męskich kursów w. f.	456	470	516
Żeńskich kursów w. f.	42	48	65
Męskich obozów letnich	72	87	97
Żeńskich obozów letnich	330	483	556
Uczestników kursów w. f.	14.700	15,000	18.000
Uczestniczek kursów w. f.	1.300	1 200	1.300
Uczestników obozów letnich	15.400	15.600	18.500
Uczestniczek obozów letnich	9.500	15.600	24.600
Lekarzy sportowych	—	—	1.296
Badanych dorywczo	—	—	84.757
Badanych stale	—	—	49.753

Uwaga: Na podstawie danych P. U. W. F. ogłoszonych częściowo w Roczniku Statystycznym G. U. S. na r. 1935.

Związki (Stan na 1.I.1935)	Ilość rozegranych imprez	Ilość kursów i obozów	Urządzenia sportowe Związków
P. Z. T. G. Sokół	536	—	Sokolni — 170, boisk — 156, strzelnic — 45.
Zw. Strzelecki	—	—	Strzelnic otw. 176, krytych 43
P. Z. P. N.	11.134	10	Boisk 434.
P. Z. L. A.	694	5	Bieżni i boisk l. a. 200.
P. Zw. Tow. Wiośl.	219	1	Przystani letnich — 64, zimowych — 10, tor. regat. — 3,
P. Zw. Narc.	92	—	41 urządzeń narc.
P. Zw. Tow. Kol.	427	1	Torów beton. —5, ziemnych — 28,
P. Zw. Lawn-Tenis	44	8	Kortów — 283.
P. Zw. Łyżwiarski	25	4	Torów łyżw. — 24.
P. Zw. Pływacki	65	1	Pływalń otw. — 97, kryt. — 14,
P. Zw. Szermierczy	21	—	9 urządzeń klub.
P. Zw. Bokserski	252	—	—
P. Zw. Gier Sport.	2.729	1	—
P. Zw. Żeglarski	11	—	Yachtów — 30, yoli — 75,
P. Z. H. L.	318	1	—
P. Zw. Atlet.	209	—	—
P. Zw. Motocykl.	50	—	Torów beton. — 3, ziemne — 3, żużl. — 1.
P. Z. H. na Trawie	57	—	—
P. Zw. Jeździecki	40	—	—
P. Zw. Kajakowy	7	117	Stanic — 75, przystani — 18, schronów — 27,
P. Zw. Łuczniczy	86	29	Strzelnic — 33, z tego 15 stałych.
P. Zw. Ten. Stoł.	16	—	—
P. Zw. S. Głuchon.	15	—	—
Automobilklub	20	—	—

Uwaga: Na podstawie danych Z. Z.

SPORT POLSKI W CYFRACH.

Urządzenia sportowe w Polsce.

Rodzaj urządzeń	1933	1934	1935
Boiska do gier z bieżnią okólną . . .	475	484	530
Boiska do gier bez bieżni	950	976	1.056
Place do gier sportowych	4.258	4.415	6.703
Boiska gimnastyczne i lekkoatletyczne	475	535	852
Korty tenisowe	1.724	1.765	1.853
Ogrody jordanowskie	67	110	167
Sale gimnastyczne i hale sportowe . .	999	1.030	1.110
Pływalnie letnie	60	186	250
Pływalnie zimowe	13	14	14
Przystanie wiośl. i stanice kajakowe .	171	192	217
Skocznie narciarskie	28	31	31
Lodowiska i tory łyżwiarskie	215	264	576
Boiska hokejowe	57	65	81
Tory kolarskie	18	13	18
Obozy stałe	17	28	30
Schroniska turystyczne	69	81	102
Poradnie sportowo - lekarskie	51	58	58
Świetlice sportowe	3.300	6.243	—
Parki sportowe (ponad 3 ha)	38	54	—

Uwaga: Na podstawie danych P. U. W. F.

OPIEKA LEKARSKA NAD SPORTEM W POLSCE.

W Polsce mamy obecnie 19 czynnych stałych poradni lekarsko - sportowych, nie licząc szeregu poradni miejskich, względnie poradni przy ośrodkach zdrowia na prowincji. Ogólna liczba poradni sportowo - lekarskich wynosi około 60.

Poradnie sportowo - lekarskie przeprowadziły w ciągu 4-ch lat, t. zn. od 1930 do 1933 włącznie, 69,499 badań, z tego 57.776 mężczyzn i 11,943 kobiet.

W r. 1934 liczba badanych dorywczo wynosiła 84,757 (mężczyzn 72,845, kobiet 11,912), a liczba stale badanych — 49,753 (41,938 mężczyzn i 7,815 kobiet).

Na kursach informacyjnych dla lekarzy w Centralnym Instytucie Wychowania Fizycznego w ciągu ostatnich 4 lat przeszkolono 146 lekarzy sportowych i 27 lekarek. Pozatem bardzo dużo lekarzy sportowych ukończyło kursa przy studjach uniwersyteckich W. F. w Poznaniu, Krakowie i Lwowie. Ogólna liczba lekarzy sportowych wynosi obecnie 1,296, z tego mężczyzn 930, a kobiet 366.

Mając na względzie wszelkie zdrowotne problemy, P. U. W. F. pracuje na tym polu w ścisłym kontakcie z Radą Naukową W. F.

i w porozumieniu z poszczególnemi jej komisjami. Ostatnio uchwalono urządzić specjalne składy apteczne dla poradni, rozpisano ankietę do klubów sportowych na temat lekarzy i opieki lekarskiej w klubach. Nakazano wreszcie wprowadzenie specjalnych statystyk nieszczęśliwych wypadków i uszkodzeń sportowych.

SPORT KOBIECY W POLSCE.

Sport kobiecy w Polsce nie posiada własnej centralnej organizacji. Wszelkie próby usamodzielnienia sportu kobiecego zakończyły się niepowodzeniem. Olbrzymia większość zawodniczek należy do klubów mieszanych. Pewną próbę utworzenia podobnej organizacji podjął odbyty w r. 1927 pierwszy ogólnopolski kongres dla wychowania fizycznego kobiet. Sukcesem kongresu było jedynie utworzenie przy Z. Z. i Związkach państwowych referatów względnie komisyj kobiecych.
Większe znaczenie miał drugi kongres kultury fizycznej kobiet, który się odbył w Warszawie w końcu kwietnia 1934 r. Znaczenie tego kongresu polega przedewszystkiem na ujednostajnieniu prac na polu szerzenia kultury fizycznej kobiet i stworzeniu nowych podstaw dla upowszechnienia sportu wśród szerszych warstw kobiecych. Główny nacisk położono nie na zawodnictwo, lecz na propagandę obozów, campingów, wszelkiej turystyki (narciarska, wioślarska, kajakowa i t. d.) oraz gier sportowych. Największą organizacją kobiecą jest Towarzystwo Krzewienia Kultury Fizycznej Kobiet.
Sport kobiecy w Polsce może się pochwalić wielkiemi sukcesami na terenie międzynarodowym. Zawdzięcza to jednak nielicznym jednostkom, natomiast rozwój sportu kobiecego wszerz przedstawia się mniej pomyślnie, chociaż dzięki P. U. W. F. zanotowano dużą zmianę na lepsze. Ogółem sportem i wychowaniem fizycznem w Polsce zajmuje się, według danych P. U. W. F. 135,800 kobiet (dane za 1934 r.), z tego czynnych zawodniczek jest ok. 30,000. Reszta uprawia sporty w szkołach, harcerstwie, Związku Strzeleckim, organizacjach P. W. kobiet, stowarzyszeniach robotniczych, Rodzinie Wojskowej i t. d. Ogólna liczba sportowych organizacyj i stowarzyszeń kobiecych wynosi 1,695.

WYCHOWANIE FIZYCZNE W WOJSKU, POLICJI, MARYNARCE I K. O. P.

Sporty i wychowanie fizyczne odgrywają w wojsku, policji, marynarce i K. O. P. bardzo dużą rolę.
W wojsku prawie przy każdym pułku istnieje sportowa organizacja. Niektóre kluby wojskowe odgrywają ogromną rolę w życiu sportowem.
Sport w policji datuje się od r. 1925, kiedy to powstały pierwsze policyjne kluby. Obecnie na terenie Polski istnieje 16 Policyjnych Klubów Sportowych (po jednym w każdem województwie). Liczba policjantów, zajmujących się sportem wynosi ok. 10.000.
W Marynarce Wojennej sport jest bardzo rozwinięty. Marynarze uprawiają zarówno lekkoatletykę i gry sportowe, jak i szermierkę, boks, ciężką atletykę, piłkę nożną i t. d. Co roku odbywają się mistrzostwa marynarki we wszystkich dziedzinach sportu, przyczem w mistrzostwach biorą udział poza Marynarką Wojenną zespoły flotylli rzecznej, Morskiego Dyonu Lotniczego, Morskiego Dyonu Artylerji Przeciwlotniczej i t. d.

W Korpusie Ochrony Pogranicza istnieje około 30 klubów sportowych, liczących około 6,000 czynnych członków. Najbardziej uprawianemi sportami są: narciarstwo, lekkoatletyka, strzelanie, piłka nożna i t. d.

SPORT W ZWIĄZKU STRZELECKIM.

Na jednem z pierwszych miejsc w dziedzinie prac wyszkoleniowych Związku Strzeleckiego znajduje się sport i wychowanie fizyczne. Każdy członek Związku Strzeleckiego przechodzi przez próbę sprawności fizycznej. Ze sportów uprawianych przez Związek Strzelecki na pierwszem miejscu znajdują się marsze, następnie narciarstwo, boks, piłka nożna, gry sportowe, lekko-atletyka i sporty wodne. Organizacyjnie sportem na terenie Związku Strzeleckiego kieruje referat sportowy przy Komendzie Głównej oraz okręgowe i powiatowe referaty sportowe w terenie.

Związek Strzelecki kieruje z upoważnienia Państwa sportem strzeleckim w Polsce i czuwa nad rozwojem tego sportu obrony narodowej. Pierwsze narodowe zawody strzeleckie Z. S. zorganizował w 1924 r. Liczba zawodników startujących w zawodach coraz bardziej wzrasta i obecnie dochodzi już do kilkuset. Wzrasta również liczba zdobytych odznak strzeleckich, wprowadzonych w 1930 r.

Organem naukowym i kierowniczym dla sportu strzeleckiego jest powołana do życia w 1932 r. Naczelna Rada Strzelectwa w Polsce.

Ogółem Związek Strzelecki posiada 500 klubów sportowych i kilka tysięcy sekcyj sportowych przy poszczególnych oddziałach. Rozwój tych klubów i sekcyj ilustruje poniższa tabelka.

Rodzaj klubów czy sekcyj	1933 r.	1934 r.
Liczba klubów sportowych	248	499
Sekcyj gier sportowych	1408	2262
Sekcyj lekkoatletycznych	74	995
Sekcyj narciarskich	389	616
Sekcyj piłkarskich	346	533
Sekcyj bokserskich	178	486
Sekcyj kolarskich	118	423
Sekcyj pływackich	115	216
Sekcyj kajakowych	26	114
Sekcyj motocyklowych	8	24
Sekcyj szybownictwa	1	25

Największemi imprezami Związku Strzeleckiego w ubiegłym roku były marsze: Szlakiem Kadrówki i Sulejówek — Belweder oraz dwa gigan-

tyczne raidy narciarskie wzdłuż Karpat (885,5 klm.) i wzdłuż Kresów Wschodnich (1.262 klm.). O sprawności strzeleckiej świadczy procentowy wzrost drużyn, kończących Marsz „Szlakiem Kadrówki". W 1926 r. procent tych drużyn wynosił 32,85%, a w roku ubiegłym dochodził już do 97,6%.

Liczba odznak strzeleckich, zdobytych na terenie Polski wzrosła z 274 w 1930 r. do 360.000 w roku 1935. Liczba P. O. S., zdobytych przez członków Związku Strzeleckiego z 1.026 w r. 1931 wzrosła do 84.057 w 1934 r.

Poza granicami kraju największym okręgiem Zw. Strzeleckiego jest Okrąg Zachodni, obejmujący Belgję i Francję. Okrąg ten dzieli się na 75 oddziałów i 3.000 członków. Główne ogniska stanowią: Lille, Metz, Paryż, Miluza, Lyon, Tuluza. We Francji Z. S. posiada 60 boisk sport. i 44 sale gimnastyczne.

Rekordy lekkoatletyczne Zw. Strzeleckiego.

STRZELCY			
100 mtr.	Żardin	Wilno	11,2
800 mtr.	Skolik	Śląsk	2:04,3
1500 mtr.	Jasiński	Lwów	4:18,1
3000 mtr.	Kurpesa	Łódź	9:03,2
4×100 mtr.	Podokr. Stanisławów	Stanisławów	46,5
4×400 mtr.	Okr. Kraków	Kraków	3:49,2
100×200×300×400	Podokr. Wilno	Wilno	3:49,8
Dysk	Pieczora	Wilno	38.56
Oszczep	Nieszyn	Śląsk	52.32
Kula	Pieczora	Wilno	12.41
Granat	Metelski	Brześć n/B.	70.00
Granat oburącz.	Metelski	Brześć n/B.	108.00
Wdal	Zieliński	Śląsk	6.54
Wzwyż	Balosek	Grodno	1.70
Tyczka	Hetper	Kraków	2.95
Chód 3 klm.	Bieregowoj	Lublin	13:41.3
Chód 5 klm.	Grajda	Warszawa	27:00,6
Chód 50 klm.	Krzeczkowski	Warszawa	5:00:55,0
Chód 1 godz.	Grajda	Warszawa	11.607
STRZELCZYNIE.			
60 mtr.	Siergiejówna	Lublin	8,3
200 mtr.	Gallotówna	Śląsk	29,8
800 mtr.	Kraśnicka	Wilno	2:58,6
4 x 60 mtr.	Okr. Warszawa	Warszawa	36,1
4 x 100 mtr.	Podokr. Śląsk	Śląsk	57,2
Dysk	Kraśnicka	Wilno	30.41
Oszczep	Kraśnicka	Wilno	24.34
Kula	Kraśnicka	Wilno	9.76
Wdal	Szybska	Przemyśl	4.88
Wzwyż	Paliszewska	Będzin	1.36
Wdal z miejsca	Paliszewska	Będzin	2 25

Mistrzowie bokserscy Zw. Strzeleckiego.

Wagi	ZWYCIĘZCA.		Klasyf. okręgowa	
Musza	Wysoki	Północ	1.	Pomorze
Kogucia	Chyła	Północ	2.	Północ
Piórkowa	Dudziak	Pomorze	3.	Śląsk
Lekka	Walkowiak	Poznań	4.	Warszawa
Półśrednia	Olszewski	Warszawa	5.	Poznań
Średnia	Lewandowski	Pomorze	6.	Wilno
Półciężka	Jóźkowiak	Pomorze	7.	Stanisławów
Ciężka	Zeisig	Północ	8.	Lwów

Mistrzowie narciarscy Zw. Strzeleckiego.

Konkurencja	Zwycięzca	Klasyfik. okręgowa	
Bieg płaski	Meisenhelder		
Bieg rozstawny	Przemyśl	1.	Przemyśl
Bieg patrolowy	Przemyśl	2.	Stanisławów
Skoki	Hrynczyszyn	3.	Lwów

ZWIĄZEK HARCERSTWA POLSKIEGO.

Bardzo dużą wagę przywiązuje do wychowania fizycznego również Związek Harcerstwa Polskiego. Organizacyjnie Związek dzieli się na 16 oddziałów wojewódzkich, z których każdy dzieli się skolei na 2 chorągwie. Na dn. 1 stycznia 1935 r. Związek posiadał 230.805 członków, z tego harcerzy 102.534, harcerek zaś 58.271, oraz przeszło 70.000 harcerzy poza granicami kraju. Duży wzrost notuje harcerstwo na wsi, określający się przyrostem 102% w ciągu roku. Zagranicą najsilniejsze jest harcerstwo polskie w Stanach Zjednoczonych, gdzie liczy ok. 50.000 członków.

Na pierwszem miejscu w Z. H. P. stoją sporty wodne. Największą ilość turystycznych wycieczek wodnych mają za sobą harcerze. Drużyny żeglarskie Z. H. P. zdobyły dwukrotnie mistrzostwo świata w wodnych zawodach skautowych (w 1928 r. w Bototon i w 1933 r. w Gödölö). Pierwszym Polakiem, który przebył Atlantyk na małym yachcie żaglowym, a obecnie odbywa łodzią żaglową wyprawę dookoła świata, jest harcerz Wagner.

Harcerze zajmują również jedno z pierwszych miejsc w strzelaniu i szybownictwie.

W r. 1935 Związek obchodził uroczyście 25-lecie Harcerstwa Polskiego. Z tej okazji odbył się w Spale wielki międzynarodowy zlot, z udziałem ok. 20.000 harcerzy z całego świata oraz wielkie międzynarodowe zawody narciarskie w Zwardoniu.

W ciągu roku Związek zorganizował 1.456 obozów letnich, które zgromadziły 35.291 uczestników.

POLSKI ZWIĄZEK TOWARZYSTW GIMNASTYCZNYCH „SOKÓŁ".

Polski Związek Towarzystw Gimnastycznych „Sokół" jest najstarszą organizacją wychowania fizycznego na terenie Polski. Pierwsze gniazda tego Związku powstały w r. 1866 we Lwowie. Na terenie b. zaboru pruskiego „Sokół" założony został w r. 1885, a na terenie dawnej Kongresówki w 1901 r. Organizacyjnie Związek dzieli się na gniazda, które zgrupowane są w okręgach i dzielnicach. Największą jednostką organizacyjną jest dzielnica, których jest ogółem 7, w tem 6 w kraju i jedna we Francji (Związki Sokole w innych krajach nie podlegają Związkowi Warszawskiemu).

W roku 1935 „Sokół" posiadał ogółem 84.000 członków, z tego 79.000 w kraju i ok. 5.000 we Francji. W kraju Sokolstwo liczy 45.000 mężczyzn, 12.000 kobiet i 22.000 młodzieży. Liczba gniazd wynosi 1.000, z tego w kraju 888, a 112 we Francji.

Przy gniazdach istnieją liczne sekcje sportowe. W końcu roku 1934 Sokół posiadał 207 sekcyj lekkoatletycznych, 31 tenisowych, 30 strzeleckich, 37 narciarskich, 18 łyżwiarskich, 11 szermierczych, 20 pływackich, 5 konnej jazdy, 48 kolarskich, 28 bokserskich i t. d.

Sokół jest odpowiednikiem Polskiego Związku Gimnastycznego i reprezentuje Polskę w Międzynarodowej Federacji Gimnastycznej. Od r. 1933 Prezesem Międzynarodowej Federacji Gimnastycznej jest b. prezes Sokolstwa Polskiego Adam hr. Zamoyski.

Mistrzowie lekkoatletyczni Sokoła.

Konkurencje kobiece: 60 m. Pawłowska (Pruszków) 8,8 sek., 100 m. Loskówna (Zgoda) Śląsk 14,4 sek., 200 m. Loskówna (Zgoda) 30,1 sek.. Kula — Twardówna (Zakopane) 9,55 m., Dysk — Twardówna (Zakopane) 26,13 m. Wzwyż — Wiśniewska (Grudziądz) 1,40 m. Wdal — Wiśniewska (Grudziądz) 4,50 m.

Konkurencje męskie: 100 m. Szymański (Leszno) 10,9 sek., 200 m. Maik (Leszno) 24 sek., 800 m. Jaworek (Czeladź) 2:06,5, 1.500 m. Kąkol (Frywald) 4:23,5 min., 5.000 m. Berthold (Bydgoszcz) 17,22 min. Sztafeta 4 x 100 m. Poznań 45,6. Oszczep Mucha (Sosnowiec) 43,46 m., Dysk — Praski (Siemianowice) 45,02. Kula — Praski (Siemianowice) 13,88. Młot — Więckowski (Bydgoszcz) 40,31. Rzut granatem — Paljon (Siemianowice) 64,18. Wdal — Szymański (Leszno) 6,63. Wzwyż — Drzyciński (Bydgoszcz) 1,60. Tyczka — Paljon (Siemianowice) 3,30. Pięciobój — Dyka (Krywałd) 3.088,8.

Mistrzostwa pływackie Sokoła.

100 m. st. dow. panów: 1) Grubenthal (Kraków) 1:11,8 min., 100 m. panie st. dowolnym: 1) Brelówna (Grudziądz) 1:41,8; 100 m. panów grzbietowym: 1) Włodek (Kraków) 1:23,5 min.; 100 m. klasycznym pań: 1) Szumiłowska (Grudziądz) 1:49,2; 200 m. panów klasycznym: 1) Małecki (Poznań) 3:26,4 min.; 50 m. grzbietowym panie: 1) Kazimierczykówna (Poznań) 51,6; 5 x 50 m. dowolnym: 1) Poznań — 3:06,5 min.; 5 x 50 m. panie: 1) Grudziądz — 4:34,6 min. Skoki: 1) Paradella (Siemianowice).

Mistrzostwa narciarskie Sokoła.

Tytuł mistrza narciarskiego Związku Solostwa Polskiego zdobył Mrowca Franciszek (Sokół — Zakopane), 2) Wawrytko (Zakopane), 3) Bursa (Zakopane).

SPORT WŚRÓD AKADEMIKÓW.

Sportem wśród akademików zajmują się przedewszystkiem Akademickie Związki Sportowe, znane popularnie pod nazwą AZS. Związki te grupują jednak tylko część młodzieży akademickiej. Reszta uprawia sport w klubach ogólnych, względnie nie uprawia go wcale. Wychowanie fizyczne bowiem u nas nie wchodzi w program studjów, jak to jest powszechnie zagranicą.

Na całym terenie Polski istnieje 8 klubów akademickich (po jednym w każdym ośrodku uniwersyteckim), liczących około 5.500 członków. Z tej liczby Warszawski AZS posiada ok. 2.000 członków.

Obecnie sport akademicki ulega znacznym zmianom organizacyjnym. Opiekę nad sportem akademickim objęło Tow. Przyjaciół Młodzieży Akademickiej. Reorganizacja ta znajduje się obecnie w stadjum realizacji.

Akademicy odnieśli w roku ubiegłym dużo sukcesów na terenie międzynarodowym. M. inn. zajęliśmy 7 miejsce na akademickich mistrzostwach świata w Budapeszcie. Szczegółowe wyniki Igrzysk dajemy na innem miejscu.

SPORT WŚRÓD MŁODZIEŻY SZKOLNEJ.

W roku ubiegłym rozwinął się znacznie sport wśród młodzieży szkolnej. We wszystkich prawie kuratorjach utworzono szkolne kluby sportowe, które rozwinęły bardzo ożywioną działalność. M. inn. zorganizowano liczne ogólnopolskie zawody we wszystkich prawie dziedzinach sportu.

Zimowe mistrzostwa szkolne. Pierwsze ogólnopolskie zawody zimowe młodzieży szkolnej rozegrane zostały w Wilnie.

W klasyfikacji drużyn hokejowych pierwsze miejsce zajął Kraków, 2) Lwów, 3) Łuck, 4) Warszawa.

W biegu narciarskim indywidualnie na 10 klm. zwyciężył Aleksandrowicz (Wilno) w czasie 38 minut przed Pietrowem (Wilno). Zespołowo zwyciężyło Wilno przed Lwowem, Krakowem i Lublinem.

W jeździe figurowej mistrzostwo zdobył Nawrot (Lublin) 23 pkt., 2) Sobota (Lwów) 21,4, 3) Mysakowski (Wilno) 21,1, 4) Zawadzki (Warszawa) — 20,6, 5) Reder (Kraków) 18,5.

Wśród pań pierwsze miejsce zajęła Karczewska (Warszawa) 21,2, 2) Mięsowiczówna (Kraków) — 18,1, 3) Szambrowska (Lwów) 9,1, 4) Pudłowska (Wilno) 8,5.

W punktacji jazdy figurowej pierwsze miejsce zajęła Warszawa 41,8 pkt., 2) Kraków 36,6, 3) Lwów 30,5, 4) Wilno 30, 5) Lublin 23, 6) Łuck, 7) Poznań.

W ogólnej klasyfikacji zimowych mistrzostw szkolnych zwyciężył Kraków 36 pkt., 2) Lwów 34 pkt., 3) Wilno 28 pkt., 4) Warszawa, 5) Lublin, 6) Łuck i 7) Poznań.

Pływackie mistrzostwa szkolne. W ogólnej punktacji konkurencyj męskich zwyciężył Śląsk — 100 pkt., przed — 2) Warszawa 80 p., 3) Poznań 34 pkt., 4) Lwów 25 p., 5) Wilno — 11 pkt.

W ogólnej punktacji konkurencyj żeńskich wygrała Warszawa — 113 pkt., przed Lwowem — 52 pkt.

W punktacji łącznej wszystkich konkurencyj wygrała Warszawa przed Śląskiem.

SPORT ROBOTNICZY W POLSCE.

Rozwój sportu robotniczego w Polsce datuje się od czasu utworzenia Związku Robotniczych Stowarzyszeń Sportowych, t. j. od 1925 r. Dotychczas Z. R. S. S. utworzył na terenie Polski przeszło 400 klubów, liczących ok. 22.000 członków. Organizacyjnie Związek dzieli się na 7 okręgów i 4 podokręgi. Najsilniej sport robotniczy rozwinął się w Warszawie, na Śląsku, w Zagłębiu i w Gdańsku (gdańskie niemieckie kluby robotnicze należą również do Związku warszawskiego).

Z. R. S. S. grupuje wszystkie prawie kluby robotnicze w Polsce, za wyjątkiem ukraińskich. Poza polskimi klubami do Z. R. S. S. należą również robotnicze związki i organizacje sportowe żydowskie i niemieckie.

Mistrzowie lekkoatletyczni klubów robotniczych.

Konkurencje kobiece: 60 m. — Wenclówna (Skra) 8,5; 200 m. — Dronschkowska (Gd.) 29,8; 500 m. — Dronschkowska (Gd.) 1:30.4; Sztafeta 4 x 100 — Gdańsk 56,8; Sztafeta 200 x 50 x 50 x 100 — Gdańsk 58,8; Wdal — Wenclówna (Skra) 486; Wzwyż — Wenclówna 135; Dysk — Wenclówna 27,10; Oszczep — Wenclówna 28,40; Kula — Sawicka 901. Konkurencje męskie: 100 m. — Norberczak (Skra) 11,8; 400 m. — Mulak (Skra) 54,9; 800 m. — Lisowski (Czerwoni) 2:09,9; 1.500 m. — Mulak (Skra) 4:21,6; 5.000 m. — Eichel 16:21,9; 4 x 100 m. — Gdańsk 47,2; 4 x 400 m. — Gdańsk 3:51,1; 800 x 200 x 200 x 400 — Skra 3:56,8; wzwyż — Szpetecki (ZZK Lwów) 155; wdal — Minkiewicz (Skra) 600; tyczka — Musiałowicz (Skra) 310; kula — Alluchna (Skra) 12,51; dysk — Alluchna (Skra) 35,22; oszczep — Musiałowicz (Skra) 49,04; rzut młotem — Alluchna 26,53.

W konkurencjach męskich pierwsze miejsce zajęła Skra—Warszawa, przed Gdańskiem i ZZK—Lwów.

W konkurencjach kobiecych zwyciężyła również Skra przed Gdańskiem.

Mistrzostwa piłkarskie klubów robotniczych. Do finału robotniczych mistrzostw Polski w piłkarstwie doszły dwie drużyny: łódzki Widzew i lwowski RKS. Wobec wyniku remisowego o tytule mistrza zadecyduje dopiero nowa rozgrywka w 1936 r.

SPORT W POLSKIEJ Y.M.C.A.

Polska YMCA jest właściwie męską organizacją społeczno - wychowawczą. Niemniej akcja wychowania fizycznego i to wśród warstw najbardziej upośledzonych zajmuje w jej programie jedno z pierwszych miejsc.

W chwili obecnej Polska YMCA posiada 5 ognisk: w Warszawie, Krakowie, Łodzi, Poznaniu i Gdyni. Własne gmachy mają organizacje w Warszawie, Krakowie i Łodzi.

Spośród imprez sportowych o specjalnym charakterze wprowadzonych przez YMCA wymienić należy t. zw. „wędrówki gwiaździste“ letnie i zimowe.

W roku ubiegłym rozegrano mistrzowstwa Polskiej YMCA w grach sportowych. W siatkówce zwyciężył Kraków przed Warszawą, w koszykówce Kraków zajął również pierwsze miejsce przed Warszawą.

KOLEJOWE P. W. I POCZTOWE P. W.

Coraz większą rolę odgrywa sport w Kolejowem P. W. i Pocztowem P. W. W roku ubiegłym obie te organizacje urządziły wielkie ogólnopolskie zawody we wszystkich działach sportu, które zgromadziły wiele tysięcy zawodników.

Igrzyska Pocztowego P. W.

Lekkoatletyka męska: 100 mtr.: 1) Zardzin (Wilno) 11,2. 3.000 mtr.: 1) Stokłosiński (Katowice) 9,28 min. Skok wdal: 1) Grzesik (Warsz.) 5,98 mtr. Kula: 1) Ruczka (Kraków) 12,56 mtr. Trójbój: 1) Zieniewicz (Wilno) 18 pkt.
Lekkoatletyka kobieca: 60 mtr.: 1) Dobrzańska (Warsz.) 9 sek.. Skok wdal: 1) Doboszówna (Warsz.) 4,09, Kula: 1) Bilińska (Kraków) 8,28. Trójbój: 1) Skorukówna (Wilno) 16 pkt.
Siatkówka: Wśród panów zwyciężyła reprezentacja okręgu krakowskiego — przed Warszawą, Wilnem i Bydgoszczą. Wśród pań pierwsza była reprezentacja okręgu warszawskiego przez Bydgoszczą, Krakowem i Lublinem.
Tenis: W rozgrywkach tenisowych pierwsze miejsce wśród panów zajął Turczyński (Wilno). Wśród pań zwycięstwo odniosła Hohendlingerówna (Wilno).
Kolarstwo: W biegu kolarskim na 50 klm. triumfował Oczajnikow (Warszawa) w czasie 1:34,12.
Biegi kajakowe: W zawodach kajakowych zwyciężyła osada wileńska w składzie Wierzbołowicz i Ludkiewicz.

Ogólna klasyfikacja ośrodków P. P. W.:

Okrąg warszawski	150 pkt.	Okrąg poznański	82 pkt.
Okrąg wileński	130 pkt	Okrąg lubelski	77 pkt.
Okrąg krakowski	118 pkt.	Okrąg lwowski	62 pkt.
Okrąg bydgoski	103 pkt.	Okrąg gdański	20 pkt
Okrąg katowicki	99 pkt.		

Zawody Kolejowego P. W.

Lekkoatletyka 100 mtr. 1) Kupsz (Poznań) 12. Skok wdal 1) Kupsz 633, 60 mtr. pań: 1) Kałużowa (Katowice) 8,2. Rzut granatem 1) Drabas (Poznań) 66,56. 1500 mtr. 1) Orłowski (Katowice) 4:15. Skok wzwyż pań: 1) Paliszewska 143. Wzwyż panów: 1) Koniński (Warsz.) 173. 400 mtr. panów 1) Orłowski (Katowice) 53,8. Rzut dyskiem pań: 1) Paliszewska (Warsz.) 28,68.
Kolarstwo. Bieg kolarski na 50 klm. (klasa starszych): 1) Mackowiak (Poznań) 1:33,15. Bieg kolarski — 50 klm. (klasa młodszych): 1) Jasiński (Wilno) w czasie 1:32,56.
Gry sportowe: W siatkówce pań zwyciężył Kraków przed Toruniem. W siatkówce panów wygrał Kraków przed Katowicami. W koszykówce panów pierwsze miejsce zajął Poznań przed Warszawą.
Narciarstwo: Na 8 klm. pań wygrała Burchardtówna (Wilno). W biegu zjazdowym panów zwyciężył Kwiatkowski (Kraków). Na 18 klm. panów wygrał Chronowski (Lwów). W konkursie skoków wygrał Rybiński (Toruń).

Klasyfikacja okręgów Kolejowego P. W.

Okręg poznański	140 pkt.	Okręg katowicki	94 pkt.
Okręg warszawski	134 pkt.	Okręg radomski	93 pkt.
Okręg wileński	125 pkt.	Okręg lwowski	76 pkt.
Okręg toruński	102 pkt.	Okręg stanisławowski	67 pkt.

SPORT I WYCHOWANIE FIZYCZNE WŚRÓD MNIEJSZOŚCI NARODOWYCH.

Sport żydowski. Wśród mniejszości narodowych w Polsce najsilniej i najlepiej zorganizowany jest sport żydowski. Centrala Makabi, naczelnej organizacji sportu żydowskiego w Polsce, posiada ok. 250 klubów i około 30.000 członków. Pozatem istnieją 3 robotnicze organizacje żydowskie liczące ok. 5.000 członków, które nie należą do Związku Makabi. Są to organizacje: Gwiazda, Jutrznia i Hapoel, zrzeszone w Zw. Rob. Stow. Sportowych.

W roku ubiegłym Makabi wzięła udział w światowych igrzyskach żydowskich, które się odbyły w Palestynie. W ogólnej punktacji reprezentacja Polskiej Makabi zajęła drugie miejsce za Austrją, a przed Niemcami, Ameryką, Czechosłowacją, Palestyną i t. d. Największą liczbę zwycięstw Polska Makabi odniosła w lekkoatletyce. W tej gałęzi sportu Makabi zdobyła 178,5 pkt., za gimnastykę uzyskała — 56,5 pkt., za pływanie 47 pkt., za boks 21 pkt., za zapaśnictwo 4 pkt., w piłce nożnej — 6 pkt., w koszykówce kobiecej 26 pkt., za tenis 8 pkt., za kolarstwo — 10 pkt.

Sport niemiecki. Licznie i dobrze zorganizowane związki niemieckie istnieją przeważnie na Śląsku, w Łodzi, w Poznaniu i na Pomorzu. Organizacyjnie tylko część klubów i związków niemieckich należy do państwowych związków polskich. Niektóre kluby śląskie, a także kluby gdańskie podlegają związkom niemieckim w Berlinie. Robotnicze kluby niemieckie: Arbeiter Turn und Sportbund (na Śląsku i w Łodzi) oraz niemieckie robotnicze kluby gdańskie należą do Polskiego Związku Robotniczych Stowarzyszeń Sportowych.

W roku ubiegłym w Bydgoszczy odbyły się po raz pierwszy mistrzostwa tenisowe klubów niemieckich w Polsce.

W singlu panów wygrał Becker (Katowice). W singlu pań zwyciężyła Stefanówna (Katowice). Grę podwójną panów wygrała para śląska Schmiel-Becker. W grze mieszanej wygrała para Stefanówna-Pfahl. W grze podwójnej pań zwyciężyła para Stefanówna (Katowice) — Kockówna (Bydgoszcz).

Sport wśród Białorusinów i Litwinów. Sport wśród Białorusinów prawie nie istnieje. W każdym razie Białorusini nie posiadają żadnej organizacji, zajmującej się sportem.

Litwini zorganizowali w ubiegłym roku w Wilnie pierwszy litewski klub sportowy, który posiada już obecnie sekcje: gimnastyki, gier sportowych, piłki nożnej, narciarską, łyżwiarską, tenisową, bokserską i kobiecą.

Sport wśród Ukraińców. Ukraińcy posiadają liczne kluby sportowe w Małopolsce wschodniej. Najsilniejszą organizacją ukraińską W. F. jest

„Łuh" i „Sokił". Ukraiński Związek Sportowy posiada obecnie 90 klubów, liczących 4.000 członków. Organizacyjnie Związek dzieli się na 8 okręgów. Na czele tego Związku stoi dr. Szuchewicz.

SPORT WŚRÓD GŁUCHONIEMYCH.

Sport dotarł również do najbardziej przez los pokrzywdzonych t. j. do głuchoniemych. W Polsce powstał Polski Związek Sportowy Głuchoniemych, zrzeszający 6 okręgowym związków: Warszawa, Lwów, Poznań, Łódź (2 związki: polski i żydowski), i Bydgoszcz. Głuchoniemi sportowcy uprawiają przeważnie lekkoatletykę, piłkę nożną, łyżwiarstwo i ping-pong.

Mistrzowie lekkoatletyczni głuchoniemych: 100 mtr.: 1) Sadurski (Lwów) — 12,8; 400 m. przez płotki: 1) Szymkowski (Warsz.) 1:11,4; Kula: Dobrowolski (Warsz.) 9.45; 10.000 m.; 1) Sarnowiec (Warsz.) 38.09,7; Skok wdal: 1) Młynarczyk (Łódź) 5.18; Sztafeta olimpijska: 1) Lwów w czasie 4.03,4; 1500 m.: 1) Ostachiewicz (Warsz.) 4:50,2; Sztafeta 4×100 m.: 1) Lwów 52:2; Oszczep: 1) Wajda (Lwów) 36.60; 110 m. przez płotki: 1) Szyszkowski (Warsz.) 21,2; 5000 m. 1) Ostachiewicz (Warsz.) 16:35; 400 m.: 1) Lucyk (Lw.) 58,7; Rzut dyskiem: 1) Kowalczyk (Lwów) 22,94; Skok wzwyż: Szadurski i Wajda (obaj Lwów) po 1.39; 800 m. 1) Szadurski (Lwów) 26:8; Sztafeta 4×100 m. 1) Lwów w czasie 4:18. W ogólnej punktacji pierwsze miejsce zajął Lwów 57 pkt. przed Warszawą 33,5 pkt. i Łodzią 13 pkt.

Dla porównania podajemy ciekawsze wyniki lekkoatletycznych mistrzostw świata głuchoniemych. które się odbyły w roku ub. w Londynie 100 m. — Pertzikowski (Francja) 11,4 sek.; 200 m. — Raymond (Francja) 23,7 sek.; 400 m. — Milbradt (Niemcy) 52,1 sek.; 800 m. — Hall (Anglja) 1:59,8 sek.; 1500 m. — Bouscaret (Francja) 4:23,4 sek.; 5000 m. — N. Paavo (Finlandja) 16:22,4 sek.; 110 m. płotki — Walentin (Finlandja) 17,7 sek.; oszczep — Chudzikiewicz (St. Zj.) 54,83 m.; dysk — Westling (Szwecja) 38,56 mtr.; wdal — Kjellin (Szwecja) 439 cm.

TURYSTYKA SPORTOWA.

W Polsce przejawia się ostatnio coraz żywszy ruch turystyczny. Opieka nad tym ruchem należy do Wydziału Turystyki Ministerstwa Komunikacji. Organizacyjnie nad całością zagadnień turystycznych czuwa utworzony w 1927 roku Związek Polskich Towarzystw Turystycznych. Do Związku należy 11 towarzystw, liczących przeszło 45 tysięcy członków. Największą i najbardziej znaną organizacją turystyczną jest Polskie Towarzystwo Tatrzańskie (przeszło 15 tys. członków). Pozatem w skład Związku wchodzą: Polskie Towarzystwo Krajoznawcze, Automobilklub Polski, Polski Związek Turystyczny, Polski Touring Klub, Polski Związek Narciarski, Polski Zw. Wioślarski, Związek Towarzystw Kolarskich, Związek Motocyklowy, Kajakowy i t. p.

Celem Z. P. T. T. jest popieranie rozwoju turystyki polskiej w kraju i zagranicą oraz rodzimego krajoznawstwa za pośrednictwem należących do Związku Towarzystw przez: a) koordynację prac zrzeszonych w Z. P. T. T. towarzystw, b) zbiorową reprezentację zrzeszonej w Z. P. T. T. turystyki i krajoznawstwa polskiego wobec władz i zagranicy.

LOTNICTWO SPORTOWE.

Lotnictwo nasze, które zanotowało już tyle sukcesów na terenie międzynarodowym, organizacyjnie podlega utworzonemu w roku 1927 Aeroklubowi R. P. (chodzi tu naturalnie o lotnictwo sportowe i cywilne). Aeroklub skolei znajduje się pod opieką i kontrolą Departamentu Lotnictwa Cywilnego Ministerstwa Komunikacji

W obecnej chwili na terenie Polski istnieje 10 Klubów Lotniczych i 5 Aeroklubów Akademickich. Pozatem istnieje oddzielny Polski Komitet Szybowcowy, któremu podlegają liczne koła i okręgi szybowcowe. Na dzień 1 stycznia 1935 r. Kluby Lotnicze w Polsce liczyły 2.535 członków, w tem 448 pilotów motorowych i 100 pilotów szybowcowych kategorji C. Sprzęt składał się ogółem ze 111 samolotów, w tem 8 aparatów prywatnych. Ogółem w klubach lotniczych wykonano w ciągu roku 27.973 loty motorowe, w ogólnym czasie 6.645 godzin. Lotów szkolnych, wykonano 4.845 w czasie 564 godzin, lotów treningowych 20.820 w czasie 4.111 godzin, lotów turystycznych 1.689 w czasie 1.949 godzin, ponadto wykonano 633 przeloty krajowe i 7 przelotów zagranicznych.

Największą liczbę członków posiada Aeroklub Śląski, mianowicie 1.145 osób, największą liczbę pilotów motorowych — Aeroklub Warszawski — 129 osób, największą liczbę pilotów szybowcowych kat C — Aeroklub Lwowski — 42 osoby. Największą ilością samolotów rozporządzał Aeroklub Warszawski, który dysponował 29-oma aparatami. Największa ilość lotów przypada również na Aeroklub Warszawski, mianowicie 6.515 lotów w czasie 2.089 godzin.

Rozwój szybownictwa w Polsce ilustruje poniższa tabela:

WYSZCZEGÓLNIENIE	1929 r.	1934 r.
Ilość szybowców	7	140
„ pilotów	10	800
„ szybowisk	3	20
„ wylatanych godz.	3	1300
„ kół	7	100

Polska należy od 1927 r. t. j. od czasu założenia Aeroklubu R. P. do Międzynarodowej Federacji Lotniczej (F. A. I.). O pozycji Polski w międzynarodowym świecie lotniczym świadczy fakt, że do roku 1932 Polska rozporządzała w F. A. I, dwoma głosami. Na Zjeździe F. A. I. w Kairze w grudniu roku 1933 przyznano Polsce trzeci głos, na Zjeździe zaś w Waszyngtonie w roku 1934 jednogłośnie głos czwarty. Jest to maksymalna ilość głosów, któremi rozporządzać może jakiekolwiek państwo reprezentowane w Międzynarodowym Związku Lotniczym i tę ilość głosów posiadają jedynie państwa przodujące w lotnictwie, współzałożyciele F. A. I., jak np. Francja, Niemcy, Włochy, Stany Zjednoczone A. P.

Obecna pozycja i popularność jaką posiadamy w międzynarodowym świecie lotniczym jest wynikiem zarówno poważnych sukcesów odniesionych w zawodach międzynarodowych jak i planowej i systematycznie wykonywanej przez Aeroklub R. P. akcji, zmierzającej do zapoznania zagranicy z wysokim poziomem organizacyjnym i dużą żywotnością naszego lotnictwa sportowego.

REKORDY I MISTRZOSTWA.

Rekordy lekkoatletyczne świata i Polski.

Rekordy męskie.

Konkurencja	REKORDY ŚWIATOWE			REKORDY POLSKIE		
Biegi płaskie:						
60 mtr.	——	—	—	Sikorski	Polonia	6,4
100 „	Williams	Kanada	10,3	Trojanowski II	„	10,7
200 „	Owens	Ameryka	20,3	Trojanowski II	„	22,0
300 „	Paddock	„	33,2	Śliwak	Sokół Lwów	36,2
400 „	Carr	„	46,2	Biniakowski	Warta	4 ,8
500 „	Eastman	„	1:02 8	Maszewski	Legja	1:06,8
800 „	Hampson	Anglja	1:49,8	Kucharski	Jagiellonja	1:51,6
1.000 „	Ladoumegue	Francja	2:23,6	Kucharski	„	2 29,0
1.500 „	Bonthron	Ameryka	3:48,8	Kusociński	Warszawianka	3:54,0
2.000 „	Ladoumegue	Francja	5.21,8	Kusociński	„	5:32,4
3.000 „	Nilsen	Danja	8:18,4	Kusociński	„	8:18,8
5.000 „	Lehtinen	Finlandja	14 17,0	Kusociński	„	14:40,6
10 klm.	Nurmi	„	30:06,2	Kusociński	„	30:11,4
15 „	Nurmi	„	46.49,6	Freyer	Polonia	50:53,8
20 „	Nurmi	„	1:04:38,4	Gancarz	Pogoń Lw.	1:10:16,0
25 „	Marttelin	„	1:22:28,8	Gancarz	„	1:30:58,8
30 „	Ribas	Argentyna	1:40:57,6	Freyer	Polonia	2:01:36,0
1 godz.	Nurmi	Finlandja	19.210	Freyer	„	17,279,2
2 „	Ribas	Argentyna	34.445	——	———	—
Płotki:						
110 mtr.	Beard	Ameryka	14,2	Niemiec	Pol. Przemyśl	15,2
200 „	Hardin	„	22 4	Niemiec	„	26,0
400 „	Hardin	„	50,6	Kostrzewski	A. Z. S. Warsz.	54,2

Konkurencja	REKORDY ŚWIATOWE			REKORDY POLSKIE		
Sztafety:						
4 x 100 mtr.	Stany Zjedn.	Ameryka	40,0	Reprezentacja	Polska	43,4
4 x 200 „	California Un.	„	1:25,8	Reprezentacja	„	1:31,0
4 x 400 „	Stany Zjedn.	„	3:08,2	Reprezentacja	„	3:23,4
4 x 800 „	Boston A. A.	„	7:41,4	———	———	—
4 x1500 „	Anglja	Anglja	15:55,6	Warszawianka	Warszawa	17:00,4
3 x1000 „	———	———	—	A. Z. S.	„	7:46.6
10 × 100 „	———	———	—	A. Z. S.	„	1:51,8
Olimpijska	———	———	—	Reprezentacja	Polska	3:19,0
Szwedzka	Stany Zjedn.	Ameryka	1:53,3	Reprezentacja	„	1:59,9
Skoki:						
Wdal	Owens	Ameryka	8 13	Nowak	A.Z.S. Kraków	7.38
Wdal z miejsca	Berg	Norwegja	3.51	Dzwonkowski	A.Z.S. Gdańsk	2.99
Wzwyż	Marty	Ameryka	2.06	Pławczyk	A.Z.S. Warsz.	1.96
Wzwyż z miejsca	Goehring	„	1.67	Cejzik	Polonia	1.44
Tyczka	Graber	„	4.41	Sznajder	Pogoń Kat.	4.14
Trójskok	Oshima	Japonja	15.82	Luckhaus	Jagiellonja	14.96
Rzuty:						
Kula	Torrance	Ameryka	17.40	Heljasz	Warta	16.05
Kula oburącz	Daranyj	Węgry	29.46	Heljasz	„	28.86
Dysk	Andersson	Szwecja	53.02	Heljasz	„	46.26
Dysk oburącz	Viiding	Estonja	90 50	Szydłowski	A.Z.S. Warsz.	75.94,5
Oszczep	M. Järvinen	Finlandja	76.66	Lokajski	Warszawianka	68.02
Oszczep oburącz	Häckner	Szwecja	114.28	Lokajski	„	104.80
Młot	Ryan	Ameryka	57.77	Więckowski	Sok. Bydg.	41.85
Chody:						
3.000 mtr.	Cooper	Anglja	12:38,2	Bieregowoj	Z. S. Lublin	13:41,3
5.000 mtr.	Cooper	„	21:52,4	Lis	Z. S. Bydgoszcz	22:41 0
50 klm.	Rivolta	Włochy	4:35:53,0	Krzeczkowski	Z. S. Warsz.	5:00:55,0
1 godz.	———	———	—	Lis	Z. S. Bydgoszcz	12.529
Wieloboje:						
Pięciobój	Stoeck	Niemcy	3.563	Lokajski	Warszawianka	3.396
Dziesięciobój	Sievert	„	7.824	Siedlecki	Legja	6.912

Rekordy kobiece

Konkurencja	REKORDY ŚWIATOWE			REKORDY POLSKIE		
Biegi płaskie:						
50 mtr.	Mejzlikova	Czechosł	6,4	Walasiewiczówna	Warszawianka	6,4
60 „	Walasiewiczówna	Polska	7,3	„	„	7,3
80 „	„	„	9,8	„	„	9,8
100 „	„	„	11,7	„	„	11,7
200 „	„	„	23,6	„	„	23.6
250 „	„	„	30,8	„	„	30,8
300 „	„	„	39,4	„	„	39,4
400 „	„	„	57,6	„	„	57,6
500 „	„	„	1:17,4	„	„	1:17,4
800 „	Koubkova	Czechosł	2:12,4	„	„	2:18,4
1.000 „	Lunn	Anglja	3:00,6	„	„	3:02,5
Płotki						
80 mtr.	Engelhardt	Niemcy	11,6	Freiwaldówna	Mak. Kraków	12,2
Sztafety:						
4 x 75 mtr.	Czechosłowacja	Czechosł	37,4	Grażyna	Warszawa	39,4
4 x 100 „	Ameryka	Ameryka	46,9	Reprezentacja	Polska	50 2
4 x 200 „	Niemcy	Niemcy	1·45,8	A. Z. S.	Warszawa	1:52,2
10 x 100 „	Anglja	Anglja	2:04,4	A. Z. S.	„	2:20,0
3 x 800 „	V. f. B. Breslau	Niemcy	7:37,4	Pogoń	Katowice	7:54.2

Konkurencja	REKORDY ŚWIATOWE			REKORDY POLSKIE.		
Sztafety:						
60 x 75 x 100 x 200	V. f. B. Breslau	Niemcy	52,6	Reprezentacja	Polska	53,1
100 x 100 x 200 x 800	Z. V. S.	Czechosł	3:14.0	Rozdzień Szop.	Śląsk	3:32 2
Skoki:						
Wdal	Hitomi	Japonja	5 98	Walasiewiczówna	Warszawianka	5.84
Wdal z miejsca	Lyford	Ameryka	2.62,5	Hulanicka	Grażyna	2 50
Wzwyż	Shiley i Didrikson	„	1.67	Krajewska	A. Z. S. Poznań	1.50,5
Wzwyż z miejsca	Gottlieb	Austrja	1.32	—	—	—
Rzuty:						
Kula	Mauermayer	Niemcy	14.38	Wajsówna	Sokół Pabjanice	12.09
Kula oburącz	Jungkunz	„	21.47	Jasieńska	A. Z. S. Poznań	20.07,5
Dysk	Mauermayer	„	47.12	Wajsówna	Sokół Pabjanice	44.19,5
Dysk oburącz	Cejzikowa	Polska	67.82	Cejzikowa	Polonia	67.82
Oszczep	Gindell	Ameryka	46.74,5	Kwaśniewska	Ł. K. S.	41.38
Oszczep oburącz	Gelius	Niemcy	62.63	Świątkówna	„	59.34
Wieloboje:						
Trójbój	Braumiller	Niemcy	248	Kwaśniewska	Ł. K. S.	206
Pięciobój	Mauermayer	„	377	Kwaśniewska	„	283

UWAGA: Nie wszystkie rekordy lekkoatletyczne są zatwierdzone.

Mistrzostwa i rekordy lekkoatletyczne Europy.

Konkurencja	MISTRZOWIE EUROPY			OFICJALNE REKORDY EUROPY		
100 mtr.	Berger	Holandja	10.6	Jonath i Berger	Niemcy i Hol.	10,3
200 „	„	„	21,5	Koernig	Niemcy	20,9
400 „	Metzner	Niemcy	47,9	Liddell i Boisset	Ang. i Francja	47,6
800 „	Szabo	Węgry	1:52	Hampson	Anglja	1 49,8
1.500 „	Beccali	Włochy	3:54,6	Beccali	Włochy	3.49,0
5.000 „	Rochard	Francja	14:36,8	Lehtinen	Finlandja	14:17 0
10.000 „	Salminen	Finland.	31:02 6	Nurmi	„	30:06,2
110 „ płotki	Kovacs	Węgry	14,8	Wenstrom i Sjoest	Szwecja i Finl.	14,4
400 „	Scheele	Niemcy	53,2	Peterson i Facelli	Szwecja i Włochy	52,4
4 × 100 mtr.	Niemcy	„	41	Niemcy	Niemcy	40,6
4 × 400 mtr.	„	„	3:14.1	Anglja	Anglja	3:11,2
Wzwyż	Kotkas	Finland.	2,00	Kotkas	Finlandja	2.01
Wdal	Leichum	Niemcy	7,45	Leichum	Niemcy	7.73
Tyczka	Wegner	„	4,00	Hoff	Norwegja	4,25
Trójskok	Peeters	Holandja	14,89	Svensson	Szwecja	15.44
Dysk	Andersson	Szwecja	50.38	Schroeder	Niemcy	53.10
Oszczep	Järvinen M.	Finland.	76 66	M. Järvinen	Finlandja	76.66
Kula	Viiding	Estonja	15 19	Woelke	Niemcy	16.33
Młot	Pörhöla	Finland.	50,34	O'Callaghan	Irlandja	56.08
Maraton	Toivonen	„	2:52:29	—	—	—
Chód 50 kml.	Dahlinsch	Łotwa	4:49:52,6	—	—	—
Dziesięciobój	Sievert	Niemcy	7 824	Sievert	Niemcy	7.824

Najlepsze wyniki lekkoatletyczne w r. 1935.

Konkurencja	Najlepszy wynik świata			Najlepszy wynik polski		
100 mtr.	Peacock	Ameryka	10,2	Koźlicki	AZS. W-wa	10,9
200 „	Owens	„	20,3	Biniakowski	Warta	22,4
400 „	Luvalle	„	47,1	Biniakowski	„	49,7
800 „	Stothard	Anglja	1:50,8	Kucharski	Jagiellonja	1:51.6
1.500 „	Beccali	Włochy	3:52,0	Kucharski	„	4:04,8
5.000 „	Lehtinen	Finlandja	14:36,8	Noji	Legja	14:56,8
10.000 „	Salminen	„	30:38,2	Noji	„	32:28.0
110 płotki	Klopstock	Ameryka	14,1	Niemiec	Pol. Przem.	15,2
400 płotki	Kovacs	Węgry	53,1	Maszewski	Legja	56,0
Wzwyż	Johnson	Ameryka	2.03	Pławczyk	AZS. W-wa	1,88
Wdal	Owens	„	8.13	Pławczyk	„	7,19
Tyczka	Graber	„	4 41	Sznajder	Pog. Katow.	4,14
Trójskok	Metcalfe	„	15.78	Luckhaus	Jagiellonja	14.65
Dysk	Schroeder	Niemcy	53.12	Siedlecki	Legja	44.92
Oszczep	M. Järvinen	Finlandja	74 30	Lokajski	Warszawianka	68.92
Kula	Torrance	Ameryka	16.98	Tilgner	Sok. Pozn.	15.63,5
Młot	O'Callaghan	Irlandja	56.90	Więckowski	Sok. Bydg.	41 85
4 × 100 mtr.	—	—	—	Legja	Warszawa	43,9
4 × 400 „	—	—	—	Warszawianka	„	3:30,2
Dziesięciobój	—	—	—	Lokajski	Warszawianka	6.318

Mistrzowie lekkoatletyczni Polski w r. 1935.

Konkurencje męskie

100 mtr.	Tęsiorowski	AZS. Pozn.	11,4
200 „	Biniakowski	Warta	23,0
400 „	Biniakowski	„	50,1
800 „	Kucharski	Jagiellonja	1:58,1
1.500 „	Kucharski	„	4:12,8
5.000 „	Noji	Legja	15:41,2
10.000 „	Fiałka	Cracovia	32:36,0
110 płotki	Haspel	AZS. Lwów	16,3
400 płotki	Maszewski	Legja	58,8
4 × 100 mtr.	Warta	Poznań	44,5
4 × 400 „	Warta	„	3:31,4
Wdal	Hoffman	Warta	7.13
Wzwyż	Pławczyk	AZS. W-wa	1.85
Tyczka	Morończyk	Sok. Lwów	3.91
Kula	Tilgner	Sok. Poznań	15.31
Dysk	Heljasz	Warta	41.04
Oszczep	Turczyk	„	61.91
Młot	Więckowski	Sok. Bydg.	38.71
Trójskok	Luckhaus	Jagiellonja	14.65
Bieg naprzełaj	Fiałka	Cracovia	26:57
3.000 z przeszk	Kramka	Z. S. Gdynia	10:31.6
Maraton	Przybyłko	Skra W-wa	2:51:16
Pięciobój	Lokajski	Warszawianka	3.123
Dziesięciobój	Lokajski	„	6.318

Konkurencje kobiece

60 mtr.	Walasiewiczówna	Grażyna	7 8
100 „	Walasiewiczówna	„	12,0
200 „	Walasiewiczówna	„	24,5
800 „	Świderska	AZS. Pozn.	2:33,4
80 płotki	Freiwaldówna	Mak. Kraków	12,4
4 × 100 mtr.	Stadjon	Chorzów	55.0
4 × 200 „	Stadjon	„	1:57,6
Wdal	Duninówna	AZS. Pozn.	4.98
Wdal z m.	Paliszewska	SKS. Sosn.	2.25
Wzwyż	Wajsówna	Sok. Pozn.	1.41
Dysk	Wajsówna	„	38.74
Oszczep	Kwaśniewska	Ł.K.S.	36 56
Kula	Wajsówna	Sok. Pozn.	11.85
Bieg naprzełaj	Świderska	AZS. Pozn.	8:12 2
Trójbój	Kwaśniewska	Ł.K.S.	206
Pięciobój	Kwaśniewska	„	283

Klasyfikacja państw w lekkoatletyce męskiej

Kolejność	Klasyfikacja państw świata		Klasyfikacja państw Europy		Klasyfikacja klubów w Polsce	
1	Ameryka	469	Finlandja	264,70	Warta Pozn.	169
2	Finlandja	129	Niemcy	230,53	AZS. W-wa	96
3	Szwecja	87	Szwecja	125 43	Warszawianka	90
4	Niemcy	74	Anglja	63,82	Cracovia	52
5	Japonja	48	Węgry	61,33	Jagiellonja	50
6	Węgry	24	Włochy	40, .0	Legja	45
7	Francja	24	Norwegja	36,00	Sok. Lwów	35
8	Polska	22	Polska	27,00	Śmigły	34
9	Australja	20	Szwajcarja	25,50	Sok. Bydg.	32
10	Norwegja	17	Francja	24,50	AZS. Pozn.	28
11	Włochy	16	Estonja	19,00	Sok. Pozn.	24
12	Anglja	16	Holandja	17,83	Pogoń Katow.	19
13	Holandja	16	Z. S. S. R.	16,50	PKS. W-wa	16
14	Estonja	8	Irlandja	10,00	Z. S. Gdynia	16
15	Indje	7	Austrja	9 50	Skra W-wa	13
16	Łotwa	6	Danja	8,00	AZS Lwów	13
17	Szwajcarja	4	Grecja	5,33	AZS. Wilno	12
18	Grecja	4	Czechosłow.	5,00	Polonia Warsz.	11

Klasyfikacja lekkoatletyki kobiecej.

Kolejność	Klasyfikacja państw świata (Igrzyska kobiece)		Klasyfik. kobiecych klubów w Polsce	
1	Niemcy	95	Stadjon Chorzów	128
2	Polska	33	AZS. Poznań	99
3	Anglja	31	Ł. K. S. Łódź	81
4	Kanada	20	Sokół Pozn.	41
5	Czechosłowacja	18	Warszawianka	40
6	Afryka Południowa	14	Grażyna	39
7	Szwecja	11	AZS. Warszawa	32
8	Austrja	9	Makabi Kraków	24
9	Japonja	7	SKS. Sosnowiec	22
10	Holandja	6	Zw. Strzel. Lwów	20
11	Włochy	3	Wima — Łódź	12
12	Francja	2	Pogoń — Katowice	10
13	—	—	AZS Lwów	10

UWAGA: Klasyfikację lekkoatletyki męskiej dajemy za „Idrottsbladet", przyczem klasyfik. światowa jest za 1934, a państw Europy za 1935 r. Sa

Rekordy pływackie świata i Polski.

Konkurencja		Rekordy światowe			Rekordy polskie		
W y n i k i m ę s k i e							
Styl dowolny	100 mtr.	Peter Fick	Ameryka	56,4	Bocheński	Delfin	1:00 4
	200 „	J. Medica	„	2:07,2	Bocheński	„	2:20,6
	300 „	J. Medica	„	3:21,6	Bocheński	„	3:58,6
	400 „	J. Medica	„	4:38,7	Bocheński	„	5:17,4
	500 „	J. Medica	„	5:57,8	Bocheński	„	7:00 0
	800 „	Makino	Japonja	9:55,8	Bocheński	„	11:17,5
	1.000 „	Negami	„	12:41,8	Karliczek J.	EKS. Kat.	14:22,2
	1.500 „	Arne Borg	Szwecja	19:07,2	Karliczek J.	„	21:52,8
	3.000 „	—	—	—	Kratochwila	AZS. W-wa	52:27,5
	5.000 „	—	—	—	Jurkowski	Polonja	1:38:42,6
	4×100 „	—	—	—	E. K. S.	Katowice	4:38,8
	4×200 „	Japonja	Japonja	8:52,2	Reprezentacja	Polska	9:59,1
	5×50 „	—	—	—	E. K. S.	Katowice	2:32.2
	10×50 „	—	—	—	A. Z. S.	Warszawa	5:39,0
Klasyczny	100 mtr.	Higgins	Ameryka	1:10,8	Boguth	AZS. W-wa	1:22.9
	200 „	Cartonnet	Francja	2:39,6	Heidrich	Siemian.	2:58,7
	400 „	Rademacher	Niemcy	5:50.2	Kaputek	T. P. G. N.	6:44,6
	500 „	Kaye	Ameryka	7:23,8	Szrajbman	Legja	8:34,8
Nawznak	100 mtr.	A. Kiefer	Ameryka	1:04,9	Karliczek J.	EKS. Kat.	1:14,2
	200 „	A. Kiefer	„	2:24,0	Karliczek J.	EKS. Kat.	3:00 2
	400 „	A. Kiefer	„	5 17 8	Jastrzębski	AZS. W-wa	6:36.2
Zmien	3×100 mtr.	—	—	—	Reprezentacja	Polska	3:39,2
	—	—	—	—	A. Z. S.	Warszawa	3:50,2

Konkurencja		Rekordy światowe			Rekordy polskie		
W y n i k i k o b i e c e							
S t y l d o w o l n y	100 mtr.	den Ouden	Holandja	1:04,8	Kratochwilówna	AZS W-wa	1:19,4
	200 „	den Ouden	Holandja	2:25 3	Kratochwilówna	AZS W-wa	3:02.9
	300 „	den Ouden	Holandja	3:50,4	Kratochwilówna	AZS W-wa	4:50,7
	400 „	den Ouden	Holandja	5:16,0	Kratochwilówna	AZS W-wa	6:35,0
	500 „	den Ouden	Holandja	6:48,4	Pastorówna	Hakoah	8:52,0
	800 „	Kight	Ameryka	11:34,0	Kratochwilówna	AZS W-wa	15:33.8
	1.000 „	H. Madison	Ameryka	14:44,8	Kratochwilówna	AZS W-wa	19:36,0
	1.500 „	H. Madison	Ameryka	23:17,2	Kratochwilówna	AZS W-wa	29:11,9
	5×50 „	—	—	—	Legja	Warszawa	3:34,9
	4×100 „	Holandja	Holandja	4:33,3	Reprezentacja	Polska	5:45,9
Klasyczny	100 mtr.	Hölzner	Niemcy	1:24,5	Jarkuliszówna	T. P. G. N.	1:35 0
	200 „	Mayehata	Japonja	3:00,4	Jarkuliszówna	T. P. G. N.	3:25,2
	400 „	Mayehata	Japonja	6:24,8	Jarkuliszówna	T. P. G. N.	7:13 3
	500 „	Mayehata	Japonja	8:03,8	Miszanówna	Pog. Lwów	9:50,5
	4×100 „	—	—	—	Ostrovia	—	7:18 0
Nawznak	100 mtr.	Holm	Ameryka	1:16,3	Nowakówna	Cracovia	1:35,4
	200 „	Mastenbroek	Holandja	2:49,6	Nowakówna	Cracovia	3:32.4
	400 „	Mastenbroek	Holandja	6:05,0	Prożyńska	—	9:39,6
Zmien	3×100 mtr.	—	—	—	Giszowiec	—	4:56,8
	—	—	—	—	Reprezentacja	Polska	4:40,4

Mistrzowie Europy i Polski w pływaniu.

Konkurencja	Mistrzostwa Europy			Mistrzostwa Polski		
Zawody męskie						
100 mtr. dow.	Csik	Węgry	59,7	Bocheński	Delfin	1:03,2
200 „ „	—	—	—	Bocheński	„	2:26,0
400 „ „	Taris	Francja	4:55,5	Szrajbman I	Legja	5:29,0
1.500 „ „	Taris	„	20:01,5	Karliczek J.	EKS. Kat.	22:52,6
4×200 „ „	Węgry	Węgry	9:30,2	E. K. S.	Katowice	10:45,6
100 mtr. klas.	—	—	—	Szrajbman II	Legja	1:24,0
200 „ „	Sietas	Niemcy	2:49	Heidrich	Siemianowice	3:03,0
100 nawznak	Besford	Anglja	1:11,7	Karliczek	EKS Kat.	1:19 3
3×100 zm.	—	—	—	E. K. S	Katowice	3:51,6
Skoki z wieży	—	—	—	Maerz	Giszowiec	—
Trampolina	Esser	Niemcy	137,74	Ziaja	„	—
Zawody kobiece						
100 mtr. dow.	den Ouden	Holandja	1:07,1	Dawidowiczówna	Hakoah	1:21,5
400 „ „	Mastenbroek	„	5:27,4	Pastorówna	„	6:54,0
4×100 „ „	Holandja	„	4:41,5	Hakoah	Bielsko	6:20,2
100 mtr. klas.	—	—	—	Jarkuliszówna	Giszowiec	1:37,0
200 „ „	Genenger	Niemcy	3:09,2	Jarkuliszówna	„	3:26 0
100 nawznak	Mastenbroek	Holandja	1:20,3	Morawska	Delfin	1:38.3
3×100 zm.	—	—	—	Hakoah	Bielsko	4:53,4
Skoki z wieży	Schiecke	Niemcy	35.43	Kokalij-Pietrzykowska	AZS Warsz.	31,84
Trampolina	Jensch	„	74,78	Szczygłówna	Cracovia	58,96

Klasyfikacja państw w pływaniu.

Kolejność	Klasyfikacja państw świata		Klasyfikacja państw Europy				Klasyfikacja klubów polskich	
			Pływ. męskie		Pływ. kobiece			
1	Ameryka	49	Niemcy	118	Holandja	88.5	EKS. Kat.	210
2	Japonja	27	Węgry	72	Niemcy	85	Hakoah	115
3	Australja	5	Francja	37	Anglja	26	Giszowiec	109
4	Holandja	4	Włochy	34	Danja	25.5	AZS Warsz	105
5	Węgry	4	Anglja	26	Francja	13	Legja	79
6	Niemcy	2	Czechosł.	13	Szwecja	8	Delfin	75
7	Anglja	2	Belgja	10	Szwajcarja	3	—	
8	Francja	2	Danja	10	Czechosł.	2	—	
9	Danja	1	Szwecja	8.5	Węgry	2	—	
10	Filipiny	1	Szwajcarja	6.5	—			

Klasyfikacja państw w waterpolo.

Kolejność	Mistrz. świata	Mistrz. Europy	Mistrz. Polski	
1	Węgry	Węgry	EKS Katowice	14
2	Ameryka	Niemcy	AZS Warszawa	12
3	Niemcy	Belgja	Makabi Kraków	6
4	Japonja	Szwecja	Hakoah Bielsko	4
5	Brazylja	Jugosławja	Cracovia	2

UWAGA: Klasyfikacja państw świata oparta jest na wynikach olimpijskich, a państw Europy na klasyfik. mistrzostw Europy.

Najlepsi tenisiści świata.

Lista Wallis Myersa za rok 1935

Kolejność	Mężczyźni		Kobiety	
1	Perry	Anglja	Wills - Moody	Ameryka
2	Crawford	Australja	Jacobs	Ameryka
3	Cramm	Niemcy	Stammers	Anglja
4	Allison	Ameryka	Sperling	Danja
5	Austin	Anglja	Fabyan	Ameryka
6	Budge	Ameryka	Round	Anglja
7	Shields	Ameryka	Arnold	Ameryka
8	Mc. Grath	Australja	Mathieu	Francja
9	Boussus	Francja	Hartigan	Australja
10	Wood	Ameryka	Seriven	Anglja

Lista Pierra Gillon

Kolejność	Mężczyźni		Kobiety	
1	Perry	Anglja	Wills-Moody	Ameryka
2	Cramm	Niemcy	Jacobs	Ameryka
3	Crawford	Australja	Sperling	Danja
4	Allison	Ameryka	Hartigan	Australja
5	Austin	Anglja	Mathieu	Francja
6	Budge	Ameryka	Stammers	Anglja
7	Wood	Ameryka	Round	Anglja
8	Grant	Ameryka	Fabyan	Ameryka
9	Menzel	Czechosł.	Arnold	Ameryka
10	Palmieri	Włochy	Jędrzejowska	Polska

Lista najlepszych par świata M. Boutina.

Kolejność	PARA	PAŃSTWO
1	Crawford — Quist	Australja
2	Allison — Van Ryn	Ameryka
3	Hughes — Tucker	Anglja
4	Budge — Mako	Ameryka
5	Cramm — Lund	Niemcy
6	Grath — Turnbull	Australja
7	Legeay — Lesueur	Francja
8	Farquarson — Kirby	Pd. Afryka
9	Hines — Culley	Ameryka
10	Menzel — Malecek	Czechosłow.

Najlepsi tenisiści polscy.

Lista klasyfikacyjna P. Z. L. T. za r. 1935.

Mężczyźni		Kobiety		Juniorzy	
1	Hebda	1	Jędrzejowska	1	Kurman
2	Tarłowski	2	Jacobsenowa	2	Gotschalk
3	Wittman	3	J. Jędrzejowska	3	Tłoczyński Ks.
4	Majewski	—	Neumanówna	4	Czajkowski
—	Popławski	5	Rudowska	5	Strzelecki
—	Spychała	6	Lilpopówna	6	Kończak
7	Bratek			7	Biechowski
—	Kołcz T.			8	Cieślikowski
9	Horain			9	Kiełkowski
10	Kołcz. T.			10	Mieczysławski
11	Pfahl				
12	Herbst				

UWAGA: Brak cyfry kolejnej oznacza, że dany zawodnik dzieli miejsce z poprzednim.

Tenisowe mistrzostwa drużynowe.

TYTUŁ	Państwo lub drużyna
Mistrz świata	Wielka Brytanja
Wicemistrz świata	Stany Zjednoczone A. P.
Mistrz Europy	Niemcy
Wicemistrz Europy	Czechosłowacja
Mistrz Ameryki	Stany Zjednoczone A. P.
Mistrz Ameryki Pd.	Brazylja
Mistrz Azji	Japonja
Mistrz Afryki	Unja Pd. Afrykańska
Mistrz Polski	Legja Warszawa
Wicemistrz Polski	Lwowski Klub Tenisowy
Mistrz świata zawodowców	Francja
Wicemistrz świata zawod.	Stany Zjednoczone A. P.

Mistrzowie poszczególnych państw w tenisie.

Państwo	Gra pojedyńcza panów	Gra pojedyńcza pań
Ameryka	W. Allison	H. Jacobs
Argentyna	de Stefani	
Afryka Pd.	Farquarson	Allister
Australja	Crawford	Round
Austrja	Palmieri	Jędrzejowska
Belgja	F. Perry	H. Sperling
Bułgarja	Jordanow	Wiera Petrunowa
Chiny	Ethsu Siukie	
Czechosłowacja	R. Menzel	Müller - Hein
Chile		Lizana
Danja	Jacobsen	Sperling
Estonja	Wittman	
Francja	F. Perry	H. Sperling
Grecja	Stalios	
Gdańsk	Hebda	Jędrzejowska
Hiszpanja	Maier	Alvarez
Holandja	de Stefani	Mathieu
Irlandja	Rogers	Green
Indje	Pallada	Sandison
Jugosławja	Puncec	Kovac
Japonja	Yamagishi	
Kuba	Aguero	
Łotwa	Pachovsky	
Meksyk	Hernanden	
Monaco	Galleppe	
Niemcy	G. v. Cramm	H. Sperling
Norwegja	Smith	
Nowa Zelandja	Stedman	Nicholls
Polska	Hughes	Jędrzejowska
Portugalja	Domingos	
Palestyna	Radwan I	
Rumunja	Cernoch	Wolff
Szwecja	Schroeder	
Szwajcarja	G. v. Cramm	Mathieu
Wimbledon	Fred Perry	Wills-Moody
Węgry	Hecht	Bautter-Hammer
Włochy	Hines	H. Sperling
Z. S. S. R.	Nowikow	Tieplakowa

Kto dotychczas zdobył Puhar Davisa.

Dotychczas puhar zdobyły następujące państwa:

1900	U. S. A. bijąc w finale Anglję 3:0.	1920	U. S. A. — Australja 5:0.
1901	U. S. A. bez walki	1921	U. S. A. — Japonja 5:0.
1902	U. S. A. — Anglja 3:2.	1922	U. S. A. — Australja 4:1.
1903	Anglja — U. S.A. 4:1.	1923	U. S. A. — Australja 4:1.
1904	Anglja — Belgja 5:0.	1924	U. S. A. — Australja 5:0.
1905	Anglja — U. S. A. 5:0.	1925	U. S. A. — Francja 5:0.
1906	Anglja — U. S. A. 5:0.	1926	U. S. A. — Francja 4:1.
1907	Australja — Anglja 3:2.	1927	Francja — U. S. A. 3:2.
1908	Australja — U. S. A. 3:2.	1928	Francja — U. S. A. 4:1.
1909	Australja — U. S. A. 5:0.	1929	Francja — U. S. A. 3:2.
1910	Australja bez walki.	1930	Francja — U. S. A. 4:1.
1911	Australja — U. S. A. 5:0.	1931	Francja — Anglja 3:2.
1912	Anglja — Australja 3:2.	1932	Francja — U. S. A. 3:2.
1913	U. S. A. — Anglja 3:2.	1933	Anglja — Francja 3:2.
1914	Australja — U. S. A. 3:2.	1934	Anglja — U. S. A. 4:1.
1919	Australja — Anglja 4:1.	1935	Anglja — U. S. A. 5:0.

Uwaga: W latach 1915—1918 rozgrywki się nie odbywały ze względu na wojnę.

Zwycięzcy Wimbledonu w ostatnich 10 latach.

Wielki turniej tenisowy o mistrzostwo świata w Wimbledonie wygrali w ostatnich 10 latach następujący tenisiści:

Gra pojedyńcza panów:

1926	Jean Borotra (Francja)
1927	Henri Cochet (Francja)
1928	René Lacoste (Francja)
1929	Henri Cochet (Francja)
1930	William Tilden (Ameryka)
1931	Sydney Wood (Ameryka)
1932	Elsworth Vines (Ameryka)
1933	Jack Crawford (Australja)
1934	Fred Perry (Anglja)
1935	Fred Perry (Anglja)

Gra pojedyńcza pań:

1926	L. A. Godfree (Anglja)
1927	Helen Wills (Ameryka)
1928	Helen Wills (Ameryka)
1929	Helen Wills (Ameryka)
1930	Helen Wills-Moody (Ameryka)
1931	Cilly Aussem (Niemcy)
1932	Helen Wills-Moody (Ameryka)
1933	Helen Wills-Moody (Ameryka)
1934	Dorothy Round (Anglja)
1935	Helen Wills-Moody (Ameryka)

Gra podwójna panów:

1926	Cochet — Brugnon (Francja)
1927	Tilden — Hunter (Ameryka)
1928	Cochet — Brugnon (Francja)
1929	Allison — van Ryn (Ameryka)
1930	Allison — van Ryn (Ameryka)
1931	Lott — van Ryn (Ameryka)
1932	Borotra — Brugnon (Francja)
1933	Borotra — Brugnon (Francja)
1934	Lott — Stoefen (Ameryka)
1935	Crawford — Quist (Australja).

Gra podwójna pań:

1926	Ryan — Browne (Ameryka)
1927	Wills — Ryan (Ameryka)
1928	Holcroft — Saunders (Anglja)
1929	Holcroft — Michell (Anglja)
1930	Wills-Moody — Ryan (Ameryka)
1931	Shepherd — Mudford (Anglja)
1932	Metaxa - Sigart (Francja — Belgja)
1933	Mathieu — Ryan (Francja — Am.)
1934	Mathieu — Ryan (Francja — Am.)
1935	Stammers — James (Anglja)

Mistrzowie boksu amatorskiego.

Waga	Mistrz świata (Olimpjada)		Mistrz Europy		Mistrz Polski	
Musza	Enekes	Węgry	Palmer	Anglja	Sobkowiak	Poznań
Kogucia	Gwynne	Kanada	Enekes	Węgry	Wirski	„
Piórkowa	Robledo	Argentyna	Kaestner	Niemcy	Polus	Warszawa
Lekka	Stevens	Pd. Afryka	Facchini	Włochy	Sipiński	Poznań
Półśrednia	Flynn	Ameryka	Mac Cleave	Anglja	Misiurewicz	„
Średnia	Barth	Ameryka	Szigeti	Węgry	Majchrzycki	„
Półciężka	Carstens	Pd. Afryka	Zehetmayer	Austrja	Szymura	„
Ciężka	Lovell	Argentyna	Bärlund	Finlandja	Piłat	„

Mistrzowie boksu zawodowego.

Waga	Mistrz świata		Mistrz Europy		Mistrzowie świata Europ. Międzyn. Federacji	
Musza	Benny Lynch	Anglja	Benny Lynch	Anglja	J. Angelman	Francja
Kogucia	B. Sangchili	Hiszpanja	Maurice Dubois	Szwajcarja	B. Sangchili	Hiszpanja
Piórkowa	Freddie Miller	Ameryka	Maurice Holzer	Francja	Freddie Miller	Ameryka
Lekka	Tony Canzoneri	„	Henri Venturi	Włochy	Tony Canzoneri	„
Półśrednia	Barney Ross	„	Gustav Eder	Niemcy	Barney Ross	„
Średnia	Marcel Thil	Francja	Marcel Thil	Francja	Marcel Thil	Francja
Półciężka	John Lewis	Ameryka	Heinz Lazek	Austrja	vacat	—
Ciężka	Jimmy Braddock	„	Pierre Charles	Belgja	George Goldfrey	Ameryka

Klasyfikacja najlepszych bokserów świata i Polski.

Kolejn.	Musza	Kogucia	Piórkowa	Lekka	Półśrednia	Średnia	Półciężka	Ciężka
				Najlepsi bokserzy świata.				
1.	B. Lynch	Sangchili	F. Miller	T. Canzoneri	B. Ross	M. Thil	J. Lewis	Joe Louis
2.	S. Montana	Escobar	M. Holzer	L. Ambers	J. Mc. Larnin	F. Steele	Bob Olin	J. Braddock
3.	J. Brown	Salica	Armstrong	Ramey	Van Klave	L. Brouillard	Al. Mc. Coy	M. Schmeling
4.	J. Mendiola	Wolgast	Y. Casanova	F. Klick	Kid Artera	F. Battaglia	Rosenbloom	P. Carnera
5.	M. Huguenin		Arizmondi	G. Humery		B. Risko	A. Heuser	W. Neusel
				Najlepsi bokserzy Polski.				
1.	Rotholc	Czortek	Kozłowski	Polus	Sipiński	Chmielewski	Szymura	Piłat
2.	Sobkowiak	Krzemiński	Rogalski	Woźniakiewicz	Seweryniak	Majchrzycki	Doroba	Choma
3.	Rundstein	Jarząbek	Małecki	Kajnar	Taborek	Lewandowski	Pietrzak	Tilgner
4.	Górecki	Janowczyk	Bianga	Chrostek	Świrk	Karpiński	Przybylski	Szkwarkowski
5.	Jasiński	Wirski	Matuszczyk	Mieczysławsk	Jańczak	Wiedemann	Hanske	Mizerski

Uwaga: Klasyfikacje są nieoficjalne i mają jedynie charakter orjentacyjny. Listę najlepszych bokserów świata podajemy według klasyfikacji „The Ring", Obie klasyfikacje odzwierciadlają stan na 1 stycznia 1936 r.

Klasyfikacja państw w boksie.

Kolejność	Mistrzostwa świata (Olimpjada)	Mistrzostwa Europy		Klasyfikacja klubów polskich	
1	Ameryka	Węgry	22 pkt.	Warta Poznań	11 p.
2	Argentyna	Anglja	12 „	Makabi Warszawa	6 „
3	Pd. Afryka	Niemcy	12 „	Cuiavia Inowrocław	4 „
4		Polska	12 „	IKP Łódź	3 „

Mistrzostwa wioślarskie świata, Europy i Polski.

Konkurencja	Mistrz. świata (Olimpjada)	Mistrz. Europy	Mistrz. Polski
Jedynki	Australja (Pearce)	Polska (Verey)	Verey (AZS)
Dwójki bez ster.	Anglja	Węgry	Warsz. T.W
Dwójki ze ster.	Ameryka	Włochy	04 Poznań
Dwójki podwójne	Ameryka	Polska	A.Z.S. Krak.
Czwórki bez ster.	Anglja	Szwajcarja	Warsz. T.W.
Czwórki ze ster.	Niemcy	Niemcy	Bydg. T.W.
Ósemki	Ameryka	Węgry	Bydg. T.W.

Klasyfikacja państw w wioślarstwie.

Kolejność	Klasyfik. państw świata	Klasyfik. państw Europy	Klasyfik. klubów polskich	
1	Ameryka	Węgry	AZS. Kraków	465
2	Niemcy	Polska	Warsz. T.W.	372
3	Anglja	Niemcy	Bydg. T.W.	326
4	Włochy	Szwajcarja	Kolej K.W. Bydg.	324,5
5	Polska	Włochy	AZS. Poznań	285
6	Australja	Francja	Frithiof Bydg.	209
7	Kanada	Austrja	Śmigły Wilno	171,5
8	N. Zelandja	Jugosławja	Kaliskie K.W.	156,5
9	Francja	Holandja	04 Poznań	144
10	Urugwaj	Danja	K. W. Toruń	140,5

Klasyfikacja państw w piłce nożnej.

Ekstra - klasa: Anglja, Austrja, Czechosłowacja, Węgry, Włochy, Szkocja, Hiszpanja.

Pierwsza - klasa: Niemcy, Francja, Holandja, Szwecja, Szwajcarja, Jugosławja.

Druga klasa: Belgja, Polska, Norwegja, Portugalja, Irlandja, Danja, Bułgarja, Rumunja, Turcja.

Trzecia klasa: Łotwa, Estonja, Litwa, Grecja, Luxemburg, Albanja.

UWAGA: Klasyfikacja ta oparta na obliczeniach i statystykach węgierskich posiada jedynie orjentacyjny charakter.

Mistrzowie piłkarscy za rok 1935.

Anglja	Arsenal
Austrja	Rapid
Belgja	Union St. Gilloise
Czechosłowacja	Slavia
Francja	F. C. Sochaux
Hiszpanja	Sevilla F. C.
Luxemburg	F. C. Spora
Niemcy	Schalke 04
Norwegja	F. C. Frederikstad
Polska	Ruch—W. Hajduki.
Portugalja	S. L. Benifica
Rumunja	Ripensia
Szkocja	Glasgow Rangers
Szwajcarja	Lausanne Sports
Turcja	Fener Bagtsche Istambul
Węgry	Ujpest
Włochy	Juventus
Z. S. R. R.	Moskwa
Najlepsza drużyna świata	Wielka Brytanja
Oficjalny mistrz świata	Włochy
Wicemistrz świata	Czechosłowacja
Mistrz Europy	Włochy
Mistrz Europy Środkowej	Sparta (Praga)
Mistrz Ameryki Półn.	Stany Zjedn. A. P.
Mistrz Ameryki Południ.	Urugwaj
Mistrz Azji (nieoficj.)	Chiny

Piłkarscy mistrzowie Polski.

Rok	Mistrz Polski	Wicemistrz	Rok	Mistrz Polski	Wicemistrz
1921	Cracovia	Polonia	1929	Warta	Garbarnia
1922	Pogoń	Warta	1930	Cracovia	Wisła
1923	Pogoń	Wisła	1931	Garbarnia	Wisła
1924/5	Pogoń	Warta	1932	Cracovia	Pogoń
1926	Pogoń	Polonia	1933	Ruch	Pogoń
1927	Wisła	I.F.C. Katow.	1934	Ruch	Cracovia
1928	Wisła	Warta	1935	Ruch	Pogoń

Uwaga: Do 1927 rozgrywki odbywały się w okręgach. Od 1927 r. rozgrywane są mistrzostwa Ligi.

Mistrzostwa atletyczne świata, Europy i Polski.

Wagi	Mistrzostwo świata (Olimpjada)			Mistrzostwo Europy			Mistrzostwo Polski		
Zawody zapaśnicze									
Kogucia	Brendel	Niemcy		Tuvesson	Szwecja		Rokita	Warszawa	
Piórkowa	Gorzo	Włochy		Hering	Niemcy		Dworok	Śląsk	
Lekka	Malmberg	Szwecja		Koskela	Finlandja		Neuff	Warszawa	
Półśrednia	Johansson	Szwecja		Svedberg	Szwecja		Zembrzuski	Warszawa	
Średnia	Kokkinen	Finlandja		Johansson	Szwecja		Gałuszka	Śląsk	
Półciężka	Svensson	Szwecja		Cadier	Szwecja		Kryszmalski	Śląsk	
Ciężka	Westergren	Szwecja		Hornfischer	Niemcy		Gwóźdź	Śląsk	
Podnoszenie ciężarów									
Piórkowa	Suvigny	Francja	287,5	Walter	Niemcy	297,5	Rusek i Mainka	Śląsk	235
Lekka	Duvergner	Francja	325	Jansen	Niemcy	325	Wittek	„	265
Średnia	Ismayr	Niemcy	345	Ismayr	Niemcy	360	Odrowąż	„	280
Półciężka	Hostin	Francja	365	Hostin	Francja	370	Stylec	„	272,5
Ciężka	Skobla	Czechosł	380	Manger	Niemcy	395	Turek	Łódź	300

Mistrzostwa atletyczne świata, Europy i Polski.

Wagi	Mistrzostwo świata		Mistrzostwo Europy		Mistrzostwo Europy w Jiu - Jitsu	
	Styl wolno - amerykański					
Kogucia	Pearce	Ameryka	Nizzola	Włochy	—	—
Piórkowa	Philajamäki	Finlandja	Philajamäki	Finlandja	Stenzel	Niemcy
Lekka	Pacome	Francja	Karpathy	Węgry	Wittwer	Niemcy
Półśrednia	Van Bebba	Ameryka	Anderson	Szwecja	—	—
Średnia	Johansson	Szwecja	Johansson	Szwecja	Lehmann	Niemcy
Półciężka	Mehringer	Ameryka	Vieraga	Węgry	Webbe	„
Ciężka	Richthoff	Szwecja	Hegglin	Szwajcarja	Gasch	„

Klasyfikacja państw w atletyce.

Kolejność	Klasyfik. państw świata		Klasyfikacja państw Europy				Klasyfik. klub. pol.	
	Zapasy	Podn. cięż.	Zapasy	Podn. cięż.	Styl wolny	Jiu-Jitsu	Zapasy	Podn. cięż.
1.	Szwecja	Francja	Niemcy	Niemcy	Węgry	Niemcy	Śląsk	Śląsk
2.	Niemcy	Niemcy	Szwecja	Francja	Szwecja	Czechosł.	Warszawa	Poznań
3.	Finlandja	Czechosł.	Finlandja	Austrja	Szwajcarja	Węgry	Pomorze	Łódź
4.	Włochy	Austrja	Danja	Anglja	Niemcy	Łotwa	Kraków	Warszawa
5.	Francja i Czechosł	Włochy	Czechosł.	Czechosł.	Finlandja	—	—	—

Rekordy światowe w podnoszeniu ciężarów.

Wagi	Rekordzista		Kg.
Trójbój olimpijski			
Piórkowa	Walter	Niemcy	297,5
Lekka	Anwar Ahmed	Egipt	337,5
Średnia	Touny	Egipt	370
Półciężka	Hala	Austrja	370
Ciężka	Nasseir	Egipt	397,5
Rwanie prawą			
Piórkowa	Baril	Francja	76
Lekka	Haas	Austrja	85
Średnia	Lachmann	„	92,5
Półciężka	Hala	„	95
Ciężka	Pigoulot	Francja	101
Rwanie lewą			
Piórkowa	Schweiger	Niemcy	75
Lekka	Schweiger	„	80
Średnia	Hipfinger	Austrja	85
Półciężka	Gietl	Niemcy	90
Ciężka	Riess	„	95
Pchnięcie prawą			
Piórkowa	Rosinek	Austrja	92,5
Lekka	Haas	„	107,5
Średnia	Haas	„	112,5
Półciężka	Hünenberger	Szwajcarja	107,5
Ciężka	Hünenberger	„	135
Pchnięcie lewą			
Piórkowa	Rosinek	Austrja	84
Lekka	Jaquenoud	Szwajcarja	92,5
Średnia	Bührer	Niemcy	100
Półciężka	Bierwirth	„	100
Ciężka	Jägle	„	107
Podrzut oburącz			
Piórkowa	Liebsch	Niemcy	93,5
Lekka	Wölpert	„	104
Średnia	Touny	Egipt	109,5
Półciężka	Deutsch	Niemcy	113,5
Ciężka	Schilberg	Austrja	133

Rekordy światowe w podnoszeniu ciężarów.

Wagi	Rekordzista		Kg.
Rwanie oburącz			
Piórkowa	Walter	Niemcy	96,5
Lekka	Fein	Austrja	105,5
Średnia	Touny	Egipt	114,5
Półciężka	Hala	Austrja	121
Ciężka	Wahl	Niemcy	130
Pchnięcie oburącz			
Piórkowa	Richter	Austrja	126
Lekka	Attia	Egipt	141,5
Średnia	Opschruf	Niemcy	146
Półciężka	Hussein	Egipt	156
Ciężka	Nosseir	Egipt	167

LOTNICTWO.

Zwycięzcy puharu im. Gordon - Bennetta.

Rok	Nazwisko zwycięzcy		Dystans	Czas lotu
1906	Lahm	Ameryka	647 klm.	22 godz. 05 m
1907	C. Erbslock	Niemcy	1.403 „	40 „ 00 „
1908	Schaek	Szwajcarja	1.215 „	72 „ 25 „
1909	W. Mix	Ameryka	1.221 „	35 „ 07 „
1910	A. R. Hawley	„	1.887 „	44 „ 22 „
1911	O. Goericke	Niemcy	738 „	12 „ 28 „
1912	M. Bienaimé	Francja	2.191 „	46 „ 00 „
1913	R. Upson	Ameryka	618 „	43 „ 10 „
1920	E. Demuyter	Belgja	1.769 „	41 „ 00 „
1921	Armbruster	Szwajcarja	766 „	27 „ 24 „
1922	E. Demuyter	Belgja	1.372 „	25 „ 59 „
1923	E. Demuyter	„	1.155 „	21 „ 00 „
1924	E. Demuyter	„	714 „	43 „ 16 „
1925	Veenstra	„	1.345 „	47 „ 30 „
1926	Van Orman	Ameryka	861 „	16 „ 37 „
1927	E. Hill	„	1.198 „	
1928	Koepper	„	740 „	43 „ 00 „
1929	Van Orman	„	548 „	
1930	Van Orman	„	873 „	
1932	Settle	„	1.556 „	
1933	F. Hynek	Polska	1.361 „	39 „ 32 „
1934	F. Hynek	„	1.335 „	44 „ 48 „
1935	Burzyński	„	1.620 „	57 „ 54 „

Światowe rekordy lotnicze.

Rekord największej szybkości	Agello	Włochy	709.2 km/g.
Rekord lotu do stratosfery	Andersen i Stevens	Ameryka	22,550 mtr.
Rekord wys. lotu aeroplanem	Wł. Kokinaki	Z.S.R.R.	14,575 mtr.
Polski rek. lotu na wysokość	Kpt. Burzyński	Polska	94,37 mtr.

Rekordy automobilowe.

Światowe rekordy największej szybkości.

Data	Kierowca	Maszyna	Przeciętna szybk. na godz.
17-5-1922	Lee Gutness	Sunbeam	215 km. 250
6-7-1924	Rene Thomas	Delage	230 km. 548
12-7-1924	Eldridge	Fiat	234 km. 986
25-9-1924	Campbell	Sunbeam	235 km. 217
21-7-1925	Campbell	Sunbeam	242 km. 800
16-3-1926	Segrave	Sunbeam	245 km. 149
27-4-1926	Parry-Thomas	Thomas Spécial	272 km. 458
28-4-1926	Parry-Thomas	Thomas Spécial	275 km. 229
4-2-1927	Campbell	Napier-Campbell	281 km. 447
29-3-1927	Segrave	Sunbeam	326 km. 678
11-3-1929	Segrave	Irving-Napier	372 km. 478
5-2-1931	Campbell	Napier-Campbell	396 km. 040
24-2-1932	Campbell	Napier-Campbell	404 km. 494
22-2-1933	Campbell	Campbell spécial	438 km. 490
7-3-1935	Campbell	Campbell spécial	444 km. 444
3-9-1935	Campbell	Campbell spécial	485 km. 175

Rekord polski należy do inż. Liefelda i wynosi 184 klm. 673 m.

Światowy rekord jazdy godzinnej.

Data	Kierowca	Maszyna	Kilometrów przejechanych
15-12-13	Percy Lambert	Talbot	165 km. 760
12- 4-13	Jules Goux	Peugeot	170 km. 588
10-10-13	J. Chassagne	Sunbeam	173 km. 727
17-11-24	J.G.P. Thomas	Leyland-Thomas	175 km. 564
14- 7-25	J.G.P. Thomas	Leyland-Thomas	178 km. 144
31- 8-25	Ortmans	Panhard	185 km. 736
25- 3-26	Ortmans	Panhard	193 km. 507
21-10-26	J.G.P. Thomas	Leyland-Thomas	195 km. 925
31-12-26	E.A. Eldridge	Miller	203 km. 725
27- 5-27	C. Marchand	Voisin	206 km. 558
6.- 4-32	G.E.T. Eyston	Panhard	210 km. 392
5- 5-33	Czaykowski	Bugatti	213 km. 839
4- 2-34	G.E.T. Eyston	Panhard	214 km. 064
6- 3-34	Hans Stuck	Auto-Union	217 km. 106
2- 7-35	D.A. Jenkins	Duesenberg	230 km. 826
11- 7-35	John Cobb	Napier-Railton	237 km. 572
6- 8-35	D.A. Jenkins	Duesenberg	244 km. 853
16- 9-35	G.E.T. Eyston	Eyston-Rolls-Royce	256 km. 368

Statystyka samochodów.

	Na 1 samochód przypada mieszkańców	Na 100 klm. kw. powierzchni przypada samochod.
w Ameryce	5	303
„ Francji	22	343
„ Anglji	26	711
„ Danji	29	270
„ Argentynie	37	—
„ Szwecji	41	—
„ Szwajcarji	43	239
„ Belgji	44	623
„ Norwegji	52	—
„ Holandji	57	405
„ Niemczech	73	185
„ Finlandji	110	—
„ Włoszech	119	102
„ Czechosłowacji	134	77
„ Meksyku	157	—
„ Austrji	171	47
„ Portugalji	206	—
„ Estonji	372	—
„ Grecji	413	—
„ Egipcie	496	—
na Węgrzech	501	—
na Łotwie	560	—
w Rumunji	648	12
„ Turcji	750	—
„ Z. S. R. R.	1061	—
na Litwie	1230	—
w Jugosławji	1270	—
„ Polsce	1275	7
„ Albanji	—	—

Ilość pojazdów mechanicznych w Polsce wynosiła w 1924 r. — 8481, w 1931 r. — 47.331, w 1935 r. zmniejszyła się do 35.038.

Najlepsi automobiliści świata.

Klasyfikacja Międzyn. Federacji Automobilowej za r. 1935.

1.	Rudolf Caraciola	Niemcy	5.	Hans Stuck	Niemcy
2.	Luigi Fagioli	Włochy	6.	Tazio Nuvolari	Włochy
3	Brauchitsch	Niemcy	7.	Achilles Varzi	Włochy
4.	Rene Dreyfus	Francja	8	Louis Chiron	Francja

Mistrzowie kolarscy świata i Polski na rok 1935.

Mistrz świata amatorów na torze	Merkens	Niemcy
Wicemistrz świata amator. na torze	Van de Vliet	Holandja
Mistrz świata amatorów na szosie	Mancini	Włochy
Wicemistrz świata amator. na szosie	Charpentier	Francja
Mistrz świata zawodowców na torze	Scherens	Belgja
Wicemistrz świata zawod. na torze	Richter	Niemcy
Mistrz świata zawod. na szosie	Jean Aerts	Belgja
Wicemistrz świata zawod. na szosie	Montero	Hiszpanja
Mistrz świata sztajerów	Lacquehay	Francja
Wicemistrz świata sztajerów	Metze	Niemcy
Mistrz polski na torze	Pusz	Warsz. T. C.
„ „ długodyst. na torze	Napierała	Fort Bema
„ „ na szosie	Napierała	Fort Bema
„ „ w biegu naprzełaj	Lipiński	Skoda

Piłka rowerowa: Mistrz świata	Niemcy	Niemcy
„ „ Wicemistrz świata	Francja	Francja
„ „ Mistrz Polski	Klub Cykl. 08	Siemianowice
„ „ Wicemistrz Polski	Klub Cyklistów	Pszczyna

Rekordy motocyklowe.

Kategorja	Rekord świata	Szybkość w klm.	Rekord polski	Szybkość w klm.
175 ccm.	Bonazzi	161,54		
250 „	Bonazzi	161,54	Frankowski	122,762
350 „	Milhoux	179,19	Rychter	125,501
500 „	Henne	214,22	Nagengast	150,959
750 „	Henne	256,04	Schweitzer	140,540
1000 „	Henne	244,40		

Rekordy jeździeckie.

Rodzaj rekordu	Rekord świata			Rekord Polski	
Skok na wysokość	de Castries	Francja	2,38	Dąbski-Nerlich	1.95
Skok na szerokość	de Royer	„	7,50		

Mistrzem świata w hippice jest Ameryka (Olimpjada w Los Angeles), 2) Francja, 3) Holandja.

Rekordy motorówek.

Rekord świata	klm./godz.	Rekord polski	klm./godz.
Gar Wood (U.S.A.)	200,899	Kołodziejski	67,700

Rekordy strzeleckie świata.

Konkurencja	Rekordy światowe	
Broń dowolna.		
Jednostkowo:		
Trzy postawy	Miinalainen (Finl.).	1.117
Stojąc	Zimmermann (Szwajc.)	360
Klęcząc	Leskinen (Finl.)	382
Leżąc	Lindgren (Finl.)	393
Zespołowo:		
Trzy postawy	Finlandja	5.494
Stojąc	Szwajcarja	1.743
Klęcząc	Szwecja	1.844
Leżąc	Finlandja	1.923
Karabin wojskowy		
Jednostkowo:		
Trzy postawy	Rantala (Finlandja)	540
Stojąc	Hartmann (Szwajcarja)	172
Klęcząc	Zimmermann (Szwajcarja)	181
Leżąc	Malgreen (Szwecja)	185
Broń bocznego zapłonu		
Jednostkowo:		
Stojąc	O. Ericcson (Szwecja)	374
Klęcząc	Leskinen (Finlandja)	387
Leżąc	Larsson (Szwecja)	398
Zespołowo:		
Stojąc	Szwajcarja	1.821
Klęcząc	Finlandja	1.909
Leżąc	Szwecja	1.959
Pistolet		
Jednostkowo:	Flückiger (Szwajcarja)	558
Zespołowo:	Szwajcarja	2.651

Polskie rekordy strzeleckie.

Rekordy męskie:

Karabin wojskowy z 3 postaw — Wrzosek 340 p., zespołowo C. W. P. 928 p.; Karabin wojsk. leżąc. — Sawicki 182 p., zesp. H.K.S.Ł. 517 p.; Karabin wojsk. do sylwetek — Nowicki 135, zesp. KOP 345; Karabin wojsk. strzelanie połączone (tarcze i sylwetki) — Wrzosek 445, zesp. M.S. Wojsk. 1260; Karabin dow. 300 m. Rutecki 539 p., zesp. CWP. 1478 p. Pistolet wojsk. do tarcz — Golański 158, zesp. Zw. Strzel. Warsz. 458 p. Pistolet wojsk do sylwetek — Błociszewski 75, zespołowo KOP 96; Pistolet wojsk. strzel. połącz. do tarcz i sylwet. — Dąbrowski 205, zesp. KOP 517; Pistolet dow. do sylwetek — Różański 197 (20 traf.), zesp. Zw. Strzel. Warsz. 581 (60 tr.); Pist. dow. do sylwet. olimp. — Podoski 18; Pist. dow. do tarcz — Wrzosek 525, zesp. Zw. Strzel. Warsz. 1512; Karabin dow. bocz. zapł. z 3 postaw — Rutecki 1123, zesp. Zw. Strzel. Warsz. 5380 p.; stojąc — Bury 370, zesp. Zw. Strzel. Kraków 1705; klęcząc — Rutecki 379, zesp. Zw. Strzel. Warsz. 1780; leżąc — Matuszak 393, zesp. Zw. Strzel. Kraków 1913; Karabin krajowy bocz. zapł. leżąc — Zaturski 381, zesp. Legja 1107.

Rekordy kobiece:

Pist. wojsk. do tarcz — Stępniewska 147, zesp. KPW Radom 391; Pist. dow. sylw. — Stępniewska 191 (20 traf.), zesp. KPW Radom 381 (45 tr.); Pist. dow. sylw. olim. — Zarębska 12; Pist. dow. tarcze — Radomska 476, zesp. KKS Warsz. 1230; Karabin dow. bocz. zapł. 3 postawy — Hejduk - Kierezińska 1080, zesp. KKS Warsz. 4496; stojąc Hejduk 340, zesp. KKS 1219; klęcząc — Hejduk 359, zesp. KKS 1532; leżąc — Hejduk 381, zesp. 1747; Karabin kraj. bocz. zapł. leżąc — Jagodzińska 365, zesp. Rodzina Wojskowa Warsz. 1036.

Rekordy w strzelaniu myśliwskiem:

Rzutki — Kiszkurno 298; Zając — Kiszkurno 30; Jeleń pojed. — Ciążyński 110, zesp. Legja 270; Jeleń podwójny — Zalewski 208, zesp. Legja 486; Dzik pojed. Tyszkiewicz 102, zesp. Legja 265, podwójny — Ziegenhierte 197, zesp. Legja 400.

Strzeleckie mistrzostwa świata.

Karabin wojskowy:	1. Węgry	2013 pkt.
	2. Szwecja	1977 „
	3. Szwajcarja	1971 „
	4. Polska	1951 „
	5. Francja	
Pistolet dowolny:	1. Szwajcarja	2634 pkt.
	2. Włochy	2572 „
	3. Niemcy	2552 „
	4. Francja	2500 „
	5. Hiszpanja	—
	6. Polska	2434 „

Strzeleckie mistrzostwa świata.

Karabin małokalibrowy leżąc:	1. Estonja	1964 pkt.
	2. Szwecja	1955 „
	3. Anglja	1948 „
	4. Niemcy	1948 „
	5. Finlandja	1947 „
Karabin małokalibrowy stojąc:	1. Finlandja	1911 pkt.
	2. Francja	1901 „
	3. Estonja	1794 „
	4. Norwegja	1892 „
	5. Szwecja	1790 „
Karabin małokalibrowy klęcząc:	1. Estonja	1897 pkt.
	2. Francja	1891 „
	3. Szwecja	1888 „
	4. Niemcy	1779 „

Indywidualnie mistrzostwo świata z karabinu małokalibrowego zdobyli: leżąc — Durand (Francja) — 397 pkt.; stojąc — Leskinen (Finlandja) — 375 pkt.; klęcząc — Lokkotar (Estonja) — 389 pkt.

Łucznicze mistrzostwa świata.

Kolejność	Mistrzostwa panów			Mistrzostwa pań		
Klasyfikacja indywidualna						
1.	Van Kolen	Belgja	422	Catani	Szwecja	332
2.	de Rons	„	409	Athinson	Anglja	316
3.	Walraeevens	„	404	Kurkowska-Spych	Polska	296
4.	Dvoracek	Czechosł.	370	Cruypenninck	Francja	290
5	Popp	„	368	Heiborn	Szwecja	280
6.	Hansson	Szwecja	361	Nettleton	Anglja	239

Klasyfikacja zespołowa				
1.	Belgja	1.151 pkt.	Anglja	753 pkt.
2.	Czechosłowacja	963 „	Polska	698 „

Mistrzowie szermierki.

Konkurencja	Mistrz. świata (Olimpjada)	Mistrz. Europy
Szabla drużynowa	Węgry	Węgry
„ indywidualna	Piller (Węgry)	Gerevich (Węgry)
Szpada drużynowa	Francja	Francja
„ indywidualna	Cornaggia (Włochy)	Drakenberg (Szwecja)
Floret drużynowy	Francja	Włochy
„ indywidualny	Marzi (Włochy)	—
Floret pań — drużynowo	—	Węgry
„ „ — indywidual	Preiss (Austrja)	Ilona Elek (Węgry)

Klasyfikacja państw świata (na podstawie danych olimpijskich) 1) Włochy, 2) Francja, 3) Węgry, 4) Ameryka, 5) Polska.

Mistrzostwa szermiercze Polski.

Szabla	Kpt. Segda
Szpada	Mirowski
Floret	Frydrych
Mistrzostwo pań	Stanoszkówna
Drużynowe mistrzostwo Polski	Warszawianka

Tenis stołowy.

Najlepsi ping-pongiści świata.

Kolejność	Klasyfikacja panów		Klasyfikacja pań	
1	Barna	Węgry	Kettnerova	Czechosł.
2	Szabados	Węgry	Kresbach	Niemcy
3	Ehrlich	Polska	Gal	Węgry
4	Bellak	Węgry	Smidova	Czechosł.
5	Hamr	Czechosł.	Mednyansky	Węgry
6	Kohn	Austrja	Sipos	Węgry
7	Liebster	Austrja	Osborne	Anglja
8	Haydon	Anglja	Delacour	Francja
9	Kolar	Czechosł.	Browfield	Anglja
1	Jones	Anglja	Kleinova	Czechosł.

Klasyfikacja polskich ping-pongistów.

Kolejność	Indywidualnie	Drużynowo	
1	Ehrlich	Hasmonea	Warszawa
2	Gutek	YMCA	„
3	Finkelstein	Samson	Tarnów
4	Klein	K. P. W.	Poznań
5	Loewenherz	H. C. P.	„

Mistrzowie świata w ping - pongu.

Gra pojedyńcza panów	Barna (Węgry)
Gra pojedyńcza pań	Kettner (Czechosłowacja)
Gra podwójna panów	Barna-Szabados (Węgry)
Gra podwójna pań	Mednyanski-Sipos (Węgry)
Gra mieszana	Sipos-Barna (Węgry)

Drużynowe mistrzostwa świata w ping-pongu.

Panowie		Panie	
1	Węgry	1 i 2	Czechosłowacja i Węgry
2	Czechosłowacja	3	Niemcy
3	Polska	4 i 5	Francja i Anglja
4	Anglja	6	Walja
		7	Szwajcarja

Mistrzowie gier sportowych.

Mistrzostwa świata.

Kolejność	Hazena	Koszykówka kob.	Koszykówka męska (mistrz. Europy).
1	Jugosławja	Francja	Łotwa
2	Czechosłowacja	Ameryka	Hiszpanja
3	—	Polska	Czechosłowacja

Mistrzostwa Polski

Konkurencja	Mistrz. letnie		Zawody zimowe	
Koszykówka męska	K. P. W.	Poznań	Cracovia	Kraków
„ kob.	Polonia	Warszawa	Polonia	Warszawa
Siatkówka męska	A. Z. S.	„	Cracovia	Kraków
„ kob.	A. Z. S.	„	A. Z. S.	Warszawa
Szczypiorniak	Pogoń	Katowice	—	—
Hazena	I. K. P.	Łódź	—	—

Gimnastyczne mistrz. świata i Polski.

Kolejność	Konkurencje męskie		Konkurencje kobiece	
Mistrzostwa świata.				
1.	Szwajcarja	787,30	Czechosłowacja	738,06
2.	Czechosłowacja	772,90	Węgry	734,40
3.	Niemcy	769,50	Polska	629,48
—	—	—		
10.	Polska	589,80		
Mistrzostwa Polski				
1.	Dołowy	172,75	Skirlińska	83,7
2.	Breguła	172,65	Sierońska	81.4
3.	Noskiewicz	170,95	Noskiewiczówna	81,2
4.	Pietrzykowski	170,30	Stępińska	76.4
5.	Lewicki	168,60	Szkudlarska	76.0

Mistrzem świata indywidualnie jest Mack (Szwajcarja).

Kajakarstwo.
Klasyfikacja najlepszych klubów polskich.

1.	W. K. S. Wawel	Kraków	97 pkt.
2.	T. G. Sokół	Grudziądz	54 „
3.	Klub kanoistów	Katowice	51½ „
4	Klub kajakowców	Toruń	51 „
5.	Kolejowe P. W.	Kraków	33½ „
6.	Pocztowe P. W.	Katowice	33 „
7.	Sekcja Zw. P. Z. K.	Warszawa	32 „
8.	Wintersportverein	Katowice	27 „
9.	Pocztowe A. W.	Bydgoszcz	23 „
10	Pozn. Klub kajak.	Poznań	19 „

Żeglarstwo.

Klasyfikacja państw świata w żeglarstwie. (Na podstawie danych olimpijskich). 1) Ameryka, 2) Szwecja, 3) Kanada, 4) Francja.

Hokej na trawie.

Kolejność	Mistrz. Świata (Olimpjada)	Mistrz. Europy (nieoficjalne)	Mistrzostwa Polski	
1.	Indje ang.	Anglja	W. K. S.	Poznań
2.	Japonja	Niemcy	Stella	Gniezno
3.	Ameryka	Holandja	Zuchowaci	Poznań
4.		Hiszpanja	Warta	Poznań

Rekordy łyżwiarskie świata i Polski.

Dystans	Rekordy światowe			Rekordy polskie	
Konkurencje męskie					
500 m.	Engenstangen	Norwegja	42,5	Kalbarczyk	46,0
1 000 „	Thunberg	Finlandja	1:28,4	„	1:34,4
1.500 „	Mathisen	Norwegja	2:17,4	„	2:27,1
3.000 „	Ballangrud	Norwegja	4:49,6	„	5:16,2
5.000 „	Stiepel	Austrja	8:18,9	„	8:46,0
10 000 „	Carlsen	Norwegja	17:17,4	„	17:54,0
1 godz.	Koning	Holandja	32:37,0	Nehring	24,781
maraton	—	—	—	„	1:47:00,4
Konkurencje kobiece					
500 m.	Laila Nilsen	Norwegja	49,3	Nehringowa	58,7
1.000 „	Kid Klein	Ameryka	1;42,3	„	2:01,1
1.500 „	Undis Blikken	Norwegja	2:40,0	„	3:07
3.000 „	Nehringowa	Polska	6:22,4	„	6:22,4
5.000 „	Nehringowa	Polska	10:54,8	„	10:54,8

UWAGA: Na 3000 m. Undis Blikken osiągnęła nieoficjalnie 5:54,7, a na 5000 m. Rosjanka Kuźniecowa uzyskała 10:21,2.

Mistrzowie łyżwiarscy świata, Europy i Polski.

Konkurencja	Mistrz. świata		Mistrz. Europy		M. Polski
Jazda szybka					
Panowie	Staksrud	Norwegja	Wazulek	Austrja	Kowalski
Panie	Leila Nilsen (nieoficj.)	Norwegja	—	—	Nehringowa
Jazda figurowa					
Panowie	Schäfer	Austrja	Schäfer	Austrja	Grobert
Panie	Sonja Henje	Norwegja	Sonja Henje	Norwegja	Popowicz
Parami	Rotter — Szolas	Węgry	Herber — Baier	Niemcy	Bilozówna—Kowalski

Mistrzowie narciarscy świata i Polski.

Konkurencja	Mistrzostwa Świata (FIS)		Mistrzostwa Polski	
Kombinacja norweska	O. Hagen	Norwegja	St. Marusarz	SNPTT
Kombinacja alpejska	Seelos	Austrja	Andersen	Norwegja
Bieg 18 klm.	Karppinen	Finlandja	Matsabo	Szwecja
Skoki	Birger Ruud	Norwegja	Andersen	Norwegja
Slalom	Seelos	Austrja	Andersen	Norwegja
Bieg zjazdowy	Zingerle	Austrja	Andersen	Norwegja
Maraton	Nils Englund	Szwecja	Wł. Czech	Sokół
Sztafeta	Finlandja	—	Wisła	Zakopane
Mistrzostwa pań	Cranz	Niemcy	Stopkówna	Zakopane
Slalom	Ruegg	Szwajcarja	Bednarzówna	„
Bieg zjazdowy	Cranz	Niemcy	Staszel - Polankowa	„

Mistrzowie narciarscy poszczególnych państw.

Anglja	Kraisy	Niemcy
Austrja	Hauser	Austrja
Ameryka	Mikkelsen	Ameryka
Czechosłowacja	Barton	Czechosłowacja
Finlandja	P. Mattila	Finlandja
Francja	S. Ruud	Norwegja
Holandja	Jan Boon	Holandja
Niemcy	S. Roen	Norwegja
Norwegja	Olaf Lian	Norwegja
Polska	St. Marusarz	Polska
Szwajcarja	F. Steuri	Szwajcarja
Szwecja	H. Hedjerson	Szwecja
Węgry	Dellerkarth	Austrja
Włochy	Veurich	Włochy

Rekordy narciarskie.

Rekord świata (nieoficj.)			Rekord Polski	
Andersen	Norwegja	99 m.	St. Marusarz	96 m

Drużynowe mistrzostwo świata w narciarstwie (olimpjada) zdobyła Norwegja, 2) Finlandja, 3) Szwecja.

Hokej na lodzie.

Kolejność	Mistrzostwa świata	Mistrzostwa Polski		
1	Kanada	1	Czarni	Lwów
2	Szwajcarja			
3	Anglja	2	Lechja	Lwów
4	Czechosłowacja			
5	Szwecja	3	Cracovia	Kraków
6	Austrja			
7	Francja	4	A. Z. S.	Poznań
8	Włochy			
9	Niemcy			
10	Polska			

Puhar Europy zdobył „Streatham" (Londyn). Puhar Spenglera uzyskał „Diavoli Rossoneri" (Medjolan).

Konkurencja	Mistrz. Europy		Mistrz. Polski
Jedynki panów	Tietze	Niemcy	Fink
„ pań	Fink	Czechosł.	Enkerówna
Dwójki panów	Feist-Kluge	Niemcy	Enker-Schermer

Mistrzostwo świata (olimpjada) zdobyła Ameryka, 2) Szwajcarja, 3) Niemcy.

SPORT POLSKI NA OBCZYŹNIE.

We wszystkich prawie poważniejszych ośrodkach polskich zagranicą powstały polskie kluby sportowe i stowarzyszenia wychowania fizycznego. Kluby te mają dla nas pierwszorzędne znaczenie, przyczyniają się bowiem walnie do pogłębienia uświadomienia narodowego. Rozwój tych stowarzyszeń jest naturalnie zależny od warunków politycznych, społecznych i finansowych danego środowiska. Naogół kluby nasze na emigracji przejawiają coraz żywszą działalność, zwłaszcza od czasu, gdy opiekę nad sportem polskim objęła Rada Organizacyjna Polaków z Zagranicy i Światowy Związek Polaków. Dzięki wysiłkom Rady Organizacyjnej sport polski w ośrodkach emigracyjnych rozwinął się bardzo silnie, a w niektórych krajach, jak np. we Francji, Czechosłowacji, Brazylji odgrywa już bardzo dużą rolę w życiu miejscowej Polonji.

Rada Organizacyjna za jeden z pierwszych wymogów pracy organizacyjnej wychowania fizycznego wśród Polonji zagranicznej uważa dążenie do zjednoczenia wszystkich towarzystw i klubów polskich pod kierownictwem instytucji naczelnej, powołanej do ogólnego kierowania wychowaniem fizycznem na danym terenie. Formę organizacyjną tej instytucji naczelnej pozostawiono do wyboru terenowi, zależnie od warunków miejscowych, stopnia rozwoju sportu oraz ram organizacyjnych, w jakie życie sportowe zostało tam ujęte. Poza kierowaniem wychowaniem fizycznem na danym terenie, organizacja ta ma jeszcze za zadanie utrzymanie kontaktu z Macierzą za pośrednictwem Światowego Związku Polaków z Zagranicy.

Dotychczas takie organizacje naczelne zostały utworzone na terenie Brazylji (Naczelna Rada Junacka), Czechosłowacji (Związek Polskich Klubów Sportowych), Francji (Komisja Wychowania Fizycznego i Obywatelskiego przy Radzie Porozumiewawczej Związków Polskich we Francji), w Gdańsku (Polska Rada Sportowa), ua Łotwie (Komitet Wychowania Fizycznego przy Związku Polskiej Młodzieży Katolickiej) i w Rumunji (Komitet Polskich Organizacyj Wychowania Fizycznego). Na innych terenach akcja konsolidacyjna jest w toku.

Poniższa tabela ilustruje stopień rozwoju sportu polskiego na obczyźnie:

Teren zamieszkania	Liczba polskich klubow sportowych	Liczba sportowcow w przybliżeniu
Niemcy	—	3.000
Gdańsk	15	3.000
Czechosłowacja	36	8.000
Rumunja	24	1.100
Litwa	5	400
Łotwa	38	1.200
Francja	398	18 000
Belgja	68	2.500
Stany Zjedn. A. P.	—	75.000
Kanada	5	600
Brazylja	80	2.700
Argentyna	4	150
Austrja	1	50
Węgry	—	—
Danja	3	—
Jugosławja	—	—
Holandja	1	—
Mandżurja	4	70

MISTRZOWIE I REKORDY POLONJI ZAGRANICZNEJ.

Lekkoatletyka panów.

Konkurencja	Zawodnik	Ośrodek Pol. Zagr.	Wynik
100 m.	Janiak	Stany Zjednoczone	10.6 sek.
200	Klinkowski	„ „	23.2
400	Klinkowski	„ „	50,9
800	Kaczmarski	„ „	2:02,1
1500	Szumachowski	„ „	4:08,6
5000	Szumachowski	„ „	15:59.2
110 pł.	Ratkowski	„ „	17.2
4×100	Polonja ameryk.	„ „	43,6
4×400	Polonja ameryk.	„ „	3:36.6
Olimpijska	Polonja ameryk.	„ „	3:24,2
Wdal	Janiak	„ „	6.73 m.
Wzwyż	Rutkowski	„ „	1,75
Tyczka	Wąsowicz	„ „	4,10
Kula	Podolak	„ „	12,82
Dysk	Podolak	„ „	39,25
Oszczep	Chudzikiewicz	„ „	51.25

Lekkoatletyka pań.

Konkurencja	Zawodniczka	Ośrodek Pol. Zagr.	Wynik
100 m.	Walasiewiczówna	Stany Zjednoczone	12.2 sek.
200	Walasiewiczówna	„ „	24,5
Wdal	Paluszek	„ „	5,01 m.
Wzwyż	Przybylska	„ „	1,35
Kula	Paluszek	„ „	9,20
Dysk	Walasiewiczówna	„ „	33,78
Oszczep	Walasiewiczówna	„ „	32,61

UWAGA: Klasyfikacja na podstawie wyników Igrzysk Polonji Zagranicznej.

Rekordy pływackie.

Konkurencja	Zawodnik	Ośrodek Pol. Zagr.	Wyniki
100 m. dow.	Chrostowski	Stany Zjedn.	1:00,4 s.
400 „	Chrostowski	Stany Zjedn.	5:35,4
1500 „	Rogalski	Kanada	24:36,6
200 st. klas.	Nieznalski	Stany Zjedn.	3:15,6
100 nawznak	Chrostowski	Stany Zjedn.	1:21,4
3×100 st. zmien.	Polonia rumuń.	Rumunja	5:43

Mistrzowie w boksie.

Waga	Zawodnik	Ośrodek Pol. Zagr.
Musza	Sierocki	Gdańsk
Kogucia	Kasprowiak	Niemcy
Piórkowa	Bianga	Gdańsk
Lekka	Rendzionek	Łotwa
Półśrednia	Wójczak	Francja
Średnia	Lange	Francja
Półciężka	Jabłoński	Francja

Mistrzowie w innych działach sportu.

Piłka nożna	Czechosłowacja
Koszykówka panów	Francja
Siatkówka panów	Czechosłowacja
Siatkówka pań	Czechosłowacja
100 klm. wyścig kolarski	Praczyk (Belgja) — 3:06:17,02
100 klm. wyścig kol. drużyn.	Reprez. Polonji Franc.

Klasyfikacja ośrodków Polonii zagranicznej.

Kolejność	Ośrodek Pol. Zagr.	Punktacja
1.	Fancja	35 pkt.
2.	Gdańsk	34 „
3	Czechosłowacja	27 „
4.	Niemcy	21 „
5.	St. Zjednoczone Ameryki Półn.	20 „
6.	Rumunja	17 „
7.	Belgja	11 „
8.	Łotwa	10 „
9.	Kanada	3 „
10.	Austrja	2 „
11.	Brazylja	0 „
12,	Mandżurja	0 „
13.	Holandja	0 „

Ameryka. Kilkumiljonowa rzesza Polaków w Stanach Zjednoczonych nie posiada niestety odpowiednio silnych i dobrze zorganizowanych organizacyj sportowych. Przeważna część polskiej młodzieży uprawia sport w klubach amerykańskich. Od czasu Olimpjady w Los Angelos ujawniła się pewna zmiana na lepsze. W niektórych miastach powstały polsko - amerykańskie kluby sportowe. Istniejące dotychczas organizacje przejawiają żywszą działalność. Wpływy tych organizacyj ogarniają jednak tylko nieznaczną część polskiej młodzieży w Ameryce. Największemi polskiemi stowarzyszeniami wychowania fizycznego na terenie Ameryki są: Związek Sokolstwa Polskiego i Harcerstwo. Organizacje te liczą około 70.000 członków. Najpoważniejszym polskim klubem sportowym w Nowym Yorku jest Polsko - Amerykański Klub Sportowy. Klub ten posiada obecnie własny stadjon piłkarski, kilka dobrych drużyn piłkarskich i szereg sekcyj w innych dziedzinach sportu.

W piłce nożnej, w piłce koszykowej i basse - ballu Polacy osiągają doskonałe wyniki. W lekkiej atletyce niektóre wyniki Polaków amerykańskich są lepsze od rekordów polskich. W Ameryce posiadamy również doskonałych bokserów i zapaśników, nie licząc tenisistów.
Najgłośniejszymi lekkoatletami są: Wąsowicz (4,20 m. w tyczce), Janiak, Szumachowski, Kaczmarski, Radkowski, Klinkowski, Podolak, Golankiewicz, Chudzikiewicz, Rochmiński i t. d.
Wśród pań poza Walasiewiczówną wybijają się: Róża Przybylska, Anna Paluszek, Górna i Śliwówna.

Z pływaków: Maciej Chrostowski pobił szereg rekordów światowych na 70 m, 100 y. i 50 y. Polakiem z pochodzenia jest również słynny mistrz świata Peter Fick

Z bokserów Babe Risko - Pyłkowski zdobył mistrzostwo świata w wadze średniej. Głośne są pozatem nazwiska Dublińskiego (zwycięstwo nad Canzonerim), Stanisława Poredy (pogromcy Schaafa, Loughrana i Carnery), Rana (zwycięscy Nekolnego), Jarosza (b. mistrza świata wagi średniej), Hogana Nelsona, Rodaka, Wiatera, Kapanowskiego i t. d. Z tenisistów duże nadzieje rokuje Parker - Pajkowski.

Z zapaśników najgłośniejsze są nazwiska Cyganiewiczów. Z łyżwiarzy słynni są wśród panów: Białas, wśród pań: Bina. Wielu Polaków wybija się w rugby i basse - ball'u.

Argentyna. — Na terenie Argentyny do 1933 roku nie było ani jednego polskiego klubu sportowego, dopiero w 1933 r. z inicjatywy kilku członków kolonji polskiej w miejscowości Dock Sud, niedaleko Buenos-Aires, założony został pierwszy Polski Klub Sportowy w Argentynie pod nazwą „Polonia". Nieco później powstał klub sportowy „Gdynia". Do pracy sportowej przystąpił również „Strzelec", który posiada już obecnie trzy sekcje: piłkarską, bokserską i lekkoatletyczną. Pod koniec ub. roku założony został również polski klub sportowy „Junak — Warszawa" w Rosario de Santa Fe.

Austrja. — Sport polski w Austrji powstał dopiero przed dwoma laty, po założeniu na terenie Austrji Związku Młodzieży Polskiej. Przy tym Związku powstały pierwsze sekcje sportowe. Dotychczas zorganizowano grupę lekkoatletyczną i kilka drużyn piłkarskich.

Belgja. — Sport polski w Belgji powstał właściwie dopiero w 1931 r. Najpoważniejsze związki polskie „Sokół" i Związek Strzelecki nie mogły się tak rozwinąć, jak we Francji, gdyż skupienia polskie są tu mniejsze, stąd też liczba członków nie jest wielka. Kilkakrotny pobyt polskich drużyn piłkarskich i lekkoatletycznych w Belgji przyczynił się w dużym stopniu do rozwoju naszego sportu. W południowej Belgji powstały liczne kluby polskie, które się zrzeszyły w Polskim Związku Piłki Nożnej w Belgji. Założono również kilka innych Związków. Obecnie liczba klubów polskich dochodzi już do 70 a liczba członków przekracza 2.500.

Brazylja. —Sport polski w Brazylji rozwija się przedewszystkiem na terenie Parany, gdzie jak wiadomo, istnieje liczna emigracja polska. Pierwsze kluby sportowe powstały w Kurytybie, mniej więcej przed 10 laty. Najpoważniejszą organizacją wychowania fizycznego jest „Junak". Oddziały „Junaka" rozproszone są na terenie trzech stanów południowych. Pozatem jeden oddział znajduje się w Sao Paulo. Każdy okręg posiada własne władze okręgowe zależne od Naczelnej Rady Junackiej,

urzędującej w Kurytybie. Ogółem na terenie Brazylji istnieje obecnie 10 okręgów „Junaka". Poza działalnością sportową, Związek prowadzi również akcję kulturalno oświatową. „Junak" jest mistrzem Parany w lekkoatletyce i grach sportowych i posiada najlepsze drużyny w Południowej Brazylji. W piłce nożnej znajduje się na czele Ligi Parańskiej. Na mistrzostwach lekkoatletycznych Brazylji okręg Parany dzięki „Junakowi" zajął drugie miejsce w punktacji ogólnej, przyczem dwaj Junacy Wiśnik i Roguski zdobyli mistrzostwo Brazylji na 10.000 mtr. i 400 m. z płotkami. Wyniki Polaków na tych mistrzostwach przedstawiają się następująco:

10.000 m.	Maciąg	1 miejsce	Trójskok	Kania	2 miejsce
400 m.	Wiśnik	1 „	100 m.	Kania	3 „
400 m.	Rogulski	2 miejsce	3.000 m.	Domański	3 „
800 m.	Kinzelman	2 „	1.500 m.	Wiśniewski	5 „
5.000 m.	Kinzelman	2 „	3.000 m.	Opszyński	4 „
110 m. pł.	Wiśniewski	2 „			

Sukcesy „Junaka" przyczyniły się do szybkiego rozwoju Związku. W roku 1933 na terenie Parany i Santa Cathariny istniało 7 okręgów i 47 oddziałów „Junaka" posiadających ogółem 1.737 członków. Na początku r. 1935 na terenie Parany, Santa Cathariny, Rio Grande do Sul i Sao Paulo istniało już 10 okręgów i 79 oddziałów, liczących razem 2.399 członków.

Czechosłowacja. — W Czechosłowacji sport polski istnieje przedewszystkiem na Śląsku Cieszyńskim i na Morawach. Poza harcerstwem polskiem, które działa już od 20 lat, posiadamy tam polskie stowarzyszenie robotnicze oświatowo - gimnastyczne „Siła", Związek Towarzystw Gimnastycznych „Sokół" i Towarzystwo Turystyczne Beskid Śląski, nie licząc wielu klubów nie należących do centralnych organizacyj.

Polskie zrzeszenia sportowe w Czechosłowacji są doskonale zorganizowane i liczą ponad 8.000 czynnych członków. Najbardziej znaną jest drużyna piłki nożnej Polonji z Karwiny, mistrz żupy cieszyńskiej, która zdobyła puhar rady organizacyjnej Polaków z Zagranicy oraz mistrzostwo I Olimpjady Polaków z Zagranicy.
O poziomie lekkoatletyki świadczą następujące wyniki, osiągnięte w roku ubiegłym:

100 mtr.	Farny	12,0	Dysk	Farny	33.53
400 „	Möhwald	1:00,0	Oszczep	Farny	42.28
1500 „	Szkubnia	5:01,0	Wdal	Jaworek	5.95
4000 „	Szkubnia	12:13,5	Wzwyż	Jaworek	1.62
Kula	Farny	10.94			

W gimnastyce wyróżnia się cieszyńska „Siła".
W narciarstwie na pierwszem miejscu postawić należy Beskid Śląski, który posiada w Beskidach na Kozubowej duże schronisko oraz skocznię narciarską.

Od połowy roku ub. zaostrzyły się znacznie stosunki pomiędzy polskiemi klubami a władzami czeskiemi. M. inn. w wyniku wysokich kar

pieniężnych i wielomiesięcznych dyskwalifkacyj, któremi czeska żupa piłki nożnej w Cieszyńskim usiłowała zniszczyć polskie życie sportowe na Śląsku za Olzą, Związek Polskich Klubów Sportowych Czechosłowacji postanowił wystąpić z tej żupy i zorganizować samodzielną jednostkę sportową.

W roku ub. dwie drużyny polskie w Czechosłowacji: Polonia karwińska i RKS. Siła w Trzyńcu obchodziły 15-lecie swego istnienia. Z tej okazji odbyły się liczne imprezy sportowe i uroczystości.

W walce o nagrodę przechodnią Światowego Zw. Polaków z Zagranicy pierwsze miejsce zajął czeski Cieszyn przed Bursackim Klubem Sport. z Orłowej.

Naczelną organizacją sportu polskiego w Czechosłowacji jest utworzony w roku ub. Związek Polskich Klubów Sportowych z siedzibą w Karwinie.

Danja. — W Danji istnieją 3 polskie kluby sportowe, które jednak nie wykazują żywszej działalności wśród nielicznej zresztą Polonji miejscowej.

Francja. — Najbardziej rozwiniętym i najlepiej zorganizowanym jest sport polski we Francji. Z pośród licznych związków najpotężniejszym jest niewątpliwie Polski Związek Piłki Nożnej. Organizacja ta, założona w 1923 r., posiada 5 okręgów, 60 klubów, około 6 tysięcy członków, w tem 2 tys. czynnych piłkarzy. Związek narazie posiada swoje okręgi w środkowej i północnej Francji, gdzie nasza emigracja jest najliczniejsza. Wpływy jego natomiast nie dotarły jeszcze do Francji wschodniej, chociaż istnieje tam kilkanaście klubów polskich. Polski Związek Piłki Nożnej we Francji rozgrywa co rok swoje mistrzostwa, przyczem wszystkie kluby w okręgach dzielą się na klasy A, B i C i ekstra klasę w postaci ligi piłkarskiej, składającej się z 10 najlepszych klubów.

Na drugiem miejscu pod względem liczebności znajduje się „Sokół". Obejmuje on 112 gniazd, skupionych w 11 okręgach i jednoczy blisko 5.000 druhen i druhów, z których 3.000 uprawia sport i gimnastykę. Sokolstwo we Francji współpracuje ściśle z Macierzą Szkolną w Polsce, Sokolstwem polskiem na terenie Westfalji i w Stanach Zjednoczonych.

Na trzeciem miejscu pod względem liczebności znajduje się „Strzelec". Posiada on we Francji 75 oddziałów i 3.000 członków. Głównemi ogniskami strzeleckiemi są: Lille, Metz, Paryż, Miluza i Tuluza. „Strzelec" posiada 50 własnych boisk sportowych, 44 sale gimnastyczne, około 50 świetlic i t. d. Dalsze miejsce zajmuje Zw. Harc. Polskiego. Rozrost Harcerstwa Polskiego we Francji najlepiej obrazują następujące cyfry z okręgu Lille: w r. 1934 było w tym okręgu 35 drużyn męskich z 887 harcerzami i 150 zuchami, zaś w r. 1935 — 55 drużyn z 1.150 harcerzami i ponad 400 zuchami. W ten sposób w ciągu 12 miesięcy, mimo silnej reemigracji Polaków z Francji, stan Harcerstwa Polskiego wzrósł o 20 drużyn, 263 harcerzy i 250 zuchów.

Wszystkie polskie organizacje sportowe należą do Komisji Wychowania Fizycznego i Obywatelskiego przy Radzie Porozumiewawczej Związków polskich we Francji, która jest naczelną organizacją naszej emigracji na tym terenie.

Mistrzem piłkarskim naszej emigracji francuskiej została Pogoń z Marles. Dalsze miejsca zajęły: 2) Promień, 3) Rapid z Ostricourt, 4) Kurjer Harnes, 5) Unja Bruay, 6) Warta Ecaillon, 7) Warta Noyelles, 8) Sokół Houdain, 9) Polonja Dourges, 10) Olympja Divion.

Tabela rekordów lekkoatletycznych Polaków we Francji jest następująca:

100 mtr.	Tamas	Strzelec	11 6
200	Gąsior	„	25,0
400	Walkowiak	„	54,0
800	Walkowiak	„	2:06,2
1500	Urbaniak	Sokół	4:28,0
3000	Lewandowski	„	10:09.4
5000	Młynarczyk	„	16:34,0
10000	Milczewski	„	36:27,8
4×100	Strzelec	Abscon	48,6
4×400	Strzelec	„	4:01,8
110 pł.	Zboralski	Strzelec	19,0
Wdal	Druch	Sokół	6,55
Wzwyż	Druch	„	1,65
Tyczka	Urbaniak	„	3,00
Trójskok	Berus	„	11.39
Kula	Zboralski	Strzelec	12,45
Dysk	Zboralski	„	34,62
Oszczep	Urbaniak	„	48,45
5-bój	Iciachowski	„	2.927,27

Narodowy bieg naprzełaj polskiej emigracji zgromadził w Lens rekordową ilość 529 uczestników, z czego 3/5 stanowili strzelcy. Bieg ukończyło 501 zawodników, wśród których było trzech weteranów w wieku ponad 60 lat. Pierwszy przybył do mety Młynarczyk, pokrywając trasę 5.550 mtr. w 17 min. 43 sek.

Najwyższy poziom u naszej emigracji reprezentuje piłka nożna. Niektóre drużyny piłkarskie nie ustępują drużynom ligowym w kraju. Bardzo dobre wyniki osiągają Polacy również w boksie i kolarstwie.

Gdańsk. — Organizacją, zrzeszającą wszystkie polskie towarzystwa, kluby sportowe oraz organizacje, uprawiające sport na terenie W. M. Gdańska, jest Polska Rada Sportowa, znajdująca się pod bezpośrednią opieką komisarza generalnego R. P.

Polska Rada Sportowa posiada własny stadjon sportowy, wyposażony w boisko reprezentacyjne z trybunami i 6-torową bieżnią; boisko treningowe do piłki nożnej; 2 boiska koszykówki; 4 boiska siatkówki; 2 korty tenisowe; „Dom Sportowy“ wreszcie strzelnicę małokalibrową.

Oprócz wyżej podanych urządzeń, sportowcy polscy w Gdańsku posiadają przystań żeglarską (własność Klubu Morskiego) i przystań wioślarską (własność Klubu Wioślarskiego). Klub Morski dysponuje taborem żeglarskim, w tem trzema jachtami: „Olga“, „Pirat“ i „Korsarz“.

Na terenie Gdańska wychowanie fizyczne polskie rozwija się pomyślnie, obejmując różne dziedziny sportu. Silną pozycję stanowią piłka nożna i boks. Z zamiłowaniem uprawiane są sporty wodne, a przedewszystkiem wioślarstwo i sport żeglarski.

Z klubów polskich najbardziej znanemi są: 1) Klub Sportowy „Gedania“, 2) Akademicki Związek Sportowy, 3) Polski Klub Wioślarski, 4) Polski Klub Morski, 5) „Gryf“, 6) „Bałtyk“, 7) „Rybitwa“, 8) „Mewa“, 9) „Orzeł“. Ponadto sport polski w Gdańsku reprezentowany jest jeszcze przez Aeroklub Akademicki, Harcerstwo oraz Tow. „Sokół“.

Najbardziej różnorodną działalność przejawiają pierwsze trzy kluby sportowe: „Gedania", A.Z.S. i Klub Wioślarski, które biorą udział w zawodach sportowych własnych, względnie urządzanych przez kluby niemieckie w Gdańsku. Kluby te biorą ponadto udział w zawodach sportowych, urządzanych w Polsce oraz w Niemczech — w Prusach Wschodnich.

Polska Rada Sportowa w Gdańsku wprowadziła piękny i godny naśladowania zwyczaj nagradzania młodych zwycięzców poza nagrodami, powszechnie przyjętemi, również cennemi dziełami literatury polskiej.

Holandja. — Na terenie Holandji działa 1 polski klub sportowy, nie odgrywający poważniejszej roli.

Honolulu. — Na odległych wyspach Hawajskich, znanych nam z egzotycznych filmów, w tamtejszych oddziałach armji amerykańskiej odbywa służbę wojskową spora ilość Polaków.
Rekrutują się oni spośród naszego wychodźtwa za oceanem. Doniedawna życie ich nie posiadało żadnej łączności organizacyjnej, w której znalazłaby ta gromada Polaków jakiekolwiek podtrzymanie ducha polskości. W połowie ub. r. niespodziewanie zawitała na dalekie Hawaje fregata polskiego statku szkolnego „Dar Pomorza", który odbywał wyprawę dookoła świata.

Na pokładzie tego statku zetknęli się z sobą bliżej ci wszyscy Polacy, których losy rzuciły na tamten kraniec świata.

I oto z tak małego — zdawałoby się — zdarzenia powstała piękna myśl zrzeszenia się naszych rodaków na Hawajach. Ostatnio myśl ta przybrała już realne kształty. W egzotycznem Honolulu powstał już Klub Polski. Członkami tego klubu zostali głównie polscy żołnierze z garnizonów w Honolulu i Pearl Harbour. Prezesem Klubu został wybrany p. Józef Ebanuel Biela. Jednym z czynniejszych członków Zarządu jest m. inn. profesor slawistyki na Uniwersytecie w Honolulu, p. Denzel Carr. Nie jest on wprawdzie Polakiem, lecz łączą go z Polską liczne, serdeczne węzły przyjaźni. Przed trzema bowiem zaledwie laty, w 1932 r., ukończył on studja na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie.

Kanada. — Polacy w Kanadzie od niedawna biorą udział w życiu sportowem. Jednak dorobek ostatnich lat jest dość znaczny. W sporcie szkolnym młodzież polska odgrywa bardzo poważną rolę. Pozatem polskie nazwiska spotykamy w ligowych drużynach piłki nożnej, w zespołach hokejowych i t. d. Najpoważniejszym ośrodkiem polskiego sportu jest Winnipeg.

Polski ruch organizacyjny zapoczątkowany został dopiero przed kilku laty. Na terenie największych osiedli polskich powstały polskie kluby sportowe. Wykaz tych klubów przedstawia się następująco: 1) Klub Sokoła (Polish Falcons) działa na terenie Winnipeg i Manitoba. 2) Klub Białego Orła (White Eagles Club) w Winnipeg i Manitoba, 3) Klub Sportowy Św. Jana Kantego (St. Johns Polish Athletic Club) w Winnipeg i Manitoba, 4) Polski Klub Atletyczny (Polish Athletic Club) w Toronto i Ontario, 5) Klub Białego Orła (White Eagles Club) w Montreal i Quebec.

Przy klubach tych są uruchomione liczne sekcje. Najpopularniejszemi sportami wśród Polaków w Kanadzie są: hokej, piłka nożna, lekkoatletyka, gry sportowe, tenis i piłka metowa.

Spośród wybitnych sportowców polskich wyróżnić należy hokeistów: Rivers i Brodę (członków Winnipeg Monarchs), dalej Medyńskiego, Duke, Butkowskiego, Króla, Prokaskiego, Troniaka, Makarskiego, Krupiaka, Ważnego i t. d.
W pięściarstwie wyróżniają się: Kamecki, Witowski, Chmielowiec i Puchniak.

W piłce nożnej niemałą rolę odgrywają trzej bracia Chmielowscy. W pływaniu wyróżnia się Rogalski. W lekkiej atletyce Borusiński, który zdobył dwukrotnie mistrzostwo akademickie Kanady w rzucie oszczepem, dyskiem i kulą.

Polonja kanadyjska może się poszczycić również świetną przedstawicielką sportu lotniczego panną Brodowicz, która osiągnęła na samolocie 12.000 stóp wysokości.

Litwa. Na Litwie najsilniejszemi ośrodkami sportu polskiego są: Kowno, Wiłkomierz i Poniewież. Najbardziej znanym i najbardziej wszechstronnym klubem jest Sparta kowieńska.
Na wioślarskich mistrzostwach Litwy rozegranych w ub. roku na Niemnie wielki sukces odniosła czwórka polskiego klubu sportowego Sparta, zajmując pierwsze miejsce oraz zdobywając nagrodę przechodnią ministerstwa komunikacji na rok 1935-36. Trasa biegu wynosiła 2 kilometry. Wioślarze polscy wygrali regaty w pięknym stylu, pozostawiając swych przeciwników daleko za sobą. Osadę zwycięską stanowili: Cepowicz sternik oraz: Gieraszewicz, Szymkiewicz, Wrześniewski i Żebrowski.

Łotwa. Ośrodkiem sportu polskiego na Łotwie jest Letgalia, a właściwie Dyneburg. Sportem zajmuje się Związek Polskiej Młodzieży na Łotwie i organizacja „Harfa". Najbardziej znanym klubem polskim, jest Lechja z Dyneburga, oraz ryska Reduta. Ta ostatnia od szeregu lat utrzymuje się w klasie A ryskiego okręgu.
Naczelną organizacją sportową jest Komitet Wych. Fizycznego przy Zw. Młodzieży Polskiej.
W ub. roku Komitet ten urządził w Dynaburgu wielkie święto sportu polskiego na Łotwie. Osiągnięte wyniki pozwalają zorjentować się w poziomie sportu polskiego na tym terenie.
Lekkoatletyka: panowie: 100 mtr. — Malcewicz 11,7; 800 mtr.: reprezentant Łotwy Wincław 2:07; 1500 mtr.: Mazur 4:42,0; 5000 mtr.: Mazur 17:48,4; dysk: Czechowicz 32,43; kula: Czechowicz 11,66; oszczep: Pynkau 41,00; skok wzwyż: Pynkau 1,67; skok wdal: Witan 5.85; tyczka: Bielewicz 2.71; Pięciobój: Witan; Pięciobój drużynowy — Reduta. Panie — 60 mtr.: Janczewska 9.0; 100 mtr.: Janczewska 15,3; dysk: Traczumówna 24,13; oszczep: Massanówna 22,9; kula: Wasilewska 6.25; skok wdal: Traczumówna 4.60; skok wwyż Traczumówna 1.32. **Siatkówka pań:** Polski klub sport. Reduta z Rygi. **Siatkówka panów:** Dyneburg. **Koszykówka:** Reduta. **Piłka nożna:** Dyneburg.
W ogólnej punktacji o nagrodę przechodnią Światowego Związku Polaków zwyciężyła Reduta 321,5 pkt. przed Dyneburgiem 243 i Rzeżycą 62 pkt. Polski Klub Sportowy „Reduta" uczestniczył pozatem w VI-ej Olimpjadzie Sportu Łotewskiego. Zespół męski „Reduty" zajął w ogólnej klasyfikacji czwarte miejsce. Szczególnie dobrze spisała się drużyna lekkoatletów. Wincław zdobył w biegu na 800 m. mistrzostwo w czasie 2,06 min. Drugi zawodnik „Reduty" Mazur zajął piąte miejsce w biegu na 5000 m. oraz czwarte miejsce w biegu na 10.000 m. Sztafeta w składzie: Wincław, Rodzewicz, Mazur i Witan zdobyła trzecie miejsce.
Mandżurja. Najliczniejsza kolonja polska w Azji znajduje się w Char-

binie (Mandżurja). Na terenie Mandżurji założono przed niewielu laty również kilka klubów polskich, z których najlepsze znajdują się w Charbinie pod opieką Nowego Sportowego Towarzystwa. Oprócz niezłych drużyn gier sportowych w Charbinie posiadamy doskonałą polską drużynę hokejową, która jest najlepsza na Dalekim Wschodzie. O jej poziomie świadczy fakt, że odniosła ona zwycięstwo nad reprezentacją Japonji.

Drużyna koszykówki zajęła pierwsze miejsce w międzynarodowym turnieju bijąc zarówno drużyny chińskie i japońskie jak i rosyjskie. O znaczeniu Polaków w miejscowem życiu sportowem świadczy fakt, że prezesem Międzynarodowego Łyżwiarsko-Tenisowego Klubu w Charbinie wybrany został Polak, Stanisław Nerheim, który był delegatem na II Zjazd Polaków z Zagranicy w Warszawie.

Łyżwiarsko-Tenisowy Klub w Charbinie jest stowarzyszeniem liczącem 26 lat istnienia i cieszącem się ogólną sympatją miejscowych kół sportowych. W skład zarządu klubu wchodzą zarówno Anglicy, Francuzi, Niemcy, Amerykanie, jak i Mandżudigowcy.

W ub. roku zorganizowano również kilka drużyn szkolnych. Na czele pracy sportowej stanął p. W. Kuczyński, który wrócił do Mandżurji po ukończeniu Centr. Instytutu W. F. w Warszawie.

Niemcy. Najsilniejszemi polskiemi organizacjami sportowemi na terenie Niemiec są „Sokół" i Związek Harcerstwa Polskiego. Organizacje te istnieją już kilkanaście lat, posiadają gniazda i oddziały na całym terenie Rzeszy. „Sokół" posiada ogółem 14 gniazd i jednoczy 551 młodzieży w wieku od 14 do 18 lat.

Siedzibą Związku jest Berlin. Sprawami technicznemi Sokoła kieruje t. zw. Grono Techniczne Związku. Grono ustala program roczny dla wszystkich gniazd, przeprowadza raz w roku Zlot Związkowy i zawody o mistrzostwo Związku, organizuje kursy techniczne i t. d. W każdem poszczególnem gnieździe wszystkie sprawy techniczne załatwia t. zw. Rada techniczna gniazdowa.

Prawie wszystkie gniazda mają możność korzystania z boisk. Związek zaopatruje gniazda w odpowiedni sprzęt gimnastyczny i sportowy. Ważnym jest fakt, że potrzeby swe pokrywa Związek o własnych siłach, nie korzystając z żadnej pomocy materjalnej z zewnątrz.

Harcerstwo Polskie wykazuje ostatnio duży stosunkowo wzrost. Mimo niesprzyjających warunków pracy powstają nowe placówki, obejmujące niezorganizowaną dotychczas młodzież polską.
Na terenie Berlina istnieją trzy drużyny żeńskie, cztery męskie, oraz jedna koedukacyjna, skupiająca 250 harcerek i harcerzy. W innych ośrodkach związek posiada około 1000 członków.
Z poszczególnych klubów polskich najbardziej znany jest Polski Klub Sportowy w Berlinie. Najsilniejsze ośrodki polskiego sportu znajdują się w Brandeburgji (Berlin), na Śląsku Opolskim i w Westfalji. W Berlinie istnieje pozatem Polski Komitet Imprez Sportowych, który ma za zadanie nawiązanie ściślejszego kontaktu pomiędzy sportem polskim a niemieckim. Wydaje on m. inn. biuletyn w języku niemieckim o ważniejszych wydarzeniach sportowych w Polsce.
Osobno należy wspomnieć o Związku Polskich Robotniczych Klubów Sportowych w Niemczech. Związek ten powstał przed niespełna dwoma laty. W początkach swego istnienia natrafiał on na wielkie trudności organizacyjne, nie mogąc uzyskać nigdzie terenów sportowych. Dzięki interwencji władz Związek uzyskał obecnie prawa obywatelstwa i rozwija żywą działalność sportową.

Związek dysponuje obecnie 12 boiskami do piłki nożnej i 5 halami gimnastycznemi. Do związku należy około tysiąca czynnych sportowców, na terenie Śląska Opol. i Saksonji.

Czynne są sekcje: lekkoatletyczna, gimnastyczna, bokserska, pływacka, piłki nożnej, harcerska i śpiewacka.

Głównym celem Związku oprócz uprawiania sportu jest **pielęgnowanie języka polskiego i wychowywanie młodzieży w duchu polskim.** Związek stara się zakładać nowe placówki, by skupić jaknajwięcej młodzieży polskiej i ochronić ją od germanizacji. Na tej drodze związek spotyka się często z dużemi przeszkodami. W ub. roku usiłowano nawet zmusić kluby polskie do wstąpienia do ogólno-państwowych związków niemieckich. Związek jednak oparł się temu, co go naraziło na różne konflikty i szykany.

Rumunja. Sport polski na terenie Rumunji rozwinął się od czasu utworzenia Komitetu Polskich Organizacyj Wychowania Fizycznego, t. j. od 1932 r. W poprzednich latach jedynie w Czerniowcach istniał ośrodek polskiego sportu. Obecnie posiadamy już organizacje sportowe w 10 ośrodkach prowincjonalnych, w tem 8 posiada sale i boiska do gier sportowych, a dwa ośrodki — boiska do piłki nożnej. Najpoważniejszemi organizacjami naszemi są: „Sokół" i Harcerstwo, a najpoważniejszemi klubami Polonia w Czerniowcach (na żądanie władz rumuńskich klub zmienił nazwę na Wawel) i Wisła w Sadagorze. W roku ub. żywą działalność wykazała również Warta w Kiszyniowie. Poza piłką nożną Polacy w Rumunji notują sukcesy w boksie, lekkoatletyce i grach sportowych.

W koszykówce i siatkówce Polonia czerniowiecka zdobyła mistrzostwo Bukowiny. Na lekkoatletycznych mistrzostwach Bukowiny Polonia zajęła drugie miejsce w klasyfikacji pań.

Związek Socjalistycznych Republik Rad. Na terenie Rosji Sowieckiej niema samodzielnego polskiego ruchu sportowego. Istniejące kluby polskie są zrzeszone w państwowych związkach sowieckich.

* * *

Na innych terenach praca sportowa znajduje się dopiero w stadjum organizacji.

ODZNAKI SPORTOWE.

Państwowa Odznaka Sportowa (POS) została ustanowiona celem podniesienia sprawności fizycznej najszerszych warstw społeczeństwa oraz podtrzymania tej sprawności. Odznaka ta świadczy o stopniu usprawnienia fizycznego młodzieży szkolnej i oddziałów wojskowych oraz obywateli (obywatelek) w powiecie i województwie. Kandydaci do Odznaki winni się zgłaszać do prób, organizowanych w miejscu ich zamieszkania przez specjalne komisje prób. Świadectwa państwowej odznaki sportowej wydają Powiatowe Komitety Wychowania Fizycznego i Przysposobienia Wojskowego.

Państwowa Odznaka Sportowa posiada trzy klasy: III (odznaka bronzowa), II (odznaka srebrna) i I (odznaka złota). W każdej klasie mamy cztery stopnie, oznaczone liczbami 1 — 4. W ten sposób np. P. O. S. II/3 oznacza odznakę II-ej klasy srebrną 3-go stopnia.

W pierwszym roku istnienia odznaki (w 1931 r.) zdobyto ogółem 17.560 odznak. Zestawienie za r. 1932 wykazuje ilość ogólną 170.620, czyli 10 razy więcej niż w roku poprzednim.

Trzeci rok istnienia P. O. S. zaznaczył się dalszym wzrostem jej popularności. W porównaniu z rokiem 1932 zdobyto 138.552 więcej odznak. Zwiększyła się również prawie o 100 proc. liczba P. O. S., zdobytych przez kobiety (w roku 1932 — 10.468, a w r. 1933 — 20.383).
W 1934 r. akcja została jakby zahamowana. Wzrost liczby zdobytych odznak wynosi zaledwie 29 tysięcy. Ogółem w tym roku zdobyto na terenie całego kraju 339.289 odznak, z czego na kobiety przypada 25.178, na szkoły 31.842, na wojsko 109.103, na organizacje sportowe 188.344.

Klasyfikacja wojewódzka wygląda następująco: 1) Śląsk 45.079, 2) Poznań 32.987, 3) Pomorze 29.876, 4) Lwów 25.641, 5) Warszawa 23,111, 6) Białystok 22.022 7) Wołyń 20.509, 8) Kraków 18.385, 9) Łódź 18.289, 10) miasto Warszawa 14.391, 11) Nowogródek 11.951, 12) Tarnopol 11,121, 13) Polesie 9,579, 14) Stanisławów 4.847.

Jeśli chodzi o sumę odznak zdobytych w Polsce poza szkołami i wojskiem statystyka ostatnich paru lat przedstawia się następująco:
W r. 1931 — 2.927 odznak, w r. 1932 — 43.775 odznak, w r. 1933 — 141.373 odznaki, w r. 1934 — 188.344 odznaki.
W klasyfikacji miast pierwsze miejsce pod względem liczby zdobytych POS'ów zajmują Katowice z cyfrą 5.461 odznak. Na drugiem idzie Lwów — 4.435, 3) Mysłowice — 3.611, 4) Chorzów — 3.477, 5) Poznań — 2.818, 6) Łódź — 2.174, 7) Kraków — 1.868, 8) Wilno — 1.791 i t. d.
Ogółem w pierwszym roku istnienia P. O. S., jak już zaznaczyliśmy, odznakę zdobyło 17.360 osób (w tem 1.112 kobiet). W roku 1932 — liczba odznak wzrosła do 171.638 (w tem 10.468 kobiet). W roku 1933 — liczba odznak wynosiła 310.190 (w tem 20.383 kobiety). W roku 1934 — zdobyto 339.289 odznak (w tem 25.178 kobiet).
Odznaka strzelecka. Wprowadzona w 1930 r. odznaka strzelecka stała się w krótkim czasie popularna. Świadczy o tem wzrastająca liczba zdobytych odznak.

Rok	Liczba zdobytych odznak
1930	274
1931	29,663
1932	111.341
1933	273.114
1934	304.342
1935	ok. 360.000

UWAGA: liczba za 1935 r. jest prowizoryczna.

Medal pamiątkowy 3-go Maja. Medal pamiątkowy 3-go Maja został nadany z inicjatywy Prezydenta Rzeczypospolitej St. Wojciechowskiego, jednorazowo w czasie obchodu uroczystości 3-go Maja w r. 1925, jako zaszczytna odznaka dla osób biorących udział z wynikiem pomyślnym w konkursach sportowych, urządzanych w tym dniu. Dekoracja uskuteczniana była przez naczelników władz administracyjnych.
Wielka Honorowa Nagroda Sportowa. W roku 1927 Dyrektor Państwowego Urzędu W. F. ufundował Wielką Honorową Nagrodę Sportową dla najlepszego sportowca, względnie za najlepszy wyczyn sportowy w danym roku. Nagroda ta nadawana jest co rok przez specjalną Komisję Nadawczą, w skład której wchodzą: przedstawiciel Rady Nauko-

wej WF, Dyrektor Państwowego Urzędu WF, Dyrektor Centralnego Instytutu WF, przedstawiciel Studjum WF przy Uniwersytecie Jagiellońskim, prezes Polskiego Komitetu Igrzysk Olimpijskich, przedstawiciele Związku Polskich Związków Sportowych oraz przedstawiciel Ministerstwa Spraw Zagranicznych. Przewodniczącym Komisji jest Dyrektor Państwowego Urzędu W. F. i P. W.

Wielką Honorową Nagrodę Sportową zdobyli dotychczas:

1927	Halina Konopacka	1931	Janusz Kusociński
1928	Halina Konopacka	1932	Stanisława Walasiewiczówna
1929	Budzyński i Mikołajczyk	1933	Stanisława Walasiewiczówna
1930	Stanisław Petkiewicz	1934	Jadwiga Wajsówna

Za wyjątkiem 1929 r. nagroda przypadła wyłącznie lekkoatletom, przyczem Konopackiej i Walasiewiczównie udało się zdobyć ją dwukrotnie. **P. O. S. dla Polaków na obczyźnie.** W 1935 r. została wprowadzona Polska Odznaka Sportowa dla Polonji na obczyźnie.

Odznakę może otrzymać każdy Polak zamieszkały zagranicą, który poddał się z dodatnim wynikiem okresowej próbie sprawności fizycznej. Warunkiem dopuszczenia do próby jest ukończenie 14 lat życia dla mężczyzn i 16 lat dla kobiet.

Odznaka dzieli się na trzy klasy: I (złota), II (srebrna) i III (bronzowa) Prawo przyznawania odznaki przysługuje polskim naczelnym, centralnym lub też międzyorganizacyjnym instytucjom wychowania fizycznego, upoważnionym do tego przez Światowy Związek Polaków z Zagranicy. W razie braku na danym terenie takiej instytucji Światowy Związek Polaków z Zagranicy może upoważnić do nadawania odznaki organizację sportową polską, działającą na danym terenie.

Obecnie do prawa nadawania Polskiej Odznaki Sportowej upoważnione są przez Światowy Związek Polaków z Zagranicy następujące władze naczelne: Komisja Wychowania Fizycznego i Obywatelskiego przy Radzie Porozumiewawczej Związków Polskich we Francji, Komitet Wychowania Fizycznego przy Związku Polskiej Młodzieży Katolickiej na Łotwie, Komitet Polskich Organizacyj Wychowania Fizycznego w Rumunji i Naczelna Rada Junacka w Brazylji.

SPORT POLSKI W ROKU 1935.

Bilans sportu polskiego za rok 1935 nie jest zbyt pomyślny. We wszystkich prawie dziedzinach zaznaczył się pewien spadek poziomu, który na kilku odcinkach przybrał katastrofalne rozmiary.

Na szczęście na wielu odcinkach sportowych, obok spadku poziomu naszej extra-klasy, zaznaczył się pewien rozwój wszerz i podniesienie się poziomu ogólnego. Można się spodziewać zatem, że w przyszłości sytuacja ulegnie poprawie, zwłaszcza, gdy się uwzględni znaczny wzrost kadr sportowców, których liczba dochodzi już obecnie do 750.000. Duże zmiany nastąpiły w roku ub. w strukturze organizacyjnej sportu polskiego. Sport został scentralizowany i ujęty w silne ramy organizacyjne. Ta organizacja, która jeszcze w tej chwili nie jest zakończona, może się również przyczynić do poprawy stosunków w sporcie, zwłaszcza że sport poraz pierwszy znalazł się pod bezpośrednią opieką i kontrolą Państwa, reprezentowanego na tem polu przez Państwowy Urząd Wychowania Fizycznego.

Bilans poszczególnych dziedzin sportu za rok ub. przedstawia się następująco.

Automobilizm. Sport automobilowy w Polsce nie przejawiał żadnej działalności. Przez cały sezon odbyło się tylko kilka drugorzędnych imprez lokalnych. Zagranicą startowali Nowak i Łubieński, zajmując w raidzie gwiaździstym do Monte Carlo stosunkowo dobre miejsca. Nowak sklasyfikował się na 11-em miejscu (na 102), a Łubieński na 49-tem.

Boks. Bokserzy nasi wykazali dalsze postępy. Za największy sukces można uważać zwycięstwo nad Węgrami 9:7 w meczu o puhar Europy Środkowej. Drugi mecz w ramach tej konkurencji z Niemcami przegraliśmy po zaciętej walce 6:10. Trzeci mecz z Czechosłowacją nie doszedł do skutku ze względów politycznych .Odmowa Polski wywołała zerwanie stosunków sportowych z Czechosłowacją, a następnie wycofanie się Polski z dalszych walk o puhar.

Z imprez międzymiastowych, Warszawa — po zwycięstwie na początku roku z Berlinem 9:7 — przegrała rewanż w końcu roku 4:12, a następnie rozgromiła Hamburg 12:4, Poznań przegrał z Wrocławiem 7:9, Pomorze zostało pokonane przez Prusy Wschodnie 5:11, a Łódź wygrała ze słabą reprezentacją Brna 14:2.

Z imprez klubowych Warta wygrała w Magdeburgu z Punching 9:7, a z Herosem zremisowała na początku roku 8:8, a wygrała pod koniec roku 9:7; Skoda pokonała Brno 10:4 i Heros 10:6, Cuiavia wygrała z Brno 9:7 a z Herosem zremisowała 8:8. Wileńskie Ognisko bawiło na turnieju w Rydze, gdzie zajęło 3-cie miejsce za Finlandją i Łotwą a przed Estonją.

Z poszczególnych pięściarzy najlepszą formę wykazali Chmielewski i Rotholc. Na początku roku wyróżnił się również Doroba, który na międzynarodowym turnieju Sokoła w Poznaniu pokonał mistrza Europy Zehetmayera (Austrja) i Mayera (Niemcy). Na tym samym turnieju Chmielewski wygrał z Bernlöhrem i Steinem, a Taborek zwyciężył Czecha Hrubesza.

Drużynowe mistrzostwo Polski zdobyła Warta przed Makabi. Indywidualnie mistrzami zostali: Sobkowiak, Wirski, Polus, Sipiński, Misiurewicz, Majchrzycki, Szymura i Piłat. Za wyjątkiem Polusa, wszyscy mistrzowie pochodzą z Poznania — naszej stolicy boksu.

Ciężko-atletyka. Poziom naszego zapaśnictwa pozostawia w dalszym ciągu wiele do życzenia.

W ub. roku nasi zawodnicy startowali na mistrzostwach Europy w Kopenhadze, nie odgrywając żadnej roli i nie zajmując żadnego punktowanego miejsca. Najlepsze wyniki stosunkowo osiągnęli Szajewski (4-e miejsce) i Neuff (5-te miejsce).

Na mistrzostwach Europy w stylu wolno-amerykańskim, Polska była reprezentowana przez emigranta polskiego z Francji Drzymałę, który został wyeliminowany w pierwszych spotkaniach.

Na tournée po Niemczech stosunkowo niezłe wyniki uzyskał Gałuszka (12 zwycięstw na 15 walk), ale Polak nie miał poważniejszych przeciwników.

Jedyny międzynarodowy sukces odniósł Śląsk Polski, bijąc Śląsk Niemiecki w zapasach 19:5, a w podnoszeniu ciężarów 2710 do 2595.

Pod koniec roku odbyły się w Polsce z okazji 10-cio lecia PZA międzynarodowe zawody zapaśnicze z udziałem Węgrów, Austrjaków i Niemców. Węgrzy i Austrjacy okazali się naogół lepsi od Polaków, natomiast Niemcy ustępowali nam.

Mistrzostwo Polski w zapasach zdobyli kolejno: Rokita, Dworok, Neuff, Zembrzuski, Gałuszka, Kryszmalski i Gwóźdź, a w podnoszeniu ciężarów: Himmel, Russek (wspólnie z Mainką), Wittek, Odrowąż, Sztylec i Turek.

Zespołowo w zapasach zwyciężył Śląsk przed Warszawą i Pomorzem; w podnoszeniu ciężarów również Śląsk przed Poznaniem i Łodzią. W klasyfikacji klubowej pierwsze miejsce zajęła warszawska Legja przed Strzelcem z Nowego Bytomia i warszawskim PKS.

Gry sportowe. Gry sportowe należą niewątpliwie do sportów wykazujących pewien rozwój. Poziom naszych drużyn poprawił się również znacznie, zwłaszcza pod koniec sezonu.

W roku ub. rozegraliśmy liczne spotkania międzynarodowe, osiągając przeważnie wyniki nieszczególne.

Na tournée po krajach bałtyckich koszykarze przegrali w Tallinie z reprezentacją Estonji 19:47, w Rydze z nieoficjalną reprezentacją Łotwy 35:45, z reprezentacją Rygi 25:54, w Tartu z miejscową reprezentacją 22:58. Jedyne nieznaczne zwycięstwo odnieśliśmy z reprezentacją Tallina 35:31.

Drużyna estońska ASK-Tartu bawiła w Warszawie, bijąc AZS i YMCA w siatkówce po 2:0, a w koszykówce mistrza Polski AZS 56:26 i YMCA 48:24.

W hazenie gościliśmy reprezentację Jugosławji. W spotkaniu międzypaństwowem przegraliśmy 3:4. W spotkaniach nieoficjalnych Zagrzeb pokonał Białystok 20:2 i Poznań 8:2. Z Warszawą Zagrzeb przegrał 1:2, z Łodzią zremisował 4:4 i przegrał 1:2.

W szczypiorniaku niemiecka drużyna kombinowana pokonała reprezentację Krakowa 14:2 i Polskę Południową 21:6.

Na igrzyskach akademickich w Budapeszcie, Polska odniosła szereg sukcesów w koszykówce. Panie zdobyły mistrzostwo świata, a panowie wice-mistrzostwo.

Sukces odniosła również reprezentacja CIWF, bijąc rumuński CIWF w koszykówce 43:19, a w siatkówce 2:0.

Pod koniec roku zrewanżowaliśmy się Łotyszom bijąc ryską YMCA (akadem. mistrz. świata) zarówno w koszykówce jak i w siatkówce.

Mistrzostwo Polski zdobyły: w koszykówce męskiej KPW—Poznań (w mistrzostwach zimowych Cracovia), w koszykówce kobiecej warszawska Polonia (zimą również Polonia), w hazenie IKP—Łódź, w szczypiorniaku Pogoń—Katowice, w siatkówce męskiej AZS—Warszawa (zimą Cracovia), w siatkówce kobiecej AZS-Warszawa (zimą również AZS).

Gimnastyka. Gimnastyka jest w dalszym ciągu domeną Sokoła. Sport ten stoi na dość wysokim poziomie, zwłaszcza wśród pań. Na pierwszych mistrzostwach Polski, zorganizowanych przez Sokół, mistrzostwo zdobyli: wśród panów — Dołowy, a wśród pań Skirlińska.

Hippika. Sezon naszych jeźdźców nie był zbyt udany. Na wszystkich prawie międzynarodowych zawodach hippicznych, w których wzięliśmy udział, ponieśliśmy porażki. Jedynie na zawodach w Spaa ze względu na słabszą konkurencję odnieśliśmy znaczny sukces w postaci 20-tu nagród indywidualnych i Puharu Narodów, ale tam gdzie konkurencja była silniejsza, nawet na własnym terenie (zawody w Łazienkach) znaleźliśmy się na dalekich miejscach. Co gorsza, u naszych czołowych jeźdźców obniżył się nietylko styl jazdy, ale i staranność.

Największą imprezą w Polsce były, jak zwykle, międzynarodowe zawody w Łazienkach. Zakończyły się one dla nas — jak już zaznaczyliśmy — niezbyt pomyślnie. Zwłaszcza przykra była porażka w Puha-

rze Narodów, w której to konkurencji zajęliśmy ostatnie miejsce, przyczem wyprzedzili nas nietylko Włosi, Niemcy i Węgrzy, ale i Łotysze.

Ze startów zagranicznych, poza zawodami w Spaa, pomyślnie zakończyła się wyprawa łotewska, gdzie zdobyliśmy szereg cennych nagród. Na międzynarodowych przedolimpijskich zawodach „Military" w Berlinie, pierwszy z polskich jeźdźców (por. Mickunas) zajął 14-ste miejsce. W Lucernie nasi jeźdźcy zajęli również dalekie miejsca.
Mistrzostwo Polski zdobył por. Korytkowski, przed por. Komorowskim i por. Rojcewiczem.

Mistrzostwo konne armji zdobył 17 pułk ułanów, a indywidualnie por. Rojcewicz.

Mistrzostwo artylerji konnej zdobył 7 DAK z Poznania; indywidualnie por. Mickunas.

Tytuł szampiona przyznał Polski Związek Jeździecki rtm. Bogdanowiczowi z 4-go Pułku Ułanów za zdobycie w ciągu jednego dnia 5-ciu pierwszych miejsc w biegach przez przeszkody.
Na zimowych zawodach konnych w Zakopanem, puhar Prezydenta R. P. zdobył por. Dąbski-Nehrlich.

Hokej na lodzie. Sezon naszych hokeistów przeszedł pod znakiem udziału w mistrzostwach świata w Davos. Polska zajęła w tym turnieju 10-te miejsce na 15 państw biorących udział w zawodach. Dużym sukcesem Polski było zwycięstwo nad Niemcami 3:1. W dalszych jednak meczach przegraliśmy nieszczęśliwie z Francją 2:3 (zadecydował strzał samobójczy) i zremisowaliśmy z Włochami 1:1.

W turnieju pocieszenia Polska doszła do finału, po zwycięstwie nad Belgją 12:2 i remisie z Węgrami 1:1, ale w walce o pierwsze miejsce przegraliśmy z Niemcami 1:5. Niemcy w ten sposób zrewanżowały się za porażkę poprzednią.

Na międzynarodowym turnieju w Arosie, Polska zajęła 2-gie miejsce za HC Davos, a przed reprezentacją Pragi i HC Arosa.
W drodze powrotnej do Polski, Polska pokonała Austrję 4:0 i reprezentację Loeben 2:0, a przegrała w Opawie z reprezentacją miasta 1:2.
Z drużyn klubowych najlepsze wyniki uzyskała Cracovia: pokonała ona między inn. trzykrotnie doskonałą drużynę wiedeńską Wiener Eislaufverein (3:2, 2:1 i 3:0), zremisowała z reprezentacją Niemiec w Berlinie 1:1, zwyciężyła reprezentację Berlina 1:0 i pokonała 09 Beuthen 5:1
Pogoń odniosła zwycięstwo nad mistrzem Bukowiny Dragosz Voda 3:1 i reprezentacją Czerniowiec 2:0. Czarni przegrali z Wiener Eislaufverein 0:1; ta ostatnia pokonała pozatem reprezentację Lwowa 4:2 i zremisowała z AZS 1:1.
Pod koniec roku Czarni bawili w Rumunji, gdzie zremisowali z mistrzem Rumunji „Telephon Club" 3:3 i pokonali HC Bradigaru 1:0 i Siedmiogrodzki Miercurea 2:0.
W końcu grudnia reprezentacja Polski (nieoficjalna) bawiła w Hamburgu gdzie przegrała nieznacznie z nieoficjalną reprezentacją Rzeszy 1:2 i 3:4.
Mistrzostwo Polski zdobyli Czarni przed Lechją, Cracovią i A. Z. S. Poznań.

Hokej na trawie. Hokej na trawie uprawiany jest prawie wyłącznie w Poznańskiem. Mistrzostwo Polski zdobył w roku ubiegłym WKS — Poznań przed Stellą gnieźnieńską.

Kajakarstwo. Sport kajakowy należy już u nas do sportów masowych. Na niektórych imprezach (spływy) liczba startujących kajaków prze-

kracza 500. Ten pocieszający objaw nie zmienia faktu, że poziom naszych zawodników nie jest zbyt wysoki.
Najważniejszą imprezą ub. roku był międzynarodowy górski wyścig na Dunajcu. Jak i w poprzednich latach, goście zagraniczni zajęli wszystkie czołowe miejsca, spychając Polaków na dalsze pozycje.
Największą imprezą był zorganizowany przez Ligę Morską i Kolonjalną wielki spływ 160-ciu kajaków z Bałtyku do Morza Czarnego.
Jedyny start naszych kajakarzy w międzynarodowych regatach Hel—Sopoty zakończył się niezbyt fortunnie. Polacy w tych regatach nie odegrali żadnej roli.

Na mistrzostwach Polski (na Kiekrzu pod Poznaniem) triumfowali kajakarze Krakowa i Poznania. Na 10 tytułów, Poznań zdobył 5, Kraków 4, Katowice 1, a Warszawa ani jednego. Panie nie zdobyły żadnego mistrzostwa ze względu na brak przepisowej liczby zawodniczek. (Najmniej 4 łodzie w konkurencji mistrzowskiej).

Kolarstwo. Kolarze wykazali duże postępy, przedewszystkiem na polu organizacyjnem. Ucichły, względnie zmniejszyły się znacznie, tarcia i kłótnie, które pochłaniały dotychczas lwią część energji członków zarządu PZTK. W związku z tem, zaznaczyła się i duża poprawa poziomu, głównie u szosowców. Widomym znakiem tej poprawy był doroczny mecz kolarski Polska — Niemcy na trasie Warszawa — Berlin, wygrany wprawdzie przez Niemców, ale nieznaczną różnicą czasu 37 minut. W r. 1934 różnica wynosiła około 5 godzin.
Drugim triumfem było zajęcie przez Daniela pierwszego miejsca w biegu dookoła Rumunji (dystans 1725 klm).

Mimo niewątpliwych postępów, a nawet sukcesów, mistrzostwa kolarskie świata w Brukseli jasno wykazały, że bardzo nam jeszcze daleko do extra-klasy europejskiej. Nasi zawodnicy, startujący na tych mistrzostwach, nie odegrali żadnej roli. Pusz został wyeliminowany odrazu w pierwszym dniu. Kiełbasa, ze względów paszportowych, przyjechał w ostatniej chwili i nie został wogóle dopuszczony do mistrzostw. Napierała ukończył wprawdzie bieg, ale ze względu na wypadek (pęknięcie łańcucha) znalazł się na dalekiem miejscu i nie został sklasyfikowany.

Torowcy rozegrali kilka spotkań międzynarodowych z udziałem niemieckich kolarzy ze zmiennem powodzeniem.
Mistrzostwo Polski zdobyli: na torze — Pusz, na szosie — Napierała, w biegu naprzełaj — Lipiński, w biegu długodystansowym na torze — Napierała.
Lekkoatletyka. Lekkoatletyka wykazała pewną poprawę poziomu ogólnego w konkurencjach męskich (na 19 konkurencyj jedynie w trzech nie zdołano poprawić zeszłorocznego poziomu). W konkurencjach kobiecych natomiast zaznaczył się dalszy spadek poziomu. Nawet najwybitniejsze nasze rekordzistki zostały bądź zdystansowane przez zagraniczne lekkoatletki (Wajsówna przez Mauermayer) bądź też zostały poważnie zagrożone (Walasiewiczówna przez Stephens).
Lekkoatletyczna reprezentacja męska rozegrała dwa spotkania międzypaństwowe, bijąc Belgję 77:64 i przegrywając z Węgrami 58½ do 77½. Pozatem wygraliśmy trójmecz bałtycki przed Estonją i Łotwą. Panie nasze rozegrały tylko jeden mecz, przegrywając wysoko z Niemkami 38½ do 60½.
Na akademickich mistrzostwach świata w Budapeszcie, nasi zawodnicy odnieśli kilka sukcesów, z których najcenniejszemi były trzy mistrzostwa świata, zdobyte przez Walasiewiczównę. W ogólnej punktacji zajęliśmy 5-te miejsce wśród 17-stu startujących państw.

Pozatem, reprezentacja naszego CIWF pokonała dwukrotnie rumuński CIWF 74:40 i 71½:47½; Wrocław pokonał Poznań 65:47; Prusy Wschodnie wygrały z Polską północno-wschodnią 71½:62½, wreszcie Górny Śląsk na trójmeczach z udziałem Śląska niemieckiego i Wrocławia dwukrotnie zajął drugie miejsce za Wrocławiem, a przed Śląskiem niemieckim.

Z poszczególnych zawodników godnym następcą Kusocińskiego okazał się Kucharski, który w ciągu całego sezonu poniósł zaledwie jedną porażkę (na mistrzostwach Anglji) i to przypadkowo; pozatem odniósł on kilkanaście zwycięstw w Paryżu, Sztokholmie, Göteborgu, Amsterdamie, Budapeszcie, i t. d., bijąc najznakomitszych lekkoatletów Europy i Ameryki, a m. in. Venzkego, Robinsona, Ny, Powella i Szabo. Przewaga Polaka na średnich dystansach została zaakcentowana i w licznych spotkaniach rewanżowych. Na początku sezonu Kucharski startował w Ameryce na zimowych zawodach w hali, zajmując na międzynarodowych zawodach, organizowanych przez miejscowy Sokół drugie miejsce na jednej mili i 4-te miejsce na międzynar. mistrzostwach Kanady.

Na wyróżnienie pozatem zasługują: Sznejder (drugi obecnie tyczkarz w Europie, który pierwszy w Polsce przekroczył granicę 4-ch metrów), Lokajski (szósty w Europie w oszczepie), Tilgner (ósmy w Europie w kuli), Heljasz (na początku sezonu pobił m. in. rekord światowy w kuli oburącz), Noji (doskonały czas na 5 klm.), Turczyk, Morończyk i Klemczak.

Wśród pań oczywiście bezkonkurencyjna była Walasiewiczówna. Pobiła ona w ub. sezonie m. in. rekordy światowe na dystansach 100, 200, 250, 300, 400 i 500 mtr., zdobyła trzy mistrzostwa świata na akademickich mistrzostwach w Budapeszcie, pokonała trzykrotnie Niemki Krauss i Dollinger, i t. d.

Z innych zawodniczek Wajsówna zdobyła wielką honorową nagrodę sportową i odniosła zwycięstwo w Wiedniu, straciła jednak zdaje się bezpowrotnie rekord światowy w dysku; Kwaśniewska i Freiwaldówna pobiły rekordy Polski; pozatem wyróżnić można Jasieńską, Cejzikową, Orzełównę i Książkiewiczównę.
Z okręgów najżywszą działalność wykazały Warszawa, Poznań, Śląsk, Pomorze i Wilno.

Najbardziej masową imprezą były narodowe biegi naprzełaj. Ogółem odbyło się 301 biegów, w których startowało około 15.000 zawodników. W klasyfikacji drużynowej za rok ub. pierwsze miejsce wśród klubów męskich zajęła poznańska Warta przed warszawskim AZS i Warszawianką; wśród pań Stadjon z Chorzowa przed AZS Poznań i ŁKS. Nagrodę im. prezesa Znajdowskiego zdobyła po 5-ciu latach Warta, przed AZS—Warszawa i Jagiellonją. Wśród pań po czterech latach walk o puhar PUWF prowadzi Stadjon przed AZS-Warszawa i AZS-Poznań.

Nagrodę PZLA za najlepszy wynik w r. ub. zdobył Kucharski.
Zimowe mistrzostwa Polski zdobył AZS—Warszawa, przed PKS—Warszawa i Legją—Warszawa. Wśród pań; Stadjon przed AZS—Poznań i AZS—Warszawa.
Ogółem w sezonie ubiegłym poprawiono 29 rekordów Polski, z czego 8 kobiecych i 21 męskich, nie licząc rekordów w chodach i konkurencjach zimowych.

Lotnictwo sportowe. Największym sukcesem naszych lotników było zdobycie poraz trzeci puharu im. Gordon-Bennetta w międzynarodo-

wych zawodach balonów wolnych. Polacy w tej konkurencji zajęli dwa pierwsze miejsca, bijąc 11 dalszych współzawodników z Europy i Ameryki. Pierwszym był kpt. Burzyński i por. Wysocki; przelecieli oni na Polonji II dystans 1620 klm., bijąc rekord światowy długości lotu. Drugie miejsce zajął kpt. Janusz i por. Wawszczak na Warszawa II (dystans 1536 km.).
Drugim sukcesem było pobicie przez kpt. Burzyńskiego na Toruniu rekordu światowego w tej kategorji balonów w locie na wysokość. Kpt. Burzyński osiągnął w czasie 4 godz. 6 minut wysokość 9437 mtr., podczas gdy rekord światowy kpt. Graya wynosił 8690 mtr.
Pod koniec roku por. Karpiński na „Niebieskim Ptaku" podjął lot do Australji, przerwany w Sjamie spowodu uszkodzenia samolotu.

Osobno warto wspomnieć o szybownictwie, które wykazało dalszy rozwój; świadczą o tem zawody w Ustjanowej, podczas których wykonano 490 lotów, przyczem suma czasów lotów wyniosła 763 godz. 14 min. Na tych zawodach poprawiono prawie wszystkie rekordy Polski.
Do listy sukcesów można jeszcze dodać, że międzynarodowa Federacja Lotnicza przyznała puhar Challenge, zdobyty dwukrotnie przez Polskę i Niemcy — na stałe Polsce.

Łucznictwo. Łucznictwo nie wykazało większych postępów, ściślej mówiąc, nasze postępy były mniejsze niż postępy zagranicznych łuczników. Na mistrzostwach świata w Brukseli straciliśmy pierwszą pozycję zajętą przez nasze łuczniczki na rzecz Anglji. Polska zajęła pierwsze miejsce w trójboju krótkodystansowym; Anglja zaś wygrała trójbój długodystansowy. Finałowy mecz o tytuł mistrza świata pomiędzy Polską a Anglją wygrala Anglja, spychając nas na drugie miejsce. Warto podkreślić, że wszystkie Polki pobiły rekordy krajowe, a Kurkowska-Spychajowa poprawiła nawet rekord w trójboju o 189 pkt., zajmując mimo to dopiero trzecie miejsce w konkurencjach indywidualnych. Inne zawodniczki zajęły dalsze miejsca: Bunschowa było 7-ma, a Moczulska 9-ta.
W mistrzostwach panów Polska zajęła 6-te (ostatnie miejsce), a indywidualnie żaden z naszych zawodników nie zakwalifikował się do finału. Do pewnego stopnia sukcesem było wybranie Polaka Pierzchały prezesem Międzynarodowej Federacji Łuczniczej na dalsze trzy lata.

Łyżwiarstwo. Łyżwiarstwo w Polsce to Nehringowa i Kalbarczyk. Pierwsza posiada wszystkie rekordy kobiece a drugi wszystkie rekordy męskie. Zarówno Nehringowa, jak i Kalbarczyk, ustanowili w ub. sezonie nową tabelę rekordów na wszystkich możliwych dystansach. Charakterystyczną cechą Kalbarczyka, jak i Nehringowej, są słabe stosunkowo wyniki na krótkich dystansach i doskonałe na dłuższych. W ub. sezonie zagranicą startował przedewszystkiem Kalbarczyk, który znakomicie poprawił swą formę. Starty te wykazały, jak daleko stoimy w łyżwiarstwie szybkiem za extra-klasą światową. Zarówno na mistrzostwach świata, jak i w innych międzynarodowych zawodach, Kalbarczyk zajmował stale miejsce w drugiej dziesiątce zawodników. Charakterystyczny był start w Oslo, gdzie Kalbarczyk pobił rekord Polski na 500 mtr. wynikiem 47,8, ale wynik ten klasyfikował Polaka na... 18-tem miejscu. Stosunkowo najlepsze wyniki uzyskał Kalbarczyk na mistrzostwach akademickich świata w St. Moritz, gdzie słabsza konkurencja umożliwiła mu zajęcie trzeciego miejsca w ogólnej klasyfikacji. Nehringowa, poza rekordami Polski pobiła również dwa rekordy światowe na 3000 i 5000 mtr.

W łyżwiarstwie figurowem pod względem poziomu stoimy daleko za przeciętną klasą europejską. Na jedynych międzynarodowych zawo-

dach łyżwiarskich o mistrzostwo Zakopanego goście zagraniczni zajęli wszystkie czołowe miejsca.
Zagranicą startowała mistrzowska nasza para Bilorówna-Kowalski, zajmując piąte miejsce na mistrzostwach świata w Budapeszcie.
Mistrzostwo Polski zdobyli w jeździe szybkiej panów: Kowalski (Kalbarczyk bawił zagranicą), w jeździe pań: Nehringowa; w jeździe figurowej panów: Grobert, wśród pań — Popowiczowa, parami — Bilorówna i Kowalski.
Motocyklizm. W porównaniu z automobilistami motocykliści zorganizowali w ub. sezonie sporo imprez, z których największemi były międzynarodowe zawody w Bydgoszczy i międzynarodowy Tourist Trophy Polski w Wiśle. Wszystkie imprezy wykazały dalszą poprawę poziomu naszych zawodników.

Do najciekawszych imprez sezonu należał mecz motocyklowy Polska—Niemcy w Wielkich Hajdukach. Mecz wprawdzie nie był oficjalnie punktowany, niemniej stanowił doskonałe porównanie klasy motocyklistów obu państw. Egzamin ten wypadł dla nas dodatnio. Przegraliśmy oczywiście mecz, ale w stosunku nieznacznym, przyczem uwzględnić trzeba gorsze maszyny naszych motocyklistów i skład gości z mistrzem Europy Rumrichem na czele.

W międzynarodowym Tourist Trophy Polski Polacy wygrali dwa biegi, a goście zagraniczni pozostałe dwa. Mecz motocyklowy w Bydgoszczy między nieoficjalną reprezentacją Polski a reprezentacją zagraniczną (zawodnicy Niemiec, Austrji i Abisynji) zakończył się zwycięstwem gości 19:5. Mecz Warszawa — Wiedeń wygrała Warszawa 17:8.
Warto jeszcze podkreślić ciekawą wyprawę czterech polskich motocyklistów na wystawę światową w Brukseli. Polacy przebyli najdłuższą trasę w zjeździe gwiaździstym, zdobywając pierwsze miejsce i Puhar Narodów przed Włochami.

Mistrzostwo Polski zdobyli w kategorji maszyn sportowych — na 250 ccm. — Świderski, na 350 i 500 ccm. — Witkowski; w kategorji maszyn wyścigowych 250 ccm. — Geyer, na 350 ccm. — Breslauer, a na 500 ccm. — Krysta.
Narciarstwo. Wyjątkowo obfity sezon mieli narciarze. Jak i w poprzednich latach, Polacy osiągnęli świetne wyniki przedewszystkiem w skokach, pewne sukcesy odnieśliśmy również w biegach zjazdowych, natomiast w biegach otwartych ustępujemy wciąż średniej klasie europejskiej, nie mówiąc już o skandynawach.

Sezon międzynarodowy rozpoczął się dla nas niezbyt pomyślnie, występem w Garmisch Partenkirchen. Stosunkowo najlepsze wyniki osiągnął Bronek Czech (4-ty w skokach, 8-my w kombinacji). Inni, nawet Stanisław Marusarz, zajęli dalsze miejsca.
Na międzynarodowych mistrzostwach Polski w Zakopanem, sytuacja niewiele się poprawiła. Generalne zwycięstwo odnieśli (nieliczni zresztą) goście zagraniczni.
Pierwsze sukcesy zanotowaliśmy na mistrzostwach Europy w Szczyrbskiem Jeziorze. W skokach Polacy osiągnęli najlepsze wyniki wśród państw Europy. Najdłuższy skok ustany miał Bronisław Czech (wynik lepszy od Norwegów), ale wskutek dalekiego miejsca w biegu sklasyfikował się w kombinacji na 9-tem miejscu (na kilkudziesięciu zawodników). Marusarz dzięki 4-ej lokacie w skokach wysunął się na 11-te miejsce w kombinacji. Skolei Górski, najlepszy w biegach, ze względu na słabe skoki spadł z 10-go miejsca na 18-ste w kombinacji, za Orlewiczem. W sztafecie zajęliśmy 7-me miejsce, a w maratonie pierwszy z Polaków (Karpiel) znalazł się na 13-stem miejscu.

Gorsze wyniki mieliśmy w biegach zjazdowych o puhar Kandaharu w Szwajcarji. Brunek Czech sklasyfikował się na 21-em miejscu, a Marusarz na 27-em.
Świetne wyniki za to odnieśli nasi narciarze na mistrzostwach Anglji w kombinacji alpejskiej, rozegranych w Wengen (Szwajcarja). W biegu zjazdowym Marusarz zajął pierwsze miejsce, a Czech drugie. W slalomie, spowodu braku rutyny, Marusarz znalazł się na 10-tem miejscu, a Czech został zdyskwalifikowany. W kombinacji Marusarz sklasyfikował się na 4-tem miejscu, mimo bardzo silnej konkurencji.
W Planicy (Jugosławja) Marusarz wygrał bezapelacyjnie międzynarodowy konkurs skoków, uzyskując skoki ponad 90 mtr. Czech zajął 5-te miejsce.
Pozatem Polacy odnieśli szereg mniejszych sukcesów, m. in. w Rumunji polscy narciarze zajęli pierwsze miejsca we wszystkich konkurencjach.
Osobno należy wspomnieć o zorganizowanych przez Związek Strzelecki dwuch gigantycznych raidach narciarskich wzdłuż Karpat (885,5 klm.) i wzdłuż Kresów Wschodnich (1262 klm.), które zakończyły się pełnem powodzeniem.
Mistrzostwa narciarskie Polski zdobyli: w kombinacji norweskiej — Stanisław Marusarz, w kombinacji alpejskiej — Norweg Andersen, na 18 klm. — Szwed Matsabo, w skokach otwartych — Norweg Andersen, w skokach złożonych — Stanisław Marusarz, w slalomie — Norweg Andersen, w biegu zjazdowym — Norweg Andersen, w maratonie — Władysław Czech, w sztafecie — Wisła Zakopane.
Mistrzostwa pań zdobyła Stopkówna, w slalomie — Bednarzówna, w biegu zjazdowym — Staszel-Polankowa.
Międzynarodowe akademickie mistrzostwa Polski wygrał Lankosz Józef.
Piłka nożna. Katastrofalnie przedstawia się bilans piłkarzy. Na sześć spotkań międzypaństwowych ponieśliśmy 4 porażki (z Austrją 2:5, z Jugosławją 2:3, z Niemcami 0:1, z Rumunją 1:4). Jedyne zwycięstwo odnieśliśmy nad rezerwową reprezentacją Austrji 1:0; wreszcie zremisowaliśmy z Łotwą 3:3. W smutnym tym bilansie dwie pozycje (klęska z Rumunją i remis z Łotwą) są wprost kompromitujące.
Nie lepiej spisała się i reprezentacja Ligi (faktyczna reprezentacja Polski); zremisowała ona z rezerwą Ligi węgierskiej 1:1 i przegrała z Saksonją 1:5. Dla porównania przypominamy, że w roku 1934 wygraliśmy z Niemcami 5:0.
W spotkaniach międzymiastowych i międzyokręgowych zanotowaliśmy wprawdzie kilka sukcesów, ale z drugorzędnemi drużynami zagranicznemi. Między innemi, Śląsk polski pokonał Śląsk niemiecki 9:1. Lwów wygrał z Czerniowcami 3:1 i z Wrocławiem 3:0. Wrocław przegrał również z Poznaniem 3:5 i z Łodzią 1:4. Z poważniejszymi przeciwnikami było oczywiście inaczej. Kraków przegrał z Berlinem 0:2 (w roku poprzednim wygrał 1:0), a Śląsk przegrał z Budapesztem 2:4. Warszawa, po zwycięstwie 3:1 nad FC Wien przegrała z Gdańskiem 0:2. Pozatem kluby nasze rozegrały kilkadziesiąt spotkań z drużynami zagranicznemi, osiągając przeważnie nieszczególne wyniki. Najlepiej wyszedł Ruch, który m. inn. pokonał wicemistrza Niemiec VFB Stuttgart 5:4 i 2:0, wiedeński Libertas 4:0, FC Wien 2:0, Fortunę düsseldorfską 5:1 i 1:0, wreszcie FC Bayern 1:0. Wisła krakowska bawiła dwukrotnie w Brukseli, zajmując na turniejach międzynarodowych dalekie miejsca. Z Rotterdamem Wisła przegrała 3:10, z Brukselą 1:2, zremisowała natomiast z czołową drużyną węgierską Ujpest 1:1 i wygrała z reprezentacją północnej Francji 2:1 (nie licząc zwycięstw nad zespołami

emigracyjnemi). Wicemistrz Polski Pogoń przegrał m. inn. kompromitująco z Rapidem 2:9, z Admirą 3:13, z WAC 2:7 i 2:2, z Wackerem 0:2. Cracovia pokonała Wacker 4:2 a przegrała z Ujpest 2:3 i z FC Wien 0:4. Warta poznańska poniosła prawie same klęski: z Ujpest 1:9, z Libertasem 0:1, z Minerwą berlińską 2:3, z Berliner SV 0:1, ze Sport-Clubem wiedeńskim 2:3. Legja przegrała z Wiener SC 2:4, ze Sport-Clubem 2:4, a wygrała z Wackerem 2:1. ŁKS przegrał 1:4 z Berlińską Victorią i z Ujpest, a zremisował z Wackerem 1:1. Polonia przegrała z wiedeńskim Hakoahem 0:3, zremisowała z Berliner SV 2:2.

Warszawianka odbyła tournée po Francji i Belgji. Pokonała ona szereg zespołów emigracyjnych, a przegrała z mistrzem Belgji Unionem 0:6.

Inne drużyny polskie zanotowały minimalną liczbę spotkań międzynarodowych.

W końcu grudnia Warta odbyła tournée po Niemczech, Belgji i Francji. Z Fortuną w Düsseldorfie przegrała 2:5, a z reprezentacją Brukseli 1:2, wygrała natomiast z reprezentacją naszej emigracji francuskiej 7:1. Mistrzostwo Polski zdobył poraz trzeci Ruch, przed Pogonią. Do klasy A spadły Cracovia i Polonia, na których miejsce wszedł do Ligi Śląski Dąb.

Puhar M. S. Z. za najlepsze wyniki z drużynami zagranicznemi zdobył Ruch. Nagrodę za najbardziej poprawną grę w roku ubiegłym uzyskała Warta poznańska.

Pływanie. — Pływacy mieli dość ubogi sezon, który jednak wykazał dalsze podniesienie się poziomu naszego pływactwa. Oczywiście daleko nam do ekstra-klasy światowej czy pierwszej klasy europejskiej. Ale w porównaniu z przeciętną klasą niemiecką czy węgierską zaznaczył się niewątpliwy postęp. Przykładem tego był nieoficjalny mecz Warszawa — Berlin i międzynarodowe zawody pływackie w Warszawie z udziałem Węgrów, Niemców i Austrjaków. W obu tych imprezach Polacy walczyli jak równi z równymi, przyczem większa część zawodników niemieckich i austrjackich została przez naszych pływaków pokonana. Mecz Warszawa — Berlin został nawet wysoko wygrany przez Warszawę (nie było oficjalnej punktacji). Wygraliśmy z Berlinem również mecz water-polo 1:0.

Na międzynarodowych zawodach w Gdańsku Bocheński i Szrajbman zajęli w swojej konkurencji dwa pierwsze miejsca.
Dobre wyniki osiągnęli również nasi pływacy na zawodach z udziałem sprowadzonych przez PZP na tournée po Polsce znakomitych pływaków węgierskich z Csikiem na czele. Na tych zawodach pobito wiele rekordów polskich. Gorzej naturalnie było z water-polo. Węgrzy, którzy są mistrzami świata, pobili mistrza Polski EKS 12:1 i kombinowaną reprezentację Polski 10:0.

Wyróżnili się w ub. sezonie Bocheński, Boguth, Heidrich, Szrajbman, Dawidowiczówna, Miszanówna i Jarkulisz - Niedobecka.
Z okręgów najlepszą klasę w pływaniu reprezentowała Warszawa, przed Śląskiem, Poznaniem, Krakowem i Pomorzem.

Mistrzostwo Polski zdobył EKS przed Hakoahem z Bielska. Mistrzostwo w piłce wodnej zdobył również EKS przed warszawskim AZS. Do klasy A spadła Cracovia, której miejsce zajęła Legja.

Saneczkarstwo. — Największą imprezą naszych saneczkarzy były mistrzostwa Europy w Krynicy. Polacy potwierdzili na tych zawodach

swoją wysoką klasę, dystansując wielu doskonałych zawodników Europy. W jedynkach zajęliśmy drugie i trzecie miejsce przez Enkiera i Witkowskiego. W jedynkach pań, Polka — Enkierówna uzyskała najlepszy czas dnia, ale została ze względów formalnych zdyskwalifikowana. W dwójkach najlepsza była z naszych par dwójka Owsianko-Sala, która zajęła 5-te miejsce w klasyfikacji ogólnej.
Mistrzostwo Polski zdobyli: w jedynkach panów — Enkier, w jedynkach pań — Enkierówna, w dwójkach panów — para Enkier — Schermer.

Strzelectwo. — W strzelaniu zaznaczył się dalszy rozwój wszerz, ale i pewien spadek poziomu naszej extra-klasy. Dowodem rosnącej popularności strzelectwa jest coraz większa liczba zdobytych odznak strzeleckich i wzrastająca liczba sta tujących w narodowych i lokalnych zawodach strzeleckich.

W roku ub. poza jubileuszowemi narodowemi zawodami strzeleckiemi największą imprezą naszych strzelców był udział w mistrzostwach świata w Rzymie. Start rzymski nie przyniósł nam większych sukcesów. Najlepsze wyniki uzyskaliśmy w strzelaniu z karabinu wojskowego, gdzie zespołowo zajęliśmy czwarte miejsce, a indywidualnie mjr. Wrzosek uzyskał 2-gie miejsce z postawy leżącej i 7-me z postawy klęczącej. W pistolecie dowolnym zajęliśmy 6-te miejsce (na 9 państw startujących), w karabinie małokalibrowym 10-te miejsce (na 14 obecnych państw).

W trójmeczu państw bałtyckich zajęliśmy ostatnie miejsce za Łotwą i Estonją.
W meczu korespondencyjnym Polska — Estonja przegraliśmy zarówno z broni małokalibrowej (różnicą 70 pkt.) jak i z broni wojskowej (różnicą 174 pkt.).
Na mistrzostwach świata w strzelaniu do gołębi w Brukseli Kiszkurno zajął 4-te miejsce.
W strzelaniu do rzutków trójmecz Polska — Niemcy — Czechosłowacja w Berlinie wygrali Niemcy przed Polską i Czechosłowacją.
Dyplomy najlepszych strzelców polskich (za rok 1934) uzyskali Rutecki i Golański.

Szermierka. — W ub. sezonie nasi szermierze zanotowali tylko jeden start zagraniczny w Budapeszcie, gdzie zresztą przebywali na treningu. Węgrzy wygrali zdecydowanie, zajmując w szabli pierwszych osiem miejsc. Najlepszy z Polaków dr. Papée uzyskał 9-tą lokatę. Za to pod koniec roku zrewanżowaliśmy się w Warszawie, bijąc Węgrów zarówno w szabli jak i szpadzie. W szpadzie pierwsze miejsce zajął Sobik; mistrz Węgier Bay znalazł się dopiero na 4-tem miejscu. W szabli nasz sukces był jeszcze większy, gdyż zwycięzca Dobrowolski pokonał m. in. Węgra Rajczy, wice-mistrza Europy.

W walce o trzecią pozycję w Europie w szabli Polska pokonała zdecydowanie Niemcy 10:6. W szpadzie wywalczyliśmy z bardzo silną drużyną niemiecką remis 8:8.
Wskutek nieporozumień organizacyjnych, w roku ub. nie doszły do skutku mistrzostwa Polski we florecie i szpadzie. W szabli mistrzem został kpt. Segda przed kpt. Dobrowolskim i kpt. Suskim. Floret pań wygrała Stanoszkówna przed Duchówną.
Drużynowe mistrzostwo Polski zdobyła Warszawianka przed Policyjnym Klubem Sportowym z Katowic i AZS z Poznania.

Mistrzostwo armji zdobył kpt. Szempliński.
Tenis. — Rok 1935 przyniosł naszym tenisistom nieszczególny bilans. W spotkaniach międzynarodowych ponieśliśmy same porażki. W meczu o Puhar Davisa Południowa Afryka pokonała nas 3:2, następnie przegraliśmy fatalnie dwukrotnie ze stosunkowo słabą reprezentacją Węgier 2:3 i 0:5. O tem, że wyniki te nie były przypadkowe, świadczy bilans spotkań międzymiastowych. Warszawa, a więc prawie reprezentacja Polski, przegrała z reprezentacją Zagrzebia 0:4. Ze Lwowem Zagrzeb zremisował 2:2, jedynie dlatego, że dobrze dysponowany Hebda pokonał obu Jugosłowian, ale już w następnem spotkaniu z Bukaresztem Hebda nie uchronił reprezentacji Lwowa przed klęską 2:3. Inne spotkania, jak np. zwycięstwo Poznania, występującego z Tłoczyńskim, nad Wrocławiem 5:0 zwycięstwo Śląska polskiego nad niemieckim 8:5, porażka Wilna z Rygą 1:6 i remisy Śląska z Wrocławiem (9:9) oraz akademickich reprezentacyj Krakowa i Wiednia (3:3) nie miały większego znaczenia. Pod koniec roku Warszawa wygrała mecz w hali z Wrocławiem 4:1.
W spotkaniach międzyklubowych sukcesem Legji było pokonanie londyńskiego All England Clubu 5:4, natomiast z berlińskim Rot-Weissem, najsilniejszym klubem na kontynencie, przegraliśmy 1:4.
Z poszczególnych naszych rakiet świetną formą błysnęła Jadwiga Jędrzejowska, która odniosła największe sukcesy w całej swojej karjerze sportowej. M. inn. Jędrzejowska zdobyła mistrzostwo Austrji, Anglji Środkowej, Walji, Anglji Północnej i wolnego m. Gdańska.
Na mistrzostwach Niemiec doszła do półfinału. W Meranie zajęła pierwsze miejsce w grze otwartej i drugie miejsce w Puharze Lenza za Sperling, bijąc m. in. Horn i słynną Mathieu (dwukrotnie). Sukcesy odniosła również Polka na mistrzostwach Włoch w Rzymie i w Lugano.
Największym jednak sukcesem Jędrzejowskiej było zakwalifikowanie się do ćwierćfinału turnieju wimbledońskiego, jako jedna z 8-miu najlepszych rakiet świata. Uległa ona dopiero drugiej rakiecie świata, amerykance Jacobs. Pominięcie jej przez słynnego teoretyka tenisu Myersa na swojej liście uchodzi też powszechnie za poważny błąd. U mężczyzn nastąpiło pewne podniesienie się poziomu ogólnego. Natomiast czołowi nasi reprezentanci, za wyjątkiem Tarłowskiego, znajdowali się w gorszej formie niż w poprzednich latach.
Hebda, jak zwykle, grał nierówno. Największym jego sukcesem było pokonanie Henkla i zajęcie pierwszego miejsca na międzynarodowym turnieju w Sopotach. Pozatem pokonał on Avory'ego i Peters'a. Przykra była porażka z Kukuljevic'em na mistrzostwach Niemiec. Rewanż we Lwowie, gdzie Polak pobił zarówno Kukuljevica, jak i Palladę, miał naturalnie mniejsze znaczenie.
Tłoczyński był w roku ub. niedysponowany. Jedynym większym sukcesem było zdobycie na początku roku mistrzostwa Portugalji, a pod koniec roku pokonał on Gabrovitsa.
Tarłowski poczynił niewątpliwie duże postępy, które może potrafi wyzyskać w roku 1936. W ub. sezonie, poza zwycięstwem nad Kirbym, nie zanotował większych sukcesów. Na mistrzostwach Rumunji przegrał nawet w finale z junjorem czeskim Cernochem.
Wittman był w roku ub. najrówniejszym graczem, ale jego możliwości są niestety bardzo ograniczone. Zdobył on mistrzostwo Estonji, pozatem sukcesem było pokonanie w Rzymie australijczyka Hopmana.

Popławski na mistrzostwach Łotwy doszedł do finału, w którym przegrał z czeskim junjorem Pachovskym.
Ogółem w całej Polsce rozegrano w ub. sezonie zaledwie 23 turnieje tenisowe, wliczając już turnieje juniorów, mistrzostwa klubów niemieckich w Polsce i t. d.
Mistrzostwo Polski zdobyli: w grze pojedyńczej panów — Hebda, w singlach pań — Jędrzejowska, w grze podwójnej panów — Bratek i Tarłowski, w grze mieszanej — Jędrzejowska i Tłoczyński. Międzynarodowe mistrzostwa Polski zdobyli: w singlach panów — Hughes, w grze pojedyńczej pań — Jędrzejowska, w grze podwójnej panów — Hughes i Planner, w mixie — Jędrzejowska i Tłoczyński. Mistrzem junjorów został Spychała.
Mistrzostwo drużynowe Polski zdobyła ponownie Legja przed Lwowskim Klubem Tenisowym.
Tenis stołowy. — Największym sukcesem naszych pingpongistów jest zajęcie trzeciego miejsca na mistrzostwach świata w Londynie za Węgrami i Czechosłowacją, a przed 20 innemi państwami. Polacy m. inn. pobili Anglję 5:4. Indje 5:1, Szwajcarję 5:0, Walję 5:0, Irlandję północną 5:0 i Holandję 5:0. Przegrali natomiast nieznacznie z wicemistrzem świata Czechosłowacją 4:5.

Indywidualnie Erlich, najlepszy nasz zawodnik, doszedł do półfinału mistrzostw świata i został wyeliminowany po zaciętej walce przez wielokrotnego mistrza świata Węgra Barnę. Szereg sukcesów odniósł Erlich na tournée po Francji, bijąc m. inn. i Barnę. Ten ostatni zrewanżował się bijąc Erlicha na tournée po Polsce.
Mistrzostwo Polski zdobył Gutek przed Finkelsteinem; drużynowo — warszawska Hasmonea przed warszawską YMCA.

Turystyka. — Wielkiemi sukcesami może się poszczycić sport turystyczny i taternicki. Urządzono niezliczoną ilość wycieczek i wypraw turystycznych, narciarskich, kolarskich, wioślarskich, żeglarskich, kajakowych i t. d. Obok wielu wypraw morskich wyróżniają się: zakończona wyprawa „Daru Pomorza" dookoła świata i podjęta wyprawa Wagnera dookoła świata na łodzi żaglowej, nie licząc imponującej wycieczki 160-ciu polskich kajaków z Bałtyku do Morza Czarnego oraz wyprawy dr. Wacława Korabiewicza żaglowym kajakiem z Polski do Szanghaju. Dr. Korabiewicz przejechał ze Śniatynia Prutem do Dunaju, następnie deltą do Morza Czarnego, Bosforem, morzem Marmara i cieśniną dardanelską do morza Egejskiego. Następnie trasa wyprawy prowadziła wzdłuż brzegów Azji Mniejszej do północnej Syrji. Z Syrji dr. Korabiewicz dostał się autem na rzekę Eufrat, skąd płynął Tygrysem do zatoki Perskiej. Ostatnia część trasy prowadziła morzem Arabskiem, oceanem Indyjskim i Indusem do ksiestwa Bahawalpur i rzeki Dżamna. W Delhi dr. Korabiewicz przerwał swoją wyprawę do Szanghaju na skutek telegraficznego wezwania go do kraju, spowodu choroby matki. Ogółem podróż z Polski do Delhi trwała przeszło pół roku.
Osobną rubrykę stanowią wyprawy górskie. Po Andach i Atlasie urządzono w ub. sezonie wyprawę na szczyty Kaukazu, uwieńczoną zdobyciem szeregu szczytów, a m. in. niedostępnego Dychtau (5 198 m.). Wspomnieć pozatem warto o wyprawie dr. Jarosza na wyspę Kościuszki i zdobycie po raz pierwszy szczytu górskiego tej wyspy oraz o kilku wyprawach taternickich, dokonanych przez Motykę, Korosadowicza i Wawrzyńca Zuławskiego.

Wioślarstwo. — Olbrzymi triumf zanotowali nasi wioślarze na mistrzostwach Europy w Berlinie, zajmując drugie miejsce i tytuł wicemistrza Europy za Węgrami, a przed Niemcami, Szwajcarją, Włochami i 10 innemi państwami. Sukces ten zawdzięczamy głównie Vereyowi, który w jedynkach zdobył mistrzostwo Europy i sukces ten powtórzył wraz z Ustupskim w dwójkach podwójnych. Startowaliśmy pozatem w dwuch innych biegach, zajmując w czwórce ze sternikiem trzecie miejsce i w dwójkach bez sternika 5-te.
Z większych imprez wspomnieć warto o międzynarodowych regatach w Bydgoszczy i na jeziorach Trockich. Przyniosły one sukces niemieckim wioślarzom, którzy zajęli wiele czołowych miejsc w głównych biegach.
Mistrzostwo Polski zdobyli w jedynkach panów — Verey, pań — Plewakowa, w dwójkach bez sternika — WTW, w dwójkach ze sternikiem 04—Poznań, w dwójkach podwójnych AZS—Kraków, w czwórkach bez sternika — WTW, w czwórkach ze sternikiem — BTW, w ósemkach — BTW. Czwórki pań wygrała osada Warszawskiego Klubu Wioślarek. Drużynowo wśród panów wygrało BTW przed AZS—Poznań, a wśród pań — WKW przed wileńskim Śmigłym.
W tabeli punktacyjnej za cały rok 1935 pierwsze miejsce zajął krakowski AZS przed WTW i BTW. Wśród pań Warszawski Klub Wioślarek przed BKW i Wojskowym Klubem Sportowym Poznań.
Według ośrodków pierwsze miejsce zajęła Bydgoszcz przed Warszawą, Poznaniem, Krakowem, Kaliszem i t. d.
We wszystkich ośrodkach zaznaczył się znacznie żywszy ruch sportowy niż w latach poprzednich.

Żeglarstwo. — Żeglarstwo należy do sportów rozwijających się. Rok ubiegły przyniósł wielką ilość wypraw morskich i szereg ciekawych imprez w kraju (przeważnie na jeziorach augustowskich).
Z wypraw morskich na pierwszem miejscu znajduje się wyprawa szkolnego statku „Dar Pomorza" dookoła świata. Wyprawa, w której wzięły udział 103 osoby, zakończyła się pełnym sukcesem. Statek wrócił do Gdyni w określonym zgóry terminie, co jest dowodem wybitnej karności nawigacyjnej kierownictwa statku i dobrego wyszkolenia i przygotowania załogi.
Na specjalne podkreślenie zasługuje również wyprawa „Zawiszy Czarnego", który w ciągu 7 tygodni przebył 3.600 klm., odwiedzając 6 państw i 9 portów.
Pozatem „Korsarz" i „Wojewoda Pomorski" odbyły podróże po Bałtyku, „Szkwał" i „Swarożyc" urządziły liczne dalekie rejsy morskie. Wreszcie „Temida I", „Temida II", „Albatros", „Witeź", „Kneź", „Mohort", „Korsarz" i „Pirat" brały udział w pełnomorskich regatach Gdynia — Visby.
Na międzynarodowych zawodach żaglowych marynarki wojennej 5-ciu państw, zorganizowanych przez Niemcy, Polska (jacht „Polaris") zajęła trzecie miejsce za Niemcami i Szwecją a przed Danją i Holandją.
Na międzynarodowych regatach w Gdańsku zajęliśmy drugie miejsce za Niemcami.
Przedolimpijskie regaty na jeziorach augustowskich wygrał Stanisław Zaleski przed Sieradzkim.
Na regatach związkowych w Warszawie nagrodę Pana Prezydenta R. P. komandora Jacht-Klubu Polski, zdobył jacht Djasek II z Jacht-Klubu Polski pod sterem Stanisława Zaleskiego.

PRASA SPORTOWA.

Prasa sportowa zanotowała w roku ub. szereg sukcesów organizacyjnych. Do sukcesów zaliczyć można również ufundowanie przez P. U. W. F. Nagrody Dziennikarskiej oraz stypendjum na wyjazd dziennikarzy sportowych zagranicę.
Nagrodę Dziennikarską P. U. W. F. za rok 1935 zdobył Wiktor Junosza-Dąbrowski, pierwsze stypendjum otrzymał Al. Szenajch.
Polska wzięła również czynny udział w pracach Międzynarodowego Zw. Dziennikarzy Sportowych przez swych delegatów.
Prezesem Zw. Dziennikarzy Sportowych jest Wacław Sikorski, wiceprezesami — inż. Grabowski i Al. Szenajch, sekretarzem — R. Mossin, skarbnikiem — J. Osiński, członkami Zarządu — Junosza-Dąbrowski i Jan Erdman.
W skład Komisji Rewizyjnej wchodzą: A. Olchowicz, Bednarski i Rothert, w skład Sądu Honorowego — M. Strzelecki, Mielech, Żelazny i Fächer.
Na czele okręgowego Związku Warszawskiego stoi M. Strzelecki. Członkami Zarządu są: T. Grabowski, M. Lipszyc, Z. Weiss i M. Szereszewski.
Z polskich dziennikarzy zagranicą duży sukces odniósł Jan Hauptman, któremu belgijski Związek Związków przyznał najwyższe odznaczenie sportowe: złoty medal „Les Sports".

AKADEMICKIE MISTRZOSTWA ŚWIATA.

Lekkoatletyka panów.

100 mtr.	Sir	Węgry	10,8
200 „	Sir	„	21,6
400 „	Boisset	Francja	48,9
800 „	Stothard	Anglja	1:56,0
1500 „	Lovelock	N. Zelandja	4:00,0
5000 „	Ward	Anglja	15:22,6
110 płotki	Wegener	Niemcy	14,7
400 „	Kovacs	Węgry	53,2
4×100 m.	Węgry	„	41,6
4×400	Francja	Francja	3:17,4
Wzwyż	Asakuma	Japonja	1.94
Wdal	Tajima	„	7.51
Tyczka	Nishida	„	4.30
Kula	Wiiding	Estonja	15.38
Dysk	Sievert	Niemcy	46.47
Oszczep	Stoeck	„	67.80
Pięciobój	Stoeck	„	3.669
Sztaf. olimp.	Anglja	Anglja	

Lekkoatletyka pań.

100 mtr.	Walasiewiczówna	Polska	12,0
400 „	Walasiewiczówna	„	57,6
80 płotki	Whitehead	Anglja	12,6
4×100 m.	Niemcy	Niemcy	50,0
Wzwyż	Mauermayer	„	1.50
Wdal	Walasiewiczówna	Polska	5.73
Dysk	Mauermayer	Niemcy	44.93
Oszczep	Pekarova	Czechosł.	38.19

Ogólna punktacja lekkoatletyczna: 1) Niemcy — 193, 2) Węgry — 107, 3) Japonja i Anglja po 75, 5) Polska — 58 pkt.

Pływanie panów.

100 dow.	Csik	Węgry	59,4
400 dow	Lengyel	„	5:02,2
100 nawzn.	Besford	Anglja	1:11,8
200 klas.	Schulte	Niemcy	2:55,0
1500 m.	Lengyel	Węgry	20:53,6
4×200 dow.	Węgry	„	9:28,8
3×100 zm.	Węgry	„	3:34.8
Trampolina	Viebahn	Niemcy	147 38
Wieża	Viebahn	„	110,82
Waterpolo	Węgry	Węgry	—

Pływanie pań.

100 dow.	Yates	Anglja	1:22,8
100 klas.	Spann	Austrja	1:34,2
100 nawzn.	Hetherington	Anglja	1:32,0
Skoki	Samson	Niemcy	80,50
3×100 zm.	Węgry	Węgry	4:32,8

Wioślarstwo.

Jedynki	Niemcy
Dwójki bez stern.	Węgry
Dwójki ze stern.	Węgry
Czwórki ze stern.	Węgry
Czwórki bez stern.	Niemcy
Dwójki podwójne	Węgry
Ósemki	Węgry

Szermierka.

Floret indywidualny	Pecheux (Francja)
„ drużynowy	Węgry
Szpada indywidualna	Pecheux (Francja)
„ drużynowa	Francja
Szabla indywidualna	Rajcszy (Węgry)
„ drużynowa	Węgry

Tenis.

Single panów	Henkel	Niemcy
Single pań	Weber	Niemcy
Podwójna panów	Gabrovits - Ferenczy	Węgry
Gry mieszane	Weber - Henkel	Niemcy

Piłka nożna: 1. Węgry, 2. Niemcy, 3. Anglja, 4. Łotwa.

Gry sportowe: Koszykówka męska 1. Łotwa, 2. Polska, Koszykówka Koszykówka kobieca 1. Polska, 2. Łotwa.

Gimnastyka: 1. Węgry 509,40 pkt., 2. Japonja 478,10 pkt., 3. Niemcy 475,19 pkt. Indywidualnie zwyciężył Sandrock (Niemcy) — 104 pkt.

Akademickie mistrzostwa zimowe.

Hokej	1) Węgry, 2) Swajcarja. 3) Czechosłowacja
Łyżwiarstwo	1) Andrikson (Łot.), 2) Djkstra (Hol.), 3) Kalbarczyk
Narciarstwo	1) Schepe (Niemcy)
Narc. pań	1) Crunz (Niemcy)

Klasyfikacja ogólna Igrzysk Akademickich.

1	Węgry	481 pkt.	10	Belgja	24 pkt.
2	Niemcy	465 „	11	Finlandja	19 „
3	Anglja	146 „	12	Estonja	13 „
4	Czechosławacja	102 „	13	Irlandja	8 „
5	Francja	101 „	14	Danja	7 „
6	Japonja	88 „	15	Egipt	7 „
7	Polska	84 „	16	Nowa Zelandja	6 „
8	Austrja	66 „	17	Hiszpanja	2 „
9	Łotwa	49 „			

Centralna Targowica w Mysłowicach

SPÓŁKA Z OGR. ODP.

Telefony: 223-85, 223-86, 223-87 i 223-88

Bocznica własna

Adres telegraf.: CENTRALNA TARGOWICA

69p

ZAKŁADY PRZEMYSŁU METALOWEGO

BRACIA SZAJN S.A.

W BĘDZINIE

PRODUKUJĄ:

Druty, pręty, szyny miedziane, mosiężne, krzemobronzowe, **druty żelazne i stalowe, druty do spawania, liny** stalowe żelazne i miedziane, **gwoździe i sztyfty, śruby, nity, zatyczki, siatki do ogrodzeń, podkówki, wyroby drucIane.**

63p

DRUKARNIA I INTROLIGATORNIA

B. WÓJCIK

122 Warszawa, Em. Plater 12. Tel.: 9.36-72 i 9.00-90.

Czytajcie

Biuletyn Giełdowy

Polskiej

Agencji

Telegraficznej

ZAKŁADY GRAFICZNE
POLSKA ZJEDNOCZONA
Sp. z o. o

WARSZAWA
NOWOLIPIE 2
TEL. 11-40-45

WYKONYWUJĄ:
WSZELKIE PRACE W ZAKRES TECHNIKI DRUKARSKIEJ WCHODZĄCE.

SPECJALNOŚĆ:
DZIEŁA, CZASOPISMA, DRUKI WIELOBARWNE, ILUSTRACJE, LUKSUSOWE OPRAWY.

□

WIELKI WYBÓR CZCIONEK, NAJNOWSZE URZĄDZENIA TECHNICZNE. WŁASNA BOGATO WYPOSAŻONA INTROLIGATORNIA

WYKONANIE PUNKTUALNE

42

ROTOGRAWIURA
JEDNO I WIELOBARWNA

Wszelkiego rodzaju reprodukcje artystyczne, prospekty, pocztówki, ulotki, albumy, plakaty i t. p. Wykonanie wykwintne i terminowe

Jedyna w Polsce

wytwórnia klisz cylindrycznych do automatów drukarskich

ZAKŁADY WKLĘSŁODRUKOWE
„ROTOFOT" s. z o. o.
Warszawa, ul. Tarczyńska Nr. 4. Telefon 266-32

55

MONITOR POLSKI

DZIENNIK URZĘDOWY R. P.

Zawiera codziennie wiele informacyj, interesujących sfery przemysłowe, handlowe, finansowe, rolnicze i urzędnicze.
Przynosi rozporządzenia władz, zarządzenia, dekrety, przepisy wykonawcze do ustaw, teksty umów zbiorowych w rolnictwie, w leśnictwie, w przemyśle, przepisy podatkowe, skarbowe. tabele wylosowanych obligacyj Pożyczek Państwowych oraz urzędową cedułę giełdy pieniężnej i zbożowej.
Przedrukowuje ustawy, mające specjalne znaczenie dla ogółu.
Podaje w dziale ogłoszeń przetargi na dostawy i roboty dla władz i przedsiębiorstw państwowych i komunalnych.
Podaje orzeczenia Najwyższego Trybunału Administracyjnego (zasady prawne) z dziedziny skarbowości i administracji państwowej.
Prenumerata Monitora Polskiego: zł. 15 kwartalnie opłaca się niewątpliwie, gdyż oszczędza trudów i czasu przy wyszukiwaniu potrzebnych informacyj.
Komplety numerów Monitora Polskiego z każdego roku, oprawione w roczniki, posiadają stałą wartość, jako źródło obowiązujących przepisów z różnych okresów czasu

REDAKCJA I ADMINISTRACJA

Warszawa, ul. Miodowa Nr. 22.

Tel. Redakcji: 11-44-05. Tel. Administracji: 10-80-13.

PAŃSTWA

LIGA NARODÓW.

Liga Narodów jest związkiem państw suwerennych, oraz dominjów i kolonij rządzących się samodzielnie, zorganizowanym na podstawie t. zw. „Paktu Ligi Narodów", który stanowi 1-szą część traktatu wersalskiego. Celem Ligi jest: 1) obrona całości terytorjalnej i niepodległości politycznej wszystkich członków i zapewnienie pokoju światu, 2) współpraca międzynarodowa w materjalnych i intelektualnych dziedzinach życia dla zapewnienia ludzkości szczęścia i dobrobytu. Cele te L. N. ma starać się osiągnąć przez wniesienie czynnika porozumienia we wszystkie możliwe zatargi. Główną bronią jest opinja publiczna — stąd cechą prac L. jest jawność. L. nie narzuca członkom swych decyzyj: przymus stosowany może być tylko w jednym wypadku — przeciwko państwu, które wbrew swym zobowiązaniom i jednomyślnemu orzeczeniu L. rozpoczęło wojnę bez wyczerpania innych sposobów pokojowego załatwienia sporu. Członkowie L. są obowiązani nie wszczynać sporu między sobą, ani z państwem stojącem poza L. bez poddania się uprzednio sądowi rozjemczemu lub orzeczeniu Rady L. a po ogłoszeniu wyroku powinni zastosować okres wyczekiwania od 3 do 9 m-cy. Państwo odstępujące od tych zasad jest uważane jako występujące przeciwko wszystkim członkom Ligi.

Liga N. powstała 10.I.1920 r., siedzibę ma w Genewie. W skład L. N. wchodzi 58 państw (listopad 1935 r.). Do Ligi N. wstąpiły w 1932 r.: Turcja, Irak, Argentyna (po raz drugi), w 1934: Afganistan, Ekwador, Z. S. R. R. Z Ligi N. wystąpiły w 1935 r.: Japonja 27.III, Niemcy 21.X, Paragwaj zgłosił swe wystąpienie 24.II. i po 2 latach, po wypełnieniu zobowiązań, zgodnie z regulaminem przestanie być członkiem Ligi. Do L. N. nie należą: Andorra, Arabja, Saudja, Brazylja, Costa-Rica, Egipt, Islandja, Japonja, Lichtenstein, Niemcy, Monaco, Paragwaj, San-Marino, Stany Zjednoczone Amer. Półn., Watykańskie Państwo, Yemen. Organami L. N. są Rada, Zgromadzenie, Sekretarjat z organizacjami pomocniczemi i Stały Trybunał Sprawiedliwości Międzynarodowej w Hadze. Preliminarz budżetowy L. N. zamyka się na r. 1936 sumą 28.279.901 fr. szw. Polska pokrywa 32/1011 jednostek.

ZGROMADZENIE składa się z przedstawicieli wszystkich państw, członków L. N. Każde państwo wysyła najwyżej 3 delegatów i 3 zastępców (poza rzeczoznawcami) dysponuje jednak na Zgrom. tylko 1 głosem. Kompetencje Zgrom. rozciągają się na całokształt działalności Ligi. Punktem wyjścia jest sprawozdanie Sekretarza Generalnego z działalności za rok ubiegły, co daje okazję do wypowiadania poglądów członków co do zadań Ligi. Podział kompetencyj między Zgrom. a Radą nie jest ściśle rozgraniczony — uprawnienia obu tych ciał są bardzo zbliżone, choć Rada składa Zgromadzeniu sprawozdanie ze swej działalności. Wszystkie obrady są publiczne. Referenci Komisyj składają Zgromadzeniu sprawozdanie z ich prac. Decyzje Zgrom. muszą być jednomyślne (o ile statut lub traktat inaczej nie stanowi). Niektóre tylko kwestje procedury i zalecenia decydują się zwykłą większością dwóch trzecich głosów. Poza sesjami zwykłemi, które odbywają się raz do roku we wrześniu, zwoływane są sesje nadzwyczajne np. w 1926 przy wstąpieniu Niemiec do Ligi Narodów.

RADA składa się z członków stałych i niestałych; każde państwo reprezentuje 1 delegat. Obecnie jest 4 czł. stałych: Francja, W. Brytanja, Włochy i Z. S. R. R. Liczba członków niestałych (podwyższona z 4 na 6, potem na 9) wynosi obecnie, prowizorycznie na lat 3—10 członków: Argentyna, Australja, Chili, Danja, Ekwador, Hiszpanja, Polska, Portugalja, Rumunja i Turcja. Corocznie wybiera się 3 niestałych członków na okres 3-letni. Ustępujący członek Rady może być ponownie wybrany na dalsze 3 lata tylko o ile Zgrom. większością dwóch trzecich głosów przyzna mu prawo reelekcji. Polska była wybrana po raz pierwszy w 1926 r., jednocześnie otrzymała prawo ponownego wyboru, na mocy czego była wybrana w 1929 r. W 1932 r. znów otrzymała prawo ponownego wyboru i w 1935 została wybrana po raz czwarty. Każde państwo nie reprezentowane w Radzie może być zaproszone do przysłania delegata na rozprawy specjalnie je interesujące. Rada zbiera się na sesje co 4 m-ce, mogą być również zwoływane sesje nadzwyczajne. (Sesji ogółem odbyło się 88). W ciągu swej 16-letniej działalności Rada zajmowała się całym szeregiem problemów międzynarodowych; z dotyczących Polski najważniejsze: wytyczenie granicy pol.-niem. na G. Śląsku, spór polsko-litewski, spór polsko-czeski o Jaworzynę, różne kwestje sporne z W. M. Gdańskiem, sprawy mniejszości w Polsce. Wśród konfliktów międzynarodowych rozpatrywanych przez Radę najważniejsze były: włosko-grecki w 1923, grecko-bułgarski w 1925, japońsko-chiński w 1931 — 33, kolumbijsko-peruwiański w 1933, boliwijsko-paragwajski w 1932 — 35, węgiersko-jugosłowiański w 1934 — 35. W r. 1935 państwa-członkowie Rady uznały na sesji jesiennej Włochy za stronę winną pogwałcenia paktu. To samo zostało stwierdzone na zgromadzeniu ogólnem. Na zasadzie art. 16 Paktu Ligi, państwa należące do Ligi musiały zastosować w stosunku do Włoch sankcje ekonomiczne.
Obrady są zasadniczo publiczne, może być jednak zarządzona tajność obrad. Decyzje zapadają większością głosów.

SEKRETARJAT jest stałym organem administracyjnym L. N. skupia nie przedstawicieli państw, a znawców odnośnych zagadnień. Siedziba: Genewa. Sekretarz Generalny mianowany przez Radę — od lipca 1933 J. Avenol. Zastępcy Massimo Pilotti i P. de Azcarate. Podsekretarze: F. P. Walters i M. Rosenberg. Sekretarjat podzielony jest na szereg sekcyj: komisyj administracyjnych i mniejszości (dyr. E. Rosting); mandatów (dyr. W. Catastini); dla spraw społecznych i handlu opium (szef E. Ekstrand); rozbrojeniowa (dyr. A. Aghnides); informacyjna (dyr. A. Pelt); finansowa i studjów gospodarczych (dyr. A. Leveday); stosunków gospodarczych (dyr. P. Stoppani); komunikacji i tranzytu (vacat); higjeny (dyr. dr. L. W. Rajchman); dla współpracy intelektualnej (de Montenach); polityczna (Walters). Dyrektor Gabinetu Sekr. Gen. Hoden, Radca prawny — Podesta Costa. Sekcje są sekretarjatami dla odnośnych organizacyj pomocniczych, komitetów i komisyj, z których jedne są stałe, inne powstają w związku z przejściowemi zagadnieniami i po ich załatwieniu przestają istnieć.

ORGANIZACJE POMOCNICZE.

I. Organizacje techniczne:
Organizacja ekonomiczna i finansowa — rozpada się na dwa Komitety: finansowy i ekonomiczny, których członkowie są wyznaczani w charakterze ekspertów przez Radę.
Organizacja komunikacji i tranzytu — składa się z Komisji Doradczej i Konferencji Ogólnej, zwoływanej przez Radę L. N.

Organizacja higjeny — składa się z Rady Doradczej, którą stanowi Komitet Międzynarodowego Biura Higjeny Publicznej (siedziba Paryż) i Komitetu Higjeny.

Organizacja współpracy intelektualnej — składa się z Komisji Współpracy Intelektualnej i szeregu Komitetów Ekspertów. Organami wykonawczemi i przygotowującemi materjały dla prac Komisji są: Międzynarodowy Instytut Współpracy Intelektualnej, Międzynarodowy Instytut Kinematografu Wychowawczego i 40 Komisyj narodowych w poszczególnych państwach.

II. Stałe Komisje Doradcze: (dla wydawania fachowych opinij)

1. Dla badania spraw wojskowych, morskich i lotniczych — składa się z przedstawicieli państw reprezentowanych w Radzie Ligi N. a mianowanych przez odnośne rządy.

2. Dla studjów Unji Europejskiej, składa się z deleg. państw Europy, członków Ligi; powołana do życia w 1930 r. dla prac nad badaniem możliwości bliższej współpracy w dziedzinie produkcji i wymiany. Sekretarzem jest Sekr. Gen. L. N.

3. Mandatowa — składa się z 11 członków, których większość nie należy do państw sprawujących mandaty. „Mandat" stanowi formę administracji pod kontrolą L. N. b. kolonij Niemiec i Turcji. Prawna podstawa: traktat wersalski i 22 art. Statutu Ligi. Niepodległość jest przewidziana w zasadzie dla wszystkich ziem mandatowych: zależnie od tempa rozwoju, warunków ekonomicznych, stopnia cywilizacji, podzielono je na 3 klasy: 1). b. posiadłości Turcji: Syrja — Liban. Palestyna— Transjordanja. 2) b. kol. Niemiec w centralnej i wschodniej Afryce; mandatarjusz jest odpowiedzialny za administrację, która powinna zapewnić ludności wolność wiary, wzbraniać handlu niewolnikami, przywozu broni i napojów alkoholowych, nie budować fortyfikacyj, nie brać tubylców do wojska i wszystkim członkom Ligi zapewnić swobodę handlu. 3) b. kol. Niemiec w zachodniej Afryce i Oceanji podlegają takim samym zastrzeżeniom, ale mogą być rządzone według prawodawstwa mandatarjusza, jako integralna część jego terytorjum.

4a. Dla walki z handlem opium i innemi narkotykami — biorą udział delegaci państw najwięcej zainteresowanych (producenci i konsumenci).

4b. Stały Komitet Centralny dla spraw opium — 8 ekspertów niezależnych od rządów sprawuje stały nadzór nad międzynarodowym rynkiem narkotyków.

4c. Organ kontroli — powołany do życia w 1931 r. w celu ograniczenia fabrykacji i nadzoru nad spożyciem narkotyków.

5. Dla walki z handlem żywym towarem i opieki nad dziećmi — dzieli się na 2 Komitety: dla Walki z Handlem Kobietami i Opieki nad Dzieckiem; zadaniem jego jest czuwanie nad stosowaniem konwencyj w danym zakresie.

6. Ekspertów dla spraw niewolnictwa — powołana do życia w 1934 r. naskutek stwierdzenia, że istnieje w niektórych krajach handel ludźmi i są warstwy społeczne nie korzystające z pełnej wolności.

7. Kontrolna — dla badania i opinjowania budżetu L. N.

8. Podziału wydatków — dla proporcjonalnego rozkładania kosztów utrzymania L. N. na poszczególne państwa.

III. Komisje tymczasowe:

Komisja ekspertów dla stopniowej kodyfikacji prawa międzynarodowego.

Komitety powoływane w razie potrzeby dla spraw mniejszości narodowych.
Polska i 15 krajów Europy środkowej przyjęły na siebie na zasadzie t. zw. traktatów mniejszościowych specjalne zobowiązania, dotyczące uprawnień osób należących do mniejszości rasowych, językowych lub religijnych. Postanowienia są zobowiązaniami międzynarodowemi, gwarantowanemi przez L. N. Skargi, t. zw. petycje, które muszą mieć charakter informacyjny, rozpatrują „Komitety Mniejszościowe", złożone z 3 lub 5 członków Rady. O ile Komitet nie załatwi petycji, jeden z członków jego wnosi ją na Radę. Podstawą prawną dla zobowiązań Polski są: „Mały" Traktat wersalski oraz Górnośląska Konwencja polsko - niemiecka z 15 maja 1922 r. (obowiązuje do 1937 r.). Odnośnie zobowiązań mniejszościowych, wypływających z „Małego" Traktatu wersalskiego — Minister J. Beck złożył w Genewie w dniu 13 września 1934 r. następujące oświadczenie: „Oczekując wprowadzenia w życie powszechnego i jednolitego systemu ochrony mniejszości, Rząd mój widzi się zniewolony uchylić, począwszy od dnia dzisiejszego, od wszelkiej współpracy z organami międzynarodowemi w zakresie kontroli nad stosowaniem przez Polskę systemu ochrony mniejszości".
IV. Organizacje administracyjne.
a) Wysoki Komisarz dla W. M. Gdańska — patrz Wolne Miasto Gdańsk.
b) Komisja Rządząca w Zagłębiu Saary do czasu przeprowadzenia plebiscytu. Plebiscyt odbył się 13.I.1935 r. 90% głosujących wypowiedziało się za przyłączeniem Zagłębia do Niemiec, które też 1.III.1935 r. przejęły władzę nad krajem.

ORGANIZACJE AUTONOMICZNE

Stały Trybunał Sprawiedliwości Międzynarodowej. Przewidziany w Pakcie L. N. ukonstytuowany przez Radę i Zgromadzenie w 1921, rozpoczął prace od stycznia 1922 r. Siedziba: Haga. Zajmuje się zatargami międzynarodowemi, skierowanemi przez państwa lub przez L. N. Uprawnienia ma opinjodawcze (dla L. N.) i sądowe (o ile strony uznały jego jurysdykcję zasadniczo lub w danym wypadku). Trybunał stanowi 15 sędziów i 4 zastępców, mianowanych na lat 9 przez Radę i przez Zgromadzenie L. N. z pośród kandydatów wysuniętych nie przez rządy, ale przez ugrupowania prawników. Trybunał orzeka na zasadzie przyjętych konwencyj, ogólnie uznawanych norm i zwyczajów, niekiedy orzeczeń uczonych, posiadających autorytet w danym przedmiocie.
Międzynarodowa Organizacja Pracy. Autonomiczny organ L. N. powołany do życia na zasadzie 13 cz. Traktatu wersalskiego i 23 art. Paktu Ligi. Cel pracy: ustalanie socjalnej sprawiedliwości przez stosowanie zasad, które wprowadzają i utrzymują słuszne i ludzkie warunki pracy. Siedziba: Genewa. M. O. P. ma własne Zgromadzenie—Międzynarodową Konferencję Pracy, własną Radę i Sekretarjat (Międzynarodowe Biuro Pracy), jedynie tylko budżet podlega kontroli L. N. Międzynarodowa Konf. Pracy składa się z przedstawicieli państw członków L. N. i państw z poza Ligi. (Obecnie członków 62). Każde państwo wysyła na Konferencję (zasadniczo raz na rok: czasem częściej) 4 delegatów: 2 reprez. rządu, 1 — pracowników i 1 — pracodawców. Rola Konferencji: ustalanie przepisów międzynarodowych co do warunków pracy. Decyzje mają formę konwencyj (uchw. 2/3 głosów) lub zaleceń (zwykłą większością). Konwencja obowiązuje dane państwo, o ile zostanie przez nie ratyfikowana stosownie do wymaganej procedury. O ratyfikacji musi być zawiadomiony Sekretarjat L. N. Konwencja ratyfikowana musi być stosowana w życiu, zalecenie nawet przyjęte nie jest bezwzględnie

obowiązujące. Rada Adminstracyjna M. B. P. składa się z 16 przedstawicieli państw, 8 repr. pracodawców i 8 repr. pracowników. Rada kieruje pracami Biura. Międzynarodowe Biuro Pracy jest organem wykonawczym. Dyrektor: Harold Butler. Zadanie Biura: zbieranie informacyj co do warunków pracy, opracowywanie i publikowanie posiadanych danych, przygotowywanie materjałów na zlecenie Konferencji. Biuro utrzymuje stały kontakt z rządami państw, organizacjami społecznemi i przeprowadza badania. Do pomocy posiada cały szereg organizacyj czasowych i stałych (Komitetów, komisyj i zapraszanych konferencyj).

Instytucje o charakterze specjalnym zostały oddane do dyspozycji L. N. przez odnośne rządy, które je powołały do życia dla rozwijania współpracy międzynarodowej w pewnych dziedzinach. Są to organizacje autonomiczne, subsydjowane przez rządy, instytucje lub osoby; nie stanowią części organizacji L. N. choć pracują pod jej egidą i L. N. mianuje część ich organów kierowniczych.

1. Międzynarodowy Instytut Współpracy Intelektualnej w Paryżu (Palais Royal: 2, rue Montpensier). Radę Administracyjną Instytutu stanowi Komisja Współpracy Intelektualnej (patrz wyżej: Organizacje pomocnicze).

2. Międzynarodowy Instytut dla Ujednostajnienia Prawa Cywilnego w Rzymie (Villa Aldobrandini, Via Panisperna, 28). Cel: badanie sposobów koordynacji prawa i możliwości przyjęcia przez różne państwa jednakowego prawodawstwa.

3. Międzynarodowy Instytut Kinematografu Wychowawczego w Rzymie (Villa Torlonia, Via Lazzaro-Spallanzani, 1). Cel: popieranie wytwórczości filmów o charakterze wychowawczym, ich rozpowszechnianie i wymiana.

4. Międzynarodowy Urząd Nansenowski do Spraw Uchodźców (Genewa, rue Général Dufour nr. 15) powołany do życia w 1930 r., ma na celu zakończenie do 1938 r. akcji charytatywnej zorganizowanej przez dr. Nansena na rzecz uchodźców rosyjskich, armeńskich, greckich, tureckich.

5. Międzynarodowa Komisja Doradcza dla Spraw Uchodźców, złożona z przedstawicieli 14 państw, współdziała z Urzędem Nansenowskim.

6. Centrum Międzynarodowe Studjów nad Trądem (Rio de Janeiro) współpracuje z Komitetem Higjeny L. N.

Pozatem wszelkie już istniejące na zasadzie traktatów biura i komisje międzynarodowe, jak również biura powoływane obecnie do życia, podpadają pod egidę L. N. (Międzynarodowa Komisja Komunikacji Lotniczej, Międzynarodowe Biuro Hydrograficzne, Międzynarodowe Biuro dla Kontroli Handlu napojami spirytusowemi w Afryce, i t. p.).

Międzynarodowy Czerwony Krzyż (art. 25 Paktu L. N.), (Genewa, rue de Laussanne 122) składa się z Komitetu Międzynarodowego, Komitetów Narodowych i Ligi Towarzystw Czerwonego Krzyża. (Paryż, avenue Velasquez 2).

Międzynarodowy Związek Pomocy (Genewa, rue de Lausanne 122) ma na celu niesienie pierwszej pomocy ludności na wypadek katastrof żywiołowych i koordynację wysiłków organizacyj niosących pomoc. Każde państwo, członek Związku, wniosło pewien fundusz zakładowy, reszta funduszów pochodzi z darów. Każde państwo może być reprezentowane w Związku za pośrednictwem swego narodowego Czerwonego Krzyża. Konwencja o powstaniu Związku weszła w życie w 1932 r. Stały organ wykonawczy: Komitet Międz. Cz. Krzyża i Liga Tow. Cz. Krzyża.

Powierzchnia 10 milj. km². Ludność 494,1 milj. m. (24,3% ludności świata). Gęstość zaludnienia 49.4 m. na km².

ALBANJA. Królestwo konstytucyjne. 27.530 km². 1.003.124 mieszk. (1930 r.). Król: Zogu I. Monarchja demokratyczna, parlamentarna o jednej Izbie Poselskiej. Rządy sprawuje król i rada ministrów przez niego mianowana. Wyznania religijne równouprawnione. Flaga czerwona z czarnym orłem. Służba wojskowa obowiązuje 31 lat, w tem w szeregach 18 mies. Wojsko, żandarmerja i straż graniczna 13.753 os. Gospodarka prymitywna: każda rodzina produkuje na swoje potrzeby, ziemi urodzajnej mało. Główne zajęcie ludności rolnictwo. Bogactwa kopalniane niewyzyskane (miedź, sól). Import: tkaniny, cukier, kawa, nafta, wyroby gotowe. Eksport: oliwa, sery, skóry, ryby.

ANDORRA. Republika. 500 km². 5.231 mieszk. Stolica Andorra la Vielle 700 m. Rządzi Rada (24 obyw.) z pierwszym syndykiem na czele, który sprawuje władzę wykonawczą. Andorra połączona jest unją celną z Francją.

ANGLJA. Patrz Wielka Brytanja.

AUSTRJA. Republika związkowa (9 krajów związk.). 83.833 km². 6.759.062 mieszk. (1934 r.). Stolica Wiedeń 1.861.856 mieszk. Prezydent: Dr. Wilhelm Miklas. Konstytucja przewiduje organy przygotowujące ustawy: Radę Państwową (40 — 50 czł. mianowanych przez prezydenta repub. na 10 lat), Związkową Radę Kulturalną (30 — 40 czł. z przedstawicieli uznanych wyznań, szkolnictwa, nauki, sztuki), Związkową Radę Gospodarczą (70 — 80 przedstawicieli „stanów zawodowych" rolnictwo, przemysł, handel, wolne zawody i t. p.) i Radę Krajów Związkowych (przedstawiciele poszczególnych krajów). Sejm Związkowy (Bundestag), składający się z przedstawicieli poszczególnych 4 organów doradczych, posiada prawo decyzji co do ustaw, układów międzypaństwowych, odbiera sprawozdania z kontroli finansowej państwa. Zebranie Związkowe (Bundesversammlung) (wszyscy członkowie 4 rad) przedstawia 3 kandydatów na prezydenta republiki, wybierają go zaś burmistrze wszystkich gmin na lat 7. Zebr. Zw. decyduje o wypowiedzeniu wojny. Prezydent mianuje Rząd Związkowy i może w sprawach zasadniczych zarządzić referendum. Rząd stanowi kanclerz, vicekanclerz i 6 ministrów. Ludność przeważnie wyznaje religję rz.-katolicką. Święto państwowe: 1.V — rocznica nowej konstytucji. Flaga poziomo do drzewca, czerwono - biało - czerwona. Służba wojskowa ochotnicza, zaciąg 12-letni, w tem w szeregach 6 lat, wojsko 21746 os. Produkcja rolnicza niewystarczająca. Bogactwa kopalniane: lignit, antracyt, żelazo, grafit, ołów, cynk, rudy miedzi, sól. Przemysł odzieżowy, tytuniowy, cukrowniczy. Import: artykuły spożywcze, inwentarz żywy, surowca i półfabrykaty. Eksport: odzież, konfekcja, grafit, wyroby gotowe, cukier. Udział w produkcji światowej w %%: grafit 15.8; buraki cukrowe 1.8; węgiel brunatny 1.7; ziemniaki 1.4; żyto 1.6.

BELGJA. Królestwo konstytucyjne. 30.506 km². 8.247.950 mieszk. Stolica Bruksela 891.422 mieszk. Król: Leopold III. B. jest dziedziczną monarchją. Władza ustawodawcza: król, Senat i Izba Poselska. Izba: 187 posłów

wybranych na lat 4 w głosowaniu powszechnem, 1 poseł na 40 tys. mieszk. Senatorów wybiera się na lat 4, częściowo bezpośrednio (w liczbie równej połowie członków Izby), częściowo pośrednio przez rady prowincjonalne, jeden senator na 200 tys. mieszk. Część senatorów wybiera sam senat. Gabinet tworzy 13 ministrów. Większość mieszkańców B. stanowią rz.-katolicy. Święto narodowe: 15.XI imieniny króla Leopolda III. Flaga wzdłuż drzewca czarno-żółto-czerwona. Służba wojskowa obowiązuje 25 lat, w tem w szeregach 8 — 14 mies. Wojsko 67846 os., woj. kolonjalne 17564 os., żandarmerja, marynarka. Kraj wysoko uprzemysłowiony, (specjalność wyrób wagonów i broni). Wysoko rozwinięte rolnictwo. Import: surowce i artykuły spożywcze. Eksport przeważnie wyroby gotowe. Udział w produkcji światowej w %%: cynk hutniczy 13.7; miedź metal 6.6; ołów hutniczy 5.2; stal i żelazo surowe 4.7; buraki cukrowe 2.6; ziemniaki 2; jedwab sztuczny 1.6. Kolonje belgijskie — patrz Afryka.

BUŁGARJA. Królestwo konstytucyjne. 103.146 km². 6.090.215 mieszk. (31.12.1934 r.). Stolica Sofja 287.976 mieszk. Król: Borys III. Niemożność utworzenia większości w parlamencie (Narodne Sobranje) doprowadziła 19.5.1934 do zamachu stanu zaaprobowanego przez króla. Parlament i stronictwa polityczne rozwiązano, zapowiedziano zmianę konstytucji i wprowadzenie ustroju korporacyjnego na wzór faszyzmu włoskiego. Dyktatorskie rządy nie miały jednak poparcia u ogółu, który chciał powrotu demokracji. Ostatni rząd Kiosseiwanowa ma ustalić warunki udziału społeczeństwa w rządach i przygotować wybory. Ministrów jest 8. Większość mieszkańców wyznaje religję prawosławną (ortodoksi). Święto narodowe: 3.X rocznica wstąpienia na tron króla Borysa III (1918). Flaga biało - zielono - czerwona. Służba wojskowa ochotnicza, zaciąg 12-letni, wojsko 18618 os. żandarmerja i straż graniczna 10,000 os. 80% ludności zajmuje się rolnictwem, przemysł mało rozwinięty. Bogactwa kopalniane: węgiel, ołów, aluminium, sol. Import: materjały włókiennicze, metale, oleje i smary, skóry, maszyny. Eksport: tytoń, jaja, wino, owoce, kukurydza, olejek różany, cukier, jedwab, pszenica. Udział w produkcji światowej w %%: węgiel kamienny 2.6; buraki cukrowe 2.6; ziemniaki 1.9; wino 1.7; len 1.4; owies 1.4; pszenica 1.3; żyto 1.1; cukier 1.

CZECHOSŁOWACJA. Republika. 140.493 km². 14.729.536 mieszk. (1930). Stolica Praga 848.081 mieszk. Prezydent: Dr. Edward Benesz. Parlament składa się z Izby Poselskiej (300 posłów wybranych na lat 6), oraz Senatu (150 senatorów) odnawianego co lat 8. Obie Izby tworzą Kongres dla wyboru Prezydenta na lat 7. Prezydent jest naczelnym wodzem sił zbrojnych, za zgodą parlamentu wypowiada wojnę, mianuje i odwołuje ministrów. Obie Izby mają prawo inicjatywy prawodawczej. Rząd jest odpowiedzialny przed Izbą Pos. Projekt prawa, który uzyskał absolutną większość wszystkich członków Izby, staje się prawem, nawet wbrew przeciwnej decyzji Senatu. Gabinet składa się z 14 ministrów. Większość ludności stanowią rz.-katolicy. Święto narodowe 28.X — odzyskanie niepodległości w 1918 r. Flaga biało-czerwona z trójkątem niebieskim przy drzewcu. Służba wojskowa obowiązuje 40 lat, w tem w szeregach 2 lata, wojsko 121.976 os., żandarmerja 12.262 os., lotnictwo 6.482 os. Cz. jest jednem z bogatszych terytorjów w Europie pod względem zaopatrzenia w naturalne źródła rozwoju gospodarczego. Rolnictwo i przemysł wysoko rozwinięte. Bogactwa kopalniane:

węgiel brunatny i kamienny, żelazo, mangan, grafit, srebro, miedź, ołów i sol kamienna. Import: zboże, bawełna i wełna, tłuszcze, żelazo i stal, maszyny węgiel, chemikalja. Eksport: wyroby bawełniane i wełniane, szkło, cukier, węgiel, wyroby żelazne i stalowe, owoce, warzywa. Udział w produkcji światowej w %%: węgiel brunatny 8.8; buraki cukrowe 5; ziemniaki 4.2; żyto 4.1; jęczmień 3.4; owies 2.7; cukier 2.2; rudy manganu 1.9; pszenica 1.5; węgiel kamienny 1.1.

DANJA. Królestwo konstytucyjne. Około 44.300 km² (półwysep Jutlandzki, wyspy bałtyckie i wyspy Faroe). 3.656.000 mieszk. (1934). Stolica Kopenhaga 800.000 mieszk. (1934). Król: Christian X, który jest również królem Islandji. Władza ustawodawcza: król i parlament (Rigsdag), który składa się z Izby Poselskiej (Folketing — 149 posłów wybranych na lat 4) oraz Senatu (Landsting — 76 czł.). Władza wykonawcza należy do króla, oraz ministrów odpowiedzialnych przed Izbą. Gabinet: 11 ministrów. Większość ludności jest wyznania ew. augsburskiego. Święto narodowe 26.IX — rocznica urodzin króla Christiana X. Flaga: biały krzyż na czerwonem polu. Służba wojskowa obowiązuje 16 lat, w tem w szeregach 5 — 14 mies., wojsko, straż graniczna i lotnictwo 14.136 os., marynarka 1700 os. Wysoko postawione rolnictwo i ogrodnictwo. Import: węgiel, zboże (produkcja nie pokrywa zapotrzebowania), tkaniny, wyroby metalowe. Eksport: bydło, nierogacizna, mleko, masło, sery, jaja. Udział w produkcji światowej w %%: buraki cukrowe 3, jęczmień 2.4; owies 1.6; cukier 1.1. Kolonje duńskie patrz Ameryka.

ESTONJA. Republika. 47550 km². (łącznie z wyspami Oesel, Dago, Moon.) 1.126.383 m. (1934). Stolica Tallinn. 137.000 m. Do czasu dokonania wyborów prezydenta, Naczelnikiem Państwa jest prezes ministrow Konstantin Pats. Zmiana konstytucji z 1920 roku przeprowadzona w drodze referendum w 1933 r. stworzyła odrębny urząd Prezydenta Państwa z prawami rozwiązywania parlamentu i veta ustawodawczego oraz innemi uprawnieniami. Na skutek niepewnej sytuacji wewnętrznej, wybory pierwszego prezydenta odroczono, konstytucja nie weszła w życie, sejm zawieszono i od 12.3.1934 r. kraj jest pod dyktatorskim rządem. Wszystkie wyznania są równouprawnione. Święto narodowe 24.II—ogłoszenie niepodległości w 1918 r. Flaga: niebiesko-czarno-biała. Służba wojskowa obowiązuje 35 lat, w tem w szeregach 12 — 18 m-cy. Wojsko 13.535 os., straż graniczna 1200 os., marynarka 856 os. Główne zajęcie ludności rolnictwo. Import: bawełna, cukier, metale, maszyny, nafta. Eksport: produkty mleczarskie (masło 27% całego eksportu), budulec, wyroby włókiennicze, papier i celuloza, len (1.9% produkcji świat.).

FINLANDJA. Republika. 388.483 km². razem z wyspami Alandzkiemi. 3.700.000 mieszk. Stolica Helsinki (Helsingfors) 268.592 m. Prezydent: Dr. Pehr Evind Svinhufvud. Parlament: jedna Izba Poselska z 200 posłow, wybieranych na lat 3. Prezydent wybierany na lat 6 głosami wszystkich obywateli. Ministrów jest 11. Narodowy Kościół Ewangelicko-Luteranski, przy zagwarantowanej wolności religijnej innym wyznaniom. Święto narodowe: 6.XII — ogłoszenie niepodległości w 1918 r. Flaga: niebieski krzyż na białem polu. Służba wojskowa obowiązuje 42 lata, w tem w szeregach 350 dni. Wojsko i lotnictwo 31.298 os., marynarka 4.009 os. Główne zajęcie ludności rolnictwo. Import: zboże, artykuły ko-

lonialne, materjały włókiennicze i przędza, metale, maszyny. Eksport: budulec, papier i celuloza, skóry, przetwory zwierzęce (masło).

FRANCJA. Republika. 550.896 km². (łącznie z wyspą Korsyką). Około 42 milj. mieszk. Stolica Paryż 2.891.020 m. (1931). Prezydent: Albert Lebrun. Władze ustawodawcza stanowią: Izba Deputowanych (615 dep. wybranych na lat 4 — kobiety nie głosują) i Senat (314 senatorów wybranych na lat 9, z tego 225 sen. wybranych drogą pośrednią przez senackie kolegja wyborcze i 75 dożywotnich, wybranych przez połączone Izby. Prezydent jest wybierany na lat 7 przez obie Izby złączone w Zgromadzenie Narodowe, zatwierdza on ustawy uchwalone przez obie Izby, zapewnia ich wykonanie, zawiera traktaty, (sprawy granic i kolonij wymagają zatwierdzenia Izby), wypowiedzieć wojny nie może bez uprzedniej zgody obu Izb; za zgodą Senatu może rozwiązać I. D. W razie wykrycia knowań przeciwko republice Senat przetwarza się w Najwyższy Trybunał Sprawiedliwości. Organ opinjodawczy w ważnych sprawach administracji państwowej: Rada Stanu (Conseil d'Etat), członków Rady mianuje prezydent Fr., przewodniczący — minister sprawiedliwości. Gabinet składa się z 18 ministrów. We F. istnieje rozdział Kościoła od państwa. Żadna religia nie ma specjalnych uprawnień, wyznawcy każdej wiary mogą zakładać stowarzyszenia dla wykonywania praktyk religijnych. Ludność przeważnie rz.-katolicy. Święto narodowe 14.VII — rocznica zburzenia Bastylji w r. 1789. Flaga: wzdłuż drzewca niebiesko-biało-czerwona. Służba wojskowa obowiązuje 28 lat, w tem w szeregach rok. Wojsko metropolji 352.044 os., armja kolonjalna 206.063 os., żandarmerja 2988 os., marynarka, lotnictwo. Kraj rolniczo - przemysłowy. Import: surowce, węgiel, oleje mineralne, bawełna, wełna, miedź, żelazo, chemikalja, cukier. Eksport: odzież, towary tekstylne, jedwabie, wyroby ze skóry, perfumy, wina, owoce, chemikalja, żelazo, samochody. Udział w produkcji światowej w %%: wino 30.7, rudy żelaza 26.9, sole potasowe 24.9, buraki cukrowe 11.2, stal i żelazo surowe 10.9, aluminjum 10.2, owies 9.2, jedwab sztuczny 8.4, pszenica 7.7, ziemniaki 7.7; cynk hutniczy 5.5, węgiel kamienny 4.7, cukier 3.9, jęczmień 2.9, sól 2.8, żyto 1.8, wełna 1.2, len 1.1. Kolonje, protektoraty, kraje będące pod mandatem francuskim potrz Azja, Afryka, Ameryka i Australja.

GDAŃSK. Wolne Miasto patrz str. 369.

GRECJA. Królestwo konstytucyjne. 130.199 km². (część kontynentalna 107.878 km².) wyspy Eubeja, Kreta, Jońskie, Cyklady oraz Lesbos, Samos, Chios — 22.321 km². Mieszkańców 6.620.000 (1933). Stolica Ateny 460.000 m. razem z portem Pireus do 800.000 m. Król: Jerzy II. Parlament stanowiły Izba Deputowanych (200 do 250 posłów wybieranych na lat 4 w głosowaniu powszechnem i Senat (120 senatorów, z których 90 wybierano w głosowaniu powszechnem na lat 9, resztę zaś wybierały połączone obie Izby). W marcu 1935 r. ukazały się akty o zniesieniu Senatu i rewizji konstytucji. Od 1924 r. Grecja była republiką. W marcu 1935 r. wybuchła rewolta przeciw rządowi wywołana przez Venizelosa; po stłumieniu rewolty monarchiści wysunęli sprawę restauracji monarchji, żądając, aby naród wypowiedział się w głosowaniu powszechnem Zgromadzenie Narodowe pod naciskiem generalicji proklamowało przywrócenie monarchji jeszcze przed plebiscytem (3.XI.35), który ją zresztą zatwierdził. Gabinet składa się z 12 ministrów. Religją państwową jest wyznanie prawosławne (grecko ortodoksyjne) przy zupełnej tolerancji innych wyznań. Święto naro-

dowe 25.III. — ogłoszenie niepodległości (1821 r.). Flaga: 9 równoległych pasów biało-niebieskich, w lewym rogu biały krzyż na tle niebieskiem. Służba wojskowa, obowiązuje 29 lat, w tem w szeregach 12 m-cy. Wojsko 48.237 os., żandarmerja i marynarka. Główne zajęcie ludności rolnictwo. Duża rozmaitość bogactw kopalnianych: żelazo, piryty, miedź, ołów, cyna, srebro, mangan, aluminjum, antymon, nikiel, siarka, marmury i t. p. Import: produkty zwierzęce, tkaniny, wyroby metalowe, chemikalja, węgiel, wyroby żelazne i stalowe. Eksport: wina, owoce, tytoń, jedwab. Udział w produkcji światowej w %%: tytoń 2.2, wino 1.9.

HISZPANJA. Republika. 504.715 km². (łącznie z wyspami Balearskiemi i marokańskim okręgiem Ceuta). 23.657.159 mieszk. (1933). Stolica Madryt 1.014.704 m. Prezydent: Niceto Alcala Zamora y Torres. H. jest republiką od 14.4.1931 r. Parlament — jedna Izba t. zw. Kortezy (473 deputowanych, wybranych na lat 4). Prezydent wybierany jest na lat 6 wspólnie przez Kortezy i elektorów, wybranych drogą głosowania powszechnego w liczbie równej wszystkim deputowanym. Prez. nie może być powtórnie obrany przed upływem lat 6 od czasu wygaśnięcia ostatniego mandatu, jest on odpowiedzialny przez Izbą i może być zawieszony w czynnościach na wniosek 60% członków Kortezów. 4 prowincje w dzielnicy Katalonja od 1932 r. posiadały autonomję, która wskutek dążeń separacyjnych K. została 6.10.1934 r. zawieszona do czasu zrewidowania przez Kortezy. Pod względem religijnym zagwarantowana wolność. Większość ludności — rz.-katolicy. Święto narodowe 17.V. Flaga: pasy poziome czerwony, żółty, fioletowy. Służba wojskowa obowiązuje 18 lat, w tem w szeregach 1 rok. Wojsko 133.885 os., kolonjalne woj. 46.174 os., gwardja cywilna 27.817 os., marynarka 18.000 os., karabinierzy, lotnictwo. Kraj przeważnie rolniczy. Import: artykuły spożywcze, chemikalja, maszyny, węgiel, nafta, żelazo, cement, bawełna. Eksport: owoce południowe, wino, oliwa, drzewo korkowe, metale i rudy. Udział w produkcji światowej w %%: rtęć 34.1, wino 12, ołów hutniczy 7.3, jęczmień 5.5, sole potasowe 4.3, buraki cukrowe 3.9, sól 3.7, pszenica 3, wełna 2.2, ziemniaki 2.1, rudy żelaza 1.6, srebro 1.8, miedź metal 1.3, cukier 1.2. Kolonje Hiszpanji patrz Afryka.

HOLANDJA. Królestwo konstytucyjne. 32.749 km². 8.290.389 mieszk. (1933). Stolica Haga 469.108 m. Królowa: Wilhelmina. Monarchja dziedziczna. Władza prawodawcza należy do panującego łącznie z parlamentem (t. zw. States General). Izba Wyższa: 50 członków wybranych przez prowincjonalne stany, na lat 6. Druga Izba: 100 deputowanych, wybieranych bezpośrednio na lat 4. Władza wykonawcza przysługuje wyłącznie panującemu, pełni ją odpowiedzialna Rada Ministrów. Organ doradczy w kwestjach ustawodawczych i bieżących — Rada Państwa (14 czł.) pod przewodnictwem panującego. Gabinet — 11 ministrów. Wyznania są równouprawnione. Większość ludności stanowią protestanci (Kośc. reformowany). Święto państwowe: 31 sierpnia, urodziny królowej Wilhelminy. Flaga: pasy poziome, czerwony, biały, niebieski. Służba wojskowa częściowo obowiązkowa (częściowo ochotnicza) 21 lat, w tem w szeregach od 5½ do 15 m-cy. Wojsko 17.715 os., w. kolonjalne 35.194 os., lotnictwo, żandarmerja, marynarka. Rolnictwo na b. wysokim poziomie. Import: zboże, ziarna kakaowe, węgiel, drzewo, rudy metali, bawełna, kawa. Eksport: gotowe fabrykaty, bydło, nabiał, przetwory mleczne, mięso, konserwy rybne, produkty ogrodnicze, oleje i tłuszcze roślinne,

tytoń i cygara, wyroby bawełniane. Udział w produkcji światowej w %%: buraki cukrowe 3.3, jedwab sztuczny 2.9, cynk hutniczy 1.9, ziemniaki 1.6, węgiel kamienny 1.3, cukier 1.2. Kolonje Holandji patrz Azja i Ameryka.

IRLANDJA patrz Wielka Brytanja.

ISLANDJA. Królestwo konstytucyjne, od 1.12.1918 r. w unji personalnej z Danją. 104.785 km². 113.353 mieszk. (1933). Stolica Reykjavik 31.000 m. Król: Christian X. Unja jest czasowa, po 31.12.1940 między Danją a Islandją mogą być wszczęte pertraktacje o rewizję umowy. Obywatele obu państw są równouprawnieni (z wyjątkiem spraw służby wojskowej). W dziale wzajemnej wymiany: większe uprzywilejowanie niż w stosunku do każdego innego państwa. Danja reprezentuje I. w sprawach zagranicznych i ma swego ministra w Reykjavik. I. swego ministra w Kopenhadze. Władza ustawodawcza należy do króla i do parlamentu (Althing), który ma izbę niższą i wyższą. Władza wykonawcza — do króla i ministrów. Flaga: na niebieskiem tle krzyż czerwony z pasów, z zewnętrznem białem obramowaniem. Wyznaniem jedynie uprawnionem w państwie — ew.-luterańskie. Sił zbrojnych I. nie posiada. Tylko 1/4% ziemi jest pod uprawą siana, ziemniaków i rzepy. Główne zajęcie rybołówstwo i hodowla bydła, owiec, kóz, koni. Import: zboże, jarzyny, artykuły kolonjalne, tkaniny, sól, węgiel, wyroby metalowe, budulec, maszyny, drzewo, nafta. Eksport: zwierzęta żywe, mięso, ryby, przetwory, tłuszcze, wełna.

ITALJA (WŁOCHY). Królestwo konstytut. Półwysep Apeniński i wyspy Sardynja, Sycylja, Elba 310.137 km². 42.520.000 mieszk. (1933). Stolica Rzym 1.069.504 m. (1933). Król: Wiktor Emanuel III. Władza prawodawcza: król i parlament, który składa się z Senatu (osoby mianowane przez króla i książęta domu król. w 1934 — 456 os.) i Izby Deputowanych. Izba: 400 członków wybieranych na lat 5 w drodze trzystopniowego systemu (propozycja przez właściwe organy, wyznaczenie przez Wielką Radę Faszystowską, zatwierdzenie przez ogół wyborców). Organ konstytucyjny, wyposażony w najwyższą władzę polityczną — Wielka Rada Faszystowska. Od r. 1922 (ujęcie władzy przez Partję Faszystowską), ustrój W. ulega powolnemu przekształceniu. Podstawę nowego ustroju stanowią związki pracowników i pracodawców oraz zawodów wolnych zorganizowanych w 22 korporacjach. Władza wykonawcza: król za pośrednictwem Rady Ministrów. Premjer jest odpowiedzialny przed królem, ministrowie przed królem i premjerem. Od 24.I.1935 premjerem, szefem rządu, ministrem spraw wewnętrznych, spr. zagranicznych, kolonij, wojny, marynarki, lotnictwa i korporacji jest Benito Mussolini (twórca faszyzmu), oprócz niego jest 6 ministrów. Od jesieni 1935 r. W. rozpoczęły wojnę z Abisynją, w związku z czem Liga Narodów przeprowadziła zastosowanie względem W. ekonomicznych sankcyj. Wyznanie rz.-katolickie jest religją uznaną przez państwo. Święto narodowe 11.XI — dzień urodzin obecnego króla Wiktora Emanuela III (1869). Flaga wzdłuż drzewca zielono-biało-czerwona z herbem. Służba wojskowa obowiązuje 34 lat, w tem w szeregach 18 m-cy. Wojsko 250.950 os., milicja 429.648 os., karabinjerzy 50.543 os., wojsko kolonjalne 30.905 os., lotnictwo 25.029 os., marynarka 55.136 os. Kraj rolniczo-przemysłowy; różnorodne bogactwa kopalniane. Import: węgiel, żelazo,

wełna, bawełna, maszyny, nafta, jedwab. Eksport: wyroby tekstylne (jedwabne i bawełniane), wina, owoce, jarzyny, mięso, przetwory mączne, nabiał, ryż, cukier, konserwy, konopie, tytoń, gutaperka, samochody. Udział w produkcji światowej w %%: rtęć 30.6, wino 20.4, siarka 14.3, jedwab sztuczny 12.3, konopie (włókno) 12.1, aluminjum 8.6, pszenica 6.3, sól 3.8, buraki cukrowe 3.7, kukurydza 2.3, cynk hutniczy 2.3, ołów hutniczy 2.2, stal i żelazo surowe 2.1, tytoń 1.9, ziemniaki 1.2, cukier 1.2. Kolonje Italji patrz Azja i Afryka.

JUGOSŁAWJA. Królestwo konstytucyjne. 248.987 km². 13.934.038 mieszk. (1931). Stolica Belgrad 240.000 m. Król: Piotr II (ur. 1923 r.) wstąpił na tron po tragicznej śmierci swego ojca króla Aleksandra I (w Marsylji 9.10.1934 r.). W testamencie król Aleksander wyznaczył do pełnoletności syna 3 regentów z ks. Pawłem Karadżordżewiczem na czele. Władza ustawodawcza: król, Senat i Izba Deputowanych. Senat ma członków wybieranych na lat 6, odnawiany jest w połowie co lat 3, część senatorów mianuje król. Prawo wyboru do Senatu należy do członków Izby Deputowanych, izb prowincjonalnych i burmistrzów. Prawo przedstawiania kandydatów do elekcji mają obywatele po 40 r. życia. Izba Dep. (Skupsztyna) 305 posłów wybranych na lat 4 w głosowaniu bezpośrednim. Wszystkie wyznania uznane przez państwo posiadają jednakowe uprawnienia. Święto narodowe: 1.XII — rocznica zjednoczenia Jugosławji w 1918 r. Flaga: pasy poziome niebieski, biały, czerwony. Służba wojskowa obowiązuje 24 l., w tem w szeregach od 18—24 mies. Wojsko 107.651 os., żandarmerja 19.848 os., lotnictwo 10.810 os., straż graniczna, marynarka. Ludność zajmuje się rolnictwem; duże bogactwa mineralne. Import: bawełna i wełna oraz wyroby, żelazo i wyroby, artykuły spożywcze (cukier), jedwab i wyroby, maszyny, węgiel, oleje mineralne. Eksport: budulec, kukurydza, konopie, trzoda chlewna, jaja, mięso, pszenica, cement, owoce, wino. Udział w produkcji światowej w %%: konopie (włókna) 3.5, kukurydza 3.3, miedź metal 3.1, węgiel brunatny 2.2, len 2.1, pszenica 2.1, wino 1.8.

LIECHTENSTEIN. Księstwo, monarchja konstytucyjna. 159 km². 11.500 mieszk. Stolica Vaduz 1.715 m. Książę: Franciszek I. Tron dziedziczny w linji męskiej. Sejm: 15 posłów wybranych na lat 4 w głosowaniu powszechnem. Od 1921 r. walutą jest szwajcarska jednostka monetarna; od 1924 r. L. połączone jest unją celną ze Szwajcarją, która również administruje pocztą i telegrafem.

LITWA. Republika. 55.670 km². 2.451.173 mieszk. (1934). Stolica Kowno (Kaunas) 102.750 m. Prezydent: Antanas Smetona. Według konstytucji zmienionej w 1928 r. władza ustawodawcza należy do Sejmu (Seimas), wykonawcza do prezydenta i gabinetu ministrów. Posłowie są wybierani na lat 5 w głosowaniu powszechnem (jeden pos. na 50 tys. miesz.). Prezydent wybierany jest przez ludność na lat 7 (w 1931 wydano ustawę o sposobie wyboru w drodze pośredniej przez elektorów), ma on być najwyższą władzą wojskową i cywilną. Chociaż oktrojowana konstytucja nie została wprowadzona w życie. Uprawnienia ustawodawcze przejął rząd. Ludność w 80% wyznania rz.-katolickiego. Święto narodowe: 16.II — ogłoszenie niepodległości w 1918 r. Flaga: złoto-zielono-czerwona. Służba wojskowa obowiązuje 23½ l., w tem w szeregach 18 m-cy. Wojsko 19.466 osób. Kraj rolniczy (zboże i len). Import: ba-

wełna i wełna oraz wyroby, węgiel, cukier, żelazo, cement. Eksport: mięso, masło, celuloza, budulec, len, jaja. Udział w produkcji światowej w %%: len 2.7, żyto 1.1.

LUKSEMBURG. Wielkie księstwo, monarchja konstytucyjna. 2.586 km². 299.782 mieszk. (1930). Stolica Luxemburg 53.791 m. (1930). Wielka Księżna: Karolina. Parlament: Izba Poselska (54 posłów wybranych na 6 lat). W. Ks. uczestniczy we władzy prawodawczej i sadowniczej i powołuje rząd, który składa się z ministra stanu (jednocześnie premjera) i 3 dyrektorów generalnych. Organ opinjodawczy i doradczy: Rada Państwa (15 czł. dożywotnich, mianowanych przez W. Ks.). Od 1922 r. L. jest gospodarczo związany z Belgją, z którą zawarł unję celną i posiada wspólną jednostkę monetarną. Ludność wyznania rz.-katolickiego. Kraj rolniczo-przemysłowy. Udział w produkcji świata w %%: rudy żelaza 3.3, stal i żelazo surowe 3.1.

ŁOTWA. Republika. 65.971 km². 1.900 045 mieszk. (1930 r.). Stolica Ryga 377.917 m. Prezydent: Albert Kviesis. Konstytucja z 15.II.1922 r. wprowadziła ustrój parlamentarny. 15.5.1934 r. nastąpił zamach stanu. Działalność wszystkich partyj politycznych oraz sejmu została zawieszona aż do czasu przeprowadzenia reformy konstytucji. Uprawnienia sejmu przejął rząd. Większość ludności wyznaje religję ew.-luterańską. Święto narodowe: 18.XI — ogłoszenie niepodległości w 1918 r. Flaga: biały pas na ciemno-czerwonem polu. Służba wojskowa obowiązuje 29 l., w tem w szeregach 12—15 m-cy. Wojsko 25 200 os., lotnictwo 500 os., straż graniczna 1200 os., marynarka 450 os. Kraj rolniczy. Przemysł tekstylny, drzewny, chemiczny, spożywczy, metalurgiczny. Import: węgiel, żelazo, stal, artykuły spożywcze, nafta, skóry, metale, maszyny, tkaniny. Eksport: budulec, len, masło, konserwy rybne, farby, wyroby metalowe.

MONACO. Księstwo. Monarchja konstytucyjna. 1.5 km². 22.153 mieszk. (1933 r.). Stolica Monaco Ville 2 020 m. Książę: Ludwik II. Władza ustawodawcza: książę i Rada Narodowa (12 członków obranych na 4 lata). Władza wykonawcza: pod nadzorem księcia Minister i Rada Państwa. Monaco jest połączone unją celną z Francją.

NIEMCY. Republika. 470.691 km² łącznie z zagłębiem Saary (1912 km²), zwróconem Niemcom przez Ligę Narodów po plebiscycie 13.I.1935 r. Mieszk. 66.044 161 (1933 r.), zagłębie Saary 830 000 m. Stolica: Berlin 4 242.501 m. (1933). Głowa państwa: Führer des Deutschen Reiches i Kanclerz Adolf Hitler. N. od 1918 r. do 1933 były republiką — federacją 17 państw. Od r. 1933 znajdują się w stanie reformy ustrojowej. Datą zwrotną było powierzenie przez prezydenta Hindenburga stanowiska Kanclerza Rzeszy (30.I.1933 r.). Hitlerowi, przywódcy partji narodowo-socjalistycznej, który wkrótce skoncentrował w swoim ręku całą władzę państwową i po śmierci Hindenburga (3.8.1934) zjednoczył w swej osobie funkcje prezydenta i szefa rządu. Podczas plebiscytu w 1933 r. H. zdobywa uznanie dla swej polityki. Partja narodowo-socjalistyczna (Nazi), po rozwiązaniu wszystkich innych, staje się wszechwładną i jedynie uznaną partją (14.3.1933). Głową partji jest Hitler; siedzibą partji: Monachjum. Konstytucja wejmarska z 1918 r. po dojściu do władzy H. nie została formalnie zniesiona, ale przestała obowiązywać, gdyż 24.3.

1933 Reichstag uchwalił dla rządu H. tak szerokie pełnomocnictwa, że kanclerz Rzeszy faktycznie posiada władzę dyktatorską. Ustawa upoważnia rząd do wydawania bez odwoływania się do ciała ustawodawczego wszelkich ustaw, do zmiany konstytucji włącznie, Reichstag, złożony ze stronników H., pełni właściwie funkcje doradcze. Uzyskawszy te uprawnienia H. i jego gabinet faktycznie zjednoczyli Niemcy. Linją wytyczną w przebudowie ustroju jest oparcie państwa na ustroju korporacyjnym o silnie scentralizowanej władzy państwowej. Ustawa z 7.4. 1933 zniosła federacyjny ustrój N., podporządkowując za pośrednictwem „namiestników Rzeszy", mianowanych przez kanclerza, poszczególne kraje bezpośrednio rządowi Rzeszy. Prawo z 1.2.34 o reformie państwa formalne prawa suwerenne sfederowanych państw przelało na gabinet Republiki, a namiestnicy postawieni na czele rządów zostali podporządkowani Ministrowi Spraw Wewnętrznych. Od 1933 r. wolność słowa i prasy ograniczono, pełnię praw obywatelskich zagwarantowano tylko „Aryjczykom" (istnieje obywatelstwo, do którego nie każdy aryjczyk ma prawo i przynależność państwowa), wprowadzono obowiązkową służbę pracy, ustawę o ochronie rasy. Gabinet składa się z 13 ministrów. 62% ludności należy do wyznania protestanckiego, 32% katolicy. Niemcy od 21.10.1935 r. nie należą do Ligi Narodów. Świętem narodowem od 1933 r. jest 1 maj. Flaga: czerwona, w środku w białem kole czarna swastyka. Służba wojskowa od 16.3.1935 r. powszechna. Wojsko 36 dywizyj do 600.000 os. Lotnictwo cywilne przystosowane do celów wojskowych. Porozumienie z Wielką Brytanją pozwala N. na rozbudowę floty morskiej w granicach 35% tonażu floty W. Bryt., ilość łodzi podwodnych wynosić ma jednak 100%. N. — kraj o wysokiej kulturze rolniczej i wszechstronnie uprzemysłowiony. Duże bogactwa kopalniane. Import: artykuły spożywcze, surowce i półfabrykaty. Eksport: przeróżne wyroby gotowe. Udział w produkcji światowej w %%: węgiel brunatny 73.7, sole potasowe 61.1, grafit 30.9, ziemniaki 22.4, buraki cukrowe 14.7, owies 11.3, aluminjum 12.9, węgiel kamienny 11.1, stal i żelazo surowe 10.9, sól 10.2, jedwab sztuczny 9.9, miedź metal 9.3, ołów hutniczy 9.2, jęczmień 8.7, żyto 7.2, cukier 6.0, pszenica 4.4, cynk hutniczy 4.5, srebro 3.8, stal i żelazo 2.8 (zagłębie Saary), tytoń 1.4, rudy żelaza 1.2, wino 1.1.

NORWEGJA. Królestwo konstytucyjne. 323.000 km², pozatem do N. należą wyspy: arch. Szpicbergu 24.294 km², Jan Mayen, wyspa Piotra I i wyspa Bouvet, leżąca na poł. Atlantyku. Mieszk. 2.814.194 (1930). Stolica Oslo 253.124 m. Król: Haakon VII. Parlament (Storting) uchwala podatki i kontroluje skarb, zbiera się bez zwoływania, składa się ze 150 posłów, wybieranych na lat 3 przez naród (mężcz. i kob.). Podczas sesji dzieli się na 2 sekcje: Lagting (¼ czł.) i Odelsting (¾ czł.). Do O. należy kontrola wydatków państwowych, działalności rządu, oskarżenie przed Najwyższym Trybunałem, rozpatrywanie projektów praw, które są następnie kierowane do Lagting. W razie różnicy zdań zbierają się 2 sekcje na wspólne posiedzenie i decydują większością ⅔ głosów. Ta sama większość jest niezbędna dla zmiany konstytucji. Władza wykonawcza: król i Rada Stanu (Statsraad), złożona z premjera i 7 ministrów. Ministrowie uczestniczą w obradach Stortingu bez prawa głosowania. Ew.-luterańskie wyznanie jest jedynie uznawane przez państwo, inne są tolerowane. Święto narodowe 17.V — rocznica konstytucji z 1814 r. Flaga: niebieski krzyż z białem obramowaniem na czerwonem tle.

Służba wojskowa obowiązuje 36 lat, w tem w szeregach 84 dni. Wojsko 6.624 os., marynarka 1.100 os. Ludność zajmuje się rolnictwem, eksploatacją lasów, rybołówstwem. Bogactwa kopalniane: pirytv, siarka, rudy miedzi, żelaza, aluminjum, niklu, cynku. Przemysł dość rozwinięty. Import: maszyny, bawełna, węgiel (import nie pokrywa całego zapotrzebowania wobec dużego zastosowania białego węgla). Eksport: papier i celuloza, budulec, ryby i konserwy, tran, rudy metali, przetwory zwierzęce, skóry, manufaktura, tłuszcze. Udział w produkcji światowej w %%: aluminjum 11, cynk hutniczy 4.5.

PORTUGALJA. Republika. 92.929 km² (łącznie z wyspami Azory i Madera, które stanowią integralna część P.). 6.825.883 mieszk. (1930). Stolica: Lizbona 594.390 m. Prezydent: gen. Antonio Oscar de Fragoso Carmona. Z inicjatywy ówczesnego kierownika politycznego państwa dyktatora O. Salazar, 19.III.1933 r. uchwalono nową konstytucję (Estado Novo), wprowadzającą podstawy korporacyjne. Prezydent wybierany na lat 7 w głosowaniu bezpośredniem przez głowy rodzin. Zgromadzenie Narodowe (jedna izba)—90 posłów, wybieranych w głosowaniu bezpośredniem na lat 4. Obok Zgr. Nar. działa Izba Korporacyjna. Przy Prezydencie działa Rada Prywatna. Gabinet składa się z 10 ministrów. Wyznania religijne mają zapewnioną swobodę kultu. Większość ludności — rz.-katolicy. Święto narodowe 5.X — ogłoszenie republiki w 1910 r. Flaga: wzdłuż drzewca zielono-czerwona z herbem. Służba wojskowa obowiązuje 28 lat, w tem w szeregach 15 m-cy. Wojsko 31.034 os., woj. kolonjalne 10.668 os., straż skarbowa 5.163 os., marynarka 5699 os. Ludność przeważnie zajmuje się rolnictwem. Bogactwa kopalniane: niezbyt obfite pokłady węgla, rud cyny i wolframu. Import: surowce, artykuły spożywcze, wyroby tekstylne, maszyny. Eksport: korek, owoce południowe, sardynki, wino (3.8% produkcji świat.), jedwab. Kolonje Portugalskie — patrz Afryka i Azja.

RUMUNJA. Królestwo konstytucyjne. 294.967 km². 18.791.645 mieszk. (1934). Stolica: Bukareszt 700.000 m. Król: Karol II. Konstytucja uchwalona 28.3.1923 r. wg. niej bogactwa kopalniane i lasy są upaństwowione. Senat: 231 czł. wybieranych i wirylistów, Izba posłów — 387 członków. Król ma prawo zawieszenia ustaw, uchwalonych przez izby. Władza wykonawcza spoczywa w rękach Rady Ministrów (11 ministrów). Większość ludności wyznaje religję prawosławną (ortodoksi). Święto państwowe 10.V — rocznica proklamowania niezależnego Królestwa Rumuńskiego w r. 1881. Flaga: wzdłuż drzewca niebiesko-żółto-czerwona. Służba wojskowa obowiązuje 29 lat, w tem w szeregach 24 mies. Wojsko 141.385 os., lotnictwo 12.540 os., marynarka 5.513 os. Kraj rolniczy o nieznacznym przemyśle. Bogactwa kopalniane: ropa naftowa, sól, lignit, rudy żelaza i miedzi. Import: wyroby włókiennicze, żelazo i stal, maszyny, automobile, wełna i wyroby. Eksport: płody rolne i owoce (winogrona), nafta, produkty zwierzęce, żywe zwierzęta, wino, wełna. Udział w produkcji światowej w %%: wino 4.8, jęczmień 4.7, ropa naftowa 3.9, kukurydza 4.1, konopie 2.6, pszenica 2.5, wełna 1.5, owies 1.3, len 1.1.

SAN MARINO. Republika. 61 km² 13.948 mieszk. (1932 r.). Stolica: San Marino 2.000 m. Zgromadzeniem Prawodawczem jest Wielka Rada: 60 członków, wybranych w głosowaniu powszechnem; 2 członkowie Ra-

dv. wybierani co 6 m-cy, sprawują władzę wykonawczą jako regenci (Capitani reggenti) i do pomocy mają różne ciała doradcze. S. M. połączone jest unją celną z Włochami.

SZWAJCARJA. Państwo związkowe, federacja 22 kantonów. 41.295 km². 4.066.400 mieszk. (1930). Stolica: Bern 111.783 m. (1930). Prezydent federacji na rok 1935: Rudolf Minger, vice-prezydent Rady Związkowej na r. 1935: Dr. Albert Meyer. Władza prawodawcza: parlament złożony z 2 izb: Rady Państwa (Ständerat) i Rady Narodowej (Nationalrat); pierwsza składa się z 44 członków, wybranych po 2-ch z każdego kantonu. Wg. prawa uchwalonego w 1930 r. Rada Narodowa składa się z 187 posłów, reprezentujących ludność, wybranych w głosowaniu powszechnem na 4 l. jeden poseł na 22.000 m. Obie izby połączone w Bundes-Versammlung (Zgromadzenie Związkowe) są najwyższą władzą republiki. Na żądanie 30.000 obyw. lub 8 kantonów, prawa wydane przez Zgromadzenie mogą być poddane pod głosowanie ludowe. Rewizja konstytucji może odbyć się na zwykłej drodze prawodawczej lub przez głosowanie ludowe, w którem musi się wypowiedzieć i większość obywateli S. i większość kantonów. Referendum takie może się odbyć na żądanie 50.000 obywateli uprawnionych do głosowania. Władza wykonawcza (Bundesrat): 7 członków, wybranych na 3 lata przez Zgr. Związkowe. Prezydent Związku szwajc. i viceprezydent R. Zw. wybierani są przez Zgr. Zw. na wspólnej sesji na 1 rok. W S. istnieje zupełna wolność religijna. Większość ludności — protestanci. Święto narodowe 1.VIII — utworzenie konferencji helweckiej w 1291 r. Flaga: biały krzyż na czerwonem polu. Służba wojskowa (milicja) obowiązkowa 29 lat, w tem w szeregach 60—90 dni. Wojsko 46.200 os. Rolnictwo zatrudnia tylko 20% ludności; wszechstronne wykorzystywanie białego węgla. Bogactwa kopalniane: sól, żelazo, mangan. Import: zboża i przetwory, minerały, bawełna, artykuły spożywcze, kolonjalne, maszyny, wełna, wyroby metalowe, jedwab, skóry. Eksport: zegary, wyroby bawełniane i jedwabne (1.4% prod. świat.), hafty, maszyny, przetwory mleczne (sery, mleko skondensowane).

SZWECJA. Królestwo konstytucyjne. 448.278 km² (łącznie z wyspami Gotlandją i Oeland). 6.211.566 mieszk. (1933 r.). Stolica: Stockholm 521.618 m. Król: Gustaw V. Parlament składa się z 2 izb: I-sza 150 członków, wybranych przez ludność na 8 lat, 2-ga izba ma 230 członków, wybieranych również w głosowaniu powszechnem (mężczyzni i kobiety) na 4 l. Władza ustawodawcza: parlament i król; każde nowe prawo musi uzyskać zgodę króla, prawo uchwalania podatków przysługuje jednak parlamentowi. Władza wykonawcza: król i Rada Państwa, której przewodniczy premjer (10 ministrów). Większość ludności należy do wyznania ew.-luterańskiego, które uważane jest za wyznanie państwowe. Święto narodowe: 16.VI — dzień urodzin obecnego króla Gustawa V (1858 r.). Flaga: żółty krzyż w niebieskiem polu. Służba wojskowa obowiązkowa i ochotnicza 22 l., w tem w szeregach 140 — 200 dni. Wojsko 28.250 os., lotnictwo, marynarka 7.838 os. Kraj rolniczo-przemysłowy, najważniejszy przemysł — górnictwo. Bogactwa kopalniane: cenne rudy żelazne, srebro, ołów, miedź, cynk, cyna, mangan. Import: wyroby włókiennicze, chemikalja, oleje, metale, tłuszcze, skóry, węgiel (sprowadzany nie pokrywa całego zapotrzebowania ze względu na szerokie zastosowanie białego węgla). Eksport: budulec, celuloza, papier, rudy

żelaza, żelazo i stal oraz wyroby, maszyny, aparaty, przyrządy elektryczne, telefoniczne, art. spożywcze (konserwy), cukier. Udział w produkcji światowej w %%: buraki cukrowe 3.2, rudy żelaza 2.4, owies 1.7, cukier 1.3, ziemniaki 1.

TURCJA. Republika. 762.736 km² (łącznie część europejska i azjatycka oraz wyspy Imbros, Tenedos, arch. Rabbit czyli wyspy Królicze, wyspy morza Marmora. 13.648.270 mieszk. (1927 pierwszy w Turcji spis ludności). Stolica Ankara 75.000 m. Prezydent: Kemal Atatürk. Konstytucja uchwalona w 1921 r., zmieniana w 1924 i 1934 r. ustala, że suwerenność państwa należy do narodu, a wszelką władzę ustawodawczą i wykonawczą reprezentuje Zgromadzenie Narodowe, jako mandatarjusz narodu. Od 1924 r. T. jest republiką z islamem jako religją panującą. Członkowie Zgr. Nar. 399 os., wybierani są na lat 4. Każdy obywatel (bez różnicy płci) od 23 r. życia ma prawo głosowania. Władza wykonawcza spoczywa w rękach Prezydenta, który wyznacza Radę Ministrów (12 osób). Ostatnia zmiana konst. wprowadza prawo, że Zgr. Nar. może wybrać z pośród swych członków Prezydenta republiki, termin jego urzędowania jest identyczny z okresem kadencji Zgr. Święto narodowe 29.X — proklamowanie republiki. Flaga: gwiazda i półksiężyc na czerwonem polu. Służba wojskowa obowiązuje 26 lat, w tem w szeregach 18 — 36 mies. Wojsko 100.000 os., lotnictwo 3.410 os. żandarmerja, straż graniczna, marynarka. Kraj rolniczy; bogactwa kopalniane: węgiel, cement, lignit, cynk, mangan; przemysł zaczyna się rozwijać w ostatnich czasach. Import: tkaniny, wyroby żelazne i stalowe, maszyny, oleje mineralne, ryż, papier, guma, chemikalja. Eksport: tytoń, rodzynki i figi, jaja, orzechy, migdały, węgiel, bawełna, jedwab, oliwa, wełna, owoce. Udział w produkcji światowej w %%: jęczmień 3.3, tytoń 1.7, pszenica 1.7, wełna 1.1.

WATYKAŃSKIE PAŃSTWO. Państwo teokratyczne. 44 ha. (pałace watykański, lateraneński i zamek Castel Gandolfo). 1025 mieszk. (1932 r.). Papież: Pius XI. (Achilles Ratti). Suwerenne państwo zostało wznowione w 1929 r. na zasadzie t. zw. paktów lateraneńskich zawartych między Stolicą Apostolską a Włochami, konkordat określił stanowisko Kościoła w Italji. Władza wykonawcza w Watykanie jest w rękach gubernatora odpowiedzialnego bezpośrednio i wyłącznie przed papieżem, który jest również najwyższą władzą ustawodawczą i sądową. Sekretarz Stanu (Kardynał Pacelli) utrzymuje stosunki dyplomatyczne z obcemi państwami

WĘGRY. Monarchja konstytucyjna. 92.916 km². 8.837.349 mieszk. (1933 r.). Stolica Budapeszt 1.400.000 m. Do czasu uregulowania sprawy królewskiej szefem państwa wybrany został przez Zgromadz. Narodowe w 1920 r. admirał Mikołaj Horthy de Nagybanya, jako regent królestwa (kormanyzo). Posiada on władzę królewską z pewnemi zastrzeżeniami. Od 1933 r. regent ma prawo odraczać parlament na czas nieograniczony. Zgromadzenie Narod. wybrane w końcu 1919 r. sprawuje władzę prawodawczą, odkładając sprawę obsadzenia tronu i uchylenia konstytucji do chwili wyświetlenia i konsolidacji sytuacji. Składa się z izby wyższej (238 czł. wirylistów i wybieralnych) i niższej z 245 członków. Gabinet tworzy 8 ministrów. Tolerancja religijna — jedna z głównych zasad; wrzystkie wyznania równouprawnione. Święto narodowe: 15.III

i 20.VIII — dzień św. Stefana patrona Węgier. Flaga: czerwono-biało-zielona. Służba wojskowa ochotnicza, zaciąg 12-letni; wojsko 35.036 osób, żandarmerja, policja, straż graniczna. Ludność przeważnie zajmuje się rolnictwem. Bogactwa kopalniane: węgiel kamienny i brunatny, największe na świecie pokłady bauksytu. Import: budulec, bawełna, papier, skóry, metale i wyroby, oleje mineralne, maszyny, artykuły kolonjalne. Eksport: pszenica, drób, tłuszcze, aparaty elektryczne, wino, cukier, mąka. Udział w produkcji światowej w %%: węgiel brunatny 3.4, jęczmień 2.1, pszenica 2, żyto 1.9, wino 1.9, buraki cukrowe 1.6, ziemniaki 1.6, tytoń 1.2.

WIELKA BRYTANJA. Monarchja konstytucyjna. Połączone Królestwo WielkiejBrytanji i Irlandji Północnej, składa się z Anglji z wyspą Wight, Walji, Szkocji, wyspy Man, wysp Normandzkich (Jersey, Guernsey, Alderney i mniejszych oraz Irladji Północnej (Ulster), 230.657 km². 44.937.444 mieszk. (1931 r.) pozatem Półn. Irlandja 13.557 km² i 1.280.000 m. (1934). Stolica W. B. Londyn 8.203.924 m. (1931). Stolica Ulsteru Belfast 420.000 m. Król Wielkiej Brytanji, Irlandji, zamorskich terytor. brytyjskich, Cesarz Indyjski: Edward VIII. Najwyższą władzą ustawodawczą jest parlament, który składa się z Izby Gmin (615 czł.) oraz Izby Lordów złożonej z 740 parów. Izba Lordów składa się z dziedzicznych przedstawicieli arystokracji, osób mianowanych, wybieranych i wirylistów. Władza wykonawcza nominalnie przynależna ponującemu spoczywa w rękach Gabinetu Ministrów (20 ministrów), którego istnienie zależy od posiadanej większości w Izbie Gmin. Północna Irlandja ma oddzielny parlament i władzę wykonawczą. (Izba wyższa — 24 wybranych i 2-ch czł. ex-officio, Izba Gmin 52 wybranych posłów). Półn. Irl. wysyła 13 posłów do angielskiej Izby Gmin w Londynie. W. Bryt. posiada w Irl. Półn. swego reprezentanta. Ludność Anglji przeważnie należy do kościoła anglikańskiego, którego głową jest król. Szkocji do prezbiterjańskiego. Święto narodowe 3.VI — dzień urodzin obecnego króla Jerzego V (1865). Flaga: na niebieskim polu 3 przecinające się krzyże, 2 czerwone i 1 biały. Służba wojskowa ochotnicza, zaciąg 12-letni w tem w szeregach 3 — 9 lat. Armja regularna 209.754 os., wojska terytorjalne 130.488 os., lotnictwo 33.000 os., marynarka 94.482 os. Rolnictwo tylko częściowo zaspakaja zapotrzebowanie. Duże bogactwa kopalniane: rudy żelaza, ołowiu i cynku, węgiel, wapienie, sól. Wysoko rozwinięty przemysł. Import: artykuły spożywcze, drzewo, wełna, tłuszcze, skóry, nafta, różne surowce. Eksport: węgiel, żelazo, stal, maszyny, chemikalja, przędza bawełniana i wełniana oraz wyroby, odzież, wyroby gotowe. Udział w produkcji światowej w %%: węgiel kamienny 21.2, jedwab sztuczny 12.6, stal i żelazo surowe 9.8, sól 8.9, aluminjum 7.8, rudy żelaza 6.8, buraki cukrowe 5.3, cynk hutniczy 4.2, owies 3.6, wełna 3.2, ziemniaki 2.9, cukier 2.2, przenica 1.3, miedź metal 1.

Posiadłości terytorjalne Imperjum Welkiej Brytanji znajdują się we wszystkich częściach świata, pod względem ustosunkowania się do macierzy dzielą się na dominja, państwa równorzędne, rządzące się samodzielnie, a wchodzące w skład Imperjum, kolonje protektoraty i kraje mandatowe — dawne kolonje Niemiec lub Turcji nad któremi W. Bryt. sprawuje zarząd z ramienia Ligi Narodów.

POSIADŁOŚCI IMPERJUM BRYTYJSKIEGO W EUROPIE.

Irlandja. Wolne Państwo. (Saorstat Eireann). Dominjum Wielkiej Brytanji. 17.024.481 akrów. Ludność 2.993.000 mieszk. (1934). Stolica Dublin

320.000 m. Prezydent i Min. Spraw Zagranicznych Eamon de Valera. Władza prawodawcza należy do króla i parlamentu. Parlament składa się z Izby Deputowanych (Dail Eireann) i Senatu (Seanad Eireann). Deputowanych jest 153 wybranych na 5 lat, senatorów 60. Prezydent jest mianowany przez Izbę Dep. przed którą są również odpowiedzialni ministrowie. Przedstawicielem króla jest generalny gubernator. Większość ludności wyznaje religję rz.-katolicką. Flaga: pasy pionowe zielony, biały, pomarańczowy. Służba wojskowa ochotnicza, w szeregach 2 lata, 10 lat w rezerwie. Stała armja 6.379 os. Kraj przeważnie rolniczy. Import: pszenica, węgiel, maszyny i aparaty, owoce, herbata, wyroby żelazne i stalowe, bawełna i wełna, papier, oleje, nafta, chemikalja. Eksport: bydło, masło, piwo, porter, jaja, słonina, szynki.

Gibraltar. Kolonja W. Brytanji. 5 km². 15.071 mieszk. (1934 r.). Port Gibraltar jest bazą morską i ważnym punktem strategicznym. Władzę sprawuje gubernator.

Malta. Kolonja W. Brytanji. Wyspa ta łącznie z w-ami Gozo i Comino— 300 km². 251.832 mieszk. przeważnie Włosi. (1934). Stolica Valetta 22.779 m. jest jednym z największych portów na świecie i bazą śródziemnomorskiej floty angielskiej. Władzę wykonawczą sprawuje gubernator. Kolonja posiada autonomję. Według konstytucji z 1921 r. jest Senat (17 czł.) oraz Zgromadzenie Prawodawcze (32 wybranych czł.).

WŁOCHY — patrz Italja.

ZWIĄZEK SOCJALISTYCZNYCH REPUBLIK RAD. (Z. S. R. R.) Republika. Ogółem w Europie i Azji 21.352.372 km.² z czego na Azje wypada 17.240.000 km². Ogółem 165.778.400 mieszk. (1933 r.) z czego w Azji 31.900.000. Stolica Moskwa 3.663.000 m. Prezes Rady Komisarzy Ludowych: Wiaczesław M. Mołotow. ZSRR składa się z 7 republik związkowych: Rosyjskiej (stol. Moskwa), Ukraińskiej (Kijów), Białoruskiej (Mińsk), Zakaukaskiej (Tyflis), Uzbekistańskiej (Taszkent), Turkmeńskiej (Aszchabad) i Tadżykistańskiej (Stalingrad). Republika Rosyjska zawiera 13 autonomicznych republik i 14 autonomicznych rejonów. Zwierzchnia władza w państwie znależy do Zjazdu Sowietów, a w okresach międzyzjazdowych do Centralnego Komitetu Wykonawczego i jego Prezydjum. Na czele Prezydjum CKW stoją prezesi Centralnych Komitetów Wykonawczych republik związkowych, kolejno pełniący funkcje, odpowiadające funkcjom prezydenta republiki. Rząd stanowi Rada Komisarzy Ludowych. Jedyną legalną partją polityczną w ZSRR jest Wszechzwiązkowa Komunistyczna Partja Bolszewików (WKPB), będącą partją rządzącą. Na czele partji stoi Centralny Komitet Wszechzwiązkowej Komunistycznej Partji posiadający decydujący wpływ na rządy. Na czele Centralnego Komitetu WKPB stoi jego sekretarz generalny Józef Stalin. Święto państwowe 7.XI rocznica rewolucji bolszewickiej. Flaga: czerwona. Służba wojskowa obowiązuje 21 lat, w tem w szeregach od 45 dni do 2 lat, ogółem armja lądowa 562.000 os., lotnictwo, marynarka, oddziały GPU, straż graniczna, oddziały specjalnego przeznaczenia. Kraj przeważnie rolniczy w ostatnich czasach szybko się uprzemysławia. Bogactwa kopalniane: mangan, żelazo, miedź, węgiel, ołów, ropa naftowa, platyna, złoto, rtęć. Przemysł rozwinięty (prawo własności i kontroli posiada państwo), prawie we wszystkich gałęziach wytwórczości. Import: rudy, metale, maszyny, wyroby tekstylne, aparaty precyzyjne i elektryczne, zwierzęta i produkty zwierzęce. Eksport: wyroby gotowe i róż-

norodnych działów przemysłu, produkty metalurgiczne, budulec, produkty spożywcze rolnicze, hodowlane i przetwory rybne. Udział w produkcji światowej w %%: zbiór nasion konopi 92.5, len 79.2, rudy manganu 50.3, żyto 47.5, konopie 42,3, platyna 41.3, owies 25.2, ziemniaki 22.9, pszenica 21.6, nasiona lnu 20.9, jedwab 20, jęczmień 19.5, buraki cukrowe 15.4, rudy żelaza 12.5, stal i żelazo surowe 12, sól 11.2, ropa naftowa 10.8, złoto 10.2, tytoń 8.7, węgiel kamienny 7.7, bawełna 7.8, fosforyty 6, rtęć 5.6, kukurydza 4.3, cukier 4.2, miedź metal 3.5, wełna 3.8, ołów hutniczy 1.7.

AZJA

Powierzchnia 44.200 milj. km². Ludność 1.140.000.000 mieszkańców (56% ludności świata), gęstość zaludnienia 25,8 m. na 1 km².

AFGANISTAN. Monarchja konstytucyjna. 634.000 km². Około 12.000.000 mieszkańców. Stolica Kabul, mieszkańców około 80.000. Król: Mohammed Zachio Szach. Władzę prawodawczą stanowią: Król, Senat i Zgromadzenie Narodowe. Senat składa się najwyżej z 40 senatorów dożywotnich mianowanych przez króla; obradują oni przez cały rok. Zgromadzenie Narodowe składa się z 120 wybranych posłów. Co kilka lat, nieregularnie, zwołuje się Wielkie Zebranie (Leo Jirgeh), któremu król przedstawia do rozstrzygnięcia ważne sprawy pontyczne. Ludność wyznaje Islam. Flaga: czarna z herbem Afganistanu. Wojska 72.000 osób. Import: wyroby gotowe, cukier, materjały bawełniane; eksport. wełna, skóry, owoce, ołów; bogactwa kopalniane: żelazo, miedź — niewyzyskane.

ARABJA. Kraj pustynny blisko 2.590.000 km². Około 10 miljonów mieszkańców. Arabja zorganizowała się i wyzwoliła politycznie pod przewodnictwem Abdul Azis Ibn Saud'a — obecnego króla Wahabitów. Rezultatem sześcioletniej walki było powstanie niezależnych państw arabskich, z których mniejsze poddane są wpływom W. Brytanji. Państwa Arabji nie należą do Ligi Narodów.

Hadramut, terytorjum graniczące z terenami protektoratu adeńskiego poddane jest wpływom i opiece Wielkiej Brytanji.

Hedżas i Nedżd (Arabja Saudja). Królestwo. Powierzchnia 2.000.000 km². Ludność 3.000.000 m. w Nedżedzie i 1.500.000 m. w Hedżasie. Stolice: Mekka 130.000 m. w Hedżasie i Riyadh 30.000 m. w Nedżedzie. Król „Hedżasui Nedżedu z przyległemi ziemiami": Ibn Saud, który tytuł ten otrzymał dekretem z 1932 r. Wielka Brytanja uznała zupełną niezależność królestwa, zajmującego dominujące stanowisko w Arabji. Nedżed ma rządy partjarchalne, Hedżas zaś konstytucję. Istnieje Rada Ministrów — premjerem jest syn królewski. Rządzi on krajem jako wicekról z ramienia króla. Pozatem jest doradcze zgromadzenie prawodawcze w Mecce. W r. 1934 Ibn Saud przyłączył do swego państwa księstwo Azir.

Kuwait. Księstwo. Ludność 50.000. Stolica: Kuwait. Rządzone jest przez Szeika Ahmeda Ibn Jabir al Subah.

Oman. Niezależny sułtanat. Powierzchnia 214.000 km². Ludność 50.000 m. Stolica: Muscat 4.500 m. Sułtan Saiyid Said Ibn Taimur.

Yemen. Królestwo. Powierzchnia 194.248 km². Ludność 3.500.00 m. Stolica Sana 25.000 m. Król Imam Iahya b. Muhammad.

Niezależne emiraty arabskie (w liczbie sześciu) pod dowództwem szeików, obejmują ogółem około 80.000 m. Pozatem emirat Katr ma ok. 25.000 m. Ludność Arabji wyznaje religję mahometańską, zajmuje się rolnictwem; import: mąka, ryż, wyroby włókiennicze, szkło, nafta; eksport: zwierzęta, skóry, kawa, owoce.

BUTAN. Księstwo. 18.000 mil². ang. 300.000 m. Maharadża: Jig-ine Wang-Chuk. Państwo niezależne pod względem zarządu wewnętrznego; na politykę zagraniczną ma wpływ Wielka Brytanja.

CHINY. Republika. 9.966.000 km². (bez Mandżurji i Mongolji). 443.957.386 mieszkańców. Stolica: Nankin 653.452 m. Prezydent: Lin Schen. Przewodniczący Rady Administracyjnej: Wang-Ching-Wei. Zgromadzenie Narodowe (Kuomintang) mianowało rząd narodowy, który ma siedzibę w Nankinie. Według konstytucji z 1928 roku przewodniczący rządu narodowego jest głową państwa. Przy rządzie narodowym funkcjonuje pięć rad, z których prawodawcza jest najwyższym organem władzy, może wypowiadać wojnę, zawierać pokój, decydować o najważniejszych sprawach. Składa się ona z 49 — 99 członków, mianowanych przez rząd narodowy na lat dwa. Właściwe Chiny składają się z 18 prowincyj. Pozatem do Chin należy Sin-Kiang. (składa się on z Turkiestanu, Kuldżji, Kaszgarji), Mongolja wewnętrzna i Tybet ze stolicą Lhasa. W XX w. od Chin oderwały się prowincje północne tworząc samodzielne państwa Mandżurję, Mongolję, republikę Tannu Tuva. Obecnie (grudzień 1935) jest aktualna sprawa oderwania się, względnie uzyskania szerokiej autonomji dla 5 prowincyj północnych, pozostających pod wpływami Japonji. Pewne dążenia odśrodkowe wykazuje również Sing-kiang, pozostający pod zasięgiem wpływów Z.S.R.R. Religjami panującemi są: kult natury i przodków, nauka Konfucjusza, nauka Buddy, nauka Lautse. Flaga: czerwona, część górna przy drzewcu niebieska z białą gwiazdą. Służba wojskowa ochotnicza, zaciąg 3-letni. Wojska 1.800.000 osób, marynarka. Chiny są krajem rolnictwa, rękodzielnictwa, drobnego przemysłu. Obecnie rozwija się wielki przemysł. Chiny mają bogate złoża cyny, soli, węgla, rudy żelaznej, pozatem miedzi, srebra, nafty, glinek porcelanowych. Import: tkaniny, wyroby metalowe, chemikalja, maszyny, cukier, art. spożywcze. Eksport jedwab, soja, cyna, jaja, oleje, herbata, bawełna, futra. Udział w produkcji światowej w %%: herbata 48,5, jedwab 47,3, ryż 20,9, bawełna 9,6, sól kuchenna 8,9, rudy cyny 8,5, węgiel kamienny 2,6, wełna 1,7.

IRAK. (Mezopotamja). Królestwo konstytucyjne. 300.440 km². 2.857.077 mieszkańców. Stolica Bagdad (ok. 400,000 m.). Król Ghazi I. W 1927 r. Anglja uznała niepodległość Iraku, który przedtem był krajem pod jej mandatem z ramienia Ligi Narodów. Irak od 1932 r. został członkiem Ligi Narodów. Parlament składa się z Izby Poselskiej — 88 posłów, i Senatu — 20 senatorów. Rada Ministrów z 7 ministrów. Ludność wyznaje islam (sunnici i szyici) Kraj rolniczy o rozwiniętej hodowli zwierząt; bogate złoża nafty. Import: wyroby wełniane i bawełniane, herbata, ryż, artykuły metalowe. Eksport: bawełna, owoce, wełna. głównie zaś nafta.

JAPONJA. Cesarstwo konstytucyjne. Ogółem 680.761 km². Cesarstwo składa się z 5 wysp: Honshiu (Nipon), Kiusziu, Szikoku, Hokkaido (Jezo), Riu-Kiu (Suczu), oraz wysp pomniejszych: Sado, Oki, Awaji, Iki, Kuryle, Tsushima — wszystkie te wyspy tworzą Japonję właściwą. 382.000 km² i 64.447.000 ludności. Pozatem Cesarstwo posiada półwysep Koreę, wyspę Formozę, wyspy Pescadores, południową część półwyspu Sachalin i Kwantung. Ogółem Japonja posiada większych i mniejszych 2322 wyspy. Ludność cesarstwa 90.396.043 m. (1930 r.). Stolica: Tokio 5.662.900 (1930 r.). Cesarz (Mikado): Hirohito. Według Konstytucji z 1889 r. cesarz ma władzę wykonawczą. Ministrowie są mianowani przez cesarza i odpowiedzialni przed nim. Jest też Rada Prywatna, która wydaje opinje w ważnych sprawach państwowych. Władza prawodawcza jest w rękach cesarza i parlamentu złożonego z dwu izb: Izby parów i Izby deputowanych. Izba parów składa się z 404 członków: 16 z rodziny cesarskiej, 15 książąt, 30 margrabiów, 18 hrabiów, 66 wicehrabiów, 66 baronów, 125 osób zasłużonych, mianowanych przez cesarza, 4 członków cesarskiej Akademji Nauk, reszta członków z pośród bogatych rolników, kupców, przemysłowców. Izba deputowanych składać się będzie z 466 członków według nowego prawa wyborczego. Obecnie jest 440 posłów. Kadencja posła trwa lat 4. Cesarz mianuje prezesa i wiceprezesa izby parów z pośród członków tej izby. Izba deputowanych przedstawia cesarzowi trzech kandydatów, z nich cesarz mianuje prezesa i wiceprezesa Izby deputowanych. Ministrów 12. Japonja nie należy do Ligi Narodów. Od marca 1935 r. panuje zupełna wolność religijna — ludność wyznaje szyntoizm i buddyzm. Święto narodowe: 29 kwietnia — dzień urodzin obecnego Mikada. Flaga: czerwone słońce na białem polu. Służba wojskowa obowiązkowa 23 lata, w tem w szeregach 24 mies. Wojska 329.181 os.; lotnictwo 6.944 osób, marynarka 101.400 osób. Ludność zajmuje sie rolnictwem, ogrodnictwem, hodowlą jedwabników, rękodzielnictwem, rybołówstwem. Przemysł rozwinięty. Bogactwa kopalniane: węgiel, miedź, żelazo, siarka, cynk, nafta, metale szlachetne, sól. Import: bawełna, wełna, ryż, kauczuk, nafta, ołów, żelazo. Eksport: wyroby jedwabne i bawełniane, ceramiczne, galanteryjne, herbata, drzewo. Udział w produkcji światowej w %%: jedwab 75, ryż 10.7, miedź metal 5.3, herbata 4.6, stal i żelazo sur. 4.3, srebro 3.7, jęczmień 3.6, węgiel kam. 3, cynk hutniczy 3, tytoń 3.1, trzcina cukrowa 2,8, siarka 2.4, sól 2.3, złoto 1.9, konopie 1.2 Posiadłości japońskie: Formoza (Taiwan). Wyspa stanowiąca prowincję Cesarstwa Japońskiego, przeszła pod jego władzę na mocy traktatu z Chinami w 1895 r. Powierzchnia 36.000 km². Ludność 4.592.537 m. (1930). Główne miasto Taihoku 230.490 m. Produkcja: uprawa ryżu (1.3% produkcji światowej), trzciny cukrowej, herbaty, opjum, tytoniu, hodowla bydła. Kopalnie węgla. Eksport: cukier, herbata, węgiel, kamfora. Korea (Chosen) jest integralną częścią Cesarstwa Japońskiego, 221.000 km² 20.599.876 mieszk. (w 1932 r.) Główne miasto Seul (Kejdżio) 374.000 m. Koreańczycy zrównani są w prawach z Japończykami. Ludność zajmuje się rolnictwem i hodowlą bydła. Duże bogactwa leśne i kopalniane. Udział w produkcji światowej w %%: jedwab 21.3, grafit 19.7, ryż 2.7, konopie 2.7, jęczmień 2.3, tytoń 2.4, złoto 1.2. Kwantung. Posiadłość japońska, terytorjum wydzierżawione od Chin od 1915 r. na lat 99. 3.740 km², 1.004.439 mieszk. (31.12. 1933). Główne miasto Dairen (Tairend dawniej Dalnyj). Władzę sprawuje gubernator japoński. Produkcja: uprawa kukurydzy, soji, bawełny, owoców; rozwinięte sadownictwo i rybołówstwo. Sachalin południowy (Karafuto) 36.000 km² i 295.196 mieszk. (1930 r.). Kolonje japońskie: terytorja mandatowe patrz Australja.

MANDŻURJA — Cesarstwo. 1.416.000 km². 29.606.000 mieszk. Stolica: Mangchun przemianowany na Hsinking (133700 m.). Cesarz Pu Yi. W 1932 przy poparciu Japończyków 4 prowincje oderwały się od Chin i proklamowały niezależne państwo „Mandżukuo". Japonja uznała formalnie to państwo, które nawiązało również stosunki z Sowietmi. W 1932 r. Liga Narodów wysłała do Mandżukuo komisję badawczą, która po roku złożyła sprawozdanie ze stanu rzeczy. Dotychczas jednak tylko Japonja i S. Salwador uznały wolne państwo Mandżukuo. — Prawo organiczne z 9.3.1932 r. wyznacza szefa władzy wykonawczej, Radę Prywatną i gabinet. W styczniu 1932 r. dziedzicznym cesarzem został szef władzy wykonawczej Pu Yi, ostatni cesarz Chin przed abdykacją. Flaga: żółta z czterema kolorowemi pasami (czerwony, niebieski, biały, czarny) w lewym górnym rogu. Uprawa soji, zbóż, ryżu, bawełny, tytoniu. Bogactwa kopalniane niewyzyskane. Głównie rozwinięty przemysł olejarski, tytoniowy, tkacki.

MONGOLJA — Republika. 1.526.000 km², 540.000 mieszk. (w czem 1/6 Rosjanie). Stolica: Ulan Bator (dawniej Urga) 100.000 m. W 1924 r. po śmierci teokratycznego władcy zewnętrznej (poza chińską) Mongolji, wybuchła rewolucja, która ogłosiła republikę na wzór sowiecki. Władzę najwyższą ma parlament (Wielki Huruldan), który wyłania z siebie komitet wykonawczy (Mały Huruldan) złożony z 3 członków, odpowiedzialny przed parlamentem. Ludność zajmuje się przeważnie hodowlą zwierząt, eksport stanowią głównie wełna, skóry. Bogactwa kopalniane niezbadane.

NEPAL. Królestwo. 54.000 mil² ang. 5.600.000 mieszk. Stolica Kathmandu. Król: Maharadża Tribhubana Bir Bikram. Rządy w Nepalu sprawuje wojskowa oligarchja. Władza spoczywa w rękach pierwszego ministra. Ludność wyznaje buddyzm. Siła zbrojna: 20.000 regularnego wojska. Ludność zajmuje się rolnictwem. Import: nafta, cukier, tytoń, wyroby gotowe, materjały wełniane i bawełniane. Eksport: bydło, skóry, zboże, opjum, ryż, drzewo.

PERSJA (IRAN). Monarchja konstytucyjna. 1.626.520 km². Ok. 10.000.000 m. Wśród nich 3,000,000 koczujących nomadów. Stolica Teheran. 350.000 m. Szach: Riza Khan Pahlevi. Od 1906 r. Persja ma Zgromadzenie Narodowe. „Majlis" wybierane na lat dwa. Rządy spoczywają w rękach gabinetu mianowanego przez szacha, który jest władcą dziedzicznym. Większość ludności wyznaje religję mahometańską (sekta szyitów). Święto narodowe 15 marca — dzień urodzin szacha R. K. Pahlevi. Flaga: zielono biało czerwona z herbem. Służba wojskowa obowiązkowa 25 lat, w tem w szeregach 24 mies. Wojska 68.952 osób, marynarka. Ludność zajmuje się przeważnie rolnictwem. Bogactwa kopalniane b. znaczne i różnorodne lecz słabo wyzyskane, najwięcej nafta, której udział w produkcji światowej wynosi 3.3%. Import: cukier, materjały włókiennicze, herbata, ryż, stal, maszyny. Eksport: nafta, oleje, owoce świeże i suszone, dywany, wełna, bawełna, ryż, jedwab, opjum.

SJAM. Królestwo konstytucyjne. 513.443 km². 11.506.207 mieszk. (spis 15.VII.1929 r.). Stolica: Bangkok. Król: Ananda (Mahidol). Według konstytucji (10.XII.1932 r.) najwyższa władza należy do narodu, król jako głowa narodu wykonywa władzę prawodawczą za zgodą i radą Zgromadzenia reprezentantów narodu oraz władzę wykonawczą za pośred-

nictwem Rady Stanu. Prezes Rady i część członków muszą być wybrani przez Zgromadzenie. Członków zgromadzenia w połowie mianuje król, w połowie są wybierani, kadencja trwa cztery lata. Obecny król urodzony w 1926 roku wstąpił na tron w 2.III.1935 r. po abdykacji swego wuja Prajadhipoka. Do czasu pełnoletności króla władzę sprawuje Rada Regencyjna. Przeważająca liczba ludności wyznaje buddyzm. Flaga: czerwono - biało - niebiesko - biało - czerwona.. Służba wojskowa obowiązkowa 25 lat, w tem w szeregach 2 lata. Wojsk: 26.419 osób, lotnictwo 2.584 osób i marynarka Rolnictwo rozwinięte, szczególniej uprawa ryżu, którego udział w produkcji światowej wynosi 4,3%. Bogactwa kopalniane znaczne (żelazo, węgiel, cynk), niewyzyskane, prócz cyny, udział w produkcji świata — 11,8%. Import: wyroby gotowe, tytoń, maszyny. Eksport: cyna, ryż, drzewa cenne z rozległych lasów, korzenie, owoce.

TANNU TUVA. Republika. Powierzchnia 165.760 km². Ludność 65.000 mieszk. Stolica Kizyłchoto (Krasnyj) 10.000 mieszk. Republika powstała po zajęciu Urgi przez Z.S.R.R., ma również ustrój sowiecki i pozostaje w sferze wpływów Rosji Sowieckiej.

ZWIĄZEK SOCJALISTYCZNYCH REPUBLIK RAD: patrz Europa.

POSIADŁOŚCI PAŃSTW EUROPEJSKICH I AMERYKAŃSKICH.

FRANCJA

Indje francuskie. Kolonje Pondichery, Karikal, Chandernagor Mahé, Yanaon. Ogółem 500 km². z 281.684 m. Gubernator rezyduje w Pondichery. Kolonje mają wspólną Radę Generalną i są reprezentowane w parlamencie francuskim przez jednego senatora i jednego deputowanego.

Indochiny francuskie składają się z 5 państw: kolonji Kochinchina i protektoratów: Annam, Kambodża, Tonkin i Laos oraz terytorjum wydzierżawionego od Chin Kwang - Chau - Wan. Ogółem 741.000 km². 21.652.000 m. (1931 r.). Siedzibą gubernatora Hanoi, dawniej Saigon. Kochinchina podlega bezpośrednio władzy gubernatora, w innych państwach Francja ma swoich rezydentów podległych gubernatorowi.

Kochinchina: 26.476 m² ang. 4.441.418 mieszk., w tem 17.597 Europejczyków. Stolica Saigon 109.468 m. (1933). Rządy sprawuje Rada Kolonjalna (12 Francuzów i 12 krajowców) oraz gubernator. W parlamencie francuskim Kochinchinę reprezentuje jeden deputowany.

Annam: Królestwo pod protektoratem. 160.000 km². 5.122.249 mieszk. (1934 r.). Stolica: Hué 33.222 m. (1934 r.). Król Bao-Dai rządzi przy pomocy Rady Ministrów i rezydenta Francji.

Kambodża: Królestwo pod protektoratem. 175.000 km², 2.806.000 mieszk. (1931 r.). Stolica: Phnôm-Penh (96.000 m.). Król: Sisowathmonivong.

Tonkin był vicekrólestwem Annamu, obecnie vicekróla zastępuje rezydent francuski. 8.669.949 mieszk. (1934 r.). Stolica Hanoi, 120.509 m (1934 r.).

Laos: terytorjum pod protektoratem. 231.400 km.² 989.115 mieszk. Stolica Vientiane.

Kwang - Chau - Wan: 200 m.² ang. z 230.000 mieszk. Siedziba ad-

ministracji podległej gubernatorowi Indochin — Fort Bayard. Ludność Indochin zajmuje się rolnictwem i rybołówstwem. Bogactwa kopalniane: węgiel, cynk. Import: wyroby włókiennicze, metale, wyroby gotowe. Eksport: ryż, węgiel, guma, skóry, herbata. Udział w produkcji światowej w %%: kauczuk 20, ryż 4.5, kawa 2.

Syrja i Liban — mandat francuski, b. prow. turecka otrzymany w 1920 r. zatwierdzony przez Ligę Narodów w 1922 r. Ogółem 161.000 km²., 2.831.622 mieszk. (1929 r.). Siedziba Wysokiego Komisarza francuskiego m. Beirut.

Syrja. Republika. 127.000 km². 1.696.638 mieszk. Stolica Damaszek 193.912 mieszk. Syrja posiada prezydenta obranego na lat pięć oraz Zgromadzenie Prawodawcze obrane na lat cztery. W skład Syrji weszły państewka Damaszek, Aleppo i Sandzak Alexandrette.

Liban. Republika. 9.321 km². 862.618 mieszk. Stolica Beirut 134.655 mieszk. Liban posiada prezydenta oraz Izbę deputowanych.

Latakia. Terytorjum Aleutów, państwo niepodległe. 286.920 mieszk. Stolica Latakia.

Dzebel - Druz, państwo, na czele którego stoi gubernator francuski. 51.780 mieszk. Stolica: Es Suweideh. Ludność pod względem wyznaniowym b. mieszana. Większość mahometanie (sunnici). Kraje rolnicze. Bogactwa kopalniane znaczne — wyzyskane niedostatecznie. Import: materjały welniane, bawełniane, metale, chemikalja i t. p. Eksport: owoce, produkty zwierzęce, jedwab.

HOLANDJA

Indje Holenderskie Wschodnie. Kolonje holenderskie. Ogółem 1.900.152 km². W skład kolonij wchodzą wyspy: Jawa, Sumatra i pobliskie do niej należące, arch. Riou - Lingga, wyspa Bangka, Billiton, Borneo (bez części północnej i zachodniej), wyspy Celebes, Moluckie, Bali, zachodnia część wyspy Timor i liczne drobne wysepki. 60.954.890 mieszk. (1934 r.), w czem Europejczyków 241.325 osób. Stolica i siedziba Generalnego Gubernatora: Batawia (na Jawie), z przedmieściami 533.015 m. Terytorja te mają samorząd wewnętrzny, pod nadzorem metropolji. Władza prawodawcza jest w rękach gubernatora i Zgromadzenia Narodowego (Volksraad). Przy gubernatorze funkcjonuje Rada, ciało doradcze złożone z 5 członków, którzy jednak nie mogą wpływać na rządy. Wolność wyznania jest zagwarantowana. Kraj rolniczy. Bogate źródła ropy naftowej, kopalnie cyny. Import: wyroby gotowe włókiennicze, metalowe, maszyny, cement, wyroby fajansowe, chemiczne. Eksport: cukier trzcinowy, kauczuk, tytoń, herbata, kawa, kakao, indygo, korzenie, chinina, nafta, cyna. Udział w produkcji światowej w %%: kauczuk 33.1, rudy cyny 16.1, herbata 9.9, kawa 8.5, ryż 4.5, tytoń 3.7, ropa naftowa 2.8, cukier trzcinowy (Jawa) 2.8, kukurydza 1.8.

IMPERJUM BRYTYJSKIE.

Aden. Kolonja i protektorat Wielkiej Brytanji. Ogółem 4.200 km.² z 63.000 mieszk. Kolonja Aden z wyspami Perim, Kuria-Muria i Sokotra. Protektorat Aden obejmuje ziemie leżące głębiej poza Adenem na półwyspie Arabskim a także terytorjum Hadramut, — powierzchnia łącznie około 42.000 mil². ang. Wyspy administracyjnie podlegają Adenowi, który zależy bezpośrednio od 1932 r. od rządu w Indjach. Siedziba komisarza kolonji i rezydenta dla protektoratu

znajduje się w głównem mieście Aden, które jest ważną stacją węglową.

Bahrain wyspy. Kolonja 500 km². 120.000 mieszk. Stolica Manama (25.000 m.). Wyspy są głównem centrum połowu pereł w zatoce Perskiej.

Borneo brytyjskie. Kolonja i protektoraty.
Północne Borneo brytyjskie stanowi kolonję podległą gubernatorowi angielskiemu. 31.106 m.² ang. i 270.225 m. (1931 r.). Główne miasto Sandakan. Siedziba gubernatora i rezydenta Borneo Brytyjskiego.

Brunei, sułtanat pozostający pod protektoratem W. Brytanji od 1906 r. 2.500 m.² ang.; 33.000 m. Stolica Brunei.
Sawarak, niezależne państwo pod protektoratem W. Brytanji. 50.000 mil² ang., 475.000 m. Stolica Kuczing.

Ceylon. Kolonja. 65.607 km². 5.312.548 m. (1931 r.). Stolica: Colombo 284.155 m. Siedziba gubernatora. Do Ceylonu należy zaliczyć przynależność wyspy Malediwy, tworzące odrębny sułtanat. Gł. miasto Male. Rozwinięte rolnictwo; znaczne bogactwa kopalniane, połów pereł. Import: tkaniny bawełniane, węgiel, cukier, ryż, artykuły gotowe. Eksport: herbata, kauczuk, korzenie, kakao, kopra. Udział w produkcji światowej w %%: herbata 15.4, grafit 9.2, kauczuk 7.5.

Cypr. Kolonja. 3.584 mil² ang. 347.959 mieszk. (1931 r.). Stolica Nikosja 23677 m. (1931 r.) Siedziba gubernatora. Kraj rolniczy. Import: masło, kawa, cukier, nafta, wyroby gotowe, konfekcja. Eksport: owoce, bawełna, wina.

Hong-Kong. Kolonja. 391 mil² ang. 900.796 m. Stolica: Victoria 364.279 m. Siedziba gubernatora Hong-Kong stanowi centrum handlu światowego z Chinami oraz ważny ośrodek wojskowy i strategiczny.

Indje. Kolonje i protektoraty. Powierzchnia ogółem (łącznie z wyspami Andamany, Lakadywy, Nikobary) 4.676.000 km². ok. 355 miljonów mieszkańców. Indje składają się z Indji właściwych, t. zw. Indji angielskich. 1.318.346 m.² ang. 289.491.241 m. (1931 r.) czyli 15 prowincyj, które stanowią kolonję angielską i podlegają angielskiemu prawu oraz z około 600 mniej lub więcej niezależnych państw i terytorjów plemion, pozostających pod protektoratem Wielkiej Brytanji, gdzie ma ona swych rezydentów. Do większych państw należą: Radzputana, Hajderabad, Kaszmir, Majsore, Pendżab, Gualior, Sikkim i t. p. Stolica Indji angielskich Delhi (447.442 m.), latem siedziba rządu w Simli. Król Wielkiej Brytanji i Irlandji ma tytuł Cesarza Indyjskiego. Wicekról i generalny gubernator: lord Tomasz Earl of Wellington. Władzą prawodawcza składa się z generalnego-gubernatora (vicekróla) i dwóch Izb: Rady stanu (60 czł.) i Zgromadzenia prawodawczego (145 członków); poszczególne prowincje mają swe władze prowincjonalne. Rząd indyjski składa się z generalnego-gubernatora oraz Rady złożonej z 8-iu czł., z których każdy jest odpowiedzialny tylko za swój dział administracji. Gen. gubernator jest jedynym reprezentantem Rządu Wielkiej Brytanji w Indjach angielskich; mianowany jest przez króla i zwyczajowo pełni swój urząd przez lat 5. Państwa indyjskie są w różnym stopniu zależne od Wielkiej Brytanji. Z wyjątkiem dziedzin, które ogarniają całe Indje, jak poczta, telegraf, cła, moneta — centralny rząd indyjski nie ingeruje w sprawach administracji. Książęta indyjscy nie mają prawa wypowiadać wojny, zawierać traktatów pokojowych, mianować swych przedstawicieli dyplomatycznych. Siły zbrojne mogą utrzymy-

wać w określonych granicach. W razie przekroczenia tych kompetencyj, centralny rząd może objąć państwo pod kontrolę. Niektóre państwa składają rządowi roczne opłaty. W r. 1936 ma być wprowadzona nowa konstytucja oparta na zasadzie federacji — ma ona ugruntować teren dla stworzenia z Indji w przyszłości dominjum W. Brytanji. Cesarz Indyjski mianować ma vicekróla, parlament ma składać się z 2-ch Izb: Rady Stanu złożonej z 156 przedstawicieli prowincyj i 104 przedstawicieli państw i Izby Deputowanych złożonej z 250 posłów od poszczególnych prowincyj i 125 przedstawicieli państw — vicekról powoływać ma gabinet odpowiedzialny przed parlamentem, przysługiwać mu ma prawo zawieszania uchwały parlamentu i odwołania się do cesarza. Służba wojskowa: ochotnicza, zaciąg 15-letni w tem w szeregach 2 — 7 lat. Wojsko 259.818 osób, marynarka 1.147 osób. Na terenie Indji ludność wyznaje różnorodne religje. Większość stanowią braminiści, muzułmanie i buddyści, pozatem są poganie, sikh, chrześcijanie i liczne drobne sekty. Ludność zajmuje się rolnictwem. Bogactwa leśne i kopalniane, jak złoża manganu, ołowiu, miedzi, soli, cyny, srebra, nafty. Import: wyroby włókiennicze, metale, nafta, jedwab, cukier Eksport: bawełna, ryż, herbata, opium. Udział w produkcji światowej w %%: ryż 38.5, tytoń 30.3, herbata 21.6, bawełna 16.1, rudy manganu 14.5, len nasiona 13.9, cukier trzcinowy 13.7, pszenica 7.5, ołów hutniczy 6.4, jęczmień 6.1, sól kuchenna 6.5, rudy cyny 3.9, srebro 3.8, wełna 2.7, węgiel kamienny 1.8, kukurydza 2.1, rudy żelaza 1.6, stal i żelazo sur. 1.5, złoto 1.4, nafta 0.6.

Malaya Straits settlements. Kolonje Wielkiej Brytanji; składają się z terytorjów: kolonja Singapore (z wyspami Co-Cos i Christmas), Penang (łącznie z prowincją Wellesley i Dindings) Malakka i Labuan. Ogółem 1.531 m.² ang. 1.114.015 mieszk. (1931 r.) Główne miasto Singapore 525.228 mieszk. (1934 r.). Siedziba gubernatora i Wysokiego Komisarza dla sfederowanych i niesfederowanych państw malajskich.

Sfederowane Państwa Malajskie: Sułtanaty Perak, Selangor, Negri Sembilan i Pahang są pod protektoratem Wielkiej Brytanji. Ogółem 27.430 m.² ang. 1.631.519 mieszk. W każdem z państw znajduje się rezydent W. Brytanji podległy komisarzowi. Istnieje też wspólna Rada Federacyjna dla omawiania spraw wspólnych i ogólnego ustawodawstwa.

Niesfederowane Państwa Malajskie: Sułtanaty Johore, Kedah, Perlis, Kelantan, Trengganu. Ogółem 22.040 m² ang. 1.543.451 mieszk. W każdem z państw znajduje się przy miejscowym władcy doradca W. Brytanji, podlegający Wysokiemu Komisarzowi (w Singaporze.
Produkcja: kauczuk (30% prod. świata), ryż, guma, kopra, tapioka, orzechy kokosowe, cenne drzewa, sorgo.

Palestyna. Mandat Wielkiej Brytanji, sprawowany pod kontrolą Ligi Narodów. Kraj zdobyty przez wojska angielskie w 1918 r. na Turcji. Około 23.000 km.² 1.171.000 mieszk. (1934 r.), w czem Żydów 307.312 osób. Ogólna liczba imigrantów w 1933 r. 31.977 osób, w czem 30.327 osób stanowią Żydzi. Stolica Jerozolima 90.502 mieszk. (1932 r.). Wysoki komisarz: gen. Sir Artur Grenfell Wauchope. Palestyna od 1.IX.1922 r. ma konstytucję. — Władzę sprawuje komisarz łącznie z Radą Wykonawczą. W grudniu 1935 r. powołano Radę Ustawodawczą organ doradczy Wys. Komi-

sarza, któremu przysługuje prawo veta. Żydzi dla spraw religijnych, kulturalnych i samorządowych posiadają autonomiczną gminę żydowską. Agencja żydowska dla spraw narodowego „home" żydowskiego (deklaracja Balfour'a z 1917 roku) jest uznana przez rząd brytyjski i palestyński. Większość ludności stanowią Arabowie — mahometanie. Kraj rolniczy. Import: artykuły spożywcze, wyroby włókiennicze i jedwabne, nafta, maszyny, cukier, wyroby gotowe. Eksport: pomarańcze, grapefruits, wino, oliwa.

Transjordanja (Kerak). Mandat Wielkiej Brytanji sprawowany pod kontrolą Ligi Narodów. B. posiadłość Turcji. Około 42.000 km.². Około 300.000 mieszk. (1929 r.). Stolica: Amman (5.500 mieszk.). Szef państwa (emiratu): Emir Abdullah Ibn Hussein. Rezydent brytyjski w Ammanie. Wysoki Komisarz dla Palestyny jest również Wysokim Komisarzem dla Transjordanji. Kraj ten posiada konstytucję i Radę Prawodawczą od 1929 r.

PORTUGALJA.

Indje Portugalskie: Kolonja składająca się z posiadłości: Goa, Damao i Diu. 4.240 km.². 579.969 mieszk. (1934 r.). Stolica i siedziba gen.-gubernatora Pangin.
Macao: Kolonja zawiera łącznie z wysepkami Taipa i Colôane 10 km.² i 158.000 mieszk. Główne miasto Macao.
Timor: kolonja zawiera wschodnią część wyspy Timor z terytorjum Ambeno i wyspami Pulo Cambing i Pulo Jaka. 20.000 km.². 474.363 mieszk. (1931 r.). Główne miasto Dilly.

WŁOCHY.

Koncesja w Tient-sin uzyskana od Chin w 1902 r., ma obszaru 1/2 km.² i 8.629 mieszk. (1933 r.).
Wyspy Egejskie. Dodekanez włoski. Kolonja, w skład jej wchodzi 14 wysp, z których ważniejsze Rhodos, Cos, Kalymnos, Leros, Symi, Karpathos. Około 3.000 km.², 131.000 mieszk. Główne miasto Rhodos 25.447 mieszk.

STANY ZJEDNOCZONE AMERYKI.

Filipińskie wyspy: Kolonja składa się z 7.000 wysp i wysepek, z których najważniejsze Luzon, Mindanao, Palawan. 297.000 km.². 13.055.220 mieszk. Stolica i siedziba gubernatora: Manila na wyspie Luzon 41.034 mieszk. Władza prawodawcza składa się z Senatu (24 czł.) i Izby Deputowanych (46 czł.). Gubernator jest mianowany przez Prezydenta Stanów Zjednoczonych. W styczniu 1935 r. uchwalono nową konstytucję w celu utworzenia republiki w okresie lat 10. Uchwała ta musi być zatwierdzona przez prezydenta Stanów Zjednoczonych i potwierdzona przez plebiscyt. Większość ludności wyznaje religję rz.-katolicką. Ludność zajmuje się rolnictwem. Bogactwa kopalniane: złoto, srebro, ołów, miedź, cynk, słabo wyzyskane. Import: wyroby bawełniane, wyroby gotowe, nafta, węgiel. Eksport: tytoń, cukier, konopie, kopra, drzewo. Udział w produkcji światowej w %%: konopie (włókna) 28.7, cukier trzcinowy 5.5, tytoń 2.2, ryż 1.8, złoto 1.1.
29. milj. km.². Ludność 141.400.000 m. (7% ludności świata). Gęstość zaludnienia 4.7 mieszk. na km.²

ABISYNJA. (Etjopja). Cesarstwo konstytucyjne. 906.500 km.². Około 15.000.000 mieszk. Stolica Addis Abeba (60 — 70 tys. mieszk.). Najstarsze państwo afrykańskie. Cesarz: Haile Selasie I. W r. 1931 Abisynja otrzymała konstytucję. Cesarz rządzi przy współudziale dwóch mianowanych Izb. Pierwszy parlament otwarto 2.II.1934 r. Abisynja należy do Ligi Narodów od 1923 r. W kraju istnieje jeszcze niewolnictwo, jednak handel niewolnikami jest karany śmiercią. Od jesieni 1935 r. Abisynja prowadzi wojnę zaczepiona przez Włochy. Większość ludności należy do wyznania koptyjskiego — część wyznaje islam lub fetyszyzm. Flaga: zielono-żółto-czerwona. Bogactwa kopalniane, mało wyzyskane: złoto, sól, żelazo, węgiel, platyna (3% produkcji świata). Wywozi się: skóry, futra, kość słoniową, kawę, kauczuk.

EGIPT. Królestwo. 986.970 km² (łącznie z półwyspem Synai). 14.217.864 mieszk. (1927 r.). Stolica Kair 1.064.567 m. (1927 r.). Król: Fuad I. Do roku 1922 Egipt był pod protektoratem Wielkiej Brytanji. Po zniesieniu protektoratu sułtan egipski ogłosił się królem (15.3.1922 r.). W 1930 r. król ogłosił dekret kasujący konstytucję i rozwiązujący parlament. Władza prawodawcza i inne prerogatywy parlamentu spoczywały w rękach króla, sprawującego rządy za pośrednictwem ministrów. Konstytucja z 1923 r. została przywrócona w grudniu 1935 r. Egipt nie jest członkiem Ligi Narodów. Egipt posiada do spółki z Wielką Brytanją wpływy w kondominjum anglo - egipskiem w Sudanie — i mianuje gubernatora za zgodą Wielkiej Brytanji. Flaga: półksiężyc i trzy gwiazdy na zielonem polu. Służba wojskowa obowiązująca 10 lat w tem w szeregach 5 lat. Wojska 11.683 osób. Kraj rolniczy. Bogactwa kopalniane niewielkie. Przemysł mało rozwinięty. Import: tkaniny, węgiel, tytoń, artykuły gotowe. Eksport: bawełna (4.4% produkcji światowej), cukier, tytoń, ryż, fosforyty (4.6% prod. światowej).

LIBERJA. Republika murzyńska. 111.370 km². 1 miljon mieszk. Stolica: Monrovia 10.000 m. Prezydent Edwin Barclay. Konstytucja na wzór konstytucji St. Zjednoczonych Ameryki: prezydent, rada ministrów, Senat i Izba Deputowanych. Liberja jest członkiem Ligi Narodów. Ludność wyznaje religję protestancką. Trudni się rolnictwem, górnictwem. Przemysł w zaczątku. Eksport: kawa, olej palmowy, orzechy kokosowe. Import: tkaniny, wyr. gotowe, art. spożywcze. Służba wojskowa ochotnicza, podczas wojny obowiązkowa; wojska 538 os., straż graniczna 4213 os. Flaga: pasy podłużne 6 czerwonych i 5 białych u góry przy drzewcu biała gwiazda na niebieskiem polu.

MAROKKO. Monarchja absolutna. Kraj jest podzielony na trzy strefy, w których są różne systemy rządzenia. Powierzchnia neutralnej zdemilitaryzowanej strefy Tangieru: 583 km.², z 70.000 m. Strefy francuska i hiszpańska. Sułtan: Sidi Mohammed (zwykle rezyduje w Rabat w strefie francuskiej. Tangier posiada autonomję; prawodawstwo jest w rękach Zgromadzenia Narodowego (27 czł.). Pozatem jest komitet kontrolujący składający się z konsulów Wielkiej Brytanji, Francji, Hiszpanji. Administruje strefą specjalny urzędnik z 3 pomocnikami (w marcu 1935 r. Francuz, Anglik, Hiszpan i Włoch). Sułtan ma swego reprezentanta t. zw. Mendoub, który z urzędu przewodniczy mię-

dzynarodowemu zgromadzeniu i ma pieczę nad sprawami krajowców. (Patrz również Marokko hiszpańskie i Marokko francuskie).

POSIADŁOŚCI PAŃSTW EUROPEJSKICH W AFRYCE:

BELGJA

Kongo belgijskie. Kolonja. 2.377.620 km². Krajowców 9.467. 503 m. białych 17588 m. (1934 r.). Stolica Leopoldville. Niezależne państwo Kongo utworzone przez króla belgijskiego Leopolda II, zaanektowane zostało przez Belgję. Belgijski minister kolonij, mianowany przez króla, jest członkiem Rady Ministrów i przewodniczącym Rady Kolonjalnej złożonej z 15 członków. Króla reprezentuje w Kongo gubernator generalny, który rządzi przy pomocy wice-gubernatora, inspektorów stanu i prowincjonalnych komisarzy. Kraj rolniczy. Znaczne bogactwa kopalniane: węgiel kamienny, żelazo. Import: tkaniny, art. spożywcze, chemikalja, maszyny. Eksport: miedź, orzechy kokosowe, diamenty, rad, złoto, rudy cyny, kauczuk, kość słoniowa, bawełna, kawa, kakao. Udział w produkcji światowej w %%: diamenty 64.6, miedź metal 5.2 rudy cyny 2.7, złoto 1.3.

Ruanda i Urundi. Terytorja oddane pod mandat Belgji przez Ligę Narodów (dawna Niemiecka Afryka Wschodnia). 53.200 km.² 3.035.863 mieszk. (1930 r.). Stolica Usumbura. Administracyjnie połączone z Kongo belgijskiem.

HISZPANJA

Kanaryjskie wyspy. Archipelag podzielony na dwie prowincje wchodzi w skład kraju macierzystego. Pierwsza prowincja, pod nazwą swej stolicy Santa Cruz de Tenerife 65.020 m. (1933 r.) składa się z wysp Tenerife, Palma, Gomera i Hierro; druga Las Palmas ze stolicą tejże nazwy i 81.858 mieszk. obejmuje wyspy Gran, Canaria, Lanzarote i Fuerteventura i kilka drobnych wysepek. Prowincja Santa Cruz 3.958 km.² z 320.266 mieszk. Prowincja Las Palmas — 3.312 km² z 264.613 m. (31.XII.1933 r.).

Marokko hiszpańskie. Protektorat. 34.000 km². 720.273 mieszkańców. (1933 r.). Stolica Tetuan 48.300 mieszk. W strefie Marokka hiszpańskiego władza sułtańska (patrz Marokko) przekazana jest Kalifowi, wybranemu przez sułtana z pośród dwóch kandydatów przedstawionych przez rząd hiszpański. Rządy Kalifa są pod kontrolą hiszpańskiego wysokiego komisarza rezydującego w Tetuanie. Kalif: Sidi Muley Hassan Ben el Mehedi. Rolnictwo mało rozwinięte; hodowla bydła. Bogactwa kopalniane: miedź, cynk, żelazo, ołów — niewyzyskane.

Gwinea hiszpańska. Kolonja Hiszpanji, składa się z okręgu Rio Muni na lądzie stałym oraz wysp, położonych w zatoce gwinejskiej: Fernando Po, Annabon, Corsico, Wielki i Mały Eleboy. Ogółem 312.000 km.² 121.000 mieszk. Stolica Santa Isabel 8.000 m. na wyspie Fernando Po siedziba gubernatora.

Rio de Oro i Adrar. Kolonja, protektora i przynależność Hiszpanji. Kolonja 65.500 mil² ang., protektorat — 34.700 m² ang. pow. i terytorjum okupowane ok. 9.000 m² ang.; ogółem 285.000 km² z 20.000 m.. Stolica Villa Cisneros.

Ifni, terytorjum leżące na północ od poprzednich. 965 m² ang. 20.000 m. Wszystkie kolonje administracyjnie podlegają gubernatorowi w S. Isabel.

FRANCJA.

Alger. Północne terytorja stanowią część metropolji (3 departamenty). 208.000 km², 5.978.833 mieszk. Południowy Alger składa się z 4 kolonij. 2.008.000 km², 574.618 mieszk. (8.III.1931 r.). Ogółem ludności 6.553.451 m. Główne miasto Alger 257.122 m. Północna część Algeru wysyła do parlamentu francuskiego 3 deputowanych i 3 senatorów, nie jest zupełnie zasymilowana z Francją, nie posiada całkowitej autonomji, tylko częściową autonomję gospodarczą. Alger podlega w Paryżu Ministrowi Spraw Wewnętrznych. Ludność zajmuje się rolnictwem. Bogactwa kopalniane rudy: cynkowa, żelazna, miedziana, mangan, ołów, fosfaty. Rozwinięta produkcja dywanów. Import: węgiel, nafta, tkaniny, cukier, konfekcja, wyroby gotowe, maszyny, herbata. Eksport: owoce, warzywa, wino tytoń, wełna, fosfaty, skóry. Udział w produkcji światowej w %%: fosforyty 7.9, wina 10.5, jęczmień 1.9, wełna 1.1.

Francuska Afryka Równikowa. Cztery kolonje Francji 2.000.000 km², 3.192.282 mieszk., wśród nich 5.459 Europejczyków. Główne miasto Brazzaville. Władza spoczywa w rękach gubernatora, mającego do pomocy Radę administracyjną i sekretarza, który jest jego zastępcą. W skład Fr. Afr. Równikowej wchodzi: Czad — (główne m. Fort Lamy). Gabon — (stolica Libreville). Kongo Środkowe — (stolica Brazzaville). Ubangi — Shari (stolica Bangui). Powierzchnia przeważnie pokryta podwzrotnikowemi lasami, ludność zajmuje się rolnictwem. Bogactwa kopalniane mało wyzyskane (miedź, ołów, srebro). Import: tkaniny, spirytualja, maszyny, wyroby gotowe, nafta, ryż, tytoń. Eksport: cenne drzewa, bawełna, kauczuk, migdały, kość słoniowa, olej palmowy, kawa, kakao, strusie pióra.

Francuska Afryka Zachodnia. Siedem kolonij Francji. 4.155.000 km², 14.404.142 mieszk. (1933) w tem 27.331 Europejczyków. Siedziba gubernatora gen.: Dakar. Gubernator generalny rządzi przy pomocy Rady i w każdej kolonji ma podległych mu gubernatorów, w skład kolonji wchodzą:

	Stolica	Powierzchnia m² ang.	Ludność
Dahomey	Porto Novo	41.302	1.133.274
Gwinea fr.	Conakry	89.436	2.119.162
Nigerja	Niamey	490.490	1.721.331
Maurytanja	St. Louis	347.400	351.625
Senegal	St. Louis	74.172	1.692.708
Sudan fr.	Bamako	380.557	3.526.611
Wybrzeże kości słoniowej	Bingerville	180.802	3.859.431
		1.604.159	14.404.142

w czem 27.331 Europejczyków

Ludność zajmuje się rolnictwem. Pokłady złota. Import: tkaniny, ryż, węgiel, cukier, spirytualja, nafta, maszyny, mąka, żelazne wyroby. Eks-

port: owoce, budulec, kawa, bawełna, kakao, oliwa palmowa, zwierzęta żywe, skóry, kauczuk, złoto, orzech ziemny, kość słoniowa.

Kamerun. Mandat Francji i W. Brytanji z ramienia Ligi Narodów B. kolonja Niemiec. Strefa francuska 429.750 km.², 2.298.495 mieszk. (1933) Siedziba komisarza Jaundé. Głównymi artykułami są orzechy ziemne, olej palmowy, skóry, migdały, budulec, kakao (3% prod. świata), kość słoniowa. Hodowla bydła, koni, owiec, kóz.

Madagaskar. Kolonja. 623.190 km², 3.701.770 mieszk. Do kolonji Madagaskar należą administracyjnie wyspy: archipelag Komory (650 m² ang. 109.563 m.)z wyspą Mayotte, oraz wyspy: archipelag Kerguélen, Crozet, St. Paul, Amsterdam. Siedziba gubernatora Antananarivo (92.475 m). Gubernator administruje przy pomocy Rady Doradczej — Kolonja nie jest reprezentowana w parlamencie Francji; posiada Radę finansową delegatów (24 francuzów i 24 krajowców), którzy zajmują się sprawami budżetowemi. Krajowcy biorą duży udział w zarządzie, ale nie na kierowniczych stanowiskach. Ludność trudni się rolnictwem. Bogactwa kopalniane: ruda żelazna, mangan, miedź, siarka, srebro, złoto, sól i grafit. Import: wyroby tekstylne, węgiel, nafta, konfekcja, maszyny. Eksport: rafja, mięso, ryż. maniok, kawa, tytoń, rum, skóry, kopra, grafit (7% produkcji świata) i złoto.

Marokko francuskie. Protektorat, ok. 518.000 km², 4.500.000 mieszk. (1931 r.). Siedziba rezydenta: Casablanca, 160.418 m. Stolica Rabat. W strefie francuskiej, która obejmuje prawie całe Marokko, obok rządu sułtańskiego t. zw. Makhzen istotną władzę ma Francja, jej rezydent jest ministrem spraw zagranicznych sułtana i naczelnikiem francuskiej administracji. Ludność trudni się rolnictwem. Bogactwa kopalniane: fosfaty, rudy żelazne, cynk, mangan, antymon. Import: wyroby tekstylne, maszyny, cukier, kakao, herbata, nafta. Eksport: zboże, warzywa, oliwa, migdały, drzewo cedrowe, bydło, fosfaty (12.6% produk. światowej), jęczmień (2.8% produk. światowej).

Réunion. Kolonja; 970 m² (wyspa). 197.933 m. (1931), z czego 95% Francuz Stolica St. Denis 26.807 m. Zarządza kolonją gubernator przy pomocy Rady Doradczej i Rady Generalnej. Kolonja jest reprezentowana w parlamencie francuskim. Uprawa trzciny cukrowej, monioku, tapioki; wyrób rumu, esencyj, alkoholu Bogate lasy. Import: ryż wyroby gotowe, tkaniny.

Somali francuskie. Kolonja 8.880 m² ang., 68.965 mieszk. Stolica Dżibutti. Administruje kolonją gubernator przy pomocy Rady Administracyjnej. Ludność zajmuje się przeważnie handlem i rybołówstwem a także uprawą kawy. Eksport: kawa, skóry zwierzęce, sól.

Togo. Mandat Francji i Anglji z ramienia Ligi Narodów, (b. kolonje niemieckie). Strefa francuska: 52.000 km.², 753.300 krajowców, 512 Europejczyków. Stolica Lome 10.900 m. (1933 r.). Główne produkty kraju stanowią: kakao (2% prod. świata), kukurydza, olej palmowy, kauczuk, guma, kopra, orzechy ziemne.

Tunis. Protektorat. 125.000 km², krajowców 2.410.692 i Europejczyków 195.293 (1931 r.). Stolica Tunis 202.405 m. Sułtan: Sidi Ahmed bey. Rząd

Tunisu podlega francuskiemu ministerstwu spraw zagranicznych. Rezydent francuski jest ministrem spraw zagranicznych Tunisu. Gabinet składa się z 11 szefów departamentów, z których 8 — są Francuzami. Rolnictwo głównem zajęciem ludności. Bogactwa kopalniane: fosfaty, rudy ołowiu, cynku, żelaza, miedzi i manganu — węgiel i nafta. Import: żelazo i stal, cukier, tkaniny, papier, szkło, artykuły gotowe. Eksport: fosfaty (23.8% produkcji świata), rudy metali, ołów hutniczy (1.5% prod. świat.), owoce, mąka, jarzyny, wina.

IMPERJUM BRYTYJSKIE.

Brytyjska Afryka Południowa.

Związek Południowo-Afrykański. Dominjum. 472.550 m² ang. (w skład wchodzą prowincje: Przylądek Dobrej Nadziei, Natal, Transvaal, Wolne Państwo Orańskie). 1.194.700 Europejczyków i 6.567.900 mieszk. innych ras (1934). Stolica—Pretorja 62.138 m. (1931), siedziba parlamentu Cape Town 150.914 m (1931). Władzę wykonawczą sprawuje gubernator generalny, wspólnie z Radą Wykonawczą (12 ministrów). Władzę prawodawczą tworzą: król, Senat i Izba Poselska (House of Assembly). Senat składa się z 40 członków — Izba poselska ze 150 członków. Związek ma swoich przedstawicieli dyplomatycznych w Londynie, przy Lidze Narodów i w pięciu większych państwach Związek pozostaje w związku celnym z Basutoland, Bechuanaland i Swaziland. Służba wojskowa ochotnicza, zaciąg 3-letni, w tem w szeregach 30 — 50 dni. Podczas wojny służba obowiązkowa. Wojsko: 1934 os., lotnictwo 305 osób, marynarka 224.

Basutoland. Protektorat. 11.716 m² ang., 498.781 mieszk. (1921). Stolica Rezydenta Masaru ok. 2.000 m. Zarząd pozostaje w rękach rezydenta, który podlega Wysokiemu Komisarzowi Związku Południ. Afr.

Bechuanaland. Protektorat. 275.000 m.² ang., 150.185 krajowców, 1.055 Azjatów, 1.743 Europejczyków (1921 r.). Główne miasto Mafeking (w kraju Przylądkowym). Rezydent podlega Wysokiemu Komisarzowi Związku Południowo-Afryk.

Południowa Rhodezja. Kolonja — terytorjum przyłączone do dominjów. 150.344 m² ang. 1.212.000 mieszk. (1933 r.). Stolica Salisbury 29.000 m. Władzę sprawuje gubernator przy pomocy Rady wykonawczej.

Północna Rhodezja. Kolonja. 290.320 m² ang., krajowców 1.382.705 m. Europejczyków 10.583 (1932). Główne miasto Lusac.

Południowo Zachodnia Afryka. Mandat Związku Poł. Afrykańskiego z ramienia Ligi Narodów; b. kolonje Niemiec 834.990 km², 273.333 mieszk.; w tem 3.600 Europejczyków (1933 r.). Główne miasto Windhoek 17.070 m. Władzę sprawuje Zgromadzenie prawodawcze i Komitet Wykonawczy. Południowo Zachodnia Afryka wypowiedziała się za wejściem do Związku Południowo - Afrykańskiego w charakterze piątej prowincji, spotkało się to jednak z krytyką Komisji mandatowej Ligi Narodów.

Swaziland. Protektorat. 6.705 m². ang. 127.515 mieszk. (1933), w czem 124.710 krajowców. Stolica Mbabane. Administracja podlega Wysokiemu Komisarzowi Związku Południowo Afryk. Rozwinięte rolnictwo. Duże bogactwa kopalniane: złoto, djamenty, miedź, węgiel, srebro. Import:

tkaniny i konfekcja, tłuszcze, oleje, maszyny, wyroby żelazne. Eksport: złoto, diamenty, platyna, wełna, kukurydza, skóry, owoce południowe, węgiel, mąka. Udział w produkcji światowej w %%: złoto 43,9 diamenty 13,3, wełna 8,7, miedź, metal 8,2, platyna 5,8, złoto (Rhodezja) 2,6, cynk hutniczy (Rhodezja półn.) 1,9, cukier (Natal) 1,5, kukurydza 1,5, węgiel kamienny 1,1.

Brytyjska Afryka Wschodnia.

Kenya. Kolonja, protektorat złożony z ziem, dzierżawionych od sułtana Zanzibaru. 582.750 km², 3.076.343 mieszk. (1933 r.) Stolica gubernatora: Nairobi, 70.960 m. Władzę wykonawczą sprawuje gubernator przy pomocy Rady Wykonawczej — pozatem istnieje Rada prawodawcza. Rolnictwo mało rozwinięte. Bogactwa mineralne nie zbadane należycie; istnieje siarka, sól, złoto, grafit, mangan. Import: tkaniny, wyroby gotowe, maszyny, tytoń, ryż. Eksport: bawełna, kukurydza, kawa, cukier, kość słoniowa, skóry.

Mauritius. Wyspa — kolonja. 720 m² ang., 393.418 mieszk. Stolica gubernatora: Port Louis 54.459 m. (1933). Produkcja: bawełna, cukier, rum, kopra. Administracyjnie podlegają tej kolonji wyspy Rodrigez i Diego Garcia.

Njassaland. Protektorat. 37.596 m² ang. 1.608.023 krajowców, 1.474 azjatów i 1817 Europejczyków. Siedziba gubernatora Blantyre. Gubernator administruje przy pomocy Rady Wykonawczej i Rady Prawodawczej, powoływanych drogą nominacji, oraz prowincjonalnych komisarzy. Posiada on prawo veta. Produkcja: kawa, tytoń, bawełna; hodowla bydła: owiec, kóz, koni, mułów.

Sheychelle. Wyspy — kolonja. 92 wyspy 156 m² ang. 27.444 mieszk. Do Sheycheľów przynależą administracyjnie wyspy Amizanty i szereg drobnych. Stolica gubernatora: Victoria.

Somali brytyjskie. Protektorat. 68.000 m² ang. ok. 344.700 mieszk. Stolica komisarza: Berbera 15.000 m. Rolnictwo niezbyt rozwinięte. Rybołówstwo i łowiectwo. Import: artykuły gotowe, ryż, tkaniny. Eksport: zwierzyna i skóry, guma, kość słoniowa, wosk, strusie pióra, myrra, kadzidło.

Sudan. Kondominjum anglo-egipskie. Na zasadzie traktatu między obu państwami. 1.008.100 m² ang., 5.728.551 mieszk. Stolica Khartum 49.741 m. krajem administruje gubernator generalny, mianowany przez Egipt za zgodą Wielkiej Brytanji; przy gubernatorze funkcjonuje Rada dla pomocy w sprawach prawodawczych i administracyjnych. Kraj rolniczy. Import: tkaniny, cukier, kawa, węgiel, maszyny, żelazo i stal. Eksport: bawełna, guma arabska, konie, skóry.

Św. Helena. Kolonja 47 m² ang. (podległa administracyjnie wyspa Ascension 34 m² ang.). Siedziba gubernatora: Jamestown.

Uganda. Protektorat. 94204 m² ang., 3.620.193 mieszk. (w tem 1854 Europejczyków). Siedziba gubernatora: Entebbe. Zarząd bezpośredni nad tubylcami spełniają lokalni królowie i wodzowie plemion. Władze brytyjskie reprezentuje gubernator, który działa przy pomocy Rady Wy-

konawczej i Rady Prawodawczej. Kraj rolniczy. Kopalnie cyny. Import: tkaniny bawełniane, nafta, żelazo, maszyny, papierosy. Eksport: bawełna, kawa, kość słoniowa, skóry, cyna, cukier.

Tanganyjka. Mandat Wielkiej Brytanji z ramienia Ligi Narodów (dawna Niemiecka Afryka Wschodnia). 968.871 km.² (łącznie z powierzchnią wód). 5.063.660 m. (1933 r.) w tem 8.304 Europejczyków. Siedziba gubernatora: Dar-es-Salaam. 30.000 m. Ludność trudni się rolnictwem. Olbrzymie lasy. Bogactwa kopalniane: diamenty, złoto, cyna, żelazo, miedź, mika, sól — mało wyzyskane.

Tristan da Cuncha. Kolonja. Powierzchnia archipelagu ok. 21 m² ang.

Zanzibar. Protektorat. Wyspa Zanzibar 640 m². ang. wyspa Pamba 380 m² ang. (nie licząc sąsiednich wysepek). 235.428 mieszk. (1931). Stolica Zanzibar 45.276 m. Sułtan:: Seygid Siz Khalifa bin Harub. Władzę nominalnie sprawuje sułtan przy pomocy Rady Wykonawczej i Rady Prawodawczej — pierwszej przewodniczący sułtan — drugiej rezydent brytyjski. Główne artykuły produkcji: korzenie, kopra.

Brytyjska Afryka Zachodnia.

Gambia. Kolonja, terytorja dalej od morza położone stanowią protektorat. Kolonja 179 km² 14.370 m. Protektorat 10360 km² 185.150 mieszk. (1931 r.) Stolica gubernatora: Bathurst. Główne zajęcie ludności rolnictwo. Import: tkaniny, cukier, ryż, wyroby żelazne, tytoń. Eksport: skóry, ryż, orzechy palmowe, owoce.

Kamerun. Mandat Francji i W. Brytanji z ramienia Ligi Narodów, b. kolonja Niemiec. Strefa brytyjska 88.671 km². 781.115 mieszk. Główne artykuły produkcji: kawa, olej palmowy, kakao, kość słoniowa, Gł. miasto Buca. Administratorem mandatu jest gubernator Nigerji, Import: tkaniny, wyroby, żelazne, sól, nafta, cukier, alkohol. Eksport: kakao, kauczuk, orzechy palmowe, orzechy kola, skóry.

Nigerja. Kolonja i protektorat, 372.674 m² ang. Ogółem 19.928.171 mieszk. (1931 r.) w czem ludność kolonji stanowi tylko 316.773 m. Stolica Lagos 126.108 m. Zarząd spoczywa w rękach gubernatora, który rządzi przy pomocy Rady Wykonawczej i Prawodawczej. Rolnictwo rozwinięte, duże bogactwa kopalniane. Import: tkaniny bawełniane, wyroby żelazne, sól. Eksport: olej palmowy, orzechy, kakao (11,7% produkcji światowej), cyna (4.2% produkcji świata), orzechy ziemne, skóry, bawełna.

Sierra Leone. Kolonja i protektorat. Kolonja 4000 m². ang., 96.422 m. w czem 420 Europejczyków (1931 r.). Protektorat 27.670 m². ang. 1,450 903 mieszk. Gł. miasto Freetown. Władza spoczywa w rękach gubernatora, który administruje kolonją i protektoratem przy pomocy Rady Wykonawczej powołanej z nominacji i Rady Prawodawczej. Ludność trudni się rolnictwem. Import: tkaniny, węgiel, tytoń, sól, żelazo. Eksport: orzechy palmowe, diamenty, złoto, kakao, orzechy kola, skóry.

Togo. Mandat Wielkiej Brytanji i Francji, z ramienia Ligi Narodów (dawna kolonja niemiecka). Strefa brytyjska 34.292 km.² 293.621

mieszk. (1931 r.). Gł. miasto Yendi Administracyjnie podlega gubernatorowi Złotego Wybrzeża. Główne zajęcie ludności — rolnictwo. Import: tkaniny, sól, cukier, tytoń, wyroby metalowe. Eksport: kakao, bawełna.

Złote Wybrzeże. Kolonja i protektoraty: Ashanti i Północne Terytorja. Kolonja stanowi wybrzeże długości 334 m² ang. między francuskiem Wybrzeżem Kości Słoniowej a terytorjum Togo. Cały obszar kolonjii obu protektoratów 78.802 m² ang. 2.965.000 mieszk. Stolica Accra (63,176 m.). Gubernator sprawuje zarząd przy pomocy Rady Wykonawczej i Prawodawczej. Ludność trudni się rolnictwem i górnictwem. Duże bogactwa kopalniane: złoto, diamenty, mangan. Import: tkaniny bawełniane, wyroby żelazne, spirytualje, tytoń, ryż. Eksport: kakao, orzechy kokosowe i koła, kopra, złoto, diamenty, mangan, skóry, budulec. Udział w produkcji światowej w % %: diamenty 14, rudy manganu 15 kakao 40.

PORTUGALJA.

Angola. Kolonja. 1.263.700 km², 3.098.281 mieszk. (1934). Siedziba Wysokiego Komisarza: San Paulo de Loanda. Kraj rolniczy. Bogactwa kopalniane: miedź, lignit, sól, diamenty, żelazo, złoto, nafta. Import: tkaniny, węgiel, wyroby gotowe, spirytualja, żelazo stal. Eksport: kawa, kukurydza, diamenty (6,1% produkcji świata), cukier, orzechy kokosowe, skóry, kość słoniowa.

Azory i Madera patrz Portugalja w Europie.

Mozambik. (Portugalska Afryka Wschodnia). Kolonja, ok. 777.000 km.² 4.028.746 mieszk. (1934). Siedziba gubernatora generalnego Lourenzo Marques (42.779 m.) (1931). Traktat wersalski z 1919 r. przyłączył do Mozambiku część dawniejszej Niemieckiej Wschodniej Afryki. Pod zarządem Portugalji są też kraje Manica i Sofala, wydzierżawione kompanji mozambickiej. Kraj rolniczy. Bogactwa kopalniane: złoto, cyna, srebro,, węgiel, nafta. Import: tkaniny mąka, maszyny, wyroby żelazne i metalowe. Eksport: cukier, orzechy palmowe, kopra, sezam, bawełna, kawa, złoto, skóry, kość słoniowa.

Gwinea Portugalska. Kolonja. Powierzchnia łącznie z archipelagiem Bijagoz i wyspą Bolama 36.125 km². 364.929 mieszk. Stolica Bolama. Główne produkty: ryż, oleje, skóry.

Wyspy: Św. Tomasza i Principe. Kolonja. 372 m² ang. 59.055 mieszk. Stolica Sao Tomé. Wyspa Św. Tomasza dostarcza 2,7% produkcji światowej kakao.

Wyspy Zielonego Przylądka. Kolonja. Powierzchnia 14 wysp łącznie 4.033 km². 150.553 mieszk. Stolica Praia. Główne produkty — kukurydza, jęczmień, kawa, oleje, tytoń, skóry, groch, ziemniaki.

WŁOCHY.

Erytrea. Kolonja. 120.000 km.², 621.621 mieszk. (1931 r.) wśród nich 4.500 Włochów. Siedziba Wysokiego Komisarza dla Erytrei i Somali - Asmara. Ludność trudni się rolnictwem. Import: tkaniny, oleje, cukier, wyroby gotowe. Eksport: skóry, sól, perły, bawełna, owoce.

Libja. Kolonja, 1.638.000 km.², 687.914 krajowców i 36.000 Włochów (1934 r.). Stolica gubernatora Tripoli. Do 1935 r., obecne terytorja Libji tworzyły dwie kolonje Tripolis i Cyrenaikę. Ludność trudni się rolnictwem. Import: tkaniny, bydło, nafta, węgiel, tytoń, drzewo, nasiona oleiste. Eksport: jęczmień, gąbki, skóry, wełna, owoce, henna, dywany.

Somali włoskie. Kolonja, 502.460 km.², 1.018,815 mieszk. (1931 r.). Stolica gubernatora **Mogadiscio.** 29,562 m. (w tem 675 Europejczyków). Ludność trudni się rolnictwem. Import: wyroby bawełniane, ryż, herbata, kawa, żelazo, budulec, maszyny. Eksport: sezam, guma, skóry, masło, bawełna, winogrona, kość słoniowa.

AMERYKA

Powierzchnia: Ameryka Północna i Środkowa 24.1 milj. km², Ameryka Południowa 17.8 milj. km². Ludność: Ameryka Północna i Środkowa 167.200.000 m. (8.2% ludności świata); Ameryka Południowa 81.900.000 m. (4% ludności świata. Gęstość zaludnienia: Ameryka Północna i Środkowa 6,9 m. na 1 km².

ARGENTYNA. Republika związkowa. W skład związku wchodzą: 14 prowincji autonomicznych, 10 terytorjów i 1 okrąg. 2.797.113 km², 12.035.469 m. (1.I.1934 r.). Stolica Buenos - Aires 2.230.946 m. Prezydent: gen. Augustin P. Justo. Władza ustawodawcza należy do Kongresu, wykonawcza do Prezydenta, wybieranego w głosowaniu pośredniem na 6 lat, Prezydenta wybierają wyborcy wyznaczeni przez 14 prowincyj w liczbie 376 Jednocześnie wybierany jest wiceprezydent, który jest przewodniczącym Senatu, ale żadnej władzy politycznej nie posiada. Prezydent i gabinet ministrów są odpowiedzialni przed Kongresem za akty władzy wykonawczej. Prezydent i wiceprezydent muszą być wyznania rz-katolickiego, Argentyńczykami z pochodzenia i nie mogą być wybrani powtórnie przed upływem sześcioletniej przerwy od ostatniego wyboru. Kongres składa się z Izby Deputowanych (158 posłów) i Senatu (30 senatorów). Z 14 prowincyj autonomicznych każda posiada swoją konstytucję, własne ustwodawstwo i prawa specjalne. Terytorja są pod dozorem gubernatorów, mianowanych przez Prezydenta. Święta narodowe: 25 maja (rozpoczęcie walk o niepodległość w 1810 r.) i 9 lipca (uchwalenie Konstytucji w r. 1816). Flaga: niebiesko - biała - niebieska ze słońcem pośrodku. Żadna religja nie jest uznana za państwową, chociaż wyznanie rz.-katolickie jest popierane przez państwo. Służba wojskowa obowiązuje przez 25 lat, w tem służba w szeregach 12 mies. Wojska 33.104 os., marynarka 11.949 os. Bogactwa kopalniane słabo wyzyskane. Główne zajęcie ludności rolnictwo. Import: moterjały budowlane, włókiennicze, wyroby gotowe, metalowe. Eksport: pszenica, nasiona lnu, kukurydza, jęczmień, owies, produkty zwierzęce (mięso mrożone, skóry). Udział w produkcji świata w 1933 r. w %% len: (nasiona) 47.8, wełna 9.8, pszenica 5.4, kukurydza 5, wino 3.4, jęczmień 1.9, owies 1.4, cukier 1.4, ropa naftowa 1.

BOLIWJA. Republika. 1.332.808.77 km² 3.077.533 m. (1932 r.) z tej liczby 10% stanowią przedstawiciele rasy białej, 40% mieszańcy — resztę tubylcze szczepy. Stolica: La Paz 150.165 m. Wiceprezydent: don Luis

Tejada Sorzana pełni władzę prezydenta z powodu rezygnacji prezydenta Dr. Salamanca w 1934 r. Władza ustawodawcza należy do Kongresu Narodowego, składającego się z Senatu (16 członków wybranych na lat 6, odnawiany w trzeciej części co dwa lata) i Izby Deputowanych (70 członków wybranych na lat 4). Prezydent wybierany jest na lat 4 przez głosowanie powszechne; powtórnie może być wybrany po upływie lat ośmiu od końca poprzedniego urzędowania. W r. 1933 Boliwja prowadziła wojnę z Paragwajem o terytorjum Gran Chaco. Wojna zakończyła się kompromisem w 1935 r. Wyznanie rz.-katolickie jest uznane jako religja państwowa. Flaga: czerwono - żółto - zielona z herbem pośrodku. Służba wojskowa obowiązkowa 30 lat, w tem w szeregach 24 mies. Wojska 8000 osób. Rozwinięte górnictwo, hodowla. Największa Światowa produkcja cyny (16% produk. świata), pozatem kopalnie miedzi, antymonu, srebra (3.3% produkcji), bizmutu, wolframu, złoża nafty. Import: artykuły spożywcze (mąka, cukier), materjały wełniane, artykuły gotowe. Eksport: cyna, srebro, kauczuk, ołów.

BRAZYLJA. Stany Zjednoczone Brazylji, Republika Związkowa. W skład Brazylji wchodzi 20 stanów, 1 okrąg (miasto Rio de Janeiro) i 1 terytorjum: 8.511.189 km². 43.323.660 m. (1933). Stolica: Rio de Janeiro 1.500.000 mieszk. (1933 r.). Prezydent: Dr. Getulio Vargas. W r. 1934 została uchwalona nowa konstytucja. Daje ona państwu szeroką władzę nad przemysłem, zezwala na stopniową nacjonalizację banków, towarzystw ubezpieczeń i t. p. Władza jest skoncentrowana w Izbie Deputowanych (300 członków, z ktorych 250 wybiera bezpośrednio naród, 50 zaś wybierają syndykaty zawodowe — rolnictwo, przemysł, handel, transport i zawody wolne). Władzę prawodawczą Izba Deputowanych dzieli z Senatem złożonym z 42 członków Brazylja nie jest członkiem Ligi Narodów. Ludność wyznaje religję rz. katolicką. Wszystkim wyznaniom zagwarantowana jest równość praw. Święto narodowe: 15 listopada — rocznica ogłoszenia republiki; 7 września ogłoszenie niepodległości. Flaga: na zielonem polu żółty romb z błękitną kulą ziemską pośrodku. Służba wojskowa obowiązuje 23 lata, w tem w szeregach 12 — 24 mies., wojska 47746, lotnictwo, marynarka. Kraj rolniczy. Jest największym na świecie producentem kawy, która stanowi 3/4 wartości jej całego eksportu. Bogactwa kopalniane węgiel, nikiel, sól, słabo wyzyskane; rozwinięty przemysł włókienniczy i papierniczy. Import: pszenica, motory, chemikalja, tkaniny, stal i żelazo. Eksport: kawa, kakao, kukurydza, herwa maté, kauczuk, cukier, tytoń, bawełna. Udział w produkcji światowej w % %: kawa 54, kakao 16,5, cukier 4,2, kukurydza 4, tytoń 4, kauczuk 1,2, bawełna 1,5.

CHILI. Republika. 751.515 km². 4.446.617 m. (30.VI.1934). Stolica: Santiago 696.231 mieszk. Prezydent: Don Arturo Alessandri. Władzę prawodawczą sprawuje Kongres Narodowy złożony z Senatu (45 członków wybranych na lat osiem — skład odnawiany w połowie co lat cztery) i Izby Deputowanych (143 członków). Wyborów dokonywa bezpośrednio naród. Prezydent republiki wybierany jest na lat sześć przez głosowanie bezpośrednie, posiada prawo względnego veta. Prawomocność wyborów prezydenta, senatorów i deputowanych zatwierdza specjalna instytucja: „Tribunal Calificador", złożona z 5 członków. Panującą religją jest rzymsko - katolicka. Święto narodowe: 18 września rocznica rozpoczęcia walk o niepodle-

głość. Flaga: biało-czerwona w lewym górnym rogu niebieski kwadrat z białą gwiazdą. Służba wojskowa obowiązkowa 26 lat, w tem w szeregach 12 mies. Wojska 8060 os. Ludność zajmuje się głównie górnictwem; bogactwa kopalniane: saletra, miedź, węgiel, żelazo, cynk, kobalt, srebro, ołów, siarka. Import: cukier, nafta, ryż, wyroby gotowe, maszyny. Eksport: saletra, miedź (12% produkcji światowej) żelazo, wełna, owoce, wina.

COSTA RICA. Republika. 48.000 km². 551.541 m. (1.I 1934 r.). Stolica: San José 68.724 m. Prezydent: Dr. Ricardo Jimenez Oreamuno. Władza prawodawcza przysługuje jednej Izbie, zwanej Kongresem Konstytucyjnym, złożonej z 43 członków, wybranych na lat cztery. Prezydent jest wybierany też na lat cztery. Skład Kongresu odnawiany jest w połowie co lat dwa. Costa Rica nie jest członkiem Ligi Narodów. Religją państwową jest wyznanie rz.-katolickie, inne wyznania korzystają z wolności zagwarantowanej konstytucją. Służba wojskowa obowiązkowa 42 lata. Wojska 318 os. Flaga: niebiesko-biało-czerwono-biało-niebieska z herbem. Głównem zajęciem ludności jest rolnictwo. Bogactwa kopalniane niewyzyskane, z wyjątkiem pokładów złota i srebra (pozatem jest miedź, siarka, rtęć, nafta). Import: bawełna, żelazo, stal, mąka, tłuszcze, produkty chemiczne, maszyny. Eksport: Kawa i banany stanowią 90% eksportu, pozatem wywozi się kakao, owoce.

DOMINIKAŃSKA REPUBLIKA. (Wschodnia część wyspy Haiti 48.757 km². 1.200.000 m. (1932 r.) Stolica: Santo Domingo w 1930 r. zburzona została przez huragan, w 1932 r. po odbudowaniu 45.000 mieszk. Prezydent: Generał Rafael L. Trujillo Molina. Władzę ustawodawczą sprawuje Kongres złożony z Senatu (12 członków, wybranych na lat cztery) i Izby Deputowanych (33 członków, wybranych na lat cztery). Od wyborów w 1934 r. z prawa głosu korzystają i kobiety. Prezydent jest wybierany na lat 4 przez głosowanie powszechne. Religją państwową jest wyznanie rzym.-katolickie. Flaga: kwadraty dwa niebieskie i dwa czerwone naprzemianległe, oddzielone poziomo i pionowo białym pasem, tworzącym krzyż, herb pośrodku. Przy drzewcu u góry kwadrat niebieski, u dołu czerwony. Służba wojskowa ochotnicza, zaciąg 2-letni. Wojska 2428 os. Rolnictwo bardzo rozwinięte dzięki niezwykle urodzajnej ziemi. Bogactwa kopalniane: miedź, złoto, nafta, węgiel, srebro, platyna, rtęć, sól — niedostatecznie wyzyskane. W lasach są cenne gatunki drzew. Import: artykuły spożywcze (tłuszcze, mąka), wyroby bawełniane, artykuły gotowe, oleje mineralne. Eksport: kakao (2,9% prod. świat.), cukier (1,7% pr. świat.), tytoń, owoce, drzewo.

EKWADOR. Republika. 714.860 km² łącznie z wyspami Galapagos, które tworzą terytorjum Colon. 2.600.116 m. (31.XII.1933 r.). Stolica: Quito (107.192 m.). Prezydent Dr. José M. Velasco Ibarra. Według konstytucji z 26.3.1929 r. prezydent republiki wybierany jest przez naród na lat cztery. W razie wakansu czynności prezydenta pełni minister spraw wewnętrznych. Kongres składa się z dwóch Izb: Izba Wyższa — 32 senatorów, wybranych na lat cztery, Izba Deputowanych — 56 członków, wybranych na lat dwa. Państwo nie posiada uprzywilejowanej religji, gwarantuje wolność wyznania. Flaga: górny poziomy pas żółty, dolny niebiesko-czerwony, herb pośrodku. Służba wojskowa obowiązkowa 30 lat, w tem w szeregach 12 mies. Wojska 4.807 os. Ludność zajmuje

się rolnictwem. Bogactwa kopalniane (miedź, nafta, złoto, srebro, siarka) słabo wyzyskane. Import: mąka pszenna, tłuszcze, wyroby tekstylne, maszyny. Eksport: kakao, kawa, kauczuk, kapelusze panamskie, skóry.

GUATEMALA. Republika. 117.720 km². 2.245.593 m. (31.III.1934 r.). Stolica: Guatemala (134.400 m.). Prezydent: gen. Jorge Ubico. Zgromadzenie Narodowe złożone jest z deputowanych, wybranych w głosowaniu powszechnem. Oprócz tego Zgromadzenia, mającego władzę prawodawczą, istnieje Rada Stanu, (7 członków); czterech mianuje prezydent republiki, trzech wybiera Zgrom. Narod. Prezydent wybierany jest na lat sześć. Ludność przeważnie wyznania rz.-katolickiego. Inne wyznania korzystają z zupełnej wolności. Święto narodowe: 14 lipca. Flaga: 2 pionowe niebieskie pasy, w środku pas biały z herbem. Służba wojskowa obowiązkowa 32 lata, w tem w szeregach 12—24 mies. Wojska 6.891 os. Rozwinięte rolnictwo: uprawa kawy (60% wywozu). Bogactwa kopalniane (miedź, srebro, złoto, cynk, cyna, żelazo, nafta) niewyzyskane. Import: wyroby tekstylne, maszyny. Eksport: kawa (2,7% produkcji świata), cukier, bawełna, skóry, srebro.

HAITI. Republika. 28.850 km². 2.550.000 m. (1.I.1929 r.). Stolica: Port au Prince (125.000 m.) Prezydent: Stenio Vincent. Parlament: Senat (złożony z 20 senatorów, wybranych na lat cztery) i Izba Deputowanych, złożona z 36 członków, wybranych na lat cztery. Prezydent wybierany jest przez połączone obie Izby na lat sześć. Ludność należy do wyznania rz.-katolickiego. Flaga: niebiesko-czerwona z herbem na białym kwadracie pośrodku. Wojska 2.817 os. Kraj rolniczy. Niewielkie bogactwa kopalniane, nafta, sól. Import: materjały włókiennicze, artykuły gotowe, konfekcja, węgiel. Eksport: kawa, kakao, bawełna, cukier.

HONDURAS. Republika. 150.000 km². 854.184 m. (29.VI.1930 r.). Ludność w większości indyjska. Stolica: Tegucigalpa (47.073 m.). Prezydent: Dr. Tiburcio Carias. Konstytucja ustala jako władzę prawodawczą jedną Izbę, Kongres Deputowanych, złożony z 43 czł., wybranych w głosowaniu powszechnem na lat cztery. Prezydent jest obierany na lat 4. Wyznanie rz.-katolickie jest uprzywilejowane. Inne wyznania korzystają z wolności. Służba wojskowa obowiązuje 19 lat. Wojsko 1.676 os. Flaga: niebiesko-biało-niebieska z 5 gwiazdami pośrodku. Kraj rolniczy. Bogactwa kopalniane dość znaczne, niewyzyskane. Import: wyroby tekstylne, konfekcja, mąka, papier, wyroby żelazne. Eksport: banany (82%), bydło, cukier, kawa.

KOLUMBJA. Republika. 1.200.000 km². 8.893.030 m. (30.VI. 1933 r.). Stolica: Bogota 264.607 m. (1933 r.). Prezydent: Don Alfonso Lopez (od 7.VIII 1934 r.). Władza ustawodawcza: Kongres złożony z 2-ch Izb: Senatu — 58 członków, wybranych na lat 4, oraz Izby Reprezentantów — 131 członków, wybranych na lat 2. Kongres wybiera 2-ch zastępców prezydenta. Prezydent jest wybierany w głosowaniu bezpośredniem przez naród na lat 4, może być ponownie wybrany dopiero po 4-letniej przerwie w urzędowaniu. Ludność wyznaje religję rz.-katolicką. Flaga: żółto-niebiesko-czerwona (dwa pasy dolne węższe) z herbem pośrodku. Służba wojskowa obowiązuje 24 lata, w tem w szeregach 12 mies. Wojska 8.499 os. Mało ziemi jest pod uprawą. Główny produkt: kawa

(14.4% produkcji światowej). Hodowla bydła bardzo rozwinięta. Znaczne bogactwa kopalniane: złoto, miedź, ołów, platyna, żelazo, cyna, węgiel, nafta, sól, drogie kamienie. Import: tkaniny, wyroby metalowe, maszyny. Eksport: kawa, nafta, banany, platyna, skóry. Udział w produkcji światowej w %%: platyna 18.7, kawa 14.4, złoto 1,2.

KUBA (Cuba). Republika. 114.524 km² (wyspy Kuba, Pines i inne drobniejsze). 4.011.088 m. (30.VI.1933). Stolica: Havana 543.600 m. (30.VI.1934). Prezydent: pułk. Carlos Mendieta. Po zamachach rewolucyjnych, trwających od 11 sierpnia 1933 i zmianach na stanowisku prezydenta, 18 stycznia 1934 r. objął prezydenturę pułk. Mendieta tymczasowo, do czasu, aż Narodowa Konwencja zbierze się i dokona obioru prezydenta. Rząd obecny uznany został przez Wielką Brytanję, Stany Zjednoczone Ameryki i inne mocarstwa. Prezydent ma gabinet złożony z sekretarzy stanu, stojących na czele poszczególnych działów administracji. Konstytucja „Ley Constitucional" została uchwalona 3 lutego 1934 r. Żadne wyznanie nie jest uprzywilejowane. Większość ludności rz.-katolicy. Flaga: podłużne pasy niebieski - biały - niebieski - biały - niebieski — przy drzewcu trójkąt czerwony z białą gwiazdą. Służba wojskowa ochotnicza, zaciąg 2-letni. Wojska 13.860 os. żandarmerja i marynarka. Kraj rolniczy. Bogactwa kopalniane: żelazo, miedź, mangan. Import: artykuły tekstylne, spożywcze, metalowe. Eksport: cukier (9.1% produkcji światowej), tytoń i wyroby, owoce, szlachetne drzewa, rudy metalów.

MEKSYK. Republika związkowa. Federacja 28 stanów, poza którymi Meksyk posiada 1 federalny okrąg i dwa terytorja na półwyspie Kalifornijskim. 1.966.789 km². 16.552.722 mieszk. (1930 r.). Stolica Mexico 1.029.068 mieszk. Prezydent Generał Lazaro Cardenas. Kongres składa się z Izby Deputowanych (170 członków) i Senatu. Deputowani wybierani są na lat 3 w głosowaniu powszechnem — 1 deputowany na 100.000 mieszkańców. Senat składa się z 58 senatorów — dwuch na każdy stan i okrąg, wybranych na lat 6. Podczas przerw w pracy kongresu czynny jest stały komitet, złożony z 15 senatorów i 15 deputowanych, mianowanych przez odpowiednie Izby. Władza wykonawcza przysługuje prezydentowi i gabinetowi, złożonemu z 8 sekretarzy stanu. Każdy stan zarządza swemi lokalnemi sprawami. W Meksyku istnieje rozdział Kościoła od państwa. Święto narodowe: 16 września — ogłoszenie niepodległości w 1810 r. Flaga: zielono-biało-czerwona z herbem. Wojska 58.262 os. marynarka i lotnictwo. Ludność zajmuje się górnictwem i rolnictwem, które nie pokrywa potrzeb rynku wewnętrznego. Bogactwa kopalniane bardzo znaczne i różnorodne. Złoża srebra, rtęci, cynku, złota, cyny, ołowiu, siarki, węgla, żelaza, manganu, bogate źródła nafty. Import: art. spożywcze, wyroby włókiennicze, chemikalja. Eksport: metale szlachetne, rtęć, cynk, ołów, nafta. Udział w prod. św. w %%: srebro 42.8, ołów hutniczy 10.4, rtęć 7.8, miedź metal. 3.1, cynk hutniczy 2.8 złoto 2.5, nafta (ropa) 2.5, kawa 1.5, kukurydza 1.2.

NICARAGUA. Republika. 150.667 km². 750.000 mieszk. (1930 r.). Stolica: Managua 32.536 mieszk. (1926 r.) W 1931 r. miasto zostało prawie zupełnie zburzone przez trzęsienie ziemi — obecnie odbudowane. Prezydent: Juan Bautista Sacasa. Władzę ustawodawczą posiada Kongres z 43 deputowanych, wybranych na lat 4 w głosowaniu powszechnem i 24 senatorów, wybranych na lat 6. Prezydent jest wybierany na lat 4

Ludność wyznaje religję rz.-katolicką. Flaga: błękitno-biało-błękitna Służba wojskowa ochotnicza, zaciąg 3-letni. Wojska 2.318 osób i mary narka. Kraj rolniczy. Bogactwa kopalniane niewyzyskane. Import: artykuły spożywcze, wyroby gotowe, żelazo i wyroby. Eksport: kawa, cukier, owoce, drzewa szlachetne.

PANAMA. Republika 88.500 km.² 467.459 mieszk. (1930 r. bez strefy kanału Panamskiego). Stolica Panama 78.409 mieszk. (1930 r.). Prezydent: Dr. Harmodio Arias. Republika ma Zgromadzenie Narodowe złożone z 32 członków, wybranych na lat cztery, jeden na 15.000 mieszkańców. Prezydent wybierany jest w głosowaniu powszechnem również na lat cztery. Ludność należy przeważnie do kościoła rz.-katolickiego. Flaga: 4 podłużne prostokąty naprzemian uległe, licząc od góry od lewej strony biały, czerwony, niebieski, biały; białe posiadają gwiazdy, górny gwiazda niebieska, dolny czerwona Ludność zajmuje się przeważnie rolnictwem. Bogactwa kopalniane: mangan, miedź, cyna, srebro. Import. wyroby tekstylne, artykuły spożywcze, nafta. Eksport: owoce, kakao, kawa, perły, drzewo.

PARAGWAJ. Republika. 159.384 km.². 870.197 mieszk. (włącznie z Chaco 67.500 m. (dane z 1932 r.). Stolica Asuncion 94.456 mieszk. (1933 r.). Prezydent: Dr. Don Eusebio Ayala (wybrany 12.VI.1932 r.). Konstytucja z 1870 r. ustanowiła Kongres składający się z dwóch Izb: Senatu (senatorów jest 20, wybranych na lat sześć) i Izby Deputowanych (deputowanych 40, wybranych na lat cztery). Podczas przerw w sesjach Kongresu działa Stały Komitet, złożony z dwóch senatorów i czterech deputowanych. Prezydent wybierany jest na lat 4. Paragwaj toczył spór z Boliwją o terytorjum t. zw. Gran Chaco o powierzchni 100.000 m². ang. w latach 1932—34, zakończony kompromisem w 1935 r. 24.2.1935 Paragwaj zgłosił swe wystąpienie z Ligi Narodów, co nastąpi po 2-ch latach. Wyznaniem państwowem jest religja rz.-kat.. Flaga: czerwono-biało-niebieska. Służba wojskowa obowiązkowa 28 lat, w tem w szeregach 24 mies. Wojska 2.915 osób, marynarka. Kraj rolniczy. Hodowla bydła. Bogactwa kopalniane (miedź, żelazo) niewyzyskane. Import: artykuły spożywcze, wyroby włókiennicze, chemikalja, wyroby metalowe. Eksport: quebracho, maté, banany, pomarańcze, orzechy kokosowe, skóry, tytoń, drzewo.

PERU. Republika. 1.365.000 km.² 6.147.000 mieszk. (1927 r.). Stolica: Lima 281.425 mieszk. Prezydent: Gen. Don Oskar Raimundo Benavides. Władza ustawodawcza jest sprawowana przez Senat (40 senatorów) i Izbę Deputowanych (120 deput.), które wspólnie tworzą Kongres obradujący 120 dni. Senatorowie i deputowani obierani są przez głosowanie powszechne. Władzę wykonawczą sprawuje prezydent wybrany na lat pięć. Obecny prezydent, wybrany przez Zgromadzenie Konstytucyjne 30.IV.1933 r. po zabójstwie prezydenta Sanchez Cerro, urzędować będzie do 8.XII.1936 r. Przy prezydencie funkcjonuje według nowej konstytucji Doradcza Rada Ekonomiczna złożona z 50 specjalistów z różnych dziedzin. Gabinet składa się z 9 ministrów. Religją państwową jest wyznanie rz. - katolickie i jemu tylko przysługuje wolność nauczania. Święto narodowe: 28 lipca (ogłoszenie niepodległości w 1821 r.). Flaga: pasy pionowe czerwony - biały - czerwony. Służba wojskowa obowiązkowa 32 lata, w tem w szeregach 24 mies. Wojska 9.440 os., gwardja narodowa, marynarka, lotnictwo. Kraj rolniczy. Znaczne bogactwa kopalniane niewyzyskane należycie. Pokłady srebra, miedzi, złota, ołowiu, rtęci, cyny, cynku, żelaza, siarki, asfaltu, bizmutu.

Import: art. spożywcze, wyroby włókiennicze i metalowe. Eksport: srebro, nafta, bawełna, wełna, cukier, drzewo, skóry, kawa, kakao, kauczuk. Udział w produkcji światowej w %%: srebro 4.4, cukier 1.8, ropa naftowa 0.9.

SALVADOR. Republika. 34,126 km². 1,459,578 mieszk. (1.V.1930 r.). Jest to najmniejsze i najgęściej zaludnione państwo Ameryki Środkowej. Stolica San Salvador 98.555 mieszk. (1932 r.) Prezydent: generał Maximiliano Hernandez Martinez. Władzę ustawodawczą ma jedna Izba, złożona z 42 posłów, wybranych na jeden rok w głosowaniu powszechnem. Prezydent jest wybierany na lat 4. Ludność przeważnie jest wyznania rz.-katolickiego. Flaga: 5 pasów niebieskich, 4 białe, u góry na kwadracie czerwonym 14 gwiazd. Kraj rolniczy. Służba wojskowa ochotnicza. Zaciąg 1-roczny. Wojsko 2.919 osób, gwardja narodowa 710 osób. Import: wyroby tekstylne, artykuły gotowe. Eksport: kawa (3% pr. św.), bawełna, cukier, balsam peruwiański, ryż, skóry.

STANY ZJEDNOCZONE AMERYKI. Republika związkowa. 7.839.000 km². 48 Stanów i 1 okrąg federalny Kolumbia 122.775.046 mieszk. (1930 r.); wszystkie kolonje 14.233.380 m. razem 137.008,435 m. Prezydent: Franklin D. Roosevelt. Władza ustawodawcza na mocy konstytucji przysługuje Kongresowi, złożonemu z Senatu i Izby Reprezentantów. Senat składa się z senatorów, wybranych przez głosowanie powszechne na lat 6, po 2 z każdego stanu. Prócz czynności prawodawczych Senatowi przysługuje prawo opinjowania wszystkich umów z obcemi państwami i zatwierdzania mianowanych przez prezydenta urzędników. Senat może ukonstytuować się jako Najwyższy Trybunał i odwołać urzędnika z urzędu, w tych wypadkach Izba Reprezentantów ma tylko władzę oskarżycielską Izba Reprezentantów składa się z członków, wybranych przez głosowanie powszechne na lat 2 w liczbie 435. Kongres ma prawo proponowania zmian w konstytucji. Władzę wykonawczą sprawuje Prezydent wybrany lat cztery drogą wyborów powszechnych. Prezydent posiada prawo względnego veta i mianuje gabinet, zatwierdzany przez Senat, lecz odpowiedzialny przed prezydentem. Każdy z 48 stanów ma swoją konstytucję, władzę ustawodawczą dwuizbową, gubernatora i urzędników dla sprawowania władzy wykonawczej oraz własny system sądowy. Gubernator stanu jest wybierany przez głosowanie powszechne przez mieszk. stanu na 2—4 lata, zależnie od stanu. Nadzoruje on administrację, dowodzi siłami wojskowemi stanu, lecz nie składa Izbom projektów praw. Stany Zjednoczone nie są członkiem Ligi Narodów. Ludność na terenie Stanów należy do 212 wyznań religijnych, skupionych w 232.154 organizacjach. Święto narodowe: 4 lipca — ogłoszenie niepodległości w 1776 r. Flaga: 13 pasów podłużnych białych i czerwonych naprzemian, w lewym górnym rogu 48 gwiazd na niebieskiem tle. Służba wojskowa ochotnicza trwa w szeregach 1—3 lat. Wojska 136.975 osób, pozatem Gwardja Narodowa, marynarka, lotnictwo. Rolnictwo stanowi jedno z głównych zajęć ludności. Bogactwa kopalniane: węgiel, nafta, żelazo, miedź, fosfaty, rtęć, cyna, cynk, ołów, mangan, nikiel, sól, kamienna. Przemysł niebywale rozwinięty. Wykorzystany biały węgiel. Import: kauczuk, herbata, kawa, jedwab, cukier, owoce, wełna, len, chemikalja, nawozy sztuczne, tytoń, futra, skóry. Eksport: bawełna, produkty, pochodne, nafty, pszenica, maszyny, konserwy mięsne i przetwory, żelazo, miedź, węgiel, chemikalje, tytoń siarka. Udział w produkcji światowej w %%: siarka 82, ropa naftowa 62.3, kukurydza 53.6, bawełna 55.2, węgiel kamienny 34.6, stal i żelazo surowe 31.6, jedwab sztuczny 31.2, fosforyty 30.7, tytoń 30.5, cynk hutniczy 29.2, miedź me-

tal. 28, aluminjum 27.3, ołów hutniczy 23, platyna 21.2, buraki cukrowe 17.3, owies 17.1, rtęć 16.3, rudy żelaza 15.9, rudy manganu 13.4, srebro 13,2, sól 13,1, wełna 11,8, pszenica 11.2, nasiona lnu 9.7, złoto 9.2, jęczmień 8.5, cukier 6,9, ziemniaki 4.4, sole potasowe 4,3. Stany Zjednocz. Am. zajmują pierwsze miejsce w świecie pod względem ilości lodowanej trzody chlewnej i drugie pod względem liczby bydła, koni i owiec.

POSIADŁOŚCI STANÓW ZJEDNOCZONYCH W AMERYCE.

(patrz pozatem w Azji, Australji).

Alaska. Terytorjum St. Zjedn. A. zakupione od Rosji w 1867 r. 586.400 m² ang. 59.278 mieszk. (1930 r.) Główne miasto Juneau 4.043 mieszk. Alaska posiada autonomję; władzę prawodawczą sprawuje Zgromadzenie prawodawcze, złożone z 8 senatorów wybranych na 4 lata i 16 deputowanych (wybranych na 2 lata). Rolnictwo bardzo słabo rozwinięte; główne działy produkcji rybołóstwo i górnictwo. Eksploatacja lasów. Bogactwa kopalniane: złoto, miedź, cyna, węgiel, nafta, platyna. Import: artykuły spożywcze, wyroby gotowe. Eksport: ludulec, skóry, ryby i przetwory, kopaliny (złoto).

Dziewicze wyspy (Virgin Islands). Kolonja St. Zjedn. Am. nabyta od Danji w 1917 r. 3 większe wyspy około 300 km.², pozatem jest 50 wysepek 22.012 mieszk. (1.4.1930 r.). Stolica St. Thomas. Siedziba gubernatora. Sprawuje on władzę wojskową, cywilną i sądową. Funkcje prawodawcze pełnią dwie Rady, każda w swoim okręgu administracyjnym. **Strefa kanału Panamskiego:** Strefa wpływów St. Zjedn. Am., 1.400 km², 29.964 mieszk. (1934 r.). Siedziba władz Balboa. Strefa kanału składa się z kanału i brzegów na przestrzeni 5 m. ang. z każdej strony, oraz pobliskich wysepek w zatoce. Miasta Panama i Colon, położone po obu końcach kanału, należą do republiki Panama, ale sądownictwo, opieka sanitarna i t. p. w tych portach i całej strefie od 1904 należy do Stanów, za co uiszczają one roczną opłatę 10 miljonów dolarów. Przy pracach około kanału zajętych jest 11.726 osób. Tranzyt w 1934 5.533 statki z 24 milj. ton ładunku.

Puerto Rico. Kolonja St. Zjedn. Ameryki. Dawniejsza nazwa wyspy Porto Rico, 8.900 km², 1.543.913 m. (1.IV. 1930 r.). Stolica San Juan 114.715 mieszk. Ustrój polityczny wyspy określa „Akt Organiczny" Kongresu z 1917 r., znany jako „Jones Act". Władzę wykonawczą ma gubernator, mianowany przez Prezydenta Stanów Zjedn. Ameryki. Władzę ustawodawczą mają: Senat (19 członków) i Izba Deputowanych (39 członków), Puerto Rico jest reprezentowane w Kongresie Stanów Zjedn. Ameryki przez rezydenta — komisarza wybranego przez ludność wyspy na lat cztery. Kraj rolniczy; bogactwa kopalniane: złoto, srebro, żelazo, miedź, cyna, rtęć, nikiel — nienależycie wyzyskane. Eksport: cukier (3,8% pr. świat.), kawa, tytoń i papierosy, guano, owoce.

URUGWAJ. Republika. 186.926 km². 1.993.234 mieszk. (1.I.-1934 r.). Stolica: Montevideo 667.212 mieszk. (1.I.-1934). Prezydent: Dr. Gabriel Terra (od 19.IV. 1934 r.). Według nowej Konstytucji uchwalonej 19.IV. 1934 władza wykonawcza przysługuje prezydentowi republiki, wybranemu na lat 4, Senatowi (30 senatorów, wybranych na lat 4) oraz Izbie Reprezentantów, 99 członków, również wybranych na lat 4. Rada ministrów składa się z 9 członków, wybranych z dwóch stronnictw politycznych posiadających większość w parlamencie. W Urugwaju istnieje rozdział Kościoła od Państwa. Ludność należy do wyznania rz.-kat. Święto narodowe: 19 czerwca. Flaga: 9 poziomych pasów, 5 białych i 4 niebieskie.

Przy drzewcu u góry słońce na białym kwadracie. Służba wojskowa ochotnicza, podczas wojny służba obowiązująca. Wojska 5751 osób i marynarka. Uprawa zbóż, tytoniu, lnu. Rozwinięta hodowla owiec, bydła, trzody. Bogactwo kopalniane na północy kraju: srebro, miedz, ołów. Przemysł przetwórczy mięsny. Import: cukier, węgiel, naftą, drzewo, benzyna, wyroby tekstylne, wyroby gotowe. Eksport: zwierzęta żywe, len, wełna, skóry, konserwy i przetwory mięsne.

WENEZUELA. (Stany Zjednoczone Wenezueli). Republika związkowa. Składa się z 20 stanów, 2 terytorjów i 1 okręgu federalnego. 912.050 km². 3,261,734 m. (31.XII.1932 r.). Stolica: Caracas 141.349 m. P. o. prezydenta: Gen. E. Lopez Conpreras. Parlament (Kongres) składa się z 2 Izb: Senatu (40 senatorów wybranych na lat trzy, po dwóch z każdego stanu) oraz Izby Deputowanych (85 członków, wybranych na lat trzy). Prezydent— wybierany przez Kongres na lat siedem ma władzę wykonawczą. Każdy stan ma swoją konstytucję i władzę ustawodawczą. Flaga: żółto-niebiesko-czerwona, w środku półkole z 7-iu białych gwiazd. Służba wojskowa: służba obowiązkowa 24 l. w tem w szeregach 3 lata. Siły zbrojne: wojsko 6000 osób, marynarka. Ludność zajmuje się rolnictwem i górnictwem. Bogactwa kopalniane: nafta (8,9% prod. świat.) miedź, żelazo, złoto, węgiel, sól. Eksport: nafta, kawa, kakao, cukier, drzewo, skóry, przetwory mięsne. Import: tkaniny, maszyny, wyroby gotowe.

POSIADŁOŚCI PAŃSTW EUROPEJSKICH W AMERYCE.

DANJA.

Grenlandja. Kolonja 2,176,000 km². (88,000 jeśli liczyć bez lodów) 16,630 m. (1930). Główne zajęcie ludności rybołówstwo i łowiectwo. Bogactwa kopalniane: kryolit, miedź, węgiel brunatny. Eksport: tran, skóry, ryby, kryolit. Handel zagraniczny Grenlandji jest monopolem państwowym.

HOLANDJA.

Curaçao. Kolonja. W skład jej wchodzą wyspy: Curaçao, Bonaire, Aruba, St. Martin (część południ.), St. Eustafius, Saba. Około 1044 km². 79395 m. (31.XII.1933 r.). Główne miasto: Willemstad na wyspie Curaçao. Gubernator sprawuje rządy przy pomocy Rady z 4 członków, mianowanych przez królowę. Produkcja: uprawa kukurydzy, trzciny cukrowej, bananów, roślin strączkowych i hodowla bydła.

Gujana Holenderska (Surinam). Kolonja 54291 m². ang. 161.008 m. (1933 r.)łącznie z ludnością tubylczą w lasach. Stolica: Paramaribo (50.294 m) Władza wykonawcza i administracyjna w rękach gubernatora oraz Rady Doradczej (4 członków), wszyscy mianowani przez królową. Ludność zajmuje się rolnictwem. Złoża złota. Eksport: cukier, rum, ryż, kawa.

FRANCJA

Gujana Francuska. Kolonja. 88.000 km². 22.169 m. (1931 r.) Stolica: Cayenne (10744 m.). Władzę sprawuje gubernator przy pomocy Rady Prywatnej złożonej z 7 członków. Pozatem Rada Generalna z 8 członków, wybranych przez obywateli francuskich; Gujana jest reprezentowana w parlamencie francuskim. Główne zajęcie ludności rolnictwo. Złoża złota. Eksport: kakao, ryż, manjok, gutaperka, złoto, indygo, cukier trzcin.

Gwadelupa. Kolonja. 2 wyspy główne 1380 km². i 5 sąsiednich wysepek m. inn. półn. cz. St. Martin. 688 m² ang. 247,407 m. Stolica Basse-Terre. Rządzi gubernator przy pomocy Rady Doradczej. Kolonja jest repre-

zentowana w parlamencie francuskim. Uprawa trzciny cukrowej, kawy, kakao, bananów, manioku, jarzyn, tytoniu.

Martynika. Kolonja. wyspa około 1000 km². 234,695 m. Gł. miasto Fort de France. Zarząd sprawuje gubernator przy pomocy Rady Doradczej. Kolonja jest reprezentowana w parlamencie. Produkcja: cukier, rum, owoce, kawa, tytoń.

St. Pierre i Miquelon. Kolonja, wyspy 200 km². 4321 m. Gł. miasto St. Pierre. Zarządza administrator przy pomocy Rady Doradczej Ludność trudni się rybołówstwem (połowa sztokfiszów).

IMPERJUM BRYTYJSKIE.

Bermudy. Kolonja, wysp ogółem około 360 z tych 20 niezamieszkałych. 19,3 m.² ang. 29.116 m. (1933 r.). Stolica: Hamilton 13259 m. Siedziba gubernatora.

Falklandzkie wyspy. Kolonja ok. 12.000 km². Do kolonji zaliczają się przynależności: Południowa Georgja, połud. Orkady, połud. Szetlandy, ziemia Grahama, Hearsta i t. p. powierzchni ok. 3 milj. km². Ludność wysp Falklandzkich 2.427 (1933 r.) Główne miasto Stanley. Zarząd sprawuje gubernator przy pomocy Rad Wykonawczej i Prawodawczej. Hodowla owiec, rybołówstwo, połów wielorybów.

Gujana Brytyjska. Kolonja 89.480 m². ang. 321,260 m. (1933 r.). Stolica Georgetown około 55638 m. Siedziba Gubernatora. Władza wykonawcza spoczywa w rękach gubernatora i Rady Wykonawczej. Władzę prawodawczą sprawuje gubernator i 29 obywateli. Rozwinięte rolnictwo. Bogactwa kopalniane: mangan, diamenty, złoto. Import: mąka, produkty zwierzęce, materjały bawełniane, wyroby żelazne, ceramiczne. Eksport: cukier, ryż, złoto, kawa.

Honduras Brytyjski. Kolonja 8,598 m². ang. 53,770 (31.12.1933 r.). Stolica: Belize 16.687 m.

Indje Zachodnie Brytyjskie. Kolonje rozrzucone wśród archipelagu Zachodnio - Indyjskiego, obejmują następujące wyspy:

Bahama. Grupa 20 zamieszkałych i licznych niezamieszkałych wysepek, 4.404 m.² ang. 62,679 m. (1933 r.). Stolica Nassau na wyspie New Providence.

Barbados 166 m.² ang. 180.055 m. (31.XII. 1933 r.). Stolica Bridgetown 15,200 m.

Jamaica wyspa. Do kolonji tej należą wyspy Turks, Caicos, Cayman i inne. 4.674 m². ang. 1.090.269 m. (1933 r.). Stolica Kingston 62707 m. (1921 r.).

Wyspy nawietrzne. (Windward Islands) składają się z wysp Grenada, St. Vincent, St. Lucia i drobnych wysepek; 321 m². ang. 176,263 m. Stolica St. George (na Grenadzie).

Wyspy podwietrzne (Leeward Islands). Do kolonji tej należy 10 wysp podzielonych na 5 prowincyj. Ogółem 715 m². ang. 132.973 m. (31.XII.1933 r.) Stolica St. John (6.997 m.) na wyspie Antiqua.

Trinidad, wraz z wyspą Tobago. Powierzchnia Trinidad 1862 m² ang. Tobago 114 m². ang. Ludność: Trinidad 387,425 m. — Tobago 25.358 m. ogółem ludność 452.512 m. (1933 r.) Stolica: Port of Spain 72,518 m. Każda kolonja posiada autonomję; zarząd spełnia na każdej wyspie sekretarz, podlegający gubernatorowi, w którego rękach spoczywa władza. Rządzi on przy pomocy Rad: Prawodawczej i Wykonawczej. Główne zajęcie ludności rolnictwo. Z bogactw kopalnianych najważniejsze źródła nafty na wyspie Trinidad. Import: mąka, tkaniny, ryż, artykuły gotowe: metalowe, konfekcja, maszyny, chemikalje. Eksport: owoce (banany,

pomarańcze) cukier, kawa, kakao (same tylko wyspy Trinidad i Tobago 4,5% produkcji światowej), kopra, korzenie, nafta (Trinidad 0,7% prod. świat.) skóry, miód, asfalt, rum (Jamaica).

Kanada. Dominjum. Składa się z 11 prowincyj. 3.466.793 m². ang. lądu i 228.070 m.² ang. wód. 10,376.786 m. (1931 r.) Stolica: Ottawa 126,872 m. Siedziba Gubernatora generalnego. Parlament składa się z Senatu złożonego z 96 dożywotnich, mianowanych senatorów i Izby Gmin złożonej z 245 członków. Ogólna liczba senatorów nie może przewyższać 104. Członkowie Izby Gmin są wybierani przez naród na lat 5. 9 prowincyj ma własną administrację i sejmy autonomiczne. Kanada jako dominjum jest autonomiczną częścią Imperjum Brytyjskiego w prawach dorównywa Wielkiej Brytanji. Kanada posiada Wysokiego Komisarza w Londynie i własnych posłów pełnomocnych w niektórych państwach oraz swego przedstawiciela przy Lidze Narodów. Ludność Kanady należy do różnych religij i sekt; rz-katolików jest około 40%. Służba wojskowa ochotnicza zaciąg 3-letni. Wojsko 3600 os., lotnictwo 694 os. marynarka 896 os.

Newfounland. Dominjum. Powierzchnia wyspy wraz z wybrzeżem Labradoru politycznie do dominjum należącem 162,730 m². ang. Ludność: Newfounland 285.863 m., Labrador 4.411. Dominjum to jest najstarszą kolonją angielską, od r. 1497. Stolica: St. John's 43176 m. (1932 r.). Na skutek rewizji w 1933 r. stanu finansowego dotychczasowe władze prawodawcze i wykonawcze zostały na pewien czas zawieszone. Obecnie całkowita władza przysługuje gubernatorowi, działającemu ze specjalną komisją doradczą, złożoną z 6 członków: 3-ch z Newfounland'u i 3-ch z Wielkiej Brytanji. Ustrój ten ma trwać do czasu aż Newfounland stanie się krajem samowystarczalnym. Obecnie czerpie on swe dochody głównie z rybołówstwa. Za stan finansowy kraju podczas rekonstrukcji jego ustroju politycznego odpowiada Wielka Brytanja. Ludność zajmuje się rolnictwem, stojącem na wysokim poziomie. Znaczne bogactwa kopalniane. Import: węgiel, maszyny, samochody, nafta, kauczuk, szkło, wyroby metalurgiczne, cukier, spirytualja, towary kolonialne. Eksport: pszenica, mąka pszenna, jęczmień, owoce, ryby, bydło, konserwy mięsne, papier, futra, skóry, cynk, złoto, ołów, aluminjum, srebro. Udział w produkcji światowej w % %: złoto 11,7, aluminjum 11,4, platyna 11.3, ołów hutniczy 10.1, srebro 9.5, miedź metal 9.1, cynk hutniczy 8.2, owies 7,7, pszenica 5,7, jęczmień 3,4, nasiona lnu 2 węgiel brunatny 1.8.

AUSTRALJA

Powierzchnia 9 milj. km². Ludność 9.400.000 m. (0,3% ludności świata). gęstość zaludnienia 1 m. na km².

POSIADŁOŚCI PAŃSTW EUROPY, AZJI I AMERYKI

FRANCJA.

Nowa Kaledonja. Kolonja Francji. 8.548 m². ang. 57.165 mieszk. (1931). Stolica Noumea 10.708 m. (1931). Gubernator zarządza wyspą i przynależnemi terytorjami przy pomocy Rady Doradczej i Rady Generalnej. (15 wybieranych czł.) Do kolonji przynależą archipelagi: Wallis, Ile de Pins, w-y. Lojalność i in. N. K. ma duże obszary pasterskie i leśne i znaczne bogactwa kopalniane: cenny nikiel, kobalt, miedź, żelazo, mangan, rtęć, srebro, złoto, ołów. Import: mąka, ryż, węgiel, artykuły gotowe i tkaniny. Eksport: minerały (nikiel), kopra, bawełna, kawa, skóry, owoce.

Nowe Hebrydy. Kondominjum angielsko - francuskie — patrz posiadłości Imperjum Brytyjskiego w Australji.

Oceanja francuska. Kolonje F. 1520 m.² ang. 40.392 mieszkańców (1931) z czego 30.000 krajowcy. Główne miasto Papeete na wyspie Tahiti z grupy Towarzyskich. Gubernator sprawuje zarząd przy pomocy Rady Administracyjnej. W skład kolonij wchodzą archipelagi: Towarzyskie, Marquezas, Paumotu, Pod Wiatrem, Gambier, Tubuai, Rapa. Główne produkty: fosfaty i kopra (w-y Towarzyskie), perły i perłowa macica, orzechy kokosowe, banany, owoce, korzenie, trzcina cukrowa. Import: tkaniny, pszenica, mąka, wyroby metalowe. Eksport: kopra, fosfaty, perły, korzenie.

IMPERJUM BRYTYJSKIE.

Unja Australijska. (The Commonwealth of Australia). Dominjum Imperjum Brytjskiego, składające się z 6 państw i 2 terytorjów: północnego i federalnego. Państwa stanowią: Nowa Południowa Walja z wyspą Lord Hove, Victorja, Queensland, Zachodnia Australja, Południowa Australja, Tasmanja z wyspą Macquarie. Ogółem 2.974.581 m². ang. i 6.677.168 mieszk. (1934). Stolica Canberra znajduje się na ter. federalnem 9.293 m. Władza ustawodawcza: król, (którego reprezentuje gubernator generalny) i parlament federalny. Parlament: Senat (36 senatorów conajmniej po 6 od każdego państwa, wybranych na 6 l.) i Izba Reprezentantów (dwa razy więcej członków, niż w Senacie: w 1933—76 posłów wybr. na 3 l.). Władza wykonawcza przysługuje królowi, w imieniu jego wykonuje ją gubernator przy pomocy Rady Wykonawczej i Gabinetu (13 odpowiedzialnych ministrów). Każde z federalnych 6 państw posiada swe autonomiczne prawodawstwo i parlament dwuizbowy (Queensland 1-izbowy) oraz gubernatora, podległego gubernatorowi generalnemu. W północnem ter. podzielonem na Północną i Centralną Australję zarząd w rękach administratora. Żadna religja nie jest specjalnie uprzywilejowana. Większość ludności należy do kościoła anglikańskiego i protestanckiego. Święto narodowe 3.VI. Służba wojskowa ochotnicza, zaciąg 5-letni. Wojsko 1679 os., milicja 27.855 os., lotnictwo i marynarka. Kraj przeważnie rolniczy. Bogactwa kopalniane, złoto, srebro, miedź, ołów, cynk i cyna, węgiel, żelazo, wapień, bizmut. Połów pereł i korali. Import: bawełna i wyroby gotowe, jedwab, tytoń, nafta, maszyny, stal, metale i wyroby, smary. Eksport: wełna surowa, pszenica, mięso mrożone, konserwy, skóry, nabiał, złoto, ołów, srebro, cynk i cyna, drzewo, miedź, cukier. Udział w produkcji światowej w %%: wełna 27.9, ołów hutniczy 11.9, srebro 6.2, cynk hutniczy 5.4, pszenica 3.7, złoto 3.3, rudy cyny 2.8, cukier 2.7, miedź 1.

Przynależności Australijskiej Unji:

Norfolk wyspa. Do 1914 r. należała administracyjnie do N. Poł. Walji, obecnie podlega bezpośrednio rządowi federalnemu. 13 m². ang. 992 mieszk.

Papua terytorjum. (Brytyjska Nowa Gwinea). Przynależność Unji Austr. 90.540 m². ang. (południowo wschodnia część wyspy Nowa Gwinea i grupa wysp sąsiednich Louisiady i drobne wysepki). 275.000 Papuasów i 1107 Europejczyków. Główne miasto: port Moresby. Zarząd sprawuje gubernator przy pomocy rady wykonawczej i prawodawczej, podlega on gen. gubernatorowi Unji. Główne artykuły produkcji: orzechy kokosowe, guma, sizal, pokłady złota srebra, miedzi.

Nowa Gwinea. Mandat Unji Australijskiej, dawna kolonja Niemiec. 93.000 m². ang. (łącznie z przynależnemi: archipelagiem Bismar-

cka, wyspami Admiralskiemi, niektóremi wyspami arch. Salomona). 456.924 krajowców i 5453 Europejczyków i Azjatów). Siedziba administracji: Raboul na wyspie Nowa Brytanja, największej w arch. Bismarcka. Terytorjum zostało zajęte przez Unję w 1914 r. od 1921 pozostaje pod administracją na zasadzie mandatu Ligi Narodów. Główne produkty: orzechy kokosowe, kawa, kakao, owoce, kopra, z kopalin złoto.

Fidżi wyspy. Kolonja Wielkiej Brytanji. 250 wysp (łącznie z wyspą Rotuma) 7.083 m². ang. 193.238 mieszk. (1933). Stolica Suva 1741 m. Gubernator E. (wysoki komisarz dla wysp Zachodniego Pacyfiku) sprawuje rządy przy pomocy rady wykonawczej i rady prawodawczej (połowa członków z nominacji). Krajowcy korzystają z samorządu. Główne produkty: banany, orzechy kokosowe, trzcina cukrowa, ryż, ananasy, bawełna, hodowla owiec, bydła, mułów. Import: worki, węgiel, tkaniny, konfekcja, maszyny, napoje spirytusowe, tytoń. Eksport: cukier, kopra, banany, masło, bawełna.

Nauru. Mandat Imperjum Brytyjskiego. 20 km². 2677 mieszk. Dawna kolonja Niemiec. Od 1920 r. mandat z ramienia Ligi Narodów, sprawowany wspólnie przez Wielką Brytanję, Unję Australijską i Nową Zelandję, które mianują administratora. Almin. przysługuje wszelka władza. Główny artykuł eksportu: fosforyty 8.2% produkcji światowej.

Nowa Zelandja. Dominjum Imperjum Brytyjskiego 103.410 m.² ang. (łącznie z wyspą Steward, w w-mi Chatham). 1.476.696 mieszk. (1934 r.) rasy białej i 73.259 autochtonów Maorysów. Stolica Auckland 221.300 m. Władza prawodawcza: gubernator generalny i Zgromadzenie Generalne złożone z 2 izb: Rady Ustawodawczej (30 członków wybieranych na 7 lat) i Izby Reprezentantów (80 członków, wśród nich 4 krajowców, wybieranych na 3 l.). Gubernator zwołuje, odracza i rozwiązuje parlament. Gabinet: 10 ministrów. Służba wojskowa ochotnicza, zaciąg 5-letni. Wojsko 9269 os. marynarka. Kraj rolniczy. Bogactwa kopalniane: węgiel, złoto, srebro. Import: maszyny, wyroby włókiennicze, stal, oleje, papier, napoje spirytusowe. Eksport: wełna 7.9% produkcji światowej, przetwory mleczne, mięso mrożone, skóry, złoto. Do Nowej Zel. przynależą archipelagi: w-y Auckland (niezamieszkałe), arch. Cook'a (14 wysp 180 m.² ang.) w-y Kermadec (niezamieszkałe), wybrzeże na morzu Rossa (ziemie autarktyczne z. Adelji i z. Wilkesa), w-y Union czyli Tokelau (od 1926 r. podlegają adm. Zach. Samoa) w-a Niue (100 m². ang.) i w-y Campbell.

Samoa Zachodnie. Mandat Wielkiej Brytanji z ramienia Ligi Narodów nad b. kolonją Niemiec. 2.635 km². 52.792 mieszk. Główne miasto Apia. Do zarządu mandatem upoważniona została Nowa Zelandja. Główne artykuły produkcji: kopra, banany, guma.

Nowe Hebrydy. Kondominjum angielsko - francuskie na zasadzie traktatu z 1906 r. 5.700 m². ang. Ok. 50.000 autochtonów, i in. mieszk. 3.000. Główne miasto Port Vila. Główne artykuły produkcji i eksportu: kukurydza, kawa, bawełna, kopra, orzechy kokosowe, korzenie (wanilja).

Wyspy Oceanji Brytyjskiej stanowią bezpośrednie kolonje Wielkiej Brytanji i posiadają agentów zależnych od Wysokiego Komisarza na wyspach Fidżi, lub też są królestwami pod protektoratem i posiadają prezydenta. W skład O. Bryt. wchodzą: w-y Przyjacielskie czyli Tonga, Gilberta, Ellice, Salomona (protektorat), Feniks i inne.

JAPONJA

Wyspy Pacyfiku. Mandat Japonji nad b. kolonjami Niemiec na zasadzie traktatu wersalskiego. W skład mandatu wchodzą archipelagi:

Marjany (69.530 mieszk.), Karoliny (42.678 m. na 550 koralowych wyspach), arch. Marschall'a (10 tys. m.). Główny produkt eksportu—kopra.
STANY ZJEDNOCZONE AMERYKI.
Guam. Kolonja St. Zjedn. Am. 206 m.² ang. 20.391 m. (1934). Główne miasto Agana. G. odstąpione Stanom przez Hiszpanję w 1898 r. stanowi stację morską, port jest jednak zamknięty dla obcych okrętów wojennych i statków handlowych. Produkcja: kopra i orzechy kokosowe.
Hawai. (Sandwich) wyspy. Kolonja Stanów Zj. Ameryki. 16.660 km². 378.948 mieszk. (1934 r.). Stolica Honolulu 137.382 m. (1934). Parlament z 2 izb: Senat (14 członków wybranych na 4 l.) i Izba Reprezentantów (30 czł. wybranych na lat 2). Prezydent Stanów mianuje gubernatora, który sprawuje zarząd przez 4 l. Główne produkty: cukier 3.8% prod. światowej, kawa, skóry, banany, wełna, ananasy.
Samoa wyspy. Kolonja Stanów Zjedn. Ameryki. 76 m.² ang. 10.055 mieszk. Główne miasto Pago-Pago. Zarząd sprawuje gubernator. Produkcja: kopra, owoce

MNIEJSZOŚCI POLSKIE I WYCHODZTWO.*)

Polska w dzisiejszych granicach politycznych nie pokrywa się z polskim obszarem etnograficznym. Element polski, zamieszkały odwiecznie na ziemiach, poza obecnemi granicami politycznemi leżących, stanowi mniejszość narodową polską. Element dobrowolnie wyjeżdżający z kraju w poszukiwaniu lepszych warunków bytu — stanowi wychodztwo, które dzielimy na emigrację zamorską i kontynentalną stałą i sezonową.
Ogółem Polonja zagraniczna stanowi do 8.200.000 osób.
Mniejszości polskie — około 2.850.000 na terenach przyległych do granic Polski:
Niemcy ok. 1.400.000 (na Górnym Śląsku, w Opolskiem, na Pograniczu, Mazurach, Warmji);
Z.S.R.R. ok. 863.000 (na Białorusi, Ukrainie);
Czechosłowacja ok. 220.000 (na Śląsku Cieszyńskim, Spiszu, Orawie, wyspowo k/Morawskiej Ostrawy);
Litwa ok. 200.000 (w pasie gran., koło Kowna, Kiejdan);
Łotwa ok. 70.000 (w Polskich Inflantach);
Rumunja ok. 100.000 (na Bukowinie, w Besarabji) .
Stałe wychodztwo polskie — ok. 5.500.000, w czem:
kontynentalne ok. 980.000 — najliczniejsze we Francji (720.000) i Niemczech (70.000),
zamorskie ok. 4.520.000 — najliczniejsze w St. Zjedn. Am. (4 miljony), Brazylji (250.000), Kanadzie (140.000), Argentynie (100.000),
Sezonowe wychodztwo polskie kierowało się do Łotwy, Niemiec, Francji Danji. (P. poniżej poszczególne państwa).
Genezą powstania mniejszości polskich są zmiany politycznej przynależności terytorjów wskutek czynników zewnętrznych lub, o ile chodzi o tereny przegranych plebiscytów — niedostateczne uświadomienie narodowe. Przyczyną emigracji jest wysokie napięcie demograficzne przy niskiej intensyfikacji rolnictwa i silny przyrost naturalny.
Kierunek emigracji powojennej ulegał zmianie: w latach 1922 — 1926 70% stanowiła emigracja kontynentalna, z czego 66% szło do Francji, a w następnych 2 latach 50% osiedlało się w Niemczech. Jednocześnie od 1923 obniżyła się znacznie emigracja do Stanów Zjedn. Ameryki

*) Patrz Dział: Oświata i Kultura, oraz Dział sportowy.

naskutek obostrzeń imigracyjnych. Wpłynęło to też na powiększenie się emigracji do Kanady, Brazylji i Argentyny. Od 1929 r. datuje się ogólne zmniejszenie wychodztwa w związku z rozwijającym się kryzysem i ograniczeniami, zastosowanemi przez szereg państw. Emigracja kontynentalna w większości składa się z polskiego elementu narodowego — w zamorskiej biorą naogół równy udział wszystkie grupy narodowościowe. Nadwyżka emigracji nad reemigracją wynosiła do r. 1931 stale około 60.000 rocznie.

Emigracja odgrywała w naszych warunkach do chwili rozpoczęcia się kryzysu doniosłą rolę. Państwo uznało zatem za jedno ze swych zadań zorganizowanie opieki nad ruchem emigracyjnym. Przedewszystkiem państwo stara się wpływać w pewnej mierze na dobór emigrantów, tak, by emigrowały jednostki, posiadające widoki powodzenia w walce o lepszy byt na obczyźnie. Następnie państwo stara się kierować wychodztwo do tych krajów, które uważa za odpowiedni teren emigracyjny. Niemałe znaczenie posiada opieka nad emigrantami w czasie podróży. Państwo może wreszcie wpływać pozytywnie na los emigrantów na obczyźnie, na ochronę prawną, na rozwój życia intelektualnego i t. p.

Ze względu na to, że część tych obowiązków może być wykonana tylko na terenie zagranicznym, Rzplita zawarła odpowiednie porozumienia niemal ze wszystkiemi krajami, do których emigruje większa liczba obywateli polskich. Opiekę nad wychodźcami na obczyźnie sprawują polskie urzędy konsularne.

Zasady ogólnej polityki emigracyjnej ustalają Ministrowie Spraw Zagranicznych i Opieki Społecznej, przyczem sprawy opieki nad emigrantami w kraju oraz transportu emigrantów i ich rodzin do miejsca przeznaczenia w kraju imigracji, stanowią zakres działania Ministerstwa Opieki Społecznej, wszelkie zaś sprawy, związane z emigracją poza granicami kraju należą do zakresu działania Ministerstwa Spraw Zagranicznych.

W 1934 r. ogółem wyemigrowało z Polski 42.563 osoby (35.525 wychodźców w 1933 r.). Wzrost liczby emigrantów daje się zauważyć w dalszym ciągu w 1935 r., bowiem już w pierwszem półroczu opuściło kraj 30.886 osób. Reemigranci w 1934 r. stanowili 34.032 osoby, wobec 18.763 w 1933 roku.

Migracja do krajów Europy.

Rok	Ogółem	Francja	Niemcy	Łotwa	Inne	Niewiadome
1934	21.761	8.028	914	11.993	318	8
I półr. 1935	14.015	647	514	12 549	304	1

Emigracja do krajów Europy wzmogła się w 1934 r. w porównaniu z rokiem poprzednim, w którym wynosiła 18.358. Zwiększenie to jest następstwem wzmożonego zapotrzebowania sezonowych robotników rolnych na Łotwie. Stały rozwój tego wychodztwa wykazują liczby za pierwsze półrocze 1935 r. (nieco więcej niż w tym samym okresie w 1934

r.). Natomiast spadła liczba emigrantów do Francji na skutek sytuacji ogólnej w tym kraju oraz stosowanych tam ograniczeń imigracyjnych. Spadek ten w bardzo silnym stopniu widzimy w I półroczu 1935 r. **Powrót wychodźców z krajów Europy** przewyższył w 1934 r. zgórą o połowę odpowiednie liczby z 1933 r.

Rok	Ogółem	Francja	Niemcy	Łotwa	Inne	Niewiadome
1934	31.770	20.204	468	10.120	440	538
I półr. 1935	15.158	14.854	105	—	177	22

W 1934 r. poza robotnikami sezonowymi, powracającymi z Łotwy, resztę niemal powracających stanowili reemigranci z Francji. W pierwszem półroczu 1935 r. powracający z Francji przewyższyli o ok. 6.000 liczbę powracających z tegoż kraju w pierwszem półroczu roku poprzedniego. W 1934 r. reemigracja z Francji dotyczyła głównie robotników kopalnianych i ich rodzin, w 1935 r. rozpoczęła się reemigracja robotników przemysłowych, wyczerpanych długotrwałem bezrobociem.

Emigracja do krajów pozaeuropejskich

K r a j	1934 r.	I półr. 1935 r.
Ogółem	20.802	16 871
Stany Zjednoczone A. P. .	1.482	750
Kanada	1.354	519
Argentyna	2.057	1.559
Brazylja	2.004	478
Urugwaj	381	180
Inne kraje Ameryki	588	623
Palestyna	12.685	12.639
Inne	251	125
Niewiadome	—	1

Emigracja zamorska doszła w 1934 r. do wysokości od ostatnich trzech lat niespotykanej. Wzrost ten jest wyłącznie niemal następstwem wzmożonej emigracji do Palestyny. Entuzjazm społeczeństwa żydowskiego, rozbudzenie ideowe młodzieży oraz trudności gospodarcze, a niekiedy polityczne w krajach, posiadających duże skupienia żydowskie, powo-

dują wszędzie niebywały dotąd pęd do emigrowania do Palestyny. Wychodztwo z Polski do tego kraju wzrastało dalej w pierwszem półroczu 1935 r. gdyż liczba wychodźców w tym okresie dorównała prawie liczbie wychodźców za cały 1934 rok.

Powrót wychodźców z krajów pozaeuropejskich

Kraj	1934 r.	I półr. 1935 r.
Ogółem	2.262	702
Stany Zjednoczone A. P.	308	71
Kanada	617	250
Argentyna	759	183
Brazylja	39	33
Urugwaj	38	16
Inne kraje Ameryki	—	—
Palestyna	216	42
Inne	6	1
Niewiadome	279	106

Reemigracja zamorska, począwszy od 1930 r., w którym wynosiła 7.625 osób, wykazuje stały stopniowy spadek.

Miejsce pochodzenia wychodzców. W 1934 r. pierwsze miejsce zajmuje województwo wileńskie (30% ogółu emigrantów), drugie — woj. lwowskie (11,7%), trzecie — woj. łódzkie (8,9%), wreszcie — Warszawa (7,8%). Do krajów Europy udawała się większość wychodzców z województw: wileńskiego (w tem 93,3% do Łotwy), poznańskiego, pomorskiego, śląskiego, lwowskiego, łódzkiego i krakowskiego. W pozostałych województwach większość emigrantów kierowała się do krajów pozaeuropejskich.

Struktura zawodowa wychodztwa polskiego przedstawia się następująco: W 1934 r. 46% emigrantów stanowili rolnicy, 8,1% emigrantów dostarczał przemysł, 2,8% — handel, 3,2% stanowili emigranci „bez bliżej określonego zawodu", ta grupa składała się zasadniczo z robotników niewykwalifikowanych. Dużą pozycję, bo 36%, stanowili bierni zawodowo. Rolnicy w olbrzymiej większości (94,2%) emigrowali do krajów europejskich; ten typ emigracji, zarówno sezonowej jak i stałej, ma charakter robotniczy, odznacza się więc niskim odsetkiem biernych zawodowo, ale wysokim odsetkiem kobiet; emigracja rolnicza zamorska ma charakter osiedleńczy, odbywa się przeważnie całemi rodzinami, wobec czego odznacza się wysokim odsetkiem kobiet i wysokim odsetkiem biernych zawodowo. Większość robotników przemysłowych kierowała się do krajów zamorskich, tę grupę cechuje niski odsetek zarówno kobiet, jak i biernych zawodowo. Natomiast w grupie członków

rodzin, wyjeżdżających do osiedlonych już na wychodztwie głów tych rodzin, mamy najwyższe odsetki kobiet i najwyższe odsetki biernych Naogół w emigracji naszej przeważa element kobiecy, zwłaszcza w emigracji do krajów europejskich (74,4%).

Wyznanie wychodźców; większość wychodźców rekrutuje się spośród osób wyznania mojżeszowego (44,7%). Wychodźcy wyznania rzymsko-katolickiego stanowią 40,6%.

Syndykat Emigracyjny Sp. z o. o. Warszawa, Alberta 7 został utworzony w r. 1930-ym z inicjatywy centralnych władz emigracyjnych, zadaniem jego jest: 1) udzielanie autorytatywnych informacyj tak w zakresie możliwości emigracyjnych i warunków pracy na emigracji, jak i co do wszelkich formalności związanych z wyjazdem, 2) pomoc i pośrednictwo w zakupie biletów okrętowych i kolejowych, 3) pomoc i pośrednictwo w uzyskiwaniu kredytów, 4) organizowanie zbiorowych transportów, 5) urządzanie i prowadzenie hoteli i domów da wychodźców, 6) załatwianie dla emigrantów wszelkich formalności wyjazdowych wobec władz krajowych i obcych, 7) współpraca z instytucjami i przedsiębiorstwami zajmującemi się obsługą lub opieką nad emigrantami. Wymienione czynności spełnia Syndykat Emigracyjny za pomocą biura centralnego w Warszawie oraz 18 oddziałów, rozmieszczonych w miastach wojewódzkich lub stanowiących znaczniejsze ogniska ruchu emigracyjnego.

Dla tem bliższego kontaktu z szerokiemi masami zainteresowanej wychodztwem ludności posiada Syndykat również około 600 korespondentów, rekrutujących się z pośród urzędników gmin wiejskich a wyznaczanych przez starostów powiatowych w porozumieniu z Syndykatem Emigracyjnym.

Poza granicami kraju Syndykat Emigracyjny posiada oddział w Rio de Janeiro.

Dla celów obsługi emigrantów Syndykat prowadzi hotel emigracyjny we Lwowie (na 100 łóżek), takiż hotel w Warszawie (100 łóżek) oraz Obóz Emigracyjny w Gdyni, będący punktem odprawy dla emigracyjnych transportów zamorskich. Obóz ten posiada urządzenia hotelowe i aprowizacyjne dla 2.000 emigrantów, oraz sanitarne i higjeniczne, wymagane przez właściwe przepisy władz emigracyjnych polskich i obcych.

Specjalne zarządzenia centralnych władz emigracyjnych i administracyjnych uregulowały sprawę współdziałania władz administracyjnych na terenie kraju z placówkami Syndykatu Emigracyjnego. W myśl tych zarządzeń placówki Syndykatu Emigracyjnego reprezentują wobec władz indywidualne interesy emigrantów, w których imieniu występują. Wydawane przez starostwa i inne władze dokumenty, jak również paszporty emigracyjne, przekazywane są wyłącznie właściwym oddziałom Syndykatu.

Władze Syndykatu Emigracyjnego stanowią: Rada Nadzorcza i Zarząd działające przy udziale delegatów rządowych. W obydwu tych ciałach reprezentowany jest Skarb Państwa, rozporządzający 60% udziałów Syndykatu.

Delegatami rządowymi są: 1) p. Leonard Możdżeński, dyr. dep. w Min. Przem. i Handlu, 2) p. Mieczysław Biesiekierski, naczelnik wydziału w Min. Opieki Społ. oraz p. Mieczysław Kokoszkiewicz, naczelnik wydz. w Min. Op. Społ. Prezesem Rady Nadzorczej jest p. Stanisław Nowak, dyr. dep. w Min. Skarbu. Prezesem Zarządu — p. Bolesław Nakoniecznikoff, dyr. dep. w Min. Op. Społ. Dyrektor zarządzający — p. Aleksander Chwat, vicedyrektor — p. Józef Gizaczyński.

Centralny Sjonistyczny Wydział Palestyński w Warszawie, który prowadzi emigrację Żydów z Polski do Palestyny, powstał pod koniec r.

1919 po stworzeniu prawnych możliwości imigracyjnych dla Żydów do Palestyny.
Zadania Centralnego Wydziału Palestyńskiego sprowadzają się do:
a) udzielania informacyj o możliwościach emigracyjnych, kolonizacji miejskiej i wiejskiej oraz znalezienia możliwości pracy w Palestynie;
b) przysposobienia materjału ludzkiego dla Palestyny i dostosowania go do warunków życia i pracy w tym kraju;
c) załatwiania wszystkich formalności, związanych z wyjazdem do Palestyny.
Działalność Centralnego Wydziału Palestyńskiego prowadzona jest w ramach polskiego ustawodawstwa emigracyjnego i pozostaje pod opieką i kontrolą Ministerstwa Opieki Społecznej.
Centralny Wydział Palestyński reprezentuje również Agencję Żydowską dla Palestyny w Jerozolimie przed angielskiemi władzami konsularnemi w Polsce.
W przeciągu 16 lat istnienia Centralnego Wydziału Palestyńskiego za jego pośrednictwem wyemigrowało do Palestyny około 115.000 osób.*)
Zarząd Centralnego Wydziału Palestyńskiego składa się z pp.: Prezesa: Inż. A. Reissa i członków prezydjum: Dr. M. Klejnbauma i Adw. Bluma. Dyrektorem Centr. Wydziału Pal. jest p. R. Szafar, Sekretarzem — p. J. Kasztan. Centralny Wydział Palestyński ma dwa oddziały: we Lwowie i Krakowie.

Dnia 27.II.1935 r. został parafowany w Londynie układ handlowy między Polską i Zjednoczonem Królestwem Wielkiej Brytanji, który zawiera między innemi postanowienia, dotyczące polskiego ruchu emigracyjnego. Głównem następstwem układu, w punktach dotyczących emigracji, jest przywrócenie możności całkowitego kierowania ruchu wychodźczego do krajów Ameryki przez porty polskiego obszaru celnego. Pozatem układ zapewnia brytyjskim przedsiębiorcom okrętowym przychylne ustosunkowanie się władz polskich w granicach obowiązującego ustawodawstwa do spraw związanych z wykonywaniem działalności przewozowej tych przedsiębiorstw.
Dnia 27 sierpnia 1935 r. ukazał się dekret Prezydenta Rzplitej, na mocy którego obywatele polscy, emigrujący do krajów zaoceanicznych powinni być kierowani wyłącznie przez porty polskiego obszaru celnego.

EUROPA.

AUSTRJA. Według urzędowych wykazów, przebywa w Wiedniu 40.000 obywateli polskich. Z cyfry tej tylko 3.800 osób zadeklarowało język polski jako swój język ojczysty. Zdaje się jednak, że urzędowa statystyka austrjacka podaje zbyt niską liczbę osób zamieszkałych w Wiedniu i mówiących po polsku. Na terenie miasta Wiednia istnieje 17 stowarzyszeń polskich, z czego 11 zrzeszonych w naczelnej organizacji pod nazwą „Związek Stowarzyszeń Polskich w Wiedniu". Opieką duchowną Polaków zamieszkałych w Wiedniu zajmuje się Zakon OO. Zmartwychwstańców (Rektor ks. Stanisław Skwierawski), któremu powierzona została piecza nad kościołem polskim na Rennwegu i nad kościołkiem polskim na Kahlenbergu, w którym umieszczone są liczne pamiątki z czasów wyprawy wiedeńskiej. Kolonja polska w Wiedniu utrzymuje 3 szkoły powszechne, do których uczęszcza około 200 dzieci.

BELGJA. W Belgji jest przeszło 30.000 obywateli polskich, w czem 12.000 żydów. Górnicy z rodzinami 15.740; robotnicy i służba 2.260. Wy-

*) W ostatnim roku 1935 wyemigrowało do Palestyny z Polski około 35.000.

chodźtwo polskie posiada 11 organizacyj centralnych oraz 50 stowarzyszeń kulturalno-oświatowo-społecznych, scentralizowanych w „Centralnym Związku Polskich Towarzystw w Belgji". W Belgji są 23 punkty szkolne, do których uczęszcza około 1.500 dzieci.

BUŁGARJA. W Bułgarji jest około 500 Polaków. W Sofji jest T-wo Polskie „Wzajemna Pomoc".

CZECHOSŁOWACJA. Statystyka czeska (1930 r.) podaje 77.000 Polaków na Śląsku nad Olzą, aczkolwiek jest ich tam około 150.000. Również statystyka pomija zupełnie 70 tysięcy Polaków, którzy żyją na czechosłowackim Spiżu i Orawie. A więc liczba Polaków w Czechosłowacji sięga 220.000. Są to jedynie Polacy, obywatele czechosłowaccy. Obywateli polskich przebywa w Czechosłowacji około 30.000. Skupieni są głównie na Śląsku nad Olzą (20.000) i w Morawskiej Ostrawie (8 tysięcy). Mniejszość polska w Czechosłowacji jest doskonale zorganizowana. Politycznie dzieli się na cztery partje (ludowcy, katolicy, dwie partje socjalistyczne), które współpracują, gdy chodzi o dobro całej ludności np. wybory parlamentarne i komunalne. Tworzą one Komitet Międzypartyjny. W parlamencie praskim zasiada jeden poseł mniejszości polskiej Dr. L. Wolf. Luki w szkolnictwie publicznem zapełnia szkołami prywatnemi „Macierz Szkolna". Do szkół polskich uczęszcza przeszło 13.000 dzieci. Spółdzielczość polska jest wysoko rozwinięta. Największa spółdzielnia „Centralne Stowarzyszenie w Łazach" posiada 117 filij na całym Śląsku. W trzech największych miastach na Śląsku nad Olzą ludność polska posiada z wyborów samorządowych swych burmistrzów, a w 53 gminach — swych wójtów. Emigracja polska na Morawach jednoczy się w „Związku Polaków na Morawach". Polski Związek Szkolny utrzymuje na Morawach 5 szkół polskich. W końcu września 1935 r. ludność polska w Czechosłowacji powołała do życia instytucję kierowniczą i nadrzędną dla wszystkich polskich stronnictw, stowarzyszeń gospodarczych i kulturalno-oświatowych. Prezesem wybrano dr. J. Olszaka, burmistrza m. Karwiny, pierwszym wiceprezesem — b. posła dr. J. Buzka z Dąbrowy, drugim wiceprezesem G. Ogrodzkiego, sekretarza Tow. Wzajemna Pomoc w Frysztacie, sekretarzem generalnym — ks. pastora K. Bergera z czeskiego Cieszyna, skarbnikiem — ks. Lautza. Rada naczelna podzieliła się na 10 sekcyj, na których czele stanęli wypróbowani działacze społeczni.

DANJA. Liczba Polaków w Danji wynosi około 15.000 osób. Są to przeważnie rolnicy, którzy wyemigrowali jeszcze przed wojną. Emigracja polska jest rozproszona po całym kraju i zajmuje się głównie rolnictwem. Wychodźtwo polskie posiada organizację centralną „Związek Polaków w Danji" (13 okręgów), oraz „Stowarzyszenie Młodzieży Polskiej w Danji". (12 stowarzyszeń).

ESTONJA. W Estonji jest około 2.500 Polaków, zorganizowanych w „Związku Narodowym Polaków w Estonji".

FINLANDJA. W Finlandji jest przeszło 500 Polaków. Istnieje „Zjednoczenie Polskie" w Helsinkach jako organizacja naczelna.

FRANCJA. Wychodźtwo polskie ma wybitny charakter robotniczo-zarobkowy, liczy około 500.000 ludzi, z tego około 210.000 robotników dorosłych, reszta kobiety i dzieci. Według okręgów: Północ — 184.000 (przeważnie górnicy); okrąg paryski 172.000 (robotnicy przemysłowi,

rolnicy), okręg strasburski 67.000 (górnicy, robotnicy przemysłowi, rolnicy), okrąg lyoński 43.000 (górnicy, robotnicy przemysłowi, rolnicy), okrąg tuluzański 18 000 i marsylski 7.000 (górnicy, robotnicy przemysłowi, rolnicy). Czytelnikami polskiej prasy emigracyjnej są przedewszystkiem górnicy, gdyż tworzą osiedla i są najwięcej wyrobieni, następnie robotnicy przemysłowi, wreszcie rolnicy.

Północna Francja. Centralną organizacją wychodźczą jest tu stworzona w połowie r. 1933 „Rada Porozumiewawcza Polskich Związków we Francji", grupująca przeszło 3/4 istniejących zrzeszeń polskich i mająca na celu obronę interesów zawodowych i moralnych wychodźtwa jako całości. Do największych organizacyj robotniczych zaliczamy pozatem: Związek Robotników Polskich we Francji w Lille (około 17.000 członków), Federacja Emigrantów Polskich przy Sekcjach Głównej Konfederacji Pracy w Lens (około 13.000), Związek Polskich Towarzystw Katolickich w Lens (około 25.000 członków), Związek Pracy Obywatelskiej Kobiet, Związek Towarzystw Wzajemnej Pomocy (około 12.000 członków), Związki Polskich Kół Śpiewaczych, Kół Muzycznych, Towarzystw Teatralnych, Stowarzyszenie Rezerwistów i B. Wojskowych R. P. we Francji — w Douai (7.000 członków), Związek Towarzystw Im. Marszałka Piłsudskiego i Związek Strzelecki — około 6.000 członków, Związek Harcerstwa Polskiego — do 4 000 członków, Polskie Związki Atletyczne, Piłki Nożnej, Sportowe i t. p. Wychodźtwo polskie poza kadrami nauczycielskiemi (około 175 osób) posiada również własnych księży, kilku prawników i doktorów. Do instytucyj filantropijnych należą istniejące od r. 1932 r. Komitety Pomocy Bezrobotnym. Pozatem od kilku miesięcy prowadzi swą pożyteczną działalność Związek Kupców i Przemysłowców Polskich, o charakterze stowarzyszenia samopomocowego i zawodowego.

Wschodnia Francja. Na terenie Wschodniej Francji zamieszkuje około 70.000 obywateli polskich. Wychodźtwo polskie zgrupowane jest w około 23 organizacjach centralnych. Ponadto we wszystkich prawie ważniejszych kolonjach polskich istnieją komitety pomocy dla bezrobotnych Polaków.

Ogółem jest we Francji 284 punktów szkolnych, do których uczęszcza około 26.000 dzieci polskich; przedszkoli 37, do których uczęszcza 2.140 dzieci pod opieką 26 ochroniarek.

GRECJA. Polaków w Grecji jest niewielu.

HISZPANJA. Liczba Polaków: około 500.

HOLANDJA. Emigracja polska robotniczo-górnicza w liczbie ok. 7.000, w Lindburgji holenderskiej około 500 dusz. W głównych miastach (Amsterdam, Rotterdam) obywatele polscy zajmują się szlifierstwem diamentów. Emigracja polska posiada w Holandji 20 towarzystw kulturalno-oświatowych, zjednoczonych w „Związku Towarzystw Polskich w Holandji".

JUGOSŁAWJA. W Jugosławji żyje około 20.000 wychodźców polskich. Jest to element rolniczy, którym b. Austro-Węgry kolonizowały w drugiej połowie XIX w. Bośnię. To też wychodźtwo polskie znajduje się wyłącznie w okolicy Banja — Luki i Prnjavoru, tworząc tam zwarte osiedla polskie. Wychodźcy polscy są już dziś częściowo obywatelami jugosłowiańskimi, jednak zachowali język polski i religję katolicką. W Zagrzebiu istnieje Związek Polaków pod nazwą „Ognisko Polskie"; pozatem na terenie Bośni istnieje 6 klubów sportowych. Odczuwa się

brak należytej opieki duszpasterskiej, którą sprawuje zaledwie 1 ksiądz polski.

LITWA. Polaków wedle oficjalnej statystyki 3%, w rzeczywistości około 10%. Najważniejszą organizacją polską jest „Pochodnia" z siedzibą w Kownie, zrzeszająca w sobie szereg towarzystw.

LUKSEMBURG. Polaków około 300 rodzin.

ŁOTWA. Polacy na Łotwie według statystyki oficjalnej stanowią 3,12% ludności (56.374 os.) W rzeczywistości liczba ich dosięga 70.000. Łotwa jest pozatem terenem sezonowego wychodźtwa rolniczego z Polski. W r. 1934 wyjechało na Łotwę 10.000 rolników sezonowych. Naczelną organizacją polską na Łotwie było „Polskie Zjednoczenie Narodowe", którego działalność została przez rząd łotewski zlikwidowana. Największa organizacją młodzieży jest „Związek Polskiej Młodzieży Katolickiej".

NIEMCY. Niemcy są siedzibą drugiego skolei co do wielkości — po Stanach Zjednoczonych Am. Północnej — środowiska Polaków zagranicą. Liczba Polaków — obywateli Rzeszy niemieckiej — wynosi około 1.400.000. Niemcy starają się tę liczbę obniżyć, tworząc sztucznie odrębne „narodowości" jak „Mazury", „Kaszubi" i t. d. Odbywające się w poprzednich latach wychodźtwo sezonowe, dla pracy na roli, które wynosiło, zależnie od pory roku, od 100 — do 300 tysięcy osób, ustało obecnie zupełnie, wobec znacznego bezrobocia w Niemczech, co skolei spowodowało zamknięcie granicy niemieckiej dla sezonowej emigracji. Pod względem zawodowym Polacy w Niemczech stanowią przeważnie element robotniczy (robotnicy rolni i fabryczni). Wśród Polaków w Niemczech rozróżnić należy dwa elementy: element autochtoniczny, zamieszkały zwłaszcza na Śląsku, w Prusach Wschodnich i wzdłuż granic Rzeczypospolitej; drugi element — pochodzenia emigracyjnego, zamieszkały przeważnie w Nadrenji i Westfalji, w mniejszej mierze w Saksonji i Turyngji, pracujący wyłącznie w przemyśle. Ta emigracja w zachodnich Niemczech datuje się z czasów silnego rozrostu przemysłu w Niemczech, t. j. z lat 1875—1905 mniejwięcej. Etnicznie pochodzi ta część emigracji głównie z Wielkopolski i Śląska Opolskiego. Z pośród terenów przygranicznych, zamieszkałych przez ludność autochtoniczną, na uwagę zasługują: Śląsk Opolski, zamieszkały przez około 600.000 Polaków, południowa część Prus Wschodnich, zamieszkała przez około 450.000 Polaków, z czego około 2/3 Mazurów ewangelików. Pozatem ośrodki autochtonicznej ludności polskiej znajdują się na pograniczu polskiem w prowincji pruskiej Pogranicze (Grenzmark) w powiecie bytomskim (w liczbie około 20.000), oraz pruskiej prowincji pomorskiej (Pommern) w powiecie łęborskim w liczbie około 6.000.

Życie organizacyjne. Główną organizacją Polaków w Niemczech jest Związek Polaków w Niemczech z siedzibą centralną w Berlinie. Kierownikiem Związku jest Dr. Kaczmarek. Związek Polaków, pod względem organizacyjnym dzieli się na 5 dzielnic: 1) Śląsk Dolny i Opolski, 2) Berlin i Niemcy środkowe, 3) Westfalja i Nadrenja, 4) Prusy Wschodnie, 5) Pogranicze. Związki dzielnicowe posiadają zkolei sekretarjaty powiatowe.

Struktura społeczna, oświata, szkolnictwo. Ludność polska w Niemczech znajduje się w specjalnie ciężkiej sytuacji

wskutek swej struktury społecznej. Większość inteligencji opuściła teren Niemiec po pokoju wersalskim, plebiscytach i powstaniach. Pozostał przeważnie drobny rolnik i robotnik, a więc element w znacznym stopniu lub całkowicie zależny od pracodawcy, często pozbawiony kierowników. W tych warunkach wszelkie usiłowania utrzymania polskiego ducha i kultury napotykają na duże trudności. Droga do narastania inteligencji polskiej w Niemczech prowadzi przez rozbudowanie polskiego szkolnictwa. Sprawy oświatowe należą do kompetencji Związku Polskich Towarzystw Szkolnych, który również jest zorganizowany na zasadach dzielnicowych. Związek dysponuje ok. 250 kursami języka polskiego, 62 szkołami ludowemi polskiemi, kształcącemi razem 7.000 dzieci. Stan ten uległ poprawie od roku 1927. Powyższe dane odnoszą się do szkolnictwa powszechnego. Oprócz tego posiada Związek 1 gimnazjum polskie w Bytomiu, do którego uczęszcza około 250 uczniów. Na uniwersytetach w Berlinie, Królewcu i Wrocławiu studjuje około 60 akademików Polaków, obywateli niemieckich, zrzeszonych w Związku Pol. Młodz. Akad. w Niemczech. Poza Polakami obywatelami niemieckimi, zamieszkuje w Rzeszy około 70.000 obywateli polskich, którzy zorganizowani są w „Związku Emigrantów w Lipsku" oraz w „Związku Polskich Robotników Rolnych" z siedzibą w Kolonji oraz w Apoldzie.

Życie gospodarcze. Wyrazem dążności do umocnienia się gospodarczego Polaków w Niemczech jest polski ruch spółdzielczy. Spółdzielni polskich w Niemczech jest ogółem 28, z czego 20 kredytowych, 6 robotniczo-handlowych i 2 budowlane. Spółdzielnie polskie są zrzeszone w Związek Spółdzielni Polskich w Niemczech. Centralną instytucją spółdzielni polskich w Niemczech jest Bank Słowiański w Berlinie. Udział Polaków w życiu politycznem Niemiec. Obecnie Polacy w Niemczech nie posiadają swego przedstawiciela w Parlamencie. Aczkolwiek stan ten pogorszył się w porównaniu z rokiem 1928, kiedy to Polacy posiadali 2 posłów — nie należy tego objawu uważać za dowód cofania się polskości, gdyż wybór przedstawiciela przez ludność polską uniemożliwiają przepisy wyborcze niemieckie.

PORTUGALJA. Liczba Polaków około 800.

RUMUNJA. Polaków w Rumunji znajduje się ok. 65 tys., skupionych przeważnie na Bukowinie. Naczelną polską organizacją jest Związek Stowarzyszeń Polskich. Dzieci w polskiem szkolnictwie prywatnem i rządowem przeszło 2.500.

SZWAJCARJA. W Szwajcarji jest około 4.000 Polaków stale zamieszkałych. Istnieje kilka organizacyj.

SZWECJA. Liczbę Polaków zamieszkujących Szwecję można określić na 1000. Kolonja polska składa się przeważnie z robotników rolnych oraz częściowo fabrycznych. W 1935 r. powstał „Związek Polaków w Szwecji" z siedzibą w Malmö.

TURCJA. Polaków w Turcji jest około 300, skupionych w kolonji polskiej „Adampol". W Stambule Polacy posiadają własny Związek, mieszczący się w „Domu Polskim (Istambul, Sira-Sebri 108).

WĘGRY. Na Węgrzech jest około 30.000 Polaków (połowa — obywateli węgierskich). Istnieją tam 4 stowarzyszenia polskie, które posiadają 2 szkoły w Budapeszcie.

WIELKA BRYTANJA. W Wielkiej Brytanji mieszka około 2,500 Polaków.

WŁOCHY. Zgrupowanie Polaków we Włoszech jest bardzo nieliczne (około 2.000). W Rzymie mieszka dość liczna grupa duchownych świeckich i zakonnych (Zakony Zmartwychwstańców i Sióstr Nazaretanek), znaczna liczba ongi stale zamieszkujących w Rzymie artystów i pisarzy polskich zmalała w okresie powojennym. Istnieją tutaj: Stacja Naukowa Akademji Jagiellońskiej z bibljoteką, Kolegjum polskie przy ul. Maroniti, Instytut Duchowny Polski przy ul. Cavalini oraz Towarzystwo Kulturalne Włosko-Polskie, mające siedzibę w Domu Polskim Św. Stanisława, przy ul. Botteghe Oscure 15. Godne uwagi większe zgrupowania studenckie w Padwie i w Trjeście. Szczupła kolonja polska we Florencji oraz nieco liczniejsza w Medjolanie, złożona przeważnie z kształcących się w śpiewie. Naogół we wszystkich większych centrach miejskich Włoch znajdują się Polacy, w skromnej jednak liczbie. W Trjeście działa Tow. im. Adama Mickiewicza, prowadząc aktywną akcje kulturalną, w Bolonji zaś podobnego rodzaju akcję przeprowadza włosko-polskie towarzystwo kulturalne pod nazwą „Amici della Polonia", posiadające rozgałęzienia w innych miastach w pobliżu Bolonji.

ZWIĄZEK SOCJALISTYCZNYCH REPUBLIK RAD (ZSRR.) Mniejszość polska w ZSRR liczy według spisu ludności z r. 1931 — 863,300 głów. Największe skupienie polskie mamy na Białorusi i Ukrainie. Na Białorusi istnieje polski rejon narodowościowy im. Dzierżyńskiego, z miastem Kojdanowem (pomiędzy Niegoreloje a Mińskiem) — na Ukrainie zaś rejon im. Marchlewskiego (na Wołyniu). Na terenie ZSRR istnieją 2 wyższe uczelnie polskie (w Kijowie i w Mińsku) kilkanaście szkół średnich i kilkaset szkół początkowych. W Kijowie i Mińsku, otwarto polskie teatry. Szkoły i teatry utrzymane są oczywiście w duchu ściśle komunistycznym.

AZJA.

CHINY. „Związek Polaków w Szanghaju" — około 300 Polaków.

MANDŻUKUO (Mandżurja). Polaków przebywa w tym kraju zaledwie 3.000, ale pod względem społecznym, gospodarczym i kulturalnym posiadają znaczenie, przewyższające znacznie ich potęgę cyfrową. Centralą wychodźtwa polskiego w Mandżurji jest „Gospoda Polska", do której należą: bursa dla dzieci i szkoła, Towarz. Dobroczynności, Zw. Kupców i Przemysłowców Polskich, Sekcja Miłośników Sceny i Kultury, Zw. Młodzieży Polskiej, Sekcja Sportowa i Bezpłatne Wieczorowe Kursy dla Dorosłych. „Gospoda" opiekuje się również Akademickiem Kołem Badania Chin.

PERSJA (Iran). Liczba Polaków około 200.

SACHALIN POŁUDNIOWY (Karafuto). Jest tu około 100 Polaków zrzeszonych w „Związku Polaków w Karafuto".

SYRJA I LIBAN. Mieszka około 100 obywateli polskich.

AFRYKA.

ALGERJA. Jest tu około 200 Polaków.

EGIPT. Jest tu około 100 Polaków. W 1933 r. zostało założone Polskie Towarzystwo Dobroczynności.

KAMERUN. Kilka plantacyj należy do Polaków.
LIBERJA. Jest sześciu plantatorów Polaków.
MAROKKO. Jest około 100 Polaków.
SUDAN. W Sudanie i innych kolonjach Anglji mieszka około 150 Polaków.

AMERYKA.

ARGENTYNA. Ogólna liczba Polaków w Argentynie przekracza 100 tys. Struktura Polonii argentyńskiej różni się bardzo od struktury Polonji brazylijskiej. Większość naszych rodaków mieszka w miastach lub na dużych hacjendach (folwarkach) i pracuje w charakterze najemników (robotników budowlanych, drobnych rzemieślników, robotników fabrycznych, służby folwarcznej). Tylko na północnym zachodzie Argentyny na obszarze terytorjum Missiones, graniczącym z Paraną, mieszka zgórą 10.000 Polaków-rolników. Wszyscy oni pracują na własnych, dobrze prowadzonych gospodarstwach. Oprócz Polaków mieszka w Argentynie poważna ilość (80.000 — 100.000) Żydów polskich, zajmujących się głównie handlem i rzemiosłem i zorganizowanych w „Związku Żydów Polskich". Polacy argentyńscy zjednoczyli się, tworząc związek towarzystw polskich w Argentynie p. n. Federacja Towarzystw „Dom Polski". Centralna organizacja polska utrzymuje kontakt z krajem za pośrednictwem Światowego Związku Polaków. Do Federacji „Dom Polski" należy 19 stowarzyszeń polskich. „Dom Polski" mieści się przy ulicy San José 1451 w Buenos Aires. Nienależące do Federacji Tow. „Ognisko Polskie" w Buenos Aires posiada swój własny dom „Gorliti 3972). Pozatem w Missiones istnieje Związek Towarzystw Polskich, skupiający 15 stowarzyszeń lokalnych.

BOLIWJA. W Boliwji mieszka około 200 rodzin polskich. Ostatnio na skutek kryzysu gospodarczego w innych krajach łacińskiej Ameryki, zwłaszcza w Argentynie, znacznie wzmogła się do Boliwji imigracja rolników i kupców wędrownych. Pewien procent osadników polskich w Boliwii stanowi inteligencja, wśród której najwięcej jest inżynierów i lekarzy. Stopa życiowa w Boliwii wzorowana jest na stopie życia w Stanach Zjednoczonych i Europie. Warunki bytu są nowoczesne i w ośrodkach miejskich stoją na wysokim stopniu kultury.

BRAZYLJA. Według obliczeń z 1930 roku ilość Polaków, mieszkających na terenie Brazylji, wynosi ok. 250.000, z czego ok. 150 000 przebywa na terytorjum stanu Parana, 80.000 w stanie Rio Grande do Sul, 20 000 w stanie Santa Catharina. W Paranie Polacy stanowią 13% ludności, w Santa Catharina 2,5% i w Rio Grande do Sul 2,5%. Ogromna większość naszych rodaków, przebywających w Brazylji, zajmuje się rolnictwem i odgrywa bardzo poważną rolę w życiu gospodarczem stanów południowych. Polacy brazylijscy posiadają 272 towarzystwa polskie, z których 208 należy do Centralnego Związku Polaków — naczelnej reprezentacji Polonji brazylijskiej. Centralny Związek Polaków, zwany w skrócie C. Z.P., utrzymuje żywy kontakt z krajem za pośrednictwem Światowego Związku Polaków. Na terenie Brazylji znajduje się 236 szkół polskich, obsługiwanych przez 275 nauczycieli. Do szkół tych uczęszcza 11.000 dzieci polskich, co stanowi 65% ogólnej ilości dzieci naszych rodaków w wieku szkolnym. Językiem wykładowym w tych szkołach jest język portugalski, jednak przed-

mioty polskie (język, geografja i historja polska, nauka o Polsce współczesnej) są wykładane w języku polskim. Procent dzieci polskich, uczęszczających do szkół polskich, jest stosunkowo bardzo wysoki, jeżeli się weźmie pod uwagę, że wogóle w Brazylji tylko 25% dzieci w wieku szkolnym uczęszcza do szkół. Duszpasterstwo polskie znajduje się w rękach księży Misjonarzy Polaków. Młodzież polska w Brazylji, ogromnie rozmiłowana w sporcie, skupia się w stow. „Junak", liczącem 3.000 członków i rozwijającem się w żywiołowem tempie.

KANADA. Polaków w Kanadzie jest przeszło 140 tys. (przeważnie farmerzy-koloniści i robotnicy plantacyjni), co stanowi 1,5% ogółu ludności Kanady. Polacy zajmują się przeważnie rolnictwem, częściowo pracują w przemyśle i górnictwie. W Kanadzie istnieje 81 towarzystw polskich, z czego 48 należy do centralnej org. „Zjednoczenie Zrzeszeń Polskich", z siedzibą w Winnipegu. Drugą z rzędu co do wielkości organizacją jest „Związek Polaków" z siedzibą w Toronto.

KOLUMBJA. Jest tu około 300 Polaków.

KUBA. Na Kubie jest przeszło 2.000 Polaków.

MEKSYK. Jest tu niewielu Polaków.

PARAGWAJ. W Asuncion istnieje Tow. Polskie i Komitet Budowy Domu Polskiego im. Marszałka Piłsudskiego.

PERU. Polaków około 200.

STANY ZJEDNOCZONE AMERYKI PÓŁNOCNEJ. Dokładnej liczby Polaków w Stanach Zjednoczonych A. P. określić niepodobna. Twierdzić jednak można, że wychodźtwo polskie w tym kraju liczy przeszło 4 miljony osób. Oddawna osiedlone i zagospodarowane wychodźtwo tworzy prawdziwe społeczeństwo polskie w Ameryce. Polaków napotkać można we wszystkich dziedzinach życia amerykańskiego — od uprawy pól i warsztatów fabrycznych do wysokich stanowisk politycznych włącznie. Polonja amerykańska posiada więc 7 kongresmenów, kilkunastu senatorów i deputowanych w senatach i sejmach stanowych, sędziów, członków Rad Miejskich i t. d. Pod względem organizacyjnym Polacy amerykańscy wykazują żywe dążenie do skupiania się w rozmaitego rodzaju stowarzyszeniach, których istnieje około 10.000. Istnieje kilka centralnych stowarzyszeń, z których wymienić należy: Związek Narodowy Polski (300.000 członków), Zjednoczenie Polskie Rz.-Kat. (200.000 członków), Związek Polek (60.000 członkiń), Sokół (20.000 członków), Złączone Komitety Im. J. Piłsudskiego, Stowarzyszenie Weteranów Armji Polskiej i inne. Stowarzyszenia rozwijają nader ożywioną działalność kulturalno-oświatową i narodową i posiadają własne wielomiljonowe budżety. Ostatnio Związki Centralne rozwijają ożywioną akcję w kierunku rozwoju harcerstwa polskiego, Harcerzy polskich jest przeszło 60.000. Szkolnictwo polskie jest nader rozgałęzione. Istnieje około 600 szkółek parafjalnych (język wykładowy angielski, przedmioty polskie — po polsku), do których uczęszcza do 300.000 dzieci. Nauczycieli i nauczycielek około 6.000. Są to przeważnie księża i zakonnice (s. s. Felicjanki i Nazaretanki). Istnieje około 200 kursów dokształcających, na które uczęszcza do 30.000 osób. W rękach polskich znajduje się 17 szkół średnich (High-Schools). Kilka uniwersytetów posiada katedry polonistyki. Duszpasterstwo polskie liczy

około 1000 księży na 800 parafjach i 3-ch biskupów. Odrębny Kościół Narodowy posiada około 50 parafij. Trzeba zauważyć, że jednak Polacy nie zajmują w kościele katolickim amerykańskim miejsca, któreby się im należało ze względu na liczbę i wagę gatunkową Polaków. (Wyższe stanowiska zajmują duchowni narodowości irlandzkiej i niemieckiej).

URUGWAJ. Jest tu około 3.000 Polaków, którzy skupiają się głównie na przedmieściu „Cerro" w stolicy kraju Montevideo. 75% Polaków to robotnicy niewykwalifikowani.

AUSTRALJA.

W Australji mieszka przeszło 2.000 Polaków, częściowo zrzeszonych w Związku Narodowym Polskim w Sydney, Brisbane i Ypswich.

SŁUŻBA DYPLOMATYCZNA I KONSULARNA PAŃSTW OBCYCH W POLSCE.

AMBASADY.

Francja. (Al. Róż 2) — Léon Noel, Ambasador Nadzw. i Min. Pełn.
Niemcy. (ul. Piusa XI 17) — Hans Adolf von Moltke, Ambasador Nadzw. i Pełn.
Stany Zjednoczone Ameryki Północnej. (Al. Ujazdowska 11) — John Cudahy, Ambasador Nadzw. i Pełn.
Stolica Apostolska. Nuncjatura Apostolska Al. Szucha 12. — Mgr. dr. François Marmaggi, Kardynał Nuncjusz Apostolski.
Turcja. (ul. Szopena 2a), — Ferid Tek, Ambasador Nadzw. i Pełn.
Wielka Brytanja. (ul. Nowy Świat 18) — Sir Howard William Kennard, Ambasador Nadzw. i Pełn.
Włochy. (pl. Dąbrowskiego 6) — Giuseppe Bastianini, Ambasador Nadzw. i Pełn.
Związek Socjalistycznych Republik Rad. (ul. Poznańska 15) — Jakób Davtian, Ambasador Nadzw. i Pełn.

POSELSTWA.

Afganistan. (Paryż, 57, Avenue Henri Martin 16-eme arr.)—Shah Wali Khan, Poseł Nadzw. i Min. Pełn.
Argentyna. (ul. Koszykowa 6) — Eduardo L. Colombres, Poseł Nadzw. i Min. Pełn.
Austrja. (ul. Koszykowa 11b) — Maximillien Hoffinger, Poseł Nadzw. i Min. Pełn.
Belgja. (Al. Ujazdowska 23) — Paternotte de Lavaillée. Poseł Nadzw. i Min. Pełn.
Brazylja. (Hotel Europejski) — Jose Francisco de Barros Pimentel, Poseł Nadzw. i Min. Pełn.
Bułgarja. (Al. Ujazdowska 39)—Sava Kiroff, Poseł Nadzw. i Min. Pełn.
Chiny. (Al. Frascati 10) — prof. dr. Changhsin - Hai, Poseł Nadzw. i Min. Pełn.
Czechosłowacja. (ul. Koszykowa 18) — dr. Juraj Slavik. Poseł Nadzw. i Min. Pełn.
Danja. (ul. Królewska 3) — Peter Christian Schou, Poseł Nadzw. i Min. Pełn.

Egipt. (Berlin. W. 35 Tiergartenstrasse 18b) — prof. dr. Hassan Nachat Pacha. Poseł Nadzw. i Min. Pełn.
Estonja. (Al. Róż 1) — Hans Markus, Poseł Nadzw. i Min. Pełn.
Finlandja. (pl. Napoleona 3) — dr. Gustave Idman, Poseł Nadzw. i Min. Pełn.
Grecja. (ul. Matejki 5) — Kimon. Collas. Poseł Nadzw. i Min. Pełn.
Haiti. (Berlin, Landgrafenstrasse 4) — Constantin Fouchard, Poseł Nadzw. i Min. Pełn.
Hiszpanja. (ul. Mokotowska 34) Francisco Serrat Y Bonastre, Poseł Nadzw. i Min. Pełn.
Holandja (ul. Czackiego 9)—Lambert Carsten, Poseł Nadzw. i Min. Pełn.
Japonja. (ul. Br. Pierackiego 10) — Nobubumi Ito, Poseł Nadzw. i Min. Pełn.
Jugosławja. (A. Ujazdowska 33) — dr. Proislaw Grisogono, Poseł Nadzw. i Min. Pełn.
Kolumbja. (Berlin W. 15 Kurfürstendamm 63) — Rafael Obregon Arjona, Poseł Nadzw. i Min. Pełn.
Łotwa. (ul. Szkolna 6) — dr. Mikelis Valters, Poseł Nadzw. i Min. Pełn.
Norwegja. (ul. Br. Pierackiego 3) — Niels Christian Ditleff, Poseł Nadzw. i Min. Pełn.
Persja. (Iran) (ul. Krakowskie Przedmieście 30) — M. Schâyesteh, Poseł Nadzw. i Min. Pełn.
Portugalja. (ul. Pierackiego 14) — César de Sousa Mendes . Poseł Nadzw. i Min. Pełn.
Rumunja. (Al. Ujazdowska 47) — Konstanty Visoianu. Poseł Nadw. i Min. Pełn.
Szwajcarja. (ul. Smolna 25) — Maxime de Stoutz, Poseł Nadzw. i Min. Pełn.
Szwecja. (Al. Szucha 8) — Erik Boheman, Poseł Nadzw. i Min. Pełn.
Urugwaj. (Praha III, Pod Bruskou 147/3) — Eliseo Ricardo Gomez, Poseł Nadzw. i Min. Pełn.
Venecuela. (Bruxelles, 8, rue Bellirad) — Carlos Aristimuno — Coll, Poseł Nadzw. i Min. Pełn.
Węgry. (ul. Mokotowska 55) — André de Hory, Poseł Nadzw. i Min. Pełn.

CHARGÉS D'AFFAIRES.

Chili. (ul. Hoża 29) — Jorge Bezanilla, Chargé d'Affaires.
Meksyk. (ul. Marszałkowska 48) — Luciano Joublanc — Rivas, Chargé d'Affaires.

URZĘDY KONSULARNE.

Argentyna
Warszawa. — Kons. General. Al. Ujazdowska 32. — André José Wallace. Konsul Gen. Okrąg: Rzplita Polska.
Gdańsk. — Kons. General. Gralathstrasse 3 — Carlos Pineyro, Konsul Gen. Okrąg: W. M. Gdańsk.
Anglja — patrz Wielka Brytanja.
Austrja
Warszawa. — Wydział Kons. przy Poselstwie ul. Koszykowa 11b. Okrąg: Rzplita Polska oprócz niżej wymienionych okręgów Kons. Hon.
Bielsko - Biała — Kons. Hon. Okrąg: powiaty: bielski, bialski, cieszyński, wadowicki i żywiecki.
Gdańsk. — Kons. Gener. Honor. Karrenwall 8 — Bruno Kurowski, Konsul Gen. Hon. Okrąg: W. M. Gdańsk.

Katowice. — Kons. Honor. ul. Powstańców 50 — Walter Tenschert, Konsul Hon. Okrąg: województwo śląskie oprócz powiatów: bielskiego i cieszyńskiego, oraz pow.: będziński, częstochowski i zawierciański.
Kraków. — Kons. General. Honor. ul. Kopernika 6 — Antoni Lewalski, Konsul Gen. Hon. Okrąg: województwo krakowskie oprócz powiatów: bialskiego, wadowickiego i żywieckiego.
Lwów. — Kons. General. Honor. ul. Ossolińskich 4 — Stefan Baczewski, Konsul Gen. Hon. Okrąg: województwo lwowskie, stanisławowskie i tarnopolskie.
Łódź. — Kons. General. Honor. — ul. Targowa 65 — vacat. Okrąg: województwo łódzkie.
Poznań. — Kons. Honor. pl. Wolności 18 — Paweł Mrozowski, Konsul Hon. Okrąg: województwo poznańskie i pomorskie oprócz powiatów: kartuskiego i wejherowskiego oraz miasta Gdyni.

B e l g j a

Warszawa. — Sprawy konsularne załatwia poselstwo Al. Ujazdowska 23 — Felician Chapuis, Konsul Hon. Okrąg: Rzplita Polska oprócz niżej wymienionych okręgów Kons.
Gdańsk. — Kons. Holzmarkt 15 — Alphons Locht, Konsul. Okrąg: W. M. Gdańsk.
Gdynia — Agencja Kons. ul. Centralna f-ma „Ackermans Van Haaren" François E. Giacomini, Agent Kons. Okrąg: miasto Gdynia.
Katowice — Kons. Honor. Kancelarja, Sosnowiec ul. 3 maja 15 — Włodzimierz Rudowski, Konsul Hon. Okrąg: województwo krakowskie i śląskie.
Lwów. — Kons. Honor. ul. Nabielaka 37a — Marcin Szarski, Konsul Hon. Okrąg: województwo lwowskie, stanisławowskie i tarnopolskie.
Łódź — Kons. Honor. ul. Wigury 30 — Kazimierz Monitz, Konsul Hon. Okrąg: województwo łódzkie.
Poznań. — Kons. Honor. ul. Słowackiego 55 — Henryk Suchowiak, Konsul Hon. Okrąg: województwo poznańskie i pomorskie oprócz powiatów: morskiego, kościerskiego, puckiego i wejherowskiego.

B o l i w j a

Warszawa — Kons. Honor. ul. Królewska 7 — Tadeusz Żółkiewski, Konsul Hon. Okrąg: Rzplita Polska.
Gdańsk — Kons. Honor. Horst Hoffmann Wall — Fraz R. Neubauer. Konsul Hon. Okrąg: W. M. Gdańsk.

B r a z y l j a

Warszawa. — Kons. ul. Czackiego 12 — Alvaro de Magalhaes. Konsul. Okrąg: Rzplita Polska.
Gdańsk — Kons. Postgasse 3 — Manoel Moreira de Barros e Silva, Konsul. Okrąg: W. M. Gdańsk.

B u ł g a r j a

Warszawa. — Sprawy konsularne załatwia Poselstwo Al. Ujazdowska 39. Okrąg: Rzplita Polska.
Gdańsk. — Kons. Gener. Honor. Jäschkentaleweg 7 — dr. Henri O. Grundmann, Konsul Gen. Hon. Okrąg: W. M. Gdańsk.

C o s t a - R i c a

Warszawa. — Kons. General. Honor. ul. Elektoralna 16 — Józef Świątopełk - Mirski, Konsul Gen. Hon. Okrąg: Rzplita Polska.

C z e c h o s ł o w a c j a

Warszawa. — Wydział Kons. przy Poselstwie ul. Koszykowa 18. Okrąg: Rzplita Polska oprócz niżej wymienionych okręgów Kons.

Katowice — Kons. ul. Mickiewicza 16 — Vladymir Znojemsky, Konsul. Okrąg: województwo śląskie.
Kraków. — Kons. ul. Gołębia 18 — vacat. Okrąg: województwo krakowskie.
Kwasiłów — Kons. Honor. — Vladymir Svarowsky, Konsul Hon. Okrąg: powiat łucki.
Lwów — Kons. ul. Kornela Ujejskiego 4 — Vaclav Čech, Konsul. Okrąg: województwo lwowskie, stanisławowskie, tarnopolskie i wołyńskie oprócz powiatu łuckiego.
Poznań — Kons. ul. Słowackiego 39 — vacat. Okrąg: województwo pomorskie, poznańskie i W. M. Gdańsk.

D a n j a

Warszawa — Sprawy konsularne załatwia Poselstwo, ul. Królewska 3. Okrąg: Rzplita Polska oprócz niżej wymienionych okręgów Kons. Kons. Honor. ul. Bielańska 2 — Wacław Brun, Konsul Hon. Okrąg: województwo białostockie, kieleckie, lubelskie i warszawskie.
Gdańsk — Kons. General. Elizabethwall 7 — Harald Koch, Konsul Gen. Okrąg: W. M. Gdańsk.
Gdynia — Kons. Honor. ul. Św. Jańska — Lucjan Byczkowski, Konsul Hon. Okrąg: miasto Gdynia.
Katowice — Kons. Honor. Katowice — Wełnowiec — Aleksander Ciszewski, Konsul Hon. Okrąg: województwo krakowskie i śląskie.
Lwów — Kons. Honor. ul. Issakowicza 19 — Karol Jurasz, Konsul Hon. Okrąg: województwo lwowskie, stanisławowskie i tarnopolskie.
Łódź. — Kons. Honor. ul. Piotrkowska 135 — Karol Eisert, Konsul Hon. Okrąg: województwo łódzkie.
Poznań — Kons. Honor. ul. Słowackiego 57 — vacat. Okrąg: województwo poznańskie i pomorskie oprócz powiatu puckiego, wejherowskiego i miasta Gdyni.
Puck. — **Kons.** (Konsul w Gdańsku). Okrąg: pow. pucki i wejherowski.

D o m i n i k a

Gdańsk. Kons. General. Honor. Langfur Johannisberg 16 — Fritz Lietzau, Konsul Gen. Hon. Okrąg: W. M. Gdańsk.

E s t o n j a

Warszawa. — Sprawy konsularne załatwia Poselstwo, Al. Róż 1. Okrąg: Rzplita Polska oprócz niżej wymienionych okręgów Kons.
Gdańsk — Kons. Honor. Jopengasse 66 — Witold Kukowski, Konsul Hon. Okrąg: W. M. Gdańsk.
Gdynia — Kons. Honor. ul. Św. Jańska 10 — Andrzej Cienciała, Konsul Hon. Okrąg: miasto Gdynia.
Lwów — Kons. Honor. ul. Racławicka 3 — Kazimierz Żardecki, Konsul Hon. Okrąg: województwo lwowskie, stanisławowskie, tarnopolskie i wołyńskie.
Wilno — Kons. Honor. ul. Jakóba Jasińskiego 4 — Roman Ruciński, Konsul Hon. Okrąg: województwo poleskie, nowogródzkie i wileńskie.

F i n l a n d j a

Warszawa. — Sprawy konsularne załatwia Poselstwo, Pl. Napoleona 3. Okrąg: Rzplita Polska oprócz niżej wymienionych okręgów Kons.
Kons. Honor. ul. Krakowskie Przedm. 42/44 — Stefan Henryk Brun, Kons. Gen. Hon. Jan Majewski, Konsul Hon. Okrąg: m. st. Warszawa.
Gdańsk — Kons. General. Honor. Werftgasse 4 — Ludwig Noe, Konsul Gen. Hon. Okrąg: W. M. Gdańsk.
Gdynia. — Kons. Honor. ul. Waszyngtona, gmach Żeglugi Polskiej — dr. Stanisław Darski, Konsul Hon. Okrąg: województwo pomorskie.

Katowice — Kons. Honor. ul. Lompy 14 — Bolesław Grodziecki, Konsul Hon. Okrąg: województwo kieleckie, krakowskie i śląskie.
Łódź — Kons. Honor. ul. Piotrkowska 293 — Robert Geyer, Konsul Hon. Okrąg: województwo łódzkie.
Poznań — Kons. Honor. ul. Marszałka Focha 18 — Mieczysław Krzyżankiewicz, Konsul Hon. Okrąg: województwo poznańskie.

F r a n c j a

Warszawa — Kons. Al. Róż 2, — Arnese Ronflard, Konsul. Okrąg: Rzplita Polska oprócz niżej wymienionych okręgów Kons.
Gdańsk — Kons. Langermarkt 17- — Guy de la Tournelle, Konsul. Okrąg: W. M. Gdańsk.
Gdynia — Kons. ul. 10 lutego — Xavier Gauthier, Konsul. Okrąg: województwo pomorskie oprócz miasta Toruń.
Katowice — Kons. ul. 3 Maja 23 — Emmanuel Lancial, Konsul. Okrąg: województwo kieleckie, krakowskie i śląskie.
Kraków. — Kons. ul. Studencka 1 — Paul Cesbron - Lavau. Konsul. Okrąg: miasto Kraków.
Lwów — Kons. ul. Czarneckiego 4 — Henri Billecocq, Konsul. Okrąg: województwo lwowskie, stanisławowskie i tarnopolskie.
Łódź — Agencja Kons. Al. Kościuszki 3 — Ernest Saladin, Agent Kons. Okrąg: miasto Łódź.
Poznań — Kons. ul. Berwińskiego 1 — Jacques Dutard, Konsul. Okrąg: województwo poznańskie i łódzkie oprócz miasta Łodzi.
Toruń — Agencja Kons. Honor. ul. Mostowa 38 — Bronisław Hożukowski, Agent Kons. Hon. Okrąg: miasto Toruń.

G r e c j a

Warszawa. — Sprawy konsularne załatwia Poselstwo, ul. Matejki 5. Okrąg: Rzplita Polska oprócz niżej wymienionych okręgów Kons.
Gdynia — vacat.
Kraków — Kons. Honor. Józefów 10. — Kazimierz Bulas, Konsul Hon. Okrąg: województwo krakowskie i śląskie.
Łódź — Kons. Honor. ul. Zachodnia 41 — Mieczysław Jastrzębski, Konsul Hon. Okrąg: województwo łódzkie.
Poznań. — Kons. Honor. ul. Rzeczypospolitej 1 — dr. Stanisław Sławski, Konsul Hon. Okrąg: województwo pomorskie i poznańskie.

G w a t e m a l a

Warszawa — Kons. Honor. (Konsul w Gdańsku) Okrąg: Rzplita Polska.
Gdańsk — Kons. Honor. Hundegasse 65, Antoni Wiatrak, Konsul Hon. Okrąg W. M. Gdańsk.

H a i t i

Warszawa, — Kons. ul. Widok 10, — dr. Leo Sajous, Konsul. Okrąg: Rzplita Polska.
Gdańsk — Kons. Honor. Langfur Jäschkentalerweg 14 — Luis Luchtenstein. Okrąg: W. M. Gdańsk.

H i s z p a n j a

Warszawa — Sprawy konsularne załatwia Poselstwo, ul. Mokotowska 34. Okrąg: Rzplita Polska oprócz niżej wymienionych okręgów Kons.
Gdańsk — Kons. Honor. Hundegasse 89 — Kurt Block, Konsul Hon. Okrąg: W. M. Gdańsk.
Gdynia — Wicekons. Honor. „Robur — Polskarob" — Czesław Raczewski, Wicekonsul Hon. Okrąg: miasto Gdynia.
Katowice — Wicekons. Honor. pl. Wolności 11 — Michel Alberg, Wicekonsul Hon.

Lwów — Wicekons. Honor. ul. Herburtów 3 — Władysław Matzke, Wicekonsul Hon
Poznań — Wicekons. Honor. Al. Marszałka Piłsudskiego 2 — Stanisław Ziołecki. Wicekonsul Hon.
Wilno — Wicekons. Honor. ul. Wielka 44 — Tobjasz Bunimowicz, Wicekonsul Hon.

H o l a n d j a
Warszawa — Kons. ul. Czackiego 9 — P. C. G. Peereboom, Konsul. Okrąg: Rzplita Polska oprócz niżej wymienionych okręgów Kons.
Gdańsk — Kons. General. Honor. Langermarkt 9 — Otto Drewitz, Konsul Gen. Hon. Okrąg: W. M. Gdańsk.
Gdynia — Wicekons. Honor. ul. Centralna „Ackermans Van Haaren" J. M. Vaes, Wicekonsul Hon. Okrąg: powiat morski i miasto Gdynia.
Kraków — Wicekons. Honor. Al. Grottgera 12 — J. L. de Bruyn, Wicekonsul Hon. Okrąg: miasto Kraków.
Lwów — Kons. Honor. ul. Mickiewicza 10 — dr. C. Witkowski, Konsul Hon. Okrąg: województwo lwowskie, stanisławowskie, tarnopolskie i krakowskie oprócz miasta Krakowa.
Łódź — Wicekons. Honor. ul. Kopernika 40 — Dr. J. K. W. Tep., Wicekonsul Hon. Okrąg: miasto Łódź.
Poznań — Kons. Honor. ul. Rzeczypospolitej 2 — dr. B. Jagielski, Konsul Hon. Okrąg: województwo poznańskie, śląskie i pomorskie, oprócz powiatu morskiego i miasta Gdyni.

H o n d u r a s
Gdańsk — Kons. Honor. Hundegasse 65 — Antoni Wiatrak, Konsul Hon. Okrąg: W. M. Gdańsk.

J a p o n j a
Warszawa — Sprawy konsularne załatwia Poselstwo, ul. Br. Pierackiego 10. Okrąg: Rzplita Polska.
Gdynia — Kons. Honor. — Feliks Kollat, Konsul Hon.

J u g o s ł a w j a
Warszawa — Sprawy konsularne załatwia Poselstwo, Al. Ujazdowska 33. Okrąg: Rzplita Polska oprócz województwa pomorskiego i poznańskiego.
Gdańsk — Kons Honor. Langermarkt 12 — dr. Hermann Meyer, Konsul Hon. Okrąg: W. M. Gdańsk.
Lwów — Kons. Honor. pasaż Mikolascha — dr. Bronisław Wysoczański Konsul Hon.
Poznań — Kons. Honor. ul. Wjazdowa 11 — Marcel Scheffs, Konsul Hon. Okrąg: województwa pomorskie i poznańskie.

K o l u m b j a
Warszawa — Kons. ul. Smolna 22 — Carlos A. Gerlein, Konsul. Okrąg: Rzplita Polska.
Gdańsk — Kons. Honor. Langfur Kastanienweg 9 — Curt Hans Birgholz, Konsul Hon. Okrąg: W. M. Gdańsk.

K u b a
Gdańsk — Agencja Kons. Stadtgraben 14 — Isbert Adam, Agent Kons. Okrąg W. M Gdańsk.

L i b e r j a
Warszawa — Kons. General. ul. Wiok 10 — dr. Léo Sajouz, Konsul Gen. Okrąg: Rzplita Polska.

L u x e m b u r g
Warszawa — Kons. Honor. ul. Filtrowa 71 — Georges Welter, Konsul Hon. Okrąg: Rzplita Polska.

Łotwa

Warszawa — Wydział Kons. przy Poselstwie ul. Szkolna 6. Okrąg: Rzplita Polska oprócz niżej wymienionych okręgów Kons.
Gdańsk — Kons. General. Langfur Jäschkentalerweg 3 — Alexandre Birsneeks, Konsul Gen. Okrąg: W. M. Gdańsk.
Gdynia — Wicekons. Hon. ul. Nabrzeże Duńskie „Skarbopol" — Mirosław Laurecki, Wicekonsul Hon. Okrąg: miasto Gdynia.
Katowice — Kons. Honor. ul. Zamkowa 14 — Robert Sznapka, Konsul Hon. Okrąg: województwo kieleckie, krakowskie i śląskie.
Lwów — Kons. Honor. ul. Romanowicza 1 — Wit Sulimirski, Konsul Hon. Okrąg: województwo lwowskie, stanisławowskie, tarnopolskie i wołyńskie.
Łódź — Kons. Honor. ul. Piotrkowska 81 — Józef Weissfeld, Konsul Hon. Okrąg: województwo łódzkie.
Poznań — Kons. Honor. ul. Fr. Ratajczaka 12 — Ignacy Niedbał, Konsul Hon., Okrąg: województwo pomorskie i poznańskie.
Wilno — Kons. ul. Sierakowskiego 4 — Felix Donass, Konsul. Okrąg: województwo poleskie, nowogródzkie i wileńskie.

Meksyk

Warszawa — Kons. Honor. ul. Hortensji 6 — J. Brygiewicz, Konsul Hon. Okrąg: Rzplita Polska.
Gdańsk — Kons. Honor. Elizabethwall 9 — Kurt Block, Konsul Hon. Okrąg: W. M. Gdańsk.

Monaco

Warszawa — Kons. Honor. ul. Wspólna 26 — Władysław Tomorowicz, Konsul Hon. Okrąg: m. st. Warszawa i województwo warszawskie. Kons. Honor. ul. Górnośląska 22 — Stanisław Fuchs, Konsul Hon. Okrąg: Rzplita Polska oprócz m. st. Warszawy i województwa warszawskiego.

Nikaragua

Warszawa — Kons. Honor. ul. Wiejska 19, dr. Jerzy Loth, Konsul Hon. Okrąg Rzplita Polska.
Gdańsk — Kons. Honor. Hundegasse 65 — Antoni Wiatrak, Konsul Hon. Okrąg: W. M. Gdańsk.

Niemcy

Warszawa — Wydział Kons. przy Ambasadzie Al. Ujazdowska 41. Okrąg: Rzplita Polska oprócz niżej wymienionych okręgów Kons.
Gdańsk — Kons. General. Dominikswall 3 — Otto von Radowitz, Konsul Gen. Okrąg: W. M. Gdańsk.
Katowice — Kons. General. ul. Sokolska 8. willa „Dame" — dr. Wilhelm Nöldehe, Konsul Gen. Okrąg: województwo śląskie oraz powiaty: będziński i częstochowski.
Kraków — Kons. ul. Basztowa 14 — August Schillinger, Konsul. Okrąg: województwo krakowskie, lwowskie, stanisławowskie i tarnopolskie.
Łódź — Kons. ul. Piotrkowska 260 — dr. E. baron von Berchem Königsfeld, Konsul. Okrąg: województwo łódzkie.
Poznań — Kons. General. Al. Marszałka Piłsudskiego 34, Otto Reinebeck, Konsul Gen. Okrąg: województwo poznańskie.
Toruń — Kons. General. ul. Bydgoska 34 — Erns von Küchler, Konsul Gen. Okrąg: województwo pomorskie.

Norwegja

Warszawa — Sprawy konsularne załatwia Poselstwo ul. Br. Pierackiego 3 — Ludwik Spiess, Konsul Gen. Hon. Okrąg: Rzplita Polska oprócz wymienionych niżej okręgów kons.

Gdańsk — Kons. Honor. Langermarkt 3 — Einar Nielsen, Konsul Hon. Okrąg: W. M. Gdańsk.
Gdynia — Kons. Honor. (Konsul w Gdańsku), — Lars Usterud - Svendsen, Wicekonsul Hon. Okrąg: powiaty pucki i wejherowski.
Łódź — Wicekons. Honor. ul. Piotrkowska 151, — Arno Kindermann, Wicekonsul Hon. Okrąg: województwo łódzkie.

P a n a m a

Gdańsk — Kons. Honor. Grosseallee 27 — Charles Steinbrück, Konsul Hon. Okrąg: Rzplita Polska.

P a r a g w a j

Warszawa — ul. ks. Skorupki 4 — vacat. Okrąg: Rzplita Polska.

P e r s j a (Iran)

Warszawa — Sprawy konsularne załatwia Poselstwo. Al. Ujazdowska 36. Okrąg: Rzplita Polska.

P e r u

Warszawa — Kons. General. Honor. ul. Marszałkowska 31 — Adolf K. Szczerba - Likiernik, Konsul Gen. Okrąg: Rzplita Polska.

P o r t u g a l j a

Warszawa — Kons. Honor. ul. Br. Pierackiego 14 — dr. Klemens Skalski, Konsul Hon. Okrąg: Rzplita Polska.
Gdańsk — Kons. Honor. Poggenpfuhl 57 — Francisco Honorato Gonçalves, Konsul Hon. Okrąg: W. M. Gdańsk.
Gdynia — Wicekons. Honor. ul. Kwiatkowskiego dom „Pagedu" — Jan Rajmund Mack, Wicekonsul Hon.
Łódź — Wicekons. Honor. ul. Zawadzka 16 — Paul Szulc, Wicekonsul Hon.

R u m u n j a

Warszawa — Wydział Konsularny przy Poselstwie. Al. Ujazdowska 47. Okrąg: Rzplita Polska oprócz wymienionych niżej okręgów Kons.
Gdańsk — Kons. Honor. Hundegasse 85 — Sigismond Kierski, Konsul Hon. Okrąg: W. M. Gdańsk.
Gdynia — Kons. Honor. ul. Św. Jańska 44 — dr. Bolesław Kasprowicz, Konsul Hon. Okrąg: województwo pomorskie.
Katowice — Kons. Honor. ul. Kościelna 54, Wielkie - Hajduki — Marjan Przybylski, Konsul Hon. Okrąg: województwo krakowskie i śląskie.
Lwów — Kons. General. pl. Marjacki 8 — Georges Trajan Gallin, Konsul Gen. Okrąg: województwo lwowskie, stanisławowskie, tarnopolskie i wołyńskie.
Łódź — Kons. Honor. ul. Piotrkowska 272a — Karol Kroening, Konsul Hon. Okrąg: miasto Łódź.
Poznań — Kons. Honor. ul. Podgórna 10 — Stefan Grabski, Konsul Hon. Okrąg: województwo poznańskie.
Wilno. — Kons. Honor. ul. Św. Anny 3 — Feliks Zawadzki, Konsul Hon. Okrąg: województwo nowogródzkie i wileńskie.

S a l w a d o r

Warszawa — Kons. Honor. ul. Hortensja 6 — Edward Brygiewicz, Konsul Hon., Okrąg: Rzplita Polska.

S a n D o m i n g o

Warszawa — Kons. Honor. ul. 6 sierpnia 20 — Anatol Lothe, Konsul Hon. Okrąg: Rzplita Polska.

Stany Zjednoczone Ameryki Północnej

Warszawa — Kons. General. ul. Jasna 11 — Thomas H. Bevan, Konsul Gen., Orray Taft, Wicekonsul William F. Busser, Wicekonsul, Carl Birreland, Wicekonsul, William Ross Morton, Wicekonsul. Okrąg: Rzplita Polska.
Gdańsk — Kons. Elisabethwall 9 — Waldemar J. Gallman, Konsul Fred K. Salter, Wicekonsul. Okrąg: W. M. Gdańsk.

Szwajcarja

Warszawa — Sprawy konsularne załatwia Poselstwo, ul. Smolna 25. Okrąg: Rzplita Polska.
Gdańsk — Kons. Elisabethwall 9 — dr. Sebastjan Regli, Kierownik Kons. Okrąg: W. M. Gdańsk.

Szwecja

Warszawa — Kons. General. Honor. ul. Królewska 3 — Carl Herslow, Konsul Gen. Hon. Okrąg: Rzplita Polska oprócz niżej wymienionych okręgów Kons.
Gdańsk — Kons. General. Honor. Langermarkt 20 — Emili Behnke, Konsul Gen. Hon. Okrąg: W. M. Gdańsk.
Gdynia — Kons. General. Honor. ul. Św. Jańska — N. B. Korzon, Konsul Gen. Hon. Okrąg: województwo pomorskie.
Katowice — Kons. Honor. ul. Stalmacka 21 — Vladimir Maure, Konsul Hon. Okrąg: województwo krakowskie i śląskie.
Łódź — Wicekons. Honor. ul. Śródmiejska 13 — Max Kon, Wicekonsul Hon. Okrąg: miasto Łódź.
Poznań — Kons. Honor. ul. Matejki 59 — Adolf Legis, Konsul Hon. Okrąg: województwo poznańskie.

Turcja

Warszawa — Sprawy konsularne załatwia Ambasada, ul. Szopena 2a. Okrąg: Rzplita Polska.

Urugwaj

Warszawa — Kons. General. Honor. ul. Smolna 36 — dr. M. Stamiński, Konsul Gen. Hon. Okrąg: Rzplita Polska oprócz województwa łódzkiego.
Łódź — Kons. Honor. ul. Piotrkowska 275 — Norbert Kratowski, Konsul Hon. Okrąg: województwo łódzkie.

Venezuela

Gdańsk — Kons. Honor. Stadtgraben 6 — Juan J. Leseur, Konsul Hon. Okrąg: W. M. Gdańsk.

Węgry

Warszawa — Sprawy konsularne załatwia Poselstwo, ul. Mokotowska 55. Okrąg: Rzplita Polska oprócz niżej wymienionych okręgów kons.
Katowice — Kons. Honor. ul. Marszałka Piłsudskiego 5 — Stanisław Beszczyński, Konsul Hon. Okrąg: województwo śląskie.
Kraków — Kons. Honor. ul. Biskupia 7 — Ludwik Dyduch, Konsul Hon. Okrąg: województwo kieleckie i krakowskie.
Lwów — Kons. Honor. ul. Akademicka 7 — Juljan Nowotny, Konsul Hon. Okrąg: województwo lwowskie, stanisławowskie, tarnopolskie i wołyńskie.
Poznań — vacat.

Wielka Brytanja

Warszawa — Kons. Al. Róż 10 — Frank Savery, Konsul. Okrąg: Rzplita Polska oprócz niżej wymienionych okręgów Kons.

Gdańsk — Kons. General. Elizabethwall 9 — Laurence Miller Robinson, Konsul Gen. Okrąg: W. M. Gdańsk.

Gdynia — Wicekons. Honor. ul. Waszyngtona gmach „Żeglugi Polskiej" — Cecil Harold Jeffrey, Wicekonsul Hon.

Katowice — Wicekons. ul. 3 Maja 33 — Cyril Ogden Wakefield - Harrey, Wicekonsul. Okrąg: województwo śląskie oraz powiaty: będziński, częstochowski, olkuski, miechowski, włoszczowski, bialski, chrzanowski, krakowski, m. Kraków, makowski, nowotarski, oświęcimski, wadowicki, wielicki i żywiecki.

Lwów — Wicekons. Honor. ul. Koralnicka 8, B. Taylor, Wicekonsul Hon. Okrąg: województwo lwowskie, stanisławowskie oprócz powiatu drohobyckiego; tarnopolskie i krakowskie oprócz powiatów należących do okręgu Kons. w Katowicach oraz powiat borysławski.

Łódź — Wicekons. Honor. ul. Piotrkowska 271 — Ernest Gilbert, Wicekonsul Hon. Okrąg: województwo łódzkie oprócz powiatów: kaliskiego, kolskiego, konińskiego, słupeckiego i tureckiego.

Poznań — Wicekons. Honor. Uniwersytet, — Bernard Wilfred Arbuthnot - Massey Wicekonsul Hon. Okrąg: województwo pomorskie i poznańskie.

Włochy

Warszawa — Wydział Kons. przy Ambasadzie, pl. Dąbrowskiego 6. Okrąg: Rzplita Polska, oprócz niżej wymienionych okręgów Kons.

Gdańsk — Kons. General. Karrenwall 7 — Amadeo Poncone, Konsul Gen. Okrąg: W. M. Gdańsk.

Gdynia — Agencja Kons. Honor. ul. Św. Jańska 1 — Arturo Stella, Agent Kons. Hon. Okrąg: m. Gdynia.

Katowice — Kons. ul. Pocztowa 11 — Giorgio Benzoni, Konsul. Okrąg: województwo kieleckie, krakowskie, lwowskie, stanisławowskie, śląskie i tarnopolskie.

Lwów — Kons. (Konsul w Katowicach).

Łódź — Kons. Honor. ul. Kilińskiego 222 — Stefan Osser, Konsul Hon. Okrąg: województwo łódzkie, pomorskie i poznańskie.

Związek Socjal. Republ. Rad

Warszawa — Wydział Kons. przy Ambasadzie, ul. Poznańska 15 — August Ozemblia, Kierownik Wydz. Kons. Okrąg: Rzplita Polska oprócz niżej wymienionych okręgów Kons.

Gdańsk — Kons. General. Langgarten 74 — Władimir Meszczerjakow, Konsul Gen. Okrąg: W. M. Gdańsk.

Lwów — Kons. ul. Nabielaka 27 — Piotr Svitneff, Konsul. Okrąg: województwo krakowskie, lubelskie, lwowskie, stanisławowskie, tarnopolskie i wołyńskie.

PAŃSTWOWE ZAKŁADY INŻYNIERJI

WARSZAWA, Terespolska Nr. 34/36. Tel. 5-48-10 (centrala)

SAMOCHODY

„POLSKI FIAT", całkowicie budowane w kraju, specjalnie wzmocnione i dostosowane do dróg polskich.

„POLSKI SAURER" samochody ciężarowe i autobusy z silnikiem syst. „Diesel", niezwykle oszczędnym w eksploatacji. Specjalnie wzmocnione.

MOTOCYKLE

„C. W. S." polskiej konstrukcji, wypróbowane w najcięższych warunkach terenowych, świetne dla turystyki i rekordów: Model M-111 dwucylindrowy (1000 cm.³), Model „R T" jednocylindrowy (570cm³.) będzie wypuszczony seryjnie w najbliższej przyszłości.

ZESPOŁY NAPĘDOWE DO WAGONÓW MOTOROWYCH ZESPOŁY OŚWIETLENIOWE I POMPOWE. SILNIKI SPALINOWE PRZEMYSŁOWE, LOTNICZE I MORSKIE. STATKI. ODLEWY. WYROBY KUTE Z METALI PÓŁSZLACHETNYCH.

ARKADY

Wytworny miesięcznik
poświęcony sztuce
w życiu i przemyśle

REDAKCJA
Warszawa, P. A. T. Królewska 5

WIADOMOŚCI OGÓLNE

OGÓLNE WIADOMOŚCI O POLSCE.

OBSZAR:[1]) 388.634 km². *Położenie:* między 47°44' a 55°51' szer. półn. i 15°47' a 28°22' dł. wschod. od Greenwich, w środku Europy, której punkt centralny znajduje się w obrębie Polski. Naturalne *granice* Polska ma z południa (Karpaty): na północy graniczy z Bałtykiem tylko, na przestrzeni 140 km. (2,5% granic). Ogólna długość granic lądowych 5.394 km. (z Niemcami 1912, ZSRR. 1412, Czechosłowacją 984, Litwą 507, Rumunją 349, W. M. Gdańskiem 121, Łotwą 109).

UKŁAD PIONOWY: Polska ma średnie wzniesienie nad poziomem morza na 223 m. (87% powierzchni leży poniżej 300 m.), najwyższy punkt w *Tatrach 2503 m. (Rysy)*. Obszar składa się z równoleżnikowych wzniesień i obniżeń, które tworzą rodzaj paru fal od południowego łańcucha gór stopniowo obniżających się ku morzu na północy. Łuk gór stanowią poszczególne pasma górskie: *Beskid Zachodni* (Babia Góra 1725 m. Jaworzyna 1288 m. Barania Góra 1214 m.), *Gorce, Tatry* (Rysy 2503 m. Świnica 2306 m. Hińczowa Przełęcz 2305 m. Gąsienicowa Turnia 2281 m. Kościelec 2159 m. Zawrat przełęcz 2156 m. Mnich 2064 m. Wrota Chałubińskiego przeł. 2033 m. Beskid 2012 m. Giewont 1900 m.). *Pieniny*, Trzy Korony 982 m. Czerwona Skała 811 m. Sokolica 746 m.). *Beskid Średni, Beskid Wysoki.* (Howerla 2058 m., Pop Iwan 2026 m.).
Zaklęsłość nizin podkarpackich, oddzielona podgórzem od łańcucha gór dzieli się na zachodnią krakowsko - sandomierską i wschodnią naddniestrzańska. Następny pas wyżyn składa się z Wyżyny Śląskiej, Wyżyny Małopolskiej z pasmem Krakowsko - Częstochowskiem, wyż. Sandomierskiej, *gór Świętokrzyskich* (Łysica 611 m.), wyż. Lubelskiej, Wołyńskiej, Roztocza i Podola z pasmem Miodoborów.
Następny pas nizin tworzy *„Kraina Wielkich Dolin"* (Wielkopolska, Kujawy, Mazowsze, Podlasie, Polesie). Kolejny pas wzniesień nadbałtyckich stanowi pojezierze Pomorskie i Litewskie (położone pomiędzy niemi pojezierze Mazurskie do Polski nie należy), poczem powierzchnia znów się obniża ku wybrzeżu morskiemu.

HYDROGRAFJA: Polska leży w obrębie 2 zlewisk morskich: bałtyckiego (74,6% obszaru, w czem dorzecze Wisły 46,4% pow.) i czarnomorskiego (25,4% obszaru). Rzeki przeważnie posiadają charakter nizinny. *Przez Polskę przebiega główny wododział europejski*, który miejscami znacznie się obniżając, stwarza warunki dogodne dla budowy kanałów.
Cechą rzek Polski jest asymetryczność — przewaga prawych dorzeczy nad lewemi, zmienność wodostanów (amplituda Wisły pod Krakowem 7,2 m.), wiosenne powodzie skutkiem zatorów tworzonych przez lody topniejące wcześniej w górnych biegach rzek uchodzących na północ, niż w dolnych. Najwyższe wodostany tworzą się na wiosnę skutkiem tajania śniegów i latem skutkiem silnych deszczów górskich. Zasób sił wodnych Polski jest znaczny, wynosi 3.700.000 KM[2]) z czego wyzyskanych jest zaledwie około 143.000 KM, jednym z powodów niewyzyskania jest zmienność wodostanów. Najwięcej „biały węgiel" wykorzystany jest na

[1]) Dane według Małego Rocznika Statystycznego. 1935.
[2]) Mały Rocznik Statyst. 1935 r.

Pomorzu i Podkarpaciu. Ostatnią dużą pracą w tej dziedzinie jest budowa tamy w Porąbce na Sole, która służy do spiętrzenia wód tej rzeki i dostarczania siły dla elektrowni.

Ważniejsze rzeki Polski, wchodzące do Bałtyku, są: do Odry płyną. *Warta* z Prosną i Notecią, *Wisła* (1092 m. dł., z tego w obrębie Polski 1027 m. dopływy z prawej strony: Soła, Skawa, Raba, Dunajec z Popradem, Wisłoka, San z Wisłokiem, Wieprz. Bug z Muchawcem, Narwią i Wkrą, Skrwa i Drwęca; z lewej strony: Czarna Przemsza, Nida, Kamienna, Radomka, Pilica, Bzura, Brda, Czarna Woda); *Niemen* (dopływ z prawej Wilja, z lewej Szczara); *Dzisna*, lewy dopływ Dźwiny.

Rzeki uchodzące do morza Czarnego: do Dniepru płynie *Prypeć* (dopływ jej z prawej: Turja, Stochód, Styr, Horyń ze Słuczem; z lewej: Pina z Jasiołdą, Sna, Łań, Słucz); *Dniestr* (dopływy z prawej: Stryj, Bystrzyca, Łomnica; z lewej: Gniła Lipa, Złota Lipa, Strypa, Seret, Zbrucz); *Prut* z Czeremoszem.

Rzeki w większości są nieuregulowane. Rzeki żaglowne: Wisła na długości 930 km., Bug 704 km.. Narew 279 km.. Styr 220 km., Dniestr 354 km., Warta 218 km., San 159 km., Prypeć 150 km., Biebrza 82 km.

Jeziora [1]) znajdują się na Pomorzu (Żarnowieckie 14.7 km² pow.), na Suwalszczyźnie (Wigry 21.3 km² i Hańcza niewielkie 2.9 km², ale zato najgłębsze w Polsce 104,5 m na Wileńszczyźnie); *największe w Polsce jezioro Narocz 80.5 km²*, Snudy 63.5 km², Dryświaty 44.7 km², Drywiaty 37.8 km² na Polesiu. (Świteź 27.5 km² i Wyganowskie 26.6 km²), na Kujawach, Gopło 23.4 km². Osobną grupę stanowią jeziora tatrzańskie, z których za *najpiękniejsze uważane jest Morskie Oko* (0.33 km² pow., 50.8 m głęb.), głęboki jest Czarny Staw nad Morskiem Okiem (76.4 m. pow. 0.21 km).

Bagna stanowią w Polsce 10% obszaru. Leżą głównie na wschodzie, ale znajdują się też nad rzekami w miejscach o małym spadku wód: nad Notecią, Bzurą, Sanem, Wieprzem, Narwią, Wisłą, górnych biegach Bugu i Dniestru. *Największy w całej Europie obszar bagien znajduje się w dorzeczu Prypeci.* W granicach Polski znajduje się tylko część tych obszarów o powierzchni 16.500 km².

Kanały: Główna rzeka Polski Wisła połączona jest kanałami z innemi dorzeczami: z Odrą przez Noteć i Brdę *kanałem Bydgoskim* (27 km); z Dnieprem przez Muchawiec i Pinę *kanałem Królewskim* (81 km); z Niemnem przez Czarną Hańczę (dopływ Niemna) i Bierzę (dopływ Narwi) *kanałem Augustowskim* (102 km). Niemen połączony jest z Dnieprem przez Szczarę i Jasiołdę *kanałem Ogińskiego* (54 km). W projekcie jest budowa kanału węglowego, skracającego drogę wodną do morza przez połączenie Czarnej Przemszy z Wartą i przez Gopło, Noteć, Brdę z dolnym biegiem Wisły, oraz kanału Wisła — Dniestr za pośrednictwem Sanu.

KLIMAT Polski jest umiarkowany, stanowi przejście pomiędzy klimatem morskim zachodniej Europy i kontynentalnym wschodniej. Średnia ciepłota roczna na ziemiach polskich waha się od 5° do 8° C. Klimat morski ma część Pomorza i część Poznańskiego, klimat górski mają wyższe wzniesienia w Tatrach i Beskidach. Zima w Polsce trwa 2 — 4 miesięcy. Przeciętna temperatura powietrza w styczniu waha się średnio — 1° na zachodzie do — 6° na wschodzie. Największe mrozy dochodzą w Polsce do — 37°. Najłagodniejszą zimę ma Wielkopolska. Najcieplejszym miesiącem jest lipiec, ma temperaturę od + 17° do + 20° średnio. Największe upały dochodzą do + 35° (Podole, Pokucie). Najchłodniej jest w lecie na półwyspie Helu. Wiosna w Polsce jest bardzo niestała, jesień ciepła —

[1]) Dane liczbowe z Wąsowicza i Zierhoffera „Świat w liczbach" 1933.

najpiękniejsza pora roku. Deszcze są naogół największe w półroczu letniem (wiatry zachodnie), od czerwca do sierpnia włącznie. Dni deszczowych najwięcej jednak zimą. Wiatry wschodnie w lecie przynoszą suszę, w zimie — mrozy. Liczba dni z opadami wynosi w większej części Polski około 150. Ilość opadów największa w Zakopanem (w 1934 r. 1453 mm). Najmniej opadów na terenie między Poznaniem, Łodzią, Łomżą z południa a północną granicą z Prusami Wschodniemi. Nasłonecznienie przeciętnie w roku dziennie 4,4 do 4,8 godzin.
Charakterystyczną cechą klimatu Polski jest duże zachmurzenie i częste zmiany pogody.

BOGACTWA KOPALNIANE NA TERENIE POLSKI. (w nawiasach podana jest w miljonach tonn ilość zapasów kopalni wg. szacunku Instytutu Geologicznego z 1932 r.):
węgiel kamienny, (61781) główne bogactwo Polski znajduje się w 3 zagłębiach: śląskiem (3/5 ilości), dąbrowieckiem i krakowskiem,
węgiel brunatny, (5000) w Wielkopolsce, na Pomorzu, Podkarpaciu, Podolu.
ropa naftowa, (160) w Karpatach i na Podkarpaciu; okręgi koło Jasła, Drohobycza i Stanisławowa,
wosk ziemny, w Borysławiu, Dźwiniaczu, Staruni,
gazy ziemne, koło Jasła, Daszawy,
sól kamienna i warzona, (5900) znaczny zapas, zbyt jest monopolem państwowym; sól znajduje się w całym pasie podkarpackim (Wieliczka, Bochnia), w poznańskiem i na Kujawach (wapno: Inowrocław, Ciechocinek) nad Niemnem,
sole potasowe, (450) koło Kałusza, Stebnika i w Wielkopolsce,
rudy żelazne, niskowartościowe i częściowo w stanie wyczerpania; na Śląsku, k. Częstochowy, Zawiercia, Wielunia, na północ od g. Świętokrzyskich,
rudy ołowiane, (galenit) na Śląsku (Bytom) koło Krakowa, Olkusza,
rudy cynkowe, koło Szarleja, Tarnowskich Gór, Chrzanowa, Olkusza, zapas obu tych rud szacowany jest na 33 milj. tonn,
rudy siarki, w Czarnkowej n/Nidą, na wyżynie Lubelskiej, na Podkarpaciu (Truskawiec), G. Śląsku, eksploatacja nie opłaca się, kopalnie zaniedbane,
materjały budowlane, wapienie, piaskowce, granity, bazalty i porfiry, margle, gips, glina i kreda,
materjały zdobnicze, — marmury kieleckie, ciemne wapienie, w krakowskiem.
fosforyty na Podolu,
Cieplica — Jaszczurówka pod Zakopanem,
źródła mineralne: solanki (Rabka, Inowrocław, Goczałkowice, Ciechocinek, Druskieniki, Busk, Solec, Sławuta, wybrzeże morskie). Szczawy alkaliczne (Oblęgorek, Krościenko, Krynica, Truskawiec), słono-alkaliczne (Szczawnica, Wysoka, Rymanów, Iwonicz), żelaziste (Nałęczów, Sławinek, Muszyna, Krynica, Żegiestów), wody siarczane (Morszyn, Truskawiec, Busk, Solec).

GLEBY: P. zaliczyć należy do strefy bielic, które przeważnie spotykane są łącznie ze szczerkami. W dolinach rzecznych znajdują się piaski, torfy, gliny, na pobrzeżu rzek żyzne mady i iły. Wyżyny południowe i Podgórze mają gleby nawiane: less. Czarnoziem występuje na Kujawach, w Sandomierskiem, w południowo-wschodnich obszarach.

ROŚLINNOŚĆ Polski zaliczyć należy do obszaru strefy leśnej, z wyjątkiem flory okolic południowo-wschodnich, która należy do obszaru stepowo-leśnego. Obecny obraz roślinności jest w znacznej mierze wynikiem gospodarczej działalności ludzkiej i pierwotna roślinność zachowała się przeważnie w lasach.

Pod względem swoistego charakteru roślinności możemy podzielić P. na pewne obszary: ziemie przymorskie, które pod wpływem klimatu morskiego upodobniają się do flory zachodnio-europejskiej; ziemie centralne z charakterystycznemi lasami sosnowemi i na lepszych gruntach mieszanemi; na krańcu północno-wschodnim spotykamy przewagę drzew szpilkowych, na Polesiu drzewostan stosunkowo ubogi. Na południowym brzegu spotykamy swoiste obszary roślinności na gruntach wapiennych jury Krakowsko-Częstochowskiej i gipsowych nad Nidą. Charakterystyczną cechą tego obszaru jest rozmieszczenie świerka, który rozpowszechniony na północy i południu ziem, nie spotyka się w pasie środkowym. Na ziemiach centralnych znajduje się również granica zasięgu buka, który częsty w stronie zachodnio-południowej nie pojawia się w obszarze na północo-wschód od linji Gdańsk — Lwów. Obszar gór posiada, ze względu na wysokość, florę o bardzo różnorodnej skali, rozmieszczoną strefowo (rośliny podgórza, regli, hal i turni). Do obszaru stepowo-leśnego zaliczamy ziemie, będące pod wpływem klimatu kontynentalnego: Wołyń, Podole, Pokucie (ważną granicą roślinności jest grzbiet Roztocza). Charakterystyczną rośliną dla lasów sosnowych Wołynia na wschód od Styru jest azalja. Na Podolu brak już drzew szpilkowych, pojawiają się natomiast rośliny południowe (kraj ma charakter stepowy). Endemicznych roślin P. posiada niewiele (np. modrzew polski[1]) w Tatrach, Pieninach, nad Prądnikiem, na Wołyniu, Podolu.

Rośliny uprawne, ich rodzaje, obszar uprawy, ilość zbiorów — patrz

ŚWIAT ZWIERZĘCY. Faunę P. ma dosyć urozmaiconą ze względu na centralne swe położenie i zbiegające się na jej terenie granice zasięgu poszczególnych gatunków właściwych zachodniej i wschodniej Europie. Kraina górska (karpacka) posiada odrębne dziedziny fauny alpejskiej w Tatrach i na Czarnohorze (w Beskidzie Wysokim). Spotykają się tu niedźwiedzie, rysie, ochronie podlegają coraz rzadsze kozice, świstaki. Gatunki spotykane pozatem w Karpatach żyją również w przyległych obszarach podkarpackich, a na dalej na północ położonych wyżynach znajdują się gatunki pokrewne. Kraina południowo-wschodnia odznacza się elementami stepowemi (suseł), a ryby ma pokrewne formom zlewiska Czarnego morza (sterlet, czeczuga, siewruga). Na niżu dolin znajdujemy krańce zasięgu większej ilości różnych gatunków: przez środek tego obszaru przechodzi północna granica zasięgu pliszki górskiej i chomika, których spotkać można tylko na południowych krańcach, słowika polskiego niema w województwach zachodnich, niektóre ptaki przelotne również tutaj mają swoje granice zasięgu. Na obszarze tym znajdują się także zwierzęta podlegające specjalnej ochronie, ze względu na możliwość zaniknięcia gatunku, np. żubry (patrz ochrona przyrody), łosie, bobry na Polesiu i kresach północno-wschodnich. Pod względem fauny wodnej — wodny dział europejski rozdziela obszar na wschodni, t. zw. sarmacki i zachodni — atlantycki, należący do zlewiska Bałtyku, a odznaczający się takiemi formami, jak: węgorz, łosoś, jesiotr. Odrębne ce-

[1]) Patrz ochrona przyrody.

chy posiada również fauna przybrzeża morskiego. Ilość zwierząt hodowanych patrz dział gospodarczy.

LUDNOŚĆ POLSKI: Według ostatniego spisu ludności na 9/12.1931 r. wynosiła 32.133.500 mieszk. Według obliczeń na 1.I.1935 wynosiła 35.400.000 os. (Polska 11 miejsce w świecie). Przeciętna gęstość zaludnienia 86 os. na km² (również i pod tym względem P. zajmuje 11 miejsce w świecie, w Europie największa gęstość w Belgji — 274 os. na km²). Maksimum gęstości P. ma na G. Śląsku — 265 os. na km², minimum w północnych częściach Polesia — 20. Wyższa od średniej gęstość jest w województwach zachodnich, południowych i centralnych; powodem tego zjawiska jest lepsza gleba (na południu), wyższa kultura rolna (na zachodzie), ośrodki przemysłowe. Ludność miejska stanowi 27,2%, miast w 1931 r. było 636, w tem jednak tylko 12 liczyło więcej ponad 100.000.

Wiek: P. charakteryzuje duży procent młodzieży, który jednak ostatnio uległ zmniejszeniu: według spisu ludności na 30.9.1921 r. było w wieku od lat 7—13 18,7%, a w wieku 15—49 lat — 49,7%, według szacunku na 1.I.1929 r. było w pierwszej grupie 12,4%, w drugiej — 52,3%.

Płeć: w Polsce jest więcej kobiet: ogółem 106,9 na 100 mężczyzn. W wieku 20—29 l. na 100 mężczyzn przypada 114,9 kob.; w wieku 30—39 na 100 mężczyzn 117 kob. (dane z 1921 r.).

Narodowość: 69,1% stanowią obywatele narodowości polskiej (spis z r. 1931), reszta — to mniejszości terytorjalne lub rozsiane. Mniejszości te stanowią większość w stosunku do Polaków tylko w 3 województwach: poleskiem, stanisławowskiem i wołyńskiem.

Mniejszości narodowe: *Ukraińcy* stanowią około 15%*) (według spisu z 1921 r.), jest to najliczniejsza mniejszość terytorjalna, zamieszkuje obszary o ludności mieszanej na wschód od linji Sanu i Bugu, na południe od Prypeci. Na Polesiu słabo uświadomieni narodowo, w 3 województwach południowych są wysoko rozwinięci kulturalnie i socjalnie. *Białorusini* stanowią około 4%; jest to druga zkolei mniejszość terytorjalna. Zamieszkują obszary o ludności mieszanej na północ od Prypeci, na zachód od Brześcia do Nowogródka i we wschodniej Wileńszczyźnie. Stanowią niezróżnicowaną socjalnie masę włościańską. Słabo uświadomieni narodowo. *Niemcy* stanowią około 4%, osiedleni są wyspowo na G. Śląsku, w Poznańskiem, na Pomorzu (k. Bydgoszczy), pewne skupienia znajdują się w łódzkiem, krakowskiem, stanisławowskiem, warszawskiem, lubelskiem, lwowskiem i na Wołyniu. W żadnym powiecie nie posiadają większości w powiatach przymorskich stanowią zaledwie 9,5%. Stanowią mniejszość najzamożniejszą, zorganizowaną i socjalnie zróżnicowaną. *Żydzi* — ponad 8%, rozproszeni po całem państwie, przeważnie zamieszkują miasta i miasteczka, szczególniej na wschodzie i południu, w których często stanowią większość. Najmniej w wojew. zachodnich. Inne narodowości w sumie stanowią 1%. *Litwini* zamieszkują w woj. wileńskiem na granicy Litwy, wyspowo w białostockiem i nowogródzkiem, w żadnym powiecie nie stanowią większości. *Rosjanie* osadnicy i uchodźcy osiedleni są na Kresach Wschodnich (Wołyń). *Czescy koloniści* znajdują się w krakowskiem i na Wołyniu.

Język: 69,1% ludności uznaje język polski za ojczysty (w woj. centralnych — 82.9, wschodnich — 32,9%, zachodnich — 90,9%, południowych 59,2% [1]) (językiem ukraińskim mówi ok. 15% ludności, białorusińskim — 4,7%, żydowskim 2,7% niemieckim 2,2% [2]).

[1]) Dane według Małego Rocz. Stat. 1935.
[2]) Wg. Almanachu Polskiego z 1935 na podstawie spisu z 1934 r.
*) Według danych Instytutu Badań Spraw Narodowościowych.

Wyznanie: ok. 64% ludności wyznaje religję *rzymsko-katolicką* (Polacy, Białorusini, Niemcy, Litwini). Do *grecko-katolickiego* obrządku należy ok. 11% ludn. (Ukraińcy w woj. południowych), do *ormiańsko-katolickiego* stosunkowo nieduża liczba w woj. wschodnio-południowych. Wyznawców *religji mojżeszowej* jest około 11%. *Prawosławnych* ok. 10% (Białorusini, Ukraińcy na Wołyniu). *Ewangelików* jest około 1 miljona, *mahometan* i innych ok. 6 tys.

Praca zawodowa: według danych z 1921 roku

	Ogółem	rolnictwo	górn i przem.	ubezp. handel	trans.	kom.	inni
zawod. czyn. i bier.	100%	63.8	15.4	6.2	3.3		11.3
zawodowo czynni	100%	72.3	10.3	3.7	1.8		11.9

Mężczyzn jest zawodowo czynnych 61%, kobiet 47%, jako siły pomocnicze: mężczyzn 30%, kobiet 80%.

Ruch ludności: roczny przyrost naturalny wynosi 12.3 na 1000, jest jednym z najznaczniejszych w Europie (po Bułgarji i Rumunji). Znaczna rozrodczość 26.5 na 1000 w stosunku do lat ubiegłych ulega obniżeniu, przyrost naturalny pozostaje jeszcze pomimo to wysoki ze względu na jednocześnie zmniejszanie się śmiertelności. Według poszczególnych części kraju najznaczniejszy przyrost mamy na wschodzie, a najmniejszą śmiertelność w Poznańskiem.

W 1934 roku	małżeństwa	żywo urodz.	zgony	przyrost natur.
na 1000 osób	8.3	26.5	14.4	12.1
w tysiącach	277	882	480	402

Przynależność rasowa: Dzisiejsza ludność Polski w wyniku krzyżowania się różnych ras i grup ludzkich przedstawia wielką rozmaitość. Wybitniejsze cechy fizyczne pozwalają zaliczać znaczną liczbę mieszkańców ziem północo-zachodnich do rasy nordyckiej, północo-wschodnich — do rasy prasłowiańskiej, część mieszkańców okolic centralnych do rasy sarmackiej. Ludność ziem północnych ma wyższy wzrost, wydłużoną twarz i głowę, typ jasny, na północo-wschodzie spotyka się też wpływy rasowe fińskie. Wśród ludności ziem południowych znajdujemy przedstawicieli rasy alpejskiej, a na krańcach południowo-wschodnich — rasy dynarskiej i przymieszkę elementu mongolskiego. Odmienne pierwiastki rasowe stanowią Żydzi, Tatarzy, Ormianie. Ludność ziem południowych ma typ ciemny, odznacza się krótkogłowością, krótszą twarzą, niższym wzrostem.

OBYWATELSTWO POLSKIE, DOWÓD OSOBISTY ORAZ PASZPORTY ZAGRANICZNE.

Sprawy obywatelstwa polskiego normuje ustawa z dnia 20 stycznia 1920 r. (Dz. U. R. P. Nr. 7, poz. 44) oraz konwencje i traktaty ratyfikowane przez Rzeczpospolitą Polską.

Stwierdzenie obywatelstwa. I. Dla obywateli b. Królestwa Kongresowego ma tu znaczenie przepis artykułu 2, punkt 1, litera a) ustawy o obywatelstwie polskiem z dnia 20 stycznia 1920 r., tudzież artykuł VI Traktatu Ryskiego z dnia 18 marca 1921 roku.

Do podania w sprawie stwierdzenia obywatelstwa, które należy złożyć we właściwem Starostwie Grodzkiem lub Powiatowem, trzeba dołączyć: 1) wyciąg z ksiąg stałej ludności — gminy przynależności, na

imię petenta (tki) — ojca — męża, poświadczony przez właściwego dla tej gminy Starostę; 2) akt urodzenia (w t. zw. „krótkim wypisie"); 3) akt ślubu; 4) poświadczenie zamieszkania w gminie; 5) dowód pobytu w kraju w okresie między 30.IV 1921 roku a 30.IV 1922 roku (lub dowód złożenia opcji na rzecz obywatelstwa polskiego w razie pobytu w tym czasie zagranica).

Za gminę przynależności należy uważać gminę w której petent (tka), ojciec albo mąż, otrzymał przed 1.VIII. 1914 roku paszport bezterminowy rosyjski — lub gdzie stawał na komisję wojskową.

Wyjątkowo bez dowodu przynależności gminnej mogą ubiegać się o stwierdzenie obywatelstwa polskiego mężczyzni, przyjęci do służby wojskowej bez zastrzeżeń co do obywatelstwa. (Tymcz. ustawa o powszechnym obowiązku służby wojskowej przed 18 listopada 1924 r. i art. 4 p. 5 ustawy o obywatelstwie).

Za dostateczny dowód przynależności gminnej należy uważać odpis dowodu osobistego, wydanego przez Starostwo przed dniem 1 stycznia 1929 r.

II. Do b. poddanych b. Cesarstwa Rosyjskiego (obecnie województwa Wschodnie Rzeczypospolitej) odnosi się art. 2 punkt 1 litera „d" wspomnianej ustawy o obywatelstwie, tudzież art. VI Traktatu Ryskiego.

Do podania należy dołączyć: wyciąg z ksiąg stanowych jednej z gmin b. Cesarstwa należącej obecnie do Polski lub dowód zapisu do jednej z organizacyj stanowych istniejących tam przed restytucją Państwa Polskiego i dokumenty wyżej wymienione pod ustępem I punkty 2, 3, 4.

III. Do b. poddanych b. Monarchji Austro - Węgierskiej ma zastosowanie przepis artykułu 2 punkt 1 litera „b" ustawy o obywatelstwie; do podania należy dołączyć certyfikat przynależności z gminy, w której petent (tka) ojciec albo mąż posiadał prawo swojszczyzny, i dokumenty wzkazane pod ustępem I punkty 2, 3 i 4.

IV. Dla obywateli b. poddanych pruskich ma zastosowanie art. 2 punkt 1 litera „c" ustawy o obywatelstwie, tudzież artykuły 6 i 7 konwencji polsko - niemieckiej podpisanej w Wiedniu, lub, gdy chodzi o osoby pochodzące z Górnego Śląska, artykuły 25 i 26 konwencji polsko-niemieckiej, podpisanej w Genewie.

Do podania składanego w Starostwie dołączyć należy: 1) wyciąg z ksiąg dusz od właściwych urzędów meldunkowych (gdy chodzi o osoby urodzone poza granicami Polski), stwierdzający pobyt petenta (tki) na obecnych ziemiach polskich — conajmniej od 1 stycznia 1908 r. do 10 stycznia 1920 r., 2) takiż wyciąg na imię obojga rodziców, o ile petent (tka) w Polsce się urodził, 3) dowód pobytu po polskiej stronie obszaru plebiscytowego w chwili zmiany suwerenności, gdy chodzi o osoby pochodzące z Górnego Śląska, 4) akt urodzenia (w t. zw. „krótkim wypisie"), 5) akt ślubu (składają mężatki), 6) poświadczenie zamieszkania w gminie.

Sprawę uznania obywatelstwa normuje art. 3 ustawy o obywatelstwie polskiem z dnia 20 stycznia 1920 r. (Dz. U. R. P. Nr. 7, poz 44).

Chcąc uzyskać uznanie obywatelstwa polskiego należy wnieść odpowiednie podanie do terenowo właściwego Starostwa.

W podaniu należy wyraźnie podkreślić: polskie pochodzenie, posiadanie obcego obywatelstwa w chwili wnoszenia podania do władz

administracji ogólnej, powrót z zagranicy na stałe zamieszkanie w kraju, oraz chęć uzyskania obywatelstwa polskiego.

Byli poddani Monarchji Austro - Węgierskiej nie potrzebują w podaniach składanych uwidaczniać momentu powrotu do kraju.

W sprawie otrzymania uznania do podania należy załączyć: 1) akt urodzenia petenta (tki), a gdy z niego polskie pochodzenie niedostatecznie wynika, trzeba dołączyć akt urodzenia tego ze wstępnych po mieczu lub kądzieli, którego rodzice byli niewątpliwie Polakami; 2) poświadczenie zamieszkania w gminie; 3) dowód posiadania obcego obywatelstwa (lub stanu bezpaństwowego); 4) dowód powrotu z zagranicy; 5) referencje 2-ch obywateli polskich, narodowości polskiej, stwierdzające polskie pochodzenie petenta z uwierzytelnionemi podpisami; 6) deklarację petenta o zrzeczeniu się obcego obywatelstwa (dowód zwolnienia z obywatelstwa ze strony władz ojczystych jest pożądany, lecz nie jest konieczny); 7) własnoręczny (w miarę możności) życiorys na specjalnym formularzu.

Sprawę nadania obywatelstwa normuje art. 8 i 9 ustawy o obywatelstwie.

Składając w starostwie grodzkiem (powiatowem) podanie w sprawie nadania obywatelstwa, trzeba do podania dołączyć: 1) akt urodzenia z tłumaczeniem na język polski; 2) akt urodzenia żony i dzieci (dzieci do lat 18-tu); 3) akt ślubu; 4) dowód o zapewnionych środkach utrzymania; 5) dowód 10-cioletniego conajmniej pobytu w granicach Rzeczypospolitej Polskiej, a gdy brak 10-cio letniego pobytu — to złożyć dowód oddania usług wielkiej wagi w stosunku do Państwa lub społeczeństwa polskiego; 6) dowód o niezaleganiu w opłacie podatków; 7) dowód o nieupadłości majątkowej (Wydz. II Handlowy Sądu Okręgowego; 8) dowód zgody władz ojczystych na zmianę obywatelstwa; 9) referencje 2-ch obywateli polskich, stwierdzających lojalność petenta względem państwowości polskiej; 10) w braku zezwolenia władz ojczystych na zmianę obywatelstwa — deklarację o zrzeczeniu się obcego obywatelstwa; 11) własnoręcznie napisany po polsku życiorys na specjalnym formularzu; 12) dowód legalnego pobytu w granicach Rzeczypospolitej (ważna wiza pobytowa).

Przy staraniu się o nadanie obywatelstwa polskiego należy uiścić w znaczkach stemplowych na podaniu: 5 zł. za podanie, 50 groszy od każdego załącznika, oraz 1 zł. 50 gr. od każdego poświadczenia (uwierzytelnienia) podpisu.

Opłata stemplowa przy otrzymaniu aktu nadania obywatelstwa wynosi 50 zł. (pięćdziesiąt).

Sprawa krajowych dowodów osobistych została unormowana rozporządzeniem Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 16 marca 1928 r. o kontroli i ewidencji ruchu ludności.

Od dnia 1 stycznia 1929 roku wydają gminy (w Warszawie Zarząd Miejski) krajowe dowody osobiste.

Podania należy składać na specjalnym blankiecie (blankiety nabywa się w gminie, w Warszawie — w Zarządzie Miejskim.

Do podania należy załączyć: 1) akt urodzenia (lub tymczasowe zaświadczenie Starostwa o urodzeniu); 2) akt ślubu (dołączają żonaci i zamężne oraz wdowy); 3) akt zgonu współmałżonka załączają wdowcy i wdowy; 4) 2 fotografje (jedna na odwrocie winna zawierać stwierdzenie tożsamości osoby ze strony sołtysa, w Warszawie stwierdza tożsamość rządca domu); 5) dotychczas posiadany dowód osobisty.

Jeżeli chodzi o koszty wyrobienia krajowego dowodu osobistego — to gminy nie mogą pobierać opłaty wyższej niż 60 gr. (koszt blankietu podaniowego na otrzymanie dowodu); w razie potrzeby stwierdzenia obywatelstwa w dowodzie osobistym (wyjazd do Gdańska, potrzeba wyrobienia paszportu zagranicznego i t. d.) należy zwrócić się do właściwego Starostwa z podaniem i załączyć stosowne dokumenty (jak przy stwierdzeniu obywatelstwa). Opłaty stemplowe w tym wypadku nie mogą być pobierane.

Paszporty zagraniczne. Celem uzyskania paszportu zagranicznego należy złożyć do terenowo właściwego, według miejsca zamieszkania Starostwa — podanie (podanie składa się na specjalnym druku, który można nabyć w Starostwie).

Do podania należy dołączyć: 1) dowód stwierdzający obywatelstwo polskie, a mianowicie: stały dowód osobisty z poświadczonem obywatelstwem, albo akt uznania lub nadania obywatelstwa polskiego; 2) dowód zamieszkania (wydaje gmina, w mieście st. Warszawie Wydział Ewidencji Ludności Zarządu Miejskiego — za opłatą 3 zł.); 3) dwie fotografje bez nakrycia głowy na jasnem tle (jedna z poświadczeniem tożsamości osoby przez rządcę domu — jeżeli chodzi o teren m. st. Warszawy, na innym terenie przez gminę); 4) dla mężczyzn w wieku wojskowym—książeczkę wojskową, oficerowie rezerwy, pospolitego ruszenia i w stanie spoczynku — zezwolenie na wyjazd z P. K. U. Przy wyjazdach osób małoletnich (niepełnoletnich) zezwolenie rodziców lub prawnych opiekunów na wyjazd zagranicę z uwierzytelnionym podpisem.

Przy wycieczkach zbiorowych osoby niezamieszkałe na terenie m. st. Warszawy muszą przedstawić zgodę na wyjazd zagranicę terenowo właściwego Starostwa, według miejsca zamieszkania.

Osoby ubiegające się o paszport zagraniczny normalny względnie ulgowy winny udowodnić nieodzowną potrzebę wyjazdu. Jako kryterjum dające podstawę do oceny konieczności wyjazdu może służyć: a) zaświadczenie lekarza urzędowego (lekarz powiatowy urzęduje w Starostwie), stwierdzające konieczność przeprowadzenia kuracji zagranicą b) zaświadczenie o przyjęciu do szkoły wyższej, względnie zawodowej (Uniwersytet, Politechnika) poświadczone przez Konsulat R. P. miejscowości, gdzie znajduje się zakład naukowy; c) zaświadczenie wystawione przez właściwy Konsulat, stwierdzające potrzebę krótkoterminowego wyjazdu do stale zagranicą przebywających członków rodziny (ojciec, matka, syn, córka i t. p.); d) przedstawienie dowodu lub chociażby dostateczne uprawdopodobnienie, że zachodzi potrzeba wyjazdu w sprawach majątkowych (spadkowych) lub też w ważnych sprawach rodzinnych i t. p. Przy udowodnianiu potrzeby wyjazdu — przez przedstawienie wezwania do przyjazdu zagranicę, w sprawach spadkowych, majątkowych, rodzinnych — wezwanie takie winno być poświadczone przez konsulat R. P. miejscowości gdzie znajduje się spadek, albo gdzie załatwiane są interesy majątkowe; e) zaświadczenie wydane przez Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego — stwierdzające potrzebę wyjazdu ze względu na badania naukowe.

Nie uzasadnia potrzeby wyjazdu zagranicę np. chęć towarzyszenia członkowi rodziny (żona mężowi i t. p.) wyjeżdżającemu w sprawach służbowych lub zawodowych, z wyjątkiem przypadków, gdy ze

względu na wiek lub zdrowie wyjeżdżającego uzasadniona jest bezpośrednia opieka członka rodziny w czasie podróży.

Również nie uzasadnia potrzeby wyjazdu podanie jako celu podróży chęci zwiedzenia wystawy międzynarodowej, czy zamiar wzięcia udziału w kongresie lub zjeździe międzynarodowym.

Przy ubieganiu się o otrzymanie paszportu handlowego— należy uzyskać zaświadczenie z Izby Przemysłowo - Handlowej, na podstawie którego właściwa władza wojewódzka (w Warszawie Komisarjat Rządu na m. st. Warszawę, Oddział Przemysłowy) wyda zaświadczenie na uzyskanie paszportu handlowego.

Dla otrzymania paszportu ulgowego zarobek miesięczny osoby starającej się o paszport zagraniczny nie może przekraczać dla samotnej 400 zł. miesięcznie, dla rodzinnej 600 zł. miesięcznie. Kwotę dochodową 400 zł. albo 600 zł. miesięcznie, t. j. 4800 zł. i 7200 zł. w stosunku rocznym, należy rozumieć netto, t. zn. po potrąceniu podatków względnie innych danin publicznych. Majątek posiadany przez osobę, ubiegającą się o paszport ulgowy, nie może przekraczać sumy 20.000 zł.

Dla przekroczenia granicy polsko - czeskiej poświadczane są w Starostwie legitymacje tatrzańskie i narciarskie. Takie legitymacje wydawane są dla członków przez Towarzystwo Tatrzańskie (w Warszawie Towarzystwo Tatrzańskie mieści się przy ul. Żórawiej Nr. 9).

Przy składaniu podania w Starostwie w sprawie otrzymania paszportu zagranicznego należy uiścić w znaczkach stemplowych (kasowanych na podaniu) następujące opłaty: za podanie 5 zł., od każdego załącznika po 50 groszy.

MIARY.

Zasadniczą jednostką jest metr. Tworzenie pochodnych miar oparte jest na systemie dziesiętnym według zasady, że ekażda miara jest dziesięć razy większa od najbliższej mniejszej i stanowi $^1/_{10}$ część najbliższej większej. Według tego dla metra najbliższą większą miarą (pochodną) jest 10 metrów (dekametr), a najbliższą mniejszą pochodną jest $^1/_{10}$ metra (decymetr). W ten sposób można tworzyć pochodne do nieskończoności, jednak w praktycznem życiu są one tworzone w zakresie dość ciasnych granic.

Nazwy pochodnych tworzą się przez dodanie przed słowem „metr" łacińskiego albo greckiego oznaczenia liczby, wyrażającej stosunek pochodnej do metra: przytem liczby całe: 10, 100, 1000 i 10000 oznaczone są z grecka: deka, hekto, kilo, mirja, zaś ułamki: $^1/_{10}$, $^1/_{100}$ i $^1/_{1000}$ — z łacińska decy, centy, mili. Ma to zastosowanie do miar długości, powierzchni (kwadratowe) i objętości (sześcienne), mierzonych metrem.

Ciecze i ciała sypkie mierzone są litrem ($^1/_{1000}$ metra sześć.). Pochodne tworzą się na zasadzie jak wyżej, nazwy zaś są dodawane do słowa „litr" również w sposób, podany wyżej.

Masa (waga) mierzona jest kilogramem (waga $^1/_{1000}$ mtr.^{3} wody destylowanej przy 4° C.), i zawiera, według powyższego metra sześć. gramów. Zasadniczą więc jednostką jest gram (centymetr sześć. wody destyl. przy 4° C). Pochodne — jak wyżej, nazwy — jak wyżej — dodaje się do słowa.

Taka jest ogólna zasada konstrukcji metrycznego układu miar. W Polsce system metryczny jest dostosowany do warunków naszego życia przez Główny Urząd Miar i ujęty przez niego w następującą tablicę:

TABLICA

legalnych jednostek miar[1])

Nazwa jednostki	Skrót [2])	Wartość w jednostce głównej (w obrocie publicznym) [3])
Jednostki długości.		
Jednostka główna — metr.		
mirjametr *)	mrm	10 000 metrów
kilometr	km	1 000 „
hektometr	hm	100 „
metr	m	1 metr
decymetr	dcm	$\frac{1}{10}$ metra
centymetr	cm	$\frac{1}{100}$ „
milimetr	mm	$\frac{1}{1\,000}$ „
mikron	μ	$\frac{1}{1\,000\,000}$ „
Jednostki powierzchni.		
Jednostka główna — centar (metr kwadratowy)		
mirjametr kwadratowy *)	mrm^2	100 000 000 centarów
kilometr kwadratowy	km^2	1 000 000 „
hektar czyli hektometr kwadratowy	ha lub hm^2	10 000 „
ar	a	100 „
centar czyli **metr kwadratowy**	ca lub m^2	1 centar
decymetr kwadratowy	dcm^2	$\frac{1}{100}$ centara
centymetr kwadratowy	cm^2	$\frac{1}{10\,000}$ „
milimetr kwadratowy	mm^2	$\frac{1}{1\,000\,000}$ „
mikron kwadratowy *)	μ^2	$\frac{1}{1\,000\,000\,000\,000}$ „
Jednostki objętości.		
Jednostka główna — ster (metr sześcienny).		

Nazwa jednostki	Skrót [2])	Wartość w jednostce głównej (w obrocie publicznym) [3])
mirjametr sześcienny albo kubiczny *)	mrm^3	1 000 000 000 000 sterów
kilometr sześcienny *)	km^3	1 000 000 000 „
hektometr sześcienny	hm^3	1 000 000 „
ster czyli metr sześcienny.	s lub m^3	1 ster
decyster	dcs	$\frac{1}{10}$ stera
decymetr sześcienny	dcm^3	$\frac{1}{1\,000}$ „
centymetr sześcienny	cm^3	$\frac{1}{1\,000\,000}$ „
milimetr sześcienny	mm^3	$\frac{1}{1\,000\,000\,000}$ „
mikron sześcienny *)	μ^3	
Jednostka główna — litr. kilolitr	kl	1 000 litrów czyli 1 ster
hektolitr	hl	100 „ „ $\frac{1}{10}$ stera
dekalitr	dkl	10 „ „ $\frac{1}{100}$ „
garniec	grn	4 litry czyli $\frac{1}{250}$ „
litr czyli kwarta	l	1 litr czyli $\frac{1}{1\,000}$ „
kwaterka	kka	$\frac{1}{4}$ l = $\frac{1}{4\,000}$ „
decylitr	dcl	$\frac{1}{10}$ l = $\frac{1}{10\,000}$ „
mililitr	ml	$\frac{1}{1\,000}$ l = $\frac{1}{1\,000\,000}$ „
Jednostki masy.		
Jednostka główna — kilogram		
tonna	t	1 000 kilogramów
kwintal [4])	kwn lub q	100 „
mirjagram	mrg	10 „
kilogram [5])	kg	1 kilogram
dekagram [5])	dkg	$\frac{1}{100}$ kilograma
gram	g	$\frac{1}{1\,000}$ „
miligram	mg	$\frac{5}{1\,000\,000}$ „
karat [6])	kr	$\frac{1}{5\,000}$ „

1) Jednostki powyżej wyliczone stanowią ogół legalnych jednostek miar (Dz. U. R. P. r. 1928 poz. 661 art. 2—7 i Dz. U. R. P. r. 1930 poz. 258), Tylko te jednostki (Dz. U. R. P. r. 1928 poz. 661 art. 8) mogą być używane dla pomiarów przestrzeni i masy w obrocie publicznym, jak również we wszystkich aktach i czynnościach urzędowych oraz we wszelkich umowach rządowych, gdy zachodzi potrzeba wyrażenia miary. Jednostki legalne rzadko stosowane oznaczone są gwiazdką.

2) Skróty jednostek miar pisze się zawsze bez kropki na końcu.

3) Litr nie jest ściśle równy $^1/_{1000}$ stera. Różnica jest jednak tak drobna, że nie posiada żadnego znaczenia w pomiarach technicznych i handlowych i może zasługiwać na uwzględnienie tylko w najdokładniejszych badaniach naukowych. To samo odnosi się do wtórnych jednostek litra.

4) Nazywanie kwintala (100 kg) „metrem", praktykowane wśród rolników w niektórych okolicach kraju, zupełnie sprzeczne tak z duchem systemu metrycznego, jak i z obowiązującem prawem, nie powinno mieć miejsca w mowie ludzi wykształconych.

5) Unikać należy nielegalnego zastępowania wyrazów kilogram i dekagram przez skróty kilo i deka. Te skróty są bałamutne („kilo" mogłoby być tak samo dobrze skrótem kilometra lub kilolitra, jak i kilograma, a „deka" — dekametra, dekalitra, dekagrama) i niezgodne z duchem języka polskiego (nieodmienne rzeczowniki). Natomiast posiłkowanie się wyrazem „deko" zamiast dekagram jest już wręcz prostackim błędem (zniekształcenie „deka" na podobieństwo „kilo").

6) Karat jest jednostką przeznaczoną do odważania kamieni i pereł drogocennych.

RACHUBA CZASU I RÓŻNICA CZASÓW W RÓŻNYCH PAŃSTWACH (w godzinach i minutach).

Od dnia 1 czerwca 1922 roku w myśl uchwały Sejmu obowiązuje w Polsce czas środkowo-europejski, obliczony według południka przechodzącego przez miasto Görlitz w Niemczech. Czas ten jest wcześniejszy o godzinę od czasu uniwersalnego, używanego we Francji, Belgji, Anglji, Hiszpanji, Portugalji, obliczonego według południka, przechodzącego przez Greenwich około Londynu.

Gdy w Polsce, w Niemczech, Szwecji, Norwegji, Danji, Austrji, Czechosłowacji, Węgrzech, Szwajcarji, Jugosławji, Afryce Południowo - Zachodniej jest południe — wówczas w krajach mających czas uniwersalny, czyli zachodnio-europejski (Anglja, Francja, Belgja, Hiszpanja, Portugalja, Algier), jest godzina 11 przed południem. W Rosji, Finlandji, Estonji, Łotwie, Bułgarji, Rumunji, Turcji, Egipcie i Afryce Południowej, mających czas wschodnio-europejski, wcześniejszy o dwie godziny od uniwersalnego, obliczony według południka, przechodzącego przez Pułkowo pod Leningradem — jest wówczas godzina 13 popołudniu. W Stanach Zjednoczonych Ameryki północnej na zachodzie jest wówczas godzina 4 rano; w górskich stanach Stanów Zjedn. Amer. Półn. i górskiej Kanadzie — 5 rano; w środkowej Kanadzie i środkowych stanach Stanów Zjedn. Amer. Półn. — 6 rano; w Kanadzie do 82½° dług. Zachodniej, w Stanach Zjedn.. Amer. Półn. na wschodzie, w Chili, Panamie, Peru, zachodniej Brazylji — 7 rano; w środkowej

Brazylji i na wybrzeżach Kanady — 8 rano; we wschodniej Brazylji — godz. 9 rano; w Japonji — godz. 20; w Nowej Zelandji godz. 22.30.

Odległość stolic państw od Warszawy.

Stolica	Odległość w klm.	Stolica	Odległość w klm.
Wiedeń	698	Kowno	495
Bruksela	1370	Luxemburg	1401
Londyn	1736	Ryga	821
Dublin	2274	Monaco	2139
Sofja	1837	Berlin	569
Praga	778	Oslo	1669
Kopenhaga	1016	Lizbona	3518
Tallinn	1289	Bukareszt	1318
Paryż	1638	Bern	1567
Ateny	2428	Sztokholm	1575
Madryt	3093	Angora	2896
Haga	1247	Budapeszt	850
Rzym	1977	Moskwa	1300
Belgrad	1218	W. M. Gdańsk	400

TARYFA POCZTOWA.

Obrót wewnętrzny i z W. M. Gdańskiem.

Przesyłki Listowe:

Listy miejscowe: do 20 gr — 15 groszy, ponad 20 do 250 gr — 30 groszy, ponad 250 do 500 gr — 40 groszy, ponad 500 gr do 1 kg — 60 gr. Miejscowe otwarte listy, zawierające zawiadomienie o wymiarze składek, wezwania lub nakazy płatnicze z ewentualnem załączeniem blankietu P. K. O. kosztują do 20 gramów — 10 gr., a od 20 do 250 gramów — 20 groszy.

Listy zamiejscowe: do 20 gr — 25 groszy, ponad 20 do 250 gr — 50 groszy, ponad 250 do 500 gr — 80 groszy, ponad 500 gr do 1 kg — 120 gr.

Wymiary listów mogą przekraczać: w sumie, t. j. długość, szerokość i wysokość, razem 90 cm, największy wymiar 60 cm. Rulony: w sumie, t. j. długość i podwójna średnica 100 cm., największy wymiar 80 cm.

Kartki pocztowe: miejscowe pojedyńcze — 10 groszy, z opłaconą odpowiedzią — 20 groszy i zamiejscowe pojedyńcze 15 groszy, z opłaconą odpowiedzią — 30 groszy. Kartki miejscowe, zawierające wyłącznie zawiadomienia o płatności weksli, niemotywowane wezwania do zapłaty lub krótkie zawiadomienia o przesłaniu wniosków egzekucyjnych — 5 gr.

Wymiary kartek pocztowych nie mogą być większe niż 15×10.5 cm., ani mniejsze niż 10×7 cm.

Druki: a) pojedyńcze do 20 gr — 5 gr., ponad 20 do 50 g 10 gr., ponad 50 do 100 g — 15 gr., ponad 100 do 250 g — 25 gr., ponad 250 do 500 g — 50 gr., ponad 500 do 1000 g — 60 gr., ponad 1000 do 2000 g (tylko pojedyńczo wysyłane tomy) 70 gr., b) druki w obrocie wewnętrznym nadawane jednorazowo w ilości: ponad 500 do 1000 sztuk — 75%, ponad 1000 do 5000 sztuk — 65%, ponad 5000 do 10000 sztuk — 60%, ponad 10000 sztuk — 50% opłat za druki pojedyńcze odpowiedniej wagi; c) bezadresowe w obrocie wewnętrznym — za każde tysiąc sztuk w ilości od 1000 do 5000 szt. — 8.— zł, ponad 5000 do 10000 szt. — 7.50 zł, ponad 10000 do 50000 szt. — 7.— zł, ponad 50000 do 100000 szt. — 6.50 zł i ponad 100000 szt. — 6.— zł. Najwyższa dopuszczalna waga 50 g — sztuka, d) bezadresowe ulotki w obrocie wewnętrznym — za każde 1000 sztuk w ilości 1000 do 5000 szt. — 7.— zł, ponad 5000 do 10000 szt. — 6.50 zł, 10000 do 50000 — 6.—zł, 50000 do 100000 szt. — 5.50 zł, ponad 100000 szt. — 5.— zł. Najwyższa dopuszczalna waga — 15 g od sztuki. Wymiary druków: jak dla listów.

Druki dla ociemniałych do 5 kg. 5 gr. Wymiary: jak dla listów.

Papiery handlowe: do 100 g — 15 gr., ponad 100 do 250 g — 25 gr., ponad 250 do 500 g — 50 gr., ponad 500 do 1000 g — 60 gr. Wymiary: jak dla listów.

Próbki towarów: do 100 g — 15 gr., ponad 100 do 250 g — 25 gr., ponad 250 do 500 g — 50 gr. Przy nadawaniu w obrocie wewnętrznym większej ilości 50—40% zniżka. Wymiany próbek: jak dla listów.

Przesyłki mieszane (druki, próbki towarów, papiery handlowe): do 100 g — 15 gr., ponad 100 do 250 gr. — 25 gr., ponad 250 do 500 g — 50 gr., ponad 500 do 1000 g — 60 gr. Przy nadawaniu w obrocie wewnętrznym większej ilości 30—40% zniżka. Waga i wymiary poszczególnych części składowych przesyłki nie mogą przekraczać norm, przepisanych dla każdej z tych części.

Czasopisma: a) prenumerowane za pośrednictwem poczty (tylko w obrocie wewnętrznym): 1. Opłata za przesłanie i doręczenie. Za każdy egzemplarz do 25 g — 1 gr., ponad 25 do 50 g — 1,1 gr., ponad 50 do 75 g — 2,2 gr., ponad 75 do 100 g — 2,5 gr., ponad 100 do 150 g — 3 gr., ponad 150 do 250 g — 3,5 gr., ponad 250 do 500 g — 6,7 gr., ponad 500 do 1000 g — 9 gr., ponad 1000 do 2000 g — 12 gr. Za czasopisma wychodzące 2 razy dziennie, lecz rozsyłane raz dziennie, oblicza się należność według łącznej wagi obydwóch numerów.

2. Należność manipulacyjna. Za czasopisma, wychodzące pięć razy na tydzień lub częściej, od każdego egzemplarza abonowanego czasopisma, miesięcznie 10 gr. Za czasopisma, wychodzące rzadziej niż pięć razy na tydzień, od każdego wysłanego numeru abonowanego czasopisma pół gr. Obie powyższe opłaty, podane w zaokrąglonej jednej kwocie w cenniku czasopism, pobiera się zgóry przy zamawianiu czasopisma. Za przesyłanie zaległych egzemplarzy za bieżący najkrótszy dla danego czasopisma okres prenumeraty, nie pobiera się żadnej dodatkowej opłaty.

b) przekazywane przez wydawców: Opłatę wskazaną pod a) poz. 1 pobiera się ryczałtem zgóry za zgłoszony dozwolony okres prenumeraty.

c) prospekty i okazowe egzemplarze czasopism: Opłatę wskazaną pod a) poz. 1 pobiera się gotówką przy nadaniu.

Dodatki do czasopism: a) Dodatki zwyczajne dołączone do jednego egzemplarza czasopisma nie podlegają opłacie, jeżeli waga pojedyńcza dodatku lub wszystkich dodatków łącznie nie przekracza 100 gramów. Dodatki zwyczajne ponad 100 g podlegają tej samej opłacie jak czasopisma. Dołączone do czasopism przez wydawcę blankiety wpłat P. K. O. i przekazy pocztowe na wznowienie prenumeraty wolne są od opłaty. b) Za dodatki nadzwyczajne dołączone do jednego egzemplarza czasopisma pobiera się przy nadaniu 40% taryfowej opłaty dla druków odpowiedniej wagi.

Obrót zagraniczny:

(z wyjątkiem Wolnego Miasta Gdańska).

Listy: do 20 g — 55 groszy, za każde dalsze 20 g — 30 groszy. Do Austrji, Czechosłowacji, Rumunji i Węgier: do 20 g — 45 groszy, za każde dalsze 20 g — 30 groszy. Najwyższa dopuszczalna waga — 2 kg. Wymiary listów w każdym z trzech kierunków nie mogą przekraczać: w sumie, t. j. długość, szerokość i wysokość, razem 90 cm., największy wymiar 60 cm. Rulony: w sumie, t. j. długość i podwójna średnica 100 cm., największy wymiar 80 cm.

Kartki pocztowe pojedyńcze — 30 groszy, z opłaconą odpowiedzią — 60 groszy. Do Austrji, Czechosłowacji, Rumunji i Węgier: pojedyńcze — 25 gr., z opłaconą odpowiedzią — 50 groszy. Wymiary kartek pocztowych nie mogą być większe niż 15×10.5 cm. ani mniejsze niż 10×7 cm.

Druki: Za każde 50 g — 10 gr. Najwyższa dopuszczalna waga — 2 kg.; waga pojedyńczo wysyłanych tomów może wynosić — 3 kg. Wymiary: jak dla listów.

Druki dla ociemniałych: Za każde 1000 g — 5 groszy. Do Austrji, Czechosłowacji i Węgier: do wagi 5 kg. — 5 groszy. Najwyższa dopuszczalna waga — 5 kg. Wymiary: jak dla listów.

Papiery handlowe: Za każde 50 g — 10 groszy; najmniej jednak — 50 groszy. Najwyższa dopuszczalna waga: 2 kg. Wymiary: jak dla listów.

Próbki towarów: Za każde 50 g — 10 groszy; najmniej jednak — 20 gr. Najwyższa dopuszczalna waga: 500 gramów. Wymiary próbek: jak dla listów.

Przesyłki mieszane (druki, próbki towarów, papiery handlowe): Za każde 50 g — 10 groszy; najmniej jednak — 20 groszy — jeżeli przesyłka składa się z druków i próbek towarów; w innych wypadkach najmniej — 50 groszy. Najwyższa dopuszczalna waga ogólna: 2 kg. Waga i wymiary poszczególnych części składowych przesyłki nie mogą przekraczać norm, przepisanych dla każdej z tych części.

Czasopisma: Za każde 50 g — 10 groszy. Do Albanji, Algieru, Angoli, Arabji Saudyjskiej (Królestwo), Argentyny, Azorów, Belgji, Bułgarji, Brazylji, Chili, Egiptu, Estonji, Etjopji, Francji i różnych kolonij francuskich, Grecji, Gwatemali, Haiti, Hiszpanji, Holandji, Iranu, Jugosławji, Kuby, Luksemburga, Łotwy, Maroka, Meksyku, Niemiec, Portugalji, Rumunji, Szwajcarji, Terytorjum Saary, Tunisu, Turcji, Watykanu, Związku Socjal. R. R. opłata za czasopisma, wysyłane przez wydawców lub ich zastępców, wynosi: za każde 50 g — 5 groszy.

Do Austrji, Czechosłowacji i Węgier czasopisma, przekazywane przez wydawców, opłaca się jak w obrocie wewnętrznym.

Listy wartościowe: A. Obrót wewnętrzny:

1. Listy wartościowe:

a) opłata za list polecony odpowiedniej wagi:

b) należność asekuracyjna za każde 100 złotych podanej wartości lub ich części: przy listach nadawanych w stanie zamkniętym — 10 gr.; przy listach nadawanych w stanie otwartym — 30 gr.

Wartość podana nie może przekraczać przy listach prywatnych — 10.000 zł., przy listach władz i urzędów państwowych — 100.000 zł.

2. Listy wartościowe Banku Polskiego oraz kas i urzędów skarbowych z dotacjami i nadmiarami kasowemi:

a) opłatę za list polecony odpowiedniej wagi;

b) należność asekuracyjna: do 1.000 zł. podanej wartości — 50 gr.; do 5.000 zł. podanej wartości — 100 gr.; do 10.000 zł. podanej wartości — 200 gr.; za każde dalsze 10.000 zł. — 200 gr.

Wysokość podanej wartości nieograniczona.

3. W polskim urzędzie pocztowym Gdańsk 1 za listy wartościowe pobiera się:

a) opłata za list polecony odpowiedniej wagi;

b) należność asekuracyjną za każde 300 złotych, podanej wartości lub ich część — 5 gr.; najmniej jednak — 10 gr. Wysokość podanej wartości, jak pod 1) i 2).

B. Obrót Zagraniczny (łącznie z W. M. Gdańskiem). Za listy wartościowe pobiera sią:

a) opłatę za list polecony odpowiedniej wagi;

b) należność asekuracyjną za każde 300 złotych, podanej wartości lub ich część — 50 groszy. Wartość podana nie może przekraczać a) w obrocie z W. M. Gdańskiem 10.000 zł., b) w obrocie z innemi krajami 5.000 franków w złocie, lub ich równowartości w złotych, jeżeli w obrocie z niektóremi krajami nie obowiązuje kwota niższa.

Przekazy pocztowe:

A. Obrót wewnętrzny (łącznie z obrotem wzajemnym z polskim np. Gdańsk 1).

1) Przekazy: do 20 zł. — 20 gr., ponad 20—50 zł. — 40 gr., ponad 50—100 zł. — 60 gr., ponad 100—500 zł. — 100 gr., ponad 500—1.000 zł. — 150 gr., ponad 1.000—2.000 zł. — 200 gr., ponad 2.000—5.000 zł. — 300 gr.

2) Przekazy rozrachunkowe.

Za wpłatę i wypłatę abonamentu czasopism i wydawnictw perjodycznych pobiera się od odbiorcy: za przekaz do kwoty 1 zł. — 3 gr.,

do 3 zł. — 4 gr., do 6 zł. — 5 gr., do 8 zł. — 6 gr., do 10 zł. — 8 gr., do 15 zł. — 10 gr.

3. Przekazy telegraficzne:

a) opłaty jak pod 1);

b) należność manipulacyjna za sporządzenie telegramu przekazowego — 20 gr.;

c) należność telegraficzna za telegram przekazowy i za korespondencję osobistą;

d) należność za pośpieszne doręczenie, jeżeli nie chodzi o przekazy adresowane poste restante lub do miejscowości, należącej do zamiejscowego okręgu doręczeń.

B. Obrót zagraniczny.

1. Do krajów, z któremi wprowadzono obrót przekazowy, z wyjątkiem Kanady, Stanów Zjednoczonych Ameryki, Wielkiej Brytanji i krajów, z któremi obrót przekazowy odbywa się za pośrednictwem W. Brytanji: do 100 zł. — gr. 85.

Za każde dalsze 100 zł. lub ich część — 50 gr.

2. Do Kanady, Stanów Zjednoczonych Ameryki, Wielkiej Brytanji i krajów, z któremi obrót przekazowy odbywa się za pośrednictwem W. Brytanji: do 100 zł. — gr. 100.

Za każde dalsze 100 zł. lub ich część — 100 groszy.

Zlecenia pocztowe.

(tylko w obrocie wewnętrznym, łącznie z obrotem z polskiego urzędu pocztowego Gdańsk 1 do Polski).

1. Zlecenia inkasowe.

Drobne zlecenia inkasowe miejscowe do 5 zł. — 15 gr.

Zlecenia inkasowe do 2.000 zł.

a) za przesłanie i wykonanie zlecenia inkasowego: do 10 zł. — 20 gr., ponad 10—30 zł. — 30 gr., ponad 30—50 zł. — 40 gr., ponad 50—2.000 zł. — 55 gr.;

b) za przekazanie zainkasowanej kwoty zlecenia do 50 zł. nie pobiera się żadnej opłaty, gdy sumę tę przesłano przekazem zleceniowym, przy przekazaniu zaś blankietem nadawczym P. K. O. pobiera się opłatę manipulacyjną na rzecz P. K. O. Powyżej 50 zł. przy przekazaniu zainkasowanej kwoty potrąca się opłatę za przekaz oraz opłatę manipulacyjną na rzecz P. K. O. jeżeli przekazanie kwoty nastąpiło blankietem P. K. O.

2. Listy zleceniowe.

Za list zleceniowy — opłata jak za list polecony odpowiedniej wagi. Za przekazanie zainkasowanej sumy przekazem zleceniowym — opłata za przekaz, oraz opłata manipulacyjna na rzecz P. K. O. jeżeli kwotę przekazano blankietem P. K. O.

Za sporządzenie protestu wekslowego — opłata za protest i podatek komunalny.

3. Miejscowe zlecenie wekslowe.

Za zainkasowanie sumy wekslowej w miejscowym okręgu doręczeń — 50 gr.

Paczki:
Obrót wewnętrzny łącznie z obrotem wzajemnym, np. Gdansk 1.
Paczki prywatne i urzędowe:

WAGA	Strefa 1		Strefa 2		Strefa 3		Strefa 4	
	do 100 km.		ponad 100 do 300 km.		ponad 300 do 600 km.		ponad 600 km.	
	Opłata							
	zł.	gr.	zł.	gr.	zł.	gr.	zł.	gr.
do 1 kg.	—	50	—	50	—	60	—	60
ponad 1— 3 „	—	70	—	80	1	20	1	40
„ 3— 5 „	—	90	1	30	1	80	2	30
„ 5—10 „	1	30	2	30	3	—	3	50
„ 10—15 „	1	70	3	—	4	50	5	—
„ 15—20 „	2	—	3	80	5	80	7	—

Paczki żywnościowe oraz paczki z oprzędami jedwabnemi:

do 5 kg.	—	50	—	50	1	—	1	20
ponad 5— 6 „	—	50	—	50	1	20	1	50
„ 6— 7 „	—	50	—	70	1	30	1	70
„ 7— 8 „	—	50	—	80	1	50	2	—
„ 8— 9 „	—	60	—	90	1	60	2	30
„ 9—10 „	—	60	1	20	2	—	2	90
„ 10—15 „	—	80	1	60	3	—	4	50
„ 15—20 „	1	—	2	20	4	—	5	50

TARYFA TELEGRAFICZNA

A. Obrót wewnętrzny:

1. Za telegramy miejscowe (państwowe i prywatne) zwykłe: opłata od wyrazu — gr. 5. Nadto od każdego telegramu zasadnicza opłata — gr. 25;

b) za telegramy zamiejscowe (państwowe i prywatne) zwykłe: opłata od wyrazu — gr. 15. Nadto od każdego telegramu zasadnicza opłata — gr. 25.

Telegramy państwowe (S) muszą mieć podpis i pieczęć urzędu wysyłającego.

2. a) Za telegramy miejscowe państwowe i prywatne pilne — D — opłata od wyrazu — gr. 10. Nadto od każdego telegramu zasadnicza opłata — gr. 25;

b) za telegramy zamiejscowe państwowe i prywatne pilne — D — opłata od wyrazu — gr. 30. Nadto od każdego telegramu zasadnicza opłata — gr. 25.

3. Za opłaconą odpowiedź =RPx= opłata w dowolnej wysokości.

4. Za telegramy prasowe: opłata od wyrazu — 8 groszy. Nadto od każdego telegramu zasadnicza opłata — 25 groszy.

Telegramy prasowe oznacza się przed adresem płatną wskazówką „Presse".

W telegramach prasowych dopuszczona jest tylko płatna wskazówka służbowa WP — i =TMx=.

5. Za telegramy prasowe Polskiej Agencji Telegraficznej: opłata od wyrazu — 3 grosze. Nadto od każdego telegramu zasadnicza opłata — 25 groszy.

Inne warunki jak pod 4.

6. Za telegramy listowe =ELT= najmniej za 25 wyrazów — 100 gr. opłata od każdego dalszego wyrazu 5 gr. Nadto od każdego telegramu zasadnicza opłata — 25 groszy.

Płatną wskazówkę =ELT= umieszcza się przed adresem.

Tekst telegramu listowego musi być zredagowany w języku ja wnym.

Telegramy listowe mogą być nadawane we wszystkich urzędach telegraficznych o każdej porze.

Ze szczególnych płatnych wskazówek dopuszczone są = WP =, = RP =, = GP =, — TR —, — Lx —, poste restante, i — dosłany z —.

Telegramy listowe wydaje się w kolejności po telegramach zwykłych i doręcza się adresatowi pocztą. Telegramy listowe w ruchu miejscowym nie są dopuszczone.

7. Za telegramy okolicznościowe (gratulacyjne lub kondolencyjne) — XLT — opłata od wyrazu 5 gr., najmniej jednak na 15 wyrazów — 75 gr.

Telegramy okolicznościowe wydaje się w kolejności po telegramach zwykłych i doręcza się przez gońców.

7a. Za telegramy — reklamy — Rek — miejscowe i zamiejscowe opłata od wyrazu 2 gr., za każdy odpis TM. X — 10 gr.; za każdą miejscowość, do której ma być wysłany telegram — reklama — 50 gr. Telegram - reklama winien zawierać najmniej 50 adresów (TM. 50).

8. Za sprawdzenie telegramu =TC= 50% opłaty telegramu zwykłego od tej samej ilości wyrazów.

Telegramy państwowe (S) w języku tajnym (umówionym lub szyfrowym) sprawdza się przy przetelegrafowaniu z urzędu.

9. Za poświadczenie odbioru:

a) telegraficzne =PC= 115 groszy;

b) pocztą =PCP= jak za list zwykły zamiejscowy.

O doręczeniu telegramu ze znakiem =PCP= zawiadamia urząd nadawczy pismem służbowem.

10. Za doręczenie telegramu pocztą jako list polecony =PR= jako też za odebranie telegramu na poczcie jako list polecony =GPR=, pobiera się należność pocztową wyłącznie za samo polecenie listu.

Za doręczenie telegramu pocztą jako list zwykły nie pobiera się żadnej należności.

11. Za złożenie telegramu do odebrania przez adresata na poczcie jako list zwykły =GP= lub w telegramie =TR= bezpłatnie.

Adresat, względnie jego upełnomocniony winien się wylegitymować przy odbiorze telegramu.

12. Za telegramy o kilku adresach =TMx= oprócz normalnej opłaty za telegram dopłata za każdy odpis 50 wyrazów lub część tychże:

za telegram zwykły i pilny — 50 groszy.

13. Za telegramy ze znakiem umówionym =XPT i =XPP= opłaca się prócz normalnej należności za sam telegram:

a) jako przedpłatę (depozyt) na koszta doręczenia umyślnym posłańcem — 500 groszy;

b) za telegraficzne doniesienie =XPT= do urzędu nadawczego o wysokości wypłaconej posłańcowi należytości na żądanie nadawcy — 100 groszy;

c) za pocztowe natomiast doniesienie =XPP= do urzędu nadawczego o wysokości wypłaconej posłańcowi należytości, — jak za zwykły zamiejscowy list.

14. Za telegramy nadawane telefonem przez abonentów, za każde 100 słów lub część tychże — 30 gr.

W razie cofnięcia telegramu nadanego telefonem nie zwraca się należności za pośrednictwo telefoniczne, lecz wpisuje się abonentowi do rachunku miesięcznego, jako należność manipulacyjną za przyjęcie telegramu.

15. Za odtelefonowanie nadszłych telegramów nie pobiera się żadnej opłaty.

Za doręczenie przez posłańca odtelefonowanego telegramu — 30 groszy.

Nadesłane telegramy, oprócz telegramów listowych —ELT—, wydaje się telefonem: a) abonentom, którzy zgłosili pisemne żądanie;

b) telegramy, w których adresie podano numer telefonu.

16. Za pokwitowanie nadanego telegramu prywatnego — 10 groszy.

Wydaje się tylko na wyraźne życzenie nadawcy.

17. Za duplikat pokwitowania nadanego telegramu — 50 groszy.

18. Za wydanie uwierzytelnionego odpisu telegramu nadanego, do 100 wyrazów 100 gr. za każde dalsze 50 wyrazów lub część tychże 50 gr.

19. Za każdy umówiony lub skrócony adres:

we wszystkich urzędach rocznie — 3000 groszy.

Opłata może być uiszczona zgóry za cały rok kalendarzowy lub w ratach kwartalnych.

20. Za doręczenie telegramów pod różnemi adresami (biuro, mieszkanie i t. p.) o różnych porach dnia, w tej samej miejscowości we wszystkich urzędach rocznie — 300 groszy.

Opłatę oblicza się jak przy poz. 19.

21. Za doręczenie telegramu na blankiecie ozdobnym w zakle jonej kopercie — gr. 50.

22. Za cofnięcie telegramu jeszcze nie odtelegrafowanego — 30 groszy.

Należność potrąca się ze złożonej opłaty, resztę zwraca się nadawcy.

Telegramu nadawcy nie zwraca się.

24. Za wniesienie reklamacji z powodu niedoręczenia lub opóźnienia telegramu i t. p. — 50 groszy.

25. Za udzielenie osobom uprawnionym informacji co do nadanego lub doręczonego telegramu, względnie za okazanie telegramu — 50 groszy.

27. Blankiety nadawcze wydaje się bezpłatnie.

28. Za telegramy morskie (radjotelegramy); a) taksa pobrzeżna radjostacji Gdynia - Radjo opłata od wyrazu — gr. 45.

Taksa ta ma zastosowanie do wszystkich radjotelegramów kierowanych via Gdynia - Radjo, niezależnie od narodowości statku. Taksę za przesłanie radjotelegramu między urzędem nadawczym, a stacją pobrzeżną Gdynia - Radjo oblicza się według taryfy telegraficznej obrotu wewnętrznego.

b) Taksa pokładowa: Statki — „Kościuszko" — „Polonja" — „Pułaski" — „Wisła", opłata od wyrazu — gr. 72; — statki „Gdańsk" — „Gdynia" — „Lwów" opłata od wyrazu — gr. 36; statki „Lech", „Lublin", „Premjer", — „Warszawa" — opłata od wyrazu — 28 gr."

30. Opłata za telegram nadany w pociągu, zawierający najwyżej 14 wyrazów do wszystkich miejscowości w Polsce — gr. 295.

Należność ta składa się z właściwej opłaty za telegram, obliczonej zawsze za 14 wyrazów według każdorazowo obowiązującej taryfy oraz z opłaty manipulacyjnej — 60 gr., za przyjęcie telegramu przez konduktora.

Obrót z zagranicą:

Opłaty od wyrazu telegramu do granicy podane są we frankach i centymach złotych i przelicza się na walutę złotową, według ekwi walentu: 1 frank = 1 złoty 80 groszy.

T e l e g r a m y z w y k ł e: Ogólną należność za telegram oblicza się w ten sposób, że stawkę taryfową mnoży się przez ilość wyrazów, a otrzymaną kwotę we frankach przelicza się na złote i grosze, według ustalonego ekwiwalentu. Ułamek grosza zaokrągla się do pełnego grosza wzwyż.

Do W. Miasta Gdańska za telegram zwykły i prasowy pobiera się opłatę jak w ruchu wewnętrznym. Komunikacja telegraficzna dzieli się na obrót europejski, do którego należą wszystkie kraje Europy i Afryki Północnej, oraz obrót pozaeuropejski.

Polska posiada następujące bezpośrednie połączenia przewozowe: Z Niemcami (Warszawa — Berlin, Wrocław i Królewiec; Katowice — Berlin, Wrocław; Łódź — Berlin; Poznań — Berlin, Wrocław; Bydgoszcz — Berlin). Z Związkiem Socjalistycznych Republik Sowieckich (Warszawa — Moskwa i Charków). — Z Rumunją (Warszawa — Bukareszt; Lwów — Bukareszt i Czerniowce). — Z Czechosłowacją (Warszawa — Praga; Bielsko — Prerow i Żilina; Kraków — Brno; Lwów — Koszyce i Przemyśl — Użhorod). — Z Łotwą (Warszawa — Ryga). — Z Austrją (Warszawa — Wiedeń i Kraków — Wiedeń). — Z Węgrami (Warszawa — Budapeszt i Lwów — Budapeszt).

Bezpośrednie połączenia radjotelegraficzne są czynne z następującemi państwami: Z Anglją (Warszawa — Londyn); z Austrją (Warszawa — Wieden; Kraków — Wiedeń); z Danją (Warszwa — Kopenhaga); z Francją (Warszawa — Paryż); z Holandją Warszawa — Amsterdam); z Jugosławją (Warszawa — Zagrzeb); z Szwajcarją (Warszawa — Bern); z Szwecją (Warszawa — Stockholm); z Węgrami (Warszawa — Budapeszt) oraz z państwem Watykańskiem i Ligą Narodów.

Z krajami pozaeuropejskiemi komunikacja odbywa się via Radjo — Warszawa, która posiada bezpośrednie połączenie z Ameryką Północną, Japonją i Syrją (Warszawa — New York; Warszawa — Tokio; Warszawa — Beyrouth) a pośrednie z wszystkiemi krajami pozaeuropejskiemi via New York, Londyn lub Paryż. Do nielicznych krajów nieposiadających bezpośredniego lub pośredniego połączenia radjotelegraficznego korespondencje przesyła się przez kable podmorskie.

Stawki taryfowe za wyraz (we frankach i centymach): Albanja — 33 c.; Algier — 38; Austrja — 26; Belgja — 26; Bułgarja 26; Czechosłowacja — 17; Danja — 26; Estonja — 26; Finlandja — 36; Francja — 28; Grecja — 33; Hiszpanja — 34; Holandja — 26; Irlandja — 43; Islandja — 60; Jugosławja — 26; Litwa — 26; Luksemburg — 25; Łotwa — 19; Malta — 53,5; Niemcy — 22; Norwegja —— 34; Portugalja — 40; Rumunja — 12; Szwajcarja — 26; Szwecja — 26; Turcja — 44; Watykan — 38; Węgry — 17; Wielka Brytanja — 39; Włochy — 36; Wyspy Egejskie — 60; Wyspy Kanaryjskie — 54; Związek Socjalistycznych Republik Rad — 34; Egipt — Turcja — 1 f. 25 c. — 2 strefa 1.40, fr., 3 strefa — 1.65 fr. Kongo Belgijskie — radjo — 2 f. 38 c.; Kabel— 2 f. 38 c.; Kanada (Ontario) — radjo — 1 f. 20 c.; Meksyk — radjo 2 f. 30 c.; Stany Zjednoczone Ameryki Północnej: Nowy Jork via radjo lub Kabel — 1 f. 20 c.; Brazylja via radjo — 2 f. 96 c.; przez Kabel — 3 f. 07 c.; Argentyna via radjo — 2 fr. 86 c.; Palestyna via radjo — 1 f. 40 c.; przez Kabel — 1 f. 40 c.; Iran via radjo — 1 f. 45 c.; przez Kabel — 2 f. — c.; Japonja via radjo Warszawa — Tokio — 3 f. 45 c.; Nowa Zelandja przez radjo lub Kabel — 3 f. 12,5 c.

T e l e g r a m y p i l n e: Za telegramy pilne pobiera się podwójną opłatę.

Z a p ł a c o n a o d p o w i e d ź: W telegramach z zapłaconą odpowiedzią kwotę na odpowiedź podaje się zawsze we frankach i centymach.

Doręczenie przez posłańca: Nadawca, który wyraził życzenie, by należytość za posłańca pobrano od adresata, zamieszcza przed adresem telegramu płatną wskazówkę służbową = Exprè. Niektóre kraje jednak nie dopuszczają tego rodzaju służby.

Telegramy listowe dopuszcza się do wszystkich krajów europejskich z wyjątkiem: Albanji, Islandji, Irlandji, Hiszpanji i Turcji. Opłata od wyrazu wynosi 50% normalnej stawki taryfowej, przyczem minimum opłaty pobiera się za 25 wyrazów; do W. Miasta Gdańska (obowiązuje taryfa wewnętrzna), t. zn. — 5 groszy od wyrazu, najmniej za telegram — 1 zł. oraz zasadnicza opłata — 25 gr.; opłata w obrocie między Polską a krajami pozaeuropejskiemi wynosi od wyrazu: do Stanów Zjednoczonych Ameryki Północnej: New York via radjo — 40 cts.; — do Meksyku via radjo — 77 cts.; — do Argentyny via radjo — 96 cts.; — do Brazylji via radjo — 99 cts.; — do Palestyny via radjo — 47 cts., do Chin i Japonji via radjo 115 cts.

Telegramy błyskawiczne w obrocie między Polską a Austrją i W. M. Gdańskiem. Opłata od wyrazu telegramu błyskawicznego z Polski do Austrji wynosi — 1 fr. 80 c.; z Polski do W. Miasta Gdańska — 1 zł. 50 gr. oraz taksa zasadnicza za telegram — 25 gr. Telegramy błyskawiczne mają pierwszeństwo przed wszystkiemi telegramami prywatnemi (zwykłemi i pilnemi). Przed adresem telegramu winien nadawca zamieścić wskazówkę służbową = Eclair. = Znak ten wlicza się do ogólnej ilości wyrazów danego telegramu, opłaconych według powyżej podanych stawek. Telegramy błyskawiczne do W. M. Gdańska muszą być zredagowane w języku jawnym (w adresie dopuszczone są skróty) i nie mogą zawierać więcej, niż 30 wyrazów; natomiast telegramy do Austrji mogą być zredagowane również w języku tajnym (umówionym lub szyfrowym), bez ograniczenia ilości wyrazów.

Telegramy prasowe: Przed adresem należy je oznaczać płatną wskazówką służbową „Presse".

Mogą być przyjmowane i wysyłane o każdej porze dnia i nocy.

Muszą być zredagowane w mowie jawnej, w języku francuskim albo kraju nadania lub przeznaczenia lub w takim języku, w jakim jest wydawane czasopismo, do którego telegram ma być skierowany, o ile język ten jest wogóle dopuszczony do obrotu międzynarodowego. Wyrazy w mowie umówionej lub szyfrowej niedozwolone.

Telegramy prasowe mogą zawierać tylko wiadomości polityczne, handlowe lub giełdowe, przeznaczone do ogłaszania w czasopismach oraz instrukcje, dotyczące sposobu opublikowania telegramu i winny być adresowane do redakcji, agencji lub przedsiębiorstw dziennikarskich. Jeżeli w telegramach prasowych są cyfry, to urząd przyjmujący jest uprawniony zażądać od nadawcy przedstawienia dowodu, że cyfry te są kursami giełdowemi.

Ze szczególnych zleceń nadawcy dopuszcza się w telegramach prasowych tylko wskazówki służbowe TMx i D.

Opłaty za telegramy prasowe pobiera się według stawek taryfowych: Alger — 19 cent.; Austrja — 13; Belgja — 13; Bułgarja — 13;

Czechosłowacja — 08,5 cent.; Danja — 13; Estonja — 13; Finlandja — 18; Francja — 14; Grecja — 16,5 — 19; Hiszpanja — 17; Holandja — 13; Jugosławja — 13; Luksemburg — 12,5; Łotwa — 09,5; Niemcy — 11; Norwegja — 17; Portugalja — 20; Rumunja — 06; Szwajcarja — 13; Szwecja — 13; Turcja — 22; Węgry — 08,5; Wielka Brytanja — 19,5. Włochy — 18; Z. S. R. R. — 17; Kanada (Ontario Toronto) via radjo — 42,5; Meksyk — 63,5; Nowy Jork via radjo — 42,5; Argentyna via radjo — 0,75,5 cent.; Brazylja via radjo — 0,78,5 cent,; Chile via radjo — 1 f. 08,5 cent.: Peru via radjo — 0 f. 78,5 cent.; Palestyna via radjo — 64 cent.; Australijski Związek Państw przez kabel podmorski — 1 fr. 15 cent.

Telegramy morskie, przesyłane do okrętów i z okrętów na morzu za pośrednictwem stacyj semaforycznych lub stacyj radjotelegraficznych, urządzonych na stałym lądzie lub na okrętach stacjonowanych na stałe, nazywają się telegramami semaforycznemi lub radjotelegramami.

Adres telegramów, wysyłanych do okrętów na morzu, winien być możliwie dokładny i zawierać nazwisko adresata z uzupełniającemi szczegółami, nazwę okrętu i nazwę stacji nadbrzeżnej.

TARYFA TELEFONICZNA.

Stawki taryfowe.

A. Opłaty jednorazowe wstępne, instalacyjne i za przeniesienie aparatów.

§ 1. Za oddanie do użytku na czas trwania abonamentu linji telefonicznej, łączącej stację abonentową główną z centralą:

a) Za odcinek w obrębie strefy pierwszej ryczałtowo, niezależnie od jego długości, na sieciach zaliczonych do grupy I — 45 zł.; do grupy II — 45 zł.; do grupy III — 55 zł.; do grupy IV — 55 zł.; do grupy V — 65 złotych.

b) Za odcinek poza obębem strefy pierwszej za każde rozpoczęte 100m. linji po 10 zł.: nadto zwrot wartości nowoużytych słupów przy budowie tego odcinka i zwrot kosztów ich transportu.

Uwaga: Opłaty wskazane pod b) mogą być podwyższone do wysokości rzeczywistych kosztów budowy w tych wypadkach, gdy w związku z warunkami terenowemi (przejścia przez rzeki, błota, przełęcze, tory kolejowe, linje prądu silnego i t. p.) wykonanie połączenia wymaga specjalnych urządzeń.

§ 2. Za zainstalowanie i oddanie do użytku aparatów stanowiących wyposażenie stacji abonentowej, mianowicie:

a) aparatu telefonicznego głównego końcowego ściennego 10 zł.;

b) aparatu telefonicznego głównego z przełącznikiem, umieszczonym w aparacie lub oddzielnym — 15 złotych;

c) 1. centr. domowej ręcznej do 3 numerów — 100 zł.; 2. centralki domowej ręcznej do 5 numerów — 125 zł.; 3. centralki domowej ręcznej do 10 numerów — 225 zł.; 4. centralki domowej ręcznej do 20 numerów — 400 zł.; 5. centralki domowej ręcznej do 30 numerów

— 550 zł.; 6. centralki domowej ręcznej do 50 numerów — 750 zł.; 7. centralki domowej ręcznej do 100 numerów — 1.000 zł.

d) dodatkowej słuchawki — 5 zł.;

e) dzwonka dodatkowego tarczy spadkowej, dodatkowego przełącznika lub gniazdka wtyczkowego, zainstalowanych w tym samym pokoju co aparat telefoniczny — 10 zł.; w innym pokoju lecz w tym samym lokalu — 15 złotych;

f) aparatu telefonicznego ściennego dodatkowego: 1) w tym samym pokoju co aparat główny — 10 zł.; 2) w innym pokoju lecz w tym samym lokalu — 15 zł.; 3) w innym lokalu, lecz w tym samym budynku — 20 zł.; 4) w innym budynku na tej samej lub innej posesji — 20 zł.; nadto za każde rozpoczęte 100 m. linji zewnętrznej po 15 zł.; oraz zwrot wartości nowoużytych słupów i zwrot kosztów ich transportu.

Za założenie aparatu typu biurkowego końcowego, głównego lub dodatkowego, niezależnie od stawek, podanych w niniejszym paragrafie, pobiera się dodatkową opłatę — 5 zł.

Opłaty, przewidziane w § 2 pkt. c) pobiera się za same centrale, niezależnie od tych opłat, za zainstalowanie aparatów dodatkowych, włączonych do centrali domowej, pobiera się od każdego aparatu opłatę w/g § 2, pkt. f.

§ 3. Za wymianę zainstalowanych aparatów:

a) aparatu telefonicznego ściennego na aparat biurkowy lub biurkowego na ścienny — 15 zł.

b) aparatu końcowego na aparat główny z przełącznikiem (biurkowy lub ścienny) — 20 zł.;

§ 4. Za przeniesienie aparatu telefonicznego głównego lub dodatkowego na inne miejsce niezależnie od tego, czy aparaty są ścienne lub biurkowe:

a) w tym samym pokoju — 10 zł.;

b) do innego pokoju w tym samym lokalu — 15 zł.;

c) do innego lokalu w tym samym budynku — 20 zł.;

d) do innego budynku na tej samej lub innej posesji — 15 zł.; nadto za każde rozpoczęte 100 m. linji zewnętrznej o ile aparat końcowy przenosi się do strefy II-ej po — 10 zł.; dla aparatu zaś dodatkowego za każde rozpoczęte 100 m. linji zewnętrznej, niezależnie od strefy, po — 15 zł. oraz, tak w jednym, jak i w drugim wypadku — zwrot wartości nowoużytych słupów i zwrot kosztów ich transportu.

Za przeniesienie aparatu telefonicznego głównego, niezależnie od tego, czy aparat jest ścienny lub biurkowy, oprócz stawek podanych w niniejszym paragrafie, pobiera się dodatkową dopłatę — 5 zł.;

§ 5. Za przeniesienie dzwonka dodatkowego, tarczy spadkowej (przełącznika) lub gniazdka wtyczkowego na inne miejsce:

a) w tym samym pokoju — 10 zł.;

b) do innego pokoju w tym samym lokalu — 15 zł..

§ 6. Za czasowe zdjęcie i ponowne zainstalowanie aparatu w tem samem miejscu — 20 zł.

Za przełączenie linji abonentowej na inny numer lub za przepisanie abonamentu, dokonane na życzenie abonenta — 5 zł.

§ 7. Za wykonanie budowy lub przeróbek urządzeń telefonicznych, taryfą nieobjętych, opłata według kosztów własnych przedsiębiorstwa państwowego „P. P. T. i T.", stanowiących: koszty materjałów, transportu, robocizny i koszty ogólne w wysokości 75% kosztów robocizny.

B. Opłaty abonamentowe uiszczane przez posiadaczy stacyj telefonicznych:

§ 8. Opłaty abonamentowe ryczałtowe.

1. Aparat główny: I kategorji w sieciach, zaliczony do grupy: I — 5 zł.; II — 8 zł.; III — 12 zł.; IV — 17 zł.; V — 20 zł.

2. Aparat główny. II kategorji w sieciach zaliczonych do grupy: I — 8 zł.; II — 12 zł.; III — 17 zł.; IV 25 zł.; V — 28 złotych.

3. Aparat główny: III kategorji w sieciach, zaliczonych do grupy: I — 10 zł.; II — 15 zł.; III — 22 zł.; IV — 30 zł.; — V — 35 złotych.

4. Aparat towarzyski w dwójkę, w sieciach zaliczonych do grupy: I — 4 zł.; II — 6 zł.; III — 9 zł.; IV — 13 zł.; V 15 złotych.

5. Aparat towarzyski w trójkę, w sieciach zaliczonych do grupy: I — 3,50 zł.; II — 4,50 zł.; III — 7 zł.; IV — 10 zł.; V — 12 złotych.

6. Aparat towarzyski w czwórkę, w sieciach zaliczonych do grupy: I — 3 zł.; II — 4 zł.; III — 6 zł.; IV — 8 zł.; V — 12 złotych.

7. Za każdą linję, łączącą centralkę domową lub aparat główny szeregowy z centralą miejską, w grupie I — zł.; II — 12 zł.; III — 17 zł.; IV — 25 zł.; V — 28 złotych.

8. Aparat dodatkowy, załączony do centrali domowej z obsługą ręczną posiadającą prawo połączenia się z siecią państwową i zainstalowany w obrębie tejże posesji co i centrala:

a) konserwowany przez przedsiębiorstwo państw. P. P. T. i T. w grupie I — 2,50 zł.; II — 4 zł.; III — 6 zł.; IV 8 zł. V — 10 zł.

b) konserwowany przez abonenta, w grupie: I — 2 zł.; II — 2,50 zł.; III — 3,50 zł.; IV 5 zł.; V — 6 zł.

9. Aparat dodatkowy, załączony do głównego przez przełącznik i zainstalowany w obrębie tejże posesji co i aparat główny, niezależnie od strefy w grupach I—2,50 zł.; II—4 zł.; III—6 zł., IV—8 zł. V 10 zł.

10. Aparat dodatkowy, załączony do głównego przez przełącznik lub do centrali domowej i zainstalowany poza obrębem posesji w strefie pierwszej, grupa: I — 5 zł.; II — 8 zł.; III — 12 zł.; IV — 17 zł.; V — 25 zł.; w strefie drugiej, grupa: I — 2,50 zł.; II — 4 zł.; III — 6 zł.; — IV — 8 zł.; V — 10 zł.

11. Aparat dodatkowy, załączony równolegle, zainstalowany w tym samym lokalu co i aparat główny, bez względu na strefę, w grupie I — 2 zł.; II — 3 zł.; III 4 zł.; IV 5 zł.; V — 6 zł.

12. Aparat dodatkowy, załączony do głównego szeregowego lub centrali domowej automatycznej i zainstalowany w obrębie tejże posesji co i główny, bez względu na strefę:

a) konserwowany przez przedsięb. państw. P. P. T. i T. w grupach I — 4 zł.; — II — 6 zł.; III — 9 zł.; IV — 13,50 zł.; V — 15 zł.

13. Dodatkowy dzwonek, tarcza spadkowa lub gniazdko wtyczkowe, w grupie I — 1 zł.; II — 1 zł.; III — 1 zł.; IV — 1 zł.; V — 1 zł.

14. Dodatkowa słuchawka, w grupie I — 0,50 zł.; II — 0,50 zł.; III — 0,50 zł.; IV — 0,50 zł.; V — 0,50 zł.

b) Opłaty abonamentowe licznikowe:

(1) Abonenci w sieciach, zaliczonych do systemu licznikowego, za użytkowanie stacyj abonentowych opłacają:

1. Stałą opłatę abonamentową miesięcznie zależnie od rodzaju posiadanego aparatu, a mianowicie: (miesięczny kontygent rozmów — 75 dla aparatu głównego, 30 dla aparatu dodatkowego, konserwowanego przez przeds. państw. P. P. T. i T. i 20 dla aparatu dodatkowego, konserwowanego przez abonenta.

Za aparat główny w grupie: I i II — 8 zł.; III — 10 zł.; IV — 13 zł.; V — 15 zł.

Aparat dodatkowy, konserw. przez przeds. państw. P. P. T. i T. w grupie I i II — 3,90 zł.; III — 4,90 zł. IV — 6,40 zł.; V — 7,50 zł.;

Za aparat dodatkowy, konserw. przez abonenta w grupie: I i II — 2,60 zł.; III — 3,10; IV — 4,10 zł.; V — 5 zł.

2) Opłatę zmienną, zależnie od ilości przeprowadzonych w ciągu miesiąca rozmów miejscowych ponad ustalony kontygent.

Opłata za każdą rozmowę miejscową ponad ustalony kontygent, bez ograniczenia czasu trwania rozmowy wynosi: 0,08 zł.

§ 9. Dopłata miesięczna do opłat normalnych, podanych w § 8 za konserwację linji telefonicznej, łączącej stację abonentową główną z centralą miejską, za każde rozpoczęte 100 m., rzeczywistej długości linji poza obrębem strefy pierwszej miesięcznie po 0,10 zł.

§ 10. Dopłata miesięczna do opłat normalnych, podanych w § 8, za konserwację linji telefonicznej, łączącej stację abonentową główną ze stacją abonentową dodatkową, umieszczoną w innym budynku tej samej lub innej posesji, za każde rozpoczęte 100 m. rzeczywistej długości linji, niezależnie od strefy miesięcznie po 0.10 zł.,

§ 11. Dopłata miesięczna do opłat normalnych, podanych w § 8, i dopłat podanych w § 9, za przyłączenie stacji abonentowej nie do najbliższej centrali, a do centrali wskazanej przez abonenta, za każdy kilometr różnicy odległości:

a) od stacji abonentowych, zaliczonych do I kategorji miesięcznie po — 1 zł.;

b) od stacyj abonentowych, zaliczonych do II i III kategorji miesięcznie po — 3.— zł.

C. Opłaty jednorazowe za poszczególne rozmowy:

§ 12. Za rozmowy miejscowe przeprowadzone z rozmównic publicznych, ze stacjami abonentowemi, załączonemi do tejże centrali, co i rozmównica, za każdą rozmowę — 0.15 zł.

Za rozmowy miejscowe z automatów, przyłączonych do central automatycznych za każdą rozmowę — 0.20 zł. Za rozmowy miejscowe z wezwaniem do rozmównicy, t. j. za rozmowy abonentów lub osób korzystających z rozmównic publicznych, wzywających do rozmówni-

cy załączonej do tejże samej sieci, osoby nieabonujące telefonu, a zamieszkałe w miejscowym okręgu doręczeń:

za każdą rozmowę — 0.15 zł.

Ponadto za przyjęcie zgłoszenia z wezwaniem — 0.10 zł.

oraz opłatę za posłańca w miejscowym okręgu doręczeń według stawki ustalonej w § 14 i par. 9.

§ 13. Za rozmowy okręgowe przeprowadzone z rozmównic publicznych i z aparatów wrzutowych na terenie górnośląskiej automatycznej sieci okręgowej, za każdą rozmowę trwającą 6 min. — 0.20 zł.

D. Opłaty za specjalne świadczenia.

§ 15. Za stałe połączenie — na czas przerwy w urzędowaniu centrali — dwóch załączonych do niej stacyj abonentowych:

a) na czas przerwy obiadowej lub nocnej — 0.30 zł.

b) codziennie w ciągu miesiąca na czas przerwy obiadowej lub nocnej — 4.50 zł.

c) codziennie w ciągu miesiąca podczas obydwu przerw — 9 zł.

Za stałe połączenie na czas przerwy w urzędowaniu centrali załączonej do niej stacji abonentowej:

a) z drugą stacją abonentową, załączoną do innej centrali również z ograniczonemi godzinami urzędowania o ile obie centrale posiadają bezpośrednie połączenie na czas przerwy obiadowej lub nocnej — opłata za dwie zwykłe rozmowy międzymiastowe w danej relacji i oprócz tego — 0.30 zł.

b) z centralą, pełniącą służbę C (od 7, a w zimie od 8 do 21), N/2 (od 7 do 24) lub N (całą dobę), jednorazowo podczas przerwy obiadowej lub nocnej — 0.30 zł.,

a oprócz tego opłata za każdą rozmowę międzymiastową faktycznie w tym czasie przeprowadzoną.

§ 16. Za codzienne podawanie abonentowi o pewnej porze dokładnego czasu, miesięcznie — 3 zł.

Za udzielenie krótkich informacyj zgłaszającym się do przełączonego na biuro zleceń telefonu abonenta, podczas jego nieobecności;

w ciągu całej doby lub jej części 1 zł., za 10 do 15 dni zrzędu 10 zł., na każdą następną dobę 0.50 zł.,

za zanotowanie, na żądanie zleceniodawcy numeru telefonu i nazwiska zgłaszającego się podczas nieobecności abonenta za każdy zapis dodatkowo 0.10 zł.;

za zanotowanie dla zleceniodawcy zawiadomień, nieprzekraczających 15 słów, za każdy zapis dodatkowo 0,50 zł., za zakomunikowanie zleconej wiadomości nieprzekraczającej 15 słów: wskazanemu abonentowi, lub kilku, od każdego zawiadomienia 0.50 zł.

§ 18. Za każdorazowe obudzenie telefoniczne 0.20 zł.

§ 19. Za każdorazowe telefoniczne sprawdzenie, czy osoba pozostawiona przez zleceniodawcę do pilnowania lokalu znajduje się tam, we wskazanych dniach i o oznaczonej porze — 0.20 zł.

§ 20. Za podanie w spisie abonentów bardziej szczegółowych danych o stacji abonentowej, (poz. 2), za każde dodatkowe 40 liter lub ich część — 5 zł.

Za kilkakrotne umieszczenie w spisie abonentów danych o jednej i tej samej stacji abonentowej pod różnemi literami (nie licząc jednego bezpłatnego) za każde 40 liter po — 5 zł.

§ 21. Za konserwację przewodów prywatnych, zawieszonych na trasie państw. przedsiębiorstwa 1.15 zł. — za każde rozpoczęte 100 m. przewodu pojedyńczego rocznie — 3 zł.

Za wynajęcie osobie prywatnej, na sieciach z taryfą licznikową, obwodu rozmownego do połączenia dwóch punktów w obrębie sieci miejscowej bez pośrednictwa centrali rocznie — 700 zł., opłatę powyższą pobiera się zgóry w ratach kwartalnych.

Za wynajęcia na sieciach z taryfą ryczałtową, do prywatnego użytku osoby wynajmującej, obwodu rozmównego do połączenia dwóch punktów w obrębie sieci miejscowej bez pośrednictwa centrali, pobiera się opłatę według pierwszej kategorji abonamentu.

Za wynajęcie do prywatnego użytku osoby wynajmującej, obwodu rozmównego na sieci międzymiastowej, do stałej komunikacji telefonicznej między miejscowościami położonemi w odległości w linji

	do 50 km.	. . . . .	18.000 zł.
od 51	„ 100	„	24.000 „
„ 101	„ 200	„	36.000 „
„ 201	„ 300	„	54.000 „
„ 301	„ 400	„	72.000 „
„ 401	„ 500	„	90.000 „
„ 501	„ 600	„	108.000 „
„ 601	„ 700	„	126.000 „

Powyższe opłaty pobiera się zgóry w ratach kwartalnych.

Ponadto za przewody na sieciach telefonicznych miejskich, użyte dla połączeń od urzędów telefonicznych do lokalu abonenta, opłaty wstępne i abonamentowe tak za przewody jak i za aparaty według taryfy telefonicznej.

Wszelkie urządzenia instaluje przedsiębiorstwo państw. P. P. T. i T. za zwrotem rzeczywistych kosztów.

Konserwacja tych urządzeń należy do państw. przedsiębiorstwa P. P. T. i T.

Dzierżawiony obwód rozmówny może być używany tylko do własnych rozmów dzierżawcy i jego personelu i nie może być odstępowany do użytku osób trzecich.

Na prawo wynajęcia obwodu rozmównego na sieci międzymiastowej ubiegający się winni uzyskać uprzednio zezwolenie Ministra Poczt i Telegrafów.

TARYFA TELEFONICZNA ZAGRANICZNA.

Rozmowy telefoniczne z zagranicą pobierane są we frankach, centymach złotych (1 fr. = 180 gr.), które oblicza się w ten sposób, że za pierwsze 3 minuty lub część tychże pobiera się pełną stawkę,

a za każdą dalszą minutę 1/3 stawki, za rozmowy pilne pobiera się podwójną opłatę, a za rozmowy błyskawiczne dziesięciokrotną *).

Kraje, z któremi można prowadzić rozmowy wymienione są w Zagranicznej Taryfie Telefonicznej 1935 r. *).

POCZTA LOTNICZA.

1. Do przewozu lotniczego są dopuszczone urzędowe i prywatne przesyłki listowe, zwykłe, polecone i pospieszne, t. j. listy, kartki pocztowe, druki, gazety, papiery handlowe i próbki towarów, przekazy oraz paczki pocztowe bez podanej wartości i z podaną wartością oraz listy wartościowe.

2. Paczki pocztowe nie powinny przekraczać wymiarów 50×50×100 centymetrów.

3. Waga paczki może wynosić najwyżej 20 kilogramów.

4. Każda przesyłka lotnicza, a przy paczkach również adres pomocniczy, musi być opatrzona po stronie adresowej napisem kolorowym: „Lotnicza", zaś w obrocie zagranicznym napisem: „Par avion".

5. Przesyłki lotnicze muszą być opłacone przy nadaniu w całości.

6. Opłaty za lotnicze przesyłki listowe mogą być uiszczone zwykłemi znaczkami pocztowemi lub lotniczemi przez nalepienie ich na przesyłce listowej. Opłaty, których nie można uiścić znaczkami pocztowemi lub lotniczemi z powodu ich wysokości, mogą być uiszczone gotówką.

8. Zwykłe przesyłki listowe można wrzucać do skrzynek pocztowych, przeznaczonych specjalnie dla poczty lotniczej. Ażeby przesyłka wrzucona do skrzynki przeznaczonej dla poczty lotniczej mogła odejść najbliższym samolotem, musi być wrzucona do skrzynki conajmniej na 2 godziny przed odlotem samolotu.

9. Godziny odlotu samolotów podane są na tablicach umieszczonych nad skrzynkami przeznaczonemi dla poczty lotniczej, a ponadto w każdym urzędzie pocztowym w Warszawie.

10. Nadawca może żądać, aby jego przesyłkę listową przewieziono drogą powietrzną na pewnej części przestrzeni, musi jednakowoż zaznaczyć wyraźnie na przesyłce słowami: „Drogą powietrzną z . . . . . do . . ." lub „Par avion de . . à : : : ."

11. Opłaty za przesyłki listowe krajowe i zagraniczne przewożone statkami powietrznemi (lotnicze przesyłki listowe) składają się:

a) z opłaty pocztowej;

b) z opłaty za przewóz lotniczy.

12. Przesyłki listowe zwolnione od opłat pocztowych podlegają jedynie opłatom za przewóz lotniczy (§ 11, punkt b).

---

*) W okresie słabego ruchu t. j. między godziną 19 a 8 pobiera się tylko 3/5 normalnej opłaty za wszystkie rozmowy z państwami europejskiemi, z wyłączeniem Hiszpanji, Portugalji i Rumunji, gdzie okres ruchu słabego trwa od godz. 21 do 8-ej.

*) Wydawnictwo Ministerstwa Poczt i Telegrafów.

13. Za czasopisma nadawane pod opaską nie przez wydawców pobiera się opłatę za przewóz lotniczy (§ 11, punkt b.), jak za druki zwykłe.

14. Opłata za paczki krajowe i zagraniczne, przewożone statkami powietrznemi (paczki lotnicze) składa się:

a) z opłaty za przewóz lądowy, lub morski;

b) z opłaty za przewóz lotniczy.

15. Opłaty pocztowe lotniczych przesyłek listowych (§ 11, p. a) i opłaty za przewóz lądowy i morski, paczek (§ 14, p. a.) są takie same jak dla zwykłych przesyłek listowych i paczek i podane są w obowiązującej taryfie pocztowej dla przesyłek listowych i paczek.

16. Opłaty za przewóz lotniczy przesyłek listowych i paczek, wymienione w § 11, p. b) i w § 14, p. b) podane są poniżej:

TARYFA LOTNICZA.

Opłaty za przewóz lotniczy przesyłek listowych — (opłaty lotnicze) — pobierane są oprócz zwykłych taryfowych opłat pocztowych.

Obecnie opłaty za przewóz lotniczy (poza zwykłą opłatą pocztową) m. i. wynoszą:

1. obrót wewnętrzny i z W. M. Gdańskiem: przesyłki listowe do 20 g. — 5 gr., do 100 g. — 10 gr.

2. obrót zagraniczny do wszystkich krajów europejskich, z wyjątkiem ZSRR: kartka pocztowa 20 gr., inne przesyłki listowe za 20 g. — 25 gr.

do Argentyny: listy za każde 5 g. — 25 gr., inne przesyłki listowe za każde 25 g. — 375 gr.

do Brazylji: listy za każde 5 g. — 25 gr., inne przesyłki listowe za każde 25 g. — 325 gr.

do Palestyny i Egiptu: za każde 5 g. — 20 gr., najmniej 25 gr.

do Abisynji i Arabji: za każde 5 g. — 25 gr., najmniej 30 gr.

do Mandżurji: za każde 5 g. — 55 gr.

POCZTA ZAMORSKA.

Przesyłki pocztowe do krajów zamorskich przesyłane są najdogodniejszemi połączeniami, analogicznie do przesyłek wysyłanych przez kraje Europy Zachodniej.

Należy wszakże rozróżnić 2 kategorje przesyłek: 1) przesyłki listowe i 2) paczki pocztowe.

Przesyłki listowe (listy, kartki pocztowe, druki, papiery handlowe, próbki towarów, przesyłki mieszane, czasopisma) kierowane są ustalonemi połączeniami, niezależnie od woli nadawcy, przyczem opłata za te przesyłki jest stała bez względu na drogę przewozu.

Paczki pocztowe przesyłane są naogół różnemi drogami, przyczem nadawcy przysługuje prawo wyboru drogi przewozu. również opłaty za paczki są ściśle związane z daną drogą przewozową. Wszelkie co do tego dane szczegółowe podane są w osobnem wydawnictwie M. P. i T. — Zagranicznej Taryfie Paczkowej (os. wydanie z r. 1929) —

uzupełnienia ogłaszane są perjodycznie w Dz. Taryf p. t. i r. Min. P. i T.

Od r. 1922 zaprowadzono stopniowo przewóz poczty okrętami, kursującemi bezpośrednio między portem w Gdyni, a portami państw obcych.

Wszystkie przesyłki listowe, wysyłane są tą drogą w ograniczonym zakresie, a mianowicie z Gdańska i Gdyni do Kanady i Stanów Zjednoczonych Ameryki z dni poprzedzających odjazd okrętu.

Co się tyczy paczek pocztowych, to wyłącznie drogą przez Gdańsk lub Gdynię odbywa się przewóz paczek do Anglji i Stanów Zjednoczonych Ameryki (stosownie do obowiązującej umowy), zaś zależnie od życzenia nadawcy bezpośrednią drogą przez Gdańsk (lub Gdynię) kierowane są paczki do Danji, Finlandji, Kanady, Norwegji, Szwecji.

Pocztę do Stanów Zjedn. Ameryki, Kanady i Danji przewożą: Linja „Gdynia — Ameryka" (okręty Pułaski, Kościuszko, Piłsudski i Zjednoczone Towarzystwo Okrętowe, Sp. Akc. w Kopenhadze (okręty United States, Frederic VIII) przyczem w Kopenhadze ma miejsce przeładowania na te okręty, zaś do Kopenhagi ładunek pocztowy przewozi się na okrętach pomocniczych, oraz American Scantic Line. Okręty do Ameryki odchodzą 3 — 5 razy w miesiącu, czas przewozu do Nowego Jorku wynosi 10 — 15 dni.

Ponadto drogą przez Gdańsk kierowane są paczki do tych krajów, do których dalszy przewóz uskuteczniany jest okrętami odchodzącemi z portów angielskich, a mianowicie do krajów: Aden, Afganistan, Afryka — Unja Połudn., Australja, Bermudy, Borneo bryt., Ceylon, Cypr, Falkland i Georgja Płd., Gambja, Gibraltar, Gujana bryt., Hongkong — kol. bryt., Indje bryt., Irak, Irlandja, Jamajka, Japonja, Kamerun, Kenya i Uganda — kol. bryt., Malajskie państwa, Marokko — urzędy bryt., Mauritius, Nowa Funlandja, Nyasaland, Palestyna, Panama, Papua, Persja, Rodezja, Sjam, Sierra Leone, Somali bryt., Straits Setlements, Św. Piotr i Miquelon, Tanganyika, Togo, Wybrzeże Złote, Zanzibar.

Do większości z tych krajów droga przewozu Gdańsk — Anglja jest drogą wyłączną, do krajów: Aden, Afganistan, Afryka — Unja Płd., Borneo, Ceylon, Cypr, Hongkong, Indje bryt., Irak, Irland-Togo — istnieją także inne drogi przewozowe, wszakże droga przez Gdańsk jest tańsza.

ZAKŁAD UBEZPIECZEŃ SPOŁECZNYCH.

Do zakresu działania Zakładu Ubezpieczeń Społecznych należy — zarząd funduszami ubezpieczeniowemi, a mianowicie: 1) Funduszem Ubezpieczenia Emerytalnego Robotników, 2) Funduszem Ubezpieczenia Emerytalnego Pracowników Umysłowych, 3) Funduszem Ubezpieczenia od Wypadków i Chorób Zawodowych, 4) Funduszem na Wypadek Braku Pracy Pracowników Umysłowych oraz 5) Ogólnym Funduszem Ubezpieczenia na Wypadek Choroby i Macierzyństwa — jak również normowanie, koordynowanie, kontrolowanie, usprawnianie i uzupełnianie działalności ubezpieczeń społecznych (Dz. U. R. P. Nr. 51/33, poz. 396, Nr. 95/34, poz. 855, Nr. 106/27, poz. 911, Nr. 39/34, poz. 347.

Komisarz: Hubicki St., dr. Zast. Komisarza: Skokowski Zbigniew.
Naczelny Dyrektor: Lgocki J., Zast. Nacz. Dyr.: Gosiewski W.
Sekretarjat Generalny: Sasorski St.

Dział Nadzoru i Organizacji	— Dyr. Zając Michał, dr.
Dział Finansowo - Majątkowy	— „ Pawłowicz Witold,
Dział Świadczeń	— „ Pasternak Józef, dr.
Dział Lecznictwa	— „ Wąsowicz St., dr.
Dział Likwidacyjny	— „ Gosiewski Wiktor, dr.

Oddziały Zakładu Ubezpieczeń Społecznych.

Oddział w Poznaniu,
Kierownik: Baumgarten Juljan.

Oddział we Lwowie,
Kierownik: Schmidt Stanisław, dr.

Oddział w Krakowie,
Kierownik: Podobiński Kazimierz.

Oddział w Chorzowie,
Kierownik: Gunia Antoni, dr.

Oddział w Łodzi.
Kierownik: Przystalski Marjan.

UBEZPIECZALNIE SPOŁECZNE.

Do zakresu działania Ubezpieczalni Społecznych należy wykonywanie ubezpieczenia na wypadek choroby i macierzyństwa oraz czynności pomocnicze — w zakresie pozostałych działów ubezpieczenia społecznego.

Ubezpieczalnia Społeczna:

Baranowicze obejmuje powiaty: baranowicki, słonimski, stołpecki, nieświeski i kosowski.
Dyrektor: Rzepecki Aleks., Lekarz Nacz.: Czyż Piotr, dr.

Biała obejmuje powiaty: bialski, wadowicki, żywiecki.
Dyrektor Mildner Franciszek, Lekarz Nacz.: Matlak Stanisław, dr.

Białystok obejmuje powiaty: białostocki, wysoko-mazowiecki, bielski, wołkowyski i miasto Białystok.
Dyrektor: Sztukel Ryszard, p. o. Lekarza Nacz.: Ryder Karol, dr.

Bielsko obejmuje powiaty: bielski, cieszyński i miasto Bielsko.
Dyrektor: Fikus Henryk, Lekarz Nacz.: Teufel Salomon, dr.

Brześć obejmuje powiaty: brzeski, kobryński, prużański, bialski.
Dyrektor: Bieniewski Justyn, Lekarz Nacz.: Frąckiewicz Stanisław, dr.

Brzeżany obejmuje powiaty: brzeżański, przemyślański, rohatyński, podhajecki.

p. o. Dyrektora: Jankowski Władysław, p. o. Lekarza Nacz.: Morasiewicz Władysław, dr.

Bydgoszcz obejmuje powiaty: bydgoski, szubiński, sępoleński, wyrzyski i miasto Bydgoszcz.

Dyrektor: Vacat. Lekarz Nacz.: Vacat.

Chrzanów obejmuje powiat chrzanowski.

Dyrektor: Loteczko Roman, Lekarz Nacz.: Szczechura Roman, dr.

Ciechanów obejmuje powiaty: ciechanowski, mławski, przasnyski, makowski, pułtuski.

Dyrektor: Kubicki Ignacy, p. o. Lekarza Nacz.: Malinowski, dr.

Częstochowa obejmuje powiaty: częstochowski, wieluński i miasto Częstochowę.

Dyrektor: Tomaszewski Feliks, Lekarz Nacz.: Vacat.

Czortków obejmuje powiaty: czortkowski, buczacki, kopyczyniecki, borszczowski, zaleszczycki.

Dyrektor: Wierzbicki Stefan, p. o. Lekarza Nacz.: Skotnicki Jan, dr.

Drohobycz obejmuje powiaty: drohobycki, turczański, samborski, rudecki.

Dyrektor: Osiowski Kazimierz, Lekarz Nacz.: Skulski Emil, dr

Dubno obejmuje powiaty: dubieński i krzemieniecki.

p. o. Dyrektora: Galicki Ignacy, p. o. Lekarza Nacz.: Kowarzyk Tadeusz, dr.

Gdynia z siedzibą w Wejherowie obejmuje powiaty: morski i kartuski.

Dyrektor: Jeka Augustyn, Lekarz Nacz.: Dzius Ludwik, dr.

Gniezno obejmuje powiaty: gnieźnieński, średzki, wrzesiński, żniński i miasto Gniezno.

Dyrektor: Głuszczak Łukasz, inż., p. o. Lekarza Nacz.: Pajzderski Józef, dr.

Grodno obejmuje powiaty: grodzieński, sokólski, augustowski, suwalski.

Dyrektor: Cieński Witold, p. o. Lekarza Nacz.: Pałasz Antoni, dr.

Grodzisk obejmuje powiaty: nowotomyski, wolsztyński, kościański.

Dyrektor: Wolski Stefan, Lekarz Nacz.: Lasociński Stan., dr.

Grudziądz obejmuje powiaty: grudziądzki i m. Grudziądz, chełmiński, brodnicki, lubawski, działdowski, rypiński.

Dyrektor: Kucharski Stanisław, Lekarz Nacz.: Gruszecki Wojciech, dr.

Inowrocław obejmuje powiaty: inowrocławski, mogileński i miasto Inowrocław.

Dyrektor: Matula Władysław, p. o. Lekarza Nacz.: Moczulski Rajmund, dr.

Jarosław obejmuje powiaty: jarosławski, lubaczowski i przeworski.

Dyrektor: Kwiatkowski Stanisław, Lekarz Nacz.: Siara Stanisław, dr.

Kalisz obejmuje powiaty: kaliski, koniński i turecki.

p. o. Dyrektora: Raniowski Wojciech, Lekarz Nacz.: Dreszer Alfred, dr.

Kielce obejmuje powiaty: kielecki, włoszczowski, jędrzejowski, pińczowski, stopnicki.

Dyrektor: Macek Władysław, Lekarz Nacz.: Jokiel Wincenty, dr.

Kołomyja obejmuje powiaty: kołomyjski, horodeński, śniatyński, kosowski.

Dyrektor: Antoszewski Justyn, Lekarz Nacz.: Kociubiński Karol, dr.

Kowel obejmuje powiaty: kowelski, włodzimierski, lubomelski, koszyrski

p. o. Dyrektora: Krupiński Tadeusz, Lekarz Nacz.: Swietikow Wsiewołod, dr.

Kraków obejmuje powiaty: krakowski, olkuski, miechowski i miasto Kraków.

Dyrektor: Klemensiewicz Zygmunt, Wicedyrektor: Kropatsch Karol, p. o. Lekarza Nacz.: Kunicki Ryszard, dr,

Krosno obejmuje powiaty: krośnieński, brzozowski, sanocki, leski.
Dyrektor: Piotrowski Janusz, Lekarz Nacz.: Woźny Wincenty, dr.

Kutno obejmuje powiaty: kutnowski, kolski, łęczycki i łowicki.
Dyrektor: Kucharski Feliks, p. o. Lekarza Nacz.: Talikowski Wacław, dr.

Leszno obejmuje powiaty: leszczyński, rawicki i gostyński.
p. o. Dyrektora: Gątkiewicz Marjan, Lekarz Nacz.: Kossobudzki Cz., dr.

Lida obejmuje powiaty: lidzki, nowogródzki, szczuczyński, wołożyński.
p. o. Dyrektora: Charków Eustachy, p. o. Lekarza Nacz.: Jastrzebski Z., dr.

Lublin obejmuje powiaty: lubelski, puławski, janowski, lubartowski, włodawski, chełmski i miasto Lublin.
Dyrektor: Gadomski Feliks, inż., Lekarz Nacz.: Kossowski Mieczysław, dr.

Lwów obejmuje powiaty: lwowski, bobrecki, gródecki, jaworowski, rawski, sokalski, żółkiewski i miasto Lwów.
Dyrektor: Szumski Jan, dr., p. o. Lekarz Nacz.: Falkiewicz Tadeusz, dr.,

Łódź obejmuje powiat:łódzki i miasto Łódź.
Dyrektor: Wąsowicz Michał, Lekarz Nacz.: Gardula Kazimierz, dr.

Łomża obejmuje powiaty: łomżyński, szczuczyński, ostrołęcki, ostrowski.
Dyrektor: Rawski Stanisław, Lekarz Nacz.: Jordański Izaak, dr.

Łuck obejmuje powiaty: łucki, horochowski.
Dyrektor: Nelken Władysław, Lekarz Nacz.: Żytyński Wacław, dr.

Nowy Sącz obejmuje powiaty: nowosądecki, limanowski, gorlicki, jasielski.
p. o. Dyrektora: Swica Aleksander, Lekarz Nacz.: Zaranek Stanisław, dr.

Oborniki z siedzibą w Wągrowcu, obejmuje powiaty: obornicki, wągrowiecki.
p. o. Dyrektor: Budkowski Stanisław, dr., p. o. Lekarz Nacz.: Sienicki Wacław, dr.

Ostrów obejmuje powiaty: ostrowski, kępiński, krotoszyński, jarociński.
Dyrektor: Słotwiński Stanisław, Lekarz Nacz.: Poleski Marjan, dr.

Ostrowiec obejmuje powiaty: opatowski, iłżecki.
Dyrektor: Bogdański Mieczysław, Lekarz Nacz.: Hall Aleksander, dr.

Pabjanice obejmuje powiaty: łaski, sieradzki.
Dyrektor: Goliński Paweł, Lekarz Nacz.: Eichler Witold, dr.

Pińsk obejmuje powiaty: piński, drohicki, łuniniecki.
Dyrektor: Dietrich Emil,

Piotrków obejmuje powiaty: piotrkowski, radomczański.
p. o. Dyrektora: Jakubowski Marjan, p. o. Lekarza Nacz.: Słupecki Z., dr.

Płock obejmuje powiaty: płocki, sierpecki, gostyński, płoński.
p. o. Dyrektora: Pawlicki Miecz., Lekarz Nacz.: Kirszenstein Witold, dr.

Poznań obejmuje powiaty: poznański, śremski i miasto Poznań.
Dyrektor: Mańkowski Czesław, I. Wicedyrektor: Krejczy Józef, II. Wicedyrektor: Warmuziński Jan, Lekarz Nacz.: Wierzbicki Erazm, dr.

Przemyśl obejmuje powiaty: przemyski, mościcki, dobromilski.
Dyrektor: Zins Henryk, Lekarz Nacz.: Freundlich Jan, dr.

Radom obejmuje powiaty: radomski, konecki, kozienicki.
p. o. Dyrektora: Pietrusiewicz Wiktor, Lekarz Nacz.: Gajdziński Stefan, dr.

Równe obejmuje powiaty: rówieński, zdołbunowski, kostopolski, sarneński i stoliński.
Dyrektor: Mazur Józef, Lekarz Nacz.: Jeśman Edmund, dr.

Rzeszów obejmuje powiaty: rzeszowski, ropczycki, kolbuszowski, łańcucki.
Dyrektor: Sopocki Michał, Lekarz Nacz.: Schreiber Józef, dr.

Siedlce obejmuje powiaty: siedlecki, węgrowski, sokołowski, łukowski, radzyński.
p. o. Dyrektora: Kalinowski Edmund, Lekarz Nacz.: Witkowski M., dr,

Sosnowiec obejmuje powiaty: zawierciański, będziński i miasto Sosnowiec.
Dyrektor: Cholewicki Roman, Wicedyrektor: Wojciechowski Stanisław.

Stanisławów obejmuje powiaty: stanisławowski, tłumacki, nadwórniański.
Dyrektor: Gruber Marceli, Lekarz Nacz.: Hickiewicz Stanisław, dr.

Stryj obejmuje powiaty: stryjski, żydaczowski, kałuski, doliński.
Dyrektor: Horski Kazimierz, p. o Lekarza Nacz.: Rawski Alfred, dr.

Szamotuły obejmuje powiaty: szamotulski, czarnkowski, międzychodzki.
Dyrektor: Ramiowski Wojciech, p. o. Lekarza Nacz.: Nowicki Antoni, dr.

Tarnobrzeg obejmuje powiaty: tarnobrzeski, niżański, sandomierski, mielecki.
p. o. Dyrektora: Podobiński Fr., dr., p. o. Lekarza Nacz.: Chruściel Jan, dr.

Tarnopol obejmuje powiaty: tarnopolski, trembowelski, skałacki, zbaraski.
Dyrektor: Nieć Eugenjusz, Lekarz Nacz.: Skarbek-Telszewski Cz., dr.

Tarnów obejmuje powiaty: tarnowski, dąbrowski, brzeski, bocheński.
Dyrektor: Pilarz Jan, Lekarz Nacz.: Fürbek Leon, dr.

Tczew obejmuje powiaty: starogardzki, kościerzyński, tczewski.
Dyrektor: Sokol Wilhelm, p. o. Lekarza Nacz. Szymkiewicz Zygmunt dr.

Starogard z siedzibą w Tczewie, obejmuje powiaty: starogardzki, kościerzyński, tczewski.
Dyrektor: Sokol Wilhelm, p. o. Lekarza Nacz.: Szymkiewicz Zygmunt, dr.

Tomaszów Maz. obejmuje powiaty: brzeziński, rawski, opoczyński.
Dyrektor: Osiński Tadeusz, dr., Lekarz Nacz.: Kasperowicz Jan, dr.

Toruń obejmuje powiaty: toruński, wąbrzeski i miasto Toruń.
Dyrektor: Zdanowicz Apolinary, p. o. Lekarza Nacz.: Dasiewicz Lucjan, dr.

Tuchola obejmuje powiaty: tucholski, chojnicki, świecki.
Dyrektor: Handzlik Bronisław., p. o. Lekarza Nacz.: Grafka Józef, dr.

Warszawa obejmuje powiaty: warszawski, radzymiński, miński, garwoliński, grójecki i miasto Warszawę.
Dyrektor: Szubartowicz Tadeusz, Wicedyrektor: Buczkowski Mieczysław, p. o. Lekarza Nacz.: Zamecki Stanisław, dr.; Zast. Lek. Nacz.: Purski Stefan, dr.

Wilno obejmuje powiaty: wileńsko - trocki, święciański, brasławski, dziśnieński, postawski, wilejski, mołodecki, oszmiański i miasto Wilno.
Dyrektor: Galiński Adam, Lekarz Nacz.: Szniolis Bolesław, dr.

Włocławek obejmuje powiaty: włocławski, nieszawski, lipnowski.
Dyrektor: Witkowski Tadeusz, Lekarz Nacz.: Dembicki Stanisław, dr.

Zakopane obejmuje powiaty: nowotarski i myślenicki.
p. o. Dyrektora: Kasztelewicz Tadeusz, Lekarz Nacz.: Gross Edmund, dr.

Zamość obejmuje powiaty: zamojski, biłgorajski, krasnostawski, tomaszowski, hrubieszowski.
Dyrektor: Bykowski Aleksander, p. o. Lekarza Nacz.: Wasilewski Antoni, dr.

Złoczów obejmuje powiaty: złoczowski, zborowski, kamionecki, radziechowski, brodzki.
p. o. Dyrektor: Englert Józef, p. o. Lekarz Nacz.: Mróz Edward, dr.

Żyrardów obejmuje powiaty: błoński, skierniewicki, sochaczewski.
Dyrektor: Michalski Karol, Lekarz Nacz.: Klemczyński Czesław, dr.

Ubezpieczalnia Krajowa w Poznaniu (ul. Mickiewicza 2). Do zakresu działania Ubezpieczalni Krajowej należy ubezpieczenie na wypadek inwalidztwa, starości i śmierci robotników rolnych na terenie woj. poznańskiego i pomorskiego (Dz. U. R. P. Nr. 81/30, poz. 635 i 51/33, poz. 396).

POLSKI EKSPORT NAFTOWY.

Ustawa z dnia 18.III.1932 r. (Dz. U. R. P. z 12.IV.1932 r. Nr. 30, poz. 306) nadała Ministrowi P. i H. prawo do wydawania rozporządzeń i zarządzeń w zakresie scentralizowania w jednolitej organizacji całkowitego obrotu zagranicznego produktami naftowemi. Na podstawie powyższej ustawy ukazało się rozporządzenie Ministra P. i H. z dnia 12.X.1932 r. (Dz. U. R. P. z 18.X.1932 r. Nr. 89, poz. 754), które powołało do życia organizację dla zagranicznego obrotu handlowego (przywóz i wywóz) olejem skalnym i produktami naftowemi pod nazwą „Polski Eksport Naftowy" z siedzibą we Lwowie.

Przy rozporządzeniu Ministra P. i H. z 31.III.1933 r. wydany został Statut organizacji „Polski Eksport Naftowy".

Uczestnikami „Polskiego Eksportu Naftowego" są wszystkie, znajdujące się na terytorjum R. P., przedsiębiorstwa naftowo - rafineryjne i gazolinowe, z wyjątkiem przedsiębiorstw naftowych, których łączny przerób ropy nie przekracza 1.000 t. lub łączna wytwórczość gazoliny 300 t. w roku kalendarzowym — i te jednak przedsiębiorstwa stają się uczestnikami „Polskiego Eksportu Naftowego" z dniem, w którym ich przerób ropy w danym roku kalendarzowym przekroczył 1.000 t., wzgl. w którym wytwórczość gazoliny przewyższyła 300 t.

Organizacja „Polski Eksport Naftowy" nie jest obliczona na zysk i funkcjonuje na podstawie budżetu, uchwalanego corocznie przez Radę Nadzorczą, a zatwierdzanego przez Ministra P. i H.

Nadzór nad organizacją wykonywa Komisarz Rządowy, mianowany przez Ministra Przemysłu i Handlu.

Władze organizacji.

1) Zgromadzenie Uczestników.

2) Rada Nadzorcza: Inż. W. Hlasko (przewodn.), Dr. M. Aleksandrowicz (zast. przewodn.). Inż. St. Dażwański, J. Fischer, Inż. J. Gajl, F. Goldhammer, Dr. J. Kozicki, Inż. L. Sztolcman, Inż. M. Szydłowski, Dr.

3) Komitet Handlowy: Dr. M. Aleksandrowicz, I. Gartenberg, F. Goldhammer, F. Herman, T. Smotrycki, Inż. L. Sztolcman, W. Waligóra, Inż. M. Wieleżyński.

4) Zarząd: Inż. D. Wandycz (dyrektor), Cz. Dańczak (zast. dyrektora), St. Stefanowski (prokurent), Dr. J. Reichenstein (prokurent).

TOWARZYSTWO KREDYTOWE MIEJSKIE W WARSZAWIE

Towarzystwo założone zostało na podstawie statutu, zatwierdzonego w dniu 12 stycznia 1870 r.

Listy zastawne Towarzystwa stale korzystały z dużego zaufania, gdyż bezpieczeństwo ich oparte jest: na hipotekach, zabezpieczających poszczególne pożyczki, udzielane w listach zastawnych, na kapitale zasobowym, na całym majątku ruchomym i nieruchomym Towarzystwa oraz ponadto na dodatkowej odpowiedzialności zbiorowej wszystkich nieruchomości, obciążonych pożyczkami Towarzystwa.

Już w pierwszym roku istnienia Towarzystwa skorzystało z jego pożyczek 349 właścicieli nieruchomości na ogólną sumę zł. 4.138.800 rub., w roku zaś 1914 Towarzystwo miało już pożyczek na ogólną sumę 170 milj. rubli przy kapitale zasobowym 11 milj. rubli.

Od 1925 r. Towarzystwo udzieliło nowych pożyczek na 132 milj. złotych i zdołało zebrać kapitał zasobowy w wysokości bilansowej zł. 9.154.193 (wartość realizacyjna kapitału zasobowego przekracza obecnie zł.

10.000.000.—), płacąc zawsze we właściwych terminach należności za kupony oraz za wylosowane listy zastawne.
Stan listów zastawnych Towarzystwa, pozostających w obiegu na 1 października 1935 r., wynosi:

4½% konwersacyjne z 1925 r.	zł.	13.433.550.—
5% konwersacyjne z 1925 r.	„	35.602.300.—
5% emitowane po 1925 r.	„	128.374.200.—
Ogółem	zł.	177.410.050.—

Losowanie listów zastawnych odbywa się corocznie w dn. 2 maja i 2 listopada, przyczem za wylosowane listy zastawne wypłaca się gotowizną pełną ich wartość nominalną.
Statut Towarzystwa, zatwierdzony przez b. władze zaborcze, zmieniony został rozporządzeniem Ministra Skarbu z dnia 7 sierpnia 1935 r., wydanem w porozumieniu z Ministrem Sprawiedilwości (Dz. U. R. P. Nr. 63, poz. 401). Zmiana dokonana została celem dostosowania statutu do ustawodawstwa polskiego z zchowaniem jednak w mocy wszystkich podstawowych zasad finansowych statutu, gdyż wykazały one całkowitą żywotność, zapewniając rozwój i pożyteczną działalność Towarzystwa w ciągu kilkudziesięciu lat jego istnienia.

POLSKA PAŃSTWOWA LOTERJA KLASOWA.

Pierwsze wiadomości o grze loteryjnej w Polsce sięgają roku 1748, gdy urządzono loterję, by tą drogą zdobyć fundusze na budowę szpitala. Od tego czasu urządzano dość często loterje, w celu zasilania rozmaitych poczynań o charakterze społecznym i dobroczynnym.
Jako instytucja stała, loterja istnieje jednak dopiero od r. 1808. Jej organizacja przechodziła rozmaite koleje, by przybrać wreszcie pewne formy i przetrwać niemal bez zmian pod nazwą: „Loterji Klasycznej Królestwa Polskiego“ do roku 1915, t. j. do czasu opuszczenia Warszawy przez najeźdźcę rosyjskiego.
Lata okupacji niemieckiej (1915 — 1918) zaznaczyły się dobroczynną działalnością loterji „Rady Głównej Opiekuńczej“ i „Legjonów“, a więc imprez nie państwowych, lecz społecznych. Sprawa ta została uporządkowana nareszcie po odzyskaniu przez kraj nasz niepodległości, dzięki wydaniu w dniu 26 marca 1920 roku specjalnej ustawy, która normuje zazasadnicze podstawy organizacji istniejącej obecnie Loterji Państwowej. Na mocy tej ustawy zwiechnią władzą Loterji Państwowej jest Ministerstwo Skarbu, zaś bezpośrednio sprawami jej kieruje Generalna Dyrekcja Loterji z Dyrektorem na czele. Czysty zysk, osiągnięty przez Loterję, przelewany jest do Skarbu Państwa, na tych samych zasadach, na jakich zasilają Skarb wpływy z przedsiębiorstw monopolowych. Oto cyfry, dotyczące ostatniego pięciolecia:

W r. budż. 1931/32 wpłacono do Skarbu zł. 15.531.311 gr. 54
W r. budż. 1932/33 wpłacono do Skarbu zł. 14.200.000 gr. 00
W r. budż. 1933/34 wpłacono do Skarbu zł. 17.041.941 gr. 31
W r. budż. 1934/35 wpłacono do Skarbu zł. 21.193.591 gr. 11
W r. budż. 1935/36 wpływy preliminowane 20.100.000 gr. 00

W chwili obecnej każda Loterja podzielona jest na cztery klasy. W każdej z nich odbywają się ciągnienia, które decydują o przydziale wygranych. Największa wygrana wynosi 1.000.000 złotych i przyznawana jest temu numerowi losu, na który w ostatnim dniu ciągnienia

czwartej klasy padnie pierwsza wygrana w kwocie 200-tu zł. Pozatem w każdej klasie są wygrane po 100.000, 50,000, 20.000 i t. d. złotych; ogółem na 195.000 losów przypada 109.143 wygranych na sumę 24.570.000 zł. Począwszy od 33-ej Loterji wprowadzono, niezależnie od normalnych ciągnień w czterech klasach, jeszcze dodatkowo bezpłatne ciągnienie „gwiazdkowe", względnie „wielkanocne", lub „powakacyjne" z głównemi wygranemi po 20.000 zł. Wspomnieć też należy o wprowadzeniu w 34-ej Loterji — poza zwykłemi wygranemi — jeszcze t. zw. wygranych dziennych, wylosowanych w każdym dniu ciągnienia. Wysokość każdej z tych wygranych w pierwszych trzech klasach wynosi 25.000 zł., zaś w klasie czwartej — 30.000 zł.

Ciekawe są zestawienia wygranych, wypłacanych przez Loterję Państwową w tych samych okresach, które podaliśmy powyżej, wymieniając wpływy do Skarbu Państwa. Tak więc:

W r. budż. 1931/32 wypłacono wygranych na sumę zł. 54.311.125 gr. 00
W r. budż. 1932/33 wypłacono wygranych na sumę zł. 54.530.712 gr. 50
W r. budż. 1933/34 wypłacono wygranych na sumę zł. 57.075.425 gr. 00
W r. budż. 1934/35 wypłacono wygranych na sumę zł. 66.409.660 gr. 00
Na rok budżetowy bieżący, t. j. 1935/36 preliminowano 61.070.000 gr. 00

Dla ścisłości dodać należy, iż każdy los podzielony jest na cztery ćwiartki, które można nabywać oddzielnie; cena takiej ćwiartki w każdej klasie wynosi zł. 10 dla osób, grających w ciągu całej loterji stale na jeden i ten sam numer. Nowoprzybywający lub zmieniający numer losu w ciągu jednej loterji gracze opłacają należność również za poprzednie klasy. Wygrane wypłacane są niezwłocznie po ukazaniu się tabeli urzędowej, po potrąceniu 20% na rzecz Skarbu Państwa. Żadnych innych potrąceń czynić nie wolno.

SKOROWIDZ.

A.

Abisynja: 1111, 1129.
Aden: 1125.
Administracja: Biuro Usprawnienia 108; Departamenty 113, 185, 237; Komisje: Senatu 82, Sejmu Śl. 146; Najw. Trybunał 99 — 100, nauki 483, p. szk. wyższe; Powiatowe władze 115—6, 118—9, p. Powiaty; Rządowa 28, 39, 105—242; Samorządowa p. Samorząd; Sądy 100, 131—2, 143; Wojewódzkie władze 115—8; p. Województwo; Wydziały 415, 418.
Adwokatura: 185, adwokaci 507; Izby 33, 635; Nacz. Rada A. 635.
Aeronautyka: p. Lotnictwo; Depart. M. S. Wojsk. 162.
Afganistan: 979, 1120, 1163.
Afryka: 811, 834, 981—2, 1129—1137; Równikowa Franc. 1131; Zachodnia Franc. 1131; Południ. A. Związek 158, 981; Południ.-Zach. 1133; Portugal. A. Wsch. 1136.
Agencja konsularna: p. konsulaty pras., telegr. i publ. zagr., p. Prasa.
Akademicy: 190, 415—34, 435; Sport 1025, 1095—7; Stypendja 434, 467, 487, 878—9; Towarzystwa 453, 455—60, 467; Liga 470—71, 577; Władze 413—4.
Akademje: 414, 430, 432—3; Literatury Pol. 546—7; Nauk Technicz. 492; Umiejętności Pol. 488—91.
Akcja Katolicka: 575—8.
Akcyjne prawo: 726—35; — spółki 171, 715.
Akcyzy: Depart. 172, 174—9, 932.
Alaska: 1144.
Albanja: 963, 969, 1106.
Algier: 155, 843, 981, 1131; 1160.
Ambasady polskie: 153; w Polsce 1163 (p. Dyplomacja).
Ameryka: 811, 843—4, 982—3, 1137—47.
Ameryka Południowa: 844, 965.
Andorra: 1106.
Anglja: (p. Wielka Brytanja).
Angola: 157, 982, 1136.
Antropologja: Katedry (p. Szkoły Wyższe); muzea (p. Muzea); towarzystwa 496 (p. Nauka).
Arabja: 1120.
Arbitraż: (p. Trybunały, Praca).
Archeologja: katedry (p. Szkoły Wyższe); muzea i zbiory (p. Muzea), towarzystwa 496 (p. Nauka).
Architektura: Architekci 504, 562, 744; katedry (p. Szkoły Wyższe); konkursy 482; Nagrody 479—80; Wydział 428, 430 (p. Sztuka).
Archiwa: Rada A. 188; państwowe 523—4; prywatne 529—32; samorządowe 529—36; Sejmu 80; Różnych wyznań 526—9; Wojskowe 166; Wydz. Ar. Państw. 190; Uniwersyteckie, fundacyjne, społeczne 445, 532—3.
Argentyna: 843; Polacy 455, 470, 1072, 1161; Prasa 982; Służba dypl. 153—4, 1163—4; umowy 61; ustrój 1137.
Armja: (p. Siły Zbrojne, Wojsko).
Artylerja: 84, 162, 165—6 (p. Wojsko).
Artyści: nagrody 479—82; stowarzysz. 548—9, 559—62, 565—7, 629—30; szkoły 564 (p. Sztuka).
Astronomja: katedry (p. Szkoły Wyższe); obserwatorja 495, 499, towarzystwa 499 (p. Nauka).
Atletyka: 1015, 1052—5, 1082 (p. Sport).
Attachés wojskowi: polscy 168 (p. Wojsko).
Australijska Unja: 158, 813, 985, 1148, 1163.
Australja: 811, 1147—9.

Austrja: 568, 812, 813; Polacy 455, 1072, 1155; Prasa 960, 965, 968—70; służ. dypl. kons. 153—4, 1163, 1164—5; umowy 61, 63; ustrój 1106.
Autobusy: (p. Pojazdy Mechaniczne).
Automobilizm: 460, 1015, 1056—7, 1082 (p. Turystyka, p. Pojazdy Mechaniczne, p. Sport).
Azja: 811, 844—5, 979—81, 1120—9.
Azory: 1136.

B.

Bahrain: W-y 1126.
Bakterjologja: 234; katedry (p. Szkoły Wyższe, p. Nauka).
Banki: 171, 289—90, 296, 679—80, 711, 764; akceptacyjny 697, 895—8; Gospodarstwa Krajowego 254, 679-80; 888—92; Komunalne 255, 283—4, 285, 287—90; Państwowe 773, 888, 901; P. K. O. 898—901; Polski 883—8; Prywatne 901—2; Rolny Państw. 892—4.
Bankowość: czynności emisyjne B. P. 884—5; bankowe 885; bilanse 886, 890—2, 894; pokrycie biletów b. 885; prywatna 901—2 (p. Banki, Kredyt, Finanse).
Barwy: państwowe Polski 9, innych państw (p. Państwa).
Bazutoland: 1133.
Bechuanaland: 1133.
Belgja: 568, 812, 813, 839; Polacy 456, 470, 1072—1155; Prasa 965, 969—71; służba dypl.-kons. 153—4, 1163, 1165; Ustrój i kolonje 1106—7, 1130.
Bermudy: 1146.
Bezpieczeństwo: 29, 63, 113, 116: pracy (p. Praca, p. Policja Państwowa, Korpus O. Posr.).
Bezpieczeństwo: 29, 63, 113, 116; pracy (p. Praca, p. Policja Państwowa, Korpus O. Pogr.).
Bezrobocie: 229, 611-9, 647, 713: (p. Praca).
Białystok: 95. 99, 120—1, 173, 232, 296, 387, 394—5, 405, 526, 543, 953.
Bibljofile: 441—2.
Bibljoteki naukowe i popularne: 296, 415, 436, 440—1, 443; Duchowne: 544—5; Fundacyjne i społeczne: 491, 545—6; Ministerstw: 108, 113, 166, 171, 189, 190, 199, 219, 229; Państwowe: 542; Prywatne: 546; Samorządowe: 295, 543; Sejmu: 80, 543; Wojskowe: 543.
Bilans handlowy: 807—8.
Biologja: 200, 234; Katedry (p. Szkoły Wyższe, p. Medycyna, Nauka); towarzystwa: 499.
Biskupi: 574—5.
Biuro Aprowizacyjne: 113; Budżetowe M. S. Wojsk: 162; Badań Technicznych M. S. Wojsk 166; Budowy Sieci Autom.: 237; Dróg Wodnych: 221; Ekonomiczne Rady Min. 108; Elektryfikacji 209, 221; Funduszu Pracy (p. Województwo); Komisji Ziemskiej 199; Historyczne Wojsk. 166; Inspekcji: G. I. S. Z. 84; Inspekcji M. S. W. 114, 172; Kablowe 237; Komunikacji Samochodowej P. K. P. 223; Ogólno-adm. M. S. Wojsk. 162; Obrachunków Wagonów Centr. 220, 223; Prawne R. M. 108; Prezydjum R. M. 108; Personalne Ministerstw 108, 113, 152, 162, 178, 185, 189, 199, 221, 229, 237; Powszechnych spisów 115; Planu regjonal. Zagłębia 143; Projektów i Studjów P. K. P. 220. 223; Pomiarowe 221; Rolne Woj. Śląsk. 143; Rozrachunków P. K. P. Central. 219, 223; Sejmu 80; Sejmu Śląsk. 147; Senatu 82; do Spr. finansowo-rolnych; centralne 200; wojewódzkie (p. Województwo); Statystyki przewoz. P. K. P. Centr. 220, 222; Sanitarne Kolej. 221; Usprawnienia administracji 108; Wojskowe 168; Wojewódzkie (p. Województwo); Wyznań Niekatolickich M. S. W. 162;
Boks: 1014—1048, 1070, 1082 (p. Sport).
Boliwja: 982, 1137—8, 1161, 1165.
Borneo bryt.: 1126.

Botanika: katedry (p. Szkoły Wyższe); stacje 200; towarzystwa 499 (p. Nauka); zbiory (p. Muzea).
Brazylja: 812, 813, 843; Polacy 456, 1072, 1161—2; Poselstwa, Konsulaty 153—4, 1163, 1165; Prasa 982; Ustrój 1138.
Broń pancerna: 85, 162, 166—7, (p. Wojsko).
Brześć n. Bugiem: 103, 129, 174, 190, 329, 387, 395, 526, 984.
Budownictwo: 146, 199, 503, 870; Depart. M. S. W. 113; M. S. Woj. 163; Fundusz państw. 170 681, 878; Komisje 147, Mieszkaniowe 678—82; Odbudowa 116; Podatek kom. 264, 266, 273; Przemysł budowl. 624, 721, 744; Roboty Publiczne 612, 615, 713; Rozbudowa miast 170, 681, 878; Ruch 680—1, 721; Szkolne 189, 410—2, 467; Szkoły (p. Szkoły zawodowe); Tow. Osiedli Rob. 680; Wydatki 678—680, (p. Architektura, Nauka).
Budżet: 19, 23—5, 29, 141, 162, 173, 189, 199, 209, 219, 229, 237, 256; Departament M. Sk. 171; Komisje Sejmu 79, Senatu 82, Sejmu Śl. 146; miast (p. Miasta); Prawo b. Zw. Samorz. 275—7, 292; Skarbu Państwa 876—7.
Bułgarja: 813, 839, 852; Polacy 1156; Poselstwa i kons. 153—4, 1163, 1165; Prasa 965, 970—1; Umowy 62, 383, 493; Ustrój 107.
Bursy: 667, (p. Opieka Sp. — Zakłady).
Butan: 1121.

C.

Ceny: 119, 210, 695, 758—9, 760, 789.
Ceylon: 980, 1126.
Chemja: 234, 485; Fabryki 778; Instytuty Naukowe 200; Katedry (p. Szkoły Wyższe); Szkoły (p. Szkoły Zawodowe); Przemysł 621, 660, 718, 741—3, 766—9, 800; Przedsięb. państw. 774; Towarzystwa 500; Wydziały 428, 430, (p. Nauka).
Ciała Kolegjalne: 112, 116—9, 140, 141, 150, 170, 184, 188, 198, 208, 218, 228, 236.
Chili: 154, 983, 1138, 1164.
Chiny: 813; Polacy 1160, Poselstwa i konsul. 153—4, 1163; Prasa 965, 979; Ustrój 1121.
Choroby 654—8, (p. Służba Zdrowia).
Cła: Departament 172; Dyrekcje i urzędy 179—181; Rada Towaroznawcza 170, 199; Umowy 23, 60, 62, 370 (p. Handel).
Cmentarze: 162.
Costa-Rica: 983, 1139, 1165.
Cudzoziemcy: 51, 435, 438, 723.
Cukier: 719; Kartele 763—4; Przemysł 623, 752—3, 762—3, 767.
Curaçao: 1145.
Cypr: 842, 1126.
Czas: Pracy (p. Praca); c. rachuba 1187—8.
Czasopisma: 620—634, 952, 956, 958, 969, (p. Prasa, Wydawnictwa).
Czechosłowacja: 61, 568, 813; Polacy 456, 474—5, 1073, 1156; Poselstwa i kons. 153—4, 1163, 1165—6. Praca 965, 969—71, Umowy 62, Ustrój 1107—8; Wydawnict. 476.
Czerwony Krzyż Polski: 446—7, 662—3.

D.

Daniny Komunalne: 261—265, 274—275; Majątkowe 918 (p. Samorząd).
Danja: 568, 839, 845—6; Polacy 456, 1156; Poselstwa i konsul. 153, 155, 1163, 1166; Prasa 965, 972; Umowy 62; Ustrój i kolon. 1108, 1145.
Delegacja Rzeczypospolitej przy Lidze Narodów: 153, (p. Liga Narodów).
Diecezje: (p. Wyznania).
Długi Państwa: 22, 173.
Dominikańska repub.: 155, 983, 1139, 1166, 1170.
Dominja angielskie: (p. Wielka Brytanja).

Dowód osobisty: 1182—3.
Dowództwa Okręgów Korpusów (p. Wojsko).
Drogi: 221; Biuro D. Wodnych 201; Departament Min. Kom. 220; Fundusz Dr. Państw. 144, 219, 220, 878; Fundusz Dr. Pożyczkowy 220, 286, 878; Kołowe 822—5; Podatki 265, 269, 270—2, 274; Wodne Dr. 826—9; Wydziały Drogowe 223—5; Wytwórnie materjałów 118, 122—3, 125, 135, 261; Związki Drogowe 257, (p. Komunikacja).
Drukarnie: 167, 625, 949, 958—9, (p. Poligraficzny prz.).
Druki: 475—6, 542—3, 949; Komisja Normalizacji 109 (p. Archiwa).
Drzewo: 705—6, 708; Przemysł 622—3, 719, 745—7, 765, (p. Leśnictwo).
Duchowieństwo: 574—5, (p. Wyznania.
Dyplomacja: Protokół d. 151; Służba dypl. obca w Pol. 1163—1172; Służba dypl. polska 153—9; Studjum 419.
Dyrekcje: Ceł (p. Cła): D. Nacz. Lasów Państw. (p. Lasy); D. Okr. P. K. P. (p. Pol. Koleje Państw.); D. Okr. P. i T. (p. Polska Poczta T. i T.).
Dyscyplinarne Komisje: 112, 118, 141, 150, 170, 173, 184, 188, 198, 208, 218, 228, 236; Sądy 31, 88, 635.
Dzieci (p. Opieka Społ.).
Dziennik: Ustaw 18, 24, 35, 43—44, 46, 108, 185; Ustaw Śląskich 37, (p. Prasa).
Dziennikarstwo: Dziennikarze 959—960, 962—5, 1095; Stow. Synd. Związ. 548, 630, 952—8; Szkoły 414, 434, 959, (p. Literatura, Prasa).
Dziewicze w-y: 1144.

E.

Egejskie w-y: 1128.
Egipt: 153, 155, 813, 982, 1129, 1160, 1164.
Ekonomja: 170, 210; Biuro E. Prez. R. M. 108; Departamenty 151, 199; Katedry (p. Szkoły Wyższe; Towarzystwa 505—7; Wydział 418, 425 (p. Nauka).
Eksport: 695—7, 706, 708, 716, 734, 740, 745, 751, 759, 762, 801—3, 807—12, 834—6; Fundusz 878; Instytut E. 210; Kartele 764—5; Państw. (p. Państwo). (p. Handel).
Ekwador: 983, 1139—40.
Elektrotechnika: Katedry (p. Szkoły Wyższe); Przemysł 621, 717, 741, 766, 768, 770; Szkoły (p. Szkoły Zawodowe, wyższe); Towarzystwa 503—4. Wydziały 430, (p. Nauka).
Elektryfikacja: 218, 221, 269, Biuro Elek. M. P. i H. 209, Elektrownie 290—2, 721, 753, 774; Podatek 918; Związek Elektryków 504, Elektryfikacyjne 257.
Emerytury: 99, 171, 118, 648, 650—652, 777; Zaopatrzenie 667—670 (p. Ubezpieczenia).
Emigracja: 151, 230, 474, 505, 955, 1150—63, (p. Polacy Zagranicą).
Emisje 890—1; Czynności Banku Polskiego 884—5 (p. Bankowość.).
Energetyczny Pol. Komitet: 208.
Epidemje: 654—6, (p. Służba Zdrowia).
Erytrea: 1136.
Estonja: 568, 839, 845, 852; Polasulaty 153, 155, 1164, 1166, Prasa 965, 970, 972; Ustrój 1108.
Etjopja: (p. Abisynja).
Etnografja: Katedry (p. Szkoły Wyższe); Muzea (p. Muzea); Towarzystwa 496; Zbiory (p. Muzea); (p. Nauka).
Eugenika: Towarzystwa 501; (p. Higjena).
Europa: 811, 839—42, 1106, 1120.
Ewangelicko-Augsburski Kościół: 578—9, 581; Ew. Reformowany Kościół, Ew. Ref. Wileński Kościół, Ew. Augsb. i Helweck. Wyznania Kość., Ew. Luterański Kośc. w Pol. Zach Ew. Unijny Kość., Ew. Unij. Kościół na G. Śląsku 579 i 581.

F.

Fabryki : 204—5, 261; (p. Przemysł).
Falklandzkie w-y: 1146.
Farmacja: 120, 230, 660, 800; Towarzystwa 501—2; Wydziały (Studja) 417, 419, 423—4, 426; (p. Nauka).
Federacja: Prasowe 968—9; Zw. Obr. Ojczyzny 468—70, (p. Towarzystwa).
Fidżi w-y: 1149.
Filipińskie w-y: 1128.
Filmy: 958—9; Centr. Biuro M. S. W. 113; Komisje 112, 188; Przemysł 552—3, 584, 748; Studja, laboratorja, wytwórnie, nowe filmy 468, 553; Sprzedaż i wynajem 554; Szkolne 556—7; (p. K..io).
Filologja 476; Katedry (p. Szkoły Wyższe); Wydział 489; Towarz. 496—7; (p. Nauka).
Filozofja: Katedry (p. Szkoły Wyższe); Wydziały 416, 489; Towarzystwa 457, (p. Nauka).
Finanse: 170, 219, 261—292, 875—932; Budżety państw. 876—7; Banki 883—902; Giełdy 905; Fundusze 817—9 Komunalne 113; Kredyt miejski 903—4; Ziemski 902; Kursy walut 880—882; Oszczędności 898—901; Pieniądz i kredyt 879—905; Podatki i opłaty 909—32 (p. Podatki); Ubezpieczenia 905—9 (p. Ubezpieczenia); (p. Budżet, Kredyt).
Finlandja: 568, 839, 845; Polacy 1156, Poselst. i konsulaty 153, 155, 1164, 1166—7; Prasa 966, 969, 972; Ustrój 1108.
Fizyka: 477, 492; Katedry (p. Szkoły Wyższe); Towarzystwa 499; (p. Nauka).
Flagi państw.: (p. Państwa).
Flota handl.: 847—51; (p. Marynarka).
Fotografje: 547, 958—9; Towarzystwa 504, 560, 562.
Francja: 568, 813, 814, 840, 846; Polacy 457, 470, 474—5, 1074—1075, 1156—7; Prasa 955, 960, 962, 966, 968—70, 972, 980—2; Służba dypl. i konsul. 153—155, 1163, 1167; Towarzystwa p.-fr. 470, 472—3; Ustrój i kolonje 1109, 1124—5, 1131—3, 1145—6, 1147—8; Wydawnictwa 476.
Fundacje: 189, 669, 682; (p. Archiwa, Bibljoteki, Muzea).
Fundusz Budowlany: 170, 681, 878; Drogowe 878 (p. Drogi); Eksportowy 878; Gospodarski Śl. 144, 680—1; Inwalidzki 140; Inwestycyjny 614; Komunalny Pożycz. Zapom. 282—5; Kultury Narodowej 109, 483; Kwaterunku Woj. 877; Meljoracyjny 878; Ochrony Przyrody 879; Ochrony Rybołówstwa 878; Obr. Morskiej (p. Morze); Obrot. Refor. Rolnej 700, 878; Opłat Studenckich 879; Pracy (p. Praca); Rozbudowy Miast 170, 681, 878; Specjalne 492; Stypendja Akademickie 878; Szkolne 878; Szkolnictwa Polskiego Zagran. 474, 482.

G.

Gabinet Wojskowy Prezyd. R. P.: 13; Gabinety poprzednie 66—76.
Galanteryjny przem.: 624, 753.
Gambia: 1135.
Garbarski i skórzany przemysł: 622, 719, 750.
Gazety: 777 (p. Prasa).
Gdańsk W. M.: 39, 45, 151, 172, 218, 523, 810; Gen. Komisarjat Rz. P. 152, 370—1; Organizacje polskie 371—3, 445, 1075; Port 370—1, 837—9; Prasa 372—3, 952, 954, 960; Senat i sejm 371; Urzędy polskie 131, 181, 213, 215, 238, 371; Umowy 60—1, 63; Ustrój 370; Wysoki Komisarz Ligi N. 371.
Gdynia: 735, 780, 810; Port 830—837, 839—47; Urzędy 212—3, 215; Ustrój 247, 333.
Generalny Inspektor Sił Zbrojnych: 84.
Generalny Inspektorat Sił Zbrojnych: 84.

Generalny Komisarjat Rzplitej w Gdańsku: 152, 370—1.
Geofizyka: 500 (p. Nauka).
Geografja: Instytut Woj. 166; Katedry (p. Szkoły wyższe); Kartografja 152, 166, 210; Polski 483; Pomiary 165—6, 221; Towarzystwa 500; Zjazdy 477 (p. Nauka, Państwa).
Geologja: Instytut Państw. 210, 484; Katedry (p. Szkoły wyższe); towarzystwa 500; zbiory (p. Muezum, p. Nauka).
Gibraltar: 842, 1119.
Giełdy: mięsne 790; pieniężne 905; prasa 959; zbożowo-towarowe 790.
Gimnastyka: 1013, 1024, 1064, 1083.
Gleby: 200, 1177.
Głosowanie powszechne: 44—6.
Głuchoniemi: 139, 144, 667, 677, 1015, 1029 (p. Opieka Społ.).
Gmachy państwowe: 13, 113, 152, 219.
Gmina: 28, 32, 114, 384, 410—2, 632—3; budżet 274, 275—7; daniny komun. 261—2, 263—5, 274—5; gminy zbiorowe w wojew. połud. i zach. 248—53; przedsiębiorstwa kom. 290—2; ustrój (zarząd, ławnicy, rada, wójt, gromada, sołtys) 245—6; Związki gmin 259 (p. Samorząd, Kredyt, Oddłużenie).
Godło Rz. Polskiej: 3—10.
Gospodarstwo: 436, 734—6; Bank 888—92; Instytut Bad. Konjunkt. 210; Inst. Nauk. G. Wiejskiego 200, 486; Izba 29, Prasa 955; Szkoły (p. Szk. zawodowe, wyższe); Umowy 62; Wiejskie 117, 198, 200, 693, 695—6, 896—7; Towarzystwa nauk. i zawod. 505—9; Zrzeszenia i Związki 49, 446, 620 (p. Rolnictwo).
Górnictwo i Hutnictwo: 504, 611, 713, 765, 767; Akademja 430; Departament G.-Hutn. 209; Huty 761, 764—5; Handl. org. 790; Kartele (p. Kartele); Kolegjum 208; Kopalnie 263, 266, 271, 504, 740, 760—1, 778; Przemysł org. 739—40; Produkcja 716, 720; Przedsiębiorstwa państw. 773; Sądy 144; Szkoły 215 (p. Szk. zawodowe, wyższe); Ubezpieczenie 145; Urzędy 211—2 (p. Kartele); Wydział 430—1; Związki 620, 621.
Granice Polski: 23, 152, 221, 1175 (p. Korpus Ochrony Pogranicza).
Grecja: 813—4, 840, 852; Poselstwo, konsul. 153—155, 1164, 1167; Prasa 966, 973; Ustrój 1109—10.
Grecko katolicki obrządek: 574.
Grenlandja: 1145.
Grodzkie Sądy (p. Sądy).
Grunty: gleby 200, 1177; Komisje klasyfik. 117—8, 170, 173; podatki komun. 261, 263, 266, 268, 270—1, 274—5; państw. 917; parcelacja, scalanie 698—9; użytkowane 692—3 (p. Rolnictwo).
Gruźlica: 656—7, 663, 665, 669 (p. Służba zdrowia).
Gry sportowe: 1014, 1063, 1083 (p. Sport).
Guam: 1150.
Gujana Brytyjska: 1146; Franc. 1145; Holender. 1145.
Gwadelupa: 1145.
Guatemala: 155, 933, 1140, 1167.
Gwinea portugalska: 1136; hiszpańska 1130.

H.

Hadramut: 1120.
Haiti: 155, 982, 1140, 1164, 1167.
Handel: 23, 215, 625; Bilans 307—8; Ceny (p. Ceny); Departamenty 209, 219; Flota 847—51; Giełdy 790; Izby h. 28, 32, 37, 38, 733—6; Izby polsko zagr. 812—3; zagr.-pol. 813—4; Kartele (p. Kartele); Morski 829—51; Przedsiębiorstwa h. państwowe 775—8; Sądy 88—98; Szkoły (p. Szkoły zawodowe, Wyższe); Tendencje rozwojowe 809; Towarzystwa, związki 736, 739, 740, 745—7, 751, 753; międzybranżowe 790—9; branżowe 799—807; Umowy

zagr. 61—2, 736, 809; Wewnętrzny 768—806 (p. Cła); Zagraniczny 807—837.
Hawai w-y: 1076, 1150.
Hedżas: 1120.
Higiena: 143, 189, 221, 230, 379, 501—2, 658, 665, 1103; P. C. Krzyż 662—3; Pracy (p. Praca); Szkoła Państw. 234, 660; Zakład Państw. 234, 655, 660—1 (p. Lecznictwo, Nauka, Służba Zdrowia).
Hipoteka: 289, 882.
Hippika: 1058, 1083—4.
Historja: 478; Biuro Woj. 166; Daty — Polski 56—61, 166; Katedry (p. Szkoły wyższe); Towarzystwa 497—8 (p. Archiwa, Bibljoteki, Nauka); Wydział 489; Zbiory (p. Muzea).
Hiszpanja: 569, 814, 840, 846; Polacy 1157; Poselstwo i konsul. 153, 156, 1164, 1167—8; Prasa 966, 969—70, 973,982; Umowy 62; Ustrój i kolonje 1110, 1130—1.
Hodowla: 200, 410, 508—9, 620, 694—5, 711 (p. Konie, Rolnictwo).
Hokej: 1015, 1067, 1084 (p. Sport).
Holandja: 569, 814, 840, 846; Polacy 1076, 1157; Poselstwa, konsul. 153, 156, 1164, 1168; Prasa 966, 968, 970, 973, 980; Umowy 62; Ustrój i kolonje 1110, 1125, 1145.
Honduras: 983, 1140, 1168; Brytyjski 1146.
Hong-Kong: 1126.
Hotele: 654, 804—5; Podat. kom. 263, 266; Przemysł 463, 628; Szkoły (p. Szk. zawodowe).
Humanistyka: nauki (p. Szkoły wyższe); Wydziały 418, 421, 424, 425 (p. Nauka).
Hutnictwo (p. Górnictwo).
Hydrografja: Instytut H. 222, 485; Polski 1175.

I.

Igrzyska: 1013.
Imperjum Brytyjskie (p. Wielka Brytanja).
Import (p. Handel zagraniczny); Państw. (p. Państwa).
Indje angiel.: 159, 847, 980, 1126—7; francuskie 1124; holenderskie wsch. 156, 980, 1125; holender. zach. 156; portugalskie 1128; zachodnie bryt. 983, 985, 1146.
Indochiny fr.: 980, 1124.
Informacje prasowe: 949—952 (p. Prasa); ogólne 736.
Inspekcja pracy (p. Praca): finansowa M. Sk. 172; finansowa M. P. i H. 210; komunikacji 221.
Inspektoraty pracy (p. Praca).
Inspektorowie armji: 84; pracy (p. Praca); szkolni (p. Szkolnictwo).
Instytucje naukowe: 166—7, 296, 493—509 (p. Instytuty, Nauka).
Instytuty: Badawczy Lasów Państwow.201; Centr. Wych. Fizycznego 168, 1011—2; Eksportowy Państw. 210; Literackie 548; Nauk. Gosp. Wiej. w Puław. 200; Naukowe oraz popierające Naukę 296, 493—5; Naukowe niepolskie 495—6; Naukowe specjalne 496—501, 503—8; Oświaty pozaszkolnej 436, 438, 618; Spraw Społecznych 642, 682; Teatralne i Sztuki: 549, 558; Telekomunikacyjny 242; Wojskowe 166, 505; Współpracy z zagranicą 474.
Intendentura: 162, 166—7 (p. Wojsko).
Inwalidzi: 48—9, 100, 116—7, 119, 140, 145, 229—30, 469, 670—2.
Inżynierja: 126, 165; Katedry (p. Szkoły wyższe); Towarzystwa 503—4, 575, 630 (p. Nauka); Wydziały 427, 429, 492.
Irak: 1121.
Irlandja: 569, 978; konsulaty 159; umowy 61—2; ustrój 1118—9.
Islandja: 973, 1111.
Izba (y) adwokackie: 33, 635; Handlowe Pol. - Zagraniczne 812—3; Handlowe Zagraniczno-

Pol. 813—4; Kontroli Najwyższa 102; Kontroli Okr. 103; Kontroli Rachunk. Poczty i Telekomun. 242; Lekarskie 33, 636; Morskie 99; Naczelna Gospodarcza 29; Notarjalne 33, 635; Pracy 28; Przemysłowo-Handlowe 28, 32, 37, 38, 733—6; Rolnicze 28, 32, 38, 262, 274, 507, 709—10; Rzemieślnicze 28, 33, 37, 38, 781—4; Skarbowe 31, 142, 173—9.

J.

Japonja: Polacy, Poselstwa i konsul. 153, 156, 1164, 1168; Prasa 966, 968, 980; Ustrój i kolonje 1122, 1149—50.
Jeziora: 1176 (p. Wody).
Jeździectwo: 1015, 1058.
Jugosławja: 569, 813, 814; Polacy 1157; Poselstwa i konsul. 153, 156, 1164, 1168; Prasa 966, 973; Umowy 492; Ustrój 1112.

K.

Kadeci: 165, (p. Wojsko).
Kajakowy sport: 461, 1015, 1064, 1084 (p. Sport).
Kamerun: 1132, 1135.
Kanada: Konsulat 159; Polacy 457, 470, 1076, 1162; Prasa 983; Ustrój 1146—7.
Kanaryjskie wyspy: 1130.
Kancelarja Cywilna Prezyd. R. P. 13.
Kapituła Orderu: (p. Ordery i odznaczenia).
Karaimskie wyznanie: 580—1.
Karoliny: w-y 1150.
Kartele: 99, 209, 754—770; Charakterystyka i działalność 757—60; eksportowe 764—5; Główne 760—4; ilość i ruch 759; zakupu 764.
Kartografja: 152, 166, 210 (p. Geografja).
Karty cyrkulacyjne: 142.
Kasa: im. Mianowskiego 494; Oszcz. Poczt. (p. Pocztowa k. Oszcz.); Komunalne Oszcz. (p. Oszczędności).
Kataster: Urzędy Śl. 146 (p. Grunty, komis. klasyf.).
Katowice: 88, 103, 141—7, 181, 211, 213, 224, 232, 239, 347, 366—7, 404—6, 408, 523, 533—542, 550, 554, 735, 737, 954, 960.
Kawalerja: 84, 162, 165 (p. Wojsko).
Kenya: 1134.
Kielce: 89, 103, 121—2, 174, 231, 300, 387, 396, 537.
Kino: 118, 552—7, 549; ilość w Polsce 555; podatki 263, 266; przedsiębiorstwa 806; zarządzenia 552; związki 549, 627 (p. Filmy).
Klimat: 1176—7.
Kluby Literatów: 548—9; prasowe 954, 963—5; sportowe (p. Sport).
Kobiety: 33, 79, 81; ochrony pracy 640; organizacje 445—8, 559; org. katolickie 577—8; sport 1020.
Kodyfikacja: 184.
Kolarstwo: 1014, 1058, 1085 (p. Sport).
Koleje żelazne: 218—22,627—8, 815—21; Leśne (p. Lasy); Lokalne 224, 774—5; Nowe linje 815; Państwowe 774, 821 (p. Pol. Kol. Państw.); Prywatne 222, 821; Przysposobienie wojsk. 1027—8; Szkoły p. Szkoły Zawodowe); Tabor 816; Taryfa 817—20; Umowy 62—3; Wąskotorowe 224—5, 775, 821 (p. Komunikacja).
Kolejnictwo: 218—22, 627—8, 815; Koleje (p. Koleje); Komisja uspraw. 218.
Kolonje letnie: 116, 666 (p. Opieka społ.); k. państw. p. Państwa.
Kolumbja: 156, 813, 983, 1140—1, 1162, 1164, 1168.
Kominiarze: 806—7.
Komisarjat Generalny R. P. w Gdańsku: 151, 370—1 (p. Gdańsk); Rządu na m. W-ę 119—20, 136 (p. Warszawa).
Komisarz: Demobilizacyjny 233; K. Demobilizacyjny na G. Śląsku 144, 233; Generalny Pożyczki 473; Generalny R.P. w Gdańsku (p. Gdańsk); Generalny Wyborczy (p. Wybory); Polski do spraw pracy na

G. Śląsku 142, 234; Rządu m. st. W-y (p. Warszawa).
Komisje: Arbitrażowo-Pojednawcze 234; do badania cen 119; Doradcza do spr. ochrony przed pożarami 112; dyscyplinarne (p. Dyscyplinarne); egzaminacyjne (p. Pracownicy); Filmowa 112; Główna Ziemska 198; Główna do Badania Mąki i Pieczywa 112; Inwalidzkie 117, 119; Językowa 218; Kodyfikacyjna 184; Lekarskie 117—8; Międzyminist. dla spr. Motoryzacji Kraju 218; Międzyminist. do spr. ochrony Rzek 112; Miesz. Graniczne Pol.-Łotewskie 152; Mieszana Polsko-Niem. Górnośląska 142; Normalizacji Druków i Wydawnictw Pań. 109; Okręgowa Konserwatorska 117; Oszczędnościowo-Oddłużeniowe 109, 116, 290; Parytetyczna woj. śląskiego 140; Pojednawcza Polsko-Niemiecka do spraw obywatelstwa 132; Polubowna dla spraw obywatelstwa 142; Oświaty zawodowej Państw. 188; Oceny Filmów 188; Powiatowe 118—9, 141, 173; do orzekania w sprawach o umieszcz. w domu pracy przymusow. 140; odwoławcze przy Wydz. Skarbowym 140; Przewozów Samochodowych 218; Pojednawczo-rozjemcze 234; Rewizyjna m. W-y 294; Rozdzielcza obrotu z Gdańskiem 131; Rozpoznawcza przy Urz. Woj. 118; Opinjodawcza dla spraw wył. grunt. 117; Sądowo-lekarska 139; Sejmowe 79, 80; śląskie 146—7; Senatu 82; Szacunkowa gruntów 118; specjalne dla rozrachunku między Skarbem Śl. a Sk. Rz. P.; specjalne do rozstrzygania skarg na nakazy Inspekt. Pracy 117; do ustalenia urzędowej nomenklatury 112; Usprawnienia Kolejnictwa 218; wojewódzkie 116—7, 140, 173, 290.
Komitet: chłodnictwa 208; Energetyczny Polski 208; Lotnictwa Cywilnego 218; Międzywojewódzki Ochrony Rzek 117; Naczelny Kolei Górnośląskich 143; Normalizacyjny 208; Olimpijski Pol. 1013; Opinjodawczy Pracy w Bytomiu 143; Organizacji Drob. Gospodar. 198; Pomocy Ofiarom Powodzi 119; Powiatowe 118—9, 141, Pożyczkowy Inwal. Funduszu 140, do Spraw Przeb. i Elektr. Węzła Kolej. Warsz. 218; Wojewódzkie 116—7, 140.
Komornicy: 88—91, 95, 97.
Kompetencyjny Trybunał: 27, 100.
Komunalny (e): Fundusz 282; Kasy Oszczędności 256, 281—2, 286—8; Przedsiębiorstwa (p. Samorząd.).
Komunikacja i transport: 21, 292, 627, 814—858; autobusowa (p. Miasta, Pojazdy mech.). Inspekcja 221; Komisja Senatu 82; Kolejowa k. 143, 218—21, 478; umowy 62—3, 815—21 (p. Koleje, Kolejnictwo, Pol. Koleje Państw.); kołowa k. 822—5; Depart. dróg koł. 220 (p. Drogi, Motoryzacja i Pojazdy mechan.); lądowa 815—25; morska 829—51; Min. Komunik. 218—25; Pocztowa k. 853—4 (p. Poczta); powietrzna 478, 851—3; Przedsiębiorstwa kom. 856—7; Rada Komunikacji 218; Telegraficzna i telefoniczna 853—5; Transport i ekspedycja 857—8; Wodna k. 218, 826—9 (p. Drogi, Wody).
Koncesje: 554, 724—5, 823—4 (p. Przemysł).
Kongo Belgijskie: 1130.
Konie: 164—5, 199, 200, 695, 711, 802 (p. Zwierzęta).
Konjunktury: 210.
Konserwacja zabytków: 117, 119, 121, 123—9, 381—2, 440, 483, 563; Tow. opieki n/zabyt. 442; Ustawod. 563.
Konserwatorja Muzyczne: (p. Muzyka).
Konstytucyjna ustawa pol.: 14—30; w Gdańsku 370.

Konsulaty polskie: 154—9.
„ obce w Polsce: 1164—72; K. Depart. MSZ. 151; Konsularne umowy (p. międzynar. umowy, p. Dyplomacja).
Kontrola: 101—3, 162, 242.
Konwencje: (p. Międzynarod. umowy); K. Karteli 758, 760, 762, 764.
Kopalniane bogactwa: 1177.
Kopalnie: (p. Górnictwo).
Korpus: Kontrolerów 162; Ochrony Pogranicza 115, 378, 1020; Kadetów 165; K-ów Okręg. 163—5.
Kościół: (p. Wyznania).
Krajoznawstwo: 461 (p. Turystyka).
Kraków: 89, 98, 99, 103, 122—4, 175, 181, 191, 211, 224, 232, 239, 306, 366, 388, 393, 395—6, 406—8, 415—9, 430—2, 523, 525—527, 529—30, 532, 535, 537, 540, 541—2, 544—6, 554, 550, 675—6, 735, 738, 953, 960 (p. Muzea, Archiwa, Bibljoteki).
Kredyt: 23—4, 171, 199, 277—90, 616, 625, 696, 862, 867—8, 878—82; długoterminowy 888—9, 894, 902—4; krótkoterminowy 887—894: pożyczki 277—8, 280, 613—4, 680, 887, 890, 893; rolniczy 893, 895; hipoteczny 902—4; towarzystwa 902—4; źródła kredytu samorz. 280—88 (p. Finanse).
Krzyż: (p. Ordery i Odznaczenia).
Książek Szkol. wydawn. państw.: 778.
Księgarnie: 167, 800—1.
Kuba: 970, 984, 1141, 1162, 1168.
Kultura: 119, 190, 379—80, 436—7, 438—55, 474—5, 475—6; Fundusz Kult. Narodowej 109, 483; stow. społ. kultur. 440—4; stow. kultur. nie polskie 449—51: stow. młodzieży 452—460 (p. Oświata).
Kupiectwo: organizacje 790; Szkoły (p. Szkoły zawodowe, p. Handel).
Kuratorjum Ok. Szk: (p. Szkolnictwo).
Kurja Polowa Biskupia: 162, 575.
Kursy: 438.
Kuwait: 1120.
Kwaterunek: 165, 877 (p. Wojsko).

L.

Laboratorjum Badawcze Centr.: P. K. P. 225; filmowe 553 (p. Filmy, p. Nauka).
Lecznictwo: 117—9, 139, 166—7, 230, 379, 481, Choroby 654—7; Farmaceutyczne środki 660; Lekarze (p. Lekarze); Narkomanów 659; Pol. Cz. Krzyż 662—3; Psychjatryczne 659; Sanitarne organy 113, 117, 119, 166, 221, 653, 663; Sanatorja 167; Szpitale 656, 658—9, państw. 102, 144, 234, 659; samorz. 256—8, 659; wojskowe 167; Ustawodaw. 653—4; Wydatki 379, 656—60, 671; Wydziały lekar. 417, 419, 422, 424, 426, 490; Zjazdy 664—5 (p. Higjena, Medycyna, Służba Zdrowia).
Lekarze: 230, 653; Izby 33, 636—7; Konkursy 481—2; Nagrody 491; Towarz. i Zw. zawod. 447, 501—2, 630, 664 (p. Lecznictwo)
Lekkoatletyka: 1014, 1031—7, 1069—70, 1085—6, 1095—6 (p. Sport).
Leśnictwo: 117, 199, 702—9; Drewno 705—6, 708; Instytut Badawczy 201, 485, 510; Lasy 702—4; państw. 705—9, 877; Leśnicy: szkoły 202—3, 205 (p. Szk. Zawod.) 507, 620; Naczelna Dyrekcja L. Państw. (Dyrekcje, nadleśnictwa, tartaki, gospodarstwa rybne, łąkowe, szkoły, kolejki, fabryki dykt, destylarnie) 201—5, 707; Ochrona l. 704—5; towarzystwa 507; wydziały leśne 427, 428, 431 (p. Ochrona Przyrody, Rolnictwo).
Liban: 1125.
Liberja: 156, 1129, 1161, 1168.
Libja: 1137.
Liceum Krzemienieckie: 196, 391.
Liechtenstein: 974, 1112.
Liga Morska i Kolonjalna: 467—8.
Narodów 151, 370—1, 1101—5, Delegacja Rz. P. 153; instytu-

cje specjalne 1105; mandatowe kraje (p. Mandatowe kr.): organizacje 1102—4; ustrój 1101—2; związki 470; Obrony Powietrznej i Przeciwgazowej 466, 663; Popier. Turyst. 462.
Literaci: 955; Instytuty, Kluby, Stowarzyszenia 548—9, 630; PEN Club 548; związki zawodowe 548 (p. Literatura).
Literatura: 48, 190, 477; Akademja Polska 546—7; Katedry (p. Szkoły Wyższe); literaci (p. Literaci); nagrody 479—82; ochrona dzieł 546; ustawodawstwo i zarządzenia 546 (p. Nauka i Sztuka).
Litwa: 569, 841; Polacy 457, 1077, 1158; Prasa 966, 974; Ustrój 1112.
Loterja Klasowa Polska Państwowa: 778, 1213.
Lotnictwo: 503—4, 628, 877; Depart. 220—1; Cywilne 218, 220—21, 851—3; Inst. Bad. techn. 485, 505; Komitet L. Cyw. 218; lotniska 851—3; Państwowe zakłady 776; poczta 853, 1205—1207; sportowe 1030, 1055, 1086—7; szybownictwo 1030; umowy 851; wojskowe 85, 166—7.
Lublin: 90, 98, 124, 175, 192, 213, 231, 239, 312, 388, 398, 405, 524, 527, 537, 540, 541, 545.
Ludność: 494, Cz. świata 1106, 1120, 1129, 1137, 1147; Gdańskie 371; Miast 119; Państw. (p. Państwa); Polski 1179—80; statystyka 115; województwa (p. województwo).
Luxemburg: 156, 569, 974, 1113, 1158, 1168.
Lwów: 91—2, 98, 99, 103, 176, 181, 192, 202. 205, 212, 213, 224, 232, 240, 317, 388—9, 398, 399, 405, 406, 407, 427—9, 432, 524—5. 527, 530, 532, 534—5, 537, 540, 541—2, 544—5, 550, 675, 677, 735, 738, 953, 960 (p. Archiwa, Bibljoteki, Muzea).

Ł.

Łączność: 85, 162, 166—7, 221 (p. Wojsko).
Łąki: 204—5 (p. Leśnictwo).
Łotwa: 569, 841, 845, 852; Polacy 458, 1077, 1158; Poselstwo i konsul. 152—3, 156, 1164, 1169; Prasa 960, 966, 974; Umowy 62; Ustrój 1113.
Łowiectwo: 507, 510 (p. Ochrona Przyrody).
Łódź: 95, 99, 127, 176, 231, 322, 390, 401—2, 406, 433, 525, 536, 537, 542, 544—5, 550, 554, 674, 676, 735, 749, 953, 960.
Łuck: 90, 138—9, 177, 196, 362—3, 389, 400, 525, 527, 538, 550, 960.
Łucznictwo: 1015, 1061, 1087 (p Sport).
Łyżwiarstwo: 1014, 1065, 1087 (p. Sport).

M.

Macierz Szkolna Polska: 439—40; w Gdańsku 372, 439.
Madagaskar: 155, 1132.
Malaya: Str. Settlements 981, 1127; państw niesfeder. 1127; państw. sfeder. 1127.
Malta: 159, 842, 1119.
Mandatowe kraje: 1103, 1121, 1125, 1127—8, 1130, 1132—3, 1135, 1148—9.
Mandżurja: 814, 1123, 1077—8, 1160.
Marokko: francuskie 155, 982, 1132, 1161; hiszpańskie 1130; Tangier 1129.
Marszałek Sejmu: 16—7, 20—2, 43, 78; Sejmu Śl. 146; Senatu 16—8, 43, 81.
Martynika: 1146.
Marynarka handlowa: 59, 61, 213, 628; wojenna 20, 34—6, 85, 162, 166, 467, 628, 1020 (p. Flota, Morze, Wojsko).
Matematyka: Katedry (p. Szkoły Wyższe); towarz. 499; wydziały 419, 422, 424, 426, 490, 492 (p. Nauka).
Mauritius: 1134.
Mechanika: 503—5: Katedry (p. Szkoły Wyższe); szkoły (p. Szk. zawodowe); Wydziały 429—30, 492 (p. Nauka).
Medale: (p. Ordery).
Medycyna: 166, 234, 414, 482; Katedry (p. Szkoły wyższe); to-

warzystwa 501—2, 664 (p. Higjena, Lekarze, Lecznictwo, Nauka).
Meksyk: 154, 156, 814, 984, 1141, 1162, 1164, 1169.
Meljoracje: 143, 199, 257, 615, 700, 775, 878 (p. Rolnictwo).
Mennica: 777.
Metalowy: handel 799—800, przemysł 621, 717, 740—1, 743, 766—7, 769, 774.
Meteorologja: 221, 478; Instytut 222, 485; towarzystwa 500 (p. Nauka).
Miary: 1184—7.
Miasta w Polsce: 30, 114, 119, 170, 615, 632—3, 681; budżet 274, 275—7; daniny komunalne 262, 266—70, 274—5; Koło Miast 260; Komendy Miast 165; Miejskie Tow. Kredytowe 903—4; Opis ważniej. miast (komunikacja, szkolnictwo, budżet, banki, i t. d.) 293—368; Przedsiębiorstwa 290—92; Ustrój 246; Związek Miast 258, Zw. Rewiz. Samorz. Terytorj. 254—5 (p. Kredyt, Oddłużenie, Samorząd).
Miejskie Towarzystwo Kredytowe: 903—4 (p. Miasta).
Miernictwo: 210; urzędy 213—15; szkoły (p. Szk. zawodowe).
Międzynarodowe: biura, federacje, organizacje, tow., związki 233, 448, 470—474, 646, 1102—5; kartele 767—9; naukowe tow. 492—3, 665; konferencje i zjazdy 463, 618—9, 665, 696; obrachunki 223, 242; prasowe tow. 967—70; umowy, konwencje, układy 15, 23, 60—3, 151, 199, 370, 383—4, 463, 546—7, 574, 618, 1155.
Mięsna Giełda: 790; Przem. 623; Przetwórnie państw. 778.
Migracja: 151, 229, 1151 (p. Emigracja).
Minerały: 211; kartele 770; przemysł min. 621, 718, 743—4, 765, 777; zbiory (p. Muzea).
Minister: 15, 16, 18—9, 22, 36, 42; Komunikacji 217; Op. Społecznej 227; Poczt i Telegr. 235; Przemysłu i Handlu 207; Rolnictwa i R. R. 197; Skarbu 169, 275; Sprawiedliwości 21, 183; Spr. Wewnętrznych 32, 35, 50, 111, 254—6, 262, 293—4; Spr. Wojskowych 51, 84, 161; Spr. Zagranicznych 149; Wyznań Rel. i Ośw. Publ. 187.
Ministerstwo: Komunikacji 102, 218—25, 380, 485; Opieki Społecznej 102, 228—34, 379, 487; Poczt i Telegrafów 102, 236—42, 381, 488; Przemysłu i Handlu 208—15, 378, 484; Rolnictwa i Ref. Rolnych 102, 197—205, 378, 485; Skarbu 102—3, 170—181, 483; Sprawiedliwości 102, 184—6, 378, 484; Spraw Wewnętrznych 102, 113—140, 378, 483; Spr. Wojskowych 84, 102, 162—8, 377—8; Spraw Zagranicznych 102, 151—9, 483; Wyznań Relig. i Oświec. Publicznego 102, 188—96, 379, 486.
Misje Dworcowe: 666 (p. Nierząd Walka).
Mistrzostwa Świata Sport: 1026, 1031—68, 1069—71, 1095—7.
Młodzież: 116, 189—90, 229, 435, 463—4, 478, 487, 617—8; ochrona pracy 640; opieka n. mł. 666—8, 673—8; mł. z zagran. 474—5; sport. 1025—6; stowarz. mł. zagranicą 455—60; związki, stowarzyszenia społ. i ośw.-kult. 441, 452—5, 467, 663; katolickie 576—8; mniejszość 449—51 (p. Akademicy).
Mniejszości: 16, 59, 61, 113, 142—3, 151, 189, 675—7, 868—9, 1104. 1154—5,1179—80; Instytuty i tow. naukowe 495—6; sport. 1028; stowarzysz. społ. ośw., kultur. i artyst. 449—51,548—9, 559—62, 565—7; teatry 549—52; urząd dla spraw m. 143.
Mniejszości polskie: 1150, 1155—60, (p. Polacy zagran.).
Mobilizacja: 113—4, 116, 211.
Mojżeszowe Wyznanie: 580 (p. Wyznania).
Monaco: 156, 1113, 1169.
Monety: (p. Pieniądz).
Mongolja: 1123.
Monopole: 23—4, 146, 170, 172, 779—80, 804, 958; urzędy skarb. akc. i monop. 174—9.

Morze: 470, 628; Depart. 209; Flota 847—51; Fundusz Obrony Morskiej 467; Izby 99; Linje żeglugowe 775, 839—47; Liga Morska i Kol. 463, 467—8; Porty 212, 370—1, 628, 639, 829—47, 857—8; siły zbrojne (p. Marynarka wojenna); szkoła 215 (p. Szk. zawodowe); umowy 62—3; urzędy 212—3 (p. Flota, Marynarka).
Mościcki Ignacy: 11; życiorys 12, 13, 59, 494.
Motocyklizm: 1015, 1058, 1088.
Motorówkowy sport: 1059.
Motoryzacja: 218, 220 (p. Pojazdy mechaniczne, Drogi).
Mozambik: 1136.
Muzea i zbiory muzealne: 167, 236, 242, 296, 415, 443, 495; kościelne i zakonne 540; państwowe i fundacyjne 533—4; prywatne 541—2; Rada Muzealna Państw. 188, 532; samorządowe 295, 535—7; społeczne 537—40; Związek Muzeów 495.
Muzułmańskie: Zw. Religijny 580—1.
Muzyka: 144, 372, 381, 547; przemysł 753; Polskie Radjo 567; stacje radjofon. 568—71; Szkoły 564; towarzystwa 372, 565—7, 630; Nagrody (p. Sztuka).

N.

Naczelna Rada Adwokacka: 635 (p. Adwokatura).
Naczelnik Państwa: 13.
Naczelny Wódz: 26, 48—9, 84.
Nadleśnictwa: (p. Leśnictwo).
Nafta: 209—10, 716—7, 720, 777, 1177, 1212. Eksport 762; Kartele 761—2; Przemysł 621, 740, 770.
Nagrody naukowe, artystyczne, literackie 479—82, 491—2.
Najwyższa Izba Kontroli: 25, 29, 102—3 (p. Prezes NIK.) 16, 22, 102.
Najwyższy Trybunał Administracyjny: 99—100 (p. Administracja).
Narciarstwo: 1066, 1088—9; związki 461, 463, 1014 (p. Sport).
Narodowościowe sprawy: 493, 494, 1179 (p. Mniejszości).
Nauczycielstwo: 38, 141, 188—9, 381—4, 386, 392, 409, 440, 445, 476, 477—8; związki 445, 447, 565, 631—2 (p. Pedagogika).
Nauka: 48; Akademja Nauk Technicznych 492; Budżet (p. niżej wydatki); Depart. N. i Sztuki 190; Fundusze Specjalne 491; Instytucje wojskowe 166—7; Instytucje nauk. 296, 493—509; Instytuty 493—506 (p. Instytuty, towarzystwa); Komitet Porozumiewawczy 488; Konkursy 481—2, 491; Nagrody 479—82, 491; Nauka Polska Zagranicą 492—3, 487; Polska Akademja Umiejętności 488—91; Pracownie nauk., zakłady obserwator. 495—505, 490; Towarzystwa: ogólne, niepolskie, specjalne, wojskowe, prawnicze, ekonomiczne, społecz. - zawod. i rolniczo-gospodar. 493—509; wydatki na naukę i sztukę 483—9, 492—5, 503; zjazdy 476—8 (p. Archiwa, Bibljoteki, Muzea).
Nauru: 1149.
Nawigacja (p. Morze, Żegluga).
Nawozy sztuczne: 761.
Nedżed: 1120.
Nepal: 1123.
Newfoundland: 1147.
Nicaragua: 984, 1141—2, 1169.
Nieletni: 99 sąd, (p. Opieka Społeczna).
Niemcy: 142, 371, 369, 814, 841, 846, 852; Polacy 458—9, 474—5, 1078—9, 1158—9; Prasa 960, 966, 968, 974; Służba dypl. i konsul. 141, 152—3, 157, 1163, 1169; umowy 59, 62; ustrój 1113—4; wydawnictwa 475.
Nieruchomości: 24, 261—2, 268, 273, 275, 681, 917, 920.
Z Nierządem Walka: 31, 657, 666 677—8.
Nigerja: 1135.
Njassaland: 1134.
Norfolk: 1148.
Normalizacja: Komisje druków i wydawn. 109; Polski Komitet N. 208.

Norwegja: 570, 841, 845; Poselstwa i konsul. 154, 157, 1164, 1169—70; Prasa 966, 969, 975; umowy 62; ustrój 1114—5.
Notarjusze: 185; Izby Notarj. 33, 635—6.
Nowa Gwinea: 1148—9.
Nowa Kalendonja: 1147.
Nowa Zelandja: 985, 1149.
Nowe Hebrydy: 1148—9.
Nowogródek: 97, 128, 177,327, 391, 538.
Numizmatyka: 498 (p. Muzea).

O.

Obrona przeciwgazowa: 166, 467, 663; Liga obr. powietrznej i p. 466.
Obrońcy: 185, 635 (p. Adwokatura).
Obrót Pieniężny: (p. Pieniądz).
Obszar Polski: 1175; Gdańska 371; państw. (p. Państwa); województwa (p. województwo).
Obywatelstwo: 116, 142, 152; polskie 1180—4.
Oceanji: brytyjskiej w-y 1149; franc. w-y 1148.
Ochrona: informacyj prasowych (p. Prasa); pracy (p. Praca); Przyrody: 509—23, Rada Ochr. 188, 190, 498; parki narodowe, rezerwaty, zabytki 510—23; rozporządzenia 510; towarzystwa 441—2, 499; wydatki 486.
Ociemniali: 667, 677 (p. Opieka Społ.).
Odbudowa: (p. Budownictwo).
Oddłużenie: 109, 116, 200; rolnictwo 697; samorządów 288—90.
Odzieżowy: przemysł 623, 749—50, 765.
Odznaczenia: (p. Ordery).
Odznaki: (p. Ordery); sportowe (p. Sport).
Ogiery: (p. Konie).
Ogrodnictwo: Szkoły (p. Szk. rolnicze zawodowe) 409; towarzystwa 507, wydziały 432, związki 620.
Ogródki Działkowe: 666, 672—8, (p. Opieka Społ.).
Okręty: 222 (p. Marynarka).
Olimpijskich Igrzysk Komitet: 1013.
Oman: 1120.
Opieka Społeczna: 116, 119, 140, 230, 379—80, 665—78; Depart. 229; n. Dorosłymi 665-6, 668-9, 675—8; n. Dziećmi i Młodzieżą 641, 657, 665—9, 673—8; Fundacje 669; Instytut Spraw s. 642, 682; n. Inwalidami 670—2 (p. Inwalidzi); Kolonje letnie 116, 666; Komisja senatu 82; Ministerstwo O. S. 229—34; Nierząd (p. Nierząd); Ogródki działkowe 666, 672—8; O. otwarta 665—6; Opiekunowie 665, 673; O. Specjalna 144, 667, 677—8; O. zamknięta 666—9; n. Skazańcami 669—70; Stacje op. 657, 665—6; Stowarzyszenia 673—8; Ustawodawstwo 665; n. Weteranami 669; Wydatki na o. s. 666, 668—71, 673; Zakłady 31, 49, 144, 257, 666—9; Zjazdy 672—3; Związki międzykom. 256—8; Żłobki 641, 666.
Opłaty stemplowe 146; urzędy 175—9, 254, 264, 269, 272, 920—930; Taryfa 921—30; ustawod. 920—1.
Ordery i Odznaczenia: o. Orła Białego 38, 46; o. Virtuti Militari 38, 46, 84; Krzyż i Medal Niepodległości 38, 48; o. Odrodzenia Polski 38, 48; Krzyż Walecznych 38, 49; Krzyż Zasługi 38, 49; Krzyż Zasł. za Dzielność 50; Medal za ratowanie ginących 50; Medal Pamiątkowy 1918—21 r. 50; Medal 10-lecia Odzysk. Niepodl. 51.
Ordynacje wyborcze: 31—43 (p. Wybory).
Organizacje (p. Towarzystwa).
Ormiański Obrządek: 572.
Osadnictwo: 200.
Oszczędności: 109, 116, 119, 290, 382; Kom. Kasy O. 256, 281—2, 286—8; Poczt. Kasa O. 898—901 (p. Finanse).
Oświata: Akademicy (p. Akademicy); Bibljoteki popul. (p. Bibljoteki); Budżet (p. niżej wydatki); Komisje Sejmu 74; Senatu 84; Kursy 438; Ministerstwo W. R. i O. P. 189—96;

Oświata w wojsku 166; Poza szkolna o. ogólnokształcąca i zawodowa 117, 119, 436—40, 618; Rada Oświecenia Publ. 188; Stowarzyszenia 436—8, 438—40; Stow. niepolskie 449—451; Szkolnictwo (p. Szkolnictwo); Szkoły (p. Szkoły); Wydatki na oświatę szkol. dokształc. 377—82, 385, 394, 410—412, 415; Zjazdy 476—8.
Oświata Pozaszkolna (p. Oświata, kultura).

P.

Palestyna: 159, 813—4, 843, 846, 981, 1127—8, 1154—5.
Panama: 984, 1142, 1170; streta kanału 1144.
Państwa: obszar, ludność, ustrój, wyznanie, flaga, święto pań., wojsko, import, eksport, produkcja, kolonje i mandaty 1099—1149.
Papier: handel 800—1, kartele 762—3; przemysł 622, 719, 747, 767.
Papua: 1148.
Parafje (p. Wyznania).
Paragwaj: 157, 984, 1142, 1162, 1170.
Parcelacja (p. Reforma Rolna).
Parki Narodowe: 202, 510—1, 513 (p. Ochrona Przyrody).
Paszporty zagraniczne: 1183—4.
Patenty: opłaty 264, 269, 272; urząd 210 (p. Przemysł).
Pedagogika: katedry (p. Szkoły Wyższe): szkoły 392; towarzystwa 498 (p. Nauczycielstwo-Nauka).
PEN Club 548 (p. Literaci).
Persja: Polacy 1160; poselstwo 154, 1164, 1170; Prasa 981; umowy 62; ustrój 1123.
Personalne biura (p. Biura).
Peru: 157, 984, 1142, 1162, 1170.
Piechota: 84, 162, 165 (p. Wojsko).
Pielęgniarstwo: 118, 654; związki 446—8, 631.
Pieniądz: 23, 63, 171, 879—82, 888, 905.
Piłka nożna: 1014, 1050—1, 1089—1090 (p. Sport).
Piłsudski Józef Marszałek Polski: 13, 54—5, 58—60, 1010.
Pływanie: 1014, 1039—42, 1070, 1090, 1096 (p. Sport).
Pobór: 119.
Poczta: 63, 242, 627, 853—4; Departam. 237; Lotnicza 853, 1205—7; Muzeum 242; Pocztowa Kasa Oszczędności 898—901; Polska Poczta Tel. i Telef. 237—42; przepisy 949, 951; Przysposob. Wojskowe 470, 1027; taryfa 237, 1188—93, 1206; zamorska 1206—7.
Pocztowa Kasa Oszczędności: 898—901 (p. Finanse. Banki).
Podatki: 23—4, 172—3, 199, 876; Akcyzy 932; Bezpośrednie 909—19; od Ener. elektr. 918; Danina mająt. 918; Komunal. 261—273; Departament 172; Dochodowy 909—12, 919—20; od Drożdży 932; Gruntowy 917, 920; od Kapitałów i Rent 918; od Lokali 917—8, 920; od Nieruchomości 917, 920; od Obrotu 916—7; Opłaty stemplowe 920—30; Ordynacja pod. 919; Przemysłowy 914—917, 920; od Spadków i darowizn 931—2; Specjalny od wynagr. z fund. pub. 913—4; Pośrednie 932; od Spółdzielni 865—6; Świadectwa przem. 914—6; Terminy płatności 919—20; od Uboju 932; Ustawodawstwo 909—21; Umowy 63; Wojskowy 913; od Zajęć Zawod. 912; Zapalniczek 932.
Podchorążowie: 165—6 (p. Wojsko).
Pogranicza Ochrony Korpus (p. Korpus O. P.).
Pojazdy mechaniczne: 62, 118, 218, 223, 823—6, 1057; autobusy 291, 625, 825—6 (p. Miasta); samochody 627, 800 (p. Automobilizm); tramwaje 290—2, 625.
Polacy zagranicą: 151, 189, 371—2, 445, 455—60, 468, 470, 477—8, 618, 1150—63; mniejszości 1150; prasa 952, 955, 956; sport 1068—79; tow. współpracujące 470—1, 474—5 (p. Emigracja); Wychodźtwo 1150—63.
Policja Państwowa: 31, 50, 114, 115, 1020, Komendy wojew.

(p. Województwa); Szkoły 114, 378 (p. Bezpieczeństwo).
Poligraficzny przem.: 625, 747—8.
Politechniki (p. Szkoły).
Polityka: 16; Departament M. S. W. 113; M. S. Z. 151; Ekonomiczna 108; Gospodarcza 108; Handlowa 209, 696; Komunikacyjna 219; Kredytowa 171; Międzynarodowa 59—63; Nauka polityczna 505 (p. Szkoły Wyższe); Oświatowa 189; Pracy 229; Szkoły (p. Szk. Wyższe); Wydarzenia 59—63; Zagraniczna (p. Min. Spr. Zagr.).
Polonistyka: nauki (p. Szkoły Wyższe); towarz. 498.
Polowa Kurja Biskupia: 162 (p. Wojsko — Wyznania).
Polska, ogólne wiadomości: 1175-1180.
Polska Agencja Telegraficzna: 109, 958—60 (p. Prasa).
„Polska Poczta, Telegraf i Telefon": 102, 237—42; Dyrekcja Okr. Poczt i Tel.: 238—41, 380, 877 (p. Poczta — Telefon, Telegraf).
Polski Czerwony Krzyż: 466—7.
Polskie Koleje Państwowe: 63, 102, 143, 218—22, 222—5; Dyrekcje Okręgowe 223—5, 380, 815—21, 877 (p. Kolejnictwo).
Położne: 629, 631.
Pomiary: 165, 166; Biuro 221 (p. Urzędy Wojew.).
Pomoc doraźna: 616.
Portugalja: 570, 841, 846; Polacy 1159; Posel. i konsul. 154, 157, 1164, 1170; Prasa 967, 976, 982; Ustrój i kolonje 1115, 1128, 1136.
Porty morskie: (p. Morze); lotnicze 851—2 (p. Lotnictwo).
Poselstwa polskie: 153—4; obce w Polsce 1163—4 (p. Dyplomacja).
Posłowie: 19, 20—2, 30, 31—7, 42—3; spis 78—80, 146 (p. Sejm, Sejm Śląski).
Pośrednictwo Pracy (p. Praca).
Powiaty: 28, 32, 39, 410, 653; Ciała kolegjalne pow. 118—9, 141; Daniny komun. 261—2, 270—3, 274—5; Budżety zw. samorz. 274, 275—9, 411—2; Gminy zbiorowe w pow. województw południ. i zach. 248—53; Gospodarcze instytucje sam. 260—1; Komendy P. P. 114 (p. Województwo); Kredyt.-oddłużenie 277, 290; Tow. Władze Administracji ogólnej (Starosta, Starostwo) 115—6, 118—9; pow. Władze Samorządowe (Rada, Wydział, Starosta) 245—254; Przedsiębiorstwa kom. 290—2; Sądy na pow. 88—98; Urzędy w pow.: D. O. K. i P. K. U. 153—5; skarbowe 174—9, obw. szkolne 190—6; Dyr. Lasów 201—5; Górnicze 211; miar 213—5; inspektorzy pracy 230—3; obw. poczt. 238—42; Urząd pow.: ziemski w Katow. 146; Wykaz starostw powiat. i grodzkich (p. Województwo); Zrzeszenia gospodarcze 261—1; Związki Międzykomunalne 255—8; Powiatów 258, 259; Rewizyjny Sam. Teryt. 254—5.
Powódź: 119, 411.
Pozaszkolna oświata (p. Oświata).
Poznań: 93—4, 103, 132, 177, 181, 193, 203, 214, 224, 233, 240, 335, 390, 400—1, 406, 408, 524, 526, 528, 532, 534, 536, 538, 540, 543—5, 550, 554, 675—6, 735, 738, 954, 960.
Pożyczka Narodowa: 173.
Pożyczki (p. Kredyt).
Praca: 15, 47, 143, 228—30, 372, 682; Bezrobocie 611—9, 647; Bezpieczeństwo 641—2, 682; Czas 639—40; Departament P. 229; Fundusz Pr.: 116, 118, 285, 612—8; rada 228, 653, 679; Higjena: 641—2, 682; Inspecja Pracy 117, 129, 643; inspektoraty, inspektorzy: 229, 230—3, 639—40, 643—5; Izby Pr.: 28; Kaucje: 639; Kobiet: 640—1; Komisarz dla spr. p.: 142; Komisje arbitraż. pojedn. i pojedn.-rozjemcze: 234, 643; Sejm. Śl.: 146, Senatu: 82; Międzynarodowe Biuro 233,

618; M. Organizacja: 646, 1104; Młodocianych: 640—1; Ochrona: 228—30; 637—46; Pośrednictwo: 617; Płace: 638, 645, 682; Pracownicy (p. Pracownicy); Ruch zawodowy: 619 1180; Rynek: 611—2, 682; Sądy: 98—9; 644—5; Umowy: 61, 637—9, zbiorowe: 643; Urlopy: 640; Ustawodawstwo: 612—4, 637—44; Zatrudnienie: 611—2, 616—7, 713; Zjazdy 618—9 (p. Bezrobocie).

Pracownicy: 144, 436, 862, 911—12, 951; Egzaminacyjne komisje: 112, 118, 123, 126, 140; Fizyczni: 33 144 (p. niżej robotnicy); Państwowi: 35, 42, 47, 49, 99, 112, 117—8, 140—1, 170, 218, 230, 234, 293—4, 619, 632—4 (p. Biura Personalne); Robotnicy: 213, 410, 436—7, 459, 611—2, 618, 619—20, 634, 637—40, 643—4, 1026; Samorządowi: 35, 42, 47, 49, 629, 632—4; Służba domowa: 629, 640; Umysłowi: 35, 616, 618—9, 620—34, 637—40, 648; Urlopy 640; Związki: 38, 445, 498—509, 619—34, Centrale Zw.: 634 (p. Praca, Ubezpieczenia Społeczne Towarzystwa).

Pracownie naukowe (p. Nauka).

Prasa w Polsce: 478, 952—65, agencje pol. pras. teleg. publ.: 949, 958—62; ag. w świecie: 965—8; fachowa: 737, 740—5, 748, 750—1; korespondenci: 963—5; międzynar. organiz.: 968—70; ochrona informacji: 950—2; PAT: 958—60; Polska w Gdańsku: 372—3, 952, 954, 960; Polska zagranicą: 952, 955—6, 960, 962, 968—70; sportowa: 955, 1095; ustawodawstwo: 949; turystyczna: 460—61; zagraniczna w Pol.: 963—5; zagranicą: 448, 970—85 (p. Dziennikarstwo).

Prawo: 185, 277; autorskie 382, 546, 949; kartelowe 754—7; komisje Kodyf. 184; Komisje Sejmu 79; Senatu 82, Sej. Śl. 146; przepisy 382—5, 393; Przemysłowe 641—2, 722—6; o spółkach akcyjnych 726—33; towarzystwa 505—7; umowy 63; wydziały 415, 418, 421, 423, 425 (p. Ustawodawstwo Międzynar. Umowy).

Prawosławny Kościół: 578, 580, 582 (p. Teologja, Wyznania).

Prezes Rady Ministrów: 15—6, 18—20, 22, 43—4, 48, 50—1, 107; Sądu Najwyższego 16, 27, 43; Najw. Izby Kontroli 16.

Prezydenci Rz. P.: 13.

Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej: 11, 13, 14—30, 32, 37, 39, 42; Ustawa o wyborze 43—6, 46, 48—50, 488.

Prezydjum Rady Ministrów: 108.

Probiernictwo: 109; Urzędy probiercze 212.

Produkcja: 264, 269, 273; rolnicza 199, 694; przemysłowa 714—20; górnicza 716—20; udział państw w produkcji świata (p. Państwa).

Prokuratorja Generalna R. P.: 172, 181 (p. Sprawiedliwość).

Prokuratura: 31, 35, 42, 185, 186 (p. Sprawiedliwość).

Propaganda: 166, 171, 189, 462—3, 474; zagranicą o Polsce 476.

Protokół dyplomatyczny: 151.

Prymas Polski: 571.

Przedsiębiorstwa państwowe i półpaństwowe: 102, 109, 171, 210, 222, 237, 771—781; skomercjalizowane 773—6; monopole 779—80; finansowy udział państwa 780—1; komunalne 290—4.

Przedszkola: 384, 392.

Przemysł: 116, 144, 210—2, 384, 611—2, 712—781; Departament 209; Dochodowość 715; Izby 28, 32, 37, 38, 733—6; Kartele (p. Kartele); Koncesje 554, 784—5; Ludowy 561; Ministerstwo P. i Handlu 208—15; Organizacje (p. niżej Towarzystwa); Podatek 172, 261—2, 264, 267, 273, 914—17, 920; Produkcja 714—20; Przedsiębiorstwa państwowe 771—80; Przetwórczy prz. 713—4, 737;

Spółki Akcyjne (p. Akcyjne S-ki); Szkoły (p. Szk. Zawodowe); Ustawodawstwo 722—35; Towarzystwa i Związki 725; międzybranżowe 736—9; branżowe 552—3, 739—55; Wytwórczość 714—21.
Przyroda: ochrona 188, 190, 441—2, 486—7, 498—9, 509—23; nauki (p. Szkoły wyższe); towarzystwa 498—9; wydziały 419, 422, 424, 426, 490 (p. Nauka); zbiory (p. Muzea).
Przysposobienie wojskowe (p. Wych. Fiz.).
Przytułki (patrz Op. Społeczna).
Psychjatrja: 144; Katedry (p. Szkoły wyższe); Szpitale i zakłady 256, 258, 659 (p. Lecznictwo, Nauka); Zjazd 476.
Psychologja: katedry (p. Szkoły wyższe); Towarzystwa 503 (p. Nauka).
Pszczelarstwo: 507—8.
Puerto Rico: 984, 1144.

R.

Rada: Archiwalna 188; Adwokacka Naczelna 635; R. do Spraw Dozoru nad Art. Żywn. i Przedmiotami Użytku 228; R. Finansowa 170; R. Funduszu Pracy 228, 612; R. Komunikacyjna 218; R. Ligi Narodów 1102; R. Miejska Tym. W-wy 294; R. Muzealna 188, 236; R. Naukowa Wychowania Fizycznego 1010; R. ochrony Pracy 228; R. Ochrony Przyrody 188; R. Opieki Społecz. 228; R. Oświecenia Publicz. 188; R. Państw. Instyt. Meteorologicznego 222; R. Portowa 212; R. Portu i Dróg Wodnych w Gdańsku 371; R. Powiatowa 118; R. Rolnicza 198; R. Rozbudowy Miast 170; Rada Samorządowa Państwowa 112; R. Spółdzielcza 170, 866—7; R. Spożywców 112; R. do Spraw Uzdrowisk 228; R. Techniczna Min. Komun. 218; R. Teletechniczna 236; R. Towaroznawcza 170; R. Ubezpieczeń 170; R. Ubezpieczeń Społecznych 228; R. Wojewódzka Śląska 140; R. Wojew. Wodna 117; R. Nauk. Inst. Gosp. Wiejsk. w Puławach 200; R. Zdrowia Państw. Naczel. 228; R. Ministrów 15, 16, 18, 23—5, 29, 46, 108—9, 255, 483.
Radjofonja 34; Polskie Radjo 567; stacje 568—71, 775; R-logja 500—501; R-technika 237, 242, 503, 778; R-telefonja 382, 951; R-telegrafja 382, 951, 958 (p. Telekomunikacja).
Reasekuracja: 905.
Reforma rolna: 117, 119, 199, 698—702, 878 (p. Rolnictwo).
Reformowany Kościół Ewengelicki: 578—9 (p. Wyznania).
Reklama: 112, 748, 958, 959.
Rekordy (p. Sport).
Renty: 670.
Reunion: 1132.
Rhodezja południowa i północna: 1133.
Rio de Oro: 1130.
Robotnicy (p. Pracownicy).
Roboty publiczne: 612, 615, 713 (p. Budownictwo, Fundusz Pracy).
Rolnictwo: 117—9, 143, 620, 692—817, 862, 868; Biura fin.-rol. (p. Województwo); Grunty (p. Grunty); Handel ziemiopłodami 801—2; Hodowla (p. Hodowla); Izby 28, 32, 38, 262, 274, 507, 709—10; Komisja Sejmu Śl. 147; Leśnictwo (p. Leśnictwo); Majątki rol. państw. 708; Ministerstwo R. i Ref. Rol. 198—205; Oddłużenie 697, 895; Oświata 378, 436—7; Parcelacja 199, 698—9, 701, 894; Produkcja r. 199, 694; Reforma rolna 117, 119, 199, 698—702, 878; Scalanie 699, 701; Serwituty 699, 701; Stacje i zakłady 508—9; Szkoły 409 (p. Szkoły zawod. wyższe); Towarzystwa 507—9, 710—2; Ustawodawstwo 697, 705; Uwłaszczenia 700—1; Wydziały (studja) 417, 424, 427, 428, 431.

Rośliny: 144, 199—200, 508—9, 693—4, 711, 1178 (p. Ochrona przyrody. Rolnictwo).
Rozbudowa (p. Budownictwo).
Rozjemstwo: 233—4 (p. Praca); r. urzędy do spr. majątk. 117, 119, 142.
Ruanda i Urundi: 1130.
Rudy: 209, 210, 716, 720, 1177 (p. Górnictwo).
Rumunja: 570, 813, 841, 852; Polacy 459, 1159; Prasa 967, 969, 977; Służba dypl. i kons. 152, 154, 157—8, 1164, 1170; Ustrój 1115.
Rybactwo: 200, 209, 508; gosp. państw. 203—5, 709; fundusz ochrony 878; urząd rybacki 213 (p. Lasy).
Rząd: 14, 16, 18—9, 22—5, 28—30; skład 66; gab. poprzednie 67—75.
Rzeki: 117, 123, 126, 130—1, 133—134, 136, 138, 146, 464—5, 827—828, 1176 (p. Wody).
Rzemiosła: 725, 781—5, 862; Instytut Badań 785; Izby 28, 33, 37, 38, 781—4; szkoły (p. Szkoły zawodowe); towarzystwa 784 (p. Towarzystwa Zw. Zawod.).
Rzymsko-Katolicki Kościół 574—8 (p. Wyznania).

S.

Saliny: (p. Sól).
Salony Sztuki: 562 (p. Sztuka).
Salwador: 158, 985, 1143, 1170.
Samoa: w-y 1150; zachodnie 1149.
Samochody: (p. Pojazdy Mechaniczne).
Samorząd: 14, 28, 31, 36, 37, 38, 42, 99, 109, 112—4, 116, 171, 410, 653; Bank Komun. 285; budżet 274, 275—7, 411—2, 673; gospodarcze zrzeszenia 260—1; gospodarka finansowa 261—77; gospodarczy sam. 14, 28—9, 31, 38, 42; gminny (p. Gmina); Instytut Wydawniczy 260, K. K. O. 281—2, 286—8; Kredyt i oddłużenie 277—90; Kom. Fundusz Poż. Zapom. 282; m. War-y (p. Warszawa); powiatowy (p. Powiat); pracowniczy (p. Pracownicy); przedsiębiorstwa komunalne 290—92; preliminarz na 1935/6 278—9; S. w świetle konstytucji 243; Ustawodawstwo 245, 248, 275, 280, 282, 288—92, 293—4; ustrój 245—260; wojewódzki 28; budżet 276; sam. krajowy (Sejmik woj. Starosta Krajowy) 247—8; związki miast, powiatów, gmin 258—60; zw. międzykomunalne 255—8; zw. samorządowe 221, 255; Zw. Rewiz. Samorz. Terytorjal. 254—5.
San Domingo: (p. Dominikańska rep.).
San Marino: 1115.
Sanatorja: (p. Lecznictwo).
Saneczkarstwo: 1068, 1090—1.
Sanitarne: (p. Lecznictwo).
Saperzy: 85, 162, 166—7 (p. Wojsko).
Sądy: administracyjne 100, 131—2, 143; apelacyjne 37, 88—98; dyscyplinarne 31, 88, 635; grodzkie 88—98; Inwalidzki Adm. 100; Izby morskie 99; kartelowe 99; Najwyższy 27, 42, 46, 88; dla nieletnich 99; okręgowe 88—98; pracy 98—9; przysięgłych 88; rozjemcze bracki 144; rozjemcze do spr. bractw górniczych 144; rozjemcze ubezpieczeniowe 99; wojskowe 167 (p. Adwokatura, Sprawiedliwość, Trybunały).
Schroniska opiekuńcze: (p. Opieka Społ.); turystyczne (p. Turystyka).
Sejm Rzp.: 14—7, 19—25, 28—30; komisje 80; ordynacja wyborcza 31—7, 38—9, 43, 45; skład 78—80, 185, 483; Śląski 37, 146—150; Gdański 370—1.
Senat: 14—9, 22—5, 28—30; Komisje 82; ordyn. wyborcza 37—43, skład 81—2, 185; Gdański 370—1.
Senatorowie: 23, 24, 36, 37—43; spis 81—2 (p. Senat).
Sędziowie: (p. Sprawiedliwość).

Scheychelle: w-y 1134.
Sierra Leone: 1135.
Siły Zbrojne Rzeczp. Polskiej: 14, 15, 24, 26, 29, 55; Generalny Inspektor Sił Zbrojnych 16—7, 43, 84, 547; Generalny Inspektorat Sił Zbrojnych 84; Marynarka 85; Siły Zbr. obcych państw (p. Państwa); (p. Marynarka wojenna, Wojsko).
Sjam: 981, 1123—4.
Skarb Państwa: 23, 48, 82; Min. Skarbu 170—181, 222, 289, 614, 618, 702, 885, 891—2; Skarb. Izby 31, 142, 173—9; Śląski 140—1; Wydziały Sk. Sądow. (p. Sądy Apel. i Okr.); Urzędy sk. 146, 173—9 (p. Finanse).
Służba Zdrowia: 228, 230, 653—65; Opieka nad matką i dzieckiem 657; Ośrodki zdrowia 654; P. C. K. 662—3; Stan zd. 654; Ustawodawstwo 653—4; Uzdrowiska 228, 230, 234, 245, 463, 659—62; Wydatki na sł. z. 379, 656—60; Zakł. zdroj. 234, 660; Związki o celach zdrow. 663—4 (p. Lecznictwo, Higjena).
Socjologja: katedry (p. Szkoły Wyższe); Towarzystwa 498.
Somali brytyjskie: 1134; francuskie 1132; włoskie 1137.
Sól: 210, 716, 720, 804, 1177; Polski Monopol Solny 779; Saliny 779.
Spirytus: 172, 623, 719, 752, 804; Polski Monopol Sp. 779.
Spisy powszechne 115.
Społeczne (a): nauki (p. Szkoły Wyższe); opieka (p. Opieka Sp.); towarzystwa (p. Towarzystwa); ubepieczenia (p. Ubezpieczenia); życie 609—88.
Sport: 372, 467, 804, 955, 959, 1009—1088; Akademicki 1025, 1095—7; Centr. Instytut Wych. 1011; Głuchoniemych 1015, 1029; Klasyfikacja 1038—68, 1071, 1097; Kobiecy 1020 (p. Rekordy); Komitet Igrzysk 1013; Lotnictwo 1030; Mistrzostwa 1026, 1031—68, 1069—71, 1095—7; Odznaki sportowe 1079—81; Opieka lekarska 1019; Polski na obczyźnie 1068—79; Prasa 955, 1095; Rada Naukowa Wych. F. 1010—1; Rekordy 1022, 1031—68, 1069—71; Robotnicy 1026; Sport w organizacjach 1021—9; Statystyka 1017—9; Turystyka 1029; Urząd Wych. Fiz. i Przysp. Woj. 1009; Wychowanie Fizyczne (p. Wychow. Fiz.); Wyniki w 1935 r. 1081—8; Związki 1013—6; Związek Związków 1012—3.
Spożycie: 234, 654, 660, 804, 867—9; a. Biuro M. S. W. 113; Komisje do badania mąki i pieczywa 112, 117, 123; Komisje Rozdzielcze obrotu z Gdańskiem 131; Rada dozoru nad art. żywności 228; Spożywców 112; Przemysł 623—4, 719, 750—3, 765, 767, 769, 770.
Spółdzielczość: 171, 446, 559, 634, 710—2, 859—73; Centrale gospodarcze 867—8; Ilość spółdz. 871—2; Opłaty i podatki 864—5; Projekty ustawodawcze 863; Rada 170, 864, 866—7, 878; Spis 867—72; Struktura prawna i organizacyjna 860; Szkoły 873; Typy 861; Związki Rewizyjne 868—9; Zawod. 873.
Sprawiedliwość 14, 26—7, 31, 139, 162; Minist. Spr. 185—6; Prokuratorja Generalna R. P. 172, 181; Prokuratura 31, 35, 42, 185, 186; Sądownictwo 88—100; s. wojsk. 167; sądy (p. Sądy, Trybunały); sędziowie 26—7, 35, 37, 42, 88—100, 185, 506; sędz. śledczy (p. Sądy Apelacyjne); Stały Tryb. Spraw. Międz. 1104; Studjum sądowe 418; Zakłady poprawcze 668; (p. pozatem Adwokaturę).
St. Pierre: 1146.
Stacje opieki: 657, 665—6 (p. Opieka Sp.); rolnicze 508—9.
Stanisławów: 92, 134, 178, 343, 389, 398—9, 405, 407, 526, 527, 536, 544, 551.
Stany Zjednoczone Ameryki Płn.: 812—3, 843—4; Polacy 459, 474—5, 1071, 1162—3; prasa

956, 960, 967—8, 984; służba dypl. i kons. 153, 158, 1163, 1171; ustrój i kolonje 1143—4, 1128, 1150.
Staroobrzędowy Kościół: 577 (p. (Wyznania).
Starostwo: (p. Powiat).
Statki: 847—51 (p. Marynarka handl.).
Statut orderów: (p. Ordery); prawny Gdańska 370; Woj. Śląsk. 139.
Statystyczny Główny Urząd: (p. Statystyka).
Statystyka: Gł. Urz. Statyst. 115, 483, 63, 119, 171, 172, 185, 220, 222.
Stolica Apostolska: 153, 574, 1163 (p. Watykańskie państwo, Wyznania).
Stomatologja: 414, 432, 502, 664; katedry (p. Szkoły Wyższe).
Stowarzyszenia (p. Towarzystwa).
Straits Settl: (p. Malaya).
Strajki: 645.
Straż: graniczna 50, 173, 378 (p. Granice); pożarna 112, 467; więzienna 185—6 (p. więzienia, s. apelac.).
Strzelectwo: 1080, 1091; związek 468, 1015, 1021—3; rekordy i mistrz. 1059—61.
Studenci: (p. Akademicy).
Studja dźwiękowe: 553 (p. Filmy).
Stypendja: (p. Szkolnictwo, akademicy).
Sudan anglo - egipski: 1134, 1161.
Superintendent: (p. Wyznania).
Surowice i szczepionki: 234, 501, 660.
Swaziland: 1133—4.
Syndykaty: dziennikarzy 952, 955, 956 (patrz Dziennikarstwo); przem. i handl. 758, 761, 764.
Syrja: 155, 981, 1125, 1160. (p. Sport).
Szkocja: (p. Wielka Brytanja).
Szkolnictwo: 141, 142, 372, 377—
Szermierka: 1014, 1062, 1091, 1097. 81; Budownictwo szk. 189, 410—2, 467; Budżet 385, 394, 411—2, 415; Film 556—7; Fundusze 878; Kuratorja, Kuratorzy, inspektorzy 190—6; ogólnokształcące 189, 384—93; powszechne 384—6, 440, 467; przedszkola 384, 392; przepisy prawne 382—5, 393; stypendja 434, 878; szkoły (p. Szkoły); ustawodawstwo i zarządzenia 382—5, 392—4, 410, 415, 433; w miastach (p. Miasta); wydatki na szkolenie 377—82 (p. Oświata); Zagranicą 474; zawodowe 38, 189, 393—410, 878 (p. szkoły zawodowe, Oświata Nauczycielstwo).
Szkoły: 31, 48, 119, 145, 372; Artystyczne 564, Gdańskie (p. Gańsk); Kursy dla cudzoziemców 438; Kursy i szk. dokształcające dla dorosłych i młodocianych 438; Dramatyczne 552, 564; Dziennikarskie 414, 434, 959; Akademickie 33, 35—36, 42, 190, 296, 415—33; Akademje 430, 432—3, Konserwatorja 564; Politechniki 427—30; Uniwersytety 415—27, 433; Muzyczne 564; Powszechne 296, 382, 385; Pedagogiczne 392; Prywatne gimn. 392—3, pr. akademickie 433; Średnie ogólnokształcące 296, 386—93; Sztuk plast. 558, 564 (p. Oświata szkolnictwo); Wyższe 38, 296, 412, 413—34, 437; władze szk. wyż. 413—4; Zagranicą 1155—62; Zawodowe 114, 165—6, 186, 202—3, 205, 215, 234, 296, 392, 394—410, 956; gimnazja, licea sz. przysposobienia sz. majstrów, sz. nadzorców 405—8, rolnicze 409, dokształcające 410, spółdzielcze 873.
Szpitalnictwo: 658 (p. Lecznictwo).
Sztab Główny: 84 (p. Siły Zbrojne).
Sztuka: 48, 439, 442; Akademje 432—3; Departament 190; Konkursy 481—2; Konserwatorstwo 563; Nagrody artyst. 479—82; Ochrona dzieł artyst. i zakup 546—7, 563; Salony szt., wystawy, zbiory 562; Sto-

warzyszenia 559—62, 565—7, Szkoły 558, 564 (p. Szkoły); Wydatki na szt. 487; Wydziały 425 (p. Artyści, Muzyka, Śpiew, Teatr).
Szwajcarja: 570, 813; Polacy 460, 1159; Poselstw. i konsul. 154, 158, 1164, 1171; Prasa 967—8, 969—70, 977; Umowy 62; Ustrój 1116.
Szwecja: 570, 813—4, 841—2, 845; Polacy 1159; Poselstw. i konsul. 154, 158, 1164, 1171; Prasa 967, 977; Ustrój 1116.
Szybownictwo: (p. Lotnictwo).
Śląsk: (p. Województw. Śląskie).
Śpiew: 372, 548, 563—5 (p. Sztuka).
Św. Helena: 1134.
Św. Tomasza w-a: 1136.
Święta państwowe: państw. (p. Państwa); orderów (p. Ordery).

T.

Tabory: 85, 162, 167 (p. Wojsko).
Tanganyika: 1135.
Tangier: (p. Marokko).
Tannu-Tuva: 1124.
Tarnopol: 93, 135, 349, 389, 398, 399, 527, 539.
Tartaki (p. Leśnictwo).
Taryfy: kolejowa 817—20; lotnicza 1206; opłat stempl. 921—30; pocztowa 1188—93, 1206; telefoniczna 1199—1205; telegraficzna 1193—9.
Teatr: 438—9; Instytut Teatrów Ludowych 438—9; Podatek 263, 266; Spis teatrów 550—52; Szkoły dram. 552, 564; towarzystwa, instytuty, zawodowe organ. 549—50, 629 (p. Sztuka).
Technika: 112, 166; Depart. 113, 237; Akademja Nauk 492; Prasa 970; Rada Min. Kom. 218; Szkoły (p. Szk. zawodowe); Zrzeszenia 33, 503—4.
Technologja: katedry (p. Szkoły Wyższe); wydział 492; towarzystwa 503—4 (p. Nauka, Technika).
Telefon: 237—42, 627, 775, 853—4; Pol. Pocz. T. i Telegraf 237—42; taryfa 1199—1205 (p. Telekomunikacja).
Telegraf: 237—42, 627, 853—5; Agencja tel. (p. Prasa); PAT. 958—60; Pol. Poczta, Telef. i Telegraf 237—42; Taryfa 237, 1193—9 (p. Telekomunikacja).
Telekomunikacja: 63, 237—42; Depart. Techn. 257; Instytut T. 242, 488; Muzeum 242, 488 (p. Radjo, Teletechnika, Telefon Telegraf).
Teletechnika: 237, 242, 503—4, 628 778; Rada 236 (p. Telekomunikacja).
Tenis 1014, 1043—7, 1092—3, 1097 (p. Sport).
Tenis stołowy (Ping-Pong): 1015, 1062, 1093 (p. Sport).
Teologja: katedry (p. Szkoły Wyższe); towarzystwa 498; wydziały 415, 418, 420, 423, 433; zakłady naukowe 581—2 (p. Nauka, Wyznania).
Tient - sin: 1128.
Togo: 1132, 1135—6.
Topografja: 165 (p. Pomiary).
Toruń: 95, 130—1, 204, 225, 233, 331, 389, 401, 408, 528, 536, 543, 544, 551, 960).
Towaroznawstwo: Rada 170.
Towarzystwa: Akademickie (p. Akademicy); Artystów i popier. sztukę 548—9, 559—62, 665—7; Dziennikarzy (patrz Dziennikarstwo); w Gdańsku 371—2; Handlowe (p. Handel); Katolickie 576—8; Kobiece (p. Kobiety); Kredytowe 902—4; Literackie: 548—9; Młodzieży 441, 452—5, 467, 576—8; Młodzieży zagranicą 455—60; Muzyczne i śpiewacze 565—7; Naukowe ogólne oraz popier. naukę 493—5; Naukowe ogólne nie polskie 495—6, Naukowe specjalne 496—8; Naukowe wojskowe 167, 505; Naukowe prawnicze i ekonomiczne 505 — 7; Naukowe społ. zawod. i rolniczo-gospod. 507—9; Naukowe przyrodnicze 498—504; Opieki ogólnej 673—7; Opieki specjal. 677—8;

Oświatowe 436—8, 438—40; Przemysłowe 725, 736—53, Rolnicze 507—9, 708—12; Społeczne — humanitarne — zawodowe 444—5; Społeczne i oświat.-kultur. młodzieży 452—5; Społeczno - kulturalne 440—4; Społeczno - oświat. i kultur. nie polskie 449—51; o Społ. zdrowotnych celach 662—4; Śpiewacze 565—7; Sportowe (p. Sport.); Teatralne 549—50; Turystyczne (p. Turystyka); Współudział w obronie państwa 447, 466—70; Współpracy międzynarodowej 448, 470—74; Współpracujące z Polakami zagranicz. 474—75; Wyższej użyteczności 38, 410, 466—468; Zawodowe 445, 498 — 504, 507—9, 548—9, 664, 784; Zbliżone do Akcji Katolickiej 577—8 (p. Związki Zawodowe).
Traktaty: (p. Międzynar. umowy).
Tramwaje (p. Pojazdy mechan.).
Transjordanja: 1128.
Transport: 814—58 (p. Komunikacja).
Tranzyt: 371, 814, 833.
Triangulacja: 166, 221 (p. Geografja).
Tristan da Cuncha: 1135.
Trybunał arbitrażowy: dla spraw Tranzytu 371; do Spraw Ubezpieczeń Społecznych w Pozn. 234; Kompetencyjny 27, 100; Najwyższy Admistr. 27, 99—100; Rozjemczy Polsko - Niemiecki 142; Stanu 16, 19, 21—2, 27—8, 31, 100; Stały Sprawiedl. Międz. w Hadze 1104.
Tunis: 155, 982, 1132—3.
Turcja: 570, 813, 842; Polacy 1159; Prasa 967, 978; Służba dypl. i kons. 153, 158, 1163, 1171; Umowy 63; Ustrój 1117.
Turystyka: 219, 380, 477; Komisje wojew. 117, 140; Konferencja międzynar. 463; Liga popier. 462; Organizacje popierające 461—3; Polska t. zagranicą 34/35 r. 465; Schroniska szkolne 455, 463—4; Schroniska żeglarskie 464; Sportowa 1020, 1093—4; Towarzystwa t. czynnej 460—61.
Tytoń: 483, 624, 719, 804; Polski Monopol 779—80.

U.

Ubezpieczenia: 625, 905—9; Pań. Urz. Kontroli Ub. 172; Pośrednicy 173, 382; Pow. Zakł. Ub. Wz. 908—9; Rada Ub. Państw. 170, 907; Ruch 906; Ustawodawstwo 906—7; Zrzeszenia 907—8 (p. Finanse).
Ubezpieczenia Społeczne: 62, 646—53; Charakterystyka 650—1; Depart. M. S. 229; Emerytalne 131—2, 144, 648, 650—2; Inwalidzkie 145; Kasy Chorych 145, 647; Pracow. Umysł. 131—2, 144, 648; Rada U. S. 228; Sądy rozjemcze 99; Trybunał 234; Ubezpieczalnie społ. 1208—11; Urzędy U. Toruń 131, Poznań 132, Katowice 144; Ustawodawstwo 647—8; na wypadek choroby i macierz 131—2; 144, 145, 647, 650—2; na wyp. braku pracy 647, 650—2; od wypadku 131—2, 144, 99, 647, 650—2; Zadania ub. 646—7; Zakład U. S. 652—3, 679—80, 1207—8.
Uganda: 1134.
Układy: (p. Międzynarod. umowy).
Ukraińcy: (p. Mniejszości).
Ulster: (p. Irlandja).
Umowy międzynar.: (p. międzynarodowe).
Umundurowanie: 167, 777 (p. Wojsko).
Uniwersytety: (p. Szkoły); U. ludowe, powszechne (p. Oświata pozaszkolna).
Unje: celne 1106, 1112—3, 1116; personalne 1111; towarzystw (p. Towarzystwa).
Unja Australijska: (p. Australijska); U. Połud. Afryk. (p. Afryk. poł. związek).
Urlopy: 640 (p. Praca).
Urugwaj: 158, 985, 1144—5, 1163, 1164, 1171.
Urzędnicy państwowi: (p. Pracownicy).

Usprawnienie Admin.: (p. Administracja).
Ustawodawstwo: 108, 139, 185, 189, 190, 199, 209, 229, 546—7; Kartelowe 754—7; Komisja kodyfik. 184; Konstytucja 14—30; literackie (p. Literatura, Dziennikarstwo); Ordynacje wybor. 31—42, 146; podatkowe p. Podatki); Przemysłowe (p. Przemysł); Pracy (p. Praca); Prasowe: 132—4; Samorządowe (p. Samorząd); Skarbowe 170—1; Spółdzielcze 860; Szkolne i zarządzenia (p. Szkolnictwo, Oświata); ubezpieczeniowe (p. Ubezpieczenia); ust. o wyborze Prezyd. R. P. 43—5; wyznaniowe (p. Wyznania, Prawo Międzynar. umowy).
Ustrój: polit. państw (p. Państwa; polit. Polski (p. Konstytucja, Ordynacje).
Uzbrojenie: 162, 166—7 (p. Wojsko).
Uzdrowiska: (p. Służba zdrowia).
Uzupełnień Dep.: 162 (p. Wojsko).
Użyteczności publ. przedsiębiorstwa: 290—2, 366, 625, 721, 741, 753, 777.

W.

Wagony: Centr. biuro obrach. 223 (p. Koleje żel.).
Waluta: 880—1; Gdańska 371.
Warszawa: 37, 95, 97, 99, 100, 103, 673—4, 675, 734—5, 736—7; Archiwa 524, 526, 528, 531—3; Bibljoteki 542—6; Komisarjat Rządu 119—20, 136; Komisje Rew. 294; Muzea 534, 536, 539, 541; Opieka Społ. 673; Prasa 952, 954—56, 958, 960, 962—965; Prezydent 293—4; Przedsiębiorstwa 295; Rada 36, 294; Szkoły 390, 401—2, 403, 406—8, 420—3, 429—31, 433, 551, 558; Urzędy ważniejsze 114, 178, 194, 201, 205, 212, 214, 222, 225, 230, 241, 295—6; Władze admin. rząd. 105—241; Teatry 551—2; Ustrój 247, 255, 293—5; Zarząd Miejski t. 294—6.
Waterpolo: 1042 (p. Sport).
Watykańskie Państwo: (Stolica Apostolska) 574; Prasa 979; Służba dypl. 153, 1163; Ustrój 1117.
Wenezuela: 985, 1145, 1164, 1171.
Weterynarja: 166, 200, 414; Akademje 432; Departament 199; Pracownia (p. Województwo); Wydziały 422; Towarzystwa 501—2, 631 (p. Nauka).
Węgiel: 209—10, 716, 720, 730—40, 760, 765, 767, 778, 799, 1177.
Węgry: 571, 813—4; Polacy 1159; Poselstw. i konsul. 154, 158, 1164, 1171; Prasa 967, 970, 978; Umowy 384; Ustrój 1117—8.
Wice - marszałkowie Sejmu i Senatu: 78—81.
Wielka Brytanja: 570, 812, 842, 846; Polacy 455, 1160; Prasa 960, 962, 967—8, 978, 980—1, 983, 985; Służba dypl. i kons. 153, 158—9, 1163, 1172; Umowy 60—2; Ustrój, dominja, mandaty, kolonje 1118—9, 1125—8, 1133—6, 1146—7, 1148—9; Wydawnictwa 476.
Więzienia: 167, 185 (p. Straż więzienna).
Wilno: 103, 181, 195, 212, 215, 225, 233, 241, 360—1, 391, 403—4, 423—7, 467—8, 524, 526, 278—9, 532—3, 537, 539, 541, 543, 545—6, 551—2, 675, 676, 735.
Wioślarstwo: 1014, 1050, 1094, 1096 (p. Sport).
Włochy: 59, 571, 813—4, 842—3, 846; Polacy 1160; Prasa 960, 967, 969—70, 979; Służba dypl. i kons. 153, 159, 1163, 1172; Ustrój i kolonje 1111—2, 1128, 1136—7; Wydawnictwa 476.
Włókienniczy: handel 801; przem. 621—2, 718, 749, 762, 767, 774.
Wodociągi: Państwowe Zakłady W. 777 (p. Użyteczności publ. przeds.).
Wody: 112, 116—8, 146, 218, 709, 826—9, 1175—6; Biuro Dróg 221; Instytut Hydrograf. 222; Schroniska 464—5; Zarządy wodne 123, 126, 130—1, 133—4, 136, 138, 827; Żegluga 826—8.
Wojewoda: 31, 33, 115—8; Śląski

37, 115 (p. Województwa).
Województwa: 28, 653; ciała kolegjalne (p. niżej komisja); gminy zbiorowe w zach. i połud. woj. 248—53; kolegja i komisje wyborcze 37, 39—42, 45; komisje 116—7, 140—1, 173, 290; samorząd w. (p. Samorząd); władze admin. ogólnej 114—8; Związek Rew. Sam. Teryt. 254—5; Liczba senatorów, obszar, ludność, Urząd W., biura, wytwórnie, pracownie, zarządy wodne, starostwa, komendy P. P., związki międzykomunalne, miasta, szkoły, rezerwaty przyrody (p. dane województwo); Białostockie 38, 120—1, 256, 296—9, 387, 391, 510—11; Kieleckie 37, 121—2, 255, 300—6, 511—12, 387; Krakowskie 38, 122—4, 248, 256, 306—12, 388, 395—7, 513—4; Lubelskie 38, 124—5, 256, 312—6, 388, 398, 514; Lwowskie 37, 125—6, 249, 317—22, 388, 398—9, 514—5; Łódzkie 37, 127—8, 257, 322—7, 390, 515; Nowogródzkie 38, 128—9, 257, 327—9, 391, 515; Poleskie 38, 129—30, 257, 329—31, 394, 516; Pomorskie 38, 130—2, 250, 257, 331—5, 389, 516—8; Poznańskie 38, 132—3, 251, 257, 335—43, 390, 400—1, 518—9; Stanisławowskie 38, 133—4, 252, 343—6, 389, 519—20; Śląskie 30, 36—7, 38, 88—9, 139—46; Sejm 146—7, 142—6, 288, 347—9, 380—2, 391, 394, 404—5, 406, 408, 411, 520, 722, Tarnopolskie: 38, 135, 253, 257, 349—53, 389, 520—21; Warszawskie: 37, 136—7, 258, 353—60, 390, 401—3, 521—2; Wileńskie: 38, 137—8, 258, 360—2, 391, 403—4, 522; Wołyńskie: 38, 138—9, 362—5, 389, 400, 463—4, 522—3.
Wojsko: 20, 23, 31, 34, 36, 38, 42, 116, 118—9, 765, 1020; attachés wojsk.: 168; biura 113, 168, 199, 209, 221, 237; budownictwo: 679—80; Dow. Okr. Korp. 163—5; Fundusz Kwaterunku 877; Gabinet Woj. Prez. R. P.: 13; Instytucje naukowe: 166—7; Komendy 165; Korpusy Kadetów: 165; Minist. Spraw Wojskowych: 162—8; parafje 168—9; podatek: 263, 266, 913; przysposobienie wojskowe: 113, 116, 118, 140—1, 168, 467, 670; sądownictwo: 167; siły zbrojne 84—5; szkolnictwo: 165—6, 377—8, 383; szpitale: 167; więzienia: 167; wojsko obcych państw (p. Państwa); zakłady zaopatrzenia: 167, 776—7; Związek Obrońców Ojczyzny: 447, 466—70 (p. Marynarka woj. Mobilizacja, Pobór).
Wolne zawody: 629—31, 635—7.
Współpraca intelektualna: 62, 383—4, 493, 1103.
Wybory: 20, 43—6, 248; Gen. Komisarz Wyborczy: 32, 35, 37, 39, 44 109; ordynacje: 31—43; regulaminy gminne: 245.
Wychodźtwo' 1150—63 (p. Polacy zagran.).
Wychowanie: 144, 441, 477—8, 631—2, 666—8 (p. Opieka Społ. i Oświata).
Wychowanie fizyczne i przysposobienie wojskowe: 113, 116, 118, 140—1, 378, 467, 470, 482, 670; Centralny Instyt. Wych. Fiz.: 1011—2; Rada naukowa Wych: 1010; Studja wych. 417, 426, 1012; Urząd: 168, 1009, (p. Sport).
Wydawnictwa: 109, 190, 218, 229, 468, 483, 494, 542, 736—7, 740—5, 748, 750—1, 870, 956—9, 961—2, 969, 970—85; o Polsce: 475—6; przemysł wydaw:. 625, 747—8; samorządowe: 258—60, 287 (p. Czasopisma).
Wydział Powiatowy (p. Powiaty).
Wynalazki: 210, 504.
Wystawy: 562 (p. Sztuka).
Wytwórnia filmów (p. Filmy); materjałów drogowych (p. Drogi); państwowe: 776;
Wywóz (p. Eksport).
Wyznania: 14, 15, 162; Akcja Katolicka: 575—8; Budżety: 574, 578; Departament: 190;

Kat. Agencja Prasowa: 962; Kościół Rz.-Katolicki: 373, 574—5, K. Prawosławny: 578, 580, 582; K-y Ewangelickie: 578—9; Parafje wojskowe: 167—8; Stowarzyszenia: 577—8; Uniwersytet katol.: 414; Ustawodawstwo i zarządzenia: 574, 576—7, 578—81; W. Karaimskie i Muzułmańskie: 580—1; W. Mojżeszowe: 118, 382, 580; W. w państwach (p. Państwa); Zakłady naukowe: 581—2 (p. Archiwa, Bibljoteki, Teologja).
Yemen: 1121.
Zabytki (p. Konserwacja).
Zakłady Badania Żywn. i Przed. Użyt.: 661; chowu koni: 200; Higjeny Państw.: 234, 655, 660—1, Humanitarne Śl.: 144; Inżynierji Państw.: 776; Lotnicze: 776; Opiekuńcze (p. Opieka Społ.); Przem.-Zbożowe Państw.: 777; Tele i Radjotechniczne Państw.: 778; Ubezpieczeń Społ.: 1207—9; Umundurowania: 777; Uprawy tytoniu: 780; Wodociągowe na G. S.: 777; Wychowawcze (p. Opieka Sp.); Zaopatrzenia (p. Wojsko); Zdrojowe: 234, 659—62.
Zanzibar: 1135.
Zarobki: 638, 645 (p. Praca).
Zarząd Miejski m. Warszawy (p. Warszawa).
Zasiewy i zbiory: 693—4.
Zawodowa praca: 619, 1180 (p. Praca).
Zbiory i zasiewy (p. Zasiewy).
Zboże: 112, 117, 123, 200, 693—4, 696—7, 777, 790, 801. (p. Aprowizacja. Rolnictwo).
Zdrowie (p. Służba Zdrowia).
Zgony: 654—5.
Zgromadzenie Elektorów 16—18, 43—6.
Zielonego Przylądka w-y: 1136.
Ziemia 146, 199—200, 698—9, Komisje Ziemskie: 117; Gł. Komisje Ziemskie: 198 (p. Rolnictwo).
Zjazdy nauk., oświatowe, społ.: 476—8, 618—9, 664—5, 672.
Złote Wybrzeże: 1136.
Złotnictwo: 212 (p. Probiernictwo).
Znaki towarowe (p. Patenty).
Zoologja: katedry (p. Szkoły Wyższe); ogród: 295; towarzystwa: 499; Zbiory (p. Muzea); (p. Nauka).
Zrzeszenia (p. Towarzystwa).
Związek Banków: 901—2; dla Dostarczania Ziemi: 200; Dziennikarzy i Wydawców: 952, 955—8, 969; Gmin Wiejskich: 259; Gmin. Wiejskich Woj. Śl.: 259; Hacer. Pol.: 454, 1023; Inwalidów: 672; Izb Przem.-Handl.: 733—4; Izb Rolnicz.: 709; Izb. Rzemieślniczych: 781; Komunalne: 255—60, 286—8; Polaków z zagranicy: 474; międzykomunalne: 244, 255—8; Miast polskich: 258, 255; powiatów: 258, 255; Rewizyjny Sam. Teryt. 254—5; Spółdzielcze: 867—9, 873; Strzelecki: 468; Sportowe (p. Sport); Tow. Kred. Miejsk.: 904; Uzdrowisk: 661; Zawodowe: 38, 445, 498—504, 507—9, 548—9, 549—50, 559, 562, 619—637; centrale: 634, 664, 711, 763, 784 (p. Towarzystwa).
Związek Socjalistycznych Republik Rad 571, 812; Polacy 1079, 1160; prasa: 960, 967, 976; służba dypl. i konsul.: 153, 159, 1163, 1172; Umowy: 59, 62; Ustrój: 1119 — 20; Wydawnictwa: 475.
Zwierzęta: 199, 200, 265, 498—9, 802—3, 1178; podatki: 265, 266, 271—2 (p.: Konie, Weterynarja, Ochrona przyrody).
Żandarmerja: 85, 162, 166 (p. Wojsko).
Żandarmerja: 85, 162, 166 (p. schroniska: 464 (p. Sport).
Żegluga morska: 775, 839—47, 848—51, powietrzna: 775 851—3; śródlądowa: 826—8.
Żłobki: 641, 666 (p. Opieka Sp.).
Żupy solne: 779 (p. Sól).
Żydzi (p. Mniejszości).
Żywność (p. Spożycie).

SPIS OGŁOSZEŃ

Adria dancing 685.
Alfa-Laval Sp. z o. o. 601.
Alabaster L. 605.
„Antena“ 994.
„Atemia“ Biuro techn. handlowe 688.
„A.T.S.“ — Auto i technika samochodowa“ 992.
„Avia“ Sp. z o. o. 945.
„Adresoreklama“ 606.
Bank Gospodarstwa Krajowego Oddział w Katowicach 686.
Bank „Społem“ 593.
Bank Związku Spółek Zarobkowych S. A. 685.
BE-TE-HA Sp. z o. o. 685.
Bieliński R. zakłady graficzne 1005.
Bzowski St. 994.
„Bibljoteka Polska“ S. A. 1000.
Biuro Sprzedaży Wyrobów Fabryk Jutowych Sp. z o. o. 943.
„Blacha Cynkowa“ Biuro Sprzedaży Polskich Walcowni Cynku Sp. z o. o. 586.
Bydgoszcz miasto 366.
Biuro Sprzedaży Polskich Walcowni Rur Sp. z o. o. 602.
„Blacha Cynkowa“ Sp. z o. o. 597.
„Boruta“ Przemysł Chemiczny S. A. 946.
Bracia Szajn S. A. 1098.
„Carbonizacja“ Litografja, Drukarnia i Introligatornia 1005.
Centralna Targowica w Mysłowicach Sp. z o. o. 1098.
„Cotty Jan“ drukarnia i litografja 1002.
Centrala Związku Kupców 939.
Centralna Kasa Spółek Rolniczych R. P. 940.
„Drago“ S. A. 688.
Drawdzik i Mościcki introligatornia 1005.
Dom Składowy m. st. Warszawy 588.
Drukarnia Współczesna Sp. z o. o. 1005.
Drukarnie Państwowe 1006.
Drukarnia Bagatela M. Twardowski i Ska 1002.
Drukprasa Sp. z o. o. 1001.
Drapczyńscy B-cia drukarnia 1001.
Drukarnia Techniczna S. A. 1003.
Dziennik Bydgoski 992.
Drukarnia Rotacyjna Kurjera Porannego 1000.
Drukarnia Nowoświecka Sp. z o. o. 1002.
Drukarnia Nowoczesna 1005.
Der Moment 998.
„Dywan“ Warszawska Fabryka Dywanów S. A. 945.
„Falanga“ Laboratorjum filmowe 585.
„Firley“ S. A. 598.
„Fibra“ S. A. 945.
„Fordon“ Fabryka Tektury i Papieru 687.
„Fotocynk“ Cynkografja 1003.
„Fotoris“ aparaty fotograficzne i akcesorja 596.
„Florjanka“ Krakowskie Tow. Ubezpieczeń S. A. 593.
„Echo“ wielki informacyjny dziennik ilustrowany 987.
„Express Zagłębia“ 990.
„Eskulap“ drukarnia i wytwórnia stempli 1000.
„Eternit“ Płyty Azbestowo - Cementowe 598.
Galewski i Dau 1002.
Gazeta Polska 986.
Gazeta Codzienna 5 gr. 991.
Gazeta Cukrownicza 992.
Głos Poranny“ 988.
Głos Narodu 993.
Gość Niedzielny 997.
Grodzieckie Tow. Kopalń Węgla i Zakładów Przemysłowych S. A. 599.
Główna Księgarnia Wojskowa 685, 996.
Gavaert Błony Panchromosa 605.
Giesche S. A. 596.
Godula S. A. 592.
Gazeta Administracji 995.
Giełda Zbożowa i Towarowa w Katowicach 933.

„Hajnt“ (Alt-Naj) 999.
Herbata z Kopernikiem 688.
Holzer A. Dom Bankowy 586.
Hotel Imperjal 944.
Hotel Victoria 687.
Hotel Podlaski 945.
„Huta Pokój“ S. A. 602.
Informacja Prasowa Polska 1004.
Izba Rzemieślnicza w Katowicach 944.
„Izolacja“ Krajowa Fabryka Materjałów Izolacyjnych Sp. z. o. o. 596.
Instytut Spraw Społecznych 682.
Izba Przemysłowo-Handlowa w Katowicach 934.
Jeżyński St. Odlewnia czcionek i fabryka linji mosiężnych 1000.
„Klemensów“ Tow. Cukrowni i Rafinerji S. A. 684.
Kurjer Warszawski 987.
Komunalna Kasa Oszczędności m. Katowic 600.
Kompanja Handlu Zamorskiego S. A. 685.
„Kadra“ drukarnia 1001.
Kurjer Łódzki 990.
Komunalna Kasa Oszczędności m. Bielska 683.
Komunalne Kasy Oszczędności woj. Śląskiego 595.
Komunalna Kasa Oszczędności pow. Łuckiego 593.
Kleinerman J. M. Przemysł Dywanowy 943.
Książęce Tyskie Piwa 600.
Kronika Farmaceutyczna tygodnik 991.
Kurjer Poranny 997.
Komunalny Bank Kredytowy w Poznaniu 936.
Langer Juljan kantor wymiany 944.
Leśniewski J. zakłady drukarskie 1004.
Lignoza S. A. 593.
Liga Drogowa 945.
Modrzejów-Hantke Zjednoczone Zakłady Górniczo-Hutnicze S. A. 604.
Międzynarodowy Bank Handlowy S. A. 604.
„Monolit“ Drukarnia 1001.
Magistrat m. Sosnowca 368.
Meyer Herman Dom Handlowy S. A. 606.
Nasz Przegląd 997.
Nasza Drukarnia 1001.
Narodna Torhowla Sp. z o. o. 944.
„Naje Folkscojtung“ 998.
Nowakowski Władysław i S-ka Drukarnia Gospodarcza 1003.
Norblin, Bcia Buch i T. Werner S. A. 607.
„Olza“ Fabryka Dykt Klejonych S. A. 605.
„Orbis“ Polskie Biuro Podróży 583.
Orzechowski Fr. Drukarnia, 1005.
Ostrowieckie Zakłady S. A. 945.
Powszechny Bank Kredytowy S. A. 936.
Polska Agencja Publicystyczna 962.
Polski Monopol Solny 933.
„Polonja“ Warszawska Fabryka Ostrzy do Golenia 943.
Polski Eksport Naftowy 1212.
Polski Bank Komunalny S. A. 602.
Polska Zbrojna 988.
Pawlikowski Antoni i S-ka Dom Bankowy 593.
Polski Plakat Ostrzegawczy 944..
Polski Związek Przemysłowców Metalowych 606, 938.
„Pani Domu“ 2 tygodnik 997.
Pogorzelski W. Drukarnia 1002.
„Progres“ Drukarnia 1002.
Pardecki B. i S-ka zakłady graficzne 1003.
Państwowe Zakłady Przemysłowo - Zbożowe 598.
Państwowy Monopol Zapałczany 684.
Państwowe Zakłady Inżynierji 589.
Polski Mopol Tytoniowy 942.
Powszechny Zakład Ubezpieczeń Wzajemnych 587.
Polskie Kopalnie Skarbowe S. A. 591.
„Prasa“ miesięcznik 989.
„Polska Gospodarcza“ 989.
„Progres“ Zjednoczone Kopalnie Górnośląskie Sp. z o. o. 604, 939.
Przewodnik Gospodarski: 991.

Państwowe Kamieniołomy w Janowej Dolinie 583.
Patalog J. Informacja Handlowa 599.
Piller - Neumann Drukarnia i Litografja 600.
„Polska Zachodnia“ 993.
Polski Eksport Rolny 941.
Przegląd Oszczędnościowy 995.
Photo - Plat Ajencja Fotograficzno - Prasowa 1004.
Polska Agencja Informacji Handlowej P. A. I. H. 943.
Pierwsza Warszawska Spółka Handlu Win 943.
Przegląd Techniczny 999.
Przegląd Kobiecy 999.
Pracownik Samorządowy 999.
Przegląd Mechaniczny 999.
Przemysł Rolny miesięcznik 999.
„Polonia“ Śl. Zakłady Graficzne i Wydawnicze 993.
Powiat Katowice 367.
Poznańskie Ziemstwo Kredytowe 934.
Powiat Świętochłowice 367.
Rada Naczelna Przemysłu Filmowego w Polsce 584.
„Reklama Pocztowa“ s. z. o. o. 994.
Reasekuracja Ubezpieczeń 940.
„Robotnik“ 990.
„Rotax“ 943.
Robur Związek Kopalń Górnośląskich 603.
Rada Naczelna Związków Drzewnych w Polsce 939.
Rudzkie Gwarectwo Węglowe 586.
Rotax łańcuchy do maszyn, samochodów i motocykli 943.
Ruch Spółdzielczy miesięcznik 992.
Rybnickie Gwarectwo Węglowe 601.
Rohn Zieliński S. A. 597.
Rzeźnia Miejska 598.
Syndykat Polskich Hut Żelaznych 937.
Stowarzyszenie Przemysłowców Drzewnych 939.
Solvay Zakłady w Polsce 590.
„Społem“ — organ Zw. Spółdz. Spożywców 999.
S. K. F., S. A. 688.
Skrzydlata Polska 995.
Stradom S. A. 599.
Śląskie Linje Autobusowe 686.
Śląskie zakłady Elektryczne 687.
Śląski Zakład Kredytowy 936.
Śląskie Wiadomości Gospodarcze 998.
Szuster Antoni 1004.
Śląska Izba Rolnicza 934.
Szkoła Nauk Politycznych w Wilnie 608.
Sztrall B. Cukiernia 944.
Sztrall K. Cukiernia 944.
Szereszewski D. M. Dom Bankowy 590.
Talikowski Tytus Drukarnia 1001.
Tygodnik Handlowy 994.
Towarzystwo Kopalń i Zakładów Hutniczych Sosnowieckich 685.
Towarzystwo Kredytowe Ziemskie w Warszawie 588.
Towarzystwo Kredytowe m. Płocka 936.
Towarzystwo Reklamy Międzynarodowej 996.
Urlich C. zakłady ogrodnicze 945.
Ubezpieczalnia Społeczna w Warszawie 608.
Unja Polskiego Przemysłu Górniczo - Hutniczego 937.
„Unzer Express“ 996.
„Victorja“ Drukarnia Litografja 1000.
Wiadomości Polskiego Związku Przemysłowców Garbarzy 994.
Woda Gorzka Morszyńska 686.
„Węgloblok“ S. A. 605.
Worszawskie Towarzystwo Ubezpieczeń S. A. 687.
Warszawska Wytwórnia Kabli S. A. 687.
Wodociągi i Kanalizacja m. Krakowa 366.
Wolanów J. kolektura Loterji Państwowej 943.
„Wołyń“ tygodnik 995.
Wójcik B. Drukarnia i Introligatornia 1098.

Warszawska Odlewnia czcionek 597.

Wiedza i Życie miesięcznik 998.

Związek Rewizyjny Spółdzielni Wojskowych 941.

Zjednoczenie Fabryk Superfosfatowych w Polsce 592.

Zjednoczone Fabryki Związków Azotowych 683.

Zarząd Przymusowy Dóbr i Zakładów Przem. Ks. Pless 608.

Zjednoczenie Sprzedaży Kwasu Siarkowego 608.

Zrzeszenie Producentów Drożdży 686.

Związek Eksportowy Polskich Hut Żelaznych 594.

Związek Koksowni Sp. z o. o. 594.

Zakłady Graficzne E. i Dr. K. Koziańskich 1005.

Biblioteka
WAP
57900/2
Naukowa